

סדר הלימוד ליום א תשרי [יום 1 בשנה]

[נ"א דְּבַר אַחַר] הַנְּצָנִים – אֵלּוּ הֵם הָאֲבוֹת שֶׁנִּכְנְסוּ בַּמַּחֲשָׁבָה וְנִכְנְסוּ לְעוֹלָם הַבָּא וְנִגְנְזוּ שָׁם, וּמִשָּׁם יֵצְאוּ בַּגְּנִיזוֹת וְנִסְתָּרוּ בַּתּוֹךְ נִבְיָאֵי הָאָמֶת. נוֹלַד יוֹסֵף וְנִטְמְנוּ בוֹ. נִכְנַס יוֹסֵף לְאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה וְהֵצִיב אוֹתָם שָׁם, וְאָז נִרְאוּ בְּאָרֶץ וְנִגְלוּ שָׁם. וּמִתִּי הֵם נִרְאוּ? בְּשָׁעָה שֶׁהִתְגַּלְתָּה הַקֶּשֶׁת בְּעוֹלָם. שֶׁהָרִי בְּשָׁעָה שֶׁנִּרְאִיתָ הַקֶּשֶׁת, אִזּוֹ הֵם מִתְגַּלִּים, וּבְשָׁעָה הַהִיא עֵת הַזְמִיר הַגִּיעַ לְקֶצֶץ אֶת הַרְשָׁעִים מִן הָעוֹלָם. לָמָּה נִצְלוּ? מִשּׁוּם שֶׁהִנְצָנִים נִרְאוּ בְּאָרֶץ, וְאִלְמָלָא שֶׁנִּרְאוּ, לֹא הָיוּ נִשְׁאָרִים בְּעוֹלָם, וְהָעוֹלָם לֹא הָיָה מִתְקִים.

וּמִי מְקִים אֶת הָעוֹלָם וְגוֹרֵם לְאֲבוֹת לְהִתְגַּלוֹת? קוֹל הַתִּינּוּקוֹת שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וּבְגִלְל אוֹתָם הַתִּינּוּקוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, הָעוֹלָם נִצָּל. כְּנִגְדָם (שִׁיר א) תּוֹרִי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, אֵלּוּ הֵם תִּינּוּקוֹת יְלָדִים עֲלָמִים, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת כה) וְעָשִׂיתָ שָׁנִים כָּרְבִים זָהָב.

בְּרֵאשִׁית. רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח, (ישעיה מ) שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים. שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם, לְאִיזָה מְקוֹם? לְמְקוֹם שֶׁכָּל הָעֵינַיִם תְּלוּיִים בוֹ, וּמִי הוּא? פְּתַח עֵינַיִם, וְשָׁם תִּדְעוּ שֶׁהַסְתּוּם הָעֵתִיק הַזֶּה שְׁעוֹמֵד לְשִׂאלָה בְּרָא אֱלֹהִים. וּמִי הוּא? "מִי", הַהוּא שֶׁנִּקְרָא מְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּל עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹתוֹ. וְעַל שֶׁהוּא עוֹמֵד לְשִׂאלָה וְהוּא בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר וְלֹא גָלוּי נִקְרָא "מִי", שֶׁהָרִי לְמַעְלָה אֵין שָׁם שִׂאלָה. וְקִצֵּה הַשָּׁמַיִם הַזֶּה נִקְרָא "מִי".

וַיֵּשׁ אַחֵר לְמַטָּה שֶׁנִּקְרָא "מָה". מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלָּא הָרֵאשׁוֹן הַנִּסְתָּר שֶׁנִּקְרָא "מִי" עוֹמֵד לְשִׂאלָה. כִּיּוֹן שֶׁשׂוֹאֵל אָדָם וּמִפְּשָׁפֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל וְלִדְעַת מִדְרָגָה לְדְרָגָה עַד סוֹף כָּל הַדְרָגוֹת, כִּיּוֹן שֶׁמִּגִּיעַ לְשָׁם – "מָה". מַה יִּדְעָתָּ? מַה הַסְתַּכְּלָתָּ? מַה פִּשְׁפִּשְׁתָּ? הָרִי הַכֹּל נִסְתָּר כְּבְרֵאשׁוֹנָה.

וְעַל הַסּוּד הַזֶּה כְּתוּב (איכה ב) מָה אֶעֱיֹדךָ מָה אֲדַמָּה לָךְ. כְּשֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יֵצֵא קוֹל וְאָמַר, מָה אֶעֱיֹדךָ [נ"א (וימה) מָה אֲדַמָּה לָךְ, בְּאוֹתוֹ מ"ה אֶעֱיֹדךָ] בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, [וְהָרִי] הָעִידִיתִי בְּךָ מִיָּמַיִם רֵאשׁוֹנִים, שֶׁכְּתוּב (דברים ל) הָעִידִיתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וּמָה אֲדַמָּה לָךְ, בְּאוֹתוֹ גִּוֹן מִמֶּשׁ עֲטַרְתִּי אוֹתָךְ בְּעֲטָרוֹת קְדוּשׁוֹת, עָשִׂיתִי לָךְ שְׁלִטוֹן

רַבִּי חִזְקִיָּה (נ"א רַבִּי אֶלְעָזָר) פְּתַח, כְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ב) כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים. מִי הַשׁוֹשְׁנָה? זֹו כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל [מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ שׁוֹשְׁנָה וַיֵּשׁ שׁוֹשְׁנָה]. מָה הַשׁוֹשְׁנָה שֶׁהִיא בֵּין הַחוּחִים יֵשׁ בָּהּ אָדָם וְלִבָּן – אִף כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ דִּין וְרַחֲמִים. מַה שׁוֹשְׁנָה יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עָלִים – אִף בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ שְׁלֹשׁ עָשָׂר מִדּוֹת רַחֲמִים שֶׁמְקִיפּוֹת אוֹתָהּ מִכָּל צְדָדֶיהָ. אִף אֱלֹהִים שֶׁל כָּאֵן, מִשְׁעָה שֶׁנִּזְכָּר, הוֹצִיא שְׁלֹשׁ עָשָׂר תְּבוֹת לְהַקִּיף אֶת כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל וְלִשְׁמַר אוֹתָהּ.

וְאַחַר כֶּךָ נִזְכָּר פַּעַם אַחֲרָת. לָמָּה נִזְכָּר בְּפַעַם אַחֲרָת? כְּדִי לְהוֹצִיא חֲמִשָּׁה עָלִים חִזְקִים שֶׁסּוֹבְבִים אֶת הַשׁוֹשְׁנָה. וְאוֹתָם הַחֲמִשָּׁה נִקְרָאִים יְשׁוּעוֹת, וְהֵם [חֲמִשָּׁה] [חֲמִשָּׁים] שְׁעָרִים. וְעַל זֶה הַסּוּד כְּתוּב (תהלים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא, זֹו כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. הַכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת עַל חֲמֵשׁ אֲצָבָעוֹת וְלֹא יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁהַשׁוֹשְׁנָה שְׁיִושְׁבַת עַל חֲמִשָּׁה עָלִים חִזְקִים בְּדִגְמָא שֶׁל חֲמֵשׁ אֲצָבָעוֹת. וְהַשׁוֹשְׁנָה הַזֹּו הִיא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. מִ"אֱלֹהִים" הַשְּׁנִי עַד "אֱלֹהִים" הַשְּׁלִישִׁי – חֲמֵשׁ תְּבוֹת. מִכָּאֵן וְהִלָּא הָאוֹר שֶׁנִּבְרָא וְנִגְנְזוּ וְנִכְלָל בְּבְרִית הַהוּא שֶׁנִּכְנְסוּ בְּשׁוֹשְׁנָה [ס"א זו] וְהוֹצִיא בָּהּ זֶרַע, וְזֶה נִקְרָא עֵץ עֵשָׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ. וְאוֹתוֹ הַזֶּרַע קִים בְּאוֹת הַבְּרִית מִמֶּשׁ. וְכִמוֹ שֶׁדְּמוּת הַבְּרִית נִזְרַע בְּאֲרָבָעִים וּשְׁנַיִם זְוֹגִים [שֶׁל אוֹתוֹ] הַזֶּרַע הַהוּא, כֶּךָ נִזְרַע הַשֵּׁם הַחֲקוּק מִפְּרֵשׁ בְּאֲרָבָעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

בְּרֵאשִׁית. רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח, (שִׁיר ב) הַנְּצָנִים נִרְאוּ בְּאָרֶץ. הַנְּצָנִים – זֶה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. מִתִּי נִרְאוּ בְּאָרֶץ? בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁכְּתוּב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ, אִזּוֹ נִרְאוּ בְּאָרֶץ. עֵת הַזְמִיר הַגִּיעַ – זֶה הַיּוֹם הַרְבִּיעִי שֶׁהָיָה בוֹ זְמִיר עָרִיצִים, מְאֹרֶת חֶסֶד. וְקוֹל הַתּוֹר – זֶה הַיּוֹם הַחֲמִישִׁי, שֶׁכְּתוּב יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם וְגוֹ', לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת. נִשְׁמַע – זֶה הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי, שֶׁכְּתוּב נַעֲשֶׂה אָדָם, שֶׁהָיָה עֲתִיד לְהִקְדִּים עֲשִׂיהָ לְשִׁמְיעָה, שֶׁכְּתוּב כָּאֵן נַעֲשֶׂה אָדָם, וְכְתוּב שָׁם נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. בְּאֲרָצְנוּ – זֶה יוֹם הַשְּׁבִת, שֶׁהוּא דְגַמַּת אָרֶץ הַחַיִּים (שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא, עוֹלָם הַנְּשֻׁמוֹת, עוֹלָם הַנְּחֻמוֹת).

שִׁיָּצֵא מִתּוֹךְ הַמַּחֲשֶׁבֶה וְנִקְרָאת מ"י תְּחִלָּה [נ"א רֵאשִׁית] לְבַנְיָן. עוֹמֵד וְלֹא עוֹמֵד. עִמָּךְ וְנִסְתָּר בְּשֵׁם. לֹא נִקְרָא אֶלָּא מ"י. רָצָה לְהַתְּגַלּוֹת וּלְהִקְרָא בְּשֵׁם [הַזֶּה], וְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ יִקְרָ שְׂמַאִיר וּבְרָא אֱלֹהִים, וְעָלָה אֵלָּה בְּשֵׁם. הִתְחַבְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת אֵלָּו בְּאֵלָּו, וְנִשְׁלְמוּ בְּשֵׁם אֱלֹהִים (מ"י אֱלֹהִים). וְטָרַם שְׂבָרָא אֱלֹהִים, לֹא עָלָה בְּשֵׁם אֱלֹהִים, וְהֵם שְׂחָטָאוּ בְּעַגְלָה [נ"א בְּעוֹלָם], וְעַל סוּד זֶה אָמְרוּ (שְׁמוֹת לֵב) אֱלֹהִים אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל.

וּבְמִו שְׂמִשְׁתַּתֵּף מ"י בְּאֱלֹהִים, כִּי הוּא הַשֵּׁם שְׂמִשְׁתַּתֵּף תָּמִיד, וּבְסוּד הַזֶּה הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם. וּפְרַח אֲלֵיהוּ וְלֹא רָאִיתִי אוֹתוֹ, וּמִמֶּנּוּ יִדְעֵתִי הַדְּבָר [הַזֶּה] [שְׁהַעֲמַדְתִּי] עַל הַסּוּד וְהַסְתָּר שְׁלָהּ. בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְכָל הַחֲבָרִים וְהַשְׁתַּטְּחוּ לְפָנָיו. בָּכוּ וְאָמְרוּ, אֲלֵמְלָא לֹא בָּאֲנוּ לְעוֹלָם אֶלָּא לְשִׁמְעָא אֶת זֶה - דִּי.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, עַל זֶה הַשָּׁמַיִם וְצַבָּאָם נִבְרָאוּ בְּמ"ה, שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים ח) כִּי אֲרָאָה שְׂמִיָּה מַעֲשֵׂה אֲצִבְעֵתֶיךָ וְגו'. וְכָתוֹב (שֵׁם) מ"ה אֲדִיר שְׂמִיָּה בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנְהַ" הוֹדֶךָ" עַל" הַשָּׁמַיִם". עַל הַשָּׁמַיִם הוּא לְעֵלוֹת בְּשֵׁם, מִשּׁוּם שְׂבָרָא אוֹר לְאוֹרוֹ וְהִתְלַבֵּשׁ זֶה בְּזֶה וְעָלָה בְּשֵׁם עֲלִיּוֹן. וְעַל כֵּן בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים - זֶה אֱלֹהִים הָעֲלִיּוֹן, שְׁהַרִי מ"ה לֹא הָיָה כִּי וְלֹא נִבְנָה.

אֶלָּא, בְּשַׁעֲה שְׂנַמְשָׁכוּ הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ [מֵאֲלוֹ] אֱל"ה מְלַמְעָלָה לְמַטָּה. וְהָאֵם הַלּוֹתָה לְבַת בְּגִדִיהָ וְקִשְׁטָהּ אוֹתָהּ בְּתַכְשִׁיטָהּ. וּמִתִּי קִשְׁטָהּ אוֹתָהּ בְּתַכְשִׁיטָהּ כְּרֵאוּיָהּ? בְּשַׁעֲה שְׂנַרְאוּ לְפָנֶיהָ כָּל זָכָר, שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת כג) אֵל פָּנֵי הָאָדוֹן ה'. וְזֶה נִקְרָא אָדוֹן, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר (יְהוֹשֻׁעַ ג) הִנֵּה אָרוֹן הַבְּרִית אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ. וְאִזּוּ יִצְאָה ה' וְנִכְנְסָה י', וְהִתְקַשְׁטָהּ בְּכָלִים שֶׁל זָכָר כְּנִגְדָם שֶׁל כָּל זָכָר בִּישְׂרָאֵל.

וְאוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת מוֹשְׁכִים אוֹתָם יִשְׂרָאֵל מְלַמְעָלָה לְמַקּוֹם הַזֶּה. (תְּהִלִּים מב) אֱלֹהִים אֲזַכְּרָהּ. אֲזַכִּיר בְּפִי וְאֲשַׁפֵּךְ דְּמַעוֹתַי [בְּרִצּוֹן נִפְשֵׁי כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוֹן], וְאִזּוּ אֲדַדְּם מְלַמְעָלָה עַד בֵּית אֱלֹהִים, שְׁיִהְיֶה אֱלֹהִים כְּמוֹ שֶׁהוּא. וּבְמָה? (שֵׁם) בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הַמּוֹן חוֹגֵג.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַשְּׁתִּיקָה שְׁלִי בְּנִתָּה מִקְדָּשׁ לְמַעְלָה וּבְנִתָּה מִקְדָּשׁ לְמַטָּה, וּבּוֹדָאֵי דְבוּר

עַל הָעוֹלָם, שְׂכָתוֹב (אִיכָה ב) הַזֹּאת" הָעִיר" שִׁיאֲמָרוּ" כְּלִילַת" יִפִּי" וְגו'. קְרָאתִי לָךְ (תְּהִלִּים קכב) יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׂחָבְרָה לָהּ.

מָה אֲשׁוּהָ לָךְ (אִיכָה ב) כְּמוֹ שְׂאֵת יוֹשֶׁבֶת כָּךְ, כָּךְ הוּא כְּבִיכּוֹל לְמַעְלָה. כְּמוֹ שְׂלֹא נִכְנָסִים כָּךְ עֲכָשׁוּ הָעַם הַקְּדוֹשׁ בְּסֻדְרִים קְדוּשִׁים, כָּךְ נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ שְׂאִינִי נִכְנָס לְמַעְלָה עַד שִׁיכְנִסוּ כָךְ אוּכְלוּסִיךְ לְמַטָּה. וְזוּהִי נִחְמַתְךָ, הוֹאִיל שֶׁהַדְּרָגָה הַזֹּאת אֲשׁוּהָ לָךְ כָּל. וְעֲכָשׁוּ שְׂאֵת כְּאֵן, גְּדוּל כִּיָּם שְׂבָרָךְ. וְאִם תֹּאמַר שְׂאִין לָךְ קִיּוֹם וּרְפוּאָה - מ"י יִרְפָּא לָךְ. וְדָאֵי שְׂאוֹתָהּ הַדְּרָגָה הַנִּסְתָּרַת הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהַכֹּל עוֹמֵד בָּהּ, תִּרְפָּא לָךְ וְתִקַּים אוֹתָךְ.

מ"י - קִצָּה הַשָּׁמַיִם לְמַעְלָה, מ"ה - וְעַד קִצָּה הַשָּׁמַיִם לְמַטָּה [קִצָּה הַשָּׁמַיִם לְמַטָּה]. וְזֶה יִרְשׁ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מְבָרִיחַ מִן הַקִּצָּה אֶל הַקִּצָּה. מֵהַקִּצָּה הָרֵאשׁוֹן שֶׁהוּא מ"י, אֶל הַקִּצָּה הָאַחֲרוֹן שֶׁהוּא מ"ה, מִשּׁוּם שְׂעוֹמֵד בְּאֲמָצַע. וְעַל זֶה מִי בְּרָא אֱלֹהִים.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, אֶלְעָזָר [בְּנִי], פִּסְק דְּבַרְיָךְ וְיִתְגַּלְהַ הַסְתָּר שֶׁל הַסּוּד הָעֲלִיּוֹן שְׂאִין בְּנֵי אָדָם יוֹדְעִים. שְׂתַק רַבִּי אֶלְעָזָר. בְּכָה רַבִּי שְׂמַעוֹן וְעוֹמֵד רַגְע [נ"א שְׁעָה] אַחַד.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, אֶלְעָזָר, מָה זֶה "אֱלֹהִים"? אִם תֹּאמַר כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת - הָרִי הֵם תָּמִיד נִרְאִים שֵׁם, וּבְמ"ה נִבְרָאוּ כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר (תְּהִלִּים לג) בְּדַבַּר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ. אִם עַל דְּבָרִים נִסְתָּרִים, שְׂלֹא יִכְתֹּב אֱלֹהִים, שְׁהַרִי הוּא גְלוּי! אֶלָּא זֶה הַסּוּד לֹא הִתְגַּלָּה רַק יוֹם אַחַד שְׁהִיִּיתִי עַל חוֹף הַיָּם, וּבָא אֲלֵיהוּ וְאָמַר לִי, רַבִּי, יִדְעַתְּ מָה זֶה "מִי בְּרָא אֱלֹהִים"? אֲמַרְתִּי לוֹ, אֵלּוֹ הַשָּׁמַיִם וְצַבָּאוֹתָם, הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁישׁ לְאָדָם לְהַסְתַּכֵּל בָּהֶם וּלְבָרֵךְ אוֹתוֹ, שְׂכָתוֹב (שֵׁם ח) כִּי אֲרָאָה שְׂמִיָּה מַעֲשֵׂה אֲצִבְעֵתֶיךָ וְגו', ה' אֲדִינְנוּ מָה אֲדִיר שְׂמִיָּה בְּכָל הָאָרֶץ.

אָמַר לִי, רַבִּי, דְּבָר נִסְתָּר הָיָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגִלָּהּ בִּישִׁיבָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְזֶה הוּא. בְּשַׁעֲה שְׂנִסְתָּר כָּל הַנִּסְתָּרִים רָצָה לְהַתְּגַלּוֹת, עָשָׂה בְּרֵאשׁ נִקְדָּה אַחַת, וְזוֹ עָלְתָה לְהִיּוֹת מַחֲשָׁבָה. צִיר בָּהּ אֶת כָּל הַצִּיּוּרִים, חֲקַק בָּהּ כָּל הַחֲקוּקִים.

וְחֲקַק בְּתוֹךְ הַמָּאוֹר הַקְּדוֹשׁ הַנִּסְתָּר חֲקִיקָה שֶׁל צִיּוֹר אַחַד נִסְתָּר, קִדְשׁ קְדוּשִׁים, בְּנִיָּן עִמָּךְ

ואלפים שנה טרם שברא את העולם היה מסתכל הקדוש ברוך הוא ומשתעשע בהם.

בְּשִׁרְצָה לברא את העולם, באו לפניו כל האותיות מסופם לראשם. התחילה האות ת' להכניס בראש. אמרה: רבון העולמים, נוח לפניך לברא בי את העולם, שאני תשלום חותם שלך אמ"ת, ואתה נקראת אמ"ת, ראוי למלך [אמת] להתחיל באות אמ"ת ולברא בי את העולם. אמר לה הקדוש ברוך הוא: ראויה את וזכאית את, אלא שאינך כדאית לברא בך את העולם, הואיל ואת עתידה להיות רשומה על מצחי האנשים הנאמנים שקימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו, וברשם שלך ימותו. ועוד, שאת חותם המות. והואיל ואת כך, אינך כדאית לברא בך את העולם. מיד יצאה.

נבנסה האות ש' לפניו. אמרה לפניו: רבון העולמים, נוח לפניך לברא בי את העולם, שבי נקראת שמך שדי, וראוי לברא את העולם בשם קדוש. אמר לה: ראויה את וטובה את ואמת את, אבל הואיל והאותיות של הזיוף נוטלים אותך להיות עמהם, איני רוצה לברא בך את העולם, שכדי שלא יתקיים השקר אלא אם יטלו אותך ק ר.

מבאן שמי שרוצה לומר שקר, יטל יסוד של אמת בהתחלה ואחר כך יקים את השקר. שהרי האות ש' היא אות אמת, אות האמת שהתיחדו בה האבות. ק' ר' האותיות שנראו על הצד הרע הם, וכדי להתקיים נטלו את האות ש' בתוכן ונהיה קשר. כיון שראתה כך, יצאה מלפניו.

נבנסה האות צ'. אמרה לפניו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שאני נ"א שבין חתומים הצדיקים, ואתה שנקראת צדיק רשום בי, שכתוב (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב, ובי ראוי לברא את העולם. אמר לה: צדי, צדי את וצדיק את, אבל את צריכה להיות טמונה, אינך צריכה להתגלות כל כך כדי שלא לתת פתחון פה לעולם. מהו הטעם? נ' היא. באה ה' של השם של הברית הקדוש ורוכב עליה ונאחז עמה. וזה הסוד, כשברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, ברא אותו דו פרצופים, ומשום כך הפנים של יו"ד

בסלע ושתיקה בשמים. מלה בסלע - מה שאמרתי והתעוררתי בו, שתיקה בשמים - מה ששתקתי שנבראו ונבנו שני עולמות יחד.

אמר רבי שמעון, מכאן והלאה שלמות הכתוב, שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם. שתי דרגות הן שצריך להיות רשומה כל אחת מהן. אחת זה שנאמר מ"ה, ואחת מ"י. זו עליונה וזו תחתונה. זו העליונה רשומה, ואומר המוציא במספר צבאם. המוציא - אותו הנודע ואין כמותו. כמו זה המוציא לחם מן הארץ. המוציא - ההוא שנודע. זו הדרגה התחתונה, והכל אחד. במספר - ששים רבוא הם שעומדים יחד, והוציאו צבאות למיניהם שאין להם חשבון.

נ"א כמו זה]. לכולם - בין אותם הששים, בין כל צבאותם - בשם יקרא. מה זה בשם יקרא? אם תאמר שקרא להם בשמותיהם - זה אינו כך, שאם כך, היה צריך להיות בשמו. אלא בזמן שהדרגה הזו לא עולה בשם [למעלה] ונקראת מ"י, לא מולידה ולא מוציאה נסתרים למינה, אף על גב שכלם היו טמונים בה. כיון שברא אלה והתעלה בשמו ונקרא אלהים, אז בכח השם הזה הוציא אותם בשלמות. וזה הוא בשם יקרא, באותו השם שלו קרא והוציא כל מין ומין שיתקיימו בשלמותו. כמו זה (שמות לא) ראה קראתי בשם. הזכרתי שמי שיתקיים בצלאל על קיום שלמותו.

מרב אונים (ישעיה מ). מה זה מרב אונים? זה ראש הדרגות, שעולים בו כל הרצונות ועליהם בו בדרך נסתר. ואמין כח - זה סוד העולם העליון שהתעלה בשם אלהים כמו שאמרנו. איש לא נעדר - מאותם ששים רבוא שהוציא בכח השם. ומשום שאיש לא נעדר, בכל מקום שמתו ישראל ונעשו פחטאיהם, נמנו ולא נעדר מאותם ששים רבוא אפלו אחד כדי להיות הכל צורה אחת. כמו שאיש לא נעדר למעלה, אף כך לא נעדר למטה.

בראשית. רב המנונא הזקן אמר, מצאנו אותיות בהפוך. בי"ת בהתחלה ואחר כך. ב' בהתחלה - הינו בראשית. ברא לאחר מכן. אל"ף בהתחלה ואחר כך. אל"ף בהתחלה - הינו אלהים, את לאחר מכן. אלא כשירצה הקדוש ברוך הוא לעשות את העולם, כל האותיות היו נסתרות.

הוא: כ"ף כ"ף, מה את עושה כאן? שלא אברא בך את העולם. שובי למקומך, שהרי בך כלִיָּה, כִּלְה וּנְחַרְצָה (ישעיה י) נשמע. שובי לכסאך ותהיי שם. באותה שעה יצאה מלפניו ושבה למקומה.

נבנסה האות י'. אמרה לפניו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שאני ראשית השם הקדוש, וראוי לך לברא בי את העולם. אמר לה: די לך שאת חקוקה בי ואת רשומה בי, וכל רצוני עולה בך. אינך ראויה להעקר משמי.

נבנסה האות ט'. אמרה לפניו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שאתה נקראת בי טוב וישר. אמר לה: לא אברא בך את העולם, שהרי טובך נסתר בתוכך וצפון בתוכך, זהו שכתוב (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. הואיל וגנוז בתוכך, אין בו חלק לעולם הזה שאני רוצה לברא, אלא בעולם הבא. ועוד, שעל שטובך גנוז בתוכך, יטבעו שערי ההיכל, זהו שכתוב (איכה ב) טבעו בארץ שעריה. ועוד, שח' פנגדך, וכשתתחברו יחד הנה ח"ט, ועל כן האותיות הללו לא רשומות בשבטים הקדושים. מיד יצאה מלפניו.

נבנסה האות ז'. אמרה לו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שבי שומרים בניהך את השבת, שכתוב (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו. אמר לה: לא אברא בך את העולם, שבה יש קרב, וחרב שנונה, ורמח של קרב כמו שלנון. מיד יצאה מלפניו.

נבנסה האות ו'. אמרה לפניו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שאני אות משמך. אמר לה: וא"ו, את וה' די לכם שאתן אותיות של שמי, שאתן בסוד של שמי וחקוקות וגלופות בשמי, ולא אברא בכך את העולם.

נבנסה האות ד' והאות ג', אמרו אף כף. אמר אף להן: די לכן להיות זו עם זו, שהרי העניינים לא יתבטלו מן העולם, וצריכים לגמל עמהם חסד. דל"ת הוא העני (דל), גימל גומלת לה חסד. אל תפדרו זו מזו, ודי לכן לזון זו את זו.

נבנסה האות ב'. אמרה לו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שבי מברכים אותך למעלה ולמטה. אמר לה הקדוש ברוך הוא:

חוזר לאחור כמו זה: (ציור למעלה) ולא חוזרים פנים בפנים כמו זה: מסתכל למעלה כמו זה: (ציור למעלה) מסתכל למטה כמו זה: (ציור למעלה) אמר לה הקדוש ברוך הוא עוד, שאני עתיד לנסר אותך ולעשות אותך פנים בפנים, אבל במקום אחר תתעלי. יצאה מלפניו והלכה.

נבנסה האות פ'. אמרה לפניו: רבון העולמים, נוח לפניך לברא בי את העולם, שהרי הפדות שאתה עתיד לעשות בעולם רשומה בי, וזו היא פדות, ובי ראוי לברא את העולם. אמר לה: ראויה את, אבל בך רשום פשע בסתר. כמו שהנחש שמכה ומכניס ראשו בין גופו, כך מי שחוטא, כופף ראשו ומוציא ידיו. וכן ע' עון, אף על גב שאמרה שיש בה ענוה, אמר לה הקדוש ברוך הוא: לא אברא בך את העולם. יצאה מלפניו.

נבנסה האות ס'. אמרה לפניו: רבון העולמים, נוח לך לברא בי את העולם, שיש בי סמיכה לנופלים, שכתוב (תהלים קמה) סומך ה' לכל הנופלים. אמר לה: על כן את צריכה את מקומך ואל תזוזי ממנו. אם את יוצאת ממקומך, מה יהיה על אותם הנופלים, הואיל והם סומכים עליך? מיד יצאה מלפניו.

נבנסה האות נ'. אמרה לפניו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שבי כתוב נורא תהלת ותהלה לצדיקים נאנה תהלה. אמר לה: נו"ן שובי למקומך, שהרי בשבילך שבה סמ"ך למקומה ותהיי סמוכה עליה. מיד שבה למקומה ויצאה מלפניו.

נבנסה האות מ'. אמרה לפניו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שבי נקראת מלך. אמר לה: כך הוא ודאי, אבל לא אברא בך את העולם, משום שהעולם צריך מלך. שובי למקומך את ול' וך', שהרי לא ראוי לעולם לעמד בלי מלך.

באותה שעה ירדה מלפניו האות כ' מעל כסא כבודו. הזדעזעה ואמרה לפניו: רבון העולם, נוח לפניך לברא בי את העולם, שאני כבודך. וכשירדה כ' מעל כסא כבודו, הזדעזעו מאתים אלף עולמות, והזדעזע הכסא, וכל העולמות הזדעזעו לפל. אמר לה הקדוש ברוך-

הרי ודאי שְׂבָךְ אֶבְרָא אֶת הָעוֹלָם, וְאֵת תְּהֵי הָרֵאשִׁית לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם.

עֲמֵרָה הָאוֹת א' וְלֹא נִכְנְסָה. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֶל"ף אֶל"ף, לְמָה אֵינְךָ נִכְנְסֵת לְפָנַי כְּשָׂאָר כָּל הָאוֹתִיּוֹת? אָמְרָה לְפָנָיו: רַבּוֹן הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שְׂרָאִיתִי שְׂכַל הָאוֹתִיּוֹת יֵצְאוּ מִלְּפָנֶיךָ בְּלִי תוֹעֵלָת, מָה אֲנִי אֶעֱשֶׂה שָׁם? וְעוֹד, שֶׁהָרִי נִתְּתָ לְאוֹת ב' אוֹצֵר גְּדוֹל זֶה, וְלֹא רָאוּי לְמִלְךָ עֲלִיּוֹן לְהַעֲבִיר אוֹצֵר שְׁנַתֵּן לְעַבְדּוֹ וְלִתְּתָ לְאַחַר. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֶל"ף אֶל"ף, אֵף עַל גַּב שְׂאֶבְרָא אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹת בִּי"ת, אֵת תְּהֵי הָרֵאשׁ לְכָל הָאוֹתִיּוֹת. אֵין בִּי יַחוּד אֶלָּא בְּךָ. בְּךָ יִתְחַיְלוּ כָּל הַחֲשׁוֹבוֹנוֹת וְכָל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, וְכָל יַחוּד לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּאוֹת אֶל"ף.

וְעֵשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת גְּדוּלוֹת, וְאוֹתִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת קִטְנוֹת. וּמִשּׁוּם כֶּךָ בִּי"ת בִּי"ת - בְּרֵאשִׁית בְּרָא. אֶל"ף אֶל"ף - אֱלֹהִים אֵת. אוֹתִיּוֹת מִלְּמַעְלָה וְאוֹתִיּוֹת מִלְּמַטָּה, וְכַלְּךָ יַחַד הֵם מִהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וּמִהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יוֹדָאִי אָמַר, מָה זֶה בְּרֵאשִׁית? בְּחֻכְמָהּ. זֹו הַחֻכְמָה שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ, לְהַכְנִס לְתוֹךְ סוּדוֹת נִסְתָּרִים עֲלִיוֹנִים. וְכַאֲן נִחְקְקוּ שֵׁשֶׁה צְדָדִים גְּדוּלִים עֲלִיוֹנִים שְׁמֵהֶם הַכֹּל יוֹצֵא, שְׁמֵהֶם נַעֲשׂוּ שֵׁשֶׁה מְקוֹרוֹת וּנְחָלִים לְהַכְנִס לְתוֹךְ הַיָּם הַגְּדוֹל. וְהֵינּוּ בְּרָא שֵׁת מִכָּאן נִבְרָאוּ. מִי בְּרָא אוֹתָם? הֵהוּא שְׂלֵא נִזְכָּר, הֵהוּא הַנִּסְתָּר שְׂאֵינּוּ יְדוּעַ.

רַבִּי חֲיִיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשָׂדֶה אֶחָד, אָמַר רַבִּי חֲיִיא לְרַבִּי יוֹסִי, זֶה שְׂאִמְרָתָם בְּרָא שֵׁת - וְדָאִי זֶה כֶּךָ, מִשּׁוּם שֶׁשֵׁשֶׁה יָמִים עֲלִיוֹנִים אֶצֶל הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹתֵר. הָאֲחֵרִים הֵם נִסְתָּרִים.

אֲבָל רָאִינוּ בְּתוֹךְ צְדָדֵי בְּרֵאשִׁית שְׂאִמְרָה בְּךָ. חֻקִּיקוֹת חֻקֵּי אוֹתוֹ הַנִּסְתָּר הַקְּדוֹשׁ בְּתוֹךְ מַעֲיוֹ שֶׁל סֵתֵר אֶחָד שֶׁנִּקְוֵה בְּנִקְדָּה שְׁנַעֲץ. הֵהוּא חֻקֵּי חֻקִּיקִים וְנִסְתָּר בּוֹ, כְּמִי שֶׁגוֹנֵז הַכֹּל תַּחַת מִפְתָּח אֶחָד, וְאוֹתוֹ הַמִּפְתָּח גּוֹנֵז הַכֹּל בְּהִיכָל אֶחָד. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל גּוֹנֵז בְּהִיכָל הֵהוּא - הָעֵקֶר שֶׁל הַכֹּל הוּא בְּאוֹתוֹ הַמִּפְתָּח. אוֹתוֹ הַמִּפְתָּח סוֹגֵר וּפּוֹתַח.

בְּאוֹתוֹ הֵהִיכַל יֵשׁ גְּנָזִים נִסְתָּרִים רַבִּים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ. בְּאוֹתוֹ הֵהִיכַל יֵשׁ שְׂעָרִים מַעֲשֶׂה

סֵתֵר, וְהֵם חֲמִשִּׁים. נִחְקְקוּ לְאַרְבַּעַה צְדָדִים וְהָיוּ לְאַרְבַּעִים [ס"א וְתִשְׁעָה]. לְשַׁעַר אֶחָד אֵין צַד, לֹא יְדוּעַ אִם הוּא לְמַעְלָה אִם הוּא לְמַטָּה [ס"י הוּא לְמַעְלָה הוּא לְמַטָּה]. וּמִשּׁוּם כֶּךָ אוֹתוֹ הַשְּׂעָרִים סִתּוּם.

בְּתוֹךְ אוֹתָם הַשְּׂעָרִים יֵשׁ מְנוּעוּל אֶחָד, וּמְקוֹם אֶחָד קָטָן לְהַכְנִיס אוֹתוֹ הַמִּפְתָּח בּוֹ, וְאֵינוֹ נִרְשָׁם אֶלָּא בְּרֵשֶׁם שֶׁל הַמִּפְתָּח. אֵין יוֹדְעִים בּוֹ אֶלָּא אוֹתוֹ הַמִּפְתָּח [ס"י שֶׁל הַפְּתָח] לְבַדּוֹ. וְעַל זֶה הַסּוּד בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים.

בְּרֵאשִׁית זֶה הַמִּפְתָּח שֶׁהַכֹּל נִסְתָּר בּוֹ, וְהוּא סוֹגֵר וּפּוֹתַח, וְשֵׁשֶׁה שְׂעָרִים כְּלוּלִים בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַמִּפְתָּח שֶׁסוֹגֵר וּפּוֹתַח. כְּשֶׁסוֹגֵר אֵת אוֹתָם הַשְּׂעָרִים וְכוּלִיל אוֹתָם בְּתוֹכּוֹ (נ"א וְכוּלֵא בְּתוֹכּוֹ), אִזּוֹ וְדָאִי כְּתוּב בְּרֵאשִׁית, דְּבַר גְּלוּי בְּכָלֵל דְּבַר נִסְתָּר. וּבְכָל מְקוֹם בְּר"א - זֶה דְּבַר נִסְתָּר. סוֹגֵר וְלֹא פּוֹתַח.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאִי זֶה כֶּךָ, וְשִׁמְעֵתִי אֵת הַמְּאֹר הַקְּדוֹשׁ (רַשְׁב"י) שְׂאוֹמֵר כֶּךָ, שְׂדַבְּרָ נִסְתָּר הוּא בְּרָא, סוֹגֵר וְלֹא פּוֹתַח. וּבְעוֹד שֶׁהָיָה סוֹגֵר בְּמֵלֵת בְּרָא, לֹא הָיָה הָעוֹלָם וְלֹא הַתְּקִיָּם, וְהָיָה מְכֻסָּה עַל הַכֹּל תַּה"ו. וְכִשְׁשׁוֹלֵט הַתַּה"ו הַזֶּה, אֵין עוֹלָם וְלֹא מַתְקִיָּם.

מִתִּי אוֹתוֹ הַמִּפְתָּח פּוֹתַח שְׂעָרִים וּמַזְדַּמֵּן לְשִׁמּוֹשׁ וְלַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת? כְּשֶׁבָא אֶבְרָהִם, שְׂכַתּוֹב אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשְּׂמִים וְהָאָרֶץ בְּהַבְּרָאָם, וְשִׁנִּינוּ בְּאַבְרָהִם. וּמָה שֶׁהַכֹּל הָיָה סִתּוּם בְּמֵלֵת בְּרָא - חֲזָרוּ הָאוֹתִיּוֹת לְשִׁמְשׁ, וְיֵצְא עֲמוּד שֶׁעֲשֶׂה תּוֹלְדוֹת, אֶבְרָ הַיְסוּד הַקְּדוֹשׁ שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו.

כְּשֶׁהֵאָבֵר הַזֶּה נִרְשָׁם בְּמֵלֵת בְּרָא, אִזּוֹ רֵשֶׁם הַנִּסְתָּר הָעֲלִיּוֹן [נ"א הַקְּדוֹשׁ לְגִלוֹת] רֵשֶׁם אַחֵר לְשִׁמּוֹ וְלִכְבוֹדּוֹ. וְזֶה הוּא מ"י. בְּרָא אֵלֶּה, וְגַם בֵּן הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁמִּתְבָּרַךְ שֶׁהוּא מ"ה שְׁנִרְשָׁם. וְהוֹצִיא מִן בְּרָא אֶבְרָ, וְהוּא רֵשׁוּם בְּאֵלֶּה מַצַּד זֶה וְאֶבְרָ מַצַּד זֶה. הַנִּסְתָּר הַקְּדוֹשׁ. אֵלֶּה עוֹמֵד. אֶבְרָ עוֹמֵד. כְּשֶׁנִּשְׁלָם זֶה - נִשְׁלָם זֶה. חוֹקֵק לְאַבְרָ הַזֶּה ה', וְחוֹקֵק לְ"אֵלֶּה" הַזֶּה י'.

מִתְעוֹרְרוֹת הָאוֹתִיּוֹת לְהַשְׁלִים אֵת הַצַּד הַזֶּה וְאֵת הַצַּד הַזֶּה, וְאִזּוֹ מוֹצִיא מ"ם. נוֹטֵל

אלו הפנפים היו מחכות להם. ראה שחוזרים ומתחדשים ומאירים יותר מהאור של זיו השמש.

פתח רבי שמעון ואמר, יכנס רבי חייא ויראה כמה שעתיד הקדוש ברוך הוא לחדש את פני הצדיקים לעתיד לבא. אשרי הוא מי שנכנס לכאן בלי בושה, ואשרי מי שעומד באותו העולם כעמוד חזק בכל. וראה שהיה נכנס ועומד רבי אלעזר, ושאר העמודים שיושבים שם. והוא היה מתביש, והשמיט את עצמו, ונכנס וישב לרגלי רבי שמעון.

יצא קול ואמר: הנמך עיניך ואל תרים ראשך ואל תסתכל. הנמך עיניך וראה אור שמאיר למרחוק. חזר הקול כמקדם ואמר: עליונים טמונים נסתרים, פקוחי העין, אותם שמשוטטים בכל העולם, הסתכלו וראו! תחתונים [נ"א תנאים] ישנים נסתרים בחוריקם התעוררו!

מי מכם שהופכים חשך לאור וטועמים מר למתוק טרם בואם לכאן? מי מכם שמחכים בכל יום לאור שמאיר בשעה שהמלך פוקד את האילה, ומתכבד ונקרא מלך מכל מלכי העולם? מי שלא מצפה לזה בכל יום באותו העולם – אין לו כאן חלק!

בינתים ראה כמה מן החברים סביבו, כל אותם העמודים שקימים, וראה שמעלים אותם לשיבת הרקיע. אלו עולים ואלו יורדים. ומעל כלם ראה בעל הפנפים שהיה בא, והוא נשבע שבועה ששמע מאחורי הפרגוד, שהמלך פוקד בכל יום וזוכר את האילה ששוכבת לעפר, ובוטט בעיטות באותה שעה בשלש מאות ותשעים רקיעים, וכלם מפחדים ורועדים לפניו. ומוריד על זה דמעות, ונופלות אותן הדמעות הרותחות כאש לתוך הים הגדול, ומאותן הדמעות עומד אותו הממנה של הים, ומתקים ומקדש את שמו של המלך הקדוש, ומקבל עליו לבלע את כל מימי בראשית וכונס אותם לתוכו בשעה שיתקבצו כל העמים על העם הקדוש, ויתיבשו המים, ויעברו בלבש.

בין כך שמע קול שאומר: פנו מקום, פנו מקום, שהנה המלך המשיח בא לשיבת רבי שמעון,

אחד לצד הזה ואחד לצד הזה. נשלים השם הקדוש ונעשה אלהים גם כן השם של אברהם. כשנשלים זה – נשלים זה.

ויש אומרים שנטל הקדוש ברוך הוא מ"י וזרק באלה ונעשה אלהים. ונטל הקדוש ברוך הוא מ"ה וזרק באבר ונעשה אברהם. (ומלת מ"י רומזת לחמשים שערי בינה, ויש בה יו"ד, האות הראשונה של השם הקדוש. ומלת מ"ה רומזת למנין השם הקדוש, ויש בה האות השניה של השם הקדוש יהו"ה, כמו שנאמר (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו וגו', (איוב כו) תולה ארץ על בלי מ"ה. ואז התקיימו שני עולמות. ביו"ד העולם הבא, ובה"א העולם הזה. כלומר במ"י ברא את העולם הבא, ובמ"ה ברא את העולם הזה. וזהו רמז מעלה ומטה).

ואז עשה תולדות ויצא שם שלם מה שלא היה מקדם לכן. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. כלם היו תלויים עד שנברא שמו של אברהם. כיון שנשלים השם הזה של אברהם, נשלים השם הקדוש. זהו שכתוב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים.

השתטח רבי חייא בארץ ונשק את העפר, ובכה ואמר: עפר, עפר, כמה אתה קשה ערף, כמה אתה בחצפה, שכל מחמדי העין ירקבו בך, כל עמודי אורות העולם תאכל ותשחק. כמה אתה חצוף, המאור הקדוש (רשב"י) שהיה מאיר את העולם, השליט הגדול שממנה, שזכותו מעמידה את העולם, ירקב בך. רבי שמעון, אור המאור, אור העולמות, אתה נרקב בעפר ואתה מקים ומנהיג את העולם. השתומם רגע אחד, ואמר: עפר, עפר, אל תתנאה, שלא ימסרו בך עמודי העולם, שהרי רבי שמעון לא ירקב בך.

קם רבי חייא והיה בוכה. הלך ורבי יוסי עמו. מאותו היום התענה ארבעים ימים לראות את רבי שמעון. אמרו לו, אינך רשאי לראות אותו. בכה והתענה ארבעים ימים אחרים, הראו לו במחזה את רבי שמעון ורבי אלעזר בנו שהיו עוסקים בדבר הזה שאמר רבי יוסי, והיו כמה אלפים שומעים לדבורו. בינתים ראה כמה כנפים גדולות עליונות, ומעלים עליהם את רבי שמעון ואת רבי אלעזר בנו, ועולים לשיבת הרקיע, וכל

אותו הדבר [תורה] ומנשק אותו, ומעטר אותו בשבעים עטרות גלופות ומחקקות. ודבר חכמה שהתחדש, עולה ויושב על ראש הצדיק חי העולמים, וטס משם ומשוטט בשבעים אלף עולמות ועולה אל עתיק הימים. וכל הדברים של עתיק הימים, דברי חכמה הם בסודות נסתרים עליונים.

ואותו הדבר הנסתר של חכמה שהתחדש כאן, כשהוא עולה, מתחבר עם אותם הדברים של עתיק הימים, ועולה ויורד עמהם ונכנס בשמונה עשר עולמות גנוזים שעין לא ראתה אלהים זולתך (שם סד). יוצאים משם ומשוטטים והולכים מלאים ושלמים ומזדמנים לפני עתיק הימים.

באותה השעה מריח עתיק הימים את הדבר הזה, וזה נוח לפניו מן הכל. נוטל את אותו הדבר, ומעטר אותו בשלש מאות ושבעים אלף עטרות. אותו הדבר טס ועולה ויורד, ונעשה רקיע אחד. וכן כל דבר ודבר של חכמה (ס"א נעשים) (ס"א רקיעים) עומדים בקיום שלם לפני עתיק הימים. והוא קורא להם שמים חדשים, שמים מחדשים, נסתרים של סודות של חכמה עליונה. וכל אותם שאר דברי התורה שמתחדשים, עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, ועולים ונעשים ארצות החיים, ויורדים ומתעטרים לארץ אחת, ומתחדש ונעשה הכל ארץ חדשה מאותו הדבר שהתחדש בתורה.

ועל זה כתוב (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני וגו'. עשיתי לא כתוב, אלא עושה. שעושה תמיד מאותם החדשים והסודות של התורה. ועל זה כתוב (שם נא) ואשם דברי בפיה ובצל ידי כפיתיה לנטע שמים וליסד ארץ. לא כתוב השמים, אלא שמים.

אמר רבי אלעזר, מה זה ובצל ידי כפיתיה? אמר לו, בשעה שנמסרה התורה למשה, באו כמה רבואות של מלאכים עליונים לשרף אותו בשלהבת פיהם, עד שכפה עליו הקדוש - ברוך - הוא. וכעת שהדבר הזה עולה ומתעטר ועומד לפני הקדוש - ברוך - הוא, הוא מכסה על אותו הדבר, ומכסה על אותו האדם שלא יכר אליהם אלא

היות שכל הצדיקים ששם וראשי הישיבה, ואותן ישיבות ששם הן רשומות, וכל אותם חברים שבכל ישיבה עולים מהישיבה של פאן לישיבת הרקיע, והמשיח בא בכל אותן הישיבות וחותם תורה מפי החכמים. ובאותה השעה בא המשיח מתעטר [נ"א מראש] מריחות הישיבות בעטרות עליונות.

באותה שעה קמו כל אותם החברים, וקם רבי שמעון, והיה עולה אורו עד רום [הרקיע]. אמר לו, רבי, אשריך שתורתך עולה בשלש מאות ושבעים אורות, וכל אור ואור נפרד לשש מאות ושלושה עשר טעמים שעולים ורוחצים בנהרות אפרסמון טהור. והקדוש ברוך הוא מאשר תורה משיבתך, ומישיבתו של חזקיהו מלך יהודה, ומתוך ישיבתו של אחיה השילני. ואני לא באתי לאשר משיבתך, אלא בעל הכנפים בא לכאן, שהרי ידעתי שלא יכנס לתוך הישיבות האחרות אלא לישיבתך.

באותה שעה ספר לו רבי שמעון אותה השבועה שנשבע בעל הכנפים. אז הזדעזע המשיח והרים קולו, והזדעזעו הרקיעים, והזדעזעו הים הגדול, והזדעזעו הלוייתן, וחשב העולם להתהפך. בין כך ראה את רבי חייא לרגלי רבי שמעון. אמר, מי נתן כאן אדם שלבוש מדי אותו העולם? אמר לו רבי שמעון, זה הוא רבי חייא, האור של מאור התורה. אמר לו, יתכנס הוא ובניו ויהיו מהישיבה שלך. אמר רבי שמעון, זמן ינתן לו. נתנו לו זמן, ויצא משם מזעזע ועיניו זולגות דמעות. הזדעזע רבי חייא ובכה, ואמר, אשרי חלקם של הצדיקים באותו העולם, ואשרי חלקו של פר יוחאי שזכה לכך. עליו כתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

בראשית. רבי שמעון פתח, (ישעיה נא) ואשם דברי בפיה. כמה יש לאדם להשתדל בתורה יומם ולילה, משום שהקדוש ברוך הוא מקשיב לקולות אותם שמתעסקים בתורה. ובכל דבר שמתחדש בתורה על ידי אותו שמתדל בתורה, עושה רקיע אחד.

שנינו, בשעה ההיא שדבר תורה מתחדש מפי אדם, הדבר ההוא עולה ומזדמן לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא נוטל את

אותו איש תהפוכות ששית אלפים פרסאות בפעם אחת. וכיון שהרקיע הזה של שוא עומד, מיד יוצאת אשת זנונים ומתחזקת באותו הרקיע של שוא [נ"א היא] [נ"א ואיש תהפוכות] ומשתתפת עמו, ומשם יוצאת והורגת כמה אלפים ורכבות. משום שכאשר היא עומדת ברקיע ההוא, יש לה רשות ויכלת להיות טסה את כל העולם ברגע אחד.

ועל זה כתוב (ישעיה ה) הוי משכי העון בחבלי השוא. העון זה הזכר. וכעבות העגלה חטאה, מי החטאה? זו הנקבה שנקראת חטאה. הוא מושך את אותו שנקרא עון באותם חבלי השוא. ואחר כך כעבות העגלה חטאה, את אותה הנקבה שנקראת חטאה, ששם התגברה להיות טסה להרג בני אדם. ועל זה (משלי ז) כי רבים חללים הפילה. מי הפילה? זו אותה החטאה שהורגת בני אדם. מי גרם את זה? תלמיד החכם שלא הגיע להוראה ומורה. הרחמן יצילנו.

אמר רבי שמעון לחברים, בבקשה מכם שלא תוציאו מפיקם דבר תורה שלא ידעתם ולא שמעתם מעץ גדול כראוי, כדי שלא תהיו גורמים לאותה החטאה להרג המוני בני אדם לחנם. פתחו כלם ואמרו, הרחמן יצילנו, הרחמן יצילנו.

הקדוש ברוך הוא, ולא יקנאו לו, עד שנעשה מהדבר (תורה) שהוא שמים חדשים וארץ חדשה. זהו שכתוב ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ. מכאן שכל דבר שנסתר מן העין, עולה לתועלת עליונה. זהו שכתוב ובצל ידי כסיתיך. ולמה נעלם ומתפסה מן העין? בשביל תועלת עליונה. זהו שכתוב לנטע שמים וליסד ארץ, כמו שאמרנו.

ולאמר לציון עמי אתה. ולאמר - לאותם השערים והדברים המצינים אלו על אלו - עמי אתה. אל תקרי עמי אלא עמי אתה, להיות שתף עמי. מה אני בדבור שלי עשיתי שמים וארץ, כמו שנאמר (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו - אף כך אתה. אשרי אותם שמשתדלים בתורה. ואם תאמר שדבור של כל אדם שלא יודע עושה כזה.

בא ראה, אותו שאין דרכו בסודות התורה ומחידש דברים שאינו יודע על ברים כראוי, אותו הדבר עולה ויוצא לאותו הדבר איש תהפוכות לשון שקר מתוך נקב התהום הגדול, ומדלג חמש מאות פרסאות לקבל את אותו הדבר. ונוטל אותו, והולך עם אותו הדבר לתוך הנקב שלו, ועושה בו רקיע של שוא שנקרא תהו. וטס באותו הרקיע

❦ סדר הלימוד ליום ב תשרי [יום 2 בשנה] ❦

זהו שכתוב (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי. זו השבת, וזו היא הרגל הרביעית של הכפא. ואם תאמר, אם כך, מה זה את שבתתי תשמרו, פעמים? אלא שבת של ערב שבת והשבת של היום ממש אין להם פרוד.

אמר [להם] אותו סוחר שהיה מחמר אחריהם, ומה זה ומקדשי תיראו? אמר לו, זה קדוש של שבת. אמר לו, ומה זה קדוש של שבת? אמר לו, זה הקדוש שנמשך מלמעלה. אמר לו, אם כך, עשית שהשבת אינה קדש, אלא קדוש ששורה עליו מלמעלה.

אמר רבי אבא, וכך זה, (ישעיה נח) וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד. הזכיר שבת לחוד וקדוש ה' לחוד. אמר לו, אם כך, מי זה קדוש ה'? אמר לו, הקדשה שיורדת מלמעלה ושורה עליו. אמר לו, אם הקדשה שנמשכת מלמעלה נקראת מכבד, נראה ששבת אינו מכבד, וכתוב וכבדתו.

אמר רבי אלעזר לרבי אבא, הנח לו לאיש הזה, שדבר של חכמה יש בו שאיננו יודעים בו. אמרו לו, אמר אתה. פתח ואמר, (ויקרא יט) את שבתתי, את - לרבות תחום שבת שהוא אלפים אמות לכל צד, ומשום כך רבה את. שבתתי - [נ"א זון] שבת העליונה ושבת התחתונה, שהן שתיים כלולות יחד ונסתרות יחד.

נשארה שבת אחרת שלא נזכרה והיתה בבושה. אמרה לפניו: רבון העולם, מיום שעשית אותי נקראתי שבת, והיום אינו בלי לילה. אמר לה, בתי, את שבת, ושבת קראתי לך, אבל הריני מעטר אותך בעטרה יותר עליונה. העביר כרוז ואמר מקדשי תיראו.

וזו שבת של ערב שבת שהיא יראה, ושורה בה יראה. ומי הוא שהקדוש ברוך הוא הכליל ואמר אני ה'? ואני שמעתי מאבא שאמר כך, ודיק את - לרבות תחום שבת. שבתתי - זה העגול והרבוע שבפנים, והם שנים. וכנגד אותם השנים יש שתי קדשות שיש לנו להזכיר, אחד ויכלו, ואחד קדוש.

בא ראה, בתורה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, והנה בארוה שכתוב (שם ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. והוא הסתפל בה פעם ושתיים ושלוש וארבע פעמים, ואחר כך אמר אותם, ואחר כך עשה בה מעשה, ללמד את בני אדם שלא יבאו לטעות בה, כמו שנאמר (איוב כח) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם. וכנגד ארבע פעמים ההם שכתוב, אז ראה, ויספרה, הכינה, וגם חקרה - ברא הקדוש ברוך הוא את מה שברא. וטרם שהוציא את המעשה שלו, הכניס בראשונה ארבע תבות, שכתוב ב'ראשית ב'רא א'להים א'ת. הנה ארבע. ואחר כך השמים - הם כנגד ארבע הפעמים שהסתפל הקדוש ברוך הוא בתורה טרם יוציא את מעשהו למלאכתו.

רבי אלעזר היה הולך לראות את רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו, ורבי אבא עמו, והיה מחמר איש אחד אחריהם. אמר רבי אבא, נפתח פתחים של תורה, שהרי השעה והזמן הוא להתתקן (להסתדר) בדרךנו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ויקרא יט) את שבתתי תשמרו. בא ראה, בששה ימים ברא הקדוש ברוך הוא את העולם. וכל יום ניום גלה את מעשהו, ונתן כחו ביום ההוא. מתי גלה את מעשהו ונתן כחו? ביום הרביעי, משום שאותם שלשת הימים הראשונים, כלם היו נסתרים ולא התגלו. כיון שבא היום הרביעי, הוציא את המעשה והכח של כלם. שהרי אש ומים ורוח, אף על גב שהם שלשה יסודות עליונים, כלם תלויים, ולא התגלה המעשה שלהם עד שהארץ גלתה אותם, ואז נודעה האמנות של כל אחד מהם.

ואם תאמר, הרי ביום השלישי זה היה, שכתוב תדשא הארץ דשא, וכתוב ותוצא הארץ! אלא זה, אף על גב שכתוב ביום השלישי, זה היה רביעי, ונכלל ביום השלישי שיהיו אחד בלי פרוד. ואחר כך היום הרביעי התגלה מעשהו להוציא אמן לאמנותו של כל אחד ואחד. משום שהיום הרביעי הוא הרגל הרביעית של הכפא העליון.

ובל מעשיהם של כלם, בין הימים הראשונים ובין הימים האחרונים, היו תלויים ביום השבת.

טובות ואותיות נסתרות עליונות ונכבדות. לאחר מכן אבא אליך ואסעד אותך, ואתן לך נחלה של שתי אותיות עליונות יותר מאלו שהסתלקו, שהם י"ש, יו"ד עליונה ושי"ן עליונה, שיהיו לך אוצרות מלאים מכל. ומשום כך, בני, לך ותהיה מחמר חמורים, ועל כן אני הולך בכך.

שמחו רבי אלעזר ורבי אבא, ובכו ואמרו, לך רכב, ואנו נחמר אחריך. אמר להם, ולא אמרתי לכם שמצות המלך היא עד שיבא אותו מחמר על החמורים? אמרו לו, הרי שמך לא אמרת לנו, מקום בית מושבך מה הוא? אמר להם, מקום בית מושבי הוא טוב ומעלה אצלי, והוא מגדל אחד שפורח באויר, גדול ונכבד. ואותם הדרים בו במגדל הזה – הקדוש ברוך הוא ועני אחד, וזה הוא מקום בית מושבי. וגליתי [נ"א ועליתי] משם, ואני מחמר על חמורים. הסתכלו בו רבי אבא ורבי אלעזר, והטעים להם את דבריו, שהיו מתוקים כמו מן ודבש. אמרו לו, שם אביך אם תאמר, ננשק את עפר רגליך. אמר להם, ולמה? אין דרכי בכך להתגאות בתורה

אבל אבי היתה דירתו בים הגדול, והוא היה דג אחד שהיה סובב את הים הגדול מצד זה לצד זה, והיה גדול ונכבד ועתיק ימים, עד שהיה בולע את כל שאר הדגים של הים, ואחר כך מוציא אותם חיים וקיימים ומלאים מכל הטובות של העולם. ושט את הים ברגע אחד בכחו, והוציא אותי כחץ ביד איש גבור, והטמין אותי באותו מקום שאמרתי לכם, והוא שב למקומו ונגנז באותו הים.

הבחין רבי אלעזר בדבריו. אמר לו, אתה הוא בנו של המאור הקדוש, אתה הוא בנו של רב המנונא הזקן, אתה הוא בנו של אור התורה, ואתה מחמר אחרינו?! בכו יחד ונשקו לו והלכו. אמרו לו, האם נוח לפני מורנו להודיע לנו את שמו?

פתח ואמר, (שמואל-ב כג) ובנייהו בן יהודע. הפסוק הזה בארונהו, והוא יפה. אבל הפסוק הזה בא להראות סודות עליונים של התורה. ובנייהו בן יהודע – על סוד החכמה בא הדבר הנסתר ההוא, והשם גורם. בן איש חי – זה צדיק חי העולמים.

ויבלו יש בו שלשים וחמש תבות, ובקדוש שאנו מקדשים יש שלשים וחמש תבות, והכל עולה לשבעים שמות שהקדוש ברוך הוא וננסת ישראל מתעטרים בהם. ומשום שהעגול והרבוע הזה הם שבתתי, שניהם כלולים בשמור, שכתוב תשמרו. שהרי השבת העליונה כאן לא נכללה בשמור, אלא בזכור, שהרי המלך העליון מסתים בזכור, ועל זה נקרא מלך שהשלוש שלו. והשלוש שלו הוא זכור, ועל כן אין מחלקת למעלה.

משום ששני שלומות למטה – אחד יעק"ב, ואחד יוס"ף. ומשום כך כתוב פעמים (ישעיה נז) שלום שלום לרחוק ולקרוב. לרחוק – זה יעקב. ולקרוב – זה יוסף. לרחוק, כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי, (שמות ב) ותתצב אחתו מרחוק. ולקרוב, כמו שנאמר (דברים לב) חדשים מקרוב באו. מרחוק – זו הנקדה העליונה שעומדת בהיכלו.

ועל זה כתוב תשמרו, נכלל בשמור. ומקדשי תיראו – זו הנקדה שעומדת באמצע שיש לירא ממנה יותר מן הכל שענשו מיתה. והינו מה שכתוב (שמות לא) מחלליה מות יומת. מי הם מחלליה? מי שנכנס לתוך החלל של העגול והרבוע למקום שאותה הנקדה שורה ופוגם בו – מות יומת. ועל זה כתוב תיראו. והנקדה ההיא נקראת אני, ועליה שורה אותו הנסתר העליון שלא התגלה. והינו ה', והכל אחד.

ירדו רבי אלעזר ורבי אבא ונשקו אותו. אמרו, ומה כל החכמה הזו יש תחת ידך ואתה מחמר אחרינו? אמרו לו, מי אתה? אמר להם, אל תשאלו מי אני, אלא אני ואתם נלך ונתעסק בתורה, וכל אחד יאמר דברי חכמה להאיר את הדרך. אמרו לו, מי נתן לך ללכת כאן ולהיות מחמר בחמורים? אמר להם, יו"ד עשתה קרב עם שתי אותיות, עם כ"ף וסמ"ך, להקשר עמי [נ"א יחד]. כ"ף לא רצתה להסתלק ולהקשר מאחר [נ"א במקום] שלא יכלה להיות רגע אחד אלא עמו. סמ"ך לא רצתה להסתלק, כדי לעזר לאותם הנופלים, שהרי בלי סמ"ך לא יכולים להיות.

יו"ד באה אלי יחידה, נשקה לי וחיבקה אותי, בכתה עמי ואמרה לי: בני, מה אעשה לך? אבל הרי אני מסתלקת, ואני מתמלאת מכמה

התגברתה ושלחה כלב אחד לאכל את הקרבנות. ומה שמו של אותו הארי"ה? אוריאל, שפניו פני אריה. ומה שם אותו כלב? בלאדן שמו, שאינו בכלל של אדם, אלא כלב ופני כלב.

ביום השלג - ביום שגרמו החטאים והדין נדון למעלה מעם בית הדין העליון. ועל זה כתוב לא תירא לביתה משלג. זה הדין העליון. למה? משום שכל ביתה לבש שנים, ויכול לסבל אש חזקה. עד כאן סוד הכתוב.

מה כתוב אחריו? (שמואל-ב כג) והוא הכה את איש מצרי איש מראה. כאן סוד הכתוב בא להודיע, שבכל פעם שישראל חטאו, הוא הסתלק ומנע מהם כל הטובות וכל האורות שהיו מאירים להם. הוא הכה את איש מצרי - זה האור של האור ההוא שהיה מאיר לישראל. ומי הוא? משה, שכתוב (שמות ב) ותאמרנה איש מצרי הצילנו וגו'. ושם נולד, ושם התגדל, ושם התעלה לאור עליון.

איש מראה - כמו שנאמר (במדבר יב) ומראה ולא בחידות. איש - כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. כפיכול בעלה של אותו מראה כבוד ה', שזכה להנהיג את הדרגה הזו בכל רצונו בארץ מה שלא זכה איש אחר.

וביר המצרי חנית - זה מטה האלהים שנמסר בידו, כמו שנאמר (שמות יז) ומטה האלהים בידו. וזה המטה שנברא ערב שבת בין השמשות וחקוק בו השם הקדוש החקוק הקדוש, ובזה חטא בסלע, כמו שנאמר (במדבר כ) ויך את הסלע במטהו פעמים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, לא לזה נתתי לך את המטה שלי, חייך לא יהיה בידך מכאן והלאה.

מיד - וירד אליו בשבט (שמואל-ב כג), בדין הקשה, ויגזל את החנית מיד המצרי. שמהשעה ההיא נמנע ממנו ולא היה בידו לעולמים. ויהרגו בחניתו - על אותו החטא שהכה במטה ההוא מת ולא נכנס לארץ הקדושה, ונמנע האור הזה מישראל.

מן השלשים (סם) - הכי נכבד, אלו שלשים שנה עליונים שנטל מהם והשפיע למטה, ומהם הוא היה לוקח ומתקרב.

רב פעלים - רבון כל המעשים וכל הכחות העליונים, משום שכלם יוצאים ממנו, הוא ה' צבאות, אות הוא בכל צבאיו, רשום הוא וגדול מן הכל. רב פעלים - הוא מקבצאל, האילן הגדול והנכבד גדול מהכל. מאיזה מקום יצא? מאיזו דרגה בא? חזר הפתוב ואמר, מקבצאל. הדרגה העליונה הנסתרת שעין לא ראתה וגו'. הדרגה שהכל בה, וכונסת לתוכה מתוך האור העליון, וממנה יוצא הכל. והוא היכל קדוש נסתר שכל הדרגות מקבצות ונסתרות בתוכו. ובגוף ההיכל הזה קימים כל העולמות, וכל הצבאות הקדושים ממנו נזונים ועומדים על קיומם.

הוא הכה את שני אראל מואב. שני מקדשים היו עומדים בגללו ונזונו ממנו, מקדש ראשון ומקדש שני. כיון שהוא הסתלק, נמנע השפע שהיה שופע מלמעלה. כפיכול הוא הכה אותם והחריב אותם והשמיד אותם, והפסא הגדול נפל. זהו שכתוב (יחזקאל א) ואני בתוך הגולה. הדרגה היא שנקראת אני, היא בתוך הגולה. למה? על נהר פבר. על נהר ששופע ויוצא שהפסיק מימיו ומעינותיו ולא משפיע כבראשונה.

והו שכתוב (איוב יד) ונהר יחרב ויבש. יחרב - בבית ראשון, ויבש - בבית שני. ומשום כך הוא הכה את שני אראל מואב. [ס"א שהרי בראשונה] מואב, שהיו מאב שבשמים, ונחרבו והשמדו בגללו, וכל האורות שהיו מאירים לישראל, כלם נחשכו.

ועוד, הוא ירד והכה את הארי. בזמנים הראשונים כשהנהר הזה היה מושף את מימיו למטה, היו ישראל עומדים בשלמות, שזובחים זבחים וקרבנות לכפר על נפשם, ואז היה יורד מלמעלה דמות של אריה אחד, והיו רואים אותו על גבי המזבח רובץ על טרפו, אוכל קרבנות כמו גבר חזק, וכל הפלבים היו מתחבאים מלפניו ולא יוצאים החוצה.

כיון שגרמו החטאים, הוא ירד לתוך הדרגות שלמטה, והרג את אותו האריה שלא רצה לתת לו את טרפו כבראשונה. כפיכול הרג אותו. הוא הכה את הארי ודאי. לתוך הבור - לעיני הצד האחר הרע. כיון שראתה כך אותו הצד האחר,

שְׁכַל הַצְדִיקִים עוֹמְדִים שָׁם בְּרוּחַ, שְׁנַת־לִבְשָׁה בְּלִבוֹשׁ יָקָר כְּצוּרָה וְדִיוֹקָן שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְזֶהוּ נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם, בְּאוֹתָהּ צוּרָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִמְצָאִים שָׁם וּפּוֹרְחִים בְּאֵוִיר וְעוֹלִים לְתוֹךְ יְשִׁיבַת הַרְקִיעַ בְּאוֹתוֹ גֵּן הָעֵדֶן שֶׁלְמַעְלָה. וּפּוֹרְחִים וְרוֹחְצִים בְּטַלֵּי נִהְרוֹת אֶפְרָסִמוֹן טְהוֹר, וְיּוֹרְדִים וְשׁוֹרִים לְמַטָּה. וְלִפְעָמִים נִרְאִים נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם לַעֲשׂוֹת לָהֶם נִסִּים כְּמוֹ מְלָאָכִים עֲלִיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁרְאִינוּ עֲכָשׁוּ אֶת אֹרֶן הַמָּאוֹר הָעֲלִיוֹן, וְלֹא זָכִינוּ לְהִסְתַּכֵּל וְלִדְעַת בְּסוּדוֹת שֶׁל חֲכָמָה יוֹתֵר.

פְּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, (שׁוֹפְטִים יג) וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל אֲשֶׁתוֹ מוֹת נְמוֹת כִּי אֱלֹהִים רְאִינוּ. אַף עַל גַּב שְׁמִנּוּחַ לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַה מַּעֲשֶׂהוּ – אָמַר, הוֹאִיל וְכַתּוּב (שׁוֹפְטִים לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי, וְדַאי אֲנוּ רְאִינוּ, וּמִשׁוֹם כֶּךָ מוֹת נְמוֹת. וְאֲנוּ רְאִינוּ וְזָכִינוּ לְאוֹר הַזֶּה שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ עִמָּנוּ וְנִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלַח אֹתוֹ אֵלֵינוּ לְהוֹדִיעֵנוּ סוּדוֹת שֶׁל הַחֲכָמָה שְׁגָלָה, אֲשֶׁרִי חֲלַקְנוּ.

הַלְכוּ. הִגִּיעוּ לְהַר אֶחָד וְהָיְתָה הַשְּׁמֶשׁ נוֹטָה. הִתְחִילוּ עֲנִפֵי הָאֵילָן שֶׁל הָהָר לְהַקִּישׁ זֶה עִם זֶה וְאָמְרוּ שִׁירָה. בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, שָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד חֲזַק שֶׁהָיָה אוֹמֵר: בְּנֵי אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים, אוֹתֶם שֶׁהִתְפָּזְרוּ בֵּין הַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתֶם מְאוֹרוֹת בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, הִתְקַבְּצוּ לְמִקְוָם לְהִשְׁתַּעֲשַׁע עִם רְבוּנָכֶם בַּתּוֹרָה. פָּחְדוּ אֵלָיו וְעָמְדוּ בְּמִקְוָם וַיִּשְׁבוּ. בֵּינֵתִים יֵצֵא קוֹל כְּמוֹ מִקְדָּם וְאָמַר: סִלְעִים חֲזָקִים פְּטִישִׁים רְמִים, הִנֵּה בַעַל הַגִּוְנִים מְרַקֵּם בְּצִיּוּרִים עוֹמֵד עַל כֶּסֶף הַשְּׁלֵטוֹן, הַפְּנִסוּ וְהִתְקַבְּצוּ.

בַּשְּׁעָה הַהִיא שָׁמְעוּ אֶת קוֹל עֲנִפֵי הָאֵילָנוֹת חֲזַק וְתַקִּיף, וְהָיוּ אוֹמְרִים, (תְּהִלִּים קט) קוֹל ה' שׁוֹבֵר אֲרָזִים. נִפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם רַבִּי אֲלֶעָזָר וְרַבִּי אֲבָא וּפָחַד רַב נָפַל עֲלֵיהֶם. קָמוּ בַּחֲפוּזוֹן וְהִלְכוּ, וְלֹא שָׁמְעוּ דָבָר. יֵצְאוּ מִן הָהָר וְהִלְכוּ.

בַּשְּׁהִיָּעוּ לְבֵית רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא, רָאוּ שָׁם אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי. שָׁמְחוּ. שָׁמַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר לָהֶם, וְדַאי דִרְךָ שֶׁל נִסִּים וְאוֹתוֹת עֲלִיוֹנִים עֲבַרְתָּם, שְׁאֵנִי יִשְׁנַתִּי כָּאֵן, וְרִאִיתִי אֶתְכֶם וְאֶת בְּנֵיהֶם בֶּן יְהוּדָה שֶׁשׁוּלַח לָכֶם שְׁתֵּי עֶטְרוֹת עַל יְדֵי זָקֵן אֶחָד לְעֶטְרָכֶם. וְדַאי שֶׁבְּדִרְךָ הַזֶּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה. וְעוֹד, שֶׁרִאִיתִי

וְאֵל הַשְּׁלֶשָׁה לֹא כָּא – הֵם הָיוּ בָּאִים אֵלָיו וְנוֹתְנִים לוֹ בְּרִצּוֹן הַלֵּב, וְהוּא לֹא הָיָה בָּא אֲלֵיהֶם. וְאֵף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִכְנַס בְּמַנְיָן וְהִחְשְׁבוֹן שְׁלָהֶם, (שׁו) וַיִּשְׁמַהוּ דוֹד אֶל מִשְׁמַעְתּוֹ. שֶׁלֹּא נִפְרַד מְלוּחַ לְבוּ לְעוֹלָמִים. אֵינִן לָהֶם פְּרוּד לְעוֹלָמִים. דוֹד שָׁם לְבוּ אֵלָיו, וְהוּא לֹא לְדוֹד, מִשׁוֹם שֶׁהִתְשַׁבְּחוּת וְהִשְׁרִים וְהִאָּהֲבִים שֶׁהִלְבְּנָה עוֹשָׂה לְשֵׁמֶשׁ, הִיא מוֹשַׁכַּת אוֹתוֹ אֵלֶיהָ שֶׁיְהִיָּה דִיוּרוֹ עִמָּה, וְזֶהוּ וַיִּשְׁמַהוּ דוֹד אֶל מִשְׁמַעְתּוֹ.

נִפְּלוּ רַבִּי אֲלֶעָזָר וְרַבִּי אֲבָא לְפָנָיו. בֵּין כֶּךָ וְכֶךָ לֹא רָאוּ אוֹתוֹ. קָמוּ וְהִסְתַּכְּלוּ לְכָל הַצְּדִידִים וְלֹא רָאוּ אוֹתוֹ. יִשְׁבוּ וּבְכוּ וְלֹא יָכְלוּ לְדַבֵּר זֶה עִם זֶה. אַחַר שָׁעָה אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְדַאי זֶה שֶׁשְׁנִינוּ, שֶׁצְדִיקִים הוֹלְכִים וְדַכְרֵי תּוֹרָה בֵּינֵיהֶם, שֶׁאוֹתֶם צְדִיקִים שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם בָּאִים אֲלֵיהֶם. וְדַאי זֶה הוּא רַב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֵן שֶׁבָּא אֵלֵינוּ מִן הָעוֹלָם הַהוּא לְגַלוֹת לָנוּ אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוּ, וְטָרַם הַפְּרִנּוּהוּ, הִלְךְ לוֹ וְהִתְכַּסֶּה מִעִמָּנוּ. קָמוּ, וְהָיוּ רוֹצִים לְרַכֵּב עַל הַחֲמוֹרִים וְלֹא הִלְכוּ. רָצוּ לְרַכֵּב וְלֹא הִלְכוּ. פָּחְדוּ וְהִנִּיחוּ אֶת הַחֲמוֹרִים. וְעַד הַיּוֹם הָיוּ קוֹרְאִים לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם מְקוֹם הַחֲמוֹרִים.

פְּתַח רַבִּי אֲלֶעָזָר וְאָמַר, (תְּהִלִּים לא) מַה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאִיךָ וְגו'. כְּמָה הוּא הַטּוֹב הָעֲלִיוֹן וְהַנִּכְבָּד שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְבְנֵי אָדָם לְאוֹתֶם צְדִיקִים עֲלִיוֹנִים יִרְאֵי חֲטָא שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, כְּשֶׁנִּכְנְסִים לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם. לֹא כַתּוּב טוֹבָךְ, אֶלָּא רַב טוֹבָךְ. וּמִי הוּא? (שׁו קמה) זָכַר רַב טוֹבָךְ יִבְיַעוּ. וְזֶהוּ עֲנַג הַחַיִּים שֶׁשׁוֹפְעִים מִהָעוֹלָם הַבָּא לְחֵי הָעוֹלָמִים, שֶׁהוּא זָכַר רַב טוֹבָךְ. וְדַאי הוּא (ישעיה סג) וְרַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְגו'.

עוֹד מַה רַב טוֹבָךְ, כָּאֵן נִחְקַק סוּד הַחֲכָמָה, וְכָל הַסוּדוֹת נִכְלְלוּ כָּאֵן. מִ"ה – כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. רַב – זֶה הָעֵץ גְּדוֹל וְחֲזָק, מִשׁוֹם שֶׁיֵּשׁ אֵילָן אַחַר קָטָן מִמֶּנּוּ, וְזֶה הוּא גְּדוֹל וּמִכְנִיסוֹ לְרוֹם הַרְקִיעִים. טוֹבָךְ – זֶה הָאוֹר שֶׁנִּבְרָא בַיּוֹם הָרִאשׁוֹן. אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאִיךָ – מִשׁוֹם שֶׁגָּנַז אוֹתוֹ לְצְדִיקִים בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

פְּעֻלָּתָ – זֶה גֵּן הָעֵדֶן הָעֲלִיוֹן, שֶׁכַּתּוּב (שׁוֹמֵת טו) מְכוּן לְשַׁבְּתָךְ פְּעֻלָּתָ ה'. וְזֶהוּ פְּעֻלָּתָ לְחוֹסִים כֶּךָ. נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם – זֶה גֵּן הָעֵדֶן שֶׁלְמַטָּה

את פניכם משנות. אמר רבי יוסי, יפה אמרתם, שחכם עדיף מנביא.

בא רבי אלעזר ושם את ראשו בין ברפי אביו וספר [לו] המעשה. פחד רבי שמעון ובכה. אמר (חבוק ג) ה' שמעתי שמעך יראתי. את הפסוק הזה אמר חבוק בשעה שראה מיתתו והתקים על ידי אלישע. למה נקרא חבוק? משום שכתוב (מלכים ב ד) למועד הזה כעת חיה את חבוקת בן. וזה היה בנה של השונמית. ושני חבוקים היו – אחד של אמו, ואחד של אלישע, שכתוב (סם) וישם פיו על פיו.

מצאנו בספרו של שלמה המלך שם חקוק ששבעים ושנים שמות חקוקים עליו בתבות, משום שאותיות הא"ב שחקק בו אביו בראשונה, כשמת, פרחו ממנו. וכעת כשאלישע חבק אותו, חקק בו כל אותן האותיות של שבעים ושנים השמות, והאותיות של שבעים ושנים השמות הללו החקוקים הם מאתים ושש עשרה אותיות. ואת כל האותיות חקק ברוחו [נ"א בדבור] אלישע, כדי להעמידו באותיות של שבעים ושנים שמות. וקרא לו חבוק, השם שמשלים את כל הצדדים, משלים את החבוקים, כמבאר. והשלים לסוד של מאתים ושש עשרה האותיות של השם הקדוש. בתבות התקים להחזיר את רוחו, ובאותיות התקים כל גופו על קיומו, ועל כן נקרא חבוק.

והוא אמר (חבוק ג) ה' שמעתי שמעך יראתי. שמעתי מה שהיה לי שטעמתי מהעולם ההוא ופחדתי. התחיל לבקש רחמים על נפשו ואמר, ה', פעלך שעשית לי, בקרב שנים יהיו חייהו. כמו חיי. וכל מי שנקשר באותן השנים הקדמוניות, החיים נקשרים בו. בקרב שנים תודיע לאותה הדרגה שאין בה חיים כלל.

בכה רבי שמעון ואמר, אף אני ממה ששמעתי פחדתי מהקדוש ברוך הוא. הרים ידו על ראשו ואמר, ומה רב המנונא הזקן, אור התורה, אתם זכיתם לראות פנים בפנים, ולא זכיתי בו. נפל על פניו וראה אותו עוקר הרים מאיר נרות בהיכל מלך המשיח. אמר לו, רבי, באותו העולם תהיו שכנים בעלי הוראה לפני הקדוש ברוך הוא. מהיום ההוא היה קורא לרבי אלעזר בנו ולרבי אבא

פניא"ל, כמו שנאמר (בראשית לב) כי ראיתי אלהים פנים אל פנים.

בראשית. רבי חייא פתח, (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עשיהם תהלתו עמדת לעד. ראשית חכמה, פסוק זה כף צריך לכתב: סוף חכמה יראת ה', בגלל שיראת ה' היא סוף חכמה. [נ"א אלא היא ראשית] להכנס לתוך הדרגה של חכמה עליונה. זהו שכתוב (סם קיח) פתחו לי שערי צדק. זה השער לה', ודאי. שאם לא יכנס בשער זה, לא יכנס לעולמים. (משל) למלך עליון שהוא עליון נסתר וגנוז, ועשה לו שערים אלה על אלה, ובסוף כל השערים עשה שער אחד בכמה מנעולים, בכמה פתחים, בכמה היכלות אלה על אלה, ואמר: כל מי שרוצה להכנס אלי – שער זה יהיה ראשון לגבי. מי שיכנס בשער זה – יכנס. גם כף שער ראשון לחכמה עליונה, יראת ה' היא. וזוהי ראשית.

ב, שנים הם שמתחברים כאחד, ואלה שתי נקודות – אחד גנוז ונסתר, ואחד עומד בהתגלות. ובגלל שאין להם פרוד נקראים ראשית, אחד ולא שנים. מי שנוטל זה נוטל זה, והכל אחד. שהרי הוא ושמו אחד, שכתוב (סם פג) וידעו כי אתה ה' שמך לבדך. למה נקרא יראת ה'? בגלל שהוא עץ של טוב ורע. זכה בן האדם – הנה טוב. ואם לא זכה – הנה רע. ולכן שורה במקום זה יראה, וזה שער להכנס לכל טוב שבעולם. שכל טוב – אלה שני שערים שהם כאחד.

רבי יוסי אמר, שכל טוב – זה עץ החיים, שהוא שכל טוב בלי רע כלל. ועל שלא שורה בו רע הוא שכל טוב בלא רע. לכל עשיהם – אלו חסדי דוד הנאמנים, תומכי התורה. ואותם תומכי התורה כביכול הם עושים. כל אלו שעוסקים בתורה אין בהם עשיה בעוד שעוסקים בה. אותם שתומכים בהם יש בהם עשיה, ובכח זה כתוב תהלתו עמדת לעד, ועומד הכפא על עמדו כראוי.

רבי שמעון היה יושב ועוסק בתורה בלילה שהפלה מתחברת בבעלה. ששנינו, כל אותם החברים בני היכל הפלה, הצטרכו באותו לילה שהפלה עתידה להיות למחרת בתוך החפה עם בעלה להיות עמה כל אותו הלילה, ולשמח עמה

רב המנונא הזקן אמר כף, (קהלת ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרף - שלא יתן בן אדם את פיו להביא להרהור רע ויגרם להחטיא אותו בשר קדש שחתום בו ברית הקדש, שאם עושה כף, מושכים אותו לגיהנם. ואותו ממנה על הגיהנם דומ"ה שמו, וכמה רבואות של מלאכי חבלה יחד אתו, ועומד על פתח הגיהנם, וכל אותם ששמרו ברית הקדש בעולם הזה אין לו רשות לקרב אליהם.

דוד המלך, בשעה שקרה לו אותו מעשה, פחד. באותה שעה עלה דומ"ה לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לו: רבון העולם, כתוב בתורה (ויקרא כ) ואיש אשר ינאף את אשת איש, וכתוב (שם יח) ואל אשת עמיתך וכו'. דוד שקלקל ברית בערוה מהו (מה דינו)? אמר לו הקדוש ברוך הוא: דוד צדיק הוא, וברית הקדש על תקונו עומד, שהרי לפני גלוי שמזמנת לו בת שבע מיום שנברא העולם.

אמר לו: אם לפניך גלוי - לפניו לא גלוי! אמר לו: ועוד בהתר היה מה שהיה, שהרי כל אלו שעולים לקרב, לא עולה אחד מהם עד שפוטרו אשתו בגט. אמר לו: אם כף, היה לו לחכות שלשה חדשים, ולא חכה. אמר לו: במה עומד הדבר? במקום שחוששים שהיא מעברת, וגלוי לפני שאוריה לא קרב אליה מעולם, שהרי שמי חתום בתוכו לעדות. כתוב אוריה, וכתוב אוריהו. שמי חתום עמו, שלא שמש בה לעולמים. אמר לו: רבון העולם, זה מה שאמרתי - אם לפניך גלוי שאוריה לא שכב עמה, לפניו האם גלוי? היה לו לחכות לה שלשה חדשים. ועוד, אם ידע שמעולם לא שכב עמה, אז למה שלח לו דוד וצנה עליו לשמש עם אשתו, שכתוב (שמואל-ב יא) רד לביתך ורחץ ורגליך?

אמר לו: ודאי לא ידע, אבל חכה יותר משלשה חדשים, שהרי ארבעה חדשים היו, שכף למדנו, בעשרים וחמשה בניסן העביר דוד כרוז בכל ישראל, והיו עם יואב בשבעה ימים שבסיון, והלכו והשחיתו ארץ בני עמון. שהו שם סיון תמוז אב ואלול, ובעשרים וארבעה באלול היה מה שהיה עם בת שבע, וביום הכפורים מחל לו הקדוש ברוך הוא אותו חטא. ויש אומרים בשבעה באדר העבר כרוז, והתכנסו בחמשה עשר באיר, ובחמשה עשר באלול היה מה שהיה עם בת שבע, וביום

בתקונייה שהיא מתתקנת לעסק בתורה, מתורה לנביאים, ומנביאים לכתובים, ובדרשות הפסוקים ובסודות החכמה, בגלל שאלו הם תקונייה ותכשיטיה, והיא ועלמותיה נכנסת ועומדת על ראשיהם ומתתקנת בהם, ושמחה בהם כל אותו הלילה, ולמחרת לא נכנסת לחפה אלא יחד אתם. ואלה נקראים בני החפה. וכיון שנכנסת לחפה, הקדוש ברוך הוא שואל עליהם ומברך אותם, ומעטר אותם בעטרת הפלה. אשרי חלקם.

והיה רבי שמעון וכל החברים מרגנים ברנת התורה ומחדשים דברי תורה כל אחד ואחד מהם, והיה שמח רבי שמעון וכל שאר החברים. אמר להם רבי שמעון, בני, אשרי חלקכם, בגלל שמחר לא תכנס הכלה לחפה אלא יחד אתכם. בגלל שכלם שמתקנים תקונייה בלילה הזה ושמחים בה, כלם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרונות, והקדוש ברוך הוא מברכם בשבעים ברכות ועטרת של עולם העליון.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים ט) השמים מספרים כבוד אל וכו'. פסוק זה הרי העמדתוהו. אבל בזמן זה שהכלה מתעוררת להכנס לחפה, למחרת מתתקנת ומאירה בקשוטיה יחד עם החברים ששמחו עמה כל אותו הלילה, והיא שמחה אתם. ולמחרת כמה אוכלוסים, צבאות ומרכבות חילות ומחנות אתה, והיא וכלם מחכים לכל אחד ואחד שתקנו אותה בלילה הזה. כיון שמתחברים כאחד והיא רואה את בעלה, מה כתוב? השמים מספרים כבוד אל. השמים - זה החתן שנכנס לחפה. מספרים - מאירים כזהר הספיר שמאיר וזוהר מסוף העולם ועד סוף העולם.

כבוד אל - זה כבוד פלה שנקרא אל, שכתוב (תהלים ז) ואל זועם בכל יום. בכל ימי השנה נקרא אל, וכעת כשהרי נכנסת לחפה, נקרא כבוד ונקרא אל. כבוד על כבוד. אור על אור. שלטון על שלטון. ואז באותה שעה שהשמים נכנס לחפה ובא ומאיר לה, כל אותם החברים שהתקינו אותה, כלם מתפרשים בשמותם שם, וזהו שכתוב ומעשה ידיו מגיד הרקיע. מעשה ידיו - אלה אותם בעלי קיום הברית יחד עם הפלה. ואותם בעלי קיום הברית נקראים מעשה ידיו, כמו שנאמר ומעשה ידינו כוננהו, זו ברית הקימת שחתומה בבשר בן האדם.

דברים במקום אחד משוטטים בעולם - בקצה תבל מליהם. וכיון שנעשים מהם רקיעים, מי שורה בהם? חזר ואמר, לשמש שם אהל בהם. אותו שמש, קדוש שם מדורו ומשכנו בהם ומתעטר בהם.

כיון ששורה באותם רקיעים ומתעטר בהם, אזי - והוא כחתן יצא מחפתו. שמח ורץ באותם רקיעים. יוצא מהם ורץ לתוך מגדל אחד אחר במקום אחר. מקצה השמים מוצאו - ודאי מעולם עליון יוצא ובא, שהוא קצה השמים למעלה. ותקופתו - מי זה תקופתו? זה קצה השמים למטה, שהיא תקופת השנה שסובבת את כל האיברים, ומתקשרת מן השמים עד רקיע זה. ואין נסתר מחמתו - שאותה תקופה זו ותקופת השמש שמשוכב בכל צד.

ואין נסתר - אין מי שמתכסה ממנו מכל הדרגות העליונות שהיו כלם מקיפות ובאות אליו, וכל אחד ואחד אין מי שמתכסה ממנו. מחמתו - בשעה שמתחמם ושב (ומשתוקק) לגביהם בתשובה (בתשוקה) שלמה, כל השבח הזה וכל העלוי הזה בגלל התורה הוא, שכתוב תורת ה' תמימה. שש פעמים כתוב כאן ה', וששה פסוקים מן "השמים מספרים" עד "תורת ה' תמימה". ועל סוד זה כתוב בראשית - הרי שש אותיות. ברא אלהים את השמים ואת הארץ - הרי שש תבות. פסוקים אחרים כנגד שש פעמים ה'. ששה פסוקים בגלל שש אותיות של כאן. ששה שמות בגלל שש תבות של כאן.

בעודם יושבים, נכנסו רבי אלעזר בנו ורבי אבא. אמר להם, ודאי פני השכינה באו, ולכן קראנו לכם פניא"ל, שהרי ראיתם את השכינה פנים בפנים. ועכשו שידעתם וגלה לכם הכתוב של "ובנייהו בן יהודע" - ודאי שדבר עתיק קדוש הוא והפסוק שלאחריו. ואותו הסתום מהכל אמרו.

ופסוק זה הוא במקום אחר כגון זה. פתח ואמר, (דברי הימים-א יא) והוא הכה את האיש המצרי איש מדה חמש באמה. והכל סוד אחד הוא. מי המצרי? אותו הידוע, (שמות יא) גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי וגו', גדול ונכבד כמו שגלה אותו זקן (רב המנוניא).

הכפורים התבשר (שם יב) גם ה' העביר חטאתך לא תמות. מה זה לא תמות? לא תמות ביד דומה.

אמר דומה: רבון העולם, הרי דבר אחד יש לי אליו, שהוא פתח פיו ואמר (שם) חי ה' כי בן מות האיש העשה זאת, והוא דן את נפשו. טרוניא יש לי עליו. אמר לו: אין לך רשות, שהרי הודה לפני ואמר חטאתי לה, אף על פי שלא חטא. אבל במה שחטא באוריה, ענש כתבתי עליו וקבל. מיד חזר דומה למקומו בפחי נפש. ועל זה אמר דוד, (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. לולי ה' עזרתה לי שהיה אפוטרופוס שלי, כמעט שכנה וכו'. מה זה כמעט? כמו חוט דק כמו השעור שיש ביני ובין הצד האחר, כאותו שעור היה שלא שכנה דומה נפשי.

ולכן צריך בן אדם להשמר שלא יאמר דבר בדרך, בגלל שלא יוכל לומר לדומה (קהלת ה) כי שגגה היא, כמו שהיה לדרך ונצח אותו הקדוש ברוך הוא בדין. למה יקצף האלהים על קולך - על אותו קול שהוא אמר, וחבל את מעשה ידיך - זה בשר קדש ברית הקדוש שפגם ונמשך בגיהנם על ידי דומה. ובגלל זה (תהלים ט) ומעשה ידיו מגיד הרקיע. אלו אותם החברים שהתחברו עם הפלה הזו ובעלי בריתה, מגיד ורושם כל אחד ואחד. מי הרקיע? זהו הרקיע שבו חמה ולבנה וכוכבים ומזלות, וזהו ספר זכרון, הוא מגיד ורושם אותם וכותב אותם להיות בני ההיכל ולעשות רצונם תמיד.

יום ליום יביע אמר (שם) יום קדוש מאותם ימים עליונים של המלך, משפחים אותם החברים ואומרים אותו דבר שאמר כל אחד לחברו. יום ליום יביע אותו אמר ומשבחו, ולילה לילה - כל דרגה שמשלמת [נ"א ששולטת] בלילה משבח זה לזה אותו דעת של כל אחד מחברו, ובשלמות [ס"א ובאהבה] רבה נעשים להם חברים ואוהבים.

אין אמר ואין דברים - בשאר דברי העולם, שלא נשמעים לפני המלך הקדוש ולא צריך לשמעם. אבל הדברים הללו, בכל הארץ יצא קנם. עושים מדידה, אותם דברים מדורים עליונים ומדורים תחתונים, מאלה נעשים רקיעים, ומאלה הארץ, מאותו השבח. ואם תאמר שאותם

בִּידוֹ חֲקוֹק בְּשֵׁם גְּלוּף מְפָרֵשׁ בְּאוֹר שֶׁל צְרוּפֵי
 אוֹתוֹת שֶׁהֵיָה חוֹקֵק בְּצִלְאֵל וַיִּשְׁיבְתוּ, שֶׁנִּקְרָא
 אוֹרֵג, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת לֵה) מִלֵּא אֶתֶם וְגו' חָרַשׁ וְחֹשֵׁב
 וְרָקֵם וְגו'. וְאוֹתוֹ מִטָּה הָיָה מְאִיר שֵׁם חֲקוֹק בְּכָל
 הַצְּדָדִים בְּאוֹר שֶׁחֲכָמִים שֶׁהָיוּ חוֹקְקִים שֵׁם
 הַמְּפָרֵשׁ בְּאַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם אָפְנִים. וְהַפְּסוּק מְכַאֵן
 וְהִלָּאָה כְּמוֹ שֶׁאָמַר. אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ. שָׁבוּ נִכְבְּדִים, שָׁבוּ
 וּנְחַדְדֵשׁ תְּקוּנָה הַכְּלָה בְּלִילָה הַזֶּה. שֶׁכָּל מִי שֶׁמְשַׁתְּתֵף
 יַחַד אֶתֶּה בְּלִילָה הַזֶּה, יִהְיֶה שְׁמוֹר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה
 כָּל הַשָּׁנָה הַהִיא וַיּוֹצֵא שְׁנֵתוֹ בְּשָׁלוֹם. עֲלִיָּהֶם כְּתוּב
 (תְּהִלִּים לֵד) חוֹנָה מִלֵּאָךְ ה' סְבִיב לִירְאָיו וַיַּחְלְצֵם
 טַעְמוֹ וּרְאוּ כִי טוֹב ה'.

וּפְסוּק זֶה מִתְּבַאֵר בִּישִׁיבָה הָעֲלִיוֹנָה. אִישׁ מְדָה
 הַכֹּל אֶחָד. (שְׁמוּאֵל-ב כג) אִישׁ מְרָאָה וְאִישׁ
 מְדָה הַכֹּל אֶחָד. בְּגִלְל שֶׁהוּא שִׁבְתָּ וְתַחֲנוּם, שֶׁכְּתוּב
 (בְּמִדְבָר לֵה) וּמְדַתֶּם מִחוּץ לְעִיר, וְכְתוּב (וַיִּקְרָא יט) לֹא
 תַעֲשׂוּ עוֹלָם בְּמִשְׁפָּט בְּמִדָּה. וְעַל זֶה אִישׁ מְדָה הוּא,
 וְהוּא מְמַשׂ אִישׁ מְדָה הוּא, אֲרֻכּוֹ מְסוּף הָעוֹלָם וְעַד
 סוּף הָעוֹלָם. אָדָם הָרְאוּשׁוֹן כֶּף הָיָה. וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי
 כְּתוּב חֲמֵשׁ בְּאַמָּה? אוֹתָם חֲמֵשׁ בְּאַמָּה הָיוּ מְסוּף
 הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם.

וּבִיד הַמְּצָרִי חֲנִית (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א יא), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 כְּמִנּוֹר אֲרָגִים - זֶה מִטָּה הָאֱלֹהִים שֶׁהֵיָה

❦ סדר הלימוד ליום ג תשרי [יום 3 בשנה] ❦

לנעמה, אם השדים, שטעו אחריה יראים ראשונים וחסבו להתקרב אליה. והיא מדלגת ששים אלה פרסאות, ונעשית בכמה ציורים לגבי בני אדם כדי שיטעו אחריה בני אדם.

ושני ממנים אלה פורחים ומשוטטים בכל העולם וחוזרים למקומם, והם מעוררים לאותם בני בניו של קין ברוח של יצרים רעים לעשות תולדות. השמים ששם הם שולטים אינם כאלה, והארץ לא מולידה בכחם שלהם זרע וקציר כמו אלה, ולא חוזרים אלא בכמה שנים וזמנים. והם אלהי השמים וארץ לא עשו. יאבדו מארץ עליונה של תבל, שלא ישלטו בה ולא ישוטטו בה, ולא יגרמו לבני אדם להטמא ממקרה לילה. ועל זה יאבדו מהארץ ומתחת השמים, שנעשו בשם של אלה, כמו שנתבאר. ולכן פסוק זה הוא תרגום, שלא יחשבו מלאכים עליונים שעליהם אומרים, ולא יקטרגו לנו. ועל זה הסוד של "אלה" כמו שנתבאר, הוא דבר קדוש שלא מתחלף בתרגום.

אמר לו רבי אלעזר, פסוק זה שכתוב (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה, איזה שבח הוא? אמר לו, אלעזר בני, פסוק זה נאמר בכמה מקומות, אבל ודאי הוא לא [כך], שכתוב כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם. שהרי בא לפתח פה הרשעים שחושבים שהקדוש ברוך הוא לא יודע הרהוריהם ומחשבותיהם, ולכן יש להודיע את שטותם. שפעם אחת בא אלי פילוסוף אחד מאמות העולם, אמר לי: אתם אומרים שאליהם שולט בכל רומי השמים? כל הצבאות והמרכבות לא משיגים ולא יודעים את מקומו. פסוק זה לא מגדיל את כבודו כל כך, שכתוב כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוהו. מה שקול זה לבני אדם שאין להם קיום?

ועוד, שאתם אומרים (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם – אבל באמות העולם קם. גם כך אני אומר, בכל חכמי הגוים אין כמוהו – אבל בחכמי ישראל יש. אם כך, אלוה שיש בחכמי ישראל כמוהו, אינו האלוה השליט. עין בפסוק ותמצא שדיקתי כראוי. אמרתי לו: ודאי יפה אמרת.

פתח רבי שמעון ואמר, בראשית ברא אלהים בפסוק זה יש להסתכל, שכל מי שאומר יש אלוה אחר, משמד מהעולמות, כמו שנאמר (ירמיה י) כך תאמרו להם: אלהי השמים וארץ לא עשו, יאבדו מהארץ ומתחת השמים אלה. בגלל שאין אלוה אחר חוץ מן הקדוש ברוך הוא בלבדו.

ופסוק זה הוא תרגום, חוץ ממלת סוף הפסוק (אלה). אם תאמר בגלל שמלאכים קדושים לא נזקקים לתרגום ולא מכירים אותו, אז מלה זו ראויה היא להאמר בלשון הקדש כדי שישמעו מלאכים קדושים ויהיו זקוקים להודות על זה, אלא ודאי משום כך כתוב תרגום, שלא נזקקים לו המלאכים הקדושים ולא יקנאו בכך אדם להזיק לו, בגלל שבפסוק זה בכלל הם מלאכים קדושים, שהרי הם נקראים אלהים, והם בכלל של אלהים, והם לא עשו שמים וארץ. וארץ, הנה צריך לכתב וארץ (ארץ)! אלא בגלל שארץ היא אחת מאותן שבע ארצות שלמטה, ובאותו מקום ישנם בני בניו של קין. לאחר שגרש מעל פני הארץ, ירד שם ועשה תולדות, והשתבש שם, שלא ידע כלום. והיא ארץ כפולה שנכפלה מחשף ואור.

ושם שני ממנים שליטים ששולטים – זה בחשף וזה באור. ושם קטרוג זה בזה. ובשעה שירד לשם קין, השתתפו זה עם זה והשלימו כאחד, והכל רואים שהם תולדות קין. ועל זה הם בשני ראשים כמו שתי חיות, פרט שכשאותו אור שולט – מנצח שלו ומנצח על האחר. ועל זה נכללו שבחשף באור ונהיים אחד. הם שני ממנים, עפריא וקסטימון, ודמותם כדמות מלאכים קדושים בשש כנפים, אחד דמותו כמו שו"ר, ואחד דמותו כמו נש"ר, וכשמתחברים נעשים דמות אדם.

כשהם בחשף, מתהפכים לדמות של נחש בשני ראשים, והולכים כנחש, וטסים לתוך התהום ורוחצים בים הגדול. כשמגיעים לשלשלת עז"א ועזא"ל, מרגיזים אותם ומעוררים אותם, והם מדלגים לתוך הרי החשף, וחושבים שהקדוש ברוך הוא רוצה לתבע להם דין. ושני ממנים אלו שטים בים הגדול, ופורחים משם, והולכים בלילה

וּצְבָאוֹת, אִף עַל גַּב שְׁנַתְּמָנוּ עַל דְּבָרֵי הָעוֹלָם וּמָנָה לְכָל אֶחָד לַעֲשׂוֹת פְּעֻלָּתוֹ, מִיְהוּ [נִסְתָּר קָדוֹשׁ וְלֹא כְרֻצוֹנוֹ] שִׁיעֵשָׂה שׁוּם אֶחָד מֵהֶם כְּמוֹךָ? בְּגִלְל שְׂאֵתָה רְשׁוּם בְּעֵלוּי, וְאֵתָה רְשׁוּם בְּמַעֲשֶׂךָ מְכָלִם. וְזֵהוּ מֵאִין כְּמוֹךָ ה'. מִיְהוּ נִסְתָּר קָדוֹשׁ שִׁיעֵשָׂה וְיִהְיֶה כְּמוֹךָ לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה וְיִהְיֶה דוּמָה לְךָ בְּכָל? מַעֲשֵׂה הַמְּלָךְ הַקָּדוֹשׁ, שְׁמַיִם וְאָרֶץ. אֲבָל הֵם (ישעיה מ"ד) תִּהְיוּ וְחַמּוּדֵיהֶם בֵּל יוֹעִילוּ. בְּקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּתוּב בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים וְכוּ', בְּמַלְכוּתָם כְּתוּב וְהָאָרֶץ הֵיטָה תִּהְיוּ וּבָהוּ.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן לְחַבְרַיִם, בְּנֵי הַלּוֹלָא זוּ, כָּל אֶחָד מִכֶּם יִקְשֹׁט קְשׁוּט אֶחָד לְכֻלָּה. אָמַר לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, אֶלְעָזָר, תֵּן מַתָּנָה אַחַת לְכֻלָּה, שְׁהָרִי מִחֵר יִסְתַּכַּל [הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא] [נ"א בָּה] כְּשִׁיכְנִס לַחֲפָה בְּאוֹתָם שִׁירִים וּשְׂבָחִים (אֲצַעְדוֹת וְצַמִּידִים) שְׁנוֹתָנִים לָהּ בְּנֵי הַהִיכָל לְעַמֵּד לְפָנָיו.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שיר ג) מִי זֹאת עֵלָה מִן הַמַּדְבָּר וְגו'. מִי זֹאת - הַכָּלָל שֶׁל שְׁנֵי קָדוֹשִׁים שֶׁל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת בְּחִבּוּר אֶחָד וְקִשּׁוּר אֶחָד - עֵלָה מִמַּשׁ לַהֲיוֹת קָדֵשׁ קָדָשִׁים. שְׁהָרִי קָדֵשׁ קָדָשִׁים מ"י, וּמַתְּחַבֵּר עִם זֵאת כְּדֵי לַהֲיוֹת עוֹלָה, שְׁהִיא קָדֵשׁ קָדָשִׁים. מִן הַמַּדְבָּר - שְׁהָרִי מִן הַמַּדְבָּר יִרְשָׁה לַהֲיוֹת כְּלָה וּלְהַכְנִס לַחֲפָה. וְעוֹד, מִן הַמַּדְבָּר הִיא עוֹלָה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (שיר ד) וּמַדְבְּרֶךָ נֶאֱוָה. בְּאוֹתוֹ מַדְבָּר שֶׁל לַחֲשׁ בְּשִׁפְתַיִם הִיא עוֹלָה.

וְשִׁנִּינוּ, מִהוּ שְׂכָתוּב (שמואל א-ד) הָאֱלֹהִים הָאֵלָה אֵלָה הֵם הָאֱלֹהִים הַמְּכִיִּים אֶת מִצְרַיִם בְּכָל מִכָּה בַּמַּדְבָּר, וְכִי כָל מָה שֶׁעֲשָׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּמַּדְבָּר הִיָּה? וְהָרִי בִישׁוּב זֶה הִיָּה! אֲלֹא בַּמַּדְבָּר - בְּדַבּוּר, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (שיר ד) וּמַדְבְּרֶךָ נֶאֱוָה, וְכָתוּב (תהלים ע"ה) מִמַּדְבַּר הָרִים. גַּם כֶּךָ עֵלָה מִן הַמַּדְבָּר - מִן הַמַּדְבָּר וְדָאִי. בְּאוֹתוֹ דָּבַר שֶׁל הַפָּה הִיא עוֹלָה וְנִכְנָסֵת בֵּין כַּנְּפֵי הָאֵמָא, וְאַחֵר כֶּךָ בְּדַבּוּר יוֹרֵדֵת וְשׁוֹרָה עַל רֵאשֵׁי הָעַם הַקָּדוֹשׁ.

אֵיךְ עוֹלָה בְּדַבּוּר? שְׁהָרִי בַּהֲתַחֲלָה, כְּשֶׁבֶן אָדָם קָם בְּבִקְרָה, יֵשׁ לוֹ לְבָרֶךְ לְרַבּוֹנוֹ בְּשַׁעַת שְׁפָקָה עֵינָיו. אֵיךְ מְבָרֵךְ? כֶּךָ הֵיוּ עוֹשִׂים חֲסִידִים רֵאשׁוֹנִים: נִטְלָה שֶׁל מַיִם הֵיוּ נוֹתְנִים לְפָנֵיהֶם, וּבְזַמֵּן שְׂמַתְעוֹרְרִים בְּלִילָה, רוֹחֲצִים יְדֵיהֶם, וְעוֹמְדִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמְבָרְכִים עַל קְרִיאָתָהּ.

מִי מַחִיָּה מֵתִים? אֲלֹא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ. בָּא אֲלֵיהוּ וְאֲלִישַׁע וְהַחֲיוּ מֵתִים. מִי מוֹרִיד גְּשָׁמִים? אֲלֹא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ. בָּא אֲלֵיהוּ וּמָנַע אוֹתָם, וְהוֹרִידֵם בַּתְּפִלָּתוֹ. מִי עֲשָׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ? אֲלֹא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ. בָּא אֲבָרְהָם וְהַתְּקִימוֹ בְּעַמְדָם בְּגִלְלוֹ. מִי מְנַהֵג אֶת הַשֶּׁמֶשׁ? אֲלֹא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בָּא יְהוֹשֻׁעַ וְהַשְׁתִּיקוֹ וְצִוְהוּ שִׁיעַמֵּד עַל עַמְדוֹ וְשָׁקֵט, וְכָתוּב (יהושע י) וַיִּדָּם הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּרְחַ עַמְדוֹ. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גּוֹזֵר דִּין - גַּם כֶּךָ מִשָּׂה גּוֹזֵר דִּין וְהַתְּקִיָּם. וְעוֹד, שְׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גְּזוּרוֹת - וְצַדִּיקֵי יִשְׂרָאֵל מְבַטְלִים אוֹתָם, שְׂכָתוּב (שמואל ב-כג) צַדִּיק מוֹשֵׁל יֵרֵאת אֱלֹהִים. וְעוֹד, שְׁהוּא מְצַוָּה אוֹתָם לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי מַמַּשׁ לַהֲתַדְמוּת לוֹ בְּכָל. הֵלֶךְ אוֹתוֹ פִּילוֹסוֹף וְהַתְּגַיֵּר בְּכַפֵּר שְׁחָלִים, וְקָרְאוּ לוֹ יוֹסִי קְטִינָאָה, וְלָמַד תּוֹרָה הַרְבֵּה, וְהוּא בֵּין חַכְמֵי וְצַדִּיקֵי אוֹתוֹ מְקוּם.

בַּעַת יֵשׁ לַהֲסַתְּכָל בְּפִסּוּק, וְהָרִי כְּתוּב (ישעיה מ) כָּל הַגּוֹיִם כְּאִין נְגִדוּ, מָה הָרַבּוּי כָּאִין? אֲלֹא, מִי לֹא יִרְאֶה מֶלֶךְ הַגּוֹיִם, וְכִי מֶלֶךְ הַגּוֹיִם הוּא, וְלֹא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל? אֲלֹא בְּכָל מְקוּם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לַהֲשַׁתְּבַח בְּיִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִקְרָא - רַק עַל יִשְׂרָאֵל לְבָדֵם, שְׂכָתוּב (שמות ה) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים. וְכָתוּב כֹּה אָמַר ה' מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּוֵדָאִי. אָמְרוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם: פְּטָרוֹן אַחֵר לָנוּ בְּשָׁמַיִם, שְׁהָרִי מְלַכְכֶם לֹא שׁוֹלֵט אֲלֹא עֲלֵיכֶם לְבַדְכֶם, וְעֲלֵינוּ אֵינוֹ שׁוֹלֵט.

בָּא הַפִּסּוּק וְאָמַר, מִי לֹא יִרְאֶה מֶלֶךְ הַגּוֹיִם [נ"א הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן לְרַדּוֹת בָּהֶם וּלְהַלְקוֹתָם וּלְעֲשׂוֹת בָּהֶם רְצוֹנוֹ. כִּי לֶךְ יֵאָתָה, לִירָא מִמֶּךָ לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. כִּי בְּכָל חַכְמֵי הַגּוֹיִם] - אֵלָה שְׁלִיטִים גְּדוּלִים הַמְּמַנִּים עֲלֵיהֶם. וּבְכָל מַלְכוּתָם - בְּמַלְכוּת הַהִיא שְׁלַמְעֵלָה, שְׁהָרִי אַרְבַּע מַלְכוּתוֹת שׁוֹלְטוֹת יֵשׁ לְמַעֲלָה, וְשׁוֹלְטוֹת בְּרַצוֹנוֹ עַל כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, וְעַם כָּל זֶה אֵין אֵין בָּהֶם שִׁיעֵשָׂה אֲפִלוּ דָּבָר קִטְּן אֲלֹא כְּמוֹ שְׂצוּהָ אוֹתָם, כְּמוֹ שְׂכָתוּב (דניאל ד) וְכַרְצוֹנוֹ עוֹשָׂה בְּצַבָּא הַשְּׁמַיִם וּבְדִירֵי הָאָרֶץ. חַכְמֵי הַגּוֹיִם - אוֹתָם הַמְּמַנִּים וְהַגְּדוּלִים שְׁלַמְעֵלָה שְׂחַכְמָתָם הִיא מֵהֶם. וּבְכָל מַלְכוּתָם - הַמַּלְכוּת הַשְּׁלֵטָה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר. וְזֵה הַמְּקָרָא כְּפִשׁוּטוֹ.

אֲבָל בְּכָל חַכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם - אֵת זֶה מְצַאֲנוּ בְּסִפְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים, שְׂאוֹתָן מְרַכְּבוֹת

בכל סעודת שמחה אותו מקטרג הולך ורואה. אם אותו אדם הקדים חסד לעניים והעניים בבית - אותו מקטרג נפרד מאותו בית ולא נכנס שם. ואם לא - נכנס לשם ורואה ערבוּבֵיה של שמחה בלי עניים ובלי חסד שהקדים לעניים, עולה למעלה ומקטרג עליו.

ביון שהזמין אברהם את גדולי הדור, ירד המקטרג ועמד על הפתח כמו עני, ולא היה מי שישגיח בו. אברהם היה משמש את אותם המלכים והגדולים. שרה היניקה בנים לכלם, שלא היו מאמינים כשהולידה, אלא אמרו, אסופי הוא, והביאו אותו מן השוק. משום כך הביאו את בניהם עמם, ונטלה אותם שרה והיניקה אותם לפניהם. זהו שכתוב (שם) מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה. בנים ודאי. והמקטרג ההוא על הפתח. אמרה שרה, צחק עשה לי אלהים.

מיד עלה המקטרג ההוא לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לו: רבון העולם, אתה אמרת אברהם אברהם, עשה סעודה ולא נתן לך דבר ולא לעניים, ולא הקריב לפניך אפילו יונה אחת. ועוד, אמרה שרה שצחקת בה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: מי בעולם כאברהם? ולא זו משם עד שבלבל כל אותה שמחה, וצוה הקדוש ברוך הוא להקריב את יצחק קרבן, ונגזר על שרה שתמות על צער בנה. כל אותו הצער גרם שלא נתן דבר לעניים.

פתח רבי שמעון ואמר, מהו שכתוב (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' - בא תראה כמה הוא הכח החזק של התורה וכמה הוא עליון על הכל. שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מעליונים ותחתונים, ולא פוחד מחלאים רעים של העולם, משום שהוא אחוז בעץ החיים ולומד ממנו בכל יום.

שהרי התורה מלמדת אדם ללכת בדרך אמת, תלמד אותו עצה איך ישוב לפני רבנו לבטל את אותה הגזרה. שאפלו אם נגזר עליו שלא תבטל הגזרה הזו - מיד מתבטלת ומסתלקת ממנו ולא שורה על האדם בעולם הזה. ומשום כך צריך האדם להשתדל בתורה ימים ולילות ולא יסור ממנה. זהו שכתוב (יהושע א) והגית בו יומם

וכשהתרגול קורא, אז חצות הלילה ממש, ואז הקדוש ברוך הוא נמצא עם הצדיקים בגן עדן. ואסור לברך בידים טמאות ומזהמות, [ומברכים], וכך כל שעה.

בגלל שבשעה שכן אדם ישן, רוחו פורחת ממנו. ובשעה שרוחו פורחת ממנו, רוח טמאה מזמנת ושורה על ידיו ומטמאת אותם, ואסור לברך בהם ללא נטילה. ואם תאמר, אם כך, הרי ביום כשאנינו ישן ורוחו לא פורחת ממנו ולא שורה עליו רוח טמאה, וכשנכנס לבית הפסא לא יברך ולא יקרא בתורה אפילו דבר אחד עד שירחץ ידיו! ואם תאמר בגלל שהם מלכלכים - לא כך הוא, במה התלכלכו? אלא אוי לבני העולם שלא משגיחים ולא יודעים על כבוד רבונם ולא יודעים על מה עומד העולם. יש רוח אחד בכל בית פסא שבעולם ששם שורה ונהנה מאותו לכלוף וטנפת, ומיד שורה על אותן אצבעות ידי הבן אדם.

פתח רבי שמעון ואמר, כל מי ששמח באותם המועדים ולא נותן חלק לקדוש ברוך הוא, אותו רע עין, שטן שוא אותו ומקטרג עליו ומסלקו מהעולם, וכמה צרות על צרות מסובב לו. חלק הקדוש ברוך הוא לשמח עניים כפי מה שיש יכול לעשות. בגלל שהקדוש ברוך הוא בימים אלו בא לראות אותם פלים שבורים שלו, ונכנס עליהם, ורואה שאין להם לשמח, ובוכה עליהם. עולה למעלה ורוצה להחריב את העולם.

באים בני הישיבה לפניו ואומרים: רבון העולם, רחום וחנון נקראת, יתגלגלו רחמיה על בניה! אמר להם: וכי העולם לא עשיתיהו אלא על חסד, שכתוב (תהלים פט) אמרתי עולם חסד יבנה, והעולם על זה קים. אומרים לפניו המלאכים העליונים: רבון העולם, הרי פלוני שאכל ושתה ויכול לעשות חסד עם העניים ולא נתן להם דבר. בא אותו מקטרג ומבקש רשות, ורודף אחר אותו איש.

מי לנו בעולם גדול מאברהם שעשה חסד לכל הבריות. ביום שעשה משתה מה כתוב? (בראשית כא) ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. עשה אברהם משתה וקרא לכל גדולי הדור לאותה סעודה. ולמדנו,

ובפי אחת מהן פתקה אחת, וכתוב בתוכה שהנה בר יוחאי יצא מן המערה ורבי אלעזר בנו. הלך אליו, ומצא אותו משנה, וגופו מלא חלדים. בכה עמו ואמר: וי שראיתך בכך. אמר: אשרי חלקי שראית אותי בכך. שאלמלא לא ראיתי אותי בכך, לא הייתי בכך.

בא ראה, הנה הזוהר הזה, לשון קשה הוא. אותם הרים למעלה, וצדיקים האלו שאחוזים בכנסת ישראל, ונקראים הר ציון אותם הרים שסביב ירושלים, בגלל שהם מציינים ואומרים זה לזה בצד היחוד (עובדיה א) לשפט את הר עשו, שקטרוג המקטרג מצד השמאל. באותו זמן, והיתה לה' המלוכה. בהתחלה נקראת ממלכה, משום שמיניקה לשני צדדים - לימין ולשמאל. ועכשו נקראת מלוכה, בגלל שמיניקה לימין. זהו שכתוב (הושע ב) וארשתיה לי לעולם. ובגלל שהגלות לא לעולם היא, שהרי יושבת בגלות.

בא ראה, שסמוך לו (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. בגלל שעד עכשו, כשישראל בגלות - שכינה עמהם, ומלך בלי גבירה אינו מלך, אבל אותו זמן, והיה ה' מלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. כשנדבקת השכינה בצדיק, אז הוא היחוד.

שכך למדנו בסוד של קריאת שמע, שצריך אדם ליחד לאדונו ולקשר קשרי האמונה ברצון הלב. וכשמגיע ל"אחד", צריך לו לכוון בא' נסתרת עתיקה [עמקה] של הכל, וח' - שמונה דרגות עליונות מחכמה עליונה עד צדיק. וד' גדולה - התדבקות של כנסת ישראל, שהיא חלקו של דוד שנקרא (תהלים פו) עני ואביון, כשנדבקת לאותן דרגות שלמעלה שרמוזות בא"ח. אז היא גדולה וכל העולם יונק ממנה, ואותם שדים שהם כמגדלות, (שיר ח) אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום.

בא ראה, פסוק זה על כנסת ישראל נתבאר. כשהיא בגלות עם בנייה בין אמות העולם נקראת קטנה, זהו שכתוב (שם) אחות לנו קטנה. וכשישראל נדבקים בתורה והולכים בדרך אמת, אז מתמלאת, ושלוש מתחבר בהם. משיבה היא ואומרת, אני חומה ושדי כמגדלות.

ולילה. ואם סר מן התורה או נפרד ממנה, כאלו נפרד מעץ החיים.

בא ראה עצה לאדם - כשהוא עולה בלילה על מטתו, צריך לקבל עליו את המלכות שלמעלה בלב שלם ולהקדים למסור לפניו את פקדון נפשו, ומיד נצול מכל המחלות הרעות ומכל הרוחות הרעות ולא שולטים עליו. ובבקר, כשקם ממטתו, צריך לברך לרבנו, ולהכנס לביתו, ולהשתחוות לפני היכלו ביראה רבה, ואחר כך יתפלל תפלתו. ויקח עצה מאותם האבות הקדושים, שכתוב (תהלים ה) ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך.

כך פשוטה, שלא צריך לאדם להכנס לבית הכנסת אלא אם נמלך בראשונה באברהם יצחק ויעקב, משום שהם תקנו התפלה לפני הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב ואני ברב חסדך אבוא ביתך - זה אברהם. אשתחוה אל היכל קדשך - זה יצחק. ביראתך - זה יעקב. וצריך להכלילם בראש, ואחר כך יכנס לבית הכנסת ויתפלל תפלתו. אז כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר.

רבי פינחס היה מצוי לפני רבי רחומאי בחוף ים כנרת, ואדם גדול וקשיש ימים היה, ועיניו פסקו מלראות. אמר לרבי פינחס, ודאי שמעתי שליוחאי חברנו יש מרגלית אבן טובה, והסתפלתה באור המרגלית ההיא שיוצא כאור השמש מנרתיקה והאירה את כל העולם, ואותו האור עמד מן השמים לארץ והאיר את כל העולם עד שישב עתיק הימים וישב על הפסא פראוי. והאור ההוא כלל הכל בביתך, ומהאור שנכלל בביתך יצא אור דק וקטן, ויצא החוצה והאיר את כל העולם. אשרי חלקך. צא, בני, צא, ולך אחר המרגלית ההיא שמאירה את כל העולם, שהרי השעה עומדת לך.

יצא מלפניו ועמד להכנס לאניה ההיא, ושני גברים עמו. ראה שתי צפרים שהיו באות וטסות על הים. הרים להם קול ואמר: צפרים צפרים, שאתן טסות על הים, הראיתם את המקום ששם בר יוחאי? השתהה מעט, אמר: צפרים צפרים, לכו והשיבו אותי. פרחו והלכו. נכנסו לים והלכו להן. עד שיצא, הנה אותן צפרים באות,

רמוזים באחד. זהו שכתוב (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. ובהם נברא העולם. ועל זה שנינו, בעשרה מאמרות נברא העולם וכו', ופרשנו שכלם עשרה, וכלם כלולים בפסוק הראשון של התורה.

בראשית - סוד החכמה. ברא - העליון הנסתר שלא נודע. אלהים - בינה. את - כלל של חסד וגבורה. השמים - תפארת. ואת - כללות של נצח והוד. וא"ו של "ואת" - להכליל הצדיק. הארץ - כללות של כנסת ישראל, ארץ החיים, ואחר כך פרט של תורה בסוד אותם ימים עליונים. בראשית הוא מאמר, כנגד הדרגה של חכמה, ונקרא ראשית.

ויאמר אלהים יהי אור - כנגד הדרגה של חסד שהיא לימין, שהרי משם יוצא אור לכל העולמות בסוד של יום, זהו שכתוב (תהלים נב) חסד אל כל היום. וכנגדו למטה, אברהם שאוחד בחלק הזה, ולכן כתוב כאן יום אחד, וכאן - אחד היה אברהם, ובו כתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח, בסוד של אור שיוצא ממזרח.

ובא ראה, לא תמצא בכל שבעת הצדיקים שאחוזים למעלה בסוד של שמותיהם בתחלה אלף, אלא אברהם ואהרן שאחוזים בחסד הזה, שהרי כהנים מצד החסד באים. אף על גב שאהרן אחוז בהוד, גם בחסד הוא אחוז. ומשה, אף על גב שאחוז בנצח, גם בתפארת אחוז הוא, להראות שהכל אחד. ואברהם ראש לכל הצדיקים, וממנו נפרדו למטה, שהוא לימין הקדוש ברוך הוא, ונקרא כהן, זהו שכתוב (תהלים קי) אתה כהן לעולם על דברתי מלפי צדק. ואהרן אחוז בזה בגלל שהוא כהן, אבל דרגתו הוא הוד.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל וכו' - כנגד הדרגה של גבורה ששם אחוז יצחק, וכנגדו תפארת. המים הולידו אש, בגלל כך יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל, ובגלל כך למטה (בראשית כה) אברהם הוליד את יצחק, ובאותו יום נברא גיהנם, שיצא מאותה אש חזקה באותה מחלקת, ולכן אותו יום הוא יום הדין.

ויאמר אלהים יקוו המים - כנגד דרגת תפארת שנקרא קו האמצעי, וכנגד יעקב שהוא

באותו זמן שהתחבר עמי, אז ושלום. א' סוד העתיק הקדוש של הכל. ז' שבע דרגות, ושלום שנקרא צדיק. פיון שהדרגות הללו מתחברות, אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום. ואיזה עינים? אותן שבע דרגות שנקראות עיני ה', פני ה', ואז שלום לעולם, ושורה הטוב של העתיק במקום של זכר ונקבה, ולכן צוה משה בתורה ואמר (דברים יד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. לקשר את כל קשרי האמונה.

בא ראה, כל המאריך באחד, מאריכין לו ימיו ושנותיו. מה הטעם? בגלל שהוא מקום שכל ימי ושנות העולם בו תלויים בסוד אותם הדרגות שרמוזות באחד, והם עשרה, וכלם אחד. והתעוררו בו החברים ואמרו, בדל"ת ויפה, בגלל שמקום זה של דל"ת הוא, ואין לה אור משלה, וצריך אדם להאריך בה ולמשך לה ברכות מאותם ששה צדדים, ששה בנים עליונים על ידי הצדיק, ואותם ששה צדדים רמוזים בח', בסוד של שמונה.

יששת אלה, ושנים למעלה - חכמה ובינה, אב ואם - להוסיף ולהכלילם למעלה ולתת להם ברכות מאב ואם העליונים, שהרי אין שורה הטוב של העתיק אלא במקום שלם, במקום שנמצאים זכר ונקבה. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגומר. ביום חתנתו וגומר. ביום חתנתו דוקא. ועל זה אמרו, ובלבד שלא יחטף בחי"ת, אלא צריך למשך ברכות במקום עליון של הכל, ולהריק באותם ששה בנים. אחר כך לבת הזאת שאין לה ירשה בבית אביה ואמה, אלא רק הבן הזה. ומכאן למדנו שבן יורש אב ואם, ובת לא, אלא שיש לה מזונות מן הבן, אלא צריך להאריך בדל"ת הזאת.

ושם אומרים כמה צריך אדם להאריך בה, כשעור שימליך אותה למעלה ולמטה ולארבע זוויות העולם, סוד של ששה צדדים עליונים שכלם יתחברו עמה ולא יפרדו לעולמים, וכשאדם מאריך בזה, כל אותם ימים ושנים עליונים מושכים ברכה על ראשו, והקדוש ברוך הוא קורא לו (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

בא ראה, כלל התורה בפסוק הזה רמוזים, וכלל של כל אותן האמירות שבהן נברא העולם

(ירמיה לא) **כִּי בָרָא ה' חֲדָשָׁה בְּאֶרֶץ נִקְבָּה תְּסוּבֵב גָּבַר. זֶהוּ בְּזִמְנֵי הַמְּשִׁיחַ שֶׁהוּא בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי, וְלִכְּנֹת כְּתוּב וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בִקְרַיּוֹם הַשְּׁשִׁי. מִהַ הַטַּעַם נוֹסֵף ה', מִהַ שְׁלֹא הָיָה כֵּן בְּשֶׁאֵר הַיָּמִים? אֲבָל בְּכָל מְקוֹם ה' זֶה כְּנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂבָאָה לְהַזְדוּג עִם בְּעֵלָה בְּיוֹם שַׁבָּת, כְּשִׁיבָא בְּעֵלָה לְהַקִּימָה מִן הָעֶפֶר. וּבְגִלְל כֶּף כְּתוּב (ישעיה כז) וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר, זֶה צְדִיק וּכְנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל.**

דְּבַר אַחֵר, מִהַ הַטַּעַם נִכְלָל הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַסּוּד שֶׁל צְדִיק? בְּגִלְל שְׂשֵׁלשׁ דְּרָגוֹת מִיָּמִין וּשְׂשֵׁלשׁ מִשְׂמָאל, וְהוּא הָיָה בְּאֲמִצָּע הַגּוֹף לְהַשְׁקוֹת לְכָל כְּדֵי לְהַשְׁפִּיעַ הַשְּׁפָעֶתוֹ לְיוֹם רְבִיעִי שֶׁהוּא כְּנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂאִין לָהּ אֹרֹךְ מַעֲצָמָה סְמוּךְ לְצְדִיק הַזֶּה. וּבֵא תְרָאָה, יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, מִשּׁוּם כֶּף נִכְלָלוֹ בּוֹ שְׁנֵי וַיֵּאמֶר, כְּנִגְדֵי שְׁתֵי דְרָגוֹת, וְהַכֶּפֶל בּוֹ כִּי טוֹב.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת - כְּנִגְדֵי דְרָגָה שֶׁל צְדִיק, מְלָכוֹת שְׂלֻמְעֵלָה שְׂאִין לָהּ אֹרֹךְ מְשֻׁלָּה אֲלֵא מִהַ שְׁנוֹתָן לָהּ עַל יְדֵי צְדִיק, וְלִכְּנֹת דוּד לְמִטָּה עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲחוּז בָּהּ, וְהַצְטַרֵף לְהוֹסִיף לוֹ יָמִים וְשָׁנִים, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ דוּקָא שְׂבָעִים שָׁנָה, וְנִקְרָא יוֹם רְבִיעִי.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַיָּמִים - כְּנִגְדֵי דְרָגָה שֶׁל נִצְחָה, שֶׁהוּא עֲמוּד יָמִין שֶׁל הַתּוֹרָה, וּכְנִגְדֵי מִשְׁה לְמִטָּה סוּמֵךְ לְעוֹלָם בַּתּוֹרָה. זֶהוּ שְׂכָתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגוֹמֵר.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאֶרֶץ - כְּנִגְדֵי דְרָגָה שֶׁל הוֹד שְׂאוּחֵז אֶהְרֵן, וְנִקְרָאת יוֹם שְׁשִׁי. בֵּא רְאָה, אֶהְרֵן לְמִטָּה אֵף עַל גֵּב שְׂבָא מַחְסֵד, אֲחוּז לְמִטָּה בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי שְׁנִקְרָא הוֹד, וְעוֹשֶׂה קְרִבְנוֹת בְּאוֹתָם מִיָּנִי בְּהַמּוֹת טְהוֹרוֹת שְׁנִבְרָאוּ בְּיוֹם שְׁלוֹ, לְקִרְבֵי אֵת כְּנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִרְמְזָה בְּצְדִיק, לְקִשֵׁר דְרָגוֹת הָאֲמוּנָה וְלְהוֹרִיד רַחֲמִים לְעוֹלָם.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם. הָאֲמִירָה הַזֹּאת כְּנִגְדֵי הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַכֹּל נִסְתָּרָת הַנִּסְתָּרִים, רָצָה לַעֲשׂוֹת כְּבוֹד לְדַמּוֹתוֹ בְּסוּד שֶׁל אָדָם, וּבְכָל הַדְּרָגוֹת לְמִטָּה נִתֵּן כֹּחַ לְהוֹצִיא, כָּל אֶחָד כְּרָאוֹי לוֹ, וְעָשָׂה אָדָם שְׂשׁוֹלֵט בְּכָל, בְּעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

שְׁלִישִׁי, וְנוֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים בְּאוֹתוֹ שֶׁל אֵשׁ וַיָּמִים [שֶׁל אֵשׁ הַשָּׁמַיִם] מִשָּׁמַיִם, וּכְנִגְדֵי יוֹם שְׁלִישִׁי, וְעַל זֶה נִקְרָא יַעֲקֹב (שם) אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֱהָלִים. שְׁלָם בְּכָל. שְׁלָם בְּחֶסֶד. שְׁלָם בְּדִין. שְׁלָם בְּמִים. שְׁלָם בְּאֵשׁ. יֹשֵׁב אֱהָלִים - שְׁנַיִם, חֶסֶד וּגְבוּרָה, וְנוֹטֵל הַכֹּל, וְנַעֲשֶׂה בְיָדוֹ רַחֲמִים.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאֶרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׁב מְזִרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי וְגוֹמֵר. הַדְּרָגָה שֶׁל צְדִיק שְׁנִקְרָא עֵץ הַחַיִּים, וְהוּא עוֹשֶׂה פְּרִי, שְׁהָרִי אִין בְּכָלֵם שְׂעִיעֶשֶׂה פְּרִי פֶרֶט לוֹ. זֶרַעוֹ בּוֹ עַל הָאֶרֶץ, דוּקָא, וּכְנִגְדֵי לְמִטָּה (שם מט) בֵּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֵּן פֶּרֶת עָלֵי עֵין, וְנִקְרָא בְרִית שְׁלוֹם. וְלִכְּנֹת פְּעֻמִּים בְּיוֹם הַזֶּה כִּי טוֹב, אֶחָד כְּנִגְדֵי דְרָגָת תְּפָאֶרֶת, וְאֶחָד כְּנִגְדֵי דְרָגָת צְדִיק, שֶׁהוּא יוֹם הַשַּׁבָּת שְׂלֻמְעֵלָה, וּמַעֲשֶׂה אַחֵר אִין בּוֹ אֲלֵא זוּוג לְהוֹצִיא פְּרִי נְשָׁמוֹת לְעוֹלָם, פְּרִי מַעֲשִׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כֶּף גַּם לְמִטָּה, שְׂזוּוג מְתָר בּוֹ מְשַׁבָּת לְשַׁבָּת.

בֵּא רְאָה סוּד עֲלִיוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה, מִהַ זֶה עֵץ פְּרִי עֲשֶׂה פְּרִי, הוּא כְּנִגְדֵי יוֹם הַשַּׁבָּת, מִהַ הַטַּעַם נִכְלָל בְּיוֹם שְׁלִישִׁי? סוּד עֲלִיוֹן הוּא, בְּגִלְל שְׂשִׁנִּינָה, רְבִי שְׂמַעוֹן בֵּן יוֹחָאי אוֹמֵר, מִהַ הַטַּעַם כְּתוּב בַּתּוֹרָה (דברים כד) כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וְלֹא כִּי תִלְקַח אִשָּׁה לְאִישׁ? בְּגִלְל שְׂדִרְךָ הָאִישׁ לְחֹזֵר וּלְבִקֵּשׁ אִשָּׁה. מְשֻׁלָּה לְאָדָם שְׂאֲבָדָה לוֹ אֲבָדָה, בְּעַל הָאֲבָדָה מְחֹזֵר אַחֵר אֲבָדָתוֹ. וְצְדִיק (סוּד) זֶה נִקְרָא אִישׁ. זֶהוּ שְׂכָתוּב (בראשית מג) וְהוֹרִידוֹ לְאִישׁ מְנַחָה, כְּפִי שְׂבָאֶרְנוֹ.

וּכְנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל שְׂרַמּוּזָה בְּיוֹם רְבִיעִי בְּסוּד שֶׁל מְאֹרֶת חֶסֶד, הָעֲמוּד הַרְבִּיעִי מְלָכוֹת שֶׁל דוּד, לִכְּנֹת אֵף עַל גֵּב שְׂמַקּוֹמוֹ שֶׁל צְדִיק זֶה יוֹם הַשַּׁבָּת, נִכְלָל וְנִרְמָז בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, לְהִיּוֹת סְמוּךְ לְיוֹם רְבִיעִי, וְהִיא אֲשֶׁתוֹ, לִכְּנֹת בְּעַל הָאֲבָדָה מְחֹזֵר עַל אֲבָדָתוֹ, וְלִכְּנֹת כְּתוּב לְמִטָּה (שם מב) וַיּוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאֶרֶץ.

אֲבָל לְעֵתִיד לְבֵא, שֶׁהוּא בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי שֶׁהוּא הָאֵלֶף הַשְּׁשִׁי, כְּשִׁיבָא הַמְּשִׁיחַ, שְׂיּוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלֶף שָׁנָה, אֵף עַל גֵּב שְׂחֻלְקָה שֶׁל כְּנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל הוּא יוֹם הַרְבִּיעִי, הֶלְכָה וְנִרְמְזָה בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לְהִיּוֹת סְמוּכָה לְבְּעֵלָה שְׁנִקְרָא צְדִיק, יוֹם הַשַּׁבָּת, לְתַקֵּן לוֹ שְׁלֵחַן. וְזֶהוּ שְׂכָתוּב

עָלֵינוּ כְּבַתְחִלָּה, וְלֹא פוֹחַד מֵהֵדִין הַזֶּה שֶׁל צָדֵק, וְהִיא עֲמוּ בִשְׁלֵמוֹת בְּחֻדוֹהָ וּמְחֻזְרָהּ לוֹ פְּנִים. וְלִכֵּן הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַנְצִיל מִדֵּינֵי הַצָּדֵק הַזֶּה, וְלִכְסוֹת סִכַּת שְׁלוֹם עֲלֵיהֶם, וְלִשְׁבֹּת בְּצֵל הָאֱמוּנָה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ויקרא כג) בְּסִכַּת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים, לְהַכְלִיל אֶת הַדְּרָגָה הַזֹּאת לְמַעַלָּה וְלַהוֹסִיף בָּהּ בְּרָכָה מִמֵּי הָעֲלִיּוֹנִים, בְּגִלְל שִׁיּוֹם זֶה הוּא שְׁבִיעֵי הוּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אָנוּ מְקִיפִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה הָעֲלִיּוֹן בְּאוֹתָם שְׁנֵי לְמוּדִים שֶׁהֵם עֲרֵבֵי נַחַל, וְעוֹשִׂים בָּהּ נְסוּךְ הַמַּיִם, וְנוֹתֵן צִדִּיק בְּאוֹתָם שֶׁתִּין שֶׁהֵם מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, הַכֹּל בְּסוּד הַחֻכְמָה.

וְלֵאחֲרַי מִכֵּן (במדבר כט) בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם, תַּעֲשׂוּ כְּנוֹס לְאוֹתָם שְׁבַעַת יָמִים עֲלִיּוֹנִים, וְעֲשׂוּ יוֹם טוֹב בְּגִלְל שְׁנִצְלַתְּם מִדֵּינֵינוּ שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שְׁבִיעֵי. בְּגִלְל כֶּךָ כְּתוּב בְּצִלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ, כְּנִגְדַּד יוֹם שְׁנֵי גְבוּרָה, חֲלָקוֹ שֶׁל יִצְחָק, וְאִזּוֹ יֵשׁ לְאָדָם לְשֵׁים אֶת 'דְּמוּתֵנוּ' הַזֹּאת וְלַהֲדַמּוֹת בְּמַעֲשָׂיו לְאוֹתָם הָעֲלִיּוֹנִים. וְכֹל זֶה לְמָה? בְּגִלְל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן בְּיַדֵּי הָאִישׁ, אִם רוֹצֵה הָאִישׁ לְדַמּוֹת עֲצָמוֹ לְאוֹתָם שְׁלֵמַעַלָּה, מִשְׁתַּלֵּם בָּהֶם, וְלֹא פוֹחַד מִמֵּדַת הַדֵּינִי הָעֲלִיּוֹנָה.

וַיִּרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם – כְּנִגְדַּד הַדְּרָגָה שֶׁל נִצַּח שְׁאֲחֻזוֹ בָּהּ מִשָּׁה, שְׁדַגַּת הַיָּם נִבְרָאוּ בְּאוֹתָהּ דְרָגָה (סְפִירָה), וְנִתֵּן לָהֶם נִסְתֵּר הַנִּסְתָּרִים כַּח לְשֵׁלֵט עֲלֵיהֶם אִם דּוֹמָה אָדָם לְעֲלִיּוֹנִים, וְאִם לֹא דּוֹמָה לְעֲלִיּוֹנִים – יִרְדּוּ, וְדָגֵי הַיָּם שׁוֹלְטִים בָּהֶם בְּבִנְיָ אָדָם, וְלִכֵּן הַזְהִירָה אוֹתָם הַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה עַל יַדֵּי מִשָּׁה, (דְּבָרִים ל) וּבְחֻרָתָ בְּחַיִּים.

בֵּא רָאָה, מִשָּׁה, כְּשֶׁנִּזְרַק לָיִם, לֹא שֶׁלְטוֹ עָלָיו דָּגֵי הַיָּם וְלֹא פָחַד מֵהֶם, בְּגִלְל שֶׁהוּא הִיָּה עֲתִיד לְהִתְקַרֵּב לְמַעַלָּה וְלְדַבֵּק בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֵאחֲרַי שְׁנִדְבַק, שֶׁלֵּט עַל דָּגֵי הַיָּם, וְרָמַז לְאֶהֱרֵן אָחִיו שִׁיכָה אֶת הַיָּם וְיִמּוֹתוֹ הַדְּגִים, וְהוּא לֹא עָשָׂה כֶּךָ, בְּגִלְל שֶׁאוֹתָהּ דְרָגָה שֶׁלּוֹ שׁוֹלְטָת עֲלֵיהֶם וּבָהּ נִבְרָאוּ, וְלֹא רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיכָה הוּא בְּשִׁבִיל לְהִתְהַפֵּךְ לָהֶם לְאוֹיֵב. וְכִשְׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּתוּב עָלָיו (ישעיה מג) כִּי תַעֲבֹר בְּמַיִם אֲתָךְ אֲנִי וְגוֹמֵר. שֶׁזֶה וַיִּרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם. כְּנִגְדַּד דְרָגָה שֶׁל שְׁמַיִם, שְׁבִאוֹתָהּ דְרָגָה שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וְזוֹ תַפְאָרָתָ.

וּבֵא רָאָה, עַד שֶׁלֹּא הִשְׁתַּלְּמוּ אוֹתָן שְׁבַע דְרָגוֹת שֶׁל יָמִים עֲלִיּוֹנִים, לֹא הִשְׁתַּלֵּם אָדָם לְמַעַלָּה. כִּיּוֹן שֶׁהִשְׁתַּלֵּם לְמַעַלָּה אָדָם הָעֲלִיּוֹן, הִשְׁתַּלֵּם לְמַטָּה אָדָם הַתַּחְתּוֹן וְכֹל הָעוֹלָמוֹת בִּשְׁלֵמוֹת. לִכֵּן הִשְׁלִיט אֶת הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן עַל כָּל מָה שְׁנִבְרָא בְּעוֹלָם, בְּגִלְל שֶׁאָדָם הָעֲלִיּוֹן שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל. וְלִכֵּן רָמַז בְּפִסּוּק זֶה שְׁבַע דְרָגוֹת, שִׁישׁ בּוֹ שְׁבַע דְרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שְׁנִקְרָא בָּהֶם אָדָם שְׁלֵמַעַלָּה וְהִשְׁתַּלֵּם בָּהֶם. בְּגִלְל כֶּךָ, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ, לְתַת לוֹ שְׁפַע מְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא חֶסֶד.

בֵּא רָאָה, מִי שֶׁצָּלַם זֶה עָלָיו, חֶסֶד אֵל לֹא זָז מִמֵּנוּ וַיּוֹשֵׁב עַל רֵאשׁוֹ, וּמִתְחַבֵּרֵת בּוֹ שְׁכִינָה בְּסוּף יָמָיו, בְּגִלְל שֶׁחֶסֶד זֶה הוּא יוֹם רֵאשׁוֹן, וְהוּא רֵאשׁוֹ שֶׁל כָּל הַיָּמִים שְׁלֵמַעַלָּה. וְצָלַם זֶה שֶׁבָּא לוֹ מִמֵּנוּ לֹא מִסְתַּלֵּק, עַד שְׁנִשְׁלַמְּמִים יָמָיו בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁנִקְרָאת אַחֲרִית הַיָּמִים. וְהִיא הַדְּרָגָה שֶׁל צַדִּיק, וְהִיא שְׁבִיעִית, שְׁנֵת הַשְּׁמִטָּה. וּבְאוֹתָהּ דְרָגָה נִשְׁלַמְּמִים יָמֵי הָאָדָם, כְּשֶׁנִּשְׁלַמְּמוּ שְׁבַעִים שָׁנָה כְּנִגְדַּד שְׁבַע דְרָגוֹת, עֲשֵׂר לְכֹל דְרָגָה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים ז) יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׁבַעִים שָׁנָה. מָה זֶה בָּהֶם? בְּאוֹתָם יָמִים וְשָׁנִים שְׁלֵמַעַלָּה, וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים.

בֵּא רָאָה, בְּנִים חַיִּים וּמְזוֹנוֹת לֹא בְזָכוֹת תְּלוּיִים הַדְּבָרִים, הַסּוּד שֶׁל אוֹתָן שְׁבַע דְרָגוֹת שְׁבָהֵן זָכוֹת וְחוּבָה בְּסוּד חֶסֶד וּגְבוּרָה, שְׁאִם כֶּךָ לֹא הִיָּה לוֹ לְאָדָם לְהִיּוֹת חַי פָּרֵט לְשְׁבַעִים, אֲלֵא שְׁבַמְזָל הָעֲלִיּוֹן הָעֲתִיק שֶׁל הַכֹּל תְּלוּיִים, בְּגִלְל כֶּךָ הוּא מוֹסִיף עַל כָּל יָמֵי הָאָדָם כְּרָצוֹנוֹ.

וּבֵא רָאָה, כֶּךָ לְמִדְּנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֵמָה הַמְּלֶךְ, שְׁבִלִילָה הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג, אִם יִסְתַּכַּל אָדָם בְּצִלְמוֹ וַיִּרְאֶה אוֹתוֹ שְׁלֵם, לֹא נִגְזְרָה עָלָיו מִיתָה. וּמָה הַטַּעַם בְּלִילָה הַזֶּה? בְּגִלְל שֶׁשְׁבַעַת יָמֵי הַחַג כְּנִגְדַּד שְׁבַעַת יָמִים עֲלִיּוֹנִים הֵם, שְׁכֹל הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים שֶׁל הָעוֹלָם תְּלוּיִים בָּהֶם, וְהֵם רְמוּזִים בְּכָתוּב שֶׁל (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א כט) לָךְ ה' הַגְּדִלָּה וְגוֹמֵר. רֵאשִׁיתָם חֶסֶד וְסִיּוּמָם מִמְּלָכָה. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אַחֲרִית הַיָּמִים שְׁנִמְצָאתָ שְׁבִיעִית אַחֲרִית.

וּבְשִׁבְעָא לִיל הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה, נִרְאֶה אִם הִשְׁתַּלְּמוּ הַיָּמִים בְּאַחֲרִית הַזֹּאת. וְאִם הִצְלַם הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה נִרְאֶה עָלָיו, אִזּוֹ חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם יִחְזַר

וַיֵּאָתֶּן עַל גַּב שְׂפִדְרָגַת הַנִּצְחָה נַעֲשׂוּ כָּל דְּגֵי הַיָּם וְהָעוֹפוֹת, לֹא כְּתוּב שֶׁם אֲלֵא עוֹף כָּנָף, אֲכַל עֲכָשׁוּ קָרָא לָהֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם, בְּגִלְל שְׂבָן אָדָם לֹא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם אֲלֵא מִצַּד שֶׁל שָׁמַיִם. וּבִבְהֵמָה – שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם בְּסוּד שֶׁל הוּד שְׁנוֹתָן לוֹ סִיוֵעַ, שֶׁהָרִי בְּאוֹתוֹ יוֹם נִבְרָאוּ הַבְּהֵמוֹת. וּבְכָל הָאָרֶץ – שׁוֹלֵט בְּסוּד שֶׁל צְדִיק שְׁנִקְרָא כָּל, וְהוּא שׁוֹלֵט עַל הָאָרֶץ, אָרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה. כִּף גַּם אָדָם לְמִטָּה שׁוֹלֵט עַל אָרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה, מִשׁוּם שֶׁהַכֹּל בּוֹ. וּבְכָל הָרִמָּשׁ הָרִמָּשׁ עַל הָאָרֶץ – שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם אָדָם מִסִּיוֵעַ שְׁנִתָּן לוֹ מֵאָרֶץ הַחַיִּים, הַמְּלָכוֹת הָעֲלִיּוֹנָה: (ע"כ מההשמטות)

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים. זוֹהֵי הַמִּצְוָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַכֹּל. וְנִקְרָאת מִצְוָה זוֹ יְרֵאת ה', שְׁנִקְרָאת רֵאשִׁית, שְׂכַתוּב (תהלים קיא) רֵאשִׁית חֲכָמָה יְרֵאת ה'. (משלי א) יְרֵאת ה' רֵאשִׁית דַּעַת. מִשׁוּם שֶׁדְּבַר זֶה נִקְרָא רֵאשִׁית, וְזֶה הַשַּׁעַר לְהַפְנִס לְתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְעַל הַמִּצְוָה הַזֹּאת מִתְקַיֵּם כָּל הָעוֹלָם.

הִירָאָה נִפְרַדַת לְשִׁלְשָׁה צְדָדִים, שְׁנַיִם מֵהֶם אֵין בָּהֶם עֵקֶר כְּרֵאוֹי, וְאֶחָד עֵקֶר שֶׁל יְרֵאָה. יֵשׁ אָדָם שֶׁיֵּרָא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי שִׁיחִיו בְּנִיּוֹ וְלֹא יָמוּתוּ, אוֹ שֶׁיֵּרָא מֵעֲנָשׁ שֶׁל גּוֹפּוֹ אוֹ שֶׁל מָמוֹנוֹ, וְעַל כֵּן יֵרָא מִמֶּנּוּ תָמִיד. נִמְצָאת הִירָאָה שֶׁהוּא יֵרָא מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא שֶׁם אוֹתָהּ לְעֵקֶר. יֵשׁ אָדָם שֶׁפּוֹחַד מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשׁוּם שֶׁפּוֹחַד מֵעֲנָשׁ אוֹתוֹ הָעוֹלָם וּמֵעֲנָשׁ הַגִּיּוֹנָם. שְׁנַיִם אֵלֶּה לֹא עֵקֶר שֶׁל יְרֵאָה הֵם וְהַשְּׂרָשׁ שֶׁלוֹ.

פְּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה וְאָמַר, מִצְוֹת הַתּוֹרָה שְׁנִתָּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, כֹּלֵן כְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה בְּדֶרֶךְ כָּלֵל.

❦ סדר הלימוד ליום ד תשרי [יום 4 בשנה] ❦

מִצְוָה שְׁנִיָּה – זוהי מצוה שמצוה של יראה נאחזה בה ולא יוצאת ממנה לעולמים, והיא אהב"ה. שאדם יאהב את רבונו אהבה שלמה. ומה היא אהבה שלמה? זו אהבה רבה, שכתוב (שם יז) התהלך לפני ויהיה תמים, שלם באהבה. וזהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור. זו אהבה שלמה שנקראת אהבה רבה. וכאן היא המצוה שאדם יאהב את רבונו כראוי.

אמר רבי אלעזר, אבא, אהבה בשלמות אני שמעתי בזה. אמר לו, אמר, בני, לפני רבי פינחס, שהרי הוא עומד בדרגה הזו. אמר רבי אלעזר, אהבה רבה הינו אהבה שלמה בשלמות של שני צדדים, ואם אין נכללת בשני צדדים – אינה אהבה כראוי בשלמות.

ועל כן שנינו, לשני צדדים נפרדת האהבה, אהבת הקדוש ברוך הוא. יש מי שאוהב אותו מתוך שיש לו עשר, אךך ימים, בנים סביבו, שולט על שונאיו, דרכיו מתקנות לו, ומתוך כך אוהב אותו. ואם לזה יתהפך ויחזיר עליו הקדוש ברוך הוא לגגול של דין קשה – ישנא אותו ולא יאהב אותו כלל, ובגלל כך אהבה זו אינה אהבה שיש לה עקר.

אהבה שנקראת שלמה, ההוא שהיה בשני הצדדים – בין בדין בין בחסד. ותקון דרכו שאוהב את רבונו, כמו ששנינו, אפלו שנוטל את נשמתך מפי. זו היא אהבה שלמה בשני צדדים. ועל כן האור של מעשה בראשית יצא ואחר כך נגנו. כשנגנו, יצא דין קשה, ונכללו שני הצדדים יחד, שתהיה שלמות האהבה כראוי.

נמלו רבי שמעון ונשקו. בא רבי פינחס ונשקו וברכו, ואמר, בודאי הקדוש ברוך הוא שלחני לכאן. זה הוא אור קטן שאמרו לי שנכלל בביתי ואחר כך מאיר לכל העולם. אמר רבי אלעזר, בודאי לא צריך לשכח ירא"ה בכל המצוות, כל שכן במצוה הזו צריך יראה להתדבק בזה. איך מתדבק? האהבה היא בצד אחד טוב, כמו שנתבאר שנותן עשר וטוב, אךך של חיים, בנים ומזונות, אז צריך לעורר יראה ולפחד שלא יגרם החטא. ועל זה

הירא"ה שהיא עקר, שאדם יירא מרבנו משום שהוא גדול ושליט, עקר ושרש של כל העולמות, והכל לפניו כלא חשובים, כמו שנאמר (דניאל ד) וכל דיירי הארץ כאינם חשובים, ולשים את רצונו באותו המקום שנקרא יראה.

בכה רבי שמעון ואמר, אוי אם אמר, ואוי אם לא אמר. אם אמר – ידעו הרשעים איך יעבדו את רבונו. אם לא אמר – יאבדו החברים את הדבר הזה. במקום ששורה יראה קדושה, מלפניה יש יראה רעה שמלקה ומכה ומקטרגת, והיא הרצועה להלקות את הרשעים, ומי שפוחד בגלל ענש המלקות והקטרוג כמו שנתבאר, לא שורה עליו אותה יראת ה' שנקראת יראת ה' לחיים. אלא מי שורה עליו? היראה הרעה ההיא. ונמצא ששורה עליו הרצועה ההיא, יראה רעה ולא יראת ה'.

ומשום כך המקום שנקרא יראת ה' נקרא ראשית דעת, ועל כן נכללת כאן המצוה הזו, וזה העקר והיסוד לכל שאר המצוות של התורה. מי ששומר היראה הזו – שומר הכל. לא שומר יראה – לא שומר את מצוות התורה, שהרי זה השער של הכל. ומשום כך כתוב בראשית, שהיא יראה, ברא אלהים את השמים ואת הארץ. שמי שעובר על זה, עובר על מצוות התורה. וענשו של מי שעובר על זה – הרצועה הרעה הזו מלקה אותו, והינו והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים. הנה אלו ארבעה ענשים להעניש בהם את הרשעים.

תהו – זה חנק, שכתוב (ישעיה לד) קו תהו, (זכריה ב) חבל מדה. בהו – זו סקילה, אבנים המשקעות בתוך התהום הגדול לענש את הרשעים. וחשך – זו שרפה, שכתוב (דברים ה) ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך, (שם ד) וההר בער באש עד לב השמים חשך וכו'. וזו האש החזקה שעל ראשי הרשעים מתחילה לשרף אותם. ורוח – זה הרג בסוף. רוח סערה, חרב שנונה מלהטת בו, כמו שנאמר (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת, ונקראת רוח. הענש הזה למי שיעבר על מצוות התורה. ואחר כתוב יראה ראשית, שהיא הכלל של הכל. מכאן והלאה שאר מצוות התורה.

שָׁרוּם] שֶׁהֵם אֶחָד וְאֵין בָּהֶם פְּרוּד. אֹר שָׁחַר בְּאוֹר לְבָן אֵין בָּהֶם פְּרוּד, וְהַכֹּל [דְּבָר] אֶחָד. וְזֶה הוּא עֵנָן הַלְבָן שֶׁל הַיּוֹם וְעֵנָן שֶׁל אֵשׁ בְּלִילָה, מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה, וְיִתְתַקְנוּ זֶה עִם זֶה לְהֵאִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵאִיר עַל הָאָרֶץ.

וְזוּהוּ הַחֲטָא שֶׁל הַנְּחֹשׁ הַקְּדוּמוֹנִי הוּא - חֶבֶר לְמִטָּה וְהַפְּרִיד לְמַעְלָה, וּמִשּׁוּם כֶּךָ גָּרַם מֵה שְׁגָרַם לְעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לְהַפְּרִיד לְמִטָּה וּלְחֶבֶר לְמַעְלָה. וְאוֹר שָׁחַר צָרִיךְ לְהֵאֱחָז לְמַעְלָה בְּחֶבֶר אֶחָד, וּלְהֵאֱחָז אַחֵר כֶּךָ בְּאוֹכְלוֹסִיָּהּ בְּיַחְדוּתָהּ וּלְהַפְּרִיד אוֹתָהּ מִן הַצַּד הָרָע. וְעַם כָּל זֶה צָרִיךְ לְדַעַת שְׁאֵלָהִים ה' הַכֹּל אֶחָד בְּלִי פְּרוּד. ה' הוּא הָאֱלֹהִים. וְכִשְׂיַדַּע אָדָם שֶׁהַכֹּל אֶחָד וְלֹא יֵשִׁים פְּרוּד, אֶפְלוּ אוֹתוֹ הַצַּד הָאֶחָד יִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם וְלֹא יִמָּשֵׁךְ לְמִטָּה.

וְהֵינּוּ סוּד הַכְּתוּב וְהֵינּוּ לְמֵאֲרוֹת. שֶׁהֵנָּה הַקְּלִפָּה עוֹלָה אַחֵר הַמַּח. הַמַּח אֹר. הַצַּד הָאֶחָד מוֹת. אֹר בְּחֶבֶר שֶׁל אוֹתִיּוֹת. מוֹת בְּפְרוּד. וְכִשְׁהָאוֹר הַזֶּה מִסְתַּלַּק מִשָּׁם, מִתְחַבֵּר בְּאוֹתִיּוֹת מוֹת שֶׁל פְּרוּד. מִהָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ הַתְּחִילָה חוּה וְגִרְמָה רַע עַל הָעוֹלָם, כְּכַתוּב (בְּרֵאשִׁית ג) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב. הַחֲזִירָה הָאוֹתִיּוֹת לְמַפְרַע וּנְשָׂאֵר מ'ו, וְהֵם הֵלְכוּ וְנָטְלוּ הָאוֹת תִּי"ו עִמָּם, וְגִרְמָה מוֹת עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכַּתוּב וַתֵּרָא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָבָא, הָרִי לְמַדְנֵנוּ מ"ם נִשְׂאָרָה יַחֲדָה. וְא"ו שֶׁהִיא חַיִּים, תְּמִיד מִתְהַפֶּכֶת וְהוֹלֶכֶת וְנוֹטְלַת תִּי"ו, שֶׁכַּתוּב וַתִּקַּח וַתִּתֵּן. וְנִשְׁלָמָה הַתְּבָה הַזֹּו וְהַתְּחַבְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת. אָמַר לוֹ, בְּרוּךְ אַתָּה בְּנִי, וְהָרִי בְּאַרְנֵנוּ הַדְּבָר הַזֶּה.

מִצְוָה חֲמִישִׁית - כְּתוּב יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה. בְּפָסוּק הַזֶּה יֵשׁ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת: אַחַת לְעֵסֶק בְּתוֹרָה, וְאַחַת לְהַתְּעַסֵּק בְּפָרִיָּה וּרְבִיָּה, וְאַחַת לְמוֹל לְשִׁמוּנָה יָמִים וּלְהַעֲבִיר מִשָּׁם הָעֶרְלָה. לְעֵסֶק בְּתוֹרָה וּלְהַשְׁתַּדֵּל בָּהּ וּלְהַגְדִּילָהּ בְּכָל יוֹם לְתַקֵּן אֶת נַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ.

שְׁבִיּוֹן שְׂאָדָם מִתְּעַסֵּק בְּתוֹרָה, הוּא נִתְקַן בְּנִשְׂמָה אַחֲרַת קְדוּשָׁה, שֶׁכַּתוּב שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה. הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַחַיָּה הַקְּדוּשָׁה הִיא. שֶׁכַּאֲשֶׁר אֵין אָדָם מִתְּעַסֵּק בְּתוֹרָה, אֵין לוֹ נֶפֶשׁ קְדוּשָׁה, וְהַקְּדוּשָׁה שֶׁלְמַעְלָה אֵינָה שׁוֹרָה עָלָיו. וְכַאֲשֶׁר מִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר שֶׁהוּא מְבָרַר בָּהּ, הוּא זוֹכֵה לְנֶפֶשׁ

כְּתוּב (מִשְׁלֵי כח) אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחָד תְּמִיד, מִשּׁוּם שֶׁזֶה כּוֹלֵל יִרְאָה בְּאַהֲבָה.

וְכֶךָ צָרִיךְ בְּצַד הָאֶחָד שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה לְעוֹרֵר בּו יִרְאָה. כְּשׁוֹרָאָה שֶׁהַדִּין הַקָּשֶׁה שׁוֹרָה עָלָיו, אִזּו יְעוֹרֵר יִרְאָה וַיִּפְחַד מִרְבוּנוּ כְּרָאוּי וְלֹא יִקָּשֶׁה לְבוֹ. וְעַל זֶה כְּתוּב (שם) וּמִקָּשָׁה לְבוֹ יְפוֹל בְּרַעְיָה, בְּאוֹתוֹ הַצַּד הָאֶחָד שֶׁנִּקְרָא רַעְיָה. נִמְצְאָת שִׁירָאָה שֶׁנֶּאֱחָזָה בְּשָׁנֵי צְדָדִים וְנִכְלָלָת מֵהֶם, וְזוּהִי אַהֲבָה שֶׁלְמָה כְּרָאוּי.

מִצְוָה שְׁלִישִׁית - לְדַעַת שֵׁישׁ אֱלוֹהִים גְּדוֹל וְשְׁלִיט בְּעוֹלָם, וְלִיַּחַד אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם יַחֲוֹד כְּרָאוּי בְּאוֹתָם שֵׁשֶׁת הַצְּדָדִים הָעֵלְיוֹנִים, וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָם יַחֲוֹד אֶחָד בְּשֵׁשׁ הַתְּבוֹת שֶׁל שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּלְכַוֵּן רְצוֹן לְמַעְלָה עִמָּהֶם. וְעַל כֵּן צָרִיךְ "אֶחָד" לְהֵאֲרִיךְ אוֹתוֹ [נ"א בְּשֵׁשׁ] בְּשֵׁשׁ תְּבוֹת, וְזוּהוּ שֶׁכְּתוּב יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד. יִתְכַּנְסוּ הַדְּרָגוֹת שֶׁתַּחַת הַשָּׁמַיִם שֶׁתֶּאֱחָזוּ בְּהֵן יִרְאָה לְהִיּוֹת בְּשִׁלְמוֹת לְשֵׁשֶׁת צְדָדִים כְּרָאוּי. וְעַם כָּל זֶה, בְּאוֹתוֹ הַיַּחֲוֹד צָרִיךְ לְקַשֵּׁר בּו יִרְאָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהֵאֲרִיךְ בְּדַל"ת שֶׁל אֶחָד, שֶׁדַּל"ת שֶׁל אֶחָד גְּדוֹלָה. וְהֵינּוּ שֶׁכְּתוּב וַתֵּרָאָה הַיִּבְשָׁה, שֶׁתֵּרָאָה וַתִּתְקַשֵּׁר דַּל"ת, שֶׁהִיא יְבֻשָׁה, בְּאוֹתוֹ הַיַּחֲוֹד.

וְאַחֵר שֶׁנִּקְשְׁרָה שֵׁם לְמַעְלָה, צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אוֹתָהּ לְמִטָּה עִם אוֹכְלוֹסִיָּהּ בְּשֵׁשֶׁת צְדָדִים הָאֲחֵרִים שֶׁלְמִטָּה, בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד, שֵׁישׁ בּו שֵׁשׁ תְּבוֹת אַחֲרוֹת שֶׁל הַיַּחֲוֹד. וְאִזּו, מֵה שֶׁהִיָּתָה יְבֻשָׁה, נִעֲשֶׂתָה אָרֶץ לְעֵשׂוֹת פְּרוֹת וְאֲבִים וְלִנְטַע אֵילָנוֹת. וְהֵינּוּ מֵה שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיִּבְשָׁה אָרֶץ, בְּאוֹתוֹ הַיַּחֲוֹד שֶׁלְמִטָּה אָרֶץ, רְצוֹן שֶׁלֵם כְּרָאוּי. וְעַל כֵּן כִּי טוֹב כִּי טוֹב פְּעַמִּים. יַחֲוֹד אֶחָד עָלְיוֹן וַיַּחֲוֹד אֶחָד תַּחְתּוֹן. כֵּיּוֹן שֶׁנֶּאֱחָזוּ בְּשָׁנֵי צְדָדִים, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה תִּדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא. הַתְּתַקְנָה לְעֵשׂוֹת פְּרוֹת וְאֲבִים כְּרָאוּי.

מִצְוָה רְבִיעִית - לְדַעַת שֶׁה' הוּא הָאֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ד) וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לְבַבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים. וְשִׁיכָּלֵל הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים בְּשֵׁם שֶׁל יי', לְדַעַת שֶׁהֵם אֶחָד וְאֵין בָּהֶם פְּרוּד. וְהֵינּוּ סוּד הַכְּתוּב יְהִי מְאֹרֶת בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהֵאִיר עַל הָאָרֶץ, שֶׁיְהִיּוּ שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת אֶחָד בְּלִי פְּרוּד כָּלָל, שֶׁיִּכָּלֵל מְאֹרֶת חֶסֶד בְּשֵׁם שֶׁל שָׁמַיִם [נ"א

אמר לו, יפה אמרת, ומי שנמנע מפריה ורביה, ככיכול ממעיט את הדמות שכוללת את כל הדמיות, וגורם לאותו הנקר שאין שופעים מימיו, ופוגם את הברית הקדוש בכל הצדדים, ועליו כתוב (ישעיה טו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי. בי ודאי זה לגוף, ואין נשמתו נכנסת לפרגוד כלל, והוא נטרד מאותו העולם.

מצוה שביעית - למול לשמנה ימים ולהעביר את זהמת הערלה, משום שהחיה ההיא היא הדרגה השמינית לכל הדרגות, והנפש ההיא שפורחת ממנה צריכה להראות לפנייה לשמנה ימים כמו שהיא דרגה שמינית, ואז ודאי נראה שהיא נפש חיה. הנפש של החיה ההיא הקדושה, ולא מן הצד האחר. וזהו ישרצו המים. בספרו של חנוך ירשמו המים של זרע קדש רשם של נפש חיה. וזה הרשם של האות יו"ד שגרשם בבשר הקדש מכל שאר הרשומים של העולם.

ועוף יעופף על הארץ - זה אליהו שטס את כל העולם בארבע טיסות להיות שם באותה המילה של ברית הקדש. וצריך לסדר לו כסא, ולהזכיר בפיו: זה הכסא של אליהו. ואם לא - אינו שורה שם. ויברא אלהים את התנינים הגדלים - שני אלה ערלה ופריעה. המילה של הערלה, ואחר כך הפריעה. והם זכר ונקבה. ואת כל נפש החיה הרמשת - זה הרשם של אות ברית הקדש, שהיא הנפש חיה הקדושה כפי שאמרנו. אשר שרצו המים - המים העליונים שנמשכו אליה של אות הרשם הזו.

ובגלל זה נרשמו ישראל ברשם קדוש וטהור למטה. כדגמת אותם רשומים קדושים, להפיר בין צד הקדשה לצד האחר של הטמאה, אף ישראל רשומים להפיר בין צד הקדשה לעמים עכו"ם, שבאים מצד האחר של טמאה, כמו שנתבאר. וכמו שרושם אותם, כך רושם הבהמות והעופות שלהם לבהמות ועופות של העמים עכו"ם. אשרי חלקם של ישראל.

מצוה שמינית - לאהב את הגר שנכנס למול את עצמו ולהפנס תחת כנפי השכינה. והיא מכניסה אותם תחת כנפיה לאותם שנפרדים מצד הטמאה האחר ומתקרבים אליה, שכתוב תוצא

החיה ההיא ולהיות כמו מלאכים קדושים, שכתוב (תהלים קג) ברכו ה' מלאכיו. אלו הם שמתעסקים בתורה שנקראים מלאכיו בארץ.

וזהו שכתוב ועוף יעופף על הארץ. זה בעולם הזה. ובאותו העולם שנינו, שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם כנפים כנשרים וששוטו בכל העולם, שכתוב (ישעיה מ) וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים. והינו מה שכתוב ועוף יעופף על הארץ - זו התורה שנקראת מים, ישרצו ויוציאו שרץ של נפש חיה מהמקום של החיה ההיא ימשכו אותה למטה, כמו שנתבאר. ועל כן אמר דוד (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים, לעסק בתורה, ואז - ורוח נכון חדש בקרבי.

מצוה ששית - להתעסק בפריה ורביה. שכל מי שמתעסק בפריה ורביה, גורם לנהר ההוא להיות נובע תמיד ולא יפסקו מימיו. והים מתמלא בכל הצדדים. ונשמות חדשות מתחדשות ויוצאות מאותו האילן, וצבאות רבים מתגדלים למעלה עם אותם הנשמות. זהו שכתוב (בראשית א) ישרצו המים שרץ נפש חיה. זו ברית הקדש, הנהר ששופע ויוצא, והמים שלו מתרבים ושורצים שרץ והתרבות של נשמתו לחיה ההיא.

ובאותן הנשמות שנכנסות לחיה ההיא, יוצאים כמה עופות שפורחים וטסים בכל העולם. וכאשר הנשמה יוצאת אל העולם הזה, העוף ההוא שפורח ויוצא עם הנשמה הזו, מאותו העץ יוצא עמו. כמה יוצאים עם כל נשמה ונשמה? שנים, אחד מימין ואחד משמאל. אם הוא זוכה - הם שומרים אותו, שכתוב (תהלים צא) פי מלאכיו יצוה לך. ואם לא - הם מקטרגים עליו.

אמר רבי פינחס, שלשה הם שעומדים אפוטרופוסים על האדם כשהוא זוכה, שכתוב (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו. אם יש עליו מלאך הנה אחד. מליץ - שנים. אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו - הנה שלשה. אמר רבי שמעון חמשה, שכתוב יותר, ויחננו ויאמר. ויחננו - אחד. ויאמר - שנים. אמר לו, לא ככה, אלא ויחננו זה הקדוש ברוך הוא לבדו, שהרי אין רשות לאחר אלא לו.

הדמות. זהו שכתוב (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו'. כלם זעים ופוחדים מאותה הדמות שגשמה בו, משום שזו היא מצוה מעלה שיתעלה בן אדם בדמותו של אדם על כל שאר המצוות.

מנין לנו? מנבוכדנצר [הרשע]. אף על גב שחלם את החלום ההוא – כל זמן שהיה מרחם על העניים, לא שרה עליו חלמו. כיון שהטיל עין רעה שלא לרחם על עניים, מה כתוב? (דניאל ד) עוד הדבר בפני המלך וגו'. מיד השתנתה דמותו ונטרד מבני האדם. ומשום כך נעשה אדם. כתוב כאן עשה, וכתוב שם (רות ב) שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז.

מצוה עשירית – להניח תפלין ולהשלים את עצמו בדמות העליונה, שכתוב (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו. פתח ואמר, (שיר ז) ראשך עליך כפרמל. הפסוק הזה העמדנוהו ונתבאר. אבל ראשך עליך כפרמל – זה הראש העליון, תפלין של ראש, שמו של המלך הקדוש יהוה באותיות רשומות, וכל אות ואות פרשה אחת, השם הקדוש חקוק בסדור של האותיות כראוי. ושנינו, (דברים כח) כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך – אלו תפלין של ראש, שהם שם קדוש בסדור של אותיותיו.

פרשה ראשונה – (שמות יג) קדש לי כל בכור, זו י' שהיא קדש, הבכור של כל הקדשים העליונים. פטר כל רחם – בשביל הדק שהוא שירד מיו"ד, שהוא פותח את רחמה לעשות פרות ואבים כראוי, והוא קדש עליון.

הפרשה השנייה – (שם) והיה פי יבאך, זו ה' ההיכל שנפתח רחמה מתוך יו"ד בחמשים פתחים, אכסדראות וחדרים הנסתרם שבו. שהפטר הוא שעשה יו"ד בהיכל הזה לשמע בה קול שיוצא מתוך השופר הזה, משום שהשופר הזה הוא נסתר בכל הצדדים, ובא יו"ד ופתח אותו להוציא ממנו קול. וכיון שפתח אותו, תקע לו והוציא ממנו קול להוציא עבדים לחרות. ובתקיעת השופר הזה יצאו ישראל ממצרים, וכך עתיד בפעם אחרת בסוף הימים. וכל גאלה באה מן השופר הזה, ומשום כך יש יציאת מצרים בפרשה הזו, שהרי מהשופר הזה בא בכח של יו"ד שפותח

הארץ נפש חיה למינה. ואם תאמר שנפש החיה הזו שכלולה בישראל היא מזמנת לכל – חזר ואמר למינה. כמה אכסדראות וחדרים זה לפניו מזה יש לארץ הזו שהיא חיה. תחת כנפיה.

כנה ימין, יש לה שתי אכסדראות. ומהכנה הזו נפרדים לשתי אמות אחרות שהן קרובות ביחוד לישראל להכניסם לתוך האכסדראות הללו. ותחת כנה שמאל יש שתי אכסדראות אחרות, ונפרדים לשתי אמות אחרות, שהם עמון ומואב. וכלם נקראים נפש חיה. וכמה חדרים סתומים אחרים והיכלות אחרים בכל כנה וכנה, ומהם יוצאות רוחות להפריד לכל אותם הגרים שמתגירים, ונקראים נפש חיה, אבל למינה. וכלם נכנסים תחת כנפי השכינה ולא יותר.

אבל נשמת ישראל יוצאת מתוך הגוף של האילן ההוא, ומשם פורחות הנשמות לתוך הארץ הזו לתוך מעיה לפני ולפנים, והסוד – (מלאכי ג) כי תהיו אתם ארץ חפץ. ועל זה ישראל בן יקיר שהמו מעיה עליו, ונקראים (ישעיה מו) העמסים מני בטן, ולא מהכנפים החוצה. ועוד, לגרים אין חלק באילן העליון, וכל שכן בגוף שלו. אבל החלק שלהם הוא בכנפים ולא יותר, והגר תחת כנפי השכינה ולא יותר. גרי הצדק הם ששורים שם ונאחזים, ולא לפניו, כמו שנתבאר. ומשום כך תוצא הארץ נפש חיה למינה. ולמי? בהמה ורמש וחייתו ארץ למינה. כלם שואבים נפש מהחיה ההיא, אבל כל אחד למינה כראוי לה.

מצוה תשיעית – לחזן את העניים ולתת להם טרף, שכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. נעשה אדם – משתף, כלל של זכר ונקבה. בצלמנו – עשירים. כדמותנו – עניים. שהרי מצד הזכר עשירים, ומצד הנקבה עניים. כמו שהם בשתפות אחת וזה חס על זה, וזה נותן לזה וגומל לו חסד, כך צריך אדם למטה שיהיו עשיר ועני בחבור אחד, ולתת זה לזה ולגמל חסד זה לזה.

וירדו בדגת הים וגו' – הסוד שלנו ראינו בספרו של שלמה המלך, שכל מי שחס על העניים ברצון הלב, לא משתנה דמותו לעולם מדמותו של אדם הראשון. וכיון שדמותו של אדם נרשמה בו, הוא שולט על כל הבריות של העולם באותה

מתקיים זה של חיים, ונחלש אותו של המות. בפדיון הזה קונה לו חיים, כמו שנתבאר. ואותו הצד הרע עוזב אותו ולא אווזו בו.

מצוה ארבע עשרה – לשמר את יום השבת, שהוא יום המנוחה מכל מעשה בראשית. כאן כלולות שתי מצוות – אחת שמירת יום השבת, ואחת לקדש אותו היום בקדושו. לשמר את יום השבת, כמו שהזכרנו והערנו עליו, שהוא יום של מנוחה לעולמות, וכל המעשים נשתכללו בו ונעשו עד שהתקדש היום. כיון שהתקדש היום, נשארה בריאה של רוחות שלא נבראו להם גופות. וכי לא ידע הקדוש ברוך הוא לעכב לקדש את היום עד שיבראו גופות לרוחות הללו? אלא עץ הדעת טוב ורע עורר את אותו הצד האחר של הרע ורצה להתחזק בעולם, ונפרדו כמה רוחות בכמה מינים להתחזק בעולם בגופות.

כיון שראה הקדוש ברוך הוא כף, נתעורר מתוך עץ החיים נשיבת רוח והפה באילן אחר, והתעורר צד אחר של טוב והתקדש היום. שהרי בריאת גופות והתעוררות רוחות בצד הטוב היא בלילה הזו, ולא בצד האחר. ואלמלא הקדים הצד האחר בלילה הזו טרם שיקדים צד הטוב, לא יכול העולם לעמד לפנייהם אפלו רגע אחד. אבל הקדוש ברוך הוא הקדים רפואה – שדלג לפניו קדוש היום, והקדים לפני הצד האחר, והתקיים העולם. ומה שחשב הצד האחר להבנות בעולם להתחזק, נבנה בלילה הזו צד הטוב והתחזק, ונבנו גופות ורוחות קדושות בלילה הזו מצד הטוב. ומשום כך עונתן של חכמים שיודעים את זה משבת לשבת.

שהרי אז רואה את זה הצד האחר, שכמו שהיא חשבה לעשות – עשתה צד של הקדשה. הולכת ומשוטטת בכמה צבאות והצדדים שלה, ורואה את כל אותם שמשמשים את מטתם בגלוי של גופם לאור הנו, וכל אותם הבנים שיוצאים משם הם נכפים, שהיו שרויים עליהם רוחות מהצד האחר ההוא. ואותם הרוחות הערטילאיות של הרשעים שנקראים מזיקים, ושורה בהם ליליית והורגת אותם.

כיון שהתקדש היום והקדשה שולטת על העולם, אותו הצד האחר מקטין עצמו ונטמן כל ליל

רחמה ומוציא קולו לגאלת העבדים. וזו ה, האות השניה של השם הקדוש.

פרישה שלישית – סוד היחוד של שמע ישראל (דברים ו). זו וא"ו שכוללת הכל ובה היחוד של הכל, ובו מתיחדים והוא נוטל הכל. הפרשה הרביעית – (שם ה) והיה אם שמוע, כללות של שני צדדים שנאחזות בהם כנסת ישראל, הגבורה שלמטה. וזו ה' האחרונה שנוטלת אותם ונכללת מהם. והתפלין הם ממש אותיות השם הקדוש. ועל פן, ראשון עליון פפרמל – אלו תפלין של ראש. ודלת ראשן – התפלה ההיא של יד, שהיא עניה כלפי מעלה, אף כף שלמות יש לה כמו שלמעלה.

מלך אסור ברהטים – הוא קשור ואחוז באותם הבתים להאחז בשם הקדוש ההוא פראוי. ועל פן מי שמתתקן בהם הוא בצלם אלהים. מה באלהים מתיחד בו השם הקדוש, אף הוא מתיחד בו השם הקדוש פראוי. זכר ונקבה ברא אתם. תפלין של ראש ותפלה של יד, והכל אחד.

מצוה אחת עשרה – לעשר מעשר הארץ. כאן יש שתי מצוות – אחת לעשר מעשר של הארץ, ואחת בכורים של פרות האילן, שכתוב (בראשית א) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ. כתוב כאן הנה נתתי, וכתוב שם (במדבר יח) ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל, וכתוב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא.

מצוה שתיים עשרה – להביא בכורי האילן, שכתוב (בראשית א) ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע. כל מה שראוי לי, לכם אסור למאכל. התיר להם ונתן להם כל המעשר שלו ובכורי האילנות. נתתי לכם – לכם ולא לדורות שאחריכם.

מצוה שלש עשרה – לעשות פדיון לבנו לקשר אותו בחיים. ששני ממנים הם, אחד של חיים ואחד של מות, ועומדים על האדם. וכשיפדה האיש את בנו, מיד המות ההוא הוא פודה אותו, ולא יכול לשלט עליו. וזה סוד של וירא אלהים את כל אשר עשה, בכלל, והנה טוב – זה מלאך חיים, מאד – זה מלאך המות. ועל פן בפדיון ההוא

מסוד הנר. וכלם נקראים מאורי האש, משום [שמאור האש ששופע] [נ"א שמסוד עמוד האש] ומיסוד האש באים כלם ושולטים על העולם התחתון. וכל זה כשאדם מדליק נר טרם השלימו ישראל את הקדשה דסדרא.

אבל אם הוא ממתין עד שישלימו קדשה דסדרא, אותם הרשעים שבגיהנם מצדיקים עליהם את דינו של הקדוש ברוך הוא, והם מקימים על אותו האיש כל הברכות שאומרים הצבור (בראשית כז) ויתן לך האלהים מטל השמים (דברים כח) ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה וגו'. (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'. ביום רע היה צריך להיות, מה זה ביום רעה? היום ששולטת הרעה ההיא לקחת את נשמתו. אשרי משכיל אל דל - זהו שכיב מרע לרפאו מחטאו אצל הקדוש ברוך הוא. דבר אחר - זה היום שהדין שורה על העולם, נצול ממנו, כמו שנאמר ביום רעה ימלטהו ה'. היום שנמסר הדין לאותה רעה לשלט על העולם.

בראשית

בראש [נ"א בראשית בחכמת המלך חקק] רצון המלך חקק חקיקות באור עליון ניצוץ חזק, ויצא תוך נסתר הנסתרים מראש [נ"א מסוד] האי"ן סו"ף עשן בגלם נעוץ בטבעת, לא לבן ולא שחר ולא אדם ולא ירק ולא גון כלל. כשמדד מדידה, עשה צורות להאיר. לפני בתוך המאור יצא מעין אחד שממנו נצבעו הצורות למטה. נסתר תוך הנסתרים של סוד האי"ן סו"ף בקע ולא בקע את האויר שלו לא נודע כלל, עד שמתוך דחק הבקיעה שלו מאירה נקדה אחת נסתרת עליונה אחר אותה נקדה לא נודע כלל, ולכן נקראת ראשית, המאמר הראשון של הכל.

בראשית ברא אלהים "את השמים ואת הארץ, ראשי תבות אהו"ה, שבו נבראו שמים וארץ. א"ה - בו נבראו השמים. ו"ה - בו נבראה הארץ וכל מה שיש בה. והוא נתן תשוקה בכל האילנות והעשבים שבארץ, שהוא מה שאמרו, אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין ממנה עליו מלמעלה ושומר אותו, שמכה אותו ואומר לו

שבת ויום השבת, פרט לאסימו", וכל הפת שלו שהולכים על הנרות בסתר לראות את הגלויים שהתשמשים, ואחר כך נטמנים בתוך נקב התהום הגדול. כיון שיצאה השבת, כמה צבאות ומחנות פורחים ומשוטטים בעולם, ועל כן תקן שיר של פגעים שלא ישלטו על העם הקדוש. לאיזה מקום משוטטים בלילה ההוא? כשיוצאים בתפוזן וחושבים לשלט בעולם על העם הקדוש, ורואים אותם בתפלה ואומרים את השירה הזו, ובראשית מבדילים בתפלה ומבדילים על הכוס, פורחים משם והולכים ומשוטטים ומגיעים לתוך המדבר. הרחמן יצילנו מהם ומהצדדים הרעים.

אמרו רבותינו זכרונם לברכה, שלשה הם שגורמים רעה לעצמם: אחד - מי שמקלל את עצמו. השני - מי שזורק לחם או פרורים שיש בהם כזית. השלישי - מי שמדליק נר במוצאי שבת בטרם שמגיעים ישראל לקדשה דסדרא, שגורם לאש הגיהנם להדלק באש הזו טרם שהגיע זמנם. שמקום אחד יש בגיהנם לאותם שמחללים שבתות, ואותם שענושים בגיהנם מקללים את אותו שהדליק נר טרם שהגיע זמנו, ואומרים לו: (ישעיה כב) הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר וגו', (סם) צנוף יצנפך צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים.

משום שאין ראוי הוא להדליק אש כשיוצאת שבת עד שישאל מברדילים בתפלה ומבדילים על הכוס, משום שעד אותו הזמן שבת היא, וקדשת השבת שולטת עלינו. ובשעה שמבדילים על הכוס, כל אותם החילות וכל אותם המחנות שהתמנו על ימות החל, כל אחד ואחד ישוב למקומו ולעבודתו שהתמנה עליה.

משום שכשנכנסה שבת והתקדש היום, הקדש מתעורר ושולט בעולם, והחל מתבטל שלטונו, עד השעה שיוצאת השבת לא שבים למקומם. ואף על גב שיוצאת שבת, לא שבים למקומם עד הזמן שישאל אומרים ברוך אתה יי המבדיל בין קדש לחל. אז הקדש מסתלק, והמחנות שהתמנו על ימות החל מתעוררים ושבים למקומם, כל אחד ואחד על משמרתו שהפקד עליה. ועם כל זה לא שולטים עד שיהיו אורות

אוֹתָהּ הַנִּקְדָּה זָרְעָה בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַיֵּכֶל סוּד [זָרַע] שֶׁל שְׁלֹשָׁה נִקְדוֹת: חֲלָ"ם, שׁוּר"ק, חִיר"ק. וְנִכְלְלוּ זֶה בְּזֶה וְנִעְשׂוּ סוּד אֶחָד. קוּ"ל שְׁיוּצָא בְּחִבּוּר אֶחָד, בְּשַׁעַר שְׁיוּצָא, יוּצֵאת עִמּוֹ בֵּת זוּגוּ שְׁכוּלֵלֶת כָּל הָאוֹתוֹת, שְׁכַתוֹב א"ת הַשְּׁמַיִם, קוּל וּבֵת זוּגוּ. הַקוּל הַזֶּה שֶׁהוּא שְׁמַיִם (תְּפָאֶרֶת), הוּא אֱהִי"ה אַחֲרוֹן. הַזֶּהר שְׁכוּלֵל כָּל הָאוֹתוֹת וְהַגּוֹנִים כְּמוֹ [נ"א זָרַע] זֶה.

עַד כָּאֵן, יְהוּה אֱלֹהֵינוּ יְהוּה, אֱלוֹ שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת כְּנֻד הַסוּד הַזֶּה הַעֲלִיּוֹן בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים. בְּרֵאשִׁית - סוּד רֵאשׁוֹן. בְּר"א - סוּד נִסְתָּר לְהַתְּפַשֵּׁט מִשָּׁם הַכֹּל. אֱלֹהִי"ם - סוּד לְקִים הַכֹּל לְמַטָּה. אֵת הַשְּׁמַיִם - שְׁלֵא לְהַפְרִידֵם זָכַר וְנִקְבָּה כְּאֶחָד.

א"ת - כְּשֶׁלּוֹקַח הָאוֹתוֹת כָּלֵם, הַכֹּלֵל שֶׁל כָּל הָאוֹתוֹת הֵם רֵאשׁוֹן וְסוֹף. אַחַר כֵּךְ מִתּוֹסֵף ה"א לְהַתְּחַבֵּר כָּל הָאוֹתוֹת עִם ה"א, וְנִקְרָא אֶתְ"ה, וְעַל זֶה (נַחֲמִיָּה ט) וְאֶתְ"ה מְחִיָּה אֵת כָּלֵם. אֵת - סוּד אֲדִנִּי וְכֵךְ נִקְרָא. הַשְּׁמַיִם - זֶה יְהוּ"ה סוּד עֲלִיּוֹן.

וְא"ת - תְּקוּן זָכַר וְנִקְבָּה. וְא"ת - סוּד וִיהוּ"ה, וְהַכֹּל אֶחָד. הָאָרֶץ - זֶה אֱלֹהִים כְּדָגְמַת עֲלִיּוֹן, לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת וְאֲבִים. שָׁם זֶה כָּלוּל בְּשֵׁלֶשָׁה מְקוֹמוֹת, וּמִשָּׁם נִפְרָד שָׁם זֶה לְכַמָּה צְדָדִים. עַד כָּאֵן סוּד שֶׁל סֵתֵר הַסֵּתְרִים שֶׁחִקַּק וּבָנָה וְהַעֲמִיד בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר בְּסֵתֵר שֶׁל פְּסוּק אֶחָד. מִכָּאֵן וְהֵלְאָה:

מִשְׁנָה. קְשָׁרִים רְמִים, שָׁרִים מוֹשְׁלִים בְּמִמְשָׁלָה, קָרְבוּ וְשִׁמְעוּ. מִי מִכֶּם שֶׁעָלָה וַיֵּרֵד, מִי כִּנְס רֹחַ בִּידוֹ, יָקוּם וַיִּדַע, בְּשַׁעַר שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹן שֶׁל הָרֵאשׁ הַלְבָן לַעֲשׂוֹת כְּבוֹד לְכַבּוּדוֹ, עָלָה אוֹר אֶחָד נִסְתָּר בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל, נִשְׁבַּ בָּהּ וְהוּצִיא קְלִפּוֹת מְאִירוֹת מִתְּחַבְּרוֹת הַכֹּל כְּאֶחָד, וְעָלוּ וַיֵּרְדוּ וְנִעְשָׂה הַכֹּל אֶחָד, וְאוֹתוֹ אוֹר נִסְתָּר כְּשֶׁנִּשְׁבַּ בָּהּ וְהֵאִיר נִקְרָא אֱהִי"ה. אוֹתוֹ אוֹר עָלָה וַיֵּרֵד וְזָרַק נִיצוּצוֹת וְנִשְׁבַּ בָּהּ, וְהוּצִיא כַח טְמִיר אֶחָד, וְנִקְרָא שְׁמוֹ אֲשֶׁר אֱהִי"ה. בְּחִקִּיקָה טְמִירָה וְנִסְתָּרָת, אוֹתָם קְלִפּוֹת מְאִירוֹת שֶׁהַתְּחַבְּרוּ מִתּוֹךְ סֵלַע אֶחָד נִסְתָּר, יִצְאוּ בְּחִקִּיקָה בְּכַח שֶׁל אוֹתוֹ אוֹת עֲלִיּוֹן, וְנִקְרָא יְהוּ"ה.

עוֹד נִשְׁבַּ בָּהּ וְהוּצִיא זִיקִים נוֹצְצִים זוֹרְקִים לְכָל עֵבֶר, וְהוּצִיא כַח אֶחָד טְמִיר שְׁנוּצֵץ לְכָל צֵד, וְנִקְרָא א"ל. עוֹד אוֹתוֹ אוֹר טְמִיר נִסְתָּר נִשְׁבַּ בָּהּ,

גְּדֹל, שְׁנֵאֵמַר (אִיּוֹב לח) הַיִּדְעַתְּ חֻקוֹת שָׁמַיִם אִם תִּשִּׁים מִשְׁטְרוֹ בְּאָרֶץ:

וְהַמְשַׁבְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֶהר הַרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּפּוֹכְבִים לְעוֹלָם וְעַד (דְּנִיאל יב). הַזֶּהר הַנִּסְתָּר שֶׁל הַנִּסְתָּרִים הִכָּה בְּאוֹר שְׁלוֹ [שְׁהַגִּיעַ וְלֹא הִגִּיעַ] [וְהֵאִיר] בְּנִקְדָּה זוּ [אוֹר], וְאֵז הַתְּפַשְׁטָה הָרֵאשִׁית הַזֹּאת, וְעָשָׂה לוֹ הַיֵּכֶל לְכַבּוּדוֹ וְלִתְשַׁבְּחָתוֹ, [כְּבוֹד לְהַיְכִלוֹ וְלִשְׁבַּחַו] [נ"א וְלְכַבּוּדוֹ וְלִהַיְכִלוֹ וְלִתְשַׁבְּחָתוֹ], שָׁם זָרַע זָרַע קֹדֶשׁ לְהוֹלִיד לְתוֹעֵלַת הָעוֹלָם, וְזֶה סוּד (ישעיה ו) זָרַע קֹדֶשׁ מִצְבָּתָה. זֶהר שְׁזָרַע זָרַע לְכַבּוּדוֹ, כְּמוֹ זָרַע הַמְּשִׁי הַזֶּה שֶׁל אֲרַגְמָן טוֹב שֶׁמִּתְכַּסֶּה לְפָנָיו וְעוֹשֶׂה לוֹ הַיֵּכֶל שֶׁהִיא תְשַׁבְּחָתוֹ וְתוֹעֵלַת לְכָל. בְּרֵאשִׁית הַזֶּה בְּרֵא אוֹתוֹ נִסְתָּר שְׁלֵא נוֹדַע אֵת הַהֵיכֶל הַזֶּה. הַיֵּכֶל זֶה נִקְרָא אֱלֹהִים, וְסוּד זֶה - בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים.

הַזֶּהר שֶׁמִּמְנוּ כָּל הַמְּאֻמְרוֹת נִבְרָאוּ בְּסוּד הַתְּפַשְׁטוֹת שֶׁל הַנִּקְדָּה שֶׁל הַזֶּהר הַנִּסְתָּר הַזֶּה. אִם בְּזֶה כְּתוּב בְּרֵא, אֵין תְּמִיָּהָ, שְׁכַתוֹב (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֵת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. זֶהר זֶה סוּד בְּרֵאשִׁית, הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל, שְׁמוֹ אֱהִיָּה, שָׁם קֹדֶשׁ חֻקוֹק בְּצִדוֹ [נ"א מְאִיר, בְּחִקִּיקָה מְאִיר] אֱלֹהִים, חֻקוֹק בְּעֵטְרָה [נ"א בְּחִקִּיקַת הַעֵטְרָה] אֲשֶׁר הַיֵּכֶל נִסְתָּר וְגִנוּז, הָרֵאשִׁית שֶׁל סוּד שֶׁל רֵאשִׁית אֲשֶׁר רֵאשִׁית שְׁיוּצָא מִרֵאשִׁית.

וּבְשֵׁהַתְּתַקֵּן לְאַחַר הַנִּקְדָּה וְהַהֵיכֶל [כְּסֻדְר] כְּאֶחָד, אֵז בְּרֵאשִׁית כּוֹלֵל רֵאשִׁית, רֵאשִׁית עֲלִיּוֹנָה בְּחֻמְכָּה. אַחַר כֵּךְ הַתְּחַלֵּף גּוֹן אוֹתוֹ הַהֵיכֶל וְנִקְרָא בֵּית. [נ"א וּמִמְנוּ הַתְּחַדֵּשׁ הַהֵיכֶל] נִקְדָּה עֲלִיּוֹנָה נִקְרָאת רֵאשִׁית, כּוֹלֵל זֶה בְּזֶה בְּסוּד בְּרֵאשִׁית, כְּשֶׁהַכֹּל הוּא יָחַד, בְּכֹלֵל אֶחָד, כְּשֶׁטְרַם הָיָה יָשׁוּב בְּבֵית. כִּיּוֹן שְׁנוֹזַע לְתַקּוּן הַיָּשׁוּב, אֵז נִקְרָא אֱלֹהִים טְמִיר נִסְתָּר.

זֶהר נִסְתָּר וְגִנוּז כְּשֶׁבָּנִים [ס"א עַד שְׁבָּנִים] בְּתוֹכוֹ לְהוֹלִיד, וְהַבֵּית קִים בְּפִשְׁטוֹת שֶׁל תְּקוּן שֶׁל אוֹתָם זָרַע קֹדֶשׁ, וְעַד שְׁלֵא הוֹסְרָה וְלֹא הַתְּפַשְׁטָה הַתְּפַשְׁטוֹת הַיָּשׁוּב, לֹא נִקְרָא אֱלֹהִים, אֲלֵא הַכֹּל בְּכֹלֵל שֶׁל בְּרֵאשִׁית. אַחַר שֶׁהַתְּתַקֵּן בְּשָׁם שֶׁל אֱלֹהִים, הוּצִיא אוֹתָם תּוֹלְדוֹת מֵאוֹתוֹ זָרַע שְׁנוֹזַע בּוֹ. מִי הוּא אוֹתוֹ זָרַע? אֱלוֹ אוֹתוֹת חֻקוֹקוֹת סוּד שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁיִצְאוּ מֵאוֹתָהּ נִקְדָּה.

מִזֶּה מִתְפַּשֵּׁט הַכֹּל. וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ - אוֹתָם עֲמוּדִים וְאֲדָנִים שֶׁל אוֹתוֹ אֶפְרַיִן. הַמְשַׁכְּלִים - אוֹתָם עֲמוּדִים וְאֲדָנִים עֲלִיוֹנִים שֶׁהֵם מִסְתַּכְּלִים בְּהַשְׁכֵּל בְּכֹל מֵה שְׁצַרְיָה אוֹתוֹ אֶפְרַיִן וְאֲדָנִים שְׁלוֹ. הַסֵּתֵר הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל. יִזְהָרוּ - שְׁאֵם לֹא יִזְהִירוּ וְלֹא מְאִירִים, לֹא יִכּוֹלִים לְעֵיִן וְלִהְיוֹת כְּאוֹתוֹ אֶפְרַיִן בְּכֹל מֵה שְׁצַרְיָה.

כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ - אוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד עַל גְּבֵי אוֹתָם הַמְשַׁכְּלִים, שְׁכָתוֹב בּוֹ (יחזקאל א) וְדַמוֹת עַל רֵאשֵׁי הַחֵיָה רְקִיעַ כְּעֵיִן הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא. זֶה־רֵה שְׁמַאִיר לַתּוֹרָה, זֶה־רֵה שְׁמַאִיר לְאוֹתָם רֵאשִׁים שֶׁל אוֹתָהּ חֵיָה, וְאוֹתָם רֵאשִׁים הֵם מִשְׁכִּילִים שְׁמַאִירִים תְּמִיד וּמִסְתַּכְּלִים לְאוֹתוֹ רְקִיעַ לְאוֹתוֹ הָאוֹר שְׁיוֹצֵא מִשָּׁם, וְזֶה־רֵה אוֹר הַתּוֹרָה שְׁמַאִיר תְּמִיד וְלֹא פּוֹסֵק.

ספר הבהיר השלמה מההשממות (סימן ל)

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, מֵה זֶה שְׁכָתוֹב וְהָאֲרֵץ הִיָּתָה תַּהוֹ? מֵה מְשַׁמֵּיעַ הִיָּתָה? שְׁכָבֵר הִיָּתָה, וּמֵה זֶה תַּהוֹ? דְּבַר הַמְתַּהֵה אֶת בְּנֵי אָדָם. וּמֵה זֶה בַּהוֹ? דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שְׁכָתוֹב בַּהוֹ - בּוֹ הוּא, עַל שֵׁם מֵה שְׁכָתוֹב (קהלת ז) גַּם אֶת זֶה לְעַמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים. בְּרַא בַּהוֹ וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם. בְּרַא תַּהוֹ וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּרַע. בַּהוֹ בְּשָׁלוֹם, שְׁכָתוֹב (איוב כה) עָשָׂה שָׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. מְלַמֵּד שְׁמִיכָאֵל שֶׁר יְמִינוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִים וּבְרָד, וּגְבַרְיָאֵל שֶׁר שְׁמַאֲלוֹ - אֵשׁ. וְשֵׁם שָׁלוֹם בִּינֵיהֶם מְכַרִיעַ, וְהִינוּ שְׁכָתוֹב עָשָׂה שָׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו. וּמִנִּין לָנוּ שְׁבַהוּ שָׁלוֹם? שְׁכָתוֹב (ישעיה מה) עָשָׂה שָׁלוֹם וּבּוֹרָא רַע, הֵא כִּיצַד? רַע מִתַּהוֹ, וְשָׁלוֹם מִבַּהוֹ. בְּרַא תַּהוֹ וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּרַע, שֶׁנֶּאֱמַר עָשָׂה שָׁלוֹם וּבּוֹרָא רַע. בְּרַא בַּהוֹ וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר עָשָׂה שָׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו:

וְעֵלָה וְיָרַד וְעֵלָה בְּאֶלְף וּמֵאֲתִים קְשׁוּרִים שֶׁל אֵשׁ, וְהוֹצִיא כַח אֶחָד טְמִיר וְנִקְרָא אֱלֹהִים, וְזוֹ הַגְּבוּרָה. מִזֶּה מִתְפַּשֵּׁטִים כַּחוֹת טְמִירִים לוֹהֵטִים לְכֹל צַד, מֵהֶם שְׁמִתְקַנִּים בְּתַקּוּנֵים יָפִים, וּמֵהֶם שְׁמִתְקַנִּים בְּתַקּוּנֵים אַחֲרִים.

עוֹד נִשְׁבַּח בְּהַ וְהוֹצִיא כַח טְמִיר אֶחָד שֶׁנִּקְרָא יְהוֹ"ה, מֵדַת רַחֲמִים, וְנִקְרָא שָׁמַיִם. וְעוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי חִילוֹת שֶׁנִּקְרָאִים צְבָאוֹת. מִזֶּה יִצְאוּ כָּל הַחִילוֹת וְכָל הַמַּחֲנוֹת הָעֲלִיוֹנִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ לְקִיָּם וְלִהְיוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת, עֲלִיו כְּתוֹב (תהלים פד) ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁרִי אָדָם בּוֹטַח בְּךָ:

בְּרֵאשִׁית, בְּרַא שֵׁי"ת, מְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם, שֶׁשָּׂה צְדָדִים שְׁמִתְפַּשֵּׁטִים מִסוּד עֲלִיוֹן בְּהַתְפַּשְׁטוֹת [נ"א מִשְׁלֵשׁ נְקוּדוֹת] שֶׁבְּרַא מִתּוֹךְ נִקְדָּה רֵאשׁוֹנָה. בְּרַא הַתְפַּשְׁטוֹת שֶׁל נִקְדָּה אַחַת שֶׁלְמַעַלָּה. וְכֵאֵן נִחְקַק סוּד הַשָּׁם שֶׁל אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת.

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ (דניאל יב), כְּדַגְמַת תְּנוּעוֹת [נ"א טְעָמִים] שֶׁמִּנְגּוֹנוֹת, וּבְנִגּוֹן שֶׁלֵּהֶם הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדוֹת וּמִתְנַעֲנְעִים אַחֲרֵיהֶם, כְּמוֹ חִילִים אַחֲרֵי מֶלֶכָם. הַגּוֹף אוֹתִיּוֹת, וְהַרוּחַ נְקֻדוֹת. כָּלֵם נוֹסְעִים בְּמִסְעוֹתֵיהֶם אַחֲרֵי הַתְּנוּעוֹת וְעוֹמְדִים בְּמְקוֹמָם. כְּשֶׁנִּגּוֹן הַטְעָמִים נוֹסֵעַ, נוֹסְעוֹת הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְקֻדוֹת אַחֲרֵיהֶם. כְּשֶׁהוּא פּוֹסֵק, הֵם אֵינָם נוֹסְעִים וְעוֹמְדִים בְּמְקוֹמָם.

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ - אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדוֹת. כְּזוֹהַר - נִגּוֹן הַטְעָמִים. הַרְקִיעַ - הַתְפַּשְׁטוֹת הַנִּגּוֹן כְּמוֹ אֵלֶּה שְׁמִתְפַּשֵּׁטִים בְּהַתְפַּשְׁטוֹת וְהוֹלְכִים בְּנִגּוֹן. וּמְצַדִּיקֵי הַרְבִּים - אוֹתָם פְּסוּקֵי הַטְעָמִים שְׁפוֹסְקִים בְּמִסְעוֹתֵיהֶם, שֶׁבְּגִלְל כֶּךָ נִשְׁמַע הַדְּבַר. יִזְהִירוּ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדוֹת, וּמְאִירִים כְּאֶחָד בְּמִסְעוֹת בְּסוּד שֶׁל סֵתֵר בְּמִסְעַת כְּאוֹתָם שְׁבִילִים נִסְתָּרִים.

סדר הלימוד ליום ה תשרי [יום 5 בשנה]

חשוכה, פָּרַט לְמַתִּי שְׁמַחֲזֶקֶת אֶת הַתְּהוֹ, וְזֶה סוּד (בראשית כז) וַתִּכְהֶינָה עֵינָיו מֵרְאוֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשׂוֹ וְגו'. חֲשֵׁךְ פָּנָי רַע שְׁמִסְבִּיר פָּנִים לָרַע, וְאִזּוּ נִקְרָא חֲשֵׁךְ שְׁשׁוּרָה עָלָיו לְחִזְקֹת אֹתוֹ, וְזֶה סוּד וְחֲשֵׁךְ עַל פָּנָי תְּהוֹם.

רו"ח הוא קול שְׁשׁוּרָה עַל בְּהוֹ, וּמְחִזֵּק אֹתוֹ וּמְנַהֵיג אֹתוֹ בְּכָל מָה שְׁצָרִיךְ, וְזֶה סוּד (תהלים כט) קוֹל ה' עַל הַמַּיִם. וְכֵן רוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אֲבָנִים שְׁקוּעוֹת בְּתוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת שְׁמֵהֶם יוֹצְאִים מַיִם, וְעַל זֶה נִקְרְאוּ פְּנֵי הַמַּיִם. רוּחַ מְנַהֵיגָה וּמְחִזֵּקָה לְאוֹתָם פָּנִים, פְּנֵי תְּהוֹם, זֶה כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ לוֹ וְזֶה כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ לוֹ. תְּהוֹ"ו, עָלָיו שׁוּרָה שֵׁם שְׁד"י. בְּהוֹ"ו, עָלָיו שְׁרוּי שֵׁם צְבָאוֹ"ת. חֲשֵׁךְ, עָלָיו שְׁרוּי שֵׁם אֱלֹהִים. רוּחַ, עָלֶיהָ שְׁרוּי שֵׁם יְהוֹ"ה.

רוח חִזַּק מִפְּרַק הָרִים לֹא בְּרוּחַ ה' וְגו', שֵׁם זֶה אֵין בּוֹ, שְׁהָרֵי שְׁד"י שׁוֹלֵט עָלָיו בְּסוּד [שֶׁל סֶטֶר] הַתְּהוֹ.

ואחר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בְּרַעַשׁ ה', שְׁהָרֵי שֵׁם צְבָאוֹת שׁוֹלֵט בּוֹ בְּסוּד הַבְּהוֹ, וְעַל כֵּךְ נִקְרָא הַבְּהוֹ רַעַשׁ, שְׁאִינוֹ בְּלֹא רַעַשׁ. וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בְּאֵשׁ ה', שְׁהָרֵי שֵׁם אֱלֹהִים שׁוֹלֵט בּוֹ מִצַּד הַחֲשֵׁךְ. וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה. כָּאֵן נִמְצָא שֵׁם יְהוֹ"ה. אַרְבָּעָה פְּרָקִים כָּאֵן, שְׁהֵם פְּרָקֵי הַגּוֹף וְאִיבְרִים יְדוּעִים שֶׁל אֹתָם אַרְבָּעָה, וְהֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְכָאֵן שֵׁם חֲקוּק שֶׁל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת שְׁנַמְסֵר לְאֵלֶיהוּ בְּמַעְרָה.

רבי בְּנִימֵן לוֹי, מִצְּאֵתִי כְּתוּב שֵׁם בֶּן י"ב אוֹתִיּוֹת יְהוֹ"ה וְהוֹ"ה וְהוֹ"ה יְהוֹ"ה: תְּהוֹ"ו בְּמִסְפָּר קָטָן עִם ג' אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא ש' ש"ד שד"י. בְּהוֹ בְּמִסְפָּר קָטָן גִּימַטְרִיָּא צְבָאוֹת כְּזֶה ב' ב"ה בְּהוֹ. חֲשֵׁךְ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא אֱלֹהִים. רוּחַ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל בְּגִימַטְרִיָּא יְהוֹ"ה בְּמִסְפָּר קָטָן. רַעַשׁ בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא בְּהוֹ. קוֹל דְּמָמָה דְּקָה בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַכּוֹלֵל יְהוֹ"ה וְי"ב יוֹתֵר כְּנֶגֶד שֵׁם י"ב הַנְּמָסֵר לְאֵלֶיהוּ בְּמַעְרָה. וְכֵן דְּקָה בְּמִסְפָּר קָטָן עִם הַשְּׁלֶשֶׁה אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יב"ק. נִלְעַד"ן:

ויאמר אֱלֹהִים יְהִי אֹרֶךְ וַיְהִי אֹרֶךְ. מִכָּאֵן הִיא הִרְאֵשִׁית לְמִצָּא גְּזוּזִים אֵיךְ נִבְרָא הָעוֹלָם

והארץ הִיְתָה תְּהוֹ וְבְהוֹ וְגו', הִיְתָה דוֹקָא מִקֶּדֶם לְזֶה, שֶׁלֵּג בְּתוֹךְ הַמַּיִם. יִצְאָה מִמֶּנָּה זִהְמָה בְּאוֹתוֹ כַּחַשׁ שֶׁל שֶׁלֵּג בְּמַיִם, וְהִכָּה בָּהּ אֵשׁ חֲזָקָה וְהִיְתָה בָּהּ פְּסֻלַּת, וְהוֹסִרָה וְנִעְשְׂתָה תְּהוֹ"ו מִמְּקוֹם [מְדוּר] הַזִּהְמָה, קֵן הַפְּסֻלַּת. וְבְהוֹ"ו - בְּרוּר שֶׁהַתְּבָרַר מִתּוֹךְ פְּסֻלַּת וְהַתִּישַׁב בָּהּ הַחֲשֵׁךְ, הַסוּד שֶׁל אֵשׁ חֲזָקָה. וְאוֹתוֹ חֲשֵׁךְ כִּסֵּה עַל אֹתוֹ תְּהוֹ"ו עַל גְּבִי אוֹתָהּ פְּסֻלַּת וְהַתְּקַנָּה מִמֶּנּוּ.

ורוח אֱלֹהִים - רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שִׁיִּצְאָה מֵאֱלֹהִים חַיִּים, וְזוֹ מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אַחַר שְׁרוּחַ זוֹ נִשְׁבָּה, נִבְרָרָה דְּקִיקוֹת אַחַת מִתּוֹךְ אוֹתָהּ פְּסֻלַּת כְּמוֹ שְׁבִיב הַזִּהְמָה. כְּשֶׁנִּבְרָרָה וְנִצְנָפָה וְנִצְרָפָה פַּעַם וּפַעַמִּים, עַד שֶׁנִּשְׁאַרָה אוֹתָהּ זִהְמָה שְׁאִין בָּהּ כְּלָל זִהְמָה, כְּשֶׁהַתְּהוֹ הַזֶּה נִבְרַר וְנִצְרַף, יִצָּא מִמֶּנּוּ רוּחַ גְּדוּלָה וְחִזְקֹת מִפְּרַק הָרִים וּמִשְׁבַּר סְלָעִים, אוֹתוֹ שְׁרָאָה אֵלֶיהוּ. נִבְרַר בָּהֶם וְנִצְרַף, וְיִצָּא מִמֶּנּוּ רַעַשׁ, שְׁכְּתוּב (שם) וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ. וְנִבְרַר הַחֲשֵׁךְ וְנִכְלָל בְּסוּד שֶׁלוֹ אֵשׁ, שְׁכְּתוּב וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ. נִבְרַר הָרוּחַ וְנִכְלָל בְּסוּד שֶׁלוֹ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה.

תה"ו - מְקוֹם שְׁאִין בּוֹ גּוֹן וְלֹא דְמוּת וְלֹא נִכְלָל בְּסוּד הַדְּמוּת, עִכְשׁוֹ הוּא בְּדְמוּת, כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִים בּוֹ אֵין לוֹ דְמוּת כְּלָל. לְכָל יֵשׁ לְבוּשׁ לְהַתְּלַבֵּשׁ פָּרַט לְזֶה [שְׁנִרְאָה בּוֹ וְאִינְנוּ כְּלָל וְלֹא הִיָּה].

בה"ו - לְזֶה יֵשׁ צִיּוּר וְדְמוּת אֲבָנִים שְׁקוּעוֹת בְּתוֹךְ הַחֲקִיקָה [נ"א קְלָפָה] שֶׁל תְּהוֹ יוֹצְאִים מִתּוֹךְ חֲקִיקָה הַשְּׁקוּעָה שֵׁם, וּמִשֵּׁם מוֹשְׁכִים תּוֹעֵלֶת לְעוֹלָם בְּצִיּוּר שֶׁל לְבוּשׁ, מוֹשְׁכִים תּוֹעֵלֶת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְעוֹלָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְעַל זֶה הֵם נִקּוּבִים וּמְפֻלְמִים, [חֲלוּנוֹת] אֵלֶה תְּלוּיִים בְּאֹרֶיךָ. לְפַעַמִּים תְּלוּיִים בְּאֹרֶיךָ שְׁעוֹלִים מִשֵּׁם לְמַעְלָה, וְלְפַעַמִּים הֵם מִתְּחַבְּאִים בַּיּוֹם הַמַּעֲנֵן, וּמוֹצִיאִים מַיִם מִתּוֹךְ הַתְּהוֹם לְהִזִּין אֶת הַתְּהוֹ"ו מִשֵּׁם, שְׁהָרֵי אִזּוֹ חֲדוּדָה וְשִׁטוּת [נ"א וְשִׁעָה] [שְׁאִין] שְׁמַתְּפִשֵׁט הַתְּהוֹ בְּעוֹלָם.

חשך הוּא אֵשׁ שְׁחוּרָה חֲזָקָה בְּגוֹן. אֵשׁ אֲדָמָה חֲזָקָה בְּמִרְאָה. אֵשׁ יִרְקָה חֲזָקָה בְּצִיּוּר. אֵשׁ לְבָנָה, הַגּוֹן שְׁכּוֹלֵל הַכּל. חֲשֵׁךְ חֲזָק בְּכָל הָאֲשִׁים, וְזֶה מְחִזֵּק אֶת הַתְּהוֹ"ו. חֲשֵׁךְ הוּא אֵשׁ, וְלֹא אֵשׁ

שֶׁל צַד צַד זֶה וְשֶׁבַע שֶׁל צַד זֶה, וְנִחְקְקוּ כָּל־מִסְדֵּי בְּאוֹתוֹ
רְקִיעַ, וְהָיוּ עוֹמְדִים לְחַיִּים. נִקְרָא אוֹתוֹ רְקִיעַ,
וְנִקְרָאוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְהִתְגַּלְמוּ וְהִצְטִירוּ בְּצִיּוּרֵיהֶם,
וְנִחְקְקוּ שֵׁם הַתּוֹרָה לְהָאִיר הַחוּצָה.

יְהִי אֹר - שֶׁהוּא אֵל גָּדוֹל סוֹד שֶׁיִּצָּא מֵאֹר
רְאִשׁוֹן. וְיְהִי - סוֹד שֶׁל חֶשֶׁךְ שֶׁנִּקְרָא אֱלֹהִים,
אֹר שֶׁנִּכְלָל שְׂמָאל בְּיָמִין. וְאֵז מִסוֹד שֶׁל אֵל יֵשׁ
אֱלֹהִים, נִכְלָל יָמִין בְּשְׂמָאל וְשְׂמָאל בְּיָמִין.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב - זֶה עֲמוֹד
הָאֲמֻצָּעִי. כִּי טוֹב - הָאִיר מֵעֵלָה וּמִטָּה וּלְכָל
שָׂר הַצְּדָדִים בְּסוֹד יְהוָה, הַשֵּׁם שְׂאוֹחַז אֶת כָּל
הַצְּדָדִים. וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים וְגו' - הַפְּרִיד מִחֲלֻקַּת לְהִיּוֹת
הַכֹּל שְׁלֵם.

בְּתוֹב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם, וְכִתּוּב
וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב. בֹּא רְאֵה,
אֹר זֶה שְׁלֵמֻטָּה, כְּשֶׁמֵּאִיר מִכַּח שֶׁנִּתְּן לוֹ מֵהַטּוֹב
שְׁלֵמֻטָּה, וְלִכְּנֵן מִנֵּין יָמוֹת הַחֲמָה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת
וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה, אֲרַבְעִים וְתִשְׁעִים שְׁבוּעוֹת. מֵהֶם
כְּנֻגַד דְּרָגָה זוֹ שֶׁל צְדִיק שֶׁנִּקְרָא טוֹב, וְהוּא שְׁבִיעִי,
וַיּוֹנֵק מִמֶּנּוּ הַשֶּׁמֶשׁ הַזֶּה שְׁלֵמֻטָּה. שְׁבַעַת שְׁבוּעוֹת
שְׁבַע פְּעָמִים, כְּנֻגַד שְׁבַעַת שְׁבוּעוֹת שְׁבַע פְּעָמִים,
שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהָאֵם הָעֲלִיוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת יוֹבֵל, וְכֻנְגַד
שְׁנוֹת יוֹבֵל שְׁלֵמֻטָּה. נִשְׂאָרוֹ מְשַׁלֵּשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים
וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים וְשָׁנִים יָמִים, כְּנֻגַד עֶשְׂרִים וְשִׁשִּׁים
אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן עוֹמֵד עֲלֵיהֶם.

שְׁהָרִי צְדִיק שְׁלֵמֻטָּה נִקְרָא תוֹרָה שְׁבִכְתָּב,
וְכִשְׁהַשְׁתַּלְּמוֹ אוֹתָם שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים
וְחֲמִשָּׁה יָמִים, שְׁבִים שְׁנִית לְקַבֵּל מִדְּרָגָה זוֹ שֶׁל
טוֹב, שְׁדִרְגָה זוֹ וְכָל אוֹתָן שְׁבַע דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת
שְׁבוֹת שְׁנִית לְקַבֵּל מִן הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה, וְהַדְּרָגָה הַזֹּאת
שֶׁהַלְּבָנָה שְׁשׁוֹלְטַת בְּלִילָה יוֹנֵקת מֵהַדְּרָגָה הַזֹּאת
שֶׁנִּקְרָאת שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה, שְׁיוֹנֵקת מֵאוֹתוֹ צְדִיק.
וּבְגִלָּל שְׁאוֹתוֹ צְדִיק מְמַלֵּא אוֹתָהּ מֵאוֹתָם תַּפְנוּקִים
עֲלִיוֹנִים וַיּוֹנֵקת מִמֶּנּוּ, (נִקְרָאת) לְבָנָה.

שְׁכִּמוֹ שֶׁהַלְּבָנָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת אֵין לָהּ אֹר
מֵעֲצָמָה אֲלָא רַק מֵה שֶׁנִּתְּן לָהּ
מֵהַשֶּׁמֶשׁ, כֵּךְ גַּם אוֹתָהּ דְּרָגָה שְׁלֵמֻטָּה, וְדִרְגָה זוֹ
נִקְרָאת יָם הַחֲכָמָה לְמַעְלָה. וְעוֹמְדִים שְׁנַיִם עֶשְׂרִים
שְׁבִטִים עֲלִיוֹנִים קְדוּשִׁים, שְׁלֵשָׁה לְצַפּוֹן וְשְׁלֵשָׁה

בְּפֶרֶט. שְׁעַד כָּאֵן הִיָּה בְּכָל־ל, וְאַחַר כֵּךְ חָזַר לְהִיּוֹת
כָּל־ל, לְהִיּוֹת כָּל־ל וּפֶרֶט וּכְלָל. עַד כָּאֵן הִיָּה הַכֹּל תְּלוּי
בְּאֹר מִסוֹד אֵין סוֹף. כֵּיּוֹן שֶׁהַתְּפִשֵּׁט הַכַּח בְּהִיכָל
הָעֲלִיוֹן הַסוֹד שֶׁל אֱלֹהִים, כְּתוּב בּוֹ אֲמִירָה, וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים. שֶׁהָרִי לְמַעְלָה לֹא כְּתוּב בּוֹ אֲמִירָה בְּפֶרֶט,
וְאֵף עַל גַּב שְׁפָרָאשִׁית הוּא מֵאֲמָר, אֲבָל לֹא כְּתוּב
בּוֹ וַיֹּאמֶר.

וַיֹּאמֶר הַזֶּה הוּא עוֹמֵד לְשֵׁאל וְלִדְעַת. וַיֹּאמֶר, כַּח
שֶׁהַתְּרוֹמִים וְהַרְמָתוֹ בְּחֵשָׁאֵי מִסוֹד אֵין סוֹף
בְּסוֹד [נ"א בְּרָאשׁ] הַמַּחֲשָׁבָה. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים. עַכְשָׁו
הוֹלִיד אוֹתוֹ הַהִיכָל מִמָּה שֶׁהוֹסֵר מִזְרַע שֶׁל קֹדֶשׁ
וְהוֹלִיד בְּחֵשָׁאֵי. וְהוּא שְׁמִתִּילֵד, נִשְׁמַע בְּחוּץ מִי
שֶׁהוֹלִיד אוֹתוֹ. הוֹלִיד בְּחֵשָׁאֵי שֶׁלֹּא נִשְׁמַע כָּל־ל. כֵּיּוֹן
שֶׁיִּצָּא מִמֶּנּוּ מָה שֶׁיִּצָּא, נַעֲשֶׂה קוֹל שֶׁנִּשְׁמַע בְּחוּץ.

יְהִי אֹר - כָּל מָה שֶׁיִּצָּא בְּסוֹד זֶה יִצָּא. יְהִי - עַל
סוֹד שֶׁל אֲבָא וְאֲמָא, שֶׁהוּא י"ה. אַחַר כֵּךְ חָזַר
לְנִקְדָה הָרִאשׁוֹנָה לְהִיּוֹת רִאשִׁית לְהַתְּפִשֵּׁט לְדַבֵּר
אַחַר אֹר. וְיְהִי אֹר - אֹר שְׁכָבֵר הִיָּה. אֹר זֶה סוֹד
נִסְתָּר, הַתְּפִשֵּׁטוֹת שֶׁהַתְּפִשֵּׁט וְנִבְקָעָה מִסוֹד שֶׁל
סֵתֵר הָאֹרִי הָעֲלִיוֹן הַנִּסְתָּר. בְּקַע בְּתַחֲלָה וְהוֹצִיא
נִקְדָה נִסְתָּרַת אַחַת מִסוֹד שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי אֵין סוֹף בְּקַע
מֵאֹרִי שְׁלוֹ וְגִלָּה נִקְדָה זוֹ י'. כֵּיּוֹן שִׁי זוֹ
הַתְּפִשֵּׁט, מָה שֶׁנִּשְׂאָר נִמְצָא אֹר מֵאוֹתוֹ סוֹד שֶׁל
אוֹתוֹ אֹרִי נִסְתָּר.

בְּשִׁנְמִצָּאָה מִמֶּנּוּ נִקְדָה רִאשׁוֹנָה, י' הַתְּגַלְתָּה אַחַר
כֵּךְ עֲלִיוֹ, הַגִּיעַ וְלֹא הַגִּיעַ. כֵּיּוֹן
שֶׁהַתְּפִשֵּׁט, יִצָּא, וְהוּא הוּא הָאֹר שֶׁנִּשְׂאָר מֵאֹרִי,
וְהֵינּוּ אֹר שְׁכָבֵר הִיָּה, וְזֶה עוֹמֵד. יִצָּא וְהִסְתַּלַּק
וְנִגְנָז, וְנִשְׂאָרָה נִקְדָה אַחַת מִמֶּנּוּ שֶׁתְּהִיָּה מְגִיעָה
תְּמִיד בְּדֶרֶךְ גְּנִיזוֹת בְּאוֹתָהּ נִקְדָה, מְגִיעַ וְלֹא מְגִיעַ.
מֵאִיר בּוֹ בְּדֶרֶךְ נִקְדָה רִאשׁוֹנָה שֶׁיִּצָּאָה מִמֶּנּוּ, וְלִכְּנֵן
הַכֹּל אַחֲזוֹ זֶה בְּזֶה, מֵאִיר בְּזֶה וּבְזֶה.

בְּשִׁעוּלָה, הַכֹּל עוֹלִים וְנִאֲחָזִים בּוֹ, וְהוּא מְגִיעַ
וְנִגְנָז בְּמִקוֹם אֵי"ן סו"ף, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה
אַחַד. אוֹתָהּ נִקְדַת אֹר, הִיא אֹר. וּמִתְּפִשֵּׁט וּמֵאִירִים
בּוֹ שְׁבַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל א"ב וְלֹא קָרְשׁוֹ, וְלַחֲסִים הֵיוּ.
יִצָּא חֶשֶׁךְ אַחַר כֵּךְ, וַיִּצָּאוּ בּוֹ שְׁבַע אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת
שֶׁל הָא"ב וְלֹא נִקְרְשׁוּ, נִקְרְשׁוּ וְעוֹמְדִים לַחֲסִים. יִצָּא
רְקִיעַ שֶׁהַפְּרִיד מִחֲלֻקַּת שֶׁל שְׁנֵי צְדָדִים, וַיִּצָּאוּ בּוֹ
שְׁמוֹנֶה אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת. אֵז כ"ב. דְּלָגוּ שְׁבַע אוֹתִיּוֹת

יום אחד. ואז יחוד למעלה יחוד למטה, שלום למעלה שלום למטה.

במו זה יוסף למטה, שהרי אחוז בצדיק שלמעלה. כשמשתלם למטה, מוסיף שלום בכל העולמות ובכל הימים העליונים. כתוב כאן (שם טל) ויהי כדברה אל יוסף יום יום, וכתוב שם (תהלים סח) ברוך ה' יום יום יעמס לנו. משום שלא שמע לאשת פוטיפר יום יום, אז ימים העליונים בשלום וברכות בכל העולמות:

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים (בראשית א), שם שנינו, אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (שיר ד) כלך יפה רעיתי ומום איך בך?

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, עשאו מאותו האור הנאצל מלמעלה, וברא את השמים מאותו רקיע הראשון שהכינו הקדוש ברוך הוא ובראו בתחלה, ואותו הרקיע הוליד כל שאר הרקיעים שנתהוו ממנו.

ואמר רב יהודה אמר רב, אותו הרקיע הוליד כל המאורות מאותו האור שמקבל מלמעלה, וכשברא הקדוש ברוך הוא אותו רקיע, נטל הקדוש ברוך הוא את המאורות והניחם באותו רקיע הנקרא רקיע השמים, ואותו רקיע נתהווה מן השמים. שאמר רבי יהודה אמר רב, הרקיע העליון הוליד את השמים אשר תחתיו, והשמים הולידו את הרקיע הזה, ונקראו רקיע השמים, ונטל הקדוש ברוך הוא המאורות הללו ונתנם בו. זהו שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים.

אמר רבי יצחק, עשה הקדוש ברוך הוא המאורות הללו והניחם בזה הרקיע להיות ממשלה על הארץ ולהשתמש בהם הבריות, ושניהם נתנו אורם בשוה. אמרה הלבנה, אין נאה להשתמש ולהתנהג בשני כתרים בשוה. מה עשה הקדוש ברוך הוא? המעיט אותה, והינו הכפרה של שעיר ראש חדש שנאמר בו (במדבר כח) חטאת לה'.

אמר רבי יעקב, בכמה מקומות שנינו את זה, ולא התישב בלבי הענין. כשבא רב נחמן, באו ושאלו אותו. אמר כמשמעו. אמר רבי יהודה לרבי יעקב, כלום אתה רוצה לעבר על דברי חבריך? שתק.

לדרום, ושלשה למערב ושלשה למזרח, וים החכמה הזה עליהם.

וכנגדם למטה שנים עשר שבטים עומדים סביב המזבח כדגמה הזאת. וכנגד הדרגה הזו עשה שלמה הים שלמטה עומד על שנים עשר בקר, והים הזה למעלה נקרא י"ם. מה הטעם נקרא ים? אלא משום אותה דרגה של צדיק שממלאת הים הזה נקרא יום, שכתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום, וכתוב (תהלים צז) אור זרע לצדיק, וזה מאיר בסוד של השם הקדוש, שבו ממלא לים הזה שנקרא ה"א תחתונה (אחרונה של השם הקדוש). זהו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים, וכל זה דרגת הצדיק שנקראת כל, משום שכל התפנוקים יוצאים ממנו. הנחלים אלו חמש הדרגות שעמו, הולכים אל הים למלא אותה, וזו הדרגה נקראת בת שבע. וכשמאיר הצדיק הזה לדרגה הזו בסוד של שבעה שבועות שבע פעמים השמש התחתונה מאירה בסוד של שבעה שבועות, שבע פעמים ללבנה.

משום כך שנת הלבנה שלש מאות וחמשים וחמשה ימים, ארבעים ותשעה שבועות, מהם כנגד הדרגה השביעית הזו הים העליון, שמאירה מהצדיק בתשעה וארבעים שבועות אורות עליונים. נשארו תריסר ימים לחשבון שלש מאות וחמשה וחמשים כנגד שנים עשר שבטים שסביב הים הזה לשמר משמרת המשכן בתריסר שערים עליונים שיש בירושלים העליונה, (ומדרף) ודרך אותם שערים עליונים יונקים אותם שבטים מאמא תחתונה, כל אחד לצדו פראוי לו, זהו שכתוב (יחזקאל מח) שער יהודה אחד, ועל זה כתוב (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי, זו דרגת צדיק שמאיר בכח של שמי. ולכבודי בראתיו - להאיר לאותו מקום שנקרא כבודי בראתיו, וזהו ים החכמה שנקרא כבוד ה' שנתגלה במשכן.

יצרתיו - זה סוד היום שלמטה שהוא כנגד כל שלמעלה, ועל כך כתוב (שם מה) יוצר אור. ובצדיק הזה שלמעלה לא כתוב בו יצירה, עד שיתגלה מעשהו למטה ומאיר לעולם שלמטה ממנו. אף עשיתיו - זו הלבנה למטה, זהו שכתוב ובורא חשך. כשהתחברו, אז עושה שלום, שלום לעולם, זהו שכתוב (בראשית א) ויהי ערב ויהי בקר

הַעֲמִים, שְׁעַל מְנַת כֵּן מַעֲטִי אֶת הַיָּרֵחַ בְּעוֹלָם. בָּא רַבִּי יוֹסִי וּנְשָׁקוּ בְּרֵאשׁוֹ, וְקָרָא לְבִתּוֹ וְאָמַר לָהּ, כְּלִי הַגָּדוֹל שֶׁל הָאֹר וְהַמְּנוּרָה שֶׁנֶּחֱלָקָה בְּטוֹבוֹת יֵשׁ לָךְ. אֲשֶׁרֶיךָ וְאֲשֶׁרֶי חֶלְקֶךָ, וְאֲשֶׁרֶי חֶלְקִי שְׂזֻכִּיתִי לְרֵאוֹת כָּךְ.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, זָכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵאִיר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֵינָם צְרִיכִים לְמֵאוֹר אַחֵר, שֶׁכְּתוּב (ישעיה ס) וְהָיָה לָךְ ה' לְאֹר עוֹלָם. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, כִּיּוֹן שֶׁנֶּחֱחַלַף לָהֶם הַשְּׁלִטוֹן, מוֹנִים חֲשׁבוֹן לְלִבְנָה שֶׁבָּה מְנַהֶגֶת נֶהֱג כְּצֶאֱן יוֹסֵף. וּמִוֹם אֵין כָּךְ – שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהּ חֲסָרוֹן בְּשֶׁבִיל מוֹעֲדִים וּזְמַנִּים:

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים וְגו'. מֵהוּ וַיִּקְרָא? קָרָא וְהִזְמִין לְהוֹצִיא מֵהָאֹר הַשְּׁלֵם הַזֶּה שְׁעוֹמֵד בְּאֲמֻצָּע אֹר אַחַד שֶׁהוּא יְסוּד הָעוֹלָם שְׁעָלָיו עוֹמְדִים הָעוֹלָמוֹת. וּמֵאוֹתוֹ אֹר שְׁלֵם, עֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, הַתְּפֹשֵׁט יְסוּד חַי הָעוֹלָמִים, שֶׁהוּא יוֹם מִצַּד הַיְמִינִי. וְלַחֲשׂוֹף קָרָא לִילָה – קָרָא וְהִזְמִין וְהוֹצִיא מִצַּד הַחֲשׂוֹף נִקְבָּה אַחַת, הַלִּבְנָה שֶׁשׁוֹלְטַת בְּלִילָה וְנִקְרְאָת לִילָה, הַסּוּד שֶׁל אֲדֹנָי, אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. נִכְנָס הַיְמִין בְּאוֹתוֹ הָעֲמוּד הַשְּׁלֵם שֶׁבְּאֲמֻצָּע כָּלוּל בְּסוּד הַשְּׁמָאֵל, וְעָלָה לְמַעְלָה עַד נִקְדָּה רֵאשׁוֹנָה, וְלוֹקַח וְאוֹחֵז שֶׁם דָּבָר [נ"א כח] שֶׁל שְׁלֵשׁ נִקְדוֹת: חוֹלָם שׁוֹר"ק חִיר"ק זֶרַע קֹדֶשׁ. שֶׁהָרִי אֵין זֶרַע שֶׁנִּזְרַע מְלַבֵּד בְּסוּד הַזֶּה, וְהַתְּחַבֵּר הַכֹּל בְּעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי וְהוֹצִיא יְסוּד הָעוֹלָם, וְלִכְן נִקְרָא כָּל, שְׁאוֹחֵז אֶת הַכֹּל בְּאוֹר הַהִשְׁתַּוְקוּת.

הַשְּׁמָאֵל לוֹהֵט בְּכַח וּמְרִיחַ, בְּכֹל הַדְּרָגוֹת מְרִיחַ רִיחַ. וּמֵאוֹתוֹ לוֹהֵט שֶׁל אֵשׁ הוֹצִיאָה אוֹתָהּ נִקְבָּה הַסֵּהר, וְאוֹתוֹ הִלְהֵט הָיָה חֲשׂוֹף, בְּגִלְלֵ שֶׁהָיָה מִחֲשׂוֹף. וּשְׁנֵי הַצְּדָדִים הִלְלוּ הוֹצִיאוּ שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ, אַחַד זָכָר וְאַחַד נִקְבָּה. הַיְסוּד אַחֲזוּ בְּעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי מֵאוֹתָהּ תּוֹסַפֵּת אֹר שֶׁהִיָּתָה בּוֹ. שְׁכִינֵן שְׁאוֹתוֹ עֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי הַשְּׁתֵּלֵם וְעָשָׂה שְׁלוֹם לְכֹל הַצְּדָדִים, אֲזוּ נוֹסֵף בּוֹ אֹר מְלַמְעָלָה וּמְכַל הַצְּדָדִים בְּחֻדוֹהָ שֶׁהַכֹּל בּוֹ, וּמֵאוֹתָהּ תּוֹסַפֵּת שֶׁל חֻדוֹהָ יֵצֵא יְסוּד הָעוֹלָמִים וְנִקְרָא מוֹסֵף. מִכָּאֵן יֵצְאוּ כָּל הַצְּבָאוֹת לְמִטָּה וְרוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת בְּסוּד יְהו"ה צְבָאוֹת, אֵל אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת.

לִילָה אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ מִצַּד שֶׁל הַשְּׁמָאֵל מֵאוֹתוֹ חֲשׂוֹף. וּבְגִלְלֵ שְׁתַּאֲוֹת אוֹתוֹ הַחֲשׂוֹף לְהַתְּכַלֵּל

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא בָּא לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר חֲתָנוֹ. יֵצְאָה בִּתּוֹ וְלִקְחָה יָדָיו לְנִשְׁקֹת אוֹתָם. אָמַר לָהּ, לְכִי וּמַעֲטִי עֲצָמְךָ מִלְּפָנַי בְּעַלְךָ, שֶׁהוּא קְדוֹשׁ. שְׁמַע רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, עַכְשָׁו יָדַעְתִּי, אֲנִי נֹזֵכֵר בְּדָבָר אַחַד, שֶׁהִיא מְרַגְלִית יִקְרָה שְׁנֹאֲמַר עַל הַלִּבְנָה, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְלִבְנָה לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצָמְךָ, שֶׁחֲשָׁבָה הַלִּבְנָה שֶׁלֹּא נִתֵּן לָהּ שְׁלִטוֹן. אָמַר לוֹ חֲמִיו, כָּךְ אֲנִי שְׁמַעְתִּי וְכֹךְ הָיָה מְסֻדֵר בְּלִבִּי, וְכֹדִי שֶׁלֹּא לְעִבֹר עַל דַּעַת חֲבָרֵי שְׁתַּקְתִּי.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (דברים לג) אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשַׁע בְּה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתְךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכִי גְאוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּחָרַב הוּא? לֹא כָךְ! שֶׁהָרִי הַחָרַב נִתְּנָה לְעֵשׂוֹ, שֶׁכְּתוּב (בראשית כז) וְעַל חָרְבְּךָ תַּחֲיֶה. אֲלֹא כָךְ שְׁמַעְתִּי מֵאֲבִי, שֶׁאֵלוֹ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁכָּפָּאֲשֶׁר שׁוֹמְעִים דָּבָר וְלֹא מִתְּיָשֵׁב בְּלִבָּם, וְהֵם עוֹרְכִים קָרַב זֶה עִם זֶה כְּאוֹתָם עוֹרְכֵי קְרִיבוֹת בְּחָרַב, וְרוֹצִים לְהַרְגֵּן זֶה אֶת זֶה עָלֶיהָ, וְדָבָר זֶה שֶׁאֲמָרוּ חֲבָרֵינוּ כָּךְ הִיא, וְכֹךְ גְּזָרְנוּ בְּסוּד מִשְׁנֵתָנוּ.

שְׁכָפְאֲשֶׁר בְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַשְּׁמֶשׁ וְאֶת הַלִּבְנָה, גָּזַר עַל הַשְּׁמֶשׁ לְהִיּוֹת שְׁלִטוֹן שֶׁל עֵשׂוֹ, וְעַל הַלִּבְנָה לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁלִטוֹן שֶׁל יַעֲקֹב, וּמִנָּה עָלֶיהֶם גְּדוּלִים וְתַקִּיפִים עַד שֶׁיִּבְאוּ שְׁתֵּי הָאֲמוֹת הַלְלוּ, וְאוֹתוֹ גְּדוּל שֶׁהַתְּמַנָּה עַל הַלִּבְנָה בְּשֶׁבִיל הָאֲמָה שֶׁל יַעֲקֹב, רְצָה מִן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּנְתֵּן שְׁלִטוֹן לְלִבְנָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּלוֹמַר לְאֲמָה שֶׁל יַעֲקֹב. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי מָה אֲנִי צָרִיךְ אֲמָה שֶׁל יַעֲקֹב (חסר כאן). אֲלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, וְלִשְׁלֹט בָּהֶם עַל כָּל הָאֲמוֹת, אֲבָל בְּעוֹלָם הַזֶּה לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצָמְךָ וְהַשְׁתַּעֲבָדִי בְּגִלוֹת לְזַכּוֹת אוֹתָךְ לְעוֹלָם הַבָּא.

וּבְשָׁבָאוּ אֲמָה שֶׁל יַעֲקֹב וְהַתְּרַעְמוּ לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שֶׁנִּטַּל מֵהֶם הַשְּׁלִטוֹן וְנִתֵּן לְעֵשׂוֹ, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: וְכִי מָה אַתֶּם רוֹצִים שְׁלִטוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה? שֶׁהָרִי אֲנִי עָרַב לְהַשְׁלִיט אֶתְכֶם לְעוֹלָם הַבָּא עַל כָּל הָאֲמוֹת, וְלִכְן הִבִּיאוּ כְּפָרָה עָלַי. כְּלוֹמַר, עַל אוֹתָהּ הַבְּטָחָה שֶׁאֲנִי עָרַב. לְכּוֹ וְהִבִּיאוּ כְּפָרָה וְהַתְּעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וְעָלִי לְתַת לְכֶם שְׂכָר טוֹב, וְעָלִי לְהַשְׁלִיט אֶתְכֶם עַל כָּל

רצה להדבק למעלה ולהכלל בימין, ודאי ירד למטה בכח הרגז שלו.

ועל זה לא רצה קרח להסכים מחלקת זו ביד משה, בגלל שלא היה לשם שמים, ולא חשש לכבוד שלמעלה והכחיש מעשה בראשית. כיון שראה משה שהכחיש מעשה בראשית ונדחה הוא החוצה, אז ויחר למשה מאד.

ויחר למשה - על שהכחישו אותו שלא הסכים לאותה מחלקת. מאד - על שהכחישו מעשה בראשית. ובכל הכחיש קרח - במעלה ובמטה, שכתוב (במדבר כו) בהצותם על ה'. הרי למטה ולמעלה. ועל זה נדבק כמו [במה] שראוי לו.

מחלקת שהתקנה כמו שלמעלה, ועולה ולא יורדת, ומתקיימת בדרך ישר - זו מחלקת של שמאי והלל. והקדוש ברוך הוא הפריד ביניהם והסכים להם, וזו היתה מחלקת לשם שמים. ושמים הפרידו מחלקת, ועל זה התקיים. וזה היה כמו שמעשה בראשית. וקרח במעשה בראשית הכחיש את כל, ומחלקת של שמים היתה. ורצה להכחיש דברי תורה. ודאי היה בהתדבקות הגיהנם, ועל זה נדבק בו.

וסוד זה בספרו של אדם. כשחשף מתעורר, מתעורר בכחו וכרא בו גיהנם ונדבק אתו באותה מחלקת. כיון ששוכף הרגז והכח, מתעוררת מחלקת בגון אחר, מחלקת של אהבה. ושתי מחלוקות היו, אחת ראשית ואחת סיום. וזוהי דרך הצדיקים - ראשית שלהם בקשי, וסוף שלהם במנוחה. קרח היה ראשית המחלקת כפי רגזו וכח ונדבק בגיהנם. שמאי הסוף של המחלקת. כשרגז שכוף, צריך לעורר מחלקת של אהבה ולהסכמה על ידי השמים.

וזה סוד יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל. זו מחלקת ראשונה, התעוררות של רגז וכח רצה להפריד, והתעורר גיהנם עד שהרגז והכח הצטננו. ואז ויעש אלהים את הרקיע וגו', התעוררה מחלקת של אהבה וחיבבות וקיום העולם, ובסוד זה המחלקת של שמאי והלל, שתורה שבעל פה נכנסה באהבה לתורה שבכתב והיו בקיום שלם.

בימין ונחלש כחו, התפשט ממנו הלילה הזה. כשמתחיל להתפשט הלילה הזה כשעדין לא הסתים, אותו חשף נכנס ונכלל בימין, והימין אוהז אותו ונשאר בחסרון הלילה הזה. וכמו שתאות החשף להכלל באור, כך הלילה תאותו להכלל ביום. החשף גורע אורו, ולכן הוציא דרגה בחסרון ולא באור. החשף לא מאיר, אלא כשנכלל באור. לילה שיוצא ממנו לא מאיר אלא כאשר נכלל ביום. חסרון הלילה לא משתלם אלא במוסף. מה שנוסף כאן - נגרע כאן.

במוסף היה בו סוד של הנקדה העליונה וסוד של עמוד האמצעי בכל הצדדים, ולכן נוספו בו שתי אותיות. בלילה נגרעים ממנו שני אלה, ואז קרא כתוב ויקרא, וגרע ממנו וי'ו, וכתוב קרא לילה. כאן סוד של שבעים ושתיים אותיות חקוקות של כתר עליון.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו'. כאן בפרט הסוד להפריד בין מים עליונים לתחתונים בסוד השמאל. [נ"א ונבראה] כאן מחלקת בסוד השמאל. שעד כאן סוד הימין הוא, וכאן הוא סוד השמאל, ולכן הרבו מחלקת [בין] בגלל זה לימין. הימין הוא שלמות הכל, ולכן בימין כתוב הכל, שהרי בו תלויה כל השלמות. כשמתעורר שמאל, מתעוררת מחלקת, ובאותה מחלקת מתחזקת אש הרגז, ויוצא ממנה מאותה מחלקת גיהנם. וגיהנם מתעורר בשמאל ונדבק.

חכמתו של משה, בזה הסתכל ובמעשה בראשית השגיח התבונן. במעשה בראשית היתה מחלקת שמאל עם ימין, ובאותה מחלקת שהתעורר בו השמאל, יצא בו גיהנם ונדבק בו. העמוד האמצעי שהוא יום שלישי, נכנס ביניהם והפריד המחלקת והסכים לשני צדדים. וגיהנם ירד למטה. ושמאל נכלל בימין, והיה שלום בכל.

כמו זה מחלקת קרח באהרן, שמאל בימין. הסתכל משה במעשה בראשית. אמר לי, ראוי להפריד מחלקת בין ימין ושמאל. השתדל להסכים ביניהם. ולא רצה השמאל, והתחזק קרח בחזקו. אמר, ודאי גיהנם בפת של המחלקת שמאל צריך להתדבק [למעלה ולהכלל בימין] הוא לא

מים עליונים זכרים, ומים תחתונים נקבות. בתחלה היו מים במים, עד שנפרדו, להפיר מים עליונים ותחתונים, זה אלהים [מים עליונים]. וזה אדנ"י [מים תחתונים]. וזו ה' עליונה וה' תחתונה. מה פתוב? ויעש אלהים את הרקיע. התפשטות זו לקח שם זה אלהים מים עליונים, ומים תחתונים אדנ"י. ועם כל זה, פיון שהשתלמו מים זכרים במים נוקבים, שם אלהים התפשט בכל. **ואף** על גב שהפריד בין מים עליונים לתחתונים, מחלקת לא התבטלה עד יום שלישי, והסכמה המחלקת, והכל התישב במקומו כראוי. ובגלל מחלקת זו, אף על פי שהוא קיום העולם, לא כתוב כי טוב בשני, שלא השתלם המעשה. מים עליונים ומים תחתונים היו כאחד, ולא היו תולדות בעולם עד שנפרדו ונודעו, ולכן עשו תולדות.

ועם כל זה, אף על גב שהבדלה היתה בשני והמחלקת בו היתה - יום השלישי הספים בכל, שהוא שם שנחקק בחקיקתו [יהו"ה] הו"ה להספים בין מים עליונים ומים תחתונים. ה' עליונה ה' תחתונה, ו' ביניהם להשלים בשני צדדים. וסימן זה מי הירדן, מים עליונים, קמו נד אחד. מים תחתונים ירדו לים, וישראל הלכו באמצע.

חמשה רקיעים פתוב כאן, וחי העולמים הולך בהם ומנהיג בהם, וכלם כלולים זה בזה. ואלמלא מחלקת זו שהסכמה על ידי האמצע, לא נכללו ולא השתירו [נ"א נתישרו] זה בזה. חמש מאות שנים הם שעץ החיים דבק בהם לעשות פרות ותולדות לעולם, וכל מימי בראשית ששופעים ונמשכים מבראשית נחלקו תחתיו על ידו, וידוד המלך לקח הכל, והוא חלק אחר כך, שכתוב (שמואל ב' ו) ויחלק לכל העם לכל המון וגו', וכתוב (תהלים קד) תתן להם ילקוטון, וכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף וגו'.

בשעה שמחלקת מתעוררת בחזק השמאל, מתרבה ומתחזקת שלהבת הדינים, ויצאו משם קלפות, ונקרשו מיד בלי לחות כלל, והיו זכר ונקבה. ומהם נפרדו מינים רעים למיניהם, וכאן התקיפות של רוח הטמאה בכל אותן קלפות חזקות, והם סוד הערלה. אלה התחזקו במינים חזקים, אחד אפע"ה ואחד נח"ש, ושניהם אחד.

הבדלה היא ודאי בשמאל. פתוב כאן הבדלה - ויהי מבדיל, וכתוב ויבדל, וכתוב שם (שם טו) המעט מכם כי הבדיל וגו', וכתוב (דברים ו) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי. שהרי ודאי אין הבדלה אלא בשני במקום שמאל. ואם תאמר הבדלה היא בשני ודאי, למה הבדלה בלוי שהוא שלישי? הבדלה צריך בשמעון שהוא שני! אלא, אף על גב שלוי הוא שלישי, לדעת יעקב ה'יה שני, ולעולם בשני ה'יה, והכל בדרך ישר בדרך שלם כראוי.

הבדלה במוצאי שבת בין אותם ששולטים בימי החל לשבת. וכשיוצאת השבת, עולה מגיהנם צד אחד מעין הרעה [ס"א משחית ממנה רע] שרוצה לשלט בשעה שישאל אומרים (תהלים ז) ומעשה ידינו כוננה עלינו, ויוצא מאותה דרגה שנקראת שמאל [שאל], ורוצה להתערב בזרע של ישראל ולשלט על ישראל.

וישראל עושים מעשה בהדס ויין ואומרים הבדלה, ונפרד מהם, ומן אותו צד ונכנס למקומו בשאל, במקום שקרח ועדתו שם, שכתוב (במדבר יט) וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. והם לא יורדים לשם עד שעושים ישראל הבדלה מהם, שכתוב (שם) הבדלו מתוך העדה וגו'. **ולעולם** הבדלה היא בשני, שהוא שמאל בראשית ורגז שמעורר השמאל במחלקת, עדין שלא שוכף במנוחה, ונכרא בו גיהנם. אז נכראו כל אותם מלאכים שמקטרגים לרבונם למעלה, ואכלה אותם האש ונשרפו, וכן כל שאר אלה שמתבטלים, ואין להם קיום ונאכלו באש. כמו זה קרח למטה, והכל כמו זה.

יהי רקיע - התפשטה התפרדות זו מזו. א"ל - פתף של ימין א"ל גדול התפשט התפרדות מתוך המים להשתלם השם הזה א"ל ולהתפלל באותה התפרדות זה בזה, והתפרד מאל אלהים הי"ם. אלה התפרדו והתהפכו להיות מים תחתונים ימ"ה, אותה התפרדות שהתפשט בשני מים עליונים הי"ם, זה הי"ם גדול. הי"ם מים עליונים. ההפך של האותיות האלה ימ"ה, מים תחתונים. פיון שהתתקנו, נעשו הכל כלל אחד והתפרד שם זה בכמה מקומות.

שנברא העולם. ביום מענן כשנראית הקשת [כשמתעורר השמאל להתגבר], מראה דמות כבוד ה' מתעורר השמאל להתגבר. יוצאת רחל ותקש בלדתה. מיכאל בצד זה, רפאל בצד זה, גבריאל בצד זה, והם הגונים שנראים באותה דמות - לבן ואדם וירק.

בן מראה הנגה סביב, האור שהתפסה בגלגול מראה העין, הוא מראה דמות כבוד ה'. הגונים שהתיחדו היחוד התחתון הם לפי יחוד שהתיחד יחוד עליון. ה' אלהינו ה'. גונים נסתרים שלא נראים ומתקשרים אל מקום אחד יחוד אחד בעליון, הגונים בקשת למטה להתיחד בהם. לבן אדם וירק כמו גונים נסתרים. והם יחוד אחר, סוד ושמו אחד. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד - היחוד שלמטה. יחוד עליון - (דברים ו) שמע ישראל יהוה יהוה אלהינו יהוה אחד. זה כנגד זה. יקוו - מדידות של קו ומדה. כאן שש תבות, וכאן שש תבות.

מדידת הניצוץ החזק, שכתוב (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים. וזהו יקוו המים. כאן שעור של יוצר העולמות יו"ד ה"א וא"ו ה"א. קדו"ש קדו"ש קדו"ש - זהו יקוו המים. ה' צבאות - זהו אל מקום אחד בסוד של שם זה. מלא כל הארץ כבודו - זה ותראה היבשה. סוד חקיקת שם היחוד כוז"ו במוכס"ז כוז"ו.

תדשא הארץ דשא עשב וגו', כאן הוציאה כח באותם מים שהתכנסו למקום אחד ושופעים בתוכו תוך טמירות נסתרת, ויוצאים בתוכו טמירים עליונים וצבאות קדושים, שכל אותם בני האמונה מתקנים אותם בתקון האמונה באותה עבודת רבונם.

וזה סוד (תהלים קד) מצמיח חציר לבהמה וגו'. זו בהמה שרובצת על אלף הרים, ומגדלים לה בכל יום אותו חציר, וחציר הזה, אותם מלאכים שליטים לפי שעה שנבראו בשני ועומדים למאכל של הבהמה הזו. בגלל שיש אש אוכלת אש.

ועשב לעבודת האדם - עשב זה האופנים האלה וחיית וכרובים, שכלם מתקנים תוך תקונייהם ועומדים להתתקן בשעה שבני אדם

אפעה מוליד [לשבעים] לשבע שנים בחבור אחד. חוזר הכל לשבע שנים של נחש.

כאן הוא סוד הגיהנם שנקרא בשבעה שמות. יצר הרע נקרא בשבעה שמות. ובכמה דרגות התפשטה הטמאה מכאן לעולם, והכל מסוד השמאל טוב ורע, והוא ישוב העולם. כאן שם חקוק של שמונה עשרה אותיות ממנה על גשמי רצון נדבה וברכה ישוב של העולם.

ויאמר אלהים יקוו המים וגו'. בדרך קו להיות בדרך ישרה, שהרי מסוד של אותה נקדה ראשונה הכל יצא בנסתר, עד שהגיע והתכנס להיכל עליון, ומשם יצא בקו ישר לשאר הדרגות, עד שמגיע לאותו מקום אחד שכוונס הכל בכלל של זכר ונקבה. ומיהו? חי העולמים.

המים שיוצאים מלמעלה מה' העליונה. מתחת השמים ו' קטנה. ועל זה ו'ו, אחד שמים ואחד מתחת השמים. אז ותראה היבשה, זו ה' תחתונה. זה התגלה, וכל השאר התכסה. ומתוך האחרונה הזו נודע בשכל אותו שהתכסה. אל מקום אחד, בגלל שפאן הוא קשר היחוד של העולם העליון.

יהו"ה אחד ושמו אחד. שני יחודים, אחד של העולם העליון להתיחד בדרגותיו, ואחד של העולם התחתון להתיחד בדרגותיו. קשר היחוד של העולם העליון הוא עד כאן. חי העולמים שם מתבשם, ונקשר העולם העליון ביחוד שלו, ולכן נקרא מקום אחד. כל הדרגות וכל האיברים מתכנסים שם, ונהיים כלם בו אחד, בלי פרוד כלל. ואין דרגה שמתיחדת שם ביחוד אחד אלא זו, ובו מתכסים כלם בדרך נסתר בהשתוקקות אחת. עד כאן בדרגה זו מתיחד העולם הנגלה בעולם הנסתר.

העולם הנגלה מתיחד גם כן למטה, ועולם הנגלה הוא עולם התחתון. (ישעיה ו) ואראה את ה', (שמות כד) ויראו את אלהי ישראל, (כמדבר יד) וכבוד ה' נראה, (שם יז) וירא כבוד ה', (יחזקאל א) כמראה הקשת וגו', כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. וזהו סוד ותראה היבשה.

כמראה הקשת (שם) זה חי העולמים. וזהו את קשתי נתתי בענן, זו מלכות, נתתי מיום

למאכל, שפכתוב (איוב מ) הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך חציר כבקר יאכל.

עין פרי עשה פרי – דמות זכר ונקבה. ודמות פניהם פני אדם, אלה אינם פאותם פרוכים. אלה פנים גדולות בדמות חתומה. פרוכים, פנים קטנות כמו תינוקות. פני אדם, כל הדמיות כלולות בהם. בגלל שהם פנים גדולות ומצטיירים בהם ציורים חקוקים כמו חקיקות שם המפרש בארבעת צדדי העולם, מזרח מערב צפון ודרום.

מיבא"ל רושם רשום לצד דרום, וכל הפנים מסתכלים אליו. פני אדם, פני אריה, פני שור, פני נשר. אדם הוא זכר ונקבה, ולא נקרא אדם פרט לאלה. מצטיירים ציורים של רכב אלהים רבותים, שפכתוב (תהלים סח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן.

שנאן כלל של כל הציורים, שור נשר אריה. ו' זהו אדם, התפשטות שנכללה כאחד בסוד זכר ונקבה. וכל האלפים ורכבות, כלם יוצאים מהסוד הזה שנאן. ומהדמיות הללו נפרדים כל אחד ואחד בצדיהם כמו שראוי להם.

באים לעבודת רבונם בקרבניהם ובתפלה, שזוהי עבודת האדם. ועשב זה מזמן ומוכן לעבודת האדם להתקן בתקונו פראוי. וכשהם מתתקנים באותה עבודת האדם, אחר כך יוצאים מהם מזונות וטרף לעולם, שפכתוב (ש) להוציא לחם מן הארץ. וזהו עשב מזריע זרע, שהרי חציר לא מזריע זרע, אלא מזדמן למאכל של אש קדושה, ועשב לתקון העולם.

וכל זה להוציא לחם מן הארץ. כל התקונים של בני האדם שמתקנים את עשב הארץ הזה, שעבודתם לרבונם לספק על ידם מאותה ארץ טרף ומזונות לעולם הזה ולהתברך בני אדם מברכות של מעלה.

עין פרי עשה פרי – דרגה על דרגה, זכר ונקבה. כמו שעץ פרי מוציא כח של עץ עשה פרי, גם כאן הוא מוציא, ומיהו? אלה אותם פרוכים ותמרות. מה זה תמרות? אלה אותם שעולים בעשן הקרבן ומתתקנים יחד עמו ומעמידים [ונקראים] תמרות עשן, וכלם קימים בתקניהם לעבודת האדם, מה שלא קים כן החציר, שהרי מוכן

❦ סדר הלימוד ליום ו תשרי [יום 6 בשנה] ❦

זורעים זרע על העולם, ואז נקרא עשב מזריע זרע, העשב שהם זורעים זרע על העולם.

ביון שיוצאת דמות אדם שכוללת כל הדמיות, אז כתוב עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ. לא מוציא זרע אלא לתועלת, דוקא על הארץ אשר זרעו בו. מכאן שאין רשות לכן אדם להוציא זרע ממנו לבטלה. החציר [סוד] של כאן אינו מזריע זרע, ולכן התבטל ולא עומד בקיומו כמו האחרים האלה, שאין לו דמות להצטיר ולהחזק בדמות וציור כלל. אלא נראים ולא נראים. כל אותם שלא הצטירו בציור ודמות, אין להם קיום. עומדים לפי שעה ונאכלים באש אוכלת אש, וחוזרים כמו קדם וכן בכל יום.

בן אדם למטה יש לו דמות וציור, ואינו בקיום כמו של אלה שלמעלה. ציור ודמות שלמעלה מצטירים בציוריהם כמו שהיו בלי מלבוש אחר להצטיר, ולכן הם בקיום תמיד. הציור של אדם למטה, מצטירים בציוריהם במלבוש ולא בגון אחר. ולכן עומדים בקיום של זמן ועדן, ובכל לילה ולילה מתפשט רוח מהמלבוש הזה ועולה [למעלה]. ואותה אש אוכלת, אוכלת אותו. ואחר כך חוזרים כמו מקדם ומצטירים בלבושיהם, ולכן אין להם עמידה כמו הדמיות הללו שלמעלה, ועל זה כתוב (איכה ג) חדשים לבקרים, בני אדם שהם חדשים בכל יום ויום. מה הטעם רבה אמונתך? רבה היא ולא קטנה.

רבה אמונתך, ודאי גדולה, שיכולה לקחת כל בני העולם ולהכלילם בתוכה עליונה ותחתונה. מקום גדול ורב הוא שכולל הכל ולא מתמלא יותר, וסוד זה – (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא וגו'. הולכים לים, והים לוקח אותם ואוכל אותם בתוכו, ולא מתמלא. אחר כך הוא מוציא אותם כמו מקדם והולכים, ובגלל זה רבה אמונתך.

ביום זה כתוב פי טוב כי טוב פעמים. בגלל שיום הזה אחוז לשני צדדים ומפריד מחלקת, אמר לצד זה פי טוב ולצד זה פי טוב, ומסכים ביניהם. ולכן יש בו פעמים ויאמר ויאמר. כאן

ואלה הם שמשלבים אחד באחד, וכוללים אחד באחד, להיות כל אחד ואחד כלול בחברו. שו"ר נש"ר אר"ה אד"ם מתנהגים בסוד של ארבעה שמות חקוקים עולים להתנהג ולהסתכל.

עולה להתנהג ולהסתכל שור אל פני אדם. עולה שם אחד מתעטר מחקק בסוד של שני גונים, והוא א"ל. אז חוזר לאחור, והכפסא חוקק וגולף אותו, ונרשם להתנהג בסוד השם הזה.

עולה להתנהג ולהסתכל נשר אל פני האדם. עולה שם אחר, מתעטר מחקק בסוד של שני פנים גונים להיות מואר ולעלות בעליה בעטור שלמעלה, והוא גדול. אז חוזר לאחור, והכפסא חוקק וגולף אותו, ונרשם להתנהג בסוד השם הזה.

עולה להתנהג ולהסתכל אריה אל פני אדם. עולה שם אחר מתעטר מתחקק בסוד של שני פנים גונים להתחזק ולהתישר בתקף, והוא גבור. אז חוזר לאחור, והכפסא חוקק וגולף אותו, ונרשם להתנהג בסוד השם הזה.

אר"ם מסתכל בכלם, וככלם עולים ומסתכלים בו. אז כלם הצטירו בחקיקתם בציור זה בסוד שם אחד שנקרא נורא. ואז כתוב עליהם (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. כלם כלולים בדמות הזו. והדמות הזו כוללת אותם.

ועל סוד זה נקרא הקדוש ברוך הוא (נחמיה ט) האל הגדול הגבור והנורא. שהרי השמות הללו חקוקים הם למעלה בסוד המרכבה העליונה, כלולה בארבע אותיות יהו"ה, שהוא השם שכולל הכל. דמיות האלה מחקקות וגלופות בכפסא, והכפסא חוקק מרקם בהם, אחד לימין ואחד לשמאל ואחד לפנים ואחד לאחור, רשום בארבעת צדדי העולם.

הכפסא, כשהוא עולה, רשום בארבע הדמיות הללו. ארבעה השמות העליונים הללו לוקחים את הכפסא הזה, והכפסא נכלל בהם, עד שלוקח ולוקט נפשות וענוגים של כסופים. ביון שלוקח ולוקט אותם ענוגים וכסופים, יורד מלא כמו עץ שמלא ענפים לכל צד ומלא פרות. ביון שהוא יורד, יוצאים ארבע הדמיות הללו מצטירים בציוריהם חקוקים מאירים נוצצים מלהטים, והם

ונדבקות בהם, ולקחות מהם תאנה ומולידות מהם, ועוד פוגעות בו במחלות, והוא לא יודע. וכל זה בפגימת הלבנה.

מארת, כשמתקנת הלבנה, מתהפכות האותיות (תהלים יח) אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו. מגן הוא על כל אותם רוחות רעות ומזיקים שמשוטטים בעולם בפגימתה לכל אותם שאחוזים בו באמונת הקדוש ברוך הוא.

שלמה המלך, כשירד לעמק האגוז, שכתוב (שיר) אַל גַּנַת אֲגוֹז יִרְדְּתִי, לקח קלפת אגוז והסתכל בכל אותן קלפות, וידע [נ"א והסתכל שכל אותם לא נבראו אלא מענוג] שכל אותם ענוגים של אותם רוחות קלפות האגוז אינו אלא רק להדבק בבני אדם [נ"א ולהסיתם] ולטמא אותם, שכתוב (קהלת ב) ותענגות בני האדם שדה ושדות.

עזר, תענוגי בני אדם שמתענגים בשנת הלילה יוצא מהם שדה ושדות, והכל הצטרף הקדוש ברוך הוא לברא בעולם ולהתקין בהם את העולם, והכל מח מבפנים, וכמה קלפות חופות על המח. וכל עולם כמו זה, מעלה ומטה מראש סוד הנקדה העליונה עד סוף כל הדרגות. כלם הם זה לבוש לזה, וזה לזה. זה מח לתוך מח וקלפה רוח. זה לפנים מזה, וזה לפנים מזה, עד שנמצא שזה קלפה לזה וזה לזה.

נקדה ראשונה היתה אור פנימי שאין לו שעור לדעת הזדבכות ודקיקות ונקיות שלו, עד שהתפשטה ממנו התפשטות, ואותה התפשטות של אותה נקדה נעשית היכל אחד להתלבש אותה נקדה, אור שלא ידוע לגדל הזכוף שלו.

ההיכל שהוא לבוש לאותה נקדה נסתרת היא אור שאין לו שעור, ועם כל זה לא דקיק ומזכך הוא כמו אותה נקדה ראשונה טמירה וגנוזה. אותו ההיכל התפשט התפשטות אור הראשון, ואותה התפשטות היא לבוש לאותו היכל דקיק ומזכך פנימי יותר.

מכאן והלאה התפשט זה בזה והתלבש זה בזה, עד שנמצא זה לבוש לזה, וזה לזה. זה מח וזו קלפה. ואף על גב שזה לבוש, נעשה הוא מח לדרגה אחרת. והכל כמו זה נעשה כך למטה, עד

הסוד של שם של ארבע אותיות חקיקה מחוקקת עולה לשמים עשרה אותיות בארבע דמיות בארבעה צדדים רשום על הכפא הקדוש.

ויאמר אלהים יהי מארת וכו'. מארת חסר, שנבראה אספרה לתינוקות. שאחר שנגנז אור של אור הראשון, נבראה קלפה למח, ואותה קלפה מתפשטת ומוציאה קלפה אחרת. כיון שיוצאת, עולה ויורדת, מגיעה לגבי פנים קטנות, רוצה להתדבק בהם ולהצטיר בתוכם, ולא רוצה להפרד מהם, מפריד אותה הקדוש ברוך הוא משם ומוריד אותה למטה, כשברא אדם כדי לתקן זה בעולם הזה.

כיון שראתה את חנה דבוקה בצדו של אדם של יפי של מעלה וראתה דמות שלמה, פרחת משם, ורצתה כמו מקדם להתדבק בפנים קטנות. אותם שומרי השערים שלמעלה לא נתנו לה. נזף בהם הקדוש ברוך הוא והטיל אותה בשפולי היס, וישבה שם עד שחטא אדם ואשתו. אז הוציא אותה הקדוש ברוך הוא משפולי היס, ושולטת על כל אותם תינוקות פנים קטנות של בני אדם שראויים להענש בחטאי אבותיהם, והיא הולכת ומשוטטת בעולם. מתקרבת לשערי גן עדן שבארץ ורואה פרוכים, שומרי שערי גן העדן, ויושבת שם אצל אותו להט החרב, בגלל שהיא יצאה מצד אותו להט.

בשעה שמתהפך אותו להט, בורחת ומשוטטת בעולם, ומוצאת תינוקות שראויים להענש, וצוחקת בהם והורגת אותם. וזהו בפגימת הלבנה שהקטינה את אורה, וזה מארת. כשנולד קין לא יכלה להתדבק בו. אחר כך התקרבה אליו והולידה רוחות ושדים ומעופפים.

אדם שמש מאה ושלשים שנים עם רוחות נקבות, עד שבאה נעמה, ומתוך יפיה טעו אחריה בני האלהים עז"א ועז"ל, והולידה מהם. וממנה התפשטו רוחות רעות ושדים בעולם, שהיא הולכת ומשוטטת בלילה [נ"א עם לילית] והולכת בעולם וצוחקת [נ"א וצוחקות] בבני אדם ועושות להם שישפכו קרי. ובכל מקום שנמצאים בני אדם ישנים יחידים בבית, שורות עליהם, ואוחזות

וּדְרָגוֹת שֶׁהַתַּפְּשׁוּטוֹ מֵצַד שְׁלֵמֶטָה נִקְרָאוּ מִמְּשַׁלֵּת הַלִּילָה. וְאֵת הַכּוֹכָבִים – שָׂאֵר הַצְּבָאוֹת וְהַמַּחֲנוֹת שָׂאִין לָהֶם חֲשֵׁבוֹן, שְׁכָלִם תְּלוּיִים בְּאוֹתוֹ רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם חֵי הָעוֹלָמִים, שְׁכָתוֹב וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ – זֶה אָרֶץ הָעֲלִיוֹנָה לְמִטָּה, כְּדָגְמָא זֶה חֵי הָעוֹלָמִים. וְזֶה לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ, זֶה אָרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה כְּדָגְמָא שְׁלֵמֶעְלָה.

מַלְכוּת דְּוֹד הַתַּתְּקָנָה בְּיוֹם זֶה [וְזֶה הוּא] רִגְלֵ וְתַמִּיכָה רְבִיעִית שֶׁל הַכֶּסֶּא, הַתַּתְּקָנָה הָאוֹתִיּוֹת וְהַתִּישְׁרוֹ עַל מְקוֹמָן. וְעַם כָּל זֶה, עַד הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי שֶׁהַתַּתְּקָנָה דְּמוֹת הָאָדָם תְּקוּן כְּרָאוּי, לֹא הַתִּישַׁב בְּמְקוֹמוֹ, וְאִזּוֹ הַתַּתְּקָן כֶּסֶּא עֲלִיוֹן וְכֶסֶּא תַּחְתּוֹן, וְהָעוֹלָמוֹת כָּלָם הַתִּישְׁבוּ בְּמְקוֹמָם, וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הַתַּתְּקָנוּ עַל גְּלִגְלִיָּהֶם בְּהַתַּפְּשׁוּטוֹת שֶׁל תְּפִיסַת הַקֶּשֶׁר.

יְיִוִם רְבִיעִי הוּא יוֹם מְאוּס מְבוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קיח) אֲבָן מְאֹסוֹ הַבוֹנִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר א) בְּנֵי אֲמִי נִחְרוּ בִּי. שֶׁהָרִי אוֹרָה זֶה הַקְּטִינָה עֲצָמָה וְהָאוֹר שְׁלָה, וְהַקְּלָפוֹת נִתְּקָנוּ עַל מְקוֹמָם. כָּל אוֹתָם הַמְּאוּרוֹת שְׁמְאִירִים, כָּלָם תְּלוּיִים בְּרִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם הַזֶּה לְהַתְּקִין בָּהֶם כֶּסֶּא דְּוֹד (מַלְכוּת).

הַמְּאוּרוֹת הִלְלוּ מְצִירִים צִיּוֹר שְׁלֵמֶטָה לְהַתְּקִין צִיּוֹר שֶׁל כָּלָם שֶׁהֵם בְּכָלֵל שֶׁל אָדָם, צִיּוֹר פְּנִימִי. שְׁכָל צִיּוֹר פְּנִימִי נִקְרָא כֶּד. וּמִכָּאֵן שְׁכָל צִיּוֹר שֶׁנִּכְלָל בְּהַתַּפְּשׁוּטוֹת זֶה נִקְרָא אָדָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל לד) אָדָם אֲתָם, אֲתָם קְרוּיִים אָדָם וְלֹא שָׂאֵר עַמִּים עֲכוּ"ם.

וְכָל רוּחַ נִקְרָאת אָדָם. רוּחַ שֶׁל צַד קִדְשָׁה גּוֹפּוֹ הוּא לְבוּשׁ [שֶׁל אָדָם], וְעַל זֶה כָּתוּב (איוב י) עוֹר וּבָשָׂר תִּלְבִּישֵׁנִי וְגו'ו'. בְּשָׂר שֶׁל אָדָם הוּא לְבוּשׁ. וּבְכָל מְקוֹם כָּתוּב בְּשָׂר אָדָם, אָדָם לְפָנִים. בְּשָׂר, לְבוּשׁ הָאָדָם גּוֹפּוֹ. רוּחוֹת שְׁלֵמֶטָה שֶׁנִּתְּכִים בְּהַתּוֹךְ שֶׁל רוּחַ זֶה הַצְּטִירוֹ מִמֶּנּוּ צִיּוֹרִים שֶׁהַתְּלַבְּשׁוּ בְּלְבוּשׁ אַחֵר, כְּמוֹ צִיּוֹר שֶׁל בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת, (דְּבָרִים יד) שׁוֹר שֶׁהוּא כְּבָשִׂים וְשֶׁהוּא עֲזִים אֵיל וְצִבִּי וַיִּחַמּוֹר וְגו'ו'. אוֹתָם שְׁצִירִים לְהַכְּלִיל בְּלְבוּשׁ שֶׁל אָדָם, אוֹתוֹ רוּחַ פְּנִימִי שֶׁל אוֹתָם צְדָדִים [ס"א צִיּוֹרִים] עוֹלָה בְּאוֹתוֹ שֵׁם שֶׁנִּקְרָא בּוֹ גּוֹפּוֹ לְבוּשׁ שֶׁל אוֹתוֹ שֵׁם בְּשָׂר שׁוֹר. שׁוֹר הוּא פְּנִימִי שֶׁל אוֹתוֹ גּוֹף. הַבְּשָׂר שֶׁל לְבוּשׁ, וְכֵן כָּלָם.

כִּי בְּצִלְם זֶה הָאָדָם הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִחַ וּקְלָפָה, רוּחַ וְגוֹף, וְהַכֹּל הוּא תְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם.

בְּשֶׁהִיָּתָה הַלְּבָנָה עִם הַשֶּׁמֶשׁ בְּדַבְּקוֹת אַחַת, הִיָּתָה הַלְּבָנָה בְּאוֹר. כִּיּוֹן שֶׁנִּפְרְדָּה מִהַשֶּׁמֶשׁ וְהַפְּקָדָה עַל כָּל חֵילוֹתֶיהָ, הַקְּטִינָה אֶת עֲצָמָה, הַקְּטִינָה אֶת אוֹרָהּ, וְנִבְרָאוּ קְלָפוֹת עַל קְלָפוֹת לְגַנְיּוֹת הַמַּחַ. וְהַכֹּל תְּקוּן שֶׁל הַמַּח. וְעַל זֶה יֵהִי מְאֵרֵת חֶסֶד. וְכָל זֶה לְתַקּוּן הָעוֹלָם, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֵרֵת הַגְּדֹלִים. וַיַּעַשׂ – רְבוּי וְתַקּוּן שֶׁל הַכֹּל כְּרָאוּי. אֶת שְׁנֵי הַמְּאֵרֵת הַגְּדֹלִים – בְּהַתְּחַלָּה בְּחִבּוּר אַחַד. סוּד זֶה הַשֵּׁם הַשְּׁלֵם יַחַד הוּי"ה אֱלֹהִים, אֶף עַל גַּב שְׂאִינוֹ בְּגִלּוּי אֶלָּא בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר. הַגְּדֹלִים – שֶׁנִּבְרָאוּ [נ"א שֶׁנִּתְּגַדְּלוּ] בְּשֵׁם זֶה כְּזֶה לְהַקְרִיא בָּהֶם הַשֵּׁם שֶׁל הַכֹּל. מִצַּפֵּן מִצַּפֵּן אֱלוֹ שְׁמוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרְחֻמִּים. הַגְּדֹלִים – אֱלוֹ הַתְּגַדְּלוֹ וְעוֹלָיִם לְמַעְלָה, בְּגִלְלֵ שֶׁהֵם עֲלִיוֹנִים מִסוּד עֲלִיוֹן, וְעוֹלָיִם לְתוֹעֵלַת הָעוֹלָם שְׁמֵקִים בָּהֶם הָעוֹלָמוֹת. כְּמוֹ זֶה שְׁנֵי הַמְּאֵרֵת, שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד עוֹלָיִם בְּגַדְלוֹת אַחַת.

לֹא הַתִּישְׁבָה הַלְּבָנָה אֶצֶל הַשֶּׁמֶשׁ. זֶה הַתְּבִישָׁה מִלְּפָנֵי זֶה. הַלְּבָנָה אֲמָרָה (שִׁיר א) אֵיכָה תִרְעָה. הַשֶּׁמֶשׁ אֲמָרָה (שם) אֵיכָה תִרְבִּיץ בְּצִהָרִים. גֵּר קָטָן אֵיךְ מְאִיר בְּצִהָרִים? (שם) שְׁלֵמָה אֶהְיֶה כְּעֵטִיָּה, אֵיךְ אֶהְיֶה בְּבוֹשָׁה? אִזּוֹ הַקְּטִינָה עֲצָמָה לְהִיּוֹת רֹאשׁ לְתַחְתּוֹנִים, שְׁכָתוֹב צְאִי לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֹּאן. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכִי וְהַקְטִינִי אֶת עֲצָמָי.

וּמִשָּׁם אֵין לָהּ אוֹר, רַק מִהַשֶּׁמֶשׁ. שֶׁבְּהַתְּחַלָּה הָיוּ יוֹשְׁבִים כְּאַחַד שְׁקוּלִים, אַחַר כֵּן הַקְּטִינָה אֶת עֲצָמָה בְּכָל אוֹתָם דְּרָגוֹת שְׁלָה, אֶף עַל גַּב שֶׁהָיָה רֹאשׁ עֲלֵיהֶם, שֶׁהָרִי אֵין אֶשָׁה בְּגַדְלוֹת רַק עִם בְּעֵלָה כְּאַחַד. אֶת הַמְּאוּר הַגְּדֹל – יְהו"ה. וְאֶת הַמְּאוּר הַקָּטָן – אֱלֹהִי"ם, סוּף כָּל הַדְּרָגוֹת, סוּף הַמַּחְשָׁבָה. בְּהַתְּחַלָּה נִרְשַׁם הוּא לְמַעְלָה בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָאוֹת הַרְבִּיעִית שְׁלוֹ, וְאַחַר כֵּן הַקְּטִינָה עֲצָמָה לְהַקְרִיא בְּשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים.

וְעַם כָּל זֶה עוֹלָה לְכָל הַצְּדָדִים לְמַעְלָה בְּאוֹת ה' בְּחִבּוּר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ. אַחַר כֵּן הַתַּפְּשׁוּטוֹ דְּרָגוֹת מֵצַד זֶה וּמֵצַד זֶה. הַדְּרָגוֹת שֶׁהַתַּפְּשׁוּטוֹ מֵצַד שְׁלֵמֶעְלָה נִקְרָאוּ מִמְּשַׁלֵּת הַיּוֹם,

עָשָׂר. וְנַעֲשׂוּ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְבָנָה אֶחָד, וַיּוֹם וּלְיֵלָה אֶחָד. זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד, וְסוּד זֶה לְמַעְלָה]. וְאֵת הַכּוֹכָבִים – כִּיּוֹן שֶׁהִנְקָבָה פּוֹקֵדֶת אֶת הַבַּיִת וּמִתְכַנְסֶת לְבַעֲלָהּ, אֵינן שְׁלֹטוֹן לְבַיִת אֲלֵא רַק לְעֵלְמוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוּ בְּבַיִת לְהִתְקִין כָּל תְּקוּנֵי הַבַּיִת, וְאַחַר כֵּן חוֹזֵר הַבַּיִת לְשִׁלְטוֹן הַזְּכָר בַּיּוֹם, וְהַכֵּל כְּרֵאוּי.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת. זֶה מְאֹר וְזֶה מְאֹר. מִשּׁוּם כִּי אוֹתָם מְאֹרוֹת שְׁעוּלִים לְמַעְלָה נִקְרָאִים מְאֹרֵי אוֹר, וְאוֹתָם מְאֹרוֹת שֶׁיִּרְדּוּ לְמַטָּה נִקְרָאִים מְאֹרֵי אֶשׁ, שֶׁהֵם דְּרָגוֹת לְמַטָּה וְשׁוֹלְטִים כָּל יְמֵי הַחַל. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהַשֶּׁבֶת יוֹצֵאת, מְבָרְכִים עַל הַנֵּר, שֶׁהֵרִי נִתְּנָה לָהֶם רִשׁוּת לְשִׁלְטָה. הָאֲצַבְעוֹת שֶׁל בֶּן אָדָם הֵם סֵתֵר שֶׁל דְּרָגוֹת וְסוּדוֹת שֶׁלְמַעְלָה, וַיֵּשׁ בָּהֶם פְּנִימִיִּים וְאַחוּרִיִּים. אַחוּרִיִּים הֵם לְחוּץ, וְהֵם רִמְזוּ לְצַפְרָנֵי הָאֲצַבְעוֹת. וְלִכֵּן יֵשׁ רִשׁוּת לְהִסְתַּכֵּל בְּצַפְרָנִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁהֵרִי מְאִירִים מְאֹתוֹ הַנֵּר וּמְאִירִים מְאֹתָהּ אֶשׁ לְשִׁלְטָה.

אֵלֶּה נִרְאִים. אֲצַבְעוֹת שֶׁל בְּפָנִים אֵינן רִשׁוּת לְהִרְאוֹת בְּאֹתוֹ הַנֵּר, שֶׁהֵרִי מְלַמְעֵלָה מְאִירִים וְנִקְרָאִים פְּנִים פְּנִימִיּוֹת. וְזֶה סוּד וְרֵאִיתָ אֶת אַחוּרֵי וּפְנֵי לֹא יִרְאוּ. שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בֶּן אָדָם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּאֲצַבְעוֹת לְפָנִים בְּשַׁעֲהָ שְׁאוּמֵר בּוֹרָא מְאֹרֵי הָאֶשׁ. וְרֵאִיתָ אֶת אַחוּרֵי – אֵלֹו פְּנִים שֶׁל בְּחוּץ שֶׁנִּרְמְזוּ בְּצַפְרָנִים. (שם) וּפְנֵי לֹא יִרְאוּ – אֵלֹו הָאֲצַבְעוֹת לְפָנִים. אֵלֶּה שׁוֹלְטִים בְּשַׁבָּת, וְאֵלֶּה שׁוֹלְטִים בְּחַל.

וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט לְבַדּוֹ בְּאוֹתָם פְּנִים פְּנִימִיִּים עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ, וְכֻלָּם נִכְלָלִים בּוֹ וְהַשִּׁלְטוֹן הוּא שְׁלוֹ. וְלִכֵּן מוֹרִישׁ מְנוּחָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וַיּוֹרְשִׁים יִרְשָׁה זֶה הָעָם הַקְּדוּשׁ הַזֶּה שֶׁנִּקְרָאִים עִם אֶחָד בְּאַרְבָּע. מְאֹרֵי אוֹר מִצַּד הַיָּמִין שֶׁהוּא אוֹר רֵאשׁוֹן שֶׁהֵיָה בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן. שְׁבִיּוֹם הַשַּׁבָּת מְאִירִים אוֹתָם מְאֹרֵי אוֹר בְּלִבְדָם שׁוֹלְטִים, וּמֵהֶם מְאִירִים כָּלֵם לְמַטָּה.

וּבְשִׁוּצֵאת שַׁבָּת, נִגְנְזִים [אוֹתָם] מְאֹרֵי אוֹר שֶׁלֹּא מִתְגַּלִּים, וּמְאֹרֵי הָאֶשׁ שׁוֹלְטִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מְקוֹמָם. מְתֵי שׁוֹלְטִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? עַד עֶרֶב יוֹם הַשַּׁבָּת. וְעַל זֶה צְרִיכִים לְהִיּוֹת מוֹאֲרִים מְאֹתוֹ הַנֵּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

כְּמוֹ זֶה בְּצַד הָאֲחֵר הַטְּמָא, רוּחַ שֶׁהִתְפַּשְׁטָה בְּשָׂאֵר עַמִּים עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם יוֹצֵאת מִצַּד טְמָאָה שְׁאִינוּ אָדָם. וּמִשּׁוּם כִּי לֹא עוֹלָה בְּשֵׁם זֶה. הַשֵּׁם שֶׁל אוֹתוֹ רוּחַ טְמָא לֹא עוֹלָה בְּשֵׁם שֶׁל אָדָם וְאֵינן בּוֹ חֵלֶק. הַגּוֹף שֶׁלּוֹ לְבוּשׁ שֶׁל אוֹתוֹ טְמָא, בְּשָׂר טְמָא יִטְמָא לְתוֹךְ בְּשָׂר לְבוּשׁוֹ. מִשּׁוּם כִּי, בְּעוֹד שְׁשׁוּרָה אוֹתוֹ רוּחַ בְּאוֹתוֹ גּוֹף נִקְרָא טְמָא. יוֹצֵאת רוּחַ מְאֹתוֹ הַלְבוּשׁ – לֹא נִקְרָא טְמָא וְלֹא עוֹלָה אוֹתוֹ לְבוּשׁ בְּשֵׁם.

הַרוּחוֹת לְמַטָּה שֶׁנִּתְּכִים בְּהַתּוֹךְ שֶׁל רוּחַ זֶה מְצַטְטִירִים מִמֶּנּוּ צִיּוּרִים שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בְּלְבוּשׁ אַחֵר כְּמוֹ צִיּוּרֵי בְּהֵמוֹת טְמָאוֹת, וְהַתּוֹרָה פְּתַחָה בָּהֶם (ויקרא יא) וְזֶה לְכֶם הַטְּמָא. כְּגוֹן הַחֲזִיר וְעוֹפּוֹת וּבְהֵמוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד, רוּחַ עוֹלָה בְּאוֹתוֹ הַשֵּׁם הַגּוֹף הַלְבוּשׁ שֶׁלּוֹ. וְהַגּוֹף נִקְרָא בְּשָׂר חֲזִיר, חֲזִיר לְתוֹךְ בְּשָׂר הַלְבוּשׁ שֶׁלּוֹ. וְלִכֵּן שְׁנֵי הַצַּדִּים הֵלְלוּ נִפְרָדִים. אֵלֶּה נִכְלָלוּ בְּסוּד אָדָם, וְאֵלֶּה נִכְלָלוּ בְּסוּד שֶׁל טְמָא. כָּל מִין הוֹלֵךְ לְמִינוֹ וְחוֹזֵר לְמִינוֹ.

הַמְּאֹרוֹת הָעֲלִיוֹנִים שְׁמְאִירִים, מְאִירִים בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְכוּ', לְצִיר לְמַטָּה צִיּוּרִים כְּרֵאוּי, שְׁכַתוּב וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בְּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְכוּ' וְלִמְשַׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. שְׁלֹטוֹן שֶׁל שְׁנֵי אוֹרוֹת אֵלֹו זֶהוּ שְׁלֹטוֹן כְּרֵאוּי.

הַמְּאֹר הַגְּדוֹל שְׁלֹטוֹנוֹ בַּיּוֹם, מְאֹר קָטָן שְׁלֹטוֹנוֹ בַּלַּיְלָה. וְסוּד זֶה, מִכָּאֵן שְׁלֹטוֹן הַזְּכָר בַּיּוֹם לְצוּת [נ"א לְמֵלֵא] לְבַיִתוֹ בְּכָל מַה שֶׁצָּרִיךְ וְלְהַכְנִים בּוֹ טָרֵף וּמְזוֹן. כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס הַלַּיְלָה וְהִנְקָבָה לּוֹקַחַת הַכֵּל, אֵינן שְׁלֹטוֹן הַבַּיִת – רַק בְּנִקְבָה, שֶׁהֵרִי אֵז הַשִּׁלְטוֹן שֶׁלָּה [וְלֹא שֶׁל הַזְּכָר], שְׁכַתוּב (משלי לא) וְתִקַּם בְּעוֹד לַיְלָה וְתִתֵּן טָרֵף לְבַיִתָּהּ. הִיא וְלֹא הוּא. מִמְּשַׁלֵּת הַיּוֹם שֶׁל הַזְּכָר, וּמִמְּשַׁלֵּת הַלַּיְלָה שֶׁל הַנְּקָבָה.

[**מְאֹר** גְּדוֹל זֶהוּ הַשֶּׁמֶשׁ, וַיֵּשׁ בּוֹ שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּתָחִים, יֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת, וְשֶׁמֶשׁ שׁוֹלֵט עַל הַיּוֹם. הַמְּאֹר הַקָּטָן יֵשׁ בּוֹ שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּתָחִים, וְזוֹ הַלְבָנָה, וְשׁוֹלֵטֶת עַל הַלַּיְלָה, וּבַלַּיְלָה יֵשׁ שְׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת, וְעַל זֶה בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד. הַשֶּׁמֶשׁ וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּתָחִים נַעֲשִׂים שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה מְדוֹת הַרְחָמִים. לֵיל הַלְבָנָה וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּתָחִים וְנַעֲשׂוּ שְׁלֹשָׁה

באותו הראש. בגלל שכשיוצאת א' מרקיע הזה, בדמות של סוד ראש המחשבה יוצאת. באותו אמצע של אל"ף כלולים בו שש דרגות, סוד של כל החיות הנסתרות העליונות [ס"א שעולות] [ס"א שתלויות] מתוך המחשבה.

אור אחד שמאיר ונגנו, זה אור של אות ט של בראשית. חם היום שהיה יושב אברהם פתח האהל, שהוא פתח מלמטה למעלה, וחם היום מאיר על אותו פתח ומאיר משם.

שני, אור שהולך להיות חשוף לעת פנות ערב. הסוד של תפלת יצחק להתקין דרגה זו, שכתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. הסתכלות של ערב, וחשוכים כלם אצלו. בפנות הערב הזה הסתכל יעקב באותו ממנה של עשו.

שלישי, אור שכולל שני אלו, אור שמאיר ברפואה, סוד הכתוב ביעקב (בראשית לב) ויזרח לו השמש וגו'. ודאי כשנכלל באותו פנות ערב. מכאן והלאה והוא צלע על ירכו. זהו נצח ישראל.

על ירכו, ירכו כתוב ולא ירכיו, זו דרגה רביעית, שלא התנבא איש משם עד שבא שמואל, ועליו כתוב (שמואל א טו) וגם נצח ישראל וגו'. אז נתקן שהיה חלש כשהסתפן יעקב אבינו עם הממנה של עשו.

ויגע בכף ירכו. כשבא אצל יעקב, לקח כח מאותו פנות ערב בדין הקשה. ויעקב היה נכלל בו ולא יכל לו. וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו. לקח תקף הדין משם, בגלל שירך הוא מחוץ לגוף. שיעקב היה גוף, וגופו היה כלול בסוד של שתי דרגות בסוד שנקרא אדם. כיון שלקח תקף מחוץ לגוף, מיד - ותקע כף ירך יעקב.

ולא התנבא איש משם עד שבא שמואל, ועל זה נצח ישראל כתוב בו, כי לא אדם הוא. יהושע נתנבא מהודו של משה, שכתוב (במדבר כז) ונתת מהודו עליו. הוד. וזו דרגה חמישית. נצח - ירך שמאל של יעקב. ולכן בא דוד וכלל אותו בימין, שכתוב (תהלים טז) נעמות בימינך נצח. ימינך לא כתוב אלא בימינך. מה הטעם נחלשה ירך

והחיות רצוא ושוב, שלא יכולה העין לשלט בהם בגלל שהם רצוא ושוב. חיות שמתגלות הם של אותו האופן נמצא בתוכם, ומיהו זה? מטטרו"ן, שהוא גדול ונכבד משאר אלה [נ"א הצבאות], ועליון חמש מאות פרסות. חיות שמסתרות הן [רבוצות] תחת שתי אותיות עליונות שמתכסות. י"ה אותיות שולטות על ו"ה. אלה מרכבה לאלה. ואותו הטמיר של כל הטמירים שלא נודע כלל שולט על הכל ורוכב על הכל. החיות שמתגלות הם למטה תחת אלה העליונות שנסתרות ומוארות מהן, ומתנהגים בגללם.

החיות העליונות כלן כלולות ברקיע השמים, ועליהם כתוב יהי מארת ברקיע השמים, והיו למאורת ברקיע השמים. כלם תלויים באותו רקיע השמים. הרקיע שעל גבי החיות, זה אותו שכתוב (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח. זה אותו קדמון [נ"א ה' הקדמון].

שהרי משם והלאה אין מי שיכול להסתכל ולדעת. מה הטעם? משום שהוא נסתר במחשבה, ומחשבת הקדוש ברוך הוא טמירה ונסתרת עליונה. מחשבת בן האדם בכל העולם [לא יכול] להתדבק ולדעת אותה. דברים התלויים במחשבה עליונה אין מי שיכול להשיג אותם. המחשבה [עליונה] ממש על אחת כמה וכמה. לפנים מהמחשבה מיהו שעושה רעיונות? שהרי אין השכלה לשאל, וכל שפן לדעת.

באי"ן סו"ף אין בו רשם כלל, ושאלה לא תלויה בו, ולא רעיון להסתכלות המחשבה כלל. מתוך נסתר הנסתר, מראש תחתית של האין סוף, מאיר אור דקיק ולא ידוע, נסתר בסתר [נ"א ברשם] כחד המחט. סוד נסתר של המחשבה לא ידוע, עד שמתפשט ממנו אור. במקום שיש בו רשומים של כל האותיות, משם יוצאים.

בראש הכל. א ראש וסוף של כל הדרגות. הרשם שנושמים בו כל הדרגות, ולא נקרא אלא אחד. להראות שאף על גב שיש בו דמיות רבות, אינו אלא אחד. ודאי היא האות שעליונים ותחתונים תלויים בה. ראשית של אל"ף, סתר של סוד המחשבה העליונה. ואותה התפשטות של אותו רקיע עליון, הכל נסתר

שְׁמֵשׁ מֵת וְחִזְרָה לְבַעֲלָהּ הָרֵאשׁוֹן, וְדָאֵי הוּא יַעֲקֹב. מִכָּאֵן נִקְבָּה שְׁנֵשֵׁאֵת לְשָׁנִים בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, הִיא חוֹזֶרֶת לְרֵאשׁוֹן. מֵשָׁה הִיָּה בְּחוּץ, כִּיּוֹן שְׁבַעֲלָהּ הָרֵאשׁוֹן הִיָּה בְּאֶרֶץ.

מֵשָׁה זָכָה בְּחַיָּו מֵה שֶׁלֹּא זָכָה בּוֹ יַעֲקֹב. יַעֲקֹב שִׁמְשׁ בַּה בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וּמֵשָׁה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם תֵּאמַר שֶׁזֶּה הִיָּה הַחֲסָרוֹן שֶׁל מֵשָׁה – לֹא כֹּף! אֲלֵא כְּשִׁיבָאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִצַּד הַיּוֹבֵל הִיָּה, וְכָל אוֹתָם שְׁשִׁים רַבּוּא הָיוּ מֵעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. וּבְאוֹתָהּ הַדְּמוּת הִלְכוּ בְּמִדְבָּר, וְאַחַד מֵהֶם לֹא נִכְנַס לְאֶרֶץ, אֲלֵא בְּנֵיהֶם תּוֹלְדוֹתֵיהֶם כְּרֵאוּי, שֶׁהֵם תְּקוּן הַלְּבָנָה, וְכָל מַעֲשֵׂי הָאֶרֶץ הָיוּ תְּקוּן הַלְּבָנָה.

מֵשָׁה שִׁמְשׁ בְּלְבָנָה בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּגוֹף וְצִנָּה אוֹתָהּ לְרִצּוֹנוֹ, וְכִשְׁנִפְטַר מִהָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָה בְּעֲלִיָּה עֲלִיּוֹנָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְחִזַּר בְּרוּחַ לַיּוֹבֵל הָעֲלִיּוֹן (בֵּינָה), וְשֵׁם נִדְבַק בְּאוֹתָם שְׁשִׁים רַבּוּא שֶׁהָיוּ שְׁלוֹ. מֵה שֶׁלֹּא הִיָּה כֵּן לְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא חִזַּר בְּרוּחַ לְתוֹךְ הַשְּׁמֵטָה מֵה שֶׁלֹּא הִיָּה כֹּף בְּחַיָּו, [הִיָּוִת] כִּיּוֹן שְׁבִיִּת אַחַר הִיָּה לוֹ.

וְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה נִתְתַּקְּנָה בְּתְּקוּן [הָעוֹלָם שֶׁלְמֵטָה] בְּכַח שְׁלֵמְעֵלָה. וְעַל זֶה לֹא רֵאוּי לְהִיּוֹת כָּלָם כְּאַחַד. אֵלֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הָיוּ לְבָדֵם כָּלָם בְּרוּחַ, וְאֵלֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הָיוּ כָּלָם לְבָדֵם בְּגוֹף, וְלֹא רֵאוּיִים לְהִיּוֹת אֵלֶּה וְאֵלֶּה בְּתוֹךְ הַלְּבָנָה, אֲלֵא אֵלֶּה תוֹךְ הַלְּבָנָה וְאֵלֶּה בְּחוּץ, לְהֵאִיר אֵלֶּה מִתּוֹךְ אֵלֶּה. וְכָלָם שְׁנִכְנְסוּ בְּאֶרֶץ, דְּמוּת הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ, וְלֹא הָיוּ בְּעֲלִיָּה עֲלִיּוֹנָה כְּמוֹתָם, בְּגִלְל שֶׁלֹּא יְהִיָּה דוֹר וְלֹא הִיָּה מִקְדָּם כְּמוֹ אוֹתָם רֵאשׁוֹנִים שְׁנֵרָאָה לָהֶם זִיו כְּבוֹד רַבּוֹנָם פָּנִים בְּפָנִים.

יַעֲקֹב שִׁמְשׁ בְּנִשְׁוֹתָיו בְּגוֹף, אַחַר כֹּף נִדְבַק רוּחַ בְּרוּחַ. מֵשָׁה נִפְרַד מֵאִשְׁתּוֹ וְשִׁמְשׁ כְּשֶׁהוּא בְּגוֹף בְּאוֹתָהּ רוּחַ קְדוּשָׁה. אַחַר כֹּף נִדְבַק רוּחַ בְּרוּחַ עֲלִיּוֹנָה טְמִירָה שֶׁל מַעֲלָה, וְכָל הַדְּרָגוֹת הָיוּ נִדְבָקִים כֵּלָן כְּאַחַד. רוּחוֹ שֶׁל מֵשָׁה הִיא מִהַיּוֹבֵל, גּוֹפוֹ מִהַשְּׁמֵטָה. רוּחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְהִתְדַבֵּק בְּשִׁמְטָה. גּוֹף שֶׁל נִשְׁוֹתָיו הִיָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. כָּל אוֹתָם מְאוּרוֹת עֲלִיּוֹנִים בְּדְמוּת שֶׁלָּהֶם לְמֵטָה בְּאֶרֶץ [נ"א בְּדְמוּתָם לְמֵטָה מֵהֶם בְּדְמוּתָם לְמֵטָה בְּאֶרֶץ], וְכָלָם תְּלוּיִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. כָּאֵן סוּד שֶׁל שְׁנֵי שְׁמוֹת כְּלוּלִים

יַעֲקֹב? בְּגִלְל שֶׁהִתְקַרַּב אֵלָיו צַד הַטְּמָאָה וְלָקַח מִמֶּנּוּ כֹּחַ, וְהִתְעַכַּב עַד שְׁמוּאֵל. וְעַל זֶה בָּא לְהַזְכִּיר שֶׁזֶּהוּ יֶרֶךְ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכַתּוֹב וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה כָּל דְּבָרָיו הָיוּ בְּדִין בְּרֵאשִׁית וּלְבַסּוּף.

וְעוֹד, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּלֵל אוֹתוֹ אַחַר כֹּף בְּהוֹד, מֵתִי? לְאַחַר שִׁמְשׁ מְלָכִים. וְעַל זֶה הוּא שְׁקוּל כְּמֵשָׁה וְאַהֲרֹן. מֵה מֵשָׁה וְאַהֲרֹן בְּשְׁנֵי צְדָדִים שְׁלֵמְעֵלָה – גַּם הוּא לְמֵטָה כְּמוֹ שְׁאוֹתָם שְׁנֵי הַצְּדָדִים, וּמִי הֵם? נִצַּח וְהוֹד, כְּמוֹ שִׁמְשָׁה וְאַהֲרֹן שְׁלֵמְעֵלָה. וְכָל הַדְּרָגוֹת אַחֲזוֹת זוֹ בְּזוֹ, שְׁכַתּוֹב (שֵׁם ט) מֵשָׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנָיו וְשְׁמוּאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ. שְׁהָרִי שְׁשָׁה צְדָדִים נִכְלְלוּ וְאַחֲזוֹת זוֹ בְּזוֹ.

כְּמוֹ שְׁאֵלָה אַחֲזוּיִים, מֵשָׁה וְאַהֲרֹן וְשְׁמוּאֵל – כֹּף גַּם אַחֲזוּיִים יַעֲקֹב מֵשָׁה וְיוֹסֵף. יַעֲקֹב בְּעַל הַבֵּית. מֵת יַעֲקֹב – נִטַּל מֵשָׁה אֶת הַבֵּית, וְצִנָּה אוֹתָהּ בְּחַיָּו. יוֹסֵף עַל יְדֵי יַעֲקֹב וּמֵשָׁה הִיָּה צְדִיק. [וּשְׁנֵיֵהֶם לֹא שִׁמְשׁוּ הַבֵּית אֲלֵא בְּיוֹסֵף, בְּגִלְל שֶׁהִיָּה צְדִיק].

יַעֲקֹב בְּיוֹסֵף לָקַח אֶת הַבֵּית, שְׁכַתּוֹב (בְּרֵאשִׁית לוֹ) אֵלֶּה תְּלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. מֵשָׁה לֹא שִׁמְשׁ בַּה עַד שֶׁלָּקַח אוֹתוֹ אֶת יוֹסֵף. כְּשִׁיבָאָה הַשְּׁכִינָה מִהַגְּלוּת, לֹא יְכוּל לְהַזְדַּוֵּג בַּה, רַק בְּיוֹסֵף, שְׁכַתּוֹב (שְׁמוֹת יג) וַיִּקַּח מֵשָׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ. לְמָה כְּתוּב עִמּוֹ? אֲלֵא גּוֹף לֹא מְזַדְדָּג בְּנִקְבָה עַד שְׁמִזְדְּוּג עִם הַבְּרִית. וְעַל זֶה מֵשָׁה לָקַח לוֹ אֶת יוֹסֵף עִמּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה עִמּוֹ, שִׁמְשׁ בְּנִקְבָה כְּרֵאוּי. וְלָכֵן יַעֲקֹב מֵשָׁה יוֹסֵף הוֹלְכִים כְּאַחַד.

יַעֲקֹב מֵת, וְגוֹפוֹ הִכְנִיסוֹ אוֹתוֹ לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה. יוֹסֵף מֵת, גּוֹפוֹ לֹא נִקְבַר בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵא עֲצָמוֹתָיו. מֵשָׁה [מֵת] – לֹא זֶה וְלֹא זֶה, לְמָה? אֲלֵא יַעֲקֹב בְּעֵלָה הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַגְּבִירָה הִיָּה. מֵת יַעֲקֹב – הַזְדְּוּגָה בְּמֵשָׁה. וּבְעוֹד שִׁמְשָׁה הִיָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, צִנָּה אוֹתָהּ כְּרֵאוּי, וְהוּא הִיָּה בְּעֵלָה הַשְּׁנִי. אֶת יַעֲקֹב הִכְנִיסוֹ לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה כְּשִׁגּוּפוֹ שְׁלָם, בְּגִלְל שֶׁהוּא גוֹף. יוֹסֵף – עֲצָמוֹתָיו וְלֹא גוֹפוֹ, בְּגִלְל שֶׁעֲצָמוֹת הֵם צְבָאוֹת וּמַחְנוֹת שְׁלֵמְעֵלָה, וְכָלָם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ צְדִיק. וְהַצְּדִיק נִקְרָא צְבָאוֹת. מָה הַטַּעַם? בְּגִלְל שֶׁכָּל צְבָאוֹת וּמַחְנוֹת עֲלִיּוֹנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְעַל זֶה עֲצָמוֹתָיו, שֶׁהֵן צְבָאוֹת, נִכְנְסוּ לְאֶרֶץ.

מֵשָׁה הִיָּה בְּחוּץ, וְלֹא נִכְנַס לְשֵׁם לֹא גּוֹפוֹ וְלֹא עֲצָמוֹתָיו. אֲלֵא נִכְנְסָה הַשְּׁכִינָה לְאֶרֶץ. אַחַר

כתוב (משלי י) בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו. בן חכם - זה אדם שהוא בדרך אצילות. ובן כסיל - זה אדם של בריאה.

קמו כל החברים ואמרו, רבי רבי, וכי יש פרוד בין אב"א ואמ"א, שמצד של אב"א הוא בדרך אצילות ומצד האמ"א בבריאה? אמר להם, חברים חברים, לא כף זה, שהרי אדם של אצילות זכר ונקבה היה מצד אב"א ואמ"א, וזהו ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. יהי אור מצד האב"א, ויהי אור מצד האמ"א. וזהו אדם דו פרצופים.

אבל לזה אין בו צלם ודמות, אלא אם העליונה היא לה כנוי אחד שעולה לחשבון אלהים, ואותו כנוי הוא אור וחשך. ובגלל אותו חשך שהיה באותו כנוי, אמר אבא שעתידי לחטא לאדם של אצילות [נ"א של בריאה] שהוא אור לבוש עליון [נ"א עליון].

וזהו האור שבא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון שגנו אותו לצדיקים. ואותו חשך שנבא ביום הראשון לרשעים, כמו שנאמר (שמואל א-ב) ורשעים בחשך ידמו, ובגלל אותו חשך שהיה עתיד לחטא לאותו אור, לא רצה אבא להשתתף בו. ובגלל זה אמר נעשה אדם בצלמנו - אותו האור. כדמותנו - אותו חשך, שהוא לבוש לאור, כמו שגוף הוא לבוש לנשמה. זהו שכתוב (איוב י) עור ובשר תלבישני. שמחו כלם ואמרו, אשרי חלקנו שזכינו לשמע דברים שלא נשמעו עד עתה.

פתח עוד רבי שמעון ואמר, (דברים לב) ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי וגו'. אמר, חברים שמעו דברים עתיקים שרציתי לגלות אחר שנתנה [לי] רשות עליונה לומר. מי זה שאמר ראו עתה כי אני אני הוא? אלא זהו עלת על כל העליונים, אותו שנקרא עלת העלות, עלת מהעלות האלה, שלא יעשה אחד מהעלות הללו שום מעשה עד שיקח רשות מאותו שעליו, כמו שבארנו למעלה בנעשה אדם.

נעשה ודאי. על שנים נאמר. שאמר זה לאותו שלמעלה ממנו נעשה. ולא עושה דבר אלא ברשות ואמירה מאותו שלמעלה ממנו. ואותו שלמעלה ממנו לא עושה דבר עד שלוקח עצה

כאחד ותקונם שלשה, וחוזרים לאחד זה כנגד זה. והוא שם גלוי חקוק כלולים בסוד זה של האמונה.

ויאמר אלהים נעשה אדם. סוד ה' ליראיו וגו' (תהלים כה). פתח אתו זקן הזקנים ואמר: שמעון שמעון, מי הוא שאמר ויאמר אלהים נעשה אדם? מיהו כאן אלהים זה? בין כף פרח אותו זקן הזקנים ולא ראה אותו. וכמו ששמע רבי שמעון, שהיה קורא לו שמעון ולא רבי שמעון, אמר לחבריו: ודאי זהו הקדוש ברוך הוא שנאמר בו (דניאל ז) ועתיק הימים יושב. הרי כעת זוהי שעה לפתח בסוד הזה, שודאי יש כאן סוד שלא נתן רשות להתגלות, וכעת משמע שנתנה רשות להתגלות.

פתח ואמר, (משל) למלך שהיו לו כמה בנינים לבנות והיה לו אמן, ואותו אמן לא היה עושה דבר אלא מרשות המלך, כמו שאתה אומר (משלי ח) ואהיה אצלו אמן. המלך הוא ודאי חכמה עליונה למעלה, ועמוד האמצעי [הוא] מלך למטה. אלהים אמן למעלה, וזו אם העליונה. אלהים אמן למטה, וזו שכינה שלמטה.

ולאשה אין רשות לעשות דבר בלי רשות בעלה, וכל הבנינים שהיו בדרך אצילות, היה אומר אב"א באמירה לאמ"א, יהיה כזה וכזה, ומיד נהיה, כמו שנאמר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. ויאמר, היה אומר לאלהים יהי אור. בעל הבנין הוא אומר, והאמן עושה מיד. וכך כל הבנינים בדרך אצילות היה אומר יהי רקיע, יהי מארת, והכל נעשה מיד. כשהגיע לעולם הפרוד, שהוא עולם הנבדלים, אמר האמן לבעל הבנין, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. אמר בעל הבנין, ודאי טוב הוא לעשותו, אבל עתיד הוא לחטא לפניך בגלל שהוא כסיל. זהו שכתוב (שם י) בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו.

היא אמרה, אחר שחטאו תלוי באמ"א ולא באב"א, אני רוצה לברא אותו בדמות שלי. זהו שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו, ולא רצה לשתף בו אב"א. בזמן שחטא מה כתוב? (ישעיה ג) ובפשעיהם שלחה אמכם. אמר המלך לאמ"א, ולא אמרתי לך שעתידי הוא לחטא?! באותו זמן גרש אותו וגרש את אמו עמו. ולכן

השִׁמְאֵל מָוֹת. וְאִם לֹא מִסְפִּימִים שְׁנִיָּהִם עִם עֲמוּד
הָאֲמֻצְעִי, לֹא מִתְקִיִּם הַדִּין, שֶׁהֵם בְּמוֹשֵׁב שְׁלֹשָׁה
כְּאֶחָד. וְלִפְעָמִים מִסְפִּימִים שְׁלֹשָׁה לַעֲשׂוֹת דִּין,
וַיִּבֹא י"ד [יָמִין] שֶׁהִיא פְּשוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים, שֶׁהוּא
יְהו"ה יו"ד ה"א וְא"ו ה"א. וְזוֹ שְׁכִינָה נִקְרָאת יד
יָמִין מִצַּד הַחֶסֶד. יד שְׁמֵאל מִצַּד הַגְּבוּרָה. יד
יְהו"ה מִצַּד עֲמוּד הָאֲמֻצְעִי. כְּשֶׁבֶן אָדָם שָׁב
בְּתֻשׁוּבָה, הַיָּד הַזֹּאת מְצִילָה אוֹתוֹ מֵהַדִּין. אֲבָל כְּשֶׁדָּן
עֵלֶת עַל כָּל הָעֲלוֹת, נֹאמֵר בּוֹ וְאִין מִיָּדִי מְצִיל.

ועוד, שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים נֹאמֵר בְּפִסּוּק זֶה אֲנִי אֲנִי אֲנִי,
שֵׁישׁ בָּהֶם א' א' א' י' י' י', שְׁנַרְמְזוּ בְּיו"ד
ה"י וְא"ו ה"י יו"ד ה"א וְא"ו ה"א. וַיֵּשׁ בָּהֶם שְׁלֹשׁ
וָיִם, ו' ו' ו' – וְאַחֲתִיה וְאֲנִי וְאִין – שְׁנַרְמְזוּ בְּשִׁמּוֹת
הָאֵלֹהִים. וְעַם כָּל זֶה שֶׁהָרִי בְּאָרוֹ אֵת הַפִּסּוּק הַזֶּה
הַחֲבָרִים אֲצֵל אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמֵר רָאוּ עֲתָה
כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנֵתוֹ
שֶׁנֹּאמֵר בָּהֶם אֲנִי וְה"ו. וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי – זֶה
סְמֵאל וְנִחַ"שׁ. אֲנִי אֲמִית וְאַחֲתִיה – אֲנִי אֲמִית
בְּשִׁכְנֵתִי לְמִי שֶׁהוּא רִשָּׁע, וְאֲנִי אַחֲתִיה בְּהָ אֵת מִי
שֶׁהוּא צַדִּיק. וְאִין מִיָּדִי מְצִיל – זֶה יו"ד יְהו"ה שֶׁהוּא
יְהו"ה יו"ד ה"א וְא"ו ה"א, וְהוּא כּוּז"ו בְּמוֹכַס"ו
כוּז"ו, וְהִכַּל אֲמֵת. אֲבָל מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה עֵלֶת
הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא עֵלֶת עַל כָּל הָעֲלוֹת, וְהַסּוּד הַזֶּה לֹא
נִמְסָר לְכָל חָכָם וְנִבְיָא [נ"א אֲבָל מֵה שֶׁנֹּאמֵר
לְמַעְלָה עַל עֲלִיּוֹן שֶׁהוּא עַל הָעֲלוֹת, הַסּוּד הַזֶּה לֹא
נִמְסָר אֶלָּא לְכָל חָכָם וְנִבְיָא].

מִחֲבָרוֹ. אֲבָל אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא עֵלֶת עַל כָּל עֲלוֹת, שֶׁאִין
לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְלֹא לְמַטָּה שְׁוֵה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמֵר
(ישעיה מ) וְאֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאַשְׁוֶה יֹאמֵר קְדוֹשׁ. אָמֵר,
רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי,
שְׁלוֹקַח מִמֶּנּוּ עֲצָה, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ שֶׁאָמֵר וַיֹּאמֵר
אֱלֹהִים וַעֲשֵׂה אָדָם.

קָמוּ כָּל הַחֲבָרִים וְאָמְרוּ, רַבִּי, תֵּן לָנוּ רִשׁוּת לְדַבֵּר
בְּמָקוֹם זֶה. אָמְרוּ, וְהָרִי לֹא בְּאֶרֶת לְמַעְלָה
שֶׁעֵלֶת הָעֲלוֹת אָמֵר לְכַת"ר וַעֲשֵׂה אָדָם? אָמֵר לָהֶם,
הָיוּ שׁוֹמְעִים אֲזַנֵּיכֶם מֵה שֶׁפִּיכֶם מְדַבֵּר! וְהָרִי לֹא
אָמַרְתִּי לָכֶם עֲכָשׁוּ שֵׁישׁ מִי שֶׁנִּקְרָא עֵלֶת הָעֲלוֹת, וְזֶה
אִינוֹ אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא עֵלֶת עַל כָּל עֲלוֹת, שֶׁלְעֵלֶת עַל כָּל
עֲלוֹת אִין לוֹ שְׁנֵי שְׁלוֹקַח מִמֶּנּוּ עֲצָה, שֶׁהוּא יָחִיד
לְפָנָי הַכֹּל, וְאִין לוֹ שְׁתָּף.

וְלָכֵן אָמֵר רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים
עֲמָדִי, שְׁלוֹקַח מִמֶּנּוּ עֲצָה, שֶׁאִין לוֹ שְׁנֵי וְלֹא
שְׁתָּף וְלֹא חֲשָׁבוֹן. שֵׁישׁ אֶחָד בְּשִׁתּוּף כְּמוֹ זָכָר
וְנִקְבָּה, וְנֹאמֵר בָּהֶם (שם נא) כִּי אֶחָד קָרָאתִיו, אֲבָל
הוּא אֶחָד בְּלִי חֲשָׁבוֹן וְלֹא שְׁתּוּף, וְלָכֵן אָמֵר וְאִין
אֱלֹהִים עֲמָדִי. קָמוּ כָּלֶם וְהִשְׁתַּטְּחוּ לְפָנָיו וְאָמְרוּ,
אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁרְבוּנוֹ מִסְפִּים עִמּוֹ לְגִלוֹת סוּדוֹת
טְמִירִים שְׁלֹא הָיוּ מִתְגַּלִּים לְמַלְאָכִים קְדוֹשִׁים.

אָמֵר לָהֶם, חֲבָרִים, יֵשׁ לָנוּ לְהַשְׁלִים הַפִּסּוּק,
שְׁכֵמָה סוּדוֹת טְמִירִים יֵשׁ בְּפִסּוּק הַזֶּה
(דברים לב) אֲנִי אֲמִית וְאַחֲתִיה וְגו'. אֲנִי אֲמִית וְאַחֲתִיה –
בְּסִפִּירוֹת. אַחֲתִיה – מִצַּד שֶׁל הַיָּמִין חַיִּים, וּמִצַּד

❦ סדר הלימוד ליום ז תשרי [יום 7 בשנה] ❦

בגלל שהוא קשר של כלם והשלמות של כלם, לקיים בו ומלכותו בכל משלה. ובגלל שלא נמצא עלת על הכל בעליונים ובתחתונים פחות ממנו אפלו באחד מהם, היא [נקראת] התקרבה אמונת ישראל. ומצד של עלת על הכל נאמר בה (דברים ד) כי לא ראיתם כל תמונה. אבל מצד של שאר העמים נאמר בהם [בה] (במדבר יב) ותמונת ה' יביט.

בא המנורה הקדושה ושאר החברים והשתחויו לפניו ואמרו, כעת אין מי שיכול לטל ממנו את חלקו, שלא נתן לו אחד מהעולם, אלא בורא העולמות עלת על הכל, ובו תלוי ענישו או שכרו, ולא במלאך ושרף ולא בשום בריה מהעולם, ובגלל כך פרושה חכמי המשנה, המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם: ע"כ.

דבר אחר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו - הרי פרושה החברים על מלאכי השרת שהם אומרים את הפסוק הזה. אמר להם, אחר שהיו יודעים מה שהיה ומה שעתידי להיות והם היו יודעים שעתידי לחטא, למה רצו לעשות אותו? ולא עוד, אלא שעזא ועזאל היו מקטרגים עליו בזמן שאמרה שכינה לקדוש ברוך הוא נעשה אדם. אמרו, מה אדם ותדעוהו? מה אתה רוצה לברא אדם, ותדעוהו שעתידי לחטא לפניך באשתו שהיא חשך? שאור הוא זכר, וחשך נקבה, שמאל חשך של בריאה. באותו זמן אמרה להם השכינה: בזה שאתם מקטרגים, אתם עתידים לנפל, כמו שכתוב ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה וגו'. [חשקו בהם] וטעו בהם, והפילה אותם השכינה מקדשתם.

אמרו החברים, רבי רבי, בין כך [נ"א אם כך], עזא ועזאל לא היו משקרים בדבריהם, שודאי בנקבה עתיד אדם לחטא. אמר להם, כך אמרה השכינה: אתם הזדמנתם לקטרג לפני יותר מצבא המרום. אם אתם הייתם יפים מאדם במעשיכם, נאה לכם לקטרג עליו, אבל הוא עתיד לחטא באשה אחת, ואתם בנשים רבות. החכה שלכם יותר מבני אדם, כמו שכתוב ויראו בני האלהים את בנות האדם. את בת האדם לא נאמר,

בא ראה כמה עלות הם נסתרים שהם מתלבשים והם מרכבים בספירות, והספירות מרכבה להם, שהם טמירים ממחשבת בני אדם, ועליהם נאמר (קהלת ה) כי גבה מעל גבה שמר וגו'. אורות מצחצחים אלה על אלה. ואלה שמקבלים הם חשוכים מאחרים שעליהם שמקבלים מהם. ולעלת [על כל] העלות אין אור עומד לפניו, שכל האורות חשוכים לפניו.

זי"ן, מה מעשהו? כמנין ימות השבוע, ללמדך שכל יום יש לו כח. ומה מעשהו כאן? ללמדך שכשם שיש חכמה גדולה באזן לאין תכלית, כך יש הכח שהוא בכל האברים. ואיזה אברים? שבע שיש באדם, שכתוב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם:

רעיא מהימנא

אמר לו, מנורה הקדושה, אחר שאמר (בראשית א) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, מהו שאמר אחר כך ויברא אלהים את האדם בצלמו? אמר לו, מה שבארו על כך בעלי המשנה, שמהם אמרו נברא, ומהם אמרו לא נברא, והקדוש ברוך הוא ברא אותו, שכתוב (שם) ויברא אלהים את האדם בצלמו.

אמר לו, אם כך הוא, לא יתן חלק ביד אחד מהם ולא נעשה בדמות שלהם, אלא באיקונין של המלך, בצלמו כדמותו, שהוא צלם ודמות תבניתו. אמר, כך נודע? אמר, חס ושלום, אלא אני אומר שנברא בכל והשליטו על הכל, שאם היה כל אחד נותן בו חלקו, בזמן שהיה כועס עליו כל אחד היה נוטל חלקו ממנו, כי במה נחשב הוא?

אלא הקדוש ברוך הוא ברא אותו כל אחד בדמותו, זוהי מלכות הקדושה שהיא תמונת כל, שבה הסתכל הקדוש ברוך הוא וברא את העולם וכל הבריות שברא בעולם, וכלל בה עליונים ותחתונים בלי פרווד כלל, וכלל בה עשר ספירות, וכל השמות והכנויים וההיות, ועלת על הכל שהוא אדון על הכל, ואין אלוה מבצעדיו, ולא נמצא בכל העליונים והתחתונים פחות ממנו.

הקלוּסִים [קלפות]. זהו שְׁפָתוֹב (תהלים קג) ומלכותו בכל מְשָׁלָה.

בְּלָבוֹשׁ שֶׁל אֹרֵר הִיא שׁוֹלֵטֶת עַל כָּל אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות י) וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֵר בְּמוֹשְׁבֹתָם, וּבְלָבוֹשׁ שֶׁחָר שׁוֹלֵטֶת עַל הָרָשָׁעִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמואל-א ב) וּרְשָׁעִים בַּחֲשֵׁף יִדְמוּ.

וְעוֹד, אֹרֵר הוּא מִצַּד הַיָּמִין (חסד), שֶׁהוּא אֹרֵר שֶׁל יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְהִי אֹרֵר, זֶה אֲבָרְהָם, וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹרֵר יוֹם. חֲשֵׁף מִצַּד הַשְּׂמָאל, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּיִצְחָק (שם כז) וַתִּכְהֶיךָ עֵינָיו מֵרְאוֹת, וְלִחֲשֵׁף קָרָא לִילָה. יַעֲקֹב שֶׁהָיָה לְבוֹשׁ מִשְׁנֵיהֶם בְּאֹרֵר שֶׁל יָמִין וּבַחֲשֵׁף שֶׁל שְׂמָאל, וּבְשִׁנְיָהֶם עֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי הוּא עֲמוּד.

עֲמוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לַפְּנֵי הָעָם. הָעֵנָן מִצַּד שְׁלֹו מִים. הַחֲשֵׁף מִצַּד שְׁלֹו אֵשׁ. עֲמוּד הוּא שְׁלֹום בִּינֵיהֶם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (איוב כח) עוֹשֶׂה שְׁלֹום בְּמֵרוֹמָיו. וְכִשְׁהוּא בְּאֲמֻצָּע - וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה. לֹא קָרַב הַמַּיִם לְאֵשׁ, וְלֹא אֵשׁ לַמַּיִם, שֶׁהוּא מִפְּרִיד בִּינֵיהֶם. וְזוֹהִי מַחֲלַקַת בֵּית הַלֵּל וּבֵית שְׂמָאִי שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׂמָיִם, וּכְנֻגָדָם שְׁנֵי אֲמוּרָאִים שֶׁל הָרְקִיעַ, מִיכָאֵל וּגְבַרְיָאֵל, וְשֵׁר שְׁלֹום מְכַרְיַע בִּינֵיהֶם, שֶׁהוּא נוֹרִיאֵל. אוֹרִיאֵל נִקְרָא מִצַּד הַיָּמִין, נוֹרִיאֵל מִצַּד הַשְּׂמָאל, וְהוּא אָדָם שֶׁלֹמְטָה, מִטְטְרוּן שָׁמוּ, שׁוֹלֵט עַל כָּל בְּעָלֵי הַמַּשְׁנָה. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (בראשית א) וַיִּרְדּוּ בְדִגַּת הַיָּם, אֵלוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמִּתְרַבִּים בְּמֵי הַתּוֹרָה, שְׂיוֹרְשִׁים מִשָּׁם נִפְּשׁ חַיָּה.

וּבְעוֹף הַשְּׂמָיִם - אֵלוּ בְּעָלֵי זְכוּת, שְׁבֻזְכוּתָם פּוֹרְחִים לְמַעְלָה, וַיּוֹרְשִׁים מִשָּׁם רוּחַ שֶׁהוּא עוֹף יְעוֹפֵף בְּכַנְפָּיִם בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה. וּבְכַהֲמָה - אֵלוּ עַמֵי הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (במדבר יד) אֵל תִּירָאוּ - אֵת עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמָנוּ הֵם. ע"כ.

(ואם תפלה אינה שלמה, כמה מלאכי חבלה ורדפים אחריה, כמו שנאמר (איכה א) כל רדפיה השיגוה בין המצרים, ולכן מתפללים (תהלים עח) והוא רחום וכפר עון - זה סמאל שהוא נחש. ולא ישחית - זה המשחית. והרבה להשיב אפו - זה אף. ולא יעיר כל חמתו - זו חמה, כדי שלא ירדפו את התפלה. וכמה מלאכי חבלה תלויים מהם. שבעה ממנים הם, ותלויים מהם שבעים, ובכל רקיע ורקיע הם מקטרגים, ותלויים מהם עשרת אלפים רבוא. ואם תפלה

אֵלָא אֵת בְּנוֹת הָאָדָם. וְלֹא עוֹד, אֵלָא אִם אָדָם חוֹטָא, הָרִי מִקְדִּים לוֹ תְּשׁוּבָה לְחִזּוֹר לְרַבּוֹנוֹ לְתַקַּן בְּמָה שֶׁחָטָא.

אָמְרוּ לוֹ הַחֲבָרִים, [רַבִּי רַבִּין], אִם כֵּן, לָמָּה כָּל זֶה? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְחֲבָרִים, אִם לֹא הָיָה כֵּן שֶׁבְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵצֵר טוֹב וְרַע, שֶׁהֵם אֹרֵר וְחֲשֵׁף, לֹא הָיְתָה זְכוּת וְחוּבָה לְאָדָם שֶׁל בְּרִיאָה, אֵלָא [בְּגִלְל] שֶׁנִּבְרָא מִשְׁנֵיהֶם, וְלָכֵן (דברים ל) רָאָה נִתְתִּי לַפְּנֵיךָ הַיּוֹם אֵת הַחַיִּים וְגו'. אָמְרוּ לוֹ, כָּל זֶה לָמָּה? וְלֹא הָיָה יָפָה שֶׁלֹא נִבְרָא וְשֶׁלֹא לְחֻטָּא וְלִגְרָם כָּל מָה שֶׁגָּרַם לְמַעְלָה, וְלֹא הָיָה לוֹ לֹא עֲנֵשׁ וְלֹא שְׂכָר?!

אָמַר לָהֶם, מִן הַדִּין הָיָה לוֹ לְבָרְאוּ כֵּן, בְּגִלְל שֶׁהַתּוֹרָה בְּגִלְלוֹ נִבְרָאָה, שְׁפָתוֹב בָּהּ עֲנֵשׁ לְרָשָׁעִים וְשְׂכָר לְצַדִּיקִים, וְלֹא הָיָה שְׂכָר לְצַדִּיקִים וְעֲנֵשׁ לְרָשָׁעִים אֵלָא בְּגִלְל אָדָם שֶׁל בְּרִיאָה, (ישעיה מה) לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשֶׁבֶת יֵצְרָה. אָמְרוּ, וַדַּאי כָּעַת שֶׁמַּעֲנוּ מָה שֶׁלֹא שֶׁמַּעֲנוּ עַד עַכְשָׁו, שְׁוֹדַאי לֹא בְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָבָר שֶׁלֹא צָרִיךְ, וְלֹא עוֹד, אֵלָא הַתּוֹרָה שֶׁל בְּרִיאָה הִיא לְבוֹשׁ הַשְּׂכִינָה, וְאִם אָדָם לֹא הָיָה עֲתִיד לְהִבְרָאת [לְחֻטָּא], הָיְתָה הַשְּׂכִינָה בְּלִי כִסּוּי כְּמוֹ עֲנִי. וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁחָטָא, כְּאֵלוּ הַפְּשִׁיט לְשְׂכִינָה אֵת מְלַבוּשֵׁיהָ, וְזֶהוּ עֲנֵשׁ הָאָדָם.

וְכָל מִי שֶׁמְקִים מִצְוֹת הַתּוֹרָה, כְּאֵלוּ הַלְּבִישׁ לְשְׂכִינָה אֵת מְלַבוּשֵׁיהָ. וְלָכֵן פְּרָשׁוּהָ בְּכִסּוּי הַצִּיצִית [וּתְפִלִּין] (שמות כב) כִּי הִיא כְּסוּתָהּ לְבָדָה הוּא שֶׁמֶלְתוֹ לְעֵרוֹ בְּמָה יִשְׁכַּב, בְּגָלוֹת? וְהָרִי פְּרָשׁוּהָ. בֹּא רָאָה, חֲשֵׁף הוּא שֶׁחָר שֶׁל הַתּוֹרָה, אֹרֵר הַלְּבָן שֶׁל הַתּוֹרָה.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַשְּׂמִטּוֹת (סימן ה')

לָבָן שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכִשְׁאוֹתוֹ אֹרֵר מִתְּלַבֵּשׁ בַּחֲשֵׁף, נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה שְׁחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱמָרָה. וְכִשְׁמַתְעֵלָה מִשָּׁם אֹרֵר שֶׁהוּא לָבָן, אוֹמְרַת אֵל תִּרְאֵנִי שְׁאֲנִי שְׁחַרְחַרְתָּ, וְהַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁבֶת עֵינָן, שֶׁהִיא שְׁחוּרָה וְיָפָה בְּאֹרֵר שְׂמָאִיר בָּהּ, וְלָכֵן בַּת עֵינָן וְהָאֹרֵר שְׂמָאִיר בָּהּ אָמְרָה ה' אוֹרִי וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אִירָא. אוֹרִי - אֹרֵר י', שֶׁהִיא בַת עֵינָן, וְשְׁנֵי גִּוְנִים יֵשׁ לָהּ - אֹרֵר מִבְּפָנִים וְחֲשֵׁף מִבְּחוּץ, לְהִיּוֹת שׁוֹלֵט בָּהֶם עַל כָּל

אחרית, שהקדוש ברוך הוא היה במחשבתו כל הדורות שהיה בונה, ונחרבו קדם שנבראו. ראה שהיו עושים מעשים שיחרכו, וכיון שברא, חשב כאלו החריכם, וזה מדבר עד סוף הימים שאלה תולדות רעות, והיו גורמים דנהר יחרב ויבש. יחרב בבית ראשון, ויבש בבית שני. הנביעה שלו בשני עולמות, שכינה עליונה ושכינה תחתונה. ולנח התגלה מה שהיה ומה שעתידי להיות, ולא בקש עליהם רחמים, עד שבא משה ובקש רחמים, שעתידים היו ישראל שלא יצאו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה, מצד הגבורה שהיו דנים, והחזר העולם לטהר.

ובגלל שמשא בקש עליהם רחמים, השמאל דוחה ולא יצאו בה בני ישראל, וימין מקרבת שהיא ימין מטה כלפי חסד. ומשה, בגלל שנתן עצמו עליהם, נתן תקף לדרגתו, שהיא עמוד האמצעי, שהיא תורה שנתנה בימין. זהו שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו, ובגלל זה הגאלה תלויה בו. זהו שכתוב (בראשית מט) לא יסור שבט מיהודה, עד כי יבא "שילה", שהוא משה בחשבון.

יסוד צדיק בו סו"ד תהא שמאל דוחה, אף על פי שפרשנו בו כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה ששים ושש, בגלל שנקשר בשמאל, וימין מקרבת כי תלוי ממנה עמוד האמצעי, שששים ושש הם ששים מסכתות, וששה סדרי משנה שנתנו מגבורה שהיא שמאל. ששים גבורים נקראו שנוסעים מגבורה, ששם תורה שבעל פה, שהיא שכינה תחתונה, כלל של ששים מסכתות וששה סדרי משנה. שתורה שבכתב, לפה לא התגלתה, בגלל שעתידי שמאל, שהיא פה, להדחות.

ולכן הוא מסתיר כף הגאלה בלב, והפה שהוא גלוי לא מתגלה הגאלה, ובגלל שהכל תלוי בימין, אמר הנביא (ישעיה נג) וזרוע ה' על מי נגלתה. על מי ודאי, שנאמר בה מי ירפא לך, זהו שכתוב (איכה ב) מ"ה אעידך מ"ה אדמה לך, ואמרו לי מ"ה שמו, במ"ה יבא הזמן, ובמ"ה תבא רפואה. זהו שכתוב (שם) מה אשנה לך ואנחמך וגומר, מ"י ירפא לך, שמשא הוא מ"ה שמו ובו תהא נחמתך. ובגלל כף כפל הקדוש ברוך הוא שמו משה משה, אחד על גאלה הראשונה, ואחד

עולה שלמה בעטוף של מצנה ותפלין על הראש והזרוע, נאמר בהם (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם יהו"ה נקרא עליך וראו ממך. שם ה' פרשנה שהיא תפלין של ראש. ומי שרואה שם יהו"ה על הראש בתפלה שהיא אדניי (יהו"ה), מיד כלם בורחים. זהו שכתוב (תהלים צא) יפול מצדך אלף וגו'.

בשהאור הוא, רננו צדיקים בה', וזו דרגה של צדיק חי העולמים, ומשם רנה ובו הגאלה. זהו שכתוב (ירמיה כג) צמח צדיק, ודאי שהוא עשירי, וצדיק נוסע משמאל, ועמוד האמצע מימין. זהו שכתוב מימינו אש דת למו.

בא ראה, כל האותיות הן מצד אותיות התורה שכלולות בשכינה, וצדיק נוסע משמאל, קץ חי שהוא יצחק בהפוך. חי העולמים קשור בשמאל, ושכינה תחתונה מצד שמאל נאמר בה והארץ היתה. מצד הימין תהו ובהו, בו הוא מצד עמוד האמצעי. וחשך על פני תהום - זו שכינה התחתונה. ומי גרם לה את זה? אלא הקב"ה קדם שברא את העולם היה נסתר יהו"ה, אחר כך התפשטה ה' למטה, ונאמר בה והארץ היתה תהו ובהו, וסוד הדבר - אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה' בראם. הרי לך שהיה לבושה תהו.

ובגלל זה כי לא המטיר ה' אלהים, עדין לא היה יורד השפע שלה בגלל שאדם אין, שהיה בעלה נסתר באין. עד שהתפשט ה' מן יה"ו, שהוא בינה, שהוא מקור השפע, שהיא נקדה נסתרת, ומשם השקה את כל פני האדמה. וקדם שירדה היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבן, בגלל זה היה השפע יורד באותו זמן היא ראשית מחסד, זהו שכתוב (תהלים פט) אמרתי עולם חסד יבנה. ובגלל זה לא תהו בראה לשבת יצרה, ונאמר בה לא טוב היות האדם לבדו, שלא תהו בראה.

ובזמן שהיה תהו, אמר אלהים לנח, קץ כל בשר בא לפני וגו', קץ של יצחק שנאמר בו כי אתך ראיתי צדיק לפני, שאם אתה היית מבקש רחמים עליהם, לא נחרבו. והוא היה אומר לו ברמז כדי שיבקש רחמים עליהם, ולא ימות משיח שהוא מצד השמאל.

אמר לו, והרי היה בונה עולמות ומחריבן קדם שנברא העולם? אלא מגיד מראשית

לְעֵנִיִּים [שְׁעֵנִיִּים מִתְנַחֲמִים בְּדֶרֶךְ שֶׁל שֶׁמֶשׁ שֶׁל שַׁבָּת]. וְלִכֵּן צָרִיךְ אָדָם לִהְיוֹת כְּמוֹ עֵנִי לְשַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּתַפְלַת עֲמִידָה בְּכָל שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל בְּשִׁבִיל הַשְׂכִּינָה, וּמִתְעַטֵּף לָהּ בַּעֲטוּף שֶׁל מִצְוָה שֶׁל צִיצִית כְּמוֹ עֵנִי, וַיְהִיָּה בְּתַפְלִין כְּמוֹ אֲבִיוֹן אֲצֵל הַשַּׁעַר שֶׁהוּא אֲדֻנִּי. שֶׁכֵּף עוֹלָה לְחִשְׁבוֹן הַיְכָל. וְזוֹהוּ אֲדֻנִּי שֶׁפָּתִי תַּפְתַּח.

וּבְשִׁפּוֹתַח פִּיּו בְּתַפְלַת עֲרֻבִית, נוֹחַת נֶשֶׁר בִּימֵי הַחֹל לְקַבֵּל בְּכַנְפָיו תַּפְלַת הַלֵּילָה. וְזוֹה נֹרִיא"ל נִקְרָא אֹרִיא"ל מִצַּד שֶׁל חֶסֶד, וְנֹרִיא"ל מִצַּד שֶׁל גְּבוּרָה, שֶׁהוּא נֹר דוֹלֵק, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דִּנְיָאֵל ז) נִהַר דִּינֹר וְגו'.

וּבְתַפְלַת שַׁחֲרִית אַרְיָה נוֹחַת לְקַבֵּל תַּפְלָה בְּזִרְעוֹתָיו וּכְנָפָיו, שֶׁאַרְבַּע כְּנָפַיִם [יש] לְכָל חַיָּה, זֶה מִיכָאֵל. וּבְתַפְלַת מְנַחֵה שׁוֹר נוֹחַת לְקַבֵּל [נ"א תַּפְלָה] בְּקַרְנָיו וּכְנָפָיו, וְזוֹה גְּבִרְיָאֵל. וּבְשַׁבָּת נוֹחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁלְשֵׁת הָאֲבוֹת לְקַבֵּל הַבַּת יַחֲדָה שְׁלוֹ בָהֶם, וְזוֹה סוּד שֶׁל שַׁבָּת, ש' בַּת יַחֲדָה שְׁלוֹ. בְּאוֹתוֹ זְמַן הַחַיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ בְּשֵׁם שֶׁל יי', פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים, (תְּהִלִּים כד) שְׁאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם וְהַנְּשָׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם.

בְּאוֹתוֹ זְמַן נִפְתָּחִים שְׁבַע הַיְכָלוֹת. הַיְכָל הָרֵאשׁוֹן - הַיְכָל הָאֱהָבָה. שְׁנֵי - הַיְכָל הַיְרָאָה. שְׁלִישִׁי - הַיְכָל הָרַחֲמִים. רְבִיעִי - הַיְכָל הַנְּבוּאָה בְּאֶסְפֵּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה. חֲמִישִׁי - הַיְכָל הַנְּבוּאָה בְּאֶסְפֵּקְלָרְיָה שְׁאִינָה מְאִירָה. שְׁשִׁי - הַיְכָל הַצֹּדֵק. שְׁבִיעִי - הַיְכָל הַדִּין.

וְעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר בְּרֵאשִׁית - בְּרָא שֵׁי"ת. אֱלֹהִים הַיְכָל שְׁבִיעִי. וְכֵן הֵם שְׁבַע הַיְכָלוֹת לְמִטָּה, וּכְנָגְדָם שְׁבַע קוֹלוֹת שֶׁל הַבּוֹ לַה', וּשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אֲזָכוֹרוֹת שֶׁבָּהֶן מְשׁוּטֵט הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה עוֹלָמוֹת (תְּהִלִּים סח) בְּרֻכְבֵּי אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנָאן, שֶׁהֵם שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה רַבּוֹא עוֹלָמוֹת, וְכַמָּה שׁוֹמְרֵי שְׁעָרִים יֵשׁ לְהַיְכָלוֹת שֶׁמְקַבְּלִים תַּפְלוֹת, וְכָל תַּפְלָה לֹא תִכְנַס אֶלָּא בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל, וְאִין מִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי שַׁעַר הַתַּפְלָה, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שֵׁם קכז) לֹא יִבְשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵי בְּשַׁעַר, שֶׁהִיא שַׁעַר הַמֶּלֶךְ. בְּגִלְלֵי שֶׁתַּפְלָה הִיא מִצְוָה, וְזוֹ שְׂכִינָה, וְהַתּוֹרָה זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - לֹא צָרִיךְ

עַל הָאֲחֵרוֹנָה, וּבְגִלְלֵי זֶה אִזּוּ יִשִּׁיר מֹשֶׁה. אִזּוּ שֶׁר לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אִזּוּ יִשִּׁיר.

עֲשִׂירֵי בְּתַפְלָה, וְזוֹ שְׂכִינָה, וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר (תְּהִלִּים יז) תַּפְלָה לְדוֹד שְׁמֵעָה ה' צְדָק. וְדוֹד בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ אֶמַר בְּאַחֲרִית הַיָּמִים שֶׁל הַגְּלוּת, אֶמַר עַל יִשְׂרָאֵל (שֵׁם) בְּחִנּוּת לְבִי פְקֹדֶת לֵילָה, וְאִין לֵילָה אֶלָּא גְלוּת, וּמָה שֶׁאֶמַר אִיּוֹב הַכֹּל הִיָּה מְשָׁל עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֶמַר כָּלָה עֵנָן וַיִּלֶךְ, וְהַשֶּׁטֶן רָצָה לְקַטְרֵג לוֹ, וְאֶמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִיּוֹב לֹא כִדַּעַת יְדַבֵּר. אִף בִּיעֲקֹב כֵּן, בְּגִלְלֵי שְׂרָאָה בְּרוּחַ קְדוֹשׁ אֶת דַּחַק הַגְּלוּת: ע"כ.

וַיַּעֲקֹב, בְּגִלְלֵי שְׂרָאָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ דַּחַק שֶׁל הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה בְּסוּף הַיָּמִים, [אֶמַר (בְּרֵאשִׁית כח) וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, וּבָא הַלֵּילָה שֶׁל הַגְּלוּת, וְאֶמַר] (שֵׁם לב) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצַּר לוֹ. וְחִלַּק אֶת הָעֵם הַקְּדוֹשׁ בְּגִלְלוֹת לְשִׁלְשָׁה צְדָדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם לג) וַיִּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רֵאשֻׁנָה, בְּרֵאשׁ בְּגִלְלוֹת אָדוּם. וְאֶת לָאָה וַיַּלְדֶּיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָנִים. וּבְגִלְלֵי שְׂרָאָה אַחַר כֵּן עֲנִיּוֹת וַצַּעַר שִׁלְהֵם, אֶמַר (שֵׁם כח) וּשְׁבַתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי. וְאֶמַר, וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכַל וּבְגֵד לְלַבֵּשׁ.

וְדוֹד, בְּגִלְלֵי הַגְּלוּת אֶמַר (שְׁמוּאֵל-ב יז) רַעֲב וְעִיף וְצָמָא בְּמִדְבָר. בְּגִלְלֵי שְׂרָאָה שְׂכִינָה חֲרֻבָה יִבְשָׁה, הִיָּה נוֹטֵל צַעַר בְּגִלְלָה. אַחַר שְׂרָאָה שִׁישְׂרָאֵל חוֹזְרִים [בְּתִשְׁבּוּבָה] בְּחֻדוּהָ, תִּקַּן עֲשָׂרָה מִיְנֵי נְגוּנִים, וּבְסוּף כָּלֶם אֶמַר (תְּהִלִּים קב) תַּפְלָה לְעֵנִי כִּי יַעֲטֵף [נ"א תִּקַּן עֲשָׂרָה מִיְנֵי תֵלִים, וּבְסוּף כָּלֶם תַּפְלָה לְדוֹד הִטָּה ה' אֲזוֹנָךְ עֲנִנִי. אַחַת שֶׁכָּל הַתַּפְלוֹת שֶׁבְּגִלְלֵי מִתְעַטֵּפִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְלֹא הָיוּ נִכְנָסוֹת עַד שֶׁתִּכְנַס תַּפְלַת הָעֵנִי, אֶמַר תַּפְלָה לְעֵנִי כִּי יַעֲטֵף], וְהִיא תַּפְלָה שֶׁעוֹטֵטֶפֶת כָּל הַתַּפְלוֹת לִפְנֵיהָ עַד שֶׁתִּכְנַס תַּפְלָתוֹ, לִכֵּן הַקְּדִים עֲנִי לְכָלֶם.

מַהִי תַּפְלַת הָעֵנִי? זוֹ תַּפְלַת עֲרֻבִית שֶׁהִיא רְשׁוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָה בְּלִי בַעֲלָה, וּמְשׁוּם שֶׁהִיא בְּלִי בַעֲלָה, הִיא עֲנִיָּה וַיִּבְשָׁה, וְצָדִיק עֲנִי יִבְשׁ זֶה זֶרַע יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּרֵשׁוֹת כָּל אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְדוּמָה לְתַפְלַת עֲרֻבִית שֶׁהִיא לֵילָה שֶׁל הַגְּלוּת.

וּתַפְלַת שַׁבָּת הִיא צְדָקָה לְעֵנִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה

מהחיים שלמעלה, והוא העץ שבו מזון לכלם. ובני השכינה הם ישראל למטה, החיים שלה תורה, המזון שלה תפלה, שחשובה כקרפון, ובגלות נאמר אצל ישראל הבה לי בנים, ושכינה היא קרפון לקדוש ברוך הוא שמקבל אותה בימין ושמאל וגוף, ויחודו עמה בצדיק, שהוא אות תפלין ושבת וימים טובים.

ויש לשאל, למה מתפללים אל הקדוש ברוך הוא בכמה דרגות? לפעמים מתפללים אליו בספירה ידועה ובמדה ידועה, לפעמים תפלה לימין - זהו שנאמר הרוצה להחכים ידרים, לפעמים לשמאל - זהו שנאמר הרוצה להעשיר יצפין, לפעמים של אב ואם הם לימין ולשמאל, ולפעמים לעמוד האמצעי, לפעמים לצדיק, כל תפלה עולה לדרגה ידועה. אלא ודאי יהנ"ה הוא בכל ספירה וספירה, ותפלה היא שכינה.

בזמן שמבקש לרחם על העולם עולה בימין, ובזמן שמבקש לעשות דין בעולם עולה בשמאל, והכל אל יהו"ה שהוא בכל מקום, ולכן זאת תורת העלה, עולה לה, וזו תפלה שהיא שכינה קרפון לה, וזו תפלה שהיא קרפנו, וכשעולה אליו, צריך להכליל עמה את כל הספירות, שאין קדשה פחות מעשרה: ע"כ.

ישראל שעולה ביו"ד ה"א נא"ו ה"א, וסוד הדבר - ישראל עלה במחשבה להבראת. מחשבה - חש"ב מ"ה, ובו תמצא את השם הקדוש. ומשום שיעקב שהוא ישראל, נאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו, בדמות רבונו.

בנים חיים ומזונות מצד עמוד האמצעי, שהוא בנ"י בכורי ישראל. והוא עץ החיים"ם, והוא עץ שמזוין בו לכל. ולכן ישראל הם המזון שלו תפלה שנחשבת לקרפון. ובגלות נאמר (בראשית ל) הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי. ושכינה היא קרפון של הקדוש ברוך הוא ממנו בימין ושמאל וגוף. וכשעולה אליו, צריך להכליל עמה כל עשר הספירות, שאין קדשה פחות מעשר, שהוא קדשתו. ולכן כשבין אדם רוצה להעלות תפלה בכל תנועתו, [אם] נחש רוצה לקטרג לתפלה, צריך לעשות לו מקלע, וסוד הדבר - זרקא מקף שופר הולך סגולתא.

ביניהם הפסקה. וצריך להעלות תורה ומצוה באהבה ויראה.

שכל מצוות עשה ולא תעשה כלן תלויות משם יהו"ה. כמו שבארנו סוד זה שמי עם י"ה - שס"ה מצוות לא תעשה. וזה זכרי עם ו"ה - רמ"ח מצוות עשה. והרי כאן שס"ה ורמ"ח, והם רמ"ח תבות שבקריאת שמע, ונתנו מאהבה [של אות י'] ויראה של אות ה'. ולכן תקנו הבוחר בעמו ישראל באהבה, והם כלולים באברהם, שנאמר בו זרע אברהם אוהבי.

השלמה מההשמטות (סימן ו)

זרע אברהם אהבי. אין מי שעומד לפני שער התפלה, ועליו נאמר (שם קכז) לא יבשו פי ידברו את איבים בשער, שהוא שער המלך, בגלל שתפלה היא מצוה, וזו שכינה, ותורה זה הקדוש ברוך הוא, לא צריך ביניהם הפסקה, וצריך להעלות תורה ומצוה ביראה ואהבה, שכל מצוות עשה ולא תעשה תלויות משם יהו"ה, כמו שבארנו סוד זה שמי עם י"ה - שס"ה מצוות לא תעשה, וזה זכרי עם ו"ה - רמ"ח מצוות עשה, והרי כאן מאתיים ושמונה וארבעים, ושלוש מאות וחמשה וששים, והן מאתיים ושמונה וארבעים תבות שבקריאת שמע, ונתנו מאהבה ויראה של אות ה', ומשום כך תקנו הבוחר בעמו ישראל באהבה, והם כלולים באברהם שנאמר בו (ישעיה מא) זרע אברהם אהבי.

תפלין הן עז שנתנו מיראה שהיא לשמאל, וזה פחד יצחק, ששם כל המקטרגים עולים לתבע כל הדינים, ולכן וברוע עזו - זה תפלין, י"ה ביראה, ו"ה באהבה. זהו שפתוב (תהלים לא) אהבו את ה' כל חסידיו. בא ראה, יהו"ה כולל הכל, ולכן נאמר ביעקב והנה יהו"ה נצב עליו, שהוא עמוד האמצעי לאחר שהוקם. [פתוב בדפוס, עד בדמות של רבונו ודאי] שכאשר תפלתו עולה למעלה, הכרוז יוצא מן הרקיעים ויאמר הבו כבוד לדיוקן המלך, ואין שער שעומד לפני התפלה הזו. אדני שפתי תפתח - להוציא מזון לבנים הקדושים, שבהיכל הזה שם המזון.

בנים חיים ומזונות מצד עמוד האמצעי, שהוא בני בכרי ישראל, והוא עץ החיים שיוצא

מדה בין כל ספירה, וספירה של כל ספירה, נ"א וכל ספירה] בה עולה לעשר, השעור שלה. ובה נעשית אמה עשר אמות ארף בין כל ספירה וספירה. וסוד הדבר - עשר אמות ארף הקרש, ובין הכל מאה. ' היא בין פרק ופרק עשר פעמים עולה למדה [בעל] של מאה אמה.

כל מדה ומדה נקראת עולם, וי"ו הם שעור ומדה. ו' שקל, ' מדה שלה. ושעור המדה חמש אמות ארף וחמש אמות רחב. והם כנגד שעור של כל רקיע שמהלך חמש מאות ארכו וחמש מאות רחבו, והם ה"ה. הרי לך שעור קומה באותיות יהו"ה. שאות ו' הוא רקיע השמים. חמשה רקיעים שלו ה' אלה נקראו ה' שמים. ה' חמשה רקיעים שכלולים בשמים, חמשה עליונים שמי השמים. והם ה"ה חמש עם חמש. ו' רקיע ששי להם. ' שביעי להם. ' שבעה בשבעה ועולים י"ד. וכן הם הארצות שבעה על גבי שבעה כמו גלדי בצלים, וכלם רמוזים בשתי עינים.

' נקרא עולם קטן, ו' עולם ארף. וכל מי שרוצה לשאל שאלות לעולם ארף, צריך להאריך בו. וכל מי ששואל בעולם קצר, צריך לקצר. ועל זה בארו, במקום שאמרו לקצר - אין אדם רשאי להאריך.

לקצר בתפלות - (במדבר יב) אל נא רפא נא לה. בנקדה של ' להאריך [מצד של אות ו']. ולהתנפל - (דברים ט) [באות פ'. והכל פ"ו] ואתנפל לפני ה' פראשנה ארבעים יום וארבעים לילה. הכל [אחד]. מ"ם, ' נקדה באמצע נעשית מ"ם מצד החס"ד צריך להאריך בתפלה ובשם הקדוש, ועולה יהו"ה ברביע [וצריך] להאריך בתנועה זו שהוא סוד התקיעה. לקצר מצד השברים. בינוני - לא בקצור ולא באריכות, בתנועה של העמוד האמצעי שהיא שלשלת, ששניהם שקל הקדש.

כנגד רביע שהוא עולה חלם. שברים כנגד שבא. זה צריך להעלות קול, וזה צריך להוריד אותו. ולכן אותם שברים בחשאי שכינה תחתונה, וקול לא ישמע, כמו שנאמר (שמואל א-א) וקולה לא ישמע. תנועה זו שלשלת אחוז בשניהם. ויש כמו הרקיע המאריך בו תבה, והיא נקודה חיריק כמו חלם. אין נקדה שאין כמותה בטעמים. סגול אל

פתח רבי שמעון ואמר, עליונים שמעו, תחתונים התכנסו, אלה מורי הישיבה שלמעלה ושלמטה. אליהו, בשבועה עליך, קח רשות ורד לכאן, שהרי קרב גדול הזדמן. חנוף הממנה, רד לכאן אתה וכל מורי הישיבה שתחת ידך, שלא לכבודי עשיתי, אלא לכבוד השכינה.

פתח כמקדם ואמר, זרקא ודאי. בבואך להעלות תפלה לאותו מקום ידוע. כמו שאותה אבן הקלע שזרקה למקום ידוע, כך צריך להעלות מחשבתו בתפלה באותו כתר אבן מכללת ומעטרת, שנאמר בה כל הזוקף זוקף בשם, שצריך להעלותה לשם.

ובאותו מקום שמעלה אותה לבעלה, אפלו נחש כרוף על עקבו לא יפסיק, אף על גב שנאמר בו ואתה תשופנו עקב. אותה האבן שהיא ' של יעקב, שנאמר בה (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל, לא יפסיק. וצריך להעלותה [נ"א אותה] עד אין סוף. וכשמוריד אותה, נאמר בו כל הפורע כורע בכרוף, שצריך להורידה עד אין תכלית, ולא יפסיק [נ"א אותה] ממנו לא למעלה ולא למטה.

לפעמים בעלה הוא ו' בצדיק בששה פרקים של שתי שוקים יורד אליה בשתי שוקים. לפעמים בעלה הוא ו' בשתי [נ"א זרועות], ששה פרקים שעולה אליו בשתי זרועות. לפעמים הוא בן אבא ואמא, בן י"ה, צריך להעלות [לה למעלה וכאשר] למעלה לה'. וכשעולה שם, לפעמים היא בהפוך ו' ובין י' י' כמו זה א צריך להעלותה אליו, שנאמר בה (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

ובשהיא עולה למעלה, בראש כל הראשים היא עולה, ובגללה המלאכים אומרים אי"ה מקום כבודו. וכשעולה לא' [למעלה] כמו זה א, היא כתר בראש של א' עטרה על ראשו כתר"ר. וכשיורדת נקדה למטה ומתעטרת, יורדת בה כמו זה [א קמץ]. וכשעולה נקראת כתר בסוד הטעמים, וכשיורדת נקראת נקדה. וכשמתיחד עמה היא [נקראת אות] ז', היא כלולה ממנו אות ברי"ת, שהוא שביעי של הכל.

ובודאי שאבן זו היא בנין כל העולמות, ולכן (דברים כה) אבן שלמה וצדק יהיה לך. היא

אָלָא סוד הדבר, כִּף הוא שֶהקדוש בְרוּךְ הוא בְּרָא את העולם ובְרָא אותו בתורה, כמו שֶבְאָרוּה בְּרֵאשִׁית, שֶנֶאֱמַר בָּהּ (משלי ח) ה' קִנְיָ רֵאשִׁית דְּרָכּוֹ. ובְּרֵאשִׁית הַזֶּה בְּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְהוּא סִמְךָ אוֹתָם בָּהּ, בְּגִלְגַּל שְׁבָרִית פְּתוּבָה בּוֹ בְּבִרְאשִׁית, וְנֶאֱמַר בָּהּ (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגו'. וְאֵלּוּ הֵם שֶנֶאֱמַר בָּהֶם (תהלים קטו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה' וְגו'. וְאָרֶץ הַחַיִּים הִיא כְּלוּלָה מִשְׁבַּע אַרְצוֹת, שֶעֲלִיהֶם אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (שם קי) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.

וּבְרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ אַחַר כִּף עַל תְּהוֹ, וְאִין שָׁם יְסוּד שֶהוּא בְּרִי"ת שֶסוּמְךָ אוֹתָם, לְכֵן רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת תּוֹרָה לְאֲמוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם, שֶהוּא בְּרִית מִלָּה מִמֶּשׁ, וְלֹא רָצוּ לְקַבְּלָהּ, וְנִשְׁאַרָה הָאָרֶץ חֲרָבָה וַיִּבְשָׁה.

וְזָהוּ יְקוּוֹ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיִּבְשָׁה. יְקוּוֹ הַמַּיִם – זוֹ הַתּוֹרָה. אֶל מְקוֹם אֶחָד – אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶנֶשְׁמוֹתֵיהֶם תְּלוּיּוֹת מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶנֶאֱמַר בּוֹ בְרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. כְּבוֹד ה' – שְׂכִינָה תַחַתוֹנָה. מִמְּקוֹמוֹ – שְׂכִינָה עֲלִיוֹנָה. וְכִיּוֹן שְׂאוֹתָם נִשְׁמוֹתֵיהֶם מִשָּׁם, שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם בְּדַאי יְהו"ה, וְנֶאֱמַר בָּהֶם (דברים לב) כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ. וְזָהוּ יְקוּוֹ הַמַּיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד.

וְהַתּוֹרָה הִיא יְשׁוּב הָעוֹלָם. וְאֲמוֹת הָעוֹלָם, שֶהֵם עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם, שֶלֹא קִבְּלוּ אוֹתָהּ, נִשְׁאַרוּ חֲרָבִים וַיִּבְשׂוּ, וְזָהוּ שֶהקדוש בְרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת וּמְחַרִּיבֵן, אֵלּוּ שֶלֹא שׁוֹמְרִים מִצְוֹת הַתּוֹרָה. לֹא שֶיִּשְׁמִיד הוּא מַעֲשֵׂיו כְּמוֹ שְׁחוֹשְׁבִים בְּנֵי אָדָם. וְלָמָּה יִשְׁמִיד אוֹתָם אֶת בְּנֵי, שֶנֶאֱמַר בָּהֶם בְּהַבְּרָאָה, בָּה' בְּרָאָם? וְאֵלּוּ אוֹתָם שֶמְתַּגְּרִיִּים מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם, בְּגִלְגַּל נִפְלָה ה' קִטְנָה שֶל אֲבָרְהָם בְּאֶלֶף הַחֲמִישִׁי שֶהוּא ה', שֶהוּא חָרַב וַיִּבְשׂ. חָרַב בְּבֵית רֵאשׁוֹן, וַיִּבְשׂ בְּבֵית שְׁנִי.

וּמִשָּׁה, מִשּׁוּם שֶרָצָה לְהַכְּנִיס גְּרִים תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, וְחָשַׁב שֶהֵיוּ מֵאֵלָה שֶנֶבְרָאוּ בָּה' וְנָתַן בָּהֶם אוֹת ה' שֶל אֲבָרְהָם, גְּרָמוּ לוֹ יְרִידָה, כְּמוֹ שֶנֶאֱמַר (שמות לב) לָךְ יָרַד כִּי שַׁחַת עָמַךְ. מִשּׁוּם שֶלֹא קִבְּלוּ אֶת הָאוֹת ה' בְּיִרְאָה שֶל יו"ד וּבְאֵהָבָה שֶל ה', הוּא יָרַד מִדְּרָגָתוֹ שֶהוּא ו'.

סְגוּלָתָא. שְׁבָא אֶל זָקָף גְּדוֹל. כָּלָם תִּמְצָא לָהֶם נִקְדוֹת אֲצֵל הַטְּעָמִים לְמִי שֶיְיֻדַּע סוּדוֹת טְמִירִים. פֶּתַח וְאָמַר, זִרְקָא מְקַף שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא. [פֶּתַח נִקְדַת יָמִין ה' מְלָךְ. נִקְדַת סְגוּלָה שְׁמַאל ה' מְלָךְ. בְּאֲמִצְעָה ה' יִמְלוּךְ לְמִטָּה. רַבִּי אַחָא אָמַר, ה' מְלָךְ זֶה עוֹלָם עֲלִיוֹן, ה' מְלָךְ זֶה תַּפְאַרְתָּ, ה' יִמְלוּךְ זֶה אַרוֹן הַבְּרִית].

השלמה מההשמטות (סימן מא)

שְׁנִינּוּ, עֲמוּד אֶחָד מִן הָאָרֶץ עַד לְרַקִּיעַ וְצַדִּיק שָׁמוּ עַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים, וְכִשְׁיִשְׂרָאֵל צַדִּיקִים – מִתְגַּבֵּר, וְאִם לֹא – מִתְחַלֵּשׁ, וְהוּא סוֹבֵל כָּל הָעוֹלָם, שְׁפָתוֹב (משלי י) וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם, וְאִם חָלַשׁ, לֹא יוֹכֵל לְהִתְקִים הָעוֹלָם: ע"כ.

השלמה מההשמטות (סימן ז)

הַצַּדִּיק אֶבֶד – כָּל זְמַן שֶלֹא יִבֵּא הַשֶּׁפַע אֶבֶד, וְעֲלִיו נֶאֱמַר (ישעיה יט) וְנִהַר יִחְרַב וַיִּבְשׂ. וּבִעַת הַבְּרָכָה – (תהלים ה) כִּי אֶתָּה תִּבְרַךְ צַדִּיק, בְּרָכוֹת לְרֵאשׁ צַדִּיק: ע"כ.

השלמה מההשמטות (סימן ח)

לְמִדְנּוּ, עֲמוּד אֶחָד מִן הָאָרֶץ עַד לְרַקִּיעַ וְצַדִּיק שָׁמוּ עַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים, וְכִשְׁיִשְׂרָאֵל צַדִּיקִים – מִתְגַּבֵּר, וְאִם לֹא – מִתְחַלֵּשׁ, וְהוּא סוֹבֵל כָּל הָעוֹלָם, שְׁפָתוֹב (משלי י) וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם. וְאִם חָלַשׁ, לֹא יוֹכֵל לְהִתְקִים הָעוֹלָם: ע"כ.

אֵלָה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ (ר"ת תה"ו), הַרִי פֶרְשׁוּהָ, כָּל מְקוֹם שְׁפָתוֹב אֵלָה – פֶּסֶל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים. וְאֵלָה תּוֹלְדוֹת שֶל תְּהוֹ שֶנֶנְרָמְזוּ בְּפִסּוּק הַשְּׁנִי וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ, וְאֵלָה הֵם שֶנֶתְבְּאָר שֶהקדוש בְרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת וּמְחַרִּיבֵן. וְלִכֵּן הָאָרֶץ הִיְתָה תּוֹהָה וּבוֹהָה, אִיךָ בּוֹרֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹלָמוֹת לְהַחְרִיבֵם? יִפָּה הִיְתָה שֶלֹא לְבֵרָא אוֹתָם! אֵלּוּ וְדַאי כָּאֵן יֵשׁ סוּד. מַה זֶה וּמְחַרִּיבֵן? שֶהקדוש בְרוּךְ הוּא לֹא יִשְׁמִיד אֶת מַעֲשֵׂי יְדִיו, וְלֹא עוֹד, אֵלּוּ זֶה הַשָּׁמַיִם שֶנֶאֱמַר בָּהֶם (ישעיה נא) כִּי שָׁמַיִם כְּעֵשֶׂן נִמְלָחוּ וְגו'. אִם כֵּן, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה וּמַכָּה!?

וְאוֹת ו' יְרֵדָה עִמּוֹ כְּדִי שְׁלֵא יֵאֲבֹד בִּינֵיהֶם, שְׁעֵתִיד
הוא בְּסוּד הַגְּלָגוּל לְהִתְעַרֵב בִּינֵיהֶם בְּגִלוֹת
בֵּין עַרְב רֵב, שֶׁהֵם נִשְׁמוֹתֵיהֶם מִצַּד אֱלֹה שֶׁנֶּאֱמַר
בָּהֶם (ישעיה נא) כִּי שָׁמַיִם כָּעֵשֶׂן נִמְלָחוּ וְגו'. וְאֱלֹה
אוֹתָם שְׁלֵא בִקֵּשׁ נַח רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וְנֶאֱמַר בָּהֶם
וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ, בְּגִלְל שֶׁהָיוּ מֵאֱלֹה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם
(דברים כה) תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְלֶק. וּמִשָּׁה לֹא נִשְׁמַר
מֵהֶם, וְהַפִּיל ה' בֵּינֵיהֶם, וְלִכֵּן הוּא לֹא יִכְנַס לְאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁתָּשׁוּב ה' לְמִקְוָמָה. וְלִכֵּן יֵרֵד הוּא
מִדְּרָגָתוֹ, וְיֵרֵד בּוֹ ו'. וְלִכֵּן ה' נִפְלָה, ו' יָקִים אוֹתָהּ,
ו' שֶׁל מִשָּׁה.

וּמִשׁוּם שֶׁה"א קִטְנָה, ה' שֶׁל אֲבָרָהָם, שֶׁהִיא שֶׁל
הַבְּרָאָם, נִקְטָן הוּא בְּגִלְלָהּ, וְנֶאֱמַר בּוֹ
(ישעיה סג) מוֹלִיךְ לִימִין מִשָּׁה וְגו'. וְהוֹצִיא אוֹתָהּ
מִשָּׁם בְּכַח שֶׁל ו' וְהִבִּיא אוֹתָהּ עִמּוֹ. מִיַּד שָׁרְתָהּ
עָלָיו י"ה וְנִשְׁלְמָה הַשְּׁבוּעָה, [שֶׁנֶּאֱמַר] (שמות יז) כִּי
יָד עַל כַּס יֵה מְלַחְמָה לְה' וְגו'. מַה זֶה מִדְּר דִּר?
זֶה מִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (קהלת א) דוֹר הַלֵּךְ וְדוֹר בָּא.
וְהָרִי פִרְשׁוּהָ שָׁאִין דוֹר פְּחוֹת מִשְׁשִׁים רְבוּא, וְזֶה
מִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ שֶׁאֲשָׁה אַחַת יִלְדָה שְׁשִׁים רְבוּא
בְּכָרִס אַחַת.

וְחִמְשָׁה מִיָּנִים הֵם בְּעַרְב רֵב, וְהֵם: נְפִילִים
גְּבוּרִים עֲנֻקִים ר'פָּאִים עַמְלֶקִים.
וּבְגִלְלָם נִפְלָה ה' קִטְנָה מִמְּקוֹמָהּ. בְּלַעַם וּבְלֶק
הָיוּ מִצַּד שֶׁל עַמְלֶק. תִּקַּח ע"ם מִן בְּלַעַם, ל"ק
מִן בְּלֶק, יִשְׁאָר בְּבָל, (בראשית יא) כִּי שָׁם בָּלַל ה'

הַנְּפִילִים, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שם) וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים
אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבוֹת הָנָה. וְאֱלֹה
הֵם מִיָּן שְׁנֵי מֵהַנְּפִילִים הָאֱלֹה מְלַמְעֵלָה. שֶׁכְּשֶׁרָצָה
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת אָדָם, שֶׁאֲמַר נַעֲשֶׂה אָדָם
בְּצַלְמֵנוּ וְגו', רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ רֵאשׁ לְכָל הָעֲלִיּוֹנִים
לְהִיּוֹת מִמְּנָה עַל כָּלָם וְשִׁיְהִיו מִתְמַנִּים עַל יָדוֹ, כְּמוֹ
שְׁיֹסֵף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם מא) וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל הָאָרֶץ,
הֵם רָצוּ לְקַטְרְגוֹ וְאָמְרוּ (תהלים ה) מָה אָנוּשׁ כִּי
תִזְכְּרֵנוּ וְגו', שְׁעֵתִיד לְחַטָּא לְפָנֶיךָ. אָמַר לָהֶם
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִם אַתֶּם הֵייתֶם לְמִטָּה כְּמוֹתוֹ,
הֵייתֶם חוֹטְאִים יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. מִיָּד - וַיִּרְאוּ בְנֵי
הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגו', חָשְׁקוּ בָהֶם, וְהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא הִפִּילָם לְמִטָּה בְּשִׁלְשָׁלוֹת.

וְהֵם עַז"א וְעַז"ל, שֶׁמֵּהֶם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעַרְב רֵב,
שֶׁהֵם הַנְּפִילִים, שֶׁהִפִּילוּ עַצְמָם לְזִנּוֹת אַחַר
נָשִׁים שֶׁהֵן טֹבוֹת, וְלִכֵּן הִפִּילָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִהָעוֹלָם הַבָּא שְׁלֵא יִהְיֶה לָהֶם חֵלֶק שָׁם, וְנִתֵּן לָהֶם
שְׂכָרָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז) וּמִשְׁלָם
לְשֹׁנָאִיו אֶל פִּנְיֹו לְהֶאֱבִידוֹ וְגו'.

סדר הלימוד ליום ח תשרי [יום 8 בשנה]

שיח השָׁדָה טָרַם יִהְיֶה בְּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה וְגו'.
בְּגִלְלֵי שְׂאֵדָם אֵין לְעֵבֵד אֶת הָאֲדָמָה, שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְעֵבֵד אֶת הָאֲדָמָה בְּקִרְבָּנוֹת.

דְּבָר אַחֵר, וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה - זֶה מְשִׁיחַ רֵאשׁוֹן -
טָרַם יִהְיֶה בְּאָרֶץ. וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרַם
יִצְמַח - זֶה מְשִׁיחַ שְׁנִי. וְלָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁאֵין שָׁם
מִשָּׁה לְעֵבֵד אֶת הַשְּׂכִינָה, שֶׁעָלִיו נֹאמַר וְאָדָם אֵין
לְעֵבֵד אֶת הָאֲדָמָה. וְסוּד הַדְּבָר - (בראשית מט) לֹא
יִסוּר שִׁבְט מִיְהוּדָה - זֶה מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד. וּמְחַקֵּק
מִבֵּין רִגְלָיו, זֶה מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. עַד כִּי יָבֹא שִׁיל"ה
- זֶה מִשָּׁה. חֲשֹׁבוֹן זֶה כְּזֶה. וְלוֹ יִקְהֶת עַמִּים -
אוֹתִיּוֹת וְלוֹ"י קִה"ת.

דְּבָר אַחֵר, וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה - אֵלוֹ הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם
מִצַּד שֶׁל צְדִיק ח"י הַעוֹלָמִים. שִׁיחַ - ש' ח"י.
ש שְׁלֹשֶׁת עֲנָפֵי הָאֵילָן, וְהֵם שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת וּמִן ח"י
עוֹלָמִים. לְשׁוֹן אַחֵר וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה - ע"ב שִׁי"ן.
שְׁלֹשָׁה עָלִים שֶׁהֵם ש יֵאֱהוּדוֹנָה"י, וְהֵם ע"ב עֲנָפִים
שְׁתֻּלוּיִים בָּהֶם בְּחֻשְׁבוֹן ע"ב. כָּלֵם לֹא נֶאֱחָזִים
בְּמִקּוֹם שֶׁהִיא שְׂכִינָה עַד שִׁיבֹא אוֹתוֹ שְׁנִקְרָא אֲדָם,
שֶׁהוּ יו"ד ה"א וְא"ו ה"א. וְזֶהוּ וְאֲדָם אֵין לְעֵבֵד
אֶת הָאֲדָמָה.

וְלָבֵן נֹאמַר בּוֹ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרַם יִצְמַח, עַד
שִׁיִּצְמַח צְדִיק"ק. וּמִמֶּנּוּ (תהלים פה) אָמַת מֵאָרֶץ
תִּצְמַח, שְׁנֹאמַר בּוֹ (דניאל ח) וְתִשְׁלַף אָמַת אֶרֶצָה.
וְתִלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהֵם דְּשָׁאִים, לֹא צוּמְחִים בְּגִלְלוֹת
עַד שֶׁאָמַת מֵאָרֶץ תִּצְמַח, וְזֶה מִשָּׁה שְׁנֹאמַר בּוֹ
(מלאכי ב) תּוֹרַת אָמַת הִיטָה בְּפִיהוּ, שְׁלֹא יִהְיֶה מִי
שְׂדוֹרֵשׁ אֶת הַשְּׂכִינָה כְּמוֹתוֹ, וּבְגִלְלֵי זֶה וְאָדָם אֵין
לְעֵבֵד. וּמִיָּד שֶׁהוּא יָבֹא, מִיָּד - וְא"ד יַעֲלֶה מִן
הָאָרֶץ. א"ד מִן אֲדֻנִי עוֹלָה לוֹ ו' וְנַעֲשֶׂה בָּהּ אֲדוֹן
כָּל הָאָרֶץ. מִיָּד - וְהִשְׁקָה אֶת פְּנֵי כָל הָאֲדָמָה, מִמֶּנּוּ
מְשָׁקִים יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה.
דְּבָר אַחֵר וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ, תִּרְגוּמוֹ עֲנֵן יַעֲלֶה מִן
הָאָרֶץ. אוֹתָהּ שְׁנֹאמַר בָּהּ (שמות מ) כִּי עֲנַן ה' עַל
הַמִּשְׁכָּן וְגו', וּבּוֹ מְשָׁקִים תִּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּאָרֶץ
בְּאוֹתוֹ זְמַן.

וַיִּצְרַח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם - אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתוֹ
זְמַן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִיר אוֹתָם בְּצִיּוּרִים

הַגְּבֻרִים - מִיִּן שְׁלִישִׁי, עָלִיהֶם נֹאמַר (בראשית ז)
הִמָּה הַגְּבֻרִים וְגו' אֲנָשֵׁי הַשָּׁם, וְהֵם
מִצַּד אֱלֹהִים שְׁנֹאמַר בָּהֶם (שם יא) הִכָּה נִכְנָה לָנוּ עִיר
וְגו' וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם. וּבּוֹנִים בְּתֵי כְּנָסִיּוֹת וּמְדַרְשׁוֹת,
וְשָׁמַיִם בָּהֶם סִפֵּר תּוֹרָה וְעֵטְרָה עַל רֵאשׁוֹ, וְלֹא לְשָׁם
ה', אֲלֹא לְעֵשׂוֹת לָהֶם שָׁם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְנַעֲשֶׂה לָנוּ
שָׁם. וְצַד אַחֵר מִתְּגַבְּרִים עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כְּעַפְרָן
הָאָרֶץ, וְגוֹזְלִים אוֹתָם וּמִתְבַּטְּלֵת הָעֲבוּדָה, וְעָלִיהֶם
נֹאמַר (שם ז) וְהַמִּים גָּבְרוּ מֵאֵד מֵאֵד עַל הָאָרֶץ.

הַרְפָּאִים - מִיִּן רְבִיעִי, אִם יֵרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּדַחֵק, מִתְרַפֵּים מֵהֶם, וַיֵּשׁ לָהֶם רִשׁוּת
לְהַצִּילָם וְלֹא רוּצִים. וּמִתְרַפֵּים מִהַתּוֹרָה וּמֵאֱלֹהִים
שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בָּהֶם לְעֵשׂוֹת טוֹב עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
וּמִזְלוֹת. עָלִיהֶם נֹאמַר (ישעיה כו) רְפָאִים בַּל יִקְמוּ.
בְּזִמְנֵן שֶׁתִּבֹּא פְקִידָה לְיִשְׂרָאֵל, נֹאמַר בָּהֶם (שם)
וּתֵאבֵד כָּל זִכְרֵנוּ לְמוֹ.

הַעֲנָקִים - מִיִּן חֲמִישִׁי, שֶׁהֵם מְזוֹלְזָלִים לְאוֹתָם
שְׁנֹאמַר בָּהֶם (משלי א) וְעֲנָקִים לְגִרְגֹתֶיךָ,
וְעָלִיהֶם נֹאמַר (דברים ב) רְפָאִים יִחְשְׁבוּ אֶף הֵם
כְּעֲנָקִים. שְׁקוּלִים זֶה לְזֶה. אֱלֹהִים אוֹתָם שֶׁמְחַזְרִים
אֶת הָעוֹלָם לְתַהוּ וְכַהּוּ. וְסוּד הַדְּבָר, [שְׁבַגְלָלָם]
נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָאָרֶץ הִיטָה תַהוּ וְכַהּוּ, שֶׁהִיא
עֶקֶר וַיִּשׁוּב הָעוֹלָם. מִיָּד כְּשִׁיבֹא הָאוֹר, שֶׁהוּא
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יִמְחוּ מִן הָעוֹלָם וַיֵּאבְדוּ. אֲבָל
הַגְּאֵלָה אֵינָה תְלוּיָה אֲלֹא בְעֵמְלֵק עַד שִׁימְחָה, שְׁבוּ
הַשְּׁבוּעָה, וְהָרִי פִרְשׁוּהָ.

דְּבָר אַחֵר אֱלֹהִים תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְגו', אֱלֹהִים אוֹתָם
שְׁנֹאמַר בָּהֶם (שמות לב) אֱלֹהִים אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל.
בְּיוֹם שִׁימְחוּ אֱלֹהִים, כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ יוֹם עֵשֶׂה הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שָׁמַיִם וְאָרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ב) בְּיוֹם
עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם. בְּאוֹתוֹ זְמַן יִהְיֶה
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם שְׂכִינָתוֹ וַיִּתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם, זֶהוּ
שְׁכָתוֹב (ישעיה סו) כִּי כֹאשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחְדָּשִׁים וְהָאָרֶץ
הִחְדָּשָׁה וְגו'. זֶהוּ בְיוֹם עֲשׂוֹת.

בְּאוֹתוֹ זְמַן, וַיִּצְמַח ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ
נִחְמָד וְגו'. אֲבָל בְּהַתְחַלָּה, עַד שִׁימְחוּ
אֱלֹהִים, לֹא יוֹרֵד גֶּשֶׁם שֶׁל הַתּוֹרָה, וַיִּשְׂרָאֵל שְׂדוּמִים
לְעֵשְׂכִים וְלֵאֵילָנוֹת לֹא יִצְמַחוּ, וְסוּד הַדְּבָר - וְכָל

אֶרֶץ תְּפַאֲרַת יִשְׂרָאֵל. וְעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע נִדְחִים מֵהֶם, וְלֹא מִתְדַבְּקִים וְלֹא מִתְעַרְבִים בָּהֶם, שֶׁהָרִי נֹאמֵר בְּיִשְׂרָאֵל וּמְעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, שֶׁהֵם עָרַב רַב. וּגְלָה לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂבִיּוֹם אָכְלוּ מִמֶּנּוּ, גָּרְמוּ שְׂאֵבְדוֹ שְׁתֵּי אַבְדוֹת, שֶׁהֵם בֵּית רֵאשׁוֹן וּבֵית שְׁנִי. זֶהוּ כִּי בְיוֹם אֶכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת, פְּעַמִּים. וְהֵם שְׂגָרְמוּ שְׂצַדִּיק יַחֲרֹב וַיִּבֶשׁ בְּבֵית רֵאשׁוֹן, שֶׁהִיא שְׂכִינָה עֲלִיוֹנָה, וּבְבֵית שְׁנִי, שֶׁהִיא שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה. זֶהוּ (ישעיה יט) וְנָהָר יַחֲרֹב וַיִּבֶשׁ. וְנָהָר זֶה יַחֲרֹב בְּהַ' תַּחְתּוֹנָה, בְּגִלְלַת שְׁתַּסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ שְׁפַע הַי' לֹאִין סוּף.

וּמִיָּד כְּשִׁיצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגְּלוּת, הָעַם הַקְּדוּשׁ לְחוּד, מִיָּד נִהָר שֶׁהָיָה חָרַב וַיִּבֶשׁ נֹאמֵר בּוֹ וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן, זֶה הוּא, לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן. וְנָהָר – זֶה הָעֵמּוּד הָאֲמָצְעִי. יֵצֵא מֵעֵדֶן – זוֹ אֲמַא הָעֲלִיוֹנָה. לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן – זוֹ שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה. שְׂבִאֲוֹתוֹ זְמַן נֹאמֵר בְּמִשָּׁה וּבְיִשְׂרָאֵל (שם נח) אִזְ תַּתְּעַנֵּג עַל הַ'. בְּעֵנֵי, שֶׁהוּא ע' עֵדֶן, נ' נָהָר, ג' גֵּן. וַיִּתְקַים הַכְּתוּב (שמות טו) אִזְ יִשִּׁיר מִשָּׁה וְגו'. שֶׁר לֹא נֹאמֵר, אֲלֵא יִשִּׁיר. וַיִּתְהַפֵּף לְעָרַב רַב עֲנִי"ג לְנִגְ"ע, וְלֹאמוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם, כְּמוֹ שְׁפָרְעָה וְהַמְצָרִים שְׁפָרַח בָּהֶם שְׁחִין אֲבַעְבוּעוֹת, אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל יִהְיֶה עֲנִי"ג.

וְזֶהוּ וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן. וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רֵאשִׁים, שֶׁהֵם חֶסֶד זְרוּעַ יָמִין. וּבִאֲוֹתוֹ זְמַן הָרוּצָה לְהַחֲכִים יְדֵרִים, וּמַחְנָה מִיכָא"ל מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְעֵמוּ מִטָּה יְהוּדָה וּשְׁנֵי שְׂבָטִים. גְּבוּרָה זְרוּעַ שְׂמָאל. וּבִאֲוֹתוֹ זְמַן הָרוּצָה לְהַעֲשִׂיר יִצְפִּין, וּמַחְנָה גְּבִרִיא"ל מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְעֵמוּ מִטָּה דָן וּשְׁנֵי שְׂבָטִים. נִצְ"ח שׁוֹק יָמִין, וּמִמֶּנּוּ מְקַבֵּל מַחְנָה שֶׁל נוֹרִיא"ל, וְעֵמוּ מִטָּה רְאוּבֵן וּשְׁנֵי שְׂבָטִים עֵמוּ. הוּ"ד שׁוֹק שְׂמָאל, שְׁעָלֶיהָ נֹאמֵר לְיַעֲקֹב (בראשית לב) וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ, וּמִמֶּנּוּ מְקַבֵּל מַחְנָה רְפֵא"ל, שֶׁהוּא מְמַנֶּה עַל רְפוּאֵת הַגְּלוּת, וְעֵמוּ מִטָּה אֶפְרַיִם וּשְׁנֵי שְׂבָטִים.

דָּבָר אַחֵר וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רֵאשִׁים – אֵלֶּה אוֹתָם אַרְבַּעָה שְׂנַכְנְסוּ לְפָרְדֵס. אֶחָד נִכְנַס בְּפִישׁוּ"ן, שֶׁהוּא פִי שׁוֹנָה הֶלְכוֹת. הַשְּׁנִי נִכְנַס בְּגִיחוּ"ן, וְשֵׁם הוּא קְבוּר, אוֹתוֹ שְׂנַאֲמֵר בּוֹ (ויקרא יא) כֹּל הוֹלֵךְ עַל גַּחוּן. גְּבִרִיא"ל – גְּבֵר אֵל, עָלְיוֹ נֹאמֵר (איוב ג) לְגִבּוֹר אֲשֶׁר דָּרְכוּ נִסְתָּרָה וַיִּסְדֵּךְ אֱלוֹהִים בְּעֵדוֹ.

שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא. וַיִּיצֵר, בְּאוֹתוֹ זְמַן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכְּנִיסָם בְּשִׂמּוֹ בְּצִיּוּר שֶׁל שְׁנֵי יוֹדִי"ן י' י', ו' בִּינֵיהֶם, שֶׁהֵם עוֹלָם לְחֻשְׁבוֹן יְהו"ה. וַיְהִיו מְצִירִים בְּפָנָיו בְּפָנִים שְׁלֵהֶם בְּשְׁנֵי יוֹדִי"ן בְּחֻטְם שְׁלֵהֶם בְּאוֹת ו'. וְלִכֵּן אָמַר הַכְּתוּב (במדבר כג) כִּי מֵרֵאשׁ צוּרִים אֲרָאֵנוּ. אֵלֶּה אוֹתָם צִיּוּרִים שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ, וַיְהִיו מְצִירִים בְּפָנֵיהֶם בְּשְׁנֵי לוֹחֹת נִכְבְּדִים, שֶׁהֵם י' י', שׁו' הוּא חֲרוֹת עֲלֵיהֶם. וְעוֹד צִיּוּר אוֹתָם לְכָל דוֹר בְּבַת זוּגוֹ הָעֲלִיוֹנָה, זוֹ י"ה, וו' הֵם הַיְחוּד שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְצִיּוּר אוֹתָם בְּאוֹתָם שֶׁל צִיּוּר שְׁלֹמֶעֱלָה, שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל עֵמּוּד הָאֲמָצְעִי, כּוֹלֵל שְׂכִינָה עֲלִיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם קְרִיאַת שְׁמַע עֲרַבִּית וְקְרִיאַת שְׁמַע שְׁחַרִּית, וְעֲלֵיהֶם נֹאמֵר עֲצָם מֵעֲצָמֵי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרֵי.

וּמִיָּד בְּאוֹתוֹ זְמַן נִטַּע אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵן הָעֵדֶן הַקְּדוּשׁ. זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים, אֲבִי"א וְאִמִּי"א. גֵּן – זוֹ הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה. עֵדֶן – זוֹ הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה. אֶת הָאָדָם – זֶה הָעֵמּוּד הָאֲמָצְעִי. הָיָה תְהִיָּה נִטַּע שְׁלוֹ בַת זוּגוֹ, וְלֹא תזוּז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, וְתְהִיָּה הָעֵדוּן שְׁלוֹ. וַיִּשְׂרָאֵל נִטַּע אוֹתָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ זְמַן נִטַּע קְדוּשׁ בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂנַאֲמֵר (ישעיה ס) נִצַּר מִטַּעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאֵר.

וַיִּצְמַח יְהו"ה אֱלֹהִים – אֲבָא וְאִמָּא. כֹּל עֵץ נִחְמַד – זֶה צִדִּיק. וְטוֹב לְמֵאכֹל – זֶה הָעֵמּוּד הָאֲמָצְעִי, שְׂבּוֹ הוּא מְזַמֵּן מְזוּן לְכָל, שֶׁהַכֹּל בּוֹ. וְלֹא מִתְפָּרֵס הַצַּדִּיק אֲלֵא מִמֶּנּוּ וּשְׂכִינָה מִמֶּנּוּ, וְלֹא צָרִיכִים אֶת הַתַּחְתּוֹנִים [שְׁלֵהֶם], אֲלֵא כָּלֵם נְזוּנִים לְמִטָּה עַל יָדוֹ. שְׂבַגְלוֹת לֹא הָיָה לְשְׂכִינָה וְלַח"י הָעוֹלָמִים מְזוּן אֲלֵא בַח"י בְּרִכּוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה. אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן הוּא יִהְיֶה מְזוּן לְכָל.

וְעֵץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים, יִהְיֶה נִטוּעַ בְּתוֹךְ הַגֵּן, שְׂנַאֲמֵר בּוֹ (בראשית ג) וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֲיֵי לְעָלָם. וְעַל הַשְּׂכִינָה לֹא שׁוֹלֵט הָעֵץ שֶׁל צַד הָאֲחֵר, שֶׁהֵם עָרַב רַב שֶׁהֵם עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, וְלֹא תִקְבַּל בָּהּ עוֹד טָמֵא. זֶהוּ שְׁכַתוּב (דברים לב) ה' בְּדָד יִנְחֲנוּ וְאִין עֵמוּ אֵל נִכְר. וְלִכֵּן לֹא מְקַבְּלִים גְּרִים לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ, וְתְהִיָּה הַשְּׂכִינָה כְּמוֹ גִפֶּן שֶׁלֹּא מְקַבֵּלֵת נִטַּע מִמֵּין אַחֵר.

וַיִּשְׂרָאֵל יִהְיֶה כֹּל עֵץ נִחְמַד לְמֵרֵאָה, וַיִּחְזֹר עֲלֵיהֶם יְפִי, שְׂנַאֲמֵר בּוֹ (איכה ב) הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמַיִם

ותסכנו עצמכם, בגלל שאֵלָה של עץ הדעת טוב ורע הם בפרוד, ואבני שיש טהור הן ביחוד בלי פרוד כלל. ואם תאמרו שהרי הסתלק עץ החיים מהם ונפלו ויש ביניהם פרוד – דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, שהרי אין שם פרוד למעלה. שאֵלָה שנשברו היו מאֵלָה. באו לנשק אותו, פרח והסתלק מהם].

דבר אחר ונהר יצא מעדן – בודאי למעלה בעץ החיים שם אין קלפות נכריות. זהו שכתוב (תהלים ה) לא יגורף רע. אבל בעץ שלמטה יש בודאי קלפות נכריות, והוא נטוע בגן עדן של זעיר אנפין, שהוא חנוך, מטטרו"ן, שגן העדן העליון של הקדוש ברוך הוא אין שם ערבוב של קלפות להיות שם נפתל ועקש. ובגלל זה ונהר יצא מעדן וגו', ויכלנו לומר במטטרו"ן יצא מעדן – מעדון שלו. להשקות את הגן – הגן שלו, הפרדס שלו שנכנסו לשם בן עזאי ובן זומא ואלישע. וקלפות שלו מצד זה טו"ב ומצד זה רע. וזה אסור והתר, כִּשְׁר ופסול, טמאה וטהרה.

עמד זקן אחד ואמר, רבי רבי, כך זה ודאי! אבל עץ החיים הוא לא נקרא. אלא כך הוא סוד הדבר, וייצר – יצירה אחת לטוב ויצירה אחת לרע. זה עץ הדעת טוב ורע. עץ זה אדם קטן, מצד החיים ממנו ומצד המות ממנו. שם שתי יצירות שלו שהם אסור והתר, ועליו נאמר וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה.

ויפת באפיו נשמת חיים – זו שכינה עליונה. עדן – תשובה. ועליה נאמר ועץ החיים בתוך הגן. זה העמוד האמצעי. הגן שכינה תחתונה. שלשה קשרים הם, נשמה רוח ונפש אצלו, ובהם ויהי האדם לנפש חיה, שהוא ממש מפיו נקרא לשכינה שהיא נשמת חיים. מיד שאמר דברים אלו, עלה למעלה. אמר רבי שמעון, חברים, בודאי זה היה מלאך, ובודאי תומך יש לנו מכל מקום.

פתח הפסוק אחריו: ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן וגו'. ויקח – מאין לקח אותו? אלא לקח אותו מארבעה יסודות שנאמר בהם ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. הפרידו מהם, ושם אותו בגן עדן.

כמו זה יעשה הקדוש ברוך הוא לבן אדם שנברא מארבעה יסודות. בזמן ששב בתשובה

ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה שהתגלה שם, וזהו רמז, ודי לחכימא ברמיזא. שלישי נכנס בחדק"ל – חד קל, וזו לשון מחדדת קלה לדרשה. רביעי נכנס בפר"ת, שהוא המח, שבו פריה ורביה. בן זומא ובן עזאי שנכנסו לקלפות של התורה, היו לוקים בהם. רבי עקיבא שנכנס במח, נאמר בו שנכנס בשלום ויצא בשלום.

[אמר רבי אלעזר, אבא, יום אחד הייתי בבית המדרש, ושאלו החברים, מהו שאמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמה תסתכנו בעצמכם, שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני? בין כך הנה זקן הזקנים. ירד ואמר להם, רבנן, במה אתם משתדלים? אמרו לו, ודאי בזה שאמר רבי עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש וכו'. אמר להם, ודאי סוד עליון יש כאן, והרי פרשה בשיבה העליונה, וכדי שלא תטעו ירדתי לכם, וכדי לגלות סוד זה ביניכם, שהוא סוד עליון טמיר מבני הדור].

[בודאי אבני שיש טהור הם שמהם יוצאים מים זכים, והם רמוזים באות א' בראש ובסוף. ו' שהוא נטוי ביניהם הוא עץ החיים. מי שאוכל ממנו – וחי לעולם. ושני היודיים האלה רמוזים בווייצר, והם שתי יצירות, יצירה של העליונים ויצירה של התחתונים. והם חכמה בראש וחכמה בסוף. תעלומות חכמה. ודאי הם תעלומות מחכמה עליונה שתחת כתר עליון].

[והם כנגד שתי עינים שבהם שתי דמעות יורדות לים הגדול. ולמה ירדו? בגלל שהתורה משני הלוחות הללו היה משה מוריד לישראל, ולא זכו בהם, ונשברו ונפלו, וזה גרם אבדן בית ראשון ושני. ולמה נפלו? בגלל שפרח ו' מהם, שהוא ו' של וייצר, ונתן להם אחרים מצד של עץ הדעת טוב ורע, שמשם נתנה תורה באסור והתר. מימין חיים, ומשמאל מות].

[ולכן אמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. לא תהיו שוקלים אבני שיש טהור [נ"א שהם שני יודיים של וייצר, חכמה עליונה וחכמה תחתונה] לאבנים אחרות שהן חיים ומות, שמשם (קהלת י) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. ולא עוד, אלא אתם

מָרָה, הַחֶרֶב שֶׁל מְלֶאֶךָ הַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ה) וְאַחֲרֵיהָ מָרָה כְּלַעֲנָה חֲדָה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת. לֵאמֹר – זֶה גְלוֹי עֲרִיּוֹת, וְזֶה טְחוּל, עָלְיוֹ נֶאֱמַר (שם ל) אֲכָלָה וּמְחַתָּה פִּיהָ וְגו', שֶׁלְטָחוּל אֵין פֶּה וְעֲרָקִים, וּמְשָׁקָה מֵעֵכִירוֹת הַדָּם הַשָּׁחַר שֶׁל הַפֶּבֶר, וְלֹא מֵצֵאֲנוּ לוֹ פֶּה. וְזֶהוּ אֲכָלָה וּמְחַתָּה פִּיהָ וְגו'. כָּל שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם מִמָּרָה, שְׁעֲרָקֵי הַדָּם שֶׁל הַלֵּב, מִיַּד כְּשֵׁרוֹאִים מָרָה, כָּלֵם בּוֹרְחִים מִלְּפָנֶיהָ.

וְכָל הָעֲרִיּוֹת מִתְּכַפְּסִים בַּחֲשָׁךְ בְּדָם שָׁחַר שֶׁל הַטְּחוּל. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְעִבּוּדָה זָרָה וְגְלוֹי עֲרִיּוֹת, גּוֹלָה נִשְׁמָתוֹ בְּכַבֵּד מָרָה טְחוּל, וְדָנִים אוֹתוֹ בְּגִיּוֹנָם. וְשִׁלְשָׁה מְמַנִּים עֲלֵיהֶם – מִשְׁחִית אֶף וְחִמָּה. ט"ו עֲרִיּוֹת הֵם כְּחֻשְׁבוֹן י"ה, וְשִׁשָּׁה אַחֲרֵים כְּחֻשְׁבוֹן ו'. לְפָנֶי שְׁגָלוֹ יִשְׂרָאֵל בְּגָלוֹת וְשִׁכְיִנָּה עִמָּם, צִוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, (ויקרא יח) עֲרוֹת אִמָּךְ לֹא תִגְלֶה. וְהַגְּלוֹת הַזֹּאת הִיא גְלוֹי עֲרוֹת הַשְּׁכִינָה. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (ישעיה ג) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שִׁלַּחְתָּ אִמָּכֶם. וְעַל גְלוֹי עֲרִיּוֹת גָּלוֹ יִשְׂרָאֵל וְשִׁכְיִנָּה בְּגָלוֹת, וְזוֹהִי עֲרוֹת הַשְּׁכִינָה. וְעֲרוֹתָ זֹאת הִיא לִילִית, אִמָּם שֶׁל עֶרֶב רַב. וְעֶרֶב רַב הֵם עֲרִיּוֹת שְׁלָה וְעֲרִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁלֹמְעֵלָה, שְׁעָלְיוֹ נֶאֱמַר (ויקרא יח) עֲרוֹת אֲבִיךָ וְגו' לֹא תִגְלֶה.

וְהֵם הַפְּרִידוֹ בֵּין ה' ה' שֶׁלֹּא תִתְקַרֵּב ו' בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (שם) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה. וְהֵם שְׁכִינָה עֲלִיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה. שְׁבִזְמַן שֶׁהָעֶרֶב רַב, שֶׁהֵם: נְפִילִים גְּבוּרִים עֲמֻלָּקִים רַפְּאִים עֲנָקִים, בֵּין ה' לְה', אֵין רִשׁוֹת לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְקַרֵּב בֵּינֵיהֶם, וְסוּד הַדְּבָר – (ישעיה יט) וְנָהָר יִתְרַב וְיִבֶשׁ. יִתְרַב בְּה' עֲלִיוֹנָה, וְיִבֶשׁ בְּה' תַּחְתּוֹנָה. כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּרְנְסוּ עֶרֶב רַב מו' שֶׁהִיא עֵץ הַחַיִּים. וְלִכְּן אֵין הִתְקַרְבוֹת לוֹ בֵּין ה' ה' בְּזִמְנֵי שְׁעֶרֶב רַב בֵּינֵיהֶם.

וְאֵין רִשׁוֹת לְאוֹת י' לְהִתְקַרֵּב לְה' הַשְּׁנִיָּה. זֶהוּ שְׁכַתוֹב עֲרוֹת כְּלָתְךָ לֹא תִגְלֶה. וְהֵם הַפְּרִידוֹ בֵּין ו' לְה' הָעֲלִיוֹנָה. זֶהוּ שְׁכַתוֹב עֲרוֹת אִשְׁתְּ אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה. שִׁי הִיא אֵב, ה' אֵם, ו' בֵּן, ה' בַּת. וְלִכְּן צִוָּה אֱלֹהֵי ה' עֲלִיוֹנָה. עֲרוֹת אִשְׁתְּ אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה. עֲרוֹת אַחֲוֹתְךָ בַּת אֲבִיךָ – זֶה ה' תַּחְתּוֹנָה. אֶת בַּת בְּנָה וְאֶת בַּת בַּתָּה – הֵם ה"א ה"א, שֶׁהֵם תּוֹלְדוֹת שֶׁל ה'. עֲרוֹת אַחֵי אֲבִיךָ – זֶה יו"ד, שֶׁהוּא תּוֹלְדָה שֶׁל אוֹת י', וְהוּא אַח לְאוֹת י'.

וּמִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטְלוֹ מִשָּׁם, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וּמִשָּׁם יִפְרֹד. הַפְּרִיד נִפְשׁוֹ מִתְּאוֹתָם, וְשָׁם אוֹתוֹ בְּגֵן שְׁלוֹ שְׁהִיא שְׁכִינָה, לְעִבְדָּה – בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וּלְשִׁמְרָה – בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. אִם זָכָה לְשִׁמְרָה אוֹתָהּ, הוּא יִהְיֶה רֹאשׁ עַל אַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, וְיַעֲשֶׂה נָהָר שְׁמֵשְׁקִים עַל יָדוֹ וְלֹא עַל יָדֵי אַחֵר, וּמְפִירִים בּוֹ שֶׁהוּא רַבּוֹן וְשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם.

וְאִם עָבַר עַל הַתּוֹרָה, הֵם מִשְׁקִים מִמְרִירוֹת הָעֵץ שֶׁל רַע שֶׁהוּא יֵצֵר הָרַע. וְכָל הָאִיבָרִים שֶׁהֵם מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, נֶאֱמַר בָּהֶם (שמות א) וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם וְגו'. וַיִּמְרְרוּ – בְּמִרְרוֹת שֶׁל מָרָה. וְלִגְבֵי אִיבָרִים קְדוּשִׁים שֶׁל הַגּוּף שֶׁהֵם מֵצַד הַטּוֹב, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שם טו) וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לְשַׁתֵּת מִים מִמָּרָה וְגו'. כְּגוֹן זֶה אִמְרוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה – בְּקִשְׁיָא. בְּחֶמֶר – בְּקַל וְחֶמֶר. וּבִלְבָנִים – בְּלִבּוֹן הַלֵּכָה. וּבְכָל עִבְדָּה בְּשָׂדֶה – זֶה בְּרִיתָא. אֶת כָּל עִבְדָּתָם וְגו' – זֶה מִשְׁנָה.

אִם שְׁבִים בַּתְּשׁוּבָה, נֶאֱמַר בָּהֶם (שם) וַיִּזְרְהוּ ה' עֵץ, וְזֶה עֵץ הַחַיִּים, וְבוֹ וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם. וְזֶה מִשָּׁה מְשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם יז) וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ. מִטָּה זֶה מִטְּטְרוּן, מֵצַדוֹ חַיִּים וּמֵצַדוֹ מִיתָה. כְּשִׁמְתֵּהֶפֶךְ לְמִטָּה הוּא עֵזֶר מֵצַד הַטּוֹב. כְּשִׁמְתֵּהֶפֶךְ לְנַחֵשׁ הוּא כְּנִגְדוֹ. מִיַּד (שם יד) וַיִּנֶּס מִשָּׁה מִפְּנֵיו.

וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסֻרוֹ בְּיַד מִשָּׁה, וְהִיא תּוֹרָה שְׁבַעל פֶּה, שְׁבָה אֲסוּר וְהִתֵּר. מִיַּד שֶׁהִפָּה בּוֹ בְּסָלַע, לָקַח אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיָדוֹ, וְנֶאֱמַר בּוֹ (שמואל ב-כג) וַיִּרֶד אֵלָיו בְּשַׁבָּט, לְהַכּוֹת אוֹתוֹ בּוֹ. וְשִׁב"ט הוּא יֵצֵר הָרַע נַחֵשׁ, וְהַכּוֹל הוּא בְּגָלוֹת מִחֻמָּתוֹ. וְעוֹד, וּמִשָּׁם יִפְרֹד. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שִׁשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שְׁבִזְמַן שִׁיקַח אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִהַגּוּף הַזֶּה מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, נִפְרֹד מִשָּׁם וְהוֹלֵךְ לְהִיּוֹת רֹאשׁ בְּאַרְבַּע חַיּוֹת, וְנֶאֱמַר בָּהֶם עַל כַּפִּים יִשְׁאוּנְךָ וְגו'.

וַיִּצְוּ ה' אֱלֹהִים וְגו', הָרִי פִּרְשׁוּהָ אֵין צוֹ אֲלֵא עִבּוּדָה זָרָה, שְׁמִשָּׁם אֱלֹהִים אַחֲרִים, וְהִיא בְּכַבֵּד, שְׁמִמְנָה תְּכַבֵּד הָעִבּוּדָה, שֶׁהִיא עִבּוּדָה זָרָה לוֹ, וְהַפֶּבֶר כּוֹעֵס. וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ, כָּל הַכּוֹעֵס כְּאֵלוֹ עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה. זֶהוּ וַיִּצְוּ. עַל הָאָדָם – זֶה שְׁפִיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט) בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ. וְזֶה

וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ. וּמִשָּׁה הוּא בְּדַמוֹתוֹ מִמֶּשׁ, שְׁנֵאמַר
בו לא מִצָּא עֶזְרָא כְּנַגְדּוֹ.

בְּאוֹתוֹ זְמַן וַיִּפֹּל ה' אֱלֹהִים תְּרַדְמָה עַל הָאָדָם. ה'
אֱלֹהִים - אָבָא וְאֵמָא. תְּרַדְמָה - זוּ הַגְּלוּת,
שְׁנֵאמַר בְּהַ (בראשית טו) וְתְרַדְמָה נִפְלָה עַל אַבְרָם.
הַפִּילוֹ עַל מִשָּׁה וַיִּישֶׁן. אֵין שְׁנָה אֶלָּא גְלוּת. וַיִּקַּח
אֶחָת מִצְלַעְתָּיו - מִצְלַעְוֹתָיו שֶׁל מִי? אֶלָּא מֵאוֹתָם
עֲלָמוֹת שֶׁל הַגְּבִירָה נָטְלוּ אָבָא וְאֵמָא אֶחָד מֵהֶם,
וְהוּא צַד לְבָן, יִפְהַ כְּלָבְנָה. וַיִּסְגֹר בְּשַׁר תַּחְתָּנָה - זֶה
בְּשַׁר שְׁנֵאמַר בו (שם ו) בְּשֶׁגֶם הוּא בְּשַׁר. בְּשַׁר שֶׁל
מִשָּׁה אָדָם, וְעָלְיוֹ נֵאמַר פְּנֵי מִשָּׁה כְּפְנֵי חַמָּה, וְלִכְן
(שיר ו) יִפְהַ כְּלָבְנָה בְּרָה כַחַמָּה.

דְּבַר אַחַר וַיִּסְגֹר בְּשַׁר - רְצוֹ לְהִגָּן עָלָיו בְּהַ. זְהוּ
שְׁכַתוֹב וַיִּסְגֹר ה' בְּעַדּוֹ. דְּבַר אַחַר וַיִּסְגֹר -
כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שמות כה) לְעַמַּת הַמְּסַגְרָת, מְסַגְרָת
מִתְקִימָת, שְׁבָה הַגְּבִירָה (יחזקאל מו) יְהִי סָגוֹר שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה.

וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֶּלַע. כֹּאן נִרְמַז סוּד הַיְבוּס,
שְׁאֲמְרוּ בו, כִּיֹּן שְׁלֵא בָנָה, שׁוֹב לֹא יִבְנֶה. זְהוּ
שְׁכַתוֹב (דברים כה) אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו. אָבָל
לְגַבֵּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֵאמַר בו וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים.
אָבָא וְאֵמָא בּוֹנִים אוֹתָהּ אֵלָיו. זְהוּ שְׁכַתוֹב בּוֹנֵה
יְרוּשָׁלַיִם ה'. ו' שְׁהוּא בֶן י"ה, אָבָא וְאֵמָא, עֲלֵיהֶם
נֵאמַר וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֶּלַע. אֲשֶׁר לָקַח מִן
הָאָדָם - זֶה הַעֲמוּד הָאֲמֻצְעִי. וַיִּבְאֶה אֶל הָאָדָם -
הַבִּיָּא אוֹתוֹ אֶל הַצֶּלַע שְׁלָקַח מֵהַ, הַעֲלָמָה שְׁלָה.

וְעָלְיָהּ נֵאמַר (זכריה ב) וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר ה' חוֹמַת
אֵשׁ סָבִיב. וְלִכְן בְּהַר זֶה יִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
עַל יְדֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יְהִי קַיָּם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת,
וְעָלְיוֹ נֵאמַר (חגי ב) גְּדוֹל יְהִי כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה
הָאֲחֵרוֹן מִן הָרֵאשׁוֹן. שְׁהָרֵאשׁוֹן נִבְנָה עַל יְדֵי אָדָם
- וְזֶה עַל יְדֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלִכְן (תהלים קכז) אִם
ה' לֹא יִבְנֶה בֵּית שׁוּא עֲמָלוֹ בּוֹנֵיו בּוּ.

וְכֵן נֵאמַר בְּמִשָּׁה וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֶּלַע, כְּמוֹ
שְׁנֵאמַר (שמות כו) וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִי. צֶלַע
וְדָאֵי מִצַּד שֶׁל חֶסֶד לְבָן, מִשָּׁם נִקְרָאת לְבָנָה. וַיִּסְגֹר
בְּשַׁר תַּחְתָּנָה - בְּשַׁר שְׁהוּא אָדָם מִצַּד הַגְּבִירָה
וְנִכְלָל בְּשִׁנְיָהֶם. בְּאוֹתוֹ זְמַן (שיר ב) שְׁמָלוֹ תַּחַת
לְרָאשֵׁי וַיִּמְיְנוּ תַּחְבָּקְנִי.

סוּף סוּף בְּזְמַן שְׁעָרַב רַב מְעָרְבִים בְּיִשְׂרָאֵל, אֵין
קָרְבָה וַיַּחֲוֹד בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם יְהו"ה. וּמִיָּד
שְׁיַמְחוּ מִהָעוֹלָם, נֵאמַר בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי יְהו"ה אֶחָד וְשִׁמוֹ
אֶחָד. וְלִכְן אָדָם, שְׁהֶם יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לָהֶם יַחֲוֹד
בְּתוֹרָה, שְׁנֵאמַר בְּהַ (משלי ג) עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים
בְּהַ, וְהִיא הַגְּבִירָה מְלִכּוּת, שְׁמִצְדָּה נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל
בְּנֵי מְלָכִים. וְלִכְן אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא טוֹב
הֵיּוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֲעֲשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנַגְדּוֹ. זֶה מִשְׁנָה,
אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ נַעַר, וְהוּא [וְהִיא] שְׁפַחַת הַשְּׁכִינָה.
אִם זָכוּ יִשְׂרָאֵל - הִיא עוֹזֶרֶת לָהֶם בְּגְלוּת מִצַּד שֶׁל
הַתֵּר טְהוֹר כְּשֶׁר. וְאִם לֹא - הִיא כְּנַגְדּוֹ מִצַּד שֶׁל
טָמֵא פְּסוּל אָסוּר. טְהוֹר הַתֵּר וְכָשֶׁר הוּא יֵצֵר הַטוֹב.
פְּסוּל טָמֵא אָסוּר הוּא יֵצֵר הָרַע.

וְאִשָּׁה שְׁיֵשׁ לָהּ דָם טְהוֹר וְדָם נִדָּה מִצַּד שֶׁל הַמִּשְׁנָה
הִיא שְׁמָה אוֹתוֹ וְאִינָה בַת זוּגוֹ, הַיַּחֲוֹד שְׁלוֹ,
שְׁאֵין יַחֲוֹד עַד שְׁעָרַב רַב יַמְחוּ מִהָעוֹלָם. וְלִכְן נִקְבַר
מִשָּׁה מַחוּץ לְאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, וְקְבוּרָתוֹ הִיא מִשְׁנָה,
וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. קְבוּרָתוֹ
מִשְׁנָה שְׁשׁוּלְטַת עַל הַגְּבִירָה, שְׁהִיא קְבֵלָה לְמִשָּׁה
וּמְלָךְ. וְגְבִירָה מִתְּפַרְדַּת מִבְּעֻלָּה. וְלִכְן (משלי ל) תַּחַת
שְׁלוֹשׁ רְגָזָה אֶרֶץ וְכו' תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוּךְ - זְהוּ
עֶבֶד הַיְדוּעַ. וְשְׁפַחָה - זֶה מִשְׁנָה. וְנִכְלָל כִּי יִשְׁבַּע לָחֶם
- זֶה עָרַב רַב. עִם נִכְלָל וְלֹא חֶכֶם.

עוֹד פֶּתַח וְאֵמַר, וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל
חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֶת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם. אוֹי לְעוֹלָם
שְׁהֶם אֲטוּמֵי לֵב וְסִתוּמֵי עֵינַיִם שְׁלֵא מְסַתְּפִלִים
בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים. שְׁוֹדָאֵי חַיַּת הַשָּׂדֶה
וְעוֹף הַשָּׁמַיִם הֵם עֲמֵי הָאֶרֶץ, וְאֶפְלוּ בְּאֵלוֹ, שְׁהֶם
נָפַשׁ חַיָּה, לֹא נִמְצָא בְּהֶם עֶזְרָא [בְּגְלוּת] לְשְׁכִינָה
בְּגְלוּת, וְלֹא לְמִשָּׁה שְׁהוּא עֲמָה, שְׁבְכָל זְמַן שְׁגָלְתָה
שְׁכִינָה לֹא זָז מִמֶּנָּה.

אָמַר רַבֵּי אֶלְעָזָר, וְהָרִי מִי נָתַן מַעֲשֶׂה שֶׁל אָדָם
בְּיִשְׂרָאֵל וּבְמִשָּׁה? אָמַר לוֹ: בְּנֵי, וְאַתָּה
אָמַרְתָּ כֵּךְ? וְכִי לֹא לְמַדְתָּ (ישעיה מו) מִגִּיד מִרְאשִׁית
אֲחֵרִית?! אָמַר לוֹ, כֵּךְ הוּא וְדָאֵי. וְלִכְן מִשָּׁה לֹא מֵת,
וְהוּא נִקְרָא אָדָם, וּבְגָלְלוֹ נֵאמַר בְּגְלוּת הָאֲחֵרוֹנָה
וְלֵאדָם לֹא מִצָּא עֶזְרָא, אֶלָּא כָּלֶם כְּנַגְדּוֹ. וְכֵן נֵאמַר
בְּעַמּוּד הָאֲמֻצְעִי וְלֵאדָם לֹא מִצָּא עֶזְרָא שְׁיּוֹצִיא
שְׁכִינָה מִהַגְּלוּת. זְהוּ שְׁכַתוֹב (שמות ב) וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה

לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׁבַגְלָלִם עֵבֶר עַל מֵאֵמֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְחָטָא בְּסַלְעַ שְׁהִכָּה בּוּ, וְלֹא אָמַר לוֹ אֲלֵא רַק (במדבר כ) וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע, וְהֵם גָּרְמוּ. וְעַם כָּל זֶה, מִחֲשֵׁבָה טוֹבָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה, שֶׁהוּא לֹא קָבַל אוֹתָם, וְנָתַן בָּהֶם אוֹת בְּרִית אֲלֵא לְכַסּוֹת עֲרוֹת אֲבִיו. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ (שם יד) וְאַעֲשֵׂה אִתְּךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְעֲצוֹם מִמֶּנּוּ, וּבַגְלָלִם אָמַר (שמות לב) מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֲמַחֲנוּ מִסְפָּרִי, שֶׁהֵם מְזַרְעֵ עֲמָלֶק שְׁנֵאֲמַר בּוּ (דברים כה) תִּמְחָה אֶת זִכְרֵ עֲמָלֶק, וְהֵם גָּרְמוּ לְשַׁבֵּר אֶת שְׁנֵי הַלּוּחֹת שֶׁל הַתּוֹרָה.

וּמִיָּד – וְתִפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ יִשְׂרָאֵל כִּי עִירַמְם הֵם. בְּשַׁעֲבוֹד שֶׁל מְצַרִּים שֶׁהָיוּ בְּלִי תוֹרָה, וְנֵאֲמַר בָּהֶם (יחזקאל טז) וְאֵת עֵרוֹם וְעֲרִיָּה. וְאִיּוֹב בְּגִלְלַ זֶה אָמַר פְּעַמִּים (איוב א) עָרַם יִצְתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרַם אָשׁוּב שָׁמָּה. מִה שֶׁהָיָה מִשְׁ"ה, הַתְּהַפֵּךְ לְעָרֵב רַב לְשִׁמְ"ה וְלִשְׁנֵינָה. אָשׁוּב שָׁמָּה – כָּאֵן רָמַז שְׁעֵתִיד לְחֲזוֹר בֵּינֵיהֶם בְּגִלוֹת הָאֲחֵרוֹנָה, וְהוֹלֵךְ בֵּינֵיהֶם לְשִׁמְ"ה, וְהוּא אָמַר (שם) ה' נָתַן וְה' לָקַח יְהִי שֵׁם ה' מְבָרֵךְ.

וּבְזִמְנֵן שְׁנֵשְׁבְרוּ שְׁנֵי לּוּחֹת הַתּוֹרָה, וְתוֹרָה שְׁבַעֲלָ פָּה, נֵאֲמַר בָּהֶם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תֵּאֲנָה. הַתְּכַפּוֹ בְּכַמָּה קְלָפוֹת מְעַרְב רַב מִשׁוּם כִּי עִירַמְם הֵם, שְׁלֹא תִתְגַּלֶּה עֲרוֹתָם. וְכַסּוּי שְׁלֵהֶם כְּנָפֵי צִיצִית וְרִצּוּעוֹת הַתְּפָלִין, עֲלֵיהֶם נֵאֲמַר וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וְלֹאֲשֵׁתוֹ כְּתַנּוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם. אֲבָל לְגַבֵּי צִיצִית – וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תֵּאֲנָה וַיַּעַשׂוּ לָהֶם חֲגֵרָת. זֶהוּ (תהלים מה) חֲגוֹר חֲרָבָךְ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר, וְזוֹ קְרִיאַת שְׁמַע שְׁנֵאֲמַר בָּה (שם קמט) רוּמָמוֹת אֵל בְּגֵרוֹנִם. זֶהוּ וַיַּעַשׂוּ לָהֶם חֲגֵרָת.

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים וְגו', כְּשֶׁקָּרְבוּ לָהֶר סִינַי. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (דברים ד) הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וְגו'. וְעָרֵב רַב מִתּוֹ. וְהֵם הָיוּ שְׁאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה (שמות כ) וְאַל יִדְבַר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוֹת, וּמִצָּאוּ אֶת הַתּוֹרָה. וְאַלֶּה הֵם עִמִּי הָאָרֶץ שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם (דברים כז) אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה, בְּגִלְלַ שֶׁהֵם מְצַד אוֹתוֹ שְׁנֵאֲמַר בּוּ אַרְוֹר אֶתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה.

וַחֲרִי כִּמָּה הֵם עָרֵב רַב רְעִים בְּהֵמוֹת וְחִיּוֹת, אֲבָל יֵשׁ עָרֵב רַב מְצַד שֶׁל הַנְּחָשׁ, וַיֵּשׁ עָרֵב רַב

זֹאת הַפַּעַם עֲצָם מְעַצְמֵי וּבִשְׁרֵי מִבְּשָׂרֵי – זֹו שְׁכִינָה נְעָרָה הַמְּאֲרָסָה לְעֵמוּד הָאֲמַצְעֵי, נֵאֲמַר בָּה זֹאת הַפַּעַם וְגו' אֲנִי יִדְעָתִי שֶׁהִיא עֲצָם מְעַצְמֵי וּבִשְׁרֵי מִבְּשָׂרֵי. לְזֹאת וְדֹאֵי יִקְרָא אִשָּׁה – מְצַד עֲלִיּוֹן שֶׁהִיא אִמָּ"א (בִּינָה). כִּי מֵאִישׁ לְקַחָה זֹאת – מְצַד שֶׁל אִבָּ"א (חֲכָמָה) שֶׁהוּא י'. וְכֵן מֹשֶׁה בְּדַמּוֹתוֹ לְמֹטָה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִזְכּוּ יִשְׂרָאֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַת זּוּגוֹ, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל לו) וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם, וְכָתוֹב (יואל א) וּנְבֹאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְגו', וְאַלּוּ הֵם נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת שְׁעֵתִידִים לְהִיּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁפָרְשׁוּהָ אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שִׁיכְלוּ כָּל נְשָׁמוֹת שְׁבַגּוּף, וְאַזְ הַחֲדָשׁוֹת יִבּוּאוּ.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יַעֲבְרוּ עָרֵב רַב מִהָעוֹלָם, וְנֵאֲמַר בְּיִשְׂרָאֵל וּבְמֹשֶׁה, כָּל אֶחָד בְּבַת זּוּגוֹ, וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאֲשֵׁתוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ. שְׁתַּעֲבַר עָרוּהָ מִהָעוֹלָם, שְׁאֵלָה הֵם שְׁגָרְמוּ גְלוֹת, עָרֵב רַב וְדֹאֵי.

וְעֲלֵיהֶם נֵאֲמַר וְהַנְּחָשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְגו'. עָרוֹם לְרַע מִכָּל הַחַיּוֹת שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם, וְהֵם בְּנֵי הַנְּחָשׁ הַקְּדָמוֹנִי שְׁפָתָהּ אֶת חוּהָ. וְעָרֵב רַב וְדֹאֵי הֵם הָיוּ זֶהֱמָא שֶׁהִטִּיל נֶחֶשׁ בְּחוּהָ, וּמֵאוֹתָהּ זֶהֱמָא יִצָּא קִיֵּן וְהָרַג אֶת הֶבֶל רוּעָה צֹאן, שְׁנֵאֲמַר בּוּ בְּשִׁגְם הוּא בְּשֹׁר. בְּשִׁגְם זֶה הֶבֶל. בְּשִׁגְ"ם וְדֹאֵי הוּא מֹשֶׁה. וְהָרַג אוֹתוֹ, וְהוּא הָיָה בֶּן בְּכוֹר שֶׁל אָדָם.

וְעַם כָּל זֶה, מֹשֶׁה, כְּדֵי לְכַסּוֹת עַל עֲרוֹת אֲבִיו, לְקַח אֶת בַּת יִתְרוֹ שְׁנֵאֲמַר בָּה (שופטים א) וּבְנֵי קִינֵי חֲתָן מֹשֶׁה. וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ, לְמָה נִקְרָא קִינֵי? שְׁנֵפָרַד מִקִּיֵּן, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (שם ד) וְחָבַר הַקִּינֵי נִפְרָד מִקִּיֵּן. אַחַר כֵּן רָצָה לְהַחֲזִיר עָרֵב רַב בְּתִשׁוּבָה לְכַסּוֹת אֶת עֲרוֹת אֲבִיו, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה מִחֲשֵׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֵׂה, וְאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הֵם מְגֻזַע רַע, תִּשְׁמַר מֵהֶם. אֵלֶּה הֵם חָטָא שֶׁל אָדָם שְׁאֲמַר לוֹ וּמַעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ. אֵלֶּה הֵם חָטָא שֶׁל מֹשֶׁה וַיִּשְׂרָאֵל.

וּבַגְלָלִם גָּלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת וּגְרָשׁוּ מִשָּׁם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם. וְאָדָם יִשְׂרָאֵל בּוֹדֵאֵי. וּמֹשֶׁה בְּגִלְלָם גִּרָשׁ מִמְּקוֹמוֹ וְלֹא זָכָה לְהַכְּנִס

עֵשָׂה לו הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה. לו - לְעֶצְמוֹ, לו - לְתַקּוּנוֹ, לו - לְהִרְאוֹת כְּבוֹד עֲלִיּוֹן, לו - לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא אֶחָד וְשָׂמוֹ אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד) יְהִיָּה יְהו"ה אֶחָד וְשָׂמוֹ אֶחָד, וְכַתּוּב (תהלים פג) וַיִּדְעוּ כִּי אַתָּה שְׁמֶךָ ה' לְבַדְּךָ.

בְּהִגִּיעַ הַהֶכְפָּא, הֵיכְלוֹת יְדוּעִים, נוֹטָה לְצַד זֶה לְמַעְלָה. נוֹטָה לְיָמִין. סוֹטָה לְשִׂמְאל. יוֹרֵד לְמַטָּה. וְכֵן לְאַרְבַּעַת קְצוּוֹת. מְלַכּוֹת נִפְרָדָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּלְאַרְבַּעַת קְצוּוֹת לִהְיוֹת נֶהָר עֲלִיּוֹן אֶחָד יוֹרֵד לְמַטָּה, וְעוֹשֶׂהוּ לַיָּם הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנוּ מָלֵא. שְׁהָרִי הוּא כּוֹנֵס הַכֹּל וְשׂוֹאֵב אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) אֲנִי חִבְצֶלֶת הַשָּׂרוֹן שׁוֹשֶׁנֶת הָעֵמֶקִים. וְאֵין שָׂרוֹן אֲלֵא מְקוֹם הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁשׂוֹאֵב כָּל מֵימֵי הָעוֹלָם, שֶׁמוֹצִיא וְשׂוֹאֵב וּמְאִיר [וְנִכְנָסִים בּוֹ]. מִשׁוֹם כֶּף זֶה מוֹצִיא וְזֶה שׂוֹאֵב, מְאִיר [זֶה בְּזֶה בְּדַרְכֵי יְדוּעוֹת [נְחָלִים רַעַב עֲלִיּוֹן], וְאֵז כְּתוּב עֲלֵיהֶם (משלי כד) בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בַּיִת, וְעַל זֶה בַּיִת בְּרֵאשִׁית [נ"א וְעַל זֶה בַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם מֶלֶךְ סֵתֶם] [בַּיִת עֲלִיּוֹן נִבְנָה בְּחֻכְמָה, וְכֵן אֶף כֶּף הַתַּחְתּוֹן]. אֲבָל בַּיִת עֲלִיּוֹן הַגָּדוֹל - יֵשׁוּב הָעוֹלָם. מֶלֶךְ סֵתֶם - בַּיִת תַּחְתּוֹן.

וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בְּאַלְהִים (תהלים סג), [כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת גְּבוּרָה] עֲלִיּוֹנָה לְאַחֲזוֹ בּוֹ תַחַת רֵאשׁוֹ וּלְקַרְבּוֹ בְּחִדּוּהָ לִהְיוֹת הַכֹּל אֶחָד. וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בְּאַלְהִים - שְׂמִחָה, אֹר [בְּאֹר] [שְׂמִאִיר] שֶׁהוֹצִיא בְּשִׁבִיל אֶחָד טָמִיר וְגִנּוּז וְנִכְנָס בּוֹ בְּשָׁנִים שֶׁהֵם אֶחָד, וְעַל זֶה הָעוֹלָם נִתְקַן בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בְּאַלְהִים - עוֹלָם [אֹר עֲלִיּוֹן] הַתַּחְתּוֹן שֶׁמִּחַ בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן [נ"א נִסְתָּר אוֹתוֹ שֶׁשָּׁלַח] עִמָּךְ [שְׂמִחָה שֶׁשׁוֹפְעַת וַיּוֹצֵאת בְּאֵיזָה מְקוֹם שְׂמִחָה? בְּאַלְהִים. בּוֹ שְׂמִחָה, בּוֹ שׁוֹלַח] חַיִּים לְכֹל. נִקְרָאִים חַיֵּי הַמֶּלֶךְ. זֶה עֶקֶר הַבַּיִת. בַּיִת זֶה בּוֹנֶה בַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם וּבּוֹנֶה הָעוֹלָם. וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֲלֵהִים, ב' רֵאשִׁית. רֵאשִׁית חֻכְמָה כְּשֶׁכּוֹנֵס הַכֹּל לְתוֹכוֹ וְנִעֲשֶׂה יָם גָּדוֹל לְשֵׁאֵב הַכֹּל.

יָם שֶׁקָּפְאוּ מֵימָיו שׂוֹאֵב כָּל מֵימוֹת הָעוֹלָם וְכוֹנֵס אוֹתָם לְתוֹכוֹ, וְהַמֵּים הוֹלְכִים וְשֹׁטִים וְנִשְׂאָבִים בּוֹ, וְזֶה יוֹצֵא מִתּוֹךְ הָעֲלִיּוֹן. וְסִימָן שֶׁל הַסּוּד הַזֶּה - (איוב לח) מִבְּטָן מִי יוֹצֵא הַקֶּרַח, שֶׁמֵימָיו גְּלוּדִים [קְפוּאִים] בּוֹ לְשֵׁאֵב אַחֲרֵים.

מִצַּד שֶׁל אֲמוֹת עַפּוּ"ם שְׂדוּמִים לְחִיוֹת וּבְהֵמוֹת הַשָּׂדֵה, וַיֵּשׁ עָרַב רַב מִצַּד שֶׁל מְזִיקִים, שֶׁנִּשְׁמָתָם שֶׁל רְשָׁעִים הֵם מְזִיקִים שֶׁל הָעוֹלָם מִמֶּשׁ, וַיֵּשׁ עָרַב רַב שֶׁל שָׂדִים וְרוּחֹת וְלִילִין, וְהַכֹּל מְעַרְבָּבִים בִּישְׂרָאֵל, וְאֵין בְּכֹלָם מְקַלָּל כְּעִמְלָק, שֶׁהוּא נֶחֱשׂ רַע אֶל אַחֵר. הוּא גְלוּי לְכֹל הָעֲרִירוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, רוֹצֵחַ הוּא, וּבֵת זוּגוֹ סֵם מוֹת עֲבוּדָה זָרָה, וְהַכֹּל סִמָּא"ל. וַיֵּשׁ סִמָּא"ל וַיֵּשׁ סִמָּא"ל, וְלֹא הַכֹּל שׂוֹיִם. אֲבָל אוֹתוֹ צַד שֶׁל הַנְּחָשׁ הוּא מְקַלָּל עַל הַכֹּל.

וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה. כָּאֵן רָמַז לוֹ שֶׁעֲתִיד לְהַחְרִיב בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ וּלְבַכּוֹת בּוֹ אֵיכָּה. זֶהוּ שְׂפָתוֹב (איוב א) אֵיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָד. א"י כ"ה. וְלַעֲתִיד לְבֹא עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַעַר כָּל הַמֵּינִים הָרָעִים מִהָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (ישעיה כה) בְּלַע הַמּוֹת לְנִצָּחַ. וְאֵז שָׁב הַכֹּל לְמְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשָׂמוֹ אֶחָד.

שְׁנִינּוּ, כָּל שְׁלֵמָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, בְּמֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שָׁלוֹ, בְּמֶלֶךְ [ס"א בְּנִקְבוֹת הַמֶּלֶךְ] סֵתֶם בְּנִקְבָה מְלָה [מֶלֶךְ] תַּחְתּוֹנָה בְּעֲלִיּוֹנָה. וְסוּד הַדְּבָר - דִּירָה תַּחְתּוֹנָה לְעֲלִיּוֹנָה שְׂתִיהֵן כְּאַחַת. וְהִינּוּ בַּיִת, שְׂפָתוֹב (משלי כד) בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בַּיִת. כְּתוּב (שיר ג) אֶפְרַיִן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה מְעַצֵּי הַלְּבָנוֹן. אֶפְרַיִן זֶה תִּקּוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן מִהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן.

שָׁעַר שֶׁלֹּא כָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִיָּה נִסְתָּר בּוֹ שְׂמוֹ, וְלֹא [הִיָּה] הוּא שְׂמוֹ נִסְתָּר בְּתוֹכוֹ אֶחָד, וְלֹא עִמָּד דְּבָר, [וְהוּא הִיָּה בְּלִבָּדוֹ] עַד שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹן [שֶׁל הַמַּחְשָׁבָה לְהַעֲמִיד הַכֹּל בְּשִׁבִיל סִמְמָנִים] לְבֵרָא עוֹלָם, וְהִיָּה רְשׁוּם וּבְנוּי וְלֹא עוֹמֵד, עַד שֶׁהִתְעַטֵּף בְּעִטּוֹף אֶחָד שֶׁל זֶהר [עֲלִיּוֹן שֶׁל מַחְשָׁבָה] וּבְרֵא עוֹלָם [נ"א יָמִין שֶׁל הָעוֹלָם הַקְּדָמוֹן], וְהוֹצִיא [אֵילָנוֹת] אֲרָזִים עֲלִיּוֹנִים גְּדוֹלִים מֵאוֹתוֹ הָאֹר [וְזִיו גְּדוֹל] זֶהר עֲלִיּוֹן [נ"א אֶחָד שֶׁל זֶהר יָמִין הָעֲלִיּוֹן], וְשֵׁם מְרַכְּבָתוֹ עַל עֲשָׂרִים וְשֵׁתִים אוֹתִיוֹת רְשׁוּמוֹת, שֶׁנִּחְקְקוּ בְּעֶשֶׂר אֲמִירוֹת וְהִתְיַשְׁבוּ. זֶהוּ שְׂפָתוֹב מְעַצֵּי הַלְּבָנוֹן, וְכַתּוּב (תהלים קד) אֲרָזִי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע. [שְׁהָרִי מֵאֵלוֹ עָשָׂה אֶת הָאֶפְרַיִן הַהוּא].

החוצָה] [נ"א אחר שְׂיוּצָאִים בְּזֶה] [ונ"א נָהַר שְׂיוּצָא בְּה"א עֲלִיוֹנָה] [אור שְׂשׁוּפֵעַ וְיוּצָא בְּזֶה] וּמוּצִיא קוֹל מְתוּכוֹ, וְזֶה נִקְרָא קוֹל הַשּׁוֹפָר. וְהִינּוּ בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם [וְהוּא] שֶׁהוּא קוֹל הַשּׁוֹפָר [נ"א וְהוּא הַשּׁוֹפָר]. וְשָׁמַיִם שׁוֹלְטִים בְּחַיֵּי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן עַל הָאָרֶץ. וְסִימָן לְדַבָּר – בֶּן יִשִׁי ח"י עַל הָאֲדָמָה. שֶׁחַיִּים תְּלוּיִים בְּבֶן יִשִׁי [וּבְנֵי אִי] מְשֻׁפָּעִים לוֹ]. וּבָהֶם שׁוֹלֵט בְּכָל, וְהָאָרֶץ נְזוּנִית מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֵת הָאָרֶץ. וְאִי הַתּוֹסֵפָה לְשֵׁלֵט בְּמִזְנוֹת עַל הָאָרֶץ.

א"ת לְמַעַלָּה, וְהוּא כַח שֶׁל כָּל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁהוּצִיא א"ת א' ת' אֱלֹהִים זֶה, וְנִתְּנָה לְשָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ג) בְּעֶטְרָה שֶׁעֲטָרָה לוֹ אָמוּ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ. וְהִינּוּ אֶת הַשָּׁמַיִם – לְהַכְלִיל זֶה בְּזֶה וּלְחַבֵּר אוֹתָם זֶה בְּזֶה לְהִתְקַיֵּם כְּאֶחָד בְּאוֹתָם חַיֵּי הַמֶּלֶךְ, מֶלֶךְ סֵתֶם, לְהַזִּין מִמֶּנּוּ שָׁמַיִם. וְאֵת הָאָרֶץ – חֲבוּר שֶׁל זָכַר וּנְקִבָה שֶׁנֶּחֱקְקוּ בְּאוֹתֵיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְחַיֵּי הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּשְׁפָּעוּ מֵהַשָּׁמַיִם, שֶׁהַשָּׁמַיִם מְשֻׁפָּעִים לָהֶם לְקַיֵּם אֶת הָאָרֶץ וְכָל אוֹכְלוֹסִיָּה.

הַקְּרָח הַזֶּה יָם שְׂקוּפָא, לֹא שׁוֹפָעִים מִיָּמֵי אֱלֹא בְּשָׁעָה שֶׁחֲזַק הַדְּרוֹם מְגִיעַ אֵלָיו וּמְקַרֵּב אוֹתוֹ אֶצְלוֹ, וְאִזּוֹ הַיָּם שֶׁהָיוּ גְלוּדִים בְּצַד הַצָּפוֹן מִפְּשִׁירִים וְשׁוֹפָעִים, שֶׁהָרִי מְצַד הַצָּפוֹן הַיָּם מְגִלִּידִים, וּמְצַד הַדְּרוֹם הֵם מִפְּשִׁירִים וְשׁוֹפָעִים לְהִשְׁקוֹת כָּל אוֹתָן חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קד) יִשְׁקוּ כָּל חַיֵּי הַיָּם וְגו', וְאֵלּוּ נִקְרָאִים הָרִי בְּתֵר, הָרִי הַפְּרוּד. שְׁכָלֶם מְשָׁקִים כְּשֶׁצַּד דְּרוֹם מִתְחִיל לְקַרֵּב אֵלָיו, וְאִזּוֹ הַיָּם שׁוֹפָעִים. וּבְכַח עֲלִיּוֹן זֶה שְׂשׁוּפֵעַ, הַכֹּל הֵם בְּגִדְלָה וּבְשִׁמְחָה.

בְּשִׁמְחָה שְׂבָה עוֹלָה בְּרִצּוֹן [שֶׁל חֲדוּהָ] מִטְּמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים, מְגִיעַ [וְשׁוֹפָעַ] מִתּוֹכוֹ נָהַר אֶחָד [כְּתֵר טְמִיר], וּכְשִׁמְתַּקְרָבִים זֶה בְּזֶה בְּשִׁבִיל אֶחָד שֶׁלֹּא יָדוּעַ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, וְכֵאֵן הוּא רֵאשִׁית הַכֹּל. וְכִי מֶלֶךְ סֵתֶם, מִהֲרֵאשִׁית הַזֹּאת נִתְקַן וְדוּמָה זֶה לְזֶה.

[**וּבְכַח זֶה**] בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם [סֵתֶם נִקְדָּה נִסְתָּרָת שְׂשׁוּפָעִים מִיָּמֵיהָ וְיוּצָאִים

סדר הלימוד ליום ט תשרי [יום 9 בשנה]

וְאֵת הָאָרֶץ – ו' הוציאָה הָאָרֶץ לְתֵת לָהּ מְזוֹן וְלִהְתְּקִינָה וְלְתֵת לָהּ סִפּוּק שְׂרָאוּי לָהּ. וְאֵת הָאָרֶץ – שְׁלָקַח וְאִ"ו אֵ"ת כְּלָלוֹת שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, וְהָאָרֶץ נִזְוֵנִית. וְהָאָרֶץ כּוֹלֶלֶת אוֹתָם לְתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶת הַיָּם. וְהֵינּוּ סוּד וְאֵת הָאָרֶץ. שְׁכוּנֵסֶת הַכֹּל לְתוֹכָהּ וּמְקַבֶּלֶת אוֹתָם הָאָרֶץ, לְקַחָהּ הָאָרֶץ. וְאֵ"ת – זֶה שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּאֶחָד. אֵ"ת הַשָּׁמַיִם – סוּד שֶׁל שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּאֶחָד.

וּמְקַבֶּלֶת אוֹתָם לְהִזִּין. הַגַּעַת הַדְּבָר בְּהַכְּאֵתוֹ מְצוּיִים. הַיֵּכֶל הַקְּטָרֶת מְצוּי בְּאָרֶץ. כְּשֶׁאֵשׁ לוֹהֶטֶת, שׁוֹפַעַת וּמִתְעוֹרֶרֶת מִשְׁמָאל שְׁאוּחוֹז בָּהּ וְעוֹלָה עֲשָׂן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יט) וְהָרַ סִינִי עֲשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ. זֶה הָאֵשׁ וְזֶה עֲשָׂן. וְכַתּוּב (שם) וְאֵת הָהָר עֲשָׂן. מִתּוֹךְ שֶׁאֵשׁ כְּשִׁירֶדֶת, אַחֲוִיזִים זֶה בְּזֶה עֲשָׂן בָּאֵשׁ, וְאֵז הַכֹּל עוֹמֵד בְּצַד הַשְּׁמָאל, וְהֵינּוּ סוּד (ישעיה מח) אֵף יָדֵי יְסֻדָּה אָרֶץ. וַיִּמְיֵנִי טַפְחָהּ שָׁמַיִם, בְּכַח שֶׁל הַיָּמִין לְמַעְלָה. כְּמוֹ כֵּן נַעֲשׂוּ שָׁמַיִם שֶׁהֵם זָכָר. וְזָכָר בָּא מִצַּד הַיָּמִין, וַיִּנְקְבָה מִצַּד הַשְּׁמָאל.

שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים (ישעיה מ). עַד כָּאֵן עָלוּ הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא לְשֶׁאֵל כְּשֶׁלְּמַעְלָה. שְׁחֻכְמָה נִתְקַנָּה מֵאֵין וְלֹא עוֹמֵדֶת לְשֶׁאֵלָה שֶׁנִּסְתָּרֶת וְעִמְקָה אֵין שִׁיעֵמֵד בָּהּ. כִּיּוֹן שֶׁהַתְּפִשֵּׁט אֹר עִמְק, אֵז אֹרֹו עוֹמֵד לְשֶׁאֵלָה אֵף עַל גַּב שֶׁהוּא נִסְתָּר מֵהַכֹּל שֶׁלְּמַטָּה, וְקוֹרְאִים לוֹ עַל פִּי שֶׁאֵלָה מִי. מִי בָרָא אֱלֹהִים.

וְהֵינּוּ סוּד שְׂאֵמְרָנוּ (איוב לח) מְבֻטָּן מִי יֵצֵא הַקְּרַח. מְבֻטָּן מִי וְדָאִי [יֵצֵא הַקְּרַח], אוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד לְשֶׁאֵלָה. וְאֵין לְשֶׁאֵל מֵה לְמַעְלָה וּמֵה לְמַטָּה, אֵלֹא לְשֶׁאֵל מְקוּם שִׁוְצָאִים לְדַעַת, וְלֹא לְדַעַת אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי לֹא יִכּוֹלִים. אֵלֹא עוֹמֵד לְשֶׁאֵלָה וְלֹא לְדַעַת בּוֹ.

בְּרֵאשִׁית ב' רֵאשִׁית, רֵאשִׁית מֵאֵמֵר הוּא. אוֹ נֵאמֵר שֶׁבְּרֵאשִׁית הוּא מֵאֵמֵר. אֵלֹא עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא וְהַתְּפִשֵּׁט כַּחוֹ וְהַכֹּל נִסְתָּר בּוֹ, בְּרֵאשִׁית הוּא וּמֵאֵמֵר הוּא. כִּיּוֹן שֶׁיֵּצֵא וְהַתְּפִשֵּׁט מִמֶּנּוּ צְבָאוֹת, נִקְרָא רֵאשִׁית, וְהוּא מֵאֵמֵר בְּלִבְדּוֹ. מִי שֶׁאֵלָה אוֹתוֹ שֶׁבְּרָא אֱלֹהִים. אַחַר כְּשֶׁהַתְּפִשֵּׁט

וְסוּד שֶׁל אֱלֹהִים עֲלִיּוֹן עָשָׂה שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְקִיּוּם. וְהוֹצִיא אוֹתָם כְּאֶחָד בְּכַח שֶׁלְּמַעְלָה הֵרֵאשִׁית שֶׁל הַכֹּל. כְּמוֹ זֶה סוּד עֲלִיּוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה. וְהֵאֲחִירוֹן הַזֶּה עָשָׂה שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְמַטָּה.

וְסוּד שֶׁל הַכֹּל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם וּבְרָאוּ עוֹלָמוֹת, זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְזֶה הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. זֶה כְּמוֹ זֶה. זֶה בְּרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ, וְזֶה בְּרָא שָׁמַיִם וְאָרֶץ. וְעַל זֶה שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם. זֶה הוֹצִיא שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְזֶה הוֹצִיא שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְהַכֹּל בְּכַח שֶׁל הֵרֵאשִׁית הָעֲלִיּוֹנָה.

יּוֹרֵד הָעֲלִיּוֹן בַּתַּחְתּוֹן וּמִתְמַלֵּא בְּדֶרֶךְ שֶׁל דְּרָגָה אַחַת שְׁשׁוֹרָה עָלֶיהָ. כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ שְׁבִיל נִסְתָּר וְטָמִיר וּגְנוּז לְמַעְלָה, פָּרֵט לְשְׁבִיל אַחַד דְּקִיק. וְדֶרֶךְ אַחַת. אוֹתוֹ שֶׁלְּמַטָּה דֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) וְאַרְחַ צְדִיקִים כְּאוֹר נִגְהָ. וְאוֹתוֹ שֶׁלְּמַעְלָה שְׁבִיל דְּקִיק, כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב (איוב כח) נְתִיב לֹא יִדְעוּ עֵיט. וְסוּד שֶׁל הַכֹּל – (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בֵּינֵם דֶּרֶךְ וּבִמַיִם עֲזִים נְתִיבָהּ. וְכַתּוּב (תהלים עז) בֵּינֵם דֶּרֶכְךָ וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים. הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, כְּשֶׁמִּתְמַלֵּא וּמִתְעַבֵּר כְּמוֹ נִקְבָה שֶׁמִּתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר, מוֹצִיאָה שְׁנֵי בָנִים כְּאֶחָד, זָכָר וְנִקְבָה, וְהֵם שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

מִמִּימֵי הַשָּׁמַיִם נִזְוֵנִית הָאָרֶץ וּמִימֵי נִשְׁפָּכִים לְתוֹכָהּ, אֵלֹא שֶׁעֲלִיּוֹנִים זָכָר וְתַחְתּוֹנִים נִקְבָה. וְהַתַּחְתּוֹנִים נִזְוֵנִים מִן הַזָּכָר. וּמֵי תַחְתּוֹנִים קוֹרְאִים לְעֲלִיּוֹנִים כְּנִקְבָה שֶׁפְּתוּחָהּ לְזָכָר וְשׁוֹפְכַת מֵי כְּנִגְד מֵי שֶׁל הַזָּכָר לְעֲשׂוֹת זֵרַע. וְהַנִּקְבָה נִזְוֵנִית מִן הַזָּכָר. זֶהוּ שֶׁכַּתּוּב וְאֵת הָאָרֶץ, בַּתּוֹסֶפֶת וַי"ו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

בְּתוֹב (ישעיה מ) שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים וְגו'. הָאוֹתִיּוֹת נִחְקְקוּ בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַכֹּל, בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הָעֲלִיּוֹן וּבְמַעֲשֵׂה שֶׁל הַתַּחְתּוֹן. אַחַר כֵּךְ נִרְשְׁמוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנִחְקְקוּ בְּכַתּוּב. ב' בְּרֵאשִׁית בְּרָא. א' אֱלֹהִים אֵת. ב' רֵאשִׁית בְּרָא וְדָאִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּי"ת בְּרָא, וְדָאִי בְּכַח עֲלִיּוֹן. ב' נִקְבָה. א' זָכָר. כְּמוֹ שֶׁב' בְּרָא וְדָאִי בְּכַח שֶׁלְּמַעְלָה, כֵּךְ א' הוֹצִיא אוֹתִיּוֹת הַשָּׁמַיִם כְּלָלוֹת שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת. ה' הוֹצִיא שָׁמַיִם לְתֵת לָהֶם חַיִּים [וְלִהְשָׁקוֹת] וְלִהְשָׁרִישׁ אוֹתוֹ.

הכל הִיָּה בְּאֶרֶץ נִסְתָּר וְלֹא הִתְגַּלָּה, וְכַח וְתִקְףָּ וּמִים קְפוּאִים בְּתוֹכָהּ, וְלֹא זָרְמוּ וְלֹא הִתְפַּשְׁטוּ, עַד שֶׁהָאִיר עָלֶיהָ הָאֹר שְׁלֹמְעֵלָה, וְהָאֹר הִכָּה בְּקִרְיֶשָׁה וְהִפְשִׁירוּ צְבָאוֹתֶיהָ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר. זֶהוּ אֹר רֵאשׁוֹן עֲלִיּוֹן שֶׁהָיָה מִקֶּדֶם לְכֵן.

וּמִכָּאן יֵצְאוּ כָּל הַצְּבָאוֹת וְהַכּוֹחוֹת, וְהָאֶרֶץ הִתְבַּשְׁמָה וְהוֹצִיָּאָה צְבָאוֹתֶיהָ אַחֵר כֶּף. כִּיּוֹן שֶׁהָאִיר [וַיִּרְדָּ], הִיָּה עוֹלָה אֹרוֹ מְסוּף הָעוֹלָם עַד סוֹף הָעוֹלָם. כְּשֶׁהִסְתַּכַּל בְּרִשְׁעֵי הָעוֹלָם, נִגְנְזוּ וְנִטְמְנוּ, וְלֹא יֵצְא אֶלָּא בְּשִׁבְלֵיו הַנִּסְתָּרִים שֶׁלֹּא הִתְגַּלוּ.

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב. שְׁנִינּוּ, כָּל חֲלוֹם שְׁעוֹמֵד בְּקִיּוֹם שֶׁל כִּי טוֹב, שְׁלוֹם הוּא לְמַעַלָּה וְלִמְטָה. רָאָה אוֹתוֹתָיו, כְּפִי דְרָכּוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד. רָאָה ט' - טוֹב לוֹ, טוֹב לְחֲלוֹמוֹ, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה פְּתָחָה בּוֹ כִּי טוֹב. מֵאִיר מְסוּף הָעוֹלָם לְסוֹף הָעוֹלָם. ט' טוֹב. טוֹב הוּא טוֹב אֹר בְּשִׁלְמוֹת.

מ' תְּשִׁיעֵי שֶׁל הַכֹּל. אוֹת שְׁמֵאִיר מְעֲלִיּוֹן רֵאשִׁית וְנִכְלָל בּוֹ וְנִעֲשֶׂה בְּסִתְרָה שֶׁל נִקְדָּה סוּד שֶׁל י' שֶׁהִיא נִקְדָּה אַחַת. ו' מִכּוּחוֹ יֵצְא. בּוֹ נִעֲשֶׂה שְׁמִים. כְּשֶׁהִסְתִּיתִים בְּנִקְדָּה אַחַת וְנִגְנְזוּ פְּנִימָה, הָאִירָה ב'. מִמֶּנָּה יֵצְאוּ עֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן. עֲלִיּוֹן טְמִיר. הַתַּחְתּוֹן גְּלוּי בְּסוּד שֶׁל שְׁנַיִם, וְעוֹמֵד בְּכַח שְׁלֹמְעֵלָה.

וְזָהוּ טו"ב. שֶׁלֹּשׁ הָאוֹתוֹת הִלְלוּ טו"ב נִכְלָלוּ אַחֵר כֶּף לְצַדִּיק הָעוֹלָם שְׁכוּלֵל הַכֹּל לְמַעַלָּה וְלִמְטָה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (שם ג) אָמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב. בְּגִלְלָה שְׁאוֹר עֲלִיּוֹן כְּלוּל בּוֹ, שְׁכָתוֹב (תהלים קמה) טוֹב ה' לְכֹל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. לְכֹל כְּתוֹב, זֶה סֵתֵם שֶׁל הַדְּבָר בְּשִׁבְלֵי לְהָאִיר יוֹם אֶחָד שְׁמֵאִיר לְכֹל, עֲלִיּוֹן עַל הַכֹּל. עַד כָּאֵן סֵתֵם הַדְּבָרִים.

השלמה מההשמטות (סימן ז"ך)

לְמָה בִּי"ת דּוּמָה? לְאָדָם שְׁנוּצָר בְּחֻכְמָה, שְׁסֵתוֹם מִכָּל צַד וּפְתוּחַ מִלְּפָנָיו, וְהָאֶלֶף פְּתוּחָה מֵאַחֲרָיו. רוּצָה לוֹמַר, כִּי הִיא פְּתוּחָה לְקַבֵּל מִן הַכֶּתֶר, וַיֵּשׁ לָהּ פְּתַח לְהַשְׁפִּיעַ לְאַחֲרִים: ע"כ.

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים - סוּד שֶׁל רֵאשִׁית עֲרִיסְתְּכֶם חֲלָה תְרִימוּ תְרוּמָה. זוֹ

וְהַשְׁתַּכְּלֵל, נִעֲשֶׂה י"ם וּבְרָא לְמִטָּה. וְהַכֹּל עֲשֶׂה כְּמוֹ אוֹתוֹ מִמֶּשׁ שְׁלֹמְעֵלָה. זֶה כְּנִגְדֵּי זֶה וְזֶה כְּמוֹ זֶה, וְשִׁנְיָהֵם ב'.

כְּתוֹב (שיר א) עַד שֶׁהִמְלִיךְ בְּמִסְבּוֹ. בְּמִסְבּוֹ - לְהִתְיָשֵׁב בְּמַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה. בְּסוּד שֶׁל אוֹתָהּ חֲבֵרוֹת וְתַפְנוּק שֶׁל אוֹתָהּ חֲבִיבוֹת שְׁבַעֲדָן הָעֲלִיּוֹן בְּאוֹתוֹ שְׁבִיל שְׁנִסְתָּר וְנִגְנְזוּ וְלֹא נוֹדַע, וּמִתְמַלֵּא מִמֶּנּוּ וַיּוֹצֵא בְּנִחְלִים יְדוּעִים. נִרְדִּי נִתַּן רִיחוֹ - זֶה מְלִיךְ תַּחְתּוֹן. שְׁבָרָא עוֹלָם שְׁלֹמְטָה כְּמוֹ שְׁלֹמְעֵלָה, וּמַעַלָּה רִיחַ טוֹב עֲלִיּוֹן לְשִׁלְטַן וְלַעֲשׂוֹת, וַיְכוּל וְשׁוֹלֵט וּמֵאִיר בְּאוֹר עֲלִיּוֹן.

בְּשִׁנֵּי גּוֹנִים נִבְרָא הָעוֹלָם, בְּיָמִין וּבְשִׁמְאֵל, בְּשִׁשָּׁה יָמִים עֲלִיּוֹנִים. שִׁשָּׁה יָמִים נִעֲשֶׂה לְהָאִיר, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (שמות לא) כִּי שִׁשַּׁת יָמִים עֲשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְאֵלֶּה חֲפָרוֹ דְרָכִים וְעָשׂוּ שְׁשִׁים נִקְבִים לְתֵהוֹם רְבָה, וְאוֹתָם שְׁשִׁים נִקְבִים לְהַעֲלוֹת מִי הַנִּחְלִים לְתוֹךְ הַתְּהוֹם. וְעַל זֶה [הָרִי שְׁנִינּוּ] הַשִּׁיתִין מִשִּׁשַּׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית נִבְרָאוּ, וְהֵם הָיוּ שְׁלוֹם הָעוֹלָם.

וְהָאֶרֶץ הִיָּתָה תֵהוֹ וְבָהוּ, הַפְּסִלַת הַטְּמוּנָה בְּתוֹךְ קְלִיטָתוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּהַתְּחַלָּה וְלֹא הִתְקַיְמָה. הִיָּתָה כְּבָר וְאַחֵר כֶּף הַתְּקִימָה. בְּאַרְבַּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתוֹת נִחְקַק הָעוֹלָם וְהַתְּקִים, וְכֹלֶם עֲטוּר שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ. כְּשֶׁמְצַטְרָפוֹת, עוֹלוֹת בְּאוֹתוֹת אוֹתוֹת לְמַעַלָּה וַיּוֹרְדוֹת לְמִטָּה, מִתְּעַטְרוֹת בְּעַטְרוֹת בְּאַרְבַּעַת צַדִּי הָעוֹלָם וַיְכוּל הָעוֹלָם לְהַתְּקִים. וְאֵלֶּה מִתְּקִימִים בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם [נ"א הַמְּלִיךְ]. הַדְּפוּס שֶׁל הַקְּלִיטָה בְּאֵלֶּה מְצוּיִים כְּחוֹתֵם הַחֹתְמָת. נִכְנָסוּ וַיֵּצְאוּ אֶת אוֹת וְנִבְרָא הָעוֹלָם. נִכְנָסוּ לְתוֹךְ הַחֹתֵם וְהַצְּטְרָפוּ וְהַתְּקִים הָעוֹלָם.

בְּמִקְלָ שֶׁל הַנֶּחֶשׁ הַגְּדוֹל הִכּוּ וְנִכְנָסוּ תַּחַת נִקְבֵי הָעֶפֶר אֶלְף וְחֻמֶּשׁ מֵאוֹת אֲמוֹת. אַחֵר כֶּף תְּהוֹם רְבָה הִיָּה עוֹלָה בַּחֲשָׁךְ, וְהַחֲשָׁךְ כְּסָה הַכֹּל, עַד שֶׁיֵּצְא אֹר וּבִקְעַת בַּחֲשָׁךְ וַיֵּצְא וְהָאִיר, שְׁכָתוֹב (איוב יב) מִגְּלָה עֲמָקוֹת מְנִי חֲשָׁךְ וַיֵּצְא לְאוֹר צִלְמוֹת.

מִים נִשְׁקָלוּ בְּמִשְׁקַל אֶלְף וְחֻמֶּשׁ מֵאוֹת בְּאַצְבָּעוֹת. שֶׁלֹּשׁ נִטְפוֹ לְתוֹךְ הַמִּשְׁקָל. חֲצִי מֵהֶם לְקִיּוֹם, וְחֲצִי שְׁנִכְנָסוּ לְמִטָּה. אֵלּוּ עוֹלִים וְאֵלּוּ יוֹרְדִים. כִּיּוֹן שֶׁעָלוּ בְּעֲלִית הַיָּד, עֲמַד הַמִּשְׁקָל בְּדָרֶךְ יִשָּׁר וְלֹא סָטָה לְיָמִין וְלֹא לְשִׁמְאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה מ) מִי מִדָּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים וְגו'.

ה' - זה קול עליון שממנה על המים ששופעים מדרגה לדרגה עד שמתכנסים למקום אחד בכנוס אחד. אותו קול עליון שולח את אותם המים בדרכס, כל אחד ואחד כפי דרכו. כמו בעל הגן הזה שממנה על מים לשלחם לכל מקום ומקום פראוי לו, כך קול ה' ממנה על המים.

אל הכבוד הרעים - כמו שנאמר (איוב כו) ורעם גבורתו מי יתבונן. זה צד שבא מגבורה ויוצא ממנו. דבר אחר אל הכבוד הרעים - זה הימין שיוצאת ממנו שמאל. ה' על מים רבים - ה' זה חכמה עליונה שנקראת יו"ד. על מים רבים - על אותו עמק נסתר שיוצא ממנו, כמו שנאמר (תהלים עז) ושבילך במים רבים.

רבי שמעון פרש את המחלקת ואמר, פתח הפסוק ואמר כתוב (שמות כה) לעמת המסגרת תהיין הטבעת [ל]בתים לבדים. מי אותה מסגרת? זהו מקום סגור שלא פתוח חוץ מאשר בשביל דקיק אחד שנודע בגניזות אצלו, ובגללו התמלא ורשם שערים להדליק נרות. ובגלל שהוא מקום גנוז ונסתר, נקרא מסגרת, וזהו העולם הבא. ואותו העולם הבא נקרא מסגרת.

תהיין הטבעת - אלו טבעות עליונות שנאחזו זו בזו, מים מרוח, ורוח מאש, ואש ממים. כלם נאחזו זו בזו ויוצאים זו מזו בטבעות הללו, וכלם מסתכלים לאותה מסגרת, שבה נאחזו לאותו אור עליון להשקותם ונאחזים בו.

בתים לבדים - הטבעות הללו הם עליונים, בתים ומקומות לבדים שהם מרפכות שלמטה, בגלל שזה בא מצד האש, וזה מצד המים, וזה מצד הרוח, וכן כלם, כדי להיות מרפכה לארון. ועל זה, מי שמתקרב, מתקרב בבדים הללו ולא במה שלפנים. לך לך אומרים לנזיר סביב סביב, לפרם אל תתקרב. פרט לאלו הראויים לשמש בפנים, להם נתנה רשות להעלות, לשמש ולקרב, ועל זה כתוב (במדבר א) והזר הקרב יומת.

ב' של בראשית היא גדולה. ר' יוסי שאל אותו ואמר, ששת ימי בראשית הללו ששנינו מהם? אמר לו, הינו מה שכתוב (תהלים קד) ארזי לבנון אשר נטע. כמו שהארזים הללו יוצאים מן לבנון, כך גם אותם ששה ימים יוצאים מן בראשית.

חכמה עליונה שהיא ראשית. ב' בית העולם להיות משקה מאותו נהר שנכנס בו, סוד הכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. ונהר - שכוונס את הכל מהעמק העליון ולא פוסקים מימיו לעולמים להשקות את הגן.

ואותו עמק עליון בית ראשון, בראשית, הסתימו בו האותיות בשביל דקיק אחד שגנוז בתוכו. ומתוך אותו העמק יצאו שני כחות, שכתוב את השמים. לא כתוב שמים אלא השמים, מתוך אותו עמק הנסתר מהכל. ואת הארץ - סתר זה הוציא את הארץ הזאת.

אבל בכלל של השמים היתה. ויצאו כאחד דבוקה בצדו זה בזה. כשהאיר ראשית הכל, שמים לקחו אותה והושיבו אותה במקומה, שכתוב ואת הארץ. ואת - כלל האותיות שהם א"ת. כשחזרה הארץ לשבת במקומה ונפרדה מצד השמים, היתה תורה ובוהה לדבק בשמים כאחד כמו [ככתחלה] בהתחלה, משום שראתה את השמים מאירים והיא חשוכה. עד שאור עליון יצא עליה והאיר לה, ושבה במקומה להסתכל בשמים פנים בפנים. ואז התתקנה הארץ והתבשמה.

יצא אור בצד ימין וחשך בצד שמאל, והפרידם אחר כך כדי להכליל זה בזה. זהו שכתוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ואם תאמר שהיתה ממש הבדלה - לא! אלא היום בא מצד האור שהוא ימין, ולילה מצד החשך שהוא שמאל, וכשיצאו כאחד, הפריד אותם. והבדלה היתה מצדו להסתכל פנים בפנים ולהדבק זה בזה להיות הכל אחד.

והוא נקרא יום וקורא לו יום, והיא נקראת לילה, כמו שנאמר ויקרא אלהים לאור יום וגו'. מה זה ולחשך? זהו החשך שאוחז את הלילה שאין לה אור מעצמה [והיא נקראת לילה, שכתוב ולחשך קרא לילה, בגלל שאוחז בה החשך ואין לה אור מעצמה]. ואף על גב שבאה מצד של האש שהיא חשך. אבל חשך, עד שמואר מצד היום, יום מאיר ללילה, ולילה לא מאיר עד זמן שכתוב (תהלים קלט) ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה.

רבי אלעזר קפץ בתחלה ודרש, (שם כט) קול ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים. קול

א"ת השמים, שמשמע שהשמים הוציאו את, בכח של סוד אלהים חיים אחר שראשית הוציא אותו.

בין שזה הוציא הכל, והכל התישב במקומו כאחד, טבעת זו האחרונה נעשתה ראשית, ובראשית הזו הוציא אורות עליונים, והשקה אור והתחילו מים להשפיע כנגד למטה. ועל זה בראשית ודאי ברא אלהים. בו ברא עולם התחתון, בו הוציא מאורות, בו נתן כח לכל.

רבי יהודה אמר, על זה כתוב (ישעיה י) היתפאר הגרזן על החצב בו. השבח של מי – לא של האמן הוא? כך בראשית הזאת ברא אלהים עליון את השמים – השבח של מי? של אלהים הוא! אמר רבי יוסי, זה שכתוב (דברים ה) אשר לו אלהים קרבים אליו. קרבים? קרוב צריך להיות! אלא אלהים עליון. אלהים של פחד יצחק. אלהים אחרון. ומשום כך כתוב קרבים, וגבורות רבות הם שיוצאים מאחד והכל אחד.

השלמה מההשמטות (סימן כ"ט)

והארץ היתה תהו (בראשית א). בזמן שהקדוש ברוך הוא היה בקלפות האלה, היה בונה עולמות ומחריבן, והרי הקימו שאין השפעה בכל העולמות, ונהר שהוא צדיק יחרב ויבש בשני העולמות, בעולם הזה ובעולם הבא. ויש מי שאומר שעלה במחשבתו לבנות עולמות ולהחריבן, ואמר זה מועיל לי וזה לא מועיל לי. אלה שנאמר בהם את השמים ואת הארץ – מועילים לי, והאחרים שנאמר בהם והארץ היתה תהו ובהו, שמראה על עולמות שעלה ברצונו לבנותם ולא עשה אותם – עליהם נאמר תהו ובהו. ובזמן שהקדוש ברוך הוא בקלפות הללו, נאמר בו (איכה ב) סכת בענן לך מעבור תפלה.

תהו וחשך, עליהם נאמר (שמות יד) ויהי הענן והחשך, ואלו קלפות האגוז. המח מבפנים שתלוי [של שלש] לארבעה צדדים זה יהו"ה, שהוא לא מקבל טמאה, כמו שנאמר (ירמיה כג) הלוא כה דברי כאש נאם ה'. מה אש לא מקבלת טמאה, כך שמו לא מקבל טמאה. ובזמן שמתגברות הקלפות הללו ונשברות מהאגוז, התפלה, שהיא

יששת הימים העליונים הללו, הפסוק פרש אותם, שכתוב (דברי הימים-א כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת וגו'. כי כל – זה צדיק. בשמים – זו תפארת. ובארץ – זו פנסת ישראל, כמו תרגומו: שאוחז בשמים ובארץ. כלומר, שיסוד העולם שנקרא כ"ל, הוא אוחז בתפארת שנקרא שמים, ובארץ שנקראת פנסת ישראל.

ועל זה בראשית. ב' ראשית היא [חכמה], כמו שתרגם יונתן בראשית – בחכמה] בגלל שהיא שניה לחשבון, ונקראת ראשית בגלל שכתר עליון זה טמיר הוא ראשון. ועל שלא נכנס בחשבון, הראשית הוא שני. בגלל זה ב' ראשית. ועוד, כמו שחכמה עליונה היא ראשית, גם כך חכמה תחתונה גם היא ראשית, ולכן אין להפריד ב' מן ראשית.

לבראשית קוראים לו מאמר וכך זה. וששה ימים יוצאים ממנו ונקללים בו, ואלה נקראים כמו שאלה האחרים. ברא אלהים – זהו שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. מה זה להשקות את הגן? להשקותו ולקיים אותו ולהסתכל בו בכל מה שצריך.

אלהים – אלהים חיים, שמשמע בראשית ברא אלהים ודאי על ידי אותו נהר כדי להוציא הכל ולהשקות הכל. את השמים – חבור זכר ונקבה פראוי. אחר כך בו נברא העולם למטה, בו נתן כח לכל.

השלמה מההשמטות (סימן כ"ח)

ומנין לנו ששמים הם הקדוש ברוך הוא? שכתוב (מלכים-א ח) ואתה תשמע השמים. האם שלמה מתפלל אל השמים שישמעו תפלתו? אלא שנקרא שמן על שמו. ולמה נקרא שמים? אלא שהוא עגל כמו ראש, ומלמד, המים מימינו ואש משמאלו והוא באמצע, שא מים, מאש וממים, ומכנים ביניהם שלום. בא האש ומצא מצדו מדת האש. בא מים ומצא מצדו מדת המים, והינו (איוב כה) עשה שלום במרומי. מהם השמים? מלמד שגבל הקדוש ברוך הוא אש ומים וטפחן זה בזה, ועשה מהן ראש לדבריו, שנאמר (תהלים קיט) ראש דברך אמת: ע"כ.

שְׂכִינָה, אֲדֹנָי, עוֹלָה לְבַעֲלָהּ שֶׁהוּא יְהוָה, וּמַעֲלָה הַכֹּל. שְׂבֻזְמָן שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מִמֶּנָּה בְּקִלְפוֹת הַלֵּלוּ, הִיא נִקְרָאת עֲנִיָּה יְבֵשָׁה, וְאֵין לָהּ אֵלָּא מֵה שְׂנוֹתָנִים עֲבָדִים בְּחֹשָׁאֵי.

וּבְאֹתוֹ זְמַן שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הַקִּלְפוֹת הַלֵּלוּ, נֹאמֵר (ישעיה ל) וְלֹא יִכְנַף עוֹר מוֹרִיךְ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרִיךְ. וְמֵה שֶׁהִיָּתָה יְבֵשָׁה, נֹאמֵר בְּהָ (שם ו) מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְנִקְרָאת הַבְּרָכָה שְׁלוֹ, הַקָּרְבָן שְׁלוֹ, עוֹלָה שְׁלוֹ שְׁשׂוֹרֶף כָּל הַקִּלְפוֹת הַלֵּלוּ. וְעוֹלָה אֶל הַקְּטֹרֶת הַקְּשׂוֹר שְׁלוֹ, הָעוֹלָה שְׁלוֹ, שְׁכָתוּב (ויקרא ו) זֹאת תוֹרַת הָעֹלָה. הִיא הָעֹלָה – בְּתַפְלַת שְׁחֵרִית, הִיא הָעֹלָה – אֵלָיו בְּתַפְלַת מִנְחָה בְּכַמֵּה רֵיחוֹת וּבְשָׂמִים שֶׁל גֶּן עֵדֵן, שֶׁהִיא גֶן הַתּוֹרָה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שיר ד) גֶּן נְעוּל אַחֲתֵי כָלָה. סְתוּמָה שְׁלֵא נִפְתַּחַת אֵלָּא רַק לְבַעֲלָהּ.

וּבְשִׁיבָא בְּעֹלָה, (תהלים נא) אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח, שֶׁהוּא דֹלֵת עֲלִיוֹנָה נִפְתַּחַת אֵלָיו כְּתָרִים [בְּשִׁנִּי] עֲמוּדֵי אֶמֶת (נצח יהוד) וּמִקְבֵּלַת אוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי זְרוּעוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שיר ב) שְׁמָאלוֹ תַחַת לְרֵאשֵׁי וַיִּמְיֵנוּ תַחֲבֻקְנֵי. יְהוָה יוֹרֵד אֵלֶיךָ, וְזֶהוּ סוּד אֲמִ"ן גִּימְטְרִיא יֵאֱהוּדוֹנָה", שֶׁהוּא חֲבוּר שְׁנֵי שְׁמוֹת בְּאוֹתֵיית, וְלִכְּן גְּדוּל הָעוֹנָה אֲמֵן יוֹתֵר מֵהַמְּבֻרָךְ, בְּזְמַן שֶׁהֵם שְׁנִים בְּרֵאשׁ הַצְּדִיקִים.

אֲבָל כְּשֶׁהֵם בְּרֵאשׁ הַרְשָׁעִים, כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל אוֹמַרְת לָהֶם, (שם א) אֵל תִּרְאֵנִי שְׁאֲנִי שְׁחֵרְחַרְתָּ, מֵאֲלֵה שְׁשׂוֹרִים לְפָתוֹת לְבַנֵּי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִפְתִּים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵגֶל בְּשֵׁשׁ הַשְּׁעוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שמות לב) וַיֵּרָא הָעַם כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה לְרֹדֶת מִן הַהָר, וּבְאֵרוֹה, מֵה זֶה בְּשֵׁשׁ? אֵלָּא בְּשֵׁשׁ שְׁעוֹת עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, כְּדֵי לְהַפְרִידֵם מִשְׁבַּע. זֶה שְׁכָתוּב אַךְ בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר. אַךְ – חֵלֶק בֵּין שֵׁשׁ לְשִׁבַּע.

וְלִכְּן אֲמַרְהָ כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁשְׂזַפְתָּנִי הַשֶּׁמֶשׁ. גִּרְמוֹ שֶׁהִסְתַּלַּק מִמֶּנִּי ו' (תפארת), שֶׁהוּא הַשֶּׁשׁ, וְאוֹר הַשֶּׁשׁ שֶׁהִיָּה מֵאִיר בְּסִתְרָה שֶׁל שֵׁשׁ תְּבוּת, שֶׁהֵם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, בְּנֵי אֲמִי נִחְרוּ בִּי, נִחַר גְּרוֹנָם שֶׁבִטְלוּ קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁנֹּאמֵר בְּהָ (תהלים קמט) רוֹמְמוֹת אֵל בְּגְרוֹנָם, וְלִכְּן שְׁמִנֵי נִטְרָה אֶת הַכְּרָמִים, שֶׁהֵם שְׂאֵר אֲמוֹת עֲרָב רַב. וְלִכְּן כְּרָמֵי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי, וְלִכְּן אוֹתָם עֲרָב רַב מְצַלִּיחִים בְּכָל.

כְּתָנוֹת עוֹר חֲשׂוּכֵי הָעֵינַיִם, שֶׁנֹּאמֵר בְּהֵם (בראשית כז) וַתִּכְהִיךְ עֵינָיו מֵרְאוּת, לְהִסְתַּכֵּל עַל אוֹתָם שֶׁנֹּאמֵר בְּהֵם (יחזקאל א) נִפְתַּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאֵרָאָה מֵרְאוּת אֱלֹהִים, שֶׁהֵם חֲמֵשׁ פְּעָמִים אוֹר שְׁבַמְעָשָׁה בְּרֵאשִׁית, כְּתָנוֹת אוֹר הֵם. וְהָאָרֶץ הִיָּתָה תְּהוֹ. וְהָאָרֶץ – הָרִי אֶחָד, תְּהוֹ – שְׁנַיִם, בְּהוֹ – שְׁלֹשָׁה. חֲשֵׁף – אֲרַבְעָה. תְּהוֹם – חֲמִשָּׁה. וְאֲרַבְעָה הֵם שְׁכָלוּלִים בְּגוּף, וְהֵם אֲרַבְעָה יְסוּדוֹת שֶׁהֵם קִלְפוֹת הָאֲגוּזוֹ, וְלִכְּן וְהָאָרֶץ הִיָּתָה תְּהוֹ. וּבְאֵרוֹה הִיָּתָה – מִקְדָּם לְכֹן, שְׁכָף דֶּרֶךְ הַקִּלְפוֹת שְׁקוּדְמוֹת לְמַח.

וְרוּחַ אֱלֹהִים – זוֹ רוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, מִיָּד שֶׁתְּהֵא מִרְחַפַּת עַל פְּנֵי מֵי הַתּוֹרָה, מִיָּד תְּהִיָּה גְּאֻלָּה. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וַיִּשְׁלַחֵהוּ ה' אֱלֹהִים, מִיָּד [וּלְמְשִׁיחַ] אֶת הַמְּשִׁיחַ שֶׁהִיָּה בְּגֵן עֵדֵן, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמֵר בּוֹ (בראשית ג) וַיִּשְׁלַחֵהוּ [וְגו'] מִגֵּן עֵדֵן, מֵעֵדוֹנוֹ, וְלָמָּה? לְעַבֵּד אֶת הָאֲדָמָה, שֶׁהִיא שְׂכִינָה. בְּגִלְלָה זֶה וַיִּשְׁלַחֵהוּ, מִיָּד שֶׁיֵּצֵא מִשָּׂם.

וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם – לְגֵן – אֶת הַכְּרוּבִים, מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שְׁמוֹשֶׁף רוּחַ הַמְּשִׁיחַ, שֶׁנֹּאמֵר בּוֹ רוּחַ אֱלֹהִים, זֶה שִׁילָה, אוֹתוֹ שֶׁנֹּאמֵר בּוֹ (במדבר יא) וְאֶצְלָתִי מִן הָרוּחַ, שְׁכָף עוֹלָה שִׁילָה כְּחֻשְׁבוֹן מְשָׁה. וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם, שְׁמִקְדָּם שִׁילָה לְשִׁנֵּיהֶם, כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה מִרְחַפַּת עַל פְּנֵי הַתּוֹרָה, וְהִגְאֻלָּה תְּלוּיָהּ בּוֹ, וְהָרִי פְּרִשׂוּהָ.

וְאֵת לַהֵט הַחֲרֹב הַמִּתְהַפֶּכֶת, מִיָּד יְהִיָּה בִּידוֹ, וּמֵהוּ? הַמְטָה. מִטְטְרוּ"ן מִתְהַפֵּךְ מִמְטָה לְנַחֵשׁ וּמִנַּחֵשׁ לְמְטָה. וְעוֹד, מְטָה זוֹ שְׂכִינָה תַחֲתוֹנָה, וְאֵם זְכוֹ יִשְׂרָאֵל – כְּלָפֵי חֶסֶד, לְיָמִין, וַיֵּצְאוּ בְּרַחֲמִים. וְאֵם לְאוֹ – מְטָה כְּלָפֵי חוּבָה, לְצַד הַגְּבוּרָה, שֶׁשֵּׁם הַנַּחֵשׁ אֵל אַחַר שְׁמִבְקֵשׁ לְשִׁפּוֹף דָּם, וְנִהְרַג מְשִׁיחַ וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל, וְלִכְּן נֹאמֵר (רות ג) שְׂכִיבֵי עַד הַבֶּקֶר, שֶׁהוּא בִּקְרָה שֶׁל אֲבָרָהָם שִׁיָּהִי מְטָה כְּלָפֵי חֶסֶד.

וּבְגִלְלָה זֶה וְאֵת לַהֵט הַחֲרֹב הַמִּתְהַפֶּכֶת, וְהַכֹּל כְּדֵי לְשַׁמֵּר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים, שֶׁהִיא תּוֹרָה, שֶׁנֹּאמֵר בְּהָ (משלי ג) עֵץ חַיִּים הִיא, וְהִיא תּוֹרָה שְׁבַעֲלָ פֶה. אִם זָכָה אָדָם – הִיא סֵם חַיִּים שְׁלוֹ, וְאִם לְאוֹ – הִיא מִתְהַפֶּכֶת לוֹ לְסֵם הַמּוֹת. וְהָרִי פְּרִשׂוּהָ בְּעֵלֵי הַמְּשָׁנָה כְּדֵי, כְּמוֹ שֶׁהַמְטָה שֶׁהִתְהַפֵּךְ לְנַחֵשׁ וּמִנַּחֵשׁ לְמְטָה. וּבְאֹתוֹ זְמַן יִמְחוּ מִן הָעוֹלָם כָּל

אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. ואז יתבשמו העולמות ויהיו כלם אחד. ועד היום שיהיה העולם הבא, הוא נסתר וגנוז.

אותו אור יצא מתוך החשך שנחקק במטה שנסתר מכל, עד שמאותו אור שנגנוז, נחקק בשביל אחד טמיר לחשך שלמטה. והאור שרוי בו. מיהו החשך שלמטה? אותו שנקרא לילה, שכתוב בו ולחשך קרא לילה.

ועל זה שנינו, מה זה שכתוב (איוב יב) מגלה עמקות מני חשך? רבי יוסי אומר, אם תאמר מחשך נסתר התגלו, הרי ראינו שנסתרים הם כל אותם כתרים עליונים וקוראים עמקות. מהו מגלה? אלא כל אותם נסתרים עליונים לא התגלו אלא מתוך אותו חשך שהוא בסוד הלילה [והכל יהיה אחד בסוד של והיה אור הלכנה פאור החמה בדרגה אחת, ועד היום שיבא הוא גנוז וטמון].

בא ראה, כל אותם עמקים נסתרים שיוצאים מתוך מחשבה וקול לוקח אותם, לא מתגלים עד שדבור מגלה אותם. מה הדבר? הינו דבור.

וזה הדבור נקרא שבת, ובגלל ששבת נקרא דבור, דבור של חל אסור בשבת. [וכך היה עושה רבי שמעון, כשהיה רואה את אמו שהיתה מדברת, היה אומר לה: אמא, שתקי. שבת היום ואסור]. בגלל שדבור זה צריך לשלט ולא אחר. ודבור זה שהוא בא מצד החשך, מגלה עמקות מתוכו. ומשמע מני חשך, אותו שבא מצד החשך, שכתוב מני דוקא.

השלמה מההשמטות (סימן ל"א)

ישב רבי בון ודרש, מהו שכתוב (ישעיה מה) יוצר אור ובורא חשך? אלא אור שיש בו ממש כתוב בו יצירה, חשך שאין בו ממש כתוב בו בריאה, כמו שנאמר (עמוס ד) יוצר הרים וברא רוח. אם תרצה אמר, אור שיש בו ממש כתוב בו עשייה, שכתוב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, ואין הויה אלא עשייה, וקורא בו יצירה. חשך שלא היה בו עשייה אלא הבדלה והפרשה, קורא בו בריאה, כמו שאתה אומר הבריא פלוני וכו'. אמר רבי ברכיה, מהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, ולא

אותם שנאמר בהם (שמות ז) ויעשו כן חרטמי מצרים בלטיהם:

תוספתא

בראשית בר"א, רמז לכת"ר חכמ"ה. אלהים רומז לבני"ה. א"ת רומז לגדלה וגבור"ה. השמי"ם זהו תפארת"ת. וא"ת רומז לנצ"ח הו"ד יסו"ד. האר"ץ רומז למלכו"ת: עד כאן התוספתא.

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. [ויאמר אלהים, למי הוא אומר? אינו אומר אלא לאחרים. יהי אור - לעולם הזה. ויהי אור - לעולם הבא]. וזהו האור שברא הקדוש ברוך הוא בתחלה, והוא אור העין, והוא אור שהראה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון והיה רואה בו מסוף העולם ועד סוף העולם, והוא אור שהראה הקדוש ברוך הוא לדוד, והיה משבח ואומר (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. והוא האור שהראה הקדוש ברוך הוא למשה וראה בו מגלעד ועד דן.

ובשעה שראה הקדוש ברוך הוא שיעמדו שלשה דורות של רשעים, והם, דור אנוש, ודור המבול, ודור הפלגה - גנו אותו כדי שלא ישתמשו בו, ונתן אותו הקדוש ברוך הוא למשה והשתמש בו שלשה חדשים שנשארו לו מיום עבורו, כמו שנאמר (שמות ב) ותצפנהו שלשה ירחים.

ואחר שלשה ירחים נכנס לפני פרעה, לקח אותו הקדוש ברוך הוא ממנו, עד שעמד על הר סיני לקבל את התורה, והחזיר לו אותו האור והשתמש בו כל ימיו. ולא יכלו בני ישראל לקרב אליו, עד שנתן מסוה על פניו, כמו שנאמר (שם לד) וייראו מגשת אליו. והתעטף בו כטלית. זהו שכתוב (תהלים קד) עטה אור כשלמה.

יהי אור ויהי אור. כל מה שנאמר בו ויהי - הוא בעולם הזה ובעולם הבא. אמר רבי יצחק, אור שברא הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, היה עולה אורו מסוף העולם ועד סוף העולם ונגנוז.

מה הטעם שנגנוז? כדי שלא יהנו ממנו רשעי העולם, והעולמות לא יהנו בגללם. והוא שמור לצדיקים, לצדיק דוקא, שכתוב (תהלים צז)

לשערים עם ה'. ירדו לשערים - אותם שערי צדק היו יושבים לשערים ולא נכנסים פנימה. ובאותו זמן כתוב (שופטים ב) ויעזבו בני ישראל את ה' וגו'. עד שבאה דבורה והכריחה אותם בזה, כמו שנאמר (שם ה) בפרע פרעות בישראל.

ועל זה כתוב חדלו פרזון בישראל. חדלו פרזון - זהו פרזונו שאמרנו. חדלו פרזון - ברית הקדש שלא פרעו. (שם) עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל. מה זה אם? אלא אני הורדתי מים עליונים מלמעלה לקים את העולמות. בישראל - סתם למעלה ולמטה. להראות שהעולם לא מתקיים אלא על ברית זו. וסוד הכל - (משלי י) וצדיק יסוד עולם כתוב.

תוספתא

שנינו, מל ולא פרע את המילה, כאלו לא מל. בגלל ששתי דרגות הן: מילה ופריעה. זכור ושמור. צדיק וצדק. זכר ונקבה. אות ברית זה יוסף, וברית זו רחל, וצריך לחברם. ובמה מחבר אותם? כשהוא גוזר ופורע. ומי שגוזר ולא פורע, כאלו עשו ביניהם פרוד. (עד כאן התוספתא).

שלשה יוצאים מאחד. אחד בשלשה עומד נכנס בין שנים. שנים מיניקים לאחד. אחד מיניק לכמה צדדים, ואז הכל אחד. זהו שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. יום של ערב ובקר כולל כאחד, הינו סוד של ברית יומם ולילה, ובו הכל אחד.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. רבי יהודה אמר, שבעה רקיעים הם למעלה, וכלם עומדים בקדשה עליונה, והשם הקדוש נתקן בהם. ורקיע זה הוא באמצע המים.

רקיע זה עומד על גבי חיות אחרות, והוא מפריד בין מים עליונים למים תחתונים. ומים תחתונים קוראים לעליונים. ומהרקיע הזה שותים אותם. זהו שמפריד ביניהם, משום שכל המים כלולים בו. ואחר כך מוריד אותם לחיות הללו ושואבים משם.

בתוב (שיר ד) גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום. גן נעול - שהכל נסתר בו, שהכל

אמר והיה? משל למלך שהיה לו חפץ נאה והקצהו, עד שזמן לו מקום ושמהו שם. זהו שכתוב יהי אור ויהי אור, שכבר היה:

אמר רבי יצחק, אם כך, מהו שכתוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך? אמר לו, אור הוציא יום וחשך הוציא לילה, אחר כך חבר אותם כאחד והיו אחד, שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. שלילה ויום נקראים אחד. וזה שכתוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, [שהפריד מחלקת] זו בזמן של הגלות שנמצא פרוד.

אמר רבי יצחק, עד כאן זכר באור ונקבה בחשך. אחר כך מתחברים כאחד להיות אחד. במה נפרדים להכיר בין אור ובין חשך? מתפרדות הדרגות, ושניהם הם כאחד, שהרי אין אור אלא בחשך, ואין חשך אלא באור. ואף על גב שהם אחד, נפרדים בגונים, ועם כל זה הם אחד, שכתוב יום אחד.

רבי שמעון אמר, על הברית העולם נברא והתקיים, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. מי הברית? זה צדיק יסוד העולם, שהוא סוד של זכור. ועל זה העולם עומד בברית יומם ולילה כאחד, שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. חקות שמים וארץ הם ששופעים ויוצאים מעדן העליון.

פתח ואמר, (שופטים ה) מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות ה' וגו'. מקול מחצצים - זה קול יעקב. מחצצים - כמו שנאמר (שמואל א-א יז) איש הבינים. בין משאבים - שהוא יושב בין אותם ששואבים מים מלמעלה, והוא נוטל בשני צדדים וכולל אותם בתוכו.

שם יתנו צדקות ה' - שם הוא מקום האמונה להתדבק. שם יתנו צדקות ה' - שם יונקים צדקות ה' ושואבים. צדקת פרזונו בישראל - זה צדיק העולם שהוא ברית הקדש, והוא שואב ונוטל הכל ומפזר לים הגדול אותם מים עליונים. בישראל - שישראל ירשו ברית הזה, ונתן להם הקדוש ברוך הוא ירשת עולמים.

ביון שישראל עזבו אותו, שהיו מלים ולא פורעים, מה כתוב? (שופטים ה) אז ירדו

על ים זה. המהלך על כנפי רוח – זו רוח של המקדש העליון, וזה סוד (שמות כה) שנים כרבים זהב. כתוב (תהלים יח) וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח. וירכב על כרוב אחד, אחר כך נגלה על כנפי רוח. ועד שזה מתעורר, לא מתגלה בזה.

רבי יוסי אמר, כתוב (איוב כח) ומים תפן במדה. במדה ממש התקין אותם כשהגיעו לתוכה, והם תקון העולם כשהגיעו מצד הגבורה. אמר רבי אבא, כך היו הראשונים אומרים כשהיו מגיעים למקום הזה, מרחשות שפתי החכמים ולא אומרים דבר, כדי שלא יענשו.

רבי אלעזר אמר, אות ראשונה של האותיות היתה משוטטת על פני קשר זה, ומתעטרת מלמטה ומלמעלה, ועולה ויורדת, ומים נחקקים בחקיקתם ומתישבים במקומם, ונכללו אחד באחד. וכן כל האותיות כלן כלולות זו בזו ומתעטרות זו בזו, עד שנבנה עליהן בנין ויסוד.

ובשנבנו כלם והתעטרו, היו מים עליונים מתערכים במים תחתונים, והוציאו בית של העולם [ועל זה הוציאו שני אורות, אחד שנקרא ארץ, ומאור שנקרא שמים], ועל זה ב' נראית בראש, ומים עולים ויורדים עד שהיה הרקיע הזה שהפריד אותם. ומחלקת היתה בשני, שבו נברא גיהנם, שהוא אש שדולק, כמו שנאמר (דברים ד) אש אוכלה הוא, ועתיד לשרות על ראש הרשעים.

נכלל בו. גל נעול – שאותו נהר שופע ויוצא ונכנס בו וכולל ולא מוציא, והמים קופאים בו ועומדים. מה הטעם? בגלל שרוח צפון נושבת באותם המים וקופאים, ולא יוצאים החוצה עד שנעשה קרח, ואלמלא צד הדרום שמשבר כחו של הקרח הזה, לא יצאו ממנו מים לעולמים.

ומראה אותו רקיע עליון כמראה הקרח הזה שקופא ומכניס בתוכו כל אותם המים, כך אותו עליון שעליו כונס כל אותם מים, ומפריד בין מים עליונים למים תחתונים. וזה שאמרנו יהי רקיע בתוך המים. באמצע. לא כך, אלא כתוב יהי אותו שהיה ממנו, באמצע המים היה, והוא למעלה שעומד על ראש החיות.

אמר רבי יצחק, יש קרום באמצע מעיו של בן אדם שמפסיק מלמטה למעלה, ושואב מלמעלה ונותן למטה. כך כזה הרקיע הוא באמצע, ועומד על אותן החיות שלמטה, והוא מפריד בין מים עליונים לתחתונים. בא ראה, אותם מים הרו והולידו חשך, ועל סוד זה כתוב (שמות כו) והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים.

רבי אבא פתח, (תהלים קד) המקרה במים עליותי וגו'. במים – אלו מים עליונים של הכל שבהם תקן בית, כמו שנאמר (משלי כד) בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן.

השם עבים רכובו – רבי ייסא הזקן חלק עבים ע"ב י"ם. עב שהוא חשך, שמאל שעומד

❁ סדר הלימוד ליום י תשרי [יום 10 בשנה] ❁

שנוטה תמיד למערב. ולמה נקרא מערב? מפני ששם מתערב כל הזרע. משל למה הדבר דומה? לכן מלך שהיתה לו כלה נאה וצנועה בחדרו, והיה לוקח מבית אביו עשר ומביא לה תמיד, ולוקחת הכל ומצנעת אותו תמיד ומערבת הכל. לסוף ימים בקש לראות מה אסף ומה קבץ. הינו שכתוב (ישעיה מג) וממערב אקבצך. ומה הוא בית אביו? שכתוב ממזרח אביא זרעך. מלמד שממזרח מביא, וזרע במערב, ואחר כך הוא מקבץ מה שזרע: ע"כ.

אמר רבי חייא, מקנה המים זה צדיק. שפשמגיע למקנה המים, כתוב וירא אלהים כי טוב, וכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב. [וכן אור ראשון נקרא טוב, וכן בכלם כתוב כי טוב, פרט ליום השני שלא כתוב בו כי טוב] רבי יוסי אמר, ישאל הוא מקנה, שכתוב (ירמיה יז) מקנה ישראל ה'.

רבי חייא אמר, זה צדיק, הינו מה שכתוב קרא ימים. משום שנחלים ומעינות ונהרות, את כלם הוא נוטל, והוא המקור של הכל והוא נוטל הכל. משום כך ימים. ועל זה וירא אלהים כי טוב, וכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב.

ומשום שהוא נרשם, הפריד בין יום ראשון לשלישי ולא נאמר כי טוב ביניהם, שהרי ביום השלישי עשתה הארץ פרות מכח הצדיק הזה, שכתוב ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי. מה זה עץ פרי? זה עץ הדעת טוב ורע, שהוא עושה אבים ופרות. עשה פרי - זה צדיק יסוד עולם.

למינו - של כל בני אדם שיש להם רוח קדושה, שהוא פרי שאותו אילן רושם בהם רשום למינו. ומה הרשם? זהו ברית קדש ברית שלום. ובני האמונה למינו, למינו נכנסים ולא נפרדים ממנו, וצדיק עושה פרי הוא. ואותו אילן מתעבר ומוציא אותו פרי למינו, למינו של אותו עושה פרי שיהיה כמותו.

אשרי חלקו של מי שדומה לאמו ולאביו, ועל כן רשם הקדוש ביום השמיני כדי שידמה לאמו [בגלל שהיא דרגה שמינית, ואותה נפש שפרחה ממנה צריכה להראות לפניה לשמונה

אמר רבי יהודה, מכאן כל מחלקת שהיא לשם שמים סופה להתקים. שהרי כאן מחלקת שהיא לשם שמים היתה, והשמים בזה התקיימו. לאחר זה שכתוב ויקרא אלהים לרקיע שמים וגו'. בהבדלות שבמעלות, במדתם מצויים והתקיימו, שהרי שנינו, כתוב (שמות כו) והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים דוקא, שהרי הוא רקיע שמפריד בתוך האמצע.

בא ראה, כתוב אחר כך יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד. מתחת השמים ממש. אל מקום אחד - למקום שנקרא אחד, והוא ים תחתון, שהרי הוא משלים לאחד, ובלעדיו לא נקרא אחד. ומשמע שכתוב יקוו, שבו כל המים מתכנסים, כמו שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים.

רבי ייסא אמר, אל מקום אחד - זהו מקום שכתוב בו (ישעיה נד) וברית שלומי לא תמוט. שהרי הוא נוטל הכל וזורק בים, ובו מתתקנת הארץ, שכתוב ותראה היבשה. זוהי ארץ, כמו שנאמר ויקרא אלהים ליבשה ארץ.

למה נקראת יבשה? אמר רבי יצחק, הינו מה שכתוב (דברים טז) לחם עני. לחם עני כתוב. ובגלל שהוא לחם עני נקרא יבשה, ושואב בתוכה כל מימי העולם, והיא היתה יבשה, עד שמקום זה ממלא אותה, ואז שופעים מים דרך אותם המקורות.

ולמקנה המים קרא ימים - זהו בית כנוס המים שלמעלה, ששם כל המים מתכנסים ומשם שופעים ויוצאים.

השלמה מההשמות (סימן ל"ב)

שביעי היה במזרחו של עולם, ומשם בא זרעם של ישראל, כי חוט השדרה משוך מן המוח של אדם ובא לאמה, ומשם הוא הזרע, שכתוב (ישעיה מג) ממזרח אביא זרעך. כשישראל טובים - מזה המקום אביא זרעך, יתחדש לך זרע חדש. וכשישראל רעים - מן הזרע שכבר בא לעולם, שכתוב (קהלת א) דור הלקך ודור בא. דור שכבר בא. ומהו ממערב אקבצך? מאותה מדה

משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך תשבע הארץ (שם קד). משקה הרים מעליותיו, מה זה עליותיו? כמו שאמרנו, שכתוב (שם) המקרה במים עליותיו. מפרי מעשיך תשבע הארץ - סוד של אותו נהר ששופע ויוצא למטה. זהו שכתוב עשה פרי אשר זרעו בו וגו', והרי נתבאר.

יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ. יהי מארת, חסר. רבי חזקיה אומר, מארת ששורים בו תקף הדין, קלוטת הדין. רבי יוסי אמר, יהי מארת - למטה. היא הלבנה שבה תלויה אספורה לתינוקות העולם, ובה תלוי מארת, בגלל שהיא מאור קטן מכל המאורות, ולפעמים שנחשכת ולא מקבלת אור.

ברקיע השמים - זהו רקיע שהוא כללות של כלם, בגלל שנוטל כל המאורות, והוא מאיר למאור הזה שאינו מאיר [והיא תלויה בו בגלל שנדבקה בה אותה מארה, ובו תלויים למטה כל אותם מינים אחרים בגלל הקטנת האור].

רבי יצחק אמר, והוציא [ואפלו] את הרקיע הזה שלא מאיר. וקוראים לו מלכות שמים וארץ ישראל וארץ החיים. השמים הוא [שמאיר] הרקיע הזה, משום כך יהי מארת חסר ו'. מה הטעם? שזה בלי וא"ו מות הוא בעולם.

יהי מארת - הכל תלוי בו להכליל לילית בעולם. כתוב (איוב ג) קטן וגדול שם הוא. וכתוב (ישעיה לג) כי אם שם אדיר ה' לנו. ועל זה כתוב (שם לד) אף שם הרגיעה לילית ומצאה לה מנוח.

רבי אלעזר אמר, יהי מארת - אספקלריה שלא מאירה מעצמה, אלא על ידי אורות עליונים שמאירים לה כמו עששית שמקבלת אור שמאיר. כתוב (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. הנה ארון - זו אספקלריה שאינה מאירה. הברית - ארון אספקלריה המאירה. הנה ארון - זוהי מארת. ארון - תבה להכניס בתוכה תורה שבכתב. הברית - זו השמש שמאירה לה, והיא ברית יחד עם ארון הברית דוקא. אדון כל הארץ - הברית שהוא אדון כל הארץ.

ומשום שהארון הזה הוא אדון, בגלל השמש שמאירה לה ומאירה לכל העולם כך

ימים]. וכשנפרע ומתגלה רשם הקדוש פדי שידמה לאביו. ועל זה עץ פרי - זו אם. עשה פרי - זו ברית קדש אביו. למינו - שידמה לו וירשם בו.

אשר זרעו בו על הארץ - זרעו בו? זרע בו צריך להיות! מה זה זרעו בו? אלא זרע וא"ו בו. על הארץ - כך הוא ודאי, שהרי אותו זרע זרק על הארץ. אשרי חלקם של ישראל שהם קדושים ודומים לקדושים, ועל זה ודאי כתוב (ישעיה סח) ועמך כלם צדיקים. כלם צדיקים ודאי, שהרי מאלה יצאו ולא לה דומים. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

אמר רבי חייא, כתוב (ירמיה י ונא) עשה ארץ בכחו. מה זה עשה ארץ? [בכחו? עשה ארץ צריך להיות! אלא עושה ודאי תמיד, ומתקן הקדוש ברוך הוא את הארץ הזו] זה הקדוש ברוך הוא למעלה. בכחו - זה צדיק. מכין תבל בחכמתו. תבל - זו ארץ שלמטה. בחכמתו - זה צדק, שכתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק. עשה ארץ - זה הקדוש ברוך הוא שמתקין ארץ ומתקין דרכיה, ובמה? בכח, כפי שאמרנו.

רבי יהודה אמר, באותיות חקוקות של רבי אלעזר יש קשרי האותיות עשרים ושנים קשורים כאחד. שתי אותיות, זו עולה וזו יורדת, ושעולה יורדת ושיורדת עולה. וסימן זה - (ישעיה מה) א"ף ב"ף א"ל.

רבי יוסי אמר, הלשון של משקל עומד באמצע, וסימן - (ויקרא יט) במדה במשקל וגו'. משקל - לשון שעומד באמצע. וזה סוד (שמות ל) שקל הקדש כתוב. ומאזנים עומדים בו ונשקלו. איזה מאזנים? כמו שנאמר (ויקרא יט) מאזני צדק, וכלם עומדים במשקל בשקל הקדש. רבי יהודה אמר, בשקל הקדש - זו רוח הקדש.

אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' שמים נעשו - אלו שמים שלמטה שנעשו בדבר שמים שלמעלה. ברוח - שהוציא קול עד שהגיע לאותו נהר ששופע ויוצא ולא פוסקים מימיו לעולמים. וברוח פיו כל צבאם - כל התחתונים עומדים ברוח שהוא זכר.

כִּלְמֵי בְּגִדְלוֹת יִתְּרָה. וְכַמָּה שְׁלוּחֵי הַדִּין מְשׁוּטְטִים בְּעוֹלָם, בְּגִלְלֵי שְׂפָלָם בְּחֻדוֹהָ וּבְגִדְלוֹת יִתְּרָה. כְּשֶׁהַחֻדוֹהָ הִיא בְּבֵית הַמֶּלֶךְ, אֶפְלוּ אוֹתָם מִמְּנֵי הַשְּׁעָרִים, וְאֶפְלוּ אוֹתָם מִבֵּית מִמְּנֵי הַנְּשִׁים [נ"א מְזִיקִים], כִּלְמֵי שְׂמֻחִים וּמְשׁוּטְטִים בְּעוֹלָם. וְתִינוּקוֹת הָעוֹלָם צְרִיכִים לְהִשְׁמֵר.

רַבִּי אָחָא אָמַר, וַיִּתֵּן אֲתָם אֱלֹהִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. וְכִשְׂפָלָם עוֹמְדִים בּוֹ, אֲזַ חֻדוֹהָ זֶה עִם זֶה, וְאֲזַ הַלְּבָנָה מְקַטִּינָה אוֹרָה מִלְּפָנֵי הַשֶּׁמֶשׁ, וְכֹל מָה שְׁנוּטֵל כְּדֵי לְהֵאִיר לָהּ. זֶהוּ שְׂפָתוֹב לְהֵאִיר עַל הָאָרֶץ.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּתוּב (ישעיה ל) וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחֲמָה וְאוֹר הַחֲמָה שְׂבַעֲתִים כְּאוֹר שְׂבַעֲת הַיָּמִים. מָה זֶה שְׂבַעֲת הַיָּמִים? אֱלֹהִים אוֹתָם שְׂבַעֲת יָמֵי בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֱלֹהִים אוֹתָם שְׂבַעֲת יָמֵי הַמְּלוּאִיִּם. מְלוּאִיִּם וְדָאֵי. מִשּׁוּם שְׂאוֹתוֹ זְמַן הַתְּבַשֵּׁם הָעוֹלָם וְחוּזוֹר בְּשִׁלְמוֹתוֹ, וְלֹא נִפְגְּמַת הַלְּבָנָה בְּגִלְלֵי הַנְּחָשׁ הָרַע שְׂכָתוֹב בּוֹ (משלי טז) וְנִרְגַן מִפְּרִיד אֶלּוּף. וּמַתִּי יִהְיֶה זֶה? בְּזְמַן שְׂכָתוֹב (ישעיה כה) בִּלְעַ הַמּוֹת לְנִצְחָה. וְאֲזַ כְּתוּב (זכריה יד) בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד.

יִשְׂרָאֵל הַיָּמִים שָׂרַץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵלּוּ מִיָּם תַּחְתּוֹנִים שְׂרוּחֵשִׁים מִיָּנִים כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה. אוֹתָם עֲלִיוֹנִים וְאוֹתָם תַּחְתּוֹנִים. רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר, עֲלִיוֹנִים הוֹצִיאוּ נֶפֶשׁ חַיָּה, וּמָה הוּא? זֶה הַנֶּפֶשׁ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ - אֵלּוּ שְׁלִיחִים עֲלִיוֹנִים שְׁנֵאמַר אֵדָם כְּמֵרָאָה אָדָם. מִשְׁמַע שְׂכָתוֹב יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ, הַיּוֹת שֵׁשׁ אַחֲרִים שֶׁלֹּא נִרְאִים אֶלָּא בְּרוּחַ מִמֶּשׁ לְפִי שְׂכָל בְּנֵי הָאָדָם.

לְבָן לֹא כְּתוּב בְּאֵלּוּ לְמִינָהּ כְּמוֹ אוֹתָם אַחֲרִים שְׂכָתוֹב בְּהֵם וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינָהּ, הַיּוֹת שְׂאֵלּוּ לֹא מְשָׁנִים מִמִּינֵיהֶם לְעוֹלָמִים כְּאַחֲרִים הִלְלוּ שֶׁלֹּא כְּתוּב בְּהֵם לְמִינָהּ. וְאֵם תֵּאמַר, יֵשׁ בְּהֵם שְׂמֻשָּׁנִים זֶה מִזֶּה - כֵּן זֶה בּוֹדָאֵי! שְׂהַרִי יֵשׁ בְּהֵם שְׂמֻשָּׁנִים אֱלֹהִים מֵאֵלָהּ. מִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב וּמִשֶּׁם יִפְרֹד.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתְּנִינִים הַגְּדֹלִים - אֵלּוּ לְוִיתָן וּבַת זִוְגוּ. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֻשָּׁת - זֶה

נִקְרָאת, וּמִמֶּנּוּ לְקַחָה אֶת הַשֵּׁם. וְנִקְרָא הָאָרוֹן הַזֶּה אָדוֹן בְּסוּד שֶׁל אֶלֶף דָּלָת נו"ן יו"ד. כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ צְדִיק וְצַדִּיק, כֵּן אָדוֹן אָדוֹן יֵזֶה בְּזֶה תְּלוּיִים.

בֵּא רָאָה, כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת עוֹמְדִים בְּבְרִית, שֶׁהוּא [שְׂמֵשׁ שְׂאֵמְרָנוּ וְזֶה] רַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם, שְׂרֻשׁוֹמִים וְחֻקוֹקִים בּוֹ כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וּבּוֹ תְּלוּיִים לְהֵאִיר. רַבִּי יֵיסָא הִזְקֵן הָיָה אוֹמֵר כֵּן, יִהְיֶה מְאֹרֶת שְׂתְּלוּיִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם, וְזוֹ הַלְּבָנָה שְׂתְּלוּיָהּ בּוֹ. כִּיּוֹן שְׂכָתוֹב וְהָיָה לְמְאֹרֶת - הָרִי הַשֶּׁמֶשׁ. וְלְמוֹעֲדִים - שְׂהַרִי זְמַנִּים וְחֻגִים חֻדָּשִׁים וְשַׁבָּתוֹת תְּלוּיִים בְּהֵם וְהוּוִים.

וְהַבֵּל בְּמַעֲשֵׂה רֵאשׁוֹן עֲלִיוֹן שְׂשִׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ נֶאֱחָז בּוֹ, וְהוּא הוּא הַכֹּל. שְׂבַעֲת כּוֹכְבִים הֵם כְּנֻגְד שְׂבַעֲת רַקִּיעִים, וְכֹלָם מְנַהֲיֵי הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם עֲלִיוֹן עֲלֵיהֶם. וְשְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם - עוֹלָם עֲלִיוֹן וְעוֹלָם תַּחְתּוֹן. תַּחְתּוֹן כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה, שְׂכָתוֹב (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א טז) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. מְלֶךְ עֲלִיוֹן וּמְלֶךְ תַּחְתּוֹן.

[שְׂנִינּוּ] כְּתוּב ה' מְלֶךְ ה' מְלֶךְ ה' יְמִלוּךְ לְעוֹלָם וְעַד. ה' מְלֶךְ - לְמַעֲלָה. ה' מְלֶךְ - בְּאֵמְצַע. ה' יְמִלוּךְ - לְמַטָּה. רַבִּי אָחָא אָמַר, ה' נ"א זֶה הַחֲכָמָה הָעֲלִינָה] מְלֶךְ - זֶה עוֹלָם הָעֲלִיוֹן שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. ה' מְלֶךְ - זֶה תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל. ה' יְמִלוּךְ - זֶה אָרוֹן הַבְּרִית [נ"א ר' אָחָא אָמַר, ה' מְלֶךְ - זֶה חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה. ה' מְלֶךְ - זֶה עוֹלָם הָעֲלִיוֹן שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא. ה' יְמִלוּךְ - זֶה תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל].

בֵּא זְמַן אַחַר דְּוֹד וְהַחֲזִיר אוֹתָם מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה, וְאָמַר (תהלים י) ה' מְלֶךְ עוֹלָם וְעַד. ה' מְלֶךְ - לְמַטָּה. עוֹלָם - בְּאֵמְצַע. וְעַד - לְמַעֲלָה. שְׂשֵׁם הַתּוֹעֲדוֹת וְקִיּוּם וּשְׁלִמּוֹת הַכֹּל. מְלֶךְ - לְמַעֲלָה. יְמִלוּךְ - לְמַטָּה.

רַבִּי אָבָא אָמַר, כָּל הַמְּאֹרוֹת הַלְּלוּ, כִּלְמֵי מִתְּחַבְּרִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. לְהֵאִיר עַל הָאָרֶץ - לְהֵאִיר עַל הָאָרֶץ. מִיְהוּ הָרַקִּיעַ שְׂמֵאִיר עַל הָאָרֶץ? הָיָה אוֹמֵר, זֶה נִהָר שְׂשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא מַעֲדָן, שְׂכָתוֹב וְנִהָר יֹצֵא מַעֲדָן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן.

בֵּא רָאָה, כִּיּוֹן שֶׁהַלְּבָנָה שׁוֹלְטַת וּמוֹאֲרַת מְאוֹתוֹ הָאוֹר שְׂשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, כָּל אוֹתָם הַשָּׁמַיִם שְׁלִמְטָה וְצַבָּאוֹתֵיהֶם, כִּלְמֵי נוֹסְפִים בְּאוֹר. וְכוֹכְבִים הַמְּמַנִּים עַל הָאָרֶץ, כִּלְמֵי שׁוֹלְטִים וּמְגַדְלִים צְמַחִים וְעֵצִים, וְהָעוֹלָם מִתְּגַדֵּל בְּכֹלָם, וְאֶפְלוּ מִיָּם וְדָגֵי הַיָּם

אדם סוד האותיות. שהרי האדם כלול למעלה וכלול למטה. אדם אחד למעלה למעלה. ס נסתר שהיא ס מלסרבה המשרה. ד' תחתון שנסתר במערב. וזה כללות שלמעלה ושלמטה. נתקן למעלה ונתקן למטה.

בשירדו האותיות הללו למטה כלם כאחד בשלמותו, נמצא זכר ונקבה, ונקבה נדבקה באחוריו, עד שהפיל עליו תרדמה וישן, והיה מטל במקום בית המקדש למטה.

ונסר אותו הקדוש ברוך הוא ותקן אותה כמו שמתקנים את הכלה והכניסה אליו. זהו שכתוב ויקח אחת מצלעתיו ויסגר בשר תחתנה. ויקח אחת דוקא. בספרי הראשונים מצאנו, זו לילית ראשונה שהיתה עמו והתעברה ממנו, ולא היה כנגדו עזר, כמו שכתוב ולאדם לא מצא עזר כנגדו. מה זה עזר? סמך. עד אותה שעה שכתוב לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. בא ראה, אדם אחרון הכל היה, שפך ראוי להביא שלום על העולם.

עוד אמר רבי שמעון, כתוב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ וגו'. וכל שיח השדה – אלו עצים גדולים שנגטעו אחר כך והיו קטנים.

בא ראה, אדם וחוה זה בצד זה נבראו. מה הטעם לא נבראו פנים בפנים? בגלל שכתוב כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ, והזווג לא נמצא בתקונו כראוי. וכשנתקנה זו שלמטה וחרו להיות פנים בפנים, כן נמצא למעלה.

מנין לנו? מן המשכן, שכתוב (שמות מ) הוקם המשכן, היות שמשכן אחר הוקם עמו. ועד שלא הוקם למטה, לא הוקם למעלה. גם כאן כשהוקם למטה, הוקם למעלה. ומשום שעד עכשו לא התתקן למעלה, לא נבראו פנים בפנים, והפסוק מוכיח, שכתוב כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ. ומשום כך ואדם אין, שלא היה בתקונו.

ובשנשלמה חוה, נשלם אדם, וקדם לכן לא נשלם. וזה הסוד שעד עכשו אין אות סמך בפרשה, ואף על גב שהחברים אמרו, אבל סמך זה עזר, וזה עזר שלמעלה שחזר

נפש אותה החיה שהיא רומשת לארבעת צדדי העולם. ומי היא החיה שהיא רומשת? הוי אומר זו לילית. אשר שרצו המים למיניהם – שהמים מגדלים אותם. שפשבא צד הדרום, מפשירים המים ושופעים לכל הצדדים, ואניות הים הולכים ועוברים, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו.

ואת כל עוף כנף למינהו – כמו שנאמר (קהלת י) כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר. רבי יוסי אמר, כלם מושש כנפים ולא משתנים לעולמים, ומשום כך כתוב למינהו. מה זה למינהו? למין שלמעלה, ואלה טסים ומשוטטים בעולם בשש, ורואים מעשי בני אדם ומעלים אותם למעלה, ועל זה כתוב (שם) גם במדעך מלך אל תקלל וגו'.

רבי חזקיה אמר, הרמשת? השורצת צריך להיות! אלא כמו שאמרנו, רומש לילה. ועל זה (תהלים קד) בו תרמש כל חיתו יער. שכלם שולטים בשעה שהיא שולטת, ופותחים שירה בשלשה צדדים של חצות הלילה, ומזמרים שירה ולא שוקטים. ועל אלו כתוב המזכירים את ה' אל דמי לכם.

עמד רבי שמעון ואמר, מסתכל הייתי, שבשרצה הקדוש ברוך הוא לברא אדם, הזדעזעו כל העליונים והתחתונים, ויום הששי היה עולה בדרגותיו, עד שעלה רצון עליון והאיר תחלה כל האורות. ופתח שער המזרח, שהרי משם יוצא האור. והדרום הראה חזקי האור שינש מראש והתחזק במזרח. מזרח חזק את הצפון, והצפון התעורר והתפשט, וקרא בחיל גדול למערב להתקרב ולהשתתף עמו. אז מערב עלה בצפון ונקשר בו. אחר כך בא הדרום ואחז במערב, וסובבו אותו דרום וצפון, שהם גדרי הגן. אז המזרח קרב למערב, ומערב שרה בחדוה ובקש מכלם, ואמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. שיהיה כמו זה בארבעת הצדדים ומעלה ומטה. ומזרח נדבק במערב והוציא אותו. ועל זה שנינו, שאדם יצא ממקום בית המקדש.

עוד נעשה אדם, הקדוש ברוך הוא אמר לתחתונים הללו שבאו מצד שלמעלה. סוד השם הזה שעולה אדם. אדם מסוד נסתר עליון.

הרים עליונים של אפרסמון זך. אחר כך כשמגיעים לעץ החיים, נחלקים תחתיו בכל צד כפי דרכו.

ועץ הדעת טוב ורע - למה נקרא כך, שהרי עץ זה אינו באמצע? אבל עץ הדעת טוב ורע מהו? אלא בגלל שיונק משני צדדים ויודע אותם כמי שיונק מתוק ומר, ובגלל שיונק משני צדדים ויודע אותם ושורה בתוכם נקרא כך טוב ורע. וכל אותם נטיעות שורים עליהם.

ובו אחוזים נטיעות אחרות עליונות, והם נקראים ארזי הלכנון. מי הם ארזי לכנון? אותם ששה ימים עליונים, ששת ימי בראשית שאמרנו. ארזי לכנון אשר נטע, נטיעות ודאי שהתקיימו אחר כך. מכאן והלאה סמ"ך. מהי ויסגר בשר תחתנה? בצדו היתה, והיה זה בצד זה. ודאי עקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר, וחזרו להיות פנים בפנים לקיום. כמו זה סמוכים העולמות. עקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר והתקיימו בקיום שלם.

ואמר רבי אבא, מנין לנו שאדם וחוה היו נטועים? שכתוב (ישעיה ס) נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. דוקא מעשה ידי, שלא השתדלו בהם בריות אחרות, וכתוב (שם יז) ביום נטעך תשגשגי. שבאותו יום שננטעו בעולם, סרחו שנינו, הנטיעות היו כקרני חגבים ואורם דקיק ולא היו מאירים. כיון שננטעו ונתקנו, התרבו באור ונקראו ארזי לכנון. ואדם וחוה עד שננטעו, לא התרבו באור ולא העלו ריח בודאי. נעקרו ונשתלו ונתקנו כראוי.

ויצו ה' אלהים. הרי שנינו, אין צו אלא עבודה זרה. ה' - זו ברפת השם. אלהים - אלו הדינים. על האדם - זו שפיכת דמים. לאמר - זו גלוי עריות. מכל עץ הגן - ולא גזל. אכל תאכל - ולא אכר מן החי, ויפה.

מבל עץ הגן אכל תאכל - שהתיר לו הכל לאכלם יחד. שהרי ראינו אברהם אכל, יצחק ויעקב וכל הנביאים אכלו וחייו. אבל עץ זה, עץ המות הוא [כמו שכתוב ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו]. מי שנוטלו לבדו - מת, שהרי סם המות נטל [בגלל שהוא מפרידו מהחיים]. ועל זה כי ביום אכלך ממנו מות תמות, בגלל שמפריד הנטיעות.

למעלה פנים בפנים זכר ונקבה, נסמך זה כנגד זה בודאי, (תהלים קיא) סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר. סמוכים - זה זכר ונקבה שהם סמוכים כאחד [נ"א שהם סמוכים עולם תחתון בעולם עליון, שעד שלא נתקן העולם שלמטה, לא נתקן אותו העולם שאמרנו] [העולם הזה שאמרנו תלוי בעולם שלמטה, וכשלא נתקן עולם שלמטה, לא נתקן אותו עולם שאמרנו].

כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ, שהרי זה בזה סמוך. ועולם זה התחתון, כשנתקנו וחזרו להיות פנים בפנים ונתקנו, נמצא סמך למעלה, שהרי מקדם לכן לא היה המעשה בתקון [נ"א עולם בתקונו], משום שלא המטיר ה' אלהים על הארץ, וזה בזה תלויים.

מה כתוב אחריו? ואד יעלה מן הארץ, זה תקון שלמטה. אחר כך, והשקה את כל פני האדמה. ואד יעלה מן הארץ - זו השתוקקות הנקבה לזכר. דבר אחר, מה הטעם לא המטיר? בגלל שלא נמצא תקון שיעלה מן הארץ. ועל זה מן הארץ התחתונה התעורר מעשה למעלה.

בא ראה, עשן עולה מן הארץ בהתחלה וענן מתעורר, והכל מתחבר אחר כך זה בזה. כמו זה עשן הקרבן מתעורר מלמטה ועושה שלמות למעלה, ומתחבר הכל זה בזה, ונשלמים כמו זה למעלה. התעוררות מתחילה מלמטה, ואחר כך הכל נשלם. ואלמלא שכנסת ישראל מתחילה בהתעוררות בהתחלה, לא יתעורר כנגדה אותו שלמעלה. ובהשתוקקות שלמטה נשלם למעלה.

רבי אבא אמר, למה כתוב ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע? עץ החיים הרי שנינו שמהלך חמש מאות שנים היה, וכל מימי בראשית נחלקים תחתיו. עץ החיים ממש באמצע הגן, והוא לוקח כל מימי בראשית ונחלקים תחתיו.

שְׁתַּרְי אותו נהר (בינה) ששופע ויוצא, הוא שורה על אותו הגן ונכנס בו, ומשם נחלקים המים לכמה צדדים. ואותו הגן לוקח הכל, ואחר כך יוצאים ממנה ונחלקים לכמה נחלים למטה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי. כמו שיוצאים מאותו עולם עליון ומשקה את אותם

השלמה מההשמטות (סימן ל"ד) ספר הבהיר

נְשַׁמַּת הזָכֵר מִן הַזָּכֵר, וְנִשְׁמַת הַנְּקֵבָה מִן הַנְּקֵבָה, וְהֵינּוּ שֶׁהֵלֶךְ הַנְּחָשׁ אַחֲרֵי חַוָּה. אָמַר: הוּאֵיל וְנִשְׁמַתָּה מִן הַצָּפוֹן, אֲסִיתְנֶה מֵהָרֶה. וּמָה הֶהְסַתָּה שְׁהִיתָה? מִשּׁוֹם שֶׁבָּא עָלֶיהָ. שְׁאֵלוּ תַלְמִידָיו: אֵיךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה? אָמַר לָהֶם: סַמָּא"ל הֲרָשַׁע קָשֶׁר עִם כָּל צְבָאוֹת מַעֲלָה עַל רְבוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף הַשָּׁמַיִם. אָמַר, הַיֵּאֶךְ אוֹכֵל לְהַחֲטִיאֻ וּלְגַרְשׁוּ מִלְּפָנָיו? יָרַד עִם כָּל חֵילוֹתָיו וּבִקֵּשׁ לוֹ בְּאֶרֶץ חֶבֶר כְּמוֹתוֹ. וּמִי הוּא? נָחֵשׁ, וְהָיָה לוֹ דְמוּת גָּמֵל. רָכַב עָלָיו וּבָא לוֹ אֶצֶל הָאִשָּׁה. אָמַר לָהּ: אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן. אָמַר, אֲבִיבֵי יוֹתֵר וְאוֹסִיף, כְּדִי שֶׁתְּגַרַע הִיא. אָמְרָה: לֹא מִנְעָנוּ אֲלֵא – מַעֲץ הַדַּעַת אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶּן תִּמְתּוּן. וְהוֹסִיפָה שְׁנֵי דְבָרִים. אָמְרָה, מִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא נֹאמַר לָהּ אֲלֵא מַעֲץ הַדַּעַת. וְאָמְרָה, לֹא תִגְעוּ בוֹ פֶּן תִּמְתּוּן.

מָה עָשָׂה סַמָּא"ל הֲרָשַׁע? הֵלֶךְ וְנָגַע בְּאֵילָן, וְהָיָה הָאֵילָן צוֹנַח וְאוֹמֵר: (תהלים לו) אֵל תִּבּוֹאֲנִי רַגְלֵי גֵאוּהָ וַיֵּד רָשָׁעִים אֵל תִּנְדְּנִי, אֵל תִּגְעֵב בִּי, שֶׁנֹּאמַר וַיֵּד רָשָׁעִים אֵל תִּנְדְּנִי. הֵלֶךְ וְאָמַר לָאִשָּׁה: הֲרִי נִגְעַתִּי בְּאֵילָן וְלֹא מִתִּי, אַף אֶת תִּגְעֵי בְּאֵילָן וְלֹא תִמּוֹתִי. הֵלְכָה הָאִשָּׁה וְנִגְעָה בְּאֵילָן, וְרָאָתָה מִלֵּאךְ הַמּוֹת בָּא כְּנִגְדָּה. אָמְרָה: אוֹלֵי עֲכָשׁוּ אֲנִי מֵתָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרַת וְנוֹתְנָה לְאָדָם, אֲלֵא הַרְיִנִי גוֹרַמַת לוֹ שִׁיאֲכַל עִמִּי. אִם נִמּוֹת – נִמּוֹת שְׁנִינּוּ, וְאִם נִחִיהָ – נִחִיהָ שְׁנִינּוּ. וְלִקְחָה מִפְּרִיָו וְנִתְּנָה גַם לְבַעֲלָהּ. נִתְּפַקְחוּ עֵינֵי שְׁנִינֵיהֶם וְקָהוּ שְׁנִינּוּ. אָמַר לָהּ: מָה שֶׁהֵאֲכַלְתִּי שֶׁקָּהוּ שְׁנִינֵי? כִּף קָהוּ שְׁנֵי כָּל הַבְּרִיּוֹת. יֵשֵׁב לוֹ בְּדִין אֱמֶת, שֶׁנֹּאמַר (שם ט) יֵשֵׁב לְכֹסֵא שׁוֹפֵט צְדָק. קָרָא לְאָדָם וְאָמַר לוֹ: לְמָה בְּרַחַתְּ מִפְּנֵי? אָמַר לוֹ: אֶת קַלְף שְׁמַעְתִּי בְּגֵן, וְרַעְדוּ עֲצָמוֹתִי, וְאִירָא כִּי עִירָם אֲנִכִּי וְאֶחָבָא. כִּי עִירָם אֲנִכִּי – מַפְעָלִי. כִּי עִירָם אֲנִכִּי – מִצּוּוֵי, כִּי עִירָם אֲנִכִּי – מִמַּעֲשֵׁי, וְאֶחָבָא.

מָה הָיָה לְבוֹשׁוֹ שֶׁל אָדָם? עוֹר שֶׁל צִפְרָן, וְהַפְּשִׁיטוֹ מִעָלָיו. רָאָה עֲצָמוֹ עָרִם, שֶׁנֹּאמַר מִי הִגִּיד לָךְ כִּי עִירָם אֶתָּה. אָמַר אָדָם לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

רַבִּי יְהוּדָה שָׁאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן, זֶה שְׁשִׁנִּינוּ, אָדָם הֲרָאִשׁוֹן הָיָה מוֹשֵׁף בְּעַרְלָתוֹ, מָה זֶה? אָמַר לוֹ, שֶׁהִפְרִיד בְּרִית קֹדֶשׁ מִמְּקוֹמוֹ וּמִחֻלְקוֹ, וְדָאִי שְׁהִיָּה מוֹשֵׁף בְּעַרְלָה. וְעוֹב בְּרִית קֹדֶשׁ וְדָבַק בְּעַרְלָה וְהִתְפַּתָּה בְּדַבַּר הַנְּחָשׁ. וּמִפְּרִי הָעֵץ – זֶה אִשָּׁה. לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ – בְּגִלְל שְׁכָתוֹב (משלי ה) רְגִלֶיהָ יִרְדוּת מוֹת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמַכּוּ. וּבִזְזָה הָיָה פְרִי, שְׁהָרִי בְּאַחַר לֹא הָיָה פְרִי. כִּי בְיוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תִּמּוֹת – בְּגִלְל שְׁעֵץ הַמּוֹת הָיָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁכָתוֹב רְגִלֶיהָ יִרְדוּת מוֹת.

וְהַנְּחָשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה] רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הָאֵילָן הַזֶּה שֶׁאֲמַרְנוּ הָיָה מִשְׁקָה מִלְּמַעְלָה, וְהִתְגַּדֵּל וְהָיָה שְׁמַח, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר וְנִהָר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן. הַגֶּן זֶה אִשָּׁה. וְנִהָר זֶה הָיָה נִכְנָס בָּהּ וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ וְהָיָה הַכֹּל אֶחָד [וְאֵז ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד]. שְׁהָרִי מִשָּׁם וּלְמַטָּה הוּא פְרוּד, שְׁכָתוֹב וּמִשָּׁם יִפְרֹד.

וְהַנְּחָשׁ, רַבִּי יִצְחָק אָמַר זֶה יֵצֵר הָרַע. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר נָחֵשׁ מִשָּׁם. בָּאוּ לְפָנָי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לָהֶם, וְדָאִי הַכֹּל אֶחָד, וְסַמָּא"ל הָיָה, וְנִרְאָה עַל נָחֵשׁ וְצִלְמוֹ. שֶׁנֹּחַשׁ זֶה הוּא שְׁטָן, וְהַכֹּל אֶחָד.

שְׁשִׁנִּינוּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָרַד סַמָּא"ל מֵהַשָּׁמַיִם רְכוּב עַל נָחֵשׁ זֶה, וְצִלְמוֹ הָיוּ רוֹאִים כָּל הַבְּרִיּוֹת וּבוֹרְחִים מִמֶּנּוּ. וְהִגִּיעוּ לָאִשָּׁה בְּדַבְרִים וְגִרְמוּ מוֹת לְעוֹלָם. וְדָאִי בְּחֻכְמָה הִבִּיא סַמָּא"ל קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, וְחִבֵּל אֶת הָאֵילָן הַקְּדוֹמוֹן שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, וְדָבַר זֶה הָיָה תְלוּי עַל סַמָּא"ל, עַד שֶׁבָּא אֵילָן אַחַר קְדוֹשׁ, שֶׁהוּא יַעֲקֹב, וְנִטַּל מִמֶּנּוּ בְּרִכּוֹת שְׁלֵא יִתְבָּרַךְ סַמָּא"ל לְמַעְלָה וְעָשׂוֹ לְמַטָּה. שְׁהָרִי יַעֲקֹב דִּגְמַת אָדָם הֲרָאִשׁוֹן הָיָה [וְיִפְיִו], שֶׁיַּעֲקֹב יִפְיוֹ שֶׁל אָדָם הֲרָאִשׁוֹן הָיָה. וְעַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁמִּנְע סַמָּא"ל בְּרִכּוֹת מֵהָאֵילָן הֲרָאִשׁוֹן, כִּף גַּם מִנְע יַעֲקֹב שֶׁהוּא אֵילָן, דִּגְמַת אָדָם מִסַּמָּא"ל, בְּרִכּוֹת מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. וְיַעֲקֹב לָקַח אֶת שְׁלוֹ בְּכָל, וְעַל זֶה (בראשית לב) וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ.

בְּתוֹב וְהַנְּחָשׁ הָיָה עָרוֹם, זֶה יֵצֵר הָרַע, זֶה מִלֵּאךְ הַמּוֹת. וּמִשּׁוֹם שֶׁהַנְּחָשׁ הוּא מִלֵּאךְ הַמּוֹת, גָּרַם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ סוּד שְׁכָתוֹב (שם ו) קָץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנָי. זֶהוּ קָץ שֶׁל כָּל בָּשָׂר שֶׁנוֹטַל הַנְּשַׁמָּה לְכָל בָּשָׂר, וְנִקְרָא כִּף.

זרה באותם גדולים ממנים. שפיכות דמים תלויים באילן הזה שהוא בצד גבורה. וסמאל ממנה על זה. גלוי עריות אשה היא, ואשה נקראת, ואסור לזמן את האשה בלבדה אלא עם בעלה שלא יהיה חשוד בגלוי עריות. ועל זה בכלם הצטוו באילן הזה. כיון שאכל ממנו, עבר בכלם, שהרי הכל אחוז בו.

רבי יהודה אמר, ודאי דבר זה כף הוא, שאסור להתיחד עם אשה בלבדה אלא אם כן בעלה עמה. מה עשה אותו רשע? אמר, הרי הגעתי לאילן הזה ולא מתתי, גם את קרבי וגעי בידך ולא תמותי. ודבר זה הוא הוסיף לה מעצמו.

מיד ותרא האשה כי טוב וגו'. במה ראתה? אמר רבי יצחק, אותו אילן [שדה] העלה ריחות, כמו שנאמר (בראשית כז) כריח שדה אשר ברכו ה'. ובגלל אותו ריח שהיה עולה, חמדה אותו לאכל ממנו. רבי יוסי אמר, ראיה היתה. אמר לו רבי יהודה, והרי כתוב ותפקחנה עיני שניהם? אמר לו, ראיה זו בשעור של האילן לקחה אותו נ"א שעור הלב היתה], שכתוב ותרא האשה דוקא.

ותרא האשה כי טוב - ראתה ולא ראתה. כי טוב - ראתה כי טוב ולא התישבה בו. מה כתוב אחר כך? ותקח מפריו, ולא כתוב ותקח ממנו. והיא נדבקה במקום המות, וגרמה לכל העולם מות. והפרידה חיים ממות, ובחטא זה גרם פרוד להפריד אשה מבעלה, שהרי קול מדבור לא נפרדים לעולמים. ומי שמפריד קול מדבור, מתאלם ולא יכול לדבר. וכיון שנטל ממנו דבור, נתן לעפר.

אמר רבי שמעון, כתוב (תהלים ט) נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעפר. נאלמתי דומיה, פסוק זה אמרה אותו כנסת ישראל בגלות. מה הטעם? בגלל שקול מנהיג את הדבור, כיון שהיא בגלות. קול נפרד ממנה, ודבור לא נשמע, ועל זה נאלמתי דומיה וגו'. מה הטעם? בגלל שהחשיתי מטוב, שלא הולך קול אתה. וישראל אומרים (שם טה) לך דומיה תהלה. מה זה דומיה? זו תהלה לדוד, שהיא דומיה בגלות ושותקת בלי קול. אמר רבי יצחק, מה זה לך? בגללך היא דומיה ושותקת שהסתלק ממנה קול.

רבנו של עולם, כשהייתי לבדי שמא חטאתי לך, אלא האשה שהבאת לי היא הדיחה אותי מדברך, שנאמר האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ. אמר לה הקדוש ברוך הוא: לא דיך שחטאת, אלא שהחטאת לאדם? אמרה לפניו: רבנו של עולם, הנחש השיאני לחטא לפניך. הביא שלשתם וגזר עליהם גזרות דין. תשעה ושלשים קללות ומות, והפיל סמאל ואת הכת שלו ממקום קדשתם מן השמים, וקצץ רגליו של נחש, ואררו מכל חיה ומכל בהמה, ופקד עליו שיהיה מפשיט את עורו אחר שבע שנים: ע"כ.

ויאמר אל האשה אף. רבי יוסי אמר, באף פתח ואף הטיל בעולם. אמר לה לאשה, באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא ודאי את העולם, אכלו ממנו והייתם כאלהים יודעי טוב ורע. שהרי הוא כף הוא אלהים שמו עץ הדעת טוב ורע, ועל זה והייתם כאלהים ידעי וגו'.

אמר רבי יהודה, לא אמר כף, שאלו אמר באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נאה היה, כי הוא כגרון ביד החוצב בו. אבל לא אמר אלא, מאילן זה אכל הקדוש ברוך הוא ואז ברא את העולם, וכל אמן שונא את חברו, אכלו ממנו ואתם תהיו בוראי עולמות. ועל זה כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו וגו', ומשום שהוא ידע את זה, צוה אתכם עליו שלא תאכלו ממנו.

אמר רבי יצחק, בכל דברו שקר. בתחלה שאמרו שקר היה - שכתוב אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן, ולא כף, שהרי כתוב מכל עץ הגן אכל תאכל, וכלם התיר לו.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שצוה אותו הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה, שכתוב ויצו. ה' - על ברכת השם. אלהים - על הדינים. על האדם - על שפיכות דמים. לאמר - על גלוי עריות. וכי כמה אנשים היו בעולם שהוא צריך זה? אלא ודאי הכל על האילן הזה היה.

משום שבו אחוזים כל המצוות הללו. שכל מי שנטל אותו בלבדו, עושה פרוד. ונטל אותו באוכלוסים שלמטה שאחוזים בו, ונטל עבודה זרה ושפיכות דמים וגלוי עריות. עבודה

לְהַתְחִיזֵם בְּהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִזּוּ יִדְעוּ כָּל מִינֵי
כְּשָׁפִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְרָצוּ לְחַגֵּר כְּלֵי זִיץ בְּאוֹתָם עָלֵים
שֶׁל הָאֵילָן כְּדֵי לְהִגָּן עֲלֵיהֶם.

רְבִי יְהוּדָה אָמַר, אִזּוּ נִכְנָסוּ שְׁלֹשָׁה בְּדִין וְנִדְוָנוּ,
וְהָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הַתְּקַלֵּל וְלֹא עֲמַד בְּקִיּוּמוֹ
בְּגִלְלַת זְהֵמַת הַנְּחָשׁ, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי.
אַחַר כֵּן הִלְבִּישׁ אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלִבוּשִׁים
שֶׁהָעוֹר נִהְיָ מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כְּתָנוּת עוֹר. בְּתַחֲלָה
הָיוּ כְּתָנוּת אוֹר שֶׁהָיוּ מְשַׁתְּמָשִׁים בְּהֵם בְּעֵלְיוֹנִים
שֶׁלְמַעְלָה, מִשּׁוּם שֶׁמֶלֶאכִי הַשָּׂרֵת הָיוּ בָּאִים לְהַנּוֹת
מֵאוֹתוֹ הָאוֹר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם ח) וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט
מֵאַלְהֵים וְכָבוֹד וְהָדָר תַּעֲטָרֵהוּ. וְכַעַת שֶׁחָטְאוּ –
כְּתָנוּת עוֹר, שֶׁהָעוֹר נִהְיָ מֵהֶם וְלֹא הִנְפֹשׁ.

אַחַר כֵּן הוֹלִידוּ בֵּן רֵאשׁוֹן. בֵּן שֶׁל הַזְּהֵמָה הָיָה.
שְׁנַיִם בָּאוּ עַל חֲנִיָּה וְהִתְעַבְּרָה מֵהֶם וְהוֹלִידָה
שְׁנַיִם, זֶה יֵצֵא לְמִינוֹ וְזֶה יֵצֵא לְמִינוֹ, וְרוּחַ שְׁלֵהֶם
נִפְרְדוּ זֶה לְצַד זֶה וְזֶה לְצַד זֶה. זֶה דוֹמָה לְצַד שְׁלוֹ,
וְזֶה דוֹמָה לְצַד שְׁלוֹ. מִצַּד שֶׁל קִיץ כָּל הַמְּדוּרִים שֶׁל
צֶדֶד שֶׁל הַמִּינִים הַרְעִים וְרוּחוֹת וְשָׂדִים וְכְשָׁפִים
בָּאִים, וּמִצַּד שֶׁל הַבֵּל שֶׁל רַחֲמִים יוֹתֵר וְלֹא
בְּשִׁלְמוֹת. יֵיץ טוֹב בֵּינָם רַע. וְלֹא נִתְקַן עִמּוֹ עַד שֶׁבָּא
שֵׁת וְהִתְיַחֲסוּ מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתָם דוֹרוֹת שֶׁל צְדִיקֵי
עוֹלָם, וְכוּ נִשְׁתַּל הָעוֹלָם. וּמִקֵּץ בָּאוּ כָּל אוֹתָם
חֲצוּפִים וְרִשְׁעִים וְרִשְׁעֵי הָעוֹלָם.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַשְּׁמִטוֹת (סִימָן ל"ה)

וּבְלוֹא מַחִיר יֵיץ וְחֶלֶב (ישעיה נה). מֵהוּ יֵיץ וְחֶלֶב?
מָה עֲנִיץ זֶה אֵצֶל זֶה? אֵלָּא מִלְּמַד שֶׁהֵיִץ
הוּא פָּחַד, וְחֶלֶב הוּא חֶסֶד. וּמִפְּנֵי מָה הַזְּכִיר יֵיץ
תַּחֲלָה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב אֵלֵינוּ יוֹתֵר. יֵיץ וְחֶלֶב
עוֹלָה עַל דַּעְתְּךָ? אֵלָּא אָמַר, דְּמוּת יֵיץ וְחֶלֶב: ע"כ.

וַתִּקַּח מִפְּרִיו, הָרִי שְׁנִינּוּ שֶׁסָּחְטָה עֲנָבִים וְנִתְּנָה לוֹ,
וּגְרָמוּ מוֹת לְכָל הָעוֹלָם. שֶׁהָרִי אֵילָן זֶה בּוֹ
שׁוּרָה הַמּוֹת, וְהוּא אֵילָן שֶׁשׁוֹלֵט בְּלִילָה. וְכִשְׁהִיא
שׁוֹלֵטָה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם טוֹעֲמִים טַעַם מוֹת. אֵלָּא
אוֹתָם בְּנֵי הָאָמוּנָה מְקַדִּימִים וְנוֹתְנִים לָהּ נַפְשָׁם
בְּפִקְדוֹן. וּבְגִלְלַת שֶׁהוּא בְּפִקְדוֹן, חוֹזְרוֹת הַנְּפָשׁוֹת
לְמִקּוּמָם, וְעַל זֶה (תהלים צב) וְאָמוּנָתְךָ בְּלִילוֹת כְּתוּב.

וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. רְבִי חִיָּא אָמַר, שֶׁהָרִי
נִפְקַחוּ לְדַעַת רַעוֹת הָעוֹלָם מֵה שְׁלֵא
יִדְעוּ עַד עַכְשָׁיו. כִּיּוֹן שֶׁיִּדְעוּ וְנִפְקַחוּ לְדַעַת רַע, אִזּוּ
יִדְעוּ כִּי עִירְמָם הֵם, שֶׁאֲבָדוּ זֶהָר עֲלִיּוֹן שֶׁהָיָה מְכֻסָּה
עֲלֵיהֶם וְהִסְתַּלַּק מֵהֶם, וְנִשְׁאָרוּ עֲרָמִים מִמֶּנּוּ. וַיִּתְּפְרוּ
עָלֶיהָ תְּאֵנָה – נִדְּבְקוּ לְהַתְּכַסּוֹת בְּאוֹתָם צְלָמִים שֶׁל
אוֹתוֹ אֵילָן שֶׁאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ שֶׁנִּקְרָאִים עָלֵים שֶׁל הָאֵילָן.
וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֵרֶת – רְבִי יוֹסִי אָמַר, כִּיּוֹן שֶׁיִּדְעוּ
מֵהָעוֹלָם הַזֶּה וְנִדְּבְקוּ בּוֹ, רָאוּ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה מְנַהֵג
עַל יְדֵי אוֹתָם עָלֵים שֶׁל הָאֵילָן, וְעָשׂוּ לָהֶם חֲזֵק

❦ סדר הלימוד ליום יא תשרי [יום 11 בשנה] ❦

וְאֵתָהּ תִּמְשָׁל בּוֹ – סוּד הוּא, שְׁכָתוּב (נחמיה ט) וְאֵתָהּ מְחִיָּה אֶת כָּלָם. מִכָּאן אָמְרוּ, לֹא שׁוֹלֵט הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא בְזִמְן שֵׁיִשְׁמְדוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם. וְעַל זֶה, כִּיּוֹן שְׁמֵלֵאָד הַמּוֹת יִשְׁמִיד אוֹתָם, אִז הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עָלָיו שְׁלֵא יֵצֵא לְהִרְעֵ לְעוֹלָם, שְׁכָתוּב וְאֵתָהּ תִּמְשָׁל בּוֹ (בְּתִשׁוּבָה). וְאֵתָהּ דְּוָקָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּקִשְׁר שֶׁל הַמַּחְלָקַת הַמוֹשֵׁל מְצוּי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וְאֵתָהּ תִּמְשָׁל בּוֹ – בְּתִשׁוּבָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כְּשֶׁהָיוּ אוֹתָם דּוֹרוֹת שֶׁל קִיָּן הוֹלְכִים בְּעוֹלָם, הָיוּ מַחְלָקִים אֶת הָאָרֶץ, וְהָיוּ דוֹמִים לְעֵלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲזָא וְעֲזָא"ל, כְּשֶׁנִּפְלוּ מִמְּקוֹם קְדָשְׁתָּם מִלְּמַעְלָה, רָאוּ בְּנוֹת בְּנֵי אָדָם וְחָטְאוּ וְהוֹלִידוּ בָנִים. וְאֵלֶּה הָיוּ נְפִילִים, שְׁכָתוּב וְהַנְּפִילִים הָיוּ בְּאָרֶץ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בְּנֵי קִיָּן הָיוּ בְּנֵי אֱלֹהִים, שְׁהָרִי כְּשֶׁבָא סַמְא"ל עַל חוּהָ, הַטִּיל בָּהּ זֶהְמָה וְהִתְעַבְרָה וְהוֹלִידָה אֶת קִיָּן, וְהִמְרָאָה שְׁלוֹ לֹא הָיָה דוֹמָה לְשָׂאָר בְּנֵי אָדָם, וְכָל אוֹתָם שְׁבָאוּ מֵהֵצֵד שְׁלוֹ, לֹא הָיוּ נִקְרָאִים אֲלֵא בְּנֵי הָאֱלֹהִים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וְאֵפְלוּ אוֹתָם [בְּנֵי] נְפִילִים כֶּף נִקְרָאִים, הֵמָּה הַגְּבֻרִים. שְׁשִׁים הָיוּ בְּאָרֶץ כְּחֻשְׁבוֹן שְׁלֵמַעְלָה. כְּתוּב כָּאֵן הֵמָּה הַגְּבֻרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם, וְכְתוּב שָׁם (שִׁיר ג) שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר, הֵמָּה הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם מִמָּשׁ. מֵעוֹלָם דְּוָקָא. אֲנָשֵׁי הַשָּׁם, מֵהוּ שָׁם זֶה? הוּא עוֹלָם שְׁאִמְרָנוּ. אֲנָשֵׁי הַשָּׁם דְּוָקָא. כְּתוּב כָּאֵן אֲנָשֵׁי הַשָּׁם, וְכְתוּב שָׁם (ויקרא כד) בְּנִקְבוּ שָׁם, וְכְתוּב (שם) וַיִּקַּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשָּׁם.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַשְּׁמֻטוֹת (סימן ל"ו)

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מֵעוֹלָם זֶה הָיוּ, וּגְבֻרִים גְּבוּרִים שֶׁל צֵד הִרְעֵ הָיוּ, שְׁכָתוּב (בראשית ו) אֲנָשֵׁי הַשָּׁם. אֲנָשֵׁי שָׁם לֹא כְּתוּב, אֲלֵא אֲנָשֵׁי הַשָּׁם. כִּמוֹ זֶה כְּתוּב (תהלים כה) זָכַר רַחֲמֶיךָ ה' וְחִסְדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה. מֵעוֹלָם וְדָאִי לָקַח אוֹתָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם הָאֲבוֹת הַרְאִשׁוֹנִים לְהִיּוֹת מִרְפָּכָה קְדוּשָׁה לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵעוֹלָם – זוֹהִי מִטְתּוֹ שֶׁלְשֵׁלְמָה, שְׁכָתוּב וְכוּ': ע"כ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשַׁעָה שְׁחָטָא קִיָּן, הָיָה פּוֹחַד, בְּגִלְל שְׁרָאָה לְפָנָיו מִיָּנִי מַחְנוֹת מְזִינִים וּבָאִים לְהִרְגֵ אוֹתוֹ. וְכִשְׁחֲזַר בְּתִשׁוּבָה, מָה אָמַר? הֵן גִּרְשֵׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה וּמִפְּנִיךָ אֶסְתֵּר. מָה זֶה וּמִפְּנִיךָ אֶסְתֵּר? אֲלֵא אֵהִיָּה נִסְתֵּר מֵהַבְּנִין שְׁלִי. רַבִּי אָבָא אָמַר, כִּמוֹ שְׁנֵאָמַר (תהלים כב) וְלֹא הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ. (שמות ג) וַיִּסְתֵּר מִפְּנֵי. וְעַל זֶה וּמִפְּנִיךָ אֶסְתֵּר, מֵאוֹתָם הַפְּנִים שְׁלֵךְ אֵהִיָּה נִסְתֵּר שְׁלֵא יִשְׁגִּיחוּ בִּי. וְעַל זֶה וְהָיָה כָּל מְצָאֵי יְהִרְגֵנִי.

וַיִּשְׁם ה' לְקִיָּן אוֹת לְבִלְתִּי וְגו'. מָה זֶה אוֹת? אוֹת אַחַת מֵעֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִתְּן עָלָיו לְהִגֵּן עָלָיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָה זֶה שְׁכָתוּב וְיִהְיֶה בְּהִיּוֹתָם בְּשַׁעָה, מָה זֶה בְּשַׁעָה? זֹו הָאִשָּׁה. וְעַל זֶה קָם וְהִרְגֵ אוֹתוֹ. שְׁהָרִי מֵצֵד זֶה יִרְשׁ לְהִרְגֵ מֵצֵד שֶׁל סַמְא"ל שְׁגָרַם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם. וְקָנָא קִיָּן בְּהִבְלַ עַל הַנִּקְבָה שְׁלוֹ. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הָרִי רָאִינוּ שְׁכָתוּב וַיַּחַר לְקִיָּן מֵאֵד וַיִּפְלוּ פָּנָיו, עַל שְׁלֵא הִתְקַבַּל קְרָבָנוּ. אָמַר לוֹ, כֶּף הוּא, וְהַכֵּל הָיָה לְנִגְדוֹ.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָה זֶה שְׁכָתוּב הֵלֵא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לְפִתַח חֲטָאֵת רַבְּךָ? אֲלֵא כֶּף אָמַר, הֵלֵא אִם תִּיטִיב מֵעֲשִׂיךָ, אִז שְׂאֵת. מָה זֶה שְׂאֵת? כִּמוֹ שְׁכָתוּב (בראשית מט) יִתֵּר שְׂאֵת. שְׁהָרִי לְבַכּוֹר יֵשׁ שְׁבַח יִתֵּר בְּכָל תְּמִיד, וְתִלּוּי בְּמַעֲשָׂיו. וְעַל זֶה אִם תִּיטִיב שְׂאֵת, וְאִם לֹא תִיטִיב לְפִתַח חֲטָאֵת רַבְּךָ.

מָה זֶה לְפִתַח? זֶהוּ פִתַח שְׁלֵמַעְלָה שְׁמִמְנוּ יוֹצְאִים דִּינִים עַל מַעֲשָׂים רְעִים שֶׁל הָעוֹלָם. פִּתַח, כִּמוֹ שְׁנֵאָמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צְדָק. וְלֹאוֹתוֹ פִּתַח – חֲטָאֵת רַבְּךָ, זֶה מִלְּאָד הַמּוֹת, וְהוּא עֲתִיד לְהַפְרַע מִמֶּךָ.

בֵּא רָאָה, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה נוֹלַד אָדָם. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְדָאִי סוּד לְמַעְלָה וְלִמְטָה. רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעְלָה. רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמְטָה. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה עֲקָרוֹת נִפְקְדוֹת. מִנִּין לָנוּ שְׁבָרֵאשׁ הַשָּׁנָה זֶה הָיָה? שְׁכָתוּב (בראשית כא) וְה' פָּקַד אֶת שְׂרָה. וְה' דְּוָקָא זֶה רֵאשׁ הַשָּׁנָה. וּמִשׁוּם שְׁאָדָם יֵצֵא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה [וַיֵּצֵא] בְּדִין, וְהָעוֹלָם עוֹמֵד בְּדִין, וּמִשׁוּם כֶּף לְפִתַח וְדָאִי. חֲטָאֵת רַבְּךָ – כְּדִי לְהַפְרַע מִמֶּךָ. וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקְתּוֹ – עַד שֶׁתִּשְׁמַד.

תורה] שתורה שבכתב אדם הראשון. ספר שלישי שנקרא תולדת אדם, וזהו של צדיקים גמורים. זהו שכתוב זה ספר תולדת אדם, זה צדיק (סוד), ודאי שעושה תולדות.

ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים, שהרי ודאי אז נתקן הכל למעלה ומטה, והתקומו בדגמה אחת. זכר ונקבה בראם, סתם אחד נכלל באחד.

משנה. כתוב (משלי יח) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. זהו ספר תולדות אדם שרץ באותו מגדל. המגדל הזה מה מעשהו? אלא זהו מגדל דוד, וזהו מגדל עז שם ה', והכל אחד. כאן ידוע לבני האמונה זהו ודאי ספר תולדות [יש שלא גורסים] אדם. לבני האמונה סודו מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. יהו"ה צדיק אדם לבני האמונה. (ראה ציור למעלה).

ואמר רבי אבא, ספר ודאי ירד לו לאדם הראשון, ובו היה יודע חכמה עליונה. וספר זה הגיע לבני אלהים חכמי הדור, ומי שזכה להתבונן בו, ידע בו חכמה עליונה. ומתבוננים בו ויודעים בו. וספר זה הוריד אותו בעל הסודות ושלישה שליחים ממנים לפניו. ובשעה שיצא אדם מגן עדן, אחז באותו ספר. כשיצא [ממנו] טס ממנו [לשער]. התפלל ובכה לפני רבונו, והשיבו לו אותו כמו מקדם, כדי שלא תשכח חכמה מבני אדם וישתדלו לדעת את רבונו.

ובן שנינו, ספר היה לו לחנוך, וזה ספר ממקום של ספר של תולדות אדם היה, וזהו סוד החכמה, שהרי מהארץ נטל. זהו שכתוב ואיננו כי לקח אתו אלהים. והוא הנער, שכתוב (משלי כב) חנוך לנער על פי דרכו.

וכל גנזים עליונים נמסרו בידו. וזה מסר ונתן ועשה שליחות, ואסף מפתחות נמסרו בידו. ומאז ברכות לוקח בכל יום וקושר קשרים לרבונו. הקדוש ברוך הוא לקח אותו מהעולם לשמש אותו. זהו שכתוב כי לקח אתו אלהים.

ומזה נמסר ספר שנקרא ספרו של חנוך. בשעה שאחז אותו הקדוש ברוך הוא, הראה לו כל גנזים עליונים. הראה לו עץ החיים באמצע הגן

רבי חייא אמר, מעולם ממש היו, ומעולם שלמטה לקח אותם הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר [זה היו, וגברים גבורים של צד הרע היו, שכתוב אנשי שם, ולא כתוב אנשי השם, אלא אנשי שם. כמו זה כתוב] (תהלים כה) זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה. מעולם ודאי. ומעולם שלמטה לקח אותם הקדוש ברוך הוא. והם אבות ראשונים להיות מרכבה קדושה למעלה. גם כאן המה הגברים אשר מעולם. מעולם ודאי לקח אותם הקדוש ברוך הוא. רבי יצחק אמר, מעולם [ומהו?] זו מטתו של שלמה, שכתוב (שיר ג) ששים גבורים סביב לה. רבי אחא אמר, כלם נקראו בני האלהים [שהרי עדין לא התבשמה].

תוספתא

אמרו רבותינו זכרונם לברכה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם, ברא אותו בגן עדן וצוה אותו על שבע מצוות. חטא וגרש מגן עדן, ושני מלאכי שמים, עז"א ועז"ל, אמרו לפני הקדוש ברוך הוא: אלו היינו אנו בארץ, היינו צדיקים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: וכי אתם יכולים על יצר הרע? אמרו לפניו: יכולים. מיד הפיל אותם הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר הנפלים היו בארץ, וכתוב הגברים. ובשעה שירדו לארץ נכנס בהם יצר הרע, שנאמר ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו. חטאו ונעקרו מקדשתם. ע"כ התוספתא.

בא ראה, כל הנטיעות היו נסתרים ושומים דקיקים במקום אחד. אחר כך עקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר והתקומו. רבי ייסא שאל, מה זה שכתוב זה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אתו זכר ונקבה בראם ויברך אתם? אמר לו רבי אבא, זה סוד עליון. שנינו, שלישה ספרים נפתחים בראש השנה, אחד של צדיקים גמורים וכו'. ספר עליון שהרי ממנו יוצא הכל, ממנו יוצאת כתיבה. ספר אמצעי כללות של מעלה ומטה [ספר שהוא כללות שלמעלה ולמטה ואוחז לכל הצדדים סוד וכו'] [ואוחז לכל הצדדים סוד של אדם הראשון, ספר שלישי שנקרא [נ"א ונקרא]

רבי אֶלְעָזָר אָמַר, עֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַקֵּן עוֹלָם וּלְהַתְקִין רוּחַ בְּכַנֵּי אָדָם כְּדֵי שִׁיאָרִיכוּ יָמִים לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (ישעיה סה) כִּי כִימֵי הָעֵץ יָמֵי עַמִּי וְגו'. וְכָתוּב (שם כה) בַּלַּע הַמּוֹת לְנִצָּח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָה מֵעַל כָּל פְּנִים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר.

עד כָּאֵן נִתְקַנּוּ הַדְּבָרִים. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה תְּקוּנַת הַפְּרָשָׁה.

בראשית

אמר רבי שמעון, הרי שנינו, שְׁכַשְׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, חָקַק בְּחֻקֵּי קוֹת שֶׁל סוּד הָאָמוּנָה תוֹךְ אִוְרוֹת בְּסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים וְחָקַק לְמַעְלָה וְחָקַק לְמַטָּה, וְהַכֵּל בְּסוּד אֶחָד. וְעָשָׂה עוֹלָם תְּחִתּוֹן כְּמוֹ שְׁעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. וְזֶה עוֹמֵד כְּנֶגֶד זֶה לְהִיּוֹת הַכֵּל אֶחָד בְּיַחְדוֹ אֶחָד. וְלִכֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָקַק חֻקֵּי קוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּבָהֶם בָּרָא אֵת הָעוֹלָמוֹת.

ובא וּרְאָה, כְּמוֹ שְׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, כִּךְ גַּם בָּרָא אֵת אָדָם הָרִאשׁוֹן. פִּתַּח וְאָמַר, (הושע ו) וְהִמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית. שֶׁהִרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵטַר אוֹתוֹ בְּעֵטְרוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וּבָרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁשׁ צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם לְהִיּוֹת שְׁלֵם בְּכָל, וְכֵלֶם זָעוּ וּפְחָדוּ מִלְּפָנָיו. שֶׁהִרִי כְּשֹׁבְרָא אָדָם, נִבְרָא בְּדִמוֹת עֲלִיוֹנָה, וְהָיוּ מִסְתַּכְּלִים בְּאוֹתָהּ דְּמוֹת וְזָעִים וּפּוֹחֲדִים מִלְּפָנָיו. וְאַחַר כִּךְ הִכְנִיסוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגֵן עֵדֵן לְהַתְעַדֵּן שָׁם בְּעִדּוֹנִים עֲלִיוֹנִים, וְהָיוּ מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים מְשֻׁמְשִׁים לְפָנָיו וְסוֹבְבִים אוֹתוֹ, וְסוּדוֹת רְבוּנָם הָיוּ מוֹדִיעִים לוֹ.

בא רְאָה, בְּשֵׁשׁ שֶׁהִכְנִיס אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגֵן עֵדֵן, הָיָה רוּאָה וּמִסְתַּכֵּל מִשָּׁם כָּל הַסּוּדוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְכָל הַחֻקִּים כְּדֵי לְדַעַת וּלְהַסְתַּכֵּל בְּכַבּוּדוֹ רְבוּנוֹ.

שבִּעָה הַיְכָלוֹת מְדוּרִים הֵם לְמַעְלָה, שֶׁהֵם סוּד הָאָמוּנָה הָעֲלִיוֹנָה. וְשִׁבְעָה הַיְכָלוֹת הֵם לְמַטָּה [כְּמוֹ שֶׁהֵם אֶחָד כְּנֶגֶד אֶחָד. שִׁבְעָה מְדוּרִים שֶׁל הַיְכָלוֹת הֵם לְמַטָּה] כְּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה. וְהֵם שֵׁשׁ כְּדִגְמָא עֲלִיוֹנָה, וְאַחַד טְמִיר וְגִנוּז הוּא לְמַעְלָה. וְכָל אֵלֶּה הֵם בְּסוּד עֲלִיוֹן, מְשוּם שֶׁכָּל הַיְכָלוֹת הִלְלוּ יֵשׁ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה, וְיֵשׁ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁלְמַטָּה,

וְהָעֲלִים שֶׁלוֹ וְעֲנַפָּיו, וְהַכֵּל רְאִינוּ בְּסִפְרוֹ. אֲשֶׁרִי אוֹתָם חֲסִידִים עֲלִיוֹנִים שְׁחֻכְמָה עֲלִיוֹנָה הַתְּגַלְתָּהּ לָהֶם וְלֹא נִשְׁפָּחָה מֵהֶם לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כה) סוּד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם.

ויאמר ה' לֹא יְדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשִׁגְם הוּא בְּשֶׁר וְגו'. רְבִי אַחָא אָמַר, בְּאוֹתוֹ זְמַן הָיָה אוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, מוֹצִיא רוּחַ עֲלִיוֹנָה מֵעֵץ הַחַיִּים וּמּוֹרִיק בְּאֵילָן (שְׁשׁוּרָה בּוֹ הַמּוֹת) (מֵעֵץ הַמּוֹת), וְנִמְשָׁכוֹת רוּחוֹת לְתוֹךְ בְּנֵי אָדָם יָמִים (זְמַנִּים) רַבִּים, עַד שֶׁעָלוּ רָעוֹת וְהִתְיַצְבוּ לְפָתַח. אִזְ הִסְתַּלְקָה רוּחַ עֲלִיוֹנָה מֵאוֹתוֹ אֵילָן בְּשֵׁשׁ שְׁפָרְחוֹ נִשְׁמוֹת בְּכַנֵּי [מְבַנֵּי] אָדָם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב לֹא יְדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם. לְתַת לְעוֹלָם בְּשֵׁשׁ שְׁפָרְחוֹ נִשְׁמוֹת בְּכַנֵּי אָדָם.

בְּשִׁגְם הוּא בְּשֶׁר, רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, (בִּישׁוּבְתוֹ שֶׁל רְבִי אֶלְעָזָר אָמְרוּ) בְּשִׁגְם זֶה מִשָּׁה, שֶׁהוּא מְאִיר לְלִבָּנָה, וּמְכַח זֶה עוֹמְדִים בְּנֵי אָדָם בְּעוֹלָם יָמִים (זְמַנִּים) רַבִּים. וְהָיוּ יָמֵיו מְאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה - רְמֵז לְמִשָּׁה, שֶׁעַל יְדוֹ נִתְנָה תוֹרָה. וְאִזְ מוֹרִיק [זוֹרֵק] חַיִּים לְכַנֵּי אָדָם מֵאוֹתוֹ עֵץ הַחַיִּים. וְכִךְ הָיָה. אֲלֵמָלֵא שְׁחָטָאוּ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת לב) חֲרוֹת עַל הַלְּחוֹת. חֲרוֹת מִמְּלֶאךְ הַמּוֹת. שֶׁהִרִי עֵץ הַחַיִּים הָיָה מוֹשֵׁךְ לְמַטָּה.

ועל בְּשִׁגְם שֶׁהוּא בְּשֶׁר עוֹמֵד הַדְּבָר לְהַרְיֵק (לְהַרְחִיק) רוּחַ שֶׁל חַיִּים. בְּשִׁגְם אַחוּז לְמַטָּה, אַחוּז לְמַעְלָה. וְעַל זֶה שְׁנִינוּ מִשָּׁה לֹא מֵת, אֵלֵא הַתְּכַנֵּס מִן הָעוֹלָם וְהָיָה מְאִיר לְלִבָּנָה, שֶׁהִרִי הַשְּׁמֵשׁ, אֵף עַל גַּב שְׁמֵתְכַנֵּס מִן הָעוֹלָם, לֹא מֵת, אֵלֵא נִכְנָס וּמְאִיר לְלִבָּנָה, כִּךְ מִשָּׁה. דְּבָר אַחַר בְּשִׁגְם הוּא בְּשֶׁר - בְּמִשְׁכַּח הָרוּחַ בְּכַנֵּי אָדָם זְמַן רַב, חוּזַר לְהִיּוֹת הַבְּשֶׁר לְהַמְשֵׁךְ אַחַר הַגּוּף וְלְהַשְׁתַּדֵּל בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם הַזֶּה.

אמר רבי יצחק, כָּל (הַדּוּרוֹת שֶׁנִּתְקַנּוּ מִשָּׁת, כָּלֵם צְדִיקִים וְחֲסִידִים. אַחַר כִּךְ הַתְּפָשְׁטוּ וְהוֹלִידוּ, וְלָמְדוּ אֲמוּנוֹת [וְחֻכְמָה]) הָעוֹלָם לְהַרְגַּ בְּרַמְחִים וּבְחֻרְבוֹת. עַד שֶׁבָּא נַח וְהַתְקִין לָהֶם תְּקוּנַת הָעוֹלָם וְלַעֲבֹד וּלְתַקֵּן אֵת הָאָרֶץ. שֶׁהִרִי בְּהַתְחַלָּה לֹא הָיוּ זוֹרְעִים וְקוֹצְרִים, אַחַר כִּךְ הִצְטַרְכוּ אֵת זֶה, שְׁכָתוֹב עוֹד כָּל יָמֵי הָאָרֶץ וְגו'.

וְשָׁם הוא פתח אחד שיורד כנגד פתח הגיהנם. משם מסתכלים בכל אותם רשעים [של ישראל] [של עובדי עבודה זרה] שלא נכנסו בברית הקדושה וגרשו באותם מלאכי חבלה שטורדים אותם באש שדולקת. והם רואים ושמחים על שהתגירו.

וְשָׁלַשׁ פעמים ביום מוארים מתוך אור עליון ומשתעשעים שם. ומעליהם עובדיה ואונקלוס הגר ושאר הגרים שהתגירו. כמו זה למעלה כשזוכים להעלות נשמתם להתעטר שם.

הַיְכָל שְׁנִי. היכל זה עומד לפנים מההיכל הראשון הזה, וזה [הפתח הוא סמוך לתוך המערה] [נ"א היכל סמוך למערה] של האבות. וההיכל הזה מאיר יותר מהראשון. כאן יש כל אבנים יקרות שמצפות אותו.

בְּתוֹךְ הַהֵיכָל הַזֶּה יש אור אחד כלול מכל הגונים, והוא מאיר מלמעלה למטה. בהיכל הזה עומדים [כף] אלו שסבלו יסורים וחלאים בעולם הזה כדי להתקן, והיו מודים ומשבחים לרבונם בכל יום, ולא היו מבטלים תפלותיהם לעולמים.

לְפָנִים מההיכל הזה עומדים כל אלו שמקדשים [בכל יום] בכל הכח שם רבונם, ועונים אמן יהא שמיה רבא מברך בכל הכח. ואלה הם עומדים לפני ולפנים בהיכל הזה. ואותו אור שכולל כל הגונים מאיר להם. מאותו האור עומדים ורואים מאורות אחרים שנאחזים ולא נאחזים בתוכם. ומעליהם משיח, שהוא נכנס ועומד ביניהם ומנחם אותם.

הוּא נוסע מההיכל הזה ונכנס. בהיכל השלישי, ושם כל אותם בני חלאים וכאבים קשים, וכל אותם תינוקות של בית רבן שלא השלימו ימיהם, וכל אותם העצובים על חרבן בית המקדש [ושפכו] והיו שופכים דמעות. כלם עומדים באותו היכל, והוא מנחם אותם.

וְנוֹסַע מההיכל הזה ונכנס. בהיכל הרביעי, ושם כל אותם אבלי ציון וירושלים וכל אותם שנהרגו על ידי שאר העמים עובדי עכו"ם. והוא שוהה ובוכה. ואז כל אותם נשיאים של זרע דוד, כלם אוחזים בו ומנחמים אותו.

להיות כולל בדמות של הסוד שלמעלה ובדמות של הסוד שלמטה, ובהם היה דיורו של אדם.

וְלְאַחַר שגרש מגן עדן, התקין אותם הקדוש ברוך הוא לנשמות הצדיקים להשתעשע בהם כראוי מזיו של הכבוד העליון, וכל אחד ואחד התתקן כמו שלמעלה וכמו שלמטה כמו שפרשנו.

הַיְכָל ראשון - מקום שהוא נתקן למטה להיות כמו שלמעלה. והרי העירו החברים הנהגות גן עדן כמו שהוא בסוד עליון [שהוא נתקן לבפנים תוך סתר של הסוד שלמטה גנוז ונסתר מכל] [נ"א והוא נתקן לבפנים ונסתר מהכל] ולא שולטת בו העין, פרט לנשמות הצדיקים, להיות תקינים למעלה ולמטה ולהסתכל משם בסוד רבונם ובענוג שלמעלה.

וְאֵלֶּה אותם צדיקים שלא החליפו כבוד רבונם בשביל יראה אחרת. כתוב (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה, סוד האמונה להדבק בן אדם [ברבונן] ולפחד ממנו תמיד ולא יסטה לימין ולשמאל. והרי בארנו שלא ילך בן אדם אחר יראה אחרת שנקראת אש"ת זנוני"ם. ולכן כתוב (שם ז) לשמרך מאשה זרה מנכריה אמריה החליקה.

הַיְכָל זה עומד בדמות של סוד עליון, היות שפושנשמות הצדיקים יוצאות מן העולם הזה, נכנסים לתוך ההיכלות הללו שבגן עדן שלמטה, ושם [נכנסים] יושבים כל אחד ואחד כל אותו זמן שצריכה הנשמה לשבת שם.

וּבְכָל היכל והיכל יש דמיות כמו [עליון] שלמעלה ודמיות כמו [למטה] שלמטה. ושם מתלבשת הנשמה בלבושים כמו של העולם הזה, ומתעדנת שם כל אותו זמן שצריכה, עד שמגיע הזמן לעלות למקום עליון כמו שצריך. ומתוך אותו בגד שהתלבשה בו, רואה דמיות עליונות להסתכל בכבוד רבונם.

בַּהֵיכָל הזה יש מאורות עליונים להסתכל, ונשמות אותם הגרים שהתגירו עומדות שם ונכנסות שם להסתכל בכבוד העליון, ומתלבשות שם בלבוש אחד של אור שמאיר ולא מאיר. ואותו היכל מצפה מאבן טובה וזהב.

וזוהי דרגה עליונה על הכל (ב), פרט לדרגת החסידים שהיא דרגה עליונה על הכל.

היכל ששי. היכל זה הוא היכל החסידים. היכל זה הוא עליון על הכל. וזהו היכל שעומד על הכל. היכל הימין אין מי שיעמד בו, אלא אותם חסידים קדושים וכל אותם שאוהבים את רבונם באהבה רבה. ולפתח ההיכל הזה עומדים כל אלו שמיוחדים יחוד של רבונם בכל יום. ואלה נכנסים בהיכל הזה ועתידים לעלות בראשונה.

ומעל הפתח הזה אברהם, ימין הקדוש ברוך הוא. ולפתח אחר עומד יצחק שנעקד על גבי המזבח והיה קרבן שלם לפני הקדוש ברוך הוא. ולפתח אחר לבפנים עומד יעקב השלם, ושנים עשר שבטים סביבו, ושכינה על ראשיהם.

וכשישראל בצרה, מתעוררים שלשת האבות ומעוררים את השכינה להגן עליהם. ואז היא עולה ומתעטרת למעלה ומגנה על ישראל. וכמו שיש היכלות למטה בגן עדן, כך גם למעלה יש היכלות מתקנים שהם סוד האמונה. וכל [אותם] ההיכלות הללו מתקשרים ומתעטרים בהיכל אחד שהוא:

היכל השביעי. והיכל זה גנוז ונסתר מכל שאר ההיכלות. באמצע ההיכל הזה עומד עמוד אחד שהוא בגונים רבים: ירק, לבן, אדם, שחר. וכשנשמות עולות, הן עולות לתוך ההיכל הזה. מי שראוי לגנון הזה עולה בו, כל אחד ואחד פראוי לו.

וששת ההיכלות הללו הם למדור כפי שאמרנו, והשביעי אינו למדור. ושש הכל בסוד של שש. ועל זה כתוב בראשית. שש דרגות למעלה ושש דרגות למטה, והכל סוד אחד

בא ראה, בראשית. רבי יהודה אמר, שני בתים היו, בית ראשון ובית שני. זה עליון וזה תחתון. שני ההי"ן הם. זה עליון וזה תחתון, וכלם אחד. ב' העליון פותח שערים לכל צד. שפך הוא – שכולל זה בזה. ראשית. אז הוא ראשית להכנס בכשבון הבנין.

רבי יצחק אמר רבי אלעזר, בראשית זה כללות הדמות (של הדמות) שכל הדמיות כלולות בו. זהו סוד הכתוב (יחזקאל א) הוא מראה דמות כבוד

מתחיל פעם שניה ובוכה, עד שיוצא קול, ונאחז באותו קול ועולה למעלה ושוהה שם עד ראש חדש. וכשיורד, יורדים עמו כמה אורות וזוים מאירים לכל אותם היכלות ורפואה ואור לכל אותם ההרועים ובני חלאים ומכאובים שסבלו עם המשיח.

ואז לובש לבוש מלכות. ושם חקוקים ורשומים כל אותם הרועים של שאר העמים עובדי עכו"ם באותה פורפירה, ועולה אותה פורפירה למעלה, ונחזק שם תוך הפורפירה העליונה של המלך. והקדוש ברוך הוא עתיד ללבש אותה פורפירה ולדון עמים, שכתוב (תהלים קי) ידין בגוים מלא גויות. עד שבא ומנחם אותם, ויורדים עמו (כמה) מאורות ועדונים להתעדן, וכמה מלאכים ומרכבות עמו. כל אחד ואחד במלבוש נ"א וכיד כל אחד ואחד מלבוש] להתלבש בהם כל אותם נשמות ההרועים, ושם מתעדנים כל אותו זמן שהוא עולה ויורד.

לפנים מההיכל הזה עומדים תוך דרגה עליונה אותם עשרה גדולים ממנים (כמו) רבי עקיבא וחבריו. וכלם עולים בעליה תוך אספקלריה שלמעלה ומאירים בזיו כבוד עליון. עליהם כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחפה לו.

בהיכל החמישי קימים כל אותם בעלי התשובה השלמה ששבו מחטאייהם והתנחמו בהם ונשמתם יצאה בטהרה, (וכל אותם בעלי תשובה) וכל אלו שקדשו שם רבונם וקבלו עליהם מות. ובשער ההיכל הזה (פתח) עומד מנשה מלך יהודה שקבלו הקדוש ברוך הוא בתשובה שלמה וחתר לו חתירה לקבלו.

ולפנים מהיכל זה עומדים כל אותם בעלי תשובה שלמה, שנשמתם יצאה בשעה שהתמרמרו על מעשיהם. ואלו מתעדנים בעדון עליון בכל יום ויום. ושלש פעמים ביום אור נכנס באותו היכל שמתעדנים בו כל אחד ואחד פראוי לו, וכל אחד נכונה מאור של החפה של חברו, בין למטה בין למעלה. ההיכל הזה עומד על אותם היכלות תחתונים, ואפלו צדיקים גמורים לא יכולים להכנס לתוך (ההוא) ההיכל הזה ולעמד בו.

וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוּ וְבִהוּ, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ. וְהָאָרֶץ – זוֹ אָרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה שְׁאִין לָהּ אוֹר מִשָּׁל עֲצֻמָּה. הִיְתָה – בְּהִתְחַלָּה כְּבֵר הִיְתָה כְּרֵאוֹי, וְעַכְשָׁו תְהוּ וְבִהוּ וְחִשָּׁף. הִיְתָה דוֹקָא. אַחַר כֶּף הַקְטִינָה אֶת עֲצֻמָּה וְהַקְטִינָה אֶת אוֹרָה. תְהוּ וְבִהוּ וְחִשָּׁף וְרוּחַ – אֲרַבְעָה יְסוּדוֹת הָעוֹלָם שֶׁנִּתְקַנּוּ בָּהּ.

דְּבַר אַחַר וְאֵת הָאָרֶץ – כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ, לְרִבּוֹת אָרֶץ שְׁלֹמֶטָה שֶׁהִיא נֶעֱשֶׂתָה בְּכֻמָּה מְדוּרִים [אוֹרוֹת] הַכֹּל כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה. וְזֶהוּ וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוּ וְבִהוּ וְחִשָּׁף וְרוּחַ. אֵלּוּ אוֹתָם מְדוּרֵי הָאָרֶץ: אָרֶץ, אֲדָמָה, גֵּיא, נְשִׂיָה, צִיָּה, אֲרָקָא, תַּבַּל. וְגִדּוּל שְׁבַכְלָם תַּבַּל, שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תַּבַּל בְּצִדְקָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵהִי צִיָּה? אָמַר לוֹ, זֶהוּ מְקוֹם הַגִּיּוֹנָם, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר צִיָּה וְצִלְמוֹת. וְסוּד זֶה כְּתוּב [שְׁכָתוּב] (בְּמִלַּת) וְחִשָּׁף עַל פְּנֵי תְהוּם. זֶה סוּד מְקוֹם הַגִּיּוֹנָם. זֶהוּ צִיָּה, הַמְקוֹם שֶׁל מְלֶאךְ הַמּוֹת, כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהוּא מַחֲשִׁיךְ אֶת פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת. וְזֶהוּ מְקוֹם שֶׁל חִשָּׁף עֲלִיוֹן.

תְּהוּ זֶה נְשִׂיָּה שְׁלֹא נִרְאָה בָּהּ מִרְאָה כָּלֵל עַד שֶׁנִּשְׁכַּח מֵהַכֹּל, וְעַל זֶה נִקְרָאת נְשִׂיָּה. וְבִהוּ זוֹ אֲרָקָא, מְקוֹם שְׁלֹא נִשְׁכַּח. רַבִּי חֲיִיאָ אָמַר, זֶה גֵּיא וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת – זֶה כְּנֶגֶד תַּבַּל שֶׁנִּזּוֹן מְרוּחַ אֱלֹהִים, וְהַכֹּל הוּא כְּאֶחָד.

כְּמוֹ זֶה יֵשׁ לְאָרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה, שְׁבַעָה מְדוּרִים הֵם לְמַעְלָה דְרָגָה עַל דְרָגָה, וּבְכָל הַמְדוּרִים מְלֶאכִים עֲלִיּוֹנִים אֵלֶּה עַל אֵלֶּה. כֶּף גַּם לְמֶטָה. וְהַכֹּל אַחֲזוּ זֶה בְּזֶה לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד. שְׁבַעָה מְדוּרִים הֵם לְמַעְלָה, וְהֵרִי אָרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה אוֹחֶזֶת אוֹתָם וְכֹלָם עוֹמְדִים בָּהּ, וּבְכֹלָם נִמְצְאוֹת תְּשַׁבַּחַת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. דְרָגוֹת נִפְרָדוֹת זוֹ מִזוֹ, וּמְקוֹמוֹת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה.

מְדוּרָה רֵאשׁוֹן לְמֶטָה הוּא מְקוֹם בֵּית חֲשׁוּף שְׁלֹא מֵאִיר, וְהוּא מִתְקַן לְמְדוּרֵי רוּחוֹת וְסַעְרוֹת חֲזָקוֹת שְׁלֹא נִרְאִים. וְאִין בּוֹ אוֹר וְלֹא חִשָּׁף וְלֹא דְמוּת כָּלֵל. וְשֵׁם לֹא יוֹדְעִים בּוֹ יְדִיעָה כָּלֵל, שְׁאִין בּוֹ צִוְרָה תוֹךְ כָּלֵל הַכֹּסֵא [הַרְשָׁם].

וְעַל אוֹתוֹ מְקוֹם מְמַנָּה מְלֶאךְ אֶחָד וְשִׁמוֹ טְהִרְיָא"ל. וְעַמּוֹ שְׁבַעִים מְמַנִּים מְעוֹפְפִים. וְנִמְחִים מְזִיקֵי הַשְּׁלֵהָבוֹת [שְׁעֲלִיָּהֶם] וְלֹא עוֹמְדִים

ה'. מִרְאָה שְׁנִרְאִים בּוֹ שְׁשֶׁה אַחֲרִים. וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית בְּרֵא שִׁית.

בֵּא רֵאָה, כְּשׁוֹכְנִסִים בְּמִרְאָה הַזֶּה שְׁשֶׁה גְּוֹנִים, הִיא מִתְקִינָה עֲצֻמָּה לְגִלּוֹתָם וְלִפְעַל בָּהֶם אֲמִנוֹת הָעוֹלָם. וְאֵם תֹּאמַר שֶׁהָאֲמִנוֹת הַזֹּאת שֶׁל הָעוֹלָם הִיא מְדֻרְגָה זוֹ – כְּתוּב בְּרֵא שִׁית. שְׁבַח שֶׁל הַשְּׁשֶׁה הוּא שְׁעוֹשִׁים אֲמִנוֹת בְּזֶה.

רַבִּי יוֹסִי פִתַּח, (שֵׁם ב) הַנְּצָנִים נִרְאוּ בְּאָרֶץ עֵת הַזְמִיר הַגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֲרֻצְנָה. הַנְּצָנִים (נִרְאוּ בְּאָרֶץ) – זֶהוּ סוּד שֶׁל שֵׁשׁ דְרָגוֹת [עֲלִיָּה] וְהִיא שְׁבִיעִית. וְאֵלּוּ הֵם שֵׁשׁ דְרָגוֹת: דְרָגַת אַבְרָהָם, דְרָגַת יִצְחָק וְדְרָגַת יַעֲקֹב, וְיִכִּי"ן וְעַ"ז וְיוֹסִי"ף. כָּלֵן נִרְאוֹת בְּאָרֶץ, שְׁכָתוּב נִרְאוּ בְּאָרֶץ. בְּאָרֶץ – זֶהוּ קְרִיָּה קְדוּשָׁה שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל]. נִרְאוּ בְּאָרֶץ – מִשׁוּם שְׁאוֹתָן דְמוּיוֹת לְהַגְלוֹת בְּדְרָגָה הַזֹּאת עֵת הַזְמִיר הַגִּיעַ – שְׁהִרִי אֲז מִשְׁבַּח וְחִזּוֹר, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (תְּהִלִּים ל) לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם. וְלִכֵּן נִקְרָא מְזִמּוֹר, כְּמוֹ שְׁשִׁנִּינוּ שְׁכָתוּב מְזִמּוֹר לְדוֹד, שֶׁשְׁרַתָּה עֲלִיוֹ שְׁכִינָה בְּרֵאשִׁי. וְזֶהוּ עֵת הַזְמִיר הַגִּיעַ. רַבִּי חֲיִיאָ אָמַר, שְׁהִרִי אֲז הַגִּיעַ זְמַן לְשַׁבַּח.

רַבִּי אַבְאָ אָמַר, עוֹלָם הָעֲלִיוֹן נִסְתָּר וְכָל דְבָרָיו נִסְתָּרִים, מִשׁוּם שְׁעוֹמֵד בְּסוּד עֲלִיוֹן יוֹם שֶׁל כָּל הַיָּמִים [הָרוּם שֶׁל כָּל הָרוּמִים]. וְכִשְׁבָּרָא וְהוֹצִיא, הוֹצִיא אֶת הַשְּׁשֶׁה הָאֵלּוּ. וּבְגִלָּל שֶׁהוּא נִסְתָּר, שְׁכָל דְבָרָיו נִסְתָּרִים, אָמַר בְּרֵאשִׁית, בְּרֵא שְׁשֶׁה יָמִים עֲלִיּוֹנִים. וְלֹא אָמַר מִי בְרֵא אוֹתָם, מִשׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָם עֲלִיוֹן נִסְתָּר.

וְאַחַר כֶּף גִּלָּה וְאָמַר [לָהֶם] הַמַּעֲשֶׂה הַתַּחְתּוֹן, וְאָמַר מִי בְרֵא אוֹתוֹ, מִשׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָם שְׁעוֹמֵד בְּהַתְגַּלוֹת. וְאָמַר, בְּרֵא אֱלֹהִים אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ, וְלֹא כְּתוּב בְּרֵא נִסְתָּר [בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר] בְּרֵא אֶת הַשְּׁמַיִם, מִשׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָם בְּהַתְגַּלוֹת. וְאָמַר בְּרֵא אֱלֹהִים, אֱלֹהִים וְדָאִי שֵׁם בְּהַתְגַּלוֹת. הָרֵאשׁוֹן בְּנִסְתָּר שֶׁהוּא עֲלִיוֹן. הַתַּחְתּוֹן בְּהַתְגַּלוֹת. לְהִיּוֹת תְּמִיד מַעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִסְתָּר וְנִגְלָה. וְסוּד שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ כֶּף הוּא נִסְתָּר וְנִגְלָה. אֵת הַשְּׁמַיִם – לְרִבּוֹת שְׁמַיִם תַּחְתּוֹנִים לְמֶטָה. וְאֵת הָאָרֶץ – לְהַכְלִיל אָרֶץ שְׁלֹמֶטָה וְלְרִבּוֹת כָּל מַעֲשִׂיָּה כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה.

וְלֹא נִרְאִים לֹא נִמְצָאִים. וְכִשְׁבָּא הַבִּקְרָה, כָּל־מִתְחַדְּשִׁים וְלֹא עוֹמְדִים. כְּשִׁמְגִיעִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם, אוֹבְדִים וְלֹא נִמְצָאִים, וְנִכְנָסִים בְּנֶקֶב אֶחָד שֶׁל הַתְּהוֹם וְלֹא נִרְאִים. כְּשִׁנְחַשְׁךְ הַלֵּילָה, נִמְחִים מֵאוֹתָן שְׁלֵהֲבוֹת עַד שִׁמְגִיעַ הַבִּקְרָה.

מְדוּרָה חֲמִישִׁי הוּא מְדוּרָה שְׁמֵאִיר בְּאוֹר יוֹתֵר מִכָּל הַקּוֹדְמִים, וַיֵּשׁ בּוֹ מְלֹאכִים, מֵהֶם אִישׁ וּמֵהֶם מַיִם. לְפַעְמִים הֵם נִמְצָאִים בְּרַחֲמִים, וּלְפַעְמִים נִמְצָאִים בְּדִין. אֵלֶּה בְּצַד זֶה וְאֵלֶּה בְּצַד זֶה. לְפַעְמִים אֵלֶּה מְאִירִים וְאֵלֶּה חֲשׂוּכִים, וְאֵלֶּה מְמַנִּים לְזִמְרָה לְרַבּוֹנָם. אֵלֶּה בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה, וְאֵלֶּה כְּשֶׁעוֹלֵה הָאוֹר. וּמִמְנָה אֶחָד עֲלֵיהֶם שְׁשֵׁמוֹ קִדְשֵׁיא"ל.

בְּשִׁנְחַלְקָה הַלֵּילָה בְּחֻצוֹת וּמִתְעוֹרֵר רוּחַ צְפוֹן וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן, אִזּוֹ רוּחַ צְפוֹן מְקִיֶּשֶׁה וּמְגִיעָה לְאוֹתָם הַמְּמַנִּים בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה לְזִמְרָה, וְכָל־מְזַמְרִים וּפּוֹתְחִים בְּשִׁירָה. וְכִשְׁמִיעַ הַבִּקְרָה וּמִתְחַבֶּרֶת קְדֻרוֹת הַבִּקְרָה בְּאוֹר, אִזּוֹ כָּל הָאֲחֵרִים אוֹמְרִים שִׁירָה, וְכָל כּוֹכְבֵי הַרְקִיעַ וְכָל שְׂאֵר הַמְּלֹאכִים [שְׁלֵמֻטָּה] מְסִיעִים לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב ל"ח) בְּרֵן יַחַד כְּכִבִּי בְקֶר וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. עַד שִׁישְׁרָאֵל נוֹשָׂאִים שִׁירָה וְתִשְׁבַּחוֹת אַחֲרֵיהֶם.

מְדוּרָה שְׁשִׁי הוּא מְדוּרָה עֲלִיוֹן קְרוֹב לְמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם, וּבֵינָן אֲנִיּוֹת וְנִהְרֹת וְנִחְלִים שְׁנַחֲלִיקִים מִן הַיָּם וְכִמְהָ דָגִים הֵם שְׁמֵרַחֲשִׁים לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם. וּמֵעֲלֵיהֶם שָׂרִים מְמַנִּים, וּמִמְנָה אֶחָד עֲלֵיהֶם וְשֵׁמוֹ אוֹרִיא"ל, וְהוּא מְמַנֶּה עַל כָּל אֵלֶּה הַתְּחַתּוֹנִים.

וּבְכָל־ נוֹסְעִים בְּשַׁעוֹת וּרְגָעִים כְּשֶׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה. כְּשֶׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד [דְּרוֹם] מְזַרְחָה, הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ צַד הוּא מִיכָא"ל שְׁבָא מִיְמִין. וְכִשְׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד צְפוֹן, הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶן לְאוֹתוֹ צַד הוּשׁ גְּבִרְיָאֵל שְׁבָא מְצַד הַשְּׂמָאל. וְכִשְׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד [מְזַרְחָה] דְּרוֹם, הַרִי שֵׁם הוּא הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ צַד רְפָא"ל [נ"א אוֹרִיא"ל] שְׁמוֹ, וְהוּא לִיְמִין. וְכִשְׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד מְעַרְב, הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ הַצַּד הוּא אוֹרִיא"ל [נ"א רְפָא"ל] וְהוּא לְאַחֲרוֹנָה.

מְדוּרָה שְׁבִיעִי הוּא מְדוּרָה עֲלִיוֹן עַל הַכֹּל, וְשֵׁם לֹא נִמְצָאִים, רַק נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים שְׁשֵׁם

וְלֹא נִרְאִים וְלֹא נִמְצָאִים. וְכִשְׁבָּא הַבִּקְרָה, כָּל־מִתְחַדְּשִׁים וְלֹא עוֹמְדִים. כְּשִׁמְגִיעִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם, אוֹבְדִים וְלֹא נִמְצָאִים, וְנִכְנָסִים בְּנֶקֶב אֶחָד שֶׁל הַתְּהוֹם וְלֹא נִרְאִים. כְּשִׁנְחַשְׁךְ הַלֵּילָה, נִמְחִים מֵאוֹתָן שְׁלֵהֲבוֹת עַד שִׁמְגִיעַ הַבִּקְרָה.

מְדוּרָה הַשְּׁנַיִ הוּא מְקוֹם שְׁמֵאִיר יוֹתֵר וְהוּא חָשׂוּךְ, אֲבָל לֹא חָשׂוּךְ כְּמוֹ אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן. וְהוּא מְתַקֵּן לְמְדוּרִים שֶׁל מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים שְׁמִמְנִים עַל מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם וְלְהַסִּיטֵם [לְהַסִּטוֹתָם] בְּאוֹתָהּ דְרָךְ רְעָה שֶׁהֵם הוֹלְכִים. וְאוֹתוֹ מְקוֹם נִרְאָה יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן. וְלְמְלֹאכִים הִלְלוּ יֵשׁ קָרֵב [קְרִיבָה] עִם בְּנֵי אָדָם וְנִזְוֹנִים [וְנִהְנִים] מְרִיחַ וּבִשְׁם שְׁלֵמֻטָּה לְעֵלוֹת בְּתוֹעֵלָתוֹ וְלְהֵאִיר יוֹתֵר.

וְעֲלֵיהֶם מְמַנֶּה אֶחָד שְׁשֵׁמוֹ קְדוּמִיא"ל. וְאֵלֶּה פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה וְשׂוֹכְכִים וְהוֹלְכִים לָהֶם, וְלֹא נִרְאִים עַד שִׁישְׁרָאֵל לְמֻטָּה פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה, וְאִזּוֹ עוֹמְדִים בְּמְקוֹמָם וְנִרְאִים מְאִירִים יוֹתֵר. שְׁלֵשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם מְקַדְּשִׁים קִדְשָׁה. וְכִשִּׁישְׁרָאֵל עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, כָּל־טְסִים וּמְעִידִים [הֵם] עֵדוֹת לְמַעֲלָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עֲלֵיהֶם.

מְדוּרָה שְׁלִישִׁי הוּא מְקוֹם שֶׁל לְהַבּוֹת וְתִמְרוֹת עֶשְׂרֵן, וְשֵׁם הַשְּׁפָעָה שֶׁל נֶהַר דִּינּוּר שְׁשׂוּפָע וַיּוֹצֵא, שֶׁהוּא בֵּית הַמּוֹקֵד לְנַפְשׁוֹת הַרְשָׁעִים, שְׁמֵשׁ יוֹרֵדֶת אִשׁ עַל רָאשֵׁי הַרְשָׁעִים, וְשֵׁם מְלֹאכֵי חֲבֻלָה שְׁטוֹרְדִים אוֹתָם.

וְשֵׁם נִמְצָאת לְשׁוֹן הָרַע עַל יִשְׂרָאֵל לְפַעְמִים וְלְהַסִּטוֹת אוֹתָם, פָּרֵט לְזִמְן שְׁלוֹקְחִים רְפוּאָה לְדַחּוֹת אוֹתוֹ. וּמִמְנָה אֶחָד עֲלֵיהֶם מְצַד הַשְּׂמָאל, כָּל־מְצַד הַחֶשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחֶשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. וְסָמְא"ל הַרְשָׁע נִמְצָא שָׁם.

מְדוּרָה רְבִיעִי הוּא מְקוֹם שְׁמֵאִיר, וְשֵׁם הוּא אוֹר לְמְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים שְׁבָצַד יְמִין, וּפּוֹתְחִים בְּשִׁירָה וּמְסִימִים, וְלֹא הוֹלְכִים לְעֵבוֹר כְּאֵלוֹ רֵאשׁוֹנִים שְׁפּוֹתְחִים בְּשִׁירָה וְנִשְׂרָפִים וְעוֹבְרִים בְּאִשׁ דּוֹלְקָת, וְשָׁבִים וּמִתְחַדְּשִׁים כְּמִקְדָּם. וְאֵלֶּה עוֹמְדִים בְּמְקוֹמָם וְלֹא מִתְבַּטְּלִים. וְאֵלֶּה מְלֹאכֵי רַחֲמִים שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנִּים לְעוֹלָמִים.

וְעֲלֵיהֶם כְּתוּב (תְּהִלִּים קד) עֲשֵׂה מְלֹאכֵי רִחוֹת וְגוֹ'. וְאֵלֶּה עוֹשִׂים שְׁלִיחוֹתָם בְּעוֹלָם וְלֹא

מַעֲלִים אוֹתָם לְרוּחַ הַמְּמַנָּה הַזֶּה וְנוֹשֵׂא אוֹתָם. וְחוֹמְדִים לְהַנּוֹת מִזֵּיו כְּבוֹד רְבוּנָם וְלֹא נִהְיִים. וְאֵלֶּה נִקְרָאִים בְּנֵי בֶשֶׁר, וְעֲלִיָּהֶם כְּתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֵא כָּל בֶּשֶׁר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר ה'.

הַיִּכָּל רְבִיעִי, כָּאֵן עוֹמֵד רוּחַ אֶחָד וּשְׁמוֹ גִּדְרִיָּהּ א"ל [נ"א גהדהא"ל]. זֶה עוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁל הַרוּגִי שְׁאָר הָעַמִּים [עוֹבְדֵי עֲבוֹרִים] לְהַעֲלוֹתָם לְתוֹךְ לְבוֹשׁ מַלְכוּת שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְנִרְשָׁמִים שָׁם עַד הַיּוֹם שֶׁיִּנְקָם אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכַתוּב (תהלים קי) יְדִין בְּגוֹיִם מְלֹא גְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה.

הַיִּכָּל חֲמִישִׁי, כָּאֵן עוֹמֵד רוּחַ אֶחָד שְׁנִקְרָא אֲדִירִיא"ל, וְזֶה עוֹמֵד עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת הַלְלוּ.

[נ"א שֶׁל חֲסִידִים שְׁאֲחִזּוּ בְּתַשׁוּבָה] שְׁעַמְדוּ בְּאוֹתוֹ הַצֵּד, וְאֵלֶּה הֵם מֵעַל כָּלֶם שְׁבַמְדוֹר הַזֶּה הָעֲלִיּוֹן עַל הַכֹּל, וּמִיכָא"ל [שְׁמוֹ] מְמַנָּה גְדוֹל [עֲלִיָּהֶם] עַל כָּלֶם עוֹמֵד [שְׁעוֹמְדִים] בּוֹ. וְכַמָּה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת כָּלֶם עוֹמְדִים תַּחְתָּיו בְּאוֹתוֹ הַצֵּד. וְשָׁם מִתְעַדְנֹת אוֹתָן נְשָׁמוֹת הַחֲסִידִים בְּאוֹתוֹ אוֹר עֲלִיּוֹן שְׁשׁוֹפֵעַ מֵהָעוֹלָם הַבָּא.

ב"א רָאָה, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִיְהוּ שִׁידוּעַ לְסִדְרַת תְּפִלַּת רְבוּנוֹ כִּמּוֹ מִשָּׁה? בְּשַׁעָה שְׁהַצְטַרֵּךְ לוֹ לְסִדְרַת תְּפִלַּתוֹ בְּאֲרִיכוּת - סִדְר. וּבְשַׁעָה שְׁהַצְטַרֵּךְ לוֹ לְקַצֵּר - גַּם כֵּן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי מְצָאנוּ בְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים סִדְר שֶׁל סוּדֵי הַסּוּדוֹת בְּקֶשֶׁר אֶחָד. לְפַעְמִים שְׁצָרִיךְ לְסִדְר תְּפִלַּתוֹ כְּרָאוּי וּלְקַשֵּׁר קְשָׁרִים לְבִשָּׁם אֶת רְבוּנוֹ כְּרָאוּי, וְלִדְעַת לִיחַד יַחֲוֹד שְׁלָם לְקַרְעַת רְקִיעִים וּלְפַתַח שְׁעָרִים וּפְתָחִים שְׁלֹא יִהְיֶה מִי שְׁיִמְחָה בִּידוֹ.

מִתְעַדְנִים בְּאוֹתוֹ זֶהר עֲלִיּוֹן, וּמִתְעַדְנִים בְּעִדּוֹנִים וּתְפִנוּקִים עֲלִיּוֹנִים. וְשָׁם לֹא נִמְצָאִים, רַק אוֹתָם זְכָאִים, וְגִנְזֵי שְׁלוֹם וּבִרְכָה וּנְדָבָה. הַכֹּל הוּא כְּגוֹן עֲלִיּוֹן, וְהָרִי אָמְרוּ הַחֲבָרִים.

אז הוּא בְּאֶרֶץ שְׁלֵמָטָה בְּשַׁבְּעָה מְדוּרִים, וְכָלֶם כִּמּוֹ שְׁלֵמָעֵלָה. וּבְכָלֶם יֵשׁ מִיָּנִים כְּמִרְאָה בְּנֵי אָדָם, וְכָלֶם מוֹדִים וּמְשַׁבְּחִים לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין מִי שִׁידוּעַ אֶת כְּבוֹדוֹ כְּאוֹתָם שְׁהֵם בְּמְדוֹר הָעֲלִיּוֹן. וְאֵלֶּה רוּאִים אֶת כְּבוֹדוֹ כְּרָאוּי לְעַבְדוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ וּלְהַפִּיר אֶת כְּבוֹדוֹ.

וְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא תַבֵּל, לֹא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, אֲלֹא רַק בְּשִׁבְלֵי הַצְּדִיקִים שְׁהֵם גּוֹפִים קְדוּשִׁים כִּמּוֹ שְׁלֵמָעֵלָה לֹא עוֹמֵד אוֹתוֹ מְדוֹר שְׁבִיעִי אֲלֹא לְנִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים. כִּךְ גַּם הַמְּדוֹר הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה לְמָטָה לֹא עוֹמֵד אֲלֹא לְגוֹפִיָּהֶם שֶׁל הַצְּדִיקִים, לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד זֶה כִּמּוֹ זֶה.

ב"א רָאָה, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁבַעָה מְדוּרִים הֵם שְׁאֲמַרְנוּ, וּבְתוֹכָם יֵשׁ שְׁבַעָה הֵיכָלוֹת מְאוֹתָם סוּדוֹת הָאֲמוּנָה כְּנִגְדַת שְׁבַעָה רְקִיעִים עֲלִיּוֹנִים. וּבְכָל הֵיכָל וְהֵיכָל יֵשׁ רוּחוֹת עֲלִיּוֹנוֹת.

הַיִּכָּל רֹאשׁוֹן, כָּאֵן יֵשׁ רוּחַ שֶׁהַתְּמַנָּה עַל נְשָׁמוֹת הַגְּרִים שֶׁהַתְּגִירוֹ וּשְׁמוֹ רַחֲמִיא"ל, וְהוּא נוֹשֵׂא אוֹתָם וְנִהְיִים מִזֵּיו הַכְּבוֹד שְׁלֵמָעֵלָה.

הַיִּכָּל שֵׁנִי, יֵשׁ רוּחַ אֶחָד שְׁשְׁמוֹ אֵהִינָא"ל, וְזֶה עוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָם נְשָׁמוֹת הַתִּינוּקוֹת שְׁלֹא זָכוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְעַסֵּק בְּתוֹרָה, וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְלַמֵּד אוֹתָם.

בְּהֵיכָל הַשְּׁלִישִׁי יֵשׁ רוּחַ אֶחָד בְּשֵׁם אֲדִרְהִינָא"ל, וְהוּא עוֹמֵד עַל נְשָׁמוֹת אוֹתָם שְׁחִזְרוּ בְּתַשׁוּבָה וְלֹא חִזְרוּ. כְּגוֹן שְׁחָשְׁבוּ, וּבְטָרָם חִזְרוּ בְּהֵם מִתּוֹ. אֵלֶּה טוֹרְדִים אוֹתָם בְּגִיָּהֶם, וְאַחַר כֵּךְ

❦ סדר הלימוד ליום יב תשרי [יום 12 בשנה] ❦

וכאן הם שני שְׁעָרִים [רקיעים] תחתונים מאותם רקיעים שנקראים שמי השמים [רקיע].

משני הרוחות המנצנצים הללו נבראו אותם האופנים שהם קדושים, שדמותם כדמות החיות, כמו שכתוב (יחזקאל א) מראה האופנים ומעשיהם וגו'. וזהו שכתוב ודמות החיות מראיהם כגחלי אש בערות כמראה הלפדים היא מתהלכת בין החיות. מי היא? זו רוח קדושה, מקום שיצאו ממנו והיא מאירה להם, שכתוב ונגה לאש ומן האש יוצא ברק.

בשנבלל רוח ברוח, יוצא מהם אור של חיה אחת רמוז [מטל] על ארבעה אופנים. והרי דמותו כאריה שולט על אלף ושלוש מאות רבוא של אופנים אחרים. כנפי הנשר הזה התמנה על כל אותם אופנים. בארבעה גלגלים נוסעים כל אחד ואחד מאותם ארבעה. בכל גלגל וגלגל שלשה עמודים. והם שנים עשר עמודים בארבעה גלגלים. רוח זו שולטת על הכל. מכאן יצאו. ורוח זו עומדת לכלם, והרי ממנה נזונים.

ארבעה [האופנים] הללו, ארבע פנים לכל אחד ואחד. וכל אותם פנים מסתכלים לארבעה צדדים של אותה החיה שעומדת עליהם. כשנוסעים הארבעה הללו תחת אותה החיה, נכנסים זה בזה ומשליבים זה בזה, כמו שנאמר (שמות כו ולא) מקבילת הללאת אשה אל אחתה, להתפלל אחת באחת ולהכנס זה בזה. כשנוסעים אותם גלגלים, נשמע קול נעימות בכל אותם צבאות שלמטה למיניהם.

תחת היכל זה נפרדים צבאות החוצה לכמה צדדים של רקיעים שלמטה, עד שמגיעים לכוכב של שבתאי. כלם מסתכלים להיכל זה. משם נזונים. כל אלה שבהיכל זה כלם מסתכלים לאותה רוח, שכתוב (יחזקאל א) אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן. וזהו היכל שנקרא לבנת הספיר.

רוח זו הכוללת רוח אחרת שניה עולה ויורדת, אורה שלא שוכך [עוזב] לעולמים כאור השמש בתוך המים. אין מי שעומד עליה, פרט

אשריהם הצדיקים שיודעים לפתות את רבונם ולבטל גזרות ולהשרות שכינה בעולם ולהוריד ברכות, ולהסיר את בעלי הדין שלא ישלטו בעולם. קם רבי שמעון ואמר, (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' וגו'. מי יגלה עפר מעיניך אברהם החסיד, ימין הקדוש ברוך הוא, שגלה לך סוד הסודות והתחלת תפלות בעולם, והתגלו לך היכלות המלך העליון.

שבעה היכלות קדושים הם, והם עומדים בשערים בקיום. ובכל אחד ואחד נכנסת תפלת היחוד [של רבוננו] של מי שיודע לבשם לרבוננו וליחד יחוד בשלמות, שיודע להכנס בכל ההיכלות ולקשר קשרים אלו באלו, רוח ברוח, רוח תחתונה ברוח עליונה. כתוב (ישעיה כו) ה' בצר פקדוף צקון לחש מוסרף למו.

היכל הראשון. כתוב (שמות כד) ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר. סוד הסודות רוח שנקראת ספיר. כספיר של אבן טובה נוצצת לשני צדדים. אור אחד עולה ויורד. ואותו אור לבן נוצץ לכל צד למעלה ולמטה ולארבעת צדי העולם. אורו תלוי נסתר וגלוי.

מהאור הזה נפרדים ארבעה אורות לארבעה צדדים, וכלם מאירים אור אחד כמנורת הנר שדולק ונוצץ אורות למראה עיני בני אדם. ואותם אורות הנר עולים ויורדים, הולכים ושבים מתוך אותה אש של אור הנר שדולק, וכלם אור אחד. כך גם אלה. וכל המאורות נוצצים כמו מראה של נחשת מלטשת באדם, כמו שנאמר (יחזקאל א) ונוצצים כעין נחשת קלל. זהו לימין.

ולשמאל יש רוח שנקרא לבנה, וזה נכלל ברוח הראשון ונכנס זה בזה. אורו אדם ולבן כאחד, משום שיוצא מאותם מאורות ראשונים. כשבאים המאורות של זה, מגיעים באורות הראשונים ונכללים בו והם אחד. ונראים המאורות הראשונים לבדם, ולא מתגלים האחרים הללו ולא נודעו שנכנסו לתוכם ונסתתרו בו, כמו שנאמר (בראשית מא) ולא נודע פי באו אל קרבנה וגו'. וזהו רוח ברוח שהם אחד. מאורות במאורות שהם אחד.

וְנִהְיִים אֶחָד, וְנִקְרְאִים עֲצָם הַשָּׁמַיִם. וְכָל מֵה שְׁלֹמֶטָה וְאוֹתוֹ הֵיכַל שְׁלֹמֶטָה, הַכֹּל נִכְלָל כָּאֵן. וְהַיּוֹת שֶׁהַכֹּל נִכְלָל כָּאֵן, נִקְרָא עֲצָם הַשָּׁמַיִם.

מִבְּלָל שְׁאוֹרוֹת הִלְלוּ נִבְרְאוּ אוֹתָם שָׂרְפִים שֶׁל שֵׁשׁ כְּנָפִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ו) שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד. כֹּלָם בְּשֵׁשׁ, מִשּׁוּם שֶׁכֹּלָם מֵעֲצָם הַשָּׁמַיִם. אֱלֹהֵי הֵם שְׁשׁוֹרְפִים אֵת אֱלֹהֵי שְׁלֹא חוֹשָׁשִׁים עַל כְּבוֹד רַבּוֹנָם. וְסוּד שֶׁהַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר חוֹלֵף. מִי שֶׁקּוֹרָא וְשׁוֹנֶה שֶׁשֶׁה סְדְרֵי מִשְׁנֵה, זֶהוּ מִי שִׁיּוּדַע לְסֹדֵר וְלִקְשָׁר קְשׁוֹר שֶׁל יַחַד שֶׁל רַבּוֹנוֹ כְּרֹאוּי. אֱלֹהֵי אוֹתָם שֶׁמְקַדְּשִׁים הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבּוֹנָם בְּכָל יוֹם תְּמִיד.

בְּשִׁמְתַּגְלָגְלִים הָאוֹרוֹת, יוֹצֵא מֵהֵם אוֹר שֶׁל חַיָּה אַחַת, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת וּמְטַלֶּת עַל אַרְבַּע חַיּוֹת הַשְּׁלִיטוֹת עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׁכּוֹלָלוֹת אוֹתָם בְּתוֹכָם. וּבְאֵלֶּה כְּשֶׁנוֹסְעִים, כּוֹפִים הַשָּׂרְפִים תַּחְתּוֹנִים נִחְשִׁים שִׁיּוֹצְאִים מִתּוֹךְ אוֹתוֹ נִחֵשׁ שָׂרָף שֶׁגּוֹרֵם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם.

אֱלֹהֵי הַחַיּוֹת פְּנֵי נֶשֶׁר, מְסַתְּפֵלוֹת אֵל אוֹתָהּ חַיָּה הַנֶּשֶׁר עֲלִיּוֹן שְׁעֲלִיָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ל) דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בְּשָׁמַיִם. רוּחַ זֶה שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל. אוֹתוֹ הַחַיָּה שְׁרוּמֶזֶת [נ"א שְׁמַטְלַת] עַל כֹּלָם, מְסַתְּפֵלוֹת לְמַעְלָה, וְכֹלָם אֵלֶיָּהּ [נ"א אֶצְלָה].

בְּשִׁכְלָם נוֹסְעִים, מְזַדְעָזְעִים כְּמֵה צְבָאוֹת. מֵהֵם מְאִירִים, מֵהֵם מְשַׁתְּבְּרִים [נ"א מְסַתְּבְּרִים מְלַפְנֵיהֶם] מְקִיּוּמָם [מִימֵיהֶם] וְשׁוֹרְפִים אוֹתָם בְּאֵשׁ, וּבָאִים וּמִתְחַדְּשִׁים כְּמִקְדָּם. כֹּלָם נִכְנָסִים תַּחַת אוֹתָהּ חַיָּה, וּמְסַתְּבְּרִים תַּחַת כְּנַפְיָהּ לְהַכְלִילָם לְמַעְלָה.

אוֹתָן אַרְבַּע חַיּוֹת עוֹלוֹת כְּשֶׁרוּחַ זֹהֲרַת לְתוֹךְ אוֹתָהּ הַחַיָּה. אַרְבַּעַה גִּלְגָּלִים לְכָל אַחַת וְאַחַת. גִּלְגָּל אֶחָד מְסַתְּפֵל לְצַד מְזָרַח, וְשִׁלְשָׁה עֲמוּדִים נוֹשָׂאִים אוֹתוֹ וּמְסַתְּפֵלִים לְאֲמֻצָּע. וְגִלְגָּל אֶחָד מְסַתְּפֵל לְצַד מְעָרֵב, וְשִׁלְשָׁה עֲמוּדִים נוֹשָׂאִים אוֹתוֹ וּמְסַתְּפֵלִים לְאֲמֻצָּע. וְגִלְגָּל אֶחָד מְסַתְּפֵל לְצַד דְּרוֹם, וְשִׁלְשָׁה עֲמוּדִים נוֹשָׂאִים אוֹתוֹ וּמְסַתְּפֵלִים לְאֲמֻצָּע. וְגִלְגָּל אֶחָד מְסַתְּפֵל לְצַד צְפוֹן וְשִׁלְשָׁה עֲמוּדִים נוֹשָׂאִים אוֹתוֹ וּמְסַתְּפֵלִים לְאֲמֻצָּע. וְכָל שְׁנַיִם עֶשֶׂר הָעֲמוּדִים נוֹשָׂאִים מִתּוֹךְ הָאֲמֻצָּע, וְאוֹתוֹ

לְרַצּוֹן שֶׁל אִישׁ צָדִיק בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה שְׁנִכְנַסֶּת בְּאוֹתוֹ הֵיכַל וְעוֹלָה לְקֶשֶׁר קְשָׁרִים בְּשִׁלְמוֹת בְּתַחֲלָה שֶׁל הָרוּחַ [הָאוֹר] הַזֶּה כְּרֹאוּי. אִזּוֹ הָאוֹר מִתְעַטֵּף בֶּה וְשִׁמַּח בֶּה, וְעוֹלָה עִמָּה לְהִתְקַשֵּׁר בְּקֶשֶׁר שֶׁל הֵיכַל הַשְּׁנִי, לְהִתְכַלֵּל רוּחַ שְׁכּוֹלָל בְּרוּחַ אַחֲרַת עֲלִיּוֹנָה שְׁעֲלִיו.

וְרוּחַ זֶה שְׁכּוֹלָלֶת, כּוֹלָלֶת בֶּה אוֹתָהּ חַיָּה וְכָל אוֹתָם אוֹפְנִים וְגִלְגָּלִים, וְנֶאֱחָזִים בּוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱחָזִים אִשׁ בְּמִים וּמִים בְּאֵשׁ, דְּרוֹם בְּצְפוֹן, צְפוֹן בְּדְרוֹם, מְזָרַח בְּמְעָרֵב, וּמְעָרֵב בְּמְזָרַח. כֵּךְ נֶאֱחָזִים כֹּלָם זֶה בְּזֶה וְנִקְשָׁרִים זֶה בְּזֶה. אוֹתָהּ רוּחַ עוֹלָה לְהִתְקַשֵּׁר, וְאוֹתָהּ חַיָּה מְסַתְּפֵלוֹת לְמַעְלָה אֵל הֵיכַל הַשְּׁנִי, וּמְסַתְּפֵלִים זֶה בְּזֶה.

בְּאֲמֻצָּע הֵיכַל הַזֶּה נְעוּץ עֲמוּד אֶחָד שְׁעוֹלָה עַד אֲמֻצָּע הֵיכַל הָאֶחָד, וְהוּא נְקוּב וְנְעוּץ [נ"א נְתִיב נְעוּץ] מְלִמְטָה לְמַעְלָה לְהַדְבִּק רוּחַ בְּרוּחַ, וְכֵן עַד לְמַעְלָה מִכֹּל לְהַיּוֹת כֹּלָם רוּחַ אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ג) וְרוּחַ אֶחָד לְכָל.

הֵיכַל שְׁנֵי. כְּתוּב (שמות כד) וּכְעֲצָם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר. כָּאֵן הוּא אוֹתוֹ רוּחַ שֶׁנִּקְרָא זֶהֲרַ, וְעוֹמֵד בְּלֶבֶן תְּמִיד שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ גִּוְנָיו בְּאַחֵר, וְהוּא עֲצָם שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָמִים. זֶה אֵינוֹ בְּהַתְּגַלוֹת כֵּךְ לְהַתְּנוּצֵץ כְּמוֹ הָאֶחָד. זֶה קֶשֶׁה לְהַתְּגַלוֹת. כְּמוֹ סֹתֵר הָעֵינַי שֶׁכְּשֶׁמִּתְּגַלְגֶּלֶת, זֹהֲרַת וְנוֹצֵצַת בְּגִלְגוֹל. וְגַם זֶה כֵּךְ. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁאוֹתוֹ רוּחַ רֵאשׁוֹן עוֹלָה, מְגִלְגָּל בְּגִלְגָּל וּמְגִלָּה אוֹתוֹ, וְנִקְשָׁר יַחַד אֶתוֹ בְּקֶשֶׁר שֶׁל לֶבֶן הָעֵינַי תּוֹךְ גִּוֵּן אַחֵר שֶׁהוּא דְקִיק מִמֶּנּוּ שְׁשׁוֹרָה עֲלָיו.

וְרוּחַ זֶה מִתְּגַלְגֶּלֶת מִתּוֹךְ רוּחַ שְׁלֹמֶטָה. הָאוֹר שְׁלֹמֶטָה סוֹבֵב לְגִלְגָּל [וְגִלְגָּל] הָאוֹר הַזֶּה וּמְאִיר. וְלֹא יָכוֹל לְהָאִיר עַד שְׁאוּחֵז בּוֹ הַתַּחְתּוֹן וְנִקְשָׁר עִמּוֹ וְאִזּוֹ מְאִיר, וְאוּחֵז בְּאוֹר שְׁלֹמֶטָה [שֶׁהִיא מְאִיר] שֶׁהוּא כְּלוּל וְלֹא מִשְׁתַּנֶּה בְּכֹלָל, אֲלֹא מִתְּגַלָּה בְּגִלְגוֹל בְּגִלְגוֹל שְׁלוֹ. וּכְשֶׁאוֹר זֶה מִתְּגַלְגֶּל, נוֹטֵל אוֹר אַחֵר לְצַד שְׁמָאל וּמִתְּגַלְגֶּל עִמּוֹ וּמְסַתְּוֵב עִמּוֹ. וְזֶה סוּד הַכְּתוּב (שיר ז) חֲמוּקֵי יֹרְכִיךָ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אִמֶּן. אֲשֶׁרֵי מִי שִׁיּוּדַע לְגִלוֹת [לְגִלְגָּל] מְאֹרוֹת. רוּחַ אַחֲרַת נִכְלָלֶת עִמּוֹ וּמְסַתְּוֵב [וּמְאִיר] וּמְאִיר סְבִיבוֹ בְּגוֹן תְּכֵלֶת וְלֶבֶן. אוֹתוֹ לֶבֶן נִקְשָׁר בְּלֶבֶן הַזֶּה, וְאוֹתוֹ תְּכֵלֶת נִקְשָׁר בְּאָדָם שֶׁל הָאוֹר הַתַּחְתּוֹן שֶׁלְצַד שְׁמָאל, וְנִכְלָלִים זֶה בְּזֶה

ואותו האור כולל אותם, ולא מאיר פרט לזמן שהאורות הללו שלמטה עולים. ואותו רצון של התפלה נושא את כלם. אז אותו אור יוצא מתוך אותה רוח. מאיר אותו האור ומוציא שני האורות הנוצצים הללו, ונראים כחשבון עשרים ושתיים אותיות התורה. אחר כך חוזרים ונכללים באותו האור.

כל אותם האורות תחתונים [באותם אורות], כלם כלולים באורות הללו [תחתונים], וכלם באור הזה. האור הזה כלול בתוך אותו הרוח, ואותו הרוח עומד בהיכל השלישי הזה, ולא עומד להתישב אלא בתוך ההיכל הרביעי שהשתוקקותו לעלות לתוכו.

המאורות הללו שיצאו מתוך אותה הרוח, כשנוצצים מתחברים כל המאורות הנוצצים. בשעה שיוצאים מתוך אותו אור אחד ודוחקים ודוחים להתנוצץ. יוצאת מהם חיה אחת קדושה גדולה, דמותה כמראה של כל אלו שאר החיות. דמות אריה ודמות נשר כלולים כאחד, ונעשו בה דמות אחת מהם.

תחת החיה הזאת יש ארבעה אופנים עליונים כמראה תרשיש מרקם בכלילות כל הגונים. ויש מאות אלף רבוא [גדולים] כלם בתוכם. וארבעה האופנים הללו כלם בשמונה כנפים, וכלם יוצאים מתוך אור אותה החיה ששולטת עליהם. בשעה שנוצץ אותו האור, מוציאה צבאות צבאות הללו.

וארבעה אלה שתחתיה עומדים בארבעת צדדי העולם בארבע פנים כל אחד ואחד. שתי פנים מסתכלות לאותה החיה, ושתי פנים מכסות בכנפיהם מאותם אורות שנוצצים שלא יכולים להסתכל.

בכל פעם שנוסעים אלה בארבעה גלגלים [ד"א ושנים עשר] [ושנים] עמודים כראשונים נעשה מאותה הזעה שלהם כמה צבאות ומחנות שכלם משבחים ומזמרים שלא שוקטים לעולמים. ולא אלה אין להם שעור.

ארבעה פתחים יש להיכל הזה לארבעת צדדי העולם. עשרה ממנים בכל פתח ופתח.

האמצע סגור ופתוח. וכל גלגל וגלגל כשנוסע, קול נשמע בכל הרקיעים.

אלו הארבע חיות [שלמעלה] כלם מתלבשות [משתלבות] זו בזו, ונכנסים אותם אופנים שלמטה לתוך החיות הללו שלמעלה כלולים אלה באלה. רוח זו שנכללה באותן רוחות, לוחטת ועולה להאחז למעלה ועומדת להתאחד ולהתקשר ברצון האיש הצדיק באותה תפלה שמתפלל. שכשעולה ונכנסת באותו היכל, לוקח הכל, וכלם נוטלים יחד עמה ונכללו זה בזה עד שנכללים באותה רוח.

ואותה רוח נוטלת ברצון של קשר היחוד של התפלה שמיחדת הכל, עד שכלם מגיעים להיכל השלישי כלולים זה בזה, כמו הראשונים אש במים, ומים באש, רוח בעפר, ועפר ברוח. מזרח במערב, מערב במזרח, צפון בדרום, ודרום בצפון. וכך כל הללו מתקשרים זה בזה, ונאחזים זה בזה ומשליבים זה בזה. וכך כמה צבאות ומחנות שנאחזו [נ"א שירדו] למטה והתעברו באותם תחתונים עד שהגיעו לכוכב צדק, ושם כמה ממנים על העולם.

ובשרווח זה שנכלל מכלם וכלם כלולים בו, עולה ונאחז ונכנס לתוך ההיכל השלישי עד שנאחז ברוח של שם בתוך אותו העמוד שעומד באמצע, ואז הכל בשלמות עד כאן כראוי. וכלם רוח אחד כלול מהכל ושלם מהכל, כמו שנאמר ורוח אחד להנה (לכל). כאן הכריעה להדבק ברבוננו.

היכל שלישי. היכל זה הוא היכל של אותו רוח שנקרא נגה. רוח זה הוא טהור, ברור מכלם. אין בו גון שגראה בו, לא לכן ולא ירק ולא שחר ולא אדם, ולכן נקרא טהר. טהרה ברורה מכל התחתונים הללו. ואף על גב שהוא טהור מהכל, לא נראה עד שהתחתונים הללו מתגלגלים ואוחזים [נ"א וכורים] בו ונכנסים בתוכו [בו]. כיון שנכנסים בתוכו, אז מראה את אורו, ולא גון אחד מכלם.

כשנשלם רוח זה מכל התחתונים, יוצא ממנו אור שכלול בשלשה מאורות. אותם שני מאורות עולים ויורדים ונוצצים. באותו נצנוץ נראים עשרים ושנים אורות משנים זה מזה, וכלם אור אחד. ונכנסים באותו האור האחד.

בא ראה, כל ההיכלות הללו וכל החיות הללו וכל הצבאות הללו וכל האורות הללו וכל הרוחות הללו צריכים זה לזה, כדי להשתלם מלמטה ולהשתלם אחר כך מלמעלה. ההיכלות הללו הם מתדבקים זה בזה.

ובלם כמו הגונים שלמעלה [של העין] דבוקים זה עם זה. כל מה שבתוכם הם כאותו מראה שנראה בסתר כשמתגלגלת העין ונראה אותו זה נוצץ. ואותו מה שלא נראה באותו גלגול, הוא אותה רוח ששולטת על הכל. ולכן עומד זה בזה דרגות על דרגות עד שמתעטר הכל כראוי.

ובא וראה, אלמלא כל אותם גונים של העין שנראים, כשנסתמת העין ומתגלגלת בגלגל, לא נראים אותם הגונים שזוהרים, ואלמלא אותם גונים לא נדבק אותו הנסתר ששולט עליהם. נמצא שהכל תלוי זה בזה ונקשר זה בזה כשנכלל הכל כאחד בהיכל השלישי. ורצון התפלה עולה להתעטר בהיכל הרביעי. ואז הכל אחד ורצון אחד וקשר אחד. כאן השתחוואה להתרצות לרבנו.

היכל הרביעי. היכל זה הוא משנה מכלם. ארבעה היכלות לזה, זה לפני מזה, וכלם היכל אחד. כאן הוא רוח שנקרא זכות. במקום זה מתהפך הזכות של כל העולם. רוח זו נושאת הכל. ממנה יוצאים שבעים אורות כלם נוצצים. וכלם בעגול שלא מתפשטים כמו האחרים הללו. מתדבקים זה בזה ומאירים זה בזה, אחרים זה בזה. כל זכיות העולם עומדות לפני המאורות הללו. מכלם יוצאים שני מאורות שקולים כאחד שעומדים לפני תמיד.

בגנר אלה שבעים ממנים גדולים שבחוץ שסובבים את כל ארבעת ההיכלות הללו. שבעים אורות אלו ושני אורות שעומדים לפניהם, כלם פנימיים לפני ולפנים, וזה סוד הכתוב (שיר ז) בטנן ערמת חטים סוגה בשושנים.

לפני האורות הללו נכנסים כל הזכיות ועל כל מעשי העולם להדון. שני האורות הללו מעידים עדות, משום [שהם] שיש שבע עיני ה' שמשוטטים בכל הארץ, [כן כל] וכל מה שנעשה בעולם נרשם באותו מעשה ממש ואותה זכות ממש

ובזמן שכלם שבתוך ההיכלות שלמטה, ואותם היכלות עולים ברצון של תפלה זכה, כלם פותחים פתחים עד שנכללים כלם אלה באלה, ומשלבבים אלה באלה, ונכנסים כל הממנים לתוך ממנים, מחנות בתוך מחנות, אופנים בחיות וחיות באופנים. באופנים הללו מאורות במאורות, רוח ברוח, עד שנכנסים ברוח זו.

בהיכל הזה יש מקום אחד כמראה זהב שנוצץ, ושם גנוזים כמה צבאות ומחנות שלא עולים ולא מתעטרים למעלה, אלא רק בשעה שכל אלה קושרים קשרים, וההיכל נוסע להתעטר. כלם יוצאים מלאים בדין, ונקראם מחזיקי מגנים. שלוחים בעולם מתוך בעלי הדין שבהיכל הרביעי. במקום זה תלויים בארבעה צדדים שש מאות אלף רבוא מגנים של זהב לכל צד וצד. וכן למטה מהם חומות מקיפות, והם ששים.

ובל המגנים הללו נלחמים קרבות בחרבות ורמחים, פרט לכל אותם שלוחי הדין של העולם, עד שמגיעים דרגות בדרגות לכוכב מאדים. ואז ההיכל עולה ומתעטר באותה רוח בכל אותם צבאות, ונשארו אותו מקום במקומו. ואותו מקום נקרא תא הרצים. אותם השלוחים רצים להשלים דינים ופרעניות בכל צדדי העולם.

בשעולה תפלה, נושאת כל המאורות הללו והמחנות, וקושרת קשרים ונכללים כלם כאחד, עד שנקשר רוח ברוח והם אחד. ונכנסים לתוך אותו עמוד להכלל ברוח של ההיכל הרביעי. אשרי חלקו של מי שיודע סוד רבונו ומרים דגלו במקום שצריך.

ובא וראה, הכל צריך זה לזה וזה לזה להשלים זה עם זה ולהאיר זה בזה, עד שעולה הכל למקום שצריך שלמות. מלמטה בהתחלה, ואחר כך מלמעלה, ואז השלמות היא בכל הצדדים ונשלם הכל כראוי. מי שיודע הסודות הללו ועושה שלמות, זהו שמתדבק ברבונו ומבטל כל הגזרות הקשות, והוא מעטר את רבונו ומושך ברכות על העולם. וזהו אדם שנקרא צדיק עמוד העולם, ותפלתו לא חוזרת ריקם, וחלקו בעולם הבא, והוא בחשבון בני האמונה.

בְּאֲמָצַע הַהֵיכָל הַזֶּה הוּא מְקוֹם מִתְקַן כְּנֶגֶד הַרוּחַ
שְׁלַמְעֵלָה בְּתוֹךְ הַרוּחַ הַזֶּה, וְזוֹ עוֹלָה בָהֶם.

שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּתָחִים הֵם לַהֵיכָל הַזֶּה. בְּכָל פֶּתַח
וּפְתַח כָּל אוֹתָם שָׁרִים וּמַמְנִים שְׁמֹכְרִיזִים
לְהוֹדִיעַ לְמִטָּה כָּל אוֹתָם הַדִּינִים הַעֲתִידִים לָרֶדֶת
לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבִי אֵל ד) קוֹרָא בְּחֵיל וְכֵן אוֹמֵר
קִצְצוּ הָאֵילָן.

וּמִתּוֹךְ הַפְּרוּזִים הֵלְלוּ לּוֹקָחִים דְּבָר כָּל בְּעֲלֵי
הַכְּנָפִים, עַד שְׁמוֹדִיעִים הַדְּבָר לְרִקִיעַ שֶׁל
חֲמָה. וּמִשָּׁם, כְּשִׁיּוֹצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ, יוֹצֵא דְבָר וּמְשׁוֹטֵט
בְּעוֹלָם עַד שְׁמַגִּיעַ לְאוֹתוֹ הַנְּחָשׁ שֶׁל הַרְקִיעַ שְׁכָל
כּוֹכְבֵי הַרְקִיעַ קְפוּאִים בּוֹ, שֶׁהוּא בְּאֲמָצַע הַרְקִיעַ.

וְשׁוֹמְעִים הַדְּבָר, וְלוֹקָחִים אוֹתוֹ הַשָּׁרִים שֶׁתַּחַת
[הַשָּׁמַיִם] הַשֶּׁמֶשׁ, וְאוֹתָם שְׁמַמְנִים עַל
אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ, וּמִשָּׁם זֶה מִתְפַּשֵּׁט לְעוֹלָם. וְאֶפְלוּ
רוּחוֹת וְשָׂדִים וְאֶפְלוּ עוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם מוֹדִיעִים אוֹתוֹ
בְּעוֹלָם. הַכְּרוּזִים שְׂבִיִּים וְסוֹתָמִים פְּתָחִים. לֹא עוֹלָה
[לְהַסְתַּלֵּק] רוּחַ בְּרוּחַ עַד שְׁכָל הַרוּחוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת
כָּלֵם אֶחָד יַחַד עִם [הַרוּחַ אַחֲרָי] הַרוּחַ הַזֶּה, וְכָלֵם
נִכְלָלִים וְנִכְנָסִים זֶה בְּזֶה עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֹּל אֶחָד.

בְּשִׁבְן אָדָם נִמְצָא בְּבֵית חָלִיו, כְּאֵן נִדוֹן הֵן לְחַיִּים
הֵן לְמוֹת. הַחַיִּים תְּלוּיִים לְמַעְלָה. אִם נִדוֹן
כְּאֵן לְחַיִּים - נוֹתְנִים חַיִּים מִלְּמַעְלָה. וְאִם לֹא - אִז
לֹא נוֹתְנִים. אֲשֶׁרִי חָלְקוּ שֶׁל מִי שֶׁנִּדְבַּק בְּרַבּוֹנוֹ
וְנִכְנַס וְיוֹצֵא. כְּאֵן קִידָה עַל אִפִּים בְּאֶרֶץ לְהַתְּגַבֵּר עַל
הַדִּין. עַל הַהֵיכָל הַזֶּה נֶאֱמַר (דְּבִרִים לב) אֵל אֱמוּנָה
וְאֵין עוֹל וְגו'.

הַיֵּכָל הַחֲמִישִׁי. הַיֵּכָל זֶה הַיֵּכָל הַבְּרָק שְׁזוּהָר,
שֶׁהוּא רוּחַ שְׁמֹזְהִיר וּמְאִיר לְאוֹתָם
הַתַּחְתּוֹנִים. רוּחַ זֶה הִיא כְּלוּלָה וּפּוֹתַחַת וְסוֹגֶרֶת,
מְאִירָה וְנוֹצֵצֶת לְכָל הַצְּדָדִים. מִנְּצַנּוֹן זֶה מְאִיר אוֹר
אֶחָד כְּעֵין הָאֶרְגָּמָן. הָאוֹר הַזֶּה כּוֹלָל כָּל [כָּלֵל]
הַגְּנוּנִים שְׁמֹאִירִים. אוֹר לְבָן וְשָׁחַר, אָדָם וְיָרֵק.
נִכְלָלִים אֵלָה בְּאֵלָה. נִרְקָם לְבָן בְּאָדָם, שָׁחַר בְּיָרֵק.
אֶחָד כְּדֵן לְבָן בְּשָׁחַר. וְנַעֲשִׂית חִיָּה אַחַת מְרַקְמַת,
וְנִכְלָל בָּהּ יָרֵק וְאָדָם. דְּמוּתָהּ כְּדְמוּת אָדָם שְׁכוּלָל
כָּל הַדְּמִיּוֹת.

מִמְנָה יֵצְאוּ אַרְבָּעָה עֲמוּדִים שֶׁהֵם חַיִּוֹת גְּדוֹלוֹת
עַל אֵלָה שְׁלַמְטָה. אֶחָד נִקְרָא אוֹפֵן שֶׁהוּא

וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם. וְשְׁנֵי הָאוֹרוֹת הֵלְלוּ רוּאִים בָּהֶם
וּמִסְתַּכְּלִים וּמְעִידִים לְפָנָי שְׁבַעִים אוֹרוֹת הָאֵלָה.
אֵלָה שְׁבַעִים גְּזוּרֵי גְזוּרוֹת וְדִינִים דִּינִים, הֵן לְטוֹב הֵן
לְרַע. וְכֵאֵן הוּא מְקוֹם הַזְּכוּת.

רוּחַ זֶה בָּהּ נִרְשָׁמוּ שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם יְהו"ו.
שְׁכִשְׁהָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ נִדְבָקוֹת בְּמְקוֹם הַזֶּה
בְּהַדְּבָקוֹת שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה, אִז נִרְשָׁמִים בּוֹ וְלֹא
מִסְתַּלְקִים מִשָּׁם. אַחַר כֵּךְ יוֹצֵא אוֹר אֶחָד שְׁמֹאִיר
לְאַרְבָּעָה צְדָדִים. הָאוֹר הַזֶּה מוֹצֵא שְׁלֹשָׁה אַחֲרִים
שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה בְּתֵי דִין שְׁדָנִים דִּינִים אַחֲרִים בְּדְבָרֵי
הָעוֹלָם - בְּעֶשֶׂר, בְּעֵנִי, בְּמַחְלוֹת, בְּשְׁלֵמוֹת בְּכָל
אוֹתָם שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהָעוֹלָם נִדוֹן בָּהֶם. הַיֵּכָל אֶחָד
לְאוֹתָם שְׁבַעִים רֵאשׁוּנִים לְפָנָי. שְׁלֹשָׁה לְאוֹתָם
שְׁלֹשָׁה הָאַחֲרִים.

עוֹלָה הַרוּחַ הַזֶּה וְכוֹלָלֶת כָּל אֵלוֹ שְׁלַמְטָה,
וּמוֹצֵיָאָה חִיָּה קְדוּשָׁה אַחַת מִתְּלַהֲטָה, וְיֵשׁ
לָהּ עֵינִים כְּמוֹ עֵינֵי אָדָם לְהַשְׁגִּיחַ בְּאֶלְף אֲלָפִים
וְרַבּוּא רַבּוּת צְבָאוֹת בְּעֲלֵי הַדִּין. כָּלֵם לּוֹקָחִים
פְּתָקִים וּפּוֹתַחִים וְסוֹגְרִים בְּעוֹלָם וּמְשַׁלְמִים דִּין.

תַּחַת הַחִיָּה הַזֶּה אַרְבָּעָה שָׂרְפִים לוֹהֲטִים, כָּלֵם
כְּכַפְתּוֹר וּפְרַח וּשְׂבִיבֵי אֵשׁ. עוֹלִים שְׁבַעִים
וְשְׁנַיִם גְּלָגְלִים לְכָל אֶחָד מִלְּהֲטִים בְּאֵשׁ. כְּשֶׁנוֹסְעִים,
נַעֲשֶׂה נֶהָר אֶחָד שֶׁל אֵשׁ. אֶלְף אֲלָפִים מְשַׁמְשִׁים
לְאוֹתָהּ הָאֵשׁ, וּמִשָּׁם יוֹצֵאִים כְּמָה צְבָאוֹת.
כְּשֶׁהַגְּלָגְלִים נוֹסְעִים, כְּמָה הֵם רַבּוּא רַבּוּת
שִׁיעֲמָדוֹ מֵהֶם בְּתוֹךְ אוֹתָהּ הָאֵשׁ. תַּחַת הַהֵיכָל הַשְּׁנַיִ
יוֹצֵאִים צְבָאוֹת שְׁמֹזְמָרִים וּבָאִים לְהַתְּקַרֵּב כְּאֵן
וְכָלֵם נִשְׂרָפִים.

כָּל אוֹתָם מְמַנֵּי הָעוֹלָם שֶׁהֵתְמַנּוּ לְשֵׁלֵט, מְכַאֵן יוֹצֵא
דִּינָם לְשֵׁלֵט מִתּוֹךְ אוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁנִּרְשָׁמָה
בְּשֵׁלֵשׁ אוֹתִיּוֹת. וּמְכַאֵן מְעַבִּירִים קִיּוּמָם מִהָעוֹלָם
וְנִדְוִנִים בְּאֵשׁ הַזֶּה שֶׁשׁוֹפְעֵת וְיוֹצֵאת. הַכֹּל נִמְסָר
בְּהֵיכָל הַזֶּה. מִשׁוּם שֶׁנִּרְשָׁמוּ בְּשֵׁלֵשׁ אוֹתִיּוֹת כְּאֵן,
הַרוּחַ הַזֶּה נִכְלָלֶת בָּהֶם. אוֹתָהּ הַחִיָּה מוֹצֵיָאָה צְבָאוֹת
וּמַחְנוֹת שְׁאֵין לָהֶם חֲשָׁבוֹן.

כָּל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצֵאִים מִהֵיכָל הַזֶּה, הֵן טוֹב וְהֵן
לְרַע, פָּרֵט לְשֵׁלֵשָׁה - בְּנִים, חַיִּים וּמְזוֹנוֹת,
שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת בְּמְקוֹם הַזֶּה. שֶׁהָרִי בְּאוֹתוֹ נֶהָר
עֲלִיוֹן שְׁכָל הָאוֹרוֹת שׁוֹפְעִים מִמְּנוֹ הַדְּבָר עוֹמֵד.

רוח זה נכלל ברוח אחר, כמו שאמרנו, ונראים שנים כאחד, ולא כאחרים הראשונים שפשנכללים זה בזה לא נראים פרט לאחד. וכאן נראים שנים, ועומדים בחביבות כלולים מכל התחתונים. ואף על גב שהם שנים, הם אחד. כאשר מתפשט [פרט כשהתפשטו] רוח ברוח ונראים בחביבות כלולים מכל התחתונים, וזהו [וזה] סוד שכתוב (שיר ד) שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה הרעים בשושנים.

ובששני רוחות מתפשטים זה בזה בחביבות, אז חוזר היכל זה ונקרא היכל אהבה, היכל האהבה. היכל זה עומד תמיד בקיומו, ונגנו בסוד הסודות למי שצריך להתדבק בו. וכאן כתוב (שם ז) אתן את ידי לך. אחר כך, כאשר מאירים שני רוחות שהם אחד, יוצאים כמה צבאות לכמה רוחות, אלפים ורבבות שאין להם שעור. מהם נקראים דודאים, מהם גפנים, מהם רמונים, עד שמגיעים כמה צבאות החוצה עד אותו כוכב שנקרא נגה. וכלם בחביבות שלא נפרדים לעולמים. וכאן כתוב (שם ח) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. כאן [כתוב] השתחואה ופרישת ידים להתדבק באהבת רבונו.

היכל ששי. כאן הוא רוח שנקרא חו"ט השני, סוד הכתוב (שם ד) כחוט השני שפתותיך. ההיכל הזה [היכל שנקרא] נקרא היכל הרצון. כאן רוח שהוא רצון שכל הרוחות התחתונות הללו רצים אחריה להתדבק בה בנשיקה באהבה.

רוח זה נכלל בשש, ועומד בשש. נכלל בשש שלמטה יחד עמו, ועומד בשש עליונים. ולכן רוח זה מוציא שנים עשר אורות כלולים כלם מלמטה ומלמעלה. שנים עשר האורות הללו הם שמחים לעלות למעלה ולקבל כל אלו שלמטה.

היכל זה שהוא רצון, רצון הכל, מי שקושר קשרים ומעלה אותם לכאן, זהו שמפיק רצון מה בחביבות. בתוך ההיכל הזה נאסף משה באהבה, שנושק נשיקות אהבה. זהו ההיכל של משה. רוח זה רוח האהבה. הרוח של היחוד שממשיך אהבה לכל הצדדים.

ואותם שנים עשר אורות עולים ולוהטים. מהנצנוץ שלהם יוצאות ארבע חיות

שנים. משום שפשנראה זה, מאיר אחר בתוכו. דבוק זה בזה. נכנס זה בזה. אחר כך נכנס אחר זה בזה, ונראים ארבעה ראשים לארבעה רוחות העולם, וכלם גוף אחד. ואלה הם שכתוב בהם (יחזקאל א) כאשר יהיה האופן בתוך האופן. וכל אלה קשורים זה בזה, כמראה החיות העליונות שלא נפרדות לעולמים. החיה הזו של ארבעה גונים מרקמים אחוזים אלה באלה לארבעה רוחות. מכאן שפשנסעת החיה הזו, היא נוסעת לשני רוחות.

הרוח הזו של הפרק נכללת בשתי רוחות. רוח זו של הפרק מוציאה חיה אחת וכל אותם האורות. רוח אחרת מאירה ממנה, שנקראת רוח מלהטת, מאירים ממנה שני אורות שהם ארבעה. והאורות הללו מתהפכים בגונים. וכאן הוא (בראשית ג) להט החרב המתהפכת. אלו אותם מאורות שמהפכים שנינות החרב, [ואלה חוקקים] ואלה עומדים על ההיכל שלמטה, משום שלהט החרב הזאת עומדת על אותם שבעים אורות של בית הדין. מכאן, כל אותם דינים שדינים דין, חרב תלויה על ראשם מלמעלה.

להט החרב הזו של אלה הם אותם אורות שלצד שמאל הוציאו חיה אחת אחרת שעומדת על ארבע שלא עומדים בקיומם, שנים מימין ושנים משמאל. כשרוח החיה הזו נכנסת באלה, נוצץ מהם שני ניצוצות לוהטים, ויוצאים מההיכל הזה החוצה ומתהפכים תמיד. הניצוצות הללו לוהטים. לפעמים נקבות לפעמים זכרים. לפעמים רוחות ולפעמים מלאכים קדושים.

מה הטעם? משום שפשנכללת החיה הזו בחיה הראשונה, מתוך החזק שנכללים זה בזה יוצא ניצוץ אחד לוחט תמיד שלא דועף לעולמים, ושט והולך אחריהם של אותם שני ניצוצות.

ועכשו הם זכרים ועושים שליחות בעולם. ועד שלא מסיימים, מתדעכים [אז], והניצוץ הזה מכה בהם ומאיר להם, ומתחדשים כמקדם, והם נקבות, והולכות ומשוטטות. וטרם שמיסמות הן דועכות. וניצוץ זה מכה בהם ומאיר להם וחוזרים כמקדם, משום שאותו ניצוץ כלול מהכל, כלול מארבעה גונים, ולכן הם מתהפכים לכל הגונים הללו.

אחד, וסימן לדבר – (שם יב) הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. ויפי של האשה באותם שדים.

יצחק שהוא שמאל, נטל אותו היכל [של בית דין שכל הדינים מתעוררים. משם הרוח שנקראת זכות להתחבר זה בזה ולהשתלם זה בזה להיות הכל אחד כראוי. שאר הנביאים נטלו שני היכלות (שלמטה)]. שני רוחות נג"ה וזה"ר, בסוד הכתוב (שיר ז) חמוקי ירכיך וגו', להתקשר אלה באלה להיות אחד.

יוסף הצדיק עמוד העולם נטל היכל של ספיר, הרוח שנקראת לבנת הספיר, ואף על גב שכתוב (שמות כד) ותחת רגליו, בשביל כבוד המלך. וכך הוא בודאי. ואחר כך העמוד הזה נטל יותר, שהוא סוד הסודות, במקום של ההיכל השביעי. עד כאן מתחברות דרגות ומתחברים זה בזה להשתלם זה עם זה להיות כלם אחד. הכל כראוי. ואז ה' הוא האלהים וגו'. אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא מי שידע לקשרם ולהדבק ברבונו.

באן הכריעה [בהכרעה כאן ומוסיף הווי"ן] והשתחואה וקידה ופרישת כפיים ונפילת אפים להמשיך רצון הרוח העליון, נשמת כל הנשמות, שתלוי למעלה עד אין סוף, שממנו יוצאים אורות וברכות להשלים הכל למעלה כראוי ולהיות הכל בשלמות מלמטה ומלמעלה, וכל הפנים מאירות בכל הצדדים כראוי. ואז מתבטלים כל גזרי הדין, וכל הרצון נעשה למעלה ולמטה. ועל זה כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. וכתוב (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

היכל שביעי. בהיכל זה אין בו דמות ממש, הכל הוא בנסתר וגו' [תוך] סוד הסודות, הפרכת שפרוסה [פרוסה], כל ההיכלות עומדים שלא יתראו שני כרובים [ד"א זה מזה עומדים]. לפני מזה עומדת כפרת, דמות של קדש הקדשים, ולכן היכל זה נקרא קדש הקדשים. קדש הקדשים הזה מקום מתקן לאותה נשמה עליונה, כלל של כל העולם הבא לגבי [עולם] העליונים הללו.

שחרי כשמתחברים כל הרוחות זה בזה ונשלמים זה בזה כראוי, אז מתעורר רוח עליון

קדושות אוהבי האהבה. אלה נקראים חיות גדולות להתחבר אותם קטנות להכלל בהם, שכתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות.

אלו אחוזות זו בזו לארבעה צדדים, כמו אגוז שמחבר לארבעה צדדים, ולכן נקרא היכל זה גנת אגוז, שכתוב (שיר ו) אל גנת אגוז ירדתי. מה זה אל גנת אגוז? משום גנת אגוז ירדתי, שהוא היכל האהבה להתדבק זכר בנקבה.

אלה הארבע נפרדים לשנים עשר, שלש שלש לכל צד. כל אותם תחתונים כלולים בהם. ובהם קימים רוחות עם רוחות, אורות עם אורות. כלם אלה עם אלה עד שנעשים אחד. ואז רוח זה שכלול מכלם עולה להתעטר [להתעורר] ברוח של מעלה, אותו שנקרא שמים, ומזמין אותו להתחבר עמו. כיון שנקשרו כלם שלמטה יחד עמו, אמר (שם א) ישקני מנשיקות פיהו. ואז החדוה היא להתקשר רוח ברוח ולהשתלם זה בזה, ואז היא השלמות בחבור אחד.

כיון שרוח זה מתחבר עמו ונשלמו זה בזה ומאירים זה בזה בכל השלמות כראוי ברצון זה שמתפלל בן אדם צדיק שמעלה הכל כראוי עד אותו מקום לחבר אהבה זה בזה, אז [שמים מתחבר ברוח זה באהבה בשלמות בהארה מתדבקים זה בזה, ואז] כל אותם היכלות וכל אותם רוחות שנקללו בזה, כל אחד ואחד מאותם רוחות והיכלות שהם בכלל של שמים, כל אחד ואחד נוטל אותו היכל ואותו רוח שראוי לו להתחבר עמו ולהשתלם עמו כראוי.

[משום] שהרוח הששי הזה שנקרא שמים רוח קדוש למעלה, נוטל היכל זה, הרוח הזה שנקרא רצון מעלה אותם אליהם באותו יחוד, וכך מתחברים רצון להתנשק [נ"א משום שאותו רוח ששי שנקרא רצון מעלה אותם אליהם באותו יחוד, וכך מתחברים שמים, שהוא רוח קדוש למעלה, נוטל היכל זה רוח זה שנקרא רצון להתנשק] זה בזה, להתחבר זה בזה, להשתלם זה בזה. וזה סוד (בראשית כט) וישק יעקב לרחל וגו'.

אברהם שהוא ימין למעלה נוטל [ההיכל שאמרנו] [היכל אהבה] רוח שנקרא אהב"ה להתקשר זה בזה, להתחבר זה בזה להיות

אז הנשמה העליונה של הכל באה מלמעלה ומאירה להם, וכל הנרות מאירים בשלמותם כראוי, עד שאותו אור עליון מתעורר, והכל נכנס אל קדש הקדשים, ומתברך ומתמלא כבאר של מים נובעים ולא פוסקים, וכלם מתברכים למעלה ולמטה.

באן סוד הסודות אותו שלא נודע ולא נכנס בחשבון, רצון שלא נתפס לעולמים ממתיק לפני ולפנים בתוכם. ולא נודע אותו רצון ולא נתפס לדעת [לנו]. ואז הכל רצון אחד עד אין סוף, והכל הוא בשלמות מלמטה ומלמעלה ומלפני ולפנים, עד שנעשה הכל אחד. הרצון הזה לא נכנס פנימה, אף על גב שלא נודע, עד שהכל נשלם ומאיר בהתחלה בכל הצדדים. אז ממתיק אותו רצון [לכל] ולא [שלא] נתפס לפני ולפנים בנסתר. ואז אשרי חלקו של מי שנדבק ברבוננו באותה שעה, אשריו למעלה ואשריו למטה, עליו כתוב (משלי כג) ישמח אביו ואמו ותגל יולדתו.

בא ראה, כיון שכלם נתקנו זה בזה ונקשרו זה בזה בקשר אחד, והנשמה העליונה מאירה להם מצד של מעלה, וכל האורות הם נר אחד בשלמות, אז רצון אחד של המחשבה [במחשבה] נתפס ד"א לפני ולפנים, שאור שעולה על הכל ובפני לפנים באותו רצון נתפס [במחשבה] אור שלא נתפס ולא נודע, פרט לאותו רצון שהמחשבה תופסת ולא יודעת מה תופסת, אלא שמאיר ומתמתק אותו רצון המחשבה. והכל מתמלא והכל נשלם ומאיר ומתבשם הכל כראוי. ועל זה כתוב (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו וגו'.

נשמת הכל כלפי מעלה נסתר כל הנסתרים, להתעורר על הכל ולהאיר להם מלמעלה למטה, ולהשלים אותם להדליק נרות.

ובשהכל [נ"א הוא] בשלמות באור של הכל ויורד אור עליון, אז ההיכל השביעי הזה הוא היכל נסתר בסתר הכל, לקבל את אותו קדש הקדשים אור שיורד, ולהתמלא משם כמו נקבה שמתעברת מן הזכר ומתמלאת, ולא מתמלאת אלא מהיכל זה שמתקן לקבל אותו אור עליון. וזה סוד ההיכל השביעי, הוא מקום של חבור הזווג להתחבר שביעי בשביעי, להיות הכל אחד שלמות [אחת] כראוי.

ומי שיודע לקשר יחוד זה - אשרי חלקו, אהוב למעלה ואהוב למטה, הקדוש ברוך הוא גוזר והוא מבטל. היעלה על דעתך שהוא מקטרג ברבוננו? לא כן! אלא משום שכשהוא קושר קשרים ויודע ליחד יחוד וכל הפנים מאירות, וכל השלמות נמצאת, והכל מתברך כראוי, כל הדינים מסתלקים ומתבטלים ולא נמצא דין בעולם. אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא. זהו למטה, שכתוב בו (משלי י) וצדיק יסוד עולם. זהו קיום העולם. בכל יום קורא עליו הפרוז, (ישעיה מא) ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל.

במו זה קרבן [זה] עולה עשן, ומסתפקים [בו] כל אחד ואחד כראוי לו, וכהנים ברצון, ולוים בנעימות השירה. זה נכלל בזה, ונכנסים היכל בהיכל, רוח ברוח, עד שמתחברים במקומם כראוי לו איבר באיבר ומשתלמים זה בזה, ומתיחדים זה בזה, עד שהם אחד [ונאורים] ומאירים זה בזה.

סדר הלימוד ליום יג תשרי [יום 13 בשנה]

להתעטר חקיקותיו [חקוקיו] חקוקים יחד אתו, ויהי נאמר. כתוב (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך. מה רב טובך - זה אור ראשון שגנז הקדוש ברוך הוא. ליראיך - לצדיקים, שהם יראי חטא כמו שאמרנו.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ז)

ויאמר אלהים יהי אור. ואמר רבי יוחנן, שני אורות הגדולים היו, שכתוב ויהי אור, ועליו נאמר כי טוב. ולקח הקדוש ברוך הוא האחד וגנזו לצדיקים לעתיד לבא, שכתוב (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. מלמד שאור הראשון אין כל בריה יכולה להסתכל בו, שכתוב וירא אלהים את האור כי טוב, וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. ראה הקדוש ברוך הוא את כל אשר עשה, ראה טוב מאד מזהיר ובהיר.

ולקח מאורו הטוב, וכלל שלשים ושתיים נתיבות החכמה, ונתנו לעולם הזה, והינו שכתוב (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. הוי אומר: אוצרה של תורה שבעל פה. ואמר הקדוש ברוך הוא, אם ישמרו זאת המדה בעולם הזה, שזאת המדה נחשבת בכלל העולם הזה, והיא תורה שבעל פה, יזכו לחיי העולם הבא שהוא הטוב הגנוז.

ומה הוא עזו של הקדוש ברוך הוא? שכתוב (חבוק ג) ונגה כאור תהיה. עתיד הנגה שנקח מהאור הראשון להיות כאור, אם יקימו בני התורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. וכתוב (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמה, וכתוב (חבוק ג) וקרנים מידו לו, ושם חביון עזה. ומהו חביון עזה? אלא אותו האור שגנז והחביא, שנאמר צפנת ליראיך. וזה שנשארו לנו - פעלת לחוסים בך, אותם שחוסים בצלך בעולם הזה ושומרים תורתך ומקיימים מצוותיך, ומקדשים שמך הגדול ומיחדים בסתר ובגלוי, שנאמר נגד בני אדם.

אמר רבי רחומאי, מלמד שהיא אורה לישראל, ותורה אורה, שנאמר (משלי ו) כי נר מצוה

מי שזוכה להדבק ברבנו כמו זה, יורש את כל העולמות. אהוב למעלה ואהוב למטה. תפלתו לא חוזרת ריקם. זה מתחטא לפני רבנו כמו בן לפני אביו ועושה לו רצון בכל מה שצריך, ואימתו שולטת על כל הבריות. הוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים. עליו כתוב (איוב כב) ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וגו'. אמר רבי יצחק, מכאן שעקר הקדוש ברוך הוא את הנטיעות הללו ונשתל אותם, ממשמע שכתוב יהי. רבי יהודה אומר, אור שכבר היה שנינו, ממשמע שכתוב ויהי אור. לא כתוב והיה אלא ויהי. וכשהסתכל הקדוש ברוך הוא באותם דורות של רשעים, גנזו לצדיקים. זהו שכתוב (תהלים צו) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. והרי נאמר ויאמר אלהים יהי אור. זהו שכתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח וגו'.

וירא אלהים את האור כי טוב, מה ראה? אמר רבי חייא כפי שאמרנו, ראה במעשי הרשעים וגנז אותם. רבי אבא אמר, וירא אלהים את האור כי טוב לגנז אותו. וירא אלהים את האור [נ"א ושתל אותם, שכתוב ויהי אור. מה משמיע אור? שכבר היה אור. רבי יהודה אומר, אור לא נאמר אלא ויהי, לומר שכבר היה, וכתוב אור זרע לצדיק וגו', וזהו שכתוב מי העיר ממזרח וגו'. וירא אלהים את האור ויבדל, אמר רבי יצחק כמו שאמרנו, שראה במעשי הרשעים וגנז אותם. רבי אבא אמר ראה] שסלק אורו מסוף העולם ועד סוף העולם, וכי טוב הוא לגנזו כדי שלא יהנו ממנו רשעי העולם.

אמר רבי שמעון, וירא אלהים את האור כי טוב, שלא ימצא בו רתחה. כתוב כאן כי טוב, וכתוב שם (במדבר כד) כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל, וסוף הפסוק [מוכיח] - ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ולכן לא נמצאה בו רתחה, ואף על גב ששתף אותם הקדוש ברוך הוא כאחד.

בא ראה, האור עליון להיות מאיר האור הזה, ומאותו אור שמחה לכל בו. והוא ימין

וְתוֹרָה אֹר. וְאָמַר נַר – זֹו מְצָה, וּמְצָה – זֹו תוֹרָה שְׁבַע עָל פֶּה. אֹר – זֹה תוֹרָה שְׁבַע עָל פֶּה. אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׁכָבַר נְתֻקִים הָאֹר, קוֹרָא לוֹ אֹר. מְשַׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה? לְאָדָם צָנוּעַ בְּסִפֵי הַבַּיִת, אָף עַל פִּי שְׁיוֹם הוּא וְאֹר גְּדוֹל בְּעוֹלָם, אֵין אָדָם רוֹאֵה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הַכְּנִיס בּוֹ נַר. נַר – תוֹרָה שְׁבַע עָל פֶּה. אָף עַל פִּי שְׁהִיא נַר, צְרִיכָה לָהּ תוֹרָה לְפָרֵק קְשׁוּתֵיהָ וּלְבָאָר סוּדוּתֵיהָ, וּמִי הוּא? יֵרָאֵת ה', זֹה הָאֹר הָרֵאשׁוֹן.

וּמְנַיִן לָנוּ שְׁאָף הַחֲיִבִים הֵיךְ מְצָה? שְׁנֵאמַר (שם יח) הַמְּכַסֶּה אֲנִי מְאֹבְרָהּ, וְאֹבְרָהּ הֵיךְ יֵהִיָּה וְגוֹמַר. אֶלָּא אֲזַכְּהוּ שְׁיִבְקֵשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים וְיִזְכֶּה. וְכִי אֶפְשֶׁר לוֹמַר שְׁלֵא יֵדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא יִכְלוּ לְהַנְצִיל? אֶלָּא זְכוּתוֹ הוּא אָמַר. מִכָּאֵן אָמְרוּ, בָּא לְטָהַר – מְסִיעֵין אוֹתוֹ. בָּא לְטָמֵא – פּוֹתְחִים לוֹ. מַה זֶה פּוֹתְחִים לוֹ? אוֹתָם הַפְּתוּחִים תְּמִיד. מְצוּתֵי חֻקוֹתֵי וְתוֹרֹתֵי – אָמַר, הוֹאִיל וְלֹא חִפְצָתִי בָּהּ, אֶשְׁמַר מְצוּתֵיהָ. מַה זֶה תוֹרֹתֵי? אֶלָּא אֶפְלוּ הוֹרָאוֹת וּפְלִפּוּלִים שְׁמוּרִים לְמַעְלָה הוּא יֵדַעֵם וּפְלִפְלֵם וְקִימָם.

וּמָה זֶה מְשֵׁם רוּעָה אֲבָן יִשְׂרָאֵל? הוּי אֹמַר, צְדָק הָעֲלִיּוֹן. וּמַהוּ הָאֹר הַגְּדוֹל הַצָּפוֹן? וְהֵינּוּ סַחֲרָת. וְהָאֲבָן שְׁדָרָה לְמִטָּה הֵימְנָה נִקְרָאת דָּר, וּמָה הוּא? מִיָּדוֹ לוֹ, הֵינּוּ חֲמֵשׁ אֲצַבְעוֹת שֶׁל יָד יְמִין: ע"כ מַהֵה־שְׁמִטוֹת.

וְיָהִי עָרֵב וְיָהִי בִקְרַיּוֹם אֶחָד. וְיָהִי עָרֵב – מִצַּד הַחֲשֵׁךְ. וְיָהִי בִקְרַיּוֹם – מִצַּד הָאֹר. וּמִתּוֹךְ שְׁהֵם מְשַׁתְּפִים כְּאֶחָד, כְּתוּב יוֹם אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מַה הַטַּעַם בְּכָל יוֹם כְּתוּב וְיָהִי עָרֵב וְיָהִי בִקְרַיּוֹם? לְדַעַת שְׁהֵרִי אֵין יוֹם בְּלִי לִילָה וְאֵין לִילָה בְּלִי יוֹם, וְלֹא צְרִיכִים לְהַפְרֹד.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁיִצָּא אֹר רֵאשׁוֹן, הַתְּפִשֵׁט בְּכָל הַיָּמִים, שְׁכְּתוּב בְּכָלֵם יוֹם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְשַׁמְעַת שְׁכְּתוּב בְּכָלֵם בִּקְרַיּוֹם, וְאֵין בִּקְרַיּוֹם אֶלָּא מִצַּד שֶׁל אֹר רֵאשׁוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יוֹם רֵאשׁוֹן הוֹלֵךְ עִם כָּלֵם, וְכָלֵם בּוֹ, כְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאֵין בְּהֵם פְּרוּד וְהַכֵּל אֶחָד.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר, תְּהִיָּה הַתְּפִשֵׁטוֹת הָאֹר הַזֶּה לְמִטָּה, וְאֵלָה הֵם הַמְּלֹאכִים שְׁנִבְרָאוּ בַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, יֵשׁ לָהֶם קִיּוֹם לְהַתְּקִים לְצַד יְמִין.

וַיֵּאמֶר רַבִּי מְאִיר, מַהוּ שְׁכְּתוּב וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וְיָהִי אֹר, וְלֹא אָמַר לוֹ וְיָהִי כֵן? מִלְּמַד שְׁהָאֹר הֵהוּא גְּדוֹל, וְאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוּלָה לְהַסְתַּפֵּל בּוֹ, גְּנָזוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצַדִּיקִים לְעֲתִיד לְבָא, וְהִיא מִדַּת כָּל סַחֲרָת שְׁבַע עוֹלָם, וְהוּא כַח אֲבָן יְקָרָה שְׁקוֹרִין סַחֲרָת וְדָר. וְעַל מָה הִיא מִדַּת דָּר? אֶלָּא מִלְּמַד שְׁלִקַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזִיוָה אַחַת מְאֻלְפִים, וּבְנָה מְמָנָה אֲבָן יְקָרָה נֹאֵה וּמְקַשְׁטָה, וְכָלֵל בָּהּ כָּל הַמְּצוּוֹת.

בָּא אֲבָרְהָם וּבִקֵּשׁ כַּחוֹ לְתַת לוֹ, נִתְּנוּ לוֹ אֲבָן יְקָרָה זֹו וְלֹא רָצָה אוֹתָהּ. זָכָה וְנִטַּל מִדָּתוֹ, שְׁנֵאמַר (מִיכָה ז) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאֲבָרְהָם. בָּא יִצְחָק וּבִקֵּשׁ כַּחוֹ, וְנִתְּנוּ לוֹ וְלֹא רָצָה בָּהּ. זָכָה וְנִטַּל מִדָּתוֹ, שְׁהִיָּה מִדַּת הַגְּבוּרָה, דְּהֵינּוּ הַפְּחַד, שְׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית לא) וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אֲבִיו יִצְחָק.

בָּא יַעֲקֹב וְרָצָה בָּהּ וְלֹא נִתְּנוּהוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הוֹאִיל וְאֲבָרְהָם מְלַמְעָלָה וְיִצְחָק לְמִטָּה, אַתָּה תְּהִיָּה בְּאֻמְצַע וְתִכְלָל שְׁלִשְׁתָּם, שְׁכְּתוּב תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. וּמַהוּ הָאֻמְצַע? הֵינּוּ שְׁלוֹם, וְהֵרִי כְּתוּב תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב? אֱמֶת וְשְׁלוֹם הֵם אֶחָד, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (אֶסְתֵּר ט) דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאֱמֶת, (יִשְׁעִיָּה לט) כִּי יְהִיָּה שְׁלוֹם וְאֱמֶת בְּיָמַי, וְהֵינּוּ שְׁכְּתוּב (שֵׁם נח) וְהֵאֲכִלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ. דְּהֵינּוּ נַחֲלָה גְּמוּרָה שְׁיֵשׁ לוֹ הַחֶסֶד וְהַפְּחַד וְהָאֱמֶת וְהַשְׁלוֹם. וְלִפְיֵכֶף אָמַר (תְּהִלִּים קיח) אֲבָן מְאֻסוֹ הַבּוֹנִים הֵיָּתָה לְרֵאשׁ פְּנָה.

אֲבָן מְאֻסוֹ – אֲבָרְהָם וְיִצְחָק, שְׁבָנוּ אֶת הָעוֹלָם, הֵיָּתָה עֲתָה לְרֵאשׁ פְּנָה. וְלָמָּה מְאֻסוֹ בָּהּ, וְהֵלָּא נֵאמַר (בְּרַאשִׁית כו) יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמַר מְשַׁמְרֵתִי מְצוּתֵי חֻקוֹתֵי וְתוֹרֹתֵי? מַה זֶה מְשַׁמְרֵתִי? אָמַרְהָ מִדַּת חֶסֶד: שְׁכָל יְמֵי הֵיָּוֶת אֲבָרְהָם בְּעוֹלָם לֹא הִצְרַכְתִּי אֲנִי לְעֲשׂוֹת מְלֹאכְתִּי,

וְהֵיָּתָה עֲתָה לְרֵאשׁ פְּנָה. וְלָמָּה מְאֻסוֹ בָּהּ, וְהֵלָּא נֵאמַר (בְּרַאשִׁית כו) יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמַר מְשַׁמְרֵתִי מְצוּתֵי חֻקוֹתֵי וְתוֹרֹתֵי? מַה זֶה מְשַׁמְרֵתִי? אָמַרְהָ מִדַּת חֶסֶד: שְׁכָל יְמֵי הֵיָּוֶת אֲבָרְהָם בְּעוֹלָם לֹא הִצְרַכְתִּי אֲנִי לְעֲשׂוֹת מְלֹאכְתִּי,

רבי אלעזר אמר, כל הצבאות היו בארץ, ולא הוציאה את כחה, והם תולדותיה, עד יום [חמישי] הששי, שכתוב תוצא הארץ נפש חיה. ואם תאמר, והרי כתוב ותוצא הארץ דשא? אלא הוציאה תקון כחותיה כדי להתישב פראוי, והכל היה גנוז בה עד שהצטרף. שהרי בהתחלה כתוב שוממה וריקה כתרגומו, אחר כך נתקנה והתישבה וקבלה זרע ודשאים ועשבים ואילנות כפראוי, והוציאה אותם אחר כך. והמאורות גם כן לא שמשו אורות שלהם עד שהצטרף.

יהי מארת ברקיע השמים [מארת כתוב חסר], להכליל נחש הרע שהטיל זהמה ועשה פרוד שהשמש לא משמש עם לבנה. מארת - קללות. ועל זה גרם שהתקללה הארץ, שכתוב ארוה האדמה. ולכן מארת כתוב אחד. יהי מארת - זו הלבנה. רקיע השמים - זו השמש. ושניהם בכלל אחד להזדוג להאיר העולמות למעלה ולמטה. ממשמע שכתוב על הארץ ולא כתוב בארץ, שמשמע למעלה ולמטה, חשבון של הכל בלבנה הוא.

רבי שמעון אמר, גימטריאות וחשבון תקופות ועבורים - הכל הוא בלבנה, שהרי למעלה אינו. אמר לו רבי אלעזר, ולא?! והרי כמה חשבונות ושעורים עושים החברים? אמר לו, לא כך! אלא החשבון עומד בלבנה, ומשם יכנס האדם לדעת למעלה. אמר לו, והרי כתוב והיו לאת ולמועדים? אמר לו, לאת כתוב חסר. אמר לו, הרי כתוב והיו? אמר לו, הויות כלם שיהיו בו, כאוצר זו שמתמלא מהכל. אבל החשבון של הכל הוא בלבנה.

בא ראה, יש נקדה אחת ומשם הראשית למנות, שהרי מה שלפנים של אותה נקדה לא נודע ולא נתן למנות, ויש נקדה למעלה נסתרת שלא התגלתה כלל ולא נודעה, ומשם הראשית למנות כל נסתר ועמק. כך גם יש נקדה למטה שהתגלתה, ומשם הוא ראשית לכל חשבון ולכל מנין, ועל זה כאן הוא המקום לכל התקופות והגימטריאות והעבורים והזמנים וחגים ושבתות. וישיראל שדבקים בקדוש-ברוך-הוא, עושים חשבון ללבנה, והם דבקים בו ומעלים אותו למעלה, שכתוב (דברים

וירא אלהים את האור כי טוב, את - לכלל את האספקלריה שלא מאירה עם אספקלריה מאירה, שנאמר [בו] כי טוב. אמר רבי אלעזר, את - לכלל [להכליל] ולרבות את כל המלאכים שבאים מצד האור הזה, וכלם מאירים כבתחלה בקיום שלם. **יהי** רקיע בתוך המים. אמר רבי יהודה, בזה נפרדו מים עליונים ממים תחתונים. רקיע - התפשטות המים, והרי נאמר. ויהי מבדיל - בין מים עליונים לתחתונים.

ויעש אלהים את הרקיע - במעלה עליונה. ויהי רקיע לא כתוב, אלא ויעש, שהגדיל אותו בגדלות רבה. אמר רבי יצחק, בשני נברא גיהנם לרשעי העולם. בשני נבראה מחלקת. בשני לא נשלם בו המעשה, ולכן לא כתוב בו כי טוב, עד שבא יום שלישי ונשלם בו המעשה. משום כך כי טוב פעמים, אחד על השלמת המעשה של יום שני, ואחד לעצמו. ביום השלישי התתקן היום השני ונבדלה בו מחלקת, ובו השתלמו רחמים על רשעי הגיהנם. ביום השלישי משתככים שלהבות הגיהנם. משום כך נכלל בו שני ונשלם בו.

רבי חייא היה יושב לפני רבי שמעון. אמר לו, אור זה ביום ראשון, וחשך ביום שני, ונפרדו המים ומחלקת היתה בו, למה לא נשלם ביום הראשון, שהרי ימין כולל את השמאל? אמר לו, על זה היתה מחלקת, ושלישי רצה להכנס ביניהם להכריע ולהרבות בהם שלום.

תדשא הארץ דשא - התחברות של מים עליונים בתחתונים לעשות פרות. מים עליונים [ד"א פרים ורבים] ועושים פרות, והתחתונים קוראים להם לעליונים כנקבה לזכר, משום שמים עליונים זכריים, ותחתונים נקביים.

רבי שמעון אמר, כל זה הוא למעלה והוא למטה. אמר רבי יוסי, אם כך, אלהים שאמרנו [ד"א אמר] מי האלהים? [ד"א אלא אלהים סתם] אלהים חיים למעלה. ואם תאמר אלהים למטה סתם, אלא למטה הוא תולדות, כמו שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ואמרנו בה' בראם. ואותו [שלמעלה] למעלה אביהם של הכל הוא, היא העשיה, ועל זה הארץ עושה תולדות, שהרי היא מתעברת כנקבה מן הזכר.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְגו' - כָּל שָׂאֵר הַחַיּוֹת הָאֲחֵרוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת כְּפִי מִינָהּ. וַאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה מְסִיעַ לְמָה שְׂאֵמְרָנוּ שְׂנַפֵּשׁ חַיָּה אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נֶפֶשׁ חַיָּה קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה. בְּהֵמָה וְרִמָּשׁ וְחַיְתוֹ אָרֶץ - אֵלּוּ שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שְׂאִינָם נֶפֶשׁ חַיָּה, אֲלֵא [ד"א עֲרֵלָה] כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ.

השלמה מההשמטות (סימן כה)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּתִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׁב זֶרַע זֶרַע - כְּנִגְדַּת הַדְּרָגָה שֶׁל בִּינָה שְׂנִקְרָאת אֱלֹהִים. שְׂפִינֹן שֶׁהָאֵם הָעֲלִיוֹנָה רָאָתָה אוֹתָם שְׂלָמִים, נִתְּנָה לָהֶם תְּפִנוּקִים מִלְּמַעְלָה לְהַתְקִים בְּעוֹלָם.

בֹּא רֵאֵה, לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן נִתֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל עֵשֶׁב זֶרַע זֶרַע, וְלֹא נִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְאָכַל בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם, מִשּׁוּם שְׂגִלוּי לְפָנָיו שֶׁהִיא עֲתִיד לְהִתְפַּתּוֹת בְּאוֹתוֹ נִחַשׁ שֶׁהוּא (בְּרֵאשִׁית ג) עָרוּם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲרַחֵיק אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עֵסֶק עִמּוֹ וְלֹא עִם הַבְּהֵמוֹת וְלֹא עִם הָעוֹפוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים לְאָדָם מְכַשּׁוֹל מִלְּפָנָיו אוֹלֵי יִתְקִים בְּעוֹלָם.

אֲבָל כִּשְׁבָא נַח, שְׂנִקְרָא צְדִיק, מַה כְּתוּב בּוֹ? (בְּרֵאשִׁית ח) וַיְכַן נַח מִזְבַּח לֵה'. הָרִי פִּרְשָׁנוּ אוֹתוֹ הַמִּזְבַּח שֶׁבּוֹ הִקְרִיב אָדָם הָרֵאשׁוֹן. וּמָה הִטְעַם וַיְכַן? מִשּׁוּם שֶׁרְשַׁעֵי הָעוֹלָם עָשׂוּ בָּהֶם פָּגָם, בָּא נַח וְהִקְרִיב אוֹתוֹ מִזְבַּח לְבַעֲלָהּ. זֶהוּ שְׂכָתוּב וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבַּח, חֲסֵר. כִּשְׂרָאֵה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂנִקְרַב אוֹתוֹ מִזְבַּח וְהִקְרִיב אוֹתָם בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת, נִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְאָכַל כָּל הַבְּהֵמוֹת, מַה הִטְעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִחֲזִיק בְּאוֹתוֹ בְּרִית עֵץ הַחַיִּים וְקָרַב אוֹתוֹ לְעֵץ הַדַּעַת, וְעָשָׂה יַחּוּד כְּבָרֵאשׁוֹנָה, אֲלֵא שְׂאֵחַר כֶּף הַתְּפִתָּה שֶׁרָצָה לְבַדֵּק אֶת אוֹתוֹ הַחֲטָא וְלֹא לְדַבֵּק בּוֹ, אִפְלוּ כֶּף לֹא נִצַּל מִמֶּנּוּ וְהִצִּיב אוֹתוֹ כָּרָם.

בֹּא רֵאֵה, אָדָם שֶׁעֲתִיד לְהִתְפַּתּוֹת בְּאֵילָנוֹת, לֹא נִתֵּן לֹא אֵילָנוֹת וְהִרְחִיק אוֹתָם מִמֶּנּוּ, שֶׁהָרִי לֹא הִזְכִּירָם, אֲלֵא שֶׁעָשָׂה אֶת עֲצָמוֹ חַל, וְנִטַּע אוֹתוֹ כָּרָם שְׂנִקְרָא בֵּית יִשְׂרָאֵל. בְּתַחֲלָה נִשְׁלַם בּוֹ וְכִסָּה עָלָיו נִצַּל [וְנִצַּל] בּוֹ. וּמִי הִיא בֵּית יִשְׂרָאֵל? זֶה תְּבָה שְׂנִקְרָאת אַרוֹן הַבְּרִית. וְעַכְשָׁיו כִּשְׂרָצָה לְבַדֵּק מַה

יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הָרִי פִּרְשָׁנוּ שְׂאוֹתָם מִיַּם רַחֲשׁוֹ וְהוֹלִידוּ כְּמוֹ שְׂלַמְעֵלָה, וְהָרִי נֹאמַר. וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ - יְעוֹף צְרִיף לְכַתֵּב, מַה זֶה יְעוֹפֵף?

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, סוּד הוּא, וְעוֹף זֶה מִיכָא"ל, שְׂכָתוּב (ישעיהו ו) וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים. יְעוֹפֵף - [ד"א יְעוֹף צְרִיף לוֹ, אֲלֵא] זֶה גְבֻרֵיא"ל, שְׂכָתוּב (דניאל ט) וְהָאִישׁ גְּבֻרֵיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּחִזּוֹן בְּתַחֲלָה מְעַף בֵּיעָף. [ד"א וְזֶהוּ יְעוֹפֵף]. עַל הָאָרֶץ - [זֶה אֵלֶיהוּ שְׂנַמְצָא תָמִיד בְּאָרֶץ וְלֹא מִצַּד שֶׁל אֲבָא וְאֲמָא הוּא. נִמְצָא שֶׁהוּא (טס אֶת הָעוֹלָם) בְּאֲרַבַּע טִיסוֹת, שְׂכָתוּב וְרוּחַ ה' יִשְׂאָף עַל אֲשֶׁר לֹא אָדַע. וְרוּחַ ה' - אַחַת. יִשְׂאָף - שְׂתִים. עַל אֲשֶׁר - שְׁלֹשׁ. לֹא אָדַע - אַרְבַּע. עַל פָּנָי - זֶה מִלְּאֵךְ הַמּוֹת] שֶׁהוּא [מַחֲשִׁיף הָאָרֶץ. עַל פָּנָי - מַחֲשִׁיף פָּנָי הָעוֹלָם, וְכַתוּב בּוֹ וְחִשְׁךְ עַל פָּנָי תְּהוּם]. רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם - כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ עוֹלָה וּמִסְטִין וְכו'.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְהָרִי מִלְּאֵךְ הַמּוֹת בְּשָׁנֵי נִבְרָא? אֲלֵא עַל הָאָרֶץ זֶה רְפָא"ל, שֶׁהוּא מְמַנָּה עַל רְפוּאת הָאָרֶץ, שֶׁבְּגִלְלוֹ נִרְפָּאת הָאָרֶץ, וְקִיָּם בֶּן אָדָם עָלֶיהָ וּמְרַפָּא לְכָל כַּחוֹ. עַל פָּנָי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם - זֶה אוֹרֵיא"ל. וְהַכֹּל הוּא בְּפָסוּק.

וְלִכְן כְּתוּב אַחֲרָיו וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר [ד"א הָרִי בְּאֵרְנוּ אֵלּוּ, לְוִיתֵן וּבַת זוּגוּן] אֵלֶּה הֵם שְׂבָעִים מְמַנִּים גְּדוֹלִים עַל שְׂבָעִים הָעַמִּים, וְלִכְן נִבְרָאוּ כָּלֶם לְהִיּוֹת שׁוֹלְטִים עַל הָאָרֶץ. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הִרְמַשְׁתָּ - אֵלֶּה הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם נֶפֶשׁ וְדָאֵי שֶׁל אוֹתָהּ חַיָּה, וְנִקְרָאִים גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ. אֲשֶׁר שְׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם - שֶׁהֵם מְשַׁתְּדָלִים בְּתוֹרָה. וְאֵת כָּל עוֹף כְּנָף לְמִינֵיהוּ - אֵלֶּה הַצְּדִיקִים שְׂבָהֶם, וְלִכְן הֵם נֶפֶשׁ חַיָּה. דְּבָר אַחֵר, וְאֵת כָּל עוֹף כְּנָף - כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר, אֵלֶּה הֵם שְׁלוּחֵי הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁהֵם [הֵם] יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהֵם בְּנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [ד"א בְּנִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] וְנִשְׁמוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שְׁלָהֶם בְּאוֹת מִמֶּנּוּ. נִפְשׁוֹת שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם מֵאִיזָה מְקוֹם הֵם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מֵאוֹתָם צְדִדֵי הַשְּׂמַאל שְׂמַטְמָאִים אוֹתָם יֵשׁ לָהֶם נִשְׁמוֹת, וְלִכְן כָּלֶם טְמָאִים וּמְטָמָאִים מִי שְׂקָרַב עִמָּם.

הכל כל הזאת, וממלא אותו מקום שנקרא ים. זהו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים.

זה מזבח העולה היה אצלו. תשע אמות הללו כנגד תשע דרגות שיש עד הצדיק התשיעי של הכל, טוב ודאי, והיא כבנין אוצר, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה. זהו שכתוב (בראשית ב) ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה. והמזבח העליון הזה הוא אשתו של אדם שלמעלה, ולכן נקרא מזבח העולה, כמו שנאמר (יהושע ג) ארון הברית, וזו כנסת ישראל, ונקראת מזבח. מה הטעם נקראת כך? משום שכאשר בני העולם אין מעשיהם כשרים, היא זוכחת אותם. זהו שכתוב (ויקרא כו) והכיתי אתכם אף [גם] אני, שהרי כל כלי הקרב של המלך נמסרו בידה. זהו שכתוב (שיר א) הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה. ולכן הקדוש ברוך הוא נתן לישראל תורה שלמה לזכות בה לחיי עולם ולהנצל מדין אותו המזבח, מה שאין רשות לאיש אחר לקרב אליה.

ואם תאמר, הרי ראינו שמשה קרב אליה שבעה ימים בהתחלה - בא ראה, פתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. הפסוק הזה נאמר על כנסת ישראל, כשהיא שורה בארץ הקדושה בכל אותם שבעה ימים כלם בשלמות. זהו שכתוב (ויקרא ח) שבעת ימים ימלא את ידכם, ולכן נקראים שבעת ימי המלוואים דוקא.

ומשה שהוא לוי, מצד זה הוא קרב בתחלה למזבח הזה. זהו שכתוב שמאלו תחת לראשי. מה זה ראשי? אלא בראש, כשנדבקת מזבח הזו באותה עולה, שמאלו היא נקראת בתחלה. ועם כל זה העירו החברים, בחלוק לכן שאין בו אמרא שמש, זהו שכתוב (בראשית ל) מחשף הלבן אשר על המקלות. משום שאף על גב שהוא מצד הדין, התלבש בחסד וקרב אליה, והעיר חסד עליון בעולם.

ומה הקריב? פר בראש תמיד של שחר עולה ודאי, ואחר כך הקריב פר חטאת, לתת שלום בין אותו פר חטאת ואהרן שחטא לה כשעשה עגל, וזו כנסת ישראל, והחטאת היא כנגדה. וזה פר כהן משיח כשהוא חטא אל המזבח, מה שאין באיש אחר, אלא נקבה לחטאת, ואחר כך

פתוב? (בראשית ט) וישת מן היין, כמו שנאמר ותקח מפריו. אחר כך ויתגל בתוך אהלה, גלה אותה פרצה כבראשונה בתוך משכנו לפני ולפנים. ואם לא אותו מזבח שהגן עליו משום שנדבק בו בתחלה, היה נתפס מיד. ועם כל זה, כשלא עשה אותו רק לבדק, כסתה עליו התורה ולא פרסמה אותו כמו שפרסם את האדם, ואותו מזבח כפרה עליו.

בא ראה, מזבח של בית עולמים היה שלשים ושתים על שלשים ושתים אמה, והיא רמוזה בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה, שהרי חכמה תחתונה נקראת. עלה אמה נכנס אמה - זהו יסוד, כנגד [צדיק] צדק שלמעלה, שהרי כמו שיש בה את כל הדרגות וכלם נראים בה, שהרי נקראת מראה.

עלה חמש וכנס אמה - זהו סובב, כנגד אותה דרגה שנדבק בה, שהיא סובבת את אותו המזבח. זהו שכתוב (שיר ב) וימינו תחבקני, שהרי מיסוד עד אותה דרגה חמש דרגות הן.

עלה שלש וכנס אמה - אלו קרנות, כנגד אותן שלש דרגות שראו לה מהם התקף העליון ושפע, ומשום כך דוד שנמשח בקרן, נמשכה מלכותו, משום שהוא באותן קרנות המזבח, תקף המזבח העליון.

בא ראה, ארבע קרנות אמה על אמה יש במזבח, משום שהיא כסא דוד, יום הרביעי לתת לה שפע מאותן שלש אמות לאותן ארבע קרנות. וכשהיו מקריבים הכהנים מהצד של חסד עולת התמיד אצל המזבח, היו מקריבים אותו לאותו המקום שנקרא מזבח (מלכות). וכשהיו עושים מתנות מדם העולה, היו עולים והיו הולכים באותו הסובב שהוא הדרגה שלהם וחלק אביהם, ונותנים שתי מתנות שהן ארבע כנגד אותו מקום שנקרא עולה.

וכנגד שתי מתנות של אותו בכור שנוטל שני חלקים. זהו שכתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם ישב אהלים, רחמים ודין, ולקח אותו צדיק שני חלקים שלו. זהו שכתוב (דברי הימים-א ה) נתנה בכרתו לבני יוסף, ושני חלקים של אביו, ולקחה

מה כתוב? כשמן הטוב על הראש ירד על הזקן. כיון שהתחברו זכר ונקבה שלם, משום כך כשמן הטוב על הראש, בהתחלה העתיק של הכל, ראש כל הראשים.

ירד על הזקן – זה חסד וגבורה ותפארת, שכלם נקראו זקן. (בראשית כד) ואברהם זקן. (שם כז) ויהי כי זקן יצחק (גבורה). (שם מח) ועיני ישראל (תפארת) כבדו מזקן. על פי מדותיו – זה צדיק, והוא פי מדותיו. ואחר כך, כטל חרמון שירד על הררי ציון – אלו שבועה הרים שנקראו הררי ציון. כי שם צנה ה' את הברכה – כיון שהתחברו. חיים עד העולם – זה עץ החיים באותו עולם. וכל זה משום אותם קרבנות שמעוררים טוב למעלה ולמטה.

ואחר כך הכהנים שמצד החסד קרבים לאותו מזבח, מה שאין רשות לאיש אחר לקרב, ונשחטים שחיטת הקדשים בצפון המזבח, משום שבצד צפון שיש בה כשקרב גבורה אליה, עושה את אותן נקמות, משום כך עושים הכהנים שלום בעולם, שלא ישרף העולם בשלהבות המזבח, ואז יורדים חיים לעולם. זהו שכתוב (מלאכי ב) בריתי היתה אתו החיים והשלום. מה הטעם חיים? משום שהוא עושה שלום.

וכהנים עושים שלום בקרבן. מהו הקרבן? לבן ואדם, חלב ודם. חלב כנגד אותה דרגה של יפי של הכל. חלב הארץ תרגומו יפי הארץ. ודם כנגד אותה הדרגה שנקראת נפש, שכתוב (ירמיה נא) נשבע ה' צבאות בנפשו [עמוס ו] נשבע ה' בנפשו. ובן אדם, כשקריב דם זה, כאלו מקריב נפשו. זהו שכתוב (ויקרא יז) כי הדם הוא בנפש יכפר.

ומשום כך הזהירה אותם התורה, מי שיאכל מאותו חלב ודם שממנו מקריבים למזבח, יכלה מהמזבח ההוא. זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מעמיה. מה הטעם? משום שהיה לו להקריב את אותו חלב על המזבח, ואותו דם ביסוד, להכליל מדת יום בלילה ומדת לילה ביום.

ובעולת התמיד שהיא כללות של הכל, לכפר על כל ישראל על עשה ועל לא תעשה הנתק לעשה. מה הטעם? משום שהאניה [מקום] הזו

מקריב עולה אליה. כיון שהקרב עולה למזבח הזה, אז מלואים היא. מלואים למעלה מלואים למטה. וכל העולמות בשמחה, שהרי הגבירה התחברה עם בעלה, ואז מקריב לאותו מזבח את איל המלאים.

ונותן מאותו דם על תנוף און אהרן כדי שתהיה רכה לשמע ברכות, ולא בקשי. ויקבל דברי תורה, שלא להפריד בין תורה שבעל פה מתורה שבכתב, ולהשלים כל העולמות, וכן לבניו. וצוה אותם שישבו באותו השער של אותו האהל, לשמר אותו מקום שלא יקרב ערל וטמא, וישתלמו כל שבעת הימים העליונים, ויעלו באותה דרגת החסד שהיא שביעי ממטה למעלה, שהרי הם בתחלה נדבקו באותו פתח אהל מועד, ואחר כך התעלו למעלה. ואחר כך מה כתוב? וימינו תחבקני. זהו שכתוב (ויקרא ט) ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן, וצוה אותו לקחת אותו עגל שחטא בו ויקריבו לאותו מזבח, והוא היה מתביש להקריב אליה, שפחד משלהבותיה.

אמר לו משה (שם), קרב אל המזבח ועשה את חטאתך – בתחלה, ותן מאותו דם על אותם קרבנות, משום שחטא בתחלה אצלם ומנע מהם ברכות, ואחר כך (שם) ואת הדם יצק אל יסוד המזבח, לצקת בה אותו יסוד. מה זה יצק? כמו שנקרא (מלכים א-ז) ויעש את היסוד מוצק.

ואחר כך הקריב לאותו מזבח אותה עולה, ועשה בתחלה ראש, ואחר כך רגל, ואחר הקריב על ישראל שעיר עזים, שהרי מאותו הצד של צד הרע נדבקו בעבודה זרה. ואחר כך עגל וכבש לעולה. בא ראה, בהתחלה עגל לחטאת. כיון שהקריב אותו בשלמות אל אמו, אחר כך הקריב אותו לאביו. זהו שכתוב לעלה. אחר כך, שור ואיל לשלמים, שהנה שלום בכל העולמות. ושור זה של צד השמאל.

ואילו של יצחק לא עושים דין אלא לשלמים, שלום למעלה שלום למטה, אז הקדוש ברוך הוא פתח עליהם, (תהלים קלג) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. שבת אחים – ימין ושמאל, משה ואהרן. גם – להכליל את כנסת ישראל. יחד – צדיק, הכל ביחוד שלם [משלם]. ואז

וְדָרָה, בְּנוֹ אַחַז בְּאוֹתוֹ מְזַבַּח, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּסוּד
הָאֲמוּנָה, וּבִנְיָמִין הַצַּדִּיק מְצַטְעֵר עָלָיו
לְקָרֵב אוֹתָהּ אֵלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ל) חוֹפֵף עָלָיו
כָּל הַיּוֹם. מִשּׁוֹם כֶּף זָכָה בְּנִימִין הַצַּדִּיק לְמִטָּה,
וְנִעְשָׂה מְאָרֵחַ לְגִבּוֹרָה, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכַן,
שֶׁהוּא חָלְקוֹ בַּמַּעֲרָב, וְעִכְשָׁו שְׂכִינָה בֵּין שְׁנֵי
צַדִּיקִים. צַדִּיק לְמַעְלָה - יוֹסֵף הַצַּדִּיק, לְמִטָּה -
בְּנִימִין. זֶהוּ בַעַל הַגְּבִירָה, וְזֶה הַמְּאָרֵחַ. לְכֵן כְּתוּב
(תְּהִלִּים קיג) מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת, זֶה עוֹלָם שֶׁמֵתְכַלֵּה
[ס"א שְׁמַתְגַּלְהָ], זוֹ שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא עֵקֶרֶת
הַבַּיִת. עֵקֶר הָעוֹלָם הַזֶּה רָחַל בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים
לְמַעְלָה וּלְמִטָּה.

לְבָן נִקְרָא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בֵּית עוֹלָמִים. הַמְּזַבַּח שֶׁל
בֵּית עוֹלָמִים הָיָה בִּירְשָׁתוֹ שֶׁל בְּנִימִין, אָבִל
כְּשֶׁשָׂרְתָה שְׂכִינָה בִּירְשָׁתוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּשִׁילָה, לֹא
קוֹרָא לָהּ בֵּית עוֹלָמִים, שֶׁהָרִי עוֹלָם הוּד הוּא
לְמַעְלָה וּלְמִטָּה. אִם הַבָּנִים שִׁמְחָה - זוֹ שְׂכִינָה,
וְלְכֵן הִלְלוּיָהּ.

בֵּא רָאָה, כְּשֶׁנִּמְכַּר אוֹתוֹ צַדִּיק לְמַצְרַיִם, בְּנִימִין
אֲחִיו הָיָה צַדִּיק לְמִטָּה, וְנִטַּל מִקוּמוֹ שֶׁלֹא
לְהַפְגֵּם, וְלֹא אוֹתָם עֲשָׂרָה בָּנִים שֶׁהָיוּ לוֹ קָרָא לָהֶם עַל
שְׁמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ הַחֲבָרִים. בַּלַּע -
עַל שֵׁם שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת. לְכֵן שְׁנִינּוּ, הַיְסוּד הָיָה
מֵהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָל הַמַּעֲרָב וְעַל פְּנֵי כָל הַצָּפוֹן, אוֹכֵל
בַּמְּזֻרָח חֲצִי אֲמָה וּבַדְרוֹם חֲצִי אֲמָה, מִשּׁוֹם שֶׁחָלְקוֹ
שֶׁל בְּנִימִין הָיָה בַּמַּעֲרָב, לְכֵן יֵשׁ לוֹ יְסוּד, שֶׁהָרִי הוּא
הָיָה שְׁלִיט אֶל אוֹתוֹ צַדִּיק יְסוּד עוֹלָם, אָבִל בְּחֵלֶק
שֶׁל יְהוּדָה שֶׁהוּא מְזֻרָח, לֹא הָיָה לוֹ יְסוּד, שֶׁהָרִי הוּא
הִרְחִיקוֹ מִמֶּנּוּ, שֶׁנִּתְּן עֲצָה לְמַכְרוֹ לְמַצְרַיִם.

בֵּא רָאָה, סֵדֶר הַדְּגָלִים הָרִי הוּא סָבִיב אוֹתוֹ מְזַבַּח
הָעוֹלָה שֶׁנִּקְרָא מִשְׁכָּן. יְהוּדָה וְהַסְּמוּכִים לוֹ
בַּמְּזֻרָח. וּמִי הַסְּמוּכִים? יִשְׁשָׁכָר שֶׁמִּגֵּן עָלָיו בְּכַח
הַתּוֹרָה. וְאַחַר כֵּן זְבוּלוֹן שֶׁסְּמוּךְ לְיִשְׁשָׁכָר, שֶׁנִּתְּן
לָהֶם מְלֵאֵי וְכַח לְהַתְּעַסֵּק בַּתּוֹרָה. אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה
וּבְנִימִין לְמַעֲרָב. רְאוּבֵן וְהַסְּמוּכִים לוֹ בַּדְרוֹם. דָּן
וְשֶׁסְּמוּכִים לוֹ בַּצָּפוֹן.

וּבֵא וְרָאָה, כְּתוּב בְּאוֹתוֹ צַדִּיק (בְּרַאשִׁית לו) וְהוּא נֶעַר
אֶת בְּנֵי בְלָהָה, וְכְתוּב בְּבִנְיָ לֵאמֹר וַיִּשְׁנֹאוּ אוֹתוֹ.
לְכֵן שְׁנִינּוּ, הַיְסוּד הַזֶּה הָיָה מֵהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָל
הַמַּעֲרָב, שֶׁהָרִי חָלַק אֲחִיו שֶׁשְׁמַר אוֹתוֹ מְקוֹם וְשֶׁל

דְּרָגָה שֶׁל עוֹלָה עֲשֵׂה הִיא, וְעוֹשִׂים לָהּ מִתְּנוֹת
לְהַכְלִיל לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא כָל וְלִישְׂרָאֵל.

וְלֵאיוֹזָה מְקוֹם נוֹתְנִים אוֹתָן מִתְּנוֹת? אַחַת בְּקֶרֶן
מְזֻרָחִית צְפוֹנִית לְעוֹרֵר הַמְּזֻרָח, שֶׁהוּא
רַחֲמִים. וְלְעוֹרֵר הַצָּפוֹן בְּשִׁמְחָה אֵלָיו שֶׁל הַמְּזַבַּח
הַהוּא, וְאַחַר כֵּן בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוּמִית, לְהַכְלִיל
אוֹתוֹ מְזַבַּח שֶׁנִּקְרָא מַעֲרָב בְּדְרוֹם שֶׁהוּא חֶסֶד, וְלְכֵן
הַכֹּל מִתְּנָה אַחַת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ב) שֶׁמָּאֵלוֹ תַּחַת
לְרֹאשֵׁי וַיְמִינוּ תַּחְבֻּקְנִי. שֶׁמָּאֵלוֹ - שֶׁל מְזֻרָח שֶׁהוּא
צָפוֹן. תַּחַת לְרֹאשֵׁי - בַּתְּחִלָּה. וְאַחַר כֵּן וַיְמִינוּ
תַּחְבֻּקְנִי - שֶׁהוּא חֶסֶד.

דְּבָר אַחַר, מֶה הַטַּעַם שֶׁלֹא נוֹתְנִים מִתְּנָה בְּקֶרֶן
דְּרוּמִית מְזֻרָחִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית? שֶׁהָרִי
אוֹתָהּ קֶרֶן דְּרוּמִית מְזֻרָחִית הִיא בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁעוֹלָם
הַכְּהֻנִּים בְּאוֹתוֹ כָּבֵשׁ, שֶׁבְּדְרוֹם הַצַּד וְהַחֵלֶק שֶׁלָּהֶם
שֶׁהוּא חֶסֶד. וְאוֹמְרִים, כָּל פְּנוֹת שֶׁאַתָּה פּוֹנֶה, אֵינּוּ
אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין לְמַזְבַּח, כְּדֵי לְחַבֵּר צַד הַמְּזֻרָח
לְאוֹתוֹ מְזַבַּח, וְהָיָה לוֹ לְפָנָיו לְתַת מִתְּנָה בַּתְּחִלָּה
בְּאוֹתָהּ קֶרֶן דְּרוּמִית מְזֻרָחִית, שֶׁהָרִי הוּא רֹאשׁוֹן
לְאוֹתָן דְּרָגוֹת, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַתְּעוֹרֵר אֵלָיָהּ
חֶסֶד בַּתְּחִלָּה. הָרִי הַעִירוֹ הַחֲבָרִים וְאַמְרוּ, מִשּׁוֹם
שֶׁכְּתוּב (וַיִּקְרָא ד) אֶל יְסוּד מְזַבַּח הָעֵלָה - מִן יְסוּד
לְמְזַבְּחָהּ שֶׁל עוֹלָם [ס"א עֵלָה]. כְּלוֹמֵר, קָרֵב יְסוּד
שֶׁהוּא צַדִּיק אֲצִלָּה. וְקֶרֶן דְּרוּמִית מְזֻרָחִית לֹא הָיָה
לָהּ יְסוּד.

בֵּא רָאָה, כְּתוּב בִּיהוּדָה (בְּרַאשִׁית לו) לָכֵן וְנִמְכַּרְנוּ
לְיִשְׁמַעֲאֵלִים. וּבְגִלָּל שֶׁהוּא חֲטָא אֶל אוֹתוֹ
הַיְסוּד וְהַפְּרִידוֹ מֵאוֹתָהּ אֶרֶץ עֲלִיוֹנָה וְנִתְּן עֲצָה
לְמַכֵּר אוֹתוֹ, מִשּׁוֹם כֶּף בְּאוֹתוֹ חָלַק שְׁלוֹ לֹא הָיָה לוֹ
יְסוּד. וְכֵן שְׁנִינּוּ, מֶה הָיָה חָלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה? הַר
הַבַּיִת וְלִשְׁכוֹת וְעִזְרוֹת. וּמֶה הָיָה בְּחֵלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין,
שֶׁהוּא צַדִּיק לְמִטָּה? אוֹלָם וְהִכָּל וּבֵית קֹדֶשׁ
הַקְּדוּשִׁים. וְרִצּוּעָה יוֹצֵאת מִחֵלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה שֶׁהִיא
כְּלָפֵי מְזֻרָח, שֶׁהָרִי גַם דָּגְלוּ הָיָה מִמְּזֻרָח, וְנִכְנָסָה
לְחֵלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, וְעֲלִיָּה נִכְנָה הַמְּזַבַּח, שֶׁהָרִי
הַמְּזַבַּח חָלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה הָיָה, כְּפִי שֶׁבְּאַרְנוֹ (בְּרַאשִׁית
כט) וְתַעֲמֵד מְלֻדָּת, שֶׁעַמֵּד הַכֶּסֶף עַל עַמּוּדָיו, וְהוּא
תוֹמֵךְ הָרְבִיעִי (מְלָכוֹת), כְּנִגְדַּ כְּנִסְתִּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא
רְבִיעִית, וְכְתוּב בָּהּ (תְּהִלִּים קיח) אָבֵן מְאֹסוֹ הַבּוֹנִים
הִיִּתָּה לְרֹאשׁ פְּנֵה.

בְּשִׁמְכֶר אֶת אוֹתוֹ צְדִיק שֶׁנִּקְרָא יוֹם, שֶׁהִפְרִידוּ
מִכְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאת לַיְלָה. רָמַז לּוֹ
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקִרְבַּ מְזֻרַח בְּמַעְרָב, וְאָמַר לוֹ,
(במדבר ב) וְהַחֲנִימִים קִדְּמָה מְזֻרַחָה דְגַל מַחֲנֵה יְהוּדָה,
לְקִרְבַּ מְזֻרַח לְמַעְרָב לְתַת לוֹ שֶׁפַּע בְּרִכּוֹת מְלַמְעֵלָה.

וּבְנֵי יוֹסֵף וּבְנֵימִין, אֵף עַל גַּב שֶׁבְּנֵימִין הָיָה נִדְבָק
בְּמְזֻרַח, רָמַז לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחַנּוּת
בְּמַעְרָב לְקִרְבַּ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל לְצַדִּיק הַכֹּל בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל.
זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (הושע יד) כִּי יִשְׂרָאֵל דִּרְכֵי ה' וְצַדִּיקִים
יִלְכּוּ בָם. וְרִאשׁוֹן שֶׁנִּדְבָק בְּצַד הַחֶסֶד, יַחֲנֶה בְּדֶרוֹם.
וְדָן, כְּדֵי לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ חֲטָא הָעֶגְלָה שֶׁיִּקְבְּלוּ בְּנֵי
וְהוּא מְצַד הַצָּפוֹן, יַחֲנֶה בְּצָפוֹן לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ חֲטָא.

מִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב בַּיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה עֲשָׂרָה עַל
עֲשָׂרָה, (מלכים א-ז) וְחוּט שְׁלֵשִׁים בְּאֵמָה
יְסוּב. הַכֹּל בְּסוּד הַחֲכָמָה. כְּתוּב בּוֹ (שם) עֲמַד עַל
שְׁנֵי עֲשָׂר בְּקֶר שְׁלֹשָׁה פָּנִים צְפוֹנָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים
יָמָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים נֶגְבָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים מְזֻרַחָה וְהֵימָּן
עָלִיהֶם מְלַמְעֵלָה. אוֹתוֹ יָם שֶׁל חֲכָמָה נִתְקַן בָּהֶם.

בְּנֵי הָיָה. וְעַל פְּנֵי כָל הַצָּפוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוֹ שֶׁהָיוּ
שְׂרוּיִים בְּצָפוֹן לֹא הָיוּ שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ. אוֹכַל בְּמְזֻרַח
חֲצִי אֵמָה, מִשּׁוּם שֶׁיְהוּדָה עָשָׂה חֲצִי הַצָּלָה. אָמַר
(שם) מָה בָּצַע, וְלֹא הִשְׁאִיר [אוֹתָם] לְהַרְגַּ אוֹתוֹ.
וּבְדֶרוֹם חֲצִי אֵמָה, מִשּׁוּם שֶׁרִאשׁוֹן אָמַר לְהַצִּיל אוֹתוֹ
מִיָּדָם. וְגַם גָּד שֶׁהָיָה חוֹנֵה שָׁם, לֹא הָיָה שׁוֹנֵא אוֹתוֹ.

בֵּא רָאָה בְּמָה עֲקָמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא רוֹצִים
לְהַשְׁתַּדֵּל בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים שֶׁהוֹרִישׁ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְבְנָיו, וְהַזְהִיר אוֹתָם עָלֶיהָ וְאָמַר (יהושע א)
וְהַגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, שְׂאִין לָךְ רְשׁוֹת לְהַפְרִיד יוֹם
מִלַּיְלָה. וְלִכְן יְהוּדָה, אֵף עַל פִּי שֶׁחֲלָקוֹ וְגוֹרְלוֹ הָיָה
מַעְרָב, שֶׁהוּא לַיְלָה, כְּשֶׁהָיָה שׁוֹרָה סָבִיב אוֹתוֹ
הַמְשַׁכָּן, נִדְבָק בְּמְזֻרַח שֶׁהוּא יוֹם. וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא רָמַז לוֹ וְאָמַר לוֹ (דברים ל) וּבַחֲרַתְּ בַחַיִּים. שֶׁלֹּא
לְהַפְרִיד יוֹם מִלַּיְלָה. וּמִי שֶׁמְפָרִיד אוֹתָם גּוֹרֵם
לְמוֹת, וּבְאוֹתוֹ חֲטָא מֵתוֹ בְּנָיו, מִשּׁוּם שֶׁהִשְׁחִיתוּ
דְרָכָם וְלֹא חִבְּרוּ יוֹם עִם לַיְלָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּדְּלוּ
כְּרִאוּי לְחִבְר לְבֵן עִם אָדָם כְּדֵי לְכַפֵּר אוֹתוֹ חֲטָא
שְׁלוֹ, שֶׁהִפְרִידָם בַּתְּחִלָּה.

❦ סדר הלימוד ליום יד תשרי [יום 14 בשנה] ❦

וּבְצַפּוֹן הוא מקומו של אותו שעיר, שהרי שעיר יונק מצפון, ואנו מקריבים דם למזבח, ועושים ארבע מתנות על ארבע קרנות כדי להקיפו מכל הצדדים, שלא יתקרב מי שלא ראוי לקרב לקדש הקדשים. וחטאת זו שעושה ממנה היא קדש הקדשים, שלא יתעורר צד הטמאה ממנו בעולם.

וּבֵא וראה, בעולה שתי מתנות שהן ארבע, סוד היחוד שמתיוחד עולה במזבח. אבל חטאת ארבע מתנות, שאינם אלא לשמר ולהקיף אותם גבורים שהם מצד הגבורה, לאותו מטה כסא קדוש, ולהשלים אותו פגם שעשו בה. ומי שגרם לבני אדם לעשות אותו חטא, בא מצד השעיר, לכן חטאת יחיד שעירה, וחטאת נשיא שעיר, וחטאת כהן משיח פר. הכל מצד שמאל.

וּלְפַעֲמִים מקריב יחיד כשבה כנגד כנסת ישראל וכל שאר המצוות. אלא בעבודה זרה של צבור מקריבים פר לעולה ושעיר לחטאת, ואותו חטאת הוא חסר בלי אל"ף, משום שהוא חסרון גדול, שהרי חטאת הוא לשון של חסרון, שכתוב (מלכים-א כא) והייתי אני ובני שלמה חטאים. וכל אחד עז בת שנתו, מצד השמאל. ואותו הפר דורון הוא למעלה לצדיק, שהפרידו אותו ארון מאותה ברית, ושעיר לחטאת כנגד כנסת ישראל שפגעו ממנה ברכות. ועם כל זה, כשיחיד חטא בכל מצוות של לא תעשה שיש בהם כרת, צריך להקריב שעירת עזים לכתחלה, אלא כשאין לו שיקריב כשבה.

וּבֵא וראה, כנסת ישראל היא רביעית לימים, ולכן צריכה ארבע מתנות, ועולה אותו ריח ניחוח מאותם כבשים, ואז יש נחת רוח לכנסת ישראל ולא עושה נקמות, שהרי זה היה בשוגג. (במדבר כח) ובחדש הראשון - שהוא ארבעה על עשר עושים פסח, כדי שיהיה זוכר לנו לעולם אותו פסח שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל. שהכה את אותו טלה, והוציא השכינה וישראל ממקום טמא, והתחבר ארבעה עם עשור, כנסת ישראל התחברה בעשור שהוא צדיק, ורמוז מקומו בעשר, ואז פסח לה.

וּלְבֵן מי שהוא טהור וסלקה ממנו אותה ערלה, ויראה רשם קדוש של צדיק, שהוא י' בו,

בֵּא ראה, כשהיו עושים הכהנים את אותה חטאת, לכפר על עברות של לא תעשה זה היה, שיש בהם כרת. ועולה באה על מי שלא עושה מצוות עשה, ומאותו צד באה העולה שהיא זכר, וכתוב (שמות כ) זכור את יום השבת - מצות עשה, ולכן אנו מקריבים בשבת שני כבשים, של מוסף עולה, משום שבאותו של הימין נתוסף לאותו צדיק אור מהעתיק הקדוש.

כְּשֶׁנִּדְבַק עם כנסת ישראל שהיא שמור, לא תעשה. משום כך יש בשבת עשה ולא תעשה שיש בו כרת, שהרי מי שעושה פגם באותו מקום שנקרא לא תעשה, ומפריד את הזויג שלהם, נכרתת משם נפשו, ומיהו? מי שעושה מעשים של חל בשבת, בקדש שנדבק בשבת בשבתון, וכל העולמות בחדוה באורה. אבל מי שלא עושה אלא בשגגה, מקריב חטאת כנגד אותה דרגת מזבח.

וּבְרֵאשׁ חדש בהתחדשות הלכנה אנו מקריבים (במדבר כח) פרים בני בקר שנים, שהרי מצד של פרה אדמה תמימה באו, והם למעלה להשלים את הפגם שלה ולתת לה שפע אחד על שנים מאותו מקום שנקרא עולה, ונוסף באותו זמן אור ללכנה. ואיל אחד - להקריב לה אילו של יצחק, (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, כבשים בני שנה שבעה, לחבק אותה בימין, ושבעה זכרים נקריבים עמה, תמימים שלמים בכל, ואנו מקריבים שעיר עזים אחד לחטאת. שחטאת הזו באה מצד זה של פר החטאת, שכתוב שמור, ושמור לא תעשה הוא, ואנו מקריבים שעיר חטאת שבא על לא תעשה.

בְּמוֹסְף שלה בראש חדש, שבא לכפרה על טמאת מקדש וקדשיו, שכתוב (יחזקאל מג) ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי, שלא יתקרב לכנסת ישראל ערל וטמא. אבל מוסף של שבת אין להקריב, משום שהרי התגלה העתיק הקדוש, ומאיר באותו רצון לכל העולמות, והכל נמצא בהארה, שהרי שבת היא בלי דין כלל, ולא שולט הנחש העקם. וכהנים מצד החס"ד שוחטים אותו בצפון המזבח, ואפלו ישראל יכולים לעשות, פרט לזה שאין להם רשות לקרב לאותו מזבח להקריב, אבל לשחט מתר.

וְבֹא תִרְאֶה, נִעְרָה בְּתוּלָה, עַד שֶׁלֹּא קָרַב אֵלֶיהָ זָכָר,
נִקְרָאת נֵעֵר. אַחַר כֵּךְ נִקְרָאת נִעְרָה. זֶהוּ
שְׁפָתוֹב (דברים כב) וְנִתְּנוּ לְאֲבֵי הַנִּעְרָה, שְׁלֵמָה דוֹקָא.
וְזֶהוּ כְּשֶׁנִּמְצְאָת שְׁלֵמָה, וְלֹא הִתְקַרַּב מִי [לְמִי] שֶׁלֹּא
רָאוּ. אַף כָּאן, בְּתַחֲלָה לֵיל שְׁמוּרִים, אַחַר כֵּךְ
הַלִּילָה הַזֶּה לֵה, כְּשֶׁמִּתְקַרַּב זֶה לְזֹאת, וְלִכֵּן לֹא
רָאוּ לְהִתְקַרַּב לְאוֹתוֹ פֶּסַח עָרַל וְטָמֵא.

וְדָמָה טַעוֹן מִתְּנָה אַחַת דוֹקָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ו)
אַחַת הִיא יוֹנְתִי תִמְתִּי אַחַת הִיא לְאִמָּה. הִיא
שׁוֹמֵרֶת אֶת בְּנֵיהַי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ בְּמִנְהַגֵּיהֶם,
מִשּׁוּם כֵּךְ שְׁבִטִי יֵה יִצְאוּ מִשָּׁם, וְהִתְחַבְּרָה יוֹד
בְּה"א, וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ הֵם. אֲבָל
כְּשִׁיצְאוּ מִבְּבֵל, נִטְמְאוּ שָׁם וְטָמְאוּ הַמְּקַדָּשׁ, מִשּׁוּם
כֵּךְ הִנְחֵשׁ שָׁלֹט בְּהֵם, וְלֹא נִמְצָא שְׁלֹטוֹן לְיִשְׂרָאֵל
בְּאוֹתוֹ זְמַן, מִשּׁוּם שֶׁטָמְאוּ אֶת הַמְּקַדָּשׁ בְּנָשִׁים
נְכָרִיּוֹת. מִכָּאן, מִי שֶׁמְטַמֵּא אֶת עַצְמוֹ לְמִטָּה, הוּא
טָמֵא לְמַעְלָה. וְמִי שֶׁמְקַדָּשׁ עַצְמוֹ לְמִטָּה, מְקַדָּשׁ
לְמַעְלָה. וְעַל כֵּךְ הָיוּ רְאוּיִים שִׁיעֲשֶׂה לָהֶם נֶס בְּאוֹתָהּ
שֶׁעָשָׂה שִׁיצְאוּ מִבְּבֵל כְּאוֹתָהּ שֶׁעָשָׂה שִׁיצְאוּ מִמִּצְרַיִם,
אֲלֵא שֶׁגָּרַם הַחֲטָא.

וּבְחַמְשָׁה עֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן הַחֲלָק שֶׁל
אַבְרָהָם, שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְאַחֲזוּ בְּדִרְגַת
חֶסֶד, אָנוּ מְקַרְיָבִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנֵי פָרִים,
לְהוֹסִיף שְׁנֵי חֲלָקִים לְדִרְגַת חֶסֶד מִהַעֲתִיק הַקְּדוּשׁ.
אֵיל אֶחָד כְּנֶגֶד דִּרְגַת יִצְחָק, וְצָרִיף אֵיל, לְשׁוֹן שֶׁל
תְּקִיפּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁחֲלָקוֹ חִזַּק הַיָּמִים. וְצָרִיף שְׁתַּסְּכִים
אוֹתָהּ דִּרְגַת הַגְּבוּרָה עִם חֶסֶד עֲלִיּוֹן לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם
כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלִהְפָּרַע מֵאוֹתָם שְׁמִצְיָקִים לָהֶם,
וְלִהְקִיפוּ צַד הַיָּמִים. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (בראשית ל) מַחֲשֶׁף
הַלְבָּן.

שִׁבְעָה כְּבָשִׂים תְּמִימִים - כְּנֶגֶד כָּל הַדִּרְגוֹת
שִׁישְׁתְּלֵמוֹ בּוֹ. וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם שִׁבְעָה
כְּבָשִׂים, בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים
הָעֲלִיּוֹנִים, כָּל אֶחָד נִתְקַן בְּסוּד שֶׁל שִׁבְעָה, וְיִהְיוּ
שִׁבְעַת שְׁפָתוֹת תְּמִימוֹת לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן שֶׁל
הַתּוֹרָה. שְׁעִיר חֲטָאת לְכַפֵּר עַל טְמֵאת הַמְּקַדָּשׁ,
וְלֹא תִהְיֶה רְשׁוּת לְאוֹתוֹ שְׁעִיר לְעַרְבֵב וְלֹא לְהַסְטִין
עַל יִשְׂרָאֵל.

וּבְיוֹם הַבְּכוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה (כמדבר
כח) כְּנֶגֶד דִּרְגַת יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי אִז נִתְקַן

וְלֹא הַקְרִיב פֶּסַח לֵה, כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל לְצַדִּיק, שֶׁהוּא
רָאוּי לְקָרַב לְמְקַדָּשׁ וְלֹא עָרַל וְטָמֵא. שְׁאֵם לֹא
הַקְרִיב, יֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת. וּמָה הַטַּעַם? שֶׁהָרִי בְּכָל הַתּוֹרָה
אֵין פֶּרֶת אֲלֵא עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, מָה [וּמָה]
הַטַּעַם בְּפֶסַח וּמִילָה, שֶׁהֵם מִצְוֹת עֲשֵׂה, יֵשׁ פֶּרֶת?
אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁהַדְּרָגָה גּוֹרֶמֶת שֶׁהִיא כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל
שֶׁהִיא פֶּסַח, וְנִקְרָאת [נִקְרָאת] מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה,
צְרִיכָה לְהִתְחַבֵּר עִם עֲשֵׂה וְלִהְכָלִיל בּוֹ מֵדַת לִילָה
עִם יוֹם.

וּמִיָּהוּ? זֶה צַדִּיק, שֶׁהִיא מִילָה וּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וְנִכְלָל
בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מֵדַת יוֹם בְּלִילָה. וְאֵם
לֹא נִמּוּל בֶּן אָדָם, לֹא רָאוּי לְהַקְרִיב אוֹתָם, לִכֵּן
עוֹמְדַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה עָלָיו, וְדָנָה אוֹתוֹ בְּכָרַת,
שֶׁלֹּא תִכְנַס נַפְשׁוֹ לְמְקַדָּשׁ. וְכֵן בְּפֶסַח צְרִיכָה כְּנִסַּת
יִשְׂרָאֵל לְהִתְחַבֵּר עִם בְּעִלָּה. וְאֵם בֶּן אָדָם לֹא עוֹשֶׂה
וְלֹא מְקַרֵּב פֶּסַח לֵה, הִיא עוֹמְדַת עָלָיו וְדָנָה אוֹתוֹ,
וְלֹא מוֹצִיאָה אוֹתוֹ מִתַּחַת יַד פְּרָעָה, וְנִכְרַתֶּת נַפְשׁוֹ
מִמְקוֹם קְדוּשׁ, וְנִשְׁאַרֶת בְּמָקוֹם טְמֵאָה בְּמִצְרַיִם,
שֶׁהָרִי אֵם לֹא עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ, לֹא
יִצְאוּ מִשָּׁם.

וְלִבָּן כְּתוּב (דברים טז) שְׁמוֹר אֶת חֲדָשׁ הָאֲבִיב
וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לֵה אֶלְהִיךָ. שְׁמוֹר - כְּלָלוֹת
שֶׁל נִקְבָה, לֹא תַעֲשֶׂה. אֶת - כְּלָלוֹת שֶׁל הַכֹּל. חֲדָשׁ
הָאֲבִיב - שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שֶׁעָשָׂה שְׁעוֹרָה אֲבִיב,
וּמְקַרְיָבִים מִמֶּנּוּ עָמַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִמִּחְרַת
הַשֶּׁבֶת הִיא, וְסוּפְרִים שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שְׁלָמִים
לְעִלוֹת לְמַעְלָה, וְלִקְבֵל מֵאוֹתָם חֲמִשִּׁים יָמִים
עֲלִיּוֹנִים שֶׁל הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה תּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת לְחֵם,
שְׁכָתוֹב (משלי ט) לִכּוּ לְחֲמוּ בְּלַחְמִי.

וְאָנוּ מְקַרְיָבִים בְּיוֹם הַחֲמִשִּׁים שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה
שְׁתֵּי הַלָּחֵם, תּוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה,
וְיִוֹרֵד חֶסֶד שֶׁל הַעֲתִיק הַקְּדוּשׁ שֶׁל הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה
(בִּינָה) בְּאוֹתָם שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שְׁלָמִים בְּכָל, וְכָל
אַחַת מֵאוֹתָן שִׁבְעַת דִּרְגוֹת כְּלוּלָה בְּשִׁבְעָה, כְּפִי
שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּסוּד הָאִמוּנָה. לִכֵּן שְׁמוֹר אֶת חֲדָשׁ הָאֲבִיב
וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לֵה. הַקְרִיב אוֹתָם בְּיַחְוֹד, שֶׁהָרִי בּוֹ
הוֹצִיאָה מִמִּצְרַיִם לִילָה, וְתִשְׁלִים אֶת הַדְּרָגָה הַזֹּאת
שֶׁנִּקְרָאת לֵיל שְׁמוּרִים, וְתִקְרִיב זָכָר אֵלֶיהָ וְתִקְרָא
לִילָה שְׁלָם.

(דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה. בְּ"זֹאת" נִתְּנָה תּוֹרָה.

בא ראה, תורה שבכתב נקראת צדיק, ומנחת בזאת, שברית זו מנחת בו, שכתוב ארון הברית, משום שמנחת בו ברית שהוא צדיק. ולכן וזאת התורה, התחבר וא"ו עם זאת, ואז – אשר שם משה, סם החיים לעולם, שהרי עץ החיים נדבק בה. וכשמעשי בני אדם אינם כשרים, מסתלק וא"ו מ"זאת", ואז כתוב (ויקרא יד) זאת תהיה תורת המצרע, וזהו חשוב כמת.

וכתוב (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל. הסתלקה ו' מזאת, ועושה האהל הזה נקמות. הינו מה שכתוב (שם) זאת חקת התורה אשר צוה ה'. משום שלא התחברה ו' עם ה', גרמו שטמאו המקדש וגרמו להם מיתה, שהרי מי שמפרידם גורם מיתה לנפשו, עד שבאה פרה וכפרה על בנה, ועושים ממנה הזאה על טמאי מתים.

זאת התורה, שלא התחבר לה וא"ו עד שעשו הזאה לאותם כלי מדין, ואחר כך (דברים ד) וזאת התורה אשר שם וגומר. חיים נדבקו בה, (שם לג) וזאת הברכה. ברכה נדבקה ב"זאת" הזו. אבל כל מקום שתמצא בתורה "זאת התורה" בלי וא"ו, זה בגלל חטא. (ויקרא יג) זאת תורת נגע צרעת. (שם יד) זאת התורה לכל נגע הצרעת. (במדבר ה) זאת תורת הקנאות. משום שטמאו את עצמם וטמאו המקדש. (ויקרא ו) זאת תורת העלה, לא כתוב בו וא"ו, עד שיעשו לה בני אהרן שלמות לחבר את זאת לבעלה. (שם ו) וזאת תורת המנחה – לא בא על חטא, שהרי היא נדבה, או שבאה עם עולה, והעולה הרי עושה שלמות. (שם) זאת תורת החטאת – בא על חטא שטמאו את "זאת".

וזאת תורת האשם (ויקרא ז) משום שלא עשו כל כך פגם, ולכן באה זכר ולא נקבה. (שם) וזאת תורת זבח השלמים, משום שבאה לשלום, מתחבר עמה וא"ו. (שם) זאת התורה לעלה [ולמנחה ולחטאת – בגלל חטאת שיש בפסוק, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, זה פרשנו בכל מקום – וא"ו מוסיף על ענין ראשון.

העולם והתחדש, ואנו מונים שבעה שבועות כדי לחבר הכל ביובל העליון, שנותנת לבן הבכור הזה עטרה של תורה שנקללת בארבעים ותשעה פנים, ויצאה מחכמה העליונה באותם חמשים שערי בינה, ונתנה לבן הבכור הזה על ידי משה שאחוז גם בדרגה זו. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, במלך שהשלום כלו שלו. [והרי] שהרי בארנו שדרגה זו שלמה מכל הצדדים, ושלם נקרא בסוד האמונה, שכתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם. ביום חתנתו – זה כשנתנה [תורה]. וכיום שמחת לבו – כשנבנה בית המקדש.

בא ראה, כתוב (שמות יט) בחדש השלישי, שהתחברה דרגה זו שנקראת שלישי בחדש, והיא חתנתו, על זה כתוב (שם) ויחן שם ישראל נגד הָהָר. דרגה זו הבן הבכור. נגד הָהָר – כנגד אותו הר שנודע שהוא קטן מכל ההרים שלמעלה, שהוא רם ונשא כשמתחבר למעלה, ונקרא הר סיני. שהרי שבעה הרים ושבעה ימים ושבע ארצות ברא הקדוש ברוך הוא בעולם, שהם כנגד שבעה ימים עליונים, ולא בחר מכלם לתת תורה אלא בהר סיני, שהוא הסוד של כנסת ישראל, וגם בים כנרת, שבא משם תכלת, שדומה לכסא הכבוד. כנסת ישראל כנרת זה הצדיק, וזהו ים כנרת, כפי שפרשו החברים.

בנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, ובשעה שרוח צפונית מנשבת בו, מנגן מאליו, ודוד קם לעסק בתורה בחצות הלילה להתחבר עם כנסת ישראל. ובארץ ישראל השביעית של הכל, הנקדה האמצעית של ארץ התחתונה בחר הקדוש ברוך הוא שהיא כנגד הנקדה העליונה.

מה הטעם בו בהר סיני שלמעלה לתת בו תורה שבכתב, וסימניך בארון זה לתת בו ברית? משום שבארון זה מנחים כל הגנזים הטובים, ותורה שבכתב, שנקראת ברית, מנחת בו, וכל כלי הקרב של המלך נמסרו בידיה, וכל העולמות שלמטה יונקים ממנה. אם זכו ישראל לשמר התורה, אז נותנת להם כל טוב העולם, ואם לא, אז מיסרת אותם. זהו שכתוב (ויקרא כו) ויסרתי אתכם אף אני. זו כנסת ישראל. וכשתחבר ב"אני" דל"ת שלה, נקראת אדנ"י, ודן את העולם. לכן כתוב

שלו פר בן בקר אחד, שלא נוסף בו דין כל כף, היות שאותו יום הוא של כפרה. איל אחד תקיף לשבר את הרשעים של העולם, וצריך לעשות נחת לשכף הרגז. כבשים שבעה להוסיף לכל הדרגות. שעיר עזים אחד התוסף כאן בחובת היום לכפר על טמאת המקדש, משום שהקדוש ברוך הוא למעלה יכפר על הכל ולא תשאיר טמאה בעולם.

משום כך אחד ביום, לכפר קדש הקדשים פעם אחת בשנה, כדי שלא תמצא שם טמאה כל כך, ואחד בחוץ למזבח החיצון שלא תמצא טמאה בעולם. בחמשה עשר לחדש כנגד דרגת אהרן שאחוז בהוד, והתעלה גם בחסד.

ולכן בזמן זה אפלו עם כל אמות העולם עושה הקדוש ברוך הוא חסד, משום שמתוסף חסד של אהרן עם חסד של אברהם, והם מקריבים בו בשבעה ימים קרבנות עולות, כדי שישמחו כל העולם בשמחת ישראל. שבעים פרים כנגד שבעים אמות עובדי כוכבים ומזלות העולם, וביום הראשון פרים שלשה עשר, להראות שאינם כדאים להתקיים בעולם אלא בטובו של הקדוש ברוך הוא שיש בו שלש עשרה מדות של רחמים.

אילים שנים, שתהיה תקיפות לאותה דרגה של חסד עליון על אחד שנים ממה שמקריבים בכל המוספים, משום שחג זה הוא כנגד דרגת אהרן, שאחוז בדרגה ששית. ונקרא יום הששי. יומו של הקדוש ברוך הוא אלה שנים. ובאותו יום עתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף על כל אחד שנים חסד לעמו. זהו שכתוב (שמות טז) והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו, אז – והיה משנה על אשר ילקטו יום יום, ובכל הדרגות שלמעלה נוספות ברכות.

ובאותו יום יבא מלך המשיח ויקרא חג האסיף, שיכנס הקדוש ברוך הוא בו הגלות של עמו. זהו שכתוב (ישעיה יא) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו. ויקרא חג הסכות, שכל שבע הדרגות מכסות על ישראל כמו ספה, ולכן כל ענני הכבוד הולכים עם ישראל במדבר בזכות אהרן, ולכן ארבעה עשר כבשים שבכל יום. **ובשבעה** ימים – הרי שבעתים, ויאיר שבעתים אור השמש, והקדוש ברוך הוא ירחם

וזאת התורה אשר שם וגומר, מה הטעם וא"ו, הרי לא אמר זאת בתחלה? למה כתוב וזאת? משום סם החיים שנדבק בה. (דברים לג) וזאת הברכה – בשביל ברכה, אף על גב שלא כתוב זאת בתחלה, או דבר על מה שיבא, אבל בכלם מה הטעם לא כתוב וזאת? משום שלא נדבק וא"ו. וזהו שכתוב (ויקרא ז) וזאת תורת האשם, משום שכתוב למעלה (שם ו) וזאת תורת החטאת, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, משום כך נתנה תורה ב"זאת".

ומשום כך כתוב (שם כו) אף אני אעשה זאת, אסלק ממנה וא"ו ותעשה בהם נקמות, וכל הקרבנות באים לקרב את ה"זאת" למעלה בשלישי הזה, ואנו מקריבים ביום זה שני פרים במוסף, להוסיף לה שני חלקים. איל אחד לחבר לה הכח של גבורה, שבעה כבשים כנגד כל הדרגות שישמחו בהלולא הזו, שעיר עזים לכפר על שטמאו המקדש הרשעים שלמטה.

ובחודש השביעי (במדבר כט) כנגד דרגת יצחק שיתחבר עם כנסת ישראל בשני פרים. זהו שכתוב (בראשית ח) ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר, שהתוספה כנסת ישראל, שהיא שביעית על עשר סמוכה לעשרה. משום כך פר אחד, להוסיף לו כח האמא העליונה לדון את העולם. אבל שנים לא, משום שהעולם לא יכול לסבל את הדין הקשה.

איל אחד – הגבורה שלו, לשון של תקיפות, (תהלים כב) אילותי לעזרתי חושה, והאיל הזה תמצא בכל המוספים, שמוסיפים כח וגבורה עליהם, פרט לשבת שיש בה מנוחה ואין בה דין כלל, שמתגלה העתיק הקדוש שמחה וטובות לכל העליונים (עולמים). (במדבר כח) כבשים בני שנה – לתת כח לכל הדרגות. שעיר עזים – שלא תראה טמאה במקדש ביום הדין, וביום זה מתחברת הגבורה העליונה בדין התחתון של ראש חדש לדון את העולם.

בא ראה, גבורה דין הקשה, כנסת ישראל דין הרפה, אך חובת היום פר אחד כדי שהעולם יוכל לסבל, ולכן בראש חודש שני פרים, שהיא כפרה. בעשרה לחדש כנגד דרגת משה. במוסף

ומקריבים פר אחד, איל אחד, סוד היחוד. שבעה כבשים - כנגד שבע דרגות. שעיר עזים - אף על גב שבאותו זמן יעבירנו הקדוש ברוך הוא מן העולם, עם כל זה ישאר ממנו שלא יתבטלו מפריה ורביה. ובאותו זמן יצאו מים חיים מתחמה העליונה, (זכריה יד) חצצים אל הים הקדמוני - זה חסד עליון, וחצצים אל הים האחרון - זו גבורה תחתונה וגבורה עליונה. בקיץ ובחורף - בצד האש ובצד המים. שלא ישאר דין בעולם, אלא הכל רחמים וחיים וחרות בעולם.

ובא ראה, בחג הזה עושים נסוף המים, שפע של חסד באותם שיתים מששת ימי בראשית, וכל שבעת הימים העליונים מקבלים מאותם מים חיים שיוצאים מירושלים העליונה הטמירה. ובאיזה מקום רמוז על אותם מים חיים? באותם שיתים, וחסידים וצדיקים שמחים בהלולא הזו, משום שרומז לאותו הטוב שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות כשיעביר הקדוש ברוך הוא את הטמאה מן הארץ, שירדו אותם מים טהורים באותם השיתים באותו מזבח עליון, ים האחרון, והם שלשה לגים מים, שמונה עשרה ביצים, כנגד צדיק שנקרא חי העולמים, ועל ידו המים יורדים באותם שיתים.

ובא וראה, כשהלל הזקן היה שמת בהלולא הזו, אמר, אם אני כאן - הכל כאן, ואם אין אני כאן - מי כאן? היה רומז ואומר, אם שכינה שנקראת אני שורה כאן - הכל כאן, אותו מקום שנקרא כל שבה להזדוג בה. ואם אין אני כאן - מי כאן? שהרי לא חשוב טוב שלם, משום ששכינה לא שורה בארץ הקדושה. אבל כשישתלמו אותם פרים, אז כתוב (ישעיה יב) ושבתם מים בששון ממעיני הישועה. מי הם? ששה מעינות שמריקים בישועה הזאת, ואז העולם כלו בחדוה, משום ששכינה יוצאת מתוך אותה טמאת שאר העמים, משום כך (כמדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

בא ראה, עשר נטיעות, ערבה ונסוף המים - הלכה למשה מסיני, שאר הדברים של התורה - תורה, וכאן הלכה. מה הטעם? אלא משום שמקום זה שנקרא הר סיני, תורה שבעל פה למדה את משה לקשר קשרי האמונה.

על העולם. ושעיר עזים אחד לחטאת - לכפר על טמאת המקדש שטמאו אמות העולם עובדי כוכבים ומזלות. ביום השני כנגד דרגת יצחק. ביום השלישי כנגד דרגת יעקב. ביום הרביעי כנגד דרגת יוסף. ביום החמישי כנגד דרגת משה. ביום הששי כנגד דרגת אהרן.

ובא וראה, בחג זה ובחג המצות שבעה ימים שכלולים בהם כל הימים שלמעלה, מה שאין כן בשאר חגים שמקריבים בהם מוסף, אלא הינו מה שפרשנו בסוד האמונה, (בראשית ל) מחשף הלכן אשר על המקלות, שלכל אותם שבעה דרגות מקיפות אותם בצד החסד, החג של המצות כנגד אברהם שבא מחסד, לכן כל הדרגות שם, שהרי את כל הדרגות מקיף יעקב השלם לצד של חסד. החג הזה כנגד דרגתו של אהרן שאחוז בחסד, כלם עמו.

דבר אחר - משום שכל הדרגות וכל הצדיקים, כשיצאו ישראל ממצרים, הקדוש ברוך הוא התגלה שם בכתרים שלו, ועתידי לעשות כן בזמן ביאת המשיח. משום כך כל הכתרים רמוזים כאן וכאן, ונוטלים על אחד שנים שבע ברכות כאן משם. ושם על אחד שבעה משאר המוספים, זהו שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. כיום צאתך היה לו לומר! מה זה כימי? שכל הימים העליונים הזדמנו לשם והזדמנו לכאן, משום כך נפלאות, נ' פלאות, חמשים פלאות, שהרי חמשים שערי בינה פתח הקדוש ברוך הוא להוציא אותם משם, ולכן מזכרת בתורה חמשים פעמים יציאת מצרים, כנגד חמשים שערים, כך יעשה לימות המשיח. ומה זה אראנו? אלא אראנו את אותו הזקן שראה בראשונה, שכתוב (שמות יד) וירא ישראל את ה' הגדלה, ואז עתיד לראות את הפרענות של אדום

דבר אחר - שבשביל שבעת הצדיקים עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר את כל אמות העולם, ולא ישאר בעולם אלא הקדוש ברוך הוא לבדו וישראל גוי אחד. משום כך כאן שבעה ימים.

בא ראה שמשום כך מתמעטים והולכים, וביום השמיני שולטים ישראל לבדם בעולם

מנוחה בשביעית. ולכן נכרא אדם ביום הששי, והזדווגה עמו בת זוגו להתענג בשבת, ועכשו הזדווגה צדק עם ששי לתת אור להר סיני הזה.

ובא וראה, הר חורב נקרא כשזדווג עמו וא"ו, ואם בני אדם מפרידים וא"ו ממנה, נקרא חרב לה', שהרי כתוב חרב, ועושה נקמות, לכן הלכה למשה מסיני תורה שבעל פה, שיכללו אותה עם אותם עשר נטיעות ערב שביעית, ויבא מזון לעולם בשביעית, שהוא מקום שאין לו אור אלא מה שנתן לו מאותו וא"ו.

ובא וראה, כשעשו ישראל את העגל, והפרידו הכרכות מהר חורב הזה, שהפרידו ממנו וא"ו וקצצו בנטיעות, באותן נטיעות מה כתוב? (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אותו תכשיט עליון, תפלין של ראש וזרוע ששמים ביד כהן הסירו מהם, ומאיזה מקום נתן להם? מהר חורב, כשהזדווג עמה וא"ו. וכעת (משלי טז) [ו] נרגן מפריד אלוף, ועוררו עליהם את החרב.

משום כך, בני לוי שעשו לוייה למקום זה, נפרעו מהם, זהו שכתוב (שמות לב) ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי, ויאספו אליו כל בני לוי. שהרי לא עשו פרוד, אלא לוייה. ואמר להם משה, כה אמר ה' עברו ושובו משער לשער במחנה. משום שה"פה" הזאת נתנה להם רשות לעשות דינים. ומיהו כה? זה הר חורב, ולכן הרגו מהם כשילשת אלפי איש. שלשת לא נאמר, אלא כשילשת, כנגד אותן שלש דרגות שהיו ממלאות את הבאר הזו. זהו שכתוב (בראשית כט) והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה, משום שהם גרמו שישתלקו ממנה, והרי בארוה.

משום כך צנתה תורה שבעל פה הזאת את משה על אותן עשר נטיעות וערבה, שיקיפו את המזבח הזה עם אותם ערבי נחל, כנגד שתי דרגות שמקיפים למעלה, שהם נצח והוד, ואז יעשו נסוד המים אותם מים חיים שבאים על ידי צדיק, ולא ימנעו ממזבח הזה הטוב העליון.

ובא וראה, כל שאר ימות השנה עושים במזבח הזה נסוד היין, רומז לדין שנכנס בה לדון את העולם. אבל בחג עושים אף במים חיים, שהרי

אותן עשר נטיעות שנטע הקדוש ברוך הוא, שאחז אותן באותו מקום שנקרא ערב שביעית, ויעשו פרי באותו בית סאה, כדי שיבא מזון לעולם בשביעית הזו, שאין להם מזון אלא מאותה שנה ששית שזורעים בה זרעים. זהו שכתוב (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד. מה שזורעים יהיה לאותו מקום שנקרא צדקה שלמה, ואז וקצרו לפי חסד, אז יהיה טוב העליון. ומי הוא לפי חסד? זה אברהם.

בא ראה, למטה שבעה מעשים יש ביניהם. זריעה - כנגד האם העליונה, זהו שכתוב (בראשית מו) הא לם זרע. קצירה - כנגד דרגת אברהם, זהו שכתוב [ו] וקצרו לפי חסד. דישה בחרוץ - כנגד דרגת יצחק, שעושה דין ומפריד תבן מאותו בר. דין מפריד ממנו, ועושה דין ברשעי העולם, ואז הוא (תהלים לה) כמץ לפני רוח. ורוח הזו זו הדרגה של יעקב, שכתוב (בראשית מה) ותחי רוח יעקב, וכנגדו זורה. ואותו המץ נתן לאש למאכל. טוחן - כנגד דרגת משה. לש - כנגד דרגת אהרן. אופה - כנגד דרגת צדיק, ונעשה לחם בידו של צדיק באותו אור שיש בציון. זהו שכתוב (תהלים קלו) נתן לחם לכל בשר. בתחלה ל"כל", ואחר כך לאותו מקום שנקרא בשר. ומה זה לחם? זה הקיום.

ובשנה השביעית הזו לא עושים מלאכה, אלא אוכלים אותו לחם שנתן להם בשנה הששית, וכל העולמות נחים בחדוה. וכל העניים והעשירים, כלם שוים במקום זה, שהרי כל התחתונים גזונים משנה השביעית הזו. ואם אדם עושה סחורה באותם פרות, המקום הזה של עניות מונע ממנו ברכות, ולכן מונע ממנו ברכות. וצריך אדם להראות שלארץ הקדושה הזו של הקדוש ברוך הוא יש נחת עם בעלה, והקדוש ברוך הוא נותן לחם לכל הזה, ו"כל" לאותו מקום שנקרא (בראשית ב) בשר מבשרי, ואין לה אור משלה, אלא אותם ספיחי הששית שזורעו בה ממילא.

וצריך אדם באותו ערב שביעית לעשות מלאכת הארץ באותן עשר נטיעות שהשתלמו בה, שתתיחד הארץ הזו עמהם ולא תפרד מהם, ואף היא תקרא נטיעה, נטיעה שנטע הקדוש ברוך הוא, כדי שלא ימנע ממנה אותו טוב שיש לה עם בעלה

ויסגר בשר תחתנה. אלא אמר, שכתוב יצירה, וכתוב בהן עשיה, וכתוב בהן בריאה. עשיה, שכתוב זכר ונקבה ברא אתם, בעת הרכיב הנשמה על הגוף ואסף הכל. ומנין לנו שיצירה זו היא לשון אסוף הוא שכתוב (שם ב) ויצר ה' אלהים וגו' כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם, והינו שכתוב על האדם - זכר ונקבה ברא אתם. ויברך אתם.

בצלם אלהים ברא אתו. בכל אבריו ובכל חלקיו, והרי אמור, וא"ו למה הוא דומה? (תהלים קד) לעטה אור כשלמה, והרי וא"ו אינה אלא שש קצוות. אמר לו, ברית מילה וזווגו של אדם חשובים אחד. שתי ידיו שלשה. ראשו וגופו חמשה. שתי שוקיו ששה. וכנגדם כמותם בשמים, שכתוב (קהלת ז) גם את זה לעמת זה עשה האלהים. והינו ימים, (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא אמר בששת ימים, מלמד שכל יום ויום יש לו פחו: ע"כ מההשמטות.

השלמה מההשמטות המשך הנ"ל

ויאמר אלהים פרו ורבו וגומר. מצוה זו להתעסק בעולם הזה בפריה ורביה ולעשות תולדות, שיתפשט השם הקדוש לכל הצדדים, וללקט רוחות ונשמות, שיהיה כבוד הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה. שכל מי שלא מתעסק בפריה ורביה, מקטין את הדמות של רבונו שלא ימצא בעולם הזה, וגורם שלא תשרה שכינה בעולם הזה. כמו שמתוספות רוחות ונשמות, כך מתוסף לרדת [נ"א דגמא] לעולם הזה כבוד המלך, שכתוב (משלי יד) ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם מחתת רזון.

הדרת מלך - זה זיו כבוד המלך שמתוסף לרדת לעולם הזה. מחתת רזון - זה הקטנת דמות המלך שמקטין מהעולם הזה, כך מקטין גם למעלה, שהרי אותו זיו לא יורד, ונחשב על אותו אדם כאלו שפך דמים, שגרע הדמות שלמטה כמו שלמעלה, שכתוב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם. והוא מקטין צלם אלהים למטה והדמות ודיוקן למעלה, ולכן צריך אדם להתעסק בפריה ורביה ולעשות צלם אלהים להגדיל כבוד ה' בכל הצדדים: ע"כ מההשמטות.

חיים ואור נוסף באותו זמן, (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

עשר פעמים נמנו ישראל: אחת בירידתם למצרים, שכתוב (בראשית מו) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה וגומר. ואחת בעלייתם, שכתוב (שמות יב) כשש מאות אלף. ושתיים בחמש הפקודים. ושתיים בימי שאול, אחת בבזק ואחת בטלאים. ואחת בימי דוד, (שמואל ב כד) ויתן יואב את מספר מפקד העם אל המלך. ואחת בימי עזרא, (עזרא ב) כל הקהל כאחד. ואחת לעתיד לבא, (ירמיה לג) עד תעברנה הצאן על ידי מונה.

אשרי אדם מצא חכמה - זה אדם העליון שהשרה עליו הטוב של העתיק (פתר), אימתי. כשמגיעה החכמה, כמו שנאמר (משלי יח) מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה'. זה הרצון של העתיק. ומהי החכמה הזו? זו חכמה זעירה שהיא גדולה בהתחברות למעלה. מצא, מה זה מצא? כמו שנמצאת בכל. ואדם יפיק תבונה - שצריך לעין ולהסתכל ולהוציא מהעמק העליון תבונה להאיר לחכמה הזו, ועל ידי מי היא נאורה? על ידי האדם העליון שמפיק רצון מלמעלה להאיר לה:

השלמה מההשמטות (סימן לח)

שבע צורות קדושות יש לו לקדוש ברוך הוא, וכלן כנגדן באדם, שנאמר (בראשית א) בצלם אלהים ברא אתו, זכר ונקבה ברא אתם. ואלו הן: שוק ימין ושמאל, יד ימין ושמאל, גוף וברית - הרי שש. והרי אמרת שבע? שבע הם באשתו, (שם ב) והיו לבשר אחד.

משל למה הדבר דומה? למלך שעלה בלבו לטע בגנו תשעה אילנות זכרים, והיו כלם דקלים. אמר, כשהיו כלם מין אחד, אי אפשר להתקים. מה עשה? נטע אתרוג ביניהם, והוא אחד מאותם התשעה שעלה בלבו להיות זכרים. ואתרוג מה נהיה? נקבה, והינו שכתוב (ויקרא כג) פרי עץ הדר כפת תמרים:

זכר ונקבה בראם (בראשית ה). אפשר לומר כן? והרי כתוב (שם א) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו וגומר, ואחר כך (שם) אעשה לו עזר כנגדו. ויקח אחת מצלעתיו

השלמה מההשמטות (סימן לח) ר"מ

עֲלִיּוֹן. נַעֲשֶׂה אָדָם - סוּד שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, הַכֹּל
בְּחֻכְמָה קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה. בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ -
לְהִתְתַּקֵּן זֶה בְּזֶה לְהִיּוֹת [אַחַד] הוּא יְחִידִי בְּעוֹלָם
שְׁלֵיט עַל הַכֹּל.

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה [ד"א כָּלֵל] וְהִנֵּה
טוֹב מְאֹד - כָּאֵן נִתְקַן מֶה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כִּי טוֹב
בְּשָׁנֵי, מִשּׁוּם שֶׁכּוּ נִבְרָא הַמּוֹת. וְכֵאֵן נֶאֱמַר וְהִנֵּה
טוֹב מְאֹד, וְהוֹלְכִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַחֲבָרִים, וְהִנֵּה טוֹב
מְאֹד - זֶה הַמּוֹת.

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד,
וְכִי לֹא רָאָה אוֹתוֹ קֹדֶם? אֲלֵא הַכֹּל רָאָה
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְמֵה שֶׁאָמַר אֶת כָּל - לְרַבּוֹת כָּל
הַדּוֹרוֹת שֶׁיִּבּוֹאוּ אַחַר כֶּן, וְכֵן כָּל מֵה שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ
בְּעוֹלָם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר בְּטָרֵם שֶׁיִּבּוֹאוּ לְעוֹלָם. אֲשֶׁר
עָשָׂה - זֶה כָּל מַעֲשֵׂי בְּרֵאשִׁית שֶׁשֵּׁם נִבְרָא יְסוּד
וְעַקֵּר לְכֹל מֵה שֶׁיִּבְא וְיִתְחַדֵּשׁ בְּעוֹלָם לְאַחַר מִכֵּן.
וּמִשּׁוּם כֶּן רָאָה אוֹתוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא
הָיָה, וְשֵׁם אֶת הַכֹּל בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. יוֹם הַשְּׁשִׁי -
מֵה שׁוֹנֵה בְּכָל הַיָּמִים שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶם ה"א? אֲלֵא
כָּאֵן כָּאֲשֶׁר נִתְקַן הָעוֹלָם, הַתְּחִבְרָה הַנְּקֵבָה בְּזָכָר
בְּחֻבּוֹר אַחַד. ה' בְּשִׁשִּׁי [שְׁהוּא] [יְסוּד] לְהִיּוֹת הַכֹּל
אַחַד. וַיְכַלּוּ - נִתְקַנּוּ הַכֹּל אַחַד [כְּאַחַד]. נִתְקַנּוּ
מֵהַכֹּל וְהִשְׁתַּלְּמוּ בְּכֹל.

מִצְוָה זוֹ לְקַיֵּם מִצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה לְקַיֵּם בֶּן וּבַת,
מִשּׁוּם שֶׁאֵב שָׁם י', וְאִם שָׁם ה', בֶּן שָׁם ו',
בַּת שָׁם ה', וְאֵב וְאִם שִׁישׁ לָהֶם בֶּן וּבַת, גַּם ה' לֹא
שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם. וְכִמוֹ זֶה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית אָמַר
(בְּרֵאשִׁית א) פָּרוּ וּרְבוּ, פָּרוּ מִצַּד הַיָּמִין, וּרְבוּ מִצַּד
הַשְּׂמָאל, שָׁבוּ בְּרֵא אֱלֹהִים הַכֹּל, וּבְרֵא זֶה עֲמוּד
הָאֲמֻצָּעִי, אֶת הָאָרֶץ - זוֹ שְׂכִינָה. וְלָמָּה צָרִיךְ אֲרַבֵּעַ,
בְּאֵב וְאִם בֶּן וּבַת? מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הַתְּקַדְּשׁוּ וְהַתְּבָרְכוּ
בְּשִׁלְשׁ קְדָשׁוֹת וְשִׁבְעַת בְּרָכוֹת שֶׁהֵם י', צָרִיכוֹת
לְהִיּוֹת אֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת שְׁשׁוּרוֹת עֲלֵיהֶם עֲשָׂרָה, לְהִיּוֹת
אָדָם רְשׁוֹת הַיְחִיד לְאֲדוֹנוֹ, שֶׁרְחַבּוּ אֲרַבַּעַה וּגְבַהּוּ
עֲשָׂרָה. וְמִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוָה בְּיִרְאָה
וּבְאֵהֱבַת אֲדוֹנוֹ, בְּמִקּוֹם יִרְאָה שְׁרוּיָה שָׁם י', בְּמִקּוֹם
אֵהֱבָה שְׁרוּיָה שָׁם ה', בְּמִקּוֹם תּוֹרָה שְׁרוּיָה ו',
וּבְמִקּוֹם מִצְוָה שְׁרוּיָה ה', בְּמִקּוֹם הַמַּחְשָׁבָה שֶׁנֶּאֱמַר
בָּהּ (שְׁמוּאֵל-ב יט) וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם, כָּלוּל מֵהַכֹּל,
שׁוֹרָה בּוֹ יו"ד ה"א וְא"ו ה"א, (תְּהִלִּים קכז) אִם ה' לֹא
יִבְנֶה בַּיִת שׁוֹא עֲמֻלוֹ בּוֹנִיו בּוֹ. מֵה זֶה שׁוֹא עֲמֻלוֹ
בּוֹנִיו בּוֹ? אֵלּוּ סְמָא"ל וְנִחַשׁ: ע"כ מֵהַהֲשַׁמְטוֹת.

נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ - שְׁנִכְלָל בְּשִׁשִּׁי
צְדָדִים כָּלוּל מֵהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה,
בְּאֵיבָרִים מְתַקְנִים בְּסוּד הַחֻכְמָה כְּרֵאוּי, הַכֹּל תְּקוּן

❦ סדר הלימוד ליום טו תשרי [יום 15 בשנה] ❦

אדם. שהרי הוא נגד [בני] אדם, והאחר נגד עליונים קדושים. אמר רבי שמעון, גן העדן למעלה ונגד בני אדם הוא, [ואפלו האחר הוא נגד בני אדם] להתכנס בו צדיקים שעושים רצון רבונם.

ויבלו - שכלו מעשים שלמעלה ומעשים שלמטה. השמים והארץ - למעלה ולמטה. רבי שמעון אמר, מעשה ואמנות התורה שבכתב ומעשה ואמנות תורה שבעל פה. וכל צבאם - אלה פרטי התורה, פנים של התורה, שבעים פנים לתורה. ויכלו - שהתקיימו ונתקנו זה בזה. שמים וארץ - פרט וכלל. וכל צבאם - סודות התורה, טהרות שבתורה וטמאות שבתורה.

השלמה מההשמטות (סימן מ')

שמיני מה הוא? יש לו לקדוש ברוך הוא צדיק אחד בעולם וחיביב לו, מפני שמקיים כל העולם כלו, והוא יסודו, והוא מכלכלו ומצמיחו ומגדלו ומשמחו, אהוב וחיביב למעלה, נורא ואדיר למטה, מתקן ומקבל למעלה, מתקן ומקבל למטה, והוא יסוד הנפשות כלם.

אמרת שמיני, ואמרת יסוד הנפשות כלם, והרי כתוב וביום השביעי שבת וינפש? פן שביעי הוא אלא משום שמכריע ביניהם, וישנם שלש למטה ושלש ממעל, והוא שמכריע ביניהם. ומה הטעם נקרא שביעי? וכי הוא בשביעי? לא, אלא מפני שהקדוש ברוך הוא שבת בשבת באותה המדה, שכתוב (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. מלמד שכל יום ויום יש לו מאמר אחד שהוא אדון לו, לא מפני שהוא נברא בו, אלא מפני שהוא פועל בעולם פעלה המסורה לו בידו.

פעלו כלם פעלתם וקיימו מעשיהם לבד - בא יום השביעי ופעל פעלתו. שמחו כלם, אף הקדוש ברוך הוא, ולא עוד אלא שגדלה נשמתו, שכתוב וביום השביעי שבת וינפש. ומהי שביטה זו? שאין בה מלאכה, והיא מנוחה, שכתוב שבת. משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שבועה גנות, ובגן האמצעי מעין נאה נובע ממקור מים

ויבלו השמים והארץ וכל צבאם. רבי אלעזר פתח, (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברא אדם בעולם והתקין אותו להיות שלם בעבודתו ולתקן את דרכיו כדי שיזכה לאור העליון שנגזר הקדוש ברוך הוא לצדיקים, כמו שנאמר (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

השלמה מההשמטות (סימן ט"ל)

ישב רבי ברכיה ודרש, מה זה שאנו אומרים כל יום העולם הבא, ולא יודעים מה אמר, העולם הבא מתרגם עלמא דאתי (העולם הבא), מלמד שקדם שנברא העולם עלה במחשבה לברא אור גדול להאיר, ונברא אור גדול שאין כל בריה יכולה לשלט בו. צפה הקדוש ברוך הוא שאינם יכולים לסבלו, לקח שביעי ושם להם במקומו, והשאיר גנזו לצדיקים לעתיד לבא. אמר, אם יזכו בזה השביעי וישמרוהו - אתן להם זה לעולם אחרון, והינו שכתוב העולם הבא, שכבר בא מקדם ששת ימי בראשית. זהו שכתוב (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם: ע"כ מההשמטות.

ובמה יזכה האדם לאותו האור? בתורה. שכל מי שמשתדל בתורה בכל יום, יזכה להיות לו חלק בעולם הבא, ויחשב לו כאלו בנה עולמות, שהרי בתורה נבנה העולם ונתקן. זהו שכתוב (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, וכתוב (שם ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. שכל מי שמשתדל בה, מתקן עולמות ומקיים אותם.

ובא וראה, ברוח עשה הקדוש ברוך הוא את העולם וברוח הוא עומד, רוח של אלו שעוסקים בתורה, וכל שכן רוח של הבל תינוקות של בית רבן. מה רב טובך - זה הטוב שנגנזו ליראיך - לאותם יראי חטא. פעלת לחוסים בך - מה זה פעלת? זה מעשה בראשית. רבי אבא אמר, זה גן עדן, שהרי באמנות עשה אותו הקדוש ברוך הוא בארץ כמו שלמעלה, לחזק בו את הצדיקים. זהו שכתוב (תהלים לא) פעלת לחוסים בך נגד בני

וְכַן [ויקדש] אתו, את מי? את אותו מקום שאות הברית בו שורה, כמו שנאמר (שמואל-ב טו) והראני אתו ואת נהוה. ובמקום זה שורים כל הקדושים למעלה [שלמעלה] ויוצאים ממנו לכנסת ישראל לתת לה תפנוק לחם ענג, והולך זה כמו שכתוב (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. מאשר - זה קיום שלם. שמנה לחמו - [מה] שהיה [לו] לחם עני, חוזר להיות לחם ענג. והוא יתן מעדני מלך - מי המלך? זו כנסת ישראל, הוא נותן לה כל תפנוקי העולם, וכל הקדושים שיוצאים מלמעלה, מהמקום הזה יוצאים. ולכן ויקדש אתו, אתו - אות הברית.

כי בו שבת - בו מנוחת הכל [ד"א בו מנוחה] שלעליונים ותחתונים. בו שבת [ד"א באה] למנוחה. אשר ברא אלהים - מכלל של זכור יוצא שמור להתקין מעשה העולם. לעשות - זה אמן העולם, לעשות מעשה של הכל. [ס"א אשר ברא - אמן צריך לעולם וכל המעשה של הכל].

עוד פירש רבי שמעון את הדבר ואמר, כתוב (דברים ז) שומר הברית והחסד. שומר - זו כנסת ישראל. הברית - זה יסוד העולם. והחסד - זה אברהם, שכנסת ישראל היא שומר הברית והחסד. ונקראת שומר ישראל, זהו שומר הפתח של הכל, בו תלויים כל מעשי העולם ודאי. אשר ברא אלהים לעשות - לשכלל להתקין הכל כל יום ויום ולהוציא רוחות ונשמות, ואפלו רוחות ושרים.

ואם תאמר שאינם תקון העולם - לא כך! שהרי הם היו לתקון העולם ולהלקות בהם רשעי העולם, שהם הולכים כנגדם להוכיח אותם. ומי שהולך לשמאל, נאחז בצד השמאל כנגדם [לוקה בהם], לכן הם לתקון.

בא ראה מה כתוב בשלמה, (שמואל-ב ז) והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. מי הם נגעי בני אדם? אלה אותם המזיקים. בא ראה, בשעה שנבראו, התקדש היום ונשארו רוח בלי גוף, ואלו הם בריות שלא נתקנו [ולא התיסדו], ומצד שמאל הם זהמת הזהב. ועל זה, משום שלא נתקנו והם פגומים, השם הקדוש לא שורה בהם ולא נדבקו בו, והפחד שלהם הוא מהשם הקדוש

חיים, שלשה מימינו ושלשה משמאלו, ומיד שפועל בעולם אז מתמלא, ושמחים כלם ואומרים: לצרכנו הוא מתמלא. והוא משקה אותם ומגדלם, והם ממתינים ושובתים, והוא משקה את השבעה. והרי כתוב (ישעיה מג) ממזרח אביא זרעך, והנה אחד מהם משקה אותו? אלא אמר, הוא משקה את הלב, והלב משקה אחר כן כלם. ומהי מדה שביעית? הרי אומר, זו מדת טובו של הקדוש ברוך הוא.

מה הטעם אמר את שבתתי ולא אמר את שבתתי? משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו כלה נאה, וכל שבוע ושבוע מזמינה יום אחד להיות עמו, והמלך יש לו בנים נאים ואוהבים, אמר להם: הואיל וכן, שמחו אתם גם כן ביום שמתתי, כי אני בשלכם אני משתדל, ואתם גם כן הדרו אותו. ומה זה זכור ושמור? זכור לזכר, ושמור לנקבה. מה הטעם (ויקרא ט) ומקדשי תיראו? שמרו עצמכם מהרהור, כי מקדשי קדוש הוא. למה? (שם כ) אני ה' מקדשכם, אני ה' בכל צד: ע"כ מההשמטות.

ויבל אלהים ביום השביעי - זו תורה שבעל פה שהוא יום שביעי, ובה נתקן העולם שהוא קיום של הכל. מלאכתו אשר עשה, ולא כל מלאכתו, שהרי תורה שבכתב הוציאה הכל בתקף של כתב שיוצא מחכמה. שלש פעמים כאן ביום השביעי: ויכל אלהים ביום השביעי. וישבות ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי. הרי שלש. ויכל אלהים ביום השביעי - זו תורה שבעל פה, שעם יום השביעי הזה נתקן העולם כמו שאמרנו.

וישבות ביום השביעי - זה יסוד העולם. בספרו של רבי ייבא הזקן זה יובל. ועל כך כתוב כאן מכל מלאכתו, שהכל יצא ממנו. ואנו זה יסוד, כמו שאמרנו, שהרי מנוחה בו היתה יותר מהכל.

ויברך אלהים את יום השביעי - זה כהן גדול שמברך את הכל והוא נוטל בראש, ששנינו כהן נוטל בראש, ובו הברכות שורות לברך, ונקרא שביעי. רבי ייסא הזקן אמר, השנים הללו - אחד הוא ביסוד העולם ואחד בעמוד האמצעי [ד"א אבל שלשת אלה - אחד בערב שבת של לילה, ואחד של היום, ואחד של העולם הבא שהוא שבת הגדול].

ונשמר בכל הרוחות, ואפלו רשעי הגיהנם שמורים הם, והכל נמצאים בשלום - העליונים והתחתונים. ולכן בקדוש היום מברכים הפורס ספת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים. למה על ירושלים? אלא זהו מדור של אותה ספה, וצריך לזמן את אותה ספה שנפרסה עלינו ולשרות עמנו, להיות [מגנה] עלינו כמו אם ששורה על הבנים, ולכן לא פוחדים מכל הרוחות, ולכן הפורס ספת שלום עלינו.

בא ראה, בשעה שישראל מברכים ומזמינים את ספת השלום הזאת אורחת קדושה, ואומרים הפורס ספת שלום, אז קדשה עליונה יורדת ופורסת כנפיה על ישראל, ומכסה אותם כמו אם על הבנים. וכל המינים הרעים מתכנסים מהעולם, וישראל יושבים תחת קדשת רבונם. ואז ספת השלום הזו נותנת נשמות חדשות לבניה. מה הטעם? משום שבה שריות הנשמות [ס"א שאז זמן הזווג, ונוטלת נשמות והן שורות בה] וממנה יוצאות. וכיון ששורה ופורסת כנפיה על בניה, מוריקה נשמות חדשות לכל אחד ואחד.

עוד אמר רבי שמעון, על זה שנינו, שבת דגמא של עולם הבא היא. כך זה ודאי. ועל זה שמטה ויובל דגמא זה בזה. ושבת ועולם הבא כך הוא. ואותה תוספת נשמה, מסוד של זכור היא באה על ספת השלום הזאת שלוקחת מהעולם הבא. והתוספת הזאת נותנת לעם הקדוש. ובאותה תוספת הם שמחים, ונשפחים מהם כל דברי החל, וכל צער וכל הצרות, כמו שנאמר (ישעיה יד) ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומן העבדה הקשה וגו'.

ובליל שבת צריך אדם לטעם מהכל כדי להראות שספת שלום הזאת נכללה מהכל, ובלבד שלא יפגם מאכל אחד ליום, ויש אומרים שנים, לשתי הסעודות האחרות של היום, ויפה. וכל שפן אם מעלה יותר ליום ויכול לטעם ממאכלים אחרים. ולקטנים בשני תבשילים מספיק. ובארוה החברים.

גר של שבת נתן להדלקה לנשות העם הקדוש. והרי אמרו החברים, שהיא כבתה גרו של עולם והחשיכה אותו וכו', ויפה. אבל סוד הדבר - ספת שלום זו היא גבירת העולם, ונשמות שהם

וזעים ופוחדים ממנו, והשם הקדוש לא שורה במקום פגום.

ובא וראה, האדם הזה שנפגם, שלא השאיר בן בעולם הזה, כשיוצא ממנו, לא נדבק בשם הקדוש ולא מכניסים אותו לפרגוד, משום שהוא פגום ולא נשלם. ועץ שנעקר צריך נטיעה פעם אחרת כדי שהשם הקדוש ישלם בכל הצדדים, וחסרון לא ידבק בו לעולמים.

ובא וראה, הפריות הללו פגומים הם מלמעלה ומלמטה, ולכן לא נדבקים למעלה ולא נדבקים למטה. ואלה שכתוב בהם אשר ברא אלהים לעשות, שלא נשלמו למעלה ולמטה. ואם תאמר, הרי רוחות הם, למה לא נשלמו למעלה? אלא כיון שלא נשלמו למטה בארץ, לא נשלמו למעלה. וכלם באים מצד שמאל ומכסים מעיני בני אדם, ועומדים כנגדם להרע להם. בשלש הם כמו מלאכי השרת, ובשלש הם כמו בני אדם, והרי בארוה.

אחר שנבראו רוחות [ד"א נטמנו], נשארו אותם רוחות אחר הרחים של נקב תהום רבה ליל השבת ויום השבת. כיון שיצאה קדשת היום ולא השלמו, יצאו לעולם ומשוטטים לכל הרוחות, וצריך העולם להשמר מהם, שהרי אז מתעורר כל צד שמאל, ואש הגיהנם לוהטת, וכל אותם שבצד שמאל הולכים ומשוטטים בעולם. ורוצים להתלבש בגוף ולא יכולים, ואז צריכים להשמר מהם, והתקינו שיר של פגעים בכל שעה שפחד שלהם שרוי בעולם.

בא ראה, כשמתקדש היום בערב שבת, ספת שלום שורה ונפרסת בעולם. מי זו ספת שלום? זו שבת. וכל רוחות וסערות ושדים וכל רוחות הטמאה, כלם נטמנים ונכנסים בעין הרחים של נקב תהום רבה. שהרי כיון שמתעוררת קדשה על העולם, רוח הטמאה לא מתעוררת אתו, וזה בורח מלפני זה.

ואז העולם בשמירה עליונה, ולא צריך להתפלל על שמירה כמו שומר את עמו ישראל לעד אמן, שהרי זה התקן ליום חל כשהעולם צריך שמירה. אבל בשבת נפרסת ספת שלום על העולם,

שְׁהַרִי הַתּוֹרָה מֵצַד הַגְּבוּרָה נִתְּנָה. לְאִשָּׁה – לְהִיּוֹת אִשׁ ה' קְשׁוּרָה כְּאֶחָד.

וַיְבֹאֶהָ אֶל הָאָדָם – מִשׁוּם שֶׁלֹּא צְרִיכָה לְהִמָּצֵא לְבָדָה, אֲלֵא לְהִתְכַלֵּל וּלְהִתְחַבֵּר בַּתּוֹרָה שֶׁבְכֻתָּב. כִּינֵן שֶׁהִתְחַבְּרָה עִמּוֹ, הוּא יִזוֹן אֶתְּהָ וַיִּתְקַן אוֹתָהּ וַיִּתֵּן לָהּ מַה שֶּׁצָּרִיךְ, הֵינּוּ מַה שֶּׁכָּתוּב וְאֵת הָאָרֶץ, וְהָרִי בְּאֶרְצוֹ. מִכָּאֵן לְמַדְנּוּ, שְׁמִי שֶׁמְשִׂיא אֶת בְּתוּלָה, עַד שֶׁלֹּא תִכְנַס לְבַעֲלָהּ, אֲבִיָּהּ וְאִמָּהּ מִתְקַנִּים אוֹתָהּ וְנוֹתְנִים לָהּ כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ. כִּינֵן שֶׁהִתְחַבְּרָה בְּבַעֲלָהּ, הוּא יִזוֹן אוֹתָהּ וַיִּתֵּן לָהּ מַה שֶּׁצָּרִיךְ.

בֹּא רְאֵה, בַּתְּחִלָּה כְּתוּב וַיְכַן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלַע, שֶׁאֲבָא וְאִמָּא הִתְקִינוּ לָהּ [בְּעֵשְׂרִים וְאַרְבָּעָה קְשׁוּטִים. וַיְבֹאֶהָ בְּגִימָטְרִיא עֵשְׂרִים וְאַרְבָּע]. וְאַחַר כֵּן וַיְבֹאֶהָ אֶל הָאָדָם. [וְהַכְּנִיס אוֹתָהּ בַּחֲמִשָּׁה קוֹלוֹת: (יִרְמִיָּה כ"ה) קוֹל שֶׁשׁוֹן וְקוֹל שֶׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים] לְהִתְקַשֵּׁר הַכֹּל כְּאֶחָד וּלְהִתְחַבֵּר אֶחָד בְּאֶחָד. וְהוּא נוֹתֵן [לָהּ] מַה שֶּׁצָּרִיךְ.

דְּבַר אַחַר אֱלֹהִים הַבֵּין דְּרָכָה – כְּשֶׁהִבַּת בְּבֵית אִמָּא, הִיא מִסְתַּכֶּלֶת בְּכָל יוֹם בְּכָל מַה שֶּׁבַתָּה צְרִיכָה, שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב כ"ח) אֱלֹהִים הַבֵּין דְּרָכָה. כִּינֵן שֶׁהִתְחַבְּרָה בְּבַעֲלָהּ, הוּא נוֹתֵן לָהּ כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ וַיִּתְקַן מִעֲשִׂיָּהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ [וּפְסוּק זֶה נִקְשֵׁר בְּסוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים] [ד"א פְּסוּק זֶה נִאֶמַר עַל חֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה וְנִקְשֵׁר בְּסוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים, שֶׁהָרִי בְּנִקְדָּה הִרְאֵנוּ אֵינן מִי שִׁיּוּדַע בָּהּ כָּלֵל, אֲבָל אֱלֹהִים הַבֵּין דְּרָכָה, זֶה הָעוֹלָם הַבָּא. וְהוּ"א זֶה הַטְּמִיר מִכָּל הַטְּמִירִים, הַנִּסְתָּר שֶׁנִּקְרָא הוּ"א וְלֹא יָדוּעַ בְּשֵׁם].

כְּתוּב וַיִּצַּר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם. כָּאֵן נִתְקַן הַכֹּל בְּיָמֵינוּ וּבְשִׁמְאֵל, וְהָרִי בְּאֶרְצוֹ שֶׁנִּכְלָל בְּיָצַר הַטּוֹב, אֲבָל וַיִּצַּר ה' אֱלֹהִים – בְּיָצַר טוֹב וַיִּצַּר רָע.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ג)

ס"א יָצַר טוֹב וַיִּצַּר רָע שֶׁהוּא חֲדוּהָ וּמִבִּיא אוֹתָהּ אֵלָיו, וְלִמְעַלָּה צַד הַצָּפוֹן מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא חֲדוּהָ כְּלִי זֶהָמָה שֶׁהִיָּצַר הָרָע אֲחוּזוֹ בּוֹ [בָּהּ]. בַּתְּחִלָּה, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ב') שֶׁמָּאֵלוֹ תַחַת לְרֵאשִׁי, וְאַחַר כֵּן וַיְמַיְנוּ תַחְבֻּקְנֵי, וְנִתְּנָת בֵּין יָמֵינוּ לְשִׁמְאֵל [וּשְׁמָאֵל]

נִרְוֹת עֲלִיּוֹנִים בָּהֶם שׁוֹרוֹת. וְעַל זֶה הַגְּבִירָה צְרִיכָה לְהִדְלִיק, שֶׁהָרִי בְּמְקוֹמָהּ נִאֲחֲזָת וְעוֹשָׂה מִעֲשֵׂה.

וְאִשָּׁה צְרִיכָה בְּחֻדוֹת הַלֵּב וְרִצּוֹן לְהִדְלִיק נֵר שַׁבָּת, שֶׁהָרִי כְּבוֹד עֲלִיוֹן הוּא לָהּ, וְזִכּוֹת גְּדוּלָּה לְעֲצָמָה לְזִכּוֹת לְבָנִים קְדוּשִׁים שִׁיְהִיו נֵר הָעוֹלָם בַּתּוֹרָה וּבִירְאָה וַיִּרְבּוּ שְׁלוֹם בְּאָרֶץ, וְנוֹתְנָת לְבַעֲלָהּ חַיִּים אֲרָכִים. לְכֵן צְרִיכָה לְהִזְהַר בָּהּ.

בֹּא רְאֵה, שַׁבָּת לִילָה יוֹם, זְכוֹר וְשִׁמּוֹר הוּא כְּאֶחָד, וְעַל זֶה כְּתוּב זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, וְכְתוּב שִׁמּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת. זְכוֹר לְזָכֹר, שִׁמּוֹר לְנִקְבָּה, וְהַכֹּל אֶחָד. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל חִלְקוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, גּוֹרְלוֹ וַיִּרְשָׁתוּ, עֲלִיָּהֶם כְּתוּב (תְּהִלִּים קמ"ד) אֲשֶׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אֲשֶׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהֵיוֹ.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ב)

רְבִי חֲנִינָא פִּרְשׁ כָּל אֶחָד עַל עֲמָדוֹ. שְׁשׁוֹן – אֶחָד. שְׁמִחָה – שְׁתִּים. חֲתָן – שְׁלֹשׁ. כְּלָה – אַרְבַּע. גִּילָה, דִּיעָה, אֶהְבָּה, אֶחָהּ, שְׁלוֹם וְרַעוּת – עֶשֶׂר, כְּנִגּוּד עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם: ע"כ מִהַהֲשִׁמְטוֹת.

וַיְכַן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם וְגו'. אָמַר רְבִי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (אִיּוֹב כ"ח) אֱלֹהִים הַבֵּין דְּרָכָה וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ. בְּפְסוּק הַזֶּה יֵשׁ גְּוִנִים רַבִּים, אֲלֵא מַה זֶה אֱלֹהִים הַבֵּין דְּרָכָה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְכַן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלַע, זֶה תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָה פֶּה שִׁישׁ בָּהּ דְּרָךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה מ"ג) הַנּוֹתֵן בֵּינֵם דְּרָךְ. מִשׁוּם כֵּן אֱלֹהִים הַבֵּין דְּרָכָה.

וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ, מִי מְקוֹמָהּ? זֶה תּוֹרָה שֶׁכְּתוּב שִׁישׁ בָּהּ דַּעַת. [דַּעַת וְתַבּוּנָה הוֹלְכִים כְּאֶחָד], ה' אֱלֹהִים, שֵׁם מְלֵא לְהִתְקַיֵּן לָהּ כָּלֵל, וְעַל זֶה נִקְרָא חֲכָמָה וְנִקְרָא בֵּינָהּ, מִשׁוּם שֶׁהִיא בְּשֵׁם מְלֵא – ה' אֱלֹהִים, כָּלֵל בְּשִׁלְמוֹת בְּשֵׁנֵי הַשְּׁמוֹת.

אֶת הַצֵּלַע – זֶה אֲסַפְקַלְרִיָּה שֶׁלֹּא מְאִירָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ל"ה) וּבְצִלְעֵי שְׁמִחוּ וְנִאֲסַפּוּ. אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם – מִשׁוּם שֶׁהָרִי מִתּוֹרָה שֶׁכְּתוּב יִצְאָה. לְאִשָּׁה – לְהִתְקַשֵּׁר בְּשִׁלְהֶבֶת שֶׁל צַד שְׁמָאֵל,

נקראת על שם בעלה אש"ר. אם כן, למה נתבטל השם הזה? אלא אשרה על שם שכתוב (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות, והוא [הרי] שלא אשרוה שאר העמים ועומדת אחרת תחתיה. ולא עוד, אלא שכתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה, ולכן [נעבד] נתבטל השם הזה, וכדי שלא יתחזקו אותם שעושים שאר עמים עובדי עבודה זרה, וקוראים מזבח שהוא מאדמה, שכתוב (שמות כ) מזבח אדמה וגו'. משום כך עפר מן האדמה.

ויפח באפיו נשמת חיים - [דבר נכלל. אבל ויפח באפיו] נכללה נשמת חיים באותו עפר, כנקבה שמתעברת מן הזכר, שהרי מתחברים ומתמלא העפר הזה מהכל, ומהו? רוחות ונשמות. ויהי האדם לנפש חיה - כאן התתקן וקיים אדם להתקין ולזון את הנפש חיה.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ד)

אמר לו, לכה דודי נצא השדה, לכו לקדוש ברוך הוא לטייל, ואל אשב תמיד במקום אחד. ומה זה לב? אמר לו, אם כן, בן זומא מבחורץ ואתה עמו. ל"ב הוא [והוא] שלשים ושתים, והיו סתומים ובהם נברא העולם. ומהו ל"ב? אמר לו, שלשים ושתים נתיבות. משל למלך שהיה יושב בחדרי חדרים, ומנין החדרים שלשים ושתים, ולכל אחד מן החדרים יש נתיב, נאה למלך זה להפנס [הכל] בחדרו על דרך נתיבות. אמר, לא נאה לו שלא לגלות פניו ומשכנותיו וגנזיו וחמודותיו? אמרת לא. מה עשה? נגע בפת וכלל בה כל הנתיבות ומלבושיה, והרוצה להפנס [ס"א להסתכל בעיניה] בפנים, יסתכל הנה. ונשאה למלך.

גם נתנה לו במתנה, ולפעמים קורא אותה באהבתו [בת] אחותי, כי ממקום אחד היו, ולפעמים קורא אותה בתי, כי בתו היא, ולפעמים קורא אותה אמי. ועוד, כי אין דין אם אין חכמה, שהרי נאמר (מלכים א-ה) ויהי נתן חכמה לשלמה. ואחר כך דן את הדין על מתנתו, שכתוב (שם ג) וישמעו כל ישראל את המשפט וגומר, כי ראו כי חכמת אלהים בקרבם וגומר.

ומה חכמה נתן הקדוש ברוך הוא לשלמה? שלמה נשא שמו של הקדוש ברוך הוא, כמו שאנו

[להזון], ולכן וייצר ה' אלהים, שם מלא לגבי שני צדדים אלו. את האדם וכו': ע"כ מההשמטות.

למה? אלא יצר טוב לו לעצמו, יצר הרע לעורר אליו את נקבתו [ס"א ומצד שמאל מתעורר תמיד לנקבה]. סוד הדבר, מכאן למדנו שצפון מתעורר תמיד לנקבה ונקשר עמה, ולכן נקראת אשה.

ובא וראה, יצר טוב ויצר הרע, משום שהנקבה נתנה ביניהם [נ"א שנקבה נכללת בהם] והתקשרה עמם, ולא מתקשרת עד שייצר הרע מתעורר אליה ומתקשרים זה בזה. וכיון שמתקשרים זה בזה, אז מתעורר יצר הטוב שהוא חדרה ומביא אותה אליו, [ואז נתנת ביניהם לתקן. ועל זה וייצר ה' אלהים שם מלא אליו יצר טוב ויצר רע] [ד"א ולמעלה צד הצפון ממש שהיא חדרה בלי זהמה, שייצר הרע אוחז בה בתחלה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ואחר כך וימינו תחבקני, ונתנה בין ימין ושמאל להזון. ועל זה וייצר ה' אלהים, שם מלא לגבי שני הצדדים הללו].

את האדם, הרי בארנו, אבל זכר ונקבה כאחד, [ולא היו] נפרדים להיות פנים בפנים. מה פתוב? עפר מן האדמה. עכשו עומד להתקין. בא תראה, כשאשה מתחברת בבעלה, היא נקראת על שם בעלה. איש אשה. צדי"ק צד"ק. הוא עפר והיא עפר. [ואז] הוא צבי והיא צביה, כמו שנאמר (יחזקאל כ) צבי היא לכל הארצות.

פתוב (דברים טז) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך. אצל מזבח - וכי למעלה ממנו או במקום אחר מי התיר? אלא הרי בארנו, אשר זה בעלה, שהאשה היא נקראת על שם בעלה אשרה [נ"א הרי הם אשר ה"א], ועל זה כתוב (מלכים ב-ג) לבעל ולאשרה. משום כך כתוב לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך, כנגד המקום של אותו מזבח ה', שהרי מזבח ה' הוא עומד על זה, ועל זה כנגדה לא תטע לך אשרה אחרת.

בא ראה, בכל מקום, כל אותם עובדי השמש נקראים עובדים לבעל, ואלו שעובדים ללבנה נקראים עובדי אשרה. ולכן לבעל ולאשרה. ואשרה

אהבה. ראה כמה ערכים אותם דברים, כמה דברי אהבה הם, עצם מעצמי ובשר מבשרי, כדי להראות לה שהם אחד ואין פרווד ביניהם בכל.

עבשו מתחיל לשבח אותה – לזאת יקרא אשה. זו היא שלא ימצא כמותה, זוהי כבוד הבית, כל הנשים לפניך פקוף בפני אדם. אבל לזאת יקרא אשה – שלמות הכל. לזאת ולא לאחרת. הכל הוא דברי אהבה, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה.

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד, הכל להמשיכה באהבה ולהדבק עמה. כיון שעורר אליה כל הדברים הללו, מה כתוב? והנחש היה ערום וגו'. הרי התעורר יצר הרע לאחז בזה כדי לקשרה בתאות הגוף ולעורר אליה דברים אחרים שיצר הרע מתענג בהם.

עד שלאחר כך מה כתוב, ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים, ותקח מפריו ותאכל. קבלה אותו ברצון, ותתן גם לאישה עמה [ויאכל]. הרי אז היא התעוררה אליו בתאוה להתעורר [לתת] לו רצון ואהבה, זה דבר להראות מעשה לבני אדם כמו שלמעלה.

אמר רבי אלעזר, אם כך, כמה נעמיד אותו למעלה יצר הרע שאחז בנקבה? אמר לו, הרי התעוררו אלו למעלה ואלו למטה, יצר טוב ויצר רע. יצר טוב מימין, ויצר רע משמאל. ושמאל למעלה אחז בנקבה לקשרה [להתקשר בה] כאחד בגוף, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ועל זה דברים התפרשו למעלה ולמטה עד כאן. מכאן והלאה מלים של קטנות [נ"א בשרף] של זפת לקטנים שבעריסות לפרש הדבר, והרי נתעוררו בו החברים.

רבי שמעון היה הולך לטבריה, והיו עמו רבי יוסי ורבי יהודה ורבי חייא. בין כך ראו את רבי פנחס שהיה בא. כיון שהתחברו כאחד, ירדו וישבו תחת אילן אחד מאילני הדר. אמר רבי פנחס, הרי ישבנו, מאותם דברים מעלים שאתה אומר בכל יום אנו רוצים לשמע.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית יג) וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם

אומרים, כל שלמה שבשיר השירים קדש לבד מאחד. אמר הקדוש ברוך הוא, הואיל ושמך כשמי, אשיא לך בתי, והרי נשואה היא. אמר לו, במתנה נתנה לו השם, וה' נתן חכמה לשלמה, ולא פרש. והיכן פרש? לפניו, כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט. [ומה זה משפט? אלא כל זמן שאדם עושה משפט, חכמת אלהים בקרבו] ומה זה לעשות משפט? הוי אומר, שאותה חכמה שנתנה אלהים ושהיא עמו בחדרו, היא בקרבו. זאת עוזרתו ומקרבתו, ואם לאו – מרחקתו, ולא עוד אלא מיסרתו, שכתוב (ויקרא כו) ויסרתי אתכם אף אני: ע"כ מההשמטות.

ויבן ה' אלהים. אף כאן גם כן בשם מלא, שהרי אבא ואמא התקינו אותה עד שלא באה לבעלה. את הצלע, כמו שנאמר (שיר א) שחורה אני ונאווה בנות ירושלים, אספקלריה שלא מאירה. אבל אבא ואמא התקינו לה שיתפיס בעלה עמה.

ויבאה אל האדם, מכאן למדנו שצריכים אבא ואמא של הפלה להכניסה ברשותו של החתן, כמו שנאמר (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה וגו'. מכאן ואילך בעלה יבוא אליה, שהרי הבית הוא שלה, שכתוב (בראשית כט) ויבא אליה. ויבא גם אל רחל. בהתחלה ויבאה אל האדם, שעד כאן יש לאבא ולאמא לעשות, אחר כך הוא יבא אליה, וכל הבית שלה הוא, ויטל רשות ממנה.

ועל זה הערנו, שכתוב (שם כח) ויפגע במקום וילן שם, שנטל רשות בהתחלה. מכאן למדנו, שמי שמתחבר באשתו, צריך לבקש ממנה ולשמח אותה בדברים, ואם לא – שלא ילון אצלה, כדי שיהיה רצון שלהם כאחד בלא אנס.

וילן שם כי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום. ויקח מאבני המקום וישם מראשתו, כאן למדנו שאפלו יהיו למלך מטות זהב ולבושי כבוד ללון בהם, והמלכה תתקין לו מטה מתקנת מאבנים – יעזב את שלו וילון במה שהיא תתקין, שכתוב וישכב במקום ההוא.

בא ראה מה כתוב כאן, ויאמר האדם זאת הפעם וגו'. הרי ערכות של הדברים להמשיך עמה חביבות ולהמשיך אותה (עמה) לרצונו לעורר עמה

כמו זה תלמידי חכמים שפורשים מנשותיהם כל אותם ימי השבוע] כדי להתעסק בתורה, הזונג העליון נדוג בהם ולא נפרד מהם כדי שימצא זכר ונקבה. כיון שנכנסת שבת, צריכים תלמידי חכמים לשמח את נשותיהם משום כבוד הזונג העליון, ולכונן לבם ברצון רבונם כמו שנאמר.

כמו זה מי שאשתו בימי טמאתה ושומר אותה כראוי, כל אותם הימים הזונג העליון מזדוג עמו שימצא זכר ונקבה. כיון שאשתו נטהרת, צריך לשמח אותה שמחת מצוה חדה עליונה. וכל הטעמים שאמרנו עולים בדרגה אחת. סתמו של דבר - כל אותם בני האמונה צריכים לכונן לב ורצון בזה.

ואם תאמר, אם כך, שבח הוא של האיש כשיוצא לדרך יותר מאשר בביתו, משום הזונג העליון שמזדוג עמו - בא ראה, בזמן שכן אדם הוא בביתו, עקר הבית אשתו, משום ששכינה לא זזה מהבית משום אשתו, כמו ששנינו, שכתוב (בראשית כד) ויבאה יצחק האלה שרה אמו, שגר הדליקה. מה הטעם? משום שהשכינה באה לבית.

סוד הדבר - האם העליונה לא נמצאת אצל הזכר אלא בזמן שנתקן הבית והתחברו זכר ונקבה, ואז האם העליונה מוריקה ברכות כדי לברך אותם. כמו זה האם התחתונה לא נמצאת אצל הזכר אלא בזמן שהתקן הבית, ובא הזכר לנקבה שלו והתחברו כאחד. אז האם התחתונה מוריקה ברכות לברך אותם.

ועל זה הזכר מתעטר בביתו בשתי נקבות כמו שלמעלה. וזהו סוד הכתוב (שם מט) עד תאות גבעת עולם. הע"ד הזה, תאות של גבעות עולם בו. נקבה עליונה לתקן אותו ולעטר אותו ולברך אותו, נקבה התחתונה להתחבר בו ולהזון ממנו.

ובמו זה למטה, כשזכר נשא, תאות גבעות עולם אליו, ומתעטר בשתי נקבות - אחת עליונה ואחת תחתונה. העליונה להוריק עליו ברכות, והתחתונה להזון ממנו ולהתחבר עמו. וכן אדם בביתו תאות גבעות עולם אליו ומתעטר בהם.

בשיוצא לדרך לא כך. האם העליונה מתחברת עמו, והתחתונה נשארת. כששב לביתו,

אֵלֶּה בַּתְּחִלָּה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעַי. וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו? לְמַסְעוֹ צָרִיךְ לְהִיטֵל! מַה זֶה לְמַסְעָיו? אֲלֵא שְׁנֵי מַסְעוֹת הֵם, אֶחָד שְׁלוֹ וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׂכִינָה, שֶׁהָרִי כָּל בֶּן אָדָם צָרִיךְ לְהַמְצִיא זָכָר וּנְקֵבָה כְּדֵי לְחַזֵּק הָאֲמוּנָה, וְאִזּוֹ הַשְּׂכִינָה לֹא נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים.

ואם תאמר, מי שיוצא לדרך שלא נמצא זכר ונקבה, השכינה נפרדת ממנו? בא ראה, מי שיוצא לדרך יסדר תפלה לפני הקדוש ברוך הוא כדי להמשיך עליו שכינת רבונו עד שלא יצא לדרך, בזמן שנמצא זכר ונקבה. כיון שסדר תפלתו ושבתיו ושכינה שורה עליו - יצא, שהרי השכינה הזדווגה עמו, כדי שימצא זכר ונקבה. זכר ונקבה בעיר, זכר ונקבה בשדה. זהו שכתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

בא ראה, כל זמן שכן אדם מתעכב בדרך, [בכל כחו] צריך לשמר מעשיו כדי שהזונג העליון לא יפרד ממנו, וימצא פגום בלי זכר ונקבה. בעיר צריך כשננקבתו עמו, כל שכן כאן שזונג העליון נקשר בו. ולא עוד, אלא שהזונג העליון הזה שומר אותו בדרך ולא נפרד ממנו עד שישוב לביתו.

בשעה שנכנס לביתו צריך לשמח את אשתו [ביתו], משום שאשתו גרמה לו אותו זונג עליון. כיון שבא אליה, צריך לשמח אותה משום שני טעמים. אחד משום חדות אותו זונג, חדות המצוה היא, וחדות המצוה חדות השכינה היא.

ולא עוד, אלא שמרבה שלום סתם [למטה] [נ"א לאשה]. זהו שכתוב (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא. וכי אם לא פוקד את אשתו זה חטא? כך זה בודאי! משום שגורע כבוד זונג העליון שהזדווגה בו ואשתו גרמה לו. ואחד - שאם אשתו מתעברת, הזונג העליון מריק בה נשמה קדושה, שהרי הברית הזו נקראת ברית הקדוש ברוך הוא. ועל זה צריך לכונן בחדוה זו כמו שצריך בחדות השבת [של אותם חכמים], שהוא זונג החכמים. ועל זה וידעת כי שלום אהלך, שהרי השכינה באה עמך ושורה בביתך. ועל זה (שם) ופקדת נוך ולא תחטא. מה זה ולא תחטא? לשמש לפני השכינה חדות המצוה.

הַעֲלִינָהּ, וְכָל נִקְבָּה נִקְרָאת בִּי"ת. וְהַדְּבֹר הָאֲחֵרוֹן הַזֶּה הוּא בֵּית לְקוֹל שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהוּא תוֹרָה. וְעַל כֵּן הַתּוֹרָה מִתְחִילָה בְּבִי"ת, בִּי"ת רֵאשִׁית.

פְּתַח וְאָמַר, בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, הֵינּוּ שְׁכָתוֹב וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֶּלַע. אֵת הַשָּׁמַיִם, הֵינּוּ שְׁכָתוֹב וַיִּבְרָא אֶל הָאָדָם. וְאֵת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עֲצָם מֵעֲצָמֵי. וְדָאֵי זוּהֵי אָרֶץ הַחַיִּים.

עוֹד פְּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (תהלים ק) נָאֵם ה' לְאֲדָנִי שָׁב לִימִינֵי עַד אֲשִׁית אֵיבִיךָ הַדָּם לְרִגְלֶיךָ. נָאֵם ה' לְאֲדָנִי – הַדְּרָגָה הַעֲלִינָהּ לְדְרָגָה הַתְּחִתּוֹנָה אוֹמְרַת שָׁב לִימִינֵי, לְקֶשֶׁר מְעַרְבִית בְּדְרוֹמִית, שְׁמַאל בְּיָמִין, כְּדֵי לְשַׁבֵּר אֶת כַּחַם שֶׁל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. נָאֵם ה' לְאֲדָנִי – נָאֵם ה' זֶה יַעֲקֹב. לְאֲדָנִי – זֶה (יְהוֹשֻׁעַ ג) אֶרֶץ הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. דְּבַר אַחַר נָאֵם ה' – זֶה יוֹבֵל. לְאֲדָנִי – זֶה שְׁמֹטָה, שְׁכָתוֹב בָּהּ (שְׁמוֹת כ"א) אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדָנִי. שָׁב לִימִינֵי – שְׁהֲרֵי הֵימִין מִתְחִיל בַּיּוֹבֵל, וְשְׁמֹטָה צָרִיךְ לְקֶשֶׁר בְּיָמִין.

בֵּא רֵאָה, שְׁמֹטָה זֹו לֹא נִקְשְׁרַת בְּקִיּוֹם שְׁלֵם בְּיָמִין וּבְשְׁמַאל מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָאת. כְּשֶׁרוֹצֵה לְהִתְקַשֵּׁר, הוֹשִׁיט זְרוּעַ שְׁמַאל כְּנִגְדָּה וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבְגִלְלָה שֶׁהוּא מְצַד שְׁמַאל, אֵין בּוֹ קִיּוֹם עַד הַזְּמַן שֶׁל הָאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, שְׁבָאוֹתוֹ יוֹם לְחוּד מִתְקַשֵּׁר אֶז בְּיָמִין. וְאֶז תְּהִיָּה בֵּין הֵימִין וְהַשְּׁמַאל בְּקִיּוֹם שְׁלֵם, וַיִּמְצְאוּ שְׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה, וְאֶז לֹא תִזוּז מִשָּׁם לְעוֹלָמִים.

רוֹצֵה לְהִתְעַטֵּר בְּשִׁתֵּי נִקְבוֹת כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, אִפְלוּ בְּקִלְפוֹת בְּקֶשֶׁר שֶׁל סְפִירִים לֹא פּוֹתְחִים פְּתִחוֹן לְפָנֶיךָ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּמוֹ זֶה הַתּוֹרָה עוֹמְדַת בֵּין שְׁנֵי בְּתִים, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (ישעיה ח) לְשִׁנֵּי בְּתֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. אֶחָד נִסְתָּר עֲלִיוֹן, וְאֶחָד גְּלוּי יוֹתֵר. [הַנִּסְתָּר] הַעֲלִיוֹן [זֶה] קוֹל גְּדוֹל, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ה) קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף. וְהַקּוֹל הַפְּנִימִי הַזֶּה הוּא שֶׁלֹּא נִשְׁמָע וְלֹא מִתְגַּלֶּה. וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹבַע בֵּית הַגְּרוֹן, יוֹצֵאת [בוֹ] ה' בְּחֲשָׁאֵי, וְתִמִּיד נוֹבַע וְלֹא פּוֹסֵק. וְהוּא דֵק פְּנִימִי שֶׁלֹּא נִשְׁמָע לְעוֹלָמִים.

וּמִכָּאֵן יוֹצֵאת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא קוֹל יַעֲקֹב. וְזֶה נִשְׁמָע [שֶׁנִּשְׁמָע] שְׁיוֹצֵא [יוֹצֵא] מֵאוֹתָהּ שֶׁלֹּא נִשְׁמָעַת, וְאַחַר כֵּךְ הַדְּבֹר נֶאֱחָז עִמּוֹ וַיּוֹצֵא הַחוּצָה מִכַּחוֹ וּמִתְקַפּוֹ. וְקוֹל שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהוּא תוֹרָה, אוֹחֵז בֵּין שְׁתֵּי נִקְבוֹת. אוֹחֵז בְּפָנִימִי הַזֶּה שֶׁלֹּא נִשְׁמָע, וְאוֹחֵז בְּזֶה שֶׁבַחֲוֶן שֶׁנִּשְׁמָע.

שְׁנַיִם הֵם שֶׁלֹּא נִשְׁמָעִים, וְשְׁנַיִם שֶׁנִּשְׁמָעִים. שְׁנַיִם שֶׁלֹּא נִשְׁמָעִים זוּהֵי חֲכָמָה הַעֲלִינָהּ הַנִּסְתָּרַת שְׁעוֹמְדַת בְּמַחְשָׁבָה שֶׁלֹּא מִתְגַּלֶּה וְלֹא נִשְׁמָעַת. אַחַר כֵּךְ יוֹצֵאת וּמִתְגַּלֶּה מְעַט בְּחֲשָׁאֵי, שֶׁלֹּא נִשְׁמָע אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא קוֹל גְּדוֹל, שֶׁהוּא דֵק וַיּוֹצֵא בְּחֲשָׁאֵי.

שְׁנַיִם הֵם שֶׁנִּשְׁמָעִים, אוֹתָם שְׁיוֹצֵאִים מִכָּאֵן הַקּוֹל שֶׁל יַעֲקֹב וְדְבֹר שֶׁנֶּאֱחָז עִמּוֹ. הַקּוֹל הַגְּדוֹל הַזֶּה שֶׁהוּא בְּחֲשָׁאֵי שֶׁלֹּא נִשְׁמָע, הִיא בֵּית לְחֲכָמָה

❦ סדר הלימוד ליום טז תשרי [יום 16 בשנה] ❦

משתנה לגונים הללו. לפעמים תכלת או שחר, ולפעמים אדם, וזה נאחז לשני צדדים. נאחז למעלה באותו אור [עליון] לבן. נאחז למטה בדבר ההוא שתחתיו שמתקן בו להאיר [דברים ששמים לו להדליק] ולהאחז בו.

וזו אוכלת תמיד ומשמדה לאותו דבר ששמים לה. שהרי בכל מה שנדבק בו למטה ושורה עליו, אותו אור תכלת משמיד אותו ואוכל אותו, משום שדרכו היא להשמיד ולהיות אוכל, שהרי בו תלויה השמדת הכל, מות של הכל. ולכן היא אוכלת כל מה שנדבק בה למטה.

ואותו אור לבן ששורה עליו לא אוכל ולא משמיד לעולמים ולא משתנה אורו, ועל זה אמר משה פי ה' אלהיך אש אכלה הוא. אכלה ודאי. אוכל ומשמיד כל מה ששורה תחתיו. ועל זה אמר ה' אלהיך ולא אלהינו, משום שמשה באותו אור לבן שלמעלה היה שלא השמיד ולא אכל.

בא ראה, אין לו התעוררות להדלק האור התכלת הזה להתאחד באור לבן אלא על ידי ישראל שהם נדבקים בו תחתיו.

ובא וראה, אף על פי שדרך של האור תכלת ושחר הזה להשמיד כל מה שנדבק בו תחתיו, ישראל נדבקים בו תחתיו ועומדים בקיום. זהו שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים. בה' אלהיכם ולא אלהינו [אלא בה' אלהיכם], באותו אור תכלת שחר שאוכל ומשמיד כל מה שנדבק בו תחתיו, ואתם מתדבקים בו וקיימים, שכתוב חיים כלכם היום.

ועל האור הלבן שרוי למעלה אור נסתר שמקיף אותו, וסוד עליון כאן. והכל תמצא בשלהבת שעולה וחקמות של העליונים בה. בא ר' פנחס ונשקו. אמר, ברוך הרחמן שנפגשנו כאן. הלכו עם רבי פנחס שלשה מילין.

חזרו רבי שמעון והחברים. אמר רבי שמעון, זה שאמרנו סוד החכמה הוא ביחוד הקדוש שמשום כך ה"א אחרונה של השם הקדוש הוא אור תכלת שחר שנאחז ביה"ו, שהוא אור לבן שמאיר.

אם כך, במה נעמיד שב לימיני? אלא עד זמן ידוע, שכתוב עד אשית איביך הדם לרגליך, ולא תמיד. אבל באותו זמן לא תזוז משם לעולמים, שכתוב (ישעיה נד) פי ימין ושמאל תפוצי, להיות הכל אחד.

בא ראה, את השמים - זו שכינה עליונה (פינה). ואת הארץ - זו שכינה שלמטה בהתחברות של זכר ונקבה כאחד, והרי נאמר כמו שהעירו בו החברים עד עכשו.

רצו [רצה] ללכת. קמו. אמר רבי שמעון, דבר כאן אצלנו. פתח רבי שמעון ואמר, שני פסוקים כתובים, (דברים ד) פי ה' אלהיך אש אכלה הוא, וכתוב שם (שם) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. את הפסוקים הללו בארנו אותם בכמה מקומות, והחברים העירו בהם. בא תראה, פי ה' אלהיך אש אכלה הוא, הרי נאמר הדבר הזה בתוך החברים שיש אש אוכלת אש, [ויש אש] ואוכלת אותה ומשמדה אותה, היות שיש אש חזקה מאש, ופרשה.

אבל בא ראה, מי שרוצה לדעת חכמת היחוד הקדוש, יסתכל בשלהבת שעולה מתוך הגחלת או מתוך נר שדולק. שהרי השלהבת לא עולה אלא כשנאחזת בדבר גם [אחר].

בא ראה, בשלהבת שעולה יש שני אורות. אחד אור לבן שמאיר, ואחד אור שנאחז בה שחר או תכלת. אותו אור לבן הוא למעלה ועולה בדרך ישר, ותחתיו אותו אור תכלת או שחר שהוא כסא לאותו לבן.

ואותו אור לבן שורה עליו, ונאחזים זה בזה להיות הכל אחד. ואותו אור שחר או גון תכלת שהוא למטה הוא כסא כבוד לאותו לבן, ועל זה סוד התכלת. וכסא זה תכלת שחר נאחז בדבר אחר להדלק, שהוא מלמטה, והוא מעורר אותו להאחז באור הלבן [העליון].

והתכלת השחר הזה לפעמים חוזר להיות אדם. ואותו אור לבן שעליו לא משתנה לעולמים, שהרי הוא תמיד לבן, אבל תכלת זה

וְאִם תֹּאמַר כֶּךָ, גַּם שׁוֹרָה בְּשָׂמִים לְמַעַלָּה, וְכַמָּה צְבָאוֹת הֵם לְמַעַלָּה, וְכֻלָּם [מִשְׁמִידִים וְאוֹכְלִים] קִיָּמִים. בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָם שְׁלֹמֵעָלָה בְּאוֹתוֹ אוֹר תְּכַלֵּת נְכַלְלִים, אַבְל הַתַּחֲתוֹנִים לֹא כֶּךָ, שֶׁהֵם דְּבַר גָּס, הָעוֹלָם [נ"א אַחַר לְמַטָּה עַל מֵה] שְׁעוֹמֵד וְשׁוֹרָה עָלָיו. וְלָכֵן אוֹכַל וּמִשְׁמִיד אוֹתָם. וְאִין לֵה דְבַר אַחַר לְמַטָּה בְּעוֹלָם שְׁלֹא יִשְׁמַד, מִשׁוּם שְׁאוֹר הַתְּכַלֵּת מִשְׁמִיד כָּל מֵה שְׁעוֹמֵד עָלָיו.

בְּאַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה גִּוְנִים שֶׁל מִינֵי אוֹרוֹת נִחְלַק הָעוֹלָם. שְׁבַעַה נִחְלָקִים לְשִׁבְעָה תְּהוֹמוֹת. כָּל אֶחָד מִכֵּה בְּתֵהוּם שְׁלוֹ, וְאַבְנִים מְתַגְלָגְלוֹת בְּתוֹךְ הַתְּהוּם, וְנִכְנָס אוֹתוֹ אוֹר בְּאוֹתָם אַבְנִים וְנוֹקֵב אוֹתָם, וּמִים יוֹצְאִים בָּהֶם, וְשׁוֹקְעִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל הַתְּהוּם וּמְכַסֶּה לְשָׁנֵי צְדָדִים.

יוֹצְאִים מִים בְּאוֹתָם נִקְבִים, וְנִכְנָס אוֹר וּמִכָּה לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הַתְּהוּם. מְתַגְלָגֵל הָאוֹר בְּחִבְרָתוֹ, וּפּוֹגְשִׁים בְּאַחַד, וְנִחְלָקִים הַמִּים, וְאוֹחוֹזִים כָּל אוֹתָם שְׁבַעַה בְּשִׁבְעָה תְּהוֹמוֹת, וְכוּרִים [שׁוּרִים] בְּחֻשְׁכִים שֶׁל הַתְּהוּם. וְהַחֻשְׁכִים הִלְלוּ מִתְעַרְבִים בָּהֶם, וְעוֹלִים הַמִּים וְיורְדִים וּמְתַגְלָגְלִים בְּאוֹתָם מְאוֹרוֹת. וּמִתְעַרְבִים כְּאַחַד אוֹרוֹת וְחֻשֶׁךְ וּמִים, וְנַעֲשׂוּ מֵהֶם אוֹרוֹת שְׁלֹא נִרְאִים חֻשׁוֹכִים.

כָּל אֶחָד מִכֵּה בְּחִבְרוֹ, וְנִחְלָקִים לְשִׁבְעָה וַחֲמִשָּׁה צְנוּרוֹת שֶׁל הַתְּהוּם, וּבָהֶם זוֹרְמִים מִים. כָּל צְנוּר וְצְנוּר עוֹלָה בְּקוֹלוֹ, וְהַתְּהוּמוֹת מְזַדְעָזְעִים. וְכִשְׁאוֹתוֹ קוֹל נִשְׁמַע, כָּל תְּהוּם קוֹרֵא לְחִבְרוֹ וְאוֹמֵר: חֵלֵק מִימִיךָ וְאַכְנֶס בְּךָ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים מֵב) תְּהוּם אֵל תְּהוּם קוֹרֵא לְקוֹל צְנוּרֶיךָ.

תַּחַת אֵלֶּה שְׁלֹשׁ מְאוֹת [וְשִׁשִּׁים] וְשְׁמוֹנִים [וַחֲמִשָּׁה] גִּידִים. מֵהֶם לְבָנִים וּמֵהֶם שְׁחָרִים וּמֵהֶם אֲדָמִים. נִכְלְלוּ זֶה בְּזֶה וְנַעֲשׂוּ גִוְן אֶחָד. אוֹתָם גִּידִים נִרְקְמוּ בְּשִׁבַע עֶשְׂרֵה רְשָׁתוֹת, וְכָל אַחַת נִקְרְאת רֶשֶׁת גִּידִים. [הַתְּקִימוֹ] נִרְקְמוּ זֶה בְּזֶה וְיורְדִים בְּתַחֲתִית הַתְּהוּם. תַּחַת אֵלֶּה עוֹמְדוֹת שְׁתֵּי רְשָׁתוֹת כְּמִרְאֵה הַבְּרֹזֶל, וְשְׁתֵּי רְשָׁתוֹת אַחֲרוֹת כְּמִרְאֵה הַנְּחָשֶׁת.

שְׁנֵי כִּסְאוֹת עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם, אֶחָד מִימִין וְאֶחָד מִשְׁמָאל. כָּל אוֹתָן רְשָׁתוֹת מְחַבְרוֹת כְּאַחַד, וּמִים יורְדִים מֵאוֹתָם צְנוּרוֹת וְנִכְנָסִים בְּרְשָׁתוֹת

בֹּא רְאֵה, לְפַעְמִים הָאוֹר הַתְּכַלֵּת ד', וְלְפַעְמִים ה'. אֲלֹא בְּזִמְן שְׁלֹא נִדְבָקִים בּוֹ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה לְהַדְלִיק אוֹתוֹ לְהֶאֱחֹז בְּאוֹר הַלְבָן הוּא ד', וְלְפַעְמִים שְׁמַעוֹרְרִים אוֹתוֹ לְהִתְחַבֵּר עִם הָאוֹר הַלְבָן, אֲזַי נִקְרָא ה'. מִנִּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (שם כב) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוֹלָה. נַעֲרָה כְּתוֹב בְּלִי ה', מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁלֹא הִתְחַבְּרָה בְּזָכֵר, וּבְכָל מְקוֹם שְׁלֹא נִמְצְאִים זָכֵר וְנִקְבָּה, ה"א לֹא נִמְצְאָת וְעוֹלָה מִשָּׁם, וְנִשְׁאָר ד'.

שְׁהָרִי הִיא כָּל זִמְן שְׁמִתְחַבְּרַת בְּאוֹר הַלְבָן שְׁמֵאִיר נִקְרָאת ה', שְׁהָרִי אֲזַי הַכָּל מִתְחַבֵּר כְּאַחַד. הִיא נִדְבָקַת בְּאוֹר הַלְבָן, וְיִשְׂרָאֵל נִדְבָקִים בָּהּ [לְמַטָּה] וְעוֹמְדִים תַּחֲתֶיהָ לְהַדְלִיק אוֹתָהּ, וְאֲזַי הַכָּל אֶחָד. וְזֶהוּ סוּד הַקְּרָבָן, שֶׁהַעֲשָׂן שְׁעוֹלָה מְעוֹרֵר אוֹתוֹ לְאוֹר הַתְּכַלֵּת הַזֶּה לְהַדְלִיק. וְכִשְׁנִדְלַק, מִתְחַבֵּר בְּאוֹר הַלְבָן, וְהִנֵּה דוֹלַק בְּיַחְוֹד אֶחָד.

וּמִשׁוּם שְׁדַרְכוּ שֶׁל הָאוֹר הַתְּכַלֵּת הַזֶּה לְהַשְׁמִיד וְלְהִיּוֹת אוֹכַל כָּל מֵה שְׁנִדְבָק בּוֹ תַּחֲתָיו. כְּשֶׁרְצוֹן נִמְצָא וְנֵר דוֹלַק בְּחִבּוֹר אֶחָד, אֲזַי כְּתוֹב (מְלָכִים-א יח) וַתִּפֹּל אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל אֶת הָעֵלָה וְגו'. וְאֲזַי נוֹדַע שְׁאוֹתוֹ נֵר דוֹלַק בְּחִבּוֹר אֶחָד וְקִשֵּׁר אֶחָד. אוֹר תְּכַלֵּת נִדְבָק בְּאוֹר לְבָן וְהוּא אֶחָד. אוֹכַל תַּחֲתָיו חֲלָבִים וְעוֹלוֹת שְׁמִשְׁמַע שְׁזֵה לֹא אוֹכַל [נ"א וְהוּא וְעוֹלוֹת שְׁהָרִי לֹא אוֹכַל] תַּחֲתָיו, אֲלֹא בְּזִמְן שֶׁהוּא עוֹלָה [דוֹלַק] וְהַכָּל נִקְשֵׁר וּמִתְחַבֵּר בְּאוֹר הַלְבָן, וְאֲזַי הוּא שְׁלוֹם הָעוֹלָמִים כְּלָם, וְהַכָּל נִקְשֵׁר בְּיַחְוֹד אֶחָד.

וְאַחַר שְׁסִים לְהַשְׁמִיד תַּחֲתָיו אוֹר תְּכַלֵּת זֶה, מִתְדַבְּקִים בּוֹ תַּחֲתָיו כְּהַנִּים לוֹיִם וְיִשְׂרָאֵל. אֵלֶּה בְּחִדּוֹת הַשִּׁיר, וְאַלֶּה בְּרְצוֹן הַלֵּב, וְאַלֶּה בְּתַפְלָה. וְנֵר דוֹלַק עֲלֵיהֶם. וְנִדְבָקִים הָאוֹרוֹת כְּאַחַד וּמֵאִירִים הָעוֹלָמוֹת, וּמִתְבָּרְכִים עֲלֵיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים.

וְאֲזַי וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם. וְאַתֶּם? אַתֶּם צְרִיךְ לְכַתּוּב! אֲלֹא ו' - לְהוֹסִיף עַל חֲלָבִים וְעוֹלוֹת שֶׁהֵם נִדְבָקִים בּוֹ וְאוֹכְלִים וּמִשְׁמִידִים, וְאַתֶּם מִתְדַבְּקִים בּוֹ בְּאוֹתוֹ אוֹר תְּכַלֵּת שְׁחֹר שְׁאוֹכְלֵת וְאַתֶּם קִיָּמִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם. [ס"א וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן] כָּל הַגִּוְנִים טוֹבִים לְחִלוּם, חוּץ מִתְכַלֵּת שֶׁהוּא אוֹכַל וּמִשְׁמִיד תָּמִיד, וְהוּא אֵילָן שְׁבוּ מוֹת וְשׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם הַתַּחֲתוֹן. וּמִשׁוּם שֶׁהַכָּל שׁוֹרָה תַּחֲתָיו, הוּא אוֹכַל וּמִשְׁמִיד.

שְׁשֵׁה הֵם, וּמַעְלִיּוֹן אֶחָד יוֹצְאִים. כְּמוֹ שְׁנוּטֵל הֵיטָב, כִּי מְחַלֵּק מִימֵיו לְכָל אוֹתָם יָמִים, לְכָל אוֹתָם נְהָרוֹת. תַּנִּין אֶחָד לְמִטָּה בְּצַד שְׂמָאל שֵׁט בְּכָל אוֹתָם נְהָרוֹת בָּא בְּצַד. קִשְׁקִשׁוּ כָּלֶם חֲזָקִים כְּבָרוֹזֵל, וּמְגִיעַ לְשָׂאב, וְשׂוֹאֵב מְקוּמָה. וְכָל אוֹתָם הָאוֹרוֹת נְחֻשְׁכִים לְפָנָיו. פִּיּו וְלִשְׁוֹנו לֹהֲטִים אֵשׁ. [חַד לְשׁוֹנוֹ] מְחַדְדֵת לְשׁוֹנו כְּחָרֵב חֲזָקָה.

עַד שְׂמַגִּיעַ לְהַכְנִס לְמַקְדָּשׁ לְתוֹךְ הַיָּם, וְאִז מְטַמֵּא אֶת הַמַּקְדָּשׁ וְהָאוֹרוֹת נְחֻשְׁכִים, וְאוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים עוֹלִים מֵהֵיטָב. וְאִז נְחַלְקִים מִימֵי הַיָּם בְּצַד שְׂמָאל, וְהֵיטָב קוֹפֵא וּמִימֵיו לֹא זוֹרְמִים. וְעַל זֶה סוּד הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְהִנְחֵשׁ הִיָּה עָרוֹם מְכַל חַיִּת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהִים. סוּד הִנְחֵשׁ הָרַע יוֹרֵד מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה [ס"י מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה], וְהוּא שֵׁט עַל פְּנֵי הַיָּם הַמְרִירִים, וְיוֹרֵד לְפִתּוֹת לְמַטָּה עַד שִׁפְלוֹ לְתוֹךְ רִשְׁתּוֹ.

הִנְחֵשׁ הַזֶּה הוּא מוֹת שְׂבָעוֹלָם, וְהוּא נִכְנָס בְּמַעְיו הַנְּסֻתָּרִים שֶׁל הָאָדָם. הוּא לְצַד שְׂמָאל. וְיֵשׁ נְחֻשׁ אַחַר שֶׁל הַחַיִּים בְּצַד יָמִין. שְׁנֵיהֶם הוֹלְכִים עִם בֶּן הָאָדָם כְּמוֹ שְׂבָאֲרִנוּהָ.

מְכַל חַיִּת הַשְּׂדֵה, שְׁהָרִי כָּל שְׂאֵר חַיִּוֹת הַשְּׂדֵה אֵין בָּהֶם חֲכָם לְהָרַע כְּמוֹ זֶה, מְשׁוּם שֶׁהוּא זְהֵמַת הַזֶּהָב. אוֹי לְמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֲרָיו, שֶׁהוּא גוֹרֵם לוֹ מוֹת וְלִכְל מִי שֶׁהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, וְהָרִי בְּאַרְנוּהָ. אָדָם נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו לְמַטָּה וְיוֹרֵד לְדַעַת בְּכָל מָה שֶׁלְּמַטָּה. כְּמוֹ שְׂיֹרֵד, כִּי נִמְשָׁךְ רְצוֹנוֹ וְדַרְכּוֹ אַחֲרֵיהֶם, עַד שְׂמַגִּיעִים לְנְחֻשׁ הַזֶּה וְרוֹאִים תְּאֹת הָעוֹלָם וְדַרְכּוֹ שְׂטִים בְּמִקּוֹם זֶה. אִז קָם, וְהוּא נִמְשָׁךְ אַחַר אָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְנִדְבַק בָּהֶם, וְגָרַם לָהֶם מוֹת וְלִכְל הַדּוֹרוֹת שְׂבָאוֹ אַחֲרָיו. עַד שֶׁהִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל לְהַר סִינַי, לֹא פָּסְקָה זְהֵמַתּוֹ מִהָעוֹלָם, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ וְנִדְבַקוּ בְּעֵץ שְׂשׂוּרָה בּוֹ מוֹת לְמַטָּה, מָה כְּתוּב? וְיִשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְּהִלָּה בְּגוֹן. מִהִלָּה אֵין כְּתוּב כָּאֵן, אֶלָּא מִתְּהִלָּה.

בָּא רֵאָה, עַד שֶׁאָדָם לֹא חָטָא, הִיָּה עוֹלָה וְעוֹמֵד בְּחִכְמַת הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן וְלֹא הִיָּה נִפְרָד מֵעֵץ הַחַיִּים. כִּיּוֹן שֶׁהִגְדִּיל תְּאֹתוֹ לְדַעַת וְלָרְדֵת לְמַטָּה, נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁנִּפְרָד מֵעֵץ הַחַיִּים, וְיָדַע רַע וְעָזַב הַטּוֹב. וְעַל זֶה כְּתוּב (תְּהִלִּים ה) כִּי לֹא אֵל חֲפָץ

הָאֵלָה. אוֹתָם שְׁנֵי כְּסָאוֹת, אֶחָד כְּסֵא שֶׁל רְקִיעַ שְׁחַר, וְאֶחָד כְּסֵא שֶׁל רְקִיעַ תַּחַשׁ. שְׁנֵי הַכְּסָאוֹת הֵלְלוּ, כְּשֶׁהֵם עוֹלִים, עוֹלִים [בְּאַחַד] בְּאוֹתוֹ כְּסֵא שֶׁל הָרְקִיעַ הַשְּׁחַר. וְכְּשִׁיּוֹרְדִים, יוֹרְדִים בְּאוֹתוֹ כְּסֵא שֶׁל רְקִיעַ הַתַּחַשׁ.

שְׁנֵי הַכְּסָאוֹת הֵלְלוּ, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְׂמָאל. וְאוֹתוֹ כְּסֵא שֶׁל הָרְקִיעַ הַשְּׁחַר מִיָּמִין, וְאוֹתוֹ כְּסֵא שֶׁל רְקִיעַ הַתַּחַשׁ מִשְׂמָאל. כְּשֶׁעוֹלִים בְּכְסֵא שֶׁל הָרְקִיעַ הַשְּׁחַר, מְנַמֵּךְ הַכְּסֵא שֶׁל רְקִיעַ שְׂמָאל וְיוֹרְדִים בּוֹ.

מִתְּנַלְגָּלִים הַכְּסָאוֹת אֶחָד בְּאַחַד, [יוֹרְדִים וְלוֹקְחִים] לְלוֹקְחִים כָּל אוֹתָן הַרְשָׁתוֹת לְתוֹכָם וּמְכַנְיָסִים אוֹתָם לְתַחֲתִית הַתְּהוֹם הַתַּחֲתוֹנָה. עוֹמֵד כְּסֵא אֶחָד וְעוֹלָה לְמַעְלָה מְכַל אוֹתָם הַתְּהוֹמוֹת, וְעוֹמֵד כְּסֵא אַחַר לְמַטָּה שֶׁל כָּל הַתְּהוֹמוֹת. בֵּין שְׁנֵי כְּסָאוֹת אֵלוֹ מִתְּנַלְגָּלִים כָּל אוֹתָם תְּהוֹמוֹת. וְכָל אוֹתָם צְנוּרוֹת נִנְעָצוּ בֵּין שְׁנֵי הַכְּסָאוֹת הֵלְלוּ.

שְׂבָעִים וְחֲמֵשָׁה [אוֹרוֹת] צְנוּרוֹת הֵם. שְׂבָעָה הֵם עֲלִיוֹנִים שֶׁל הַכָּל, וְכָל אוֹתָם אַחֲרִים אַחֲזוּזִים בָּהֶם, וְכָלֶם נְעוּצִים בְּגִלְגָּלֵי הַכְּסֵא הַזֶּה בְּצַד הַזֶּה, וְנְעוּצִים בְּגִלְגָּלֵי הַכְּסֵא הַזֶּה בְּצַד הַזֶּה.

בָּהֶם [נ"א בְּתְהוֹמוֹת] מִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים. אוֹתָם שְׂיֹרְדִים כּוֹרִים בְּתְהוֹמוֹת וּבוֹקְעִים אוֹתָם. אוֹתָם שְׂעוֹלִים נִכְנָסִים בְּאוֹתָם נִקְבֵי הָאֲבָנִים, וְעוֹלִים וּמְמַלְאִים לְשְׂבָעַת הַיָּמִים. עַד כָּאֵן שְׂבָעָה גּוֹנִים שֶׁל אוֹרוֹת בְּסוּד עֲלִיּוֹן.

שְׂבָעָה אוֹרוֹת אַחֲרִים נְחַלְקִים לְשְׂבָעָה יָמִים, וְיָם אֶחָד כּוֹלֵל אוֹתָם. אוֹתוֹ הֵיטָב הָאֶחָד הוּא יָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁכָּל שְׂבָעַת הַיָּמִים כְּלוּלִים בּוֹ. שְׂבָעָה אוֹרוֹת הֵלְלוּ נִכְנָסִים לְתוֹךְ אוֹתוֹ הֵיטָב וּמְכִים בּוֹ לִים [לְשְׂבָעִים] לְשְׂבָעָה צְדָדִים. וְכָל צַד וְצַד נְחַלֵּק לְשְׂבָעָה נְחָלִים, כְּכְתוּב (יִשְׁעִיָּה יא) וְהִכְהוּ לְשְׂבָעָה נְחָלִים וְגו'. וְכָל נַחַל וְנַחַל נְחַלֵּק לְשְׂבָעָה נְהָרוֹת, וְכָל נְהָר וְנְהָר נְחַלֵּק לְשְׂבָעַת דְּרָכִים, וְכָל דְּרָךְ וְדְרָךְ נְחַלֵּק לְשְׂבָעָה שְׂבִילִים, וְכָל מִימֵי הַיָּם כָּלֶם נִכְנָסִים לְתוֹכָם.

שְׂבָעָה אוֹרוֹת עוֹלִים וְיוֹרְדִים לְשְׂבָעָה צְדָדִים. שְׂבָעָה אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים נִכְנָסִים לְתוֹךְ הַיָּם.

למחנה הרחק מן המחנה. כי ראה משה שהרי אז ישלט נחש רע מה שלא היה מקדם לזה.

וְקָרָא לו אהל מועד, וכי לא היה בהתחלה אהל מועד? אלא בהתחלה אהל סתם, וכעת אהל מועד. מה זה מועד? רבי אלעזר אמר לטוב, ורבי אבא אמר לרע. רבי אלעזר אמר לטוב – מה מועד שהוא יום חדוה של הלכנה שנתוספה בו קדשה. [מה מועד] לא שולטת בו חסרון, גם כאן קרא לה בשם זה, להראות שהרי התרחק [נחש] אהל מביניהם ולא נפגם, ועל זה וקרא לו אהל מועד כתוב.

וְרָבִי אַבָּא אמר לרע – שהרי בהתחלה היה אהל סתם, כמו שנאמר (ישעיה לג) אהל כל יצען כל יסע יתדתיו לנצח, ועכשו אהל מועד. בהתחלה לתת חיים ארפים לעולמים שלא ישלט בהם מות, מכאן והלאה אהל מועד, כמו שנאמר (איוב ל) ובית מועד לכל חי. עכשו נתן בו זמן וחיים קצובים לעולם. בהתחלה לא נפגם, ועכשו נפגם. בהתחלה חברותא וזווג של הלכנה בשמש שלא יסורו, עכשו אהל מועד, הזווג שלהם מזמן לזמן. ולכן קרא לו אהל מועד מה שלא היה קדם.

השלמה מההשמטות (בין סימן מד – מה)

רָבִי שמעון היה יושב לילה אחד ועוסק בתורה, והיו יושבים לפניו רבי יהודה ורבי יצחק ורבי יוסי. אמר רבי יהודה, הרי כתוב (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, ואמרנו שגרמו מות עליהם מאותו זמן ומעלה, ושולט בהם אותו נחש רע שהסירו אותו מהם בתחלה. נניח ישראל, אבל הושע שלא חטא, בטל [יתבטל] ממנו אותו כלי זין עליון שקבל עמוס בהר סיני או לא?

אִם תאמר שלא בטל ממנו, אם כן, למה מת כשאר בני אדם? אם תאמר שהוסר ממנו – למה? והרי לא חטא, שהרי הוא היה עם משה בשעה שחטאו ישראל? ואם תאמר שלא קבל אותה עטרה בהר סיני כמו שקבלו ישראל – למה?

פָּתַח ואמר, (תהלים י) כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו. בפסוק זה אמרו החברים מה

רשע אתה לא יגרה רע. מי שנמשך אחר רע, אין לו דירה עם עץ החיים.

וְעַד שלא חטאו, היו שומעים קול מלמעלה והיו יודעים חכמה עליונה ועומדים בקיום של זהר העליון ולא פוחדים. כיון שחטאו, אפלו קול שלמטה לא יכלו לעמד בו. כמו זה, עד שלא חטאו ישראל, בשעה שעמדו ישראל על הר סיני נתבטלה מהם זהמת הנחש הזה, שהרי אז בטול יצר הרע היה מהעולם ודחו אותו מהם, ואז נאחזו בעץ החיים ועלו למעלה ולא ירדו למטה.

אִז היו יודעים ורואים אספקלריות עליונות, ועיניהם אורו ושמחים לדעת ולשמע. ואז חגר להם הקדוש ברוך הוא חגורות של אותיות שמו הקדוש שלא יוכל לשלט עליהם הנחש הזה ולא יטמא אותם כמו קדם. כיון שחטאו בעגל, בטלו מהם כל אותן דרגות ואורות עליונים, ובטלו מהם אותן חגורות מזינות שהתעטרו מהשם העליון הקדוש, והמשיכו עליהם נחש הרע כמו מקדם וגרמו מות לכל העולם. ואחר כך מה כתוב? (שמות לד) וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו.

בֵּא ראה מה כתוב בתחלה [שמות יד], וירא ישראל את היד הגדלה. וכלם רואים אורות עליונים ומאירים באספקלריה שמאירה, שכתוב, (שם כ) וכל העם ראים את הקולת. ועל הים היו רואים ולא פוחדים, שכתוב (שם טו) זה אלי ואנוהו. אחר שחטאו, פני הסרסור לא היו יכולים לראות, שכתוב (שם לד) וייראו מגשת אליו.

בֵּא ראה מה כתוב בהם, (שם לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, שבטלו מהם אותם כלי זין [שהתחברו בהם] [שהתחברו בהם] בהר סיני כדי שלא ישלט בהם נחש רע. כיון שבטלו מהם מה כתוב? (שם) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה.

אָמַר רבי אלעזר, מה הפסוק הזה אל זה? אלא כיון שידע משה שבטלו מישראל אותם כלי זין עליונים, אמר, הרי ודאי מכאן והלאה נחש רע יבא לדור ביניהם, ואם יקום כאן מקדש ביניהם – יטמא. מיד – ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ

לְהָאִיר, וְזֶהוּ אֵהָל מוֹעֵד. וְעַל זֶה יְהוֹשֵׁעַ לֹא מֵת אֶלָּא בְּעֵטְיוֹ שֶׁל הַנְּחֹשׁ הַזֶּה שֶׁקָּרַב וּפָגַם אֶת הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ קִדְּם. וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (שמות לג) וַיְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל. שְׂאֵף עַל גֹּב שֶׁהוּא נֶעַר לְמִטָּה לְקַבֵּל אוֹר, לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל. כְּמוֹ שֶׁנִּפְגָּם זֶה – כִּף גַּם נִפְגָּם זֶה, אֵף עַל גֹּב שֶׁכְּלִי זֵינן קְדוֹשׁ הָיָה לוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּפְגְּמָה הַלְּבָנָה, כִּף הוּא וְדָאִי לֹא נֶצֶל לְבָדוֹ מִמֶּנּוּ מֵאוֹתוֹ גִּוֹן מִמֶּשׁ.

בֵּא רָאָה, כְּמוֹ זֶה, כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא אָדָם, נִטַּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ אוֹתָם כְּלִי זֵינן, אוֹתִיּוֹת מְאִירוֹת קְדוּשׁוֹת שֶׁעֲטַר אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאִזּוֹ פְּחָדוֹ, וַיִּדְעוּ שֶׁהָרִי הִתְפַּשְׁטוּ מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּדְעוּ כִּי עִירָמָם הֵם. בַּהֲתַחֲלָה הָיוּ מִתְּלַבְּשִׁים בְּאוֹתָם כְּתָרֵי כְבוֹד מְזִינִים שֶׁהֵם חֲרוֹת מֵהַכֵּל. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ, הִתְפַּשְׁטוּ מֵהֶם, וְאִזּוֹ יָדְעוּ שֶׁהָרִי הַמּוֹת קוֹרָא לָהֶם, וַיִּדְעוּ שֶׁהִפְשְׁטוּ מִחֲרוֹת הַכֵּל, וְגִרְמוּ מוֹת לָהֶם וּלְכָל הָעוֹלָם.

וַיִּתְפָּרוּ עֲלֵה תְּאֵנָה. הָרִי פָּרְשָׁנוּ שֶׁלְּמִדּוֹ כָּל מִינֵי כֶּשֶׁפִים וּקְסָמִים וְנֶאֱחָזוּ בָּזֶה שֶׁלְּמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִגְרַעַה הַזְּקִיפּוֹת וְקוֹמַת הָאָדָם מֵאֵה אֲמוֹת. וְאִזּוֹ נִעְשָׂה פְּרוּד, וְעַמֵּד אָדָם בְּדִין וְהִתְקַלְלָה הָאָרֶץ, וְהָרִי בְּאֲרָנוֹ.

וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה גְרוּשִׁין לְמִי, אִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה גְרוּשִׁים לְאָדָם אִם לֹא. אֲבָל הַדְּבָר הַתְּהַפֵּךְ, וַיִּגְרַשׁ אֶת, אִ"ת דּוֹקָא, וּמִי גִרַשׁ אֶת? הָאָדָם. הָאָדָם וְדָאִי גִרַשׁ אֶת, וְלִכְּנָן כְּתוּב וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹהִים מִגֵּן עֵדֶן. לְמָה וַיִּשְׁלַחְהוּ? מִשּׁוֹם שֶׁגִּרַשׁ אָדָם אֶת, כְּפִי שֶׁבְּאֲרָנוֹ. וַיִּשְׁכַּן – הוּא הַשָּׂרָה אוֹתָם בְּמִקּוֹם זֶה. שֶׁהוּא גֵרָם וְסִתָּם דְּרָכִים וְשִׁבְלִים וְהַשָּׂרָה דִּינִים עַל הָעוֹלָם, וְהַמְּשִׁיךְ קַלְלוֹת מֵאוֹתוֹ יוֹם וְמַעֲלָה.

וְאֵת לַהֵט הַחֲרֹב הַמִּתְהַפֵּכֶת, כָּל אֵלוֹ שֶׁשְׂרוּיִים בְּזוֹרְקֵי הַדִּינִים עַל הָעוֹלָם, שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְגוֹנִים רַבִּים כְּדִי לְהַפְרֹעַ מֵהָעוֹלָם. לְפַעְמִים אֲנָשִׁים וְלְפַעְמִים נָשִׁים. לְפַעְמִים אִשׁ לוֹהֶטֶת וְלְפַעְמִים רוּחוֹת שְׂאִין מִי שֶׁיַּעֲמֵד בָּהֶם. וְכָל זֶה לְשִׁמּוֹר אֶת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ לְהִרְעַ כְּמִקְדָּם. לַהֵט הַחֲרֹב – אֵלוֹ שֶׁמְלַהֲטִים אִשׁ וְתִלְיָנִים עַל רְאִשֵׁי הַרְשָׁעִים וְהַחֲטוּטָאִים. וְהַגּוֹנִים מִתְהַפְּכִים לְכַמָּה מִינִים לְפִי דְרָכֵי בְּנֵי הָאָדָם, וְעַל זֶה לַהֵט, כְּמוֹ

שְׂאֲמָרוּ. אֲבָל כִּי צְדִיק ה', צְדִיק הוּא וְשְׁמוֹ צְדִיק, וְלִכְּנָן צְדָקוֹת אֱהָב. יִשְׂרָאֵל – הוּא יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צְדִיק וְיִשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה יַחְזוּ פְּנִימוֹ, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וַיִּתְקַנּוּ דְרָכֵיהֶם לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל פְּרָאוּי. בֵּא רָאָה, כְּשֶׁדִּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, אֵינוֹ דִּין אוֹתוֹ אֶלָּא לְפִי רֹב בְּנֵי הָאָדָם.

וּבֵא וְרָאָה, כְּשֶׁחֲטָא אָדָם בְּעֵץ שֶׁאֲכַל מִמֶּנּוּ, גֵרָם לְאוֹתוֹ עֵץ שֶׁשׂוּרָה בּוֹ הַמּוֹת לְכָל הָעוֹלָם, וְגִרָם פָּגַם לְהַפְרִיד אִשָּׁה מִבְּעֻלָּהּ, וְעַמֵּד חֲטָא הַפָּגַם הַזֶּה בַּלְּבָנָה עַד שֶׁעַמְדוֹ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי. כִּיּוֹן שֶׁעַמְדוֹ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי, בְּטַל מֵהֶם אוֹתוֹ פָּגַם הַלְּבָנָה, וְעַמְדָה לְהָאִיר תָּמִיד.

כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָה, שֶׁבָּה הַלְּבָנָה לְהַפָּגַם כְּמוֹ מִקְדָּם, וְשִׁלַּט הַנְּחֹשׁ הָרַע וְאֶחָזוּ בָּהּ וּמִשָּׁךְ אוֹתָהּ אֵלָיו. וְכִשְׂדִּיעַ מֹשֶׁה שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְהוֹסֵר מֵהֶם אוֹתָם כְּלִי זֵינן קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, יָדַע וְדָאִי שֶׁהָרִי הַנְּחֹשׁ אֶחָזוּ בַּלְּבָנָה לְהַמְשִׁיכָה אֵלָיו וְנִפְגְּמָה, וְאִזּוֹ הוֹצִיא אוֹתָהּ הַחוּצָה.

וּכִיּוֹן שֶׁעַמְדָה לְהַפָּגַם, אֵף עַל גֹּב שֶׁיְהוֹשֵׁעַ עַמֵּד בְּעֵטְרָה שֶׁל כְּלִי הַזֵּינן שְׁלוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהַפָּגַם שָׂרָה בָּהּ וְחִזְרָה כְּמוֹ שֶׁנִּפְגְּמָה בְּחֲטָא שֶׁל אָדָם, לֹא יְכוּל אָדָם לְהַתְקִים, פָּרַט לְמֹשֶׁה שֶׁהָיָה שׁוֹלֵט בָּהּ, וּמוֹתוֹ הָיָה בְּצַד אַחַר עֲלִיוֹן. וְעַל זֶה לֹא הָיָה רְשׁוּת בָּהּ לְקַיֵּם אֶת יְהוֹשֵׁעַ תָּמִיד וְלֹא אַחַר. וְעַל כִּף אֵהָל מוֹעֵד קָרָאוּ לוֹ. אֵהָל, שֶׁהָרִי שׁוּרָה בּוֹ זְמַן קָצוּב לְכָל הָעוֹלָם.

וְעַל זֶה סוּד הַדְּבָר – יֵשׁ יְמִין לְמַעְלָה וַיֵּשׁ יְמִין לְמַטָּה. יֵשׁ שְׂמַאל לְמַעְלָה וַיֵּשׁ שְׂמַאל לְמַטָּה. יֵשׁ יְמִין לְמַעְלָה בְּקִדְשָׁה עֲלִיוֹנָה, וַיֵּשׁ יְמִין לְמַטָּה שֶׁהוּא בְּצַד הָאַחַר. יֵשׁ שְׂמַאל לְמַעְלָה שֶׁהוּא בְּקִדְשָׁה עֲלִיוֹנָה לְעוֹרֵר אֱהָבָה לְקַשֵּׁר אֶת הַלְּבָנָה בְּמִקּוֹם קְדוֹשׁ לְמַעְלָה לְהָאִיר, וַיֵּשׁ שְׂמַאל לְמַטָּה שֶׁמְפָרִיד אֱהָבָה שֶׁלְּמַעְלָה, וּמְפָרִיד אוֹתָהּ מִלְּהָאִיר בְּשִׁמְשׁ וְלְהַתְקַרֵּב אֵלָיו, וְזֶהוּ צַד שֶׁל הַנְּחֹשׁ הָרַע.

שֶׁכִּשְׂשִׂמְאֵל הַזֶּה שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרֵר, אִזּוֹ מוֹשֵׁךְ אֶת הַלְּבָנָה וּמְפָרִיד אוֹתָהּ מִלְּמַעְלָה וְנִחְשָׁךְ אוֹרָה וְנִדְבַקְתָּ בְּנֹחַשׁ הָרַע, וְאִזּוֹ שׁוֹאֲבֶת מוֹת לְמַטָּה לְכָל וְנִדְבַקְתָּ בְּנֹחַשׁ וּמִתְרַחֶקֶת מֵעֵץ הַחַיִּים. **וְעַל** זֶה גֵרָם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ שְׂאִזּוֹ נִטְמָא הַמִּקְדָּשׁ עַד זְמַן קָצוּב שֶׁנִּתְקַנְּה הַלְּבָנָה וְשֶׁבָּה

עָלִיו אוֹתוֹ רוּחַ טְמֵאָה וְנִטְמָא. וַיֵּשׁ רְשׁוֹת לְרוּחַ
הַטְּמֵאָה הַזֶּה לְשֵׁרוֹת בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא רֶשֶׁם מִצְדוֹ.
וְלִבָּן לֹא יִטַּל אָדָם יָדָיו מִמִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, מִשּׁוּם
שֶׁהַמְּשִׁיף עָלָיו אוֹתוֹ רוּחַ טְמֵאָה וְקָבְלוּ זֶה
שֶׁנִּטַּל מִיָּם מִמֶּנּוּ, וַיֵּשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְשֵׁרוֹת עַל הָאָדָם.
לְכֵן צָרִיךְ אָדָם לְהִשָּׁמֵר בְּכָל צְדָדָיו מִצַּד הַנְּחֹשׁ הָרַע
הַזֶּה שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלָיו, וְעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְעוֹלָם הַבָּא לְבַטְלוֹ מִן הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (זְכַרְיָה יג)
וְאֵת רוּחַ הַטְּמֵאָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ, וְאִזְ כָּתוּב (ישעיה
כב) בַּלַּע הַמּוֹת לְנִצְחָה וְגו'.

וְהָאָדָם יָדַע אֵת חֲוָה אֲשֶׁתוֹ וְגו'. רַבִּי אֲבָא פָתַח
וְאָמַר, (קהלת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם
הָעֵלְיָה הַיָּא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיֵּרֶדֶת הַיָּא
לְמַטָּה לְאָרֶץ. לְפָסוּק הַזֶּה יֵשׁ כַּמָּה גּוֹנִים, וְכֵן הוּא
כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כַּמָּה גּוֹנִים,
וְכֻלָּם נֹאֲוִתִים וְכֵן הֵם. וְכָל הַתּוֹרָה מִתְּפָרֶשֶׁת
בְּשִׁבְעִים פָּנִים כְּנֶגֶד שִׁבְעִים צְדָדִים וְשִׁבְעִים
עֲנָפִים, וְכֵן הוּא בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל הַתּוֹרָה. וְכָל
מָה שִׁיּוּצָא מִכָּל דָּבָר וְדָבָר, כַּמָּה אֲפָנִים מִתְּפָרֶשֶׁת
מִמֶּנּוּ לְכָל הַצְּדָדִים.

בֵּא רֵאָה, כְּשֶׁבֶן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, הוּא הוֹלֵךְ
לְיָמִין וּמִמְּשִׁיף עָלָיו רוּחַ קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה
מִלְּמַעְלָה, וְרוּחַ זֶה עוֹלָה בְּרִצּוֹן קְדוֹשׁ לְהֵאָחֵז
לְמַעְלָה וְלִהְדָּבֵק בְּקְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה שֶׁלֹּא תִזְוֶה מִמֶּנּוּ.
וְכִשְׂאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רָעָה וְסוּטָה בְּדֶרֶכָיו, הוּא
מוֹשֵׁף עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה שֶׁלְּצַד שְׂמָאל, וּמִטְמָא אוֹתוֹ
וְנִטְמָא בוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יא) וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם
וְנִטְמַתֶּם בָּם. בֵּא לְהִטְמָא – מִטְמָאִים אוֹתוֹ.

וּבֵא וְרֵאָה, בְּשַׁעָה שֶׁבֶן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת
וּמוֹשֵׁף עָלָיו רוּחַ קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה וְנִדְבָק בָּהּ,
הֵבֵן שִׁיּוּלִיד וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הוּא מִמְּשִׁיף עָלָיו
קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה וַיְהִיָּה קְדוֹשׁ בְּקִדְשֵׁת רְבוּנוֹ, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב (שם כ) וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים וְגו'.
וְכִשְׂהוּא הוֹלֵךְ בְּצַד שְׂמָאל וּמִמְּשִׁיף עָלָיו רוּחַ
טְמֵאָה וְנִדְבָק בוּ, הֵבֵן שִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הוּא
מִמְּשִׁיף עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה וַיִּטְמָא בְּטְמֵאֵת אוֹתוֹ הַצַּד.

וְעַל זֶה כְּתוּב, מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֵלְיָה הַיָּא
לְמַעְלָה. וְכִשְׂהוּא בְּהִדְבָקוֹת הַיָּמִין, הַיָּא עוֹלָה
לְמַעְלָה. וְכִשְׂהוּא בְּהִדְבָקוֹת הַשְּׂמָאל, אוֹתוֹ צַד

שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג) וְלֵהִט אֶתֶם הַיּוֹם הַבֵּא וְגו', וְהִרִי
נֶאֱמַר. הַחֶרֶב – זֶה חֶרֶב לֵה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לד)
חֶרֶב לֵה' מְלֵאָה דָם וְגו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֵהִט הַחֶרֶב – [אֲפִלוּן] כָּל אוֹתָם
הַמִּמְנִים שְׁלֵמְטָה שְׁמִתְהַפְּכִים מִדְּמוֹת
לְדְמוֹת, כָּלֶם מִמְנִים עַל הָעוֹלָם לְהִרַע וְלִהְסִטוֹת אֵת
רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שְׁעוֹבָרִים עַל מִצְוֹת רְבוּנָם.

בֵּא רֵאָה, כִּיּוֹן שֶׁאָדָם חָטָא, הַמְּשִׁיף עָלָיו כַּמָּה
מִיָּנִים רָעִים וְכַמָּה בְּעֲלֵי דִינִים, וּפְחָד מִכָּלֶם
וְלֹא יִכַּל לְעַמֵּד עֲלֵיהֶם. שְׁלֵמָה יָדַע חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה,
וְשֵׁם לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲטָרַת מַלְכוּת, וְכָל
הָעוֹלָם הָיָה פּוֹחַד מִמֶּנּוּ. כִּיּוֹן שֶׁחָטָא, הַמְּשִׁיף עָלָיו
כַּמָּה מִיָּנִים רָעִים וְכַמָּה בְּעֲלֵי דִינִים, וּפְחָד מִכָּלֶם,
וְאִזְ יִכְלוּ לְהִרַע לוֹ. וְמָה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ לְקַחוּ מִמֶּנּוּ.

וְעַל זֶה, כַּמָּה שֶׁהוֹלֵךְ בֶּן אָדָם וּבִאוּתָהּ הַדֶּרֶךְ
שֶׁנִּדְבָק בָּהּ, כֵּן מוֹשֵׁף עָלָיו כַּח מִמְנָה שֶׁהוֹלֵךְ
כְּנִגְדוֹ. כֵּן אָדָם הָיָה מוֹשֵׁף עָלָיו כַּח טְמָא אַחַר
שֶׁטְמָא אוֹתוֹ וְאֵת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם.

בֵּא רֵאָה, כְּשֶׁחָטָא אָדָם, מִשֵּׁף עָלָיו כַּח טְמֵאָה
וְטְמָא אוֹתוֹ וְאֵת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ נִחַשׁ
הָרַע שֶׁהוּא טְמָא וּמִטְמָא אֵת הָעוֹלָם. שֶׁשְּׁנִינָה,
כְּשֶׁמוֹצִיא נְשָׁמוֹת מִבְּנֵי הָאָדָם, נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ גוֹף
טְמָא, וּמִטְמָא אֵת הַבַּיִת וּמִטְמָא אֵת כָּל אֵלֶּה
שֶׁמִּתְקַרְבִּים אֵלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (במדבר יט) הַנִּגַּע בָּמֶת
וְגו'. וְעַל זֶה, כִּיּוֹן שֶׁהוּא נוֹטֵל נְשָׁמָה וּמִטְמָא אֵת
הַגּוֹף, אִזְ נִתְנָה רְשׁוֹת לְכָל אוֹתָם צְדָדִים טְמָאִים
לְשֵׁרוֹת עָלָיו, שֶׁהִרִי אוֹתוֹ הַגּוֹף נִטְמָא מִן הַצַּד שֶׁל
אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ הָרַע שֶׁשׁוֹרָה עָלָיו. וְעַל זֶה, בְּכָל מְקוֹם
שֶׁאוֹתוֹ נִחַשׁ הָרַע שׁוֹרָה, מִטְמָא אוֹתוֹ וְנִטְמָא.

וּבֵא וְרֵאָה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם בְּשַׁעָה שִׁישְׁנִים עַל
מִטוֹתֵיהֶם בְּלִילָה, וְהַלִּילָה פּוֹרֵשׁ כְּנַפְיוֹ עַל
כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, טוֹעֲמִים טַעַם הַמּוֹת. וּמִתּוֹךְ
שִׁטוֹעֲמִים טַעַם מוֹת, רוּחַ הַטְּמֵאָה הַזֶּה שָׁטָה עַל
הָעוֹלָם וּמִטְמָאֵת [אֵת] הָעוֹלָם [ד"א בְּתוֹךְ הָאֵהֶל
שְׁלוֹן], וְשׁוֹרָה עַל יְדֵי הָאִישׁ וְנִטְמָא.

וּבְשִׁמְתָעוֹרָר וְנִשְׁמָתוֹ חוֹזֶרֶת אֵלָיו, בְּכָל מָה
שֶׁיִּקְרַב בְּיָדוֹ – הַכָּל נִטְמָא, כִּי
שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ טְמֵאָה. וְעַל זֶה לֹא יִקַּח אָדָם
בְּגָדָיו לְלִבָּשׁ מִמִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, שֶׁהִרִי הַמְּשִׁיף

ה' אֵל הַבַּל וְאֵל מִנְחָתוֹ וְאֵל קִין וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה. לֹא קִבַּל אוֹתָם [אוֹתוֹ] הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלִכְּנֵן וַיַּחַר לְקִין מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו. שֶׁהָרִי לֹא הִתְקַבְּלוּ פָּנָיו, אוֹתָם פָּנִים שֶׁל צֶדֶק, וְקִבַּל אֶת הַבַּל. וְלִכְּנֵן כָּתוּב וַיְהִי בַּהֲיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. בַּשָּׂדֶה זֶה הָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כב) כִּי בַּשָּׂדֶה מְצָאָהּ. וְקִין קָנָא עַל הַנִּקְבָּה הַיִּתְרָה שֶׁנִּזְלְדָה עִם הַבַּל, שֶׁכָּתוּב וַתִּסָּף לְלֶדֶת, וְהָרִי נֶאֱמַר.

הַלּוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. אֲבָל שְׂאֵת כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אֲבָא, שְׂאֵת תַּעֲלֶה לְמַעַלָּה וְלֹא תֵרֵד לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דְּבָר זֶה כָּעֵת נֶאֱמַר וְנֹאָה הוּא, אֲבָל כִּף שֶׁמַּעֲתִי, שְׂאֵת יַעֲלֶה מִמֶּךָ וַיַּעֲזֹב לָךְ הַדְּבָקוֹת זֶה שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה.

וְאִם לֹא – לִפְתַּח חֲטָאֵת רַבִּיךָ. מֵה זֶה לִפְתַּח? זֶה הַדִּין הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא הַפְּתַח שֶׁל הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צְדָק. חֲטָאֵת רַבִּיךָ – אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁנִּדְבָּקָה בּוֹ וְנִמְשָׁךְ עֲלֶיךָ, יִשְׁמַר אוֹתָךְ לְהַפְרֵעַ מִמֶּךָ, כְּתִרְגוּמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֵּא רְאָה, בַּשָּׁעָה שֶׁקִּין הִרְגֵּ אֶת הַבַּל, לֹא יָדַע אֵיךְ יוֹצִיא [יוֹצֵאת] נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, וְהָיָה נוֹשֵׁף אוֹתוֹ בְּשִׁנּוּי כְּנָחֵשׁ, וְהָרִי בְּאוֹרֵהּ הַחֲבָרִים. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה קָלְלוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָיָה הוֹלֵךְ לְכָל צַדִּי הָעוֹלָם, וְלֹא הָיָה מְקוֹם שֶׁמִּקְבַּל אוֹתוֹ, עַד שֶׁטִּפַּח עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁב לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, וְהָאֲרֵץ קִבְּלָה אוֹתוֹ בְּמִדּוֹר הַתַּחְתּוֹן לְמַטָּה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הָאֲרֵץ קִבְּלָה אוֹתוֹ לְלֶכֶת בָּהּ, שֶׁכָּתוּב וַיִּשָּׂם ה' לְקִין אוֹת. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, לֹא כִּף, אֲלֵא לְמַטָּה קִבְּלָה אוֹתוֹ הָאֲרֵץ בְּמִדּוֹר אֶחָד שֶׁתַּחְתִּיָּהּ, שֶׁכָּתוּב הִן גִּרְשַׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה גֵּרַשׁ, אֲבָל לְמַטָּה לֹא גֵּרַשׁ. וּבְאֵיזָה מְקוֹם קִבְּלָה אוֹתוֹ הָאֲדָמָה? בְּאֲרָקָא, וְעַל כָּל אֵלֶּה שֶׁדָּרִים שָׁם כָּתוּב (יִרְמִיָּה י) יֹאבְדוּ מִן הָאֲרֵץ וּמִתַּחַת הַשָּׁמַיִם הָאֵלֶּה. וְשָׁם שָׁם אֶת מִדּוֹרוֹ, וְהֵינּוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּשָּׁב בְּאֲרֵץ נוֹד קְדַמַּת עַדָּן.

תוספתא

בִּיּוֹן שֶׁאָמַר קִין גְּדוֹל עוֹנֵי מִנְשׂוּא, מְחַל לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲצִי מִעֲנִשׁוֹ. מִשּׁוּם שֶׁגָּזַר עָלָיו בְּהַתְּחִלָּה וְאָמַר לוֹ נַע וְנָד תְּהִיָּה בְּאֲרֵץ, וְעַכְשָׁו

שֶׁמֵּאל שֶׁהוּא רוּחַ טְמָאָה יוֹרֵד מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, וְשֵׁם דִּיּוֹרוֹ בְּכֵן הָאָדָם וְלֹא זֶה מִמֶּנּוּ. וְהֵבֵן [וַיְמַה] שֶׁהוֹלִיד בְּאוֹתָהּ [רוּחַ] טְמָאָה הוּא נִהְיָה בְּנוֹ מֵאוֹתוֹ רוּחַ הַטְּמָאָה הוּא אוֹתוֹ הֵבֵן.

אָדָם נִדְבַק בְּאוֹתוֹ רוּחַ טְמָא, וְאִשְׁתּוֹ נִדְבָּקָה בּוֹ בְּהַתְּחִלָּה, וְלִקְחָהּ וְקִבְּלָה אוֹתָהּ זֶה־מָה מִמֶּנָּה הוֹלִיד בֶּן. בֶּן זֶה הוּא בֶּן שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה. וְעַל זֶה שְׁנֵי בָנִים הֵם – אֶחָד מֵאוֹתוֹ רוּחַ טְמָא, וְאֶחָד כְּשֶׁשָּׁב אָדָם בְּתִשׁוּבָה. וְלִכְּנֵן זֶה מִצַּד הַטְּמָאָה, [וְזֶה] וְזֶה מִצַּד הַטְּהָרָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בַּשָּׁעָה שֶׁהִטִּיל נַחֵשׁ אוֹתָהּ זֶה־מָה בְּחוּזָה, הִיא קִבְּלָה אוֹתוֹ, וְכִשְׁשָׁמֵשׁ עִמָּה אָדָם, הוֹלִידָה שְׁנֵי בָנִים – אֶחָד מֵאוֹתוֹ צַד טְמָא, וְאֶחָד מִצַּד שֶׁל אָדָם. וְהַבַּל הָיָה דוֹמָה בְּדַמּוֹת עֲלִיּוֹנָה, וְקִין בְּדַמּוֹת תַּחְתּוֹנָה, וְלִכְּנֵן דְּרִכִּיָּהֶם נִפְרְדּוּ זֶה מִזֶּה. וְדַאי שֶׁקִּין הָיָה בֶּן שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה שֶׁהוּא הַנִּחַשׁ הָרַע [וְהַבַּל בֶּן שֶׁל אָדָם] הָיָה. וּבִגְלַל שֶׁקִּין בֵּא מִצַּד שֶׁל מִלְּאָךְ הַמּוֹת, הִרְגֵּ אֶת אַחִיו, וְהוּא בְּצֶדֶק, וּמִמֶּנּוּ כָּל הַמְּדוֹרִים הָרַעִים וּמִזִּיקִים וְשִׂדִּים וְרוּחֹת בָּאִים לְעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, קִין – קֵן שֶׁל מְדוֹרִים רַעִים שֶׁבָּאוּ מִצַּד הַטְּמָאָה לְעוֹלָם. וְאַחַר כִּף הִבִּיאוּ קָרְבָּן. זֶה הַקָּרִיב מִצַּד שְׁלוֹ, וְזֶה הַקָּרִיב מִצַּד שְׁלוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קִין מִפְּרִי הָאֲדָמָה וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים, מֵה זֶה מִקֵּץ יָמִים? זֶהוּ קֵץ כָּל בָּשָׂר. וּמִיָּהוּ זֶה? מִלְּאָךְ הַמּוֹת. וְקִין מֵאוֹתוֹ קֵץ יָמִים הִבִּיא קָרְבָּן. דְּוָקָא שֶׁאָמַר מִקֵּץ יָמִים וְלֹא אָמַר מִקֵּץ יָמִין. וְלִכְּנֵן כָּתוּב בְּדִנְיָאֵל (דִּנְיָאֵל יב) וְאַתָּה לָךְ לִקְצֵן וְתַנּוּחַ וְתַעֲמִד לְגִרְלָךְ. אָמַר לוֹ, לִקְצֵן הַיָּמִים אוֹ לִקְצֵן הַיָּמִין? אָמַר לוֹ, לִקְצֵן הַיָּמִין. וְקִין הִבִּיא מִקֵּץ הַיָּמִים.

וַיָּבֵא קִין מִפְּרִי הָאֲדָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִפְּרִי הָעֵץ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִפְּרִי הָאֲדָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א) אוֹי לְרָשָׁע רַע כִּי גִמּוּל יִדְּיוֹ וְגו' [כִּי פְרִי מֵעֲלִלָּיָהֶם יֹאכְלוּ. פְּרִי מֵעֲלִלָּיָהֶם יֹאכְלוּ – זֶה מִלְּאָךְ הַמּוֹת יֹאכְלוּ]. גִּמּוּל יִדְּיוֹ – זֶה מִלְּאָךְ הַמּוֹת. יַעֲשֶׂה לוֹ – שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם וַיִּדְבַק בָּהֶם לְהִרְגֵּ אוֹתָם וְלִטְמָא אוֹתָם. וְעַל זֶה קִין הַקָּרִיב מִצֶּדוֹ.

וְהַבַּל הִבִּיא גַם הוּא מִבְּכּוֹרוֹת – לְרַבּוֹת הַצַּד הַעֲלִיּוֹן שֶׁבָּא מִצַּד הַקְּדוּשָׁה [מִצַּד קְדוּשָׁה], וְלִכְּנֵן וַיִּשַׁע

כָּכָר הַתְּבַשְׂרֹתַי שְׁמַחֵל לִי הַקְּדוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא בְּנוֹד
 בְּלִבְדוֹ. אָמַר לוֹ: הֵיאֵךְ הוּא? אָמַר לוֹ: מִשׁוֹם
 שְׁחָטָאתִי וְהוֹדִיתִי לְפָנָיו. אָמַר אָדָם: וְכִי זֶהוּ גִדְל
 וְחִזְק כַּח הַתְּשׁוּבָה וְאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי?! הַתְּחִיל לְשַׁבַּח
 לְרַבּוֹנוֹ וּלְהוֹדוֹת לוֹ.

נְשָׂאָר בְּנוֹד בְּלִבְדוֹ. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וַיֵּצֵא קִיץ מִלְּפָנָי ה'
 וְגו'. כְּלוּמַר, שְׁכִשְׂיָצָא מִלְּפָנָי ה' הָיָה בְּשִׁבִיל לְהִיּוֹת
 נָד בְּאֶרֶץ וְלֹא נָע.
 וְעוֹד אָמְרוּ, כְּשִׂיָצָא קִיץ מִלְּפָנָי ה', אָמַר לוֹ אָדָם:
 בְּנִי, מַה נַּעֲשֶׂה עַל דִּינְךָ? אָמַר לוֹ קִיץ: אֲבָא,

❖ סדר הלימוד ליום יז תשרי [יום 17 בשנה] ❖

בגוף [של הארץ] אחר בעולם, זהו שכתוב כי שֶׁת
לי אלהים זרע אחר תחת הבל.

וְאָמַר רבי יהודה, כתוב ויולד בדמותו כצלמו,
משמע שבנים אחרים לא היו [בדמותו
כצלמו, ודבר זה הוא] בדמותו. וזה בדמותו
כצלמו, בתקון הגוף ובתקון הנפש בדרך ישר.
[נ"א ודבר זה הוא כמו שנאמר. וְאָמַר רבי אבא
משם רבי ייסא] כמו שאמר רבי שמעון משם רבי
ייבא הזקן, בנים אחרים בהתדבקות זהמת הנחש,
ואותו שרוכב עליו, שהוא סמא"ל היו, ולכן לא
היה בדמות אדם. ואם תאמר, הרי אמרת שהבל
היה מצד אחר – כך הוא! אבל שניהם לא היו
בדמות שלמטה.

אָמַר [לן] רבי יוסי, והרי כתוב והאדם ידע את
חנה אשתו ותהר ותלד את קין, ולא [ד"א
אמר לה כך הוא, אבל שניהם לא היו בדמותו,
שלא] כתוב ויולד את קין. ואפלו בהבל לא
כתוב ויולד, אלא ותסף ללדת את אחיו את הבל.
וזהו סוד הדבר. אבל בזה מה כתוב? ויולד
בדמותו כצלמו.

פֶּתַח וְאָמַר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת
טוב להודות לה'. כלומר, טוב לשבח
ולשוב ולהתודות לפני הקדוש ברוך הוא. עד
כאן התוספתא.

וְאָמַר רבי יצחק, מאותה שעה שהרג קין את הבל,
שנפרד [נפרד] אדם מאשתו, שתי רוחות
נקבות היו באות ומזדוגות עמו, והוליד רוחות
ושדים שמשוטטים בעולם. וזה לא יקשה לה,
שהרי בן אדם כשהוא בחלום, באות רוחות נקבות
וצוחקות עמו ומתחממות ממנו ומולידות אחר כך,
ואלה נקראים נגעי בני אדם, ולא מתהפכים אלא
לדמיות בני אדם, ואין להם שערות בראש. ועל זה
כתוב בשלמה (שמואל-ב ז) והוכחתי בשבט אנשים
ובנגעי בני אדם. ואפלו כמו זה רוחות זכרים באים
לנשות העולם, והן מתעברות מהם ומולידות
רוחות. וכלם נקראים נגעי בני אדם.

אַחַר מאה ושלושים שנים התלבש אדם בקנאה
והתחבר באשתו, והוליד בן וקרא שמו
ש"ת. סוד של סוף האותיות בקשרים חקוקים. רבי
יהודה אמר, סוד של רוח שאובדת שמתלבשת

❦ סדר הלימוד ליום יח תשרי [יום 18 בשנה] ❦

בא ראה, נעמה הזו, אם השדים היתה, ומצדה באים כל אותם שדים שמתחממים בבני אדם ולוקחים מהם רוח תאווה, וצוחקת בהם, שעושים אותם בעלי קרי. ובגלל שבעל קרי בא מצד של רוח הטמאה, צריך לרחץ עצמו להטהר ממנו. והרי בארוה החברים:

זה ספר תולדת אדם - לדמיותיו. אמר רבי יצחק, הראה הקדוש ברוך הוא לאדם דמיות של כל אותם דורות שיבאו לעולם, וכל חכמי העולם ומלכי העולם שעתידיים לעמד על ישראל. הגיע לראות את דוד מלך ישראל שנולד ומת. אמר לו, [אמר] מהשנים שלי [אוסף] אלוה לו שבעים שנים. וגרעו מאדם שבעים שנים והעלה אותם הקדוש ברוך הוא לדוד.

ועל זה שבח דוד ואמר, (תהלים צב) כי שמחתני ה' בפעלה במעשי ידיך ארנן. מי גרם לי חדוה בעולם [הזהה]? פעלה, זהו אדם הראשון שהוא פעלו של הקדוש ברוך הוא, ולא פעלו של בשר ודם, מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא ולא מבני אדם. ועל זה גרעו אותם שבעים שנים מאדם מאלף שנים שהיו לו להתקיים בהם. והראה לו הקדוש ברוך הוא כל חכמי דור ודור, עד שהגיע לדורו של רבי עקיבא, וראה תורה שלו ושמת. ראה מיתתו והתעצב. פתח ואמר, (תהלים קלט) ולי מה יקרו רעיה אל מה עצמו ראשיהם.

זה ספר - ספר ודאי. והרי בארנו, כשהיה אדם בגן עדן, הוריד לו הקדוש ברוך הוא ספר על ידי המלאך רזיאל הקדוש הממנה על הסודות העליונים הקדושים, ובו חקוקים חקיקות עליונות וחקמה קדושה, ושבעים ושנים מיני חכמה היו מתפרשים ממנו לשש מאות ושבעים חקיקות של סודות עליונים.

באמצע הספר חקיקת החכמה לדעת אלהי וחמש מאות מפתחות שלא נמסרו לעליונים קדושים, וכלם נסתרים בספר, עד שהגיע לו לאדם. כיון שהגיע אצל אדם, ממנו היו מתפנסים מלאכים עליונים לדעת ולשמע, והיו אומרים (שם) רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך.

רבי שמעון אמר, מאה ושלושים שנים נפרד אדם מאשתו, וכל אותם מאה ושלושים השנים היה מוליד רוחות ושדים בעולם בגלל אותו כח הזהמה שהיה שאוב בו. כיון שחסל ממנו אותה הזהמה, שב וקנא [שעבר] את אשתו והוליד בן. אז כתוב ויולד בדמותו כצלמו.

בא ראה, כל בן אדם שהולך לצד שמאל ומטמא את דרכיו, כל רוחות הטמאה מושך על עצמו, ורוח טמאה נדבקת בו ולא זזה ממנו, והתדבקות [שלו] של אותו רוח טמא יהיה באיש הזה ולא באחר, ולכן התדבקותם אינה אלא באלה שנדבקים בהם. אשרי הצדיקים שהולכים בדרך ישרה, והם צדיקי אמת, ובניהם צדיקים בעולם, ועליהם כתוב (משלי ב) כי ישרים ישכנו ארץ.

אמר רבי חייא, מה שכתוב ואחות תובל קין נעמה, מה קרה כאן שהכתוב אמר ששמה נעמה? אלא משום שטעו בני אדם אחריה ואפלו רוחות ושדים. רבי יצחק אמר, אותם בני האלהים עזא ועזאל טעו אחריה.

רבי שמעון אמר, אמם של השדים היתה שיצאה מצד קין, והיא התמנתה על הלילה [עם לילית] באסכרה של תינוקות. אמר לו רבי אבא, והרי אמר מר שהיא התמנתה לצחק בבני אדם? אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי היא באה ומצחקת בהם בבני אדם, ולפעמים מולידה רוחות בעולם מהם, ועד עכשו היא עומדת לצחק בבני אדם.

אמר לו רבי אבא, והרי הם מתים בבני אדם, מה הטעם היא עומדת עד עכשו? אמר לו, כך זה! אבל לילית ונעמה ואגרת בת מחלת שיצאה מהצד שלהם, כלן קימות, עד שיבער הקדוש ברוך הוא רוח הטמאה מן העולם, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

אמר רבי שמעון, אוי להם לאותם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים ולא מסתכלים וכלם אטומים, שלא יודעים כמה מלא העולם מבריות משנות שלא נראות ומדברים נסתרים. שאלמלא [נתן] נתנה רשות לעין לראות, יתמהו בני אדם איך יכולים להתקיים בעולם.

בָּנִים וְלֹא הָיוּ בְּקִיּוּם בְּשִׁבִיל זְהֻמַּת הַנְּחֹשׁ שֶׁנִּשְׁאַבְּהָ בַחֲוָה, מֵאוֹתָהּ זְהֻמָּה מִמֶּשׁ נוֹלַד קִין, וְלִכֵּן נִמְצָא הַהֲרֵג, מִשּׁוּם שֶׁאֲמָנוֹת הַנְּחֹשׁ הֵיא הַרְג, וְהִתְעַכְּבוּ הָאוֹתִיּוֹת עַד כָּאן.

בְּשִׁעָה שֶׁאָדָם שָׁב בַּתְּשׁוּבָה וְחָזַר כְּמוֹ קֹדֶם לְשִׁמְשׁ עִם נִקְבָּתוֹ, מֵה כְּתוּב? וַיּוֹלַד בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ, זֶה הָיָה מִתְקוּן שֶׁל רוּחַ וְגוֹף כְּרֵאוּי, וְאָז כְּתוּב (קהלת ח) יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נֶעֱשָׂה עַל הָאָרֶץ, וְחָזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת בְּהִתְחַלְתָּהּ שֶׁל שִׁי"ן וְתִי"ו, שְׁכָתוּב (בראשית ד) כִּי שִׁת' לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחַר תַּחַת הֶבֶל. שֵׁת הוּא בְּצִלְמֵ וּדְמוּת, שֶׁהָרֵאשׁוּנִים לֹא כָךְ, וּמִכָּאן נִבְנְהָ הָעוֹלָם בְּגוֹן אַחַר שֶׁל אֶלְפָּא בֵּיתָא. קִינָן וּמְהַלְלָא יָרַד, נוֹסֵף לְתַקֵּן סְדוּר הָעוֹלָם בְּשִׁבְעָה קְשָׁרִים.

שְׁבַע אֲרֻצוֹת הֵן זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו, כְּמוֹ שְׁאוֹתָם שְׁבַעֲה רְקִיעִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְהֵם: אָרֶץ, אֲדָמָה, אֲרֻקָּא, גֵּיא, נְשִׂיָה, צִיָּה, תַּבַּל. תַּבַּל הֵיא לְמַעְלָה מִכָּלָם, שְׁכָתוּב (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תַּבַּל בְּצִדְקָה. כְּשִׁיִּצָּא אָדָם מִגֶּן עֵדֶן וְגֵרַשׁ מִשָּׁם, הוּא נִזְרַק לְאוֹתָהּ שֶׁנִּקְרָאת אָרֶץ, וְהוּא מְקוּם חֲשׁוּף שְׁאִין שָׁם אֹר כָּלָל וְלֹא מִשְׁמֵשׁ כְּלוּם. כִּיּוֹן שֶׁאָדָם נִכְנָס לְשָׁם, הוּא פָּחַד פָּחַד גְּדוֹל, וְלֵהִט הַחֲרִיב הַמִּתְהַפְּכֵת הָיְתָה לֹוֹהֵטָת בְּכָל הַצְּדָדִים בְּכָל הָאָרֶץ.

כִּיּוֹן שִׁיִּצָּאָה שֶׁבֶת וְהִרְהֵר תְּשׁוּבָה, הוֹצִיא אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁנִּקְרָא אֲדָמָה, שְׁכָתוּב (בראשית ג) לַעֲבַד אֶת הָאֲדָמָה. בְּזֹאת יֵשׁ אֹר שֶׁמֵּאִיר וּדְמִיּוֹת שֶׁל כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, וְשָׁם יוֹם, וְצִיּוּרִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם עֲלִיּוֹנִים, גְּבָרִים שִׁיִּצְאוּ מֵאָדָם בְּמֵאָה וּשְׁלֹשִׁים הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה מִשְׁמֵשׁ עִם רוּחוֹת נִקְבוֹת, וְהֵם תְּמִיד עֲצוּבִים, שְׁאִין בָּהֶם חֲדוּה, וְאֵלָה מְשׁוֹטְטִים וְיוֹצְאִים לְעוֹלָם הַזֶּה וּמִתְהַפְּכִים לְצַד רַע, וְחוֹזְרִים לְשָׁם וּמִתְפַּלְלִים תְּפִלָּה, וּמִתְיַשְׁבִּים בְּמְקוֹמָם שָׁם, וְזוֹרְעִים זְרָעִים בְּרַחֲסִים וְאוֹכְלִים, וְאִין שָׁם חֲטִים. וְלֹא אֶחָד מִזֹּו מִיַּנִּי תְּבוּאָה.

בְּזָה הַמְּקוּם נוֹלְדוּ קִין וְהֶבֶל, כִּיּוֹן דְּחָטָא קִין הוֹרִיד אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁנִּקְרָא אֲדָמָה, שְׁכָתוּב (שם ד) הֵן גֵּרְשֵׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, מֵאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁנִּקְרָא אֲדָמָה. וְהָיְתִי נֶעַ וְנָד בְּאָרֶץ, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם נִדְחָה וְגֵרַשׁ.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִרְמַז אֲלֵיו לְהִדְרִינָא"ל הַמְּלָאךְ הַקְּדוֹשׁ, וְאָמַר לוֹ: אָדָם, אָדָם, גְּנוּ אֶת כְּבוֹד רְבוּנְךָ, שְׁלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת לְעֲלִיּוֹנִים לְדַעַת בְּכָבוֹד רְבוּנְךָ פָּרַט לְךָ. וְהָיָה הַסִּפֵּר הַהוּא שְׁמוֹר וְגִנּוּ עִמּוֹ עַד שִׁיִּצָּא אָדָם מִגֶּן עֵדֶן. שֶׁהָרִי בְּהִתְחַלְתָּהּ הָיָה מְעִינָן בּוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל יוֹם בְּגִנּוּזֵי רְבוּנוֹ, וְהִתְגַּלּוּ לוֹ סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים מֵה שְׁלֹא יָדְעוּ שְׁמֵשִׁים עֲלִיּוֹנִים. כִּיּוֹן שֶׁחָטָא וְעָבַר עַל מִצְוֹת רְבוּנוֹ, פָּרַח מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַסִּפֵּר, וְהָיָה אָדָם טוֹפֵחַ עַל רֵאשׁוֹ וּבוֹכָה, וְנִכְנָס בְּמֵי גִיחוּן עַד צְוָאוֹ, וְהֵמִים עוֹשִׁים אֶת גּוֹפוֹ נִקְבִים נִקְבִים וְהִשְׁתַּנָּה זִיוו.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה רִמַּז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרִפְאָל, וְהֵשִׁיב לוֹ אוֹתוֹ הַסִּפֵּר, וּבוֹ הָיָה אָדָם עוֹסֵק וְהִנִּיחוֹ לְשֵׁת בְּנוֹ, וְכֵן לְכָל אוֹתָם צְאָצְאִים, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאַבְרָהָם, וּבוֹ הָיָה יוֹדֵעַ לְהִסְתַּפֵּל בְּכָבוֹד רְבוּנוֹ, וְהָרִי נֹאמַר. וְכֵן לְחֲנוּךְ נִתֵּן לוֹ הַסִּפֵּר וְהִסְתַּפֵּל מִמֶּנּוּ בְּכָבוֹד הָעֲלִיּוֹן.

סְתָרֵי תוֹרָה

הַשְּׁלֵמָה מֵהַשְּׁמַטוֹת (סִימָן ט)

וַיּוֹלַד בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת. לְמַדְנּוּ מִכָּאן, שֶׁהָאֲחֵרִים לֹא הָיוּ בְּדַמּוֹת שְׁלוֹ, וְזֶה בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ נֶעֱשָׂה, בְּתַקּוּן הַגּוֹף וּבְתַקּוּן הַנַּפְשׁ, בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל כְּרֵאוּי.

בְּאֵ רָאָה, הַנְּחֹשׁ הִטִּיל זְהֻמָּה בַחֲוָה, וְאוֹתָהּ זְהֻמָּה הָיְתָה מְכַשְׁפֶּשֶׁת בְּמַעִיָּה וְלֹא יָכְלָה לְהַצְטִיר, מִשּׁוּם שֶׁעַד שֶׁלֹא חָטָא אָדָם, הָיוּ אוֹתִיּוֹת הָא"ב מְתַקְּנִים בּוֹ וּמְצַטְטִירִים בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְאוֹת כ"ף, נִתְקַנּוּ זָכַר וּנְקֵבָה בְּחִבּוּבוֹת בְּגֶן, וּמְלָאכִים עֲלִיּוֹנִים לְפָנֵיהֶם. מִיַּד הִרַע לְסַמְא"ל בְּרִקִיעַ, וַיִּרַד וּרְכַב עַל נְחֹשׁ חִזַּק וְנִרְאָה לְפָנָיו. מִיַּד הִתְעַרְבוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְאָז הִתְחַבַּר סַמְא"ל עִם אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ וְנֶעֱשׂוּ אֶחָד, וְלִקְחוּ אוֹתִיּוֹת, וְעֵשׂוּ מִשָּׁם וְהִלָּאָה אֲמָנוֹת רַעָה בְּאוֹתִיּוֹת צ"ד צִי"ד, וְהִינּוּ צ"ץ, וְצָדוּ אוֹתָם בְּפִתּוּי רַע, וְעֵשׂוּ אֲמָנוֹת יִתְרָה בְּאוֹתִיּוֹת ק"ר, אֲמָנוֹת שֶׁל שְׁקָר, מִשּׁוּם שֶׁחָזְרוּ לְהַפְּךְ אוֹתִיּוֹת בְּאֲמָנוֹת רַעָה. קו"ף, שְׁלֹא יָכוֹל לְעַמֵּד, שְׁאִין לוֹ רְגָלִים. קו"ף לְפָנֵי בְּנֵי אָדָם אִין לוֹ קִיּוּם.

רִי"ש, רַע אֵלוֹ הִתְהַפְּכוּ בְּאֲמָנוֹת רַעָה עַד שֶׁנִּפְלוּ אָדָם וְאִשְׁתּוֹ, וּבְאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ ק"ר הוֹלִידוּ

צִיָּה, כְּשִׁיּוֹדְעִים מְקוֹם שֶׁל מְקוֹר מַיִם נוֹבְעִים, נִכְנָסִים לְשֵׁם, וְלִפְעָמִים שְׁעוֹלִים מִתּוֹךְ הַמְּקוֹם שֶׁל הַמַּיִם וְעוֹלִים לְתַבֵּל הַזֶּה, וְהֵם בְּנֵי אֲמוֹנָה יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם אַחֲרֵים, וּבִינֵיהֶם דִּיּוּרִים טוֹבִים וְעֶשֶׂר רַב, וְזוֹרְעִים מְעַט מִתּוֹךְ הַיֵּבֶשׁ שֶׁל שָׁם, וְנוֹטְעִים עֲצִים וְלֹא מְצַלִּיחִים, וְתִשׁוּקָתָם לְבְנֵי אָדָם שֶׁל כָּאֵן, וּמְכַלֵּם אֵין אוֹכְלֵי לֶחֶם - כְּמוֹ [רַק] אֵלֶּה שְׁכָאֵן בְּתַבֵּל, כָּאֵן מְעַל כָּל אֵלֶּה תַבֵּל, וְכָתוּב (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תַבֵּל בְּצִדְקָה.

כְּמוֹ שְׁכָל אֵלוֹ הָאֲרָצוֹת יֵשׁ בְּתַבֵּל הַזֹּאת, וְכָל אֵלֶּה הַשְּׁמוֹת יֵשׁ לָהֶם אֵף כָּךְ, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא שְׁבִיעִי, יֵשׁ כָּאֵן כְּמוֹ שֶׁל אוֹתָם מְקוֹמוֹת תַּחֲוּמִים וּמְקוֹמוֹת כָּאֵן, וְנִקְרָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שְׁאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁלֵמָטָה, וְכָל אֵלֶּה בְּדִיּוּרִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם מְשַׁנִּים אֵלֶּה מֵאֵלֶּה, שְׁכָתוּב (שם קד) מֵה רַבּוּ מְעַשִּׂיָּךְ ה' כָּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ: ע"כ מֵהֵהשְׁמַטוֹת.

זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאִם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים הִתְגַּלּוּ בְּשָׁנֵי הַפְּסוּקִים הַלְלוּ. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאִם לְדַעַת הַכְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן, סוּד הָאֲמוֹנָה, שְׁמִתוֹךְ סוּד זֶה נִבְרָא אָדָם. בֹּא רֵאֵה, בְּסוּד שֶׁל שָׁמַיִם וְאָרֶץ נִבְרָא אָדָם, בְּהֵם כְּתוּב אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ [בְּהַבְּרָאִם]. בְּאָדָם כְּתוּב זֶה סֹפֵר תוֹלְדוֹת אָדָם. בְּהֵם כְּתוּב בְּהַבְּרָאִם, וּבְאָדָם כְּתוּב בְּיוֹם הַבְּרָאִם. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאִם. מְכָאֵן, כָּל דְּמוֹת שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בָּהּ זָכָר וּנְקֵבָה, אֵינָה דְּמוֹת עֲלִיּוֹנָה כְּרֵאוּי, וּבְסוּד הַמְּשַׁנָּה בְּאֲרָנוֹ.

בֹּא רֵאֵה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא שָׁם אֵת מְדוּרוֹ בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם, וְהַבְּרָכוֹת לֹא נִמְצְאוּ רַק בְּמְקוֹם שְׁנִמְצְאוּ זָכָר וּנְקֵבָה, שְׁכָתוּב וַיִּבְרָךְ אֶתֶם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאִם, וְלֹא כְּתוּב וַיִּבְרָךְ אוֹתוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אָדָם. שְׁאֵפְלוֹ אָדָם לֹא נִקְרָא אֲלֵא זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִיּוֹם שְׁנַחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא נִמְצְאוּ בְּרָכוֹת בְּעוֹלָם, וְהֵם אוֹבְדוֹת בְּכָל יוֹם, שְׁכָתוּב (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אֲבָד. מֵה אֲבָד? אֲבָד הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ שׁוֹרוֹת בּוֹ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֵאשׁ צַדִּיק. וְכָתוּב (ירמיה ז) אֲבָדָה הָאֲמוֹנָה. כְּמוֹ זֶה כְּתוּב וַיִּבְרָךְ אֶתֶם, וְכָתוּב וַיִּבְרָךְ אֶתֶם

וְהָיָה כָּל מְצַאי יְהִרְגֵנִי - אוֹתָהּ לֵהֵט הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֶּכֶת, וְהָיָה פּוֹחַד, וְהָרַהַר תְּשׁוּבָה, וְהָעֵלָה אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲרָקָא, וְהָיָה שָׁם וְהוֹלִיד בְּנִים בְּאֲרָקָא, וּבְאֲרָקָא יֵשׁ אוֹר שְׁמַאִיר מִתּוֹךְ הַשֶּׁמֶשׁ, וְזוֹרְעִים זְרָעִים וְנוֹטְעִים אֵילָנוֹת, וְאֵין שָׁם חֲטִים וְלֹא מֵאוֹתָם שְׁבָעָה מִיַּי תְּבוּאָה. כָּל אוֹתָם שְׁשָׁם הֵם מִתּוֹלְדוֹת קִיָּץ, וְהֵם עִם שְׁנֵי רֵאשִׁים, מֵהֶם גְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים וּמֵהֶם גְּבָרִים קְטַנִּים, וְאֵין בְּהֵם דַּעַת שְׁלֵמָה כְּשֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם שְׁכָאֵן. לִפְעָמִים הֵם צַדִּיקִים וְחוֹזְרִים לְצַד הַטּוֹב, וְלִפְעָמִים חוֹזְרִים לְצַד הָרַע, וּמוֹלִידִים וּמֵתִים כְּשֶׁאֵר בְּנֵי הָאָדָם.

אָדָם הָיָה בְּאֲדָמָה [וְאֲרָקָא], עַד שֶׁהוֹלִיד שֵׁת, וּמִשָּׁם עָלָה לְמַעְלָה אַרְבַּע דְּרָגוֹת, וְעָלָה לְמְקוֹם הַזֶּה שְׁנִקְרָא תַבֵּל. וְתַבֵּל זֶה הִיא הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת. כִּיּוֹן שְׁעָלָה, עָלָה לְמְקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁנִקְרָא בְּאוֹתָם שְׁמוֹת שְׁדִיּוּרוֹ הָיָה בְּהֵם, אָרֶץ אֲדָמָה כְּךָ נִקְרָא. דְּלֵג אָדָם שְׁלֵשָׁה מְקוֹמוֹת - גֵּיא, נְשִׂיָה, צִיָּה. גֵּיא הוּא אֶתֶר וּמְקוֹם גְּדוֹל כְּמוֹ רַחֵב וְאָרֶךְ הַגֵּיָהֶנֶם. בְּגֵיא וּנְשִׂיָה וְצִיָּה הִתְפָּזְרוּ אוֹתָם שְׁבָנוּ מִגְּדָל וְהוֹלִידוּ שָׁם עַל שֶׁהִרְגִּיזוּ אֶת הַמְּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, לְכֵן זֶה קְרוּב לְאֵשׁ הַדּוֹלְקָת.

וַיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם נִכְבְּדִים בְּכָל עֶשֶׂר וְעַפְרוֹת זָהָב וְאֲבָנִים יְקָרוֹת. מִי שְׁנִכְנַס לְשָׁם וְהָיָה מִתַּבֵּל, בְּחֻמַּת אוֹתוֹ הָעֶשֶׂר נוֹתַנִּין לוֹ, וְלִפְעָמִים עוֹלָה לְמְקוֹם שְׁנִקְרָא נְשִׂיָה, מִשּׁוֹם שְׁנִשְׁכַּח שָׁם. יוֹרֵד לְגֵיא הַזֶּה וְלֹא יוֹדַע אֵת הַמְּקוֹם שֶׁהָיָה מִשָּׁם. גֵּיא הוּא בְּאֲמֻצַּע שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה, וְזֶה נִקְרָא גֵּיא בֵּן הַנֶּסֶם, וּרְצוּעָה אַחַת יוֹצֵאת מִשָּׁם לְמַעְלָה לְתַבֵּל הַזֹּאת, וְנִקְרָאת אֵף כְּךָ גֵּיא בֵּן הַנֶּסֶם, וְשָׁם פֶּתַח הַגֵּיָהֶנֶם.

אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שְׁשָׁם, כָּלֶם יוֹדְעִים כְּשָׁפִים וְחֻכְמוֹת נִכְבְּדוֹת, וְשָׁם זוֹרְעִים וְנוֹטְעִים עֲצִים, וְאֵין שָׁם לֹא חֲטִים וְלֹא אֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים. בְּנְשִׂיָה יֵשׁ בְּנֵי אָדָם כָּלֶם קְטוּעִים קְטַנִּים, וְאֵין לָהֶם חֲטָמִים, פָּרַט לְשָׁנֵי נִקְבִים שִׁיּוֹצֵאת בְּהֵם רוּחַ, וְכָל מֵה שְׁעוֹשִׂים מִיַּד שׁוֹכְחִים, וְעַל כֵּךְ נִקְרָאת נְשִׂיָה, וְזוֹרְעִים וְנוֹטְעִים עֲצִים, וְאֵין שָׁם חֲטִים וְלֹא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים.

צִיָּה הוּא מְקוֹם כְּשָׁמוֹ, יֵשׁ שָׁם יֵבֶשׁ שֶׁל הַכֹּל, וְשָׁם בְּנֵי אָדָם יָפִים לְמֵרָאה, וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא

לְיִשְׂרָאֵל. וְכַשְׁנִכְנֶסָה בֵּינֵינוּ, סוּד הַבְּרִית, בֵּין שְׁתֵּי
הָאוֹתוֹת הַלְלוּ, שְׁהֵם שִׁינְיָ תִיּוֹ, [נִכְנְסוּ] וְנַעֲשׂוּ
שִׁבְתָּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לֵא) וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ לְדוֹרְתֵם בְּרִית עוֹלָם. כְּמוֹ
שֶׁהָיָה רֵאשִׁית הָעוֹלָם לְהִתְיַחֵס בָּהֶם כָּל דּוֹרוֹת
הָעוֹלָם מִשְׁתֵּי הָאוֹתוֹת הַלְלוּ שׁ"ת, הָיוּ תְלוּיִים עַד
שֶׁנִּתְקַן הָעוֹלָם כְּרֵאוֹי וְנִכְנַס בֵּינֵיהֶם הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה,
וְנִתְקַן בְּשִׁלְמוֹת וְנַעֲשֶׂה שִׁבְתָּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵלּוּ שְׁתֵּי הָאוֹתוֹת הַלְלוּ נִתְקַנּוּ
בְּאוֹת בֵּינֵינוּ, וְכִשְׁחֲזְרוּ הָאוֹתוֹת לְמִפְרַע
מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד שְׁת, חֲזְרוּ הָאוֹתוֹת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר עַד
שֶׁהִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל לְהַר סִינַי וְנִתְקַנּוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לְמַטָּה חֲזְרוּ. וּבְכָל דּוֹר וְדוֹר הָיָה
מִחֻבָּק הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹת וְלֹא מִתִּישְׁבִּים
בְּמִקּוֹמָם. כְּשֶׁנִּתְנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הִכַּל נִתְקַן [נִ"א
כָּל הָאוֹתוֹת נִתְקַנּוּ]. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בִּימֵי אֲנוּשׁ
הָיוּ הָאֲנָשִׁים חֲכָמִים בְּחֻכְמָה שֶׁל כְּשָׁפִים וְקוֹסְמִים
וּבְחֻכְמָה לַעֲצוּר אֶת חִילוֹת הַשָּׁמַיִם. וְלֹא הָיָה בֶן אָדָם
מִיּוֹם שֶׁיִּצְאָ אָדָם מִגֵּן עֵדֶן וְהוֹצִיא עִמּוֹ חֻכְמָה שֶׁל
הָעֲלִים שֶׁל הָאֵלִין שֶׁהִתְעַסֵּק בָּהֶם. שֶׁהָרִי אָדָם וְאִשְׁתּוֹ,
וְאוֹתָם שֶׁיִּצְאָו מִמֶּנּוּ עַד שֶׁבָּא אֲנוּשׁ, עֲזָבוּ אוֹתָהּ.

בְּשִׁבְאָ אֲנוּשׁ, רָאָה אוֹתָם וְרָאָה אֶת חֻכְמָתָם מִשְׁנָה
[ס"א מְשֻׁטָה] אֶת הָעֲלִיּוֹנִים, וְעִסְקוּ בָהֶם
וְעִשׂוּ [בָהֶם] מַעֲשִׂים וְכְשָׁפִים וְקוֹסְמִים וְלִמְדוּ מֵהֶם,
עַד שֶׁהִתְפַּשְׁטָה אוֹתָהּ חֻכְמָה בְּדוֹר הַמַּבּוּל. וְכָלֵם
הָיוּ עוֹשִׂים מַעֲשֵׂיהֶם לְהִרְעוּ.

וְהָיוּ מִתְחַזְּקִים כְּלָפֵי נַח בְּאוֹתָן חֻכְמוֹת, וְאוֹמְרִים
שֶׁלֹּא יָכוֹל דִּין הָעוֹלָם לְשִׁרֹת עֲלֵיהֶם, שֶׁהָרִי
הֵם עוֹשִׂים חֻכְמָה לְדַחּוֹת אֶת כָּל אוֹתָם בְּעֲלֵי הַדִּין.
וּמֵאֲנוּשׁ הִתְחִילוּ כָּלֵם לְהִתְעַסֵּק בְּחֻכְמוֹת הַלְלוּ. זֶהוּ
שִׁכְתוֹב אִזּוֹ הוֹחֵל לְקַרְא בְּשֵׁם ה'.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל אוֹתָם צְדִיקִים שֶׁהָיוּ בֵּינֵיהֶם
אֲחֵר אוֹתוֹ הַדּוֹר, כָּלֵם הָיוּ מִשְׁתַּדְּלִים
לְמַחּוֹת בָּהֶם [נִ"א כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עֲלֵיהֶם], כְּמוֹ
יָרַד מִתּוֹשֵׁלַח וְחֲנוּךְ, וְלֹא יָכְלוּ, עַד שֶׁהִתְפַּשְׁטוּ
רְשָׁעִים הַמּוֹרְדִים בְּרַבּוֹנָם, וְאָמְרוּ (אִיּוֹב כֵּא) מֶה
שְׂדֵי כִי נַעֲבֹדְנּוּ.

וְכִי הִטְפְּשׁוֹת הַזֶּה הֵם הָיוּ אוֹמְרִים? אֵלֵּא מִשׁוּם
שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים כָּל אוֹתָם הַחֻכְמוֹת וְכָל אוֹתָם

אֵלֵּהִים. מִשׁ"ת הִתְיַחֲסוּ כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם וְכָל אוֹתָם
צְדִיקֵי אָמֶת שֶׁהָיוּ בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הָאוֹתוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת הַלְלוּ שֶׁהָיוּ
בַּתּוֹרָה [לְהַמְצִיא] נִמְצְאוּ אַחֵר שֶׁעָבַר אָדָם
עַל אוֹתוֹת הַתּוֹרָה כָּלֵם [בְּסִדְרֵי תְשׁוּ"ק. וְלִכְּן קָרָא
לְאוֹתוֹ הַבֵּן שֶׁהוּא כְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ שׁ"ת, שֶׁהֵם
קִיּוּם הָאוֹתוֹת]. וּבַתְּשׁוּבָתוֹ [וּבַתְּשׁוּקָתוֹ] לְפָנָי
רַבּוֹנוֹ אֲחִזּוּ בְּשִׁנֵּי אֵלֵּהּ, וּמֵאִזּוֹ חֲזְרוּ הָאוֹתוֹת
לְמִפְרַע בְּסִדְרֵי תְשׁוּ"ק.

וְלִכְּן קָרָא לְאוֹתוֹ בֶּן שֶׁנּוֹלַד לוֹ שֶׁהוּא בְּדַמּוֹתוֹ
בְּצִלְמוֹ שׁ"ת, שֶׁהֵם סִיּוּם הָאוֹתוֹת. וְלֹא
נִתְקַנּוּ הָאוֹתוֹת עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי, וְאִזּוֹ
חֲזְרוּ הָאוֹתוֹת עַל תְּקוּנָם כִּיּוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ שְׁמַיִם
וָאָרֶץ, וְהִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם וְעָמַד עַל קִיּוּמוֹ.

רַבִּי אַבְאָ אָמַר, כִּיּוֹם שֶׁעָבַר אָדָם עַל מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ,
רָצוּ שְׁמַיִם וָאָרֶץ [לְהִנְגֹף] לְהַעֲקֹר מִמִּקּוֹמָם.
מֶה הִטְעַם? מִשׁוּם שֶׁהֵם לֹא עָמְדוּ רַק עַל הַבְּרִית,
שֶׁכְּתוּב (יִרְמִיָּה ל"ג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת
שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי. וְאָדָם עָבַר בְּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר
(הוֹשֵׁעַ ו') וְהִמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית. וְאֵלֵּמָּלֵא שְׁגָלוֹי
לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל
הַר סִינַי לְקַיֵּם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת, לֹא הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם
[הַזֶּה]. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, כָּל מִי שֶׁמוֹדֶה עַל חֻטְאוֹ,
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ לוֹ וּמוֹחֵל לוֹ עַל חֻטְאוֹ.

בֵּא רָאָה, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם,
עָשָׂה בְרִית זֹו וְהִעֲמִיד עָלֶיהָ אֶת הָעוֹלָם. מִנֵּין
לְנוֹ? שִׁכְתוֹב [בְּרֵאשִׁית], בְּרָא שִׁית. זֹו הַבְּרִית
שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ. שִׁית שֶׁמִּמֶּנּוּ שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים
בְּרִכוֹת לְעוֹלָם, וְעָלֶיהָ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְאָדָם עָבַר עַל
הַבְּרִית הַזֹּו וְהִעֲבִירָהּ מִמִּקּוּמָה [ס"א מַעֲמוֹ].

בְּרִית זֹו נִרְמְזָה בְּאוֹת יו"ד, אוֹת קִטְנָה עֵקֶר וְיִסוּד
הָעוֹלָם. כְּשֶׁהוֹלִיד בֶּן, הוֹדָה עַל חֻטְאוֹ
וְקָרָא שְׁמוֹ שׁ"ת, וְלֹא הִזְכִּיר בּוֹ יו"ד לְהִיּוֹת שִׁית,
מִשׁוּם שֶׁעָבַר עָלָיו. וְלִכְּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [מִכְּאֵן]
מִמֶּנּוּ שֶׁתַּל אֶת הָעוֹלָם, וְהִתְיַחֲסוּ כָּל דּוֹרוֹת צְדִיקֵי
הָעוֹלָם [מִשְׁת].

וּבֵא וְרָאָה, כְּשֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי, נִכְנַס בֵּין
שְׁתֵּי הָאוֹתוֹת הַלְלוּ סוּד הַבְּרִית, וּמִיָּהוּ?
בֵּינֵינוּ. וְנִכְנַס בֵּין שְׁתֵּי הָאוֹתוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוּ, וְנִתְּן אוֹתָהּ

ועל זה היה שלמה המלך אומר (קהלת ח) יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים וגו'. יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים – כמו שבארנו, שבשביל מעשים טובים הקדוש ברוך הוא מסלקם מהעולם [כדי שלא יתקלקלו (יחיו), ומתוך אהבתו בהם מסלק אותם] בטרם הגיע זמנם, ועושה בהם דינים. ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים – שהקדוש ברוך הוא מאריך להם ימים ומאריך בהם את רגזו, וכל זה כמו שנתבאר. אלה בשביל שלא יתקלקלו, ואלה כדי שיחזרו אליו, או כדי שיצאו מהם בנים מעלים.

בא ראה, חנוך היה צדיק, והקדוש ברוך הוא ראה שאחר כך יקלקל, ולקח אותו בטרם יקלקל. זהו שכתוב (שיר ו) וללקט שושנים. משום שנותנים ריח טוב, לוקח אותם הקדוש ברוך הוא בטרם יקלקלו. ואיננו כי לקח אתו אלהים. ואיננו – להאריך ימים כשאר בני אדם שהיו מאריכים ימים. מה הטעם? כי לקח אותו הקדוש ברוך הוא בטרם הגיע זמנו.

רבי אלעזר אומר, הקדוש ברוך הוא נטלו את חנוך והעלהו לשמי מרומים, ומסר בידיו כל הגנזים העליונים וחמשה וארבעים מפתחות סתרים חקוקים שבהם משתמשים מלאכים עליונים, וכלם נמסרו בידי, והרי בארנו.

וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו. רבי יהודה פתח, (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע. פסוק זה נאמר ובארנוהו. אבל בא ראה, מי שנדבק ביצר הרע ונמשך אחריו, יטמא הוא ויטמאו אותו, כמו שנתבאר.

כי רבה רעת האדם – כל הרעות היו עושים, ולא נשלם חטאם עד שהיו שופכים דמים לחנם על הארץ. ומי הם שהיו משחיתים דרכם על הארץ? זהו שכתוב רק רע כל היום. כתוב פאן רק רע, וכתוב שם [לא יגרף רע, וכתוב] (בראשית לח) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'.

אמר רבי יוסי, וכי רע אינו רשע? אומר לו, לא. רשע – אפלו הרים ידו על חברו, אף על גב שלא עשה לו דבר, נקרא רשע, כמו שכתוב (שמות

הממנים של העולם שהפקדו עליהם והיו סומכים עליהם, עד שהשיב הקדוש ברוך הוא את העולם כשהיה. שהרי בתחלה היה מים במים, אחר כך השיב הקדוש ברוך הוא את העולם כבתחלה, ולא נחרב מהכל, שהרי ברחמים השגיח עליהם, שכתוב (תהלים כט) ה' למבול ישב, ולא כתוב אלהים.

בימי אנוש אפלו תינוקות של אותו [היום] הדור היו משגיחים בחכמות עליונות והיו מסתכלים בהם. אומר רבי ייסא, אם כך, טפשים היו שלא היו יודעים שעתיד הקדוש ברוך הוא להביא עליהם מי מבול וימותו בהם?

אמר רבי יצחק, ידוע היו יודעים, אבל אחזו טפשות בלבם. שהם היו יודעים אותו מלאך הממנה על אש ואותו הממנה על המים, והיו יודעים לעצור אותם שלא יוכלו לעשות דין עליהם. והם לא היו יודעים שהקדוש ברוך הוא שולט על הארץ וממנו יבא דין על העולם?

אלא היו רואים שהעולם הפקד בידי אותם ממנים, ובהם כל דברי העולם, ולכן לא היו מסתכלים בקדוש-ברוך-הוא ולא משגיחים במעשיו עד שהארץ נשחתה. ורוח הקדש מכריזה בכל יום ואומרת: יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. והקדוש ברוך הוא האריך להם כל אותו הזמן שאותם צדיקים, ירד ומתושלח וחנוך, קימים בעולם. כיון שהסתלקו מהעולם, אז הוריד הקדוש ברוך הוא דין עליהם ונאבדו, כמו שנאמר (בראשית ו) וימחו מן הארץ.

ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אתו אלהים. רבי יוסי פתח, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. פסוק זה נאמר. אבל בא ראה, כך דרכו של הקדוש ברוך הוא – בשעה שכן אדם נדבק בו והוא משרה דיורו עליו ויודע שאחר ימים הוא יסרח, מקדים ולוקט ריחו הטוב ממנו ומסלק אותו מהעולם.

זהו שכתוב עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. עד שהמלך – זה הקדוש ברוך הוא. במסבו – זה אותו בן אדם שנדבק בו והולך בדרכיו. נרדי נתן ריחו – אותם מעשים טובים שבו שבגללם יסתלק מהעולם בטרם הגיע זמנו.

לפניו]. שכיון שהם מעשי ידיו, הוא עצוב עליהם, כמו שנאמר (דניאל ו) ושמתות לא הכניס לפניו.

כתוב [ס"א וְהָרִי כְּתוּב] (תהלים צו) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עַז וְחִדְוָה בְּמִקְוָמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בֵּא רְאֵה, וַיִּתְעַצֵּב אֵל לְבוֹ כְּתוּב. הוּא הִתְעַצֵּב אֵל לְבוֹ וְלֹא לְמִקּוֹם אַחֵר. לְבוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שמואל-א ב) כִּפְאֹשֶׁר בְּלִבִּי וּבִנְפֹשִׁי יַעֲשֶׂה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וַיִּנְחַם ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שמות לב) וַיִּנְחַם ה' עַל הָרַעָה אֲשֶׁר דִּבַּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. רַבִּי יִיסָא אָמַר לְטוֹב. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר לְרַע. רַבִּי יִיסָא אָמַר לְטוֹב, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַחֵם עַל אוֹתָם מְעֻשֵׁי יָדָיו וְחָס עֲלֵיהֶם. וַיִּתְעַצֵּב, מִשּׁוּם שֶׁהֵם חוֹטְאִים לְפָנָיו.

ורבי חזקיה אמר לרע, שכשרוצה הקדוש ברוך הוא לאבד רשעי העולם, נוטל עליהם נחומים ומקבל נחומים, כבכיוול כמי שמקבל נחומים על מה שאבד. כיון שקבל נחומים, ודאי נעשה דין, ולא תלוי הדבר בתשובה.

אימתי זה תלוי בתשובה? עד שלא קבל עליהם נחומים. הרי שקבל עליהם נחומים, אז הדבר כבר לא תלוי בתשובה כלל והדין נעשה. ואז מוסיף דין על דין ומחזק את אותו מקום הדין לעשות דין, ומאבד את הרשעים מהעולם, והכל בכתוב, שכתוב וינחם ה', קבל נחומים. ואחר כך ויתעצב אל לבו, נתן כח לדין לעשות דין.

רבי חייא אמר, וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ - נטל נחומים וחדוה. כשעשה הקדוש ברוך הוא את האדם בארץ, שהוא כדגמא עליונה, וכל המלאכים העליונים משבחים את הקדוש ברוך הוא כשראו אותו בדמות עליונה, ואמרו (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו. אחר כך כשחטא אדם, התעצב הקדוש ברוך הוא על שחטא. שנתן פתחון פה למלאכי השרת שאמרו לפניו בתחלה כשרצה לברא אותו, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו.

אמר רבי יהודה, ויתעצב אל לבו, כי רצה לעשות בהם דין, שנאמר (דברי הימים-ב כ) בצאת לפני החלוצ ואמרים הודו לה' כי לעולם חסדו. ואמר רבי יצחק, למה לא כתוב כאן כי טוב? אלא משום שהאביד את מעשי ידיו מפני ישראל. כמו זה

(ב) ויאמר לרשע למה תכה רעך. הכית לא כתוב, אלא תכה.

אבל רע לא נקרא אלא מי שמשחית דרכו ומטמא עצמו ומטמא את הארץ, ונותן כח וחזק לרוח הטמאה שנקראת רע, שכתוב רק רע כל היום. ולא נכנס בפלטרין ולא רואה פני שכינה, משום שבזה מסתלקת שכינה מן העולם.

ומנין לנו? מיעקב. שכשהסתלקה ממנו שכינה, חשב שיש פסול בבניו שבגללם התחזקה בעולם רוח הטמאה ונגרע האור מהלבנה ופגם אותה. ואם תאמר למה? משום זה מטמא את המקדש והסתלקה שכינה מעל יעקב. כל שכן אותו שמשמא דרכו ומטמא עצמו שהוא מחזק את רוח הטמאה, ולכן כשנטמא נקרא רע.

בא ראה, כשבן אדם נטמא, לא נפקד מן הקדוש ברוך הוא לטוב, ובכל פעם נפקד מאותו שנקרא רע לרע. זהו שכתוב (משלי יט) ושבע ילין בל יפקד רע. כשהולך בדרך ישר, אז בל יפקד רע. ועל זה כתוב רק רע כל היום, וכתוב לא יגרף רע. וזה נקרא רע ולא נקרא רשע. וכתוב (תהלים כג) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע כי אתה עמדי.

וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו. רבי יוסי פתח, (ישעיה ה) הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. הוי מושכי העון - אלו בני אדם שחוטאים לפני רבונם בכל יום, ונדמים בעיניהם אותם חטאים שהם כחבלי השוא, וחושבים שאותו מעשה שעשו ואותו חטא שעשו שאינו כלום, ולא משגיח בהם הקדוש ברוך הוא עד שעושים את אותו חטא חזק וגדול כעבות העגלה, שהוא חזק שלא יוכל להתכלות.

ובא וראה, כשעושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעי העולם, אף על גב שהם חטאו לפני הקדוש ברוך הוא והרגיזו אותו כל יום, אינו רוצה לאבד אותם מהעולם. וכשמשגיח במעשיהם, מתנחם עליהם על שהם מעשי ידיו ומאריך להם בעולם.

ובגלל שהם מעשי ידיו, נוטל נחמה ומתנחם עליהם וחס עליהם. וכשרוצה לעשות בהם דין, כבכיוול הוא עצוב וד"א שמחות לא יכנסו

בְּעֵטוֹ שֶׁל נַחֵשׁ הַקְּדֻמוֹנִי, וְאַלֶּה הֵם: עֲמָרָם, לוי וּבְנֵימִין. וַיֵּשׁ אֹמְרִים גַּם יֵשִׁי. שְׁלֹא חֲטָאוּ, וְלֹא נִמְצָא בָּהֶם חֲטָא שְׂיִמּוּתוֹ בּוֹ, רַק שֶׁנִּזְכְּרָה עֲלֵיהֶם אוֹתָהּ עֲצַת הַנְּחָשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

בא ראה, כל הדורות שהיו בימי נח, כלם הפשיטו חטאים על העולם בגלוי לעיני כל. רבי שמעון היה הולך יום אחד בשערי טבריה. ראה בני אדם שהיו קושרים בקשר הקשת בכדי חרס. אמר, ומה חטא זה בגלוי להרגיז את רבונם? נתן עינו בהם ונזרקו לתוך הים ומתו.

בא ראה, כל חטא שנעשה בגלוי, דוחה את השכינה מהארץ ומסלק את דיורה מן העולם. אלה היו הולכים בראש זקוף ועושים חטאיהם בגלוי, ודחו את השכינה מהעולם, עד שהקדוש ברוך הוא דחה אותם והעביר אותם ממנו. ועל זה כתוב (משלי כה) הגו רשע לפני מלך וגו', הגו סיגים מכסף וגו'.

ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשר וגו'. אמר רבי אלעזר, בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם הזה להשתמש כמו שלמעלה, וכשבני אדם הם צדיקים שהולכים בדרך ישר, הקדוש ברוך הוא מעורר רוח חיים שלמעלה, עד שמגיעים אותם חיים למקום שיעקב אבינו שרוי בו.

ומשם שופעים אותם חיים, עד שנמשכת אותה רוח לעולם הזה שדוד המלך שרוי בו, ומשם שופעות הברכות לכל אותם התחתונים. ואותה רוח עליונה שופעת ונמשכת למטה, ויכולים להתקיים בעולם. ומשום כך לעולם חסדו, זהו עולם של דוד המלך, ולכן כתוב לעלם בלי וא"ו. שהרי כשאותה רוח שופעת לאותו עולם, משם יוצאות ברכות וחיים לכל להתקיים. עכשו שחטאו בני אדם, הסתלק הכל, בשביל שלא יגיע אותו רוח חיים לעולם זה להנות ממנו התחתונים ולהתקיים בו. בשגם הוא בשר – כדי שלא תשפע זו הרוח לעולם הזה. מה הטעם? שלא להרבות נחש התחתון. שדרגות שיתחזק בו [וצריכים] רוח של קדשה שלא יתערב ברוח טמא.

בשגם הוא בשר – זה נחש הקדמוני שיתברך. משום כך הוא בשר, כמו שנאמר (בראשית

כִּשְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים אֶת הַיָּם, בָּאוּ מִלְּאֲכִים עֲלִיוֹנִים לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא באותו לילה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: ומה מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה?! אז (שמות יד) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. גם כאן, בכל הפעמים של אבוד רשעים מהעולם, אז נמצאת עליהם עצבות.

רבי אבא אמר, בשעה שחטא אדם לפני הקדוש ברוך הוא ועבר על מצותו, אז נמצאה עצבות לפניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אדם, אוי שהחלשת את הכח העליון. בשעה זו נחשך מאור אחד. מיד גרש אותו מגן עדן.

אמר לו: אני הכנסתי אותך לגן עדן להקריב קרבן, ואתה פגמת את המזבח שלא נקרב הקרבן?! מכאן והלאה – לעבד את האדמה. וגזר עליו מיתה. וחס עליו הקדוש ברוך הוא וגנזו בשעה שמת סמוך לגן.

מה עשה אדם? עשה מערה אחת והסתתר בה הוא ואשתו. מאיפה ידע? אלא ראה אור דקיק אחד שנכנס באותו מקום שיוצא מגן עדן, והתאווה תאוותו לקברו, ושם הוא מקום סמוך לשער גן עדן.

בא ראה, לא מסתלק אדם מהעולם עד שיראה את אדם הראשון. שואל אותו: על מה הלך מהעולם ואיך יצא? הוא אומר לו: אוי שבגללך יצאתי מהעולם. והוא משיב לו: בני, אני עברתי על מצוה אחת ונענשתי בשבילה, ראה אתה כמה חטאים וכמה מצוות של רבונך עברת.

אמר רבי חייא, עד היום הזה עומד אדם הראשון ורואה את האבות פעמים ביום ומודה על חטאו, ומראה להם את אותו מקום שהיה בו בכבוד עליון, והולך ורואה כל אותם הצדיקים וחסידים שיצאו ממנו וירשו את אותו כבוד עליון שבגן עדן. וכל האבות מודים ואומרים, (תהלים לו) מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיה יחסיון.

רבי ייסא אמר, כל בני העולם רואים את אדם הראשון בשעה שמסתלקים מהעולם, להראות עדות שמשום חטאי האיש הוא מסתלק מהעולם ולא בגללו של אדם, כמו ששנינו אין מיתה בלא חטא, פרט לאותם שלשה שהסתלקו

למעלה כנגד ארץ ישראל, מלאה מכבוד השם, ומה הם? חכמים, שכתוב (משלי יג) כבוד חכמים ינחלו, וכתוב (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו.

ומה היה הכבוד הזה? משל למה הדבר דומה? למלך שהיתה לו גבירה בחדרו שכל חיליו משתעשעין בה, והיו לה בנים, ובאים כל היום לראות פני המלך ומברכין אותו. אמרו לו: אנה אמנו? אמר להם: לא תוכלו לראותה עתה. אמרו: ברוכה תהא בכל מקום שהיא. ומה שכתוב ממקומו, מכלל שאין יודע את מקומו. משל לגבירה שבאה ממקום רחוק ולא ידעו מאין באה. עד שראו שהיא אשת חיל נאה והגונה בכל מעשיה, אמרו: זאת ודאי מן האור נלקחה, כי במעשיה האירה את העולם. שאלו אותה: מאין את? אמרה להם: ממקומי. אמרו: אם כן, גדולים אנשי מקומך, ברוכה תהיי ומברך מקומך.

וכי אין כבוד ה' אחד מצבאותיו לא גרע, למה מברכים אותו? אלא משל למה הדבר דומה? לאיש שהיה לו גן נאה, וחוץ לגן בקרוב ממנו חתיכת שדה, ואם השקה הגן בתחלת שקיותו – הלכו להם המים על כל הגן, אך אותה חתיכה של שדה שהיא אינה דבוקה, אף על פי שהכל אחד הוא, לפיכך פתח לה מקום והשקה אותה לבדה: ע"כ מההשמטות.

ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה. רבי יוסי פתח, (ישעיה נה) כי לא מחשבותי מחשבותיהם.

ו קץ כל בשר בא לפני. ואמר רבי שמעון, זהו מלאך המות. והיו ימיו מאה ועשרים שנה – המתנה של מגדל המקשר.

הנפלים היו בארץ. שנה רבי יוסי, אלו עז"א ועז"ל, כמו שנאמר שהוציא ד"א שהפיל אותם הקדוש ברוך הוא מהקדשה שלמעלה. ואם תאמר, איך יכלו להתקיים בעולם הזה? אמר רבי חייא, אלה היו מאותם שכתוב ועוף יעופף על הארץ. והרי נאמר שאלה נראים לבני אדם כמראה שלהם. ואם תאמר, איך יכלו להתהפך? הרי נאמר שמתהפכים לכמה גונים. ובשעה שירדו, התלבשו באויר העולם ונראו כבני אדם.

ועז"א ועז"ל הללו שמרדו למעלה והפילם הקדוש ברוך הוא והתלבשו בארץ והתקיימו בה, ולא יכלו להתפשט ממנו, ואחר כך טעו אחר נשות העולם. ועד היום הזה הם קיימים ומלמדים כשפים לבני אדם, והולידו בנים, וקראו להם ענקים גבורים. ואותם נפילים נקראים בני אלהים, והרי נתבאר.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ו)

אמר רבי רחומאי, כבוד ולב הרי הם אחד, אלא שכבוד נקרא על שם מעלה, ולב נקרא על שם פעלת מטה, והינו כבוד השם, והינו לב השמים. מה הוא (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו? אלא כל אותה ארץ שנבראת ביום ראשון, שהיא

❦ סדר הלימוד ליום יט תשרי [יום 19 בשנה] ❦

בַּתְחִלָּה לא היו יודעים לזרע ולקצר ולחרש, והיו עושים עבודת האדמה בידיהם. כיון שבא נח, התקין אמנות להם וכל הכלים שצריכים לתקן את האדמה לעשות פרות. זהו שכתוב זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה. שהוא הוציא את הארץ ממה שהתקללה שהיו זורעים חטים - וקוצרים קוצים ודרדרים. ולכן כתוב איש האדמה.

רבי יהודה אמר, איש האדמה, כמו שנאמר (רות א) איש נעמי. משום שנקרא צדיק והוציא את הארץ בקרבן שעשה ממה שהתקללה, שכתוב לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. ולכן נקרא איש האדמה, ועל זה קרא לו שם על מה שיבא.

רבי יהודה פתח, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות אלהים אשר שם שמות בארץ. פסוק זה הקימוהו ונתבאר. אבל לכו חזו וגו' [מה זה חזו? כמו שנאמר (ישעיה כא) חזות קשה הגד לי. במעשי הקדוש ברוך הוא נגלתה נבואה עליונה לבני אדם. אשר שם שמות בארץ - שמות ודאי, שהרי השם גורם לכל] [והוא לשון שמו]. שאלו היו מפעלות יו"ד ה"א וא"ו ה"א - שם קיום בארץ, אבל משום שהיו מפעלות השם של אלהים - שם שמות בארץ. **אמר** לו רבי חייא, כעת התעוררת לזה? לא כך אני אמרתי לו, משום שבין שם זה ובין שם זה הכל הוא שבח. אבל אני אמרתי לו כמו שהעירו החברים ששם שמות. שמות בארץ, שמות ממש [שם בארץ, ולמה? בשביל להשתמש בהם העולם ולהיות קיום בעולם].

רבי יצחק אמר, הכל הוא, ואפלו מה שאמר רבי יהודה - יפה אמר. שאלו העולם יהיה בשם הרחמים, יתקים העולם. אבל משום שהעולם נברא על דין ועומד על דין, שם שמות בארץ, ויפה הוא, שאלמלא כך לא יוכל העולם להתקים מלפני חטאי בני האדם.

בא ראה, כשנולד נח קראו לו על שם של נחמה [נח - נוח לו, נוח לעולם, נוח לאבות, נוח לבנים, נוח לעליונים, נוח לתחתונים, נוח לעולם

בא ראה, כשבן אדם רוצה לנקם מאחר, הוא שותק ולא אומר דבר. שאם יודיע לו, ההוא ישמר ולא יוכל לו. אבל הקדוש ברוך הוא לא עושה כך, לא עושה דין בעולם עד שמכריז ומודיע להם פעם פעמים ושלש, כי אין מי שימחה בידו שיאמר לו מה עשית, ולא ישמר ממנו ולא יוכל לעמד לפניו.

בא ראה, ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה. הודיע להם על ידי נח והתרה בהם כמה פעמים ולא שמעו. אחר שלא שמעו, הביא עליהם דין והאכיד אותם מעל פני הארץ.

בא ראה מה כתוב בנח, ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו. [למה כאן לאמר, ולמה זה? אלא לאמר - זו האשה. זה - זה צדיק. רמז שהקדוש ברוך הוא קרא לנח, מנוחת הארץ. לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קורא לו נח, ומיהו? ארץ הקדושה. לאמר זה ינחמנו, עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כדגמא עליונה. כתוב כאן זה ינחמנו, וכתוב שם (ישעיה כה) זה ה' קנינו לו. אשרי הצדיקים שרשומים ברשם של חותמת המלך העליונה להיות רשומים בשמו, והוא שם שמות בארץ כראוי. כתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב (בראשית כה) ויקרא את שמו יעקב. למה לא כתוב את? אלא שם דרגה [אחת], וכאן דרגה אחרת, כמו שנאמר (ישעיה ו) וראאה את ה'. וראאה ה' לא כתוב אלא את ה'. גם כאן ויקרא שמו יעקב - דרגתו ממש, הקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב. אבל כאן א"ת - להכליל את השכינה.

מאיפה היה יודע? אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא קלל את העולם, שכתוב ארוה האדמה בעבורך, אמר אדם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, עד מתי יהיה העולם בקללה? אמר לו: עד שיולד לך בן מהול כמותך. והיו מחכים עד שעה שנולד נח. וכיון שנולד, ראה אותו מהול רשום באות הקדש, וראה שכינה דבוקה עמו, ואז קרא את שמו על מה שעשה אחר כך.

דבר אמונה הוא. שמע זאת רבי ייבא הזקן והסתכל בו, ונעשה גל של עצמות. ואנו בדרך הזו בסיוע הקדוש ברוך הוא רוצים לומר דברי תורה.

פתח ואמר, (תהלים פו) הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבכי ליראה שמך. פסוק זה קשה, שהרי שנינו, הכל ביד הקדוש ברוך הוא חוץ מלהיות צדיק או רשע. ודוד איך תבע את זה מהקדוש ברוך הוא? אלא דוד כך אמר, הורני ה' דרכך - אותה דרך מישור ומתקנת לגלות עיני ולדעת אותו. אחר כך אהלך באמתך - אלה בדרך אמת ולא אסטה לימין ולשמאל. יחד לבכי - מה זה לבכי? כמו שנאמר (שם עג) צור לבכי וחלקי. וכל זה אני מבקש ליראה את שמך. להדבק ביראתך, לשמר את דרכי כראוי. ליראה שמך - מקום חלקי שבו שרויה היראה לירא.

בא ראה, כל בן אדם שירא את הקדוש ברוך הוא, שרויה עמו האמונה כראוי, שהרי אותו אדם הוא שלם בעבודת רבונו. ומי שלא שרויה בו יראת רבונו, לא שרויה בו אמונה, ואינו כדאי להיות לו חלק לעולם הבא.

עוד פתח ואמר, (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שהקדוש ברוך הוא רוצה ביקרם.

בא ראה מה פתוב, וארח צדיקים כאור נגה. מה זה כאור נגה? כמו אותו האור המאיר שברא הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, זהו שגנו לצדיקים לעולם הבא. הולך ואור - שהוא עולה באורו תמיד ולא גורע ממנו. אבל ברשעים מה פתוב? (שם) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו. לא ידעו - וכי לא יודעים? אלא רשעים שהולכים בדרך עקמה בעולם הזה ולא רוצים להסתכל [להם] שעתיד הקדוש ברוך הוא לדון אותם באותו עולם ולהכניסם בדין גיהנם. והם צווחים ואומרים: אוי לנו שלא הרפננו אונים ולא הקשבנו באותו עולם. ובכל יום אומרים: וי לנו!

בא ראה, עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לצדיקים לעולם הבא ולתת להם שכר חלקם, מקום שעין לא שולטת לעמד עליו, כמו שנאמר (ישעיה

הזה, נוח לעולם הבא] ושיהיה [ולהיות] השם גורם. אבל לגבי הקדוש ברוך הוא לא כך. נח בהפוך אותיות - ח"ן, כמו שנאמר ונח מצא חן.

אמר רבי יוסי, חן הינו נח. בצדיקים, השם שלהם גורם לטוב. ברשעים, השם שלהם גורם לרע. בנח פתוב ונח מצא חן בעיני ה'. בער בכור יהודה התהפכו אותיותיו לרע. ע"ר ר"ע. רע בעיני ה'.

בא ראה, כיון שנולד נח, ראה את מעשי בני האדם שהם חוטאים לפני הקדוש ברוך הוא, והיה גנוז עצמו ועסק בעבודת רבונו כדי לא ללכת בדרךם. וכי תאמר, במה הוא עסק? באותו ספר של אדם וספר של חנוך. והיה עוסק בהם לעבד את רבונו.

בא ראה שכך הוא, שהרי מאיפה ידע נח להקריב קרבן לרבונו? אלא משום שמצא חכמה על מה העולם עומד, וידע שהוא עומד על הקרבן, ואלמלא הקרבן לא היו עומדים עליונים ותחתונים.

רבי שמעון היה הולך בדרך והיו עמו רבי אלעזר בנו ורבי יוסי ורבי חייא. עד שהיו הולכים, אמר רבי אלעזר לאביו, הדרך מתקנת לפנינו, רוצים לשמע דברי תורה פתח רבי שמעון ואמר, (קהלת י) וגם בדרך כשהסכל הלך לבו חסר וגו'. כשבן אדם רוצה לתקן דרכיו לפני הקדוש ברוך הוא, עד שלא יצא לדרך צריך להמלך בו ולהתפלל לפניו על דרכו, כמו ששנינו שכתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. שהרי השכינה לא נפרדת ממנו.

ומי שלא מאמין ברבונו, מה פתוב בו? וגם בדרך שהסכל הלך לבו חסר. מי זה לבו? זה הקדוש ברוך הוא שלא ילך עמו בדרך וגורע מסיועו בדרך. משום שאותו בן אדם שלא מאמין ברבונו, עד שלא יצא לדרך לא בקש את סיוע רבונו.

ואפלו בדרך כשהוא הולך, לא עוסק בדברי תורה, ולכן לבו חסר, שאינו הולך יחד עם רבונו ולא נמצא בדרך. ואומר לכל סכל הוא - ואפלו כששומע דבר אמונה של רבונו, הוא אומר שזו טפשות לעסק בזה. כמו זה ששאלו לכן אדם על אות הברית שרשמו בבשר האדם, ואומר שלא

מי זו התבה? [זה] ארון הברית. ונח והתבה למטה כף הם כמו דגמא [זו] שלמעלה. בנח כתוב ברית, שכתוב והקימתי את בריתי אתך. ועד שהתקים בו ברית לא נכנס לתבה, שכתוב והקימתי את בריתי אתך ובאת אל התבה. ואז היתה התבה ארון הברית. [זו] תבה ונח, הכל כמו שלמעלה. ובגלל שהברית הזאת למעלה, הוא עושה תולדות. כמו זה נח [למטה] הוא עושה תולדות. משום כף [כמו שנאמר] אלה תולדת נח.

נח איש צדיק, כף הוא בודאי כמו שלמעלה. ועל זה כתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. והארץ מתקימת על זה, שהרי הוא העמוד שהעולם עומד עליו, ומיהו? זה צדיק, ונח נקרא צדיק למטה. וסוד [נ"א זה] של הכל – את האלהים התהלך נח. דוקא. שלא נפרד ממנו לעולמים, ושיהיה הוא בארץ כמו שלמעלה איש צדיק יסוד העולם. ברית שלום, שלום של העולם. איש האדמה ודאי. ועל זה (בראשית ו) ונח מצא חן בעיני ה'.

תמים היה בדרתיו, מה זה בדרתיו? אלה אותם שיצאו ממנו. הוא השלים את כלם, והוא היה שלם מכלם. תמים היה – שנולד מהול, שכתוב התהלך לפני והיה תמים. בדרתיו – ולא בדורות של העולם, שהרי ממנו יצאו [תולדות בעולם].

בא ראה, נח ראוי היה מיום שנברא העולם להיות בתבה בחבור אחד להכנס בה, ועד שלא התחברו כאחד, לא היה העולם כראוי. אחר כך מה כתוב? (שם ט) ומאלה נפצה כל הארץ. מהו נפצה? כמו שנאמר (שם ב) ומשם יפרד. שמשם נמצא פרוד והתפזרו תולדות לכל הצדדים והכל אחד כדגמא אחת. משום כף אלה תולדת נח. אלה ודאי. שהרי יסוד העולם הוא שעושה תולדות לקיים בארץ. בא רבי אבא ונשקו. אמר, אריה בכחו נוקב סלע ושובר. כף זה בודאי. ובא וראה, משעור התבה גם כף זה.

תוספתא

למה נח נח פעמים? אלא כל צדיק וצדיק שבועולם יש לו שתי רוחות – רוח אחת בעולם הזה, ורוח אחת בעולם הבא. וכך תמצא בכל הצדיקים: משה משה, יעקב יעקב, אברהם אברהם, שמואל

(סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחפה לו. וכתוב (שם טו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי. וכתוב (מלאכי ג) ועסותם רשעים פי יהיו אפר תחת כפות רגליכם. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא. עליהם כתוב (ישעיה ס) צדיקים לעולם יירשו ארץ. וכתוב (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פרשת תולדת נח

אלה תולדת נח. רבי חייא פתח, (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. אשריהם ישראל שעוסקים בתורה ויודעים דרכי התורה שבגללה יזכו לעולם הבא.

בא ראה, לכל ישראל יש חלק לעולם הבא, מה הטעם? משום ששומרים הברית שהעולם עומד עליה, כמו שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ועל זה, ישראל ששומרים הברית וקבלו אותה, יש להם חלק לעולם הבא.

ולא עוד, אלא משום כף נקראו צדיקים. מכאן למדנו, כל מי ששומר הברית הזו שהעולם עומד עליה, נקרא צדיק. מנין לנו? מיוסף. משום ששומר את ברית העולם זכה שנקרא צדיק. ועל כך ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ.

רבי אלעזר אמר, אלה – בכל מקום פסל את הראשונים. שנינו וכו'. מה כתוב למעלה בפרשת בראשית? (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו'. אותו הנהר ששופע ויוצא ונכנס לגן ומשקה אותו מהשקאה שלמעלה, ועושה לו נחת ועושה פרות ומגדל זרעים, הוא אז נוח לכל. וזה נוח לגן. וזה עושה מנוחה בו [נ"א לגן, והגן נח בו], כמו שנאמר (שם) כי בו שבת, וכתוב וישבת ביום השביעי. וזה סוד שדבר זה עושה תולדות ולא אחר.

בא ראה, כמו זה נח למטה הברית הקדוש היה דגמא שלמעלה, ועל זה נקרא איש האדמה. וסוד למדנו, שהרי נח הצטרף לתבה להתחבר עמה ולקיים זרע של הכל, שכתוב לחיות זרע.

שְׁלוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ קִרְאָה לוֹ יַעֲקֹב. אֲבָל כָּאֵן אֵת - לְהַכְלִיל אֵת הַשְּׂכִינָה [נ"א שְׁהִיא דְרָגָה אַחֲרַת לְמִטָּה].

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח, (תהלים קיב) טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. טוֹב אִישׁ - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא טוֹב, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שם קמה) טוֹב ה' לְכָל, וְכָתוּב (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. לְכָל הַזֶּה חוֹנֵן וּמְלוֹה, לְמָקוֹם שָׂאִין לוֹ מִשְׁלוֹ, וְאוֹתוֹ מָקוֹם נִזוֹן מִמֶּנּוּ. יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט - שְׁהָרִי אוֹתוֹ דָּבָר לֹא נִזוֹן אֶלָּא בְּמִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט) צַדִּיק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאָךְ.

דָּבָר אַחֵר טוֹב אִישׁ - זֶה צַדִּיק, שְׁפָתוֹב (ישעיה ג) אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֵאָכְלוּ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, זֶה נֹחַ, שְׁפָתוֹב נֹחַ אִישׁ צַדִּיק. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, זֶה הַשִּׁבְחָה שֶׁל הַשִּׁבְחָה שָׁבוּ פִּתַּח טוֹב, שְׁפָתוֹב (תהלים צב) טוֹב לְהוֹדוֹת לָהּ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הַכֹּל אֶחָד, וְכֹלָם אִמְרוּ דָּבָר אֶחָד. וְזֶה עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת בְּעוֹלָם. תּוֹלְדוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מִי הֵם? אֵלּוּ נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם פְּרִי מַעֲשֵׂי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בְּשַׁעֲהַ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בְּעִטְרוֹתָיו, מִתְעַטֵּר מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, מִלְּמַעְלָה מִמָּקוֹם שֶׁלְעַמֵּק הַכֹּל. מִתְעַטֵּר מִלְּמַטָּה בְּמָה? בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. וְאִזּוֹ נוֹסְפִים חַיִּים מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, וְנִכְלָל מְקוֹם הַמְקַדֵּשׁ מִכָּל הַצַּדִּידִים, וְהַבָּאָר מִתְמַלֵּאת וְהֵיטָּב נִשְׁלָם, וְאִזּוֹ נוֹתֵן לְכָל.

כְּתוּב (משלי ה) שְׁתֵּה מִיַּם מְבוֹרָךְ וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךְ. לָמָּה [כָּאֵן] בּוֹרָךְ בְּתַחֲלָה וְאַחֵר כֶּךָ בְּאֵרֶךְ? שְׁהָרִי בּוֹר לֹא נִקְרָא אֶלָּא רִיק שְׂאִינוֹ נוֹבַע. בְּאֵר - מִיַּם שְׁנוּבְעִים? אֶלָּא הַכֹּל מְקוֹם אֶחָד הוּא. אֶלָּא מְקוֹם שְׁהַעֲנִיִּים [נ"א שְׁהַעֲנִי] אֲחוּזִים בּוֹ נִקְרָא בּוֹר, שְׂאִין לוֹ מִשְׁלוֹ אֶלָּא מֵהַ שְׁנוֹתָנִים לְתוֹכוֹ, וּמִיָּהוּ? דְּל"ת. אַחֵר כֶּךָ נַעֲשֶׂה בְּאֵר שֶׁהוּא נוֹבַע וּמִלָּא [שְׁמַתְמֵלָא] מִכָּל הַצַּדִּידִים, וּמִיָּהוּ? ה"א. מִתְמַלֵּאת מִלְּמַעְלָה וְנוֹבַעֵת מִלְּמַטָּה. מִתְמַלֵּאת מִלְּמַעְלָה כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ, וְנוֹבַעֵת מִלְּמַטָּה מִנִּשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים.

דָּבָר אַחֵר, שְׁתֵּה מִיַּם מְבוֹרָךְ - זֶה דְּוֹד הַמְּלֶךְ, שְׁפָתוֹב בּוֹ (שמואל-ב כג) מִי יִשְׁקֵנִי מִיַּם מְבָאָר

שְׁמוּאֵל, שֵׁם שֵׁם. פָּרַט לִיִּצְחָק שֶׁלֹּא כָתוּב בּוֹ כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּהֵם, מִשּׁוּם שֶׁיִּצְחָק, בְּשַׁעֲהַ שֶׁנִּקְרָב עַל גְּבִי הַמְּזֻבַּח, יִצְאָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכִיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם בְּרוּךְ מַחִיָּה הַמַּתִּים, שָׂבָה אֵלָיו נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַבֵּא. מִשּׁוּם זֶה תִּמְצָא שֶׁלֹּא יַחַד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת שְׁמוֹ אֶלָּא עַל יִצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁנֶּחֱשַׁב כְּמַת. וְעַל זֶה רָמַז הַכְּתוּב וְאָמַר (איוב טו) הֵן בְּקִדְשׁוֹ לֹא יֵאֱמִין וְגו'.

דָּבָר אַחֵר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה צַדִּיק שִׁבַּח אוֹתוֹ פְּעַמִּים. תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו, אֲבָל בְּדוֹרוֹת אַחֲרָיִם אֵינוֹ נִחְשָׁב לְכֹלָם, כְּמוֹ דוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְדוֹר מֹשֶׁה וְדוֹר דָּוִד. דָּבָר אַחֵר, רְאֵה מָה עָשָׂה בְּדוֹר שְׁכָלָם רְשָׁעִים, קָל וְחֹמֶר אֵלּוּ הָיָה בְּדוֹר שְׁכָלָם צַדִּיקִים. ע"כ הַתּוֹסַפְתָּא

רַבִּי אֶלְעָזָר פִּתַּח, (תהלים מו) לָכֵן חִזוּ מִפְּעֻלוֹת ה' אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֵרֶךְ. הַפְּסוּק הַזֶּה הָרִי נִתְבָּאָר, וּבְאֵרוֹהוּ. אֲבָל לָכֵן חִזוּ, מָה זֶה חִזוּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כא) חִזוּת קִשָּׁה הִגִּד לִי. בְּמַעֲשָׂיו שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מִתְגַּלֶּה נְבוּאָה עֲלֵיוֹנָה לְבְנֵי אָדָם. אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת - שְׁמוֹת וְדָאִי, שְׁהָרִי הַשֵּׁם גּוֹרֵם לְכָל.

כְּתוּב וַיִּקְרָא אֵת שְׁמוֹ נֹחַ לְאֵמֶר זֶה וְגו', לָמָּה כָּאֵן לְאֵמֶר? וְלָמָּה זֶה? אֶלָּא לְאֵמֶר זֶה הָאִשָּׁה. זֶה זֶה צַדִּיק. [רָמַז כְּמוֹ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קִרְא לוֹ נֹחַ, מִנּוּחַת הָאֵרֶךְ. לְאֵמֶר, מָה זֶה לְאֵמֶר? אֶלָּא מְקוֹם זֶה קִרְא לוֹ נֹחַ, וּמִי הוּא? אֵרֶךְ הַקְדוּשָׁה. לְאֵמֶר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשָׂנוּ וְגו'. עָשָׂה אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִטָּה כְּדָגְמָא עֲלֵיוֹנָה]. [נ"א זֶה זֶה צַדִּיק, וְכֵן נֹחַ (לְאֵמֶר, נֹחַ) זֶה צַדִּיק. לְאֵמֶר זֶה נִקְבָּה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְאֵמֶר זֶה אֵרֶךְ הַקְדוּשָׁה] [וְזֶה אֵמֶת]. כְּתוּב כָּאֵן זֶה יִנְחַמְנוּ, וְכָתוּב שֵׁם (ישעיה כה) זֶה ה' קוֹיֵנוּ לוֹ. אֲשֶׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁרְשׁוּמִים בְּרִשְׁם שֶׁל חוֹתְמַת הַמְּלֶךְ לְהִיּוֹת בְּשְׁמוֹ רְשׁוּמִים, וְהוּא שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֵרֶךְ כְּרָאוּי.

כְּתוּב וַיִּקְרָא אֵת שְׁמוֹ נֹחַ, וְכָתוּב וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. לָמָּה לֹא כָתוּב אֵת? אֶלָּא שֵׁם דְּרָגָה אַחֲרַת [ד"א אַחַת] וְכָאֵן דְּרָגָה אַחֲרַת, [נ"א אֵת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶרְאֶה אֵת ה'] כְּכָתוּב (שם ו) וְאֶרְאֶה אֵת ה'. וְאֶרְאֶה ה' לֹא כָתוּב אֶלָּא אֵת ה', גַּם כֶּךָ בְּנֹחַ וַיִּקְרָא אֵת שְׁמוֹ נֹחַ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב - דְּרָגָה

כך נקראו בני האדם. ולא לשבח נקראו כך, אלא כמו שאמר בנו של אותו שעבר על מצות רבונו. כיון שבא נח, נקראו בני העולם על שם נח. תולדות נח לשבח. שהעמידם בעולם. ולא תולדות אדם שהעבירם מהעולם וגרם מות לכלם.

אמר לו רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אחר כך, וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. בני האדם כתוב, ולא כתוב בני נח. אמר לו, משום שאדם [שחטא ד"א חטא] לפני רבונו, טוב לו שלא נברא ולא יכתב עליו הכתוב פסוק זה.

אלא בא ראה, כתוב (משלי) בן חכם ישמח אב. כאשר הבן טוב, כל בני העולם זוכרים את אביו לטוב. וכשהוא רע, כלם זוכרים את אביו לרע. אדם, משום שחטא ועבר על מצות רבונו, כשבאו אותם שמרדו ברבונם מה כתוב? אשר בנו בני האדם. אדם הראשון שמרד ברבונו ועבר על מצותו, ולכן אלה תולדות נח. אלה ולא הראשונים. אלה שיצאו ונכנסו לתוך התבה והוציאו תולדות לעולמים. ולא תולדות אדם שיצא מגן עדן ולא הוציא אותם משם.

בא ראה, אלו הוציא אדם תולדות מגן עדן, לא היו משמדים לדורי דורות, ולא נחשף אור הלבנה לעולמים, וכלם היו קימים לעולמים, ואפלו מלאכים עליונים לא עמדו לפניהם באור וזיו וחקמה, כמו שנאמר בצלם אלהים ברא אותו. אבל כיון שגרם החטא ויצא מגן עדן ועשה תולדות בחוץ, לא התקיימו בעולם ולא היו פראוי.

אמר רבי חזקיה, וכי איך יכלו לעשות תולדות שם, שהרי אלמלא לא נמשך עליו יצר הרע וחרטא, יתקיים הוא בעולם לבדו ולא יעשה תולדות? כמו זה אלמלא שחטאו ישראל בעגל והמשיכו עליהם יצר הרע, לא יעשו לעולמים תולדות ולא יבאו דורות אחרים לעולם.

אמר לו, אלמלא לא חטא אדם, לא יעשה תולדות כמו זה מצד של יצר הרע, אבל יעשה תולדות מצד של רוח הקדש. שעכשו אינו עושה תולדות אלא מצד היצר הרע, ומשום שכל תולדות בני האדם כלם מן הצד של יצר הרע, לכן אין להם קיום, ואי אפשר להם להתקיים, שהצד האחר מערב בהם [ואפשר להם בצד האחר].

בית לחם. ונוזלים - זה אברהם. מתוך - זה יעקב, שהוא באמצע. בארץ - זה יצחק, שנקרא באר מים חיים. הרי בפסוק הזה נמצאת המרכבה הקדושה העליונה מהאבות. ודוד המלך התחבר עמו. יש מי שיאמר, ונוזלים - זה יצחק. מתוך - זה משה, שהוא באמצע. בארץ - זה אהרן, שנקרא באר מים חיים, ודוד המלך שהתחבר עמהם.

תשובת הנקבה לזכר אינה אלא כאשר נכנסת בה רוח ושופכת מים כנגד המים העליונים הזכריים. כך כנסת ישראל לא מעוררת השתוקקות לקדוש ברוך הוא אלא ברוח הצדיקים שנכנסים בתוכה, ואז נובעים מים מתוכה כנגד מי הזכר. והכל נעשה תשובה אחת [ואגדה אחת] וקשור אחד. וזהו רצון של הכל והטיול שהקדוש ברוך הוא מטיל עם נשמות הצדיקים.

בא ראה, כל אותן תולדות גן העדן לא יוצאים מצדיק אלא כשנכנס בתבה הזו בחבור אחד, והכל גנוזים בה, ואחר כך יוצאים ממנה. גם כאן נח איש צדיק לא הוציא תולדות לפרות בעולם עד שנכנס בתבה, והתכנסו הכל בה והיו גנוזים בה, ואחר כך יצאו ממנה לפרות בעולם ולהתקיים בארץ. ואלמלא שיצאו מתוך התבה, לא התקיימו בעולם. והכל כמו שלמעלה - מתוך תבה יוצאים למעלה, מתוך תבה יוצאים למטה, זה כמו זה. [מתוך] וכאן התקיים העולם ולא מקדם לזה, שמשום כך כתוב ונוזלים מתוך בארץ, וכתוב ויולד נח שלשה בנים.

ותשחת הארץ לפני האלהים. אמר רבי יהודה, כיון שכתוב ותשחת הארץ, למה לפני האלהים? אלא כיון שעשו חטאיהם בגלוי לעיני הכל, אז כתוב לפני האלהים.

רבי יוסי אמר, אני אמרתי הפוך. ותשחת הארץ לפני האלהים - בהתחלה לפני האלהים, שלא היו עושים בגלוי. לפני האלהים עשו ולא לפני בני אדם. ולבסוף עשו בגלוי. זהו שכתוב ותמלא הארץ חמס, שלא היה מקום בכל הארץ שלא היה בגלוי, ובגלל כך אמר הפסוק בשני גוונים.

אלה תולדות נח - רבי אבא אמר, מיום שעבר אדם על מצות רבונו, כל בני האדם שנולדו אחר

אמר רבי אלעזר, אפלו באותה שעה הקדוש ברוך הוא היה. כתוב כאן מלאך ה', וכתוב שם (בראשית מח) המלאך הגאל אתי, וכתוב ויסע מלאך האלהים. הן לטוב הן לרע שולט עליה הקדוש ברוך הוא. לטוב – משום שלא נמסרה תחת שאר הממנים, וכל דירי העולם יתבישו ממעשיהם. לרע – כדי שלא ישמחו אלה לשלט עליה. ואם תאמר, והרי כתוב (איכה א) כי ראתה גוים באו מקדשה, והחריבו ביתה. ואם לא שולטים אותם ממנים, לא נחרב המקדש!

בא ראה, כתוב כי אתה עשית, וכתוב (שם ב) עשה ה' אשר זמם. בא ראה, כתוב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה. נשחתה ודאי, כמו שנאמר. כך גם (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה. שהרי אז הארץ קוראת למעלה ועולה בעליה עליונה ומקשטת פניה כנקבה שמתקשטת אל הזכר, כך גם הארץ, שהרי גדלה בנים צדיקים למלך.

ועבשו שלא שבו דור המבול מה כתוב? וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה, כאשה שנטמאה והסתירה פניה מבעלה. ובזמן שמתרבים חטאי בני האדם בגלוי, הארץ שמה פניה כנקבה שאין לה בוש מכלל, כמו שנאמר (ישעיה כד) והארץ חנפה תחת ישביה. ועל זה וירא כי נשחתה ודאי. מה הטעם? משום כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

רבי אלעזר הלך אל רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו. כיון שראה אותו, התקין לו שטיח של פסוי במוטות של עץ, וישבו. אמר לו חמיו, אפשר ששמעת מאביך זה שכתוב (איכה ב) עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם?

אמר לו, הרי פרשוה החברים, בצע אמרתו – שקרע האדרת שלו. אשר צוה מימי קדם – שהרי אותה האדרת צוה מאותם ימים ראשונים עליונים, וביום שחרב בית המקדש קרע אותה, משום שהאדרת הזו היא כבודו ותקונו, וקרע אותה.

אמר לו, עשה ה' אשר זמם, וכי מלך חושב [קדם] להרע לבניו עד שלא יבאו לחטא?! אמר לו,

אבל אלמלא לא חטא אדם ולא גרש מגן עדן, היה עושה תולדות מצד של רוח הקדש, שקדושים כמלאכים עליונים עומדים לדורי דורות כמו שהיה למעלה. כיון שחטא והוליד בנים מחוץ לגן עדן ולא זכה להוציאם מן הגן, לא התקימו אפלו להשתרש בעולם הזה, עד שבא נח, שהוא צדיק, ונכנס בתבה, ומהתבה יצאו כל דורות העולם, ומשם התפזרו לכל ארבע רוחות העולם.

וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה. למה נשחתה? משום כי השחית כל בשר את דרכו, כמו שנאמר. רבי חייא פתח פסוק ואמר, (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה.

בא ראה, בשעה שבני אדם זוכים ושומרים את מצוות התורה, אז הארץ מתחזקת ונמצאת בה כל השמחה. מה הטעם? משום שהשכינה שורה על הארץ. ואז הכל, עליונים ותחתונים, בחדוה. וכשבני אדם משחיתים דרכיהם ולא שומרים את מצוות התורה וחוטאים לפני רבונם, אז כביכול דוחים את השכינה מהעולם, ונשארת הארץ משחנתת, שהרי השכינה נדחתה ולא שורה עליה, ואז היא נשחתת. מה הטעם נשחתת? משום ששורה רוח אחרת עליה שמתבלת את העולם. ועל זה אומרים, שישראל נותנים עז לאלהים שמעמידים את העולם. אלהים זו שכינה.

ואם חס ושלום אם ישראל ימצאו רשעים, מה כתוב? (תהלים ו) רומה על השמים אלהים וגו', משום שרשת הכינו לפעמי. כפף נפשי, בסבת חמס ושנאת חנם. כרו לפני שוחה וגו', כמו שבדור המבול, שמשום החמס שהיה ביניהם, היתה ביניהם שנאה ואיבה.

יבול אף בארץ ישראל כן? והרי שנינו שארץ ישראל לא שורה עליה רוח אחרת ולא ממנה אחר חוץ מהקדוש ברוך הוא בלבדו. בא ראה שארץ ישראל כך היא שלא שורה עליה ממנה ולא שליח אחר פרט לקדוש ברוך הוא לבדו, אבל שעה אחת שורה עליה להשחית את בני האדם. מנין לנו? מדוד, שכתוב (דברי הימים א-כא) וירא דוד את מלאך ה' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים, ואז נשחתה הארץ.

אבל כְּשֶׁהַשְּׁלֹם הַזְּמַן שֶׁחִכָּה לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ, אִזְּ חֲדוּה וְתִשְׁבַּחַת לְפָנָיו עַל שֶׁאֲבָדוּ מִהָעוֹלָם, פָּרַט לְזְמַן שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׁאֵף עַל גַּב שֶׁהַשְּׁלֹם הַזְּמַן שֶׁלָּהֶם שֶׁהִרְגִּיזוּ לְפָנָיו, לֹא הִיְתָה חֲדוּה לְפָנָיו. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן לֹא הִיְתָה חֲדוּה לְפָנָיו לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

בי לְיָמִים עוֹד שִׁבְעָה אֲנָכִי מִמְטִיר עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה הִלְלוּ, מֵהַ מַעֲשֵׂיהֶם? אֲלֵא אַרְבָּעִים יוֹם לְהִלְקוֹת רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְכַתּוּב (דְּבָרִים כ"ה) אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף, כִּנְגִיד אַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, לְכָל אֶחָד עֲשָׂרָה. מִשּׁוּם שֶׁבֶן אָדָם נִכְרָא מֵאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְעַל זֶה וּמַחֲיִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם. וְצָרִיךְ אַרְבָּעִים לְהִלְקוֹת וּלְמַחֲוֹת אֶת הָעוֹלָם.

רבי יִצְחָק הֵיךְ מְצוּי לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ פְּסוּק זֶה [שְׁאֲמָרוּ] שֶׁכַּתּוּב וְתִשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנָי הָאֱלֹהִים. אִם בְּנֵי אָדָם חָטְאוּ – הָאָרֶץ בְּמָה חָטְאָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכַּתּוּב כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. כְּמוֹ זֶה, (וַיִּקְרָא י"ח) וְתִטְמָא הָאָרֶץ וְאֶפְקַד עוֹנָה עָלֶיהָ. אֲלֵא בְנֵי אָדָם חָטְאוּ. וְאִם תֹּאמְרוּ, הָאָרֶץ בְּמָה? אֲלֵא עֵקֶר הָאָרֶץ הֵם בְּנֵי הָאָדָם, וְהֵם מִשְׁחִיתִים אֶת הָאָרֶץ וְהִיא נִשְׁחַתֶּת, וְהַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכַּתּוּב וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחַתָּה כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

בא רֵאָה, כָּל חָטְאֵי הָאָדָם כָּלָם, הִשְׁחַתְתֶּם תְּלוּיָהּ בְּתִשׁוּבָהּ. וְהַחֲטָא שֶׁל שׁוֹפֵף זָרַע עַל הָאָרֶץ וּמִשְׁחִית דְּרָכּוֹ וּמוֹצִיא זָרַע עַל הָאָרֶץ – מִשְׁחִית אוֹתוֹ וּמִשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ, וְעָלָיו כְּתוּב (ירמיה ב) נִכְתַּם עוֹנֵךְ לְפָנָי, וְכַתּוּב בּוֹ (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חִפְץ רִשְׁע אֶתָּה לֹא יִגְרַךְ רַע. פָּרַט לְתִשׁוּבָה גְדוּלָּה. וְכַתּוּב (בראשית לח) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינָי ה' וַיִּמִּיתֵהוּ ה', וְהָרִי נִתְבָּאָר.

אמר לוֹ, לְמָה דָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם בְּמִים וְלֹא בְּאֵשׁ וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר? אָמַר לוֹ, סוּד הוּא, שֶׁהָרִי הֵם הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם בְּשִׁבִיל שָׁמַיִם עֲלִיוֹנִים וּמִים תַּחְתּוֹנִים לֹא הִתְחַבְּרוּ זָכָר וּנְקֵבָה כְּרֵאוּי. [וּמִי הֵם הַמִּים הָעֲלִיוֹנִים? בִּינָה. וּמִים תַּחְתּוֹנִים – מַלְכוּת. ה"א עֲלִיוֹנָה ה"א תַּחְתּוֹנָה. וְכַאֲשֶׁר הֵם מִשְׁחִיתִים, נִסְתַּלַּק י"ו, שֶׁהוּא זָכָר,

(מְשַׁל) לְמַלְךְ שֶׁהִיָּה לוֹ כְּלֵי יָקָר, וּבְכָל יוֹם הֵיךְ פּוֹחַד עָלָיו שֶׁלֹּא יִשְׁכַּר וְהִיָּה מִסְתַּכֵּל בּוֹ וּמִצָּא חֵן בְּעֵינָיו. לְיָמִים בָּא בְּנוֹ וְהִרְגִּיז אֶת הַמֶּלֶךְ. לָקַח הַמֶּלֶךְ אוֹתוֹ כְּלֵי יָקָר וְשָׁכַר אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכַּתּוּב עֲשֵׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

בא רֵאָה, מִיּוֹם שֶׁנִּבְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הֵיךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסְתַּכֵּל בּוֹ וְחָבִיב עָלָיו הַרְבֵּה, וְהֵיךְ פּוֹחַד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּחַטְּאוּ וַיִּחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכִךְ בְּכָל פַּעַם שֶׁהִיָּה בָּא אֶצֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הֵיךְ לוֹבֵשׁ אוֹתָהּ אֲדָרֶת. אַחַר שֶׁגָּרְמוּ הַחֲטָאִים וְהִרְגִּיזוּ לְפָנָי הַמֶּלֶךְ, נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְקָרַע אוֹתָהּ הָאֲדָרֶת [קָרַע אוֹתָהּ הָאֲדָרֶת וְנִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ]. הִינּוּ שֶׁכַּתּוּב עֲשֵׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

בצע אָמַרְתוּ וְגו' [הָאֲמַרְתוּ הַזֶּה בְּתַחֲלָה יִשְׁכַּה בְּרֹאשׁ אָמִיר, וְהָרִי הִתְעַטְרוּ עֲטָרָה לְרֹאשׁ וְאִילָן נָאָה לְפָנָיו. וְהִיא מִיָּמֵי קָדָם וְדָאִי. וְאִזְ עֲצֻבוֹת לְפָנָיו בְּבִתִּים הַחִיצוֹנִים וְדָאִי, (ישעיה לג) וְהֵן אֲרָאֲלֶם צָעֲקוּ חֲצָה. (שם כ"ב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא וְגו']. הִינּוּ בְּזְמַן שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל בְּזְמַן אַחֵר אֵין חֲדוּה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ זְמַן שֶׁאוּבָדִים רִשְׁעֵי הָעוֹלָם וְאוֹתָם שֶׁהִרְגִּיזוּ לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכַּתּוּב (משלי יא) וּבְאָבֹד רִשְׁעִים רְנָה. וְכֵן בְּכָל דוֹר וְדוֹר שֶׁעוֹשֶׂה דִין בְּרִשְׁעֵי הָעוֹלָם, חֲדוּה וְתִשְׁבַּחַת לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

ואם תֹּאמְרוּ, הָרִי שֶׁנִּינּוּ שְׂאִין חֲדוּה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים? אֲלֵא בָּא רֵאָה, בְּשַׁעָה שֶׁנַּעֲשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים, חֲדוּוֹת וְתִשְׁבַּחוֹת לְפָנָיו עַל שֶׁנֶּאֱבָדוּ מִהָעוֹלָם. וְהַדְּבָרִים הִלְלוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִמַּתִּין לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ אֵלָיו מִחֲטָאֵיהֶם. אֲבָל אִם נַעֲשֶׂה בָהֶם דִּין עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּם, [וְעַד] שֶׁלֹּא נִשְׁלַם חֲטָאָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו) כִּי לֹא שְׁלָם עוֹן הָאֲמוּרִי עַד הִנֵּה, אִזְ אֵין חֲדוּה לְפָנָיו, וְרַע לְפָנָיו עַל שֶׁנֶּאֱבָדוּ.

ואם תֹּאמְרוּ, לְמָה עוֹשֶׂה בָהֶם דִּין טָרָם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם? אֲלֵא הֵם גָּרְמוּ רַע לְעַצְמָם, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה דִין בְּטָרָם מַגִּיעַ זְמַנָּם, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים עִם יִשְׂרָאֵל לְהַרַע לָהֶם, וְלָכֵן עוֹשֶׂה בָהֶם דִּין וּמֵאֲבָדָם מִהָעוֹלָם בְּלֹא הַזְּמַן. וְזֶהוּ שֶׁרַע לְפָנָיו. וְלָכֵן הִטְבִּיעַ מִצְרִים בֵּינָם וְהֵאָבִיד שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשֻׁפָט, וְכֵן כָּלָם, שֶׁהָרִי מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל נֶאֱבָדוּ לְפָנָי זְמַנָּם.

מְשַׁל לְאָדָם שְׁמֹכְנִים לְנִקְבָּה שְׁמַתְעַבְרַת [ד"א פְּרִי מְעִיָּה] בְּפַעַם אַחַת, וַיִּצְאוּ שָׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים. [כָּל] אֶחָד נִפְרָד מֵאַחַר בְּדַרְכּוֹ בְּמַעֲשָׂיו. זֶה צַדִּיק וְזֶה רָשָׁע וְזֶה בֵּינוֹנִי. אַף גַּם כָּאֵן שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל רוּחַ הוֹלְכִים וְשָׁטִים וְנִכְלָלִים בְּשִׁלְשָׁה עוֹלָמוֹת.

בא רָאָה, נִשְׁמָה יוֹצֵאת וְנִכְנָסַת בֵּין הָרִי פְּרוּד, וּמִתְחַבֵּרַת הָרוּחַ בְּנִשְׁמָה. יוֹרֶדֶת לְמִטָּה, מִתְחַבֵּרַת הַנֶּפֶשׁ בְּרוּחַ, וְכֻלָּם [הוֹלְכִים ד"א יוֹרְדִים] וּמִתְחַבְּרִים זֶה עִם זֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֶפֶשׁ וְרוּחַ כְּלוּלִים זֶה עִם זֶה. הַנִּשְׁמָה שׁוֹרָה בְּדַרְכּוֹ שֶׁל בֶּן אָדָם, [וְזֶה] וְהוּא מְדוֹר נִסְתָּר שֶׁלֹּא נוֹדָע מְקוֹמוֹ.

בא בֶּן אָדָם לְהִטָּהֵר – מְסִיעִים לוֹ בְּנִשְׁמָה קְדוּשָׁה וּמִטָּהֲרִים אוֹתוֹ וּמְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ וְנִקְרָא קְדוּשָׁה. לֹא זָכָה וְלֹא בָּא לְהִטָּהֵר – שְׁתֵּי דְרָגוֹת פּוֹתְחִים, שֶׁהֵם נֶפֶשׁ וְרוּחַ בּוֹ. אֵין בּוֹ נִשְׁמָה קְדוּשָׁה [סִיּוּעַ שְׁלִמְעֵלָה, וְזֶה כְּפִי דְרַכּוֹ]. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאֵם יִטְמָא – מְטַמְּאִים אוֹתוֹ. וְהִסִּיעַ שְׁלִמְעֵלָה מְסִירִים מִמֶּנּוּ. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה כָּל אֶחָד לְפִי דְרַכּוֹ.

וְנִשְׁאַר ה"א בְּה"א וּמִים בְּמִים]. מֵהֵם הֵם הַשְּׁחִיתוֹ דְרַכְּסָם, כְּמוֹ זֶה מִים זְכָרִיִּים וְנִקְבִיִּים. וְעַל זֶה נִדּוּנוֹ בְּמִים, בְּמֵה שֶׁהֵם חֲטָאוּ. וְהַמִּים הָיוּ רוֹתְחִים וּפּוֹשְׁטִים מֵהֵם אֶת הָעוֹר, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁחִיתוֹ דְרַכְּסָם בְּמִים רוֹתְחִים. דִּין כְּנֶגֶד דִּין. זֶהוּ שְׁכָתוּב נִבְקָעוּ כָּל מְעִינּוֹת תְּהוֹם רַבָּה. הָרִי מִים תְּחַתּוֹנִים. וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ – זֶה מִים עֲלִיוֹנִים. מִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

רבי חֲיִיא וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים בְּדַרְכּוֹ, וְהִגִּיעוּ לְהָרִים גְּדוּלִים, וּמִצְאוּ בֵּין הָהָרִים עֲצָמוֹת בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ מְאוֹתָם בְּנֵי הַמַּבּוּל, וּפְסָעוּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת פְּסִיעוֹת בְּעֵצָם אַחַת. תְּמָהוּ. אָמְרוּ, הִינּוּ מֵה שְׁאָמְרוּ חֲבֵרֵינוּ שֶׁהֵם לֹא הָיוּ פּוֹחֲדִים מִדִּין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (אִיּוֹב כ"א) וַיֹּאמְרוּ לְאֵל סוּר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דְרַכְיָךְ לֹא חֲפָצְנוּ. מֵה עָשׂוּ? הָיוּ סוֹתְמִים בְּרַגְלֵיהֶם אֶת מְעִינּוֹת הַתְּהוֹם, וּמִים רְתוּחִים יוֹצְאִים וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בָּהֶם, עַד שֶׁהָיוּ נִשְׁמָטִים וְנוֹפְלִים בְּאַרְצָן וּמִתִּים.

וַיִּזְלַךְ נַח שְׁלֹשָׁה בָּנִים וְגו'. אָמַר רַבִּי חֲיִיא לְרַבִּי יְהוּדָה, בָּא וְאָמַר לָךְ דְּבָרִים שְׁשִׁמְעֵתִי בְּזֶה.

❦ סדר הלימוד ליום כ תשרי [יום 20 בשנה] ❦

תוספתא

וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

(עד כאן התוספתא).

רבי אבא אמר, בגיהנם יש מדורים על מדורים, שניים שלישיים, עד שבע. והרי בארוה החברים. ואשרי הצדיקים שהם נשמרים מחטאי הרשעים ולא הולכים בדרכיהם ולא נטמאים בהם. וכל מי שנטמא, כשהולך לאותו עולם יורד לגיהנם, ויורד עד המדור התחתון.

ושני מדורים הם שסמוכים זה עם זה – שאול ואבדון. מי שיורד לשאול, דנים אותו שם ומקבל ענשו, ומעלים אותו למדור עליון אחר. וכן דרגה אחר דרגה, עד שהם מעלים אותו. אבל מי שיורד לאבדון, לא מעלים אותו לעולמים, ולכן נקרא אבדון, שהרי אבוד הוא מהכל.

בא ראה, נח הצדיק היה מתרה בבני דורו, ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא הביא עליהם דין הגיהנם. מהו דין גיהנם? אש ושלג, מים ואש. זה צונן וזה רותח. וכלם נדונו בדין הגיהנם ואבדו מהעולם, ואחר כך התקיים העולם פראוי לו. ונכנס נח בתבה והכניס בה כל מין ומין [מבריות] העולם. ודאי נח עץ עשה פרי היה. ויצאו מהתבה כל מיני העולם כמו שלמעלה.

בא ראה, כשעץ זה עושה הפרי, מתחבר בעץ פרי כל אותם מינים שלמעלה חיות גדולות וקטנות, וכמה מינים כל מין למינו, כמו שנאמר (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות. כמו זה נח בתבה. וכלם יצאו מהתבה, והתקיים העולם כמו שלמעלה. ולכן נח נקרא איש האדמה. נח נקרא איש צדיק. והרי בארוה.

רבי חייא אמר, שלש מאות שנה עד שלא בא המבול היה נח מתרה בהם על מעשיהם ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא השלים הזמן שחכה להם ואבדו מהעולם.

בא ראה מה כתוב למעלה, ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם. והיו הולכים ערמים לעין כל. מה כתוב? (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו'. וזה היה יסוד ועקר להמשך בחטאם עד שגרם להם להשמד

קשורים רמים של היכלי ההיכלות [של אותו צד] אנו פתוחי עינים, פתוחי אזנים. קול מהקולות יורד מלמעלה למטה, משבר הרים וסלעים. מי הם שרואים ולא רואים? אטומי אזנים, סתומי עינים, לא רואים ולא שומעים, לא יודעים בשכל, אחד שכלול בשנים בתוכם. דוחים אותם החוצה.

הם נדבקים בין [ס"א בן] באותם שנים, האחד אמן האמנים לא שורה [ס"א שמים] בתוכם. לא נכנסים בין ספרים קדושים. כל אלו של אמן זה לא שורה בתוכם, לא נכתבו בספר הזכרונות ונמחים מספר החיים, כמו שנאמר (תהלים ט) ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו.

אוי להם כשיצאו מהעולם הזה. אוי להם [לחיהם]. מי יתבע אותם כאשר ימסרו בידי דומה וישרפו באש שדולקת ולא יצאו ממנה רק בראשי חדשים ושבתות, כמו שנאמר (ישעיה ט) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'. אחר כך כרוז שבצד צפון מכריז עליהם ואומר, (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'. כמה אגדות של יסורים יתכנסו עליהם בארבעה צדדים. אש לוהטת בגיא בן הגום.

שלש פעמים ביום מתפקדים [נשרפים]. ולא עוד, אלא בזמן שישיראל עונים בקול רם אמן יהא שמייה רבא מברך, הקדוש ברוך הוא מתמלא רחמים וחס על הכל, ורומז למלאך הממנה על שערי הגיהנם, ששמו סמריאל, ושלשה מפתחות בידו, ופותח שלשה שערים שבצד המדבר, ורואים את אור העולם הזה. בא עשן של אש וסותם הדרכים.

ואז שלשה ממנים שתחת ידיהם של מגרפות, מנשבים בידיהם ומחזירים עשן למקומם, ונותנים להם רוחה שעה וחצי. ואחר כך שבים לאש שלהם. וכך שלש פעמים ביום. ובכל זמן שאומרים ישראל אמן יהא שמייה רבא מברך וכו', מרוחים להם. אשריהם הצדיקים שדרכם מאירה באותו עולם לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ד)

בְּזִמְנָא אחר, כְּשֶׁרַבִּים חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם, הַמְלִשְׁיָן
הַזֶּה בְּשַׁעַת הַדִּין מִתְעוֹרֵר עַל חֲטָאֵי הָעוֹלָם,
אִז הוּא בָּא, וְנִמְצָאת הַלְשָׁנָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, וְהַמְקַדֵּשׁ נִטְמָא, וְכָל הַפְּנִים עֲצוּבוֹת וְנִמְצָא
הַדִּין, וְעַל זֶה (בראשית ו) קָץ כָּל בְּשָׂר בָּא לְפָנָי, בָּא
לְפָנָי וְדָאֵי, לְתַבְעַ חֲטָאֵי הָעוֹלָם מִשּׁוּם שֶׁהֵם גָּרְמוּ:
(ע"כ מההשמטות).

[חֲזַרְנוּ] לְדַבֵּר הָרֵאשׁוֹן. קָץ כָּל בְּשָׂר בָּא לְפָנָי, בָּא
לְפָנָי וְדָאֵי. מִשּׁוּם שֶׁהֵם גָּרְמוּ. רַבִּי יְהוּדָה
פָּתַח, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצֵּי וּמִדַּת יָמֵי מַה הִיא
אֲדַעָה מַה חִדַּל אָנִי. אָמַר דָּוִד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: שְׁנֵי קִצִּים הֵם, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשְׂמָאל, וְהֵם
שְׁתֵּי דְרָכִים לְלַכֵּת בְּהֵם בְּנֵי אָדָם לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

קָץ לְיָמִין - שְׁכָתוּב (דניאל יב) לְקָץ הַיָּמִין. וְקָץ
לְשְׂמָאל - שְׁכָתוּב (איוב כח) קָץ שָׁם לַחֲשָׁף
וְלִכְלֵ תַכְלִית הוּא חוֹקֵר [אָבָן אֶפֶל וְצִלְמוֹת. מַה זֶה
וְלִכְלֵ תַכְלִית הוּא חוֹקֵר? מִי הוּא הַחוֹקֵר? אֵלָא
אוֹתוֹ קָץ לְשְׂמָאל שְׁמַחֲשִׁיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת]. מַהוּ וְלִכְלֵ
תַכְלִית? בְּזִמְנָא שְׁשֵׁרוּי הַדִּין עַל הָעוֹלָם לְהַשְׁמִיד -
אָבָן אֶפֶל וְצִלְמוֹת. קָץ שָׁם לַחֲשָׁף - זֶה מְלֵאכָה הַמּוֹת,
זֶה נַחֲשׁ. קָץ כָּל בְּשָׂר, קָץ שָׁם לַחֲשָׁף, שְׁהָרֵי מִצַּד
שֶׁל הַתּוֹף הַזֶּהב הוּא בָּא. וְלִכְלֵ תַכְלִית - בְּזִמְנָא שְׁדִין
שְׁרוּי עַל הָעוֹלָם, הוּא חוֹקֵר לְהִיּוֹת קְטָגוֹר לְעוֹלָם
לְהַחֲשִׁיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת. קָץ לְיָמִין, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ
שְׁכָתוּב לְקָץ הַיָּמִין.

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַנְיָאֵל: וְאַתָּה לָךְ לְקָץ
וְתַנּוּחַ. אָמַר לוֹ: מְנוּחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ
בְּעוֹלָם הַהוּא? אָמַר לוֹ: בְּעוֹלָם הַהוּא, כְּמוֹ שְׁנִאָמַר
יְנוּחוּ עַל מְשַׁכְּבוֹתֵם. (דניאל יב) [וְתַעֲמַד לְגוֹרְלָךְ לְקָץ
הַיָּמִין. אָמַר לוֹ: לְאִיזָה מְקוֹם, שְׁהָרֵי לֹא יִדְעָתִי מַה
יְהִיָּה עָלַי בְּאוֹתוֹ עוֹלָם? אָמַר לוֹ: וְתַנּוּחַ]. אָמַר לוֹ:
בְּזִמְנָא שְׁיִקוּמוּ מִהַעֲפָר, אָקוּם בִּינֵיהֶם אוֹ לֹא? אָמַר
לוֹ: וְתַעֲמַד. אָמַר לוֹ: הָרֵי יִדְעָתִי שְׁיִקוּמוּ כְּתוּת
כְּתוּת, מִהֶם שֶׁל צְדִיקֵי אֱמֶת וּמִהֶם שֶׁל רְשָׁעֵי
הָעוֹלָם, וְלֹא יִדְעָתִי עִם מִי מֵהֶם אָקוּם. אָמַר לוֹ:
לְגוֹרְלָךְ. אָמַר לוֹ: הָרֵי אָמַרְתָּ וְאַתָּה לָךְ לְקָץ. יֵשׁ קָץ
לְיָמִין וְיֵשׁ קָץ לְשְׂמָאל, וְלֹא יִדְעָתִי לְאִיזָה קָץ, לְקָץ
הַיָּמִין אוֹ לְקָץ הַיָּמִים? אָמַר לוֹ: לְקָץ הַיָּמִין.

גַּם כְּאֵן דָּוִד אָמַר לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (תהלים לט),
הוֹדִיעֵנִי ה' קִצֵּי, מַהוּ חֶלֶק גּוֹרְלִי. וְלֹא נָחָה

מִהָעוֹלָם, וְלִכְן נִמְשְׁכוּ אַחַר יֵצֵר הָרַע וּבְגַזְעוֹ
וּבְשִׁרְשׁוֹ וְדָחוּ אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה מִבֵּינֵיהֶם,
וְנִטְמָאוּ [נ"א וְנִאָבְדוּ] כְּמוֹ שְׁנִאָמַר. לִכְן קָץ כָּל בְּשָׂר
בָּא לְפָנָי - לְלַמֵּד קְטָגוֹרִיָּה עֲלֵיהֶם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנַח קָץ כָּל בְּשָׂר בָּא לְפָנָי.

הַשְּׁלֵמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סימן י)

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, אֲשֶׁרֵי חֶלְקֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
שֶׁהִתְרַצָּה בָּהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנָתַן לָהֶם
תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהִזְהִיר אוֹתָם וְנָתַן לָהֶם עֲצָה
לְהַשְׁמֵר מִמַּעֲלָה וּמִמַּטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט בָּהֶם - רַק
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם יוֹדְעִים לְדַחוֹת מֵהֶם כָּל
הַמְקַטְרָגִים וְכָל הָרוּחוֹת, כְּדֵי שֶׁיְהִי חֶלֶק גּוֹרְלוֹ
וִירְשָׁתוֹ, כְּמוֹ שְׁנִאָמַר (דברים לב) כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ
יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ.

בָּא רָאָה, בְּיוֹם שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם יוֹשְׁבִים
בְּחֻשְׁבוֹן, וְאֵין מִי שֶׁלֹּא נִכְנַס בְּחֻשְׁבוֹן, וְסַפְרֵי חַיִּים
וּמִתִּים נִפְתָּחוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם. וּבְגַלְלָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם, נָתַן לָהֶם עֲצָה לְהַנְצִיל מִכָּל
הַקְּטָרוּגִים שֶׁל מַעֲלָה שֶׁהֵם הִתְמַנּוּ, וְכֵן בְּכָל זְמַן
שֶׁהַדִּין שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם. בְּיוֹם זֶה מְזַמְנִים יִשְׂרָאֵל
לְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וּבְמַה? בְּשׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹל הַזֶּה
שְׁיוּצָא עוֹלָה לְמַעֲלָה וּמַעוֹרֵר שׁוֹפָר הָעֲלִיּוֹן, אִז
מִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים מִמְּקוֹמָם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָם
מִכֶּסֶף דִּין וְיוֹשֵׁב בְּכֶסֶף רַחֲמִים וּמְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל,
וְלֹא נִתְּנָת רְשׁוֹת לְמַקְטָרֵג.

וַיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַשׁוּבָה
וְתוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר [וּמַעוֹרְרִים]
וּמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים, שְׁהָרֵי אוֹתוֹ קוֹל שְׁיוּצָא הוּא
הַתְּעוֹרְרוֹת הַרַחֲמִים, וְאִז הַמְלִשְׁיָן לֹא יִכּוֹל לְעַמֵּד
לְפָנֵי כֶּסֶף הַרַחֲמִים, שְׁהָרֵי לֹא בָּא מֵאוֹתוֹ צַד וְלֹא
נִמְצָא קְטָגוֹרִיא.

בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁהוּא חֲתִימַת הַדִּין, וַיִּשְׂרָאֵל
עוֹמְדִים בְּקִדְשָׁת רְבוּנָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּדֵי
שֶׁלֹּא יִקְרַב מְלִשְׁיָן לְמַקְדֵּשׁ, נוֹתְנִים לוֹ שְׁעִיר, שְׁבָא
מִצַּד רוּחַ הַטְּמָאָה וְהוּא טְמָא, וְרוּחַ טְמָאָה נִהְנָה
מִמֶּנּוּ. [וְהוּא] הוּא מִתְעַסֵּק בּוֹ, וְלֹא מִתְקַרֵּב לְמַקְדֵּשׁ
לְטָמָא, וְאִז הַפְּנִים מְאִירוֹת, וַיִּשְׂרָאֵל נִצּוֹלִים מִמֶּנּוּ.

שָׁכַךְ דָּרַךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לְצַדִּיקִים שְׁעוֹשִׁים רְצוֹנוֹ - רוּצָה שְׂיִזְכְּרוּ אוֹתָם לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה וְלֹא יִשְׁכַּח זְכָרָם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת לְטוֹב. כְּמוֹ זֶה לְרַשְׁעִים שֶׁלֹּא עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח חֲטָאִם, וּלְהַזְכִּיר עֲנֻשֵׁיהֶם וְזִכְרוֹנָם לְרַע לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, הֵינּוּ שְׁכָתוֹב (ירמיה ב) נִכְתָּם עֲוֹנֶךָ לְפָנַי וְגו'.

פָּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (ישעיה י) צִהְלִי קוֹלְךָ בַת גְּלִים הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה עֲנִיָּה עֲנִתוֹת. פְּסוּק זֶה פֶּרְשׁוֹהוּ הַחֲבָרִים. אֲבָל פְּסוּק זֶה נֹאמַר עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. צִהְלִי קוֹלְךָ בַת גְּלִים - בַּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ, כִּךָ פֶּרְשׁוֹהָ בַת גְּלִים, כְּכָתוּב (שיר ד) גַּל נָעוּל. גְּלִים הֵם מְאֹרוֹת שְׁמֵת־כְּנָסִים וְהוֹלְכִים וְנִכְנָסִים לְתוֹכָהּ וּמְמַלְאִים אוֹתָהּ, כְּכָתוּב (שם) שְׁלַחֲךָ פְּרָדָס רְמוֹנִים.

הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (איוב ד) לִישׁ אֲבָד מִבְּלֵי טָרֶף. לִישׁ - זָכַר. לִישָׁה - נִקְבָּה. לְמָה נִקְרָא לִישׁ? אִם מִשׁוֹם שְׁכָתוֹב (משלי ל) לִישׁ גְּבוּר בְּבַהֲמָה, אוֹ מִשׁוֹם שְׁכָתוֹב לִישׁ אֲבָד מִבְּלֵי טָרֶף. אֲלֵא הַכֹּל הוּא לִישׁ, גְּבוּרָה תַחְתּוֹנָה שְׁכָבָה מְגֻבְרָה עֲלִיוֹנָה. לִישׁ אֲבָד מִבְּלֵי טָרֶף - בְּשַׁעָה שְׁאוֹתָם נִחְלִים מִסְתַּלְקִים וְלֹא נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ, אֲזַי נִקְרָאת לִישָׁה שְׁאוֹבֶדֶת מִבְּלֵי טָרֶף, שְׁכָתוֹב לִישׁ אֲבָד מִבְּלֵי טָרֶף וּבְנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ.

וַמָּה שְׁאָמַר לִישָׁה, הֵינּוּ עֲנִיָּה עֲנִתוֹת, עֲנִי שֶׁל עֲנִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (ירמיה א) מִן הַכְּהֻנִּים אֲשֶׁר בְּעֲנִתוֹת, וְכָתוּב (מלכים-א ב) עֲנִתַת לְךָ עַל שְׂדִיךָ. מָה מִשְׁמִיעֵנוּ? אֲלֵא כָּל זְמַן שֶׁהַמֶּלֶךְ דּוֹד הָיָה קָיָם, עָלָה אֲבִיתָר בְּעֶשֶׂר וּבְכָל. אַחַר כֵּךְ אָמַר לוֹ שְׁלֵמָה, עֲנִתַת לְךָ עַל שְׂדִיךָ.

לְמָה קָרָא לוֹ שְׁלֵמָה כֵּךְ? אֲלֵא אָמַר לוֹ, בְּיָמֶיךָ הָיָה אָבָא בְּעֲנִי, וְעַכְשָׁו לְךָ עַל שְׂדִיךָ. כַּעַת יֵשׁ לּוֹמַר, לְמָה נִקְרָא אֲבִיתָר עֲנִתוֹת? אִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה מְעַנֵּתוֹת, הֲרֵי שְׁנִינוּ שְׁכָתוֹב (שמואל-א כב) וַיִּמְלֹט בֵּין אֶחָד לְאַחִימֶלֶךְ בֶּן אַחֲטוֹב וּשְׁמוֹ אֲבִיתָר. וְהוּא מְנוּב הָיָה, שֶׁהָרִי נוּב הָיְתָה עִיר הַכְּהֻנִּים. וְאָף עַל פִּי שְׁאָמְרוּ, הִיא נוּב הִיא עֲנִתוֹת, וְלְמָה נִקְרָאת עֲנִתוֹת? מִשׁוֹם שֶׁיִּרְדָּה לְעֲנִי וְאֲבָדָה הָעִיר עַל יְדֵי שְׁאוּל וְאֲבָדוֹ הַכְּהֻנִּים. אֲלֵא עֲנִתוֹת כְּפֹר הָיָה, וְאִינָה נוּב, וְלָכֵן קָרָא לָהּ אֲבִיתָר עֲנִתוֹת, מִשׁוֹם שְׁאָמַר (מלכים-א ב) וְכִי הִתְעַנִּית בְּכָל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אֲבִי. וְהוּא הָיָה

דַּעְתּוֹ עַד שֶׁהִתְבַּשֵּׁר שְׂיִהְיָה לְיָמִין, שְׁכָתוֹב (שם ק) שֶׁב לְיָמִינִי. בֹּא רְאֵה, גַּם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְנַח, קָץ כָּל בֶּשֶׂר בֹּא לְפָנַי. מִיְהוּ? זֶה הַקָּץ שֶׁמִּחְשִׁיךְ פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁהוּא קָץ כָּל בֶּשֶׂר, בֹּא לְפָנַי. מִכָּאֵן לְמַדְנֵנו שְׂרַשְׁעֵי הָעוֹלָם מְקַדִּימִים וּמוֹשְׁכִים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְהַחְשִׁיךְ לָהֶם. שְׁפִיּוֹן שְׁנוֹתָנִים לוֹ רְשׁוֹת, הוּא נוֹטֵל אֶת הַנְּשָׁמָה, וְלֹא נוֹטֵל עַד שְׁנוֹתָנִים לוֹ רְשׁוֹת, וְעַל זֶה בֹּא לְפָנַי לְטַל רְשׁוֹת לְהַחְשִׁיךְ פְּנֵי בְנֵי הָעוֹלָם. וְלָכֵן וְהִנְנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ. וְעַל זֶה עֲשֵׂה לְךָ תְּבַת עֲצֵי גֶפֶר, כְּדֵי לְהַנְצִיל, וְלֹא יוּכַל לְשַׁלֵּט עָלֶיךָ.

בֹּא רְאֵה, שְׁנִינוּ, בְּזְמַן שֶׁיֵּשׁ מוֹת בְּעִיר אוֹ בְּעוֹלָם [נ"א שְׁנִתְנָה רְשׁוֹת לְמִלְאָךְ הַמוֹת לְהַשְׁחִית] לֹא יִרְאֶה אָדָם בְּשׁוֹק, מִשׁוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית לְהַשְׁחִית הַכֹּל. מִשׁוֹם כֵּךְ אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֶתָּה צָרִיךְ לְהַשְׁמַר, וְלֹא תִרְאֶה אֶת עֲצָמְךָ לְפָנַי הַמִּשְׁחִית שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלֶיךָ.

וְאִם תֹּאמַר, מִי נָתַן כָּאֵן מִשְׁחִית, שֶׁהָרִי מִים הָיוּ וְהִתְגַּבְּרוּ בֹּא רְאֵה, אֵינִן לְךָ דִּין בְּעוֹלָם אוֹ כְּשֶׁמֶכָּה אוֹ כְּשֶׁנִּמְסַר הָעוֹלָם בְּדִין, שֶׁלֹּא נִמְצָא אוֹתוֹ הַמִּשְׁחִית שֶׁהוֹלֵךְ בְּתוֹךְ אוֹתָם הַדִּינִים שֶׁנַּעֲשִׂים בְּעוֹלָם. גַּם כָּאֵן בְּמִבּוּל כֵּךְ הָיָה, וְהַמִּשְׁחִית הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ הַמִּבּוּל. וְהוּא נִקְרָא כֵּךְ, שֶׁנִּכְלָל בְּשֵׁם הַזֶּה. וְעַל זֶה אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַח לְשִׁמְר עֲצָמוֹ וְלֹא יִתְרָאֶה בְּעוֹלָם.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי הִתְבָּה הַזֶּה נִרְאִית בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַמִּשְׁחִית הוֹלֵךְ בְּתוֹכוֹ? כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִרְאִים פְּנֵי אָדָם לְפָנַי הַמִּשְׁחִית, לֹא יְכוּל לְשַׁלֵּט עָלָיו. מִנֵּינ לָנוּ? מִמְצָרִים, שְׁכָתוֹב (שמות יב) וְאֶתָּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בִּקְרָה. מָה הִטְעַם? מִשׁוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא וְהוּא יְכוּל לְהַשְׁחִית, וְלֹא צָרִיךְ לְהִתְרָאוֹת לְפָנָיו. לָכֵן הָיָה גְּנוּז נַח וְכָל אֵלוֹ שְׁעָמוֹ בְּתוֹךְ הַתְּבָה, וְהַמִּשְׁחִית לֹא יְכַל לְשַׁלֵּט עָלֵיהֶם.

רַבִּי חֲיִיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדָרֶךְ. פָּגְשׁוּ בְּאוֹתָם הָרִי אֲרָרֵט. רָאוּ רְשׁוּמִים בְּקִיעִים בְּדָרֶךְ שֶׁהָיוּ מִימֵי הַמִּבּוּל. אָמַר רַבִּי חֲיִיא לְרַבִּי יוֹסִי, הַבְּקִיעִים הִלְלוּ שֶׁהָיוּ מִימֵי הַמִּבּוּל וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁאִירָם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּחֶה חֲטָאִם שֶׁל הָרַשְׁעִים לְפָנָיו.

הולך לקטף אותם למצוה. הלכו כאחד. אמר להם אותו יהודי, ארבעת מיני הלולב הללו שבכלם באים לרצות בעד העולם [נ"א על המים], שמעתם למה אנו צריכים אותם בחג? אמר לו, כבר העירו בזה החברים, אבל אם דבר חדש הוא תחת ידך – אמר אותה.

אמר להם, ודאי אותו מקום שאנו גרים בו הוא קטן, וכלם עוסקים בתורה, ויש עלינו תלמיד חכם ושמו רבי יצחק בר יוסי מחוזא, ובכל יום ויום אומר לנו דברי תורה חדשים, ואמר שהרי בחג זמן הוא לשלט. [ישראל שולטים באותו זמן ולוקחים לולב שמראה שאנו נצחנו על כל אותם שנקראים המון העם ולשלט עליהם] [אזי עבר על נפשנו המים הזידונים ברוך ה' שלא נתננו טרף לשניהם. וכי יש שנים למים? אלא] (שכל אותם גדולים) אותם שאר העמים. אותם ממנים גדולים על שאר העמים עכו"ם, ומתברכים מצדם של ישראל, וקוראים להם מים הזידונים, כמו שנאמר (תהלים קכד) המים הזידונים.

ובשביל לשלט עליהם באנו בסוד השם הקדוש באותם ארבעה מיני הלולב לרצות את הקדוש ברוך הוא [עליהם] ולשלט עליהם בסוד השם הקדוש, ולהעיר עלינו מים קדושים לנסף על גבי המזבח.

עוד אמר להם, בראש השנה התעוררות ראשונה היא בעולם. מה זה התעוררות ראשונה? זה בית דין התחתון [נ"א זה ראש השנה מממש] שמתעורר לדון את העולם. והקדוש ברוך הוא יושב על העולם בדין ודן את העולם.

ושולט בית הדין [שלמטה] הזה לדון את העולם, עד יום הכפורים שמאירים פניה, ולא נמצא נחש מלשין בעולם, שהוא מתעסק במה שמביאים לו אותו השעיר, שהוא מצד רוח הטמאה כראוי לו. ומשום שמתעסק באותו שעיר, לא קרב למקדש.

ושעיר זה כמו אותו שעיר של ראש חודש שמתעסק בו ומאירות פניה של ראש השנה [כך בראש השנה] [מאירים] [פני המקדש]. ועל זה כל ישראל מוצאים רחמים לפני הקדוש

מהעיר נוב, ועל העני של דוד שהיה לו בימיו קרא לו כך.

אמר רבי חייא, העולם היה בעני מיום שעבר אדם על מצוות הקדוש ברוך הוא, עד שבא נח והקריב קרבן והתישב העולם. אמר רבי יוסי, לא התישב העולם ולא יצאה הארץ מזהמת הנחש, עד שעמדו ישראל על הר סיני ונאחזו בעץ החיים, ואז התישב העולם.

ואלמלא שחזרו ישראל וחסאו לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו מתים לעולמים, שהרי נפסקה מהם זהמת הנחש. כיון שחטאו, אז נשברו אותם הלוחות הראשונים שהיתה בהם חרות של הכל, החרות מאותו הנחש שהוא קץ כל בשר. וכשקמו הלויים להרג הרג, אז התעורר הנחש הרע והיה הולך לפניהם, ולא יכל לשלט בהם, משום שישראל היו מזדרזים כלם בחגורות מזינות, ולא יכל הנחש לשלט בהם. וכיון שאמר למשה (שמות לג) ועתה הורד עדיך מעליך, נתנה רשות לנחש הזה לשלט עליהם

בא ראה מה כתוב (שם), ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חרב. ויתנצלו? וינצלו צריך להיות! אלא ויתנצלו על ידי האחר, משום שנתנה רשות לנחש לשלט. את עדים מהר חרב, שקבלו מהר חרב כשנתנה תורה לישראל.

אמר רבי חייא, נח שהיה צדיק, למה לא היה מבטל מות מהעולם? אלא משום שעדין לא הסתלקה הזהמה מן העולם. ועוד, שהם לא האמינו בקדוש-ברוך-הוא, וכלם אחוזים בעלים של האילן למטה ומתלבשים ברוח טמאה. ועוד הוסיפו אחר כך לחטא וללכת אחר יצר הרע כבראשונה. והתורה הקדושה, שהיא עץ החיים, עדין לא הוריד אותה הקדוש ברוך הוא לארץ, ועוד שהוא משך אותו בעולם אחר כך, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, והרי נתבאר.

עד שהיו הולכים, ראו יהודי אחד שהיה בא. אמר רבי יוסי, האיש הזה הוא יהודי ונראה. כשהגיע אליהם, שאלו אותו. אמר להם, אני שליח מצוה, שהרי אנו גרים בכפר ראמין, והגיע זמן החג, ואנו צריכים לולב עם המינים שלו עמו, ואני

בְּחֻלְקֵם, וְלֹא יָבֹאוּ לִיְנִיק וּלְהִתְקַרֵּב לְצַד שֶׁל חֵלֶק יִשְׂרָאֵל.

בְּמוֹ זֶה לְמִטָּה – כְּשֶׁשָּׂאָר הָעַמִּים מִתְּבָרְכִים, כָּלֵם מִתְעַסְקִים בִּירֵשֶׁת חֻלְקֵם, וְלֹא יָבֹאוּ לְהִתְעַרֵּב עִם יִשְׂרָאֵל וּלְחַמֵּד חֵלֶק יִרְשָׁתָם. וְלִכֵּן יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁכִים בְּרֻכּוֹת לְכָל אוֹתָם מְמַנִּים, כְּדִי שִׁיתְעַסְקוּ בְּחֻלְקֵם וְלֹא יִתְעַרְבוּ עִמָּם.

וּבְשֶׁהֲלַבְנָה מִתְמַלֵּאת בְּרֻכּוֹת לְמַעַלָּה כְּרֹאוּי. יִשְׂרָאֵל בָּאִים וַיּוֹנְקִים מִמֶּנָּה לְבָדָם. וְעַל זֶה כָּתוּב (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם. מַה זֶה עֲצַרְתָּ? כְּתַרְגוּמוֹ כְּנִישׁוֹ (הַתְּכַנְסוּת). כָּל מַה שֶׁכְּנָסוּ מֵאוֹתָם בְּרֻכּוֹת עֲלִיוֹנוֹת, לֹא יוֹנְקִים מִמֶּנָּה עַמִּים אַחֲרֵים, פָּרַט לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם. וְלִכֵּן כָּתוּב עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם, לָכֶם וְלֹא לְשָׂאָר הָעַמִּים, לָכֶם וְלֹא לְשָׂאָר הַמְּמַנִּים.

וְעַל זֶה הֵם מְרַצִּים עַל הַיָּמִים, לְתַת לָהֶם חֵלֶק בְּרֻכּוֹת שִׁיתְעַסְקוּ בוֹ, וְלֹא יִתְעַרְבוּ אַחֵר כֶּךָ בְּחֻדוֹת יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיוֹנְקִים בְּרֻכּוֹת עֲלִיוֹנוֹת. וְעַל אוֹתוֹ יוֹם כָּתוּב דוּדִי לִי וְאֲנִי לוֹ. שְׁלֹא מִתְעַרֵּב אַחֵר עִמָּנוּ.

לְמַלְךְ שֶׁהַזְמִין אֶהוּבוֹ לְסַעוּדָה עֲלִיוֹנָה שֶׁעָשָׂה לוֹ לַיּוֹם רְשׁוּם. אֶהוּבוֹ הַמְּלֶךְ הָרִי יוֹדֵעַ שֶׁהַמְּלֶךְ רוֹצֵה בוֹ. אָמַר הַמְּלֶךְ, כַּעַת אֲנִי רוֹצֵה לְשַׂמַּח עִם אֶהוּבִי, וְאֲנִי חוֹשֵׁשׁ שֶׁפֶּאֶשֶׁר אֲנִי בְּסַעוּדָה עִם אֶהוּבִי, יִכְנָסוּ כָּל אוֹתָם פְּקִידִים מְמַנִּים וַיִּשְׁבוּ עִמָּנוּ לְשַׁלְחַן לְסַעַד סַעוּדַת הַשְּׂמִיחָה עִם אֶהוּבִי. מַה עָשָׂה? הַקְּדִים אוֹתוֹ אֶהוּב מֵיָנִים שֶׁל יְרֻקוֹת וּבִשָּׂר שְׂוֹרִים וְהַקְּרִיב לִפְנֵי אוֹתָם פְּקִידִים מְמַנִּים לְאָכַל. אַחֵר כֶּךָ יֵשֵׁב הַמְּלֶךְ עִם אֶהוּבוֹ לְאוֹתָהּ הַסַּעוּדָה הָעֲלִיוֹנָה מְכַל עֲדוּנֵי הָעוֹלָם. וּבַעוֹד שֶׁהוּא לְבָדוֹ עִם הַמְּלֶךְ, בְּקֶשׁ מִמָּנוּ כָּל צְרֻכָיו וְנָתַן לוֹ, וְשַׂמַּח הַמְּלֶךְ עִם אֶהוּבוֹ לְבָדוֹ, וְלֹא הִתְעַרְבוּ אַחֲרֵים בֵּינֵיהֶם. כֶּךָ יִשְׂרָאֵל עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. לִכֵּן כָּתוּב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם.

אָמְרוּ רַבֵּי יוֹסִי וְרַבֵּי חִיָּיא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְקִין הַדְּרָךְ לְפָנֵינוּ. אֲשֶׁרִי אוֹתָם שְׂעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. בָּאוּ וּנְשָׁקוּהוּ. קָרָא עָלָיו רַבֵּי יוֹסִי, (ישעיה נד) וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשֻׁדָּה, יָשְׁבוּ. אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, מַה שׁוֹנָה שְׂכַתוּב (בראשית יט) וְה' הִמְטִיר עַל סָדָם וְעַל עַמְרָה

בְּרוּךְ הוּא, וְחֻטְאֵיהֶם מִתְּבַטְּלִים. וְסוּד אַחַד אָמַר לָנוּ, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוֹת לְגִלוֹת פָּרַט לְחֻסִּידִים קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים חֲכָמִים. אָמַר רַבֵּי יוֹסִי, מַהוּ? אָמַר לָהֶם, עֲדִין לֹא בְּדַקְתִּי אֶתְכֶם.

הַלְּבוֹ. אַחֵר כֶּךָ אָמַר לָהֶם, כְּשֶׁהֲלַבְנָה מִתְקַרְבֵּת לְשִׁמְשׁ, מְעוֹרֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צַד הַצִּפּוֹן וְאוֹחֵז בוֹ בְּאַהֲבָה וּמוֹשֵׁף אוֹתוֹ אֵלָיו, וְהִדְרוּם מִתְעוֹרֵר מְצַד אַחֵר, וְהִלְבְּנָה עוֹלָה וּמִתְחַבֵּרַת בְּמִזְרָח. וְאִזּוּ יוֹנְקַת מִשְׁנֵי צְדָדִים וְנוֹטְלַת בְּרֻכּוֹת בְּחֻשָּׁאִי, וְאִזּוּ מִתְּבָרְכַת הַלְּבָנָה וּמִתְמַלֵּאת. וְכֵאֵן מִתְקַרְבֵּת הָאִשָּׁה לְבַעֲלָהּ.

בְּמוֹ שִׁישׁ סוּד דְמוֹת אֵיבְרִי [נ"א בְּתַקוּנֵי הָאֵיבְרִים] הָאָדָם וְתַקוּנָיו, כֶּךָ גַּם יֵשׁ [הוּא] סוּד שֶׁל דְמוֹת אֵיבְרִי הַנִּקְבָּה וְתַקוּנֵי הַנִּקְבָּה, וְהַכֵּל מְפָרֵשׁ בְּתוֹכָנוּ. כֶּךָ גַּם יֵשׁ לְמַעַלָּה [מִי] שְׂאוּחֵז בָּהּ וּמִתְעוֹרֵר כְּנֶגֶד בְּאַהֲבָה, כֶּךָ גַּם יֵשׁ לְמִטָּה סוּד וְתַקוּן הָאָדָם הַתְּחַתּוֹן הָאֲחֵר תְּחַת הַלְּבָנָה [ד"א וְתַקוּן הַנִּקְבָּה].

בְּמוֹ שְׂזוּרַע שְׂמָאֵל לְמַעַלָּה אוֹחֵזַת בָּהּ וּמִתְעוֹרֵר כְּנֶגְדָה בְּאַהֲבָה, כֶּךָ גַּם יֵשׁ לְמִטָּה. [וְנִי הַעֲמוּדִים כָּלֵם עוֹמְדִים אֵיבְרִים לְהַאֲחִזּוּ זֶה בְּזֶה וּלְהִתְקַשֵּׁר זֶה בְּזֶה קִשְׁרֵי הָאָמוּנָה צַד הַקְּדוּשָׁה מְצַד שֶׁל רוּחַ טְמֵאָה שֶׁהוּא סוּד הַנִּחַשׁ שֶׁלְמִטָּה]. נִחַשׁ זֶה הוּא זְרוּעַ שְׂמָאֵל שֶׁל רוּחַ הַטְּמֵאָה, וְאוֹחֵז בוֹ מִי שְׂרוּכֵב עָלָיו, וְקָרֵב לְלַבְנָה וּמוֹשֵׁף אוֹתָהּ בֵּינֵיהֶם [נ"א בְּדַבְּקוֹת] שֶׁל דְּבַקוֹת וְנִטְמֵאת.

וְאִזּוּ יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה מְקַרְיָבִים שְׂעִיר, וְאוֹתוֹ נִחַשׁ נִמְשָׁף אַחֵר אוֹתוֹ הַשְּׂעִיר, וְהִלְבְּנָה נִטְהַרַת וְעוֹלָה לְמַעַלָּה וּמִתְקַשְׁרַת לְמַעַלָּה לְהִתְבָּרֵךְ, וּפְנִיָּה מְאִירִים מַה שֶׁנִּחַשְׁכָּה לְמִטָּה.

אִזּוּ כָּאֵן בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, כִּיּוֹן שְׂאוּתוֹ נִחַשׁ הָרַע מִתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ שְׂעִיר, הַלְּבָנָה נִפְרֶדֶת מִמָּנוּ וּמִתְעַסְקַת [בְּיִשְׂרָאֵל] לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סִנְגוּרִיאַ, וְסוֹכְכַת עֲלֵיהֶם כְּמוֹ אִם עַל הַבְּנִים, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבָרֵךְ אוֹתָם מִלְמַעַלָּה וּמוֹחֵל לָהֶם.

אַחֵר כֶּךָ כְּשִׁישְׂרָאֵל מְגִיעִים לְחַג, מְעוֹרְרִים צַד יְמִין לְמַעַלָּה, כְּדִי שִׁתְּקַשֵּׁר בוֹ הַלְּבָנָה וַיֵּאָרוּ פְּנֵיהָ כְּרֹאוּי. וְאִזּוּ מִחֻלְקַת [נִוְתַנְתָּ] חֵלֶק שְׁלָהּ בְּרֻכּוֹת לְכָל אוֹתָם מְמַנִּים שְׁלִמְטָה שִׁיתְעַסְקוּ

וְבֵא וְרָאָה, כִּהְנִים וּלְוִיִּם וַיִּשְׂרְאֲלִים הֵם נִקְרְאִים אָדָם בְּחִבּוּר שֶׁל אוֹתָם רְצוּנוֹת קְדוּשִׁים שְׁעוֹלִים מִתּוֹכָם. אוֹתוֹ כְּשֶׁב אוֹ אֵיל אוֹ אוֹתָהּ בְּהֵמָה שְׁמִקְרִיבִים, צָרִיךְ עַד שֶׁלֹּא תִקְרַב עַל הַמִּזְבֵּחַ לְפָרֵשׁ עָלֶיהָ כָּל הַחֻטָּאִים וְכָל הַרְצוּנוֹת הָרָעִים לְהַתּוֹדוֹת עָלֶיהָ, וְאָז הֵיחָא נִקְרְאָת בְּהֵמָה בְּכָל בְּתוּךְ אוֹתָם חֻטָּאִים וְרָעוֹת וְהִרְהוּרִים.

כְּמוֹ הַקְּרָבָן שֶׁל הַעֲזָאוֹל שֶׁכְּתוּב (ויקרא יו) וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֵת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' - כִּי גַם כָּאֵן. וְכִשְׁעוֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ מִשָּׂא עַל אֶחָד שְׁנַיִם, וְלִכֵּן זֶה עוֹלָה לְמִקְוֵמוֹ וְזֶה עוֹלָה לְמִקְוֵמוֹ. זֶה בְּסוּד אָדָם, וְזֶה בְּסוּד בְּהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לו) אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'.

הַחֲבָתִין וְכָל שְׂאֵר הַמִּנְחוֹת לְעוֹרֵר רוּחַ קְדוּשָׁה בְּרִצּוֹן הַכֹּהֲנִים וְשִׁירַת הַלְוִיִּם וּבַתְּפִלַּת יִשְׂרָאֵל. וּבְאוֹתוֹ עֶשֶׂן וְשֶׁמֶן וְקִמַּח שְׁעוֹלִים, מִתְרוּיִם וּמִסְתַּפְקִים [ס"א וּמִתְפַּנְקִים - ס"א וּמִתְפַּשְׁטִים] כָּל שְׂאֵר בְּעֲלֵי הַדִּינִים שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְשַׁלֵּט בְּאוֹתוֹ הַדִּין שֶׁנִּמְסָר לָהֶם, וְהַכֹּל בְּזִמְנָא אֶחָד. בֵּא רָאָה, הַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּסוּד הָאֱמוּנָה לְהַסְתַּפֵּק זֶה בְּזֶה וְלַעֲלוֹת לְמַעְלָה מִי שְׁצָרִיךְ עַד אֵין סוּף.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הִרְיִמוֹתֵי יָדַי בַּתְּפִלוֹת לְמַעְלָה, שְׁכִשְׁרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמַעְלָה לְמַעְלָה עוֹמֵד עַל אוֹתוֹ רְצוֹן שֶׁלֹּא נוֹדַע וְלֹא נִתְפָּס כָּלֵל לְעוֹלָמִים, הִרְאֵשׁ הַיּוֹתֵר נִסְתָּר שְׁלִמְעָלָה, וְאוֹתוֹ הִרְאֵשׁ מוֹצִיא מֵה שְׁמוֹצִיא, וְלֹא יְדוּעַ, וּמֵאִיר מֵה שְׁמֵאִיר הַכֹּל בְּסִתְרָה.

רְצוֹן הַמִּחְשָׁבָה הָעֲלִיּוֹנָה לְרִדְף אַחֲרָיו וְלַהֲיוֹת מוֹאָר מִמֶּנּוּ. מִסָּךְ אֶחָד נִפְרָד. וּמִתּוּךְ אוֹתוֹ מִסָּךְ בְּרִדְיַת אוֹתָהּ מִחְשָׁבָה עֲלִיּוֹנָה מְגִיעָה וְלֹא מְגִיעָה עַד אוֹתוֹ מִסָּךְ, מֵאִירָה מֵה שְׁמֵאִירָה. וְאָז אוֹתָהּ מִחְשָׁבָה עֲלִיּוֹנָה מֵאִירָה בְּאוֹר [בְּסִתְרָה] נִסְתָּר שֶׁלֹּא יְדוּעַ, וְאוֹתָהּ מִחְשָׁבָה לֹא יְדוּעַ. וְאָז מִכָּה אוֹר הַמִּחְשָׁבָה הַזֶּה שֶׁלֹּא נוֹדַע בְּאוֹר שֶׁל הַמִּסָּךְ שְׁעוֹמֵד, שְׁמֵאִיר מִמֵּה שֶׁלֹּא יְדוּעַ וְלֹא נִדְעַע וְלֹא הַתְּגָלָה. וְאָז [ג"א זֶה] זֶה אוֹר הַמִּחְשָׁבָה שֶׁלֹּא נוֹדַע מִכָּה בְּאוֹר שֶׁל הַמִּסָּךְ, וּמֵאִירִים כְּאֶחָד. וְנַעֲשִׂים תְּשֻׁעָה הַיְכָלוֹת. וְהַיְכָלוֹת אֵינָם אוֹרוֹת וְלֹא רִחוֹת וְלֹא נְשָׁמוֹת, וְאֵין מִי שְׁעוֹמֵד בָּהֶם. הַרְצוֹן שֶׁל כָּל

וְגו', וּמֵה שׁוֹנָה בְּמַבּוּל שֶׁכְּתוּב אֱלֹהִים אֱלֹהִים בְּכָל מְקוֹם, [לְמָה] וְלֹא כְּתוּב וְה' [בְּכָל]?

אֱלֹהִים שְׁנִינּוּ, בְּכָל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב וְה' - הוּא וּבֵית דִּינּוּ. אֱלֹהִים סִתָּם - דִּין לְבָדוּ. אֱלֹהִים בְּסִדָּם נַעֲשֶׂה דִין וְלֹא לְהַשְׁמִיד עוֹלָם, וְלִכֵּן הוּא הַתְּעַרְבַּ בְּדִין, אֲבָל בְּמַבּוּל הַשְׁמִד כָּל הָעוֹלָם וְכָל אוֹתָם שְׁנַמְצָאוּ [בְּלְבָדוּ] בְּעוֹלָם.

וְאִם תֹּאמַר, [הָרִין] נַח וּמִי שֶׁהִיָּה עִמּוֹ [נִצְלוּ - הָרִין] נִסְתָּר מִן הָעֵינַי הִיָּה, שֶׁלֹּא נִרְאָה. וְעַל זֶה כָּל מֵה שְׁנַמְצָא בְּעוֹלָם הַשְׁמִיד אוֹתוֹ, וְעַל זֶה וְה' בְּגִלּוּי, וְלֹא הַשְׁמִיד הַכֹּל. אֱלֹהִים צָרִיךְ הַסְתָּרָה, וְצָרִיךְ [אָדָם] לְהַשְׁמֵר, שֶׁהָרִי הַכֹּל מִשְׁמִיד, וְעַל זֶה אֱלֹהִים לְבָדוּ הִיָּה.

וְזֶה סוּד (תהלים כט) ה' לְמַבּוּל יֵשֵׁב. מֵה זֶה יֵשֵׁב? אֲלֵמָלָא פְּסוּק כְּתוּב, לֹא יְכַלְנוּ לְאָמְרוּ. יֵשֵׁב לְבָדוּ, שֶׁלֹּא בָּא עִם דִּין. כְּתוּב כְּאֵן יֵשֵׁב, וְכְתוּב שֵׁם [ויקרא יג] בְּדָד יֵשֵׁב לְבָדוּ.

וּמִשׁוּם שֶׁנַּח הִיָּה נִסְתָּר מִן הָעֵינַי, אַחֲרַי כִּי נַעֲשֶׂה דִין, וְהַשְׁמִד הָעוֹלָם וְנַח רְגֵזוֹ, מֵה כְּתוּב? וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת נַח וְגו'. שֶׁהָרִי כִּשְׁהַשְׁמִיד הָעוֹלָם, לֹא נִזְכַּר שֶׁהִיָּה נִסְתָּר מִן הָעֵינַי, וְסוּד [זֶה] לְמַדְנּוּ - הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִסְתָּר וְגִלּוּי. גִּלּוּי הוּא בֵּית הַדִּין שְׁלִמְטָה, וְנִסְתָּר הוּא מְקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִשָּׁם. וְלִכֵּן כָּל דְּבָרֵי הָאָדָם שֶׁהֵם בְּסִתְרָה, בְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת עָלָיו. וְכָל אוֹתָם שֶׁבִּנְגָלָה, אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁל בֵּית דִּין שׁוֹרִים עָלָיו, מִשׁוּם שֶׁהוּא מְקוֹם בְּגִלּוּי, וְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא רַע עֵינַי שׁוֹלֵט עָלָיו, וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד עֲלִיּוֹן כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה.

בְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן שְׂרוּי בְּתוֹכוֹ, שֶׁהָרִי זְכוּתוֹ הַזְּמִינָה לָנוּ בְּהָרִים דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים כְּאֵלָה [עַד כְּאֵן]. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הָאִישׁ הַזֶּה בָּא לְהַוְדִיעֵנוּ הַדְּבָרִים הַלְלוּ, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלַח אוֹתוֹ אֵלֵינוּ. כְּשֶׁבָּאוּ וְסִדְרוּ הַדְּבָרִים לְפָנַי רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר, וְדַאי שִׁיפָה אָמַר.

רַבִּי אֲלַעֲזָר הִיָּה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד לְפָנַי רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו. אָמַר לוֹ, קִץ כָּל בְּשָׂר הַזֶּה נִהְיָה מֵאוֹתָם קְרִבְנוֹת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִקְרִיבִים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ, כָּלֵם הָיוּ מְסַפְקִים כְּאֶחָד לְמַעְלָה וְלִמְטָה.

שֵׁשׁ בו מוֹם, שְׁפָתוֹב (ויקרא כב) כִּי לֹא לְרָצוֹן וּגּוֹ'.
וְעַל זֶה הַצְּדִיקִים הֵם כְּפָרַת הָעוֹלָם וְהֵם קָרְבָן
בְּעוֹלָם.

בא רָאָה, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנַח קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי.
לְטַל רְשׁוֹת לְהַחֲשִׁיף פָּנַי בְּנֵי הָעוֹלָם. וְלִכְן הִנְנִי
מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ. [וְעַל זֶה עָשָׂה לָךְ תְּבַת עֲצֵי
גִפְרִי, כְּדִי לְהַנְצִיל בָּהּ וְלֹא יוּכַל לְשַׁלֵּט עָלֶיךָ. רַבִּי
חֲזִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ אָמַר אֶחָד]. כְּתוּב
וַיַּעַשׂ נַח כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה'.

השלמה מההשמטות (סימן יא)

צוּה ה'. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲשֶׁרִי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם
תּוֹרָה קְדוּשָׁה וְהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ יָמִים
וְלֵילוֹת. בֹּא רָאָה, שֶׁהָרִי מִשְׁמַע שְׁלוּלָא שְׁנַמְצָא נַח
עִם הַתְּבָה בְּהַתְּחַבְּרוֹת כְּאֶחָד, לֹא הָיָה נֶצֶל, [וְלִכְן]
נִסְתַּר מִן הָעֵינַן בְּתוֹךְ הַתְּבָה. קָמוּ וְהִלְכוּ. אָמַר אוֹתוֹ
יְהוּדִי, כְּתוּב עָשָׂה לָךְ תְּבַת עֲצֵי גִפְרִי, לָךְ וְלַעֲצָמְךָ,
כְּדִי לְהַתְּחַבֵּר עִמָּה וְלְהַנְצִיל בָּהּ. מַה כְּתוּב? וַיַּעַשׂ נַח
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּהוּ וּגְוֹמַר. (ע"כ מההשמטות).

בא רָאָה מַה כְּתוּב, וְנַח בֵּין שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּגּוֹ'.
וְכִי לְמַה בָּא הַחֲשׁוֹבֵן הַזֶּה לְמִנּוֹת? אֵלָּא אֵלּוֹ
לֹא הָיָה נַח בֵּין שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, לֹא יִכְנַס לְתִבְיָה וְלֹא
יִתְחַבֵּר עִמָּה. כִּיֵּן שֶׁהַשְּׁתֵּלָם בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, אִז
הַתְּחַבֵּר עִמָּה.

ועל כֵּן, מִיּוֹם שֶׁהַשְּׁתֵּלָם חֲטָאָם שֶׁל בְּנֵי הָעוֹלָם,
חִפְּהָ לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁהַשְּׁתֵּלָם נַח
בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְנִשְׁלְמָה דְרַגְתּוֹ כְּרֵאוּי וְהָיָה צְדִיק
שָׁלֵם, וְאִז נִכְנַס לְתִבְיָה. וְהַכֹּל כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה.

ונח בֵּין שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ. וְלִכְן לֹא
נֹאמַר כִּכֵּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [ד"א כִּנְגַד שֵׁשׁ
צְדִיקֵי הָעוֹלָם]. עוֹד פִּתַּח וְאָמַר, וְאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת
הַמְּבוּל מִיָּם. מַה הַטַּעַם הִנְנִי כִּיֵּן שְׁאִמַּר וְאֲנִי? אֵלָּא
אֲנִי, אֲנִכִּי, [הִנְנִי] – הַכֹּל זֶה דְּבַר אֶחָד.

בא רָאָה, בְּכָל מְקוֹם אֲנִי נִעְשָׂה גּוֹף לְנִשְׁמָה, וְדַאי
שְׁמִקְבֵּלַת מִמָּה שְׁלִמְעָלָה, וְלִכְן נִרְמָז בְּאוֹת
הַבְּרִית, שְׁפָתוֹב אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ. אֲנִי שְׁקִימַת
בְּגִלּוּי מְזַמְנַת לְדַעַת, אֲנִי כִּסָּא לְמַה שְׁלִמְעָלָה, אֲנִי
שְׁעוּשָׁה נְקֻמַּת לְדוּרֵי דוֹרוֹת. וְאֲנִי – כּוֹלֵל זְכָר
וְנִקְבָּה כְּאֶחָד. אַחַר כֵּן נִרְשָׁם לְבַדּוֹ, שֶׁהַזְּדִמָּן
לַעֲשׂוֹת דִּין. הִנְנִי מְבִיא אֶת הַמְּבוּל מִיָּם.

תְּשַׁעֵה הָאוֹרוֹת שְׁעוּמְדִים כָּלָם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא
אֶחָד מֵהֶם בְּחֲשׁוֹבֵן כָּלָם לְרִדְף אַחֲרֵיהֶם. בְּשַׁעֵה
שְׁעוּמְדִים בְּמַחֲשָׁבָה וְלֹא נִדְבָקִים וְלֹא נוֹדְעִים.
וְאֵלָּה לֹא עוּמְדִים לֹא בְּרָצוֹן וְלֹא בְּמַחֲשָׁבָה עֲלִיוֹנָה
[עֲלִיוֹנוֹת]. תּוֹפְסִים בָּהּ וְלֹא תוֹפְסִים. בְּאֵלָּה עוּמְדִים
כָּל סוּדוֹת הָאֲמוּנָה וְכָל אוֹתָם הָאוֹרוֹת מְסוּד
הַמַּחֲשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה [שְׁלִמְטָה – וְלִמְטָה] כָּלָם
נִקְרָאִים אֵין סוּף. עַד כָּאֵן מְגִיעִים אוֹרוֹת וְלֹא
מְגִיעִים וְלֹא נוֹדְעִים. אֵין כָּאֵן רָצוֹן וְלֹא מַחֲשָׁבָה.

[אז] כְּשִׁמְאִירָה הַמַּחֲשָׁבָה וְלֹא נוֹדְעַת [יְדוּעַת] מִמִּי
שְׁמְאִירָה, אִז מִתְּלַבֶּשֶׁת וְנִסְתַּרְתָּ לְתוֹךְ הַבֵּינָה
וּמְאִירָה לְמִי שְׁמְאִירָה, וְנִכְנָסִים זֶה בְּזֶה, עַד שְׁכָלָם
נִכְלָלִים כְּאֶחָד. וּבְסוּד הַקָּרְבָן כְּשַׁעוּלָה, הַכֹּל נִקְשָׁר
זֶה בְּזֶה וּמְאִיר זֶה בְּזֶה. אִז עוּמְדִים כָּלָם בְּעֲלִיָּה,
וְהַמַּחֲשָׁבָה מִתְּעַטֶּרֶת עִם אֵין סוּף. אוֹתוֹ הָאוֹר
שְׁמוּאֶרְתָּ מִמְּנוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה שְׁלֹא נוֹדְעַת בָּהּ
כָּלֵל נִקְרָא אֵין סוּף, וּמִמְּנוֹ נִמְצָא וְעוּמַד וּמְאִיר לְמִי
שְׁמְאִיר, וְעַל זֶה הַכֹּל עוּמַד. אֲשֶׁרִי חֲלַקְסָם שֶׁל
הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בא רָאָה, קֶץ כָּל בֶּשֶׂר הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהַקָּשָׁר נִמְצָא
לְמַעַלָּה בְּשִׁמְחָה, גַּם כָּאֵן לְמִטָּה בְּחִדּוּהַ, וְרָצוֹן
לְהִסְתַּפֵּק הַכֹּל לְמַעַלָּה וְלִמְטָה. וְהָאֵם עוּמַדַת עַל
יִשְׂרָאֵל כְּרֵאוּי.

בא רָאָה, בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ כְּשִׁמְתַּחַדְשַׁת
הַלְּבָנָה, נוֹתְנִים לְקֶץ כָּל בֶּשֶׂר הַזֶּה חֵלֶק אֶחָד
יוֹתֵר עַל הַקָּרְבָנוֹת לְהַתְּעַסֵּק בוֹ וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֵלְקוֹ,
וְהָיָה צַד שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְבָדָם כְּדִי שִׁיתְּאֶחָדוֹ עִם
מְלָכָם, וְזֶהוּ הַשְּׁעִיר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּחֵלֶק עֲשׂוֹ,
שְׁפָתוֹב בוֹ שְׁעִיר, (בְּרֹאשִׁית כו) הֵן עֲשׂוֹ אַחֲרֵי אִישׁ
שְׁעִיר. וְעַל זֶה הוּא הַשְּׁתַּמֵּשׁ בְּחֵלְקוֹ, וַיִּשְׂרָאֵל
מִשְׁתַּמֵּשִׁים בְּחֵלְקָם, וְלִכְן כְּתוּב (תְּהִלִּים קלח) כִּי יַעֲקֹב
בָּחַר לוֹ יְהִי יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ.

בא רָאָה, קֶץ כָּל בֶּשֶׂר הַזֶּה, כָּל רָצוֹנוֹ אֵינוֹ אֵלָּא
בְּבֶשֶׂר תְּמִיד, וְלִכְן תְּקוּן הַבֶּשֶׂר תְּמִיד אֵלָּיו,
וְלִכְן נִקְרָא קֶץ כָּל בֶּשֶׂר. וּכְשֶׁהוּא שׁוֹלֵט, שׁוֹלֵט עַל
הַגּוֹף וְלֹא עַל הַנִּשְׁמָה. הַנִּשְׁמָה עוֹלָה לְמְקוּמָה,
וְהַבֶּשֶׂר נִתֵּן לְמְקוֹם הַזֶּה. כְּמוֹ זֶה בְּקָרְבָן, שֶׁהַרָצוֹן
עוֹלָה לְמְקוֹם אֶחָד, וְהַבֶּשֶׂר לְמְקוֹם אֶחָד.

והאיש שֶׁהוּא צְדִיק, הוּא קָרְבָן מִמֶּשׁ לְכַפְרָה,
וְאַחַר שֶׁאֵינוֹ צְדִיק אֵינוֹ קָרְבָן, מִשּׁוּם

הראשון יושב בפער גן עדן לראות כל אותם ששמרו את מצוות רבונם ושמח בהם.

ובמה צדיקים סביב אדם. אלו שנמנעו מדרך הגיהנם וסטו לדרך גן העדן, ואלה נקראים יושבי חדל. ולא כתוב יושבי חלד, כי אינם כמו חלדה שגוררת ומניחה ולא יודעת למי מניחה, אלא יושבי חדל, כמו שנאמר (שם ב) חדלו לכם מן האדם וגו', [אלא יושבי חדל] שנמנעו מדרך הגיהנם, והחזיקו בהם להכניסם בגן עדן.

דבר אחר יושבי חדל – אלו בעלי תשובה שנמנעו עצמם מאותם חטאי הרשעים. ומשום שאדם הראשון שב בתשובה לפני רבוננו, יושב [עם] על אותם שנמנעו מחטאייהם והם בני חדל, כמו שנאמר (תהלים לט) אדעה מה חדל אני. ולכן הוא יושב בפער גן העדן ושמח בצדיקים שבאים באותה דרך של גן עדן

בא ראה מה כתוב, אמרתי לא אראה יה. וכי מי יכול לראות יה? אלא סוף הכתוב מוכיח, שכתוב יה בארץ החיים. בא ראה, כשהנשמות עולות למקום צרור החיים, שם נהנים בזהר של האספקלריה שמאירה מהמקום העליון של הכל. ואלו לא התלבשה הנשמה בזהר של לבוש אחר, לא תוכל להתקרב לראות את אותו האור. וסוד הדבר – כמו שנותנים לנשמה לבוש שמתלבשת בו לעמד בעולם הזה, כך גם נותנים לה לבוש של זהר עליון לעמד בה באותו עולם ולהסתכל בתוך אותה אספקלריה שמאירה מתוך אותה ארץ החיים.

ביון שאמר מביא את המבול, לא ידענו שהוא מי? אלא את המבול, לרבות מלאך המות. שאף על גב שהיו מים, המשחית [להשחית בהם] [היה] הולך בעולם להשמיר באותם המים. אני ה' – כך שנינו, נאמן אני לשלם שכר טוב לצדיקים ולהפריע מהרשעים. ולכן הבטיח להם הפסוק לצדיקים באני, לשלם שכר טוב שלהם לעולם הבא. ואים לרשעים להפריע מהם לעולם הבא באני.

לשחת כל בשר – כמו שהעמדנו, שזהו המשחית של העולם, ועל זה כתוב (שמות יב) ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף. וזה הוא לשחת כל בשר, מצד של קץ כל בשר בא לפני. שהרי ביון שהגיע זמן שחפה להם הקדוש ברוך הוא [ד"א וחקפה להם] עד שהשלים נח לשש מאות שנה, אז לשחת כל בשר. אמר, כך למדנו משמו של רבי יצחק [ס"א ברבי יוסי מחוזאי], שאמר לנו, [ס"א] זה שאמרתי לכם.

פתח ואמר, (ישעיה לח) אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל. אמרתי לא אראה יה, כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי התורה, אלא מסתכלים בדברי העולם ונשפחת מהם רוח חכמה.

שבשארם מסתלק מהעולם הזה ונותן חשבון לרבוננו מכל מה שעשה בעולם הזה בעוד שהוא קים רוח וגוף כאחד, ורואה מה שרואה, עד שהולך לאותו עולם ופוגש באדם

❦ סדר הלימוד ליום כא תשרי [יום 21 בשנה] ❦

ישראל את ה', שהמשיכו עליהם את מי שלא צריך ונטמאו בו. זהו שכתוב ויקדש בם.

אמר לו רבי חזקיה, אם כך, מה זה ויקדש? היה צריך להיות ויקדשו! אלא הדבר עלה. ויקדש - נפגם מי שלא צריך. כפיכול שנפגמה הלכנה. ויקדש אינו לשבח כאן. ואני הנני מביא את המבול, כמו שבארנו, להביא משחית עליהם כמו שהם נטמאו בו.

אמר רבי יוסי, אוי לרשעים שלא רוצים לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על חטאייהם בעוד שהם בעולם הזה. שכשאדם שב ומתנחם על חטאו, הקדוש ברוך הוא מוחל לו, וכל אותם שמחזיקים בחטאייהם ולא רצו לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על [חטאים] חטאייהם, אחר כך [יפל] יפלו לגיהנם ולא יעלו משם לעולמים.

בא ראה, משום שחזקו את לבם כל אותם דורו של נח ורצו להראות חטאם בגלוי, הביא הקדוש ברוך הוא עליהם הדין באותו הגון. אמר רבי יצחק, אפלו כשחוטא אדם בנסתר, הקדוש ברוך הוא רחמן. ואם שב בן האדם אליו, מכסה עליו ומוחל לו ומותר לו. ואם לא, הוא מגלה אותו לעיני כל. מנין לנו? מסוטה.

וכך גם נמחו הרשעים הללו מהארץ בגלוי. ואיך נמחו? אלא שהיו יוצאים מים, והיו רותחים מהתהום, ועולים ומעבירים מהם את עורם. וכיון שהעבר מהם העור - כך גם הבשר, ולא נשארו אלא בעצמות שלהם בלבד, לקים את מה שכתוב וימחו מן הארץ. וכל אותם העצמות נפרדו זו מזו ולא נשארו כאחד, ומהכל העברו מהעולם. רבי יצחק אמר, וימחו מן הארץ, מה זה וימחו? כמו שנאמר ימחו מארץ חיים. מכאן למדנו, שאין להם תחיה לעולמים ולא יקומו בדין.

והקמתי את בריתי אתך. אמר רבי אלעזר, מכאן קיום הברית למעלה פקיום הברית למטה, משמע שכתוב אתך. ואמר רבי אלעזר, מכאן למדנו, שכשהצדיקים בעולם, מתקים העולם למעלה ולמטה. אמר רבי שמעון, דבר נסתר הוא, כשהתעוררות הזכר לנקבה כשהוא מקנא לה

בא ראה, משה לא יכל להתקרב להסתפל במה שהסתפל אלא כשהתלבש בלבוש אחר, כמו שנאמר (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ה' ותרגום, באמצעות הענן. והתלבש בו כמי שמתלבש בלבוש. ולכן (שם כ) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתוב (שם כד) ויבא משה בתוך הענן וגו', ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ויכל להסתפל במה שהסתפל.

כמו זה מתלבשות נשמות הצדיקים באותו העולם בלבוש כמו של אותו העולם, שלא יתנהג אלא בלבוש כמו זה, ועומדים להסתפל באור המאיר באותה ארץ החיים. וזהו יה יה בארץ החיים, שהיה סבור שלא יזכה לאותו אור ולאותה הסתכלות, משום שהנהר השופע מפסיק אותו ולא הוליד. לא אביט אדם עוד - זה אדם הראשון, כמו שנתבאר.

וכל זה למה? כי אמר לו הנביא, כי מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. משום שמי שלא [היה] מוליד בנים בעולם הזה, כשיוצא ממנו, מגרשים אותו מכל מה שאמרנו, ולא שורה לראות באותו אור המאיר [כל שכן וכל שכן לשאר העמים ושאר בני האדם]. ומה חזקיה שהיתה לו זכות אבות והוא זכאי צדיק וחסיד כך, כל שכן מי שאין לו זכות אבות וחוטא לפני רבונו.

הלבוש הזה שאמרנו הוא [הם] מה שאמרנו החברים, חלוק של רבנן שמתלבשים בו באותו העולם. אשרי חלקם של הצדיקים שגנוז להם הקדוש ברוך הוא כמה טובות ועדוניהם לעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ. רבי יהודה פתח, (במדבר כ) ה' מה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם. וכי במקום אחר לא רבו בני ישראל את ה'? מה שונה כאן שאמר ה' מה מי מריבה, ולא אחרים? אלא מי המריבה הללו היו ודאי שנתנו כח וחזק לבעלי הדין להתחזק. משום שיש מים מתוקים ומים מרירים. יש מים צלולים ויש מים עכורים. יש מי שלום ומי קטטה. ועל זה, ה' מה מי מריבה אשר רבו בני

בא ראה, כל זמן שישראל שמרו ברית הקדוש, אז עשו קיום למעלה ולמטה. וכשעזבו את הברית הזאת, אז לא נמצא קיום למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם וליילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולכן וירפא את מזבח ה' ההרוס. וכי זו רפואה? כך זה ודאי, שהרי מקים את אותו מקום שהאמונה תלויה בו.

בא ראה, גם כך פנחס, בשעה שקנא למעשה זמרי, התקין את הברית הזו במקומה, ולכן כתוב (במדבר כה) הנני נתן לו את בריתי שלום. וכי יעלה על דעתך שמשום פנחס היה? איזו קטטה הייתה לו לפנחס בברית הזו? אלא כאן נקשר הדבר במקומו. הנני נתן לו את בריתי. ומה אתן לו? שלום [להתחבר כל אחד במקומו] להתחבר הברית במקומה, ועל זה הנני נתן לו את בריתי שלום. ומהו? שלום, שהוא מקום להתחבר עמו. מה שנפרד ממנו בחטאם - בגללו התחבר בו. ועל זה, הואיל והוא התקין הדבר במקומו, מכאן והלאה - והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו.

אמר רבי שמעון, אין לך דבר בעולם שהקדוש ברוך הוא מקנא לו כמו חטא הברית, כמו שנאמר (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית. ובא וראה, לא השלם חטא דור המבול אלא משום שחטאו בהשחתת דרכם על הארץ, ואף על גב שהיו חומסים זה את זה, ככתוב ותמלא הארץ חמס [וחמס מהכל היה, ולכן], וכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. מכל מקום ותשחת הארץ לפני האלהים. והנני משחיתם - מדה פנגד מדה. הנני משחיתם בחטא ההשחתה.

וייש אומרים שלא התמלאה סאתם אלא בחטא החמס שהיו חומסים זה את זה, שהיו רעים לשמים ולבריות בא ראה כמה ממנים מלמעלה שמפקדים על קולות אלו שמוסרים הדין על חבריהם על מה שעשו להם, ועל זה כתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ולכן כתוב והנני משחיתם את הארץ.

ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך. אמר רבי שמעון, למה בכלם [אמר] אלהים וכאן יי? מה שונה כאן שנאמר ה', השם העליון של

בא ראה סוד הדבר, כשצדיק יש בעולם, מיד השכינה לא זזה ממנו והשתוקקותה בו. ואז השתוקקות שלמעלה אליה באהבה כהשתוקקות הזכר לנקבתו כשהוא מקנא לה. ועל זה, והקמתי את בריתי אתך. ההשתוקקות מתעוררת בגללה. כמו זה (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק.

והקמתי את בריך אתך, להיות אות בריתי בעולם, ואחר כך ובאת אל התבה. שאמלא אינו צדיק [ברית], לא יכנס לתבה. שהרי לא מתחבר לתבה, רק צדיק. ולכן ובאת אל התבה, והרי זה נתבאר.

אמר רבי אלעזר, בכל זמן שבני אדם יאחזו בברית זו ולא יעזבו אותה, אין עם ולשון בעולם שיוכלו להרע להם. ונח החזיק בברית זו ושמר אותה, ולכן שמר אותו הקדוש ברוך הוא [וכל אשר לו]. וכל בני דורו לא שמרו אותה, ולכן העביר אותם הקדוש ברוך הוא מהעולם. והרי נאמר, באותו חטא ממש שהם חטאו - באותו גון נמחו מהעולם.

רבי יהודה היה מצוי לפני רבי שמעון, והיו עוסקים בפסוק הזה שכתוב (מלכים א-יח) וירפא את מזבח ה' ההרוס. מה זה וירפא? בא ראה, בימי אליהו כל ישראל עזבו את הקדוש ברוך הוא ועזבו את ברית המילה שלהם. כשבא אליהו וראה שעזבו בני ישראל ברית מילה הזו והעבירו מהם את הברית הזו.

ביון שראה כך אליהו, בא לתקן דבר במקומו. ביון שהקריב דבר למקומו - הכל התרפא. זהו שכתוב וירפא את מזבח ה' ההרוס. זו ברית המילה [שבא לתקן מזבח ה' ההרוס ברית המילה] שנעזבה בעולם. וכתוב (שם) ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב. זהו תקון של מזבח ה'.

אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. מה הטעם נזכר כאן ישראל? אלא ודאי ישראל יהיה שמך ודאי להתעלות למעלה ולהשיב את ברית המילה למקומה. והינו שכתוב (שם יט) כי עזבו בריתך בני ישראל, ומשום כך את מזבחתיך הרסו.

ממלאים אותה] מתמלאת [ד"א שמתמלאת] מהם מכח עמוד אחד שהעולם עומד עליו. ואם תאמר על אחד עומד.

בא ראה מה כתוב, (תהלים כד) כי הוא על ימים יסדה.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ז)

על ימים יסדה (תהלים כד) - אלו חכמי ישראל הגדולים שיסדו תורה וחכמה שנקראת הים הגדול, וכן הוא אומר, (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים. ועל נהרות - אלו התלמידים שהם הגדולים מהנהר, וכן הרב גדול מן התלמידים, והם מחדדים את הרב בקשיותיהן, והוא מתרץ להם כל הקשיות ואינו מתרשל, כמו הנהרות שנמשכים לים ואינו מלא, שנאמר כל הנחלים הלכים אל הים. והראיה - אמרו אחרי כן, מי יעלה בהר ה', כי אין מעשה בלא חכמה, כי התלמוד מביא לידי מעשה: ע"כ מההשמטות.

כי הוא, מי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר הוא עשנו, וכתוב (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ יביט.

על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה - אלו שבועה עמודים שעומדת הארץ עליהם וממלאים אותה, והיא מתמלאת מהם. איך מתמלאת מהם? בשעה שמתרבים הצדיקים בעולם, אז הארץ הזו עושה פרות ומתמלאת מהכל.

ובשעה שמתרבים הרשעים בעולם, אז כתוב (שם יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. אזלו מים מני ים - זו הארץ הקדושה שאמרנו שנשקית מהשקאה עליונה. ונהר יחרב ויבש - אותו העמוד האחד שעומד עליה להיות מואר ממנו. ונהר יחרב ויבש - כמו שנאמר (ישעיה נז) הצדיק אבד.

ואמר רבי יהודה, באותו זמן שנאבדים אותם רשעים מהעולם, הקדוש ברוך הוא [עצוב] [מסתכל] משתדל על העולם ולא רואה מי שמגן [שעומד] עליו. ואם תאמר הרי נח, שהיה לו להגן על [דורו] עצמו ולהוציא ממנו תולדות לעולם - זהו שכתוב כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה. דוקא בדור הזה.

הרחמים? אלא סוד הוא שלמדנו - אין דרך ארץ שתקבל אשה אורח עמה אלא ברשות בעלה.

אף כך [גם נח]. נח רצה להכניס לתבה להתחבר עמה, ולא היה [לו] ראוי עד שבעל התבה יתן לו רשות להכניס [עמה], שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. ולכן נקרא כאן ה', הבעל של התבה, ואז נכנס נח והתחבר עמה. וכן למדנו שאין רשות לאורח להכניס לבית אלא ברשות בעלה, בעל הבית. זהו שכתוב אחר כך ויבא נח וגו'.

בא ראה מה כתוב, כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה. מכאן למדנו שלא יקבל אדם אורח בביתו אם הוא חושד בו שהוא רשע, אלא אם עומד בעיניו לצדיק שלא חשוד בעיניו כלל. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. מה הטעם? משום כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

ולמדנו, שאם נתן לו רשות לבדו ולא נתן רשות לכל אותם שבאים עמו, לא יכניס אותם לביתו. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. לכלם נתן רשות להכניס. ומפסוק הזה למדנו סוד דרך ארץ. [ד"א בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'].

רבי יהודה פתח, (תהלים כד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה. הרי שנינו, לדוד מזמור - שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו רוח הקדש. מזמור לדוד - ששרתה עליו רוח הקדש ואחר כך אמר שירה.

לה' הארץ ומלואה - פסוק זה נאמר על ארץ ישראל שהיא ארץ הקדושה. ומלואה זו השכינה, כמו שנאמר (דברי הימים-ב ה) כי מלא כבוד ה' את בית ה', וכתוב (שמות מ) וכבוד ה' מלא את המשכן. למה מלא ולא מלא? אלא מלא ודאי, שהתמלא מהכל, שהתמלא מהשמש. הלבנה שלמה בכל הצדדים. מלא מכל טוב שלמעלה, כמו האוצר הזה שהתמלא מכל טוב של העולם, ועל זה כתוב לה' הארץ ומלואה. תבל וישבי בה - אלו שאר הארצות.

דבר אחר, לה' הארץ ומלואה - זו ארץ הקדושה העליונה שהקדוש ברוך הוא רוצה בה. ומלואה - אלו נשמות הצדיקים [ד"א שכלם

מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוּב (שם) וְאִם
אֵין מְחַנֵּי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי,
מִכָּאן (תהלים קו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לְוִלֵי מִשֶּׁה בְּחִירוֹ
עָמַד בְּפָרֶץ לְפָנָיו.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מַה רָאָה נַח שְׁלֵא בִקְשׁ רַחֲמִים
עַל דּוֹרוֹ? אָמַר בְּלָבוֹ, אוֹלֵי לֹא אֲמַלְט,
שְׁכָתוּב (בראשית ז) כִּי אֲתָךְ רִאֲיִתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר
הַזֶּה, כְּלוֹמַר לְפִי הַדּוֹר, וּלְפִיכֶךָ לֹא בִקְשׁ רַחֲמִים
עֲלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִלוּ כִּךָ הָיָה לוֹ לְבִקְשׁ
רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שְׁנוּחַ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִי שְׁיֵאמַר טוֹב עַל בְּנָיו, מִנֵּיין לָנוּ? מִגְדָּעוֹן בֶּן
יוֹאֵשׁ, שְׁלֵא הָיָה צְדִיק וְלֹא בֶן צְדִיק, וּמִשּׁוּם
שְׁאֵמַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
(שופטים ו) לָךְ בְּכִחְךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד
מִדְּיָן. מַה זֶה בְּכִחְךָ זֶה? הַטּוֹב שְׁאֵמַרְתָּ עַל בְּנֵי.
ע"כ מִהַהֲשַׁמְטוֹת.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׂאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו, הֲרֵי שְׁנִינּוּ,
בְּשַׁעַה שְׁהָעוֹלָם מִתְמַלֵּא בְּחַטָּאֵי בְנֵי אָדָם
וְהֵדִין יוֹצֵא - אוֹי לְאוֹתוֹ צְדִיק שְׁנַמְצָא בְּעוֹלָם,
שֶׁהוּא נִתְפָּס בְּחַטָּאֵי הָרָשָׁעִים בְּתַחֲלָה. אֵיךְ נִצַּל נַח
שְׁלֵא נִתְפָּס בְּחַטָּאֵיהֶם? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נֹאמַר שְׂרָצָה
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם
מִתּוֹךְ הַתְּבָחָה. וְעוֹד, שְׁהֲרִי הֵדִין לֹא יִכַּל לְשַׁלֵּט עָלָיו,
מִשּׁוּם שְׁהָיָה טְמִיר וְנִסְתָּר בְּתַבְּחָה וְהַתְּכַסָּה מִהָעֵין.

וְבֵא וְרָאָה, כְּתוּב (צפניה ב) בִּקְשׁוּ צְדָק בִּקְשׁוּ עֲנוּה
אוֹלֵי תִסְתְּרוּ בְיוֹם אָף ה'. וְנַח בִּקְשׁ צְדָק,
וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַתְּבָחָה וְנִסְתָּר בְיוֹם אָף ה', וְעַל זֶה הֵדִין
לֹא יִכַּל לְשַׁלֵּט וּלְקַטְרֵג עָלָיו. כָּאֵן נִרְמַז לְאוֹתָם
קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים לְדַעַת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת הַקָּדוֹשׁוֹת
הָעֲלִיוֹנוֹת הַהַפּוּךְ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת כ"ב לְהַכּוֹת אֶת
אוֹתָם הָרָשָׁעִים, וְעַל זֶה וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ כְּתוּב. בֵּא
אֶתָּה וְכָל בֵּיתְךָ.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, (ישעיה סג) מוֹלִיךְ לִימִין מִשֶּׁה זְרוּעַ
תְּפָאֲרָתוֹ בּוֹקֵעַ מִים מִפְּנֵיהֶם לְעִשׂוֹת לוֹ שֵׁם
עוֹלָם [זְרוּעַ תְּפָאֲרָתוֹ] - זוֹ זְכוּת שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהוּא
הֵימִין מִמִּשְׁנֵה, תְּפָאֲרַת שֶׁל מִשֶּׁה, וּמִשּׁוּם כִּךָ בּוֹקֵעַ
מִים מִפְּנֵיהֶם, שְׁהֲרִי הַזְכוּת שֶׁל אַבְרָהָם הִיא בּוֹקֵעַת
מִים. וְכָל זֶה לְמָה? לְעִשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם

בֵּא רָאָה מַה בֵּין מִשֶּׁה לְשָׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם. בְּשַׁעַה
שְׁאֵמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה (שמות לב)

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּדוֹר הַזֶּה זֶה שְׁבַח שְׁלוֹ, שְׁהָיָה
בְּאוֹתוֹ דוֹר רָשָׁע, וְנִמְצָא כָּל כִּךָ אִישׁ צְדִיק
תָּמִים [וְדַאי וְלֹא בְדוֹרוֹ, אֶלֶּא] [ס"א וְזֶה שְׁלוֹ]
וְאֶפְלוּ בְדוֹרוֹ שֶׁל מִשֶּׁה, אֲבָל לֹא הָיָה יְכוּל לְהִגָּן עַל
הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שְׁלֵא נִמְצָאוּ עֲשָׂרָה בְּעוֹלָם, כְּמוֹ
שְׁנֹאֵמַר (בראשית יח) אוֹלֵי יִמְצָאוּן שָׁם עֲשָׂרָה, וְלֹא
נִמְצָאוּ שָׁם. גַּם כָּאֵן לֹא נִמְצָאוּ עֲשָׂרָה, אֶלֶּא הוּא
וּשְׁלֹשֶׁת בְּנָיו וְנִקְבּוֹתֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ עֲשָׂרָה.

סְתָרֵי תוֹרָה (בזוהר ישן נמצא זה)

הַשְּׁלֵמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סימן יב)

מַה הַשִּׁיב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַח כְּשִׁינְיָא מִהַתְּבָחָה
וְרָאָה אֶת הָעוֹלָם חָרָב, וְהַתְּחִיל לְבַכּוֹת לְפָנָיו
וְאָמַר: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, נִקְרָאת רַחוּם, הָיָה לָךְ
לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ וְכוּ'. הַשִּׁיבוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְאָמַר: רוּעָה שׁוֹטָה, עֲכָשׁוּ אֶתָּה אוֹמַר אֶת זֶה? לְמָה
לֹא אֲמַרְתָּ בְּשַׁעַה שְׁאֵמַרְתִּי לָךְ כִּי אֲתָךְ רִאֲיִתִי צְדִיק
לְפָנַי וְגו', וְאַחַר הִנְנִי מְבִיא אֶת הַמְּבּוּל מִים, וְאַחַר
כִּךָ עֲשֵׂה לָךְ תְּבַחַת עֲצִי גִפְרִי? כָּל זֶה הַתְּעַפְּכָתִי
וְאֵמַרְתִּי לָךְ כְּדִי שְׁתַּבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וּמֵאֲזַ
שְׁשַׁמְעֵת שְׁתַּנְּצֵל בְּתַבְּחָה, לֹא נִכְנַס בְּלָבָךְ לְבִקְשׁ
רַחֲמִים עַל יִשׁוּב הָעוֹלָם, וְעֲשִׂיתָ תְּבָחָה וְנִצַּלְתָּ, וְכַעַתָּה,
אַחַר שְׁנֹאֵבַד הָעוֹלָם, פְּתַחְתָּ פִּיךָ לומר לְפָנַי בְּקִשׁוֹת
וְתַחְנוּנִים! כִּיּוֹן שְׂרָאָה נַח כִּךָ, הַקָּרִיב קְרַבְנוֹת
וְעוֹלוֹת, שְׁכָתוּב (בראשית ח) וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה
הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וְגוֹמַר.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בֵּא רָאָה מַה בֵּין צְדִיקִים שְׁהָיוּ
לְהֵם לְיִשְׂרָאֵל אַחַר נַח וּבֵין נַח. נַח לֹא הִגָּן
עַל דּוֹרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם כְּאַבְרָהָם, שְׁכִיּוֹן שְׁאֵמַר
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (שם יח) זַעַקְתָּ סָדָם
וְעַמְרָה כִּי רַבָּה - מִיַּד נִגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר וְגוֹמַר,
וְהִרְבָּה תַחְנוּנִים לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שְׁשָׂאֵל
שָׂאֵם יִמְצָא עֲשָׂרָה צְדִיקִים, שְׁיִכַּפֵּר לְכָל הַמָּקוֹם
בְּעִבּוּרָם, וְחָשַׁב אַבְרָהָם שְׁהָיוּ בְּעִיר עִם לוֹט וְאִשְׁתּוֹ
וּבְנוֹתָיו עֲשָׂרָה צְדִיקִים, וּלְפִיכֶךָ לֹא הִתְפַּלֵּל.

אַחַר כִּךָ בֵּא מִשֶּׁה וְהַתְּפַלֵּל וְהִגָּן עַל דּוֹרוֹ. כִּיּוֹן
שְׁאֵמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שמות לב) סָרוּ מִיַּד
מִן הַדָּרֶךְ - מִיַּד עָמַד מִשֶּׁה בְּתַפְּלָה, וַיַּחַל מִשֶּׁה
וְגוֹמַר, עַד שְׁאֵחָזַתוּ חִלְחָלָה. רְבוּתֵינוּ אָמַרוּ, לֹא
הִנִּיחַ מִשֶּׁה לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שְׁנַתַּן נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם

אֵיה הַשֵּׁם בְּקִרְבוֹ אֶת רוּחַ קְדֻשׁוֹ – זֶהוּ מִשָּׁה, שֶׁהִשְׁרָה שְׂכִינָהּ בֵּין יִשְׂרָאֵל. מוֹלִיכֶם בְּתַהֲמוֹת – כְּשֶׁנִּבְקְעוּ הַמַּיִם וְהִלְכוּ בְּתוֹךְ הַתְּהוֹם בִּיבֻשָׁה שֶׁקָּפְאוּ הַמַּיִם [וְהַכֹּל נֹאמַר עַל מִשָּׁה] [נ"א וְעַל זֶה נִקְרָא מִשָּׁה עִמּוֹ], מִשׁוֹם שֶׁמָּסַר עֲצָמוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵף עַל גַּב שְׂצָדִיק הָיָה נַח, אֵינוֹ כְּדָאִי [כְּדָאִי] שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִגַן עַל הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֹו.

בֵּא רָאָה, מִשָּׁה לֹא תִלָּה הַדְּבָר בְּזִכּוֹתוֹ, אֶלָּא בְּזִכּוֹת הָאֲבוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, אֲבָל לְנַח לֹא הָיָה לוֹ בְּמָה שִׁיתִּלָּה בְּזִכּוֹת כְּמוֹ מִשָּׁה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְעַם כָּל זֶה, כִּינּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ, הָיָה לוֹ לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. וְהִקְרַבְנָה שֶׁהִקְרִיב אַחֵר כֶּף – שִׁיקְרִיב אוֹתוֹ מִקֶּדֶם לְזֶה, אוֹלֵי יִשְׁכַּף הַכַּעַס מִהָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהָרִי רָשָׁעִי הָעוֹלָם הָיוּ מְכַעֲסִים לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא יִקְרִיב קָרְבָּן?! אֶלָּא וְדָאִי נַח פּוֹחַד עַל עֲצָמוֹ הָיָה בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא יִפְגַּשׁ בּוֹ הַמּוֹת בְּתוֹךְ רָשָׁעִי הָעוֹלָם, שֶׁהָיָה רוֹאֶה מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים בְּכָל יוֹם וְאֵיךְ מְכַעֲסִים לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל יוֹם.

רַבִּי [אֶלְעָזָר פְּתַח] יִצְחָק אָמַר, כָּל פַּעַם שֶׁמִּתְרַבֵּים רָשָׁעֵי הָעוֹלָם, הַצְּדִיק שֶׁנִּמְצָא בֵּינֵיהֶם נִתְפָּס בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁכְּתוּב (יחזקאל ט) וּמִמֶּקְדָּשֵׁי תַחֲלוּ. וְשִׁנִּינוּ, אֵל תִּקְרִי מִמֶּקְדָּשֵׁי אֶלָּא מִמֶּקְדָּשֵׁי. וְאֵיךְ הִשְׁאִיר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת נַח בֵּין כָּל אוֹתָם הָרָשָׁעִים? אֶלָּא כְּדִי שִׁיֻּצְאוּ מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם, שֶׁהָיָה צְדִיק כְּרֵאוּי.

וְעוֹד, שֶׁהוּא הַתְּרָה בָּהֶם כָּל יוֹם וְיוֹם וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, וְקִיָּם בְּנִפְשׁוֹ אֶת הַפְּסוּק שֶׁכְּתוּב (שם ג) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְגו', וְכְתוּב וְאַתָּה אֶת נִפְשׁוֹ הַצֹּלֶת. מִכָּאֵן שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּזְהִיר אֶת הָרָשָׁע – אֵף עַל גַּב שֶׁלֹּא קִבַּל מִמֶּנּוּ, הוּא מַצִּיל אֶת עֲצָמוֹ, וְאוֹתוֹ רָשָׁע נִתְפָּס בְּחֻטְאוֹ. וְעַד כִּמָּה יִזְהִיר אוֹתוֹ? עַד שִׁיֻּכָּה אוֹתוֹ, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ הַחֲבָרִים.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה מְצוּי לְפָנָי רַבִּי שֶׁמְעוֹן יוֹם אֶחָד. אָמַר לוֹ, מָה רָאָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל חַיּוֹת הַבֵּר וְעוֹף הַשָּׁמַיִם עִם הָרָשָׁעִים? אִם בְּנֵי הָאָדָם חֻטְאוּ, בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם וְשָׂאֵר הַבְּרִיּוֹת

וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וְגו', וְאַעֲשֵׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גְּדוֹל וְגו' – מִיָּד אָמַר מִשָּׁה, וְכִי אֶעֱזֹב דֵּינִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְלִי? כַּעַת יֹאמְרוּ כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֵנִי הִרְגַּתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה נַח.

שְׂבִיּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיֻּצֵּל אוֹתוֹ בְּתַבָּה, [כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר] שֶׁכְּתוּב וְאֵנִי הַנְּנִי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם וְגו', וְכְתוּב וּמַחֲיִיתִי אֶת כָּל הַיָּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה וְאֵנִי הַנְּנִי מְקִים אֶת בְּרִיתִי וְגו' וּבִאֵת אֵל הַתְּבָה – כִּינּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ שִׁיֻּנְצַל הוּא וּבְנָיו, לֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְנִאֲבָדוּ. וּמִשׁוֹם כֶּף נִקְרְאוּ מִי הַמַּבּוּל עַל שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (ישעיה נד) כִּי מִי נַח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרֵי מִי נַח.

אָמַר מִשָּׁה, כַּעַת יֹאמְרוּ בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֵנִי הִרְגַּתִּי אוֹתָם מִשׁוֹם שֶׁאָמַר לִי וְאַעֲשֵׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גְּדוֹל. כַּעַת טוֹב לִי שֶׁאֲמוֹת וְלֹא יִשְׁמְדוּ יִשְׂרָאֵל. מִיָּד – וַיַּחַל מִשָּׁה אֶת פְּנֵי ה' אֵלָהֵינוּ. בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם וְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּתַחֲלָה כְּשֶׁבִקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם מָה אָמַר? לְמָה ה' יַחֲרֶה אִפְךָ בְּעַמֶּךָ. וְכִי הַדְּבָר הַזֶּה אֵיךְ אָמַר אוֹתוֹ מִשָּׁה לְמָה, וְהָרִי עָבְדוּ כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה וְגו', וּמִשָּׁה אָמַר לְמָה? אֶלָּא כֶּף לְמַדְנּוּ, מִי שֶׁמְרַצָּה אֶת הָאֲחֵר, לֹא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת אוֹתוֹ חֻטָּא [שֶׁהוּא] לְגְדוֹל, אֶלָּא יִקְטִין אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְאַחֵר כֶּף יִגְדִיל אוֹתוֹ לְפָנָי הָאֲחֵר [הָרָשָׁע], שֶׁכְּתוּב אַתֶּם חֻטְאֵתֶם חֻטְאָה גְדֹלָה.

וְלֹא עֲזַב אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁמָּסַר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, שֶׁכְּתוּב וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֻטְאֵתֶם וְאִם אֵין מַחְנִי נֹא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ. וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחֵל לָהֶם, שֶׁכְּתוּב וַיִּנְחַם ה' עַל הָרָעָה וְגו'. וְנַח לֹא עָשָׂה כֶּן, אֶלָּא רָצָה לְהַנְצִיל, וְעֲזַב אֶת כָּל הָעוֹלָם.

וּבְבָל פַּעַם שֶׁהָדִין שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם, רוּחַ הַקְּדוּשׁ אוֹמְרָת: אוֹי שֶׁלֹּא נִמְצָא כְּמוֹ מִשָּׁה, שֶׁכְּתוּב (ישעיה סג) וַיִּזְכֹּר יְמֵי עוֹלָם מִשָּׁה עִמּוֹ אֵיךְ הַמַּעֲלָם מִיָּם וְגו', שֶׁכְּתוּב (שמות יד) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מִשָּׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי. שֶׁהָרִי בְּתַפְלָה הוּא הַעֲלָה אוֹתָם מֵהָיִם, וּמִשׁוֹם שֶׁשָּׂם עֲצָמוֹ בְּתַפְלָה עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָם, נִקְרָא [עַל שְׁמוֹ] הַמַּעֲלָם מִיָּם, שֶׁהוּא הַעֲלָה אוֹתָם מֵהָיִם.

להתקרב אליו כדי שלא ינזק [לפניו], ואסור לקרב אליו בהתגלות. ומשום כך צריך להשמר מאיש רע עין, ומלפני מלאך המות על אחת כמה וכמה.

ויעל [זה] מה פתוב בבלעם? (כמדבר כד) ונאם הגבר שתם העין. שעין רעה היתה לו, ובכל מקום שהיה מסתכל בו, היה ממשיך עליו את רוח המשחית. ולכן רצה להסתכל בישראל, כדי להשמיד בכל מקום שעניו היו מסתכלות. מה פתוב? וישא בלעם את עינו. שזקף עין אחת והנמיך עין אחת כדי להסתכל על ישראל בעין רעה.

בא ראה מה פתוב, וירא את ישראל שכן לשבטיו. וראה שהשכינה מכסה עליהם ורובצת עליהם מתקנת בשנים עשר שבטים תחתיה, ואין יכולות עינו לשלט עליהם. אמר, איך אוכל להם, שהרי רוח קדושה עליונה רובצת עליהם ומכסה אותם בכנפיה? זהו שפתוב פרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו. מי יקימנו מעליהם כדי שיתגלו ותשלט עליהם העין.

ועל זה רצה הקדוש ברוך הוא לכסות את נח, להסתתר מהעין, שלא תוכל רוח הטמאה לשלט עליו כדי שלא ישחת, והרי נתבאר. ויבא נח, כמו שנתבאר להסתתר מהעין. מפני מי המבול, [שהרי] המים דחקו אותו. אמר רבי יוסי, ראה מלאך המות שהיה בא [אליו] ולכן נכנס לתבה ונשמר בה שנים עשר חודשים [של השנה]. ולמה שנים עשר חודשים? נחלקו בה רבי יצחק ורבי יהודה. האחד אמר שנים עשר חודש שפך הוא דין הרשעים. ואחד אמר להשלים צדיק [נ"א צריך] שנים עשרה דרגות ושאר הדרגות שהיו ראויים לצאת מהתבה.

רבי יהודה אמר, ששה חודשים הם במים וששה חודשים באש, והרי כאן היו מים, ולמה שנים עשר חודשים? אמר [לו] רבי יוסי, בשני דיני הגיהנם נדונו - במים ואש. במים - שהמים שירדו עליהם מלמעלה היו צוננים כשלג. ובאש - שהמים שיצאו מלמטה היו רותחים כאש. ועל זה בדין הגיהנם נדונו - באש ומים [ולכן שנים עשר חודש היו]. שאמר רבי אלעזר, דין הרשעים בגיהנם הם שנים עשר חודשים. והרי פרשוה. ועל זה כל אותם

מה חטאו? אמר לו, משום שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. כלם היו משחיתים דרכיהם. עזבו את מינם ונדבקו במין אחר.

בא ראה, אותם רשעי העולם גרמו כך לכל הבריות, ורצו [להשפית] להכחיש מעשה בראשית, והם גרמו לכל הבריות להשחית דרכם כמו שהם השחיתו. אמר הקדוש ברוך הוא, אתם רציתם [להשפית] להכחיש מעשי ידי? אני אשלים רצונכם, ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה. אחזיר העולם למים כמו שהיה בהתחלה, מים במים, והרי נתבאר. מכאן והלאה אעשה בריות אחרות בעולם כראוי.

ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו. רבי חייא פתח ואמר, (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. כמה הם בני אדם אטומי לב וסתומי עינים שלא משגיחים ולא יודעים בכבוד רבונם, שכתוב בו הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא. איך רוצים בני אדם להסתתר מחטאיהם ואומרים מי רואנו ומי יודענו, וכתוב (ישעיה כט) והיה במחשך מעשיהם. לאן יחבאו מפניו?

למלך שבנה פלטרין ועשה תחת הארץ מחלות נסתרות. לימים מרדו בני הארמון במלך. הקיף [צער] עליהם המלך בגיסות. מה עשו? נכנסו והחביאו עצמם תחת נקבי המחלות. אמר המלך, אני עשיתי אותם, ומלפני אתם רוצים להתחבא? זהו שכתוב אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'? אני הוא שעשיתי מחלות ועשיתי חשך ואור, ואתם איך תוכלו להתחבא מלפני?

בא ראה, כשאדם חוטא לפני רבונו וממשיך עצמו להסתתר, הקדוש ברוך הוא עושה בו דין בגלוי. וכשהאדם מטהר עצמו, הקדוש ברוך הוא רוצה להסתירו שלא יראה ביום אף ה'. שודאי שצריך לו לאדם שלא להראות לפני המשחית כששורה על העולם שלא יסתכל בו, שהרי כל אלו שנראים לפניו, יש לו רשות להשחית.

וזתו מה שאמר רבי שמעון, כל אדם שעינו רעה - עין המשחית שורה עליו. והוא נקרא משחית העולם. וצריך האדם להשמר ממנו ולא

בחוץ בשאר ארצות נכריות, הקדוש ברוך הוא יברא להם גופיהם [נ"א יעמידם בגופם] כראוי. שהרי עצם אחת שנשארת באדם תחת הארץ, אותה עצם תעשה כשאר שבעסה, ועליה יבנה הקדוש ברוך הוא את כל הגוף.

ולא יתן הקדוש ברוך הוא להם נשמות אלא בארץ ישראל, שכתוב (יחזקאל לו) הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. שיתגלגלו תחת הארץ. ואחר כך מה כתוב? ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו', שהרי בארץ ישראל יקבלו נשמות כל אותם בני העולם, פרט לאלו [דור המבול] שנטמאו וטמאו את הארץ. באלה כתוב וימחו מן הארץ, דוקא מן הארץ. ואף על גב שהקשו ונחלקו הראשונים על זה. וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) ימחו מספר חיים.

אמר לו רבי שמעון, ודאי שאין להם חלק בעולם הבא, שכתוב וימחו מן הארץ, וכתוב לעולם יירשו ארץ. אבל יקומו בדין. ועליהם כתוב (דניאל יב) ורבים מישני עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. והמתלקת בזה. אבל הכל כפי שבארוה החברים.

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. רבי אבא אמר, [את כל] - לכלל כל אותם שליטים ששולטים הממנים על הארץ, וזהו היקום אשר על פני האדמה. שכאשר עושה הקדוש ברוך הוא דין בבני העולם, מעביר את אותם השליטים הממנים עליהם בהתחלה, ואחר כך את אותם שיושבים תחת כנפיהם, שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום, ואחר כך - על מלכי האדמה על האדמה.

ואיך מעברים מלפניו? אלא מעביר אותם באש שדולקת. זהו שכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא. אש [הוא] שאוכלת אש. אותו שעומד מעליהם [נ"א עובר] באש. ואותם שיושבים תחתיהם במים. ומשום כך וימח את כל היקום אשר על פני האדמה, ואחר כך מאדם ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ, כל אלו שלמטה. וישאר אך נח - אך למעט. שלא

רשעי העולם נדונים בשני דינים הללו - במים ואש] עד שהשמדו מן העולם. ונח היה מסתתר בתבה והתפסה מן העין והמשחית ולא קרב אליו, והתבה היתה שטה על פני המים, כמו שנאמר וישאו את התבה ותרו מעל הארץ.

ארבעים יום לקו, שכתוב ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וגו'. וכל שאר הזמן נמחו מהעולם. זהו שכתוב וימחו מן הארץ. אוי להם לאותם רשעים, שהרי לא יקומו לחיות בעולם לעמד בדין. זהו שכתוב וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) שמים מחית לעולם ועד. שאפלו לעמד בדין לא יקומו.

וישאו את התבה ותרו מעל הארץ. רבי אבא פתח, (שם נז) רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך. אוי להם לרשעים שחוטאים ומרגיזים את רבונם בכל יום, ובחטאייהם דוחים את השכינה מן הארץ, וגורמים שתסתלק מן העולם. והשכינה נקראת אלהים, ועליה כתוב רומה על השמים אלהים.

בא ראה מה כתוב, וישאו את התבה, שדחו אותה החוצה. ותרו מעל הארץ, שלא שורה בעולם והסתלקה ממנו. וכשהיא מסתלקת מהעולם, הרי אין מי שישגיח בעולם, ואז הדין שולט [הדין] עליו. וכשימחו רשעי העולם ויסתלקו ממנו [מהעולם], השכינה מחזירה את מדורה לעולם.

אמר לו רבי ייסא, אם כך, הרי ארץ ישראל שנמחו הרשעים שהיו באותו זמן, אז למה לא חזרה השכינה למקומה כבתחלה? אמר לו, משום שלא נשארו בה שאר צדיקי העולם, אלא [אבל] בכל מקום שהלכו, ירדה ושמה את מדורה עמהם. ומה בארץ נכריה אחרת לא נפרדה מהם - כל שכן אם נשארו בארץ הקדושה.

והרי אמרנו. בכל החטאים של רשעי העולם, דוחים את השכינה. אחד מהם מי שמשחית דרכו על הארץ, כמו שאמרנו, ולכן לא רואה פני שכינה ולא נכנס לפלטרין. ועל זה כתוב על אלה וימחו מן הארץ, שנמחו מהכל.

בא ראה, באותו הזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, כל אותם מתים שימצאו

כתוב בו זכירה. שהרי כאשר הדין שרוי בעולם, לא נמצאת התחברות, והמשחית שרוי על העולם. כיון שעבר הדין ושכך הרגזו, שב הכל למקומו, ולכן כתוב כאן ויזכר אלהים את נח, שבו שורה זכור, שנח איש צדיק כתוב בו.

כתוב (תהלים פט) אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם. בשעה שהים קופץ בגליו והתהומות עולים ויורדים, הקדוש ברוך הוא שולח חוט אחד מצד הימין ומושך את גליו ושוכך זעפו, ואין מי שיודע אותו.

יונה ירד לים והזדמן לו אותו הדג ובלע אותו, איך לא יצאה נשמתו ממנו ולא פרחה מיד? אלא משום שהקדוש ברוך הוא שולט באותה גאות של הים, ואותה גאות הים היא חוט אחד של השמאל שמעלה את הים למעלה, ובו הוא מתעלה. ואם לא אותו החוט שמגיע אליו מצד הימין, לא יעלה לעולמים. שכאשר [שכיון] שאותו החוט יורד לים, והים אוהז בו, אז מתעוררים הגלים ושואגים לטרף טרף, עד שהקדוש ברוך הוא משיב אותו [אותם] לאחור ושבים למקומם.

זהו שכתוב בשוא גליו אתה תשבחם. תשבחם את אותם גלי הים. תשבחם - תשבר אותם לחזר למקומם. דבר אחר, תשבחם ממש. שבח הוא להם משום שעולים לראות בהשתוקקות. מכאן, כל מי שנכסף להסתכל ולדעת, אף על גב שלא יכול [נ"א] ולא נותנים לו רשות] - השבח הוא שלו, וכלם משבחים אותו.

נשארו בעולם רק נח ומי שעמו בתבה. רבי יוסי אמר, שהיה חגר, שהכישו אריה, והרי פרשוה.

ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה. רבי חייא פתח, (משלי כב) ערום רעה רעה ונסתר. פסוק זה נאמר על נח שנכנס לתבה והסתתר בה, ונכנס לתוך התבה בזמן שהמים דחקו אותו. והרי נאמר שעד שלא נכנס לתבה, ראה את מלאך המות שהולך ביניהם ומקיף אותם. כיון שראה אותו, נכנס לתבה והסתתר בתוכה. זהו שכתוב ערום ראה רעה ונסתר. ראה רעה - זהו מלאך המות, ונסתר מלפניו. זהו שכתוב מפני מי המבול.

רבי יוסי אמר, ערום ראה רעה ונסתר, [לא כתוב ויסתר] חזר על מה שנאמר, בזמן שהמות שרוי בעולם, בן אדם חכם יסתתר ולא יעמד בחוץ ולא יתראה לפני המשחית, משום שכיון שנתנה לו הרשות, הוא ישחית את כל אותם שנמצאים לפניו ועוברים לפניו גלוי. וסוף הפסוק - ופתאים עברו ונענשו. עברו לפניו והתראו לפניו, ונענשו.

דבר אחר עברו - עברו על מצוה זו [נ"א של רבונם] ונענשו. דבר אחר ערום ראה רעה ונסתר - זה נח. ופתאים עברו ונענשו - אלו בני דורו [ונענשו]. כיון שהסתתר והשתהה שם כל אותו זמן, אחר כך ויזכר אלהים את נח.

אמר רבי שמעון, [ויזכר אלהים את נח] בא ראה, בשעה שהדין נעשה, לא כתוב בו זכירה. כיון שנעשה [בו] הדין ונאבדו רשעי העולם, אז

❦ סדר הלימוד ליום כב תשרי [יום 22 בשנה] ❦

במזבח. ויבן נח מזבח - זהו המזבח שהקריב בו אדם הראשון. למה נח הקריב עולה, שהרי עולה לא עולה אלא בשביל הרהור ורצון הלב, ונח במה חטא? אלא נח הרהר ואמר: הרי הקדוש ברוך הוא גזר דין על העולם שיחרב, אולי משום שמציל אותי פקעה כל זכותי ולא תשאר לי זכות בעולם? מיד - ויבן נח מזבח לה'.

אותו מזבח שבו הקריב אדם הראשון היה. אם כן, אז למה ויבן? אלא משום שרשעי העולם גרמו שלא עמד במקומו. פינן שבא נח, כתוב בו ויבן. ויעל עלת, כתוב עלת, אחד. כתוב (ויקרא א) עלה הוא אשה ריח ניחח לה' [לעולם עלה עולה זכר. אם] עולה - עולה זכר ולא עולה נקבה, שכתוב זכר תמים יקריבנו. למה כתוב אשה, שהרי אש צריכה להמצא שם?

אלא אף על גב שעולה נקבת זכר ולמקומה נקבת, הנקבה לא צריכה להפרד ממנו, אלא עמה נקרב, בשביל לחבר זה עם זה. שעולה הנקבה אל הזכר להתחבר כאחד, ואף על גב שאשה לשום אישים.

נח היה צריך להקריב עולה, שהוא במקום של הזכר, עשה אותו הקדוש ברוך הוא להתחבר ולהכנס לתבה, ועל זה הקריב עולה. עולה הוא אשה. אש ה'. שהתחבר [עמה] השמאל בנקבה. שהרי [כל] נקבה מצד השמאל באה, וזכר מצד הימין בהתדבקות זה בזה, ולכן נקראת [עולה] נקבה אשה. אשה - קשר של האהבה שאוחז בה השמאל להעלותה למעלה ולהתקשר כאחד, ולכן כתוב עלה הוא אשה, הקשר של זכר ונקבה זה עם זה.

וירח ה' את ריח הניחח. וכתוב אשה ריח ניחח. אשה, כן שמענו - עשן ואש מחברים כאחד, שהרי אין עשן בלא אש, כמו שכתוב (שמות ט) והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש.

בא ראה, אש יוצאת מבפנים והוא דק, ואוחז בדבר אחד בחוץ שאינו דק כן, ונאחזים זה בזה, ואז עולה העשן. מה הטעם? משום שהאש

אמר רבי יהודה, נח, כשהיה בתבה, היה פוחד שלא יזכר אותו הקדוש ברוך הוא לעולמים. וכיון שנעשה הדין ונעברו רשעי העולם, אז מה כתוב? ויזכר אלהים את נח.

רבי אלעזר אמר, בא ראה, בשעה שהדין שרוי בעולם, לא צריך לאדם שיזכר שמו למעלה [לפני הקדוש ברוך הוא בעולם]. שהרי אם נזכר שמו, נזכרים [כל] חטאיו ויבואו להשגיח בו. מנין לנו? משונמית. שאותו היום היה יום טוב של ראש השנה, והקדוש ברוך הוא דן את העולם, ואז אמר לה אלישע (מלכים ב ד) הניש לדבר לך אל המלך? זה הקדוש ברוך הוא, שאז נקרא מלך. מלך הקדוש. מלך המשפט. ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. איני רוצה שיזכרו אותי וישגיחו בי, אלא בתוך עמי. מי שמכניס ראשו בין העם [כלו], לא ישגיחו עליו לדון אותו לרע. משום כן אמרה בתוך עמי.

בא ראה, נח, בשעה שהרגו היה שרוי בעולם, לא נזכר. פינן שעבר הדין, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח. עכשו נזכר שמו. דבר אחר ויזכר אלהים את נח, כמו שנאמר ואזכר את בריתי.

רבי חזקיה היה הולך מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי ייסא. אמר לו, תמהני עליך שאתה לבד, שהרי שנינו שלא יצא אדם יחידי לדרך. אמר לו, תינוק אחד הלך עמי, והוא בא אחרי. אמר לו, ועל זה אני תמה, איך הולך עמך מי שלא תדבר עמו דברי תורה? שהרי שנינו, כל מי שהולך בדרך ואין עמו דברי תורה, מסתפן בנפשו. אמר לו, כן זה בודאי.

בינתים הגיע אותו תינוק. אמר לו רבי ייסא, בני, מאיזה מקום אתה? אמר לו, מעיר לוד, ושמעתי שהאיש הזה החכם הולך לשם, וזמנתי עצמי לעבודתו וללכת עמו. אמר לו, בני, אתה יודע דברי תורה? אמר לו, אני יודע, שהרי אבי למד אותי בפרשת קרבנות, והרכנתי אזני למה שהיה אומר עם אחי, שהוא גדול ממני. אמר לו רבי ייסא, בני, אמר לי.

פתח ואמר: ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת

שְׁעוֹלָה מֵאוֹתוֹ שְׁלֵמָה, נִדְלַק אוֹתוֹ שְׁלֵמָה. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כִּף הוּא בּוֹדְאִי, שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן תְּלוּי בַּתְּחִתּוֹן וְהַתְּחִתּוֹן בְּעֲלִיּוֹן. וּמִזְמַן שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא נִמְצְאוּ בְּרֻכּוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כְּדִי לְהִרְאוֹת שֶׁזֶה תְּלוּי בְּזֶה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּרֻכּוֹת אֵין נִמְצְאוֹת, וְקָלְלוֹת נִמְצְאוֹת, שֶׁהָרִי יִנִּיקַת הַכֹּל מֵאוֹתוֹ צַד יוֹצְאִים [ד"א וּבְרֻכּוֹת לֹא יוֹצְאוֹת]. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא שְׂרוּיִים בְּאֶרֶץ וְלֹא עוֹבְדִים עֲבוּדָה שְׂצָרִיף לְהַדְלִיק מְאוּרוֹת וּלְהַמְצִיא בְּרֻכּוֹת, וְלִכֵּן לֹא נִמְצְאוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהָעוֹלָם לֹא יוֹשֵׁב בְּקִיּוּמוֹ כְּרְאוּי.

וְאָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּעֵבוֹר הָאָדָם. מָהוּ זֶה? אָמַר רַבִּי יִיסָא, כִּף שְׁמַעְתִּי מִרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאֲמַר, כֹּל פַּעַם שְׂאֲשׁ שְׁלֵמָה מוֹסִיפָה לְהַתְּחַזֵּק – הָעֵשֶׂן, שֶׁהוּא דִין שְׁלֵמָה, מְחַזֵּק הָרִגְזוֹ וּמְשַׁמֵּד הַכֹּל. מִשּׁוּם שֶׁכְּשִׁיּוֹצְאֵת אֵשׁ, אֵין לָהּ הַפְּסָקָה [לְפָנָיו] עַד שֶׁנִּשְׁלַם הַדִּין, וְכִשְׁדִּין שְׁלֵמָה לֹא מוֹסִיף לְהַתְּחַזֵּק עִם הַדִּין שְׁלֵמָה, עוֹשֶׂה דִין וּפּוֹסֵק, וְלֹא יִשְׁלַם הַדִּין לְהַשְׁמִיד. וְלִכֵּן כְּתוּב לֹא אֶסֶף, לְתַתּוֹ תּוֹסֶפֶת שִׁיתְּחַזֵּק הַדִּין שְׁלֵמָה.

אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, שְׁמַעְתִּי מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעֵבוֹרָה, שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהִתְקַלְלָה הָאֶרֶץ בְּחַטָּאוֹ שֶׁל אָדָם, נִתְּנָה רְשׁוּת שִׁישְׁלַט עָלֶיהָ אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ הָרָע, שֶׁהוּא מְשַׁחֵת אֶת הָעוֹלָם וּמְשַׁמֵּד אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם. מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהִקְרִיב נֹחַ קִרְבַּן וְהָרִיחַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ, נִתְּנָה רְשׁוּת לְאֶרֶץ לְצַאת מִתַּחַת אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ וּיְצַאָה מִטְּמֵאָתָה. וְלִכֵּן מְקַרְיָבִים יִשְׂרָאֵל קִרְבַּן לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהַאִיר פְּנֵי הָאֶרֶץ.

השלמה מההשמטות (סימן יג)

עוֹד פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוּק וְאָמַר, (שִׁיר הַשִּׁירִים א) לְרִיחַ שְׁמֵינֶיךָ טוֹבִים, לְרִיחַ מִי? אֵלָּא יֵשׁ רִיחַ וְיֵשׁ רִיחַ, רִיחַ הַקִּרְבָּן וְרִיחַ הַקְּטָרֶת. רִיחַ הַקִּרְבָּן מְקַרְיָב וּמֵיחַד כֹּל אוֹתָם שְׁבֻטִים שֶׁל הַיִּכָּל בֵּית דָּוִד, וְרִיחַ הַקְּטָרֶת מְקַרְיָב וּמֵיחַד וּמֵאִיר אוֹתָם גְּרוֹת עֲלִיוֹנִים נִהְרֹת אֶפְרַסְמוֹן זָךְ.

אוֹחֲזֵת בְּדָבָר הַמְתַּפְעֵל, וְסִימָן לְדָבָר – הַחֲטָם שִׁיּוֹצֵא בּוֹ עֵשֶׂן מִתּוֹךְ אֵשׁ.

וְעַל זֶה כְּתוּב (דְּבָרִים לג) יִשְׁמֹו קְטוֹרֶה בְּאֶפְדֵּי. מִשּׁוּם שֶׁחֲזַרְתָּ הָאֵשׁ לְמִקְוָמָה. וְהַחֲטָם [מְתַפְעֵל] נֶאֱסָף בְּאוֹתוֹ רִיחַ לְפָנָי וּלְפָנִים, עַד שֶׁנֶּאֱחָזוּ הַכֹּל וְחִזְרוּ לְמִקְוָמוֹ, וְנִקְרַב הַכֹּל לְתוֹךְ הַמִּחְשָׁבָה וְנַעֲשֶׂה רְצוֹן אֶחָד. וְאִזּוֹ רִיחַ נִיחַח, שֶׁנֶּחַ הָרִגְזוֹ וְנַעֲשֶׂה נַחַת.

שֶׁהָרִי הָעֵשֶׂן נֶאֱסָף וְנִכְנָס וּמִתְקַמֵּט בְּאֵשׁ, וְהָאֵשׁ אוֹחֲזֵת בְּעֵשֶׂן, וְנִכְנָסִים שְׁנֵיהֶם לְפָנָי וּלְפָנִים עַד שֶׁנֶּחַ הָרִגְזוֹ. וְכִשְׁהַכֹּל נֶאֱחָזִים [אוֹחֲזוּ] זֶה בְּזֶה וְנֶחַ הָרִגְזוֹ, אִזּוֹ הוּא מְנוּחָה וְקָשֶׁר אֶחָד וְנִקְרָאת נַחַת. נַחַת הָרוּחַ חֲדוּת הַכֹּל כְּאֶחָד. הָאֶרֶת הַנְּרוֹת הָאֶרֶת הַפְּנִים. וְלִכֵּן כְּתוּב וְרִיחַ ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחַח, כְּמוֹ מִי שֶׁמְרִיחַ וְכוּנֵס הַכֹּל לְתוֹךְ מְקוֹמוֹ.

בְּאֵי רַבִּי יִיסָא וְנִשְׁקוּ. אָמַר, וּמָה כֹּל הַטוֹב הַזֶּה תַּחַת יְדֶיךָ וְלֹא יְדַעְתִּי בּוֹ? אָמַר, אֶחָזֵר מִהַדְרֵךְ וְנִתְחַבֵּר עִמָּךְ. הֲלִכּוּ. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, בְּדָרְךָ זוֹ עִם הַשְּׂכִינָה נִלְךָ, שֶׁהָרִי מִתְקַנֵּת לְפָנֵינוּ. אֶחָז בְּיַדִּי אוֹתוֹ תִּינוּק וְהֲלִכּוּ. אָמַר לוֹ, אָמַר לָנוּ פְּסוּק אֶחָד מֵאוֹתָם שְׂאֲבִיף אָמַר לָךְ.

פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוּק וְאָמַר, (שִׁיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. זוֹהִי הַשְּׁתוֹקְקוֹת הָעֲלִיוֹנָה שִׁיּוֹצֵא [שִׁיּוֹצֵא] רְצוֹן מִהַפָּה לְנֶשֶׁק, וְלֹא יוֹצֵא מִהַחֲטָם כְּאֲשֶׁר יוֹצְאֵת אֵשׁ. שֶׁהָרִי כְּשֶׁמִּתְחַבֵּר הַפָּה לְנֶשֶׁק, יוֹצְאֵת אֵשׁ בְּרְצוֹן בְּפָנִים מְאִירוֹת, בְּחֲדוּת הַכֹּל, בְּהַתְּדַבְּקוֹת שֶׁל מְנוּחָה.

וּמִשּׁוּם כִּף כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מֵיִין, מֵאוֹתוֹ יִין [יִין] הַמְּשַׁמַּח וּמֵאִיר פָּנִים וְהָעֵינִים מְחִיכּוֹת, וְנַעֲשֶׂה הָרְצוֹן. וְלֹא מֵהֵיִן הַמְּשַׁכֵּר [שְׁמִשְׁכִּיר] וְעוֹשֶׂה רִגְזוֹ וּמְחַשֵּׂף פָּנִים, וְהָעֵינִים לוֹהֵטוֹת יִין שֶׁל רִגְזוֹ. וְעַל זֶה, מִשּׁוּם שֶׁיִין זֶה טוֹב מֵאִיר הַפָּנִים וּמְשַׁמַּח הָעֵינִים וְעוֹשֶׂה הַשְּׁתוֹקְקוֹת שֶׁל אֶהְבָּה, מְקַרְיָבִים אוֹתוֹ כֹּל יוֹם עַל גְּבֵי הַמְּזַבַּח בְּשַׁעוֹר שְׁמֵי שְׁשׁוֹתָה אוֹתוֹ, מְשַׁמַּח אוֹתוֹ וְעוֹשֶׂה לוֹ נַחַת, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר כח) וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַהֵינִן. וּמִשּׁוּם כִּף כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מֵיִין, מֵאוֹתוֹ הֵיִין שְׁמַעוֹרֵר אֶהְבָּה וְהַשְּׁתוֹקְקוֹת.

וְהַכֹּל כְּמוֹ שְׁלֵמָה מְעוֹרֵר אֶהְבָּה שְׁלֵמָה. שְׁנֵי גְרוֹת, כְּשִׁדּוּעַף הָאוֹר שְׁלֵמָה בְּעֵשֶׂן

ועתיד הקדוש ברוך הוא להאיר את הלבנה ולהוציאה מהחשך משום אותו נחש הרע, כמו שכתוב (שם ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים פאור שבעת הימים. איזה אור? אותו האור שגנזו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה. ברכת ה' - זו השכינה, שהיא ממנה על ברכות העולם, וממנה יוצאות ברכות לכל.

בא ראה מה כתוב בהתחלה, ויאמר ה' לנח בא אִתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֶּבֶה וגו'. כמו שנתבאר, שבעל הבית נתן לו רשות להכניס. אחר כך האשה אמרה לו לצאת. בהתחלה נכנס ברכות בעלה, ובסוף יצא ברכות האשה. מכאן למדנו שבעל הבית יכניס, והאשה תוציא. זהו שכתוב וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התבה. שרשות היתה בידיה להוציא את האורח, ולא להכניסו.

כיון שיצא, נתן לה מתנות, משום שהיא בבית והבית בידיה. ואותם המתנות שנתן לה, כדי להרבות אהבה אל בעלה. מכאן למדנו דרך ארץ לאורח [לתת ביד בעלה, כשיצא נותן מתנות לאשתו, ולא בידיה. ולכן, כיון שנתן לו מתנות. ועל זה, לאחר שנתן לה מתנות להרבות לה אהבה עם בעלה.

נ"א כיון שיצא, נתן מתנות ואוצרות ביד בעלה לתת לאשתו ולשמח עמה ולהרבות לה אהבה עם בעלה. זהו שכתוב ויקח מכל וגו' ויעל עלת במזבח. אלו מתנות שנתן ביד של בעלה כדי להרבות לה אהבה בעולם. ומכאן למדנו דרך ארץ לאורח שיתן מתנות ביד של בעלה לאשתו ולא בידיה. ועל זה ויעל עלת במזבח, קרבן לזכר, להרבות אהבה עם בעלה ברוך אותן ברוך אותו, שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. ולכן כתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ודאי כמו שנתבאר.

ולא יוסף עצב עמה - סוד הכתוב בעצבון תאכלנה. עצבון - עצבות ורגז בלי הארת

ועל זה היו שני מזבחות - מזבח הקטרת ומזבח העולה. מזבח הקטרת הוא פנימי, מזבח העולה הוא חיצוני. ריח מזבח העולה מתקין להאיר מנורות תחתונות, ריח מזבח הקטרת מתקין להאיר מנורות עליונות. ועל זה לריח שמניף טובים, לריח של אותה הקטרת, שמניף טובים.

בא ראה שתי מזבחות הן מזבח פנימי למעלה ומזבח חיצוני למטה. מזבח הפנימי הוא שלם. וזהו שכתוב המזבחה, בתוספת ה"א, וכך הוא בכל מקום. ומזבח החיצון הוא חסר ה"א, כמו נערה, נער חסר ה'. נמצא שמהתעוררות המזבח [החיצון] של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח [שמהתעוררות מזבח החיצון של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקרבנות. ובריח הקטרת של מזבח הפנימי של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקטרת. ועל זה] הקטרת של מטה. ועל זה (שם) לריח שמניף טובים, אותם גרות מאירים נוצצים. כתוב כאן טובים, וכתוב שם (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב: ע"כ מההשמטות.

אמר רבי חזקיה, יפה הוא, [והוא] וזה היה תלוי עד שעמדו ישראל על הר סיני. אמר רבי ייסא, הקדוש ברוך הוא הקטין את הלבנה ושלט אותו הנחש, אבל משום חטאו של אדם התקללה כדי לקלל את העולם. באותו יום [שנתנה התורה] יצאה הארץ מאותה קללה ועמדה הלבנה באותה גריעות, פרט לשעה שקרבנות נמצאו בעולם וישראל יושבים על ארצם.

אמר רבי ייסא לאותו תינוק, מה שמך? אמר לו, אבא. אמר לו, אבא תהיה בכל, בחכמה ובשנים. קרא עליו (משלי כג) ישמח אביו ואמו ותגל יולדתו.

אמר רבי חזקיה, עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר רוח הטמאה מהעולם, כמו [שנאמר] שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר.

אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פֶשַׁע, שֶׁהָרִי בִּשְׁעָה שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוא שׁוֹקֵל חֲטָאִים וְזָכִיּוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁל
אותו [ד"א כְּשֵׁאוֹתוֹ] מִשְׁקָל שֶׁבְּצַד הַחֲטָאִים עוֹלִים,
וְאוֹתָם הָאֲחָרִים, הַזָּכִיּוֹת שֶׁהֵן בְּמִשְׁקָל אַחֵר,
מְכַרְּעוֹת לְמִטָּה - זֶהוּ נְשׁוּי פֶשַׁע.

בְּסוּי חֲטָאָה - בִּשְׁעָה שֶׁהִדִּין שׁוֹרֵה בְּעוֹלָם, שִׁיְהִיָּה
מְכֻסָּה שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלָיו הַמְּשַׁחִית, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה
לְנַח שֶׁכִּסָּה אוֹתוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאוֹתוֹ חֲטָא
שֶׁהַמְּשִׁיךְ עָלָיו אָדָם עַל הָעוֹלָם. שְׁכִינּוֹן שֶׁחֲטָא זֶה
הַשְּׁפִיעַ אָדָם עַל הָעוֹלָם, שְׁאֵר הַבְּרִיּוֹת שׁוֹלְטוֹת, וְכֵן
אָדָם פּוֹחַד מֵהֶם, וְהָעוֹלָם לֹא הִתְקַן בְּתַקְנֵוֹ. וְלִכְּן
כְּשִׁיבָא נַח מֵהַתְּבָה, בִּרְכוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁכָּתוּב וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת נַח וְאֶת בְּנָיו וְגו'.

וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ. בְּבִרְכוֹת הַלְלוּ לֹא נִמְצְאוּ נִקְבוֹת,
אֲלֹא אֶת נַח וְאֶת בְּנָיו, אֲבָל נִקְבוֹת הַפְּסוּק
לֹא אָמַר. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאַתֶּם - כָּלֵל שֶׁל הַזְּכָרִים
וְהַנְּקֻבוֹת כְּאַחַד. וְעוֹד, אֶת נַח - לְרַבּוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ.
וְאֶת בְּנָיו - לְרַבּוֹת אֶת נִקְבוֹתֵיהֶם.

וְלִכְּן כָּתוּב וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ, לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת מִכָּאן
וְהִלְאָה, שֶׁרָצוּ בְּאַרְצָךְ. וְכָאן נִתֵּן לָהֶם הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שֶׁבַע מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלִכְּל הַבָּאִים
אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי וְנִתְּנוּ לָהֶם
כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּאַחַד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנַח וְגו', זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אָנִי
נִתֵּן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְגו', אֶת קִשְׁתִּי נִתַּתִּי
בְּעֵינַי. נִתַּתִּי - מִקֶּדֶם לְכֵן. רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח, (יחזקאל
א) וּמִמַּעַל לְרַקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאָה אֲבָן סַפִּיר
דְּמוּת כֶּסֶף. מֵה כָּתוּב לְמַעְלָה? וְאַשְׁמַע אֶת קוֹל
כְּנַפְיָהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל שִׁדִּי בְּלִכְתָּן. אֵלּוּ
אַרְבַּע חִיּוֹת גְּדוֹלוֹת עֲלִיוֹנוֹת קְדוּשׁוֹת שְׁאוֹתוֹ הַרְקִיעַ
מִתְקַן עֲלֵיהֶם. וְכָל הַכְּנָפִים [נִפְרָדוֹת] מִתְחַבְּרוֹת זו
בְּזוֹ לְכִסּוֹת אֶת גּוֹפֵם.

וּבִשְׁעָה שֶׁהֶם פּוֹרְשִׁים כְּנַפְיָהֶם, נִשְׁמַע קוֹל
הַכְּנָפִים שֶׁלְכָלֶם שְׁאוֹמְרִים שִׁירָה. זֶהוּ
שֶׁכָּתוּב כְּקוֹל שִׁדִּי, שֶׁלֹּא שׁוֹכֵךְ לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל) לְמַעַן יִזְמְרָךְ כְּבוֹד וְלֹא יָדוּם. וְמֵה
אוֹמְרִים? (שם צח) הוֹדִיעַ ה' יִשׁוּעָתוֹ לְעֵינַי הַגּוֹיִם
גְּלָה צַדִּיקָתוֹ.

קוֹל הַמְּלָה כְּקוֹל מַחְנֶה, כְּקוֹל מַחְנֶה קְדוּשׁ
כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים כָּל הַצְּבָאוֹת הָעֲלִיוֹנִים

פְּנִים. כְּשֶׁנִּחַשְׁכֶּת הַלְּבָנָה (מְלָכוֹת) וּבִרְכוֹת לֹא
נִמְצְאוֹת. בְּעֶצְבוֹן - צַד שֶׁל רוּחַ אַחֵר שֶׁמוֹנֵעַ בִּרְכוֹת
מֵהָעוֹלָם, וְלִכְּן לֹא יוֹסֵף עֲצֵב עִמָּה. וְזֶהוּ סוֹד הַכְּתוּב
(בראשית ח) לֹא אִסַּף עוֹד לְקַלֵּל אֶת הָאָדָמָה.

וּמוֹרָאֲכֶם וְחַתְכֶּם יִהְיֶה. מִכָּאן וְלִהְלֵאָה יִהְיֶה לְכֶם
דְּמִיּוֹת בְּנֵי אָדָם, שֶׁהָרִי בְּתַחֲלָה לֹא הָיוּ
דְּמִיּוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם. בֹּא רֵאָה, בְּתַחֲלָה כְּתוּב (שם ט)
בְּצִלְמֵ אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְכְתוּב (שם ה) בְּדַמּוֹת
אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ, הִשְׁתַּנְּתָה דְּמוּתָם
מֵאוֹתָהּ דְּמוּת עֲלִיוֹנָה, וְהֵם הִתְהַפְּכוּ לְפַחַד מִלְּפָנֵי
חִיּוֹת הַשָּׂדֶה.

בְּתַחֲלָה כָּל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם זָקְפוּ עֵינֵים, וְרָאוּ
דְּמוּת קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה וְזָעוּ וּפְחָדוּ
מִלְּפָנָיו. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ, הִתְהַפְּכָה דְּמוּתָם בְּעֵינֵיהֶם
לְדְמוּת אַחֲרָת, וְהִתְהַפְּךְ שְׁבָנֵי אָדָם זַעִים וּפּוֹחַדִּים
לְפָנֵי שְׁאֵר הַבְּרִיּוֹת.

בֹּא רֵאָה, כָּל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא חוֹטְאִים לְפָנֵי
רְבוּנָם וְלֹא עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, זִיו
דְּמוּתָם לֹא מִשְׁתַּנָּה מִמִּרְאָה הַדְּמוּת הָעֲלִיוֹנָה, וְכָל
בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם זַעִים וּפּוֹחַדִּים לְפָנָיו. וּבִשְׁעָה שְׁבָנֵי
אָדָם עוֹבְרִים עַל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה, מִתְחַלֶּפֶת דְּמוּתָם,
וְכָלֶם מְזַדְּעִזְעִים וּפּוֹחַדִּים מִלְּפָנֵי הַבְּרִיּוֹת הָאַחֲרוֹת,
מִשׁוּם שֶׁהִתְחַלֶּפָה הַדְּמוּת הָעֲלִיוֹנָה וְהָעֲבָרָה מֵהֶם,
וְאִזּו שׁוֹלְטִים בָּהֶם חִיּוֹת הַשָּׂדֶה, שֶׁהָרִי לֹא רוֹאִים
בָּהֶם אוֹתָהּ דְּמוּת עֲלִיוֹנָה כְּרָאוּי.

וְעַל כֶּךָ עֲכָשׁוּ, כִּיּוֹן שֶׁהָעוֹלָם הִתְחַדַּשׁ כְּמוֹ מִקֶּדֶם,
בִּרְכֶם אֶת הַבְּרָכָה הַזֹּאת וְהַשְּׁלִיט אוֹתָם עַל
הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל דְּגֵי הַיָּם בִּידְכֶם נִתְּנוּ. וְאַפְלוּ
דְּגֵי הַיָּם. רַבִּי חֲיִיאָ אָמַר, בִּידְכֶם נִתְּנוּ - מִקֶּדֶם לְכֵן.
כְּשֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֶת הָעוֹלָם, מִסֵּר
בִּידֵיהֶם אֶת הַכֹּל, שֶׁכָּתוּב וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וְגו'.

וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת נַח. רַבִּי חֲזַקְיָה פְּתַח, (תהלים לב)
לְדוֹד מִשְׁכִּיל אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה.
פְּסוּק זֶה בְּאַרְוֵהוּ, אֲבָל פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר בְּסוֹד
הַחֲכָמָה. שֶׁהָרִי שְׁנִינּוּ, בְּעֶשְׂרָה מִינֵי שֶׁבַח שֶׁבַח דָּוִד
אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַד מֵהֶם הוּא מִשְׁכִּיל,
וְהוּא דְרָגָה אַחַת מֵאוֹתָן עֶשֶׂר. וְדוֹד הִתְקִין עֲצָמוֹ
בְּטָרָם שֶׁתְּשָׁרָה עָלָיו הַדְּרָגָה הַזֹּאת.

בין אלהים וגו'. זה שאמרנו שאלו שלשת הגונים ואחד שנכלל ביניהם כלם סוד אחד, ובתוך הענן עולה להראות. (יחזקאל א) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר - זוהי אבן השתיה שהיא נקדה אחת של כל העולם ועומד עליה קדש הקדשים, ומהי? הכפסא הקדוש העליון שממנה על ארבעה אלה דמות כפסא בארבעה עמודים, וזוהי תורה שבעל פה.

ועל דמות הכפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה - זוהי תורה שבכתב. מכאן שתורה שבכתב ישימו אותה על תורה שבעל פה, משום שזה כפסא לזה. כמראה אדם, שהוא הדמות של יעקב שהוא יושב עליה.

רבי יהודה קם לילה אחד לעסק בתורה בחצות הלילה באכסניה בעיר מחסיא, והיה שם בבית יהודי אחד שבא בשתי אמתחות של מלבושים. פתח רבי יהודה ואמר, (בראשית כח) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים - זוהי אבן השתיה שמשם נשתל העולם ועליה נבנה בית המקדש.

הרים ראשו אותו יהודי ואמר לו, דבר זה איך אפשר? והרי אבן השתיה טרם שנברא העולם היתה, וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת והאבן הזאת אשר שמתי מצבה, שמשמע שיעקב שם אותה עכשו, שכתוב (שם) ויקח את האבן אשר שם מראשתיו ועוד, שיעקב בבית אל היתה, והאבן הזאת היתה בירושלים.

רבי יהודה לא סובב ראשו אליו, פתח ואמר, (עמוס ד) הכון לקראת אלהיך ישראל, וכתוב (דברים כז) הסכת ושמע ישראל. דברי תורה צריכים כונה, ודברי תורה צריכים להתקן בגוף ורצון כאחד. קם אותו יהודי והתלבש, וישב אצל רבי יהודה ואמר, אשריכם הצדיקים שעוסקים בתורה יומם ולילה.

אמר לו רבי יהודה, עכשו שכונת עצמך, אמר דברך שנתחבר כאחד, שהרי דברי תורה צריכים תקון הגוף ותקון הלב, ואם לא - במטתי הייתי שוכב, ובלבי הייתי אומר דברים. אלא הרי שנינו, שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, השכינה מתחברת עמו, ומה שכינה כאן ואני שוכב במטתי?! ולא עוד, אלא שצריכים צחות.

למעלה. ומה אומרים? קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. חוזרים לדרום, אומרים קדוש. חוזרים לצפון, אומרים קדוש. חוזרים למזרח, אומרים קדוש. חוזרים למערב, אומרים ברוך.

והרקיע הזה עומד על ראשיהם. ובכל מקום שהיא הולכת, מסובבים פנים לאותו צד שנכללים הפנים בו. מסובב פניו לארבעה רוחות, וכלם מסתובבים למטה. ברבוע שלו נחקקת בארבע פנים: פני אריה, פני נשר, פני שור, פני אדם. חקוק בכלם אדם. פני אריה אדם. פני נשר אדם. פני שור אדם. פני אדם אדם. כלם כלולים בו. ולכן כתוב ודמות פניהם פני אדם.

והרקיע הזה שהתרבע, כל הגונים כלולים בו. ארבעה גונים נראים בו חקוקים בארבע ארבע. בארבעה חקוקים ושומים אורות עליונים ותחתונים. כשנפרדים הגונים של אותם ארבע, עולים שנים עשר. גון ירק. גון אדם. גון לבן. גון ספיר שנכללו מכל הגונים. זהו שכתוב (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. המראה של כל הגונים, ולכן את קשתי נתתי בענן. **מה** זה קשתי? כמו שנאמר ביוסף, שכתוב (בראשית מט) ותשב באיתן קשתו, משום שיוסף נקרא צדיק. ולכן קשתו, זו ברית של הקשת שנכללת בצדיק, שהברית זה עם זה נאחז. ומשום שנח היתה צדיק, הברית שלו קשת.

ויפזו, מה זה ויפזו? האירו בחמדת הכל, כמו שנאמר (תהלים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים. הוארו באור עליון כששמר הברית. ולכן נקרא יוסף הצדיק. ועל זה הקשת נקראת ברית, כולל זה בזה.

וזה נכבד עליון המראה של כל המראות, מראה כמראה טמונים [נ"א טמון] הגונים הטמונים. הגונים שלא התגלו. ואין רשות להסתכל בעין בקשת כשנראית בעולם, שלא יתראה קלון בשכינה. וכן גוני הקשת הוא מראה מוצק קשור כמראה כבוד העליון שלא להסתכל.

וביון שהארץ ראתה את הקשת הזו, ברית קדושה, התקימה בקיום. ועל זה והיתה לאות ברית

כְּרֹאוּי, לְכֵן שִׁבַּח אֶת עֲצָמוֹ וְאָמַר וְהֶאֱבֵן הַזֹּאת
אֲשֶׁר שִׁמְתִי מִצְבָּה. שְׁעַד אוֹתָהּ שָׁעָה לֹא תִקַּן אוֹתָהּ
אַחַר כְּמוֹתוֹ.

וְלָבֵן וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאֲשֵׁתוֹ וַיִּשֶׁם
אֹתָהּ מִצְבָּה. מַה זֶה מִצְבָּה? שְׁהִיְתָה נְפוּלָה,
וְהִקִּים אוֹתָהּ. וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ. שְׁהָרִי בִיעֶקֶב
תְּלוּי הַדְּבָר לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. כָּא רַבִּי
יְהוּדָה וּנְשָׁקוֹ. אָמַר לוֹ, וְכָל זֶה יִדְעַתְּ, וְאִיךָ אֵתָה
עוֹסֵק בְּסַחֲוֹרָה וּמְנִיחַ חַיֵּי עוֹלָם?! אָמַר לוֹ, שְׁדַחֲוִיקָה
הִיְתָה לִי הַשָּׁעָה, וַיֵּשׁ לִי שְׁנֵי בָנִים, וְעוֹמְדִים כָּל
הַיּוֹם בְּבֵית הָרֶבֶב, וְאֲנִי מִשְׁתַּדֵּל בְּמִזְוֹנָם וְלִתֵּת לָהֶם
שֶׁכֶר לְמוֹרָם כְּדֵי שִׁיעֲסֻקוּ בַתּוֹרָה.

פְּתַח וְאָמַר, (מַלְכִים-א ב) וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד
אָבִיו וַתִּכְנַן מַלְכָתוֹ מְאֹד. מַה הוּא הַשִּׁבַּח
הַזֶּה? אֵלֶּא שְׁהִתְקִין אֶבֶן שְׁתִּיָּה וְשָׁם עָלֶיהָ קִדְשׁ
הַקִּדְשִׁים, וְאָז וַתִּכְנַן מַלְכָתוֹ מְאֹד. וְכָתוּב (בְּרֹאשִׁית ט)
וּרְאִיתִיָּה לְזִכֹּר בְּרִית עוֹלָם. שְׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא חֲשָׁקוֹ בְּהַ תְּמִיד, וּמִי שֶׁלֹּא נִרְאָה עִמָּה, לֹא
נִכְנַס לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ. וְעַל זֶה כָּתוּב וּרְאִיתִיָּה לְזִכֹּר
בְּרִית עוֹלָם.

וּרְאִיתִיָּהּ, מַה זֶה וּרְאִיתִיָּהּ? סוּד הוּא, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (יִחְזָקֵאל ט) וְהִתּוּיַת תּוֹ עַל
מִצְחוֹת וּגּוֹ', לְהִרְאוֹת עֲלֵיהֶם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, זֶה רִשְׁם
הָאוֹת הַקְּדוֹשׁ שֶׁבְּכַפְּשָׁר.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְדַאי הַכֹּל הוּא. [כְּפָךְ] אֲבָל קִשְׁת
זוֹ שֶׁנִּרְאִית בְּעוֹלָם עוֹמֶדֶת בְּסוּד עֲלִיוֹן,
וְכִשְׁיִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִהַגְּלוּת, עֲתִידָה קִשְׁת זוֹ
לְהִתְקַשֵּׁט בְּגוֹנִים כִּכְלָה הַזֶּה שֶׁמִּתְקַשֵּׁט לְבַעֲלָהּ.
אָמַר לוֹ אוֹתוֹ יְהוּדִי, כְּפָךְ אָמַר לִי אַבָּא, כְּשֶׁהִיָּה
מִסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם, [אָמַר לִי] אֵל תִּצְפֶּה לְרַגְלֵי מִשִּׁיחַ
עַד שֶׁתִּרְאֶה קִשְׁת זוֹ בְּעוֹלָם [בְּעֵנָן] מִקְשֵׁט בְּגוֹנִים
מְאִירִים וַיּוֹאֵר לְעוֹלָם, וְאָז צִפֶּה לְמִשִּׁיחַ.

מִנִּין לָנוּ? שְׁכָתוּב וּרְאִיתִיָּה לְזִכֹּר בְּרִית עוֹלָם.
וְכַעַת שֶׁנִּרְאִית בְּגוֹנִים חֲשׂוֹכִים, נִרְאִית
לְזַכְרוֹן [וְהִיא לְזִכֹּר] שֶׁלֹּא יָבֵא מִבּוֹל. אֲבָל בְּאוֹתוֹ
זְמַן נִרְאִית בְּגוֹנִים מְאִירִים וּמִקְשֵׁט בְּתַקּוֹן כְּמוֹ
כְּלָה שֶׁמִּתְקַשֵּׁט לְבַעֲלָהּ, וְאָז לְזִכֹּר בְּרִית עוֹלָם,
וַיִּזְכֹּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַבְּרִית הַזֶּה שֶׁהִיא
בְּגִלוּת וַיִּקְיָמָהּ מִהָעֶפֶר. זֶהוּ שְׁכָתוּב (הוֹשֵׁעַ ג) וּבִקְשׁוּ

וְעוֹד, שֶׁכָּל בֶּן אָדָם שֶׁקָּם לְעֵסֵק בַּתּוֹרָה מִחֲצוֹת
הַלַּיְלָה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רוּחַ צְפוֹן [בַּחֲצוֹת
הַלַּיְלָה], הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם
הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן. וְהוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגֵן, כָּלֵם
מִקְשִׁיבִים [לוֹ, וּמִקְשִׁיבִים] לְאוֹתָם דְּבָרִים שִׁיּוֹצְאִים
מִפִּיּוֹ. וּמַה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים
שֶׁמִּתְעַדְנִים לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּשָׁעָה הַזֹּה, וְאֲנִי
אֶהְיֶה שׂוֹכֵב בְּמִטְטִי?! אָמַר לוֹ, כַּעַת אָמַר דְּבָרְךָ.

אָמַר לוֹ, שְׁאֵלְתִי עַל מַה שֶׁאָמַרְתָּ בְּפִסּוּק הַזֶּה [סוּד
שֶׁל אֶבֶן הַשְּׁתִּיָּה שֶׁאָמַרְתָּ], וְהֶאֱבֵן הַזֹּאת
אֲשֶׁר שִׁמְתִי מִצְבָּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים, שְׁזוֹ אֶבֶן
הַשְּׁתִּיָּה, [עֲכָשׁוּ שֶׁמִּקְשִׁיב לְדְבָרֶיךָ] אִיךָ אֶפְשָׁר?
שְׁהָרִי אֶבֶן הַשְּׁתִּיָּה טָרַם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הִיְתָה,
וּמִמֶּנָּה נִשְׁתַּל הָעוֹלָם, וְאֵתָה אָמַרְתָּ אֲשֶׁר שִׁמְתִי,
שֶׁמִּשְׁמַע שִׁיעֶקֶב שָׁם אוֹתָהּ כַּעַת, וְכָתוּב וַיִּקַּח אֶת
הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאֲשֵׁתוֹ?

וְעוֹד, שִׁיעֶקֶב בְּבֵית אֵל הִיָּה, וְהֶאֱבֵן הַזֶּה הִיְתָה
בִּירוּשָׁלַיִם. אָמַר לוֹ, כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
הַתְּקַפְּלָה תַּחְתָּיו, וְאוֹתָהּ אֶבֶן תַּחְתָּיו הִיְתָה. אָמַר לוֹ,
אֲשֶׁר שָׁם כְּתוּב, וְכָתוּב וְהֶאֱבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר שִׁמְתִי
מִצְבָּה. אָמַר לוֹ, אִם יִדְעַתְּ הַדְּבָר - אָמַר אוֹתוֹ.

פְּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים יז) אֲנִי בְּצַדֵּק אֶחְזֶה פְּנִיךָ
אֲשַׁבְּעָה בְּהַקִּיץ תְּמוּנָתְךָ. דָּוִד הַמֶּלֶךְ,
הַחֲבִיבוֹת וְהַדְּבִקוֹת שְׁלוֹ הִיְתָה בְּאֶבֶן הַזֹּאת, וְעָלֶיהָ
אָמַר (שֵׁם קִיח) אֶבֶן מְאֹסוֹ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה.
וְכִשְׁרָצָה לְהִסְתַּכֵּל בְּמִרְאֶה כְּבוֹד רַבּוֹנוֹ, נִטַּל אֶבֶן זוֹ
בְּיָדוֹ בַּתַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּךְ נִכְנַס.

מִשׁוֹם שֶׁכָּל מִי שֶׁרוּצָה לְהִרְאוֹת לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ, לֹא
נִכְנַס אֵלֶּא עִם אֶבֶן זֹאת, שְׁכָתוּב (וַיִּקְרָא יג)
בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל הַקְּדֹשׁ. וְדוּד מִשְׁבַּח עֲצָמוֹ
וְאוֹמַר, אֲנִי בְּצַדֵּק אֶחְזֶה פְּנִיךָ. וְכָל הַשְּׁתַּדְּלוֹתוֹ שֶׁל
דָּוִד לְהִרְאוֹת בְּאֶבֶן זֹאת כְּרֹאוּי כָּלִפִּי מַעֲלָה.

בֵּא וְתִרְאֶה, אֲבָרְהָם תִּקַּן תְּפִלַּת הַבִּקְרָה וְהוֹדִיעַ טוֹב
רַבּוֹנוֹ בְּעוֹלָם, וַתִּקַּן אוֹתָהּ הַשָּׁעָה בַּתְּקוּנָהּ
כְּרֹאוּי, שְׁכָתוּב (בְּרֹאשִׁית כב) וַיִּשְׁכַּם אֲבָרְהָם בַּבִּקְרָה.
יִצְחָק תִּקַּן תְּפִלַּת מִנְחָה, וְהוֹדִיעַ בְּעוֹלָם שִׁישׁ דִּין
וַיֵּשׁ דִּין שִׁיכוֹל לְהַצִּיל וְלָדוֹן אֶת הָעוֹלָם.

יַעֲקֹב תִּקַּן תְּפִלַּת עֶרְבִית, וּבִשְׁבִיל הַתְּפִלָּה הַזֹּה
שֶׁתִּקַּן מַה שֶׁלֹּא תִקַּן בֶּן אָדָם מִקְדָּם לְזֶה

וְלִכְנֵן רֶשֶׁם וְאָמַר, וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן. שֶׁהִבִּיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם. אוֹתוֹ כְנַעַן שֶׁהִתְקַלָּל, אוֹתוֹ כְנַעַן שֶׁהִחֲשִׁיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת.

וְלִבְנֵן [כָּלֶם] לֹא יֵצֵא מִכָּלֶל כָּלֶם, אֲלֵא זֶה שֶׁכָּתוּב וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן, אוֹתוֹ שֶׁהִחֲשִׁיף אֶת הָעוֹלָם, וְלֹא כָתוּב בְּכָלֶל זֶה וְשֵׁם הוּא אָבִי כֵךְ אוֹ יִפֹּת הוּא אָבִי כֵךְ, אֲלֵא מִיָּד קִפֵּץ וְאָמַר וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן. וְדַאי.

וְעַל זֶה, כִּשְׁבָא אֲבָרְהָם, מַה כָּתוּב? (כּוֹרַשִׁית יב) וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאֶרֶץ. שְׁעֵדִין לֹא הָיָה קִיּוֹם שֶׁל הָאֲבוֹת וְלֹא בָאוּ זֵרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם שִׁיֵּצֵא הַשֵּׁם הַזֶּה וַיִּכְנַס שֵׁם עֲלִיּוֹן קְדוֹשׁ. כִּשְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְדִיקִים, נִקְרְאָה הָאֶרֶץ עַל הַשֵּׁם הַזֶּה – אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּשְׁלֹא זָכוּ, נִקְרְאָה הָאֶרֶץ עַל שֵׁם אַחֵר – אֶרֶץ כְּנַעַן.

וְעַל זֶה כָּתוּב (שֵׁם ט) וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֲיוֹ. שֶׁהוּא הִבִּיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם. וּבִנְחָשׁ מַה כָּתוּב? (שֵׁם ג) אֲרוּר אֲתָה מְכַל הַבְּהֵמָה, הֵינּוּ מַה שֶׁכָּתוּב עֶבֶד עֲבָדִים. וְעַל זֶה כָּתוּב שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת. שְׁלֵשֶׁת אֱלֹהֵי בְנֵי נֹחַ הַיּוֹצֵאִים מִן הַתְּבָחָה, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ.

שְׁלֵשָׁה אֱלֹהֵי בְנֵי נֹחַ, הַקִּיּוֹם שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, הַקִּיּוֹם שֶׁל סוּד עֲלִיּוֹן. וּמֵאֵלָה נִפְצָה כָּל הָאֶרֶץ, הֵינּוּ סוּד [זֶה] שֶׁל שְׁלֵשֶׁת הַגְּנוּנִים הָעֲלִיּוֹנִים. שֶׁכְּשֵׁאוֹתוֹ נִהַר שְׁשׁוּפֵעַ וַיּוֹצֵא, מִשְׁקָה אֶת הַגֵּן בְּכַח שֶׁל שְׁלֵשֶׁת הָעֲלִיּוֹנִים הַלְלוּ. וּמִשָּׁם נִפְרָדִים הַגְּנוּנִים שְׁלֵמֵטָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּלוּל בְּחִבְרוֹ, לְהִרְאוֹת שֶׁכְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְפַּשֵּׁט לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהוּא אֶחָד בְּעֲלִיּוֹנִים וּבִתְחִתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁלֵשֶׁת הַגְּנוּנִים הַלְלוּ בְּכָל אוֹתָם שְׁבָאִים מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, וּמִמְרָאָה שֶׁל שְׁלֵשֶׁת גְּנוּנִים אֵלּוּ נִפְרָדִים לְכָל אוֹתָם שְׁבָאִים מִצַּד הַרוּחַ הָאֲחֵרֶת, וּכְשֶׁתִּסְתַּכַּל בְּסוּד הַדְּרָגוֹת תִּמְצָא אִיךָ נִפְרָדִים הַגְּנוּנִים לְכָל אוֹתָם הַצְּדָדִים, עַד שֶׁנִּכְנַסִּים לְמַטָּה בְּסוּד שֶׁל אוֹתָם עֲשָׂרִים וּשְׁבַעֵה הַצְּנוּרוֹת, [הַצְּדָדִים] שֶׁל הַדְּלָתוֹת שֶׁמְכַסִּים אֶת הַתְּהוֹמוֹת.

וְהַבֵּל יְדוּעַ לְחֻכְמִים עֲלִיּוֹנִים. אֲשֶׁרִי חֲלַקְם שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּכְבוֹדָם וְגֹלָה לָהֶם סִתְרֵי חֻכְמָה עֲלִיּוֹנִים, עֲלִיָּהֶם כָּתוּב (תְּהִלִּים כה) סוּד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם.

אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דְּוִיד מְלָכָם. וְכָתוּב (יִרְמִיָּה ל) וְעִבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דְּוִיד מְלָכָם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם. אֲשֶׁר אָקִים מִעֶפְרַיִם. כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (עֲמוּס ט) אָקִים אֶת סִכַּת דְּוִיד הַנִּפְלֵת. וְעַל זֶה וּרְאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם וְלִהְקִימָהּ מִהָעֶפְרַיִם.

וְאָמַר כֵּךְ אָבָא, שְׁמִשׁוּם כֵּךְ נִזְכָּרָה בַּתּוֹרָה גְּאֵלֶת יִשְׂרָאֵל וְזָכְרוּנָה. וְזֵהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִעֵבֶר מִי נֹחַ עוֹד עַל הָאֶרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצָף עֲלֶיךָ וּמִגְעֵר כֵּךְ.

וַיְהִי בְנֵי נֹחַ הַיּוֹצֵאִים מִן הַתְּבָחָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּיּוֹן שֶׁכָּתוּב וַיְהִי בְנֵי נֹחַ, לְמָה אָמַר הַיּוֹצֵאִים מִן הַתְּבָחָה? וְכִי בְנִים אַחֲרִים הָיוּ לוֹ שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִהַתְּבָחָה? אָמַר לוֹ רַבִּי אָבָא, כֵּן, שֶׁהָרִי אַחֵר כֵּךְ הוֹלִידוֹ בְּנֵי בְנִים, שֶׁכָּתוּב אֱלֹהֵי תוֹלְדֹת שֵׁם וְגו', וְהֵם לֹא יֵצְאוּ מִהַתְּבָחָה. וְלִכְנֵן כָּתוּב הַיּוֹצֵאִים מִן הַתְּבָחָה שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֵלּוּ הָיִיתִי מְצוּי בְּעוֹלָם כְּשֶׁנִּתְּנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ בְּעוֹלָם וְסִפְרוֹ שֶׁל אָדָם, הָיִיתִי מִתְחַזֵּק שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ בֵּין הָאֲנָשִׁים, כִּי לֹא חֲשָׁשׁוּ כָּל הַחֻכְמִים לְהִסְתַּכַּל בָּהֶם וְטָעוּ בַּדְּבָרִים אַחֲרִים לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת עֲלִיּוֹנָה לְרְשׁוֹת אַחֲרֹת, וְכָעֵת הִנֵּה חֻכְמֵי הָעוֹלָם יוֹדְעִים דְּבָרִים וּמִסְתִּירִים אוֹתָם וּמִתְחַזְּקִים בְּעִבּוּדֵת רְבוּנָם.

וּפְסוּק זֶה מְצָאֵתִי בְּסוּד הַסּוּדוֹת [תּוֹסֵפְתָא], שֶׁכְּשֶׁמְעוֹרֵר חֲדוֹת כָּל הַחֲדוֹת הַטְּמִיר הַנִּסְתָּר, זֶקֶן הַזְּקֵנִים מְאִיר מִמֶּנּוּ אוֹר דְּקִיק. חֲדוֹת כָּל הַחֲדוֹת מְאִיר לִימִין בְּשִׁמְן מִשְׁחָה עֲלִיּוֹן, וּמְאִיר לְשִׁמְאֵל בְּחֲדוֹת הַיָּיִן הַטּוֹב, מְאִיר לְאֲמִצֵּעַ בְּחֲדוֹה [שֶׁל הָאֲרָגְמָן] שֶׁל שְׁנֵי צְדָדִים. רוּחַ מִתְעוֹרֶרֶת וְרוּחַ עוֹלָה וְנִתְּנָה בְּרוּחַ.

דְּבָקִים זֶה בְּזֶה. שֶׁלֹּשׁ נִכְנָסִים לְשֵׁלֶשׁ. מִתּוֹךְ שֶׁלֹּשׁ יוֹצֵאת בְּרִית אַחַת שֶׁדְּבָקָה בְּבְרִית. עוֹבְרֶת הַרוּחַ הָעוֹלָה וּמִתְעַבְּרֶת מִמֶּנּוּ. כְּשֶׁנִּתְּנָת בְּשְׁנֵי צְדָדִים, נִדְּבָקִים רוּחַ בְּרוּחַ, וּמִתְעַבְּרוֹת מִשְׁלֵשָׁה בְנִים. וְנֹחַ וְתִבְחָה יֵצְאוּ מֵהֶם שְׁלֵשָׁה, כְּמוֹ שֶׁלֹּשֶׁת הָעֲלִיּוֹנִים, וְאֵלָה הֵם שִׁיֵּצְאוּ מִתּוֹךְ הַתְּבָחָה – שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת. שֵׁם שֶׁבְּצַד יְמִין, חָם שֶׁבְּצַד שְׁמָאל, יִפֹּת אֲרָגְמָן שְׁכוֹלֵל אוֹתָם.

וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן, זֶה־מֵת הַזֶּה־בִּתְחִתֵּי סִיגִים. הַתְּעוֹרְרוֹת רוּחַ הַטְּמָאָה שֶׁל נֹחַשׁ הַקְּדָמוֹנִי.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (ישעיה כה) ה' אֱלֹהֵי אֶתָּה אֲרוֹמְמֶךָ אוֹדָה שְׁמֶךָ כִּי עָשִׂיתָ פְּלֵא עֲצוֹת מִרְחַק אֲמוּנָה אֲמֵן. כִּמָּה יֵשׁ לְבַנֵּי אָדָם לְהִסְתַּכֵּל בְּכַבוֹד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְשַׁבַּח לְכַבוֹדוֹ, מִשׁוּם שְׁכַל מִי שִׁיּוּדַע לְשַׁבַּח אֶת רַבּוֹנוֹ כְּרֵאוּי, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ, וְלֹא עוֹד – אֲלֵא שְׁמַרְבָּה בְּרֻכּוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְעַל כֵּן, מִי שִׁיּוּדַע לְשַׁבַּח אֶת רַבּוֹנוֹ וּלְיַחַד אֶת שְׁמוֹ, חֲבִיב הוּא לְמַעְלָה וְנֶחְמַד לְמַטָּה, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁתַּבַּח בּוֹ [בְּכַבוֹדוֹ], וְעַלֵּיו כָּתוּב (שם מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר.

וַיַּחֲלֵל נֶחַם אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי. אֶחָד אָמַר מִגֵּן עֵדֶן [נִתְרַכְבָּה] גִּרְשָׁה וְנִטַּע אוֹתָהּ כָּאֵן. וְאֶחָד אָמַר בְּאֶרֶץ הַיִּתָּה, וְעָקַר אוֹתָהּ וְשִׁתַּל אוֹתָהּ, וּבְאוֹתוֹ יוֹם עָשִׂתָה פְּרוֹת וְנִצְנְצוּ לְבַלּוּבִים וְעַנְבִּים, וְהָיָה סוּחַט אוֹתָהּ וְשׁוֹתָהּ מִהֵיזֵן וּמִשְׁתַּכֵּר.

וַיַּחֲלֵל נֶחַם אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי. אֶחָד אָמַר מִגֵּן עֵדֶן [נִתְרַכְבָּה] גִּרְשָׁה וְנִטַּע אוֹתָהּ כָּאֵן. וְאֶחָד אָמַר בְּאֶרֶץ הַיִּתָּה, וְעָקַר אוֹתָהּ וְשִׁתַּל אוֹתָהּ, וּבְאוֹתוֹ יוֹם עָשִׂתָה פְּרוֹת וְנִצְנְצוּ לְבַלּוּבִים וְעַנְבִּים, וְהָיָה סוּחַט אוֹתָהּ וְשׁוֹתָהּ מִהֵיזֵן וּמִשְׁתַּכֵּר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, סוּד הַחֲכָמָה הוּא כָּאֵן בְּפִסּוּק הַזֶּה. כְּשֶׁרָצָה נֶחַם לְבַדֵּק בְּאוֹתוֹ חֲטָא שְׁבִדֵּק אָדָם הָרֵאשׁוֹן – לֹא כְּדֵי לְהִתְדַבֵּק בּוֹ, אֲלֵא לְדַעַת וּלְתַקֵּן הָעוֹלָם, וְלֹא יִכַּל. סַחַט עַנְבִּים לְבַדֵּק בְּאוֹתוֹ כָּרֶם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה, [אָז] וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל, וְלֹא הָיָה לוֹ כֹּחַ לְעִמּוֹד. וְלָכֵן וַיִּתְגַּל, גָּלָה פְּרָצָה שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהָיְתָה נִסְתָּרָה. בְּתוֹךְ אֶהְלֶה, כָּתוּב בְּה"א. וְעַל זֶה כָּתוּב וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ. בְּתוֹךְ אֶהְלֶה שֶׁל אוֹתָהּ כָּרֶם.

כִּמּוֹ זֶה בְּנֵי אֶהְרָן שֶׁשְׁנִינּוּ שֶׁהָיוּ שְׁתוּיֵי יַיִן, וְכִי מִי נִתֵּן לָהֶם יַיִן בְּאוֹתוֹ מְקוֹם לְשִׁתּוֹת? אִם תַּעֲלֶה

וְלָכֵן אָמַר אַרְוֵר, שֶׁהָרִי קָלְלוֹת הִתְעוֹרְרוּ בְּתַחֲלָה עַל יְדוֹ בְּעוֹלָם. [וְעַל זֶה וַיֹּאמֶר אַרְוֵר כִּנְעֵן]. שֶׁהָרִי קָלְלוֹת יָבִאוּ עַל הָעוֹלָם כְּבַתְּחִלָּה]. עֶבֶד עַבְדִּים יִהְיֶה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אַרְוֵר אֶתָּה מְכַל הַבְּהֵמָה וְגו'. הַכֹּל יִתְקַן לְעֵתִיד לָבֵא, וְהוּא לֹא יִתְקַן. וְכֹלָם יִצְאוּ לְחֵרוֹת, וְהוּא לֹא יִצֵּא. וְסוּד הוּא לְאוֹתָם שִׁיּוּדַעִים דְּרַכִּי וּשְׁבִילֵי הַתּוֹרָה.

בְּאֵ רֵאָה, כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא אָדָם לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּעַם אַחַת – עוֹשֶׂה רָשָׁם. וְכִשְׁחֲטָא בּוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה – מִתְחַזֵּק יוֹתֵר אוֹתוֹ הָרָשָׁם. חֲטָא בּוֹ פְּעַם שְׁלִישִׁית – מִתְפַּשֵּׁט אוֹתוֹ הַפְּתָם מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, וְאָז כָּתוּב נִכְתָּם עוֹנֵךְ לְפָנֵי.

❦ סדר הלימוד ליום כג תשרי [יום 23 בשנה] ❦

אמר רבי אלעזר, נמרוד הִיה מִפְתָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת לְלַכֵּת אַחַר עֲבוּדַת הָעֲבוּדָה זָרָה, וְהִיה שׁוֹלֵט בְּאוֹתָם לְבוֹשִׁים וּמְנַצֵּחַ אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהִיה אוֹמֵר שֶׁהוּא שְׁלִיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נִמְרוֹד? שֶׁמֶרַד בְּמֶלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה, שֶׁמֶרַד בְּעֲלִיּוֹנִים וּמֶרַד בְּתַחְתּוֹנִים.

בְּאוֹתָם לְבוֹשִׁים הוּא שְׁלֵט עַל כָּל [שְׂאֵר] בְּנֵי הָעוֹלָם וּמֶלֶךְ בָּהֶם, וּמֶרַד בְּרַבּוֹנוֹ וְאָמַר שֶׁהוּא הַשְּׁלִיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְהִיה מִפְתָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת אַחֲרָיו, עַד שֶׁמֶשֶׁךְ בְּנֵי אָדָם לְצֵאת מֵאֲחַר עֲבוּדַת רַבּוֹן הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּלְבוֹשִׁים הִלְלוּ יוֹדְעִים בָּהֶם הַחֲבָרִים סוּד עֲלִיּוֹן.

מִשְׁנָה. וְהִיה כָּל הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח, (מלכים-א ו) וְהִבִּית בְּהִבְנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבוֹת וְהִגְרָזוּן כָּל כְּלֵי בְרֹזֶל לֹא נִשְׁמַע בְּבִיַּת בְּהִבְנֹתוֹ. וְהִבִּית בְּהִבְנֹתוֹ – וְכִי לֹא הִיה בּוֹנֵה אוֹתוֹ שְׁלֵמָה וְכָל הָאֲמָנִים שֶׁהִיו שָׁם? מָה זֶה בְּהִבְנֹתוֹ?

אֵלָּא כִּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כה) מִקְשָׁה תִיעֶשֶׂה הַמְּנוֹרָה. אִם הִיא מִקְשָׁה, מָהוּ תִיעֶשֶׂה? אֵלָּא וְדַאי הִכָּל בָּאוֹת וְנִס נַעֲשֶׂה הוּא מַעֲצָמוֹ. כִּיִּן שֶׁהִתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשֶׂה, לִמַּד אֶת הָאֲמָנִים לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מָה שְׁלֹא הִיו יוֹדְעִים מִקֶּדָם לְכֵן.

מָה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁבְּרַכַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׂרְתָה עַל יָדָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּהִבְנֹתוֹ, הוּא נִבְנָה מַעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא לִמַּד אֶת הַלְמוּד לְאֲמָנִים אִיךְ לְהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת, וְלֹא הִסְתַּלַּק מֵעֵינֵיהֶם הַרְשָׁם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה מִמֶּשׁ, וּמִסְתַּפְּלִים בּוֹ וְעוֹשִׂים, עַד שֶׁנִּבְנָה כָּל הַבֵּיַת.

אֶבֶן שְׁלֵמָה מִסַּע נִבְנָה, שְׁלֵמָה כָּתוּב חֶסֶד יו"ד, אֶבֶן שְׁלֵמָה וְדַאי. מִסַּע, שְׁנִסְעָה וּבָאָה וְשָׂרְתָה עֲלֵיהֶם וְנַעֲשֶׂתָה הָעֲבוּדָה [מִסַּע, שְׁנִסְעָה יָדָם וְנַעֲשֶׂתָה הָעֲבוּדָה]. מִסַּע, שֶׁהִסִּיעַ יָדָם לַעֲשׂוֹת שְׁלֹא מִדַּעְתָּם. כָּתוּב כָּאֵן מִסַּע, וְכָתוּב שָׁם (במדבר י) וְלִמְסַע אֶת הַמַּחְנוֹת. וּמִקְבוֹת וְהִגְרָזוּן כָּל כְּלֵי בְרֹזֶל לֹא נִשְׁמַע, מִשׁוֹם שֶׁהִשְׁמִיר בְּקַע הִכָּל וְלֹא נִשְׁמַע

בֹּא רֵאָה, כִּיִּן שֶׁחָטָא דוֹד הַמֶּלֶךְ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעֶסֶק שֶׁל בַּת שָׁבַע, חָשַׁב שְׂאוֹתוֹ חָטָא נִרְשָׁם עָלָיו לְעוֹלָמִים. מָה כָּתוּב? (שמואל-ב יב) גַּם ה' הָעֵבִיר חָטָאתְךָ לֹא תָמוּת. הָעֵבִיר אוֹתוֹ הַרְשָׁם מִלְּפָנָיו.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, וְהָרִי שְׁנִינוּ שְׁבַת שְׁבַע הִיְתָה שֶׁל דוֹד הַמֶּלֶךְ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, לָמָּה נִתֵּן אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹרֵיהֶ הַחֲתִי מִקֶּדָם לְזֶה? אָמַר לוֹ, כִּךְ דְּרָכּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – אִף עַל גַּב שְׁמֻזְמָנֵת לְבֵן אָדָם לְהִיּוֹת שְׁלוֹ, מִקֶּדָם אַחַר וְנוֹשָׂא אוֹתָהּ עַד שֶׁמָּגִיעַ זְמַנוֹ שֶׁל זֶה. כִּיִּן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנוֹ, נִדְּחָה זֶה שֶׁנִּשְׂא אוֹתָהּ מִלְּפָנָי הָאֲחֵר הַזֶּה שְׁבָא אַחַר כִּךְ וּמִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, וְקָשָׁה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהָעֵבִירוֹ מִהָעוֹלָם כְּשֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנוֹ מִלְּפָנָי הָאֲחֵר הַזֶּה.

וְסוּד שְׁבַת שָׁבַע שְׁנַתָּה לְאוֹרֵיהֶ הַחֲתִי [כְּפִי שְׂאִמְרָנוֹ] בְּתַחֲלָה, צֵא וְדִיק וְתִמְצָא לָמָּה נִתְּנָה הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה לְכַנְעֵן בְּטָרִם שְׁבָאוֹ יִשְׂרָאֵל, וְתִמְצָא דְבָר זֶה. וְהִכָּל סוּד אַחַד הוּא וְדָבָר אַחַד.

בֹּא רֵאָה, דוֹד, אִף עַל גַּב שֶׁהוֹדָה עַל חָטָאוֹ וְשָׁב בְּתַשׁוּבָה, לֹא הִסִּיר מִלְּבוֹ וּרְצוֹנוֹ מֵאוֹתָם חָטָאִים שֶׁחָטָא וּמֵאוֹתוֹ חָטָא שֶׁל בַּת שָׁבַע, כִּי פָחַד עֲלֵיהֶם תְּמִיד שֶׁמָּא יִגְרַם אַחַד מֵהֶם וּיקְטַרְגַּ עָלָיו בְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה, וְלָכֵן לֹא שָׁכַח אוֹתָם מִמְּנוֹ וּמִרְצוֹנוֹ.

דְּבָר אַחֵר, כִּי פִשְׁעֵי אֲנִי אֲדַע – כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁתְּלוּיּוֹת בָּהֶם חָטָאִי בְּנֵי אָדָם אֲנִי אֲדַע. וְחָטָאִי נִגְדִי תְּמִיד – זֶה פְּגִימַת הַלְּבָנָה שְׁלֹא יִצְאָה מִטְּמֵאָתָהּ עַד שְׁבָא שְׁלֵמָה וְהֵאִירָה בְּשִׁלְמוֹת, וְאָז הַתְּבַסֵּם הָעוֹלָם וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל לְבִטָּח, שֶׁכָּתוּב (מלכים-א ה) וַיִּשָּׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לְבִטָּח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ. וְעַם כָּל זֶה – וְחָטָאִי נִגְדִי תְּמִיד, וְלֹא נִפְסַק מִהָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֵא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ לְעֵתִיד לְבֹא, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטְּמֵאָה אֲעֵבִיר מִן הָאָרֶץ.

הוּא הִיה גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי ה' עַל כֵּן יֵאָמַר כְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי ה'. בֹּא רֵאָה, הוּא הִיה אִישׁ חָזַק. לְבוֹשֵׁי אָדָם הִרְאִישׁוֹן הִיה לּוֹבֵשׁ, וְיָדַע לְצוּד צִידָה שֶׁל הַבְּרִיּוֹת בָּהֶם.

בא ראה, ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'. מה כתוב אחר כך? ויהי בנסעם מקדם - מאותו קדמונו של העולם - וימצאו בקעה בארץ שנער. שהרי משם נפרדים לכל אותם הצדדים, והוא ראש המלכות להתפזר.

ואם תאמר, הנה כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד? ודאי שככה זה. שפיון שנוסעים משם יש פרוד, וכאשר הם מכנסים שם לינוק אין פרוד. וכשנוסעים יש פרוד, שכתוב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה, כמו שנתבאר.

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, שאז הרי העולם ביסוד ועקר ושרש אחד ואמונה אחת בקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויהי בנסעם מקדם, מהראשון עקר העולם ואמונת הכל. וימצאו בקעה, מציאה מצאו ויצאו בה מתחת האמונה העליונה [וימצאו].

בא ראה מה כתוב בנמרוד, ותהי ראשית ממלכתו בכל. שהרי משם נסע להאחז ברשות אחרת. וכאן, וימצאו בקעה בארץ שנער. משם נסעו בלבם לצאת מרשות העליונה לרשות אחרת.

סתרי תורה

מקימי העיר והמגדל מדברים בלשון הקדש שמלאכי השרת מכירים אותה, ולא היו מדברים בלשון אחרת, משום כך כתוב ועתה לא יבצר מהם וגו'. שאלמלא מדברים בלשון אחרת שמלאכים עליונים לא היו מכירים אותה, נחסרה החשיבות שהם חשבו לעשות, פיון שמעשה השדים אינו אלא ברגע אחד למראה בני אדם ולא יותר.

ודברים אחדים, שהיו יודעים דרגות עליונות כל אחת ואחת על בריה, ולא התחלפה להם דרגה, ולכן כתוב ודברים אחדים. ומשום כך התיעצו בעצה רעה, עצה של חכמה, שכתוב הבה נבנה לנו עיר ומגדל. הכל הוא בסוד החכמה. ורצו לחזק בארץ את הצד האחר ולעבד את עבודתו, משום שהיו יודעים שכל הדינים הרעים משם יורדים לעולמות, ורצו לדחות את דרגת הקדש.

דבר, שלא הצטרכו לשאר הכלים לעשות, והכל היה עם אות ננס.

אמר רבי שמעון, כמה חביבים הם דברי התורה. אשרי חלקו של מי שמתעסק בהם ויודע ללכת [בו] בדרך אמת. והבית בהבנתו. כאשר עלה ברצון הקדוש ברוך הוא לעשות כבוד לכבודו, עלה מתוך המחשבה רצון להתפשט, והתפשט מהמקום של אותה המחשבה הנסתרת שאינה ידועה.

עד שמתפשטת ושורה בבית הגרון, המקום שתמיד נובע בסוד שהוא רוח חיים. ואז, כשמתפשטת המחשבה ההיא ושורה במקום הזה, נקראת המחשבה ההיא אלהים חיים, שכתוב (ירמיה י) הוא אלהים חיים.

עוד רצה להתפשט ולהתגלות, משם יצאו אש רוח ומים כלולים יחד, ויצא יעקב איש שלם, והוא קול אחד שיוצא ונשמע. מכאן המחשבה שהיתה נסתרת בחשאי נשמעת בגלוי.

עוד מתפשטת המחשבה הזו להתגלות, ומכה הקול הזה ומקיש בשפתים, ואז יוצא הדבור שמשלים הכל ומגלה הכל. נשמע שהכל הוא אותה מחשבה נסתרת שהיתה בפנים, והכל אחד.

ביון שמגיעה התפשטות זו ונעשה דבור בכח אותו הקול, אז - והבית בהבנתו. לא כתוב כאשר נבנה, אלא בהבנתו, בכל פעם ופעם. אכן שלמה, כמו שנתבאר. וכתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו.

מסע, שיוצא מבפנים ושורה ונוסע החוצה. יוצא מלמעלה ושורה ונוסע למטה. ומקבות והגרזן כל פלי ברזל - אלו שאר הדרגות התחתונות שכלם תלויים בו, ולא נשמעו ולא התקבלו פנימה כשהיא עולה להאחז למעלה ולינוק משם, וזהו בהבנתו. ואז, כשהיא יונקת, כלם עומדים בחדנה ויונקים ומתמלאים בכרכות, ואז כל העולמות עומדים בסוד אחד, ביחוד אחד, ואין בהם בכל העולמות פרוד. אחר שכל אחד ואחד נוטלים חלקם, כלם מתפשטים ונפרדים לצדיהם למה שהתמנו.

בנו עיר ומגדל ונתנו [הכל] כלם בידיה. ונהרגו שם אותם שלא רצו לצאת בק"ץ הימי"ן. נבחרו ונפלו בק"ץ הימי"ם, באותו מקום שנחלש הכח בתחלה בבקעה הזו. ועל זה כתוב (יחזקאל לו) והיא מלאה עצמות.

והתחזקה באותו הצלם שהקים נבוכדנצר. ונשבר התקף אחר כך באותם עצמות ובאותו צלם. שאותם ראשונים התקיימו וקמו על רגליהם, ואותו צלם נשבר, ואז ידעו כל עמי העולם שאין אלוה מבלעדי הקדוש ברוך הוא בלבדו. ועוד, שהתקדש שמו על ידי חנניה מישאל ועזריה, והכל ביום אחד. ועל זה כתוב (ישעיה כט) והקדישו את קדוש יעקב וגו'. ע"כ סתרי תורה.

ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם. רבי חייא פתח, (ישעיה נז) והרשעים פים נגרש וגו'. וכי יש ים נגרש? כן. שפאשר הים יוצא מתקונו והולך [בלי הבל] בלי רב חובל, אז נגרש ומתגרש ממקומו, כמי ששותה יין ולא יושב על בריו ועולה ויורד. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. שמוציאים מימיו כל אותו הטיט של הים וכל הטנפת לשפתו.

כמו זה אותם הרשעים שיוצאים מדרך תקינה והולכים כשתויי יין בלי תקון, שיוצאים מדרך ישרה לדרך עקמה. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל, שהרי עקום דרכיהם גרם להם ללכת בלי תקון ובלי שקט. ולא עוד, אלא שכל רגזם בשעה שאומרים דבור מפיהם, אותו הדבור רפש וטיט, כלם מוציאים טנפת וגעל מפיהם החוצה עד שנטמאים ומטמאים אותם.

בא ראה, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים. אין הבה אלא לשון הזמנה בעלמא. נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, כלם באו בעצה רעה לסרב לקדוש ברוך הוא. בשטות באו, הוא בטפשות הלב.

אמר רבי אבא, שטות לקחו בלבם, אבל בחכמה של רשעות באו כדי לצאת מרשות עליונה לרשות אחרת, ולהחליף כבודו לכבוד זר. ובכל יש סוד של חכמה עליונה.

עיר ומגדל – זו החכמה העליונה, [שהרי] היו יודעים ששם הקדוש לא מתחזק בארץ אלא בעיר ומגדל. עיר – שכתוב (שמואל ב ה) עיר דוד היא ציון וגו'. מגדל – שכתוב (שיר ד) כמגדל דוד צוארף. ובחכמה עשו להיות שלטון הצד האחר בארץ שדוחה [לדחות] את אדון כל הארץ ממקומו, ולהיות דיור לסטרא אחרא בארץ.

ונעשה לנו שם – כמו שאחוז [שאחר] הוא השם למעלה, נחזק אותה בינינו שיהיה שם בארץ. פן נפוז – ידיעה היו יודעים שיתפזרו מעל פני הארץ, ולכן היו מתיחדים לעשות מעשה זה בחכמה.

הצד האחר הוא זכר ונקבה, תקף זהמת הדין הקשה. וכמו שאדם חטא [בו] בהם והתחזקו בגללו על העולם, גם כאן הם עשו שיתחזק יותר, שכתוב אשר בנו בני האדם. בני אדם הראשון שהביא והשליט צד האחר על העולם, הצד הרע. כמו שצד הקדשה אין שלטונו בעולם הזה אלא בעיר ומגדל, גם כאן חשבו הם לבנות עיר ומגדל להשליט את הצד הרע הזה בעולם.

ויירד ה' לראות. נחת השם הקדוש הזה לראות [על] את מעשיהם של הבנין שבנו, והם היו מדברים בלשון הקדש לכל אותם דרגות קדושות והיו מצליחים. כיון שירדה הקדשה, התבלבלו כל הדרגות הללו. עליונים ירדו ותחתונים עלו, ולא היו עומדים בדרך ישר כמו שהיו. ואחר כך בלבב לשונם בשבעים לשון והתפזרו לכל צדדי העולם.

ממנה אחד יש ברקיע, ובו קימים כל [ד"א אותם] מפתחות של מעשי העולם, והוא קים וזמין בכל השעות ורגעי היום. והם היו יודעים בסוד החכמה, הגנוזה של הממנה הזה, והיו פותחים וסוגרים ומצליחים במעשיהם במאמר פיהם. כיון [שהסתכלו] שהתבלבל המאמר שלהם, הכל נמנע מהם, ומקום מתקן מצאו באותה בקעה. צד הצדדים.

וימצאו בקעה, מקום מתקן לזה [אותו] הצד הרע, שרצו הם לחזק ונמנעו. תקף [שלו] של אותו הצד היה תלוי להפרע באותה בקעה, עד שנטלה משם צבאות ומחנות, כמו שהם

בא ראה, שער זה לא נפתח באותם ששת ימי החל, משום שהרי באותם ימי החל העולם התחתון נזון, ושולטים כל אותם ששת ימי החל על העולם חוץ מאשר בארץ ישראל.

ואותם ששולטים, לא שולטים בארץ הקדושה, משום שהשער הזה סגור. אבל ביום

השבת וביום החדש, כלם עוברים ולא שולטים, משום שהשער הזה הוא פתוח, והעולם הוא בחדוה ונזון משם, ולא נתן העולם לרשות אחרת.

ואם תאמר שכל אותם ששה ימים הם שולטים לבדם - בא תראה, הפונה קדים, עד שלא יקומו לשלט, הוא מסתפל תמיד בעולם. אבל לא נפתח לזון העולם מן הקדש פרט ליום השבת ויום החדש. וכל הימים כלם נדבקים ביום השבת ונזונים משם. שהרי [אז] ביום השבת כל השערים פתוחים, ומנוחה נמצאת לכל - לעליונים ולתחתונים. בא ראה, וירד ה' לראות, ירד מקדש לחל [ויעיף פרוש] להשגיח במה שבנו וקימו קיום לעורר על העולם ליראה אותם.

רבי יצחק היה יושב לפני רבי שמעון. אמר לו, מה ראו אלה שעשו שטות זו למרד בקדוש ברוך הוא וכלם בעצה אחת התקימו בזה? אמר לו, הרי נתבאר, שכתוב ויהי בנסעם מקדם. הסעו מלמעלה למטה. נסעו מארץ ישראל וירדו לבבל. אמרו, הרי כאן מקום להדבק.

ונעשה לנו שם וגו', ויתדבק הסיוע שלמטה במקום הזה. משום שכשהדין בא לשרות בעולם, הרי מקום זה פנגדו, ומכאן יהנה העולם ויזון. שהרי למעלה יש דחק להזין את העולם ממנו. ולא עוד, אלא אנו נעלה לרקיע ונערוך בו קרב שלא ירד [בו] מבול בעולם כמקדם.

ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם. משום שכלם כאחד, ביחוד, שכלם יעשו ויצליחו במעשיהם, יתפזרו הדרגות כל אחד לצד שלו, ובגלל זה יתפזרו כל אלה שלמטה. מה כתוב? ויפץ ה' אתם משם.

ואם תאמר, למה התבלבלה לשונם [פזר ובלבל אותם הקדוש ברוך הוא]? אלא משום שכלם מדברים בלשון הקדש, אותה לשון עשתה להם

הבה נבנה לנו עיר ומגדל. בא ראה, כשהגיעו לבקעה הזאת שהיא רשות זרה, והתגלה להם מקום ששלטון זה תקוע בתוך דגי היס, אמרו, הנה מקום לשבת ולחזק את הלב להנות בו התחתונים. מיד הבה נבנה לנו עיר, נתקין במקום הזה עיר ומגדל.

ונעשה לנו שם. מקום זה [נתן להם] יהיה לנו ליראה, ולא אחר, ונבנה למקום זה עיר ומגדל. למה לנו לעלות למעלה שלא נוכל להנות ממנו? הרי כאן מקום מתקן. ונעשה לנו שם, יראה לעבד שם. פן נפוץ לדרגות אחרות ונתפזר לצדדי העולם.

ויירד ה' לראות את העיר ואת המגדל. זו אחת מעשר פעמים שירדה השכינה לארץ. וכי מה הוא לראות, ולא היה יודע מקדם לזה? אלא לראות להשגיח בדין, כמו שנאמר (שמות ה) ירא ה' עליכם וישפט. את העיר ואת המגדל - כאן יש להסתפל, שהרי לא כתוב לראות את בני האדם, אלא לראות את העיר ואת המגדל. למה? אלא בשעה שמשגיח הקדוש ברוך הוא בדין, בהתחלה משגיח בדרגה שלמעלה, ואחר כך בדרגה שלמטה. בהתחלה בעליונים, ואחר כך בתחתונים. ומשום שדבר זה מגיע למעלה, ההשגחה של מעלה היתה בו בהתחלה, שכתוב לראות את העיר ואת המגדל. **אשר** בנו בני האדם. מה זה בני האדם? בני אדם הראשון שמרד ברבנו וגרם מות לעולם. אשר בנו בני האדם - בנין ודאי אמרו [גרמו] ורצו לבנות למעלה.

רבי שמעון פתח [ואמר], (יחזקאל מו) כה אמר ה' אלהים שער הער הצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח. בפסוק זה יש להסתפל בו, והוא סוד כמו שנאמר. יהיה סגור ששת ימי המעשה, למה? [וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח וגו', למה יהיה סגור כל אותם ימים של ששת ימי המעשה?]

אלא אלו ימי החל ששער זה יהיה סגור שלא להשתמש החל עם הקדש. וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, שהרי אז שמוש [של הקדוש ברוך הוא] של קדש בקדש, ואז מאירה הלכנה להתחבר עם השמש.

שְׁלֵמָה, אֵתִי אֵל, וְהַחֲכָמָה שְׁלוֹ הִיא. וְאָכַל – וְאָנִי יְכוּל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי. אַחַר כֵּךְ (מלכים-א יח) וַיִּקָּם ה' שָׁטֵן לְשֵׁלֵמָה וְגו'.

בא ראה, משום קצת חכמה שמצאו אלה מאותה חכמת הראשונים, התגרו בקדוש ברוך הוא, ובנו מגדל ועשו כל מה שעשו, עד שהתפזרו מעל פני הארץ, ולא נשארה בהם חכמה לעשות דבר. אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא יעורר חכמה בעולם ויעבדו אותו בה. זהו שפתוב (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי. לא פראשונים שהשחיתו בה את העולם, אלא – ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם.

רבי יוסי רבי חייא היו הולכים בדרך. אמר לו רבי יוסי לרבי חייא, נפתח בתורה ונאמר דבר. פתח רבי יוסי ואמר, (דברים כג) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנה להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. כי ה' אלהיך מתהלך? מהלך היה צריך להיות! אלא כמו שנאמר (בראשית ג) מתהלך בגן לרוח היום. וזהו אילן שאכל ממנו אדם הראשון. מתהלך – נקבה. מהלך – זכר.

וזהו שהלך לפני ישראל כשהיו הולכים במדבר, שכתוב (שמות יג) וה' הלך לפנייהם יומם וגו'. והוא שהולך לפני האדם כשהולך בדרך, שכתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. וזהו שהולך לפני האדם בשעה שהוא זוכה. ולמה? להצילך ולתת איביך לפניך, להציל אדם בדרך ולא ישלט בו אחר.

ולכן צריך אדם להשמר מחטאיו ולטהר את עצמו. מה טהרה זו? שכתוב (דברים כג) והיה מחניך קדוש. מה זה קדוש? קדושים היה צריך להיות! אלא מחניך קדוש – אלו איברי הגוף שהגוף מתחבר ונתקן בהם. ולכן והיה מחניך קדוש. ולא יראה בך ערות דבר.

מה זה ערות דבר? זה דבר [ערוה] עריות, שזה הוא דבר שהקדוש ברוך הוא מואס בו יותר מהכל. כיון שאמר ולא יראה בך ערות, למה דבר? אלא רשעי העולם הללו שגועלים ומטמאים את עצמם בדבורם שיוצא מפיהם, וזהו ערות דבר.

סיוע. משום שבמעשה ובדבור הפה דברים הללו תלויים להשיג כונת הלב, ובזה עושים סיוע לאותו מקום שרצו להקים.

ועל זה התבלבלה לשונם שלא יכלו לחזק רצונם בלשון הקדש. כיון שהתחלפה לשונם, לא הצליחו במעשה, משום שהצבא של מעלה לא יודעים ולא מכירים – רק את לשון הקדש. וכשהתבלבלה לשונם, נחלש כחם ונשבר תקפם.

בא ראה, שהרי דבור [זה] שאומרים התחתונים בלשון הקדש, כל צבאות השמים יודעים בו ומחזיקים בו, ולשון אחרת אינם יודעים ולא מכירים בה. ועל זה, כיון שהתבלבלה לשונם של אלה, מיד – ויחדלו לבנת העיר, שהרי נשבר כחם ולא יכלו לעשות דבר ברצון שלהם.

שיהיה שמו [שם האלוה] [של הקב"ה] מברך מהעולם ועד העולם (דניאל ב), שהחכמה והגבורה שלו היא. שהרי משום [זה] שהוריד הקדוש ברוך הוא סודות החכמה לעולם, התלקלו בה בני אדם ורצו להתגרות בו.

נתן חכמה עליונה לאדם הראשון. ובאותה חכמה שהתגלתה לו, ידע דרגות ונדבק ביצר הרע, עד שהסתלקו ממנו מעינות החכמה, ואחר כך שב לפני רבונו והתגלו לו מהם, ולא כמו מקדם. אחר כך באותו הספר שלו ידע חכמות. אחר כך באו בני אדם והרגיזו לפניו.

נתן חכמה לנח ועבד בה את הקדוש ברוך הוא, ואחר כך מה כתוב? וישת מן היין וישכר ויתגל, כמו שנתבאר. נתן חכמה לאברהם ועבד בה את הקדוש ברוך הוא, אחר כך יצא ממנו ישמעאל שהרגיז לפני הקדוש ברוך הוא. וכן יצחק יצא ממנו עשו. יעקב לקח שתי אחיות.

נתן חכמה למשה, מה כתוב בו? (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא. ולא היה כמשה שמש נאמן בכל הדרגות, ולא סטה לבו בתשוקת אחד מהם, אלא עמד באמונה עליונה כראוי.

נתן חכמה עליונה לשלמה המלך, אחר כך מה כתוב בו? (משלי א) משלי שלמה, (שם ל) המשא נאם הגבר לאיתאאל לאיתאאל ואכל. אמר

פְּרִשְׁת לָךְ לָךְ זֹהַר

לָךְ לָךְ מֵאַרְצֶךָ וְגו'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר (ישעיה מו) שְׁמַעו אֱלֹהִים אֱלֵי אַבְיָרִי לֵב הַרְחֹקִים מִצְדָּקָה. שְׁמַעו אֱלֵי אַבְיָרִי לֵב - כִּמְהָ חֲזָקִים לְבוֹתֵיהֶם שֶׁל הַרְשָׁעִים, שְׂרוּאִים אֶת שְׂבִילֵי וְדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בָּהֶם, וְלְבוֹתֵיהֶם חֲזָקִים שְׂאִינָם חוֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה לְרִבּוֹנָם, וְנִקְרָאִים אַבְיָרִי לֵב. הַרְחֹקִים מִצְדָּקָה - שְׁמַתְרַחֲקִים מִן הַתּוֹרָה.

רַבִּי חֲזָקִיָּה אָמַר, שְׁמַתְרַחֲקִים מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם רְחוּקִים מִמֶּנּוּ, וּמִשׁוּם כִּי נִקְרָאוּ אַבְיָרִי לֵב. הַרְחֹקִים מִצְדָּקָה - שְׂאִינָם רוֹצִים לִקְרֹב אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשׁוּם כִּי הֵם רְחוּקִים מִצְדָּקָה. כִּיּוֹן שֶׁהֵם רְחוּקִים מִצְדָּקָה, רְחוּקִים הֵם מִשְׁלוֹם, שְׂאִין לָהֶם שְׁלוֹם, שְׁכָתוּב (ישעיה מח) אִין שְׁלוֹם אָמַר ה' לְרָשָׁעִים. מֶה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהֵם רְחוּקִים מִצְדָּקָה.

בֵּא רֵאָה, אַבְרָהָם רָצָה לִקְרֹב אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִתְקַרְב. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים מה) אֶהְבֶּת צְדָק וְתִשְׁנֵא רִשְׁע. מִשׁוּם שֶׁאֵהָב צְדָק וְשִׁנְא רִשְׁע, הִתְקַרְב לְצְדָקָה, וְעַל זֶה כָּתוּב (ישעיה מא) אַבְרָהָם אֶהְבִּי. מֶה הַטַּעַם אֶהְבִּי? מִשׁוּם שְׁכָתוּב אֶהְבֶּת צְדָק. הָאֶהְבָּה שְׂאֵהָב אַבְרָהָם אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל בְּנֵי דוֹרוֹ, שֶׁהָיוּ אַבְיָרִי לֵב, וְהֵם רְחוּקִים מִצְדָּקָה, כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר.

סְתָרֵי תּוֹרָה

לְמַדְנֵנוּ בְּתַקְפָּה רְצוֹן הַמֶּלֶךְ נִטַע אֵילָן אֶחָד גָּדוֹל וְחֲזָק בְּתוֹךְ הַנְּטִיעוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, הַנְּטִיעָה שֶׁל הָאֵילָן הַזֶּה בְּתַרְיִסוֹר תַּחֲנוּמִים מְסֻבָּבִים. בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם פְּרוּשָׁה רַגְלוֹ. ת"ק פְּרִסְאוֹת מְסֻעוֹתָיו. כָּל הַרְצוֹנוֹת שֶׁל אוֹתָם פְּרִסוֹת בּוֹ תְלוּיִים. כְּשֶׁזֶה מִתְעוֹרָר, כָּלֵם מִתְעוֹרְרִים עִמּוֹ. אִין מִי שִׁוְצָא מִרְצוֹנוֹ. אַחַר כֵּן כָּלֵם בְּרִצּוֹן אֶחָד עִמּוֹ. קָם מִלְמַעְלָה, [יורד] יורד בְּמִסְעוֹתָיו לְתוֹךְ הַיָּם. מִמֶּנּוּ הַיָּם [מתגלה] מִתְמַלֵּא. הוּא הַמְקוֹר [שֶׁל כָּל] הַיָּמִים הַנוֹבְעִים, תַּחְתּוֹ נִחְלָקִים כָּל מִימֵי בְּרֵאשִׁית. הַשְּׂקָאוֹת הַגָּן תְלוּיִים בּוֹ.

כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָמִים פּוֹרְחוֹת מִמֶּנּוּ. הַנְּשָׁמוֹת הִלְלוּ נִכְנָסוֹת לְגַן לְרֵדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה. כְּשִׁוְצָא

וְכָל כֵּן לְמָה? מִשׁוּם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְפָנֶיךָ. וְאִם אֶתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, מִיָּד - וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ. שְׁלֹא יֵלֶךְ עִמָּךְ וְיָשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ. וְאִנּוּ הָרִינוּ הוֹלְכִים לְפָנָיו בְּדַרְךְ, נִתְעַסֵּק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה מִתְעַטֶּרֶת עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל אָדָם וְהַשְׂכִּינָה לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ.

פָּתַח רַבִּי חֲיִיאָ וְאָמַר, וַיֹּאמֶר ה' הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכֻלָּם וְגו'. בֵּא רֵאָה מַה כָּתוּב, וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם. מַה זֶה מִקְדָּם? מִקְדָּמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וַיִּמְצְאוּ? וַיִּרְאוּ צָרִיךְ הָיָה לְהִיּוֹת! מַה זֶה וַיִּמְצְאוּ? אֲלֹא מִצִּיאָה מִצְאוּ שֶׁם מְסוּדֵי הַחֲכָמָה מִהַקְּדָמוֹנִים שֶׁהִתְנַעְרָה שֶׁם מִבְּנֵי הַמְּבוּל, וְכֵן הִתְעַסְקוּ לְעִשׂוֹת בְּאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁעָשׂוֹ לְסָרֵב לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָיוּ אוֹמְרִים בְּפֶה וְעוֹשִׂים מַעֲשֵׂה.

רֵאָה מַה כָּתוּב, הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכֻלָּם. מִשׁוּם שֶׁהֵם בָּלֵב אֶחָד וּבְרִצּוֹן אֶחָד וּמְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. וְעַתָּה לֹא יִבְצָר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לְעִשׂוֹת, וְאִין מִי שִׁימְנַע מִעֲשִׂיהֶם. אֲבָל מַה אַעֲשֶׂה? אֲבָלְכָל לָהֶם הַדְּרָגוֹת שֶׁל מַעְלָה וְלִשׁוֹנָם שְׁלֵמָטָה, וְאִז נִמְנַע מִעֲשֵׂה שְׁלָהֶם. וּמַה מִשׁוּם שֶׁהָיוּ בְּרִצּוֹן וְלֵב אֶחָד וּמְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ כָּתוּב לֹא יִבְצָר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לְעִשׂוֹת, וְדִין שְׁלֵמַעְלָה לֹא יָכֹל לְשַׁלֵּט בָּהֶם - אִנּוּ אוֹ הַחֲבָרִים שְׁמַתְעַסְקִים בְּתוֹרָה, וְאִנּוּ בָּלֵב אֶחָד וּרְצוֹן אֶחָד, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִכָּאֵן שֶׁלְאוֹתָם בְּעֲלֵי הַמַּחְלָקֶת אִין לָהֶם קִיּוּם. שֶׁהָרִי בְּכָל פַּעַם שֶׁהִלְלוּ בְּנֵי הָעוֹלָם אֵלָה עִם אֵלָה בְּרִצּוֹן אֶחָד וְלֵב אֶחָד - אִף עַל גַּב שְׁמוֹרְדִים בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא שׁוֹלֵט בָּהֶם הַדִּין שְׁלֵמַעְלָה. כִּיּוֹן שְׁנַחֲלָקוּ, מִיָּד - וַיִּפֶץ אֶתֶם ה' מִשָּׁם וְגו'.

אָמַר רַבִּי חֲיִיאָ, נִשְׁמַע שֶׁהַכֹּל בְּדַבּוּר הַפֶּה תְלוּי, שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁהִתְבַּלְבְּלוּ, מִיָּד וַיִּפֶץ ה' אֶתֶם מִשָּׁם. אֲבָל לְעִתִּיד לָבֵא מַה כָּתוּב? (צפניה ג) כִּי אִז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה לְקִרְא כָּלֵם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדּוֹ שְׂכָם אֶחָד, וְכָתוּב (זכריה יד) וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

והברוּז קורא בחיל ואומר: לְכֶם אוֹמְרִים קְדוּשִׁים עֲלֵינוּ, מִי מִכֶּם שֶׁנִּכְנְסָה רוּחַ לְאַזְנוֹ לְשִׁמְעַ, וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת לְרֵאוֹת, וְלִבּוֹ פְּתוּחַ לְדַעַת, בְּשִׁעָה שֶׁהָרוּחַ שֶׁל כָּל הָרוּחוֹת מְרִימָה אֶת הַתְּבַשְׁמוֹת הַנְּשָׁמָה, וּמִשָּׁם יוֹצֵא הַקּוֹל שֶׁל הַקּוֹלוֹת, הַצְּבָאוֹת הַתְּפֹזְרוּ לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם.

א. אֶחָד עוֹלָה לְצַד אֶחָד. ב. אֶחָד יוֹרֵד לְאוֹתוֹ הַצֵּד.
ג. אֶחָד נִכְנָס בֵּין שְׁנַיִם. ד. שְׁנַיִם מִתְעוֹרְרִים [מִתְעַטְרִים] בְּשִׁלְשָׁה. ה. שִׁלְשָׁה נִכְנְסִים בְּאֶחָד. ו.
אֶחָד מוֹצִיא גִּנְיָם. ז. שִׁשָּׁה מֵהֶם לְצַד אֶחָד, וְשִׁשָּׁה מֵהֶם יוֹרְדִים לְאוֹתוֹ הַצֵּד. ח. שִׁשָּׁה נִכְנְסִים בְּשְׁנַיִם עֶשֶׂר. ט. שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִתְעוֹרְרִים בְּעֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם. י.
שִׁשָּׁה כְּלוּלִים בְּעֶשְׂרֵה. יא. עֶשְׂרֵה עוֹמְדִים בְּאֶחָד.

אוי לְאוֹתָם שֵׁשִׁיּוֹת וְשָׁנָה בְּנַחֲרֵיהֶם, לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים אִיךָ יְקוֹמוּ בְּדִין כְּשֶׁהַחֲשׁוֹן נִמְנָה, כְּשֶׁנִּשְׁמָה הַגּוֹף, וְהַנְּשָׁמָה מְשׁוֹטְטָה עַל פְּנֵי הָאוֹר שֶׁמְאִיר וְעוֹלָה וְיוֹרֵד, וְהַשְּׁעָרִים לֹא נִפְתָּחִים, וּמִתְגַּלְּגָלִים כְּאֲבָנִים בְּתוֹךְ הַקְּלָע. אוי לָהֶם! מִי יִבְקֹשׁ אוֹתָם שֶׁלֹּא יְקוֹמוּ בַתְּעֵנוּג הַזֶּה? בְּתוֹךְ הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל עֲנוּגֵי הַצְּדִיקִים וְנִפְקָד מְקוֹמָם. וְנִמְסְרִים בְּיַד דוֹמָה, יוֹרְדִים וְלֹא עוֹלִים. עֲלֵיהֶם כְּתוּב (אִיּוֹב ז) כֹּלָה עֲנָן וַיִּלֶךְ כֵּן יוֹרֵד שְׂאוֹל לֹא יַעֲלֶה.

בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה מִתְעוֹרְרָת שְׁלֵהֶבֶת אַחַת מִצַּד הַצָּפוֹן, וּמִכָּה בְּאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְיוֹרֵדַת וּמַגִּיעָה לְבֵין כְּנָפֵי הַתְּרַנְגוֹל, וּמִתְעוֹרְרָת בּוֹ אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהֶבֶת וְקוֹרָא. וְאִין מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר, פֶּרֶט לְאוֹתָם צְדִיקֵי הָאֲמֵת שְׁעוֹמְדִים וּמִתְעוֹרְרִים בַּתּוֹרָה. וְאִז הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצְּדִיקִים שֶׁבְּתוֹךְ גֵּן הָעֵדֶן מִקְשִׁיבִים לְקוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ח) הַיּוֹשֵׁבֶת בְּגַנִּים חֲבֵרִים מִקְשִׁיבִים לְקוֹלָהּ הַשְּׁמִיעֵנִי.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם. מִה כְּתוּב לְמַעַלָּה? (בְּרֵאשִׁית יא) וַיִּמַּת הָרֶן עַל פְּנֵי תְּרַח אֲבִיו וְגו'. מִה אוֹמֵר כָּאֵן? אֶלֶּא עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא הָיָה אָדָם שֶׁמַּת בְּחַיֵּי אֲבִיו פֶּרֶט לְזֶה, וְכִשְׁנֹזְרַק אַבְרָהָם לְאֵשׁ, נִהְרַג חֶרֶן, וּמִשׁוֹם זֶה יֵצְאוּ מִשָּׁם. [מִי הָרַג אֶת הָרֶן? אֶלֶּא כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁלִיכוֹ אֶת אַבְרָהָם לְאוֹר כְּשִׁדִּים, הַתְּגַלָּה עָלָיו הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַצִּילוֹ, וְהָיָה הָרֶן אֲחִיו עוֹמֵד שָׁם.

אָמְרוּ הַכְּשָׁדִים, בְּשִׁבִיל זְכוּתוֹ שֶׁל הָרֶן נִצּוֹל. מִיֵּד יֵצְאָה שְׁלֵהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ וְשָׂרְפָה אֶת הָרֶן. זֶהוּ

נְשָׁמָה, הִיא מִתְבַּרְכֶּת בְּשִׁבְעַ בְּרָכוֹת לִהְיוֹת אֶב [לְרוּחַ וְרֵם] לְגוֹף [וְלִהְיוֹת] בְּעַלְיָה [שֶׁל הַדְּמוּת הַעֲלִיּוֹנָה. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם. הָרִי נְשָׁמָה עֲלִיּוֹנָה אֲבָא (לְרוּחַ וְרֵם) לְגוֹף בְּעַלְיָה] שֶׁל דְּמוּת עֲלִיּוֹנָה.

בְּשִׁרְיָה [הַנְּפֹשׁ] לְרֵדַת לְעוֹלָם הַזֶּה, מִשְּׁבִיעַ אוֹתָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁמּוֹר אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, וּמוֹסֵר לָהּ מֵאָה מִפְּתָחוֹת שֶׁל בְּרָכוֹת שֶׁל כָּל יוֹם לְהַשְׁלִים אֶת הַדְּרָגוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת כְּחֻשְׁבוֹן ל"ך ל"ך. שֶׁהָרִי כָּלֵם נִמְסְרוֹ לָהּ כְּדִי לְתַקֵּן בָּהֶם אֶת הַגֵּן וְלַעֲבָדָה וְלִשְׁמְרָה. מֵאַרְצָךְ - זֶה גֵן הָעֵדֶן.

וּמוֹלְדֵתָךְ - זֶה הַגּוֹף, שֶׁנִּקְרָא עַץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא תְּרִיסַר שְׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים. וּמִבֵּית אֲבִיךָ - זֶה הַשְּׁכִינָה. אֲבִיךָ זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשִׁלֵּי כח) גּוֹזֵל אֲבִיו וְאִמּוֹ וַאֲמַר אֵין פֶּשַׁע וְגו'. וְאִין אֲבִיו אֶלֶּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִין אִמּוֹ אֶלֶּא כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךְ - זֶה הוּא הָעוֹלָם הַזֶּה. [ס"א וּמִמּוֹלְדֵתָךְ - זֶה עַץ הַחַיִּים. וּמִבֵּית אֲבִיךָ - תְּרִיסַר תְּחוּמִים, שְׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים. אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךְ - זֶהוּ הָעוֹלָם הַזֶּה]. עַד כָּאֵן סִתְרֵי תּוֹרָה.

רְבִי יוֹסִי פְּתַח, (תְּהִלִּים פד) מִה יְדִידוֹת מִשְׁכַּנּוֹתֶיךָ ה' צְבָאוֹת. כְּמָה יֵשׁ לְבָנֵי אָדָם לְהַסְתַּכֵּל בְּעַבּוֹדַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי כָּל בְּנֵי הָאָדָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים עַל מָה עוֹמֵד הָעוֹלָם וְעַל מָה הֵם קִיָּמִים. שְׁכָאֲשֶׁר בְּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עֲשָׂה שְׁמַיִם מֵאֵשׁ וּמַמִּים מֵעֲרָבִים יַחַד, וְלֹא הָיוּ קוֹפָאִים, וְאַחַר כֵּךְ קִפְאוּ וְעָמְדוּ בְּרוּחַ עֲלִיּוֹנָה, וּמִשָּׁם שָׁתַל אֶת הָעוֹלָם לְעַמֵּד עַל עַמּוּדִים, וְאוֹתָם הַתּוֹמְכִים לֹא עוֹמְדִים אֶלֶּא בְּרוּחַ הַהִיא. וּבְשִׁעָה שְׁאוֹתָהּ הָרוּחַ עוֹלָה, כָּלֵם מִתְּרוֹפְפִים וְזַעִים וְהָעוֹלָם רוּתַת. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (אִיּוֹב ט) הַמְּרַגֵּז אֶרֶץ מִמְּקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן. וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה. שְׁכָאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, מִתְּקִים הָעוֹלָם, וְאוֹתָם הָעַמּוּדִים הַתּוֹמְכִים קִיָּמִים בְּמְקוֹמָם בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

בְּאֵ רָאָה, בְּשִׁעָה שֶׁמִּתְעוֹרֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לְגֵן הָעֵדֶן לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְּדִיקִים, כָּל הָאֵילָנוֹת שֶׁל גֵּן הָעֵדֶן מְזוּמְרִים וּמְשַׁבְּחִים לְפָנָיו, שְׁכֵתוֹב (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א טז) אִז וַיִּנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלְּפָנֵי ה' וְגו'.

עָלִיו אוֹתוֹ שְׁלַמְעֵלָה. וְסוּד הַדְּבָר - הָאוֹר הַשָּׁחַר
אֵינּוּ נֶאֱחָז בְּאוֹר הַלְבָן עַד שֶׁהִיא מִתְעוֹרֶרֶת
בְּרֵאשׁוֹנָה. כִּינּוֹן שֶׁהִיא מִתְעוֹרֶרֶת בְּרֵאשׁוֹנָה, מִיָּד
שׁוֹרָה עָלֶיהָ הָאוֹר הַלְבָן.

וְעַל זֶה כְּתוּב (שם פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לָךְ אֵל
תְּחַרֵּשׁ וְאֵל תְּשַׁקֵּט אֵל, כְּדִי שְׁלֵא יִפְסֹק הָאוֹר
הַלְבָן מִן הָעוֹלָם לְעוֹלָמִים. וְכֵן (ישעיה סב)
הַמְזַכְּרִים אֶת ה' אֵל דְּמִי לָכֶם, כְּדִי לְעוֹרֵר לְמִטָּה
בְּמָה שֶׁתְּשָׂרָה הַהֲתַעֲוֹרוֹת שְׁלַמְעֵלָה. וְכֵן כִּינּוֹן
שְׁמַעִיר אָדָם הַתְּעוֹרוֹת [טוֹבָה] בְּרֵאשׁוֹנָה, אֲזַ
מִתְעוֹרֶרֶת הַתְּעוֹרוֹת שְׁלַמְעֵלָה. בֵּא רֵאָה, כִּינּוֹן
שְׁכָתוּב וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוֹר כְּשֵׁדִים וְגו', מִיָּד -
וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֲבָרָם וְגו'.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֲבָרָם לָךְ לָךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לָךְ
לָךְ - לְעִצְמָךְ, לְתַקֵּן אֶת עִצְמָךְ, [לְהִתְחַזֵּק]
לְתַקֵּן אֶת דְּרָגָתְךָ. לָךְ לָךְ - אֵינְךָ [ס"א כְּדֵאִין] לְעַמֵּד
כָּאֵן בֵּין הַרְשָׁעִים הַלְלוֹ. וְסוּד הַדְּבָר - לָךְ לָךְ, שֶׁהָרִי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לְאֲבָרָהֶם רוּחַ שֶׁל חֻכְמָה,
וְהָיָה יוֹדֵעַ וּמְצַרֵּף [צְנוּרוֹת] צְדָדִי יֵשׁוּב הָעוֹלָם,
וְהִסְתַּכַּל בָּהֶם וְשָׁקַל בְּמִשְׁקָל וַיִּדַע אֶת הַכּוֹחוֹת
הַמְּמַנִּים עַל צְדָדִי הַיֵּשׁוּב.

בְּשִׁהֲנִיעַ לְתוֹךְ נִקְדַּת אֲמִצַּע הַיֵּשׁוּב, שָׁקַל בְּמִשְׁקָל
וְלֹא הָיָה עוֹלָה בְּיָדוֹ. הַתְּבוּנָה לְדַעַת אֶת
הַכּוֹחַ שֶׁמְמַנֶּה עָלֶיהָ, וְלֹא יָכַל לְהִתְדַבֵּק בְּרֵצוֹנוֹ. שָׁקַל
כְּמָה פְּעָמִים, וְרֵאָה שֶׁהֵנָּה מִשָּׁם נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם.
הַתְּבוּנָה וְצִרְף וְשָׁקַל לְדַעַת, וְרֵאָה שֶׁהֵנָּה הַכּוֹחַ
הָעֲלִיּוֹן שֶׁעָלֶיהָ אֵין לוֹ שְׁעוֹר, עֲמַק וְנִסְתָּר, וַאֲיֵנוּ
כְּמוֹ הַצְּדָדִים שֶׁל דְּרָגוֹת הַיֵּשׁוּב.

שְׁכָתוּב וַיִּמַּת הָרֵן עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו. וַיֵּשׁ שְׁאוּמְרִים
שְׁאִין שׁוֹלְטֵת אֵשׁ בְּזַרְעוֹ שֶׁל תְּרַח, אָבִל נִשְׁלִיף אֶת
הָרֵן לְאֵשׁ, וְאֵם לֹא יִבְעַר, גִּדְעָה וְדֵאִי שְׁאִין שׁוֹלְטֵת
הָאֵשׁ בְּזַרְעוֹ. מִיָּד הַשְּׁלִיכּוּ אֶת הָרֵן לְאֵשׁ וְנִשְׂרַף,
וְהָיָה תְּרַח אָבִיו עוֹמֵד שָׁם. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּמַּת הָרֵן
עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו.

בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם יָדְעוּ כָּל אֲמָה וְלִשׁוֹן שְׁלֵא הִצִּיל אֶת
אֲבָרָהֶם אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא
יַחֲדוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהָיוּ מְבִיאִים אֶת בְּנֵיהֶם לְמִשְׁכְּנּוֹ
שֶׁל אֲבָרָהֶם, וְאוּמְרִים לוֹ: רֵאֵינוּ אוֹתָךְ שֶׁאֲתָה בּוֹטַח
בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רְבוּן הָעוֹלָם, לְמַד אֶת
בְּנֵינוּ מִדְּרָכְךָ שֶׁאֲתָה יוֹדֵעַ. וְעָלֶיהֶם אָמַר הַכְּתוּב
(תהלים מז) נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אֲבָרָהֶם].

בֵּא רֵאָה מַה כְּתוּב, וַיִּקַּח תְּרַח אֶת אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת
לוֹט בֶּן הָרֵן וְגו', וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוֹר כְּשֵׁדִים.
וַיֵּצְאוּ אֹתָם? אֵתוּ הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת, שֶׁהָרִי כְּתוּב
וַיִּקַּח תְּרַח וְגו'. מַה זֶה וַיֵּצְאוּ אֹתָם? אֲלֵא תְּרַח וְלוֹט
עִם אֲבָרָהֶם וְשָׂרָה יֵצְאוּ, שֶׁהֵם הָיוּ הַעֲקָר לְצֵאת
מִתּוֹךְ אוֹתָם הַרְשָׁעִים. שְׁכִינּוֹן שֶׁרֵאָה תְּרַח שֶׁאֲבָרָהֶם
בְּנוֹ נִצַּל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, חָזַר לְעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל
אֲבָרָהֶם, וּמִשׁוּם כֵּךְ וַיֵּצְאוּ אֹתָם תְּרַח וְלוֹט.

וּבְשִׁעָה שִׁיֵּצְאוּ מַה כְּתוּב? לְלַכֵּת אֶרְצָה כְּנַעַן.
שֶׁרֵצוֹנָם הָיָה לְלַכֵּת לְשָׁם. מִכָּאֵן לְמַדְנּוּ,
כָּל מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְהִטְהַר, מְסִיעִים אוֹתוֹ. בֵּא רֵאָה
שֶׁכָּךְ הוּא, שְׁכִינּוֹן שְׁכָתוּב לְלַכֵּת אֶרְצָה כְּנַעַן, מִיָּד -
וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֲבָרָם לָךְ לָךְ. וְעַד שֶׁהוּא הַתְּעוֹרֵר
בְּתַחֲלָה, לֹא כְּתוּב לָךְ לָךְ.

בֵּא רֵאָה, הַדְּבָר שְׁלַמְעֵלָה לֹא מִתְעוֹרֵר עַד
שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְמִטָּה בְּרֵאשׁוֹנָה עַל מַה שִּׁישְׂרָה

❦ סדר הלימוד ליום כד תשרי [יום 24 בשנה] ❦

סתרי תורה

ואעשהך לגוי גדול. זו ברכה אחת. ואברכהך - שתים. ואגדלה שמך - שלש. והיה ברכה - ארבע. ואברכה מברכהך - חמש. ומקללהך אאר - שש. ונברכה בך כל משפחת האדמה - הנה שבע. כיון שהתברך בשבע הברכות הללו, מה כתוב? וילך אברם כאשר דבר אליו ה', לרדת לעולם הזה כפי שהצטווה.

מיד וילך אתו לוט. זה הנחש שהתקלל והתקלל העולם בגללו, שהוא עומד לפתח להסטיין לגוף, ולא תפעל הנשמה עבודה שהצטווה עד שיעברו עליה בעולם הזה שלש עשרה שנים. שהרי משנים עשר שנים ומעלה מתעוררת הנשמה לעבד את העבודה שהצטווה. זהו שכתוב. ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה. שבע וחמש הם שנים עשר [ושני עליונים עליהם - ארבעה עשר הם].

ואז נראית הנשמה בעולם הזה, שהיא באה מחמש שנים שהם ת"ק פרסות של עץ החיים. ושבעים שנה - זהו אותו אילן ממש, שהוא שביעי לדרגות ונקרא שבעים שנה. אז יוצאת מאותה זממת הנחש, ונכנסת לעבודה הקדושה. זהו שכתוב בצאתו מחרן [ימי שבעים שנה לא ספורות חיים מאותם ארבע עשרה] מאותו הרגז והתקף של [השטן] שהוא הנחש שהיה מסית אותו עד עכשו את הגוף ושולט עליו.

באילן שולטת ערלה שלש שנים. באדם שלש עשרה שנים שנקראים שני ערלה. כיון שעברו על הגוף אותן השנים והתעברה [ד"א והתעוררה] הנשמה לעבד את עבודת הקדש, היא מצוה את הגוף לרצון טוב, להכניע את אותו הנחש שהנה לא יכול לשלט כמו שהיה, שכתוב ויקח אברם את שרי אשתו וגו' [אברם זו י'. את שרי זו ה'. י' זו הנשמה לנשמה, והוא זכר. ה' זו הנשמה של הנקבה]. זה הגוף, שהוא אצל הנשמה כמו נקבה אצל הזכר. ואת לוט בן אחיו - זה [יצר הרע] הנחש שלא זו כל כך מן הגוף, משום הדבקות של הגוף לא כל כך זזים [הזמן שהוא] ממנו. אבל התעוררות הנשמה תמיד מלקה אותו

התבונן ושקל וידע שהרי כמו שמהנקדה ההיא אמצעיתו של הישוב, ממנה נשתל כל העולם לכל צדדיו. כך גם ידע שהרי הכח ששורה עליה, משם יצאו כל שאר הכחות הממנים על כל צדדי העולם, וכלם אחוזים בו. אז (בראשית יא) ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען.

עוד, השגיח ושקל וצרף לעמד על ברור הדבר של אותו המקום ולא היה יודע, ולא יכל לעמד עליה להשיג. כיון שראה את כחו של המקום הזה ולא יכל לעמד עליו, מיד ויבאו עד חרן וישבו שם.

מה הטעם של אברהם? אלא שהוא היה יודע ומצרף את כל אותם השליטים מנהיגי העולם בכל צדדי הישוב, והיה שוקל ומצרף אותם השולטים בצדדי הישוב מנהיגי הכוכבים והמזלות שלהם מי הם החזקים אלו על אלו. והיה שוקל את כל ישובי העולם [ולא] והיה עולה בידו. כשהגיע למקום הזה ראה את חזק העמקים ולא יכל לעמד בו. כיון שראה הקדוש ברוך הוא את התעוררותו ותשוקתו, מיד התגלה עליו ואמר לו לך לך, לדעת אותך ולתקן עצמך.

מארצה - מאותו הצד של הישוב שהיית נדבק בו. וממולדתך - מאותה החכמה שאתה מתבונן ושוקל את תולדתך והרגע והשעה והזמן שנוולדת בו, ובאותו הכוכב ובאותו המזל. ומבית אביך - שלא תשגיח בבית אביך. ואם יש לך שרש להצליח בעולם מבית אביך, משום כך לך לך מהחכמה הזו ומההשגחה הזו

בא ראה שפך הוא, שהרי יצאו מאור כשדים והיו בחרן, למה יאמר לו לך לך מארצה וממולדתך? אלא עקר הדבר כמו שנאמר. אל הארץ אשר אראך. אראך - מה שלא יכלת לעמד עליו, ולא יכלת לדעת את כח הארץ ההיא שהוא עמק ונסתר.

ואעשהך לגוי גדול וגו'. ואעשהך - משום שכתוב לך לך. ואברכהך - משום שכתוב מארצה. ואגדלה שמך - משום שכתוב ממולדתך. והיה ברכה - משום שכתוב ומבית אביך.

וַיִּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט. וְאֵלּוּ תֵּרַח לֹא כָּתוּב [בו וַיֵּלֶךְ, אֶלָּא וַיֵּצֵא].

פְּתַח וְאָמַר, (איוב לח) וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם וַזְרוּעַ רָמָה תִּשְׁבֵּר. הַפְּסוּק הַזֶּה הַקִּימוּהוּ, אֲבָל וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם - זֶה נִמְרֹד וּבְנֵי דוֹרוֹ שִׁיֵּצְאוּ אַבְרָהָם מֵהֶם, שֶׁהִיָּה אוֹרָם. וַזְרוּעַ רָמָה תִּשְׁבֵּר - זֶה נִמְרֹד.

דִּבֶּר אַחַר וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם - זֶה תֵּרַח וּבְנֵי בֵיתוֹ. אוֹרָם - זֶה אַבְרָהָם. לֹא כָּתוּב הָאוֹר אֶלָּא אוֹרָם, שֶׁהִיָּה עִמָּהֶם. וַזְרוּעַ רָמָה תִּשְׁבֵּר - זֶה נִמְרֹד, שֶׁהִיָּה מִטְעָה אַחֲרָיו אֵת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּתוּב לֶךְ לֶךְ, כַּדִּי לְהָאִיר לֶךְ וּלְכַל אוֹתָם שִׁיֵּצְאוּ מִמֶּךָ מִכָּאן וְהִלָּאָה.

עוֹד פְּתַח וְאָמַר, (שם לז) וַעֲתָה לֹא רָאוּ אוֹר בְּהִיר הוּא בְּשַׁחֲקִים וְרוּחַ עֲבָרָה וְתַטְהֵרָם. וַעֲתָה לֹא רָאוּ אוֹר - מִתִּי? בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם לֶךְ לֶךְ מֵאַרְצָה וּמִמֹּלְדֹתָהּ וּמִבֵּית אָבִיךָ. בְּהִיר הוּא בְּשַׁחֲקִים - שֶׁרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַדְבִּיק אֵת אַבְרָהָם בְּאוֹר הַהוּא שֶׁלְמַעֲלָה וּלְהָאִיר שֵׁם. וְרוּחַ עֲבָרָה וְתַטְהֵרָם - שֶׁהָרִי אַחַר כֶּךָ שָׁבוּ בְתִשׁוּבָה תֵּרַח וְכָל בְּנֵי בֵיתוֹ [נ"א וְכָל בְּנֵי עִירוֹ]. בְּנֵי בֵיתוֹ [נ"א בְּנֵי עִירוֹ], שֶׁכָּתוּב וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְן. תֵּרַח, שֶׁכָּתוּב וְאֵתָה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְגו'.

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה'. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, בֹּא רְאֵה, שֶׁהָרִי לֹא כָּתוּב וַיֵּצֵא אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה', אֶלָּא וַיֵּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֶךְ לֶךְ, שֶׁהָרִי בְּרִאשׁוֹנָה עָשׂוּ יֵצִיאָה, שֶׁכָּתוּב וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוֹר כְּשָׂדִים לְלַכַּת אֲרָצָה כְּנַעַן. וְעַכְשָׁו כָּתוּב וַיֵּלֶךְ, וְלֹא כָּתוּב וַיֵּצֵא.

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה' - שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֵת כָּל הַהִבְטָחוֹת. וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט - שֶׁהִתְחַבֵּר עִמּוֹ כַּדִּי לְלַמֵּד מִמֶּעֲשָׂיו, וְעַם כָּל זֶה לֹא לָמַד כָּל זֶה. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אֲשֶׁרִי הַצְדִּיקִים שְׁלוּמֵי דְרַכֵּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כַּדִּי לְלַכַּת בָּהֶם וּלְיִרְאָה מִמֶּנּוּ מֵאוֹתוֹ יוֹם הַדִּין שֶׁעֲתִיד אָדָם לְתַת דִּין וְחֲשָׁבוֹן לַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פְּתַח וְאָמַר, (איוב לז) בֵּינֵי כָּל אָדָם יַחְתּוּם לְדַעַת כָּל אֲנָשִׁי מַעֲשָׂהוּ. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוּהוּ. אֲבָל בֹּא

וּמִתְרָה בו וּמוֹכִיחָה אוֹתוֹ וּמְכַנִּיעָה אוֹתוֹ בְּעַל כְּרָחוּ, וְלֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט.

וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ - אֵלּוּ הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה. וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְן - אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיָּתָה בְּרִאשׁוֹנָה בְּדַבְּקוֹת בְּחִבְרוֹת שֶׁל הָעֶרְלָה הַהִיא עִם הַגּוֹף וְתַקֵּן אוֹתָהּ לְאַחַר מִכָּן, שֶׁהָרִי אַחַר שֶׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּמַעֲלָה, כְּשֶׁהַנִּשְׁמָה מִתְעוֹרְרַת לְתַקֵּן אֵת הַגּוֹף, שֶׁנִּיחָה מִתְקַנִּים אֵת אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפֶת עִם חֲזֵק הַנִּחָשׁ וְתִשׁוּקָתוֹ הָרָעָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְן. וְעַם כָּל זֶה הַנִּשְׁמָה מִתְגַּבֵּרַת בְּאוֹתוֹ הַנִּחָשׁ לְשִׁבֵר אוֹתוֹ בְּחֲזֵק בְּשַׁעֲבוּד שֶׁל תִּשׁוּבָה [נ"א בְּשַׁעֲבוּד שֶׁל תוֹרָה, וּמוֹשֵׁף אוֹתוֹ לְבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת כַּדִּי שְׁלֹא יִתְגַּבֵּר עַל הַרוּחַ כְּבִרְאשׁוֹנָה]. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעֲבֹר. (ע"כ סְתָרֵי תוֹרָה).

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל - מִצַּד הַיָּמִין. וְאַבְרָכָה - מִצַּד הַשְּׂמָאל. וְאַגְדְּלָה שְׁמֶךָ - מִצַּד הָאֲמִצֵּעַ. וְהִיָּה בְרָכָה - מִצַּד שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה כָּאן כֶּסֶף שֶׁל אֲרַבְעָה עֲמוּדִים שֶׁכֻּלָּם כְּלוּלִים בְּאַבְרָהָם. מִכָּאן וְהִלָּאָה בְּרָכוֹת לְאַחֲרִים שְׁנִזְזוּנִים מִכָּאן, שֶׁכָּתוּב וְאַבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ. וּמִקְלָלֶךָ אָאֹר וּנְבָרְכוּ בְךָ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה.

רַבִּי אֱלֵעָזָר הָיָה יוֹשֵׁב לְפָנָי רַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי חֲזַקְיָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אָבִיו, זֶה שֶׁכָּתוּב לֶךְ לֶךְ מֵאַרְצָה וּמִמֹּלְדֹתָהּ, כִּיּוֹן שֶׁכֻּלָּם יֵצְאוּ לְלַכַּת, לָמָּה לֹא נֶאֱמַר לוֹ שֶׁכֻּלָּם יֵצְאוּ? שֶׁהָרִי אָף עַל גַּב שֶׁתֵּרַח הָיָה עוֹבֵד לְעִבּוּדָה זָרָה, כִּיּוֹן שֶׁהִתְעוֹרַר בְּהִתְעוֹרְרוֹת טוֹבָה לְצֵאת עִם אַבְרָהָם, וְרָאִינוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצָּה מִתְּשׁוּבַת הַרְשָׁעִים, וְהִתְחִיל לְצֵאת, לָמָּה לֹא כָּתוּב לְכוּ לָכֶם? לָמָּה לְאַבְרָהָם לְבַדּוֹ לֶךְ לֶךְ?

אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם תֵּאֱמַר שֶׁתֵּרַח, כְּשִׁיֵּצֵא מֵאוֹר כְּשָׂדִים, זֶה הָיָה כַּדִּי לְחַזֵּר בְּתִשׁוּבָה - לֹא כֶּךָ! אֶלָּא כְּשִׁיֵּצֵא, יֵצֵא לְהַנְצִיל, שֶׁכָּל בְּנֵי אֲרָצוֹ רָצוּ לְהִרְגוֹ אוֹתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁרָאוּ שֶׁנִּצַּל אַבְרָהָם, הָיוּ אוֹמְרִים לְתֵּרַח: אֵתָה הוּא שֶׁהִיָּתָה מִטְעָה אוֹתוֹ בְּפִסְלִים הַלְלוֹ. וּמִתּוֹךְ הַהִפְתָּחָה שֶׁלָּהֶם יֵצֵא תֵּרַח. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְחַרְן, לֹא יֵצֵא מִשָּׁם אַחַר כֶּךָ, שֶׁכָּתוּב

(שם ג) קח את הלויים. ומשום כך ויקח אברהם. משך אותה בדברים והודיע לה את דרכי בני הדור כמה הם רעים. ומשום כך ויקח אברהם את שרי אשתו.

ואת לוט בן אחיו. מה ראה אברהם להדביק עמו את לוט? אלא משום שצפה ברוח הקדש שעתיד לצאת ממנו דוד. ואת הנפש אשר עשו בחרץ - אלו הגרים והגרות שתקנו את נפשותם. אברהם מגיר אנשים, ושרה מגירת נשים, ומעלה עליהם כאלו עשו אותם.

אמר רבי אבא, אם כך, כמה בני אדם היו, אם תאמר שכלם הלכו עמו? אמר רבי אלעזר, כן, [ומשום שכלם ד"א ומשום כך כלם] האנשים שהיו הולכים עמו, כלם נקראו עם אלהי אברהם. והיה עובר בארץ ולא היה פוחד, שכתוב ויעבר אברהם בארץ.

אמר לו רבי אבא, אם היה כתוב והנפש אשר עשו בחרץ - הייתי אומר כך. אלא כתוב ואת הנפש. את - לרבות את הזכות של כל הנפשות שהיו הולכות עמו. שכל מי שמזכה את האחר, אותה הזכות תלויה בו ולא זזה ממנו. מנין לנו? שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרץ. הזכות של אותן הנפשות היתה הולכת עם אברהם.

לך לך. אמר רבי שמעון, מה הטעם שהתגלות הראשונה שהתגלה הקדוש ברוך הוא על אברהם פותחת בלך לך, שהרי עד כאן לא דבר עמו הקדוש ברוך הוא. מה הטעם פתח בלך לך? אלא זה אמרו שרמזו בחשבוננו מאה, שהרי למאה שנים נולד לו בן.

אבל בא תראה, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל הוא סוד של חכמה. משום שאברהם לא היה דבוק בקדוש ברוך הוא אז כראוי, אמר לו לך לך. וזה רמז למקום שהוא שצריך להתקרב עם הקדוש ברוך הוא, והיא הדרגה הראשונה להכנס לקדוש ברוך הוא, משום כך לך לך.

ובדרגה הזו לא יכול אברהם להאחז בה עד שיכנס לארץ, ששם יקבל את הדרגה ההיא. כמו כן כתוב (שמואל ב ב) וישאל דוד בה' לאמר האעלה באחת מערי יהודה ויאמר ה' עלה

ראה, ביום ההוא שנשלמים ימי האיש לצאת מן העולם, היום ההוא שהגוף נשבר והנפש רוצה להפרד ממנו, אז נתנת רשות לאדם לראות מה שלא היתה לו רשות לראות בזמן שהגוף שלט ועמד על בריו.

ואז עומדים עליו שלשה שליחים ומחשבים ימיו וחטאיו וכל מה שעשה בעולם הזה, והוא מודה על הכל בפיו, ואחר כך הוא חותם עליו בידו. זהו שכתוב ביד כל אדם יחתום. ובידו כלם חתומים לדון אותו [באותו ד"א בזה] העולם על הראשונים ועל האחרונים, על חדשים ועל ישנים, לא נשפח אחד מהם. זהו שכתוב לדעת כל אנשי מעשהו. וכל אותם המעשים שעשה בעולם הזה בגוף ורוח, כך גם נותן חשבון בגוף ורוח בטרם יצא מן העולם.

בא ראה כמה הרשעים קשי ערף בעולם הזה, כך גם אפלו בשעה שרוצים לצאת מן העולם הזה הם קשי ערף. משום כך אשרי האיש שלומד בעולם הזה את דרכי הקדוש ברוך הוא כדי ללכת בהם. והרשע, אף על פי שמסתכל באלו [נ"א שמשתדל עם] הצדיקים, מקשה ערף ולא רוצה ללמד. ומשום כך יש לצדיק להחזיק בו. ואף על גב שהרשע מקשה ערף הוא, לא יעזב אותו, ויש לו להחזיק בידו ולא יעזב אותו. כי אם יעזב אותו, ילך ויחריב את העולם.

בא ראה מאלישע שדחה את גיחזי. וכן באברהם - כל פעם שלוט היה עמו, לא התחבר עם הרשעים. כיון שנפרד ממנו, מה כתוב? ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן. וכתוב ויאהל עד סדום. מה כתוב אחר כך? ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד.

אמר רבי אבא, זה שאמרת וילך אברהם ולא כתוב ויצא אברהם - זה יפה. אבל בסוף הפסוק מה כתוב? בצאתו מתרן. אמר רבי אלעזר, כתוב מתרן, והיציאה ההיא מארץ מולדתו היתה בראשונה.

ויקח אברהם את שרי אשתו. מה זה ויקח? אלא משך אותה בדברים נעימים, משום שאין רשות לאדם להוציא את אשתו ללכת לארץ אחרת ללא רצונה. וכן הוא אומר (במדבר כ) קח את אהרן,

היה יודע מלפני כן. ובנה שני מזבחות - אחד לדרגה הגלויה, ואחד לדרגה הנסתרת.

בא ראה שפך היה בראשונה. כתוב ויכן שם מזבח לה' הנראה אליו וגו', ואחר כך כתוב ויכן שם מזבח לה' סתם, ולא כתוב הנראה אליו, והכל הוא סוד של חכמה. ואז התעטר אברהם מדרגה לדרגה עד שעלה לדרגתו. זהו שכתוב ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה. זה הדרום, שהוא חלקו של אברהם, הלוח ונסוע דרגה אחר דרגה עד שעלה לדרום ושם נקשר כראוי, ועלה לדרגתו של הדרום. כיון שאברהם התעטר בדרגתו בארץ הקדושה ונכנס [בארץ] לדרגה הקדושה, אז מה כתוב? ויהי רעב בארץ, שלא היו יודעים ידיעה להתקרב אל הקדוש ברוך הוא.

ויהי רעב בארץ, שעד כעת לא היה הכח שעל הארץ נותן חזק ומזון על הארץ, משום שטרם התקדשה [נ"א נתקנה] ולא עמדה בקיום. כיון שאברהם ראה את אותו הכח הממנה על הארץ, לא נתן חזק וכח קדוש כראוי, אז נירד אברהם מצרים לגור שם. מנין ידע אברהם? שכתוב לזרעך נתתי את הארץ הזאת. אז ידע אברהם שהנה הארץ לא נתקנה בתקון קדוש, אלא בדרגות [ידועות] קדושות שייצאו ממנו. ואז ידע אברהם את סוד החכמה, שהארץ לא תתקן בקדושה, אלא כפי שאמרנו.

סתרי תורה

הקדוש ברוך הוא רומז חכמה עליונה באברהם וביצחק. אברהם זו הנשמה לנשמה והיא [ס"א אב ורם], והנשמה הזו היא שרה. לוט זה הוא הנח"ש ובת זוגו של הסמאל ההוא. רוח הקדושה זה יצחק. נפ"ש הקדושה זו רבקה. יצ"ר הרע זו רוח הבהמה, ועל זה אמר שלמה בחכמתו (קהלת א) מי יודע רוח בני האדם העלה היא וגו'. נפש הבהמית זו הנפש מצד היצר הרע.

ועל זה אמרו [שההוא] שהנשמה לנשמה הזו מעוררת את האיש בירא"ה ובחכמ"ה. הנשמה מעוררת את האיש בכינה. זהו שכתוב (איוב כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו'. הנשמ"ה מעוררת בתשוב"ה שנקראת בינה

ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר חברונה. וכי כיון שמת שאול והמלכות ראויה לדוד, למה לא קבל את המלכות מיד על כל ישראל?

אלא הכל הוא סוד של חכמה, משום שדוד אין לו לקבל מלכות אלא עד שיתחבר עם האבות שהם בחרון, ואז יקבל בהם מלכות. ועל כן התעכב שם שבע שנים, כדי שיקבל מלכות כראוי, והכל בסוד החכמה וכדי שיתקן את מלכותו. כמו כן אברהם לא נכנס לבריתו של הקדוש ברוך הוא עד שנכנס לארץ.

ראה מה כתוב, ויעבר אברהם בארץ. ויעבר? וילך היה צריך להיות! אלא כאן הוא רמז השם הקדוש שנחתם בו העולם בשבעים ושתיים אותיות חקוקות שפלן בשם הזה. כתוב כאן ויעבר, וכתוב שם (שמות לד) ויעבר ה' על פניו ויקרא.

בספרו של רבי ייסא הזקן כתוב, ויעבר אברהם בארץ, וכתוב שם (שם לג) אני אעביר כל טובי. והוא רמז לקדשת הארץ שבאה ממקום עליון כראוי. עד מקום שכם עד אלון מורה, מצד זה [ד"א ל"ג שלמטה] לצד זה כראוי. והכנעני אז בארץ, הרי נתבאר שעד כעת שולט הנחש הרע שהתקלל והביא קלות על העולם, שכתוב (בראשית ט) ארוור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, וכתוב (שם א) ארוור אתה מפל הבהמה וגו'. ושם התקרב אברהם לקדוש ברוך הוא. מה כתוב? וירא ה' אל אברהם. כאן התגלה לו מה שלא היה יודע אותו הכח העמק ששולט על הארץ. ומשום כך וירא, מה שהיה מכסה ממנו.

ואז ויכן שם מזבח לה' הנראה אליו. כיון שאמר לה', מה זה הנראה אליו? אלא כאן התגלתה לו אותה הדרגה ששולטת על הארץ, ונכנס בה והתקיים בה.

ויעתק משם ההרה. משם ידע הר ה' וכל הדרגות הנטועות במקום הזה. ויט אהלה, כתוב בה"א. פרש פרישה וקבל מלכות שמים בכל הדרגות שאחוזות בו, ואז ידע שהקדוש ברוך הוא שולט על הכל, ואז בנה מזבח. ושני מזבחות היו, משום שכאן התגלה לו שהרי הקדוש ברוך הוא שולט על הכל, וידע החכמה העליונה מה שלא

ובָּעֵת היא עומדת בין לעלות למעלה ובין לרדת למטה, [שכתוב] בין בית אל ובין העי. אם זוכה - עולה אל מקום המזבח אשר עשה שם וגו'. מי עשה ואיזה מזבח? אלא אשר עשה שם זה הקדוש ברוך הוא, שעשה שם את המזבח הזה ותקן אותו על שתיים עשרה אבנים למספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמה ודאי.

והמזבח הזה עשה שם בראשונה כאשר נברא העולם העליון, [עליון] הטמיר של כל העולמות, ומיכאל הכהן הגדול עומד ומקריב עליו קרבנות של נשמות. כיון שעולה לשם נשמה מה כתוב? ויקרא שם אברם בשם ה'. הנשמה קוראת שם ונצרת בצרור החיים.

וכל זה אם צדיק בעולם הזה לתקן הגוף פראוי ולהכניע [ולאסוף] החזק של אותו המקלל. עד שנפרד ממנו מה כתוב? ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט [זה יצר הרע], שבכל יום יום בעולם הזה הם מסייעים ומנהיגים את הנשמה, והם מסייעים ומנהיגים את היצר הרע, הם מקטרגים בקטרוג אלו עם אלו, וכל האיברים של הגוף בצער ביניהם, בין הנשמה לאותו הנחש שנלחמים בקרב בכל יום.

מה כתוב? ויאמר אברם אל לוט. הנשמה חוזרת ליצר הרע ואומרת לו, אל נא תהי מריבה ביני ובינה ובין רעי ובין רועיך, הצדדים שלי והצדדים שלך, כי אנשים אחים אנחנו. יצר הטוב ויצר הרע קרובים זה עם זה. זה לימין וזה לשמאל.

הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי. רבים הרשעים בעולם, לך ושוטט אחריהם והפרד מעמי. אם השמאל ואימנה וגו'. ומוכיח אותו ומציק לו בכמה קרבות שעושה עמו בכל יום, עד שכתוב ויפרדו איש מעל אחיו.

כיון שנפרדים זה מזה מה כתוב? אברם ישב בארץ כנען. מתישבת הנשמה עם אותם הצדיקים בישוב טוב בשלום. ולוט ישב בערי הכפר. אותו המקלל המקטרג הולך לקטרג ולהתחבר במקום שהרשעים שם, שכתוב ויאהל עד סדם. מה כתוב אחריו? ואנשי סדם רעים

ונקראת שר"ה. ורו"ח הוא הקו"ל, ונקרא דעת, ומעוררים את האיש שקולו עולה בתורה, ונקרא תורה שבכתב, והנפש השכלית מתעוררים ממנה מעשים טובים.

וברגמה הזו ברא את הגוף מארבעה יסודות - אש ורוח ועפר ומים, כמו שהוא נשמה לנשמה, נשמה ורוח ונפש. מים זה זכר, וזהו המים המתוקים של קדשה. ויש מים המאירים שהם יצר הרע. יש אש קדושה נקבה, ויש אש נכריה, אש זרה. ועל זה כתוב ואל יבא בכל עת אל הקדש, שהיא נקבה מיצר הרע. רוח קדושה היא זכר. יש רוח טמאה, זה יצר הרע, שנאמר (ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע. יש עפר קדוש ויש עפר טמא.

ועל זה, הנשמה שהיא תשוב"ה, מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בשעבוד של תשובה, ומושך אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואותם ארבעת היסודות מתפשטים לכ"ב אותיות, אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ.

ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם - זה בית הכנסת, מקום דיור השכינה שם, כמו שנאמר (בראשית מח) ואנ"י נתתי לך ש"כים אחד. זו שכינה שראויה לו, הואיל ונקרא צדיק, שהרי הצדק אין דיורה אלא עם צדיק, וזהו עד מקום שכם. עד אלון מורה - אלו בתי מדרשות שלומדים ומורים שם תורה ברבים.

והכנעני אז בארץ - אז נמתק ונתקן יצר הרע בגוף בעל כרחו. ששמות רבים יש לו, ומשום כך [חזר] נזכר בשמות רבים. אז בארץ, ודאי, ונכנע בזה, משום שאז הגוף בזמן שלא בטל ממנו אותו הנחש כל כך, משום דבקות הגוף אז הכנעני אז בארץ. למה נקרא כנעני? שמסובב את הגוף לדינים רעים.

והנשמה עומדת בעולם הזה פראוי כדי לזכות בה, אחר כך יוצאת מן העולם הזה. אם זוכה - עולה למקומה שמשם יצאה, שכתוב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. וכתוב עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה. אהלה"ה בה"א.

רוח הקדוש. ולמה נקרא מחלון? שמחל לו הקדוש ברוך הוא. רות זו הנפש הקדושה. ולמה נקראת רות? על שם תו"ר. כליו"ן זו רוח הבהמ"ה, ועל זה אמר שלמה עליו השלום (קהלת ג) רוח הבהמה. זה יצ"ר הר"ע. ערפ"ה זו נפש השמאל, בת זוגו של היצר הרע. ולמה נקראת ערפה? משום כי עם קשה ערף הוא.

אם זכה אדם - עולה הנשמה העליונה, ואם לא - מסתלקים אותם דוכרי הנשמה והרוח, ונשארת הנשמה העליונה והנפש השכלית. מה כתוב? (רות א) ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי כלתיה עמה. ותאמר נעמי לכלתיה שבנה בנתי וגו'. ותאמר רות אל תפגעני בי וגו'. וערפה שבה לעמה ולאליה.

שנינו. עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים של מעלה כמו ירושלים של מטה, בחומות ומגדלים ופתחים פתוחים, ואותן החומות ששם יש עליהם שומרים ששומרים את השערים של אותן החומות, שכתוב, (ישעיה סב) על חומתיך ירושלים הפקדתי שמרים וגו'. ומיכאל כהן גדול עליון מכלם, שומר פתחים של אלו החומות.

הנשמה [שנקראת נעמי], כשיוצאת מן העולם הזה, אם זוכה - נכנסת לגן העדן של הארץ שנטע הקדוש ברוך הוא לרוחות הצדיקים כמו אותו גן עדן שלמעלה, ושם כל הצדיקים של העולם.

וכשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, נכנסת למערת המכפלה ששם הוא פתח גן העדן. פוגשת באדם הראשון ובאותם האבות ששם. אם היא זוכה - שמחים בה ופותחים לה פתחים ונכנסת, ואם לא - דוחים אותה החוצה [ומה היא אומרת כשדוחים אותה החוצה? (שיר ג) מצאוני השמרים וגו'. והולכת. אחר שהולכת שם מלפני שבאה לעולם הזה ונתון נר על ראשו, שנאמר (איוב כט) בהלו נרו עלי ראשי, כל מי שרואים אותה מזדעזעים ואומרים הזאת נעמי?!

היא משיבה ואומרת, (רות א) אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא וגו'. אני מלאה הלכותי - באותו מקום, וריקם השיבני ה' - בלי תורה ובלי מעשים

וחטאים לה' מאד. שם שרוי ושם דיורו ביניהם להתחבר עמהם להסיט אותם ולאבד אותם. [ואברהם במעשים טובים, בתשובה, ובתורה] (חסר) [במעשים רעים].

ביון שנשארת הנשמה בלי מקטרג ונטהר הגוף מאותה הזמה, מיד הקדוש ברוך הוא משרה את דיורו עמו ויורש נחלה עליונה ותחתונה, ויש לו נחת בין הצדיקים. והמקלל ההוא בין אותם הרשעים חוטאים עמו, עד שאין פדות לחטאיהם.

מה כתוב? וישמע אברם. זו הנשמה שנשארה בטהר הגוף. כי נשבה אחיו - זה יצר הרע שנשבה בין אותם הרשעים בחטאים רבים. וירק את חניכיו ילידי ביתו - אלו הם הצדיקים שעוסקים בתורה, שהם האיברים של הגוף הזריזים ללכת עמו. שמנה עשור ושלוש מאות - אלו רמ"ח איברי הגוף, ושבעים של סוד הנשמה שיוצאת משם. [ככל מזדרז ללכת לשם לאותם הרשעים להשיב אותם [מחטאם] מחטאיהם.

מה כתוב? וירדף עד דן. רודף אחריהם ומודיע להם את דין העולם ההוא וענש הגיהנם, ולא נותן שנה לעינו ביום ובלילה עד שמוכיח אותם את אותם הרשעים, ומשיב אותם בתשובה לקדוש ברוך הוא. מה כתוב? וישב את כל הרכש. השיב אותם בתשובה שלמה כראוי.

וגם את לוט אחיו וגו' - אפלו את אותו יצר הרע מחזיק עמו, עד שמכניעו בעל כרחו [ולא] וממתיק אותו כראוי. והכל משיב בתשובה שלמה כראוי, מפיון שלא ישקט יומם ולילה, עד שמוכיח אותם ורודף אותם על אותו החטא שחטאו עד ששבים בתשובה שלמה כראוי.

חזרנו לדברים הראשונים של הפרשה. כתוב (שיר ג) מצאוני השמרים הסבבים בעיר וגו'. [שנינו, כדגמה שרמוז באברהם ויצחק ושרה ורבקה יהו"ה, כדגמה הזו רמוז בפסוק הזה (רות א) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים. אלימלך] זו הנשמה לנשמה.

נעמי זו הנשמה. ולמה נקראת נעמי? משום (תהלים ז) ויהי נעם ה' אליהנו. מחלון זו

וְהָרוּחַ הַזֶּה וְנִפְשׁוֹ וְנִשְׁמָתוֹ וְנִשְׁמָתוֹ לְנִשְׁמָתוֹ
כְּאֲשֶׁר], כְּשִׁיּוּצֵאֵת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה
וְנִפְרְדָת מִן הַנֶּפֶשׁ [נִפְרָדִים י"ה מִסְתַּלַּק לְגַן עֵדֶן
בְּשָׂמִים הָעֲלִיּוֹנִים, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּדַמּוֹת עֲלִיּוֹנָה מְרַקֶּמֶת
מִכָּל הַגְּוִנִים] נִכְנָס לְגַן הָעֵדֶן שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה
[הַתְּחִתּוֹן], וּמִתְלַבֵּשׁ שָׁם בְּתוֹךְ הָאֲוִיר שֶׁל הַגֶּן כְּמוֹ
שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים הַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים כְּשִׁיּוֹרְדִים לְעוֹלָם
הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מֵאוֹתָהּ הָרוּחַ הַיּוֹ, שֶׁכְּתוּב (תהלים
קד) עֲשֵׂה מְלָאכָיו רוּחוֹת וְגו'.

אֶרֶץ כִּי הָרוּחַ מִתְלַבֵּשׁת בְּגַן הָעֵדֶן שֶׁל הָאָרֶץ
בְּדַמּוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְשָׁם מִתְעַדְנֶתת בְּכָל
הָעֲדוּנִים. בְּגַן הָעֵדֶן הַזֶּה יֵשׁ צִיּוּרִים וְדַמּוּת שֶׁל
הָעוֹלָם הַזֶּה, וְיֵשׁ צִיּוּרִים וְדַמּוּת שֶׁל הָעוֹלָם
הָעֲלִיּוֹן, וְשָׁם כָּל אוֹתָם הַצְּדִיקִים הוֹלְכִים וּמִתְעַדְנִים
שָׁם. וּבְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשִׁבְתוֹת הֵם רוֹצִים לְעֲלוֹת
לְמַעְלָה [הַדַּמּוּת הַזֶּה מְרוּחַ וְא"ש שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה.
וּבְדַמּוּת הַזֶּה מִתְעַדְנִים בְּכָל הָעֲדוּנִים, וּבְכָל
הַמוֹעֲדִים וְהַחֲדָשִׁים וְהַשְּׁבֻתוֹת מִסְתַּלְקִים
הָרוּחַ וְהַנֶּפֶשׁ וּמִתְפַּשְׁטִים מֵהַגּוֹף הַזֶּה וּמִתְלַבְּשִׁים
בְּדַמּוּת עֲלִיּוֹנָה בְּגַן הָעֵדֶן שֶׁלְמַעְלָה מְרַקֶּם בְּכָל
הַגְּוִנִים. בְּאִיזָה מְקוֹם הוּא י"ה? בְּלְבוּשׁוֹ, וּמִזְדוּגִים
יַחַד יְהו"ה, וְהֵם נִהְנִים מֵאוֹר הַשְּׁכִינָה].

וּבְאֲמִצֵּעַ הַגֶּן יֵשׁ עֲמוּד אֶחָד מְרַקֶּם בְּכָל הַגְּוִנִים,
וְכִשְׁאוֹתָהּ הָרוּחַ כְּאֲשֶׁר רוֹצֵה לְעֲלוֹת,
מִתְפַּשְׁטֶת שָׁם מֵהַלְבוּשׁ הַהוּא [וְהַנֶּפֶשׁ נִשְׁאֶרֶת שָׁם
בְּגוֹף] וְנִכְנָסֶת לְתוֹךְ אוֹתוֹ הָעֲמוּד [וְעוֹלָה] וְעוֹלָה
לְמַעְלָה לְתוֹךְ אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁיִּצְאָה מִמֶּנּוּ, כְּכַתוּב
וְהָרוּחַ תָּשׁוּב וְגו'.

וְנוֹטָל אוֹתָהּ מִיכָאֵל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וּמִקְרִיב אוֹתָהּ
קָרְבַן בְּשָׂמִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
[וּבָאָה] וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם, וּמִתְעַדְנֶתת בְּאוֹתוֹ צְרוּר הַחַיִּים,
(ישעיה סד) שְׁעִין לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים זוֹלָתָךְ וְגו'. אַחֵר
כִּי יוֹרְדָת לְתוֹךְ הַגֶּן שֶׁל הָאָרֶץ וּמִתְעַדְנֶתת בְּכָל
הָעֲדוּנִים, וּמִתְלַבֵּשׁת בְּלְבוּשׁ הַהוּא [וּמִזְדוּגָת עִם
נִפְשׁוֹ], וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם בְּעֵטוֹר שֶׁל אֶחָד פִּי שָׁנַיִם מִכְּמָה
שֶׁהִיָּתָה בְּרֵאשׁוֹנָה. [וְזֶהוּ בְּחַל. וְעוֹלָה לִישִׁיבוֹת שֶׁל
גַּן הָעֵדֶן וּמִתְעַסְקֶת בְּתוֹרָה, וּבְכָל רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים
וּמוֹעֲדִים וְשִׁבְתוֹת יוֹרְדָת לְהִזְדוּגַת עִם הַנֶּפֶשׁ].

הַנֶּשְׁמָה הִיא כַח עֲלִיּוֹן עַל כָּל אֵלוֹ, וְהִיא מִכַּח
הַזְכָּר, הַסּוּד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וְזוֹ עוֹלָה

טוֹבִים, שֶׁהַכְּנִיס אוֹתִי לְגוֹף רַע. לְמָה תִּקְרָאנָה לִי
נְעָמִי וְה' עֲנֵה בִי]. וְאִם זוֹכָה, נִכְנָסֶת לְגַן עֵדֶן. כִּיּוֹן
שֶׁנִּכְנָסֶת, יוֹשֶׁבֶת שָׁם בְּגַן [מִזְדוּגָת עִם אֱלִימֶלֶךְ, זֶה
מִחְלוֹן, שֶׁזֶה הָרוּחַ מִזְדוּגַת עִם רוּחַ, שֶׁזוֹ הַנֶּפֶשׁ
הַשְּׁכִלִית] וְהִתְלַבְּשׁוּ [ד"א וּמִתְלַבֵּשׁת] שָׁם בְּלְבוּשׁ
שֶׁל הַדַּמּוּת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְשָׁם מִתְעַדְנֶתת.

סִתְר הַסְּתָרִים נִמְסָר לְחַכְמֵי הַלֵּב. [אַרְבַּע] שֶׁלֹּשׁ
דְּרָגוֹת הֵן שְׁאַחֲזוֹת זוּ בְּזוּ, וְאֵלוֹ הֵן נֶפֶשׁ
[נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה, הַנִּשְׁמָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת יו"ד]
רו"ח וְנִשְׁמָה. [נִפְשׁוֹ] הַנֶּפֶשׁ הִיא הַכַּח שֶׁהַגּוֹף
נִבְנָה מִמֶּנּוּ. שֶׁכְּאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה
לְהִזְדוּגַת עִם נִקְבָּתוֹ, כָּל אֵיבָרָיו מִסְכִּימִים [נ"א
מִתְכַּנְסִים] וְנִתְקַנְיִם לְהַנּוֹת [לְנִשְׁמָה] שָׁם, וְאוֹתָהּ
הַנֶּפֶשׁ וְהָרָצוֹן שֶׁלּוֹ מִסְכִּים עִם אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה
[מִמֶּשׁ], וּמוֹשֵׁף אֶת אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ וּמִכְנִיס אוֹתָהּ שָׁם
בְּאוֹתוֹ הַזְּרַע שֶׁשׁוֹפֵף.

וּמִתּוֹךְ רָצוֹן וְהַמִּשְׁכַּח הַנֶּפֶשׁ שֶׁמוֹשֵׁף לְשָׁם, נִמְשָׁף
כַּח אַחֵר לְשָׁם מֵאוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת
אִישִׁי"ם, וְהַכָּל נִכְנָס בְּמִשְׁיַכְת הַזְּרַע הַהוּא וְנִבְנָה
מִמֶּנּוּ הַגּוֹף. וְזֶהוּ הַכַּח הָרֵאשׁוֹן הַתְּחִתּוֹן שֶׁל אוֹתָם
[אַרְבַּע] שֶׁלֹּשׁ.

וּמִשּׁוּם שִׁזְאֵת [נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה] הַנֶּפֶשׁ נִקְרָבֶת
בְּדַבְּקוֹת וְהִיסוּד שֶׁל הַגּוֹף, הַקָּרְבָן
שֶׁנִּקְרָב לְכַפֵּר עַל הַנִּשְׁמָה נִתֵּן חֵלֶק לְאוֹתָם הַדְּרָגוֹת
שֶׁל אִישִׁי"ם [שֶׁנִּקְרָאוּ רוּחַ וְנִפְשׁוֹ הַשְּׁכִלִית], מִשּׁוּם
שֶׁמִּשְׁיַכְת הַחֵלֶק שֶׁל אוֹתָהּ [נִשְׁמָה] הַנֶּפֶשׁ בָּאָה
מֵהֶם. וְהִינּוּ שֶׁכְּתוּב אֶת קָרְבָנִי לְחַמִּי לְאִשִּׁי [מֵהוּ
לְחַמִּי לְאִשִּׁי? שְׁנוֹתָן מְזוֹן לְאִשִּׁי, וְזֶהוּ שֶׁפַּע מֵאוֹר
שֶׁהֵם נִהְנִים מִזֵּיו הַשְּׁכִינָה], מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּפָרֶת
הַנֶּפֶשׁ נוֹטָלִים חֵלְקָם. וְכִשְׁמַת אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה,
אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ לֹא זָזָה מִן הַקָּבֵר לְעוֹלָמִים, וּבְכַח הַזֶּה
יודעים המתים ומספרים זה עם זה.

הָרוּחַ הִיא שֶׁמִּקְיַמֶת אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא
מִשְׁיַכְת הַתְּעוֹרְרוֹת הַנִּקְבָּה לְזָכֹר כְּשֶׁהֵם
בְּתִשׁוּקָה אַחַת. וְאִזּוֹ מִתְעוֹרְרֶת לְזָכֹר בְּתִשׁוּקָתָהּ
לְרוּחַ הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁהַנִּקְבָּה כְּלָפִי מִטָּה שׁוֹפְכֶת זֶרַע
בְּתִשׁוּקָה אֶל הַזְכָּר. וְהַסְּתֵר הַזֶּה [כְּשֶׁנִּשְׁפָּף שֶׁפַּע
בְּתִשׁוּקָה לְנִקְבָּה, וְכֵאֵן סוּד] (קהלת יב) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב
אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה.

יִכָּאֵב וְגו'. וְעַל זֶה אָמְרוּ שֶׁהַמְּתִים יוֹדְעִים בְּעוֹלָם הַבָּא מִכְבוֹד הַצְּדִיקִים וּמִהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן וּמִסְפָּרֵים זֶה עִם זֶה]. עַד כָּאן סִתְרֵי תוֹרָה.

זוהר

וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגוֹר שָׁם. מִה הֵטַעַם לְמִצְרַיִם? אֵלָּא מִשּׁוֹם שֶׁשָּׁקוּל לְגֵן ה', שֶׁכְּתוּב כְּגֵן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. שֶׁשָּׁם שָׁקַל וַיֵּרֶד נֶהָר אֶחָד שֶׁהוּא לְיִמִּין, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב) שֶׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֶת כָּל אֶרֶץ הַחַוִּילָה אֲשֶׁר שָׁם הַזֶּהָב. וְאֲבָרָהֶם כִּינּוֹן שִׁדְעָה וְנִכְנָס בְּאִמּוֹנָה הַשְּׁלֵמָה, רָצָה לְדַעַת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁנֶּאֱחָזוּ לְמִטָּה. וּמִצְרַיִם הָיָה נוֹסֵעַ מִיְמִין [ד"א לְיִמִּין], וּמִשּׁוֹם כֶּף יָרַד לְמִצְרַיִם. וּבֵא וּרְאֵה, הָרַעֵב לֹא נִמְצָא בְּאֶרֶץ אֵלָּא כְּאֲשֶׁר מִסְתַּלְקִים רַחֲמִים מִן הַדִּין.

וַיְהִי כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֵא מִצְרִימָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב? כְּאֲשֶׁר קָרַב הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מִה זֶה כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב? אֵלָּא כְּכַתּוּב (שְׁמוֹת יד) וּפְרָעָה הִקְרִיב, שֶׁהוּא קָרַב אֶת יִשְׂרָאֵל לְתִשׁוּבָה. אַף כָּאן הִקְרִיב, שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵאוּי. לְבֵא מִצְרִימָה, לְהַתְּבַנֵּן בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת וּלְהַתְּרַחֵק מֵהֵן וּלְהַתְּרַחֵק מִמַּעֲשֵׂי מִצְרַיִם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֵּא רְאֵה, כִּינּוֹן [ס"א מִשּׁוֹם] שִׁירָד אֲבָרָהֶם לְמִצְרַיִם בְּלֵי רְשׁוֹת, הַשְּׁתַּעֲבָדוּ בְּנֵי בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שֶׁהִרִי כְּתוּב וַיֵּרֶד אֲבָרָהֶם מִצְרִימָה, וְלֹא כְּתוּב רַד מִצְרַיִם, וְהִצְטַעַר כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא בְּשִׁבִיל שָׂרָה.

וַיֹּאמֶר אֵל שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה נָא יִדְעָתִי כִּי אֲשֶׁה יִפְתַּ מְרָאָה אֶת. וְכִי עַד הַשְּׁעָה הַהִיא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ אֲבָרָהֶם שֶׁהִיְתָה אֲשֶׁה יִפְתַּ מְרָאָה? אֵלָּא זֶה פְּרִשׁוּהָ, שֶׁעַד הַשְּׁעָה הַהִיא לֹא הִסְתַּכַּל בְּדַמּוֹת שָׂרָה מְרַב הַצְּנִיעוּת שֶׁהִיְתָה בִּינֵיהֶם. וְכִשְׁקָרַב לְמִצְרַיִם, הִיא הַתְּגַלְתָּהּ וּרְאֵה אוֹתָהּ.

לְמַעַלָּה מִיָּד, וְכָל אֵלוֹ [אוֹתָן] שֶׁלֶּשׁ הַדְּרָגוֹת נִקְשְׁרוֹת יַחַד זֶה עִם זֶה. וְכִשְׁנִפְרָדוֹת, כְּלָן עוֹלוֹת וְשָׁבוֹת לְאוֹתוֹ מִקּוֹם שִׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ.

כְּשֶׁהָרוּחַ הַזֶּה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְנִכְנָסֶת לְמַעַרְהָ שֶׁשָּׁם אָדָם וְהָאֲבוֹת, הֵם נוֹתְנִים לָהּ פְּנִקְס סִימָן, וְנִכְנָסֶת לְגֵן הָעֵדֶן. קָרְבָּה לְשָׁם, וּמוֹצֵאת הַפְּרוּבִים וְאוֹתָהּ לְהֵט הַחֶרֶב הַמְתֵּהֲפֶכֶת. אִם זוֹכָה - רוֹאִים פְּנִקְס הַסִּימָן, וּפּוֹתְחִים לָהּ פֶּתַח וְנִכְנָסֶת. וְאִם לֹא - דוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה.

וַיּוֹשְׁבֵת שָׁם. כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן שִׁיוֹשְׁבֵת, מִתְּלַבְּשֵׁת שָׁם בְּדַמּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְשִׁבְתוֹת כְּשֶׁרוֹצֵה לְעֵלוֹת, הַצְּדִיקִים שֶׁבִּגְנָן עֵדֶן נוֹתְנִים לָהּ פְּנִקְס סִימָן וְעוֹלָה בְּעַמּוּד הַהוּא, וּפּוֹגֶשֶׁת אֶת אוֹתָם שׁוֹמְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. אִם זוֹכָה - פּוֹתְחִים לָהּ פֶּתַח וְנִכְנָסֶת, וְאִם לֹא - נוֹטְלִים מִמֶּנָּה אוֹתוֹ הַפְּנִקְס וְדוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה. הִיא שְׁבָה לְגֵן וְאוֹמְרָת, (שִׁיר ג) מִצְּאוּנֵי הַשְּׁמַרִים הַסֹּכְכִים בְּעִיר וְגו', נִשְׂאוּ אֶת רִדִּי מֵעֲלֵי. זֶהוּ פְּנִקְס הַסִּימָן שֶׁנִּטְלוּ מִמֶּנּוּ [מִמֶּנָּה].

שׁוֹמְרֵי הַחוֹמוֹת, אֵלוֹ אוֹתָם שׁוֹמְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. [כְּדִגְמָה הַזֶּה, הַנְּשָׁמָה לְנִשְׁמָה מִתְּפַשְׁטָה מֵאוֹתוֹ הַלְּבוּשׁ שֶׁלְמַעַלָּה וּמִסְתַּלְקֶת לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה וְנִהְיִית מְאוּר הַשְּׁכִינָה. וְהַנְּשָׁמָה (וְהַנְּפֶשֶׁת) נִשְׂאֶרֶת בְּגוֹף, וְכָל רֵאשִׁי הַחֲדָשִׁים וְהַמוֹעֲדִים וְהַשְּׁבֻתוֹת יוֹרְדֶת נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה וּמִזְדוּגָת עִם הַנְּשָׁמָה שֶׁנִּשְׂאָרָה בְּגוֹף וּמִזְדוּגָת עִם הַנְּשָׁמָה, וְהַדַּמּוֹת שֶׁל גֵּן הָעֵדֶן שֶׁלְמַעַלָּה הִיְתָה מִן הָרוּחַ וְהַעֲפָר שֶׁנִּכְפַּר לְגַבֵּי מַעַלָּה, וְסוּד חָשׁוּב הוּא, וּבְלִבּוֹשׁ זֶה מִתְּלַבֵּשׁ י"ה לְבוּשׁ שֶׁל גֵּן עֵדֶן שֶׁלְמַטָּה, הוּא אֵשׁ וּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁמַיִם. עַד כָּאן הָרוּחַ שֶׁל הַשְּׁמַאֲל הַיּוֹרְדֶת לְמַטָּה, יוֹרְדֶת לְדִרְגָתָהּ, וְנִפְשָׁה נִשְׂאֶרֶת בְּגוֹף שֶׁל הָאֶרֶץ, שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב יד) אֵךְ בְּשָׂרוֹ עָלְיוֹ

❁ סדר הלימוד ליום כה תשרי [יום 25 בשנה] ❁

ויראו אתה שרי פרעה? אלא שהוציאו אותה וראו אותה כבתחלה, ואז ויהללו אתה אל פרעה וגו'.

אמר רבי יצחק, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים במעשי הקדוש ברוך הוא, והם לא מסתכלים [בכלל] שכל מה שיש בעולם הוא מעם הקדוש ברוך הוא, שהוא יודע בתחלה מה שיהיה בסוף, שכתוב (ישעיהו מו) מגיד מראשית אחרית. והוא צופה ועושה מעשים בראשונה כדי להעלותם לאחר ימים.

בא ראה, אלמלא שנטלה שרי לפרעה, הוא לא היה מלכה. וההלקאה הזו גרמה הלקאה לאחר מכן שילקו מצרים בנגעים גדולים. כתוב כאן נגעים גדלים, וכתוב שם (דברים ו) ויתן ה' אותם ומפתים גדלים ורעים במצרים. מה להלן עשר מכות - אף כאן עשר מכות. כמו שעשה הקדוש ברוך הוא נסים וגבורות לישראל בלילה - אף כאן עשה הקדוש ברוך הוא לשרה נסים וגבורות בלילה.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים ג) ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. אמר דוד, אף על גב שכל בני העולם יבואו לערף עמי קרב - ואתה ה' מגן בעדי. בא ראה, כתוב מגן בעדי. אמר דוד לקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, מפני מה לא עושים בי חתימה של ברכה כמו שחותמים ברכה באברהם, שכתוב אנכי מגן לך, ואומרים מגן אברהם?

אמר הקדוש ברוך הוא לדוד: אברהם כבר בחנתו וצרפתיו, ועומד לפני בקיום שלם. אמר לו דוד: אם כך, (שם כו) בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי. פיון שעשה אותו הדבר של בת שבע, נזכר דוד לפניו על מה שאמר. אמר (שם יז) בחנת לבי פקדת לילה צרפתני כל תמצא זמתי כל יעבר פי.

אמר, אני אמרתי בחנני ה' ונסני, ואתה בחנת לבי. אני אמרתי צרפה כליותי, ואתה צרפתני כל תמצא, לא מצאת אותי כראוי. זמתי כל יעבר פי - מי יתן והדבר הזה שחשבתי, שלא יעבר את פי. ועם כל זה חותמים בו הברכה, שאנו אומרים מגן דוד. ומשום כך אמר דוד, ואתה ה'

דבר אחר, במה ידע? אלא על ידי טרח הדרך אדם מתבזה, והיא עמדה בפינה ולא השתנתה. דבר אחר הנה נא ידעתי, שראה עמה את השכינה, ומשום כך בטח אברהם ואמר אחתי את. וזה הדבר עולה לשני גוונים - אחד כמשמעו, ואחד ככתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, וכתוב (דברים ה) ואת תדבר אלינו. למען ייטיב לי בעבורך - כלפי שכינה אמר, בעבורך ייטיב לי הקדוש ברוך הוא. וחיתתה נפשי בגללה, משום שבזה יתעלה אדם ויזכה להתעלות לדרך החיים.

אמרי נא אחתי וגו'. רבי ייסא אמר, יודע היה אברהם שכל המצרים שטופים הם בזמה, וכיון שכל זה ידע, למה לא פחד על אשתו שלא תזר מן הדרך ולא יכנס לשם? אלא משום שראה עמה שכינה.

השלמה מההשממות (סימן יד)

ויהי כבוא אברהם מצרימה (שם יב). כבואם היה צריך (לכתב)! ושרה היכן הייתה? אלא אברהם הכניסה לתבה וסגר עליה. פיון שהגיע למצרים, אמרו לו: שלם מכם. אמר: אני אתן מכם. אמרו לו: כלים אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של כלים. אמרו לו: בגדי משי משובח אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של בגדי משי משובח. אמרו לו: מרגליות אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של מרגליות. אמרו לו: אי אפשר אלא לפתח את התבה ונראה מה בתוכה. פיון שפתחו את התבה, האירה ארץ מצרים מהאור שלה, זהו שכתוב (שם) ויראו המצרים את האשה וגומר. אמר רבי יהודה, ויהי כבואם מצרימה היה לו לומר! אלא בתבה וכו': ע"כ מההשממות.

ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד. אמר רבי יהודה, הכניס אותה בתבה, ופתחו אותה לקחת ממנה מכם. פיון שנפתח, היה אור כאור השמש. זהו שכתוב כי יפה הוא מאד. מה זה מאד? אלא שראו בתבה דמות [נ"א אור] אחרת. הוציאו אותה וראו אותה כבתחלה. זהו שכתוב ויראו אתה שרי פרעה. פיון שכתוב ויראו המצרים את האשה, מה זה

אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, וכתוב (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשיו.

אמר רבי יצחק, הרי כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. זה הוא העמוד שהעולם עומד עליו והוא משקה לגן [העדן], והגן נשקה ממנו, וממנו עושה פרות. וכל הפרות פורחים בעולם והם הקיום של העולם, הקיום של התורה. ומי הם? נשמות הצדיקים שהם פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך בכל לילה ולילה נשמות הצדיקים עולות.

ובשנחלק הלילה, הקדוש ברוך הוא בא לגן העדן להשתעשע בהם. במי? אמר רבי יוסי, בכלם. בין אותם שמדורם בעולם ההוא, ובין אותם שיושבים במדורם בעולם הזה, בכלם משתעשע הקדוש ברוך הוא בחצות הלילה.

בא ראה, העולם שלמעלה צריך את התעוררותו של העולם התחתון. וכשנשמות הצדיקים יוצאות מן העולם הזה ועולות למעלה, כלן מתלבשות באור שלמעלה בדמות נכבדה, ובהם הקדוש ברוך הוא משתעשע ותאב להם, שהם פרי מעשיו, ועל זה נקראו ישראל שיש להם נשמות קדושות בנים לקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. בנים ודאי, פרי מעשיו.

אמר רבי ייסא, אפלו אותם שבעולם הזה [של הארץ]. איך? אמר לו, משום שפחצות הלילה כל אותם צדיקי אמת, כלם מתעוררים לקרא בתורה ולשמע את תשבחות התורה. והרי נתבאר שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבתוך גן העדן כלם מקשיבים לקולם, וחוט של חסד נמשך עליהם ביום, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

ועל כן התשבחות שעולות בלילה לפניו, זו תשבחת שלמה. בא ראה, בשעה שישוראל היו סגורים בכתייהם כשהרג הקדוש ברוך הוא בבכורי מצרים, היו אומרים הלל ותשבחות לפניו. **בא** ראה שדוד המלך היה קם בחצות הלילה, שאם תאמר שהיה יושב או שוכב במטתו והיה אומר שירות ותשבחות - לא, אלא כמו שכתוב (שם קיט) חצות לילה אקום להודות לך.

מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. [וזה] ודאי דרגה זו הכבוד שלי שאני מתעטר בו.

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מגן לצדיקים שלא ישלטו בהם בני אדם, והקדוש ברוך הוא הגן על אברהם שלא ישלטו בו ובאשתו.

בא ראה, השכינה לא זזה משרה כל הלילה ההוא. בא פרעה לקרב אליה - בא המלאך והלקה אותו. כל פעם שאמרה שרה הלקה - היה מלקה. ואברהם היה מחזיק ברבוננו, שהרי על שרה לא יכלו לשלט עליה. זהו שכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכאן הנסיון שלא הרחרחר אחר הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי יצחק, בא ראה שמשום כך לא צוה הקדוש ברוך הוא לרדת למצרים, אלא הוא עצמו מעצמו ירד, כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם שאמר לו פן, ואחר כך הצטער על אשתו.

רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים צב) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה. צדיק כתמר יפרח, מפני מה הקיש צדיק לתמר? מה תמר בין שגוזרים אותו לא עולה עד זמן רב - אף כך צדיק, בין שאבד מן העולם, לא עולה אחר תחתיו עד זמן רב. כארז בלבנון ישגה - אף כך גם.

כתמר יפרח - מה תמר לא עולה אלא זכר ונקבה, אף כך הצדיק לא עולה אלא זכר ונקבה. הזכר צדיק והנקבה צדקת, כמו שאברהם ושרה. כארז בלבנון ישגה - מה הארז בלבנון עליון על הכל והכל יושבים תחתיו - אף כך הצדיק הוא עליון על הכל והכל יושבים תחתיו. והעולם אינו עומד אלא על צדיק אחד, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. ועליו העולם עומד, ובגללו נסמך, ועליו נשתל.

רבי יהודה אמר, והרי שנינו שעל שבעה עמודים העולם עומד, ככתוב (שם ט) חצבה עמודיה שבעה. אמר לו רבי יוסי, כך הוא ודאי, אבל [כאן] כל האחרים בשביעי הם עומדים, שהוא סמך של העולם, והוא צדיק, וזה משקה [את העולם] ומורה את העולם [מן הכל] וזן לכל, ועליו כתוב (ישעיה ג)

אמר רבי שמעון, בא ראה, הכל הוא סוד של חכמה, ורמזו כאן בחכמה והדרגות שלמטה שאברהם ירד לעמקם וידע אותם, ולא נדבק בהם, ושבו לפני רבונו, ולא התפתה בהם כאדם שפאשר הגיע לדרגה ההיא התפתה בנחש וגרם מות לעולם. ולא התפתה כמו נח, שפאשר ירד והגיע לדרגה ההיא מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אהלה כתוב בה"א.

אבל באברהם מה כתוב? ויעל אברם ממצרים. שעלה ולא ירד, ושבו למקומו לדרגה עליונה שנדבק בה כבראשונה. והמעשה הזה היה כדי להראות החכמה שהתקיים בקיום שלם פראוי לו ולא התפתה, ועמד בקיום ושבו למקומו. הנגבה – זה הדרום, הדרגה העליונה שנאחז בה כבראשונה, שכתוב הלוך ונסוע הנגבה. אף כאן הנגבה – מקום שנדבק בו בראשונה.

בא ראה סוד הדבר, אם אברם לא ירד למצרים ולא יצטרף שם בראשונה, לא יהיה חלק גורלו בקדוש ברוך הוא. כמו זה לבניו, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות לו [ד"א להם] עם אחד, עם שלם, ולקרבים אליו, אם לא ירדו בראשונה למצרים ולא יזדככו שם, לא היו העם היחידי שלו. כמו כן אם לא נתנה הארץ הקדושה לכנען בראשונה וישלט בה, לא הייתה הארץ חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא, והכל סוד אחד.

רבי שמעון היה הולך בדרך, והיה עמו רבי אלעזר בנו, ורבי אבא ורבי יהודה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, תמהני איך בני העולם לא משגיחים לדעת דברי תורה ועל מה עומדים. פתח ואמר, (ישעיה כו) נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. הפסוק הזה בארוהו ובארנו אותו.

אבל בא ראה, נפש האדם, כשהוא עולה למטתו, יוצאת ממנו ועולה למעלה. ואם תאמר שכלן עולות – אין כל אחד ואחד רואה את פני המלך, אלא הנפש עולה ולא נשאר בה עם הגוף, רק רשם [נשימה] של המדה של חיות הלב.

והנפש הולכת ורוצה לעלות. וכמה דרגות לדרגות לעלות, היא משוטטת ופוגשת בקלפות של אורות הטמאה. אם היא טהורה, שלא

אקום ודאי בעמידה להתעסק בשירות ותשבחות של התורה. ומשום כך דוד המלך חי לעולמים, ואפלו בימי מלך המשיח הוא מלך. שהרי שנינו, מלך המשיח, אם מן החיים הוא – דוד שמו, ואם מן המתים הוא – דוד שמו. והוא היה מתעורר בבקר בטרם יבא, שכתוב (שם נז) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

בא ראה, כל אותו הלילה ששרה הייתה אצל פרעה, באו המלאכים העליונים לזמר לקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כלכם לכו ועשו מכות גדולות במצרים, סימן למי שאני עתיד לעשות אחר כך. זה מה שכתוב וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים וגו'.

בא ראה מה כתוב, ויקרא פרעה לאברם וגו'. מנין היה יודע, שהרי לא כתוב כאן כמו שנאמר באבימלך, שכתוב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו', וכאן לא אמר לו דבר?

אמר רבי יצחק, הרי כתוב על דבר שרי אשת אברם. שכתוב היו אומרים לו: על דבר שרי אשת אברם. שהרי לא היה מדבר עמו כמו שמדבר עם אבימלך, אלא בדבר זה נתבאר ולא יותר: המכה הזו היא על דבר שרי אשת אברם. ולא היה מדבר [זה] עמו. אז [הוא] ידע שזו אשתו של אברם היא. מיד – ויקרא פרעה לאברם ויאמר וגו'.

ויצו עליו פרעה אנשים, למה? כדי שלא יקרב אדם להם להרע להם. וישלחו אתו, לוויה עשו לו בכל ארץ מצרים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: כך אתה עתיד לעשות לבניו, אתה תלויה אותם מארצה, שכתוב (שמות יג) ויהי בשלח פרעה את העם, שלוה אותם מכל ארצו.

אמר רבי אבא, כל כך למה הזדמן לאברהם ולמה הצטרף? אלא כדי לגדל את שמם של אברהם ושרה בעולם, שאפלו במצרים שהם מכשפי העולם, ולא יכול היה אדם להנצל מהם, התגדל אברהם והתעלה למעלה. זהו שכתוב ויעל אברם ממצרים. לאיזה מקום? הנגבה [ומה זה הוא ואשתו וכל אשר לו? אלא להודיע שלא גזלו ממנו דבר מאותן מתנות שנתנו לו בשביל שרה שתהיה למלך].

לאחר שמתקנים את שניהם, עתידים לקבל נשמה, שהרי הרוח נעשית כסא לנשמה להשרות עליה, והנשמה הזו היא נסתרת עליונה על הכל טמונת כל הטמונים. נמצא שיש [לה] כסא לכסא, וכסא לעליון עליהם. וכשתסתכל בדרגות, תמצא סוד החכמה בדבר הזה, והכל היא חכמה להדביק בגון הזה דברים נסתרים.

בא ראה, הנפש היא התעוררות תחתונה שנדבקת בגוף, כמו האור של המאור, שהאור התחתון שהוא שחר, נדבק בפתילה ולא נפרד ממנה ולא נתקן אלא בה. וכשנתקן בפתילה, נעשה כסא לאור העליון הלבן ששורה על אותו האור השחר.

אחר כך כששניהם נתקנים, נעשה אותו אור לבן כסא לאור הנסתר שאינו נראה ואינו נודע מה ששרה על אותו האור הלבן, ואז האור שלם. וכך האדם שהוא שלם בכל, ואז נקרא קדוש, כמו שנאמר (תהלים טז) לקדושים אשר בארץ המה וגו'. כמו כן בסוד עליון.

בא ראה, בשעה שאברהם נכנס לארץ, נראה לו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר לה' הנראה אליו, וקבל שם נפש ובנה מזבח לדרגה ההיא. אחר כך הלך ונסוע הנגבה, שקבל רוח. אחר כך [עד] שעלה להתדבק תוך הנשמה, אז ויבן שם מזבח לה', סתם. זו היא הנשמה שהיא נסתרת כל הנסתרים.

אחר כך ידע שצריך להצרף ולהתעטר בדרגות, מיד - וירד אברם מצרימה, ונצל משם, ולא התפתה תוך אותם האורות, ונצרף ושב למקומו. כיון שירד ונצרף, מיד - ויעל אברם ממצרים. עלה ודאי ושב למקומו ונדבק באמונה העליונה, שכתוב הנגבה.

מבאן והלאה ידע אברהם החכמה העליונה ונדבק בקדוש ברוך הוא, ונעשה הימין של העולם. אז, ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב. כבד מאד - בצד המזרח. במקנה - בצד המערב. בכסף - מצד הדרום. בזהב - מצד הצפון.

באן רבי אלעזר ורבי אבא וכל החברים ונשקו את ידו. בכה רבי אבא ואמר, וי וי, כשתסתלק מן העולם, מי יאיר את אור התורה? אשרי חלקם של החברים ששומעים דברי תורה הללו מפיך.

נטמאה ביום, עולה למעלה. ואם לא טהורה, נטמאת ביניהם ונדבקת בהם ולא עולה יותר. ושם מודיעים לה דברים, ונדבקת מאותם דברים של זמן קרוב. ולפעמים שצוחקים עליה ומודיעים לה דברים כוזבים. ואז הולכת כמו זה כל הלילה עד שיתעורר האיש, ושבה למקומה. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מגלה להם סודותיו בחלום כדי שישמרו מן הדין. אוי לאותם רשעי העולם שמתמאים עצמם ונפשים.

בא ראה, אותם שלא נטמאו, כשעולים למטתם, הנפש עולה ונכנסת בין כל אותן הדרגות בראשונה, ועולה ולא נדבקת בהן. אחר כך הולכת ומשוטטת ועולה כפי דרכה.

אותה הנפש שזוכה לעלות, נראית לפני סבר פני הימים, ונדבקת ברצון להראות בתשוקה עליונה לראות בנעם המלך ולבקר בהיכלו. וזה הוא האיש שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

וזה היא הנפש שהכסוף שלה כשעולה בקדוש ברוך הוא [תמיד] ולא נדבקת במינים הללו אורות האחרים, והיא הולכת אחר מין קדוש במקום [אחר מקום] שיוצאת משם. ומשום כך כתוב נפשי אויתך בלילה, כדי לרדף אחריו ולא להתפתות אחר מין אחר נכרי.

בא ראה, נפשי - זו הנפש ששולטת בלילה לרדף אחר הדרגה שלה. הרוח ביום, שכתוב נפשי אויתך בלילה, זו הנפש ששולטת בלילה. אף רוחי בקרבי אשחרך - זו הרוח ששולטת ביום.

ואם תאמר ששתי דרגות הן בפרוד - לא כך, שהרי הן דרגה אחת, והן שתיים בחבור אחד, ואחת עליונה ששולטת עליהן ונדבקת בהן והן בה [ונקראים] ונקראת נשמה. וכל הדרגות עולות בסוד החכמה. שכשמתכילים על אלו הדרגות, יסתכל האדם בחכמה העליונה, והנשמה הזו נכנסת בהם ונדבקים בה. וכשזה שולט, אז אותו האיש נקרא קדוש, שלם מן הכל. רצון אחד לקדוש ברוך הוא.

הנפ"ש היא התעוררות תחתונה, וזו סמוכה בגוף וזנה אותו, והגוף אוחד בה והיא אחוזה בגוף. אחר כך נתקנת ונעשית כסא להשרות עליה רוח בהתעוררות הנפש הזאת שנאחזת בגוף, ככתוב (ישעיה לב) עד יערה עלינו רוח ממרום.

בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא. עליהם כתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, וכתוב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

הלכו. כשהגיעו לשדה אחד ישבו. פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים כה) פנה אלי וחנני. בפסוק הזה יש להסתכל בו, והרי בארנו אותו בכמה מקומות. אבל בפסוק הזה דברים נסתרים יש בו. פנה אלי – וכי דוד אמר פנה אלי וחנני? אלא בעבור דרגתו שהוא מתעטר בה הוא אמר. (שם פו) תנה עיך לעבדך – תנה עיך זה העז העליון, ככתוב (שמואל א-ב) ויתן עז למלכו. מי מלכו? זה מלך סתם, מלך המשיח. אף כאן לעבדך זה מלך המשיח, כמו שאמרנו מלך סתם.

והושיעה לבן אמתך – וכי לא היה בן ישי הוא, עד שאמר בשם של אמו ולא בשם של אביו? אלא הנה הקמנו, שפאשר יבא אדם לקבל דבר עליון להזכיר, צריך ללכת בדבר שהוא ודאי, ועל כן הזכיר את אמו ולא את אביו. ועוד, הנה שנינו [שחרי] שזה מלך כפי שאמרנו.

אמר רבי שמעון, בא ראה מה כתוב. ויהי ריב בין רעי מקנה אברם, רב כתוב חסר יו"ד. שרצה לוט לחזר לעבודה הזרה שעובדים יושבי הארץ, וסוף הפתוב מוכיח, שכתוב והכנעני והפרזי אז ישב בארץ. ומנין לנו שלוט חזר לסורו הרע לעבודה זרה? שכתוב ויסע לוט מקדם. מהו מקדם? מקדמונו של עולם. כתוב כאן ויסע לוט מקדם, וכתוב ויהי בנסעם מקדם. מה להלן נסיעה מקדמונו של עולם – אף כאן כן.

ביון שידע אברהם שלכך נטה לבו של לוט, מיד – ויאמר אברם אל לוט וגו' הפרד נא מעלי. אינך כדאי להתחבר עמי. אז נפרד ממנו אברהם ולא רצה ללכת ולהתחבר עמו, שכל מי שמתחבר לרשע, סופו ללכת אחריו ולהעניש בגללו.

מנין לנו? מיהושפט שהתחבר עם אחאב, ואלמלא זכות אבות נענש שם, שכתוב (דברי הימים-ב יח) ויזעק יהושפט. ואז נצל, שכתוב ויסיתם אלהים ממנו, ועל כן לא רצה אברם ללכת עם לוט. ועם כל זה לא רצה לוט לחזר מסורו הרע,

אמר רבי שמעון, בא ראה מה כתוב. וילך למסעיו, לפקד את מקומו ודרגתו. למסעיו – למסעו כתוב, מי המסעו? זו הדרגה הראשונה שראויה לו בראשונה. כתוב כאן מסעו, וכתוב שם (מלכים-א ו) אבן שלמה מסע נבנה. והרי בארנו אבן שלמה ודאי. מסע, כמו שנתבאר.

וילך למסעיו, כל אותן הדרגות, דרגה אחר דרגה, כמו שנאמר. מנגב ועד בית אל, לתקן את מקומו ולחברם ביחוד שלם, שהרי מנגב ועד בית אל נמצא סוד החכמה כראוי.

אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה, אהלה בה"א. מי אהלה? זה בית אל. אבן שלמה, כמו שאמרנו. עוד רשם ואמר, אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, שכתוב לה' הנראה אליו. ואז ויקרא שם אברם בשם ה', אז נדבק באמונה השלמה.

בא ראה, בראשונה עלה ממטה למעלה, שכתוב וירא ה' אל אברם, וכתוב לה' הנראה אליו, וזו הדרגה הראשונה כמו שאמרנו אבן שלמה [מסע נבנה, וכתוב למסעו], ואחר כך הלך ונסוע הנגבה, דרגה אחר דרגה, עד שהתעטר בדרום, חלקו וגורלו. אחר כך סתם הדבר כשעלה ואמר לה' סתם, זה העולם העליון, ומשם נסע בדרגות וירד ממעלה למטה, והכל נדבק במקומו כראוי.

וכאן כשתסתכל בדרגות, תמצא את סוד החכמה העליונה. מה כתוב? וילך למסעיו מנגב. מצד הימין, ראשית העולם העליון הנסתר העמק למעלה עד אין סוף. וירד דרגה אחר דרגה [עד] מנגב ועד בית אל, ממעלה למטה.

וכתוב ויקרא שם אברם בשם ה'. נדבק היחוד במקומו כראוי, שכתוב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. מה זה אשר עשה שם? שהעלה אותה ממטה למעלה, ועכשו ירד בדרגות ממעלה למטה כדי שלא תזוז מאותן הדרגות העליונות והם לא יזוזו ממנה, ויתיחד הכל ביחוד אחד כראוי.

אז התעטר אברהם והיה לחלק גורלו של הקדוש ברוך הוא ודאי. אשריהם הצדיקים שמתעטרים בקדוש ברוך הוא והוא מתעטר בהם. אשריהם

מתרחקים, שלא היו שולטים בה כמו עכשו, משום שלא נזונו אלא מהתמצית.

ואם תאמר, הרי ראינו כמה מלכים היו ששלוטו בזמן שבית המקדש קים על העולם – בא ראה, בבית ראשון, כשטרו טמאו ישראל את הארץ, לא היו שולטים שאר העמים עובדי עכו"ם, אלא נזונו מן התמצית, ובה היו שולטים ולא כל כך. כיון שחטאו ישראל וטמאו את הארץ, אז כביכול דחו את השכינה ממקומה, והתקרבה למקום האחר, ואז שלטו שאר העמים ונתנה להם הרשות לשלט.

בא ראה, על ארץ ישראל לא שולט ממנה אחר פרט לקדוש ברוך הוא לבדו. ובשעה שחטאו ישראל והיו מקטרים לעבודה הזרה שפתוף הארץ, כביכול נדחתה השכינה ממקומה, ומושכים ומקטרים לקשר עבודה זרה לתוף השכינה, ואז נתנה להם השליטה, משום שקטרת היא קשר להתקשר, ואז שלטו שאר העמים ובטלו נביאים, וכל אותן הדרגות העליונות לא שלטו בארץ.

ולא הסירו את שליטת שאר העמים, משום שהם משכו את השכינה אליהם. ועל זה הנה בבית שני לא סרה השליטה משאר העמים, וכל שכן בגלות ששכינה בשאר העמים, המקום ששם שולטים שאר הממנים. ומשום כך כלם יונקים מן השכינה שנקרבת אליהם.

ועל זה, בזמן שישראל היו שרויים על הארץ ועובדים את עבודת הקדוש ברוך הוא, השכינה היתה צנועה ביניהם, ולא יצאה מתוף ביתה החוצה בגלוי. ומשום כך, כל אותם הנביאים שהיו באותו הזמן, לא נטלו נבואה אלא במקומה, כפי שאמרנו. ומשום כך יונה היתה בורח מחוץ לארץ הקדש, כדי שלא תתגלה עליו הנבואה, ולא ילך בשליחות של הקדוש ברוך הוא.

ואם תאמר, הרי ראינו שהתגלתה השכינה בכבל, שהיא בחוץ – הנה פרשנו שכתוב (יחזקאל א) היה היתה, שהיתה מה שלא היה מלפני כן מיום שנבנה בית המקדש, והנבואה היתה היתה לשעתה. וכתוב על נהר כפר, הנהר שכבר היה מן היום שנבנה העולם, והשכינה תמיד התגלתה

אלא ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן ויסע לוט מקדם. נסע מקדמונו של העולם, ולא רצה לדבק באמונה השלמה כמו אברהם.

אברהם ישב בארץ כנען, להדבק במקום האמונה ולדעת החכמה להדבק בברונו. ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדם, עם אותם הרשעים של העולם שיצאו מתוף האמונה, שכתוב ואנשי סדם רעים וחסאים לה' מאד. כל אחד נפרד לדרכו פראוי. משום כך אשריהם החברים שמשתדלים בתורה יומם ולילה, והחברות שלהם עם הקדוש ברוך הוא, ועליהם כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו וגו'. רבי אבא פתח, (יונה א) ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ה' וגו'. אוי למי שמסתתר מלפני הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (ירמיה כג) הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה', והוא בא לברח מלפניו!?

אלא כתוב (שיר ג) יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה. יונתי – זו כנסת ישראל. בחגוי הסלע – זו ירושלים שהיא עולה על כל העולם. מה הסלע הוא עליון וחזק על הכל, אף ירושלים היא עליונה וחזקה על הכל. בסתר המדרגה – זה [בית המקדש] המקום שנקרא בית קדשי הקדשים, הלב של כל העולם.

ומשום כך כתוב בסתר המדרגה, משום ששם היתה השכינה נסתרת, כמו אשה שהיא צנועה לבעלה ואין יוצאת מביתה החוצה, כמו שנאמר (תהלים קכח) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך וגו'. כך כנסת ישראל אינה שורה מחוץ למקומה בסתר המדרגה אלא בזמן של הגלות שהיא בתוף הגלות. ומשום שהיא בגלות, לשאר העמים יש טובה ושלוחה יותר.

בא ראה, בזמן שישראל שורים בארץ הקדושה, הכל היה מתקן פראוי, והכפסא שלם עליהם, ועושים את העבודה, ובקוע האוירים של העולם. ואותה העבודה עולה למעלה במקומה, משום שהארץ לא התתקנה לעבודה אלא לישראל לבדם. ומשום כך שאר העמים עובדי עכו"ם היו

פְּתַח רבי אלעזר ואמר, (שיר ב) כְּתוּבָה בְּעֵצֵי הַיַּעַר וְגו'. כְּתוּבָה - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נֶחֱמַד וּמִתְעַטֵּר בְּגִנְיָו מִכָּל שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת שְׂאֵין מִי שְׂדוּמָה לוֹ. רָשׁוּם הוּא מִן הַכֹּל, רָשׁוּם הוּא שְׂאֵין אַחַר כְּמוֹתוֹ. מִשׁוּם כֶּךָ בְּצִלּוֹ חֲמֵדְתִּי. בְּצִלּוֹ וְלֹא בְּצִלּוֹ שֶׁל אַחַר. בְּצִלּוֹ וְלֹא בְּצִלּוֹ שֶׁל שְׂאֵר הַמְּמַנִּים. חֲמֵדְתִּי - מִתִּי? מִן הַיּוֹם שֶׁהִיָּה אֲבָרְהָם בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא נֶחֱמַד וְאָהֵב אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה מא) אֲבָרְהָם אֶהְיֶה. וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לְחֵכֵי - זֶה הוּא יִצְחָק, שֶׁהוּא פְּרִי קְדוֹשׁ.

דְּבַר אַחַר בְּצִלּוֹ חֲמֵדְתִּי וַיִּשְׁבַּחְתִּי - זֶה יַעֲקֹב. וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לְחֵכֵי - זֶה יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁעָשָׂה פְּרוֹת קְדוֹשִׁים בְּעוֹלָם, וְעַל זֶה כָּתוּב (בראשית לו) אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. שְׂכָל אוֹתָם הַתּוֹלְדוֹת שֶׁל יַעֲקֹב [יוֹסֵף שֶׁהוּא שְׁעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת] [נ"א בְּיוֹסֵף הַצַּדִּיק הֵם עוֹמְדִים, שְׁעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת כְּעֵין כָּלָם] [ד"א שְׂבָטִים], וּמִשׁוּם כֶּךָ נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל עַל שֵׁם אֲפָרַיִם, שְׂכָתוּב (ירמיה לא) הִבֵּן יְקִיר לִי אֲפָרַיִם וְגו'.

דְּבַר אַחַר כְּתוּבָה בְּעֵצֵי הַיַּעַר - זֶה אֲבָרְהָם, שְׂדוּמָה לְתַפּוּחַ שֶׁמְעֵלָה רִיחוֹת, וְנִצְטִיץ בְּאֵמוּנָה שְׁלֵמָה עַל כָּל בְּנֵי דוּרוֹ, וְנִרְשָׁם אֶחָד לְמַעְלָה וְנִרְשָׁם אֶחָד לְמַטָּה, שְׂכָתוּב אֶחָד הִיָּה אֲבָרְהָם. מָה הִטְעַם הִיָּה אֶחָד? שֶׁלֹּא הִיָּה אַחַר בְּעוֹלָם שֶׁעָלָה לְאֵמוּנַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּרַט לוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי חֲזַקְיָה, וְהִרִי כָּתוּב וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן? אָמַר לוֹ, עַד כְּעַת הֵם לֹא הָיוּ בְּדֶרֶגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁהִתְעַטֵּר בָּהֶם אֲבָרְהָם.

אַחַר כֶּךָ אָמַר לוֹ, עוֹד שֶׁמְעַתִּי, שֶׁלֹּא נִקְרָא אֲבָרְהָם אֶחָד עַד שֶׁהִתְעֵלָה בְּיִצְחָק וַיַּעֲקֹב. כִּיּוֹן שֶׁהִתְעֵלָה בְּיִצְחָק וַיַּעֲקֹב וְהָיוּ שְׁלֹשָׁתָם אֲבוֹת הָעוֹלָם, אִזּוֹ נִקְרָא אֲבָרְהָם אֶחָד. וְאִזּוֹ הוּא תַפּוּחַ בְּעוֹלָם, מִצִּיָּן מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ, יִפֶּה אִמְרָת.

דְּבַר אַחַר, כְּתוּבָה בְּעֵצֵי הַיַּעַר - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כֶּן דוּדִי - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּצִלּוֹ - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. חֲמֵדְתִּי וַיִּשְׁבַּחְתִּי - בְּיוֹם שֶׁנִּגְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר סִינַי וְקָבְלוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וְאָמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (שמות כד).

וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לְחֵכֵי - אֵלֶּה דְבָרֵי הַתּוֹרָה שְׂכָתוּב בָּהֶם (תהלים יט) וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ וְנִפְתַּח

עָלָיו, שְׂכָתוּב (בראשית ב) וְנִהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְגו' [שֵׁם הָאֶחָד וְגו'], וְזֶה הוּא אֶחָד מֵהֶם.

וְשֵׁם נִגְלָתָה הַשְּׂכִינָה לְפִי שֶׁעָה שֶׁהִצְטַרְכוּ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל לְפִי צַעֲרָם, אֲבָל בְּזִמְנָא אַחַר לֹא הִתְגַּלְתָּה. וּמִשׁוּם כֶּךָ יוֹנָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁרַח עָלָיו הַשְּׂכִינָה וְלֹא תִתְגַּלֶּה עָלָיו, הִלָּךְ מֵאֶרֶץ הַקְּדוֹשׁ וּבְרַח. זֶהוּ שְׂכָתוּב (יונה א) מִלְּפָנַי ה'. וְכָתוּב כִּי יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי מִלְּפָנַי ה' הוּא בְּרַח

בֵּא רָאָה, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂכִינָה לֹא מִתְגַּלֶּה אֶלָּא בְּמָקוֹם הָרְאוּי לָהּ, אִף כֶּךָ לֹא רָאוּיָהּ וְלֹא מִתְגַּלֶּה אֶלָּא בְּאָדָם שְׂרָאוּי לָהּ. שְׁהִרִי מִיּוֹם שֶׁעָלָה עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל לוֹט לְהִתְהַפֵּךְ לְסוּרוֹ הָרַע, הִסְתַּלְקָה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ מֵאֲבָרְהָם. וְכִשֶׁהִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ לוֹט, מִיָּה שָׂרְתָה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ בְּמָקוֹמָהּ. זֶהוּ שְׂכָתוּב וְה' אָמַר אֶל אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפֶּרֶד לוֹט מֵעֵמוֹ וְגו'.

בֵּא רָאָה, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אֲבָרְהָם שֶׁלוֹט הִיָּה שָׁב לְסוּרוֹ הָרַע, הִיָּה פּוֹחַד אֲבָרְהָם. אָמַר, אוּלַי חָס וְשָׁלוֹם מִשׁוּם הַחֲכָרוֹת עִם זֶה אֲבָדְתִּי בְּגִלְלוֹ אֶת הַחֶלֶק הַקְּדוֹשׁ שֶׁעֲטַר אוֹתִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּיּוֹן שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ, שָׂא נָא עֵינַיִךְ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה שָׁם.

כְּמוֹ מָה זֶה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה שָׁם? שֶׁנִּדְבַּקְתָּ בוֹ בְּתַחֲלָה וְהִתְעַטַּרְתָּ בְּאֵמוּנָה הַשְּׁלֵמָה. צָפְנָה וְנִגְבְּהָ וְקִדְּמָה וַיִּמָּה - אֵלֶּה הֵם מִסְעָיו שֶׁהָיוּ בְּתַחֲלָה, שְׂכָתוּב וַיִּלָּךְ לְמִסְעָיו. וְכָתוּב הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבְּהָ - אֵלֶּה הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁהִתְעַטֵּר בְּאֵמוּנָה הַשְּׁלֵמָה בְּתַחֲלָה.

וְאִזּוֹ הַתְּבַשֵּׁר שֶׁלֹּא תִזּוּז מִמֶּנּוּ וּמִבְּנָיו לְעוֹלָמִים, שְׂכָתוּב כִּי אֶת כָּל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶתָּה רָאָה. מָה זֶה אֲשֶׁר אֶתָּה רָאָה? זֶה הַדְּרָגָה הָרְאוּשׁוֹנָה שֶׁהִתְגַּלְתָּה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר לְה' הִנְרָאָה אֵלָיו. וּמִשׁוּם כֶּךָ אֲשֶׁר אֶתָּה רָאָה, מִשׁוּם שֶׁהַדְּרָגָה הָרְאוּשׁוֹנָה הִזּוּ נִכְלָלָת מִכָּל הַדְּרָגוֹת וְכִלְיָן נִרְאוֹת בָּהּ. וּמִשׁוּם כֶּךָ כִּי אֶת כָּל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶתָּה רָאָה וְגו'.

רַבִּי אֶלְעָזָר נִקְלַע לְבֵית אַכְסִנְיָה בְּלוּד, וְהִיָּה עִמּוֹ רַבִּי חֲזַקְיָה. קָם בְּלִילָה לְעֶסֶק בְּתוֹרָה. קָם רַבִּי חֲזַקְיָה אֵלָיו. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, הַחֲכָרִים נִמְצָאִים בְּאֶרְמוֹן צַר.

בתחלה. שְׁהָרִי אִם הוּא זֹכֶה בְּמַעֲשָׂיו, זֶהוּ אָדָם שְׁלֵם כְּרֵאוֹי. וּמִשּׁוֹם כֵּךְ כְּתוּב וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לְחֻכֵי, שֶׁהוּא בְּתִקּוֹן מִכֶּרֶךְ שִׁיתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ הָעוֹלָם, מִשּׁוֹם שֶׁהִכֵּל תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂי הָאָדָם אִם זֹכֶה וְאִם לֹא זֹכֶה.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כֵּךְ שְׁמַעְתִּי, שְׁכָתוּב (הוֹשַׁע יֵד) מִמֶּנִּי פְרִיָךְ נִמְצָא. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל, וְדַאי מִמֶּנִּי פְרִיָךְ נִמְצָא. לֹא כְתוּב פְרִיִי נִמְצָא, אֲלֵא פְרִיָךְ. אוֹתָהּ תְּשׁוּקַת הַנִּקְבָּה שְׁעוֹשָׂה נֶפֶשׁ וְנִכְלָלַת בְּכַח הַזְכָּר, וְנִכְלָלַת נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ, וְנַעֲשׂוֹת אַחַת כּוֹלְלַת זוּ בְּזֵה, כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ. לְאַחַר מִכֵּן נִמְצָאִים שְׁנֵיהֶם בְּעוֹלָם, וְדַאי בְּכַח הַזְכָּר נִמְצָא פְרִי הַנִּקְבָּה.

דְּבָר אַחֵר, בְּתִשׁוּקַת הַנִּקְבָּה נִמְצָא פְרִי הַזְכָּר, שְׁאִם לֹא תְּשׁוּקַת הַנִּקְבָּה לְזָכָר, לֹא נַעֲשׂוּ פְרוֹת לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב מִמֶּנִּי פְרִיָךְ נִמְצָא.

וַיְהִי בִּימֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ שְׁנַעַר וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פָתַח, (יִשְׁעִיָּה מֵא) מִי הָעִיר מִמְזַרְח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ וְגו'. אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאָרוֹ הַחֲבָרִים. אֲבָל הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא בְּסוּד שֶׁל הַחֲכָמָה, שְׁהָרִי שְׁנִינּוּ, שְׁבַעָה רְקִיעִים עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה, וְכֵלֶם לְהוֹדִיעַ אֶת כְּבוֹד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵלֶם עוֹמְדִים לְהוֹדִיעַ אֶת סוּד הָאֱמוּנָה הָעֲלִיוֹנָה.

צוּפִים. דְּבָר אַחֵר וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לְחֻכֵי – אֵלוֹ נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים שְׁכָלֵן פְרִי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעוֹמְדוֹת עִמּוֹ לְמַעְלָה.

בֵּא רְאֵה, כָּל נִשְׁמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן פְרִי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלֵן אֶחָד בְּסוּד אֶחָד. וְכִשְׂיִוְרְדוֹת לְעוֹלָם, כָּלֵן נִפְרְדוֹת בְּגִנּוּנִים זָכָר וּנְקֵבָה, וְהֵן זָכָר וּנְקֵבָה מִחֲבָרוֹת יַחַד.

וּבֵא וְרְאֵה, תְּשׁוּקַת הַנִּקְבָּה לְזָכָר עוֹשָׂה נֶפֶשׁ, וְתְּשׁוּקַת הַזְכָּר לְנִקְבָּה עוֹשָׂה נֶפֶשׁ. וְהִרְצוּן שֶׁל תְּשׁוּקַת הַזְכָּר לְנִקְבָּה וְהִתְדַבְּקוּתוֹ בָּהּ מוֹצִיאָה נֶפֶשׁ, וְכוֹלֵל תְּשׁוּקַת [תְּשׁוּקַתוֹ] הַנִּקְבָּה וְנוֹטֵל אוֹתָהּ. וְנִכְלָלַת הַתְּשׁוּקָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּתְּשׁוּקָה שְׁלֵמַעְלָה, וְנַעֲשִׂית רְצוֹן אֶחָד בְּלִי פְרוּד.

וְאִזוּ [נוֹטֵל] כּוֹלֵל הַכֵּל נִקְבָּה, וּמִתְעַבְּרַת מִן הַזְכָּר, וְהִתְשׁוּקוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם נִדְבָּקוֹת יַחַד, וְעַל כֵּן הַכֵּל כָּלוּל זֶה עִם זֶה. וְכִשְׁהַנְּשָׁמוֹת יוֹצְאוֹת, הֵן יוֹצְאוֹת יַחַד זָכָר וּנְקֵבָה. אַחֵר כֵּךְ, כִּינּוֹן שְׂיִוְרְדוֹת, נִפְרְדוֹת זוֹ לְצַד זֶה וְזוֹ לְצַד זֶה, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזוּג אוֹתָן אַחֵר כֵּךְ. וְהַזְּוּג לֹא נִתֵּן לְאַחֵר, אֲלֵא לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֶת זְוּוּגָם לְחֵבֵר אוֹתָם כְּרֵאוֹי.

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁזֹּכֶה בְּמַעֲשָׂיו וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת כְּדִי שֶׁתַּחֲבֵר נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיָה

❦ סדר הלימוד ליום כו תשרי [יום 26 בשנה] ❦

אֲרַח בְּרַגְלֵי לֹא יָבוֹא, וְכִי עוֹלָה עַל דַּעְתְּךָ שְׂאֵבְרָהֶם הֲיֵה הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ הָעֲנָנִים אוּ בְּתוֹךְ סוּסִים וּמְרַכְבוֹת? אֲלֹא אֲרַח בְּרַגְלֵי לֹא יָבוֹא, שְׁלֹא הֲיֵה הוֹלֵךְ לְפָנֵי אֲבָרְהָם לֹא מֵלֶאֱדָךְ וְלֹא שְׁלִיחַ, אֲלֹא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ, שְׁכַתוֹב אֲרַח בְּרַגְלֵי. מִי זֶה רַגְלֵי? אֵלֹהֵי הַמְּלָאכִים שֶׁתַּחֲתֵיךְ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד) וְעָמְדוּ רַגְלֵי בְּיוֹם הַהוּא וְגו'.

דְּבַר אַחֵר מִי הָעִיר מִמְזַרְח - בֹּא רֵא, בְּשַׁעַה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָעִיר אֶת הָעוֹלָם לְהִבְיֵא אֶת אֲבָרְהָם וּלְקַרְבֵּן אוֹתוֹ אֵלָיו, הַהֲתַעוֹרְרוֹת הַזֹּאת מִשׁוֹם שֶׁעֲתִיד הִיָּה לְצֵאת מִמֶּנּוּ יַעֲקֹב וּלְהַעֲמִיד שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים כָּלֵם צְדִיקִים לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. צְדִיק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיָה תָמִיד קוֹרֵא לוֹ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מא) קָרָא הַדְּרוֹת מֵרֵאשִׁית וּמִשׁוֹם כֵּן, צְדִיק יִקְרָאֵהוּ וְדַאי. לְרַגְלוֹ - לְהַתְחַבֵּר בּוֹ בְּעִבּוּדוֹתָו וּלְקַרְבֵּן אוֹתוֹ אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יא) הָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיךְ.

דְּבַר אַחֵר מִי הָעִיר מִמְזַרְח - שֶׁמֶשֶׁם רֵאשִׁית הָאוֹר לְהָאִיר. מִשׁוֹם שֶׁהַדְּרוֹם, אוֹתוֹ הַחֲזֵק שֶׁל הָאוֹר שֶׁלוֹ הוּא מִן הַמְזַרְח. וְעַל כֵּן, מִי הָעִיר - אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הַדְּרוֹם. מִמְזַרְח - מִשׁוֹם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ וְנִזְזָן בְּרֵאשִׁיתוֹ, וְתִשׁוּקָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַרְקִיעַ הָעֲלִיּוֹן לְתַת לְמִזְרַח.

צְדִיק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ - זֶה הַמְעַרְב, שֶׁהוּא תָמִיד קוֹרֵא לוֹ וְלֹא שׁוֹקֵט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פג) אֱלֹהִים אֵל דָּמִי לֶךְ אֵל תַּחֲרַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל, מִשׁוֹם שֶׁהַמְעַרְב תָּמִיד מִתְעוֹרֵר אֵלָיו. יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יִרְדּוּ, שֶׁהָרִי מִמֶּנּוּ מִקְבֵּל אֶת הַחֲזֵק לְהַכְנִיעַ אֶת כָּל אוֹתָם הָעַמִּים שֶׁל הָעוֹלָם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, (ישעיה מא) מִי הָעִיר מִמְזַרְח - זֶה אֲבָרְהָם, שְׁלֹא נָטַל הַתְעוֹרְרוֹת אֶל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֹא מִמְזַרְח. מִשׁוֹם שֶׁרָאָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ שִׁיּוּצָאָת בְּבִקְרָה מִצַּד הַמְזַרְח, נָטַל הַתְעוֹרְרוֹת לְנַפְשׁוֹ שֶׁהוּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר, זֶה הוּא הַמְּלָךְ שֶׁבָרָא אוֹתִי. עֵבֶד לוֹ כָּל הַיּוֹם הַהוּא. לְעַרְבֵי רֵאָה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנֶּאֱסָף [וְהִלְכְּנָה יוֹצֵאת] וְהִלְכְּנָה מֵאִירָה.

בֹּא רֵא, יֵשׁ רְקִיעַ עֲלִיּוֹן נִסְתָּר לְמַעְלָה מֵאוֹתָם הַשְּׂבָעָה, וְזֶה הוּא הַרְקִיעַ שֶׁמִּנְהִיגֵם וּמֵאִיר לְכֻלָּם, וְזֶה אֵינוֹ נוֹדֵעַ, וְעוֹמֵד בְּשֵׁאלָה שְׁלֹא יְדוּעָה, מִשׁוֹם שֶׁהוּא נִסְתָּר וְעֵמֶק, וְכָלֵם תְּמַהִים עֲלָיו. וּמִשׁוֹם כֵּן נִקְרָא מ"י, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּהָ שְׁכַתוֹב (איוב לח) מִבְּטָן מִי יֵצֵא הַקֶּרַח, וְנֶאֱמַר. וְזֶה הוּא הַרְקִיעַ הָעֲלִיּוֹן שֶׁעוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָם הַשְּׂבָעָה.

וַיֵּשׁ לְמַטָּה רְקִיעַ שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן מְכָלֵם וְלֹא מֵאִיר. וּמִשׁוֹם שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן שְׁלֹא מֵאִיר, אוֹתוֹ הַרְקִיעַ שֶׁעֲלֵיהֶם מִתְחַבֵּר עִמוֹ, וְשִׁתִּי הָאוֹתִיוֹת הִלְלוּ הוּא כּוֹלֵלֵם בְּתוֹכוֹ, וְנִקְרָא יָם, שֶׁאוֹתוֹ הַרְקִיעַ הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּקְרָא מ"י.

מִשׁוֹם שֶׁכָּל אוֹתָם הַרְקִיעִים הָאֲחֵרִים נִעְשִׂים נַחְלִים וְנִכְנָסִים אֵלָיו, וְאִזּוֹ הוּא הַיָּם הָעֲלִיּוֹן, וְעוֹשֶׂה פְרוֹת וְדָגִים לְמִינֵיהֶם. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד (תהלים קד) זֶה הַיָּם גְּדוֹל וּרְחֹב יָדַיִם שֶׁם רִמְשׁ וְאִין מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת.

וְעַל זֶה כְּתוּב (ישעיה מא) מִי הָעִיר מִמְזַרְח צְדִיק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ. מִי הָעִיר מִמְזַרְח - זֶה אֲבָרְהָם. צְדִיק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ - [נ"א זו שְׁרָה. ד"א צְדִיק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ וְגו'] זֶה הוּא הַרְקִיעַ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל כָּל הַרְקִיעִים שֶׁנִּעְשָׂה יָם.

יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם, מִי זֶה? הוּא הַרְקִיעַ הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵמְרָנוּ, שֶׁעוֹשֶׂה נְקֻמוֹת וּמְפִיל שׁוֹנְאִים. וּבְזֶה הַשְּׂתַבַּח דָּוִד וְאָמַר (תהלים יח) וְאִיִּבִי נִתְתָּה לִי עֲרֵף וּמִשְׁנָאִי אֲצַמִּיתֶם. (ישעיה מא) יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם - אֵלֹהִים הָעַמִּים שֶׁהֵיָה אֲבָרְהָם רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיָה הוֹרֵג אוֹתָם. [וּמְלָכִים יִרְדּוּ, (מה זה יִרְדּוּ? אֵלֹא) אֵלֹהֵי הַמְּלָכִים שֶׁמִּמֶּנּוּ לְמַעְלָה עֲלֵיהֶם. יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם - אֵלֹהֵי הָעַמִּים שֶׁלְמַטָּה] וּמְלָכִים יִרְדּוּ - אֵלֹהֵי הַמְּמַנִּים הַגְּדוֹלִים שֶׁלְמַעְלָה. שֶׁכָּאֲשֶׁר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּעוֹלָם [ד"א בְּעַם], הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּכָל, בְּמַעְלָה וּבְמַטָּה.

יִרְדְּפֵם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֲרַח בְּרַגְלֵי לֹא יָבוֹא, (ישעיה מא ג). יִרְדְּפֵם - זֶה אֲבָרְהָם, שֶׁאֲבָרְהָם הֵיָה רוֹדֵף אוֹתָם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיָה עוֹבֵר לְפָנָיו וְהוֹרֵג אוֹתָם, שְׁכַתוֹב יַעֲבֹר שְׁלוֹם. זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא שְׁלוֹם.

אמר רבי יצחק, והרי כתוב (דברים ד) ויגד לכם את בריתו? אמר לו, כף הוא ודאי, היא הדרך ששולטת על התחבונות שהיא דבר צדק, והכל [בה] הוא [נ"א לשלל הפרי] להתבונן [יש] כאן. בא ראה, שאף על גב שהדבור הוא תחתון, אל תאמר שאינו עליון, אלא ודאי הדבור הוא מלא מן הכל והוא דרגה עליונה, וסימן לדבר – (שם לב) כי לא דבר רק הוא מכם.

רבי אלעזר היה הולך לבית חמיו, והיו עמו רבי חייא ורבי יוסי ורבי חזקיה. אמר רבי אלעזר, הנה ראיתי שהתעוררות של מעלה אינה אלא כשמתעורר למטה, שהרי ההתעוררות של מעלה תלויה בתשוקה של מטה [הדבר].

פתח ואמר, (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. זו היא ההתעוררות של מטה כדי לשלט. אמר דוד, אלהים אל דמי לך, להעיר אל העליון ולהתחבר אל הימין. מה הטעם? משום (שם) כי הנה אויביך יחמיו וגו'. [וכתוב] כי נועצו לב יחדו עליך ברית יכרתו. ומשום כף, אלהים אל דמי לך להעיר כלפי מעלה, שהרי אז מתעורר הימין וקושר אותה עמה. וכאשר נקשרת בימין, אז נשברים השונאים, שכתוב (שמות טו) מינף ה' נאדרי בכח מינף ה' תרעץ אויב.

ובא וראה, בשעה שהתחברו כל אותם המלכים להלחם בקרב על אברהם, התייעצו להעבירו מן העולם, וכיון ששלטו בלוט בן אחיו של אברהם, מיד הלכו, שכתוב ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו. מה הטעם? משום שדמותו של לוט היתה דומה לאברהם, ומשום כף וילכו, שכל אותו הקרב היה בשבילו.

מה הטעם? משום שאברהם היה מוציא את בני העולם מעבודה זרה ומכניס אותם לעבודת הקדוש ברוך הוא. ועוד, הקדוש ברוך הוא העיר אותם בעולם כדי לגדל את שמו של אברהם בעולם ולקרב אותו לעבודתו. וסוד הדבר – כיון שאברהם התעורר לרדף אחריהם, אז אלהים אל דמי לך, עד שהכל נקשר לאברהם. וכשהכל נקשר לאברהם, אז נשברו כל המלכים מלפניו, כמו שאמרנו, שכתוב מינף ה' תרעץ אויב וגו'.

אמר, זה הוא ודאי ששולט על אותה העבודה שעבדתי כל היום הזה, שהנה נחשף לפניו ולא מאיר. עבד לו כל הלילה ההוא.

לבקר ראה שהלכה החשכה והאיר צד המזרח. אמר, ודאי כל אלו יש עליהם מלך ושליט שמנהיג אותם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא את תשוקתו של אברהם אליו, אזי התגלה אליו ודבר עמו, שכתוב צדק יקראהו לרגלו, שדבר עמו והתגלה עליו.

רבי יצחק פתח, (שם מה) דבר צדק מגיד מישרים. כל דברי הקדוש ברוך הוא הם אמת ועושה מישרים. במה הוא עושה מישרים? משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה עומד, והיה מתמוטט לכאן ולכאן. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם: מה לך שאתה מתמוטט? אמר לו: רבוננו של עולם, איני יכול לעמד, שאין בי יסוד על מה שאתקים. אמר לו: הרי אני עתיד להעמיד בך צדיק אחד שהוא אברהם שיאהב אותי. מיד עמד העולם בקיומו. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אל תקרי בהבראם אלא באברהם. באברהם מתקים העולם.

אמר רבי חייא, (ישעיה מה) מגיד מישרים, שהנה השיב העולם לקדוש ברוך הוא: אותו אברהם עתיד הוא שיצאו ממני בנים שיחריבו את המקדש וישרפו את התורה. [נ"א לצאת ממנו ישמעאל]. אמר לו: הנה יצחק! אמר לו: עתיד לצאת ממנו עשו הרשע שיחריב את בית המקדש וישרף התורה. אמר לו: עתיד אדם אחד לצאת ממנו שהוא יעקב, ויצאו ממנו שנים עשר שבטים כלם צדיקים. מיד התקים העולם בשבילו. זהו שכתוב מגיד מישרים.

רבי אלעזר אומר, הרי הערנו, וידבר, ויגד, ויאמר – כלם לטעמם מתפרשים. וידבר הוא בגלוי, דרגה חיצונית, שאינה דרגה פנימית כמו אותן הדרגות העליונות. וזהו דבר צדק. ויגד, הוא רמז לדרגה פנימית עליונה ששולטת על הדבור, וזהו מגיד מישרים. מי המישרים? זו הדרגה העליונה שיעקב שרוי בה. זהו שכתוב (תהלים צט) אתה כוננת מישרים. ומשום כף כתוב מגיד ולא כתוב דובר.

צריך הכהן למטה לקשר קשרים ולברך את המקום הזה, כדי שיתקשר הימין לקשר שני עולמות יחד. ברוך אברהם - סוד הדבר הוא תקון הברכות.

ברוך אברהם - כמו שאמרנו, ברוך אתה. לאל עליון - ה' אלהינו. קנה שמים וארץ - מלך העולם. והפסוק הזה הוא סוד הברכות. [ומשום כך] ויברכהו - ממטה למעלה. וברוך אל עליון [אשר מגן צריך בידך], וברוך אל עליון - ממעלה למטה. ויתן לו מעשר מכל - להתדבק במקום שהקשר נקשר למטה.

בעודם הולכים פגש בהם רבי ייסא ויהודי אחד עמו. והיה אותו היהודי אומר, (שם כה) לדוד אליך ה' נפשי אשא. לדוד, וכי למה לא כתוב מזמור לדוד או לדוד מזמור? אלא בשביל דרגתו אמר דוד את התשבחת שאמר בשבילו. אליך ה' נפשי אשא, אליך ה' למעלה. נפשי, מי זו נפשי? [אשא] זה דוד, [הוא] הדרגה הראשונה שאמרנו. אשא - מעלה, כמו שנאמר (שם קכא) אשא עיני אל ההרים. משום שדוד היה משתדל כל ימיו להעלות את דרגתו להתעטר למעלה ולהתקשר שם בקשר שלם כראוי.

כמו כן (שם קג) לדוד ברכי נפשי את ה'. משום דרגתו אמר. ומה אמר ברכי נפשי את ה'? את - להתקשר בקשר למעלה. וכל קרבי, מי הם קרבי? אלו שאר חיות השדה שנקראות קרבים, כמו שנאמר (שיר ה) ומעי המו עליו. דבר אחר ברכי נפשי - בשבילו הוא אמר. את ה' - זו שלמות הכל. את ה' - הכלל של הכל.

אמר רבי אלעזר לרבי ייסא, ראיתי אותך שבאת עם השכינה והתחברת. אמר לו, כך זה ודאי. ושלש פרסאות שהלכתי עמה ואמרה לי כמה דברים מעלים, ואני שמרתי אותם ליום הזה, ולא ידעתי שהוא המאור שמאיר כמו שראיתי כעת.

אמר רבי אלעזר ליהודי ההוא, מה שמך? אמר לו, יועזר. אמר לו, יועזר ואלעזר [דבר אחד] יושבים יחד. ישבו על סלע אחד בשדה ההוא. פתח אותו היהודי ואמר, (ישעיה מג) אנכי אנכי הוא מחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכר. מה הטעם פעמים אנכי אנכי?

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים עו) ויהי בשלם סוכו וגו'. בא ראה, כשעלה ברצון הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, הוציא שלהבת אחת של המאור של הניצוץ הקשה, ונשף רוח ברוח חשוכה ושורפת. והוציא מתוך צדדי התהום טפה אחת, ויחבר אותם יחד, וברא בהם את העולם.

אותה השלהבת עלתה והתעטרה בשמאל, ואתה הטפה עלתה והתעטרה בימין. עלו אחד עם אחד, החליפו מקומות, זה לצד זה וזה לצד זה. זה שירד עלה, וזה שעלה ירד. נקשרו זה עם זה ויצאה מביניהם רוח שלמה, ואז אותם שני הצדדים נעשו אחד, ונתנה ביניהם [הרוח] והתעטרו האחד עם האחד. ואז נמצא שלום למעלה ושלום למטה, והדרגה התקימה.

התעטרה ה"א עם וא"ו, וא"ו עם ה"א, ואז עלתה ה"א ונקשרה בקשר שלם. ואז ומלכי צדק מלך שלם. מלך שלם הוא ודאי מלך ששולט בשלמות. מתי הוא מלך שלם? ביום הכפורים, כשכל הפנים מאירות.

דבר אחר מלכי צדק מלך שלם, אמר רבי שמעון, רצה הקדוש ברוך הוא להוציא כהנה משם, כמו שנאמר ברוך אברהם לאל עליון. פיון שהקדים ברכת אברהם לברכת רבנו, אמר לו אברהם: וכי מקדימים ברכת העבד לברכת רבו? מיד נתנה הכהנה לאברהם, שכתוב (תהלים קי) [נאם ה' לאדני שב לימיני. וכתוב אחרי, נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. שכתוב והוא כהן לאל עליון, ואין זרעו כהן].

דבר אחר ומלכי צדק - זה העולם האחרון. מלך שלם - זה העולם העליון. שהתעטר אחד עם אחד בלי פרוד שני עולמות יחד, ואפלו העולם התחתון הוא הכל, והוא דבר אחד. הוציא לחם ויין - שבו שני אלו. והוא כהן לאל עליון - משמש עולם נגד עולם. והוא כהן - זה הימין. לאל עליון - העולם העליון, ומשום כך צריך הכהן לברך את העולם.

בא ראה, הברכות נוטל העולם התחתון הזה, כשמתחבר עם הכהן הגדול, ואז ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון. כך זה ודאי. כמו כן

וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל, מֵה זֶה מַעֲשֵׂר מִכָּל? מֵאוֹתָם הַבְּרָכוֹת שְׂיֻצְאוֹת מִכָּל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַמְּקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שְׂיֻרְדוֹת לְעוֹלָם יוֹצְאוֹת מִשָּׁם. דָּבָר אַחֵר וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל – הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לוֹ מַעֲשֵׂר, וּמֵה הוּא? זוֹ הַדְּרָגָה שֶׁכָּל פְּתַחֵי הָאֱמוּנָה וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת בָּהּ, וְהִיא מַעֲשֵׂר, וְהִיא אַחַת מֵעֲשָׂרָה, וְהִיא עֲשָׂרָה מִמֵּאָה. מִכָּאן וְהִלָּא נִכְנַס אַבְרָהָם בְּקִיּוּם שְׁלֹמֶעֱלָה כְּרֵאוּי.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, יִפֶּה אִמְרָתָּ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, מֵה מַעֲשִׂיךָ? אָמַר לוֹ, מִלְּמַד תִּינוּקוֹת בְּמִקְוָמִי. כַּעַת בָּא רַבִּי יוֹסִי מִכֶּפֶר חֲנִין לְעִיר, וְסָלְקוּ אוֹתָם מֵאֶצְלִי, וְהוֹשִׁיבוּ אוֹתָם אֶצְלוֹ. וְהָיוּ נוֹתְנִים לִי כָּל בְּנֵי הָעִיר שֶׁכָּר כָּמוֹ אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁהִתִּינוּקוֹת הָיוּ אֶצְלִי, וְהִסְתַּכַּלְתִּי בְּעֶצְמִי שֶׁלֹּא רָאוּי לִי לְהִנּוֹת מֵהֶם בְּחֻנָּם, וְהִשְׁכַּרְתִּי עֶצְמִי עִם הַחֻכָּם [הַהוּא] הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאֵן צָרִיךְ אֶת הַבְּרָכוֹת שֶׁל אָבָא.

כָּמוֹ. הִלְכוּ לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן [אַחֵר כְּדָ], וְהָיָה יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד כָּל יוֹם לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. וַיּוֹם אֶחָד הָיָה עֶסוּק בְּנִטְיִלַת יָדַיִם לִפְנֵי. אָמַר, כָּל מִי שֶׁלֹּא נוֹטֵל יָדָיו כְּרֵאוּי, אֵף עַל גַּב שְׁנַעֲנֵשׁ לְמַעְלָה – נַעֲנֵשׁ לְמַטָּה. וּמֵה עֲנֵשׁוּ לְמַטָּה? שְׁגוֹרִם לְעֶצְמוֹ עֲנִי. כָּמוֹ שְׁנַעֲנֵשׁוּ כֶּךָ – כֶּךָ זוֹכָה מִי שְׁנוֹטֵל יָדָיו כְּרֵאוּי, שְׁגוֹרִם לְעֶצְמוֹ בְּרָכוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, שְׁשׁוֹרוֹת הַבְּרָכוֹת עַל יָדוֹ כְּרֵאוּי וּמִתְבָּרֵךְ בְּעֶשֶׂר.

אַחֵר כֶּךָ הַקְּדִים רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְרָאָה אוֹתוֹ שְׁנוֹטֵל יָדָיו בְּמַיִם, וְנוֹטֵל יָדָיו בְּשַׁעוֹר רַב שֶׁל מַיִם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מֵלֵא יָדָיו מִבְּרָכוֹתֶיךָ. וְכֶךָ הָיָה. מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהִלָּא הַתְּעַשֵּׂר וּמִצָּא אוֹצֵר, וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְנוֹתֵן מְזוֹן לְעַנְיִים כָּל יוֹם, וְהָיָה שֹׁמֵחַ עִמָּהֶם, וּמִסְבִּיר לָהֶם בְּפָנִים מְאִירוֹת. קָרָא עָלָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן, (ישעיה מא) וְאַתָּה תִּגְלֵל בְּה' בְּקְדוֹשׁ וְגו'.

אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דָּבָר ה' אֶל אַבְרָם וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח, (שיר ז) אֲנִי לְדוּדֵי וְעָלִי תִשׁוּקְתוֹ. הָרִי פִּרְשׁוּהָ, אֲבָל בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלֹמֶטָה תִּמְצָא הַהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, שֶׁהָרִי אֵין מִתְּעוֹרֵר לְמַעְלָה עַד שֶׁמִּתְּעוֹרֵר לְמַטָּה, וְהַבְּרָכוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה לֹא נִמְצְאוֹת אֶלֶּא בְּמֵה שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְאֵינוֹ רִיקָן.

מִנֵּי לָנוּ? מֵאִשְׁת עוֹבְדֵיהוּ שֶׁאָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מלכים-ב ד) הַגִּידִי לִי מֵה יֵשׁ לָךְ בְּבֵיתָ. שֶׁהָרִי

אֶלֶּא אֶחָד בְּסִינִי, וְאֶחָד בְּשַׁעֲה שֶׁבְּרָא אֶת הָעוֹלָם, שְׁכַתּוֹב (שמות כ) אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ. זֶה הוּא בְּסִינִי. וְאֶחָד כְּשֶׁבְּרָא אֶת הָעוֹלָם, שְׁכַתּוֹב (ישעיה מה) אֲנִכִּי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרֵאתִי. הוּא כְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאֵין פְּרוּד בֵּין מַעְלָה וּמַטָּה.

מַחָה פְּשַׁעֶיךָ, לֹא כְּתוֹב מַעֲבִיר פְּשַׁעֶיךָ אֶלֶּא מוֹחָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְרָאוּ לְעוֹלָמִים. לְמַעֲנִי, מֵה זֶה לְמַעֲנִי? מִשּׁוּם אוֹתָם הִרְחַמְתִּים שְׁתִּלְוִיִּים בִּי, שְׁכַתּוֹב (דברים ד) כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'.

דָּבָר אַחֵר מַחָה פְּשַׁעֶיךָ לְמַעֲנִי – בֵּא רֵאָה, הִרְשַׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם עוֹשִׂים פָּגָם לְמַעְלָה, שְׁכַתּוֹב אוֹתָם חֲטָאִים עוֹלִים, רַחֲמִים וְאוֹר עֲלִיוֹן וַיִּנְיֶקְתָּ הַבְּרָכוֹת לֹא יוֹרְדוֹת לְמַטָּה, וְהַדְּרָגָה הַזֹּאת אֵינָה נוֹטֵלַת בְּרָכוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה לְהִנְיֵק לְמַטָּה. וּמִשּׁוּם כֶּךָ לְמַעֲנִי, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְנַעוּ בְּרָכוֹת לְהִנְיֵק [לוֹן] לְכָל. כָּמוֹ כֵּן, (שם לב) רָאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא. לְהִרְאוֹת שְׁאֵין פְּרוּד בֵּין מַעְלָה וּמַטָּה, כָּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר.

בֵּא רֵאָה, כָּמוֹ זֶה כְּשֶׁנִּמְצְאוּ צְדִיקִים בְּעוֹלָם, מִתְּעוֹרְרוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת. כֵּיּוֹן שֶׁבֵּא אַבְרָהָם, הַתְּעוֹרְרוּ בְּרָכוֹת לְעוֹלָם, שְׁכַתּוֹב וְאַבְרָכָךָ וְהָיָה בְּרָכָה. מֵה זֶה וְהָיָה בְּרָכָה? רְמִזוּ שִׁימְצָאוּ בְּגִלְלוֹ בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּמַטָּה, שְׁכַתּוֹב וּנְבָרְכוּ כֶּךָ וְגו', וְכַתּוֹב וְאַבְרָכָה מִבְּרָכֶיךָ.

בֵּא יִצְחָק וְהוֹדִיעַ לְכָל שֵׁשׁ דִּין וַיֵּשׁ דִּין לְמַעְלָה לְהַפְרֵעַ מִן הִרְשָׁעִים, וְהוּא עוֹרֵר אֶת הַדִּין בְּעוֹלָם כְּדִי שִׁיִּרְאוּ מֵהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. בֵּא יַעֲקֹב וְעוֹרֵר רַחֲמִים בְּעוֹלָם, וְהַשְּׁלִים אֶת הָאֱמוּנָה בְּעוֹלָם כְּרֵאוּי.

בִּימֵי אַבְרָהָם מֵה כְּתוֹב? וּמִלְכֵי צֶדֶק מְלֶךְ שָׁלֵם. שֶׁהַתְּעַטֵּר הַכֶּסֶף בְּמִקְוָמוֹ, וְאֵז נִמְצָא מְלֶךְ שָׁלֵם לֹא פָּגָם כָּלֵל. הוֹצִיא לֶחֶם וַיִּיֵן – שֶׁהוֹצִיא מְזוֹנוֹת וּבְרָכוֹת לְעוֹלָמוֹת כָּלֵם כְּרֵאוּי. הוֹצִיא לֶחֶם וַיִּיֵן – שֶׁלֹּא יִמְנַעוּ הַבְּרָכוֹת מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. הוֹצִיא – כָּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹצֵא הָאֶרֶץ, מֵהַדְּרָגוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מוֹצִיא מְזוֹנוֹת וּבְרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

וְהוּא כֵּהֵן לֹאֵל עֲלִיוֹן – שֶׁהַכָּל נִמְצָא בְּשִׁלְמוֹת עֲלִיוֹנָה כְּרֵאוּי. לְהִרְאוֹת, כָּמוֹ שֶׁהִרְשַׁעִים עוֹשִׂים פָּגָם בְּעוֹלָם וּמוֹנְעִים בְּרָכוֹת, כֶּךָ גַּם בְּשִׁבִיל הַצְּדִיקִים בָּאוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָם, וּבְגִלְלוֹם מִתְבָּרְכִים כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם.

בא ראה, אחר הדברים האלה שאברהם ידף אחר המלכים הללו והרג אותם הקדוש ברוך הוא, היה אברהם תוהה. אמר, אולי חס וחלילה גרעתי אותו השכר שהייתי מחזיר בני אדם אל הקדוש ברוך הוא, ואחזתי בהם לקרב אותם אליו, וכעת נהרגו אנשים על ידי. מיד אמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד וגו'. שכר קבלת עליהם, שהרי כלם לא יזכו לעולמים.

היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר, מה זה במחזה? אלא באותו המראה, הדרגה שכל הדמיות נראות בה. אמר רבי שמעון, בא ראה, טרם שנמול אברהם, היתה דרגה אחת מדברת עמו, ומי המחזה הזה? שכתוב (במדבר כד) מחזה שדי יחזה. כיון שנמול, היו כל הדרגות שורות על הדרגה הזו, ואז דבר עמו. זהו שכתוב (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. וטרם שנמול, לא היו אותן הדרגות שורות עליו לדבר.

ואם תאמר שהנה בתחלה כתוב וירא ה' אל אברהם, וכתוב ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה, וכתוב ויבן שם מזבח. הנה כאן אותן הדרגות העליונות. וכעת אומרים, שטרם שנמול לא היה אותן הדרגות העליונות שורות על הדרגה הזו לדבר עמו?

בא ראה, בתחלה נתן הקדוש ברוך הוא חכמה לאברהם לדעת את החכמה להדבק בו, וידע את סוד האמונה, אבל לדבר עמו לא היתה אלא הדרגה התחתונה הזו לבדה. כיון שנמול, כל הדרגות העליונות היו שורות על הדרגה הזו התחתונה כדי לדבר עמו, ואז התעלה אברהם בכל, כמו שנתבאר.

בא ראה, טרם שנמול האדם, לא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא. כיון שנמול, נכנס בשמו ונאחז בו. ואם תאמר, אברהם שנאחז בו טרם שנמול? כך היה, שנאחז בו ולא כראוי, שהרי מתוך האהבה העליונה שאהב אותו הקדוש ברוך הוא קרב אותו, אחר כך צנה אותו שימול ונתנה לו הברית, הקשר של כל הדרגות העליונות. הברית - הקשר להכל יחד להכליל זה עם זה. הברית - הקשר שהכל נקשר בו. ומשום כך, טרם

הברכות שלמעלה אינן שורות על שלחן ריק ולא במקום ריק. מה כתוב? ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוף שמן. מה זה אסוף? אלא אמרה לו, השעור של השמן הזה אינו אלא כדי משיחת אצבע קטנה.

אמר לה, נחמתני, שהרי לא ידעתי איך ישרו הברכות שלמעלה במקום ריק, אבל עכשו שיש לך שמן, זהו מקום שימצאו בו ברכות. מנין לנו? שכתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב וגו'. ובסופו מה כתוב? (שם) כי שם צנה ה' את הברכה חיים עד העולם. ובמקום הזה שורות הברכות. [ונתבאר].

ואם תאמר, (שם) כטל חרמון שירד על הררי ציון, ולא כתוב שמן אלא טל? אלא הוא שמן והוא טל. אותו הטל הוא שהטיל הקדוש ברוך הוא מהשמן העליון. שאותו השמן יוצא לצד הימין.

שנים הם - יין ושמן, והלכו לשני צדדים - היין לצד שמאל, והשמן לצד ימין. ומצד הימין יוצאות ברכות לעולם, ומשם נמשחת המלכות הקדושה. ומשום שהשמן היה נתקן למטה בראשונה, השמן מזמן למעלה הרקת הברכות.

בא ראה, מההתעוררות של השמן הזה שלמעלה בא להריק על דוד ושלמה להתברך [על] בנו. מנין לנו? שכתוב ויעמד השמן. כתוב כאן ויעמד, וכתוב שם (ישעיה יא) שרש ישי אשר עמד לגס עמים.

בא ראה, משלחן של לחם הפנים, שמשם יוצאות הברכות ומזון לעולם, לא צריך שימצא ריק אפלו רגע אחד, כדי שלא יסתלקו משם הברכות. אף כך לא מברכים על שלחן ריק, שהרי הברכות שלמעלה אין שורות על שלחן ריק.

בא ראה מה כתוב, אני לדודי ועלי תשוקתו. אני לדודי בתחלה, ואחר כך ועלי תשוקתו. אני לדודי לתקן לו מקום בתחלה, ואחר כך ועלי תשוקתו. דבר אחר אני לדודי, שהרי שנינו ששכינה לא נמצאת עם הרשעים. כיון שבא האדם להטהר ולהתקרב לקדוש ברוך הוא, אז השכינה שורה עליו. זהו שכתוב אני לדודי - בהתחלה, ועלי תשוקתו - לאחר מכן. בא האדם להטהר - מטהרים אותו.

קדוש ויש שמאל טמא. וזה הוא שאמרנו, מי שמתעסק בתורה, נותנים לו ארץ ימים בעולם הבא ונותנים לו עשר וכבוד בעולם הזה, שנאמר (משלי ג) ארץ ימים בימינה וגו'. ומי שירצה שיהנה הגוף בעולם הזה ולא מתעסק בתורה ובמעשים טובים, נותנים לו עשר בעולם הזה מצד השמאל, מצד היצור הרע, ובעשר הזה עושה רע ויורש גיהנם. ואם תאמר, וכי אין בעולם הזה עשר מצד הקדשה? כן, שכל המקיים את התורה מעני, סופו לקימה מעשר, וזהו עשר טוב שמצד הקדשה].

בשפא משם רבי אבא, היה מכריז: מי רוצה עשר ומי רוצה ארץ חיים בעולם הבא, יבא וישתדל בתורה. היו מתכנסים אליו כל העולם. היה ריב אחד בשכונתו. יום אחד בא אליו. אמר לו: רבי, אני רוצה לעסק בתורה כדי שיהיה לי עשר. אמר לו: הנה ודאי. אמר לו: מה שמך? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העשר והכבוד. ישב והתעסק בתורה.

לימים היה עומד לפניו. אמר לו: רבי, איפה העשר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליו], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עשר.

בינתים בא איש אחד וכלי של פז בידו. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עשר רב שהשאר לי אבי, שכאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עשר.

אמר לאותו הרובק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עשר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן לו עשר. לימים נכנסה חמדת התורה למעיו. יום אחד היה יושב והיה בוכה. מצא אותו רבו שהיה בוכה. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: ומה אני מניח את חיי העולם הבא בשביל זה? איני רוצה אלא לזכות אצלי. אמר: עכשו מזה נשמע שהנה עשה לשם שמים.

שנמול אברהם, דבורו לא היה עמו אלא במחזה, כמו שנתבאר.

בא ראה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא נברא אלא על הברית, כמו שנאמר בר"א שי"ת, ברא אלהים. והינו [ברית] שעל הברית קיים הקדוש ברוך הוא את העולם, וכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. שהרי הברית היא הקשר שהיום והלילה לא נפרדים.

אמר רבי אלעזר, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, על תנאי היה: שכאשר יבאו ישראל, אם יקבלו את התורה – יפה, ואם לא – הריני מחזירכם לתהו ובהו. והעולם לא התקיים עד שעמדו ישראל על הר סיני וקבלו תורה, ואז התקיים העולם.

ומאותו היום והלאה, הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומי הם? זוגי בני האדם. שהרי מאותו הזמן הקדוש ברוך הוא מזוג זוגים ואומר: בת פלוני לפלוני. ואלו הם העולמות שהוא בורא. בא ראה, אנכי מגן לך, אנכי – זו היא הדרגה הראשונה שנאחו בה בתחלה.

סתרי תורה

אחר הדברים האלה וגו' – אלו דברי תורה, שכתוב (דברים ה) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם. מה להלן דברי תורה – אף כאן דברי תורה. אחר שהשתדל אדם בעולם הזה בדברים האלה, הקדוש ברוך הוא מבשר לו ומקדים לנשמה שלום [בשורות טובות], זהו שכתוב אל תירא אברהם אנכי מגן לך, מפל המינים הרעים של הגיהנם.

שכרך הרבה מאד, משום שכל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה ונוחל ירשת נחלה בעולם הבא, ככתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש. מה זה י"ש? [זה י"ש מאין שלש עשרה נהרות אפרסמון טהור [מדות] שנותנים לו ירשה עליונה בעולם הבא [נ"א זה העולם הבא]. ואצותיהם אמלא – בעולם הזה, מעשר וכל טוב של העולם. מי שהולך לימין – זוכה לעולם הבא, ומי שהולך לשמאל – הנה עשר בעולם הזה [שיש שמאל

למלאכים העליונים עם ישראל יותר, ועל כן תרגום תורה ומקרא כך, ואינו מאוס, שהרי בכמה מקומות כתב הקדוש ברוך הוא בתורה כך.

ומשום כך הוא נסתר מתוך המלאכים העליונים הקדושים. ועל כן התגלה לאברהם בדרך נסתר, שלא ישגיחו בו המלאכים הקדושים, ולא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא התגלה על איש ערל. מתי התגלה לו בהתגלות של מלאכים עליונים? כְּאִשֶּׁר נָתַן לוֹ בְּרִית קְיוֹם הַקֹּדֶשׁ, שְׁכָתוֹב וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים – הַשֵּׁם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא כְּתוֹב בְּמַחְזֵה הַשֵּׁם בְּהַתְּגַלּוֹת.

לאמר, מה זה לאמר? לאמר ולהכריז בכל לשון שלא תהיה במכסה, לא בלשון אחרת, אלא בלשון שכלם מדברים בה, שיכולים לומר זה לזה ולא יכולים לקטרג ולומר פתחון פה, ועל כן וידבר אתו אלהים לאמר. אלהים ולא מחזה, משום שהיה מכניס אותו לברית קיום הקדש וקרוב אותו אליו.

רבי יהודה אמר, משום כך ה"א לא נתנה לו עד שנמול. מה הטעם? שהיא ממש נקראת ברית. ועל כן, כיון שנכנס בברית, אז נתנה לו האות ה"א, שכתוב אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים ולא יקרא עוד שמך אברהם וגו'.

אחר הדברים האלה. רבי חייא היה הולך לראות את רבי אלעזר. פגש אותו רבי חגאי. אמר לו, הדרך הזו שמתקנת לפני מר, לאן הולכת היא? אמר לו, לראות את רבי אלעזר. אמר לו, וגם אני אלך עמך? אמר לו, אם תוכל להבין להשפיל למה שתשמע – לך, ואם לא – שוב לאחוריק. אמר לו, שלא יחשש מור לזה, שהרי אני שמעתי כמה סודות של תורה ויכלתי לעמד בהן.

פתח רבי חגאי ואמר, מה שכתוב (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי וגו', את קרבני – זה קרבן הבשר שנקרב לכפר דם על דם, בשר על בשר, משום שכל הקרבנות לא נקרבים אלא הבשר לכפר על הבשר.

וכך שמעתי, אם אדם חטא – בהמה מה חטאה שהקדוש ברוך הוא אמר (ויקרא א) אדם כי יקריב מכם קרבן וגו'? למה? אלא הקדוש ברוך

קרא לאותו האיש, אמר לו: טל את עשרך ותן אותו ליתומים ועניים, ואני נותן לך חלק יתר בתורה בכל מה שאני לומד. החזיר לו רבי יוסי אותו הכוס של פז, ועד היום לא סר שמו, ומבניו בן פזי, והינו רבי יוסי בן פזי, וזכה לכמה תורה הוא ובניו [משום שלמד תורה]. שאין לך שְׂכָר טוֹב בעולם כמי שלומד תורה ומקיים אותה.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר וגו'. בכל מקום שכתוב בתורה במחזה, זה השם שהתגלה לאבות, ומי הוא? שד"י, שנאמר (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כמו שנאמר (במדבר כד) אשר מחזה שדי יחזה. וזה המראה שכל המראות העליונות נראים מתוכו. כמו המראה הזה שכל הדמיות נראות בו והכל אחד. מראה ומחזה הוא אחד. זה תרגום וזה לשון הקדש.

אמר רבי יוסי, רבים הם בתורה, ועל כן היתה רשות לאונקלוס לתרגם באותה הלשון שגלה הקדוש ברוך הוא בתורה, והלשון הזו היא נסתרת מהמלאכים העליונים. במחזה, [שהנה] שהיה נסתר מהמלאכים העליונים שאינם יודעים בזה כשמדבר עם אברהם.

מה הטעם? משום שאברהם לא היה מהול, והיה ערל סתום בשר, ומשום כך היה מסתיר מהם בלשון תרגום. כמו כן בבלעם, שכתוב אשר מחזה שדי יחזה. יחזה, נסתר היה הדבר מתוך מלאכי השרת כדי שלא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא מדבר עם אותו הערל הטמא, שהרי המלאכים הקדושים אינם [קוראים] נזקקים ללשון תרגום.

אם תאמר שלא יודעים – והרי גבריאל למד את יוסף שבעים לשון, והתרגום הוא אחד משבעים לשון? אלא ידוע יודעים, אבל שנינו שלא נזקקים, שאין חוששים ואין מתבוננים עליו, שהרי הוא מאוס לפנייהם מכל שאר הלשונות.

ואם תאמר, שהואיל והוא מאוס מן המלאכים העליונים, למה תרגם אונקלוס את התורה בלשון הזו, וינתן בן עזיאל את המקרא? אלא מאוס הוא לפנייהם, וכך צריך! שאין קנאה

שְׁנַעֲשֵׂה מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שְׁלוֹ, שְׁכַתוֹב (ויקרא יז) כִּי הֵדֵם הוּא בְּנִפְשׁ יִכְפֹּר.

כְּתוֹב קְרַבְנִי, וְכַתּוֹב קְרַבְנְכֶם, שְׁכַתּוֹב (שם א) תִּקְרִיבוּ אֶת קְרַבְנְכֶם. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא קְרַבְנִי - כְּמוֹ שְׁלָמִים שְׂבָאִים עַל שְׁלוֹם. קְרַבְנְכֶם - כְּמוֹ חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת שְׂבָאִים עַל חֲטָא וְאַשָׁם. מִשּׁוֹם כֶּף, (במדבר כח) אֶת קְרַבְנִי - בֶּשֶׂר. לְחֲמִי - לְחֵם וַיֵּינ. רֵיחַ - זֶה הַקְּטֹרֶת. נִיחָחִי - זֶה נַחַת רוּחַ שְׁעוֹשֶׂה הַכֶּהֱן בְּרִצּוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְהַלּוּיִם בְּרִצּוֹן שֶׁל שִׁיר וְשִׁבְחָהּ.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ, מַה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? אִם תֹּאמַר בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָא וּבְעֶרְבֹ, מַה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? [נ"א מַה אוֹמֵר שֶׁהוּא מוֹעֵדוֹ?] אֲלֵא הַמוֹעֵדוֹ שְׁשׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ עֵת רִצּוֹן, הַרְצוֹן שְׁנִמְצָא לְמַעַלָּה בְּדֶרֶגָה יְדוּעָה. וְעַל כֵּן כְּתוֹב בְּמוֹעֵדוֹ.

בְּשִׁנְקָרְב הַקְּרַבְנִי. הַכֹּל נוֹטְלִים חֵלֶק, וּמִתְפַּזְרוֹת הַקְּלָפוֹת לְכָל צֵד, וְהַיְחוד נִקְרַב וּמִתְיַחַד, וְהַמְּאוֹרוֹת מְאִירִים, וְנִמְצָא רִצּוֹן בְּכָל הַעוֹלָמוֹת, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּסוּד שֶׁל יְחוד אֶחָד כְּרְאוּי. בָּא רַבִּי חֲזִיָּא וְנִשְׁק אֹתוֹ. אָמַר לוֹ, נֶאֱדָה אֶתְּהָ, בְּנִי, מִמְּנִי לְלַכֵּת וּלְרְאוֹת אֶת סִבְר פְּנֵי הַיָּמִים. [עוֹד פֶּתַח וְאָמַר דְּוֹד הַמְּלָךְ, שֶׁהוּא רַבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבְנִי מְאִסוֹ הַבּוֹנִים] [נ"א לְמַה דְּוֹד הַמְּלָךְ יִרְשׁ הַמְּלָכוֹת? שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבְנִי מְאִסוֹ הַבּוֹנִים].

הוּא עֹשֶׂה אֶת רוּחַ בְּנֵי אָדָם וְאֶת רוּחַ הַבְּהֵמָה, וְהַפְּרִיד זֶה מִזֶּה, וּמִשּׁוֹם כֶּף (קהלת ג) רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הַעֲלָה הִיא לְמַעַלָּה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה וְגו'. וְדַאי נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה.

בְּטָרָם שְׁחָטָא אָדָם מַה כְּתוֹב? (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע וְגו', וְכַתּוֹב לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ, וְלֹא יוֹתֵר! כִּיֹּן שְׁחָטָא וְהִיצֵר נִשְׂאָב לְגוֹפּוֹ, וּבְכָל אוֹתָם הַתּוֹלְדוֹת עֹשֶׂה דִין, וְאַחַר בָּא נַח וְרָאָה שֶׁהִנֵּה הַגּוֹף נִבְנָה מִהַמְּקוֹם שֶׁל הִיצֵר הָרַע, הַקְּרִיב קְרַבְנִי כְּמוֹ שֶׁהַקְּרִיב אָדָם, מַה כְּתוֹב? (שם ח) וַיִּרְחַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחָח וְגו', וְכַתּוֹב כִּי יִצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּאֵן וְהִלְאָהּ, הוּאֵיל וְהַגּוֹף נִשְׂאָב מֵאוֹתוֹ הִיצֵר הָרַע, יִתְעַנֵּג הַגּוֹף כְּמוֹ שְׂרָאוּי לוֹ, יֹאכַל בֶּשֶׂר. כִּיֹּן עֵשֶׂב נֹתְתִי לָכֶם אֶת כָּל.

בְּשִׂאוֹכֵל בֶּשֶׂר, מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר מִתְעַנֵּג הַבֶּשֶׂר שְׁלוֹ, וּמִתְעַרְבִים זֶה עִם זֶה וּמִתְגַּדֵּל מִמְּנוֹ הַגּוֹף, וּמֵאוֹתוֹ הָעֵנֵג הַגּוֹף חוֹטָא בְּכַמָּה חֲטָאִים. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבֶּשֶׂר כִּפְרָה עַל הַגּוֹף. בֶּשֶׂר אוֹכֵל, וּבֶשֶׂר מִתְרַבֶּה מִמְּנוֹ, וּבוֹ חֲטָא. מִשּׁוֹם כֶּף בֶּשֶׂר לְכַפֵּר עַל גּוֹפוֹ, וְהַבֶּשֶׂר שְׂאוֹכֵל עוֹשֶׂה דָם לְגוֹף [מִשּׁוֹם כֶּף הֵדֵם שְׁנִשְׂאָר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שְׂאוֹכֵל, הַבֶּשֶׂר עוֹשֶׂה לְגוֹף דָם]. מִשּׁוֹם כֶּף, הֵדֵם שְׁנִשְׂאָר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר בְּחוּץ, מִתְעַתֵּד לְכַפֵּר עַל הֵדֵם

❦ סדר הלימוד ליום כז תשרי [יום 27 בשנה] ❦

כל העולם. רצה לברא שמים, מה עשה? הסתפל באור הראשון והתעטף בו וברא שמים, שכתוב (תהלים קד) עטה אור כשלמה, ואחר כך נוטה שמים כיריעה.

הסתפל לעשות העולם התחתון, עשה היכל אחר ונכנס בו, וממנו הסתפל ורשם לפניו את כל העולמות למטה וברא אותו. זהו שכתוב וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ. ה"ס מפניו – ה"ס רשם לפניו כל הנקודות של כל העולם, שהם ששים וחמש כחשבון ה"ס. ששים וחמש הן. וכלן רשם לפניו כשברא את העולם. משום כך כבודו של הקדוש ברוך הוא אינו אלא לאותם שיודעים דרכיו והולכים בהם בדרך אמת פראוי.

בינתים שהיה מדבר עמם, באה אש והקיפה אותו, והם ישבו בחוץ. שמעו קול אחד שהיה אומר: אי קדוש, הביאני המלך חדריו, בכל אותם החדרים של פני הזקן, העלם הקדוש [העלמה הקדושה] שנמסרו המפתחות שלהם בידו, וכלם מתקנים לך ולאותם שבשבילך. ובחייך הקדושים, כל צבא השמים נגילה ונשמחה בך.

כשאלה ראו כן, הזדעזעו, ופחד רב נפל עליהם. אמרו, איננו ראויים לזה, נצא מכאן ונלך לדרפנו. [הלכו]. ישבו שם כל אותו יום ולא יכלו לראות אותו, ואמרו, אין רצונו של הקדוש ברוך הוא שנשב כאן. יצאו משם והלכו.

בעודם הולכים, פתח רבי חייא ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו וגו'. אשריהם ישראל מפל שאר העמים של העולם, שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מפל שאר העמים ועשה אותם חלקו ונחלתו, ועל כן נתן להם תורה קדושה, משום שכלם היו ברצון אחד על הר סיני והקדימו עשייה לשמיצה.

ביון שהקדימו עשייה לשמיצה, קרא הקדוש ברוך הוא לפמליה שלו. אמר להם, עד כאן אתם הייתם יחידים לפני בעולם, מכאן והלאה הנה בני בארץ חברים עמם בכל. אין לכם רשות לקדש את שמי עד שישאל יתחברו עמכם בארץ, וכלכם תהיו יחד חברים לקדש את שמי, משום שהקדימו

הלכו. כשהגיעו אליו, ראה אותם יושבים על השער. אמר לו לשמש, לך ואמר להם, הכסא הזה של שלשה עמודים מה הוא כל אחד [הכל אחד]? אמרו לו, לך ואמר לו למר, שלא לחנם אמר דוד המלך, שהוא הרביעי, אכן מאסו הבונים. אמר לו, לך ואמר להם, שאיפה מאסו בו בדרך שהוא אמר אכן מאסו הבונים.

החזיר רבי חייא את ראשו לרבי חגאי, ואמר לו, השמעת בזה דבר? אמר, שמעתי בפסוק הזה שכתוב (שיר א) "בני אמי נחרו בי שמוני וגו", שהפסוק הזה אמר אותו שלמה, ועל דוד המלך הוא נאמר, כשדחו אותו האחים שלו מהם.

ועוד שמעתי, מה ראה הקדוש ברוך הוא לתת מלכות ליהודה מכל אחיו? אלא אותיות שמו חקוקות בו, והקדוש ברוך הוא נתן כבוד לשמו, ומשום כך ירש את המלכות. ועוד שמעתי, יהודה – הנה אותיות שמו ודאי. ד' איננה למה? אלא זה דוד המלך שנקשר בשמו מכל בני העולם, שכתוב (הושע ג) ובקשו את ה' אלהיהם ואת דויד מלכם וגו'. הנה דוד קשור בשמו. ועוד, שהוא קשר של תפלין ודאי, ד' דוד המלך [ד"א קשר של תפלין ודאי], ומשום כך דוד נקשר בשמו.

נכנסו. כיון שנכנסו, ישבו לפניו. שתק רבי אלעזר והם שתקו. נכנס רבי אלעזר לחדרו, ושמע קול אחד שהיה אומר: לך ואמר להם מה שהם רוצים, שהרי הם כשרים. חזר אליהם. אמר להם, אם יש מי ששמע דבר – שיאמר לי. אמרו לו, אנו מחפים להיות מוארים מתוך הצחות של המאור העליון, ולהבין ולהשפיל.

פתח ואמר, (חבקוק ב) וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ. כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, הסתפל בתוך המחשבה סוד התורה ורשם רשומים, ולא היה יכול לעמד, עד שברא התשובה, שהיא היכל פנימי עליון וסוד נסתר, ושם נרשמו והצטירו האותיות בחקיקותיהן.

ביון שזה נברא, היה מסתפל בהיכל הזה, ורושם לפניו ציורים של כל העולם, שכתוב הם מפניו כל הארץ. רשם לפניו רשומים וציורים של

[אמר לו הקדוש ברוך הוא, צא מאצטגנינות שלך. אברם אינו מוליד. אברהם מוליד] אמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תסתכל בזה, אלא בסוד של שמי יהיה לך בן. זהו שכתוב כה יהיה זרעך. הסוד של השם הקדוש שמשם נקשר לו עם זה [בן] ולא מהצד האחר.

בה – שהוא השער לתפלה, בה ימצא ברכה, בה ימצא אדם את בקשתו. כה – אותו הצד שבא מצד הגבורה, שהרי מצד הגבורה בא יצחק. ואותו צד הגבורה נקרא כ"ה, שמשם באים פרות ופרות לעולם, ולא מהצד שלמטה של כוכבים ומזלות.

אז והאמן בה. נדבק למעלה ולא נדבק למטה. והאמן בה, ולא בכוכבים ומזלות. והאמן בה – שהבטיח לו שירפה את שָׂכְרוֹ לעולם הבא. והאמן בה – באותה הדרגה שנתנה לו, שמשם יבא לו זרע להוליד בעולם. ויחשבה לו צדקה. ויחשבה לו – שאף על גב שהיא דין, כאלו היא רחמים ה"פה" הזאת. דבר אחר ויחשבה לו צדקה – שקשר קשר עליון בתחתון לחברם יחד.

בא ראה, הנה העירו, אברהם מוליד – אברם אינו מוליד. וכי תאמר שהנה הוליד את ישמעאל בעודו אברם? אלא הבן ההוא שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא, לא הוליד אותו בעודו אברם, שהרי בעודו אברם הוליד למטה. כיון שנקרא אברהם ונכנס בבְּרִית, אז הוליד למעלה. ומשום כך אברם אינו מוליד בקשר עליון, אברהם מוליד כמו שאמרנו, ונקשר למעלה ביצחק.

ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וגו'. רבי אבא פתח, (שמואל-ב כב) כי מי אל מבלעדי ה' ומי צור וגו'. דוד המלך אמר את הפסוק הזה, כי מי אל מבלעדי ה' – מי הוא השליט או הממנה שיכול לעשות דבר מבלעדי ה'? אלא מי שהצטוו מעם הקדוש ברוך הוא, משום שכלם אין עומדים ברשותם ולא יכולים לעשות דבר. ומי צור – ומי הוא התקיף שיכול לעשות תקף וגבורה מעצמו מבלעדי אלהינו? אלא כלם ביד הקדוש ברוך הוא, ולא יכול לעשות דבר, רק מרשותו.

דבר אחר כי מי אל מבלעדי ה' – שהקדוש ברוך הוא הכל ברשותו, ולא כמי שנראה במראה

עשיה לשמיעה כמו שעושים המלאכים העליונים ברקיע, שכתוב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עש"י דברו לשמ"ע בקול דברו. עשי דברו בהתחלה, ואחר כך לשמע.

דבר אחר ברכו ה' מלאכיו – אלו אותם הצדיקים בארץ שהם חשובים לפני הקדוש ברוך הוא כמלאכים העליונים ברקיע, משום שהם גבורי כח שמתגברים על יצרם כגבור טוב שמתגבר על שונאו. לשמע בקול דברו – שזוכים בכל יום לשמע קול מלמעלה בשעה שמצטרפים.

בעת מי יכול לעמד עם אותם שהם קדושים עליונים? אשרי אותם שיכולים לעמד לפניהם. אשרי אותם שיכולים [למי שיוכל] להנצל מלפניהם. השגחתו של הקדוש ברוך הוא עליהם בכל יום. איך אנו יכולים להכנס לפניהם? ועל זה כתוב (שם סה) אשרי תבחר ותקרב, וכתוב (שם פד) אשרי אדם עוז לו כן וגו'. (עד כאן סתרי תורה).

זהר

ויאמר אברם אדני יהו"ה מה תתן לי. אדני"י – אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים – יו"ד ה"א וי"ו ה"א [אלהים יהוה בנקוד אלהים]. אלא סוד הדבר – חבור של שני עולמות יחד, העולם התחתון והעולם העליון.

מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, שאין לי בן. ולמדנו, שכל מי שאין לו בן בעולם הזה נקרא ערירי, כמו שנאמר (ויקרא כ) ערירים יהיו. ואברהם, על מה אמר הדבר הזה שאמר מה תתן לי? כביכול לא האמין בקדוש ברוך הוא?

אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא, אנכי מגן לך – בעולם הזה, שכרך הרבה מאד – בעולם הבא. מיד התעורר אברהם בסוד החכמה ואמר מה תתן לי, שהרי ידעתי שלא מקבל שכר להכנס לעולם ההוא אדם שלא מוליד בן. ועל זה אמר מה תתן לי ואנכי הולך ערירי. שהרי לא תתן לי, שלא זכיתי בו. מפאן שאדם שלא זוכה בכנים בעולם הזה, לא זוכה בעולם ההוא להכנס לתוך הפרגוד.

ואברהם היה רואה באצטגנינות שלו שלא יוליד. מה כתוב? ויוצא אתו החוצה וגו'.

פְּרֹשֶׁה, שְׁכָל בְּנֵי הָאָדָם שְׁעֵתִידִים לִהְיוֹת בְּעוֹלָם,
כֻּלָּם נִמְצְאוּ שָׁם.

כֵּן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, שֶׁהָרִי כְּתוּב אֶת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה
וְגו', וּמִשְׁמַע אֵלָיו [כֻּלָּם] שִׁיִּצְאוּ מֵאוֹתָם
שְׁעֵמְדוֹ שָׁם, מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב עִמָּנוּ הַיּוֹם, וְלֹא כְּתוּב
עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם. אֲלֵא וְדַאי [כֵּן] כֻּלָּם עִמְדוּ שָׁם,
אֲלֵא שֶׁלֹּא נִרְאוּ לְעֵינַי, מִשּׁוֹם כֶּן כְּתוּב עִמָּנוּ הַיּוֹם
אֶף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִרְאוּ.

וְאִם תֹּאמַר, מָה הַטַּעַם לֹא נִרְאוּ כֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּרְאוּ
לְאָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁרָאָה אוֹתָם עֵינַי בְּעֵינַי, וְהָרִי
כֵּן רָאוּ יוֹתֵר? אֲלֵא כֵּן, כְּשֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל,
מִרְאָה אַחֵר וּדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת. הֵיוּ רוֹאִים וּמִסְתַּכְּלִים
עֵינַי בְּעֵינַי, וְהֵיוּ מִשְׁתוֹקְקִים לְהִסְתַּכֵּל וְלִרְאוֹת בְּכַבּוּד
רְבוֹנִים, וּמִשּׁוֹם כֶּן רָאוּ אֶת הַכְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ וְלֹא מֵאַחֵר.

וְעַל כֵּן, כֻּלָּם בְּנֵי הָאָדָם שְׁעֵתִידִים לְעֵמֵד בְּעוֹלָם,
כֻּלָּם עוֹמְדִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָן
הַדְּמִיּוֹת מִמֶּשׁ שְׁעֵתִידִים לְעֵמֵד בָּהֶן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב
(תהלים קלט) גִּלְמֵי רָאוּ עֵינֵיהֶם וְעַל סִפְרָךְ וְגו'. גִּלְמֵי
רָאוּ עֵינֵיהֶם, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁדְּמִיּוֹת אַחֲרָת
עֲלִיוֹנָה הֵיטָה כְּזֶה, וּמִשּׁוֹם כֶּן כְּתוּב (שם יח) וּמִי צוּר
זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ, מִי הַצֵּיר הַטוֹב שֶׁצֵּיר [שְׁכוֹלָל] הַכֹּל
[זֶה עִם זֶה] כְּמוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא?

דְּבַר אַחֵר כִּי מִי אֵלוֹהַ – זֶה סוּד הַדְּבַר, שֶׁהָרִי אֵל
הוּא כֻּלָּל שְׁנִכְלָל מִכָּל הַדְּרָגוֹת. וְאִם תֹּאמַר
שֶׁאֵל הַזֶּה הֵיא דְרָגָה אַחֲרָת, מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב (שם ז)
וְאֵל זַעַם בְּכָל יוֹם? בֵּא רָאָה, שֶׁהָרִי אֵין אֵל מִבְּלַעֲדֵי
ה' שֶׁאֵינוֹ לְבָדוֹ, וְלֹא נִפְרָד לְעוֹלָמִים, וְעַל כֵּן כְּתוּב
(שמואל-ב כב) כִּי מִי אֵל מִבְּלַעֲדֵי ה' וְגו'. וּמִי צוּר
וְגו', שֶׁהָרִי צוּר אֵינוֹ לְבָדוֹ, אֲלֵא הַכֹּל אַחַד, כְּכְתוּב
(דברים ד) וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבַבְךָ כִּי ה' הוּא
הָאֱלֹהִים וְגו'.

בֵּא רָאָה, שֶׁטָרַם שְׁנִמּוּל אֲבָרְהָם, הֵיטָה מְדַבֵּר עִמּוֹ
מִתּוֹךְ מַחְזֵה לְבָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכְּתוּב הֵיטָה
דְּבַר ה' אֵל אֲבָרָם בְּמַחְזֵה וְגו'. בְּמַחְזֵה – בְּאוֹתוֹ
הַמִּרְאָה, הַדְּרָגָה שֶׁכָּל הַדְּמִיּוֹת נִרְאוֹת בָּהּ, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר. וְהַמַּחְזֵה הַזֶּה הוּא סוּד הַבְּרִית.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁמִּשּׁוֹם כֶּן נִקְרָא מַחְזֵה, מִשּׁוֹם שֶׁהֵיא
הַדְּרָגָה הַמִּרְאָה שֶׁכָּל הַדְּמִיּוֹת נִרְאוֹת בָּהּ וְאֵין

הַכּוֹכְבִים וְהַמְזֻלוֹת, שֶׁכֻּלָּם מִרְאִים דְּבַר, וְהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא מִחְלִיפּוֹ לְגִנּוֹן אַחֵר. וּמִי צוּר זוּלָתִי
אֱלֹהֵינוּ, הָרִי פְּרֹשֶׁה שֶׁאֵין צֵיר כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, שֶׁהוּא צֵיר שְׁלָם, עוֹשֶׂה וּמַצִּיר דְּמוֹת בְּתוֹךְ
דְּמוֹת, וּמִשְׁלִים אֶת אוֹתָהּ הַדְּמוֹת בְּכָל תְּקוּנָה,
וּמְכַנֵּס בּוֹ נֶפֶשׁ עֲלִיוֹנָה, שְׁדוּמָה לְתִקּוּן הָעֲלִיּוֹן,
מִשּׁוֹם כֶּן אֵין צֵיר כְּמוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא רָאָה, מֵאוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁל אָדָם, כְּשֶׁמִּתְעוֹרְרָת
תְּשׁוּקָתוֹ לְנִקְבָתוֹ, וּנְקַבְתוֹ מִתְעוֹרְרָת אֵלָיו, אֵז
מִתְחַבְּרִים שְׁנִיָּהֶם יַחַד, וְיוֹצֵא מֵהֶם בֵּן אֶחָד שֶׁכָּלוּל
מִשְׁתֵּי דְמִיּוֹת כְּאֶחָד, מִשּׁוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צֵיר
אוֹתוֹ בְּצִיּוּר שְׁנִכְלָל מִשְׁנִיָּהֶם. וְעַל כֵּן צֵירֵךְ אָדָם
לְקַדֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּזִמְן הַהוּא, כְּדִי שִׁיִּמְצֵא הַדְּמוֹת
הַהֵיא בְּצִיּוּר שְׁלָם כְּרָאוּי.

אֲמַר רַבִּי חֵיִיא, בֵּא רָאָה, כְּמָה גְדוּלֵים הֵם מִעֲשִׂיוֹ
שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי הָאֲמִנּוֹת
וְהַצִּיּוּר שֶׁל הָאָדָם הֵיא כְּמוֹ הָעוֹלָם, וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת, וּמְזוּג זְווגִים כֹּל
אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, וְהוּא צֵיר אֶת דְּמוֹתָם טָרַם
בוֹאִים לְעוֹלָם.

בֵּא רָאָה, שֶׁאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב זֶה סִפְרֵ תוֹלְדוֹת
אָדָם, וְכִי סִפְרֵ הֵיטָה לוֹ? אֲלֵא פְּרֹשֶׁה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן דוֹר דוֹר וְדוֹרָשׁוֹ
וְכו'. אֵיךְ הִרְאָה לוֹ? אִם תֹּאמַר שֶׁרָאָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ
שֶׁהֵם עֵתִידִים לְבֵא לְעוֹלָם כְּמִי שְׁרוּאָה בְּחֻכְמָה מֵה
יְבֵא לְעוֹלָם – לֹא כֶּן, אֲלֵא רָאָה בְּעֵינַי אֶת כֻּלָּם,
וְאוֹתָהּ הַדְּמוֹת שְׁעֵתִידִים לְעֵמֵד בָּהּ בְּעוֹלָם, אֶת כֻּלָּם
הוּא רָאָה בְּעֵינַי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנִּבְרָא
הָעוֹלָם, כֹּל הַנִּפְשׁוֹת הַעֲתִידוֹת לְעֵמֵד בְּבִנְיַי הָאָדָם,
כֻּלָּן עוֹמְדוֹת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ הַדְּמוֹת
מִמֶּשׁ שְׁעֵתִידוֹת לְעֵמֵד בָּהּ בְּעוֹלָם.

כְּמוֹ כֵּן כֹּל אוֹתָם הַצְּדִיקִים, אַחֵר שִׁיּוֹצְאִים מִן
הָעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל הַנִּפְשׁוֹת עוֹלוֹת, וְהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לָהֶם דְּמוֹת אַחֲרָת לְהַתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם כְּמוֹ
שֶׁהֵיוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה. מִשּׁוֹם כֶּן כֻּלָּם עוֹמְדִים לִפְנֵינוּ,
וְרָאָה אוֹתָם אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּעֵינַי.

וְאִם תֹּאמַר, שֶׁאַחֵר שֶׁרָאָה אוֹתָם לֹא עִמְדוּ בְּקִיּוּמָם
– בֵּא וְתִרְאָה, כֹּל דְּבַרֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם
בְּקִיּוּם וְעוֹמְדִים לִפְנֵינוּ עַד שִׁיּוֹרְדִים לְעוֹלָם. כְּמוֹ זֶה
כְּתוּב (דברים כט) כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה וְגו'. הָרִי

היסוד, לקבל בהם י' קטנה להעלותה עד הכתר להיות עטרה על ראשם, ותקנו לשם הערלה בכלי ועפר, לקיים ונחש עפר לחמו: ע"כ מההשמטות.

בא ראה, פיון שנמול אברהם, יצא מהערלה, ונכנס לברית הקדושה, והתעטר בעטרה קדושה, ונכנס בברית שהעולם עומד עליה, ואז התקיים העולם בגללו, משום שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם וליילה חקות שמים וארץ לא שמתי, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה"א בראם, באברהם, והכל עומד בסוד אחד. ובשעה שהקדוש ברוך הוא הראה לאדם את כל אותם הדורות של העולם, וראה אותם כל אחד ואחד, כל דור ודור, כלם עומדים בגן העדן באותה הדמות שעתידיים לעמד בה בעולם הזה.

ובא וראה, הרי נתבאר, פיון שראה את דוד שאין בו חיים כלל, תמה, והוא נתן לו משלו שבועים שנים. משום כך היו לו לאדם תשע מאות ושלושים שנים, ואותם השבועים עלו לו לדוד. והדבר הזה הוא סוד של חכמה, שלדוד אין [ימים] פרט לשבועים השנים מאדם הראשון. והכל הוא סוד של חכמה. וכל מה שלמטה, הכל הוא בסוד של מעלה.

ובא וראה, בכל אותן הדמיות של הנשמות של העולם, כלם לפניו זוגות זוגות. לאחר מכן, כשבאים לעולם הזה, הקדוש ברוך הוא מזוג זוגים.

אמר רבי [יהודה] יצחק, הקדוש ברוך הוא [מזוג זוגים ואומר] אומר בת פלוני לפלוני. אמר רבי יוסי, מה זה אומר, והרי כתוב (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש? אמר רבי יהודה, תחת השמש כתוב, שונה למעלה.

אמר רבי יוסי, מה כאן הפרוז, והרי אמר רבי חזקיה אמר רבי חייא, באותה שעה ממש שיוצא אדם לעולם, בת זוגו מזמנת לו? אמר רבי אבא, אשרי הצדיקים שנשמותיהם מתעטרות לפני המלך הקדוש טרם יבאו לעולם. שכך שנינו, בשעה ההיא שהקדוש ברוך הוא מוציא נשמות לעולם, כל אותן הרוחות והנשמות, כלן כלילות זכר ונקבה שמחברות יחד.

נקראת מחזה - הרי אמרת בראשונה, שטרם שנמול אברהם, לא היה מדבר עמו, רק הדרגה הזו שאין שורים עליה הדרגות האחרות, ועכשו אמרת במחזה - המראה של כל הדרגות העליונות הוא, והרי טרם שנמול כתוב היה דבר ה' אל אברהם במחזה?

אלא הדרגה הזו היא המראה של כל הדרגות העליונות, ובמראה של הדרגות העליונות נתקנה. ואף על גב שבאותו הזמן אברהם לא היה מהול - הדרגה הזו במראה של הדרגות העליונות היא, ובכל אותם הגונים עומדת, והמראה של אותם הגונים עומד תחתיה. אחד מימין - גון לבן, ואחד משמאל - גון אדם, אחד שכלול מכל הגונים. והוא המראה שכל הגונים העליונים עומדים עליו. ועל זה במראה הזה עמד על אברהם ודבר עמו, ואף על גב שלא נמול. פיון שנמול מה כתוב? וירא ה' אל אברהם.

בא ראה, בכלעם [אמר] כתוב מחזה שדי, ובאברהם כתוב מחזה סתם. מה בין זה לזה? אלא מחזה שדי אלו שלמטה [שיצאו] ממנו, והם המראה שלו. מחזה סתם, מחזה זה הוא ה' [של כל מראה] שכל הדמיות העליונות נראות בו. ומשום כך כתוב באברהם מחזה סתם, ובכלעם מחזה שדי. ועל כן, טרם שנמול אברהם, היתה לו הדרגה הזו כפי שאמרנו. פיון שנמול, מיד וירא אליו ה' וגו'. נראו כל [שאר] הדרגות על הדרגה הזו, והדרגה הזו דברה עמו כראוי בשלמות. ואברהם נקשר מדרגה לדרגה, ונכנס לברית הקדש כראוי בשלמות.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ח)

שכינה נקראת אות ברית מצד של צדיק יסוד עולם. זאת אות הברית - בסניני. [בין] העמוד האמצעי, ובין בני ישראל - נצח הוד. אות - זה צדיק. היא - זו שכינה. (שמות לא) פי ששת ימים עשה ה' את השמים - מכתר עד העמוד האמצעי, שאין שש בכל מקום אלא מצד האות ו', ואין שביעי אלא מצד האות י', עטרה על ראשו. החכמה העליונה היא אות, החכמה התחתונה היא אות, ותקנו למול לשמנה ששם היא חכמה עד

חֲלַקְמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָם אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל הַנְּסֻתוֹת וְהַגְּנוּזִים שֶׁגְּנוּזִים לְפָנָיו. וְדַאי כְּתוּב (תהלים יט) תּוֹרַת ה' תְּמִימָה וְגו'.

אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה, שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּפְרָד מִן הַתּוֹרָה אֶפְלוּ שָׁעָה אַחַת, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מִחַיֵּי הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (דברים ל) כִּי הִיא חַיִּיהָ וְאַרְךָ יָמֶיהָ, וְכְתוּב (משלי ג) אֲרַךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תְּשַׁעִים שָׁנָה וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח, (ישעיהו ס) וְעַמָּךְ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְגו'. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל מְכַל שְׂאֵר הָעַמִּים, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לָהֶם צְדִיקִים. שֶׁלְמַדְנוּ, מֵאֵה וְעֵשְׂרִים [וְחַמֵּשׁ] וְשִׁמּוֹנָה אֲלֵפִים בְּעֵלֵי כְּנָפִים שֶׁהוֹלְכִים וְטָסִים אֶת כָּל הָעוֹלָם, וְשׁוֹמְעִים קוֹל וְאוֹחֲזִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל.

בְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ שָׂאִין לָךְ דְּבַר בְּעוֹלָם שָׂאִין לוֹ קוֹל וְהוֹלֵךְ וְטָס בְּרַקִּיעַ. וְאוֹחֲזִים בּוֹ בְּעֵלֵי כְּנָפִים, וּמְעֵלִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל [לְרַבּוֹנָם] שְׂאוֹמְרִים [בְּעֵלֵי הַדִּין] וְדָנִים אוֹתוֹ הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע, שֶׁכְּתוּב (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יִלִּיךְ אֶת הַקּוֹל וְגו'.

מִתִּי דָּנִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל? רַבִּי חֵיִיא אָמַר, בְּשָׁעָה שֶׁבֶן אָדָם שׁוֹכֵב וַיִּשָּׁן וַיִּנְשָׁמְתוּ יְצָאָה מִמֶּנּוּ, וְהִיא מְעִידָה בְּבֶן הָאָדָם, וְאֵז דָּנִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מִיכָה ז) מִשְׁכַּבְתָּ חִיקָךְ שֶׁמֶר פֶּתַחֵי פִיךָ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהִיא מְעִידָה בְּאָדָם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כָּל מָה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּכָל יוֹם, נִשְׁמָתוֹ מְעִידָה בּוֹ בְּאָדָם בְּלִילָה.

לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בַּתְּחִלַּת הַשָּׁעָה הִרְאִישׁוֹנָה בְּלִילָה, כְּשֶׁנּוֹשֵׁף [שִׁיּוּצָא] הַיּוֹם וְנִכְנַס הַשָּׁמֶשׁ, בַּעַל הַמִּפְתָּחוֹת שֶׁמִּמֶּנָּה עַל הַשָּׁמֶשׁ נִכְנַס בַּתְּרִיסָר שְׁעָרִים שֶׁפְּתוּחִים בַּיּוֹם. אַחַר שֶׁנִּכְנַס בְּכָלָם, כָּל אוֹתָם הַשְּׁעָרִים הַסְּתוּמִים [הַפְּתוּחִים], הַפְּרוּז עוֹמֵד וּמִתְחִיל לְהַכְרִיז. עוֹמֵד מִי שֶׁעוֹמֵד וְאוֹחֲזֵי אֶת אוֹתָם הַמִּפְתָּחוֹת. אַחַר שְׁסִים הַפְּרוּז, כָּל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הָעוֹלָם מִתְּכַנְסִים וְעוֹלִים, וְאִין מִי שֶׁפּוֹתַח [פֶּה] פֶּתַחוֹן פֶּה וְהַכָּל שׁוֹקֵטִים. אֵז מִתְּעוֹרְרִים הַדִּינִים שֶׁלְמַטָּה, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם, וְהַלְבָּנָה מִתְחִילָה לְהֵאִיר.

וּבְעֵלֵי הַיְכָבָה תּוֹקְעִים וּמִיִּלְלִים. תּוֹקְעִים שְׁנִית. אֵז מִתְּעוֹרְרַת שִׁירָה וּמְזַמְרִים לְפָנֵי רַבּוֹנָם. כְּמָה

וְנִמְסְרוֹת בְּיַד אוֹתוֹ הַמִּמְנָה הַשְּׁלִיחַ שֶׁנִּתְמַנָּה עַל הַרְיוֹנוֹת בְּנֵי הָאָדָם, וְשָׁמוּ לִילָה. וּבְשָׁעָה שִׁיּוֹרְדוֹת וְנִמְסְרוֹת בְּיַדוֹ, נִפְרְדוֹת, וְלִפְעָמִים זֶה מְקַדֵּים לְפָנֵי זֶה, וּמּוֹרִיד אוֹתָם בְּבְנֵי הָאָדָם. וְכִשְׁמַגִּיעַ [מִכָּה] זְמַן זְוֹגָם, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמִּפְּרִי אוֹתָן הַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת מִחֲבַר אוֹתָן כְּבָרָא שׁוֹנָה וּמְכַרִּיז עֲלֵיהֶם. וְכִשְׁמִתְחַבְּרִים, נִעֲשִׂים גּוֹף אֶחָד וְנִשְׁמָה אַחַת, יְמִין וּשְׂמָאל כְּרָאוּי, וּמְשׁוּם כֶּךָ אִין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְאִם תֹּאמַר, הַרִי שָׁנִינוּ שָׂאִין זְוֹג אֶלָּא לְפִי מַעֲשֵׂי וְדְרָכֵי הָאָדָם – כֶּךָ זֶה וְדַאי! שְׂאִם זֹכָה וּמַעֲשֵׂיו כְּשָׂרִים, הוּא זֹכָה לְהִתְחַבֵּר עִם אוֹתוֹ שֶׁלוֹ כְּמוֹ שִׁיּוּצָא.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, מִי שֶׁמַּעֲשֵׂיו כְּשָׂרִים, בְּאִיזָה מְקוֹם יִבְקַשׁ [יּוֹשֵׁב] אֶת זְוֹגוֹ? אָמַר לוֹ, הַרִי שָׁנִינוּ, לְעוֹלָם יִמְכַר אָדָם וְכוּ' וַיִּשָּׂא בַת תְּלָמִיד חֲכָם, [ד"א וְבֵא רֵא] שֶׁתְּלָמִיד חֲכָם פִּקְדוֹן רַבּוֹנוֹ נִפְקָד בְּיָדוֹ. שָׁנִינוּ בְּסוּד הַמִּשְׁנָה, כָּל אוֹתָם שֶׁבָּאוּ בְּגִלְגוּל שֶׁל נְשָׁמוֹת, יְכוּלִים לְהַקְדִּים בְּרַחֲמִים אֶת זְוֹגָם. וְעַל זֶה הַעִירוֹ הַחֲכָמִים, אִין נוֹשָׂאִים נְשִׁים בְּמוֹעֵד, אֲבָל מְקַדְשִׁים, שֶׁמָּא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים. וַיִּפֶּה אָמְרוּ אַחַר בְּדִיוֹק. וְעַל כֵּן קָשִׁים הַזְּוֹגִים לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל כָּל פָּנִים וְדַאי כְּתוּב כִּי יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי ה'.

רַבִּי יְהוּדָה שָׁלַח לְרַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר, הַרִי סוּד הַדְּבַר יִדְעָתִי, אוֹתָם שֶׁבָּאוּ בְּגִלְגוּל נְשָׁמוֹת – מֵאִיזָה מְקוֹם לָהֶם יֵשׁ זְוֹג? שָׁלַח לוֹ, כְּתוּב (שׁוֹפְטִים כֹּא) מָה נִעֲשֶׂה לָהֶם לְנוֹתְרִים לְנָשִׁים וְגו'. וְכְתוּב וַחֲטַפְתָּם לָכֶם וְגו'. פֶּרֶשֶׁת בְּנֵי בְּנִימִין מוֹכִיחָה, וְעַל זֶה שָׁנִינוּ שֶׁמָּא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים. [וְכִי אוֹתוֹ אַחַר אִין לוֹ בַת זְוֹג? אֲבָל תִּמְצָא זֶה כְּמוֹ אָדָם שֶׁנִּשָּׂא בַת זְוֹג וְלֹא הָיוּ לוֹ מִמֶּנָּה בָּנִים וּמֵת, יָבֵא אַחִיו וַיִּיבֵם אֶת אֲשֶׁתוֹ וַיּוֹלֵד לוֹ מִמֶּנָּה בֶּן. הַבֶּן הַזֶּה הוּא הַמֵּת שֶׁנִּשְׁמָתוֹ חֲזָרָה לְעוֹלָם, זֶה הוּא הָאֶחָד שָׂאִין לוֹ בַת זְוֹג אֶלָּא אִמּוֹ. וְזֶה הוּא שֶׁמָּא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים, שֶׁיְכוּל לְהַקְדִּים אַחַר לְשָׂא אֶת אֲשֶׁתוֹ שֶׁל זֶה בְּרַחֲמִים וּבַתְּפִלָּה. וְאִף עַל גַּב שְׂאִמְרָתִי לָךְ שֶׁיְכוּלִים לְהַקְדִּים אַחַר בְּרַחֲמִים, לֹא יְכוּל אֶלָּא אִם (הוּא) בַּעֲלָה הוּא רָשַׁע וְהוּא צְדִיק].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, [כְּעַת] זֶה הוּא וְדַאי שֶׁקָּשִׁים הַזְּוֹגִים לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֲשֶׁרֵי

[הדבוק] הִזָּה וְנוֹהֵם, וְנִשְׁמָע קוּלוֹ בְּכָל הַבַּיִת. וְאָז
הוּא חֲצוֹת הַלַּיְלָה מִמָּשׁ.

וְזָמַן אַחַד הָיָה לִי שֶׁהָיָה קָם בְּכָל חֲצוֹת לַיְלָה
וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וּמִשׁוּם כִּךְ עָשָׂה אֶת זֶה.
אָמַר רַבִּי אֲבָא: בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁשְׁלַחֲנִי לְכָאן.
בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה נָהֵם אוֹתוֹ הַגְּלָגַל [הַדְּבֻקָּה]. קָמוּ רַבִּי
אֲבָא וְרַבִּי יַעֲקֹב, וְשָׁמְעוּ אֶת אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהָיָה
יוֹשֵׁב בִּירְכַתֵּי הַבַּיִת וּשְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ, וְהָיָה אוֹמֵר,
כְּתוּב (תְּהִלִּים קיט) חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל
מִשְׁפָּטֵי צְדָקָךְ. מָה רָאָה דָוִד שֶׁהוּא אָמַר חֲצוֹת לַיְלָה
וְלֹא בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה? אֲלֵא חֲצוֹת לַיְלָה – וְדַאי
לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר כֵּן. וְכִי כִךְ נִקְרָא הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא? כֵּן, שֶׁהָיָה חֲצוֹת לַיְלָה מִמָּשׁ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא וְסִיעָתוֹ, וְאָז הִיא הַשְּׁעָה שֶׁנִּכְנָס לָגַן
הַעֲדָן לְהִשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצְּדִיקִים.

אָמַר רַבִּי אֲבָא לְרַבִּי יַעֲקֹב, וְדַאי נִשְׁתַּחֲוֶה עִם
הַשְּׁכִינָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. קָרְבוּ וַיִּשְׁבּוּ עִמּוֹ.
אָמְרוּ לוֹ, אָמַר דְּבַר פִּיךָ, שִׁיפָה אִמְרָתְךָ, מִנֵּיִן לָךְ
זֶה? אָמַר לָהֶם, דְּבַר זֶה לְמַדְתִּי מִסְּבִי. וְעוֹד הָיָה
אוֹמֵר, שֶׁשְׁלַשׁ [שִׁתְּחַלַּת] הַשְּׁעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל
הַלַּיְלָה, כָּל הַדֵּינִים שֶׁלְמַטָּה מִתְּעוֹרְרִים וְהוֹלְכִים
וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם.

וּבְחֲצוֹת הַלַּיְלָה מִמָּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּעוֹרֵר
בְּגַן עֲדֵן, וְהַדֵּינִים שֶׁלְמַטָּה אֵינן נִמְצָאִים.
וְכָל הַמְּנַהֲגִים שֶׁלְמַעְלָה בַּלַּיְלָה, אֵינן נִמְצָאִים אֲלֵא
בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מִמָּשׁ. מִנֵּיִן לָנוּ? מֵאֲבָרָהֶם, שֶׁכְּתוּב
(בְּרַאשִׁית יד) וַיַּחֲלַק עֲלֵיהֶם לַיְלָה. בְּמִצְרַיִם – (שְׁמוֹת יב)
וַיְהִי בְּחֻצֵי הַלַּיְלָה. וּבְמִקְוֹמוֹת רַבִּים בַּתּוֹרָה כִּךְ
נִמְצָא. וְדוּד הָיָה יוֹדֵעַ.

[וְיָמָה] וּמִנֵּיִן הָיָה יוֹדֵעַ? אֲלֵא כִּךְ אָמַר הַזָּקֵן,
שֶׁמִּלְכוּתוֹ תְּלוּיָהּ בְּזֶה [הַלַּיְלָה], וְעַל זֶה
עוֹמֵד בַּשְּׁעָה הַזֹּאת וְאוֹמֵר שִׁירָה, וְלִכְּן קָרָא לְקַדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא חֲצוֹת לַיְלָה [מִמָּשׁ] אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ
וְגו', שֶׁהָיָה כָּל הַדֵּינִים תְּלוּיִים מִכָּאן, וְדֵינֵי הַמִּלְכוּת
נִמְצָאִים מִכָּאן. וּבְאוֹתָהּ הַשְּׁעָה נִקְשַׁר דָּוִד בָּהּ, וְקָם
וְאָמַר שִׁירָה. בָּא רַבִּי אֲבָא וּנְשָׁקוּ. אָמַר לוֹ, וְדַאי כִּךְ
הוּא. בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁשְׁלַחֲנִי לְכָאן.

בָּא רָאָה, הַלַּיְלָה הוּא דִין בְּכָל מְקוֹם, וְהָיָה הַקָּמָנוּ
אֶת הַדְּבָרִים, וְכִךְ הוּא וְדַאי, וְהָיָה הַעֲרַתִּי לְפָנֶיךָ

בְּעֲלֵי מְגַנִּים עוֹמְדִים בְּמִקְוָמָם וּמִתְּעוֹרְרִים דֵּינִים
בְּעוֹלָם. אֲזַי בְּנֵי הָאָדָם יִשְׁנִים, וְהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאת
וּמִעֵדָה עֲדוֹת וּמִתְחַיֶּבֶת בְּדִין. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם אָדָם, וְהַנְּשָׁמָה שָׁבָה לְמִקְוָמָהּ.

בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁהַצְּפָרִים מִתְּעוֹרְרוֹת, צַד
הַצְּפוֹן מִתְּעוֹרֵר בְּרוּחַ, עוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ
הַשְּׂרֵבִיט שֶׁבְּצַד הַדְּרוֹם, וּמִכָּה בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ וְשׁוֹקֵט
וּמִתְבַּסֵּם. אֲזַי מִתְּעוֹרֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִנְהַגָּיו
לְהִשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצְּדִיקִים בְּגַן עֲדֵן.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. אֲשֶׁרֵי חָלְקוּ שֶׁל אָדָם שֶׁעוֹמֵד
לְהִשְׁתַּעֲשַׁע בַּתּוֹרָה, שֶׁהָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְכָל הַצְּדִיקִים שֶׁבְּגַן עֲדֵן, כָּלֵם מִקְשִׁיבִים
לְקוּלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגַנִּים חֲבֵרִים
מִקְשִׁיבִים לְקוּלְךָ הַשְּׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁף עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד
שִׁיחָהּ [תְּמִיד] שְׁמוֹר בְּעוֹלָם, שֶׁהָיָה עֲלִיוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים שׁוֹמְרִים אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים מב)
יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֶסְדוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּשְּׁעָה הַזֹּאת
בַּתּוֹרָה, וְדַאי יֵשׁ לוֹ חֵלֶק תְּמִיד בְּעוֹלָם הַבָּא.
אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה הַטַּעַם תְּמִיד? אָמַר לוֹ, כִּךְ
לְמַדְנֵנוּ, שֶׁכָּל חֲצוֹת לַיְלָה, כְּשֶׁמִּתְּעוֹרֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּגַן עֲדֵן, כָּל הַנְּטִיעוֹת שֶׁל הַגֵּן מְשֻׁקִים יוֹתֵר
מֵאוֹתוֹ הַנַּחַל שֶׁנִּקְרָא נַחַל קְדוּמִים, נַחַל עֲדֵנִים,
שֶׁאֵינן פּוֹסְקִים מִיָּמֵינוּ לְעוֹלָמֵינוּ. כְּבִיכּוֹל אוֹתוֹ
שֶׁעוֹמֵד וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ הַנַּחַל מוֹרִיק
עַל רֵאשׁוֹ וּמִשְׁקָה אוֹתוֹ בַּתּוֹךְ אוֹתָם הַנְּטִיעוֹת שֶׁבְּגַן
עֲדֵן. [אָמַר רַבִּי יוֹסִי] וְלֹא עוֹד, אֲלֵא הוּאִיל וְכָל
הַצְּדִיקִים שֶׁבַּתּוֹךְ גַּן הַעֲדָן מִקְשִׁיבִים לוֹ, שְׁמִים לוֹ
חֵלֶק בְּאוֹתָהּ הַשְּׁקֵאת הַנַּחַל. נִמְצָא שִׁישׁ לוֹ חֵלֶק
תְּמִיד בְּעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אֲבָא הָיָה בָּא מִטְּבַרְיָה לְבֵית טְרוּנְיָא שֶׁלְחָמִיו,
וְרַבִּי יַעֲקֹב בְּנוֹ הָיָה עִמּוֹ. נִפְגְּשׁוּ בְּכַפֵּר טְרָשָׁא.
כְּשֶׁרָצוּ לְשַׁכְּב, אָמַר רַבִּי אֲבָא לְבַעַל הַבַּיִת: יֵשׁ כָּאן
תְּרַנְגוּל? אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: לָמָּה? אָמַר לוֹ: מִשׁוּם
שֶׁאֵינִי קָם בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מִמָּשׁ.

אָמַר לוֹ: לֹא צָרִיךְ, שֶׁהָיָה סִימָן יֵשׁ לִי בַּבַּיִת –
שֶׁהִמְשַׁקֵּל הַזֶּה שֶׁלְפָנַי מִטְּתִי, אֲנִי מִמְּלֵא
אוֹתוֹ בְּמִים, וּמִטְּפֵטֵף טְפָה טְפָה. וּבְחֲצוֹת הַלַּיְלָה
מִמָּשׁ מִתְּרוֹקְנִים כָּל הַמִּים, וּמִתְּגַלְגַּל הַגְּלָגַל

הקדוש ברוך הוא לא קרא לאברהם אברהם עד עתה, מה הטעם? אלא כף בארנו, שעד עתה לא נמול, וכשנמול, התחברה בו ה"א הזו ושרתה בו. אלא כף בארנו, שעד עכשו לא נמול, וכשנמול, התחבר לה"א הזו והשכינה שרתה בו, ואז נקרא אברהם.

והינו מה שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ושנה בה' בראם, ושנה באברהם. מה אומרים? אלא זה חסד וזו השכינה, והכל יורד יחד, והדבר לא קשה, וזה וזה היה.

אמר רבי יעקב לרבי אבא, הה' הזו של הבראם היא קטנה, וה' של הלה' (דברים לב) – גדולה. מה בין זה לזה? אמר לו, זו שמטה, וזה יובל, ויש ששונים שהכל אחד. שכאשר מאירה מהצדיק, אז עומדת בשלמות וה"א גדולה, שהרי מוארת כראוי. ופעמים שלא עומדת בשלמות ויונקת מצד האחר, אז ה"א קטנה]. ומשום כך לפעמים שהלכנה עומדת בשלמותה, ולפעמים בחסרונה, ובפניה נמצא ונודע, והכל יפה, וזה הוא ברור הדבר.

אמר רבי אבא, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל שאר העמים ונתן להם אות הברית הזו, שכל מי שיש בו אות הברית הזו, אין יורד לגיהנם אם הוא שומר אותו כראוי, שאין מכניס אותו לרשות אחרת ולא משקר בשם המלך. שכל מי שמשקר בזה, כמי שמשקר בשמו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו.

עוד אמר רבי אבא, בזמן שהאדם מעלה את בנו להכניסו לברית הזו, קורא הקדוש ברוך הוא לפמליא שלו ואומר, ראו איזו בריה עשיתי בעולם! באותה השעה מזדמן [לו] אליהו, וטס את העולם בארבע טיסות ומזדמן לשם, ועל זה שנינו שצריך אדם לתקן כסא אחר לכבודו, ויאמר: זה הכסא של אליהו. ואם לא, אינו שורה שם. והוא עולה ומעיד לפני הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, בראשונה כתוב (מלכים א-יט) מה לך פה אליהו וגו', וכתוב קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חייך, שבכל מקום שהרשם הקדוש הזה ירשמו

רבי שמעון. אמר אותו הילד בנו של אותו האיש, אם כך, למה כתוב חצות לילה? אמר לו, הרי נאמר שבחצות הלילה מתעוררת מלכות השמים.

אמר, אני שמעתי דבר. אמר לו רבי אבא, אמר בני טוב, שהרי דבר פיו יהיה קול המאור. אמר, אני שמעתי, שהרי הלילה הוא דין המלכות, ובכל מקום הוא דין. וזה שאמר חצות, משום שיונקת בשני גונים [חצות] – בדין וחסד. וודאי שהמחצית הראשונה היא דין, שהרי במחצית האחרת היא מאירה פניה בצד החסד, ועל כן חצות לילה כתוב ודאי.

קם רבי אבא ושם ידו בראשו וברך אותו. אמר, ודאי חשבתני שאין נמצאת חכמה, רק באותם הצדיקים שזכו בה. כעת ראיתי שאפלו ילדים בדור של רבי שמעון זכו לחכמה עליונה. אשריך רבי שמעון! אוי לדור שאתה תסתלק ממנו! ישבו עד הבקר והתעסקו בתורה.

פתח רבי אבא ואמר, ועמך כלם צדיקים וגו'. הדבר הזה הרי בארוהו החברים, מה הטעם כתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים, וכי כל ישראל הם צדיקים? והרי כמה רשעים יש בישראל, כמה חוטאים וכמה רשעים שעוברים על מצוות התורה. **אלא** כך שנה בסוד המשניות: אשריהם ישראל שעושים קרבן של רצון לקדוש ברוך הוא, שמקריבים את בניהם לשמונה ימים לקרבן, וכשנמולים, נכנסים לחלק הטוב של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. וכיון שנכנסו בחלק הזה של הצדיק, הם נקראים צדיקים. ודאי כלם צדיקים.

ועל כן לעולם יירשו ארץ, ככתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם, וכתוב זה השער לה' צדיקים יבאו בו, אותם שנמולו ונקראים צדיקים. נצר מטעי – נצר מאותם הנטיעות שנטע הקדוש ברוך הוא בגן עדן. הארץ הזו היא אחת מהן, ועל כן יש לישראל חלק טוב לעולם הבא, וכתוב (שם לז) צדיקים יירשו ארץ. (ישעיה ס) לעולם יירשו ארץ, מה זה לעולם? כמו שבארנו במשנתנו, והרי הדבר הזה נתבאר בין החברים. [ולמדנו, מה ראה הכתוב שלא נקרא אברהם עד עתה?] [ג"א בא ראה,

שְׁהָרֵי שָׁמַיִם וָאָרֶץ עַל זֶה קִיָּמִים. מִשׁוּם כֵּן, כָּל זְמַן שִׁישְׂרָאֵל מְקִיָּמִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת, חֲקוּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם. וְכָל זְמַן שָׁחַס וְשָׁלוּם מִבְּטָלִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת, אֵין שָׁמַיִם וָאָרֶץ מִתְקִיָּמִים, וְאֵין נִמְצְאוֹת בְּרָכוֹת בְּעוֹלָם.

בא רָאָה, לֹא שָׁלְטוּ שָׂאֵר הָעַמִּים עַל יִשְׂרָאֵל אֲלֵא כְּשִׁבְטָלוּ מֵהֶם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת. וְזֶה בְּטָלוּ מֵהֶם? שְׁלֹא נִפְרְעוּ וְלֹא נִתְגַּלוּ. וְעַל זֶה כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-א יב) וַיַּעֲזְבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וְגו' וַיִּמְכְּרוּ אֶתֶם בְּיַד סִיסְרָא. וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה' מִמֶּשׁ. עַד שִׁבְאָה דְבוּרָה וַנִּדְבְּהָ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל לְדַבֵּר הַזֶּה, אֲזַי נִכְנְעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם.

והיננו מֵה שִׁשְׁנֵינוּ, שִׁאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיהוֹשֻׁעַ, וְכִי יִשְׂרָאֵל הֵם אֲטוּמִים וְלֹא נִפְרְעוּ וְלֹא הִתְגַּלוּ וְלֹא מְקִיָּמִים אֶת בְּרִיתִי, וְאַתָּה רוֹצֵה לְהַכְנִיסָם לְאָרֶץ וְלִהְיוֹת אֶת שׁוֹנְאֵיהֶם? (יהושע ה) שׁוֹב מִלֵּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית. וְעַד שִׁנְפְּרְעוּ וְנִתְגַּלְתָּה הַבְּרִית הַזֹּאת, לֹא נִכְנְסוּ לְאָרֶץ וְלֹא נִכְנְעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם. אֶף כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁהִתְנַדְּבוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹת הַזֹּאת, נִכְנְעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם וְחִזְרוּ הַבְּרָכוֹת לְעוֹלָם. זֶהוּ שִׁכְתוּב בְּפֶרֶעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדְּבָ עִם בְּרָכוֹ ה'.

אוֹתוֹ בְּנֵי בְּשָׂרָם, אֶתָּה תִּזְדַּמֵּן לְשֵׁם. וְהִפָּה שֶׁהַעִיד שִׁישְׂרָאֵל עֲזָבוּ, הוּא יַעֲדֵד שִׁישְׂרָאֵל מְקִיָּמִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת. וְהָרֵי שִׁשְׁנֵינוּ, עַל מָה נִעֲנַשׁ אֲלֵיהֶם לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? עַל שִׁאֲמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בְּנֵינוּ.

בינתים בָּא אוֹר הַיּוֹם, וְהָיוּ אוֹמְרִים דְּבָרֵי תוֹרָה. קָמוּ לְלַכֵּת, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּמָה שֶׁעֲסַקְתָּם בְּלִילָה הַזֶּה הַשְּׁלִימוּ. אָמְרוּ, מָה הוּא? אָמַר לוֹ, שִׁתְּרָאוּ לְמַחֵר אֶת פָּנֵינוּ שֶׁל בְּעַל הַבְּרִית, שֶׁהָרֵי אֲשֶׁתִּי בְּקִשָּׁה אֶת הַבְּקִשָּׁה הַזֹּאת מֵכֶם, וּמִלֵּת הַבְּרִית שֶׁל בְּנֵי שְׁנוּלָד לִי – לְמַחֵר תִּהְיֶה הַהֲלוּלָא שְׁלוֹ. אָמַר רַבִּי אַבְא, זֶה הִיא בְּקִשָּׁה שֶׁל מִצְוָה, וְנִשְׁבַּ לְרֵאוֹת אֶת פָּנֵי הַשְּׁכִינָה.

חבנו כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה כָּנַס אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת כָּל אוֹהֲבָיו, וְכָל אוֹתוֹ הַלִּילָה הִתְעַסְקוּ בַּתוֹרָה, וְלֹא הָיָה מִי שִׁישֵׁן. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּבִקְשָׁה מֵכֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֹאמַר דְּבַר חֲדָשׁ בַּתוֹרָה.

פתח אֶחָד [רַבִּי אַבְא] וְאָמַר, (שׁוֹפְטִים ה) בְּפֶרֶעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדְּבָ עִם בְּרָכוֹ ה'. מָה רָאוּ דְבוּרָה וּבְרָק שֶׁפִּתְחוּ בְּפִסּוּק הַזֶּה? אֲלֵא כֵּן שִׁשְׁנֵינוּ, אֵין הָעוֹלָם מְתַקֵּים אֲלֵא עַל הַבְּרִית הַזֹּאת, שִׁכְתוּב (יִרְמִיָּה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגו'.

❁ סדר הלימוד ליום כח תשרי [יום 28 בשנה] ❁

בא ראה, משום שאַת הזאת הזו לא שָׁמַר אותה דוֹד הַמֶּלֶךְ כְּרְאוּי, הַמְלָכוֹת הַעֲבָרָה מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתוֹ הַזְמַן. וְכֵן לְמַדְנּוּ, הַזֹּאת הַזוֹ נִרְמְזָה בַּמְלָכוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, וְנִרְמְזָה בִּירוּשָׁלַיִם, הַקְרִיָּה הַקְדוּשָׁה. בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שְׁדוּד עֵבֶר עָלֶיהָ, יֵצֵא קוֹל וְאָמַר: דוֹד, בְּמָה שְׁנַקְשַׁרְתָּ תִּנְתָּר. אוֹתָךְ טוֹרְדִים מִירוּשָׁלַיִם, וְהַמְלָכוֹת תּוֹסֵר מִמֶּךָ. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׁכַתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב יב) הַנְּנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ. מִבֵּיתֶךָ בְּמַדְיָק. וְכֵן הִיָּה. בְּמָה שְׁעֵבֶר עָלָיו נִעֲנַשׁ. וּמָה דוֹד הַמֶּלֶךְ כֶּךָ - שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

פָּתַח אַחַר וְאָמַר, (תהלים צד) לִילִי ה' עֲזָרְתָה לִי כְּמַעֵט שְׁכָנָה דוּמָה נִפְשִׁי. לְמַדְנּוּ, בְּמָה זוֹכִים יִשְׂרָאֵל שְׁאִינָם יוֹרְדִים לְגִיּהֲנָם כְּמוֹ שְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְאֵין נִמְסָרִים בְּיַדֵּי דוּמָה? [אַלְא] בְּאוֹת הַזֹּו.

שְׁכָךְ לְמַדְנּוּ, בְּשְׁעָה שְׁאָדָם יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל (מִלְאֲכֵי חֲבָלָה) מְחַבְּלִים וְנִפְקָדִים עָלָיו. מְרִימִים עֵינָיִם וְרוֹאִים אֶת הָאוֹת הַזֹּו, שֶׁהִיא בְרִית הַקֹּדֶשׁ, וְנִפְרָדִים מִמֶּנּוּ, וְאֵינוּ נִתֵּן בְּיַדֵּי דוּמָה לְרֹדֵת לְגִיּהֲנָם. שְׁכָל מִי שֶׁנִּמְסָר בְּיָדוֹ, וְדַאי יוֹרֵד לְגִיּהֲנָם. וּמִהָאוֹת הַזֹּו פּוֹתְדִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְהַדְּיָנִים הָרְעִים אֵין שׁוֹלְטִים בּוֹ בְּאָדָם אִם הוּא זוֹכֵה לְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּו, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נֶאֱחָז בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בִּיּוֹן שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ לֹא שָׁמַר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזֹּו כְּרְאוּי, הַעֲבָרָה מִמֶּנּוּ הַמְלָכוֹת, וְנִטְרַד מִירוּשָׁלַיִם. מִיָּד פָּחַד, כִּי סָבַר שִׁיּוֹרִידוֹ אוֹתוֹ מִיָּד, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בְּיַד דוּמָה וְיָמוֹת בְּעוֹלָם הַהוּא, עַד שֶׁהַתְּבַשֵּׁר עָלָיו, שְׁכַתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב ב) גַּם ה' הַעֲבִיר חֲטָאתֶךָ לֹא תָמוֹת. בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה פָּתַח וְאָמַר, לִילִי ה' עֲזָרְתָה לִי כְּמַעֵט שְׁכָנָה דוּמָה נִפְשִׁי.

פָּתַח אַחַר וְאָמַר, מָה זֶה [שְׁכַתוֹב] שְׁאָמַר דוֹד (שם טו) וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֵת נִוְהוֹ? [מָהוּ וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֵחֵר כֶּךָ וְאֵת נִוְהוֹ?] מִי יִכּוֹל לְרַאוֹת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֲלֵא כֶּךָ שְׁנִינוּ, בְּשְׁעָה הַהִיא שֶׁגָּזַר עָלָיו אוֹתוֹ הָעֲנַשׁ, וְדוֹד יָדַע שֶׁעַל שְׁלֹא שָׁמַר הָאוֹת הַזֹּו כְּרְאוּי נִעֲנַשׁ בְּזֶה, שֶׁהַכֹּל יַחַד אַחֲזוּ, וְהַכֹּל נִרְמְזוּ בְּאוֹת הַזֹּו, וְלֹא נִקְרָא צְדִיק מִי שְׁאֵינוּ שׁוֹמְרֵי אוֹתוֹ

קָם אַחַר, פָּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת ד) וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמַלּוֹן וַיִּפְגְּשׁוּהוּ ה' וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ. אֵת מִי? אֵת מִשֶּׁה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי אֶתָּה הוֹלֵךְ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְלְהַכְנִיעַ מֶלֶךְ גְּדוֹל וְשְׁלִיט, וְאֶתָּה שְׁכַחְתָּ מִמֶּךָ אֶת הַבְּרִית, שְׁבַנְךָ לֹא נִמּוֹל? מִיָּד - וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ.

לְמַדְנּוּ, יָרַד גְּבִרְיָאֵל בְּשִׁלְהֶכֶת שֶׁל אִישׁ לְשַׁרְף אוֹתוֹ, וְנִרְמְזוּ לְנַחֵשׁ אַחַד שׁוֹרְף לְשַׁאֲף אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ. לְמָה נָחֵשׁ? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶתָּה הוֹלֵךְ לְהַרְגַּ אֶת הַנַּחֵשׁ הַגְּדוֹל וְהַחֲזָק, וּבַנֶּךְ לֹא נִמּוֹל?! מִיָּד נִרְמְזוּ לְנַחֵשׁ אַחַד לְהַרְגַּ אוֹתוֹ, עַד שֶׁרָאָתָה צְפוּרָה וּמְלָה אֶת בְּנָה וְנִצּוֹל. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וְתַקַּח צְפוּרָה צַר. מָה זֶה צַר? אֲלֵא רְפוּאָה. וּמָה הַרְפוּאָה? שְׁכַתוֹב וְתַכְרַת אֶת עַרְלַת בְּנָה. שְׁנַצְנִצָּה בָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

קָם אַחַר וְאָמַר, (בְּרַאשִׁית מָה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו גִּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר וְגו'. וְכִי לְמָה קָרָא לָהֶם, וְהָרִי הֵם הָיוּ קְרוּבִים אֵלָיו? אֲלֵא בְּשְׁעָה שְׁאָמַר לָהֶם אֲנִי יוֹסֵף אַחֲיִכֶם, תָּמָהוּ שָׂרְאוּ אוֹתוֹ בְּמְלָכוֹת עֲלִיוֹנָה. אָמַר יוֹסֵף, הַמְלָכוֹת הַזֹּו, מִשּׁוּם זֶה הַרוּחָתִי אוֹתָהּ. גִּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ, שֶׁהִרְאָה לָהֶם אֶת בְּרִית הַמִּלָּה. אָמַר, זֹו גִרְמָה לִי אֶת הַמְלָכוֹת הַזֹּו, מִשּׁוּם שֶׁשְׁמַרְתִּי אוֹתָהּ.

מִכְּאֵן לְמַדְנּוּ, שְׁמִי שְׁשׁוּמַר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזֹּו, הַמְלָכוֹת שְׁמוּרָה לוֹ. מִנֵּיִן לָנוּ? מִבְּעַז, שְׁכַתוֹב (רוֹת א) חַי ה' שְׁכַבִּי עַד הַבֶּקֶר. שְׁיִצְרוּ הִיָּה מִתְגָּרָה בּוֹ, עַד שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּו, מִשּׁוּם כֶּךָ זָכָה שֶׁיִּצְאֻ מִמֶּנּוּ מְלָכִים שְׁלִיטִים עַל כָּל שְׁאָר הַמְּלָכִים, וְהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שְׁנַקְרָא בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פָּתַח אַחַר וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶנָּה עָלַי מִחֲנֶנָּה וְגו'. כֶּךָ שְׁנִינוּ, בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטַח, מָה זֶה בְּזֹאת? זֹו אוֹת הַבְּרִית הַמְּזַמְּנַת תָּמִיד אֶצֶל אָדָם, וְנִרְמְזָה לְמַעְלָה. וּמִשּׁוּם כֶּךָ נֶאֱמַר בְּזֹאת, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב זֹאת אוֹת הַבְּרִית, זֹאת בְּרִיתִי, וְהַכֹּל בְּדֶרֶגָה אַחַת. וְשְׁנִינוּ, זֶה וְזֹאת הֵם בְּדֶרֶגָה אַחַת וְלֹא נִפְרָדִים. וְאִם תֹּאמַר, אִם כֶּךָ, הָרִי שְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם כֶּךָ, לְמָה דוֹד בְּלִבְדּוֹ וְלֹא אַחֵר? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁהִיא אַחֲזָה בּוֹ וְנִרְמְזָה בּוֹ, וְהִיא פֶּתַר הַמְּלָכוֹת.

אמר רבי אבא, ומה בכל כף אתם חכמים, ואתם יושבים כאן? אמרו לו, אם הצפרים יעקרו ממקומם, לא יודעים לאן טסות. זהו שכתוב (משלי כז) כצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו.

והמקום הזה זפה אותנו לתורה, והדרך הזו שלנו. בכל לילה, חצי אנו ישנים, וחצי אנו עוסקים בתורה. וכשאנו עומדים בבקר, ריחות השדה ונהרות מים מאירים לנו את התורה, והיא מתישבת בלבנו. ואת המקום הזה הרי דנו אותו למעלה פעם אחת, וכמה שרי מגנים הסתלקו באותו הדין על ענש התורה, ואז ההשתדלות שלנו יומם ולילה היא בתורה, והמקום הזה מסייע לנו, ומי שנפרד מכאן, כמי שנפרד מחיי העולם.

הרים ידו רבי אבא וברך אותם. ישבו עד שהאיר היום. אחר שהאיר היום, אמרו לאותם התינוקות שלפניהם: צאו וראו אם האיר היום, וכל אחד יאמר דבר חדש בתורה לאיש הגדול הזה. יצאו וראו שהאיר היום. אמר אחד מהם, מזמנת ביום הזה אש מלמעלה. אמר אחר, ובבית הזה. אמר אחר, זקן אחד כאן שעתידי ביום הזה להשרף באש הזו. אמר רבי אבא, הרחמן יצילנו.

תמה ולא יכל לדבר. אמר, עשן המלכות נתפס בארץ. וכך היה, שהיום ההוא ראו החברים את פני השכינה והקפּו באש, ורבי אבא להטו פניו באש משמחת התורה.

שנינו, כל אותו היום לא יצאו כלם מן הבית, והבית נקשר בעשן, והיו מחדשים דברים בתוכם כאלו קבלו היום ההוא תורה מהר סיני. אחר שהסתלקו, לא היו יודעים אם הוא יום ואם לילה. אמר רבי אבא, בעודנו עומדים, יאמר כל אחד מעמנו דבר חדש של חכמה לקשר חסד לבעל הבית, בעל ההלולא.

פתח אחד ואמר, (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך וגו'. בתחלה חצריך, לאחר מכן ביתך, ולאחר מכן היכלך. זה פנימי מזה, וזה [נ"א לתוך] למעלה מזה. ישכן חצריך בתחלה, כמו שנאמר (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו.

נשבעה בטוב ביתך לאחר מכן, כמו שנאמר (משלי כד) בחכמה יבנה בית. לא כתוב

כראוי - היה מבקש בקשתו ואומר, והראני אתו ואת נוהו.

מה זה אתו? [האות שלו, אות הברית, שהרי אותו של הקב"ה האות שלו] זו אות הברית [שלו] הקדושה, שהרי אני פוחד שאבדה ממני. מה הטעם? משום ששני אלו - המלכות וירושלים - אחוזות בזה. ומשום כך תלה בבקשתו אתו ואת נוהו, שתחזר המלכות של האות הזו למקומה, והכל דבר אחד.

פתח אחר ואמר, (איוב יט) ומבשרי אחזה אלוה. מה זה ומבשרי? היה צריך להיות ומעצמי! אלא מבשרי ממש, ומה היא? שכתוב (ירמיה יא) ובשר קדש יעברו מעליך, וכתוב (בראשית יז) והיתה בריתי בבשרכם. ששנינו, בכל זמן שגורש אדם ברשם הקדוש של האות הזו, ממנה רואה את הקדוש ברוך הוא, ממנו ממש, והנשמה הקדושה נאחזת בו.

ואם לא זוכה, שאינו שומר את האות הזו, מה כתוב? (איוב ד) מנשמת אלוה יאבדו, שהרי הרשם של הקדוש ברוך הוא לא נשמר. ואם זוכה ושומר אותו, אין השכינה נפרדת ממנו. מתי מתקים בו? כאשר הוא נשא, והאות הזו נכנסת למקומה [ששנינו, מה הטעם וא"ו ה"א הולכות יחד? אלא אחת זכר ואחת נקבה]. משתתפים יחד, ונקרא שם אחד, אז שורה עליהם החסד העליון. באיזה מקום שורה? בצד הזכר. ומי החסד? חס"ד א"ל שבא ויוצא מהחכמה העליונה ומתעטר בזכר. ומשום כך נתבשמת הנקבה. [נ"א ששנינו, הסוד של וי"ו ה"א הולכים יחד כמו שזכר ונקבה משתתפים יחד והם אחד, אז שורה עליהם החסד העליון, ומתעטר בזכר ונתבשמת הנקבה].

עוד שנינו, אלוה כף הוא. א"ל, אור החכמה. וי זכר, ה' נקבה. כשמשתתפים יחד נקרא אלוה. והנשמה הקדושה מהמקום הזה נאחזת, והכל תלוי באות הזו, ועל כן כתוב ומבשרי אחזה אלוה. זו היא שלמות הכל, מבשרי ממש, מהאות הזו ממש. ועל כן אשריהם ישראל קדושים שאחוזים בקדוש ברוך הוא, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' וגו', ומשום כך חיים כלכם היום.

עָפָר לְמוֹל עָלָיו אֶת הַבְּרִית הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, וְנִחַשְׁבַּ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאִלּוּ זָבַח עָלָיו עוֹלוֹת וְקִרְבָּנוֹת, צֹאן וּבָקָר.

וְנוֹחַ לוֹ יוֹתֵר מִכָּלֶם, שְׁכַתּוֹב וְזָבַחַת עָלָיו אֶת עֲלֵתֶיךָ וְאֶת שְׁלֹמֶיךָ וְגו' . בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי. מֵהוּ אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי? [אֶת] זו הַמִּלָּה, שְׁכַתּוֹב בָּהּ (תהלים כה) סוּד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם. מִזְבַּח הָאֲדָמָה הַזֶּה וְדָאֵי כְמוֹ שְׁאֲמַרְנּוּ, מֵה כְּתוֹב אַחֲרָיו? וְאִם מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי. רְמַז לְגַר כְּאֲשֶׁר מִתְגַּיֵר, שֶׁהֵם מֵעַם קִשָּׁה עֲרָף וְקִשָּׁה לֵב. זֶה נִקְרָא מִזְבַּח אֲבָנִים.

לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית, מֵה זֶה? שְׁצַרִיךָ לְהַכְנִיסוֹ לְעִבּוֹדַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, [כְּדִי] וְלֹא יְמוּל אוֹתוֹ, עַד שִׁישְׁכַח עִבּוֹדָה הָאֲחֵרֶת שְׁעֵבֵד עַד עֵתָהּ, וְיִסִּיר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ קְשֵׁי הַלֵּב. וְאִם נִמוּל וְלֹא הוֹסֵר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ קְשֵׁי הַלֵּב לְהַכְנִס לְעִבּוֹדַת הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֲרִי הוּא כְּפִסָּל הָאֶבֶן הַזֶּה שְׂגוֹזָרִים אוֹתוֹ מֵהֵצֵד הַזֶּה וּמִן הֵצֵד הַזֶּה, וְנִשְׁאָר אֶבֶן כְּבִרְאִשׁוֹנָה. מִשּׁוּם כֵּךְ לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית. שְׂאֵם הוּא נִשְׁאָר בְּקִשְׁיוֹתוֹ – כִּי חֲרַבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיךָ וּתְחַלְלֶנָּה. כְּלוּמֵר, אוֹתָהּ הַמִּלָּה שְׁנִמּוּל אֵינָה מוֹעִילָה לוֹ.

מִשּׁוּם כֵּךְ, אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּקְרִיב אֶת הַקֶּרֶבֶן הַזֶּה בְּשִׂמְחָה וּבְרִצּוֹן לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְצַרִיךָ לְשַׂמַּח בְּחֵלֶק הַזֶּה כָּל הַיּוֹם [הַהוּא], שְׁכַתּוֹב (שם ה) וְיִשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בְךָ לְעוֹלָם יִרְנְנוּ וְתִסַּךְ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלִצוּ בְךָ אֶהְבִּי שְׁמֶךָ.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (בראשית יז) וְיִהִי אֲבָרָם בֵּין תְּשַׁעִים שָׁנָה וְתִשַׁע שָׁנִים וְיִרְאֵה ה' וְגו', אֲנִי אֶל שְׂדֵי הַתְּהַלֵּךְ לְפָנָי וְגו'. בְּפִסּוֹק הַזֶּה יֵשׁ לְעִין בּוֹ, וְקִשָּׁה בְּכַמָּה דְרָכִים. וְכִי עַד עֵתָהּ לֹא הִתְגַּלָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבָרָהּם אֲלֵא [עַד] כְּפִתּוֹת, כְּשֶׁהִגִּיעַ לַיָּמִים הָאֵלֶּה, וְיִרְאֵה ה' אֵלָיו וְלֹא קָדָם? וְהֲרִי כְּתוֹב וְיֹאמֵר ה' אֶל אֲבָרָם. וְה' אָמַר אֶל אֲבָרָם. וְיֹאמֵר לְאֲבָרָם יְדוּעַ תְּדַע וְגו', וְכַעַת מוֹנֶה אֶת חֲשַׁבּוֹן הַיָּמִים, וְכִשְׁמוֹנֶה אוֹתָם, כְּתוֹב וְיִרְאֵה ה' אֶל אֲבָרָם, נִשְׁמַע שְׂעֵד עֵתָהּ לֹא הִתְגַּלָּה עָלָיו! וְעוֹד, שְׁכַתּוֹב בֵּין תְּשַׁעִים שָׁנָה וְתִשַׁע שָׁנִים. בְּתַחֲלָה שָׁנָה, וְאַחֵר כֵּךְ שָׁנִים!

הַחֲכָמָה יִבְנֶה בֵּית. שְׂאֵם הִיָּה כְּתוֹב כֵּךְ, מִשְׁמַע שְׁכַתּוֹמָה נִקְרָאת בֵּית. אֲלֵא כְּתוֹב בְּחֲכָמָה יִבְנֶה בֵּית, הֵינּוּ מֵה שְׁכַתּוֹב (בראשית ב) וְנִהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן וְגו'.

קְדוֹשׁ הִיכְלֶךָ לְאַחַר זֶה הוּא שְׁלֵמוֹת הַכֹּל. שְׁכַתּוֹב שְׁנִינּוּ, מֵה זֶה הִיכָל? כְּלוּמֵר ה"י כ"ל, זֶה זֶה, וְהַכֹּל נִשְׁלָם יַחַד. מֵה מוֹכִיחַ רֹאשׁ הַכְּתוֹב שְׁכַתּוֹב אֲשֶׁרִי תִבְחַר וְתִקְרַב יִשְׁכַּן חֲצַרֶיךָ? זֶה מִי שֶׁמִּקְרִיב אֶת בְּנוֹ קֶרֶבֶן לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקֶרֶבֶן הַהוּא, וּמִתְרַצֶּה בּוֹ וּמִקְרַב אוֹתוֹ, וְשֵׁם אֶת מְדוּרוֹ בְּשְׁנֵי חֲדָרִים, וְאוֹחֵז אֶת זֶה וְאֶת זֶה, שְׂאֵתָם הַשָּׁנִים נִקְשְׁרוּ יַחַד, שְׁכַתּוֹב יִשְׁכַּן חֲצַרֶיךָ, וְדָאֵי שְׁנֵי חֲצַרֶיךָ.

מִשּׁוּם כֵּךְ הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים, זְקֵנִינוּ שֶׁל כָּאֵן, כְּשֶׁמִּקְרִיבִים אֶת בְּנֵיהֶם לְקֶרֶבֶן הַזֶּה, פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים: אֲשֶׁרִי תִבְחַר וְתִקְרַב יִשְׁכַּן חֲצַרֶיךָ. אוֹתָם שְׁעוּמְדִים עֲלֵיהֶם אוֹמְרִים: נִשְׁבַּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ קְדוֹשׁ הִיכְלֶךָ. אַחֵר כֵּךְ מִבְּרַךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרִצּוֹנוֹ לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אֲבָרָהּם אֲבִינוּ. וְאוֹתָם שְׁעוּמְדִים עֲלֵיהֶם אוֹמְרִים: כְּשֵׁם שֶׁהַכְּנִסְתָּנוּ לְבְרִית וְכו'. וְשְׁנִינּוּ, בְּתַחֲלָה יִבְקַשׁ אָדָם רַחֲמִים עָלָיו, וְאַחֵר כֵּךְ עַל הָאֲחֵר, שְׁכַתּוֹב (ויקרא טז) וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ – בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כֵּךְ – וּבְעֵד כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל. וְאִנּוּ לְקַחְנוּ אֶת הַדֶּרֶךְ הַזֶּה, וְכֵךְ יִפְהַ וְרִאֵוִי לְפָנֵינוּ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְדָאֵי כֵךְ הוּא וְנִאָה הַדְּבַר. וּמִי שֶׁלֹּא אוֹמֵר כֵּךְ, הוּא מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵעֲשָׂרָה חֲפוֹת שְׁעֵתִיד לְעִשׂוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצַדִּיקִים בְּעוֹלָם הַבָּא. וְכָלֶם נִקְשְׁרִים בְּזֶה. וּמִשּׁוּם כֵּךְ עֲשָׂרָה דְּבָרִים שֶׁל הָאֲמוּנָה יֵשׁ בְּפִסּוֹק הַזֶּה אֲשֶׁרִי תִבְחַר וְתִקְרַב וְגו', וּמִכָּל דְּבָר וְדְבָר נַעֲשִׂית חֲפָה אַחַת מִמֶּנָּה. אֲשֶׁרִי חִלְקְכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֲרִי הַתּוֹרָה נִקְשְׁרַת בְּלִבְכֶם כְּאִלּוּ עִמְדַתֶּם בְּגוֹפְכֶם בְּהַר סִינַי בְּשַׁעַת שְׁנִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל.

פְּתַח אַחֵר וְאָמַר, (שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחַת עָלָיו אֶת עֲלֵתֶיךָ וְאֶת שְׁלֹמֶיךָ וְגו'. שְׁנִינּוּ, כָּל מִי שֶׁמִּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לְקֶרֶבֶן הַזֶּה, כְּאִלּוּ הִקְרִיב אֶת כָּל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִאִלּוּ בָנָה מִזְבַּח שְׁלָם לְפָנָיו. מִשּׁוּם כֵּךְ צַרִיךָ לְסַדֵּר מִזְבַּח עִם כָּלִי אֶחָד מִלֵּא

אָרֶץ, שְׁאִין יוֹרֵשׁ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲלֵא הַהוּא שְׁנִקְרָא צְדִיק. אַף כֵּן, וְעַמְךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אָרֶץ וְגו']

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אֲשֶׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, אֲשֶׁרִי חִלְקִי שְׂבָאֲתִי לְשִׁמְעָה אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוּ מִפִּיכֶם. כָּלְכֶם קְדוּשִׁים, כָּלְכֶם בְּנֵי הָאֱלֹהִים הַקְּדוּשׁ. עֲלִיכֶם כְּתוּב (שם מד) זֶה יֹאמֵר לֵה' אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוּ לֵה' וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה. כָּל אֶחָד מִכֶּם אָחוֹז וְקָשׁוּר בְּמִלְךָ הַקְּדוּשׁ הַעֲלִיזוּ, וְאַתֶּם גְּדוּלִים מְמַנִּים מְגַנְיִים מְאוֹתָהּ הָאָרֶץ שְׁנִקְרָאת אָרֶץ הַחַיִּים, שְׁגֹדוּלֶיהָ אוֹכְלִים מִן הַמֶּן שֶׁל הַטַּל הַקְּדוּשׁ.

פָּתַח אַחַר וְאָמַר, (קהלת י) אֲשֶׁרִיךְ אָרֶץ שְׁמִלְכָךְ בֵּין חוֹרִים וְשֶׁרִיךְ בְּעֵת יֹאכְלוּ. וְכְתוּב (שם) אִי לָךְ אָרֶץ שְׁמִלְכָךְ נָעַר וְשֶׁרִיךְ בְּבִקְרָא יֹאכְלוּ. הַפְּסוּקִים הַלְלוּ קָשִׁים הַדְּדִית, וְלֹא קָשִׁים. זֶהוּ שְׂכָתוּב אֲשֶׁרִיךְ אָרֶץ - זוּ הָאָרֶץ שְׁלִמְעֵלָה שְׁשׁוֹלְטָה עַל כָּל אוֹתָם הַחַיִּים שְׁלִמְעֵלָה, וּמִשׁוּם כֵּן נִקְרָאת אָרֶץ הַחַיִּים, וְעַלֶּיהָ כְּתוּב (דברים יא) אָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דִּרֵשׁ אֶתָּה תִּמְיֵד. וְכְתוּב אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכֵל בָּהּ לֶחֶם לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ. לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ, בְּמִדְּיָק. וְכֵן לְמָה? מִשׁוּם שְׂכָתוּב שְׁמִלְכָךְ בֵּין חוֹרִים, זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁנִאָמַר (שמות ד) בְּנֵי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל.

בֵּין חוֹרִים, מֵה זֶה בֵּין חוֹרִים? כְּמוֹ שְׁנִאָמַר (ויקרא כה) יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְכֶם, וְכְתוּב וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ, שְׁהָרִי כָּל הַחֲרוּת בָּאָה מִן הַיּוֹבֵל, וּמִשׁוּם כֵּן בֵּין חוֹרִין. וְאִם תֹּאמַר, בֵּין חוֹרִין, וְלֹא כְּתוּב בֵּין חֲרוּת - כֵּן זֶה בְּוֹדָאִי. בֵּין חֲרוּת הִנֵּה צְרִיךְ לִהְיוֹת!

אֲלֵא בְּמִשְׁנֵתָנוּ הַסְּתוּמָה לְמַדְנֹה, כְּשִׁמְתַחֲבָרוֹת יו"ד ב'ה', אֲזִי כְּתוּב וְנָהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן. וְאֵל תֹּאמַר כְּשִׁמְתַחֲבָרִים, אֲלֵא וְדָאִי מִתַּחֲבָרִים, וּמִשׁוּם כֵּן כְּתוּב בֵּין חוֹרִים. וְעַל כֵּן אֲשֶׁרִיךְ אָרֶץ שְׁמִלְכָךְ בֵּין חוֹרִים, וְשֶׁרִיךְ בְּעֵת יֹאכְלוּ - בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁלְמוֹת וּבְכִרְצוֹן.

אִי לָךְ אָרֶץ שְׁמִלְכָךְ נָעַר - זוּ הָאָרֶץ שְׁלִמְטָה. שְׁלִמְטָה, כָּל שְׂאֵר אֲרָצוֹת שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, נִתְּנוּ לְגְדוּלִים מְגַנְיִים שְׁמַמְנִים עֲלֵיהֶם. וּמַעַל לְכָלֵם הַהוּא שְׂכָתוּב בּו (תהלים לו) נָעַר הִיִּיתִי

אֲלֵא כֵּן שְׁנִינוּ, כָּל אוֹתָם הַיָּמִים לֹא כְּתוּב וַיִּרָא. מֵה הַטַּעַם? אֲלֵא כָּל מֵה שְׁהִיָּה אָטוּם וְסָתוּם, [כֵּן] לֹא הַתְּגַלָּה עָלָיו הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי. כְּעֵת הַתְּגַלָּה אֵלָיו, שְׂכָתוּב וַיִּרָא. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׂרָצָה לְגַלוֹת בּו הָאוֹת הַזֹּאת, הַכְּתָר הַקְּדוּשׁ.

וְעוֹד, כְּשֶׁרָצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ זֶרַע קְדוּשׁ, וְקְדוּשׁ לֹא יִהְיֶה כְּשֶׁעֲדִין הוּא בְּבִשָּׁר אָטוּם, אֲלֵא אָמַר, כְּעֵת שֶׁהוּא בֵּין תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנִים וְלִזְמַן קָרוֹב הוּא שִׁיִּצָּא מִמֶּנּוּ זֶרַע קְדוּשׁ, שְׁיִהְיֶה הוּא קְדוּשׁ בְּהַתְּחַלָּה, וְאַחַר כֵּן יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע קְדוּשׁ. מִשׁוּם כֵּן מָנָה אֶת יָמָיו בְּזֶה, וְלֹא בְּכָל הַזְּמַנִּים הַלְלוּ שְׂבַהֲתַחֲלָה. עוֹד, תְּשׁוּעִים שָׁנָה - שְׁכָל יָמָיו הָרֵאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ שָׁנִים, אֲלֵא כְּשָׁנָה אַחַת, שְׁלֹא הָיוּ יָמָיו יָמִים. עַכְשָׁו שֶׁהִגִּיעַ לְזֶה, הֵם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׂדִי. מֵה מִשְׁמִיעַ שְׁעַד עַכְשָׁו לֹא אָמַר אֲנִי אֵל שְׂדִי? אֲלֵא כֵּן שְׁנִינוּ, עֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתָרִים תַּחֲתוֹנִים שְׂאִינִם קְדוּשִׁים לְמִטָּה, וְכָל אוֹתָם שְׁלֹא נְמוּלִים, נְטַמְאִים בָּהֶם.

וַיִּרְשׁוּמִים בָּהֶם. וּמֵה הִרְשׁוּם שִׁישׁ בָּהֶם? שְׁנִרְאָה בָּהֶם שִׁי"ן דַּל"ת וְלֹא יוֹתֵר, וּמִשׁוּם כֵּן נְטַמְאִים בָּהֶם וְנִדְבָקִים בָּהֶם. אַחַר שְׁנִמּוּלִים יוֹצְאִים מֵאֵלוֹ, וְנִכְנָסִים לְכַנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּמִתְגַּלָּה בָּהֶם יו"ד, הִרְשָׁם הַקְּדוּשׁ, אוֹת הַבְּרִית הַשְּׁלָם, וְנִרְשָׁם בָּהֶם שְׂדִי, וְנִשְׁלָמִים בְּקִיּוּם שְׁלָם, וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּזֶה אֲנִי אֵל שְׂדִי.

הַתְּחַלָּךְ לְפָנַי וְהִיָּה תָמִים. שְׁלָם. שְׂכָעַת אוֹת חֲסִרָה בְּרָשָׁם שֶׁל שִׁי"ן וְדַל"ת. מוֹל אֶת עֲצָמָךְ, וְהִיָּה שְׁלָם בְּרָשָׁם שֶׁל יו"ד. וּמִי שֶׁהוּא בְּרָשָׁם הַזֶּה, רָאוּי לְהַתְּבַרֵךְ בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׂכָתוּב (בראשית כח) וְאֵל שְׂדִי יִבְרַךְ אוֹתְךָ.

מֵה זֶה אֵל שְׂדִי? הַהוּא שְׁמַמְנֹה יוֹצְאוֹת הַבְּרִכוֹת, הוּא שְׁשׁוֹלְט עַל כָּל הַכְּתָרִים הַתַּחֲתוֹנִים, וְהַכָּל פּוֹחֲדִים מִיִּרְאָתוֹ וּמִזְדַּעְזְעִים. מִשׁוּם כֵּן, מִי שְׁנִמּוּל, כָּל אוֹתָם שְׂאִינִם קְדוּשִׁים מִתְּרַחֲקִים מִמֶּנּוּ וְלֹא שׁוֹלְטִים בּו, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁלֹא יוֹרֵד לְגִיּהֵנָם, שְׂכָתוּב (ישעיה ס) וְעַמְךָ כָּלֵם צְדִיקִים וְגו'. [כָּל אוֹתָם שְׁנִמּוּלוֹ נִקְרָאִים צְדִיקִים, וּמִשׁוּם כֵּן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ

שנמולו. ועל כן, מי שנכנס בזה - שמו כזה: אברהם. משום כך כתוב בו כה יהיה זרעך, זרעך ממך, ונמסר לו ה"א. ואם לא נמסרה ה"א לשרה, היה לו לאברהם להוליד למטה, כמו שהכה הזו מולידה למטה.

אחר שנמסרה לשרה ה"א, התחברו שתי ההי"ן יחד והולידו למעלה, ומה שיצא מהם הוא יו"ד. משום כך יו"ד אות הראש של יצחק, זכר. מכאן מתחיל הזכר להתפשט, ועל כן כתוב (בראשית כא) כי ביצחק יקרא לך זרע. ביצחק ולא בך. יצחק הוליד למעלה, שכתוב (מכה ז) תתן אמת ליעקב, ויעקב השלים הכל.

ואם תאמר, וכי אברהם בזה נאחז ולא יותר, והרי כתוב חסד לאברהם? אלא חלקו כך הוא, משום שעשה חסד עם בני העולם. אבל להוליד - כאן הוא אחוז ומכאן מתחיל, ועל כן לא נמול אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה, וסוד הדבר הרי ידוע, ובארנוהו במשנתנו.

ומשום כך יצחק, הדין הקשה, יצא לאחז לחלקו ולהוליד, ונקרא חסד, ועל כן יעקב השלים הכל מהצד הזה ומהצד הזה. מצד האחיזה אברהם ויצחק לחלקם למעלה היא השלמות. מהצד שנתן להם להוליד מלמטה למעלה היא שלמות. ועל כן כתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר. בו נאחזו הגונים ממעלה וממטה.

ועל כן כתוב כאן שירה, שכתוב (שם ה) אשירה נא לידי. שירה ודאי. שזה נקרא להוליד זכר, שהרי נקרא ידיד טרם שיבא לעולם. ויש אומרים, [זה] אשירה נא לידי - זה אברהם, שנאמר (ירמיה יא) מה לידידי בביתי. ואברהם ירש ירשה של נחלת החלק הזה. אבל [על] מה שאמרנו שזה יצחק - כך זה.

שירת דודי לכרמו - זה הקדוש ברוך הוא שנקרא דודי, שכתוב (שיר ה) דודי צח ואדום. ידידי - אחוז בדודי, זכר, וממנו נטע פרום, שכתוב פרום היה לידידי.

בקרן בן שמן, מה זה בקרן בן שמן? אלא במה יצא הפרם הזה ובמה נטע? חזר ואמר בקרן, מה זה קרן? שכתוב (יהושע ו) בקרן היובל.

גם זקנתי. ולמדנו, הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם, ועל כן כתוב אי לך ארץ שמלכך נער. אוי לעולם שיונק מהצד הזה. וכשישראל בגלות, יונקים כמי שיונק מרשות אחרת.

ושיריך בבקר יאכלו - ולא בכל היום. בבקר - ולא בזמן אחר של היום. ששנינו, בשעה שהחמה זורחת ובאים וסוגדים לשמש, הרגז תלוי בעולם. בשעת המנחה הרגז תלוי בעולם. מי גרם את זה? משום שמלכך נער, שהוא שנקרא נער. ואתם צדיקי האמת, קדושים עליונים, בני המלך הקדוש, אין יונקים מן הצד הזה, אלא מאותו המקום הקדוש שלמעלה. עליכם כתוב (דברים ה) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

פתח רבי אבא ואמר, (ישעיה ה) אשירה נא לידי שירת דודי לכרמו וגו', ויעזקהו ויסקלהו וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן, למה כתוב שירה? היה צריך להיות תוכחה! לידידי? היה צריך להיות לדודי, כמו שכתוב שירת דודי. פרום היה לידידי בקרן בן שמן? הסתכלתי בכל התורה ולא מצאתי מקום שנקרא בן שמן. אלא את הפסוקים הללו בארו החברים בכמה צורות, והכל יפה וכך זה. אבל אשירה נא לידידי - זה יצחק, שהיה ידי, ונקרא ידי טרם שיצא לעולם.

למה ידי? ששנינו, אהבה רבה היתה לקדוש ברוך הוא בו שלא נעשה טרם שנמול אברהם אביו, ונקרא שלם, ונוספה לו ה"א להשלימו, וכן לשרה הרי נתנה לה ה"א הזאת. כאן יש להתבונן, ה' לשרה זה יפה, אבל לאברהם למה ה"א ולא יו"ד? יו"ד היה צריך לכתב, שהרי הוא היה זכר. אלא סוד עליון היה [הוא] סתום אצלנו אברהם עלה למעלה, ונטל סוד מה"א העליונה שהיא העולם של הזכר. ה"א העליונה וה"א התחתונה, זו תלויה בזכר וזו ודאי בנקבה. ומשום כך אברהם עלה בה"א שלמעלה, ושרה ירדה בה"א שלמטה.

עוד, שכתוב כה יהיה זרעך, ולמדנו זרעך - זרעך ממך, שהיה מתחיל להכניס בברית הזו. ומי שמתחיל להכניס בברית הזו - נכנס. ומשום כך הגר שמתגיר נקרא גר צדק, משום שלא בא מגזע קדוש

אָמְרוּ לוֹ, בְּעַל הַהֲלוּלָא הִזָּה הַמְאָרְחַ שְׁלָךְ זָכָה לְכָל זֶה מְשׁוּם שְׁקִיּוֹם אֶת קִיּוֹם הַמְצָוָה. אָמַר, מַה הִיא? אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁת אַחִי הִיְתָה, וְהוּא מֵת בְּלִי בְּנִים, וְנִשְׁאַתִּי אוֹתָהּ, וְזֶה הַבֶּן הֶרְאִשׁוֹן שֶׁהָיָה לִי מִמֶּנָּה, וְקִרְאתִי לוֹ בְּשֵׁם אַחִי שְׁנַפְטָר. אָמַר לוֹ, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה קָרָא לוֹ אִידִי, וְזֶה הוּא אִידִי בַר יַעֲקֹב. בְּרַךְ אוֹתָם רַבִּי אַבְאָ וְהִלֵּךְ לְדַרְכוֹ.

בְּאַשְׁרֵי בָּא, סֵדֶר הַדְּבָרִים לְפָנָי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּפְחַד לֹמֵר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן. יוֹם אֶחָד הָיָה לְפָנָי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַהוּ שְׁכָתוּב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֶתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ? מִשְׁמַע שְׁעַד שְׁלֹא נִמּוּל, הָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמְדַבֵּר עִמוֹ. אַחֵר שְׁנַמּוּל, עֶמֶד בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא פְחַד. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ, שְׁמַצָּא אֶת עֲצָמוֹ מֵהוּל.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבְא, אִם נוֹחַ לְפָנָי מַר שְׁאֵמַר לְפָנָיו מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְעַלִּים שְׁשִׁמְעֵתִי בְּזֶה? אָמַר לוֹ, אָמַר. אָמַר לוֹ, אֲנִי פּוֹחַד שְׁלֹא יַעֲנֶשׂוּ עַל יְדִי. אָמַר לוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם, (תְּהִלִּים קִיב) מִשְׁמוּעָה רְעָה לֹא יִירָא נְכוּן לְבִי בְּטוֹחַ בַּה'. סִפֵּר לוֹ הַמְעַשֶּׂה, וְסִדֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים.

אָמַר לוֹ, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים הַמְעַלִּים הִלְלוּ הָיוּ טְמוּנִים אַצְלָךְ וְלֹא אִמְרַתְּ אוֹתָם? גּוֹזְרִנִּי עָלֶיךָ שְׁכָל שְׁלֹשִׁים הַיָּמִים הִלְלוּ תִלְמַד וְתִשְׁכַּח, וְלֹא כְּתוּב (מְשִׁלִּי ג) אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלְיוֹ בְּהִיּוֹת לְאֵל יְדָךְ לַעֲשׂוֹת? וְכָךְ הָיָה. אָמַר, גּוֹזְרִנִּי שְׁבַתוֹרָה הַזֹּאת יִגְלוּ לְכָבֵל [וַיִּגְלוּ בְּכָבֵל] בֵּין הַחֲבָרִים.

חֲלִישָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אַבְא. יוֹם אֶחָד רָאָה אוֹתוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, דְּפוּס לְבָךְ מִצְוֵי בְּפָנֶיךָ. אָמַר לוֹ, לֹא עַל שְׁלִי הוּא, אֲלֵא עַל שְׁלָהֶם! אָמַר לוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם שְׁנַעֲנֶשׂוּ, אֲלֵא מְשׁוּם שְׁדְּבָרִים הַתְּגַלּוּ בִּינֵיהֶם כָּל כָּךְ. יִגְלוּ לְבִין הַחֲבָרִים, וַיִּלְמְדוּ אוֹתָם הַדְּרָכִים, [וּמִתְמַתְקִים] וַיִּתְכַּסּוּ הַדְּבָרִים בְּתוֹכָם, שֶׁהָרִי אֵין הַדְּבָרִים מִתְּגַלִּים אֲלֵא בִּינֵינוּ, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים עִמָּנוּ, וְעַל יְדִינוּ מִתְּגַלִּים הַדְּבָרִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב (ישעיה נח) אִזּוּ יִבְקַע כְּשַׁחַר אוֹרֶךְ וְגו'. עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז עַל בְּנָיו וַיֹּאמֶר, אִזּוּ יִבְקַע כְּשַׁחַר אוֹרֶךְ וַאֲרַכְתָּהּ מִהֲרָה תִצְמַח וְהִלֵּךְ לְפָנֶיךָ צְדָקָה כְּבוֹד ה' יִאֲסַפָּךְ.

בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל מִתְחִיל. וְהִקְרָן הַזֶּה אַחוּזָה בְּאוֹתוֹ הַזֶּכֶר שְׁנַקְרָא בֶּן שְׁמֹן.

מַה זֶה בֶּן שְׁמֹן? כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר בֶּן חוּרִים, וּשְׁנִיָּהֶם דְּבַר אֶחָד. שְׁמֹן, שְׁמֵשׁ שׁוֹפֵעַ שְׁמֹן וְגִדְלָה לְהַדְלִיק הַמְּאוּרוֹת, וּמְשׁוּם כֶּךָ בֶּן שְׁמֹן. וְהַשְׁמֹן וְהַמְּשָׁחָה הִלְלוּ שׁוֹפְעִים וַיּוֹצְאִים וּמְדַלִּיקִים מְאוּרוֹת, עַד שְׁנוּטֵל אוֹתוֹ וְכוּנֵס אוֹתוֹ הַקְּרָן הַזֶּה. וְזֶה נִקְרָא קֶרֶן הַיּוֹבֵל. מְשׁוּם כֶּךָ אֵין מְשִׁיחַת הַמְּלָכוֹת אֲלֵא בְּקֶרֶן, וְעַל כֵּן נִמְשָׁחָה מְלָכוֹת דָּוִד, שְׁנַמְשַׁח בְּקֶרֶן וְנִאֲחַז בּוֹ.

וַיַּעֲזִיבֵהוּ וַיִּסְלַקֵהוּ - כְּטַבַּעַת הַזֶּה שְׁמַקְיָפָה אֶת כָּל הַצְּדָדִים. וַיִּסְקַלֵהוּ - שֶׁהִסִּיר מִמֶּנּוּ וּמְחַלְקוֹ אֶת כָּל אוֹתָם שָׂרִים גְּדוּלִים, כָּל אוֹתָם הַמְּגַנִּים, כָּל אוֹתָם הַכְּתָרִים הַתְּחַתּוּנִים. וְהוּא לְקַח לוֹ אֶת [הַקְּרָן] הַפָּרָם הַזֶּה לְחַלְקוֹ, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים לב) כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

וַיִּשְׁעֵהוּ שָׂרֵךְ - כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (ירמיה ב) וְאֲנִכִּי נִטְעַתִּיךָ שׁוֹרֵךְ כְּלֵה זָרַע אֲמַת. כְּלֵה פְּתוּב בַּה"א. מִכָּאֵן הַתְּחִיל אַבְרָהָם לְהוֹלִיד לְמַעְלָה, וּמִזֶּה יִצְאָ זָרַע אֲמַת. כְּלֵה זָרַע אֲמַת וְדָאִי. הֵינּוּ שְׁכָתוּב כֵּה יִהְיֶה זָרַעֲךָ, וְהַכֹּל דְּבַר אֶחָד. אֲשֶׁרִי חֲלַקְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּרְשׁוּ אֶת הַיִּרְשָׁה הַקְּדוּשָׁה הַזֹּאת. סוּף הַפְּסוּק (ישעיה ה) - וַיִּבֶן מַגְדָּל בְּתוֹכוֹ. מַה זֶה מַגְדָּל? כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (מְשִׁלִּי יח) מַגְדָּל עַז שֵׁם ה' בּוֹ יְרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָּב. בּוֹ יְרוּץ צְדִיק וְדָאִי.

וְנָם יָקַב חֲצַב בּוֹ - זֶה הַשְּׁעַר שֶׁל הַצְּדָקָה, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (תְּהִלִּים קיח) פִּתְחוּ לִי שְׁעָרֵי צְדָקָה. מַה מְשַׁמֵּיעֵנוּ? שְׁכָל בֶּן יִשְׂרָאֵל שְׁנַמּוּל, נִכְנָס בְּשִׁנְיָהֶם וְזוֹכֵה לְשִׁנְיָהֶם. וּמִי שְׁמַקְרִיב אֶת בְּנוֹ לְקָרְבָן הַזֶּה, מְכַנֵּס אוֹתוֹ לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ. וְעַל הָאוֹת הַזֹּאת מִתְּקַיְמִים שְׁמַיִם וְאָרֶץ, שְׁכָתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי. וּבְעַל הַהֲלוּלָא הַזֶּה זָכָה לְכָל, לְרִאוֹת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּנִים בְּפָנִים בַּיּוֹם הַזֶּה.

אֲשֶׁרִי חֲלַקְנוּ שְׁזַכֵּינוּ לַיּוֹם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִי חֲלַקְתָּ עִמָּנוּ. וְהַבֶּן הַזֶּה שְׁנוּלַד לָךְ, קָרָאנוּ עָלָיו (ישעיה מג) כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁםִי וְגו', יִצְרַתִּיו אִף עֲשִׂיתִיו. וְכְתוּב (שֵׁם נד) וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְגו'. לָוּוּ אֶת רַבִּי אַבְא שְׁלֹשָׁה מִלִּין.

פרשת וירא אליו

רבי חייא פתח, (שיר ב) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים נראו בארץ, כשברא הקב"ה את העולם, נתן בארץ כל הכח שראוי לה, והכל היה בארץ, ולא הוציאה פרות בעולם עד שנברא אדם. כיון שנברא אדם, הכל ראוי [ד"א לצאת] בעולם, והארץ גלתה את פרותיה וכתה שנפקדו בה.

כמו זה השמים לא נתנו כחות לארץ עד שבא אדם. זהו שכתוב (בראשית ב) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה. נסתתרו בה כל אותם תולדות ולא התגלו, והשמים התעכבו, שלא המטירו על הארץ משום שאדם אין, שלא נמצא ולא נברא, והכל התעכב בגללו. כיון שנראה אדם, מיד הנצנים נראו בארץ, וכל הכחות שנסתרו, התגלו ונתנו בה.

עת הזמיר הגיע, שהתתקן תקון התשבחות לומר לפני הקב"ה מה שלא נמצא עד שלא נברא אדם. וקול התור נשמע בארצנו, שהרי [זה] [כל] דבר של הקדוש ברוך הוא [ד"א שעשה] הקב"ה שלא נמצא בעולם עד שנברא אדם. כיון שנמצא אדם, הכל נמצא.

אחר שחטא, הכל הסתלק מהעולם והתקלה הארץ. זהו שכתוב (בראשית ג) ארורה האדמה בעבורך וגו', וכתוב כי תעבד את האדמה לא תסוף תת כחה לך וגו', וכתוב וקוץ ודרדר תצמיח לך.

בא נח ותקן קרדמים ופצירות בעולם. אחר כך, וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. באו בני העולם וחטאו לפני הקב"ה, והסתלקו צבאות הארץ [של העולם] כמקדם, והיו עומדים עד שבא אברהם.

כיון שבא אברהם [לעולם], מיד הנצנים נראו בארץ, התתקנו והתגלו כל הצבאות בארץ. עת הזמיר הגיע, בשעה שאמר לו הקב"ה למול. כיון שהגיע אותו הזמן שברית נמצאה בו באברהם ונמול, אז התקיים בו כל הפסוק הזה, והתקיים

העולם, ודבר הקב"ה היה בהתגלות בו. זהו שכתוב וירא אליו ה'.

רבי אלעזר פתח הפסוק הזה [בשעה] אחר שנמול אברהם. שעד שלא נמול, לא דבר עמו אלא מתוך דרגה תחתונה, והדרגות העליונות לא היו קימות על אותה הדרגה. כיון שנמול, מיד הנצנים נראו בארץ. אלו הדרגות התחתונות שהוציאה והתקינה הדרגה התחתונה הזו. עת הזמיר הגיע - אלו ענפי הערלה. וקול התור נשמע בארצנו - זהו קול שיוצא מתוך אותו פנימי של הכל, ואותו קול נשמע, וזה קול שגזור דבר לדבר ועושה לה שלמות.

בא ראה שעד שלא נמול אברהם לא היתה עליו אלא הדרגה הזו כפי שאמרנו. כיון [אחר] שנמול מה כתוב? וירא אליו ה'. למי? שהרי לא כתוב וירא ה' אל אברהם? שאם לאברהם אז מה השבח כאן יותר מבהתחלה עד שלא נמול שכתוב וירא ה' אל אברהם? אלא סוד נסתר הוא. וירא אליו ה' - לאותה דרגה שדברה עמו, מה שלא היה מקדם לזה עד שלא נמול. שכעת התגלה הקול והתחבר בדבור כשדבר עמו. והוא ישב פתח האהל. והוא - ולא גלה מי. אלא כאן גלה את החכמה שכל הדרגות שריות על הדרגה התחתונה הזו אחר שנמול אברהם.

בא ראה, וירא אליו ה' - זהו הסוד שקול שנשמע שהתחבר בדבור ומתגלה בו. והוא ישב פתח האהל - זהו העולם העליון שעמד להאיר עליו. כחם היום, שהרי הואר הימין, הדרגה שאברהם נדבק בו. דבר אחר כחם היום - בשעה שמתקרבת דרגה לדרגה בתשוקה של זה כנגד זה.

וירא אליו. אמר רבי אבא, עד שלא נמול אברהם, היה אטום. כיון שנמול, הכל התגלה, ושרתה עליו שכינה בשלמות פראוי. בא ראה, והוא ישב פתח האהל. והוא - זהו העולם העליון ששורה על עולם התחתון הזה. אימתי? כחם היום, בזמן שתשוקתו של צדיק אחד לשרות בו.

מיד - וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. מי הם שלשה אנשים? אלו אברהם יצחק ויעקב, שעומדים על הדרגה הזו, ומהם היא

להמול, חייף איני מתגלה עליו אלא בפלטרין שלף.
וזהו שכתוב באלג'י ממרא. (עד כאן התוספתא).

מדרש הנעלם

רבותינו פתחו בפסוק הזה, (שיר א) לריח שמניך
טובים שמן תורק שמך וגו'. שנו
רבותינו, נשמה זו של בן האדם, בשעה שעולה
מהארץ לרקיע ועומדת באותו זהר עליון שאמרנו,
הקב"ה מבקר אותה.

בא תשמע, אמר רבי שמעון בר יוחאי, כל נשמת
הצדיקים, כיון שעומדת במקום שכנית
הכבוד, שראויה לשבת, הקב"ה קורא לאבות
ואומר להם: לכו ובקרו את פלוני הצדיק שבא,
והקדימו לו שלום משמי. והם אומרים: רבון
העולם, לא ראוי לאבא ללכת לראות את הבן. הבן
ראוי לראות ולהראות ולדרש את אביו.

והוא קורא ליעקב ואומר לו: אתה שהיה לך צער
בנים, לך וקבל [למדו] פני פלוני הצדיק
שבא לכאן, ואני אלך עמך. זהו שכתוב (תהלים כד)
מבקשי פניך יעקב סלה. לא נאמר מבקש, אלא
מבקשי. אמר רבי חייא, מראש הפסוק משמע,
שכתוב זה דור דרשו וגו'.

אמר רבי יעקב אמר רבי חייא (נ"א עקיבא), יעקב
אבינו הוא כסא הכבוד. וכן תנא דבי אליהו,
יעקב אבינו הוא כסא בפני עצמו, שכתוב (ויקרא כו)
וזכרתי את בריתי יעקוב. ברית כרת הקב"ה ליעקב
לבדו יותר מכל אבותיו, שעשה לו כסא הכבוד,
פרט מן הראשון.

יונקת [יסוד העולם] ונזוגית. ואז - וירא וירץ
לקראתם. שתשוקת הדרגה התחתונה הזו להתחבר
בהם וחדותה להמשך אחריהם. וישתחו ארצה,
להתקין להם כסא.

בא ראה, הקב"ה עשה את דוד המלך עמוד אחד
מהכסא העליון כמו האבות. ואף על גב שהוא
כסא אליהם, אבל בזמן שמתחבר בהם הוא עמוד
אחד להתתקן בכסא העליון, ולכך נטל את
המלכות בחברון דוד המלך שבע שנים להתחבר
בהם, והרי נאמר.

תוספתא

וירא אליו ה' באלג'י ממרא. למה באלג'י ממרא
ולא במקום אחר? אלא משום שנתן לו עצה
על ברית המילה שלו. בשעה שאמר הקב"ה
לאברהם להמול, הלך אברהם להמלך עם חבריו.
אמר לו ענר: אתה בין תשעים שנה, ואתה מעיק
לעצמך?

אמר לו ממרא: הזכרת את היום שזרקו אותך
הכשדים לתוך כבשן האש, ואתו רעב
שעבר על העולם, שכתוב (בראשית יב) ויהי רעב
בארץ וירד אברם מצרימה, ואתם מלכים שרדפו
אחריהם והפיתו אותם, והקב"ה הציל אותך מהכל
ולא יכל איש לעשות לך רע? קום ועשה את מצות
רבונך! אמר לו הקב"ה: ממרא, אתה נתת לו עצה

❦ סדר הלימוד ליום כט תשרי [יום 29 בשנה] ❦

דָּבָר אחר ויִרְא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵינוּ מִמְרָא, רבּוֹתֵינוּ פָּתְחוּ בַפְּסוּק הַזֶּה בַּשְּׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם. שְׁשֻׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בַּשְּׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל, שֶׁהַנְּשֵׁמָה מִתְפָּרֶדֶת מִן הַגּוֹף. וְלֹא נִפְטָר אָדָם מִן הָעוֹלָם עַד שְׂרֹאָה אֶת הַשְּׂכִינָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ל"ג) כִּי לֹא יִרְאֵי הָאָדָם וְחַי. וּבָאִים עִם הַשְּׂכִינָה שְׁלֵשָׁה מְלָאכֵי הַשְּׂרָת לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּרְא אֱלֹהֵי ה' וְגו'. כַּחַם הַיּוֹם – זֶה יוֹם הַדִּין הַבוֹעֵר כְּתַנּוּר לְהַפְרִיד אֶת הַנְּשֵׁמָה מִן הַגּוֹף.

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֵשָׁה אַנְשִׁים, הַמְּבַקְרִים מַעֲשָׂיו מֵהַ שְּׁעֵשָׁה, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם בְּפִיו. וְכִיּוֹן שֶׁהַנְּשֵׁמָה רוֹאֶה כָּךְ, יוֹצֵאת מִן הַגּוֹף עַד פֶּתַח בֵּית הַבְּלִיעָה, וְעוֹמֶדֶת שָׁם עַד שֶׁמִּתְוַדֶּה כָּל מַה שְּׁעֵשָׁה הַגּוֹף עִמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִזּוֹ נִשְׁמָת הַצַּדִּיק הִיא שְׁמִיחָה בְּמַעֲשֵׂיהָ וּשְׁמִיחָה עַל פְּקֻדוֹתָהּ. שְׁשֻׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק מִתְאַוָּה אִימָתִי תִצָּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֵבֵל כְּדֵי לְהַתְעַנֵּג בְּעוֹלָם הַבָּא.

שָׁנוּ רבּוֹתֵינוּ, כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, אוֹתוֹ יוֹם עָרַב שַׁבַּת הָיָה, וְהוֹשִׁיב לִימֵינוּ אֶת הוֹרְקָנוֹס בְּנוֹ, וְהָיָה מְגַלָּה לוֹ עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת, וְהוּא לֹא הָיָה מְקַבֵּל דְּבַר בְּדַעְתּוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁמִּטְרַף בְּדַעְתּוֹ הָיָה. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שְׂדַעַת אָבִיו מִתִּישְׁבַת עָלָיו, קִבֵּל מִמֶּנּוּ מֵאָה שְׁמוֹנִים וְתִשְׁע סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים.

בְּשֵׁהֲנִיעַ לְאֲבֵי שֵׁשׁ שְׁמֵתְעָרְבִים בְּמִים הָעֲלִיוֹנִים, בְּכֹה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּפְסָק לומר. אָמַר, עֵמֵד שָׁם בְּנִי. אָמַר לוֹ, אָבִא, לָמָּה? אָמַר לוֹ, אֲנִי רוֹאֶה שְׁאֲנִי מִמְהָר לְחַלֵּף מִן הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ, לָךְ וְאָמַר לְאִמָּךְ שֶׁתַּעֲלֶה אֶת הַתְּפִלִּין שְׁלִי לְמָקוֹם עֲלִיוֹן, וְאַחַר שֶׁאֶסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, וְאָבִא לְכָאן כְּדֵי לְרְאוֹת אוֹתָם. לֹא תִכְפוּ, שֶׁהֵם קְרוֹבִים עֲלִיוֹנִים וְלֹא תַחְתוֹנִים, וְדַעַת בְּנֵי אָדָם לֹא מְשִׁיגָה אוֹתָם.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נִכְנְסוּ חֲכָמֵי הַדּוֹר לְבַקֵּר אוֹתָם, וְקָלַל אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא בָאוּ לְשִׁמֵּשׁ אוֹתוֹ, שְׁשֻׁנֵינוּ, גְּדוּלָה שְׁמוּשָׁה יוֹתֵר מִלְמוּדָה. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, עֲקִיבָא, לָמָּה לֹא

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיָה יוֹשֵׁב וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה. בָּא אֵלָיו רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, בְּמָה מַר עוֹסֵק? אָמַר לוֹ, בַּפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹאל א' ב) וְכֹסֵא כְבוֹד יִנְחֹלֵם. מֵהוּ כֹסֵא כְבוֹד יִנְחֹלֵם? זֶה יַעֲקֹב אָבִינוּ שְׁעֵשָׁה לוֹ כֹסֵא כְבוֹד לְכַדוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּעַד נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, וְהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, וְכִשְׂרֹאָה הַנְּשֵׁמָה אֶת כְּבוֹד הָאֶסְפִּקְלָרְיָה שֶׁל שְׂכִינַת רַבּוֹנוּ, מְבָרְכֶת וּמְשַׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו הַקְּבָ"ה. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים ק"ד) בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת ה'.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, הַקְּבָ"ה עוֹמֵד עָלָיו, וְהַנְּשֵׁמָה פּוֹתַחַת וְאוֹמְרַת: ה' אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מְאֹד וְגו'. כָּל הַפְּרָשָׁה, עַד הַסִּיּוֹם שְׁאוֹמֵר יִתְמוּ חֲטָאִים וְגו'. וְעוֹד אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, וְלֹא זוֹ בְּלִבְד, אֲלֵא מְשַׁבַּחַת אוֹתוֹ עַל הַגּוֹף שֶׁנִּשְׁאַר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹמֵר (שֵׁם ק"ג) בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קְרָבֵי וְגו'.

וְהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ. מִנֵּיִן לָנוּ זֶה? מֵהַפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוֹב וַיִּרְא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵינוּ מִמְרָא. זֶה יַעֲקֹב. מֵהוּ זֶה מִמְרָא? מִשּׁוֹם שֶׁיִּרְשׁ מְאֵתִים עוֹלָמוֹת מַעֲדָן, וְהוּא כֹסֵא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִמְרָא בְּגִימְטְרִיא מְאֵתִים שְׁמוֹנִים וְאַחַת הָיָה. מְאֵתִים שֶׁל עֵדָן, שְׁכָתוֹב (שִׁיר ח) וּמְאֵתִים לְנִטְרִים אֶת פְּרִיּוֹ, וּשְׁמוֹנִים וְאַחַת שֶׁהוּא כֹסֵא. וְלָכֵן נִקְרָא וַיִּרְא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵינוּ מִמְרָא. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא מִמְרָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֵהוּ זֶה בְּאֵלֵינוּ? רְצוֹנוֹ לומר חֲזָקוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב אָבִיר יַעֲקֹב. וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים טו) ה' מִי יִגּוֹר בְּאֵהָלָךְ וְגו'. כַּחַם הַיּוֹם, שְׁכָתוֹב (מְלָאכֵי ג) וְזָרְחָה לְכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאי, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִלֵּךְ הַקְּבָ"ה, וּמִשּׁוֹם שֶׁשּׁוֹמְעִים הָאֲבוֹת, אֲבָרְהָם יִצְחָק, שֶׁהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ אֵלָיו, תּוֹבְעִים מֵיַעֲקֹב לְלַכֵּת עִמָּם וּלְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְהֵם עוֹמְדִים עָלָיו, מִמָּה שְׁכָתוֹב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֵשָׁה אַנְשִׁים נֹצְצִים עָלָיו. שְׁלֵשָׁה אַנְשִׁים [שְׁעוֹמְדִים] אֵלוֹ הָאֲבוֹת, אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, שְׁעוֹמְדִים עָלָיו וְרָאוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים [שְׁעֵשָׁה] שְׁעוֹשִׂים. וַיִּרְא וַיִּרְץ לְקַרְאוֹתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה, מִשּׁוֹם שֶׁרָאָה שְׂכִינַת הַכְּבוֹד עִמָּם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר א) עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבֹּדָה [אֵלוֹ הֵן הָאֲבוֹת].

וְהָיוּ שׂוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ בְּאוֹתוֹ סַנְדֵּל שֶׁל יְבוּם, עַד שִׁיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ וְאָמַר טְהוֹר. וְלֹא הָיָה שָׁם רַבִּי עֲקִיבָא. כְּשִׁיִּצְאָה הַשֶּׁבֶת, מָצָא אוֹתוֹ רַבִּי עֲקִיבָא שֹׁמֵת. קָרַע בְּגָדוֹ וְשָׂרַט כָּל בְּשָׂרוֹ, וְדָם יָרַד וּנְמָשָׁף עַל זְקָנוֹ. הָיָה צוֹנֵחַ וּבּוֹכֶה. יָצָא הַחוּצָה וְאָמַר: שָׁמַיִם שָׁמַיִם, אָמְרוּ לְשֹׁמֵשׁ וְלַלְבָּנָה, שֶׁהָאוֹר שֶׁהָיָה מְאִיר יוֹתֵר מֵהֶם הָרִי נִחְשָׁף.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשַׁעֲהַ שְׁנֹשְׁמַת הַצְּדִיק רוּצָה לְצֵאתָ – שְׂמֻחָה, וְהַצְּדִיק בְּטוֹחַ בְּמִיתָתוֹ כְּדִי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ. זֶהוּ שְׂפָתוֹב וַיֵּרָא וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם, בְּשֻׂמְחָה לְקַבֵּל פְּנִיָּהֶם. מֵאִיזָה מְקוֹם? מִפְּתַח הָאֵהָל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה – אֶל הַשְּׂכִינָה.

רַבִּי יוֹחָנָן פֶּתַח וְאָמַר, (שיר ב) עַד שִׁיִּפּוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סָב דְּמָה לָּךְ דּוּדֵי לְצַבִּי אוּ לְעַפְרָה אֵילִים. עַד שִׁיִּפּוּחַ הַיּוֹם וְגו' – זֶה אֲזַהְרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהַרְף עֵינַי. בֹּא רֵאֵה מָה כְּתוּב, (קהלת ו) וְאֵלּוּ חִזְיָה אֶלְפִי שְׁנַיִם פְּעָמִים וְגו'. בְּיוֹם הַמִּיתָה, כָּל מָה שֶׁחִזְיָה, נִחְשָׁב כְּיוֹם אֶחָד אֲצִלוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּרָה בּוֹ וְאוֹמֶרֶת עַד שִׁיִּפּוּחַ הַיּוֹם [וְנָסוּ הַצִּלְלִים], וַיְדַמָּה בְּעֵינָיֶךָ כְּהַרְף עֵינַי בְּעוֹדֶךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְנָסוּ הַצִּלְלִים, זֶהוּ שְׂפָתוֹב (איוב ח) כִּי צַל יִמִּינִי עַלִי אֶרֶץ. בְּכַקְשָׁה מִמֶּךָ, סָב דְּמָה לָּךְ דּוּדֵי לְצַבִּי וְגו'.

דְּבָר אַחֵר עַד שִׁיִּפּוּחַ הַיּוֹם וְגו' – אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, זֶה אֲזַהְרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהַרְף עֵינַי: מָה הַצִּבִּי קָל בְּרַגְלָיו – אִפֵּי אֵתָה הָיָה קָל כְּצַבִּי אוּ כְּעַפְרָה אֵילִים לְעִשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵךְ כְּדִי שֶׁתִּנְחַל הָעוֹלָם הַבֹּא, שֶׁהוּא הָרִי בְּשָׁמַיִם, הַנִּקְרָא הַר ה', הַר הַתְּעַנּוּג, הַהַר הַטּוֹב. ע"כ מדרש הנעלם.

סְתָרֵי תוֹרָה

מִמְשַׁלֵּת הַמֶּלֶךְ נִרְאִית בְּשִׁלְשָׁה גִּוְנִים, גִּוּן אֶחָד – מִרְאֵה שֶׁנִּרְאָה לְעֵין מִרְחוֹק, וְאֵין הָעֵין יְכוּלָה לְעַמֵּד בְּבִירוֹ שְׂרוּאָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִרְחוֹק, עַד שֶׁנוֹטְטֶלֶת הָעֵין מִרְאֵה קֶטֶן בְּקִמּוּץ שְׁלָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (ירמיה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי.

גִּוּן שֵׁנִי – מִרְאֵה שֶׁל הָעֵין הַזֹּאת [נ"א שֶׁל אֶחָד] בְּסִתְרָה שְׁלָה, שָׂאִין הַגִּוּן הַזֶּה נִרְאָה לְעֵין, רַק

בְּאֵת לְשֹׁמֵשׁ אוֹתִי [שֶׁהָרִי בָּאָה הָעֵת לְהַצְרִיף]? אָמַר לוֹ, רַבִּי, לֹא הָיָה לִי פְּנָאִי. רְתַח וְאָמַר, אֲתָמָה עֲלִיךָ אִם תָּמוּת מִיַּתַּת עֲצָמְךָ. קָלְלוּ שְׂמִיתָתוֹ תִּהְיֶה קָשָׁה מִכָּלֶם.

בְּבָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, רַבִּי, תִּלְמַד אוֹתִי תוֹרָה. פֶּתַח פִּי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בְּמַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה. בָּאָה אֲשֶׁר וְהִקִּיפָה אֶת שְׁנֵיהֶם. אָמְרוּ חַכְמִים, נִשְׁמַע מִזֶּה שָׂאִין אָנוּ רְאוּיִים וְכֻדָּאִים לְכָךְ. יָצְאוּ לְפֶתַח הַחִיצוֹן וַיִּשְׁבוּ שָׁם. הָיָה מָה שֶׁהָיָה, וְהָאֵשׁ הִלְכָה.

וְלִמַּד בְּבִהְרֵת עֲזָה שֶׁלֵּשׁ מְאוֹת הַלְכוֹת פְּסוּקוֹת, וְלִמַּד אוֹתוֹ מְאֵתִים וְשֵׁשׁ עָשָׂר טַעְמִים שֶׁל פְּסוּקֵי שִׁיר הַשִּׁירִים, וְהָיוּ עֵינָי רַבִּי עֲקִיבָא זוֹלְגוֹת דְּמַעוֹת, וְחִזְרָה הָאֵשׁ כְּבַתְחִלָּה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפְסוּק (שיר ב) סִמְכוּנֵי בְּאֲשִׁישׁוֹת רְפִדוּנֵי בַתְּפוּחִים כִּי חוֹלַת אֶהְבֶּה אָנִי, לֹא יָכַל רַבִּי עֲקִיבָא לְסַבֵּל, וְהָרִים קוּלוֹ בְּכִכְיָה. וְהָרִים קוּלוֹ וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר מִיִּרְאַת הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיָּתָה שָׁם.

הוֹרָה לוֹ כָּל עֲמֻקּוֹת וְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁהָיוּ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, וְהַשְּׂבִיעוּ שְׂבוּעָה שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם פְּסוּק מִמֶּנּוּ, כְּדִי שֶׁהַקְּב"ה לֹא יַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם בְּגִלְלוֹ, וְלֹא רוּצָה לְפָנָיו שֶׁהַבְּרִיּוֹת יִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ מִרַב הַקְּדוּשָׁה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. אַחֵר יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וּבָכָה, וְנָבְעוּ עֵינָיו מַיִם, וְהָיָה אוֹמֵר, וַי רַבִּי! וַי רַבִּי! שֶׁהָעוֹלָם נִשְׁאָר יְתוֹם מִמֶּךָ. נִכְנָסוּ אֵלָיו כָּל שְׂאֵר הַחַכְמִים, וְשָׂאֲלוּ אוֹתוֹ, וְהִשִּׁיב לָהֶם.

הִיָּתָה דְּחוּקָה לוֹ [הַשְּׁעָה] לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר. הוֹצִיא שְׁתֵּי זְרוּעוֹתָיו וְשָׁם אוֹתָם עַל לְבוֹ. פֶּתַח וְאָמַר, אוֹי הָעוֹלָם, הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן חוֹזֵר לְהִתְכַּנֵּס וְלִהְגֵּז מִן הַתְּחַתּוֹן כָּל אוֹר וּמְאוֹר. אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי זְרוּעוֹת, אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי תוֹרוֹת שֶׁהָיוּ נִשְׁכָּחִים הַיּוֹם הַזֶּה מִן הָעוֹלָם. שְׂאָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל יְמֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הִיָּתָה הַשְּׂמוּעָה מְאִירָה מִפִּי כְּיוֹם שֶׁנִּתְּנָה בְּהַר סִינַי.

אָמַר, תוֹרָה [לְמַדְתִּי וְגַמְרָא] הַבְּנֵיתִי וְחַכְמָה לְמַדְתִּי וְשִׁמוּשׁ עֲשִׂיתִי, שְׂאֵלוֹ יִהְיֶה כָּל בְּנֵי אָנוּשׁ שֶׁל הָעוֹלָם סוֹפְרִים, לֹא יוּכְלוּ לְכַתֵּב, וְלֹא חִסְרוּ תִּלְמִידֵי מַחְכְּמֵי אֶלָּא כְּמַכְחוּל בְּעֵין, וְאֲנִי מִרְבוֹתֵי אֶלָּא כְּמִי שְׁשׁוֹתָה בִּי. וְלֹא הָיָה אֶלָּא לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְרַבּוֹתָיו יוֹתֵר מִמֶּנּוּ.

שְׁלֹשֶׁת גּוֹנֵי הַקֶּשֶׁת, שְׁאִין הַקֶּשֶׁת נִרְאִית אֶלָּא עִמָּהֶם. וּמִשׁוּם כִּךָ וַיֵּרָא אֵלָיו, גְּלוּי שְׂכִינָה בְּשִׁלְשֶׁת הַגּוֹנִים הַלְלוּ.

וְאֵת כָּלֶם הַצְּטֻרְכוֹ. אֶחָד לְרַפָּא אֶת הַמִּלָּה, וְזֵהוּ רַפָּאֵל, בַּעַל הַרְפּוּאוֹת. וְאֶחָד לְבִשְׂרֵי אֶת שְׂרָה עַל הַבֵּן, וְזֵהוּ מִיכָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהוּא הַתְּמַנָּה לְיִמִּין, וְכָל הַטּוֹבוֹת וְהַבְּרָכוֹת שֶׁבִידוֹ נִמְסְרוּ מִצַּד הַיְמִין. וְאֶחָד לְהַפֵּךְ אֶת סְדוּם, וְזֵהוּ גַבְרִיאֵל שֶׁהוּא לְשִׂמְאֵל, וְהוּא מְמַנֶּה עַל כָּל הַדֵּינִים שֶׁל הָעוֹלָם מִצַּד (הַדִּין) הַשְּׂמָאֵל לְדוֹן וְלַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי מְלֶאכֶת הַמְּנוֹת, שֶׁהוּא בַּעַל הַהֲרַג שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ.

וּבְכָלֶם עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כִּרְאוּי לּוֹ. וְהַמְּלָאךָ גַבְרִיאֵל בְּשְׁלִיחוֹת לְנִשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה, וּמְלָאךְ הַמְּנוֹת בְּשְׁלִיחוֹתוֹ לְנַפֵּשׁ שֶׁל הַיְצֵר הָרָע. וְעַם כָּל זֶה הַנִּשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה לֹא יוֹצֵאת עַד שְׂרׁוּאָה שְׂכִינָה.

בְּשִׂרְאָה אוֹתֶם מְחַבְּרִים כְּאֶחָד, אֲזִי רְאָה שְׂכִינָה [כְּמוֹ זֶה] בַּגּוֹנִיָּה וְהַשְׁתַּחֲוּיָה, שְׁכֵתוֹב (בְּרֵאשִׁית לֵג) וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה, כְּמוֹ אֶצֶל יַעֲקֹב שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם מִז) וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמַּטֵּה, לְשְׂכִינָה. וְלַגְּבִי הַשְּׂכִינָה אָמַר בְּשֵׁם אֲדֹנָי, וְלַגְּבִי הַצַּדִּיק אָדוֹנָי, שֶׁהָרִי אֲזִי נִקְרָא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ כְּשִׂמְּוֹאֶרֶת מִצַּדִּיק וּמִוֹאֶרֶת בַּגּוֹנִיָּה, שֶׁהָרִי מִשׁוּם [זֵהוּ כִּזָּה אֲזִי] זֶה נִשְׁלָם לְמַעְלָה.

מִכָּאֵן שְׂמֵרָאָה שְׁלֵמָטָה מוֹשֵׁף הַמְּשַׁכָּה מְלַמְעֵלָה, שֶׁהָרִי הַגּוֹנִים הִלְלוּ מוֹשְׁכִים הַמְּשַׁכָּה מְלַמְעֵלָה מֵאוֹתֶם מְקוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים. אֲדֹנָי מוֹשֵׁף מְלַמְעֵלָה בְּשִׁלְשֶׁת הַגּוֹנִים הִלְלוּ שְׁמֵתִלְבֵּשׁ בְּהֵם, וּבְהֵם נוֹטְלֵת כָּל מָה שֶׁנוֹטְלֵת מְלַמְעֵלָה. וּמִשׁוּם שֶׁהֵם חִבּוּר שְׁלָה וְתוֹמְכִים שְׁלָה בְּכָל, נֶאֱמַר שֵׁם אֲדֹנָי, שֶׁהָרִי שֵׁם זֶה הַתְּגָלָה לוֹ כְּלוּל בְּסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, הַתְּגָלָה לוֹ בְּגְלוּי מָה שֶׁלֹּא הָיָה מִקְדָּם לְכֵן כְּשֶׁלֹּא הָיָה מֵהוּל. וְעַד שֶׁנִּמְּוֹל, לֹא רָצָה הַקַּבְ"ה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ קְדוּשָׁה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְּוֹל, מִיָּד יֵצֵא מִמֶּנּוּ הַזֵּרַע הַקְּדוּשָׁה.

וְלִכְּנָן הַתְּגָלָתָה עֲלִיו שְׂכִינָה בְּאוֹתָן דְּרָגוֹת קְדוּשׁוֹת. (דִּנְיָאֵל יב) וְהַמְּשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כִּזְהַר הַקְּרִיעַ. זֵה"ר זֵה"ר שְׁזוֹהָרִים בְּדִלְקוֹת שֶׁל זֵה"ר. זֵה"ר שְׂמֵאִיר שְׂמֵדִלִיק וְנוֹצֵץ לְכַמָּה צַדִּדִים.

בְּסִתְרֵי קֶטֶן, שְׁתּוֹפֵס וְלֹא עוֹמֵד בְּבִרְוֹר, סוֹתֵם הָעֵינַי וּפּוֹתַח מְעַט וְלוֹקַח אוֹתוֹ הַמְּרָאָה. וְהַגּוֹן הַזֶּה [נ"א הַגּוֹן וְזֵה] צָרִיךְ לְפַתְרוֹן לְעַמֵּד עַל מָה שְׁלוֹקַחַת הָעֵינַי, וְעַל זֶה כְּתוּב (שֵׁם א) מָה אֶתָּה רְאָה.

הַגּוֹן הַשְּׁלִישִׁי הוּא זֵהר הָאֶסְפֵּק־לְרִיָּה הַמְּאִירָה שְׁלֹא נִרְאָה בּוֹ כְּלָל, חוּץ מִגְּלָגוּל הָעֵינַי כְּאִשֶּׁר הוּא סְתוּם בְּסִתִּימוֹת וּמִגְּלָגִלִים לוֹ בְּגִלְגוּל וְנִרְאָה בְּגִלְגוּל הַזֶּה אֶסְפֵּק־לְרִיָּה הַמְּאִירָה. וְלֹא יְכוּל לְעַמֵּד בְּאוֹתוֹ הַגּוֹן, רַק שְׂרׁוּאָה זֵהר מְאִיר בְּסִתְרֵי הָעֵינַי, וְעַל זֶה כְּתוּב (יַחֲזִקָאֵל לז) הָיְתָה עָלַי יַד ה', (שֵׁם לֵג) [וַיֵּד ה' הָיְתָה עָלַי] וַיֵּד ה' עָלַי חִזְקָה. וְכָלֶם מִפְּרָשִׁים מִנְּבִיאֵי הָאֱמֶת, פָּרַט לְמַשֶּׁה הַנֶּאֱמָן הָעֲלִיּוֹן שְׁזָכָה לְהַסְתַּפֵּל לְמַעְלָה בְּמָה שְׁלֹא נִרְאָה כְּלָל. עֲלִיו כְּתוּב (בְּמִדְבָר יב) לֹא כֵן עֲבָדִי מִשֶּׁה וְגו'.

וַיֵּרָא אֵלָיו, נִרְאָתָה וְנִתְגַּלְתָּה לִי הַשְּׂכִינָה תוֹךְ אוֹתָן דְּרָגוֹת שֶׁהִתְחַבְּרוּ בְּצִדוֹ, מִיכָאֵל לְצַד יְמִין, גַבְרִיאֵל לְצַד שְׂמָאֵל, רַפָּאֵל לְפָנִים, אוֹרִיאֵל לְאַחֹר, וְעַל זֶה נִגְלָתָה עֲלִיו הַשְּׂכִינָה בְּאַלּוֹנִים [נ"א צְלָמִים] הִלְלוּ שֶׁל הָעוֹלָם, כְּדִי לְהִרְאוֹת לְפָנֵיהֶם בְּרִית [ד"א רֵשֶׁם רֵאשׁוֹן] הַקְּדָשׁ שֶׁהָיְתָה בְּכָל הָעוֹלָם בְּסוּד הָאֱמוּנָה.

וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהֶל. מָה זֶה פֶּתַח הָאֵהֶל? זֶה הַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא בְּרִית, סוּד הָאֱמוּנָה. כְּחֵם הַיּוֹם, זֶה הַסוּד שֶׁנִּדְבַק בּוֹ אֲבָרָהֶם, הַחִזֵּק שֶׁל צַד הַיְמִין, הַדְּרָגָה שְׁלוֹ. פֶּתַח הָאֵהֶל – סוּד הַשַּׁעַר שֶׁל צַדֵּק פֶּתַח הָאֱמוּנָה, שְׂאֵז נִכְנַס בּוֹ אֲבָרָהֶם בְּאוֹתוֹ הַרְשֵׁם הַקְּדוּשָׁה. כְּחֵם הַיּוֹם – זֵהוּ צַדִּיק, הַדְּרָגָה שֶׁל חִבּוּר אֶחָד שֶׁנִּכְנַס בּוֹ מִי שֶׁנִּמְּוֹל וְנִרְשֵׁם בּוֹ הַרְשֵׁם הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהָרִי נִתְבַטַּל מִן הָעֲרָלָה וְנִכְנַס בְּקִיּוּם שֶׁל שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ שֶׁהֵן סוּד הָאֱמוּנָה.

וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים וְגו' – אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שְׁלוּחִים שְׁמֵתִלְבְּשִׁים בְּאֹוִיר, וַיּוֹרְדִים לְעוֹלָם הַזֶּה [וְנִרְאִים] בְּמֵרָאָה שֶׁל בֶּן אָדָם, וְהַשְּׁלֹשָׁה הֵם כְּמוֹ שְׁלֵמַעְלָה, מִשׁוּם שֶׁהַקֶּשֶׁת לֹא נִרְאִית אֶלָּא בְּשִׁלְשָׁה גּוֹנִים – לְכָן, אָדָם וַיֵּרַק, וְכִךָ הוּא בּוֹדָאִי.

וַיִּשְׁלַשְׁתָּ הָאֲנָשִׁים הִלְלוּ שְׁלֹשָׁה גּוֹנִים. גּוֹן לְכָן, גּוֹן אָדָם, גּוֹן יֵרַק (רַחֲמִים). הַגּוֹן הַלְכָן זֶה מִיכָאֵל, שֶׁהוּא צַד הַיְמִין. הַגּוֹן הָאָדָם זֶה גַבְרִיאֵל, הַצַּד שֶׁל הַשְּׂמָאֵל. הַגּוֹן הַיֵּרַק זֶה רַפָּאֵל. וְאֵלּוּ הֵם

שֶׁל חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִּינָה, וּמֵהֶם יִתְפַּשְׁטוּ ע"ב. הָרִי רמ"ח אֵיבָרִים עִם י"י אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת].

אֵלֶּה הֵם עֲשָׂרָה שְׁמוֹת חֲקוּקִים בְּצַדִּיקָה, וְכָל הַשְּׁמוֹת הֵלְלוּ נַחֲקָקוּ מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אַבְרָם וְנִכְנָסִים בְּאֶרֶץ הַבְּרִית הָאֶחָד, וּמִיָּהוּ? הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא אֲדֹנָי. וְזֶה [ד"א סוּד] הַתְּגָלָה עֲכָשׁוּ לְאַבְרָהָם. [נ"א יְהו"ה צְבָאוֹת, וְנ"א א"ל אֲדֹנָי]. מִיכָאֵל שֵׁם הַיְמִין שְׂאוּחִזוּ וּמִשְׁמֵשׁ אֵת הַשֵּׁם הַזֶּה יוֹתֵר מֵאוֹתָם הָאֲחֵרִים. בְּכָל מְקוֹם שֶׁסוּד הַשֵּׁם הַזֶּה שֵׁם – מִיכָאֵל שֵׁם. אִם הִסְתַּלַּק מִיכָאֵל הַזֶּה – מִסְתַּלַּק אֱלֹהִים עִם שְׂדֵי.

בְּהַתְּחִלָּה שְׁלֹשָׁה אָנָשִׁים, וְהַתְּגַלְמוּ בְּצִיּוֹר שֶׁל אֲוִיר וְהָיוּ אוֹכְלִים, אוֹכְלִים וְדָאֵי, שֶׁהָאֵשׁ שְׁלֵהֶם אוֹכְלָת וּמְכַלָּה הַכֹּל וְעוֹשִׂים נַחַת רוּחַ לְאַבְרָהָם. הֵם אֵשׁ וְדָאֵי, וְאוֹתָהּ הָאֵשׁ מִתְּכַסֶּה בְּצִיּוֹר שֶׁל אֲוִיר וְלֹא נִרְאִיתָ. וְאוֹתוֹ מְאָכַל אֵשׁ לוֹהֶטֶת וְאוֹכְלָת אוֹתוֹ, וְאַבְרָהָם מְקַבֵּל נַחַת רוּחַ מִזֶּה.

בְּיוֹן שֶׁהִסְתַּלַּקָה הַשְּׂכִינָה מֵהַ כְּתוּב? וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם. מִיַּד מִסְתַּלַּק עִמּוֹ מִיכָאֵל, שֶׁכְּתוּב וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדָמָה וְגו'. שְׁלֹשָׁה כְּתוּב בְּהַתְּחִלָּה, וְעֲכָשׁוּ שְׁנַיִם. אֵלֶּה מִיכָאֵל שֶׁהוּא יְמִין הִסְתַּלַּק עִם הַשְּׂכִינָה.

הַמַּלְאָךְ שֶׁנִּרְאָה לְמִנּוּחַ יָרֵד וְהַתְּגַלְמוּ [לו] בְּאֲוִיר וְנִרְאָה לוֹ, וְזֶהוּ אוֹרִיאֵל. מֵהַ שְׁלֹשָׁה יָרֵד עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם – יָרֵד כְּאֵן לְבָדוּ לְבִשָׁר לְמִנּוּחַ שְׂבָא מִדָּן. וּמִשׁוּם שֶׁלֹּא חָשׁוּב כְּמוֹ אַבְרָהָם, לֹא כְּתוּב שְׂאֵכַל, שֶׁהָרִי כְּתוּב (שׁוֹפְטִים יג) אִם תַּעֲצָרְנִי לֹא אֲכַל בְּלֶחֶמְךָ. וְכְּתוּב, וַיְהִי בַעֲלוֹת הַלֵּהָב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, וַיַּעַל מִלְאָךְ ה' בְּלֵהָב הַמִּזְבֵּחַ וְגו'. וְכֵאֵן וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם. מִשׁוּם שֶׁבּוֹ הִסְתַּלַּק מִיכָאֵל, וְנִשְׂאָרוֹ רַפְאֵל וְגַבְרִיאֵל.

וְעֲלִיָּהֶם כְּתוּב שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדָמָה. בְּעֶרֶב – בְּשַׁעַר שֶׁהָדִין תְּלוּי עַל הָעוֹלָם. אַחַר כֵּךְ הִסְתַּלַּק אֶחָד, וְנִמְצָא שְׂגַבְרִיאֵל לְבָדוּ. בְּזִכּוֹת אַבְרָהָם נִצַּל לוֹט, וְהוּא אָף כֵּךְ זָכָה בָּהֶם, וַעַל זֶה בָּאוּ אֵלָיו. (ע"כ ס"ת).

זֶהַר

רַבִּי אַבְא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וּמִי יִקּוּם בְּמִקּוֹם קִדְשׁוֹ. בֵּא רֵא, כָּל בְּנֵי

זֶה"ר עוֹלָה וַיִּוֹרֵד. זֶה"ר נוֹצֵץ לְכָל עֵבֶר. זֶה"ר שׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא. זֶה"ר שְׁלֹא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים. זֶה"ר שְׁעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת. זֶה"ר טָמִיר וְגִנּוּז, הַתְּנוּצָצוֹת שֶׁל כָּל הַנִּיצוּצִים וְכָל הַדְּרָגוֹת בּוֹ. יוֹצֵא וְטָמִיר. נִסְתָּר וְגִלּוּי. נִרְאָה וְלֹא נִרְאָה. [זֶה"ר] סֵפֶר זֶה מַעֲיֵן הַבָּאָר, יוֹצֵא בַּיּוֹם, נִסְתָּר בַּלַּיְלָה, מִשְׁתַּעֲשַׁע בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה בַּתּוֹלְדוֹת שֶׁהוֹצִיא.

זֶה"ר שְׁזוּהָר וּמֵאִיר לְכָל, הַכֹּלֵל שֶׁל הַתּוֹרָה, וְזֶהוּ שְׁנִרְאָה, וְכָל הַגְּנוּנִים נִסְתָּרִים בּוֹ וְנִקְרָא בְּשֵׁם שֶׁל אֲדֹנָי. שְׁלֹשָׁה גְנוּנִים נִרְאִים לְמַטָּה מֵאֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הַגְּנוּנִים שֶׁלְמַעְלָה. מֵאֵלּוּ הָעֲלִיוֹנִים הַכֹּל נִמְשָׁךְ [לְגַבִּי זֶהר] [אוֹתָם הָעֲלִיוֹנִים. זֶהר] שְׁלֹא נִרְאָה, וְנוֹצֵץ בְּשָׁנִים עֲשָׂר נְצֻנְצִים וְזֶהרִים שְׁנוּצָצִים מִמֶּנּוּ. שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר הֵם בְּסוּד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְגו', הַסוּד שֶׁל אֵין סוֹף נִקְרָא יְהו"ה.

בְּאֲשֶׁר מִתְּחַבֵּר זֶהר תַּחְתּוֹן אֲדֹנָי בְּזֶהר עֲלִיוֹן יְהו"ה, נַעֲשֶׂה שֵׁם נִסְתָּר שְׁבוּ יוֹדְעִים נְבִיאֵי הָאֵמֶת וּמִסְתַּכְּלִים לְתוֹךְ הַזֶּהר הָעֲלִיוֹן, וְזֶה יֵאֱהַדְוֶנְהִי, מִרְאוֹת טָמִירִים [חַיּוֹת טָמִירוֹת], שְׁכְּתוּב (יחזקאל א) כְּעֵיץ הַחֲשֵׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

מִשְׁנָה. עֲלִיוֹנִים גְּבוּהִים טוֹבִים שֶׁל הַיְמִין, תַּשַּׁע נְקֻדּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה יוֹצֵאוֹת וְנַחֲלָקִים בְּאוֹתִיּוֹת, וְהָאוֹתִיּוֹת בָּהֶם נוֹסְעוֹת, [מִטְּלָטְלִים] מִסְּעוֹתֵיו דְּקִיקִים בְּסוּדוֹת. [הַיְכָל] חוֹלְקִים, אֵלּוּ תַשַּׁעַת הַשְּׁלִיטִים עַל הָאוֹתִיּוֹת, הָאוֹתִיּוֹת הַתְּפֻשְׁטוּ מֵהֶם. נִשְׂאָרוֹ נְקוּדִים לְהַכְנִיסֵם לָהֶם. לֹא נוֹסְעִים רַק כְּשֶׁאֵלֶּה יוֹצֵאִים.

הֵם בְּסוּד שֶׁל אֵין סוֹף. כָּל הָאוֹתִיּוֹת [נוֹסְעוֹת] מִסְּעוֹת בְּסוּד שֶׁל אֵין סוֹף. כְּמוֹ שֶׁהֵם נוֹשְׂאִים אוֹתָם, כֵּךְ הֵם נוֹסְעִים. אֵלּוּ הַנִּסְתָּרִים אוֹתִיּוֹת גְּלוּיּוֹת וְלֹא גְלוּיּוֹת. אֵלּוּ טָמִירִים עַל מֵה שְׁשׁוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת.

תַּשַּׁעַת שְׁמוֹת חֲקוּקוֹת עִם עֲשָׂרָה, וְהִרְאִשׁוֹן אֶהְיָה. [יּוֹד ה"א] אֶהְיָה אֶשֶׁר אֶהְיָה, יְהו"ה, א"ל, אֱלֹהִים, יְהו"ה, צְבָאוֹת, אֲדוֹנָי, שְׂדֵי. [וּמֵהֵשֶׁם הַזֶּה יּוֹד ה"א וְא"ו ה"א מִתְּפַשֵּׁט כ"ב אוֹתִיּוֹת, וְסוּד הַשֵּׁם מִנְצַפ"ךְ הָרִי כ"ז אוֹתִיּוֹת, וְזֶהוּ סוּד יְהו"ה אֱלֹהֵינוּ יְהו"ה אֶחָד. יְהו"ה אֱלֹהֵינוּ יְהו"ה – הָרִי י"ד אוֹתִיּוֹת. אֶחָד סוּד י"ג אוֹתִיּוֹת, וּמֵהֶם יִתְפַּשְׁטוּ רמ"ח אַבְרָם, שֵׁם בֶּן מ"ב וְשֵׁם בֶּן ע"ב מִנְצַפ"ךְ חֲמִשָּׁה גְבוּרוֹת, וּמִמֶּנּוּ יִתְפַּשֵּׁט הַסוּד

זה מי שרוצה להדבק למעלה ברוח הקדש, שהרי במעשה ובדבורים ובכבודים וברצון הלב לכוון באותו הדבר תלוי הדבר למשך אותו אליו מלמעלה למטה ולהדבק באותו הדבר.

והיו אומרים, כמו שבן אדם נמשך בעולם הזה – כך גם מושכים אותו פשיוצא מן העולם הזה. ובמה שנדבק בעולם הזה ונמשך אחריו – כך נדבק באותו העולם. אם בקדש – בקדש, ואם בטמאה – בטמאה. אם בקדש, מושכים אותו לאותו הצד ונדבק בו למעלה ונעשה ממנה שמש לשמש לפני הקב"ה בין אותם שאר מלאכים. כמו שכתוב (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה.

כך גם כמו זה. אם בטמאה, מושכים אותו לאותו הצד ונעשה כאחד מהם להדבק עמם, והם נקראים נזקי בני אדם. ובאותה שעה שיוצא מן העולם הזה, לוקחים אותו ושואכים אותו לגיהנם באותו מקום שדנים את בני הטמאה שטמאו עצמם ורוחם, ואחר כך נדבק בהם, והוא מזיק כאחד מאותם מזיקי העולם.

אמרת להם, בני, דבר זה קרוב לדברי תורה, אבל יש לכם להתרחק [מתוך] מאותם הספרים [הללו] כדי שלא יסטה לבכם לעבודות הללו ולכל אותם הצדדים שאמר כאן שמה חס ושלום [לא] תסטו מאחר עבודת הקב"ה, שהרי כל הספרים הללו מטעים את בני האדם, משום שבני קדם היו חכמים, וירשת החכמה הזו ירשו מאברהם שנתן לבני הפילגשים, שכתוב (בראשית כה) ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם. ואחר כך נמשכו באותה חכמה לכמה צדדים.

אבל זרע יצחק, חלקו של יעקב, לא כך, שכתוב (שם) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. זהו חלק הקדוש של האמונה שבה נדבק אברהם ויצא מאותו גורל ומאותו הצד. מה כתוב ביעקב? (שם כח) והנה ה' נצב עליו, וכתוב ואתה יעקב עבדי וגו'. משום כך צריך האדם להמשך אחר הקב"ה ולהדבק בו תמיד, שכתוב (דברים י) ובו תדבק.

העולם לא רואים על מה עומדים בעולם, והימים הולכים ועולים ועומדים לפני הקב"ה כל אותם ימים שבני אדם עומדים בהם בעולם הזה, שהרי כלם נבראו וכלם עומדים למעלה. ומנין לנו שנבראו? שכתוב (שם קלט) ימים יצרו.

ובשמיעים הימים להעלות מן העולם הזה, כלם קרבים לפני המלך העליון. זהו שכתוב (מלכים א-ב) ויקרבו ימי דוד למות. ויקרבו ימי ישראל למות. משום שכאשר בן אדם הוא בעולם הזה, אינו משגיח ולא מתבונן על מה הוא עומד, אלא כל יום ויום חושב כאלו הוא הולך בריקנות, שהרי כשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, לא יודעת לאיזו דרך מעלים אותה. שהרי הדרך לעלות למעלה למקום שאור הנשמות העליונות מאירות, לא נתן לכל הנשמות, שהרי כמו שהוא ממשך עליו בעולם הזה, כך נמשך לאחר שיוצא ממנו.

בא ראה, אם בן אדם נמשך אחר הקב"ה ותשוקתו אחריו בעולם הזה, אחרי זה כשיוצא ממנו, הוא נמשך אחריו, ונותנים לו דרך לעלות למעלה אחר אותה משיכה שנמשך ברצון כל יום בעולם הזה.

אמר רבי אבא, יום אחד נפגשתי בעיר אחת מאותם שהיו מן בני קדם, ואמרו לי מאותה חכמה שהיו יודעים מימים ראשונים, והיו מוצאים ספרים של החכמה שלהם, וקרבו לי ספר אחד, והיה כתוב בו, שכמו שהרצון של האדם מתכונן בו בעולם הזה, כך ממשך עליו רוח מלמעלה כמו אותו הרצון שנדבק בו. אם רצונו התכונן לדבר עליון קדוש, הוא ממשך אותו הדבר מלמעלה למטה אליו.

ואם רצונו להתדבק בצד האחר ומתכונן בו, הוא ממשך את אותו הדבר מלמעלה למטה אליו. והיו אומרים שעקר הדבר תלוי בדבורים ובמעשה ובכבודים להתדבק, ובזה נמשך מלמעלה למטה אותו הצד שנדבק בו.

ומצאנו בו כל אותם מעשים ועבודות הפוככים והמזלות ודברים שהצטרכו להם, ואיך הרצון להתכונן בהם כדי למשך אותם אליהם. כמו

באהל. כתוב כאן הנה באהל, וכתוב שם (ישעיה לג) אהל כל יצען וגו'. בא ראה, כיון שנקוד אי"ו, למה כתוב אחר כך איה? אלא משום שחבור של זכר ונקבה כאחד סוד האמונה. אז אמר ויאמר הנה באהל. שם הוא הקשר של הכל ושם הוא נמצא [ויאמר הנה באהל]. איה וגו'. וכי לא ידעו המלאכים העליונים ששרה הנה באהל? למה כתוב איה? אלא שלא יודעים בעולם הזה אלא מה שנמסר להם לדעת.

בא ראה, (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים אני ה'. וכי כמה שליחים ומלאכים יש לקב"ה? אלא משום שהם לא היו יודעים בין טפה של בכור לאותה שלא של בכור פרט לקב"ה לבדו.

במו זה (יחזקאל ט) והתוית תו על מצחות האנשים. ולמה צריכים? אלא משום שהם לא יודעים אלא רק מה שנמסר להם לדעת [יודעים], כמו כל הדברים הללו שעתיד הקב"ה להביא על העולם. ומה הטעם? משום שהקב"ה מעביר פרוז בכל הרקיעים באותו דבר שעתיד להביא על העולם.

בגון זה בשעה שהמשחית נמצא בעולם, צריך בן אדם להסתתר בביתו ולא יהיה נראה בשוק כדי שלא ישחת, כמו שנאמר (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מאלו שיכול להסתתר בן, אבל מלפני הקב"ה לא [ס"א יכול] צריך להסתתר. מה כתוב? (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'.

מדרש הנעלם

אמר רבי חייא אמר רב, אם היינו מסתכלים בפרשה הזו - נסתכל בחכמה אם ענין הנשמה היא אין ראשה סופה ואין סופה ראשה, ואם הענין לפטירת האדם מן העולם היא, נסתר את כל הפרשה או נעמיד את הפרשה בזה או בזה. מה זה יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו', ואקחה פת לחם וגו', וימהר אברהם האהלה אל שרה וגו', ואל הבקר רץ אברהם וגו', ויקח חמאה וחלב וגו'?

בשבת רב דימי, אמר, לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא מה שרמז בכאן רמז הקרבנות. בטלו הקרבנות - לא בטלה התורה. זה

בא ראה, (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו'. אחר כך חזר ופרש, נקי כפים. שלא עושה בידיו צלם, ולא מחזיק עמהם במה שלא צריך. ועוד, שלא נטמא בהם ולא מטמא בהם את הגוף כמו אותם שנטמאים את עצמם בידים להטמא, וזה הוא נקי כפים ובר לבב, כמו זה שלא מושך את רצונו ולבו לצד האחר אלא להמשך אחר עבודת הקב"ה.

אשר לא נשא לשוא נפשו. כתוב נפשו ונקרא נפשי, והרי פרושה, נפשי - זו נפש דוד, צד האמונה. נפשו - זו נפש האדם ממש. משום שכאשר יצא מן העולם הזה ונפשו תתעלה במעשים שפשוטים, על מה שיתקיים בהם ללכת בין כל אותם הקדושים, כמו שנאמר (תהלים קטז) אתה הלוך לפני ה' בארצות החיים. ומשום שלא נשא לשוא נפשי, ישא ברכה מאת ה' וגו'.

בא ראה, אחר שנמול אברהם, היה יושב וכואב, והקב"ה שלח אליו שלשה מלאכים בגלוי להקדים לו שלום. ואם תאמר, שהרי בגולה וכי מי יכול לראות מלאכים, והרי כתוב (שם קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'? אלא ודאי שראה אותם שירדו לארץ כמו בני אדם. ולא יקשה לך זה, שהרי הם ודאי רוחות קדושות, ובשעה שירדו לעולם, מתלבשים באוירים ובסודות של גלמים, ונראים לבני אדם ממש כמראה דמותם.

ובא וראה, אברהם ראה אותם כמראה בני אדם, ואף על גב שהיה כואב מן המילה, יצא ורץ אחריהם כדי לא לגרע [מה] שהיה עושה מקדם לכן.

אמר רבי שמעון, ודאי שראה אותם כמראה של מלאכים, ממה שכתוב ויאמר אדני, באל"ף דל"ת השכינה היתה באה, ואלו היו עמודים שלה וכסא אליה, משום שהם שלשת הגוונים שתחתיה. וראה כעת משום שנמול מה שלא ראה מקדם לזה עד שלא נמול. בתחלה לא היה יודע, אלא שהם בני אדם. אחר כך ידע שאותם מלאכים קדושים הם ובאו אליו בשליחות, בשעה שאמרו לו אי"ה שרה אשתך ובשרו לו בשורת יצחק.

אליו - האותיות נקודות אי"ו, וסימן אי"ו רמז למה שלמעלה, רמז לקב"ה. ויאמר הנה

אמר רבי יצחק, בא ראה מה כתוב, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת. אמר לו אהרן, למה? כי יצא הקצף מלפני ה' וגו'. מה כתוב? וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם. וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ולא יכל מלאך של חבלה לשלט ונתבטל המות.

רבי אחא הלך לכפר טרשא, בא אצל המארח שלו. לחשו עליו כל בני העיר. אמרו, אדם גדול בא לכאן, נלך אליו. באו אצלו. אמרו לו, לא חושש על אבדתינו? אמר להם, מהו? אמרו לו שיש שבועה ימים שיש מות בעיר, וכל יום מתחזק ולא מתבטל. **אמר** להם, נלך לבית הכנסת ונבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא. עד שהיו הולכים, באו ואמרו, פלוני ופלוני מתו, ופלוני ופלוני נוטים למות. אמר להם רבי אחא, אין עת לעמד כן, שהשעה דחוקה.

אבל תפרישו מכם ארבעים בני אדם מאלו היותר זכאים. עשרה עשרה לארבעה חלקים, ואני עמכם, עשרה לקצה העיר ועשרה לקצה העיר, וכן לארבע קצוות העיר, ואמרו בנפש חפצה ענין של קטרת הסמים שהקדוש ברוך הוא נתן למשה, וענין של הקרבנות אתו.

עשו כן שלש פעמים ועברו בכל העיר לארבע קצוות והיו אומרים כן. לבסוף אמר להם, נלך לאלו שנוטים למות, ותפרישו מכם לבתיהם ותאמרו כן, וכאשר תסימו, תאמרו אלו הפסוקים, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו', ויקח אהרן וגו', ויעמד בין המתים וגו'. וכן עשו והתבטל מהם (המות).

שמעו אותו קול שאומר: סודי הסודות, הראשונים הנחילה לנצח, שהרי דין השמים לא שורה כאן, שהרי יודעים לבטלו. חלש לבו של רבי אחא וישן. שמע שאומרים לו: כמו שעשית את זה - תעשה את זה. לך אמר להם שיחזרו בתשובה, שרשעים הם לפני קם והחזירם בתשובה שלמה, וקבלו עליהם שלא יתבטלו מהתורה לעולם, והחליפו את שם העיר, וקראו לא מתא מחסיא.

שלא מתעסק בקרבנות, שיעסק בתורה ויועיל לו יותר. שאמר רבי יוחנן, כשפרש הקב"ה הקרבנות, אמר משה: רבנו של עולם, תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו? אמר לו: משה, יעסקו בתורה, ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם, שנאמר (ויקרא ז) זאת התורה לעלה למנחה וגו'. כלומר, זאת התורה בשביל עולה, בשביל מנחה, בשביל חטאת, בשביל אשם.

אמר רבי פרוספדאי, זה מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות ותקרבתם ויכוון בהם, ברית פרוטה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, שלא יכולים לעשות לו אלא רק טוב.

ומי יוכיח? פרשה זו תוכיח! שכיון שאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו, מה זה עליו? לעין בדינו. כיון שרואה נשמת הצדיק כן, מה כתוב? וימהר אברהם האהלה וגו'. מה זה האהלה? בית המדרש. ומהו אומר? מהרי שלש סאים, ענין הקרבנות, והנשמה מתפונת בהם. זהו שכתוב ואל הבקר רץ אברהם. ואז נוח להם ולא יכולים להרע לו.

רבי פנחס פתח פסוק שכתוב (כמדבר יז) והנה החל הנגף בעם, וכתוב ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה וגו', וכתוב ותעצר המגפה. כתוב כאן מהר, וכתוב שם מהרי שלש סאים. מה להלן קרבן להנצל, אף כאן קרבן להנצל.

אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגשתי את אליהו. אמרתי לו, יאמר לי מר דבר שמועיל לבריות. אמר לו, ברית גזר הקב"ה, ונכנסו לפניו כל המלאכים שממנים להזכיר חטאי האדם, שבזמן שיזכירו בני אדם הקרבנות שצוה משה, ומכוון לבו ורצונו בהם - שכלם יזכירו אותו לטוב.

ועוד, בזמן שיארע מות בבני אדם, הברית נגזרה, והפרוז עובר על כל חילות השמים, דאם יעלו בניו בארץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויאמרו ברצון נפש ולב ענינים של קטרת בשמים שהיו להם לישראל, שיתבטל המות מהם.

אֲצִילִי לְהַחְיוֹת מֵתִים. וּלְשָׂרָה בֵּן, מְלַמֵּד שְׂתַחַדֵּשׁ
כִּכְּבֹן שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן, כִּיּוֹן שֶׁהִנְשָׂמָה
נְזוּנִית מְזִינָה שֶׁל מַעְלָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
אוֹמֵר לְאוֹתוֹ הַמְּלֶאֶךָ הַנִּקְרָא דוּמָ"ה: לֵךְ וּבִשֵׁר
לְגוֹף פְּלוּנִי שְׂאֲנִי עֲתִיד לְהַחְיוֹתוֹ לְמוֹעֵד שְׂאֲנִי
אֲחִיָּה אֶת הַצְּדִיקִים לְעֲתִיד לְבֹא. וְהוּא מְשִׁיב:
אֲחֵרֵי בְלוּתִי הֵיטָה לִי עֲדָנָה? אֲחֵרֵי בְלוּתִי בְּעַפָּר
וּשְׁכַנְתִּי בְּאֲדָמָה, וְאֶכֶל בְּשָׂרֵי רֵמָה וְגוֹשׁ עֶפֶר, תִּהְיֶה
לִי חֲדוּשׁ?

הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְנִשְׂמָה: זֶהוּ שְׁכַתוּב
וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם וְגו' הַיִּפְלֵא מֵה'
דְּבַר?! לְמוֹעֵד הַיְדוּעֵ אֲצִילִי לְהַחְיוֹת אֶת הַמֵּתִים
אֲשׁוּב אֵלֶיךָ אוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁהוּא קְדוּשׁ מְחַדֵּשׁ
כְּבָרָא שׁוֹנָה לְהַיּוֹתְכֶם מִלְּאֲכִים קְדוּשִׁים, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם
עֲתִיד לְפָנֵי לְשִׁמְחַ בְּהֶם. זֶהוּ שְׁכַתוּב (תהלים קד) יְהִי
כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. (ע"כ מדרש הנעלם)

זוהר

אִיָּה שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ, שְׁלֵא רְצוֹ לֹמַר לְפָנֶיךָ. כִּיּוֹן
שְׂאֲמַר הִנֵּה בְּאֵהָל, מִיָּד – וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב
אֵלֶיךָ כִּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אֲשַׁתְּךָ וְגו' בֵּא רְאֵה
דְּרָךְ אֲרָץ, שְׁעַד שְׁלֵא הַזְּמִין אַבְרָהָם לְפָנֶיךָ לְאֶכֶל,
לֹא אָמְרוּ לוֹ דְּבַר, כְּדֵי שְׁלֵא יִרְאֶה שְׂמִשׁוּם אוֹתָהּ
בְּשׁוֹרָה הַזְּמִין אוֹתָם לְאֶכֶל. אַחַר שְׁכַתוּב וַיֹּאכְלוּ, אָז
אָמְרוּ לוֹ אוֹתָהּ בְּשׁוֹרָה.

**וַיֹּאכְלוּ?! וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׂמִלְּאֲכִים
עֲלִיוֹנִים אוֹכְלִים? אֶלָּא בְּשִׁבִיל
כְּבוֹדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם נִרְאֶה כֶּף. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
וַיֹּאכְלוּ וְדָאִי, מִשׁוּם שֶׁהֵם אִשׁ אוֹכְלֵת אִשׁ וְלֹא
נִרְאִים, וְכָל מָה שֶׁנִּתֵּן לָהֶם אַבְרָהָם אָכְלוּ, מִשׁוּם
שֶׁמִּצַּד אַבְרָהָם אוֹכְלִים לְמַעַלָּה [שְׂאוֹכְלִים מֵאוֹתוֹ
צַד שְׁלִמְעָלָה].**

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא דִי לָהֶם לְצַדִּיקִים שְׂמִבְטָלִים
אֶת הַגְּזוּרָה, אֶלָּא לְאַחַר כֵּן שְׂמִבְרָכִים לָהֶם,
תַּדַּע לֵךְ שְׁכָן הוּא. דְּכִיּוֹן שֶׁהִנְשָׂמָה אוֹמֵר לְגוֹף
מֵהָרִי שֶׁלֹּשׁ סָאִים וְגו' וְכָל אוֹתוֹ הַעֲנִין וּמִבְטָל אֶת
הַדִּין – מָה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כִּעֵת
חַיָּה. הָרִי בְּרָכָה.

כִּיּוֹן שְׂרוּאִים אוֹתָהּ הַמְּלֶאֶכִים שְׂזָה לְקַח עֲצָה
לְנַפְשׁוֹ – מָה עוֹשִׂים? הוֹלְכִים אֲצֵל הָרְשָׁעִים
לְעִין בְּדִינָם וְלַעֲשׂוֹת בְּהֶם מִשְׁפָּט. זֶהוּ שְׁכַתוּב
וַיִּקְמוּ מִשֵּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל פְּנֵי סָדָם, לְמַקּוֹם
הָרְשָׁעִים, לַעֲשׂוֹת בְּהֶם מִשְׁפָּט. זֶה הוּא שְׂאֲמַר רַבִּי
יְהוּדָה, כֶּף דְּרָכּוֹ שֶׁל צַדִּיק: כִּיּוֹן שְׂרוּאָה שְׂמַעֲיָנִים
בְּדִינוֹ, אֵינּוּ מִתְאַחֵר לְשׁוּב וְלִהְתַּפְּלֵל וְלִהְקָרִיב
[עַל] חֲלָבוֹ וְדָמּוֹ לְפָנֵי צוּרוֹ, עַד שְׂמַסְתַּלְקִים בְּעַלְי
הַדִּין מִמֶּנּוּ.

שְׂכִיּוֹן שְׂאֲמַר וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה
אֲנָשִׁים נֹצְבִים עֲלָיו – מָה כְּתוּב בְּנִשְׂמָה?
וַיִּמַּהֵר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל שָׂרָה. בְּחַפְזוֹן וּבְמַהֲרָה
בְּלֹא שׁוּם הַעֲכָבָה. מִיָּד מִמַּהֲרָת הִנְשָׂמָה אֲצֵל הַגּוֹף
לְהַחְזִירוֹ לְמוֹטָב וּלְבַקֵּשׁ בְּמָה שְׂתִתְּכַפֵּר לוֹ, עַד
שְׂמַסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ בְּעַלְי הַדִּין.

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, מֵהוּ שְׂאֲמַר וַאֲבָרָהֶם וְשָׂרָה
זְקָנִים בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָל לְהִיּוֹת לְשָׂרָה אֲרַח
פְּנָשִׁים? אֶלָּא, כִּיּוֹן שֶׁהִנְשָׂמָה עוֹמֶדֶת בְּמַעֲלָתָהּ,
וְהַגּוֹף נִשְׂאָר בְּאֲרָץ מְכַמָּה שָׁנִים, בָּאִים בַּיָּמִים שָׁנִים
וַיָּמִים הַרְבֵּה וְחֲדָל לְצַאֵת וּלְבֹא וּלְעַבֵּר אֲרַח כְּשִׂאָר
כָּל אָדָם. נִתְבַּשֵּׁר לְהַחְיוֹת הַגּוֹף.

מֵהוּ אוֹמֵר אֲחֵרֵי בְלוּתִי הֵיטָה לִי עֲדָנָה? אֲחֵרֵי
בְלוּתִי בְּעַפָּר מֵהַיּוֹם כְּמָה שָׁנִים, הֵיטָה לִי
עֲדָנָה וְחֲדוּשׁ. וַאֲדַנִּי זְקָן, שֶׁהַיּוֹם כְּמָה שָׁנִים שְׂיִצְאָת
מִמֶּנּוּ וְלֹא הַפְּקִידִנִי. וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר,
הַיִּפְלֵא מֵה' דְּבַר לְמוֹעֵד. מֵהוּ לְמוֹעֵד? אוֹתוֹ הַיְדוּעֵ

❦ סדר הלימוד ליום ל תשרי [יום 30 בשנה] ❦

ברוך הוא. וכך מי שהוא טהור [ד"א כף] מקבל אותו האילן, ומי שהוא טמא אינו מקבל אותו. אז ידע אברהם והיה מטהר אותם במים.

ומעין מים היה תחת אותו אילן, ומי שצריך טבילה מיד המים עולים אליו, ועולים ענפי האילן, אז ידע אברהם שהוא טמא וצריך מיד טבילה. ואם לא, יבשו המים, ואז ידע שרוצה להטמא ולהשמר שבעה ימים.

וראה וראו, שאפלו בשעה שהזמין את המלאכים אמר להם והשענו תחת העץ כדי לראות ולבדק אותם, ובאותו אילן היה בודק את כל בני העולם. והסוד [כנגד] משום הקדוש ברוך הוא [עשה] אמר שהוא עץ החיים לכל, ולכן והשענו תחת העץ, ולא תחת עבודה זרה.

וראה וכשחטא אדם, הוא חטא בעץ הדעת טוב ורע, שכתוב ומעץ הדעת וגו', והוא חטא בו וגרם מות לעולם. מה כתוב? ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו' [וגרם מות לכל בני העולם]. וכשבא אברהם, התקין את העולם עם אילן אחר, שהוא עץ החיים, והודיע את האמונה לכל בני העולם.

ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. אמר רבי יצחק, שוב אשוב – שוב ישוב היה צריך לכתב, שהרי המפתח הזה לפקד העקרות הוא ביד הקדוש ברוך הוא ולא ביד שליח אחר, כמו ששנינו, שלש מפתחות הם שלא נמסרו ביד שליח: של חיה, ותחית המתים, וגשמים. והואיל ולא נמסרו ביד שליח, למה כתוב שוב אשוב? אלא ודאי הקדוש ברוך הוא שהיה עומד עליהם אמר [לו] הדבר, לכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך.

וראה בכל מקום שכתוב ויאמר סתם או ויקרא סתם, הוא מלאך הברית ולא אחר. ויאמר – שכתוב (שמות טו) ויאמר אם שמע תשמע וגו'. ויאמר, ולא אמר מיהו. ויקרא – שכתוב (ויקרא א) ויקרא אל משה, ולא אמר מי היה. אמר – שכתוב (שמות כד) ואל משה אמר וגו', ולא אמר מי היה. [אף כן שכתוב שוב אשוב. ויאמר סתם, ולא אמר מי היה]. אלא בכל אלה מלאך של הברית

בראה ראה, כל מה שאכל אברהם, הוא אכל בטרה, ולכן הקריב לפניו ואכלו, ואברהם שמר בכיתו טמאה וטהרה שאפלו בן אדם שהוא טמא [לא יכל להתקרב לביתו. אז ידע אברהם שזה טמא הוא, ועשה] [לא היה משמש בכיתו, עד שעשה] לו טבילה, או עשה לו לשמר שבעה ימים כראוי לו בכיתו, וכך זה בודאי.

בראה כתוב (דברים כג) איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וגו'. מה תקנתו? והיה לפנות ערב ירחץ במים. ארעה בו טמאה אחרת, כמו זיבה [טמאת צרעת או נדה] או טמאת נדה שהיו שתי טמאות, לא מספיק לו באותה טבילה [משום] בין שארע לו קרי קדם שקבל טמאה אחרת [משום] בין שארע לו אחר כך.

ואברהם ושרה היו מתקנים טבילה לכלם, הוא לגברים והיא לנשים. מה הטעם עסק אברהם לטהר בני אדם? משום שהוא טהור ונקרא טהור, שכתוב (איוב יד) מי יתן טהור מטמא לא אחד. טהור – זה אברהם שיצא מתרח.

רבי שמעון אמר, כדי לתקן את אותה הדרגה של אברהם, ומהי? מי"ם (חסד). לכן התקין לטהר בני העולם במים. ובשעה שהזמין את המלאכים, בראשית דבריו מה כתוב? יקח נא מעט מים, כדי להתחזק באותה דרגה שהמים שרויים בה, ומשום כך היה מטהר את כל בני האדם מהכל. מטהר אותם מצד של עבודה זרה, ומטהר אותם מצד הטמאה. וכמו שהוא מטהר את האנשים, כך גם שרה מטהרת את הנשים, ונמצא שכל מי שבא אליהם טהורים מהכל.

בראה ראה שאברהם נטע אילן בכל מקום שדיורו שם, ולא היה עולה בכל מקום כראוי, פרט לשעה שדיורו היה בארץ כנען, ובאותו אילן היה יודע מי שנאחז בקב"ה ומי שנאחז בעבודה זרה.

מי שנאחז בקב"ה, היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו ועושה עליו צל נאה. ומי שנאחז בצל של עבודה זרה, אותו האילן היה מתעלה, וענפיו היו עולים למעלה. אז היה יודע אברהם ומזהיר אותו, ולא זו משם עד שנאחז באמונת הקדוש

פתח האמונה. והוא אחריו - [זה] שהודה לו הדרגה העליונה [נ"א פתח האהל והוא אחריו - זה הקדוש ברוך הוא. פתח האהל - זו הדרגה התחתונה, והוא אחריו - זו הדרגה העליונה]. מיום שהיתה שרה בעולם לא שמעה דבר הקדוש ברוך הוא פרט לאותה שעה.

דבר אחר - שהיתה יושבת שרה פתח האהל כדי לשמע הדברים, והיא שמעה הדבר הזה שהתבשר בו אברהם. [דבר אחר] והוא אחריו - אברהם שהיה יושב מאחורי השכינה.

ואברהם ושרה זקנים באים בימים. מה זה באים בימים? השעורים של הימים שאז נראו

להם, האחד מאה והאחד תשעים, נכנסו בימים השעור של הימים פראוי. באים בימים, כמו שנאמר כי בא היום, שהעריב היום להפנס. חדל להיות לשרה ארח כנשים. ואותה שעה ראתה עצמה בעדון אחר, ולכן אמרה ואדני זקן, שהרי הוא לא כדאי להוליד כי הוא זקן.

רבי יהודה פתח, (משלי לא) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מתעלה בכבודו שהוא גנוז ונסתר בעלוי רב. לא היה בעולם ולא היה מהיום שנברא העולם שיכול לעמד על חכמתו ולא יכול לעמד בו.

משום כי הוא גנוז ונסתר והתעלה למעלה למעלה, וכל העליונים והתחתונים לא יכולים להתדבק עד שכלם אומרים (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו. התחתונים אומרים שהוא למעלה, שכתוב (תהלים קיג) על השמים כבודו. העליונים אומרים שהוא למטה, שכתוב (שם נו) על כל הארץ כבודך. עד שכלם, עליונים ותחתונים, אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, כי לא נודע ולא היה מי שיכול לעמד עמו, ואתה אומר נודע בשערים בעלה?

אלא ודאי נודע בשערים בעלה - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נודע ונדבק לפי מה שמשער בלבו כל אחד כמה שיכול להתדבק ברוח של החכמה. ולפי מה שמשער בלבו, כך נודע בלבו, ולכן נודע בשערים - באותם השערים. אבל שנודע פראוי אין מי שיכול להתדבק ולדעת אותו.

היה, והכל נאמר בקב"ה. ולכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך וגו', והנה בן וגו'.

והנה בן לשרה אשתך. מה הטעם לא כתוב והנה בן לך? אלא כדי שלא יחשב שהוא מהגר כמו פראשונה. רבי שמעון פתח ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן יכבד אב - זה יצחק את אברהם. מתי כבד אותו? בשעה שעקד אותו על גבי המזבח ורצה להקריבו לקרבן. ויצחק בן שלשים ושבע שנים היה, ואברהם היה זקן, שאלו היה בועט [בן] ברגל אחת לא היה יכול לעמד לפניו, והוא כבד אותו את אביו, ועקד אותו כמו תיש כדי לעשות רצון אביו.

ועבד אדניו - זה אליעזר לאברהם, כששלח אותו לחרן ועשה כל רצונו של אברהם וכבדו, כמו שכתוב (בראשית כד) וה' ברוך את אדני וגו', וכתוב (שם) ויאמר עבד אברהם אנכי, כדי לכבד את אברהם. שהרי בן אדם שהיה מביא כסף וזהב ואבנים יקרות וגמלים, והוא פראוי, נאה למראה, לא אמר שהוא אוהב אברהם או קרוב שלו, אלא אמר עבד אברהם אנכי, כדי להעלות את שבח אברהם ולכבדו בעיניהם.

ועל כן בן יכבד אב ועבד אדניו. ואתם ישראל בני, קלון בעיניכם לומר שאני אביכם או שאתם עבדים שלי? ואם אב אני איה כבודי וגו'. משום כך והנה בן. זהו בן ודאי, ולא ישמעאל. זהו בן שכבד את אביו פראוי.

והנה בן לשרה אשתך. בן לשרה - שבגללו מתה, שבגללו כאבה נפשה עד שיצאה ממנה. והנה בן לשרה - להתעלות בגללו בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם. שאז וה' פקד את שרה וגו', שהרי מזכירים את שרה משום יצחק, ועל זה הוא בן לשרה [זה אמרו המלאכים]. והנה בן לשרה. [זה] שהרי הנקבה לוקחת [את] הבן מהזכר.

ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו. מה זה והוא אחריו? והיא אחריו צריך לו! אלא סוד הוא, ושרה שמעת מה שהיה אומר [פתח האהל, זה הקדוש ברוך הוא. והוא אחריו - מי שהיה אומר] פתח האהל, זו הדרגה התחתונה,

בא ראה כמה חביבות הקדוש ברוך הוא לאברהם, שהרי לא יצא ממנו יצחק עד שנמול. אחר שנמול התבשר על יצחק, משום שאז הוא זרע קדוש, וטרם שנמול אינו זרע קדוש, ואז הוא כמו שכתוב (בראשית א) אשר זרעו בו למינהו.

ובא וראה, טרם שנמול אברהם זרעו לא היה קדוש, משום שיצא מתוך ערלה והדבק בערלה למטה. אחר שנמול, יצא אותו הזרע בתוך הקדשה, ונדבק בקדשה שלמעלה והוליד למעלה, ונדבק אברהם בדרגתו פראוי. בא ראה, כשהוליד אברהם את יצחק, יצא קדוש פראוי. ואלו [נדאי] המים שהרו והולידו חשף.

רבי אלעזר שאל יום אחד את רבי שמעון אביו. אמר לו, זה שקרא לו הקדוש ברוך הוא יצחק, שכתוב וקראת את שמו יצחק, למה? שהרי נראה שעד שלא יצא לעולם קרא לו יצחק? אמר לו, הרי נאמר שאש לוקחת מים, שהרי המים באים מצד של הגבורה, ועוד [נ"א ובא תשאל מהלויים] [שאל אותן] הלויים שהם משמחים לאותו הצד בכלי זמר ותשבחות כנגד הצד הזה, משום כך יצחק הוא חדוה, משום שהוא בא מאותו צד ונדבק בו.

בא ראה, יצחק צחוק, חדוה שמחליפה מים באש ואש במים, ועל זה נקרא כך. ולכן הקדוש ברוך הוא קרא לו כך בטרם יצא לעולם בשם זה והודיע לאברהם.

ובא וראה, בכל האחרים השאיר להם הקדוש ברוך הוא לקרא להם שמות, ואפלו נשים היו קוראות לבניהן שמות, אבל כאן לא השאיר הקדוש ברוך הוא לאמו לקרא לו שם, אלא לאברהם, שכתוב וקראת את שמו יצחק. אתה ולא אחר. כדי להחליף מים באש ואש במים להכלילו בצדו.

ביון שהתבשר אברהם ביצחק, מה כתוב? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם. רבי אלעזר אמר, בא ראה כמה נוהג הקדוש ברוך הוא טובה עם כל הבריות, וכל שכן לאותם שהולכים בדרךיו, שאפלו בזמן שרוצה לדון את העולם, הוא גורם למי שאוהב אותו לזכות בדבר עד שלא יבא אותו הדין לעולם.

רבי שמעון אמר, נודע בשערים בעלה, איזה שערים? כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם. ומשום השערים הללו, שהם דרגות עליונות, בגללם נודע הקדוש ברוך הוא, ואם לא - לא יכולים להתדבק בו.

בא ראה, הרי נשמת האדם אין הוא [אין] מי שיכול לדעת אותה, אלא על ידי אברי הגוף, והם הדרגות שעושות אמנות הנשמה. משום כך נודע ולא נודע. כך הקדוש ברוך הוא נודע ולא נודע, משום שהוא נשמה לנשמה, רוח לרוח, גנוז וטמיר מן הכל. אבל באותם השערים, שהם פתחים לנשמה, נודע הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, יש פתח לפתח ודרגה לדרגה, ומהם ידוע כבודו של הקדוש ברוך הוא. פתח האהל - זהו פתח של צדק, כמו שנאמר (שם קיח) פתחו לי שער"י צד"ק וגו'. זהו פתח ראשון להכניס בו, ובפתח הזה נראים כל שאר הפתחים העליונים. מי שזוכה לזה [לפתח], זוכה לדעת אותו ובכל שאר הפתחים, משום שכלם שורים עליו.

ועבשו שפתח זה לא נודע, משום שישראל בגלות וכל הפתחים הסתלקו ממנו ולא יכולים לדעת ולדבק. אבל בזמן שישראל יצאו מן הגלות, עתידות כל הדרגות העליונות לשרות עליו פראוי.

ואז ידעו בני העולם חכמה עליונה נכבדה מה שלא היו יודעים מקדם לזה, שכתוב (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. כלם עתידים לשרות על הפתח התחתון הזה, שהוא פתח האהל, וכלם עתידים לשרות על מלך המשיח כדי לדון העולם, שכתוב ושפט בצדק דלים וגו'.

משום כך, כשהתבשר אברהם, הדרגה הזו היתה אומרת כמו שנתבאר שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה. ויאמר - לא כתוב מי היה, וזהו פתח האהל. ועל זה ושרה שמעת דרגה זו שהיתה מדברת עמו מה שלא היתה שומעת מקדם לזה, שכתוב ושרה שמעת פתח האהל, שהיתה מבשרת ואומרת שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך.

בְּמִוּוֹ כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְשִׁתּוֹת מְאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כְּדֵי שְׂיִזְכֶּה לְאוֹתָהּ בְּרָכָה שְׁלֹמֵעֵלָה, אִף הֵם אָכְלוּ מִמָּה שֶׁתִּקַּן לָהֶם אַבְרָהָם כְּדֵי שְׂיִזְכּוּ לְהִזְוֹן מֵהַצַּד שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהָרִי מְאוֹתוֹ צַד יוֹצֵא מְזוֹן לְכָל הַמְּלֵאכִים הָעֲלִיּוֹנִים. וַיִּשְׁקֶפוּ, הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל רַחֲמִים לְהַצִּיל אֶת לוֹט. כְּתוּב כֶּאֱנִי וַיִּשְׁקֶפוּ, וְכַתּוּב שֶׁם (דְּבָרִים כו) הַשְּׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ. מֵה לְהִלָּן לְרַחֲמִים – אִף כֶּאֱנִי לְרַחֲמִים.

וְאַבְרָהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם, לַעֲשׂוֹת לָהֶם לְוִיָּה. אָמַר רַבִּי יִיסָא, אִם תֹּאמַר שְׂאַבְרָהָם יָדַע שֶׁהֵם מְלֵאכִים, לְמָה עָשָׂה לָהֶם לְוִיָּה? אֲלָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִף עַל גַּב שְׂיָדַע [רַגִּיל הִיָּה לַעֲשׂוֹת לְכָל בְּנֵי הָאָדָם שְׂמִזְמָנִים עִמּוֹ לַעֲשׂוֹת לָהֶם לְוִיָּה]. [מֵה שֶׁהִיָּה רַגִּיל לַעֲשׂוֹת עִם בְּנֵי אָדָם עָשָׂה בְּהֵם וְלוֹהָ אֹתָם], מִשׁוּם שֶׁכֶּךָ צָרִיךְ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת לְוִיָּה לְאוֹרְחִים, שֶׁהָרִי הַכֹּל תְּלוּי בָּזָה. וּבְעוֹד שֶׁהוּא הִיָּה הוֹלֵךְ עִמָּם, הַתְּגַלָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶל אַבְרָהָם, שְׂכַתּוּב וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה. וְה' – הוּא וּבֵית דִּינּוּ, מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה הוֹלֵךְ עִמָּם.

בֵּא רֵא, כְּשֶׁבֶן אָדָם עוֹשֶׂה לְוִיָּה [לְאָדָם] לְחִבְרוֹ, הוּא מוֹשֵׁף אֶת הַשְּׂכִינָה לְהַתְּחַבֵּר עִמּוֹ וְלִלְכַת עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ לְהַצִּילוֹ, וְלִכֵּן צָרִיךְ אָדָם לְלוֹוֹת אֶת הָאוֹרֵחַ כְּדֵי לְחַבֵּר עִמּוֹ שְׂכִינָה וּמוֹשֵׁף עָלָיו לְהַתְּחַבֵּר עִמּוֹ.

מִשׁוּם כֶּךָ, וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה. רַבִּי חִיָּיא פְּתַח, (עֲמוּס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דְּבָר כִּי אִם גְּלָה סוּדוֹ אֶל עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים. אֲשֶׁרִיָּהם צְדִיקֵי הָעוֹלָם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּרַצָּה בְּהֵם, וְכָל מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּרַקִּיעַ וְעֵתִיד לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם – עַל יְדֵי הַצְּדִיקִים עוֹשֶׂה אוֹתוֹ, וְלֹא מְכַסֶּה מֵהֶם כְּלוֹם לַעֲלוֹמִים, כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְשִׁתֵּף עִמּוֹ אֶת [הַצְּדִיקִים] שֶׁלֹּא יִהְיֶה פְּתַחוֹן פֶּה לְרַשְׁעִים בְּכָל מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה.

בֵּא רֵא, הַכֹּל מְגַלָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [לְצְדִיקִים], מִשׁוּם שֶׁהֵם בָּאִים וּמְזַהֲרִים אֶת בְּנֵי הָאָדָם לְשׁוּב מִחַטָּאֵיהֶם וְלֹא יַעֲנִשׁוּ מִתּוֹךְ הַדִּין הָעֲלִיּוֹן וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם פְּתַחוֹן פֶּה אֲלֵיו. מִשׁוּם כֶּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם הַסּוּד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּהֵם הַדִּין. וְעוֹד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁהָרִי בְּלִי דִין עָשָׂה בְּהֵם דִּין.

וַיִּשְׁנִינוּ, בְּשַׁעַה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת הָאָדָם, שׁוֹלַח לוֹ דוֹרוֹן, וּמִיָּהוּ? הָעֲנִי, כְּדֵי לְזַכּוֹת בּוֹ. וְכִיּוֹן שְׂזוּכָה בּוֹ, הוּא מוֹשֵׁף עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד שְׂנַמְשֵׁף מִצַּד הַיָּמִין וּפּוֹרֵס עַל רֹאשׁוֹ וְרוֹשֵׁם אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁכְּשִׁיבָא הַדִּין לַעֲלוֹם, אוֹתוֹ הַמְּשַׁחִית יִזְהַר בּוֹ, וּמְרִים עֵינָיו וְרוֹאֶה אוֹתוֹ הַרְשָׁם, וְאָז מִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ וְנִזְהָר עָלָיו. מִשׁוּם כֶּךָ מְקַדִּים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמֵה שְׂיִזְכֶּה.

וּבֵא וְרֵא, כְּשֶׁרַצָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכִּיא דִין עַל סָדָם, זָכָה קָדָם אֶת אַבְרָהָם וְשִׁלַּח לוֹ דוֹרוֹן לְזַכּוֹת עִמָּהֶם כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת לוֹט בֶּן אַחִיו מִשָּׁם. זֶהוּ שְׂכַתּוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה, וְלֹא כְּתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת לוֹט, שֶׁהָרִי בְּזַכּוֹת אַבְרָהָם נִצַּל. וּמֵה זֶה וַיִּזְכֹּר? שְׂזַכֵּר אוֹתוֹ מֵה שְׂזַכָּה קָדָם עִם אוֹתָם שְׁלִשֵׁת הַמְּלֵאכִים.

בְּמִוּוֹ זֶה, בֶּן אָדָם שְׂזוּכָה בְּצַדִּיקָה עִם בְּנֵי אָדָם, בְּשַׁעַה שְׂדִין שְׂרוּי בְּעוֹלָם, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זוֹכֵר לוֹ אֶת אוֹתָהּ הַצְּדִיקָה שֶׁעָשָׂה. מִשׁוּם שֶׁבְּכָל שַׁעַה שְׂזוּכָה בֶּן אָדָם, כֶּךָ נִכְתָּב עָלָיו לְמַעֲלָה. וְאַפְלוּ בְּשַׁעַה שְׂדִין שׁוֹרָה עָלָיו, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אֶת אוֹתוֹ הַטּוֹב שֶׁעָשָׂה וְזָכָה עִם בְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שְׂנִאָמַר (מְשִׁלִּי יא) וַצְּדִיקָה תִּצְלֵל מִמּוֹת. מִשׁוּם כֶּךָ הַקְּדִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, כְּדֵי שְׂיִזְכֶּה וַיִּצְלֵל אֶת לוֹט.

וַיִּשְׁקֶפוּ עַל פְּנֵי סָדָם. בֵּא רֵא, וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים מִשָּׁם, מְאוֹתָהּ סְעוּדָה שֶׁתִּקַּן לָהֶם אַבְרָהָם וְזָכָה בְּהֵם. אִף עַל גַּב שֶׁהִיוּ מְלֵאכִים, זָכָה בְּהֵם. וְכָל אוֹתוֹ מֵאֲכָל לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ כְּלוֹם, מִשׁוּם אַבְרָהָם, וְלִזְכּוֹתוֹ, שֶׁהָרִי כְּתוּב וַיֹּאכְלוּ, בָּאֵשׁ שֶׁלָּהֶם נֶאֱכַל.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי שֶׁלִּשָׁה מְלֵאכִים הִיוּ? זֶה א"ש וְזֶה מִי"ם וְזֶה ר"ח. אֲלָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּלוּל בְּחִבְרוֹ, וּמִשׁוּם כֶּךָ וַיֹּאכְלוּ. כְּמוֹ זֶה (שְׁמוֹת כד) וַיִּחְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. אֲכִילָה וְדֹאִית הֵם אָכְלוּ, שְׂנִזְנוּ מֵהַשְּׂכִינָה. אִף כֶּאֱנִי וַיֹּאכְלוּ – גְּרָמוּ [ג"א גְּרָמָז רְמָז] לְהִזְוֹן [מִמֶּנּוּ] מְאוֹתוֹ הַצַּד שְׂאַבְרָהָם נִדְבַק בּוֹ, וּמִשׁוּם כֶּךָ לֹא הִשְׁאִירוּ כְּלוֹם מִמֵּה שֶׁנִּתֵּן לָהֶם אַבְרָהָם.

בזכותו - לא! אלא בזכות אברהם. אמר רבי שמעון, בא ראה ששמוש שאדם עושה לצדיק, אותו שמוש מגן עליו בעולם, ולא עוד, אלא שאף על גב שהוא רשע, לומד מדרכיו ועושה אותם.

בא ראה, שהרי משום שהתחבר לוט עם אברהם - אף על גב שלא למד כל מעשיו, למד לעשות חסד עם הבריות כמו שהיה עושה אברהם, וזהו שהיה מישב את כל אותן הערים כל אותו זמן שהיו מישבים אחר שנכנס לוט ביניהם.

אמר רבי שמעון, בא ראה ששכינה לא זזה מאברהם באותה שעה שהקדוש ברוך הוא אמר לו [באותו זמן שהקדוש ברוך הוא עמו]. אמר לו רבי אלעזר, והרי שכינה היתה מדברת עמו, שהרי [בדרגה] זו התגלה אליו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. אמר לו, כך זה ודאי.

ובא וראה מה כתוב, ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה. בהתחלה וה' אמר, ולבסוף ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה וגו'. זוהי הדרגה העליונה שהתגלתה לו על הדרגה התחתונה.

מדרש הנעלם

וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. מה כתוב למעלה? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם, לעשות דין ברשעים. מה כתוב אחריו? המכסה אני מאברהם. אמר רב חסדא, אין הקדוש ברוך הוא עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתם של צדיקים. זהו שכתוב (איוב ד) מנשמת אלוה יאבדו. וכתוב המכסה אני מאברהם. אמר הקדוש ברוך הוא: כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד שאמלך בנשמות הצדיקים. ואומר להם: הרשעים חטאו לפני, אעשה בהם דין, שכתוב ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם וגו'.

אמר רבי אבהו, הנשמה עומדת במקומה, והיא יראה להתקרב אליו ולומר לפניו כלום, עד שיאמר למטטרוין שיגישנה לפניו ותאמר מה שרצתה. זהו שכתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע וגו', חלילה לך וגו'.

אולי יש חמשים צדיקים וגו'. הנשמה פותחת ואומרת: רבוננו של עולם, שמא נתעסקו

אמר רבי אלעזר, אוי לרשעים שלא יודעים ולא משגיחים ולא יודעים להשמר מחטאיהם. ומה הקדוש ברוך הוא שכל מעשיו אמת ודרכיו דין אינו עושה כל מה שעושה בעולם עד שמגלה לצדיקים כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, אצל בני אדם לא כל שפן שיש להם לעשות דבריהם שלא ידברו בני אדם לשון הרע בהם. וכן כתוב (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישדאל. ויש להם לעשות שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, ויתרו בהם אם הם חוטאים ולא משגיחים להשמר, שלא תהיה למדת הדין של הקדוש ברוך הוא פתחון פה אליהם, וכמה? בתשובה ומעשים כשרים.

בא ראה, וה' אמר המכסה אני מאברהם. אמר רבי יהודה, הקדוש ברוך הוא נתן את כל הארץ לאברהם להיות לו נחלת ירשה לעולמים, שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה וגו', וכתוב שא נא עיניך וראה. ולאחר מכן הצטרף הקדוש ברוך הוא לעקר את המקומות הללו. אמר הקדוש ברוך הוא, כבר נתתי את הארץ לאברהם, והוא אב לכל, שכתוב כי אב המון גוים נתתיך, ולא נאה לי למחות בנים בלי להודיע לאביהם שקראתי לו אברהם אהבי, ומשום כך צריך להודיעו, משום כך [אמר] וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה.

אמר רבי אבא, בא ראה ענותנותו של אברהם, שאף על גב שאמר לו הקדוש ברוך הוא זעקת סדם ועמרה כי רבה, ועם כל זה שהאריך עמו והודיע לו שרוצה לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו להציל את לוט ולא יעשה בו דין. מה הטעם? בשביל שלא לתבע שחר ממעשיו.

ועל זה שלח הקדוש ברוך הוא את לוט והצילו משום אברהם, שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מה זה אשר ישב בהן לוט? הרי נאמר, אבל משום שכלם רשעים ולא נמצא [ביניהם] מכלם שיש לו דבר זכות פרט ללוט. מכאן למדנו, שבכל מקום שדרים בו רשעים הוא חרב.

אשר ישב בהן לוט, וכי בכלם ישב לוט? אלא בגללו היו מישבים ולא חרבו. ואם תאמר

(תהלים קיח) זֶה הַשֶּׁעַר לֵה' צְדִיקִים יָבוֹאוּ בוֹ, וְדַל־תִּתְּ מִלְשׁוֹן שֶׁעַר, וּשְׁתֵּי פַעְמִים בַּיּוֹם הָרִי עֲשָׂרִים.

וּבְשֵׁאיִנָּה מוֹצֵאָה, חוֹזֶרֶת וּפּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה, כְּלוּמֵר, אוֹלֵי יִמְצְאוּ בִּינֵיהֶם מִי שֶׁעוֹסֵק בְּעֲשָׂרָה מְאֻמּוֹת וּבְעֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת בְּכָל יוֹם. וְכֵן אוֹלֵי יִמְצְאוּן בִּינֵיהֶם עֲשָׂרָה שְׂמֻקְדִּימִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁהָרִי שְׁנִינּוּ, כָּל [הַנְּמָצָא] הַנִּמְנָה מֵעֲשָׂרָה רְאוּשׁוֹנִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, נוֹטֵל שָׂכָר כְּנֶגֶד כָּל־שְׂבָאִים אַחֲרָיו. מַה כְּתוּב? לֹא אֲשַׁחִית בְּעֶבֶר הָעֲשָׂרָה.

כָּל זֶה יֵשׁ לְנִשְׁמַת הַצְּדִיק לְלַמֵּד סְגוּרָה וְזָכוֹת עַל הָרְשָׁעִים, לְהַשְׁקִיט הָאֵף וְהַחֲמָה. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא מְצָאָה שׁוֹם זָכוֹת לְלַמֵּד, מַה כְּתוּב? (כְּרַאשִׁית יח) וַיִּלְךְ ה' כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ. מַהוּ לְמִקְמוֹ? לְמִקְוֹם מַעֲלָתוֹ הַיְדוּעָה, וְאִזּוֹ נִסְתַּלַּק הַדִּין וְנִסְתַּלַּק הַסְּגוּרָה, וְהַקְּטָנוֹ מִקְטָרָג. וְזֶהוּ (שם יט) וַיָּבֵאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים סֹדְמָה בְּעָרֵב וְגוֹמֵר. וְלוֹט הוּא שְׁטָן, הוּא יֵצֵר הָרָע, יוֹשֵׁב בְּשֶׁעַר סֹדֵם כִּי שָׁם בֵּיתוֹ, שְׂכָתוֹב לְפָתַח חֲטָאת רִבְזָן, וּמִתְחַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם וּמְטַעֵה אוֹתָם עַד שְׂמֻרִידָם לְבָאֵר שַׁחַת, וְהוּא גַם כֵּן עֲמָהֶם נִדוּן עַל שֶׁהִטְעִיָה אוֹתָם, וַיּוֹרֵד עַד צַעֲרָה שֶׁל גִּיהֵנָם, וְזֶהוּ (שם) הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָה לְנוֹס שָׁמָּה.

הַרוֹצֵחַ הוּא עֹשֵׂה שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וְהוּא מְצַעֵר. וְאֵף עַל פִּי שִׁיּוֹרֵד וְנִדוּן שָׁם עַל כָּל זֶה, תִּאֲוָתוֹ וְחַשְׁקוֹ לְחַזֵּר וּלְהִטְעוֹת לְאַחֲרִים, וְזֶהוּ (שם) וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעֵר: ע"כ מֵהַשְׂמֻטוֹת.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: אוֹלֵי יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשִׁים? אוֹלֵי יֵשׁ בִּינֵיהֶם צְדִיקִים שֶׁהִשְׁיִגוּ שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת הַרְמוּזִים בְּפִסּוּק (יחזקאל א) וַיְהִי בְשֵׁלְשִׁים שָׁנָה, וְהֵם כְּלוּלִים בְּל"ב נְתִיבוֹת, שֶׁהֵם כ"ב אוֹתִיּוֹת וַיִּסְפִּירוֹת, לְפַעְמִים הֵם כְּלוּלִים לְשִׁמְנָה.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת: אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֲשָׂרִים, שְׂמָא יִגְדְּלוּ בָנִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה וַיֵּשׁ לָהֶם שָׂכָר לְעֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת שְׁתֵּי פַעְמִים בְּכָל יוֹם, שְׂאֵמֵר רַבִּי יִצְחָק, כָּל הַמְּגַדֵּל בְּנוֹ לְתַלְמוּד תּוֹרָה וּמוֹלִיכּוֹ לְבֵית רַבּוֹ בְּבִקְרָה וּבְעָרֵב, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִלּוֹ קִים [עָלָיו] הַתּוֹרָה שְׁתֵּי פַעְמִים בְּכָל יוֹם. מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעֶבֶר הָעֲשָׂרִים.

בְּחֻמְשֵׁים פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַסְקוּ לְשִׁמָּה, שָׂכָר יֵשׁ לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא וְלֹא יִכְנָסוּ לְגִיהֵנָם. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? וַיֹּאמֶר ה' אִם אֲמַצָּא בְּסֹדֵם חֻמְשֵׁים צְדִיקִים וְגו'.

וְהָרִי [שְׁנִינּוּ], אוֹתָן פְּרָשִׁיּוֹת יִתְרוֹת חֻמְשֵׁים וְשִׁלְשׁ הָיוּ. אֲלֵא, אָמֵר רַבִּי אַבְהוֹ, חֻמְשָׁה סְפָרִים הֵם בְּתוֹרָה, וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְלָלִים עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת עֲשָׂרָה מְאֻמּוֹת שֶׁבָהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. חֻשָּׁב עֲשָׂרָה בְּכָל אֶחָד מֵהֶם – הוּא חֻמְשֵׁים.

הַשְּׂלֵמָה מֵהַשְּׂמֻטוֹת (סִימָן טו)

חֻמְשֵׁים הֵם כְּנֶגֶד חֻמְשֵׁים שֶׁעָרִי בִּינָה, וְהֵם רְאוּיִים לְהַצִּיל כָּל הָעוֹלָם בְּצַדִּיקָתָם, וְה' הוֹדָה לְדַבְרֵיהָ. וְכִשְׂרָאֲתָה שֶׁלֹּא מְצָאָה, אָמֵרָה (שם יח) אוֹלֵי יִחְסְרוּן חֻמְשֵׁים הַצְּדִיקִים חֻמְשָׁה, כְּלוּמֵר, אוֹלֵי יֵשׁ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹסְקוּ בִּידְעֵת שְׂמָךְ, שֶׁהוּא הַשֵּׁם בְּמִלּוּאוֹ, שֶׁהוּא חֻמְשָׁה וְאַרְבָּעִים, יו"ד ה"א וָא"ו ה"א, כְּמִסְפַּר אָדָם, שְׁנֵאֵמֵר (דְּבָרִים י) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל. וְכִשְׂלֵא מְצָאָה, חוֹזֶרֶת לוֹמֵר אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים (ע"כ מֵהַשְּׂמֻטוֹת).

עוֹד פּוֹתַחַת הַנְּשִׁמָּה וְאוֹמֶרֶת: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַסְקוּ בְּתוֹרָה, שְׂמָא קִבְלוּ עֲנָשָׁם עַל מַה שֶׁחֲטְאוּ בְּבֵית דִּין וְנִתְכַפַּר לָהֶם, שְׁנֵאֵמֵר (דְּבָרִים כה) אַרְבָּעִים יִכְנָסוּ לֹא יִסְיָף. וּמִמָּה שֶׁנִּתְבַּיְשׁוּ לְפָנֵיהֶם, דִּים לְהִתְכַּפֵּר [לְפָנֵיהֶם] לָהֶם שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לְגִיהֵנָם. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? לֹא אֲעַשֶּׂה בְּעֶבֶר הָאַרְבָּעִים.

הַשְּׂלֵמָה מֵהַשְּׂמֻטוֹת (סִימָן טז)

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמֶרֶת, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים, כְּלוּמֵר, אוֹלֵי יֵשׁ בִּינֵיהֶם צְדִיקִים שֶׁעוֹסְקוּ וְהִשְׁיִגוּ אוֹתָם הַשְּׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת הַרְמוּזוֹת בְּנִבּוּאֵת יִחְזְקָאֵל בְּפִסּוּק וַיְהִי בְשֵׁלְשִׁים [שָׁנָה], וְהֵם כְּלוּלִים בְּשֵׁלְשִׁים וּשְׁתֵּים נְתִיבוֹת חֲכָמָה, שֶׁהֵם עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת וְעֲשָׂר סְפִירוֹת, וְכֵן אוֹלֵי יֵשׁ בִּינֵיהֶם אֲנָשִׁים צְדִיקִים יִחִידִי סְגֻלָּה הַמִּיחֲדִים שְׁתֵּי פַעְמִים בַּיּוֹם בְּפִסּוּק שְׂמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּה כְּלוּלִים עֲשָׂר סְפִירוֹת בְּמִלַּת אֶחָד. הָאֵלֶּף עִם הַחֵי"ת הֵם תְּשַׁעָה, וְהַמֶּלֶה א' הָרִי עֲשָׂרָה, וְהַד' אָמֵר דּוֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם עָלֶיהָ

מְצָאָנוּ רְאִיָּה לְטוֹב וּמְצָאָנוּ רְאִיָּה לְרַע. רְאִיָּה לְטוֹב – שְׁכָתוּב (שמות ב) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע. רְאִיָּה לְרַע – שְׁכָתוּב אַרְדָּה נָא וְאַרְאֶה [נ"א מְצָאָנוּ יְרִידָה לְטוֹב וּמְצָאָנוּ יְרִידָה לְרַע. לְטוֹב – שְׁכָתוּב (שם יט) וַיֵּרַד ה' עַל הַר סִינַי. (במדבר יא) וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם. יְרִידָה לְרַע – אַרְדָּה נָא, בְּשִׁבְלִי] לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּדִין, וְעַל זֶה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַמְּכַסֶּה אֶנִּי מֵאַבְרָהָם.

וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעֲצוּם. מָה הַטַּעַם הַבְּרָכָה הַזֹּאת כָּאֵן? אֵלָּא כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שְׂאֵפְלוֹ בַּשָּׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם, לֹא מִשְׁתַּנֵּה. שְׁהָרִי יוֹשֵׁב בְּדִין עַל זֶה [ד"א וַיּוֹשֵׁב] וּבְרַחֲמִים עַל זֶה, וְהַכֹּל בְּרִגְעָא אֶחָד וּבְשָׁעָה אַחַת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְהָרִי כְּתוּב (תהלים סט) וַאֲנִי תִפְלְתִי לָךְ ה' עַת רְצוֹן. לְפַעְמִים שֶׁהוּא עַת רְצוֹן, וְלְפַעְמִים שְׂאִינוּ עַת רְצוֹן. לְפַעְמִים שְׂשׁוּמַע, וְלְפַעְמִים שֶׁלֹּא שׁוּמַע. לְפַעְמִים שְׂנַמְצָא, וְלְפַעְמִים שֶׁלֹּא נַמְצָא, שְׁכָתוּב (ישעיה נה) דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאֵהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוּב.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאֵן לִיחִיד, כָּאֵן לְצַבּוּר. כָּאֵן לְמִקּוּם אֶחָד, וְכָאֵן לְכָל הָעוֹלָם. מִשׁוּם כִּף בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא שְׁקוּל כְּכָל הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (בראשית ב) אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְּרָאָה, [וּכְתוּב] וְשִׁנִּינוּ בְּאַבְרָהָם. יְהִיָּה בְּגִימְטְרִיא שְׁלִשִׁים. כִּף שְׁנִינּוּ, שְׁלִשִׁים צְדִיקִים מְזַמִּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל דּוֹר וְדוֹר לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁהַזְמִין אֶת אַבְרָהָם.

השלמה מההשמטות (סימן יז)

פַּעַם אַחַת יֵצֵא רַבִּי שְׂמַעוֹן וְרָאָה [וְרָאָה] שֶׁהָעוֹלָם חָשׂוּף וְאֵפֶל וְנִסְתָּם אֹרּוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, בֵּא רְאֵה מָה רוֹצֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם. הֲלָכּוּ וּמְצָאוּ מְלֶאֶךָ אֶחָד שְׂדוּמָה לְהַר גְּבוּהָ וּמוֹצִיא שְׁלִשִׁים שְׁלֵהָבוֹת מִפִּיּוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׂמַעוֹן, מָה אַתָּה רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ, רְצוֹנִי לְהַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁלֹּא נַמְצָא שְׁלִשִׁים צְדִיקִים בְּדוֹר, שְׁכָךְ גָּזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַבְרָהָם, שְׁכָתוּב (בראשית יח) הָיוּ יְהִיָּה, בְּגִימְטְרִיא שְׁלִשִׁים.

עוֹד פּוֹתַחַת וְאוֹמְרַת: אוֹלִי יִמְצָאוּן שָׁם עֲשָׂרָה. אוֹמְרַת: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׂמָא הָיוּ מֵאוֹתָם הָעֲשָׂרָה הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁנוּטֵל שְׁכָר כְּנֶגֶד כָּלֶם שְׂבָאִים אַחֲרֵיהֶם. מָה כְּתוּב [בו?]? וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲת בְּעַבּוֹר הָעֲשָׂרָה.

כָּל זֶה יֵשׁ לְנִשְׁמַת הַצְּדִיק לֹמַר עַל הָרְשָׁעִים. כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נַמְצָא בְּיָדָם כְּלוּם, מָה כְּתוּב? וַיִּלָּךְ ה' כַּאֲשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ. מָהוּ לְמִקְמוֹ? לְמִקּוּם מַעֲלָתוֹ הַיְדוּעָה.

אָמַר רַבִּי, מִצּוּהָ לוֹ לְאָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל הָרְשָׁעִים כְּדֵי שְׂיִחַזְרוּ לְמוֹטָב וְלֹא יִכְנָסוּ לְגִיְהֵנָם, שְׁכָתוּב (תהלים לה) וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוֹשִׁי שָׁק וְגו'. וְאָמַר רַבִּי, אֲסוּר לוֹ לְאָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל הָרְשָׁעִים שְׂיִסְתַּלְקוּ מִן הָעוֹלָם, שְׂאֵלְמָלֵא סִלְקוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַרַח מִן הָעוֹלָם כְּשֶׁהִיָּה עוֹבֵד עַבּוּדָה זָרָה, לֹא כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ לְעוֹלָם, וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ, וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד וְהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְהַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה, וְכָל אוֹתָם הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים וְהַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ בְּעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּיּוֹן שֶׁרוֹאֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא נַמְצָא בְּרְשָׁעִים כְּלוּם מְכַל אוֹתָם הָעֲנַנְיָנִים, מָה כְּתוּב? וַיְבֹאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים סְדָמָה וְגו'. עַד כָּאֵן מְדַרְשׁ הַנַּעֲלָם

זהר

אַרְדָּה נָא וְאַרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כְּלָה. לְמִי אָמַר? אִם תֹּאמַר לְאוֹתָם הַמְּלָאכִים – מִי רָאָה מְדַבֵּר עִם זֶה וּמִצּוּהָ אֶת זֶה? אֵלָּא לְאַבְרָהָם אָמַר, שְׁבַרְשׁוֹתוֹ עוֹמְדִים הַמְּקוֹמוֹת הַלְלוּ. דְּבַר אַחַר – לְאוֹתָם מְלָאכִים. מָה שְׂנַאֲמַר לְאַבְרָהָם, מָה הַטַּעַם עָשׂוּ? הִיָּה צְרִיךְ לְכַתֵּב עֲשֵׂה. מָה זֶה עָשׂוּ? [אֵלָּא] זֶה אַבְרָהָם וְשִׁכְיִנָּה שֶׁלֹּא זָזָה מִמֶּנּוּ. [דְּבַר אַחַר] עָשׂוּ – מָה שְׂנַאֲמַר לְמְלָאכִים, מִשׁוּם שֶׁהָיוּ מְזַמְנִים לְשָׁם, וְהָיוּ נַמְצָאִים לַעֲשׂוֹת דִּין, וְעַל זֶה עָשׂוּ.

דְּבַר אַחַר עָשׂוּ – [לַעֲשׂוֹת] כְּתַרְגוּמוֹ עֲבָדוֹ. וְכִי לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא אָמַר אַרְדָּה נָא וְאַרְאֶה, וְהָרִי הַכֹּל גְּלוּי לְפָנָיו? אֵלָּא אַרְדָּה נָא מְדַרְגַת הַרְחֲמִים לְדַרְגַת הַדִּין, וְהִינּוּ [זו] יְרִידָה. וְאַרְאֶה – רְאִיָּה זֶה לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּאִיזָה דִּין יְדוֹן אוֹתָם.

וְאֵל הַשְּׁלֵשָׁה לֹא בָּא - שְׁלֹא שְׁקוּל לְשִׁלְשַׁת
הָאַחֲרִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. וְאֵל
הַשְּׁלֵשָׁה לֹא בָּא - לְהִיּוֹת בְּמִנְיָן כְּאַחַד מֵהֶם. עִם
אוֹתָם שְׁלֹשִׁים צְדִיקִים זָכָה לְהִכָּנֵס בְּחֻשְׁבוֹן, אֲבָל
וְאֵל הַשְּׁלֵשָׁה לֹא בָּא, שְׁלֹא זָכָה לְהִתְחַבֵּר עִמָּם
וְלְהִיּוֹת עִמָּהֶם בְּחֵלֶק אֶחָד. יְהִי"ה, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינּוּ
שְׁלֹשִׁים הוּא, וְלִכְן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּךְ אוֹתוֹ עִם
אוֹתָם שְׁלֹשִׁים צְדִיקִים.

בֵּא רֵאָה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם,
זַעֲקַת סֶדֶם וְעַמְרָה כִּי רְבָה, שֶׁהָרִי עָלְתָה לְפָנָי
מֵה שֶׁהֵם עוֹשִׂים לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם מוֹנְעִים
רְגְלֵיהֶם שְׁלֹא לְהִכָּנֵס לְסֶדֶם וְעַמְרָה, שְׁכַתוּב (אִיּוֹב כח)
פָּרַץ נַחַל מֵעַם גָּר הַנְּשַׁכְּחִים מִנִּי רֶגֶל דְלוֹ מֵאֲנוּשׁ
נָעוּ. פָּרַץ נַחַל מֵעַם גָּר - פָּרְצָה הִיָּה פּוֹרֵץ הַנַּחַל
לְאוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁנִּכְנָסוּ לָשֵׁם. שְׁכָל מִי שֶׁרָאָה
אֶת מִי שֶׁהִיָּה נוֹתֵן לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת לְאָדָם אַחֵר,
זוֹרְקִים אוֹתוֹ לְעֵמֶק הַנְּהָר [בְּנִקְבֵי הַנְּקוּרוֹת], וּמִי
שֶׁלּוֹקַח אוֹתוֹ גַּם כֵּן.

וְעַל זֶה כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ נִשְׁכָּחִים מִנִּי רֶגֶל,
שֶׁמוֹנְעִים רְגְלֵיהֶם שְׁלֹא לְהִכָּנֵס לָשֵׁם. וּמִי
שֶׁנִּכְנָס - דְלוֹ מֵאֲנוּשׁ נָעוּ, שֶׁהָיוּ מְדַלְדְּלִים אֶת הַגּוֹף
בְּרָעַב וְלֹא הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת, וּמִשְׁתַּנָּה
דְיוֹקְנוֹ מִשְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, שְׁכַתוּב דְלוֹ מֵאֲנוּשׁ, נָעוּ.
כְּתוּב כְּאֵן נָעוּ, וְכַתוּב שֵׁם (מְשַׁלִּי ה) נָעוּ מֵעֲגֻלְתֵּיהָ.
כִּי גַם הָיוּ סוֹטִים מֵעֲגֻלִים וּדְרָכִים כְּדִי לֹא לְהִכָּנֵס
לָשֵׁם, וְאִפְלוּ עוֹפּוֹת הַשָּׁמַיִם הָיוּ מְנוּעִים מִלְּהִכָּנֵס
לָשֵׁם, שְׁכַתוּב (אִיּוֹב כח) נָתִיב לֹא יִדְעוּ עֵיט וְגו'. וְלִכְן
כָּל הָעוֹלָם הָיוּ צוֹנְחִים עַל סֶדֶם וְעַל עַמְרָה וְעַל כָּל
הַקְּרִיּוֹת, שֶׁכָּלָם כְּמוֹ גּוֹן אֶחָד הָיוּ.

אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, לֵךְ לְפָנָי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ, בְּרַי יוֹחָאֵי מְצוּי
בְּאַרְצָא. הֵלֶךְ אוֹתוֹ מִלְּאָף לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְאָמַר לוֹ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, גְּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנֶיךָ מֵה שֶׁאָמַר
לִי בְרַי יוֹחָאֵי? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֵךְ תְּחַרִּיב
אֶת הָעוֹלָם וְאֵל תִּשְׁגִּיחַ בְּבֵר יוֹחָאֵי.

כְּשֶׁבֵא, רֵאָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת הַמְּלֶאֶךְ. אָמַר לוֹ:
אִם לֹא תֵלֶךְ, גּוֹזְרֵי עָלֶיךָ שְׁלֹא תִכָּנֵס
לְשָׁמַיִם, וְתִהְיֶה בְּמִקּוֹם שֶׁל עֲזָא וְעֲזָאֵל, וְכִשְׁתִּכָּנֵס
לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמַר לוֹ, אִם אֵין שְׁלֹשִׁים
צְדִיקִים בְּעוֹלָם - שִׁיְהִיו עֲשָׂרִים, שְׁכַתוּב כְּתוּב:
(בְּרַאשִׁית יח) לֹא אֲשַׁחֲיִת בְּעַבּוֹר הָעֲשָׂרִים. וְאִם אֵין
עֲשָׂרִים - שִׁיְהִיו עֶשְׂרֵה, שְׁכַתוּב כְּתוּב: לֹא אֲשַׁחֲיִת
בְּעַבּוֹר הָעֶשְׂרֵה, וְאִם אֵין עֶשְׂרֵה - שִׁיְהִיו שְׁנַיִם,
שֶׁהֵם אֲנִי וּבְנֵי, שְׁכַתוּב כְּתוּב: (דְּבָרִים יט) עַל פִּי שְׁנַיִם
שְׁנֵי עֵדִים יָקוּם דְּבָר, וְאֵין דְּבָר אֲלֵא עוֹלָם, שְׁכַתוּב
(תְּהִלִּים לג) בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ, וְאִם אֵין שְׁנַיִם -
הָרִי יֵשׁ אֶחָד, וְאֲנִי הוּא, שְׁכַתוּב (מְשַׁלִּי י) וְצְדִיק יִסוֹד
עוֹלָם.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יֵצֵא קוֹל מִשָּׁמַיִם וְאָמַר: אֲשַׁרִּי
חֲלַקְךָ רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
גּוֹזֵר לְמַעַלָּה - וְאִתָּה מְבַטֵּל לְמַטָּה. בּוֹדָאֵי עָלֶיךָ
נְאֻמַר (שֵׁם קמח) רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה: ע"כ מֵהַשְּׁמַטוֹת.

פָּתַח וְאָמַר, (שְׁמוּאֵל ב-כג) מִן הַשְּׁלֹשִׁים [הַכִּי] נִכְבָּד
וְאֵל הַשְּׁלֵשָׁה לֹא בָּא וְגו'. מִן הַשְּׁלֹשִׁים
[הַכִּי] נִכְבָּד - אֵלוֹ הֵם שְׁלֹשִׁים צְדִיקִים שֶׁמְזַמֵּין
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וְלֹא יִבְטֵל אוֹתָם מִמֶּנּוּ.
וּבְנִיָּהוּ בֵּן יְהוּדֵעַ כְּתוּב בּוֹ מִן הַשְּׁלֹשִׁים [הַכִּי]
נִכְבָּד, הוּא אֶחָד מֵהֶם.

❁ סדר הלימוד ליום א חשוון [יום 31 בשנה] ❁

אבל מי עשה בשלמות כראוי? זה משה. שפינן שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות לב) סרו מהר מן הדרך וגו', עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו – מיד כתוב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו', עד שאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. ואף על גב שכלם חטאו, לא זו משם עד שאמר לו סלחתי כדברך. אבל אברהם לא השגיח אלא אם נמצא בהם צדיק, ואם לא – לא. על זה לא היה בעולם בן אדם שיגן על דורו כמו משה שהוא רועה נאמן.

ויגש אברהם ויאמר, התקין עצמו לבקש את זה. אולי ימצאו שם חמשים. התחיל מחמשים שהוא ראשית לדעת, עד עשרה, שהוא עשירי, סוף כל הדרגות.

אמר רבי יצחק, עד עשרה, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, משום כך התחיל מחמשים עד עשרה.

השלמה מההשממות (סימן יח)

שהוא ראשית עד עשרה, שהוא עשרה סוף הדרגות. וכיון שמגיע עד עשרה אמר: מכאן ולמטה אין מקום לעמד בתשובה. ושב ואמר ארבעים כדי שינצלו ארבע קריות, ושב ואמר שלשים כדי שינצלו שלש קריות, ושב ואמר עשרים כדי שינצלו שתי קריות, ושב ואמר עשרה כדי שתנצל קריה אחת מאותן חמשה, משום כך לא ירד למטה מן עשרה: ע"כ מההשמטות.

וכיון שהגיע לעשרה, אמר, מכאן ולמטה אינו מקום שעומד בתשובה. משום כך לא ירד מתחת לעשרה.

ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגו'. אמר רבי יוסי, בא ראה מה כתוב למעלה, וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם. שהרי כיון שנפרדה שכניה מאברהם ואברהם שב למקומו, אז ויבאו שני המלאכים סדמה בערב, שהרי אחד הסתלק עם השכינה, ונשארו אותם שנים.

כיון שראה אותם לוט, רץ אחריהם. מה הטעם? וכי כל אותם שהיו באים הוא הכניס לביתו

זעקת סדם ועמרה פי רבה. אמר לו אברהם, למה? אמר לו, וחטאתם פי כבדה מאד. משום כך ארדה נא ואראה הכצעקתה. היה צריך לכתב הכצעקתם, שהרי כתוב זעקת סדם ועמרה, ושתי ערים היו, אז למה הכצעקתה? אלא הרי פרשוה.

בא ראה, בצד שמתחת אבן הברד עולים עשנים בכתף, מתכנסים בטפה אחת ונכנסים לתוך נקבי תהום רבה ונעשים חמשה באחד. אחד הוא כאשר [הקולות צלולים] יש קולות צלולים שכלם נעשים אחד. הקול שעולה מלמטה נכנס ביניהם ונמשכים כאחד. ואותו הקול עולה ויורד ותובע דין להמשך למטה. כשקול זה עולה לתבע דין, אז מתגלה הקדוש ברוך הוא להשגיח בדין.

אמר רבי שמעון, הכצעקתה, מי הכצעקתה? זו גזרת הדין שתובעת דין כל יום. שפך שנינו, כמה שנים עומדת גזרת דין ותובעת מלפני הקדוש ברוך הוא על שאחי יוסף מכרו את יוסף, משום שגזרת הדין צונחת על הדין, ועל זה הכצעקתה הבאה אלי.

מה זה הבאה אלי? זהו סוד כמו שנאמר (אסתר ב) בערב היא באה ובבקר היא שבה. וזהו הבאה אלי, תמיד. כמו זה קץ כל בשר בא לפני, והרי נתבאר. עשו כלה, הרי נתבאר.

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. אמר רבי יהודה, מי ראה אב הרחמים כמו אברהם. בא ראה, בנח כתוב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', עשה לה תבת עצי גפר. ושתק ולא אמר לו דבר ולא בקש רחמים. אבל אברהם, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא זעקת סדם ועמרה פי רבה, ארדה נא ואראה – מיד כתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע.

אמר רבי אלעזר, אף אברהם לא עשה בשלמות כראוי. נח לא עשה דבר, לא זה ולא זה. אברהם בקש דין כראוי שלא ימות צדיק עם רשע, והתחיל מחמשים עד עשרה. עשה ולא השלים, שלא בקש רחמים בין כך ובין כך, שאמר אברהם שלא רוצה לתבע שכר מעשיו.

דבר אחר כי הוא לקצות הארץ יביט, להסתכל במעשי בן האדם ולהשגיח בכל מה שעושים בו בני אדם בעולם. תחת כל השמים יראה, מסתכל ורואה כל אחד ואחד.

בא ראה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא מעשי סדם ועמרה, שלח להם אותם המלאכים להשחית את סדם. מה כתוב? וירא לוט. ראה את השכינה. וכי מי יכול לראות שכינה? אלא ראה זהר אחד שמאיר ועולה על ראשיהם. ואז, ויאמר הנה נא אדני, באל"ף דל"ת כמו שנתבאר. ובגלל השכינה אותו האור שהאיר הוא אמר סורו נא את בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם.

לא עשה כף אברהם, אלא בתחלה אמר ורחצו רגליכם, ואחר כך ואקחה פת לחם וגו'. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו, ואחר כך ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרךכם, כדי שלא ידעו בהם בני האדם.

ויאמרו לא כי ברחוב נלין. משום שפך היו עושים: אורחים שנכנסים לשם, לא היה בן אדם שיכניסם לבית. ועל זה אמרו, לא כי ברחוב נלין. מה כתוב? ויפצר בם מאד וגו'. בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם, שליח אחד עושה אותו, וכעת ראינו שני שליחים, למה? וכי לא מספיק באחד? אלא אחד היה, ומה שאמר שנים [כך זה ודאי, משום שאחד] – אחד היה להוציא את לוט ולהצילו, ואחד להפך את העיר ולהשחית את הארץ, ולכך נשאר אחד.

מדרש הנעלם

רבי פתח בפסוק זה, (שופטים ג) ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל. אמר רבי, ראיתי באותו עולם, [ואין העולם] עומד [ואין מעלה] אלא באותם ששולטים על רצון לבם, שנאמר (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו וגו'. אמר רב יהודה, למה זכה יוסף לאותה המעלה והמלכות? בשביל שכבש יצרו. ששנינו, כל הכובש את יצרו, מחיל עליו את מלכות השמים.

שאמר רב אחא, לא כרא הקדוש ברוך הוא את היצר הרע אלא לנסות בו בני אדם. והאם

ונתן להם לאכל ולשתות? ובני העיר איך לא הרגו אותו, שהרי לבתו עשו דין, ומה הוא? שבת לוט נתנה פת לחם לעני אחד, ידעו בזה, ומרחו אותה בדבש והושיבוה בראש הגג עד שהצרות אכלו אותה. אלא משום שזה היה בלילה, חשב שלא יסתכלו בני העיר עליו. ועם כל זה, כיון שנכנסו לבית, התכנסו כלם והקיפו את הבית.

אמר רבי יצחק, למה רץ לוט אחריהם, [אלא משום] שכתוב וירא לוט וירץ לקראתם? רבי חזקיה ורבי ייסא. אחד אמר, דמות אברהם ראה עמם. ואחד אמר, שכינה באה עמהם. כתוב כאן וירא לוט וירץ לקראתם, וכתוב שם וירץ לקראתם מפתח האהל. מה להלן ראה שכינה, אף כאן ראה שכינה.

וירא לוט וירץ לקראתם, ויאמר הנה נא אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. סורו נא, היה צריך לכתב גשו נא, מה זה סורו נא? אלא להחזירם סביב הבית כדי שלא יראו אותם בני העיר ולא יכנסו בדרך ישר הביתה, ומשום כך סורו נא.

רבי חזקיה פתח, (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה. כמה יש להם לבני אדם להסתכל במעשי הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא משתבח בו למעלה ומשתבח בו למטה, משום שהתורה היא עץ חיים לכל אותם העוסקים בה לתת להם חיים בעולם הזה ולתת להם חיים בעולם הבא.

בא ראה, כי הוא לקצות הארץ יביט, לתת להם מזון ולספק אותם מכל מה שהצטרכו, משום שהוא משגיח בה תמיד, שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. משום שארץ זו מה כתוב בה? (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. אחר כך היא נותנת מזון וטרף לכל חיות השדה, שכתוב (שם) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתייה.

ועל זה כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה, את כל בני העולם לתת להם מזון וספוק לכל מה שצריך כל אחד ואחד, שכתוב (תהלים קמה) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון.

שנאמר ואשם לא תכבה. משפט הרשעים בגיהנם כמו שכתוב וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש וגו', ושוב אינם עולים, ולא יקומו ליום הדין, שנאמר (דברים כט) אשר הפך ה' באפו ובחמתו. באפו - בעולם הזה. ובחמתו - בעולם הבא.

אמר רבי יצחק, כמו זה יש גן עדן למעלה ויש גן עדן למטה. יש גיהנם למטה ויש גיהנם למעלה. אמר רבי יעקב, הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסייה וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחית המתים וכדומה להם, יורדים לגיהנם שלמטה ונדונים שם, ושוב אינם עולים.

אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחית המתים, ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו', ועליהם נאמר (ישעיה סו) והיו דראון לכל בשר. מהו דראון? די ראון, שהכל יאמרו די בראיתם. ועל הצדיקים שבשיראל נאמר (שם ס) ועמך כלם צדיקים וגו'. (ע"כ מדרש הנעלם).

וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו'. רבי חייא פתח, (ישעיה יג) הנה יום ה' בא אכזרי וגו'. הנה יום ה' בא - זה בית דין שלמטה. בא - כמו שנאמר הבאה אלי עשו. משום שלא עושה דין עד שנכנסו ונוטל רשות. כמו זה קץ כל בשר בא לפני.

דבר אחר הנה יום ה' בא - זהו המשחית שלמטה כשנוטל את הנשמה, משום כך אכזרי ועברה. לשום הארץ לשמה - זו סדם ועמרה. וחטאיה ישמיד ממנה - אלו יושבי הארץ. מה כתוב אחריו? כי כוכבי השמים וכסיליהם וגו'. שהרי מהשמים המטיר עליהם אש והעבירם מהעולם. אחר כך מה כתוב? אוקיר אנוש מפז וגו'. זה אברהם שהקדוש ברוך הוא העלה אותו על כל בני העולם.

רבי יהודה הקים את הפסוקים הללו ביום שנגרבו בית המקדש, שבאותו היום חשכו עליונים ותחתונים וחשכו שמים וכוכבים. רבי אלעזר מבאר את הפסוקים הללו ביום שיקים הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל מהעפר, ואותו יום נודע למעלה ולמטה, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד

רוצה הקדוש ברוך הוא לנסות בני אדם? כן. שאמר רב אחא, מנין לנו? משכתוב (דברים יג) כי יקום בקרבך נביא וגו' ובא האות והמופת וגו', כי מנסה ה' אלהיכם וגו'. ולמה צריך נסיון, שהרי כל מעשי בני אדם גלויים לפניו? אלא שלא לתן פתחון פה לבני אדם. ראה מה כתוב? ולוט ישב בשער סדם, שהיה יושב לנסות את הבריות.

אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (ישעיה נז) והרשעים פים נגרש וגו'? אפלו בשעת דינו של רשע הוא מעז פניו, ואזי הוא ברשעתו קים. ראה מה כתוב, טרם ישכבו וגו'. אמר רבי יצחק, כשם שברא הקדוש ברוך הוא גן עדן בארץ - כך ברא גיהנם בארץ. וכשם שברא גן עדן למעלה - כך ברא גיהנם למעלה.

גן עדן בארץ, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן וגו'. גיהנם בארץ, שכתוב (איוב י) ארץ עיפתה כמו אפל וגו'. גן עדן למעלה, שכתוב (שמואל א-א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיה, וכתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

גיהנם למעלה, שכתוב ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. גן עדן למטה, כמו שאמרנו. גן עדן למעלה לנשמתן של צדיקים גמורים להיות נזונים מאור הגדול של מעלה. גיהנם למטה לאותם הרשעים [של ישראל] שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בקב"ה ודתו ולא שמרו שבת, ואלו הם עובדי כוכבים ומזלות שנדונים באש, שנאמר (יחזקאל טו) מהאש יצאו והאש תאכלם וגו', וכתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'.

גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצוות התורה ולא חזרו בתשובה, שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו ענשם, והולכים וסוככים כל העולם, שנאמר (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכון. ושם נדונים שנים עשר חדש. לאחר כן מדורם עם אותם שקבלו ענשם במותם, כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו.

והרשעים של העובדי כוכבים ומזלות נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים,

מהגיהנם, ושם מתלבנים ויושבים לשער הגיהנם, ורואים אותם רשעים שנכנסו ודנים אותם שם, והם מבקשים עליהם רחמים, ואחר כך הקדוש ברוך הוא חס עליהם ומכניס אותם במקום שצריך להם. מאותו יום והלאה הגוף שוכך בעפר והנשמה יורשת מקומה כראוי לה.

בא ראה, שהרי נאמר שאפלו אותם בני המבול לא נדונו אלא באש ומים. מים קרירים ירדו מלמעלה, ומים רותחים עלו מלמטה כאש. ונדונו בשני דינים, משום שדין של מעלה כף הוא, ולכן בסדם גפרית ואש.

אמר לו, האם יקומו ליום הדין? אמר לו, הרי נתבאר, אבל אלו של סדם ועמרה לא יקומו, והכתוב מוכיח, שכתוב (דברים כט) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח וגו', אשר הפך ה' באפו ובחמתו. אשר הפך ה' - בעולם הזה. באפו - בעולם הבא. ובחמתו - בזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים. אמר לו, בא ראה, כמו שארצם אבדה לעולם ולעולמי עולמים, גם כף הם אבדו לעולם ולעולמי עולמים.

ובא ראה שדין הקדוש ברוך הוא דין כנגד דין. הם לא השיבו את נפש העני במאכל ומשקה - גם כף הקדוש ברוך הוא לא השיב נפשם לעולם הבא. ובא ראה, הם נמנעו מצדקה שנקראת חיים - אף הקדוש ברוך הוא מנע מהם חיים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שהם מנעו דרכים ושבילים מבני העולם - כך גם הקדוש ברוך הוא מנע מהם דרכים ושבילים של רחמים לרחם עליהם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי אבא אמר, כל בני העולם יעמדו ויקומו לדין, ועליהם כתוב (דניאל יב) ואלה לחרפות לדראון עולם. והקדוש ברוך הוא הוא בעל הרחמים, פיון שדין אותם בעולם הזה וקבלו דין, לא נדונו בכל הדינים.

אמר רבי חייא, כתוב וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מהו בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט? אלא בכל עשה דיורו לוט, שכתוב ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדם. [וכתוב אשר ישב בהן לוט. אלא ודאי שבכלם עשה את דיורו]

הוא יודע לה'. ואותו היום הוא יום נקמה, שעתיד הקדוש ברוך הוא לנקם משאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות.

ובשתיקדוש ברוך הוא יעשה נקמות בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, אז אוקיר אנוש מפז - זה מלך המשיח שיתעלה ויתכבד על כל בני העולם, וכל בני העולם יעבדו וישתחוו לפניו, שכתוב (תהלים עב) לפניו יכרעו ציים וגו' מלכי תרשיש וגו'. בא ראה, אף על גב שנבואה זו נאמרה על בבל - בכל זה נאמר. שהרי ראינו בפרשה זו שכתוב כי ירחם ה' את יעקב, וכתוב ולקחום עמים והביאום אל מקומם.

וה' המטיר על סדם - זו הדרגה של בית דין שלמטה שנוטל רשות מלמעלה. רבי יצחק אמר, שעושה הדין ברחמים, שכתוב מאת ה' מן השמים, כדי להמצא דין עם רחמים. ואם תאמר מה הרחמים כאן? שכתוב ויהי בשחת אלהים את ערי הכפר ויזכר אלהים את אברהם וגו'. ואחר כך יצאו ממנו שתי אמות שלמות וזכה שיצא ממנו דוד ושלמה המלך.

ראה מה כתוב? ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר בא ראה, בשעה שהדין שורה בעולם, הרי למדנו שלא צריך לבני אדם להמצא בשוק, בגלל שמפיון ששורה דין, לא מבחין בין זכאי לחיב, ולא צריך להמצא שם. והרי למדנו שבסבת זה נסגר נח בתבה ולא נמצא בעולם בשעה שהדין נעשה, וכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, עד שיעשה הדין. ומפני כך, ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריך וגו'.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, הדין שעשה הקדוש ברוך הוא במבול והדין של סדם, שניהם דיני הגיהנם היו, כי רשעי הגיהנם נדונים באש ובמים.

אמר רבי יצחק, סדם נדונה בדין הגיהנם, שכתוב וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. זה מצד של מים וזה מצד של אש. זה וזה הוא דין הגיהנם, ורשעי הגיהנם נדונים בשני הדינים הללו.

אמר לו, הדין של רשעי הגיהנם שנים עשר חדשים, והקדוש ברוך הוא מעלה אותם

בא ראה מה כתוב, (זכריה יד) וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחֹת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם וְגו'. זהו עֲנֵשׁ שְׁלָהֶם שְׁנִמְנַע מֵהֶם מְטָר. מה כתוב ואם מִשְׁפַּחַת מְצָרִים לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְגו'? ראה שלא כתוב ולא עליהם יהיה הגשם, כי לא יורד מְטָר בְּמְצָרִים וְלֹא צָרִיכִים אוֹתוֹ. אלא עֲנֵשׁם מֵהוּ? שְׁכַתוֹב (שם) וְזֹאת תְּהִיָּה הַמְּגַפָּה אֲשֶׁר יִגַּף ה' אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגו'. משום שְׁמְצָרִים לֹא צָרִיכִים מְטָר. אף סֵדָם מֵה כְּתוּב בָּהּ? כִּי כָּלָה מִשְׁקָה. כָּל עֲדוּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ בָּהּ, וְעַל זֶה לֹא רָצוּ שְׁבָנֵי אָדָם אַחֲרֵים יִתְעַדְּנוּ בָּהּ.

רבי חזיא אָמַר, הֵם הָיוּ רְשָׁעִים מֵעֲצָמָם וּמְמוֹנָם, שְׁכַל בֶּן אָדָם שֶׁהוּא צָר עֵינַי לְעֵנִי, רָאוּי הוּא שְׁלֹא יַעֲמֵד בְּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאִין לוֹ חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא. וְכָל מִי שֶׁהוּא וְתָרַן לְעֵנִי, רָאוּי הוּא שְׂיִתְקַים בְּעוֹלָם וְיִתְקַים הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֵוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ חַיִּים וְאֶרֶץ שֶׁל חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא.

סְתָרֵי תוֹרָה

תוֹסֵפְתָא. קְשָׁרִים רְמִים, שָׁרִים הַמְּפָזְרִים [נ"א הַמְּבַרְרִים. ונ"א הַמְּנַפְצִים], חֲכָמִים בְּשִׁכְלָם, יִסְתַּכְּלוּ לְדַעַת, בְּשַׁעָה שֶׁהָרֹאשׁ הַלְּבָן תִּקַּן כֶּסֶף עַל גְּבֵי הָעַמּוּדִים עַל אֲבָנִים שֶׁל מְרַגְלִיּוֹת טוֹבוֹת. בֵּינָם אוֹתָם הָאֲבָנִים יֵשׁ מְרַגְלִית אַחַת בְּמִרְאָה יָפָה וּבִתְאֹר כְּסוּי הַכְּלִי [שֶׁל הָעֵשֶׂן] שְׁלוּהֵט בְּשִׁבְעִים גִּנּוּנִים. אוֹתָם שְׁבָעִים גִּנּוּנִים לוֹהֵטִים לְכָל צַד.

אַלָּה הַשְּׁבָעִים נִפְרָדִים מִתּוֹךְ שְׁלֹשָׁה גִּנּוּנִים. אֵלֶּה רִוּחוֹת בְּרוּחוֹת שְׁנוּצָצוֹת לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם. כָּאֵן יֵשׁ רִוַח חֲזָקָה שֶׁל צַד שְׁמָאל שְׁנֹאֲחָז בְּשָׁמַיִם. אוֹתָם שְׁבָעִים גִּנּוּנִים הַדִּין יוֹשֵׁב וְהַסְּפָרִים נִפְתָּחִים. מִכָּאֵן יוֹצְאִים חֲצִים וְחֲרֻבוֹת וּרְמָחִים וְאֵשׁ שֶׁל הַמְּגַדֵּל. וְנֹאֲחָזֵת אֵשׁ חֲזָקָה שְׂיוֹצֵאת מֵהַשָּׁמַיִם בּוֹ. וְכִשְׁנֹאֲחָזֵת הָאֵשׁ הָעֲלִיוֹנָה בְּאֵלוֹ שְׁלֵמָטָה, אֵין מִי שְׂיִכּוֹל לְשַׁבֵּר אֶת הָרִגְזוֹ וְהַדִּין.

עֵינִים לוֹהֵטוֹת כְּמוֹ שְׁלֵהָבוֹת שֶׁל אֵשׁ יוֹרֵד בָּהֶם לְעוֹלָם. אוֹי לְמִי שְׁפּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ, חֲגוּר מְתַנָּים [חֲרָבוֹת] הוּא, וְחָרַב שְׁנוֹנָה בִּידוֹ. לֹא מְרַחֵם עַל טוֹב וְלֹא עַל רָע. שְׁהָרִי [הַפְּסָק] הַפְּתָק, שֶׁהֵם שְׁבָעִים בְּרִשּׁוֹת שְׁנֹאֲחָז אוֹתוֹ צַד שֶׁל הַשָּׁמַיִם, יוֹרֵד

וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ, חוּץ מִמְּלֶךְ סֵדָם שֶׁקִּבֵּל אוֹתוֹ בְּסֵדָם מִשׁוּם אֲבָרָהֶם.

וְתַבְטָ אֲשֶׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו, הִיָּה צָרִיף לְכַתֵּב מֵאַחֲרֶיהָ? אֲלֵא מֵאַחַר הַשְּׂכִינָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מֵאַחֲרָיו שֶׁל לוֹט, שֶׁהִמְשִׁיחַת הִיָּה הוֹלֵךְ אַחֲרָיו. וְכִי אַחֲרָיו הִלֵּךְ, הָרִי הוּא שֶׁלַח אוֹתוֹ? אֲלֵא כָּל מְקוֹם שֶׁהִלֵּךְ לוֹט, הִתְעַכַּב הַמְשִׁיחַת לְהַשְּׁחִית, וְכָל מְקוֹם שֶׁהִלֵּךְ כְּבָר וְהִשְׁאִיר לְאַחֲרָיו, הִיָּה הוֹפֵךְ אוֹתוֹ הַמְשִׁיחַת.

וְלָכֵן אָמַר לוֹ אֵל תַּבְּט אַחֲרֶיהָ, שְׁהָרִי אֲנִי מִחֲבַל אַחֲרֶיהָ. וְעַל זֶה כְּתוּב וְתַבְּט אֲשֶׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו, וְרָאֵתָה אֶת הַמְשִׁיחַת, אִזּוֹ וְתִהְיֶה נֹצֵיב מִלַּח. שְׁהָרִי כָּל זְמַן שֶׁהִמְשִׁיחַת אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת פְּנֵי הָאִישׁ [מִרְאָה פְּנֵי לְאִישׁ], הוּא אֵינוֹ מְשִׁיחַת אוֹתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁאֲשֶׁתּוֹ הִחֲזִירָה פְּנֵיהָ לְהַסְתַּכֵּל אַחֲרָיו, מִיָּד וְתִהְיֶה נֹצֵיב מִלַּח. **רַבִּי** אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ עוֹמְדִים יוֹם אֶחָד וְעוֹסְקִים בְּפִסּוּק הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (דְּבָרִים ח) אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנַּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחַסֵּר כָּל בָּהּ. לָשֵׁם מָה פְּעַמִּים בָּהּ בָּהּ? אֲלֵא הָרִי נֹאֲמַר שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חִלַּק אֶת כָּל הָעַמִּים וְהָאֲרָצוֹת לְשְׁלוּחִים מְמַנִּים, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹלֵט מִלְּאָךְ וְלֹא מִמְּנָה אַחַר, אֲלֵא הוּא לְבַדּוֹ, לָכֵן הַכְּנִיס אֶת הָעָם שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהֶם אַחַר לְאֶרֶץ שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהּ אַחַר.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נותן מזון שם בתחלה, ואחר כך לכל העולם. כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות בעני, וארץ ישראל לא כף, אלא ארץ ישראל נזונית בתחלה ואחר כך כל העולם. **וְלָכֵן** אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנַּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם, אֲלֵא בְּעֵשֶׂר, בְּסַפּוּק שֶׁל הַכֹּל תֹּאכַל בָּהּ וְלֹא בְּמְקוֹם אַחַר. בָּהּ בְּקִדְשַׁת הָאָרֶץ, בָּהּ שׁוֹרָה הָאֲמוּנָה הָעֲלִיוֹנָה, בָּהּ שׁוֹרָה הַבְּרָכָה שְׁלֵמָעֵלָה, וְלֹא בְּמְקוֹם אַחַר.

בא ראה, כתוב כגן ה' כְּאֶרֶץ מְצָרִים. עַד כָּאֵן לֹא נֹדַע גֵּן ה' אִם הוּא אֶרֶץ מְצָרִים וְאִם הוּא אֶרֶץ סֵדָם וְאִם הוּא גֵּן ה' שְׁנִקְרָא גֵּן עֵדֵן. אֲלֵא כְּגֵן ה' שִׁישׁ בּוֹ סַפּוּק וְעֵדוּן שֶׁל הַכֹּל, כִּף גַּם הִיָּתָה סֵדָם וְכִף גַּם מְצָרִים. מֵה גֵּן ה' לֹא צָרִיף אָדָם לְהַשְׁקוֹתוֹ, אֶף מְצָרִים לֹא צָרִיף אַחַר לְהַשְׁקוֹתָהּ, מִשׁוּם שֶׁהַנִּילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת כָּל אֶרֶץ מְצָרִים.

"חניאל" "זכראל" "ודריאל" "הניאל" "דנבאל"
 "גדיאל" "בדאל" "אדירירון" "אדני על כולהו וכו':
 (עד כאן מההשמות)

בְּשֵׁבַע מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד בְּסוּד אֶחָד בְּכַח עֲלִיּוֹן
 אֲז נִקְרָא וִיהוּה, הַכֹּל בְּכֻלָּל אֶחָד. מֵאֵת
 ה' מִן הַשָּׁמַיִם - שֵׁם קָדוֹשׁ שֶׁנֶּחְקַק בְּשִׁבְעֵים שְׁמוֹת
 אַחֲרֵיהֶם, סוּד שֶׁל שָׁמַיִם. וְאֵלֶּה הֵם שִׁבְעֵים
 שְׁשׁוּלְטִים עַל אֱלוֹ שִׁבְעֵים דִּינִים, סוּד שֶׁל יְהוּ"ה,
 וְשִׁבְעֵים הַשְּׁמוֹת הֵלְלוּ בְּקִדְשָׁהּ, יְהוּ"ה שָׁמַיִם. ה
 [פִּירוּשׁ, שֵׁם שֶׁל ע"ב גִּשְׁרִים הַיּוֹצֵא מִפְּסוּק וִיסַע
 וַיְבֵא וַיֵּט, אֱלוֹ הֵם נִקְרָאִים שְׁמַיִם, וְאוֹתָם ע"ב
 מִלְאכִים שֶׁל מִטָּה בַּמִּלְכוּת מִקְבָּלִים מֵע"ב שֶׁל
 מַעֲלָה וְנוֹטְלִין מֵהֶם.]

אֱלוֹ נוֹטְלִים (נוֹסְעִים) מֵאֵלֶּה, וִיהוּ"ה ו [פִּירוּשׁ,
 מִלְכוּת מִתְּפָאֶרֶת] נוֹטֵל מֵאֵת יְהוּה זֶה מִזֶּה. ז
 [פִּירוּשׁ, סוּד שֶׁל אוֹתָן ע"ב שְׁמוֹת הוּא שֵׁם יְהוּה,
 וְהוּא הַרוּכֵב עֲלֵיהֶן כְּנִשְׁמָה לַגּוֹף.] וְאֱלוֹ תְלוּיִים
 בְּאֱלוֹ, תְּחַתּוֹנִים בְּעֲלִיּוֹנִים, וְהַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד. וּבְזֶה
 נוֹדַע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ. ח [פִּירוּשׁ, ע"ב
 מִלְאכִים שֶׁל מִטָּה מִתְּחַבְּרִים בַּע"ב שְׁמוֹת שֶׁל
 מַעֲלָה הַנִּקְרָאִים שְׁמַיִם.] שָׁמַיִם שֶׁהֵם שִׁבְעֵים סוּד
 יְהוּה, זֶהוּ בְּסוּד שִׁבְעֵים וְשָׁנִים שְׁמוֹת, וְאֱלוֹ הֵם
 שְׁיּוֹצְאִים מִן וִיסַע וַיְבֵא וַיֵּט.

וְה"ן יל"י סייט על"ם מה"ש לל"ה אכ"א כה"ת
 הז"י אל"ד לא"ו הה"ע. חלק ראשון ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד. יז"ל מב"ה הר"י
 הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל נל"ך יי"י מל"ה
 חה"ו. חלק שני ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
 ועד. נת"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב
 וש"ר יח"ו לה"ח כו"ק מנ"ד. חלק שלישי ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אנ"י חע"ם רה"ע
 יי"ז הה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל
 מי"ה. חלק רביעי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
 ועד. וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם ננ"א ני"ת מב"ה פו"י
 נמ"מ יי"ל הר"ח מצ"ר. חלק חמישי ברוך שם
 כבוד מלכותו לעולם ועד. ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י
 דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ם.
 חלק ששי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

וְאֱלוֹ הֵם שִׁבְעֵים שְׁמוֹת שְׁשׁוּלְטִים עַל שִׁבְעֵים
 דְּרָגוֹת תְּחַתּוֹנוֹת סוּד וִיהוּ"ה. אֱלוֹ שִׁבְעֵים

בְּיַד שְׁמַאל בְּכַמָּה דִּינִים. מִתְּהַפֵּךְ בְּכַמָּה גּוֹנִים,
 הוֹפֵךְ בְּכֹל יוֹם. הוּא נִקְרָא כְּרַם זֶלֶת שֶׁמֶתְקֵן לְבַנֵּי
 אָדָם. כָּל הַגּוֹנִים שֶׁל כְּלֵי הַזַּעַם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא נִרְאִים בּוֹ. וְהֵם יוֹשְׁבֵים בְּרוּם הָעוֹלָם, וּבְנֵי
 אָדָם בְּסִכְלוֹתָם לֹא מִשְׁגִּיחִים בָּהֶם. גְּפָרִית וְאֵשׁ -
 הַתּוֹף שֶׁל מַיִם וְאֵשׁ שֶׁנֶּתְחַכֵּים מֵהַשָּׁמַיִם נֶאֱחָזוּ זֶה
 בְּזֶה וַיִּרְדּוּ עַל סָדָם. אוֹי לְרָשָׁעִים שְׁאִינָם מִשְׁגִּיחִים
 עַל כְּבוֹד רַבּוֹנָם.

א: עֲשָׂרָה שְׁמוֹת חֲקוּקִים בְּרִצּוֹן הַמֶּלֶךְ. ב: עֲשָׂרָה
 הֵם וְעוֹלִים לְחֻשְׁבוֹן גְּדוֹל. ג: שִׁבְעֵים גּוֹנִים
 לוֹהֲטִים לְכָל צַד. יּוֹצְאִים מִתּוֹךְ שְׁחֲקוּקִים
 סוּד שֶׁל שִׁבְעֵים שְׁמוֹת מִלְּאֲכִים שֶׁהֵם בְּסוּד הַשָּׁמַיִם.

וְהֵם: מִיכָאֵל, גַּבְרִיאֵל, רַפָּאֵל, נוּרִיאֵל. קַמ"ץ -
 "קְדוּמִיאֵל" "מִלְכִיאֵל" "צַדִּיקֵאֵל. פֶּת"ח -
 "פֶּדָאֵל" "תּוּמִיאֵל" "חֲשַׁדִּיאֵל. צַר"י - "צַדִּיקֵאֵל
 "רִזִּיאֵל" "יוֹפִיאֵל. סָגוּ"ל - "סִטוּטְרִיאֵל" "גִּזְרִיאֵל
 "וֹתְרִיאֵל [נ"א ו"רִדִּיאֵל] "לְמוּאֵל. תַּר"ק -
 "חֲזוּקֵאֵל" "רַהֲטִיאֵל" "קִדְשִׁיאֵל. שְׁב"א - "שְׁמַעֲאֵל
 "בְּרַכִּיאֵל [נ"א ש"כִּנִּיאֵל וְנ"א ב"רִקִּיאֵל] "אֵהִיאֵל.
 חֶל"ם - "חֲנִיאֵל" "לֵהִדִּיאֵל" "מַחֲנִיאֵל [נ"א ח"נִיאֵל
 ל"עֲדִיאֵל מ"לְכִיאֵל]. "עֲנִיאֵל עֲנַל אֵהִיאֵל
 רַחֲמִיאֵל עֲזִרִיאֵל [נ"א ש"בִּנַּאֵל ר"וּמִיאֵל ק"דוּמִיאֵל
 - שְׂר"ק. ח"כִּמִּיאֵל ר"מִיאֵל ק"רִשִׁיאֵל - חַר"ק]
 סַנְיָה וְדַרְגִּזִּיה רַסִּיסִיאֵל דוּמִיאֵל "חֲוִנִיאֵל "זַכְרִיאֵל
 "וֹאֲרִיאֵל "ה"ינַאֵל ד"נַדַּאֵל ג"דִּיאֵל ב"דַּאֵל
 א"נִפִּיאֵל וְעִדִּיאֵל אֲדַנִּיאֵל עַל כָּלָם. ד [פִּירוּשׁ,
 כְּשַׁע"ב מִלְאכִים מִתְּחַבְּרִים בַּמִּלְכוּת, אֲז נִקְרָא
 מִלְכוּת הוּא וּבֵית דִּינּוּ בַּלְשׁוֹן וְה'.]

השלמה מההשמות (סימן מ"ט)

"אהניאל" "ברקיאל" "גדיאל" "דומיאל" "הדריאל"
 "ודרגזיה" "זהריאל" "חניאל" "טהריאל"
 "יעזריאל" "כרעיאל" "למדיאל" "מלכיאל" "נהריאל"
 "סניה" "ענאל" "פתחיאל" "צוריאל" "קנאל" "רמיאל"
 "שעריאל" "תבכיאל":

סדר תשר"ק

"תפוריא" "שכניאל" "רנאל" "קמריה" "צוריה"
 "פסיסיה" "עיריאל" "סמכיאל" "נריאל"
 "מדוניה" "לסניה" "כמסריה" "יריאל" "טסמסיה"

ובמה? בתחבולתו. עושה תחבולות ומסבב סבובים כדי להפך אותם, ולא כמו אותם הראשונים. לפעלים - משום פעלים של בני אנוש. כמו שהם עושים מעשים, כך הוא מהפך אותם. כל אשר יצום על פני תבל ארצה - משום מעשי בני אדם הוא מהפך אותם מסבות בכל מה שהוא מצוה אותם על פני תבל וגו'.

רבי אלעזר אמר, והוא מסבות מתהפך - הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים ומביא מעשים בעולם להתקיים, ואחר שחושבים בני אדם שיתקיימו אותם מעשים, הקדוש ברוך הוא הופך אותם את אותם מעשים מכמו שהיו בהתחלה. בתחבולתו, בתחבולתו כתוב, כמו האמן הזה שעושה כלי חרס, בעוד שאותו הגלגל מסתובב לפניו, חושב לעשות כגון זה - עושה, חושב לעשות כגון אחר - עושה. מהפך כלי זה לכלי אחר משום שאותו הגלגל סובב לפניו. כך הקדוש ברוך הוא מהפך את מעשיו שהוא עושה.

בתחבולתו חסר יו"ד, ומהו? זה בית דין למטה שהוא גלגל הסובב לפניו, ועל זה הוא מהפך כלים מפלי זה לכלי אחר, וכל זה כפי פעלים של בני אדם. אם בני אדם מטיבים מעשיהם - אותו הגלגל הסובב מסובב אותם ימינה, ואז נעשים מעשים בעולם להיטיב להם פראוי, והגלגל סובב תמיד ולא שוקט באותו צד הימין, והעולם מתגלגל בו. באו בני אדם להרע - תחבולתו שסובבת תמיד והיתה עומדת בסבוב של הימין, הקדוש ברוך הוא מסובב אותה לצד שמאל ומהפך מסבות וכלים שהיו בהתחלה לאותו צד שמאל.

ואז הגלגל סובב ונעשים מעשים בעולם להרע לבני אדם. והגלגל סובב לאותו צד עד שבני אדם שבים להיטיב מעשיהם, והגלגל עומד במעשי בני האדם. ועל כך בתחבולתו לפעלים, ולא עומד תמיד.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא גורם סבובים ומעשים בעולם כדי לעשות הכל פראוי, והכל יוצא מהעקר והשרש שלמעלה. קרב את אברהם אליו - יצא ממנו ישמעאל, כשלא היה אברהם מהול כשיצא ממנו, משום שהוא למטה ולא נשלם באות ברית קדש.

שמות יהו"ה, סוד שנקרא שמים. שבעה רקיעים הם שעולים לשבעים שמות שם קדוש. וזהו ויהוה המטיר. מאת יהוה מן השמים.

סתר הסתרים לחכמים נמסר. שם זה שנקרא שמים, ממנו נברא סתר שנקרא אדם. חשבון איברי הגוף שהם חשבון מאתים ארבעים ושמונה איברים. חשבון אותיותיו מאתים ושש עשרה. שם זה שהוא סוד וסתר כלל של כל התורה בכ"ב אותיות ועשר אמירות, משום שהרי שם זה מאתים ושש עשרה אותיות ושלושים ושנים שבילים שכלולים בה. הרי מאתים ארבעים ושמונה איברי הגוף.

סוד שנקרא אדם השולט על הכסא, סוד של שבעים שלמטה, וסתר זה שכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וזה הוא סתר שכתוב וה' המטיר על סדם וגו' מאת ה' מן השמים. והכל אחד ודבר אחד, וסתר אחד לחכמי הלב נמסר. אשרי [הוא] חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

סדם נחתם גזר דין שלהם על שמנעו צדקה מהם, כמו שנאמר (שם יו) ויד עני ואביון לא החזיקה, ולכן הדין לא היה אלא מן השמים. צדקה ושמים הכל אחד, וכתוב (תהלים קח) פי גדול מעל שמים חסדך, משום שצדקה תלויה בשמו [בשמים], דין הוא משמים, שכתוב מאת ה' מן השמים.

הדין של ישראל ממקום זה, שכתוב (איכה ד) ויגדל עון בת עמי מחטאת סדם. וירושלים נקראת אחות לסדם, כמו שנאמר (יחזקאל יט) הנה זה היה עון סדם אחותך, ודינם היה מן השמים דין אחד כסדם על שמנעו צדקה מהם, פרט לזה שזה התהפך וזה נחרב. לזו יש תקומה, ולזו אין תקומה. ע"כ סתרי תורה.

ויעל לוט מצוער וישב בהר הוא ושתי בנתיו עמו וגו'. מה הטעם? משום שראה שהיה קרוב לסדם ועלה משם. רבי יצחק פתח, (איוב לו) והוא מסבות מתהפך בתחבולתו לפעלים וגו'. הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים בעולם ומביא גחלי אש צחים לעשות מעשיו, ואחר כך הופך אותם ועושה אותם בגון אחר.

עמה בעז להקים שם המת על נחלתו, והוקמו ממנה כל המלכים הללו וכל העלוי של ישראל. ולא ידע בשכבה, שפתוב ותשכב מגלותו עד הבקר. ובקומה, שפתוב בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. משום כך ובקומה נקוד וא"ו.

בא ראה את ענותנותו של אברהם, שהרי אפלו בתחלה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו רחמים על לוט. [שהרי] אחר שפתוב וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן, לא בקש על לוט ולא אמר עליו לקב"ה כלום. אף כך לא אמר לו הקדוש ברוך הוא דבר, כדי שלא יחשב אברהם שהקדוש ברוך הוא גרע מזכותו כלום.

ואם תאמר שאברהם לא החשיב בלבו את לוט לכלום – הרי מסר נפשו ללכת להלחם בקרב עם חמשה מלכים חזקים, כמו שנאמר וישמע אברם כי נשפה אחיו, וכתוב ויחלק עליהם לילה, וכתוב וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגו'. אבל באהבה שאהב את הקדוש ברוך הוא וראה שמעשיו של לוט אינם כשרים כראוי, לא רצה אברהם שבגללו יעזב הקדוש ברוך הוא כלום משלו, ולכן לא בקש עליו רחמים לא בתחלה ולא בסוף.

מדרש הנעלם

וייעל לוט מצוער וגו'. אמר רבי אבהו, בא ראה מה פתוב בייצר הרע, תדע לך שאינו מתבטל לעולם מבני אדם עד אותו זמן, שפתוב (יחזקאל לו) והסרתי את לב האבן וגו'. שאף על פי שרואה בני אדם גדונין בגיהנם, הוא בא וחוזר לו אצל בני אדם. זהו שפתוב ויעל לוט מצוער, מצערה של גיהנם, משם עולה לפתות בני אדם.

אמר רבי יהודה, שלש הנהגות יש באדם: הנהגת השכל והחכמה, וזו היא כח הנשמה הקדושה. והנהגת התאונה, שהיא מתאונה בכל תאוות רעות, וזהו כח התאונה. והנהגת המנהגות לבני אדם ומחזקת הגוף, והיא נקראת נפש הגוף. אמר רבי דימי, זהו כח המחזיק.

אחר כך הקדוש ברוך הוא סבב סבובים בתחבולותיו ונמול אברהם, ונכנס בכרית ונשלם בשמו ונקרא אברהם, וה' עליונה עטרה אותו בסוד של מים מרות. כיון שהסוד [של ה"א] נשלם והוא נמול, יצא ממנו יצחק והיה זרע קדש, ונקשר למעלה בסוד של אש ממים, ועל זה כתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת, ולא נקשר באותו הצד האחר.

בא ראה, מלוט יצאו ממנו ומבנותיו שתי אמות נפרדות ונקשרו באותו צד שראוי להם, ועל זה הקדוש ברוך הוא מסובב סבובים ומגלגל גלגולים בעולם שהכל יעשה כראוי ויתקשר הכל במקומו.

בא ראה, נאה היה ללוט שהקדוש ברוך הוא יוציא ממנו [ומבנותיו] ומאשתו שתי האמות הללו, אלא בשביל להתקשר במקומם הראוי להם, ונעשו מתוך יין, ואותו היין הזדמן להם במערה באותו לילה, וזהו הסוד שנעשו, כמו שנאמר וישת מן היין וישכר, והרי נתבאר ובארוה.

בא ראה, מואב ועמון הן קראו להם שמות. מואב – מאב. רבי יוסי אמר, הבכירה אמרה בחצפה, אמרה מואב, מאבא הוא. והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי. בצניעות אמרה בן עמי. בן עמי, ולא אמרה ממי הוא.

בא ראה, בהתחלה פתוב ולא ידע בשכבה ובקומה, בוא"ו, ונקוד על וא"ו, משום שסיוע מלמעלה היה נמצא באותו מעשה שעתיד מלך המשיח לצאת ממנו, ולכן נשלם כאן בוא"ו. ובאחרת פתוב ובקמה, חס וי"ו, משום שלא יצא ממנה חלק לקב"ה כמו האחרת הזו, ועל זה כתוב באחרת הזו הגדולה ובקומה בוא"ו מלא ונקוד עליו.

רבי שמעון אמר, לא ידע שעתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד ממנה דוד המלך ושלמה וכל שאר המלכים ומלך המשיח. עוד ובקומה, כמו שפתוב ברות (רות ג) ותקם בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. ובאותו היום היתה לה קימה ודאי, התחבר

❁ סדר הלימוד ליום ב חשוון [יום 32 בשנה] ❁

שכתוב ולוט בא צערה, לצערה של גיהנם. ויצא לו משם לנסות את הבריות, כמו שאמרנו. זהו שכתוב ויעל לוט מצוער – מצערה של גיהנם.

וישב בהר – אמר רבי יצחק, משמע שכתוב בהר, מלמד שהוא שם מושבו במקום הר. גוף שהוא חרב כמו הר שאין בו טובה. ושתי בנתיו עמו – אלו שתי הכחות שאמרנו. כי ירא לשבת בצוער – יראה וחרדה נופלת עליו בשעה שרואה צער גיהנם שמצערין לרשעים וחושב ששם ידון. כיון שרואה שאינו נדון שם, יוצא והולך לפתות בני אדם אחריו.

רב הונא כשהיה דורש להזהיר את בני האדם, היה אומר להם: בני, השמרו משליח של גיהנם, ומיהו? זה יצר הרע, שהוא שליח של גיהנם.

רבי אבא אמר, מה זה שכתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב? אלו שתי בנות לוט שאמרנו, שהיא נפש המתאנה, ונפש המשתתפת בגוף הרודפת אחר יצר הרע לעולם.

אמר רבי יהושע, כתוב כאן בלוט כי ירא לשבת בצוער, וכתוב שם לעלוקה שתי בנות הב הב. יר"א בגימטריא הוא עלוק"ה. אמר רבי יצחק, אם ירא הוא, אז למה הוא בא להטעות את הבריות? אלא כך דרך כל עושה עולה – כשרואה הרע, מתירא לפי שעה, ומיד חוזר לרשעתו ואינו חושש לכלום. כך יצר הרע, בשעה שרואה דין ברשעים, ירא. כיון שיוצא לחוץ [לעשות], אינו חושש כלום.

רבי אבא אמר, מה זה שאמר ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן? מה זה אבינו זקן? זהו יצר הרע שנקרא זקן, שנאמר (קהלת ד) מלך זקן וכסיל. שהוא זקן, שנולד עם האדם.

ששנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי יוסי, אותה נפש המתאנה אומרת לאחרת: אבינו זקן, נרדף אחריו ונדבק בו כשאר כל הרשעים שבעולם. ואיש אין בארץ לבא עלינו – אין איש צדיק בארץ ואין איש שליט על יצרו. הרבה רשעים בארץ, אין אנחנו בלבדנו רשעים, נעשה כדרך כל הארץ שהם רשעים, שעד היום דרך כל הארץ הוא.

אמר רבי יהודה, בא ראה, לעולם אין יצר הרע שולט אלא באלו שני כחות אלו שאמרנו, נפש המתאנה היא הרודפת אחר יצר הרע לעולם, משמע שכתוב ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן. נפש המתאנה היא מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם הגוף להדבק ביצר הרע, והיא אומרת לכה נשקה את אבינו יין ונשכבה עמו. מה יש לנו בעולם הבא, גלף ונרדף אחר יצר הרע ואחר תשוקת חמדת העולם הזה. ומה עושות? שתיהן מסכימות להדבק בו. מה כתוב? ותשקין את אביהן יין. מתפטמות להתעורר ליצר הרע באכילה ובשתיה.

ותקם הבכירה ותשכב את אביה. כשאדם שוכב על מטתו בלילה, נפש המתאנה היא המעוררת ליצר הרע ומתעוררת בו, והוא דבק בכל הרהור רע עד שמתעברת מעט [ממנו] [ד"א על] [נ"א עד] שמביא בלב האדם אותה המחשבה הרעה ודבקה בו, ועדין יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד שזאת התאנה מעוררת לכח הגוף כמתחלה להדבק ביצר הרע, ואז הוא תשלום הרעה. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

אמר רבי יצחק, מעולם אין יצר הרע מתפתה אלא באכילה ושתיה, ומתוך שמחת היין אז שולט באדם. בצדיק מה כתוב בו? (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו, ואינו משתכר לעולם. שאמר רבי יהודה, אותו תלמיד חכם ששותה, קוראים עליו (שם יא) נזם זהב באף חזיר. ולא עוד, אלא שמחלל שם שמים. מנהג הרשעים מהו? (ישעיה כב) הנה ששון ושמחה. היין אז שולט באדם, הרוג בקר ושחוט צאן וגו'. עליהם אמר הכתוב (שם ה) הוי משפמי בבקר שכר ירדפו וגו'. כדי לעורר ליצר הרע, שאין יצר הרע מתעורר אלא מתוך היין. זהו שכתוב ותשקין את אביהן יין.

אמר רבי אבהו, מה כתוב? ולא ידע בשכבה ובקומה. כלומר, יצר הרע אינו משגיח בה בשכבה בעולם הזה ובקומה לעולם הבא, אלא מתעורר עם כח הגוף לעבד תאנתו בעולם הזה. שאמר רבי אבהו, בשעה שנכנסים הרשעים בגיהנם, מכניסים ליצר הרע לראות בהן, זהו

כְּשֵׁרוּאִים לָזֶה יוֹצֵא לְקִרְאָתָם וּמִפְתָּה לָהֶם? מִכִּירִין בּוֹ שֶׁהוּא צוֹרֵחַ אֶת נַפְשָׁם, וְהוֹרְגִים אוֹתוֹ, וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת.

בְּךָ הוּא יֵצֵר הָרָע, יוֹצֵא מִכַּת הַלְסָטִים, עוֹלָה מְגִיחֵם כְּנֶגֶד בְּנֵי אָדָם וּלְפָתוֹת לָהֶם בְּחֶלֶק מִתֶּק דְּבָרָיו. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיַּעַל לוֹט מְצוּעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וְגו'. כְּמוֹ לְסָטִים לְאַרְבַּ לְבָנֵי אָדָם. מָה עוֹשֶׂה? עוֹבֵר לְפָנֵיהֶם, וְהִטְפְּשִׁים מְאֻמִּינִים בּוֹ וּבִאֲהָבָתוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְפָתוֹתָם וְעוֹבֵד לָהֶם כְּעַבֵּד, שְׁנוֹתָן לָהֶם נָשִׁים יְפוֹת אֲסוּרוֹת, נוֹתֵן לָהֶם בְּנֵי אָדָם לְהָרַע, מְפָרֵק מֵהֶם עַל תּוֹרָה וְעַל מְלָכוֹת שָׁמַיִם. הִטְפְּשִׁים רוֹאִים כֶּךָ, בּוֹטְחִים בְּאֲהָבָתוֹ, עַד שֶׁהוֹלֵךְ עִמָּהֶם וּמוֹלִיכֵם בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהַלְסָטִים שָׁם, בְּדֶרֶךְ גִּיחֵם אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמָאל. כִּיּוֹן שֶׁמְגִיעַ עִמָּהֶם לְשָׁם, הוּא הָרֵאשׁוֹן שֶׁהוֹרֵג לָהֶם, וְנִעֲשֶׂה לָהֶם מְלֶאכֶּה הַמּוֹת וּמְכַנְיֵס לְגִיחֵם, וּמוֹרִידִים לָהֶם מְלֶאכֶּה חֲבָלָה, וְהֵם צוֹחֲחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי שֶׁהִקְשַׁבְנוּ לָזֶה. וְלֹא מוֹעִיל לָהֶם.

לְאַחַר כֵּן עוֹלָה מִשָּׁם וַיֹּצֵא לְפָתוֹת לְבָנֵי אָדָם. הַפְּקָחִים כְּשֵׁרוּאִים אוֹתוֹ, מִכִּירִים אוֹתוֹ, וּמְתַגְבְּרִים עָלָיו עַד שֶׁשׁוֹלְטִים עָלָיו, וְסוֹטִים מִזֶּה הַדֶּרֶךְ וְלוֹקְחִים דֶּרֶךְ אַחֲרָת לְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ.

רַב יוֹסֵף כְּשֶׁהָיָה יוֹרֵד לְבָבֶל, רָאָה אֶת אוֹתָם רוֹקִים שֶׁהָיוּ נִכְנָסִים וַיֹּצֵאֵם בֵּין נָשִׁים יְפוֹת וְלֹא חוֹטְאִים. אָמַר לָהֶם: הֲאֵם אֵלֶּה לֹא פוֹחֲדִים מֵיֵצֵר הָרָע? אָמְרוּ לוֹ: לֹא מְקוֹנְדִיטוֹן רַע בְּאֵנּוּ. אֵנּוּ נִגְזְרָנוּ מִקְדָּשַׁת הַקֹּדֶשׁ. שָׁאֵמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, צָרִיךְ אָדָם לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּשַׁעַת תְּשׁוּבָתוֹ, וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ בָנִים קְדוּשִׁים בָּנִים מְעֻלִּים שֶׁלֹּא פוֹחֲדִים מֵיֵצֵר הָרָע, שְׁנֵאֵמַר (ויקרא כ) וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, מָה זֶה שְׁכָתוֹב (יחזקאל כ) וְאֵת שְׁבָתוֹתֵי קִדְשׁוֹ? אֵלֶּה אֵין עוֹנֵתֶם שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים אֵלֶּה מְשַׁבֵּת לְשַׁבָּת. וּמִזְהִיר אוֹתָם, שֶׁהוּאִיל וְתִשְׁמִישׁ הַמַּטָּה הִיא מְצוּחָה - קִדְשׁוֹ, כְּלוֹמַר קִדְשׁוֹ עִצְמָכֶם בְּשַׁבָּתוֹתֵי בְּאוֹתוֹ תִשְׁמִישׁ שֶׁל מְצוּחָה.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִי שֶׁנִּכְנָס לְעִיר וְרוֹאִים נָשִׁים יְפוֹת, יִרְפִּין עֵינָיו וַיֹּאמֶר כֶּךָ: בְּךָ [רָאָה] מְחֻשְׁבִּים חֲצוּב נְחֻצְבָתִי [חֲזָק] דְּפוּס הַתְּקָלָה, צֹא צֹא, שְׂאֵבִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל שַׁבָּת הוּא. מָה הַטַּעַם?

לָכֵן נִשְׁקָה אֶת אֲבִינוּ יִין - נִשְׁמַח בְּעוֹלָם הַזֶּה, נֹאכַל וְנִשְׁתֵּה וְנִרְוָה יִין וְנִדְבַק בְּאֲבִינוּ, בַּיֵּצֵר הָרָע, וְנִשְׁכָּבָה עִמוֹ. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹחֶחַת וְאוֹמְרָת: (ישעיה כח) גַּם אֵלֶּה בֵּינָן שָׁגוּ וּבִשְׁכָר תָּעוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֵּא רְאֵה מָה כָּתוּב? וְתִשְׁקִין אֶת אֲבִיהֶן יִין. דֶּרֶךְ הָרָשָׁעִים לְטַעוֹת אַחֲרֵי הַיִּין, לְפָנֶיךָ לְיֵצֵר הָרָע וְלְעוֹרְרוֹ. וְעַד שֶׁהוּא שִׁמַּח בְּשִׁכְרוֹתוֹ שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ, מִיָּד - וְתִקֵּם הַבְּכִירָה וְתִשְׁכַּב אֶת אֲבִיהֶ. הִיא מְזַמְנָת עִמוֹ וּמְתַאָּה וּמְהַרְהֵרַת בְּכָל הַרְהוּרִים רָעִים, וַיֵּצֵר הָרָע מִתְחַבֵּר עִמָּה וְנִדְבַק בָּהּ וַאֲיֵנוּ מִשְׁגִּיחַ בָּהּ [בְּאוֹתוֹ זְמַן] מָה הוּא מִמֶּנָּה. בְּשִׁכְבָּה וּבְקוּמָה - בְּשִׁכְבָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְקוּמָה לְעֵתִיד לְבֹא. בְּשִׁכְבָּה - בְּעוֹלָם הַבָּא כְּשֶׁתֵּתֵן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, וּבְקוּמָה - לְיוֹם הַדִּין, שְׁכָתוֹב (דניאל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל אֲדַמְתָּ עִפְרָן יִקְיֵצוּ וְגו'.

בְּשׁוּם עֵנִין מְאֻלוּ אֵין מִשְׁגִּיחַ בּוֹ יֵצֵר הָרָע, אֵלֶּה דְבַק בָּהּ וְהִיא נִדְבַקַת בּוֹ, וְלֹאֲחַר כֵּן מְעוֹרְרַת לְאַחֲרָת. לְאַחַר שֶׁהַרְהוּר גְּדוֹל נִדְבַק בַּיֵּצֵר הָרָע, בָּאָה הָאַחֲרָת וְנִדְבַקַת בּוֹ, וְתִשְׁקִין אֶת אֲבִיהֶן יִין. כְּמוֹ כֵּן לְעוֹרֵר לְיֵצֵר הָרָע וְנִדְבַקַת בּוֹ, וְאֵזִי תִשְׁלוּם הָרָעוֹת לְעֲשׂוֹת, וּמְתַעַבְרוֹת שְׁתִּיהֶן מֵיֵצֵר הָרָע. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְתִהְרִין שְׁתִּי כְּנוֹת לוֹט מְאֻבִּיהֶן.

עַד שִׁיֵּצֵא לְפַעַל מְעִשִׂיהֶן - זוֹ יוֹלְדֵת רִשְׁעָתָהּ, וְזוֹ יוֹלְדֵת רִשְׁעָתָהּ. וְכֵן דְּרָכָם שֶׁל רָשָׁעִים בְּעֵנִין זֶה עִם יֵצֵר הָרָע, עַד שֶׁהוֹרֵג לְאָדָם וּמוֹלִיכּוֹ לְגִיחֵם וּמְכַנְיֵסוֹ שָׁם, וְאַחַר כֶּךָ עוֹלָה מִשָּׁם לְפָתוֹת לְבָנֵי אָדָם כְּמוֹ כֵּן. וּמִי שֶׁמְכִיר בּוֹ, נִצּוֹל מִמֶּנּוּ וַאֲיֵנוּ מִתְחַבֵּר עִמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִשָּׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה? לְכַת לְסָטִים שֶׁהָיוּ אוֹרְבִים בְּדָרְכִים לְגֹזֵל וְלְהַרְג לְבָנֵי אָדָם, וּמְפָרִישִׁים מֵהֶם אֶחָד שִׂוִּידַע לְהַסִּית לְבָנֵי אָדָם וְלִשְׁוֹנוֹ רַךְ. מָה עוֹשֶׂה? מְקַדִּים וְהוֹלֵךְ לְקַבְּלָם וְנִעֲשֶׂה כְּעַבֵּד לְפָנֵיהֶם, עַד שֶׁמְאֻמִּינִים הִטְפְּשִׁים בּוֹ וּבוֹטְחִים בְּאֲהָבָתוֹ וּבְשִׁיחָתוֹ וּשְׁמַחִים עִמוֹ, וּמוֹלִיכֵם בְּחֶלֶק דְּבָרָיו בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ שֶׁהַלְסָטִים שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁמְגִיעַ עִמָּהֶם לְשָׁם, הוּא הָרֵאשׁוֹן שֶׁהוֹרֵג בָּם לְאַחַר שְׁנוֹתָנָם בְּיַד הַלְסָטִים לְהַרְגֵם וְלִקְחַת מִמוֹנָם. וְהֵם צוֹחֲחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי שֶׁהִקְשַׁבְנוּ לוֹ וְלָרֶךְ לְשׁוֹנוֹ. לְאַחַר שֶׁהָרְגוּ אֵלֶּה, עוֹלָה מִשָּׁם וַיֹּצֵא לְפָתוֹת בְּנֵי אָדָם כְּמִתְחַלְלָה. הַפְּקָחִים מָה הֵם עוֹשִׂים

מְלָכִים דְּרָגַת בְּנֵי עֲמוּן הוּא, שְׁכָתוּב וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד, וּמִשָּׁם הִיְתָה עֲדוּת לְבָנָיו לְעוֹלָמִים, וּבָה נֹדַע מִי הוּא מִן בְּנֵי דָוִד הַמְּלָךְ שְׂרָאוּי לְמֶלֶךְ וְדָאֵי שְׂאוּמְרִים מִן דָּוִד הוּא [הַגּוֹף]. שְׂאֵפְלוּ שְׂנוּלַד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, יְכוּל הִיָּה לְסַבַּל בְּעֵטְרָה הֵהִיא עַל רֹאשׁוֹ [שְׁהָרִי הוּא] שְׁהִיָּה מִשְׁקַל כְּכֹר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה הִיְתָה, וּבֶן אָדָם אַחַר לֹא יְכוּל לְסַבַּל אוֹתָהּ. וְזֵהוּ שְׁכָתוּב בְּיוֹאֵשׁ, וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַנֶּזֶר וְאֶת הָעֲדוּת.

וּבְשֵׁתֵי דְּרָגוֹת נֶאֱחָזוּ דָּוִד הַמְּלָךְ, וְהֵם תְּקַף מְלָכוּתוֹ לְהִתְחַזֵּק עַל שְׂאָר הָעַמִּים, שְׂאֵם לֹא נִכְלָל בְּצַד שְׁלָהֶם, לֹא יְכוּל לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם כָּל [הַגּוֹנִים] הַדְּרָגוֹת שֶׁל שְׂאָר הָעַמִּים כְּלוּלִים בְּדָוִד לְהִתְגַּבֵּר וּלְהִתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם.

וַיַּעַל לוֹט מְצוּעֵר וַיֵּשֶׁב בְּהַר. כְּתוּב (משלי ל) לְעֹלֹקָה שְׁתֵּי בְנוֹת הַבַּיִת. אֵלוּ שְׁתֵּי בְנוֹת שֶׁל יֵצֵר הָרַע מְעוֹרְרוֹת אוֹתוֹ [כְּדִין] לְשַׁלֵּט עַל הַגּוֹף. אַחַת הִיא נֶפֶשׁ שְׂמֵתְרַבָּה תְּמִיד בַּגּוֹף, וְאַחַת הִיא נֶפֶשׁ שְׂכוֹסְפַת לְתַאוּוֹת רְעוּת [ד"א שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה] וּבְכָל הַכְּסוּפִים הָרַעִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. זֹהִי הַבְּכִירָה, וְזוֹ [וְאַחֲרַת] הַצְּעִירָה.

וַיֵּצֵר הָרַע לֹא מִתְחַבֵּר תְּמִיד אֶלָּא בְּשֵׁתֵי אֱלֹהִים כְּדִי לְפַתּוֹת בְּנֵי אָדָם, וּכְדִי שִׂיאֲמִינוּ לוֹ [לְהוֹבִיל] לְהַאֲבִיד אוֹתָם לְמִקּוֹם חֲצֵי הַמְּנֹת וַיַּעֲבְדוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר (שם ז) עַד יִפְלַח חֵץ כְּבָדוֹ. לְלִסְטִים שְׂמִקְפָּחִים בְּהָרִים, וּמִסְתִּירִים עֲצָמָם בְּמִקּוֹם מְפָחִיד בְּהָרִים, וַיּוֹדְעִים שְׁהָרִי בְּנֵי אָדָם שׂוֹמְרִים עֲצָמָם מְלַלְכַת לְמִקּוּמוֹת הַלָּלוּ, מָה עוֹשִׂים? בּוֹחֲרִים מֵהֶם אוֹתוֹ שְׁלִשׁוֹנוֹ חֲדָה מִכָּלֶם, אוֹתוֹ שִׂיּוֹדַע לְפַתּוֹת בְּנֵי אָדָם, וַיּוֹצֵא מִבִּינֵיהֶם וַיּוֹשֶׁב בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים שָׁם. כִּיּוֹן שְׂמַגִּיעַ אֲלֵיהֶם, מִתְחַלֵּל לְהִתְחַבֵּר עִמָּם (וּלְפַתּוֹתָם). (עד כאן סתרי תורה).

וַיִּסַּע מִשָּׁם אֲבָרְהָם אֶרְצָה הַנְּגֹב. כָּל מְסֻעוֹתָיו הָיוּ לְצַד דְּרוֹם יוֹתֵר מִלְּצַד אַחַר, מִשׁוּם שְׁהָרִי בְּחֻכְמָה עֲשָׂה לְהִדְבֵּק בְּדְרוֹם.

וַיֵּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא. שְׂנִינוּ, [כִּיּוֹן] לֹא צָרִיךְ אָדָם לְסַמֵּךְ עַל הַנֶּסֶם, וְאֵם הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְרַחֵשׁ נֶס לְבֶן אָדָם, אִין לוֹ לְסַמֵּךְ תְּמִיד עַל נֶס בְּפַעַם אַחֲרַת, כִּי לֹא בְּכָל שְׂעָה וְשְׂעָה מִתְרַחֵשׁ נֶס.

מִשׁוּם שְׂחִמִּימוֹת הַדְּרָךְ שׁוֹלֵט בּוֹ, וַיְכוּל יֵצֵר הָרַע לְשַׁלֵּט עָלָיו. עַד כֹּאן מִדְּרַשׁ הַנַּעֲלָם

סְתֵרֵי תוֹרָה

וַיַּעַל לוֹט מְצוּעֵר וְגו', מִתּוֹךְ רְצוֹן הַמְּלָךְ, נִפְרַד מִצַּד הַיָּמִין הַתּוֹךְ אֶחָד שֶׁל קֶשֶׁר שְׂהַחֲקִיקָה דְּבוּקָה בְּתוֹךְ הַתּוֹךְ הַזֶּהָב מִצַּד הַשְּׂמָאל בְּתוֹךְ טְמָאָה [שֶׁל יֵצֵרוֹ] [נ"א וּמְקוּמוֹ] וְנַעֲשֶׂה שֶׁל קֶשֶׁר אֶחָד שֶׁל הָאֵילָן.

בְּשֵׁרְצָה יִצְחָק לְהִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם, בַּחֲזֵק שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה הַתְּחִזֵּק וְהַפְּרִיד דְּרָגוֹת מְקִיּוּמָם, וְהִתְחַזֵּק אֲבָרְהָם וְהַפְּרִיד אוֹתוֹ קֶשֶׁר אֶחָד שֶׁל הָאֵילָן מִתּוֹךְ אוֹתָהּ טְמָאָה. אוֹתוֹ נֶחֱשׂ הַקְּדָמוֹנִי נִכְנַס בְּשֵׁרְשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעֵץ, וְהוּא הִיִּין שְׂשֵׁתָה וְהוֹלִיד שְׁתֵּי דְרָגוֹת קְשׁוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ. וְהֵן הַדְּרָגוֹת שְׂסוּכְבוֹת בְּצַד הַטְּמָאָה, אֶחָד נִקְרָא מְלָכוּ"ם וְאֶחָד נִקְרָא פְּעוּ"ר.

זוֹ עֲצָה בְּנִכְסָה, וְזוֹ עֲצָה בְּגִלּוּי. פְּעוּ"ר, שְׂהִתְגַּלָּה הוּא וְכָל מַעֲשָׂיו בְּגִלּוּי. מְלָכוּ"ם, שֶׁהוּא בְּכִסּוּי. הוּא וְכָל מַעֲשָׂיו מְכֻסִּים. מִשְׁנֵי אֱלֹהִים נִפְרָדִים מִיָּנִים רַבִּים לְמִינֵיהֶם וְסוּכְבִים אֶת הַיָּם הַגְּדוֹל וְאֶת כָּל הַצְּדָדִים הַטְּמָאִים הַלָּלוּ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד קוֹפֵץ [נ"א גֹּף] לְמִקּוּמוֹ.

כְּמוֹ כֵּן הוּא לְמִטָּה. לוֹט נִפְרַד מֵאֲבָרְהָם וְשָׁם דִּיּוּרוֹ עִם אֲנָשֵׁי סְדָם, כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם הַדִּין נִזְכָּר בְּאֲבָרְהָם, וְשַׁלַּח לוֹ מִשָּׁם וְנִפְרַד מֵהֶם. בְּנוֹתָיו הִשְׁקוּהוּ יֵין וְהוֹלִידוֹ מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אִמוֹת. אַחַת נִקְרָאת מוֹאֵב וְאַחַת נִקְרָאת עֲמוּנָה. אַחַת בְּגִלּוּי וְאַחַת בְּכִסּוּי. עֲמוּנָה דְרָגָתוֹ מְלָכוּ"ם, עֲצָה בְּכִסּוּי. מוֹאֵב דְרָגָתוֹ פְּעוּ"ר, הַכָּל בְּגִלּוּי.

כְּמוֹ זֶה בְּנוֹתָיו. אַחַת אִמְרָה בֶּן עַמִּי, בֶּן יִשְׂרָאֵל מִעַמִּי וְלֹא אִמְרָה מִמִּי הוּא, מִשׁוּם כֶּף הוּא הִיָּה בְּכִסּוּי. זוֹ אִמְרָה מוֹאֵב, מִאֵב הוּא זֶה, מִאֵב הוֹלִדְתִּיהוּ, דְרָגָתוֹ פְּעוּ"ר, הַדְּבָר בְּגִלּוּי.

וּבְשֵׁנֵי אֱלֹהִים אֶחָזוּ דָּוִד הַמְּלָךְ, לְאַחַר מִכָּן מִמוֹאֵב בָּאָה רוּת וַיֵּצֵא מִמֶּנָּה דָּוִד הַמְּלָךְ, וּמִעֲמוּנָה הִתְעַטֵּר דָּוִד הַמְּלָךְ בְּעֵטְרָה הַזֹּאת שֶׁהִיא עֲדוּת לְזִרְעוֹ שֶׁל דָּוִד, שְׁכָתוּב (מלכים ב' יא) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַנֶּזֶר וְאֶת הָעֲדוּת. וְזוֹ הִיְתָה מִמְּלָכוּ"ם דְּרָגַת בְּנֵי עֲמוּנָה, שְׁכָתוּב (שמואל ב' יב) וַיִּקַּח אֶת עֵטְרַת מְלָכִים.

בא ראה, בהתחלה כשירדו למצרים כך אמר בשביל להדבק בתוך האמונה, וקרא לה אחתי כדי שלא יטעו לתוך אותם הדרגות שבחוץ. אף כאן אחתי, כדי שלא תזוז מתוך האמונה כראוי. שהרי אבימלך וכל אותם יושבי הארץ היו הולכים אחר עבודה זרה, והוא נדבק בתוך האמונה ומשום כך נכנס לשם ואמר אחתי. מה האחות לא נפרדת מן האח לעולמים - אף כאן. שהרי אשה יכולה להפרד, אבל אחות לא נפרדת, שהרי שני אחים לא יכולים להפרד לעולמים ולעולמי עולמים.

ולבן אמר אברהם אחתי הוא, שהרי כלם היו להוטים בתוך קשרי הפוככים ומזלות ועובדים אותם, ואברהם היה דבק בתוך האמונה, ואמר אחותי, שלא נפרד לעולמים. וסימן לדבר - (ויקרא כא) ולאחתו הבתולה, שנאמר לפהן המקום שאברהם שרוי בו.

בתוב (דברים י) את ה' אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשב. הפסוק הזה בארונה. אבל בא ראה, לה' אלהיך תירא לא כתוב, אלא כתוב את ה'. מה זה את? זו הדרגה הראשונה, המקום של יראת הקדוש ברוך הוא, ולכן כתוב תירא, ששם אדם צריך לירא לפני רבונו [הקדוש ברוך הוא], משום שהוא [בית] דין.

ואתו תעבד - זו הדרגה העליונה שעומדת על הדרגה התחתונה הזו, ולא נפרדים לעולמים. את ואתו זה עם זה דבקים ולא נפרדים. מה זה ואתו? זה מקום ברית הקדש, אות לעולמים. שהרי עבודה לא שורה באות ואינו לעבד אלא לירא, אבל העבודה היא למעלה, ולכן ואתו תעבד.

ובו תדבק - במקום שהוא דבקות להדבק שהוא גוף ששורה באמצע. ובשמו תשב - המקום השביעי של הדרגות, וסימן לדבר - (ירמיה ל) ואת דוד מלכם אשר אקים להם. משום כך נדבק אברהם באמונה כשירד למצרים וכשהלך לארץ פלשתים. לאדם שרצה לרדת לבור עמק, פחד שלא יוכל לעלות מתוך הבור, מה עשה? קשר קשר אחד של חבל למעלה מהבור. אמר, הואיל וקשרתי קשר זה, מכאן והלאה אפנס לשם. כך אברהם, בשעה שרצה לרדת למצרים, עד שלא ירד לשם קשר בתחלה את קשר האמונה להתחזק בו, ואחר כך ירד.

ואם יכניס אדם את עצמו למקום שהנזק מצוי לעין, הרי פקעה כל זכותו שעשה בתחלה ובארוה, כמו שנאמר (בראשית לב) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו'. ואברהם, כיון שעלה ממצרים ונצול פעם אחת, כעת למה הכניס את עצמו בצער כבתחלה ואמר אחתי הוא?

אלא אברהם לא סמך על עצמו כלום, שראה את השכינה תמיד במדורה של שרה ולא זזה משם, ומשום שהיתה שם, סמך אברהם ואמר אחתי הוא, כמו שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי אתי, ולכן אמר אחתי הוא.

ויבא אלהים אל אבימלך וגו'. וכי הקדוש ברוך הוא בא אל רשעים? כמו שכתוב (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם, (בראשית לא) ויבא אלהים אל לבן? אלא אותו ממנה השליח שמפקד עליהם היה משום שכלם, כשעושים שליחות, נוטלים השם הזה, מצד הדין הם באים. ועל זה ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) שפת אמת וגו'. שפת אמת תפון לעד - זה אברהם, שכל דבריו בהתחלה ובסוף היו באמת. ועד ארגיעה לשון שקר - זה אבימלך. באברהם נאמר, ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא. זה בהתחלה שאמר משום השכינה שהיתה עמה של שרה אחתי היא, ואברהם עשה בחכמה. מה הטעם? משום שאברהם הוא מצד הימין, אמר אחתי הוא, וסוד כמו שנאמר (שיר ה) אחתי רעיתי יונתי תמתי. ועל זה אברהם קרא לה תמיד אחותי, משום שנדבק עמה, ולא יזונו זה מזה לעולמים.

לבסוף מה כתוב? וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אף לא בת אמי. וכי כך היה? אלא הפל משום השכינה אמר אחתי הוא בהתחלה, שכתוב אמר לחכמה אחתי אתי. אחר כך וגם אמנה. מה זה וגם? להוסיף על מה שאמר בתחלה. אחתי בת אבי הוא, הבת של החכמה העליונה, ולכן נקראת אחותי ונקראת חכמה, אף לא בת אמי, מהמקום של ראשית הפל הנסתר העליון. ועל זה ותהי לי לאשה, באחווה וחביבות, שכתוב (שם ב) וימינו תחבקני, והכל סוד של חכמה.

נמצא תמיד בימין, אם לא היה בצד השמאל לא היו נדחים לפניו.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - בשעה שכן אדם אוהב את הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהב אותו בכל מה שהוא עושה ושומר דרכיו, כמו שנאמר (תהלים קכא) ה' ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם

בא ראה כמה חביבותו של אברהם לקב"ה, שבכל מקום שהיה הולך, לא היה חס על שלו כלום, אלא רק כדי להדבק בקב"ה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר, וזהו אשתו, שכתוב ואבימלך לא קרב אליה, וכתוב כי על כן לא נתתיך לנגע אליה.

בפרעה מה כתוב? (בראשית יב) וינגע ה' את פרעה וגו' על דבר שרי. היא אמרה - והקדוש ברוך הוא היה מכה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר. ורשעים בחשך ידמו - אלו פרעה ואבימלך, שהקדוש ברוך הוא עשה בהם דינים בלילה. כי לא בכח יגבר איש, מי זה איש? זה אברהם, שכתוב ועתה השב אשת האיש וגו'.

וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה ג) ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך ה' והשטן עמד על ימינו לשטנו. בפסוק זה יש להסתפל בו. ויראני את יהושע הכהן הגדול - זה יהושע בן יהוץדק. עמד לפני מלאך ה', מי זה מלאך ה'? זהו המקום [שנשמות הצדיקים צרורות] צרור של נשמת הצדיק צרוורה בו, וכל אותן נשמות הצדיקים עומדות שם, וזהו מלאך ה'.

והשטן עמד על ימינו לשטנו - זהו יצר הרע שהוא משוטט והולך בעולם לטל נשמות ולהוציא רוחות ולהסוות את הבריות למעלה ולמטה. וזהו בשעה שהטיל אותו נבוכדנצר לאש עם אותם נביאי השקר, וזה היה מסטין למעלה כדי שישרף עמם.

שכך היא דרכו - שאינו מקטרג אלא בזמן של סכנה ובזמן שהצער שורה בעולם, ויש לו רשות להסוות ולעשות דין אפלו בלי דין, כמו שנאמר (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. מה זה לשטנו? שהיה אומר, או שכלם ינצלו או שכלם ישרפו.

אף כך גם כשנכנס לארץ פלשתים. משום כך (משלי יב) שפת אמת תכון לעד. ועד ארגיעה לשון שקר - זה אבימלך שאמר בתם לבכי ובגנין כפי. וכשהחזירו לו מה כתוב? גם אנכי ידעתי כי בתם לבכך עשית זאת, ולא כתוב גניון כפים.

ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל א ב) רגלי חסידו ישמר וגו'. חסידו כתוב אחד, וזה אברהם שהקדוש ברוך הוא שומר אותו תמיד ולא מסיר ממנו את שמירתו לעולמים. ומה שאמר רגלי - זו אשתו, שהקדוש ברוך הוא שלח שכינתו עמה ושומר אותה תמיד.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - אחד, זה אברהם, שהקדוש ברוך הוא הלה עמו תמיד כדי שלא יוכלו להזיק לו. ורשעים בחשך ידמו - אלו אותם מלכים שהרג הקדוש ברוך הוא באותו לילה שרדף אחריהם.

והו' שכתוב בחשך ידמו, זה הלילה שנקשר בחשך והרג אותם, ואברהם רדף והלילה הרג אותם. וזהו שכתוב ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכס. ויחלק עליהם לילה - זה הקדוש ברוך הוא שחלק רחמים מן הדין כדי לעשות נקמות לאברהם, ומשום כך ורשעים בחשך ידמו. ויכס? היה צריך לכתב ויכס! אלא זה הקדוש ברוך הוא, כי לא בכח יגבר איש, שהוא ואליעזר היו לבדם.

רבי יצחק אמר, והרי שנינו שבמקום שנוק מצוי שלא יסמך בן אדם על הנס, ולא היה מקום שהנוק מצוי כמו זה שאברהם הולך אחר חמשה מלכים לרדף אחריהם ולערך קרב.

אמר רבי יהודה, כשהלך אברהם על זה, לא הלה לערך קרב ולא סמך על הנס, אלא צערו של לוט הוציא אותו מביתו, ולקח ממון לפדות אותו, ואם לא - שימות יחד אתו בתוך שבינו. כיון שייצא ראה שכינה שמאירה לפניו וכמה צבאות סביבה, ובאותה שעה רדף אחריהם, והקדוש ברוך הוא הרג אותם. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו.

רבי שמעון אמר, סוד הוא, רגלי חסידו ישמר - זה אברהם, וכשיצא, השתתף עמו יצחק ונפלו לפניו, ואם לא שהשתתף יצחק יחד עם אברהם, לא השמדו. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו. כי לא בכח יגבר איש. אף על גב שהכח

הוא בסכין לערף אותה. אמר לו רבי אלעזר, למה צריך את זה?

בכה רבי שמעון ואמר, אוי לעולם שנמשך אחר זה, שהרי מאותו היום שאותו הנחש הרע התפתה בו אדם, שולט על האדם ושולט על בני העולם, הוא עומד להסטות את העולם, והעולם לא יכול לצאת מענשו עד שיבא מלך המשיח ויקים הקדוש ברוך הוא את ישני העפר, שכתוב (ישעיה כא) בלע המות לנצח וגו', וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. והוא עומד על עולם זה לטל את כל נשמות בני האדם.

ובא וראה, הרי כתוב (דברים כא) כי ימצא חלל וגו'. בא ראה, כל בני העולם נשמתם יוצאת על ידי מלאך המות. אם תאמר שבן אדם הזה יצאה נשמתו על ידי אותו מלאך המות – לא כן! אלא מי שהורג אותו, הוציא את נשמתו בטרם הגיע זמנו שישלט בו אותו מלאך המות.

ולכן ולא רץ לא יכפר וגו'. ולא רץ שלנו. ולא די להם שעומד הוא להסטות העולם לחנם ולקטרג תמיד, כל שכן שגוזלים ממנו מה שיש לו לקחת. והקדוש ברוך הוא חס על בניו, ולכן מקריבים את העגלה הזו, כדי לתקן עמו מה שנלקחה אותה נשמה של האדם ממנו, ולא ימצא מקטרג על [ד"א הקרובים בזה] העולם.

וסוד עליון שנינו פאן. שור, פרה, עגל, עגלה – כלם בסוד עליון נמצאים, ולכן בזה מתקנים אותו, וזהו שכתוב (דברים כא) ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'. לא שפכו ולא גרמנו מיתתו. ובזה לא נמצא עליהם מקטרג, ובכל נתן הקדוש ברוך הוא עצה לעולם.

בא ראה, כמו זה בראש השנה ויום הכפורים, שנמצא הדין בעולם, הוא עומד לקטרג, וישראל צריכים להתעורר בשופר ולעורר קול שכלול בא"ש ומי"ם רוח ונעשים אחד, ולהשמיע אותו קול מתוך השופר.

ואותו קול עולה עד מקום שיושב כסא הדין ומכה בו ועולה. כיון שמגיע הקול הזה מלמטה, הקול של יעקב נתקן למעלה, והקדוש ברוך הוא מעורר רחמים. שהרי כמו שישאל

שהרי בשעה שנתנה רשות למשחית לחבל, לא נצול הצדיק מהרשעים. ולכן בשעה שהדין שרוי בעיר, צריך בן אדם לברח בטרם שיתפס שם, שהרי המשחית, כיון שמתחיל, כך גם עושה לצדיק כמו לרשע, וכל שכן שהיו שלשתם כאחד. והיה תובע שישרפו כלם או ינצלו כלם. משום שכשנעשה נס, לא נעשה חצי נס וחצי דין, אלא הכל כאחד, או נס או דין.

אמר לו רבי יוסי, ולא? והרי בזמן שבקע הקדוש ברוך הוא את הים לישראל, היה קורע את הים לאלה והם הולכים ביבשה, והמים היו שבים מצד אחר ומטביעים את אלה ומתים. ונמצא נס כאן ודין כאן, הכל כאחד.

אמר לו, וזהו שקשה לפניו, שכשהקדוש ברוך הוא עושה דין ונס כאחד, לא במקום אחד ולא בבית אחד [שהכל נמצא כאחד]. ואם נעשה קשה לפניו, שהרי למעלה לא נעשה הכל אלא בשלמות כאחד, או נס או דין במקום אחד ולא לחצאין.

לכן לא עושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעים עד שישתלמו בחטאם. זהו שכתוב (בראשית טו) כי לא שלם עון האמרי עד הנה, וכתוב (ישעיה כו) בסאסאה בשלחה תריבנה. ועל זה היה מסטין ליהושע שישרף עמם, עד שאמר לו (זכריה ג) יגער ה' בך השטן. מי אמר לו? זה מלאך ה' [ונאמר ויאמר ה' אל השטן].

ואם תאמר, ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו'? בא ראה, כך גם למשה בסנה, שכתוב (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש, וכתוב וירא ה' כי סר לראות. לפעמים מלאך ה', ולפעמים מלאך, ולפעמים ה'. ולכן אמר לו יגער ה' בך השטן ולא אמר הנני גוער בך.

בא ראה, כמו זה ביום שנמצא דין בעולם והקדוש ברוך הוא יושב על כסא הדין, אז נמצא השטן הזה שמסטה למעלה ולמטה, והוא נמצא להשחית את העולם ולטל הנשמות.

רבי שמעון היה יושב ולומד תורה, והיה משתדל בפסוק הזה, (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו' וערפו שם את העגלה בנחל. והדין

וה' פקד את שְׁרָה. כְּאֲשֶׁר אָמַר, שְׁכָתוּב שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַת חַיָּה וְגו'. מִכָּאֵן מִשְׁמַע שְׁאָמַר וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ, וַיֹּאמֶר סֵתֶם, שְׁהוּא הִיָּה וְלֹא שְׁלִיחַ אַחֵר.

וַיַּעַשׂ ה' לְשֵׁרָה וְגו'. כִּיֹּן שְׁאָמַר וְה' פָּקַד אֶת שְׁרָה, מֵהוּ וַיַּעַשׂ ה' לְשֵׁרָה? אֵלֹא כִּךְ שְׁנִינּוּ, שְׁפָרִי מַעֲשֵׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מֵאוֹתוֹ נִהַר שְׁשׁוּפַע וַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן הוּא, וְהוּא נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים, וְהוּא הַמְזַל שְׁכָל הַבְּרָכוֹת הַטּוֹבוֹת וְגִשְׁמֵי בְרָכָה נוֹזְלִים מִמֶּנּוּ וּמִשָּׁם יוֹצֵאִים, שְׁכָתוּב לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֶּזֶן. שְׁהוּא מִזִּיל וּמִשְׁקָה מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה מִשׁוּם שְׁבָנִים בְּמִזְלֵ הַזֶּה תְּלוּיִים, וְלֹא בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְעַל זֶה כְּתוּב וְה' פָּקַד אֶת שְׁרָה, פְּקִידָה בְּלִבָּדָה.

וַיַּעַשׂ ה' לְשֵׁרָה, עֲשִׂיָּהּ הִיא לְמַעְלָה מִן הַדְּרָגָה הַזֹּה, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר שְׁבַמְזָל זֶה תְּלוּי, וְעַל זֶה כָּאֵן פְּקִידָה וְכָאֵן עֲשִׂיָּהּ. וְלִכֵּן אָמַר ה' וְה', וְהַכֹּל אַחֵד. רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח וַאֲמַר, (תהלים קכז) הִנֵּה נַחֲלַת ה' בְּנִים שְׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן. הִנֵּה נַחֲלַת ה', חֵלֶק לְהֶאֱחִזּוּ בְּה' שְׁלֹא יִתְבַטֵּל מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים. שְׁבֵן אָדָם שְׁזוֹכָה לְבָנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכָה בָּהֶם לְהַפְּנֵס לְפָרְגוּד לְעוֹלָם הַבָּא, מִשׁוּם שְׁאוֹתוֹ הַבֵּן שְׁהִשְׁאִיר בֵּן הָאָדָם וְזוֹכָה בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא יִזְכֶּה אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְזוֹכָה לְהַפְּנֵס בּוֹ לְנַחֲלַת ה'. מֵה זֶה נַחֲלַת ה'? זוֹ אֶרֶץ הַחַיִּים. וְכִךְ קָרָא לָהּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא אֶרֶץ הַחַיִּים.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ [קָרָא לָהּ] נַחֲלַת ה', שְׁכָתוּב (שמואל א-כז) כִּי גִרְשׁוֹנֵי הַיּוֹם מֵהַסְּתַפַּח בְּנַחֲלַת ה' לֵאמֹר לִךְ עֲבַד אֱלֹהִים אַחֲרַיִם, וּמִשׁוּם כִּךְ הִנֵּה נַחֲלַת ה' בְּנִים. מִי מִזְכֶּה אֶת הָאִישׁ הַזֶּה? בְּנִים. אִם זוֹכָה בָּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה - שְׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן. שְׂכָר וְחֵלֶק טוֹב בְּאוֹתוֹ עוֹלָם בְּאוֹתוֹ פְּרִי מַעֲיוֹ הוּא שְׁזוֹכָה בֵּן אָדָם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם בָּהֶם.

בֵּא רֵאָה, הִנֵּה נַחֲלַת ה' בְּנִים, יִרְשֶׁה וְחֵלֶק שֶׁל פְּרוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלַמְעֵלָה הוּא מַעֵץ הַחַיִּים, שְׁהָרִי מִשָּׁם זוֹכָה בֵּן אָדָם לְבָנִים, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (הושע יד) מִמֶּנִּי פָּרִיךְ נִמְצָא. מֵה כְּתוּב? (תהלים קכז) אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אֲשַׁפְּתוֹ מֵהֶם לֹא יִבְשׁוּ וְגו'. אֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַבָּא.

מְעוֹרְרִים לְמִטָּה קוֹל אַחַד כְּלוּל בְּאִ"שׁ וְרו"ח מִי"ם שְׁיוֹצֵאִים כְּאֶחָד מִתּוֹךְ הַשׁוֹפָר, כִּךְ גַּם מִתְעוֹרָר לְמַעְלָה שׁוֹפָר. וְאוֹתוֹ קוֹל שְׁכָלוּל בְּאִ"שׁ וּמִי"ם רו"ח נִתְקַן, וַיּוֹצֵא זֶה מְלַמְטָה וְזֶה מְלַמְעֵלָה, וְנִתְקַן הָעוֹלָם וְנִמְצָאִים הַרְחָמִים.

וְאוֹתוֹ מְקַטְרֵג מִתְעַרְבֵב, שְׁחוֹשֵׁב לְשַׁלֵּט בְּדִין וְלִקְטֵרֵג בְּעוֹלָם, וְרוֹאֵה שְׁמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים. אִזּוֹ מִתְעַרְבֵב וְתֵשׁ כַּחוֹ וְלֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת דְּבָר, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אֶת הָעוֹלָם בְּרַחֲמִים. שְׁאֵם תֹּאמַר שְׁנַעֲשֵׂה דִין - לֹא כִךְ! אֵלֹא מִתְחַבְּרִים רַחֲמִים עִם דִּין, וְהָעוֹלָם נִדוֹן בְּרַחֲמִים.

בֵּא רֵאָה, כְּתוּב (תהלים פא) תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶה לְיוֹם חַגְנוֹ, שְׁהַלְבֵּנָה מִתְכַּפֶּסֶה, שְׁהָרִי אִזּוֹ שׁוֹלֵט הַנְּחָשׁ הָרַע וְיָכוֹל לְהִזִּיק לְעוֹלָם. וְכִשְׁמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים, עוֹלָה הַלְבֵּנָה וּמַעְבֵּרַת מִשָּׁם, וְהוּא מִתְעַרְבֵב וְלֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט, וְעוֹבֵר שְׁלֹא יִתְקַרֵב לְשָׁם, וְלִכֵּן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיךְ לְעַרְבֵב אוֹתוֹ כְּמִי שְׁמִתְעוֹרָר מִשְׁנֵתוֹ וְלֹא יוֹדַע כְּלוּם.

בְּיוֹם הַכְּפוּרִים צָרִיךְ לְנוּחַ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ נַחַת רוּחַ בְּשַׁעִיר שְׁמִקְרִיבִים לוֹ, וְאִזּוֹ מִתְהַפֵּךְ לְסַגּוֹר עַל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּיוֹם שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה מִתְעַרְבֵב, שְׁלֹא יוֹדַע וְלֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּלוּם. רוֹאֵה הַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הַרְחָמִים עוֹלִים מְלַמְטָה וְרַחֲמִים מְלַמְעֵלָה וְהַלְבֵּנָה עוֹלָה בֵּינֵיהֶם, אִזּוֹ הוּא מִתְעַרְבֵב וְלֹא יוֹדַע כְּלוּם וְלֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט.

וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים וְחַס עֲלֵיהֶם וּמוֹצֵא לָהֶם זְמַן כָּל אוֹתָם עֲשִׂיָּהּ יָמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפוּרִים לְקַבֵּל אֶת כָּל אוֹתָם הַשְּׁבִים לְפָנָיו וְלִכְפֹּר לָהֶם מִחַטָּאֵיהֶם וּמַעְלָה אוֹתָם לְיוֹם הַכְּפוּרִים.

וְעַל זֶה בְּכָל מַצְוֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה, כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁלַט עֲלֵיהֶם מִי שְׁלֹא צָרִיךְ וְלֹא יִשְׁלַט עֲלֵיהֶם הַדִּין וְיִהְיוּ כֻלָּם צְדִיקִים בְּאֶרֶץ כְּאֶהְבֵת הָאֵב עַל הַבָּנִים [בְּנֵי אָדָם], וְהַכֹּל תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבּוּרִים, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ הַדְּבָרִים.

וְה' פָּקַד אֶת שְׁרָה כְּאֲשֶׁר אָמַר, שְׁכָתוּב לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַת חַיָּה וְלִשְׁרָה בֵּן. וְשְׁנִינּוּ, פָּקַד אֶת שְׁרָה - פְּקִידָה לְנִקְבָה, זְכִירָה לְזָכַר. וּמִשׁוּם כִּךְ

קְשׁוּרִים [בְּסֹר] תְּמִיד, אִף כִּף בְּנִיף כְּשִׁתִּילִי זִיתִים סְבִיב לְשִׁלְחָנָךְ. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? הֲנֵה כִּי כֵן יִכְרֹךְ גָּבֶר יֵרָא ה'. מַה זֶה הֲנֵה כִּי כֵן יִכְרֹךְ גָּבֶר? הֲנֵה כֵּן הָיָה צָרִיךְ (לְכַתּוּב)! אֲלֵא לְרַבּוֹת דְּבַר אַחַר שְׁלִמְדָנוּ זֶה מִמֶּנָּה, שְׁכָל זְמַן שֶׁהִשְׁכִּינָה הִיתָה צְנוּעָה בְּמִקּוּמָה פְּרָאוּי לָהּ כְּבִיכּוּל – בְּנִיף כְּשִׁתִּילִי זִיתִים, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל כְּשִׁשְׁרוּיִים בְּאַרְץ. סְבִיב לְשִׁלְחָנָךְ – שְׁאוּכְלִים וְשׁוֹתִים וּמְקַרִּיבִים קְרַבְנוֹת וּשְׁמַחִים לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּגִלְלָם.

אַחַר שִׁיּצָאָה הַשְּׁכִינָה וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַל שְׁלַחַן אֲבִיהֶם, וְהֵם בֵּין הָעַמִּים וְצוּחִים כָּל יוֹם, וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ בָּהֶם פֶּרֶט לְקַבְּ"ה, שְׁכַתּוּב (ויקרא כו) וְאִף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאַרְץ אוֹיְבֵיהֶם וְגו'. וְרָאִינוּ כְּמָה קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים מִתּוֹ בְּגִזְרוֹת תְּקִיפּוֹת, וְכָל זֶה מִשׁוּם עֲנֵשׁ הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא קִיְמוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיוּ שְׁרוּיִים בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה.

רֵאָה מַה כְּתוּב, (דברים כח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב כִּי מֵרַב כָּל פְּסוּקֵי זֶה הוּא סוּד. תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ בְּשִׂמְחָה, בְּזִמְן שְׁכֻחָה הָיוּ מְקַרִּיבִים קְרַבְנוֹת וְעוֹלוֹת, וְזוֹ הִיא בְּשִׂמְחָה. וּבְטוֹב לֵב – אֵלּוּ הַלּוּיִם.

לֹא יִבְשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בְּשִׁעַר, מִי הָאוֹיְבִים בְּשִׁעַר? אֵלּוּ בְּעֲלֵי הַדִּינִים. שְׁכַתּוּב נִשְׁמָה יוֹצֵאת מִהָעוֹלָם הַזֶּה, כְּמָה הֵם בְּעֲלֵי הַדִּינִים שְׁמִזְמִינִים לְפָנֶיהָ עַד שֶׁלֹּא תִפְנֹס לְמִקּוּם בְּשִׁעַר בְּאוֹתוֹ שִׁעַר שֶׁתִּפְנֹס לְשָׁם, מִשׁוּם שֶׁהִשְׁאִיר מִשְׁכּוֹנוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְגִלְלָם יִזְכֶּה בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. וְעַל זֶה לֹא יִבְשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בְּשִׁעַר.

רְבִי יְהוּדָה וְרְבִי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רְבִי יְהוּדָה לְרְבִי יוֹסִי, פָּתַח פִּיךָ וּדְבַר בְּתוֹרָה, שְׁהִרִי הַשְּׁכִינָה נִמְצָאת אֲצִלְךָ, שְׁבָכָל זְמַן שְׁבַדְבְּרִי תוֹרָה מְדַבְּרִים, בְּאֵה הַשְּׁכִינָה וּמִתְחַבְּרֵת, וְכָל שְׂכָן בְּדֶרֶךְ, שֶׁשְׁכִינָה מְקַדֶּמָּה וּבְאֵה וְהוֹלְכֵת לְפָנָי בְּנֵי אָדָם שְׁזוּכִים בְּאַמוּנַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פָּתַח רְבִי יוֹסִי וְאָמַר, (שם) אֲשֶׁתָּךְ כְּגִפֶּן פְּרִיָּה בִּירְכָתִי בִּיתְךָ בְּנִיף כְּשִׁתִּילִי זִיתִים סְבִיב לְשִׁלְחָנָךְ. אֲשֶׁתָּךְ כְּגִפֶּן פְּרִיָּה – כָּל זְמַן שֶׁהִשְׁאִיָּה בִּירְכָתִי הַבֵּית וְלֹא יוֹצֵאת הַחוּצָה, הִיא צְנוּעָה וְרָאוּיָה לְהוֹלִיד בְּנִים כְּשִׁרִים. כְּגִפֶּן – מַה גִּפֶּן לֹא נִנְטַעַת אֲלֵא בְּמִינָה וְלֹא בְּמִין אַחֵר, כִּי אִשָּׁה כְּשִׁרָה לֹא תַעֲשֶׂה נְטִיעוֹת עִם אִישׁ אַחֵר; מַה גִּפֶּן אִין בָּהּ הִרְכָּבָה מֵעַץ אַחֵר, אִף כִּי אִשָּׁה כְּשִׁרָה גַּם כִּי.

רֵאָה מַה שְׁכָּרָה: בְּנִיף כְּשִׁתִּילִי זִיתִים. מַה זִיתִים אִין עֲלֵיהֶם נוֹפְלִים כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה וְכָלֵם

❁ סדר הלימוד ליום ג חשוון [יום 33 בשנה] ❁

ממקומה, אז אותיות השם הקדוש כביכול נפרדו, שנפרדה ה"א מן וא"ו, ומשום שנפרדו מה כתוב? (תהלים לט) נאלמתי דומי"ה, משום שהסתלק וא"ו מה"א וקול לא נמצא, אז הדבור נאלם, ולכן היא שוככת לעפר כל אותו היום הזה של ה"א. ומיהו? האלף החמישי. ואף על גב שהקדימה בגלות עד שלא נכנס אותו האלף החמישי, הסוד של ה"א. וכשיבא האלף הששי, שהוא הסוד של וא"ו, אז וא"ו יקים את ה"א.

בזמן שש פעמים עשר ששים נפש, אז שלמות של וא"ו עשר פעמים, וא"ו שש פעמים עשר, [שוא"ו] וא"ו עולה [בעשר] ב"י, וא"ו יורדת בה"א.

נשלמת וא"ו בתוך עשר שש פעמים, אז הם ששים להקימה מהעפר. ובכל ששים וששים מאותו האלף הששי מתחזקת ה"א, ועולה בדרגותיה להתחזק. ובשש מאות שנים לאלף הששי יפתחו שערי החכמה למעלה ומעינות של חכמה למטה, ויתתקן העולם להפנס לשביעי. כמו בן אדם שמתקן ביום ששי מכשמצריב השמש להפנס לשבת, אף כך גם, וסימן לדבר – (בראשית ז) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעינות תהום רבה.

אמר לו רבי יוסי, כל זה זמן ארץ יותר מכפי שבארוהו החברים שהוא יום אחד גלות של כנסת ישראל ולא יותר, שכתוב (איכה א) נתנני שוממה כל היום דוה. אמר לו, כך למדתי מאבי בסודות האותיות של השם הקדוש ובכמים של שנות העולם ובכמים של בראשית, והכל בסוד אחד הוא.

ואז תראה הקשת בגונים מאירים כמו אשה שמתקשטת לבעלה, שכתוב (בראשית ט) וראייתה לזכר ברית עולם, והרי פרשה ויפה הוא. וראייתה בגונים מאירים פראוי, ואז לזכר ברית עולם. מה זה ברית עולם? זו כנסת ישראל, ויתחבר וא"ו עם ה"א ויקימה מן העפר, כמו שנאמר ויזכר אלהים את בריתו. זו כנסת ישראל שהיא ברית, כמו שנאמר והיתה לאות ברית וגו'.

מרב כל – אלו ישראל שהיו אמצעיים ביניהם ונטלו ברכות מכל הצדדים, שכתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. אלו הכהנים. שמחו לפניך כשמחת בקציר – אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא ברח להם את תבואת השדה ונותנים מעשר מן הכל. כאשר יגילו בחלקם שלל – אלו לויים שנוטלים מעשר מתוך הגרן.

דבר אחר הרבית הגוי – אלו ישראל שאמונת הקדוש ברוך הוא עליהם פראוי. לו הגדלת השמחה – זוהי דרגת הראש העליון של אברהם שנדבק בה, שהוא גדול, וחדוה נמצאת בו.

שמחו לפניך – בשעה שעולים להדבק בך. כשמחת בקציר – זו כנסת ישראל ששמחת הקציר היא שלה. כאשר יגילו בחלקם שלל – כאשר יגילו אלו שאר הצבאות והמרכבות למטה בזמן שמחלקים שלל וטורפים טרף בראשית הכל.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. מה זה עת לעשות לה'? אלא הרי פרשה, אבל עת – זו כנסת ישראל שנקראת עת, כמו שנאמר (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. מה זה ואל יבא בכל עת? כמו שנאמר (משלי ז) לשמרך מאשה זרה. וזהו (ויקרא י) ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו'. מה הטעם עת? משום שיש לה עת וזמן לכל להתקרב להיות מאירה ולהתחבר פראוי, כמו שנאמר (תהלים ט) ואני תפילתי לך ה' עת רצון.

לעשות לה', כמו שכתוב (שמואל ב ח) ויעש דוד שם. שכל מי שמשתדל בתורה כאלו עשה ותקן את העת הזאת לחבר אותה עם הקדוש ברוך הוא (תפארת). וכל כך למה? משום שהפרו תורתך. שאלו לא הפרו תורתך, לא נמצא פרוד של הקדוש ברוך הוא מישראל לעולמים.

אמר רבי יוסי, כמו זה כתוב (ישעיה ס) אני ה' בעתה אחישנה. מהו בעתה? בעת ה'. שתקום מן העפר, אז אחישנה. אמר רבי יוסי, ועם כל זה, יום אחד היא כנסת ישראל בתוך העפר ולא יותר. אמר רבי יהודה, כך אמרו, אבל באראה הסוד שלמדנו. בשעה שכנסת ישראל גלתה

ואמר לי, כְּשֵׁיגִיעוּ הַשְּׁלֵהָבוֹת שֶׁל הָאֵשׁ לְתוֹךְ הָאוֹר שֶׁל יְדִידָה, יֵאבֵד מִמֶּה. אִמְרָתִי לוֹ, אֲבָא, בְּמָה יִדְעָתָּ? אָמַר לִי, בְּאוֹתָן שְׁתֵּי צְפָרִים שֶׁעָבְרוּ עַל רֵאשֵׁף יְדֵעֵתִי. בֵּין כֶּף נִפְרַד רַבִּי יוֹסִי וְנִכְנַס לְתוֹךְ מַעְרָה אַחַת, וּמִצָּא סֶפֶר אֶחָד שֶׁהָיָה נֶעוֹץ בְּתוֹךְ נֶקֶב שֶׁל הַסֵּלַע בְּקִצָּה הַמַּעְרָה. יֵצֵא אֹתוֹ.

בִּיּוֹן שִׁפְתַח אוֹתוֹ, רָאָה שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם חֲקוּקֵי אוֹתוֹת שֶׁנִּמְסְרוּ לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן, וּבָהֶם הָיָה יוֹדֵעַ כָּל הַחֲכָמָה שֶׁל עֲלִיּוֹנִים קְדוּשִׁים וְכָל אוֹתָם שֶׁאַחַר הַרִיחִים שֶׁמִּתְגַּלְגְּלִים אַחַר הַפְּרֻכַת תּוֹךְ אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים וְכָל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם עַד הַיּוֹם שֶׁיִּקְוָם עֲנָן בְּצַד מַעְרָב וַיַּחֲשִׂיף אֶת הָעוֹלָם.

קָרָא לְרַבִּי יְהוֹנָדָה וְהִתְחִילוּ לְלַמֵּד בְּאוֹתוֹ סֶפֶר. לֹא הִסְפִּיקוּ לְלַמֵּד שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה צְדָדִים שֶׁל אוֹתָן הָאוֹתוֹת עַד שֶׁהָיוּ מְסַתְּפָלִים בְּאוֹתָהּ חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה. בִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעוּ לְלַמֵּד בְּסִתְרֵי הַסֶּפֶר וּדְבָרוּ זֶה עִם זֶה, יֵצֵא שְׂבִיב שֶׁל אֵשׁ וּמִשָּׁב שֶׁל רוּחַ וְהִכָּה בְּיַדֵּיהֶם וְאָבֵד מֵהֶם. בְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, אוּלַי חֵס וְחִלְיָה חֲטָא הוּא אֲצִלְנוּ, אוֹ שְׂאִין אָנוּ זְכָאִים לְדַעַת אוֹתוֹ.

בְּשִׁבְאוֹ אֶל רַבִּי שְׁמַעוֹן, סִפְרוּ לוֹ הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה. אָמַר לָהֶם, אוּלַי בִּקֵּץ הַמְּשִׁיחַ שֶׁל אוֹתָם אוֹתוֹת הֵייתֶם עֲסוּקִים? אָמְרוּ לוֹ, אֵת זֶה לֹא יִדְעֵנוּ, שֶׁהָיָה הַכֹּל נִשְׁכַּח מֵעַמָּנוּ. אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׂאִין רְצוֹן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזֶה שִׁיתְּגַלֶּה כָּל כֶּף לְעוֹלָם, וּכְשִׁיחֶיהָ קָרוֹב לִימוֹת הַמְּשִׁיחַ, אֲפִלּוּ תִּינוּקוֹת שֶׁל הָעוֹלָם עֲתִידִים לְמִצָּא נִסְתָּרוֹת שֶׁל חֲכָמָה וְלְדַעַת בּוֹ קְצִים וְחֻשְׁבוֹנוֹת, וּבְאוֹתוֹ זְמַן יִתְגַּלֶּה לְכָל. זֶהוּ שִׁפְתוֹב (צִפְנִיָה ג) כִּי אַז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים וְגו'. מַה זֶה אַז? בְּזְמַן שֶׁתִּקְוָם כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶפֶר וַיִּקְיָם אוֹתָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שֶׁפָּה בְּרוּרָה לְקִרְא לְכֹל בְּשֵׁם ה' וְלַעֲבֹדוֹ שְׂכֵם אֶחָד.

בְּאֵה, אֵף עַל גַּב שִׁפְתוֹב בְּאַבְרָהָם, וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה, וְכָל מִסְעוֹתָיו הָיוּ לְדָרוֹם וְנִקְשַׁר בּוֹ, לֹא עָלָה לְמִקְוָמוֹ כְּרֵאוּי עַד שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק. כִּיּוֹן שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק, הִתְעַלָּה לְמִקְוָמוֹ וְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ וְנִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה.

אִז יִתְעוֹרֵר וְא"ו אֶל ה"א, אַז אוֹתוֹת עֲלִיּוֹנִים יִתְעוֹרְרוּ בְּעוֹלָם, וְעֲתִידִים בְּנֵי רְאוּבֵן לְעוֹרֵר קְרִיבוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל יִקְיָם אוֹתָהּ מִן הָעֶפֶר וַיִּזְכֹּר אוֹתָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּמְצָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲצִלָּה בְּתוֹךְ הַגְּלוּת כְּחֻשְׁבוֹן וְא"ו שֶׁשׁ פְּעָמִים י' [עֶשְׂרִ]. עֶשֶׂר פְּעָמִים שֶׁשׁ שָׁנִים, וְאִז תִּקְוָם וַיִּפְקֹד הָעוֹלָם לְעֲשׂוֹת נִקְמוֹת. וּמִי שֶׁהוּא נִמְוֶךְ - יִגְבֶּה.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, יִפֶּה אִמְרָתְךָ, מִשׁוּם שֶׁהוּא בְּתוֹךְ סוּד הָאוֹתוֹת וְאִין לָנוּ לְעוֹרֵר חֻשְׁבוֹן וְקְצִים אַחֲרֵים, שֶׁהָיָה בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב יֵיבָא הַזֶּקֶן מִצְּאֵנוּ חֻשְׁבוֹן זֶה, שִׁכְתוֹב (ויקרא כו) אַז תִּרְצָה הָאָרֶץ, וְהוּא הַסוּד שֶׁל וְא"ו, שִׁכְתוֹב (שם) וַיִּזְכַּרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְזֶהוּ וְא"ו, הַכֹּל כְּאַחַד. וְעַל זֶה אֶזְכֹּר. וְאַחַר כֶּף וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר, זֹו כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל. תִּרְצָה, תִּתְרַצָּה הָאָרֶץ אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָבֵל יוֹם אֶחָד שֶׁאָמְרוּ הַחֲבָרִים, וּדְאִי הַכֹּל גְּנוּז לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַכֹּל נִמְצָא בְּסוּד הָאוֹתוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ, שֶׁהָיָה הַגְּלוּת בְּאוֹתָן הָאוֹתוֹת גְּלָה אוֹתָן רַבִּי יֵיסָא כָּאֵן, וְעַכְשָׁו בְּאוֹתָן הָאוֹתוֹת הִתְגַּלוּ וְגְלָה אוֹתָן.

אָמַר לוֹ, בֹּא רֵאָה שֶׁאֲפִלוּ כְּשֶׁנִּפְקְדָה שָׂרָה, מִדְּרָגָה הַזֹּו לֹא פִקֵּד אוֹתָהּ, אֲלֹא בְּסוּד שֶׁל וְא"ו, שִׁכְתוֹב וְה' פִּקֵּד אֶת שָׂרָה וְגו', מִשׁוּם שֶׁהַכֹּל הוּא בְּסוּד שֶׁל וְא"ו, וּבְה"א כּוֹלֵל הַכֹּל וּבוֹ מִתְגַּלֶּה הַכֹּל, מִשׁוּם שֶׁכָּל דְּבַר נִסְתָּר הוּא מְגַלֶּה כָּל נִסְתָּר וְלֹא בֹּא מִיִּשְׁהוּ בְּגִלּוּי וַיִּגְלֶה מַה שֶׁהוּא נִסְתָּר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּמָה יֵשׁ לָנוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּתוֹךְ הַגְּלוּת עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן, וְהַכֹּל תִּלָּה לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשִׁיִּשׁוּבוֹ בְּתִשׁוּבָה - אִם יִזְכּוּ וְאִם לֹא יִזְכּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה שִׁכְתוֹב אֲנִי ה' בְּעֵתָהּ אֲחִישְׁנָה. זְכוּ - אֲחִישְׁנָה. לֹא זְכוּ - בְּעֵתָהּ.

הַלְכוּ. בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נִזְכַּרְתִּי עַכְשָׁו שֶׁבְּמִקְוָם הַזֶּה יִשְׁבְּתִי יוֹם אֶחָד עִם אָבִי וְאָמַר לִי, בְּנִי, עֲתִיד אֲתָה כְּשֶׁתִּגִּיעַ יְמֵיךְ לְשִׁשִּׁים שָׁנִים לְמִצָּא בְּמִקְוָם הַזֶּה אוֹצֵר שֶׁל חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה, וְהָיָה זְכִיתִי לְאוֹתָם הַיָּמִים וְלֹא מִצָּתִי, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם הִדְּבָרִים הַלְלוּ שֶׁאֲמַרְנוּ אוֹ אוֹתָהּ הַחֲכָמָה שֶׁהוּא אָמַר.

בחוּצָה לְאַרְץ? לְהֵרָאוֹת לְכָל בְּאֵי עוֹלָם, כְּשֶׁם שְׁעֵתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֹת לְמֹשֶׁה, כִּף עֵתִיד לְהַחְיֹת לְדוֹרוֹ, [לְמָה?] שֶׁהֵם קָבְלוּ הַתּוֹרָה. [שְׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן] וְעֲלֵיהֶם נֹאמַר (יִרְמִיָּה ב) זָכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כָּל־וּלְתֶיךָ לְכַתֵּף אַחֲרַי בְּמַדְבַּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה.

דָּבָר אַחַר הַקִּיצוֹ וְרַנְנּוֹ שְׂכַנֵּי עֶפֶר – אֵלּוּ הֵם הָאֲבוֹת. וְהַמְתִּים בְּחוּצָה לְאַרְץ יִבְנֶה גּוֹפִים וּמִתְגַּלְגְּלִים תַּחַת הָאָרֶץ עַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשֵׁם יִקְבְּלוּ נִשְׁמָתָם, וְלֹא בְּחוּצָה לְאַרְץ. זֶהוּ שְׂכַתוֹב (יִחְזַקְאֵל לז) לְכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתְּ אֲלֵיהֶם [וְגו'] הִנֵּה אֲנִי פֹתַח אֶת קַבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקַּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל. מֵה כָּתוֹב אַחֲרָיו? וְנִתְתִּי רוּחִי בְכֶם וַחֲיִיתֶם.

רַבִּי פִּנְחָס אָמַר, הַנִּשְׁמָה נֹטְלָה מִכֶּסֶף הַכְּבוֹד שֶׁהוּא הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (שִׁיר ז) רֹאשׁךָ עָלֶיךָ כַּפְרָמֶל. וְדַלְת רֹאשׁךָ כְּאַרְגָּמָן – זֶה הוּא הַגּוֹף שֶׁהוּא אֶסוֹר בְּרֵהֻטִים – הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא דֹלֵת הָרֹאשׁ. מְלֶךְ אֶסוֹר בְּרֵהֻטִים – הוּא הַגּוֹף שֶׁהוּא אֶסוֹר בְּקַבְרִים. זֶהוּ הַגּוֹף, וְזֶהוּ שָׂרָה, וְזֶהוּ מְלֶךְ. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹקְדָה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵינוּ. זֶהוּ שְׂכַתוֹב וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כְּאֲשֶׁר אָמַר. פּוֹקַד אֶת הַגּוֹף לְזִמְן הַיְדוּעַ שְׁבוּ פָּקַד הַצְּדִיקִים.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, עֵתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיְפוֹת לְגוֹף הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לְבֹא כִּיפֵי שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן כְּשֶׁנִּכְנַס לְגַן עֵדֵן, שֶׁנֹּאמַר (יִשְׁעִיָּה נח) וְנִחַף ה' תְּמִיד וְגו' וְהָיִיתְּ כְּגַן רְוָה. אָמַר רַבִּי לִוִי, הַנִּשְׁמָה בְּעוֹדָה בְּמַעְלָתָהּ, נְזוּנִית בְּאוֹר שֶׁל מַעְלָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ, וְכִשְׁתִּכְנַס [וְנִשְׁתַּרְשַׁף] לְגוֹף לְעֵתִיד לְבֹא – בְּאוֹתוֹ הָאוֹר מִמֶּשׁ תִּכְנַס, וְאִזִּי הַגּוֹף יֵאִיר כְּזֹהַר הַרְקִיעַ. זֶהוּ שְׂכַתוֹב (דְּנִיָּאל יב) וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֹהַר הַרְקִיעַ. וַיִּשְׁיִגוּ בְּנֵי אָדָם דְּעָה שְׁלֵמָה, שֶׁנֹּאמַר (יִשְׁעִיָּה יא) כִּי מְלֹאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'. מִנֵּינ לָנוּ זֶה? מֵמָה שְׂכַתוֹב וְנִחַף ה' תְּמִיד וְהַשְּׁבִיעַ בְּצַחְצַחוֹת נִפְשֶׁךָ. זֶה אוֹר שֶׁל מַעְלָה.

וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחְלִיץ – זֶה פְּקִידַת הַגּוֹף. וְהָיִיתְּ כְּגַן רְוָה וְכִמוֹצָא מִים אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִימָיו – זֶהוּ דַעַת הַבוֹרָא יִתְבַּרְךָ. וְאִזִּי יִדְעוּ הַבְּרִיּוֹת שֶׁהַנִּשְׁמָה הַנִּכְנַסֶּת בָּהֶם, שֶׁהִיא נִשְׁמַת הַחַיִּים, נִשְׁמַת הַתְּעוּנִיגִים, שֶׁהִיא קָבְלָה הַתְּעוּנִיגִים מִלְּמַעְלָה

לְכֵן הוּא קָרָא לוֹ יִצְחָק וְלֹא אַחַר, כְּדֵי לְשַׁתֵּף מִים עִם אֵשׁ, שְׂכַתוֹב וַיִּקְרָא אֲבָרְהָם אֶת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלָד לוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק. מִי הַנּוֹלָד לוֹ? אֵשׁ מִמִּים.

מִדְרַשׁ הַנִּעְלָם

וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כְּאֲשֶׁר אָמַר. רַבִּי יוֹחָנָן פִּתַּח בְּפִסְוִק זֶה, (שִׁיר ז) רֹאשׁךָ עָלֶיךָ כַּפְרָמֶל וְדַלְת רֹאשׁךָ כְּאַרְגָּמָן מְלֶךְ אֶסוֹר בְּרֵהֻטִים. עֲשֵׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלִיטִים לְמַעְלָה וְשְׁלִיטִים לְטָה. כְּשֶׁנּוֹתֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעְלָה לְשָׂרִים שֶׁל מַעְלָה, נוֹטְלִים מַעְלָה הַמְּלָכִים שֶׁל מַטָּה.

נָתַן מַעְלָה לְשָׂרוֹ שֶׁל בְּבַל – נָטַל מַעְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, שְׂכַתוֹב בּוֹ (דְּנִיָּאל ב) אֲתָה הוּא רֹאשׁ הַזָּהָב. וְהָיוּ כָּל הָעוֹלָם מְשַׁעֲבָדִים תַּחַת יָדוֹ וּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ. זֶהוּ שְׂכַתוֹב רֹאשׁךָ עָלֶיךָ כַּפְרָמֶל. זֶהוּ נְבוּכַדְנֶצַּר. זֶהוּ שְׂכַתוֹב (שִׁם ד) תַּחְתִּיו תִּצְלַל חֵית הַשָּׂדֶה. וְדַלְת רֹאשׁךָ כְּאַרְגָּמָן – זֶהוּ בְּלִשְׁצַר שְׁאָמַר (שִׁם ה) יִלְבַּשׁ אֶרְגָּמָן. מְלֶךְ אֶסוֹר בְּרֵהֻטִים – זֶהוּ אֵוִיל מִרְדֶּךָ שֶׁהָיָה אֶסוֹר עַד שְׁמֵת אָבִיו נְבוּכַדְנֶצַּר וּמְלֶךְ תַּחְתָּיו.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לְמָה בָּא טַעַם זֶה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׂבַעָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ קִדְּם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵן וְכוּ', כֶּסֶף הַכְּבוֹד – שֶׁנֹּאמַר (תְּהִלִּים צג) נִכּוֹן כֶּסֶף מֵאֵז מַעוֹלָם אֲתָה, וְכַתוֹב (יִרְמִיָּה יז) כֶּסֶף כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן. שֶׁהוּא הָיָה רֹאשׁ הַנִּקְדָּם לְכָל, וְנֹטַל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַנִּשְׁמָה הַטְּהוּרָה מִכֶּסֶף הַכְּבוֹד לְהֵיוֹת מְאִירָה לְגוֹף. זֶהוּ שְׂכַתוֹב רֹאשׁךָ עָלֶיךָ כַּפְרָמֶל. זֶהוּ כֶּסֶף הַכְּבוֹד שֶׁהוּא רֹאשׁ עַל הַכָּל. וְדַלְת רֹאשׁךָ כְּאַרְגָּמָן – זֶה הוּא הַנִּשְׁמָה הַנִּטְלָה מִמֶּנּוּ. מְלֶךְ אֶסוֹר בְּרֵהֻטִים – זֶהוּ הַגּוֹף שֶׁהוּא אֶסוֹר בְּקַבְרֵי וְכָלָה בְּעֶפֶר וְלֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּמֵלֵא תְרוּד רֶקֶב, וּמִמֶּנּוּ יִבְנֶה כָּל הַגּוֹף. וְכִשְׁפּוֹקַד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַגּוֹף, הוּא אוֹמֵר לְאַרְץ שְׂתַפְלִיט אוֹתוֹ לְחוּץ, שְׂכַתוֹב (יִשְׁעִיָּה כו) וְאַרְץ רְפָאִים תַּפִּיל.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמְתִּים שְׂבַאֲרֶץ הֵם חַיִּים תַּחְלָה, זֶהוּ שְׂכַתוֹב (שִׁם) יַחֲיוּ מִתֶּיךָ. נִבְלָתִי יְקוֹמוּן – אֵלּוּ שְׂבַחוּצָה לְאַרְץ. הַקִּיצוֹ וְרַנְנּוֹ שְׂכַנֵּי עֶפֶר – אֵלּוּ הַמְתִּים שְׂבַמְדָּבַר. שְׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמָה מֵת מֹשֶׁה

אין מקבלים נשמתם אלא במקום קים לעולמים, כדי שתהיה הנשמה קימת בגוף לעולמים. וזה הוא שכתוב הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו וגו'.

אמר רבי חזקיה, מכאן [מקרא הוא] הוא קדוש, ירושלים קדוש, הנותר בה קדוש. הוא קדוש – שכתוב (ישעיה ו) קדוש ה' צבאות, וכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש. ירושלים קדוש – שכתוב (קהלת ח) ומקום קדוש יהלכו. הנותר בה קדוש – שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. מה קדוש הראשון קים – אף הנשאר קדוש קדוש קים.

אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (זכריה ח) עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם ואיש משענתו בידו מרב ימים? מה טובה היא זו [כדי] ללכת אז שכתוב ואיש משענתו בידו? אלא, אמר רבי יצחק, עתידים הצדיקים לעתיד לבא להחיות מתים כאלישע הנביא, שכתוב (מלכים ב ד) וקח משענתי בידך ולך, וכתוב ושמח משענתי על פני הנער. אמר לו הקדוש ברוך הוא: דבר שעתידים לעשות הצדיקים לעתיד לבא אתה רוצה לעשות עכשו לעשות? מה כתוב? וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב.

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, שכתוב (זכריה ח) ואיש משענתו בידו, כדי להחיות בו את המתים. [מי הם המתים?] אותם מהגרים שנתגירו מאמות העולם, שכתוב בהם (ישעיה סה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקלל. אמר רבי יצחק, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב מרב ימים.

דבר אחר ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, כתוב (ישעיה סו) שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. אמר רבי יהודה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם כאותה שמחה שעתיד לשמח עם הצדיקים לעתיד לבא, וכל אחד מראה באצבע ואומר, (שם כה) הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, וכתוב (שם יב) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ.

ומעדנת לגוף, והכל תמהים בה ואומרים (שיר ז) מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. זו היא הנשמה לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, בא ראה שפך הוא, שכתוב (שם) מלך אסור ברהטים, וכתוב אחריו מה יפית ומה נעמת. ואמר רבי יהודה, באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בבריותיו, שנאמר (תהלים קד) 'שמח ה' במעשיו. ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין כן עכשו, שכתוב (שם ככו) אז ימלא שחוק פיניו וגו'. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, שאזי עתידים בני אדם לומר שירה, שהוא עת שחוק. רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. הנותר בציון ובירושלים דוקא.

אמר רבי אחא, אם כן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה דינם בירושלים וכציון לכל דבר. מלמד שכל ארץ ישראל בכלל ירושלים היא, ממשמע שכתוב (ויקרא יט) וכי תבאו אל הארץ. הכל בכלל.

רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה. אמר לו, מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא נתן נשמתם במקום שנקברו שם, ויבאו להחיות בארץ ישראל? אמר לו, נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים, ושלא תהרס לעולמים. שאמר רבי ירמיה, עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה [בנין] כדי שלא יהרס, ונשבע שלא תגלה עוד כנסת ישראל, ונשבע שלא יהרס בנין ירושלים, שנאמר (ישעיה סב) לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה.

ובכל מקום שאתה מוצא לא לא – היא שבועה. זהו שכתוב (בראשית ט) ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו', וכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח. מכאן שלא לא – שבועה. ומן לאו אתה שומע הן. ועתיד הקדוש ברוך הוא לקיים עולמו קיום שלא תגלה כנסת ישראל ולא יהרס בנין בית המקדש, לפיכך

בהתחלה היה, שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה, ועל אותו ענין נאמר שפקד עכשו, משמע שכתוב כאשר אמר. שאלמלא לא נאמר כאשר אמר, שיאמר זכירה. אבל פקד - אותו דבר שאמר למועד אשוב אליך.

אחר כך אמר כך, צדיק זה שזוכה לעלות לאותו כבוד עליון, דמותו נחקקת בכסא כבודו, וכן לכל צדיק וצדיק דמותו למעלה כמו שהיה למטה להבטיח לאותה נשמה קדושה.

וזהו שאמר רבי יוחנן, מה זה שכתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה? שזוהרים גוף ונשמה שעומדים בגן הקדוש העליון שלמעלה כדמות שהיה עומד בארץ, ואותה דמות נזונית הנאת הנשמה, ואותה העתידה להתלבש בעצם הזו שנשארה בארץ, והאדמה תעבר ממנה וטופלת את הזהמה החוצה, וזהו שנקרא קדשה.

ובשעומדת אותה הדמות ההיא שלמעלה, באה בכל חדש להשתחוות לפני המלך הקדוש ברוך הוא, שכתוב (ישעיה 10) והיה מדי חדש בחדשו. והוא מבשר לו ואומר, למועד אשוב אליך. לאותו זמן שעתיד להחיות מתים עד שתפקד לאותו זמן כמו שהתבשרה. זהו שכתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. ואותו יום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, זהו שכתוב (תהלים קד) 'שמח ה' במעשיו.

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר על הפרשה שאחר כך. אמר, יפה לכם לפתח פרשה זו. פתח ואמר, ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו', ויאמר קח נא את בנה את יחידך אשר אהבת וגו'. כאן יש להתבונן, האמן הזה שמוציא כסף ממקור הארץ, מה עושה?

בתחלה מכניס אותו לאש דולקת עד שמוציא ממנו את כל הזהמה של הארץ, והרי נשאר כסף, אבל לא כסף שלם. אחר כך מה עושה? מכניס אותו באש כבתחלה ומוציא ממנו סיגים, כמו שנאמר (משלי כה) הגו סיגים מכסף וגו', ואז הוא כסף שלם ללא ערבוביה.

כך הקדוש ברוך הוא מכניס את הגוף הזה תחת הארץ, עד שכלו נרקב ויצאה ממנו כל הזהמה

רבי יוחנן אמר, לא ראינו מי שפרש את הדבר הזה כדוד המלך שאמר (תהלים קד) תסתיר פניך יבהלון וגו'. מכאן שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום אדם, אלא כשאנו משגיח בו - הוא פלה מאליו, שכתוב תסתיר פניך יבהלון תסף רוחם יגועון וגו', ואחר כך (שם) תשלח רוחך יבראון וגו', ואחר כך (שם) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ואזי השחוק בעולם, שכתוב (שם קכו) אז ימלא שחוק פיננו ולשונונו רנה. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, לשמח בישועתו.

רבי חייא אמר, בא ראה, עד שהגוף עומד בעולם הזה, הוא חסר מן התשלום. לאחר שהוא צדיק והולך בדרך ישר ומת בישרו, נקרא שרה בתשלומו. הגיע לתחית המתים, הוא שרה, כדי שלא יאמרו שאחר הוא שהחיה הקדוש ברוך הוא. לאחר שהוא חי ושמח עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא היגון מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע הפות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו', אזי נקרא יצחק בשביל הצחוק והשמחה שיהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה בא לאותו מקום של כפר חנן. שלחו לו מנחה כל בני העיר. נכנס לפניו רבי אבא, אמר לו, מתי הולך מר? אמר לו, אפרע מה שנתנו לי בני העיר ואלך. אמר לו, אל יחשש מר למנחה הזאת. לתורה הם עשו את זה, ולא יקבלו ממך כלום. אמר לו, ולא יקבלו דברי תורה? אמר כן. באו כל בני העיר. אמר לו רבי יהודה, כלם ראשי ישיבות. אמר לו, ואם יש מי שלא נאה לו לשבת כאן - שיקום וילך.

קם רבי אבא והבדיל מהם עשרה שיקבלו ממנו. אמר להם, שבו עם האיש הגדול הזה, ואני והם נקבל למחר ונשב עמו. הלכו. ואותם עשרה שישבו עמו ישבו [אותם עשרה] ולא אמר כלום. אמרו לו, אם רצונו של מר, נקבל פני שכינה. אמר להם, והרי רבי אבא אינו כאן. שלחו לו ובא.

פתח ואמר, וה' פקד את שרה כאשר אמר, מה השנוי שהיה כאן? היה לו לומר, וה' זכר את שרה, כמו שאמר (בראשית ל) ויזכר אלהים את רחל, שאין פקידה אלא על מה שהיה בתחלה. אלא

הרעה, ונשארו אותו תרוד רקב ונבנה ממנו הגוף, ועד עכשו הוא גוף לא שלם.

אחר אותו יום הגדול, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה, מסתרים כלם בעפר כמו בתחלה מלפני פחד והחזק של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה ב) ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאוונו וגו'. ויצא נשמתם ומתעפל אותו תרוד רקב, ונשארו גוף שנבנה שם [האור] שלו כאור השמש וכזהר הרקיע, שכתוב (דניאל יב) והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע וגו', ואז כסף שלם, גוף שלם בלי ערבוביה אחרת.

שאמר רבי יעקב, גוף שמאיר יזרק הקדוש ברוך הוא מלמעלה, שכתוב (ישעיה כו) כי טל אורות טלך, וכתוב (שם כב) הנה ה' מטלטלך וגו'. ואז יקראו קדושים עליונים, שכתוב (שם ד) קדוש יאמר לו. וזהו שנקרא תחית המתים של הסוף, וזהו [כסף שלם גוף שלם] [נסיון] אחרון, ולא יטעמו עוד טעם המות, שכתוב בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית וגו' פי ברך אברכה וגו'. ובאותו זמן מתפללים הצדיקים שלא יתנסו בזה יותר.

מה כתוב? וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל וגו'. אלו שאר רשעי העולם שנקראו אילים, כמו שנאמר (ישעיה ס) אילי נביות ישרתונך, ומתרגמים: גדולי נביות. אחר נאחו בסבך וגו', כמו שנאמר וכל קרני רשעים אגדע. וילך אברהם ויקח את האיל וגו', שהם מזמנים להתנסות בכל נסיון רע, וישארו הצדיקים לעולם הבא כמו מלאכים עליונים קדושים ליחד את שמו, ולכן כתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד וגו'.

אמר לו [אמר להם] רבי יהודה, מכאן והלאה פתחו הפתח. נכנס יום אחר, ונכנסו לפניו כל בני העיר. אמרו לו, יאמר לנו מר דברי תורה בפרשה שקרינו בה ביום שבת, וה' פקד את שרה. קם בין העמודים, פתח ואמר, וה' פקד את שרה וגו'. שלשה מפתחות בידי של הקדוש ברוך הוא ולא מסרם לא ביד מלאך ולא ביד שרף: מפתח של חיה, ושל גשמים, ושל תחית המתים. בא אליהו ונטל השנים - של גשמים ושל תחית המתים.

ואמר רבי יוחנן, לא נמסר ביד אליהו אלא אחת. שאמר רבי יוחנן, כשבקש אליהו להחיות בן הצרפית, אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא נאה לך לקחת בידך שני מפתחות, אלא תן לי מפתח הגשמים, ותחיה המת. והינו שכתוב (מלכים א יח) לך הראה אל אחאב וגו' ואתנה מטר. לא אמר ותן מטר, אלא ואתנה.

והרי אלישע היו לו? כן. לקים פי שנים ברוחו של אליהו. אלא שלשתם לא מסרם הקדוש ברוך הוא ביד שליח. שאמר רבי סימון, בא ראה כחו של הקדוש ברוך הוא: בפעם אחת מחיה מתים ומוריד שאול ויעל, מזריח מאורות ומוריד גשמים, מצמיח חציר, מדשן יבולים, פוקד עקריות, נותן פרנסות, עוזר דלים, סומך נופלים, זוקף כפופים, מעביר מלכים ומקים מלכים, והכל בזמן אחד וברגע אחד ובבת אחת מה שאין שליח לעולם יכול לעשותו.

שנינו בברייתא, אמר רבי יוסי, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא, אינו צריך לעשות אלא בדבור. שכיון שאמר ממקום קדשתו יהא כף - מיד נעשה. בא ראה כח גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו. שאמר רבי יוחנן [יהודה], מה זה שכתוב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וגו'?

אם כף, כבוד גדול הוא למצרים, שלא דומה מי שתפס מלך למי שתפס הדיוט. ועוד, אין לך אמה מזהמת בכל טמאה כמו המצרים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וגו', שהם חשודים על משכב זכור, והם באים מחם שעשה מה שעשה לאביו, וקלל אותו ולכנען בנו.

וכי לא היה לקב"ה מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במצרים כמו שעשה באשור שהיה בנו של שם, שכתוב (בראשית י) ובני שם עילם ואשור. ושם היה כהן גדול ונתברך, שנאמר (שם ט) ברוך ה' אלהי שם, והיה לשם הגדלה והברכה על אחיו, וכתוב בם (ישעיה לז) ויצא מלאך ה' ויפה במחנה אשור, ועל ידי שליח נעשה. כל שכן המצרים שהם מזהמים יותר מכל אמה, ואמר אני ולא מלאך?

אלא, אמר רבי יהודה, מכאן למדנו כח גבורתו של הקדוש ברוך הוא ומעלתו שהוא גבוה

המה הגברים אשר מעולם - שאין גבור ופריץ ועריץ כמו הממזר. אנשי השם - שהכל יכירו לקרות השם הידוע ממזר. שפיון שרואים מעשיו שהוא פריץ ועריץ וגבור, הכל יקראוהו אותו שם. ומה שאמר רבי שמעון, הקדוש ברוך הוא מעין באותו הולד - אין לך רשע בעולם מאותם הרשעים היוצאים לעולם שאין הקדוש ברוך הוא מעין בו ורואה אם אותו הגוף יניח בן צדיק וכשר, או שיציל לאדם מישראל ממיתה משנה, או שיעשה טובה אחת, ובשביל כך הקדוש ברוך הוא מוציאו לעולם.

בימי רבי יוסי היו אותם פריצים שהיו שודדים בהרים עם פריצי אמות העולם, וכשמוצאים בן אדם ותופסים אותו להרגו, היו אומרים לו: מה שמך? אם ה' יהודי - ה' הולכים עמו ומוציאים אותו מן ההרים, ואם ה' איש אחר - הורגים אותו. [והרי'] וה' אומר רבי יוסי, ראויים אלו בכל זה להכנס לעולם הבא.

שנו רבותינו, שלשה דברים הללו אינם באים לעולם אלא בקולות: קול חיה, שכתוב (בראשית ג) בעצב תלדי בנים, וכתוב (שם ל) וישמע אליה אלהים. קול גשמים, שכתוב (תהלים כט) קול ה' על המים, וכתוב (מלכים א-יח) כי קול המון הגשם. קול תחית המתים, שכתוב (ישעיה מ) קול קורא במדבר. מה צריך כאן קול במדבר?

אלא, אומר רבי זריקא, אלו אותם קולות לעורר מתי מדבר. ומכאן שהוא הדין לכל העולם. אומר רבי יוחנן, הרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, נכנס בקולות. כשיקומו בתחית המתים אינו דין שיקומו בקולי קולות? אומר רבי יעקב, עתידה בת קול להיות מתפוצצת בכתבי קברות ואומרת: (ישעיה כו) הקיצו ורננו שכני עפר. ועתידים לחיות בטל של אור גדול של מעלה, שכתוב (שם) כי טל אורות טלף וארץ רפאים תפיל. אמן כן יהי רצון. עד כאן מדרש הנעלם.

ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. אומר רבי חייא, מיום שנולד יצחק וה' ישמעאל בבית אברהם, לא התעלה ישמעאל בשם. במקום שזהב שורה, לא

מעל הכל. אומר הקדוש ברוך הוא: אמה זו של מצרים מזהמת ומטנפת, ואין ראוי לשגר מלאך ולא שרף, דבר קדוש בין רשעים ארורים מטנפים, אלא אני עושה מה שאין יכול לעשות מלאך ולא שרף ולא שליח. שאני אומר ממקום קדשתי יהא כך - ומיד נעשה, מה שאין המלאך יכול לעשותו.

אבל הקדוש ברוך הוא ממקום קדשתי אומר יהא כך - ומיד נעשה מה שהוא רוצה לעשות. ולפיכך לא נעשית נקמה זו על ידי מלאך ושליח, בשביל קלון המצרים, ולהראות גדלתו של מקום שלא רצה שיכנסו ביניהם דבר קדוש. ועל הדרך הזה נאמר אני ולא מלאך. אני יכול לעשותו, ולא מלאך.

ביוצא בו אומר רבי יהודה, מה זה שכתוב (יונה ב) ויאמר ה' לדג? וכמה צדיקים וחסידים מישראל שלא דבר עמהם הקדוש ברוך הוא, ובא לדבר עם הדג דבר שאינו מפיר ויודע? אלא, אומר רבי יהודה, כיון שעלתה תפלתו של יונה לפני הקדוש ברוך הוא, ממקום קדשתי אומר בשביל שיקיא הדג את יונה אל היבשה. למ"ד לדג כמו בשביל. פלומר, ויאמר ה' בשביל הדג שיקיא את יונה אל היבשה. ממקום קדשתי אומר הקדוש ברוך הוא יהא כך - ומיד נעשה, מה שאין שליח יכול לעשותו.

שנינו בברייתא, אומר רבי שמעון, מפתח של חיה בידו של הקדוש ברוך הוא היא, ובעוד שהיא יושבת על המשבר, הקדוש ברוך הוא מעין באותו הולד. אם ראוי הוא לצאת לעולם - יוצא, ופותח דלתות בטנה ויוצא. ואם לאו - סוגר דלתותיה ומתו שניהם. אם כך, לא יצא רשע לעולם? אלא כך שנינו, על שלש עברות נשים מתות וכו', [אמר רבי שמעון ויהרי] ואמר רבי יצחק, למה אשה מפלת פרי בטנה?

אלא, אומר רבי יצחק, הקדוש ברוך הוא רואה אותו העבר שאינו ראוי לצאת לעולם, ומקדים להמיתו במעי אמו, שנאמר (בראשית ו) הנפלים היו בארץ בימים ההם. הנפלים כתוב בלא יו"ד ראשונה, ולמה? בשביל שאחרי כן באו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם בזנות וירבו ממזרים בעולם.

שכתוב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה. אלא משום שראתה אותו עם כוכבים ומזלות ואמו מלמדת אותו מנהגי עבודה זרה, לכן אמרה שרה כי לא יירש בן האמה הזאת. אני יודעת שלא יירש לעולמים את חלק האמונה, ולא יהיה לו עם בני חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ולכן הודה עמה הקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא רצה להפריד לבדו את הזרע הקדוש כראוי, שמשום כך ברא את העולם, שהרי ישראל עלה ברצון הקדוש ברוך הוא עד שלא נברא העולם, ולכן יצא אברהם לעולם והעולם היה מתקיים בגללו, ואברהם ויצחק [לא] עמדו ולא התישבו במקומם עד שיצא יעקב לעולם.

ביון שיצא יעקב לעולם, התקיימו אברהם ויצחק ועמד כל העולם, ומשם יצא העם הקדוש לעולם והתקיים הכל בגון קדוש כראוי. ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא בישמעאל. מה כתוב אחר כך? ותלך ותתע במדבר באר שבע.

נזכר פסלת לפניו, ולכן את בן הגר המצרית, איש שלא ראוי להזכר לפני יצחק.

אמר רבי יצחק, ותרא שרה, בעין של קלון ראתה אותו שרה, שלא ראתה אותו בעין שהוא בן אברהם, אלא שהוא בן הגר המצרית, ומשום כך ותרא שרה. שראתה שרה אותו בעין זו ולא אברהם, שאלו באברהם לא כתוב את בן הגר, אלא את בנו.

בא ראה אחר כך מה כתוב, וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו. ולא כתוב על אודות בן הגר המצרית. משום כך ותרא שרה את בן הגר המצרית, ולא ראתה שהוא בן אברהם.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה תשבחת לשרה הוא. משום שראתה אותו מצחק לכוכבים ומזלות, אמרה ודאי שבן זה אינו בנו של אברהם לעשות את מעשי אברהם, אלא בן הגר המצרית הוא, חזר לחלק של אמו. לכן ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.

וכי עלה על דעתך שקנאה לה שרה או לבן שלה? אם כך, לא היה מודה הקדוש ברוך הוא עמה,

❁ סדר הלימוד ליום ד חשוון [יום 34 בשנה] ❁

השלמה מההשמטות (סימן יט)

וַיִּשְׁבֹּם אַבְרָהָם בְּבִקְרָה וְגוֹמֵר (בראשית כא). רבי ברוקא אָמַר, מַה זֶה שֵׁם עַל שְׂכָמָה? אֵלָא שְׁהִזְהִירָהּ עַל עַל הָאֲמוּנָה וְלַעֲמֵד בְּמַה שְׁהִיתָה בְּתַחֲלָה. כְּתוּב כָּאֵן שֵׁם עַל שְׂכָמָה, וְכְתוּב שֵׁם (שמות טו) שֵׁם שֵׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט. מַה לְהֵלֵן עַל הַשְּׂכִינָה, אִף כָּאֵן עַל הַשְּׂכִינָה. מַה עֲשֵׂתָה? כִּיּוֹן שְׂרָאָתָה עֲצָמָה יוֹצֵאת מִרְשׁוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, חֲזָרָה לְקַלְקוּלָהּ, שְׂכָתוּב (בראשית כא) וַתֵּלֶךְ וַתִּתְעַ. מַה זֶה וַתִּתְעַ? שְׂתַעֲתַעָה אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה וְגִלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ. כְּתוּב כָּאֵן וַתִּתְעַ, וְכְתוּב שֵׁם (ירמיה י) הֶבֶל הַמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים: ע"כ מַהֲהַשְׁמָטוֹת.

כְּתוּב כָּאֵן וַתִּתְעַ, וְכְתוּב שֵׁם (ירמיה י) הֶבֶל הַמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְלֵי אַבְרָהָם לֹא עֲזַב אוֹתָהּ וְאֵת בְּנָהּ.

בֵּא רֵא, בַּהֲתַחֲלָה כְּשֶׁהִלְכָה מִלִּפְנֵי שְׂרָה מַה כְּתוּב? כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִיָּךְ. וְכָאֵן שְׂטַעֲתָה אַחֵר כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת, אִף עַל גַּב שְׂכָתוּב וַתִּשָּׂא אֶת קִלְיָהּ וַתִּבְכֶּה, מַה כְּתוּב? כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנְּעִיר, וְלֹא כְּתוּב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹלָךְ.

בְּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם, הָרִי פְרִשׁוּהָ שְׂלֹא בַר עֲנַשׁ הוּא אֲצֵל בֵּית הַדִּין שְׂלַמְעֵלָה, שְׁהָרִי בֵּית דִּין שֶׁל מִטָּה מַעֲנִישִׁים מִשְׁלַשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה וּמַעֲלָה, וּבֵית שֶׁל מַעֲלָה מַעֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה, וְאִף עַל גַּב שְׁהִיָּה רָשָׁע, אֵינּוּ בֵּן עֲנַשׁ. וְהָרִי פְרִשׁוּהָ, וְזֶהוּ שְׂכָתוּב בְּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם כֶּף, מִי שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם בְּטָרָם הִגִּיעוּ יָמָיו לְעֲשָׂרִים שָׁנָה, מֵאִיזָה מְקוֹם נִעְנַשׁ, מִשׁוּם שְׁהָרִי מִשְׁלַשׁ עֲשָׂרָה שָׁנִים וּמִטָּה אֵינּוּ בַר עֲנַשִּׁים אֵלָא בַּחֲטָאֵי אָבִיו, אֲבָל מִשְׁלַשׁ עֲשָׂרָה וּמַעֲלָה מַהוּ? אָמַר לוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עָלָיו שְׂיָמוֹת זְכָאֵי [וְלֹא יָמוֹת חֵיב], וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם הַהוּא, וְלֹא יָמוֹת חֵיב שִׁיעֲנַשׁ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וּבְאֲרוּהָ.

אָמַר לוֹ, אִם אֵינּוּ חֵיב וְלֹא הִגִּיעוּ יָמָיו לְעֲשָׂרִים שָׁנָה, כִּיּוֹן שְׁהִסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם בְּמַה הוּא עֲנַשׁוּ? אָמַר לוֹ, בְּזֶה מִתְקִים, (משלי יג) וַיֵּשׁ נִסְפָּה

בְּלֹא מִשְׁפָּט. שְׂכָשְׂעַנַּשׁ יוֹרֵד לְעוֹלָם, הוּא [הַדִּין] פּוֹגַע בְּלִי כּוֹנֵה לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה בְּאוֹתוֹ מִשְׁחִית, וַיִּעַנַּשׁ כְּשֶׁלֹּא מִשְׁגִּיחִים עָלָיו מִלְּמַעֲלָה.

וְעָלָיו כְּתוּב (שם ה) עוֹנוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ אֶת הָרָשָׁע. אֵת - לְרַבּוֹת מִי שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ יָמָיו לְהַעֲנִשׁ. עוֹנוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ [אֵת הָרָשָׁע], וְלֹא בֵּית הַדִּין שְׂלַמְעֵלָה. וּבַחֲבִלֵי חֲטָאתוֹ יִתְמָךְ, וְלֹא בֵּית דִּין שְׂלַמְטָה. לְכֵן כְּתוּב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנְּעִיר בְּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. מָלֵא בּוֹא"ו לְמַה? אֵלָא בְּשָׁנֵי צְדָדִים הוּא [הֵם]. סוּד שֶׁל חֲכָמָה אַחַד. שֶׁהוּא הַסוּד שֶׁל דְּרָגָה שֶׁל חֲכָמָה, הַמְקוּם שְׁשׁוּרָה בּוֹ יַעֲקֹב. אֲבָל פְּסוּק זֶה נֹאמֵר עַל הַגְּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. שְׂכָשְׁהֵם בְּתוֹךְ הַגְּלוּת, אוֹתוֹ זְמַן שִׁפְקָדוֹ [בוֹ יַעֲקֹב], הֵם יִפְקְדוּ בְּסוּד שֶׁל וְא"ו, וְהוּא בְּאֵלֶּף הַשְּׂשִׁי.

וּפְקִידָה בְּסוּד שֶׁל וְא"ו שֶׁשָּׂה רְגָעִים וַחֲצִי זְמַן. וּבְזְמַן שֶׁל שְׁשִׁים שָׁנִים לְבְרִיחַ הַדָּלֶת בְּאֵלֶּף הַשְּׂשִׁי, יָקִים אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם פְּקִידָה לְבַת יַעֲקֹב. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן עַד שִׁיְהִיָּה לָהּ זְכִירָה - שֵׁשׁ שָׁנִים וַחֲצִי. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן שֵׁשׁ שָׁנִים אַחֲרוֹת, וְהֵם שְׁבַעִים [וְשֵׁלֶשׁ] וּשְׁתַּיִם וַחֲצִי.

בְּשִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ יִתְגַּלֶּה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בְּאַרְץ הַגְּלִיל, וְכּוֹכֵב אַחַד בְּצַד מִזְרַח יִבְלַע שְׁבַעָה כּוֹכְבִים מִצַּד צְפוֹן, וְשִׁלְהַבַּת אֵשׁ שְׁחוּרָה תִּהְיֶה תְלוּיָהּ בְּרָקִיעַ שְׁשִׁים יוֹם, וְקִרְבּוֹת יִתְעוֹרְרוּ בְּעוֹלָם לְצַד צְפוֹן, וּשְׁנֵי מַלְכִים יִפְלוּ בְּאוֹתָם קִרְבּוֹת.

וַיִּזְהַרְגוּ כָּל הָעַמִּים עַל בַּת יַעֲקֹב לְדַחוֹת אוֹתָהּ [אוֹתָם] מִהָעוֹלָם. וְעַל אוֹתוֹ הַזְּמַן כְּתוּב, [וְהִיתָה] (ירמיה ל) וְעַת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמָּנָה יִוָּשַׁע, וְאִזּוֹ יִסְתִּימוּ הַנְּפָשׁוֹת מִהַגּוֹף וְרוּצִים לְהַתְחַדֵּשׁ, וְסִימָן לְדָבָר - [כָּל הַנְּפָשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים, וְכְתוּב] (בראשית מו) כָּל הַנְּפָשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרִימָה וְגו', כָּל נֶפֶשׁ שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ.

בְּשִׁבְעִים וְשֵׁלֶשׁ כָּל מַלְכֵי הָעוֹלָם יִתְכַּנְּסוּ לְתוֹךְ הָעִיר הַגְּדוּלָה שֶׁל רוּמִי, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר עֲלֵיהֶם אֵשׁ וּכְרָד וְאֲבָנֵי אֶלְגָּבִישׁ וַיִּאֲבְדוּ

על ישראל ולהיות עליהם סגור, וכנגדו הוא הדין. כף דרכיו של הקדוש ברוך הוא, כשמיטיב לזה, אותו החסד הוא דין לזה. כן השליח הזה היה של רחמים לישראל, ולבלעם התהפך לדין, משום כף צוה ישועות יעקב. אמר דוד, צוה על העולם, כִּאֲשֶׁר יִשְׁלְחוּ שְׁלוּחִים שִׁיְהִיו מַצַּד הַרְחָמִים.

רבי אבא אמר, צוה ישועות יעקב, שהם בתוך הגלות, ותמצא להם גאלה בתוך גלותם. בא ראה, המשבח של האבות היה יעקב, ואלמלא יצחק לא בא יעקב לעולם. ומשום כף, צוה ישועות יעקב - זה יצחק. שפיון שנצל יצחק, היו ישועות יעקב.

וייהי אחר הדברים האלה. רבי שמעון אמר, הנה שנינו ויהי בימי, נאמר על צער. ויהי - אף על גב שלא כתוב בימי, דפוס של צער יש בו. ויהי אחר הדברים, אחר הדרגה התחתונה של כל הדרגות העליונות. ומהו הדברים? כמו שנאמר (שמות ד) לא איש דברים אנכי.

ומי היה אחר הדרגה הזו? והאלהים נסה את אברהם. שבא יצר הרע לקטרג לפני הקדוש ברוך הוא. כאן יש להסתכל, והאלהים נסה את אברהם? את יצחק היה צריך (לכתב), שהרי יצחק היה בן שלשים ושבע, והרי אביו לא היה בר ענש שלו, שאלמלא אמר יצחק אני רוצה - לא היה נענש אביו עליו. מה הטעם והאלהים נסה את אברהם ולא כתוב נסה את יצחק?

אלא את אברהם, ודאי שרצה להכליל עם דין, שהרי אברהם לא היה בו דין כלל מקדם לכן, וכאן נכללו מי"ם עם א"ש, ואברהם לא היה שלם עד עכשו, שהתעטר לעשות דין ולהתקינו במקומו.

וכל ימיו לא היה שלם עד עכשו שנכלל מי"ם עם א"ש וא"ש עם מי"ם, ומשום כף והאלהים נסה את אברהם ולא את יצחק, שהזמין אברהם להכליל עם דין. וכשעשה את זה, נכנס א"ש עם מי"ם ונשלם זה עם זה. וזה עושה הדין להכליל זה עם זה. ואז יצר הרע בא לקטרג על אברהם שלא השתלם כראוי עד שיעשה דין ביצחק. שיצר הרע הוא אחר הדברים והוא בא לקטרג.

מהעולם, פרט לאותם מלכים שלא יגיעו לשם ויחזרו לעורר קרבות אחרים. ומאותו זמן מלך המשיח יתעורר בכל העולם, ויתכנסו עמו כמה עמים וכמה חילות מכל סופי העולם, וכל בני ישראל יתכנסו בכל אותם מקומות.

עד שישלמו אותן שנים למאה. אז וא"ו תתחבר עם ה"א, ואז (ישעיה 10) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'. ובני ישמעאל [ישראל] עתידים באותו זמן להתעורר [עליהם] עם כל עמי העולם לבא על ירושלים, שכתוב (זכריה יד) ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה וגו'. וכתוב (תהלים ב) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. וכתוב יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו.

אחר כף וא"ו קטנה תתעורר להתחבר ולחדש נשמות שהיו ישנות כדי לחדש את העולם, כמו שכתוב (שם קד) ישמח ה' במעשיו. וכתוב יהי כבוד ה' לעולם, להתחבר כראוי. ישמח ה' במעשיו, להוריד אותם לעולם, ושכלם יהיו בריות חדשות לחבר את כל העולמות יחד.

אשריהם כל אותם שישארו בסוף האלף הששי להכנס לשבת, שהרי אז הוא יום אחד לקב"ה לבדו, להזדוג כראוי וללקט נשמות חדשות שיהיו בעולם עם אותם שנשארו בראשונה, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם.

וייהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מד) אתה הוא מלכי וגו'. זוהי השלמות של כל הדרגות יחד זו עם זו.

צוה ישועות יעקב, כל אותם השליחים שעושים שליחות בעולם, שכלם יהיו בצד הרחמים ולא יהיו מצד הדין, משום שיש בעלי שליחים מצד הרחמים ומצד הדין הקשה. אותם שליחים שבאים מצד הרחמים לא עושים שליחות של דין בעולם כלל.

ואם תאמר, הנה המלאך שהתגלה לבלעם, הרי שנינו שליח של רחמים והתהפך לדין - לא! לעולם לא משתנה. אלא שליח הרחמים היה להגן

אמר לו, ודאי [והרי] שראה את יעקב, שהרי מקדם לכן ידע אברהם את החכמה, והסתכל עכשו ביום השלישי שהיא דרגה שלישית לעשות שלמות, ואז ראה את יעקב, שפתוב וירא את המקום. אבל עכשו עמד לו הדבר מרחוק, משום שהלך לעקד את יצחק ולא רצה להרהר אחרי הקדוש ברוך הוא.

מרחוק ראה אותו בתוך האספקלריה שלא מאירה בלבדה, ולכן ראה אותו ולא התגלה הכל. שאלו היתה מצויה האספקלריה המאירה על האספקלריה שאינה מאירה, התקיים עליה אברהם כראוי, אבל מרחוק בלבדו היתה. מרחוק.

מה הטעם הסתלקה מהדבר הזה האספקלריה המאירה? משום שזו היתה דרגתו של יעקב, ומשום שעדין לא נולד יעקב, לא נמצא כאן על הדרגה הזו. ועוד, כדי שילך ויקבל שכר. וירא את המקום מרחק – זה יעקב, כמו שנתבאר מרחוק, שלא זכה בו. [ראייה בעיניו בעולם הזה, אלא מרחוק, מתוך הדרגה הזו, שהרי כשבא יעקב, אברהם היתה מת והסתלק מהעולם. וירא את המקום מרחק, אבל לא בראייה אחרת].

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים וגו'. רמוז [ראיה] כאן, שאף על גב שבאו לאותה ראייה וראה את יעקב, אמר אברהם, ודאי הקדוש ברוך הוא יודע בגון אחר שראוי, מיד ויכן שם אברהם את המזבח וגו'. מה כתוב למעלה? ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי. הרי פרשוה. אבל מה הטעם לא השיב לו [דבר] מיד? אלא משום שהרי הסתלק מרחמים של אב על בן, ולכן כתוב הנני בני, הנני שהסתלקו הרחמים והתהפך לדין.

ויאמר אברהם, ולא כתוב ויאמר אביו, שהרי לא עמד עליו כאב, אלא בעל מחלקת היתה עמו. אלהים יראה לו השה. היתה צריך (לכתב) יראה לנו, מה זה יראה לו? אלא אמר לו אלהים יראה לו לעצמו כשהוא יצטרך, אבל עכשו בני, ולא כבש. מיד וילכו שניהם יחדו.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון. הן אראלם –

ובא וראה סוד הדבר. אף על גב שאמרנו שכתוב אברהם ולא יצחק, גם יצחק נכלל בפסוק הזה סוד הפתוב והאלהים נסה את אברהם. לא כתוב נסה לאברהם, אלא את אברהם, את דוקא, וזה יצחק. שהרי באותה שעה בגבור"ה התחתונה שורה. כיון שנעקד והזדמן בדין על ידי אברהם כראוי, אז התעטר במקומו יחד עם אברהם ונכללו א"ש עם מי"ם ועלו למעלה, ואז נמצאה מחלקת כראוי, מים עם אש.

מי [עשה] ראה אב רחמן שנעשה אכזר? אלא כדי שתמצא מחלקת מים עם אש ולהתעטר במקומם [כראוי], עד שבא יעקב והכל התתקן כראוי, ונעשו שלשה אבות שלמים ונתקנו עליונים ותחתונים.

ויאמר קח נא את בנו. וכי איך יכול אברהם שהוא זקן? אם תאמר משום שיצחק לא יצא מרשותו כלל – יפה, אבל כמו שנאמר (במדבר כ) קח את אהרן ואת אלעזר בנו, אלא כדי להמשיכם בדברים ולהנהיגם לרצון הקדוש ברוך הוא, אף כאן קח בדברים. את בנו את יחידך אשר אהבת, הרי פרשוה. ולך לך אל ארץ המדינה, כמו שנאמר (שיר ד) אלך לי אל הר המור, לתקן במקום שראוי.

ביום השלישי ויש"א אברה"ם א"ת עיניו וירא את המקום מרחק. ביום השלישי, הרי פרשוה. אלא כיון שאמר ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים, מה הטעם ביום השלישי וירא את המקום מרחק? אלא משום שפתוב כי ביצחק יקרא לך זרע, וזהו יעקב שיצא ממנו, וזהו ביום השלישי. וירא את המקום מרחק, כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

וירא את המקום – זהו יעקב, שכתוב (בראשית כח) ויקח מאבני המקום. הסתכל אברהם ביום השלישי, שהוא הדרגה השלישית, וראה את יעקב שעתידי לצאת ממנו. מרחוק, כמו שאמרנו מרחוק ולא לזמן קרוב.

אמר לו רבי אלעזר, מה שבח של אברהם כשהסתכל וראה שעתידי לצאת ממנו יעקב, שהרי כשהלך לעקד את יצחק אינו שבח כל כך שלו?

בְּאֶלֶף וְקוֹרָאִים בְּנֹא"ו, מְשׁוּם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּם בְּצָרָה. לֹא בְּאֶלֶף מְקוּם יוֹתֵר עַלְיוֹן, אִךְ עַל גַּב שְׂאִין בְּאוֹתוֹ מְקוּם רִגְזוֹ וְצָרָה, לְשֵׁם לְמַעֲלָה מְגִיעָה צָרְתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. לֹא בְּאֶלֶף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ק) הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ. כְּתוּב בְּאֶלֶף וְקוֹרָאִים בְּנֹא"ו.

וּמִלֵּאָדָּה פְּנִי הוֹשִׁיעֵם, וְהָרִי הוּא עִמָּם בְּאוֹתָהּ צָרָה, וְאִתָּה אוֹמֵר הוֹשִׁיעֵם? אֲלֵא לֹא כְּתוּב מוֹשִׁיעֵם, אֲלֵא הוֹשִׁיעֵם מִקֶּדֶם לְכֵן, שֶׁהוּא עֲתִיד בְּאוֹתָהּ צָרָה לְסַבֵּל עִמָּם. בֹּא רְאֵה, בְּכָל זְמַן שִׁישְׂרָאֵל בְּגָלוֹת - שְׂכִינָה עִמָּם בְּגָלוֹת, וְהָרִי פִרְשׁוּהָ שְׂכֵתוֹב (דברים ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוֹתֶךָ וְרַחֲמֶךָ וְגו'.

דְּבָר אַחַר וּמִלֵּאָדָּה פְּנִי הוֹשִׁיעֵם - זֶה שְׂכִינָה, שֶׁהִיא עִמָּם בְּגָלוֹת, וְאִתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא הוֹשִׁיעֵם? אֲלֵא כִּי זֶה בּוֹדָאִי, שְׂאֵלָה הֵם מְשַׁכְּנוֹתֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגָלוֹת. וּמְשׁוּם שֶׁשְׂכִינָה עִמָּהֶם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אוֹתָם לְהִיטִיב לָהֶם וּלְהוֹצִיאֵם מִהַגְלוֹת, שְׂכֵתוֹב (שמות ו) וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי, בְּהִתְחַלָּה. וְאַחַר כֵּן, וְעַתָּה הִנֵּה צִעַקְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי.

וְגַם רְאִיתִי - לְרִבּוֹת רְאִיָּה אַחֲרַת שֶׁהִיא הִרְאִישׁוֹנָה שֶׁל הַכֹּל. וְכְתוּב (שם ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל בְּרִיתוֹ, זֶה שְׂכִינָה. אֶת אַבְרָהָם? לְאַבְרָהָם הָיָה צָרִיד לְכַתֵּב. אֲלֵא אֶת אַבְרָהָם זֶה הַחֲבֵרוֹת וְהַזְּוִיג שֶׁלָּה עִם הָאִבוֹת. אֶת אַבְרָהָם - זֶהוּ מְעַרְבִית דְּרוֹמִית. אֶת יִצְחָק - זֶהוּ צְפוֹנִית מְעַרְבִית. וְאֶת יַעֲקֹב - זֶהוּ זְוִיג אֶחָד, כֹּלֵל אֶחָד, זְוִיג שְׁלֵם כְּרִאוּי.

כְּמוֹ זֶה אֵת הַשָּׁמַיִם - זֶהוּ כֹּלֵל שֶׁל מִדַּת לִילָה בְּיוֹם. וְאֵת הָאָרֶץ - זֶה מִדַּת יוֹם בְּלִילָה כְּאֶחָד. אִךְ כָּאֵן בְּכֹלֵם אֵת, וּבִיעֻקֵּב וְאֵת, שִׁיחִיָּה הַכֹּל זְוִיג אֶחָד שֶׁלֹּא נִפְרָדִים זָכָר וּנְקֵבָה לְעוֹלָמִים. וְעַתִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז בְּכֹל הָעוֹלָם וּלְהַשְׁמִיעַ קוֹל שִׁיאֲמַר (ישעיה סג) וַיֹּאמֶר אִךְ עִמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִשְׁת וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה

וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (יונה א) וַיִּשְׂאוּ

אֶלּוֹ מִלְּאָכִים עֲלִיוֹנִים, צִעֲקוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְרָצוּ לְעִמָּד עַל אוֹתוֹ הַדְּבָר, שְׂכֵתוֹב (בראשית טו) וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה, לְכֵן צִעֲקוּ חֲצָה.

מִלְּאָכִי שְׁלוֹם - אֵלּוֹ אוֹתָם מִלְּאָכִים אַחֲרִים שֶׁהָיוּ עֲתִידִים לְלַכֵּת לְפָנָי יַעֲקֹב, וּבִשְׂבִיל יַעֲקֹב הִבְטִיחַ לָהֶם שְׁלָמוֹת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכֵתוֹב (שם לב) וַיַּעֲקֹב הֵלֶךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מִלְּאָכִי אֱלֹהִים. וְאֵלּוֹ נִקְרְאוּ מִלְּאָכִי שְׁלוֹם, כֹּלֵם בָּכוּ כְּשִׂרְאוּ אֶת אַבְרָהָם שְׁעוֹקֵד אֶת יִצְחָק, וְהַזְדַּעְזְעוּ עֲלִיוֹנִים וַתַּחֲתוֹנִים וְכֹלֵם עַל יִצְחָק.

וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאָדָּה ה' וְגו'. מִפְּסִיק טַעַם בֵּינֵיהֶם, שְׂאִין אַבְרָהָם הָאֲחֵרוֹן כְּרִאשׁוֹן. הָאֲחֵרוֹן שְׁלֵם, הִרְאִישׁוֹן לֹא שְׁלֵם. כְּמוֹ זֶה שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל - הָאֲחֵרוֹן שְׁלֵם, הִרְאִישׁוֹן לֹא שְׁלֵם. הָאֲחֵרוֹן נָבִיא, הִרְאִישׁוֹן לֹא נָבִיא. אֲבָל בְּמִשָּׁה מִשָּׁה אֵין הַפְּסִק טַעַם, מְשׁוּם שֶׁמִּיּוֹם שְׁנוּלֵד לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה. אַבְרָהָם אַבְרָהָם. רַבִּי חִיָּא אָמַר, כְּדִי לְעוֹרְרוֹ לְרוּחַ אַחֲרַת, בְּמַעֲשֵׂה אַחַר, בְּלֵב אַחַר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, נִבְחַר יִצְחָק וְהִתְעַלָּה בְּרָצוֹן לְפָנָי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרִיחַ קִטְרֵת הַבְּשָׁמִים שֶׁמִּקְרִיבִים הַכֹּהֲנִים לְפָנָיו פְּעַמִּים בְּיוֹם וּנְשָׁלֵם הַקְרָבָן. שֶׁהָרִי צִעְרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה בְּשַׁעַת שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנְּעִר וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה, חֲשַׁב שֶׁקְרָבָנוּ לֹא נִשְׁלַם וְלַחֲנָם עָשָׂה וְסִדֵּר הַכֹּל וּבִנְהַ מְזִבְחָ. מִיָּד:

וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה אֵיל אַחַר וְגו'. הָרִי שְׁנִינוּ, הוּא הָאֵיל שֶׁנִּבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה, וּבֵן שְׁנָתוֹ הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ז) כִּבְשׁ אֶחָד בֵּין שְׁנָתוֹ, וְכִי צָרִיד. [וְאִתָּה אֲמַרְתָּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְעוֹד, וְהָרִי יִצְחָק לֹא הָיָה בְּעוֹלָם, אֲלֵא נִפְקֵד וְכו'] [וְהָרִי יִצְחָק לֹא הָיָה בְּעוֹלָם] וְאִתָּה אוֹמֵר שֶׁנִּבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת? אֲלֵא נִפְקֵד כַּח שִׁזְמַן אוֹתוֹ הָאֵיל בְּשַׁעַת שֶׁהִצְטַרַךְ אוֹתוֹ אַבְרָהָם. כְּמוֹ שֶׁכֵּל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הַתְּמַנָּה כַּח שִׁזְמַן אוֹתוֹ דְּבָר [לְזַמֵּן הַהוּא] בְּשַׁעַת שֶׁצָּרִיד אוֹתוֹ. כִּי גַם הָאֵיל הַזֶּה שֶׁהִקְרַב תַּחַת יִצְחָק.

פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה סג) בְּכָל צָרְתָם לֹא צָר וּמִלֵּאָדָּה פְּנִי הוֹשִׁיעֵם וְגו'. בֹּא רְאֵה, בְּכָל צָרְתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִּזְדַּמְנוֹת לָהֶם צָרוֹת, כְּתוּב לֹא

בית הדין הוא כמו אשה שמתעברת ומקשה ללדת, וכשמולידה, שוכך הרגז. כך גם כשהדין שורה בעולם, לא שוכך ולא נח עד שנעשה הדין ברשעים, ואז הוא המנוחה שלו, לעמד במקום שלם ולעמד בקיומו. זהו שכתוב (משלי יא) ובאבד רשעים רנה. וזה בארנו.

באבד רשעים רנה. והרי כתוב (יחזקאל יח) החפץ אחפץ מות רשע? והרי אין נחת לפני הקדוש ברוך הוא כשנעשה דין ברשעים? אלא כאן קדם שנשלמה הסאה – וכאן אחר שנשלמה הסאה [יש לו נחת].

תוספתא

ויהיו חיי שרה. גוף המשנה, אנו קרובים היינו, שמענו קול מתהפך ממעלה למטה מתפשט בעולם, קול משבר הרים ומשבר סלעים חזקים, רוחות חזקות עולות. אזנינו פתוחות.

היה אומר במסעיו, אקיץ בקוץ הישנים הדוממים. שנה בחוריהם (בעיניהם), עומדים על עמדם. המלך שמדבר, [ולא עברו, נמצאו] שומרי השערים, שלטון של חילות רבים עומד על עמדו.

בלם לא מרגישים ולא יודעים שהספר פתוח ובשם נכתבים, ודומה עומד ונוטל בחשבון, ושוכני עפר שבים לחוץ, וקרוב טוב להמנות בהם, אינם חושקים בגלגול והפוך.

נופלים ולא עומדים, נמחים החיבים מספרו של דומה, מי יבקש אותם ומי ישב בחשבונותיהם. אוי להם! אוי לחייהם! אוי לרגשות שלהם [לנפשותם]! בשבילם נאמר (תהלים טו) ימחו מספר חיים וגו'.

ויהיו חיי שרה. מה שונה כאן שכתובה מיתתה בתורה מכל נשות העולם שלא כתובה כך מיתתן בתורה? אומר רבי חייא, ולא?! והנה כתוב (בראשית לה) ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה, וכתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים וגו', וכתוב (בראשית לה) ותמת דבורה מינקת רבקה, וכתוב (בראשית לה) ותמת בת שוע אשת יהודה.

אמר רבי יוסי, בכלם לא כתוב כמו שכתוב בשרה, שנאמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים

את יונה ויטלהו אל הים ויעמד הים מזעפו. כאן יש להסתכל מה הטעם הרעיש הים על יונה ולא הרעישו הארץ עליו, כיון שהיה הולך כדי שלא תשרה עליו השכינה? למה הים [העליון] היה אוחז בו כשהיה הולך?

אלא ודאי היה הדבר במקומו. ים שנינו, הים דומה לרקיע, והרקיע לכסא הכבוד, ומשום כך הים אחז בו ונטל אותו [משום שהיה בורח] ברח מלפני הים [נ"א ומלפני הים בו שרתה יראה במקומו], זרק הים בו יד במקומו [נ"א תשרה היד במקומה].

וישאנו את יונה ויטלהו אל הים. למדנו, כשהיו נוטלים אותו ומטבעים את ירכיו בים – הים היה שוכך. מרימים אותו – והים רועש. כל מה שמטבעים אותו – כך היה הים שוכך. עד שהוא אמר שאוני והטילני אל הים. מיד וישאו את יונה ויטלהו אל הים.

כיון שנזרק בים, פרחו ממנו נשמתו ועלתה עד כסא המלך ונדונה לפניו, וחזרה לו נשמתו, ונכנס בפי הדג ההוא ומת הדג. לאחר מכן התקיים אותו הדג, ופרשוה.

בא ראה, בשעה שאדם עולה על מטתו בכל לילה ולילה, נשמתו יוצאת ממנו ונדונית לפני בית הדין של המלך. אם זכאי להתקיים – חוזרת לעולם הזה.

והדין הוא בשני גונים, שהרי אין דנים את האיש על הרעות שהוא עתיד ומזמן לעשות, שכתוב (בראשית כא) כי שמע אלהים וגו' באשר הוא שם. ולא תאמר שדנים אותו על הטובות שעשה לחוד, אלא להיטיב לו על אותם טובות של עכשו, כמו שנתבאר. ודנים אותו על זכויות שעתיד לעשות, ובשבילם הוא נצול, אף על גב שהוא כעת רשע. משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד עם כל הבריות, וכל דרכו שהוא עושה – להיטיב לכל, ולא דן את האדם על הרעות שהוא עתיד לעשות, ומשום כך נדון האדם לפני הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, כיון שהטילו את יונה לים מה כתוב? ויעמד הים מזעפו. הים העליון. מה זה ויעמד? שעמד בקיומו כראוי. הוא בעמידה כשהרגז שוכך. בשעה שהדין שרוי בעולם, אותו

בָּאָה שָׂרָה וַיְרִידָה וְעָלְתָה וְלֹא נִדְבְּקָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יג) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. בָּא נָח לְעוֹלָם, מָה כְּתוּב? (שם ט) וַיִּשְׁתַּחֲוֶיֶת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל וְגו'.

וּמִשּׁוּם שֶׁאֲבָרְהָם וְשָׂרָה לֹא נִדְבְּקוּ בּוֹ, מִשּׁוּם כִּף זִכְתָּה לְחַיִּים עֲלִיוֹנִים לָהּ וּלְבַעֲלָהּ וּלְבִנְיָהּ אַחֲרֶיהָ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ישעיה נא) הַבֵּיטוּ אֶל צוּר חֲצַבְתֶּם וְאֶל מַקְבַּת בּוֹר נִקְרַתֶּם. וְעַל כֵּן וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה, שֶׁזִּכְתָּה בָּהֶם בְּכֹלם. וְלֹא כְּתוּב בְּכָל הַנְּשִׁים וַיְהִי חַיֵּי חָוָה, וְכֵן בְּכֹלם. הִיא נִדְבְּקָה בְּחַיִּים, וְעַל כֵּן שָׁלָה הָיוּ הַחַיִּים.

תּוֹסֵפֶת

אֲשָׁרִי מִי שֶׁמְקַטֵּין אֶת עַצְמוֹ בְּעוֹלָם. כִּמָּה הוּא גְדוֹל וְעֲלִיּוֹן בְּעוֹלָם הַהוּא. וְכִף פֶּתַח רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה: מִי שֶׁהוּא קָטָן – הוּא גְדוֹל. מִי שֶׁהוּא גְדוֹל – הוּא קָטָן. שְׁכָתוּב וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה וְגו'. מֵאָה שֶׁהוּא חֲשֹׁבֵן גְדוֹל, כְּתוּב בּוֹ שָׁנָה. קָטָן הַשָּׁנִים אֶחָד הַקָּטִין אוֹתוֹ. שְׁבַע שֶׁהוּא חֲשֹׁבֵן קָטָן, הַגְּדִיל אוֹתוֹ וְרַבָּה אוֹתוֹ, שְׁכָתוּב שָׁנִים.

בֵּא רָאָה שֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא לְמִי שֶׁמְקַטֵּין, וְלֹא מְקַטֵּין אֲלֵא לְמַתְגַּדֵּל. אֲשָׁרִי הוּא מִי שֶׁמְקַטֵּין אֶת עַצְמוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי הוּא גְדוֹל בְּעֲלוֹי לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם. עַד כָּאן. מִי שֶׁפֶּסֶק יִפְסֹק. מִי שֶׁקָּצַר יִתְקַצֵּר. מִי שֶׁקָּצַר יִתְאַרְךָ. רְצוּנוֹ לֹמַר, מִי שֶׁפֶּסֶק בְּדַבְּרֵי תוֹרָה עַל דְּבָרִים בְּטָלִים – יִפְסֹקוּ חַיָּיו מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, וְדִינוֹ קִיָּם בְּעוֹלָם הַהוּא. מִי שֶׁמְקַצֵּר בְּאֵמָן וְלֹא מְאַרְיָךְ תוֹךְ מְנוּחָה – יִתְקַצֵּר מֵהַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. מִי שֶׁאוֹמֵר אֶחָד, צָרִיךְ לְחַטֵּף הָאֵלֶּיךָ וְלִקְצֹר אֶת הַקְּרִיאָה שְׁלָהּ, וְלֹא יִתְעַכֵּב בְּאוֹת הַזֶּה כָּלֵל, וּמִי שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת זֶה יִתְאַרְכוּ יָמָיו. [אֵלּוֹ הַחֲדוּשִׁים שֶׁהִגִּידוּ לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה]. ע"כ הַתּוֹסֵפֶת

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה. אוֹתָם הַחַיִּים כֹּלָם לְמַעְלָה. מֵאָה שָׁנָה לְמַעְלָה, וְעַשְׂרִים שָׁנָה לְמַעְלָה, וְשִׁבְעַת שָׁנִים לְמַעְלָה, כֹּלָם הָיוּ כְּרֵאוּי.

אָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רָאָה אֶת סוּד הַדְּבָר, מָה שׁוֹנָה בְּכֹלָם שֶׁאָמַר שָׁנָה שָׁנָה, וּבְאוֹתָם שְׁבַע אָמַר שָׁנִים, שְׁכָתוּב מֵאָה שָׁנָה וְעַשְׂרִים שָׁנָה, וְאַחַר

שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה. שְׁהָרִי בְּכֹלָם לֹא נִמְנָו יָמִים וְשָׁנִים כְּמוֹ לְשָׂרָה, וּבְכֹלָם לֹא כְּתוּב פְּרָשָׁה אַחַת לְבִדָּה כְּמוֹ לְשָׂרָה. אֲלֵא סוּד הוּא, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁכָל הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים שֶׁל אָדָם תְּלוּיִים בָּהּ [שְׁזוֹ הִיא ה"א הָאֲחֵרוֹנָה].

פֶּתַח וְאָמַר, (קהלת ה) וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הַיָּמִים מְלֶךְ לְשָׂדֵה נַעֲבָד. וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הַיָּמִים וְדָאִי, שְׁהָרִי מִשֶּׁם יוֹצְאוֹת הַרוּחֹת וְהַנְּשָׁמוֹת וְתוֹעֲלוֹת לְעוֹלָם. מְלֶךְ לְשָׂדֵה נַעֲבָד, מִי הַמְּלֶךְ? זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. לְשָׂדֵה נַעֲבָד, כִּשְׁהוּא נִתְקַן כְּרֵאוּי. וּמְלֶךְ זֶה הַמְּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שֶׁמִּתְחַבֵּר לְשָׂדֵה כִּשְׁהוּא נַעֲבָד. מִי הַשָּׂדֵה? זֶה הַשָּׂדֵה אֲשֶׁר בִּרְכוּ ה', שְׁכָתוּב (בראשית כז) כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בִּרְכוּ ה'. שְׁכָתוּב [נַעֲשֶׂה] נַעֲבָד וְנִתְקַן בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ כְּרֵאוּי, אִזּוֹ הַמְּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן מִתְחַבֵּר עִמּוֹ.

רַבֵּי אֲלַעֲזָר אָמַר, מְלֶךְ לְשָׂדֵה נַעֲבָד – כִּמָּה גּוֹנִים סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים כָּאֵן. מְלֶךְ – זוֹ הַשְּׂכִינָה שֶׁאֵין שׁוֹרָה בְּבֵית לְהַתְקֵן בָּהּ אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁנֶּשְׂאָ אָדָם וּמִזְדוּגָ עִם אִשְׁתּוֹ לְהוֹלִיד וְלַעֲשׂוֹת פְּרוּת, וְהִיא מוֹצִיאָה נְשָׁמוֹת לְהַשְׁרוֹת בָּהּ, וּמִשּׁוּם כִּף לְשָׂדֵה נַעֲבָד וְלֹא לְאַחַר.

דְּבָר אַחַר, מְלֶךְ – זוֹ אִשָּׁה יִרְאֵת ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי לא) אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל. לְשָׂדֵה נַעֲבָד – זוֹ אִשָּׁה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ז) לְשִׁמְרָךְ מֵאִשָּׁה זָרָה. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ שְׂדֵה וַיֵּשׁ שְׂדֵה. יֵשׁ שְׂדֵה שְׁכָל הַבְּרָכוֹת וְהַקְּדוּשׁוֹת בּוֹ שׁוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בִּרְכוּ ה', וַיֵּשׁ שְׂדֵה שְׁכָל חֲרָבֵן וְטִמְאָה וְכִלְיוֹן וְהַרְגָּ וְקִרְבוֹת שְׁרוּיִים בּוֹ, וְהַמְּלֶךְ הַזֶּה לְפַעְמִים שֶׁהוּא נַעֲבָד לְשָׂדֵה הַזֶּה, שְׁכָתוּב (שם ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רִגְזָה אֶרֶץ וְגו' תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ וְגו' וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבוּרָתָהּ. וְהַמְּלֶךְ הַזֶּה מִתְכַּפֵּס אֹרּוֹ וְנִחַשְׁךְ עַד שֶׁנִּטְהַר וּמִתְחַבֵּר לְמַעְלָה.

וּמִשּׁוּם כִּף הַשְּׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֲדָשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנִּפְרַד הַשָּׂדֵה הַהוּא מִן הַמְּלֶךְ הַקְּדוּשׁ וְלֹא שׁוֹרוֹת בְּשָׂדֵה הַזֶּה בְּרָכוֹת מִן הַמְּלֶךְ הַזֶּה. וּכְשֶׁהוּא נַעֲבָד לְשָׂדֵה הַזֶּה, אִזּוֹ כְּתוּב (דברים כב) כִּי בְשָׂדֵה מְצָאָה וְגו'. כִּי בְשָׂדֵה, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר.

בֵּא רָאָה, בָּאָה חָוָה לְעוֹלָם וְנִדְבְּקָה בְּנַחֲשׁ הַזֶּה, וְהִטִּיל בָּהּ זֶהֱמָה, וְגִרְמָה מוֹת לְעוֹלָם וּלְבַעֲלָהּ.

הן שָׁרוּ [נ"א לא שְׁכַבּוּ] שִׁירָה, שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁנִּגְטַל מֵהֵן הָאָרוֹן, הָיוּ גּוֹעוֹת כְּדֶרֶךְ שְׁאָר הַפְּרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְלֹא אָמְרוּ שִׁירָה. וְדַאי שֶׁהָאָרוֹן שָׁעַל גִּבְּן עָשָׂה אוֹתוֹן לְזַמֵּר.

מְזֻמָּר. הָרִי בְּאֶרְצוֹ, וְנִתְבָּאָר, וּבְכָל כְּתוּב מְזֻמָּר לְדוֹד אוֹ לְדוֹד מְזֻמָּר, וְכֵאֵן לֹא אָמַר דָּוִד כָּלֵל. אֲלֵא מְזֻמָּר, שֶׁעֲתִידָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְזַמֵּר אוֹתוֹ בְּזִמְן שִׁיקִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶפֶר, וְאִז שִׁירוּ לֵה' שִׁיר חֲדָשׁ. אִז הוּא חֲדָשׁ. שֶׁהָרִי שִׁירָה כְּזוֹ לֹא נִאֲמְרָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

תּוֹסֵפֶת

רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה הֵלֵךְ לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי חִיָּיא. אָמַר לוֹ, יֹאמֵר מִר אִם שָׁמַע אֶת הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת, אִיךְ אָמְרוּ בְּעֵלֵי הַבְּרִיתָא שֶׁפְּרָשׁוּהָ בְּעִנְיֵן הַנְּשֻׁמָּה. אָמַר, אֲשֶׁרִי חִלַּקְתִּי שֶׁל הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּךְ הַתּוֹרָה הִיא בְּלִבָּם כְּמַעֲיָן גְּדוֹל שֶׁל מַיִם, שֶׁאֵף עַל גִּבְּן שְׁסוֹתֵמִים אוֹתוֹ – מִרְבַּח הַמַּיִם פּוֹתְחִים מְעִינֹת שְׁנוֹבְעִים לְכָל עֶבֶר.

בֵּא תִּשְׁמַע, רַבִּי יוֹסִי, אֶהוּב אֶתְּהָ. אֲנִי אָמַר לָךְ בְּפְרָשָׁה הַזֹּאת, לְעוֹלָם אֵין גּוֹף הָאָדָם נִכְנָס בְּחֻשְׁבוֹן הַצְּדִיקִים עַל יַד דּוּמָה, עַד שֶׁתִּרְאֶה הַנְּשֻׁמָּה פְּנִקְס סִימָן שְׁנוֹתָנִים לֵה הַפְּרוּבִים בְּגֵן עֵדֶן.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲנִי שָׁמַעְתִּי שֶׁהִנֵּה הַנְּשֻׁמָּה, אַחֵר שְׁנוֹכְנֵס לְשֵׁם, הִיא הוֹלֶכֶת לְעֵלוֹת לְמִקְוֵה לְמַעְלָה, וְלֹא לְרֵדֶת לְמַטָּה. אֲבָל קָדָם שֶׁתַּעֲלֶה וְתִכְנָס, נַעֲשִׂית אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס הַגּוֹף עַל יַד דּוּמָה, וּמִרְאֶה לוֹ שְׂרָאוֹי הוּא לְקַבֵּל שְׂכָר אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלָמוֹת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הִנֵּה רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, שֶׁהָרִי דּוּמָה יוֹדֵעַ קָדָם, מִשּׁוֹם שֶׁמְכַרְיָזִים עָלֶיהָ בְּגֵן עֵדֶן. אֲבָל אֲנִי כֹךְ שָׁמַעְתִּי – שֶׁבְּזִמְן שְׁנוֹתָנִים לֵה פְּנִקְס, חוֹזֶרֶת עַל הַגּוֹף לְהַכְנִיסוֹ בְּפִתְקֵי שֶׁל הַצְּדִיקִים עַל יַד דּוּמָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֵף אִם אֶתְּהָ לוֹ שָׁמַעְנִי נִתְּתִי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי. מֵה זֶה כֶּסֶף הַשְּׂדֵה? זֶה הַכֶּסֶף שֶׁל אַרְבַּע מֵאוֹת הָעוֹלָמוֹת שְׁנוֹתָנִים לוֹ לִירְשָׁה.

בְּשֶׁרֶב יוֹסֵף הָיָה שׁוֹמֵעַ הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת מִרְאֵשִׁי הַיְּשִׁיבָה, הָיָה אוֹמֵר: מִי שֶׁהוּא עֶפֶר, מֵה

כֹּךְ שֶׁבַע שָׁנִים? אֲלֵא הַכֹּל אֶחָד. מֵאָה שָׁנָה – הַכָּלֵל שֶׁל הַכֹּל [נ"א הַכֹּל כְּאֶחָד בְּסוּד שֶׁל מֵאָה בְּרִכּוֹת בְּכָל יוֹם. וְכֵן עֲשָׂרִים שָׁנָה, שֶׁנִּכְלָל הָעֲלִיּוֹן, הַנְּסֻתָר שֶׁל כָּל הַנְּסֻתָרִים. וּמִשּׁוֹם כֹּךְ כְּתוּב שָׁנָה, הַסּוּד שֶׁל הַיְּחֻד]. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּכְלָל מִמְּקוֹם עֲלִיּוֹן, הַנְּסֻתָר שֶׁל כָּל הַנְּסֻתָרִים בְּמֵאָה, בְּסוּד שֶׁל מֵאָה בְּרִכּוֹת שֶׁל כָּל יוֹם, וְכֵן עֲשָׂרִים שָׁנָה. וּמִשּׁוֹם כֹּךְ כְּתוּב שָׁנָה, סוּד הַיְּחֻד, שֶׁלֹּא נִפְרָדִים הַמְּחֻשְׁבָּה וְהַיּוֹבֵל לְעוֹלָמִים.

שֶׁבַע הַשָּׁנִים הֵלְלוּ הַתְּפָרְדוֹ וַיֵּצְאוּ מִכָּלֵל הַנְּסֻתָר שֶׁלְמַעְלָה. וְאֵף עַל גִּבְּן שֶׁהַכֹּל יְחֻד אֶחָד, אֲבָל נִפְרָדִים בְּדִין וְרַחֲמִים בְּכַמָּה צְדָדִים וְדִרְכִים מֵה שֶׁלֹּא הָיָה כֹךְ לְמַעְלָה. וּמִשּׁוֹם כֹּךְ כְּתוּב שָׁנָה, סוּד הַיְּחֻד שֶׁלֹּא נִפְרָד לְעוֹלָמִים. שֶׁבַע הַשָּׁנִים הֵלְלוּ נִפְרָדִים בְּדִין וְרַחֲמִים בְּכַמָּה צְדָדִים וְדִרְכִים מֵה שֶׁאֵין כֵּן לְמַעְלָה. וּמִשּׁוֹם כֹּךְ בְּשֶׁבַע הַשָּׁנִים הֵלְלוּ כְּתוּב בְּהֵם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה. וְכֵלָם נִקְרָאִים חַיִּים. וַיְהִי חַיִּי שְׂרָה, שֶׁהָיָה מִמֶּשׁ, שֶׁנִּבְרָאוּ וְהַתְּקִימוּ לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הִנֵּה פְּרָשׁוּהָ, שֶׁהָרִי כְּאֶשֶׁר נִעְקַד יִצְחָק, הוּא הָיָה בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים, וְכִיּוֹן שֶׁנִּעְקַד, מֵתָה שְׂרָה, שֶׁכְּתוּב וַיִּבֵּא אַבְרָהָם לְסַפֵּד לְשְׂרָה וּלְבַכְתָּהּ. מֵאֵין בָּא? מֵהַר הַמְּרִיָּה בָּא, מִלְּעַקַד אֶת יִצְחָק. וְאוֹתָם שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק וְעַד הַשְּׁעָה שֶׁנִּעְקַד, הֵם הָיוּ חַיִּי שְׂרָה. וְדַאי כֹךְ שְׁבוּן וַיְהִי־וּ בְּגִימְטְרִיא שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים הָיוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, מִשְׁנוֹלַד יִצְחָק וְעַד שֶׁנִּעְקַד.

רַבִּי יוֹסִי פִּתַח וְאָמַר, (תהלים צח) מְזֻמָּר שִׁירוּ לֵה' שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וְזָרוּעַ קָדְשׁוֹ. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֶרְוֵהוּ הַחֲבָרִים שֶׁהַפְּרוֹת אָמְרוּ אוֹתוֹ, כְּפִתּוּב (שמואל א-ו) וַיִּשְׁרְנָה הַפְּרוֹת בְּדֶרֶךְ, שֶׁהָיוּ אוֹמְרוֹת שִׁירָה חֲדָשָׁה. וְאִיזוֹ שִׁירָה הֵן אָמְרוּ? מְזֻמָּר שִׁירוּ לֵה' שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עָשָׂה.

כֵּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, שֶׁכָּל מֵה שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, כָּלָם אוֹמְרִים שִׁירָה וְתִשְׁבְּחוֹת לְפָנָיו, בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵם מְעַצְמָם [ד"א הָיוּ] אוֹמְרִים אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת – כֹּךְ זֶה וְדַאי! שֶׁזֶהוּ סוּד עֲלִיּוֹן. אֲבָל אֵלּוּ, הָאָרוֹן הָיָה עַל גִּבְּן. וְכִיּוֹן שֶׁהָאָרוֹן נִשְׁקַל עֲלֵיהֶם וְשָׁמוּהוּ לְמַעְלָה,

שֶׁהִנְחֵשׁ] [נ"א כָּרַת וּמִיתָה בְּעוֹלָם, וַיַּעֲבֹר הַנְּחֹשׁ מֵהָעוֹלָם שֶׁהוּא גֵרָם] גֵּרָם מוֹת בְּעוֹלָם לְכָל, וְנִטְמָא הָעוֹלָם וְנִחְשְׁכוּ פָּנָיו.

בא רֵאָה, כְּתוּב (בראשית ג) וַאֲיִבָּה אֲשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאֲשָׁה. מֵה זֶה וַאֲיִבָּה? כְּכַתוּב (איוב ט) חֲלָפוּ עִם אֲנִיּוֹת אָבָה. שֶׁהִנֵּה כַּמָּה אֲנִיּוֹת וּסְפִינּוֹת מְשׁוּטְטוֹת בְּתוֹךְ הַיָּם הַגָּדוֹל, וַיֵּשׁ אֲנִיּוֹת וּסְפִינּוֹת נִפְרָדוֹת זו מִזֹּו. וְאוֹתָן הָאֲנִיּוֹת שֶׁהִנְחֵשׁ הַזֶּה שֵׁט בְּתוֹכָן, נִקְרְאוֹת אֲנִיּוֹת אָבָה.

בִּינְךָ וּבֵין הָאֲשָׁה - זו אֲשָׁה יִרְאֵת ה'. וּבֵין זֶרְעֶךָ - אֵלּוּ שְׂאֵר עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. וּבֵין זֶרְעָה - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. הוּא יִשׁוּפֶךָ רֹאשׁ - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעֲתִיד לְבַעַר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, שְׁכַתּוּב (ישעיה כד) בְּלַע הַמּוֹת לְנֹצֵחַ, וְכַתּוּב (זכריה יג) וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ.

רֹאשׁ - זֶה לְעֵתִיד לְבֹא כְּשִׁיתְעוֹרְרוּ הַמַּתִּים, שֶׁהָרִי אֲז הָעוֹלָם יִהְיֶה רֹאשׁ, שִׁיתְקִים בְּרֹאשׁ, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. וְאִתָּה תִּשׁוּפְנוּ עֵקֶב - זֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּעֵת שֶׁהוּא עֵקֶב וְאִינוּ בְּקִיּוֹם, וְאוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ נוֹשֵׁף אֶת הָעוֹלָם וּמַחְשִׁיף פָּנָיו הַבְּרִיּוֹת.

בא רֵאָה, הַיָּמִים שֶׁל אָדָם נִבְרָאוּ וְעָמְדוּ בְּאוֹתָם הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, בֵּינָן שֶׁהִסְתַּיְמָנוּ לְהִתְקַיֵּם בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת, שְׁכַתּוּב (תהלים ז) יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׁבַעִים שָׁנָה וְגו'. מִכָּאן וְהִלָּאָה אֵין דְּרָגָה לְהִתְקַיֵּם, וּמִשׁוּם כֵּךְ וְרַבְּבִים עָמַל וְאוֹן, וְהֵם כֹּלָּא הִיוּ.

אָבָל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁל הַצְּדִיקִים הָיוּ וְהִתְקַיְּמוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה, וְכֵן וְאֵלֶּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם. וְאִם תֹּאמַר, כֵּךְ גַּם כְּתוּב בִּישְׁמַעְאֵל, שְׁכַתּוּב (בראשית כה) שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל? אֵלֶּא שֶׁחֲזַר בְּתִשׁוּבָה, וְעַל כֵּן קָרָא בְּיָמָיו וַיְהִי.

וְתָמַת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע. רַבִּי אַבָּא אָמַר, כְּמוֹ זֶה לֹא הָיוּ בְּכָל נְשׁוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר חֲשׁוֹן יָמֶיהָ וּשְׁנוֹתֶיהָ וְקִיּוּמָהּ בְּעוֹלָם וְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שָׁבוּ הִיא נִקְבְּרָה. אֵלֶּא לְהִרְאוֹת שְׁלֹא הָיְתָה כְּמוֹ שָׂרָה בְּכָל נְשׁוֹת הָעוֹלָם.

הוּא [רִיק] זוֹכָה לָזֶה? מִי יִזְכֶּה וּמִי יִקוּם? זֶהוּ שְׁכַתּוּב (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגו'.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, בֹּא רֵאָה מֵה שְׁכַתּוּב, וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עַפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעַפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף. זֶהוּ הַכֶּסֶף הַגָּדוֹל שֶׁהֵם עוֹלָמוֹת וְכִסּוּפִים. אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף - אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלָמוֹת וְהִנְאוֹת וְכִסּוּפִים. עֵבֶר לְסַחַר - רַב נַחֲמָן אָמַר, שִׁיעֵבֶר כָּל שְׁעָרֵי שָׁמַיִם וִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה, וְאֵין מוֹחָה בִּידוֹ.

בא רֵאָה מֵה כְּתוּב, וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. וְנִמְנָה עִם שְׂאֵר הַצְּדִיקִים בְּחִבּוּרָתָם מִפְּתַק שֶׁל הַמְּמָנָה עַל יְדֵי דוּמָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כֵּךְ לְמַדְנּוּ, כָּל אוֹתָם שְׁכַתּוּבִים בִּיְדֵי דוּמָה וּמְמָנִים עַל יְדוֹ, יִקוּמוּ לְזִמְן שֶׁעֲתִיד לְהַחִיּוֹת שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם. אוֹי לְרַשָּׁעִים שְׁאִינֵם כְּתוּבִים עַל יְדוֹ בְּפְתַק, שִׁיאֲבָדוּ בְּגִיּוּהֵם לְעוֹלָמִים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (דניאל יב) וּבְעֵת הַהִיא יִמְלֹט עִמָּךְ כָּל הַנִּמְצָא כְּתוּב בְּסִפְרָךְ. עַד כֹּאן תוֹסַפְתָּא

זוהר

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, כְּתוּב (קהלת א) אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ, וְכֹאן שִׁירָה זו הִיא חֲדָשׁ, וְהִיא תַּחַת הַשָּׁמַשׁ, שֶׁהָרִי תַּחַת הַשָּׁמַשׁ הִיא, וּמִי הִיא? זו הַלְּבָנָה. וְאֲזִי יֵשׁ חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם כִּי נִפְלְאוֹת עֲשָׂה. וּמִי הֵם הַנִּפְלְאוֹת? זֶה שְׁכַתּוּב הוֹשִׁיעָה לוֹ יָמֵינוּ וְזָרוּעַ קָדְשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לוֹ, אֶת מִי? אֶת אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁאִמְרָה אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּו, מִשׁוּם שֶׁבָּהֶם נִסְמְכָה בְּיָמִין וּבְשִׁמְאֵל. הוֹשִׁיעָה לוֹ יָמֵינוּ, וְדַאי לְאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁל הַמְּזִמּוֹר הַזֶּה. מִתִּי? בְּזִמְן שֶׁיִּקוּמוּ מִתֵּי עוֹלָם וַיִּתְעוֹרְרוּ מִן הָעֶפְרָיִם, וְאֲזִי יִהְיֶה חֲדָשׁ מֵה שְׁלֹא נַעֲשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּזִמְן שִׁיעֵשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְמוֹת בְּעוֹלָם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אֲז תֹּאמַר הַשִּׁירָה [הַזֹּו], שֶׁהָרִי אַחַר כֵּךְ יִתְעוֹרְרוּ מִן הָעֶפְרָיִם הַמַּתִּים שֶׁל הָעוֹלָם וַיִּתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם בְּקִיּוֹם שָׁלֵם, שְׁלֹא יִהְיֶה [כְּבִתְחִלָּה שֶׁהַמּוֹת שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, מִשׁוּם

❁ סדר הלימוד ליום ה' חשוון [יום 35 בשנה] ❁

אבל בשרה כתוב בקרית ארבע. הסוד של קרית ארבע בסוד עליון, ולא על ידי אחר. בקרית ארבע, ולא בנחש. בקרית ארבע, היא חברון. שהתחבר דוד המלך עם האבות, ועל כן לא היתה מיתתה ביד אחר אלא בקרית ארבע.

בא ראה, כאשר הימים של אדם התקיימו בדרגות עליונות, מתקיים האדם בעולם. כיון שלא מתקיים בדרגות העליונות, יוצאים ויורדים למטה, עד שקרבים לדרגה הזו שבה שורה המות. ואז נוטלת רשות להוציא הנשמה, וטסה העולם בפעם אחת ונוטלת הנשמה, ומטמא את הגוף ונשא טמא. אשרי הצדיקים שלא נטמאו ולא נשארה בהם טמאה.

ובא ראה, באמצע הרקיע נקשר דרך אחד מבהיק, והוא נחש הרקיע, שכל הכוכבים הדקים כלם קשורים בו ועומדים בו תלי תלים, והם ממנים [בצד] על מעשי בני העולם שבסתר.

בדגמת זה כמה קבוצות מלאכי דין יוצאות לעולם מזה הנחש העליון הקדמון שהתפתח בו אדם, וכלם ממנים בסתר מעשי העולם, ומשום כך, בא אדם להטהר – מסייעים אותו מלמעלה, והסיוע של רבו מקיף אותו ונשמר ונקרא קדוש.

בא האדם להטמא – כמה חבילות של אורות מזדמנים לו, וכלם [סוכבים] שורים בו ומסוכבים אותו ומטמאים אותו, ונקרא טמא. וכלם הולכים ומכריזים לפניו טמא טמא, כמו שנאמר (ויקרא יג) וטמא טמא יקרא. וכלם קשורים באותו הנחש הקדמוני ונסתרים בכמה מעשים של העולם. **רבי** יצחק ורבי יוסי היו הולכים מטבריא ללוד. אמר רבי יצחק, תמהני על אותו בלעם הרשע, שכל מעשי אותו הרשע היו מצד הטמאה, וכאן למדנו סוד אחד – שכל מיני נחשים של העולם, כלם קשורים ויוצאים מאותו הנחש הקדמוני, שהוא רוח טמאה מזהמת. ומשום כך כל הכשפים של העולם נקראים בשם הזה נחשים [ועקרבים], וכלם יוצאים מן הצד הזה. ומי שנמשך לזה, הנה הוא נטמא.

ואם תאמר הנה מרים, שכתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם – זה בא להראות את סרחונם של ישראל, שהרי המים לא הלכו בישראל אלא בזכות מרים. אבל לא נאמר במיתתה כמו שנאמר בשרה.

רבי יהודה פתח, (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו. הפסוק הזה בארוהו החברים, אבל יש לנו להסתכל בו, שאשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה לדעת כל הדרכים הנסתרות ולגלות להם סודות עליונים, והרי זה נתבאר.

אשריך ארץ – זו ארץ החיים, משום שהמלך שלה מזמין לה כל הברכות שהתברכה מהאבות העליונים, הסוד של וא"ו, שהוא עומד להריק עליה ברכות תמיד, והוא בן חורים, בן היובל שמוציא את העבדים לחרות, בן העולם העליון שמוציא תמיד את כל החיים וכל האור וכל שמן משחה, והכל משפיע הבן הבכור הזה לארץ הזו, כמו שנאמר (שמות ד) בני בכרי ישראל, ומשום כך אשריך ארץ.

ומה שנאמר אי לך ארץ שמלכך נער, כמו שבארוה, שהארץ התחתונה הזו והעולם העליון לא יונקים אלא מתוך שלטון [של מעלה] של הערלה, והכל מאותו המלך שנקרא נער, כמו שבארוה – אוי לארץ שצריכה לינק כך.

בא ראה, הנער הזה אין לו מעצמו כלום, רק כשנוטל ברכות לעתים ידועים, וכל הפעמים שנמנעו ממנו, ונפגמה הלבנה ונחשכת, והברכות נמנעות ממנו. אוי לעולם שצריך לינק בשעה הזו. ועוד, בכמה דינים נדון העולם הזה טרם יונק ממנו, שהכל מתקיים בדין ונעשה, ונתבאר [כך].

בא ראה, ותמת שרה בקרית ארבע – סוד הוא, משום שלא היתה מיתתה על ידי אותו הנחש עקלתון, ולא שלט בה כמו שאר בני העולם ששולט בהם, ועל ידו מתו בני העולם מיום שגרום להם אדם, פרט למש"ה ואהר"ן ומרי"ם, שכתוב בהם על פי ה'. ומשום כבוד השכינה לא כתוב במרים על פי ה'.

הם המלאכים עז"א ועז"ל שהפיל אותם הקדוש ברוך הוא מן השמים, והם קשורים בשלשלאות של ברזל, ומודיעים כשפים לבני אדם. ומשם היה יודע בלעם, כמו שנאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם.

אמר לו, והרי כתוב ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו? אמר לו, הצד התחתון שבא מרוח הטמאה שלמעלה היא רוח טמאה ששולטת במדבר, כשעשו בני ישראל את העגל כדי להטמא עמו, שהוא תחתון. ובכל עשה את כשפיו, כדי שיוכל לעקר את ישראל, ולא יכל.

אמר רבי יוסי, מה שאמרת בראשונה, שכאשר הנחש בא על חנה הטיל בה זיהמא - זה יפה. אבל הרי שנינו, שכאשר עמדו ישראל על הר סיני, פסקה מהם הזיהמא. וכשישראל קבלו תורה, פסקה מהם הזיהמא. אבל שאר העמים עובדי עכו"ם שלא קבלו התורה, לא פסקה מהם הזיהמא.

אמר לו, יפה אמרת! אבל בא ראה, התורה לא נתנה אלא לזכרים, שכתוב (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. שהרי נשים פטורות ממצוות התורה.

ועוד, שכלם חזרו לזהמתן כמו בראשונה אחר שחטאו, ומהאשה קשה להפריד את הזיהמא יותר מהגבר, ומשום כך נמצאו נשים בכשפים ובזיהמא הזו יותר מאשר בגברים. שהרי הנשים באות מצד השמאל ודבוקות בדין הקשה, והצד הזה נדבק בהם יותר מבגברים, כמו שנתבאר, משום שבאות מצד הדין הקשה, והכל נדבק והולך אחר מינו.

בא ראה שכך הוא כמו שאמרת - שבלעם היה נטמא בראשונה כדי להמשיך עליו רוח של טמאה. כמו זה האשה בימי טמאתה יש לאדם להשמר ממנה, משום שנדבקת ברוח של טמאה, ובאותו הזמן אם היא תעשה כשפים - יצליחו בידיה יותר מבזמן אחר, שהרי רוח טמאה שורה עמה, ועל כן לכל מה שמתקרבת - נטמא, כל שכן מי שקרב אליה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה ואמר להם (ויקרא יח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה אני ה'.

ולא עוד, אלא שרוצה להטמא כדי למשך עליו אותו הצד של רוח טמאה. שהרי שנינו, כמו שמעורר האדם - כך גם מושך עליו מלמעלה. אם הוא מעורר בצד הקדשה - מושך עליו קדשה מלמעלה ומתקדש. ואם הוא מעורר בצד הטמאה - כך מושך עליו רוח הטמאה ונטמא. שהרי נאמר על מה ששנינו, בא אדם להטמא - מטמאים אותו.

משום כך אותו בלעם הרשע, כדי למשך עליו רוח טמאה מאותו הנחש העליון, היה נטמא בכל לילה עם אתונו, והיה עושה עמה מעשי אישות כדי להטמא ולמשך עליו רוח טמאה, ואז עשה כשפיו ומעשיו.

וראשית מעשיו היה נוטל נחש מאותם נחשים, וקושר אותו לפניו, וקורע את ראשו, ומוציא את לשונו, ונוטל עשבים ידועים ושורף הכל, ועושה ממנו קטרת אחת. אחר כך נוטל את ראש אותו הנחש וקורע אותו לארבעה צדדים, ועושה ממנו קטרת אחרת.

ועושה עגול אחד, והיה אומר דבורים ועושה מעשים אחרים, עד שמשך עליו רוחות טמאות ומודיעות לו מה שצריך, ועושה בהם מעשים כפי מה שהם יודעים מצד אותו הנחש של הרקיע. משם נמשך במעשיו ובכשפיו, עד שמשך עליו רוח מאותו הנחש הקדמוני.

ומבאן היה יודע ידיעות וכשפים וקסמים. ומשום כך כתוב, ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים. נחשים ודאי. והעקר והשרש בטמאה הוא כמו שנתבאר, ואחר כך ראשית הכל אינו אלא בנחש.

אמר רבי יוסי, למה כל מיני כשפים וקסמים לא נמצאים אלא בנשים? אמר לו, כך למדנו, משבא נחש על חנה, הטיל בה זיהמא. הטיל בה ולא בבעלה. אמר, כך זה ודאי! בא רבי יוסי ונשק לרבי יצחק. אמר, כמה פעמים שאלתי על הדבר הזה ולא זכיתי בו, אלא כעת.

אמר לו, כל המעשים הללו וכל מה שידע בלעם, מאיזה מקום למד אותם? אמר לו, מאביו. אבל באותם הררי קדם, שהיא ארץ קדם, למד כל הכשפים וכל מיני קסמים, משום שבאותם ההרים

בַּיּוֹן שְׁאַמְרוּ לוֹ לִפְנֵי עֶפְרוֹן, שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתָּה בְּתוֹכֵנוּ וְגו' – מֵה כְּתוּב? וְעֶפְרוֹן יֵשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חַת. כְּתוּב יֵשֵׁב. מֵרֵאשִׁית הַדְּבָרִים שְׁאַמְר אַבְרָהָם שֶׁם הָיָה. אִז אָמַר, שְׁמַעוּנִי וּפְגַעוּ לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן צַחַר, וַיִּתֵּן לִי אֶת מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו'. וְאִם תֹּאמַר בְּשִׁבִיל כְּבוֹדִי, יוֹתֵר מִכֶּם אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׁלֹא רְצִיתִי בָכֶם. בְּתוֹכְכֶם – כְּדֵי לְהַקְבֵר בֵּינֵיכֶם, שְׁרְצִיתִי בָכֶם, כְּדֵי שְׁלֹא אֶפְרָד מִכֶּם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּשַׁעַת שֶׁנִּכְנַס אַבְרָהָם לַמְעָרָה, אֵיךְ נִכְנַס? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רֵץ אַחַר אוֹתוֹ הָעֶגְלָה, שְׁכְּתוּב וְאֵל הַבְּקָר רֵץ אַבְרָהָם וְגו', וְאוֹתוֹ בֶּן בְּקָר בָּרַח עַד אוֹתָהּ הַמְעָרָה, וְנִכְנַס אַחֲרָיו, וְרָאָה מֵה שְׂרָאָה.

עוֹד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַתְּפִלָּל כָּל יוֹם וְיוֹם, וְהָיָה יוֹצֵא עַד אוֹתָהּ הַשְּׂדֵה שֶׁהִיְתָה מְעֵלָה רֵיחוֹת עֲלֵיוֹנִים, וְרָאָה הָאוֹר שִׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַמְעָרָה וְהַתְּפִלָּל שֶׁם, וְשֶׁם דָּבָר עֲמוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוּם כֵּךְ רָצָה אוֹתָהּ, שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הִיְתָה תָמִיד בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּךְ, לָמָּה לֹא רָצָה אוֹתָהּ עַד עַכְשָׁיו? כְּדֵי שְׁלֹא יִכְחִינוּ בּוֹ, הוֹאִיל וְלֹא צָרִיךְ אוֹתָהּ. כַּעַת שֶׁהִצְטַרֵּךְ אוֹתָהּ, אָמַר, הִנֵּה הַשְּׁעָה לְבַקֵּשׁ אוֹתָהּ.

בֵּא רָאָה, אִם עֶפְרוֹן הָיָה רוֹאֶה בַּמְעָרָה מֵה שְׂרָאָה בַּה אַבְרָהָם, לֹא הָיָה מוֹכֵר אוֹתָהּ לְעוֹלָמִים, אֲלֵא וְדַאי לֹא רָאָה בַּה וְלֹא כְלוּם, שֶׁהָרִי אֵין הַדְּבָר נִגְלָה אֲלֵא לְבַעֲלִיו, וּמִשּׁוּם כֵּךְ לְאַבְרָהָם הַתְּגַלְתָּהּ וְלֹא לְעֶפְרוֹן. לְאַבְרָהָם הַתְּגַלְתָּהּ – שְׁלוֹ הִיְתָה. לְעֶפְרוֹן לֹא הִיְתָה מִתְּגַלָּה – שְׁלֹא הָיָה לוֹ בַּה חֵלֶק. וּמִשּׁוּם כֵּךְ לֹא הַתְּגַלָּה לְעֶפְרוֹן כְּלוּם, וְלֹא הָיָה רוֹאֶה אֲלֵא חֲשֵׁכָה, וְעַל כֵּן מָכַר אוֹתָהּ.

וּמֵה שְׁלֹא בִקֵּשׁ אַבְרָהָם בְּרֵאשׁוֹנָה שִׁימְכַר לוֹ מְכַר, שֶׁהָרִי אַבְרָהָם לֹא אָמַר אֲלֵא – וַיִּתֵּן לִי אֶת מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו', בְּכֹסֶף מְלֵא יִתְנַנֶּה לִי וְגו'. וְהוּא אָמַר, הַשְּׂדֵה נִתְּתִי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לָךְ נִתְּתִיָּה וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הָיָה מְאוּס עַל עֶפְרוֹן, שְׁלֹא יָדַע מֵה הִיא.

וּבֵא וְרָאָה, כִּשְׁנִכְנַס אַבְרָהָם בְּתַחֲלָה לַמְעָרָה, רָאָה שֶׁם אוֹר, וְנִזְרַק לְפָנָיו עֶפֶר, וְהַתְּגַלָּה לוֹ שְׁנֵי קָבָרִים. בֵּינֵתִים עָלָה אָדָם בְּדַמוֹתוֹ, וְרָאָה אֶת

אָמַר לוֹ, מִי שְׁמַסְתַּכֵּל בְּצַפְצוּפֵי הָעוֹפוֹת לָמָּה נִקְרָא נַחֲשׁ? אָמַר לוֹ, שֶׁהִנֵּה מְאוֹתוֹ הַצַּד בָּאָה, שְׂרוּחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה עַל הָעוֹף הֵהוּא וּמוֹדִיעַ דְּבָרִים בְּעוֹלָם. וְכֹל רוּחַ טְמֵאָה דְּבוֹקִים בְּנַחֲשׁ וּבְאוֹת לְעוֹלָם, וְאֵין מִי שִׁינְצֵל מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי הוּא נִמְצָא עִם הַכֹּל עַד הַזְּמַן שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר, שְׁכְּתוּב (ישעיה כה) בְּלַע הַמּוֹת לְנִצָּח וּמַחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָה מֵעַל כָּל פְּנִים וְגו'. וְכְּתוּב (זכריה ג) וְאֶת רוּחַ הַטְּמֵאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ וְגו'.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַבְרָהָם יָדַע בְּאוֹתָהּ הַמְעָרָה סִימָן, וְלָבוּ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ שֶׁם, מִשּׁוּם שֶׁמִּקְדָּם לָכֵן נִכְנַס לְשֶׁם וְרָאָה אֶת אָדָם וְחוּהָ טְמוּנִים שֶׁם. וּמִנֵּין הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֵם הָיוּ? אֲלֵא רָאָה דְמוֹתוֹ וְהַסְתַּכֵּל, וְנִפְתַּח לוֹ פֶּתַח אֶחָד שֶׁל גֶּן עֵדֶן שֶׁם, וְאוֹתָהּ דְמוֹת שֶׁל אָדָם הִיְתָה עוֹמֶדֶת אֲצִלוֹ.

וּבֵא וְרָאָה, כָּל מִי שְׁמַסְתַּכֵּל בְּדַמוֹתוֹ שֶׁל אָדָם, אֵינוֹ נִצּוֹל מִמִּיתָה לְעוֹלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה בְּשַׁעַת שֶׁאָדָם מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, הוּא רוֹאֶה אֶת אָדָם, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן מֵת. אֲבָל אַבְרָהָם הַסְתַּכֵּל בּוֹ וְרָאָה דְמוֹתוֹ וְהַתְּקִים, וְרָאָה הָאוֹר שֶׁמְאִיר בַּמְעָרָה, וְנָר אֶחָד דוֹלֵק. אִז הַתְּאֵנָה אַבְרָהָם לְמִדּוּרוֹ בְּמָקוֹם הַהוּא, וְלָבוּ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ תָמִיד בַּמְעָרָה.

בֵּא רָאָה, כַּעַת אַבְרָהָם עָשָׂה בְּחֻכְמָה בְּזְמַן שֶׁבִקֵּשׁ קָבַר לְשָׂרָה, שֶׁהָרִי כְּשִׁבְקֵשׁ, לֹא בִקֵּשׁ אֶת הַמְעָרָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְלֹא אָמַר שְׂרוּצָה לְהַפְרֵד מֵהֶם, אֲלֵא אָמַר, תָּנוּ לִי אַחֲזוֹת קָבַר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנָי. וְאִם תֹּאמַר שֶׁעֶפְרוֹן לֹא הָיָה שֶׁם – הוּא הָיָה שֶׁם, שְׁכְּתוּב וְעֶפְרוֹן יֵשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חַת. וְאַבְרָהָם לֹא אָמַר לוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁעַת כְּלוּם.

אֲלֵא מֵה שְׁאַמְר לָהֶם אָמַר, כְּמוֹ שְׁכְּתוּב וַיְדַבֵּר אֵל בְּנֵי חַת וְגו'. וְכִי עוֹלָה בְּדַעַתְךָ שֶׁאַבְרָהָם רָצָה לְהַקְבֵר בֵּינֵיהֶם בֵּין הַטְּמֵאִים, אוֹ שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הִיְתָה עִמָּהֶם? אֲלֵא עָשָׂה בְּחֻכְמָה.

וְלִמְדֵנוּ כֵּאֵן דְּרַךְ אֶרֶץ בְּמֵה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם, שֶׁהָרִי מִשּׁוּם שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ בַּמְעָרָה הִיא – אֵף עַל גַּב שֶׁהָיָה שֶׁם, לֹא רָצָה לְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ מִיַּד אוֹתוֹ הַרְצוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בַּמְעָרָה, וּבִקֵּשׁ בְּתַחֲלָה מֵה שְׁלֹא צָרִיךְ לְאוֹתָם אַחֲרֵים וְלֹא לְעֶפְרוֹן.

המכפלה, ואחר כך הכתוב קרא לה מערת שדה המכפלה. מכפלה הוא קרא לשדה.

אמר לו, כך קורא לה - מערת המכפלה, כמו שנאמר ויתן לי את מערת המכפלה, אבל ודאי, חייך, המערה היא מכפלה, ולא השדה נקרא מכפלה. אלא השדה והמערה נקראים על שם מכפלה, שדה המכפלה ודאי, ולא המערה, שהרי המערה היא בשדה, ואותו השדה עומד בדבר אחר.

בא ראה, תחת ירושלים נכפלה כל ארץ ישראל, והיא עומדת למעלה ולמטה. כמו כן ירושלים למעלה - ירושלים מטה. אחוזה למעלה ואחוזה למטה. ירושלים למעלה ואחוזה בשני צדדים - למעלה ולמטה [ירושלים למטה אחוזה בשני צדדים - למעלה ולמטה], ומשום כך היא כפולה.

ועל כן השדה הזו מאותה מכפלה היא שבו היא שורה. כמו כן כתוב כריח השדה אשר ברכו ה', למעלה ולמטה, ומשום כך שדה המכפלה ודאי, ולא שדה כפול.

עוד סוד הדבר - שדה המכפלה ודאי. מי המכפלה? [ה'] שבשם הקדוש שהיא מכפלה. הכל עומד יחד, ובשבילה אמר בדרך נסתר ה' מכפלה, שלא היתה בשם הקדוש אות אחרת מכפלה פרט לזה.

ואף על גב שמערת המכפלה היתה ודאי, שהיא מערה בתוך מערה, אבל על שם אחר נקראת מערת המכפלה, כמו שנאמר. ואברהם ידע, וכשאמר לבני חת, כסה את הדבר, ואמר ויתן לי את מערת המכפלה, על שם שהיא מערה כפולה, והתורה לא קראה לה אלא מערת שדה המכפלה כראוי.

והקדוש ברוך הוא עשה את הכל שימצא העולם הזה, כמו שלמעלה, ולהדביק זה עם זה שיהיה כבודו למעלה ולמטה. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל. רבי יהודה פתח, (תהלים סח) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. הפסוק הזה נתבאר, אבל

אברהם וחיך, וכו' [היה] ידע אברהם ששם [היה] הוא עתיד להקבר.

אמר לו אברהם: בבקשה ממך, האם טירה שאינה מקרה יש כאן? אמר לו הקדוש ברוך הוא, הטמין אותי כאן, ומאותו הזמן עד עכשו נטמנתי כמו דג בחפירה עד שאתה באת לעולם. עכשו מכאן ואילך הנה קיום לי ולעולם יש בשבילך.

ראה מה כתוב - ויקם השדה והמערה אשר בו. ממש קימה היתה לה מה שלא היתה לה עד עתה. רבי אבא אמר, ויקם השדה - ודאי קימה ממש, שקם והתעלה לפני אברהם, משום שעד עכשו לא נראה שם כלום, ועכשו, מה שהיה טמון - קם והתעלה, ואז קם הכל כמשפטו.

אמר רבי שמעון, בשעה שנכנס אברהם למערה והכניס לשם את שרה, קמו אדם וחוה, ולא קבלו להקבר שם. אמרו: ומה אנו בבושה לפני הקדוש ברוך הוא באותו העולם משום אותו החטא שגרמנו, וכעת תתוסף לנו בושה אחרת - מפני המעשים טובים שבכם?

אמר אברהם: הריני מזמן לפני הקדוש ברוך הוא עבורך שלא תתביש לפניו לעולמים. מיד - ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. מה זה ואחרי כן? אחר שקבל עליו אברהם את הדבר הזה.

אדם נכנס למקומו - חנה לא נכנסה, עד שקרב אברהם והכניס אותה אצל אדם וקבל אותה בשבילו. זהו שכתוב ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו, ולא כתוב לשרה, אלא את שרה, לרבות חנה. ואז התישבו במקומם כראוי. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ושנינו באברהם.

תולדות השמים והארץ - זה אדם וחוה. לא כתוב אלה השמים והארץ, אלא תולדות השמים והארץ, ולא תולדות בן אדם. והם התקיימו בשביל אברהם. ומנין לנו שהתקיימו בשביל אברהם? שכתוב ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם. ועד שבא אברהם לא התקיימו אדם וחוה במקומם באותו העולם.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו. אמר, המערה הזו אינה כפולה, שהרי כתוב מערת

וכשיוצאת ממנו נשמתו, מטמאים אותו, ומדורו בין אותם הטמאים, ואלו הם המזיקים של העולם. כמו שממשיך אדם את עצמו בעולם הזה – כך הוא מדורו ונמשך באותו העולם [ואותן רוחות הטמאות מטמאות אותו ומכניסות אותו לגיהנם].

בא ראה, מי שמתקדש ושומר את עצמו בעולם הזה שלא יטמא, מדורו בעולם ההוא בין אותם קדושים עליונים ועושים תמיד שליחות, ואלו עומדים בחצר, כמו שנאמר (שמות כז) את חצר המשכן.

וייש אחרים שהם בפנים יותר שאינם בחצר, אלא בבית, כמו שנאמר (תהלים סה) נשבעה בטוב ביתך. אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך. כיון שאמר ישכן חצריך, למה כתוב נשבעה בטוב ביתך? ישבע בטוב ביתך היא צריך להיות, כמו שכתוב ישכן! אלא הרי שנינו, אין ישיבה בעזרה אלא למלכי דוד לבדם.

וייש מקום לחסידים עליונים שנכנסים לפנים, ומי הם? ככתוב (במדבר ג) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו וגו'. וכמה מדורים על מדורים ואורות על אורות נפרדים בעולם ההוא, וכל אחד מתביש מאור חברו. כמו שהמעשים נפרדים בעולם הזה, כך גם מקומות ואורות נפרדים בעולם ההוא.

ובא וראה, הרי נאמר שאפלו בעולם הזה, כשאדם ישן על מטתו והנשמות צריכות לשוטט בעולם ויצאו מתוך הגוף, אין כל נשמה ונשמה עולה ומשוטטת לראות בכבוד סבר פני עתיק הימים, אלא כמו שנמשך תמיד וכפי המעשים, כך נשמתו עולה.

אם נטמא – הוא ישן והנשמה יוצאת, וכל אותן רוחות טמאות לוקחות אותה, ונדבקת בהן באותן הדרגות התחתונות שמשוטטות בעולם, והם מודיעות לה דברים שקרובים לבא לעולם. ולפעמים שמודיעים לה דברים כוזבים וצוחקים עליה, והרי פרשוה.

ואם זוכה אדם, כשהוא ישן ונשמתו עולה, הולכת ושטה ובוקעת בין הרוחות הטמאות הללו, וכלם מכריזים ואומרים: פנו מקום, פנו. זה אינו

אשרי האיש שדרכיו כשרות לפני הקדוש ברוך הוא, והוא התרצה בו לקרבו אליו.

בא ראה, אברהם התקרב אליו, ותשוקתו היתה כל יום בזה. ולא התקרב אברהם ביום אחד או בפעם אחת, אלא מעשיו קרבוהו בכל ימיו מדרגה לדרגה, עד שהתעלה בדרגתו.

כשהיה זקן ונכנס לדרגות עליונות כראוי, שכתוב ואברהם זקן, ואז בא בימים, באותם ימים עליונים, באותם ימים ידועים בסוד האמונה. וה' ברך את אברהם בכל. שמשם יוצאות כל הברכות וכל טוב.

אשריהם בעלי התשובה, שהרי בשעה אחת ביום אחד [בפעם אחת] ברגע אחד קרבים לקב"ה, מה שלא היה כך אפלו לצדיקים גמורים שהתקברו לקב"ה בכמה שנים. אברהם לא נכנס באותם הימים העליונים עד שהיה זקן, כמו שנאמר. וכן דוד, שכתוב (מלכים א-א) והמלך דוד זקן בא בימים. אבל בעל התשובה מיד נכנס ונדבק בקב"ה.

רבי יוסי אמר, שנינו, המקום שבעלי התשובה עומדים בעולם ההוא, אין לצדיקים גמורים רשות לעמד בו, משום שהם קרובים למלך יותר מכלם, והם מושכים עליהם ברצון הלב יותר ובכח רב להתקרב למלך.

בא ראה, כמה מקומות מתקנים לקב"ה בעולם ההוא, ובכלם בית מושבים לצדיקים, כל אחד ואחד לפי דרגתו כראוי לו.

כתוב (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך, שהקדוש ברוך הוא מקרב אותם אליו, שעולים אותם הנשמות ממטה למעלה ולהאחז בנחלתם שנתקנה להן. ישכן חצריך – אלו המקומות והדרגות שבחוץ, ומי הם? כמו שנאמר (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה. זוהי דרגה בין קדושים עליונים.

ומי שזכאים לדרגה הזו הם שליחים של רבון העולם, כמו אותם המלאכים, ותמיד עושים שליחות ברצון רבונם, משום שאלו [התקדשו] תמיד בקדשה ולא נטמאו. כמו כן מי שנטמא בעולם הזה, הוא מושך עליו רוח טמאה,

אמר רבי חייא, בא ראה שאברהם לא רצה להתערב עם נשות העולם ולהדבק בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שנשות שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות הם מטמאות את הגברים שלהם ולאותם שנדבקים בהם. משום ששאברהם ידע את החכמה, ידע העקר והשרש, ומאיזה מקום יוצאות ומשוטטות רוחות טמאות בעולם, ועל כן השביע את עבדו שלא יקח אשה לבנו משאר העמים.

מדרש הנעלם

ויהיו. רבותינו פתחו בפסוק הזה (שיר ז) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים. שנו רבותינו, היוצא לדרך יתפלל שלש תפלות: תפלה שהיא חובה של יום, ותפלת הדרך על הדרך שהוא עושה, ותפלה שיחזור לביתו לשלום. ויאמר את השלשה האלו, אפלו באחד יכול לעשותו, ששנינו, כל שאלותיו של אדם יכול לכלל אותן בשומע תפלה.

אמר רבי יהודה, כל מעשיו של אדם כתובים בספר, הן טוב והן רע, ועל כלם עתיד לתת את הדין. ששנינו, אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך – אותם הדברים שעשה הגלם, שאינו משגיח בעולם הבא, כלם ראו עיניך שענית בהם. ועל ספרך כלם יכתבו – לתן עליהם דין וחסבון לעולם הבא. הלכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל לו.

אמר רבי יצחק, אין אדם עושה עברות אלא מי שהוא גלם ולא אדם, והינו אותו שלא מסתכל בנשמה הקדושה, אלא כל מעשיו כבהמה הזו שאין משגחת ואין יודעת. אמר רבי בון, וכי גלם נקרא דוד שאמר את הפסוק הזה?

אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, גלמי ראו עיניך. קדם שזרקת בי נשמה, ראו עיניך לעשות בדמותי בני אדם שידמו לי. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? ימים יצרו, בצורה הזו שלי. ולא אחד בהם, שלא נשאר אחד מהם.

אמר רבי בון, למה? אמר לו, בא ראה, כלם שדמו לו או ברמז שלו, לא מתו במיתת נפשם, וכלם לקו באותו ענין ממש.

מצדנו! והיא עולה בין אותם הקדושים, ומודיעים לה דבר אחד אמת.

ובשיוורת, כל אותם מחנות של ערבוב רוצים להתקרב אליה לדעת אותו הדבר, והם מודיעים לה דברים אחרים. והדבור ההוא שנוטלת בתוך אותם קדושים בין אותם האחרים הוא כתבואה בתוך התבן. וזה [מי] הוא זוכה יותר בעוד שהוא עומד והנשמה עומדת בעולם הזה.

כמו כן כשיוצאות הנשמות מהגוף מהעולם הזה, רוצות לעלות, וכמה שומרי הפתח ומחנות מזיקים נמצאים. אם הם מצדם – כלם אוחזים בהם באותן הנפשות, ומוסרים אותם ביד דומה להכניסם לגיהנם.

ואחר כך עולות ואוחזים בהם, והם נוטלים אותם, ומכריזים בהם: אלו הם שעברו על מצוות רבונם. וכן משוטטות בכל העולם. ואחר כך מחזירים אותם לגיהנם, וכן עד שנים עשר חדשים. אחר שנים עשר חדשים הם שוככים באותו מקום שראוי להם. אותם הנשמות שזכו עולות למעלה, כמו שנתבאר, וזוכות במקומותיהם.

בא ראה, אשרי הצדיקים שנגנזו להם כמה טובות לעולם ההוא, ואין מקום פנימי בכל אותם כאותם שיודעים את סוד רבונם ויודעים לדבק בהם בכל יום. על אלו כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

מה זה למחכה לו? כמו שנאמר (איוב לב) חפה את איוב בדברים. ואלו הם שדוחקים לדבר של חכמה ומדיקים אותה ומחכים לדעת את ברור הדבר, והם מקרים לרבונם. אלו הם שרבונם משתבח בהם בכל יום. אלו הם שנכנסים בין עליונים קדושים, ואלו נכנסים בכל השערים שלמעלה, ואין מי שימחה בידם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, אברהם נכנס לדעת ולהדבק ברבונו כראוי לאחר שהקדים את מעשיו שבראשונה, וזכה לאותם הימים העליונים, והתברך מהמקום שכל הברכות יוצאות משם, שכתוב וה' ברוך את אברהם בכל. מה זה בכל? המקום של הנקה שאין פוסקים מימיו לעולמים.

החוצפה. אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני.

אמר רבי פנחס אמר רבי יהודה, השבעתי אתכם בנות ירושלם - הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזוכות להפנס לירושלים של מעלה, והם הנקראות בנות ירושלים על שזוכות לפנס שם, ולפיכך הנשמה אומרת להם השבעתי אתכם בנות ירושלם, אם תמצאו את דודי - זה הקדוש ברוך הוא. רב אמר, זה זיו האספקלריה של מעלה. מה תגידו לו שחולת אהבה אני, להנות מהזיו שלו ולהסתופף בצלו.

רב הונא אמר, שחולת אהבה אני - אותה התשוקה והכסוף שספתי בעולם על הכל, לפיכך אני חולה. רבי יהודה אמר, זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף. שפיון שנשלם קצו של גוף, אותם הימים שנגזרו עליו, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, מה כתוב? ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'.

אמר רב יהודה אמר רב, מה כתוב בפסוק קדם זה? שכתוב ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען.

רבי יצחק אמר רבי יוחנן, ברא הקדוש ברוך הוא את האדם והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף. אמר רבי יהודה, המחברים בגוף. רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיוצא האדם מן העולם הזה. רבי יהודה אמר, המחברים בגוף בחייו, משמע מהפסוק שכתוב ותמת שרה - זה הגוף. בקרית ארבע - אלו ארבעה היסודות. היא חברון - שהיו מחברים בגופו בחייו. בארץ כנען - בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט.

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכיתה. הינו [שכתוב] ששנינו, כל שבעת הימים נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו. זהו שכתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. כמו זה, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכיתה. ויבא אברהם - זו היא הנשמה. לספד לשרה - זה הגוף.

אמר רבי יצחק, בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה, הגוף שוכב בשלום ויגוח

בא ראה, אמר רבי יהודה, דמותו של אדם הראשון ויפיו היה כזהר הרקיע העליון שעל גבי שאר הרקיעים, וכאותו האור שגנו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעולם הבא. וכל אותם שהיו רמוזים בו מדמותו של אדם הראשון, בו הם לקו ומתו.

שכך דרכו של הקדוש ברוך הוא - נותן עשר לאדם, למה? לזון את העניים ולעשות מצוותיו. אינו עושה את זה ומתגאה [ואם נתגלה בו] בעשר ההוא - בו ילקה, שכתוב (קהלת ה) עשר שמור לבעליו לרעתו. נותן לו בנים, למה? ללמד אותם דרך הקדוש ברוך הוא ולשמר מצוותיו, כמו שאמר באברהם (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת כל ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה וגו'. הוא לא עושה את זה ומתגאה בהם - בהם הוא לוקה, שכתוב (איוב יח) לא נין לו ולא נכד בעמו וגו'. וכן כמו זה, כשנותן הקדוש ברוך הוא מיפי טוב עליון של אדם הראשון להם, למה? כדי לשמר מצוותיו ולעשות רצונו. לא עשו כך אלא התגאו בו - בו לוקים, ביפי הזה.

אמר רב יהודה, כשברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, היה גלם טרם שזרק בו נשמה, וקרא לאותו המלאך הממנה על צורות בני אדם, ואמר לו: עין וצר בדמות הזו ששה בני אדם. זהו שכתוב (בראשית ה) ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, כלומר שתא שש.

אמר רבי יצחק, מאותו עפר ממש שנברא אדם הראשון, לקח הקדוש ברוך הוא לברא את ששת אלה, וקרא לו שת שש. זהו שכתוב ויולד בדמותו כצלמו, מאותה העסה שנברא הגלם שלו. ועל כך נאמר גלמי ראו עיניך, ועינת בו לעשות [בו] שדומים לו. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? כלם שלא שמרו מה שנתן הקדוש ברוך הוא להם ונטרדו מן העולם [ונדונו באותו הדין].

שנינו שם, אמר רב יהודה אמר רב, מצאנו שש של משמרות הוא הלילה, ולכל אחד ואחד יש ענין לקב"ה באדם, כשיוצאת נשמתו ממנו ונשארו אותו גלם ישן על מטתו, ונשמתו עולה בכל לילה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי יצחק, אם היא צדיקה - שמחים עמה, ואם לא - דוחים אותה

מה כתוב, ויענו בני חת את אברהם וגו'. כמו כן בדרך כבוד, בדרך פיוס. זהו שכתוב שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו.

מה זה נשיא אלהים אתה? אמר רבי פנחס, קדם שיצא הצדיק מן העולם, בת קול יוצאת בכל יום על אותם הצדיקים בגן עדן: הכינו מקום לפלוני שיבא לכאן. ועל כן הם אומרים, מאת אלהים מלמעלה אתה נשיא בכל יום בתוכנו. במבחר קברינו, במבחר הצדיקים, בחבורת הצדיקים המבחרים מנה אותו, הכניסוהו בחשבון עמנו, ואיש ממנו לא ימנע את המנין, כי כלנו שמחים בו ומקדימים לו שלום.

אמר רבי יוסי בן פזי, בא ראה, כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון, לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממנה עליהם. ששנינו, מלאך הממנה על פתי הקברות ודומה שמו, והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים לכנס ביניהם, ומיד פוגעת בו כדי לשכן הגוף בהשקט וכבטחה ובמנוחה ובהנאה [עליונה]. זהו שכתוב וידבר אל עפרון.

אמר רבי ייסא, זה המלאך הנקרא דומה. ולמה נתכנה שמו עפרון? על שהוא ממנה על שוכני עפר, והפקדו בידו כל פנקסי הצדיקים וחבורות החסידים השוכנים בעפר, והוא עתיד להוציאם בחשבון.

ולמדנו, אמר רבי אלעזר, לעתיד לבא כשיפקד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, יקרא למלאך הממנה על הקברות, ודומה שמו, ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושנהרגו על שמו, והוא מוציאם בחשבון כמו שנטלם בחשבון. זהו שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר.

על משכבו. זהו שכתוב (ישעיה נו) יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו. מה זה הלך נכחו?

אמר רבי יצחק, הנשמה הלך נכחו למקום העדן הגנוז לה. מה משמיע? אמר רבי יהודה, מזה נשמע נכחה כתוב בה"א. ובשעה שאינה זוכה, והיא ראויה לקבל ענשה, הולכת משוממת ומבקרת בכל יום את הגוף ואת הקבר.

אמר רבי יוסי, עצם הקולית [ירך] הקשה הזה, כשהולך בסריחות לכאן ולכאן, הולך ומבקר את מקומו שנים עשר חדשים. כך הנשמה ההיא שראויה לקבל ענש, הולכת בחוץ בעולם, ופוקדת את מקומה שנים עשר חדשים בבתי הקברות ובעולם.

אמר רבי יהודה, בא ראה שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'. אמר רבי אבא, והרי שנינו שכאשר הנשמה היא בשלמות עליונה, נוספת לה ה"א, ונקראת אברהם בשלמות עליונה, וכאן אתה אומר כאשר אינו צדיק כל כך, שכתוב ויקם אברהם. עשית שמי שיושב בכסא יורד לתוך קטן תחתון?

אלא כך גזרתי - ויקם אברהם מעל פני מתו. שאמר רבי בו אמר רבי זריקא, כשהנשמה ראויה לעלות למקום עדנה, קדם מגנה על הגוף הקדוש שיוצאת משם, ואחר כך עולה למקום מעלתה. זהו שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו, זה הגוף.

וידבר אל בני חת - אלו שאר גופות הצדיקים שהם [ד"א בני] חתחתים ונהלמים בעולם למען יראת קונם, חתים על שהם שוכני עפר. ולמה צריכה אותם? אמר רבי יהודה, הכל כתובים במנין, ועל [שהיה, ד"א זה היה אותו] הגוף במנין עמהם. ומה אמר להם בדרך פיוס ובדרך כבוד?

גר ותושב אנכי עמכם וגו'. שהגוף הזה יהיה במנין אחד עמכם בחבור הזה. אמר רבי, ראה

סדר הלימוד ליום ו חשוון [יום 36 בשנה]

הזו יפה, שנעשית הנשמה, ההוא שפכתוב בו (יחזקאל א) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו, כמו שאמור באותה הבריתא הראשונה.

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר מאותה המשנה. אמר לו, כך התפרש בשלש עשרה מדות הרחמים בפרשה שלו, אבל כאן יש לנו לומר. פתח ואמר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו'. אמר רבי אלעזר, מה היא שאנו קוראים כאן בשיר השירים לשון נקבה, ושם בתורה לשון זכר?

אלא, אמר רבי אלעזר, כאן בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, והנשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד יורש מעלתו.

שנינו שם, בארבע פעמים [בשנה] בשעה בכל יום העדן מנטף על הגן, ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים, ושמונה וארבעים טפות מנטף בכל יום, ומשם שבעים אילני הגן. זהו שכתוב (תהלים קד) ישבעו עצי ה'. רבי תנחום אמר, מכאן (שם) משקה הרים מעליותיו. איזו היא עליה? זהו עדן. ועדן באיזה מקום הוא? רבי יהודה אמר, למעלה מערבות הוא. רבי יוסי אמר, בערבות הוא, שהרי שנינו, שם גנזי חיים טובים ברכה ושלום ונשמתי של צדיקים, והגנוז העליון. הוא עדן למטה מכון כנגדו גן בארץ ונוטל ממנו שפע בכל יום.

אמר רבי אבהו, שמונה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל, וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת מאותם טפות של עדן, שהם שמונה וארבעים טפות. ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן היתה מעלתו ברוח הקדש על כל השאר – אדם הראשון שהיה מקבל משמונה וארבעים לא כל שכן. מכאן אתה למד כמה היתה חכמתו.

רבי בא אמר רב כהנא, וכי מאין היה להם לנביאים מאותן הטפות? אלא כך שנינו, בכל טפה וטפה היוצאת מעדן, רוח חכמה יוצאת עמו, ועל כן נגזר במשנה: יש מים שמגדלים חכמים, ויש מים שמגדלים טפשים. ואותם המים שמגדלים חכמים, אותם המים היו מטפות של עדן.

ולמדנו, אמר רבי שמואל ברבי יעקב, נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם. וכיון שנמסרות בידו, שוב אינן חוזרות, עד שיכנסו לגיהנם. וזה יראת דוד שנתירא כשעשה אותו עון, שנאמר (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. אמר רבי ייסא, הנשמה פוגעת לו להכניס אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בחשבונם. זהו שכתוב וידבר אל עפרון וגו'.

אמר רבי תנחום, המלאך קודם ואמר לו: ראה מה כתוב למעלה – ועפרון ישב בתוך בני חת. שחתו לשכן בעפר, והוא מקדים ואומר לו להכניס אותו הגוף בחשבון הצדיקים. זהו שכתוב ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לאמר. מה זה לכל באי שער עירו? רב נחמן אמר, אותם שנכנסו בכתב חשבון פנקסו. שאמר רב נחמן, וכך נגזר [על] חשבון, על יד דומה נכנסים לבתי הקברות, ובחשבון הפתק עתיד להוציא אותם, והוא ממנה על שוכני העפר.

מה זה השדה נתתי לך והמערה אשר בו? אמר רבי יוסי, אוצר של שלווה ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופים בשביל התורה. זהו שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטרים את פריו. ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדשת שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה. [וכך אמרו בפסוק הזה] שכתב ואהבת את ה' וגו'.

ולמדנו, כל המכונן את לבו בפסוק הזה כדי למסר נפשו על קדשת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. זהו שכתוב (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים? אמר רב נחמן, מאתים על התורה – ומאתם על שמסר עצמו בכל יום על קדשת שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. משנה: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כך הוא, שהמשנה

ופילגשים הם גרי הצדק. כלם משפחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה, ואזי הנשמה במעלתה ומתקיימת אריכות ימים. זהו שכתוב ואברהם זקן בא בימים. נכנס באריכות ימים לעולם הבא.

רבי אבא הזקן קם על רגליו ואמר, מנוחה ושלום עצמות יהיו לך, רבי שמעון, שהחזרת עטרה לישנה. ששנינו בברייתא הראשונה, שפיון שהנשמה היא בשלמותה במקום עליון [לזמן אחר נכנסים], לא שבה לגוף, אלא נבראות ממנה נשמות אחרות שיוצאות ממנה, והיא נשארת בקיום, עד שבא רבי שמעון בן יוחאי ודרש, ומה אם בעולם הזה שהוא הכל, והגוף שהוא טפה סרוחה, נכנסת בו אותה הנשמה – לעתיד לבא שיצטרפו כלם ויהיה הגוף מבחר בקיום ותשלום יותר, אינו דין להפנס אותה הנשמה בו בכל התשלומים והעלויים שבה?

אמר רבי אחא, אותה הנשמה [בו בכל התשלומים והעלויים שבה] ממש, ואותו הגוף ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידן בקיומן לעתיד לבא, אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. רבי בו אמר רבי יוחנן, [באותם הימים] באותו עולם שהוא ימים, ולא בעולם הזה שהוא לילה. אמר רבי יעקב, באותם העולמות שהם ימים, באותם ההנאות והפסופים שהוא נוחל. וה' ברוך את אברהם בכל. באותה המשרה [נ"א המעשר] שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו, שהיא אות ה"א, שבה נברא העולם.

ולמדנו, אמר רבי יוחנן, מטטרו"ן שר הפנים, שהוא נער עבד מרבו האדון המושל עליו, ממנה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטטה, והוא עתיד לקחת חשבון פתק בבתי הקברות מדומה, ולהראות אותו לפני רבו, והוא עתיד לעשות שאור אותו העצם תחת הארץ, לתקן את הגופות ולקיים בשלמות של גוף בלי הנשמה, [בזמן] שהקדוש ברוך הוא ישלח אותה למקומה.

אמר רבי יצחק, באותה שעה מה כתוב? ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל וגו'. מהו

שאמר רבי יוסי, המים שבהם טפות יושבים [נ"א יתרים] מכל אותם ארבעת הנהרות הראשונים, הוא שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון. מה זה שם האחד פישון? המיוחד מכלם פישון, והוא הנופל בארץ מצרים, ולפיכך היתה חכמת [לישראל] מצרים יותר מכל העולם.

ומשנזרה הגזרה שאבדה חכמת מצרים, נטל הקדוש ברוך הוא אותם הטפות וזרק אותם באותו הגן, באותו הנהר של גן עדן, שכתוב (ס) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. וזה היה מוליד ארבעה אחרים, והאחד המיוחד הנולד ממנו פישון היה. משנטלו אלו הטפות שלא יצאו מהגן, אבדה החכמה ממצרים.

ומאותה הרוח שהיתה יוצאת מעדן, תמצו [ימצו] כל נביא ונביא, והינו שכתוב מתהלך בגן לרוח היום. וגנוז זה בגן עדן לעתיד לבא, וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו, ועל כן אמר הכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'. שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם. **שנו** רבותינו, כל נשמתן של צדיקים למעלה, בעדן הן. ומה ממה שיורד מעדן ישגא החכמה בעולם – לעומדים בו ונהנים מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יצחק, כיון שהנשמה זוכה לכנס בשערי ירושלים של מעלה, מיכאל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום. מלאכי השרת תמהים בה ושואלים עליה (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר. מי זאת עלה בין העליונה מהגוף החרב שדומה להבל, שכתוב (תהלים קמד) אדם להבל דמה. הוא משיב ואומר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא – מיחדת היא. אחת היא לאמה – לאמה זו היא כסא הכבוד שהיא אם לנשמה ויולדת לה, שנזרה ממנה.

ראוה בנות ויאשרוה – אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה, והם הנקראות בנות ירושלים. אמר רבי יוסי, הנה חזרנו על מה שאמרנו – אלו נקראות בנות ירושלים, והאחרות נקראות בנות לוט. ראוה בנות ויאשרוה – שאר הנשמות משפחות לה ואומרות שלום בואך. מלכות ופילגשים – מלכות אלו האבות שהם מלכות,

כך, שְהִירִי אֲנִי רוֹאֶה עֲמָקִים רַבִּים בְּפִיהֶם שְׁגָלוּ וְלֹא רְאוּיִים לְכָל אָדָם. בֹּא רְאֵה, שְׁבוּעַת הַבְּרִית הַזֹּה נִשְׁבַּעַת הַנְּשָׁמָה, שְׁכַתּוֹב אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן מִשְׁמַע, שֶׁהוּאִיל וְאַתָּה הוֹלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹת זֶה, לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי. כְּלוּמַר שֶׁלֹּא תִקַּח גּוֹף לְבָנִי [לְבַנְיָנִי] לְהַפְנִס בְּגוֹף אַחֵר, בְּגוֹף זֶר, בְּגוֹף שְׂאִינוּ רְאוּי לּוֹ, אֲלֵא בְּהוּא מִמֶּשׁ שֶׁהוּא שְׁלִי, בְּהוּא מִמֶּשׁ שְׂיִצְאָתִי מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תִלְךְ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵהוּ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁנִּצְטַעַר עִמִּי בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם וְלֹא הָיָה לוֹ הִנָּאָה וְכִסּוּף בּוֹ מִפְּנֵי יִרְאַת קוֹנוֹ, אוֹתוֹ הַגּוֹף מִמֶּשׁ תִּקַּח לְיִצְחָק עִמּוֹ בְּשִׂמְחַת הַצְּדִיקִים הַזֶּה, לְיִצְחָק עִמּוֹ בְּשִׂמְחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְיִצְחָק עִמּוֹ שְׁעַכְשָׁו עֵת שְׁחוּק בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (תְּהִלִּים קכ"ו) אִזּוֹ יִמְלֵא שְׁחוּק פִּינוּ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַי יִצְחָק, בֹּא תִשְׁמַע, אֵינן מְלֵאךְ אֶחָד עוֹשֶׂה אֲלֵא שְׁלִיחוֹת אַחַת, וְלֹא שְׁתֵּי שְׁלִיחוֹת בְּכַת אַחַת. וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, מְלֵאךְ אֶחָד, אֲשֶׁר קָסַת הַסּוֹפֵר בְּמִתְנֵי, עֵתִיד לְהִרְשִׁים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מִצְחוֹ, וְלֵאחֵר כֵּן הַשֵּׁר הַגְּדוֹל הוֹלֵךְ לְתַקֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְלְהַעֲמִידוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב הוּא יִשְׁלַח מְלֵאכֵי לְפָנָיִךְ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה. מֵה זֶה לְפָנָיִךְ? לְפָנָיִךְ שְׁלִיחוֹתָיִךְ.

רַבִּי [אַלְעָזָר] אֵלִיעֶזֶר הֵלֵךְ לְרֹאוֹת אֶת רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבּוֹ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו, אָמַר לוֹ, הַבָּאָר שְׁמַנְקָה מְכַל טַנְפָת, וּמְמַלְאִים אוֹתוֹ וְנוֹבַע מִשְׁלוֹ יוֹתֵר, מֵה רוֹצֶה כָּאֵן? אָמַר לוֹ, חַיִּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ. אָמַר לוֹ, לֹא כִּךָ אִמְרָתִי, אֲלֵא אֲנִי רוֹאֶה בְּפָנָיִךְ שְׁדָבָר חֹדֶשׁ יֵשׁ אֲצִלְךָ מֵאוֹתָם הָעֲמָקִים שְׂאֵתָה עֵתִיד לְשָׂאֵל.

אָמַר לוֹ, רְאִיתִי אֶת הָאוֹר הָרֵאשׁוֹן הַזֶּה שֶׁמִּסְעוֹתָיו עֲשָׂרָה, וְנוֹסַע בְּעֲשָׂרָה, וּבִסּוּד שֶׁל עֲשָׂרָה מְנַהֵג אֶת הַכֹּל, וּבְאוֹתוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עוֹשֶׂה אֶת מַעֲשָׂיו. וְלִמְדֵנוּ, עֲשָׂרָה פְּתָקִים, עֲשָׂרָה מִפְתָּחוֹת שֶׁל בֵּית חוֹלִים בְּיָדוֹ, וְעֲשָׂרָה פְּתָקִים נוֹטֵל בְּגֵן עֵדֵן לְהִתְקִין אֶרֶץ עַל גּוֹפּוֹת הַצְּדִיקִים.

אָמַר לוֹ, אֵלִיעֶזֶר בְּנֵי, הָיִיתָ רוֹאֶה יוֹתֵר מִמְּלֵאךְ קְדוֹשׁ שֶׁל הָעוֹלָם, בְּעֲשָׂרָה נִבְרָא, בְּעֲשָׂרָה

אֶל עֲבָדוֹ? אִם בְּחֻכְמָה הַזֹּה נִסְתַּפֵּל, מֵה זֶה אֶל עֲבָדוֹ? אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, לֹא נִסְתַּפֵּל אֲלֵא בְּמֵה שְׂאֵמַר עֲבָדוֹ, עֲבָדוֹ שֶׁל מְקוֹם, [זְקַן בֵּיתוֹ] הַקְּרוֹב לְעִבּוּדָתוֹ, וּמִי הוּא? זֶה מִטְטְרוּ"ן, כְּפִי שְׂאֵמְרָנוּ. שֶׁהוּא עֵתִיד לְיַפּוֹת אֶת הַגּוֹף בְּכַתֵּי הַקְּבָרוֹת.

וְהוּ שְׁכַתּוֹב וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל עֲבָדוֹ, זֶה מִטְטְרוּ"ן עֲבָדוֹ שֶׁל מְקוֹם. זְקַן בֵּיתוֹ, שֶׁהוּא תַחֲלַת בְּרִיּוֹתָיו שֶׁל מְקוֹם. הַמִּשָּׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁנִּתְּן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּשָׁלָה עַל כָּל צְבָאוֹתָיו.

וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר רַבִּי יוֹסִי אָמַר רַב, כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ עֲבָד נוֹטְלִים אוֹר וְנִהְנִים מִזִּיּוֹ הַנְּשָׁמָה. שְׁלִמְדֵנוּ, אוֹר הַנְּשָׁמָה לְעוֹלָם הַבָּא גְדוֹל מֵאוֹר הַכֹּסֵא. וְהִירִי מֵהַכֹּסֵא נִטְלָה הַנְּשָׁמָה? אֲלֵא זֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ, וְזֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ. רַב נִחְמָן אָמַר, גְּדוֹל מֵאוֹר הַכֹּסֵא מִמֶּשׁ, שְׁכַתּוֹב (יִחְזַקְאֵל א') דְּמוֹת כְּמֵרְאָה אָדָם עֲלָיו מִלְמַעְלָה. מֵה זֶה עֲלָיו? עַל זֶהוּ.

וּבְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ, כָּל צְבָאוֹתָיו וְהַמְרַכְבֵּה שְׁלוֹ נְזוּנִים מֵאוֹתוֹ הַזֶּה. זֶהוּ שֶׁהַנְּשָׁמָה אוֹמְרַת לוֹ, [שְׁכַתּוֹב] שִׁים נָא יָדְךָ, כְּלוּמַר סִיעֲתָךְ. תַּחַת יָרְכִי – זֶהוּ אוֹר הַנְּשָׁפַע מִן הַנְּשָׁמָה עֲלֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם, כִּךָ קִבְּלָנוּ, בְּשַׁעָה שְׁזָה הוֹלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיעַ כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל מַעְלָה בְּאוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ. אָמַר רַב הוֹנָא, כִּךָ יָרְכִי בְּגִימְטְרִיא רַ"ם. כְּלוּמַר, הַנְּשָׁמָה אוֹמְרַת שִׁים נָא יָדְךָ, סִיעֲתָךְ, תַּחַת מַעְלָתוֹ שֶׁל רֵם וְנִשְׂא הַמוֹשָׁל עַל הַכֹּל. וְלֵאחֵר שְׁצוּהָ סִיעַת הָעֲלִיוֹנִים תַּחַת יָדוֹ, אֲנִי מִשְׁבִּיעֶךָ שְׁבוּעָה גְדוֹלָה בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ – הוּאִיל וְאָמַר בְּה' שֶׁהוּא הַכֹּל, לָמָּה נֹאמַר אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁהוּא אֲדוֹן עַל הַכֹּל. בְּכַת אַחַת וּבְרַגַע אֶחָד הוּא מְנִיעַ לְכָל, וְכֹלָם כָּאֵין נִגְדוֹ. רַבִּי יִצְחָק אוֹמַר עַל שְׁתֵּים אוֹתוֹת מִשְׁמוֹ, לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא הַכֹּל וְאֵין אַחֵר בְּלָתוֹ.

וְאִשְׁבִּיעֶךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. אָמַר רַב הוֹנָא, וְאִם הָיִיתִי עִמָּהֶם שֶׁל בְּעֲלֵי הַבְּרִיתָא כְּשֶׁגָלוּ הַסּוּד הַזֶּה, לֹא נִפְרַד הָיִיתִי מֵהֶם

בידיעתו של מקום ברוך הוא, וצריך אתה להשיג, שאתה נברא כמוני.

וְגַם לגמליך אשאב - כלומר, ידיעת השגתי שלא השיגו סיעתך, וידעתי כי מעלה יש לי עליך והיאך נברא אתה מזיו הנתון אצלך. אם הוא אומר סימן זה יהי מסור בידי על כל דברים אלו, ואדע שהיא האשה, הוא הגוף מאותה הנשמה, השבועה שהשביעני.

וַיְהִי הוא טרם כלה לדבר וגו'. רבי יצחק אמר רבי יהודה, בעוד שכל הענינים הוא רוצה לנסות על הגוף, מה כתוב? והנה רבקה יצאת, זהו הגוף קדוש שנתעסק בדברי תורה וכתת גופו להשיג ולדעת את קונו. אשר ילדה לבתואל - אמר רב יהודה, בתו של אל. בן מלכה - בן מלכה של עולם. אשת נחור אחי אברהם - חברת השכל, גוף שנדבק בשכל, והיא אח הנשמה. וכדה על שכמה - משא החכמה עליה.

וַיִּרְץ העבד לקראתה - זה מטטרו"ן. ויאמר הגמיאיני מעט מים מכדך - אמר לי רמז חכמה בידיעת בוראך ממה שעסקת בעולם שיצאת ממנו. אמר רבי אבא, כמו שפרשנו, אחר כל זה מה כתוב? ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה.

אָמַר רבי אבא, אותם העצמות שנפזרו לכאן ולכאן, הוא צומד אותם ושוקלם זה על זה, כמו שנאמר (ישעיה נח) ועצמתיך יחליץ. אמר רבי אבא, באותה שעה אותו הגוף עומד בארץ ישראל, ושם נכנס בו נשמתו.

אָמַר רבי יוחנן, מי מוליך הגוף לארץ ישראל? אמר רבי זירא, הקדוש ברוך הוא עושה מחלות תחת הארץ, והם מתגלגלים והולכים לארץ ישראל. זהו שכתוב (שם כו) וארץ רפאים תפיל.

אָמַר רבי יצחק, גבריאל מוליך אותם לארץ ישראל, מנין לנו? שכתוב (בראשית כד) התלכי עם האיש הזה, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש גבריאל. אמר רבי יוסי, מהו שכתוב ולרבקה אח ושמו לבן? אמר רבי יצחק, אין יצר הרע בטל מן העולם. אף על פי שכלו לא נמצא - קצתו נמצא.

בֹּא ראה, בתחלה כשהיה מטל בעולם הזה, נקרא לוט. לעולם הבא [יבדל] יבטל מן העולם,

מנהג. בעשרה הפסא הקדוש. בעשרה התורה, הוא בעשרה מסעותיו. בעשרה עולמות. עליונים [בעשרה]. ואחד עליון על הכל ברוך הוא.

וְאָמַר לך דבר, דעתו של בעל המשנה היתה בזה. מה כתוב? ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך. אמר לו, רבי, זכיתי לפסוק הזה, אבל וכל טוב אדניו בידו מהו? אמר לו, הוא שמו של רבו שהלך אליו להכניסו ולהנהיג [ולהגן] אותו. אמר, זהו ודאי, כי שמי בקרב.

שְׁנִינּוּ, אמר רבי אבהו, בא ראה, מי שיודע את שמו על בריו, יודע שהוא ושמו אחד, הקדוש ברוך הוא ושמו אחד, שכתוב (זכריה יד) ה' אחד וגו'. [כלם] כלומר, השם והוא אחד.

אָמַר רבי אבא, יש להסתכל בפרשה הזו: ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים. אמר רבי אבא, מחוץ לעיר - זהו בית הקברות. אל באר המים - שלמדנו, הנקדמים בבתי הקברות - אותם שנשאנו ונתנו בתורה. שהרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, מה ששאלו אותו בתחלה - אם קבע עתים לתורה, שכתוב (ישעיה לג) והיה אמונת עתך וגו'. וכשיצא, אינו דין [לקימם] להקימם בתחלה.

אָמַר רבי אבא, לעת ערב - זהו יום ששי, שהוא ערב השבת, שאז הזמן להעמיד את המתים. מה משמע? ששנינו. ששת אלפי שנים הוא העולם, והוא אלף הששי שהוא סיום הכל. והינו לעת ערב, זמן סיום הכל. לעת צאת השאבת - אלו הם תלמידי חכמים השואבים מימיה של תורה, שהוא עת לצאת ולהתנער מן העפר.

וְאָמַר רבי אבא, עוד יש לדעת, ששנינו, אותם המתעסקים לדעת את בוראם בעולם הזה ונשמתם בתשלומה לעולם הבא, זכו לצאת משבועות הנשמה, הולך לדעת מי הוא גופה ממש ומה הוא. הנה אנכי נצב על עין המים, אף על גב שתלמיד חכם הוא, הולך אחר התשלום, שכתוב והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכדך - אמר לי רמז ידיעתו ממה שהשגת.

וְאָמַרְהָ אלי גם אתה שתה - אף אתה עבד [כמוך] כמוני, ולא נתחלף לי [על] ידיעתך

סודות התפליין. נכנסו לפניו ואמרו, במה מתעסק מר? אמר להם, את טעם התפליין אמרתי, שהרי אשרי האיש שמניח תפליין ויודע את הטעם שלהן. **אמרו**, אם נוח לפני מר, יאמר לנו הדבר. אמרו, שמענו מאביך, שהקדוש ברוך הוא באהבה רבה שהיתה לו עם ישראל אמר להם לעשות לו בית משכן כמו המרכבה העליונה שלמעלה, ויביא את דיורו עמהם. זהו שכתוב (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ושמענו מאביך, שכאן סתום הטעם של התפליין בפסוק הזה.

אמר לו, בא ראה, כמו העליון נעשה המקדש במרכבותיו הקדושות, ואחר כך השרה הקדוש ברוך הוא את דיורו עמהם כענין הזה. וכמו כן התעוררו החברים בעלי המשנה בטעם התפליין, שיהיה אותו האיש דגמא של המרכבות העליונות, מרכבה תחתונה מרכבה עליונה, להביא את מלכותו וישרה דיורו עליו.

ושנינו, יש בו סודות עליונים ודגמתם, ויש בו שלש מרכבות, דגמת העליונים הקדושים סודות של שלש אותיות של השמות הקדושים, שלשה עולמות, מרכבות שלש אותיות, ארבע פרשיות שולט על ארבע. ועל כן סוד השי"ן של שלשה כתרים, ושי"ן של ארבעה כתרים, שלשה מלכים שולטים בגוף, תפליין עליו, הקדוש ברוך הוא למעלה. אלו תפליין של ראש. התפליין של זרוע ארבע פרשיות.

הלב רוכב, דגמא של המרכבה התחתונה, והתחתון רוכב. עוד שנינו, זה הרכב של הזרוע למטה. והלב רוכב, דגמא שהוא למטה, ונמסרו בידו להכניס אותם כל חילות השמים. כך הלב רוכב למטה, ונמסרו בידו כל איברי הגוף.

ומעליו ארבע פרשיות על המח, שהוא הראש. אבל הקדוש ברוך הוא שליט עליון, המלך מהכל. [ורוח] וסוד החכמה הזו הוא כמו שהמקדש, שכתוב ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה. ועליהם דיור המלך בארבע אותיות שתי מרכבות.

וכמו זה הלב והמח, הלב מכאן והמח מכאן, ועליהם מדורו של הקדוש ברוך הוא

אבל [לעתיד לבא] לא כלו, ונקרא לבן, לא מנוול כבראשונה, אלא כמי שרוחץ מנוולו. למה צריך לבן? אמר רבי שמעון, לעשות פריה ורביה צריך. שאמר רבי שמעון, אם אין יצר הרע נמצא, פריה ורביה אינו מצוי.

בא תשמע, כיון שהגוף נבנה ועומד בקיומו, מה כתוב? וישלחו את רבקה אחתם וגו'. מה זה ואת מנקתה? זה כח התנועה. רבי יצחק אמר, זה כח הגוף.

רבי אבהו פתח בפסוק הזה, (שיר ד) אתי מלבנון פלה אתי מלבנון תבאי וגו'. אמר רבי אבהו, כיון שהגוף נבנה על קיומו ומביאין אותו לקבל נשמתו לארץ ישראל, הנשמה ממתנת אליו ויוצאת לקראתו, כמו שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה. זהו שכתוב אתי מלבנון פלה, זו היא הנשמה. תשורי מראש אמנה, הינו שכתוב וישא עיניו וירא.

אמר רבי יהודה, אם הנשמה היא, יפה אברהם כפי שאמרנו. אבל מה זה יצחק? אמר רבי אבהו, הנה החברים אמרו שעכשו נקרא יצחק על שם השמחה הרבה שבעולם.

אמר רבי אבהו, בתחלה נקראת הנשמה אברהם והגוף שרה. עכשו נקראת הנשמה יצחק והגוף רבקה. שנינו במשנה, אמר רבי שמעון, ארבעים יום קדם קיום הגוף ממתנת הנשמה לגוף בארץ ישראל. באיזה מקום? במקום המקדש.

אמר רבי אבהו, בא ראה, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו. אוהב את אותו הגוף ומתנחם עמו, והוא עת לשחק והחדוה בעולם.

אמר רבי יהודה, הרי כל הפרשה הזו התבררה לנו, אבל לא יכלנו לדעת מהו. ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. ולשקול הדעת כל הפרשה הזו לסתור.

כשפא רב דימי, אמר, הפרשה הזו שמעתי ולא נזכרתי. אמרו שעליונים תקיפים לא זמנוה לגלות, ואנו מה נאמר? קם רבי יהודה ואמר, משיבת חברינו בעלי המשנה גלויה.

קמו והלכו הוא ורבי ייסא ורבי חייא. מצאו את רבי אלעזר ברבי שמעון, והיה מגלה את

השיג בעולם הזה. זהו שכתוב (ישעיה יא) כי מלאה
הארץ דעה את ה'. (עד כאן מדרש הנעלם)

זהר

רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת יב) וישב העפר על
הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים
אשר נתנה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא
את האדם, נטל עפרו ממקום המקדש, ובנה את
גופו מארבעת הצדדים של העולם, שכלם נתנו לו
כח. אחר כך הריק עליו רוח חיים, כמו שנאמר
(בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים וגו'. אחר כך
קם וידע שהוא ממעלה ומטה, ואז נדבק וידע את
החכמה העליונה.

במו זה כל אדם שבעולם הוא כלול ממעלה
ומטה, וכל אותם שיודעים להתקדש בעולם
הזה פראוי, כשמולידים בן, מושכים עליו רוח
קדשה מהמקום שכל הקדושים יוצאים ממנו, ואלו
נקראים בנים לקב"ה. משום שהגוף נעשה בקדשה
פראוי, כך גם נותנים לו רוח ממקום עליון קדוש
פראוי, והרי זה נתבאר.

בא ראה, בפעם שעתיד אדם לתת חשבון מעשיו
טרם יצא מן העולם, אותו היום הוא יום
החשבון שגוף ונשמה נותנים חשבון. אחר כך
הנשמה נפרדת ממנו, והגוף שב לארץ, והכל שב
למקומו שנקלח משם, והרי פרושה. עד הזמן
שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, הכל
גנוז לפניו.

ואותו גוף ממש ואותה נשמה ממש עתיד הקדוש
ברוך הוא להשיב לעולם כמו מקדם
ולחדש את פני העולם. זהו שכתוב (ישעיה כו) יחיו
מתים נבלתי יקומו. ואותה הנשמה ממש גנוזה
לפני הקדוש ברוך הוא, ושבה למקומה כפי דרכה,
כמו שנאמר והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.
ובזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים,
עתיד הוא להריק טל מראשו עליהם, ובאותו הטל
כלם יקומו מהעפר.

זהו שכתוב (שם) כי טל אורות טלף. מה זה טל
אורות? אורות ממש מאותם האורות של
מעלה שבהם עתיד להריק חיים לעולם, משום

בארבע [ארבע] פרשיות. אמר רבי אלעזר, מכאן
והלאה סודות הכתרים, האותיות והפרשיות
בגופם וברצועותיהם. הלכה למשה מסיני והרמז
שלהם התגלה, והטעם של הכל בשלש עשרה
מדות [הרחמים].

אמר רבי יהודה, אלמלא לא באתי אלא עבור
הסוד הזה - די לי. אמרו לו, אשרי חלקך
בעולם הבא, שכל רז אינו אנוס לך. אמרו לו, באנו
לפני מר לדעת את סוד הפסוק הזה, ויסף אברהם
ויקח אשה ושמה קטורה.

אמר, פרוש של הפסוק הזה כמו שגלו חברינו
בעלי המשנה, שכאשר הנשמה תבוא
באותו הגוף הקדוש שלה, הנה הדברים היו על
הרשעים שיקומו ויכשירו את מעשיהם, ויתן להם
מזיו כבודו שידעו וישובו ויזכו זכות שלהם.

וכשראה את זה שלמה, היה [תמה הרבה] הרבה
ואמר, (קהלת ח) ובכך ראיתי רשעים
קברים וקאו וממקום קדוש יהלכו, שיבאו ויחיו
ממקום קדוש.

וישנינו. אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, כתוב (ירמיה
ג) היהפך כושי עורו ונמר חברברתיו. כך
הרשעים שלא זכו לשוב בעולם הזה ולהקטיר
מעשים טובים, לעולם לא יקטירו בעולם הבא.
ראה מה כתוב, ויסף אברהם ויקח אשה, ושרוזה
לעשות להם נשמה לגופם ולקררם בתשובה, כמו
שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן.

אמר רבי אלעזר, בא ראה מה כתוב, ותלד לו את
זמרון ואת יקשן. הרבה מעשים רעים עד
שנגרשים מן העולם, שכתוב וישלחם מעל יצחק
בנו. ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת
עפר יקיצו וגו'. ועל האחרים נאמר והמשפלים
יזהרו כזהר הרקיע וגו'.

אמר רבי יהודה, זה משמע על הפרשה, ומשמע
שאותו זמן [נקרא] [אבד] שם [הנשמה]
אברהם, ובמקומו נקראת יצחק, כפי שאמרנו. זהו
שכתוב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את
יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. עם ידיעת
החי שהוא חי העולמים, לדעת ולהשיג מה שלא

בא ראה, הרי נאמר, כל אותם המתים שבארץ ישראל יקומו בראשונה, משום שהקדוש ברוך הוא יתעורר עליהם ויקים אותם. עליהם כתוב יחיו מתיה. אלו הם שבארץ ישראל. נבלתי יקומון – אלו הם שבתוך ארצות אחרות, שלא כתובה בהם תחיה, אלא קימה. שהרי רוח החיים לא תשרה אלא בארץ ישראל הקדושה, ומשום כך כתוב בהם יחיו מתיה, ואותם שבחוץ יברא הגוף שלהם, ויקומו גוף בלי רוח. אחר כך יתגלגלו תחת העפר עד שיגיעו לארץ ישראל, ושם יקבלו נשמה, ולא ברשות אחרת, כדי שיתקיימו בעולם כראוי.

רבי אלעזר ורבי ייסא היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות את המתים, כל אותם הנשמות שיתעוררו לפניו, כלם עומדות דמיות דמיות לפניו, באותה דמות ממש שהיו בעולם הזה, ויוריד אותם הקדוש ברוך הוא ויקרא להם בשמות, כמו שנאמר (שם) לכלם בשם יקרא. וכל נשמה תכנס למקומה, ויקומו בקיום בעולם כראוי, ואז יהיה העולם שלם. ועל אותו הזמן כתוב (שם כה) וחרפת עמו יסיר וגו'. מה זה וחרפת עמו יסיר? זה יצר הרע שמחשיך את פני הבריות ושולט בהם.

אמר רבי יוסי, הרי ראינו, כל זמן שאדם עומד ברוח הזו – אינו טמא. יצאה נשמתו ממנו – הוא טמא. אמר לו, ודאי שזה כך, וכך נאמר, שהרי אותו יצר הרע, כשנוטל את הרוח של האדם, הוא מטמא אותו, ונשאר גוף טמא. ושאר עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כשהם בחייהם הם טמאים, שהרי יש להם נשמות מצד הטמאה, וכשמתרוקנת ממנו אותה טמאה, נשאר הגוף בלי טמאה כלל.

משום כך מי שנדבק באשה של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הוא נטמא, ואותו בן שיולד לו יקבל עליו רוח של טמאה. ואם תאמר, הרי מצד אביו הוא בא מישראל, למה יקבל עליו רוח טמאה?

בא ראה, שהרי בראשונה נטמא אביו בשעה שנדבק עם אותה אשה שהיא טמאה, וכיון שהאב נטמא באותה אשה שהיא טמאה, כל שכן

שעץ החיים יריק חיים שלא פוסקים לעולמים. שהרי עכשו פוסקים משום שהנחש הרע הזה שולט והלבנה מתכסה. ומשום כך כביכול פוסקים מימיו, והחיים לא שולטים בעולם כראוי.

ובאותו זמן אותו יצר הרע, שהוא הנחש הרע, יסתלק מן העולם, והקדוש ברוך הוא יעביר אותו, כמו שנאמר (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. ואחר שהוא יעבר מן העולם, הלבנה לא תתכסה. והנהר ששופע ויוצא, לא יפסקו מעיניו. ואז כתוב (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים וגו'.

אמר רבי חזקיה, אם תאמר שכל הגופות של העולם יקומו ויתעוררו מן העפר – אותם הגופות שנטעו בנשמה אחת מה יהיה מהם? אמר רבי יוסי, אותם הגופות שלא זכו ולא הצליחו, הרי הם כלא היו. כמו שהיו עץ יבש בעולם ההוא, כך גם באותו הזמן. והגוף האחרון שנטע והצליח ונטל שרשיו כראוי יקום.

ועליו כתוב (ירמיה יז) והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן וגו'. שעשה פרות ונטע שרשים והצליח כראוי. ועל אותו גוף ראשון שלא עשה פרות ולא נטע שרשים [ולא זכה ולא הצליח], כתוב (שם) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו'. כי יבוא טוב – זו תחית המתים.

ויאיר אותו האור שעתיד להאיר לצדיקים שהיה גנוז לפניו מיום שנברא העולם, שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. ואז עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, וכתוב (מלאכי ג) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו'. ואז יתגבר הטוב בעולם, ואותו שנקרא רע יעבר מן העולם, כמו שאמרנו, ואז אותם הגופים הראשונים יהיו כלא היו.

אמר רבי יצחק, עתיד הקדוש ברוך הוא להריק על אותם הגופים רוחות אחרות, ואם זוכים בהם – יקומו בעולם כראוי, ואם לא – יהיו אפר תחת רגלי הצדיקים, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישיגי אדמת עפר יקיצו וגו', והכל יוקם ויועד לפני הקדוש ברוך הוא, והם כלם במנין, כמו שנאמר (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו'.

הוא ולא יסטה ימינה ושמאלה, ועל פן לא רצה
אברהם שמדורו של יצחק יהיה שם.

אמר רבי ייסא, ודאי שזכותו של אברהם היתה
לפני העבד ההוא, שהיום ההוא יצא,
ובאותו היום הגיע לעין המים, שכתוב ואבא היום
אל העין. והנה פרושה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה
נפלאות מתורתך. כמה טפשים האנשים שלא
יודעים ולא מסתכלים להשתדל בתורה, משום
שהתורה כל החיים וכל החרות וכל הטוב בעולם
הזה ובעולם הבא. [החרות ההיא של העולם הזה
ושל הבא היא] [נ"א החרות ההיא של העולם הבא
היא החיים בעולם הזה] החיים הם בעולם הזה,
שיזכו לזמנים שלמים בעולם הזה, כמו שנאמר
(שמות כג) את מספר ימיך אמלא. ולזמנים ארפים
בעולם הבא, משום שהם חיים שלמים, הם חיים
של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיים.
חרות בעולם הזה, חרות של הכל. שכל מי
שמשתדל בתורה, אין יכולים לשלט עליו כל
העמים של העולם.

ואם תאמר, אותם בני השמד? גזרה היא
מלמעלה, כמו רבי עקיבא וחריו, וכך
עלתה במחשבה. חרות של מלאך המות שלא יכול
לשלט עליו, וכך זה ודאי. שאם אדם היה נדבק
בעץ החיים, שהיא התורה, לא היה גורם מות לו
ולכל העולם.

שאותו הין שנוולד ממנה יקבל עליו רוח טמאה.
ולא עוד, אלא שעבר על התורה, שכתוב (שמות לד)
כי לא תשתחוה לאל אחר, כי ה' קנא שמו, משום
שהוא מקנא על ברית הקדש הזו.

אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי נאמר שפיון
שידע אברהם אבינו חכמה, רצה להפרד
מכל שאר העמים ולא להדבק בהם, ומשום כך
כתוב: ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ
אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו'. מבנות
הכנעני ודאי. [מה] סוד הוא, כמו שנאמר (מלאכי ב)
ובצל בת אל נכר. אשר אנכי יושב בקרב, אנכי
במדק. כתוב כאן אשר אנכי, וכתוב שם (ישעיה מד)
אנכי עשיתי ארץ. וכל זה כדי לא להטמא עמהם.

בא ראה, מי שמכניס את הברית הקדושה הזו
באשה ההיא של שאר העמים עובדי עבודת
כוכבים ומזלות, גורם לטמא מקום אחר, ועל זה
כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'. ואף על
גב שהשביע אותו בברית הזו, לא בטח בו אברהם,
עד שהתפלל תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר,
ה' אלהי השמים וגו', הוא ישלח מלאכו. ודאי זה
מלאך הברית כדי שישמר הברית הזו ולא יטמא
בין אותם העמים.

רק את בני לא תשב שמה. מה הטעם? משום
שידע אברהם שהנה בכלם לא היה מי שהפיר
את הקדוש ברוך הוא, רק הוא לבדו, ולא רצה
שיהיה מדורו של יצחק ביניהם, אלא שיהיה מדורו
עמו, ויצחק ילמד ממנו תמיד את דרך הקדוש ברוך

❦ סדר הלימוד ליום ז חשוון [יום 37 בשנה] ❦

שְׁעָה שֶׁהֵגִיעַ יִצְחָק לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הֵגִיעַ הָעֶבֶד אֶל רַבְקָה. וּבִשְׁעָה הַזֶּהיָא שֶׁהֵגִיעַ יִצְחָק לְתְּפִלַּת מִנְחָה כִּבְתַּחֲלָה, הֵגִיעָה רַבְקָה אֵלָיו, שֶׁהִכֵּל יִמְצָא בְּמִקוּמוֹ שְׁצָרִיךְ כְּרָאוּי, וְהִכֵּל הֵגִיעַ בְּסוּד הַחֲכָמָה, וְעַל כֵּן בָּא הָעֶבֶד לְבָאֵר הַמַּיִם, סוּד הַכְּתוּב (שִׁיר ד) מֵעֵין גְּנִיִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. וּבְאֵרְנוּהוּ, וְהִכֵּל הוּא סוּד.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בָּא לְטַבְרִיָּה וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אַבְבָּא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אַבְבָּא, גִּלְךָ, שְׁהָרִי אָנּוּ רְאִינוּ שְׂאִישׁ אֶחָד יֵגִיעַ כְּעַת אֵלָינוּ וּדְבָרִים חֲדָשִׁים בְּפִיו, וְהֵם דְּבָרֵי תוֹרָה. אָמַר רַבִּי אַבְבָּא, הִנֵּה יִדְעָתִי שְׁבָכְלִי מְקוּם שְׁמַר הוֹלֵךְ, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח לוֹ מְלֶאכִים טָסִים בְּכַנְפֵּי־לְהַשְׁתַּעֲשַׁע בּוֹ.

בְּעוֹרָם הוֹלְכִים, הָרִים רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת עֵינָיו, וְרָאָה אִישׁ שֶׁהָיָה רֵץ וְהוֹלֵךְ. יָשְׁבוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי אַבְבָּא. כְּשֶׁהֵגִיעַ אֵלֵיהֶם, אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִי אַתָּה? אָמַר לוֹ, אָנִי יְהוּדִי, וּבְאֵתִי מְקוּפוּטְקִיָּא, וְאָנִי הִלְכָתִי לְסַתְרוֹ [לְאַהֲלֵ] שֶׁל בַּר יוֹחָאִי, שֶׁנִּמְנָגוּ הַחֲבָרִים בְּדְבָרִים יְדוּעִים וּשְׁלַחוּנִי אֵלָיו. אָמַר לוֹ, אָמַר בְּנִי, אַתָּה בַר יוֹחָאִי? אָמַר לוֹ, אָנִי בַר יוֹחָאִי.

אָמַר לוֹ, הָרִי אֲמַרְנוּ שֶׁלֹּא יִפְסִיק אָדָם בְּתְּפִלָּתוֹ בֵּינוּ לְבֵין הַכְּתָל, כְּפִתּוּב (ישעיה לח) וַיִּסַּב חֲזָקִיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְגוֹ'. וּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל, אֲסוּר לְעַבֵּר אַרְבַּע אַמּוֹת סְמוּךְ לוֹ, וּבְאֵרוֹ לְאַרְבַּע הָאֲמוֹת הִלְלוּ לְכָל צַד, פָּרַט לְפָנָיו. וְאָמְרוּ שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל אָדָם מֵאַחוּרֵי רַבּוֹ וְכוּ', וְנִמְנָגוּ בְּכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים לט) שְׁמַעָה תְּפִלָּתִי ה' וּשְׁוַעֲתִי הַאֲזִינָה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תְּחַרְשׁ. מָה הַטַּעַם שְׁמַעָה וְלֹא שְׁמַעָה? בְּמִקוּם אֶחָד כְּתוּב שְׁמַע ה' וְחַנּוּנִי וְגוֹ', וּבְמִקוּם אַחֵר שְׁמַעָה. אֲלֹא בְּכָל מְקוּם לְפַעְמַיִם שְׁמַע לְזָכֶר, וְלְפַעְמַיִם שְׁמַעָה לְנִקְבָה. שְׁמַעָה – כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שם יז) שְׁמַעָה ה' צְדָק וְגוֹ'. שְׁמַע – כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שם ל) שְׁמַע ה' וְחַנּוּנִי, (משלי א) שְׁמַע בְּנִי, (דברים כז) הִסְכַּת וּשְׁמַע.

וּכְאֵן שְׁמַעָה תְּפִלָּתִי ה', מִשּׁוּם שְׁזָה [שְׁהִיא] הַדְּרָגָה שֶׁמְקַבֵּלָה כָּל הַתְּפִלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. וְהָרִי שְׁנִינּוּ שְׁעוֹשָׂה מֵהֶם עֲטָרָה וְשֵׁם אוֹתָהּ בְּרֵאשׁ

וּמִשּׁוּם כָּךְ, כְּשֶׁנִּתְּנָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מָה כְּתוּב בָּהּ? חֲרוֹת עַל הַלְּחַת, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. וְאֵלְמָלֵא הֵם לֹא חֲטְאוּ וְעִזְבוּ אֶת עֵץ הַחַיִּים, לֹא הָיוּ גוֹרְמִים מוֹת לְעוֹלָם כִּבְתַּחֲלָה. וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר, (תהלים פב) אָנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִיוֹן כְּלַכֶּם. חִבַּלְתֶּם אֶת עֲצָמְכֶם – אֲכָן כְּאָדָם תָּמוּתוֹן וְגוֹ'. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, אֵין יָכוֹל לְשַׁלֵּט עָלָיו הַנְּחָשׁ הָרַע הַהוּא שֶׁהַחֲשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, אִם כָּךְ, לָמָּה מִשָּׁה מֵת? שְׂאֵם כָּךְ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא חֲטָא – לֹא יָמוּת! [וְלָמָּה יָמוּת?]? אָמַר לוֹ, וְדָאִי מֵת, אֲבָל לֹא שֶׁלֵּט בּוֹ אֲמַרְנוּ, אֲלֹא לֹא מֵת עַל יְדוֹ וְלֹא נִטְמָא בּוֹ, וְלֹא מֵת וְדָאִי. אֲלֹא נִדְבַק בְּשִׁכְנֵיהָ וְהִלְךְ לְחַיֵּי עוֹלָם.

וְזָה נִקְרָא חִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ שֶׁכְּתוּב (שמואל ב-כג) וּבְנִיָּהוּ בֵּין יְהוּדָע בֵּין אִישׁ חִי וְגוֹ'. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, יֵשׁ לוֹ חֲרוֹת מִן הַכָּל בְּעוֹלָם הַזֶּה מִשְׁעַבּוּד שֶׁל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת. חֲרוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִתְבַּעַו מִמֶּנּוּ דִּין בְּעוֹלָם הַהוּא כָּלֵל.

בָּא רָאָה כְּמָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים יֵשׁ בְּתוֹרָה, מִשּׁוּם כָּךְ כְּתוּב (משלי ג) יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים. כְּמָה גְּנִזִּים טְמוּנִים יֵשׁ בָּהּ. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהִסְתַּכַּל דּוֹד בְּרוּחַ שֶׁל הַחֲכָמָה וַיִּדַע כְּמָה נִפְלְאוֹת יוֹצְאִים מִן הַתּוֹרָה.

פְּתַח וְאָמַר (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ. בָּא רָאָה, וַיְהִי הוּא טָרַם כְּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבְקָה יִצְאָת. יִצְאָת? בָּאָה הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מָה זֶה יִצְאָת? שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתָהּ מִכָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעִיר, שֶׁכָּלֶם רְשָׁעִים, וְהִיא יוֹצְאָת מִהַכָּלֵל שְׁלָהֶם. וְתִרְדַּד הָעֵינָה כְּתוּב בְּה"א, סוּד הוּא שֶׁפְּגָשָׁה שָׁם אֶת בְּאֵר מְרִים, וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּתוּב הָעֵינָה בְּה"א, וְעָלוּ לָהּ הַמַּיִם.

דְּבָר אַחֵר וְהִנֵּה רַבְקָה יִצְאָת, כְּכִתּוּב יִצְאָת לְשֶׁאֵב מַיִם. לָמָּה יוֹצְאוֹת וְלֹא הוֹלְכוֹת וְלֹא בְּאוֹת? אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁטְמוּנוֹת הָיוּ כָּל הַיּוֹם, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה יוֹצְאוֹת לְשֶׁאֵב מַיִם. וְסִימָן לְקַח בְּיָדוֹ.

בָּא רָאָה, כְּשֶׁהֵגִיעַ הָעֶבֶד לְחָרָן וּמְצָא אֶת רַבְקָה לְעַת עָרֵב, הָיָה זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. בְּאוֹתָהּ

תירא. את - לכלל שצריך לירא מרבו כמורא השכינה, ויראת תלמיד הוא רבו. משום כך בשעת התפלה לא ישים אותו המורא לפניו [ד"א לתפלה], אלא את מורא הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מורא אחר.

ובא וראה, את תפלת מנחה תקן יצחק, ודאי כמו שתקן אברהם תפלת הבקר כנגד אותה הדרגה שנדבק בה. וכן [כף] יצחק תקן תפלת מנחה כנגד אותה דרגה שנדבק בה. ועל כן תפלת מנחה מכאשר נוטה השמש לרדת בדרגתו לצד מערב.

שהרי בטרם נוטה השמש לצד מערב, נקרא יום מן הבקר עד הזמן ההוא, שכתוב (תהלים כב) חסד אל כל היום. ואם תאמר עד חשכה - בא ראה, שכתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום - כנגד תפלת הבקר, שכתוב חסד אל כל היום, שהרי אז השמש היא לצד מזרח. כיון שנטה השמש וירד לצד מערב, הרי אז הוא זמן תפלת המנחה, וכבר פנה היום ובאו צללי ערב והתעורר הדין הקשה בעולם.

ופנה היום שהיא הדרגה של חסד, ונטו צללי ערב שהם הדרגה של הדין הקשה, ואז נחרב בית המקדש ונשרף ההיכל. ועל כן שנינו שיהיה אדם זהיר בתפלת המנחה, שהוא הזמן ששרוי הדין הקשה בעולם. יעקב תקן תפלת ערבית, שהרי הוא תקן אותה וזן אותה בכל מה שצריך, ודאי שוא"ו תקן את ה"א, וה"א נזונית מוא"ו, שאין לה אור משל עצמה כלל.

ומשום כך תפלת ערבית רשות, שהרי נכללת בתפלת היום כדי שתהיה מאירה, וכעת לא זה הזמן. ובארנו אותה, שהרי לא התגלה אור היום שיאיר לה, והיא שולטת בחשכה עד זמן חצות הלילה, כשהקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים בגן העדן, ואז הזמן שהאדם ישתעשע [וללמד] בתורה, כמו שנתבאר.

בא ראה, דוד בא ואמר שלשת זמני התפלות הללו, שכתוב (תהלים נה) ערב ובקר וצהרים, הנה שלשה. והוא לא התפלל אלא שנים מהם, שכתוב אשיחה ואהמה, ולא יותר. זה לתפלת

של צדיק חי העולמים, שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, ועל כן שמעה תפילתי ה'.

שמעה תפילתי ה' - זו תפלה שבלחש. ושועתי האזינה - זו תפלה שאדם מרים קולו בצרתו, כמו שנאמר (שמות ב) ותעל שועתם אל האלהים. ומה זה שועתם? אלא שבתפלתו מרים קולו וזוקף עיניו למעלה, כמו שנאמר (ישעיה כב) ושוע אל ההר. והתפלה הזו משברת שערים ודופקת [ס"א ודוחקת] אותם להכניס את תפלתו. אל דמעותי אל תחרש - זאת נכנסת לפני המלך ואין שער שעומד לפניך, ולעולם לא חזרו דמעות ריגום.

עוד, הנה כתוב כאן שלש דרגות: תפלה, שועה, דמעה. כנגד אלו שלש אחרים: כי גר אנכי עמך, אחר כך תושב, אחר כך ככל אבותי, עקר העולם.

בא ראה, תפלה של אדם מעמד, משום ששתי תפלות הן - אחת מישב ואחת מעמד, והן אחת כנגד שתי דרגות - תפלה של יד ותפלה של ראש. כלפי יום ולילה, והכל אחד. אף כאן תפלה מישב כלפי תפלה של יד, לתקן אותה כמו [כמי] שמתקן את הפלה ומקשט אותה להכניסה לחפה, כך גם מקשטים אותה בסוד המרכבה ומחנותיה, יוצר משרתים ואשר משרתיו והאופנים וחיות הקדש וכו'.

ועל זה תפלה מישב. כיון שנכנסת למלך העליון והוא בא לקבל אותה, אז אנו עומדים לפני המלך העליון, שהרי אז [הדרגה] הזכר מתחבר עם הנקבה, ומשום כך לא יפסיק בין גאלה לתפלה [וגאלה ותפלה הן שתי דרגות, הסוד של צדיק וצדק, יוסף ורחל].

ומשום שאדם עומד לפני המלך העליון, נוטל ארבע אמות לתפלתו, והקימוה שבשעור [ד"א בשעור] הסרט חבל של יוצר כל. וכל מה שבא בצד הזכר, צריך לאדם לעמד בקיומו ומזדקף [ס"א ויזדקף]. כמו כן כשהוא כורע, כורע בכרוך. וכשהוא זוקף, זוקף בשם, כדי להראות את שבח הזכר על הנקבה.

ובא וראה, שהרי אמרנו אל יתפלל אדם אחורי רבו, ונתבאר, ככתוב (דברים י) את ה' אלהיך

רבי יהודה אָמר, כְּמוֹ שְׁדַמּוּתוֹ שֶׁל יִצְחָק הֵיְתָה כְּדַמּוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְכָל מִי שֶׁרָאָה אֶת יִצְחָק אָמַר זֶה וְדַאי אַבְרָהָם שֶׁהוּלִיד אֶת יִצְחָק – כִּף גַּם דְּמוּתָהּ שֶׁל רַבְקָה מִמֶּשׁ הֵיְתָה כְּדַמּוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה, וּמִשּׁוּם כִּף שָׂרָה אָמוֹ וְדַאי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּכָל כִּף זֶה, אֲבָל בֵּא רְאָה, זֶהוּ סוּד. שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁשָּׂרָה מָתָה, דְּמוּתָהּ לֹא זֶה מִן הַבַּיִת, וְלֹא נִרְאָתָה שָׁם מִיּוֹם שִׁמְתָה עַד שֶׁבָּאָה רַבְקָה. פִּיּוֹן שֶׁנִּכְנָסָה רַבְקָה, נִרְאָתָה דְּמוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה, שֶׁכְּתוּב וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֱהֻלָּה וְגו'. מִיָּד שָׂרָה אָמוֹ נִרְאָתָה שָׁם. וְלֹא הָיָה רוּאָה, רַק יִצְחָק לְבַדּוֹ כְּשֶׁנִּכְנָס לְשָׁם, וְעַל כֵּן וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אָמוֹ. [ס"א מֵה זֶה אַחֲרֵי אָמוֹ? אַחֲרֵי] שְׂאָמוֹ נִרְאָתָה וְהִזְדַּמְּנָה בַּבַּיִת, וְעַל כֵּן לֹא כְּתוּב אַחֲרֵי מִיתַת אָמוֹ, אֲלֵא אַחֲרֵי אָמוֹ.

רבי שְׁמַעוֹן אָמַר, מֵה שׁוֹנָה שְׁכָתוּב בִּיצְחָק, וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבָהּ? פִּיּוֹן שְׂאָמַר וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה, לֹא יִדְעֵנוּ שֶׁהוּא אָהַב אוֹתָהּ? שֶׁהָיָה כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם אוֹהֲבִים אֶת נְשׁוֹתֵיהֶם. מֵה שׁוֹנָה בִּיצְחָק שְׁכָתוּב בּוֹ וַיֵּאֱהָבָהּ?

אֲלֵא וְדַאי הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל הָאֱהָבָה שֶׁל הַזְּכָר לְאִשָּׁה אֵינָה אֲלֵא בְּשִׂמְלָה, שְׁכָתוּב (שיר א) שְׂמָאלוֹ תַחַת לְרַאשֵׁי. וְחֲשָׁף וְלִילָה הֵם יַחַד, וְהַשְּׂמָאל מְעוֹרֵר תְּמִיד אֶהְבָּה לְנִקְבָּה וְאוֹחֵז בָּהּ. וְעַל כֵּן, אִף עַל גֵּב שֶׁאַבְרָהָם [ס"א הֵיָה] אוֹהֵב אֶת שָׂרָה, לֹא כְּתוּב בּוֹ וַיֵּאֱהָבָהּ, אֲלֵא בִיצְחָק. וְאִם תֹּאמַר וַיֵּאֱהָב יִצְחָק אֶת רַחֵל – הַצַּד שֶׁל יִצְחָק שֶׁהָיָה בּוֹ עֲשָׂה לוֹ.

בֵּא רְאָה, כְּשֶׁאַבְרָהָם רְאָה אֶת שָׂרָה [ס"א אֶת רַבְקָה], הָיָה מְחַבֵּק אוֹתָהּ וְלֹא יוֹתֵר. אֲבָל יִצְחָק שֶׁהוּא בְּעֻלָּה, אֲחִיז בָּהּ וְשָׁם אֶת זְרוּעוֹ תַחַת רַאשֵׁיהָ, שְׁכָתוּב שְׂמָאלוֹ תַחַת לְרַאשֵׁי וַיִּמְיֵנוּ תַחְבְּבָנִי. אַחַר כֵּן בָּא יִצְחָק וְשָׂמַשׁ מִטָּתוֹ, וְהוּלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, כָּלֶם כְּרָאוּי.

וּבֵא וְרְאָה, כָּל הָאֲבוֹת הִלְכוּ בְּסוּד אֶחָד, וְכָלֶם שָׂמְשׁוּ בְּאַרְבַּע נְשִׁים כָּל אֶחָד מֵהֶם. אַבְרָהָם בְּאַרְבַּע – שָׂרָה וְהַגֵּר וּשְׁתֵּי פִילִגְשִׁים, שְׁכָתוּב וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם. פִּילִגְשִׁים – שְׁתֵּים. הִנֵּה אַרְבַּע.

יצחק בְּסוּד שֶׁל אַרְבַּע שֶׁל הַצַּד שֶׁל רַבְקָה, שְׁכָתוּב וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה – אֶחָד. וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה –

הַבְּקָר – וְזֶה לְתַפְלַת הַמִּנְחָה. מִשּׁוּם כִּף דִּיק אֲשִׁיחָה וְאַהֲמָה. בַּבְּקָר, שֶׁהִיא שְׁעַת הַחֹסֶד, מִסְפִּיק לוֹ בְּחֹסֶד בְּאֲשִׁיחָה. וּבַמִּנְחָה, שֶׁהִיא שְׁעַת הַדִּין הַקָּשָׁה, צָרִיךְ הַמָּיָה, וּמִשּׁוּם כִּף וְאַהֲמָה. אַחַר כֵּן כְּשֶׁנִּחְלַק הַלֵּילָה, הָיָה קָם לְשִׁירוֹת וַתִּשְׁבְּחוּת כְּרָאוּי, שְׁכָתוּב (תהלים סב) וּבְלִילָה שִׁירָה עַמִּי, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהִלְכוּ. הִלֵּךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ עִמּוֹ עַד טְבָרְיָה. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רְאָה, תַּפְלוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּם הַחֲכָמִים שֶׁל אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצְאוּת שְׁתֵּים, שְׁכָתוּב (במדבר כח) אֶת הַכֶּכֶשׁ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבְּקָר וְאֶת הַכֶּכֶשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֵרְבִים, וְהֵם נִקְרָבִים בַּשֵּׁנִי הַזְּמַנִּים הִלְלוּ שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁהֵם זְמַנֵּי הַתַּפְלָה.

אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, הָרִי בְּתַחֲלָה הָאֲבוֹת תִּקְנוּ אֶת הַתַּפְלוֹת הַלְלוּ, וּמֵה שֶׁתִּקְנוּ אַבְרָהָם וַיִּצְחָק הוּא הָעֵקֶר. וּמֵה שֶׁתִּקְנוּ יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַמְּשַׁבַּח שֶׁל הָאֲבוֹת, לְמָה הִיא רְשׁוּת וְלֹא עֵקֶר כְּמוֹ אֵלּוּ?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי נִתְבָּאָר, אֲבָל בֵּא רְאָה, שְׁנֵי הַזְּמַנִּים הִלְלוּ שֶׁל שְׁתֵּי הַתַּפְלוֹת אֵינָם אֲלֵא לְחֵבֵר אֶת יַעֲקֹב לְגוֹרְלוֹ. פִּיּוֹן שֶׁהִתְחַבְּרוּ זֶה עִם זֶה, אֵינָנו צָרִיכִים יוֹתֵר. שְׁפִיּוֹן שֶׁנִּתְּנָה הָאִשָּׁה בֵּין שְׁתֵּי הַזְּרוּעוֹת וּמִתְחַבְּרַת בְּגוּף, לֹא צָרִיךְ יוֹתֵר, וְעַל כֵּן אָנוּ צָרִיכִים לְעוֹרֵר שְׁתֵּי הַזְּרוּעוֹת בְּגִלְל שֶׁנִּתְּנָה בֵּינֵיהֶם. פִּיּוֹן שֶׁהִיא בֵּינֵיהֶם, הַגּוּף וְהָאִשָּׁה, אִזְ דְּבָרֵיהֶם בְּלַחַשׁ שְׁלֵא לְהַזְכִּיר.

וּמִשּׁוּם כִּף, יַעֲקֹב מִשְׁמַשׁ בְּמָרוֹם שְׁנִינּוּ. מֵה זֶה בְּמָרוֹם? כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (תהלים צב) וְאַתָּה מָרוֹם לְעוֹלָם ה'. וְהַכֹּל הוּא סוּד לְיוֹדְעֵי הַדִּין. בָּאוּ רַבִּי אַבָּא וְהִיְהוּדִי הֵהוּא וְנִשְׁקוּ אֶת יָדוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, עַד הַיּוֹם הַזֶּה לֹא לְמַדְתִּי בְּדַבָּר הַזֶּה, רַק עֲכָשׁוּ. אֲשֶׁרִי חֲלָקִי שְׁזַכִּיתִי לְשִׁמְעַת אוֹתוֹ.

וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֱהֻלָּה שָׂרָה אָמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הַפְּסוּק הַזֶּה קָשָׁה. הָאֱהֻלָּה? הֵיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת לְאֵהֶל שָׂרָה אָמוֹ! מֵה זֶה הָאֱהֻלָּה? שְׁחִזְרָה לְשֵׁם הַשְּׂכִינָה. מִשּׁוּם שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשָּׂרָה הֵיְתָה קִיַּמַת בְּעוֹלָם, לֹא זֶה מִמְּנָה הַשְּׂכִינָה, וְנֵר הָיָה דוֹלֵק מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת וְהָיָה מְאִיר אֶת כָּל אוֹתָם יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה. אַחַר שִׁמְתָהּ, כְּבָה אוֹתוֹ הַנֵּר. פִּיּוֹן שֶׁבָּאָה רַבְקָה, חִזְרָה הַשְּׂכִינָה וְהִדְלִיקָה אֶת הַנֵּר. שָׂרָה אָמוֹ – שְׁדַמְתָּה לְשָׂרָה בְּכָל מַעֲשֵׂיהָ.

כל אשר לו ליצחק, זה המים שנכללים באש. ובראשונה נכללו יחד אש ומים. מתי? בשעה שעקד את יצחק לעשות בו דין, אז נכללה האש במים. וכאן נכללו מים באש, שהכל יהיה בסוד האמונה העליונה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. מה זה מתנות? אלו הצדדים הדרגות התחתונות שהם שמות של צדדי רוח הטמאה כדי להשלים את הדרגות, והתעלה יצחק על הכל באמונה העליונה כראוי.

בני הפילגשים - אלו היו בני קטורה. פילגש בראשונה, ופילגש כעת. רבי חייא אמר, פילגשים ממש. וישלחם מעל יצחק בנו - שלא לשלט אצל יצחק. בעודנו חי - בעוד שאברהם היה חי וקים בעולם, שלא יתגרו בו אחר כך, וכדי שיצחק יתקן בצד הדין הקשה העליון שיתגבר על כלם וכלם יפגעו לפניו. קדמה אל ארץ קדם - משום ששם הם צדדי הכפשים הטמאים.

בא ראה, כתוב (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. אלו הם שהיו מבני [הם] בני פילגשים של אברהם. והרי בארנו שהרי באותם הררי קדם הם מלמדים כשפים לבני אדם, ומאותה ארץ קדם יצאו לבן ובעור ובלעם, וכלם מכשפים, והרי בארוהו.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה מב) מי נתן למשסה יעקב וישראל לבזזים הלא ה' וגו'. בא ראה, מזמן שנחרב בית המקדש, הברכות לא שורות בעולם ונמנעות, כפיכול נמנעות ממעלה ומטה, וכל אותן שאר הדרגות התחתונות מתגברות והולכות ושולטות על ישראל, משום שהם גרמו בחטאייהם.

הפסוק הזה אין מתישבים דבריו, שכתוב מי נתן למשסה יעקב. פיון שאמר מי נתן למשסה יעקב וישראל, מה זה חטאנו לו? היה צריך להיות חטאו לו! ואם אמר חטאנו לו, מהו ולא אבו? ולא אבינו צריך להיות!

אלא בשעה שנחרב המקדש ונשרף ההיכל והעם הגלה, רצתה השכינה להעקר ממקומה וללכת עמהם בגלות. אמרה: אלף בראשונה לראות

שמים. ויאהבה - שלש. וינחם יצחק אחרי אמו - הנה ארבע. כנגד זה היו ליעקב ארבע נשים. והכל בסוד אחד.

רבי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו כל אחד עם אשה אחת בסוד של קדש. אברהם עם שרה, יצחק עם רבקה. דכנגד שניהם היו ארבע נשים ליעקב בשני חלקים. רבי שמעון אמר, עלו הדברים למקומם, שהרי הכל נעשה בסוד קדוש, והכל בסוד אחד.

ויסוף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. קטורה זו היא הגר. שהרי שנינו, אחר שנפרדה הגר מאברהם וטעתה אחר גלולי אביה, אחר כך נקשרה למעשים כשרים, ומשום כך השתנה שמה ונקראה קטורה במעשים כשרים, ושלח אברהם ולקח אותה לאשה. מכאן ששנוי שם מכפר על חטאים, ועל כן השתנה שמה.

ויסוף אברהם. מה זה ויסוף? אם תאמר שהוא הוסיף על שרה - לא כך! אלא בימי שרה הזדונג עמה פעם אחת, ואחר כך גרש אותה על עסקי ישמעאל, ואחר כך ויסוף, כמו מקדם פעם אחרת על מה שנשא אותה בראשונה. ולפי ששנתה מעשיה, כך גם שנה שמה.

בא ראה, שאמר רבי אלעזר, ויבאה יצחק האהלה שרה אמו - שהתגלתה דמות שרה, ויצחק התנחם אחרי שהתגלתה אמו ואת דמותה היה רואה כל יום. ואברהם, אף על גב שנשא, לא נכנס לאותו הבית, ולא הכניס את אותה האשה לשם כדי ששפחה לא תירש גברתה. ובאהל שרה לא נראתה אשה אחרת, אלא רבקה.

ואת על גב שאברהם היה יודע שדמותה של שרה נגלתה שם, השאיר ליצחק אותו האהל, לראות את הדמות של אמו בכל יום. יצחק ולא אברהם. זהו שכתוב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דוקא, זו אותה הדמות של שרה באותו המשכן.

דבר אחר ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, סוד האמונה העליונה שידבק יצחק בדרגת חלקו כראוי. בא ראה, כאן נכללו [מים עם אש] אש עם מים. ודאי אש נושא מים. משמע ויתן אברהם את

ברוך הוא בעולם, הִיָּה מְסַתְּפֵל בַּתּוֹרָה וּבִכְרָא אוֹתוֹ. זְהוּ שְׁפָתוֹב (משלי ח) וְאֵהִיָּה אֶצְלוֹ אָמוֹן וְאֵהִיָּה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם. אֵל תִּקְרִי אָמוֹן אֶלָּא אָמֵן.

בְּשִׁרְצָה לְבָרָא אָדָם, אִמְרָה הַתּוֹרָה לְפָנָיו: אִם הָאָדָם יִבְרָא וְאַחַר כֵּךְ יַחְטָא וְאֵתָה תְּדוֹן אוֹתוֹ, לָמָּה יִהְיוּ מַעֲשֵׂי יָדָיָה לְחַנּוּם, שְׁהָרִי לֹא יוּכַל לְסַבֵּל אֵת דִּינָיָה? אִמְרָה לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִנֵּה תִקְנִיתִי תְּשׁוּבָה טָרָם שְׁפָרָאתִי אֵת הָעוֹלָם. אִמְרָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם בְּשִׁעָה שְׁעִשָּׂה אוֹתוֹ וּבְרָא אֵת הָאָדָם, אִמְרָה לוֹ: עוֹלָם, עוֹלָם, אֵתָה וְחִקוּתִיָּה לֹא יִתְקַיְמוּ אֶלָּא עַל הַתּוֹרָה.

וּמִשׁוּם כֵּךְ בְּרָאתִי בְּךָ אֵת הָאָדָם, כְּדִי שְׂיִתְעַסֵּק בָּהּ, וְאִם לֹא – הָרִינִי מִחֲזִירָיָה לְתַהוּ וְבַהוּ, וְהַכֵּל בְּשִׁבִיל הָאָדָם קִיָּם. זְהוּ שְׁפָתוֹב (ישעיה מה) אֲנִכִּי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרָאתִי. וְהַתּוֹרָה עוֹמְדָת וּמְכַרִּיזָה לְפָנָי בְּנִי אָדָם כְּדִי שְׂיִתְעַסְקוּ וְיִשְׁתַּדְּלוּ בָּהּ, וְאִין מִי שְׂיִרְכִין אֲזַנּוּ.

בֵּא רְאֵה, כָּל מִי שְׁמַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, מְקִיָּם הָעוֹלָם וּמְקִיָּם כָּל מַעֲשָׂה וּמַעֲשָׂה עַל תְּקוּנָו כְּרָאוּי, וְאִין לָהּ כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בְּאָדָם שְׂאִין כְּנִגְדוּ בְּרִיָּה בְּעוֹלָם. שְׁהָרִי כְּמוֹ שְׂאָדָם נִחְלַק לְאֵיבָרִים, וְכֵלָם עוֹמְדִים דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת מְתַקְנִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ וְכֵלָם גּוּף אֶחָד – כֵּךְ גַּם הָעוֹלָם, כָּל אוֹתָם בְּרִיּוֹת כֵּלָם אֵיבָרִים אֵיבָרִים וְעוֹמְדִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ, וְכֵאֲשֶׁר כֵּלָם מְתַקְנִים – הִנֵּה גּוּף [אֶחָד] מִמֶּשׁ.

וְהַכֵּל כְּמוֹ שְׁהַתּוֹרָה. שְׁהָרִי כָּל הַתּוֹרָה אֵיבָרִים וּפְרָקִים וְעוֹמְדִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ, וְכֵשְׁכֵלָם נִתְקַנִּים – נַעֲשִׂים גּוּף אֶחָד. כִּיּוֹן שְׂדוּד הַסְּתַפֵּל בְּמַעֲשָׂה הַזֶּה, פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיָיָה ה' כֵּלָם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָיָה.

בַּתּוֹרָה כָּל הַסּוּדוֹת עֲלִיוֹנִים חֲתוּמִים שְׁלֹא יְכוּלִים לְהַשִּׁיג. בַּתּוֹרָה כָּל אוֹתָם דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים שְׁהַתְּגַלוּ וְלֹא הַתְּגַלוּ. בַּתּוֹרָה הֵם כָּל הַדְּבָרִים שְׁלִמְעָלָה וְלִמְטָה. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא הֵם בַּתּוֹרָה, וְאִין מִי שְׁמַשְׁגִּיחַ וּמְכִיר אוֹתָם. וּמִשׁוּם כֵּךְ כְּתוּב (תהלים קו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ.

בֵּא רְאֵה, בֵּא שְׁלֵמָה וּבִקְשׁ לַעֲמֵד עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְעַל דְּקְדוּקֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִכַּל. אִמְרָה, אִמְרָתִי

אֵת בֵּיתִי וְהִיכְלִי, וְאִפְקֵד אֵת מְקוֹמוֹת הַכְּהָנִים וְהַלְוִיִּם שֶׁהֵיוּ עוֹבְדִים בְּבֵיתִי.

אִמְרָה רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הַסְּתַפֵּלָה כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְרָאָתָה אֵת בְּעָלָה מְסַתְּלָק מִמֶּנָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה. יִרְדָּה לְמַטָּה, נְכַנְסָה לְבֵית וְהַסְּתַפֵּלָה בְּכָל אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמַטָּה. זְהוּ שְׁפָתוֹב (ירמיה לא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נְהִי בְּכִי תְּמַרְוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ וְגו', וּבְבִאֲרוּהָ.

כִּיּוֹן שְׁנַכְנְסָה לְגָלוּת, הַסְּתַפֵּלָה עַל הָעַם, וְרָאָתָה שְׂדוּחֻקִּים אוֹתָם וְרוּמְסִים אוֹתָם בְּגָלוּת בֵּין רַגְלֵי שְׂאָר הָעַמִּים. אֲזַ אִמְרָה: (ישעיה מב) מִי נִתַּן לְמַשְׁפָּה יַעֲקֹב וְגו'. וְהֵם אוֹמְרִים: הֲלֹא ה' זֶה חֲטָאנוּ לוֹ. וְהִיא אוֹמְרָת: וְלֹא אָבוּ בְּדַרְכֵי הַלּוּף וְלֹא שְׁמַעוּ בַּתּוֹרָתוֹ.

וּבְשִׁעָה שְׁעִתִּיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפַקֵּד אֵת עַמּוֹ, כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּב מִן הַגָּלוּת בְּרָאשׁוֹנָה. [אוֹמַר לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא]: תִּלְכִּי לְבֵית כְּדִי שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ יִבְנֶה בַּהֲתַחֲלָה. וְיֹאמַר לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: קוּמִי מִן הָעֶפֶר. הִיא שְׁבָה וְאוֹמְרָת: לֹאִיזָה מְקוֹם אֵלָי? בֵּיתִי חָרַב, וְהִיכְלִי נִשְׂרַף בְּאֵשׁ. **עַד** שְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִבְנֶה אֵת בֵּית הַמְּקַדָּשׁ בְּרָאשׁוֹנָה וְיִתְקַיֵּן אֵת הַהִיכָל וְיִבְנֶה אֵת קְרִית יְרוּשָׁלַיִם, וְאַחַר כֵּךְ יָקִים אוֹתָהּ מִן הָעֶפֶר. זְהוּ שְׁפָתוֹב (תהלים קמז) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' וְגו'. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בְּרָאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּךְ נִדְּחִי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס. וְיֹאמַר לָהּ: (ישעיה נב) הַתְּנַעֲרִי מֵעֶפֶר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם וְגו'. וְיִכְנָס אֵת גְּלוּיּוֹת יִשְׂרָאֵל. זְהוּ שְׁפָתוֹב בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' – בְּרָאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּךְ – נִדְּחִי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס. וְאֲזַ הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם, זֶה תַּחֲזִית הַמַּתִּים, וְכְתוּב (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֵתָן בְּקִרְבְּכֶם וְעֲשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ וְגו'. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִשְׁת וְאַלְהָה תוֹלְדָת יִצְחָק

וְאַלְהָה תוֹלְדָת יִצְחָק וְגו'. פָּתַח רַבִּי חֵיָּא וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. בֵּא רְאֵה, כְּשִׁרְצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעָלָה בְּרָצוֹן לְפָנָיו לְבָרָא אֵת הָעוֹלָם, הִיָּה מְסַתְּפֵל בַּתּוֹרָה וּבִכְרָא אוֹתוֹ, וּבְכָל מַעֲשָׂה וּמַעֲשָׂה שְׁפָרָא הַקְּדוּשׁ

עָשׂוּ, וְעַל כֵּן עָלוּ אוֹתָן בְּרִכּוֹת לְקַבֵּ"ה, וּבִאֲרוּהוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאָר לַחֵי רְאִי, מֵה זֶה לַחֵי רְאִי? אֲלֵא שֶׁהִתְחַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה, הַבְּאָר שֶׁל מְלֶאךָ הַבְּרִית נִרְאָה עָלֶיהָ כְּתֻרְגוּמוֹ, וּמִשׁוּם כֵּךְ בְּרָכוּ.

בִּינְתִים דַּפֵּק רַבִּי יְהוּדָה בַּשַּׁעַר וּנְכַנְס, וְהִתְחַבְּרוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כַּעַת זְווג הַשְּׂכִינָה עִמָּנוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַבְּאָר לַחֵי רְאִי הַזֶּה שְׁאִמְרַת – יָפָה, אֲבָל בְּדַבָּר נִשְׁמַע. פֶּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ד) מַעֲיֵן גָּנִים בְּאָר מַיִם חַיִּים וְנִזְלִים מִן לְבַנּוֹן. הַפְּסוּק הַזֶּה נִתְבְּאָר, אֲבָל הִנֵּה פֶרְשׁוּהוּ, מַעֲיֵן גָּנִים – זֶה אֲבִרְהָם. בְּאָר מַיִם חַיִּים – זֶה יִצְחָק. וְנִזְלִים מִן לְבַנּוֹן – זֶה יַעֲקֹב. בְּאָר מַיִם חַיִּים זֶה יִצְחָק, הֵינּוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאָר לַחֵי רְאִי. וּמָה הַבְּאָר? זֶה הַשְּׂכִינָה. לַחֵי – זֶה חֵי הָעוֹלָמִים, צְדִיק חֵי הָעוֹלָמִים, וְאֵין לְהַפְרִיד אוֹתָם. חֵי הוּא בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. חֵי לְמַעְלָה, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. חֵי כְּלָפֵי הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּשִׁבְלֵי קָיָם וּמְאִיר.

בֵּא רְאֵה, הַלְּבָנָה לֹא מְאִירָה אֲלֵא כְּשֵׁרוּאָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, וְכִיּוֹן שְׁרוּאָה אוֹתוֹ – מְאִירָה. וְעַל כֵּן בְּאָר לַחֵי רְאִי הַזֶּה וְדָאִי, וְאֵז מְאִירָה וְעוֹמֶדֶת בְּמַיִם חַיִּים. לַחֵי רְאִי, כְּדֵי לְהַתְמַלֵּא וּלְהִיּוֹת מְאִירָה מֵהַחֵי הַזֶּה.

בֵּא רְאֵה, כְּתוּב (שְׁמוּאֵל ב כז) וּבִנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חֵי, שֶׁהִיָּה צְדִיק וְהָאִיר לְדוֹרוֹ, כְּמוֹ הַחֵי שֶׁלְמַעְלָה מְאִיר לְעוֹלָם, וּבְכָל זְמַן הַבְּאָר הַזֶּה לַחֵי מִסְתַּכֵּלֶת וְרוּאָה כְּדֵי לְהָאִיר, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאָר לַחֵי רְאִי, הֵינּוּ שְׁכָתוֹב בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה, וַיֵּשֶׁב עִמָּה וְהִתְאַחַד עִמָּה, חֲשֵׁךְ בְּלִילָה, שְׁכָתוֹב (שִׁיר ב) שְׁמָאלוֹ תַחַת לְרַאשֵׁי. וּבֵא וּרְאֵה, יִצְחָק הִיָּה בְּקָרִית אַרְבַּע אַחֲרֵי שְׁמַת אֲבִרְהָם. מֵה זֶה וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאָר לַחֵי רְאִי? שֶׁהִזְדוּג עִמָּה, וְאֵחָז בְּאוֹתָהּ הַבְּאָר לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ.

פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (קֵהֶלֶת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרַח הוּא שֶׁם. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ – זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שְׁמָאִיר לְלְבָנָה. שְׁכָאֲשֶׁר נִרְאָה עִמָּה, אֵז מְאִירָה, וּמְאִיר וְזוֹרַח מְקוֹם עֲלִיּוֹן שְׁעוֹמֵד עָלָיו, מִשֶּׁם זוֹרַח תָּמִיד. וּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ – לְהִזְדוּג עִם הַלְּבָנָה. הוֹלֵךְ אֶל דְּרוֹם – שֶׁהוּא הַיָּמִין, וְשֶׁם בּוֹ אֶת כַּחוֹ. וּמִשׁוּם שְׁכָחוּ בּוֹ, כָּל כַּח הַגּוֹף הוּא בְּיָמִין וּבּוֹ הוּא תְּלוּי. אַחַר כֵּךְ סוֹכֵב אֶל צְפוֹן.

אֲחֻכְמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. דְּוֹד אָמַר, (תְּהִלִּים קיט) גַּל עֵינַי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ.

בֵּא רְאֵה, כְּתוּב בְּשִׁלְמָה (מְלָכִים א ה) וַיְדַבֵּר שְׁלִשְׁת אֲלָפִים מָשֶׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאֶלְף. וְהָרִי בִּאֲרוּהוּ שְׁחֲמִשָּׁה וְאֶלְף טַעְמִים הָיוּ בְּכָל מָשֶׁל וּמָשֶׁל שֶׁהָיָה אוֹמֵר. וּמָה שְׁלָמָה, שֶׁהוּא בְּשׂוֹר וְדָם, כֵּךְ הָיוּ בְּדַבְּרָיו – דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שְׁאִמַּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁבָכָל דְּבָר וְדַבָּר יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה מְשָׁלִים, כַּמָּה שִׁירִים, כַּמָּה תְּשֻׁבָחוֹת, כַּמָּה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, כַּמָּה חֲכָמוֹת, וְעַל כֵּן כְּתוּב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'.

בֵּא רְאֵה מֵה כְּתוּב לְמַעְלָה, וְאֵלָה תְּלַדֵּת יִשְׁמַעְעָל. שֶׁהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים. אַחַר כֵּךְ אָמַר וְאֵלָה תּוֹלַדֵת יִצְחָק. הַתְּעַלָּה עַל דַּעְתְּךָ שְׁכָתוֹב בּוֹ בִּישְׁמַעְעָל שֶׁהוֹלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים וַיִּצְחָק הוֹלִיד שְׁנַיִם בָּנִים, שֶׁזֶה הַתְּעַלָּה וְזֶה לֹא הַתְּעַלָּה? עַל כֵּן כְּתוּב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'. זֶה יִצְחָק. וַיִּצְחָק הוֹצִיא אֶת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הִיָּה לְבָדוֹ יוֹתֵר מִכָּלֶם, שֶׁהוֹלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, הַקִּיּוּם שֶׁל מַעְלָה וּמִטָּה. אֲבָל יִצְחָק לְמַעְלָה בְּקִדְשָׁה עֲלִיוֹנָה, [וַיִּשְׁמַעְעָל] וַעֲשׂוֹ לְמִטָּה, וְעַל כֵּן כְּתוּב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. זֶה יַעֲקֹב. כְּשֶׁנִּדְבַּק הַשֶּׁמֶשׁ בְּלְבָנָה, כַּמָּה כּוֹכְבִים מְאִירִים מֵהֶם.

וְאֵלָה תּוֹלַדֵת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵה שׁוֹנָה שְׁעַד כָּאֵן לֹא כְּתוּב בֶּן אֲבִרְהָם וְכַעַת אָמַר? אֲלֵא אֵף עַל גַּב שְׁכָתוֹב וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, כַּעַת שְׁמַת אֲבִרְהָם, דְּמוֹתוֹ הִיָּתָה בּוֹ, וְנִשְׁאַרְהָ בְּיִצְחָק. שְׁכָל מִי שֶׁרְאָה אֶת יִצְחָק, הִיָּה אוֹמֵר זֶה וְדָאִי אֲבִרְהָם, וְהִיָּה מַעִיד וְאוֹמֵר, אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

רַבִּי יִצְחָק קָם לִילָה אֶחָד לְעֶסֶק בַּתּוֹרָה, וְרַבִּי יְהוּדָה קָם בְּקִיסְרֵיָה בַּשַּׁעַה הַהִיא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֶקוּם וְאֶלֶךְ לְרַבִּי יִצְחָק, וְאֶעֱסֵק בַּתּוֹרָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. הֵלֶךְ עִמּוֹ חֲזַקְיָה בְּנוֹ, שֶׁהִיָּה יָלֵד. כְּשֶׁקָּרַב לְשַׁעַר, שָׁמַע אֶת רַבִּי יִצְחָק שֶׁהָיָה אוֹמֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאָר לַחֵי רְאִי. הַפְּסוּק הַזֶּה אֵין רַאשׁוֹ סוּפוֹ, וְאֵין סוּפוֹ רַאשׁוֹ. מֵה שׁוֹנָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִצְרִיךְ לְבָרַךְ אֶת יִצְחָק מִשׁוּם שְׁאֲבִרְהָם לֹא בָרַךְ אוֹתוֹ? מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁלֹּא יִתְבָּרַךְ

כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפדן ארם, ואחות לכן, וכלם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם.

עבשו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה? אמר רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה.

אמר רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא. אלא בא ראה, כתוב כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. כשושנה - זו כנסת ישראל. שהיא בין אוכלוסייה כמו שושנה בין קוצים, וסוד הדבר - יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות, ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה - היו כשושנה בין החוחים. ואם לא שהיא רפה, לא יכול העולם לסבל את הדין הקשה של יצחק. כמו כן הקדוש ברוך הוא מונוג זווגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתתקן ויתבסס העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, מהו ויעתר? שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב? הקריב עולה, שכתוב ויעתר לו ה'. כתוב פאן ויעתר לו ה', וכתוב שם (שמואל-ב כא) ויעתר אלהים לארץ וגו'. מה להלן קרבן - אף פאן קרבן. כתוב ויעתר יצחק, וכתוב ויעתר לו. שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמטה.

דבר אחר ויעתר יצחק - שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שכתוב ותתפלל על ה', ואז ויעתר לו ה'. אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו. חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקבל אותו, ואז - ונתה רבקה אשתו.

מאיר לצד זה ומאיר לצד זה. סובב סובב הולך הרוח. בראשונה כתוב שמש, וכעת רוח? אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלבנה מוארת ממנו ויתחברו שניהם.

בא ראה, כשאברהם בא לעולם, חבק את הלבנה וקרב אותה. כיון שבא יצחק, אחז בה והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר, שכתוב שמאלו תחת לראשי. כיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלבנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלבנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, הנה ברכו את ה', ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא? כל עבדי ה', משום שכל אדם בעולם מישראל, אף על גב שכלם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, הברכה שבשבילים יתברכו העליונים והתחתונים מה היא? אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כלם. ומי הם שברכתם ברכה? העמדים בבית ה' בלילות. אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים פאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.

פתח רבי יצחק ואמר, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. בן ארבעים שנה, למה בא למנות פאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה? אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשת, ירק לבן אדם. בת שלש שנים אחז בה כשאחז בה ברבקה, וכשהוליד, הוליד בן ששים, להוליד פראוי, כדי שיצא יעקב שלם מכן ששים שנה פראוי. ואת כלם אחז יעקב אחר כך ונעשה איש שלם.

בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לכן הארמי, מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר ובתואל ילד את רבקה וגו', וכעת אמר בת בתואל הארמי, ואחר כך מפדן ארם, ואחר כך אחות לכן הארמי? אלא פרשוה, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה

בא עָשָׂר שְׁבָטִים? אָמַר לוֹ, יָפָה אִמְרָתְךָ, אֲלֵא כָּל מִין אוֹהֵב אֶת מִינוֹ וְנִמְשָׁךְ וְהוֹלֵךְ מִן אַחַר מִינוֹ.

בא רָאָה, עָשׂוּ יֵצֵא אָדָם, כְּכַתוּב וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כָּלוּ וְגו', וְהוּא הַמִּין שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהוּא הַדִּין הַקָּשֶׁה שֶׁלְמַעֲלָה, וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ עָשׂוּ, הַדִּין הַקָּשֶׁה לְמַטָּה, שְׁדוּמָה לְמִינוֹ, וְכָל מִין הוֹלֵךְ לְמִינוֹ, וְעַל כֵּן אָהֵב אֶת עָשׂוּ יוֹתֵר מֵיַעֲקֹב, כְּכַתוּב וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עָשׂוּ כִּי צִיד בְּפִיו. כְּתוּב כֶּאֱמַן כִּי צִיד בְּפִיו, וְכַתוּב שָׁם (בראשית י) עַל כֵּן יֵאמַר כְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד לְפָנָי ה'.

אמר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקִרְבָּה וַתֵּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְךָ לְדַרְשׁ אֶת ה'. לְאִיזָה מְקוֹם הִלְכָה? לְבֵית הַמְדַרְשׁ שֶׁל שָׁם וְעַבְרָה. וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקִרְבָּה – שֶׁשָׁם הָיָה אוֹתוֹ עָשׂוּ הִרְשָׁע נִלְחָם בְּקִרְבֵּי עִם יַעֲקֹב. וַיִּתְרַצְצוּ – נִשְׁבְּרוּ כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, רִצְצָה אֶת מַחוּ. נִשְׁבְּרוּ זֶה עִם זֶה וְנִחְלְקוּ. בֵּא רָאָה, הַצַּד הַזֶּה שָׂרוּכָב נִחָשׁ, וְצַד זֶה שָׂרוּכָב עַל הַכֶּסֶף הַשָּׁלֵם הַקָּדוֹשׁ בְּצַד הַשִּׁמְשׁ, לְשִׁמְשׁ עִם הַלְבָנָה.

בא רָאָה, עָשָׂרִים שָׁנָה הִשְׁתַּהֲהָ יִצְחָק עִם אִשְׁתּוֹ וְלֹא הוֹלִידָהּ, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִשּׁוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֵּה בְּתִפְלוֹת הַצַּדִּיקִים בְּשַׁעֲהַ שְׁמִבְקָשִׁים לְפָנָיו אֶת תְּפִלָּתָם עַל מַה שֶׁהִצְטַרְכּוּ. מַה הִטְעַם? כְּדֵי שִׁיתְרַבֶּה וַיִּתּוֹסֵף מִשְׁחַת קָדֵשׁ לְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ בְּתִפְלוֹת הַצַּדִּיקִים.

בא רָאָה, אֲבָרְהָם לֹא הִתְפַּלֵּל לְפָנָי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיתֵּן לוֹ בָּנִים, אִף עַל גַּב שְׁשָׂרָה הָיְתָה עֶקְרָה. וְאִם תֵּאמַר, הֲרִי כְּתוּב הֵן לִי לֹא נִתְתָּה זָרַע – הֵהוּא לֹא מִשּׁוֹם תְּפִלָּה הָיָה [הֵהוּא לֹא צָרִיךְ בָּנִים], אֲלֵא כְּמִי שֶׁמִּסְפָּר לְפָנָי רְבוּנוֹ. אֲבָל יִצְחָק הִתְפַּלֵּל עַל אִשְׁתּוֹ מִשּׁוֹם שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לֹא עֶקֶר, אֲלֵא אִשְׁתּוֹ. שִׁיִּצְחָק הָיָה יוֹדֵעַ בְּסוּד הַחֲכָמָה שִׁיעֲקֹב עֲתִיד לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּתַרְיִסָּר שְׁבָטִים, אֲבָל לֹא יָדַע אִם בְּאִשָּׁה הַזֹּאת אוֹ בְּאַחֲרֵת, וְעַל כֵּן לְנִכְח אִשְׁתּוֹ וְלֹא לְנִכְח רַבְּקָה.

אמר אוֹתוֹ הַיָּלֵד, בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, אִם כֵּן, לָמָּה לֹא אָהֵב יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב כָּל כֵּן כְּמוֹ עָשׂוּ הוֹאִיל וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא עֲתִיד לְקַיֵּם מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם

❁ סדר הלימוד ליום ח חשוון [יום 38 בשנה] ❁

ומשום כִּן בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ שְׁעִיר אֶחָד, כִּדִּי לְהַמְשִׁיכוֹ לְמִקוּמוֹ וְיִפְרֵד מִן הַלְבָנָה, וְכֵן בִּימֵי הַכַּפּוּרִים לְהִקְרִיב אוֹתוֹ הַשְּׁעִיר, וְזֶה בְּחֻמְהָ לְשִׁלֵּט עָלָיו וְלֹא יוּכַל לְהִרְעוֹ, שְׁכָתוּב (ויקרא טז) וְנִשְׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֶל אֲרֶץ גְּזֵרָה, וּבְאֲרוֹהוּ שְׂזָה עֲשׂוֹ, שֶׁהוּא שְׁעִיר, וְהַכֹּל בְּחֻמְהָ וּבְרַמְאוֹת כְּלָפְיוֹ. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁכָתוּב (תהלים יח) וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְפַּתֵּל, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא נֶחֱשׁ רַע, עֲקֹם רוּחַ, חֻמְהָ לְהִרְעוֹ, מִסְטִין לְמַעְלָה וּמִסְטִין לְמַטָּה.

ומשום כִּן יִשְׂרָאֵל מִקְדִּימִים וּמִתְחַכְּמִים לוֹ בְּחֻמְהָ, בְּעַקְמִימוֹת, כִּדִּי שְׁלֹא יוּכַל לְהִרְעוֹ וְלִשְׁלֵט. וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּסוּד הָאֲמוּנָה, כָּל מַעֲשָׂיו כְּלָפֵי עֲשׂוֹ מִשּׁוֹם שְׁלֹא נָתַן מְקוֹם לְנֶחֱשׁ הַהוּא לְטַמֵּא אֶת הַמְקַדָּשׁ, וְלֹא יִקְרַב אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלֵט בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן לֹא הִצְטַרַּךְ לְאַבְרָהָם לְהִתְנַהֵג בְּעַקְמִימוֹת, וְלֹא לְיִצְחָק, מִשּׁוֹם שֶׁעֲשׂוֹ, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק שֶׁל הַנֶּחֱשׁ הַהוּא, טָרַם בָּא לְעוֹלָם. אֲבָל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּעַל הַבַּיִת, צָרִיךְ לוֹ לְעַמֵּד כִּנְגַד אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ שְׁלֹא תִהְיֶה לוֹ כְּלָל שְׁלִיטָה לְטַמֵּא אֶת בֵּית הַמְקַדָּשׁ שֶׁל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְיַעֲקֹב יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וּמִשּׁוֹם כִּן יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים נִבְחָרוּ לְחֻלְק גּוֹרְלוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוּב (דברים לב) כִּי חֻלְק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֻבֵּל נִחְלָתוֹ.

ויגדלו הַנְּעָרִים, הַצַּדִּיק שֶׁל אַבְרָהָם גָּרַם לָהֶם לְהִתְגַּדֵּל וּזְכוּתוֹ סִיעָה לָהֶם, הוּא הָיָה מְחַנֵּךְ אוֹתָם בְּמִצְוֹת, שְׁכָתוּב כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְגו', לְרַבּוֹת יַעֲקֹב וְעֲשׂוֹ. וְיִגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וְיִהְיֶה עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִפְרָד לְדַרְכּוֹ, זֶה לְצַד הָאֲמוּנָה – וְזֶה לְצַד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה.

וכן הָיָה בְּמַעֲשֵׂי שֶׁל רַבְקָה, שְׁשָׂם כָּל אֶחָד הַלֶּךְ לְצַדוֹ. שְׁכָאֲשֶׁר הִיא הַשְּׁתַדְלָה בְּמַעֲשֵׂים כְּשֵׁרִים, אוֹ שְׁעֵבְרָה סְמוּךְ לְמְקוֹם טוֹב לְעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, הָיָה יַעֲקֹב שָׂמַח וְדוּחַק לְצֵאתָ. וְכִשְׁהִיְתָה הוֹלֵכֶת סְמוּךְ לְמְקוֹם שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, אוֹתוֹ הִרְשַׁע הִכָּה לְצֵאתָ, וּבְאֲרוֹהוּ. וּמִשּׁוֹם כִּן, כְּשֶׁנִּבְרָאוּ וְיִצְאוּ לְעוֹלָם, כָּל אֶחָד נִפְרָד וְהִלֵּךְ וּנְמַשְׁךְ לְמִקוּמוֹ שְׂרָאוֹי לוֹ. וְעַל כֵּן וְיִגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וְיִהְיֶה עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד וְגו'.

ובא וְרָאָה, מִשּׁוֹם שֶׁנִּמְשַׁךְ עֲשׂוֹ אַחֲרֵי אוֹתוֹ נֶחֱשׁ, הִלֵּךְ אֶתוֹ יַעֲקֹב בְּעַקְמִימוֹת. כְּמוֹ הַנֶּחֱשׁ שֶׁהוּא חָכֵם וְהוּא הוֹלֵךְ בְּעַקְמִימוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהַנֶּחֱשׁ הָיָה עָרוּם וְגו', חָכֵם. וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁל יַעֲקֹב כְּלָפְיוֹ הָיוּ לוֹ כְּמוֹ נֶחֱשׁ, וְכִן צָרִיךְ לוֹ כִּדִּי לְמַשְׁךְ אֶת עֲשׂוֹ אַחֲרֵי אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ, וְיִפְרֵד מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק עִמּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְשִׁנְיָנוּ, בָּא לְהִרְגֵךְ – הַקָּדֵם אֶתְּהָ וְהִרְגֵךְ אוֹתוֹ. כְּתוּב (הושע יב) בְּבִטָן יַעֲקֹב אֶת אֲחִיו, שֶׁהִשְׁרָה אוֹתוֹ לְמַטָּה בְּאוֹתוֹ הַעֲקֹב, זֶהוּ שְׁכָתוּב וְיָדוּ אֲחֻזַּת בְּעַקֵּב עֲשׂוֹ, שְׁשָׂם אֶת יָדוֹ עַל אוֹתוֹ עַקֵּב לְהַכְנִיעוֹ.

דבר אַחֲרֵי וְיָדוּ אֲחֻזַּת – שְׁלֹא יִכַּל לְצֵאתָ מִמֶּנּוּ מִכָּל וְכָל, אֶלָּא וְיָדוּ אֲחֻזַּת בְּעַקֵּב עֲשׂוֹ – זֶה הַלְבָנָה שֶׁהִתְכַּסָּה אוֹרָה מִשּׁוֹם הַעֲקֹב שֶׁל עֲשׂוֹ, וְעַל כֵּן הִצְטַרַּךְ לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּחֻמְהָ כִּדִּי לְדַחֲתוֹ לְמַטָּה וְיִדְבַק בְּמִקוּמוֹ.

ויקרא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ יַעֲקֹב וְדָאִי. בָּא רָאָה, כְּתוּב הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. לֹא כְּתוּב נִקְרָא שְׁמוֹ, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ. וְיַעֲקֹבִי, וְדָאִי רָאָה אוֹתוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ הַקְּדוּמוֹנִי הוּא חָכֵם לְהִרְעוֹ. כִּיּוֹן שְׁבָא יַעֲקֹב, אָמַר, הָרִי וְדָאִי חָכֵם כִּנְגַדוֹ, וּמִשּׁוֹם כִּן קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

הרי הַקְּדוּמוֹנִי בְּכָל מְקוֹם, וְיַקְרָא סֵתֵם זֶה הִיא הַדְּרָגָה הָאֲחֻרּוֹנָה, כְּכָתוּב וְיַקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגו'. וְכַאֲן וְיַקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, בְּכָל מְקוֹם שְׁמוֹ לֹא נִקְרָא [אֶלָּא] עַל יְדֵי בֶן אָדָם. בְּמְקוֹם אַחֲרֵי מַה כְּתוּב? (בראשית לג) וְיַקְרָא לוֹ אֶל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב אֵל. אָמַר לוֹ, אֲנִי אֱלוֹהֵי בְּעֵלְיוֹנִים, וְאַתָּה אֱלוֹהֵי בְּתַחְתּוֹנִים.

ובא וְרָאָה, יַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁעֲשׂוֹ הָיָה לוֹ לְהִדְבֹק בְּאוֹתוֹ נֶחֱשׁ עַקְלָתוֹן, וְעַל כֵּן בְּכָל מַעֲשָׂיו נִמְשַׁךְ עָלָיו כִּנְחֵשׁ עַקְלָתוֹן אַחֲרֵי, בְּחֻמְהָ, בְּעַקְמוּמִימוֹת, וְכִן צָרִיךְ. וְזֶה בָּא כְּמוֹ זֶה מַה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה שְׁכָתוּב (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים – זֶה יַעֲקֹב וְעֲשׂוֹ. וְאַתָּה כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת – אֵלּוּ שְׂאֵר הַדְּרָגוֹת שְׁבִינֵיהֶם. וְדָאִי שֶׁיַּעֲקֹב נִעֲשֶׂה חָכֵם כִּנְגַד אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ הָאֲחֵר, וְכִן צָרִיךְ.

שְׁעִיר אֶחָד שִׁיקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְדֶרְגָה שְׁלוֹ, יִתְהַפֵּךְ
לְעֶבֶד לְבָנָיו וְלֹא יִקְטָרְג לָהֶם. וּבְכָל הַלֵּךְ יַעֲקֹב עִם
עֲשׂו בְּחֻכְמָה, מִשׁוֹם אוֹתָהּ הַדֶּרֶגָה שֶׁל עֲשׂו הַחֲכָם,
וְלֹא יִכַּל לְשַׁלֵּט, וְנִכְנַע וְלֹא נִטְמָא [בּוֹ] בֵּיתוֹ, וְהוּא
יִגַן עָלָיו.

**[וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם
הָאָדָם הַזֶּה. לְמָה כְּתוּב פְּעָמִים הָאָדָם?
אֲלֹא מִשׁוֹם שֶׁכָּל מָה שֵׁישׁ בּוֹ – אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי. וְתִבְשִׁילוֹ אָדָם, שֶׁכְּתוּב מִן
הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. וְאַרְצוֹ אֲדָמָה, שֶׁכְּתוּב אֲרָצָה
שֶׁעִיר שְׂדֵה אָדוֹם. וְאַנְשֵׁיו אֲדָמִים, שֶׁכְּתוּב הוּא עֲשׂו
אָבִי אָדוֹם. וּמִי שֶׁעֲתִיד לְהַפְרֹעַ מִמֶּנּוּ אָדָם, שֶׁכְּתוּב
הוֹדִי צַח וְאָדוֹם. וְלִבְוֹשׁוֹ אָדָם, שֶׁכְּתוּב מְדוּעַ אָדָם
לְלִבְוֹשָׁה. וְכְתוּב מִי זֶה בָּא מֵאָדוֹם.]**

**אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן בְּלִבָּן נִרְאָה כֶּף, מִשׁוֹם
שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה מְכֻשֵׁף, כְּכְתוּב (בראשית כ)
נִחְשְׁתִּי וַיְבִרְכֵנִי ה' בְּגִלְגָּלָה. וְאַף עַל גַּב שֵׁיַעֲקֹב
נִקְרָא אִישׁ שָׁלֵם, מִשׁוֹם כֶּף הִיָּה שָׁלֵם, עִם מִי
שֶׁהֲצִטְרַף לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּרַחֲמִים הִיָּה הוֹלֵךְ, וְעִם
מִי שֶׁהֲצִטְרַף לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּדִין קָשָׁה וּבְעֻקְמִימוֹת
הִיָּה הוֹלֵךְ, מִשׁוֹם שֶׁשְׁנֵי חֻלְקִים הָיוּ בּוֹ, וְעָלָיו
כְּתוּב (תהלים יח) עִם חֲסִיד בְּצַד חֲסִידִי תִתְחַסֵּד וְעִם עַקֵּשׁ
תִתְפַּתֵּל. עִם חֲסִיד בְּצַד חֲסִידִי, וְעִם הָעַקֵּשׁ בְּצַד
שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, הַכֹּל כְּרֹאוֹי.**

**וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכּוּד הָרָעַב הָרֹאשׁוֹן וְגו'. רַבִּי
יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (שם יא) ה' צַדִּיק יִבְחַן
וְרָשָׁע וְאֱהָב [ר"ת נחש] חֲמָס שְׁנֹאָה נִפְשׁוֹ. כִּמְהָ
מַעֲשֵׂי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְקַנֵּים, וְכֹל מָה שֶׁהוּא
עוֹשֶׂה – הַכֹּל עַל הַדִּין וְהָאֱמֶת, כְּכְתוּב (דברים לב)
הַצּוֹר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל דְרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה
וְאֵין עוֹל צַדִּיק וַיִּשֶׁר הוּא.**

**בֹּא רָאָה, לֹא דָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם
הָרֹאשׁוֹן עַד שֶׁצָּוָה אוֹתוֹ לְתוֹעֵלְתוֹ שְׁלֹא
יִסְטָה לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ לְדַרְךְ אַחֲרֵת כְּדִי שְׁלֹא יִטְמָא,
וְהוּא לֹא נִשְׁמַר, וְעֵבֶר עַל מַצּוֹת אֲדוֹנוֹ, וְאַחַר כֵּן
דָּן אוֹתוֹ בְּדִין.**

**וְעִם כָּל זֶה לֹא דָן אוֹתוֹ כְּרֹאוֹי לוֹ, וְהָאֲרִיךְ עִמּוֹ אֶת
רְגִזוֹ וְהִתְקַיֵּם יוֹם אֶחָד שֶׁהוּא אֶלְפֵי שָׁנִים, פָּרֵט
לְאוֹתָם שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁמֶסֶר לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, שְׁלֹא הִיָּה
לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם.**

**וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֲשׂו כִּי צִיד בְּפִיו. הָרִי פָרְשׁוּהוּ,
[כְּמוֹ] שֶׁכְּתוּב אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שְׂדֵה.
וְכְתוּב שֵׁם (בראשית י) הוּא הִיָּה גִבּוֹר צִיד. [מֵהוּן] אִישׁ
שְׂדֵה, לְקַפַּח אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלִהְרַג אוֹתָם. וְהוּא אָמַר
שֶׁעֲשָׂה תְּפִלָּה, וְצִד אוֹתוֹ בְּפִיו. אִישׁ שְׂדֵה, מִשׁוֹם
שֶׁחָלַק גּוֹרְלוֹ אִינוֹ בִּישׁוּב, אֲלֹא בְּמָקוֹם חָרֵב,
בְּמִדְבָּר, בְּשְׂדֵה, וְעַל זֶה אִישׁ שְׂדֵה.**

**וְאִם תֹּאמְרוּ, אֵיךְ יִצְחָק לֹא יָדַע אֶת כָּל מַעֲשָׂיו
הָרָעִים שֶׁל עֲשׂו, וְהָרִי הִשְׁכִּינָה הִיָּתָה עִמּוֹ?
שָׂאֵם לֹא שָׁרְתָה עִמּוֹ שְׁכִינָה, אֵיךְ יִכַּל לְבָרֵךְ אֶת
יַעֲקֹב בְּשַׁעַה שֶׁבָּרַךְ אוֹתוֹ? אֲלֹא וְדָאֵי שֶׁשְׁכִינָה הִיָּתָה
דְּרָה עִמּוֹ בְּבֵית וְדָרָה עִמּוֹ תְּמִיד, אֲבָל לוֹ הוֹדִיעָה
לוֹ, כְּדִי שִׁיתְּבָרֵךְ יַעֲקֹב בְּלִי דַעְתּוֹ, אֲלֹא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן צָרִיךְ, שֶׁבְּשַׁעַה הַהִיא שֶׁנִּכְנַס
יַעֲקֹב לְפָנָי אָבִיו, נִכְנַסָּה עִמּוֹ שְׁכִינָה, וְאִזּוֹ רָאָה יִצְחָק
בְּדַעְתּוֹ שֶׁרֹאוֹי לְבָרְכָהּ וְיִתְבָּרֵךְ מִדַּעַת הַשְׁכִּינָה.**

**בֹּא רָאָה, [פַּעַם אַחַת הִיָּה יוֹשֵׁב רַבִּי שֶׁמְעוֹן וְשֶׁאֵר
הַחֲבָרִים. נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ. אָמְרוּ
לְרַבִּי שֶׁמְעוֹן, דְּבָר גְּדוֹל רְצִינּוֹ לְבַקֵּשׁ לְפָנָיו בְּעֵנִינָם
שֶׁל יַעֲקֹב וְעֲשׂו, אֵיךְ לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְתַת לְעֲשׂו
תְּבִשִׁיל עֲדָשִׁים עַד שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת בְּכוֹרְתּוֹ? וְעוֹד,
שֶׁאָמַר עֲשׂו לְיִצְחָק אָבִיו, וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים. אָמַר
לָהֶם, בְּשַׁעַה הַזֹּאת אַתֶּם חַיִּיבִים לְקַבֵּל מַלְקוֹת,
שֶׁהֵאֱמַנְתֶּם לְדַבְרֵי עֲשׂו וְשִׁקְרַתֶּם לְדַבְרֵי יַעֲקֹב,
שֶׁהָרִי הַכְּתוּב מַעִיד עָלָיו וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, וְעוֹד
כְּתוּב תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. אֲלֹא כֵּן הוּא עֵנִינוּ שֶׁל
יַעֲקֹב עִם עֲשׂו, מִשׁוֹם שֶׁעֲשׂו הִיָּה שׁוֹנֵא אֶת הַבְּכוֹרָה
בְּרֹאשׁוֹנָה, וְהִיָּה רוֹצֵה מִיַּעֲקֹב שִׁיקַח אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ
אֶפְלוּ בְּלִי כֶסֶף. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ
וַיִּבֹז עֲשׂו אֶת הַבְּכוֹרָה].**

**וַיִּזְד יַעֲקֹב נִזִּיד וַיִּבֹא עֲשׂו מִן הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵיף.
אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיִּזְד יַעֲקֹב – הִנֵּה פָרְשׁוּהָ
שֶׁהָרִי בְּשִׁבִיל הָאָבֵל שֶׁל אַבְרָהָם זֶה הִיָּה, אֲבָל וַיִּזְד
יִצְחָק נִזִּיד הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֲלֹא וַיִּזְד יַעֲקֹב נִזִּיד,
שֶׁהוּא הִיָּה יוֹדַע אֶת הַשְּׂרָשׁ שֶׁלוֹ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּדְבַּק
בּוֹ, מִשׁוֹם כֵּן עָשָׂה תְּבִשִׁילִים אֲדָמִים, עֲדָשִׁים
תְּבִשִׁיל אָדָם, שֶׁהִתְבִּשִׁיל הַזֶּה מִשְׁבֵּר אֶת הַכַּחַ
וְהַחֲזֵק שֶׁל הָאָדָם כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת חֲזָקוֹ וְכַחוֹ,
וּמִשׁוֹם כֵּן עָשָׂה לוֹ בְּחֻכְמָה כְּמוֹ אוֹתוֹ הַצֵּבַע הָאָדָם.
וְעַל הַתְּבִשִׁיל הַהוּא נִמְכַּר לוֹ לְעֶבֶד וּמְכַר בְּכוֹרְתּוֹ
לְיַעֲקֹב, וּבְשַׁעַה הַהִיא יָדַע יַעֲקֹב, שֶׁבְּשִׁבִיל**

וְרִשְׁעֵי וְאֵהָב חֲמֵס שְׁנֵאָה נִפְשׁוּ (תהלים יא). מֶה זֶה שְׁנֵאָה נִפְשׁוּ? הַתְּעֵלָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא שֶׁנִּפְשׁוּ שׁוֹנֵאת אֶת הַרְשָׁע הַהוּא? אֲלֵא אוֹתָהּ דְרָגָה שְׁכָל הַנְּשֻׁמוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, שְׁנֵאָה נִפְשׁוּ שֶׁל הַרְשָׁע הַהוּא שְׁלֵא רוּצָה אוֹתָהּ כָּלֵל, לֹא רוּצָה אוֹתָהּ לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, וּמִשׁוּם כֵּן כָּתוּב וְרִשְׁעֵי וְאֵהָב חֲמֵס שְׁנֵאָה נִפְשׁוּ, וְדַאי. דְּבַר אַחַר שְׁנֵאָה נִפְשׁוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ו) נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְיָ הוּא בְּנִפְשׁוֹ, וּמִשׁוּם כֵּן צַדִּיק יִבְחֶן.

בֵּא רֵאָה, כְּשֶׁבָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, צָוָה אוֹתוֹ לְהִיטִיב לוֹ. נִתֵּן לוֹ חֲכָמָה, הַתְּעֵלָה בְּדַרְגָּתוֹ לְמַעְלָה. כְּשֶׁיִּרְדֵּ לְמַטָּה, רֵאָה תְּשׁוּקַת הַיִּצָּר הַרַע וְנִדְבַק בּוֹ, וְשָׁכַח כֹּל מֶה שֶׁהַתְּעֵלָה [שֶׁהִסְתַּכַּל] בְּכַבוֹד הַעֲלִיּוֹן שֶׁל רַבּוֹ.

בֵּא נַח, בְּהַתְּחִלָּה כְּתוּב (בראשית ו) נַח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה, וְאַחַר כֵּן יָרַד לְמַטָּה, וְרֵאָה יֵינן חֲזֵק שְׁלֵא צָלוּל, מִיּוֹם אֶחָד, וְשִׁתָּה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתַּכַּר וְהִתְגַּלָּה, כְּכַתוּב וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בַּתּוֹךְ אֶהְלֵה.

בֵּא אֲבָרְהָם, הַתְּעֵלָה בְּחֲכָמָה, וְהִסְתַּכַּל בְּכַבוֹד רַבּוּנוֹ. אַחַר כֵּן וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ וִירַד אֲבָרָם מִצְרַיִמָה לְגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאַרְץ וְגוֹ'. מֶה כְּתוּב אַחַר כֵּן? וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנְּגַבָּה, וְהַתְּעֵלָה לְדַרְגָּתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְנִכְנַס בְּשָׁלוֹם וַיִּצָּא בְּשָׁלוֹם.

בֵּא יִצְחָק, מֶה כְּתוּב? וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ מִלְכָד הָרָעַב הָרֵאשׁוֹן וְגוֹ', וְהֵלֵךְ יִצְחָק וְהַתְּעֵלָה מִשָּׁם אַחַר כֵּן בְּשָׁלוֹם. וְאֵת כָּל הַצַּדִּיקִים בּוֹחֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת רֵאשָׁם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

מְדַרְשׁ הַנְּעֵלָם

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְגוֹ'. שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, לַעֲתִיד לָבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחִיָּה אֶת הַמֵּתִים וַיִּנְעַר אוֹתָם מִעַפְרָם שְׁלֵא יִהְיוּ בְּנֵי עֶפֶר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בְּתַחֲלָה שֶׁנִּבְרְאוּ מִעַפָּר מִמֶּשׁ, דְּבַר שְׂאִינוּ מִתְקִים. זֶהוּ שְׁכַתּוּב (בראשית ב) וַיִּיצַר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה.

כְּמוֹ כֵּן אֵינוֹ דָּן אֶת הָאָדָם כְּמַעֲשָׂיו הַרְעִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תָּמִיד, שְׂאֵם כֵּן לֹא יְכוֹל הָעוֹלָם לְהַתְקִים, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאַרִיךְ רִגְזוֹ עִם צַדִּיקִים, וְעִם רְשָׁעִים יוֹתֵר מִהַצַּדִּיקִים. עִם הַרְשָׁעִים כְּדִי שִׁישׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שִׁיתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כְּכַתּוּב (יחזקאל לג) חִי אֲנִי נְאֻם ה' וְגוֹ' אִם אֶחֱפֹץ וְגוֹ' כִּי אִם בְּשׁוֹב רִשְׁעֵי מְדַרְכוּ וְחִיָּה. וְחִיָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחִיָּה בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן מְאַרִיךְ לָהֶם אֶת רִגְזוֹ תָּמִיד. אוֹ כְּדִי שִׁיִּצֵּא מֵהֶם גִּזַּע טוֹב בְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא אֶת אֲבָרְהָם מִתְּרַח, שֶׁהוּא גִזַּע טוֹב וְשֶׁרֵשׁ וְחֵלֶק טוֹב לְעוֹלָם.

אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים תָּמִיד בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵם עוֹשִׂים, מִשׁוּם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁלֵא יִסְטוּ יְמִינָה וְשִׁמְאָלָה, וּמִשׁוּם כֵּן בּוֹחֵן אוֹתָם, לֹא בְּשִׁבְלֵוֹ, שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַיִּצָּר וְכַח הַאֲמוּנָה שְׁלֵמָה, אֲלֵא כְּדִי לְהָרִים רֵאשָׁם בְּשִׁבְלֵם.

כְּמוֹ זֶה עָשָׂה לוֹ לְאַבְרָהָם, שְׁכַתּוּב (בראשית כב) וְהֵאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם. מֶה זֶה נִסָּה? הִרְמַת נִס, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) הִרְיָמוּ נִס, שְׂאוּ נִס, הָרִים דְּגָלוֹ בְּכָל הָעוֹלָם. וְאַף עַל גַּב שֶׁזֶּה נִתְבָּאֵר, בְּשִׁבְלֵוֹ זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אֶת דְּגָלוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם בְּעֵינֵי כָלֵם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם. אֵף כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת דְּגָל הַצַּדִּיקִים, הוּא בּוֹחֵן אוֹתָם לְהָרִים אֶת רֵאשָׁם בְּכָל הָעוֹלָם.

צַדִּיק יִבְחֶן, מֶה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמִּתְרַצֵּה בְּצַדִּיקִים, מֶה כְּתוּב? (ישעיה נג) וְה' חִפֵּץ דְּכָאוֹ הַחֲלִי, וּבִכְאוּרוֹהוּ. אֲבָל מִשׁוּם שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְרַצֵּה אֲלֵא בְּנִשְׁמָה, אֲבָל בְּגוֹף לֹא. שֶׁהָרִי הַנִּשְׁמָה דוֹמָה לְנִשְׁמָה שֶׁל מַעְלָה, וְהַגּוֹף אֵינוֹ רְאוּי לְהִאָּחַז לְמַעְלָה, וְאַף עַל גַּב שֶׁדְּמוֹת הַגּוֹף הֵיא בְּסוּד עֲלִיּוֹן.

וּבֵא וְרֵאָה, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֵּה מִנְשַׁמַּת הָאָדָם לְהַנּוֹת [לְהֵאִיר] בָּהּ, הוּא מְכַה אֶת הַגּוֹף כְּדִי שֶׁתְּשַׁלֵּט הַנִּשְׁמָה, שֶׁהָרִי בְּעוֹד הַנִּשְׁמָה עִם הַגּוֹף, הַנִּשְׁמָה לֹא יְכוֹלָה לְשַׁלֵּט. שְׁכַתּוּב יֵשׁ רַע [נִשְׁבָּר] לְגוֹף, הַנִּשְׁמָה שׁוֹלֵטָה. צַדִּיק יִבְחֶן, מֶה זֶה צַדִּיק יִבְחֶן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח) אֲכַן בַּחֵן. כֵּן גַּם צַדִּיק יִבְחֶן, מִחֲזֵק אוֹתוֹ. כְּאֲכַן בַּחֵן הַזֶּה שֶׁהִיא פָּנַת יְקָרָת, כֵּן גַּם צַדִּיק יִבְחֶן.

שכתוב (שם קד) ישמח ה' במעשיו. אמר רבי יהודה, עתידים הצדיקים באותו זמן לברא עולמות ולהחיות מתים.

אמר לו רבי יוסי, ויהי שנינו (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש? אמר לו רבי יהודה, בא שמע, בעוד שהרשעים בעולם וירבו, כל העולם אינו בקיום, וכשהצדיקים בעולם, אזי העולם מתקיים. ועתידים להחיות מתים כמו שאמרנו, (זכריה ח) עד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים, כמו שכתוב למעלה.

באותו זמן ישיגו הצדיקים דעת שלמה. שאמר רבי יוסי, ביום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, עתידים הצדיקים להכיר אותו בלבם, ואז תרבה ההשפלה בלבם כאלו ראו אותו בעין. זהו שכתוב (ישעיה כח) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו'.

ושמחת הנשמה בגוף יתר מכלם, על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה, וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא. זהו שכתוב ואלה תולדות יצחק בן אברהם. אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן. בן אברהם - היא הנשמה הזוכה לכך ולהיות שלמה במעלתה. אברהם הוליד את יצחק - הנשמה מולידה השמחה והשחוק הזה בעולם.

אמר רבי יהודה לרבי חייא, זה ששנינו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מה היא? אמר לו, טרם הלכתי לפני אותם המלאכים הקדושים, בעלי המשנה, כך נשמע לי. כיון ששמעתי את זה שאמר רבי אלעזר, התישב בלבי. שאמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. וזה הוא ששנינו נזונים.

ואמר רבי אלעזר, במקום אחד שנינו נהנים, ובמקום אחר שנינו נזונים. מה בין זה לזה? אלא כך אמר אבי, הצדיקים שלא זכו כל כך, נהנים מאותו זיו, שלא ישיגו כל כך. אבל הצדיקים שזכו, נזונים עד שישגו השגה שלמה. ואין אכילה ושתייה אלא זו, וזו היא הסעודה והאכילה. ומנין

ובאותה שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין, ויעמדו בבנין מקיים להיות להם קיום. זהו שכתוב (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלים. יתקיימו בקיום, ויעלו מתחת לארץ, ויקבלו נשמתם בארץ ישראל. באותה שעה יצף הקדוש ברוך הוא כל מיני ריחות שבגן עדן עליהם. זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח.

אמר רבי יצחק, אל תקרא הדודאים אלא הדודים. זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה. רב נחמן אמר דודאים ממש. מה הדודאים מולידים אהבה בעולם, אף הם מולידים אהבה בעולם. ומה זה נתנו ריח? כשרון מעשיהם, לדעת ולהכיר את בוראם.

ועל פתחינו - אלו פתחי שמים שהם פתוחים להוריד נשמות לפגרים. כל מגדים - אלו הנשמות. חדשים גם ישנים - אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להכנס בעולם הבא, כלם עתידים לירד בבת אחת להכנס בגופות המוכנים להם.

אמר רבי אחא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת: חדשים גם ישנים דודים צפנתי לך. צפנתי אותם באותם העולמות. לך - בשבילך, בשביל שאתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר הדודאים [נתנו ריח] - אלו מלאכי שלום. נתנו ריח - אלו הנשמות שהם ריח העולם. נתנו - השאירו, כמו שנאמר (במדבר כא) ולא נתן סיחון את ישראל.

שלמדנו, אמר רבי יהודה, שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה. ובמי נקים את על פתחינו כל מגדים? אמר רבי יהודה, אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתן, ודומה נותן פתק של חשבון, והוא מכריז ואומר: רבנו של עולם, חדשים גם ישנים, אותם שנקברו מכמה ימים ואותם שנקברו מזמן מועט - כלם צפנתי לך, להוציא אותם בחשבון.

אמר רבי יהודה אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח באותו זמן עם הצדיקים להשרות שכינתו עמם, והכל ישמחו באותה שמחה, זהו

אמר רבי זירא, מלמד שמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאנתם, אמר להם: אם תשמעו לקול המצוות - ואכלתם לשבע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידי לאכל ולשמח בסעודה גדולה שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתור את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והכסוף שלהם מה הוא? שכתוב (שיר א) נגילה ונשמחה בך, ולא באכילה. נזכרה דידך מיין. ואותה סעודה שמזמנים אליה, יהיה לנו חלק להנות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. ואלה תולדת יצחק - שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא. אברהם הוליד את יצחק - זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

יהי יצחק בן ארבעים שנה. רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו וגו', בכמה מעלות נברא העולם, ששנינו, אמר רבי אחא בר יעקב, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמות שלו, חוץ ממנו, היו בשתוף. והאם אמר כן רבי אחא? חס ושלום! שהרי בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקדש ממש, יאמר שיש בהם שתוף, הרי כל הפנים שלהם ושלנו שוים.

אמר רבי אבא, בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא - עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף - כן זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמהם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. ובגונים הללו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בשעה ההיא שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל [הצרות] עמקים [עתיקים] יהיה בארבעים, וגזר הדין - (דברים כה) ארבעים יפנו לא יסיף. סוף הליכתם של

לנו זה? ממש, שכתוב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה. מה הטעם לחם לא אכל ומים לא שתה? מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה. וכמו כן סעודתם של צדיקים לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמח בשמחתו, זהו שכתוב (תהלים לד) ישמעו ענוים וישמחו. רב הונא אמר, מכאן (שם ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירגנו. אמר רבי יצחק, זה וזה ישנם לעתיד לבא. ולמדנו, אמר רבי יוסי, יין המשמר בענביו מששת ימי בראשית - אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם, ועתידי להתגלות לצדיקים לעתיד לבא, וזו היא השתיה והאכילה, ודאי זו היא.

אמר רבי יהודה ברבי שלום, אם כן מהו ליתן ומה השור, שכתוב (איוב מ) כי בול הרים ישאו לו? אמר רבי יוסי, והנה כתוב (ישעיה כז) בעת ההיא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על ליתן נחש ברח ועל ליתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים. הנה כאן שלשה. אלא רמז הוא שרמז על המלכות. אמר רבי תנחום, אין לומר על מה שאמרו רבותינו, ודאי כן זה.

אמר רבי יצחק, אני הייתי לפני רבי יהושע ושאלתי על הדבר הזה. אמרתי, הסעודה הזו של הצדיקים לעתיד לבא האם כן הוא? לא התישבה בלבי, שהנה אמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אמר רבי יהושע, יפה אמר רבי אלעזר, וכך הוא.

עוד אמר רבי יהושע, האמונה הזו שאמרו רבותינו לרב העולם שמזמנים הם לסעודה הזו של ליתן והשור ההוא, ולשתות יין טוב שמשמר מכשנברא העולם, פסוק מצאו ודרשו, שכתוב (ויקרא כו) ואכלתם לחמכם לשבע.

שאמר רבי זירא, כל מיני פתוי פתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב, וזה הוא יותר מכלם, שאמר להם ואכלתם לחמכם לשבע, ובקלות - ואכלתם ולא תשבעו, וזה קשה להם מן הכל. מה הטעם? שכתוב (שמות טז) מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים וגו'.

בא שמע שכך אנו בארנו בברייתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשו שאינו כל כך מנוול ונטבל מלכלוכו נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב (בראשית כט) וללכן שתי בנות.

אמר רבי יוסי, כך הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכח לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב שם הגדלה לאה, שלאה מכחה ומרשעתה. ושם הקטנה רחל, שאין בה כח המתעורר, כמו שנאמר (ישעיה כג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה.

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מפרשות שהיו בראשונה. בתחלה לוט, מקלל מנוול. עכשו לבן, מלבן, שאינו מקלל ומנוול בנוולו כבראשונה. בתחלה שתי בנותיו חזקות, כל אחת ואחת בכחה, ועכשו שם הגדלה לאה - לאה בלא כח, לאה בלא חזוק, לאה ממעשיה הראשונים. ושם הקטנה רחל, כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא ראה מה כתוב, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. אמר רבי אחא, מפני מה היא עקרה? מפני שיצר הרע אינו נמצא בכח בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה זולתי בתפלה. ומה כתוב? ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. כיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה.

אמר רבי יוסי, אם כן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן? ועוד, שהנה הכתוב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא העיר אותו לענין ההוא שצריך לזוג, ולא לכל שעה, שיהיה תמיד עם אדם כמו כעת, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. וההתעוררות ההיא תהיה התעוררות של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (יחזקאל לו) והסירתי את לב האבן מפרשכם ונתתי לכם לב בשר. מה זה לב בשר? אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי יהודה. אמר לו רבי יצחק, תאמר

ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קדם תחית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הגשם, זהו שכתוב (בראשית ז) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום, וכתוב ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח.

זמן גאלתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היובל. החזרת הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמתנה לו בארץ ישראל. זהו שכתוב ויהי יצחק בן ארבעים שנה, שהמתין לגוף.

בקחתו את רבקה - בהכנסתה בגוף המזמן לו. באותה שעה בהכנסתה בו, אין תאותם וכסופם אלא להנות מזיו השכינה ולזון מזיוה. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי אבא, ישקני - פרנסני. שאין פרנסתם אלא להנות ולזון מזיוה של מעלה. אמר רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב כי טובים דידיך מיין.

בת בתואל - בת בתו של אל. רב הונא אמר, לא כך הוא. ואני הייתי בכרפי הים ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם שעל השדרה, אותו שנשארו בקבר מכל הגוף - בתואל הארמי. שאלתי עליו. אמרו שהוא כראש [דומה] הנחש, שהוא רמאי, ואותו העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.

שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה נשארו בקיום אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של המזון של בני האדם כמו שאר העצמות, ומשום כך הוא חזק מכל העצמות, והוא יהיה העקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב בת בתואל הארמי.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי ומעולם רמאי, ושכן יצר הרע שהוא רמאי. זהו שכתוב בת בתואל הארמי - עצם רמאי. מפרץ אדם - מצמד רמאים, כמו ששנינו פדנא דתורא, שהוא צמד. אחות לבן - אחות יצר הרע הארמי. כמו ששנינו, בתחלה שהיה מנוול בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מנוול כמו בראשונה, כמי שרוחץ ומטביל את טמאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.

אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו? אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות היא תהיה בארץ - דרכו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אמר, בא ראה, הכבוד הוא הצד ציד, והוא ציד בפיו, והלב הוא החושב, והוא יושב אהלים. זהו שכתוב ויזד יעקב נזיד, חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

ויזד יעקב נזיד, רבי בא בשם רבי אחא אמר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה, בא ראה, מה כתיב, ויזד יעקב נזיד, כמו שנאמר (שמות יח) אשר זדו עליהם, ותרגומו: שחשבו. כלומר, הלב חושב ומתהרר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב? ויבא עשו מן השדה והוא עיף. הכבוד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלע ואינו מוצא, נקרא עיף, והוא אומר ללב: עד שאתה מתהרר בדברים אלו בדברי תורה, הרהר באכילה ובשתיה לקים גופך. זהו שכתוב ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה, כי כן דרכי לבלע הדם ולשגר לשאר האברים, כי עיף אנכי, בלא אכילה ושתיה.

והלב אומר: תן לי הראשון והמבחר מכל מה שתבלע, תן לי בכורתך. זה שכתוב מכרה כיום את בכרתך לי, ראשית התאונה. עד שהלב מתהרר וחושב במאכל, בולע הכבוד. שאלמלא אותו כסוף והרהור של הלב במאכל, לא יוכלו הכבוד והאברים לבלע. שאמר רבי יוסי, כן דרך העבדים - שאינם אוכלים עד שהאדון אוכל.

אמר רבי יוסי, כתוב לאחר כן, ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים. מה זה עדשים? עגלגלים כגלגלת, והגלגל סובב בעולם, כלומר שלא נשכח מדרכו. כך הוא בן אדם, באותו זמן, אף על גב שכל אותו חסד וכבוד ושלמות יהיו, דרכו של העולם לא ישתנה.

משנה. שנינו, ארבע רוחות העולם מנשבות, ועתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר רוח אחד לקים הגוף שיהיה כלול מארבע רוחות. זהו שכתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח. בארבע לא כתוב, אלא מארבע רוחות העולם, שיהא כלול מארבעתם.

שחברינו חכמי הברייתא התעוררו לענין הזה שיצר הרע ישתפח מן העולם, פרט לאותה שעת הזווג. אמר לו, חייך, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם. שאלמלא יצר הרע, חדות השמועה לא תהיה, אבל לא מנולת ככראשונה לחטא בו. זהו שכתוב (ישעיה יא) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו'.

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בנין הגוף והנשמה, ומשום כך כתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

כשפא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמים של בעלי הברייתא: שני בנינים של הגוף הם - הכבוד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבוד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדדי איבריו. המנהיג של הראש הוא המח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבוד, והשני הלב. והינו שכתוב בפרשה ויתרצו הבנים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצו? משום שמהלב [מתעורר] נשכח היצר הרע. ויתרצו? [שאלו] וישליו ה' צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצו - וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם כן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד - ותלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים - הכבוד והלב. רבי יוסי אמר, המח והלב. רבי יהודה אמר, המח אין בכלל זה, משמע שכתוב בבטנך, ואין המח בבטן אלא בראש. ושני לאמים ממעיך וגו', ורב יעבד צעיר. זהו הכבוד, שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב. שאמר רבי יהודה, הכבוד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

ויצא הראשון אדמוני. אמר רב כהנא, הכבוד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני? על שבוילע את הדם תחלה. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמו ראשון? על שהוא ראשון לבלע הדם מכל המאכל, והוא ראשון לדם, אבל לא ליצירה. ובמה נבאר ורב יעבד צעיר? על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב.

וְצִרְפָּתִים כְּצִרְפָּה אֶת הַכֶּסֶף וּבַחֲנָתִים כְּבַחֲנָן אֶת הַזָּהָב. וּבְאֹתָם הַיָּמִים יִהְיוּ יָמִים אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ. וּמִשְׁעָה שְׁיַעֲבֹרוּ הַצָּרוֹת עַד תַּחֲתֵית הַמַּתִּים אַרְבָּעִים שָׁנָה.

רַב הוּנָא אָמַר, בֵּא רְאָה, כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וְגו' אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' – כְּמוֹ כֵּן [הַגּוֹרֵף] כָּאֵן. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל אֱלוֹ דְדָבָר אֶחָד אָמְרוּ. וְלִסוּף אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהַצָּרוֹת יַעֲבֹרוּ וְהַרְשָׁעִים יִכְלוּ, יַחֲזִיו הַמַּתִּים שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁכָתוּב (נחום א) לֹא תִקּוּם פְּעַמִּים צָרָה, וְדִי לָהֶם בְּמָה שְׁעָבְרוּ. וּמִזְמַן תַּחֲתֵית הַמַּתִּים יִתְיָשֵׁב הָעוֹלָם בְּיִשׁוּבוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוּב בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד.

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְוֵה הָיָה יוֹשֵׁב, וְהָיָה מְצַטְטֵר בְּנַפְשׁוֹ מֵאֵד. נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ, מִרְאָה הָאֹר שֶׁל מְאֹר הָעוֹלָם לָמָּה חֲשׂוֹכִים? אָמַר לוֹ, מִרְאָה וּפְחָד רַב נִכְנַס בִּי, שֶׁהָרִי אֲנִי רוֹאָה מָה שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹ חִבְּרִינוּ בְּעֲלֵי הַבְּרִיתָא, שֶׁשׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל קְדוּשִׁים, וְהָיָה שֶׁהַעִירוֹ שְׁבִשְׁשֵׁי יָהִי גְאֻלָּה, יָפָה. אָבֵל אֲנִי רוֹאָה אַרְיִכוֹת יָתֵר עַל אוֹתָם שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם, שֶׁבְּאֶלְפֵי הַשָּׁשִׁי לְזִמְנָן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנֶה שָׁנִים מִמֶּנּוּ יִהְיוּ עוֹמְדִים כָּל שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם בְּקִיּוּמָם.

וְלַמְדָּנוּ, אוֹתוֹ הָרוּחַ הוּא רוּחַ הַמּוֹלִיד, הוּא הָרוּחַ הַאוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, וְאֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לַיָּמוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלָא שְׁעָבֹד מַלְכֵיּוֹת בְּלִבָּד, וְאֵין בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לַתַּחֲתֵית הַמַּתִּים אֲלָא נְקִיּוֹת וְהַשְׁגַּת יְדִיעָה. רַב נַחֲמָן אָמַר, וְאַרְיִכוֹת יָמִים.

אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְתַחֲתֵית הַמַּתִּים אֵינָם אֶחָד? אָמַר לוֹ, לֹא, שְׁשִׁנְיָנוּ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קוֹדֵם לְקַבּוּץ גְּלִיּוֹת, קַבּוּץ גְּלִיּוֹת קוֹדֵם לַתַּחֲתֵית הַמַּתִּים, וְתַחֲתֵית הַמַּתִּים הָאֲחֵרוֹן שְׁבָכְלָם. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוּב (תהלים קמו) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס. הָרוּפָא לְשַׁבּוּרֵי לֵב וּמַחֲבֵשׁ לְעַצְבוֹתָם. זֶה הִיא תַּחֲתֵית הַמַּתִּים שֶׁהִיא הָרְפוּאָה לְשַׁבּוּרֵי לֵב עַל מַתִּיָּהֶם. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם תַּחֲלָה, וְאַחֲרָיו נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס, וְהָרוּפָא לְשַׁבּוּרֵי לֵב אֲחֵרוֹן עַל הַכֹּל.

שְׁשִׁנְיָנוּ, אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֵם הַקַּבּוּץ גְּלִיּוֹת לַתַּחֲתֵית הַמַּתִּים, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים הַשָּׁנָה הָלְלוּ מָה מַעֲשֵׂיהֶם? אָמַר רַב כְּהֵנָא אָמַר רַבִּי בְרוּקָא, מִקַּבּוּץ גְּלִיּוֹת עַד תַּחֲתֵית הַמַּתִּים כְּמָה צָרוֹת, כְּמָה מַלְחָמוֹת יִתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַשְׁרֵי הַנְּמַלֵּט מֵהֶם, שְׁכָתוּב (דניאל יב) בָּעֵת הַהִיא יִמְלֹט עִמָּךְ כָּל הַנְּמַצָּא כְּתוּב בְּסִפְרָא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִכָּאֵן, יִתְבָּרְרוּ וַיִּתְלַבְּנוּ וַיִּצְרְפוּ רַבִּים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מִכָּאֵן, (זכריה יג)

❁ סדר הלימוד ליום ט חשוון [יום 39 בשנה] ❁

לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב (ישעיה יא)
כמים לים מכסים, השני תתעסקו. (חסר) (עד כאן
מדרש הנעלם)

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא,
כמו שאמר אברהם, משום ששכינה
היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא
אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את,
ועל כן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם
ויצחק כף ראוי, שודאי משום הפסוק שכתוב (שיר
ה) אחתי רעייתי יונתי תמתי, ומשום כף ודאי
נראה להם לומר אחתי היא, ועל כן מתחזקים
הצדיקים בקב"ה.

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו
- דוקא, [וזו השכינה. כמו שעבודה זרה
כתוב בה ויקומו לצחק, כף גם מצחק את] זו שכינה
שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך
שיצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו,
ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום,
ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?

אלא ודאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתפל
באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד
החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה
ותיבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן
באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שאומר יצחק,
אלא ודאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא
אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה
לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק
שזה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים
במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כף אמר
אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר
לחכמה אחתי את. מה הטעם? משום שבהם לא
היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה
צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר
כף, ומשום כף אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים
במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה
מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת

ומשום כף העירו חברינו על הפסוק שקרא להם
בני חת, ח"ת - שיתעוררו לח"ת שנה,
והינו שכתוב (ויקרא כה) בשנת היובל הזאת תשובו
איש אל אחזתו. כשישתלם הזאת, שהוא חמשת
אלפים וארבע מאות ושמונה, תשובו איש אל
אחזתו, אל נשמתו, שהיא אחזתו ונחלתו.

[עוד] אמר רבי יהושע, שזה לא יהיה לך קשה,
שהרי שנינו, שלש כתות הן: של צדיקים
גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים. צדיקים
גמורים יקומו בקימה של מתי ארץ ישראל, מהיום
כמה שנים, שהם קודמים בתחלה בשנת הארבעים
של קבוץ גלויות. והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות
ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה
לארץ הזו? מי יתקיים בקיום דתו בין הזמן הזה,
ועל כן אני מצטער בנפשי.

אמר לו, רבי, הנה שנינו, יהי אור - יהי ר"ז.
חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר
רבי יהושע, אם לא שאמרת כף, חסמנו את
הפיות לצפות לגאלה כל יום, שכתוב (יחזקאל לג)
חסן ישועות. מהו ישועות? אלו המצפים ישועות
בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר? הינו מה שכתוב ורבים
מישני אדמת עפר יקיצו. ממשמע שכתוב
מישני, אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קדם
זה. וכמה שנים הם נקדמים? רבי יהודה אומר,
מאתים ועשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה,
שכתוב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו'. יר"ד שנה
נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אמר,
לפי השעור שנבלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן,
הרבה תחיות היו, אלא כל התחיות יהיו באותו
הזמן, וזהו שנאמר בחזון, (דניאל י) ואמת הדבר
וצבא גדול.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה
בימי אברהם. רבי אבהו פתח ואמר, (שיר א)
עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. ששנינו, ארבע
תקופות וארבעה זמנים משנים זו מזו יעברו
הצדיקים לעתיד לבא. האחד - אותו זמן ישגא
החכמה בעולם וישיגו השגה מה שלא השיגו בזה
העולם. ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים

וייעתק משם ויחפר באר אחרת וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיה יחליץ וגו'. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא. ונחף ה' תמיד - בעולם הזה ובעולם הבא. ונחף ה' כיון שאמר ונחף ה', למה תמיד? אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו? מדוד, שכתוב (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו.

והשביע בצחצחות נפשך - זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתכל ולהתענג בתוכה. ועצמתיה יחליץ - הפסוק הזה אין ראשו סופו. אם נשמתו של הצדיק [עולה למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה], מה זה ועצמתיה יחליץ? אלא הנה פרושה, זו תחית המתים. שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם כראוי.

ומשום כך כתוב והיית כגן רוה. מה זה כגן רוה? שלא פוסקים מימיו העליונים לעולם ולעולמי עולמים. והגן [והגוף] הזה נשקה ממנו ומתרוה ממנו תמיד. וכמוצא מים - זה הנהר ההוא ששופע ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא ראה, באר של מים נובעים זהו סוד עליון בתוך סוד האמונה. באר שיש בה מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת, זכר ונקבה יחד כראוי.

ובא וראה, אותו מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל נקרא באר, שהרי אותו המקור שמכניס ולא פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי שמסתכל בבאר הזו, מסתכל בסוד העליון של האמונה. וזהו סימן האבות - שמשתדלים לחפר באר מים בתוך סוד עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר, והכל אחד.

ויקרא שמה רחבות - רמז שעתידים בניו לעבד ולתקן את הבאר הזו כראוי בסוד

אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסדם אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית כג) אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. ואחר כך אמר, ארץ ארבע מאת שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרון וגו', עבר לסחר. אף כאן כתוב בראשונה הנה ארצי לפניך וגו', ואחר כך אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו - שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממנו, ואחר כך הלך אחריו לכרות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, יפה עשה יצחק, שהרי משום שידע את סוד החכמה השתדל וחפר באר מים, כדי להתחזק באמונה כראוי. כן אברהם השתדל וחפר באר מים [וכן יצחק]. יעקב מצא אותה מתקנת וישב עליה, וכלם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה כראוי.

ובעת ישראל מתחזקים בו בסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית, שהיא מצוה, ואדם מתעטף בה. כך גם בתפלין שמניח על ראשו ובזרועו, שהוא סוד עליון כראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטר בו בתפלין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה.

ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטר להתחזק בתפלין בכל יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבנו, ותפלתו אינה תפלה כראוי. ומשום כך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

הַנְשָׂמָה שֶׁל אָדָם בְּגוֹפוֹ, שִׁיתִתְקֵן וַיַּעֲשֶׂה אִישׁ שְׁלָם. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁחָפַר יִצְחָק וַעֲשֶׂה בָּאָר בְּשָׁלוֹם, לְאוֹתוֹ הַשְׁלוֹם [שִׁיְהִיָּה שְׁלָם] קָרָא רְחוּבוֹת, וְהַכֵּל כְּרָאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שִׁמְעֵשִׂיהֶם לְקַבֵּ"ה לְקִיָּם אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב כִּי יִשְׂרָיִם יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ, יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ, וְהָרִי פָּרְשׁוּהָ.

וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוּהוּ וְנִתְבָּאָר. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלֶם הֵם דְּבָרֵי אֱמֶת, וְהַכֵּל בְּסוּד עֲלִיּוֹן. וְכָל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה כָּלֶם דְּבָרֵי אֱמוּנָה וְסוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים כְּרָאוּי.

וְבֹא וְרְאֵה, לֹא זָכָה יִצְחָק כְּמוֹ אַבְרָהָם, שֶׁלֹּא סָמוּ עֵינָיו וְלֹא כָהוּ. אֲבָל כָּאֵן הוּא סוּד עֲלִיּוֹן, סוּד הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. זֶה אַבְרָהָם, שֶׁהוּא אוֹר הַיּוֹם, וְאוֹרוֹ הוֹלֵךְ וּמֵאִיר וּמִתְחַזֵּק בְּתַקוּן הַיּוֹם.

וּמִשׁוּם כִּךְ מַה כְּתוּב? וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיִם, בְּאוֹתָם הָאוֹרוֹת שְׁמֵאִירִים. וְהוּא זָקֵן, [וּמֵאִיר. אֲזִי הוֹלֵךְ וּמֵאִיר] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (משלי ד) הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם, וּמִשׁוּם כִּךְ וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה - זֶה יִצְחָק, שֶׁהוּא חֹשֶׁךְ, וְהוּא הוֹלֵךְ לְקַבֵּל לְתוֹכוֹ אֶת הַלַּיְלָה. וּמִשׁוּם כִּךְ, כְּשֶׁהוּא זָקֵן מַה כְּתוּב? וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתְּכַהֵן עֵינָיו מֵרְאוּת. כִּךְ זֶה וְדָאִי, שֶׁרָצָה לְהַחֲשֹׁךְ וּלְהַדְּבִק [בַּחֹשֶׁךְ] בְּדַרְגָּתוֹ כְּרָאוּי.

בֹּא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְנָשֵׁק יָדָיו. אָמַר לוֹ, יָפָה. אַבְרָהָם מֵאִיר מֵצַד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, יִצְחָק נִחְשֵׁךְ מֵהַצַּד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, וַיַּעֲקֹב לָמָּה, שֶׁכְּתוּב וַעֲיִנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזְקֵן? אָמַר לוֹ, כִּךְ זֶה וְדָאִי, כְּתוּב כְּבָדוֹ וְלֹא כָהוּ. כְּתוּב מִזְקֵן וְלֹא מִזְקֵנוּ. אֲלֵא מִזְקֵן - מִזְקֵן שֶׁל יִצְחָק, מֵאוֹתוֹ צַד כְּבָדוֹ. לֹא יוֹכֵל לְרְאוּת לְהַסְתַּכֵּל כְּרָאוּי, אֲבָל לֹא כָהוּ. אֲבָל יִצְחָק כָּהוּ וְדָאִי מִכָּל וְכָל, וְנַעֲשֶׂה חֹשֶׁךְ, שֶׁהָרִי אֲזִי נֶאֱחָז בּוֹ הַלַּיְלָה, וְהַתְּקִיָּם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה.

וַיִּקְרָא אֶת עֵשׂוֹ בְּנוֹ הַגָּדֹל. שֶׁנִּכְלָל מִצְדוֹ שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקֵנְתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ כִּךְ וְגוֹ'. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקַבֵּ"ה וְשֵׁם בּוֹ אֶת תְּקוּפוֹ.

הַקְּרִבְנוֹת וְהָעוֹלוֹת. כְּמוֹ כֵּן, (בראשית ב) וַיִּנְחָהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעֵבֶדָה וּלְשִׁמְרָה. אֲלוֹ הַקְּרִבְנוֹת וְהָעוֹלוֹת. וּמִשׁוּם זֶה יִתְפַּשְׁטוּ מַעֲיָנוֹתָיו לְכָל הַצְּדִיקִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (משלי ה) וַיִּפְּצוּ מַעֲיָנֵתֶיךָ חוּצָה בְּרְחוּבוֹת פְּלָגֵי מַיִם, וּמִשׁוּם כִּךְ וַיִּקְרָא שְׁמָה רְחוּבוֹת.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (שם א) חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנָה בְּרְחוּבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד עֲלִיּוֹן. מַה זֶה חֲכָמוֹת? אֲלוֹ הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה וְהַחֲכָמָה הַקְּטָנָה שֶׁנִּכְלָלָת בְּעֲלִיּוֹנָה וְשׁוֹרָה בָּהּ.

בַּחוּץ תִּרְנָה - בֹּא רְאֵה, הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיא סְתוּמָה שֶׁל כָּל הַסְּתוּמִים, וְלֹא נוֹדַעְתָּ וְאִינָהּ בְּגִלּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (איוב כח) לֹא יָדַע אָנוּשׁ עֲרֻכָּה וְגוֹ'. כְּשֶׁמִּתְפַּשְׁטָה לְהָאִיר, מֵאִירָה בְּסוּד הָעוֹלָם הַבָּא, וְהָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא מִמֶּנָּה, כְּפִי שֶׁשְׁנִינּוּ, הָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא בְּיוֹ"ד, וְהַחֲכָמָה הַזֹּאת נִכְסִית שֵׁם, וְהֵם אֶחָד בְּזִמְן שֶׁמִּתְיַצֵּב [שֶׁמִּתְעַטֵּר נ"א שֶׁנַּעֲשֶׂה] הַכֵּל בְּסוּד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ. אֲזִי הִיא הַשְּׁמִיחָה לְהִיּוֹת מֵאִירָה, וְהַכֵּל בַּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע בַּחוּץ לְעוֹלָמִים.

עוֹד רוּצָה לְהַתְּפַשֵּׁט, וַיּוֹצֵאִים מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה אִשׁ וּמַיִם וְרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, וְנַעֲשִׂים קוֹל אֶחָד שֶׁיּוֹצֵא בַּחוּץ וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. אֲזִי מִשֵּׁם וְלִהְלֵךְ זֶהוּ חוּץ. הָרִי בְּפָנִים הוּא בַּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע לְעוֹלָמִים. עַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁמַע הַסוּד נִקְרָא בַּחוּץ. מִכָּאֵן צָרִיךְ אָדָם לְהַתְּקִין אֶת מַעֲשָׂהוּ וּלְבַקֵּשׁ.

בְּרְחוּבוֹת - מִי הִרְחוּבוֹת? זֶה הַרְקִיעַ הַהוּא שְׁבוּ מֵאִירִים כָּל הַכּוֹכָבִים, וְהוּא הַמַּעֲיָן שֶׁאֵין מִימֵיו פּוֹסְקִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (בראשית ב) וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן. וְהוּא רְחוּבוֹת, וְשֵׁם תִּתֵּן קוֹלָהּ, עֲלִיּוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, וְהַכֵּל אֶחָד.

וּמִשׁוּם זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה, (משלי כד) הִכֵּן בַּחוּץ מְלֹאכְתֶּךָ וְעַתְדָה בְּשִׂדָה לְךָ וְגוֹ'. הִכֵּן בַּחוּץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב בַּחוּץ תִּרְנָה, שֶׁהָרִי מִכָּאֵן עוֹמֵד הַמַּעֲשֶׂה לְהַתְּתֵקֵן וְדָבָר לְשִׂאֵלָה, שֶׁכְּתוּב (דברים ד) כִּי שָׂאֵל נָא לְיָמִים רֵאשִׁנִּים וְגוֹ', וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם.

וַיַּעֲתִדָה בְּשִׂדָה לְךָ - זֶה הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'. וְאַחַר שִׁידַע הָאָדָם אֶת סוּד הַחֲכָמָה וַיִּתְקִין אֶת עֲצָמוֹ בָּהּ, מַה כְּתוּב אַחַר כִּךְ? וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ. זֶה

יבול כחנניה מישאל ועזריה שהתחזקו ואמרו, (דניאל ג) הן אתנו אלהינו שאנו עובדים יכול להצילנו מתוך כבשן האש היוקדת, ומידך המלך יציל.

בא ראה, שאם לא יציל ולא יעמד עליהם הקדוש ברוך הוא, נמצא ששמו של הקדוש ברוך הוא לא יתקדש בעיני הכל, כמו שאמרו. אלא כיון שידעו שלא אמרו כראוי, חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'. בין יציל בין לא יציל, ידוע להיות לך המלך וגו'. ושנינו שיחזקאל הודיע להם דבר, ושמעו וקבלו ממנו, שהקדוש ברוך הוא לא עמד עליהם, כדי שיקבלו שכר, ואז חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'.

רבי יוסי אמר, בא ראה, אם חס וחלילה באותו זמן היה מתברך עשו, לא היה שולט יעקב לעולמים. אלא מעם הקדוש ברוך הוא זה היה, והכל בא במקומו כראוי. בא ראה, כתוב ורבקה אהבת את יעקב, וזה נתבאר. ומשום כך שלחה בשביל יעקב, הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר.

ועתה בני שמע בקלי וגו'. בזמן שהוא ערב פסח היה, וצריך היצר הרע להתבער ולשלט הלבנה, סוד האמונה, ולכן עשתה שני תבשילים.

רבי יהודה אמר, כאן רמז שעתידיים בני יעקב להקריב שני שעירים, אחד לה' ואחד לעזאזל ביום הכפורים. משום כך הקריבה שני גדיי עזים - אחד בשביל הדרגה שלמעלה, ואחד כדי להכניע את דרגתו של עשו שלא ישלט על יעקב, ועל כן שני גדיי עזים, ומשניהם טעם יצחק ואכל.

ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין, רמז רמז - ממקום רחוק קרב אותו מאותו מקום [של עשו]. רבי אלעזר אמר, רמז מהיין שהוא שפל השמחה נמצאת בו כדי לשמח את יצחק, שצריך שמחה, כשרוצים שמחה לשמח את צד [הלוים] שלו, ועל כן ויבא לו יין וישת.

ותקח רבקה את בגדי עשו וגו'. אלו הלבושים שהרויח עשו מנמרוד, ואלה לבושי כבוד, שהיו מאדם הראשון, ובאו לידי נמרוד, ובהם היה צד צידה נמרוד, שכתוב (בראשית י) הוא היה גבר ציד לפני ה' וגו'. ועשו יצא לשדה ונלחם בקרב עם נמרוד והרג אותו, ולקח ממנו את הלבושים הללו. זהו שכתוב ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ובארוה, כתוב כאן והוא עיף, וכתוב שם (ירמיה ד) כי עיפה נפשי להרגים.

ועשו היה מעלה את אותם הלבושים לרבקה, ובהם היה יוצא וצד ציד, ואותו היום לא לקח אותם, ויצא לשדה והתעכב שם. וכשעשו היה לובש אותם, לא היו מעלים ריחות כלל. כיון שיעקב לבש אותם, אז שבה האבדה למקומה והעלו ריחות, משום שיפיו של יעקב היה יפיו של אדם, ומשום כך חזרו בשעה ההיא למקומם והעלו ריחות.

אלא לא יתחזק אדם שיאמר, הקדוש ברוך הוא יצילני, או יעשה לי כך וכך. אבל ישים את כחו בקב"ה שייסיע לו, כשהוא משתדל באותם המצוות של התורה וללכת בדרך אמת. שפיון שאדם בא להטהר, ודאי מסיעים לו. ובזה יתחזק בקב"ה שהוא יסיע לו, ויתחזק בו, שלא ישים את כחו בטחונו באחר.

ומשום כך, עוז לו כך מסלות בלבכם. שיעשה לבו כראוי בלי הרהור אחר, אלא כמסלה הזו שהיא מתישבת לעבר בכל מקום שצריך, כך גם.

דבר אחר אשרי אדם עוז לו כך - עז כמו שנאמר (תהלים כט) ה' עז לעמו יתן. משום שצריך לאדם להתעסק בתורה לשמו של הקדוש ברוך הוא. שכל מי שמתעסק בתורה ואינו משתדל לשמה, טוב לו שלא נברא. מסלות בלבכם, מה זה מסלות בלבכם? כמו שנאמר (שם סח) סלו לרכב בערבות ביה שמו. זו התורה ההיא שהוא השתדל בה להרים את הקדוש ברוך הוא ולעשותו חטיבה בעולם.

בא ראה, כל מעשיו של יעקב היו לשמו של הקדוש ברוך הוא, ומשום כך הקדוש ברוך הוא היה עמו תמיד, שלא זזה ממנו השכינה. שהרי בשעה שקרא לו יצחק את עשו בנו, יעקב לא היה שם, והשכינה הודיעה לרבקה, ורבקה הודיעה ליעקב.

בא ראה, כל מעשיו של יעקב היו לשמו של הקדוש ברוך הוא, ומשום כך הקדוש ברוך הוא היה עמו תמיד, שלא זזה ממנו השכינה. שהרי בשעה שקרא לו יצחק את עשו בנו, יעקב לא היה שם, והשכינה הודיעה לרבקה, ורבקה הודיעה ליעקב.

האִתָּה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא. אִזּוּ [מִשׁוּם] שֶׁהִיא [הִיא] יַעֲקֹב בְּצָרָה גְדוֹלָה, שֶׁפָּתַח שְׁאֲבֵיו יִכִּיר אוֹתוֹ וַיִּוְדַע לְפָנָיו. מִה כְּתוּב? וְלֹא הִפִּירוּ כִּי הָיוּ יָדָיו כִּיָּדֵי עֲשׂוֹ אֲחִיו שְׁעֵרֹת וַיִּבְרַכְהוּ. אִזּוּ אָמַר, אֶל ה' בְּצָרָתָה לִי קְרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי.

ה' הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שְׁקָר מִלְשׁוֹן רַמְיָה. זוֹהִי הַדְרָגָה שֶׁעֲשׂוֹ שְׂרׁוּי בָּהּ, שֶׁהִיא שְׁפַת הַשְׁקָר [מֵה הוּא]. שְׁפַת שְׁקָר, בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִבִּיא אוֹתוֹ הַנְחָשׁ קָלְלוֹת עַל הָעוֹלָם, וּבִהֲתַחֲכָמוֹת וּבַעֲקָמִימוֹת הִבִּיא קָלְלוֹת, שֶׁהִתְקַלַּל הָעוֹלָם.

בא רָאָה, בְּשַׁעֲהָ שֶׁאָמַר יִצְחָק לַעֲשׂוֹ, וַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה וַיַּצְנִידָה לִי צִידָה, בַּה"א, וּבְאֲרוּהָ, וַיֵּצֵא עֲשׂוֹ כְּדֵי שִׁיתְבָּרֵךְ מִיִּצְחָק, שֶׁאָמַר לוֹ וַאֲבִרְכָכָה לְפָנָי ה'. שְׂאֵלוֹ אָמַר וַאֲבִרְכָכָה וְלֹא יוֹתֵר – יָפָה. כִּיִּן שֶׁאָמַר לְפָנָי ה', בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲהָ הַזֹּדְעוּצָה כִּסָּא כְבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמְרָה, וּמֵה שִׁיֵּצֵא נַחֲשׁ מֵאוֹתָן הַקָּלְלוֹת וַיִּשְׁאֵר יַעֲקֹב.

בשַׁעֲהָ הַהִיא הַזְדַּמֵּן מִיכָאֵל, וּבָא לְפָנָי יַעֲקֹב וְהִשְׁכִּינָה עִמּוֹ. וַיִּדַּע יִצְחָק, וַרְאָה אֵת גֵּן עֵדֵן עִם יַעֲקֹב וּבִרְכוּ לְפָנָיו. וּכְשֶׁנִּכְנַס עֲשׂוֹ, נִכְנַס עִמּוֹ גִּיהֵנִם, וְעַל כֵּן וַיִּיחָרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדוֹלָה עַד מָאֵד, שֶׁחָשַׁב שֶׁעֲשׂוֹ לֹא הִיא בְּצַד הַהוּא. פָּתַח וְאָמַר, וַאֲבִרְכָהוּ גַם בְּרוּךְ יִהְיֶה.

מִשׁוּם כִּף הַזְדַּמֵּן יַעֲקֹב בְּחֻכְמָה וּבַעֲקָמוֹמִיּוֹת שֶׁהִבִּיא בְּרָכוֹת עַל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּמוֹ אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְנִטְלוּ מֵאוֹתוֹ הַנְחָשׁ, שֶׁהוּא שְׁפַת שְׁקָר. שְׁכָמָה שְׁקָר אָמַר, וּכְמָה דְבָרֵי שְׁקָר עֲשָׂה כְּדֵי לְהַטְעוֹת וּלְהִבִּיא קָלְלוֹת עַל הָעוֹלָם. מִשׁוּם כִּף בָּא יַעֲקֹב בְּחֻכְמָה וְהִטְעָה אֶת אָבִיו, כְּדֵי לְהִבִּיא בְּרָכוֹת עַל הָעוֹלָם וְלִטַּל מִמֶּנּוּ מֵה שְׁמַנְעַ מִן הָעוֹלָם. וּמִדָּה כְּנֻגַד מִדָּה הִיתָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב (תְּהִלִּים קט) וַיֵּאָהֵב קָלְלָהּ וַתִּבְוָאָהּ וְלֹא חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ. עָלָיו כְּתוּב (בְּרַאשִׁית ג) אָרוּר אִתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. וַנִּשְׁאָר בּוֹ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וּבָא יַעֲקֹב וְנִטַּל מִמֶּנּוּ הַבְּרָכוֹת.

וּמִיָּמִיו שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן נֹעֵד יַעֲקֹב לִטַּל מֵהַנְחָשׁ הַהוּא אֵת כָּל הַבְּרָכוֹת הַלְלוֹ, וְהוּא נִשְׁאָר עִם קָלְלוֹת וְלֹא יֵצֵא מֵהֶם. וְדוֹד אָמַר בְּרוּךְ הַקְּדוֹשׁ, (תְּהִלִּים קכ) מֵה יִתֵּן לָךְ וּמֵה יִסִּיף לָךְ לְשׁוֹן רַמְיָה חֲצִי

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יָפִיו שֶׁל יַעֲקֹב [הִיא] שֶׁהוּא יָפִיו שֶׁל אָדָם אֵיךְ אֶפְשָׁר? וְהָרִי שְׁנִינּוּ, תְּפוּחַ עֲקֹבוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן מְכָהה גְלָגַל חֲמָה, וְאִם תֵּאמַר שֶׁכָּף הִיא יַעֲקֹב? אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וּדְאִי שְׁכָף הִיא. בְּרֵאשׁוֹנָה טָרַם חֲטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, לֹא הָיוּ יְכוּלִים כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהַסְתַּפֵּל בִּיָּפִיו. כִּיִּן שֶׁחֲטָא, הִשְׁתַּנָּה יָפִיו וְרוּמוֹ הַנְּמֵךְ, וְנַעֲשָׂה בֶן מֵאָה אֲמוֹת.

וּבֵא וַרְאָה, יָפִיו שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוּא סוּד, שֶׁהֶאֱמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה תְלוּיָה בִּיָּפִי הַהוּא, וּמִשׁוּם כִּף (תְּהִלִּים צ) וַיְהִי נַעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וְכְתוּב (שֵׁם כז) לְחַזּוֹת בְּנַעַם ה'. וְזֶהוּ וּדְאִי יָפִיו שֶׁל יַעֲקֹב, וְהַכֵּל הוּא סוּד עָלִיוֹן.

וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ. בֵּא רָאָה, וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ הַבְּגָדִים לֹא כְּתוּב, אֲלֹא רִיחַ בְּגָדָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם קד) עֲטָה אֹר כְּשֶׁלְמָה נוֹטָה שְׁמַיִם כִּירִיעָה. דְּבַר אַחַר [זֶה הוּא] וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ – שְׁכִיּוֹן שֶׁהִלְבִּישׁ אוֹתָם יַעֲקֹב, הָעֵלוֹ רִיחֹת בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲהָ. וְעַד שֶׁלֹּא הִרִיחַ [שֶׁהִרִיחַ] אֵת רִיחַ לְבוּשׁוֹ לֹא בְרוּךְ אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי אִזּוּ [לֹא] יִדַּע שֶׁהוּא רְאוּי לְהִתְבָּרֵךְ. שְׂאֵם לֹא רְאוּי לְהִתְבָּרֵךְ, לֹא הָיוּ עוֹלָיִם כָּל הַרִיחֹת הַקְּדוֹשִׁים הַלְלוּ עִמּוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ.

וַיֵּאמֶר רָאָה רִיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בִּרְכוּ ה'. וַיֵּאמֶר – דְּבַר נִסְתָּר הוּא. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיתָה הַשְׁכִּינָה, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיִּצְחָק הִיא. כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בִּרְכוּ ה' – מִי הַשְּׂדֵה? זֶה שְׂדֵה הַתְּפוּחִים, הַשְּׂדֵה שֶׁהָאֲבוֹת הָעֲלִיּוֹנִים [חֹמְדִים] סוּמְכִים אוֹתוֹ וּמִתְקַנְיִם אוֹתוֹ.

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. אָמַר רַבִּי אַבְא, הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֲרוּהָ, אֲבָל [פָּתַח רַבִּי אַבְא וְאָמַר] בֵּא רָאָה, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל ה' בְּצָרָתָה לִי קְרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. כְּמָה שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַכֵּל כְּדֵי לְהִתְקִין אֵת דְּרָגָתוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. וְהַשִּׁירָה הַזֹּאת אָמַר [לוֹ] כְּשֶׁרָאָה הַמַּעֲשָׂה הַזֶּה לְיַעֲקֹב [שֶׁל יַעֲקֹב].

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יַעֲקֹב אָמַר הַשִּׁירָה הַזֹּאת [שֶׁהָרִי] בְּשַׁעֲהָ שֶׁאָמַר לוֹ אָבִיו גִּשָּׂה נָא וְאִמְשָׁךְ בְּנֵי

פרות וגדולים כפראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה - כנגד זה מטל השמים. וקוץ ודרדר תצמיח לה - כנגד זה ורב דגן ותירש. בזעת אפיק תאכל לחם - כנגד זה יעבדוך עמים וישתחו לה לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם. והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב כתוב ויתן לה האלהים - ובזה כתוב יהיה. ביעקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ - בעשו כתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב כתוב בו, ויתן לה האלהים מטל השמים - זה הטל העליון ששופע מעתיק הימים, שנקרא טל השמים, השמים של מעלה, הטל ששופע בדרגת השמים, ומשם לשדה התפוחים הקדושים. ומשמני הארץ - [זו הארץ שלמעלה, ארץ החיים. בעשו כתוב ומשמני הארץ, ביעקב משמני הארץ זו ארץ החיים שלמעלה, ויורש אותה בארץ שלמעלה ובשמים של מעלה, ובעשו בארץ של כאן למטה, ובשמים של כאן למטה. יעקב למעלה למעלה, ועשו למטה למטה.

עוד, יעקב למעלה ולמטה, ועשו למטה. ואף על גב שכתוב והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צנארה - מזה של כאן למטה, אבל למעלה לא כלום, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. בא ראה, בשעה שהתחילו לטל את ברכותיהם יעקב ועשו, יעקב נטל חלקו שלמעלה, ועשו נטל חלקו שלמטה.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר, כלום שמעת מאביך למה לא

גבור שנונים. מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמרו, נחש נושף וממית, ואין לו ממנו הנאה.

לשון רמיה - שרמה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. חצי גבור שנונים - זה עשו ששמר שנאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

ויתן לה האלהים מטל השמים ומשמני הארץ - הנה מלמעלה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותירש - הנה פרשה, אבל ככתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ובארה - הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותירש.

יעבדוך עמים וישתחו לה לאמים - בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שכתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחו לה לאמים - בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב וישתחו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך המשיח, ככתוב (תהלים עב) וישתחו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו.

הוה גביר לאחיה. הוה, ולא אמר היה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הוה גביר לאחיה, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צנארה.

ויתן לה האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו היה רוצה יצחק לברך עת עשו, ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקללה - מה כתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', אורה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה

לזעזע אותו, דבר בלשון תחנונים: קום נא שבה ואכלה מצידוי. ועשו אמר: יקום אבי, כמי שלא דבר עמו.

בא ראה, בשעה שנכנס עשו - נכנס עמו גיהנם. הזדעזע יצחק ופחד, שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד. כיון שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה - די. מה זה [גדלה] עד מאד? אלא שלא היתה יראה ואימה גדולה שנפלה על יצחק מיום שנברא. ואפלו בשעה ההיא שנעקד יצחק על גבי המזבח וראה [שכינה] ספין עליו, לא הזדעזע בשעה ההיא שנכנס עשו וראה גיהנם שנכנס עמו. אז אמר, בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה, משום [שראתה] שראיתי שכינה שמודה על אותן הברכות.

דבר אחר, יצחק אמר ואברכהו, יצא קול ואמר גם ברוך יהיה. רצה יצחק לקלל את יעקב, אמר לו הקדוש ברוך הוא: יצחק, את עצמך אתה מקלל, שהרי כבר אמרת לו ארריך ארוור ומברכך ברוך.

בא ראה, פלם הודו על אותן הברכות, עליונים ותחתונים, ואפלו חלק גורלו של עשו הודה עליהם, והוא ברך אותו, והודה על אותן הברכות, והעלהו על ראשו למעלה. מנין לנו? שכתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר שלחני - משום שהחזיק בו יעקב. וכי איך יכול אדם, שהוא גוף ובשר, להחזיק במלאך שהוא רוח ממש, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט?

אלא, מכאן שמלאכים שלוחי הקדוש ברוך הוא, כשירדים לעולם הזה, גלומים ומתגלמים, ומתלבשים בגוף כמו של העולם הזה, משום שכה ראוי שלא לשנות ממנהג אותו המקום שהולכים לשם.

והנה נאמר, שכאשר עלה משה למעלה מה כתוב? (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, משום המנהג, שלא לשנות מהמקום שהוא שהלך לשם. ואותם המלאכים, כשירדו למטה, כתוב (בראשית יח) והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן כאן, כשירד למטה המלאך הזה, לא נאבק עם יעקב

התקימו הברכות שברך יצחק את יעקב, ואותן הברכות שברך יצחק את עשו כלם התקימו?

אמר לו, כל אותם הברכות מתקימות, וברכות אחרות שברך הקדוש ברוך הוא את יעקב. אבל מיד יעקב נטל למעלה, ועשו נטל למטה. אחר כך כשיקום מלך המשיח, יטל יעקב למעלה ולמטה, ויאבד עשו מן הכל, ולא יהיה לו חלק ונחלה וזכרון בעולם, כמו שנאמר (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. כדי שיאבד עשו מן הכל, ויעקב יירש שני עולמות - העולם הזה והעולם הבא.

ובזמן הזה כתוב, (שם) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. אותה מלכות עשו שנטל בעולם הזה, נתן לו הקדוש ברוך הוא [תהיה לקדוש ברוך הוא] לבדו. וכי עכשו אינה מלכות מהקדוש ברוך הוא? אלא אף על גב שהקדוש ברוך הוא שולט למעלה ולמטה, הנה נתן לשאר העמים לכל אחד ואחד חלק ונחלה בעולם הזה להשתמש בו, ובזמן ההוא יטל מפלם את המלכות וכלה תהיה שלו, שכתוב והיתה לה' המלוכה, לו לבדו, שכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

ויהי אף יצא יצא יעקב וגו'. רבי שמעון אמר, אף יצא יצא - שתי היציאות הללו למה? אלא אחת של השכינה, ואחת של יעקב. שהנה כשנכנס יעקב, השכינה נכנסה עמו והתברך לפני השכינה. שיצחק היה אומר את הברכות, והשכינה מודה להם עליהם. וכשיצא יעקב, השכינה יצאה עמו. זהו שכתוב אף יצא יצא יעקב. שתי יציאות יחד.

ועשו אחיו בא מצידו. לא כתוב מן הציד, אלא מצידו, שהוא הצידה שלו, שלא היתה בו ברכה, ורוח הקדש צונחת ואומרת, (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין.

ויעש גם הוא מטעמים וגו'. יקום אבי - דבורו היה בעזות, בתקיפות הרוח, דבר שאין בו טעם, יקום אבי. בא ראה מה בין יעקב לעשו. יעקב אמר בבושה של אביו, בענוה. מה כתוב? ויבא אל אביו ויאמר אבי. מה בין זה לזה? אלא שלא רצה

דָּבָר אחר ויאמר, כמו שנאמר (שמות טו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך. אף כאן, ויאמר לא יאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל. ואז התעטר יעקב בדרגתו להיות הכלל של האבות. מה כתוב? ויברך אתו שם. מה זה ויברך אתו שם? שהודה לו על כל הברכות שברך אותו אביו.

רְבִי שמעון פתח ואמר, (משלי טז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו בא ראה כמה יש לאדם שיתקן את שביליו עם הקדוש ברוך הוא כדי לעשות את מצוות התורה, שהרי פרשה, שודאי שני מלאכים שליחים יש לאדם מלמעלה להזדווג עמו, אחד לימין ואחד לשמאל, והם מעידים על האדם בכל מה שהוא עושה, הם נמצאים שם, וקוראים להם יצר טוב ויצר רע.

בֵּא האדם להטהר ולהשתדל במצוות התורה – אותו יצר הטוב שהזדווג עמו, כבר התגבר על אותו יצר הרע והשלים עמו והתהפך לו לעבד. וכשאדם הולך להטמא, אותו יצר הרע מתחזק ומתגבר על אותו יצר טוב, והרי בארנו, ודאי כשאותו האדם בא לטהר, בכמה כח התחזק האדם כשהתגבר אותו יצר טוב, אז אויביו ישלם אתו, שאותו יצר הרע נכנע לפני היצר הטוב. ועל זה אמר שלמה, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו. מה זה ועבד לו? זה יצר הרע. ואז כשאדם הולך במצוות התורה, אז גם אויביו ישלם אתו, זה יצר הרע ומה שבא מצדו.

אלא מתוך שהיה מלבש בגוף כמו של העולם הזה, ועל כן נאבק עמו כל אותו הלילה.

בֵּא ראה, משום שהשלטון של אלו אינו אלא בלילה ודאי, ומשום כך השליטה של עשו אינה אלא בגלות, שהיא הלילה, ועל כן בלילה התחזק עם יעקב ונאבק עמו. וכשבא הבקר, נחלש כחו ולא יכל, ואז התגבר יעקב, משום ששלטונו של יעקב ביום.

וּמִשּׁוּם כך כתוב, (ישעיה כא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל. שהרי אז השלטון הוא של עשו, שהוא שעיר, הוא בלילה. ומשום כך נחלש כשבא הבקר, ואז ויאמר שלחני כי עלה השחר.

וַיֹּאמֶר לא אשלחך כי אם ברכתני. כי אם ברכתני? כי אם תברכני הנה צריך להיות! מה זה כי אם ברכתני? אם תודה על אותן הברכות שברך אותי אבא ולא תהיה מקטרג עלי בגללם. מה כתוב? ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. למה ישראל? אמר לו, בעל כרחי יש לי לשמש אותך, שהרי אתה התעטרת בכחך למעלה בדרגה עליונה, ודאי ישראל יהיה שמך.

כִּי שרית עם אלהים. מה זה עם אלהים? וכי תעלה על הדעת שעליו הנה אומר? אלא אמר לו, שרית להתגבר ולהזדווג עם אלהים בחבור, בזווג של השמש עם הלבנה. ועל כן לא כתוב על [את] אלהים, אלא עם אלהים, בחבור וזווג אחד.

❦ סדר הלימוד ליום י חשוון [יום 40 בשנה] ❦

וַיַּעֲקֹבֵנִי זה פַּעַמִּים. זה - מה הוא זה? [אֵלָא] וַיַּעֲקֹבֵנִי פַעַמִּים הִיא צְרִיף לְהִיּוֹת! אֵלָא דְבַר אֶחָד הִיא פַעַמִּים - בְּכַרְתִּי, הַחֲזִיר לֹא פַעַם אַחֲרַת בְּרַכְתִּי. זֶהוּ פַעַמִּים. כְּמוֹ כֵן (בראשית מג) כִּי עָתָה שָׁכְנֹו זֶה פַעַמִּים. דְּבַר אֶחָד פַעַמִּים. אֶחָד שֶׁהֵנָּה הַחֲזִירִי לֹא, וְלֹא נִהְיָה בְבוּשָׁה לְפָנָי אוֹתוֹ אָדָם. שָׁכְנֹו - בְּשֹׁנֹו. אָנֹו בְבוּשָׁה מִמֶּנֹו, וְכָבַר הַחֲזִירֹו.

כְּמוֹ זֶה אָמַר אִיּוֹב, (איוב יג) וְתַחֲשָׁבֵנִי לְאוֹיֵב לָךְ. חֲזֹר אִיּוֹב - אוֹיֵב. וּפְרָשׁוּהָ שְׁכָתוֹב אָשֶׁר בְּשַׁעֲרָה יִשׁוּפְנֵי וְגו'. אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמָא רוּחַ סַעֲרָה עֲבָרָה לְפָנֶיךָ? וְכֵאֵן בְּכַרְתִּי לְקַח, וְהֵנָּה עָתָה חֲזֹר הַדְּבָר וְנִטַּל בְּרַכְתִּי.

הֲן גְּבִיר שִׁמְתִּיו לָךְ וְגו', וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה בְנִי. וְלָךְ אִפּוּא - אֵין עוֹמֵד פַּה מִי שִׁיִּסְכִּים עָלֶיךָ. מָה אַעֲשֶׂה בְנִי. אִזְ בְּרַךְ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִסְתַּכַּל בְּדַרְגָּתוֹ וְאָמַר וְעַל חֲרַבְךָ תַחֲיָה, שֶׁהָרִי כָךְ רָאוּי לָךְ לְשַׁפֵּךְ דָּמִים וְלַעֲשׂוֹת קְרָבוֹת, וְעַל כֵּן אָמַר מָה אַעֲשֶׂה בְנִי.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה - כִּיּוֹן שְׁאָמַר אֵת זֶה, לְמָה בְנִי? אֵלָא אָמַר לֹא, וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה שְׁאֵתָה בְּדִין וּבְחֵרֵב וּבְדָם אָנִי רוּאָה אוֹתְךָ, וְאֵת אַחִיךָ בְּדַרְךָ שְׁלֵמָה. אֵלָא בְנִי, בְנִי וְדָאִי. אָנִי גְרַמְתִּי לָךְ מִשׁוּם שְׁאֵתָה בְנִי, וְעַל כֵּן וְעַל חֲרַבְךָ תַחֲיָה וְאֵת אַחִיךָ תַעֲבֹד. וְעַדִּין לֹא הִתְקַיַּים, שֶׁהָרִי לֹא עֲבַד עֲשׂוֹ אֵת יַעֲקֹב, מִשׁוּם שִׁיַּעֲקֹב לֹא רָצָה אוֹתוֹ עֲכָשׁוּ, וְהוּא חֲזֹר וְקָרָא לֹא אֲדוּנִי כְּמָה פַעַמִּים, מִשׁוּם שֶׁהִסְתַּכַּל לְמַרְחוֹק וְהַעֲלָה אוֹתוֹ לְסוּף הַיָּמִים, כְּמוֹ שְׁאָמַרְנוּ.

רַבִּי חֲזִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדַרְךָ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ אֵת רַבִּי יוֹסִי הַזֶּקֶן שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם. יָשְׁבוּ עַד שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמַרוּ, עֲכָשׁוּ הַדַּרְךָ מִתְקַנְתָּ לְפָנֵינוּ. הֲלָכּוּ. אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ. פִּתַּח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (משלי לא) פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֹו כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - אֵלֹו הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לְשׁוֹן הַתּוֹרָה שֶׁמְדַבְּרִים בָּהּ יָמִים וְלֵילוֹת.

בֵּא רָאָה, מִשׁוּם שִׁיַּעֲקֹב בְּטַח בְּקַבְ"ה וְכָל דַּרְכָּיו הָיוּ לְשִׁמוּ, עַל כֵּן אוֹיְבָיו יִשְׁלִים אֹתוֹ. וְזֶה [זֶה] סְמָא"ל, הַכַּח וְהַחֲזֹק שֶׁל עֲשׂוֹ, שֶׁהִשְׁלִים עִם יַעֲקֹב. וּמִשׁוּם שֶׁהִשְׁלִים עִם יַעֲקֹב וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, אִזִּי הִשְׁלִים עִמוֹ עֲשׂוֹ. [אִזְ הוֹדָה לוֹ עֲשׂוֹ, שְׁכָתוֹב יִשׁ לִי רַב אַחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ, שֶׁהָרִי הוֹדָה לוֹ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁלּוֹ בְּחֵרֵב] וְעַד שֶׁלֹּא הִשְׁלִים יַעֲקֹב עִם אוֹתוֹ הִמְמָנָה שְׁנַתְמָנָה עָלָיו, לֹא הִשְׁלִים עִמוֹ עֲשׂוֹ. מִשׁוּם כָּךְ, בְּכָל מְקוֹם הַכַּח שֶׁל מְטָה תְּלוּי בַּכַּח שֶׁל מַעְלָה.

וַיַּחֲרִד יַצְחָק חֲרָדָה גְּדֻלָּה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אִפּוּא. מִי אִפּוּא - מָה זֶה מִי אִפּוּא? הִיא צְרִיף לְהִיּוֹת מִי הוּא זֶה! אֵלָא מִי אִפּוּא - שְׁשֵׁם עֲמָדָה הַשְּׁכִינָה כְּשֶׁבִרְךָ יַצְחָק אֵת יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן אָמַר מִי אִפּוּא, מִי הוּא שְׁעוֹמֵד כָּאֵן וּמוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְתִּי אוֹתוֹ? וְדָאִי גַם בְּרוּךְ יְהִיָּה! שֶׁהֵנָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים לְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשׁוּם אוֹתָהּ הַחֲרָדָה שֶׁהִחְרִיד יַעֲקֹב אֵת יַצְחָק אָבִיו, נַעֲנַשׁ יַעֲקֹב בְּעֵנַשׁ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁחֲרַד חֲרָדָה כְּזוֹ בְּשַׁעֲהָ שְׁאָמַרוּ לוֹ זֹאת מְצָאנוּ. יַצְחָק אָמַר מִי אִפּוּא - בְּאִיפָה נַעֲנַשׁ יַעֲקֹב, שְׁכָתוֹב אִיפָה הֵם רַעִים, וְשֵׁם יוֹסֵף נֶאֱכַד, וְנַעֲנַשׁ יַעֲקֹב. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים עַל יָדוֹ בְּאוֹתָן הַבְּרָכוֹת, הוּא נַעֲנַשׁ בְּאִיפָה, שְׁכָתוֹב אִיפָה הֵם רַעִים, וּמִשֵּׁם נֶאֱכַד מִמֶּנּוּ וְנַעֲנַשׁ כָּל אוֹתוֹ הַעֲנַשׁ.

וַיַּחֲרִד יַצְחָק חֲרָדָה גְּדֻלָּה. מָה זֶה גְּדֻלָּה? כְּתוּב כָּאֵן גְּדֻלָּה, וְכְתוּב שֵׁם (דְּבָרִים יח) וְאֵת הָאֵשׁ הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת וְגו'. שְׁנַכְנַס עִמוֹ גִּיהֵנָם. עַד מְאֹד - מָה זֶה עַד מְאֹד? כְּתוּב כָּאֵן מְאֹד, וְכְתוּב שֵׁם (בראשית א) וְהֵנָּה טוֹב מְאֹד. זֶה מְלֶאךֵן הַמּוֹת. אִזְ אָמַר מִי אִפּוּא.

בְּשִׁמְעַ עֲשׂוֹ אֵת דְּבָרֵי אָבִיו וְגו'. אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, כְּמָה רְעוֹת עֲשׂוֹ אוֹתָן דְּמַעוֹת שְׁבָכָה וְהוֹצִיא עֲשׂוֹ לְפָנָי אָבִיו כְּדִי שִׁיתְּבַרְךָ מִמֶּנּוּ, מִשׁוּם שֶׁהָיָה מַחֲשִׁיב דְּבַר אָבִיו יוֹתֵר. הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. [וּבְאֵרוֹהוּ] הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ - קָרָא שְׁמוֹ אוֹתוֹ שֶׁקָּרָא לוֹ. הוֹצִיא הַשְּׁמַעַת קוֹל שֶׁל רַק בְּשָׁבִיל קְלוּן. לֹא כְּתוּב הֲכִי נִקְרָא שְׁמוֹ, אֵלָא קָרָא שְׁמוֹ.

זה מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ, שְׁפָתוֹב (שם ב) וּבִימֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ הַמְּלָכִים יַעֲמִיד אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם מַלְכוּת. וְעַל כֵּן רָצָה יַעֲקֹב שְׁיַעֲבֹרוּ בְּרִכּוֹתָיו לְאוֹתוֹ עֲתִיד לְבֹא, וְלֹא נִטַּל אוֹתָם לְאַלְתֵּר.

פְּתַח רַבִּי יִיסָא אַחֲרָיו וְאָמַר, (ירמיה ל) וְאַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְאֵל תַּחַת יִשְׂרָאֵל וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ. אָבֵל בְּשַׁעֲהָ הִיא שְׁיַצָּא יַעֲקֹב מִלְּפָנֵי אָבִיו עִם אוֹתָן הַבְּרִכּוֹת, הַסִּתְּפֵל בְּעַצְמוֹ וְאָמַר: הִנֵּה הַבְּרִכּוֹת הִלְלוּ אֲנִי רוֹצֵה לְהַעֲבִירָן לְאַחַר כֶּךָ, לְאַרְךָ הַיָּמִים. וְהָיָה יִרָא וּפּוֹחַד. יִצָּא קוֹל וְאָמַר: וְאַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נְאֻם ה' כִּי אַתָּה אֲנִי. לֹא אֶעֱזֹב אוֹתָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעֶךָ מִרְחוֹק, לְאוֹתוֹ הַזְּמַן שְׁאַתָּה מַעֲבִיר אוֹתָן, אֵת אוֹתָן הַבְּרִכּוֹת.

וְאֵת זֶרַעְךָ מֵאַרְץ שְׁבָיִם, שְׂאֵף עַל גֹּב שְׁעַכְשׁוֹ נוֹטֵל יַעֲשׂוּ בְּרִכּוֹתָיו וְיִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּבִנְיָךְ, אֲנִי אוֹצִיא אוֹתָם מִיַּדְיוֹ, אֲזִי בְּנִיךָ יִשְׁתַּעֲבְדוּ בּוֹ. וְשָׁב יַעֲקֹב, לְאוֹתָן הַבְּרִכּוֹת. וְשָׁב יַעֲקֹב - זֶה הַשְּׂכִינָה [שֶׁהִיא עִם יַעֲקֹב]. וְשָׁב יַעֲקֹב וְדָאֵי. וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנוּ, כְּמוֹ שְׁבָאָרוּהָ, מֵאוֹתָן מַלְכֵיכוֹת: מִבְּבֵל, וּמְדִי, וּמִיָּוֶן, וּמֵאֲדוּם. שֶׁהֵם הָיוּ שֶׁהִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל. וְאִין מַחְרִיד - לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

הַלְכוּ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאֵי כָּל מָה שְׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ, הַכֹּל הָיָה בְּסוּד הַחֲכָמָה, וְהַכֹּל כְּדִי לְהִרְאוֹת אֵת הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה לְבְנֵי הָאָדָם כְּדִי שְׁיִלְמְדוּ מֵהַמַּעֲשֶׂה הַהוּא אֵת סוּדוֹת הַחֲכָמָה, וְהַכֹּל הֵם כְּרָאוּי, וְכָל מַעֲשָׂיו דְרָכֵי הַתּוֹרָה, מִשּׁוּם שְׁדַרְכֵי הַתּוֹרָה הֵם דְרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִין דְּבַר קָטָן שְׁאִין בּוֹ כְּמָה דְרָכִים וְשִׁבְלִים וְסוּדוֹת שֶׁל חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה.

בֵּא רָאָה, שֶׁהָרִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָיָה אוֹמֵר שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת הַלְכוֹת פְּסוּקוֹת בְּסוּד הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה בְּפְסוּק וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מֵהֵיטְבָאֵל בַּת מִטְרַד בַּת מִי זָהָב, וְלֹא גָלָה אוֹתָם אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה עִמּוֹ, כְּדִי לְדַעַת שְׁכַמָּה סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים הֵם בְּכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בַּתּוֹרָה, וּבְכָל דְּבַר וְדְבַר, הִיא חֲכָמָה וְתוֹרַת אֱמֶת. מִשּׁוּם כֶּךָ דְּבַרֵי הַתּוֹרָה הֵם דְּבָרִים קְדוּשִׁים לְהִרְאוֹת מִמֶּנָּה נִפְלְאוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ.

פִּיָּה פְּתַחָה בְּחֲכָמָה - זֶה ב' שֶׁל בְּרָאשִׁית, וּפְרָשׁוּהָ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - זֶה אֲבָרְהָם, שְׁבוּ בְּרָא אֵת הָעוֹלָם וְכוּ מְדַבֵּר תְּמִיד. ב' סְתוּמָה מִצַּד זֶה, וּפְתוּחָה מִצַּד זֶה. סְתוּמָה מִצַּד זֶה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר וְרָאִיתָ אֵת אַחֲרָי. פְּתוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְהָאִיר [לְהַדִּיר] פְּנִיָּה כְּלָפֵי מַעְלָה, וּפְתוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה, וְהִיא אֲכֻסְדָּרָה לְקַבֵּל. וּמִשּׁוּם כֶּךָ עוֹמְדַת בְּרָאשׁ הַתּוֹרָה וּמִתְמַלֵּאת אַחַר כֶּךָ. פִּיָּה פְּתַחָה בְּחֲכָמָה, בְּחֲכָמָה וְדָאֵי, שְׁפָתוֹב בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, כְּתַרְגוּמוֹ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - שְׁהָרִי אַחַר כֶּךָ מְסַפֵּר וְאוֹמֵר, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר.

פִּיָּה פְּתַחָה בְּחֲכָמָה - זֶה ה' [הִרְאוֹשׁוֹנָה] שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁהַכֹּל בָּהּ, וְהִיא סְתוּמָה וּגְלוּיָהּ, כְּלוּלָה מִמַּעְלָה וּמִטָּה, הַסּוּד שֶׁל מַעְלָה וּמִטָּה. פִּיָּה פְּתַחָה בְּחֲכָמָה - מִשּׁוּם שֶׁהִיא סְתוּמָה שְׁאִין נוֹדַעַת כָּלֵל, שְׁפָתוֹב וְנַעֲלָמָה מַעֲיִנֵי כָּל חַי וּמַעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה. וְכִשְׁמַתְחִילָה לְהַתְּפַשֵּׁט בְּחֲכָמָה שְׁנִדְבָקָה בָּהּ, וְהִיא בְּתוֹכָהּ, [וְהִיא] מוֹצִיאָה קוֹל, שֶׁהִיא תוֹרַת חֶסֶד.

פִּיָּה פְּתַחָה בְּחֲכָמָה - זֶה ה"א הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁהִיא דְבוּר, וְהַדְּבוּר תְּלוּי בְּחֲכָמָה. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - זֶה הַקּוֹל שְׁעוֹמֵד עַל הַדְּבוּר לְהִנְהִיגוֹ. וְתוֹרַת חֶסֶד - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עַל לְשׁוֹנָה, לְהִנְהִיג הַדְּבַר וְלֶאֱחֹז אוֹתוֹ, שְׁהָרִי אִין דְּבוּר בְּלֵי קוֹל, וּבְאֵרוֹהָ.

פְּתַח רַבִּי חִיָּא אַחֲרָיו וְאָמַר, (משלי ח) אֲנִי חֲכָמָה שְׁכַנְתִּי עִרְמָה וְדַעַת מְזוּמוֹת אֲמַצָּא. אֲנִי חֲכָמָה - זֶה כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל. שְׁכַנְתִּי עִרְמָה - זֶה יַעֲקֹב שֶׁהוּא חֲכָם. וְדַעַת מְזוּמוֹת אֲמַצָּא - זֶה יִצְחָק, שֶׁהִיָּתָה לוֹ דַעַת מְזוּמוֹת לְבָרַךְ אֵת עֵשָׂו. וּמִשּׁוּם שֶׁחֲכָמָה הִשְׁתַּתְּפָה עִם יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עִרְמָה - וְדַעַת מְזוּמוֹת אֲמַצָּא, שֶׁהִתְבָּרַךְ יַעֲקֹב מֵאָבִיו, וְשָׂרוּ עָלָיו כָּל הַבְּרִכּוֹת, וְהִתְקִימוּ בּוֹ וּבְבָנָיו לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

מִהֵן הִתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכִלְן יִתְקִימוּ לְזְמַן מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ, שְׁאֲזִי יְהִי יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְץ וְעִם אֶחָד לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וְעִשִׂיתִי אִתְּם לְגוֹי אֶחָד בְּאַרְץ. וַיִּשְׁלְטוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שְׁפָתוֹב (דניאל ז) וְהִנֵּה עִם עַנְנֵי הַשָּׁמַיִם כְּכֵן אָדָם בֵּא.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימין, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הימין של החד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וגו'.

ביון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמאל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותן הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אתו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותן הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלבן, שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדן ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבהן, ומי היא? זו האחרונה, שברך אותו אביו. ואף על גב שהיא חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה.

אמר יעקב, אטל עכשו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותן האחרות לזמן שאצטרך לי ולבני אחרי, מתי? בזמן שיתפנסו כל העמים להאביד את בני מן העולם, שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם. סבבוני גם סבבוני וגו'. סבבוני כדברים וגו'. הנה כאן שלשה, כלפי שלשה שנשארו. אחת - אותן הברכות הראשונות של אביו. שתיים - אותן ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא. שלש - אותן הברכות שברך אותו המלאך ההוא.

אמר יעקב, לשם צריך אותן, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותן לשם,

בא ראה, בשעה שעקם הנחש ההוא את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זהמא, והתפתה בו אדם, אז נטמא העולם, והתקללה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפרע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה [וכפר] על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלט לעולמים על זרעו של יעקב.

שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתהפך לעבד, כמו שנאמר, ועל פן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, ובן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחכימו את אותו הנחש הרע ואותו שרוכב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם ישב אהלים. איש תם - גבר שלם, כתרנגומו. ישב אהלים - למה הוא תם? משום שהוא ישב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל פן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות - עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמאל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים - נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמאל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנבראה בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב יהי מאר'ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שכאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמאל וקטרג עליו, ורצה להאבידו מן העולם.

כך עשו, הכבוד ההוא שכבד את אביו האריך לו כל הפעמים הללו שישלט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו עד שישבו ישראל לקדוש ברוך הוא בבכיה ובדמעות, שכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו וגו', ואז כתוב (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פְּרִשְׁת וַיֵּצֵא יַעֲקֹב

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. הפסוק הזה בארוהו, אבל וזרח השמש – זה יַעֲקֹב כְּשֶׁהָיָה בְּבֵּאֵר שֶׁבַע. ובא השמש – כְּשֶׁהָלַךְ לְחָרָן, שְׁכָתוֹב וַיֵּלֶךְ שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ. ואל מקומו שואף זורח, שְׁכָתוֹב וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא.

וּבָא וַרְאָה, אף על גב שהשמש מאיר לכל העולם, מסעותיו הם בשני צדדים, כמו שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון, משום שזה ימין וזה שמאל. [וימשום] ושופע ויוצא כל יום מצד המזרח, והולך לצד הדרום [של מערב], ואחר כך לצד הצפון, ומצד הצפון לצד המערב, ואז השמש מתכנס ויוצא לצד מערב. יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע. והולך למערב, שכתוב וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יוצא מכלל ארץ ישראל, שכתוב ויצא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע, והולך לרשות אחרת, שכתוב וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, המקום שהדין והרגז שם.

רַבִּי יוֹסִי מִבְּאֵר אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּגִלּוֹת. בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרוה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל השלמות. ובימי הגלות נסע מבאר שבע הזו והלך לחרנה, שכתוב וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, כלומר חרון אף. ומה הוא חרון אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרגה הרעה, הארץ של רשות אחרת.

וכעת כלפי עשו די לי בזה. למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמתמנים כלפי מלכים חזקים להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד רוצח. אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מכל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו? אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים. ביום הקרב כשיצטרפו לי, יהיו.

אֵת כֶּךָ יַעֲקֹב אָמַר כְּלָפִי עָשׂוּ, די לי כעת בכרכות הללו. אבל לזמן ההוא שייצרכו לבני כלפי כל המלכים והשליטים של כל העולם, אעלה אותם. כשיגיע אותו הזמן, יתעוררו אותן הכרכות מכל הצדדים, ויתקיים העולם על קיומו פראוי. ומהיום ההוא והלאה תקום המלכות הזו על כל שאר מלכות אחרת, כמו שבארוה, שכתוב (דניאל ב) תכתת ותכלה כל אלו המלכויות והיא תקום לעולם. והינו האבן ההיא שנגזרת מן ההר ולא בידים, כמו שנאמר משם רעה אבן ישראל. מי האבן הזו? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר והאבן הזאת אשר שמתה מצבה וגו'.

רַבִּי חַיִּיא אָמַר, מִכָּאֵן, (ישעיה י) שאר ישוב שאר יַעֲקֹב – אלו הכרכות האחרות שנסארו. וכתוב (מיכה ה) והיה שארית יַעֲקֹב בגוים בקרב עמים רבים. [אלו ברכות אחרות. כתוב והיה שארית יַעֲקֹב] בגוים כלם, ולא רק בעשו. וכתוב והיה שארית וגו' כטל מאת ה'.

פָּתַח רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כבד את אביו, ואותו הכבוד שכבד אותו השליט אותו בעולם הזה.

וְעַבְד אֲדֹנָיו – זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה. שהרי אדם שהיה בא לחון בכמה עשר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שפא עם פיוס של אברהם, אלא טרם ידבר את דברו מה כתוב? ויאמר עבד אברהם אנכי, ואחר כך אדני אדני, כדי שיכבד את אברהם, אותו הכבוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

ואחת ו', ונחקה אי"ן - הא' הראש העליון של הכל טמון של כל הטמונים, י' הוא עלית הרצון, נתקן מן הראש למעלה, וירד למטה. יצא והוציא שלשים ושנים שבילים, עד שנחלקו באבנים יקרות שלוהטות, ונקשרו עם האות נו"ן, שהיא זכר ונקבה, שני אוהבים. קשר חזק, בהם נתקנו, והשם הקדוש נקשר בהם, מהם נמצא המזון לכל [בהם], נתקנו העולמות.

ועל כן נחקה ו' פשוטה, הכלל של שתים: נ' כפופה נקבה אחת, י' שהיא הרצון שמוציא שבילים הפה בין האותיות ועשה את הרקיע של יעקב בין שתי רוחות, והטיל בין האיברים דבורים. עד שיירד לנ' הזו, שהיא כפופה, וחברו אותה יחד, צפון ודרום, אחר כך נקשרו יחד. הנ' הכפופה הזו נקראת באר שבע ומתמלאת מיעקב להשקות את כל עדרי הצאן, ועל כן ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. עוד, מבאר שבע למעלה, שהרי ממנה יוצא אחר כך להשקות את חרנה, שהיא הבאר שלמטה, חרון אף ה', חרב ה', דין, בית הדין, אלהים. ועל כן אלהים באו גוים בנחלתך. עד כאן התוספתא.

וכאשר הגיע לבית אל, שהיא ברשות הקדשה, מה כתוב? ויפגע במקום. מי המקום? רבי חייא אמר, זהו מקומו שאמרנו, שכתוב ואל מקומו שואף [זורח הוא שם]. וילך שם פי בא השמש, כמו שנאמר שואף זורח הוא שם, שהרי הוא בא כדי להאיר לו.

ויקח מאבני המקום. לא כתוב אבני המקום אלא מאבני המקום. אלו הם אבנים יקרות מרגליות טובות שהן שתים עשרה אבנים עליונות, ככתוב שתים עשרה אבנים. ותחת אלו שנים עשר אלה ורכבות אבנים פסולות, וכלן נקראות אבנים, ומשום כך מאבני המקום ולא אבני [המקום], זה המקום שאמר.

וינשם מראשתיו. מראשתיו של מי? אלא מראשתיו של המקום ההוא. מה זה מראשתיו? אם תאמר כמי ששם תחת ראשו - לא. אלא מראשתיו - לארבעה [ראשי] צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון, ושלש לצד מערב, ושלש לצד דרום, ושלש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתקן בהם.

אמר רבי חייא, כשהולך השמש למערב, המערב הזה נקרא מקומו של השמש, הפסא שלו, מקום ששולט עליו. זהו שכתוב אל מקומו שואף זורח הוא שם. שהולך אליו להאיר עליו, ונוטל את כל האורות וכוונס אותם אליו.

והינו כמו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [ס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושנינו, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וכלם נטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה ומאיר לה, וזה ששנינו הקדוש ברוך הוא מניח תפלין] משום שנוטל את כל הכתרים העליונים, ומי הם? הסוד של האב העליון וסוד האם העליונה, והם התפלין שבראש, כמו ששנינו, כהן גדול נוטל בראש. ואחר שנוטל האב והאם, נוטל הימין והשמאל, ונמצא [שהקדוש ברוך הוא] שנוטל הכל.

רבי אלעזר אמר, תפארת ישראל נוטל הכל, וכשנמשכת כנסת ישראל למעלה, נוטלת אף כאן הכל, עולם הזכר של הקדוש ברוך הוא, וכן עולם הנקבה של הקדוש ברוך הוא. כמו שיוצאים כל האורות מן העולם הזה, כך גם נוטל הכל העולם הזה, שהרי זה כמו זה, ומשום כך באר שבע זה היובל, באר [שבע] זו השמטה. [שהרי זה כמו זה] [הכל לקדוש ברוך הוא] והשמש [הזה] אינו מאיר אלא מן היובל, [והוא נוטל לתוך האורות ומכניס תוך השמטה] ומשום כך ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, זה המערב שהיא השמטה.

רבי שמעון אמר, ויצא יעקב מבאר שבע - זה המערב, שנת השמטה. וילך חרנה - זו שנת הערלה, משום שיצא מרשות הקדשה לרשות אחרת, שהיה בורח מאחיו, כמו שנתבאר.

תוספתא

בני העולם, אהובי עליון, בחירי הממשלה, קרבו שמעו. מי חכם בכם, בעלי העינים בהשכל, יבא וידע. בשעה שהראש הלכן נטל שלש אותיות וחקק אותם בחקיקת החקיקות, אחת א', אחת י',

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשביל שרים ונכבדים, ומי הם? שכתוב כהניך ילבשו צדק וחסדיך ירננו. וחסדיך ירננו? היה צריך להיות לויה ירננו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת דוד שהזמין אותו למנוחה, עשה את הכהנים והחסידים שיהיו הם בדחני המלך.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, איני רוצה להטריח עליך. [אלון] אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, לא כן? אמר לו דוד, רבוני, [לא כן, אלא] כשאתה בהיכלך, אתה עושה רצונך. כעת שהזמנתי אותך, הדבר עומד ברצוני לקרב את אלון, שהם יותר חשובים, אף על גב שאין דרכם בזה.

מכאן למדנו, שמי שהוא בביתו, יסדר דרכו ומעשהו כרצונו. אם מזמינים אותו, יעשה את רצונו של מארחו כמו שמסדר עליו, שהרי דוד החליף לויים וסדר כהנים, והקדוש ברוך הוא הקים את הדבר כרצונו.

אמר דוד, בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך. הסדור שסדרתי לא ישוב אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, חייך, אפלו בכלים שלי לא אשתמש, אלא בכלים שלך. ולא זו הקדוש ברוך הוא משם עד שנתן לו אוצרות ומתנות, שכתוב נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך. בא רבי יצחק ונשק לו. אמר, אם לא באתי לדרך הזה אלא לשמע את זה - די לי.

פתח בן אהד שלו ואמר, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, הינו שכתוב (בראשית ב) על בן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רמז כשיצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים, כמו שנאמר (איכה א) ויצא מן בת ציון כל הדרה, וכתוב גלתה יהודה מעני וגו'.

פתח האחר הקטן ואמר, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו'. מה זה ויפגע במקום? למלך שהולך לבית הגבירה, צריך לפגש אותה ולבשם אותה בדברים כדי שלא תמצא אצלו כהפקר, ולא עוד, אלא שאפלו יש לו מטה של זהב וכסות מרקמות מעשה רוקם לישן בהם, והיא

ואז וישכב במקום ההוא. [וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום הזה הרי הן כ"ב]. כיון שנתקנה המטה, שכב בה. מי שכב בה? השמש. ועל כן כתוב ביעקב וישב על המטה, שהרי לו ראויה ולא לאחר. ועל כן וישכב במקום ההוא, ומשום כך כתוב וזרח השמש ובא השמש.

רבי יצחק היה יושב יום אחד לפני מערת אפיקותא. עבר איש אחד ושני בנים עמו, והיה אחד לאחד אומר, חזק השמש הזה הוא מצד הדרום, ואין העולם מתקים אלא על הרוח, משום שהרוח היא קיום השלמות של כל הצדדים, ואלמלא שהוא עומד בשלמות, אין העולם יכול להתקים.

אמר לו אחיו הקטן, אלמלא יעקב, לא התקים העולם. בא ראה, בשעה שיחדו בניו את היחוד שלמעלה ואמרו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זוהי השלמות העליונה להתיחד ביחוד אחד, אזי התחבר יעקב אביהם, ונטל את ביתו, וישב בו בחבור אחד עם האבות, להתחבר זכר ונקבה יחד.

אמר רבי יצחק, אשתתף עמהם ואשמע מה הם אומרים. פתח אותו האיש ואמר, קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך. קומה ה' למנוחתך - כמי שאומר יקום המלך לבית מנוחת משכנו.

שנים הם היו שאמרו קומה ה' - משה ודוד. משה אמר, (במדבר י) קומה ה' ויפצו איביך. ודוד אמר (תהלים קלב) קומה ה' למנוחתך. מה ההבדל ביניהם? אלא משה, כמו מי שמצוה את ביתו הוא אמר. משה צוה אותה להלחם קרב כנגד שונאיו, ודוד הזמין אותה למנוחה. כמו שמזמין [לו] את רבו, מזמין את המלך והגבירה עמו. זהו שכתוב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך, כדי שלא להפרידם.

כהניך ילבשו צדק וחסדיך ירננו. מכאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים - יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושרים גדולים, ואם לא - זו לא [משום] שמחת המלך.

והחלום בשמאל. והחלום נפרד לכמה דרגות למטה, משום כך החלום הוא בכל העולם, אבל כפי דרגתו. כך נראה, כפי האדם כך דרגתו, הנבואה אינה מתפשטת אלא במקומה.

בא ראה מה כתוב, ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. פתח ואמר, (יחזקאל א) ה' היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הפהן בארץ כשדים על נהר כפר ותהי עליו שם יד ה'. ה' היה ה' - נבואה לשעה היתה, שהצטרכה על הגלות משום שהשכינה ירדה עם ישראל לגלות, וראה יחזקאל מה שראה לפי שעה. ואף על גב שאותו המקום לא ראוי לזה, משום כך היה ה'. מה זה היה ה'יה? אלא היה למעלה - היה למטה, שכתוב סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. נוטל [אותו] למעלה ונוטל [אותו] למטה. היה ה'יה - אחד למעלה ואחד למטה.

בא ראה, הסלם הזה מחזיק בשני עולמות - במעלה ומטה. בארץ כשדים על נהר כפר. בארץ כשדים - במקום שהגלות שורה בו, ועם כל זה, על נהר כפר. מה זה נהר כפר? אלא שהיה כפר מקדם לכן, שהשכינה שורה עליו, שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'. וזה הוא נהר אחד מאותם ארבעה הנהרות. ומשום ששורה עליו מקדם לכן והיה עליו כפר - שורה בו עכשו, והתגלה ליחזקאל.

בא ראה, ויחלם, וכי יעקב הקדוש, שהוא השלם של האבות, התגלה עליו בחלום, ובמקום הקדוש הזה לא ראה [לו] אלא בחלום? אלא יעקב בזמן ההוא לא היה נשוי, ויצחק היה קים. ואם תאמר שהנה אחר כך, כשנשא, כתוב וארא בחלום? שם המקום גרם, ויצחק היה קים, ועל כן כתוב בו חלום.

ואחר שבא לארץ הקדושה עם השבטים, ונשלמה [בהם] להם עקרת הבית ואם הבנים שמחה, כתוב וירא אלהים אל יעקב וגו', וכתוב (בראשית מו) ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. כאן לא כתוב בו חלום, שהרי היה מדרגה אחרת עליונה.

בא ראה, החלום הוא על ידי גבריאל, שהוא למטה, בדרגה הששית מנבואה. מראה - על

מתקנת לו מטתו מאבנים בארץ, ובחדר של תבן. יעזב את שלו וילון בהם, לתת לה נחת, וכדי שיהיה הרצון שלהם יחד בלי אנס. כמו שלמדנו פאן, שכיון שהלך אליה, מה כתוב? [וילן שם פי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום] ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא, כדי לתת לה נחת שאפלו אבני הבית אהובים לפניו ללון בהם [שכתוב וישכב במקום ההוא].

בכה רבי יצחק, [וחיך] ושמת. אמר, אלו המרגליות תחת ידיכם, ולא אלף אחריכם? אמרו לו, אתה תלך לדרךך, ואנו נכנס לעיר להולא של בני זה. אמר רבי יצחק, עכשו יש לי ללכת לדרך. הלך לו וסדר את הדברים לפני רבי שמעון. אמר רבי שמעון, ודאי יפה אמרו, והכל נאמר בקדוש ברוך הוא. אמר, הדברים הללו הם מבני בניו של רבי צדוק החלש הם. מה הטעם נקרא חלש? משום שארבעים שנה התענה על ירושלים שלא תחרב בימיו, והיה מפרש על כל דבר ודבר של התורה סודות עליונים ונותן בהם דרך לבני העולם להתנהג בהם.

אמר רבי יצחק, לא היו [אלא] ימים מועטים עד שפגשתי אותו האיש, ובנו הקטן עמו. אמרתי לו, איפה בנה האחר? אמר לי, עשיתי לו הלולא, ונשאר עם אשתו. כיון שהפיר אותי, אמר לי, חייך שלא הזמנתי אותך לחתנת בני משום שלשה דברים: אחד - שלא ידעתי בך ולא הפרתי אותך, שכך מזמינים את האדם - כפי כבודו, ואולי אתה איש גדול ופגם כבודך. ואחד - אולי אתה הולך לדרךך בחפזון ולא אטריח עליך. ואחד - שלא תחביש לפני אנשי החבורה, שדרךנו - שכל אותם שאוכלים על שלחן חתן וכלה, כלם נותנים להם אוצרות ומתנות. אמרתי לו, הקדוש ברוך הוא ידון אותך לטוב. אמרתי לו, מה שמך? אמר לי, צדוק הקטן. באותה שעה למדתי ממנו שלשה עשר [תריסר] סודות עליונים בתורה, ומבנו שלשה, אחד בנבואה, ואחד [וישנים] בחלום.

ואמר, מה בין נבואה לחלום? נבואה בעולם היא של זכר, והחלום בעולם הנקבה, ומזה לזה בשש דרגות יורד. הנבואה בימין ובשמאל,

המטה. משום שהוא ראש למטה הזו וממנה מאיר. מגיע השמימה, משום שהוא סיום הגוף, ועומד בין עליון ותחתון, כמו שהברית הוא סיום הגוף ועומד בין הירכים והגוף, ועל זה מגיע השמימה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, אלו הממנים של כל העמים, שהם עולים וירדים בסלם הזה. כשישראל חוטאים, נשפל הסלם הזה, ועולים אותם הממנים. וכשישראל מכשירים את מעשיהם, מתעלה הסלם הזה, וכל הממנים יורדים למטה ועובר שלטונם. הכל עומד בסלם הזה. כאן ראה יעקב בחלומו את שלטונו של עשו ואת שלטון שאר העמים.

דבר אחר והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, במי? באותו ראשו של אותו סלם. שכשסתלק ראשו ממנו – הסלם נכנע, ועולים כל הממנים. וכשמתחבר ראשו באותו סלם – מתעלה, וכל הממנים יורדים. והכל דבר אחד.

ידי הדרגה היא של החיה היא ששולטת בליה. ואם תאמר, הנה כתוב (דניאל ח) גבריאל הבן להלז את המראה – כך זה ודאי, שמראה דבריו יותר סתומים, ובחלום מפרש יותר, ומפרש את הסתומים של המראה. ועל כן נפקד גבריאל, שיפרש את דברי המראה, שהוא יותר סתום.

ועל כן כתוב במראה – וירא, וירא. מה הטעם? משום שהוא מראה, כמו המראה הזה שנראים בתוכו כל הדמיות, ומשום כך וירא, ראיתי דמותו. באל שדי, שהוא המראה, שנראית בתוכו דמות אחרת, וכל הדמיות העליונות נראות בו.

משום כך, יעקב באותו הזמן, כתוב ויחלם והנה סלם מצב ארצה [וראשו]. מה זה סלם? הדרגה ששאר הדרגות תלויות בה, והוא יסוד העולם. וראשו מגיע השמימה, כך הוא להתקשר עמו. וראשו מגיע השמימה, מי ראשו? ראשו של אותו סלם. ומי הוא? זה שכתוב בו (בראשית מז) ראש

❖ סדר הלימוד ליום יא חשוון [יום 41 בשנה] ❖

שְׁעוּלָה בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה, מִיד – וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים
עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ. בּוֹ – בְּאוֹתוֹ אָדָם.

בְּלֵם פּוֹתְחִים כְּנַפְיֵיהֶם לְקַבֵּל שְׂכִינָה בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה.
זֶהוּ שְׂפָתוֹב (יחזקאל א) וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת
מִלְמַעְלָה. וְזֶה עֲלִים, שְׂכִינָה עַל כְּנַפְיֵיהֶם, וְיִרְדִּים בּוֹ.
מָה זֶה בּוֹ? בְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
יּוֹרֵד עֲלֵיהֶם לְקַבֵּל שְׂכִינָתוֹ, וּמֵיחַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּתְּפִלָּתוֹ, שֶׁשְׂכִינָה הִיא מְצוּהָ
כְּלוּלָה בְּשֵׁם יְהו"ה, הִיא הַחֲחִיָּה שְׁלוֹ, וּמְצוּהָ בְּלִי
מַחְשָׁבָה אֵין לָהּ עֲלֵיהָ. וּמַחְשָׁבָה הִיא אָדָם, יו"ד
ה"א וְא"ו ה"א, תְּפִאָרֶת מְצוּהָ, הַמְּלִכּוֹת כְּלוּלָה
מְאַרְבַּע חֵיוֹת הַמְּרַכְּבָהּ, כְּלוּלָה מְאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת,
הִיא הַנְּקִבָה שְׁלוֹ, הַפְּנִים שְׁלוֹ, פְּנֵי הַרְחֵמִים, עֲבוּרָה
אִמְרָתִי (שְׁמוֹת ל) אִם אֵין פְּנִיָּה הַלְכִים וְגוֹמֵר.

וּמְצַד הַצַּדִּיק נִקְרָאת אַחוּרָיו, חֲחִיָּה כְּלוּלָה שְׁמוֹנָה
עֲשָׂרֵה חֲלִיּוֹת שְׂאֲחוּרֵי הָאָדָם, שְׁדוּמָה
לְשִׁדְרָה שְׂבָה שְׁמוֹנָה עֲשָׂרֵה חֲלִיּוֹת, הִיא אַחוּר
לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וְקִדְּם לְמַחְשָׁבָה, שְׁנֵאֵמַר בָּהּ עֲלֵה
בְּמַחְשָׁבָה, מָה שְׂאֵין כֵּן בְּאָדָם שֶׁל אַחוּר, שֶׁל עֵץ
הַדַּעַת טוֹב וְרַע, שֶׁהוּא אַחוּר לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית
וְקִדְּם לְפָרְעָנוּת.

קָמוּ תְּנָאִים וְאִמּוּרָאִים וְאִמְרוּ, רוּעָה הַנְּאָמֵן, בְּרוּךְ
אַתָּה לְאֵל עֲלִיּוֹן, הוּא יָקִים לָךְ בְּקִשְׁתְּךָ בְּכֹל.
קָם זָקֵן עֲלִיּוֹן בִּינֵיהֶם וְאָמַר, רוּעָה הַנְּאָמֵן, בְּךָ
הַתְּקִים פְּסוּקָה זֶה שְׁנֵאֵמַר (ישעיה סב) וְאֵל תִּתְּנוּ דְמֵי
לוֹ, שֶׁהָרִי עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מְקַנְנִים בְּצִלְמָךְ,
מַחְנוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵם מֵהִישִׁיבָה הָעֲלִיּוֹנָה,
וּמַחְנוֹת הַגְּבִירָה שֶׁהֵם מֵהִישִׁיבָה הַתַּחְתּוֹנָה, עֲלֵיךָ
נֵאמַר וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ. בְּךָ
עוֹלִים מַחְנוֹת הַשְּׂכִינָה בְּתְּפִלָּה, וְיִוֹרְדִים מַחְנוֹת
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשְׂכִינָתוֹ בְּכַמָּה שִׁירִים וְנִגּוּנִים
שֶׁל תְּפִלָּה.

אַתָּה הוּא הַקְּרוֹב לְקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתְּפִלָּתְךָ,
שֶׁהִיא קְרִיבָה לְקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ
בְּאִיזָהוּ מְקוֹמָן, בְּצִוּוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. שֶׁתְּקַנּוּ
בְּעֲלֵי הַמְּשָׁנָה קְרִיבָנוֹת הַתְּפִלָּה מִצַּד הַיְמִין, שֶׁשֵּׁם
כֹּהֵן אִישׁ חֹסֵד, וְתְּקַנּוּ זְמִירוֹת שֶׁהֵם שִׁיר הַלְוִיִּם
אַחֲרֵיהֶם מִצַּד הַגְּבוּרָה, וְהוּד דְּרָגָה שֶׁל דָּוִד נִקְשְׂרָה

בְּתוֹב (מַלְכִים-א ג) נִרְאָה ה' אֵל שְׁלֹמֹה בְּחִלּוֹם
הַלְיָלָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׂאֵל מָה אֶתְּנֶן לָךְ.
וְאִם תֹּאמַר, כָּאֵן בְּחִלּוֹם, וְכִי אִיזוֹ רְשׁוֹת יֵשׁ לְחִלּוֹם
בְּזֶה? אֵלָּא כָּאֵן נִכְלָלֶת דְּרָגָה בְּדְרָגָה, הַדְּרָגָה
הָעֲלִיּוֹנָה עִם הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה. מִשּׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁו
שְׁלֹמֹה לֹא הָיָה שְׁלֵם. כִּיּוֹן שְׁנֵשְׁלֵם, כְּתוֹב (שֵׁם ה) וְה'
נִתֵּן חֲכָמָה לְשְׁלֹמֹה, וְכְתוֹב (שֵׁם) וְתִרְבַּח חֲכָמַת
שְׁלֹמֹה. שֶׁעֲמִדָּה הַלְּבָנָה בְּשְׁלֹמוֹתָהּ, וּבֵית הַמְּקֻדָּשׁ
נִבְנָה, וְאָז הָיָה רוּאָה שְׁלֹמֹה אֶת הַחֲכָמָה עֵין בְּעֵין,
וְלֹא הִצְטַרֵּף לְחִלּוֹם.

אַחַר שְׁחָטָא, הִצְטַרֵּף לְחִלּוֹם כְּבָרָאשׁוֹנָה, וְעַל כֵּן
כְּתוֹב (שֵׁם יא) הַנְּרָאָה אֵלָיו פְּעַמִּים. וְכִי
פְּעַמִּים הָיָה וְלֹא יוֹתֵר? אֵלָּא צַד הַחִלּוֹם הָיָה לוֹ
פְּעַמִּים, וְצַד הַחֲכָמָה הָיָה בְּכֹל יוֹם.

וְעַם כֹּל זֶה הַצַּד שֶׁל הַחִלּוֹם הָיָה יוֹתֵר עַל כֹּל שְׂאֵר
בְּנֵי הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּכְלָלָה דְּרָגָה עִם דְּרָגָה,
מְרָא"ה בְּמְרָא"ה. וְהִנֵּה כָּאֵן בְּסוּף יָמָיו יוֹתֵר חֲשׁוּף,
וְזֶה מִשּׁוּם שְׁחָטָא, וְהַלְּבָנָה עֲמִדָּה לְהַפְּגֵם. מָה
הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא שְׁמַר אֶת בְּרִית הַקְּדוֹשׁ
בְּהַתְּעַסְקוֹתוֹ עִם נָשִׁים נִכְרִיּוֹת, וְזֶה הַתְּנָאִי שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה עִם דָּוִד, שְׂפָתוֹב (תְּהִלִּים קלב) אִם
יִשְׁמְרוּ כְּנִיף בְּרִיתִי וְגו', גַּם בְּנֵיהֶם עַדִּי עַד יִשְׁבוּ
לְכֹסֵף לָךְ.

מָה זֶה עַדִּי עַד? הֵינּוּ שְׂפָתוֹב (דְּבָרִים יא) כִּימֵי
הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וּמִשּׁוּם שֶׁשְׁלֹמֹה לֹא שְׁמַר
אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת כְּרָאוּי, הַתְּחִילָה הַלְּבָנָה לְהַפְּגֵם, וְעַל
כֵּן בְּסוּף הִצְטַרֵּף אֶת הַחִלּוֹם, וְכֵן יַעֲקֹב הִצְטַרֵּף אֶת
הַחִלּוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

רְעִיָא מְהִימְנָא

הַשְּׁלֹמָה מֵהַשְּׁמֹטוֹת (סִימָן ז)

וַיַּחְלֹם וְהִנֵּה סֵלֶם מְצַב אַרְצָה (בְּרָאשִׁית כח). וְהִנֵּה
סֵלֶם – זֶה תְּפִלָּה. מְצַב אַרְצָה –
שְׁמֵת־פְּלִלִים בְּנֵי אָדָם לוֹ בְּאָרֶץ, שֶׁהִיא שְׂכִינָה,
וּמִגִּיעַ לְשָׁמַיִם שֶׁהוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאֵמַר בּוֹ
(מַלְכִים-א ח) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם, וְסוּד הַדְּבָר –
(תְּהִלִּים ח) ה' אֲדַנְּנוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכֹל הָאָרֶץ וְגוֹמֵר.
וּבְזִמְנֵן שְׁמוּדִיעַ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ

[לפניו], שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים עמו, וששים רבבות של הישיבה התחתונים מדברים עמו, ואף ששים רבוא של הישיבה העליונה כף מדברים עמו. על פיך נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וגומר.

דבר אחר ויחלם והנה סלם. פתח רבי שמעון ואמר, סיני זה סלם, והוא ק"ל, וסוד הדבר – (ישעיה יט) הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל. עב זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. ועוד – יו"ד. יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וא"ו. יו"ד ה"א וא"ו ה"א – זה מאה ושלושים. האותיות הראשונות עולות לשבעים ושנים. האותיות שהן תולדותיהן עולות למאה ושלושים. ע"ב ק"ל מאתים ושנים כחשבון ב"ר.

אתה הוא הבן, הרועה הנאמן, עליך נאמר (תהלים ב) נשקו בר. אתה הוא רבן של ישראל, גדול למטה, רבן של מלאכי השרת, ב"ר למעלה, בן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, [חסר "גם" להשלים למאתים ארבעים וחמשה] עליהם נאמר לגבי משיח בן יוסף (שמות ב) גם יהו"ה העביר חטאתך לא תמות. ב"גם" הזה התכפר דוד, וזהו שעור של החלה, ארבעים ושלוש ביצים ותוספת חמש ביצה, רמוז (ויקרא ה) וחמשתיו יסף עליו.

אשרי התפלה היוצאת מפיך, כמו שהקדוש ברוך הוא ירד על הר סיני ונאמר בו (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום [וגו'] ואת אשר איננו פה עמנו היום, כף כשאתה משתדל בתורה ובתפלה, הקדוש ברוך הוא מכנס עליונים ותחתונים, וכל הנשמות הללו שהיו ושעתידין להיות, וכל מחנות המלאכים, ויורד בצלמך לקבל תפלתך ותורתך, משום שמחשבתך ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל המחנות שלו למעלה ולמטה, בתורתך ובתפלתך הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וכמו שהוא אמר אנכי, והם אמרו (שמות כד) נעשה ונשמע.

כף הקדוש ברוך הוא עושה לכל המחנות, והם שותקים ושומעים לדברך, משום שרצונך בהם ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלו. וכל מה שהקדוש ברוך הוא הבטיח והודה לעשות לך חכמה מפמה טובות שאין להם סוף, כלם אומרים נעשה ונשמע.

בשמאל של גבורה. ואהרן דרגתו בהוד נקשר בחסד, זהו שפתוב (תהלים טז) נעמות בימיך נצח. **שמע** ישראל של היחוד כולל ברכו וקדשה, שהוא קדוש קדוש קדוש, וברכה מצד הימין, זהו שפתוב (במדבר ו) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. וקדשה מצד הלויים עמוד האמצעי, הקשר של ימין ושמאל, והוא קשר של תפלין של ראש, שהוא האם העליונה.

תפלין על ראשו כמו שבארוהו בעלי המשנה, תפלין של רבון העולם מה כתוב בהן? והוא קשר של תפלין של יד, שכינה תחתונה. וזה שבארו בעלי המשנה, הראהו למשה קשר של תפלין. ש' שלף משה, כולל שלש פני האבות למעלה שתקנו שלש תפלות, שסימנם: "שחרית מנחה ערבית. מ"ה שלף תפלת השבת, שנאמר בה (בראשית א) ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ, ונכללה מרפכה התחתונה של אהרן דוד ושלמה, ואדם הראשון למעלה, וכת זוגו למטה, אם כל חי, שהוא צדיק חי העולמים.

ולבן, אהרן אף על גב שהוא ימין, בארוהו רבותינו, אהרן שושבין הגבירה היה. רועה הנאמן, יעקב הוא הכולל שלשת האבות, שבו רוכב אדם הראשון, ולא לחנם הקימו בעלי המשנה, יפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון.

אמר המנורה הקדושה, רועה הנאמן, ראינו שכפל הקדוש ברוך הוא שמך ואמר משה משה, לכלל אותך במרפכה העליונה ובמרפכה התחתונה, להכליל בך אדם הראשון מצדו של אברהם, ולהכליל בך חנה מצד של אהרן דוד ושלמה.

למה לא כפל את שם יעקב כף? אמר לו מנורה הקדושה, משום שקרא לו יעקב וקרא לו ישראל. יעקב לשון לשון עקב, שהינו נקבה, שלמדנו, עקבו של אדם הראשון מכהה לגל חמה. ונקרא ישראל, ששם ראש זכר ראש לנקבה, שהינו עקב. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא לנחש, (שם א) הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, וזה גרם שכינה בגלות, שנאמר בה (משלי כב) עקב עונה יראת ה'.

שמח רבי שמעון ושמחו ראשי הישיבה ואמרו לפניו, פה השכינה, סיני, מי יכול לעמד

למעלה. שונה יעקב, שנשלם למעלה ולמטה, אבל לא בגלוי.

ואם תאמר שנשלם באותה השעה - לא. אלא ראה שישלם לאחר זמן. ואם תאמר, הנה כתוב והנה אנכי עמך ושמרתיה בכל אשר תלך? אלא השגחת הקדוש ברוך הוא ושמירתו לא נעזבה מיעקב לעולמים בכל מה שהצטרך לו בעולם הזה, אבל בעולם העליון עד שנשלם.

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וכי תמיהה הוא שלא ידע? אלא מה זה ואנכי לא ידעתי? כמו שנאמר (שמואל-א יג) ופני ה' לא חליתי. אמר, וכי כל זה התגלה לי ולא הסתפלתי לדעת אנכי, ולהכנס תחת כנפי השכינה ולהיות שלם?

בא ראה, כתוב (בראשית כה) ותאמר אם בן למה זה אנכי. כל יום ויום וראתה רבקה את אור השכינה, שהשכינה היתה במשכנה, והתפללה שם. כיון שראתה צרתה במעיה, מה כתוב? ותלך לדרש את ה'. יצאה מהדרגה הזו לדרגה אחרת, שהיא הוי"ה. משום כך אמר יעקב, וכי כל כך ראיתי ואנכי לא ידעתי? משום שהיה לבדו ולא נכנס תחת כנפי השכינה.

מיד - ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. הדבר הזה הוא לשני הצדדים. מה נורא המקום הזה - אחד על אותו המקום שאמר בראשונה, ואחד על אות הברית הקדוש, שלא צריך להבטל.

ואת על גב שהם לשני צדדים - הוא אחד. אמר, אין זה כי אם בית אלהים. אין זה להיות בטל, אין זה להמצא לבדו, זה לא העמידה שלו, אלא בית אלהים, להשתמש בו ולעשות בו פרות ולהריק לו ברכות מכל איברי הגוף, שזהו השער של כל הגוף. זהו שכתוב וזה שער השמים. זה השער של הגוף ודאי, שער הוא להריק ברכות למטה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה - שכתוב וזה שער השמים. [אחוז] למטה - שכתוב אין זה כי אם בית אלהים. ועל זה, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. ובני אדם אינם משגיחים בכבוד שבו להיות בו שלם למעלה ולמטה. בא אביו ונשקו.

ומשום זה אמרו (תהלים קג) ברכו ה' [כל] מלאכי גברי כח וגומר, והחזיק בך, שהרי הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל המחנות שלו ושל שכינתו הסכימו לעשות כל רצונך, ויותר מדאי הוא כתוב על ידך, ולא נפל דבר קטן מכתובת ידך שלא התקיים. אשרי האיש שאדונו מחשיב אותו כגופו ועושה לו כבוד כדמותו להיות שוקל דברי פיו בתורה ובתפלה כמו למוד בהר סיני, ואין אחד שפותח פיו לקטרג, אלא עליונים ותחתונים בהסכמה אחת ברצון אחד: ע"כ מההשמטות.

והנה ה' נצב עליו וגו'. כאן ראה יעקב הקשר של האמונה כאחד. נצב עליו, וכתוב (מלכים א כב) ומלך אין באדום נצב מלך. [נציב מלח] ראה, שכל הדרגות עומדות כלן יחד על אותו הסלם לקשר הכל בקשר אחד, משום שאותו הסלם נתן בין שני צדדים. זהו שכתוב (בראשית כח) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ וגו'. אלו הם שני צדדים, בימין ובשמאל.

דבר אחר והנה ה' נצב עליו [ויאמר] - על יעקב, שהכל יהיה מרפכה קדושה, ימין ושמאל, ויעקב בתוכם, וכנסת ישראל להקשר ביניהם. זהו שכתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. מנין לנו שיעקב באמצע? משמע שכתוב אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק [הארץ], ולא כתוב ואלהי יצחק אביך. שפיון שנקשר עם אברהם, נמצא שהוא באמצע. ואחר כך, הארץ אשר אתה שוכב עליה - הנה הכל מרפכה קדושה אחת. וכאן הוא ראה שיהיה שלמות האבות.

בא ראה, אלהי אברהם אביך, שפיון שאמר אברהם אביך, ודאי שהוא באמצע. ואלהי יצחק, כאן נרמז שקשור לשני צדדים ואוחז אותם. קשור לצד אחד - שכתוב אברהם אביך. וקשור לצד אחר - שכתוב ואלהי יצחק. תוספת וא"ו ליצחק, להראות שיעקב אחוז לשני צדדים.

ועד שיעקב לא נשא, לא נאמר בגלוי יותר, ונאמר בגלוי למי שמכיר דרכי התורה. אחר שנשא והוליד, נאמר לו בגלוי. זהו שכתוב (בראשית לג) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. מכאן למדנו, מי שלא נשלם למטה - לא נשלם

על עצמו, ואחר כך בקש על הכל (תהלים סה) דברי עונות גברו מני. אמר דוד, אני ידעתי בעצמי שחטאתי, אבל כמה רשעים הם בעולם שהתגברו חטאייהם עליהם יותר ממני. הואיל וכן, לי וללהם, פשעינו אתה תכפרם.

בא ראה, בשעה שרבים הרשעים בעולם, הם עולים עד אותו מקום שספרי הרשעים נפתחו, כמו שנאמר ה(פית) דין יושב וספרים נפתחים, ואותו ספר [הדין עומד עליה], [למעלה מראשו של דוד הוא] משום כך דברי עונות גברו מני, ועל כן פשעינו אתה תכפרם.

יעקב כמו כן משום כך לא האמין. אם תאמר שלא האמין בקדוש ברוך הוא - לא. אלא שלא האמין בעצמו. אולי יחטא, ואותו החטא ימנע אותו שלא ישוב בשלום ותסתלק ממנו השמירה, ומשום כך לא האמין בעצמו. והיה ה' לי לאלהים אפלו רחמים, כשאשוב בשלום, אשים כנגדי את הדין, משום [שהרי] שאני עובד לפניו תמיד.

אמר רבי אחא, אמר יעקב, כעת איני צריך את הדין. כשאשוב לבית אבי אתכלל בדין ואתקשר בו. אמר רבי יוסי, לא כך, אלא אמר, עכשו אם יהיה אלהים עמדי, אני צריך שהדין ישמר אותי עד שאשוב בשלום אל בית אבי. אבל כיון שאשוב בשלום, אכליל את הרחמים בדין, ואתקשר בקשר נאמן להכליל הכל יחד. והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, שהרי אז הכל יהיה קשר אחד, והאבן הזו מתברכת מימין ומשמאל, מתברכת ממעלה וממטה, משום [זה] שאתן מעשר מכל.

אמר רבי אבא, הנה כתוב ויקח מאבני המקום. ואם תאמר שהאבן הזו עליונה [על] כמה אבנים למקום מושבה לשרות עליהם, [זהו שכתוב] והרי כתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה - [עליונה היתה צריך להיות!] משום [כיון] שאמר אין זה כי אם בית אלהים, כאן הרים אותה מצבה עליונה, משום שתלה בה כל השבח של זה, שאין זה לקים [למטה] כי אם בית אלהים, ויפה. ועל כן אשר שמתי מצבה.

אמר רבי יצחק, כששמעתי אותם הדברים מפיו, בכיתי ואמרתי, ברוך הרחמן שלא בטל מן העולם החכמה העליונה. הלכתי עמם עד שלש פרסאות עד שנכנסתי עמהם לעיר. לא הספיקו להכנס, עד ששדך אותו האיש את בנו, ואמרו לו, דבריה לא יהיו לבטלה.

אמרתי, זה שאמר רבי שמעון, שהדברים הללו הם כלם בסוד החכמה ולהראות דברים אחרים. כשסדרתי הדברים לפני רבי שמעון, אמר לי, אל תאמר שהדברים הללו הם של תינוק, אלא הם דברים של סודות עליונים, והכל רשומים בסוד החכמה.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'. אמר רבי יהודה, כיון שכל זה הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, למה לא האמין, שאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'? אלא, אמר יעקב, חלום חלמתי, והחלומות - מהם אמת ומהם לא אמת, ואם יתקיים, הרי ידעתי שהוא חלום אמת. ועל כן אמר אם יהיה אלהים עמדי וגו', כמו שחלמתי, והיה ה' לי לאלהים. אני אהיה מושך ברכות מהמעין של הנחל של הכל למקום הזה שנקרא אלהים.

בא ראה, ישראל שהוא באמצע, הכל הוא נוטל בראשונה מהמקור של הכל, ואחר שיגיע אליו, ממנו שופע וממשיך למקום הזה, משמע שכתוב והיה ה' לי - בראשונה, ואחר הכל - לאלהים. כמו שאלהים יהיה שומר ועושה לי כל אותן הטובות, אף אני אהיה מושך לו מהמקום שלי כל אותן הברכות, ויתחבר בו הקשר של הכל. מתי? ושכתי בשלום אל בית אבי, כשאהיה יושב בדרגה שלי, ואהיה יושב בדרגה של שלום לתקן את בית אבי, ושכתי בשלום דוקא, אז והיה ה' לי לאלהים.

דבר אחר ושכתי בשלום אל בית אבי, ששם היא הארץ הקדושה, שם אשתלם. והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה [נתעלה] מדרגה זו לדרגה אחרת כראוי, ושם אעבד עבודתו.

רבי חייא פתח ואמר, דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. הפסוק הזה קשה, שאין סופו ראשו ואין ראשו סופו. אלא דוד בקש

הקדושה עומדת עליהם, ולא על הגברים הגבורים של העולם, הינו שכתוב אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

וַיֵּרָא וְהָיָה בְּאֵר בְּשָׂדֵה וְגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים א) מזמור לדוד בכרחו מפני אבשלום בנו. בפסוק הזה התעוררו החברים, אבל מזמור לדוד, למה אמר שירה? אם משום שבנו הוא שקם עליו, יותר קינה היה צריך להיות, שהרי הרע עליו על האדם קצת מקרוביו משאחר הרבה. אלא מזמור לדוד, אמר שירה, וכך בקש דוד, שחשב שהקדוש ברוך הוא סלק את חטאו לעולם ההוא. כיון שראה שכאן בעולם הזה רוצה לגבות ממנו, שמח.

עוֹד, שְׂרָאָה שְׁעֵלְיוֹנִים מִמֶּנּוּ הָיוּ בְּעוֹלָם שְׁבָרָחוּ, וְכָלֵם לְבָדָם. יַעֲקֹב בָּרַח, שְׁכָתוֹב (הושע יב) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אָרֶם, וַיִּבְרַח לְבָדוּ. מִשֶּׁה בָּרַח, שְׁכָתוֹב (שמות כ) וַיִּבְרַח מִשֶּׁה מִפְּנֵי פְרֻעָה, וַיִּבְרַח לְבָדוּ. וְדוֹד בָּרַח, כָּל אוֹתָם שְׁלִיטֵי הָאָרֶץ וְכָל אוֹתָם גְּבוּרֵי הָאָרֶץ וְרֵאשֵׁי יִשְׂרָאֵל, כָּלֵם בָּרַחוּ עִמּוֹ, וְסוֹבְבִים מִימֵינוּ וּמְשֻׁמָּלוּ לְשִׁמּוֹר אוֹתוֹ מִכָּל הַצְּדָדִים. כִּיּוֹן שְׂרָאָה הִשְׁבַּח הַזֶּה, אָמַר שִׁירָה.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּלֵם פָּגְשׁוּ אֶת הַבָּאָר הַזֶּה. וְלָמָּה דָּוִד לֹא פָּגַשׁ בָּהּ? אֲלֵא דָּוִד בָּעַל שְׂנָאָה הָיָה כְּנִגְדּוֹ [שֶׁל הַבָּאָר] בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וּמִשׁוֹם כִּךְ לֹא פָּגַשׁ בָּהּ. אֶת יַעֲקֹב וּמִשֶּׁה קִבְּלָה אוֹתָם הַבָּאָר בְּשִׁמְחָה וְרִצְתָהּ לְהִתְקַרֵּב עִמָּם. וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שְׂרָאָתָה אוֹתָם הַבָּאָר הַזֶּה, עָלוּ הַמַּיִם אֵלֶיהָ כְּאִשָּׁה שְׁשִׁמְחָה עִם בְּעֻלָּהּ.

וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה אֵלֶיהוּ בָּרַח וְלֹא פָּגַשׁ בָּהּ, לָמָּה? אֲלֵא אֵלֶיהוּ הוּא לְמַטָּה מִן הַבָּאָר, וְלֹא לְמַעְלָה, כִּמוֹ שֶׁהָיוּ מִשֶּׁה וְיַעֲקֹב, וּמִשׁוֹם כִּךְ הוּא מְלֻאָךְ וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת. וּמִשׁוֹם שִׁיעֲקֹב וּמִשֶּׁה הֵם לְמַעְלָה מִן הַבָּאָר, הַבָּאָר שְׁמַחָה אֵלֵיהֶם וְעִלְתָה לְקַבֵּל אוֹתָם כְּאִשָּׁה שְׁשִׁמְחָה לְבְּעֻלָּהּ וּמְקַבֵּל אוֹתוֹ.

וַיֵּרָא וְהָיָה בְּאֵר בְּשָׂדֵה. סוּד הוּא שְׂרָאָה אֶת הַבָּאָר הַזֶּה לְמַעְלָה, זֶה כִּמוֹ זֶה. כְּתוּב שְׁלִשָּׁה עֲדָרֵי צֹאן רִבְצִים עָלֶיהָ. אִם הֵם שְׁלִשָּׁה, לָמָּה כְּתוּב וְנִאֲסָפוּ שָׂמָה כָּל הָעֲדָרִים? אֲלֵא הֵם שְׁלִשָּׁה: דָּרוֹם, מִזְרָח, צָפוֹן. דָּרוֹם מִן הַצַּד הַזֶּה, וְצָפוֹן מִהַצַּד הַזֶּה, וּמִזְרָח בֵּינֵיהֶם. וְאֵלוּ עוֹמְדִים עַל הַבָּאָר הַזֶּה

יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים, לְעוֹלָמִים. בֵּית אֱלֹהִים? בֵּית ה' הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת, כִּמוֹ שְׁנֵאָמַר לְכוּנֵן אֶת בֵּית ה', וְכֵן (תהלים קכב) בֵּית ה' גָּלַךְ. אֲלֵא מְקוֹם בֵּית הַדִּין הוּא מְשֻׁנֵּי צְדָדִים עֲלִיוֹנִים - מַצַּד הַיּוֹבֵל שֶׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים, וּמִהַצַּד שֶׁל יַצְחָק אֱלֹהִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַיּוֹבֵל, אֵפֶי עַל גַּב שְׁהַדִּינִים [יוצאים] מִתְּעוֹרְרִים מִמֶּנָּה וְכָלֵם רַחֲמִים [ודינים], כָּל הַשְּׁמֻחֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה, וְהוּא שְׁמֻחַת [וְהוּא חֲרוֹת] הַכֹּל. אֲלֵא בֵּית אֱלֹהִים - הַצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשֶׁה. אִם לְטוֹב, בְּצַד [הַיּוֹבֵל] הַשְּׁמֵאל מִתְּעוֹרְרַת בּוֹ אֶהְבֶּה, כִּמוֹ שְׁנֵאָמַר שְׁמֵאלוֹ תַּחַת לְרֵאשִׁי. אִם לְרַע, בְּצַד הַשְּׁמֵאל מִתְּעוֹרְרַת בּוֹ דִין קָשֶׁה, כִּמוֹ שְׁנֵאָמַר מִצְפוֹן תִּפְתַּח הַרְעָה עַל כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ. וְדַאי בֵּית אֱלֹהִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בֵּית אֱלֹהִים, הִינּוּ שְׁכָתוֹב קְרִית מְלֶךְ רַב. יֵשׁ מְלֶךְ סֵתָם, וְיֵשׁ מְלֶךְ רַב. וְדַאי שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הוּא מְלֶךְ רַב, וְזוֹהִי קְרִית מְלֶךְ רַב.

רַבִּי חֲזִיא וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ יוֹשְׁבִים תַּחַת הָאֵילָנוֹת שֶׁל שָׂדֵה אוֹנוֹ. נִרְדָּם רַבִּי חֲזִיא, וְרָאָה אֶת אֵלֶיהוּ. אָמַר, מִהוֹכַחַת הַדֶּרֶךְ שֶׁל מֵר מֵאִיר הַשָּׂדֵה. אָמַר, כָּעֵת בְּאֵתִי לְהוֹדִיעַ שְׁקֻרֹבָה יְרוּשָׁלַיִם לְהַחֲרֹב, וְכָל אוֹתָן קְרִיּוֹת הַחֲכָמִים, מִשׁוֹם שִׁירוּשָׁלַיִם הִיא דִין, וְעַל דִּין עוֹמְדַת וְעַל דִּין תַּחֲרֹב, וְהִנֵּה נִתְּנָה רְשׁוּת לְסַמְא"ל עָלֶיהָ וְעַל גְּבוּרֵי הָעוֹלָם, וּבְאֵתִי לְהוֹדִיעַ לְחֲכָמִים אוֹלֵי יֶאֱרִיכוּ אֶת שְׁנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָרִי כָּל זְמַן שְׁנִמְצָאָת בָּהּ תוֹרָה - הִיא עוֹמְדַת, מִשׁוֹם שֶׁהַתוֹרָה עֵץ הַחַיִּים הָעוֹמֵד עָלֶיהָ. כָּל זְמַן שֶׁהַתוֹרָה מִתְּעוֹרְרַת לְמַטָּה - עֵץ הַחַיִּים לֹא זָז לְמַעְלָה. פְּסָקָה הַתוֹרָה לְמַטָּה - עֵץ הַחַיִּים מְסֻתָּלָק [מִמֶּנָּה] מִן הָעוֹלָם.

וְעַל כֵּן, כָּל זְמַן שֶׁהַחֲכָמִים יִשְׁמְחוּ בַתוֹרָה, לֹא יוֹכֵל עָלֵיהֶם סַמְא"ל, שֶׁהָרִי כְּתוּב הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדִים יָדֵי עֶשׂוֹ. זֶה הַתוֹרָה הָעֲלִיוֹנָה שְׁנִקְרָאת קוֹל יַעֲקֹב. בְּעוֹד שְׁאוֹתוֹ קוֹל לֹא פוֹסֵק, הַדְּבֹר שׁוֹלֵט וְיָכוֹל, וְעַל כֵּן לֹא צָרִיךְ לְהַפְסִיק בַתוֹרָה. וְהַתְּעוֹרְרַת רַבִּי חֲזִיא, וְהִלְכוּ וְאָמְרוּ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה לְחֲכָמִים.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, הַכֹּל יוֹדְעִים אֶת זֶה, וְכִךְ הוּא, שְׁכָתוֹב אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר שְׁוֹא שְׁקַד שׁוֹמֵר. אֵלוּ הֵם שְׁמֻשְׁתְּדָלִים בַתוֹרָה, הַקְרִיָּה

בא ראה, כְּשִׁיעֶקֶב הָיָה יוֹשֵׁב עַל הַבָּאָר וְרָאָה הַמַּיִם עוֹלִים אֵלָיו, יָדַע שֶׁשָּׁם תִּזְדַּמֵּן לוֹ אֲשֶׁתּוֹ. וְכֵן בְּמִשָּׁה, כְּשִׁישֵׁב עַל הַבָּאָר, כִּינֵן שָׂרָאָה שֶׁהַמַּיִם עוֹלִים אֵלָיו, יָדַע שֶׁאֲשֶׁתּוֹ תִּזְדַּמֵּן לוֹ לְשָׁם. וְכֵן הָיָה לִיעֶקֶב, שֶׁשָּׁם הִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲשֶׁתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב עוֹדֵנוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה עִם הַצֶּאֱנָן. וַיְהִי כֹאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וְגו'. מִשָּׁה, שֶׁכְּתוּב (שמות ב) וַיִּכְאוּ הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם וְגו', וְשָׁם הִזְדַּמְּנָה לוֹ צְפוּרָה, מִשׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַבָּאָר גָּרְמָה לָהֶם.

בא ראה, הַבָּאָר הַזֶּה כְּתוּבָה שְׁבַע פְּעָמִים בְּפָרָשָׁה הַזֹּאת, מִשׁוּם שֶׁהִיא רִמְזָה לְשִׁבְעָה. וְכֵן נִקְרְאתָ בָאָר שְׁבַע. [וּמִשׁוּם] הַבָּאָר הַזֶּה נִזְכַּרְתָּ שְׁבַע פְּעָמִים בְּפָרָשָׁה הַזֹּאת, שֶׁכְּתוּב וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בְּשָׂדֵה. כִּי מִן הַבָּאָר הַהִיא. וְהָאֲבָן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבָּאָר. וְנֹאֲסָפוּ שְׁמָה כָּל הָעֵדְרִים וְגו' מֵעַל פִּי הַבָּאָר. וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱנָן וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֲבָן עַל פִּי הַבָּאָר. וַיִּגְלֹלוּ אֶת הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבָּאָר. וַיִּגְלֹל אֶת הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבָּאָר. וְהִרִי שְׁבַעָה, וּבּוֹדָאֵי שְׁכָף זֶה.

בַּמִּשָּׁה לֹא כְּתוּב אֶלָּא פַּעַם אַחַת, שֶׁכְּתוּב וַיִּשָּׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיִּשָּׁב עַל הַבָּאָר. מִשׁוּם שֶׁמִּשָּׁה נִפְרַד מִכָּל וְכָל מִהַבֵּית שְׁלֹמֹה, וַיַּעֲקֹב לֹא נִפְרַד כָּלָל. בְּמִשָּׁה אַחַד, כְּכַתוּב (שיר ה) אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי. אַחַת הִיא לְאַמָּה. וּמִשׁוּם כֵּן מִשָּׁה הָיָה בְּעַל הַבֵּית וְהִתְעַלָּה לְמַעְלָה. בְּמִשָּׁה כְּתוּב וַיִּשָּׁב עַל הַבָּאָר. בְּיעֶקֶב – וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בְּשָׂדֵה, וְלֹא כְּתוּב וַיִּשָּׁב עַל הַבָּאָר.

דָּבָר אַחֵר וַיִּצֵּא יַעֲקֹב מִבָּאָר שְׁבַע וַיִּלֶךְ חֲרָנָה – רַבִּי אַבְא פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קו) אֲשֶׁרִי שְׁמַרִי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת. אֲשֶׁרִי שְׁמַרִי מִשְׁפָּט, אֲשֶׁרִי הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת לְהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ יָמִים וְלֵילוֹת, שֶׁהִרִי כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ חֲרוּת מִהַכָּל, חֲרוּת מִן הַמּוֹת, שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְהִרִי פְּרִשׁוּהָ, מִשׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנֹאֲחֵז בָּהּ, נֹאֲחֵז בְּעֵץ הַחַיִּים. וְאִם מִרְפָּה אֶת עֵצְמוֹ מֵעֵץ הַחַיִּים, הִנֵּה עֵץ הַמּוֹת שׁוֹרָה עָלָיו וְנֹאֲחֵז בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (משלי כד) הַתְּרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צָרָה צָר כַּחֲכָה. הַתְּרַפִּיתָ – אִם מִרְפָּה יָדָיו מִן הַתּוֹרָה.

בְּיוֹם צָרָה צָר כַּחֲכָה, מֵהַ זֶה צָר כַּחֲכָה? צָר כַּחֲכָה. שֶׁהִרִי הִיא תַמְדָּה לְיָמִין, וְשֶׁמִּירְתָּהּ תַמְדָּה עַל

וְאוֹחֲזִים אוֹתָהּ וּמְמַלְאִים אוֹתָהּ. מַה הַטַּעַם? מִשׁוּם כִּי מִן הַבָּאָר הַהִיא יִשְׁקוּ הָעֵדְרִים. הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי.

תּוֹסֵפֶתָא

וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בְּשָׂדֵה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כְּתוּב (ישעיה נא) שָׁמְעוּ אֵלַי רַדְפֵי צְדָקָה. אוֹתָם הַמְּבַקְשִׁים סוּד הָאֲמוּנָה, אוֹתָם שֶׁנִּדְבְּקוּ בְּקִשׁוֹר הָאֲמוּנָה, אוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים דְּרָכֵי הַמְּלָךְ הָעֲלִיּוֹן [קָרְבוֹ שְׁמַעוּ].

בְּשִׁעוּלִים שְׁנַיִם וַיִּצְאוּ לְקִרְיַת אַחַד – מְקַבְּלִים אוֹתוֹ בֵּין שְׁתֵּי זְרוּעוֹת. שְׁנַיִם יוֹרְדִים לְמִטָּה, שְׁנַיִם הֵם, אַחַד בִּינִיָּהֶם. שְׁנֵי אֵלֶּה מוֹשֵׁב הַנְּבִיאִים, הַמְּקוֹם שֶׁיּוֹנְקִים בּוֹ, אַחַד בִּינִיָּהֶם, שֶׁהוּא מִתְחַבֵּר בְּכָל, הוּא נוֹטֵל הַכָּל.

אוֹתָהּ בָּאָר קְדוּשָׁה עוֹמְדַת תַּחְתִּיהֶם, הִיא שְׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקְּדוּשִׁים. מִהַבָּאָר הַזֶּה מְשַׁקִּים הָעֵדְרִים, כָּל אוֹתָן הַמְּרַפְּבוֹת, כָּל אוֹתָם בְּעֲלֵי כְּנָפִים. שְׁלֹשָׁה קִימִים רוֹבְצִים [עוֹמְדִים] עַל הַבָּאָר הַזֶּה. הַבָּאָר הַזֶּה מִתְמַלֵּאת מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי מִן הַבָּאָר הַהִיא יִשְׁקוּ הָעֵדְרִים וְגו'. זֶה נִקְרָא אֲדָנִי, וְעַל זֶה כְּתוּב אֲדָנִי אֵלֵהֶם אֲתָה הַחֲלוֹת, וְכְתוּב וְהָאָר פְּנִיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמַיִם לְמַעַן אֲדָנִי. אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. ע"כ הַתּוֹסֵפֶתָא.

וְנֹאֲסָפוּ שְׁמָה כָּל הָעֵדְרִים, הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶת הַיָּם. וַיִּגְלֹלוּ אֶת הָאֲבָן – מֵעֲבִירִים מִמֶּנָּה אֶת תַּקְּףָה הַדִּין הַקָּשָׁה, אוֹתוֹ שֶׁקָּפָא וְנִקְרַשׁ, [מִים זְכָרִים] שְׁאֵז נִקְרָא אֲבָן, וְלֹא יוֹצֵאִים מִמֶּנָּה מִים הַחוּצָה. וְכִשְׁאוֹתָם הַנְּחָלִים בָּאִים, מִתְחַזֵּק הַדְּרוֹם, שֶׁהוּא הַיָּמִין, וְלֹא יִכּוֹל הַצֶּפוֹן לְהִקְרִישׁ אֶת הַמַּיִם, כְּנִגְהָר הַזֶּה, כְּשֶׁמִּימֵי רַבִּים, לֹא קוֹפְאִים וְנִקְרָשִׁים הַמַּיִם, כְּמוֹ נִגְהָר שְׁמִימֵי מוֹעֲטִים.

וְעַל כֵּן, כְּשֶׁאוֹתָם נִחְלִים בָּאִים, מִתְחַזֵּק הַדְּרוֹם, שֶׁהוּא הַיָּמִין, וְהַמַּיִם מִפְּשִׁירִים וְשׁוֹפְעִים וּמְשַׁקִּים אֶת הָעֵדְרִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁכְּתוּב יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי. וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֲבָן עַל פִּי הַבָּאָר, לְמַקּוּמָהּ, מִשׁוּם שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ אֶת הַדִּין שְׁלֵהָ, שֶׁתְּהִיָּה בְּדִין, לְהוֹכִיחַ אֶת הָרָשָׁעִים בָּהּ.

מצד הצפון מתפשטות דרגות עד שמגיעה למטה פסלת הזהב, בצד הטמאה, לכלוף טמא, ואוחז את זה למעלה, ואוחז את זה למטה. וכאן מזדווגים זכר ונקבה יחד, והם רוכב נחש, הסוד של זכר ונקבה, וזה סוד עזאזל.

ומכאן נפרדות הדרגות ויוצאים כמה צדדים לעולם, שמתפשטים מכאן ושולטים על העולם, וכלם צדדי הטמאה, וממנים שרים לתוף העולם. בא ראה, כשיצא עשו לעולם, כלו אדם כשושנה בשער כמו השעיר, ומשם אלופים, מגנים ממנים [שנים עשר] ששולטים בעולם, והנה פרשוה.

בא ראה, אשרי שמרי משפט - ששומרים האמונה של הקדוש ברוך הוא, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, וצריך לאדם לשמר שלא יסטה לדרך אחרת, אלא שיהיה שומר משפט, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, שכל דרכיו משפט.

עשה צדקה בכל עת - וכי בכל עת יכול אדם לעשות צדקה? אלא מי שמשתדל בדרך התורה ועושה צדקה עם אותם שצריכים אותה. שכל מי שעושה צדקה עם העני, מרבה אותה צדקה למעלה ולמטה.

בא ראה, מי שמשתדל בצדקה, אותה צדקה שעושה עולה למעלה ומגיעה למעלה לאותו המקום של יעקב, שהוא מרכבה עליונה, וממשיך ברכות למקום שהוא מן המעין של כל המעיונות. ומאותה הצדקה ממשיך ומרבה ברכות לכל אותם התחתונים ולכל המרכבות ולכל החילות, וכלם מתברכים, ונוספים אורות פראוי, משום שכלם נקראו עת, וזהו שכתוב עשה צדקה בכל עת.

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, הם היו מושכים ברכות ממעלה למטה. וכשיצאו ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הברכות מן העולם.

בא ראה, יעקב היה תחת רשות קדושה. כיון שיצא מן הארץ, נכנס לרשות אחרת. וטרם שנכנס תחת רשות אחרת, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא בחלומו וראה כל מה שראה, והלכו עמו

בן אדם כאשר הולך בדרך התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לבן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרך התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח כה, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"כה" הזו החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דבר אחר צר כחכה - שכאשר בן אדם אוחז בדרך התורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, והוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמואל ב יב) וה' אהבו, שהיה אהוב של הקדוש ברוך הוא, ואהב אותו. וכשאדם סוטה מדרך התורה, אזי צר כח כה, צר שלו ובעל שנאה הוא אליו, ושולט עליו אותו שנקרא רע, עד שמקטרג בו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונכשלים בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם.

ובא וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי שנינו שכל מעשי העולם שנעשים ושולטים בהם, ויש לו ממנים ושמשים, כלם שמשים במעשי העולם.

ועל כן הוא קץ של השמאל, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, והקץ של השמאל הזה הוא קץ כל בשר. נקרא קץ כל בשר, לא נקרא קץ כל רוח, וסוד הדבר - זהו קץ [כל בשר] וזהו קץ. זה קץ על בשר, וזה על רוח. משום כך זה פנימי וזה חיצוני, זה ימין וזה שמאל, זה קדוש וזה טמא, והנה פרשוה.

ובא וראה סוד עליון קדוש של האמונה, הסוד של עולם הזכר ועולם הנקבה, וכל קדש הקדשים בו, וכל סודות האמונה מכאן יצאו, וכל החיים וכל החרות, וכל הטובות וכל האורות הם מכאן, וכל הברכות וטללי נדבות, וכל האהבה של האהבות הכל מהצד הזה, סוד הדרום.

בגלוי, שפכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל]
שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשך את עינו ולבו של יעקב ביפי של
רחל, לעשות שם את דיורו, ובשבילה
הזדווגה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים.
במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים
אמרו לו, שפכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבדך שבע שנים
ברחל בתך הקטנה. וכי מה דעתו של יעקב
שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע
שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא
יאמרו שבשביל התשוקה של יפיה של רחל עשה,
אלא בשביל החכמה, שהלכנה בת שבע שנים היא,
וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב
טרם נשא את רחל לשבת עמה כראוי, שהרי יעקב
נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי
להמצא הוא שמים והיא ארץ.

וסוד הדבר – ויהיו בעיניו כימים אחדים. מה זה
כימים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל
אותם בעיניו כאותם עליונים, שהם אחדים ולא
נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו
אתה, להיות כדגמה העליונה.

בא ראה שאפלו לכן רמז לו באותם השבע ולא
ידע מה אמר. שפתח ואמר טוב, שכתוב טוב
תחי וגו'. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, עבד שבע
שנים להזדווג עם שמטה. אמר רבי אלעזר, בא
ראה, בכל מקום היובל סתום, שלא התגלה,
והשמטה התגלתה.

מלאכים קדושים, עד שישוב על הבאר. וכיון שישוב
על הבאר עלו אליו המים, וכן היה משה, שמשם
הזדמנה לו אשתו. סוד הדבר – הבאר לא עולה
אלא כשרואה את הקשר שלה להתחבר עמו.

ואמר רבי אבא, כל הפסוקים הללו קשים זה על
זה. בראשונה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע
וילך חרנה. ולכן היה יושב בחרן. למה נסע משם?
שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם.
ומנין לנו שבחרן היה דיורו של לכן? שכתוב
ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן
אנחנו. ויאמר הידעתם את לכן בן נחור ויאמרו
ידענו. משמע שדיורו של לכן היה בחרן.

אלא יעקב אמר, אני רוצה להכנס בשכינה משום
שאני רוצה להתחתן. כשאבא נשא ושלח
את העבד, מצא עין המים, ואז הזדמנה לאבא
אשה, והנה במקום הזה לא מצאתי לא עין ולא
באר ולא מים, ומיד – וישא יעקב רגליו וילך ארצה
בני קדם, ושם הזדמנה לו באר, כמו שאמרנו,
והזדמנה לו אשתו.

רבי אלעזר אמר, חרן, שם היה ודאי, והבאר הזו
היתה בשדה. שאם לא כך, למה כתוב ותרץ
ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על
הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי
העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת
לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזווגה עם יעקב

❦ סדר הלימוד ליום יב חשוון [יום 42 בשנה] ❦

וגו' [גרא ונעמן וגו', שכתוב ובני בנימין בלע ובכר וגו', ואתה אמרת שלא שמש? [אלא באותה שעה].

אמר לו, כן, שהרי באותה שעה לא היו לו. [לאחר שיצא מבית האסורים היו לו] ואם תאמר, ובני בנימין בלע ובכר, כשנכנסו למצרים, כך זה ודאי. שכל זמן שהתאבל יעקב על יוסף, לא שמש מטתו והוליד בנים. ואמר בנימין: הנה יוסף אחי, אות הברית של אבא היה, שהרי הברית היא סיום הגוף. כיון שהוא נאבד, אני אהיה שומר מקומו של אחי.

ואם תאמר, הרי באותו זמן שנאבד לא היה צדיק, שצדיק הוא לא היה עד שקרה המעשה הזה בו - אלא כלם היו יודעים מיעקב, שיעקב היה יודע שהמקום הזה ירש יוסף, ומשום כך האריך אצל לבן כל כך, עד שייסתי הגוף, ומי הוא סיום הגוף? הברית, ועל כן כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. שהרי ודאי כעת השתלם הגוף. כיון שהשתלם הגוף, אני רוצה ללכת. ומשום כך בנימין ידע ושמר את דרך אחיו.

כיון שבא ליוסף ונמצא, בנימין חזר לביתו ושמש מטתו [והלכו ונכנסו] והוליד בנים. ועל כן הקדוש ברוך הוא עשה אותו צדיק למטה, ויוסף צדיק למעלה, ומשום כך רחל הולידה שני בנים, ולא ששה בנים וכת.

ועל זה אותן שבע השנים הראשונות מכסות, שלא ידע בהן יעקב, משום שהיו של היובל. ואותן של שמטה התגלו, ובשמטה הגלויה עבד את היובל שהתכסה, שכתוב ויעבד יעקב ברחל שבע שנים. שבע שנים סתם. ברחל עבד שבע שנים עליונות, ונאחז בהן בשני עולמות. מכאן למדנו, מתוך הנגלה בא האדם לנסתר.

ואם תאמר, אם כך שהשנים הראשונות הן מהיובל, הרי ביובל כתוב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים מצויות, שבע פעמים [לא מצויות] איפה הן? אלא אותם שבעה ימים ששמר בחתונה של לאה השלימו את החשבון, שהרי כל יום [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נקרא פעם אחת, שכתוב (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על

בא ראה, בשעה שיעקב עבד שבע שנים ראשונות, יצא קול ואמר: יעקב, כתוב מן העולם ועד העולם. העולם הנסתר שלמעלה היובל, משם הראשית. שאלו שהם נסתרים, שלא התגלה להם, הם מן היובל. משום כך נסתמו מיעקב שלא ידע, שחשב שהרי הם מן השמטה, וכדי שיעשה ראשית מן העולם שלמעלה התכסו ממנו, משום שהיובל הוא נסתר. ואחר שעברו שני היובל המכסים, עשה שני שמטה הנגלים, והתעטר בשני עולמות ואחז אותם.

בא ראה, לאה הולידה ששה בנים וכת אחת, וכך ראוי, שהרי ששה צדדים עומדים עליה, ואלו ששה וכת אחת בסוד עליון יצאה. רחל הולידה שני צדיקים, וכך ראוי, הנה שמטה, שבין שני צדיקים יושבת לעולמים, שכתוב צדיקים יירשו ארץ. צדיק למעלה וצדיק למטה. הצדיק למעלה, ממנו שופעים מים עליונים. הצדיק למטה, ממנו נובעת הנקבה מים לזכר בתשוקה שלמה. צדיק מצד זה, וצדיק מצד זה. כמו שהזכר למעלה יושב בין שתי נקבות, כך גם הנקבה למטה יושבת בין שני צדיקים.

ועל כן יוסף ובנימין הם שני צדיקים. יוסף זכה להיות צדיק למעלה, משום ששמר את הברית, ובנימין הוא צדיק למטה, לעטר את השמטה בין שני צדיקים - יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין היה צדיק? כן, שכל ימיו לא חטא באות הברית הזו. ואף על גב שלא הזדמן לו מעשה כמו יוסף, אם כן למה נקרא צדיק? אלא כל ימי יעקב, כשהיה באבל של יוסף, לא שמש מטתו. ואם תאמר, שכשנטל יוסף מיעקב, עלם היה ולא נשוי, ואתה אומר שלא שמש מטתו? אלא אף על גב שהתחתן לאחר מכן, לא רצה לשמש מטתו.

ואנו כך שנינו, בשעה ששאל יוסף את בנימין, אמר לו: יש לך אשה? אמר לו: כן. אמר לו: יש לך בנים? אמר לו: כן. ואיך נקראים? אמר לו: על שם אחי וכו', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי. והיאך תקראם? אמר לו, על שם אחי

וַיֵּרָא ה' כי שְׁנוּאָה לְאָהּ. וכי לְמָהּ היא שְׁנוּאָה, וְהָרִי בְּנֵי הַשְּׁנוּאָה אֵינָם בְּנִים מְעֵלִים, וְרֵאִינוּ שְׁכָל אוֹתָם בְּנִים מְעֵלִים יֵצְאוּ מִלְּאָהּ, וְאִתָּהּ אוֹמֵר שְׁלֵאָה שְׁנוּאָה? אֵלֶּא וְדָאֵי הַיּוֹבֵל הוּא תְּמִיד עוֹלָם הַנְּסֻתָּר, וְכָל דְּבָרָיו אֵינָם [בְּנֵי] בְּנִגְלָהּ, וּמִשּׁוּם כֶּף נִסְתָּרוּ מֵיַעֲקֹב כָּל מַעֲשָׂיו.

בֵּא רֵאָה, הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הוּא בְּנִגְלָהּ, וְהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל לְעֹלֹת בְּדִרְגוֹתָיו. כְּמוֹ שֶׁהַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיא רֵאשִׁית הַכֹּל, כֶּף גַּם הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הוּא חֲכָמָה, וְהִיא רֵאשִׁית הַכֹּל, וּמִשּׁוּם כֶּף קוֹרְאִים אִתָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שְׁמֵטָה, וּבְגִלּוֹי.

וְהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא הַיּוֹבֵל, קוֹרְאִים הוּא, שְׁכָל דְּבָרָיו הֵם בְּנִסְתָּר, וְסוּד הַדְּבָר שֶׁל לְאָהּ, שְׁכָתוֹב וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בְּלִילָהּ הוּא, וְעַל זֶה כְּתוּב (בַּמְדַּבֵּר יח) וְעַבְדְּ הַלּוֹי הוּא, כְּדִי לְמַשֵּׁךְ מִמֶּנּוּ בְּרֻכּוֹת לְכָל. הוּא – הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּסְתָּר תְּמִיד. וַיַּעֲקֹב בְּמָה שֶׁנִּסְתָּר לֹא נִדְבַק בְּרֻצּוֹנוֹ, אֵלֶּא בְּמָה שֶׁנִּגְלָהּ, וְזֶה סוּד הַכְּתוּב וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ.

וַיֵּרָא ה' כי שְׁנוּאָה לְאָהּ. מִכָּאן שֶׁשּׁוּנָא אָדָם עֲרוֹת אָמו [וְאִחֻתוֹ], וַיִּתְיַחַד אָדָם עִם אָמוּ בְּכָל מְקוֹם וְלֹא יַחֲשֵׁשׁ, וְהָרִי הָעִירוֹ, בֵּן מִתְיַחַד עִם אָמוּ. וְהַכֹּל הַתְּכַסֶּה מֵיַעֲקֹב, שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן לֹא הִתְגַּלָּה כָּלֵל.

בֵּא רֵאָה, בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב הַתְּקִים הָעוֹלָם. וְאִם תֹּאמֵר, הִנֵּה בְּשִׁבִילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁנִּאָּמַר בְּהַבְּרָאָה, אֵל תִּקְרִי בְּהַבְּרָאָה אֵלֶּא בְּאַבְרָהָם – אֵלֶּא מִשּׁוּם יַעֲקֹב הַתְּקִים אַבְרָהָם, שְׁכָתוֹב (ישעיה טז) כֹּה אָמַר ה' אֵל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם. וּמִקֵּדָם לְכֵן הָיָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹנֵה עוֹלָמוֹת וּמַחְרִיבֵם. כִּיּוֹן שֶׁבֵּא יַעֲקֹב, הִשְׁתַּכְּלָלוּ מִמֶּנּוּ הָעוֹלָמוֹת וְלֹא נִחְרְבוּ כְּבְרָאשׁוֹנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כֹּה אָמַר ה' בְּרֵאשִׁי יַעֲקֹב וַיִּצְרַף יִשְׂרָאֵל וְגו'.

בֵּא רֵאָה מֵה כְּתוּב, (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב שֶׁלַח אֶת בְּנֵי וַיַּעֲבֹדְנִי. יִשְׂרָאֵל נִקְרָא בֵּן לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשּׁוּם שֶׁנִּדְבַק בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּאָּמַר מֵה שְׁמוֹ וּמֵה שֵׁם בְּנוֹ כִּי תִדַּע.

בְּשִׁלְאָה הוֹלִידָה אֶת רְאוּבֵן, מֵה כְּתוּב? וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ רְאוּבֵן. רְאוּבֵן סִתָּם, מִשּׁוּם שֶׁנִּכְלָל בְּשִׁלְשָׁה צְדָדִים מִחֲבָרִים יַחַד – שְׁמַעוֹן וְלוֹי.

מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה. וְכָל שְׁבַעֲהָ מִשְׁתַּלֵּם בְּשִׁבְעָה יָמִים, ז' בְּכָל יוֹם, שֶׁנִּקְרָא פַּעַם אַחַת.

וּבְרַחֵל לֹא הָיָה כֵּן, שֶׁלֹּא שָׁמַר שְׁבַעֲהָ יָמִים, אֵלֶּא שְׁבַע שָׁנִים שֶׁעָבַד אַחַר כֶּף. וְאִם תֹּאמֵר, אִם כֶּף, שָׁנִים שֶׁל שְׁמֵטָה הָיָה לוֹ לְעַבְדֵי קִדְּם וְאַחַר כֶּף לְהַזְדַּוֵּג עִם הַשְּׁמֵטָה? אֵלֶּא כִּיּוֹן שֶׁקָּבַל עָלָיו לְעַבְדֵי, כְּאִלוֹ עַבְדֵי אוֹתָם. בֵּא רַבִּי אַבָּא וּנְשָׁקוּ. אָמַר, בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שְׁזָכִיתִי לְפָסוּק הַזֶּה, עַל אוֹתוֹ הַמְּקוֹם כְּתוּב (ישעיה מט) ה' חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִיל תוֹרָה וַיֵּאֲדִיר.

עוֹד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה שֶׁנִּאָּמַר לְאָהּ הוֹלִידָה שְׁשָׁה בְּנִים וּבַת אַחַת – כֶּף זֶה וְדָאֵי. רַחֵל שְׁנֵי בְּנִים וְדָאֵי, בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת אַרְבַּעַה. תְּקוּנָם אֵיךְ עוֹמְדִים? אֵלֶּא אוֹתָם אַרְבַּעַה קְשָׁרִים שֶׁנִּקְרָאִים אַחֲרוֹרִים, שְׁכָתוֹב וְכָל אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָהּ.

שְׁתָּרִי בְּזִרוּעַ יָמִין שֶׁלְשָׁה קְשָׁרִים, אֲבָל קְשָׁר אַחַד בְּאַמְצַע שֶׁהוּא גְדוֹל וְהוּא אַחֲרוֹר, שֶׁנִּשְׁאָר בַּחוּץ. וְכֵן אַחַד בְּזִרוּעַ שְׂמָאל, וְכֵן אַחַד בִּירֵךְ יָמִין, וְכֵן אַחַד בִּירֵךְ שְׂמָאל. וְכִשְׁהַכֹּל נִתְקַן, נִמְצְאוּ כָּלֵם בֵּיתָהּ, לְקַיֵּם אֶת הַפָּסוּק שְׁכָתוֹב וְכָל אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָהּ.

כָּל שְׂאֵר הַקְּשָׁרִים, כָּלֵם נִרְאִים בִּישָׁר, וְאֵלוֹ יוֹצְאִים מַחוּץ לְזִרוּעוֹת וּמַחוּץ לִירְכִים לְהִרְאוֹת בְּפָנֵי הַשְּׁפָחוֹת. שְׂאֵף עַל גֹּב שֶׁהֵם בְּמַנְיָן, אֵינָם חֲשׁוּבִים כְּבְנֵי רַחֵל וְלְאָהּ, וּמִשּׁוּם כֶּף יֵצְאוּ בַחוּץ.

דְּבָר אַחַר, אֵלוֹ הֵם הָאַרְבַּעַה שְׁכָל שְׂאֵר הַקְּשָׁרִים נוֹטְלִים בְּשִׁבְלֵם, וְאֵלוֹ נוֹטְלִים אוֹתָם. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כֶּף זֶה וְדָאֵי, [אָמַר רַבִּי אַבָּא, זֶה לֹא זֶה] וְעַל כֵּן הַכֹּל נִתְקַן יַחַד.

וַיֵּרָא ה' כי שְׁנוּאָה לְאָהּ וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, (תהלים קיג) מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת אִם הַבְּנִים שְׁמַחָה הַלְלוּיָהּ. מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת – זו רַחֵל, שֶׁהִיא עֵקֶר הַבַּיִת. אִם הַבְּנִים שְׁמַחָה – זו לְאָהּ.

דְּבָר אַחַר מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת – זו שְׁמֵטָה, שֶׁהִיא עֵקֶר הָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָיו הוּא מְנַהֵג. אִם הַבְּנִים שְׁמַחָה – זֶה הַיּוֹבֵל, שְׁכָל שְׁמַחָה וְכָל חֲדוּהָ שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת תְּלוּיִים בּוֹ, וְהַפָּסוּק הַזֶּה הוּא הַכָּלֵל שֶׁל הַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁזֶה כּוֹלֵל הַכֹּל בְּסוּד קְדוּשׁ, וְעַל זֶה סִיּוּם הַפָּסוּק הַלְלוּיָהּ.

אֲרַבְעַת הַקְּשָׁרִים שֶׁמִּתְחַבְּרִים בָּהֶם, וּבְאֲרוּהָ. וְעַל כֵּן כְּתוּב (מלכים-א ז) וְכָל אַחֲרֵיהֶם בִּיתָה. אַף עַל גַּב שְׁבִנֵי שְׁפָחוֹת הֵם - בִּיתָה.

רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר, אִם כֶּף, הָרִי נֹאמֵר, כָּל מָה שֶׁהוּלֵיד הָעוֹלָם הִתְחַתֵּן הוּא פְּרוּד, שֶׁהָרִי כְּתוּב וּמִשָּׁם יִפְרָד. מָה תֹאמַר בְּיוֹסֵף וּבְנִימִין? אִם תֹּאמַר שֶׁעוֹלָם אֶחָד בָּאֵלֶּה - זֶה אֵינוֹ, שֶׁהָרִי לֹא יֵצֵאוּ מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְהָעוֹלָם הִתְחַתֵּן - מָה שֶׁהוּלֵיד, הוּלֵיד לְמִטָּה וְלֹא לְמַעְלָה, וְאִם כֶּף הוּא פְּרוּד.

בַּא רַבִּי אָבָא וּנְשָׁקוּ. אָמַר לוֹ, דַּבֵּר זֶה הוּא נִסְתָּר, שֶׁהָרִי הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הִתְחַתֵּן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שֶׁל אוֹתָם מִשָּׁלוֹ. אָבֵל בַּא רָאָה סוּד הַדְּבָר, בְּכָל זְמַן הַצְּדִיק מִהָעוֹלָם הִתְחַתֵּן יוֹצֵא וְנִכְנָס, בּוֹ נִכְנָס וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא, וּמִשׁוּם כֶּף נִבְנָה בְּמָקוֹם הַזֶּה, וְהָעֶקֶר הוּא לְמַעְלָה, וְהָעֶקֶר הוּא לְמִטָּה, [צְדִיק, בּוֹ נִכְנָס בּוֹ יוֹצֵא] וְהוּא תָּמִיד בְּעוֹלָם הִתְחַתֵּן לְעוֹלָם, כְּתוּב וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה כִּי מָתָה.

בַּא רָאָה, בְּעוֹלָם הִתְחַתֵּן הַזֶּה, הַצְּדִיק נִכְנָס בּוֹ וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא. כְּשֶׁנִּכְנָס הוּא בְּסוּד שֶׁל יוֹסֵף הַצְּדִיק, וְכִשְׁיוֹצֵא הוּא בְּסוּד שֶׁל בְּנִימִין. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה כִּי מָתָה. מִי נִפְשָׁה? זֶה הַצְּדִיק שִׁוֹצֵא מִמֶּנָּה.

וְזָה בְּנִימִין, נִקְרָא בֶּן אוֹנִי, שֶׁחֲשָׁבָה שֶׁהוּלֵידָה לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַפְּרוּד, וְנִשְׁאַרוּ אֶחָד עֶשֶׂר בְּאוֹתָם לְמַעְלָה. מָה כְּתוּב? וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין, בֶּן יִמִּין. שֶׁהָרִי הִתְעַלָּה לְמַעְלָה בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. שֶׁכֹּאֲשֶׁר נֹאבֵד יוֹסֵף, בְּנִימִין הִשְׁלִים אֶת מְקוֹמוֹ. וְעַל כֵּן הַצְּדִיק נִכְנָס וְיוֹצֵא בְּעוֹלָם הִתְחַתֵּן. מִשׁוּם כֶּף יוֹסֵף וּבְנִימִין וְכָל הַשָּׁנִים עֶשֶׂר, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה בִּיחוד אֶחָד.

הַפְּעַם אוֹדָה אֶת ה'. רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיא) אוֹדָה ה' בְּכָל לֵבָב בְּסוּד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה. בְּכָל לֵבָב? בְּכָל לֵב הֲיֵה צְרִיף לְהִיּוֹת! אֲלֹא דוּד בְּסוּד עֲלִיּוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ רָצָה לְהוֹדוֹת לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אוֹדָה ה' בְּכָל לֵבָב - בִּיצֵר טוֹב וּבִיצֵר רַע, וְאֵלּוֹ שְׁנֵי הַצְּדִדִּים, אֶחָד יִמִּין וְאֶחָד שְׂמָאל.

בְּסוּד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה - אֵלּוֹ הֵם שְׁאָר הַצְּדִדִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָרִי לֵבָב כְּמוֹ צִפּוֹן וְדָרוֹם.

מָה הַטַּעַם לוֹי? כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (מלכים-א ז) לִיּוֹת, הַחֲבוּר שֶׁל כָּל הַצְּדִדִּים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן שֶׁכְּתוּב יִתֵּר שְׂאֵת וְיִתֵּר עֲזוֹ, כְּתַרְגוּמוֹ בְּכוּרָה, כְּהִנָּה וּמִלְכוּת. וְהַמִּלְכוּת הִיא בְּצַד הַגְּבוּרָה, וְעַל כֵּן רְאוּבֵן סֵתָם.

אָמַר רַבִּי אָבָא, רְאוּ בֶּן סֵתָם, שֶׁנִּכְלָל בְּשִׁמְעוֹן וְלוֹי. כֶּף הִיָּתָה דַּעְתָּה [רְצוּנָה] שֶׁל לֵאָה, שֶׁכְּתוּב הַפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים. מִשׁוּם שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה שְׁמִתְחַבְּרִים יַחַד.

וּבַא וְרָאָה שְׁפָאן הוּא, שֶׁהָרִי הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיּוֹנָה - הָאֲבוֹת, וְדוּד הַמְּלִיךְ שֶׁהִתְחַבֵּר עִמָּם, וְכָל הָאֲרַבְעֵי הֵם מְרַכְּבוֹת עֲלִיוֹנוֹת, הַסוּד שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. וְעַל כֵּן רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן וְלוֹי, אַחֵר כֶּף יְהוּדָה שִׁירַשׁ מִלְכוּת, וְעַל כֵּן כָּלֵם בְּמָקוֹם הַזֶּה.

וּכְתוּב [זֶה אַחֵר זֶה שֶׁכְּתוּב] (בראשית כט) הַפַּעַם אוֹדָה אֶת ה' וְגו' וְתַעֲמַד מְלֻדָּת. מִשׁוּם שְׁפָאן נִשְׁלְמוּ אֲרַבְעָה עַמּוּדִים. הַפַּעַם אוֹדָה אֶת ה', מָה הַטַּעַם אֲמַרָה בְּזֶה אוֹדָה אֶת ה', וְלֹא בְּכָלֵם? אֲלֹא מִכָּאן, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁכְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת, הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אֵינוֹ שָׁלֵם.

בַּא רָאָה, אַף עַל גַּב שֶׁשְׁלֹשָׁה בָּנִים הָיוּ עַד שֶׁהוּלֵידָה אֶת יְהוּדָה, הַכֶּסֶף לֹא הִשְׁלֵם, וּמִשׁוּם כֶּף הַפַּעַם אוֹדָה אֶת ה', וְלֹא בְּכָלֵם. וְעַל כֵּן וְתַעֲמַד מְלֻדָּת. מָה זֶה וְתַעֲמַד? שְׁעַמַּד הַכֶּסֶף עַל תּוֹמְכָיו.

[וְתַעֲמַד עַד כָּאן] וְתַעֲמַד, שֶׁהִנָּה עַד כָּאן וְתַעֲמַד, בִּיחוד אֶחָד. מִכָּאן וְלְמִטָּה הוּא עוֹלָם הַפְּרוּד. וְאִם תֹּאמַר, אוֹתָם שְׁנֵי הַבָּנִים שֶׁהוּלֵידָה אַחֵר כֶּף כְּמוֹ זֶה? לֹא שֶׁהָרִי אוֹתָם הַשָּׁנִים הִתְחַבְּרוּ עִם אֵלוֹ, מִשׁוּם שֶׁשֵּׁשֶׁת הַצְּדִדִּים שֶׁל הָעוֹלָם הֵם יַחַד.

וּבַא וְרָאָה, כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר הַשְּׁבֻטִים הֵם תְּקוּנָה שֶׁל כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְתַקֵּן הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן הַשְּׁחֹר כְּמוֹ שְׂרָאוּי, וְלְהַשִּׁיב אֶת עֶקֶר הַכָּל לְמְקוֹמוֹ. כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּמוֹ אֶחָד עוֹמְדִים, וּבְזֶה נִשְׁלֵם הָעוֹלָם הִתְחַתֵּן כְּמוֹ שֶׁהָעוֹלָם שְׁלֵמָה.

יִשְׁשַׁבֵּר זְבֻלוֹן, כָּאן נִשְׁלְמוּ שְׁשֵׁה בָּנִים, שֵׁשֶׁת הַצְּדִדִּים שֶׁל הָעוֹלָם. כְּמוֹ כֵּן בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת הֵם אֲרַבְעֵי, וְהִתְחַבְּרוּ עִם אֵלוֹ, וְאֵלוֹ

פְּתַח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש ברוך הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכפא, והוא משלים את הכפא. ומשום כך יהודה לבדו תקון הכפא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה, אברהם ויצחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכפא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע ורגליו) מרגלות הכפא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

וַיִּלֶךְ ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינה. הפסוק הזה בארוהו בכמה מקומות. אלא מי יכול למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

בֹּא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בֹּא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון. ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

בסוד ישרים - אלו הם שאר צדדי העולם, שהם ששה כמו שלמעלה. ועדה - זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. כתיב (תהלים קלח) אודך בכל לבי נגד אלהים אומרך. כאן במקום אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרך, שהרי לדרגה הזו אמר שירה, לחבר אותה לימין.

בֹּא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל, וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לימין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה'. ותעמד מלדת. ותעמד, שעמדה בקיום של הברית כראוי, שהרי הכל נתקן מרכבה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי. פיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [ימים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברהם יורש את הארץ, ולא יותר? עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, כיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העלם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם, והיה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פְּתַח רבי חייא ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הכלל של כל הארץ. ומה אותו המקום הוא הכלל של כל הארץ - רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול בכל העולם.

וְלֹא עוד, אלא בפתח של משפן לאה [לחונץ] יצאה החוצה, והכניסה את יעקב בפתח שבחונץ טרם שיכנס למשפן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יכנס יעקב למשפן רחל, אינו דין להוציאו משם, משום כך הקדימה לו בחונץ.

וְכָל זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחביבות לקדוש ברוך הוא, ומשום כך קראה להם שמות בסוד החכמה.

רַבִּי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שאנו] הולכים בדרך ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדרך הזו ארפה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

פְּתַח רבי חייא ואמר, (שמות יב) בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת, וכתוב (דברים טז) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. לחם עני כתוב. בדבר הזה התעוררו בו החברים. אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת. כשרצה הקדוש ברוך הוא לקרב אותם אליו, נתן להם מקום של לחם עני, לחם עני. מי העני? זה דוד המלך, שכתוב בו (תהלים פז) כי עני ואביון אני.

וְלֶחֶם עני הזה נקרא מצה, נקבה בלי זכר היא עני. התקרבו למצה בהתחלה. כיון שקרבו אותם יותר, הכניס אותם הקדוש ברוך הוא בדרגות אחרות, והתחבר זכר עם נקבה. ואז, כשמצה מתחברת בזכר, נקרא מצוה, בתוספת וא"ו. זהו שכתוב (דברים ל) כי המצוה הזאת. משום כך מצה בראשונה, ואחר כך מצוה.

בְּעוֹרֵם הולכים שמעו קול אחד שאומר: גדוד של רוצחים אורבים בדרך, סטו למעלה, אל תרדו לטירה חסרת הגג שלמטה. אמר רבי יוסי, מזה נשמע שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמר את דרכינו. עלו למעלה ונכנסו להר אחד, בין סלעים חזקים. אמרו, הואיל והקדוש ברוך הוא רצה בדרך הזו, נראה דבר, או יתרחש לנו נס.

וְכָל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לה דבר קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבר אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

בֹּא ראה, כתוב תני נא לי מדודאי בנך. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאוחז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האחזה ביעקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך.

הֵם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכו', וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוה שהעולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

וּבְכָל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אהה.

וְאִם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעייה של רחל - לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שפחם למעלה, באותו הכח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם - לא, שהרי אפלו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעפכים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

וְתִצֵּא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כך, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני אחותה, והיא הקדימה לדרך ואמרה לו בחשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שכר שכרתיך. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחונץ, ולא בבית.

פְּתַח רבי יוסי ואמר, ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו וגו'. ותצא לאה לקראתו, מנין ידעה? הרי אמרו שגעה החמור, ולא ידעה ויצאה אליו, וגרם לו שיצא ממנה יששכר. זהו שפתוב יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, שהחמור גרם לו. אמרה לאה: ודאי ידעתי שאם יכנס יעקב למשכן רחל, אין לי להוציא אותו, אלא אחכה לו כאן ויכנס למשכני.

כִּי שכר שכרתיך בדודאי בני, מה זה בדודאי בני? משום שנוח ליעקב על זה, שאלו מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שהדבר לא עומד בדודאים, אלא למעלה.

פְּתַח ואמר, מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. אמר רבי חייא, רוח הקדש אומרת: מושיבי עקרת הבית – זו רחל. אם הבנים שמחה – זו לאה. מושיבי עקרת הבית – זה העולם התחתון. אם הבנים שמחה [הללויה] – זה העולם העליון. משום כך הללויה.

אָמַר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שכר שכרתיך – לקחת ממנו הגוף, ומי הוא? תורה. שכר שכרתיך – לך, לגופך ממש. שכר שכרתיך – להוליד את דמותך.

מִכַּאֲן מי שעוסק בתורה, יורש את העולם הבא ויורש את נחלת יעקב. יורש העולם הבא, שפתוב יששכר, יש שכר, (ירמיה לא) כי יש שכר לפעלתך, וכתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

כִּי ילדתי לו ששה בנים. אמר רבי חזקיה, אלו מעלה ומטה וארבעת הצדדים של העולם. ומי שמאריך באחד, צריך לו להמליך את הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה ולארבעת צדדי העולם, והיינו אחד.

אָמַר רבי חזקיה, כתוב (שיר ב) על הרי בְּתָר, וכתוב (שם ח) על הרי בשמים. מי הם הרי בשמים? אלו ששת הבנים של לאה שכוללים ששה אחרים, והם שנים עשר, והם ששה, משום שכל אחד כלול בחברו, ולא עליהם, לקיים (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה.

הֲלָכּוּ. ישבו על בקיעי הסלע. עלה להם איש אחד. תמהו. אמר רבי יוסי, מי אתה? אמר, אני מאנשי ארקא. אמר לו, ושם יש בני אדם? אמר, כן, וזורעים וקוצרים, מהם במראה אחר משנים ממני, ועליתי אליכם להפיר מכם, מה שמה של הארץ שאתם בה?

אָמַר לו, ארץ, משום שכאן שורה ארץ החיים, שפתוב (איוב כח) ארץ ממנה יצא לחם. מזו יצא לחם? בשאר הארץ לא יצא לחם, ואם יוצא, לא משבעת המינים. בינתיים נכנס למקומו. תמהו. אמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לעורר אותנו באיזה דבר.

אָמַר רבי חייא, ודאי על הפסוק הזה שאמרת, זכרתי שלמדתי מסבי דבר אחד עליון בפסח, שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל הלחם הזה מארץ החיים, ואחר כך לחם מן השמים, הלחם הזה, והנה בארנו את הדבר.

עוֹד היה אומר, שאדם, כשיוצא לעולם הזה, לא יודע דבר עד שטועם לחם. כיון שאוכל לחם, מתעורר לדעת ולהפיר. כך כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים דבר, עד שהטעים להם הקדוש ברוך הוא לחם מן הארץ הזו, שפתוב ארץ ממנה יצא לחם, ואז נכנסו ישראל לדעת ולהפיר את הקדוש ברוך הוא. ותינוק לא יודע ולא מפיר עד שטועם לחם של העולם הזה.

יִשְׂרָאֵל לא ידעו ולא הפירו בדברים שלמעלה עד שאכלו לחם עליון, ואז ידעו והפירו את אותו מקום, ורצה הקדוש ברוך הוא שישראל ידעו יותר באותו מקום שראוי לארץ הזו, ולא יכלו, עד שטעמו לחם מאותו המקום, ומי הוא? שמים, שפתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ואז ידעו והסתכלו לאותו מקום. ועד שאכלו לחם מאותו מקום, [נעד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לא ידעו דבר ולא הפירו.

בֵּא רבי יוסי ונשקו. אמר, ודאי על זה העיר אותם הקדוש ברוך הוא בזה, ועל כן הראשית של ישראל לדעת היה הלחם. קמו והלכו. בעודם הולכים ראו שני פרות, אחד זכר ואחד נקבה. אמר רבי יוסי, אין לנו דבר בעולם שאינו זכר ונקבה, וכל מה שבארץ – כך גם בים.

מפדן מתה עלי רחל בארץ פנען בדרה, ושם מתה רחל ונטלה את המקום, העולם התחתון הזה, להתישב בבית שלם. וכל זמן שרחל קימת, העולם התחתון אינו נתקן בהם. מתה רחל - נטלה [למעלה] הבית בשלמותו.

ואם תאמר, למה לא מתה לאה באותו הזמן? אלא משום שהבית הוא בעולם התחתון [העליון], והכל היו ממנו להתתקן, ולא מן העולם העליון [התחתון], ומשום כך לא מתה באותה שעה. וכל מעשי לאה הם בנסתר, משום שהעולם העליון הוא בנסתר ולא בנגלה, ומשום כך לא נזכרה מיתתה של לאה כמיתתה של רחל.

ובא וראה שכך זה ודאי, משום שהעולם העליון כל דבריו בנסתר, והעולם [העליון] התחתון כל דבריו בנגלה, משום כך נתפסתה לאה במערת המכפלה, ורחל בדרה הגלויה. זו בנסתר, וזו בגלוי. ובנסתר העולם העליון נרשם, שכתוב ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות, ומשום כך קראה שמו אשר. [משום כך כל הברכות של שני העולמות בנגלה ובנסתר, ועם כל זה].

ומשום כך הכל אחד, שהרי הכל הוא מן העולם העליון. כך גם, ובכל מקום, שני עולמות, זה בנגלה וזה בנסתר, ואנו לא מברכים את הקדוש ברוך הוא אלא בשני עולמות, שכתוב ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. משום כך לעולם העליון קוראים הו"א, ולעולם התחתון קוראים את"ה, משום שהוא ברוך מן העולם העליון על ידי הצדיק. זהו שכתוב ברוך ה' מציון שכן ירושלם וגו'. ודאי מציון הוא ברוך.

בא ראה, כמו כן ה' ה' שני עולמות הם, זה בנגלה וזה בנסתר, ועל כן מפסיק הטעם בתוכם, ומהעולם הזה ועד העולם הזה הכל אחד.

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. אמר רבי יהודה, בא ראה השלמות של יעקב, שלא רצה ללכת אלא ברשות לכן. ואם תאמר, למה לא הלך פעם אחרת ברשותו? אלא משום שפחד יעקב שלא יעזב אותו וישתלמו שנים עשר שבטים בארץ אחרת, ועל כן, כיון שראה שהגיעה שעתו של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו.

ועל כן כתוב לא תקח האם על הבנים, משום שהוא העולם הנסתר ולא הנגלה, ועל כן שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, משום שהוא העולם הנסתר ולא הנגלה כלל.

ואת הבנים תקח לך, הינו שכתוב כי שאל נא לימים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים. וכל אלו נקראים הרי בשמים. מכאן ולמטה נקראו הרי בתר, שכתוב ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, ההרים של הפרוד.

אמר רבי ייסא, בני השפחות קשרו קשרים, ארבעה קשרים שהצטרפו לתקון. ואמר רבי אלעזר, שמשום כך יוצאים החוצה אותם הקשרים. ואף על גב שכלם אחד, ומכאן והלאה כלם אחד, בדרה ישרה, ועל כן כל השבטים עולים בעדות למעלה. זהו שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'.

ואמר רבי אלעזר, כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. מה ראה יעקב ללכת לדרכו כשנולד יוסף, וטרם שנולד יוסף לא רצה ללכת לדרכו? אלא הנה פרשוה, שראה שנולד שטנו של עשו.

ובא וראה, יוסף השלים את מקומו אחריו ויוסף זכה לו, שנקרא צדיק, וכאן סיום הגוף. כיון שראה יעקב שנשלם הגוף, רצה הגוף ללכת לדרכו, וסיום הגוף הוא הברית, ועם כל זה בנימין השלים את החשבון, שבו נשלמו שנים עשר.

ואם תאמר, וכי לא היה יודע יעקב שעד עכשו לא השתלמו השבטים, אף על גב שנולד יוסף, מה הטעם לא חכה עד שנולד בנימין וישתלמו השבטים? אלא יעקב עשה בחכמה וידע הדבר. אמר, ודאי אם ישתלמו כאן כל השבטים, הנה ידעתי שהתקון של מעלה שרוי עליהם כראוי, ובארץ הזו לא צריכים שישתלמו, אלא בארץ הקדושה.

בא ראה שכך הוא, שכל שנים עשר השבטים הם התקון של העולם התחתון, וכיון שנולד בנימין, מתה רחל, ולקחה את המקום העולם התחתון הזה להתתקן בהם, ועל כן לא נולד בנימין אלא בארץ הקדושה. זהו שכתוב ואני בבאי

שיר. בפסוק הזה יש להסתכל שהוא סוד של חכמה, וכל השירים והתשבחות הללו שהיו אומרים בני קרח, כלם מחדשים הם אותם שירים ותשבחות שהיו מלפנים, וכן כל אותם שירות ותשבחות שאמר דוד וכל אותם שהיו עמו, כלם היו בסוד עליון, בסוד החכמה.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את העולם התחתון כמו העולם העליון, וכל אותם הסדרים שסדרו דוד ושלמה בנו וכל אותם נביאי האמת - כלם סדרו כמו שלמעלה.

בא ראה, כמו שיש משמרות בארץ - כך גם ברקיע שמזמרים לרבונם ואומרים תמיד שירה, וכלם עומדים אלו כנגד אלו, והכל בסדרים של שירות ותשבחות, והרי פרשונה החברים.

עלמות שיר, מה זה עלמות שיר? אלא כמו שנאמר (שיר ו) ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר. מה זה ועלמות אין מספר? כמו שנאמר ה'יש מספר לגדודיו. ומשום שאין להם חשבון, כתוב ועלמות אין מספר.

ובלם שורות שורות, מקיפים סדרים, אלו כנגד אלו, לזמר ולשבח את רבונם, ואלו הם עלמות שיר. ומשום שיש עלמות שאין מזמרות כמו אלו, אלו נקראות עלמות שיר.

שלשה סדרים נפרדים לכל צד לארבעת צדדי העולם, ובכל סדר וסדר, שהוא לכל צד, שלשה סדרים אחרים. סדר ראשון של צד מזרח - שלשה סדרים הם, והם תשעה סדרים, משום שכל סדר מהשלשה הללו יש לו שלשה סדרים, ונמצאו שהם תשעה, וכמה אלפים ורובבות תחתיהם.

תשעת הסדרים הללו, כלם מתנהגים באותיות רשומות, וכל סדר מסתכל לאותן אותיות רשומות, [והרי בארזה וכן לכל סדר וסדר, וכלם נוסעים באותיות רשומות, ואלו עליונים מאלו, ועומדים אלו על אלו] וכלן מתחברות ואומרות שירה. וכשאותן האותיות פורחות לתוך האויר של הרוח [ההיא] הממנה על הכל, אז הם נוסעים, והשירה נמתקת, ואות אחת מכה מלמטה, ואותה אות עולה ויורדת, ושתי אותיות פורחות עליהן.

שביון שנולד בנימין, נקשרה השכינה בכל השבטים ונטלה הבית עם כלם. ויעקב היה יודע בסוד החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר שבטים, שהשכינה תתקשט ותתקשר עמם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

בא ראה, כך למדנו, העולם התחתון נראה ליעקב כמו שנראה למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמם, ואז נטהרה [נדחתה] רחל, והיא נטלה את הבית בכל השבטים והיתה עקר הבית, ואז ודאי מושיבי עקרת הבית.

אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שנשלמו שנים עשר השבטים, ודאי ירד העולם שלמעלה לבית להתקשר עמם, והמסכנה הזאת נדחת לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך ויהי כאשר ילדה וגו', טרם ישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון ואמר, ודאי יפים הם כל דברי רבי יהודה, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרכו מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, ויתחבר יעקב בכל השבטים במקום [שלא] שצריך.

רבי אבא פתח, וילך משה וישב אל יתר חתנו וגו'. בא ראה, משה היה רועה את צאן חותנו, ודיוורו היה עמו. וכשרצה ללכת, לא הלך אלא ברשותו. ויעקב, שהיה שלם, ודיוורו תמיד היה עם לבן, למה לא בקש ממנו רשות? אלא הרי נתבאר שלא יגלגל לבן עמו גלגולים וישאר שם, שהרי בראשונה אמר לו, ומיד גלגל עליו גלגולים ונשאר שם, וכעת פחד ממנו.

אבל יתרו לא היה כך כלפי משה, משום שלבן היה מכשף, ובכשוף היה כל מעשהו כלפי יעקב, וכעת לא רצה יעקב להתעכב שם, שהרי הקדוש ברוך הוא אמר לו שוב אל ארץ אבתיך וגו', ועל כן לא רצה להתעכב ולעזב את מצות רבנו.

בא ראה, כתוב ויזכר אלהים אל רחל וגו'. פתח ואמר, (תהלים מו) למנצח לבני קרח על עלמות

סדר שלישי שלצד צפון, בשלשה סדרים הם לאותו הצד, והם תשעה, ובשלשה צדדים שלשה שלשה לכל צד הם תשעה, ואותם סדרים משלשת הצדדים, כמו שנתבאר. שבעה ועשרים, בסוד האותיות שהן שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתיים, שלמות האותיות הן עשרים ושבע. וכך הסדור של הסדרות הללו.

שבעה ועשרים, לשלשה שלשה סדרים לכל צד. ונמצאו שלשה אלה מצד זה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, נמצאו כלם שבעה ועשרים.

והסוד של השבעה ועשרים הללו הן תשע אותיות [הן] שהן בסוד הנקבות, לחבר עמהם נקבה עם אותם שמונה עשר צדדים אחרים בסוד שנתבאר [של הזכר], והכל הוא כראוי.

בא ראה, כמו שאותן אותיות עליונות של העולם העליון, כך גם האותיות האחרות למטה, אותיות עליונות גדולות, ואותיות תחתונות קטנות, והכל זה כמו זה. וכל הסודות הללו הם בסוד של זכר ונקבה, הכל אחד בשלמות.

השלמה מההשמטות (סימן נ"א)

ויזכר אלהים את רחל. בשרה פתוב פקידה, וברחל פתוב זכירה, למה? משום שזכור נרשם ביעקב שהוא ברית שלום כשנעשה יוסף, ובמה? כשנטל שור עמו שלא יחזק אותו הצד האחר, ולכן נקרא יוסף בכור, שאותו שור שנטל בכור שורו ודאי, ואותו שור תם, ויעקב איש תם רבון ושלטי, בעל הבית שאותו שור תם שורה בתוכו: ע"כ מההשמטות

ויזכר אלהים אל רחל, שהרי במזל זה תלוי, ומשום כך פתוב בה זכירה. וה' פקד את שרה - זה לא היה מהמזל. ואם תאמר שהרי הבנים תלויים במזל ולא למטה - כאן בשרה זה לא היה במזל, אלא פתוב וה', הכל יחד.

אם כך, למה פתוב פקידה? אלא ודאי הזכירה [הזו] היתה מקדם לכן, והמפתח הזה נמסר למטה, כמו שכתוב (בראשית יז) ואת בריתי אקים את

והאות הזו מלמטה מעלה סדר ממטה למעלה ומתחברת עמם, ונעשות שלש אותיות, כלם לפי האותיות יה"ו, שהן שלש בתוך האספקלריה המאירה. מאלו נפרדים שלשה סדרים ואותן שתי האותיות, ואותה האות שעולה מתחברת עמהן, והן שלש.

בא ראה, אותן שתי אותיות עליונות שעולות באויר, הן כלולות זו בזו, רחמים בדין, ומשום כך הן שתיים, והן מן העולם העליון, בסוד של זכר. וזו שעולה ומתחברת עמהן היא נקבה, ונכללת בשתייהן. כמו שהנקבה נכללת בשני צדדים, בימין ובשמאל, ומתחברת עמהם, כך גם האות הנקבה הזו שמתחברת עם שתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים אלו העליונים, וזה למטה, והכל הוא אחד, זכר ונקבה. [חזן] שכאשר נברא העולם, שאותם האותיות הן מן העולם העליון, שהם הולידו את כל המעשים למטה כמו שלקח ממש. ומשום כך, מי שיודע אותן ונזהר בהן, אהוב הוא למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להכליל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ומשום כך, מי שמכיר אותם ונזהר בהם, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, משום שהוא עקר היחוד השלם כראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכלם הסוד של הסדר העליון כראוי כמו שלמעלה, שאותו סדר שלשה שלשה בסוד אחד.

סדר שני שלצד הדרום, שלשה סדרים הם לאותו הצד, וכל סדר וסדר שלשה שלשה, והם תשעה, כמו שנאמר, וכך נחלקות האותיות לכל צד להתחבר הכל יחד. משום שיש אותיות בסוד של נקבה, ואותיות בסוד של זכר, וכלן התחברו יחד, והן אחת בסוד השם הקדוש השלם, ואליהם סדרים ממנים שלשה שלשה, כמו שנתבאר, והכל יוצא מהסדר של האבות שלמעלה, כסדר שנתקנו אותיות השם הקדוש יה"ו, כמו שנתבאר. כל הסדרים הללו מתנהגים באותיות הידועות הללו ונוסעים בהן, וכמה צבאות ורכבות כלם למטה שנוסעים ומתנהגים בסדר הזה.

פְּקֻדָּתִי מִלְמֻטָּה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהִזְכִּירָהּ הַזֶּה הִיָּתָה עָלֶיהָ מִקְדָּם לְכֹן, שֶׁכָּתוּב וְאָזְכֹר אֶת בְּרִיתִי. כִּיִּן שֶׁכָּתוּב וְאָזְכֹר – הִנֵּה זְכִירָה הַתְּמַנְתָּה עָלֶיהָ, וּמִשּׁוֹם כֶּף אָמְרָה אַחֵר כֶּף פְּקֻדָּתִי, שֶׁהִרִי סִימָן לְקַחָה מִקְדָּם לְכֹן. כְּמוֹ כֵן שָׂרָה, שֶׁכָּתוּב וְה' פְּקֻדָּתִי אֶת שָׂרָה. אֲבָל כָּאֵן רַחֵל, שֶׁלֹּא נִזְכְּרָה מִקְדָּם לְכֹן, לֹא נֶאֱמַר בָּהּ פְּקֻדָּה, אֲלֵא זְכִירָה, וְהַכֵּל הוּא בְּזִכְרָהּ, בִּסּוּד שֶׁל הַמַּזֵּל.

רְבִי יְהוּדָה וְרְבִי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוֹטְטָקִיא לְלוּד, וְרְבִי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרְבִי חִזְקִיָּה עַל רַגְלָיו. בִּינְתִים יָרַד רְבִי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאֵן וְהָלֵאָה נִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה, כִּכְתוּב (דְּבָרִים ל"ב) הָבֹו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ. **אָמַר** לוֹ, אֵלֹו הֵיִינוּ שְׁלֹשָׁה – יָפָה הוּא, שְׁאָחֵד יֹאמֵר – וּשְׁנַיִם יָשִׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים הֵלְלוּ שֶׁל הַבְּרָכוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּשְׁנַיִם יָשִׁיבוּ לוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבֹו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא – זֶה אֶחָד שֶׁמְבָרֵךְ. הָבֹו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ – אֵלֹו שְׁנַיִם אַחֵרִים. אֲבָל בַּתּוֹרָה, אֲפֵלוּ שְׁנַיִם יוֹשְׁבִים וְנוֹתְנִים גְדֹל וְחִזְקָה שֶׁל שְׁבַח הַתּוֹרָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר לוֹ רְבִי חִזְקִיָּה, כִּלְפֵי הַבְּרָכוֹת לָמָּה שְׁלֹשָׁה? אָמַר לוֹ, הִרִי פִּרְשׁוּהָ וְנִתְבָּאָר, שֶׁכָּתוּב הָבֹו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ. אֲבָל סוּד הַדְּבָר כָּאֵן, שֶׁהִרִי כָּל הַסּוּדוֹת שֶׁל הַבְּרָכוֹת הוּא כֶּף – אֶחָד לְבָרֵךְ וּשְׁנַיִם לְהָשִׁיב, כְּדִי שִׁיעֵלָה הַשְּׁבַח שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּסּוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, אֶחָד מְבָרֵךְ וּשְׁנַיִם [אוֹמְרִים אָמֵן] שְׁמוּדִים, וְזֶהוּ קִיּוּם הַבְּרָכוֹת, וּבִסּוּד עֲלִיּוֹן כְּרֵאוּי, וּבִסּוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵהוּ.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רְבִי יְהוּדָה, שְׁנַיִנוּ, יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב וְיֵשׁ פְּקֻדָּה לְרַע, יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב וְיֵשׁ פְּקֻדָּה לְרַע. יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב – כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵהָ, שֶׁכָּתוּב (ויקרא כ"ו) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁנִּים וְגוֹ', (בראשית ח) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נָח, (שמות ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. וְיֵשׁ זְכִירָה לְרַע – שֶׁכָּתוּב (תהלים עח) וַיִּזְכֹּר כִּי בִשְׁר הַמָּה רֹחַ הַלֵּךְ וְלֹא יָשׁוּב. פְּקֻדָּה לְטוֹב – שֶׁכָּתוּב (שמות ג) פְּקֻדָּתִי אֶתְכֶם. פְּקֻדָּה לְרַע – שֶׁכָּתוּב (תהלים פט) וּפְקֻדָּתִי בְּשִׁבְט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֹנָם. וְכֵלָם סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים.

כָּל אֵלֹו – זְכִירָה וּפְקֻדָּה – לְטוֹב, אֵלֹו הֵן דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת, סוּד הָאֵמוּנָה, זְכָר וּנְקֵבָה, סוּד אֶחָד,

יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלַד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה וְגוֹ'. אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ זֶה – כִּיִּן שֶׁנִּזְכָּר בִּסּוּד שֶׁלְמַעֲלָה, אַחֵר כֶּף נֶאֱמַר בִּסּוּד שֶׁל הַנְּקֵבָה פְּקֻדָּה, שִׁיְהִיָּה הַכֵּלָל שֶׁל הַכֵּל יַחַד.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל. רְבִי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שמות ו) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נֶאֱמַרְתִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבִידִים אֹתָם וְאָזְכֹר אֶת בְּרִיתִי. וְאָזְכֹר – הִרִי זְכִירָה, מִשּׁוֹם שֶׁהִיא לְמַעֲלָה, שֶׁהַמַּזֵּל הַזֶּה הוּא לְמַעֲלָה בְּזָכָר, בָּא עַל פְּקֻדָּה שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת לְמֻטָּה בְּנְקֵבָה. כְּמוֹ כֵן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאָזְכֹר אֶת בְּרִיתִי.

בֵּא רָאָה, כְּתוּב פְּקֻדָּתִי אֶתְכֶם. וְכִי פְּקֻדָּתִי? וְהִרִי הַפְּקֻדָּה עוֹמֶדֶת בְּנְקֵבָה, וּבִאֲוֹתוֹ הַזְּמַן הִיָּתָה בְּגִלּוֹת, וְהִיא אוֹמֶרֶת פְּקֻדָּתִי? אֲלֵא שֶׁכָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, וְכָאֵן סוּד שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהִיא בְּגִלּוֹת, אִיךְ נִרְאָה לְמַשֶּׁה כָּאֵן וְאִיךְ אָמְרָה פְּקֻדָּתִי.

אֲלֵא כֶּף לְמִדְנֹו, כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר – הוּא בְּשָׁמַיִם, וְתִקְפוּ וְכַחוּ עַל הָאָרֶץ בְּכָל מְקוֹם. כְּמוֹ כֵן מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. בְּזִמְן שֶׁהַמְּקֻדָּשׁ עֵמֵד – מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זֹו הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְכַעַת שִׁישְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת – הִיא לְמַעֲלָה, וְהַתִּקְוָה מְקִיף אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַגִּן עֲלֵיהֶם, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם בְּאָרֶץ אַחֲרָת.

וּבֵא תִרְאָה, שְׁכִינָה לְמֻטָּה וּשְׁכִינָה לְמַעֲלָה. שְׁכִינָה לְמַעֲלָה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוּמִים מְרַכְּבוֹת קְדוּשׁוֹת וְשִׁתִּים עֶשֶׂר חַיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת. שְׁכִינָה לְמֻטָּה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים קְדוּשִׁים. וְאֵז נְכַלְלַת הַשְּׁכִינָה לְמַעֲלָה וּלְמֻטָּה, וְהַכֵּל בְּפַעַם אַחַת יַחַד. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁבְּזִמְן שִׁישְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת לְמֻטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ לְמַעֲלָה, כֶּף גַּם לֹא נִתְקַנְתָּ מִשּׁוֹם שֶׁלְמֻטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ, וְזֶהוּ בְּגִלּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת עִמָּהֶם.

בְּמָה נִתְקַנְתָּ? לְמַלְךְ שָׁמַת בְּנוּ, מָה עָשָׂה? כִּפָּה אֶת מִטָּתוֹ עַל אֲבָל בְּנוּ, וְלֹא הִתְקִין לוֹ אֶת מִטָּתוֹ, אֲלֵא נָטַל קוֹצִים וְדִרְדְּרִים וְהִטִּיל תַּחַת מִטָּתוֹ וְשָׁכַב עָלֶיהָ. כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּיִּן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וּנְחַרְבַּת הַמְּקֻדָּשׁ, לְקַח קוֹצִים וְדִרְדְּרִים וְשֵׁם תַּחַתָּיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּרָא אֵלָיו מִלֵּאף ה' אֵלָיו בְּלִבַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנָה, מִשּׁוֹם שִׁישְׂרָאֵל הָיוּ בְּגִלּוֹת.

פְּקֻדָּתִי אֶתְכֶם. מִי שֶׁלֹּא עוֹמֵד בְּרִשׁוֹתוֹ, מָה מְצַנֵּה וּמָה עוֹשֶׂה? אֲלֵא פְּקֻדָּה מְלַמַּעֲלָה,

וראה, השונמית, כְּאִשֶּׁר אָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מלכים-ב ד) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, היש לדבר לך אל המלך - אותו היום היה יום טוב של ראש השנה, ואותו היום ששולטת מלכות הרקיע לדון את העולם, והקדוש ברוך הוא נקרא המלך המשפט באותו הזמן, ומשום כך אמר לה היש לדבר לך אל המלך.

מה כתוב? ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. מה אמרה? לא רוצה להיות רשומה למעלה, אלא להכניס את ראשי בין רבים, ולא לצאת מהכלל שלהם. וכך צריך לאדם להכלל בכלל של רבים ולא להתיחד לבדו, כדי שלא ישגיחו עליו להזכיר חטאיו, כמו שאמרנו.

פתח רבי יהודה ואמר, (איוב לח) הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה. הפסוק הזה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב כשראה שאיוב דוחק עצמו על דין הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, איוב אמר הן יקטלני לו איחל. כתוב לא באל"ף, וקוראים לו בוא"ו, והכל הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, וכי אני הורג בני אדם?! הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה?! כמה שערים פתוחים באותו הצד, והמות שולט עליהם, וכלם סתומים מבני אדם, [ולא יכולים להשמר מהם משום שהם סתומים מבני אדם] שלא מכירים את אותם השערים.

ושערי צלמות תראה. מי הם שערי מות ומי הם שערי צלמות? אלא מות וצלמות הם יחד, והם זווה אחד. מות - הרי נתבאר, זה מלאך המות, והרי פרושה. צלמות - צל מות, זהו מי שרוכב עליו, והוא הצל שלו והכח שלו להזדווג יחד בקשר אחד, והם אחד.

וכל אותם הדרגות שיוצאות מהם ונקשרות בהם הם השערים שלהם, כמו שלמעלה, כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם וגו'. ואלו [אותם שערים] נקראים נהרות ונחלים. ששת הצדדים של העולם, אף כך הם שערי מות, ושערי צלמות מהצד האחר, דרגות ידועות ששולטות בעולם. שערי מות ושערי צלמות - זה נקבה וזה זכר, ושניהם יחד.

זכירה ופקידה, אלו הם לטוב. זכירה ופקידה לרע אלו הם הסוד של הצד האחר שעומד בסוד של אלהים אחרים. זכר ונקבה יחד, זכירה בזה ופקידה בזה, ואלו הם שתמיד עומדים לרע ואלו כנגד אלו. מכאן יוצאים כל סודות האמונה וכל הקדשות העליונות, כמו שבארוה, ומכאן יוצאים כל המינים הרעים וכל מות וכל הצדדים והמינים הרעים בעולם, ובארוה, וזה בהפוך מזה.

אמר רבי חזקיה, כך זה ודאי. אשרי הוא מי שחלקו מתקים בצד הטוב ולא ירפין עצמו לצד אחר וינצל מהם. אמר לו רבי יהודה, כך זה ודאי, ואשרי מי שיכול להנצל ממנו מהצד ההוא, ואשריהם הצדיקים שיכולים להנצל מהם ולהלחם קרב עם אותו הצד.

אמר רבי חזקיה, במה? פתח ואמר, (משלי כד) כי בתחבלות תעשה לך מלחמה. מי המלחמה? זו המלחמה של אותו הצד הרע שצריך אדם להלחם בו קרב ולשלט עליו ולהנצל ממנו.

בא ראה שיעקב כך השתדל אצל עשו משום אותו הצד שלו, להתחכם עליו וללכת עמו בעקמומיות בכל מה שצריך כדי לשלט עליו בראש ובסוף, והכל כראוי, והראש והסוף יחד זה כמו זה, ככתוב בכרתי, ואחר כך ברכתי. הראשית והסוף יחד זה כמו זה, כדי לשלט עליו בדרך ישרה כראוי לו, ומשום כך צדיק הוא מי שנצל מהם ויכול לשלט עליהם.

בא ראה, זכירה ופקידה לטוב הם כאחד בסוד האמונה, ואשרי הוא מי שמשתדל אחר האמונה, כמו שנאמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו'. אמר רבי חזקיה, כך הוא ודאי.

ובא וראה, כשאדם מתפלל תפלתו, אל יאמר עליה זכרני ופקדני, משום שיש זכירה ופקידה לטוב, וזכירה ופקידה לרע, ועתידים לטל את הדבור מפיו, ובאים להזכיר חטאי האדם ולהענישו. פרט אם הוא צדיק שלם, שכאשר בודקים את חטאיו, אותה זכירה ופקידה לרע לא ימצאו אותם, כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה.

שהנה בכל מקום שאדם מתפלל תפלתו, יכלל את עצמו בין רבים, בכלל של הרבים. ובא

שְׁכַאֲשֶׁר נִמּוּל נִקְרָא תָּמִים. וּפְעַל צָדֵק – זֶה יִצְחָק. וְדַבֵּר אֲמַת – זֶה יַעֲקֹב. וְדַאי שְׁיַעֲקֹב נִדְבַק בְּאֲמַת. אִם הוּא בְּאֲמַת נִדְבַק, מָה הַטַּעַם עָשָׂה עִם לְבָן בְּצוּרָה הַזֹּאת?

אֵלָא יַעֲקֹב הִבְחִין אֶת שְׁעַת הַמְּזֹל שְׁלוֹ שְׁהִיתָה, שְׁמַתָּר לְאָדָם לְבַחֵן אֶת שְׁעֵתוֹ טָרַם יָשׁוּב לְאַרְצוֹ, וְאִם מְזֹלוֹ עוֹמֵד בְּמָה שְׁעוֹשָׂה – יָפָה, וְאִם לֹא – אֵל יוֹשִׁיט רַגְלוֹ עַד שְׁיַעֲלֶה [שְׁיַעֲמַד בְּמָה שְׁעָשָׂה] אֵלָיו.

בֵּא רָאָה, כְּתוּב וְעִנְתָּה בִּי צְדֻקְתִּי בְּיוֹם מָחָר וְגוֹ'. שְׁהָרִי הוּא לֹא עָשָׂה כְּדֵי שְׁיִטֵּל מִשְׁלוֹ לְחִנָּם, אֲלֹא הִכַּל בְּאֲמַת וּשְׁלֵמוֹת הָרָצוֹן, וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׁהוּא נָטַל רְשׁוּת מִלְּבָן, וְעַל כֵּן כְּתוּב נִחַשְׁתִּי וַיְבָרַכְנִי ה' בְּגִלְגָלָה. כְּמָה כְּשָׁפִים וּמִיָּנִים עָשָׂה לְבָן וּבַחֵן אֶת מְזֹלוֹ מִשׁוּם יַעֲקֹב, וְהָיָה מוֹצֵא בְּגִלְגָל יַעֲקֹב מֵאָה צֶאֱן כָּל חֹדֶשׁ, וּמֵאָה כְּבָשִׂים וּמֵאָה עֲזִים יוֹתֵר עַל צֶאֱנוֹ.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, אֵלֶּף צֶאֱן וְאֵלֶּף כְּבָשִׂים וְאֵלֶּף עֲזִים הָיָה מִבֵּיא לוֹ יַעֲקֹב יוֹתֵר בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ. זֶהוּ שְׁכַתוּב כִּי מַעֲט אֲשֶׁר הָיָה לָּךְ לְפָנַי וַיִּפְרָץ לְרֹב וַיְבָרַךְ ה' אֶתְךָ לְרוֹגְלִי. וְהַבְּרָכָה שְׁלֵמַעְלָה אֵינָה פְּחוּת מֵאֵלֶּף מְכַל מִין וּמִין. נִמְצָא אֵלֶּף מֵהַצֶּאֱן, מֵהַכְּבָשִׂים נִמְצָאוּ אֵלֶּף, מֵהָעֲזִים נִמְצָאוּ אֵלֶּף, עַל כָּל מָה שְׁשׁוּרָה הַבְּרָכָה שְׁלֵמַעְלָה לֹא פְּחוּת מֵאֵלֶּף, עַד שְׁבַשְׁבִּיל יַעֲקֹב הַתְּעַלָּה לְבָן לְעֶשֶׂר רַב.

וּבְשָׂרְצָה יַעֲקֹב לִטַל שְׂכָרוֹ, לֹא מְצָא אֲלֹא עֲשָׂרָה מְכַל מִין וּמִין, וַיַּעֲקֹב חָשַׁב אוֹתוֹ לְעֶשֶׂר רַב. רָאָה כְּמָה נָטַל מִשְׁלוֹ מִמָּה שְׁהָיָה נוֹתֵן הוּא בְּזִכּוּתוֹ לְלָבָן. וְכָל זֶה שְׁעָלָה בּוֹ בְּיַעֲקֹב, לֹא הָיָה אֲלֹא בְּזִרְוֹעַ שֶׁל אוֹתָם מִקְלוֹת שְׁשָׁם אֲצֵל הַצֶּאֱן.

בֵּא רָאָה כְּמָה טָרַח אוֹתוֹ יַעֲקֹב הַשְּׁלָם אַחֲרֵי לְבָן. כְּתוּב וַיִּשֶׂם דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְגוֹ', וְהִבִּיא לוֹ כָּל הָעֶשֶׂר הַזֶּה, וְעִם כָּל זֶה לֹא רָצָה לְבָן שְׁיִהְיֶה כֶּף שְׂכָרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אֲלֹא נָטַל עֲשָׂרָה מִזֶּה וְעֲשָׂרָה מִזֶּה, וְנָתַן [בִּיָּדִי בְנִי] לוֹ וְאָמַר לוֹ: טַל אֶת אֵלֶּה, וְאִם יוֹלִידוּ כְמוֹ שְׁאֲמַרְתָּ – בְּצוּרָה הַזֹּאת יִהְיֶה שְׂכָרְךָ. זֶהוּ שְׁכַתוּב וַתַּחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מְנִים. [וּבְבֵאלוֹן] עֲשָׂרָה מִזֶּה וְעֲשָׂרָה מִזֶּה, וְכְתוּב וַאֲבִיכֶן הִתַּל בִּי וַתַּחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מְנִים. [וּבְבֵאלוֹן]

וְעַל זֶה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב בְּשִׁבִיל כָּל אוֹתָם דְּבָרִים שְׁהוּא אָמַר, (אִיּוֹב ז) כָּלָה עֲנָן וַיִּלָּךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוּל לֹא יַעֲלֶה, וְכָל אוֹתָם שְׁאָר דְּבָרִים. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִנְגַּלוּ לָךְ שְׁעָרֵי מוֹת, לְדַעַת שְׁהָרִי הַכָּל בְּרִשׁוּתִי, וְכָלֶם עֲתִידִים לְהִתְבַּעַר מִן הָעוֹלָם, שְׁכַתוּב (ישעיה כה) בַּלַּע הַמּוֹת לְנִצְחָ וְגוֹ'.

בֵּא רָאָה, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֲלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ. פְּעַמִּים אֱלֹהִים אֱלֹהִים, לְמָה? אֲלֹא אֶחָד מֵעוֹלָם הַזְּכָר, וְאֶחָד מֵעוֹלָם הַנְּקֵבָה, מִשׁוּם שְׁהַדְּבָר תְּלוּי בְּמִזְל.

וּבְשִׁמְתָּ עוֹרְרָתָהּ רַחֵל בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׁכַתוּב יִסַּף ה' לִי בֶן אַחֵר, יָדַע יַעֲקֹב שְׁהִיא רְאוּיָה לְהַשְׁלִים אֶת כָּל הַשְּׂבָטִים וְלֹא תִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם, מִשׁוּם כֶּף רָצָה לְלַכֵּת וְלֹא יָכַל, וְכִשְׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל בְּנִימִין, בָּרַח וְהִלָּךְ לוֹ, כְּדֵי שְׁהַבִּית לֹא יִשְׁתַּלֵּם בְּאַרְץ אַחֲרָת, לְהִתְקַשֵּׁר בּוֹ הָעוֹלָם הַקְּדוֹשׁ.

וְהִינֵנוּ שְׁכַתוּב (בראשית לא) וַיֹּאמֶר ה' אֵל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אַבְוֹתֶיךָ וְלִמְוֹלְדֹתֶיךָ וְאַהֲיֶה עִמָּךְ. מָה זֶה וְאַהֲיֶה עִמָּךְ? אֲלֹא אָמַר לוֹ, עַד כָּאֵן רַחֵל הִיָּתָה עִמָּךְ עַקֵּר הַבֵּית, מְכָאֵן וְהִלָּאָה אֲנִי אַהֲיֶה עִמָּךְ וְאִטַּל אֶת הַבֵּית עִמָּךְ עִם שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׂבָטִים. וְהִינֵנוּ שְׁכַתוּב וְאֲנִי בְּבֹאִי מִפְּדָן מִתָּה עָלִי רַחֵל. עָלִי הָיָה זֶה, וּבְגִלְגָלִי הָיָה הַדְּבָר שְׁהִיא נִדְחָתָה, וּבְבֹאָה דִּירַת אַחֲרָת וְנִטְלָה אֶת הַבֵּית בְּשִׁבִילִי לְדוֹר עַמִּי.

וַיֹּאמֶר נִקְבָה שְׂכָרְךָ עָלִי וְאַתְנָה. מָה זֶה נִקְבָה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ רָשַׁע אָמַר, אֲנִי רוּאָה שְׁיַעֲקֹב לֹא מִסְתַּכֵּל אֲלֹא בְּנִקְבוֹת, וּמִשׁוּם זֶה יַעֲבֹד אוֹתִי. אָמַר נִקְבָה שְׂכָרְךָ, הִנֵּה נִקְבָה, שְׁהִיא שְׂכָרְךָ, כְּבֹרָא שׁוֹנָה. וְאַתְנָה, אָמַר בְּאִיזוֹ נִקְבָה הַסְתַּכְלָתָ וְאַתְנָה, וְעַבֵּד אוֹתִי בְּשִׁבִילָהּ.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה. אָמַר יַעֲקֹב, חֲלִילָה, שְׁהָרִי אֲנִי כָּל מָה שְׁעָשִׂיתִי, לְשֵׁם כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ עָשִׂיתִי, וְעַל כֵּן לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה, שְׁהָרִי אֵינִן דַּעַתִּי בְּזֶה, אֲלֹא אִם תַּעֲשֶׂה לִי [אֶת] הַדְּבָר הַזֶּה וְגוֹ'.

וַיִּסַּר בְּיוֹם הַהוּא אֶת הַתִּישִׁים. רַבִּי אֶלְעָזָר פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים טו) ה' מִי יִגְוֹר בְּאַהֲלָךְ וְגוֹ'. הָרִי בְּאַרְנֵנוּ וּבְבָאָרוֹ הַחֲבָרִים, הוֹלֵךְ תָּמִים – זֶה אֲבָרְהָם,

פֶּתַח [רְבִי אֶלְעָזָר] וְאָמַר, כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה
יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ. בֹּא רְאֵה, כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה, עַד
כָּאן לֹא יָדַעְנוּ מִי בָחַר אֶת מִי – אִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בָחַר אֶת יַעֲקֹב, אִם יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ אֶת הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא מִמָּה שֶׁגִּלָּה הַכְּתוּב יָדַעְנוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא נָטַל אֶת יַעֲקֹב לְגוּרְלוֹ, שְׁפָתוֹב (דְּבָרִים ל"ב)
כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

תּוֹסֵפֶת

הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַקֶּשֶׁר הַטְּהוֹר הָיָה עוֹלָה לְפָנַי וּלְפָנֶיךָ
טָרַם שְׁמֵצָא מְקוֹם לְבֵית מוֹשָׁבוֹ. אוֹתוֹ
מְקוֹם אֵינוֹ מְקוֹם, לֹא נִמְצָא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, נֶאֱבָד
מִן הַכֹּל. אֲבָדוֹן הוּא מִן הַכֹּל, אֲבָדוֹן זָכָר. סַמָּא"ל
שִׁיבָא מֵהַתּוֹךְ שֶׁל הַחֶזֶק שֶׁל יִצְחָק, אֲבָדוֹן וּמָוֶת הִיא
הַנְּקִבָה שֶׁלּוֹ, הַנְּחָשׁ הַקְּדָמוֹנִי, אֲשֶׁת זְנוּנִים, שְׁפָתוֹב
(מְשָׁלִי ה) רְגִלְיָהּ יִרְדוֹת מָוֶת. וְאֵלּוֹ שְׁנַיִם – אֲבָדוֹן
וּמָוֶת – שְׁמַעוּ אֶת תְּקֵף רִצּוֹן הַמֶּלֶךְ.

הַסּוּד וְהַסְתֵּר [הַסְתֵּמוֹ] הַנִּסְתָּר הָעֲלִיּוֹן נֶאֱבָד
[הַטְּמִיר] מֵהַכֹּל, טְמִיר מֵרַעֲיוֹנוֹת [מַעֲיִנִים]
וְהַרְהוּרִים. [מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֵר אֵלּוֹ, נֶאֱבָד מִן הַכֹּל.
הַכֹּל בְּהַפּוֹךְ זֶה מִזֶּה. אֲשֶׁרִיו שֶׁל אִישׁ שָׁלוֹם, כִּי יַעֲקֹב
שָׁעוּלָה וְלֹא נִחְשָׁכוּ הָעֵינַיִם בְּעֵשֶׂן הַזֶּה, וְזָכָה
לְהַתְקַרֵּב בְּאַמֶּת חוֹתֵם הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. בֹּא רְאֵה,
הַטְּמִיר הָעֲלִיּוֹן מֵהַכֹּל] מִמֶּנּוּ יֵצֵא הָאוֹת י', הַנְּקִדָּה
הָעֲלִיּוֹנָה. מֵהַנְּקִדָּה הָעֲלִיּוֹנָה הַזֶּה יֵצֵא הַכֹּל, הַמְּשִׁיךְ
וְהוֹצִיא ה', הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁמִּשְׁקָה אֶת הַכֹּל. מִזֶּה
יֵצֵא ו', הַסּוּד שֶׁל שֵׁשׁ שְׁאוּחוֹ אֶת כָּל הַצְּדִידִים,
שֶׁהוּא מְקַל לְבָנָה לַח וְלוֹז וְעֶרְמוֹן.

שְׁתֵּי הַזְרוּעוֹת שְׁאוּחוֹת בּוֹ, אֵלּוֹ יוֹצְאוֹת וְאוּחוֹת
בַּה"א הַתְּחַתּוֹנָה לְחִבְרַת הַמְּשָׁכוֹן יַחַד וְלֵהִיּוֹת
אַחַד. וְאֵז שֶׁלֹּשׁ עֲשָׂרֵה מִדּוֹת נִהְיֹת אַחַת. וְהַלְבָּן
נִחְקֵק עַל הַגְּנוּנִים וְעוֹלָה עַל הַגְּנוּנִים כָּלָם. זֶהוּ
שְׁפָתוֹב מִחֲשַׁף הַלְבָּן, וְאֵז נִקְרָא (זְכוּרִיה כ) ה' אַחַד
וְשִׁמוֹ אַחַד. וְאֵז (תְּהִלִּים כג) ה' רַעִי לֹא אֶחָסֵר, וְכַתּוּב
בְּנֵאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצְנִי עַל מִי מְנַחֹת יִנְהַלְנִי נִפְשִׁי
יִשׁוּבֵב וְגו'. ע"כ תּוֹסֵפֶת.

בֹּא רְאֵה, כִּי גַם יַעֲקֹב בָּחַר אֶת יִרְשָׁתוֹ וְגוּרְלוֹ
לְחֻלְקוֹ, וְעוֹלָה לְמַעְלָה מִכָּל הַדְּרָגוֹת וְנָטַל
אוֹתוֹ לְגוּרְלוֹ. מְקַל לְבָנָה לַח – הֵינּוּ הַדְּרָגָה הַלְבָּנָה

הָעֲשָׂרָה] הַשְּׁתֵּדֵל אַחֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִרְכוּ.
וּמִכָּל מָה שֶׁהִתְנַה לְכֹן עִם יַעֲקֹב – חָזַר בְּדַבּוּרוֹ
וְנָטַל מֵיַעֲקֹב הַכֹּל, עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עָלָיו
וְנָטַל מִשְׁלוֹ בְּזוּרְעוֹ.

אָמַר רְבִי אֶלְעָזָר, כָּל הַפְּסוּקִים הִלְלוּ בְּאוֹ לְהִרְאוֹת
הַחֲכָמָה, שֶׁשְּׁנִינּוּ שְׁדַבְּרִים שְׁלִמְעָלָה, מֵהֵם
תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂה, וּמֵהֵם בְּדַבּוּר, וּמֵהֵם בְּרִצּוֹן הַלֵּב,
וּמִי שְׁרוּצָה לְמִשְׁךְ בְּרָכוֹת בְּתַפְלָה, בְּדַבּוּר וּרְצוֹן.
וּמֵהֵם שְׁלֵא בְּתַפְלָה, אֲלֵא תְלוּיִים בְּמַעֲשֵׂה.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם, כָּל מָה שֶׁעָשָׂה, עָשָׂה
בְּחֲכָמָה. כְּתוּב וַיֵּצֵא אֶת הַמְּקִלּוֹת אֲשֶׁר פָּצַל
בְּרִהָטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם. הַכֹּל בְּחֲכָמָה, לְמִשְׁךְ
בְּרָכוֹת מֵהַמַּעֲיָן שֶׁל הַכֹּל לְכָל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
שֶׁהֵן חֻלְקוֹ וְגוּרְלוֹ.

אֵת הַמְּקִלּוֹת – אֵיזָה מְקִלּוֹת? אֵלּוֹ הַדְּרָגוֹת שֶׁהֵן
בֵּית הַדִּין. אֲשֶׁר פָּצַל – שֶׁהַעֲבִיר מֵהֵן אֵת
הַדִּין. בְּרִהָטִים – הֵינּוּ שְׁפָתוֹב (שִׁיר ז) מְלֶךְ אֲסוּר
בְּרִהָטִים, שֶׁזֶה מֵהַמֶּלֶךְ הֵהוּא בְּאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל
הָעוֹלָמוֹת.

דָּבָר אַחֵר מְלֶךְ אֲסוּר בְּרִהָטִים – מְלֶךְ זֶה אֲסוּר
וְקָשׁוּר בְּאוֹתָם הַרְהָטִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁמֵהֵם
מְשָׁקִים אֶת הַכֹּל [נִמְשָׁכוֹת בְּרָכוֹת לְכָל] מִן הַמֶּלֶךְ
הָעֲלִיּוֹן. בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם – [וּמִשָּׁם מְשָׁקִים כָּל
שִׁקְתוֹת הַמַּיִם] אֵלּוֹ הֵם הַנְּחָלִים שִׁיּוּצָאִים וּבָאִים עַד
שֶׁמִּגִּיעִים לְמְקוֹם שְׁשָׁם מִתְכַּנְּסִים. אֲשֶׁר תְּבִאֵן הַצֶּאֱן
לְשִׁתוֹת – כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קד) יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי
יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאִם. וּבְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שְׁשָׁם
מִתְכַּנְּסִים הַמַּיִם, כָּלָם בָּאִים לְהַשְׁקוֹת מִמֶּנּוּ.

וַיַּחְמְנָה – מָה זֶה וַיַּחְמְנָה? בֹּא רְאֵה, בְּשַׁעַה שְׁרוּחַ
צָפוֹן נוֹשֶׁבֶת, הַמַּיִם קוֹפְאִים וְלֹא נִמְשָׁכִים
לְחוּץ וְלֹא מְשָׁקִים, מִשּׁוֹם שֶׁהַדִּין תְּלוּי, וְקַר הַצָּפוֹן
מְקַפֵּיא אֶת הַמַּיִם. וּכְשֶׁמִּתְעוֹרְרַת רוּחַ הַדְּרוֹם,
מִתְחַמְּמִים הַמַּיִם וְהַקְּפָאוֹן שֶׁלָּהֵם עוֹבֵר וְשׁוֹפְעִים.
אֵז הַכֹּל מְשָׁקִים, מִשּׁוֹם שֶׁהַחֵם שֶׁל הַדְּרוֹם מְפָשִׁירִים
הַמַּיִם, וְכָלָם מִתְחַמְּמִים וְשִׁמְחִים לְשִׁתוֹת מְאוֹתוֹ
הַקַּר שֶׁל הַצָּפוֹן שֶׁהָיָה לָהֶם בְּרִאוּשׁוֹנָה. זֶהוּ שְׁפָתוֹב
וַיַּחְמְנָה. וַיַּחְמְנָה, וְהָרִי [וְלֹא] כְּתוּב וַיַּחְמְנוּ. אֲלֵא
שֶׁהֵם כָּלָם נִקְבוֹת.

וַיַּעַל זֶה הַתְּכַנּוּן יַעֲקֹב לְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה בְּחֲכָמָה, וְזֶהוּ
שְׁפָתוֹב וַיַּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מְקַל לְבָנָה לַח וְגו'.

שִׁשְׁרוּ שֶׁל עוֹלָם אָמַר אוֹתוֹ. הוּא אָמַר אוֹתוֹ בְּחֻכְמָה יוֹתֵר מִמָּה שְׁחוֹשְׁבִים בְּנֵי אָדָם. אָמַר לוֹ, בְּנֵי יִפְהָ הוּא, שְׁהָרִי בִּיחוד הַקְדוֹשׁ נֶאֱמַר נֶעַר הֵייתִי גַם זְקֵנְתִי. וְכֵן הוּא, וְלֹא רֵאִיתִי צְדִיק נֶעֱזֵב – זֶה הַשִּׁבְחָה שֶׁל הַיְחוד שֶׁלֹּא נִמְצָא יוֹם לֹלֵא לִילָה, שֶׁהִנֵּה הַלִּילָה תָּמִיד נִמְצָא בּוֹ, וְהַצְדִּיק אַחֲזוֹ לְמַעְלָה וְאַחֲזוֹ לְמַטָּה.

וְזָרְעוּ מִבְּקֶשׁ לְחֵם, מַה הוּא? אֵלֶּא בְּשַׁעַת שְׁזוֹרֵק וְנִשְׁפַּע הַזֶּרַע, אֵינּוּ תוֹכֵעַ אֶת הַנִּקְבָּה, שְׁהָרִי הִיא שׁוֹרֵה עִמוֹ, שְׂאִין נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים וְזַמִּינָה הִיא אֶצְלוֹ, שְׁהָרִי אֵין זֶרַע שׁוֹפֵעַ אֵלֶּא בְּשַׁעַת שְׁהַנִּקְבָּה זַמִּינָה, וְתִשׁוּקֵת שְׁנִינָה יְחַד בְּדַבּוּק אֶחָד, שְׂאִין נִפְרֶדִים, וְלִכֵּן לֹא צָרִיךְ לְתַבֵּעַ אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹ, וּבְזַמֵּן הַגְּלוּת לֹא כֵּן? אָמַר לוֹ, כְּתוּב זָרַעוּ, וְאֵינּוּ. מִתִּי יוֹצֵא? כִּשְׁהַנִּקְבָּה בְּדַבּוּק אֶחָד עִם הַזֶּכֶר. וְאֵם תֹּאמַר, לֹא רֵאִיתִי צְדִיק נֶעֱזֵב – בְּזַמֵּן שֶׁל הַגְּלוּת מַה הִיא?

אֵלֶּא זֶה אַחֲזוֹ לְמַעְלָה וְלֹא נֶעֱזֵב לְעוֹלָמִים. בְּזַמֵּן אַחֵר לֹא נֶעֱזֵב מִהַנִּקְבָּה, אַחֲזוֹ לְמַעְלָה וְאַחֲזוֹ לְמַטָּה. אַחֲזוֹ לְמַעְלָה – בְּזַמֵּן שֶׁל הַגְּלוּת. בְּזַמֵּן אַחֵר אַחֲזוֹ אֶת שְׁנֵי הַצְּדִידִים, לְמַעְלָה וְלְמַטָּה, וְלְעוֹלָם אֵינּוּ נֶעֱזֵב.

כְּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֲתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, זֶה צְדִיק, וְאָף עַל גֵּב שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, אֵלֶּא בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְדַאי, שֶׁהוּא סִיּוּם הַגּוֹף.

בֹּא רֵאֵה, שְׁנֵי רִקִיעִים הֵם, וְהֵם הַרְאִישִׁית וְהַסִּיּוּם, זֶה כְּמוֹ זֶה. רֵאִישִׁית הַרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם בּוֹ שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, קִטְנִים וְגְדוֹלִים, וְזֶהוּ הַרִקִיעַ הָעֲלִיּוֹן הַנִּסְתָּר שְׁמֵקִים הַכֹּל, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל, וְהוּא הַשָּׁמַיִם מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְהוּא הַרְאִישִׁית לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַכֹּל.

כֵּן הוּא הַרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם מִמַּעְלָה לְמַטָּה, שְׁבוֹ שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, כָּל הָאֲוֵרוֹת וְהַמְּאֹרוֹת, וְהוּא נוֹטֵל אֶת הַכֹּל, וְזֶה הַסִּיּוּם שֶׁל הַכֹּל. כְּמוֹ שְׁאוֹתוֹ הַרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא רֵאִישִׁית הַכֹּל, תְּלוּיִים בּוֹ כָּל הָאֲוֵרוֹת, וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵאִים – כֵּן גַּם זֶה, אוֹתוֹ רִקִיעַ הַשָּׁמַיִם תְּלוּיִים בּוֹ כָּל הָאֲוֵרוֹת וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יֵצְאוּ לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

שֶׁל צַד הַיְמִינִי. וְלוֹז וְעַרְמוֹן – הֵינּוּ הַדְּרָגָה הָאֲדָמָה שֶׁל צַד שְׂמָאל.

וַיִּפְצַל בָּהֶם פְּצָלוֹת לְבָנוֹת – שְׁהַעֲבִיר מִזֶּה אֶת הַדִּין וְחִבֵּר אוֹתוֹ לַיְמִין, וְהוּא נִכְנָס בִּינֵיהֶם וְנוֹטֵל אוֹתָם יְחַד וְנוֹעֵשֶׂה הַכֹּל אֶחָד בְּשְׁנֵי גּוֹנִים. וְעַם כָּל זֶה מַחֲשֵׁף הַלְבָן, שְׁתִּתְגַּלֶּה הַלְבָן עַל הָאָדָם. וְכָל זֶה לְמַה? לְמַשֵּׁךְ אֶת הַדְּרָגָה הַזֹּאת שֶׁל גּוֹרְלוֹ בְּרִכּוֹת מִן הַמַּעֲיָן שֶׁל הַכֹּל [שֶׁל הַנַּחַל], וְלָשִׁים אֶת הַדְּרָגָה הַזֹּאת שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ כְּפֹאֶחַת.

בְּרֵהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם – כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ, וְאֵז בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה שֶׁל חֻכְמָה שׁוֹפְעוֹת הַבְּרִכּוֹת לְמַטָּה וּמְשָׁקִים [וּמִתְבָּרְכִים] כָּל הָעוֹלָמוֹת וְשׁוֹרוֹת עֲלֵיהֶם הַבְּרִכּוֹת, כְּמוֹ שְׁפָרְשׁוּהָ (בראשית מט) שְׁכַתוֹב בְּבִקְרָא יֹאכֵל עֵד וְגו', וְאַחֵר מִכָּאן – וְלַעֲרֵב יַחֲלֵק שְׁלָל, שְׁתִּתְבָּרְכוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת לְמַטָּה. וַיַּעֲקֹב נָטַל חֲלָקוֹ מֵאוֹתָן הַבְּרִכּוֹת שְׁשׁוֹרוֹת עָלָיו לְמַטָּה, מִשׁוּם שֶׁהוּא חֲלָקוֹ וְגוֹרְלוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רַבִּי יִיסָא הַקָּטָן הָיָה מְצוּי לְפָנַי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, זֶה שְׁכַתוֹב (משלי י) בְּרִכּוֹת לְרֵאשׁ צְדִיק, הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת לְצְדִיק, מַה זֶה לְרֵאשׁ צְדִיק? אָמַר לוֹ, רֵאשׁ צְדִיק זֶה הִיא הָעֲטָרָה הַקְדוֹשָׁה, וּבְאֵרוּהָ. עוֹד, רֵאשׁ צְדִיק זֶה יַעֲקֹב, שֶׁנֹּטֵל אֶת הַבְּרִכּוֹת וְהַשְּׁפִיעַ אוֹתָם לְצְדִיק, וּמִשָּׁם נִזְרְקוּ לְכָל עַבְרָה, וְכָל הָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים.

אֲבָל הִנֵּה בְּאֲרָנוּ, בְּרִכּוֹת לְרֵאשׁ צְדִיק – [רֵאשׁ] צְדִיק נִקְרָא אוֹתוֹ הַמְּקוֹם [רֵאשׁ] שֶׁל הַבְּרִית, שְׁמִמֶּנּוּ יוֹצֵאִים מַעֲיֵנוֹת הַחוּצָה. הַנִּקְבָּה שֶׁל הַפֶּד שְׁיוֹצֵא מִמֶּנּוּ הֵינּוּ הוּא הָרֵאשׁ, כֵּן רֵאשׁ צְדִיק, אוֹתוֹ מְקוֹם, כְּשׁוֹרֵק מַעֲיֵנוֹת לְנִקְבָּה, נִקְרָא רֵאשׁ צְדִיק. הַצְּדִיק הוּא רֵאשׁ [רֵאשׁ לְכָל הַבְּרִכּוֹת] מִשׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרִכּוֹת שְׁרוּיֹת בּוֹ.

עוֹד, אוֹתוֹ הָאָדָם שְׁזוֹכָה לְשִׁמּוֹר אֶת אוֹת בְּרִית הַקְדָּשׁ וְעוֹשֶׂה אֶת מַצּוֹת הַתּוֹרָה נִקְרָא צְדִיק, וּמִרֵאשׁוֹ וְעַד רִגְלוֹ כֵּן נִקְרָא. וְכִשְׁהַבְּרִכּוֹת שׁוֹפְעוֹת לְעוֹלָם, הֵן שׁוֹרוֹת עַל רֵאשׁוֹ, וּמִמֶּנּוּ עוֹמְדוֹת הַבְּרִכּוֹת לְעוֹלָם בְּבָנִים הַקְדוֹשִׁים הַצְּדִיקִים שֶׁהִקִּים.

עוֹד שָׁאֵל רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים לו) נֶעַר הֵייתִי גַם זְקֵנְתִי וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה פְּרָשׁוּהוּ

כל מה שלמעלה, הכל הוא באור, חיים לכל הצדדים, ועל כן שנינו, אין עצבות לפני המקום, בדיוק לפני, ועל זה כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. עבדו את ה' בשמחה – כנגד העולם העליון. באו לפניו ברננה – כנגד העולם התחתון. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, משום כך כתוב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו וגו'.

ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי ט) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. אם חכמת חכמת לך – בא ראה, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה. וכשהם משגיחים בה – משום שאין להם שכל, דברי התורה נראים בעיניהם כאלו כלם מלאים ריקנות ואין בהם תועלת, והכל משום שהם ריקנים מדעת ושכל, שהרי כל דברי התורה, כלם דברים עליונים ונכבדים, וכל דבר ודבר שכתוב בה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה [בתורה].

וכל אותם הטפשים אטומי הלב, כשוראים דברי תורה, לא די להם שלא יודעים, אלא שהם אומרים שהם דברים פגומים, דברים שאין בהם תועלת. אוי להם כשיתבע אותם הקדוש ברוך הוא את עלבון התורה, ויענשו ענש שמורדים ברבונם.

מה כתוב בתורה? כי לא דבר רק הוא מכם. ואם הוא רק – הוא מכם, שהרי כל התורה מלאה מכל אבנים טובות ומרגליות יקרות מכל הטובות של העולם, כמו שנאמר וכל חפצים לא ישוו בה, ואיך יאמרו שהיא ריקה!?

ושלמה המלך אמר, אם חכמת חכמת לך. שפאשר יתחכם אדם בתורה, זוהי תועלת לו, שהרי בתורה לא יכול להוסיף אפלו אות אחת. ולצת לבדך תשא, שהרי התורה לא יגרע כלום מהשבח שלה, והליצנות היא שלו ונשארת בו להאביד אותו מן העולם הזה ומן העולם הבא.

בא ראה, כאשר האותיות העליונות כלן מתחברות בדרגה הזו, הסוף של כל הדרגות הקדושות העליונות, ומתמלאת מהם ומתברכת מן העולם

הראשית והסיום עומדים כגון אחד, ועל כן הוא הנהר ששופע ויוצא ולא פוסקים מימיו לעולמים, הכל שיהיה הסיום כמו הראשית, ומשום כך ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, ולמה? להאיר על הארץ.

ואת על גב שנאמר, הכל עומדים כגון אחד, וזהו ברור הדבר. מה בין זה לזה? אלא זה מקים וזן את העולם העליון שהוא בו ואת כל אותם הצדדים העליונים, וזה מקים וזן את העולם התחתון ואת כל אותם הצדדים התחתונים.

ואם תאמר, העולם שלמעלה מי הוא? והרי [הוא] אותו הרקיע השמיני העליון הנסתר הוא העולם שלמעלה, וכך נקרא, שהרי שני עולמות הם, כמו שנתבאר. אלא הוא עולם עליון, וכל אותם שיוצאים ממנו נקראים על שמו, ואותם שיוצאים מן העולם התחתון נקראים על שמו, וכל זה וזה הכל אחד, ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

בא ראה, (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע. מי הלבנון? הרי פרשהו ונתבאר. הפסוק הזה, אשר שם צפרים יקננו חסידה ברושים ביתה – אשר שם צפרים יקננו, באיזה מקום? בלבנון. ואלו הן שתי הצפרים שאמרנו בכמה מקומות, ומאלו נפרדות כמה צפרים אחרות. אבל אלו עליונות, ויוצאת מן לבנון, שהוא [סתום] למעלה, וסוד הדבר – וללכן שתי בנות וגו'.

חסידה ברושים ביתה, [זו לאה] באותם ששה בנים עליונים, ששת צדדי העולם, כמו שנתבאר. למה נקרא חסידה? אלא העולם העליון הזה, אף על גב שהוא נקבה, קוראים לו זכר. שפאשר מתפשט, כל טוב וכל האור יוצא ממנו.

ומשום שהיא חסידה, יוצא [משם] ממנה חסד, שהוא האור הראשון, שכתוב (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור. ועל זה ברושים ביתה. ברושים – אל תקרי ברושים אלא בראשים, שהרי העולם האחר בתחתונים ביתה, והיא בית הדין של העולם, ולפעמים נקרא כמו שלמעלה בכל אותם השמות.

ועל המקום הזה כתוב, וינחם ה', ויתעצב אל לבו. חרון אף ה'. שהרי במקום הזה תלוי. שהרי

מתעטרים בדין, מתחממים באותו הדין, והולכים ומשוטטים בעולם, ומעינים בדרך בני האדם, הן לטוב הן לרע.

בא ראה מה פתוב אחריו, ויחמו הצאן אל המקלות. משום שאותם המקלות היו מתחממים ומשגיחים בדיני העולם, ונפקדים עליו, ונדונים אנשים עליהם, כמו שנאמר (דניאל ד) בגזרת מלאכים הדבר ובפקדת קדושים הגזרה וגו'.

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים סג) דבקה נפשי אחריו בי תמכה ימינה. בפסוק הזה יש להסתכל, דבקה נפשי אחריו – משום שדוד המלך היה מדביק תמיד את נפשו אחרי הקדוש ברוך הוא, ולא חשש לדברים אחרים של העולם, אלא להדביק נפשו ורצונו בו. וכיון שהוא היה נדבק בקדוש ברוך הוא, היה תומך בו ולא עוזב אותו. מכאן שכאשר אדם בא להדבק בקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אווז בו ולא עוזב אותו.

העליון, אז הדרגה הזו עומדת להשקות את כל העדרים, כל אחד ואחד כראוי לו, וכל אחד ואחד נשקה מדין ורחמים.

בא ראה מה פתוב, ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב רצה לתקן תפלת ערבית, ולהאיר ללבנה ולהשקות ולברך אותה מכל הצדדים, שכתוב ויצג את המקלות, אלו דינים וגבורות שיוצאים מן הגבורה שלמעלה.

וכאשר יעקב רצה לתקן את הדרגה הזו, סלק את כל אותם הדינים והגבורות ממנה, והקים אותם ברהטים, באותם ארבעת הרהטים שעומדים תחת זו באר חפרוה שרים, שמתמלאת מאותם הנחלים והמעיינות העליונים. משום שכאשר המים יוצאים מהבאר הקדושה הזו, אלו הארבעה נוטלים הכל, ועל כן נקראים רהטים, ומשם כלם באים לשמות. ואותם דינים וגבורות, כלם עומדים שם לטל את כל אחד ואחד כראוי לו.

אשר תבאנה הצאן לשמות לנכח הצאן, אלו כנגד אלו. ויחמנה, מה זה ויחמנה? שכאשר

❦ סדר הלימוד ליום יג חשוון [יום 43 בשנה] ❦

והגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהם עליונים על העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שדרגתם למעלה, והדרגות של העמים עובדי כוכבים ומזלות למטה. אלו בצד הקדשה, ואלו בצד הטמאה. אלו לימין, ואלו לשמאל.

ביון שנחרב בית המקדש מה כתוב? (איכה ב) השיב אחר ימינו מפני אויב. ומשום כך כתוב הושיעה ימינה וענני. והשמאל מתגבר והטמאה מתחזקת, עד שיכנה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש ויתקן את העולם על תקונו, ויחזרו דבריו כראוי, ויעבר צד הטמאה מן העולם. והנה נאמר שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו', וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

וישאר הקדוש ברוך הוא לבדו, כמו שכתוב והאלילים כליל יחלף, וכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. הוא לבדו, כמו שכתוב (דברים לב) ואין עמו אל נכר, משום שיכלה פח הטמאה מן העולם, ולא ישאר למעלה ולמטה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וישראל לעבודתו, עם קדוש. ויקרא קדוש, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. ואז יהיה מלך יחידי למעלה ולמטה, ועם יחידי לעבודתו, כמו שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

רבי יצחק ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא, הנה שכנינה אצלנו, נתעסק בדברי תורה, שכל מי שעוסק בדברי תורה ומשתדל בה, זוכה להמשיך אותה עמו.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי ויורם אלוהי ישעני. הפסוק הזה הוא סוד. חי ה', וכי לא ידענו שהקדוש ברוך הוא נקרא חי? אלא אפלו צדיק גמור, הוא נקרא חי, שהרי חי – צדיק הוא למעלה וצדיק הוא למטה. למעלה הקדוש ברוך הוא נקרא חי – למטה הצדיק נקרא חי, שכתוב (שמואל ב-כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי. למה נקרא חי? משום שהוא צדיק, שהרי צדיק

דבר אחר דבקה נפשי אחרך – להתעטר דרגתו למעלה. שהרי כאשר נדבקת הדרגה ההיא [שלו נתברכה, וכשהתגלטה] בדרגות העליונות לעלות אחריהן, אז הימין אחוז בה להעלותה ולחברה בחבור אחד כראוי, כמו שנאמר ותאחזני ימינה, וכתוב וימינו תחבקני, ועל כן פי תמכה ימינה.

ובשאוהו בו בקדוש ברוך הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא יחוד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתברכת.

ובשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לצדו. וכשבא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לבדו – היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הכלל של כלם, ומשום שהוא הכלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר ללבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

ובל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדשה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

והרי בארנו, שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו – שהתקין תקונים לאמונה. לבדו – כמו שנאמר ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה מכל העמים. ולא שתם על צאן לבן – שלא שם חלקו וגורלו עמיהם.

ועל כן יעקב, שלמות האבות, התקין סוד האמונה, והפריד חלקו וגורלו מהחלק

שכתוב אכלו רעים וגו'. ומה הקדוש ברוך הוא צוה לעורר מזון למעלה [למטה] כדי לעורר מזון [למעלה] למטה מהמזון שהוא - מי שנותן לקיים נפש על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא מברך אותו, ויעיר לו מזון שלמעלה, ויתברך העולם בשבילו.

אמר רבי יצחק, ודאי זה הסוד כראוי, ויפה אמר. אמר רבי ייסא, ודאי על זה אמר אותו, שלא יזלזל אדם בשום אדם אחד בעולם, בשתי צורות זכינו לאיש הזה.

פתח ואמר, הפסוק הזה אמר רבי אלעזר, את קרבני לחמי לאשי. את קרבני - הסוד של כנסת ישראל, שכתוב את, את דוקא. קרבני - זהו קרבן וקשר להתקשר. לחמי - זה המזון שבא מלמעלה בהתעוררות שלמטה. לאשי - להכליל שאר החילות האחרים שהצטרפו להזון כל אחד ואחד כראוי לו. ריח ניחחי - זה הרצון והקשר שאוחז את הכל בסוד העולם העליון.

תשמרו להקריב לי במועדו, מי הוא מועדו? בזמן שמתעורר אברהם לעשות רצונו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר, ובזמן שנעקד יצחק על גבי המזבח, שאותה השעה היתה בין הערבים. ואמר רבי [חייא] ייסא, אם כן, זה שכתוב במועדו היה צריך להיות במועדים! אמר לו, אותה השעה נכלל אש במים ומים באש, ומשום כן כתוב במועדו.

בא ראה, בכל הקרבנות לא כתוב כמו שכתוב כאן תשמרו להקריב לי. תשמרו - הסוד של שמור, שהוא צריך להקריב למעלה, שכתוב תשמרו להקריב לי במועדו, בימין ובשמאל, כמו שנאמר באברהם ויצחק, והכל בסוד עליון.

אמר רבי ייסא, אלמלא לא באתי לכאן אלא לשמע הדברים הללו - די לי. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא. על זה כתוב (ישעיה ה) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

ולבן הלך לגזז את צאנו וגו'. אמר רבי יוסי, מה זה תרפים? אלא עבודה זרה. ולמה נקראים תרפים? לגנאי היה, כמו ששנינו במקום התרף.

נקרא חי, חי העולמים. וברוך צורי - הכל אחד. חי וברוך - שלא נפרדים זה מזה. שכאשר מתחברים יחד נקרא באר מים חיים. זה נובע החוצה, וזה מתמלא ממנו.

וירום אלוהי ישעי - זה העולם העליון, שהוא רם ונשא, רם על הכל, שהרי ממנו יוצא הכל, [מקור שלא פוסק] וכל הנביעה שנובע למלא הבאר כראוי, ומשם מתברכת להאיר לכל אותם שלמטה. וכשמתמלאת [זו] הכל כראוי, אז וירום אלוהי ישעי.

פתח רבי ייסא ואמר, (איוב לו) לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו. בא ראה, כשרשעים לא שולטים בעולם ונאבדים ממנו [מהעולם], אז הצדיק שולט בעולם. זהו שכתוב לא יחיה רשע ומשפט עניים יתן. מה כתוב אחריו? לא יגרע מצדיק עיניו. מה זה עיניו? כמו שנאמר (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים.

ואת מלכים לכסא - אלו הם המלכים השולטים שנאחזים בכסא. וישיבם לנצח - שהתקיימו בכסא בקיום שלם. ויגבהו - למה ויגבהו? לשלט בעולם, ויתקים הכסא על עמודיו. דבר אחר ויגבהו - שנוטלים את הכסא ומעמידים אותו למעלה להאחז במקומו כראוי, ואז הכל יחוד אחד.

בעודם הולכים ראו איש אחד שהיה בא, ועלם אחד עמו רוכב על כתפו. אמר רבי יצחק, ודאי שהאיש הזה הוא יהודי, וכדי לזכות אנשים הוא בא. אמר רבי ייסא, נזכה אנו בו בראשונה.

בשהגיע אליהם, אמר רבי ייסא, איפה הכלי [המדה של העמיר] עם מאכלי הדרך? אמר, כדי שיזכו [בן] אנשים, שהרי יש לי שני בנים, והגיע הצבא לעיר ונשבו, וכעת אני הולך כדי שיזכו בהם בני אדם. זכו עמו ונתנו לו לאכל.

בינתים פתח אותו יהודי ואמר, (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי וגו'. הקרבן של הקדוש ברוך הוא בכל יום כדי לזון את העולם ולתת כלכלה למעלה ולמטה, שהרי בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ובזה מתכלכלים כל אחד ואחד כראוי.

את קרבני לחמי - זהו שכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. לאשי - זהו

הוא, שכתוב ראה אלהים עד ביני וביניך. בא ראה, כתוב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו. חזר אותו הרשע לתקלתו. פיון שאמר אלהי אברהם, חזר ואמר ואלהי נחור.

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מה הטעם בפחד יצחק ולא באלהי אברהם? אלא שלא רצה להטריח את הימין בשביל לבן, ולא עוד, אלא שלא צריך לאדם – אף על גב שישבע באמת – להשבע במקום העליון של הכל.

אמר רבי יוסי, ודאי לקיום [לשבועה] כראוי נשבע כן יעקב, וכך ראוי. ויעקב השגיח בדבר. אמר, הרי הוא אמר אלהי אברהם, ועזב את אבא. אני אשלים את הכל. מיד – וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. דבר אחר, להכליל בדין, לעמד על לבן.

השלמה מההשמטות (בין סימן נא – נב)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לדף קס"ה ע"א אצל ויעקב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב (עד כאן מההשמטות).

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. רבי אבא פתח ואמר, (בראשית ה) זכר ונגקבה בראם וגו'. כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה. אוי להם לאותם אטומי הלב וסתומי העינים. הנה התורה קוראת לפניהם, (משלי ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי. מי פתי יסר הנה. חסר לב אמרה לו, ואין מי שישגיח.

בא ראה, בפסוק הזה יש סודות עליונים, הוא בפנים והוא בחוץ. זכר ונגקבה בראם, נשמע לצורה הזו ונשמע לצורה הזו, ונשמע שהשמש והלבנה הם בחבור אחד, שכתוב בראם, כמו שנאמר (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. ונשמע שאדם וחיה נבראו יחד בזווג אחד, וכיון שנמצאו בזווג אחד, מיד ויברך אתם, שאין הברכה שורה אלא במקום שנמצאים זכר ונגקבה.

בא ראה, כשיצא יעקב ללכת לחרן, היה לבדו, שלא נשא, מה כתוב? ויפגע במקום וגו', ולא השיבו לו אלא בחלום. כעת שנשא, והיה בא עם כל השבטים, כפיכול המחנות העליונים פגשו בו

ומנין לנו שהיו עבודה זרה? שכתוב למה גנבת את אלהי וכתוב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולכן המכשף של כל המכשפים של העולם היה, וכזה היה יודע את כל מה שרוצה לדעת.

אמר רבי חייא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ידועות. ולמה נקראים תרפים? משום שמכים את השעה הזו, והשעה מרפה היד, כמו שנאמר רב עתה הרף ידך.

כשהאמן עושה אותו, אותו שיודע רגעים ושעות עומד עליו ואומר: כעת הרפה וכעת עשה. ולא תמצא מעשה שצריך שיפנו ממנו אלא זה. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

ורחל פחדה, משום שנתן עצה להרע ליעקב, ובשביל בזיון עבודה זרה שמה אותם תחתיה עד שאין יכולים לדבר. שהרי כשהוא מתקן לדבר, מכבדים ומרביצים לפניו. וכעת מה כתוב? ותשב עליהם. זכר ונגקבה היו, ועבודות רבות עושים טרם מדברים. ומשום כך התעכב לבן שלשה ימים, שלא ידע שברח יעקב, שכתוב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב.

ואמר רבי יהודה, הזמין עצמו בשלשה דברים: הזדרז בכל הכשפים שהיו לו, והזדרז בכלי זין כדי לאבד אותו מן העולם, שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שרצה לאבד את יעקב, מה כתוב? השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. והינו שכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. במה בטח? בכשפים שהיו בידו.

בא ראה, לבן הלך ביום אחד הדרך שהלך יעקב שבעה ימים כדי לעקר אותו מן העולם. אחד על שהלך, ואחד על אותם התרפים. ואף על גב שרחל היא שעשתה כדי לעקר את אביה מאחרי עבודה זרה – נענשה שלא גדלה את בנימין, ולא עמדה עמו שעה אחת בשביל הצער של אביה, אף על גב שהתכונה לטוב.

רבי יצחק אומר, כל אותה התוכחה שהיתה ליעקב עם לבן, החזיר לו ללבן להודות לקדוש ברוך

הבליים שכל דיני העולם יוצאים ומהם מתפשטים [הבליים אחרים, והכל קיום של הגלות (של העולם), משום שיש באלו שבעה הבליים שכל דיני העולם יוצאים ומתפשטים ממנו] ונקראים הבליים אחרים להלקות בני אדם ולתקנם שילכו בדרך ישרה, ונקראים הכל ששורה בהם חלי רע, הכל שהוא רעות רוח. והם הקיום [של העולם] שבגללם בני אדם הולכים בדרך ישר ופוחדים מהקדוש ברוך הוא, ועל פן רבים הם ההבליים שמתפשטים משבעה הללו.

והראשית שהוא אמר, סוד השמש, שהוא הכל שמקים את העולם, והוא הסוד להכניס את האדם לתוך האמונה העליונה של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך, כל מה שתחת הדרגה הזו אינו סוד האמונה, ועל פן כתוב (שם ב) ואין יתרון תחת השמש, בכל אשר נעשה תחת השמש, שהרי מתחת לזה לא צריך להדבק.

השמש והלבנה הם אחד בלי פרוד. ואף על גב שהלבנה היא תחת השמש, הכל הוא שמש בלי פרוד, ותחת לזה הכל הוא רעות רוח ואסור להדבק בו.

ויצא יעקב, בקשר של הסתום, מתוך הסתר הסתום יוצא, זהר האספקלריה המאירה כלולה משני גוונים שמתחברים יחד. פינן שאלו נכללו זה עם זה, נראים בו כל הגוונים. הוא ארגמן. כל מראה האורות כלולים בו. רצוא ושוב, אותם האורות לא מתעכבים לראות, חבור אחד הם מתחברים בזהר ההוא.

בזה"ר הזה שורה מי ששורה, הוא שם לאותו הנסתר שלא ידוע כלל, נקרא קול יעקב, בזה נראית האמונה של הכל. אותו נסתר שלא ידוע כלל, בזה שורה יהו"ה. הוא השלמות של כל הצדדים, העליון והתחתון נמצא כאן, יעקב השלמות של האבות שאחוז מכל הצדדים. הזהר הזה על בחירת השם הזה נקרא, שכתוב ישראל אשר בחרתיך. שני שמות נקרא - יעקב וישראל. בראשונה יעקב, ואחר כך ישראל.

הסתר של הסתר הזה, כשהיה בהתחלה בסוף הזה של המחשבה, שהוא הפרוש של

והתחננו לו, שכתוב ויפגעו בו. הם חזרו להפגש בו. בראשונה - ויפגע הוא במקום, וכעת הם - ויפגעו בו.

משום שבשכיל יעקב ובאותם השבטים הם משקים, מן המים של הים הגדול. ולא עוד, אלא בראשונה בלילה בחלום, וכעת במראה העין וביום. זהו שכתוב ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה וגו'.

במה הפיר אותם? אלא ראה שהם היו אותם שראה בחלום, משום כך קרא להם מחנים, מחנות שנראו למעלה ומחנות שנראו למטה. למה נתגלו לפגש אותו? אלא השכינה הלכה אליו לטל את ביתו, ומצפה לבנימין לטל את הבית עם יעקב פראוי, ואז כתוב ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחיר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סתרי תורה

וזרח השמש ובא השמש. מה ראה שלמה המלך שראשית ספר החכמה שלו הוא מכאן? אלא, אמר רבי אלעזר, המלך שלמה הקים את הספר הזה על שבעה הבליים, והעולם עומד עליהם.

והם העמודים והתומכים, קיום העולם. שמשום כך נקראו הבליים: (ס"א בהכל זה שיוצא מפיו של אדם ומתקים בו, והתעוררו החברים אין העולם מתקים אלא בהכל פיהם של תינוקות של בית רבן. דבר אחר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. התורה - זה יעקב, העבודה - זה יצחק, גמילות חסדים - זה אברהם. שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הבליים) מה הגוף אינו מתקים בלי הכל - אף כך העולם אינו מתקים אלא על ההבליים שאמר שלמה המלך, והם שבעה, שכתוב הכל הבליים אמר קהלת הכל הבליים הכל הבלי. הרי שבעה.

ואם תאמר, אם כך שאותן מרגליות טובות שהעולם עומד עליהם, הנה במקום אחר כתוב הבליים רעים, והן חרבן העולם, כמו (קהלת ו) זה הכל וחלי רע הוא. זה הכל ורעות רוח. אלא ודאי [אלו], אף על גב ששבעה ההבליים הללו, שהם קדושים, קיום העולם, יש כנגד אלו שבעה

התקונים שלה לפתות בני אדם: שערוֹתיה מתקנים אדמים כשושנה, פניה לבנים ואדמים, באזניה תלויים ששה תקונים של אטון מצרים, תלויים על צוארה כל חילות ארץ קדם, פיה מתקן כפתיחה דקה יפה בתקוניה, לשון חדה כחרב, דבריה חלקים כשמן, שפתותיה יפות אדמות כשושנה מתוקות בכל המתיקות של העולם, לבושה ארגמן, מתקנת בארבעים תקונים חסר אחד.

שוטה [זה] שפוטה אחריה ושותה מכוס היין ועושה עמה נאופים וסוטה אחריה, מה היא עושה? משאירה אותו ישן במטה, ועולה למעלה ומלשינה עליו, ונוטלת רשות ויורדת. מתעורר השוטה ההוא, וחושב לצחוק עמה כמו בראשונה, והוא מסירה את תקוניה ממנה, וחוזרת לגבור חזק שעומד כנגדו, לבוש בלבוש של אש ליהטת, בפחד חזק מרתת עצמה ונפשה ערמה, מלאה בעינים מפחידות, חרב שנונה בידו [בידה]. טפות מרירות תלויות מהחרב ההיא. הורג את השוטה ההוא, וזורק אותו לתוף גיהנם.

יעקב ירד אליה והלך למקומה, שנאמר וילך חרנה, וראה את כל תקון הבית, ונצל ממנה. הזכר שלה סמא"ל, הרע לפניו, וירד לערוך בו קרב ולא יכל לו, שכתוב ויאבק איש עמו וגו'. אזי נצל מן הכל, והשתלם בשלמות, והתעלה בדרגה שלמה ונקרא ישראל. אז עלה לדרגה עליונה ונשלם בכל ונהיה העמוד האמצעי, ועליו כתוב והבריח התיכן וגו'.

מהו ויגע בכף ירכו? לו לא יכל, אבל נגע בכף ירכו שהם נדב ואביהוא שיצאו מירכו של אהרן, [בסבת אש זרה. והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה. בא ראה מה כתוב ביעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] והבריח התיכן בתוף הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. החלום, המדרגה הששית מאותן שתי דרגות הנבואה עד אותה הדרגה, הן שש דרגות, ועל כן החלום אחד מששים דרגות של נבואה. סלם, ראה את בניו שעתידיים לקבל תורה בהר סיני. סלם זה סיני [בגימטריא], משום שהוא

תורה שבכתב, והיא התורה שבעל פה. ועל כן נקרא באר, שנאמר (דברים א) הואיל משה באר את התורה. בא"ר הוא לאותו שנקרא שבע, שכתוב ויבנהו שבע שנים. והינו קול גדול.

וסוף המחשבה הזו הוא בא"ר שבע. ויעקב נכנס בראש הזו לאמונה. כיון שנדבק באמונה הזו, הצריך לו להבחין באותו המקום שנבחנו אבותיו, שנכנסו בשלום ויצאו בשלום.

אדם נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה, וחטא באותה אשת זנונים, הנחש הקדמוני. נח נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה וחטא, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס ויצא, שכתוב וירד אברהם מצרימה, וכתוב ויעל אברהם ממצרים. יצחק נכנס ויצא, שכתוב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה, וכתב ויעל משם באר שבע.

יעקב, כיון שנכנס באמונה, הצטרף להכניס מנחה לצד ההוא, משום שמי שנצל משם הוא אהוב ונבחר של הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויצא יעקב מבאר שבע, הסתר של סוד האמונה. וילך חרנה - הצד של אשת זנונים, אשה מנאפת.

סתר הסתרים מתוך התקף של אורו של יצחק [יצא] מתוך שמרי היין, יצאה צורה מרפכת אחת כוללת אחד זכר ונקבה, אדמה כמו שושנה, נפרדים לכמה צדדים ושבילים. הזכר נקרא סמא"ל, ונקבתו כלולה בתוכו תמיד. כמו שהוא בצד הקדשה, כך גם בצד האחר זכר ונקבה כלולים זה עם זה. הנקבה עם סמא"ל, נחש, נקראת אשת זנונים, קץ כל בשר, קץ הימים.

שתי רוחות רעות נדבקות יחד. רוח הזכר דקה. רוח הנקבה בכמה דרכים ושבילים נפרדת, ונדבקת באותה הרוח של הזכר. מקשטת את עצמה בכמה תכשיטים, כמו זונה, מרחקת, עומדת בראש הדרכים והשבילים לפתות בני אדם.

השוטה שקרב אליה, מחזיקה בו ומנשקת אותו, מוזגת לו יין המשמר של מרורת פתנים. כיון ששותה, סוטה אחריה. אחר שרואה אותו סוטה אחריה מדרך האמת, מפשיטה את עצמה מכל אותם התקונים שהיתה מתקנת לשוטה הזו.

וְדַאי כִּי מִן הַבָּאָר הֵיחָא יִשְׁקוּ הָעֵדְרִים, אֱלוּ הֵם כָּל הָאוּכְלוּסִים וְהַמְחַנּוֹת הַקְדוּשִׁים, שְׁכֵלָם מְשָׁקִים וְשׁוֹתִים מֵהַבָּאָר הַהִיא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֵאוּי לּוֹ.

וְהָאֲבָן גְּדֵלָה עַל פִּי הַבָּאָר – זֶה הָאֲבָן שְׁמִמְנָה כּוֹשְׁלִים בְּנֵי הָעוֹלָם, אֲבָן נֶגֶף וְצוּר מְכֻשׁוּל, שְׁעוּמְדַת תְּמִיד עַל פִּי הַבָּאָר הַזֶּה, עַל פְּקֻדָּתָהּ לְתַבַּע הַדִּין שֶׁל כָּל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יֵרֵד מְזוֹן וְטוֹב לְעוֹלָם.

וְנִאֲסָפוּ שְׁמָה כָּל הָעֵדְרִים. לֹא כְּתוּב וְנִאֲסָפוּ שְׁמָה הָעֵדְרִים, אֲלֵא כָּל הָעֵדְרִים. הַמְחַנּוֹת הַקְדוּשִׁים לְמַעְלָה וְהַמְחַנּוֹת הַקְדוּשִׁים לְמַטָּה. אֱלוּ בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת לְמַעְלָה, וְאֱלוּ בְּתַפְלוֹת וּבִקְשׁוֹת לְמַטָּה. אֱלוּ וְאֱלוּ מִיָּד וְגִלְלוּ אֶת הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבָּאָר. מְגִלְגָּלִים אוֹתָהּ וּמַעֲבִירִים אוֹתָהּ מִן הַקֶּדֶשׁ וּמִסְתַּלְקֵת מִן הַדִּין. מִיָּד וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱן. נוֹסְעִים מְלֵאכִים עֲלִיוֹנִים לְמַעְלָה, וְנוֹסְעִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה.

אֲחֵר כֶּךָ וְהִשִּׁיבּוּ אֶת הָאֲבָן, עַל פְּקֻדַת הַבָּאָר הַזֶּה, שֶׁתִּהְיֶה מְעֻטְרַת [מְזַמְנֵת] לְפָנָיו וְלְתַבַּע הַדִּין שֶׁל הָעוֹלָם, לְהַנְהִיג הָעוֹלָם בְּדִין, וְכֶךָ צְרִיךְ, שֶׁהָרִי אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְעַמֵּד אֲלֵא עַל דִּין, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה בְּאֵמֶת וְזִכּוּת.

בִּיּוֹן שְׁנִשְׁלֵם יַעֲקֹב, לֹא הִצְטַרֵּךְ לְאֲבָן הַזֶּה סִיּוּעַ אַחֵר. מַה כְּתוּב? וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְלֵל אֶת הָאֲבָן. וַיִּגְלֵל וַיִּגְלְלוּ, וְלֹא כְּתוּב וַיִּסֶר וְהִסִּירוּ, אֲלֵא [וַיִּגְלֵל] וַיִּגְלְלוּ, הֵינּוּ הָעֲרֵבּוּב שֶׁל הַשֵּׁטֶן שְׁמַעֲרַבְכִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַטְרֵג. וַיַּעֲקֹב לְבַדּוֹ, לֹא הִצְטַרֵּךְ לְסִיּוּעַ אַחֵר, אֲלֵא הוּא לְבַדּוֹ. שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הָיָה בְּחִיר הָאֲבוֹת. שְׁפִינֵן שֶׁיִּכַּל לְעַשׂוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יָכוֹל לְמַעְלָה, וּבְכָל צְרִיף מַעֲשֵׂה.

שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יִרַשׁ יַעֲקֹב – אֶחָד הָעוֹלָם שְׁנִגְלָהּ, וְאֶחָד הָעוֹלָם שֶׁתִּפְסָהּ, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְמַשׁ. מֵאֶחָד יִצְאוּ שְׁשֵׁה שְׁבָטִים, וּמֵאֶחָד יִצְאוּ שְׁנֵי שְׁבָטִים. הָעוֹלָם הַמְּכַסֶּה הוֹצִיא שְׁשֵׁה צְדָדִים, וְהָעוֹלָם הַמְּגַלָּה הוֹצִיא שְׁנַיִם, וְאוֹתָם שְׁנֵי הַכְּרוּבִים שֶׁתַּחֲתֶיהָ. וַיַּעֲקֹב נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּדַמּוּתָם מְמַשׁ, וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּל דְּבָרֵי לֵאָה הָיוּ בְּנִכְסָה, וְשֶׁל רַחֵל בְּהַתְּגַלּוֹת.

מִשְׁנָה. בְּנֵי עֲלִיוֹן, קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, בְּרוּכֵי [נִבְחָרִין] הָעוֹלָם, מִחַ הָאָגוּז, הַתְּכַנְסוּ

נְעוּץ בְּאֶרֶץ וְחוֹשֵׁב בְּעֲלֵיָה לְשָׁמַיִם, וְכָל הַמְּרַכְּבוֹת [הַקְּדוּשׁוֹת] וְהַמְּחַנּוֹת הָעֲלִיוֹנִים, כָּלָם יוֹרְדִים [יֵרְדוּ] לְשֵׁם עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנִּתֵּן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה.

וְהַכֹּל רָאָה. רָאָה אֶת מַטְטְרוּ"ן זְקֵן הַבַּיִת שֶׁשׁוּלְטַת בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּשִׁלְטוֹן עַל הָעוֹלָם [הַזֶּה], בְּשִׁלְטוֹן שֶׁל שֵׁם שְׁד"י. וְעוֹלָה לְמַעְלָה בְּעֲלִית שֵׁם רְבוּנוּ הוּי"ה, הַמְּקוֹם שֶׁיַּעֲקֹב הִשְׁלֵם בוֹ לְאַחַר מִכֵּן. וְרֵאשׁוֹ שֶׁל שֵׁם שְׁד"י הוּא י', וְזֶה מְגִיעַ הַשְּׁמִימָה. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעָה וְעֲלָתָה הָאוֹת הַזֶּה לְמְקוֹם הַהוּא, הִשְׁלֵם וְנִקְרָא בְּאוֹתוֹ שֵׁם שֶׁל רְבוּנוּ הוּי"ה.

וְהִנֵּה מְלֵאכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בוֹ. אוֹתָם הַמְּלֵאכִים הַקְּדוּשִׁים שְׁקֻרוּבִים לְמַלְכוּת עוֹלָם, וְאוֹתָם הָאֲחֵרִים שְׁאִינָם קְרוּבִים יוֹרְדִים. וְעוֹד, בוֹ הֵם עוֹלִים וְיֹרְדִים. כְּשֶׁהוּא עוֹלָה, עוֹלִים עִמוֹ. כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד, יוֹרְדִים עִמוֹ. מְלֵאכֵי אֱלֹהִים – שְׁתִּים עֲשָׂרָה מְרַגְלִיּוֹת טוֹבוֹת, וְהֵן: מִיכָא"ל, קְדַמְיָא"ל, פְּדָא"ל, גְּבִרְיָא"ל, צְדַקְיָא"ל, חִסְדִּיא"ל, רְפָא"ל, רְזִיא"ל, סְטוּרִי"ה, נוּרִיא"ל, יִפְיָא"ל, עִנְיָא"ל. אֲלֵפֵי שְׁנָאָן, שְׁנָאָן – שׁו"ר נִשְׁ"ר אַרְי"ה. וְאֵדָם, כּוֹלֵל זְכָר וְנִקְבָּה. וְהֵם עוֹלִים כְּשֶׁהוּא עוֹלָה, וְאֱלוּ יוֹרְדִים כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד.

וְעוֹד, כָּל אוֹתָם שֶׁשׁוּלְטִים בְּשִׁלְטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה עוֹלִים עַל יָדוֹ, וְכָל אוֹתָם שֶׁיּוֹרְדִים יוֹרְדִים עַל יָדוֹ, כָּלָם בְּסֵלֶם הַזֶּה. הוּי"ה שׁוּלְטַת עַל הַכֹּל, שְׁכַתּוּב וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו. כְּשֶׁהַתְּעוֹרֵר, כְּתוּב אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם. בֵּית אֱלֹהִים וְדַאי, וְהוּא הַשְּׁעַר לְהַכְּנִס פְּנִימָה, שְׁכַתּוּב (תְּהִלִּים קיח) פִּתְחוּ לִי שְׁעָרֵי צְדָק אֲבוֹא בָם אוֹדָה יְהוָה זֶה הַשְּׁעַר לֵה'. זֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם הַכֹּל אֶחָד.

וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בְּשָׂדֵה וְהִנֵּה שֵׁם שְׁלֵשָׁה עֵדְרֵי צֶאֱן רְבָצִים עָלֶיהָ. בָּאָר – הַדְּרָגָה שֶׁל אֲדוֹן כָּל הָאֶרֶץ. בְּשָׂדֵה – שָׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקְּדוּשִׁים. שְׁלֵשָׁה עֵדְרֵי צֶאֱן – שְׁלֵשׁ דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת קְדוּשׁוֹת מְתַקְּנוֹת עַל אוֹתָהּ הַבָּאָר, וְהֵן נְצ"ח וְהו"ד וְהִיסוּד שֶׁל הָעוֹלָם. וְאֱלוּ מוֹשְׁכוֹת מִים מְלַמְעָלָה וּמְמַלְאִים אֶת הַבָּאָר הַזֹּאת.

מִשׁוּם שֶׁהַמְּקוֹר הַהוּא, יִסוּד הָעוֹלָם, כְּשֶׁשׁוּרָה בְּבָאָר הַזֶּה, הוּא עוֹשֶׂה פְּרוֹת וְנוֹבַע תְּמִיד, וְאוֹתָהּ הַבָּאָר מְתַמְלֵאת מִמֶּנּוּ. כִּיּוֹן שֶׁהַתְּמַלְאָה,

מוֹשֵׁף מְשִׁיכָה קְדוֹשָׁה בְּהִרְהוּר הַהוּא, וְנִפְשׁוּ
מִתְחַלְּפֵת בְּדִרְגָּה אַחֲרָת.

יַעֲקֹב הַשְּׁלָם שֶׁל הַכֹּל, גְּלוּי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא שֶׁכָּל דְּרָכָיו הֵיוּ בְּאַמֶּת, וְהִרְהוּר שֶׁל
אַמֶּת הִרְהוּר תָּמִיד בְּכֹל, בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה שֶׁשָּׁמַשׁ עִם
אֲשֶׁתוֹ לֹאָה, הִרְהוּר שֶׁלוֹ הִיָּה בְּרַחֵל. מְשַׁמֵּשׁ עִם
לֹאָה וְחוֹשֵׁב עַל רַחֵל. וְהַמְקוֹר שֶׁלוֹ הֵלֶךְ בְּהִרְהוּר
הַהוּא שֶׁלוֹ.

וְלֹא לְדַעַת, שֶׁהָרִי לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ, מִשּׁוּם כֶּף לֹא עָלָה
רְאוּבֵן בְּשֵׁם. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ,
הִרְאָה לוֹ וְאָמַר, רְאוּ בֶן שְׁנוּלָד בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן כְּתוּב
(יִרְמִיָּה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ.
אֵל תִּקְרִי אֶרְאֶנּוּ אֲלֵא אֶרְאֶנּוּ, שִׁיִּסְתַּכְּלוּ בּוֹ. וּמִשּׁוּם
שֶׁהִתְגַּלָּה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָרִי זֶה הִיָּה לֹא
לְדַעַתוֹ וּבְדִרְכָּה אַמֶּת הִרְהוּר בְּרִצּוֹנוֹ יַעֲקֹב, לֹא נִפְסַל
מִתּוֹךְ הַשְּׂבָטִים הַקְּדוֹשִׁים, שְׂאֵם לֹא כֶּף - הִיָּה
נִפְסַל.

וּמִשּׁוּם שֶׁהִרְהוּר הוּא עֶקֶר וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה,
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ
הִרְהוּר בְּמָקוֹם שְׁנִדְבַק, בְּאוֹתָהּ הַטְּפָה הִרְאֵשׁוּנָה
נִשְׁמָרָה לוֹ הַבְּכוּרָה, שְׂכָתוֹב (ד"ה-א ב) כִּי הוּא
הַבְּכוֹר וְגו'. נִתְּנָה בְּכוּרָתוֹ לְיוֹסֵף. בְּאוֹתוֹ מָקוֹם
שֶׁהִרְהוּר הֵלֶךְ וְנִדְבַק בְּטְפָה הַהִיא, שֶׁם נִדְבַק
וְנִמְסְרָה אוֹתָהּ הַבְּכוּרָה, וְנִטְלָה הַבְּכוּרָה מִרְאוּבֵן,
וְנִמְסְרָה לְמָקוֹם שֶׁהִרְהוּר נִדְבַק בָּהּ. בְּרַחֵל הִרְהוּר
וְנִדְבַק הִרְצוֹן - בְּרַחֵל נִדְבַקָה הַבְּכוּרָה, וְהַכֹּל חָזַר
אֲחֵר הִרְהוּר וְהַמְחַשְּׁבָה.

כְּמוֹ כֵּן הִרְהוּר וְהַמְחַשְּׁבָה עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה,
וְנִמְשַׁכֵּת מְשִׁיכָה בְּכֹל מֵה שְׁנִדְבַק אָדָם
בְּסִתְרָה, שְׂכָתוֹב (דברים כה) לֹא תִהְיֶה אִשֶּׁת הַמֵּת
הַחַוְצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ. וְכֵאֵן צָרִיךְ
הִרְהוּר וְרִצּוֹן לְהִתְדַבֵּק, וּבְאוֹתוֹ הִרְצוֹן וְהַמְחַשְּׁבָה
מוֹשֵׁף מְשִׁיכָה וְעוֹשֶׂה הַמַּעֲשֵׂה שְׂצָרִיךְ, וְלֹא יִכְלָה
שֶׁם הַמֵּת מִן הָעוֹלָם.

וּסְתֵר זֶה, (איוב לד) אִם יִשִּׂים אֱלֹהֵי לְבוֹ רֹחוֹ
וְנִשְׁמָתוֹ אֱלֹהֵי יֶאֱסֹף. שֶׁהָרִי וְדַאי הִרְצוֹן
וְהַמְחַשְּׁבָה מוֹשְׁכִים מְשִׁיכָה וְעוֹשִׂים מַעֲשֵׂה בְּכֹל
מֵה שְׂצָרִיךְ. וְעַל כֵּן בְּתַפְלָה צָרִיךְ רִצּוֹן וְהִרְהוּר
לְכוֹן, וְכֵן בְּכֹל אוֹתָן הַעֲבוּדוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

לְדַעַת. הִנֵּה צָפוּר יוֹרֵדֵת בְּכֹל יוֹם, מִתְעוֹרֶרֶת בְּגֵן.
שֶׁלְהִבֵּת אֵשׁ בְּכַנְפֶיהָ, בְּיָדֶיהָ שֶׁלֵּשׁ מְגַרְפוֹת שְׁנוּנוֹת
כְּחָרֵב, מִפְתָּחוֹת שֶׁל גְּנוּזִים בְּיַד יָמִין.

קוֹרָא בְּחִיל וְאוֹמַר: מִי מִכֶּם שֶׁפָּנִיו מְאִירוֹת,
שְׁנִכְנַס וַיֵּצֵא וְהִחְזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים, הִגִּיעַ
לְעִנְפָיו, אָחִז בְּשָׂרְשׁוֹ, אֲכַל מִפְרִיו הַמֵּתוּק מִדְּבַשׁ,
נֹתֵן חַיִּים לְנֶפֶשׁ וְרִפּוּאָה לְעַצְמוֹ?

הַשְּׂמֵר מִהִרְהוּר רַע, מִהִרְהוּר שֶׁמְשַׁקֵּר בְּעֵץ
הַחַיִּים, מְטַמֵּא הַנְּהָר וְהַנְּחַל הַמְקוֹר שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתֵן מוֹת לְנֶפֶשׁ וְשֹׁכֵר לְעַצְמוֹ, אֵין לוֹ
כָּלֵל קִיּוּם.

הִרְהוּר שֶׁמְטַמֵּא אוֹתוֹ הַמְקוֹר שֶׁלוֹ, עוֹשֶׂה עֵץ
שֶׁל שֶׁקֶר, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הִרְהוּר עוֹלָה
וּמְחַלֵּף נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. עֵץ הַחַיִּים מִסְתַּלֵּק, וְעֵץ
הַמּוֹת מְחִזִּיק בּוֹ, מוֹשֵׁף מִשֵּׁם הַנֶּפֶשׁ.

אֵין לוֹ שְׁנַעֲקֵר בְּהִרְהוּר הַהוּא מִתּוֹךְ עֵץ הַחַיִּים
וְנִדְבַק בְּעֵץ הַמּוֹת, אֵין בּוֹ עֲנָפִים, לֹא רוּאָה
טוֹב לְעוֹלָמִים, הוּא יָבֵשׁ בְּלִי לַחּוֹת כָּלֵל, פְּרִיו מֵר
כִּלְעִנָּה, עָלָיו נֶאֱמַר (יִרְמִיָּה יז) וְהִיָּה כְּעֶרְעֵר בְּעֶרְבָה
וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבוֹא טוֹב וְגו'.

מִשּׁוּם שֶׁהִרְהוּר טוֹב עוֹלָה לְמַעְלָה, אוֹחִז בְּעֵץ
הַחַיִּים, מְחִזִּיק בְּעִנְפָיו, אוֹכֵל מִפְרִיו, כָּל
הַקְּדוֹשׁוֹת וְכֹל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, מוֹרִישׁ חַיִּים
לְנֶפֶשׁ וְרִפּוּאָה לְעַצְמוֹ, עָלָיו נֶאֱמַר (שם) וְהִיָּה כְּעֵץ
שֶׁתּוֹלַע עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשׁוֹ וְלֹא יִרְאָה כִּי
יָבֵא חֵם וְגו'.

כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם הוֹלְכִים אַחֲרֵי הַמְחַשְּׁבָה וְהִרְהוּר,
וְעַל כֵּן (ויקרא יא) וְהִתְקַדְּשִׁתָּם וְהִיָּיתֶם קְדוֹשִׁים,
מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מוֹצִיא וּמוֹשֵׁף
בְּהִרְהוּר טוֹב.

מִי שֶׁנִּשְׁמָטָה בְּהִרְהוּר רַע, כְּשֶׁבֵּא לְהִזְדוּג עִם אֲשֶׁתוֹ
וְשֵׁם רִצּוֹנוֹ וְהִרְהוּרוֹ בְּאִשָּׁה אַחֲרָת, וְזוֹרֵעַ זֶרַע
בְּהִרְהוּר אַחֲרֵי, זֶהוּ שֶׁמְחַלֵּף אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנִים
שֶׁלְמַעְלָה, הַדְּרָגָה שֶׁל קְדוּשָׁה בְּעִבּוּר הַדְּרָגָה שֶׁל
הַטְּמָאָה. כְּמוֹ שֶׁהִרְהוּר שֶׁלוֹ עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמִטָּה,
אֵף כֶּף עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמַעְלָה.

כְּמוֹ שְׁגוּפּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ בֶּן שִׁיּוּלִיד נִקְרָא בֶּן תְּמוּרָה,
כֶּף גַּם בְּנֶפֶשׁ נִקְרָא בֶּן תְּמוּרָה, שֶׁהָרִי לֹא

שהם נותנים ריח ל'ימין, והימין מתעורר לעולם העליון, מיד העולם התחתון מתעורר לשאל מה שצריך. מה כתוב? ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך. תן לי ברכות מאותה ההתעוררות של אותם דודאים שמתעורר לצד הימין.

אז העולם העליון בשמחה, בשעשוע, משיב אליה, ואומרת המעט קחתך את אישי, כאם אל בתה. ואם כן, בעלה של העולם העליון הוא יעקב? לא כן, אלא תשוקת האב תמיד אינה אלא כלפי הבת הזו, [שהיא] שהבת הזו אהבתו אליה תמיד, משום שהיא בת יחידה בין ששה בנים, ולכל אותם ששת הבנים חלק להם חלקים ואוצרות ומתנות, ולה לא חלק, ואין לה ירשה כלום, ועל כל זה הוא משגיח בה בתשוקה ואהבה יותר מן הכל.

באהבה שלו הוא קורא לה בת. לא הספיק לו זה, וקרא לה אחות. לא הספיק לו זה, קרא לה אם בשם אמו. לא הספיק לו זה, קרא לה בשמו, שכתוב והחכמה מאין תמצא, חכמה ודאי. ועל פן העולם העליון אומרת לה, המעט קחתך את אישי, שכל אהבתו נמשכה לך אליך ועל זה, בשעשוע ואהבה האם אל הבת.

מה היא משיבה? לכן ישכב עמך הלילה. בכל מקום לכן היא שבועה. ישכב, מה זה ישכב? אלא שכיבה בכל מקום היא תקון הנקבה לזכר להכניס בה ציור של כל האותיות. וזהו ישכב, י"ש כ"ב. י"ש זהו העולם העליון, [כ"ב סוד] הסוד של התורה, נקדה טמירה שמתעוררים אליה כ"ב אותיות. וזהו ישכב. י"ש - העולם הבא, שכתוב (משלי א) להנחיל אוהבי יש. כ"ב - נקדה עליונה שמכניסה כל כ"ב האותיות, הסוד של כל התורה. וזהו ישכב. לא כתוב ישכב עמך יעקב, אלא ישכב עמך, אותו הטמיר שראוי להתעורר אליך, והכל בהתעוררות של אותם [שכלם] דודאים, והכל כתוב באהבה.

- ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ומושכים משיכה בכל מה שצריך.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו'. שנינו, כוס של ברכה אין מתברכת אלא בצד ימין, ומשום כן, בעוד שמתעורר הימין לכוס של ברכה, השמאל לא תסיע לשם, שהרי הימין מוצא עלה בכוס ההיא לעורר כלפי העולם העליון.

והסתר הזה, וילך ראובן, זה צד הדרום, משום כן דגלו בדרום, שהוא ראש לשנים עשר התחומים, ותשוקתו של צד הדרום למצא עלה ותקרבת לגבירה לברך אותה.

מה כתוב? וימצא דודאים בשדה. הלא לחפש בכל אותם הגנזים שלה, ומצא בשדה הזו אותם הדודאים, ועליהם נאמר הדודאים נתנו ריח, ואותם שני כרובים שהם התקונים שלה, להעיר התעוררות למעלה, שהרי בכל אותם התקונים של השדה הזו אין תקון שיעורר כלפי מעלה, רק הכרובים.

מתי צד הדרום מתעורר אליה למצא עלה לברך אותה? בימי קציר חטים, בזמן שמחלקת חלק שלל לאוכלוסייה, וכל קוצרי השדה. מיד - ויבא אתם אל לאה אמו. מעלה ריח והתעוררות לעולם העליון, העולם הנכסה, משום שמעיר [שיעורר] ברכות לעולם התחתון.

ובאשר מתברכת, אותם הדודאים לוקחים ונותנים לכל העולמות, שכתוב הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. באשר הם נתנו ריח, אותו הריח לוקח אותו צד הדרום להתעורר לעולם העליון. מיד - על פתחינו כל מגדים, וכל טוב לא חסר [הכל] מהעולם.

העולם התחתון לא מתעורר לעולם העליון, אלא כשאותם דודאים נותנים ריח ל'ימין. פיון

❖ סדר הלימוד ליום יד חשוון [יום 44 בשנה] ❖

בְּזִמְנָא שִׁיעֲבֵב הַשְּׁלָם, מִתּוּךְ הַצָּרָה שֶׁל הָאָרֶץ וְרִשּׁוֹת אַחֲרֶת, בְּתוּךְ דְּרָגוֹת זְרוֹת דְּחָה אֶת כָּלָם, וּבְחַר חֶלֶק גּוֹרְלוֹ וְנַחֲלָתוֹ, הָאוֹר מִתּוּךְ הַחֲשֵׁכָה, חֲכָמָה מִתּוּךְ הַטְּפָשׁוֹת, וְכַבֵּד אֶת רַבּוֹנוֹ, כְּשֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּתוּךְ הַרְשׁוֹת שֶׁל אֵל זָר. עַל כֵּן כְּתוּב (ישעיה כט) לֹא עֲתָה יְבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְרָו. וַיִּקָּח לוֹ יַעֲקֹב (בראשית ל), בָּחַר לוֹ לְחַלְקוֹ וּלְגוֹרְלוֹ, מִקָּל לְבַנְיָה לַח, צַד יִמִּין, גִּוֶן לְבָן. לַח, הוּא צַד שֶׁל הַיָּמִים. וְלוֹז, זֶה צַד שֶׁל הַשְּׂמָאל, אָדָם כְּרוּד. וְעַרְמוֹן, כָּלוּל זֶה בְּזָה. וְכָלָם אוֹחֵז הַיָּמִין הַלְבָן בְּצַבְעוֹ וְעוֹלָה בְּהֵם, שְׁפָתוֹב מַחֲשֵׁף הַלְבָן, שְׂאֵף עַל גֵּב שְׂאוּחֵז לְשֵׁנֵי הַצְּדָדִים, לוֹקַח [נוֹטָה] חֶלְקוֹ לְצַד יָמִין, וְנַחֲקֵק בְּכָלָם, בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה, אִזְ נִקְרָא גִבּוֹר שְׁלָם, שְׁלָם בְּכָל.

מָה כְּתוּב אַחֲרָיו? (שם) וְהִיָּה בְּכָל יַחַם הַצֶּאֱזָן הַמְקַשְׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת הַמְקַלּוֹת וְגו'. סֵתֵר הַסְּתָרִים לְחַכְמֵי לֵב נִמְסָר. בְּתוּךְ מַחֲנוֹת עֲלִיוֹנִים קְדוּשִׁים יֵשׁ מְדַרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת אֵלּוֹ עַל אֵלּוֹ, אֵלּוֹ פְּנִימִיִּים וְאֵלּוֹ לְבַחוּץ. אֵלּוֹ הַפְּנִימִיִּים מִתַּחֲבָרִים בְּמִלְךְ הַקְּדוּשׁ, וּמִתַּחֲבָרִים בְּיִשְׂרָאֵל, בְּנִים קְדוּשִׁים לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוֹ נִקְרָאוֹת הַצֶּאֱזָן הַמְקַשְׁרוֹת, מַחֲנוֹת שֶׁל אֵלּוֹ מְקַשְׁרוֹת, מַעֲלָה וּמַטָּה.

בְּשַׁעֲהָ שֶׁהַתְּשׁוּקָה שֶׁלָּהֶם לְגַבֵּי הַזֹּהַר הָעֲלִיּוֹן שֶׁלְמַעֲלָה, עֲמוּד הָאֲמִצְעִי, יַעֲקֹב הַשְּׁלָם לָקַח אוֹתָם הַמְקַלּוֹת, תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, בְּרֵהֲטִים, מְקוּם וּמוֹשָׁב, לְהַנַּחַת הַתְּפִלִּין. וּמִכָּאֵן לוֹקַחִים אוֹר וְזִיו כָּל הַחִילּוֹת וּמַחֲנוֹת הָעֲלִיוֹנִים, אֵלּוֹ שְׂמֵתִקְשָׁרִים לְמַעֲלָה וּמִתַּקְשָׁרִים לְמַטָּה. כִּיּוֹן שְׂאֵלּוֹ לוֹקַחִים מִתּוּךְ הַרְהֲטִים שְׂקִתוֹת הַיָּמִים, אִזְ אֵלּוֹ הֵיוּ מְקוּרוֹת וּנְבִיעוֹת לְהוֹרִיד לְמַטָּה וּלְתַת לְכָלָם.

וּמִשּׁוּם כִּךְ הַפְּרִישׁ יַעֲקֹב בֵּין הַמְדַרְגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הַקְּדוּשׁוֹת לְמַדְרָגוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁל שְׂאֵר הָעַמִּים, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בראשית ל) וַיִּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שְׂתָם עַל צֶאֱזָן לְבָן. [אלו] עֲדָרִים הַפְּרִיד לוֹ לְעֲצָמוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק בְּשְׂאֵר הָאֲמוֹת, וְכִמוֹ שֶׁהַפְּרִישׁ לוֹ מְדַרְגוֹת הָאֲמוֹנָה לְמַעֲלָה לְחַלְקוֹ וּלְגוֹרְלוֹ, כִּךְ צְרִיךְ לְהַפְּרִישׁ מְדַרְגוֹת שֶׁל מַחֲנוֹת קְדוּשִׁים לְמַטָּה, לְקַשֵּׁר אוֹתָם עִמּוֹ בְּאֵלּוֹ הַהִיכָלוֹת שֶׁל הַגְּבִירָה.

וַיִּבְא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בְּעָרְב. וַיִּבְא יַעֲקֹב - זֶה תַּפְאֲרַת הַקְּדוּשָׁה, מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה שֶׁלוֹקַחַת אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת, שְׁכָתוֹב בּוֹ אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'. בְּעָרְב, לְמָה בְּעָרְב? אֵלּא בְּעָרְב שְׁכָתוֹב (בראשית כד) וַיֵּצֵא יַצְחָק לְשׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה לְפָנוֹת עָרְב. בְּזִמְנָא שֶׁהַתְּעוֹרֵר יַצְחָק אָבִיו לְשָׂדֶה הַזֶּה וּלְקַח אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי יַצְחָק לֹא מִתְּעוֹרֵר לְשָׂדֶה הַזֶּה. כִּיּוֹן שֶׁהַסְּתַלֵּק יַעֲקֹב מִשָּׁם בְּעָרְב, הַשְּׂאִיר אֶת הַשָּׂדֶה הַזֶּה לְיַצְחָק אָבִיו, וְהוּא עָלָה בְּאוֹתוֹ הַזִּמְנָא לְמַעֲלָה.

מָה כְּתוּב? וַתֵּצֵא לְאָה לְקַרְאָתוֹ. הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה, לְבֵן הַיְחִיד. וַתֵּאֲמַר אֵלַי תָּבוֹא, תַּחַת כְּנָפֵי, לְבָרַךְ אוֹתְךָ וּלְהַרְוֹת אוֹתְךָ בְּתַפְנוּקִים וְעִדּוּנִים עֲלִיוֹנִים. הִנֵּה עֵת רְצוֹן וְעַנְג לְתַת לְךָ נַחַת רוּחַ עֲלִיוֹנָה לְאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה טָרַם שִׁישְׁרָף בַּחֲזֵק שֶׁל יַצְחָק. כִּיּוֹן שֶׁלְקַחָה אֶת יַעֲקֹב תַּחַת כְּנָפֵיהָ, אִזְ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בְּלִילָה הוּא. הוּא - שְׁנִסְתֵּר מִן הַכָּל. הוּא - שְׁכָל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת יוֹצְאוֹת מִשָּׁם. לֹא כְּתוּב יַעֲקֹב, אֵלּא הוּא, מִי שְׂרָאוֹי לְהַתְּעוֹרֵר אֲלֵיהָ.

וּטָרַם מְזִמְנָא אֲלֵיהָ תַּחַת כְּנָפֵיהָ, מִי שֶׁלוֹקַח אוֹתָם הַקְּדוּשִׁים [הַקְּדוּשׁוֹת] וְהַבְּרָכוֹת, לֹא מִתְּמַלֵּא מִהַנְּקֵדָה הַטְּמִירָה, הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַהוּא. וְעַל כֵּן הַדּוּדָאִים מְעוֹרְרִים הַכָּל, וְהַכָּל כְּמוֹ שְׂסוּד עֲלִיוֹן. רְאוּבֵן, מָה זֶה רְאוּבֵן? הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֵׁם שְׂמוֹת בְּאָרֶץ, שְׁכָתוֹב (תהלים מו) לְכוּ חֲזוּ מַפְעֲלוֹת ה' אֲשֶׁר שֵׁם שְׂמוֹת בְּאָרֶץ.

וַיִּקָּח לוֹ מִקָּל לְבַנְיָה וְגו'. מִשְׁנָה. הַרְצוֹן שֶׁל הַמַּעֲשָׂה, קִשְׁרֵי הָאֲמוֹנָה, קוֹל הַקּוֹל שֶׁל הַקּוֹלוֹת, מִתְּעוֹרֵר מִמַּעֲלָה לְמַטָּה. אָנוּ הֵיִינוּ פְּתוּחֵי עֵינַיִם. הַגְּלָגַל סוֹבֵב מִמַּעֲלָה לְכַמָּה צְדָדִים, קוֹל שֶׁל נְעִימוֹת הַתְּעוֹרֵר. הַתְּעוֹרֵרוּ יִשְׁנִים נִרְדָּמִים שְׁשֵׁנָה בְּנַחֲרֵיהֶם, וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים וְלֹא רוֹאִים, אֲטוּמֵי אֲזַנִּים, כְּבָדֵי לֵב, יִשְׁנִים וְאִין יוֹדְעִים, הַתּוֹרָה עוֹמֵדֵת לְפָנֵיהֶם וְלֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים בְּמָה מִסְתַּכְּלִים, רוֹאִים וְלֹא רוֹאִים. הַתּוֹרָה מְרִימָה קוֹלוֹת: הַסְּתַכְּלוּ טְפָשִׁים, יִפְתְּחוּ הָעֵינַיִם וְתַדְעוּ. אִין מִי שִׁישְׁגִיחַ, אִין מִי שִׁירְכִין אֲזַנוֹ. עַד מְתִי תַהִיוּ בְּתוּךְ הַחֲשֵׁכָה שֶׁל רְצוֹנְכֶם? הַסְּתַכְּלוּ לְדַעַת, וְיִתְגַּלֵּה לְכֶם הָאוֹר הַמְּאִיר.

מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בפערב].

ויעקב, כשיצא ללכת לדרך, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו. בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמעלה, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. אז ויקרא שם המקום ההוא מחננים.

אמר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לכן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמהם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

ובא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שראוי למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמהם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, ונדאי שהעולם שלמעלה ירד לו לבית ויתקשר [העולם שלמעלה ירד לו בביתו והתקשר] בהם, והענייה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, טרם שישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון, אמר, ודאי שכל דברי רבי יהודה יפים, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרך מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח, ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, והתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שצריך. ע"כ סתרי תורה

ובכלם רשומים בסימן של המלך העליון, כמו שישראל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ברר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, [משום כך כתוב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. יה עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה] אף כך הקדוש ברוך הוא ברר לו מכל שאר צבאות ומחנות של העולם.

ומחנות עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שזהר של אש בהארץ השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבישות, ומתפסות מהזהר ההוא, ולא יכלו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר ההוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה - (בראשית ל) והיה העטפים ללכן והקשרים ליעקב.

וצריך לברר [לברך] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא פתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה, ולהט החרב השנונה ממנה על כל [כמה] הצבאות והמחנות.

אותה החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה ההפוך, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מהצד של עץ החיים הם יוצאים, שמתחדדים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מטל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הכפסא. כלם

פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים צא) כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה לָךְ לְשַׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ הַחֲבָרִים, שֶׁהָרִי בִשְׁעָה שְׁאָדָם בָּא לְעוֹלָם, מִיַּד מְזַדְּמָן עִמוֹ יִצְרֵה הָרַע שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לְאָדָם תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד) לְפֶתַח חֲטָאת רִבְּץ. מִי זֶה חֲטָאת רִבְּץ? זֶה יִצְרֵה הָרַע. וְכֵן גַּם דוֹד קָרָא לוֹ חֲטָאת, (תהלים נא) וְחֲטָאתִי נִגְדִי תָּמִיד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל יוֹם לְאָדָם לְחַטָּא לְפָנָי רְבוּנוּ, וַיִּצְרֵה הָרַע הַזֶּה לֹא זוּ מִבֶּן הָאָדָם מִיּוֹם שֶׁנוֹלַד הָאָדָם לְעוֹלָמִים, וַיִּצְרֵה הַטּוֹב בָּא לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁבָא לְהַטְהֵר.

וּמְתִי בָּא אָדָם לְהַטְהֵר? כִּשְׁהוּא בֶן שָׁלֹש עֶשְׂרֵה שָׁנִים, אֲזַי מְזַדְּוֵג הָאָדָם בְּשִׁנְיָהֶם, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמָאל. יִצְרֵה טוֹב לְיָמִין, וַיִּצְרֵה הָרַע לְשְׂמָאל. וְאַלֶּה הֵם שְׁנֵי מִלְאָכִים מִמֶּשׁ מְמַנִּים, וְהֵם נִמְצְאִים תָּמִיד עִם הָאָדָם.

בָּא בֶּן אָדָם לְהַטְהֵר – אוֹתוֹ יִצְרֵה הָרַע נִכְפָּה לְפָנָיו, וְשׁוֹלֵט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמָאל. וְשִׁנְיָהֶם מְזַדְּוֵגִים לְשִׁמּוֹר אֶת הָאָדָם בְּכָל דְּרָכָיו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה לָךְ לְשַׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

רַבִּי אֶלְעָזָר מְבָאָר אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּיַעֲקֹב, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזְּמִין עִמוֹ מִלְאָכִים מִחֲנוֹת מְמַנִּים, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא בָּא שְׁלֵם בְּשִׁבְטִים עֲלִיוֹנִים כְּלָם שְׁלָמִים כְּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מִלְאָכֵי אֱלֹהִים, וַנִּתְבָּאָר. וְכֵאֲזַי, כִּיּוֹן שֶׁנִּצְוֶה מִלְּפָנָי וְהָרִי נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אֲזַי הַזְּדוּגָה עִמוֹ שְׁכִינָה, וְכֵאֲזַי מִחֲנוֹת קְדוּשִׁים לְהַקִּיף אוֹתוֹ, וְאֲזַי וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב כִּי אֲשֶׁר רָאִם וְגו', וּמֵאוֹתָם מִלְאָכִים שָׁלַח לְעֵשׂוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים. מִלְאָכִים מִמֶּשׁ הָיוּ וְדָאִי.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וַאֲמַר, כְּתוּב (תהלים לד) חֲנָה מִלְאָךְ ה' סְבִיב לִירְאָיו וַיִּחְלְצֵם. הָרִי פָּרְשׁוּהָ. אָבֵל בְּמָקוֹם אֶחָד כְּתוּב כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה לָךְ, מִלְאָכָיו רַבִּים, וְכֵאֲזַי אֶחָד, שֶׁכְּתוּב חֲנָה מִלְאָךְ ה' סְבִיב לִירְאָיו וַיִּחְלְצֵם. אֲלֵא כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה לָךְ – אֵלּוּ שְׁאָר מִלְאָכִים. מִלְאָךְ ה' סְבִיב – זוּ שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג) וַיִּרְא מִלְאָךְ ה' אֵלָיו בְּלִבְתֵּי אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה. וְלִכֵּן חֲנָה מִלְאָךְ ה' סְבִיב לִירְאָיו,

לְהַקִּיפוֹ בְּכָל הַצְּדָדִים כְּדִי לְהַצִּיל אוֹתוֹ, וְכִשְׁהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּתוֹךְ הָאָדָם, כְּמָה מִחֲנוֹת קְדוּשִׁים כְּלָם מְזַדְּמָנִים לְשָׁם.

בָּא רָאָה, כִּשְׁדוֹד הַמֶּלֶךְ נִצַּל מֵאֲכִישׁ מֶלֶךְ גֵּת, אֲזַי אָמַר אֵת זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהַשְׁכִּינָה הַקִּיפָה אוֹתוֹ וְנִצַּל מֵהֶם מֵאֲכִישׁ וּמַעֲמוֹ, כָּל אוֹתָם שֶׁהִתְקִיפוּ [שֶׁהִקִּיפוּ] אוֹתוֹ. מָה כְּתוּב? (שמואל-א-א כא) וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם, לְמָה וַיִּתְהַלֵּל? הֲיֵה צָרִיךְ לְכַתֵּב וַיִּשְׁתַּגַּע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כִּי הִבַּאתֶם אֵת זֶה לְהַשְׁתַּגַּע עָלַי.

אֲלֵא חָזַר עַל אוֹתוֹ דְּבַר שְׁאָמַר דוֹד בְּתַחֲלָה, שֶׁכְּתוּב (תהלים עג) כִּי קִנְאתִי בַּהוֹלְלִים וְגו'. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲיִיךָ עֲדִין אֶתָּה צָרִיךְ אֵת זֶה. כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס לְבֵית אֲכִישׁ וְהַחֲזִיקוּ בּוֹ, מָה כְּתוּב? וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם, כִּיּוֹתָם הוֹלְלִים שֶׁקִּנְאוּ בָּהֶם בְּהַתְחַלָּה. וְאֲזַי בָּאָה שְׁכִינָה וְשִׁרְתָּה סְבִיב דוֹד.

וְאִם תֵּאמַר שֶׁהַשְׁכִּינָה לֹא שׁוֹרָה כִּי אִם בְּנִחְלָתָה, שֶׁהִיא הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה – וְדָאִי לֹא שׁוֹרָה בְּעִבּוּר [שִׁיּוּנָקִים] לִינֵק מִמֶּנָּה, אָבֵל שׁוֹרָה כְּדִי לְהַגִּן. וְכֵאֲזַי כִּשְׁבָא יַעֲקֹב מִבֵּית לָבָן, כָּל הַמִּחְנוֹת הַקְּדוּשִׁים הַקִּיפוּ אוֹתוֹ, וְלֹא נִשְׁאָר לְבָדוּ.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, אִם כֵּן [ס"א שְׁכָל הַמִּחְנוֹת הַקְּדוּשִׁים בָּאוּ יַחַד עִמוֹ וְהַשְׁכִּינָה עִמוֹ], לְמָה כְּתוּב וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוּ וְגו'? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁהַכְּנִיס עִצְמוֹ לְסִפְנָה וְהָיָה רוֹאֶה אוֹתָהּ סִפְנָה בְּעֵינָיו, הֵם פָּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְאֲזַי אָמַר, קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֵת, אֵלּוּ הֵם הַמִּחְנוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁנִּפְרְדוּ מִמֶּנּוּ.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּדִי לְהַשְׁאִירוֹ עִם אוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁל עֵשׂוֹ שֶׁהָיָה בָּא בְּרִשׁוֹת עֲלִיוֹנָה, וְאַלֶּה הֵלְכוּ לוֹמַר שִׁירָה, שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאַחַר כֵּן חֲזָרוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֵת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֵת עַבְדְּךָ וְגו', וְעַתָּה הֵייתִי לְשִׁנֵּי מִחְנוֹת. מִחְנָה שְׁכִינָה, וְכָל בֵּיתוֹ. [ס"א מִחְנָה אֶחָד הָיָה, שֶׁכְּתוּב מִחְנָה אֱלֹהִים זֶה]. לְשִׁנֵּי מִחְנוֹת – שֶׁהָיָה שְׁלֵם מִכָּל הַצְּדָדִים מִשְׁנֵי חֲלָקִים, לָבָן וְאָדָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָרִי נִתְבָּאָר אוֹתוֹ לִילָה שֶׁלְטוֹן שֶׁל צַד שֶׁל עֵשׂוֹ הָיָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (בראשית א) יְהִי מְאֹרֶת חֹסֵר, וּמִשּׁוּם כֵּן וַיִּתֵּר

וַיִּשְׁלַט עָלָיו וַיִּתְקַים בוֹ (בראשית כז) יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאֲמִים וְגו', וְעַדִּין לֹא הָיָה זְמַנוֹ כָּלֵל, אֲלֹא מִשׁוֹם שֶׁהֶעֱבִירוּ יַעֲקֹב לְסוֹף הַיָּמִים. וְעַל זֶה הָיָה מִיד נִקְלָה, וְאַחַר כֵּן אוֹתוֹ שֶׁמִּתְכַּבֵּד יִהְיֶה עֹבֵד לוֹ. אוֹתוֹ שֶׁהוּא חָסֵר לְחֵם יִהְיֶה עֹבֵד לְאוֹתוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ רַב דָּגָן וְתִירוֹשׁ.

בא ראה, על זה, משום שידע יעקב שהצטרף לו, עכשוו התהפך לו לנקה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו. שאלו היה יודע עשו חכמה זו, יהרג את עצמו ולא יבא לידי זה, אבל הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה (שמואל א ב) ה' יחתו מריבו וגו' ויתן עז למלכו וגו'.

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. מיד פתח יעקב להתהפך לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותן ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר אותן לסוף, כפי שאמרנו.

אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר עם לבן גרתי, וכי מה עשה בשליחותו של עשו [שאמר] דבר זה? אלא לבן הארמי, קולו הלה בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בכשפים וגדול בקוסמים, ואבי בעור היה, ובעור אבי בלעם, שפתוב (יהושע יג) בלעם בן בעור הקוסם, ולבן חכם בכשפים ובקוסמים יותר מכלם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה כלי זין. זהו שפתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי.

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלבן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בכשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שידע בלעם - ממנו היה, וכתוב בכלעם (במדבר כב) כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר, וכל העולם היו פוחדים מלבן ומכשפיו. ודבר ראשון ששלח יעקב לעשו - אמר עם לבן גרתי.

ואם תאמר שמעט היה, חדש או שנה - לא כן, אלא ואחר עד עתה, עשרים שנה התאחרתי עמו. ואם תאמר שלא עלה בידי כלום - ויהי לי שור וחסור. אותם שני גזרי דין, שפששניהם מתחברים יחד, לא מתחברים אלא להרע לעולם, ולכן פתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמר יחדו.

יעקב לבדו, שנשאר יעקב, שהוא שמש לבדו, שהתכסתה הלבנה מן השמש. ואף על גב ששמירת [ועם כל זה השמירה של] הקדוש ברוך הוא לא זזה ממנו מכל וכל, ועל זה לא יכל לו, שפתוב וירא פי לא יכל לו.

הסתכל ימינה וראה את אברהם, הסתכל שמאלה וראה את יצחק, הסתכל בגוף וראה שנכלל מצד זה ונכלל מצד זה, ואז ויגע בכף ירכו, בעמוד אחד הסמוך לגוף, שהוא מחוץ לגוף.

ולבן חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, הקיפו בכל צדדיו כדי להצילו. וכששרתה שכניה בתוכו [ס"א אליו], כמה חילות ומחנות באו עמה, ומאותם מלאכים שלח לעשו.

וישלח יעקב מלאכים. אמר רבי אבא, וכי מה הוא התעורר אל עשו? וטוב היה לו לשתק ממנו. אלא, אמר יעקב, יודע אני שעשו חושש לכבוד אבא ולעולם לא הרגיו אותו, והריני יודע, שהואיל ואבא קים, איני פוחד ממנו, אבל עכשו שאבא קים, אני רוצה להתפיס עמו. מיד - וישלח יעקב מלאכים לפניו.

וישלח יעקב מלאכים, רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. פסוק זה נאמר על יצר הרע, משום שהוא תמיד מקטרג לבני אדם, ויצר הרע מרים לבו ורצונו של האדם בגאונה, והולך אחריו, מסלסל בשערו ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושך אותו לגיהנם.

אבל טוב נקלה - אותו שלא הולך אחר יצר הרע ולא מתגאה כלל ומנמיך רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, ואז אותו יצר הרע מתהפך לו לעבד, שלא יכול לשלט עליו, ואותו איש שולט עליו, כמו שנאמר (בראשית ד) ואתה תמשל בו.

ממתכבד - כמו שאמרנו, שהוא מכבד עצמו, מסלסל בשערו, מתגאה ברוחו, והוא חסר לחם - חסר אמונה, כמו שנאמר (ויקרא כא) לחם אלהיו וגו', (שם) לחם אלהיהם הם מקריבם וגו'.

דבר אחר טוב נקלה ועבד לו - זה יעקב שהנמיך רוחו לעשו כדי שאחר כן יהיה לו עבד

וְלָבָן כְּתוּב פֶּן תִּדְבֵר וְלֹא פֶן תַּעֲשֶׂה. וְכָתוּב יֵשׁ לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת. מִנֵּיִן הִיָּה יוֹדֵעַ שְׂיִכְלֹת הִיָּתֶה בִּידוֹ? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אִמַּשׁ אָמַר אֵלַי.

וְזוֹהַר הָעֵדוּת שֶׁצָּוָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲדִיד, שֶׁכְּתוּב (דברים כו) וְעֵנִית וְאָמַרְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אָבִי וְגו'. וְעֵנִית - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ) לֹא תַעֲנֶה בְרַעְךָ, (דברים יט) עֲנֶה בְּאָחִיו.

כְּתוּב בְּבַלְעָם (כמדבר כד) וְלֹא הִלֵּךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאָת נְחֻשִׁים, שֶׁכָּךְ הוּא דִּרְכּוֹ - שֶׁהוּא הִיָּה מִנְחֵשׁ. בְּלָבָן כְּתוּב (בראשית ל) נְחֻשְׁתִּי, שֶׁהַשְּׂגִיחַ בְּכֻשְׁפָּיו וּבְקִסְמָיו בְּעֶסֶק שֶׁל יַעֲקֹב, וּכְשֶׁרָצָה לְהַאֲבִיד אֶת יַעֲקֹב בְּנְחֻשִׁים וּבְכַשּׁוּפִים שְׁלוֹ, רָצָה לְאֲבִדוֹ, וְלֹא עָזְבוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהִינּוּ שֶׁאָמַר בַּלְעָם בֶּן בְּנוֹ, כִּי לֹא נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קִסַּם בְּיִשְׂרָאֵל. מִי יָכוֹל לָהֶם? שֶׁהָרִי סָבִי רָצָה לְאֲבִד אֶת אֲבִיהֶם בְּנְחֻשִׁים וּבְקִסְמִים שְׁלוֹ וְלֹא עָלָה בִּידוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁאִירוּ לְקַלֵּל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי לֹא נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קִסַּם בְּיִשְׂרָאֵל.

וּבְכָל עֲשֶׂרֶת מִיָּנִי כְשֵׁפִים וּקְסָמִים מִהָאֶרֶת הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים עָשָׂה לָבָן כְּנִגְדַּיַעֲקֹב, וְלֹא יָכַל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית לא) וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָנִים. שֶׁכֹּלֵם עָשָׂה לָבָן כְּנִגְדּוֹ וְלֹא עָלָה בִּידוֹ לְהִרְעֵ לוֹ, שֶׁכְּתוּב (שם) וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָנִים וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמְדִי. מַה זֶה מָנִים? כְּתָרְגוּם מִיָּנִים, וְכְתוּב (ויקרא יז) לְשַׁעֲרֵם אֲשֶׁר הֵם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. מוֹנִים - מִיָּנִים כְּמִשְׁמַעוֹ. וְעֲשֶׂרֶת מִיָּנִים הֵם שֶׁל כְּשָׁפִים וּקְסָמִים בְּכְתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְכֹלֵם עָשָׂה כְּנִגְדּוֹ.

עֲשֶׂרֶת מִיָּנִים הֵם, שֶׁכְּתוּב (דברים יח) קִסַּם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמִנְחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׂאֵל אוֹב וַיִּדְעֵנִי וְדַרְשׁ אֵל הַמַּתִּים. הָרִי הֵם עֲשֶׂרֶת.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נִחַשׁ וְקִסַּם הֵם שְׁנֵי מִיָּנִים, וּבִדְרָגָה אַחַת עוֹלִים, וּכְשָׁבֵא בַלְעָם, בְּקִסַּם עָשָׂה כְּנִגְדַּיִשְׂרָאֵל, וְהִינּוּ שֶׁכְּתוּב (כמדבר כב) וּקְסָמִים בִּידָם. וְכִנְגְדַיַעֲקֹב בָּא לָבָן בְּנִחֵשׁ. זֶה וְזֶה לֹא עָלָה בִּידָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם כג) כִּי לֹא נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קִסַּם בְּיִשְׂרָאֵל. כִּי לֹא נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב - בְּתַחֲלָה בִּימֵי לָבָן. וְלֹא קִסַּם בְּיִשְׂרָאֵל - אַחֲרַיִם כְּפִימֵי בַלְעָם.

צִאֵן וְעָבַד וְשִׁפְחָה - אֵלּוּ הֵם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁהָרַג הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, (שמות יב) בְּכוֹר בְּהֵמָה, (שם) בְּכוֹר הַשָּׂבִי, (שם יא) בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב צִאֵן וְעָבַד וְשִׁפְחָה. מִיָּד הִיָּה עָשׂוּ פּוֹחַד וַיִּצֵּא כְּנִגְדּוֹ, וּפְחָד הִיָּה לוֹ מִיַּעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לְיַעֲקֹב מַעֲשׂוֹ.

לְאִישׁ שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. עַד שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ, שָׁמַע עַל לְסֻטִּים אֶחָד שֶׁהִיָּה אוֹרֵב בְּדֶרֶךְ. פָּגַשׁ אוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, אָמַר לוֹ: מִמִּי אַתָּה? אָמַר לוֹ: אֲנִי מִלְּגִיּוֹן פְּלוֹנִי. אָמַר לוֹ: סֵטָה לָךְ מִלְּפָנַי, שֶׁכָּל מִי שֶׁקָּרַב אֵלַי, אֲנִי מִבִּיא נִחַשׁ אֶחָד שֶׁהוֹרַג אוֹתוֹ. הִלֵּךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ לְאוֹתוֹ הַלְּגִיּוֹן. אָמַר לוֹ: אִישׁ אֶחָד בָּא, וְכָל מִי שֶׁקָּרַב אֵלָיו, נוֹשֵׁף אוֹתוֹ נִחַשׁ אֶחָד שֶׁהוּא מִבִּיא, וּמַת.

שָׁמַע אוֹתוֹ לְגִיּוֹן וּפְחָד. אָמַר: יָפָה שֶׁאֲלָךְ עִמּוֹ וְאַתְפִּיִס עִמּוֹ. עַד שֶׁרָאָה אוֹתוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, אָמַר: אוֹי וְאָבוֹי שֶׁעָכְשׁוּ יִהְרַג אוֹתוֹ הַלְּגִיּוֹן. הַתַּחֲלִיל לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְכַרַע כְּנִגְדּוֹ. אָמַר אוֹתוֹ לְגִיּוֹן: אֲלֵמָלָא הִיָּה לוֹ בִּידוֹ נִחַשׁ לְהָרַג, לֹא הִיָּה מִשְׁתַּחֲוֶה כָּל זֶה כְּנִגְדִי. הַתַּחֲלִיל הַלְּגִיּוֹן לְהַתְּנָאוֹת. אָמַר: הוֹאִיל וְכָל כֶּךָ כָּרַע לְנִגְדִי, לֹא אֶהְרַג אוֹתוֹ.

כֶּךָ אָמַר יַעֲקֹב, עִם לָבָן גֵּרְתִּי וְאַחֵר עַד עָתָה. עֲשָׂרִים שָׁנָה הִתְאַחֲרְתִּי עִמּוֹ, וְאֲנִי מִבִּיא נִחַשׁ לְהָרַג בְּנֵי אָדָם. שָׁמַע עָשׂוּ, אָמַר, אוֹי מִי יָקוּם לְפָנָיו, שֶׁעָכְשׁוּ יִהְרַג אוֹתוֹ יַעֲקֹב בְּפִיו. הַתַּחֲלִיל לְצִאֵת כְּנִגְדּוֹ לְהַתְּפִיִס עִמּוֹ.

בִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ מַה כְּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצֹר לוֹ. בִּיּוֹן שֶׁקָּרַב אֵלָיו, הַתַּחֲלִיל לְכַרַע וּלְסַגֵּד לְפָנָיו, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוֹ. אָמַר עָשׂוּ, אֲלֵמָלָא כָּל כֶּךָ הִיָּה עִמּוֹ, לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה כְּנִגְדִי. הַתַּחֲלִיל לְהַתְּנָאוֹת.

בָּא רָאָה מַה כְּתוּב בְּבַלְעָם, (כמדבר כב) וַיִּבֵּא אֱלֹהִים אֶל בַּלְעָם לִילָה. בְּלָבָן כְּתוּב (בראשית לא) וַיִּבֵּא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרָמִי בַחֲלוֹם הַלִּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשְׁמַר לָךְ פֶּן תִּדְבֵר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב וְגו'. פֶּן תִּדְבֵר? פֶּן תַּעֲשֶׂה לְיַעֲקֹב רָעָה צְרִיךְ לְכַתֵּב! אֶלָּא לָבָן לֹא רָדַף אַחֲרֵי יַעֲקֹב בְּכַח גְּבוּרִים לְעֶרְךָ בּוֹ קָרַב, שֶׁהָרִי חִיל יַעֲקֹב וּבְנָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, אֶלָּא לְהָרְגוֹ בְּפִיו וּלְהַשְׁמִידוֹ אֶת הַכֹּל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֲרָמִי אֲבִד אָבִי.

לו הקדוש ברוך הוא, שכל העולם יודעים מעשי לכן מה הם ומי יכול להנצל [ס"א ממנו, כל עשרים השנים שהייתי עמו] מקטרוגו, ורצה לאבד אותי [ס"א ואני ישבתי ועשיתי עמו עשרים שנה] והקדוש ברוך הוא הצילני ממנו. והכל היה כדי שלא יסתכל בו עשו שהתקיימו בו אותן ברכות ולא ישמר לו טינה. ועל זה כתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו', וכתוב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

וישב המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו. פינן שאמר באנו אל אחיך, לא ידענו שהוא עשו? וכי אחים אחרים היו ליעקב? אלא באנו אל אחיך. ואם תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך תקינה - לא כן, אלא עשו הרשע כמו מעקרו. וגם הלך לקראתך. ואם תאמר שהוא הולך לבדו - לא, אלא ארבע מאות איש עמו.

וכל כן למה? [אלא הם] אמרו לו, משום שהקדוש ברוך הוא תמיד מרצה בתפלות הצדיקים ומתעטר בתפלותיהם, כמו שאמרנו שאותו המלאך הממנה על תפלות ישראל, סנדלפון שמו, נוטל כל אותן תפלות ועושה מהם עטרה לחי העולמים ובארונה, וכל שכך תפלות הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהן, ונעשות עטרה להתעטר באותן תפלות לקדוש ברוך הוא. ואם תאמר, מחנות קדושים היו באים עמו, אז למה פחד? אלא צדיקים לא סומכים על זכויותיהם, אלא על תפלותיהם ובקשותיהם לרבונם.

ובא וראה שאמר רבי שמעון, תפלת רבים עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומתעטר באותה תפלה, משום שעולה בגונים רבים ונכללת מכמה צדדים, ומשום שנכללת מכמה גונים, נעשית עטרה, ומנחת על ראש צדיק חי העולמים. ותפלת היחיד אינה כלולה ואינה אלא בגון אחד, ועל פן תפלת יחיד אינה מתקנת להתקבל [אלא בתפלה] כתפלת רבים. ובא וראה, יעקב היה כלול, ועל כך תפלתו השתוקק לה הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו.

רבי יהודה פתח ואמר, (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה. אשריהם

אמר בלעם לבק, בא ראה מי יכול להם, שכל הקסמים והכשפים שבכתרים שלנו מהארת המלכות שלמעלה [ומטה] מתעטרים, [שהרי] והוא התקשר בהם, שכתוב ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו.

אמר רבי יהודה, חס וחלילה שהיה יודע בלעם בקדשה שלמעלה כלל, שהרי הקדוש ברוך הוא לא התרצה בעם ולשון אחר שישתמש בכבודו אלא בניו הקדושים, ואמר (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדושים. מי שהם קדושים ישתמשו בקדשה. ישראל הם קדושים, שכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה. אתה קדוש ולא עם אחר.

מי שהם טמאים, טמאה מזדמנת להם להטמא עליו. כתוב (ויקרא יג) טמא הוא בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו, וטמא לטמא קורא, שכתוב (שם) וטמא לטמא יקרא. מי שהוא טמא לטמא יקרא, הכל הולך אחר מינו.

אמר רבי יצחק, נאה הוא ליעקב, שהיה קדוש, לומר שנטמא בלבן ובכשפיו, או שבח הוא שלו? אמר לו רבי יוסי, אף על גב שאמר רבי יהודה - אני מסייע לך, שהרי כתוב (בראשית כז) אנכי עשו בכרך. וכי יפה הוא לצדיק כיעקב להחליף שמו בשם טמאה? אלא אנכי, פוסק טעם, ואומר אנכי מי שאני, אבל עשו בכרך, והרי פרושה.

אף כאן. ויהי לו שור וחמר. לומר, אל תשים לבך ורצונך לאותה ברכה שברכני אבא שהתקימה בי. הוא ברוך אותי הנה גביר לאחיי וישתחוו לך בני אמה - משום כך עבדך יעקב לאדני לעשו. הוא ברוך אותי ברב דגן ותירוש - הרי לא התקים בי, שלא אצרתי אותם, אלא ויהי לי שור וחמור צאן ועבד, רועה צאן בשדה. הוא ברוך אותי מטל השמים ומשמני הארץ - הרי לא התקים בי, משום שהרי עם לכן גרתי, כגר, שלא היה לי בית אחד, כל שפן משמני הארץ. וכל זה כדי שלא יסתכל ביעקב על אותן ברכות ויקטרג עמו.

רבי אבא אמר, כתוב ביעקב (שם כה) איש תם יושב אהלים, גבר שלם, משום שהוש יושב בשני משכנים עליונים, והשלים לצד זה ולצד זה. והוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל על מה שאמר רבי יהודה, משום שלבו שלם על טוב ואמת שעשה

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. יַעֲקֹב בְּנֹאֵו, לְמָה
בְּנֹאֵו? מִשּׁוּם שֶׁהוּא דְמוּת שֶׁל יַעֲקֹב מִמָּשׁ.

בא רָאָה, כָּל מִי שֶׁרוּאָה אֶת יַעֲקֹב, כְּמִי
שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאִסְפֵּק לְרִיָּה הַמְּאִירָה (תַּפְּאֵרֶת),
וְהָרִי נֹאֵמֵר שֶׁיִּפְּיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב כִּיפְּיוֹ שֶׁל אָדָם
הֶרְאֵשׁוֹן. אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֲנִי שֶׁמְעַתִּי, שֶׁכָּל מִי
שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּחִלּוּמוֹ וְרוּאָה אֶת יַעֲקֹב מִעֲטָף
בְּמַלְבוּשָׁיו, מִתּוֹסְפִים לוֹ חַיִּים.

רבי שֶׁמְעוֹן אָמַר, הָרִי נֹאֵמֵר שֶׁדוֹד הַמְּלָךְ, עַד שֶׁלֹּא
הָיָה, לֹא הָיוּ לוֹ חַיִּים כָּלֵל, פָּרַט לְזֶה שֶׁאָדָם
הֶרְאֵשׁוֹן נִתֵּן לוֹ שְׁבַעִים שָׁנָה מִשְׁלוֹ, וְכֵן הָיָה קִיּוּמוֹ
שֶׁל דּוֹד הַמְּלָךְ שְׁבַעִים שָׁנָה הָיוּ, וְקִיּוּם שֶׁל אָדָם
הֶרְאֵשׁוֹן אֶלֶף שָׁנָה חֹסֵר שְׁבַעִים. נִמְצְאוּ בְּאֵלֶּה אֶלֶף
שָׁנִים רֵאשׁוֹנוֹת אָדָם הֶרְאֵשׁוֹן וְדוֹד הַמְּלָךְ.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים כא) חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ נִתְּתָה לוֹ
אֲרֹךְ יָמִים עוֹלָם וְעַד. חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ – זֶה
דּוֹד הַמְּלָךְ. שֶׁהָרִי כִּשְׁבָרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גַּן עֵדֶן,
הִטִּיל בּוֹ נִשְׁמַת דּוֹד הַמְּלָךְ, וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ וְרָאָה שֶׁאֵין
לוֹ חַיִּים מִשְׁלוֹ כְּלוּם וְעוֹמֵד לְפָנָיו כָּל הַיּוֹם. כִּיֵּן
שֶׁנִּבְרָא אָדָם הֶרְאֵשׁוֹן, אָמַר, הָרִי וְדָאֵי קִיּוּמוֹ.
וּמֵאָדָם הֶרְאֵשׁוֹן הָיוּ שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהִתְקַיְּם דּוֹד
הַמְּלָךְ בְּעוֹלָם.

עוֹד הָאָבוֹת הִשְׁאִירוּ לוֹ מַחֲיֵיהֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד.
אֲבָרְהָם הִשְׁאִיר לוֹ, וְכֵן יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. יִצְחָק לוֹ
הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם, מִשּׁוּם שֶׁדוֹד הַמְּלָךְ בָּא מִצְדוֹ.

וְדָאֵי אֲבָרְהָם הִשְׁאִיר לוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁהָיָה לוֹ
לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וְשִׁמּוֹנִים שָׁנִים, וְהִתְקַיֵּם מֵאָה
וְשְׁבַעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, חֲסָרִים חֲמֵשׁ. יַעֲקֹב הָיָה לוֹ
לְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם כִּימֵי אֲבָרְהָם, וְלֹא הִתְקַיֵּם אֶלֶּא
מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע שָׁנִים. חֲסָרִים עֶשְׂרִים
וְשִׁמּוֹנָה. נִמְצָא שֶׁאֲבָרְהָם וְיַנְקֵב הִשְׁאִירוּ לוֹ
מַחֲיֵיהֶם שְׁלֹשִׁים וְשֶׁלֹּשׁ שָׁנִים. יוֹסֵף שֶׁהִתְקַיֵּם מֵאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנִים, הָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע
שָׁנִים כִּימֵי יַעֲקֹב, וְחֹסֵר מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים.
הָרִי שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ לְדוֹד הַמְּלָךְ לְהִתְקַיֵּם
בְּהֶם, וּבְהֶם הִתְקַיֵּם דּוֹד בְּכָל אוֹתָם הַשָּׁנִים
שֶׁהִשְׁאִירוּ לוֹ הָאָבוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, לְמָה יִצְחָק לֹא הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם
כְּאֵלֶּה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא חֲשֵׁךְ, וְדוֹד בָּא מִצְדוֹ

יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בְּהֶם וְנִתֵּן לָהֶם
תּוֹרַת אֱמֶת כְּדִי לְזִכּוֹת בָּהֶם לְחַיֵּי עוֹלָם, שֶׁכָּל מִי
שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו
חַיִּים עֲלִיוֹנִים וּמְכַנְּסוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב
(דברים ל) כִּי הִיא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ, וְכְתוּב (שם לב)
וּבִדְבַר הַזֶּה תִּאֲרִיכוּ יָמִים. חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחַיִּים
בְּעוֹלָם הַבָּא.

רבי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אֵין
מִיתָתוֹ עַל יְדֵי יִצְרָ הָרַע, מִשּׁוּם [שֶׁהוּא נִחָשׁ,
וְהוּא מְלֹאךְ הַמּוֹת, אֶלֶּא מִיִּתְתֶם בְּנִשְׁיָקָה, שֶׁכְּתוּב
(שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנִּשְׁיָקוֹת פִּיהוּ. כְּלוּמַר עַל פִּי ה'. וְהִיא
הַנִּשְׁיָקָה שֶׁהִיא דְּבָקוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּעַקְרָהּ, וְאוֹתוֹ
שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה] שֶׁהִתְחַזַּק בְּעַץ הַחַיִּים וְלֹא הִרְפָּה
מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן צְדִיקִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה לֹא נִטְמָא
גּוֹפֵם [אֶלֶּא הוּא טְהוֹר, כְּמוֹ אֵלֶיהוּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת
שֶׁמִּצְאוּ אוֹתוֹ רַבָּנָן וְשֶׁאֵלוֹ אוֹתוֹ, וְלֹא כֵהֵן הוּא מֵר?
אָמַר לָהֶם, צְדִיקִים לֹא טְמֵאִים בְּמִיתָתָם, כְּמוֹ
שֶׁשְׁנִינוּ, בְּיוֹם שֶׁמַּת רַבִּי בְּטִלְהָ כְּהֵנָּה. כְּלוּמַר
שֶׁהִתְעַסְקוּ בּוֹ] שֶׁלֹּא שָׂרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ טְמֵאָה.

יעקב הָיָה עֵץ הַחַיִּים, לְמָה פָּחַד, שֶׁהָרִי לֹא יִכּוֹל
לְשַׁלֵּט עָלָיו? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְהִנֵּה אֲנִכִּי
עִמָּךְ וְגוֹ', לְמָה הָיָה פּוֹחֵד? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כְּתוּב
וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים, אִם מַחְנוֹת קְדוּשִׁים הָיוּ
עִמּוֹ, לְמָה הָיָה פּוֹחֵד?

אֶלֶּא הַכֹּל הָיָה נֹאֵה, וְיַעֲקֹב לֹא הָיָה רוּצָה לְסַמֵּךְ
עַל נֶס שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁחָשַׁב
שֶׁאֵינוֹ כְּדָאֵי שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ נֶס, מָה
הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עָבַד אֶת אֲבִיו וְאָמוֹ כְּרָאוּי וְלֹא
הִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנִשְׂאָ שְׁתֵּי אַחֲיוֹת, וְאָף עַל גַּב
שֶׁהַכֹּל נִתְּבָאָר. וְעַם כָּל זֶה צָרִיךְ לְאָדָם לְפָחַד תָּמִיד
וְלְהִתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְלָה, שֶׁכְּתוּב
אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחַד תָּמִיד [וְלְפָחַד תָּמִיד מִלְּפָנֵי
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא], וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ.

בא רָאָה, תְּפִלַּת הָאָבוֹת הַעֲמִידוֹ עוֹלָם, וְכָל בְּנֵי
הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם עוֹמְדִים וְסוֹמְכִים, וְלְעוֹלָם
וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים לֹא נִשְׁכַּחַת זְכוּת הָאָבוֹת, מִשּׁוּם
שֶׁזְכוּת הָאָבוֹת הִיא קִיּוּם שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה, וְקִיּוּם
שֶׁל יַעֲקֹב הוּא קִיּוּם שְׁלֵם יוֹתֵר מִכָּלֶם. וְלִכֵּן בְּשַׁעֲהָ
שֶׁצָּרָה לְבִנֵי יַעֲקֹב, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּאָה אֶת
דְּמוּת יַעֲקֹב וְחָס עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֹּאֵמַר (ויקרא כו)

הבקר והגמלים לשני מחנות. למה לשני מחנות? משום שאמר, אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה.

בא ראה ששכינה לא זזה מאהל לאה ומאהל רחל. אמר יעקב, ידעתי שהרי שמירה לאלה מהקדוש ברוך הוא. מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה. אמר, אם יהרג עשו – יהרג את אלה, אבל אלה איני פוחד מהם, משום ששכינה עמם, ועל זה – והיה המחנה הנשאר לפליטה. כיון שעשה את זה, תקן תפלתו עליהם, מה כתוב? ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אלא דוד המלך אמר את זה כשהסתכל וראה בדברי העני, והסתכל בו כשהיה הולך ובורח מלפני חמיו אמר זה. תפלה לעני – זוהי תפלה שמבקש העני לפני הקדוש ברוך הוא, וזו התפלה שמקדימה את כל תפלות העולם.

החשף, ומי שהוא בחשף אין לו אור כלל ואין לו חיים, ולכן לא היו לדוד חיים כלל. אבל אלה שהיה להם אור, האירו לדוד המלך, ומהם הצטרף להאיר ולהיות לו חיים, שהרי מצד החשף אין לו חיים כלל, ועל זה בא יצחק בחשבון.

ואם תאמר, למה יוסף יותר מכלם? אלא ודאי יוסף בלבדו כמו כלם, משום שנקרא צדיק, וזהו שמאיר ללבנה יותר מכלם, ולכן זה השאיר לדוד המלך יותר מכלם חיים, שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ.

בא ראה, יעקב, תפלתו הגנה עליו מעשו משום שרצה להעביר זכותו לבניו אחריו ולא להוציא אותה עכשו אצל עשו, ועל זה התפלל תפלתו לקדוש ברוך הוא ולא סמך על זכותו להצילו בגללה.

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה. בא ראה מה כתוב, ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת

❦ סדר הלימוד ליום טו חשוון [יום 45 בשנה] ❦

לי עד היום, לא בשביל זכותי הִיָּה, אֶלָּא בַּגְּלָלָךְ
הוא שְׁעֲשִׂיתָ לִי. ואותו טוב וְאַמַּת בַּגְּלָלָךְ הִיוּ, שְׁהָרִי
כְּשֶׁעָבַרְתִּי בַּתְּחִלָּה, שְׁהֵייתִי הוֹלֵךְ מִלְּפָנֶי עֲשׂוֹ, יְחִידִי
עָבַרְתִּי אֶת אוֹתוֹ נֶהָר, וְאַתָּה עֲשִׂיתָ עִמִּי טוֹב וְאַמַּת,
וְהָרִי אֲנִי עֲכָשׁוּ עוֹבֵר אוֹתוֹ בְּשָׁנֵי מַחְנוֹת, הֵם שְׁנֵי
הַמַּחְנוֹת שֶׁחֶלַק.

עַד כָּאֵן סְדוֹר הַשְּׁבַח שֶׁל רְבוּנוּ. מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא בְּקֶשׁ
מֵה שְׁצָרֶיךָ לוֹ, לְהִרְאוֹת לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם שְׁצָרֶיךָ
לוֹ לְאָדָם לְסִדּוֹר שְׁבַח שֶׁל אֲדוֹנוֹ בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר
יְבַקֵּשׁ בְּקִשׁוֹתָיו. שֶׁכֶּף עָשָׂה יַעֲקֹב – בַּתְּחִלָּה סְדוֹר
שְׁבַחָיו שֶׁל קוֹנוֹ, וְאַחַר שֶׁסְּדוֹר הַשְּׁבַח, אָמַר בְּקִשְׁתּוֹ
שֶׁהֲצָטְרַךְ לָהּ.

זָהוּ שֶׁכְּתוּב: הֲצִילָנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ כִּי יֵרָא
אֲנֹכִי אִתּוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי אִם עַל בְּנִים. מִכָּאֵן,
מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ שְׁצָרֶיךָ לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו כְּרְאוּי.
הֲצִילָנִי נָא. וְאִם תֹּאמַר שְׁהָרִי הֲצִילָנִי מִלְּבָן – מִיַּד
אָחִי. וְאִם תֹּאמַר קְרוֹבִים אֲחֵרִים סִתְּם נִקְרָאִים אֲחִים
– מִיַּד עֲשׂוֹ. מָה הַטַּעַם? בְּשֶׁבִיל לְפָרֵשׁ הַדְּבָר כְּרְאוּי.
וְאִם תֹּאמַר, אֲנִי לְמָה אֲצַטְרַךְ? כִּי יֵרָא אֲנֹכִי אִתּוֹ פֶּן
יָבֹא וְהִכְנִי. כְּדֵי לְהוֹדֵעַ דְּבָר לְמַעַלָּה וּלְפָרְשׁוֹ
כְּרְאוּי, וְלֹא יִסְתִּיר הַדְּבָר.

וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְגוֹ'. וְאַתָּה
אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב, מָה זֶה וְאַתָּה? כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (נחמיה ט) וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם. אַף כָּאֵן
וְאַתָּה אָמַרְתָּ.

בֵּא רֵאָה, דְּוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תהלים יט) יֵהִיו לְרִצּוֹן
אֲמָרֵי פִי, אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁהִתְפָּרְשׁוּ. וְהִגִּיזוֹן לְבִי –
אֵלּוּ דְבָרִים נִסְתָּרִים שֶׁלֹּא יְכוֹל בֶּן אָדָם לְפָרֵשׁם
בְּפִיו, זֶהוּ הַגִּיזוֹן, שֶׁהוּא בְּלֵב, שֶׁלֹּא יְכוֹל לְהִתְפָּרֵשׁ.
וְעַל זֶה צָרִיךְ הַדְּבָר לְהִתְפָּרֵשׁ בְּפִה, וְדָבָר שֶׁתְּלוּי
בְּלֵב, וְהַכֵּל סוֹד הוּא. אֶחָד כְּנֶגֶד דְּרָגָה
תַּחְתּוֹנָה, וְאֶחָד כְּנֶגֶד דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה. דְּבָר שֶׁהִתְפָּרֵשׁ,
כְּנֶגֶד דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁהֲצָטְרַךְ לְהִתְפָּרֵשׁ. אוֹתוֹ
שֶׁתְּלוּי בְּלֵב הוּא כְּנֶגֶד דְּרָגָה פְּנִימִית יוֹתֵר, וְהַכֵּל
הוּא כְּאֶחָד. וְעַל זֶה אָמַר יֵהִיו לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיזוֹן
לְבִי לְפָנֶיךָ וְגוֹ'.

כְּמוֹ זֶה אָמַר יַעֲקֹב. בַּתְּחִלָּה פָּרַשׁ הַדְּבָר כְּרְאוּי,
וְאַחַר כֶּף הַסְּתִיר הַדְּבָר שֶׁתְּלוּי בְּהִגִּיזוֹן הַלֵּב

בְּתוֹב כָּאֵן תְּפִלָּה לְעֵנִי, וְכְתוּב שָׁם (שם ז) תְּפִלָּה
לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. מָה בֵּין זֶה לְזֶה? אֶלָּא
זוֹ תְּפִלָּה שֶׁל יָד, וְזוֹ תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, וְאִין לְהַפְרִיד
בֵּין הַתְּפִלָּה לְעֵנִי הַזֶּה וּבֵין תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ
הָאֱלֹהִים, וְשִׁתִּיחַן שְׁקוּלוֹת כְּאַחַת.

וְעַל זֶה תְּפִלַּת הָעֵנִי מִקְדִּימָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְכַל תְּפִלוֹת הָעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁכְּתוּב (שם
כב) כִּי לֹא כִזָּה וְלֹא שֶׁקֶץ עֲנוֹת עֵנִי וְגוֹ'. בֵּא רֵאָה,
תְּפִלָּה לְעֵנִי זוֹ תְּפִלָּה שֶׁל יָד, שֶׁהָעֵנִי דְּבוּק בְּעֵינָיו כְּמִי
שָׁאִין לוֹ מִעֲצָמוֹ כְּלוּם.

דְּבָר אַחֵר, תְּפִלָּה – זֶה מֹשֶׁה, לְעֵנִי – זֶה דְּוֹד,
כִּי יַעֲטֹף – כְּשֶׁמִּתְכַּסֶּה הַלְּבָנָה וּמִתְכַּסֶּה
הַשֶּׁמֶשׁ מִמְּנָה, וְלְפָנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ – כְּדֵי
לְהִתְחַבֵּר עִם הַשֶּׁמֶשׁ.

בֵּא רֵאָה, הַתְּפִלָּה שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם תְּפִלָּה, וְתְּפִלַּת
הָעֵנִי הִיא תְּפִלָּה שְׁעוֹמֶדֶת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְשׁוֹבְרֵת שְׁעָרִים וּפְתָחִים וְנִכְנָסֶת לְהִתְקַבֵּל
לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שמות כב) וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי
וְשָׁמַעְתִּי כִּי חֲנוּן אָנִי, וְכְתוּב שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ.
וְלְפָנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ – כְּמִי שֶׁמִּתְרַעַם עַל דֵּין
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תְּפִלוֹת הַצַּדִּיקִים חֲדוּהָ לְכַנְסֶת
יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַטֵּר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
מִשׁוּם זֶה חֲבִיבָה הִיא יוֹתֵר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, וְלִכְן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תָּאֵב לְתְּפִלוֹת
הַצַּדִּיקִים בְּשַׁעַת שְׁצָרֶיךָ לָהֶם, מִשׁוּם שִׁיּוּדְעִים
לְרִצּוֹת אֶת רְבוּנוֹם.

מָה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב? אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי
יִצְחָק ה' הָאֵמַר אֵלַי שׁוּב וְגוֹ'. הַתְּעַטֵּר וְנִקְשֵׁר
קֶשֶׁר בְּקֶשֶׁר אֶחָד כְּרְאוּי. אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם לְיָמִין,
וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק לְשְׂמָאל. הָאֵמַר אֵלַי – כָּאֵן תְּלָה
הַדְּבָר לְהִתְעַטֵּר לְמִקּוּמוֹ בִּינֵיהֶם. שׁוּב לְאַרְצֶךָ
וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ.

קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים. לְמָה הָיָה צָרִיךְ זֶה עִם זֶה?
אֶלָּא, אָמַר יַעֲקֹב, אַתָּה הִבְטַחְתָּ לִּי לְהֵיטִיב
עִמִּי, וְאֲנִי יָדַעְתִּי שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיךָ כָּלָם הֵם עַל תְּנָאִי,
הָרִי אֲנִי אִין בִּי זְכוּת, שְׁהָרִי קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים
וּמְכַל הָאֲמַת אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ. וְכָל מָה שֶׁעֲשִׂיתָ

לילית. ונגע לא יקרב באהלה - אלו שאר מזיקים, והרי פרושה ונתבאר.

רבי אלעזר אמר, הרי אמרנו שלא יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן כשהלכנה נבראה והיתה חסרה, ובארוה שהרי אז רוח טמאה שולטת, וזוהי רוח רעה. מי רעה? זה נחש הרע, ונגע זהו מי שרוכב על הנחש. רעה ונגע הם כאחד.

ואף על גב ששנינו שנגע אלו נגעי בני אדם שיצאו מאדם, שהרי כל אותן שנים שלא קרב אדם לאשתו, ורוחות טמאה היו באות ומתחממות ממנו ומולידות ממנו, ואלה נקראים נגעי בני אדם.

והרי נאמר, שכשבן אדם בחלומו ולא שולט בגופו והגוף שוכך, רוח טמאה באה ושורה עליו, ולפעמים רוחות נקבות טמאות באות וקרבות אליו ומושכות אותו אליהן ומתחממות ממנו, ומולידות אחר כך רוחות ומזיקים [נגעי בני אדם, כמו בני אדם], ולפעמים נראים כמראה בני אדם, פרט לזה שאין להם שערות בראש.

ובבל יש לאדם להשמר מלפניהם כדי שילך בדרך התורה ולא יטמא עמו, שהרי אין לך מי שישן בלילה במטתו ולא טועם טעם מות ויוצאת נשמתו ממנו, וכיון שנשאר הגוף בלי נשמה קדושה, רוח טמאה זמינה ושורה עליו ונטמא. והרי בארנו דבר, שאין לאדם להעביר ידיו על עיניו בבקר, משום שהרי רוח טמאה שורה עליהם, והרי נתבאר.

בא ראה שהרי יעקב, אף על גב שנאהב על ידי הקדוש ברוך הוא, משום שנשאר לבדו, רוח אחרת נועדה להזדווג עמו.

רבי שמעון אמר, בא ראה מה כתוב בו בבלעם הרשע, וילך שפי. מהו שפי? יחידי, כמו שנאמר שפיפון עלי ארץ. כנחש הזה שהולך יחידי ואורב על דרכים ושכילים, כך גם בלעם היה הולך יחידי. מה הטעם? כדי להמשיך עליו רוח טמאה. שכל מי שהולך יחידי בזמנים ידועים אפלו בעיר במקומות ידועים, מושך עליו רוח טמאה.

לבן בכל זמן לא ילך אדם יחידי בדרך ובעיר, אלא במקום שבני אדם הולכים ושבים ונמצאים

שלא צריך לפרש, שכתוב (בראשית לב) ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב. כאן הוא דבר התלוי בלב שלא צריך לפרש, וכן צריך כמו שאמרנו, כדי ליחד יחוד שלם פראוי. אשרי הצדיקים שיודעים לסדר שבח רבונם כראוי ולבקש בקשתם, ולכן כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. [ס"א כתוב גם את השני גם את השלישי וגו'. שלש פעמים גם, רמז (ג"ם) ראשי תבות: גואל משה. גואל מרדכי. גואל משיח] לשלש גאלות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתידי לגאלנו בקרוב].

וינתר יעקב לבדו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה בכל יום ויום מעשהו הראוי לו, והרי פרושה. ונתבאר, [ואם תאמר] ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלכנה חסרה, אור שהקטינה עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטמאה.

בלם עולים ומשוטטים בעולם להסטות, ונתמנו במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכלם מצד רוח הטמאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטמאה באה שבא מנחש העקלתון, הוא רוח טמאה ממש, והוא התמנה בעולם להסטות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם.

והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמו, ובעקמומיות ובתחבולות בא אליהם להסטותם מדרכי הקדוש ברוך הוא. כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגורם להם להטמא.

ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טמאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזמנים לטמא אותו, ומטמאים אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר.

ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טמאה נכפה לפניו ולא יכול לשלט עליו, ואז כתוב לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. אמר [כשאמר] רבי יוסי, לא תאנה אליך רעה - זו

שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָקִים אוֹתָם וְיוֹצִיאֵם מִן הַגְּלוּת, אִזּוּ יִפְתַּח לָהֶם פֶּתַח שֶׁל אֹר [שֶׁהוּא] דְּקִיק קָטָן, וְאַחַר כֵּן פֶּתַח אַחֵר שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִפְתַּח לָהֶם שְׁעָרִים עֲלִיוֹנִים פְּתוּחִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם.

וְכֵן כָּל מָה שֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְלַצְדִּיקִים שְׁבָהֵם, כֵּן כָּלֵם וְלֹא בְזִמְן אֶחָד. לְאָדָם שֶׁנִּתְּן בְּחִשְׁף וְדִירוֹ הִיָּה תָמִיד בְּחִשְׁף, כְּשִׁירְצוֹ לְהָאִיר לוֹ, צְרִיכִים לִפְתַּח לוֹ אֹר קָטָן כְּעֵין הַמַּחֲט, וְאַחַר כֵּן גְדוֹל מִמֶּנּוּ, וְכֵן בְּכָל פַּעַם עַד שִׁיאִירוּ לוֹ כָּל הָאֹר כְּרָאוּי.

כֵּן הֵם יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כג) מְעַט מְעַט אֲגַרְשֶׁנוּ מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְגו'. וְכֵן לְמִי שֶׁהוּא בָּא לְהִרְפָּא, אֵינוֹ בִּשְׂעָה אַחַת, אֲלֹא מְעַט מְעַט עַד שִׁיתְחַזֵּק. אֲבָל לְעֵשׂוֹ לֹא כֵן, אֲלֹא בְּפַעַם אַחַת מְאִיר לוֹ, וְנֶאֱבָד מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט [וְלַעֲתִיד לְבֹא לְאֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה (ישעיה מב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא] עַד שִׁיתְחַזֵּקוּ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁמִדוּ [וְיִשְׁבּוּ] אוֹתוֹ מִהַכֵּל, מִהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִהָעוֹלָם הַבָּא. וּמִשׁוּם שֶׁמְאִיר בְּשְׂעָה אַחַת, יִהְיֶה לוֹ הַשְׁמָדָה מִהַכֵּל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, אֹר שֶׁלָּהֶם מְעַט מְעַט, עַד שִׁיתְחַזֵּקוּ, וְיִאִיר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָמִים.

וְכַלֵּם שׁוֹאֲלִים אוֹתָם וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת הַנְּשִׁקְפָה כְּמוֹ שְׁחַר, זֹהִי קִדְרוֹת הַבִּקְר, וְזֶהוּ אֹר דְּקִיק. וְאַחַר יָפָה כְּלָבְנָה, מִשׁוּם שֶׁהַלְבָּנָה, הָאֹר שֶׁלָּהּ מְאִיר יוֹתֵר מִשְׁחַר. וְאַחַר בְּרָה כַחֲמָה, מִשׁוּם שֶׁאוֹרָה חֲזָק וּמְאִיר יוֹתֵר מִהַלְבָּנָה. וְאַחַר כֵּן אֵימָה כַּנְּדָגְלוּת, חֲזָקָה בְּאוֹר חֲזָק כְּרָאוּי.

בֵּא רְאֵה, בְּעוֹד שֶׁנִּחְשַׁף הַיּוֹם וּמִתְכַּסֶּה הָאֹר וּבֵא הַבִּקְר, יוֹאֵר בְּתַחֲלָה מְעַט מְעַט עַד שִׁיתְרַבֶּה הָאֹר כְּרָאוּי. שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְעוֹרֵר לְהָאִיר לָהּ לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל, יִאִיר בְּתַחֲלָה כְּמוֹ שְׁחַר, שֶׁהוּא שְׁחַר, וְאַחַר כֵּן יָפָה כְּלָבְנָה, וְאַחַר כֵּן בְּרָה כַחֲמָה, וְאַחַר כֵּן אֵימָה כַּנְּדָגְלוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר.

וּבֵא רְאֵה, כִּיּוֹן שֶׁעוֹלָה הַבִּקְר, שֶׁהָרִי לֹא כְּתוּב כִּי בֵּא הַשְׁחַר, אֲלֹא כִּי עָלָה, שֶׁהָרִי בְּזִמְן כִּי בֵּא הַשְׁחַר, אִזּוּ הַתְחַזֵּק אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ וְהַכִּישׁ אֶת יַעֲקֹב, מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ מְמַנֶּה הַכִּישׁ אֶת יַעֲקֹב לְתַת כַּח לְהַתְחַזֵּק לְעֵשׂוֹ.

שֵׁם, וְעַל כֵּן לֹא יֵלֵךְ אָדָם יְחִידִי בְּלִילָה, הוֹאִיל וּבְנֵי אָדָם לֹא נִמְצְאִים, וְהֵינּוּ הַטַּעַם שֶׁלֹּא תֵלֵךְ נִבְלָתוֹ, שֶׁלֹּא לְהַחְזִיק גּוֹף מֵת בְּלִי רוּחַ עַל הָאָרֶץ בְּלִילָה. מִשׁוּם כֵּן אוֹתוֹ בְּלַעַם הַרְשָׁע הִיָּה הוֹלֵךְ יְחִידִי כַּנְּחָשׁ הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוּהוּ.

וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ. מָה זֶה וַיֵּאבֶק? [שֶׁאֵמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, מְלַמֵּד שֶׁהָעֵלּוּ אֶבֶק בְּרַגְלֵיהֶם עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד. כְּתוּב כֵּן בְּהָאֶבֶקוּ עִמּוֹ, וְכְתוּב (נחום א) אֶבֶק רַגְלָיו. וְאוֹתוֹ מְלֹאךְ שָׂרוּ שֶׁל עֵשׂוּ הִיָּה, וְהוּא סַמָּא"ל, לְכֵן דִּינּוֹ הוּא שִׁיעֲלָה אֶבֶק רַגְלָיו עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד, שֶׁהוּא מְקוּם הַמְשָׁפֵט]. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִן אֶבֶק. אֶבֶק טָפַל לְעַפְר. מָה בֵּין עַפְר לְאֶבֶק? זֶה אֶבֶק שֶׁנִּשְׁאַר מִהָאֵשׁ וְלֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת [בְּעוֹלָם] לְעוֹלָמִים, עַפְר שֶׁכָּל הַפְרוֹת יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, וְהוּא כָּלֵל שֶׁלְמַעֲלָה וּמִטָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כֵּן, מָה זֶה מְקִים מְעַפְר דֵּל? אָמַר לוֹ, כְּמִשְׁמַעוֹ, אֲבָל בְּגוֹן זֶה מְקִים מְעַפְר דֵּל מִשׁוּם שֶׁאֵין לוֹ מַעֲצָמוּ כְלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עַפְר יֵצֵא דֵּל שֶׁאֵין בוֹ כְלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עַפְר כָּל הַפְרוֹת וְכָל טוֹב הָעוֹלָם יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ וּבוֹ נַעֲשִׂים כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (קהלת ג) הַכֵּל הִיָּה מִן הָעַפְר וְהַכֵּל שֶׁבְּ אֵל הָעַפְר.

וַיִּשְׁנִינוּ, הַכֵּל הִיָּה מִן הָעַפְר - אֲפֹלוּ גִלְגַּל חֲמָה, אֲבָל אֶבֶק לֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנִצְנִיִּים [לְעוֹלָם] לְעוֹלָמִים, וּמִשׁוּם כֵּן וַיֵּאבֶק אִישׁ, שֶׁבֵּא בְּאוֹתוֹ אֶבֶק וְרִכַּב עָלָיו כְּדִי לְקַטְרֵג לְיַעֲקֹב.

עַד עֲלוֹת הַשְׁחַר, שֶׁנֶּעֱבַר שֶׁלְטוֹנוֹ וְהַתְחַלְף. וְכֵן הוּא לְעֲתִיד לְבֹא, מִשׁוּם שֶׁהַגְּלוּת עֲכָשׁוּ דוּמָה לְלִילָה, וְהִיא לִילָה, וְשׁוֹלֵט אוֹתוֹ אֶבֶק עַל יִשְׂרָאֵל וְהֵם שׁוֹכְבִים לְעַפְר [אַחַר], עַד שִׁיעֲלָה הָאֹר וְיִאִיר הַיּוֹם, וְאִזּוּ יִשְׁלֹטוּ יִשְׂרָאֵל, וְלָהֶם תִּנְתֵּן הַמַּלְכוּת, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ז) וּמַלְכוּת וְשֶׁלְטוֹן וְגִדְלָה שֶׁמוֹלֶכֶת תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם, תִּנְתֵּן לְעַם קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים. מַלְכוּתוֹ מַלְכוּת עוֹלָם, וְכָל הַשְּׁלִיטִים לוֹ יַעֲבְדוּ וְיִשְׁמַעוּ.

וַיֵּאמֶר שֶׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשְׁחַר וַיֵּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (שיר ו) מִי זֹאת הַנְּשִׁקְפָה כְּמוֹ שְׁחַר יָפָה כְּלָבְנָה בְּרָה כַחֲמָה יָפָה כַּנְּדָגְלוּת. פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ וְנִתְבָּאָר. אֲבָל מִי זֹאת הַנְּשִׁקְפָה - אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל, בְּזִמְן

וַיֵּשׁ בְּאֲדָם שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה גִידִים, וְכַנְגָדָם שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לְהַעֲשׂוֹת וְכַנְגָד שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה יָמוֹת הַשָּׁנָה. וְהָרִי תִשְׁעָה בָּבָב אֶחָד מֵהֶם, שֶׁהוּא כְּנָגַד סַמְא"ל, שֶׁהוּא אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה מְלֹאכִים [יָמִים], וְלִכְן אָמְרָה תּוֹרָה לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה. א"ת - לְרַבּוֹת תִּשְׁעָה בָּבָב שֶׁלֹּא אוֹכְלִים בּוֹ וְלֹא שׁוֹתִים. וְלִכְן רָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכֹּל, וְנִרְמַז בָּהֶם רִמּוֹז לְיַעֲקֹב. וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ, בְּכֹל יָמוֹת הַשָּׁנָה וּבְכֹל אֵיבָרֵי יַעֲקֹב, וְלֹא נִמְצָא פֶּרֶט לְאוֹתוֹ גִּיד הַנֶּשֶׁה. מִיָּד תִּשָּׂשׁ כַּח יַעֲקֹב. וּבִימֹת הַשָּׁנָה מִצָּא יוֹם תִּשְׁעָה בָּבָב שֶׁבּוֹ הַתְּחִזֵּק וְנִגְזַר דִּין עָלֵינוּ וְנִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֹל מִי שֶׁאוֹכֵל בְּתִשְׁעָה בָּבָב כָּאֵלּוּ אֶכֶל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה]. רַבִּי חֵיִיא אָמַר, אֲלֵמְלֵא לֹא נִחְלַשׁ כַּח [שֶׁל מְקוֹם] זֶה שֶׁל יַעֲקֹב, הִיָּה מִתְקִים יַעֲקֹב אֵלָיו, וְנִשְׁבַּר כַּח שֶׁל עֵשׂוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וָאָמַר, (יחזקאל לא) כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינָיו בְּיוֹם הַגִּשְׁם כֵּן מִרְאָה הַנֶּגְהָ סָבִיב הוּא מִרְאָה דְּמֹת כְּבוֹד ה' וְאֶרְאָה וְאֶפֶל עַל פְּנֵי וָגו'. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. אֲבָל בֹּא רָאָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (דברים לד) וְלֹא קָם נִבְיָא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה. מֵה בֵּין מִשָּׁה לְשֶׁאָר נְבִיאֵי הָעוֹלָם? מִשָּׁה הִסְתַּכַּל בְּאַסְפַּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה - שֶׁאָר הַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ מִסְתַּכְלִים אֲלֵא בְּאַסְפַּקְלָרְיָה שֶׁאֵינָה מְאִירָה. מִשָּׁה הִיָּה שׁוֹמֵעַ וְעוֹמֵד עַל רִגְלָיו וְכַחוֹ מִתְחִזֵּק וְהִיָּה יוֹדֵעַ דְּבַר עַל בְּרִיו, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (במדבר יב) וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת - שֶׁאָר הַנְּבִיאִים הָיוּ נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְנִחְלַשׁ כַּחֲם וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְעַמֵּד עַל בְּרִיו שֶׁל דְּבַר. מִי גֵרַם לָהֶם אֶת זֶה? מִשׁוֹם שֶׁכְּתוּב כִּי נִגַּע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב וְהוּא צִלַּע עַל יָרְכוֹ.

וְכָל אוֹתָם נְבִיאִים לֹא יָכְלוּ לְעַמֵּד עַל מַה שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֵשׂוֹ, פֶּרֶט לְעוֹבְדֵיָה הַנְּבִיאִים שֶׁהִיָּה גֵר, שֶׁבֹא מִצַּד שֶׁל עֵשׂוֹ - זֶה עֵמֵד בְּקִיּוּמוֹ עַל עֵשׂוֹ וְלֹא נִחְלַשׁ כַּחוֹ.

וְעַל זֶה כָּל שֶׁאָר הַנְּבִיאִים נִחְלַשׁ כַּחֲם וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְעַמֵּד לְקַבֵּל דְּבַר עַל בְּרִיו כְּרֵאוּי. מַה הִטְעַם? מִשׁוֹם כִּי נִגַּע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה. שֶׁלִּקַּח וְשָׂאֵב כָּל כַּח הַיָּרֵךְ, וְעַל זֶה נִשְׁבַּר כַּח הַיָּרֵךְ וְנִשְׁאָר צוֹלַע עַל יָרְכוֹ, שֶׁהָרִי כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם לֹא יָכְלוּ לְהַדְבִּיק וְלְעַמֵּד בּוֹ.

וּבִשְׁעָלָה אוֹתוֹ שֶׁחַר שֶׁל שֶׁחַר וְנִרְאָה, בֹּא הָאוֹר וְהַתְּחִזֵּק יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי אֲזִי הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִיּוֹת מוֹאָר, מַה כְּתוּב? וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צִלַּע עַל יָרְכוֹ. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהָרִי אֲזִי הַזְּמַן לְהִיּוֹת מוֹאָר.

וְהוּא צִלַּע עַל יָרְכוֹ. אֲזִי הוּא רִמּוֹז, שֶׁהָרִי בְּעוֹד שִׁישְׁרָאֵל בְּגִלּוֹת וְסוּבְלִים כְּאֲבִים וְצַעַר וְכִמְהָ רְעוּת, כְּשֶׁמְאִיר לָהֶם הַיּוֹם וַיְבִיא לָהֶם מְנוּחָה, אֲזִי יִסְתַּכְּלוּ וַיִּכְאָבוּ בְּעַצְמוֹתֵיהֶם מִכְּמַה רְעוּת וְצַעַר שֶׁסָּבְלוּ וַיִּתְמַהּוּ עֲלֵיהֶם, מִשׁוֹם כֵּן וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. שְׁאוֹתוֹ זְמַן הַמְּנוּחָה, וְאֲזִי הוּא צִלַּע עַל יָרְכוֹ, כּוֹאֵב וּמִצַּעַר עֲצָמוֹ עַל מַה שֶׁעָבַר.

וְהוּא, כְּשֶׁעוֹלָה קְדָרוֹת הַשֶּׁחַר, אֲזִי מִתְחִזֵּק וְנִאֲחָז בּוֹ, שֶׁהָרִי נִחְלַשׁ כַּחוֹ, שֶׁאֵין לוֹ שֶׁלְטוֹן אֲלֵא בְּלִילָה, וַיַּעֲקֹב שֶׁלְטוֹנוֹ בַּיּוֹם. וְעַל זֶה אָמַר שֶׁלְחָנִי כִּי עָלָה הַשֶּׁחַר, שֶׁהָרִי אֲנִי בְּרִשׁוֹתָךְ עוֹמֵד, וְהָרִי נִתְבָּאָר וּפְרָשׁוּהוּ.

[עַל כֵּן] לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה וָגו', כִּי נִגַּע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה. שֶׁאֶפְלוּ בְּהִנָּאָה אֲסוּר, וְאֶפְלוּ לְתַת אוֹתוֹ לְכָלֵב. וְלָמָּה נִקְרָא גִיד הַנֶּשֶׁה? כְּלוּמַר, גִּיד שֶׁהוּא מִשְׁפִּיחַ אֶת בְּנֵי הָאָדָם מִעֲבוּדַת רַבּוֹנָם, וְשֵׁם רוּבִץ הַיֵּצֵר הָרָע.

וּבִיּוֹן שֶׁנִּדְבַּק עִם יַעֲקֹב, לֹא מִצָּא מְקוֹם שֶׁיְכוּל לְהִתְגַּבֵּר עַל יַעֲקֹב, מִשׁוֹם שֶׁכָּל אֵיבָרֵי הַגּוּף סִיעוּ לְיַעֲקֹב, וְכֹלָם הָיוּ חֲזָקִים וְלֹא הִיָּתָה בָּהֶם חֲלָשָׁה. מַה עָשָׂה? וַיִּגַּע בְּכַף יָרְכוֹ בְּגִיד הַנֶּשֶׁה, בְּמִינוֹ שֶׁל יֵצֵר הָרָע שֶׁהוּא מִינוֹ לְמִקּוּמוֹ, וּמִשָּׁם בֹּא יֵצֵר הָרָע עַל בְּנֵי הָאָדָם.

וְלִכְן אָמְרָה תּוֹרָה לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַחֲבָרִים בְּאֵיבָרֵי הָאָדָם שֶׁרְמוּז לְמַעְלָה, אִם טוֹב - טוֹב, וְאִם רָע - רָע. וְלִכְן כָּל אֵיבָר מִתְחִזֵּק אֵיבָר. וְדַאי גִיד הַנֶּשֶׁה מִתְחִזֵּק אֶת יֵצֵר הָרָע שֶׁהוּא מִינוֹ, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ, שֶׁאֵינָם מִצְדוֹ וּמִמִּינוֹ, אֲבָל עֲמִים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ, שֶׁהוּא מִצַּד וּמִמִּין הַמְּלֹאךְ שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא סַמְא"ל, כְּדִי לְחַזֵּק לָבָם. מִשׁוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּאָדָם מְאִתִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵיבָרִים כְּנָגַד מְאִתִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם נִתְּנוּ לְהַעֲשׂוֹת, וְכַנְגָד מְאִתִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה מְלֹאכִים שֶׁהִתְלַבְּשָׁה בָּהֶם שְׂכִינָה וְהִשָּׁם שֶׁלָּהֶם כְּשֵׁם רַבּוֹנָם.

עוד שמך פי אם ישראל. לא יעקב בעקימות, אלא בגאונה וכח, שאין מי שיוכל לך.

ובא וראה, מהנחש הזה כמה כחות נפרדים לכל צד ונמצאים בעולם אצל בני אדם, ורוצים לקיים אותו גיד הנשה. שאף על גב שקרב אליו אותו רוכב על נחש, עומד הוא והתקיים בצורה ולא נשבר.

וכח צריכים להתחזק בעולם ולהראות, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וכשראה שיהרי לא נשבר ולא נאכל אותו מקום, אז נשבר כחו וחזקו ולא יכל להרע לבני יעקב, ועל זה לא צריכים לתת מקום לבריות העולם לאכל אותו ולא להנות ממנו כלל.

רבי ייסא הזקן דרש, כי נגע בכף ירך יעקב – כתוב כאן כי נגע בכף, וכתוב שם (במדבר יט) כל הנגע במת בנפש האדם [יטמא]. מה להלן טמאה – אף כאן גם טמאה, שטמא אותו מקום, ומקום טמא אין לנו [להתתקן] להנות ממנו כלל. כל שפן במקום שקרב אותו צד הטמאה, והתורה לא אמרה אלא כי נגע, וכתוב ויגע בכף ירכו, כמו שנאמר (שם) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. ברוך הרחמן שנתן תורה לישראל לזכות בה בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (משלי ג) ארך חיים בימינה בשמאלה עשר וכבוד.

והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו. וכי יעקב, שהוא בחיר האבות, שנבחר חלק שלם לקדוש ברוך הוא, והוא התקרב אליו יותר [ס"א ונשלם למעלה ולמטה], איך השתחוה לאותו עשו הרשע שהוא בצד של אל אחר, ומי שסוגד לו – סוגד לאל אחר? אם תאמר משום שאמר, שועל בשעתו השתחוה לו – לא כן, שהרי עשו כמו אל אחר היה, ויעקב לא ישתחוה לאותו צד ולאותו חלק כלל.

[פתח רבי אבא ואמר], אלא כתוב (שמואל א-א כה) ואמרתם כה לחי ואתה שלום וכיתך שלום וכל אשר לך שלום. והרי נתבאר שאסור [ל] להקדים שלום לרשעים, וכיון שאסור, איך מצאנו

בא ראה, כל הנביאים פרט למשה לא עמדו בכחם כראוי, ומי שעוסק בתורה ואין מי שתומך בו, לא נמצא מי שמטיל מלאי לכיסו להתחזק. על זה התורה משתפחת בכל דור ודור ונחלש כח התורה כל יום ויום, משום שאין להם לאלו שעוסקים בתורה על מה שסומכים, ומלכות הרשעה מתחזקת בכל יום ויום.

בא ראה כמה גרם חטא זה, ומשום שאין [ל] מי שיתמך בתורה כראוי, אותם עמודים חלשים, וגורמים להתחזק את אותו שאין לו שוקים ורגלים לעמד עליהם.

פתח ואמר, (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארוור אתה מכל הבהמה וגו' על גחנה תלך. מה זה על גחנה תלך? שנשברו התומכים שלו וקצצו את רגליו ואין לו על מה שיעמד. כשישראל לא רוצים לתמך בתורה, הם נותנים לו תומכים ושוקים לעמד ולהתחזק בהם.

בא ראה כמה עקימות והתחכמות התחכם באותו לילה אותו הרוכב על הנחש כנגד יעקב, שהרי הוא היה יודע שקתוב (שם כו) הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, ואם פוסק קול יעב, אז והידיים ידי עשו. לכן הסתפל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קולו.

וראה אותו חזק בכל; זרועות מצד זה ומצד זה שהם חזקי הגוף שמתחזק ביניהם, וראה כח התורה שהתחזק בכל, אז וירא כי לא יכל לו. מה עשה? מיד – ויגע בכף ירכו, שהתחכם כנגדו. אמר, כיון שנשברו עמודי ותומכי התורה, מיד התורה לא מתחזקת, אז יתקיים מה שאמר אביהם הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, (שם) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך.

ובזה התחכם כנגד יעקב. שהרי משום שנשבר כח התורה, הלך והתחזק עשו. וכשראה שלא יכל לתורה, אז החליש כח אותם התומכים אותה. וכשלא נמצא מי שסומך את התורה, אז לא יהיה קול קול יעקב, ויהיו הידיים ידי עשו.

וכשראה יעקב כן כשעלה הבקר, החזיק [יעקב] בו והתגבר עליו, עד שהוא ברוך אותו והודה לו על אותן ברכות, ואמר לו, לא יעקב יאמר

גדלו שניו וחשב לנשך אותו וכו'. ועל זה ויכפו, זה בכה וזה בכה, ובארוה החברים.

בא ראה כמה היה לבו ורצונו של עשו ליעקב, שהרי אפלו באותה שעה חשב לארך זמן [באריכות הימים] לעשות לו רעות ולקטר לו, ועל זה ויכפו. זה היה בוכה שלא היה חושב להנצל מיודו, וזה היה בוכה משום שאביו היה קים ולא יכול לו.

אמר רבי אבא, ודאי נחלש רגזו של עשו בשעה שראה את יעקב. מה הטעם? משום שהרי הסכים עמו אותו ממנה של עשו, ועל זה לא יכל עשו לשלט ברגזו, שהרי כל הדברים של העולם הזה תלויים למעלה, וכשהסכימו למעלה בתחלה – הסכימו למטה. השלטון אינו למטה עד שנתן השלטון למעלה, והכל תלוי זה בזה.

יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו'. אמר רבי אלעזר, הינו מה שאמרנו בתחלה, שיעקב לא רצה עכשו אותן ברכות ראשונות שברכו אביו, [משום שכתוב (איכה ג) טוב לגבר כי ישא על בנעוריו, וכתוב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון] ועדין לא התקיימו בו אפלו אחד מהם, משום שהעביר אותם לסוף הימים בשעה שיצטרכו לבניו מול כל עמי העולם.

ולבן בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה, ונחלק העולם הזה כאחד ונשלט כאחד – מה אמר יעקב? יעבר נא אדני לפני עבדו. יקדים עשו שלטונו עכשו בעולם הזה, יעבר נא, כמו שנאמר (מיכה ב) ויעבר מלכם לפנייהם וה' בראשם, הקדם אתה שלטונך בתחלה בעולם הזה – ואני אתנהלה לאטי, אני אעלה עצמי לאותו עולם הבא ולסוף הימים, לאותם ימים שהולכים לאט.

לרגל המלאכה – איזו מלאכה? זו אספקלריה שלא מאירה שבה נעשה מעשה העולם. אשר לפני – זוהי מלפני ה' בכל מקום. ולרגל הילדים – זהו סוד של הפרובים להראות סוד האמונה שהוא נדבק בהם.

עד אשר אבא אל אדני שעירה – אני אסבל גלות שלך עד שיבא ויגיע זמני לשלט על הר עשו, כמו שנאמר (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

שדוד אמר פסוק זה לנבל? אלא הרי פרשה שאמר לקדוש ברוך הוא כדי לקשר אותו לחי, וחשב נבל שעליו אמר.

כמו זה (בראשית מז) וישתחו ישראל על ראש המטה, וכי אל בנו הוא השתחוה? אלא למקום השכינה פרע והשתחוה, אף כאן והוא עבר לפנייהם. מה זה והוא? זו שכינה עליונה שהיתה הולכת לפניו [כרע], וזוהי שמירה עליונה. כיון שראה יעקב, אמר, הנה זמן להשתחוות לקדוש ברוך הוא שהיה הולך עמו.

כרע והשתחוה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו, ולא כתוב וישתחו לעשו. אלא כיון שראה שהרי הקדוש ברוך הוא הולך עמו, אז השתחוה כנגדו, כדי שלא לתת כבוד להשתחוות לאחר פרט לו, והכל הוא כראוי. אשרי הצדיקים שכל מעשיהם שעושים בשביל כבוד רבונם הוא, וכדי שלא יסוו ימינה ושמאלה.

וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו. צוארו כתוב חסר. וישקהו ויכפו. רבי יצחק אמר, (ישעיה נז) והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. פסוק זה נתבאר. ובדברי תורה יש כמה סודות עליונים משנים זה מזה, והכל אחד.

והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל – זה עשו שכל מעשיו ברשע ובחטא, שהרי כשבא יעקב אליו, מעשיו לא היו בשלום. ויפל על צוארו – אחד. צוארו זו ירושלים, שהיא צוארו של כל העולם. ויפל על צוארו ולא על צוארו, משום שפעמים נחרב בית המקדש – אחד מבבל, ואחד מזרעו של עשו, שהפיל עצמו עליו פעם אחד והחריבו, ועל זה ויפל על צוארו – אחד.

ויש"קהו נקוד למעלה, כי לא נשקו ברצונו. ושנינו, מה זה שכתוב (משלי כז) ונעטרות נשיקות שונא? זה בלעם כשברך את ישראל, שהרי לא ברכם ברצון הלב. אף כאן נעטרות נשיקות שונא – זה עשו.

אמר רבי יוסי, כתוב (תהלים ג) קומה ה' הושיעני אלהי כי הפית את כל איבי לחי שני רשעים שברת. ושנינו, אל תקרי שברת אלא שרבת, שהרי

מי שִׁנְכַנְס בְּלַחַשׁ, וְהַבֵּית מִתְּלַהֵט בְּשֵׁשׁה אֹרוֹת
מְאִירִים זֵיו לְכָל צַד, וְנִהְרֹת בְּשָׁמַיִם יוֹצְאִים
וּמְשָׁקִים כָּל חַיֹּת הַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד)
יִשְׁקוּ כָּל חַיֹּת שָׂדֵי יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צְמָאָם וְגו' ,
וּמְזַמְּרִים עַד עֲלוֹת הַבֶּקֶר. וְכִשְׁעוֹלָה הַבֶּקֶר, אֲזַ
כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת הַשָּׁמַיִם וְחִילוֹתֵיהֶם, כָּלֵם מְשַׁבְּחִים
וְאוֹמְרִים שִׁירָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) בְּרֵן יַחַד כְּכַבִּי
בֶּקֶר וַיִּרְעֵוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים.

בא רְאֵה, (תהלים קכז) אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת שְׁוֹא
עֲמְלוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ, אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר שְׁוֹא
שֶׁקֶד שׁוֹמֵר. אִם ה' וְגו' - זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא
בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת הַזֶּה תָּמִיד וּמְתַקֵּן אוֹתוֹ. אִימְתִּי?
כְּשֶׁעוֹלִים הִרְצוּנוֹת וְהִעֲבֹדוֹת מִלְּמַטָּה כְּרָאוּי.

אם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר, אִימְתִּי? בְּשֵׁשׁה שֶׁנֶּחֱשָׁה
הַלִּילָה וְהַצְּדָדִים הַמְזַיְנִים שׁוֹרִים וּמְשׁוֹטְטִים
בְּעוֹלָם, וְהַפְּתָחִים סְתוּמִים, וְנִשְׁמַר מִכָּל הַצְּדָדִים
שֶׁלֹּא יִתְקַרֵּב בּוֹ עֶרֶל וְטָמֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נב)
לֹא יוֹסִיף לְבֹא בָךְ עוֹד עֶרֶל וְטָמֵא, שְׁעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירֵם מִן הָעוֹלָם.

מי עֶרֶל וּמִי טָמֵא? אֵלֶּא הַכֹּל אֶחָד עֶרֶל וְטָמֵא. זֶהוּ
שֶׁהַתְּפִתָּה בּוֹ וְהַלֵּךְ אַחֲרָיו אָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְגִרְמוֹ
מוֹת לְכָל הָעוֹלָם, וְהוּא הַמְּטַמֵּא אֶת הַבַּיִת הַזֶּה עַד
אוֹתוֹ זְמַן שֶׁיַּעֲבִירוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הָעוֹלָם.
מִשׁוּם כֶּךָ אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר, שְׁוֹא וְדָאִי.

בא רְאֵה, וַיַּעֲקֹב נָסַע סְכֵתָה, נָסַע כְּנֶגֶד חֶלְקוֹ שֶׁל
הָאָמוֹנָה. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? וַיֵּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא
עָשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה, וְכָתוּב וַיַּעֲקֹב נָסַע סְכֵתָה. אֵלֶּא
כָּל אֶחָד נִפְרָד לְצַד שְׁלוֹ - עָשׂוּ לְצַד שֶׁל שְׁעִיר, מַה
זֶה שְׁעִיר? זֶה אִשָּׁה זָרָה, אֵל נָכַר. וַיַּעֲקֹב נָסַע סְכֵתָה,
זֶה הָאָמוֹנָה הָעֲלִיּוֹנָה.

ויבן לוֹ בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בַּיִת יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר, שֶׁתִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבֵית כְּרָאוּי. וְלִמְקַנְהוּ
עָשָׂה סְכֵת, שָׂאָר סְכוֹת לְשִׁמּוֹר אוֹתָם, וְזֶהוּ חֶלְקוֹ.
וְאֵז וַיְבֵא יַעֲקֹב שָׁלֵם - שָׁלֵם מֵהַכֹּל, וּבְאֲרוּהוּ.
וְכָתוּב (תהלים עו) וַיְהִי בְשָׁלֵם סָכוּ וְגו', וּבְאֲרוּהוּ,
וְהַכֹּל סוּד אֶחָד.

אז הַתְּחַבְּרָה עִמּוֹ הָאָמוֹנָה כְּשֶׁהָיָה שָׁלֵם,
כְּשֶׁהִתְעַטֵּר בַּמְּקוֹם שֶׁרָאוּי לוֹ, וְאֵז סָפָה זֶה
הַתְּעַטְרָה עִמּוֹ, שֶׁהָיָה שָׁלֵם מֵהָאֲבוֹת, שֶׁהָיָה שָׁלֵם

ויַעֲקֹב נָסַע סְכֵתָה וַיִּבֵּן לוֹ בַּיִת וְלִמְקַנְהוּ עָשָׂה סְכֵת
עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמְּקוֹם סְכוֹת. רַבִּי חֲזִיָּא
פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קכז) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמָה אִם ה'
לֹא יִבְנֶה בַּיִת וְגו', אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר וְגו'. בֹּא
רְאֵה, בְּשֵׁשׁה שְׁעֵלָה בְּרִצּוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְרָא
עוֹלָם, הוֹצִיא מִתּוֹךְ נִיצוּץ חֲזֵק קָשֶׁר אֶחָד, וְהִתְלַהֵט
מִתּוֹךְ הַחֲשָׁף, וְנִשְׁאָר בְּעֲלִיָּה וַיִּרַד לְמַטָּה. אוֹתָהּ
חֲשָׁכָה לְהִטָּה [וְהִתְלַהֵטָה] בְּמֵאָה שְׁבִילִים דְּרָכִים
דְּקִיקִים גְּדוּלִים, וְנִעֲשָׂה בַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם.

בַּיִת זֶה הוּא בְּתוֹךְ אֲמֻצַּע הַכֹּל. כְּמָה פְּתָחִים
וְחֻדְרִים לוֹ סְבִיב סְבִיב, מְקוּמוֹת עֲלִיּוֹנִים
קְדוּשִׁים, שֵׁם מְקַנְנוֹת צְפָרִי הַשָּׁמַיִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד
לְמִינוֹ. בְּתוֹכוֹ יוֹצֵא אֵילָן גְּדוֹל אֶחָד וְחֲזֵק, עֲנָפָיו
וּפְרִיָו רַב, מְזוּן לְכָל בּוֹ. אוֹתוֹ הָאֵילָן עוֹלָה לְעַנְי
הַשָּׁמַיִם, וְנִטְמָן בֵּין שְׁלֹשָׁה הָרִים. מִתַּחַת לְשִׁלְשֵׁת
הַהָרִים הִלְלוּ יוֹצֵא, עוֹלָה לְמַעְלָה וַיִּרַד לְמַטָּה.

הַבַּיִת הַזֶּה מְשָׁקָה מִמֶּנּוּ וְגוֹנֵז בְּתוֹכוֹ כְּמָה גְּנֻזִים
עֲלִיּוֹנִים שֶׁלֹּא נוֹדְעוּ, בְּזֶה נִבְנֶה בַּיִת זֶה
וְנִתְקַן. אוֹתוֹ הָאֵילָן מִתְּגַלָּה בַּיּוֹם וּמִתְכַּסֶּה בַּלַּיְלָה.
וְהַבַּיִת זֶה שׁוֹלֵט בַּלַּיְלָה וּמִתְכַּסֶּה בַּיּוֹם.

בְּשֵׁשׁה שִׁנְכַנְס הַחֲשָׁף וְנִקְשָׁר בּוֹ שׁוֹלֵט, וְכָל
הַפְּתָחִים סְתוּמִים מִכָּל הַצְּדָדִים. אֲזַ כְּמָה
רוּחוֹת פּוֹרְחוֹת בְּאֹוִיר, תְּאֵבוֹת לְדַעַת וְלִהְכָנֵס בּוֹ,
וְנִכְנָסוֹת בֵּין אוֹתָן צְפָרִים, וְלוֹקְחוֹת עֲדוֹת, וְשִׁטוֹת
וְרוֹאוֹת מֵה שְׁרוֹאוֹת.

עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר אוֹתוֹ חֲשָׁף שֶׁנִּקְשָׁר בּוֹ, וּמוֹצִיא
שְׁלֵהֶבֶת אֶחָת, וּמְכָה בְּכָל הַפְּטִישִׁים
הַחֲזָקִים, וּפּוֹתַח פְּתָחִים וּבוֹקַע סְלָעִים. עוֹלָה
וַיִּוֹרֶדֶת אוֹתָהּ שְׁלֵהֶבֶת וּמְכָה בְּעוֹלָם וּמְעוֹרֶרֶת
קוֹלוֹת לְמַעְלָה וְלְמַטָּה.

וְאֵז כְּרוֹז אֶחָד עוֹלָה וְנִקְשָׁר בְּאֹוִיר וְקוֹרָא. אוֹתוֹ
אֹוִיר יוֹצֵא מִתּוֹךְ עֲמוּד עֲנָן שֶׁל הַמְּזֻבַּח
הַפְּנִימִי, וְכִשְׁיוֹצֵא מִתְּפִשֵׁט לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם.
אֵלֶּף אֲלָפִים עוֹמְדִים מִצַּד שֶׁהוּא שְׁמָאל, וְרְבוּא
רְבָבוֹת עוֹמְדִים מִצַּד שֶׁהוּא יְמִין, וְהַכְּרוֹז עוֹמֵד
בְּקִיּוּמוֹ, קוֹרָא בְּחִיל וּמְכָרִיז. אֲזַ כְּמָה אוֹתָם
שֶׁמִּתְקַנְיִם שִׁירָה וְעוֹבְדִים עֲבוּדָה, וּשְׁנֵי פְּתָחִים
נִפְתָּחִים, אֶחָד לְצַד דְּרוֹם וְאֶחָד לְצַד צְפוֹן.

עוֹלָה הַבַּיִת הַזֶּה וְנִתֵּן וּמִתְקַשָּׁר בֵּין שְׁנֵי צְדָדִים,
וְשִׁירִים מְזַמְּרִים וְתִשְׁבָּחוֹת עוֹלוֹת. אֲזַ נִכְנָס

חמור וקטרג בו כְּדִי שְׁלֵא יתחברו כְּאֶחָד, וְנִמְצָא
שֶׁהוּא מְקַטְרֵג שְׁלוֹ.

וּבְכֵלָם בְּאִים לְקַטְרֵג לִיעֵקֵב, וְהוּא נֶצֶל, וְאַחַר כֵּן
הוּא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם. אַחַר כֵּן בָּא שׁוֹר וְנִשְׁלַם
בְּחִמּוּרִים שְׁכָלָם מִצַּד הַחִמּוּר – יוֹסֵף שֶׁהוּא שׁוֹר,
וּמִצָּרִים שֶׁהֵם חִמּוּרִים, שְׁכַתּוֹב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר
בְּשַׁר חִמּוּרִים בְּשָׂרָם.

וְעַל זֶה אַחַר כֵּן בְּנֵי יַעֲקֹב נִפְלוּ בֵּין אוֹתָם חִמּוּרִים,
מִשׁוּם שֶׁהִזְדוּג שׁוֹר עִמָּם וְנִשְׁכּוּ אוֹתָם עֲצֻמוֹת
וּבְשָׂרָם, עַד שֶׁהִתְעוֹרַר לִוִי כְּמוֹ מִקְדָּם וּפִזַּר אוֹתָם
הַחִמּוּרִים [שֶׁהִזְדוּגוֹ] לְכַפּוֹת אוֹתָם, וְשָׁבַר כֶּחֶם
מִהָעוֹלָם, וְהוֹצִיא אֶת הַשׁוֹר מִשָּׁם. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (שמות
יג) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ.

בְּאִ רְאָה, כְּשֶׁבָא שְׁמַעוֹן בְּהִתְחַלָּה עַל אוֹתוֹ חִמּוּר,
הִתְעוֹרַר עֲלֵיהֶם דָּם שְׁנִמּוּלוֹ, וְאַחַר כֵּן וַיִּהְיֶה
כָּל זָכָר. כְּמוֹ זֶה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי לִוִי,
זֶה מֹשֶׁה, בְּאוֹתָם חִמּוּרִים בְּמִצְרַיִם. בְּתַחֲלָה דָּם,
אַחַר כֵּן (שם) וַיִּהְיֶה ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'.
כָּאֵן בְּחִמּוּר הַזֶּה כְּתוּב, וְאֵת כָּל חֵילָם וְאֵת כָּל טַפָּם
וְאֵת כָּל בְּהֵמָתָם וְגו'. שֵׁם בְּאוֹתָם חִמּוּרִים כְּתוּב,
(שם) כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵי זָהָב וּשְׁמֹלֶת, וְכְתוּב (שם) וְגַם
עָרַב רַב עֲלֵה אֶתָּם וְצִאֵן וּבָקֵר וְגו'.

מִבְּנֵי, וְזֶהוּ שְׁלָם, שְׁלָם לְמַעְלָה שְׁלָם לְמַטָּה, שְׁלָם
בְּשָׁמַיִם שְׁלָם בְּאֶרֶץ. שְׁלָם לְמַעְלָה – שֶׁהוּא כָּלִל
הָאֲבוֹת, תְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. שְׁלָם לְמַטָּה – בְּבְנֵי
הַקְּדוֹשִׁים. שְׁלָם בְּשָׁמַיִם שְׁלָם בְּאֶרֶץ. וְאִזּוֹ וַיְהִי
בְּשָׁלָם סָכוּ, וּבְאֶרֶוֹהוּ. מִיָּד מַה כְּתוּב? וְתִצֵּא דִינָה
בֵּת לֵאָה, וּבְאֶרֶוֹהוּ הַחֲבָרִים

בְּאִ רְאָה כְּמָה דְרָגוֹת וְצִדְדִים נְפָרְדִים לְמַעְלָה,
וְכָלֵם מְשֻׁנִים זֶה מְזָה, חִיּוֹת מְשֻׁנוֹת אֱלוֹ
מֵאלוֹ, אֱלֹה מְקַטְרָגִים לְשֵׁלֵט עַל אֱלֹה וְלִטְרַף טְרַף
כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ. מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה כְּמָה
דְרָגוֹת נְפָרְדוֹת, וְכָלֵם אוֹרְבִים לְקַטְרֵג אֱלֹה כְּנִגְד
אֱלֹה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (דברים כב) לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבְחִמּוּר
יַחְדָּו, שְׁכַשְׁמַתְחָבְרִים, מְקַטְרָגִים עוֹלָם.

וּבְאִ וַרְאָה, תְּשׁוּקַת הַדְּרָגוֹת הַטְּמָאוֹת אֵינָה
אֶלָּא לְקַטְרֵג בְּצִדְדִים הַקְּדוֹשִׁים. יַעֲקֹב,
שֶׁהוּא קְדוֹשׁ, כָּלֵם אָרְבוּ לוֹ וְקַטְרָגוּ עִמּוֹ.
בְּתַחֲלָה נִשְׁכּוּ נַחֵשׁ, כְּמוֹ שְׁנִאָמַר וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוּ.
עַכְשָׁו נִשְׁכּוּ חִמּוּר.

שָׁם הוּא עוֹמֵד אֶצֶל הַנְּחָשׁ. עַכְשָׁו שְׁמַעוֹן וְלִוִי,
שְׁבָאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה, עִמְדוּ כְּלָפִי הַחִמּוּר
וְשִׁלְטוּ עָלָיו בְּכָל הַצִּדְדִים וְנִכְפְּהוּ לְפָנֵיהֶם, כְּמוֹ
שְׁנִאָמַר וְאֵת חִמּוּר וְאֵת שְׁכָם בְּנוֹ הָרָגוּ לְפִי חֲרַב.
וְשְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה [שׁוֹר], מִזְלוֹ [הוּא] שׁוֹר, בָּא עַל

❦ סדר הלימוד ליום טז חשוון [יום 46 בשנה] ❦

רבי יצחק אומר, הסירו את אלהי הנכר – אלו שאר נשים שהיו מביאות בתוכן כל עדיייהן, ועל זה כתוב ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר, אלו נשים וכל עדיים וכל עבודה זרה של זהב וכסף. ויטמן אותם יעקב, כדי שלא יהנו מצד של עבודה זרה כלל.

בא ראה שיעקב איש שלם בכל הנה, והנה נדבק בקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל הענה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי. מיד – ויתנו את יעקב. מכאן שצריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא ולהודות לו על נסים ועל טובות שעשה עמו, זהו שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי.

בא ראה, בהתחלה כתוב ונקומה ונעלה בית אל וגו', הכליל בניו עמו, ואחר כך כתוב ואעשה שם מזבח, ולא כתוב ונעשה, שהוציא אותם מכלל זה. מה הטעם? משום שעליו היה הדבר. יעקב תקן תפלת ערבית ודאי, והוא עשה מזבח ועליו היה הדבר, ומשום שהוא עבר כל אותן צרות מיום שברח מלפני אָחיו, שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי, והם באו אחר כך לעולם, ועל זה לא הכניס אותם עמו. רבי אלעזר אומר, מכאן מי שנעשה לו נס, צריך להודות. מי שאוכל לחם בשלחן, הוא צריך לברך, ולא אחר שלא אכל דבר.

ויבן שם מזבח וגו'. בא ראה, כתוב ויבן שם מזבח, ולא כתוב [באלו המזבחות] שהעלה עליו נסכים ועולות, אלא משום שתקן אותה דרגה הראויה להתקן. מזבח לה, לתקן דרגה תחתונה לחברה בדרגה עליונה, ועל זה ויבן שם מזבח – זו דרגה תחתונה. לה' – זו דרגה עליונה. ויקרא למקום אל בית אל – שם זה כשם העליון, משום שכשהאירה מהאם, אז כאמה בתה והכל אחד.

כי שם נגלו אליו האלהים – משום שהם לא נמצאים אלא בשכינה, שהרי שבעים היו שהם נמצאים תמיד עם השכינה, ושבעים קתדראות סביב השכינה, ועל זה פי שם נגלו אליו האלהים, במקום זה שהתגלה, שהרי כתוב והנה ה' נצב עליו.

וישמעון ולוי – זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים. כלם רצו להשתתף עם יעקב הקדוש ונתקנו לנשך אותו, והוא בכניו עומד לגביהם וכופה אותם תחתיו. עכשו שעשו נשך אותו ואת בניו, מי יקום מולו? יעקב ויוסף, זה מצד זה וזה מצד זה, שכתוב (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. אומר רבי יוסי, כלם היו מתכנסים, וכשהיו חוגרים כלי זין לקרב, היו מרתתים ועוזבים אותם, ולכן לא רדפו אחרי בני יעקב.

הסירו את אלהי הנכר וגו'. הסירו את אלהי הנכר – אלה הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם עבודה זרה שלהם. רבי יהודה אומר, עבודה זרה היו מכסף וזהב, ויעקב הטמין אותם שם כדי שלא יהנו מצד של עבודה זרה, שאסור לאדם להנות ממנה לעולמים.

רבי יהודה ורבי חזקיה היו הולכים בדרך. אומר רבי חזקיה לרבי יהודה, מה זה שכתוב (שמואל ב יב) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. ושנינו, שקוץ בני עמון מלכם שמו, וזהו עטרת מלכם. מה הטעם ותהי על ראש דוד, ומה הטעם כתוב שקוץ, שהרי בשאר אלהי העמים עובדי עבודה זרה כתוב אלהי העמים, אלהים אחרים, אל נכר, אל אחר, ובזה אומר שקוץ אחד.

אמר לו, ובכל אלהי העמים עובדי עבודה זרה כך קרא להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים כג) ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם. ומה שאמר ויקח את עטרת מלכם, שהוא מלכום – כך הוא ודאי. אלא אתי הגתי, עד שלא התגיר, אז הוא שבר את אותה עטרת של אותו מלכום, אותה דמות שחקוקה עליה ופגם אותה, אז הוא עשה אותה תר להנות ממנה, והיתה על ראשו. ובא וראה, שקוץ בני עמון, נחש אחד בחקיקה עמקה היה חקוק על אותו כתר, ולכן נקרא שקוץ, זהמא.

לא היה בין שונאים ולא היה בארץ אחרת, קרא לו ישראל. וכאשר היה בין שונאים או בארץ אחרת, קרא לו יעקב.

אמר לו, עדין לא התישב הדבר שכתוב לא יקרא, והרי אנו קוראים לו. ומה שאמרת שפשהיה בין שונאים או בארץ אחרת קרא לו יעקב – בא ראה, כתוב (בראשית לו) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, והרי לא היה בארץ אחרת?

אמר לו, הרי בתחלה נאמר כמו שהקדוש ברוך הוא לפעמים נקרא ה' ולפעמים נקרא אלהים, כך גם לפעמים נקרא ישראל ולפעמים נקרא יעקב, והכל בדרגות ידועות. ומה שנאמר לא יקרא שמך עוד יעקב, להתישב בשם זה.

אמר לו, אם כך, הרי כתוב (שם יז) ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. אמר לו, שם כתוב והיה, ועל זה עומד באותו שם, אבל כאן לא כתוב והיה, אלא כי אם ישראל יהיה שמך, ולא כתוב והיה שמך ישראל, ואפלו בפעם אחת מספיק לו, כל שכן שלפעמים כך ולפעמים כך. וכשהתעטרו בניו בכהנים ולוים והתעלו בדרגות עליונות, אז התעטר בשם זה תמיד.

עד שהיו הולכים, אמר לו רבי יוסי לרבי נתבאר, הרי נתבאר שפשמטה רחל, נטלה הבית מי שצריך להתקן בשנים עשר שבטים כראוי. למה מטה רחל מיד? אמר לו, הרי להיות שכינה מתעטרת כראוי ולהיות אם הבנים שמחה, ובו שורה [למעלה] לטל הבית ולהתקן. ועל זה בנימין הוא תמיד במערב ולא בצד אחר.

ובו שורה להתקן בשנים עשר שבטים, ובו שורה מלכות הרקיע להודע בארץ. וסוד זה, שכל התחלה שבאה להתודע, היא בקשיות, ועל זה יש בה דין של מות ומשם מתישבת.

כאן כשרוצה להתקן ולטל הבית, נעשה דין ברחל, ואחר כך התקנה להתישב. כשרצה להודיע מלכות בארץ, שורה בדין, ולא מתישבת המלכות במקום כראוי עד שמתעורר דין בשאול לפי מעשיו, ואחר כך התישבה המלכות ונתקנה.

בא ראה, כל התחלה קשה ואחר כך נוחה. בראש השנה ההתחלה קשה, שכל העולם נדון כל

ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו. רבי שמעון אמר, מכאן שנעשה מרכבה קדושה עם האבות. ובא וראה, יעקב הוא מרכבה קדושה עליונה שעומדת להאיר ללבנה, והוא מרכבה לבדו. זהו שכתוב ויעל מעליו אלהים.

פתח ואמר, (דברים ד) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו בכל קראנו. אליו בא ראה כמה הם חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שאין לה עם ולשון בכל העמים עובדי עבודה זרה שבעולם שיש לו אלוה שישמע אותם כמו שהקדוש ברוך הוא מזמן לקבל תפלות ובקשות של ישראל בכל שעה שהם צריכים להשמיע תפלה שהם רוצים בשביל אותה דרגה שלהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב ישראל, שכתוב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, ויקרא את שמו. מי ויקרא? זו שכינה, כמו שנאמר ויקרא אל משה. ויאמר לו אלהים, למעלה בארנו שהרי נשלם בכל כראוי, ואז התעלה בדרגתו ונשלם בשם זה, ועל זה ויקרא את שמו ישראל, והרי נתבאר.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, ודאי מה שאמרת שיעקב בחיר האבות הוא, והוא אחוז לכל הצדדים, וקרא שמו ישראל, וכתוב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, וכתוב ויקרא את שמו ישראל, למה חזר הקדוש ברוך הוא וקרא לו יעקב בכמה פעמים, והכל קראו לו יעקב כמו מקדם? אם כך, מה זה ולא יקרא שמך עוד יעקב?

אמר לו, יפה אמרת. פתח ואמר, (ישעיה מב) ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה, פסוק זה פירושו. אבל בא ראה, כגבור יצא? גבור צריך לכתב! כאיש מלחמות? איש מלחמות צריך לכתב!

אלא הרי נתבאר, ה' בכל מקום זה רחמים, ודאי שהקדוש ברוך הוא, שמו הוא ה', שכתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי. וראינו שלפעמים נקרא שמו אלהים, והוא דין בכל מקום. אלא בזמן שמתרבים הצדיקים בעולם, ה' שמו, ונקרא בשם הרחמים. ובזמן שמתרבים הרשעים בעולם, אלהים שמו, ונקרא בשם אלהים. כך בזמן שיעקב

שהוא צר אליו. אמר רבי אבא, בשעה שבין אדם והולך בדרכי התורה וכל דרכיו מתקנות כראוי, כמה סגורים עומדים עליו להזכירו לטוב.

פֶּתַח ואמר, (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. בפסוקים הללו יש להתבונן, וכי לא גלוי הפל לפני הקדוש ברוך הוא שהוא צריך מלאך שיאמר לפניו טוב או רע? אלא ודאי שצריך, שכאשר יש לאדם סגורים להזכיר זכות שלו לפניו ואין לו [לאדם] קטגורים, אז ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר.

בא ראה, בפסוק הזה תמצא ברור הדבר. כתוב אם יש עליו מלאך. אם לא כתוב יותר – יפה הוא. אבל מלאך מליץ אחד מני אלף כתוב, ומיהו? זהו המלאך הממנה עם האדם בצד שמאל, שכתוב (תהלים צא) יפל מצדך אלף, וזהו צד שמאל, שכתוב אחריו ורכבה מימינה.

אבל אחד מני אלף, זהו יצר יצר הרע, שהוא אחד מאותם [שהוא] אלף שהיו לצד שמאל, משום שהוא עולה למעלה ונוטל רשות. ועל זה, אם בין אדם והולך בדרך אמת, אותו יצר הרע הוא עבד לו כמו שנאמר, שכתוב (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו, אז הוא עולה ונעשה סגור, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא זכות על האדם, ואז הקדוש ברוך הוא אומר, פדעוהו מרדת שחת.

ועם כל זה לא חוזר ריקם, משום שנותנים לו אחר לשלט עליו ולטל ממנו את נשמתו, משום שהקדים חטאי אותו האיש והוא כפר על זה. זהו שכתוב מצאתי כפר, לפדות אותו.

דבר אחר מצאתי כפר – אותה זכות שאמרת, היא עליו כפר לפדות אותו שלא ירד לגיהנם ולא ימות. ולכן צריך לאדם ללכת בדרך אמת כדי שיהיה לו הקטגור סגור.

כמו זה ישראל ביום הכפורים שנותנים לו שעיר ומתעסקים עמו עד שהופך להיות להם עבד, ועולה ומעיד עדות לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה להם סגור. ועל זה אמר שלמה המלך, (שם כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים, ועל היצר הרע הזה זה נאמר.

אחד ואחד לפי מעשיו, ואחר כך נוחה, סליחה וכפורים. משום שהראשית היא משמאל, ועל זה דיניו קשים, ואחר כך מתעורר הימין, ועל זה נעשית נוחה.

ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר בשלוח על שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות, ואחר כך יתחזק עליהם בדין קשה. זהו שכתוב (ישעיה מב) ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על איביו יתגבר. ה' בתחלה, שהוא רחמים, ואחר כך כגבור ולא גבור, ואחר כך כאיש מלחמות ולא איש מלחמות, אחר כך יתגלה החזק עליהם ויתחזק להשמיד אותם, שכתוב יריע אף יצריח על איביו יתגבר, וכתוב (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב, וכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בין אוני ואביו קרא לו בנימין. רבי יהודה פתח ואמר, (נחום א) טוב ה' למעוז ביום צרה וידע חסי בו. אשרי חלקו של האיש שמתחזק בקדוש ברוך הוא, בשביל שהחזק של הקדוש ברוך הוא הוא חזק, ובארוהו טוב ה', כמו שנאמר (תהלים קמה) טוב ה' לכל. למעוז – זהו חזק שיש בו ישועות, שכתוב (שם כח) ומעוז ישועות משיחו הוא. ביום צרה – ביום של מצוקה שמציקים שאר העמים לישראל.

בא ראה מה כתוב, (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. מה זה התרפית? מי שמרפה ידיו מהקדוש ברוך הוא שלא להתחזק בו. ואיך יחזיק האדם בקדוש ברוך הוא? יחזיק בתורה. שכל מי שמחזיק בתורה, מחזיק בעץ החיים, כפיכול נותן חזק לכנסת ישראל להתחזק. ואם הוא יתרפה מהתורה מה כתוב? התרפית. אם הוא התרפה מן התורה – ביום צרה צר כחכה. ביום שתבא לו מצוקה, כפיכול דוחק את השכינה שהיא כחו של העולם.

דבר אחר צר כחכה – בא ראה, בשעה שבין אדם מתרפה מן התורה והולך בדרך לא כשרה, כמה בעלי ריב זמינים לו להיות לו קטגורים ביום צרה. ואפלו נשמת האדם, שהיא כח וחזק שלו, היא יריבה שלו כנגדו, שכתוב צר כחכה, משום

רבי יוסי אמר, כתוב (משלי כז) קללת חנם לא תבא, ובארוהו לו בוא"ו. שאם קללת צדיק היא, אפלו שלא התכונן בה, כיון שיצאה מפיו נטל אותה אותו יצר הרע וקטרג בה בשעת הסכנה.

יעקב אמר (בראשית לא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואף על גב שהוא לא היה יודע, נטל אותו דבר אותו שטן שנמצא תמיד אצל בני אדם. ועל זה שנינו, לעולם לא יפתח אדם פיו לשטן, משום שנוטל אותו הדבור ומקטרג בו למעלה ולמטה, כל שפן מלה של חכם או מלה של צדיק, ועל שני אלה נענשה רחל.

ויהי בצאת נפשה כי מתה. אמר רבי אבא, וכי כיון שאמר ויהי בצאת נפשה לא ידענו כי מתה? אלא צריך משום שלא חזרה לגופה יותר, ומתה רחל מיתת הגוף, משום שיש בני אדם שנשמתם יוצאת וחוזרת למקומה, כמו שנאמר (שמואל א-ל) ותשב רוחו [נפשו] אליו, (בראשית מב) ויצא לבם, (שיר ה) נפשי יצאה בדברו, (מלכים א-יז) לא נותרה בו נשמה. אבל זו יצאה נשמתה ולא חזרה למקומה ומתה רחל.

ותקרא שמו בן אוני, הקשיות של הדין שנגזר עליה. ויעקב החזיר אותו וקשר אותו לימין, משום שאם המערב צריך לקשרו לימין. ואף על גב שהוא בן אוני, צד של הדין הקשה - בן ימין הוא, שהרי בימין התקשרה, ונקברה בדרך כמו שנתבאר, הרי התגלתה מיתתה וקבורתה, אבל לאה לא התגלתה מיתתה וקבורתה, ואף על גב שארבע האמהות הללו סוד יש להם, ובארוהו.

ויצב יעקב מצבה על קבורתה. אמר רבי יוסי, מה הטעם? משום שלא התכסה מקומה עד היום שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, כמו שנאמר עד היום, עד אותו יום ממש.

רבי יהודה אמר, עד יום שתחזור שכינה מגלות ישראל באותו מקום, כמו שנאמר (ירמיה לא) ויש תקנה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנינו לגבולם. וזו שבועה שנשבע לה הקדוש ברוך הוא, ועתידיים ישראל כשישובו מהגלות לעמד על אותה קבורת רחל ולבכות שם, כמו שהיא בכתה על גלות ישראל, ועל זה כתוב (שם) בככי יבאו ובתחנונים

ומשום זה ביום צרה, כשבן אדם מתרפה מן התורה, כביכול דוחק את הקדוש ברוך הוא עם אותו יצר הרע שהוא נעשה קטגור. צר פחכה - צר כח כה, משום שהתקרב לפניו לקטרג ונחלש הכח.

בא ראה, טוב ה' למעוז ביום צרה, מה זה ביום צרה? זה יעקב כשבא עליו עשו לקטרגו. ויודע חוסי בו, כשבאה עליו צרת דינה. ובא וראה, אין המקטרג נמצא על האדם אלא בשעת סכנה.

ובא וראה, משום שיעקב אחר נדרו שנדר לפני הקדוש ברוך הוא, התחזק הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב, ורצה דין בשעת הסכנה שהיתה בה ברחל. אמר לפני הקדוש ברוך הוא, והרי יעקב נדר נדרו ולא שלם, והריהו חזק מהכל בעשר ובכנים ובכל מה שצריך, ולא שלם נדרו שנדר לפניך, ולא לקחת ממנו ענש?

מיד - ותלד רחל ותקש בלדתה. מה זה ותקש? שהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות. ונענש יעקב בזה, מה הטעם? משום שכתוב (משלי כב) ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתידך, ועל זה מתה רחל ונמסר הדין על ידי מלאך המות.

ובא וראה, בשעה שבא עשו, מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים. מה הטעם? משום שפחד על רחל שלא יסתכל אותו רשע ביפיה ולא יקטרג לו עליה.

עוד מה כתוב? ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין ותגש גם לאה וילדיה וישתחוון. נשים מלפני גברים. אבל ברחל מה כתוב? ואחר נגש יוסף ורחל, יוסף מלפני אמו, והוא כסה עליה, ועל זה כתוב (בראשית מט) בין פרת יוסף בין פרת עלי עין, שהגדיל גופו וכסה על אמו. עלי עין - עלי עין של אותו רשע.

וכאן נענשה על ידי היצר הרע שקטרג בשעת הסכנה, ונענש יעקב על נדר שלא שלם, וזה קשה ליעקב מפל הצרות שעברו עליו. ומנין לנו שמשום יעקב זה היה? שכתוב (שם מח) מתה עלי רחל, עלי ודאי, על שאחרתי נדרי.

ושבילים של התורה הם ידועים, ואותם שידועים דרכי התורה בעולם הזה ילכו בהם באותו עולם, כשיצאו מן העולם הזה.

ואם לא השתדלו בתורה בעולם הזה ולא יודעים דרכים ושבילים, כשיצאו מן העולם הזה לא ידעו ללכת באותם דרכים ושבילים, ונכשלים בהם. ואז ילך בדרכים אחרות שאינן דרכי התורה, ויתעוררו אליו בכמה דינים ויענש בהם.

ומי שמשתדל בתורה מה כתוב? (משלי ו) בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בשכבך - בקבר, התורה תשמר עליך מדין אותו העולם. והקיצות - כשהקדוש ברוך הוא יעורר רוחות ונשמות להחיות מתים, אז היא תשיחך, היא תהיה סגור על הגוף בשביל שיקומו אותם גופים שהשתדלו בתורה כראוי, ואלה הם שיקומו בתחלה לחיי עולם, כמו שנאמר (דניאל יב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו'. ואלה הם לחיי עולם, משום שהתעסקו בחיי עולם ושהיא התורה.

ובא ראה, כל אלו שהשתדלו בתורה, אותו הגוף יתקיים והתורה תגן עליו, מה הטעם? משום שבאותה שעה יעורר הקדוש ברוך הוא רוח אחת שכלולה מארבע רוחות, ואותה רוח הכוללת ארבע רוחות תזדמן לכל אותם שהשתדלו בתורה להחיותם ברוח זו בשביל שיתקיים לעולמים.

ואם תאמר, הרי כתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח, למה לא התקיימו, שהרי כלם מתו כמקדם? בא ראה, אותו זמן שהקים הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל אותם המתים, אותו [זמן העתיד] רוח, אף על גב שהיה מארבע רוחות, לא ירד לקימם בקינם, אלא להראות שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים באותה צורה ולקיימם ברוח שנוכללה בצורה זו.

ואף על גב שחזרו העצמות באותה שעה כמו שהיה, הקדוש ברוך הוא רצה להראות לכל העולם שהוא עתיד להחיות מתים [מה כתוב? (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומו, על זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים] [ס"א ועל זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים מה כתוב?

אובלים וגו', וכתוב (סם) כי יש שכר לפעלתך. ובאותה שעה עתידה רחל, שהיא בדרך, לשמח בישראל ועם השכינה, ובארוהו החברים.

ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. רפי אלעזר אמר, ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא, שהרי לאה ורחל מתו, ונטלה הבית מי שנטלה.

וכי יעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה? אלא בכל זמן של לאה ורחל, שכינה שרתה עליהן, ועכשו שמתו, שכינה לא נפרדה מהבית, ושורה בבית במשכן של בלהה. ואף על גב ששכינה רצתה לטל הבית כראוי, אלמלא יעקב לא נמצא בזווג זכר ונקבה, לא שורה שכינה בגלוי בבית, ועל זה עמדה שכינה במשכן בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכינה עליה כתוב בו וישכב את בלהה.

רבי ייסא אמר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכינה, ומשום כך לא נפגם מחשבון השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, משום כך כתוב בכור יעקב ראובן, והפסוק עשה אותו ראש לכל השבטים.

רבי יהודה פתח ואמר, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' - כל דרכי הקדוש ברוך הוא כלם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים. ועל זה וצדיקים ילכו בם - משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ומשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, הוא יודע והולך בהם שלא סוטה ימינה ושמאלה.

ופשעים יפשו בם - אלה הם הרשעים שלא משתדלים בתורה ולא מסתכלים בדרכי הקדוש ברוך הוא ולא יודעים לאן הדרכים הולכות, ומשום שלא יודעים להסתכל ולא משתדלים בתורה, הם נכשלים בהם באותם דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל אדם שמשתדל בתורה, כשיוצא מן העולם הזה, נשמתו עולה באותם דרכים ושבילים [שהם בתורה] של התורה, ואותם דרכים

אָבִיו שְׁמוּשׁ שֶׁל מִצְוָה, וְזֶה הוּא בְּלִבּוֹל הַמָּטָה, וְעָשָׂה כַּנְּגִד הַשְּׂכִינָה הַמְעֵשָׂה הַזֶּה. שְׁבַכְל מְקוֹם שְׁשֵׁמוּשׁ מִצְוָה נִמְצָא, שְׂכִינָה שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ מְקוֹם וְנִמְצָאת שֵׁם, וּמִי שְׁגוּרִים לְעַכְב שְׁמוּשׁ שֶׁל מִצְוָה, גּוֹרֵם שְׁתַּסְתַּלַּק שְׂכִינָה מִן הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כְּתוּב (בראשית מט) כִּי עָלִיתַי מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֲזַח לִלְתָּ יִצְוֵעֵי עָלָה. וּמִשׁוּם זֶה כְּתוּב וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה פִּילְגָשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. כָּלֵם הָיוּ בַּמִּנִּין, וְלֹא נִגְרַעָה מִזְכוּת שְׁלָהֶם כְּלוּם.

רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, מִה הִטְעַם בְּתַחֲלָה יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כֵּן יַעֲקֹב, שְׁכַתוּב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר? אֲלֹא כִּשְׁבָא רְאוּבֵן וּבְלָבֵל אוֹתָהּ מָטָה, אָמַר: וּמִה שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים הָיוּ לְאַבְא בְּעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר, וְעַכְשָׁו רוּצָה לְהוֹלִיד בְּנִים, אוֹלֵי אָנוּ פְּגוּמִים שֶׁהוּא רוּצָה לְהוֹלִיד אַחֲרֵיהֶם כְּמוֹ מְקַדֵּם. מִיִּד בְּלָבֵל אוֹתָהּ מָטָה וְהִתְעַכַּב אוֹתוֹ שְׁמוּשׁ כְּאֵלוֹ עָשָׂה קְלוּן לְשְׂכִינָה שֶׁשָּׂרְתָה עַל אוֹתָהּ מָטָה, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי בְּשֵׁם זֶה הִתְעַלָּה תוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר שֶׁהִתְכַּסּוּ, שֶׁהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר נִהְרֹת אֶפְרַסְמוֹן זָךְ.

וַיִּהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר - אֵלּוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים שֶׁהִשְׂכִּינָה הִתְתַּקְּנָה בָּהֶם, וּמִי הֵם? אֵלּוֹ שֶׁהִתּוֹרָה חֲזָרָה וְעָשְׂתָה לָּהֶם חֲשִׁבוֹן כְּמוֹ מְקַדֵּם, כָּלֵם קְדוּשִׁים, כָּלֵם רְאוּיִים לְשְׂכִינָה לְהִסְתַּפֵּל בְּקִדְשֵׁת רְבוּנָם. שְׂאֵלוֹ עָשָׂה אוֹתוֹ מְעֵשָׂה, לֹא יָבֵא רְאוּבֵן בַּמִּנִּין.

וְעַם כָּל זֶה נִעְנַשׁ שְׁנִטְלָה מִמֶּנּוּ בְּכוֹרְתוֹ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דח"א ה) וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְלוֹ יִצְוֵעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ [לְבִנִּי] לְיוֹסֵף.

בֵּא רְאָה, (דניאל ב) שִׁיחִיָּה שֵׁם הָאֵל מְבָרַךְ מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. שְׁכָל מְעֵשִׂיו אָמַת וּדְרָכָיו דִּין, וְכָל מִה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הַפֵּל הוּא בְּחִכְמָה עֲלִיוֹנָה.

בֵּא רְאָה כְּמִה גּוֹרֵם מְעֵשָׂה אָדָם, שֶׁהָרִי כָּל מִי [מִה] שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, נִרְשָׁם וְעוֹמֵד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהָרִי יַעֲקֹב, בְּשַׁעָה שֶׁנִּכְנַס לְלֶאָה, כָּל אוֹתוֹ הִלְיָלָה הָיָה רְצוּנוֹ וְלִבּוֹ בְּרַחֵל, שֶׁחָשַׁב שֶׁהִיא רַחֵל, וּמֵאוֹתוֹ שְׁמוּשׁ וְטַפָּה רְאוּשׁוֹנָה וּמֵאוֹתוֹ רְצוֹן

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, רוּחַ שְׁנִכְלָלָה בְּאַרְבַּע], מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְקַיֵּם אוֹתָם קִיּוּם שְׁלֵם בְּעוֹלָם כְּרְאוּי, וְאוֹתָם שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִיא עוֹמֵדָת עַל הָאָדָם וְנִעֲשִׂית סְנִגוּרִיָּה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל אוֹתָם דְּבָרֵי תוֹרָה וְכָל אוֹתָהּ תוֹרָה שֶׁהִשְׁתַּדַּל בָּהּ הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם דְּבָרִים וְאוֹתָהּ תוֹרָה עוֹמֵדִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאוֹמְרָת לְפָנָיו, וְהִיא מְרִימָה קוֹלוֹת וְלֹא שׁוֹכַכְתָּ, וְלֹאוֹתוֹ זְמַן הִיא תְּשִׁיחַ וְתֹאמַר כְּפִי שֶׁהִתְדַבַּק בָּהּ הָאָדָם וְהִשְׁתַּדַּל בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל זֶה הֵם יְקוּמוּ בְּקִיּוּם שְׁלֵם לְחַיֵּי עוֹלָם, כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ, וּמִשׁוּם כֵּן (הושע יד) כִּי יִשְׂרָיִם דְּרָכֵי ה' וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם.

רְבִי חִיָּיא פִּתַּח וְאָמַר, (שמואל א-ב) וְעַלֵי זֶקֶן מְאֹד וְשִׁמְעַת אֶת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בְּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכַּבְן אֶת הַנְּשִׁים הַצַּבָּאוֹת פִּתַּח אֶהְל מוֹעֵד. וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁכֹּהֲנֵי ה' יַעֲשׂוּ מְעֵשָׂה זֶה, וְהָרִי מְקַדֵּם לְכֵךְ נֶאֱמַר וּפְרָשָׁה תוֹרָה אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁלָהֶם, שְׁכַתוּב (שם) כִּי נֶאֱצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת ה', וְכַתוּב וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם כָּל אִישׁ זָבַח זָבַח וְגו', וְכַתוּב גַּם בְּטָרִם יִקְטְרוּן אֶת הַחֵלֶב וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לְאִישׁ הַזָּבַח תִּנְּה בָשָׂר לְצִלוֹת לְכֹהֵן וְגו', וְכַתוּב וְאָמַר לוֹ כִּי עֲתָה תִּתֵּן וְאִם לֹא לְקַחְתִּי בְּחִזְקָה, וְעַל זֶה וְתִהִי חֲטָאת הַנְּעָרִים גְּדֻלָּה מְאֹד וְגו', וְכָל זֶה לֹא הָיוּ נוֹטְלִים אֲלֵא מֵאוֹתָם חֲלָקִים שֶׁהָיוּ לְכֹהֲנִים לְאָכַל מֵהֶם, וְעַל שֶׁהָיָה הַקְּרָבָן קָלִיל בְּעֵינֵיהֶם נִעְנָשׁוּ, וְכֹאֵן אָמַר אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכַּבְן אֶת הַנְּשִׁים הַצַּבָּאוֹת?

אֲלֵא חֵס וְחִלְיָלָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים עֲבָרָה זוֹ, כָּל שְׁכָן בְּאוֹתוֹ מְקוֹם קְדוֹשׁ, שְׁלֹא יְקוּמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּהְרָגוּ אוֹתָם. אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁהָיוּ מְעַכְּבִים אוֹתָם לְהַכְּנִס לְמִקְדָּשׁ וּמוֹחִים בִּיְדֵיהֶם שְׁלֹא לְהַכְּנִס לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עַד שֶׁהַקְּרָבָנוֹת נַעֲשׂוּ, מִשׁוּם שֶׁהֵן לֹא מְבִיאוֹת קְרָבָנוֹת לְטַל חֲלָק מֵהֶם, וּמִשׁוּם כֵּן מְעַכְּבִים אוֹתָן, וּמִשׁוּם כֵּן אוֹתָן נָשִׁים הָיוּ מְבַקְּשׁוֹת מֵהֶם לְהַכְּנִס לְשֵׁם, וְעַל זֶה כְּתוּב אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכַּבְן אֶת הַנְּשִׁים, שְׁמַעְכְּבִים אוֹתָן כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ.

בְּמוֹ זֶה וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה. חֵס וְשְׁלוֹם שֶׁהוּא שָׁכַב עִמָּה, אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁעַכְב אוֹתָהּ לְשִׁמְשׁ עִם

דָּבָר אחר – זה יוסף הצדיק, משום שְׁאָרוֹנוֹ שֶׁל יוסף הָיָה הוֹלֵךְ אֵלָיו. לָמָּה רוּכַל? מִשּׁוֹם שֶׁהָיָה רָכִיל אֶת אָחִיו לְאָבִיו. דָּבָר אַחַר לָמָּה רוּכַל – אֵלֶּא מַה חֲנוּנִי זֶה שֶׁצְּרֹרוֹת עֲצֵי בְּשָׂמִים וְאַבְקוֹת עֲלִים מְרִיחִים כָּלֵם בִּידוֹ – כֶּף גַּם יוֹסֵף, הוּא קִיּוּם הַתּוֹרָה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא קִים אוֹתָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה קְשׁוּרוֹת לְשִׁמְרֵת בְּרִית קָדֵשׁ.

וְלִבָּן שְׂכִינָה קְשׁוּרָה לְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיוֹסֵף, כְּאֶחָד הֵם, וּדְמוּת אַחַת לָהֶם. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (בראשית לו) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. וּמִשּׁוֹם כֶּף מְכַל אֲבָקַת רוּכַל, מִשּׁוֹם שֶׁמִּמָּקוֹם שֶׁהִנָּהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הַכֹּל מְשָׁקִים וְכָל הַפְּנִים מְאִירוֹת.

וְבֵא וְרָאָה, כִּשְׁהִיו יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ וְהָיוּ מְקַרְיָבִים קְרַבְנוֹת, כָּלֵם הָיוּ מִתְקַרְבִּים לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵאוּי, וְכִשְׁקָרְבָן נַעֲשֶׂה וְהַעֲשֵׂן עוֹלָה בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, אִזְּ הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁעֲשֵׂן הַמִּזְבֵּחַ הַדֶּלֶק מְנוֹרָה שְׂרֵאוּיָה לְהַדְלִק, וְכָל הַפְּנִים מְאִירוֹת וְהַמְּנוֹרוֹת דוֹלְקוֹת.

וּמִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לָךְ יוֹם וְיוֹם שְׂאִין בּוֹ זַעַם וְרִגְזוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ז) וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם, וּפְרָשָׁה הַחֲדוּה מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּגִלוֹת, וְהֵם בְּרֵשׁוֹת שֶׁל עֲבוֹדוֹת זְרוֹת אַחֲרוֹת, וְאִזְּ הַתְּקִים הַפְּסוּק שֶׁפְּתוּב (דברים כח) וְעַבְדְּתָ שֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם.

וְכָל זֶה לָמָּה? מִשּׁוֹם שֶׁפְּתוּב (שם) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עַבְדְּתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרַב כָּל. מַה זֶה מְרַב כָּל? כָּאֵן מְרַב כָּל, וְשֵׁם מַחְסֵר כָּל.

עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיַפְדֶּה אוֹתָם מִבֵּין הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבָצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְּיָצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. וְכָתוּב אִם יִהְיֶה נִדְחָךָ בְּקִצֵּה הַשָּׂמַיִם מִשָּׁם יִקְבָּצָךָ וְגו'.

וְאֵלֶּה תְּלִדוֹת עֲשׂו הוּא אָדוֹם. בֵּא רָאָה, בְּחַיֵּי יִצְחָק לֹא נִמְנוּ בְּנֵי עֲשׂו כְּמוֹ שֶׁנֶּמְנוּ בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי עַד שֶׁלֹּא מֵת יִצְחָק הֵם נִמְנוּ, אֲבָל בְּעֲשׂו מַה כְּתוּב? וְיִגְוֵעַ יִצְחָק וְיָמָת וְיִאֲסֹף אֶל עַמּוֹ זָקֵן וְשָׁבַע יָמִים וְיִקְבְּרוּ אֹתוֹ עֲשׂו וְיַעֲקֹב בְּנָיו. אַחֲרָיו מַה כְּתוּב? וְאֵלֶּה תְּלִדוֹת עֲשׂו הוּא אָדוֹם. מַה

הַתְּעַבְרָה לָאָה, וּבְאֵרוּהוּ, שֶׁהָרִי אֲלֵמְלָא שִׁיעֵקֵב לֹא יָדַע, לֹא יַעֲלֶה רְאוּבֵן בְּחֻשְׁבוֹן. וְעַל זֶה לֹא הַתְּעַלָּה בְּשֵׁם יָדוּעַ, אֲלֵא שְׁמוֹ סִתֵּם רְאוּבֵן.

וְעַם כָּל זֶה חֲזַר מַעֲשָׂיו לְמִקְוֵמוֹ, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ רְצוֹן רֵאשׁוֹן נַעֲשֶׂה בְּרַחֵל, אוֹתוֹ רְצוֹן חֲזַר בָּהּ, שֶׁהָרִי בְּכוֹרָתוֹ חֲזָרָה לְיוֹסֵף בְּכוֹר רַחֵל, מְקוֹם שֶׁהָרְצוֹן הָיָה בְּרַחֵל, וְהַכֹּל עוֹלָה לְמִקְוֵמוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵמֶת וְזִכּוֹת.

רַבִּי חֲזַקִּיָּה מְצָא יוֹם אֶחָד אֶת רַבִּי יוֹסִי שֶׁהִיָּתָה נִשְׁמַטָּת חֲתִיכַת בְּשֵׁר לְתוֹךְ לְהַבּוֹת הָאֵשׁ, וְהָיָה עוֹלָה קְטוֹר הַעֲשֵׂן לְמַעֲלָה. אָמַר לוֹ, אֵלֹו קְטוֹר הַעֲשֵׂן שֶׁל הַקְּרָבָן שֶׁהָיָה עוֹלָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה עוֹלָה תְּמִיד כְּמוֹ זֶה, לֹא שׁוֹרָה רִגְזוֹ בְּעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ גּוֹלִים מֵעַל הָאֶרֶץ.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (שיר ג) מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמַּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֲשֵׂן מְקַטְרֵת מִר וּלְבוֹנָה מְכַל אֲבָקַת רוּכַל. מִי זֹאת עֲלָה? בֵּא רָאָה, בְּזַמָּן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּמַדְבָּר, הַשְּׂכִינָה הִלְכָה לְפָנֵיהֶם, וְהֵם הִלְכוּ אַחֲרֶיהָ, שֶׁכְּתוּב (שמות יג) וְה' הִלֵּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם וְגו'. וְלִכְּן כְּתוּב (ירמיה ב) כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבַּת כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמַדְבָּר וְגו'.

וְשִׁכִּינָה הִיָּתָה הוֹלְכַת וְכָל עַנְנֵי הַכְּבוֹד עָמָה. וְכִשְׁהִיָּתָה שְׂכִינָה נוֹסַעַת, הָיוּ נוֹסַעִים, כְּפְּתוּב (במדבר ט) וּלְפִי הַעֲלוֹת הַעֲנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרָיו כֵּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וְכִשְׁהִיא עוֹלָה, אוֹתוֹ עָנָן עוֹלָה עַד לְמַעֲלָה, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם רוֹאִים וְשׁוֹאֲלִים וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמַּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֲשֵׂן.

אוֹתוֹ עָנָן שֶׁל הַשְּׂכִינָה שֶׁנֶּרְאָה עֲשֵׂן. מַה הַטַּעַם הִיא עֲשֵׂן? מִשּׁוֹם שֶׁהָאֵשׁ שֶׁהִדְלִיקוּ אֲבָרָהָם וְיִצְחָק בְּנוֹ הִיָּתָה אַחוּזָה בָּהּ וְלֹא זָזָה מִמֶּנָּה, וְכִאֲשֶׁר נֶאֱחָזָה אוֹתָהּ הָאֵשׁ בְּתוֹכָהּ, הִיָּתָה עוֹלָה עָנָן [נ"א עֲשֵׂן].

וְעַם כָּל זֶה, מְקַטְרֵת מִר וּלְבוֹנָה. מַה זֶה מְקַטְרֵת? מִתְקַשְׁרֵת בְּשָׁנֵי צְדָדִים אַחֲרֵים, עָנָן שֶׁל אֲבָרָהָם לְיָמִין, עָנָן שֶׁל יִצְחָק לְשִׂמְאַל. מְכַל אֲבָקַת רוּכַל – זֶה יַעֲקֹב.

לשבעים עמים, כל אחד ואחד כראוי לו, כמו שנאמר (דברים לב) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים.

ומכל הממנים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כממנה של עשו, מה הטעם? משום שהצד של עשו הוא צד הטמאה, וצד הטמאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המדות האדמות, ועל זה הנה קטן נתיף בגוים בזוי אתה מאד, שכתוב (בראשית ג) על גחניף תלך ועפר תאכל כל ימי חייך. מאד, כמו שנאמר אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

בא ראה, בדרגות התחתונות יש דרגות על דרגות, כלם משנים זה מזה, וכל הדרגות נפרדות הן, וקשורות אלה באלה, ומלכות נפרדת זה מזה, ומלכות קשורה במלכות, זה נכנס וזה עולה, אחוזים בקשר אחד.

לאותו קשר יש קומה אחת, ושלשה קשרים לאותה קומה. בכל קשר וקשר עטרה אחת, ובכל עטרה ועטרה שליטה אחת, והתמנה בעטור שלמעלה, והתמנה וירד למטה, עד שהתקשרו בו כוכבים ומזלות. כל אחד ואחד נפרד בו כוכב אחד ומזל אחד, וכל הכוכבים מזמנים הם באותן דרגות שלמעלה. ועל זה כל דרגה ודרגה מתעטרת במקומות ידועים כראוי.

הטעם? משום שאינו בחלקו ובירשתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו.

ולכן יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון. אבל עשו שאינו בחלקו של צד האמונה, עשה חשבוננו אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

בא ראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב? ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו. שהשאיר ליעקב קרן ורוח שעבוד מצרים, והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלך לו מהכל.

בא ראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל משום שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו והלך לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחוז בירשת אביו ובירשת אבותיו. ועל זה וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה זה מפני יעקב אחיו? שלא רצה חלקו וירשתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר, (עובדיה א) הנה קטן נתיף בגוים בזוי אתה מאד. בא ראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים כנגד שבעים ממנים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם

❁ סדר הלימוד ליום יז חשוון [יום 47 בשנה] ❁

דְּרָגוֹת כָּאֵן : בְּתַחֲלָה יַעֲקֹב, אַחַר כֵּן יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּן יִשׁוּרוּן.

בא ראה, יַעֲקֹב הָרִי כִּכְר בְּאַרְוֵהוּ, יִשְׂרָאֵל אֵף גַּם כֵּן, וְאֵף עַל גַּב שְׂדֵרְגוֹת אֵלּוּ כְּאַחַת. יִשׁוּרוּן לְמָה נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם זֶה? אֵלּא יִשְׂרָאֵל וְיִשׁוּרוּן הַכֹּל אַחַד. יִשׁוּרוּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג) יִשָּׂר עַל אַנְשֵׁים, מִשּׁוֹם שֶׁנֶּטַל שׁוֹרָה לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה, וּמִשּׁוֹם אוֹתָן שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת נִקְרָא יִשׁוּרוּן, וְזֶה יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁנֶּטַל גְּדֻלָּה וְתַקָּף מִהַכֹּל. יִשְׂרָאֵל [יִשׁוּרוּן] עַל אוֹתָם חֲלָקִים שְׁנֵי צַדִּים שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וְהַכֹּל אַחַד.

ובל אוֹתָם שְׁמוֹת עוֹלָם לְאַחַד. יַעֲקֹב עֲבָדִי, לְפַעֲמִים הוּא עֶבֶד, כְּמוֹ עֶבֶד שֵׁשׁ לוֹ מִצְוֹת אֲדוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בּוֹ, לְהַשְׁרוֹת עָלָיו, וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד עֲלִיּוֹן. כְּתוּב (ישעיה) בְּרֵאשִׁית יַעֲקֹב וַיִּצְרַף יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב כֹּה אָמַר ה' עֲשֵׂה. כָּל הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ עוֹלוֹת לְאַחַד, וְהָרִי נֹאמַר, בּוֹרֵא, יוֹצֵר, עוֹשֵׂה, וְכָל הַדְּרָגוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ וְכֵלָן אַחַד.

אשרי חֲלָקִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּרַצָּה בָּהֶם מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁכֻּלָּם כְּתוּב (יחזקאל) הִבֵּל הַמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בְּעַת פְּקֻדָּתָם יֹאבְדוּ, בְּשַׁעַת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְבַעַר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם וַיִּשְׂאֵר הוּא לְבָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ב) וְנִשְׁגָּב ה' לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא.

רבי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שם מא) אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עוֹזְרִיתֶךָ נָאִם ה' וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בא ראה, כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן אוֹתָם לְמַמְנִים שְׁלִיטִים יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְכָל הַחַיִּים הַחַיִּים אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִכָּה ד) כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו. וְכָל שׁוֹפְכֵי דָמִים וְעוֹרְכֵי קְרָבוֹת אֵלּוּ בְּאֵלּוּ, גּוֹזְלִים רוֹצְחִים וְנוֹאֲפִים, וּמַעֲרִיבִים בְּכִמְהָ מַעֲשִׂים רָעִים, וּמַתְחַזְקִים בְּכַחַם לְהָרַע.

ולישראל אֵין תַּקָּף וְכַח לְנִצַּח אוֹתָם פָּרַט לְפָה שְׁלָהֶם, כְּתוֹלַעַת הַזּוֹ שְׂאִין לָהּ תַּקָּף

ובשנפרדות הַדְּרָגוֹת נִמְצָא קֶשֶׁר הַמִּפְסִיק, עַד שֶׁמִּתְקַשְּׂרִים לְצַד שֶׁנֶּרְאָה לָהֶם, וְהַצְּדִים שֶׁל דְּרָגוֹת הַטְּמֵאָה שֶׁהֵם בְּצַד שְׁמַאל, כָּלֵם נִפְרָדִים לְכִמְהָ דְרָכִים וְשְׁבִילִים מִצְדֵי הַגְּבוּרוֹת הָאֲדָמוֹת, וְלָכֵן תְּלוּיּוֹת הַגְּבוּרוֹת לְמַטָּה לְאֵלּוּ אֲלֵפִים וְרַבּוּא רַבּוּת. וְעַל זֶה הִנֵּה קִטְן נִתְתִּיף בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתְּהָ מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בא ראה, וְאֵלּוּ הַמַּלְכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְץ אֲדוּם, בְּאַרְץ - בְּצַד שֶׁל הַדְּרָגָה שֶׁלוֹ שֶׁהִיא דְרָגַת עֶשׂוֹ, שֶׁכְּתוּב עֶשׂוֹ הוּא אֲדוּם, וְכָלֵם בְּאֵים מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמֵאָה. לְפָנַי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל - מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתָן דְּרָגוֹת שְׁעוּמָדוֹת בְּבֵית הַשְּׁעָרִים לְמַטָּה קוֹדְמוֹת.

ולכן אָמַר יַעֲקֹב יַעֲבֹר נָא אֲדָנִי לְפָנַי עֲבָדוֹ, בְּשִׁבִיל דְּרָגוֹתָיו הַרְאֵשׁוֹנוֹת הֵן לְהַפְּנִים, וּמִשּׁוֹם כֵּן לְפָנַי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁעַד עֲכָשׁוֹ טָרַם הַגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְשִׁלֹּט וּלְהֶאָחֵז בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן אָמַר יַעֲבֹר נָא אֲדָנִי לְפָנַי עֲבָדוֹ.

ובשששלמו דְּרָגוֹת אֵלּוּ בְּתַחֲלָה, אַחַר כֵּן מִתְעוֹרְרַת מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְשִׁלֹּט עַל הַתַּחְתּוֹנִים, וְכִשְׁשׁוֹרָה, שׁוֹרָה בְּקִטְטָן שֶׁל כָּל הַשְּׁבִטִים, שֶׁהוּא בְּנִימִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) שֵׁם בְּנִימִין צָעִיר רוּדֵם וְגוֹ'. וְכוּ שׁוֹרָה לְהַתְעוֹרֵר הַמַּלְכוּת. אַחַר כֵּן בָּאָה הַמַּלְכוּת לְמִקּוּמָהּ וְעוֹמְדַת עִמּוֹ שְׁלֵא תִזּוּ לְעוֹלָמִים.

רבי חֲזִיא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מד) וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עֲבָדִי וְיִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בּוֹ. כֹּה אָמַר ה' עֲשֵׂה וַיִּצְרַף מִבְּטָן יַעֲזֹרָה אֵל תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב וְיִשׁוּרוּן בְּחַרְתִּי בּוֹ. בא ראה כְּמָה הַבְּטִיחַ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּכִמְהָ מִקּוּמוֹת [כְּדִין] לְזִכּוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי לֹא הַתְּרַצָּה לְחַלְקוֹ לְכָל עַם וְלָשׁוֹן פָּרַט לְיִשְׂרָאֵל לְבָדֵם.

ולכן נִתֵּן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת, לְזִכּוֹת בָּהּ וּלְדַעַת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדֵי שְׁיִירְשׁוּ אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, שְׁכָל מִי שֶׁזּוֹכֶה בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת, יִשׁ לֹא חֲלַק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ס) וְעַמְּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. שְׁלֵשׁ

עב) יִרְאוּךָ עִם שָׁמֶשׁ. מִהוּ עִם שָׁמֶשׁ? לְשֹׁמֵר אוֹר הַשָּׁמֶשׁ עִמָּנוּ לְהָאִיר לָהּ, שֶׁהִרִי יִרְאֶה עִם הַשָּׁמֶשׁ צָרִיךְ, וְלֹא לְהַפְרִידָם. וּכְשֶׁלֹּא מֵאִיר הַיּוֹם, הוּא לֹא יִרְאֶה עִם הַשָּׁמֶשׁ, וְצָרִיךְ לְחַבֵּר אוֹתָם כְּאַחַד, וְזֶהוּ עִם שָׁמֶשׁ.

הִלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבֵית שְׂדֵה אֶחָד יֵשְׁבוּ. זָקֵפוּ עֵינֵיהֶם וְרֹאוּ הֵר אֶחָד שֶׁהָיוּ עוֹלִים בְּרוֹמוֹ בְּרִיּוֹת מִשְׁנוֹת. פָּחַד רַבִּי יִצְחָק. אָמַר לוֹ רַבִּי אֲלֶעָזֵר, לָמָּה אַתָּה פּוֹחֵד? אָמַר לוֹ, רְאִיתִי שֶׁהֵר הַזֶּה קָשָׁה, וְרְאִיתִי אֶת הַבְּרִיּוֹת הַלְלוּ שֶׁהֵן מִשְׁנוֹת, וּפְחַדְתִּי שֶׁלֹּא יֵצְרוּ לָנוּ. אָמַר לוֹ, מִי שְׁפוּחֵד – מִחֻטָּאִים שְׂכִידָיו יֵשׁ לוֹ לְפָחַד. בֹּא רֵאָה, אֵין אֱלֹה מֵאוֹתָן בְּרִיּוֹת קָשׁוֹת שֶׁהָיוּ נִמְצְאוֹת בְּהָרִים.

פָּתַח וְאָמַר: וְאֵלֶּה בְּנֵי צַבְעוֹן וְאֵיהָ וְעֵנָה הוּא עֵנָה אֲשֶׁר מִצָּא אֶת הַיָּמִים וְגו'. פְּסוּקִי זֶה בְּאֶרְוֵהוּ, אָבֵל בֹּא רֵאָה, אֵין אֱלֹה אוֹתָם שְׁכָתוֹב בָּהֶם (דְּבָרִים ב) הָאִמִּים לְפָנִים יֵשְׁבוּ בָּהּ וְגו', וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִרְשׁוּם וְגו'.

אָבֵל אֱלֹה שְׁאָמַר הַכְּתוּב אֲשֶׁר מִצָּא אֶת הַיָּמִים בְּמִדְבָּר, יָמִים כְּתוּב (חֶסֶר י'), אֵלוֹ הָיוּ בְּרִיּוֹת מִשְׁנוֹת. שְׁכָאֲשֶׁר גִּרְשׁ קִיֵּן מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, כְּכָתוּב (בְּרֵאשִׁית ד) הֵן גִּרְשַׁתְּ אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךְ אֶסְתֵּר, וְכָתוּב וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד, וּבְאֶרְוֵהוּ.

מִבְּנֵי בְּנֵי בְּצַד שֶׁל רוּחוֹת וּסְעֵרוֹת וּמְזִיקִים וְאֵלֶּה עֲמָדוֹ, שֶׁהִרִי כְּשֶׁרָצָה לְהִתְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת, נִבְרָאוּ מֵאוֹתוֹ צֵד רוּחוֹת קִימוֹת מְעוֹפְפוֹת [מְאִירוֹת] בְּלִי גוֹף, וְאֵלֶּה אֵינָם לֹא מִיּוֹם שַׁבָּת וְלֹא מִיּוֹם שֵׁשִׁי, וְנִשְׁאַרוּ אֵלוֹ יוֹמִים בָּהֶם בְּסֶפֶק, וְלִכְּן לֹא הִתְקַיְמוּ לֹא מְזָה וְלֹא מְזָה.

וְהִלְכוּ וְהִתְפַּשְׁטוּ בְּאוֹתוֹ צֵד שֶׁל קִיֵּן, וְהִתְלַבְּשׁוּ בְּאוֹתוֹ צֵד, וְלֹא הִתְלַבְּשׁוּ לְהִתְקַיֵּם, וְנִקְרְאוּ יָמִים חֶסֶר, שֶׁלֹּא הִתְקַיְמוּ לֹא בְּיוֹם זֶה וְלֹא בְּיוֹם זֶה, וְנִרְאִים לְבְנֵי אָדָם. וְהוּא מִצָּא אוֹתָם וְלִמְדוּ אוֹתוֹ לְהִבְיֵא מִמְזֵרִים לְעוֹלָם, וְהֵם הוֹלְכִים בֵּין הָהָרִים וְעוֹמְדִים בְּגוֹף פֶּעַם אַחַת בְּיוֹם, וְאַחַר כֵּן מִתְפַּשְׁטִים מִמֶּנּוּ.

בֹּא רֵאָה, הָעֵנָה הַזֶּה הִיָּה מִמְזֵר, שְׂבָא צַבְעוֹן עַל אָמוֹ וְהוֹלִיד מִמְזֵר, וְזֶה בֹּא מִצֵּד רוּחַ הַטְּמָאָה שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ, וְלִכְּן מִצָּא אוֹתָם וְלִמְדוּ אוֹתוֹ כֹּל מִיָּנִי צֵד הַטְּמָאָה בְּשִׁבִיל זֶה.

וְכַח אֶלֶּא בְּפִיָּה, וּבְפִיָּה הִיא שׁוֹבֵרֶת הַכֹּל, וְלִכְּן נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹלְעֵת.

עוֹד, אֵל תִּירָאִי תּוֹלְעֵת יַעֲקֹב – מֵה תּוֹלְעֵת אֵין בְּרִיָּה בְּעוֹלָם כְּמוֹ תּוֹלְעֵת הַמָּשִׁי הַזֶּה שְׁטוּוֹים בּוֹ, שְׁמִמְנָה יוֹצְאִים כָּל לְבוּשֵׁי כְבוֹד, לְבוּשֵׁי הַמְּלָכִים, אַחַר כֵּן זוֹרְעֵת זְרָעִים וּמִתָּה, וּמֵאוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁנִּשְׁאַר מִמֶּנָּה מִתְקַיֶּמֶת כְּמוֹ מִקְדָּם וְהִרִיָּה בְּקִיּוֹם – כֵּן יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ הַתּוֹלְעֵת הַזֶּה, שְׂאָף עַל פִּי שְׁמֵתִים, יַחְזְרוּ וְיִתְקַיְמוּ בְּעוֹלָם כְּמוֹ מִקְדָּם.

וְהִרִי נֹאמַר [שְׁכָתוֹב] [יְרֵמִיָּה יח] (פִּי) [הִנֵּה] כַּחֲמֹר בֵּיד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתָּם בְּיַד יִשְׂרָאֵל. מֵה זֶה כַּחֲמֹר? אֶלֶּא זֶהוּ חֲמֹר שֶׁל אוֹתָהּ זְכוּכִית, שְׂאָף עַל גַּב שְׁנִשְׁבֵּר – נִתְקַן, וַיֵּשׁ לוֹ תְקֵנָה כְּמוֹ מִקְדָּם.

מִתִּי יִשְׂרָאֵל – זֶה עֵץ הַחַיִּים. שְׁמֵשׁוֹם שִׁישְׂרָאֵל דְּבוֹקִים בְּעֵץ הַחַיִּים, לִכְּן יִהְיוּ לָהֶם חַיִּים וְיִקְוִמוּ מִן הַעֲפָר וְיִתְקַיְמוּ בְּעוֹלָם וְיִהְיוּ לְעַם אֶחָד לְעַבְדֵי אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (צְפַנְיָה ג) לְקֹרֵא כָלֶם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׂכֵם אֶחָד.

רַבִּי אֲלֶעָזֵר וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְקָם רַבִּי אֲלֶעָזֵר וְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. אַחַר כֵּן אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, וְהִרִי שְׁנִינּוּ, שְׁעַד שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם לְדַרְכוֹ, צָרִיךְ לְטַל רְשׁוֹת מִרְבוּנוֹ וְלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ.

אָמַר לוֹ, מִשׁוֹם שְׁכָשִׁיצְתִּי לֹא הִיָּה זְמַן תְּפִלָּה וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. עַכְשָׁו שֶׁהַשָּׁמֶשׁ מְאִירָה, הִתְפַּלֵּלְתִּי. אָבֵל עַד שֶׁלֹּא יֵצְאֵתִי לְדֶרֶךְ, בְּקִשְׁתִּי בְּקִשְׁתִּי מִמֶּנּוּ וְנִמְלַכְתִּי בּוֹ, אָבֵל תְּפִלָּה זוֹ לֹא הִתְפַּלֵּלְתִּי.

שֶׁהִרִי אָנִי עוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִחֻצוֹת הַלַּיְלָה, וּכְאֲשֶׁר הִגִּיעַ הַבֶּקֶר, עַד עַכְשָׁו לֹא הִיָּה זְמַן לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה, מִשׁוֹם שֶׁאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁל קְדֻרוֹת הַשַּׁחַר נִמְצְאוֹת אֲשֶׁה מְדַבְּרֵת עִם בְּעֵלָהּ וְהֵם בְּסוּד כְּאַחַד, שֶׁהִיא רוֹצָה לְלַכֵּת לְמִשְׁכָּנָה עִם עַלְמוֹתֶיהָ שִׁיוֹשְׁבוֹת עִמָּה, וְלִכְּן לֹא צָרִיךְ הָאָדָם לְהַפְסִיק דְּבוֹרָם כְּשֶׁמְחַבְּרִים כְּאַחַד וְלְהִכְנִים דְּבַר אַחַר בִּינֵיהֶם.

וְעַכְשָׁו שֶׁהִאִיר הַשָּׁמֶשׁ, הוּא זְמַן הַתְּפִלָּה לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרוּהוּ, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים

שְׁסִדּוֹר הַשֶּׁבַח הַיָּא מְסֻדָּרַת וּמְשַׁבַּחַת תְּמִיד אֱלִיּוֹ, וְלִכְּנָן שֵׁם וְשִׁבַּח כְּאָחֵד.

אוֹדָה ה' בְּכָל לֵבָב, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּהוּ – בִּיְצָר הַטּוֹב וּבִיְצָר הָרַע, מִשּׁוּם שֶׁהֵם נִמְצְאִים תְּמִיד אֲצֵל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) בְּכָל לִבְבְּךָ, וּבְאֲרוּהוּ. בְּסוּד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה – אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת מִתְעַטְרוֹת בָּהֶם, כַּהֲנִים וְלוֹוִים, צַדִּיקִים וְחַסִּידִים, יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פג) נִצָּב בְּעֵדַת אֵל. וְהֵם סוּד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶם.

וְלִכְּנָן צְרִיף הָאָדָם לְשִׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּמִיד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִתְרַצֵּה בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת, וּמִי שִׁיּוּדָע לְשִׁבַּח לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵאוּי, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְּבֵל תְּפִלָּתוֹ וּמִצִּילוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם צא) אֲשַׁגְּבֵהוּ כִּי יִדַע שְׁמִי וְגו', אֲרַךְ יָמִים וְגו'.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (שם לב) אֲתָה סֹתֵר לִי מִצָּר תִּצְרַנִּי רַנִּי פִּלַּט תְּסוּבְּבִנִי סְלָה. אֲתָה סֹתֵר לִי – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא סֹתֵר וּמַגֵּן לְאָדָם שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, וְהוּא מִסְתַּתֵּר בְּצֵל כְּנָפָיו, שֶׁלֹּא יִכּוּלִים לְהִרְעֵ לוֹ. מִצָּר תִּצְרַנִּי – מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. לְמַעְלָה יֵשׁ לְאָדָם יְרִיבִים, אֵף לְמַטָּה כֵּן גַּם, וּמִיָּהוּ? זֶהוּ יְצָר הָרַע שֶׁהוּא צָר לְמַעְלָה וְצָר לְמַטָּה, וְאֵלְמַלְא יְצָר הָרַע – לֹא נִמְצָא בְּעַל רִיב לְאָדָם בְּעוֹלָם. בְּשִׁבִיל כֵּף מִצָּר תִּצְרַנִּי.

רַנִּי פִּלַּט תְּסוּבְּבִנִי סְלָה, הִיָּה צְרִיף לְכַתֵּב יְסוּבְּבִנִי סְלָה, מַה זֶה תְּסוּבְּבִנִי? אֵלֹהֵי שִׁירִים שֵׁישׁ בָּהֶם דְּרָגוֹת לְהַצֵּלָה, תְּסוּבְּבִנִי בָהֶם לְהַצִּילֵנִי בְּדַרְךָ. וּפְסוּק זֶה הוּא גַם כְּסֹדֵר וְגַם לְמַפְרָע, מִצָּד זֶה וּמִצָּד זֶה.

בֵּא רֵאָה, בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת הִלְלוּ שֶׁאָמַר דָּוִד יֵשׁ בָּהּ סוּדוֹת וּדְבָרִים עֲלִיוֹנִים בְּסוּדוֹת הַחֲכָמָה, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם נֶאֱמָרוּ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִיָּה שׁוֹרָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל דָּוִד וְהִיָּה אוֹמֵר שִׁירָה, וְלִכְּנָן כָּלָם נֶאֱמָרוּ בְּסוּדוֹת הַחֲכָמָה.

פְּתַח רַבִּי אֱלֵעָזָר וְאָמַר, (תהלים קיח) דְּחַה דְּחִיתַנִּי לְנִפְל וְה' עֲזָרַנִּי. דְּחַה דְּחִיתַנִּי, דְּחַה דְּחִיתַנִּי הִיָּה צְרִיף לְכַתֵּב! מַה זֶה דְּחַה דְּחִיתַנִּי? אֵלָּא זֶה צַד הָאֲחֵר שְׁדוּחָה אֶת הָאָדָם תְּמִיד וְרוּצָה לְדַחֹת אוֹתוֹ

וּבֵא וְרֵאָה, אֵלָּה הֵם וְכִמָּה אַחֲרִים נִפְרָדִים אֵלָּה מֵאֵלָּה, כָּלָם בָּאִים מֵאוֹתוֹ צַד וְהוֹלְכִים בְּמַדְבָּר וְנִרְאִים שָׁם, מִשּׁוּם שֶׁהַמְדָּבָר הוּא מְקוּם חֶרֶב וְהוּא בֵּית מוֹשָׁבָם. וְעַם כָּל זֶה, כָּל אָדָם שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְרֵאָה מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא פוֹחַד מֵהֶם. הִלְכוּ וְנִכְנְסוּ בְּהַר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּמוֹ זֶה כָּל אוֹתָם הָרִים חֲרִבִים, מְקוּם מוֹשָׁב שְׁלֵהֶם הוּא. אָמַר לוֹ, כֵּף זֶה, וְכָל אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה כְּתוּב עֲלֵיהֶם (תהלים קכא) ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ ה' יִשְׁמַר צְאֲתָךְ וּבוֹאֲךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

פְּתַח רַבִּי אֱלֵעָזָר וְאָמַר, (שם קיא) הַלְלוּיָהּ אוֹדָה ה' בְּכָל לֵבָב בְּסוּד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה, פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ, אֲבָל בֵּא רֵאָה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ כָּל יָמָיו הָיָה מִשְׁתַּדֵּל בְּעִבּוּדַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִיָּה קָם בְּחִצּוֹת הַלֵּילָה וּמְשַׁבַּח וּמוֹדֵה בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת כְּדִי לְתַקֵּן מְקוּמוֹ בְּמַלְכוּת שֶׁל מַעְלָה.

שֶׁבִשְׁמֵת עוֹרֵר רוּחַ צְפוֹן בְּחִצּוֹת הַלֵּילָה, הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מִתְעוֹרֵר בְּגֵן עֵדֵן לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים, וְהוּא הִיָּה קָם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וּמִתְגַּבֵּר בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת עַד שְׁעוֹלָה הַשַּׁחַר.

מִשּׁוּם שֶׁכֻּשְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּגֵן עֵדֵן, הָרִי בְּאֲרָנוֹ שֶׁהוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגֵן, כָּלָם מִקְּשִׁיבִים לְקוּלוֹ, כְּפִתּוּב (שיר ח) חֲבָרִים מִקְּשִׁיבִים לְקוּלְךָ הַשְּׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא חוּט שֶׁל חֶסֶד מְשׁוּף עָלָיו בַּיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׁכָתוּב (תהלים מב) יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֶסְדּוֹ וּבִלְיָלָה שִׁירָה עִמִּי. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שֶׁאוֹתָם דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁהוּא אוֹמֵר, כָּלָם עוֹלִים וּמִתְעַטְרִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכְּנָן דָּוִד הַמֶּלֶךְ הִיָּה מִשְׁתַּדֵּל בְּלֵילָה בְּעִבּוּדַת אֲדוֹנוֹ.

בֵּא רֵאָה, הַלְלוּיָהּ, בְּכָל אוֹתָן שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שְׁדוּד אָמַר, הָרִי שְׁנִינוּ שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּלָם הוּא הַלְלוּיָהּ, וּבְאֲרוּהוּ, מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכוֹלֵל הַשֵּׁם וְהַשֶּׁבַח כְּאָחֵד. מַה שֵּׁם וּמַה שֶּׁבַח? שֵׁם זֶה י"ה. הַשֶּׁבַח מַהוּ? אֵלָּא זֶה כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא (הַלֵּל בְּגִימַטְרִיא ה"ס, שֶׁהוּא אֲדִנִּי) מִתְקַנֵּת שֶׁבַח תְּמִיד לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא שׁוֹקֵט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם פג) אֱלֹהִים אֵל דָּמִי לָךְ אֵל תַּחֲרַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל. מִשּׁוּם

שְׁכַאֲשֶׁר אָדָם נוֹלָד וַיּוֹצֵא לְאֹוִיר הָעוֹלָם, הוּא מְזַדְמֵן עִם הָאָדָם, וְעַל כֵּן הוּא מְלַךְ זְקָן וְכֹסִיל.

אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזְהַר עוֹד, לֹא כָתוּב לְהִזְהִיר אֶלָּא לְהִזְהַר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֹסִיל, וְעַלִּיו אָמַר שְׁלֵמָה, עַלִּיו הַשְּׁלוֹם, (קהלת ב) וְהַכֹּסִיל בַּחֲשֵׁף הוֹלֵךְ, שֶׁהָרִי מִפְּסֻלַּת הַחֲשֵׁף הוּא בָּא, וְאִין לּוֹ אוֹר לְעוֹלָמִים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בָּא רָאָה, כָּתוּב טוֹב יֶלֶד מִסְּכָן וְחָכָם, מִי זֶה יֶלֶד מִסְּכָן? הָרִי בְּאֵרוֹהָ, וְנִתְבָּאָר שֶׁהוּא יֵצֵר טוֹב. אֲבָל טוֹב יֶלֶד, זֶהוּ שְׁכַתוּב (תהלים לז) נֶעַר הָיִיתִי גַם זְקַנְתִּי, וְזֶה הוּא נֶעַר שֶׁהוּא יֶלֶד מִסְּכָן, שְׂאִין לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם. וְלָמָּה נִקְרָא נֶעַר? מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲדוּשׁ הַלְּבָנָה שֶׁתְּמִיד מִתְחַדֶּשֶׁת, וְתְּמִיד הוּא יֶלֶד מִסְּכָן, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ. וְחָכָם, מִשּׁוּם שֶׁשׁוֹרָה בּוֹ חֲכָמָה.

מִמְלֶךְ זְקָן - זֶהוּ יֵצֵר הָרַע, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר, שֶׁהָרִי מִיּוֹם שֶׁהָיָה לֹא יֵצֵא מִטְּמֵאָתוֹ לְעוֹלָמִים. וְהוּא כֹסִיל, שְׁכָל דְּרַכְיֵוּ הֵם לְדֶרֶךְ רָעָה, וְהוֹלֵךְ וּמִסְטָה אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלֹא יוֹדַע לְהִזְהַר, וְהוּא בָּא עִם אָדָם בְּעַלְלֵלוֹת כְּדִי לְהַסְטוֹתָם מִדֶּרֶךְ טוֹבָה לְדֶרֶךְ רָעָה.

בָּא רָאָה, עַל זֶה מְקַדִּים עִם אָדָם בְּיוֹם שְׁנוּלָד, כְּדִי שְׂיֵאָמֵן לוֹ, שֶׁהָרִי כְּשֶׁבֵּא יֵצֵר הַטּוֹב, לֹא יִכּוֹל הָאָדָם לְהֵאָמֵן לוֹ, וְדוֹמָה עַלִּיו כְּמַעֲמָסָה. כְּמוֹ זֶה שְׁנִינוּ, מִי הוּא רֶשַׁע עָרוֹם? זֶהוּ מִי שֶׁמְקַדִּים לְטַעַן דְּבָרָיו לְפָנֵי הַדִּין טָרָם יְבֵא חֲבֵרוֹ בְּעַל הַדִּין, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (משלי יח) צַדִּיק הִרְאָשׁוֹן בְּרִיבּוֹ וְגו'.

כְּמוֹ זֶה [הוּא נ"א הַזֶּה] רֶשַׁע עָרוֹם, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בראשית ג) וְהִנָּחַשׁ הָיָה עָרוֹם, וְהוּא מְקַדִּים וְשׁוֹרָה עִמּוֹ שֶׁל אָדָם בְּטָרָם יְבֵא חֲבֵרוֹ לְשֵׁרוֹת עַלִּיו. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקַדִּים, וְהִנָּה טוֹעֵן טַעֲנָתוֹ עִמּוֹ - כְּשֶׁבֵּא חֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֵר הַטּוֹב, מַרְעֵ אֶת הָאָדָם עִמּוֹ וְלֹא יִכּוֹל לְזַקֵּף רֵאשׁוֹ כְּאֵלוֹ הַטַּעֲנִין עַל כְּתָפוֹ כָּל הַמַּשְׂאוֹת שֶׁל הָעוֹלָם בְּגִלְלֵ אֹתוֹ רֶשַׁע עָרוֹם שֶׁהִקְדִּים עִמּוֹ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֵמָה (קהלת ט) וְחֲכָמַת הַמִּסְכָּן בְּזוּיָהּ וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים, מִשּׁוּם שֶׁהִנָּה הִקְדִּים אַחֵר.

וְעַל כֵּן, כָּל דִּין שֶׁמְקַבֵּל מֵאָדָם דְּבַר בְּטָרָם יְבֵא חֲבֵרוֹ, כְּאֵלוֹ קִבֵּל עַלִּיו תּוֹעֵבָה אַחֲרָת

וְלְהַסְטוֹתוֹ מֵעִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ יֵצֵר הָרַע שְׁנִמְצָא תְּמִיד אֶצְל הָאָדָם, וְכַנְגְּדוֹ חִזַּר דָּוִד וְאָמַר דַּחַה דְּחִיתָנִי לְנֶפֶל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּדֵּל אֵלָיו בְּכָל אוֹתָן צְרוֹת לְהַסְטוֹתוֹ מֵעִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַלִּיו אָמַר דָּוִד, דַּחַה דְּחִיתָנִי לְנֶפֶל - בְּגִיְהֵנָם, וְה' עֲזָרְנִי - שְׁלֹא נִמְסַרְתִּי לְיָדָךְ.

וְעַל זֶה יֵשׁ לְאָדָם לְהִזְהַר מִמֶּנּוּ כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁלַט עַלִּיו, וְאִזּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ בְּכָל דְּרַכְיֵוֹ, שְׁכַתוּב (משלי יג) אִזּוֹ תִלָּךְ לְבִטַח דְּרַכְיֵךְ וְרִגְלֵךְ לֹא תִגּוֹף, (שם ד) בְּלִכְתָּךְ לֹא יֵצֵר צַעֲדֶךָ וְאִם תִּרְוִץ לֹא תִכְשַׁל, וְכַתוּב (שם) וְאֶרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נִגְהַ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁכַתוּב (ישעיהו ס) וְעַמְּךָ כָּלֵם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אָרֶץ. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִישַׁת וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. רַבִּי חֲזִיָּא פְּתַח וְאָמַר, (תהלים לד) רַבּוֹת רַעוֹת צַדִּיק וּמִכְלָם יִצְיַלְנוּ ה' בָּא רָאָה כְּמָה מְקַטְרָגִים יֵשׁ לוֹ לְאָדָם מִן הַיּוֹם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן בּוֹ נִשְׁמָה [ד"א לְאָדָם] [לְהַתְקִים] בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁכִינּוֹן שְׂאָדָם יוֹצֵא לְאֹוִיר הָעוֹלָם, מִיַּד מְזַדְמֵן לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יֵצֵר הָרַע, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר, שְׁכַתוּב (בראשית ד) לְפַתַח חַטָּאת רִבִּץ וְגו', וְאִזּוֹ מִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יֵצֵר הָרַע.

וּבֵא וְרָאָה שְׁכָף הוּא, שֶׁהָרִי הִבְהֵמוֹת מִיּוֹם שְׁנוּלָדִים, שׁוֹמְרִים אֶת עֲצָמָם וּבוֹרְחִים מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וּמְכַל הַמְּקוֹמוֹת הָרָעִים, וְאָדָם מִיַּד בָּא לְזַרֵּק אֶת עֲצָמוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּצֵר הָרַע שְׁרוּי בְּתוֹכוֹ, וּמִיַּד מְסִיט אוֹתוֹ לְדֶרֶךְ רָעָה.

וּבֵאֲרָנוּ, שְׁכַתוּב (קהלת ד) טוֹב יֶלֶד מִסְּכָן וְחָכָם מִמְלֶךְ זְקָן וְכֹסִיל אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזְהִיר עוֹד. טוֹב יֶלֶד - זֶהוּ יֵצֵר הַטּוֹב, שֶׁהוּא יֵצֵר טוֹב שֶׁהוּא יֶלֶד מִיָּמִים מוֹעֲטִים עִם הָאָדָם, שֶׁהָרִי מִשְׁלָשָׁה עָשָׂר שָׁנִים וְאֵילָךְ [עִמּוֹ], כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר.

מִמְלֶךְ זְקָן וְכֹסִיל. מִמְלֶךְ - זֶה הוּא יֵצֵר הָרַע, שֶׁהוּא נִקְרָא מְלֶךְ וְשִׁלִּיט בְּעוֹלָם עַל בְּנֵי אָדָם. זְקָן וְכֹסִיל - שֶׁהוּא זְקָן וְדָאִי, כְּמוֹ שְׁבֵאֲרוֹהוּ,

שְׁהָרִי כָּל זְמַן שֶׁהַצְדִּיק שׁוֹרֵה בְּעוֹלָם, הַדִּין לֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט עַל הָעוֹלָם. מִנֵּינ לָנוּ? מִמֶּשֶׁה, שְׁכַתוֹב (תהלים קו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לְוִלֵי מֶשֶׁה בְּחִירוֹ עֶמֶד בְּפָרֶץ לְפָנָיו וְגו'. וּמִשׁוֹם כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת הַצְדִּיק מִבִּינֵיהֶם וּמְסַלֵּק אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, וְאִזּוּ נִפְרָע וְגוֹבֵה אֶת שְׁלוֹ. סוּף הַפְּסוּק – כִּי מִפְּנֵי הַרְעָה נֶאֱסַף הַצְדִּיק. בְּטָרָם תִּבְא הַרְעָה לְשַׁלֵּט עַל הָעוֹלָם נֶאֱסַף הַצְדִּיק [ד"א כִּי מִפְּנֵי הַרְעָה נֶאֱסַף, טָרָם תִּשְׁלֹט הַרְעָה בְּעוֹלָם]. דָּבָר אַחֵר כִּי מִפְּנֵי הַרְעָה – זֶה יֵצֵר הָרַע.

בֵּא רֵאָה, יַעֲקֹב הֵיךְ בָּחִיר הָאֲבוֹת, וְהוּא עוֹמֵד לְהַתְקִים בְּגִלוֹת, אֲבָל מִתּוֹךְ שֶׁהוּא צְדִיק, הַתְּעַכֵּב הַדִּין שְׁלֹא יִשְׁלֹט בְּעוֹלָם, שְׁהָרִי כָּל יָמָיו יַעֲקֹב לֹא שָׁרָה הַדִּין עַל הָעוֹלָם וְהָרַע הַתְּעַכֵּב הַתְּבַטֵּל.

וַאֲרָה כֶּף בִּימֵי יוֹסֵף, שֶׁהוּא דְמוּת אָבִיו, [כִּינֵן שֶׁהוּא מֵת מִיָּד] לֹא שָׁרְתָה הַגְּלוֹת [הַדִּין עַל הָעוֹלָם], מִשׁוֹם שֶׁהוּא הֵגֵן עֲלֵיהֶם כָּל יָמָיו. כִּינֵן שֶׁהוּא מֵת, מִיָּד שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם הַגְּלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א) וַיָּמָת יוֹסֵף וְגו', וְסָמוּךְ לוֹ – הֵבֵה נִתְחַכְּמָה לוֹ. וְכַתּוּב וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה בְּחִמְרָם וּבִלְבָנִים וְגו'. כְּמוֹ כֵּן בְּכָל מְקוֹם שֶׁשְׁרוּי צְדִיק [עַל] בְּעוֹלָם, בְּשִׁבְלֵו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵגֵן עַל הָעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא קָיָם, הַדִּין לֹא שׁוֹרֵה עַל הָעוֹלָם, וְהִנֵּה נִתְבָּאָר.

בֵּא רֵאָה, וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, מַה זֶה מְגוּרֵי אָבִיו? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ו) מְגוּר מִסְבִּיב, שְׁכָל יָמָיו הָיָה פּוֹחֵד וְהָיָה בְּפִחָד. וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, שֶׁהַתְּקָשֶׁר וַיֵּשֶׁב בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנֶּאֱחָזוּ בַחֲשׂוֹן. אֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו דּוֹקָא, בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, נִקְשֶׁר הַמְּקוֹם לְמְקוֹמוֹ. מְגוּרֵי אָבִיו – זֶה הַדִּין הַקָּשָׁה. בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אוֹתוֹ הַדִּין הַרְפָּה, שֶׁהִיא הָאֶרֶץ שֶׁנֶּאֱחָזָה מִן הַדִּין הַקָּשָׁה, וְכוּ הַתֵּיִשֵּׁב יַעֲקֹב וְנֶאֱחָזוּ בוֹ [וְאוֹתָהּ אֶרֶץ הִיא הָאֶסְפִּקְלָרְיָה שְׁאִינָה מְאִירָה].

אַלְהָה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגו'. אַחֵר שֶׁהַתֵּיִשֵּׁב יוֹסֵף עִם יַעֲקֹב וְהַזְדוּג הַשְּׁמֵשׁ עִם הַלְּבָנָה, אִזּוּ הַתְּחִיל לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת. וּמִי הוּא שֶׁעוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת? חֲזַר וְאָמַר יוֹסֵף. שְׁהָרִי אוֹתוֹ נִהַר שֶׁשׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא הוּא עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת, מִשׁוֹם שֶׁאֵין מִימֵו פּוֹסְקִים

לְאֲמוּנָה, אֲלֹא (משלי שם) וּבֹא רְעֵהוּ וְחִקְרוּ, וְזֶה הוּא דְרָךְ שֶׁל אָדָם צְדִיק. שְׁהָרִי הָאָדָם הַצְדִּיק הַזֶּה שְׁלֹא הָאֲמִין לְאוֹתוֹ רְשַׁע עָרוֹם שֶׁל יֵצֵר הָרַע בְּטָרָם יִבְא חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֵר הַטּוֹב. וּמִשׁוֹם זֶה בְּנֵי אָדָם נִכְשָׁלִים לְעוֹלָם הַבֵּא.

אַבְל אוֹתוֹ צְדִיק שֶׁפּוֹחֵד מְרַבּוֹנוֹ, כְּמָה רְעוֹת סוֹבֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי שְׁלֹא יֵאֲמִין וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף עִם אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִיל אוֹתוֹ מִכָּלֵם. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (תהלים לד) רַבּוֹת רְעוֹת צְדִיק וּמִכָּלֵם יֵצִילָנוּ ה'. לֹא כַתּוּב רַבּוֹת רְעוֹת לְצְדִיק, אֲלֹא צְדִיק, מִשׁוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצָּה בוֹ, וּמִשׁוֹם כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצָּה מְאוֹתוֹ הָאָדָם וּמְצִיל אוֹתוֹ מִן הַכֹּל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבֵּא. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ.

בֵּא רֵאָה כְּמָה רְעוֹת עָבְרוּ עָלָיו עַל יַעֲקֹב כְּדִי שְׁלֹא יִתְדַבֵּק בְּאוֹתוֹ הַיֵּצֵר הָרַע וַיִּתְרַחֵק מִחִלְקוֹ, וּמִשׁוֹם כֶּף סָבֵל כְּמָה עֲנָשִׁים וְכְמָה רְעוֹת וְלֹא שְׁקֵט. פְּתַח וְאָמַר, (איוב ג) לֹא שְׁלוֹתִי וְלֹא שְׁקֵטִי וְלֹא נַחְתִּי וַיִּבֵּא רִגְזוֹ. בֵּא רֵאָה כְּמָה רְעוֹת סוֹבֵלִים הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, רְעוֹת עַל רְעוֹת, כְּאֲבִים עַל כְּאֲבִים, כְּדִי לְזַכּוֹת אוֹתָם לְעוֹלָם הַבֵּא.

יַעֲקֹב כְּמָה רְעוֹת סָבֵל, רְעוֹת עַל רְעוֹת תְּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא שְׁלוֹתִי – בְּבֵית לָבֵן, וְלֹא יִכְלֵתִי לְהַנְצִל מִמֶּנּוּ. וְלֹא שְׁקֵטִי – מִעֲשׂוֹ, מְאוֹתוֹ הַצַּעַר שֶׁצַּעַר אוֹתִי הִמְמַנָּה הֵהוּא שְׁלוֹ, וְאַחֵר כֶּף הַפְּחָד שֶׁל עֲשׂוֹ. וְלֹא נַחְתִּי – מִן דִּינָה וּמִן שְׁכָם.

וַיִּבֵּא רִגְזוֹ – זֶה הַרְגֵזוֹ וְהָעֲרַבּוּבָיָה שֶׁל יוֹסֵף שֶׁהוּא קָשָׁה מִן הַכֹּל, וּמִתּוֹךְ אֶהְבְּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֵל יוֹסֵף, שֶׁהוּא סוֹד הַבְּרִית, נִכְנָס לְמִצְרַיִם, כִּי אַחֵר כֶּף כַּתּוּב (שמות ו) וְאִזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי, שֶׁתִּמְצָא הַשְּׁכִינָה [ג"א שְׁמֵשׁ] שָׁם עִמוֹ.

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. רַבִּי יוֹסִי פְתַח, (ישעיה נז) הַצְדִּיק אֲבָד וְאֵין אִישׁ שָׁם עַל לֵב וְאֲנָשִׁי חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מִכֵּין כִּי מִפְּנֵי הַרְעָה נֶאֱסַף הַצְדִּיק. הַצְדִּיק אֲבָד, בְּזְמַן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁגִּיחַ בְּעוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם כְּרְאוּי, וּמִזְדַּמֵּן הַדִּין לְשֵׁרוֹת עַל הָעוֹלָם, אִזּוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת הַצְדִּיק שֶׁנִּמְצָא בִּינֵיהֶם כְּדִי שִׁיִּשְׁרָה הַדִּין עַל כָּל הָאֲחֵרִים וְלֹא יִמְצָא מִי שִׁיִּגֵן עֲלֵיהֶם.

שולטת והגוף נחלש. וצריך גוף חלש ונפש חזקה שמתגברת בחזק, ואז הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו החברים, נותן הקדוש ברוך הוא לצדיק צער בעולם הזה כדי לזכות אותו לעולם הבא.

וכאשר הנשמה חלשה וגוף חזק, הוא שונאו של הקדוש ברוך הוא, שאינו מרצה בו, לא נותן לו צער בעולם הזה, אלא דרכיו מתקנות והוא בשלמות יתרה, משום שאם עושה צדקה או חסד, הקדוש ברוך הוא משלם לו את שכרו בעולם הזה, ולא יהיה לו חלק בעולם ההוא. וזהו שתרגם אונקלוס (דברים ז) ומשלם לשונאיו וגו' - משלם לשונאיו טובות שהם עושים [הוא], ומשום כך אותו צדיק שנשבר תמיד הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא. והדברים הללו כשברך, ולא מצא חטא בידו שנענש עליו.

כאן יש להסתכל בכמה צדדים, אחד - שהנה ראינו שאין השכינה שורה במקום עצוב, אלא במקום שיש בו שמחה. אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'. שהרי נדאי ששכינה לא שורה במקום עצוב. מנין לנו? מיעקב, שמשום שהיה עצוב על יוסף הסתלקה ממנו שכינה. כיון שבאה לו השמחה על בשורת יוסף, מיד ותחי רוח יעקב אביהם. כאן בצדיק הזה שנשבר, כיון שהוא חלש ונשבר במכאובים, איפה השמחה? שהרי הוא בעצב ואין עמו כלל שמחה.

ואחד - שהנה ראינו כמה אהובים היו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ולא נשברו בחלאים ולא במכאובים, ולא נחלש גופם לעולמים, למה לא אלה כאלה - שאלה נשברו, ואלה עומדים בגופם כראוי?

ואם תאמר שהנה אלה שעמדו בקיום כראוי משום שהם צדיקים בני צדיקים הם, כמו שבארוהו, ואלו האחרים צדיקים ולא בני צדיקים - הנה ראינו צדיקים בני צדיקים, שהנה אביו של זה צדיק בן צדיק, והוא צדיק, למה נשבר גופו במכאובים וכל ימיו בצער?

לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שהרי השמש, אף על גב שהתקרב ללכנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כך כתוב אלה תולדות יוסף.

אלה תולדות יעקב יוסף - כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בן שבע עשרה שנה - אמר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנשארו שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה השנים, וכמו שהיה בוכה עליו - הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקיים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותן שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רבי חייא פתח ואמר, (איוב לד) לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול, כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדין, ועל הדין התקיים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדין חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעכבים את הדין שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקיים בשבילם.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדין שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז מתקרב האדם אליו באהבה כראוי, והנשמה

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח, (ויקרא כא) אַךְ אֵל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא וְאֵל הַמְּזַבַּח לֹא יִגַּשׁ כִּי מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחַלֵּל אֶת מִקְדָּשֵׁי כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ. אַךְ אֵל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא – בֵּא רְאֵה, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁאוֹתוֹ הַנְּהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, מוֹצֵיא כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת וְהַנְּקֵבָה מִתְּעַבְרָת, כָּלֵם עוֹמְדִים בְּפָנִים בְּחֻצֵר לְפָנִים מִחֻצֵר מְצֻפָּה שְׁטִיחִים.

וּבְשֶׁהֲלַבְּנָה נִפְגַּמְתָּ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁל הַנְּחֹשׁ הָרַע, אֲזַי כָּל אוֹתָן נְשָׁמוֹת שְׁיוֹצְאוֹת, אַף עַל גַּב שְׁכָלָן טְהוּרוֹת וְכָלֵן קְדוּשׁוֹת – הוֹאִיל וְנִפְלוּ בְּפָגַם, בְּכָל אוֹתָם מְקוֹמוֹת שְׁהִגִּיעוּ אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת, כָּלֵם נִשְׁבְּרוּ וְנִפְגְּמוּ בְּכַמָּה צַעַר וְכַמָּה כְּאֲבִים, וְאֵלוֹ הֵם [נְשָׁמוֹת וּמְקוֹמוֹת] [נ"א נְשָׁמוֹת שֶׁל מְקוֹמוֹת שֶׁל פָּגַם] שְׁמִתְרַצָּה בָּהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אַחַר שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, וְאַף עַל גַּב שֶׁהַנְּשָׁמוֹת בְּעֶצֶב וְלֹא בְּשִׂמְחוֹת.

סוּד הַדְּבָר שׁוֹרִים כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, הַגּוֹף נִפְגָּם, וְהַנְּשָׁמָה בְּפָנִים כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְזֶה כְּמוֹ זֶה. וּמִשׁוּם כֶּךָ אֵלוֹ הֵם שְׁצָרִיכוֹת לְהִתְחַדֵּשׁ בְּהִתְחַדְּשׁוֹת הַלְּבָנָה, וְעַל אֵלוֹ כְּתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֵא כָּל בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר ה'. כָּל בֶּשֶׂר וְדָאִי, שְׁאֵלוֹ יִתְחַדְּשׁוּ בְּכָל יוֹצְרֵיכֶם לְהִתְחַדֵּשׁ בְּהִתְחַדְּשׁוֹת הַלְּבָנָה.

וְאֵלוֹ הֵם בְּשִׁתְּפוֹת אַחַת עִם הַלְּבָנָה פְּגוּמִים בְּאוֹתוֹ הַפָּגַם שְׁלָה, וּמִשׁוּם כֶּךָ הִיא תְּמִיד שׁוֹרָה בְּתוֹכָם, שְׁאִינָה עוֹזְבֶת אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נו) וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָ רֹחַ, וְכְתוּב (תהלים לד) קְרוּב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב. לְאוֹתָם שְׁסוּבְלִים עִם הַלְּבָנָה, אוֹתוֹ הַפָּגַם הֵם קְרוּבִים לָהּ תְּמִיד. וְעַל זֶה לְהַחֲיוֹת לֵב נְדָכָאִים, בְּאוֹתָם הַחַיִּים שְׁבָאִים לָהּ לְהִתְחַדֵּשׁ יְהִיָּה לָהֶם חֻלְקָם, אוֹתָם שְׁסוּבְלִים עִמָּה יִתְחַדְּשׁוּ עִמָּה.

וְאֵלוֹ נִקְרָאִים יְסוּרִים שֶׁל אֶהְבָּה. שֶׁל אֶהְבָּה הֵם, וְלֹא מֵאוֹתוֹ הָאָדָם. שֶׁל אֶהְבָּה, אוֹתָם שֶׁנִּפְגְּמוּ הָאוֹר שֶׁל הָאֶהְבָּה הַקְּטָנָה שֶׁנִּדְחִיתָ מֵאֶהְבָּה רַבָּה. מִשׁוּם כֶּךָ אֵלֶּה הֵם חֲבָרִים מְשִׁתְּפִים עִמָּה. אֲשֶׁרֵי חֻלְקָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֵם זְכוּ לְזֶה לְהִיּוֹת חֲבָרִים עִמָּה, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (שם קכב) לְמַעַן אַחֲזִי וְרַעֲזִי וְגו'.

פְּתַח וְאָמַר, (ישעיה נב) הִנֵּה יִשְׁכֵּיל עַבְדֵי יְרוּם וְנִשְׂא וְגִבָּה מְאֹד. אֲשֶׁרֵי חֻלְקָם שֶׁל הַצְּדִיקִים

אֵלֶּה כֵּאֵן הוּא סוּד, שֶׁהִנֵּה כָּל מַעֲשֵׂי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵמֶת וְצֶדֶק, (איוב לד) כִּי פִעַל אָדָם יִשְׁלָם לוֹ וּכְאֶרְחַ אִישׁ יִמְצָאנוּ. מְצָאנוּ בְּסִפְרֵי הַרְאִשׁוֹנִים סוּד אֶחָד, וְאֶצְלוֹ סוּד אַחַר אֶחָד שֶׁהוּא שְׁנַיִם, שֶׁהָרִי יֵשׁ לְפַעֲמִים שֶׁהַלְּבָנָה בְּחִסְרוֹן וְשׁוֹרָה בְּדִין וְאִין הַשֶּׁמֶשׁ נִמְצָא אֶצְלָהּ, וּבְכָל זְמַן וּבְכָל שְׁעָה יֵשׁ לָהּ לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹת לְבַנֵּי אָדָם כְּמוֹ שְׁלֶקְטָה בְּרִאשׁוֹנָה, וּמוֹצִיאָה אוֹתָם כְּעֵת בְּזְמַן שֶׁהִיא עוֹמְדַת בְּדִין, וּמִי שְׁלוֹקַח אוֹתָהּ בְּאוֹתוֹ זְמַן, יְהִיָּה תְּמִיד בְּחִסְרוֹן וְהַעֲנִי הוֹלֵךְ אֵלָיו, וְנִשְׁבֵּר תְּמִיד בְּדִין כָּל יְמֵי הָאָדָם, בֵּין חַיִּב בֵּין זְכָאִי, רַק שֶׁתְּפִלָּה מְבַטֵּלַת אֶת כָּל גְּזָרֵי הַדִּינִים וְיִכּוֹל לְסַלְקָם בְּתְּפִלָּה.

וְאוֹתוֹ הַזְּמַן שְׁאוֹתָהּ הַדְּרָגָה עוֹמְדַת בְּשִׁלְמוֹת, וְאוֹתוֹ נֶהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא מְשִׁתְּמֵשׁ בָּהּ, אֲזַי אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה שְׁיֻצְאָה וְנִדְבְּקָה בּוֹ בְּאוֹתוֹ הָאָדָם, אוֹתוֹ הָאָדָם מְשִׁלָּם בְּכָל – בְּעֶשֶׂר, בְּבָנִים וּבְשִׁלְמוֹת הַגּוֹף.

וְהַבֵּל מִשׁוּם אוֹתוֹ הַמְּזַל שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא וּמִתְחַבֵּר בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה לְהִשְׁתַּלֵּם בּוֹ וּלְהִתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן הַכֹּל בְּמִזְלֵ הַדְּבָר תְּלוּי. וְעַל כֵּן שְׁנִינָה, בָּנִים, חַיִּים וּמְזוֹנוֹת – לֹא בְּזִכּוֹת תְּלוּיִים, אֲלֹא בְּמִזְלֵ הַדְּבָר תְּלוּי, שֶׁהָרִי בְּזִכּוֹת אֵינוֹ אֲלֹא עַד שֶׁמִּתְמַלֵּאת וּמֵאִירָה מִן הַמְּזַל.

וּמִשׁוּם כֶּךָ, כָּל אוֹתָם שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם צְדִיקֵי אֵמֶת, כָּלֵם נִשְׁבְּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִדְוֹנִים בְּדִין. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁאוֹתָהּ הַנְּפֹשׁ גְּרַמָּה לָהֶם, וְעַל כֵּן חָס עֲלֵיהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל מַה שְׁעוֹשֶׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא בְּדִין, כְּדִי לְטַהֵר אוֹתָהּ הַנְּפֹשׁ לְהִבִּיא אוֹתָהּ לְעוֹלָם הַבָּא [וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּל מַעֲשֵׂי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] [נ"א מִשׁוּם שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] הֵם בְּדִין וְאֵמֶת, וּכְדִי לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ זֶהְמָה שֶׁקְּבֵלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן נִשְׁבֵּר אוֹתוֹ הַגּוֹף וְנִטְהַרְתָּ הַנְּפֹשׁ, וּמִשׁוּם כֶּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאוֹתוֹ הַצְּדִיק שֶׁיִּסְבֵּל יְסוּרִים וּמְכַאֲבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְיִתְנַקֵּה מִן הַכֹּל וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם, וְעַל כֵּן כְּתוּב (תהלים יא) ה' צְדִיק יִבְחֵן, וְדָאִי, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

זקן ביתו, כמו שנאמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. המשל בכל אשר לו, משום שכל הגונים נראים בו יר"ק ולב"ן ואד"ם.

שים נא ידך תחת ירכי - זהו הצדיק, סוד הדבר קיים העולם, שהרי אז העבד הזה ממנה בסוד עליון להחיות את שוכני העפר, ויעשה שליח ברוח של מעלה להשיב הרוחות והנשמות למקומן לאותם גופים [שנאכלו] שהתבלו ונרקבו תחת העפר.

ואשביעך בה' אלהי השמים. ואשביעך - מה זה ואשביעך? להתלבש בסוד של שבעה אורות עליונים, שהם סוד השלמות העליונה. אשר לא תקח אשה - זהו הגוף שתחת העפר שיש לו קיום להקים מהעפר, שכל אותם שנקברו בה וזכו להקבר בארץ ישראל, הם יתעוררו בראשונה, כמו שבארנו, שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתיך, בראשונה - אלו המתים של ארץ ישראל. נבלתי יקומון - אותם המתים של שאר הארצות. ועל זה לאותם גופים של ישראל שנקברו שם, ולא לגופות שאר העמים עובדי עבודה זרה שהארץ נטמאה מהם.

ועל כן, אשר לא תקח אשה לבני. מה זה לבני? שכל נשמות העולם שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא, הם בנים לקדוש ברוך הוא. ועל זה אשר לא תקח אשה - זה הגוף. לבני - זו הנשמה. מבנות הכנעני - אלו גופות של עמים עובדי עבודה זרה שעתידי הקדוש ברוך הוא לנער אותם מהארץ הקדושה, כמו שנאמר (איוב לח) וינערו רשעים ממנה, כמי שמנער טלית מהזהמה שלה.

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי - זו הארץ הקדושה שהיא ראשונה לכל שאר הארצות, כמו שנתבאר. [ועל זה כי אל ארצי, זו הארץ הקדושה, שהיא שלו בין כל שאר הארצות שחלק אותם לממנים אחרים], ועל זה כי אל ארצי ואל מולדתי. כיון שאמר אל ארצי, מה זה ואל מולדתי? אלא אל ארצי, כמו שנאמר. [מה זה] ואל מולדתי? אלו הם ישראל

שהקדוש ברוך הוא גלה להם דרכי התורה ללכת בהם. בא ראה, הפסוק הזה הוא סוד עליון, הנה ישכיל עבדי ובארוה. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את הלבנה והקטין לה את אורה, שהרי אין לה מעצמה כלום. ומשום שהקטינה את עצמה, האירה בגלל השמש ובחזק האורות העליונים.

ובזמן שהיה בית המקדש קים, ישראל היו משתדלים בקרבנות ועולות ועבודות שהיו עושים הכהנים ולוים וישראלים כדי לקשר קשרים ולהאיר אורות. ולאחר שנחרב בית המקדש, נחשף האור, והלבנה לא הוארה מן השמש, והשמש הסתלק ממנה ולא האירה, ואין לה יום שלא שולטים בו קללות וצער וכאבים, כמו שנתבאר.

ובאותו זמן שהגיע זמן הלבנה להאיר, מה כתוב? הנה ישכיל עבדי. נאמר על הלבנה הנה ישכיל עבדי, זהו סוד האמונה. הנה ישכיל - שמתעוררת התעוררות שלמעלה, כמי שהריח ריח וכא להתעורר ולהסתפל. ירום - מצד האור העליון של כל האורות.

ירום - כמו שנאמר (ישעיה ל) ולכן ירום לרחמכם. ונשא - מהצד של אברהם. וגבה - מהצד של יצחק. מאד - מצדו של יעקב. ואף על גב שבארוהו, והכל אחד בסוד של החכמה.

ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא התעוררות עליונה להאיר ללבנה כראוי, כמו שנאמר (שם) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. ומשום כך תתוסף לה רוח עליונה, ומשום כך יתעוררו אז כל אותם המתים שהם בתוך העפר. וזהו עבדי, הסוד שמפתחות רבוננו בידו, כמו שנאמר [אל עבדו] זקן ביתו, וכמו שנאמר [בראשית כד] ויאמר אברהם אל עבדו. זו הלבנה כמו שנאמר, מטטרו"ן שהוא עבד שליח רבוננו.

❖ סדר הלימוד ליום יח חשוון [יום 48 בשנה] ❖

וְאָמַרְהָ אלי גם אתה שְׁתָּה, אֶתָּה צְרִיךְ לְשִׁתּוֹת וְלִהְיוֹת מְשֻׁקָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֲרֶיךָ – וְגַם (ל)גְּמֻלֶיךָ אֲשֶׁקָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָם שָׁאֵר הַמְּרַכְבוֹת, אֵף עַל גַּב שְׁנֵשְׁקִים מֵהַדְּרָגָה הַזֹּאת, כָּלֵם נִשְׁקִים מֵעֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים שִׁיּוֹדְעִים עֲבוֹדַת רְבוּנָם כְּרֵאוּי, שֶׁהַצְּדִיקִים יוֹדְעִים לְסַפֵּק לְכָל דְּרָגָה וְדְרָגָה כְּרֵאוּי. וְעַל זֶה וְגַם (ל)גְּמֻלֶיךָ אֲשֶׁקָה. וְדָאֵי הֵיא הָאֲשֶׁה אֲשֶׁר הַכִּיחַ ה' לְבֶן אֲדֹנָי. וְדָאֵי הֵיא [ס"א בַּהֲתַעֲוֹרְרוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה שֶׁלִּין הוּא הַגּוֹף שֶׁהַזְּדִמָּן לְאוֹתָהּ הַנְּשָׂמָה הָעֲלִיוֹנָה.

בֵּא רֵאָה, שֶׁהֵנָּה נִתְבָּאָר שְׁתִּשׁוּקַת הַזְּכָר לְנִקְבָּה עוֹשֶׂה נְשָׂמָה, וְתִשׁוּקַת הַנִּקְבָּה לְזָכָר עוֹלָה וּמִתְעַרֵּב עִמָּה שְׁלֹמְעֵלָה, וְנִכְלָלִים זֶה עִם זֶה וְעוֹשֶׂה נְשָׂמָה. וּמִשּׁוּם כֵּן, הֵיא הָאֲשֶׁה – זֶהוּ הַגּוֹף וְדָאֵי, שֶׁהוּא זָמִין לְאוֹתוֹ רְצוֹן שֶׁל הַנְּשָׂמָה שִׁיְצָאָה מִן הַזְּכָר.

וְאוֹתָם הַגּוֹפִים עֲתִידִים לְהִתְעוֹרֵר בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ. וְלֹאֲחֵר שְׁאֵלוֹ יְקוּמוּ, יְקוּמוּ כָּל הָאֲחֵרִים שֶׁבְּשָׂאֵר הָאֲרָצוֹת וְיִתְקִימוּ בְּקִיּוּם שְׁלָם, וְיִתְחַדְּשׁוּ בְּהִתְחַדְּשׁוֹת הַלְּבָנָה, וְיִתְחַדְּשׁוּ הָעוֹלָם כְּמוֹ מִקְדָּם, וְאִזּוֹ כְּתוּב בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן (תְּהִלִּים קד) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו.

וּמִשּׁוּם כֵּן, הֵנָּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי – לְהַחֲזִיר הַנְּשָׂמוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת לְמְקוֹמָהּ. יְרוּם וְנִשְׂא וְגַבְהָ מְאֹד – מֵהַצַּד שֶׁל כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ.

בְּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עֲלֶיךָ רַבִּים כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ וְתֹארוּ מִבְּנֵי אָדָם (ישעיה נב), בֵּא רֵאָה, שֶׁהֵנָּה נֹאֲמַר שְׁכָאֲשֶׁר נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַשְּׂכִינָה גָּלְתָה לְתוֹךְ אֲרָצוֹת נִכְרִיּוֹת בֵּינֵיהֶם, מֵהַ כְּתוּב? (שם לג) הֵן אֲרָאֲלֵם צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאֲכֵי שְׁלוֹם מִרְיָבְיוֹן, כָּלֵם בְּכוּ עַל זֶה וְקִשְׁרוּ בְּכִיָּה וְאָבֵל, וְכָל זֶה עַל הַשְּׂכִינָה שֶׁגָּלְתָה מִמְּקוֹמָהּ. וְכִמָּה שֶׁהֵיא מִשְׁתַּנִּית מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה, אֵף כֵּן בַּעֲלָה לֹא מְאִיר אוֹרוֹ וְהַשְּׁתַנָּה מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּה, שְׁכָתוּב (שם יג) חֲשַׁף הַשָּׁמַשׁ בְּצִאתוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ.

דְּבָר אַחַר כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ – מֵהַעֲבָד הַזֶּה שֶׁהַשְּׁתַנָּה דִּיּוֹקְנוֹ וְגוֹנוֹ מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּה. דְּבָר אַחַר

בֵּא רֵאָה מֵהַ כְּתוּב, וְיִקַּח הָעֶבֶד – כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. עֲשֶׂרָה גְּמֻלִים – אֵלוֹ הֵם עֲשֶׂר דְּרָגוֹת שֶׁהָעֶבֶד הַזֶּה שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שְׁלֹמְעֵלָה. מִגְּמֻלֵי אֲדֹנָיו – שֶׁהֵם בְּאוֹתוֹ גְּוֵן מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, וְהָעֶבֶד הַזֶּה שׁוֹלֵט וְנִתְקַן בָּהֶם.

וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בִּידּוֹ – כָּל אוֹתוֹ טוֹב הַרְיחוֹת הָעֲלִיוֹנִים שִׁיּוֹצְאִים מִתּוֹךְ אוֹתָם אוֹרוֹת וּמְאוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים. וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו – אוֹתוֹ הַשְּׁמוּשׁ שֶׁל הַשָּׁמַשׁ שֶׁנִּמְשָׁכָה בָּהּ בְּלִבָּנָה.

וְיָקָם וְיִלָּךְ אֶל אֲרָם נְהָרִים – זֶהוּ הַמְּקוֹם שֶׁל הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁשָּׁם בְּכַתְּהָ רָחַל כְּשֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְיִבְרַךְ הַגְּמֻלִים מִחוּץ לְעִיר אֶל בְּאֵר הַמַּיִם – לְהִתְחַזֵּק כְּתָהּ בְּחֻזְקָה כְּרֵאוּי טְרַם תִּכְנַס לְהַקִּים אֶת אוֹתָם הַגּוֹפִים.

לְעַת עָרַב, מֵהַ זֶה לְעַת עָרַב? זֶה עָרַב שֶׁבַת שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁל הָאֶלֶף הַשְּׁשִׁי. לְעַת עָרַב – כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (תְּהִלִּים קד) וְלַעֲבוֹדָתוֹ עַדֵי עָרַב, וְכְתוּב (ירמיה ו) כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרַב.

לְעַת צֵאת הַשָּׂאֲבָת – שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן עֲתִידִים לָקוּם וְלִהְיוֹת. בְּרֵאשׁוֹנָה מִכָּל שָׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם אוֹתָם שִׁשׁוּאָבִים מִיַּמֵי הַתּוֹרָה [וְשׁוּאָבִים], כְּדֵי שִׁתְּעַסְקוּ לְשָׂאֵב מִיַּמֵי הַתּוֹרָה, וְהִתְחַזְּקוּ בְּעֵץ הַחַיִּים, וְהֵם יְצָאוּ בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁעַץ הַחַיִּים גָּרַם לָהֶם שִׁיְקוּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

וּבְנֹת אֲנִשֵׁי הָעִיר יִצְאָת, מֵהַ זֶה יִצְאָת? כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (ישעיה כו) וְאָרֶץ רְפָאִים תְּפִיל, שֶׁעֲתִידָה הָאָרֶץ לְפָלֵט מִמֶּנָּה כָּל הַגּוֹפּוֹת שֶׁהֵם בְּתוֹכָהּ, וְעַל כֵּן כְּתוּב יִצְאָת. לְשָׂאֵב מַיִם – לְטַל נְשָׂמָה וְלִקְבָלָהּ כְּרֵאוּי מִתְקַנְתָּ מִמְּקוֹמָהּ כְּרֵאוּי.

וְהָיָה הַנְּעֵרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַּדָּךְ וְאַשְׁתָּה, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה נִתְבָּאָר, שֶׁכָּל אוֹתָן נְשָׂמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהִתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְדַעַת אֶת רְבוּנָם בְּסוּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה, הֵיא עוֹלָה וּמִתְקִימַת בְּדְרָגָה עֲלִיוֹנָה עַל כָּל אוֹתָם שֶׁלֹּא נִדְּבְקוּ וְלֹא יָדְעוּ, וְהֵם מִתְקִימִים בְּרֵאשׁוֹנָה. וְזוֹ הַשְּׂאֵלָה שֶׁעָמַד אוֹתוֹ הָעֶבֶד לְדַעַת וְלִשְׂאֵל, בְּמָה הִתְעַסְקָה אוֹתָהּ הַנְּשָׂמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

להיניק את כל אותן הדרגות שאינן קדושות [ד"א
אף על גב] שבאות מצד הטמאה.

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא
לו ועשה לו כתנת פסים. רבי אלעזר
פתח ואמר, (ישעיה כו) לך עמי בא בחדריך וסגר
דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. לך עמי
בא בחדריך.

בא ראה כמה אוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל,
ובשביל אהבתם שאוהב אותם על כל העמים
עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הזהיר אותם ורוצה
לשמר אותם בכל מה שהם עושים.

בא ראה, שלש פעמים יש ביום שהדין שורה
בעולם, וכשבא אותו הזמן, צריך האדם
להזהר ולהשמר שלא יפגע בו אותו הדין, והם
זמנים ידועים, והרי בארוה.

משום שהרי כשעולה הבקר, אברהם מתעורר
בעולם ואוחז את הדין לקשר אותו עמו,
ובראשית שלש השעות הראשונות נוסע הדין
ממקומו להתעורר בו ביצקב, עד שמתעוררת
תפלת המנחה שמחזירה את הדין למקומו,
ומתעורר הדין שלמטה להתקשר בדין של מעלה,
שהרי אז נקשר דין עם דין, וצריך להזהר.

עוד, כשהדין מתעורר בעולם והמות נמצא בעיר,
לא צריך האדם ללכת יחידי בשוק, והרי
בארנו את הדברים, אלא צריך לסגור את עצמו שלא
יצא החוצה, כמו שבארוהו בנח שסגר את עצמו
בתבה שלא ימצא לפני המשחית.

ועל זה לך עמי בחדריך, סגר את עצמך, וסגר
דלתך בעדך, שלא יתראה לפני המשחית.
חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, שאחר שעובר הדין
אין רשות למשחית להשחית.

בא ראה, שהקדוש ברוך הוא בשביל האהבה
שהוא אוהב את ישראל וקרב אותם אליו, כל
שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות שונאים את
ישראל, משום שהם מרחקים וישראל קרובים.

ובא ראה, משום האהבה שאהב יעקב את יוסף
יותר מאחיו, אף על גב שכלם היו לו אחים,
מה כתוב? ויתנפלו אתו להמיתו. כל שכן העמים
עובדי עבודת כוכבים ומזלות לישראל.

בן משחת מאיש מראהו - כמו שנאמר (שם ג)
אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. שהרי
מיום שנחרב בית המקדש לא עמדו השמים
באורם, וסוד הדבר - הפרכות לא שורות אלא
במקום שנמצאים זכר ונקבה, ובארוהו כמו שנאמר
(בראשית ב) זכר ונקבה בראם ויברך אתם, ומשום כך
משחת מאיש מראהו.

וזהו ככתוב (ישעיה נז) הצדיק אבד. אבוד או נאבד
לא נאמר, אלא אבד, שאין שורות ברכות
אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה יחד, כמו
שנתבאר. משום זה באותו זמן שלא נמצא הזכר
עמה, ואז כל אותן נשמות שיוצאות, לכלן היה
להן שנוי מכמו שהיו בזמן שהשמש מתחבר
בלבנה, כמו שנתבאר. ולכן אלה תלדות יעקב יוסף
וגו', ונתבאר.

והוא נער, משום שאין נפרדים לעולמים, צדי"ק
וצד"ק הם יחד. כמו שהיא נקראת בשם
של הזכר, גם כך היא נקרא בשם שלה, שכתוב
והוא נער.

את בני בלהה ואת בני זלפה. בכלם עומדת לחדש
אותם כראוי ולהשתעשע להם בשמחה שלו.
שכל הענפים וכל העלים, כלם מתברכים בשמחתו.

אלה תלדות יעקב יוסף, כמו שנתבאר, שכל
דמותו של יעקב היתה ביוסף, וכל מה
שארע לזה ארע לזה, ושניהם הולכים יחד. וזהו
הסוד של האות ו"ו, ששניהם הולכים יחד, משום
שהם סוד אחד ודמות אחת.

ויבא יוסף את דבתם רעה, הרי פרשוה שהיה
אומר לאביו עליהם שהיו אוכלים איבר
מבעלי חיים כשהם חיים. ויבא יוסף את דבתם
רעה, וכי זה במנין היו אותם בני השפחות, איך היו
מזלזלים בהם בני לאה, ואיך היו אוכלים איבר מן
החי והיו עוברים על מצות רבונם, שהרי צוה על
בני נח מצוה זו, כמו שנאמר (בראשית ט) אך בשר
בנפשו דמו לא תאכלו, והם היו אוכלים אותם,
ועוברים על מצות רבונם? אלא יוסף היה אומר,
ועל זה נענש.

רבי יהודה אומר, את דבתם רעה - כמו שבארוהו
שנתנו עיניהם בכנות הארץ, וזהו דבתם רעה,

בא ראה כמה גרמה לו אותה אהבה שאהב אותו יותר, שגרם לו שהגלה מאביו, וגלה אביו עמו, וגרם להם גלות ולשכינה שגלתה ביניהם, ואף על פי שנגזרה הגזרה, ובארורה שבשביל כתנת הפסים שעשה לו יותר, מה כתוב? ויראו אחיו.

ויחלם יוסף חלום וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. בא ראה כמה דרגות לדרגות עשה הקדוש ברוך הוא, כלם עומדים זה על זה, דרגה על דרגה, זו למעלה מזו, וכלן יונקות אלו מאלו פראוי להם, אלו מימין ואלו משמאל, וכלם ממנות אלו על אלו הכל פראוי.

בא ראה, כל נביאי העולם, כלם יונקים מצד אחד מתוך שתי דרגות ידועות, ואותן הדרגות היו נראות בתוך האספקלריה שאינה מאירה, שכתוב במראה אליו אתודע. מה היא המראה? כמו שנאמר [שמראה] המראה שכל הגונים נראים בתוכה, וזוהי האספקלריה שאינה מאירה. בחלום אדבר בו, זהו אחד מששים בנבואה, כמו שבארורה, והיא הדרגה הששית מאותה הדרגה של נבואה, והיא הדרגה של גבריאל שממנה על החלום, והרי נתבאר.

בא ראה, כל חלום שהוא פראוי, בא מן הדרגה הזו, ועל כן אין לה חלום שלא יתערבו בו דברים כוזבים, כמו שבארנו. ומשום כך מהם אמת ומהם כוזבים, ואין לה חלום שאין בו מצד זה ומצד זה.

ומשום שיש בחלום הכל כמו שאמרנו, כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה, ובארורה שכתוב (בראשית מא) ויהי כאשר פתרו לנו כן היתה. מה הטעם? משום שיש בחלום כזב ואמת, והדבור שולט על הכל, ומשום כך צריך החלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר, משום שכל חלום הוא מהמדרגה שלמטה, והדבור שולט עליו, ומשום כך כל חלום הולך אחר הפתרון.

פתח ואמר, (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם. בא ראה, כשעולה אדם למטתו, הוא צריך להמליך עליו מלכות

שמים בראשונה, ואחר כך יאמר פסוק אחד של רחמים, ובארורה החברים. משום שהנה כאשר אדם ישן על מטתו, הנה נשמתו יוצאת ממנו והולכת ומשוטטת למעלה, כל אחד ואחד כפי דרכו, וכך עולה, כמו שנתבאר.

מה כתוב? בחלום חזיון לילה, כשפני אדם שוכבים במטתם ישנים והנשמה יוצאת מהם. זהו שכתוב בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים. ואז הקדוש ברוך הוא מודיע לנשמה, באותה הדרגה שעומדת על החלום, אותם הדברים שעתידים לבא על העולם, או אותם דברים כפי אותם ההרהורים של לבו, משום שאדם נוטל דרך של תוכחות העולם.

משום שהנה לא מודיעים לאדם בעוד שהוא עומד בכח הגוף [נ"א של הרוח] כמו שאמרנו, אלא מלאך מודיע לנשמה, והנשמה לאדם, ואותו החלום הוא מלמעלה, כשהנשמות יוצאות מן הגופים ועולות כל אחת ואחת כפי דרכה. וכמה דרגות על דרגות בסוד החלום, כלן בסוד החכמה. ובא וראה, החלום דרגה אחת, המראה דרגה אחת, הנבואה דרגה אחת, וכלם דרגות לדרגות אלה על אלה.

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו על חלומותיו. מכאן שלא צריך האדם לומר את חלומו רק לאותו האדם שאוהב אותו, ואם לא – הוא גורם לו. שאם אותו החלום מתהפך לגון אחר – הוא גורם לסלקו

בא ראה שיוסף אמר את החלום לאחיו, ועל כן גרמו לו לסלק את חלומו עשרים ושתים שנים שהתעכב. רבי יוסי אמר, מנין לנו? שכתוב ויוספו עוד שנא אתו. מה זה שנא אתו? שגרמו לו בזה קטרוגים.

מה כתוב? ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. שרצה מהם שישמעו לו, והוא הודיע להם אותו החלום, שאלמלא הם שהפכו אותו לגון אחר – כך התקיים, והם השיבו ואמרו, המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו?! מיד אמרו לו את פשר החלום וגזרו גזרה, ומשום כך ויוספו עוד שנא אתו.

שְׁלֵמָה בְּנוּ וַיְבַנְּהוּ אֶת הַבַּיִת, וְאֵז עֲמֻדוֹת הָיוּ רִגְלָיו
בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם, אֵז נֶעְלָה וְנִקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת.

וְעַם כָּל זֶה, אֵף עַל גַּב שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים מְתֵי יְמוֹת
הַזְּקֵן הַזֶּה, אֵזִי שְׂמַחְתִּי וְשִׂמְחָה הָיְתָה לִי
בְּשִׁבִיל בְּנֵי, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים שְׂבַנִּי יְקוּם תַּחְתִּי
לְגַמֵּר אֶת הַמְצָוָה לְבָנוֹת אֶת הַבַּיִת. אֵז הַתַּחֲוִיל
לְשַׁבַּח אוֹתָהּ וְאָמַר, יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר
שֶׁחִבְּרָה לָהּ יַחְדָּו.

שְׁנֵינּוּ, עֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְרוּשָׁלַם לְמִטָּה
כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה, וְזוֹ מִתְקַנֶּת [זו] כְּנֶגֶד זוֹ,
שְׂכַתוֹב (שְׁמוֹת טו) מְכוּן לְשַׁבְּתָךְ פְּעֻלָּתָהּ ה'. הַבְּנוּיָה,
שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹרִיד אֶת יְרוּשָׁלַם
שְׁלִמְעֵלָה כְּרֵאוּי, וּמִשׁוּם כֶּף הַבְּנוּיָה. שְׁחִבְּרָה לָהּ
יַחְדָּו, וְהָרִי בְּאֵרוֹה, שְׁחִבְּרָה? הֲיֵה צָרִיךְ לְהִיּוֹת
שְׁחִבְּרוּ! אֵלָּא שֶׁהַתַּחֲבָרָה הָאֵם עִם הַבַּת וְנִהְיָו
יַחַד, וּבְאֵרוֹהוּ.

וְנִאֲמַר שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים, אֵלוֹ הֵם קִיּוּם שֶׁל
הָעוֹלָם וְהַתְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וְאֵל
תֹּאמַר שֶׁהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לְבָדוּ, אֵלָּא אִפְלוּ שֶׁל
הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שְׂכַתוֹב שְׂבָטִי יֵה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל,
דּוֹקָא לְיִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהֵם הַקִּיּוּם לְמִטָּה, עֲדוֹת הֵם
לְמַעְלָה, וְהַכֹּל - לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', לְהוֹדוֹת לְשֵׁם
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכֹל הַצְּדָדִים, שְׂכַתוֹב לְהוֹדוֹת
לְשֵׁם ה'.

וְיִמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהָיָה תַעֲזָה בְּשׂוּדָה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ
לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה?
וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֵל יוֹסֵף הֲלוֹא אַחִיךָ רַעִים בְּשִׁכְּמָם
לָכָה וַאֲשַׁלְּחֶךָ אֲלֵיהֶם. וְכִי יַעֲקֹב הִשְׁלֵם, שֶׁהָיָה
אוֹהֵב אֶת יוֹסֵף מְכַל בְּנָיו וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכָּל אַחִיו הָיוּ
שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, לְמָה שָׁלַח אוֹתוֹ אֲלֵיהֶם? אֵלָּא הוּא
לֹא חָשַׁד עֲלֵיהֶם, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שְׂכָלָם הָיוּ צְדִיקִים
וְלֹא חָשַׁד אוֹתָם, אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָרַם אֶת כָּל
זֶה כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁגִּזַּר בֵּין הַבְּתָרִים.

מִצְאָנוּ בְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים, שְׂצָרִיכִים בְּנֵי יַעֲקֹב
הֲלָלוּ לְשִׁלְטַת עָלְיוֹ בְּטָרָם יָרַד לְמִצְרַיִם,
שְׂאֵלוֹ הוּא יָרַד לְמִצְרַיִם וְהֵם לֹא הָיוּ שׁוֹלְטִים בּוֹ
כְּרֵאוּשׁוֹנָה, יְכָלוּ הַמִּצְרַיִם לְשִׁלְטַת עַל יִשְׂרָאֵל
לְעוֹלָמִים, וְהַתְּקִים בְּיוֹסֵף שֶׁנִּמְכַּר לְעַבְדּוֹ, וְהֵם שְׁלִטּוֹ
עָלָיו, וְאֵף עַל גַּב שְׂיוֹסֵף הָיָה אַחַר כֶּף מְלָךְ

רַבִּי חֲזִיָּא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ מְצוּיִים לְפָנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן.
אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, הֲנֵה שְׁנֵינוּ, חָלוּם שְׁלֹא נִפְתָּר
כְּמוֹ אַגְרַת שְׁלֹא נִקְרָאָה, אִם מִשׁוּם שֶׁהַתְּקִים וְהוּא
לֹא יָדַע, אוֹ שְׁלֹא הַתְּקִים כָּלֵל. אָמַר לוֹ, הַתְּקִים וְלֹא
נוֹדַע, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ הַחָלוּם תְּלוּי עָלָיו כַּח, וְהוּא לֹא
נוֹדַע וְלֹא יָדוּעַ אִם הַתְּקִים וְאִם לֹא הַתְּקִים.

וְאִין לָךְ דְּבַר בְּעוֹלָם שְׁטָרָם יָבֵא לְעוֹלָם שְׂאִינוּ
תְּלוּי בְּחָלוּם אוֹ עַל יְדֵי כְרוּז, שֶׁהָרִי נֹאֲמַר
שְׁכָל דְּבַר וְדְבַר בְּטָרָם יָבֵא לְעוֹלָם מְכָרִיזִים עָלָיו
בְּרִיקָע, וּמִשָּׁם מִתְּפַשֵּׁט בְּעוֹלָם וְנִתָּן עַל יְדֵי הַכְּרוּז,
וְהַכֹּל מִשׁוּם שְׂכַתוֹב (עֲמוּס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים
דְּבַר כִּי אִם גְּלָהּ סוּדוֹ אֵל עַבְדּוֹ הַנְּבִיאִים, בְּזִמְן
שְׁנִבְיָאִים נִמְצָאִים בְּעוֹלָם, וְאִם לֹא - אֵף עַל גַּב
שְׁנִבְוָאָה לֹא שׁוּרָה, חֲכָמִים עֲדִיפִים מְנַבִּיאִים, וְאִם
לֹא - נִתָּן בְּחָלוּם, וְאִם לֹא - הַדְּבָר נִמְצָא בְּצַפְרֵי
הַשָּׁמַיִם, וְהָרִי בְּאֵרוֹה.

וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו לְרַעוּת אֶת צֶאֱן אַבְיָהֶם בְּשִׁכְּמָם. רַבִּי
שְׁמַעוֹן אָמַר, לְרַעוּת צֶאֱן אַבְיָהֶם הֲיֵה צָרִיךְ
לְהִיּוֹת! מַה זֶה א"ת נִקּוּד מַעְלָיו? לְרַבּוֹת שְׂכִינָה
עִמָּהֶם, שֶׁהִיא שְׁרוּיָה עִמָּהֶם, מִשׁוּם שֶׁהֵם הָיוּ
עֲשָׂרָה, שֶׁהָרִי יוֹסֵף לֹא הָיָה עִמָּהֶם, וּבְנִימִין הוּא
קָטָן בְּבַיִת, וּמִשׁוּם כֶּף הֵם הָיוּ עֲשָׂרָה, וְכִשְׁהֲלָכוּ,
הַשְּׂכִינָה הָיְתָה בִּינֵיהֶם, וְעַל כֵּן נִקּוּד מְלִמְעָלָה.

וּמִשׁוּם כֶּף, בְּזִמְן שֶׁמְכָרוּ אֶת יוֹסֵף, הַשְּׁתַּתְּפוּ כָלָם
עִם הַשְּׂכִינָה, וְשִׁתְּפוּ אוֹתָהּ עִמָּהֶם כְּשֶׁעָשׂוּ
שְׁבוּעָה, וְעַד שֶׁהַתְּגָלָה דְּבַר יוֹסֵף, לֹא שָׁרְתָה שְׂכִינָה
עַל יַעֲקֹב.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַשְּׂכִינָה לֹא נִמְצָאָה עִמָּהֶם - בֵּא
רְאָה, שְׂכַתוֹב (תְּהִלִּים קכב) שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
שְׂבָטִי יֵה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. כָּלָם
צְדִיקִים וְחֲסִידִים, הַקִּיּוּם שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, הֵם קִיּוּם
לְמַעְלָה וְלְמִטָּה.

פָּתַח וְאָמַר, (שם) שְׂמַחְתִּי בְּאֵמְרִים לִי בֵּית ה' גִּלְךָ.
אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ, שְׁדוּד הָיָה עִם לְבוֹ
לְבָנוֹת הַבַּיִת, כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר (מַלְכִים-א ח) וַיְהִי עִם לְבַב
דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם ה' וְגו'. וְאַחַר כֶּף מַה
כְּתוּב? רַק אֶתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בְּנֵךְ הַיֵּצֵא
מִחֻלְצִיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁמִי. וְכָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ
יוֹדְעִים אֶת זֶה, וְהָיוּ אוֹמְרִים מְתֵי יְמוֹת דָּוִד וַיְקוּם

בא ראה את סוד הדבר, יש רגז ויש רגז. יש רגז שהוא מברך ממעלה וממטה, ונקרא ברוך, כמו שנתבאר שכתוב (שם יד) ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ, והרי פרשה. ויש רגז מקלל למעלה ומטה, כמו שנתבאר, שנקרא ארור, שכתוב (שם ג) ארור אתה מפל הבהמה ומכל חית השדה. ארור אפם כי עז.

ועל הסוד הזה יש שני הרים, שכתוב (דברים יא) ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל, כנגד שתי הדרגות הללו. ועל כן זה נקרא ארור וזה נקרא ברוך. ושמעון ולוי הם מצד הדין הקשה, ומצד הדין הקשה החזק יוצא רגז שמקלל.

ובא וראה, מצד הדין הקשה יוצא רגז לשני צדדים - אחד שהתברך ואחד שהתקלל, אחד ברוך ואחד ארור. כמו כן מהצד של יצחק יצאו שני בנים - אחד מברך, ואחד שהתקלל למעלה ולמטה. זה נפרד לצדו וזה נפרד לצדו. זה דיורו בארץ הקדושה, וזה דיורו בהר שעיר, שכתוב (בראשית כד) איש ידע ציד איש שדה. זה מקומו במקום של מדבר, חרבה ושממה, וזה ישב אהלים, והכל כמו שצריך.

ומשום כך שתי דרגות הן - ברוך וארור, זה לצדו וזה לצדו. מזה יוצאות כל הברכות של העולמות למעלה ולמטה וכל הטוב וכל האור וכל גאלה וכל הצלה, ומזה יוצאות כל הקללות וכל חרב וכל דם וכל שממה וכל הרעות וכל הטמאה של העולם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים כו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. הפסוק הזה בארונהו. אבל בא ראה כאן את סוד הדבר, שהרי אין לך אדם בעולם שאינו טועם את טעם המות בלילה, ורוח הטמאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם? משום שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויוצאת ממנו, ועל שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו, שורה רוח של טמאה על אותו הגוף ונטמא.

בשהנשמה חוזרת לגוף, עוברת אותה הזמה, והרי נתבאר שבידי האדם נשארת

והמצרים היו עבדים שלו, נמצאו ישראל ששלוטו על כלם.

בא ראה שיוסף הוא הברית העליונה, כל זמן שמתקים הברית, השכינה מתקיימת עם ישראל בשלום כראוי. כיון שהסתלק יוסף, הברית העליונה, מן העולם, אז הברית והשכינה וישראל יצאו כלם לגלות, והנה בארנו שכתוב (שמות א) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, והכל היה מעם הקדוש ברוך הוא כראוי.

בא ראה, וימצאהו איש - זה גבריאל. ופרשהו, כתוב כאן וימצאהו איש, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תועה - תועה בכל, שבטח על אחיו שהיה מבקש את האחווה שלהם ולא מצא, ובקש אותם ולא מצא, ועל כן תועה בכל. ועל זה, וישאלהו האיש לאמר מה תבקש.

ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו'. ויאמר האיש נסעו מזה וגו'. רבי יהודה פתח (שיר ח) מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי. את הפסוק הזה בארו החברים, אבל את הפסוק הזה אמרה כנסת ישראל למלך שהשלוט שלו, מי יתנך כאח לי, כיוסף על אחיו, שאמר ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. נתן להם מזון וזן אותם ברעב. משום כך, מי יתנך כאח לי.

דבר אחר מי יתנך כאח לי - זה יוסף, אל השכינה, שנאחז עמה ונדבק עמה. יונק שדי אמי - שהרי אז אחוה ושלמה עמהם. אמצאך בחוץ - בתוך הגלות, שהיא בארץ אחרת. אשקך - כדי להדביק רוח עם רוח. גם לא יבזו לי - אף על גב שאני נמצאת בארץ אחרת

בא ראה שיוסף, אף על גב שאחיו לא היו לו כמו אחים כשנפל בידיהם, הוא היה להם כמו אח כשנפלו בידו, והרי פרשה שכתוב (בראשית ג) וינחם אותם וידבר על לבם, בכל הוא דבר, על לבם.

ובא וראה מה כתוב, ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי שהם היו ודאי אחים בכל, משום שבאו מצד הדין הקשה, ומשום כך רגזם הוא רגז של הרג בעולם, כמו שנאמר (שם מט) ארור אפם כי עז ועברתם פי קשתה

וְבֵא וּרְאָה, כְּתוּב (משלי ג) אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. אַרְךָ יָמִים בְּאוֹתוֹ שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה לְשִׂמְהָ, שֵׁישׁ לוֹ אַרְךָ יָמִים בְּעוֹלָם הַהוּא שְׂבוּ אַרְךָ הַיָּמִים, וְאוֹתָם הַיָּמִים הֵם וְדַאי יָמִים, שֵׁם הוּא בְּטַחוֹן הַקִּדְשָׁה שְׁלֹמֶעֱלָה שְׂבוֹטָח אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, לְהַתְחַזֵּק בְּעוֹלָם הַהוּא, בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד, יֵשׁ לוֹ שָׂכָר טוֹב וְשְׁלוֹה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְכָל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה לְשִׂמְהָ, כְּשִׂיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, הַתּוֹרָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו וּמְכַרִּיזָה לְפָנָיו וּמְגַנָּה עָלָיו שֶׁלֹּא יִקְרְבוּ אֵלָיו בְּעַלְי הַדִּין. כְּשִׁשׁוּכְב הַגּוֹף בְּקִבְרָה, הִיא שׁוֹמֵרֶת אוֹתוֹ. כְּשֶׁהִנְשָׂמָה הוֹלֶכֶת לְהַסְתַּלֵּק לְשׁוּב לְמִקּוּמָהּ, הִיא הוֹלֶכֶת לְפָנָי הַנְּשָׂמָה הַהִיא. וְכִמְהָ שְׁעָרִים נִשְׁפָּרִים מִלְּפָנָי הַתּוֹרָה עַד שֶׁנִּכְנָסֶת לְמִקּוּמָהּ, וְעוֹמֶדֶת עַל הָאָדָם עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר בְּזִמְנָן שֶׁיִּקְוֶמוּ הַמַּתִּים שֶׁל הָעוֹלָם, וְהִיא מְלַמֶּדֶת עָלָיו סִגְוֹרִיָּה.

וְזָהוּ שְׁכָתוּב (משלי ו) בְּהַתְּהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אֶתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עָלֶיךָ וְהִקִּיצוֹתָ הִיא תִּשְׁיַחְךָ. בְּהַתְּהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אֶתְךָ - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עָלֶיךָ - בְּשַׁעֲרֵה שְׁשׁוּכְב הַגּוֹף בְּקִבְרָה, שֶׁהִרִי אֵז בְּזִמְנָן הַהוּא נִדוֹן הַגּוֹף בְּקִבְרָה, וְאֵז הַתּוֹרָה מְגַנָּה עָלָיו. וְהִקִּיצוֹתָ הִיא תִּשְׁיַחְךָ - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, בְּזִמְנָן שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ הַמַּתִּים שֶׁל הָעוֹלָם מִן הָעֶפֶר, הִיא תִּשְׁיַחְךָ לְהִיּוֹת עָלֶיךָ סִגְוֹרָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הִיא תִּשְׁיַחְךָ, מֵה זֶה הִיא תִּשְׁיַחְךָ? מִשׁוּם שְׂאֵף עַל גַּב שְׁעַכְשׁוֹ יִקּוּמוּ מִהָעֶפֶר, הַתּוֹרָה לֹא תִשְׁתַּכַּח מֵהֶם, שֶׁהִרִי אֵז יִדְעוּ אֶת כָּל אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שְׁעַזְבוּ כְּשֶׁהִסְתַּלְּקוּ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שְׁמוֹנָה מֵאוֹתוֹ זִמְנָן, וְתִכְנַס לְמַעֲיָהֶם כְּמוֹ מִקְדָּם, וְהִיא תִדְבַר בְּמַעֲיָהֶם.

וְכָל הַדְּבָרִים מִתְקַנְיִם יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהִיוּ בְּרֵאוּשׁוֹנָה, שֶׁהִרִי כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהוּא לֹא יִכַּל לְהַשִּׁיג אוֹתָם כְּרֵאוּי וְהוּא הַשְׁתַּדֵּל בָּהֶם וְלֹא נִדְבַק בָּהֶם - כָּלֵם נִכְנָסִים לְמַעֲיו מִתְקַנְיִם וְהַתּוֹרָה תִּדְבַר בּוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב וְהִקִּיצוֹתָ הִיא תִּשְׁיַחְךָ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּמוֹ זֶה כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֵה לְהַשְׁתַּדֵּל בָּהּ לְעוֹלָם הַבָּא, וְהִנֵּה נִתְבָּאָר.

בֵּא רְאָה, אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁלֹּא זוֹכֵה לְהַשְׁתַּדֵּל בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּתוֹרָה וְהוּא הוֹלֵךְ בַּחֲשָׁכָה,

זֶה־מַת הַטְּמָאָה, וְעַל כֵּן אֵל יַעֲבִיר יָדוֹ עַל עֵינָיו, מִשׁוּם שֶׁאוֹתָהּ רוּחַ הַטְּמָאָה שׁוֹרָה עָלָיו עַד שֶׁנוֹטֵל אוֹתָם, וְכִשְׁנוֹטֵל יָדוֹ כְּרֵאוּי, אֵז מִתְקַדֵּשׁ וְנִקְרָא קְדוֹשׁ.

וְאֵיךְ צְרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ? צְרִיךְ כָּלִי אֶחָד לְמַטָּה וְכָלִי אֶחָד מִלְּמַעְלָה, כְּדִי שִׁיתְקַדֵּשׁ מֵאוֹתוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְאוֹתוֹ שְׁלֹמֶטָה שִׁיּוֹשֵׁב בְּזִהְמָה שְׁטִמָּאָה בּוֹ. וְזֶה הַכָּלִי לְקַבֵּל טְמָאָה, וְזֶה לְהִתְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ. זֶה בְּרוּךְ וְזֶה אֲרוּר. וְלֹא צְרִיךְ לְשַׁפֵּךְ בְּבֵית אֶת אוֹתָם מִיָּם שֶׁל הַזִּהְמָה, שֶׁלֹּא יִקְרַב אֲלֵיהֶם אִישׁ, שֶׁהִרִי בָּהֶם מִתְכַּנְּסִים הַצַּד שְׁלָהֶם, וְיִכּוֹל לְקַבֵּל נֶזֶק מֵאוֹתָם הַיָּמִים הַטְּמָאִים.

וְעַד שִׁיעֲבֹר הַזִּהְמָה מִיָּדוֹ לֹא יִבְרָךְ, וּבֵאֲרָנוּ. וּמִשׁוּם כֵּן, בְּטָרָם יִקְדֵשׁ הָאָדָם אֶת יָדָיו בְּבִקְרָה, נִקְרָא טָמֵא. כִּיּוֹן שֶׁהִתְקַדֵּשׁ, נִקְרָא טָהוֹר. וּמִשׁוּם כֵּן אֵל יִטַּל אֶלָּא מִיָּד שֶׁנִּשְׁתַּהַרְהָ בְּרֵאוּשׁוֹנָה, שְׁכָתוּב (בְּמִדְבָר יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. זֶה נִקְרָא טָהוֹר, וְזֶה נִקְרָא טָמֵא.

מִשׁוּם כֵּן כָּלִי אֶחָד לְמַעְלָה וְכָלִי אֶחָד לְמַטָּה, זֶה קְדוֹשׁ וְזֶה טָמֵא. וְאִסּוּר לְעַשׂוֹת דְּבָר עִם אוֹתָם הַיָּמִים, אֶלָּא צְרִיךְ לְשַׁפֵּךְ אוֹתָם בְּמִקּוּם שְׂאֲנָשִׁים לֹא עוֹבְרִים עָלֵיהֶם וְלֹא יִלִּין אוֹתָם בְּבֵית, שֶׁהִרִי כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁפָּכוּ בְּאֶרֶץ, רוּחַ הַטְּמָאָה נִמְצָאֶת שָׁם וְיִכּוֹלָה לְהִזִּיק. וְאִם חָפַר לָהֶם מְדוּרָן תַּחַת הָאֶרֶץ שֶׁלֹּא יִרְאוּ - יָפָה.

וְלֹא יִתֵּן אוֹתָם לְנָשִׁים מְכַשְׁפוֹת שִׁיּוֹכְלוּ לְהִרְע בָּהֶם לְבַנֵּי אָדָם, מִשׁוּם שֶׁאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁהִתְקַלְּלוּ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו קְדוֹשִׁים, שְׁכָתוּב (יחזקאל לו) וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִיָּם טָהוֹרִים מִכָּל טְמָאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם.

וַיִּקְחָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אוֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מִיָּם. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יט) תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ. [מִי שֶׁמְבַטֵּל דְּבָרֵי תּוֹרָה כְּאֵלוֹ הַחֲרִיב עוֹלָם שְׁלָם] כְּמָה יֵשׁ לְבַנֵּי אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, יִהְיוּ לוֹ חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא וְזוֹכֵה בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. וְאֶפְלוּ מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ לְשִׂמְהָ כְּרֵאוּי, זוֹכֵה לְשָׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין דְּנִיָּם אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא.

מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור - ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן ויצלהו מידם

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שידע ששמעון ולוי, השתפות והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שכאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבהמות וכל כלי יקר וכל מי שנמצא בקריה, ולא די, אלא שאפלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם - אלמלא העולם הזה יפל בידיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת בשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אבא כלום לעולמים.

וכאן אם ימות, לא יכולים לו, וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאבא שלם, ועל כן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב שימות שם. ומשום כך אמר הילד איננו, ולא אמר איננו חי, אלא אמר איננו - אפלו מת.

בא ראה מה שעשה, שהוא בחכמה היה משתף עצמו עמהם, שכתוב לא נכנו נפש, ולא כתוב לא תכוהו, והוא לא היה שם כשנמכר יוסף, שהרי כלם שמשו את אביהם, כל אחד ואחד יום אחד, ואותו היום היה של ראובן, ועל כן רצה שבאותו היום שהיה השמוש שלו לא יאבד יוסף, ומשום כך כתוב וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. והנה אין יוסף דוקא, אפלו [חי או] מת, מיד וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו.

ואפלו ראובן לא ידע מאותה המכירה של יוסף. והרי בארוהו שהשכינה השתתפה עמהם, ועל כן לא ידע ראובן מהמכירה ההיא של יוסף, ולא התגלתה לו עד אותו הזמן שיוסף התגלה לאחיו.

כשיוצא מן העולם הזה, נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט היון, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם על סלע רגלי כונן אשורי.

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? ויקחהו וישלכו אתו הברה - זה הוא הגיהנם, המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק - כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

ובא וראה כמה הוא העניש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שכתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבם את תורת יי וגו'. רבי יוסי אמר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקים בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת.

ויקחהו וישלכו אתו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו סוד האמונה כלל. רבי יצחק אמר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אותו?

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אחיו, משום שידע כמה הם שונאים אותו ורצונם להרג אותו. אמר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אמרו, יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו [שמעטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם].

משום שכאן במקום הנחשים והעקרבים - אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל

ומשום כך הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים בכל מה שהם עושים.

רבי אבא אמר [נ"א אמר רבי אבא], פיון שכל השבטים ראו אותו הצער של אביהם, ודאי התנחמו ונתנו עצמם על יוסף שיפדו אותו אלמלא ימצאו אותו. פיון שראו שלא יכולים, חזרו אל יהודה והעבירו אותו מעליהם, משום שהוא היה מלך עליהם, [ואז ס"א וכיון ש] העבירוהו מעליהם, מה כתוב? ויהי בעת ההיא ויירד יהודה וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יח) וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו ברד וגחלי אש. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, התקין לו שבועה עמודים על מה שעומד, וכל העמודים עומדים בעמוד אחד יחידי, והרי פרשה שכתוב (משלי ט) חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, וכל אלה הם עומדים בדרגה אחת מהם שנקראת (שם י) צדיק יסוד עולם.

ובשנברא העולם, נברא מאותו המקום שהוא השלמות של העולם ותקונו, שהוא נקדה אחת של העולם והאמצע של הכל, ומי הוא? ציון, שכתוב (תהלים ג) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבאו. ומאיזה מקום? מציון, שכתוב מציון מכלל יפי אלהים הופיע. מאותו המקום שהוא צד השלמות של האמונה השלמה כראוי [וכעת ישראל החזיקו בו בסודות המצוות של התורה, משום שכל יום ויום מחזיק אדם בציצית שמתעטף בה], וציון החזק והנקדה של כל העולם, ומהמקום שהוא נתקן כל העולם ונעשה, ומתוכו נזון כל העולם.

בא ראה כמה גרם לראובן משום שהוא השתדל להחיות את יוסף. מה כתוב? (דברים לג) יחי ראובן ואל ימת וגו'. שהרי משום זה, אף על גב שידע שגלקחה בכורתו ממנו ונתנה ליוסף, השתדל להחיות אותו, והתפלל משה ואמר יחי ראובן ואל ימת, והתקיים בעולם הזה ובעולם הבא. מה הטעם? משום זה, ומשום שעשה תשובה מהמעשה ההוא. שכל מי שעושה תשובה, הקדוש ברוך הוא מקים אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה מה כתוב? ויקחו את כתנת יוסף וגו'. הרי בארוהו, שמשום שדם השעיר דומה לדם של אדם. אבל בא ראה, אף על גב שהדבר בא כראוי, הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים אפלו כחוט השערה.

יעקב עשה מעשה כראוי, במה? משום שהקריב לאביו שעיר, שהוא צד הדין הקשה, ועם כל זה, משום שהוא הקריב שעיר והכחיש את אביו שהוא הצד שלו, נענש בשעיר האחר הזה שהקריבו לו בניו את הדם שלו.

בו כתוב (בראשית כז) ואת ערת גדיי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צואריו, משום כך - ויטבלו את הכתנת בדם, הקריבו לו כתנת להכחיש אותו. והכל זה כנגד זה. הוא גרם שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד, משום כך גרמו לו שחרד חרדה בזמן ההוא, שכתוב הכר נא הכתנת בנך היא אם לא.

רבי חייא אמר, כתוב בו (שם) האתה זה בני עשו אם לא - לו כתוב, הכתנת בנך היא אם לא.

❦ סדר הלימוד ליום יט חשוון [יום 49 בשנה] ❦

כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. ביעקב כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב, וכאן את – לרבות דרגה אחרת שזהמת השמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אחר כך לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע ששופך דמים, שופך זרע על הארץ, ומשום כך וימתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'.

ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ואת ממזרח שמש יקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירמס טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, ושנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לה איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו כראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [התחזק] עמו והכניס בו נשמה קדושה כדי ללמד את האדם ללכת בדרכי התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתתקן כראוי.

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנהר ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנהר והמקור שלו בעולם הזה. [נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בבשרו, שהוא דגמא של אותו הנה"ר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק יחד למעלה. משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדושה כדי שיתחזק באותו העולם]. וכל זמן שאדם לא יצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנהר והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

ובא וראה, וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו וגו'. כיון שאמר וירעם בשמים ה', למה כתוב ועליון יתן קולו? הנה [ס"א אל] כאן סוד האמונה [על מה עולם] שאמרנו שציון היא השלמות והיפי של העולם, והעולם נזון ממנו, משום ששתי דרגות הן, והן אחת, הם ציון וירושלים, זה דין וזה רחמים, ושניהם אחד, מכאן דין ומכאן רחמים.

ממעלה למעלה יוצא קול שנשמע. לאחר שאותו הקול יוצא ונשמע, אז יוצאים הדינים ודרכי הדין, והרחמים יוצאים ונפרדים משם. וירעם בשמים ה', זה בית הדין ברחמים. ועליון, אף על גב שאינו נמצא ואינו נודע, כיון שהקול ההוא יוצא, אז נמצא הכל, דין ורחמים. זהו שכתוב ועליון יתן קולו. כיון שיתן קולו, אז ברד וגחלי אש, מים ואש.

בא ראה, בשעה שנולד יהודה, מה כתוב? (בראשית כט) ותעמד מלדת, משום שזה הוא היסוד הרביעי מאותם הארבעה שהם המרכבה העליונה, עמוד אחד מאותם ארבעה העמודים, מה כתוב בו? ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו, שהיה מלך עליהם. מה הטעם? משום שהורידו את יוסף למצרים, כמו שאמרנו.

וירא שם יהודה בת איש כנעני, וכי כנעני היה? אלא הנה פרשוהו החברים. ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו ליהודה, ולא נשאר מהם רק אחד, וזה הוא שלה.

רבי אלעזר ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון – ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ותקרא את שמו אונן, ותקרא את שמו שלה?

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא כראוי. וירד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסתה הלבנה וירדה מהדרגה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנחש, כמו שנאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כך

עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, יכו אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שכתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם כשהוא בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומזדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה.

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. סוד הנשמה שבאה להתתקן כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצליח. וה' חפץ דכאו, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיטרה. אם תשים אשם - היה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשמה חוזר הדבר. אם הנשמה ההיא רוצה להתתקן כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשמה הולכת ומשוטטת ומזמנת להכניס לאותו הזרע שהתעסק בה האדם בפריה ורביה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצליח.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם ולילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להכניס לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

כתוב (תהלים קכז) שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שכאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגנזים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי - זו ההתעוררות של הזוג של האדם בעולם הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת - זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנהר ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שתי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זוגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חברות למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יהיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרכיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו [מלמטה ומיבש אותו, כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל וכן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה - מי שמקורו ימיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא יכל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שימיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

מענות לא יוכל לתקן (קהלת א), משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורביה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים]. כשיוצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני. והואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא

בא רבי יצחק, עליהם ועל אותם צדיקי האמת, [כמו רבי יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו רבי חזקיה שהוא עקר] עליהם כתוב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי. מה כתוב אחריו? ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מפנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יפרת, משום שלא לה יש חלק לעולם הבא. אמר לו רבי יוסי, נאה הוא ויפה.

בא ראה, צדיק שלם שהיו בו כל אלה והשלם כראוי ומת בלי בנים, והנה יורש מקומו בעולם ההוא – האם אשתו צריכה יבום או לא? אם תאמר שצריכה להתיבם, הרי זה לריקנות, שהרי את מקומו ירש בעולם ההוא.

אלא ודאי צריכה ליבום, משום שאיננו יודעים אם היה שלם במעשיו ואם לא. ואם היא מתבימת, זה לא היה בריקנות, משום שיש מקום לקדוש ברוך הוא לאיש הזה שהיה בעולם ומת בלי בנים וגואל לא היה לו בעולם. כיון שהצדיק השלם הזה מת ואשתו מתבימת, והוא ירש את מקומו, בא האיש ההוא ומשתלם כאן, ובין כך ובין כך הקדוש ברוך הוא מזמין לו מקום לעולם עד שימות הצדיק השלם הזה והוא ישתלם בעולם. זהו שכתוב (במדבר לב) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וגו'. וזהו ששנינו, בנים מזמנים לצדיקים במיתתם. בחייהם לא זכו, ובמיתתם זכו. ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא כלם אמת וזכות, [וחס] ויחיים על הכל. (קהלת ד) טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם – אלו הם שמתעסקים בעולם הזה להוליד בנים, שאותם בנים שהשאירו, בגללם יש להם שכר טוב בעולם הזה ובגללם יורשים אבותיהם חלק בעולם ההוא, ובארוהו.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נוטע אילנות בעולם הזה. אם הצליחו – יפה. לא הצליחו – עוקר אותם ושותל אותם אפלו כמה פעמים, ומשום כך כל דרכי הקדוש ברוך הוא הן לטוב ולתקן את העולם.

בא אל אשת אחיך ויבם אתה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים את זה ועקר הדבר והקם

בא ראה, שוא לכם משכמי קום – אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר (קהלת ד) יש אחד ואין שני וגו', ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת – מאחרים המנוחה, כמו שנאמר כי בו שבת, משום שהאשה אל האדם היא נחת ודאי אצלו.

אכלי לחם העצבים, מה זה לחם העצבים? שכאשר לאדם יש בנים, אותו הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה וברצון הלב. וזה שאין לו בנים, אותו לחם שאוכל הוא לחם של עצב, ואלו הם אכלי לחם העצבים ודאי.

בן יתן לידידו שנה, מה זה יתן לידידו? זהו שמקורו מברוך, שהקדוש ברוך הוא נותן לו שנה בעולם ההוא, כמו שנאמר (משלי ג) ושכבת וערכה שנתך, משום שיש לו חלק בעולם הבא, כדי שאותו האיש ישכב ויהנה בעולם הבא. ההוא כראוי.

יש אחד ואין שני וגו', יש אחד – זהו אדם שהוא יחידי בעולם, לא יחידי כראוי, אלא שהוא בלי זוג. ואין שני – שאין עמו סמך. גם בן – שיקים שמו בישראל לא השאירו. ואח אין לו – שביא אותו לתקון.

ואין קץ לכל עמלו – שהוא עמל תמיד, שמקדים יום ולילה. גם עינו לא תשבע עשר – ואין לו לב להשגיח ולומר, למי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה.

ואם תאמר שפדי שיאכל וישתה יותר ויעשה משתה בכל יום תמיד – לא כך, שהרי הנפש אינה נהנית ממנו. אלא ודאי הוא מחסר את נפשו מטוב של האור של העולם הבא משום שזוהי נפש חסרה, שלא השלמה כראוי. בא ראה כמה חס הקדוש ברוך הוא על מעשיו, משום שרוצה שיתקן ולא יאבד מאותו העולם הבא, כמו שאמרנו.

רבי חייא שאל, זה שהוא צדיק שלם ומשתדל בתורה ימים ולילות וכל מעשיו לשמו של הקדוש ברוך הוא ולא זכה לבנים בעולם הזה, כמו שהשתדל בהם ולא זכה, או שהיו לו ומתו – מה הם לעולם הבא? אמר לו רבי יוסי, מעשיו והתורה. ההיא מגנים עליו לעולם ההוא.

יגרוך רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כך כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שירא מרבוננו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבוננו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעה. הפסוק הזה בארוהו, בבקר - זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומיו, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעה.

שְהַרִי אז הוא הזמן, כמו שנאמר (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, משום שיכול ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ויהיה לו שכר טוב לעולם הבא, שכתוב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. לא יבושו - בעולם ההוא, בזמן שבעלי הדין יבואו לקטרג עליו, שאין לה שכר טוב בעולם ההוא כמו ההוא שמלמד את בנו יראת רבוננו בדרך התורה.

בא ראה מה אמר באברהם, שכתוב (בראשית יח) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ועל כן אותה הזכות קימת לו בעולם ההוא אצל כל בעלי הדין.

ומשום כך בבקר זרע את זרעה, ולערב אל תנח ידך - אפלו בימי הזקנה, שהיא הזמן שאדם זקן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או - כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה. ועם כל זה] מה כתוב? אל תנח ידך. לא יניח מלהוליד בעולם הזה. מה הטעם? משום שלא תדע איזה יכשר הזה או זה. לפני האלהים - כדי שיעמדו בשבילו בעולם ההוא.

ועל כן כתוב (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים. זהו צרור הנשמות, הצד של העולם הבא. ולנחלה הזו, מי מזכה את האדם להכנס לאותה נחלת ה' הבנים. אותם הבנים מזכים אותו לנחלת ה', ועל כן אשרי אותו האיש שמזכה אותם ללמד אותם דרכי התורה כמו שנתבאר.

ותמר בגדי אלמנותה מעליה וגו'. בא ראה, תמר היתה בת כהן, וכי תעלה על דעתך שהיא הלכה כדי לזנות עם חמיה? שהרי היא, צניעות

זרע, משום שאותו הזרע צריך להתתקן הדבר ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו כראוי, זהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

ובשנתקן אחר כך כראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבת אני את המתים שכבר מתו, דוקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנאמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומיו.

וטוב משניהם את אשר עדן לא היה [שלא שב לימי עלומיו] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. טוב משניהם את אשר עדן לא היה, שלא שב לימי עלומיו ולא צריך להתתקן ולא סובל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא כראוי.

בא ראה מה כתוב? (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים וגו', כמו שנאמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להיטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לד) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעה ולערב אל תנח ידך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שכמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשי בני האדם ומעידים עליו [ז"ח עליהם], והכל כתובים בספר.

ובא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא - מי ששופך זרעו לריק ומוציא זרע לחנם ביד או כרגל ונטמא בו, כמו שנאמר (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אפה לא יגרוך רע.

בגלל זה לא נכנס למחצה ולא רואה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב כאן לא

אמר לאביו הכר נא וגו', ועל כן ויכר יהודה. וכתוב והנה תאומים בכטנה. תאומים היו מקדם לכן אחים היו. רבי חזקיה אמר, לא כף נשמע, אלא בנים אחרים נולדו. אמר רבי אבא, משום כף השתדלה למצא האבדה שנאבדה בא ראה מה כתוב, ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרץ. רמז כאן התפרצות ראשונה שפרץ זה שמת עליו, ממשמע שכתוב פרצת עליך, התפרצות בגלל שהצטרכת להטריח לאדונה, ומשום כף התפרצות תעשה בשאר אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל זה ויקרא שמו פרץ. ולאחר שכל מעשה של יהודה נאמר שיהודה מכר לו ליוסף, והוא גרם לו לכל זה, שאם יהודה היה אומר נחזיר אותו לאבינו, היו עושים לו אחיו כף, ועל זה הורידו אותו אחיו משלטונו שעליהם. ולבסוף שגלה מאחיו ובא עליו כל זה, חזר ואמר ויוסף הורד מצרימה] מה זה הורד? שהסכים הקדוש ברוך הוא לאותו המעשה לקיים את הגזרה שלו שגזר בין הבתרים, שכתוב (בראשית טו) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו'. ויקנהו פוטיפר, לצד החטא קנה אותו.

פְּתַח ואמר, (איוב ט) האמר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם. בא ראה, שבעה כוכבים עשה הקדוש ברוך הוא ברקיע, ובכל רקיע ורקיע יש כמה שמשים ממנים לשמוש של הקדוש ברוך הוא.

מִשּׁוּם שאין לה שמש או ממנה שאין לו עבודה ושמוש לאדונו, ועומדים כל אחד ואחד על אותו השמוש שנתמנה בו, וכל אחד יודע עבודתו לשמש.

מֵהֶם שמשמשים בשליחות רבונם ומפקדים בעולם על כל מעשי בני האדם, ומהם שמשבחים אותו, והם [הרי] מפקדים על השירה. ואף על גב שהם מפקדים על זה, אין לה כל חיל בשמים וכוכבים ומזלות שכלם לא משבחים את הקדוש ברוך הוא.

שְׁהָרִי בשעה שנכנס הלילה, אז נפרדים שלשה צדדים מחנות לשלשת צדדי העולם, ובכל צד וצד אלף אלפים ורבוא רבבות, וכלם ממנים על השירה.

נמצאה בה תמיד. אלא היא היתה צדקת, ובחכמה עשתה את זה, שהרי היא לא הפקירה את עצמה אליו, אלא משום שידעה ידיעה ובחכמה התבוננה, ועל כן היא באה אליו לעשות [עמו] חסד ואמת, ועל זה באה [בפריסה] והשתדלה בעסק הזה.

בֵּא ראה, משום שהיא ידעה ידיעה והשתדלה בעסק זה, הקדוש ברוך הוא עשה שם סיוע במעשה ההוא ומיד התעברה, והכל היה ממנו. ואם תאמר, למה לא הביא הקדוש ברוך הוא אותם בנים מאשה אחרת? למה מזו? אלא ודאי שהיא הצרכה למעשה הזה ולא אשה אחרת.

נְשֵׁי נשים היו שמהן נבנה הזרע של יהודה, ובאו מהן דוד המלך ושלמה המלך ומלך המשיח, ונשתי הנשים הללו זו כמו זו, תמר ורות שמתו בעליהן בראשונה, והן השתדלו למעשה הזה.

תָּמַר השתדלה אצל חמיה, שהוא יותר קרוב לבניו שמתו. מה הטעם היא השתדלה אצלו? שכתוב כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה, ומשום זה השתדלה במעשה הזה אצל חמיה.

רוּת מת בעלה, ואחר כך השתדלה במעשה הזה אצל בעז, שכתוב (רות ג) ותגל מרגלתי ותשכב, והשתדלה עמו, ואחר כך הולידה את עובד. ואם תאמר, למה לא יצא עובד מאשה אחרת? אלא ודאי היא הצרכה ולא אשה אחרת. ומשתי אלו נבנה ונתקן זרעו של יהודה, ושתייהן עשו בכשרות, לעשות חסד עם אותם המתים לתקן את העולם לאחר מכן.

וְזֵהוּ כמו שנאמר (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, שהרי כשהיו חיים בהתחלה, לא היה בהם שבח [ז"ח ואחר כך היה בהם שבח], ושתייהן השתדלו לעשות חסד ואמת עם אותם המתים, והקדוש ברוך הוא סיע באותו המעשה והכל היה כראוי. אשרי הוא מי שמשתדל בתורה יומם ולילה, כמו שנאמר (יהושע א) והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך וגו'.

וְיוֹסֵף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו'. [מה כתוב למעלה? ויכר יהודה ויאמר. הוא

הִזָּה בְּאֵרוֹהוּ בְּאִבְרָהִם. אֶת חֲסִידָיו, כְּתוּב חֲסִידוֹ,
וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

בא ראה, בכל מקום שהצדיקים הולכים, הקדוש
ברוך הוא שומר אותם ולא עוזב אותם. דוד
אמר (שם כג) גם כי אלף בגיאי צלמות לא אירא רע
כי אתה עמדי שבטך ומשענתך וגו'. בכל מקום
שהצדיקים הולכים, השכינה הולכת עמם ולא
עוזבת אותם.

יוסף הלך בגיאי צלמות והורידו אותו למצרים –
השכינה היתה עמו, זהו שכתוב ויהי ה' את
יוסף. ומשום שהשכינה היתה עמו – בכל מה שהיה
עושה, היה מצליח בידו. שאפלו מה שהיה בידו
והיה מבקש אותו אדונו בגון אחר – היה מתהפך
בידו לאותה הצורה שרצון אדונו היה רוצה בה,
כמו שנאמר וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא
עשה ה' מצליח בידו. מצליח בידו ודאי, כי ה' אתו.

בא ראה, וידע אדניו כי ה' אתו לא כתוב, אלא
וירא אדניו, שהרי בעינו היה רואה מעשה
נסים בכל יום שהקדוש ברוך הוא עושה בידו, ועל
כן ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. הקדוש
ברוך הוא שומר את הצדיקים, ובגללם הוא שומר
את הרשעים, שהרי הרשעים מתברכים משום
הצדיקים. כמו כן כתוב (שמואל ב' ו) ויברך ה', את
בית עבד אדם, [הגת'י] בעבור ארון האלהים.

הצדיקים, מתברכים האחרים בגללן, והם לא
יכלו להזון [ס"א להנצל] בזכותם,
והרי פשוה. יוסף התברך אדונו בגללו, והוא לא
יכל להנצל ממנו בזכותו ולצאת לחרות.

ואחר כך הכניס אותו לבית הסהר, כמו שנאמר
(תהלים קה) ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו,
עד שלאחר מכן הקדוש ברוך הוא הוציא אותו
לחרות והשליט אותו על כל ארץ מצרים. ומשום
כך כתוב ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמו. כתוב
חסידו ונתבאר, והקדוש ברוך הוא מגן על
הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (תהלים
ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסוף עלימו
ויעלצו בך אהבי שמך.

ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את
עיניה אל יוסף. רבי חניא פתח ואמר, (שם

שלשה מחנות הם, ותייה קדושה אחת ממנה
עליהם ועומדת עליהם, וכלם משבחים
את הקדוש ברוך הוא עד שבא הבקר. כשבא הבקר,
כל אותם שבצד דרום וכל הכוכבים שמאירים, כלם
משבחים ואומרים שירה לקדוש ברוך הוא, כמו
שנאמר (איוב לח) ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני
אלהים. ברן יחד ככבי בקר – אלו הכוכבים שבצד
דרום, כמו שנאמר (בראשית יט) וישכם אברהם
בבקר. ויריעו כל בני אלהים – אלו הם שבצד
שמאל שנכללו בימין.

ואז מאיר הבקר, וישראל נושאים שירה ומשבחים
לקדוש ברוך הוא ביום, שלש פעמים ביום
כנגד שלש פעמים של הלילה, ועומדים אלה כנגד
אלה, עד שמתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא
ביום ובלילה כראוי, והקדוש ברוך הוא מתעלה
בשש הללו.

אותה החיה הקדושה שעומדת עליהם למעלה,
עומדת על ישראל למטה כדי לתקן הכל
כראוי. מה כתוב בה? (משלי לא) ותקם בעוד לילה
ותתן טרף לביתה וחק לנערתי. ותתן טרף לביתה
– אלו אותם המחנות שלמעלה. וחק לנערתי –
אלו המחנות של ישראל למטה. ומשום כך כבודו
של הקדוש ברוך הוא מתעלה מכל הצדדים,
ממעלה וממטה, ועל כן הכל היה [הוא] עומד
ברשותו והכל הוא ברצונו.

האמר לחרס ולא יזרח (איוב ט) רבי שמעון אמר
זה יוסף. ובעד כוכבים יחתם – אלו הם
אחיו, שכתוב בהם ואחד עשר כוכבים משתחווים
לו. דבר אחר, האמר לחרס – זה יעקב בשעה
שאמרו לו הכר נא. ולא יזרח – בשעה שהסתלקה
ממנו השכינה. ובעד כוכבים יחתם – משום בניו
נחתם ונסתם האור שלו, השמש חשך והכוכבים
לא האירו, משום שיוסף נפרד מאביו. ובא וראה,
מאותו היום של אותו המעשה של יוסף, נפרד
יעקב משמוש המטה, ונשאר אבל עד אותו היום
שהתבשר בשורת יוסף.

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו
וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים לו) כי ה' אהב
משפט ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמו. הפסוק

לְהַרְיֵק בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) גִּשְׁם נְדָבוֹת תִּנְיַף אֱלֹהִים נִחְלַתְךָ וְנִלְאָה אֶתָּה כּוֹנְנֶתָה. גִּשְׁם נְדָבוֹת – זֶהוּ גִשְׁמֵי רְצוֹן, כְּשֶׁמִּתְרַצֶּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל וְרוֹצֵה לְהַרְיֵק לָהּ בְּרָכוֹת, אֲזִי נִחְלַתְךָ וְנִלְאָה אֶתָּה כּוֹנְנֶתָה.

נִחְלַתְךָ – הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נִחְלָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) יַעֲקֹב חָבַל נִחְלָתוֹ. וְנִלְאָה – זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא נִלְאָה בְּאַרְץ אַחֶרֶת. שֶׁהִיא צְמָאָה לְשִׁתוֹת, וְאִז הִיא נִלְאָה. וְכִשְׂאוֹתוֹ גִּשְׁם שֶׁל רְצוֹן נִתֵּן, אִז אֶתָּה כּוֹנְנֶתָה.

וְעַל כֵּן שָׁמַיִם וְאַרְץ וְכָל צָבָאָם, כְּלָם עוֹמְדִים עַל הַקִּיּוֹם הַזֶּה, שֶׁכְּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאַרְץ לֹא שָׁמַתִּי, וּמִשׁוֹם כֶּף צָרִיךְ לְהִזְהַר בְּזֶה, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. וּמִשׁוֹם כֶּף כְּתוּב וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה תֹאֵר וַיִּפֶּה מֵרָאֵה, וְאַחֲרָיו כְּתוּב וַתִּשָּׂא אֶשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף.

וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (משלי ו) לְשִׁמְרֶךָ מֵאֶשֶׁת רַע וְגו'. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שְׂיִדְעִים אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלַכֵּת בָּהֶם, מִשׁוֹם שֶׁהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלַיְלוֹת, נוֹחַל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת – הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. נוֹחַל אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה – אֵף עַל גַּב שְׂאִין הָאָדָם מִתְעַסֵּק בָּהּ לְשִׁמָּה. וַיּוֹרֵשׁ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַהוּא – כְּשֶׁמִּתְעַסֵּק בָּהּ הָאָדָם לְשִׁמָּה.

בֵּא רֵאָה מֵה כְּתוּב, (משלי ג) אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ – מִי שֶׁהוֹלֵךְ לִימֵין הַתּוֹרָה, אַרְךָ שָׁל חַיִּים הוּא לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂזוֹכָה שֵׁם לְכָבוֹד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא כְּבוֹד וְכֹתֵר לְהַתְעַטֵּר עַל הַכֹּל, שֶׁכְּתוּר הַתּוֹרָה הוּא בְּעוֹלָם הַהוּא. בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד – בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂאֵף עַל גַּב שְׂאִינוֹ מִתְעַסֵּק בָּהּ לְשִׁמָּה, זוֹכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְעֶשֶׂר וְכָבוֹד.

שְׂהָרִי רַבִּי חֲזִיָא, כְּאֲשֶׁר בֵּא מִשָּׁם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, קָרָא בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁהָיוּ פָּנָיו מְאִירִים כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וְכִשְׁהָיוּ עוֹמְדִים לְפָנָיו כָּל אוֹתָם שֶׁעֲסָקוּ בַּתּוֹרָה, הָיָה אוֹמֵר: זֶה הַשְּׂתַדֵּל בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה, וְזֶה לֹא הַשְּׂתַדֵּל לְשִׁמָּה. וְהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל אוֹתוֹ שֶׁמִּתְעַסֵּק לְשִׁמָּה, שֶׁכֵּן יֵהְיֶה תָּמִיד וַיִּזְכֶּה לְעוֹלָם

(קג) בְּרָכוֹ ה' מְלֹאכְיוֹ גְּבַרֵי כַח עֲשִׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ בֵּא רֵאָה כְּמָה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁמַר מִחֻטְאָיו וְלִלְכֵת בְּדֶרֶךְ מִתְקַנֵּת, כְּדִי שְׁלֹא יִסִּיט אוֹתוֹ הַיֵּצֵר הָרַע הַהוּא, שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ כָּל יוֹם וַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

וּמִשׁוֹם שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ תָּמִיד, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וְלְהִתְעַלּוֹת עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁל חֵזֶק, שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת גּוֹבֵר עָלָיו וְלְהִשְׁתַּתֵּף בְּמָקוֹם שֶׁל גְּבוּרָה, מִשׁוֹם שֶׁכְּאֲשֶׁר אָדָם גּוֹבֵר עָלָיו, אִז הוּא בְּצַד הַגְּבוּרָה וְנִדְבֵק בּוֹ לְהִתְגַּבֵּר, וּמִשׁוֹם שֶׁאוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע תְּקִיף, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִיּוֹת תְּקִיף מִמֶּנּוּ.

וּבְנֵי הָאָדָם הִלְלוּ שְׂמֵתֵגְבָרִים, נִקְרָאִים גְּבוּרֵי כַח, שִׁימְצָא מִיָּן עִם מִינּוֹ, וְאֵלּוֹ הֵם מְלֹאכְיוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁבָּאִים מִצַּד הַגְּבוּרָה הַקְּשָׁה, לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, גְּבַרֵי כַח עֲשִׂי דְבָרוֹ. בְּרָכוֹ ה' מְלֹאכְיוֹ – כְּמוֹ יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא צְדִיק וְגִבּוֹר וְשִׁמַר בְּרִית הַקְּדוֹשׁ הַרְשׁוּמָה בְּתוֹכוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מַה זֶה הִיא? הָרִי פִּרְשׁוּהָ, מְקוֹם זֶה שִׁיֵּצֵר הָרַע מְקַטְרֵג, שֶׁהוּא הַדְּרָגָה אַחֲרֵי הַדְּבָרִים. מִשׁוֹם שִׁיּוֹסֵף נִתֵּן לוֹ מְקוֹם לְקַטְרֵג, שֶׁהָיָה יוֹסֵף מְסַלֵּסל בְּשַׁעֲרוֹ וּמִתְקַן אֶת עֲצָמוֹ וּמְקַשֵּׁט אוֹתוֹ, אִז נִתֵּן מְקוֹם לַיֵּצֵר הָרַע לְקַטְרֵג, שְׂאָמַר: וּמַה אָבִיו מִתְאַבֵּל עָלָיו, וַיּוֹסֵף מְקַשֵּׁט אֶת עֲצָמוֹ וּמְסַלֵּסל בְּשַׁעֲרוֹ! אִז הִתְגַּרָה בּוֹ הַדָּב וְקַטְרֵג לוֹ.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. בֵּא רֵאָה, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁגִּיחַ בְּעוֹלָם לְדוֹן אוֹתוֹ וּמוֹצֵא רְשָׁעִים בְּעוֹלָם, מַה כְּתוּב? (דברים יא) וְעֶצֶר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יֵהִי מָטָר וְהָאָדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ. וְאִז – וְאַבְדֶּתֶם מֵהָרָה. שֶׁהָרִי מִשׁוֹם חֻטְאֵי בְּנֵי הָאָדָם הַשָּׁמַיִם נִעְצָרִים וְלֹא נוֹהֲגִים בְּחֻקוֹתֵיהֶם כְּרָאוּי.

וּבֵא וְרֵאָה, אוֹתָם שְׁלֹא שׁוֹמְרִים אֶת בְּרִית הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, גּוֹרְמִים הַתְּפָרְדוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיֵיהֶם שְׁבַשְׁמִים, מִשׁוֹם שֶׁכְּתוּב וְסִרְתֶּם וְעַבְדֶּתֶם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם, וְכְתוּב וְעֶצֶר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יֵהִי מָטָר. שְׂזֶהוּ כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לְאֵלוֹהַ אַחֲרֵי שֶׁמִּשְׁקַר בְּאוֹת הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה הַזֶּה.

וּבֵאֲשֶׁר הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה נִשְׁמַרַת בְּעוֹלָם כְּרָאוּי, אִז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בְּרָכוֹת לְמַעֲלָה

שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם בְּדִין, אֲזִי עוֹמֵד לְהַשְׁטִין לָהֶם וְלִהְזָכִיר חֲטָאֵיהֶם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עַל יִשְׂרָאֵל וְנוֹתֵן לָהֶם עֲצָה לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וּבִמָּה? בְּשׁוֹפָר, בְּיוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שְׁנוֹתָנִים לוֹ, כְּדִי לְהַפְרֵד מֵהֶם וְלִהְשַׁתְּדֵל בְּאוֹתוֹ הַחֶלֶק שֶׁלוֹ, וְהָרִי בְּאֵרוֹהָ.

בא רֵאָה מַה כָּתוּב, (שם ה) רִגְלֶיהָ יִרְדוּת מִנֵּת שְׂאוּל צְעָדֶיהָ יִתְמַכּוּ. וּבִסּוּד הָאֲמוּנָה מַה כָּתוּב? (שם א) דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי נַעַם וְכָל נְתִיבֶתֶיהָ שְׁלוֹם. וְאֵלוּ הֵם דְּרִכֵּי וּשְׂכִילֵי הַתּוֹרָה, וְהַכֹּל אֶחָד. זֶה שְׁלוֹם וְזֶה מוֹת, וְהַכֹּל הַפּוֹכִים זֶה מִזֶּה.

אשרי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁנֵדְבָקִים בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵאוֹי וְנוֹתֵן לָהֶם עֲצָה לְהִנָּצֵל מִכָּל הַצְּדָדִים הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם עִם קְדוּשׁ לְנַחֲלָתוֹ וְחֶלְקוֹ, וְעַל כֵּן נוֹתֵן לָהֶם עֲצָה בְּכָל אֲשֵׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בא רֵאָה, כְּשֶׁהֲצַד הָרַע הַזֶּה יוֹרֵד וּמִשׁוּטְט בְּעוֹלָם וְרוֹאֶה אֶת מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁהֵם כָּלֵם סוּטִים דְּרִכֵּיהֶם בְּעוֹלָם, הוּא עוֹלָה וּמִשְׁטִין עֲלֵיהֶם, וְאֵלְמָלָא שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עַל מַעֲשֵׂי יָדָיו, הֵם לֹא הָיוּ נִשְׁאָרִים בְּעוֹלָם.

מה כָּתוּב? וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֵל יוֹסֵף יוֹם יוֹם. כְּדַבְּרָהּ – שְׁעוּלָה וּמַעֲלָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְאוֹמֵר לְפָנָי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמָה רְעוּת, כְּמָה מְלִשִּׁינוֹת, כְּדִי לְכַלּוֹת בְּנֵי אָדָם.

הַבָּא. וּמִתְפַּלֵּל עַל אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הִתְעַסַּק לְשִׁמָּה, שְׂיָבֵא לְהִתְעַסַּק בָּהּ לְשִׁמָּה וַיִּזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם.

יום אֶחָד רֵאָה תְּלִמִיד אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה וּפְנִיּוֹ מוֹרִיקִים. אָמַר, וַדַּאי מְהֵרָהּ בְּעִבְרָהּ הוּא זֶה. אֶחָז אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְהִמְשִׁיךְ עָלָיו דְּבָרֵי תוֹרָה עַד שֶׁהִתְיַשְׁבָּה רִחוּוּ בְּתוֹכּוֹ. מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהִלָּאָה שֶׁם עַל רִחוּוּ שֶׁלֹּא יִרְדֵּף אַחַר אוֹתָם הַהֲרֵהוּרִים הָרָעִים וַיִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה.

אמר רַבִּי יוֹסִי, כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה שְׂבָאִים אֵלָיו הַהֲרֵהוּרִים רָעִים, יִתְעַסַּק בְּתוֹרָה, וְאִזּוֹ יַעֲבֹרוּ מִמֶּנּוּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּשֶׁאוֹתוֹ הֲצַד הָרַע בָּא לְפָתוֹת אֶת הָאָדָם, יִמְשֹׁךְ אוֹתוֹ לְתוֹרָה, וַיִּפְרֵד מִמֶּנּוּ.

בא רֵאָה, שֶׁהֵנָּה שְׁנִינּוּ, שְׂכָאֲשֶׁר הֲצַד הָרַע הַזֶּה עוֹמֵד לְפָנָי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁטִין עַל הָעוֹלָם מִשּׁוּם מַעֲשֵׂים רָעִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עַל הָעוֹלָם, וְנוֹתֵן עֲצָה לְבְנֵי אָדָם לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וְלֹא יוּכַל לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם וְלֹא עַל מַעֲשֵׂיהֶם. וּמַה הִיא הָעֲצָה? לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, וּנְצוּלִים מִמֶּנּוּ. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׂכָתוּב (שם ו) כִּי נָרַ מְצוּהָ וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? לְשִׁמְרָךְ מֵאֲשֶׁת רָע מִחֶלְקֵת לְשׁוֹן נִכְרִיָּה.

זהו צִד הַטְּמָאָה. הֲצַד הָאֲחֵר – שְׁעוֹמֵד תָּמִיד לְפָנָי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁטִין עַל חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם, וְעוֹמֵד תָּמִיד לְהַשְׁטִין לְמַטָּה לְבְנֵי אָדָם. עוֹמֵד תָּמִיד לְמַעְלָה כְּדִי לְהַזְכִּיר חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם וְלְהַשְׁטִין לָהֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם, וּמִשּׁוּם שְׁנִתְנִנוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ לְאִיּוֹב.

ובן עוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְהַשְׁטִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְלִהְזָכִיר חֲטָאֵיהֶם בְּכָל מָה שֶׁעָשׂוּ בְּאוֹתָן הַפְּעָמִים

❁ סדר הלימוד ליום כ חשוון [יום 50 בשנה] ❁

ויבא הבייתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לאדם להיות תקיף כאריה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש, אין גבר שיעמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב כראוי.

מה דרכו של יצר הרע? פיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד – ותתפשהו בכגדו לאמר שככה עמי. ותתפשהו בכגדו, משום שכפאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשערו. זהו שכתוב ותתפשהו בכגדו לאמר שככה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויכרח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמהו ויאמרו, איך יכלנו להכניע את ההר הגדול העליון הזה?! ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמהו ויאמרו, איך לא יכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק?! אלו יבכו ואלו יבכו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד. הישאג אריה ביער.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם,

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה – משום שהוא חס על העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה – כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה – לתת לה גדלות וברכות וסיוע, שאלמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיומו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסטות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום, ובכל עין ועין. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושביליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריה, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מנוול, הוא מלכלך, ככתוב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צואה ממש, וכו' נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, וכו' נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הבייתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה – היום שייצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

וְנִקְרָא בֶּן אָדָם. מֵה כְּתוּב בְּדִנְיָאֵל? (דניאל א) וַיֵּשֶׁם
דְּנִיָּאל עַל לְבוּ אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶת בַּג הַמְּלָךְ וּבִיַּיִן
מִשְׁתִּי, זָכָה הוּא וְהִתְקִים בְּדַמּוֹת שֶׁל אָדָם. מִשׁוּם
שֶׁכָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם, כָּלֵם מִפְּחָדִים מִלְּפָנֵי דַמּוֹתוֹ שֶׁל
אָדָם, שֶׁהוּא שְׁלִיט עַל כָּלֵם וְהוּא הַמְּלָךְ עַל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשׁוּם זֶה צָרִיךְ לְאָדָם לְהִשְׁמַר
מִחֻטָּאֵי וְלֹא יִסְטָה לִימִין וְלִשְׂמָאל, וְעַם כָּל
זֶה צָרִיךְ לְאָדָם לְבַדֵּק בְּחֻטָּאֵי בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שֶׁהֲרִי
כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד מִמַּטָּתוֹ, שְׁנֵי עֲדִים עוֹמְדִים לְפָנָיו
וְהוֹלְכִים עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם.

רוֹצֵה הָאָדָם לְקוּם – אוֹתָם הַעֲדִים אוֹמְרִים לוֹ
בְּשַׁעֲה שְׁפוּתַח עֵינָיו: (משלי ד) עֵינֶיךָ לִנְכַח
יְבִיטוּ וְעַפְעָפֶיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶךָ. קָם וּמִסְדֵּר רַגְלָיו
לְלַכֵּת – אוֹתָם הַעֲדִים אוֹמְרִים לוֹ: (שם) פֶּלֶס מִעַגְל
רַגְלֶךָ וּגְוִי. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהוֹלֵךְ הָאָדָם בְּכָל יוֹם, צָרִיךְ
לוֹ לְהִשְׁמַר מִחֻטָּאֵיו.

בְּכָל יוֹם וְיוֹם, כְּשֶׁבָּא הַלֵּילָה, צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן
וְלְבַדֵּק בְּכָל מָה שֶׁעָשָׂה כָּל הַיּוֹם הַהוּא כְּדִי
שִׁישׁוּב מֵהֶם וְיִסְתַּכֵּל בָּהֶם תְּמִיד, כְּדִי שִׁישׁוּב לְפָנָיו
רְבוּנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נא) וְחִטָּאתִי נִגְדִי תְּמִיד,
כְּדִי שִׁישׁוּב מֵהֶם.

וְבֹא וְרָאָה, בְּזִמְנ שִׁישְׁרָאֵל הָיוּ בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, לֹא
נִמְצָא בִּידֵיהֶם חֻטָּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְוֵהוּ, מִשׁוּם
שְׁאוֹתָם הַקְּרִבְנוֹת שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים בְּכָל יוֹם הָיוּ
מִכְּפָרִים עֲלֵיהֶם. עֲכָשׁוּ שִׁישְׁרָאֵל גְּלוּ מִן הָאֶרֶץ וְאִין
מִי שֶׁמְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, הַתּוֹרָה מְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וּמַעֲשִׂים
כְּשָׂרִים, מִשׁוּם שֶׁהִשְׁכִּינָה עִמָּהֶם בְּגִלוֹת, וּמִי שֶׁאִינוּ
מִסְתַּכֵּל בְּדַרְכֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, גּוֹרֵם לְשִׁכְיָנָה
לְהַכְנִיעַ בְּתוֹךְ הָעֶפְרָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) יִשְׁפִּילָנָה
יִשְׁפִּילָה עַד אֶרֶץ וּגְוִי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכֵן מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה
וּבְמַעֲשִׂים כְּשָׂרִים, גּוֹרֵם לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל
לְהָרִים רֹאשׁ בְּתוֹךְ הַגְּלוּת. אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל אוֹתָם
שֶׁמְשַׁתְּדֵלִים בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת.

בֹּא רָאָה, גִּלְגַּל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא גִּלְגּוּלִים בְּעוֹלָם
כְּדִי לְהָרִים אֶת רֹאשׁ הַצְּדִיקִים, שֶׁהֲרִי כְּדִי
שִׁיוֹסֵף יָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בְּעוֹלָם עַל שֶׁנִּמְצָא צְדִיק
לְפָנָיו, הַרְגִּיזוּ אֶת הָאֲדוֹן עַל עַבְדָּיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
חֻטָּאוֹ מִשְׁקָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְהֶאֱפָה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמִלְךָ

עָשָׂה אֶת כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד
בְּדַמּוֹתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְאַחַר כֵּךְ בְּרָא אֶת הָאָדָם בְּדַמּוֹת
עֲלִיוֹנָה, וְהִשְׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּלֵם בְּדַמּוֹת הַזֹּו.

שֶׁכָּל זִמְנ שֶׁאָדָם עוֹמֵד בְּעוֹלָם, כָּל אוֹתָם הַבְּרִיּוֹת
שֶׁל הָעוֹלָם זוֹקְפִים רֹאשָׁם וּמִסְתַּכֵּלִים
בְּדַמּוֹת הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל הָאָדָם, אִזּוּ כָּלֵם פּוֹחָדִים וְזוֹעִים
מִלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) וּמוֹרָאֲכֶם וְחִתְכֶם
יִהְיֶה עַל כָּל חֵית הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וּגְוִי.
וְהַדְּבָרִים הַלָּלוּ, כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּלִים וְרוֹאִים אוֹתוֹ, הַדַּמּוֹת
הַזֹּו, וְהִנְשָׂמָה בּוֹ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִף עַל גַּב שְׂאִין בּוֹ נִשְׂמָה,
הַצְּדִיקִים לֹא מִשְׁתַּנִּים מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה דַמּוֹתָם
בְּהִתְחַלָּה, וְכִשְׁאָדָם לֹא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, הַדַּמּוֹת
הַקְּדוּשָׁה הַזֹּו מִתְחַלְּפֶת לוֹ, וְאִזּוּ חֵית הַבֵּר וְעוֹף
הַשָּׁמַיִם יְכוּלִים לְשַׁלֵּט עָלָיו, מִשׁוּם שֶׁהַדַּמּוֹת
הַקְּדוּשָׁה הַזֹּו הִתְחַלְּפָה לוֹ, הִתְחַלְּפָה לוֹ הַדַּמּוֹת הַזֹּו
שֶׁל בֶּן אָדָם.

וְבֹא וְרָאָה, הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מַחְלִיף הַמַּעֲשִׂים
שֶׁלְמַעֲלָה וּמַטָּה כְּדִי לְהַחְזִיר הַדְּבָרִים
לְמִקּוּמָם, וְשִׁימְצָא רְצוֹנוֹ בְּכָל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם.
הַדַּמּוֹת שֶׁל דְּנִיָּאל לֹא הִשְׁתַּנְּתָה כְּשֶׁהִפִּילוּ אוֹתוֹ לְגַב
הָאֲרִיּוֹת, וּמִשׁוּם כֵּךְ נִצּוּל. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָה, אִם כֵּךְ,
הִנֵּה כְּתוּב (דניאל ו) אֱלֹהֵי שְׁלַח אֶת מְלָאָכוּ וְסַגְר אֶת
פִּי הָאֲרִיּוֹת וְלֹא חָבְלוּ אוֹתִי. מִשְׁמַע שֶׁמִּשׁוּם הַמְּלָאָךְ
שֶׁסַּגְר אֶת פִּיהֶם, לֹא נִזּוּק.

אָמַר לוֹ, מִשׁוּם זֶה לֹא נִזּוּק, שֶׁהֲרִי אוֹתָהּ דַּמּוֹת
הָאָדָם הַצְּדִיק הִיא הַמְּלָאָךְ מִמֶּשׁ, שֶׁסּוּגַר אֶת
הַפֶּה וְקוֹשֶׁר אוֹתָם לְשִׁמּוֹר אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִזְיָקוּ לוֹ,
וּמִשׁוּם כֵּךְ אֱלֹהֵי שְׁלַח מְלָאָכָה, אוֹתוֹ שֶׁכָּל הַדַּמּוֹת
שֶׁבְּעוֹלָם חִקּוּקוֹת בּוֹ, וְהוּא הַחִזְזִיק בִּי אֶת דַּמּוֹתֵי
וְלֹא יָכְלוּ לְשַׁלֵּט בִּי, וְסַגְר אֶת פִּיהֶם. וְעַל זֶה שְׁלַח
וְדָאֵי אֶת מְלָאָכוּ.

וְהַמְּלָאָךְ הַזֶּה, אוֹתוֹ שֶׁכָּל הַדַּמּוֹת חִקּוּקוֹת בּוֹ,
שֶׁכְּתוּב (תהלים קי) דִּין בְּגוֹיִם מְלֹא
גְּוִיּוֹת, הוּא שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנֵּה לְפָנָיו כָּל דַּמּוֹת הָעוֹלָם,
וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְשִׁמּוֹר דַּרְכָּיו וּשְׁבִילָיו כְּדִי שֶׁלֹּא
יִחֻטָּא לְפָנָיו רְבוּנוֹ, וְיִתְקִים בְּדַמּוֹת שֶׁל אָדָם.

בֹּא רָאָה, יִחְזַקְאֵל שִׁמְרָה אֶת פִּיו מִמַּאֲכָלוֹת אֲסוּרִים,
שֶׁכְּתוּב (יחזקאל ד) וְלֹא בָא בְּפִי בֶּשֶׂר פְּגוּל, זָכָה

יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים-א יט) ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיך, ועל כן היה לאלישע לרשת אותו.

פי שנים ברוחך, מה זה פי שנים ברוחך אלי? וכי יעלה על דעתך שעל אחד בקש שנים? ומה שלא היה ברשותו איך בקש ממנו? אלא הוא לא בקש רוח על כל אחד שנים, אלא [הוא] כך בקש ממנו - באותה הרוח שהיתה לו, שיעשה שתי הנקודות בעולם באותה הרוח.

מה כתוב? ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. מה הטעם אם תראה אתי? אלא אמר לו, אם תוכל לעמד על עקר הרוח שהשארתי לך בשעה שאלקח ממך - יהיה לך כזה, שהרי כל אותו העקר של הרוח בשעה שיתבונן בו, כאשר יראה את אליהו, תהיה דבקות בו כראוי.

בא ראה, מי שמסתכל במה שלומד מרבו ורואה אותו באותה החכמה, יכול להתוסף יותר באותה הרוח. בא ראה, שהרי יוסף בכל מה שעשה היה רואה ברוח של החכמה את אותה הדמות של אביו. היה מתבונן, ומשום כך היה הדבר מסתייע לו, ונוספה לו רוח אחרת באור יותר עליון.

בשעה שאמר לו אותו הרשע והנה גפן לפני, הזדעזע יוסף, שלא היה יודע על מה יבא הדבר. פיון שאמר ובגפן שלשה שריגם, מיד התעוררה רוחו ונוסף באור, והסתכל בדמות אביו, ואז האירה רוחו וידע את הדבר.

מה כתוב? ובגפן שלשה שריגם. אמר יוסף, הנה ודאי בשורה של שמחה בשלמות היא. מה הטעם? משום שהגפן הזו נראית על כנסת ישראל, והתבשר יוסף על זה. ובגפן שלשה שריגם - אלו הם שלש דרגות עליונות שיוצאות מן הגפן הזו, כהנים לויים וישראלים.

והיא כפרחת עלתה נצה, שהרי בגללם עולה כנסת ישראל ומתברכת מעם המלך העליון. הבשילו אשכלתיה ענבים - אלו הצדיקים של העולם, שהם כמו ענבים מבשלים כראוי. דבר

מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם אחיו, ועל ידי החלום התגדל על אחיו, והתגדל על כל העולם.

ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל החלומות הולכים אחרי הפה. כאשר יוסף פתר להם את החלום, למה לזה פתח פתרון טוב, ולזה פתרון רע? אלא שאותם החלומות היו על יוסף, ומשום שידע הדבר על עקרו ושרשו, משום כך פתר להם החלום כמו שצריך, לכל אחד ואחד פתר להם פתרון להחזיר הדבר על מקומו.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שפך צריך לו לפתר החלום - להפקיד את הפתרון לקדוש ברוך הוא, משום ששם הוא הקיום של הכל ובו עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלוא לאלהים פתרנים. הלוא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלמו ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים-ב ב) ויהי כעברם ואלהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאליהו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו

לארבעת צדדי העולם. והכל הסתכל יוסף, וידע שאותו החלום על ישראל כשיהיו בחיוב לפני המלך. מיד פתר לו פתרון לרע, והתקיים בו.

נבא וראה, שתי הדרגות הללו שראה זה וראה זה – זה ראה כשעולה ושולטת הדרגה העליונה ומאירה הלבנה, וזה ראה שנחשף ושולט עליה הנחש הרע, ומשום כך הסתכל יוסף בחלום ההוא, ופתר אותו פתרון לרע. ועל כן הכל עומד בפתרון, וזה וזה ראו, בשתי הדרגות הללו, ששולט זה ושולט זה.

רבי יהודה פתח, (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. את הפסוק הזה בארוהו, אבל לב טהור, כמו שנאמר (מלכים א ג) ונתת לעבדך לב שמע וגו', וכתוב (משלי טו) וטוב לב משתה תמיד, ומשום כך לב טהור ודאי.

ורוח נכון חדש בקרבי – זהו רוח נכון ודאי, כמו שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו (יחזקאל יא) ורוח חדשה אתן בקרבכם. ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי.

משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עוועים שמשטה את בני העולם, וזו היא רוח טמאה שנקראת רוח עוועים, כמו שנאמר (ישעיה יט) ה' מסך בקרבה רוח עוועים, ועל כן ורוח נכון חדש בקרבי. מה זה חדש? זה חדוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ומשום כך חדש.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, זה שכתוב (מלכים א כב) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה. ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפני כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ושנינו שהיתה רוח נבות היזרעאלי. וכי הנשמות, כיון שעולות ועומדות למעלה, הן יכולות לשוב לעולם הזה? והדבר תמוה שאמר, אצא והייתי רוח שקר בפני וגו'.

ועוד, מה הטעם נענש עליו אחאב? שהרי דין התורה ששם שמואל לפני ישראל כך הוא, שכתוב (שמואל א ח) את שדותיכם וכרמיכם וזיתיכם

אחר הבשילו אשכלתיה ענבים – זהו היין המשמר בענביו מששת ימי בראשית. עד כאן התבשר יוסף בחלומו, מכאן והלאה החלום הוא שלו, משום שיש לו חלומות, ולאחרים. ואקח את הענבים, שהוא לו, לעצמו.

שנינו, מי שרואה ענבים לבנים בחלום, סימן יפה לו. שחורים – לא. מה הטעם? משום שהוא הסוד של שתי דרגות ידועות, אותם שחורים ולבנים. זה הוא טוב, וזה הוא לא טוב, וכל הענבים תלויים בסוד האמונה, ועל כן נפרדים בחכמה, הן לטוב הן לרע. אלו צריכים רחמים, ואלו השגחה של רחמים.

בא ראה, אדם הראשון, אשתו סחטה לו ענבים וגרמה לו מות ולכל ישראל ולכל העולם. נח בא לענבים הללו, ולא נשמר כראוי, מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, בה"א. בני אהרן שתו יין מהם, והקריבו קרבן באותו היין ומתו, והרי נתבאר. ומשום כך כתוב (דברים לב) ענבמו ענבי רוש אשכלת מרת למו, משום שאותם הענבים גרמו את זה.

ראה ענבים שהם טובים באותו הפרס שמעלים נחת וריח בדרגות שלמות כראוי. ועל זה יוסף ידע את הדבר והסתכל בעקר ופתר החלום על בריו, משום שהתבשר באותו החלום כראוי, ומשום כך פתר הפתרון לטוב וכך התקיים.

מה כתוב? וירא שר האפים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי. בא ראה, ארורים הם הרשעים, שכל מעשיהם כלם לרע, וכל אותם הדברים שהם אומרים, כלם לרע ולהרע.

כיון שפתח את פיו באף, מיד פחד יוסף, וידע שכל דבריו הם להרע ובשורה של רע בפיו. והנה שלשה סלי חרי על ראשי. אז ידע יוסף שהתבשר על חרבן בית המקדש, וישראל בגלות, שיגלו מן הארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי. אלו הם שאר העמים שמתכנסים על ישראל והורגים אותם ומחריבים ביתם ומפזרים אותם

כי רב מאד מחנהו - כמו שנאמר (איוב כה) הַיֵּשׁ מספר לגדודיו. שפמה ממנים ושלוחים יש לקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להשטין על ישראל [ז"ח פדי לטמא אותם], ועל פן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

כי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר כי עצום - זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק כבדול, קשה כסלע. עשה דברו - שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו - שהוא שולט על הכל ועליון ותקיף על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסוף עלימו ויעלצו בך אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פְּרִשְׁת וַיְהִי מִקֵּץ

וַיְהִי מִקֵּץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח) קץ שם לחשך ולכל תכלת הוא חוקר אבן אפל וצלמות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשך - זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומסטין ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר - שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות כליה בעולם.

אבן אפל וצלמות - זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפתי כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [ויש ארץ למטה, ונקראת] אפל וצלמות. אפל שיצאה מארץ עפתי. מהו אפל וצלמות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשך, והמת הזהב, והנה נתבאר

בא ראה כמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים

הטובים יקח, ואם אחאב נטל אותה כרם בנבות, דין הנה! ועוד, שהיתה לו כרם אחרת, או זהב, ולא רצה!

אמר לו, יפה שאלת. בא ראה, הרוח הזו שאמרו שהיא רוח של נבות, כאן יש להסתכל - וכי הרוח של נבות יכולה לעלות ולעמד לפני הקדוש ברוך הוא לבקש שקר, שכתוב ויצא הרוח? ואם הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבות לא היה כל כך צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששלטה בעולם, שזוהי רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל פן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, ומשום זה היא רוח שקר ודאי.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את כרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את כרמו, ומשום כך כתוב (מלכים א-כא) הרצחת וגם ירשת, ועל פן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הזו מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים.

ועל כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל פן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (ויאל ב) וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו וגו'. את הפסוק הזה בארוהו. אבל וה', בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו - זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. לפני חילו - אלו הם ישראל.

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם. רַבִּי חֵיִיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרֹסְנָה. בֹּא רֵא, כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, הַתְּקִין הַכֹּל כְּרֹאוֹי, וְהוֹצִיא אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים מְאִירִים לְכֹל הַצְּדָדִים, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד. וּבְרָא שָׁמַיִם שְׁלֹמֶעֱלָה, וְאֶרֶץ שְׁלֹמֶעֱלָה, לְתַקֵּן כָּל־מִן יַחַד לְתוֹעֲלַתְּם שֶׁל הַתַּחְתּוֹנִים.

בֹּא רֵא, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, מִי הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט – זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הַקְּיוּם שֶׁל הָאֶרֶץ, וְעַל כֵּן ו' נְזוּנִית מֵה' הָעֲלִיּוֹנָה, ה' הַתַּחְתּוֹנָה נְזוּנִית מִן ו', שְׁקִיּוּם הָאֶרֶץ הוּא בְּמִשְׁפָּט, שֶׁהָרִי הַמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ בְּכֹל תְּקוּנָיָה וְזֵן אוֹתָהּ.

דְּבַר אַחֵר, מֶלֶךְ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט – זֶה יוֹסֵף. יַעֲמִיד אֶרֶץ – שְׁכָתוֹב (בראשית מא) וְכֹל הָאֶרֶץ בָּאוּ מִצְרִימָה לְשִׁבַר אֶל יוֹסֵף. וּמִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בְּיַעֲקֹב, עָשָׂה אֶת יוֹסֵף שְׁלִיט עַל הָאֶרֶץ.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מֶלֶךְ – זֶה יוֹסֵף. בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ – זֶה יַעֲקֹב. שֶׁהָרִי עַד שְׁלֹא בָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, לֹא הָיָה קִיּוּם בְּאֶרֶץ מִתּוֹךְ הָרָעָב. כִּיּוֹן שָׂבָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בְּזִכּוֹתוֹ הַסֵּתֶלֶק הָרָעָב וְהַתְּקִימָה הָאֶרֶץ.

דְּבַר אַחֵר, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ – זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שְׁכָתוֹב (שמואל ב ח) וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכֹל עַמּוֹ, וְהוּא קִיַּם אֶת הָאֶרֶץ, וּבְזִכּוֹתוֹ עָמְדָה לְאַחַר מִכָּן. וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרֹסְנָה – זֶה רַחֲבֵעַם.

בֹּא רֵא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשִׁבִיל הַצְּדִיקִים, אֵף עַל גַּב שְׁפָרְעָנוֹת נִגְזְרָה עַל הָעוֹלָם, הִיא מִתְעַכְבֶּת בְּגִלְגָּלָם וְלֹא שׁוֹלֶטֶת עַל הָעוֹלָם. כָּל יְמֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ הַתְּקִימָה הָאֶרֶץ בְּגִלְלוֹ. לְאַחַר שְׁמֵת, הַתְּקִימָה בְּזִכּוֹתוֹ, שְׁכָתוֹב (מלכים ב כ) וַגִּנּוֹתַי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי. כְּמוֹ כֵּן כָּל יְמֵי יַעֲקֹב וְכָל יְמֵי יוֹסֵף לֹא שָׁלְטָה הַפְּרָעָנוֹת בְּעוֹלָם.

בֹּא רֵא, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ – זֶה יוֹסֵף. וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרֹסְנָה – זֶה פְּרָעָה, שֶׁהָרִי מִשׁוּם שֶׁהִקְשָׁה אֶת לְבוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִחְרִיב אֶלֶּיָּהּ כְּנִהַר שְׁלוֹם.

וְלֵילוֹת כְּדִי שִׁדְעוּ וַיִּסְתַּכְּלוּ בְּעַבּוּדָתוֹ, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה מְכַרְיָהּ בְּכֹל יוֹם לְפָנֵי הָאָדָם וְאוֹמְרָת: (משלי ט) מִי פָּתִי יִסֹּר הִנֵּה חֶסֶר לֵב וְאִמְרָה לוֹ, וְהָרִי בְּאֲרָנוֹ אֶת הַדְּבָרִים.

וּבְשִׂאָדָם מִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנִדְבֵק בָּהּ, זוֹכֵה לְהַתְּחַזֵּק בְּעֵץ הַחַיִּים, שְׁכָתוֹב (שם א) עֵץ חַיִּים וְגוֹ'. וּבֹא וּרְאֵה, כְּשִׂאָדָם מִחֲזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא מִחֲזִיק בּוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. שֶׁהָרִי כְּמוֹ הַנְּשָׁמוֹת יוֹצֵאוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּךְ מִתְּקַנּוֹת לְהֵן דְּרָגוֹת לְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא רֵא, עֵץ הַחַיִּים הוּא בְּכַמָּה דְּרָגוֹת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה, וְכֹלֵם אֶחָד. שֶׁהָרִי בְּעֵץ הַחַיִּים יֵשׁ דְּרָגוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, עֲנָפִים וְעֲלִים, קְלָפוֹת, וְגוֹף הָאֵילָן, שְׂרָשִׁים, וְהַכֹּל הוּא הָאֵילָן. כְּמוֹ כֵּן כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הוּא נִתְקֵן וּמִתְחַזֵּק בְּעֵץ הַחַיִּים.

וְכֹל בְּנֵי הָאָמוּנָה, יִשְׂרָאֵל, כָּלֵם מִתְּגַבְּרִים בְּעֵץ הַחַיִּים, כָּלֵם אַחֲזוּזִים בְּעֵץ מִמֶּשׁ, מֵהֶם בְּאוֹתוֹ הַגּוֹף שָׁבוּ, מֵהֶם אַחֲזוּזִים בְּעֲנָפִים, מֵהֶם בְּעֲלִים, מֵהֶם בְּשָׂרָשִׁים. נִמְצְאוּ שְׁכָלֵם אַחֲזוּזִים בְּעֵץ הַחַיִּים. וְאוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, כָּלֵם אַחֲזוּזִים בְּגוֹף הָאֵילָן. וּמִשׁוּם כִּךְ מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הוּא אַחֲזוּז בְּכֹל, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ וְנִתְבָּאָר.

וַיְהִי מִקֵּץ, מֵה זֶה מִקֵּץ? רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הַמְּקוֹם שָׂאִין בּוֹ זְכִירָה, וְזֶהוּ קֵץ הַשְּׂמָאל. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁכָתוֹב (בראשית מ) כִּי אִם זְכַרְתִּנִּי אֲתָךְ כְּאֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ. וְכִי כִךְ רֹאוֹי לְיוֹסֵף הַצְּדִיק שֶׁהוּא אָמַר כִּי אִם זְכַרְתִּנִּי אֲתָךְ? אֵלֶּא כִּיּוֹן שֶׁהַסֵּתֶלֶק יוֹסֵף בְּחִלּוּמוֹ, אָמַר, וְדֹאֵי חִלּוּם שֶׁל זְכִירָה הוּא, וְהוּא טַעַם בְּזֶה, שֶׁהָרִי הַכֹּל הָיָה בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְעַל כֵּן הַמְּקוֹם שֶׁהִיָּתָה בּוֹ שְׂכָחָה, עֲמַד לְפָנָיו. מֵה כְּתוּב? וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמִּשְׁקִים, מֵה זֶה וַיִּשְׁכַּחְהוּ? אֵלֶּא וַיִּשְׁכַּחְהוּ, הַמְּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׂכָחָה, וְזֶהוּ הַקֵּץ שֶׁל צַד הַחֲשָׁף. שְׁנָתַיִם יָמִים, מֵה זֶה שְׁנָתַיִם? שֶׁשְׂבָה הַדְּרָגָה לְדְרָגָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ זְכִירָה.

וּפְרָעָה חִלָּם וְהִנֵּה עֲמַד עַל הַיָּאָר. זֶה הָיָה הַחִלּוּם שֶׁל יוֹסֵף, מִשׁוּם שְׁכָל נִהַר הוּא שֶׁל יוֹסֵף הַצְּדִיק, וְזֶהוּ הַסּוּד שְׁמִי שְׂרוּאָה נִהַר בְּחִלּוּם רוּאָה שְׁלוֹם, שְׁכָתוֹב (ישעיה טו) הִנְנִי נֹטֵה אֶלֶּיָּהּ כְּנִהַר שְׁלוֹם.

בו כי טוב, ואלו הרעים הם למטה מהם. שבע השבלים הן מצד הטהרה, ואלו מצד הטמאה, וכל הדרגות עומדות אלו על אלו ואלו כנגד אלו, ואת כלם ראה פרעה בחלומו.

אמר רבי ייסא, וכי לאותו פרעה הרשע הראו לו את כל אלה? אמר לו רבי יהודה, כמותם ראה, שכמה דרגות על דרגות אלו כנגד אלו ואלו על אלו, והוא ראה באותן הדרגות שלמטה.

והנה שנינו, שהרי כמו שהוא האדם, כך מראים לו בחלומו, וכך רואה, וכך הנשמה עולה להכיר, כל אחד ואחד כפי דרגתו כראוי לו, ומשום כך פרעה ראה כראוי לו, ולא יותר.

ויהי מקץ וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (קהלת ג) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. בא ראה, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא למטה, לכל שם עת וזמן קצוב. שם זמן לאור ולחשך, שם זמן לאור של שאר העמים, שהם שולטים עכשו על העולם, וזמן שם לחשכה, שהיא הגלות של ישראל תחת שלטונם. זמן שם הקדוש ברוך הוא לכל, ומשום כך לכל זמן ועת לכל חפץ. מה זה ועת לכל חפץ? זמן ועדן הוא לכל, לכל אותו הרצון שנמצא למטה.

דבר אחר ועת לכל חפץ – מה זה עת? ככתוב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. וכתוב (ויקרא יז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. והיא הדרגה הממנה, והנה פרושה. ומשום כך עת הוא הממנה לכל חפץ תחת השמים. ויהי מקץ שנתים ימים, מהצד של אותו קץ החשך ראה פרעה בחלומו, ומשם ידע והתגלה לו אותו החלום.

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה וגו'. ותפעם רוחו, מה זה ותפעם? רבי יוסי אמר, הנה פרושה שבפרעה כתוב ותפעם, ובנבוכדנצר כתוב (דניאל ב) ותתפעם, ובארוה שהנה בפרעה כתוב ותפעם משום שהיה יודע את החלום, והפתרון לא היה יודע, אבל נבוכדנצר ראה החלום וראה הפתרון, והכל נשכח ממנו.

אבל בא ראה, ותפעם רוחו, כמו שנאמר (שופטים יג) לפעמו, שהיתה הרוח באה והולכת ובאה

את ארץ מצרים. וכראשונה על ידי יוסף התקימה הארץ, באותו החלום שחלם, שכתוב ויהי מקץ שנתים ימים וגו'.

ויהי מקץ וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעי. אלוהי פתוב בוי"ו. הפסוק הזה יש להתבונן בו, חי ה' – זה חי, צדיק יסוד העולם, שנקרא חי העולמים. וברוך צורי – זהו שכתוב (שם קמד) ברוך ה' צורי, וזה העולם שמתקים על הצדיק הזה. וירום אלוהי ישעי. וירום – זה העולם העליון. אלוהי בוא"ו זה שמים, כמו שנאמר (שם קטז) השמים שמים לה'.

בא ראה, [כמו שנאמר] (שם סח) ברוך אדנ"י יום יום יעמס לנו. ברוך אדנ"י, בא"ל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, והפסוק הזה הוא סוד החכמה. יום יום – אלו שנתים ימים, כמו שנאמר ויהי מקץ שנתים ימים. ופרעה חלם והנה עמד על היאר – סוד הוא, כמו שנאמר, זה יוסף, שנהר [שכל הנהר] הזה הוא יוסף הצדיק.

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו. והנה מן היאר, שהרי מהנהר הזה מתברכות כל אותן הדרגות שלמטה, משום שאותו נהר ששופע ויוצא הוא משקה וזן את הכל, ויוסף הוא נהר שתתברך כל ארץ מצרים בשבילו.

ובא ראה, אותו הנהר, שבע דרגות נשקות ומתברכות ממנו, ואלו הם יפות מראה ובריאת בשר. ותרעינה באחו, בחבור ואחוה, שאין נמצא בהם פרוד וכלם לשכח עומדים. שהנה כל שבע הדרגות הללו שאמרנו הוא סוד, כמו שנאמר (אסתר ב) ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וגו'. ועל כן שבע פרות יפות מראה, וכנגד זה כתוב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך וגו'.

רבי יצחק אמר, שבע הפרות הטובות הם דרגות עליונות על האחרות, ושבע הפרות הרעות – הדרגות האחרות שלמטה. אלו מצד הקדשה, ואלו מצד הטמאה.

שבע השבלים – רבי יהודה אמר, אלו הראשונות הן טובות, משום שהן מצד הימין שכתוב

לבעלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מתרצה בהם
באותם שיראים ממנו ועושים את רצונו.

למיחלים לחסדו, מי הם המיחלים לחסדו? הוה
אומר, אותם שמשתדלים בתורה
בלילה ומשתתפים עם השכינה. וכשבא הבקר, הם
מצפים לחסדו, והרי בארוה, בזמן שאדם משתדל
בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום,
ככתוב (שם מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה
עמי. מה הטעם יומם יצוה ה' חסדו? משום
שבליילה שירה עמי. ומשום כך כתוב רוצה ה' את
יראיו, ולא ביראיו. כמי שרוצה ברצונו את האחר
ומתרצה לו להתפיס עמו, ומשום כך רוצה ה' את
יראיו ולא ביראיו.

כמו כן יוסף היה עצוב בעצב הרוח ובעצב הלב,
שהיה אסור שם. כיון שפרעה שלח בשבילו,
מה כתוב? ויריצהו. התפיסו לו והחזירו לו דברי
שמחה, דברים לשמח את הלב, משום שהיה עצוב
מן הבור. בא ראה, בראשונה נפל בבור, וכבור
התעלה אחר כך.

רבי שמעון אמר, בטרום ארע ליוסף אותו המעשה,
לא נקרא צדיק. כיון ששמר אותה ברית
המילה, נקרא צדיק, ואותה הדרגה של ברית הקדוש
התעטרה עמו, ומה שהיה [עושה] בבור בראשונה,
התעלה עמו. וכתוב ויריצהו מן הבור. התעלה מזה
והתעטר בכאר מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, היה צריך להיות
לקרא ליוסף! אלא, ויקרא את יוסף - זה
הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם קה) עד עת בא דברו
אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב
ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב
שם ויקרא אל משה. ויגלח ויחלף שמלתיו, בשביל
כבוד המלך, והנה פרשוה.

והולכת ולא היתה מתישבת עמו עדין כראוי, ועל
כן כתוב (שם) ותחל רוח ה' לפעמו, שאז היתה
הראשית. אף כאן רוחו התעוררה בו, והלך
והתעורר, ולא היתה מתישבת עמו לדעת. ובונדנצר
ותתפעם רוחו, בהתעוררות היה מתעורר על כל
אחד פעמים, שבים והולכים ושבים. וזהו כמו
שנאמר (כמדבר כד) כפעם בפעם, פעם בזה ופעם
בזה, ולא מתישבת דעתו ורוחו.

וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים - אלו
המכשפים. ואת כל חכמיה - אלו
חכמי המזלות. וכלם היו מסתכלים לדעת ולא
יכלו להשיג.

אמר רבי יצחק, אף על גב שנאמר שאין מראים
לאדם אלא באותה הדרגה שלו - שונה
אצל המלכים, שמראים להם דברים עליונים
ומשנים מבני אדם אחרים. כמו שמלך דרגתו
עליונה על כל שאר האחרים, כך גם מראים לו
בדרגה עליונה על כל שאר האחרים, כמו שנאמר
את אשר האלהים עשה הראה את פרעה, אבל
לשאר בני האדם אין מגלה להם הקדוש ברוך הוא
את מה שהוא עושה, פרט לנביאים או לחסידים
או לחכמי הדור, והנה פרשוה.

בא ראה, כתוב אתי השיב על כני ואתו תלה. מכאן
שהחלום הולך אחר הפתרון. מי השיב על
כני? אלא זה יוסף. ואתו תלה - באותו הפתרון
שפתר לו, וכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור
וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קמז)
רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. כמה
הקדוש ברוך הוא מתרצה בצדיקים, משום
שהצדיקים הם עושים [שלום ועושים] שלום
למעלה ועושים שלום למטה, ומכניסים כלה

❦ סדר הלימוד ליום כא חשוון [יום 51 בשנה] ❦

כך ויבא אל פרעה. דבר אחר ויריצהו, שהמשיך עליו חוט של חסד לתת לו חן לפני פרעה. אלהים יענה את שלום פרעה, כדי להקדים לו שלום ולפתח בשלום.

רבי אבא אמר, בא ראה, באותו פרעה הרשע, שהוא אמר (שמות ד) לא ידעתי את ה', ופרעה היה חכם מכל מכשפיו, אלא ודאי השם של אלהים היה יודע, שהרי כתוב הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. ומשום שמשא לא בא אליו אלא בשם של ה', ולא בשם של אלהים, וזה היה קשה לפניו מן הכל, שהוא היה יודע שהרי השם של אלהים שולט בארץ, ובשם של ה' לא היה יודע, ועל כן קשה לפניו השם הזה.

וזהו שכתוב (שם ט) ויחזק ה' את לב פרעה. שדבר זה היה מחזק את לבו ומקשה אותו, ועל כן משה לא הודיע לו דבר של שם אחר, אלא השם של ה' לבדו, ופרשוהו.

פתח ואמר, (תהלים קיג) מי פה' אלהינו המגביהי לשבת וגו'. מי פה' אלהינו המגביהי לשבת – שהתעלה מעל כסא כבודו, [על כסא כבודו למעלה] ולא התגלה למטה. בשעה שאין נמצאים צדיקים בעולם, הרי הוא מסתלק מהם ולא מתגלה להם. המשפילי לראות – בשעה שהצדיקים הם נמצאים בעולם, הקדוש ברוך הוא יורד בדרגותיו כנגד התחתונים להשגיח על העולם, להיטיב להם.

שהרי כשאין נמצאים הצדיקים בעולם, הוא מסתלק ומסתיר מהם פנים ולא משגיח עליהם, משום שהצדיקים הם היסוד והקיום של העולם, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

ועל כן הקדוש ברוך הוא לא גלה את שמו הקדוש, רק לישראל לבדם, שהם חלק גורלו ונחלתו, ואת העולם חלק הקדוש ברוך הוא לממנים מגנים, והנה נתבאר, שכתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים וגו', וכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

רבי חייא רבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, תמהני על זה שאמר שלמה,

רבי אלעזר פתח, (תהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקים נדרים ושבועות כדי לקיים שבועה וגזרה שהוא גזר.

שהרי שנינו, אם לא שחביבות ואהבה שאהב הקדוש ברוך הוא את האבות, היה ראוי להוריד את יעקב למצרים בכבלים של ברזל. ובאהבתו אותם המליך ליוסף בנו, ועשה אותו מלך ששולט על כל הארץ, וירדו כל השבטים בכבוד, ויעקב כמלך.

בא ראה מה כתוב? (שם) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. כיון שכתוב ויבא ישראל מצרים, לא ידענו שיעקב גר בארץ חם? למה צריך את זה? אלא, ויבא ישראל מצרים – זה הקדוש ברוך הוא. ויעקב גר בארץ חם – זה יעקב. שהרי בשביל יעקב ובניו באה השכינה למצרים, והקדוש ברוך הוא גלגל גלגולים והוריד את יוסף בראשונה, שבזכותו התקיימה הברית עמו, והשליט אותו על כל הארץ.

מה כתוב? שלח מלך ויתירהו משל עמים ויפתחהו. רבי שמעון אמר, כתוב (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים וגו', וכאן כתוב שלח מלך ויתירהו, למה משל עמים ויפתחהו? אלא שלח מלך – זה הקדוש ברוך הוא. משל עמים – זה הקדוש ברוך הוא. שלח מלך – המלך העליון שלח ויתירהו. ומי הוא ששלח לו? זה המלאך הגואל, שהוא מושל עמים, שהוא מושל על התחתונים, והכל הוא מן הקדוש ברוך הוא.

ויריצהו – חסר וא"ו, ומי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, משום שאין מי שאוסר ופותר, רק הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) יסגר על איש ולא יפתח, וכתוב (שם לד) והוא ישקיט ומי ירשיע ויסתר פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד, שהרי הכל בו, וכתוב (דניאל ד) וכרצונו עושה בצבא השמים ודירי הארץ, ואין מי שימחה בידו ויאמר לו מה עשית. ומשום כך כתוב ויריצהו מן הבור וגו'.

מה זה ויריצהו? כמו שנאמר (איוב לג) יעתר אל אלוה וירצהו. כמו כן ויריצהו מן הבור, ואחר

הוא בעתו, יפה בעתו, שאותו המעשה מתקשר בעתו כראוי לו.

גם את העולם נתן בלבם - כל העולם וכל מעשי העולם אינם אלא ברצון הלב, כשעולה ברצון [הלב, וכשעולה ברצון] האדם. אשרי הצדיקים שמושכים מעשים טובים להיטיב להם ולכל העולם, והם יודעים להתדבק בעת שלום, ובכח הצדקה שעושים למטה הם מושכים אותה הדרגה שנקראת כל, להאיר בעתו.

אוי לרשעים שאין יודעים העת של אותו מעשה ולא משגיחים לעשות מעשיהם בעולם על התקון שצריך לעולם ולתקן המעשה באותה הדרגה שראויה לו. מה הטעם? משום שלא יודעים.

ועל כן נתן הכל ברצונם של בני האדם, שכתוב מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. ומשום כך שאותם המעשים לא נעשו לתקן בדרגתם כראוי שיכלל המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה לקדוש ברוך הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרגה שממנה עליו, יש לו לשמוח בו ולהודות עליו, שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה כצפור הזו בתוך מלכדת.

וכל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו המעשה שעושה, כמו שנאמר את הכל עשה יפה בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפח. ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון ללכת בה בדרך האמת.

כל הדברים [המלים] סתומים ולא נודעים, שהרי קהלת סתום [המלים] הסתומים.

פתח ואמר, (קהלת א) כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע. כל הדברים יגעים, וכי כל הדברים יגעים הם לדבור שאמר לא יוכל איש לדבר? ולא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע, מה הטעם אלו? אלא משום ששנים מהם, והם העינים והאזנים, לא עומדים ברשותו של האדם, והפה הוא ברשותו, וכל [מה] שלשת הללו לא יכולים להשלים את הכל ולהשיג את הכל.

אמר רבי חייא, כך זה, שדבור של אדם לא יוכל לדבר, והעינים לראות והאזנים לשמע, ואין כל חדש תחת השמש. ובא ראה, אפלו בריות ורוחות שעשה הקדוש ברוך הוא תחת השמש לא יכולים לדבר כל דברי העולם, והעין לא יכולה לשלט ולראות והאזן לשמע. ומשום כך שלמה שהיה יודע כל דבר היה אומר את זה.

ובא וראה, כל מעשי העולם תלויים בכמה רוחות, וכל בני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם, ואפלו שלמה המלך, שהיה חכם מכל בני העולם, לא יכל לעמד בהם.

פתח ואמר, (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים וגו'. בא ראה, אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים להסתכל ברוח [בסוד] של החכמה.

את הכל עשה יפה בעתו - בכל המעשים שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, בכל מעשה ומעשה יש דרגה ממנה על אותו המעשה בעולם, הן לטוב והן לרע. מהם דרגות לימין, ומהם דרגות לשמאל. הולך האדם לימין, אותו המעשה שעשה, אותה הדרגה הממנה [של ימין] לצד ההוא ועושה לו סיוע, וכמה הם שמסיעים לו. הולך אדם לשמאל ועושה מעשיו, אותו המעשה שעשה, הוא [דרגת השמאל] הממנה לצד ההוא, ומקטרג לו ומוביל אותו לאותו הצד ומסטה אותו.

ומשום כך, אותו המעשה שאדם עושה כראוי, אותו הממנה של צד הימין מסיע לו. וזה

בדרגות ידועות ושולטים, ונקראים מראה הלילה, ובהם מתפרשים כל החלומות של העולם, ואלו הם כמו שלמעלה, עליהם.

ומשום כך דניאל בחזיון הלילה גלה סוד. לא כתוב התגלה, אלא סוד גלה, אחת מאלו הדרגות, גלה לו אותו חלום ופתרונו. אבל יוסף מתוך דברי פרעה הסתכל בדרגות העליונות ואמר.

ומשום כך מנה אותו על כל ארץ מצרים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן ליוסף משלו. על הפה שלא נשק לעברה, כתוב ועל פיה ישק כל עמי. היד שלא קרבה לעברה, כתוב ויתן אתה על יד יוסף. הצואר שלא קרב לעברה, כתוב וישם רבד הזקב על צוארו. הגוף שלא קרב לעברה – וילבש אתו בגדי שש. הרגל של רכבה לעברה, כתוב וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו. המחשבה שלא חשב – נקרא נבון וחכם. הלב שלא הריר – ויקראו לפניו אברך. והכל משלו הוא נטל.

מה כתוב? ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים. אמר רבי חזקיה, מה הטעם ויעבר בכל ארץ מצרים? כדי לשלט, שפך מכריזים לפניו, וכדי לכנס התבואה בכל מקום ומקום. רבי אלעזר אמר, כנס יוסף תבואה בכל מקום כדי שלא תרקב.

אמר רבי שמעון, כל מה שהקדוש ברוך הוא עשה, הכל הוא לגלגל גלגולים, משום שרצה לקיים הגזרה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הביא כל מה שצריך העולם בראשונה, ואחר כך הביא את האדם לעולם ומצא מזון.

בא ראה] כמו כן הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, (בראשית טו) ידע תדע פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו', ואחרי כן יצאו ברכש גדול. כשבא יוסף לארץ מצרים, לא מצא בה רכוש גדול. גלגל גלגולים, והביא רעב על העולם, וכל העולם היו מביאים כסף וזהב למצרים, והתמלאה כל ארץ מצרים כסף וזהב. לאחר שהכל נתקן רכוש גדול, הביא את יעקב למצרים.

שפך דרכי הקדוש ברוך הוא – בראשונה בורא [מקדים] רפואה, ואחר כך מכה. כך

ובא ראה, לעולם אל יפתח אדם את פיו לרעה, שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיוסף התחיל לדבר עם פרעה, מה כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על שלום המלכות, כמו שנאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ובארוהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף, והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע את הדרגות, הסתכל בכל דבר ודבר ואמר כך ראיתי, כל דבר ודבר כראוי לו.

זהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום כך אמר [אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פתרונו] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה וידעת פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף הסתכל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות בסדרן. אבל דניאל לא הסתכל מתוך דבורו של נבוכדנצר כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו. מה כתוב בדניאל? (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה? זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה מכבודו. מה כתוב אחריו? וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר כפר ואפל אל פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות, ומראה של החזיון, מראה יש לו, שיראו בו הגונים שלמעלה, ונראים במראה ההוא. ויש מראה למראה, ומראה למראה זה על זה, וכלם עומדים

בן אדם לזכות בה בזה העולם בכח זה, כדי שיתגבר בה לעולם ההוא.

מה הטעם? משום שאחר שיצא האדם מן העולם הזה, אין בו כח לעשות דבר ולומר, עכשו מכאן והלאה אעשה מעשים טובים. שודאי שאין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר וגו'. אם לא זוכה אדם בעולם הזה, לא יזכה בו אחר כך לעולם ההוא. ובארונה, מי שלא מתקין צידה ללכת מן העולם הזה, לא יאכל בעולם ההוא. ויש מעשים טובים שעושה אדם בעולם הזה שיאכל מהם כאן, והכל נשאר לעולם הבא ולהזון מהם.

בא ראה, יוסף זכה בעולם הזה וזכה בעולם הבא, משום שרצה להאחז באשה יראת ה', כמו שנאמר (בראשית ט) וחתאתי לאלהים. ומשום כך זכה לשלט בעולם הזה וזכה את ישראל.

מה כתוב? (שם מז) וילקט יוסף את כל הפסוף, וכף ראוי. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, הוא לוקט הכל, וכל העשר עומד בו. וזה סוד הפתוב (שם א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, והכל הוא כראוי, ודאי יוסף צריך לשלט על המלכות.

ובא ראה, כתוב וירכב אתו במרכבת המשנה. מי מרכבת המשנה? הקדוש ברוך הוא עשה את הצדיק שליט, משום שהנה ממנו גזון העולם, וצריך להזון, ולקדוש ברוך הוא יש מרכבה עליונה, ויש לו מרכבה תחתונה. המרכבה התחתונה היא מרכבת המשנה, ויוסף נקרא צדיק, ולו ראוי להיות רוכב על מרכבת המשנה אשר לו, לקדוש ברוך הוא, והכל הוא בסוד עליון שיהיה כמו שלמעלה.

בא ראה. ויקראו לפניו אברך, מה זה אברך? הקשר שנקשרים השמש עם הלבנה, והכל כורעים כנגד המקום הזה. ונתון אותו על כל העולם, וכלם מודים אליו, משום זה הכל הוא בסוד עליון.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את מלכות הארץ כעין מלכות הרקיע, והכל זה כמו זה. וכל מה שנעשה בארץ, עומד לפני הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בראשונה התקין רכוש גדול, ואחר כך הביא אותם לגלות, ועל כן גלגל גלגולים והביא רעב על [כל] העולם, כדי שיהיו מביאים כסף וזהב כל העולם למצרים.

בא ראה, משום יוסף שהוא צדיק, הוא גרם עשר של כסף וזהב שייטלו ישראל, ככתוב (תהלים קה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל. ומידו של הצדיק זה בא לישראל, והכל לזכות אותם לעולם הבא.

פתח ואמר, (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו'. בא ראה, הפסוק הזה הוא בסוד עליון, ובארונה. ראה חיים – אלו חיי העולם הבא, שאשרי האיש שזוכה לו כראוי.

עם אשה אשר אהבת – זו כנסת ישראל, משום שבה כתוב אהבה, שפתוב (ירמיה לא) ואהבת עולם אהבתיך. מתי? בשעה שצד הימין אוחז אותה, שפתוב (שם) על כן משכתיך חסד.

כל ימי חיי הבלך, משום שהיא נקשרת בחיים, והיא העולם ששורים בה חיים. שהרי העולם הזה לא שורים בו חיים, משום שהם תחת השמש, ולא מגיעים לכאן אותם האורות של אותה השמש, והסתלקו מהעולם מיום שנחרב בית המקדש, שכתוב (ישעיה יג) חשך השמש בצאתו וגו'. מה זה חשך השמש? שסלק את אורו ולא מאיר, כמו שנאמר (שם נז) הצדיק אבד וגו'.

כי הוא חלקך בחיים – זהו השמש עם הלבנה. וצריכים להכניס הלבנה בשמש והשמש בלבנה שלא להפרידם, וזה הוא חלק האדם להכניס עמו לעולם הבא.

מה כתוב אחריו? (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הלך שמה. הפסוק הזה יש להתבונן בו. כל אשר תמצא ידך לעשות, וכי התרה הרצועה שאדם יעשה כל מה שיכול? אלא כתוב לעשות בכחך. מה זה בכחך? זו נשמתו של האדם, שהיא הכח של האדם, לזכות בה לעולם הזה ולעולם הבא.

דבר אחר בכחך – זו האשה שאמרנו, שהיא הכח להתחזק בה בעולם הזה ובעולם הבא. וצריך

ההוא ששופע ויוצא, משם יוצאות ופורחות כל הנשמות ומתכנסות למקום אחד, ואותה הדרגה היא יצר רוח אדם בקרבו. וזה כמו אשה שמתעברת מן הזכר, ואותו הולד מצירת לה במעיה, עד שהכל מצטייר בציור משלם במעיה. כך ויצר רוח אדם בקרבו, בקרבו זה עומד, עד שנברא האדם בעולם ונותן לו.

דבר אחר ויצר רוח אדם בקרבו – בקרבו של אדם ממש. משום שכאשר נברא האדם והקדוש ברוך הוא נותן לו את נשמתו ויוצא לאויר של העולם, אותה הרוח שבתוכו לא מוצאת גוף להתפשט בתוכו, ועומדת בצד אחד בתוכו.

וכשאדם מתפשט גופו, אותה הרוח מתפשטת ונותנת בו כח. וכן כמו שהגוף מתגדל, כך הרוח נותנת בו כח שיתחזק האדם עמה, ומשום כך יצר רוח אדם בקרבו ממש.

ואם תאמר, יצר רוח אדם מה זה? משום שהרוח ההיא צריכה כח שלמעלה יותר להסתייע עמה, ועל כן הקדוש ברוך הוא הוא יצר רוח אדם בקרבו, ונותן לו סיוע לאדם.

בא ראה, כשאותה הרוח צריכה סיוע – כמו שהוא אותו האדם וכמו שאותו הגוף נתקן, כך גם מתקנים לו את אותה הרוח ומוסיפים לו רוח להתתקן, וזה הוא יצר רוח אדם בקרבו.

ובא ראה, כיון שאבד יוסף מאביו, יעקב אבד אותה תוספת הרוח שהיתה בו, והסתלקה ממנו השכינה. אחר כך מה כתוב? (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. וכי עד עכשו היה מת? אלא אותה תוספת הרוח הסתלקה ממנו השכינה ולא היתה בתוכו, משום שהעצב שהיה בו גרם לו, [ואם גרמה לו לזה] שלא היתה רוח בקיומה, ומשום כך ותחי רוח יעקב אביהם. וכאן כתוב וירא יעקב, שעד עכשו לא התבשר. מנין היה יודע? אלא וירא יעקב, שראה את כל דירי הארץ שהולכים למצרים ומביאים תבואה. זהו שכתוב וירא יעקב.

רבי יצחק אומר, בא ראה, דוד המלך זכה להתחבר עם האבות, וירש את מקומו בתוכם. זהו שכתוב אכן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה עם האבות, משום שהקדוש ברוך הוא עשה אותה המלכות העליונה שתאיר מסוד האבות.

וכשיוסף הצדיק ירד למצרים בראשונה, הוא משך אחר כך עמו את השכינה, שהרי אין שכינה הולכת אלא אחר הצדיק, ומשום כך נמשך יוסף למצרים בראשונה, ונטל את כל עשר העולם כראוי, ואחר כך ירדה שכינה למצרים וכל השבטים עמה.

ומשום כך יוסף, ששמר את הברית, זכה להתעטר במקומו, וזכה למלכות שלמעלה ולמלכות שלמטה. ועל כן, כל מי ששומר ברית הקדש כאלו קיים כל התורה הקדושה כלה, שהרי הברית שקולה ככל התורה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא דבר ה' על ישראל נאם ה' נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרבו. בפסוק הזה יש להתבונן. משא דבר ה'. בכל המקומות האלה שאמר משא, למה משא? אלא בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים ואמר משא – זה לטוב. בכל מקום שהוא על ישראל ואמר משא – זה לרע.

בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים לטוב, משום שמשא הוא מעמסה, כביכול זו מעמסה על הקדוש ברוך הוא השלום של העמים עובדי כוכבים ומזלות, וכשנגזר הדין עליהם, עוברת ממנו המעמסה הזו שהוא סובל עליהם. בכל מקום שנגזר דין על ישראל ואמר משא, כביכול מעמסה היא על הקדוש ברוך הוא, ומשום כך משא מהצד הזה ומהצד הזה, זה משא.

כיון שאמר נטה שמים ויסד ארץ, למה צריך ויצר רוח אדם בקרבו? וכי לא היינו יודעים שהוא יצר רוח אדם? אלא להראות דרגה ידועה, שכל הרוחות והנשמות של העולם עומדות באותה הדרגה.

רבי שמעון אומר, הפסוק הזה קשה. אם אמר ויצר רוח אדם ולא יותר – יפה. אבל מה זה בקרבו? אלא זה סוד בשני צדדים, שהרי מהנהר

הַרְשָׁעִים שֶׁנִּדְוֵנוּ [שְׁחָזְרוּ] מִן הַשְּׁעָה הַהִיא וְהִלָּאָה. וַיֵּשׁ לָנוּ לְהִתְעוֹרֵר וְלוֹמַר, (תהלים ז) וַיְהִי נֶעַם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. זֶהוּ הַנֶּעַם הַעֲלִיּוֹן, שְׂמִיחַת [חֲרוּת] הַכֹּל, וְעַל כֵּן דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעַם.

וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם, מִי זֶה נְתִיבְתֶיהָ? אֵלֹהִים הֵם הַשְּׂבִילִים שְׂיוּצָאִים מִלְּמַעְלָה, וְאֵת כָּל־לֹקַח הַבְּרִית הַיְחִידִי שֶׁנִּקְרָא שְׁלוֹם, שְׁלוֹם הַבַּיִת, וּמִכְנִיס אוֹתָם לַיָּם הַגָּדוֹל כִּשְׁהוּא בְּגִבּוֹרָתוֹ, וְאִזּוֹ נֹתֵן לוֹ שְׁלוֹם. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. בֵּא רְאֵה, יוֹסֵף הִיָּה בְרִית שְׁלוֹם, וְהִיָּה מְלַךְ בְּמִצְרַיִם וְשָׁלִיט עַל הָאָרֶץ, וַיַּעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה, לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ.

וְעַם כָּל זֶה, לַיַּעֲקֹב הִיָּה שָׂכָר, כְּדִי לְקַנּוֹת תְּבוּאָה בְּמִצְרַיִם, וַרְאֵה שֶׁהוּא שָׂכָר עַל שָׂכָר, שֶׁיִּרְדּוּ בְּנָיו לְמִצְרַיִם, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִרְאוּ עֲצָמְכֶם אֲלֵא כְּמוֹ רַעֲבִים, כְּמוֹ אֲנָשִׁים שֶׁאֵין לָהֶם שְׂבַע.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, וַדַּאי סוּד יֵשׁ כָּאֵן, שֶׁהָרִי בְּכָל זְמַן שֶׁהוּא צֶעַר בְּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ הָאָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ בְּשׂוֹק, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּס בַּחֲטָאִיו, וְעַל כֵּן אָמַר לָמָּה תִּתְרָאוּ, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

דְּבָר אַחֵר וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׂכָר בְּמִצְרַיִם – תְּבוּאָה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי עַל כֵּן שֶׁלַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָעַב לְעוֹלָם, כְּדִי לְהוֹרִיד אֶת יַעֲקֹב וְאֵת בְּנָיו לְשָׂם, וְעַל זֶה רְאֵה אֶת בְּנֵי הָאָרֶץ שֶׁהֵיוּ מְבִיאִים מִשָּׂם תְּבוּאָה.

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׂכָר בְּמִצְרַיִם. בְּשַׁעַה שְׂמַת יִצְחָק, בָּאוּ יַעֲקֹב וְעָשׂוּ לְחֶלֶק, וְעָשׂוּ יִצְחָק מִחֶלְקוֹ שֶׁל הָאָרֶץ וּמִהַכֹּל, וַיַּעֲקֹב שִׁסְבַּל אֶת הַגְּלוּת יִטַּל הַכֹּל. וְעַל זֶה רְאֵה אוֹתוֹ הַשָּׂכָר שֶׁהִיָּה לוֹ בְּמִצְרַיִם הוּא וּבְנָיו לְסַבַּל אֶת הַגְּלוּת, וְעַל זֶה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ, מִלִּפְנֵי הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא עֲלֵיכֶם מִקְטָרֵג. וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׂמִעְתִּי כִּי יֵשׁ שָׂכָר בְּמִצְרַיִם רְדוּ שָׂמָּה. הָרִי פְּרִשׁוּהָ רְדוּ, כַּחֲשִׁבוֹן הַזֶּה הֵיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם.

וַיִּוְסַף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ וְגו'. רַבִּי יִיסָא פָּתַח וַיֹּאמֶר, (תהלים כז) וַעֲתָה יְרוּם רֵאשִׁי עַל אֵיבֵי סְבִיבוֹתַי וְאֲזַבְחָהּ בְּאֵהָלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה אֲשִׁירָה וְאֲזַמְרָהּ לָהּ.

רַבִּי יִיסָא וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוֹטְקֵיָא לְלוּד, וְהָיָה עִמָּהֶם יְהוּדִי אֶחָד שֶׁמְחִזִּיק נוֹד שֶׁל יֵינן. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יִיסָא לְרַבִּי חִזְקִיָּה, פָּתַח פִּיךָ וְאָמַר דְּבָר אֶחָד מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְּעֻלִּים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁאֵתָּה אוֹמֵר כָּל יוֹם לִפְנֵי הַמָּאוֹר הַקְּדוֹשׁ.

פָּתַח וַיֹּאמֶר, (משלי ג) דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעַם וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעַם – אֵלֹהִים דְרָכֵי הַתּוֹרָה. שְׂמִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדְרָכֵי הַתּוֹרָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְהָ עָלָיו אֶת נְעִימוֹת הַשְּׂכִינָה שֶׁלֹּא תִזוּז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים. וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם – שְׂכָל נְתִיבוֹת הַתּוֹרָה כָּל־שְׁלוֹם. שְׁלוֹם לוֹ לְמַעְלָה, שְׁלוֹם לוֹ לְמַטָּה. שְׁלוֹם לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁלוֹם לוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר הַיְהוּדִי הַהוּא, כְּמוֹ מִטְבַּע בְּכִיס נִמְצָא בְּפִסּוּק הַזֶּה. אָמְרוּ לוֹ, מִנֵּינן לָךְ? אָמַר לָהֶם, שְׂמִעְתִּי מֵאֲבָא, וְלִמְדַתִּי כָּאֵן דְּבָר [טוֹב] בְּפִסּוּק הַזֶּה. פָּתַח וַיֹּאמֶר, הַפִּסּוּק הַזֶּה הוּא בְּשֵׁנֵי גִּוְנִים וּבְשֵׁנֵי צְדָדִים. קוֹרְאִים בוֹ דְרָכִים וְקוֹרְאִים בוֹ נְתִיבוֹת. קוֹרְאִים בוֹ נֶעַם, וְקוֹרְאִים בוֹ שְׁלוֹם. מִי הַדְּרָכִים וּמִי הַנְּתִיבוֹת? מִי הַנֶּעַם וּמִי הַשְּׁלוֹם?

אֲלֵא דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעַם, הֵינּוּ שְׂכָתוֹב (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בֵּינֵם דְרָךְ. שֶׁהָרִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא בַתּוֹרָה דְרָךְ, זֶה דְרָךְ פְּתוּחָה לְכָל. כְּדָרְךָ הַזֶּה שֶׁפְּתוּחָה לְכָל אָדָם, כִּי דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעַם. אֵלֹהִים הַדְּרָכִים שֶׁפְּתוּחִים מִן הָאֲבוֹת, שֶׁכְּרוּ בֵּינֵם הַגָּדוֹל, וְנִכְנָסִים לְתוֹכוֹ, וּמֵאוֹתָם הַדְּרָכִים נִפְתָּחִים לְכָל עֶבֶר וְלְכָל צְדָדֵי הָעוֹלָם.

וְהַנֶּעַם הַזֶּה הִיא נְעִימוֹת שְׂיוּצָאֵת מִן הָעוֹלָם הַבָּא, וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא מֵאֵירִים כָּל הַמָּאוֹרוֹת וּנְפִרְדִים לְכָל עֶבֶר, וְאוֹתוֹ הַטוֹב וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא שְׂיוּנִיקִים [שְׂיוּרְשִׁים] הָאֲבוֹת נִקְרָא נֶעַם. דְּבָר אַחֵר – הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא נֶעַם, וְכִשְׂמִתְעוֹרֵר הָעוֹלָם הַבָּא, כָּל הַשְּׂמִחָה וְכָל הַטוֹב וְכָל הָאוֹרוֹת וְכָל הַחֲרוּת שֶׁל הָעוֹלָם מִתְעוֹרְרִים, וּמִשּׁוּם כִּי נִקְרָא נֶעַם.

וְעַל זֶה שֶׁנִּינּוּ, הַרְשָׁעִים שֶׁל הַגִּיְהִנָּם, בְּשַׁעַה שֶׁנִּכְנָסַת הַשְּׂבַת, כָּל־נַחֲסִים, וַיֵּשׁ לָהֶם חֲרוּת וּמְנוּחָה. בְּשַׁעַה שְׂיוּצָאֵת הַשְּׂבַת, יֵשׁ לָנוּ לְעוֹרֵר שְׂמִחָה עָלֵינוּהָ עַל־יְהוָה שֶׁנִּנְצַל מֵאוֹתוֹ הַעֲנָשׁ שֶׁל

בא ראה, כְּשֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה מֵהָאָדָם, הוּא זוֹקֵף אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ הָרֹאשׁ שֶׁל הַכֹּל, וְכָל שׁוֹנְאָיו נִכְנָעִים תַּחְתָּיו.

בא ראה, כְּתוּב וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ. זֶה הַשְּׁמֵשׁ שֶׁשׁוֹלֵט בְּלִבָּנָה וּמֵאִיר לָהּ וְזֶן אוֹתָהּ. הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל עִם הָאָרֶץ, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מִמֶּנּוּ כָּלֵם נְזוּנִים וּמִשָּׁם פּוֹרְחוֹת הַנְּשָׁמוֹת לְכָל, וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּלֵם מִשְׁתַּחֲוִים אֶל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם, שֶׁהָרִי אֵין לָךְ דְּבַר בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא תִּלְוִי בְּמִזְל, וּבְאֶרְוֵהוּ.

ויבר יוסף את אחיו והם לא הכריחו. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים מט) לְמָה אֵירַע בְּיָמַי רַע עוֹן עַקְבִּי יִסּוּבְנִי. בא ראה, שְׁלֹשָׁה הֵם שְׁפוֹחֵדִים וְלֹא יוֹדְעִים מִמָּה הֵם פּוֹחֲדִים, וּבְאֶרְוֵהוּ. אֲבָל מִי שְׁפוֹחֵד וְלֹא יוֹדֵעַ מִמָּה הוּא פּוֹחֵד – מִשׁוּם אוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵם חֲטָאִים, וְלֹא מִשְׁגִּיחַ בָּהֶם, וְהוּא פּוֹחֵד מִיָּמֵי רַע.

מי הם ימי רע? אלו הם הימים שהם מזדמנים באותו רע, ומי הם? זה [הוא] יצר הרע, שהוא נקרא רע, ויש לו ימים ידועים שנתנת לו רשות בעולם להסטיין לכל אותם שמטמאים את דרכיהם. שמי שבא להטמא – מטמאים אותו, ואלה הם שנקראים ימי רע, ואלו ממנים על אותם חטאים שדשים אותם בני אדם בעקביהם.

בא ראה, כָּל אוֹתָם שְׁמִטְמָאִים אֶת דְּרָכֵיהֶם, כִּמְהָ קְבוּצוֹת שֶׁל מְזִיקִים מְזִדְמָנִים אֲצֵלֵם וּמִטְמָאִים אוֹתָם. בְּדֶרֶךְ שְׁאָדָם רוֹצֵה לְלַכֵּת – בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ מְנַהֲיגִים אוֹתוֹ מִמֶּשׁ. בָּא אָדָם לְהִטְהָר – כִּמְהָ הֵם שְׁמִסִּיעִים לוֹ.

הרי שנינו, שְׁכַשְׁאָדָם קָם בְּבִקְרָה, צָרִיךְ לְרַחֵץ יָדָיו מִתּוֹךְ נִטְלָה שֶׁל מַיִם, שֶׁהוּא כְּלִי לְטַל מִמֶּנּוּ מַיִם, מִתּוֹךְ מִי שֶׁרַחֵץ יָדוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, כִּמוֹ שֶׁבְּאֶרְוֵהוּ. וּבֵא רֵא, בְּשִׁבִיל הַנִּטְלָה הַזֶּה בְּאֶרְנֵנו אֶת הַדְּבָר.

ועוד, שְׁצָרִיךְ אָדָם לְטַל יָד יָמִין בְּשִׁמְאֵל, כְּדִי לְהַשְׁלִיט יָמִין עַל שְׁמְאֵל, וְיִרְחֵץ הַיָּמִין מִן הַשְּׁמְאֵל, וּמִשׁוּם זֶה הִיא נִטְלָה. וְעַל כֵּן מִי שֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ, יִטַּל יָמִין בְּשִׁמְאֵל, לְהַשְׁלִיט הַיָּמִין עַל הַשְּׁמְאֵל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתֵּן מָקוֹם לְיִצְרָה הָרַע לְשַׁלֵּט כָּלָל, וְהִנֵּה בְּאֶרְנֵנו.

את דוד המלך שנאו אחיו, דחו אותו מהם – הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל בני העולם. בא חמיו – ברח מלפניו, הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל מלכותו, וכלם היו כורעים וסוגדים לפניו. ואת יוסף דחו אחיו, אחר כך כלם כרעו והשתחוו לפניו, זהו שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – מה זה ועתה? כמו ואתה. רבי יהודה אמר, הנה נתבאר, עת שהיא הדרגה העליונה. ומי היא אותה העת? זו ה"א, ונקראת עתה. ועתה – זה הוא ובית דינו.

ירום ראשי – להרים אותה בכבוד ומלכות. על איבי סביבותי – אלו שאר מלכי הארץ. ואזבחה באהלו – זו ירושלים. באהלו – זה אהל מועד. זבחי תרועה – שישמע כל העולם. אשירה ואזמרה – מאותו צד שהיא התרועה. שהרי משם, מהצד של התרועה, באה השירה והתשבחת.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – זו כנסת ישראל. על איבי סביבותי – זה עשו וכל השרים שלו. ואזבחה באהלו – אלו ישראל. זבחי תרועה – שכתוב (שם נא) זבחי אלהים רוח נשברה, כדי להעביר את הדין מן העולם. אשירה ואזמרה – להודות ולשבח לקדוש ברוך הוא ללא הפסק לעולם.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – בכל, יצר טוב על יצר רע, שכתוב על איבי סביבותי, זה היצר הרע שהוא סביב האדם, והוא שונא אותו בכל. ואזבחה באהלו זבחי תרועה – זו התורה שנתנה מצד האש, ככתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו. שהרי בשביל התורה ירום ראשו [של האדם] ונשברים כל שונאיו לפניו, ככתוב (תהלים יח) תכריע קמי תחתיו.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – להכלל עם האבות, שהרי דוד המלך יש לו להדבק עם האבות, ואז יתרום ויעלה למעלה, והוא בקשר אחד עםם. על איבי סביבותי – אלו הם שבצד השמאל, כלם

דבר אחר ועתה ירום ראשי – להכלל עם האבות, שהרי דוד המלך יש לו להדבק עם האבות, ואז יתרום ויעלה למעלה, והוא בקשר אחד עםם. על איבי סביבותי – אלו הם שבצד השמאל, כלם

בא ראה, בשעה שדין הרע שולט, לא משיב ידו מלהרע, ובשעה שהימין שולט על העמים עובדי כוכבים ומזלות לשבר אותם, חס הקדוש ברוך הוא עליהם ולא מכלה אותם.

ומשום פך, כל מי שהוא חוטא, באותם החטאים שדש בהם ברגליו, לא ידע עליהם, ופחד תמיד. דוד המלך היה תמיד נשמר מהחטאים הללו, וכשהיה יוצא לקרב, היה מפשפש בהם, ועל כן לא פחד להלחם עמם בקרב.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבע את חטאיו ויפל בידיהם.

ובא ראה, ויכר יוסף את אחיו. בשעה שנפלו בידו, הוא רחם עליהם, משום שהוא שלם, והם לא הפרהו. שאותם שמעון ולוי באו מצד הדין הקשה, ועל כן לא רחמו עליו, שהרי כל אותם בעלי הדין הקשה לא מרחמים על בני אדם בשעה שנופלים בידיהם.

ובא ראה מה כתוב יראתי, אלא אירא, [אלא] שיש [שאינן] לי לפחד מאותם ימי רע, כפי שאמרנו. עון עקבי יסופני, מי הם עקבי? אלו הם בסוד האמונה, שכתוב (בראשית כה) וידו אחזת בעקב עשו. זה הוא העקב, והם העקבים שמסתכלים בהם תמיד, באותו החטא שאדם דש בו תמיד בעקבו.

ובא ראה מה כתוב? (ישעיה ה) הוי משכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. בחבלי השוא - שדש בו בעקב ולא חושש עליו, ואחר כך מתחזק ונעשה [בחבלי השוא] כעבות העגלה, ומתחזק אותו החטא, ומסטה אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

אשריהם הצדיקים שיודעים להשמר מחטאיהם, והם תמיד מפשפשים במעשיהם כדי שלא ימצא עליהם מקטרג בעולם הזה, ולא ישטינו עליהם לעולם הבא, שהרי התורה מתקנת להם דרכים ושבילים ללכת בהם, שכתוב (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבע את חטאיו ויפל בידיהם.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבע את חטאיו ויפל בידיהם.

אסא היה מפחד יותר. אף על גב שהיה מפשפש בחטאיו, ולא כמו דוד המלך, הוא רצה לרדף אחריהם, ולא להלחם בהם, ויהרג אותם הקדוש ברוך הוא, וכך היה, שכתוב (דברי הימים ב יד) וירדפם אסא והעם אשר עמו וגו', וכתוב ויגף ה' את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכשמים. [וכן] מה כתוב בדרוד? (שמואל א ל) ויכס דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. אבל אסא, הוא רודף והקדוש ברוך הוא מכה.

גם יהושפט מלך יהודה כך היה מבקש ואומר, איני יכול לרדף ולא להרג, אלא אני אומר, ואתה תהרג אותם, משום שלא היה כל כך מפשפש כמו אסא, וכך עשה לו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברי הימים ב כ) ובעת החלו ברנה ותהלה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב והר שער הבאים ליהודה וינגפו.

חזקיה מלך יהודה אף כך גם אמר, איני יכול לא לומר ולא לרדף ולא להלחם בקרב, משום שפחד מהחטאים הללו שאמרנו. מה כתוב? (מלכים ב יט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך

ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'.

❦ סדר הלימוד ליום כב חשוון [יום 52 בשנה] ❦

וְאַחַר כִּן הִזְהִיר אֶת הָאָדָם וְאָמַר, וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה וְסוּר מֵרַע בִּינָה, שֶׁהָרִי היא מִתְעַטֶּרֶת עַל הַתַּחְתּוּנִים לִירָא וְלִדְעַת אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגָּלָה. וְסוּר מֵרַע בִּינָה, בְּרוּר מֵהַפְּסֻלֹת שֶׁלֹּא לִקְרַב עִמוֹ, וְאִזּוּ הַשְּׂגָחַת [הַמְצָאוֹת] הַבִּינָה לִדְעַת וְלִהְיוֹת כְּכֹדוּ הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן.

רַבִּי יוֹסִי קָם לִילָה אֶחָד לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וְהָיָה שֶׁעָמוּ יְהוּדֵי אֶחָד שֶׁפָּגַשׁ בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת. פָּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (מְשַׁלִּי י) לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רִשְׁעִי וְצַדִּיקָה תִּצְלֵל מִמּוֹת. לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רִשְׁעִי – אֵלּוּ הֵם שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, וְהוֹלְכִים אַחַר דְּבָרֵי הָעוֹלָם וְלֹכְנִס אוֹצְרוֹת רִשְׁעִי. מַה כְּתוּב? (קֹהֶלֶת ה) וְאֶבֶד הָעֵשֶׂר הַהוּא בְּעֵנִין רַע, מִשׁוּם שֶׁהֵם אוֹצְרוֹת רִשְׁעִי.

וְצַדִּיקָה תִּצְלֵל מִמּוֹת – אֵלּוּ שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְיוֹדְעִים דְּרָכֶיהָ לְהַשְׁתַּדֵּל בָּהּ, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה נִקְרָאת עֵץ חַיִּים, וְנִקְרָאת צַדִּיקָה, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ו) וְצַדִּיקָה תִּהְיֶה לָנוּ.

דָּבָר אַחַר וְצַדִּיקָה תִּצְלֵל מִמּוֹת – זֶה צַדִּיקָה מִמֶּשׁ, וְהִיא בְּשֵׁנֵי גּוֹנִים וּבְשֵׁנֵי צַדִּדִּים. קוֹרָא לוֹ תּוֹרָה וְקוֹרָא לוֹ צַדִּיקָה, וְהַכֵּל אֶת אֶתָּה.

אָמַר אוֹתוֹ הַיְהוּדִי, וְקוֹרָא לוֹ שְׁלוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כִּן זֶה וְדָאֵי שֶׁנִּקְרָאת שְׁלוֹם. קָם אוֹתוֹ הַיְהוּדִי וְהַשְׁתַּתֵּף עִמוֹ. פָּתַח אוֹתוֹ הַיְהוּדִי וְאָמַר, (מְשַׁלִּי כח) עֶבֶד אֲדַמְתּוּ יִשְׁבַּע לְחֵם וּמִרְדָּף רִיקִים יִשְׁבַּע רִישׁ. הַפְּסוּק הַזֶּה קָשָׁה, וְכִי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא חָכֵם מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, אֵיךְ אָמַר שֶׁיִּתְאַמֵּץ אָדָם לְעֶבֶד אֶת הָאָדָמָה וְלִהְיוֹת אַחֲרֶיהָ וְיַעֲזֹב חַיִּי עוֹלָם?

אֵלָּא סוּד הוּא. פָּתַח וְאָמַר, (בְּרֵאשִׁית ב) וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחָהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ, וּבְאֵרוֹהוּ שֶׁהוּא בְּסוּד הַקְּרִבְנוֹת. בֹּא רֹא, לְעִבְדָּהּ – זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן. וּלְשִׁמְרָהּ – זֶה הַמֶּלֶךְ הַתַּחְתּוֹן. הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. לְעִבְדָּהּ – [לְזָכַר] בְּסוּד שֶׁל זְכוּר. וּלְשִׁמְרָהּ – בְּסוּד שֶׁל שְׁמוֹר.

וּמִשׁוּם כִּן עֶבֶד אֲדַמְתּוּ זֶה גֵן עֵדֶן, שֶׁצָּרִיךְ לְעֲשׂוֹת וְלְעִבֵד וְלִמְשֹׁךְ לָהּ בְּרִכּוֹת מִלְּמַעְלָה,

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (שֵׁם כד) בְּנִפְל אוֹיְבֶךָ אֵל תִּשְׂמַח וּבְכַפְשָׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבָבְךָ. בֹּא רֹא, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אֶת הָאָדָם שְׂיִזְכָּה לְכֹבוֹדוֹ וְלִשְׂמֵשׁ לְפָנָיו תָּמִיד וְלִהְיוֹת בַּתּוֹרָה יָמִים וְלַיְלֹת, מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָּהּ בַּתּוֹרָה תָּמִיד.

וּבִיּוֹן שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֶת הָאָדָם, נָתַן לְפָנָיו תּוֹרָה, וְלָמַד אוֹתוֹ בָּהּ לִדְעַת אֶת דְּרָכֶיהָ. מִנֵּיין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב כח) אִזּוּ רֹאָה וַיִּסְפְּרָהּ הַכִּינָה וְגַם חִקְרָהּ. וְאַחַר כֵּן, וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה וְסוּר מֵרַע בִּינָה. כִּיּוֹן שֶׁהִסְתַּכַּל בָּהּ וְלֹא שָׁמַר אוֹתָהּ, עָבַר עַל מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ וְנִתְפַּס בַּחֲטָאוֹ.

וְכָל אוֹתָם שֶׁעָבְרוּ עַל דְּבַר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה נִתְפָּסוּ בָּהּ. שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְחַכֵּם עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, עָבַר עַל דְּבַר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה, וְגַרְם לוֹ לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אֶת מַלְכוּתוֹ וּלְפַלֵּג אֶת הַמַּלְכוּת מִבְּנוֹ. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל הַתּוֹרָה עַל אַחַת כִּמְהָ וְכִמְהָ.

וַיּוֹסֶף שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ תּוֹרָה, וְאַחֲרָיו נִפְלוּ בִידּוֹ, לָמָּה גִלְגַּל עֲלֵיהֶם כָּל הַגִּלְגוּל הַזֶּה, וְהָרִי הוּא יָדַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלָּמַד אוֹתוֹ אֲבִיו? אֵלָּא חֵס וְשְׁלוֹם שְׂיוֹסֶף גִּלְגַּל עֲלֵיהֶם גִּלְגוּלִים לְנֶקֶם מֵהֵם, אֵלָּא כָּל זֶה לֹא עֹשֶׂה אֵלָּא לְהַבִּיא אֶת אַחֲרָיו בְּנִימִין אֲצֵלוֹ, שֶׁתִּשְׁוֹקְתוּ הִיתָה אֵלָיו, וְהוּא לֹא הִשְׁאִיר אֶת אַחֲרָיו לְפַל, שֶׁהָרִי כְּתוּב וַיִּצְוּ יוֹסֶף וַיִּמְלֵאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּרִי וְגו', וְכָל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְלוּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כִּשְׁבָרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַלְּבָנָה, הִיָּה תָּמִיד מִסְתַּכַּל בָּהּ, כְּכְּתוּב (דְּבָרִים יא) תָּמִיד עֵינַי ה' אֵלֶיהֶן בָּהּ. הַשְּׂגָחַתוֹ בָּהּ תָּמִיד. וְכְּתוּב אִזּוּ רֹאָה, שֶׁהָרִי הִשְׂמֵשׁ בָּהּ שֶׁגָּחַתוֹ בָּהּ מֵאִירָה. וַיִּסְפְּרָהּ, מַה זֶה וַיִּסְפְּרָהּ? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב כח) מִקּוֹם סְפִיר אֲבָנֶיהָ.

הַכִּינָה, שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּתִקּוֹן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוּמִים מִחֻלְקַת לְשִׁבְעִים שָׁרִים, הַתִּקֵּן אוֹתָהּ בְּשִׁבְעָה עֲמוּדִים עֲלִיוֹנִים לְהַאֲוִר וְלִשְׁבֹּת עַל שְׁלֵמוֹת. וְגַם חִקְרָהּ, לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֶיהָ תָּמִיד, פַּעַם אַחַר פַּעַם, שֶׁאֵינָן פּוֹסֵק לְעוֹלָמִים.

אותו. ועל זה, מי שנשפך ממנו חלום ולא ידע אותו, לא עומד עליו להתקיים. ומשום זה יוסף היה זוכר את חלומו, כדי להתקיים, משום שלא ישכח החלום ממנו לעולם, והיה תמיד מצפה לו. ויאמר אלהם מרגלים אתם. הוא זכר את החלום, אבל לא אמר להם דבר, אלא מרגלים אתם.

פְּתַח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה) כי בא החלום ברוב ענין וקול פסיל ברוב דברים. כי בא החלום ברוב ענין, הנה פרשוה שפמה הם העוזרים בחלום, וממנים דרגות על דרגות, עד שהחלומות מהם כלם אמת, ומהם שיש בהם אמת וכזב. אבל לאותם צדיקי האמת, אין מתגלים להם דברים כוזבים כלום, אלא כלם אמת.

בא ראה דניאל מה כתוב בו, (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה, וכתוב (שם ז) דניאל ראה חלום בהיותו ישן על משכבו, אז כתב את החלום. ואם יש בו דברים כוזבים, למה נכתב בין הכתובים? אלא אותם צדיקי אמת, בשעה שנשמותיהם עולות, לא מתחברים בהם אלא דברים קדושים, שמודיעים לו דברי אמת, דברים קיימים, שלא משקרים לעולמים.

ואם תאמר, הנה שנינו שדוד המלך לא ראה חלום טוב, הנה נשמע שהיה רואה דוד דברים שלא אמת? אלא ודאי, כל ימיו היה משתדל לשפך דמים ונלחם קרבות, וכל חלומות לא היו אלא חלומות רעים, חרבן ושממה ודם ושפיכות דמים, ולא חלום של שלום.

ואם תאמר, לאדם טוב מראים חלום רע? כך זה ודאי. כל אותם רעות שעתידים להשיג – על אותם שעוברים על דברי תורה, ואותם ענשים שעתידים להענש בעולם ההוא כלם רואה, כדי שכל שעה תהיה יראת אדונו עליו. והנה העירו שכתוב (קהלת ג) והאלהים עשה שיראו מלפניו – זה חלום רע. ועל זה לאותו צדיק מראים לו חלום רע, כמו שנתבאר.

בא ראה, שהנה שנינו, שאותו אדם שרואה חלום, צריך לו לפתח את פיו בו לפני אנשים שאוהבים אותו, כדי שיעלה רצונם אליו לטוב ויפתחו פיהם לטוב, וימצא הרצון והדבר הכל

וכשמתברכת ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהכהן שמברך מתברך, כמו שנאמר (במדבר ו) ואני אברכם. ומשום כך עבד אדמתו ישבע לחם – זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים – מי שיתדבק בצד האחר שהוא מרדף ריקים – ישבע ריש ודאי. אמר רבי יוסי, אשריך שזכית לדבר הזה.

עוד פתח ואמר פסוק אחריו, (משלי כח) איש אמונות רב ברכות. זהו אדם שבו אמונת הקדוש ברוך הוא, כמו רבי ייסא הזקן, שאף על גב שהיה לו מאכל של אותו היום לאכל, לא היה מתקין אותו עד שהיה מבקש מזונו לפני המלך הקדוש. אחר שהתפלל תפלתו ובקש מזונו מלפני המלך, אז היה מתקין, והיה תמיד אומר: לא נתקין עד שינתנו מבית המלך.

ואין להעשיר לא ינקה, משום שלא רצה להשתדל בתורה, שהיא החיים של העולם הזה והחיים של העולם הבא. עכשו שהיא השעה להשתדל בתורה – נשתדל.

פְּתַח אותו האיש בסוד החלום ואמר, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. ויזכר יוסף את החלמות, וכי למה יוסף [אמר או] זכר להם אותם החלומות שחלם להם, ומה הועיל לו אלו לא הזכיר להם, שהרי יוסף היה חכם, וכתוב כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת?

אבל כיון שראה שהם באו ומשתחוים לו אפים על הארץ, אז נזכר ממה שחלם להם כשהיה עמהם, שכתוב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. אמר יוסף בשעה שראה שכורעים אחיו לפניו, שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, אז ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם, שהרי ראה שהם קיימים.

עוד, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם – זכר אותם, משום שאין שכחה לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי חלום שהוא טוב, צריך אדם להזכירו, שלא ישכח, ואז מתקיים, שהרי כמו שנשפך לפני האדם, כך נשכח עליו.

בא ראה, חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראה. ובא ראה, משום שלא נזכר, כמי שלא הפיר

אחר כף אמרו כנים אנחנו. נוספה א'. אמרו ולא ידעו מה אמרו, משום שיוסף נמצא שם, והשלימו הדבר ואמרו אנחנו. מניין לנו? שכתוב ויאמרו שניהם עשר עבדיך אחים אנחנו. ויוסף הוא בחשבון. כשנכנס בחשבון, אמרו אנחנו. וכשלא נכנס בחשבון, אמרו נחנו.

אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מכאן, ככתוב (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. אמר רבי אלעזר, שלשת הימים הללו למה? אלא שלשת הימים הללו כנגד שלשת הימים של שכם, שכתוב (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים.

בא ראה מה כתוב בו, ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחינו. להראות שהוא לא עשה כמו שהם עשו בשכם, שגרמו לאנשי שכם לקבל עליהם את זאת, סוד הברית, ואחר שעשו הברית הזו, הרגו אותם, ולא נשאר מהם אחד. והוא מה כתוב? זאת עשו וחינו. מה הטעם? משום שאת האלהים אני ירא, שמר הברית. וכל הגלגול הזה לא היה אלא בשביל בנימין.

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו - זה שמעון ולוי, כמו שהיה בראשונה שכתוב (שם לו) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. מה להלן שמעון ולוי - אף כאן שמעון ולוי.

בא ראה, מי איש ומי אחיו? אלא איש זה שמעון. כתוב כאן איש, וכתוב שם (כמדבר כה) והנה איש מבני ישראל בא. מה להלן משמעון - אף כאן גם שמעון. ומשום שחזר בתשובה, בכה והתנחם על זה, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. על כן נכנה מזלו שור, כמו שמזלו של יוסף שור, שכתוב (דברים לג) בכור שורו הדר לו. ומזלו של שמעון הוא שור.

ועל כן ויקח מאתם את שמעון, כדי שלא יקטרג עם לוי, משום ששמעון ולוי, כששניהם מתחברים, יכולים לקטרג. ויאסר אתו לעיניהם.

לטוב. הרצון שהוא המחשבה ראשית הכל, והמלה שהיא סיום הכל. ועל כן נמצא שהנה הוא שלמות בסוד עליון.

ומשום כף הכל מתקים, וצריכים אוהבי האיש להתקים באותו פתרון טוב, והכל הוא פראוי. ומשום כף הקדוש ברוך הוא מודיע לאדם כל אחד ואחד באותה הדרגה שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אומר שיהיה חלום. אמר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום פראוי.

ובא וראה, שכאשר אדם ישן על מטתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום שנכנסת, וכמה קבוצות מזיקים עומדים והולכים בעולם ופוגשים את אותה הנשמה. אם היא צדיקה, עולה למעלה ורואה מה שרואה. ואם לא, נאחזת בצד ההוא, ומודיעים לה דברים כוזבים או דברים שעתידיים לבא לזמן הקרוב. וכשמתעוררת אותה הנשמה שבו, היא מודיעה לו מה שראתה.

ועל כן לאדם שאינו צדיק מודיעים לו חלום טוב שאינו אמת, הכל כדי להסטותו מאותה דרך האמת. כיון שהוא הסיט את דרכו מדרך האמת, מטמאים אותו. שכל מי שבא להטהר - מטמאים אותו, ומי שבא להטמא - מטמאים אותו. הנה ודאי כף נתבאר.

ישבו עד שעלה הבקר. אמר רבי יוסי, ודאי לא זכר שמו של יוסף באותם דגלים, שכתוב (כמדבר ב) דגל מחנה אפרים, ולא כתוב דגל מחנה יוסף, משום שהתגאה על אחיו, והנה נתבאר.

אמר אותו היהודי, ודאי שמעתי, שיוסף הוא בעולם הזכר, וכל השבטים הם בעולם הנקבה, ועל כן לא נכלל יוסף עמם, משום שהוא בעולם הזכר עמם.

מה כתוב? כלנו בני איש אחד נחנו. נחנו? אחנו? היה צריך לכתוב! למה חסר א'? אלא משום שסוד הברית לא נמצא עמם. הסתלק משם א', שהרי א' הוא זכר. ועל כן ב' היא נקבה, א' זכר. ומשום כף א' הסתלק משם, ונשארו אותן נקבות אצל השכינה.

שלא יהיו פגומים. וכן רבים - ירבו ויגדלו בו, משום שאין הנשמות יוצאות לעולם אלא עם הברית הזו. וכן נגוזו - זה אם שלמים ששומרים אותו תמיד, נגוזו מי שנמול וקבל עליו את הברית הזו. ועבר - מה זה ועבר? אותה זהמת הערלה שהיתה בו בראשונה.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים - אלו בני יעקב. שהרי כל זמן שהיו אצל יוסף, הם שלמים, שעומדים עם הברית. וכן נגוזו - שהלכו והשאירו את יוסף ואת שמעון. ועבר - אז הדין שורה בגללם [השכינה שרתה ביניהם], כמו שנאמר (שמות יב) ועבר ה' לנגף את מצרים.

בא ראה, יש דין קשה ויש דין רפה. הדין הקשה חזק, הדין הרפה חלש. וכאשר יונק הדין הרפה הזה מהדין הקשה, אז מתגבר, והוא חזק.

בשעה שנעשה דין על ישראל, נעשה בדין הרפה הזה, ואינו מתגבר באותו הדין הקשה. וכשהדין נעשה על העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, מתגבר הדין הרפה הזה בדין הקשה שלמעלה כדי להתגבר. זהו שכתוב ועבר ה' לנגף את מצרים. ועבר - שהתמלא עברה וזעם והתגבר בדין הקשה. אף כאן ועבר. ובא וראה, בשעה שמתכנסים עשרה בבית הכנסת ואחד מהם נשמט, אז הקדוש ברוך הוא רוגז עליו.

דבר אחר וכן נגוזו - כשמתבטלים מהם אותם המעשים הרעים, אזי ועבר. מה זה ועבר? רבי שמעון אמר, בזמן שהנשמה יוצאת מן העולם הזה, היא נדונית בכמה דינים בטורם תפנס למקומה. אחר כך כל אותן הנשמות יש להן לעבר בזה הנהר דינור ששופע ויוצא ולרחץ שם. ומי הוא שיעמד שם ויעבר בלי פחד? כמו שנאמר (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו', ונשמת הצדיק עוברת בלי פחד, ויקום במקום קדשו.

ומי שמשתדל בצדקה בעולם הזה ויתן מממונו לצדקה, אזי ועבר באותו המקום ולא פוחד, והפרוז קורא לנשמה ההיא, (נחום א) וענתך לא אענך עוד. מי שזכה לעבר בזה, אין לו יותר דין כלל.

בא ראה, כל זה של יוסף עם אחיו וכל הדברים הללו למה צריך? אלא תורת אמת היא

הנה פרשנה, לעיניהם אסרו, ואחר שיצאו היה מאכיל אותו ומשקה אותו.

ואם תאמר שהוא רצונו של יוסף, משום שכתוב (משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אם כך, יוסף שהוא צדיק איך עשה כך, שהרי כתוב (שם) כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך?

אלא חס וחלילה שיוסף לכך הוא חשש, אלא כאדם לאחיו כך גם היה עושה, התנהג עמו באחווה ולא בצורה אחרת, ולא עמו בלבדו, אלא עם כל אחיו, כמו שכתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל שקו ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן, כדי להתנהג עמם באחווה.

רבי יוסי פתח ואמר, (נחום א) אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר וענתך לא אענך עוד. הפסוק הזה בארוהו, שכאשר העם בכלם יש שלום ואין בהם בעלי שנאה, הקדוש ברוך הוא חס עליהם, והדין לא שולט בהם. ואף על גב שכלם עובדים לכוכבים ומזלות והם בשלום - הדין לא שולט עליהם, ובארוהו שכתוב (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנה לו.

וכן נגוזו ועבר, מה זה וכן נגוזו? היה צריך להיות ונגוזו! אלא זהו ראש הפסוק שהוא שלום, אף כאן שלום, ומי הוא? זהו צדקה. משום שצדקה זהו שלום, ומי שמרבה בצדקה, מרבה שלום למעלה ומרבה שלום למטה, ומשום כך וכן נגוזו ועבר, שנגוזים ממונם בצדקה. ועבר? היה צריך להיות ועברו. מה זה ועבר? אלא זה הדין של הרגז, כמו שנאמר (ישעיה כו) עד יעבר זעם. עבר הדין מעליהם.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים - אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם ברית הקדש לשמר אותו תמיד, ושהאדם יהיה בו שלם בכל הצדדים, למעלה ולמטה. ואם אין האדם שומר אותו תמיד, הרי הוא פגום, פגום בכל. מנין לנו? שכתוב (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים. מה זה תמים? שלם. שעד שלא התקימה בו ברית, הוא פגום.

ומשום כך, אם שלמים וכן רבים - אם שלמים ששומרים המצוה הזו להיות שלמים,

על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף שגלה אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחיו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

מים עמקים עצה בלב איש - זה יהודה, והנה פרשה, בפעה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד החר, והיה עיף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתיים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. יצא קוסטפא דגורדנא (מי שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הזדקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הללו שאינם לחנם? אמר לו אותו האיש, כל ימי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפיסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא יכלתי להתפיס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו ולכל אותם שצערו אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמאותו היום והלאה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

בבה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחיו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה - יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס על נס. **פתח** ואמר, (שם י) הולך בתם ילך בטח ומעקש דרכיו יודע. הולך בתם ילך בטח - זה האדם שהוא שהולך בדרכי התורה, ילך בטח - שלא יכולים נזקי העולם להרע לו. ומעקש דרכיו יודע - מי יודע? זה הוא מי שסוטה מדרך האמת ורוצה לגבות מחברו, יודע. מה זה יודע? הוא יכר בעיני כל בעלי הדין שלא יאבד מהם הדמות של

התורה, וכל דרכיה דרכים קדושות, ואין לה דבר בתורה שאין בו סודות עליונים וקדושים ודרכים לבני אדם להתחזק בהם.

פתח ואמר, (משלי כ) אל תאמר אשלמה רע וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עושה לאדם שיתגבר בתורה, וללכת בדרך אמת, ולצד הימין, ולא ילך לצד השמאל. ומשום שצריך להם ללכת לצד הימין, יש להם להרבות אהבה זה עם זה, ולא תהיה שנאה זה עם זה, כדי שלא להכחיש את הימין, שהוא המקום שישראל נדבקים בו.

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישראל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר רע באותם המעשים הכשרים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המנוול הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלמה רע קנה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלמה רע - ככתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה - שלא ישלם לו רע, משום [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו וחינו. וגם הוא תמיד עושה] שכתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קנה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחיו בפעה שנפלו בידו. קנה אל ה' וישע לך, משום שהוא היה ירא מן הקדוש ברוך הוא, שכתוב זאת עשו וחינו וגו'. [וגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש ברוך הוא. [כמו שנאמר, קנה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים עצה בלב איש - זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים

שנמצאת שמחת היין וגסות הרוח, וכשנמצאת רוח שבורה, אז נפרד ממנו ואין שורה עמו, ומשום כך צריך להזכירו את יום המות, וישבר גופו, והוא הולך לו.

בא ראה, יצר טוב צריך שמחה של תורה, ויצר הרע שמחה של יין ונאופים וגסות רוח, ומשום כך צריך אדם לרגז תמיד מאותו היום הגדול, יום הדין, יום החשבון, שאין לו לאדם להגן עליו אלא מעשיו הכשרים שהוא עושה בעולם הזה כדי שיגנו עליו באותה השעה.

בא ראה, וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. ומה כלם היו גבורים, כלם חזקים, ועלם אחד שהביא אותם לבית יוסף פחדו - כשיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותו לדין את האדם על אחת כמה וכמה.

משום כך צריך לאדם להזהר בעולם הזה להתחזק בקדוש ברוך הוא, וישים בו את בטחונו. שאף על גב שהוא חוטא, אם יחזר ממנו בתשובה שלמה, הרי הוא תקיף חזק, ויתחזק בו בקדוש ברוך הוא כאלו לא חטא.

שהרי השבטים, משום שחטאו על גנבת יוסף היו פוחדים, שאלמלא לא חטאו לא היו פוחדים כלל, משום שחטאי האדם משברים את לבו, ואין לו כלל כח. מה הטעם? שהרי אותו יצר הטוב נשבר עמו, ואין לו כח להתחזק על אותו יצר הרע, ועל זה כתוב (דברים כ) מי האיש הירא ורוך הלבב, הירא [שיראה זו] מן החטאים שבדו, שהם שבר הלב של האדם.

ובא ראה לכמה דורות נפרע הקדוש ברוך הוא מאותם חטאי השבטים, שהרי אין נאבד מלפני הקדוש ברוך הוא כלום, ונפרע מדור לדור, והדין תמיד עומד לפניו עד שנפרע, ושורה הדין במקום שצריך.

מנין לנו? מחזקיהו. חזקיהו חטא את אותו החטא, שגלה את נסתרות הקדוש ברוך הוא לשאר העמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות, שלא היה צריך לגלות, והקדוש ברוך הוא שלח את ישעיהו ואמר לו, (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה וגו'

אותו האדם, כדי להביא אותו למקום שינקמו ממנו, ומשום כך יודע.

ובא וראה, אותו שהולך בדרך אמת, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו כדי שלא יודע ולא יכיר לבעלי הדין, אבל מעקש דרכיו יודע ויכיר להם. אשרי אותם בני האדם שהולכים בדרך אמת והולכים לבטח על העולם, שהם אינם פוחדים בעולם הזה ולא בעולם הבא.

וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. רבי יוסי אמר, אוי להם לבני האדם שאין יודעים ואין מסתכלים בדרכי התורה. אוי להם בשעה שיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותם על דין מעשיהם, ויקום הגוף והנפש לתת חשבון על כל מעשיהם בטרם יפרדו הנפש מן הגוף.

ואותו היום הוא יום הדין, היום שספרים פתוחים ובעלי הדין עומדים, משום שבאותו הזמן עומד הנחש בקיומו לנשף אותו, וכל האיברים מתרגשים אצלו, והנשמה נפרדת מן הגוף והולכת ומשוטטת, ואין יודעת לאיזו דרך תלך ולאיזה מקום מעלים אותה.

אוי לאותו היום! היום של רגז ונאצה אותו היום. משום כך צריך לאדם להרגיז את יצרו כל יום, להזכיר לפניו אותו יום שיעמד בדין המלך, שמכניסים אותו תחת הארץ להרקב, והנשמה נפרדת ממנו.

ושנינו, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וישתדל אחריו. אם הולך ממנו - יפה, ואם לאו - ישתדל בתורה, שהנה אין לה דבר לשבר את היצר הרע אלא התורה. אם הולך - מוטב, ואם לא - יזכיר לו את יום המות, כדי לשבר אותו.

כאן יש להסתכל, שהרי זה הוא יצר הרע, וזה הוא מלאך המות, וכי מלאך המות נשבר לפני יום המות, והרי הוא ההרג של בני האדם, ונשמע שזו שמחה שלו, ומשום כך מסטה את בני האדם תמיד כדי להמשיכם לזה?

אלא ודאי מה שנתבאר שיזכר לו אדם אותו יום המות - ודאי פן זה, כדי לשבר את לב האדם, שהרי אין יצר הרע שורה אלא במקום

בא ראה כמה גרם אותו החטא משום שגלה מה שהיה נסתר, שפיון שהתגלה, נתן המקום למקום אחר שלא צריך לשלט עליו. משום כך אין ברכה שורה אלא במקום נסתר. ובארובה, מה שהוא [היה] נסתר, הברכה [שהיתה] שורה עליו. פיון שנתגלה, נתן מקום למקום אחר לשלט עליו.

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה, ובארובה. אבל כל מכבדיה הזילוה - זו מלכות בכל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בכל ספרים ומנחה אל חזקיהו.

ומה כתוב בהם? שלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. כיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים תחתיהם. וכך כתב: שלום לאלוה הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקיהו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזילוה. מה הטעם הזילוה? משום כי ראו ערותה, שהראה להם חזקיהו, שאלמלא כך לא הזילוה אחר כך. מתוך שחזקיהו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בימיו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בימי. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

כמו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מכן, משום שהדין שלמעלה לא יכל לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בידו חטאים, תמיד פוחד, כמו שנאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויומם וגו'. ועל כן ויראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאנה באה. זה הוא ששנינו, שאין לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הבקשה, גורמת לו למחלת לב. מה

זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסטיין למעלה ולמטה.

ועץ חיים תאנה באה. שנינו, מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאנה באה. מי התאנה? זו הדרגה שכל תפלות העולם בידיה, ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב כאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה. וזו היא תאנה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש.

דבר אחר תוחלת ממשכה מחלה לב - זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך, ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא יבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועץ חיים תאנה באה - זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרכבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שכאשר נמשכת בין אותם ממני המרכבות, כמה הם בעלי הדין שנתנת להם רשות לעין ולהסתכל בדינו טרם יתנו לו, ומה שיצא מבית המלך ונתן לו לאדם, בין שזוכה בין שלא זוכה - נתן מיד, וזהו עץ חיים תאנה באה.

דבר אחר תוחלת ממשכה - זה יעקב, שנמשכה לו התוחלת של יוסף עד לזמן ארץ. ועץ חיים תאנה באה - זה הוא בנימין, שהרי מזמן שבקש אותו יוסף עד אותו זמן שהוא בא אליו לא היה אלא זמן מועט, שאותו הזמן לא נמשך. זהו שכתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה זה בן אמו? שדמות אמו היתה בו, והיתה דומה דמותו לדמות רחל, משום כך כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והרי כתב בראשונה וירא יוסף אתם את בנימין, וכאן כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו, איזו ראיה ראה? אלא ראה ברוח הקדש את בנימין שחלקו היה עמהם בארץ, ובחלקם של בנימין ויהודה תשרה השכינה, שהרי ראה את יהודה ואת בנימין שבחלקם יהיה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנימין, ראה אותו עמהם, ואת יוסף שהיה אחיו לא ראה עמהם באותו החלק.

הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה. על כן אמרתי שְׁעו מני אמרר בבכי וגו'. והנה בארנו, שהקדוש ברוך הוא אמר לה (ירמיה שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'.

ובא וראה, מיום שנחרב בית המקדש, לא היה יום שלא נמצאו בו קללות, משום שכאשר בית המקדש היה קיים, היו ישראל עובדים עבודות ומקריבים עולות וקרבנות, והשכינה שורה בבית המקדש עליהם כמו אם שרובצת על בניה, והיו כל הפנים מאירות, עד שנמצאו ברכות למעלה ולמטה, ולא היה יום שלא נמצאו בו ברכות ושמחות, והיו ישראל שרויים לבטח בארץ, וכל העולם היה נזון בגללם.

עבשו שנחרב בית המקדש, והשכינה עמהם בגלות, אין לה יום שלא נמצאים בו קללות, והעולם מקלל, ואין נמצאות שמחות למעלה ולמטה.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להקים את כנסת ישראל מן העפר כמו שנתבאר, ולשמח את העולם בכל, כמו שנאמר (ישעיה נו) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו', וכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אובילם. כמו שבהתחלה, שכתוב (איכה א) בכו תכפה בלילה ודמעתה על לחיה, כך גם כן לאחר כך בבכי יחזרו, שכתוב בבכי יבאו וגו'.

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. רבי אלעזר אמר, כאן יש להתבונן, אם הם היו הולכים ונשלחים, למה לנו לכתב בתורה המה וחמריהם? אלא משום שכתוב ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו, משום כך והאנשים שלחו המה וחמריהם, כדי שלא ישארו הם וחמריהם כמו שאמרנו.

אתה כאן, וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה כתוב אחריו? וימהר יוסף כי נכמרו רחמי אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב) משא גיא חזיון מה לה אפוא כי עלית כלך לגגות. בא ראה, הרי פרשה, בזמן שנחרב בית המקדש והיו שורפים אותו באש, עלו כל אותם הכהנים על כתלי [גגות] המקדש, וכל המפתחות בידיהם, ואמרו: עד כאן היינו גזברים שלך. מכאן ואילך טל את שלך.

אבל בא ראה, גיא חזיון – זו השכינה שהיתה במקדש, וכל בני העולם ממנה היו יונקים יניקת הנבואה. שאף על גב שכל הנביאים היו מתנבאים ממקום אחר – מתוכה היו יונקים את נבואתם, ועל כן היא נקראת גיא חזיון. חזיון, הנה פרשה שהוא המראה של כל הגונים העליונים.

מה לה אפוא כי עלית כלך לגגות, שהרי כשנחרב המקדש, השכינה באה ועלתה לכל אותם המקומות שהיה בהם מדורה בראשונה, והיתה בוכה על בית מדורה, ועל ישראל שהלכו לגלות, ועל כל אותם החסידים והצדיקים שהיו שם ונאבדו. ומנין לנו? שכתוב (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, והרי נתבאר. ואז הקדוש ברוך הוא שואל את השכינה ואומר לה: מה לה אפוא כי עלית כלך לגגות.

מה זה כלך, שהרי כי עלית זה מספיק. מה זה כלך? להכליל עמה כל הצבאות והמרפכות האחרים שכלם בכו עמה על חרבן בית המקדש.

ומשום כך מה לה אפוא. אמרה לפניו: וכי בני בגלות, והמקדש נשרף, ואני מה לי כאן? התחילה ואמרת, (ישעיה כב) תשאות מלאה עיר

❦ סדר הלימוד ליום כג חשוון [יום 53 בשנה] ❦

פְּתַח וְאָמַר, (בראשית כב) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמורוֹ וְגו'. אוֹתוֹ הַבֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה מְאִיר לְעַמֵּד עֲלֵיהֶם בְּזִכּוֹתוֹ, אֲזַ זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עִמְדָה עֲלֵיהֶם וְהִלְכוּ בְשָׁלוֹם וְנִצְלוּ מִן הַדִּין, מִשּׁוֹם שְׁאוֹתָהּ הַשְּׁעָה עָמַד עֲלֵיהֶם הַדִּין לְהַפְרֵעַ מֵהֶם, רַק שְׁזִכּוֹת אוֹתוֹ הַבֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם הִגְנָה עֲלֵיהֶם וְנִשְׁלַחוּ מִן הַדִּין, שְׁלֹא שָׁלַט עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ זְמַן.

רַבִּי יְהוּדָה פְּתַח וְאָמַר, (שמואל-ב כג) וּכְאוּר בֶּקֶר יִזְרַח שֶׁמֶשׁ - זֶהוּ הָאוּר שֶׁל אוֹתוֹ בֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם. יִזְרַח שֶׁמֶשׁ - זֶה הוּא הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל יַעֲקֹב, שְׁכָתוֹב (בראשית לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. בֶּקֶר לֹא עֲבוֹת - שְׁאוֹתוֹ בֶּקֶר הוּא לֹא כֹף עֲבוֹת, אֲלֵא מְנַגֵּה מִמָּטֵר. נִגְהָ מִמָּטֵר - הוּא הַמָּטֵר שֶׁבֶּא מִצַּד יִצְחָק, שְׁאוֹתוֹ מִמָּטֵר מוֹצִיא דָשָׁא מִן הָאָרֶץ.

רַבִּי חִיָּיא פְּתַח וְאָמַר, (מלאכי ג) וַיִּזְרַח לְכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ. בֵּא רְאֵה, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהֵאִיר לְיִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁגָּנַז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם [שֶׁגָּנַז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא] מִלְּפָנֵי הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (איוב לח) וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם.

דְּבַר אַחַר וּכְאוּר בֶּקֶר - בְּאוֹתוֹ אוֹר הַבֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם יִזְרַח שֶׁמֶשׁ, זֶה הוּא יַעֲקֹב, שְׁאוֹרוֹ כְּאוֹתוֹ אוֹר שֶׁל הַבֶּקֶר. בֶּקֶר לֹא עֲבוֹת - מִשּׁוֹם שְׁאוֹתוֹ בֶּקֶר אֵינּוּ חֲשׂוֹן, אֲלֵא מְאִיר, שֶׁהָרִי בְשַׁעָה שֶׁבֶּא הַבֶּקֶר, הַדִּין לֹא שׁוֹלֵט כָּלֵל, אֲלֵא הַכֹּל מְאִיר בְּצַד שֶׁל אַבְרָהָם. מְנַגֵּה מִמָּטֵר - זֶהוּ הַצַּד שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מִמָּטֵר עַל הָאָרֶץ לְהוֹצִיא דָשָׁא וְכֹל טוֹב הָעוֹלָם.

וְאוֹת אוֹתוֹ הָאוּר גָּנַז אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁכָאֲשֶׁר יִצְא בְּרֵאשׁוֹנָה, הָיָה מְאִיר מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁהִסְתַּכַּל בְּדוֹר אָנוּשׁ וּבְדוֹר הַמַּבּוּל וּבְדוֹר הַפְּלָגָה וּבְכָל אוֹתָם הַרְשָׁעִים, גָּנַז אֶת אוֹתוֹ הָאוּר.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רְאֵה, בְּשַׁעָה שֶׁנִּכְנַס הַלִּילָה וּפּוֹרֵשׁ כְּנָפָיו עַל הָעוֹלָם, כְּמָה שׁוֹמְרִים מְזִיקִים מְזַמְּנִים לְצִאת וּלְשִׁלַּט בְּעוֹלָם, וְכְמָה בְּעֲלֵי הַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים בְּכְמָה צַדִּיקִים לְמִינָם, וְשׁוֹלֵטִים עַל הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁמְגִיעַ הַבֶּקֶר וּמְאִיר, כָּלֵם מִסְתַּלְקִים וְלֹא שׁוֹלֵטִים, וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנַס לְמִקּוּמוֹ וְשָׁב לְמִקּוּמוֹ.

כִּיּוֹן שֶׁבֶּא יַעֲקֹב וְנִדְבַק בְּאוֹתוֹ הַמְּנַגֵּה הַגְּדוֹל שֶׁל עֲשׂוֹ וְהַפִּישׁ אוֹתוֹ בִּירְכוֹ, וְהָיָה נֹכַח, אֲזַ מַה כְּתוּב? וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. אֵיזָה שֶׁמֶשׁ? אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁגָּנַז, מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְפוּאָה לְרַפָּא אוֹתוֹ מְאַרְכָּכְתּוֹ, וְאַחַר כֵּךְ נִרְפָּא בְּשֶׁמֶשׁ הַזֶּה, שְׁכָתוֹב (בראשית לג) וַיָּבֵא יַעֲקֹב שָׁלֵם, שָׁלֵם בְּגוּפוֹ, שְׁנִרְפָּא.

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַבֶּקֶר אוֹר - זֶה בֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם. וְהָאֲנָשִׁים שֶׁלְחוּ - אֵלוֹ בְּעֲלֵי הַדִּין, שֶׁהָיוּ שׁוֹלֵטִים בְּלִילָה. הֵמָּה וְחִמְרֵיהֶם - [הֵמָּה - אוֹתָם בְּעֲלֵי הַדִּינִים שֶׁאֲמַרְנוּ. וְחִמְרֵיהֶם -] הֵם שׁוֹמְרֵי הַחֲקִים שֶׁבָּאִים מִצַּד הַטְּמָאָה, שֶׁאֵינָם קְדוֹשִׁים וְלֹא שׁוֹלֵטִים וְלֹא נִרְאִים מִכְּשֶׁבֶּא הַבֶּקֶר. וְהֵם מִצַּדָּם שֶׁל אוֹתָם הַחֲמוּרִים, שׁוֹמְרֵי הַחֲקִים שֶׁאֲמַרוּ.

וְעַל כֵּן עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ הַזֶּה וְלְהֵאִיר אוֹתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב וַיִּזְרַח לְכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה. מַה זֶה שֶׁמֶשׁ צִדְקָה? זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל יַעֲקֹב שְׁנִרְפָּא בּוֹ. וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ - שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁמֶשׁ כָּלֵם יִתְרַפְּאוּ. מִשּׁוֹם שֶׁהִנָּה בְּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִקּוּמוּ מִן הָעֶפֶר, כְּמָה חֲגָרִים וְכְמָה סוּמִים יֵהָיוּ בְּהֵם, וְאֲזַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵאִיר לָהֶם אוֹתָהּ הַשֶּׁמֶשׁ לְהִרְפָּא בָּהֶם, שְׁכָתוֹב וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ.

וְאֲזַ יוֹאֵר אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם, וּלְיִשְׂרָאֵל תְּהִיָּה רְפוּאָה, וְהָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת יִשְׁרְפוּ בּוֹ. אֲבָל

ושנים ידועות, אלו לימין ואלו לשמאל. אלו של הימין נקראים ימי הטוב, ואלו של השמאל נקראים ימי הרעה. ועל כן אמר שלמה, עד אשר לא יבאו ימי הרעה, שאלו סוככים את האדם בחטאיו שהוא עשה. כיון שנבראו ימים של טוב וימים של רע, אזי שבו והתישבו להכלל באדם.

ומשום כך אמר דוד, (תהלים מט) למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני. ימי רע ודאי, וזה הסוד. אלו נקראים ימי רעב, שנות הרעב, ואלו נקראים ימי השבע, שנות השבע.

וסוד הדבר - שלא להוציא את מעין הברית הקדוש בימי הרעב, בשנת הרעב. ומשום כך יוסף, שהוא סוד הברית, סתם את מעינו בשנת הרעב ולא נתן לו מקום לרבות בעולם. וזה צריך לאדם, שכאשר שולטת שנת הרעב, שישתם את מעין הברית קדש שלו כדי שלא יתן לו מקום לרבות בעולם.

רבי שמעון אמר, סוד זה הוא סוד עליון. בשנת הרעב היא, כיון שהיא שולטת, צריך לסתם את מעינו, משום שאם אינו סתם אותו, גורם למשך רוח לאותו הנלד מהצד ההוא, ונותן מקום לצד ההוא לגדל בעולם, צד הטמאה בצד הקדשה. ועוד סוד, שכתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'.

ומשום כך יוסף הצדיק, סוד הברית, סלק וסתם את מעינו בשנת הרעב, שלא להתערב עמה כלל ולתת לה מקום, ומי שפותר מעינו בזמן ההוא, עליו כתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו'. שהרי אלו נקראים בנים זרים ודאי. בה' בגדו ודאי. ומשום כך אשרי חלקם של ישראל הקדושים שלא החליפו מקום קדוש במקום טמא.

ועל זה כתוב וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, שהרי מהזמן ההוא ששולטה שנת הרעב, סתם את מעינו וסלק את מקורו שלא לתת בנים לצד הטמאה ולא להחליף מקום של קדש במקום של טמאה. וצריך אדם לצפות לרבונתו כשיבא וישלט, ככתוב (ישעיה ח) וזכיתי לה' המסתיר פניו מעיני יעקב וקניתי לו.

לישראל מה כתוב? (ישעיה נח) אז יבקע כשחר אורף וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך.

אנו חוזרים לדברים הראשונים. וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. בא ראה, בכל יום ויום כשהאור עולה, מתעוררת צפור אחת בעץ של גן העדן, וקוראת שלש פעמים, והשרביט מזדקף, והפרוז קורא בחיל: לכם אומרים שרי הממשלה, מי מכם שרואה ולא רואה, שעומד בעולם ולא יודעים על מה קימים, ולא משגיחים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפניהם ולא משתדלים בה - טוב להם שלא נבראו, על מה יקומו בלי שכל. אוי להם כשיתעוררו ימי רע ויטרדו אותם מן העולם.

מי הם הימים של רע? אם תעלה על דעתך שהם ימי הזקנה - לא כך, שהרי ימי הזקנה, אם זכה בבנים ובני בנים - הם ימי טוב. מי הם ימי רע? אלא הם כמו שנאמר, שכתוב (קהלת יב) וזכר את בוראיו בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. אינם ימי הזקנה. אלא סוד הדבר - כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו באותיות התורה, וכל אות ואות נכנסה לפניו, עד שהתקימו כל אותיות באות בי"ת. וכל אותן אלפא ביתות שהתגלגלו האותיות, כלין עומדות [כלן] לברא העולם.

כיון שהתגלגלו והתחברו שתי אותיות הללו ט"ר יחד, עלתה טי"ת, ולא התישבה, עד שגער בה הקדוש ברוך הוא ואמר לה: טי"ת טי"ת, על מה את עולה ואינך מתישבת במקומך? אמרה לפניו: וכי עשית אותי להיות אות בראש של טוב, שהרי התורה פתחה בי כי טוב, איך אני מתחברת להתישב עם אות רע?

אמר לה: שובי למקומך, שהרי את צריכה אותה, שהרי האדם שאני רוצה לברא בכם, שתיכן נכללים יחד ויברא, אבל את לימין, והוא לשמאל. ואז שבו והתישבו זו עם זו יחד.

באותה שעה הפריד אותם הקדוש ברוך הוא, וברא אותן את כל אחת ואחת ימים

אֲשֵׁרֵיהֶם הַצְדִּיקִים שְׂיֻדְעִים אֶת דְּרָכֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹמְרִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה לְלַכֵּת בָּהֶם, שְׁכָתוּב (הושע יד) כִּי יִשְׂרָיִם דְּרָכֵי ה' וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם. וְכָתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם. [ר"א ל"ג וְכָתוּב (ויקרא כ) וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי (ה').] שְׁהָרֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם כָּלוּם בְּצַד הַטְּמָאָה] [בא ראה, כְּשֶׁהֲצַד הַזֶּה שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ לְאָדָם לְהִרְאוֹת לְפָנָיו בְּשׁוֹק, מִשׁוּם שְׂיָכוֹל לְהִזִּיק וְנִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁחִית. וְבֹא וְרָאָה מַה כָּתוּב בְּיַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְרָאוּ, שְׁלֹא רָצָה לְהִרְאוֹת לְפָנָיו].

וּמִשׁוּם זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְקַדֵּשׁ, שְׁכָתוּב וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי. מִי זֶה אֲנִי? זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְלָכוֹת הַשָּׁמַיִם הַקְדוֹשָׁה. הַמְּלָכוֹת הָאֲחֵרֹת שֶׁל עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה נִקְרָאת אַחֵר, שְׁכָתוּב (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי ה' קָנָא שְׁמוֹ.

וּבֹא רָאָה, אֲנִי – שְׁלִטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, וְהַכֹּל תְּלוּי בּוֹ. אַחֵר – צַד הַטְּמָאָה, אַחֵר, צַד הָאֲחֵר בְּצַד הַטְּמָאָה, וְשְׁלִטוֹנוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין לוֹ כָּלוּם בְּעוֹלָם הַבָּא, וּמִשׁוּם זֶה מִי שְׁנֹדֵבֵק בְּאֲנִי הַזֶּה, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וּמִי שְׁנֹדֵבֵק בְּאַחֵר הַזֶּה, נֶאֱבָד מִן הָעוֹלָם הַהוּא וְאֵין לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא. וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּטְמָאָה, מִשׁוּם שְׁאוֹתָהּ הַמְּלָכוֹת הָאֲחֵרֹת, עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, כַּמָּה הֵם מְגַנְנִים שׁוֹמְרִים מְמַנִּים בְּה' לְשִׁלֵּט בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וּמִשׁוּם כֶּךָ אֲלִישָׁע אַחֵר שִׁירַד וְנִדְבַק בְּדַרְגָּה הַזֹּאת, נִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַבָּא הַהוּא, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְחַזֵּר בְּתִשׁוּבָה וְנִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַהוּא, וְעַל כֵּן נִקְרָא אַחֵר.

וּמִשׁוּם כֶּךָ צָרִיךְ אָדָם לְהִפָּרֵד מִכָּל הַצְדָדִים שְׁלֹא לְהִטְמָא בְּצַד הַהוּא, לְזָכוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן זֶה בְּרָכָה וְזֶה קְלָלָה, זֶה שְׁבַע וְזֶה רָעַב. הַכֹּל בְּהַפּוֹךְ זֶה מְזֵה, וְהִנֵּה בְּאַרְנוֹ.

וּמִשׁוּם כֶּךָ, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל שְׁנַת הָרָעַב, אֵין לְאָדָם לְהִרְאוֹת בְּשׁוֹק, וְלֹא לְפָתַח מַעֲיָנוֹ לְהוֹלִיד בְּנִים לְאֵל אַחֵר, וְהִנֵּה נִתְבָּאָר.

אֲשֵׁרֵי הָאִישׁ שְׁנִשְׁמַר לְלַכֵּת בְּדַרְךְ אֱמֶת וּלְהִדְבֵק תְּמִיד בְּרַבּוֹנוֹ, שְׁכָתוּב (דברים י) וְבוֹ תִדְבֹק [וְכָתוּב אֶת יי אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבֹק] וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע. וְבוֹ תִשָּׁבַע לֹא כְתוּב, אֲלֹא וּבִשְׁמוֹ. מַה זֶה תִשָּׁבַע? כְּמוֹ שְׁבַּאֲרָנוֹ, לְהִיּוֹת דְּבִק בְּסוֹד הָאֱמוּנָה.

שְׁבַע דְּרָגוֹת לְמַעְלָה עֲלִיוֹנוֹת עַל הַכֹּל, הַסוֹד שֶׁל שְׁלֵמוֹת הָאֱמוּנָה וְהַסוֹד שֶׁל שְׁבַע דְּרָגוֹת שְׁלֵמֻטָּה מֵהֶם, שֶׁהֵם חֲבוּר אֶחָד וְקִשָּׁר אֶחָד, אֵלוֹ עִם אֵלוֹ, שְׁכָלָם יְהִיו אֶחָד. וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּתוּב (מלכים-א ח) שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם, וְהַכֹּל אֶחָד וְקִשָּׁר אֶחָד. וְעַל כֵּן כָּתוּב וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע, מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה. אֲשֵׁרֵי [מִי שְׁזוֹכָה לְהִתְדַבֵּק בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי, צָדִיק הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹתַח לוֹ אוֹצְרוֹת טוֹבִים קְדוֹשִׁים בְּשַׁעָה שְׂיַצְטָרֵךְ לְקַבֵּל הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר]

וּמִי שְׁמִיחָד אֵלוֹ עִם אֵלוֹ, עֲלִיו כָּתוּב] (דברים כח) יִפְתַּח ה' לָךְ אֶת אוֹצְרוֹ הַטוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם. אֵלוֹ הָאוֹצְרוֹת שְׁלֵמֻעֵלָה וְלִמְטָה. שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים כָּלָם אֶחָד, שְׁכָתוּב אֶת אוֹצְרוֹ הַטוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם. אוֹצְרוֹ אֶחָד, וְהוּא אֶת הַשָּׁמַיִם. (זכריה ד) שְׁבַעָה וְשְׁבַעָה מוֹצְקוֹת, וְהֵם אֶחָד.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדַרְךְ. בֵּינֵתִים רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָא מְעַטָּף בְּעִטּוֹף שֶׁל מַצּוּה וְכָלִי זַיִן קְשׁוּרִים תַּחְתָּיו. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הָאִישׁ הַזֶּה, אֶחָד מִן הַשָּׁנִים יֵשׁ בּוֹ – אוֹ שֶׁהוּא צָדִיק שְׁלֵם, אוֹ שֶׁהוּא בְּשָׁבִיל לְרַמּוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, הָרִי הַחֲסִידִים הָעֲלִיוֹנִים אָמְרוּ, הָיוּ דָן כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת. הִנֵּה שְׁנִינוּ, אָדָם שְׂיוֹצָא לְדַרְךְ, יִתְכַּוֵּן לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים – לְדוֹרוֹן, לְקָרֵב, וְלְתַפְלָה. מִנֵּין לָנוּ? מִיַּעֲקֹב. שְׁהָרִי הוּא הַתְּכַוֵּן לְשִׁלְשֵׁת אֵלוֹ, וְזָרַז עֲצָמוֹ לְדוֹרוֹן, לְקָרֵב וְלְתַפְלָה. וְהָאִישׁ הַזֶּה הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְךְ, הִנֵּה יֵשׁ בּוֹ עִטּוֹף שֶׁל מַצּוּה לְתַפְלָה, וְהִנֵּה בּוֹ כָּלִי זַיִן לְקָרֵב. כִּיּוֹן שִׁישׁ בּוֹ שְׁנֵי אֵלֶּה, הַשְּׁלִישִׁי אֵין לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ.

בְּשִׁקְרָב אֲלֵיהֶם, נִתְּנָה לוֹ שְׁלוֹם וְלֹא הִשִּׁיב לָהֶם. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הִנֵּה אֶחָד מֵאוֹתָם הַשָּׁנִים שְׂרָאוּיִים לְהִיּוֹת בּוֹ – אֵין בּוֹ, שְׁהָרִי לֹא תִקַּן עֲצָמוֹ

אמר רבי יוסי, אשרינו שלא טעינו בך, והרי הקדוש ברוך הוא שלח אותך אלינו. אמר רבי יוסי, משום שטוב הוא לישראל, יש לישראל חלק לעולם הזה, ובעולם הבא לראות עין בעין את מראה הכבוד, ככתוב (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ אֵלָיו

וַיִּגַּשׁ אליו יהודה וגו'. רבי אלעזר פתח, (ישעיה סג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישאל לא יפירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך. הפסוק הזה פשוטו. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, כל יום ויום עשה מעשהו כראוי בכל יום ויום כמו שצריך. כיון שבא היום הששי והצטרף לברא אדם, באה לפניו התורה. אמרה [לפני הקדוש ברוך הוא]: האדם הזה שאתה רוצה לברא, עתיד הוא להרגיז לפניך. אלמלא לא תאריך רגזך, טוב לו שלא יברא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: וכי לחנם נקראתי ארך אפים?

אלא הכל נברא בתורה והכל נתקן בתורה, משום שבטורם ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, באו לפניו כל האותיות, ונכנסו כל אחת למפרע.

נבנסה תי"ו, אמרה לפניו: רצונך לברא בי את העולם? אמר לה: לא, שבך עתידים כמה צדיקים למות, שכתוב והתיות תו על מצחות האנשים וגו'. ושנינו, שכתוב וממקדשי תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. ומשום כך העולם לא יברא בך.

נבנסו שלש האותיות שיי"ן קו"ף רי"ש, כל אחת ואחת לבדה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: אינכן כדאיות לברא ככן את העולם, שהרי אתן האותיות שנקרא ככן שקר, והשקר אינו כדאי לעמד לפני, והנה פשוטה.

ונבנסו פ"א צד"י, וכן כלן, עד שהגיעו האותיות לאות כ"ף. כיון שירדה כ"ף מעל הפתח, הזדעזעו עליונים ותחתונים וכו', עד שהכל התקיים באות ביי"ת, שהיא סימן ברכה, ובה השתכלל העולם ונברא.

ואם תאמר שאל"ף היא הראש של כל [אותן] האותיות - [לא] נאה הוא. אלא משום

לדורון, ובדורון כלול השלום. אמר רבי יוסי, אולי היה משתדל בתפלתו, או שמרחיש תלמודו כדי שלא ישכח אותו.

הלכו יחד, ולא דבר אותו האיש עמהם. אחר כך נשמטו רבי חייא ורבי יוסי והשתדלו בתורה. כיון שראה אותו האיש שמשתדלים היו בתורה, קרב אליהם ונתן להם שלום.

אמר להם, רבותי, במה חשדתם אותי כשנתתם לי שלום ולא השבתי לכם? אמר לו רבי יוסי, אולי היית אומר תפלה או מרחיש בתלמודך. אמר להם, הקדוש ברוך הוא ידון אתכם לכף זכות.

אבל אמר לכם, יום אחד הייתי הולך בדרך, מצאתי איש אחד והקדמתי לו שלום, ואותו איש היה שודד, וקם עלי וצער אותי, ואלמלא שהתגברתי עליו הצטערתי. מאותו יום נדרתי שלא להקדים שלום, רק לאדם צדיק, אלא אם הפרתיו בראשונה, משום שיש יכול לצער אותי ויתגבר עלי בכח, משום שאסור להקדים שלום לאיש רשע, שכתוב (ישעיה מט) אין שלום אמר ה' לרשעים.

ואותה השעה שראיתי אתכם ונתתם לי שלום ולא השבתי לכם, חשדתי אתכם, משום שלא ראיתי בכם מצוה שנראית בחוץ, וכמו כן הייתי חוזר על תלמודי, אבל עכשו שראיתי אתכם שאתם צדיקים, הנה הדרך מתקנת לפני.

פתח ואמר, (תהלים עג) מזמור לאסף אך טוב לישראל אלהים לברי לבב. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את הימין ועשה שמאל להנהיג את העולם. אחד נקרא טוב, ואחד נקרא רע. ובשני אלה נכלל האדם, והתקרב בכל.

ובאותו הרע, שהוא השמאל, נכללו עמים עובדי כוכבים ומזלות ונתן בצד שלהם, משום שהם ערלי לב וערלי בשר ולהטמא בו. אבל בישראל מה כתוב? אך טוב לישראל.

ואם תאמר, לכלם? לא, אלא לאותם שלא נטמאים עם אותו הרע, שכתוב לברי לבב, משום שזה טוב וזה רע. טוב לישראל לבדם, ורע לעמים עובדי כוכבים ומזלות. אך טוב לישראל כדי להדבק בו, ובה נדבק ישראל בסוד עליון, בסוד האמונה, שהכל יהיה אחד.

החיים. נתן נְשָׁמָה לְעַם עֲלֵיהָ. [הָאֲרָץ] זו היא שְׁנוֹתַנְתָּ נְשָׁמָה וְגו'.

אָמַר רבי יצחק, הכל הוא לְמַעַלָּה, שְׁהָרִי מִשָּׁם יוֹצֵאת נְשָׁמַת חַיִּים לְאֲרָץ הַזֶּה, וְהָאֲרָץ הַזֶּה לֹקַחַת הַנְּשָׁמָה לְתַת לְכָל, מִשּׁוּם שֶׁהִנְהָרָה הַהוּא שְׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הוּא נוֹתֵן וּמְכַנֵּס נְשָׁמוֹת לְאֲרָץ הַזֶּה, וְהִיא לֹקַחַת אוֹתָן וְנוֹתַנְתָּ לְכָל.

בֵּא ראה, כְּשִׁבְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, כִּנְסָא אֶת עַפְרוֹ מֵאֲרַבְעָה הַצְּדָדִים שֶׁל הָעֵלָם, וְעָשָׂה אֶת עַצְמוֹ בְּמִקּוּם הַמְּקַדָּשׁ לְמַטָּה, וְהִמְשִׁיךְ עָלָיו נְשָׁמַת חַיִּים מִבֵּית הַמְּקַדָּשׁ לְמַעַלָּה.

וְהַנְּשָׁמָה היא כְּלוּלָה בְּשֵׁלֶשׁ דְּרָגוֹת, וְעַל כֵּן שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵם לְנְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁהִסּוּד הָעֲלִיּוֹן: נַפְ"שׁ, רוּחַ, נְשָׁמָ"ה. נַפְ"שׁ, הִנֵּה פְּרִשׁוּתָהּ, שֶׁהִיא תַּחְתּוֹנָה מֵהַכֹּל. רוּחַ, הִיא הַקִּיּוּם שֶׁשׁוֹלֵט עַל הַנַּפְ"שׁ, וְהִיא דְּרָגָה עֲלִיּוֹנָה עֲלֵיהָ לְעַמֵּד עֲלֵיהָ בְּכָל כְּרָאוּי. הַנְּשָׁמָה הִיא הַקִּיּוּם הָעֲלִיּוֹן עַל הַכֹּל, וְשׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, דְּרָגָה קְדוּשָׁה, עֲלִיּוֹנָה עַל כָּלֵם.

אֵלּוּ שְׁלֹשׁ הַדְּרָגוֹת כְּלוּלוֹת בְּכַנֵּי הָאָדָם, לְאוֹתָם שְׁזוּכִים לְעִבּוּדַת רְבוּנָם. שְׁהָרִי בְּהַתְחַלָּה יֵשׁ בּוֹ נַפְ"שׁ, וְהוּא הַתְּקוּן הַקְּדוּשׁ לְתַקֵּן בּוֹ אֶת הָאָדָם. כִּיּוֹן שֶׁכָּא הָאָדָם לְהַטְהֵר בְּדְרָגָה הַזֶּה, נִתְקַן לְהַתְעַטֵּר בְּרוּחַ, שֶׁהִיא דְּרָגָה קְדוּשָׁה שְׁשׁוּרָה עַל הַנַּפְ"שׁ לְהַתְעַטֵּר בְּאָדָם הַהוּא שְׁזוּכָה.

כִּיּוֹן שֶׁהַתְעַלָּה בָּהֶם, בְּנַפְ"שׁ וְהָרוּחַ, וְנִכְנָס וְנִתְקַן בְּעִבּוּדַת רְבוּנוֹ כְּרָאוּי, אֲזַ שׁוּרָה עָלָיו נְשָׁמָה, דְּרָגָה עֲלִיּוֹנָה קְדוּשָׁה, שֶׁשׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, כְּדִי לְהַתְעַטֵּר בְּדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה קְדוּשָׁה. וְאֲזַ הוּא הַשְּׁלֵם שֶׁל הַכֹּל, שְׁלֵם בְּכָל הַצְּדָדִים, לְזָכוֹת בְּעוֹלָם הַבְּא, וְהוּא אוֹהֵב שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ. מִי הֵם אוֹהֲבֵי? אֵלּוּ הֵם שְׁבָהֶם נְשָׁמָה קְדוּשָׁה.

אָמַר רבי יהודה, אִם כֵּךְ, הָרִי כְּתוּב כֹּל אֲשֶׁר נְשָׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ וְגו'. אָמַר לוֹ, כֵּךְ הוּא וְדָאִי, שְׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר בָּהֶם.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַשְּׁמִטוֹת (סימן כ)

כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ מְכַל אֲשֶׁר בְּחֻרְבָּה מִתּוֹ (בראשית ז). שָׂאֵל רַבִּי חִיָּיא אֶת רַבִּי אַבְא,

שְׁנִקְרָא בּוֹ אָרוּר [מִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָא בְּהָ אָרוּר], וּמִשּׁוּם זֶה לֹא נִבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, אִף עַל גַּב שְׂאֵל"ף הִיא אוֹת שֶׁל סוּד עֲלִיּוֹן. כְּדִי לֹא לְתַת מְקוּם לְצַד הָאֲחֵר שְׁנִקְרָא אָרוּר, לֹא נִבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, וְנִתְקַן הָעוֹלָם בְּבִי"ת, וְכוּ הוּא נִבְרָא.

בֵּא ראה, כִּי אֶתָּה אָבִינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה נִתְקַן וְנִבְרָא בְּדְרָגָה הַזֶּה, וְהָאָדָם נִבְרָא בְּהָ וְיוֹצֵא לְעוֹלָם. כִּי אֲבָרְהָם לֹא יָדְעָנוּ, שְׁהָרִי אִף עַל גַּב שְׁבוֹ קִיּוּם הָעוֹלָם, לֹא הִשְׁתַּדַּל עֲלֵינוּ כְּמוֹ שֶׁהִשְׁתַּדַּל עַל יִשְׁמַעֵאל, שְׂאֵמַר לוֹ יִשְׁמַעֵאל יַחֲיָה לְפָנֶיךָ. וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְרִנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁהִצְטַרַּךְ לְבָרַךְ אֶת בְּנָיו, הִשְׁאִיר לְדְרָגָה הַזֶּה לְבָרַךְ אֶת כָּלֵם.

אֶתָּה ה' אָבִינוּ, שְׁהָרִי אֶתָּה תְּמִיד עוֹמֵד עֲלֵינוּ לְבָרַךְ וּלְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵינוּ, כְּמוֹ אֲב שְׁמִשְׁגִּיחַ עַל הַבָּנִים בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם. גְּאֵלְנוּ מֵעוֹלָם שְׂמָךְ, שְׁהָרִי אֶתָּה הוּא גּוֹאֵל, שְׂכָךְ נִקְרָא הַמְּלָאךְ הַגּוֹאֵל, וְזֶה גְּאֵלְנוּ מֵעוֹלָם שְׂמָךְ, שְׂמָךְ וְדָאִי. שְׁנִינּוּ, אֵין מִפְּסִיקִים בֵּין גְּאֵלָה לְתַפְלָה, כְּמוֹ שֶׁלֹּא מִפְּסִיקִים בֵּין תַּפְלָה שֶׁל יָד לְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ, שְׂצָרִיךְ לְהִרְאוֹת שֶׁהַכֹּל אֶחָד, וְהִנֵּה פְּרִשׁוּתָהּ.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ יוֹשְׁבִים לִילָה אֶחָד וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק לְרַבִּי יְהוּדָה, הִנֵּה שְׁנִינּוּ, שְׂכָאֲשֶׁר בְּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְהַכֹּל זֶה כְּנִגְדָּה זֶה, [כְּדִי לְהִיּוֹת זֶה כְּנִגְדָּה זֶה] וְהוּא כְּבוֹדוֹ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

אָמַר רבי יהודה, כֵּךְ זֶה וְדָאִי, וְכִּבְרָא אָדָם עַל הַכֹּל. זֶהוּ שְׂכָתוּב (ישעיה מה) אֲנִכִי עֲשִׂיתִי אֲרָץ וְאָדָם עֲלֵיהָ בְּרָאתִי. אֲנִכִי עֲשִׂיתִי אֲרָץ, וְדָאִי מָה הַטַּעַם עֲשִׂיתִי אֲרָץ? מִשּׁוּם שֶׁאָדָם עֲלֵיהָ בְּרָאתִי, שֶׁהוּא קִיּוּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, שִׁיְהִיָּה הַכֹּל בְּשִׁלְמוֹת אַחַת.

פְּתַח וְאָמַר, (שם מב) כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם רַקַּע הָאֲרָץ וְצִאֲצָאִיהָ נִתְּן נְשָׁמָה לְעַם עֲלֵיהָ וְרוּחַ לְהִלְכִים בָּהּ. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוּהוּ, אֲבָל כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם - זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם, וְהַתְּקִינָם תְּמִיד, בְּכָל זְמַן. רַקַּע הָאֲרָץ וְצִאֲצָאִיהָ - זֶה הָאֲרָץ הַקְּדוּשָׁה, צָרוּר

בא ראה, ויגש אליו, התקרבות של עולם עם עולם, להאחז זה עם זה, שהכל יהיה אחד. משום שיהודה הוא מלך ויוסף מלך, התקרבו זה לזה ונאחזו זה עם זה.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מח) כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף, משום ששניהם מלכים, והתקרבו זה לזה להתוכח שניהם יחד, משום שיהודה ערב לבנימין, והיה ערב לאביו בועולם הזה ובעולם הבא, ועל כן התקרבו לפני יוסף להתוכח עמו על עסקו של בנימין, שלא להיות בנדוי בועולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר (בראשית מג) אנכי אערכנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

ועל כן, כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו, התרגזו יחד והתרגזו זה עם זה בשביל בנימין. מה כתוב? הנה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו רעהו אחזתם שם, לכל אותם שהיו שם. [לכל שאר השבטים שהיו שם].

חיל פיולדה, משום שהיו פוחדים להרג ולההרג, והכל בשביל בנימין. [מה כתוב? כן תמהו נבהלו נחפזו, והכל בגללן שהרי יוסף נמכר בגלל יהודה ואבד לאביו, וכעת ערב לו לבנימין, ופחד שלא יאבד, ומשום כך ויגש אליו יהודה].

דבר אחר כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף שהודמנו להתוכח זה עם זה, להתוכח שניהם יחד, משום שיהודה היה מלך ויוסף היה מלך, ושניהם באו יחד להתוכח זה עם זה, זה על בנימין - וזה על בנימין.

כי הנה המלכים, אמר רבי יהודה, סוד האמונה כאן, שהרי כשנמצא הרצון, והקשר מתעטר יחד, אזי שני עולמות נקשרים יחד ומזדמנים יחד, זה לפתח את האוצר - וזה ללקט ולכנס לתוכו. ואז, כי הנה המלכים נועדו, שני עולמות קדושים, העולם העליון והעולם התחתון.

עברו יחדו, סוד הדבר - שכאשר מתחברים יחד, אזי עברו יחדו, משום שכל החטאים של העולם לא מתבטלים להכנע עד שמתחברים יחד, ככתוב ועבר על פשע, ועל כן עברו יחדו. עברו -

אמרתם שנשמה לא נכנסת לבן אדם עד שמסתכל בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואז תהיה לו אותה נשמה, ואמרתם שהנשמה היא קדושה מעלה על הכל. אם כן, מה זה שאמר הפתוב כל אשר נשמת רוח חיים וגו'? הואיל והיתה להם נשמה, היה להם להנצל! לא היה בידו.

באו ושאלו את רבי אלעזר ברבי שמעון. אמר להם, כך הוא, ופסוק זה מסייע לו, שכך אמר אביו [אבין], שכאשר בא המבול, לא ראה [היה] אדם שיעשה הקדוש ברוך הוא בשבילו אלא נח, וזכותו לא היתה אלא להגן עליהם ועל בתיהם, שלא היתה זכותו כל כך להגן על כל הדור, ואותם שהיו צדיקים בתחלה, כמו חנוך וירד, שהיתה להם נשמה קדושה וראויים שהקדוש ברוך הוא יעשה בשבילם - בחרבה מתו. והינו שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, אותם שנשמה קדושה היתה בהם. ואל תאמר שעל אלו שהיו במבול הוא אמר, אלא בא הפתוב ואמר מכל אשר בחרבה מתו: ע"כ מהשמטות

מכל אותם שהיתה בהם נשמה קדושה כמו חנוך, ירד, וכל הצדיקים, כדי להגן על הארץ שלא תשמד בגללם. זהו שכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, כבר מתו והסתלקו מן העולם, ולא נשאר מהם מי שיגן על העולם בזמן ההוא.

בא ראה, הכל הם דרגות אלו על אלו, נפ"ש, רוח, נשמה, דרגה על דרגה. הנפש בראשונה, והיא הדרגה התחתונה, כפי שאמרנו. אחר כך רוח, ששורה על הנפש ועומדת עליה. הנשמה הדרגה שעולה על הכל, ובארוה.

נפש - זו נפש דוד, והיא שעומדת לקבל הנפש מאותו נהר ששופע ויוצא. רוח - זו הרוח שעומדת על הנפש, ואין קיום לנפש אלא ברוח, וזו הרוח ששורה בין האש והמים, ומכאן נזונית הנפש הזו.

הרוח עומדת בקיום של דרגה אחרת עליונה שנקראת נשמה, שהרי משם יוצאות נפש ורוח, משם נזונית הרוח. וכשנוסעת הרוח, אז נוסעת הנפש, והכל אחד. ומתקרבים זה לזה. הנפש נקרבת לרוח, והרוח נקרבת לנשמה, והכל אחד.

שְהַרֵי מִשֶׁם בָּא כָּל הָאֹר וְכָל הַבְּרָכוֹת וְכָל
הַשְּׂמֵחָה שֶׁל הַכֹּל, שְהַרֵי מִשֶׁם כָּל הַפְּנִים מְאִירוֹת,
וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִתְבָּרֵךְ מִשֶׁם, וּכְשֶׁהִיא מִתְבָּרַכַת,
מִשֶׁם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָם, שְהַרֵי מִשֶׁם כָּל
הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי נִפְגְּשׁוּ לְכַפֵּר חֲנֻן. בְּעוֹדָם
יוֹשְׁבִים בְּבֵית מְלוֹנָם, בָּא אִישׁ אֶחָד, וּמִשָּׂא
שֶׁל חֲמור לְפָנָיו, וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ. בֵּין כֶּף אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסִי, הִנֵּה שְׁנִינוּ שְׂדוּד הַמֶּלֶךְ הִיָּה
מִתְנַמְנֵם כְּמוֹ סוֹס וּשְׁנָתוֹ מוֹעֵטָת, אִיךָ הִיָּה קָם
בְּחִצּוֹת הַלַּיְלָה, הַשְּׁעוֹר הַזֶּה הוּא קָטָן, וְלֹא הִיָּה
מִתְעוֹרֵר אֶפְלוּ בְשֵׁלִישׁ הַלַּיְלָה?

אָמַר לוֹ, בְשָׁעָה שְׁנִכְנַס הַלַּיְלָה, הִיָּה יוֹשֵׁב עִם כָּל
גְּדוּלֵי בֵיתוֹ וְדָן אֶת הַדִּין וְעוֹסֵק בְּדַבְרֵי תוֹרָה,
וְאַחַר כֶּף הִיָּה יֹשֵׁן שְׁנָתוֹ עַד חִצּוֹת הַלַּיְלָה, וְקָם
בְּחִצּוֹת הַלַּיְלָה וּמִתְעוֹרֵר, וּמִשְׁתַּדֵּל בְּעִבּוּדַת רַבּוֹנוֹ
בְּשִׁירִים וּתְשַׁבְּחוֹת.

בֵּינָתַיִם אָמַר הָאִישׁ הַהוּא, וְכִי הַדָּבָר הַזֶּה שְׂאַתָּם
אוֹמְרִים הוּא כֶּף? סוּד הַדָּבָר יֵשׁ כָּאֵן,
שֶׁהִנֵּה דוּד הַמֶּלֶךְ חַי וְקַיָּם לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים,
וְדוּד הַמֶּלֶךְ הִיָּה שׁוֹמֵר כָּל יָמָיו שְׁלֹא יִטְעֵם טַעַם
מִיתָה, מִשׁוּם שֶׁהַשְּׁנָה אֶחָד מִשְׁשִׁים בְּמִיתָה הִיא,
וְדוּד, מִשׁוּם מְקוֹמוֹ שֶׁהוּא חַי, לֹא הִיָּה יֹשֵׁן אֶלָּא
שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת, שְׁעַד שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חָסַר אַחַת הוּא
חַי, מִשֶׁם וְהִלָּאָה טוֹעֵם אָדָם טַעַם מִיתָה וְשׁוֹלֵט בּוֹ
הַצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה.

וְזֶה הִיָּה שׁוֹמֵר דוּד הַמֶּלֶךְ, שְׁלֹא יִטְעֵם טַעַם שֶׁל
מִיתָה, וְשׁוֹלֵט (שְׁלֹא יִשְׁלַט) בּוֹ צַד שֶׁל רוּחַ
אַחֲרָת, מִשׁוּם שֶׁשְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חָסַר אַחַת הוּא
הַסוּד שֶׁל הַחַיִּים שְׁלִמְעָלָה, עַד שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת שֶׁהֵם
שְׁשִׁים [חָסַר נְשִׁימָה אַחַת] נְשִׁימוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְאֵלוֹ
הַסוּד שְׁלֵהֵן, שֶׁהַחַיִּים תְּלוּיִים בָּהֶם, וּמִכָּאֵן וּמִטָּה
הוּא סוּד הַמְּנוֹת.

וְעַל כֵּן דוּד הִיָּה מִשְׁעֵר אֶת שְׁעוֹר הַלַּיְלָה כְּדִי
שְׁיִתְקַיֵּם בְּחַיִּים, שְׁלֹא יִשְׁלַט בּוֹ טַעַם הַמְּנוֹת,
וּכְשֶׁנִּחְלַק הַלַּיְלָה הִיָּה דוּד עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ, מִשׁוּם
שֶׁכָּאֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חִצּוֹת הַלַּיְלָה וְהַפְּתָר הַקְּדוּשׁ
מִתְעוֹרֵר, צָרִיךְ שְׁלֹא יִמָּצָא אֶת דוּד קְשׁוּר בְּמְקוֹם
אַחַר, בְּמְקוֹם הַמְּנוֹת.

אוֹתָם הַחֲטָאִים הַתְּכַפְּרוּ, מִשׁוּם שֶׁהִנֵּה אֵז כָּל הַפְּנִים
מְאִירוֹת וְכָל הַחֲטָאִים הַתְּבַטְּלוּ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, הַסוּד הַזֶּה הוּא בְּתַקוּן הַקְּרָבָן,
שְהַרֵי כָּאֲשֶׁר נִקְרַב הַקְּרָבָן, וְכָלֵם מְקַבְּלִים
הַסְּפָקָתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, אֵז הַכֹּל
נִקְשָׁר יַחַד וְכָל הַפְּנִים מְאִירוֹת, וְנִמְצָא קְשָׁר
אֶחָד, וְאֵז הַמְּלָכִים נוֹעְדוּ וּמְזַדְּמָנִים יַחַד לְכַפֵּר
עַל הַחֲטָאִים, לְהַעֲבִיר אוֹתָם. וְאֵז הַמְּלָכִים נוֹעְדוּ
וְנִקְשָׁרִים יַחַד. עֲבְרוּ יַחְדוֹ, לְהָאִיר כָּל הַפְּנִים,
וְשִׁיְהִיָּה הַכֹּל רְצוֹן אֶחָד.

הַמָּה רָאוּ כֵּן תְּמָהוּ, הַתְּעֵלָה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁהֵם
מְלָכִים? אֶלָּא אֵלוּ בְּעֵלֵי הַדִּינִים, שְׁשִׁמְחָתָם
לַעֲשׂוֹת אֶת הַדִּין הַהוּא שֶׁהֲצִטּוּ עֲלָיו. וְאֵז,
כְּשֶׁהַמְּלָכִים מְזַדְּמָנִים שְׁנִיָּהֶם בְּרְצוֹן אֶחָד, אֵז הַמָּה
רָאוּ אוֹתוֹ הַרְצוֹן שֶׁל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת. כֵּן תְּמָהוּ נִבְהֵלוּ
נִחְפְּזוּ, מִשׁוּם שֶׁכָּל בְּעֵלֵי הַדִּין נִכְנָעִים וְעוֹבְרִים מִן
הָעוֹלָם וְלֹא יְכוּלִים לְשַׁלֵּט, וְאֵז קִיוֵּמָם עוֹבֵר,
וּמִעֲבִירִים אֶת שְׁלִטוֹנָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמַר: וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה. מָה הַטַּעַם
יְהוּדָה? מִשׁוּם שֶׁכֶּף צָרִיךְ, שֶׁהוּא עָרֵב, כְּמוֹ
שְׁנֵאמַר כִּי עֲבָדְךָ עָרֵב אֶת הַנֶּעֱר. וְסוּד הַדָּבָר –
יְהוּדָה וַיּוֹסֵף כֶּף הַצָּטְרָכוֹ לְהַתְּקַרֵּב יַחַד, מִשׁוּם
שִׁיּוֹסֵף הוּא צַדִּיק, יְהוּדָה הוּא מֶלֶךְ, וְעַל כֵּן וַיִּגַּשׁ
אֵלָיו יְהוּדָה, מִשׁוּם שֶׁהַתְּקַרְבָּה שְׁלֵהֶם, שֶׁהַתְּקַרְבוֹ
יַחַד, גְּרָמָה לְכַמָּה טוֹבוֹת בְּעוֹלָם, גְּרָמָה שְׁלוֹם לְכָל
הַשְּׁבֻטִים, גְּרָמָה לְשְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, גְּרָמָה לְיַעֲקֹב
שֶׁהַתְּקִימָה רוּחוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (בְּרֵאשִׁית מֵה) וַתְּחִי רוּחַ
יַעֲקֹב אָבִיהֶם. וְעַל כֵּן הַהַתְּקַרְבוֹת שֶׁל זֶה עִם זֶה
הַצָּרְכָה בְּכָל הַצָּדִדִים, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

רַבִּי אַבָּא פִּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מֵה) יִפָּה נוֹף מְשׁוּשׁ כָּל
הָאָרֶץ הִר צִיּוֹן יִרְכָתִי צְפוֹן קְרִית מֶלֶךְ רַב.
הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד הָאֲמוּנָה. יִפָּה נוֹף – זֶהוּ יוֹסֵף
הַצַּדִּיק, שְׁכָתוֹב בּוֹ וַיְהִי יוֹסֵף יִפָּה תֹאֵר וַיִּפָּה מְרָאָה.
מְשׁוּשׁ כָּל הָאָרֶץ – הוּא חֲדוּה וְשְׂמֵחָה לְמַעַלָּה
וּלְמַטָּה. הִר צִיּוֹן יִרְכָתִי צְפוֹן – מִשׁוּם שֶׁבְּחֻלְקוֹ
עוֹמֵד מִשְׁכַּן שִׁילָה. הִר צִיּוֹן – זֶה יְרוּשָׁלַיִם. יִרְכָתִי
צְפוֹן, כֶּף זֶה וְדָאֵי לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

קְרִית מֶלֶךְ רַב – מְקוֹם מִתְקַן הוּא כְּנֶגֶד מֶלֶךְ רַב,
זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַכֹּל, קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים,

משמים? אלא חשיבות השמים היא משום החביבות ורצון רב שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם וחביבותם אצלו, שהרי אף על גב שהוא מתקין אותם בכל יום ויום, אין דומה בעיניו שהם מתקנים כראוי, משום שאהבתם אצלו, ורצונו להאיר להם תמיד בלי הפסק, שהרי העולם הבא מוציא אורות זוהרים כל יום ויום תמיד בלי הפסק, כדי להאיר להם תמיד, ועל כן לא זכו בעיניו. לא זכו לבדו לא כתוב, אלא לא זכו בעיניו, ומשום כך כונן שמים בתבונה.

מי השמים? זה הסוד של האבות, והסוד של האבות זהו יעקב, שהוא הכללות שלהם, משום שיעקב הוא הבחיר שבאבות, והוא עומד להאיר על העולם.

ומשום שהוא הסתלק לתוך העולם הבא, יצא ממנו ענף אחד יפה למראה, וכל האורות יוצאים ממנו וכל השבע ושמן המשחה להאיר לארץ, ומי הוא? זה יוסף הצדיק, שהוא נותן שבע לכל העולם, והעולם נזון ממנו. ומשום כך, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, הכל הוא בסוד עליון, והכל כראוי.

בינתים בא רבי אלעזר. כיון שראה אותם, אמר, ודאי שהשכינה כאן. אמר להם, במה עסקתם? אמרו לו את כל המעשה. אמר, ודאי שיפה אמר, אבל אותם ששים הנשימות, ודאי שששים נשימות הן של חיים, בין למעלה בין למטה. מכאן והלאה יש ששים נשימות אחרות שהן כלן מצד המות, ודרגת המות עליהן, ונקראות תרדמה, וכלן טעם המות.

משום שכאשר נחלק הליילה והקדשה העליונה מתעוררת, ואדם שישיין במטתו ולא מתעורר להשגיח בכבוד רבונו, הנה הוא נקשר בסוד המות, ונדבק למקום אחר, ועל כן דוד המלך היה עומד להשגיח בכבוד רבונו תמיד, חי אצל חי, ולא נרדם בשנה לטעם טעם המות, ומשום כך היה מתנמנם כמו סוס, ששים נשימות, ולא בשלמות.

באו רבי יהודה ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, חזקיה. אמרו לו, יישר כחך ותתחזק תורתך. ישבו. אמר רבי יהודה, הואיל והתחלת, אמר לנו מעתה סודות עליונים שאמרת.

פתח ואמר, (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמד, עד שבא את התורה, משום שממנה יוצאים כל הנהגות העליונים והתחתונים, ובה עומדים עליונים ותחתונים. זהו שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, שהרי בחכמה עומדים כל הקיימים של העולם, וכלם יוצאים מתוכה.

דבר אחר ה' בחכמה יסד ארץ - העולם העליון לא נברא אלא מתוך החכמה, והעולם התחתון לא נברא אלא מתוך החכמה התחתונה, וכלם יוצאים מתוך החכמה העליונה ומתוך החכמה התחתונה. כונן שמים בתבונה. כונן, מה זה כונן? אלא כונן כל יום ויום ולא פוסק, ולא נתקן בזמן אחד, אלא בכל יום ויום מתקין אותו.

והינו סוד הכתוב (איוב טו) ושמים לא זכו בעיניו. וכי תעלה על דעתך שהחסרון הוא

❦ סדר הלימוד ליום כד חשוון [יום 54 בשנה] ❦

חי, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, וכתוב ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל.

פְּתַח אותו היהודי אחריו ואמר, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. וכי לא מברכים את הקדוש ברוך הוא טרם נאכל, והרי יש לנו להקדים בבקר, ולסדר את השבח שלו [של רבונן] כראוי, ולברך את שמו טרם שיברך מישהו אחר בעולם, וכתוב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם, אסור לו לאכל טרם שיברך את רבונן, ועכשו כתוב ואכלת ושבעת וברכת?

אָלֵא, זו הברכה של תפלת היחוד, וזו ברכת המזון, להראות כלפי דרגת האמונה שבע כראוי. ואז צריך לברך אותו כראוי, שאותה הדרגה של האמונה תתרוה ותתברך, ויתמלא שמחה מהחיים שלמעלה כמו שצריך, כדי לתת לנו מזונות.

שְׁהַרִי קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כמו קריעת ים סוף, מה הטעם? משום שהמזון של העולם שלמעלה הוא, ששנינו בנים חיים ומזונות וכו'. ומשום כך קשים לפניו מזונות העולם. שהרי במזל תלוי הדבר שיוצאים ממנו מזונות וחיים ובנים. ומשום כך קשים לפניו המזונות של העולם, שהרי זה לא עומד ברשותו עד שהוא יתברך.

בְּמוֹ כן הזווגים של העולם קשים לפניו, והכל משום שרקיע וילון אינו משמש כלום, וכל שכן הדברים הללו שעומדים למעלה במקום אחר, ועל בן צריך להתברך.

בֵּא ראה, כל הזווגים של העולם קשים לפני הדרגה הזו, משום שכאשר הזווג הקדוש נמצא, יוצאות כל הנשמות מתוך המזל הזה למעלה, שהוא אותו נהר ששופע ויוצא. וכאשר ההשתוקקות נמצאת מלמטה למעלה, ואז פורחות הנשמות, ונתנות כלן זכר ונקבה יחד בדרגה הזו, ואחר כך הוא מפריד אותן, כל אחת ואחת למקומה כראוי לה. ואחר כך קשים לפני הדרגה הזו לחבר

ומשום כך דוד המלך הוא היה נדבק לאותם ששים הנשימות של חיים, ומשם והלאה לא ישן כלל. זהו שכתוב (תהלים קלב) אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. ועל בן יפה אומר, כדי שיקום דוד חי, בצד של החי, ולא בצד המות. כלם ישבו והשתדלו בתורה והתחברו יחד.

פְּתַח רבי אלעזר ואמר, (שם פח) ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך. בא ראה, דוד המלך היה קם בחצות הלילה ומשתדל בתורה בשירים ותשבחות לשמחת המלך והגבירה, וזו היתה שמחת האמונה בארץ, משום שזהו השבח של האמונה שנראה בארץ.

שְׁהַרִי למעלה פותחים בשמחה שירה, כמה מלאכים עליונים בכמה מינים שמשבחים בלילה בכל הצדדים. כמו כן למטה בארץ, מי שמשבח את הקדוש ברוך הוא בארץ בלילה, בו חפץ הקדוש ברוך הוא, וכל אותם המלאכים הקדושים שמשבחים את הקדוש ברוך הוא, כלם מקשיבים לאותו שמשבח אותו בלילה בארץ, שהשבח הזה הוא בשלמות, להעלות את כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ולזמר בשמחה של היחוד.

בֵּא ראה, דוד המלך כתב, ה' אלהי ישועתי וגו'. ה' אלהי ישועתי, מתי הוא ישועתי? באותו יום שהקדמתי שבח בלילה אצלה, אז הוא ישועתי ביום.

וּבֵא ראה, שהרי בלילה, מי שמשבח את רבונן בשבח של התורה, אז מתחזק בחזק ביום בצד הימין, שהנה חוט אחד יוצא מצד הימין, ואז נמשך עליו ומתגבר בו, ועל בן אומר ה' אלהי ישועתי יום צעקתי וגו'.

ומשום כך אמר לא המתים יהללו יה. לא המתים, משום שצריך לשבח חי לחי. ומת לחי לא כן, שכתוב לא המתים יהללו יה, ואנחנו נברך יה, שהרי אנו חיים, ואין לנו חלק בצד המות כלל. חזקיהו אומר, (ישעיה לח) חי חי הוא יודך כמוני, משום שחי מתקרב לחי. דוד המלך הוא חי, והקרבה שלו לחי העולמים, ומי שנקרב אליו הוא

פזר נתן לאביונים. רפי אלעזר אמר, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, העמיד אותו על עמוד אחד ושמו צדיק, והצדיק הזה הוא הקיום של העולם, וזה הוא שמשקה וזן לכל, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים.

ומשם יפרד, מה זה יפרד? אלא המזון ההוא והמשקה של הנהר ההוא נוטל הגן הכל, ואחר כך מתפזר המשקה ההוא לארבעה צדדים של העולם, וכמה הם שמצפים להיות משקים ולהזון משם, כמו שנאמר (תהלים קמה) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. ומשום כך פזר נתן לאביונים – זה צדיק. צדקתו עמדת לעד – זו כנסת ישראל, שמשום כך היא עומדת בסוד של שלום בקיום שלם. רשע יראה וכעס – זו מלכות עובדי כוכבים ומזלות.

בא ראה, מלכות שמים היא בית המקדש, לקים כל העניים בתוך הצל של ראשית השכינה, והצדיק הזה הוא נקרא גבאי צדקה, לחן ולזון את הכל, שכתוב פזר נתן לאביונים, משום כך גבאי צדקה נוטלים שכר כנגד כל הנותנים צדקה.

בא ראה, ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים – אלו הם כל העומדים להזון ולהשקות ממנו. ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו. אתו – זו כנסת ישראל. אחיו – אלו שאר המרכבות החילות, שכתוב בהם למען אחי ורעי.

דבר אחר ולא עמד איש אתו – בזמן שהקדוש ברוך הוא בא להתחבר עם כנסת ישראל. בהתודע יוסף אל אחיו, בזמן שהקדוש ברוך הוא היה מתחבר בהם בישראל, משום שהם נוטלים לבדם, ולא חבור של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות עמם. משום כך, (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שהרי בזמן הזה הקדוש ברוך הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל, שכתוב בהם למען אחי ורעי, כמו שבארוה.

רבי ייסא פתח הפסוק, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את כנסת ישראל מן העפר וירצה להנקם נקמה מעמים עובדי כוכבים ומזלות, אזי כתוב (ישעיה סג) ומעמים אין איש אתי, וכתוב כאן ולא

אותם כבראשונה, משום שאין מתחברים, רק באותם דרכי האדם, והכל תלויים למעלה.

ועל כן קשים לפניו פקריעת ים סוף. שהרי קריעת הים שיפתחו בו שבילים היא למעלה, וכמו שנפתחים בו שבילים ודרכים, כך נבקע ונפתח. ומשום כך הכל תלוי למעלה, וצריכים לברך אותו ולתת לו חזק מלמטה כדי שיתברך מלמעלה ויתחזק כראוי, ועל כן כתוב וברכת את ה', דוקא את.

וכלפי המקום הזה צריך להראות לפניו שבע והארת פנים, וכלפי הצד האחר, בזמן ששולט בעולם, צריך להראות לפניו רעב, שאותה הדרגה היא של רעב, וראוי להראות לפניו רעב ולא שבע, הואיל והשבע לא שולט בעולם, ועל כן ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אמר רבי אלעזר, כך זה ודאי וכך צריך!

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שקרבתם היא שלום בעולם, משום שיודעים ליחד את היחוד ומקרבים קרבה להרבות שלום בעולם, שהרי יוסף ויהודה בטרם התקרבו זה עם זה, לא היה שלום. כיון שהתקרבו יוסף ויהודה יחד, אז הרבו שלום בעולם, והשמחה נוספה למעלה ולמטה, כמו שהקרבה של יהודה ויוסף, וכל השבטים נמצאו יחד עם יוסף, ואותה הקרבה הרבתה שלום בעולם, כמו שבארנו שכתוב ויגש אליו יהודה.

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברא את העולם והשליט עליו את האדם שיהיה מלך על הכל.

והאדם הזה נפרדים ממנו בעולם כמה מינים, מהם צדיקים ומהם רשעים, מהם טפשים ומהם חכמים, וכלם מתקיימים בעולם, עשירים ועניים, וכלם כדי לזכות אלו באלו, לזכות צדיקים עם רשעים, לזכות חכמים עם טפשים, לזכות עשירים עם עניים, שהרי משום כך זוכה האדם לחיי העולם ונקשר בעץ החיים. ולא עוד, אלא שהנה הצדקה שהוא עושה עומדת לעולמים, שכתוב וצדקתו עמדת לעד.

הרעות - נתן רשות לצד הרע לטל נשמתו של זה, וזהו הוא הרעות, והכל סוד אחד.

בא ראה, אליהו אמר, הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה. משום שהקדוש ברוך הוא אמר לו לאליהו, הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך, וכל מי שזן ומפרנס למי שצריך לו, וכל שכן בימי רעב, הרי נאחז בעץ החיים, וגורם לו ולבניו חיים, והנה בארנו. ועכשו אליהו אמר, כל מי שמקים נפש בעולם, זוכה לו חיים, וזוכה להאחז בעץ החיים, ועכשו שולט עץ המות, הצד של רע, על האלמנה שאתה צוית לזון אותי, משום כך הרעות [למה הרעתה].

ואם תאמר שרע לא נעשה לאיש מעם הקדוש ברוך הוא - בא ראה, בזמן שאדם הולך לימין, שמירתו של הקדוש ברוך הוא תמיד אצלו, ולא יכול הצד האחר לשלט עליו, והרע הזה נכנע לפניו ולא יכול לשלט. וכיון ששמירת הקדוש ברוך הוא עוברת ממנו, משום שהוא נדבק ברע, אז אותו הרע, כיון שרואה שאין עמו שמירה, אז שולט עליו ובא להשמיד אותו, ואז נתנת לו רשות ונוטל את נשמתו.

משה אמר למה הרעתה, שנתנה רשות לצד הרע לשלט על ישראל, להיות בשעבוד שלו. דבר אחר למה הרעתה - שראה כמה מהם שהיו מתים ונמסרו לצד הרע.

בא ראה, בשעה שהטוב מתעורר, שהוא הימין, כל השמחה וכל הטוב וכל הברכות נמצאות, והכל הוא בחשאי, כמו שבארוה שאומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי, וזה הסוד, משום [שזהו יחוד] שאז הוא היחוד כראוי.

אמר רבי חייא, וכי אליהו, כיון שהוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקים, והוא גזר על השמים שלא להוריד טל ומטר, איך הוא פחד מאיזבל ששלחה לו, שכתוב (מלכים-א יט) כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם, ומיד פחד וברח על נפשו?

אמר לו רבי יוסי, הנה פרשוה שהצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שגזק נמצא [לו] לעין, כמו ששמואל, שכתוב (שמואל-א

עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, כמו שנאמר וינטלם וינשאם כל ימי עולם.

ולא יכל יוסף להתאפק. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קכג) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר, אבל בא ראה, אליך נשאתי את עיני, וכתוב (תהלים קכא) אשא עיני אל ההרים. אלא, זה למעלה וזה למטה. אשא עיני אל ההרים - זה למעלה, כדי להמשיך ברכות ממעלה למטה, מההרים הללו העליונים למשך מהם ברכות לכנסת ישראל שמתברכת מהם. אליך נשאתי את עיני, לצפות ולחכות לאותן ברכות שיורדות משם למטה.

הישבי בשמים, שכל תקפה וקיומה וחילה הוא בשמים. משום שכאשר היוכל פותח המעינות של כל אותם השערים, כלם עומדים בשמים. וכיון ששמים נוטלים כל אותם אורות שיוצאים מהיוכל, אז הוא זן ומשקה את כנסת ישראל על ידי צדיק אחד.

וכיון שזה מתעורר אליה, כמה הם שעומדים בכל הצדדים להיות משקים ולהתברך משם, כמו שנאמר הכפירים שאגים לטרף ולבקש מאל אכלם. ואז היא עולה בסוד הסודות כראוי [לו], ומקבלת עדונים מבעלה כראוי, וכל העומדים בכל הצדדים עומדים לבדם, כמו שנאמר ולא עמד איש אתו, שכתוב ויקרא הוציאו כל איש מעלי. ואחר שהיא מקבלת עדונים מבעלה, כלם נשקים לאחר מכן ונזונים, כמו שנאמר ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם.

רבי יוסי פתח הפסוק באליהו, שכתוב (מלכים-א יז) ויקרא אל ה' ויאמר ה' אליהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. בא ראה, שנים היו שאמרו דברים כנגד הקדוש ברוך הוא, משה ואליהו. משה אמר (שמות ה) למה הרעתה לעם הזה. ואליהו אמר, הרעות להמית את בנה. ושניהם אמרו דבר אחד.

מה הטעם? אלא סוד הוא. משה אמר למה הרעתה, מה הטעם? אלא משום שנתנה רשות לצד האחר לשלט על ישראל. הרעותה - נתת רשות לצד האחר של רע לשלט עליהם. אליהו אמר

וְבֵא וְרָאָה מַה כָּתוּב, וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ. בְּרֵאשׁוֹנָה וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּקִיּוּם, וְכֵאן אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת, הֵעֵץ שָׁבוּ שׁוֹרֵה הַמּוֹת, וְשֵׁם נִגְלָה עָלָיו הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּפִתּוּב צֹא וְעַמְדָת בְּהַר. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְאַחַר הִרְעַשׂ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְקָה. זֶהוּ הַמְּקוֹם הַפְּנִימִי שֶׁל הַכּוֹל, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת.

מַה כָּתוּב? וַיְהִי כִשְׁמַע אֱלֹהֵיו וַיִּלְט פָּנָיו בְּאֲדָרְתוֹ וְגו' וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה לָּךְ פֶּה אֱלֹהֵיו. וַיֹּאמֶר קִנְאָה קִנְאָתִי. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד מִתִּי אַתָּה מְקַנָּא לִי? סִגְרֵת אֶת הַדְּלֵת שֶׁלֹּא יְכוּל לְשַׁלֵּט בָּךְ הַמּוֹת לְעוֹלָם, וְהָעוֹלָם לֹא יְכוּל לְסַבֵּל אוֹתָךְ עִם בְּנֵי [אָדָם]. אָמַר לוֹ, כִּי עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. אָמַר לוֹ, חֲיִיךְ שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁבְּנֵי [אָדָם] יְקִימוּ אֶת בְּרִית הַקְּדוּשׁ, אַתָּה תִּהְיֶה מְזַמֵּן לָשֵׁם. [וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁמְשׁוּם כָּךְ מִתְקַנְיִם כִּסֵּא לְאֱלֹהֵיו, שֶׁהוּא מְזַמֵּן לָשֵׁם.]

בֵּא רָאָה מַה גָּרַם אוֹתוֹ הַדְּבוּר שֶׁל אֱלֹהֵיו, שֶׁכָּתוּב וְהִשְׁאֲרֵתִי בִישְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרַכִּים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁק לוֹ. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּאן וְהִלָּאָה, שְׂאִין הָעוֹלָם לְסַבֵּל אוֹתָךְ עִם בְּנֵי [אָדָם]. וְאֵת אֱלִישֶׁע בֶּן שִׁפְט מֵאֵבֶל מְחוּלָה תִּמְשַׁח לְנִבְיָא תַּחְתִּיךָ, יִהְיֶה נְבִיא אַחַר אֲצֵל בְּנֵי [אָדָם], וְאֵתָה תִּסְתַּלַּק לְמְקוֹמָךְ.

וְבֵא רָאָה, כָּל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁמְקַנָּא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא יְכוּל מִלְּאֵךְ הַמּוֹת לְשַׁלֵּט בּוֹ כְּשֶׁאָר בְּנֵי אָדָם, וַיִּתְקִים בּוֹ שְׁלוֹם, וְהִנֵּה פְרִשׁוּתָהּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִנְחָס, (בַּמִּדְבָּר כ"ה) לָכֵן אָמַר הַנְּנִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. וַיִּפֹּל עַל צְוֹאֲרֵי בְנֵימִן אָחִיו וַיִּכְּךָ וּבְנֵימִן בָּכָה עַל צְוֹאֲרָיו. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִנֵּה פְרִשׁוּתָהּ שֶׁבָכָה עַל מְקַדְּשׁ רֵאשׁוֹן וְעַל מְקַדְּשׁ שְׁנִי.

פְּתַח וְאָמַר, כְּמַגְדֵּל דְּוִיד צְוֹאֲרָךְ בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֵלֶיךָ הַמְּגַן תְּלוּי עָלָיו כָּל שְׁלִטֵי הַגְּבָרִים. כְּמַגְדֵּל דְּוִיד, מִי מַגְדֵּל דְּוִיד? זֶה וְדָאֵי מַגְדֵּל דְּוִיד שֶׁבָנָה אוֹתוֹ דְּוִיד וְהָעֵלָה אוֹתוֹ לְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם. אֵלֶּיךָ כְּמַגְדֵּל דְּוִיד – זֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ (מְשִׁלִּי י"א) מַגְדֵּל עֵז שֵׁם ה' בּוֹ יְרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָּב. מִי הַנִּשְׁגָּב? אֵלֶּיךָ אוֹתוֹ מַגְדֵּל נִשְׁגָּב, מְשׁוּם שֶׁבּוֹ יְרוּץ צְדִיק.

(טו) אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׂאוֹל וְהִרְגִנִי. אָמַר לוֹ, עֲגֵלֵת בְּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ, מְשׁוּם שֶׁצְדִיקִים לֹא רוֹצִים לְהִטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנָם בְּמְקוֹם שֶׁנִּמְצָא נֶזֶק. אֵיךְ כָּךְ אֱלֹהֵיו, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁנֶּזֶק נִמְצָא, לֹא רָצָה לְהִטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנוֹ.

אָמַר לוֹ, אֲנִי שֶׁמַּעַתִּי דָּבָר, שֶׁהִנֵּה בְּאֱלֹהֵיו לֹא כָּתוּב בּוֹ וַיִּירָא וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ, אֵלֶּיךָ וַיִּירָא, רָאָה רָאָה. וְמַה רָאָה? אֵלֶּיךָ רָאָה שֶׁהִנֵּה מִכְּמַה שְׁנִים הוֹלֵךְ אַחֲרָיו מִלְּאֵךְ הַמּוֹת, וְלֹא נִמְסָר בְּיָדוֹ, וְעַכְשָׁיו וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ. מַה זֶה וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ? הֲלֵךְ לְקִיּוּם הַנֶּפֶשׁ, וּמִי הוּא? עֵץ הַחַיִּים לְהַדְּבִיק שָׁם.

בֵּא רָאָה, כָּלֵם כָּתוּב אֶת נַפְשׁוֹ, וְכֵאן כָּתוּב אֶל נַפְשׁוֹ, וְסוּד זֶה שֶׁמַּעַתִּי, שֶׁאָמַר רַבִּי שֶׁמְעוֹן, כָּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כָּלֵם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ נִהַר שְׁשׁוּפֵעַ וַיּוֹצֵא, וְאֵת כָּלֵם הוּא לּוֹקַח אוֹתוֹ צְרוּר הַחַיִּים, וְכִשְׁהִנְקָבָה מִתְעַבְרַת מִן הַזְּכָר, כָּלֵם בְּתִשׁוּקַת שְׁנֵי הַצְּדִדִים, בְּתִשׁוּקַת הַנְּקִבָה לְזָכָר, וְכִשְׁתִּשׁוּקַת הַזְּכָר יוֹצֵאת בְּרִצּוֹן, אִזּוֹ אוֹתָן הַנִּשְׁמוֹת בְּקִיּוּם יוֹתֵר, מְשׁוּם שֶׁהַכֹּל בְּתִשׁוּקָה וְרִצּוֹן שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וְאֱלֹהֵיו, מְשׁוּם שֶׁהִיא מֵאוֹתוֹ רִצּוֹן יוֹתֵר מֵאָדָם אַחַר, הַתְּקִים.

וּמְשׁוּם כָּךְ כָּתוּב אֶל נַפְשׁוֹ, וְלֹא כָּתוּב אֶת נַפְשׁוֹ, שֶׁהָרִי אֶת נַפְשׁוֹ – זֶה הַנְּקִבָה. וְאִם תֹּאמַר וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר – הַכְּלָלוֹת שֶׁל זָכָר וְנִקְבָה כִּשְׁהִיא בְּתוֹךְ הַזְּכָר, אִזּוֹ וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר. אֵת הָאִשָּׁה – הַנְּקִבָה לְבִדָּה, וְלֹא שֶׁל הַזְּכָר. כְּמוֹ זֶה אֶל נַפְשׁוֹ – הַזְּכָר לְבִדּוֹ. אֵת נַפְשׁוֹ – הַנְּקִבָה לְבִדָּה וְלֹא הַתְּכַלְלוֹת שֶׁל זָכָר. וּמְשׁוּם שֶׁהוּא מַצַּד הַזְּכָר יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, הַתְּקִים בְּקִיּוּמוֹ יוֹתֵר, וְלֹא מֵת כְּשֶׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, מְשׁוּם שֶׁהַכֹּל הוּא מֵעֵץ הַחַיִּים, וְלֹא מִתּוֹךְ הָעֵפֶר. וּמְשׁוּם כָּךְ הַסְּתַלַּק לְמַעְלָה וְלֹא מֵת כְּדִרְךָ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (מַלְכִים-ב ב) וַיַּעַל אֱלֹהֵיו בְּסַעְרָה הַשָּׁמַיִם.

בֵּא רָאָה מַה כָּתוּב, וְהִנֵּה רִכַּב אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ וְגו', שֶׁהָרִי אִזּוֹ הַתְּפִשֵׁט הַגּוֹף מִן הָרוּחַ וְהַסְּתַלַּק שֶׁלֹּא כְּשֶׁאָר דִּרְךָ בְּנֵי הָעוֹלָם, וְנִשְׂאָר מִלְּאֵךְ קְדוּשׁ כְּשֶׁאָר קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת בְּעוֹלָם, וְהָרִי פְרִשׁוּתָהּ, שֶׁהַנִּסִּים שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, נַעֲשִׂים עַל יָדוֹ.

בְּכָל יוֹם יוֹם כְּדִי לְהֶאֱחֹז בּוֹ. וּבְאֲרָנּוּ, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְעוֹמֵד] לְפָנָי רְבוּנוּ, צָרִיךְ לוֹ שְׁלֹא לִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּתְפִלָּתוֹ, וּמִי שֶׁשׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ בְּתְפִלָּתוֹ, תְּפִלָּתוֹ לֹא נִשְׁמָעַת.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָה אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע, שְׁאוֹתוֹ קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע אֵינּוּ תְּפִלָּה. וּמָה הִיא תְּפִלָּה? זֶהוּ קוֹל אַחַר שֶׁתְּלוּי בְּקוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. וּמִי הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע? זֶה אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁהוּא בְּאוֹרָא"ו, הַקּוֹל שֶׁתְּלוּי בּוֹ, זֶהוּ קוֹל בְּלִי וְא"ו.

וּמִשּׁוּם כִּי לֹא צָרִיךְ לְאָדָם לִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּתְפִלָּתוֹ, אֲלֵא לְהַתְּפַלֵּל בְּלִחַשׁ בְּאוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁלֹּא נִשְׁמָע, וְזוֹ הַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְקַבֵּלַת תָּמִיד, וְסִימָן לְדַבֵּר – וְהַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. קוֹל בְּלִי וְא"ו, נִשְׁמָע. זוֹ הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחֻשָׁאִי, שֶׁכְּתוּב בְּחֻנָּה וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע. זוֹ הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁמִּקְבֵּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנֶּעֱשִׂית בְּתוֹךְ רְצוֹן וְכוּנָה וְתַקוּן כְּרָאוּי, וְלִיחַד אֶת הַיְחוּד שֶׁל רְבוּנוּ כְּרָאוּי בְּכָל יוֹם. [וְהַקּוֹל נִשְׁמָע בֵּית פְּרַעָה. וְהַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע, חֶסֶד וְא"ו, מָה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, זוֹ הִיא הַשְּׂכִינָה שֶׁבּוֹכָה עַל חֶרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל גְּלוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב כָּאן וְהַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע, וְכְתוּב שָׁם, (יִרְמִיָּה לֹא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע. מָה לְפָנֵינוּ שְׂכִינָה, אֵף כָּאן גַּם כֵּן שְׂכִינָה].

רַבִּי אֲלֵעָזָר אָמַר, הַקּוֹל בְּחֻשָׁאִי זֶהוּ קוֹל עֲלִיּוֹן שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת יוֹצְאִים מִשָּׁם. אֲבָל קוֹל בְּלִי וְא"ו, זוֹהִי הַתְּפִלָּה שֶׁל מְטָה, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְהַתְּעַלּוֹת בְּאוֹרָא"ו וְלְהַתְּחַבֵּר בּוֹ.

בֵּא רָאָה, וְהַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע, זֶה הוּא הַקּוֹל בְּלִי וְא"ו, זֶהוּ הַקּוֹל שֶׁבְּכָה עַל מִקְדָּשׁ רָאוּשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שְׁנִי. נִשְׁמָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע. בְּרָמָה, מָה זֶה בְּרָמָה? זֶה הוּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, הָעוֹלָם הַבָּא, וְסִימָן לְדַבֵּר – מִן הַרְמָה וְעַד בֵּית אֵל, (תְּהִלִּים קו) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. כָּאן בְּרָמָה – זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהָרִי בִשְׁעָה הִיא שֶׁבְּרָמָה נִשְׁמָע, אִזּוֹ מָה כְּתוּב? (ישעיה כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבַכִּי וּלְמִסְפַּד וּגְו'.

וְהַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע, לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאוֹרָא"ו הַתְּרַחֵק וְהַסְתַּלַּק מִמֶּנָּה, וְאִזּוֹ רַחַל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנּוּ. כִּי אֵינָנּוּ? כִּי אֵינָם צָרִיךְ הִיָּה לְהִיּוֹת! אֲלֵא כִּי אֵינָנּוּ,

צְוֹאֲרֵךְ – זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְמִטָּה, שֶׁעוֹמֵד בְּתַקוּן שֶׁל יְפִי כְּצְוֹאֲרֵךְ לַגּוֹף. מָה הַצְּוֹאֲרֵךְ הוּא הַיְפִי שֶׁל כָּל הַגּוֹף – כִּי גַם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא הַיְפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת – תֵּל שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ מִסְתַּפְּלִים בּוֹ. וְכִי בְּאוֹרוֹהוּ, תַלְפִּיּוֹת – תֵּל שֶׁכָּל הַיְפִיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מְשַׁבְּחִים וּמִתְפַּלְלִים אֵלָיו.

אֲלֵף הַמְגִן תְּלוּי עָלָיו – אֵלּוֹ אֲלֵף הַתְּקוּנִים שֶׁמִּתְקַנִּים בּוֹ כְּרָאוּי. כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבָרִים – שֶׁכָּלֵם בְּאִים מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה.

מָה הַצְּוֹאֲרֵךְ כָּל תְּקוּנֵי הָאִשָּׁה תְּלוּיִים בּוֹ – כִּי בְּמִקְדָּשׁ כָּל תְּקוּנֵי הָעוֹלָם תְּלוּיִים וּשְׂרוּיִים בּוֹ. וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ, שֶׁכְּתוּב (אֵיכָה ה) עַל צְוֹאֲרָנוּ נִרְדְּפָנוּ, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַצְּוֹאֲרֵךְ וְהַיְפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. נִרְדְּפָנוּ יִגְעָנוּ, לְבַנּוֹת אוֹתוֹ פְּעַמִּים. וְלֹא הוֹנַח לָנוּ, שֶׁהָרִי לֹא הִשְׁאִירוֹהוּ לָנוּ, וְנִחְרַב וְלֹא נִבְנָה לְאַחַר מִכָּן.

מָה הַצְּוֹאֲרֵךְ, כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׂמֵד, כָּל הַגּוֹף מְשֻׁמֵּד עִמוֹ – כִּי גַם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׂמֵד וְנִחְשָׁד, כָּל הָעוֹלָם כִּי גַם נִחְשָׁד, וְלֹא מֵאִיר הַשְּׂמֵשׁ, וְלֹא שְׂמִים וְאַרְץ וְכוּכְבִּים.

מִשּׁוּם כִּי בְּכָה עַל זֶה יוֹסֵף, וְאַחַר שֶׁבְּכָה עַל זֶה, בְּכָה עַל הַשְּׂבָטִים שֶׁיִּגְלוּ. כְּשֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל הַשְּׂבָטִים גָּלוּ מִיָּד וְהַתְּפִזּוּ בֵּין הָעַמִּים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּנָּשֶׁק לְכָל אָחָיו וַיִּבְךְ עֲלֵהֶם. עֲלֵהֶם וְדָאִי.

עַל כָּלֵם בְּכָה, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּחְרַב פְּעַמִּים, וְעַל אָחָיו עֲשֵׂרֶת הַשְּׂבָטִים שֶׁהִגְלוּ לְגָלוּת וְהַתְּפִזּוּ בֵּין הָעַמִּים. וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְרוּ אָחָיו אִתּוֹ, וְלֹא כְּתוּב וַיִּבְכוּ, שֶׁהָרִי הוּא בְּכָה, שֶׁנִּצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקְּדוֹשׁ, וְהֵם לֹא בָכוּ, שֶׁלֹּא שָׂרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ הַקְּדוֹשׁ.

וְהַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע בֵּית פְּרַעָה. רַבִּי [אֲלֵעָזָר] אֲבָא פְּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים פד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחֻצּוֹת ה' לְבִי וּבְשָׂרִי יִרְנָנוּ אֵל אֵל חַי. בֵּא רָאָה, כָּל אָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְקָם] לְפָנָי רְבוּנוּ, צָרִיךְ לוֹ לְהַקְדִּים לוֹ בְּרֻכּוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם וּלְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּתוֹ לְפָנָי רְבוּנוּ בְּזִמְן שֶׁצָּרִיךְ.

בְּבִקְרָא לְאַחֵז בְּיָמֵינוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּמִנְחָה לְאַחֵז בְּשִׁמְאֵל. וְתְּפִלָּה וּבְקִשָּׁה צָרִיךְ לְאָדָם

הטעם? משום ששולט עליה הצד האחר ששולט על הארץ הקדושה.

פְּתַח וְאָמַר, (יחזקאל ז) וְאִתָּה בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לְאֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל קֵץ בָּא הַקֵּץ עַל אַרְבַּע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא עֲלִיּוֹן. מֵה זֶה לְאֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל קֵץ, וְכִי אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל הִיא קֵץ? אֲלֹא כִּךָ זֶה וְדָאִי, וְנִתְבָּאֵר. הַקֵּץ הוּא לְיָמִין, וְהַקֵּץ הוּא לְשְׂמָאל. קֵץ לְיָמִין - שְׂכָתוּב (דניאל יב) לְקֵץ הַיָּמִין. קֵץ לְשְׂמָאל - שְׂכָתוּב (בראשית ו) קֵץ שֵׁם לְחֶשֶׁךְ וְלְכָל תְּכָלִית הוּא חֶקֶר, וְזֶהוּ קֵץ כָּל בְּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

קֵץ שֶׁל הַיָּמִין - הֵינּוּ שְׂכָתוּב לְאֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל קֵץ. בָּא הַקֵּץ - זֶה קֵץ הַשְּׂמָאל. הַקֵּץ שֶׁל הַיָּמִין זֶה הַקֵּץ שֶׁל יֵצֵר הַטּוֹב. הַקֵּץ שֶׁל הַשְּׂמָאל זֶה הַקֵּץ שֶׁל יֵצֵר הָרָע. וְזֶה הוּא שְׂכָאֲשֶׁר הַחֲטָאִים גָּרְמוּ וְהַתְּגַבְּרוּ, נִגְזַר וְנִתַּן הַשְּׁלִטוֹן לְמַלְכוּת הַרְשָׁעָה לְשֹׁלֵט וְלַהַחְרִיב בֵּיתוֹ וּמִקְדָּשׁוֹ, וְזֶהוּ שְׂכָתוּב (יחזקאל ז) כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָאָה, וְהַכֵּל אַחֵד.

וּמִשּׁוּם כִּי הִתְאַבְּלוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל שְׁנֵיתַי הַשְּׁלִטוֹן לְקֵץ הַזֶּה שֶׁל הַשְּׂמָאל. וּמִשּׁוּם כִּי, כִּינּוֹן שְׁהַמְלָכוֹת הַקְּדוּשָׁה, מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם נִכְנָעָה, וּמַלְכוּת הַרְשָׁעָה [הַאֲחֵרָת] הַתְּגַבְּרָה, [אֲזַי] יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהִתְאַבֵּל עִמָּה וְלַהֲכַנֵּעַ עִמָּה, וּמִשּׁוּם שְׂכָאֲשֶׁר הִיא תִזְדַּקֵּף וְהָעוֹלָם יִתְחַדֵּשׁ הוּא יִתְחַדֵּשׁ עִמָּה, שְׂכָתוּב (ישעיה טו) שִׁישׁוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיָּה.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב בְּמִצְרַיִם (ירמיה מו) עֲגֹלָה יִפֶּה פִּיָּה מִצְרַיִם, וְהַסּוּד שֶׁל הָעֲגֹלָה הַזֹּאת הִיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת שְׁלִטוֹנָהּ כְּמָה פְּעָמִים וְכְמָה שָׁנִים. וּמִשּׁוּם שִׁישְׂרָאֵל עֲתִידִים אַחֵר כִּי לְשֹׁלֵט עֲלֶיָּה, נִרְמָז לָהֶם כְּאֵן עֲגֻלוֹת.

רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, רְמָז רְמָז יוֹסֵף לִיעֶקֶב עַל עֲגֹלָה עָרוּפָה, שְׁהָרִי בְּאוֹתוֹ פָּרַק נִפְרַד מִמֶּנּוּ. וּבְאֵרוֹנָהּ, עֲגֹלָה עָרוּפָה, שֶׁהִיא בָּאָה עַל שְׁנַמְצָא הַרוּג וְלֹא נוֹדַע מִי הָרַג אוֹתוֹ, וְכִדִּי שְׁלֹא יִשְׁלֹטוּ עַל הָאָרֶץ רִוּחוֹת רָעוֹת שְׂאִינָן צְרִיכוֹת, נוֹתְנִים אֶת הָעֲגֹלָה הַזֹּאת לְתַקּוּן, כִּדִּי שְׁלֹא יִתְוַדְּעוּ אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלֹטוּ עֲלֶיָּהֶם. **בֹּא** רְאֵה, כָּל בְּנֵי הָאָדָם, כָּלֶם עוֹבְרִים עַל יְדֵי מְלֹאָךְ הַמּוֹת, פָּרַט לָזֶה, שֶׁהַקְּדִימוֹ אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם טָרַם

וְהִנֵּה בְּאֵרְנוּ כִּי אֵינְנוּ, שְׂבַעֲלָה לֹא נִמְצָא עִמָּה, שְׂאֵלְמָלָא הִיָּה בַּעֲלָה נִמְצָא עִמָּה, תַּתְּנַחֵם עֲלֵיהֶם, שְׁהָרִי אֲזַי בְּנִיָּה לֹא יִהְיֶה בְּגֻלוֹת, וּמִשּׁוּם שְׂאֵינְנוּ, אֵינָה מִתְּנַחֵמַת עַל בְּנִיָּה, מִשּׁוּם שְׂבַנִּיָּה הַתְּרַחֲקוּ מִמֶּנָּה עַל שְׂאֵינְנוּ עִמָּה.

בֹּא רְאֵה, בֵּית פְּרָעָה - זֶה הוּא סִימָן לְדַבֵּר לְמַעַלָּה, הַבֵּית שֶׁנִּפְרָעִים וּמִתְגַּלִּים מִמֶּנּוּ כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כָּל מֵה שְׁהִיָּה סְתוּם מִשֵּׁם הַתְּגַלָּה, וּמִשּׁוּם כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אֶת כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כִּדִּי לְהָאִיר לְאוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁנִּקְרָא קַל בְּלִי וְא"ו.

בֹּא רְאֵה, כְּאֲשֶׁר יָקִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזֶה הַקּוֹל מְהַעֲפֹר וְיִתְחַבֵּר בְּאוֹת וְא"ו, אֲזַי כָּל מֵה שְׁנִאֲבַד מֵהֶם בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת יִחְזוּר, וְיִתְעַדְנּוּ בְּאוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים שְׁנוֹסְפִים מִתּוֹךְ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר וְהִיָּה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבְאוֹ הָאֲבָדִים בְּאָרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהַשְּׁתַחֲוִו לַה' בְּהַר הַקְּדֹשׁ בִּירוּשָׁלַם.

וְאִתָּה צְוִיתָה זֹאת עָשׂוּ קַחוּ לָכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וְגו'. רְבִי חֲזִיָּא פְּתַח, שְׁמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל אֶהְבִּיָּה שִׁישׁוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ וְגו'. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגָרְמוּ הַחֲטָאִים וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאָרֶץ, הַסְּתַלַּק הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, וְלֹא הַשְּׂגִיחַ עַל חֶרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל עֲמוֹ שְׁגָלוֹ, וְאֲזַי הַשְּׂכִינָה גִלְתָּה עִמָּהֶם.

כְּשִׁירָד, הַשְּׂגִיחַ עַל בֵּיתוֹ שְׁנִשְׂרַף, הַסְּתַכַּל עַל עֲמוֹ - וְהִנֵּה הִגְלָה. שְׂאֵל עַל הַגְּבִירָה - וְהִיא גְּרָשָׁה. אֲזַי וְיִקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בְּיוֹם הַהוּא לְבָכִי וְלִמְסַפֵּד וְלִקְרָחָה וְלַחֲגוּר שֶׁק. וְהִיא גַם הִיא מֵה כְּתוּב בָּהּ? (יואל א) אֲלֵי כִבְתוּלָה חֲגַרְת שֶׁק עַל בַּעַל נְעוּרֶיָּה, כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר כִּי אֵינְנוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַסְּתַלַּק מִמֶּנָּה וְנִמְצָא פְּרוּד.

וְאִמְלוּ שָׁמַיִם וְאָרֶץ כָּלֶם הַתְּאַבְּלוּ עֲלֵיו, שְׂכָתוּב (ישעיה כ) אֲלִבִּישׁ שָׁמַיִם קְדָרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם. מְלֹאָכִים עֲלִיוֹנִים כָּלֶם הַתְּאַבְּלוּ עֲלֶיָּה, שְׁנִאֲמַר הֵן אֲרָאֵם צָעֲקוּ חֲצָה מְלֹאָכִי שְׁלוֹם מִר יִבְכִּיּוּן. הַשְּׂמֵשׁ וְהַלְּבָנָה הַתְּאַבְּלוּ וְהַחֲשִׁיכוּ אֶת אוֹרָם, שְׂכָתוּב חֲשַׁךְ הַשְּׂמֵשׁ בְּצִאתוֹ וְגו', וְכָל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים כָּכוּ עֲלֶיָּה וְהַתְּאַבְּלוּ. מֵה

ויאמר אנכי האל אלהי אביך. מה הטעם? משום שצד הקדשה שלמעלה כף הוא, שהרי צד הטמאה לא מזכיר את שם הקדוש ברוך הוא, וכל צד הקדשה נזכר בשמו. אנכי ארד עמך מצרימה וגו'. מכאן ששכינה ירדה עמו בגלות, ובכל מקום שישראל גלו – שכינה גלתה עמם, והנה פשוה.

בא ראה, כמה עגלות היו? שש, כמו שנאמר (במדבר ז) שש עגלות צב. דבר אחר, ששים היו, והכל סוד אחד. בראשונה כתוב בעגלות אשר שלח יוסף, ולבסוף – אשר שלח פרעה. אלא כלם ששלח יוסף היו בחשבון כראוי, ואותם ששלח פרעה יותר מהם, לא היו בסוד זה ולא היו בחשבון.

ואלה באו, משום כף אשר שלח יוסף, אשר שלח פרעה. וכשיצאו ישראל מן הגלות מה כתוב? (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'.

ויאמר יוסף מרפכתו. רבי יצחק פתח ואמר, (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה. הפסוק הזה בארוהו, אבל בא ראה, יש חיה למעלה מן החיה, ויש חיה קדושה שעומדת על ראש החיות.

וייש חיה עליונה למעלה על כל שאר החיות, וזו [ויש] החיה שולטת על כלם, משום שכאשר החיה הזו נותנת ומאירה לכלם, אז כלן נוסעות למסעותיהן ונותנות זו לזו ושולטות זו על זו.

וייש חיה למעלה על התחתונים על שאר החיות שלמטה, וכלם נזונים ממנה, וארבעת צדדי העולם רשומים בה, פנים מאירות ידועות [דינים] לכל צד, והיא שולטת על ארבעה צדדים, והנה פשוה, שהם שלש לצד זה ושלוש לצד זה, וכן לארבעת צדדי העולם.

וייש רקיע למעלה מן הרקיע, והרקיע הזה ששולט עליהם, כלם מסתכלים כלפיו. מה כתוב? (יחזקאל א) ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה וגו', משום שכלם שולטים על מה שנפקדו, ושליחות של מדת החכל בהם.

הגיע זמנו לשלט בו ולטל רשות, שהרי אין שולט באדם עד שנוטל רשות.

ומשום כף יש לו דין לשלט על אותו מקום, כמו שנאמר לא נודע מי הפהו. גם כף יש לו דין שלא נודע כדי לקטרג על אותו מקום, ועל כן (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו', כדי להעביר דינו של המקום ההוא, ולהתקן שלא ישלט בו המקטרג ולהנצל ממנו.

בא ראה, כשנפרד יוסף מאביו, בלי לניה ובלי אכילה נשלח, והיה מה שהיה, וכשאמר יעקב (בראשית לו) טרף טרף יוסף, אמר כי ארד אל בני אבל שאלה, שאני גרמתי לו, ועוד – שהייתי יודע שאחיו שונאים אותו ושלחתי אותו, ורמז הוא רמז לו.

אמר לו רבי יהודה, את אותם העגלות שלח אותם על פי פרעה, שכתוב ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה. אמר לו, דיוקו של דבר, שכתוב ואתה צויתה זאת עשו. ואתה צויתה דוקא, ומשום כף כתוב בה"א, משמע שיוסף בקש אותם, ומשום כף ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, ויעקב לא עמד בדבר עד שראה אותם, שכתוב וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם.

אמר רבי שמעון, בראשונה ותחי רוח יעקב, ואחר כך ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חיי. אלא בראשונה קראה לו התורה יעקב, משום השתפות, ששתפו את השכינה באותו חרם כשנמכר יוסף, ועכשו ששכינה עלתה, אז היא ותחי רוח יעקב אביהם, וזה הוא סוד השכינה. ואחר שהיא עמדה בקיום, [משום] אז הדרגה שלמעלה עברה אליה, הדרגה שהיא ישראל. [אז הדרגה שלמעלה התעוררה אליה, וזוהי דרגה של ישראל] מכאן שהדרגה שלמעלה לא מתעוררת למעלה עד שמתעוררת בראשונה למטה, שהרי כאן ותחי רוח יעקב בראשונה, ואחר כך ויאמר ישראל.

ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. במראת כתוב. בא ראה, ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק, בראשונה, כדי להעיר את השמאל בסוד של האהבה. ואז – ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה, בדרגה הזו שאמרנו, שהיא מראות הלילה.

עוֹדֶךָ חֵי. וְעַל כֵּן בְּרֵאשׁוֹנָה אָמַר, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חֵי, שְׁצָרֶיךָ לְעַמְד בְּסוּד שֶׁל חֵי, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

בא רֵאָה מֵה כְּתוּב, וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרָעָה. אָמַר רַבֵּי יוֹסֵי, פְּרָעָה, אָף עַל גַּב שְׁבָאֲרוּהוּ בְּסוּד אַחַר, סִמְךָ שְׁסוּמִכִּים בְּעוֹלָם.

אבל בא רֵאָה, (שיר א) לְסִסְתֵי בְּרֻכְבֵי פְּרָעָה דְּמִיתִיךָ רְעִיתִי. בא רֵאָה, יֵשׁ מְרֻכְבוֹת לְשִׁמְאֵל בְּסוּד שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, וַיֵּשׁ מְרֻכְבוֹת לְיָמִין בְּסוּד שֶׁל לְמַעְלָה שֶׁל קִדְשָׁה, וְאֵלֶּה כְּנֻגַד אֵלֶּה. אֵלֶּה שֶׁל רַחֲמִים, וְאֵלֶּה שֶׁל דִּין.

ובשוקרוש בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה דִּין בְּמִצְרַיִם, כָּל הַדִּין שֶׁעָשָׂה, בְּאוֹתָהּ צוּרָה, שֶׁהֵם הַמְּרֻכְבוֹת מִמֶּשׁ, וְכִמּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד מִמֶּשׁ. מֵה אוֹתוֹ הַצַּד [מִמֶּשׁ] הוֹרֵג וּמוֹצִיא נְשָׁמוֹת, כִּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה כְּאוֹתָהּ צוּרָה מִמֶּשׁ, שְׁכָתוּב (שמות יג) וַיִּהְרַג ה' כָּל בְּכוֹר, וְכֵן בְּכָל מִצְרַיִם בְּאוֹתָהּ צוּרָה מִמֶּשׁ. וּמִשׁוּם כִּף דְּמִיתִיךָ רְעִיתִי, כִּמּוֹ שֶׁלָּה מִמֶּשׁ לְהֵרֵג, שְׁכָתוּב כִּי אֲנִי ה' אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר. וְלַעֲתִיד לְבֹא מֵה כְּתוּב? (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה וְגו'.

בא רֵאָה מֵה כְּתוּב. וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאֱחָזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד. וַיֵּאֱחָזוּ בָּהּ - יִרְשֶׁת עוֹלָמִים. וַיֵּאֱחָזוּ בָּהּ - שְׁהָרִי לָהֶם רְאוּיָה, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרוּהָ. [אָמַר רַבֵּי יוֹסֵי] וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד, וְדַאי, שְׁהָרִי הַצַּעַר לֹא שָׁרָה בָּהֶם וְעַמְדוֹ בְּתַפְנוּקֵי הָעוֹלָם, וּמִשׁוּם כִּף וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

וְהֵם תִּשְׁעָה לְכָל צַד, לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם, וְהֵם ל"ו בְּחֻשְׁבוֹן. וְכִשְׁכֹּלִם מִתְחַבְּרִים, נַעֲשִׂים רְשׁוּם אֶחָד, בְּסוּד שֶׁל שֵׁם אֶחָד, בְּיַחְוֹד שֶׁלֹּם כְּרָאוּי.

ובשנתקנים כָּלפִי הַכֶּסֶּא, מֵה כְּתוּב? וּמִמַּעַל לְרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֵאשִׁים כְּמֵרָאָה אֲכָן סִפִּיר דְּמוֹת כֶּסֶא וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶּא דְּמוֹת כְּמֵרָאָה אָדָם עָלָיו מְלַמְעֵלָה. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ, [דְּמוֹת] שְׁהָאֲכָן הַטּוֹבָה הַזֹּאת בְּכֶסֶא, שְׁעוֹמֵד עַל אַרְבַּעַת עַמּוּדִים, וְעַל אוֹתוֹ הַכֶּסֶּא דְּמוֹת שֶׁל אָדָם, לְהִתְחַבֵּר בּוֹ יַחַד וְלְהִתְבָּרֵךְ כְּרָאוּי.

ובשתיא נִתְקַנְתָּ כָּלפִי אָדָם, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה מְרֻכְבָּה [נ"א קְדוּשָׁה, וְאִז כָּל הַמְּרֻכְבָּה] אַחַת לְאָדָם הַזֶּה, אִז כְּתוּב: וַיֵּאֱסֹר יוֹסֵף מְרֻכְבָּתוֹ - זֶה הַצַּדִּיק. וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה. לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל - זֶה הַסּוּד שֶׁל אָדָם. גִּשְׁנָה - הַתְּקַרְבוֹת אַחַת, לְהִתְקַרֵּב יַחַד בְּקִרְבָּן אֶחָד וַיַּחְוֹד אֶחָד.

וירא אֵלָיו - שְׁכַשְׁנָרָא הַשְּׁמֵשׁ עִם הַלְּבָנָה, אִז מְאִירָה הַלְּבָנָה, וּמְאִירָה לְכֹלִם שְׁלֵמְטָה. וְכֵן כִּמּוֹ זֶה, כָּל זְמַן שֶׁהַקְּדוּשָׁה שְׁלֵמְעֵלָה שׁוֹרָה עַל הַמְּקַדֵּשׁ שְׁלֵמְטָה, מְאִיר בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ וְעוֹמֵד בְּשִׁלְמוֹתוֹ. וְכִשְׁמִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ וְנִחְרַב בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ, אִז וַיִּבְרַךְ עַל צוּאֲרָיו עוֹד, שְׁכֹלִם בָּכוּ עַל הַמְּקַדֵּשׁ שֶׁנִּחְרַב. עוֹד, מֵה זֶה עוֹד? זֶה הַגְּלוּת הָאַחֲרוֹנָה.

אז כִּינּוּן שְׂרָאָה יַעֲקֹב וְהַסְתַּכַּל שֶׁהִנֵּה הַתְּקוּן שְׁלֵמְטָה נִתְקַן כִּמּוֹ שְׁלֵמְעֵלָה, אִז אָמַר אֲמוֹתָהּ הַפְּעַם וְגו'. כִּי עוֹדֶךָ חֵי, שֶׁהַתְּקִימָתָ בְּסוּד שֶׁל הַבְּרִית הַקְּדוּשׁ שֶׁנִּקְרָא חֵי הָעוֹלָמִים, וּמִשׁוּם כִּף כִּי

❦ סדר הלימוד ליום כה חשוון [יום 55 בשנה] ❦

פְּרִשְׁת וַיְחִי יַעֲקֹב

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגו'.
אמר רבי יוסי, הלב רואה בנבואה, במצרים, שיהיו בניו בכמה גליות, עד כאן, ועד עֵדֶן של קץ המשיח. ולא הגיעה לנבואה של ויחי אלא במצרים, והיא הנבואה המעלה משהתנבאו [שלא התנבאו] כמותה ולא הגיעה לשום איש מבני הנביאים, אלא הוא ומשה. במשה כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ביעקב כתוב ויחי יעקב. ויחי, נבואה שירדה מהאספקלריה [מאירה] המאירה.

רָצָה לומר, [חפץ ההוא היה בעיניו] נבואת הגלות שתקרה לבניו בארץ פנען ובכל ארץ התישב בה, מארץ מצרים היה שבור לבו, שכתוב כי יש שבר במצרים.

וְעַל כֵּן הִגִּיעַ וַיְחִי יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הָיָה שְׂמֵחַ,
כי בארץ ההיא קשרם של העמים, ספירים של כסא הכבוד, ולא הגיע להם שום איש, לא מהעליונים ולא מן התחתונים, אלא ח"י, וסוד זה – כי לא יראני האדם וחי. כמה הוא סוד עליון בפסוק הזה, ואנו החברים תמהים עליהם, על ויחי שמזכיר עמו יעקב, היה לו לומר לפניו ישראל. ישראל מנין? שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית וגו'. (שמות ד) בני בכרי ישראל. רבי אלעזר בנו של רבי שמעון אמר, וכי לא אמר הכתוב (בראשית כה) וימכר את בכרתו ליעקב?

אָמַר רבי שמעון אביו, בזמן שהיו ישראל אמתיים וצדיקים ועושים זכיות ולא היו פוחדים ישראל, אלא יעקב לבדו. משום הטובות שעשו היה לעשות להם טובות רבות זה בזה.

מִשְׁחָטָאוֹ וְהִגְלוֹ עַל חַטָּאֵיהֶם וְעַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, לא היו סובלים אותו שלא ישארו בעולם באמת על חטאיהם, ועל זה באה מדת הרחמים והדין לחוד, ישראל, ונתנה אותם בארץ גלותם. יפה שאלת, בני, אבל איש המסתכל ויודע אותו, יעקב המחבר עם ויחי הוא קדש, ועל סוד זה אומרים, יעקב בחר אותו להיות ספיר בכסא הכבוד.

רְבִי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נז) ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. לב נדכאים – זה יעקב, כמו שנאמר, תחת מהדרגה ירדה עליו נבואות וברכות במצרים. שנינו, אמר רבי אבא, הלב רואה, שהיה יעקב במצרים אין נבואתו מעלה. [שהארץ שנואה]. ארץ גדולה.

בֵּא ראה, לא זכה לברך את אחד מבניו ולא היתה בידו רוח לברך אלא במצרים, כשברך אותם כל אחד ואחד בסוד, וסוד – (בראשית מב) וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו בא ראה שלא נתנה הנבואה אלא לשבורי הלב, כמו שנאמר רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות.

אָמַר רבי יוסי, תחת כסא הכבוד הקדוש, יעקב ספיר, שהיא מדת הדין לצדו. בא ואמר, (שם לב) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. אתה מוצא שיעקב ראה לצדו מדת הדין. ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל וגו', וסוד הדבר – (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב.

רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר, כשהגלו מירושלים והוסר התמיד, וטמא השונא את ההיכל, בזמן ההוא לא סבלה המלכות את ישראל משום חטאיהם, אלא ישראל, משום שהיא משני צדדים – רחמים ודין.

וְחַמְלָה שֶׁל לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כפאשר מתבאר בסברא. ישראל ויעקב – זה עליון מזה, ובגללם היה משה משה חקוק משני צדדיו משמו הקדוש, אחד רחמים בדין, ואחד דין בדין.

וְסוּד (במדבר כג) לֹא הִבִּיט אֶוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל – משאנו בגלות דחוקים בין שונאים, והסתלקה המלכה מן המלך והתרחקה ממנו, הוא ישרה שכינתו בינינו ונגאלנו, והסוד של (ישעיה מד) כה אמר ה' מלך ישראל ונגאלו ה' צבאות. ויחי חי, כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי.

כו) שֶׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם, (בראשית ד) כִּי שֶׁבַע־תִּים יִקַּם קִיץ, בְּגִלוֹת הָרָאוֹנוּהָ שֶׁל מְצָרִים שֶׁהִיא קֶטְנָה.

שְׁנִית - גְּלוֹת הַשׁוֹפְטִים שֶׁנִּמְשְׁלָה לְאַרְבַּעִים שָׁנִים, בְּשֶׁבַע שָׁהִם רַבִּים מִמֶּנּוּ. שְׁלִישִׁית - הַגְּלוֹת שֶׁאָנוּ בָּהּ, אַרְכָּה, שֶׁנִּמְשְׁלָה לְמֵאָה שָׁנִים, לְאַרְבַּעִים. וְהִינוּ שְׁגָלָה הָעֲלִיּוֹן שֶׁאָמַר (דניאל יב) וּמַעַת הוֹסֵר הַתְּמִיד וְלָתַת שִׁקּוּץ שָׁמַיִם וְגו'.

וַיִּקְרָבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר, רָאָה צָרָה זֹאת שֶׁל הַגְּלוֹת שֶׁהִיְתָה קוֹרֵאת לְבָנָיו קָרְבָּה עַל נַפְשׁוֹ וְדַחְקָה לְמוֹת, לֹא נִשְׁאַר חַי. כְּשֶׁהָיָה יוֹרֵד מִדְּרָגוֹת מִשׁוּם חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגִלוֹת. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם. שָׂאֵם לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגִלוֹת, יִשְׁאַרוּ בֵּין הָעַמִּים, וְאֵתָהּ אָמַרְתָּ (ישעיה נ) מִדּוֹעַ בְּאֵתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנָה. וְאֵין עוֹנָה - זֶה יִשְׂרָאֵל. בְּאֵתִי וְאֵין אִישׁ - זֶה שְׁכִינָה. הַקְּצוֹר קְצָרָה יְדֵי מַפְדּוֹת וְאֵם אֵין בִּי כַח לְהַצִּיל הֵן בְּגַעְרָתִי אַחֲרֵיב יָם אֲשֵׁים נְהָרוֹת מְדַבֵּר. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן חֵלֶק לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִשְׁלַט גְּדוֹל אַחֵר עֲלֵיהֶם. יְרֵדוּ לְגִלוֹת - שְׁכִינָה עִמָּהֶם, וְהוּא רְחוּק מִן הַמַּלְכָּה.

וַיִּקְרָא לְבָנָיו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ. חָקֵר אֶת בְּנֵי כָלָם וְאָמַר לָהֶם: צְרוֹת רַבּוֹת, רַעוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲנִי רוֹאָה לְבֹא עַל דּוֹרוֹתֵיכֶם נִמְצְאוּ רַחֲמִים עֲלֵינוּנִים.

וְאֵם אַתֶּם רוֹצִים לְצֵאת מִכָּל צָרָה, הַשֶּׁבַע לִי וְתָנוּ בֵּינֵינוּ רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְתַעֲשׂוּ אֲמַת וְדִין, וְתִהְיוּ כְּאַבוֹתֵיכֶם, וְצוּוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁיִּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם. וְאֵם אַתֶּם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת כֶּף, תִּצְאוּ מִכָּל צָרָה שֶׁתָּבֹא עֲלֵיכֶם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, (עמוס ה) וְהִצִּיגוּ בַשַּׁעַר מִשְׁפָּט אֲוִלֵי יַחֲנֹן ה' אֱלֹהֵי צַבָּאוֹת שְׂאֲרִית יוֹסֵף. וְאֵם תַּעֲשׂוּ כֶּף, לֹא תִקְבְּרוּ אֶחָד מִן בָּנָי, אֲלֹא אֵתִי תִשׁוּבוּ לְאַרְצְכֶם בְּשָׁלוֹם.

וְהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית כד) שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי. מֵהוּ יָדְךָ? פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מה) חָגוּר חֲרָבְךָ עַל יָרֵךְ גְּבוּר הוֹדֵךְ וְהִדְרָךְ. חָרַב שִׁישׁ בָּהּ חֶסֶד וְאֲמַת, שְׁתֵּי סְפִירוֹת, וְלֹא עוֹזְבִים זֶה אֶת זֶה. וְלָכֵן אָמַר חֶסֶד וְאֲמַת יִקְדְּמוּ פָּנֶיךָ, (איכה ד) פָּנֵי ה' חֲלָקָם. וְאֵם יִהְיוּ בָּנָיו טוֹבִים וְעוֹשִׂים מֵה שֶׁנִּשְׁבַּעוּ, לֹא מֵת אֶחָד

בְּבָנָיו הָעֲלִיּוֹן שְׁתֵּי רַגְלִים חַי, לִי גְדוּלָה י' לְח' קֶטְנָה, ח' לְתִי"ו, וי' לו', ו' לְד', זֶה מֵה שִׁיּוּצָא מֵהָעֲלִיּוֹן. תַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד מְאֹבֵן טוֹבָה בְּאַרְץ מְצָרִים, הִינוּ מֵה שֶׁכְּתוּב וְנִגְף ה' אֶת מְצָרִים וְגו', שְׁתֵּי חֲלָקוֹת. כִּי טַל אִוְרוֹת טַלְף - מִשׁוּם חֲלָקָה אַחַת.

וְלָכֵן מִתְחַלְפִּים כְּאֶחָד. ב' הַפְּרוּשׁ עַל הַגְּלוֹת, א' הַפְּרוּשׁ הָרָאוֹנוּ. בֹּא רָאָה מֵה שֶׁכְּתוּב, בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנִלְכָה בְּאוֹר ה', בְּגִלוֹת, הָאוֹתִיוֹת שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶן עַל חֲטָאֵיהֶם, בְּאֲמַת בְּדִין הָיוּ. בַּתּוֹרָה יִשׁ תִּקְנָה, וְתִצְאוּ מִחֲמַר הַטִּיט, שֶׁהִיא גְלוֹת, וְתִלְכוּ לְאוֹר ה'.

א' רְצוֹנוֹ לומר בְּאַרְץ, נִרְאִית בָּאָה בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, וְהֵם מִתְחַלְקִים בְּאַרְץ בְּאַרְץ אֶתָּה מוּצָא בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, ר"ן מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד גְּלוֹת. מֵהִי גְלוֹת מְצָרִים? אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה הָיָה אֹמֵר לְאַבְרָהָם שֶׁתִּהְיֶה גְלוֹת לְבָנָיו בְּמְצָרִים, וְכִשְׁהִיִּת מוֹנָה אוֹתָם, מֵאֵתִים וְתִשְׁעִים שָׁנִים הָיוּ.

בֹּא רָאָה, וְיָמַת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה ז) הִנֵּה הָעֲלִמָּה הָרָה וְיִלְדַת בֶּן וְקִרְאת שְׁמוֹ עֲמִנוּאֵל. הָרִיוֹן וְלָדָה, שֶׁנִּתְמַלְאוּ לְגָלוֹת וְלִצְרוֹת רַבּוֹת וְעַדְנִים רַעִים. וְאַף עַל גַּב שִׁיְהִי עִמָּנוּ, הַמַּלְכָּה מִזְדַּעְזַעַת וּמִתְרַחֶקֶת מִבְּעָלָהּ, תִּהְיֶה עִמָּנוּ בְּגִלוֹת, בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי הִיְתָה הַחֲקִיקָה שֶׁנִּתְּסַפְּהָ. יִרְצָה לומר שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִן הַגְּלוֹת מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים וּמֵאֵתִים וְתִשְׁעִים, וְיִהְיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְלֹא נִמְנִית גְלוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲלֹא מִשְׁמַת יוֹסֵף.

וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיֵּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבַּעִים וּמֵאָת שָׁנָה. כָּאֵן סוּד בְּגִלוֹת בְּמִנְיָן, תִּקְוֵי הַגְּלוֹת שֶׁיְהִיוּ הַבָּנִים בְּמִדַּת הַדִּין שֶׁלֹּשׁ גְּלוֹת. רָאוֹנוּהָ שֶׁל מְצָרִים, שֶׁנִּמְשָׁל בְּשֶׁבַע שָׁנִים. רַבִּי חֲזַקְיָה פָּתַח וְאָמַר, (שיר ב) הַשֶּׁבַע־תִּי אַתְּכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבָּאוֹת אוּ בְּאִילוֹת וְגו'.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מִכָּאֵן (ירמיה לא) מִרְחוּק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ וְגו'. כָּאֵן סוּד הַגְּלוֹת, הַתִּקְנָה שֶׁיְהִיוּ בָּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁחַרְרִים מִגְּלוֹת, וְיִתְרַצָּה לומר שֶׁיְהִיוּ הַבָּנִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהִגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם בְּדִין, שָׁנִים רַבּוֹת יִהְיֶה, (ויקרא

וַיְהִי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו'. משנה, אמר רבי חזקיה, לא בא הכתוב להשמיענו מה שעשה, אלא בא הכתוב להביא מה שיהיה בסוף הגלות כל אלה לסוף המנין שנמנה. רוצה לומר שיבא המשיח, ויאמר לו, אביך שבשמים ממחר לקבל פניך הצופות לקץ המשיח. יהי רצון מאלהי השמים שישא בניו שיהרבו בגלות ומשנשכחו בהם, ששכח אותם הקדוש ברוך הוא בחטאייהם באמת.

בְּשָׂבָא רבי אבא, אמר, לא לדרשה באתי, חשב סוד הדבר (שם ל) יסף ה' לי בן אחר, כפי שפרשנו לעיל. הרי שמו הקדוש ביוסף, יה"ו יאמר, הרי אביך רבון העולם שבא לעשות טוב לבניו שיצאו מהגלות שלהם, ואם אינך רוצה באמתך, הרבוע ידו"ד אחד יעשה אותך, ויודעים שתשוב המלכה למקומה.

שְׂאֵבוֹתֵינוּ הם מרכבות שלמעלה, ויעל אלהים מעל אברהם, האבות שוקי העולם, (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. שנינו שיבא המשיח.

רַבִּי יוסי פתח ואמר, (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור. רוצה לומר, שני מקרים רעים שבאו לבניו להיות בגלות בארץ שונאיהם, ולא יסתכל בהם כמה שנים רבות על חטאייהם באמת, כן יזנח אותם בארץ שונאיהם, וישא בניו שארעו להם הרעות הללו, וינהיגם לארץ טובה כפרוש הכתוב.

וְהָיָה שני גדולים רבים מעלים היו דופקים תחת כסא הכבוד, שאפוטרופוס של ישראל מדה חמישית, משום היותם בגלות כל הזמן הזה, וקרה שישכח אותם בארץ שונאיהם.

וְהוּא שתי מדות בשתי חלקות. יצאה אחת ודברה כנגד רבון העולם, ונתן לה רשות לדבר כל מה שתרצה, וראתה בישראל מצד אחד לגזר על ישראל שיצאו מהגלות בזכות אבותיהם, ומצד אחר רצתה לגזר עליהם בשביל חטאייהם כשאמרו עליהם רעה גדולה, הרי ארבע מדות, ולא היתה בהם מדה חמישית אפוטרופוס של ישראל, ודברו כל מה שרצו.

מבניהם במצרים, שכל טוב וטוב שגזר שם האלוה על אנשים, אינו אלא על שיהיו טובים, ואם לא - לא, כמו שאמר דוד (מלכים א ב) למען יקים ה' את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת. ואם לא - לא.

בֹּא ראה כמה הוא עדיף רוח האב מרוח הבן, שרוח האב הוא רוח הבן, רוח מרוח עולה. ואם סיעה אור אחרת ברוח, לא יוצא שלם, שהרי הוא חסר באור הזה, והינו (ירמיה ב) פרא למד מדבר באות נפשה שאפה רוח.

לְמַדְנוּ, רב המנונא הזקן הלך לקפוטקיא. נכנס לפנייהם רב ייסא הזקן. אמר לו, במה עסקתם? אוי לו אוי לנפשו אם נשלפה רוח טמאה שנמצאת עמו והוריש אותה לבנו. וזהו שהקדוש ברוך הוא אין לו חלק, משאיר לו חלק ומשאיר אותו להשמיד מן העולם הבא. אמר לו, מנין לך זה? אמר לו, כף למדתי, שהירשה הרעה הזו יורשים כל בניו אם לא ישובו, שהרי אין דבר העומד בפני התשובה.

וְאָנִי כף למדתי, שהרי רפואה זו נתנו לי פעם אחת שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי צדיק אחד, ועל ידו עבר ממני אותו הרשם. אמר לו, מה שמך? אמר לו, אלעזר, וקראתי לו אלעזר אחר. אמר לו, ברוך הרחמן שראיתי אותך, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא.

וַיֹּאמֶר השבעה לי וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. נשבע הקדוש ברוך הוא שיוציא את ישראל מהגלות שלהם, וזה נשבע להם שבועה שלא יעזב אותם בארץ שונאיהם. ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית לב). מה זה ברכתני? נתן להם גלות, ונשבע להם שיצאו ממנה.

שְׂנִינֵנוּ, עתיד הקדוש ברוך הוא לבני ישראל שיהיו כל אחד ואחד תחת כסאו ויהיו מעלים מכל העליונים. בשביל זה תמצא וא"ו ארכה. נשבע הקדוש ברוך הוא לשלמות של ששה דורות, ובשביל שש וישתחו ישראל על ראש המטה. השתחוה ישראל שיבא המשיח בסוף המנין הזה ותשרה שכינה עמם.

שְׁלִישִׁי יִצְחָק. מה זה (בראשית לא) וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בַּפֶּחַד אָבִיו יִצְחָק. ומשום פֶּחַד יִצְחָק שֶׁהָיָה סִפְרָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא כֹסֵא כְבוֹד, מְרַכְּבָה עֲלֵיוֹנָה, וְסִפְרָה שֶׁל יִצְחָק הִיא מַעֲלִיּוֹנִים, מִפְּרֻשֵׁת יוֹתֵר מִכָּל הַסִּפְרִיּוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת. זֶהוּ שֶׁפָּתוּב וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בַּפֶּחַד אָבִיו יִצְחָק.

רְבִי אָבָא פָּתַח וְאָמַר, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נְחוּר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בַּפֶּחַד אָבִיו יִצְחָק. מִפְּסוּק זֶה אַתָּה יָכוֹל לְדַעַת זֶה.

וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמָּטָה. וְסוּד הַפְּתוּב (דניאל יב) וּבִעֲתָ הִיא יַעֲמַד מִיכָאֵל הַשָּׁר הַגָּדוֹל הָעֵמֵד עַל בְּנֵי עֵמֶף וְהִיתָה עֵת צָרָה. רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר, זֶה גְבוּרַת יָד מִיכָאֵל הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ מִקֵּדָם לְכֵן. לְמִי הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה? מִשְׁתַּחֲוֶה לַמָּטָה. הִיתָה הַמָּטָה פְּתוּחָה פְּנִיָּה. לְמִלָּה הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה, שֶׁהָרִי הִיתָה חֲבִיבָה עָלָיו.

בִּי חֲלַל יְהוּדָה קָדֵשׁ ה' אֲשֶׁר אָהַב וּבָעַל בַּת אֵל נִכְר (מלאכי ב). כְּשֶׁהִסְתַּלַּק זִיוו מִמֶּנּוּ עַל חֲטָאֵיהֶם, וְלֹא הָיָה לָּהּ לַעֲמֹד לְפָנָיו, וְגֵרְשָׁה הַמַּלְכָּה מִן הַמְּלָךְ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִכְלָה לְהַשְׁאִיר אֶת בְּנֵיהָ בֵּין הָעַמִּים לְהַרְגֵם אוֹתָם, וְהוּא הָיָה בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, בְּזֶה שִׁיְהִיו עַמִּים נִכְרִים מִן עַמּוֹ. רוּצָה לֹא מֵרָח הַכְּנִיס שְׂכִינָה בֵּינֵיהֶם בְּגִלוּת וּבְזִמְן שֶׁלֹּא הִיתָה בְּאֶרֶץ, וְהִיא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים בְּזִיוו שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִשְׁמְרוּ הָעַמִּים שֶׁסְּבִיבוֹתֵיהֶם.

לְמַדְנֹו, אָמַר רְבִי יוֹסִי, שְׁנֵי גְדוּלִים הָיוּ תַּחַת כֹּסֵא הַכְּבוֹד הַקְּדוּשׁ, וְהָרִי שְׁמוֹ אֶחָד מֵהֶם הוּא מָטָה, שֶׁהָיָה שׁוֹרָה בְּאוֹצָר שֶׁל הַהִיכָל. וְהָרִי אֲנוּ בְּגִלוּת, לֹא נִשְׁאָר בֵּינֵינוּ אֲלָא זֶה שֶׁהוּא מְטַבֵּעַ שְׁלוֹ, וְהוּא חֲתוּם מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

זֶהוּ שֶׁפָּתוּב (שמות כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מְלֹאךְ לְפָנֶיךָ לְשַׁמְרֶךָ וְגו'. לֹא לְדַבֵּר כָּךְ, אֲלָא בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשָׁנוּ בְּמִקוּמוֹ וְהִיא הַשְּׁמִירָה בְּדֶרֶךְ, אֲנִי הַשְּׁרִיטִי שְׂכִינָה בֵּינֵיכֶם לְשַׁמֵּר אֶתְכֶם בְּגִלוּת, וְהִיא שְׁמֵרָה אֶתְכֶם עַד שֶׁתָּבִיא אֶתְכֶם לְאַרְצְכֶם כְּמוֹ שֶׁהִיטֵתֶם מִקֵּדָם לָזֶה. אֲשֶׁר הִכְנַתִּי – מוֹשְׁבוֹת מִקֵּדָם לָזֶה.

זוֹ שְׂכִינָה מִן מִטְטְרוֹיִן, וְגֵרְשָׁה הַמַּלְכָּה מִהַמְּלָךְ עַד שֶׁתָּשׁוּב לְמִקוּמָהּ, וְסוּד – כִּי רַק עוֹג מְלָךְ הַבָּשָׁן

עַד שֶׁהִגִּיעָה לָּהֶם הַמֶּדָּה הַחֲמִישִׁית, וְהָיָה בְּכֹסֵא הַכְּבוֹד מִן הַשָּׁם הַקְּדוּשׁ, וְאָמְרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב, וְלֹא הָיוּ פוֹחַדוֹת שְׁתֵּי מֵדוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְדַבֵּר לְפָנָיו, בְּזִכּוֹת הַמֶּדָּה הַחֲמִישִׁית שֶׁנִּמְשְׁלָה לְלִילָה, וַיִּצְאָה לְהָאִיר לָהֶם. וְלִכֵּן פָּתַח, וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לִילָה וְהָיָה לַעַת עָרַב יִהְיֶה אוֹר.

שְׁנִינֹו, (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לְלַיְלָה. וְשָׁם אָמַר וַחֲשָׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. וְקָשָׁה שְׁלוֹ עַל שְׁלוֹ. בֵּא רְבִי אֶלְעָזָר לְרְבִי שְׁמַעוֹן אָבִיו וְאָמַר לוֹ, אָבִי מוֹרִי, מַה זֶה? אָמַר לוֹ, מִבְּרֵאשִׁית עַד ו' דּוֹרוֹת בְּרָא יְדוּיֵד אֶחָד, רוּצָה לֹא מֵרָח, ו' שֶׁל שְׁמוֹ נִתֵּן בּוֹ רוּחַ חֲכָמָה. עַד כָּאן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֵהוּ חֹשֶׁךְ. קָם רְבִי אֶלְעָזָר וַיִּנְשָׁק יְדוֹ שֶׁל אָבִיו.

קָם רְבִי אָבָא וְשָׁאֵל, מַה זֶה חֹשֶׁךְ? סָבְבוּ הַחֲבָרִים וְלֹא הִגִּיעוּ לְמַה שֶׁשָּׁאֵל. עָשׂוּ מַעֲשֵׂה, וְהִגִּיעַ קוֹל מִלְּפָנָיו רְבוֹן הָעוֹלָם בְּפִסּוּק זֶה, (איוב י) אֶרֶץ עֲפָתָהּ וְגו', צִלְמוֹת וְלֹא סִדְרִים וְתַפְעַע כְּמוֹ אֶפֶל. גִּיהִנָּם מִלְּפָנָיו שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הָיָה גְנוּז לְרִשְׁעִים. אוֹי לְרִשְׁעִים שִׁיְהִיו כְּשִׁיעֵשָׁה הָאֵלֹהִים אֶת אֱלֹהִים (ישעיהו ס) כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ וְעֲרַפֵּל לְאֵמִים וְעֲלִיף יִזְרַח ה' וְכִבְדוֹ עֲלִיף יִרְאָה. אֲשֶׁרִי חֲלַקְתָּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא בְרָא לָהֶם זֶה. (תהלים קמד) אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁכָּכָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁה' אֱלֹהָיו.

וַיִּגַּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֵךְ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ. רְבִי יוֹסִי אָמַר, מִלְּאָךְ הוּא שֶׁהָיָה עֵתִיד לֹאמַר טוֹב עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיְשׁוּבוּ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל צָרָתָם, כְּשִׁיְבֵא קֶץ הַמְּשִׁיחַ. בְּכָל צָרָה שֶׁתָּבֵא עֲלֵיהֶם יֹאמְרוּ לַמֶּדָּה: בְּנֵיךְ בָּאִים אֵלֶיךָ. וַיִּגְאָלוּ הַטּוֹבִים. אֲשֶׁרִי חֲלַקְתָּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהֵם כְּמוֹ מְלָאכִים. (איוב לח) וַיִּרְעִעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. הוֹי"ה מַה?

בֵּא רָאָה, מִנֵּיין שֶׁקָּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב אֵל? אַתָּה בְּעֲלִיּוֹנִים, וְאֲנִי אֶהְיֶה בַּתְּחִתּוֹנִים, [אַתָּה תִּהְיֶה בַּתְּחִתּוֹנִים, וְאֲנִי אֶהְיֶה אֵלֹהִים בְּעֲלִיּוֹנִים]. מַה זֶה אוֹמֵר? (בראשית יז) וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם. הָאֲבוֹת הֵם מְרַכְּבוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁנִינֹו (מיכה יז) תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם. הָרִי שְׁתֵּי סִפְרִיּוֹת בְּשְׁתֵּי מְרַכְּבוֹת גְּדוּלוֹת עֲלִיּוֹנוֹת.

אֶלְעֶזֶר מְסִיעַ, (זכריה יד) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כִּיּוֹם הַלְחָמוֹ בְּיוֹם קָרְב. כ"ס בַּשָּׁבִיל יְהו"ה.

בא ראה, כִּמָּה הִיא יַד הַגְּדוּלָה שְׁלֵא מְגִיעָה לַיָּד הַזוֹ הָעֲלִיוֹנָה, לְאַבּוֹת הַגְּדוּלָה לֹא אֲגָנִים. וּבְזוֹ הַיָּד יֵצְאוּ מִמְצָרִים מְשׁוּם שְׁמַנִּינָם שׁוֹה, מוֹנֶה י' לִי, ד' לְד', שׁוֹיִם זֶה לְזֶה, שֵׁם שֶׁל הַיָּד הַגְּדוּלָה שְׁיֵצֵא מֵהֶם שׁוֹיִם בְּאוֹתִיוֹתֵיהֶם, שְׁמַנִּינָם כְּמַנִּינָם, שְׁקַבְּלָה שְׁתֵּי יָדִים, שְׁתֵּים.

ביצד לֹא נִמְנְעוּ זֶה מִזֶּה, וְלֹא שׁוֹיִם? נִתְבָּאָר שְׁנֵי אֵלֶּה שְׁבִאוֹתֵיהֶם יָד הֵם שׁוֹיִם בְּעַנְיָן, שְׁנֵים לֹא בְעֵינֵיהֶם מִתְבָּאָר. מֵאלוֹ נִבְרָאוּ שְׁמַיִם וָאָרֶץ וְשַׁעֲמָהֶם. וְאלוֹ סְפִירָה רֵאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא כְּתָר עֲלִיוֹן. (משלי טו) בְּכָל מְקוֹם עֵינֵי ה' צְפוֹת רַעִים וְטוֹבִים. הֵן מְסִיעוֹת לְשֵׁם אֶחָד אוֹת ו' שְׁעֵשֶׂה כְּמָה אוֹתוֹת בְּאָרֶץ מְצָרִים. (ראה ציור למעלה)

ויאמר יַעֲקֹב אֵל יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי נִרְאָה אֵלַי בְּלוֹז בְּאָרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי אַבָּא אָמַר, לּוֹז זו יְרוּשָׁלַיִם הָעֲלִיוֹנָה, שְׁשׁוּרָה שְׁכִינָה בְּתוֹכָהּ. אָמַר יַעֲקֹב הָעֲלִיוֹן לְמִטָּה, תָּן לִי בְרָכָה שֶׁהוּא רוֹצֵה, לְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם אֲנִי, וְלָתֵת אֶת הָאָרֶץ לְבְנֵיכֶם. לּוֹז זו יְרוּשָׁלַיִם הָעֲלִיוֹנָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, נָתַן הַשֵּׁר שֶׁהָיוּ בְרָכָה זו עַל יְדוֹ בְּאָרֶץ הַקְּדוּשׁ, אֲבָל מִחוּץ לְאָרֶץ אַחֲרַת לֹא תִהְיֶה בְרָכָה.

רבי אֶלְעֶזֶר פָּתַח וְאָמַר, (משלי כז) מְבָרַךְ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרַת הַשָּׁפִים קִלְלָה תִחְשָׁב לוֹ. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיִשְׂרָאֵל אַחִים וְרַעִים. אִיזוֹ בְרָכָה נָתַן לָהֶם? שִׁיְהִיו עִם זֶה טָהוֹר תַּחַת יְדוֹ, וְלִהְיוֹת עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר.

אשרי חֲלָקוֹ שֶׁל הָעַם הַטָּהוֹר הַזֶּה שֶׁהוּא עֲלֵיהֶם, שְׁנִקְרָאִים בְּעֲלִיוֹנִים בְּנִים חֲבִיבִים יוֹתֵר מִהָעֲלִיוֹנִים. כְּתוּב (דברים יד) בְּנִים אַתֶּם לַה', מֵהוּ הַכֹּל בַּשָּׁבִיל זֶה. מֵה הוּא? בַּשָּׁבִיל שֶׁהַשְּׁתֵּלֵם הַשֵּׁם בַּחוּתָם שְׁלָהֶם, שֶׁהֵם מֵהוֹלִים.

בא ראה, בְּפָנֵי הָאָדָם שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְחִסֵּר יו"ד מִמֶּנּוּ וְלֹא נִתְקַן. בָּא אַבְרָהָם וְחִבֵּב אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לוֹ, בְּךָ יִתְקַן הַשֵּׁם, וְנִמְוֹל, וְנִתְקַן הַשֵּׁם בְּיו"ד שֶׁל הַמִּלָּה. בְּפָנֵי הָאָדָם שִׁי"ן שֶׁל שְׁד"י וְד', חִסֵּר יו"ד, נִתְקַן בְּיו"ד שֶׁל הַמִּלָּה, וְאִזּוֹ נִקְרָאוּ בְּנִים לַה', בְּנִים קְדוּשִׁים.

נִשְׂאָר מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרוֹז הַלֵּה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמוּן, כְּמוֹ שְׁפָרְשָׁנוּ בְּמִקְוָמוֹ. וְהַדְרָךְ, שְׁנִמְשָׁלָה לְגִלּוֹת, שְׁמַר אוֹתָם בְּגִלּוֹת עַל צָרָה שְׁתִּבְאָ עֲלֵיכֶם, עַד שְׁיִבְא וַיִּכְנִיס אֶתְכֶם לְאָרֶץ שְׁנִשְׁבַּע לְאַבּוֹתֵיכֶם שְׁנִשְׁמָרָה.

רבי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (רות ג) לִינִי הַלִּילָה וְהָיָה בְּבִקְרַת אִם יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הַשְּׁלִיט רַחֲמִים עַל הַדִּין. (בראשית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. אוֹר וְטוֹב שׁוֹיִם, שֶׁהוּא מְבוּעֵי הַנְּחָלִים שְׁיִוְצָא מֵהֶם הַיָּם וְהַנְּחָל שְׁבַעוֹלָם.

שנינו, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, פַּעַם אַחַת עֲלִיתִי וַיְרַדְתִּי לְהַאִיר בְּמְבוּעֵי הַנְּחָלִים, וְעָלָה אַחֲרַי רַבִּי אַבָּא. אָמַר לִי, בְּמָה עִסְקָתָם? אָמַרְתִּי לוֹ, בְּפִסּוּק הַזֶּה (קהלת א) שְׁפָל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מְלֵא. מִזִּיוו נִבְרָאוּ כָּל הַגְּדוּלִים שְׁמֵן הָעוֹלָם, וּמִזִּיוו נּוֹבְעִים כָּל הַנְּחָלִים, הַנְּחָלִים שֶׁהֵם בְּפִסּוּק הַזֶּה נְמוּכִים בְּגִלּוֹת הַזֹּאת, שְׁהָרִי חֲשֵׁף וְאַפְלָה, חֲבַת הָאֵם עָשָׂה לָהֶם, וְאִם לֹא, הַנְּחָל עוֹשֶׂה לְבַתּוֹ. גְּדֻלָּה שְׁנִיָּה הוּא, הוּא תַּחַת הַקְּדוּשׁ שְׁשׁוֹכֵב עַל גְּנֵי הַהִיכָל, שְׁהָרִי הַשֵּׁר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא מְמַנָּה עֲלֵיהֶם, בְּכָל זְמַן שֶׁהִיָּתָה הַגְּבִירָה עִם הַמֶּלֶךְ, הִיָּה יוֹצֵא וּבָא לְפָנֵיהֶם מִטְטְרוּן, וְהוּא מְקַרֵּב עֲבוֹדָתָם לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֵשׁ. כְּאֵשׁ הַתְּבַטְלָה הָאֵשׁ וְגִלּוֹ, הַסְּתַלַּק זִיוָהּ, וְהַסְּתַלַּקָה הַגְּבִירָה מִן הַמֶּלֶךְ. זֶה לֹא הִיָּה שְׁלֵם עַד שְׁיִבְא צַד אַחֵר שֶׁלֹּא הִיָּה נִמְנָה בְּגִלּוֹת.

והשמות שְׁנִקְרָאִים יָד, הִיא מְבוּעַ לְכָל, וְתִמְצָא יָד הוִי"ה, (ישעיה נט) הֵן לֹא קָצְרָה יָד יְהוָה, שֶׁלֹּא נִזְכַּר יָד אֶלָּא בְּשֵׁם אֶחָד.

בא רַבִּי אֶלְעֶזֶר וְשָׂאֵל לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו, וּבְכָה וְאָמַר לוֹ, גִּלָּה לִי זֶה הַסּוּד אָבִי מוֹרִי. אָמַר לוֹ, בְּזֶה הַפְּסוּק יִתְגַּלֶּה לְךָ, (שמות יז) כִּי יָד עַל כַּס יְהִי מִלְחָמָה לַה'. כַּס מְשׁוּם הוִי"ה, שׁוֹלְטִים רַחֲמִים עַל דִּין. רוֹצֵה לוֹמַר, יְהִי רַצוֹן שִׁיְהִיָּה לְעוֹלָם בְּמִקְוָם הַגְּבוּרָה יָד ה' הַגְּדוּלָה מִלְחָמָה שֶׁהִיָּתָה בְּמְצָרִים, וְאִם לֹא, הָיוּ בְּדִינִים.

וכשיבא הַמְּשִׁיחַ, יִבְא בְּהַתְּחַדְּשׁוֹת בְּיַד גְּדוּלָה וַיַּעֲרֹךְ קָרְבַּ בְּעַמְלָק. בַּחֲזֵק יָד הוֹצִיאָךְ ה' מִמְצָרִים. וְכִשְׁיִבְא שֵׁם שֶׁל יָד בַּחֲזֵק יָד לְבָדוֹ, הוּא בְּזִמְן שְׁיַעֲרֹךְ קָרְבַּ בְּעַמְלָק, יִבְא הַמְּשִׁיחַ. רַבִּי

בַּעַת בָּנִים, שְׁקָרָה לָהֶם [תְּהִיּוּ הוֹלְכִים גְּדוּלִים] שֶׁהִגְלוּ לַחוּץ לְאַרְץ וְנִשְׁכַּחוּ, וְהִתְרַבּוּ, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הֶעֱלִיּוֹן לַתַּחְתּוֹן: בָּנִים שְׁלֶךְ שָׁהֶם בַּחוּץ לְאַרְץ שְׁנוּלְדוּ בַּגְּלוּת בְּכָל אֶרֶץ וְאַרְץ, עַד שֶׁאֲנִי אֶכְנַס לְמִצְרַיִם וְאֶעֱשֶׂה בָּהֶם דִּין עַל חֲטָאֵיהֶם, אֵינִי מַעֲלֶה אֶת בְּנֵיךְ שֶׁנִּכְרְאוּ בַּגְּלוּת בַּחוּץ לְאַרְץ בְּאַרְץ רְחוֹקָה, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֶם רַבִּים וְנִשְׁכַּחוּ הֵם שְׁלִי, כְּשֶׁרְאִיתִי גְלוּת זוֹ שְׁלָהֶם וּרְפֵאתִי אֶת כְּאֲבִיכֶם וְשִׁמְעֵתִי אֶת קוֹלָם. רְאוּבֵן - (בְּרֵאשִׁית כט) כִּי רָאָה ה' אֶת עֲנָיִי. שִׁמְעוֹן - כִּי שָׁמַע ה' כִּי שָׁנוּאָה אֲנִכִּי. וְחִשְׁבַת בְּלִבְךָ כִּי אֵלֹהֵי לִפְנֵי הֵם, וּמִשְׁנֹשׁוֹב מִמִּצְרַיִם מְלַעֲשׂוֹת דִּין, נַעֲלָה אוֹתָם מֵאַרְץ גְּלוּתָם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, מִכָּאֵן (ישעיה סו) וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אַחֲיֵכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לֵה'. רוּצָה לוֹמַר, כְּשֶׁיְהִיֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין בְּמִצְרַיִם, בְּאוֹתוֹ זְמַן יִבִּיאוּ כָּל הָעַמִּים מִנְחָה כְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ שְׁמוּעָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵינּוּ (שם ב) וְנִהְרּוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם.

שְׁנַיִנוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, עֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְכָל צְדִיק וְצְדִיק חֶפֶז בִּירוּשָׁלַיִם, (ירמיה טז) קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׁמִחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה, כְּשֶׁתָּשׁוּב הַמַּלְכָּה לְמֶלֶךְ וְיַעֲשֶׂה לָּהּ אֲרוּסִין. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב (שיר ג) צְאִינָה וּרְאִינָה וְגו' בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִחַת לְבוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ - זֶה מִתֵּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שְׁמִחַת לְבוֹ - זֶה בְּנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁיִבְנֶה בְּמַהְרָה בְּיַמֵּינוּ.

וּמוֹלְדֵתָּךְ אֲשֶׁר הוֹלְדֵת אַחֲרֵיהֶם לָךְ יְהִי, זֶה יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, לְאַבּוֹת שֶׁהֵם מְרַכְּבוֹת יְהִי שְׁמוֹתֵיהֶם בְּסוּד שְׁנוּלְדוֹ לְאַחַר מִכָּן, עַל שֵׁם שְׁאֲחֵיהֶם יְהִי מְקַרְיָבִים בִּירְשָׁה שְׁלָהֶם.

לְמַדְנּוּ, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וּמוֹלְדֵתָּךְ - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, (ויקרא יח) מוֹלְדֵת בֵּית, בְּפִרְשַׁת עֲרִיּוֹת. יְרוּשָׁלַיִם לְמַטָּה. גְּבָרִים שְׁנוּלְדוּ זוֹ יְרוּשָׁלַיִם. אַחַר זֶה שִׁישׁוּבוּ הָעוֹלָם לְרַבּוֹן הַשָּׁמַיִם בִּירוּשָׁלַיִם, כְּשֶׁתִּגְיָרוּ לֹא נִקְרְאוּ אֲלָא עַל שְׁמֵם, שֶׁהוּא בֶן יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִקְרְאוּ כְּמוֹ שְׁאֲבוֹתֵיהֶם, גַּר מִקְפוּטְקִיָּא, אֲלָא בְּזֵה יִשְׂרָאֵל.

לָךְ יְהִי - צְרִיךְ לוֹמַר עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל הֵם יִקְרְאוּ, עַל שֵׁם אַחֲיָהֶם יִקְרְאוּ בְּנַחֲלָתָם, וְכִשְׁשִׁישׁוּבוּ לֹא

וּכְשִׁמְטֵמָאִים אֶת אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה וּמְכַנְסוּ לְרִשׁוֹת אַחֲרָת, עוֹלָה מִמֶּנּוּ קִדְשַׁת הַחוֹתֶם, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁהִחְרִיב עוֹלָם, וְטֵמְאָ אֶת הַחוֹתֶם שְׁנִתְקַן בּוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָרִי הוּא הַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם.

רַבִּי אַבָּא הָיָה הוֹלֵךְ מִקְפוּטְקִיָּא, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי יוֹסִי. עַד שֶׁהִיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא וְרָשָׁם אֶחָד בְּפָנָיו. אָבֵל אוֹי לָהֶם לְרִשְׁעֵים שְׁיָמוּתוֹ בְּלִי תְּשׁוּבָה, שְׁלֹא יְזוּז מִמֶּנּוּ הָרָשָׁם לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.

וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּנִי מִפְּרֻךְ וְהִרְבִּיתִּיךָ. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, פְּסוּק זֶה (ישעיה כט) לֹא עֵתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֵתָה פָּנָיו יִחְרָו, וְכִי אִישׁ שְׁאוֹמֵר טוֹב לְבֵן אָדָם כְּמוֹתוֹ, אִם לֹא יִשְׁלִים מֵהַ שְׁאֹמֵר, פָּנָיו מִתְּבִישׁוֹת, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה מִהֶעֱלִיּוֹנִים לְבְנֵי אָדָם, שְׁאֵם לֹא מִבִּיא כָּל טוֹב שְׁאֹמֵר עַל בְּנָיו, פָּנָיו מִתְּבִישׁוֹת.

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי יִשְׂרָאֵל הֶעֱלִיּוֹן שְׁאֲנִי מְרַבֵּךְ וּמְגַדְּלֶךְ, הַבְּרָכָה הַזֹּאת שְׁנַתֵּן לִי, וְאַתָּן אֶרֶץ זוֹ לְבְנֵיכֶם לֹא הִיְתָה בְּאַרְץ, לֹא הָיָה עִמָּם כְּשִׁיבָא קִץ הַמְּשִׁיחַ וַיִּתְקַן. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא עֵתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב - כְּעַת (לא) פָּנֵי יַעֲקֹב שְׁלִמְעָלָה לֹא מִתְּבִישִׁים מִשְׁאֹמֵר לָהֶם אֶתֵּן, הָרִי עַד עַכְשָׁיו לֹא הָיוּ בְּיָדוֹ, וְהָיוּ פָּנִים מִבִּישׁוֹת. כְּעַת שְׁלוֹ מִסְתַּיֵּעַ מִלְּפָנֵי רַבּוֹן הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ.

כְּמוֹ שְׁאֹמְרָנוּ, נִלְחָמִים בְּעַמְּלֶךְ כְּשִׁישְׁתֵּלֶם הַקֶּץ, וְלֹא יְהִי אֲלָא בַּחֲזֶק יָד, כְּמוֹ שֶׁהִיְתָ בְּיוֹם קָרֵב, וַיִּצֵּא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם, שְׁלוֹ וְלֹא אַחַר.

וְעֵתָה שְׁנֵי בְנֵי הַנּוֹלְדִים לָךְ - זֶה יִשְׂרָאֵל שְׁלִמְטָה שְׁמִקוּמָם בַּגְּלוּת, בְּנֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנוּלְדוּ בֵּין הָעַמִּים. לְמַדְנּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁיְהִי בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּרִים בְּאַרְץ, כְּשִׁיבָא הַמְּשִׁיחַ יְהִי עִם אַחֲיָהֶם שְׁיִלוּ אַחֲרֵיהֶם, שְׁלֹא נִקְרָא גְלוּת אֲלָא לְמִי שֶׁהוּא דַּר בְּאַרְץ נִכְרִיָּה, הֵם נִקְרְאִים גּוֹלִים.

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִית יַעֲקֹב (ויקרא כו), וְאִ"ו יִתְרָה. תָּבֵא וְאִ"ו שֶׁהִסְתַּלְקָה כְּשֶׁחָרַב הַבַּיִת, וְתִהְיֶה סִיוַע לִיעֲקֹב כְּשֶׁזָּה יְהִי, וְיִהְיֶה לְבֵן קְדוֹשׁ אֶרֶץ יְרֻשַׁת עוֹלָם, וְיִהְיֶה בְּנָיו בְּאַרְצָם, שְׁגָרוּ בָּהּ מִקְדָּם לְזֶה בְּאַרְצָם. אֲשֶׁרִי חֲלַקְם.

על שמו י"ה, לחם בגלות, בשביל שהוא משמו של הקדוש ברוך הוא.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. רַבִּי אָבָא פְּתַח, (ישעיה מט) וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ מִי יֵלֵד לִי אֵת אֵלֶּה. מָה רָצָה בְּזֶה? יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמֻטָּה רָאָה שְׂיָבֵאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו, כְּשִׂיבָאוּ (שם יא) מְעִילָם וּמְשַׁנְעֵר וּמְחַמֵּת וּמֵאֵיִי הַיָּם, וַיִּתְפַּנְסוּ כָּלֵם וַיְהִיו רַבִּים, תֹּאמֶר הַשְּׂכִינָה: מֵאִיפָּה כָּל אֵלֶּה, וְאִין בְּהֵם פְּסוּל מִבְּנֵי נְכָרִים? יֹאמְרוּ לוֹ, אֲנַחְנוּ כְּלָנוּ מִבְּנֵיךָ וְאִין בְּנוֹ נְכָרֵי עַמָּנוּ, שְׂיִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה וַיְכַרְוּת אוֹתָם כְּאַחַד, וַיִּתְגַּירוּ, וַיִּשׁוּבוּ גְרִים עִם יִשְׂרָאֵל וַיְהִיו כְּאַחַד.

שְׂנִינּוּ, קָשִׁים גְּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפְּחַת בְּעוֹר הַחִי, לְאַרְצָם. כְּתוּב (שם יד) כִּי יִרְחַם ה' אֶת יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל [וּגוֹ'] וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב. כְּשִׂיִּשׁוּבוּ לְאַרְצָם הַבָּנִים וְתִהְיֶה בִּינֵיהֶם אֲהָבָה, יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד, יִתְלוּ גְרִים עִם יִשְׂרָאֵל וַיְהִיו לָהֶם כְּסַפְּחַת בְּכֶשֶׂרִם.

וְכָל כֶּךָ לְמָה? בֵּא שְׁמַע, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, עַל תְּחוּמֵי הָאָרֶץ שֶׁלְכָל אֶחָד יִהְיֶה רְצוֹן לְדוֹר בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְרָאוּ הַדְּיָרִים כְּתוּב (שם נד) וַיִּתְדַתְּיָךְ חִזְקִי רוּצָה לוֹמַר, הִיִּתְדוֹת שֶׁהִיוּ עִמָּךְ מִהֵתְחִלָּה, חִזְקִי אוֹתָם, וְעוֹד לָהֶם יוֹתֵר מִשְׁאֵר הָעַמִּים כְּבִיכּוֹל, שְׂאֵתָה הַסְּתַפְּלֵת לְחִזְקֵךְ אוֹתָם בְּכָל הָעַמִּים הָאֲחֵרִים, וַיְהִיו רַבִּים.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה. רַבִּי שְׁמַעוֹן שָׁנָה, מִכָּאן (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשֶּׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יֹאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמֻטָּה, כְּשִׂיִּשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה, בְּנֵי הֵם, שְׁנַתֵּן לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹרָה, כְּמָה שְׁדַתָּם וּמְנַהֲגֵיהֶם אֲמִתִּיִּים בְּהִנְהֻגוֹת הַתּוֹרָה [שְׁנַתֵּתִי לָהֶם].

בֵּא רָאָה, כְּשִׂיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, הַתּוֹרָה] שְׁלָהֶם נִקְרָאת זֶה, זֶהוּ שְׂכָתוּב (שמות טו) זֶה אֵלֵי וְאֲנֹהוּ. וּבְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה דוֹד מְדַבֵּר תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה דָּבַר זֶה, אֲלֹא מִתְנַבֵּא מֵה שִׂיִּהְיָה, נִקְרָאת זֹאת.

רַב נִחְמָן אָמַר מִכָּאן, (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶנָּה עָלַי מִחֲנֶנָּה לֹא יִירָא לְבִי וּגוֹ' בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ, זֹאת – זו תּוֹרָה תִּהְיֶה לְכִשְׂיָבָא הַמְּשִׁיחַ, וְלִכְּן (שיר ב) וְקוֹל

יִקְבְּלוּ יִרְשָׁה אֵלֵינוּ עִם יִשְׂרָאֵל בְּאָרֶץ, וַיִּטַּל כָּל שְׂבֻט וְשֻׁבֵט אֶת שְׁלוֹ, וְהָאֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי מִנְיָנוּ.

וְאֲנִי בְּבֹאֵי מִפְּדֵן מֵתָה עָלַי רַחֵל בְּדֶרֶךְ וּגוֹ'. רַבִּי אָבָא פְּתַח, (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע וּגוֹ'. מָה כְּתוּב אַחֲרָיו? כֹּה אָמַר ה' מִנְעֵי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינֶיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שְׂכָר לְפַעֲלֶתְךָ וּגוֹ' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם. לֹא אָמַר וַיִּשׁוּבוּ, אֲלֹא וְשָׁבוּ, כְּבָר שָׁבוּ.

בֵּא רָאָה, אָמַר רַבִּי אֲלַעְזָר, בְּשַׁעָה שִׂיִּהְיֶה דִין עַל הָהָר, תִּתְעַטֵּר הַגְּבִירָה עַל הָהָר, וְהִיא סְבוּרָה שְׂבִינֵיהֶם אוֹבְדִים בְּדִין, וְסוּד – (ישעיה נד) רַנִּי עַקְרָה לֹא יֵלְדָה פְּצָחֵי רִנָּה וְצִהֲלֵי וּגוֹ'. לְמַדְנּוּ, רַבִּים יִהְיוּ בְּנֵי הַכְּסָא מְשֻׁלָּה, זֶהוּ שְׂכָתוּב כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוּמְמָה מִבְּנֵי כְּעוּלָה. תְּשׁוּב הַגְּבִירָה לְכַעֲלָה, (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד.

מִמְקָרָם לְכֵן תֹּאמֶר הַגְּבִירָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִיפָּה הַבָּנִים שְׁלִי? הוּא יֹאמֶר לָהּ, הֵם בְּדִין. הִיא תַחֲשַׁב שֶׁהֵם אוֹבְדִים בְּדִין, וּבּוֹכָה עַל הַדִּין שֶׁל בְּנֵיהָ, כִּי הָרִי הִרְבֵּה יֵשׁ לָךְ לְקַחַת מִמֶּנִּי בְּשֻׁלָּהֶם, שֶׁהִיִּתָּה עִמָּם, וְהָרִי שָׁבוּ מֵאָרֶץ אוֹיֵב.

וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שְׂאֵמוֹ מֵתָה? שֶׁם הָיָה עִמָּה כְּשִׁמְתָהּ. אֲלֹא יֹאמֶר יִשְׂרָאֵל הָעֲלִיּוֹן, כְּשִׁתְּבֵא גְאֻלַּת יִשְׂרָאֵל, תִּתְעוֹרֵר הַגְּבִירָה, וְתִתְעוֹרֵר כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל וְתִתְעוֹרֵר קָרַב עִם הָעַמִּים, וַיְמוֹתוּ מֵהֶם, וַיִּתְקַרְבוּ כְּמַעַט לְבֵא אֲרָצָה. יֹאמֶר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁהִיא בּוֹכָה: אֵל תִּפְחָדִי, יֵשׁ שְׂכָר לְבָנִים שְׁמַתוֹ עַל שְׂמִי, הָאֲחֵרִים הָרִי שָׁבוּ, אֵלֵינוּ יִשׁוּבוּ לְתַחֲתֵת הַמַּתִּים.

מֵתָה עָלַי רַחֵל. מֵתָה עַל יַחֲוֹד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלִכְּן נֹאמֶר בְּעוֹד כְּבֵרַת אָרֶץ לְבֵא, שְׁמַתוֹ עַל יַחֲוֹד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחוּץ לְאַרֶץ, בְּאַרֶץ זו לֹא יְמוֹת אֶחָד מֵהֶם.

שְׂנִינּוּ, אָמַר רַבִּי אָבָא, עֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לְעַרְבֵי קָרַב בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת וַיְמוֹתוּ מֵהֶם עִם רַב, וְאַחַר כֶּךָ יִקּוּמוּ בְּתַחֲתֵת הַמַּתִּים. יוֹתֵר שְׁלִטוֹן יִהְיֶה לָהֶם שְׁמַתוֹ בְּדֶרֶךְ זו מִכָּל שֶׁהָיָה לְפָנֵיהֶם בִּירוּשָׁלַיִם.

וְלָמָּה נִקְרָא שֵׁם הַמְּקוֹם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל מְקוֹם זֶה לְחֵם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁבוּ, שְׂיִמוֹתוֹ שֵׁם עַל שְׁמוֹ י"ד, שְׂיִמוֹתוֹ שֵׁם

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שָּׁמַךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמִי. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, מִנֵּיִן זֶה לְמִנֵּיִן הָרֵאשׁוֹן שֶׁלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשָׁנוּ בְּמִקְוֵמוֹ.

וְסוּד אַחַר – וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וְגו', וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמִי וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ שָׁם. זֶה לֹא עֲתִיד, אֲלֵא בְּזִכְרוֹתָו שֶׁל זֶה לְבָרַךְ אֹתָם. וְסוּד גְּדוּל שְׁנֵי בְּמִקְוֵמוֹ שֶׁל הַפְּסוּק הַזֶּה, אֲבָל לֹא בְּאֵתִי לְפָנֶיךָ אֲלֵא לְהִשְׁמִיעַ פְּסוּק זֶה שְׁאֲמַרְתִּי מִלְּפָנֶי שְׁאֲמַרְתִּי לְךָ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרְאת זֶה. כְּתוּב (שׁוֹפְטִים ה) זֶה סִינֵי מִפְּנֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, (שְׁמוֹת לב) כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, (שְׁמוֹת טו) זֶה אֵלֵי וְאֲנֹהוּ. הַתּוֹרָה הֵיטָה יוֹרֶדֶת מִלְּפָנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

וְעֵינָי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזְקֵן וְגו'. וְלִכֵּן אֵינֶךָ מוֹצֵא כְּמוֹתוֹ, וְכִשְׁיֵהוּ בְּגִלוֹת כָּל זְמַן הַחֲרָבִין הַזֶּה, יִזְדַּקְנוּ, וְלֹא יוּכְלוּ לְרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה עַד שֶׁתָּבֵא בָּהֶם רוּחַ אַחֲרָת.

מִקְדָּם לִכֵּן נִטְמָאוּ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וְלֹא הָיוּ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְלַכֵּת, וַיֵּשְׁבוּ זְמַן רַב בֵּינָם נִכְרִים דוֹר אַחֲרֵי דוֹר וְלִמְדוּ מִדְּרֻכֵיהֶם. כְּשֶׁיֵּשְׁבוּ פְּנֵי הַשְּׁכִינָה לְאֶרֶץ, בְּתַחֲלָה לֹא יוּכְלוּ לְרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה עַד שֶׁיִּתֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחוֹ לָהֶם.

רַבִּי חִיָּיא פֶּתַח, (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְאַחֲרַי כָּךְ, וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם. מֵאַחֲרַי שִׁיתֵן רוּחוֹת בְּכֶם וְגַם קִדְשָׁה, בְּדַרְכֵי תִלְכוּ וְתִתְהַלְכוּ.

לֹא יוּכְל לְרְאוֹת.

הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֶרְצָנוּ. לְמָה נִמְשָׁלָה הַתּוֹרָה לְגוֹזֵל? מַה גּוֹזֵל קוּלוֹ עָרַב – אִף דְּבָרֵי הַתּוֹרָה קוּלָם עָרַב, וְהַקּוּל הַזֶּה יִהְיֶה כְּשִׁיבָא הַמְּשִׁיחַ לְיוֹם הַדִּין.

לְמִדְּנֵנו, הַנְּצַנִּים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ וְקוּל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֶרְצָנוּ. הַנְּצַנִּים – אֵלוֹ הָאֲבוֹת שֶׁל הַמְּרַכְבָּה שֶׁמֵּן הָעוֹלָם הֵם יְקוּמוּ וַיִּתְּרָאוּ. עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ – הַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁיִּשְׁבְּחוּ הַלְוִיִּם כְּשֶׁיֵּשׁוּבוּ לְעַבּוּדְתָם כְּבַתְּחִלָּה. וְקוּל הַתּוֹר – אֲשֶׁר נִתֵּן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה, דְּבָרֵי תּוֹרָה שֶׁהֵם עָרַבִּים כְּקוּל הַתּוֹר הַזֶּה, ז"ה וְזֹאת תּוֹר שׁוֹיִם.

מָה רוּצָה לוֹמַר? וְסוּד הַדְּבָר – בְּזְמַן שֶׁלֹּא תִהְיוּ תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה, א' שֶׁל זֹאת יוֹרֵד, וְהוּא מִתַּחַת לְכָל, וְעוֹלָה ה' שֶׁל זֶה אֵל וְאֲנֹהוּ מִשְׁחָרַב הַבַּיִת, שֶׁה"א לֹא יִכְלֶה לְדוֹר וְלִהְיוֹת בֵּינָם עַמִּים נִכְרִים, שֶׁה"א קְדוּשָׁה חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם. ה"א אֶלְף: ה"א עֲדִיפָה בְּקִדְשָׁה, א' עֲדִיפָה לְאוֹתֵיּוֹת. כְּשֶׁיֵּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, ה"א קְדוּשָׁה שֶׁהִיא חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, תִּשְׁוֹב בְּזֶה וַיֵּצֵא מִנֵּיִן מִתְּקוֹן.

רַבִּי אֲבָא פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה מ) מִי מִדְּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּפְּנֵן. זֶה תּוֹר, שׁוֹיִן כְּבִיכּוֹל ז' לר', ר' לַת', ו' לַה', זֶרֶת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁבַעִים שָׁנִים. מִכָּאן מִן הַשָּׁמַיִם וְעַד הָאֶרֶץ, כִּיצַד? תו"ר, זר"ת ו"ה ה"ו תר"ז. הַקְּדָמָה ה' לו' וְהַקְּדָמָה ו' לַת', ת' לר', ר' לז', (שְׁמוֹת כח) רְבוּעַ יִהְיֶה כְּפּוֹל זֶרֶת אָרְכוֹ וְזֶרֶת רְחִבּוֹ כְּפּוֹל.

וַיֹּאמֶר קָחֶם נָא אֵלַי וְאַבְרָכֶם. יֹאמֶר, מִשְׁהָיוּ מִתְּעַסְקִים בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה וְהֵיטָה מְדָה זֹו בֵּין חֲכָמֵיהֶם, אֲבָרַךְ אֹתָם, וְהַסוּד – (בְּרַאשִׁית לב)

❦ סדר הלימוד ליום כו חשוון [יום 56 בשנה] ❦

ברוך הוא כשברא את העולם, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם, וארץ זו היא אחד מהם, ומשום כך נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

דבר אחר ועמך כלם צדיקים - זה יעקב ובניו שירדו מצרימה בין עם קשי ערף, ונמצאו כלם צדיקים, ולכן פתוב לעולם יירשו ארץ, שמשם עלו לרשת את הארץ הקדושה.

ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה? רבי יעקב אמר, בשעה שמת יעקב, נסתמו עיניהם של ישראל. רבי יהודה אמר, שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם.

רבי שמעון אמר, מה כתוב למעלה? וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, וכתוב ויחי יעקב, שלא ראוי להפריד בין זה לזה. מה הם עומדים בתפנוקים של מלכים ומקבלים לעצמם ענג וכסופים, אף יעקב גם עומד בתפנוקי מלכים בענג וכסוף לעצמו, לא נפרד זה מזה.

וכאן נקרא ויחי, שהרי כל ימיו לא נקרא ויחי, משום שכל ימיו היו בצער, בצער נמצאו, כתוב עליו (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. אחר שירד למצרים נקרא ויחי. ראה את בנו מלך, ראה את כל בניו צדיקים וכלם בתפנוקי ותענוגות העולם, והוא יושב ביניהם כ"ן טוב ששוקט על שמריו, ואז נקרא ויחי יעקב, ולא הפריד בין ויפרו וירבו מאד לבין ויחי יעקב, וכך ראוי.

שבע עשרה שנה. מה הטעם שבע עשרה שנה? אלא אמר רבי שמעון, כל ימי יעקב היו בצער. בצער עבר אותם בהתחלה. כיון שראה את יוסף והיה עומד לפניו, כשיעקב מסתכל ביוסף, היה נשלם בנפשו כאלו ראה את אמו של יוסף, שיפיו של יוסף דומה ליפיה של רחל, והיה מדמה בעצמו כמו שלא עבר עליו צער בימיו.

וכשיוסף נפרד ממנו, אז התקיים בו, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז, שזה היה קשה ליעקב מכל מה שעבר. ובזמן שיוסף נפרד ממנו מה כתוב? (בראשית לו) יוסף בן שבע

רבי אבא פתח ואמר, (משלי יז) באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש. כשיקבלו פני שכנתו של הקדוש ברוך הוא, ויתעסקו באותן מרכבות שמהן חיות העולם.

בא ראה, לא תמצא בפסוקים הללו כלם לשון אלא לאנשים, (תהלים עא) גם לשוני כל היום תהגה צדקתך. ולא תמצא בפסוקים הללו בקדוש ברוך הוא, ומשום כך ישובו לארצם ויתן בהם הקדוש ברוך הוא רוח חכמה, לשונם תהיה תמיד. (עד כאן אינו מן הזהר)

ויחי יעקב וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'. אשריהם ישראל יותר מכל אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהקדוש ברוך הוא קרא אותם צדיקים להוריש להם ירשת עולמים בעולם הבא, להתענג באותו עולם, כמו שכתוב (ישעיה נח) אז תתענג על ה'. מה הטעם? בגלל שנדבקים בגוף של המלך, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי יצחק פתח ואמר, ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, פסוק זה הוא סוד עליון בין קוצרי השדה, שהרי בסוד האגדה שנה רבי שמעון שירשת הירשה העליונה של אותה ארץ, אין מי שירש אותו פרט לאותו שנקרא צדיק. [של הארץ הזאת, ואין מי שירש אותה פרט לאותו שנקרא צדיק, שהרי הצדיק יורש את הגבירה ודאי] שהרי הגבירה נדבקה בו להתפשם, והצדיק יורש ודאי את הגבירה הזו.

אף כאן, בחביבותו של הקדוש ברוך הוא לישראל אמר ועמך כלם צדיקים. ולכן לעולם יירשו ארץ, ראויים לירש את הגבירה. מה הטעם נקראו צדיקים, ומה הטעם יורשים את הגבירה? משום שנמולו, כמו ששינינו, כל מי שנמול ונכנס [בברית הקדש ונכנס בזון] בירשה זו ושמר את הברית הזו, נכנס ונדבק בגוף המלך ונכנס בצדיק זה, ולכן נקראו צדיקים, ועל כך לעולם יירשו ארץ. איזו ארץ? זו ארץ החיים.

חזר ואמר, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. נצר מטעי - ענף מאותם ענפים שנטע הקדוש

תהום וְאַרְבוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהָיוּ הַחֲבָרִים מְרַחֲשִׁים
דְּבָרִים, וְלֹא מִתְקַיְמִים בָּהֶם.

שְׁיוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי יְהוּדָה עַל פְּתַחָה שֶׁל
טְבַרְיָה וְרָאָה שְׁנֵי גַמְלִים שֹׁמְעֵלִים בְּגַדֵי
צִמְרָה מֵעַל הַכְּתָפִים. נִפְלַח הַמַּשָּׂא שֶׁל בְּגַדֵי הַצִּמְרָה,
וּבָאוּ צִפְרִים, וְעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲלֵיהֶם, הִתְבַּקְּעוּ.

אַחַר כִּן בָּאוּ כַּמָּה צִפְרִים, וְהָיוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם,
וְשָׁהוּ [וְזָרְקוּ] אוֹתָם בְּסַלְעַ, וְלֹא הִתְבַּקְּעוּ,
וְהָיוּ צוֹנְחִים לָהֶם וְלֹא הָיוּ נִפְרָדִים. שִׁמְעוּ קוֹל אֶחָד
עֹטֵרֵת הַעֲטֻרוֹת שׁוֹרָה בַּחֲשֻׁכָה וְהַבְּעֵלִים בַּחוּץ.

עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, עָבַר אִישׁ אֶחָד, הִשְׁגִּיחַ בָּהֶם
וְאָמַר, לֹא קִיַּם זֶה מֵה שִׁכְתוֹב (בראשית טו) וַיֵּרֶד
הָעֵיט עַל הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אִתָּם אַבְרָם. אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה, וְהָרִי עָשִׂינוּ וְלֹא הִתְפָּרְדוּ. הַחֲזִיר רָאָשׁוֹ אוֹתוֹ
הָאִישׁ וְאָמַר, עֲדִין לֹא מָרַט זֶה רָאָשׁוֹ שֶׁל אֲדוֹנָיו
וְעֲדִין לֹא הִקְרִיחַ אֶת הַגְּבִירָה. רַץ אַחֲרָיו שְׁלֹשָׁה
מִיָּלִין וְלֹא אָמַר לוֹ. חֲלֹשָׁה דַעְתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה.

יּוֹם אֶחָד נִרְדַּם תַּחַת עֵץ וְרָאָה בַּחֲלוּמוֹ אַרְבַּע
כְּנָפִים מִתְקַנּוֹת וְעוֹלָה עֲלֵיהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן
וְסֹפֵר תוֹרָה עִמּוֹ, וְלֹא הִשְׁאִיר כָּל סִפְרֵי הַסּוּדוֹת
הָעֲלִיוֹנִים וְאֶגְדָּה שֶׁלֹּא הָעֵלָה אוֹתָם עִמּוֹ, וְהָעֵלָה
אוֹתָם [וְהָעֵלָה אוֹתוֹ] לְרַקִּיעַ, וְרָאָה שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה
מֵהָעִינִים וְלֹא הִתְגַּלָּה.

בְּשֶׁהִתְעוֹרָר, אָמַר, וְדָאִי מִשְׁמַת רַבִּי שִׁמְעוֹן,
הַחֲכָמָה הַסִּתְלָקָה מִן הָאָרֶץ. אוֹי
לְדוֹר שֶׁהָאֲבָן הַטּוֹבָה הַזֹּאת, שֶׁהָיוּ נִרְאִים
[מִתְאַחֲדִים] מִמֶּנָּה וְסוֹמְכִים עֲלֶיהָ עֲלִיוֹנִים
וְתַחֲתוֹנִים, נֶאֱבָדָה מֵהֶם.

בְּ אֶל רַבִּי אַבְאָה, סִפֵּר לוֹ. הָרִים רַבִּי אַבְאָה אֶת יְדֵיו
עַל רָאָשׁוֹ וּבָכָה וְאָמַר, רַבִּי שִׁמְעוֹן רַחֲמֵי
שְׁטוּחָנוֹת מִמֶּנּוּ מִן טוֹב כָּל יוֹם וְלֹקֻטִים אוֹתוֹ,
כְּכַתוּב (במדבר יא) הִמְמַעִיט אֶסְפָּה עֲשָׂרָה חֲמָרִים,
וְעָכְשׁוּ הָרַחֲמִים וְהִמְן הַסִּתְלָקוֹ וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ
בְּעוֹלָם, פָּרַט לְמָה שִׁכְתוֹב (שמות טז) קַח צִנְצֻנֹת
אֶחָת וְתֵן שָׁמָּה מְלֵא הָעֵמֶר מִן וְהִנַּח אוֹתוֹ לְפָנַי ה'
לְמִשְׁמֶרֶת. וְאֵלּוֹ בְּהִתְגַּלּוֹת לֹא כָתוּב אֶלֹא
לְמִשְׁמֶרֶת, לְהַצְנָעָה. עָכְשׁוּ מִי יָכוֹל לְגַלּוֹת סוּדוֹת
וּמִי יִדַע אוֹתָם.

עֲשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רַעְיָה וְגו'. וְכָל יְמֵי יַעֲקֹב לֹא הָיָה לוֹ
צֶעַר כְּזֶה, וְהָיָה בּוֹכָה כָּל יוֹם עַל אוֹתָן שֶׁבַע עֲשָׂרָה
שָׁנָה שֶׁל יוֹסֵף.

מָה הִשְׁבִּיבוּ לוֹ? (שם מו) וַיּוֹסֵף יִשִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיָהּ.
הָרִי לָךְ שֶׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנִים אַחֲרוֹת בְּעוֹנוּגִים
וְתַפְנוּקִים וְהִנְאוֹת וְכִסּוּפִים. זֶהוּ שִׁכְתוֹב וַיְחִי יַעֲקֹב
בְּאָרֶץ מִצְרַיִם שֶׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנָה וְגו'. שְׁנִינוּ, שֶׁכָּל
אוֹתָן שָׁנִים שִׁכְיִנַּת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
נִמְצָאָה עִמּוֹ, וְלָכֵן אֵלּוֹ נִקְרָאוּ חַיִּים.

בְּ רָאָה, כְּתוּב וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. נִרְאָה הָיָה
שִׁבְתַּחֲלָה מִתָּה הִיָּתָה אוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁלוֹ וְלֹא
הָיָה מִתְכַּוֵּן לְקַבֵּל רוּחַ אַחֲרָת, שֶׁהָרִי רוּחַ שְׁלֹמֶעֱלָה
לֹא שׁוֹרָה בְּרִיקְנוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, שִׁכְיִנָּה לֹא שׁוֹרָה
אֶלֹא בְּמָקוֹם שָׁלֵם, וְלֹא בְּמָקוֹם חָסֵר, וְלֹא בְּמָקוֹם
פְּגוּם, וְלֹא בְּמָקוֹם עָצוּב, אֶלֹא בְּמָקוֹם שֶׁהִתְכַּוֵּן,
בְּמָקוֹם שִׁמְחָה, וְלָכֵן כָּל אוֹתָן שָׁנִים שִׁיּוֹסֵף נִפְרָד
מֵאֲבִיו וַיַּעֲקֹב הָיָה עָצוּב, לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שִׁכְיִנָּה.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אַבְאָה, כְּתוּב
(תהלים ק) עָבְדוּ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה בְּאוֹר לְפָנָיו
בְּרִנָּה. לְהוֹצִיא, שְׁאִין עֲבוּדַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֶלֹא מִתּוֹךְ חֲדוּהָ. שְׁאִמַּר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִין שִׁכְיִנָּה
שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עֲצוּבוֹת, שִׁכְתוֹב (מלכים ב-ג) וְעַתָּה קָחוּ
לִי מִנְּגֹן וְהָיָה כְּנִגֹן הַמִּנְּגֵן. מִנְּגֵן מִנְּגֵן שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
לְשֵׁם מָה? כְּדִי לְעוֹרֵר רוּחַ מְשָׁלְמוֹת הַכֹּל, שֶׁהוּא
רוּחַ שָׁלֵם.

אָמַר רַבִּי אַבְאָה, שֵׁם שְׁנִינוּ, הַכֹּל נִמְצָא מֵאַרְבַּעָה
צְדָדִים, וְכָל הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל הָעֲלִיוֹנִים
וְהַתְּחַתּוֹנִים בָּהֶם אַחֲזוּזִים. וְשְׁנִינוּ, זֶה נִכְנָס וְזֶה
יוֹצֵא, זֶה סְתוּם וְזֶה מְפָרֵשׁ, אַחֲזוּזֵי אֶחָד בַּחֲבָרוֹ, וְהֵם
אַבוֹת הַכֹּל.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, (דברים י) רַק בְּאַבְתִּיךָ חָשַׁק ה'.
כְּתוּב בְּאַבְתִּיךָ, מִמָּשׁ שְׁלֹשָׁה, וּמִשְׁמַע שִׁכְתוֹב
רַק - רַק מִמָּשׁ, וּמֵאֵלֶּה נִפְרָדִים וְנֶאֱחָזִים כָּל שְׂאֵר
הָאַחֲרִים וְעוֹלִים הַשֵּׁם לְהִתְעַטֵּר.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִן הַיּוֹם שֶׁהִתְעַלָּה רַבִּי
שִׁמְעוֹן מֵהַמְעָרָה, הַדְּבָרִים הִלְלוּ לֹא
נִתְכַּסּוּ מִן הַחֲבָרִים וּבְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים הָיוּ מִסְתַּכְּלִים
וּמִתְגַּלִּים מִבִּינֵיהֶם, כְּאֵלּוֹ שֶׁנִּתְּנוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּהַר
סִינַי, אַחֲרַי שְׁמַת כְּתוּב (בראשית ה) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיָנוֹת

בימינו, ושל זהב בשמאלו. אמר, זה יהיה מזמן וקל להוצאה. ועושה דבריו בנחת, והוא יהיה דבק עם העניים ומנהיגם בנחת, פאותה שאמרנו ימינה ה' נאדרי בכח.

ואם שמח אדם בחלקו - טוב, ואם לאו - ימינה ה' תרעץ אויב. מה זה ימינה ה' תרעץ אויב? אמר לו, זה הזקב, שכתוב לי הכסף ולי הזקב. ולמה נקרא שמו זקב? שבו כלולות שלש מדות. הז' - שבע מדות, הה' - חמש אחרונות [אחרונה], הב' - חכמה ובינה. ונקראת נשמה זו על שם אצילות, חמש ספירות אחרונות, וחמש שמות לנשמה [נר"ן ח"י הסימן] - נפש רוח נשמה חיה יחידה] - רוח חיה יחידה נשמה נפש.

מה מעשהו? כסא היא ה', לז', שכתוב פי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם, וב' היא קיומם, כמו שנאמר בבראשית. ומה מעשהו כאן? משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה לו בת טובה ונעימה ושלמה ונאה, והשיאה לבן מלך, והלבישה ועטרה וקשטה, ונתנה לו עם ממון רב. אמר, אפשר למלך זה לשבת חוץ מביתו? אמרת לא. אפשר לו לשבת כל היום תמיד עמה? אמרת לא. הא כיצד? שם חלון בינו לבינה, וכל שעה שצריכה הבת לאביה או האב לבתו, מתחברים יחד בחלון. זהו שכתוב כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה (ע"כ). [וכתוב] [ווייהם כסף] ואדניהם נחשת, שהם כלי שמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי הכבוד הללו לא צריך להשתמש בהם איש אחר פרט כהן [מהכהן] הגדול, ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב [ועשית] בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, באותם לבושים דומה לגון עליון: ע"כ מההשמטות

למדנו, ויקרבו ימי ישראל למות. אמר רבי יהודה, אוי לעולם, שהרי בני אדם לא רואים ולא שומעים ולא יודעים, שהרי כל יום ויום קול הפרוז נשמע במאתים חמשים עולמות.

שנינו, עולם אחד נודע למעלה, וכשהפרוז יוצא, אותו העולם מזדעזע ומתחלחל יוצאות שתי צפרים שעולות מאותו העולם, שמדורם תחת העץ שבו מראה החיים והמות.

לחש לו לרבי יהודה בלחש, [אמר לו רבי אבא] ודאי אותו איש שראית היה אליהו, ולא רצה לגלות סודות כדי שתדע את שבחו של רבי שמעון שהיה בימיו ויבכו הדור עליו. אמר לו, מספיק לבכות בכיה עליו.

רבי יהודה היה בוכה כל יום עליו, שהרי נפגש עמו באדרא הקדושה של רבי שמעון ושאר החברים. אמר לו, אוי שלא הסתלקתי אותו יום עם אותם שלשה שהסתלקו, ולא לראות דור זה, שהרי מתהפך.

אמר לו, רבי, אמר לי, כתוב (שם כח) והם יקחו את הזקב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש, ואלו כסף לא כתוב, והרי כתוב זקב וכסף? אמר לו, והרי גם נחשת, שכסף ונחשת היו בחשבון, וכאן לא. אלא אם לא שגלה המנורה הקדושה במקומו - לא הצטרכתי לגלות.

פתח ואמר, (חגי ב) לי הכסף ולי הזקב נאם ה'. הינו שכתוב (תהלים קטו) השמים שמים לה'. בכמה מקומות הסתפלתי בכלי הקדש הללו, שכתוב (ויקרא טז) בגדי קדש הם, וכתוב (שמות כח) ועשו בגדי קדש. איזו קדשה כאן? אלא כך שנינו, קדשה הם בכל מקום, וכתוב בגדי קדש הם. ועשית בגדי קדש, כמו שלמעלה.

שלמדנו, כהן גדול למעלה, כהן גדול למטה. לבושי כבוד למעלה, ולבושי כבוד למטה. ומה שלא אמר כסף ונחשת, למקום אחר הם התעלו, שכתוב (שם כז) כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וגו', וכתוב ואדניהם נחשת, שהם כלים לשמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי כבוד האלו לא צריך להשתמש בהם אדם אחר, פרט לכהן הגדול ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב (שם כח) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, שבאותם לבושים הוא דומה לגון שלמעלה.

השלמה מההשמטות (סימן נ"ב)

לי הכסף ולי הזקב. מה זה לי הכסף ולי הזקב? משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שני אוצרות, אחד של כסף ואחד של זהב, שם של כסף

שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו העולם, ואותו אדם לא יודע ולא משגיח ולא שולט בנשמתו כל אותם שלשים יום כמו שהיה בתחלה, שכתוב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר רבי יהודה, מפשמתחילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות שנראית בארץ נמנעת.

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משאר ימים?

אמר לו, באתי אליך לבקש ממך שלשה דברים. אחד - שכאשר תאמר דברי תורה ותזכיר מאותם דברים שאני אמרתי, שתאמר אותם בשמי, כדי להזכיר את שמי. ואחד - שתזכר את יוסף בני בתורה. ואחד - שתלך לקברי כל שבעת הימים ותבקש בקשתך עלי.

אמר לו, מנין לך? אמר לו, הרי נשמתו מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בחלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שכאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה, אני משגיח בצלמי שבכתל ולא רואה אותו, ואמרתי, הואיל והצלם העבר ולא נראה, שהרי הפרוז יוצא ומכריז, שכתוב (תהלים ט) אך בצלם יתהלך איש - כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו, יתהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה, אז הוא מעבר מהעולם הזה.

אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. אמר לו, כל הדברים הללו שאתה רוצה שאני אעשה, אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תברר את מקומי אצלך כמו שהייתי בעולם הזה. בכה רבי יצחק ואמר, בבקשה ממך שלא תפרד ממני כל הימים הללו.

הלכו לרבי שמעון, מצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה. זקף עיניו רבי שמעון וראה את רבי יצחק, וראה את מלאך המות שרץ לפניו ורוקד לפניו. קם רבי שמעון, ואחז ביד רבי יצחק. אמר, גוזרני שמי שרגיל להכנס - יכנס, ומי שלא רגיל

יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשף היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו כרוז.

אחר כך רוצות להתעלות למקומן, ונשטות רגליהן בנקב תהום רבה, ונלכדות בתוכה עד שנחלק הלילה. וכשנחלק הלילה, הפרוז קורא: (קהלת ט) וכצפורים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנלכדות רגלי בני האדם וימיו מתקרבים, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתר הקדוש על רוחו, ומיהו? שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה. והיא כתר של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא - כתוב ואם בגבורות שמנים שנה, שכתר הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואון. במקום שלא היה יסוד, הבנין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אוי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אוי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל א-כה) ואת נפש איבך יקלענה בתוך כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זוכה, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה טד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

אמר רבי יוסי, כשמתקרבים ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו בעולם, ואפלו צפרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן עדן.

וְהָרִי עֶכְשָׁו הָיוּ עֲתִידִים לָבֵא אֵלֶיךָ שְׁנַיִם עָשָׂר צְדִיקִים מֵהַחֲבָרִים, וְעַד שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים הַתְּעוֹרָר קוֹל בְּכָל הָעוֹלָמוֹת: מִי הֵם הַחֲבָרִים [הַשְּׁבִילִים] שְׁעוֹמְדִים כָּאֵן? הַתְּעוֹרָר בְּשָׁבִיל רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּקֶשֶׁה בְּקֶשֶׁה וְנִתְּנָה לוֹ.

וְלֹא זֶה לְבָדוֹ, שֶׁהָרִי שְׁבָעִים מְקוֹמוֹת מֵתְעוֹרָרִים כָּאֵן בְּשָׁבִילוֹ, וּבְכָל מְקוֹם וּמְקוֹם פְּתוּחִים פְּתָחִים לְשְׁבָעִים עוֹלָמוֹת, וְכָל עוֹלָם וְעוֹלָם נִפְתָּח לְשְׁבָעִים רָצִים, וְכָל רֶץ וְרֶץ נִפְתָּח לְשְׁבָעִים כְּתָרִים עֲלִיוֹנִים, וּמִשָּׁם נִפְתָּחוּ דְרָכִים לְעֵתִיק, נִסְתָּר הַכֹּל, לְרֵאוֹת בְּאוֹתָהּ נְעִימוֹת עֲלִיוֹנָה שְׁמַאִירָה וּמִהֲנָה לְכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פז) לַחֲזוֹת בְּנַעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ. מַה זֶה וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ? הֲיֵנוּ שְׁכָתוֹב (כמדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא.

אָמַר לוֹ, אָבֵא, כְּמָה זְמַן נִתְּנָה לִי בְּעוֹלָם הַזֶּה? אָמַר לוֹ, אֵינְךָ רְשׁוֹת וְלֹא מוֹדִיעִים לְאָדָם, אָבֵל בְּהַלּוּלָא הַגְּדוּלָה שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן תְּהִיָּה עוֹרָךְ שֶׁלְחָנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צְאִינָה וְרֵאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלָּךְ שְׁלֵמָה בְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִחַת לְבוֹ.

בֵּין כֶּף הַתְּעוֹרָר רַבִּי יִצְחָק, וְהִיָּה צוּחֵק וּפְנִיּוֹ מְאִירִים. רָאָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהִסְתַּכַּל בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ, דְּבַר חֲדָשׁ שְׁמַעְתָּ? אָמַר לוֹ, וְדַאי. אָמַר לוֹ. הַשְּׁתַּטַּח לְפָנָי רַבִּי שְׁמַעוֹן.

לְמַדְנֵנוּ, מֵאוֹתוֹ יוֹם הָיָה רַבִּי יִצְחָק אוֹחֵז אֶת בְּנוֹ בְּיָדוֹ וּמְלַמֵּד אוֹתוֹ תוֹרָה, וְלֹא הָיָה עוֹזֵב אוֹתוֹ. כְּשֶׁהָיָה נִכְנָס לְפָנָי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הוֹשִׁיב אֶת בְּנוֹ בְּחוּץ, וַיֵּשֶׁב לְפָנָי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהִיָּה קוֹרֵא לְפָנָיו, (ישעיה לח) ה' עֲשָׂקָה לִי עֲרַבְנִי.

לְמַדְנֵנוּ, בְּאוֹתוֹ יוֹם תִּקְיָה וּמִפְחִיד שֶׁל הָאָדָם, כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלַּק מֵהָעוֹלָם, אֲרַבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים בְּדִין הַקֶּשֶׁה, וּמֵתְעוֹרְרֵי דֵינִים מְאֲרַבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְאֲרַבַּעַת קְשָׁרִים נִיִּצִים, וּקְטָטָה נִמְצָאת בֵּינֵיהֶם, וְרוֹצִים לְהַפְרִיד כָּל אֶחָד לְצַדּוֹ.

הַכְּרוֹז יוֹצֵא וּמְכַרִּיז בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנִשְׁמַע בְּמֵאֲתִים שְׁבָעִים עוֹלָמוֹת. אִם צְדִיק הוּא – כָּל הָעוֹלָמוֹת שְׂמֵחִים כְּנִגְדּוֹ, וְאִם לֹא – אוֹי לְאוֹתוֹ הָאִישׁ וְלַחֲלָקוֹ.

לְהַכְנִס – לֹא יִכְנָס. נִכְנָסוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה, קָשָׁר אֶת מְלֶאךָ הַמּוֹת בְּחוּץ.

הַתְּבוּנָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְרָאָה שְׁעַד עֶכְשָׁו טָרַם הַגִּיעַ זְמַן, שֶׁהָרִי עַד שְׁמֵנָה שְׁעוֹת שֶׁל הַיּוֹם הָיָה זְמַן. הוֹשִׁיבוּ לְפָנָי רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהִיָּה מְלַמְדוֹ בְּתוֹרָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, שֵׁב עַל הַפְּתָח, וּמָה [וּמִי] שֶׁתְּרָאָה אֶל תְּדַבֵּר עִמּוֹ. אִם יִרְצֶה לְהַכְנִס לְכָאֵן, תִּשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שְׁלֵא יִכְנָס.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יִצְחָק, רְאִיתָ אֶת דְּמוֹת אָבִיךָ הַיּוֹם אוֹ לֹא? שֶׁהָרִי שְׁנִינּוּ, בְּשַׁעָה שְׁאָדָם מְסַתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, אָבִיו וּקְרוֹבָיו נִמְצָאִים שָׁם, וְרוֹאֶה אוֹתָם וְנוֹדַע לָהֶם, וְכָל אוֹתָם שִׁהִיָּה מְדוּרוֹ עִמָּם שְׁבָאוֹתוֹ עוֹלָם בְּדִרְגָּה אַחַת, כָּלֵם מֵתְכַנְסִים וְנִמְצָאִים עִמּוֹ, וְהוֹלְכִים עִם נִשְׁמָתוֹ עַד הַמְּקוֹם שֶׁתִּשְׁרָה בְּמְקוֹמָהּ. אָמַר, עַד עֶכְשָׁו לֹא רְאִיתִי.

בֵּין כֶּף קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָם, נוֹדַע רַבִּי יִצְחָק אֶצְלָנוּ, וְהוּא מֵאוֹתָן שְׁבַע עֵינַיִם שֶׁל כָּאֵן. הָרִי אַחֲזִיתִי אוֹתוֹ וְתָן לִי. יִצָּא קוֹל וְאָמַר: כִּסָּא אֲדוֹנָנוּ קָרְבָה בְּכַנְפֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי הוּא שְׁלָךְ וְעַמְךָ יָבֵא בְּזְמַן שֶׁתְּכַנְס לְשָׁרוֹת כְּכִסְאָךְ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְדַאי.

בֵּין כֶּף רָאָה רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁהִיָּה מְסַתַּלֵּק מְלֶאךָ הַמּוֹת, וְאָמַר, אֵינְךָ גִּזְרֵי דִין בְּמְקוֹם שְׁמַצוּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ יוֹחֵאִי. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, תִּכְנָס לְכָאֵן וְאַחֵז בְּרַבִּי יִצְחָק, שֶׁהָרִי רְאִיתִי בּוֹ שֶׁהוּא פּוֹחֵד. נִכְנָס רַבִּי אֶלְעָזָר וְאַחֵז בּוֹ, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַחֲזִיר פָּנָיו וְלָמַד תוֹרָה.

נִרְדָּם רַבִּי יִצְחָק וְרָאָה אֶת אָבִיו. אָמַר לוֹ, בְּנִי, אֲשֶׁרִי חֲלַקְךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי בֵּין הָעֵלִים שֶׁל עֵץ הַחַיִּים שְׁבַגְן עֵדֵן נִתּוֹן [אַתָּה יוֹשֵׁב] עֵץ גְּדוֹל וְחִזֵּק בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְהוּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ יוֹחֵאִי, שֶׁהָרִי הוּא אוֹחֵז אוֹתָךְ בְּעַנְפָיו. אֲשֶׁרִי חֲלַקְךָ בְּנִי.

אָמַר לוֹ, אָבֵא, וּמָה אָנִי שָׁם? אָמַר לוֹ, שְׁלֵשָׁה יָמִים הָיוּ שְׁכָסוּ אֶת חֲדָר מִשְׁכַּבְךָ, וְתִקְנֵנוּ לָךְ חֲלוֹנוֹת פְּתוּחִים לְהָאִיר לָךְ מֵאֲרַבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְאָנִי רְאִיתִי מְקוֹמְךָ וְשְׂמִחַתִּי, שְׁאֲמַרְתִּי אֲשֶׁרִי חֲלַקְךָ בְּנִי, מְחוּץ לָזֶה שְׁעַד עֶכְשָׁו לֹא זָכָה בְּנֶךָ בְּתוֹרָה.

העולם, ונודע להם, וכלם חקוקים בדמיותיהם כמו שהיו בעולם הזה. אם צדיק אותו האיש, כלם שמחים לפניו ומקדימים לו שלום.

ואם אינו צדיק, לא נודעים אליו. פרט לאותם הרשעים שטורדים אותם בכל יום בגיהנם, וכלם עצובים ופותחים בוי ומסימים בוי, ומרים עיניו ורואה אותם כמו גץ שעולה מהאש. אף כף הוא פותח וי.

למדנו, בשעה שיוצאת נשמת האדם, הולכים כל קרוביו וחבריו שבאותו עולם עם נשמתו, ומראים לו מקום העדון ומקום הענש. אם הוא צדיק, רואה את מקומו, ועולה ויושב ומתעדין בעדון עליון של אותו עולם. ואם אינו צדיק, נשארת אותה נשמה בעולם הזה עד שנטמן הגוף בקרקע. כיון שנטמן, כמה שומרי החקים אוהזים בו עד שמגיע לדומ"ה, ומכניסים אותו במדור שלו של הגיהנם.

אמר רבי יהודה, כל שבעת הימים הנשמה הולכת מהבית לקברו ומקברו לבית, ומתאבלת עליו על הגוף, שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. הולכת ויושבת בביתו, ורואה את כלם עצובים ואבלים.

למדנו, אחר שבעה ימים הגוף נהיה כמו שהיה, ונשמתו עולה למקומה. נכנסת למערת המכפלה, רואה מה שרואה, ונכנסת למקום שנכנסת, עד שמגיעה לגן עדן, ופוגשת את הכרובים ושנינות החרב שבגן עדן שלמטה. אם צדיק הוא שתכנס, נכנסת.

שנינו, ארבעה עמודים זמינים, ודמות אחת של הגוף בידיהם, מתלבשת בו בחדוה ויושבת באותו מדור של גן עדן שלמטה עד זמן שנגזר עליה, אחר כף הפרוז קורא.

ועמוד של שלשה גונים מזדמן, ואותו העמוד נקרא מכון הר ציון, שכתוב (ישעיה ד) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן וגו'. עולה באותו העמוד לפתח של צדק שציון וירושלים בו.

אם זכה לעלות יותר – טוב חלקו וגורלו להדבק בתוך הגוף של המלך, ואם לא זכה לעלות

למדנו, באותו הזמן שהפרוז מכריז, אז יוצאת שלהבת מצד צפון, והולכת ובווערת בנהר דינור, ונפרדת לארבעת צדדי העולם, ושורפת את נשמות הרשעים. ויוצאת אותה שלהבת ועולה ויורדת בעולם, ואותה שלהבת מגיעה לכנפי התרנגול השחור, ומכה בכנפיו וקורא בפתח בין השערים.

פעם ראשונה קורא ואומר, (מלאכי ג) הנה היום בא בער פתנור וגו'. פעם שנייה קורא ואומר, (עמוס ד) כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחוו. ואותה שעה יושב בן אדם במעשיו שמעידים לפניו, והוא מודה עליהם. פעם שלישית, כשרוצים להוציא ממנו את נשמתו, קורא התרנגול ואומר, (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו'.

אמר רבי יוסי, תרנגול שחור למה יוצא? אמר לו רבי יהודה, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל רמוז בחכמה, רק שבני אדם לא יודעים. זהו שכתוב (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינה. ומשום שנעשו בחכמה, כלם רמוזים בחכמה.

והתרנגול השחור, שנינו, אין דין שורה אלא במקום שהוא מינו, ושחור בא מצד הדין. ולכן בחצות הלילה ממש, כשמתעוררת רוח של צד צפון, שלהבת אחת יוצאת ומכה תחת כנפי התרנגול והוא קורא. וכל שכן בתרנגול שחור, שמתכוון יותר מאחר.

אף כאן, בשעה שדין האדם יתעורר, מתחיל וקורא לו, ואין מי שיודע בזה, פרט לאותו איש ששוכב. ששנינו, בשעה שהאיש שוכב והדין שרוי עליו להוציא מהעולם הזה, מתוספת בו רוח עליונה מה שלא היה בימיו, וכיון ששורה עליו ונדבקת בו, רואה מה שלא זכה בימיו, משום שהתוספה בו אותה הרוח. וכשמתוספת בו ורואה, אז יוצא מהעולם הזה. זהו שכתוב (שם) תסף רוחם יגועון ואל עפרם ישוכון. אז כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. בחייהם לא זוכים, במיתתם זוכים.

למדנו, בשעה שאדם מת, נתנה לו רשות לראות, ורואה אצלו קרוביו וחבריו מאותו

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (שיר א) בְּנֵי אֲמִי נִחְרוּ בִּי שְׁמַנִּי נִטְרָה אֶת הַכְּרָמִים. בְּנֵי אֲמִי, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (איכה ב) הַשְּׁלִיף מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. שְׁכַשְׁרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְרִיב בֵּיתוֹ שְׁלֵמֶטָה וּלְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָעַמִּים, הַעֲבִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּפָנָיו אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְהִתְרַחֲקָה מִמֶּנּוּ, כְּכָתוּב (שמות ב) וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק. וְכַשְׁאָרְךָ זֶה הִתְרַחֲקָה מִשָּׁמַיִם שְׁלֵמֶטָה הַזֹּאת הָאָרֶץ הַזֹּאת שְׁלֵמֶטָה נִחְרָבָה, וְיִשְׂרָאֵל הִתְפָּזְרוּ בֵּין הָעַמִּים. אֲמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל: מִי גָרַם לִי אֶת זֶה וּמִי עָשָׂה לִי אֶת זֶה? בְּנֵי אֲמִי שִׁנְחוּ בִּי וְהִתְרַחֲקוּ מִמֶּנִּי, בְּנֵי אֲמִי וְדָאִי.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי חֵיָא בַר רַב. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֵיָא, רְאִיתָ מָה שִׁרְאִיתִי? אָמַר לוֹ, רְאִיתִי גִבֹר אֶחָד בְּנֶהֱרָה, וְצִפּוֹר אַחַת עַל רֹאשׁוֹ, וְעֵלָה בְּפִי הַצִּפּוֹר, וְאוֹכֵלֶת וְרוֹמֶסֶת בְּרַגְלֶיהָ, וְאוֹתוֹ גִּבֹר מְרִים קוֹלוֹת וְצוֹחֵת, וְלֹא יִדְעֵתִי מָה אָמַר.

אָמַר, נִקְרַב אֵלָיו וְנִשְׁמַע. אָמַר, אֲנִי פוֹחֵד לְהִתְקַרֵּב. אָמַר לוֹ, וְכִי בֶן אָדָם הוּא בְּמָקוֹם זֶה? אֵלָּא רִמְזוּ שֶׁל חֲכָמָה שֶׁרִמְזוּ לָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. קָרְבוּ אֵלָיו. שְׁמַעוּ שֶׁהָיָה אוֹמֵר: כְּתָר, שְׁנֵי בָנִים שְׁרוּיִים בַּחוּץ [זְרוּקִים לְבַחוּץ]. לֹא נָח וְלֹא מְנוּחָה, עַד שֶׁהַצִּפּוֹר בִּפְחַת תִּפֵּל.

בְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, זֶהוּ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּנֵי אֲמִי נִחְרוּ בִּי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁכְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי. אָמַר, וְדָאִי הַגְּלוֹת נִמְשָׁךְ, וְעַל זֶה [שְׁ]צִפְרֵי הַשָּׁמַיִם לֹא זָזוֹת עַד שֶׁשְׁלִטוֹן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת יַעֲבֹר מֵהָעוֹלָם, וּמָתִי? עַד שִׁיִּגְיַע הַיּוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר דִּינָיו בְּעוֹלָם, שְׁכָתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, שְׁמַעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: שְׁלֵהֶבֶת הַדִּין הַגִּיעָה בְּדִינָיו. יִצְאָה שְׁלֵהֶבֶת אַחַת וְשִׁרְפָה אֶת אוֹתָהּ הַצִּפּוֹר. אָמַר, וְדָאִי כְּמוֹ שְׁכָתוּב (דניאל ז) וַנִּתְּנָה לְשִׁרְפַת הָאֵשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא הִגְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל אֵלָּא בְּזִמְנָן שְׁלֵא נִמְצְאָה בִּינֵיהֶם אָמוּנָה, כְּשֶׁנִּמְנָעָה בִּינֵיהֶם הָאָמוּנָה, כְּבִיכּוֹל, כְּךָ נִמְצְאָה בְּכָל, שְׁכָתוּב (ישעיה כח) וְכִפְּר בְּרִיתְכֶם אֶת מוֹת.

יֹתֵר - כְּתוּב (שם) וְהָיָה הַנְּשֹׂאֵר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתֵר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֹאמַר לוֹ. וְאִם זָכָה לְעֹלוֹת יֹתֵר - צָדִיק הוּא, שְׁזוֹכָה לְכַבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ וּלְהִתְעַדֵּן בְּעֵדוֹן עֲלִיוֹן שְׁלֵמֶעְלָה מִמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שְׁכָתוּב (שם נח) אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל ה'. עַל ה' דּוֹקָא. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מִי שְׁזוֹכָה לְחֶסֶד הַזֶּה, שְׁכָתוּב (תהלים קח) כִּי גָדַל מֵעַל שָׁמַיִם חֶסֶדְךָ.

וְכִי עַל הַשָּׁמַיִם הוּא, וְהָרִי כְּתוּב (שם נז) כִּי גָדַל עַד שָׁמַיִם חֶסֶדְךָ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵשׁ חֶסֶד וְיֵשׁ חֶסֶד, חֶסֶד עֲלִיוֹן וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן. חֶסֶד עֲלִיוֹן הוּא מֵעַל הַשָּׁמַיִם, וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן הוּא שְׁכָתוּב (ישעיה נה) חֶסֶדִי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים, וּבְאֵלָה כְּתוּב עַד שָׁמַיִם.

לְמַדְנּוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב (תהלים קיג) אִם הַבָּנִים שְׁמַחָה הַלְלוּיָהּ. הָאֵם הַיְדוּעָה. הַבָּנִים מִי הֵם? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי שְׁנִינּוּ שֵׁשׁ שְׁנֵי בָנִים לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה. הַזָּכָר נָתַן אוֹתוֹ לְיַעֲקֹב, שְׁכָתוּב (שמות ד) בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר. בַּת נָתַן לְאַבְרָהָם, שְׁכָתוּב (בראשית כד) וְה' בָּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם, וּבְכָל שְׁמָהּ.

וְהָאֵם רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם, שְׁמִינִיקָה אוֹתָם, וְעַל זֶה כְּתוּב לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וְשְׁנִינּוּ, אֵל יִרְבֶּה הָאָדָם חֲטָאֵיו לְמַטָּה, כְּדִי שֶׁתִּסְתַּלַּק הָאֵם מֵעַל הַבָּנִים, וְכָתוּב (ויקרא יח) אִמָּךְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ. אוֹי לְמִי שְׁמַגְלָה עֲרוֹתָהּ.

וְכַשְׁשָׁבִים בְּנֵי הָעוֹלָם וּמְרַבִּים בְּזִכּוּיֹת לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָאֵם שְׁבָה וּמְכַסֶּה עַל הַבָּנִים, אֲזַ זֶה נִקְרָא תְּשׁוּבָה. מָה זֶה תְּשׁוּבָה? זֶה תְּשׁוּבָה שֶׁל הָאֵם שְׁשָׁבָה בְּקִיּוּמָהּ, וְאֲזַ כְּתוּב אִם הַבָּנִים שְׁמַחָה. אִם הַבָּנִים וְדָאִי. וְלִכְּן לֹא יִפְטֹר הָאָדָם מִפְּרִיָהּ וּרְבִיָהּ עַד שֶׁמוֹלִיד בֵּן וּבַת.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב (תהלים כז) לְחַזוֹת בְּנַעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ. תְּשׁוּקַת הַצָּדִיקִים לְרְאוֹת אֶת זֶה, וְאֵתָה אִמְרַתָּ עַל ה'? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַכֹּל אֶחָד, מִשְׁמַע שְׁכָתוּב נַעַם ה', שְׁבָא מִהֶעֱתִיק הַקְּדוֹשׁ לְשָׁמַיִם הַזֶּה, וְתְשׁוּקַת הַצָּדִיקִים כְּךָ הִיא וְדָאִי. וְכָתוּב עַל הַשָּׁמַיִם, אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל ה'. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מִי שְׁזוֹכָה. וְדָאִי מַעֲטִים הֵם.

בא ראה, בשאר רשעי העולם לא כתוב וירע בעיני ה', וכאן כתוב וירע בעיני ה' אשר עשה. מה הטעם? משום שכתוב ושחת ארצה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לך חטא בעולם שאין לו תשובה פרט לזה, ואין לך רשע שלא רואה פני שכינה פרט לזה, שכתוב לא יגרף רע, כלל. אמר רבי יצחק, אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. מה זה לעולם יירשו ארץ? אמר רבי יהודה, כמו שכתוב (תהלים קטז) אתה לך לפני ה' בארצות החיים.

ויחי יעקב, בתוכם. לכן צריך לאדם שלא לערב צלם שלו בצלם של עובדי כוכבים ומזלות, משום שזה קדוש וזה טמא.

בא ראה מה בין ישראל לעמים עובדי כוכבים ומזלות, שישראל כשנמצא אדם מת, הוא מטמא את כל הגוף, והבית טמא. וגוף של עובדי כוכבים ומזלות לא מטמא משהו אחר, וגופו ובייתו לא טמא כשהוא מת. מה הטעם?

ישראל בשעה שהוא מת, כל הקדשות של רבונו עוברות ממנו, ועובר ממנו הצלם הקדוש הזה, ועוברת ממנו רוח הקדשה הזו, נשאר הגוף טמא.

אבל עובדי כוכבים ומזלות עובדי עבודה זרה לא כן, שבחיי טמא בכל הצדים, צלמו טמא ורוחו טמא, ומשום שכל הטמאות הללו שרויות בתוכו, אסור לקרב אליו. כיון שמת, יוצאות כל הטמאות הללו, ונשאר גוף בלי טמאה לטמא.

ואף על גב שגופם טמא, בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטמאות שנמצאות אצלם, יש להם כח לטמא אחרים. ובמיתתם, כאשר יוצאות כל אותן הטמאות מהם, לא יכולים לטמא, ושל ישראל יכול לטמא אחרים, כי כל הקדשות יוצאות ממנו, ושורה עליו צד האחר.

אמר רבי חייא, מהו שכתוב בלע המות לנצח? אמר לו, כשיעורר הקדוש ברוך הוא את ימינו, ימנע מות מהעולם, ולא תתעורר ימין זו אלא כשיתעוררו ישראל בימינו של הקדוש ברוך הוא, ומה זה? תורה שכתוב בה (דברים לג) מימינו אש דת למו. באותו זמן (תהלים קיח) ימי ה' עשה חיל וגו', לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה.

למדנו, אותו הצדיק שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו, והפרוז קורא עליו שלשים ימים בין צדיקי גן העדן, כל הצדיקים שמחים, כל הצדיקים באים ומעטרים מקומו של אותו הצדיק עד שיבא למדר את דיורו ביניהם. ואם רשע הוא, הפרוז קורא עליו בגיהנם שלשים יום [עליו], וכל הרשעים כלם עצובים.

בלם פותחים: וי, שהרי דין חדש מתעורר כעת בגללו של פלוני. כמה שומרי החק מזדמנים כנגדו ומקדימים לו: וי, אוי לרשע אוי לשכנו. וכלם פותחים ואומרים: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה זה [טעם] גמול ידיו? אמר רבי יצחק, לכלל [להוציא] מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק.

שהרי שנינו, כל מי שמוציא זרעו לריק נקרא רע, ולא רואה פני שכינה, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע, וכתוב (בראשית לב) ויהי ער בכור יהודה רע. אף כאן, אוי לרשע רע – אוי לאותו רשע שהוא רע, שעשה עצמו רע, כי גמול ידיו יעשה לו – לכלל מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק, ולזה טורדים אותו באותו העולם יותר מכלם.

בא תראה, שהרי כתוב אוי לרשע [רע]. כיון שכתוב אוי לרשע, למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעשה עצמו רע, וכתוב לא יגרף רע, וכלם עולים וזה לא עולה.

ואם תאמר, שאר רשעים שהרגו בני אדם? בא ראה, כלם עולים והוא לא עולה. מה הטעם? הם הרגו בני אדם אחרים, וזה הרג בניו ממש, שפך דמים רבים.

❦ סדר הלימוד ליום כז חשוון [יום 57 בשנה] ❦

וְאִם הגוף לא נראה וימצא הראש - הם מסתלקים והוא מתקים, וזה מדבר כשבנו הקטן ברשותו. ואם ידיו פגומים, מעשה ידיו פגומים, רגליו - מחלות רודפות אותו. בורח הצלם וחוזר, בורח וחוזר, עליו כתוב (דברים כח) בבקר תאמר מי יתן ערב. וזה כשהלבנה מאירה והלילה מתקן באור.

אֲבָל צדיקים חסידים, כל יום ויום מסתכלים בלבם כאלו אותו יום מסתלקים מהעולם, ועושים תשובה שלמה לפני רבונם, ולא יצטרכו לדבר אחר. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בְּאֵרָא, כל הנקרא בשמי - כמה עליונים מעשי המלך הקדוש, שהרי באותם מעשים [בריות] שהוא עושה למטה, קושר אותם בדברים עליונים שלמעלה, וכשנוטלים אותם למטה ועושים בהם מעשה, מתעורר אותו מעשה שלמעלה שקשור בו, כגון אזוב ועץ ארו, והרי בארנו הדברים.

וַיֵּשׁ מהם שאחוזים בשם הקדוש, כמו לולב, ואתרוג, הדס, וערבה, שכלם אחוזים בשם הקדוש למעלה. ועל כך שנינו, לאחז אותם ולעשות בהם מעשה כדי לעורר חדוה אותו שאוחז בו. ועל זה שנינו, בדברים ומעשה צריך להראות דבר כדי לעורר דבר אחר.

וְהָיָה שכתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי [בראתיו] - לעורר כבודי. בראתיו - ליחד לי. יצרתיו - לעשות בו מעשה [כח]. אף עשיתיו - לעורר בו כח שלמעלה.

דָּבָר אחר כל הנקרא בשמי - הינו שכתוב (ויקרא כג) פרי עץ הדר. ולכבודי בראתיו - הינו כפת תמרים. יצרתיו - הינו וענף עץ עבת. אף עשיתיו - הינו וערבי נחל.

וְתִקְוֶיָה של זה שאמר הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, דוקא שהוא חמישי על עשור. אבל ביום הראשון, אותו יום ראשון מי הוא? אלא יום שיצא ראשון לנסע [לכל] במעיניו של מים נובעים, ואנו רוצים להמשיכו לעולם.

מִשָּׁל למלך שקשר בני אדם במאסר. באה אמו הגבירה והוציאה אותם לחרות, והמלך

בְּאֵרָא, הצלם הקדוש הזה, כשהולך אדם ומתגדל ונעשית מהפרכוהו הזה הדמות שלו, נעשה צלם אחר, ומתחברים כאחד, וזה נוטל את זה. בשעה שנמצאים שני צלמים שמור הוא האדם, וגופו בקיום, ורוח שרויה בתוכו. בשעה שקרבים ימיו, הם עוברים ממנו, וזה עולה לזה, ונשאר אדם בלי שמירה, אז (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

בְּאֵרָא, כשמתעורר דין בעולם, כשהקדוש ברוך הוא יושב על פסא דין לדון את העולם, צריך אדם לעורר [בדין] תשובה שישוב מהרשע [מחטאי], שהרי אותו יום נכתבים פתקים, וכלם נמצאים בתיק כתובים. אם זכה אדם שישוב לפני רבנו, קורעים את הפתקים שעליו.

אֲחֵר כך הקדוש ברוך הוא מזמין לפני האדם את יום הכפורים, יום התשובה. אם שב מחטאי - טוב. אם לא - מצוה המלך לחתם פתקים. אוי כי התשובה רוצה להסתלק ממנו.

אִם זכה בתשובה ולא שלמה כראוי - תולים לו עד אותו יום אחרון של עצרת, שהוא שמיני לחג. אם עשה תשובה שלמה לפני רבנו - נקרעים. ואם לא זוכה - אותם פתקים יוצאים מבית המלך ונמסרים בידי מלאך הדין, והדין נעשה, ופתקים יותר לא חוזרים עוד לבית המלך.

אֲזַ מעברים הצלמים ממנו ולא נמצאים עמו. כיון שעברו ממנו, הרי ודאי שענש המלך יעבר עליו ויטעם מכוס המות. ובאותו לילה של חג האחרון, המלאכים המענישים מזמנים, ונוטלים את הפתקים. ואחר שנטלו אותם, מעברים הצלמים, ולא נמצאים [ואם נמצאים פגומים, יעבר עליו מחלות וכו'] בהם ידים. ואם נמצאים בהם ידים - דין גרוע, או יעבר עליו דין של מחלות רעות כפגם שלהם, והרי בארנו את זה.

וּבְסִפְרֵי הקדמונים אומרים יותר, כשהראש נגרע וימצא הגוף - בנו או אשתו ימצאו, והוא יסתלק. וזה מדבר כשלא חזר כל אותו זמן בתשובה. אבל אם חזר, טעם המות יטעם ויתרפא.

ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים
עולם התחתון בלא נקבה. ומה הטעם נקראת
נקבה? על שם שנקביה רחבים, ויש לה נקבים
יתרים על האיש, ומה הם הנקבים: שדים ורחם
ובית קבול הולד.

ומה שאמרו, שיר השירים שהוא הדר לכל ספרי
הקדש - כן. שאמר רבי יוחנן, כל הספרים
קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ומהו קדש
קדשים? אלא קדש שהוא קדש לקדשים. ומה הם
קדשים? אלו שכנגד שש קצוות שבאדם, וקדש
יהיה להם קדש לכלם.

ומהו קדש? זה אתרוג, שהוא הדר לכל. ולמה
נקרא שמו הדר? אל תקרי הדר אלא ה' דר,
זה אתרוג שהוא נפרד מאגד הלולב, ואין מצות
לולב קיימת אלא בו, והוא גם כן אגוד עם הכל,
שעם כל אחד הוא, ועם כלם יחד הוא.

ומהו הלולב? כנגד חוט השדרה. וענף עץ עבת -
שענפיו חופים את רבו, ואם אין ענפיו
חופים את רבו - אינו כלום. מפני מה? משל לאדם
שבזרועותיו יגן על ראשו, הרי זרועותיו שנים
וראשו שלשה, והינו ענף לשמאל, עבת לימין,
ונמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ? שהוא
שרש האילן.

ומה זה ערבי נחל? שוקי האדם שהם שתיים. ומהו
לשון של ערבי נחל? משום שגדול שבהם
הוא למערב, ומשם יונק פחו, ושל צפון הוא קטן
ממנו מהלך חמש מאות שנה, והוא ברוח צפונית
מערבית, ובו פועל ונקרא על שמו, והם שניהם
עצים. דבר אחר ערבי - שפעמים מערבים פעלתם
זה עם זה. מה זה ערבי נחל? נחל הוא על שם
המקום שהם קבועים בו ששמו נחל, כמו שכתוב
כל הנחלים הלכים אל הים.

מהו ים? הוי אומר זה אתרוג. ומנין לנו שכל מדה
ומדה מאלו השבעה נקראת נחל? שנאמר
וממתנה נחליאל, אל תקרי נחליאל אלא נחלי אל.
ועוד שם, מה לב, הדר פרי הגוף, אף ישראל פרי
עץ הדר. מה אילן תמר, ענפיו סביביו ולולבו
באמצע, אף ישראל נטלו גוף האילן הזה שהוא
לבו, וכנגד הגוף חוט השדרה באדם שהוא עקר

משגיח על כבודה ונתן אותם בידיה. מצאה אותם
רעבים וצמאים. אמרה, הרי הוצאתי אותם לחרות,
תביא להם אכל ומשקה.

כך יום הכפורים הזה מוציא את כלם לחרות, ואנו
רעבים למזון וצמאים לשתייה. היא מעטרת את
המלך בעטרוותיו. ביום הזה ידענו שמים נובעים
שורים עמה, שואלים לשתות למי שהוציא אותם
לחרות, ועל כך קוראים לו ביום ראשון.

זה בספר האגדה, והוא יפה. אבל ביום הזה,
לאברהם שהוא ראשית הכל, אם בענני כבוד
הוא הראשית או במים הוא הראשית, שאברהם
התחיל לחפר בורות מים.

פרי עץ הדר - זו באר של יצחק, שיצחק הדר את
הקדוש ברנף הוא וקרא לו עץ הדר. פרו של
עץ ההדר הזה ידוע. כפת תמרים - שכתוב (תהלים
צב) צדיק כתמר יפרח, ולא נמצא ביניהם פרוד.
ולכן לא כתוב וכפת, אלא כפת, משום שלא עולה
זה בלי זה. ובזה מתמלאת הבאר הזאת, מבאר מים
עליונים שנובעים. ההוא מתמלא בתחלה, וממנו
מתמלאת הבאר עד שנובעת לכל.

וענף עץ עבת - זה ענף של אילן הגדול
שהתחזק ונשרש בשרשו, נעשה אילן
עליון על הכל, שאחוז בכל הצדדים שלו, ענף
שהוא עץ עבת, עץ שאוחז את העבות, שהרי מזה
נוטל יסוד העולם ומתמלא כדי להריק בבאר, זהו
עולם ארץ ההשקאה.

וערבי נחל - שנים הם, שני נחלי מים מתכנסים
לתוכם להריק לצדיק. דבר אחר וערבי
נחל - אלה הם גבורות שאחוזות ביצחק, שבאים
מצד אותו נחל עליון ולא מצד האב. לכן הכל
נאה, ולא מבשם לפרות, ולא עושה פרות. וערבי
נחל - שני עמודים שהגוף עומד עליהם. אבל
וערבי נחל ודאי, כמו שנתבאר, ואלה הם כלם
לרוקן מים לבאר.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ז)

מהו פרי עץ הדר? עץ האתרוג. ומהו הדר? הדר
על הכל, והינו הדר של שיר השירים, שכתוב
בו מי זאת הנשקפה כמו שחר. והינו על שם נקבה,

לא יודעים מי מהם נצח. יצא לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובידו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדין לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בסכה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדין. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדין? אומר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בידיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדין.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשבחות ההלל, נכנסים לסכה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישראל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפלו אמות העולם שמחים בחדוה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מפאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששמח בהם בישראל, שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמינה תמיד לקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון – זו כנסת ישראל, שעומדת ביפי של נוי בגן עדן. השרון – שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון – שרוצה להיות משקה מהשקית הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערכה] שושנת העמקים – שעומדת בעמק הכל. מי הם העמקים? כמו

הגוף. ומה לולב זה כתוב לו לב, אף לב מסור לו. ומה לב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו, אף בכל נתיב מהן צורה שומרת, שנאמר לשמר את דרך עץ החיים: ע"כ מההשמטות

דבר אחר, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר – זה אברהם. כפת תמרים – זה יצחק. וענף עץ עבת – זה יעקב. וערבי נחל – אלה הן שתי הדרגות שאמרנו.

ומי ששונה זה, משום שעץ עבת זה יעקב, שאוחז את כל החלקים, ודאי זה יעקב. אבל הרי בארנו, פרי עץ הדר – זו באר יצחק, זו גבורה תחתונה. כפת תמרים – כפת חסר, קשר שנקשר בבאר, כמו שנאמר (דניאל ג) כפותים בסרבליהם, משום שאלה לא עולים זה בלי זה. וענף עץ עבת, ענף הוא עליון שנעשה עץ עבות ואוחז לכל צד, כמו שנאמר. ערבי נחל – זה יצחק, בכל הצדדים שאחוזים בצד הנחל ולא בצד האב. ששנינו, אף על גב שבנחל הזה לא נמצא דין, מתעוררים ממנו דינים.

ורב המנונא הזקן פרש, וערבי נחל – אלו שני העמודים שאמרנו שיוצאים מהם מים, ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכנוס גדול [הברכות] יוצאים מהם, וערבי נחל לא יוצאים מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

ועל פן אתרוג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. כפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק כפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שצריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיודעים דרכי המלך הקדוש, ויודעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדין, ומהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון. לשני בני אדם שנכנסו לבני המלך לדין, ובעולם

וְכַתּוּב (קהלת ז) וּמֵצָא אֲנִי מֵר מִמּוֹת אֶת הָאִשָּׁה. וְדַאי שְׂנֵדְבֵק בְּמָקוֹם הַמּוֹת וְעֵזֵב מְקוֹם הַחַיִּים. מִשּׁוּם כֶּף נִגְזַר עָלָיו וְעַל כָּל הָעוֹלָם מוֹת.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר שכל העולם אכלו מהעץ הזה וזה קרא לכלם - לא כף! אלא בשעה שאדם עמד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מלפניו, והיו נוסעים אחריו כעבדים אחר המלך, והוא אמר להם: אני ואתם (תהלים צה) באו נשתחוה ונכרעה וגו'. וכלם הלכו אחריו. פיון שראו שאדם משתחוה למקום זה ונדבק בו, כלם נמשכו אחריו, וגרם מות לכל העולם.

ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין לפעמים רחמים, לפעמים מות לפעמים חיים, ולא עומד בקיום תמיד באחד מהם, משום שאותו מקום גרם לו, ולכן נקרא חרב המתהפכת, המתהפכת מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים לדין, משלום לקרב, מתהפכת היא בכל, טוב ורע, שכתוב (בראשית ב) ועץ הדעת טוב ורע.

והמלך העליון, לרחם על מעשיו, הוכיח אותו ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'. והוא לא קבל ממנו ונמשך אחר אשתו, וגרש לעולמים, שהרי אשה עולה למקום [למקום זה] ולא יותר, והאשה גרמה מות לכל.

בא ראה, לעולם הבא כתוב (ישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי. כימי העץ - אותו שנודע באותו הזמן. כתוב (שם כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ וגו'.

ויקרבנו ימי ישראל למוות. שנינו, אמר רבי חייא, כתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. שם בקיומו יעקב, וכאן במיתתו ישראל, שכתוב ויקרבנו ימי ישראל למוות. אמר רבי יוסי, כף הוא ודאי, שהרי לא כתוב ויקרב יום ישראל למוות, אלא ימי, וכי בכמה ימים מת בן אדם? והרי בשעה אחת, ברגע אחד מת ויוצא מן העולם.

אלא כף למדנו, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו, כל אותם ימים

שנאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה'. חבצלת השרון. חבצלת - מאותו מקום של השקאת הנחלים שיוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים - שושנה מאותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מפל הצדדים.

בא ראה, בתחלה ירקה כחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כף שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת - שמשנתית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת - בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדוג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים - שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחידי, ובלב יחידי, ובמקום של דבקות יחידה שלא משתנה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כף סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחידי, העליון מפל האילנות, ובאו להדבק במקום שמשתנה ומתהפך מגון לגון ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו מלמעלה מטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את האילן היחידי העליון מפל האילנות. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר וגו'.

ודאי שאז התהפך לבם באותו הצד ממש, לפעמים לטוב לפעמים לרע, לפעמים לרחמים לפעמים לדין. בדבר הזה נדבקו בו ודאי, בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת חיים ונדבקת במוות. חיים - שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם מות לעולמים. נדבקת בעץ אחר - הרי ודאי המות כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות,

ויאמר, חייך וימאן ויאמר אחר יבא לברך את בניך ויתברכו בו, זהו שכתוב וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי.

בין שאמר ידעתי בני, למה אמר ידעתי אחר? אלא אמר ידעתי בני, בזמן שעמדת בגופך שאתה ברור, כשראית את דמותי ושבת בקיומך, ומשום כך כתוב ידעתי בני ידעתי, על מה שאמרת שזהו הבכור, גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל, וכאן משום כך כתוב ויקרא לבנו ליוסף, לבנו ליוסף ממש.

דבר אחר ויקרא לבנו ליוסף – שבדמות אחת היו נראים. שכל מי שראה את יוסף, היה מעיד שבנו של יעקב היה. רבי יוסי אמר, הכל כך הוא, ועוד, שיוסף זן אותו ואת בניו בזקנותו, ולכן בנו ממש יותר מכלם. ויקרא לבנו ליוסף, למה ליוסף ולא לאחר? משום שהיתה רשות בידו להעלותו משם.

רבי יוסי אמר, בין שיעקב היה יודע שבניו ישתעבדו בגלות שם במצרים, למה לא נקבר שם כדי שזכותו תגן על בניו? למה רצה לעלות משם, והרי כתוב (תהלים קג) כרחם אב על בניו, איפה הרחמנות?

אלא, כך שנינו, בשעה שהיה יורד יעקב למצרים, היה פוחד, והיה אומר: חס וחלילה יכלו בני בין העמים, ואולי הקדוש ברוך הוא יסלק שכינתו ממני כבתחלה. מה כתוב? וירא אלהים אל יעקב וגו', [ויאמר אלהים לישראל] אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. ומה שאמרת אולי אסלק שכינתי מבינך – אנכי ארד עמך מצרימה.

אמר עוד, פוחד אני שמא אקבר שם ולא אזכה עם אבותי. אמר לו, ואנכי אעלה גם עלה. אעלה – ממצרים. גם עלה – להקבר בקבר אבותיך.

משום כך רצה להעלות עצמו ממצרים: אחד – כדי שלא יעשו ממנו יראה, שהרי ראה שעתיד הקדוש ברוך הוא להפריע מיראתם. ואחד – שראה ששכינה תשים מדורה בין בניו בגלות. ואחד – כדי שיהיה גופו דר בין גופות אבותיו להכליל ביניהם, ולא ימנה עם רשעי מצרים.

שעומד בין אדם בעולם הזה נפקדים לפניו ונכנסים בחשבון, וכשנקרבים לפניו להכניס בחשבון, מת האדם, ומשיב הקדוש ברוך הוא אליו את רוחו. אותו ההבל שהוציא ונפח בו, משיב אותו אליו.

אשרי חלקו של אותו אדם שימיו התקרכו אל המלך בלי בושה, ולא נדחה יום אחד מהם החוצה שימצא שבאותו יום שנעשה בו חטא, לכן כתוב בצדיקים קריבה. [ואיך יקרבו] משום שקרבים ימיו לפני המלך בלי בושה.

אוי לרשעים, שלא כתוב בהם קריבה, ואיך יקרבו הימים לפני המלך, שהרי כל ימיו נמצאו בחטאי העולם, ולכן לא יקרבו לפני המלך ולא ימנו לפניו ולא יזכרו למעלה, אלא הם מתכלים מתוכם. עליהם כתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו.

וכאן ויקרבו ימי ישראל למות ודאי, בלי בושה, בשלמות, בחדוה שלמה, ומשום כך ימי ישראל, שהיה ישראל יותר שלם מיעקב. ואם תאמר, הרי כתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם, שלם? שלם היה, אבל לא שלם בדרגה עליונה כמו ישראל.

שנינו, אמר רבי יוסי, בשעה שימי האדם נפקדים לפני המלך, יש צדיק שנפקדים ימיו, והם רחוקים מלפני המלך, ויש צדיק שכאשר נפקדים ימיו, הם קרובים וסמוכים למלך ולא מרחקים, נכנסים בלי בושה וקרבים למלך. אשרי חלקם. זהו שכתוב ויקרבו ימי ישראל למות.

ויקרא לבנו ליוסף. אמר רבי יצחק, וכי שאר השבטים לא בנויו הם? אלא, אמר רבי אבא, יוסף היה בנו יותר מכלם, ששנינו, בשעה שאשת פוטיפר דחקה את יוסף, מה כתוב? ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית. פסוק זה היה צריך לכתב ואין איש בבית, מה זה מאנשי הבית? אלא להכליל את דמותו של יעקב שהיתה שם ונמצאה שם, ומשום כך מאנשי הבית, אבל איש אחר היה שם. בין שהרים יוסף עיניו וראה את דמות אביו, ישב בקיומו ונרתע לאחור.

בא ראה מה כתוב, וימאן ויאמר אל אשת אדניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה אמרת וימאן

בְּרָצוֹן בְּאִשָּׁה אַחֲרַת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּשֶׁאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב (שם לה) וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר, שְׁהָרֵי בְּנֵיהֶם שֶׁל שְׁאָר הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם שְׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה, נִקְרָאִים בְּשֵׁם אַחַר, וְהָרֵי דָבָר זֶה יְדוּעַ בֵּין הַחֲבָרִים, וּמִשּׁוֹם כֵּן וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף, בְּנֹו מִמֶּשׁ, מִהֲרֵאשִׁית וְעַד הַסִּיּוּם [בְּנֹו] הִיָּה בְּנֹו.

שְׁנֵינֵנו, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּמָה הַשְּׁבִיעַ יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף, שְׁכָתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי? אֲלֹא בְּאוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שְׁהִיָּה רְשׁוּם בְּבִשְׂרוֹ, שְׁזוֹ חֲשִׁיבוֹת הָאֲבוֹת יוֹתֵר מִהַכֹּל, וּבְרִית זוֹ הִיא סוּד שֶׁל יוֹסֵף.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאֲבָרְהָם וּבְיַעֲקֹב כָּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. תַּחַת יְרֵכִי, כְּלוֹמַר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂרָמוֹז בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ וּמוֹצִיא זֶרַע קֹדֶשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם. בְּיַצְחָק לֹא כָתוּב, כִּי יֵצֵא מִמֶּנּוּ עֶשׂוֹ.

עוֹד, מָה הַטַּעַם שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי, אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם? אֲלֹא אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, בְּרַשְׁם הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה הַשְּׁבִיעַ לִי, שְׁהוֹצִיא זֶרַע קְדוֹשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, וְנִשְׁמַר וְלֹא נִטְמָא לְעוֹלָמִים, שֶׁלֹּא יִקְבֵר בֵּין אוֹתָם הַטְּמָאִים שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ אוֹתוֹ לְעוֹלָמִים, שְׁכָתוּב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בִּשְׂרַח חֲמוּרִים בְּשָׂרָם וְזָרְמַת סוּסִים וְזָרְמַתָּם.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי יוֹסֵף, שְׁשָׁמַר אוֹתוֹ מֵעַל הַכֹּל, לָמָּה נִקְבֵר בֵּינֵיהֶם? אֲלֹא שְׁנֵינֵנו, כָּתוּב (שם א) הִיָּה הִיָּה דָבָר ה' אֵל יְחִזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים עַל נְהַר כְּבָר. וְהָרֵי שְׁנֵינֵנו שְׁשָׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה, רַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִזּוֹ לָמָּה כָּאֵן שְׁכִינָה? אֲלֹא כָּתוּב עַל נְהַר כְּבָר, וְכָתוּב וְתָהִי עֲלֵיו שֵׁם יְד ה'. אֵף כָּאֵן, אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף נִשְׁלַף בְּתוֹךְ הַמַּיִם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם יוֹסֵף יַעֲלֶה מִכָּאֵן, הַגְּלוּת לֹא תִתְקַיֵּם, אֲלֹא תִהְיֶה קְבוּרָתוֹ בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא נִטְמָא, וְיִסְבְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַגְּלוּת.

שְׁנֵינֵנו, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רָאָה יַעֲקֹב שְׁהָרֵי כֹּל נִתְקַן לְכַסְפֵּי הַקְּדוֹשׁ בְּאֲבוֹת [כְּאֲבוֹת]. אָמַר, אִם כֵּן, יִקְבֵר, אִיךָ הַגּוֹף הַזֶּה יִתְאַחַד בְּאֲבוֹת. וְאִפְלוּ הַמַּעֲרָה שְׁנִקְבֵר שָׁם נִקְרָאת מְכַפְּלָה, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁל מְכַפְּלָה הוּא שְׁנַיִם וְאַחַד, אֵף הַמַּעֲרָה שְׁנַיִם וְאַחַד.

וְשְׁנֵינֵנו, הַגּוֹף שֶׁל יַעֲקֹב נִמְשָׁךְ מִיָּפְיוֹ שֶׁל אָדָם הֲרֵאשׁוֹן, וְהִיָּתָה דְמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דְמוּת עֲלִיוֹנָה וְקְדוּשָׁה, דְמוּת שֶׁל הַכַּסָּף הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא רָצָה לְהִקְבֵר בֵּין רְשָׁעִים. וְסוּד הַדָּבָר, שְׁבָאֲבוֹת אֵין כָּלֵל פְּרוּד, וְעַל זֶה כָּתוּב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתִי.

וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף. בְּנֹו – בְּדְמוּת אַחַת שֶׁל הַפְּנִים, מִשּׁוֹם שְׁבָרָצוֹן הָרוּחַ וְהַלֵּב הוֹלִיד אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכָּלֵם בֹּא רָאָה מָה כָּתוּב, (בראשית ל) הַמַּעֲט קַחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, שְׁכָל רָצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּה בְּרַחֵל, וּמִשּׁוֹם כֵּן וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף.

שְׁנֵינֵנו, רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (דברים כט) הַנְּסִתְרַת לֵה' אֱלֹהֵינוּ וְגו'. הַנְּסִתְרַת לֵה' אֱלֹהֵינוּ, בֹּא רָאָה כְּמָה יֵשׁ לְאָדָם לְהַזְהֵר מִחֻטְאָיו וְלְהַסְתַּכֵּל שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל מִצְוֹת רְבוּנוֹ, שְׁשְׁנֵינֵנו, כֹּל מָה שְׁאָדָם עוֹשֵׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם מַעֲשִׂים כְּתוּבִים בְּסִפְרֵי וּנְכֻנְסִים בְּחֻשְׁבוֹן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְהַכֹּל גְּלוּי לְפָנָיו. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֲרָאֵנוּ נְאֻם ה'?! אִם כֵּן, אִיךָ לֹא יִשְׁמַר אָדָם מִלְּחַטָּא לְפָנֵי רְבוּנוֹ. וְשְׁנֵינֵנו, אִפְלוּ אוֹתוֹ [מִי] מָה שְׁחָשַׁב אָדָם וְעָלָה בְּרָצוֹנוֹ, הַכֹּל נִמְצָא לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נֶאֱכָד מִמֶּנּוּ.

בֹּא רָאָה, בְּאוֹתוֹ לִילָה שְׁנִכְנְסָה לָאָה אֵל יַעֲקֹב וְנִתְנָה לוֹ אוֹתָם סִימְנִים שְׁנֵתֵן יַעֲקֹב לְרַחֵל, עָלָה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁהִיא רַחֵל וְשָׁמַשׁ בָּהּ תְּשַׁמֵּשׁ, וְאוֹתָהּ טָפָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּתָה, שְׁכָתוּב (בראשית מט) כַּחֲזִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, וְסָבַר שֶׁהִיא רַחֵל. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת וְיוֹדֵעַ מָה שְׁבַח־שְׂכָה, הַעֲלָה אוֹתוֹ רָצוֹן לְמְקוֹמוֹ, וּבְכֹוֹרֶת רְאוּבֵן עָלְתָה לְיוֹסֵף. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁהָרֵי שֶׁל רַחֵל הִיָּתָה אוֹתָהּ טָפָה רֵאשׁוֹנָה שְׁיִצְאָה מִיַּעֲקֹב, מִשּׁוֹם שְׁהִיָּתָה שְׁלָה, אוֹתָהּ בְּכוֹרָה מִמֶּשׁ שֶׁל רְאוּבֵן יְרֵשׁ יוֹסֵף, וְרַחֵל יְרֵשָׁה אֶת שְׁלָה.

וּמִשּׁוֹם כֵּן, סוּד הַדָּבָר, לֹא הִתְעַלָּה רְאוּבֵן בְּשֵׁם כְּשֶׁאָר הַשְּׁבָטִים, אֲלֹא רְאוּבֵן, כְּלוֹמַר רְאוּ בֶן. רְאוּ בֶן סֵתָם. וְהִבֵּן הַזֶּה לֹא נוֹדַע שְׁמוֹ. וְעַל כֵּן לֹא קָרָאָה לָאָה בְּנֵי בְשֵׁם הַזֶּה, וְלֹא נִקְרָא רְאוּ בְּנֵי, שְׁהָרֵי לָאָה יְדַעָה אֶת הַמַּעֲשֵׂה.

וְשְׁנֵינֵנו, גְּלוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאֵין רָצוֹן יַעֲקֹב הִיָּה לְחַטָּא לְפָנָיו בְּזֶה וְלֹא הַסְתַּכֵּל

וַיִּשְׁנִינוּ, כתוב (בראשית כה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. מה זה את כל אשר לו? זו חכמה עליונה שהיה יודע בשם הקדוש של הקדוש ברוך הוא. ומשמע את, את כל אשר לו – שהיה שלו. כמו ששנינו, באותה בת שהיתה לאברהם, ובכל שמה.

וּלְבְנֵי הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וגו'. שנתן להם דברים ידועים בכתרים התחתונים. ובאיזה מקום השרה אותם? אל ארץ קדם, ומשם ירשו בני קדם חכמה, והינו שכתוב מחכמת כל בני קדם.

שְׁנִינוּ, יום אחד היה בא רבי שמעון מקפוטקיא ללוד, והיה עמו רבי אבא ורבי יהודה. רבי אבא היה עיף ורץ אחרי רבי שמעון, שהיה רוכב. אמר רבי אבא, ודאי (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג.

יָרַד רבי שמעון, אמר לו, ודאי כתוב (דברים ט) וַאֲשַׁב בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה. ודאי שחכמה לא מתישבת אלא כשאדם יושב ולא הולך, אלא עומד בקיומו. והרי בארנו את הדברים על מה כתוב ואשב. עכשו במנוחה הדבר תלוי. ישבו.

אָמַר רבי אבא, כתוב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. מה היא חכמת שלמה, ומה היא חכמת מצרים, ומה היא חכמת כל בני קדם? אמר לו, בא ראה, בכמה מקומות פרשוה באותו שם. שהלבנה כשמתברכת מהכל כתוב ותרב, בימי שלמה, שהתרבתה והתרבה ועמדה בשלמות.

וַיִּשְׁנִינוּ, אלף הרים מתגדלים לפניו, וכלם היו לפניו שאיבה אחת, ואלף נהרות גדולים לה, וגומעת את כלם בגמיעה אחת. צפרניה אוחזות באלף ושבעים עברים. ידיה אחוזות לעשרים וארבעה [וחמשה] אלף עברים, אין יוצא ממנה לצד זה, ואין יוצא ממנה לצד אחר. כמה וכמה אלפי מגנים אחוזים בשערותיה.

עֲלָם אחד שארכו מראש העולם ועד סוף העולם יוצא בין רגליה, מתלבש בששים מכות אש, בגננים אלו התמנה על התחתונים [מתחת]

וּבֵא וראה, האבות זכו להקבר שם הם וזווגיהם. יעקב – הוא ולא. מה הטעם רחל לא, והרי כתוב ורחל עקרה, שהיא עקר הבית? אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע קדוש בעולם יותר, ומשום כך היא נתנה עמו לזווג במערה.

אָמַר רבי יהודה, כל ימיה היתה לאה עומדת בפרשת דרכים, ובכתה בשביל יעקב, כששמעה שהוא צדיק, ותפלה היא הקדימה לו, והינו שכתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכות, כמו שבארנו שמקדימה ויושבת בפרשת דרכים לשאל.

רָחֵל לא יצאה לדרכים לעולם, משום כך זכתה לאה להקבר עמו, ורחל קבורתה עומדת בפרשת דרכים ונקברה שם. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן ארם מתה עלי רחל. מה זה עלי? עלי ודאי, כלומר בגללי. בארץ כנען בדרך – בגללי מתה בדרך, שלא יצאה בשבילי לעולמים כמו אחותה.

מִשׁוּם כך, לאה שיצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב, זכתה להקבר עמו. רחל שלא רצתה לצאת ולשאל בשבילו, משום כך קבורתה בפרשת דרכים, וסוד הדבר הרי בארנו ונתבאר, זה בגלוי וזה בנסתר.

וּבֵא וראה, ששנינו, דמעות רבות שפכה אותה לאה הצדקת כדי להיות חלקו של יעקב ולא של אותו עשו הרשע. והינו מה ששנינו, כל אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא, אף על גב שנגזר עליו ענש – הוא יקרע, ולא יוכל אותו ענש לשלט בו. מנין לנו. מלאה, שהרי נגזר על לאה להיות חלקו של עשו, היא בבקשתה הקדימה ליעקב ולא נתנה לעשו.

אָמַר רבי חייא, ושכבתי עם אבתי. רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש. בכמה מקומות נתבאר שהסתכלנו בדברי שלמה ונראה שדבריו סתומים, אבל כל דברי שלמה, כלם נקראו בחכמה.

וַיִּשְׁנִינוּ, כתוב ותרב חכמת שלמה. בימי שלמה המלך עמדה הלבנה בשלמות, והינו שכתוב (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. שם שנינו, מי הם בני קדם? הרי פרשוה, אבל חכמת בני קדם היא חכמה שירשו מאברהם.

ותרב דוקא. מחכמת כל בני קדם, סוד עליון הוא, ככתוב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו', ואלה נקראים בני קדם, שכלם לא התקיימו, פרט לזה שכלול זכר ונקבה, שנקרא הדר, שכתוב וימלך תחתיו הדר וגו'.

ושנינו, שאף על גב שהתקיימה [שהאירה הלכנה], לא האירה בשלמות, עד שבא שלמה שראוי כנגדה, כמו שבארנו, שמשום כך אמו היתה בת שבע.

ומכל חכמת מצרים - זו החכמה התחתונה שנקראת שפחה שאחר הרחים, והכל כללה חכמה זו של שלמה - חכמת בני קדם וחכמת מצרים. אמר רבי אבא, ברוך הרחמן ששאלתי דבר זה לפניך, שהרי בכל הדברים הללו [דבר זה] זכיתי. אמר רבי שמעון, דברים אלו הרי בארנום, והרי נאמר.

שנינו, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו. יכול אף עמל התורה? תלמוד לומר, שיעמל תחת השמש [כתוב]. שונה עמלה של תורה, שהוא למעלה מן השמש. רבי חייא אמר, אף עמלה של תורה, שהוא עמל בגלל בני אדם או בשביל כבודו. על זה כתוב תחת השמש, שזה לא עולה למעלה. שנינו, אמר רבי אלעזר, אפלו אם אדם עומד אלה שנים, אותו יום שמסתלק מן העולם דומה לו כאלו לא התקיים, רק יום אחד.

ושכתתי עם אבתי. אשרי חלקם של האבות שהקדוש ברוך הוא עשה אותם מרובה קדושה למעלה והתרצה בהם להתעטר עמהם. זהו שכתוב (דברים י) רק באבתיך חשק ה' וגו'. אמר רבי אלעזר, יעקב היה יודע שהעטור שלו הוא באבותיו, שהרי העטור של האבות הוא עמו, והוא עמהם. ועל זה באותיות חקוקות שנינו, ש שלשה קשרים, שני קשרים - אחד מצד זה ואחד מצד זה, ואחד שכולל אותם. וזהו ששנינו, (שמות כו) והפריח התיכך בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. ואותו קשר שבאמצע אחוז לצד זה ולצד זה, ועל זה כתוב ושכתתי עם אבתי, ודאי.

ושכתתי עם אבתי וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה מב) החרשים שמעו והעורים

מארבעה צדדיה. זהו נער שאוחז שש מאות ושלש עשרה מפתחות עליונים מצד האם, וכל המפתחות העליונים בלהט החרב שחוגר במתניו תלויים.

לאותו נער קוראים חנוך בן ירד, באותן בריתות, שכתוב (משלי כב) חנוך לנער על פי דרכו. ואם תאמר, משנה היא ולא בריתא - במשנתנו בארנו את הדברים, והרי נתבאר, והכל דבר אחד הסתכלו [נתקנו]. תחתיו תופסות חיות השדה, ששנינו [שבא ראה], כמו שישאל הקדוש העליון נקרא בן לאמו, שכתוב (שם ד) כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי, וכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, כך גם למטה זה נקרא נער לאמו, שכתוב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ובכמה גונים נקרא בן ירד, והרי בארנו.

אבל בא ראה, בן ירד ממש, ששנינו, עשר ירידות ירדה שכינה ארץ, ואת כלם בארו החברים ונתבאר. ותחת זה כמה חיות עומדות, שנקראות חיות השדה ממש.

תחת אותן החיות נאחזות שערות הלכנה שנקראות כוכבי שרביט, של שרביט ממש, בעלי דין, בעלי משקל, בעלי הדין הקשה, בעלי חצפה, וכלם נקראים בעלי [שערות] ארגמן. ידיה ורגליה אחוזות בזה כמו אריה [קדוש] חזק שאוחז בטורפו, ועל זה כתוב (מיכה ה) וטרף ואין מציל.

צפרניה - כל אותם שמזכירים את חטאי בני האדם וכותבים ורושמים את חטאיהם בתקף הדין הקשה, ולכן כתוב (ירמיה טז) חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר. מה זה שמיר? אותו שרושם ונוקב באבן וחותר אותה לכל צד. זהמת הצפרנים - כל אלו שלא נדבקים בגוף המלך ויונקים מצד הטמאה כשמתחילה הלכנה להפגם.

ומשום ששלמה המלך ירש את הלכנה בשלמותה, צריך לירש אותה בפגימתה, ולכן השתדל לדעת את דעת [רצון] הרוחות והשדים, כדי לירש את הלכנה בכל צדדיה. **ובימי** שלמה המלך בכל האירה הלכנה. זהו שכתוב (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה.

וְיִשְׁנִינוּ, אחר שעומד לְבָדוּ, יושב, עד שְׁאָדָם עוֹשֶׂה מִמְּנוּ תְּשׁוּבָה. זָכָה – שָׁב אוֹתוֹ יוֹם לְמִקּוּמוֹ. לֹא זָכָה – אוֹתוֹ יוֹם יוֹרֵד וּמְשַׁתְּתֵף עִם אוֹתָהּ רוּחַ שְׂפָחוֹץ, וְשָׁב לְבֵיתוֹ, וְנִתְקַן בְּדַמוֹת אוֹתוֹ אָדָם מִמֶּשׁ כְּדֵי לְהִרְעֵ לוֹ, וְדָר עִמוּ בְּבֵיתוֹ. וְיֵשׁ שְׁדִירוֹ לְטוֹב, אִם הוּא זוֹכָה. וְאִם לֹא, הוּא דָר עִמוּ לְרַע.

בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף נִפְקָדִים אוֹתָם יָמִים וַחֲסָרִים, וְלֹא נִכְנָסִים בְּחֻשְׁבוֹן שֶׁל אוֹתָם שְׁנֵשְׁאָרוֹ. אוֹי לְאוֹתוֹ הָאָדָם שְׁגוֹרֵעַ יָמָיו לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא הַשְׂאִיר לְמַעֲלָה יָמִים לְהִתְעַטֵּר בָּהֶם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם וּלְהִתְקַרֵּב עִמָּם לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

הֵבִיטוּ לְרֵאוֹת. הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ – אֵלֹהֵי בְנֵי אָדָם שֶׁלֹא מִקְשִׁיבִים לְדַבּוּרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא פוֹקְחִים אֲזִנֵּיהֶם לְשִׁמְעַת אֶת מְצוּוֹת רַבּוֹנָם. וְהַעֲוִרִים – שֶׁלֹא מִסְתַּכְּלִים לְדַעַת עַל מָה הֵם עוֹמְדִים, שֶׁהָרִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרֵא, וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ.

שְׁלִמְדָנוּ, בְּאוֹתָם יָמִים שְׁנִכְרָא הָאָדָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם שִׁיוֹצֵא לְעוֹלָם, כָּלֵם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְהוֹלְכִים וְטָסִים בְּעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמְזַהֲרִים אֶת הָאָדָם כָּל יוֹם וְיוֹם לְבָדוּ. וְכִשְׁאוֹתוֹ יוֹם בָּא וּמְזַהֲרִים אוֹתוֹ, וּבֶן אָדָם עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם חֲטָא לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ – אוֹתוֹ יוֹם עוֹלָה בְּבוֹשָׁה וּמַעֲיֵד עֲדוֹת, וְעוֹמֵד לְבָדוּ בַחֲוִץ.

❦ סדר הלימוד ליום כח חשוון [יום 58 בשנה] ❦

וְכָל אוֹתָם שֵׁשׁ לָהֶם לְבוֹשׁ יְקוּמוּ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (איוב לח) וַיִּתְיַצְבוּ כְּמוֹ לְבוֹשׁ. אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שִׁמְיָהֶם בְּחֻטְאֵיהֶם [עוֹלָמוֹת] חֲסָרִים, וְלֹא נִשְׁאָר מֵהֶם בְּמָה שִׁיתְכַסּוּ כְּשִׁיִּצְאוּ מִן הָעוֹלָם.

שְׁנִינּוּ, כָּל אוֹתָם צְדִיקִים שֶׁזָּכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוֹשׁ כְּבוֹד בִּימֵיהֶם, מִתְעַטְרִים בְּאוֹתוֹ עוֹלָם [לְבוֹשׁ] מִהֶעֱטוּרִים שֶׁבָּהֶם מִתְעַטְרִים הָאֲבוֹת, מֵאוֹתוֹ נָחַל שִׁיּוּצָא וְשׁוֹפֵעַ לְגַן עֵדֶן. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַנְּחַדְּ ה' תְּמִיד וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נִפְשָׁךְ וְגו'. וְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוֹשׁ שֶׁל יְמֵיהֶם, עָלִיהֶם כְּתוּב (ירמיו יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁבִטְחוֹן יִתֵּר הָיָה לוֹ, שְׁכָתוּב וְשִׁכַּכְתִּי עִם אֲבֹתִי, שְׁאֲזָכָה בָּהֶם וְלֹא בְּאַחֵר. שְׁאֲזָכָה בָּהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בִּימֵים שָׁלוֹם וּבִימֵים שְׁלָהֶם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּתוּב (בראשית כז) וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. בְּגָדָיו? בְּגָדָיו? בְּגָדֵי עֵשָׂו הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב, שֶׁהָרִי לֹא הָיוּ שָׁלוֹם, אֲלֵא שֶׁל עֵשָׂו הָיוּ בְּגָדִים אֵלָיו, שְׁכָתוּב (שם) וַתִּקַּח רַבֵּקָה אֶת בְּגָדֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹדֹת? בְּגָדֵי עֵשָׂו כְּתוּב [כָּאן], וְכָאֵן רִיחַ בְּגָדָיו, שֶׁל יַעֲקֹב מִשְׁמַע.

אֲלֵא כִּךְ בְּאַרְנוֹ, וַיִּרַח, כְּלוֹמַר שֶׁהִסְתַּכַּל הִלְאָה, וְהָרִיחַ אֶת רִיחַ לְבוֹשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם וְאֵן בְּרָכוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב רִיחַ רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה, זֶהוּ שְׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקְּדוּשִׁים. וְאָמַר, הוֹאִיל וְזָכִיתָ בְּאוֹתָם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד - וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם. מֵהַ מְשֻׁמֵּעַ? מִשׁוֹם שֶׁבְּאוֹתוֹ שְׂדֵה תְּפוּחִים קְדוּשִׁים נוֹטֵל טַל כָּל יוֹם מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שְׁכָתוּב מִטַּל הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּרַךְ אוֹתוֹ בְּכָל - מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמְשֻׁמֵּי הָאָרֶץ. מֵהַ הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁוַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו, בְּגָדָיו מִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. שְׁנִינּוּ, אֲלֵף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת רִיחוֹת עוֹלָם בְּכָל יוֹם מִגֵּן עֵדֶן, שֶׁבָּהֶם מִתְבַּשְׂמִים אוֹתָם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם שֶׁמִּתְעַטְרִים מִיָּמֵי שֶׁל בֶּן אָדָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה לְבוֹשִׁים הֵם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הֵהָרִים שֶׁל הָעוֹלָם, עַל זֶה נָחַלְקוּ.

בֵּא רֵא, כְּשֶׁקְרָבִים אוֹתָם יָמִים לְפָנֵי הַמַּלְאָךְ הַקְּדוּשׁ, אִם הוּא צְדִיק, זֶה הָאָדָם שִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם וְנִכְנָס בְּאוֹתָם יָמִים, וְהֵם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, וְהֵם אוֹתָם יָמִים שֶׁצְדִיק הָיָה בָּהֶם וְלֹא הִרְשִׁיעַ בָּהֶם.

אֹי לְאוֹתוֹ שְׁגוּרָע יָמֵי לְמַעְלָה, שְׁכָאֲשֶׁר רוֹצִים לְהִלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּיָמָיו, אוֹתָם יָמִים שֶׁפָּגַם בְּחֻטְאָיו חֲסָרִים מֵאוֹתוֹ לְבוֹשׁ, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּבִגְדֵי חֲסָר. כָּל שָׁכֵן אִם הֵם רַבִּים, וְאֵין לְאָדָם בְּמָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, אֲזִי אוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ, שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ בְּגִיהוֹנִם עַל אוֹתָם יָמִים, יָמִים עַל יָמִים, יָמִים עַל כָּל אֶחָד שְׁנָיִם. שְׁכָאֲשֶׁר יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵינּוּ מוֹצֵא יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְבוֹשׁ בְּמָה לְהִתְכַסּוֹת. אֲשֶׁרֵי הַצְּדִיקִים שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שְׁמוּרִים הֵם אֲצֵל הַמַּלְאָךְ הַקְּדוּשׁ, וְנִעֲשִׂים מֵהֶם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא.

שְׁנִינּוּ בְּסוּד הַמְּשָׁנָה, מֵהַ שְׁכָתוּב (בראשית ג) וַיִּדְעוּ כִּי עִירָמָם הֵם - יִדְעֶה מִמֶּשׁ יִדְעוּ, שְׁאוֹתוֹ לְבוֹשׁ שֶׁל כְּבוֹד שֶׁנִּעֲשָׂה מֵאוֹתָם יָמִים נִגְרַע מֵהֶם, וְלֹא נִשְׁאָר יוֹם מֵאוֹתָם יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים קלט) גְּלָמִי רָאוּ עֵינַיִךְ וְעַל סִפְרָךְ כָּלֵם יִכְתְּבוּ יָמִים יִצְרוּ. יָמִים יִצְרוּ וְדָאִי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר אֶחָד לְהִתְלַבֵּשׁ בוֹ, עַד שֶׁהִשְׁתַּדַּל אָדָם וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קִבֵּל אוֹתוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּלֵי לְבוֹשׁ אַחֲרִים, וְלֹא מִן הַיָּמִים שָׁלוֹם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית ג) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וְלֹאֲשֶׁתוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם.

בֵּא רֵא, בְּאַבְרָהָם שֶׁזָּכָה מֵהַ כְּתוּב? (שם כד) בָּא בְּיָמִים, מִשׁוֹם שֶׁזָּכָה. כְּאֲשֶׁר הִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, מִמֶּשׁ בְּאוֹתָם יָמִים שָׁלוֹם, נִכְנָס וְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא נִגְרַע מֵאוֹתוֹ לְבוֹשׁ כְּבוֹד כְּלוּם, שְׁכָתוּב בָּא בְּיָמִים. בְּאִיּוֹב מֵהַ כְּתוּב? (איוב א) וַיֹּאמֶר עָרַם יִצְתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרַם אֲשׁוּב שָׁמָּה, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר לְבוֹשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ בוֹ.

שְׁנִינּוּ, אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְּדִיקִים, שִׁמְיָהֶם צְדִיקִים, וְנִשְׁאָרוּ לְעוֹלָם הַבָּא [צְדִיקִים], וְכָאֲשֶׁר יוֹצֵאִים, כָּלֵם מִתְחַבְּרִים וְנִעֲשִׂים לְבוֹשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בוֹ, וּבְאוֹתוֹ לְבוֹשׁ זוֹכִים לְהִתְעַנֵּג מֵעַנְג הָעוֹלָם הַבָּא, וּבְאוֹתוֹ לְבוֹשׁ עֲתִידִים לְקוֹם לְתַחֲתֶיהָ,

שנראית עליהם קשת, ואינם כדאים לראות סכר פניו [של אליהו], כל שכן סכר פנים אחרות.

אבל זה מועיל להם שאני מצוי בעולם ואני סימן [תומך] בעולם, שהרי בחיי לא ישב העולם בצער, ולא נדון בדין שלמעלה, אחרי לא יקום דור כמו הדור הזה. ועתיד העולם שלא ימצא מי שיגן עליהם, וכל הפנים החצופות ימצאו בין למעלה בין למטה. למעלה - בחטאי התחתונים והחצפה שלהם.

ועתידים בני העולם לצוות, ואין מי שישגיח עליהם. יחזירו ראש לכל הרוחות של העולם, ולא ישובו עם רפואה. אבל רפואה אחת מצאתי להם בעולם ולא יותר, באותו מקום שימצאו אותם שעוסקים בתורה, ונמצא ביניהם ספר תורה שאין בו שקר, כשמוציאים אותו, בגללו מתעוררים עליונים ותחתונים. וכל שכן אם נכתב בו השם הקדוש כראוי, והרי כבר למדנו את הדבר. **אוי** לדור שהתגלה ביניהם ספר תורה, ולא מתעוררים עליו למעלה ולמטה. מי מתעורר עליו בשעה שהעולם בצער יתר, והעולם צריך למטר, וצריך להגלות ספר תורה יותר בצער העולם.

שכאשר העולם בצער ומבקשים בני אדם רחמים על הקברים, כל המתים מתעוררים עליו, שהרי הנפש מקדימה ומודיעה לרוח, שהרי ספר תורה נמצא בגלות, שהגלה בצער העולם, והחיים באים ומבקשים רחמים.

ואז הרוח מודיעה לנשמה, והנשמה לקדוש ברוך הוא, ואז הקדוש ברוך הוא מתעורר וחס על העולם, וזה על גלות ספר תורה ממקומו, והחיים באים לבקש רחמים על קברי המתים. אוי לדור אם צריך ספר תורה להגלותו ממקום למקום, ואפלו מבית כנסת לבית כנסת, שהרי לא נמצא ביניהם על מה ישגיחו עליהם.

ואת זה לא יודעים כל בני העולם, שהרי שכנינה, כשגלתה גלות אחרונה, עד שלא עלתה למעלה מה כתוב? (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון ארמים. אחר כך בזמן שדחק רב נמצא בעולם, היא נמצאת שם, ובגלות של ספר תורה שם היא, והכל מתעוררים עליה, עליונים ותחתונים.

אבל שלשה הם: אחד שמתלבשים באותו הלבוש, הרוח שבגן עדן שבארץ. ואחד נכבד מהכל, שמתלבשת בו הנשמה בתוך צרור החיים בין אדרת המלך. ואחד לבוש של בחוץ, שעומד ולא עומד, נראה ולא נראה, בזה מתלבשת הנפש והולכת ומשוטטת בעולם.

ובכל ראש חדש [שנה] ושבת הולכת ונקשרת ברוח שבגן עדן שבארץ שעומדת בין פרגוד נכבד, וממנו לומד ויודע מה שיודע, ומשוטט ומודיע אותו בעולם.

למדנו, בשני קשרים נקשרת הנפש בכל ראש חדש ושבת, בקשר של הרוח שבין ריחות הבשמים שבגן עדן שבארץ, ומשם הולך ומשוטט, ונקשר עם הרוח בנשמה שצרוכה בצרור החיים, ונרית ונזונית מאותו זיו הנכבד של צד זה ושל צד זה. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד, תמיד דוקא.

והשביע בצחצחות נפשך. מה זה בצחצחות? אלא צחות אחת, כשנקשרת עם הרוח שבגן שלמעלה, צחות שלפנים מן הצחות, כשנקשרים בנשמה שלמעלה בצרור החיים. והינו בצח - אחד, צחות - שנים, שהם למעלה למעלה, בכבוד הנשמה ודאי. כלומר, צחצחות, מי יורש את את זה? נפשך, נפשך ממש. אשרי חלקם של הצדיקים.

אמר רבי שמעון, כשאני בין אותם החברים מבבל, מתכנסים אלי, ולומדים דברים בגולה, והם מכניסים אותם בחותם ברזל חזק, סתום מכל הצדדים. כמה פעמים למדתי אותם דרכי גנת המלך, דרכי המלך. [כמה פעמים אמרתי להם דרכי התורה של המלך הקדוש ודרכים עליונים].

כמה פעמים למדתי אותם כל אותן דרגות הצדיקים שבאותו עולם, וכלם פוחדים לומר דברים הללו, אלא לומדים בגמגום, משום כך נקראים כבדי לשון, כמו אותו כבד לשון שמגמגם בפיו.

אבל לזכות אני דן אותם, הואיל ופוחדים, שהרי אויר הקדוש ורוח הקדש עברה מהם, ויונקים אויר ורוח של רשות אחרת. ולא עוד, אלא

יודעים ולא משגיחים ולא שומעים ולא מסתכלים בדברי העולם, ואיך הקדוש ברוך הוא נמצא עליהם ברחמים בכל זמן ועדן, ואין מי שישגיח.

שליש פעמים ביום נכנסת רוח אחת למערת המכפלה, ונושבת בקברי האבות, ומתרפאים כל העצמות ועומדים בקיומם, ואותה רוח משפיעה טל מלמעלה מראש המלך, מקום שנמצאים האבות העליונים. וכשמגיע [וכשמתעורר] אותו הטל מהם, מתעוררים האבות שלמטה.

ולמדנו שיורד אותו הטל בדרגות ידועות, דרגה אחר דרגה, ומגיע לגן העדן שלמטה, ומאותו הטל רוחצים בבשמים של גן עדן, ומתעוררת רוח אחת שכלולה בשתי אחרות, ועולה ומשוטטת בין הבשמים, ונכנסת בפתח המערה, ואז מתעוררים האבות, הם וזווגיהם, ומבקשים רחמים על בניהם.

ובאשר נמצא צער בעולם, משום שהם ישנים על חטאי העולם, ואותו טל לא שופע ולא נמצא, עד שמתעורר ספר תורה כראוי בעולם, והנפש מודיעה לרוח, והרוח לנשמה, והנשמה לקדוש ברוך הוא. אז יושב המלך על כסא רחמים, ושופע מהעתיק הקדוש העליון שפע של טל הבדולח, ומגיע לראש המלך, ומתברכים האבות. ושופע אותו טל לאותם ישנים, ואז כלם מתחברים [מתברכים]. וחס הקדוש ברוך הוא על העולם.

ולמדנו, לא חס הקדוש ברוך הוא על העולם עד שמודיע לאבות, ובשבילם העולם מתברך. אמר רבי יוסי, ודאי כך זה, והרי מצאנו דברים בספרו של שלמה המלך, אותו עליון, שקוראים לו עצה של חכמה של הכל.

ורב המנונא, כך גלה ואמר, שהרי הראו לו שרחל עשתה יותר, שעומדת בפרשת דרכים בכל זמן שהעולם צריך, מכלם, וסוד הדבר - ארון וכפרת בחלקו של בנימין, שנולד בדרך, ושכינה על הכל.

וישתחו ישראל על ראש המטה. מה זה ראש המטה? זו השכינה. אמר רבי שמעון, חס וחלילה, אלא אליו כרע והשתחוה. אלא בא

אמר רבי שמעון, אם הבבלים הטפשים הללו ידעו דברים של סודות החכמה על מה עומד העולם, ותומכיו על מה מתרגשים כשהוא נמצא בצער, אז ידעו שבחו של רב [המנונא] יבא הזקן כאשר היה מצוי ביניהם ולא היו יודעים את שבחו. והרי מצאנו דברים שלו קשורים לדברי שלמה המלך בסוד עליון של החכמה, והם לא היו יודעים את שבחו.

ועכשו הולכים אחר דברי חכמה, ואין מי שעומד עליה ואין מי שקורא, ועם כל זה יש ביניהם פקחים בעבור שנה וקביעת החדשים, אף על גב שלא נתן להם ולא נמסר בידיהם.

שנינו, שנים עשר חדש הנפש הזו מתקשרת בגוף בקבר, ונדונים בדין אחד, פרט לאותה נפש של הצדיקים, כמו שבארנו, ונמצאת בקבר ויודעת בצער שלו, ובצער החיים יודעת [לא יודעת], ולא משתדלת עליהם.

ואחר שנים עשר חדש מתלבשת בלבוש אחד, והולכת ומשוטטת בעולם, ויודעת מן הרוח מה שהיא יודעת, ומשתדלת על הצער של העולם, ולבקש רחמים, ולדעת את צערם של החיים.

ומי מתעורר לכל זה? בזמן שיש צדיק שמודיע לו כראוי, ואותו צדיק נודע ביניהם. ששנינו, צדיק אחד נשאר בעולם, בין החיים ובין המתים הוא נודע, שהרי כל יום מכריזים עליו ביניהם, וכשיש יותר צער בעולם והוא לא יכול להגן על הדור, הוא מודיע להם את צער העולם.

ובשלא נמצא צדיק בעולם שמכריזים עליו ביניהם, ולא נמצא [ביניהם] מי שיעורר אותם בצער של העולם אלא ספר תורה, אז מתעוררים עליו עליונים ותחתונים, וצריכים כלם להמצא באותו זמן בתשובה. ואם לא נמצאים, מתעוררים עליהם בעלי הדין, ואפלו רוח של גן עדן מתעוררים עליהם משום ספר תורה, כמו שנתבאר.

שנינו, ושכבתי עם אבתי - בגוף, בנפש, ברוח, בנשמה, במרכבה אחת, בדרגה עליונה. אמר רבי יהודה, כמה אטומים מהכל בני אדם שלא

ברוך הוא סתור זה, התבשר לו ביוסף, שהרי כל אהבתו בו היתה תלויה.

ישית ידו על עיניו, מה זה אומר? אומר רבי ייסא, בשביל כבוד יעקב, ולבשר לו שהרי יוסף קים וימצא אצלו במיתתו. רבי חזקיה אומר, למדתי דבר, ואני פוחד לגלותו, ובמעשי העולם נמצאת חכמה. בא רבי אבא, [ונשקו] והפה בו. אומר לו, אומר דבריך וחגור כלי זיניך. בימי רבי שמעון דברים מתגלים.

אמר, למדתי מפרקי רבי ייסא הזקן בהנהגות העולם, בן אדם שזוכה לבן בעולם הזה, צריך לשים עפר על עיניו כשנקבר, וזהו כבודו, להראות שהעולם נסתר ממנו, והוא יורש אותו בעולם תחתיו.

משום שעיני האדם, מראה העולם נראה בהם, וכל הגונים כף הם שסביבו: הלכן שבו הוא הם הגדול אוקינוס, שמקיף את כל העולם בכל הצדדים. גון אחר הוא היבשה [שמקפת] שמוציאה מים, והיבשה עומדת בין המים, כך הוא הגון בין המים.

גון אחר שלישי הוא באמצע שלו, זו ירושלים, שהיא אמצע העולם. גון רביעי הוא מראה של כל העין, ונקרא בת עין, שבאותו בת עין נראה הפרצוף, והמראה הנכבד מכל זו ציון, שהיא נקדה אמצע של הכל, שמראה כל העולם נראה שם, ושם שורה השכינה שהיא היפי של הכל ומראה של הכל, והעין הזו היא ירשת העולם. ולכן זה עוזב אותה וזה נוטל אותה ויורש אותה.

אמר לו, יפה אמרת, אבל דבר נסתר יותר הוא, ובני העולם לא יודעים ולא מסתכלים, שהרי בשעה שכן אדם יוצא מהעולם, נפשו נסתרת עמו, ועד שלא יוצאת, עיני האדם רואות מה שרואות, כמו שבארנו (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי - בחייהם לא רואים, אבל במיתתם רואים.

ועיניו פקוחות מאותו מראה שראה, ואותם שעומדים עליו צריכים לשים יד על עיניו ולסגור אותם, משום מה שלמדנו בסוד נימוסי העולם, שבשעה שעניו נשארות פקוחות מאותו מראה נכבד שראה - אם זכה לכן, הבן מקדים

ראה, מטה זו שכינה, שכתוב (שיר ג) הנה מטתו של שלמה. ראש המטה מה זה? זה יסוד העולם, שהוא ראש המטה הקדושה. על ראש - זה ישראל שעומד על ראש המטה, משום כך ישראל לשלו הוא השתחוה.

ואם תאמר, הרי באותו זמן הוא לא היה חולה, שהרי אחר כך כתוב ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, ובשעה שהשתחוה לא היה חולה, ועל שידע שהרי באותו הזמן עלה לדרגה עליונה קדושה כסא שלם, משום כך השתחוה לאותה מרכבה, כסא עליון, שלמות האילן הגדול והחזק שנקרא על שמו, ועל זה וישתחו ישראל על ראש המטה. ודאי על ראש המטה, שהרי עלה למקומו והתעטר בעטרות המלך הקדוש.

ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת ז) כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. הרי שנינו, שלמה המלך ירש את הלבנה מכל צדדיה, ובמיו עמדה בשלמות אותה הלבנה שהתברכה מהכל, וכשרצה לעמד על הנהגות התורה אומר, אמרתי אחכמה וגו'.

אמר רבי יהודה, יעקב אומר ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם. שם שנינו, מי שיצאה נשמתו ברשות אחרת, וגופו נקבר בארץ הקדושה, כתוב עליו (ירמיה כ) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ויעקב אומר וקברתני בקברתם, ונשמתו יצאה ברשות אחרת!?

אמר רבי יהודה, שונה יעקב, שהשכינה היתה אחוזה בו ודבוקה בו. זהו שכתוב (בראשית מז) אנכי ארד עמך מצרימה - לדור עמך בגלות, ואנכי אעלה גם עלה - לזוג בי את נשמתך ולקבר את גופך בקברי אבותיך. מה זה אומר? [אף על גב ש] [שהרי לא] יצאה נשמתו ברשות אחרת. [ועל זה ואנכי אעלה גם עלה כתוב].

ויוסף ישית ידו על עיניו. יוסף ודאי, שהרי הוא בכור של הרהור הלב, בכור של טפה ראשונה היתה, כמו שנתבאר, ומשום שידע הקדוש

שְׁכַתוּב (תהלים קמ) אָף צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בַּתְּחִלָּה מַה כָּתוּב? וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל וְגו', כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. מִי הַמָּטָה? זֶה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ הַמָּטָה – זֶה צְדִיק. עַל רֹאשׁ הַמָּטָה – זֶה הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהַשְּׁלוֹם שֶׁל הַכֹּל שְׁלוֹ, שְׁכַתוּב (שיר ג) הִנֵּה מִטַּח שְׁלֹשָׁמָה, שִׁיעֶקֶב לְשֹׁלֵי הַשְּׁתַחֲוָה, לְאוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ, מִשׁוֹם כֵּן וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה.

אַחַר כֵּן, כִּיִּן שִׁיעֶקֶב יָדַע, שֶׁהָרִי בְּדִרְגָה עֲלִיוֹנָה הַשְּׁתַלֵּם, וְדִרְגָתוֹ הִיא לְמַעְלָה עִם הָאֲבוֹת, וְהוּא לְבָדוֹ תִקְוֵן שְׁלֵם, הַתְּחִזֵּק לְבוֹ וְשִׁמַּח, וְהַתְּחִזֵּק בְּרִצּוֹן עֲלִיוֹן שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ, מַה כָּתוּב בּוֹ? וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמָּטָה, עַל הַמָּטָה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי בְּדִרְגָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר הַשְּׁתַלֵּם. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ.

שְׁנֵינּוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמִשְׁנַתְנוּ בְּאַרְנוֹ, הָרִי שֶׁשְׁנֵינּוּ בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה הָעוֹלָם נִדוּן: בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בְּעֶצְרַת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן, וּבְחֶג נְדוּנִים עַל הַיָּמִים. הָרִי בְּאַרְנוֹ דְּבָרִים, וְסוּד הַמִּשְׁנָה בְּאַרְנוֹ, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה וְכו', כִּנְגֵד הַמְרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה, סוּד הָאֲבוֹת, וְדוּד הַמֶּלֶךְ.

בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, שְׁכַף זֶה מִמֶּשׁ, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ דְּבָר זֶה, עַל מַה בָּאָה מִצֵּה בְּפֶסַח, וְהָרִי דִין הוּא, דִּין הַמְלָכוֹת דִּין, וְזוֹ הָרֹאשִׁית שֶׁהַתְּחִילוֹ יִשְׂרָאֵל לְהַכְנִס בְּחֵלֶק הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְבַעַר מֵהֶם חֲמֵץ, שֶׁהִיא טְעִיּוֹת אַחֲרוֹת שְׁמֵמָנִים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁנִּקְרָאִים אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם, אֱלֹהֵי נֹכַר, וְנִקְרָאִים חֲמֵץ, יֵצֵר הָרַע, וְלְהַכְנִס בְּמִצֵּה, חֵלֶק הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. לְמָה תְּבוּאָה? [כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תְּבוּאָתָה בְּה"א, רִמְזוּ לְה"א רֹאשׁוֹנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ] לְכֵן בְּפֶסַח נְדוּנִים עַל הַתְּבוּאָה, וּבְאַרְנוֹ שֶׁהָעוֹלָם נִדוּן עַל דִּין שֶׁל ה"א.

בְּעֶצְרַת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן. פְּרוֹת הָאֵילָן? פְּרוֹת הָאֵילָן הֵאֵילָנוֹת צָרִיף לְהִיּוֹת! מַה זֶה פְּרוֹת הָאֵילָן? אֵלָּא זֶהוּ הָאֵילָן הַגָּדוֹל וְהַחֲזָק לְמַעְלָה. פְּרוֹת הָאֵילָן, כִּמוֹ שְׁכַתוּב (הושע יד) אֲנִי כְּבוֹשׁ רַעֲנָן מִמְּנֵי פְרִיָךְ נִמְצָא.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן. שְׁנֵינּוּ, רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

לְשֵׁם יָדוֹ עַל עֵינָיו וְלִסְגֵר אוֹתָם, כִּמוֹ שְׁכַתוּב וַיֹּסֶף יִשִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיִךְ. מִשׁוֹם שֶׁהָרִי מְרֹאָה אַחַר לֹא קָדוֹשׁ מִזְדַּמֵּן כִּנְגֵדוֹ, וְהָעֵין שֶׁרֹאָתָה כְּעַת מְרֹאָה קָדוֹשׁ עֲלִיוֹן, לֹא תִסְתַּכַּל בְּמְרֹאָה אַחַר.

וְעִזָּר, שְׁאוֹתָה נִפְשׁ סְמוּכָה כִּנְגֵדוֹ בְּבֵית, וְאִם הָעֵין נִשְׁאַרְתָּ פְקוּחָה וְאוֹתוֹ מְרֹאָה אַחַר יִשְׂרָאֵל עַל עֵינָיו – בְּכָל מַה שֶׁמִּסְתַּכַּל מִתְקַלְקַל, וְאִין זֶה כְּבוֹד הָעֵין, וְכָל שֶׁכֵּן מְקֻרְבִיו, וְכָל שֶׁכֵּן מִן הַמַּת, שְׁאִין כְּבוֹדוֹ לְהִסְתַּכַּל בְּמַה שֶׁלֹּא צָרִיף וְלִהְיוֹת עַל עֵינָיו דְּבָר אַחַר. לְאַחַר כֵּן מִתְפַּסֵּה בְּעַפְרָה, וְהָרִי הַתְּעוֹרְרוֹ הַחֲבָרִים עַל דִּין הַקָּבֵר מֵהוּ, וְכְבוֹד הוּא שִׁיסְתָּם הָעֵין מֵהַכֹּל עַל יְדֵי בְנוֹ שֶׁהַשְּׂאִיר בְּעוֹלָם.

בְּאֵר רֹאָה, כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים, הַנִּפְשׁ הוֹלְכַת מֵהַבֵּית לְקָבֵר, וּמֵהַקָּבֵר לְבֵית, וּמִתְאַבְּלַת עֲלָיו, וְשִׁלַּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם נְדוּנִים כְּאֶחָד הַנִּפְשׁ וְהַגּוֹף, וְאִין מִי שִׁיּוֹדַע בְּעוֹלָם וַיִּשְׁגִּיחַ לְעוֹרֵר אֶת הַלֵּב.

אַחַר כֵּן הַגּוֹף נִטְרָד, וְהַנִּפְשׁ הוֹלְכַת וּמִתְרַחֶצֶת בְּגִיּהֶנָם, וַיּוֹצֵאת וּמִשׁוֹטְטַת בְּעוֹלָם וּמִבְּקֶרֶת אֶת קָבְרוֹ, עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּמַה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת.

אַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ כָּלֵם נַחִים. הַגּוֹף נִשְׁאַר [נַח] בְּעַפְרָה. הַנִּפְשׁ נִצְרָרֶת וּמֵאִירָה בְּרוּחַ, בְּמִלְבוּשׁ שְׁמִתְלַבֶּשֶׁת. הָרוּחַ מִתְעַנְגֶּת בְּגֵן עֵדֶן, וְהַנִּשְׁמָה עוֹלָה לְצִרּוֹר שֶׁל עֲנַג כָּל הָעוֹנוּגִים, וְהַכֹּל נִקְשֵׁר זֶה בְּזֶה לְזִמְנִים יְדוּעִים.

בְּאֵר רֹאָה, אוֹי לָהֶם לְבָנֵי אָדָם שֶׁלֹּא מִסְתַּכְּלִים וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מוֹדְעִים עַל מַה עוֹמְדִים, וְנִשְׁכַּח מֵהֶם לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת תּוֹרָה. שִׁישׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַעְלָה, וַיֵּשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַטָּה, וַיֵּשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְעוֹלָם הַזֶּה, וְהַכֹּל צָרִיף לוֹ לְאָדָם, וּמִיָּמִיו מִמֶּשׁ כָּלֵם נִתְקַנֵּים, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה הַזְּקֵן הַתְּרַגֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ יוֹם אֶחָד, וְהָרֹאוֹ לוֹ בְּחִלּוּמוֹ דְמוֹת אַחַת מְאוּר שְׁלוֹ, חֲזָקָה, שְׁזוּהֶרֶת לְאַרְבָּעָה צְדָדִים. אָמַר לָהֶם, מַה זֶה? אָמְרוּ לוֹ, לְבוּשׁ שֶׁלָּךְ לְמַדוֹר הַזֶּה, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הִיָּה שְׁמַח.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל יוֹם וַיּוֹם רוּחוֹת הַצְּדִיקִים יוֹשְׁבִים בְּלְבוּשֵׁיהֶם שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת בְּגֵן עֵדֶן וּמִשְׁבַּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכְבוֹד עֲלִיוֹן. זֶהוּ

כשהוא בחייו בכחו, מעברת ממנו [ונחלשת] נשמה זו ולא מאירה לרוח, והרוח לא מאירה לנפש, ואז מעבר ממנו הצלם ולא מאיר לו. [אלא] מאותו היום כלם מכריזים עליו, ואפלו צפרי השמים. מה הטעם? משום שנשמה זו עלתה ממנו, והרוח לא מאירה לנפש, ואז הנפש נחלשת, והמאכל וכל תאוות הגוף עולים ממנו ומעבררים.

ואמר רבי יהודה, ואפלו כל פעם שנופל איש בבית חליו ולא יכול להתפלל, הנשמה מעברת ועולה ממנו, ואז הרוח לא מאירה לנפש, עד שדנים דינו של האדם. ואם דנים את האיש לטוב, אז הנשמה חוזרת למקומה ומאירה לכל. הרי בזמן שעומד הדבר בדין, ובזמן שלא עומד הדבר בדין, שלשים יום מקדימה הנשמה לכל, והצלם מעבר ממנו.

שנינו, בזמן שדנים את האדם למעלה, מעלים את נשמתו לבית דין ודנים אותה על פי דבריה, והיא מעידה בכל ומעידה בכל רעיונות האדם, ובמעשים לא מעידה, שהרי כלם כתובים בספרים, וכלם דנים את האדם. באותה שעה שדנים את האדם למעלה, אז דחק הגוף נמצא יותר משאר הזמנים.

אם דנים אותו לטובה, אז מרפים ממנו, וזעה נבקעת על הגוף, והנשמה חוזרת אחר כך ומאירה לכל, ולא עולה אדם מבית חליו לעולמים עד שדנים דינו למעלה. ואם תאמר, הרי כמה חיבי עולם, כמה רשעי עולם עומדים בקיומם? אלא הקדוש ברוך הוא משגיח בדין האדם, אף על גב שפעת לא זוכה, והוא רואה שאחר כך יזכה – דן אותו לטובה. או לפעמים שמוליד בן שיהיה צדיק בעולם, ועל זה הקדוש ברוך הוא דן אותו לטובה.

וכל מעשיו ודיניו של הקדוש ברוך הוא לטובה, ומשגיח בהכל, כמו שכתוב (יחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ במות הרשע פי אם בשוב רשע מדרך. ובגלל זה כל אותם רשעי העולם שעומדים במקומם, הקדוש ברוך הוא דן אותם לטובה.

ולפעמים אותם החלאים נשלם זמנם מלשרות שם, כמו שנאמר (דברים מב) וחלאים

ומי הוא ראש השנה? זה יצחק שנקרא ראש, שהוא ראש אחד של המלך [למעלה], מקום שנקרא שנה, לכן כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ועל זה שנינו בראש השנה, שהרי בראש השנה שורה יצחק.

ובחג נדונים על המים, זוהי ראשית [של ראש] של ימין המלך, ועל זה שמחת המים נמצאת בכל בשעה שמנסכים מים ושואבים אותם, משום שמים זה ידוע, ועל זה בארבעה פרקים אלו הכל נמצאים.

אמר רבי יוסי, כשיסתכלו בדברים, הכל נמצא בפרקים הללו, אברהם, יצחק ויעקב, דוד המלך, ובאלה העולם נדון, ובארבעה פרקים בני אדם נדונים בימים שנמצאים בעולם, ובכל יום ויום הספרים נפתחים והמעשים נכתבים, ואין מי שישים לב, ואין מי שירפין אונים. והתורה מעידה בו בכל יום, וקול קורא בחיל, (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב אמרה לו, ואין מי שיקשיב לקולו.

למדנו, בשעה שכן אדם קם בבקר, עדים עומדים כנגדו ומעידים בו, והוא אינו משגיח. הנשמה מעידה עליו בכל זמן ובכל שעה. אם הקשיב – יפה, ואם לא – הרי הספרים פתוחים והמעשים נכתבים. אמר רבי חייא, אשרי הצדיקים שאינם פוחדים מן הדין לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. זהו שכתוב (שם כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכתוב (תהלים לז) צדיקים יירשו ארץ.

רבי חזקיה פתח ואמר, (בראשית טו) ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברם וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל זה יום הדין הקשה שמוציאים את האדם מהעולם הזה. ששנינו, [אותו יום] הזמן שמגיע שהאדם יוצא מהעולם הזה, אותו [יום] זמן יום הדין הגדול, שנחשף השמש מן הלכנה, כמו שכתוב (קהלת יב) עד אשר לא תחשף השמש, זו הנשמה הקדושה שנמנעת מכן האדם שלשים יום עד שלא יצא מן העולם, ורואה שהצלם שנמנע ממנו ולא נראה.

מה הטעם נמנע ממנו? משום שהנשמה הקדושה עולה ומעברת ממנו ולא נראית. שלא תאמר, שכשמת אדם ונחלש, נשמה זו מעברת ממנו, אלא

ואמר, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. ומנין לנו שהראה לו הקדוש ברוך הוא ברוח הקדש? שכתוב והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך. גם – לרבות אותם שיצאו ממנו, כפי שאמרנו.

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר וגו'. בפסוק הזה יש להתבונן בו, ויברך את יוסף, שלא מצאנו פאן ברכה שברך את יוסף, אלא את בניו. אם לבניו, אז צריך להיות כתוב ויברכם, אז מה זה ויברך את יוסף, ולא מצאנו פאן שיוסף התברך?

אמר רבי יוסי, דוקא את, כתוב את יוסף, הברכה של בניו היתה, וכאשר מתברכים בניו, הוא מתברך. שברכה של בניו של אדם ברכתו היא.

אמר רבי אלעזר, ויברך את יוסף, דוקא את, שברך את אות הברית, סוד [הברית משום שפיון שאמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, אז ברך לאותו מקום סוד] הברית שיוסף שמר, ולכן נקרא צדיק. את של יוסף, סוד הברית שעומדת עם יוסף.

האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו. האלהים – זה סוד הברית הקדושה, ברית קדש. אבתי לפניו – דוקא לפניו, שאותם ראשונים עליונים מלפני סוד שלנו, אברהם ויצחק, שהרי מהם נזון ויונק אותו [מאותו] מקום.

האלהים הרעה אתי, מה הטעם פעם אחרת האלהים? אלא סוד עליון הוא, וכאן

ברך את אותו מקום בסוד של אלהים חיים, מקור החיים שממנו יוצאות ברכות, ולכן הזכיר עצמו במקום הזה ואמר האלהים הרעה אתי, משום שכל הברכות ששופעות ממקור החיים יעקב לקח אותן, וכיון שהוא לקח אותן, מקום זה לקח ברכות, והכל תלוי [בזכר] בדבור, ועל זה ויברך את יוסף כתוב.

לבן בכל מקום שצריך לברך ברכות, צריך הקדוש ברוך הוא להתברך בהתחלה, ואחר כך מתברכים האחרים. ואם הקדוש ברוך הוא לא מתברך בהתחלה, אותן ברכות לא מתקיימות.

ואם תאמר, הרי יעקב, שברך אותו אביו ולא ברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה – בא ראה, בשעה שברך יצחק את יעקב, לא ברכו עד שברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה. פיון שברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה, הוא ברך את יעקב.

רעים ונאמנים, שעשו אמונה, שכששורים על האדם מסתלקים ממנו לאחר שהשלימו זמנם, בין לצדיקים, בין לרשעים, והכל נעשה כדין, כמו שבארנו.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. אמר רבי יצחק, פסוק זה קשה, שכתוב וירא ישראל, וכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות. אם לא יוכל לראות, אז מה זה וירא ישראל? אלא שראה ברוח הקדש אותם בני יוסף, שהם ירבעם ויחבריו, שירבעם עשה שני עגלי זהב ואמר (מלכים-א יב) אלה אלהיך ישראל. ולכן מי אלה, מי הוא שעתידי לומר אלה אלהיך לעבודה זרה, ולכן וירא ישראל את בני יוסף.

מבאן שצדיקים רואים מעשה למרחוק, והקדוש ברוך הוא מעטר אותם בעטרתו. מה הקדוש ברוך הוא רואה למרחוק, כמו שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, שהקדוש ברוך הוא רואה כל המעשים עד שלא עושים אותם, וכלם עוברים לפניו.

כמו זה כל דורות העולם מסוף העולם ועד סוף העולם, כלם התיצבו ועמדו לפניו עד שלא יבאו לעולם. זהו שכתוב (ישעיה מא) קרא הדרות מראש, עד שלא נברא העולם. משום שכל הנשמות שיורדות לעולם, עד שלא ירדו, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא בדמות שעומדים בעולם הזה, ונקראים בשמות, שכתוב (שם מ) לכלם בשם יקרא.

גם כך הצדיקים, הקדוש ברוך הוא מראה להם כל דורות העולם עד שלא יבאו וימצאו בעולם. מנין לנו? מאדם [זה אדם] שהיה ראשון, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל אותם דורות עד שלא יבאו, ככתוב (בראשית ה) זה ספר תולדות [אדם], ששנינו, הראה לו כל אותם דורות שעתידיים לבא לעולם. וכן למשה, שכתוב (דברים לד) ויראהו ה' את כל הארץ, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל דורות העולם וכל אותם מנהיגי העולם וכל שאר הנביאים עד שלא יבאו לעולם.

גם פאן, וירא ישראל את בני יוסף, ראה למרחוק והזדעזע, ואמר מי אלה? ופסוק זה משלים לשני צדדים, לצד זה ולצד זה. ולכן השיב יוסף

בְּרַכּוֹ וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים, שְׁאוֹתוֹ שְׂדֵה סוּד] שְׂיִצְאוּ
מִמֶּנּוּ בְּרַכּוֹת, אַחַר שֶׁהוּא הִתְקַיֵּם בְּבְרַכּוֹתָיו.

כְּמוֹ זֶה בִּרְךָ יַעֲקֹב בְּתַחֲלָה אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
וְאַחַר כֵּן בִּרְךָ אֶת בְּנָיו.

מִנֵּינ לָנוּ? שְׂכָתוּב (בראשית כז) וַיֹּאמֶר רְאֵה רִיחַ בְּנֵי
כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'. כָּאֵן עוֹמֶדֶת בְּרַכָּה לְקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, שְׂכָתוּב אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'. הִתְבָּרַךְ בְּקִיּוֹם
הַבְּרַכּוֹת, וְאַחַר כֵּן אַחֲרָיו וַיִּתֵּן לָךְ וְגו'. כִּיּוֹן שְׁאוֹתוֹ
שְׂדֵה הִתְקַיֵּם בְּעִמִּידַת הַבְּרַכּוֹת, [בְּבְרַכּוֹתָיו. מִיָּד

❦ סדר הלימוד ליום כט חשוון [יום 59 בשנה] ❦

אלהיך ישראל, וְכָל אֱלֹהֵי הַתּוֹךְ פְּסַלְתָּ הַזֶּהָב. אַהֲרֹן
הַקָּרִיב זֶהָב שֶׁהוּא צַד שְׁלֹו שְׁכָלוֹל הוּא בַחֲזֵק הָאֵשׁ,
וְהַכֹּל אֶחָד, וְצַד זֶה זֶהָב וְאֵשׁ. [להגביר] רוח טמאה
שְׁנַמְצָאת תְּמִיד בַּמַּדְבָּר, מְצָאָה מְקוֹם בְּאוֹתוֹ זְמַן
לְהַחְזִיק בּוֹ.

וַיִּמָּה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים מְאוֹתָהּ זֶהָמָה
רֵאשׁוֹנָה שֶׁהָטִיל בְּעוֹלָם, שְׁגָרָם מוֹת
לְעוֹלָם, כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, אַחֲרֵי כֵּן חֲזְרוּ, וְגָרָם
לָהֶם כְּמוֹ מְקַדָּם לְטַמְא אוֹתָם וּלְהַחְזִיק עֲלֵיהֶם,
וְגָרָם לָהֶם מוֹת וּלְכָל הָעוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם.
זֶהוּ שְׁפָתוֹב (תהלים פג) אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם
וְגו', אַכֵּן כְּאֵדָם וְגו'.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת יָרֵבְעָם בֶּן נָבֹט שֶׁעוֹבֵד
בְּכּוֹבָבִים וּמִזְלוֹת וְאָמַר אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ, הִזְדַּעְזַע
וְאָמַר מִי אֱלֹהֵי. כְּשֶׁרָצָה אַחֲרֵי כֵּן לְבָרְכֶם, בָּרַךְ אֶת
[הַשְּׂכִינָה בַתְּחִלָּה] וְאַחֲרֵי כֵּן בָּרַךְ [אֶת] בְּנָיו. כִּיִּזְנוּ
שֶׁבָרַךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַתְּחִלָּה, אַחֲרֵי כֵּן
מְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁבָרַךְ בַּתְּחִלָּה בְּרוּךְ אוֹתָם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב
הַמְּלַאֲךָ הַגָּאֹל אֶתִּי מִכָּל רַע וְגו'.

רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה לח) וַיִּסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו
אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'. הָרִי פְרִשׁוּהָ שְׁלֵא
יִתְפַּלֵּל אָדָם רַק סְמוּךְ לַכֶּתֶל, וְלֹא יִהְיֶה דָבָר חוּצָץ
בֵּינוֹ לְבֵין הַכֶּתֶל, שְׁפָתוֹב וַיִּסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל
הַקִּיר. מֵה שׁוֹנָה בְּכָלֶם שֶׁהַתְּפַלְלוּ תְּפִלָּה, שְׁלֵא כְּתוֹב
בָּהֶם וַיִּסַּב פָּנָיו אֶל הַקִּיר? שֶׁהָרִי דִי לוֹ לומר וַיִּתְפַּלֵּל
אֶל ה', שֶׁהָרִי מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה, הוּא מְכֻוֹן דַּעֲתוֹ
כְּרֵאוּי, שֶׁהָרִי כְּתוֹב בְּמִשָּׁה (במדבר כב) וַיִּתְפַּלֵּל מִשָּׁה
אֶל ה', וַיַּצַּעַק מִשָּׁה אֶל ה', וְלֹא כְּתוֹב וַיִּסַּב פָּנָיו.
כָּאֵן בַּחֲזַקְיָהוּ מֵה הַטַּעַם וַיִּסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר
וְאַחֲרֵי כֵּן וַיִּתְפַּלֵּל?

אֵלֶּה סוּד הַדְּבָר הוּא, שֶׁשְּׁנִינּוּ, חֲזַקְיָהוּ בְּאוֹתוֹ זְמַן
לֹא הָיָה נְשׁוּי, וְלֹא הָיְתָה לוֹ אִשָּׁה וְלֹא הוֹלִיד
בָּנִים, מֵה כְּתוֹב? וַיִּבֵּא אֵלָיו וְגו' כִּי מֵת אֶתָּה וְלֹא
תַחֲיֶה. וְשְׁנִינּוּ, כִּי מֵת אֶתָּה - בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא
תַחֲיֶה - בְּעוֹלָם הַבָּא. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁלֵא
הוֹלִיד בָּנִים.

שְׁכָל מִי שְׁלֵא מִשְׁתַּדֵּל לְהוֹלִיד בָּנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה,
לֹא מִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק

בְּאֵי רָאָה, בְּבִקְרָה צְרִיף אָדָם לְהַקְדִּים בְּרֻכּוֹת לְקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֲרֵי כֵּן לְשֶׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָרִי
הַקָּמְנוּ בְּבִקְרָה יֵאָכֵל עַד וְגו'.

וּבֵא רָאָה, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְבָרַךְ אֶת אוֹתָם בְּנֵי
יוֹסֵף, רָאָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ שֶׁעֲתִיד לְצִאת
מֵאֲפְרַיִם יָרְבֵּעַם בֶּן נָבֹט. פֶּתַח וְאָמַר מִי אֵלֶּה?
מִשְׁמַע [מֵה שׁוֹנָה] שֶׁאָמַר בְּעִבּוּדָה זֶה שֶׁל צַד
עִבּוּדָה זֶהָ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל? אֵלֶּה סוּד הוּא, כָּל
אוֹתָם הַצְּדִידִים שֶׁל אוֹתוֹ הִנְחֵשׁ הָרַע, וּמִצַּד אוֹתָהּ
רוּחַ טְמֵאָה אוֹתוֹ הִנְחֵשׁ, וַיֵּשׁ מִי שְׂרוּכָב עָלָיו,
וְכִשְׁמִזְדוּגִים נִקְרְאִים אֵלֶּה, וְהֵם מְזַדְמָנִים בְּעוֹלָם
בְּכָל אוֹתָם צְדִידִים שְׁלֵהֶם.

וְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ נִקְרְאת זֹאת, שֶׁהוּא סוּד הַבְּרִית, רִשְׁם
הַקְּדוֹשׁ שְׁנַמְצָא תְּמִיד בְּאָדָם. וְכֵן זֶה אֵלִי
וְאַנְהוּ - זֶה ה'. [הוּא ה'] אֲבָל אֵלֶּה נִקְרְאִים אֵלֶּה,
וְעַל זֶה כְּתוֹב (שמות לח) אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל.

וְלִכֵּן כְּתוֹב (ישעיה מט) גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה, וְאַנְכִי -
סוּד שֶׁל זֹאת - לֹא אֲשַׁכַּח, וְכְתוֹב (איכה א)
עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָה, שְׁאוֹתוֹ הַחֲטָא גָרָם לָהֶם לְבָכוֹת
כְּמֵה בְּכִיּוֹת. דְּבָר אַחֲרֵי עַל אֵלֶּה אֲנִי - מֵה הַטַּעַם?
מִשׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמְקוֹם זֶה לְשֶׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל
וְלְהַחְרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִשׁוּם שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם
רְשׁוּת לְשֶׁלֵּט, [כְּתוֹב עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָה. סוּד הַדְּבָר
- זֶה צַד הַטְּמֵאָה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְשֶׁלֵּט] אֲנִי
בּוֹכִיָה, זֶה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרְאת אֲנִי.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוֹב (דברים כח) אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית
- כֵּן זֶה בְּנֻדָּי, שְׁכָל אֵלֶּה לֹא מִתְקַיֵּמִים אֵלֶּה
מִתּוֹךְ אֵלֶּה שֶׁשָּׁם כָּל הַקְּלָלוֹת שְׂרוּיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ
שֶׁהוּא אָרוּר, וְלִכֵּן הַקְּדִים וְאָמַר אֵלֶּה, שֶׁעוֹמֵד לְמִי
שֶׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי הַבְּרִית.

אֵלֶּה הַמְּצוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' (ויקרא כו), מִשׁוּם שְׁכָל
מְצוּהָ שֶׁל הַתּוֹרָה לְטַהֵר אֶת הָאָדָם, וְלֹא
יִסְטָה מִדְּרָךְ זֶה, וַיִּשְׁמַר מִשָּׁם וַיִּפְרֹד מֵהֶם. וְאִם
תֹּאמַר, (בראשית ו) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ - כֵּן הוּא וְדָאִי,
שֶׁהָרִי יֵצֵא חָם, שֶׁהוּא אָבִי כְּנַעַן, וְכְתוֹב (שם ט) אָרוּר
כְּנַעַן, וְהוּא סוּד זֶה שֶׁל אֵלֶּה.

וְלִכֵּן (וְכָל אֵלֶּה הַתּוֹךְ פְּסַלְתָּ הַזֶּהָב, וְעַל זֶה כְּתוֹב מִי אֵלֶּה,
יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַעֲגֹל) כְּתוֹב וַיִּאֲמְרוּ אֵלֶּה

שְׁאִין שְׁעַר שְׁעוֹמֵד לְפָנַי דְּמַעוֹת. גְּאֵלָה - זֶה
הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל, שְׁזֵהוּ נִמְצָא בְּכֹל גְּאֵלָה שְׁבַע עוֹלָם,
וְהָרִי בְּאֲרָנוּ.

הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל אֶתִי מִכָּל רַע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּיּוֹן
שֶׁבֶרֶךְ יַעֲקֹב וְהִתְכַּוֵּן מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אִזּוֹ
הַמְּשִׁיךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שְׁכַתוֹב הָאֱלֹהִים הַרְעָה
אֶתִי. כִּיּוֹן שֶׁהוּא לֶקְחָה, נִתְּנָה בְּרֻכּוֹת לְמָקוֹם זֶה. כִּיּוֹן
שֶׁהִגִּיעַ אֶת הַבְּרֻכּוֹת לְמָקוֹם הַזֶּה, אִזּוֹ פִּתַּח וְאָמַר
הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל וְכוּ'.

פְּתַח וְאָמַר, (מלכים-א ח) כִּי הִכְרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים
אֶל מָקוֹם הָאָרוֹן וְגו'. בֹּא רֵאֵה, הִכְרוּבִים
בְּאוֹת וּבְנִסֵּי הָיוּ עוֹמְדִים, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם הָיוּ
פוֹרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם וְסוֹכְכִים עַל הָאָרוֹן לְמַטָּה, שְׁכַתוֹב
(שמות כה, כ) פָּרְשֵׁי כְּנָפִים. פְּרוּשֵׁי כְּנָפִים לֹא כְּתוּב,
אֶלָּא פָּרְשֵׁי.

וּבֹא וְרֵאֵה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְמַטָּה כְּמוֹ
שֶׁלְּמַעְלָה. כְּרוּבִים דְּמוּתָם כְּמֵרֵאָה תִּינוּקוֹת,
וְעוֹמְדִים תַּחַת מָקוֹם זֶה מִיָּמִין וּמִשְּׂמָאל, וְאֵלָה
מִתְּבַרְכִּים בַּתְּחִלָּה מֵאוֹתָן בְּרֻכּוֹת שְׁשׁוּפְעוֹת
מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּאן שׁוּפְעוֹת הַבְּרֻכּוֹת לְמַטָּה.

וְלִבְנֵי כְּתוּב הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל אֶתִי מִכָּל רַע. אֶתִי -
שֶׁנִּטַּל בְּרֻכּוֹת מִגְּוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה. וְכִיּוֹן שֶׁהוּא
נִטַּל, יִכְרֹךְ אֶת הַנְּעָרִים, זֶהוּ סוּד הִכְרוּבִים, שְׁמֵהֶם
שׁוּפְעוֹת בְּרֻכּוֹת מֵהַעֲלִיּוֹנִים לְתַתְּחוֹנִים [וְתַתְּחוֹנִים].

הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל אֶתִי מִכָּל רַע יִכְרֹךְ אֶת הַנְּעָרִים
וְגו'. רַבִּי חֲזִיָּא פִּתַּח וְאָמַר, (משלי יט) בֵּית
וְהוֹן נִחְלַת אֲבוֹת. וְכִי נִחְלַת אֲבוֹת הֵם, וְהָרִי הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֹּל לְבְנֵי אָדָם? אֶלָּא, כִּיּוֹן שֶׁמֹּרִישׁ
בֵּית וּמִמוֹן לִבְנֵי הָאָדָם, לְפַעְמִים יוֹרִישׁ הַכֹּל לְבָנוּ,
וְיִהְיֶה יְרֻשַׁת הָאֲבוֹת, אֲבָל וּמֵה' אִשָּׁה מִשְׁכַּלְתָּ,
מִשׁוּם שֶׁהָאִשָּׁה, כְּשִׁיּוֹרֵשׁ אוֹתָהּ הֵבֵן אָדָם, הוּא
יֹרֵשׁ אוֹתָהּ מֵעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי לֹא
יֹרֵשׁ אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְנֵי הָאָדָם אֶלָּא
כְּשִׁמְכְרִיזִים עָלָיו בְּרֻקִיעַ.

שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַוֵּג זְוֹגִים עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ
לְעוֹלָם. וְכִשְׁזָכוּ בְנֵי אָדָם לְפִי
מַעֲשֵׂיהֶם, כִּךְ נוֹתְנִים לָהֶם אִשָּׁה, וְהַכֹּל גְּלוּי לְפָנָי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּלְפִי מַעֲשֵׂים שֶׁל צְדִיקִים כִּךְ
מְזַוֵּג זְוֹגִים.

בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וּמִתְגַּרְשֵׁת נִשְׁמַתוֹ בְּעוֹלָם [הַבָּא],
וְלֹא מוֹצֵאת מְנוּחָה בְּמָקוֹם בְּעוֹלָם, וְזֵהוּ הַעֲנֵשׁ
שְׁכַתוֹב בַּתּוֹרָה (ויקרא כ) עֲרִירִים יָמוּתוּ, וּמִתְגַּרְמִים
בְּלֹא וָלֶד, מִשׁוּם שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּלִי וָלֶד, כְּשֶׁהוֹלֵךְ
לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם מִת הוּא שָׁם, מִת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם
הַבָּא, וְלִכֵּן כְּתוּב כִּי מִת אֶתָּה וְלֹא תִחִיָּה.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁשְׂכִינָה לֹא שׁוֹרָה עָלָיו כָּלֵל, אִזּוֹ
כְּתוּב וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. לְמַדְנֹו
שְׁשָׁם רַעֲיוֹנוֹתָיו וְכוּן אֶת פָּנָיו לְשֵׁאת אִשָּׁה, כְּדִי
שֶׁתְּשַׁרְה עָלָיו הַשְּׂכִינָה, סוּד שֶׁל הַקִּיר.

וְלִבְנֵי כְּתוּב אַחֵר כִּךְ וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'. מִכָּאן לְמַדְנֹו,
שֶׁמִּי שֵׁישׁ בּוֹ חֲטָא וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים
עָלָיו, יִכּוֹן פָּנָיו וְרַעֲיוֹנוֹתָיו לְתַקֵּן עֲצָמוֹ מֵאוֹתוֹ חֲטָא,
וְאַחֵר כִּךְ יִבְקֹשׁ לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ג)
נִחַפְּשָׁה דְרָכֵינוּ וְנִחַקְרָה - בַּתְּחִלָּה, וְאַחֵר כִּךְ -
וְנִשׁוּבָה. גַּם כָּאן, כִּיּוֹן שֶׁיִּדְעַת חֲזַקִּיהוּ חֲטָאוֹ, מֵה
כְּתוּב? וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. שָׁם פָּנָיו לְתַקֵּן
אֶל הַשְּׂכִינָה, שֶׁהָרִי אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה חֲטָא.

מִשׁוּם שֶׁהַשְּׂכִינָה, כָּל נִקְבוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת
בְּצִדָּה. מִי שֵׁישׁ לוֹ נִקְבָה, שׁוֹרָה הִיא עָלָיו.
וּמִי שֶׁאִין לוֹ, לֹא שׁוֹרָה עָלָיו. וְעַל זֶה תִּקֵּן עֲצָמוֹ
אֵלָיָה לְתַקֵּן, וְקַבֵּל עָלָיו לְהִנְשֵׂא, וְאַחֵר כִּךְ וַיִּתְפַּלֵּל
אֶל ה'.

קִיר - זֶהוּ אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, וְזוֹ הַשְּׂכִינָה, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג) הִנֵּה אָרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל
הָאָרֶץ. קִיר - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כב) מְקַרְקֵר קִיר
וְשׁוֹעַ, קִרְקוֹר וְנִהְיִמַת הַקִּיר שֶׁהוּא אֲדוֹן, כְּשֶׁנִּחְרַב
בֵּית הַמְּקֹדֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) רָחַל מִבְּכָה עַל
בְּנֵיהָ, וְהָרִי בְּאֲרָנוּ. וְלִכֵּן וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר.

בֹּא רֵאֵה, בַּתְּפִלָּה מֵה כְּתוּב? אָנָּה ה' זָכַר נָא אֶת
אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ. רְמַז כָּאן שֶׁשְּׁמֵר בְּרִית
הַקְּדוֹשׁ וְלֹא טִמְא אוֹתוֹ, וְשְׁמֵר אוֹתוֹ כְּרֵאוּי. כְּתוּב
כָּאן הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ, וְכְתוּב שָׁם (בראשית יז) הִתְהַלַּךְ
לְפָנַי וְהָיָה תָמִים וְאַתְּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶיךָ, שֶׁשְּׁמֵר
בְּרִית הַקְּדוֹשׁ כְּרֵאוּי, בְּאַמַּת וּבְלֵב שָׁלֵם, שֶׁהִתְכַּוֵּן
בְּכֹל אוֹתָם סוּדוֹת הָאֱמוּנָה שְׁכֻלְוִילִים בְּאַמַּת.

וְהַמָּוִב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי, שֶׁסָּמַךְ גְּאֵלָה לְתַפְלָה, וְהָרִי
בְּאֲרָנוּ. וְהִנֵּה פְּרֻשָׁה הַחֲבָרִים, שֶׁהִתְכַּוֵּן
לְיַחַד יַחַד כְּרֵאוּי, וְלִכֵּן וַיִּכְרֹךְ חֲזַקִּיהוּ בְּכִי גְדוֹל,

למעלה לעמק העליון שמשם שופעות כל הברכות וכל החרות, ומשם יוצאים לקים את הכל.

ועל זה יתר יו"ד, משום שיו"ד לא פוסק ממקום הזה לעולמים, ולכן כתוב הישבי בשמים, אחוז למעלה בסוד החכמה העליונה, ואחוז למטה שיושב על כסא האבות, יושב על הכסא שנקרא שמים, ולכן כתוב הישבי בשמים.

ומכאן, כשברכות שופעות מלמעלה מהעמק הזה, את כלן נוטל המקום הזה שנקרא שמים, ומזה שופעים למטה, עד שמגיעים לצדיק עמוד העולם, ומכאן מתברכים כל אותם החילות וכל אותם המחנות למיניהם, והרי פרשוה.

בא ראה, בשבעים ושנים מאורות עולה עטרת כל המחנות, עגול העולם, בשבעים מקומות, עגול אחד לכלם. בתוך אותו עגול נקדה אחת שעומדת באמצע. מנקדה זו נזון כל אותו עגול, בית קדש הקדשים, הוא מקום לאותה רוח כל הרוחות, [כמו סוד של כל הסודות] נסתר בתוכו. סתר זה הוא בתוך חילותיה, טמיר הוא לפני ולפנים. כשעולה זו, עולים כלם אחריה. זהו שכתוב (שיר א) משכני אחריך נרוצה.

רבי חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, כל אחד ואחד מאתנו יאמר דברי תורה. פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים ט) אל תזכר לנו עונת ראשנים מהר יקדמונו וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא, באהבת ישראל אוהב אותם, שהם גורלו וירשתו, לא מסתכל אחר בדינם, פרט לו לבדו.

וכיון שהוא מסתכל בדינם, מתמלא עליהם רחמים, משום שהוא כפאב שמרחם על הבנים, כמו שנאמר (שם קג) כרחם אב על בנים רחם ה' וגו'. וכיון שנמצאים להם חטאים, מעביר אותם ראשון ראשון, עד שמעביר כלם מלפניו. וכיון שהעביר כלם מלפניו, לא נשארים עליהם חטאים לתת שלטון לצד האחר של דין עליהם.

בא לחטא לפניו כבתחלה - אותם חטאים ראשונים שהעביר מלפניו, חשב עליהם, ולכן כתוב אל תזכר לנו עונת ראשנים מהר יקדמונו רחמיך וגו'. שאם רחמיך לא יקדימו על

ולפעמים שעולים במאזנים, ומסטה אותו האיש דרכו, עולה זונגו לאחר עד שיכשיר מעשיו, וכשיכשיר מעשיו או שמגיע זמנו, נדחה איש מפני איש, ובא זה ולוקח את שלו. וזה קשה לפני הקדוש ברוך הוא מהכל, לדחות איש מפני איש אחר, ולכן הקדוש ברוך הוא הוא נותן אשה לכן האדם, וממנו באים הזונגים. ולכן ומה' אשה משכלת.

לכן הקדוש ברוך הוא נותן הכל לכן האדם. ואם תאמר, אשה משכלת ולא אחרת - בא ראה, אף על גב שהקדוש ברוך הוא מזמין טוב לאדם לתת לו, והוא מסטה דרכו מעם הקדוש ברוך הוא לצד אחר - מאותו צד אחר שנדבק בו יבא לו מה שיבא, בכל [כל] הקטרוגים וכל הרעות, ולא באים אליו מן הקדוש ברוך הוא אלא מאותו צד רע שנדבק בו באותם מעשים שעשה.

ועל זה, אשה שאינה משכלת, קרא על זה שלמה, (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה, משום שחטאי האדם הוא מושך עליו באותם מעשים שעשה. ולכן, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה באדם משום מעשיו הכשרים, הוא מזמין לו אשה שהיא משכלת, ופודהו בפדות מתוך הצד האחר.

ועל זה אמר יעקב המלאך הגאל אתי מכל רע. מה זה מכל רע? שלא הזדמנה לי אשה שהיא מתוך הצד האחר, ולא קרה פסול בזרעי [במטותי], שכלם צדיקים ושלמים בשלמות, משום שנפדה מכל רע, ויעקב לא נדבק באותו צד האחר כלל.

ועל זה המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים. מה הטעם נראו לברכה? משום ששמר יוסף את אות הברית הקדושה, ועל זה אמר יוסף, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. הראה לו סוד הברית ששמר אותו, ומשום ששמר אותו, ראויים להתברך וראוי הוא לברכות רבות. משום כך לכלם נתן ברכה אחת, וליוסף ברכות רבות, משמע שכתוב ברכת אביך גברו על ברכת הורי וגו', ברכת שדים ורחם, תהיין לראש יוסף.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קכג) אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, תפלה של בן אדם שמתכונן בה, הוא

ועם כל זה צריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בחדוה ולהראות חדוה בעבודתו, ושני אלה – שמחה ורננה – כנגד שני אלה. שתי תפלות, שני קרבנות ליום כנגד שני אלה, שהם שמחה ורננה. שמחה בבקר, ורננה בלילה. ועל זה (במדבר כח) את הפכש אחד תעשה בבקר ואת הפכש השני תעשה בין הערבים.

ועל זה תפלת ערבית היא רשות, משום שאותה שעה מחלקת טרף לכל חילותיה, ולא שעה להזכיר [להתברך], אלא לתת מזון. ביום ההוא מתברכת משני הצדדים הללו, בבקר ובלילה, מתוך שמחה ורננה, ובלילה מחלקת לכל כראוי. זהו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה וגו'.

פתח רבי חזקיה ואמר, (תהלים קמא) תכון תפלתתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. למה מנחת ערב ולא תפלת הבקר, שלא כתוב תכון תפלתתי בבקר? אלא כך נתבאר, תכון תפלתתי קטרת לפניך. קטרת לא באה אלא רק על חדוה. זהו שכתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. ולכן הפהן כשמדליק נרות, היה מקריב קטרת, כמו שנאמר (שמות ל) בהיטיבו את הנרת יקטירנה ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה. בבקר על חדוה, שהשעה גורמת בערב לשמח צד שמאל, וכך ראוי, ולעולם לא בא אלא על חדוה.

ובא ראה, קטרת מקשרת קשרים ואוחזת למעלה ולמטה, וזה מעביר מות וקטרוג ורגז, שלא יוכלו לשלט בעולם, כמו שכתוב (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה וגו'. אחר זה כתוב וירץ וגו', ויכפר על העם, וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. משום שלא יכולים כל הצדדים הרעים וכל המקטרגים לעמד לפני הקטרת, ועל זה היא סוד [חדות] הכל וקשור הכל.

ובשעת המנחה, כשהדין שרוי בעולם, התכונן דוד באותה תפלה, שכתוב תכון תפלתתי קטרת לפניך וגו'. ותפלה זו שעולה תעביר רגז דין הקשה ששולט כעת בזמן הזה באותה קטרת, שדוחה ומעבירה מלפניו כל רגז [שעולה כעת

ישראל, לא יוכלו לעמד בעולם. משום שכמה הם בעלי הדין הקשה, בעלי מגנים, וכמה מלשינים שעומדים עליהם שלישראל למעלה, ואלמלא שהקדים הקדוש ברוך הוא רחמים על ישראל, עד שלא ישגיח בדינם, לא יוכלו לעמד בעולם. ועל זה מהר יקדמונו רחמיך פי דלוננו מאד, דלות של מעשים טובים, דלות של מעשים כשרים [לפני הקדוש ברוך הוא].

בא תראה, אלמלא יסגלו ישראל מעשים כשרים לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו עומדים עמים עובדי כוכבים ומזלות בעולם, אבל ישראל הם גורמים לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות לזקף ראשיהם בעולם. שאלמלא ישראל לא היו חוטאים לפני הקדוש ברוך הוא, שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות נכפים לפנייהם.

ובא ראה, אלמלא שהמשיכו ישראל במעשים רעים לצד אחר בארץ הקדושה, הרי נתבאר, שלא ישלטו עמים עובדי כוכבים ומזלות בארץ הקדושה, ולא הגלו מעל הארץ, ועל זה כתוב כי דלוננו מאד, שאין לנו מעשים כשרים כראוי, ולכן כי דלוננו מאד מהר יקדמונו רחמיך.

רבי יוסי פתח ואמר, (שם ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, וכתוב (שם ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. בא ראה, כל אדם שבא לעבד לקדוש ברוך הוא, בבקר ובערב צריך לעבד את הקדוש ברוך הוא.

בבקר, כשעולה האור, והתעוררות צד הימין מתעוררת בעולם, אז צריך אדם להתקשר בימין הקדוש ברוך הוא ולעבד לפניו בעבודת התפלה, משום שתפלה מחזקת תקף למעלה, וממשיכה ברכות מהעמק העליון לכל העולמות, ומשם ממשיך ברכות למטה לתחתונים, ונמצאו עליונים ותחתונים מתברכים באותה עבודת התפלה.

עבודת התפלה, שצריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בשמחה וברננה להכליל את פנסת ישראל ביניהם, ואחר כך ליחד היחוד כראוי, שכתוב דעו כי ה' הוא אלהים. זהו סוד היחוד בסוד העבודה.

לְדַרְךָ, וַיִּמְצָא זְווג הַשְּׂכִינָה לְגֵאל אוֹתוֹ בְּדַרְךָ וּלְהַצִּילוֹ בְּכָל מָה שְׂיִצְטָרֵךְ.

מַה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב? (בראשית כח) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי, זֶה זְווג הַשְּׂכִינָה. וּשְׁמֵרְנִי בְּדַרְךָ הַזֶּה, לְפָדוֹת אוֹתִי מִהַכָּל. וַיַּעֲקֹב הָיָה יְחִידִי בְּאוֹתוֹ זְמַן, וּשְׂכִינָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו, כָּל שָׁכֵן הַחֲבָרִים שִׁישׁ בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. [אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי כֶּךָ הוּא. בֵּינָתִים חֲשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ לְהַעֲרִיב.]

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה נַּעֲשֶׂה? אִם נִתְעַכֵּב כְּאֵן, הָרִי הַיּוֹם נִכְנָס לְהַחֲשִׁיךְ. אִם גִּלְךָ לְמַעְלָה, הָהָר הוּא גָדוֹל, וּמִפְּחַד חַיּוֹת הַשָּׂדֶה אָנוּ פּוֹחָדִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תְּמַהֲנִי עֲלֶיךָ רַבִּי יוֹסִי. אָמַר לוֹ, הָרִי שְׁנִינּוּ שְׁלֹא יִסְמַךְ בֶּן אָדָם עַל הַנֶּס, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִרְחִישׁ לוֹ נֶס בְּכָל שַׁעַה. אָמַר לוֹ, זֶה מְדַבֵּר בִּיחִידִי, אֲבָל אֲנַחְנוּ שְׁלֹשָׁה, וּבִינֵינוּ דְּבָרֵי תוֹרָה וְהַשְּׂכִינָה עִמָּנוּ, לֹא נִפְחַד.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים רְאוּ לְמַעְלָה בְּהָר סִלַּע אֶחָד וּמַעְרָה בְּתוֹכוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, גִּלְךָ וְנַעֲלָה לְאוֹתוֹ הַסִּלַּע, שְׁאָנוּ רוֹאִים מַעְרָה אַחַת שָׁם. עָלוּ לְשָׁם וְרָאוּ אוֹתָהּ הַמַּעְרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, פְּחָדְתִּי אוֹלֵי אוֹתָהּ מַעְרָה מְקוֹם שֶׁל חַיּוֹת הִיא וְלֹא יִפְגְּעוּ בָנוּ כְּאֵן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חֲזַקְיָה, הָרִי רְאִיתִי שְׂרַבִּי יוֹסִי פּוֹחָד. אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁהוּא חוּטֵא, שְׁכָל מִי שֶׁפּוֹחָד הוּא חוּטֵא, שְׂכַתוּב (ישעיה לג) פְּחָדוֹ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים, הָרִי אֵינּוּ חוּטֵא, [וְהָרִי] וְכַתוּב (משלי כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִּיר יִבְטַח. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשּׁוּם שֶׁהַנֶּזֶק מְצוּי.

אָמַר לוֹ, אִם הַנֶּזֶק מְצוּי – כֶּךָ הוּא, אֲבָל כְּאֵן לֹא נִמְצָא נֶזֶק, וְאַחַר שְׁאָנוּ נִכְנָס לְמַעְרָה, לֹא יִכְנָס הַנֶּזֶק לְצַעַר אוֹתָנוּ. נִכְנָסוּ לְמַעְרָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִחְלַק אֶת הַלֵּילָה לְשֵׁלֶשׁ מִשְׁמְרוֹת, שֶׁהוּא הַלֵּילָה. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵעִמָּנוּ יַעֲמֵד עַל עֲמָדוֹ בְּשֵׁלֶשֶׁת הַצְּדָדִים הַלְלוּ שֶׁל הַלֵּילָה וְלֹא נִישָׁן.

פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים פט) מִשְׁכִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי. הַתְּשִׁבַחַת הַזֶּה אֲבָרְהֶם אָמַר אוֹתָהּ בְּשַׁעַה שֶׁעֶסֶק בְּעִבּוּדַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַעֲשֶׂה חֶסֶד עִם בְּנֵי הָעוֹלָם שְׂיִוָּדְעוּ כָּלֶם לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אִיתָן מִשּׁוּם שֶׁהַתְּחִיָּק בְּתַקְוָה בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בְּשַׁעַה זֶה בְּאוֹתָהּ קִטְרַת שְׂמַעְבִּירָה כָּל רִגְזוֹ וְכָל קִטְרוֹג שְׂבַעֲוֹלָם, [הֵינּוּ מָה שְׂכַתוּב] [מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא] מִנְחַת עָרֵב, כְּשֶׁהִדִּין תְּלוּי בְּעוֹלָם.

בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּשַׁעַה שֶׁנִּשְׂרַף, הָיָה זְמַן מִנְחָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב. מָה זֶה צִלְלֵי עָרֵב? אוֹתָם מְקַטְרָגִים שֶׁל הָעוֹלָם וְרִגְזֵי הַדֵּינִים שְׂמִזְמָנִים בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַה. וְעַל זֶה שְׁנִינּוּ שְׂצָרִיךְ אָדָם לְכוּן דַּעְתּוֹ בְּתַפְלַת הַמִּנְחָה. בְּכָל הַתְּפִלוֹת צָרִיךְ הָאָדָם לְכוּן דַּעְתּוֹ, וּבְתַפְלָה זֶה יוֹתֵר מִכְּלָן, מִשּׁוּם שֶׁהִדִּין שָׂרוּי בְּעוֹלָם, וְעַל זֶה זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה יִצְחַק תִּקְוָן אוֹתָהּ, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, עָלוּ בְּהָר אֶחָד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הָהָר הַזֶּה מִפְּחָד, גִּלְךָ וְלֹא נִתְעַכֵּב כְּאֵן, מִשּׁוּם שֶׁזֶהוּ הַר מִפְּחָד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם הָיָה אֶחָד – הָיִיתִי אוֹמֵר כֶּךָ, שֶׁהָרִי שְׁנִינּוּ שָׁמַי שֶׁהוֹלֵךְ יְחִידִי בְּדַרְךָ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, אֲבָל שְׁלֹשָׁה לֹא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵעִמָּנוּ, נִרְאֶה שְׁלֹא תְזוּז מֵעִמָּנוּ הַשְּׂכִינָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הָרִי שְׁנִינּוּ שְׁלֹא יִסְמַךְ אָדָם עַל נֶס, מִנֵּיִן לָנוּ? מִשְׁמוּאֵל, שְׂכַתוּב אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׂאוּל וְהַרְגָנִי, וְהָרִי שְׁמוּאֵל רְאוּי יוֹתֵר מֵאֲתָנוּ. אָמַר לוֹ, אֲפֹלוּ כֶּךָ, הוּא הָיָה אֶחָד, וְהַזֶּק נִמְצָא לְעֵינַי, אֲבָל אָנוּ שְׁלֹשָׁה, וְהַזֶּק לֹא נִמְצָא לְעֵינַי. שָׁאֵם מִשּׁוּם מִזִּיקִים – הָרִי שְׁנִינּוּ שֶׁלְשֵׁלֶשָׁה לֹא נִרְאִים וְלֹא מִזִּיקִים, וְאִם מִשּׁוּם לְסֻטִּים – לֹא נִמְצָאִים כְּאֵן, שֶׁהָרִי הָהָר הַזֶּה רְחוּק מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְנֵי אָדָם לֹא נִמְצָאִים כְּאֵן, בְּרֶם פְּחַד הוּא, שְׁחַיּוֹת הַשָּׂדֶה שְׂנַמְצָאוֹת כְּאֵן.

פְּתַח וְאָמַר, הַמְּלֶאךָ הַגֵּאֵל אֶתִּי מִכָּל רַע. בְּפִסּוּק זֶה יֵשׁ לְהַתְּבוּנָן בּוֹ, [שֶׁהָרִי כְּתוּב] הַגֵּאֵל?! אֲשֶׁר גֵּאֵל צָרִיךְ הָיָה לְכַתּוּב! מָה זֶה הַגֵּאֵל? מִשּׁוּם שֶׁהוּא תְּמִיד נִמְצָא אֲצֵל בְּנֵי אָדָם, וְלֹא זֶז מֵאָדָם צַדִּיק לְעוֹלָמִים.

בֵּא רְאֵה, הַמְּלֶאךָ הַגֵּאֵל אֶתִּי – זֶה הַשְּׂכִינָה שֶׁהוֹלֶכֶת עִם בֶּן הָאָדָם תְּמִיד, וְלֹא זֶזָה מִמָּנוּ כְּשֶׁבֶן הָאָדָם שׁוֹמֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל זֶה יִזְהַר בֶּן אָדָם שְׁלֹא יִצָּא יְחִידִי בְּדַרְךָ. מָה זֶה יְחִידִי? שְׂיִזְהַר בֶּן אָדָם לְשׁוֹמֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּדִי שְׁלֹא תְזוּז מִמָּנוּ שְׂכִינָה, וַיִּצְטָרֵךְ לְלַכֵּת יְחִידִי בְּלִי זְווג הַשְּׂכִינָה.

בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁיּוֹצֵא בֶּן אָדָם לְדַרְךָ, יִסְדֵּר תְּפִלָּה לְפָנָיו רְבוּנוּ כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו שְׂכִינָה, וְאַחַר כֶּךָ יִצָּא

דָּבָר אחר, זהו צדיק שִׁמְמוֹנוּ יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל התחתונים, וְכָל [אוֹתָן] הַחַיִּים הַקְּדוֹשִׁים, כֵּן מִתְּבָרְכוֹת מֵאוֹתוֹ הַשֹּׁפֵעַ שְׁשׂוֹפֵעַ לַתְּחִתּוֹנִים, וְלֵכֵן כְּתוּב בְּרִית לְבַחֲרִי.

נִשְׁבַּעְתִּי לְדוֹד עַבְדִּי - זֶה סוּד הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בְּצַדִּיק הַזֶּה, קִיּוֹם הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְפָּזְרוּ לְעוֹלָמִים חוּץ מִזְמַן הַגְּלוּת שֶׁנִּמְנָע שֹׁפֵעַ הַבְּרָכוֹת, וְסוּד הָאֱמוּנָה לֹא הַשָּׁלֵם, וְכָל הַחֲדוּת נִמְנָעוּ. וְכִשְׁנִכְנַס הַלֵּילָה, מֵאוֹתוֹ הַזְּמַן הַחֲדוּת לֹא נִכְנָסוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְאֵף עַל גַּב שֶׁהַחֲדוּת לֹא הִתְעוֹרְרוּ, אֲבָל בַּחוּץ עוֹמְדִים וּמְזַמְרִים שִׁירָה, וְכִשְׁנִחַלַק הַלֵּילָה וְהִתְעוֹרְרוּת עוֹלָה מִלְמָטָה לְמַעְלָה, אֲזִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר כָּל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם לְבַכְיָהּ, וּבֹעֵט בְּרַקִּיעַ, וּמְזַדְעָזְעִים עֲלֵיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְאֵין מְנוּחָה לְפָנָיו, פָּרַט לְזְמַן שֶׁמִּתְעוֹרְרִים לְמָטָה בַּתּוֹרָה, אֲזִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָן נְשִׁמוֹת הַצַּדִּיקִים [שְׁעֵמוֹ], כֻּלָּם מְקַשְׁבִּים וּשְׂמִיחִים לְאוֹתוֹ קוֹל, וְאֲזִי מְנוּחָה. [לְפָנָיו, וּבָאָה מְנוּחָה לְכָל נְשִׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שְׁעֵמוֹ] [לְפָנָיו נִמְצְאוֹת]. מִשׁוּם שְׂמִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב הַמְּקַדָּשׁ לְמָטָה, נִשְׁבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכְנַס לְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה עַד שֶׁיִּכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְיְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מָטָה, שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ יֵא) בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ וְלֹא אָבֹא בְעִיר, וְהָרִי פְרָשׁוּהָ הַחֲבָרִים.

וְכָל אוֹתָם מְזַמְרִים עוֹמְדִים בַּחוּץ וְאוֹמְרִים שִׁירָה בְּשִׁלְשֵׁת חֲלָקֵי הַלֵּילָה, וְכֻלָּם מְשַׁבְּחִים בְּתִשְׁבָּחוֹת יְדוּעוֹת, וְכָל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם, כֻּלָּם מִתְעוֹרְרִים בַּלֵּילָה, וְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם, וְקִדְשָׁהּ לֹא מְקַדְשִׁים לְמַעְלָה עַד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַדְשִׁים לְמָטָה, וְאֲזִי כָּל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם מְקַדְשִׁים אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּאֶחָד. וְעַל זֶה יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים מִתְקַדְּשִׁים מֵעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים [מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ שֶׁל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עוֹלָה אֲלָא מִלְמַעְלָה וּמִלְמָטָה] כְּאֶחָד. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (וַיִּקְרָא ייט) קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (איוב לח) עַל מָה אֲדַנְיָהּ הִטְבָּעוּ. פֶּסוּק זֶה אָמַר אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשׁוּם שֶׁכְּשֶׁבְרָא אֶת הָעוֹלָם, לֹא בְרָא אוֹתוֹ

חֲסָדִי ה' לְעוֹלָם אֲשִׁירָה, וְכִי מִצַּד הַחֲסָדִים בָּאִים לְזַמְרָה? אֲלֹא כָּאֵן נִכְלַל צַד הַשְּׂמַאל בְּיָמִין, וְלֵכֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וּבָחַן אוֹתוֹ. וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁיִּצְחָק בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים הָיָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, מָה זֶה נִסָּה אֶת אַבְרָהָם? הָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב נִסָּה אֶת יִצְחָק! אֲלֹא נִסָּה אֶת אַבְרָהָם שֶׁיִּמְצָא בְּדִין וְלֹא כִּלְל בְּדִין שֶׁיִּמְצָא שָׁלֵם כְּרֵאוּי, וְעַל זֶה חֲסָדִי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה.

דָּבָר אחר חֲסָדִי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה - אוֹתָם חֲסָדִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה עִם הָעוֹלָם. לְדוֹר וָדוֹר אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי - טוֹב וְאֵמֶת שֶׁעוֹשֶׂה עִם הַכֹּל. לְדוֹר וָדוֹר אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ - זֶה אֱמוּנַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוֹדִיעַ אַבְרָהָם בְּעוֹלָם וְהִזְכִּירוּ בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְעַל זֶה אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי.

וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם סוּד הָאֱמוּנָה, וְכִשְׁיָדַע סוּד הָאֱמוּנָה, יָדַע שֶׁהוּא עֶקֶר וְקִיּוֹם הָעוֹלָם, שֶׁבְּגָלוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם וְהַתְּקִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי אִמְרַתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה וְגו'. כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָאָה שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְעַמֵּד, עַד שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו וְהַתְּקִים, וְאִם לֹא שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו, לֹא הָיָה מִתְקִים, מִשׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּדִין, וְכֵן בְּאַרְנוֹ.

וְנִאֲמַר בְּרֵאשִׁית, וְסוּד כֻּלָּל אֶחָד, שְׁנֵי גּוֹנִים כָּאֵן, בְּרֵאשִׁית. אֵף עַל גַּב שֶׁאֲמַרְנוּ רֵאשִׁית מִלְמָטָה לְמַעְלָה, רֵאשִׁית כֵּן גַּם מִלְמַעְלָה לְמָטָה, וְאֲמַרְנוּ ב' רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ בֵּית קִדְשׁ הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהָרִי נִתְנָה [הִיא בֵּית] לְאוֹתָהּ רֵאשִׁית, וְהַדָּבָר כֻּלִּיל הוּא כְּאֶחָד.

וּבְפִי"ת הַזֶּה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא הַתְּקִים אֲלֹא בְּיָמִין, וְהָרִי פְרָשׁוּהָ בְּהַבְּרָאָם - כְּתוּב בְּאַבְרָהָם, וּמִשׁוּם כֵּן, אִמְרַתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה. וּבִנְיָן הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הָעוֹלָם [אוֹתוֹ הָעוֹלָם], אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן הָיָה בּוֹ לְקִים, וְאַחַר כֵּן בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בְשֶׂמַאל. וּבְאֵלָה תִּקֵּן שָׁמַיִם, וְכְתוּב שָׁמַיִם תִּכְיֵן אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם.

דָּבָר אחר שָׁמַיִם תִּכְיֵן אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם - שָׁמַיִם נִתְקַנּוּ בְּאוֹתָם חֲסָדִים, וְסוּד הָאֱמוּנָה הַתְּקִינָה בָּהֶם, שֶׁאֵין תְּקוּנָתָהּ אֲלֹא מִתּוֹךְ שָׁמַיִם. כְּרֵתִי בְרִית לְבַחֲרִי - זֶהוּ סוּד הָאֱמוּנָה.

מלמטה למעלה. ואיזו שירה היו אומרים? אותו נגון כנפי הכרובים, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו', שאו ידיכם קדש וגו', ואז [הם] היא שירה לאותם מלאכים עליונים לומר.

במשמרת השנייה הכרובים הללו מקישים כנפיהם למעלה, ונשמע קול נגונם, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שעומדים במשמרת השנייה. ואיזו שירה היו אומרים בשעה הזו? נגון כנפי הכרובים, (תהלים קכה) הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט וגו'. ואז [אותה] היא [שירה] תחלה לאותם העומדים במשמרת השנייה הזו לנגן.

במשמרת השלישית הכרובים הללו מקישים בכנפיהם ואומרים שירה, ומה היא? (שם קיג) הללויה הללו עבדי ה' וגו', יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש וגו'. אז אותם מלאכים שעומדים במשמרת השלישית, כלם אומרים שירה. וכל הכוכבים ומזלות הרקיע פותחים בשירה, כמו שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים, וכתוב (תהלים קמח) הללוהו כל כוכבי אור, שהרי אותם כוכבי האור מנגנים על אור. [שממנים על השירה].

בשמניע הבקר, ואז לוקחים שירה אחרי ישראל למטה, ועולה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ומלמעלה. ישראל למטה ביום, ומלאכים עליונים למעלה בלילה, ואז נשתלם השם הקדוש בכל הצדדים.

והאבן הזאת שאמר, כל המלאכים העליונים וישראל למטה, כלם מחזיקים באבן הזאת, והיא עולה למעלה להתעטר בתוך האבות ביום, ובלילה הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

אשריהם כל העומדים בקיומם ועוסקים בתורה בלילה, משום שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבגן עדן שומעים קולות בני האדם אותם העוסקים בתורה, כמו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים וגו'.

בא ראה, אבן זו היא אבן טובה, וזהו סוד הכתוב (שמות כח) ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן. ואלה הם סדרים [של שלמות] של האבן

אלא על עמודים, שהם שבעת עמודי העולם, כמו שנאמר (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, ואותם עמודים לא נודע על מה עומדים.

משום שהוא סוד עמק, נסתר כל הנסתרים, והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת, והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננעצה למעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקדה באמצע העולם, ובנקדה זו עומד קדש הקדשים. זהו שכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מכלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת על התהומות, ולפעמים נובעים ממנו מים ומתמלאים התהומות, ואבן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזוהי אבן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה.

והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. וכי אבן זאת שם לו יעקב, והרי אבן הזאת נבראה בתחלה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם? אלא ששם אותה [וכי כעת שם אותה יעקב? והרי עד שלא נברא העולם היתה. אלא שיעקב שם אותה] קיום שלמעלה ולמטה, ועל זה אשר שמתי מצבה כתוב. מה זה אשר שמתי? שכתוב יהיה בית אלהים, ששם מדור שלמעלה כאן.

בא ראה, על אבן זו יש שבעה עינים, כמו שנאמר (זכריה א) על אבן אחת שבעה עינים. על מה נקראת שתיה? אחד - שממנה השתל העולם, ואחד שתיה - שת יה, ששם אותה הקדוש ברוך הוא להתברך ממנה העולם, בשביל שממנה מתברך העולם.

ובא וראה, בשעה שנכנס השמש הכרובים הללו שעומדים במקום הזה והיו יושבים באות, היו מקישים כנפיהם למעלה ופורשים אותם, ונשמע קול נגון הכנפים למעלה, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שאומרים שירה בראשית הלילה, בשביל שיעלה כבוד הקדוש ברוך הוא

בְּשִׁירָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס בְּגֵן עֵדֶן. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב אֲזַי יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי ה' כִּי בָא לְשֹׁפֵט אֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (ישעיה יא) וְשֹׁפֵט בְּצִדְקָה דָּלִים. מִשׁוּם שְׁמִשְׁפֵּט נִכְנָס בֵּינֵיהֶם וּמִתְמַלֵּא מִמְּנָה [מִמְּנוֹ] גַּן עֵדֶן.

וְרוּחַ צָפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת בְּעוֹלָם, וְחִדּוּהָ נִמְצָאת, וְנוֹשְׁבֵת אוֹתָהּ הַרוּחַ בְּאוֹתָם בְּשָׂמִים, וְעוֹלָיִם רִיחוֹת לְמַעְלָה, וּמִתְעוֹרְרִים [וּמִתְעוֹרְרִים] הַצְּדִיקִים בְּעִטְרוֹתֵיהֶם וְנִהְיִים מִתּוֹךְ זֵיו הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה.

אֲשֵׁרִיָּהֶם הַצְּדִיקִים שְׂזוּכִים לְאוֹתוֹ הָאוֹר הָעֲלִיוֹן, וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה מְאִיר לְכָל הַצְּדִידִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַצְּדִיקִים הִלְלוּ נוּטֵל אֶת חֲלָקוֹ כְּרְאוּי לּוֹ, וְהָיָה נוּטֵל [וְכָךְ מְאִיר] כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה. יֵשׁ מֵהֶם שְׂמֵתִבְיָשִׁים מְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁנִּטֵּל חֲבָרָם יוֹתֵר וּמְאִיר, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ.

חֲלָקוֹ שֶׁל הַלֵּילָה, מִכָּאֵן מִתְחִיל הַלֵּילָה לְהַכְנִס. כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֶק מִתְעוֹרְרִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם וּפּוֹתְחִים הַסְּגוּרִים, וְאַחַר כֵּךְ כְּמָה מֵינִים לְמִינֵיהֶם, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. וְאֲזַי, כְּשֶׁנִּחְלַק הַלֵּילָה, צָד צָפוֹן יוֹרֵד [מְאִיר הָאֶרֶץ] מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְאוֹחוֹז בְּלֵילָה עַד שְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁל הַלֵּילָה.

אַחַר כֵּךְ מִתְעוֹרֵר צֵד דְרוֹם, עַד שְׁמַגִּיעַ הַבֶּקֶר, וְכִשְׁמַגִּיעַ הַבֶּקֶר אֲזַי הַדְרוֹם וְהַצָּפוֹן אוֹחוֹזִים בּוֹ, וְאֲזַי בָּאִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, מַעֲלִים אוֹתָהּ בְּתַפְלוּתֵיהֶם וּבִקְשׁוּתֵיהֶם לְמַעְלָה, עַד שֶׁעוֹלָה וְנִגְנָזֵת בֵּינֵיהֶם, וְנוּטֵלֵת בְּרִכּוֹת מִהָרָאשׁ [שֶׁל הַמְּלָךְ] שֶׁל כָּל הָרְאשִׁים.

הַטּוֹבָה, הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל אֶבֶן יִקְרָה, מִשׁוּם שִׁישׁ [שְׁלֵמוֹת] אֶבֶן אַחֲרֵת, שְׁכֵתוֹב (יחזקאל לו) וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן וְגו', וְכֵתוֹב (שם) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְזֶהוּ (ישעיה כח) אֶבֶן בַּחַן פִּנֵּת יִקְרָת, וּבְאֲרוּהָ.

וְעַל סוּד זֶה כְּתוֹב (שְׁמוֹת כד) לַחַת הָאֶבֶן, שֶׁהֵם לַיְחֻת שֶׁנִּגְזְרוּ מִכָּאֵן, וְלִכֵּן נִקְרָאוּ עַל שְׁמָהּ שֶׁל הָאֶבֶן הַזֹּאת, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוֹב (בראשית מט) מִשָּׁם רָעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, [הָרִי וְדָאִי אֶבֶן יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

פָּתַח רַבִּי חֲזַקְיָה וְאָמַר, (שְׁמוֹת כח) וְהָאֶבְנִים תְּהִיִּין עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה – אֵלוֹ אֶבְנִים יִקְרוּת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאוּת אֶבְנֵי הַמָּקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּאָּמַר (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאֶבְנֵי הַמָּקוֹם, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. וְהָאֶבְנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שִׁישׁ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה שְׁבֻטִים לְמַטָּה, כֵּךְ גַּם לְמַעְלָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה שְׁבֻטִים, וְהֵם שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אֶבְנִים יִקְרוּת, וְכֵתוֹב (תהלים קכב) שִׁשָּׁם עָלוּ שְׁבֻטִים וְגו'. עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל – זֶה יִשְׂרָאֵל, סוּד שֶׁלְּמַעְלָה, וְכָלֵם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֶבְנִים תְּהִיִּין עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וּכְמוֹ שִׁישׁ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת בַּיּוֹם, כֵּךְ יֵשׁ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת בְּלֵילָה. בַּיּוֹם לְמַעְלָה, וּבְלֵילָה לְמַטָּה. הַכֹּל זֶה כְּנִגְדַּת זֶה. הַשְּׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת שֶׁל הַלֵּילָה הִלְלוּ מִתְחִלָּקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים, וְכִמָּה מְמַנִּי מְגַנְנִים עוֹמְדִים תַּחְתֵּיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כָּלֵם מְמַנִּים בְּלֵילָה, וְנוּטֵלִים טָרֵף בְּהַתְחַלָּה.

וְאֲזַי כְּשֶׁנִּחְלַק הַלֵּילָה, עוֹמְדִים שְׁנֵי [סְתָרִים] סְתָרִים מְצַד זֶה וְשְׁנֵי סְתָרִים מְצַד אַחֵר, [וְזוֹ] וְרוּחַ עֲלִיוֹנָה יוֹצֵאת [נוֹשְׁבֵת] בֵּינֵיהֶם, וְאֲזַי כָּל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁבְּגֵן עֵדֶן, כָּלֵם פּוֹתְחִים

❁ סדר הלימוד ליום א כסלו [יום 60 בשנה] ❁

תּוֹסֵפֶתָא

אַהוּבִים עֲלִיוֹנִים, בְּעֲלֵי הַתְּבוּנָה, הַתְּבוּנָה. מוֹשְׁלִים הַיּוֹדְעִים בְּהַפְּאֵת הַהַבְּטָה הַתְּקַרְבוֹ לְדַעַת, מִי מִכֶּם בְּעֲלֵי עֵינַיִם בְּתְבוּנָה, וַיּוֹדַע בְּשַׁעַה שְׁעוּלָה בְּרִצּוֹן שֶׁל סוּד הַסּוּדוֹת לְהוֹצִיא שְׁלֹשָׁה גִּוְנִים כְּלוּלִים כְּאַחַד, וְהֵם לְבָן אָדָם וַיִּרְק, שְׁלֹשָׁה גִּוְנִים מְשֻׁלְבִים כְּאַחַד זֶה בְּזֶה, מְתִיחֵדִים זֶה עִם זֶה. מְגַרְפָּה תַּחְתּוֹנָה נִצְבַּעַת וַיּוֹצֵאת מִתּוֹךְ הַגִּוְנִים הַלְלוּ.

וְכָל הַגִּוְנִים הָאֵלוּ נִרְאִים בְּזֶה, מִרְאָה הוּא לְהַסְתַּפֵּל, כְּעֵין הַבְּדֹלַח נִרְאָה בְּשַׁעַה. כְּמוֹ שְׁמִכָּה בְּתוֹכָהּ, כֶּךָ נִרְאָה בַּחוּץ. שְׁלֹשֶׁת הַגִּוְנִים הַלְלוּ סוֹבְבִים אֶת זֶה, וְהַגִּוֹן הוֹלֵךְ, עוֹלָה וַיּוֹרֵד. הַיְכָלוֹת הַקָּשֶׁר קְבוּעִים בְּגוֹן [בְּתוֹכָהּ].

גִּוְנִים מְקִיפִים [גִּוְנִים] כְּלוּלִים כְּאַחַד, מְעֲלִים אוֹתָהּ לְמַעְלָה בְּיוֹם וּמוֹרִידִים בְּלִילָה. נִרְ שְׂדוּלֵק נִרְאָה בְּלִילָה. בְּיוֹם נִסְתַּר הָאוֹר וּמִתְחַבֵּא בְּמֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה עוֹלָמוֹת, שְׁכָלֶם הוֹלְכִים לְתוֹכָהּ [בְּשִׁכְלִיהָ] מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וַחֲמִשָּׁה אֵיבָרִים גְּנוּזָה, וּמְכוּסָה לְמַטָּה.

מִי שְׁמַחֲפֵשׁ לְמִצָּא אוֹתָהּ, יִשְׁבֵּר כְּנַפִּים קְלָפוֹת נִסְתָּרוֹת וַיִּפְתַּח שְׁעָרִים. מִי שְׁזוֹכָה לְרֵאוֹת, יִרְאָה תוֹךְ יְדִיעָה וְתְבוּנָה כְּמִי שְׂרוּאָה אַחַר הַכְּתָל, פָּרַט לְמַשָּׁה הַנְּבִיא הַנְּאֻמָּן הַעֲלִיּוֹן שְׁהִיָּה רוּאָה אוֹתָהּ עֵין בְּעֵין, לְמַעְלָה בְּמִקּוֹם שְׁלֹא יְדוּעַ.

מִי שְׁלֹא זוֹכָה, דוֹחִים אוֹתוֹ הַחוּצָה. כְּמָה קְבוּצוֹת בְּעֲלֵי דִין מְזַדְּמָנִים אֵלָיו, מְזַדְּמָנִים וַיּוֹצֵאִים עֲלָיו, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ שְׁלֹא יִסְתַּכַּל בְּעַנְג הַמֶּלֶךְ. אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שְׁלֹא זוֹכִים לְהַסְתַּפֵּל, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֵייתִי מְסַתַּפֵּל, וְהָרִי מִתּוֹךְ הַזְּהָרִים הַלְלוּ מְסַתַּפְלוֹת נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים, כְּשֶׁנִּדְבְּקוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה. מִתּוֹךְ הַזְּהָרִים הַלְלוּ מְסַתַּפְלוֹת נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים. אוֹתָם גִּוְנִים עוֹלָם וּנְכַלְלִים כְּאַחַד. אֲשֶׁרֵי מִי שִׁיּוּדַע לְהַכְּלִיל וְלִיחַד אֶת

וּמִתְּפַרְכֵּת מֵאוֹתוֹ הֵטַל שְׁנַמְשֵׁךְ מְלַמְעֵלָה, וּמֵאוֹתוֹ הֵטַל נַחֲלֵק לְכַמָּה צְדָדִים, וְכַמָּה רְכֻבוֹת נְזוּנִים מֵאוֹתוֹ הֵטַל, וּמִמֶּנּוּ עֲתִידִים לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (ישעיה כז) הַקִּיצוּ וְרַנְּנוּ שְׁכֵנֵי עֶפְרַיִם כִּי טַל אֲרוֹת טַלְךָ, טַל מֵאוֹתָם הָאוֹרוֹת הַעֲלִיוֹנִים שְׁמֵאִירִים לְמַעְלָה.

עַד שְׁהִיוּ יוֹשְׁבִים, נַחֲלֵק הַלִּילָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסִי, עַכְשָׁו רוּחַ צְפוֹן מִתְּעוֹרֶרֶת וְהַלִּילָה נַחֲלֵק, וְכַעַת הַזְּמַן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּאַוֶּה לְקוֹל הַצְּדִיקִים שְׁבַעוּלָם הַזֶּה, אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. כַּעַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב [לְקוֹל דְּבָרֵיהֶם] לָנוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה, לֹא נִפְסִיק בְּדַבְּרֵי הַתּוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר, הַמֶּלֶךְ הַגָּאֵל אֶתִי מִכָּל רַע. הָרִי נִתְבָּאָר וּפְרָשׁוּהָ, אָבֵל בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (שְׁמוֹת כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מֶלֶךְ וְגו', זֶהוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל הָעוֹלָם, שְׁמִירְתָם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ שְׁמִזְמִין בְּרֻכּוֹת לְכָל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נוֹטֵל אוֹתָם בְּהַתְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּךָ הוּא מְזַמֵּן אוֹתָם לְעוֹלָם, וְלִכְּן כְּתוּב הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מֶלֶךְ לְפָנֶיךָ. (שם לו) וְשֹׁלַחֲתִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ.

וְזֶהוּ מֶלֶךְ שְׁלַפְעָמִים זָכַר וְלַפְעָמִים נִקְבָּה, וְכֶךָ הוּא, שְׁבַזְמִן שֶׁהוּא מְזַמֵּן בְּרֻכּוֹת לְעוֹלָם [לְמַעְלָה], אִזְ הוּא זָכַר וְנִקְרָא זָכַר. כְּזָכַר שְׁמִזְמִין בְּרֻכּוֹת [לְמַעְלָה] לְנִקְבָּה, כֶּךָ הוּא מְזַמֵּן בְּרֻכּוֹת לְעוֹלָם. וּבְזַמֵּן שְׁעוֹמֵד בְּדִין עַל הָעוֹלָם, אִזְ נִקְרָא נִקְבָּה, כְּנִקְבָּה הַמְּעַבְרֶת, כֶּךָ הוּא מְתַמְלֵא מִן הַדִּין, וְאִזְ נִקְרָא נִקְבָּה. וְעַל זֶה לַפְעָמִים נִקְרָא זָכַר וְלַפְעָמִים נִקְרָא נִקְבָּה, וְהַכֵּל סוּד אַחַד.

כְּמוֹ זֶה כְּתוּב (בראשית ג) וְאֶת לֶהֱט הַחֶרֶב הַמְּתַהַפֶּכֶת. יֵשׁ מְלֵאכִים שְׁלוּחִים בְּעוֹלָם שְׁמִתְהַפְּכִים לְכַמָּה גִּוְנִים, לַפְעָמִים נִקְבּוֹת לַפְעָמִים זָכָרִים, לַפְעָמִים דִּין לַפְעָמִים רַחֲמִים, וְהַכֵּל בְּגוֹן אַחַד. כְּמוֹ זֶה הַמֶּלֶךְ הַזֶּה הוּא בְּגוֹנִים רַבִּים, וְכָל הַגִּוְנִים שְׁבַעוּלָם יִשְׁנֶם בְּמִקּוֹם הַזֶּה, וְסוּד זֶה (יחזקאל א) כְּמִרְאָה הַקִּשְׁתָּ אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעַנְן בְּיוֹם הַגִּשָּׁם כֶּן מִרְאָה הַנִּגְהָה סָבִיב הוּא מִרְאָה דְמוּת כְּבוֹד ה'. וְכְמוֹ שֵׁישׁ בּוֹ כָּל אֵלוֹ הַגִּוְנִים, כֶּךָ גַּם מְנַהִיג אֶת כָּל הָעוֹלָם.

הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל-ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אמר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שיו"ד העליונה, הראשית פסוף.

ומשום כך יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקיים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי רקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקיים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברר השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה כראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי שאמרנו. ומשום כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתים האיר הבקר ויצאו מהמערה, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו מאותם ההרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

כלם כאחד, לתקן הכל במקום שצריך למעלה למעלה, ואז נשמר האדם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ תוספתא)

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים צט) ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו'. ועז מלך משפט אהב - זה הקדוש ברוך הוא. ועז מלך - תקף שמתזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ.

ומשום כך, ועז מלך משפט אהב, ולא [מתחזקת] נתקנת כנסת ישראל אלא במשפט, משום שמשם נזונית, וכל הברכות שנוטלת, היא נוטלת משם, ולכן ועז מלך משפט אהב - כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. אתה כוננת מישרים - סוד של שני הפרובים למטה, שהם תקון וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כיון שאמר הללויה, אז למה הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה'? אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבחו לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבחו. ושנינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על בן אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבחו בא לגנותו, ובכל שבח צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבח עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? י"ה, שם עליון על הכל.

ומשום כך הללויה, שבח ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שי"ה נסתר, כך שבח שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל

מבניו, ולכן הקדים חביבות בני בנו קדם לבנו
לברך אותם בתחלה.

ויברכם ביום ההוא לאמור. רבי יוסי פתח ואמר,
(תהלים קטו) ה' זכרנו יברך יברך את בית
ישראל וגו'. ה' זכרנו יברך - אלו הגברים. יברך את
בית ישראל - אלו הנשים. משום שזכרים צריכים
להתברך בתחלה, ואחר כך נשים, ונשים לא
מתברכות אלא מברכת הזכרים, שכשזכרים
מתברכים, אז מתברכות הנשים. ואם תאמר מזה
שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו, שצריך
לכפר עליו בתחלה ואחר כך על ביתו, משום
שמתברך ממנו.

בא ראה שנשים לא מתברכות אלא רק מגברים,
שכשמתברכים אלו בתחלה, ומברכה זו
מתברכות. אלא במה בארנו יברך את בית ישראל?
אלא הקדוש ברוך הוא נתן תוספת ברכות לזכר
שנושא, משום שמתברכת ממנו האשה, וכן בכל
מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר
שנושא, משום שמתברך ממנו אשתו. וכן בכל
מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר
שנושא כדי שמתברך ממנו הנקבה [מאותה תוספת
הברכות. כיון שנושא האדם, נותן לו שני חלקים,
אחד לו ואחד לנקבתו, והוא נוטל הכל - חלקו
וחלק נקבתו.

בא ראה, ויברכם ביום ההוא [לאמור. בך אותם
ברכות ולכל אלו שיצאו מהם], אחר כך
לאמור בוא"ו. כאן נרמז בן בכור, (שמות ד) בני בכרי
ישראל, וכתוב (ירמיה לא) ואפרים בכורי הוא, ועל
זה תוספת וא"ו.

רבי חזקיה פתח, (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך
ועל ספרך כלם יכתבו וגו'. פסוק זה
בארנו בכמה מקומות. אבל בא ראה, כל אותן
הנשמות שהיו מיום שנברא העולם, כלן עומדות
לפני הקדוש ברוך הוא עד שלא ירדו לעולם,
באותה דמות ממש שנראים אחר כך בעולם,
ואותו מראה של גוף האדם שעומד בעולם הזה,
כך עומד למעלה.

ובשעה שנשמה זו מזמנת לרדת לעולם, אותה
נשמה באותה דמות ממש שעומדת

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור
בך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא,
מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם.
ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות ו"ו
כתוב, [שפכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב
לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום ההוא. מה זה ביום
ההוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות
למעלה. יום ההוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא
הוא, ויום ההוא הזה שאין פרווד בין יום לבין הוא,
ובכל מקום היום ההוא, זה [הוא] שתי דרגות
[עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ומשום כך, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף,
ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם כאחד,
[לאמור בוא"ו, שנכלל וא"ו ביניהם. על זה יחד
אותם ביחוד שלמעלה כלם כאחד] כדי שתתקיים
ברכתם, ואחר כך כלל הכל כאחד ואמר בך יברך
ישראל [לאמר]. מה זה בך? ודאי זה סוד היחוד,
בתחלה מלמטה למעלה [יום ההוא מלמטה
למעלה], ואחר כך יורד לאמצע ולמטה. לאמור -
בוא"ו, הרי האמצע. ואחר כך יורד למטה בך, וכך
הוא יפה כראוי, מלמטה למעלה, וממעלה למטה.

בך יברך ישראל, מה זה ישראל? ישראל הזקן. לא
כתוב יברך ישראל, אלא יברך, שהרי ישראל
נוטל ברכות מלמעלה, ואחר כך הוא מברך את
הכל בדרגה התחתונה הזו דוקא, שאמר בך יברך
ישראל לאמר.

ישמך אלהים כאפרים וכמנשה. הקדים את אפרים
בתחלה, משום שאפרים על שם [של יוסף]
ישראל. מנין לנו? מזה שכשבט אפרים יצא, עד
שלא השלם זמן שעבוד מצרים, דחקו את השעה
ויצאו מהגלות, קמו עליהם שונאיהם והרגו אותם,
וכתוב בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל
המה, משמע שכתוב (יחזקאל לז) כל בית ישראל
המה, ולכן הקדים את אפרים קדם מנשה, ולכן
אפרים משאו לצד מערב, ומסעו הנה.

בא ראה, הברכה שברך את בני יוסף, למה הקדים
להם ברכות עד שלא יברך את בניו? אלא
מכאן שחביבות בני בניו של אדם חביבה עליו יותר

עולה ויורד, הולך ומשוטט בעולם. קול שופר שופע בעמקי הדרגות מסובך דרָגה [גלגל] סביבה. יושבות שתי מגרפות מימין ומשמאל, בשני גונים נשאבים זה בזה, זה לבן וזה אדם, ושניהם סובבים גלגל למעלה, סובב לימין - לבן עולה, וסובב לשמאל - אדם יורד, והגלגל סובב תמיד ולא שוכך.

שתי צפרים עולות, שמצפצפות, אחת לצד דרום ואחת לצד צפון. פורחים באויר צפצופי, וקול נעימת הגלגל מתחברים כאחד, ואז (תהלים צד) מזמור שיר ליום השבת. וכל הברכות שופעות בלחש בנעימות הזו [מקול], מתוך אהבת קול השופר. כנגד אותן ברכות יורדות מלמעלה למטה, ונגנזו כאחד בתוך עמק הבאר, נביעת הבאר שלא פוסקת בלחש, עד שמתמלא אותו גלגל סובב.

אותן שתי מגרפות סובבות, אחת הימנית, קוראת בחיל ואומרת: זהר שזוהרים שעולה ויורד, שני אלפי עולמו"ת האירו. עולם האמצע בתוכם האר בזוהר רבונף. כל אותם בעלי העינים הסתכלו ופקחו עיניהם, ותזכו לאור הזה, לעדון הזה. אלו הן ברכות ששופעות מלמעלה, מי שזוכה, גלגל עולה סובב ימינה, ושופע ומושך לאותו הזוכה, ומתעדן מברכות אלו העליונות הזוהרות. אשריהם אותם שזוכים בהם.

ובשלא זוכה, גלגל סובב, ואותה מגרפה של צד שמאל סובבת ויורדת למטה, וממשיכה דין על זה שלא זוכה, וקול יוצא: אוי לאותם רשעים שלא זכו. מאותו צד יוצאת אש של שלהבת שדולקת, ששורה על ראשי הרשעים. אשריהם אותם כל אותם שהלכו בדרך אמת בעולם הזה לזכות לאותו אור עליון, ברכות מצחצחות, כמו שנאמר (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך. עד כאן התוספתא

בא ראה, כל הברכות העליונות, כלן נמסרו לדרגה הזו לברך את הכל. ואף על גב שאין לה אור מעצמה, כל הברכות וכל השמחה וכל הטוב, כלם עומדים בה וממנה [עומדים] יוצאים, ועל זה נקראת כוס של ברכה, ונקראת ברכה ממש, כמו שכתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ועל זה כתוב (דברים לג) ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה.

בעולם הזה, כך עומדת [למעלה] לפני הקדוש ברוך הוא, ומשביע אותה הקדוש ברוך הוא שתשמר מצוות התורה ולא לעבר על הבריתות.

ומנין לנו שעומדת לפניו? שכתוב (מלכים-א יז) חי ה' אשר עמדתי לפניו. עמדתי ודאי, והרי פרושה. ולכן גלמי ראו עיניך, עד שלא יתראה [הצלם] בעולם. ועל ספרך כלם יכתבו, שהרי כל הנשמות באותה דמות שלהם, כלם בספר כתובים. ימים יצרו, הרי פרושה יצרו ודאי. ולא אחד בהם, בעולם הזה לעמד בקיום רבונם כראוי.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

אמר רבי יהודה, הרי שמעתי מרבי שמעון שפסוק זה נאמר על אותם הימים שנגזרו עליו מאדם הראשון, שהם שבעים, שהרי נאמר שחיים בכלל לא היו לו, אלא שאדם נתן לו מאותם ימים שלו שבעים שנים.

וסוד זה, וילון לא משמש כלום, והלבנה לא מאירה כלל מעצמה, ושבעים שנים מאירות לה בכל צדדיה, והם חיי דוד סתם. ועל זה רצה דוד מהקדוש ברוך הוא לדעת סוד זה, ועל מה אין חיים ללבנה מעצמה, ולדעת את העקר שלה.

ומדת ימי מה היא - זוהי דרָגה [של העולם] עליונה נסתרת שעומדת על כל אותם הימים שהם חיים שלה, מקום שמאיר לכל. אדעה מה חדל אני - אמר דוד, אדע על מה חדל אני אור מעצמי ונמנע ממני כשאור כל אותם האורות העליונים שיש להם לכלם חיים, ואני על מה אני חדל ועל מה נמנע ממני. וזהו מה שרצה דוד לדעת, ולא נתנה לו רשות לדעת.

תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרכבותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות

תפלה שיתקבלו בשלמות למעלה? תפלה שלא ישמדו בגלות.

בשעה זו שקרא להם יעקב, הסתלקה ממנו שכניה, והרי פשוה. ובא וראה, בשעה שיעקב היה קורא לבניו, הזדמנו לשם אברהם ויצחק, ושכניה על גביהם. והשכניה היתה שמחה ביעקב להתחבר באבות, להתקשר עם נפשותיהם כאחד, להיות מרפכה.

בשעה שפתח יעקב ואמר, האספו והגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית - זו השכניה, כפיכול נתן בו עצבות, והסתלק. ואחר כך החזירו אותה בניו ביחוד הדברים שלהם, ופתחו ואמרו (דברים ו) שמע ישראל וגו'. באותה שעה העמידה יעקב, ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והתישבה השכניה במקומה. ויקרא יעקב, מה קריאה כאן? אלא קריאה, לקיים מקומם, לקיים אותם למעלה ומטה.

בא ראה, בכל מקום קריאה בגון זה, שכתוב (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, לקיים מקומו במקום שצריך ולקשר אותו. וכן (בראשית כה) ויקרא שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא העמידו למקום זה בשם זה. הקריאה באה לקיום.

אם תאמר ויקראו אל אלהים, קראתי מצרה לי אל ה' - כך הוא ודאי, לקשר ולקיים קיום העליון, ומהו? סדור של שבח רבנו, וכל אותם דברים שצריכים לפני רבנו, קיום נותן לו לרבנו שמראה שהכל תלוי בו ולא במקום אחר, הרי הכל מעמיד קיום. כמו זה ויקרא יעקב אל בניו, העמידם בקיום שלם. כמו זה ויקרא אל משה, התקיים בקיומו.

אמר רבי יצחק, א' של ויקרא למה היא קטנה? אמר לו, התקיים משה בשלמות, ולא בכל, שהרי הסתלק מאשתו. בספרי הקדמונים אמרו לשבח, ואנו כך שנינו: מה שנתעלה למעלה, יתקשר למעלה ולמטה, ואז הוא שלם. עוד, אל"ף קטנה היתה במקום קטן, קטן שהוא גדול בהתחברותו למעלה. [למעלה ולמטה ואז נשלם].

ויאמר, מה זה ויאמר? הרי פשוה, [כמו שנאמר ויאמר בלבן] ואמרת בלבך - אמירה

ולכן יש לה בכלם שיור, ומכלם מתמלאת ומכלם יש בה, ומתברכת מכל אותן ברכות עליונות, ונמסרו לה ברכות לברך. מנין לנו? שאמר רבי יצחק, יעקב ברוך את בני יוסף ממקום זה שכל הברכות נמסרו בידו לברך, כמו שנאמר (בראשית יב) והיה ברכה. מפאן והלאה הברכות נמסרו בידך.

בא ראה, כמו זה אנו מברכים ומשבחים את השם הזה, ועל זה הלל, שאותם ימים שאומרים הלל. שאמר רבי חייא, בהלל צריכים שלש דרגות: חסידים, צדיקים, וישראלים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חסידים מצד הימין, צדיקים מצד השמאל, וישראל מכל אותם הצדדים, משום [שהישראלים] שישאל כלולים מכלם, ועל זה עולה תשבחת הקדוש ברוך הוא מהכל, וכן בכל מקום שישאל משבחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארוהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בציורים רבים) פנה?! הקשיב היתה צריך, או שמע. מה זה פנה?

אלא כל תפלות העולם - תפלות, ותפלת היחיד לא נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכח חזק. שעד שלא נכנסת אותה תפלה להתעטר במקומה, משגיח בה הקדוש ברוך הוא ומסתכל בה, ומסתכל בחטאי ובזכות אותו האדם, מה שאינו עושה כן בתפלת הרבים, שתפלת הרבים כמה הן תפלות שאינן [מבנין] מצדיקים, וכלן נכנסות לפני הקדוש ברוך הוא, ולא משגיח בחטאיהם.

משום כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ומסתכל בה, ומסתכל [בזכותו] כמה רצון נעשה, ומי אותו האיש שמתפלל תפלה זו ומהם מעשיו. משום כך צריך האדם להתפלל תפלה בצבור. מה הטעם? משום שלא בזה את תפלתם, אף על גב שלא כלם בכונה ורצון הלב.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער - זה יחידי שנכלל ברבים. ומיהו יחידי שנכלל ברבים? הוי אומר זה יעקב, שהוא כלול בשני צדדים, וקרא לבניו, והתפלל תפלתו עליהם. איזו

להשמר ולהטָהר מערְלָה. ומה שגְלָה לָהֶם נודע והתגלה עד שנכנסו לארץ הקדושה, אבל דברים אחרים אינם בגלוי, והם נסתרים בתורה בפרשה הזו של יעקב ובאותן הברכות.

פְּתַח ואמר, ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני. מה ראה יעקב לפתח בראובן? שיפתח ביהודה, שהוא ראשון לכל המחנות, והוא מלך, וראינו שלא ברך אותו וסלק ברכות ממנו, עד שבא משה והתפלל תפלה עליו, כמו שנאמר (דברים לג) יחי ראובן ואל ימות.

אָבֵל ודאי ברכו, ועלתה אותה ברכה למקומה. לאדם שהיה לו בן. כשהגיע זמנו להסתלק מן העולם, בא המלך אליו. אמר, הרי כל ממוני יהיה ביד המלך שמור לבני. כשראה המלך שבנו ראוי, אז נתן לו. כך יעקב אמר.

רְאוּבֵן בכרי אתה, אהוב מעי אתה, אבל הברכות שלך יעלו בידי המלך הקדוש עד שיראה אותך, משום שהלכת כנגד אפך וגו', כתרגומו. ראובן בכרי אתה וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד המלך, שהרי התורה מכריזה עליהם בכל יום, ואין מי שמקשיב באזניו כנגדה. פסוק זה קשה, כיון שכתוב הנבא אל הרוח, מדוע פעם נוספת הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח?

אֶלָּא מפאן למדנו סוד החכמה, שנים עומדים כאן – אחד לעורר מלמטה למעלה, שאם לא מתעוררים למטה לא מתעוררים למעלה, ובהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה. הנבא אל הרוח – מלמטה למעלה, הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח – מלמעלה למטה.

שְׁהַרִּי אפלו למעלה, בהתעוררות שלמטה לוקח אותו עליון מהעליון ממנו. כמו פסוק זה, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. מארבע רוחות – זה דרום ומזרח וצפון ומערב, ורוח באה ממערב בהתחברות של אלה האחרים, כמו שנאמר (במדבר כא) פרוה נדיבי העם וגו'.

וּמִבְּאֵן יוצאות רוחות ונשמות לבני העולם להצטיר בהם, ונושבים, כמו שנאמר

בחשאי. האספו?! אספו היה צריך, כמו שנאמר (תהלים נ) אספו לי חסידיו. אלא [הקים להם] קים לנו, האספו ממקום שלמעלה הוא. האספו, בקשור שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם, מה זה ואגידה לכם? סוד חכמה הוא.

רַבִּי יוסי שאל את רבי שמעון. אמר לו, ואגידה, או ויגד, או ויגידו, וכן כלם, ששנינו בסוד החכמה היא, למה בדבר זה [בכלם] הוא בסוד החכמה? אמר לו, משום שהוא דבר שבא בגימ' ל דל"ת בלי פרוד, וזהו סוד החכמה. דבר שבא בשלמות בסוד האותיות כך הוא כשהם בחכמה, אבל דל"ת בלי גימ' ל אינו שלמות, וכן גימ' ל בלי דל"ת, שהרי זה בזה נקשרו בלי פרוד, ומי שמפרידם, גורם לעצמו מות, וסוד זה הוא חטאו של אדם.

מִשּׁוּם כך הוא דבר של סוד חכמה. ואף על גב שיש יו"ד לפעמים בין גימ' ל לדל"ת, אין פרוד, והכל קשר אחד. ועל זה דבר זה כך הוא ודאי, ואגידה לכם – סוד החכמה, שרצה לגלות את סוף כל מעשיהם של ישראל.

וְאִם תאמר שלא גלה מה שרצה לגלות, אם כך אז למה כתוב בתורה דבר של יעקב השלם, ואחר כך נפגם, ולא השתלם הדבר? אלא ודאי שהשתלם, כל מה שצריך לגלות גלה והסתיר, אמר דבר וגלה בחוץ והסתיר לפנים. ודבר תורה לא נפגם לעולמים.

וְהַבֵּל הוא נסתר בתורה, משום שהתורה היא שלמות הכל, שלמות של מעלה ולמטה, ואין אות או דבר בתורה פגום, ויעקב, כל מה שהצטרף לומר אמר, אבל גלה והסתיר, ולא פגם מכל מה שרצה אפלו אות אחת.

רַבִּי יהודה ורבי יוסי היו יושבים יום אחד על פתח לוד. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, זה שראינו שיעקב ברך את בניו, ראינו ממה שכתוב ויברך אותם, אבל איפה הברכה שלהם? אמר לו, כל הברכות הם שברך אותם, כמו יהודה אתה יודוך אחיך, דן ידין עמו, מאשר שמנה לחמו, וכן כלם.

אָבֵל מה שרצה לגלות להם לא גלה, שרצה לגלות להם את הקץ, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, ורצה לגלות להם את הקץ כדי

והגבורה וגו'. אז התכנס השמש אל הלבנה, והתקרב מזרח למערב. זהו שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, ומאירה הלבנה, ונמצאת בשלמות. ואז ודאי שנינו, יעקב אבינו לא מת. פיון שראה יעקב [סדר] צד שלם, מה שלא נמצא כף לבן אדם אחר, שמח ושבח את הקדוש ברוך הוא, ופתח וברך את בניו, כל אחד ואחד כראוי לו.

רבי יוסי ורבי ייסא היו הולכים בדרך, אמר רבי ייסא, הרי ודאי שנינו, כל בני יעקב נתקנו בסדר שלם והתברכו כל אחד ואחד כראוי לו, מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה לחמו וגו'? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנורה הקדושה, אלא אתה ואני נלך למנורה הקדושה הלכו. כשהגיעו לרבי שמעון, אמרו דבר ושאלו שאלה. אמר להם, ודאי סוד החכמה הוא.

פתח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שיושב על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. [וכאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברך להוריק ברכות לעולם. וכאן סמוך לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם] ופתח זה נודע תמיד בברכות של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם עמודים שהעולם עומד עליהם.

והמקום שנקרא לחם עני, מאותו מקום נתקן [ההוא]. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו. מה שהיה לחם עני, הפך להיות לחם [עני] פנג [שמנה], משום שהריק וזרק בו ברכות ותפנוקים, וסוף הפסוק מוכיח - והוא יתן מעדני מלך. מי המלך? זו כנסת ישראל, שמנה נזון בתפנוקי עולם, וזה נותן למלך הזה כל הברכות, כל שמחה וכל טוב הוא נותן, וממנה יוצאים. אמרו, אם לא באנו לעולם אלא רק לדעת את זה - טוב לנו.

ראובן היה בכור של יעקב. אמר רבי חייא, לו ראוי הכל, והכל העבר ממנו, ונתנה המלכות ליהודה, הבכורה ליוסף, והכנה ללוי. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר, לא תשאר בהם. ומה שאמר פחי וראשית אוני, כאן ברכו והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

(בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. בא ראה, לוקח מצד זה ונותן בצד אחר, ועל זה (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא. למה איננו מלא? משום שלוקח ונותן, מכניס ומוציא.

רבי אלעזר שאל שאלה את רבי שמעון. אמר, הואיל וגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שפני אדם ימותו, למה הוריד נשמות לעולם, ולמה הוא צריך את זה? אמר לו, שאלה זו לפני רבנן שאלו כמה וכמה, ובארוה, אבל הקדוש ברוך הוא נותן נשמות שיורדות לעולם הזה להודיע את כבודו, ולוקח אותן אחר כך. אם כך למה ירדו?

אלא סוד זה כך הוא. פתח ואמר, (משלי ה) שתה מים מבורך ונזלים מתוך בארץ. הרי פרשוה, בור - מקום שלא נובע מעצמו. ומתי נובעים המים הללו? בשעה שהשתלמה הנשמה בעולם הזה, כשעולה לאותו מקום שנקשרה בו, אז הוא שלם מכל הצדדים, ממטה וממעלה [ומכל הצדדים].

ובשנשמה עולה, אז מתעוררת תשוקת הנקבה לזכר, ואז נובעים מים מלמטה למעלה, ובור נעשה באר, מים נובעים, ואז התחברות ויחוד [ויסוד] ותשוקה ורצון נמצאים, [לזה] שהרי בנשמת הצדיק נתקן אותו מקום, ומתעוררת חביבות ורצון למעלה ומתחברים כאחד.

ראובן בכרי אתה. כך הוא ודאי, טפה ראשונה של יעקב היתה, ורצונו במקום אחר היה, כמו שנתבאר. בא ראה, ראובן וכל שנים עשר השבטים, כלם אחוזים בשכינה, וכשראה יעקב את השכינה עליו, קרא לשנים עשר בניו להתחבר עמה.

ובא וראה, מטה שלמה לא נמצאה מיום שנברא העולם כמותה השעה שרצה יעקב להסתלק מן העולם. אברהם מימינו, יצחק משמאלו (דיו), יעקב היה שוכב ביניהם, שכינה לפניו. פיון שראה כך יעקב, קרא לבניו, ואחז אותם סביב השכינה, וסדר אותם בסדר שלם.

מנין לנו שסדרם סביב השכינה? שכתוב האספו, ואז נמצאה שם שלמות הכל, וכמה מרכבות עליונות סביבם. פתחו ואמרו, לך ה' הגדלה

להכנס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביך דוקא, זו ירושלים.

בא ראה, לארבעת צדדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי - אחד, וראשית אוני - שנים, יתר שאת - שלשה, ויתר עז - ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחז כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביך. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה ליעקב בטפה הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. עלית - בהרהור אחר, אז חללת וגו'.

דבר אחר פחז כמים אל תותר - שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביך, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביך, [זו ירושלים. משכבי?!] משכב היה צריך לכתב! אלא אביך, זה ישראל הזקן. משכבי אביך ולא משכב, משום שהרי פעמים נבנתה ירושלים, ופעם שלישית לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביך. וכאן התגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שיהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] [שהיה לו בן ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע המלך, וידע שזה בקש על בנו. כך יעקב אמר, ראובן בכרי אתה כחי וגו'. כאן צוה את המלך.

פחז כמים אל תותר. כאן אמר מה שארע לו, שלא נשאר [לו] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד זה ממנה [תחום] אחד מצד המשכן העליון שממנה תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל. ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד, וגבריאל מצד של שמאל של גבורה, ויהודה עד רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי - בגלות מצרים. וראשית אוני - שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת - לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז - לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתתו לפנייהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחז כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביך, שעתידים

❁ סדר הלימוד ליום ב כסלו [יום 61 בשנה] ❁

בא ראה, ליעקב היו ארבע נשים, והוליד בנים מכלן, והתעלה [ונתקן] בנשותיו. כשרצה יעקב להסתלק, עמדה עליו שכינה. רצה לברך את אלה ולא יכל, מלפני השכינה שפחד. אמר, איך אעשה, שהרי שניהם באו מצד הדין הקשה? אם אחזיק בשכינה - לא יכלתי, שהרי היו לי ארבע נשים ונתקנתי בהן, אלא אעלה אותן לבעל הבית, שהרי [בן] הבית עומד ברשותו, ומה שירצה - יעשה.

בך יעקב אמר, חלקים של נשים ובנים הרי לקחתי בעולם הזה ונשלמתי, ואיך אתחזק בגבירה יותר? אלא אעלה הדברים לבעל הגבירה, והוא יעשה מה שירצה, ולא יפחד.

בא ראה מה כתוב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים, בעל הבית, בעל הגבירה, ככתוב (במדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו, שהרי (שם ז) כלות משה כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד, כמו שבארנו. ולכן אמר יעקב, הרי ראיתי שבני אלה הם בצד הדין הקשה, [יביאו] יבא בעל הבית ויכרך אותם.

משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר אישה יקימנו, זהו שכתוב (שם י) ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו, זהו שכתוב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי שבעל הבית עושה את רצונו ואין מוחה בידו, כמו לאדם שגוזר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך יעקב, אף על גב שהיה אחוזו בעץ החיים, לא היה בעל הבית אלא למטה. משה הוא למעלה, ולכן העלה אותם לבעל הבית.

בסודם אל תבא נפשי וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כה) סוד ה' ליראיו וגו'. סוד ה' ליראיו - הסוד העליון של התורה לא נתן הקדוש ברוך הוא אלא לאותם יראי חטא, ומי שהם יראי חטא, מתגלה להם סוד עליון של תורה. ומיהו סוד העליון של התורה? הוי אומר זו אות ברית קדש, שנקראת סוד ה' ברית קדש.

שמעון ולוי הטריחו עצמם על סוד זה באנשי שכם שימולו עצמם ויקבלו עליהם סוד

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש ברוך הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול - זו השכינה שעומדת על יעקב, כשרצה להסתלק מהעולם. ורחב ידים - שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר - שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו שם. חיות קטנות עם גדולות - אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה מימין וזה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלים למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העלים למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה אותך נאמן הקדוש? התעלית בחייה על בני אדם, התעלית בפטירתך ונסתרה דמותך. מפתחות רבונך נמסרו בידך תמיד.

מהשמש העליון ונדבקים בו, שפכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקיימה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שפכתוב (בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לכסא. יה"ו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלם? בה"א [בדל"ת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלם באותיותיו, וקשר שאוחז אותן, על כך יודוף אחיק, שהמלכות לך ראויה להתקיים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו ושמו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה. כל כבודך - זו כנסת ישראל. כבודך - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודך. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפניו כמותו, וזו כבודך בת מלך.

ממשפצות זהב לבושה, משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשבילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז בה, וירש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החברים, אבל ויגרש, כמו בן אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו ולכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בכניו לעולמים. זהו שפכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, כפכתוב (ישעיהו ו) ואראה את ה'. אף כאן את האדם.

וישבן מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שפרובים למעלה, יש פרובים למטה,

זה, והפסוק מעיד שבמרמה. ועוד, במעשה זמרי בן סלוא שפסל את הסוד הזה. ויעקב אמר, בסודם אל תבא נפשי. מי זו נפשי? זו נפש שנכנסת ונאחזת בברית העליונה למעלה, ונקראת נפש צרור החיים.

בקהלם אל תחד כבודי, הרי פרשוה, כמו שנאמר (במדבר טז) ויקהל עליהם קרח. אל תחד כבודי - זה כבוד ישראל סתם. ולכן לא ברך אותם אביהם, משום שהעלה אותם למשה. רבי חייא אמר, מהפסוקים הללו [ומשום כך] [משמע] שלא נאחז זה בזה, והצטרף כך. ולכן יש בו הכל, ואין לך דור בעולם שלא יורד דין שלהם לקטרג בעולם, ומתרבים המחזרים על הפתחים של בני אדם. הנה לך הכל [זה כנגד זה].

יהודה אתה יודוף אחיק ידך בערף איביך וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים קד) עשה ירח למועדים וגו'. עשה ירח, כדי לקדש בו ראשי חדשים וראשי שנים. ולעולמים הלבנה מאירה רק מן השמש, וכששולטת השמש - לא שולטת הלבנה, וכשמתכנסת השמש, אז שולטת הלבנה, ואין חשבון ללבנה אלא רק כשמתכנסת השמש.

ושניהם עשה הקדוש ברוך הוא להאיר, זהו שפכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ וגו'. והיו לאתת - אלו שבתות, שפכתוב (שמות לא) כי אות היא. ולמועדים - אלו ימים טובים. ולמים - אלו ראשי חדשים. ולשנים - אלו ראשי שנים. שיהיו אמות העולם עושים חשבון לשמש, וישראל ללבנה.

וזה הולך כמו שאמר רבי אלעזר, כתוב (ישעיהו ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. הרבית הגוי - אלו ישראל, שפכתוב בהם (דברים ד) כי מי גוי גדול, וכתוב גוי אחד בארץ. לו - בשבילו. הגדלת השמחה [ממש] - זו הלבנה שמתגדלת באור בשביל ישראל. אמות העולם לשמש, וישראל ללבנה, איזה מהם עדיף? ודאי הלבנה למעלה, והשמש של אמות העולם תחת הלבנה הוא, ואותו השמש מזו [הצד] הלבנה מאיר.

ראה מה בינם לבין ישראל. ישראל אוחזים בלבנה, והשתלשלו בשמש העליונה, ונאחזו במקום [בן] [שמאיר לשמש] שמאירה

גור אריה יהודה, בתחלה גור ואחר כך אריה. וסוד הדבר - בתחלה נער ואחר כך איש (שמות טו) ה' איש מלחמה. מטריף בני עלית, מה זה מטריף? להכליל את מלאך המות, שהוא עומד על טרף לכלות את בני העולם ולא מציל, כמו שנאמר (מיכה ה) וטרף ואין מציל. [ומהו] ומאותו טרף מסתלקת השכינה.

ברע - בגלות בכל. רבץ - בגלות אדום. כאריה - שהוא חזק. וכלביא - שהוא יותר חזק, כך ישראל הם חזקים, שבני העולם עובדי כוכבים ומזלות מפתים ודוחקים אותם, והם עומדים בדתם ובמנהגייהם כאריה וכלביא.

בך שכינה, שאף על גב שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, היא חזקה כאריה וכלביא בנפילה הזו. מה אריה ולביא לא נופלים אלא כדי לטרף טרף ולשלט, שהרי מרחוק מריח את טרפו, ומשעה שמריח נופל, ולא קם עד שקופץ על טרפו ואוכלו, כך שכינה לא נופלת אלא כאריה וכלביא, כדי לנקם מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ולקפץ עליהם, כמו שנאמר (ישעיה ג) צעה ברב כח.

מי יקימנו - הוא לא יקום לנקם מהם נקמה קטנה, אלא מי יקימנו. מ"י, כמו שנאמר (איכה ב) מי ירפא לך, והוא עולם העליון שבו שלטון לחזק לכל, וכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ובארוה.

לא יסור שבט מיהודה וגו', בארו החברים, אבל עד כי יבא שיל"ה, בה"א, משום שבשאר בו', להראות כאן את סוד [כפאן] השם הקדוש י"ה. במקום אחר שיל"ה בלי ה"א, ובמקום אחר שלה בלי יו"ד, וכאן שיל"ה ביו"ד ה"א, סוד השם הקדוש העליון, ששכינה תקום בשם [זה] של י"ה, והוא סוד של י' [מ"י], כפי שאמרנו.

השלמה מההשמטות (סימן כא)

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה (בראשית מט). שמונה דרגות כלולות בפסוק זה. ארבע מהן דומות זו לזו, שתיים מהן דומות זו לזו, ושתיים אחרות דומות זו לזו. ארבע שדומות זו לזו הן גפן שרקה,

והשרה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב המתהפכת אלו דגמת שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר.

דבר אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגורם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעיהם שלחה אמכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזוהי שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגם. עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יעקב ובניו. ובא יהודה ואחז ביה, והתחזק במלכות, וירש אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוך אחיך. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים א-ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוך אחיך] ודאי בשעה שעמדו ישראל על הים, שכלם הודו לו וירדו אחריו לים.

ידך בענף איביך, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ישתחו לך בני איביך, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני איביך ולא בני אמהך. בני איביך - הרי כל שאר השבטים. שאף על גב [שהם נחלקו] שנחלקו לשתי מלכיות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ישתחו לך, ולא כתוב וישתחו, שאם כתוב וישתחו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב וישתחו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים וישתחו. עכשו שאמר וישתחו, להראות שכל ישראל לבדם, כלם יעבדו לראש הגולה, לראש של בכל, ולא שאר העמים.

וְשׁוֹפֵעַ וּבֹהַב תְּלוּי, יֵצֵא לוֹ לְשַׁעֲתוֹ מִצַּד זֶה שֶׁהֵם
בְּנֵי עֵבֶר הַנְּהָר, וּבָא לוֹ לְהִשְׁתַּעֲשַׁע בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה.
זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יהושע כד) וְאַקַח אֶת אַבְיָכֶם אֶת אַבְרָהָם
מֵעֵבֶר הַנְּהָר וְאוֹלַף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, אֶרֶץ כְּנָעַן
מִמֶּשׁ, אֶרֶץ שֶׁשָׂאָר הַחִילוֹת הַעֲלִיּוֹנִים נִשְׁפָּרִים
תַּחְתֶּיהָ שֵׁם, וְאִין לָהֶם קִיּוֹם עִמָּה: ע"כ מֵהַשְׁמַטוֹת

אִסְרֵי לְגַפְּן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנּוּ וְגו'. רַבִּי חֵיִיא
פְּתַח, (תהלים קכא) ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר
אֶת נַפְשֶׁךָ. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע, לְשֵׁם מָה
יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ? אֵלֵא ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע - בְּעוֹלָם
הַזֶּה, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ - בְּאוֹתוֹ עוֹלָם.

שְׁמִירָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא, לִהְיוֹת הָאָדָם שְׁמוֹר
מִכַּמָּה מִיָּנִים רָעִים מְקַטְרָגִים שֶׁהוֹלְכִים
לְקַטְרֵג בְּנֵי הָאָדָם בְּעוֹלָם וְלִדְבֹק בָּהֶם. בְּאוֹתוֹ
הָעוֹלָם מָה זֶה? כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, כְּשִׁיּוֹצֵא אָדָם מִן
הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם הוּא זוֹכֵה - נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה
וּמִתְעַטֶּרֶת בְּמִקְוָמָה, וְאִם לֹא - כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל
מַחְבְּלִים מְזַמְּנִים לְמִשְׁךְ אוֹתוֹ לְגִיהֶנֶם וְלִמְסֹר אוֹתוֹ
בְּיַדֵי דוּמָה, שֶׁנִּמְסָר לְמַמְנָה עַל הַגִּיהֶנֶם, וְשִׁלַּשׁ
עֶשְׂרֵה אֶלֶף רְבוּא מְמַנִּים עִמּוֹ, וְכֹלָם מְזַמְּנִים עַל
נַפְשׁוֹת הָרָשָׁעִים.

בֵּא רָאָה, שְׁבַעַה מְדוּרִים יֵשׁ בְּגִיהֶנֶם, וְשִׁבְעָה
פְּתוּחִים. וְנִשְׁמַת הָרָשָׁע נִכְנָסֶת, וְכַמָּה מְלֹאכֵי
חֲבָלָה, רֹחוֹת, שׁוּמְרֵי הַשְּׁעָרִים, וְעַלִּיהֶם מְמַנָּה אֶחָד
בְּכָל שַׁעַר וְשַׁעַר, וְנִשְׁמַת הָרָשָׁעִים נִמְסָרוֹת לְאוֹתָם
מְמַנִּים עַל יְדֵי דוּמָה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְסָרוֹת בְּיַדֵיהֶם,
סוֹתְמִים שְׁעָרִים שֶׁל אֵשׁ לוֹהֵט.

שְׁהָרֵי יֵשׁ שְׁעָרִים אַחַר שְׁעָרִים. כָּל הַשְּׁעָרִים
פְּתוּחִים וְסוֹתוּמִים, הַחִיצוֹנִיִּים פְּתוּחִים
וְהַפְּנִימִיִּים סוֹתוּמִים, וּבְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כָּלָם
פְּתוּחִים, וְיּוֹצֵאִים הָרָשָׁעִים עַד לְאוֹתָם הַשְּׁעָרִים
הַחִיצוֹנִיִּים, וּפּוֹגְשִׁים נִשְׁמוֹת אַחֲרוֹת שֶׁמִּתְעַכְּבוֹת
בְּפְתוּחִים הַחִיצוֹנִיִּים. וְכִשִׁיּוֹצֵאת שַׁבָּת, הַכְּרוֹז עוֹמֵד
בְּכָל פְּתַח וּפְתַח וְאוֹמֵר: (תהלים ט) יִשׁוּבוּ רָשָׁעִים
לְשִׁאוֹלָה וְגו'.

בֵּא רָאָה, נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
שׁוֹמֵר אוֹתָן שֶׁלֹא יִמְסְרוּ לְיַדֵי דוּמָה, שֶׁהוּא
הַמְּמַנָּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב יִשְׁמֹר צִאתְךָ וּבּוֹאְךָ, וְכָתוֹב
יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ.

הֵינּוּ גִפְּן הֵינּוּ שְׂרָקָה, שְׁמָהֶם יּוֹצֵאִים עֲנָבִים וּמָהֶם
נַעֲשֶׂה יַיִן שֶׁנִּקְרָא יַיִן, וְכֹלֵן סוּד אֶחָד וּמִשְׂרֵשׁ אֶחָד
יּוֹצֵאוֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וְשִׁתִּים שְׁדוּמוֹת זוֹ לְזוֹ - עִירָה
אֲתָנּוּ, הֵינּוּ עִירָה הֵינּוּ אֲתָנּוּ, וְסוּד אֶחָד הֵם, וּבְדִרְגָּה
אַחַת כְּלוּלוֹת וּמִסוּד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבִשׁוּ סוֹתָה זֶה דְּבַר אֶחָד וְסוּד אֶחָד, (שמות כב)
כִּי הִיא כְּסוֹתָה לְבִדָּה הִיא שְׁמַלְתּוֹ לְעֵרוֹ.
פַּעַם קוֹרָא לוֹ כְּסוֹת, וּפַעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ לְבוּשׁ,
וּפַעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ שְׁמָלָה, וְכֹלָם מִשְׂרֵשׁ אֶחָד
שׁוֹפְעִים וְדְבַר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלּוּף הַשְּׁמוֹת כְּלוּלִים
בָּהֶם סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים, וּמִי שְׁדִיק טַעַם מִשְׁהוֹ, וּמִי
שֶׁלֹא דִיק - לֹא טַעַם וְלֹא מִשְׁהוֹ. וְשִׁמוּנָה הַדְּרָגוֹת
הִלְלוּ רְמוּזִים בְּהֵן סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים, אֲבָל הַפְּסוּק
עוֹמֵד כְּפִשׁוּטוֹ.

בֵּא רָאָה, יַעֲקֹב הַשְּׁלֵם שֶׁבְּאֲבוֹת הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגו'. מָה זֶה אִישׁ
תָּם? שֶׁנִּתְקַן מִן הַחֲכָמָה שֶׁלְמַעֲלָה וּמִהַחֲכָמָה
שֶׁלְמַטָּה, וְהֵינּוּ שְׁכָתוֹב יֵשׁב אֶהְלִים. שְׁנֵי אֶהְלִים
הֵם - אֶהְלֵ שֶׁנִּקְרָא לְפָנִים מִן הַפְּרָגוּד, וְאֶהְלֵ
שֶׁנִּקְרָא אַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, וְכֹלֵל הָיָה מִשְׁנֵי צְדָדִים -
מִבְּתָיִם פְּנִימִיִּים וּמִבְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לְמַד אֶת
יַעֲקֹב כָּל זֶה?

בֵּא רָאָה, שְׁהָרֵי אוֹתָן שְׁנַיִם שֶׁהָיָה טְמוּן וְגִנּוּז עִם
שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לְמַד אוֹתוֹ חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה שֶׁל
בְּתָיִם פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לְמַד אוֹתוֹ כְּשִׁפּוֹת [חֲכָמָה]
תַּחְתּוֹנָה, וְסִימָן לְדְבַר - (יהושע כד) בְּעֵבֶר הַנְּהָר יִשְׁבוּ
אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מָה זֶה בְּעֵבֶר הַנְּהָר? אֵלֵא סוּד
הוּא, שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שֶׁל אוֹתָם קְדָמוּנִים לֹא הָיוּ
לוֹמְדִים אֵלֵא חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָה מִבְּתָיִם
חִיצוֹנִיִּים שֶׁנִּקְרָאִים אַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, וּבְאוֹתָם
שֶׁאַחֲרֵי הַפְּרָגוּד הָיוּ דְבָקִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם
דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם, טוֹב אוֹ רָע, וְאִזְ הָיוּ
כָּל אוֹתָם דוּרוֹת, עַד שֶׁבָּא אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה
וְהִמְשִׁיךְ לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוֹ דְּבָרִים שֶׁל שְׂרֵשׁ
שֶׁנִּמְשָׁכִים לְעוֹלָם שֶׁלָּהֶם מִבְּתָיִם פְּנִימִיִּים, וּמִשֵׁם
שׁוֹאֲבִים כָּל אֵלוֹ שֶׁנִּקְרָאִים בְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים, וּמִשֵׁם
מִתְהוּיִם קֶצֶת דְּבָרִים, לֹא הַכֹּל, וְסִימָן לְדְבַר -
מִתְמַצִּית גּוֹפָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתָה.

וּמִשְׁעָה זוֹ שֶׁעֲמַד אַבְרָהָם אֲבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל
אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה, שֶׁמְמַנּוּ הַכֹּל יּוֹצֵא

כל שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ומלכי העולם.

רבי יוסי פתח ואמר, אסרי לגפן עירה, וכתוב (בראשית מ) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה. בא ראה כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם ולא מסתכלים בדברי התורה ולא יודעים דרכיהם במה יתפסו, שכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו.

בזמן קדמון הייתה נבואה שורה על בני אדם, והיו יודעים ומתבוננים לדעת בכבוד העליון. כיון שפסקה מהם נבואה, היו משתמשים בכת קול. עכשו פסקה נבואה ופסקה בת קול, ולא משתמשים בני אדם אלא בחלום.

וחלום הוא דרגה תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה הטעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה דרגות, ונראה חלום, אפלו לחיבים ואפלו לעובדי כוכבים ומזלות.

משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים [בהם] על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.

מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים פ) הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. משמים, שהרי ממקום זה נזרקה, כמו שנאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקד גפן זאת, גפן שהיא זאת, ודאי.

שלשה שריגם - כמו שנאמר (בראשית כט) שלשה עדרי צאן רבצים עליה. והיא כפרחת - שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה, שהאירה הלכנה. עלתה נצה - זו ירושלים של מטה.

דבר אחר עלתה נצה - למעלה, אותה דרגה שעומדת עליה ומיניקה אותה, כמו שנאמר

אסרי לגפן עירה. מהי הגפן? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע, וכתוב (שם קכח) אשתך כגפן פריה. אשתך כגפן הקדושה הזו. אמר רבי יוסי, זו הגפן שמברכים בה בורא פרי הגפן. בורא - הינו שכתוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן - זה עץ פרי. עשה פרי - זכר. עץ פרי - זו נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שאמר בורא פרי הגפן].

אסרי לגפן עירה - זה מלך המשיח שעתיד לשלט על כל חילות העמים, החילות הממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלהם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שולטת על כל אותם הכתרים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים למטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זהו שכתוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.

ומה שאמר עני - וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלכנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש.

מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, יתיחד במקומו, ואז (שם) הנה מלכך יבוא לך, סתם. אם למטה - עני הוא, שהרי בצד הלכנה הוא. אם למעלה - עני, אספקלריה שאינה מאירה, לחם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, חזקם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.

כבם ביין לבושו, כמו שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס ביין - זה הצד של גבורה, דין הקשה, להיות על עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. וכדם ענבים סותה - זה העץ למטה, בית דין שנקרא ענבים, והיין נמסר [נשמר] בדם ענבים כדי להתלבש בשניהם, לשבר תחתיו

בא ראה, לא תירא לביתה משלג - זו כנסת ישראל, שהיא כל ביתה לבש שנים, כמו שאמרנו, שכתוב (ישעיה סג) חמוץ בגדים וגו', לבוש של הדין הקשה, להפרע מעמים עובדי עבודה זרה, ועתיד הקדוש ברוך הוא ללבש לבוש אדם וחרב אדמה ולהפרע מהאדם. לבוש אדם, שכתוב חמוץ בגדים, וכתוב (שם) מדוע אדם ללבושך. הסיף אדמה, שכתוב (שם לד) חרב לה' מלאה דם. ולהפרע מן האדם, שכתוב כי זבח לה' בבצרה וגו'. עוד כי כל ביתה לבש שנים - שהרי זה בא מצד של הדין הקשה.

אמר רבי יצחק, ודאי זה כף, אלא כל ביתה לבש שנים, מהם השנים? אלו שנים קדמוניות, משום שהיא נכללת מכלם ויונקת מכל הצדדים, ככתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים.

עד שהיו הולכים, פגשו באותו תינוק שהיה הולך לקפוטקיא מאחרי החמור, וזקן אחד רוכב. אמר אותו זקן לאותו תינוק, בני, אמר לי את פסוקך. אמר לו, פסוקי אינו אחד, אלא רד למטה או ארכב לפניך ואמר לך. אמר לו, לא רוצה, אני זקן ואתה תינוק, שאשקל את עצמי עמך. אמר לו, אם כן, אז למה שאלת פסוק? אמר לו, כדי שגלה בדרך. אמר, תפח רוחו של אותו זקן, שהוא רוכב ולא יודע דבר, ואמר שלא יהיה שקול עמי. נפרד מאותו זקן והלך לו בדרך.

בשהגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, קרב אליהם. שאלו אותו וסח להם את המעשה. אמר לו רבי יהודה, יפה עשית, לך עמנו ונשב כאן ונשמע דבר מפיך. אמר להם, אני עיף, שלא אכלתי היום הזה. הוציאו לחם ונתנו לו. התרחש להם נס ומצאו מעין מים דקיק תחת עץ. שתו ומנו, והם שתו וישבו.

פתח אותו תינוק ואמר, (תהלים לז) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה. לדוד, אם שירה - לא אמר, אם תפלה - לא אמר. אלא בכל מקום לדוד סתם, רוח הקדש אמר את זה.

אל תתחר במרעים, מה זה אל תתחר במרעים? הנה צריך (לכתב) אל תתחבר! אלא אל תעשה תחרות במרעים, כי לא ידעת יסוד עצמך ולא

(בראשית א) אשר זרעו בו על הארץ. הבשילו אשכלתי ענבים - לשמר בהם יין המשמר.

ראה כמה ראה אותו רשע. מה כתוב? (שם מ) וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם. פאן ראה אותה כוס התרעלה, יניקת בית הדין, שיוצאת מאותם ענבים שנתנו לפרעה ושתה אותו, כמו שהיה בשביל ישראל. כיון ששמע את זה יוסף, שמח וידע דבר אמת בחלום הזה. לכן פתר לו חלום לטוב על שבשר את יוסף בזה.

בא ראה, אסרי לגפן עירה - שנכפים תחת הגפן הזאת כל אותם חילות חזקים של עמים עובדי עבודה זרה, כמו שאמרנו, בשביל גפן זאת נקשר ונכפה אותו הכח שלהם, ונתבאר.

רבי שמעון אמר, יש גפן ויש גפן. יש גפן קדושה עליונה, ויש גפן שנקראת (דברים לב) גפן סדום, ויש (ירמיה ב) גפן נכריה בת אל נכר. משום כך כתוב גפן זאת, אותה שנקראת כלה זרע אמת. שורק - אלו ישראל שיוצאים מהגפן הזו. כשחטאו ישראל ועזבו את הגפן הזו, מה כתוב? כי מגפן סדום גפנם וגו', ולכן יש גפן ויש גפן.

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, גלף בשדה הזה, שהוא דרך יותר ישרה. הלכו. עד שהלכו, אמר רבי יהודה, כתוב (משלי לא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים. פסוק זה רבי חזקיה חברנו באר בו, שאמר, דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש, חצי מהם בחמה וחצי מהם בשלג.

בשעה שנכנסים לאש, הם אומרים: זהו ודאי גיהנם. נכנסים לשלג, אומרים: זו חריפות החרף [הקר] של הקדוש ברוך הוא. מתחילים ואומרים: זה, ואחר כך אומרים: וי. ודוד אמר, (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט הנון ויקם וגו'. ממקום שאומרים זה, ואחר כך וי.

והיכן נתקנות נפשם? בשלג, כמו שנאמר (תהלים סח) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. יכול אף ישראל כן? תלמוד לומר, לא תירא לביתה משלג. מה הטעם? משום שכל ביתה לבש שנים. אל תקרי שנים אלא שנים, כמו מילה ופריעה, ציצית ותפלין, מזוזה ונר חנכה וכו'.

תוכל לו, אולי הוא עץ שלא נעקר לעולמים ותדחה מלפניו.

ואל תקנא בעשי עולה, שלא תשגיח במעשיהם ולא תבא לקנא בהם, שכל מי שרואה את מעשיהם ולא מקנא לקדוש ברוך הוא, עובר על שלשה לאוים, שכתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה. לא תשתחוו להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

לבן צריך האדם להפרד מהם ולסטות דרכו מהם, לכן נפרדתי וסטיתי את דרכי. מכאן והלאה שמצאתי אתכם, אני אומר פסוקים הללו לפניכם.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. מה הטעם? שזה לא היה אלא במשכן, ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה.

עוד, כאן שכינה, [שם, נקבה] שם שלמות של זכר ונקבה, אדם שנת אנוש. אדם – שלמות זכר ונקבה. כאן נקבה. עוד, סוף הפסוק, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, משום כך אל"ף קטנה.

עוד אל"ף קטנה, משל למלך שהיה יושב בכסאו וכתר המלכות עליו, נקרא מלך עליון. כשיורד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל, נקרא מלך עליון. כיון שהורד מדורו למטה, הוא מלך, אבל לא עליון כמו מקדם, ולכן אל"ף קטנה.

ויקרא, כך שנינו, זמן אותו להיכלו. מאהל מועד, מה זה אהל מועד? האהל שבו תלויים מועד וחס ושבט למנות, כמו שנאמר (בראשית א) והיו לאתת ולמועדים. בו מתחיל החשבון להמנות, ומיהו? הלבנה, כמו שנאמר (ישעיה לג) אהם כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח.

לאמר, מה זה לאמר? כדי לגלות [אבל הכל אחד ויפה הוא, משום שהשלמות והיפי הוא מקום לגלות] מה שהיה נסתר פנימה. ובכל מקום לאמר, כמו שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר, שנתנה רשות לגלות, אבל הכל אחד, ויפה הוא,

משום שהרי נמנה ללבנה הדבר ההוא, ממקום שמשעה עומד.

וידבר ה' – למעלה. אל משה – באמצע. לאמר – אחרון, מקום שיש רשות לגלות. ועוד ויקרא אל משה, מה כתוב למעלה? (שמות טל) ויביאו את המשכן אל משה וגו'. למה אל משה? כך אמרו, משום שמשעה ראה אותו בהר, והקדוש ברוך הוא הראה לו במראה העין, כמו שנאמר (שם כז) כאשר הראה אתך בהר. וכתוב וכתוב, (המדבר ח) במראה אשר הראה ה' את משה וגו'. (שמות כה) וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר. עכשו הביאו לו כדי שיראה, אם הוא כמו אותו משכן שראה.

אבל למה ויביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צוה את האמנים: היכל זה במקום פלוני, והיכל זה במקום פלוני, כאן מקום למטה, וכאן מקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך ויביאו את המשכן אל משה, בעל הבית, איש האלהים. כיון שנשלם ההיכל, הזמינה הגבירה את המלך להיכל, הזמינה את בעלה אתה, משום כך ויקרא אל משה.

ומשום שמשעה הוא בעל הבית, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. משה שהוא בעל הבית עשה כך, מה שאין רשות לאיש אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו – דרגה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזדמן משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם פי יקריב מכם. מה אדם עושה כאן? אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר אדם, ככתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. עמד, ולא עמדו.

כי יקריב מכם – כאן נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונקבה. משמע שכתוב מכם, שימצא במראה שלכם. קרבן לה' – שמקריב הכל להאחד כאחד, למעלה ולמטה.

מן הבהמה – להראות אדם ובהמה הכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן – אלו המרכבות הטהורות. שפיון שאמר מן הבהמה, יכול מן הכל,

זקן. קמו והלכו. עד שהיו הולכים, ראו גפן אחת
נטועה בגנה אחת.

פֶּתַח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה
בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי!
אסר הִיָּה צְרִיף לכתב! עירה! עיר הִיָּה צְרִיף
לכתב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן
להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל
שם י"ה.

וּבְמִו שכאן רמוז השם הקדוש, כף גם ולשרקה,
שורק הִיָּה צְרִיף לכתב! נכלל שמה ו"ה.
בני?! בן הִיָּה צְרִיף לכתב! שורק, כפתוב (ירמיה ב)
ואנכי נטעתיך שורק. בן, כפתוב (זכריה ט) בן אתנות.
למה שרקה, ולמה בני?

אֵלָא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כף
גם יש שם קדוש לכפות כח אחר, שהוא
חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו
מחריבים עולם, י"ה בכח זה, [וי"ה] ו"ה בכח זה,
לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא
ישלטו בו בעולם.

אֲסְרִי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה
נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה
נטיעה אחרת, כף גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה
אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל
נכפים לפניה כל הכחות האחרים ולא יכולים להרע
ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש
ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתנו, שנעקר משום
אותו שורק, כמו שנאמר ואנכי נטעתיך שורק וגו'.

בין טהורות ובין טמאות? חזר ואמר מן הבקר
ומן הצאן.

תִּקְרִיבוּ את קרבנכם, קרבני הִיָּה צְרִיף (לכתב)! מה
זה קרבנכם? אלא בתחלה קרבן לה',
ועכשו קרבנכם. קרבן לה' אדם. קרבנכם מן
הבהמה מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד מלמטה
למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה הינו
קרבן לה'. מלמעלה למטה הינו קרבנכם.

לְמַלְךָ שיושב על הר עליון, למעלה למעלה,
וכסא מתקן על אותו הר, ומלך עליון על
הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריף לעלות
מדרגה לדרגה עד שעולה מלמטה למעלה, למקום
שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי
מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך.
יורד הדורון מלמעלה למטה, הרי יודעים שאותו
דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך
שהוא למטה.

כֶּךָ בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה
למעלה, ואז קרבן לה'. מן הבהמה מן
הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה
קרבנכם. ומשום כף כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם
דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרבן לה'.
אכלו יעים, הינו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן,
ואז תקריבו את קרבנכם.

בְּאו רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו.
אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה,
וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו

❦ סדר הלימוד ליום ג כסלו [יום 62 בשנה] ❦

אֵלָא דְיוֹק הַדְּבָר וְלַחֵם, וְאִי תוֹסֵף, כְּמוֹ וְהִי, וְעַל
זֶה הַכֹּל נִמְצָא כְּאַחַד.

בא רָאָה, מִי שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַמְּזוֹן, לֹא יִבְרַךְ עַל שְׁלֶחֶן
רֵיק, וְצָרִיךְ לְהִמָּצֵא לַחֵם עַל הַשְּׁלֶחֶן וְכוּס שֶׁל
יַיִן בְּיָמִין, מָה הַטַּעַם? בְּשִׁבִיל לְקַשֵּׁר שְׂמַאל בְּיָמִין,
וְלַחֵם שִׁיתְבָּרֵךְ מֵהֶם וְלִהְתְּקַשֵּׁר בָּהֶם, וְלִהְיוֹת הַכֹּל
קָשֶׁר אֶחָד, לְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרֹאוּי. שְׁהָרִי
לַחֵם נִקְשֵׁר בְּיַיִן, וְיַיִן בְּיָמִין, וְאִזּוֹ הַבְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת
בְּעוֹלָם, וְהַשְּׁלֶחֶן נִתְקַן כְּרֹאוּי.

אמר רַבִּי יִצְחָק, אֲלֵמָּלָא לֹא הִזְדַּמְנָה לָנוּ דְרָךְ זוֹ
אֵלָא לְשִׁמְעַ הַדְּבָרִים הַלְלוּ – דִּי לָנוּ. אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, נֶאֱמַר הוּא לְתִינוּק זֶה שְׁלֹא יֵדַע כָּל זֶה,
וְאִנִּי פוֹחַד עֲלָיו אִם יִתְקַים בְּעוֹלָם מְשׁוּם זֶה. אָמַר
רַבִּי יִצְחָק, וְלָמָּה? אָמַר לוֹ, מְשׁוּם שֶׁתִּינוּק זֶה יָכוֹל
לְהִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם שְׂאִין רְשׁוֹת לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בוֹ,
וְאִנִּי פוֹחַד עֲלָיו, שְׁעַד שְׁלֹא יִגִּיעַ לְפָרְקוֹ יִשְׁגִּיחַ
וְיִסְתַּכֵּל וְיַעֲנִישׁוּ אוֹתוֹ.

שמע אוֹתוֹ הַתִּינוּק. אָמַר, אִנִּי פוֹחַד מֵעַנֵּשׁ
לְעוֹלָמִים, שְׁהָרִי בְּשַׁעַה שְׂאֵבָא הַסְתַּלַּק מִן
הָעוֹלָם, בְּרַךְ אוֹתִי וְהִתְפַּלֵּל עָלַי, וְיִדְעֵתִי שְׁזָכוֹת אָבִי
תִּגַּן עָלַי. אָמְרוּ לוֹ, וְמִי הוּא אָבִיךָ? אָמַר, [אִין רַבִּי
יְהוּדָה] בְּנוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן. לְקַחוּ אוֹתוֹ
וְהִרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל כְּתֻפֵיהֶם שְׁלֵשָׁה מִלִּין.

קראו עֲלָיו, (שׁוֹפְטִים יד) מִהָאֵכֶל יֵצֵא מֵאֵכֶל וּמֵעַז
יֵצֵא מִתּוֹק וְגוֹ'. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ תִּינוּק, דְּבָר
בָּא לְיַדִּיכֶם, פָּרְשׁוּ אוֹתוֹ. אָמְרוּ לוֹ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא זְמַן לָנוּ אֶת דְּרָךְ הַחַיִּים, אָמַר אֲתָה.

פתח וְאָמַר, מִהָאֵכֶל יֵצֵא מֵאֵכֶל וּמֵעַז יֵצֵא מִתּוֹק,
פְּסוּק זֶה יֵשׁ לָנוּ בּוֹ סִמְךָ. מִהָאֵכֶל – זֶה
צְדִיק, שְׁכַתוֹב (מִשְׁלֵי יג) צְדִיק אֵכֵל לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ.
צְדִיק אוֹכֵל וְדָאִי וְנוֹטֵל הַכֹּל, לָמָּה? לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ,
לְחַת שְׁבַע לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא נִפְשׁ דּוּד. יֵצֵא
מֵאֵכֶל – שְׂאֵלְמָלָא אוֹתוֹ צְדִיק לֹא יֵצֵא מְזוֹן
לְעוֹלָמִים וְלֹא יוֹכֵל הָעוֹלָם לְעַמְד [בוֹ]. וּמֵעַז יֵצֵא
מִתּוֹק – זֶה יִצְחָק שֶׁבָרַךְ אֶת יַעֲקֹב (בְּרֵאשִׁית כז) בְּטַל
הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ.

עוד, אַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל אֶחָד, אֲלוּלָא תִקְףָה הַדִּין
הַקָּשָׁה, לֹא יוֹצֵא דְבַשׁ. מִי הַדְּבַשׁ? זֶה תוֹרָה

כבס בְּיַיִן לְבָשׁוּ וְגוֹ'. כְּבִס! כְּבִס הִיָּה צָרִיךְ
לְכַתֵּב! אֵלָא כְּבִס מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם,
וּמִיָּהוּ? זֶה מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ. בְּיַיִן – צַד הַשְּׂמַאל. וּבְכַס
עֲנָבִים – צַד הַשְּׂמַאל, לְמַטָּה. וְעַתִּיד מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ
לְשַׁלֵּט לְמַעְלָה עַל כָּל הַכַּחוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעַמִּים
עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְלִשְׁפּוֹר אֶת כַּחֲסֵם
מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה.

דבר אַחַר כְּבִס בְּיַיִן לְבָשׁוּ – כְּמוֹ הַיַּיִן הַזֶּה, מִרְאָה
שְׂמֻחָה, וְכֹלֹ דִין [לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת]. כֵּךְ גַּם מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ, יִרְאֶה שְׂמֻחָה
לְיִשְׂרָאֵל, וְכֹלֹ דִין לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים
וּמַזְלוֹת. כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל
פְּנֵי הַמַּיִם, זֶה רוּחוֹ שֶׁל מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא
הָעוֹלָם הוּא רוּחֵךְ לְבוֹשׁוּ בְּיַיִן הָעֲלִיּוֹן.

ראה מָה כְּתוּב אַחֲרָיו, חִכְלִילֵי עֵינַיִם מֵיַיִן וּלְבָן
שְׁנַיִם מִחֻלָּב. זֶה יַיִן הָעֲלִיּוֹן, [שְׂמֻרָה שֶׁל
הַתּוֹרָה] שֶׁל הַתּוֹרָה שְׂמֻרָה, מִמֶּנּוּ שׁוֹתָה. וּלְבָן
שְׁנַיִם מִחֻלָּב, שְׁהָרִי הַתּוֹרָה יַיִן וְחֻלָּב, תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב
וְתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה.

כתוב (תְּהִלִּים קד) וַיַּיִן יִשְׂמַח לְבַב אָנוּשׁ [לָמָּה?
מְשׁוּם שֶׁמִּמְקוֹם שֶׁל שְׂמֻחָה הוּא בָּא, וּמֵהוּ
סוּף הַפְּסוּק?]. לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֵן, וְדָאִי מִמְקוֹם
שֶׁנִּקְרָא שְׂמֵן. בָּא רָאָה, שִׁירַת הַיַּיִן חֲדוּהָ, הוּא
מְקוֹם שְׂכָל שְׂמֻחָה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְסוּפוֹ דִין, מָה
הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁסוּפוֹ מְקוֹם כְּנוּס שֶׁל הַכֹּל, דִּין
הוּא, וּבוֹ גְדוּן הָעוֹלָם, וְלָכֵן רֵאשִׁית חֲדוּהָ, וְסוּף
דִּין. מְשׁוּם כֵּךְ לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֵן, מִמְקוֹם שְׂכָל
חֲדוּהָ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ.

ולחם לְבַב אָנוּשׁ יִסְעַד, אִיזָה לַחֵם? אֵלָא לַחֵם
סוּעַד [סוּמַךְ] אֶת הָעוֹלָם. וְאִם תֹּאמַר שְׂבוּ
תְלוּי לְבָדוּ סוּעַד הָעוֹלָם – לֹא כֵךְ, שְׁהָרִי לִילָה בְּלֵי
יוֹם לֹא נִמְצָא, וְלֹא צָרִיךְ לְהַפְרִידֵם. וּמִי שֶׁמְפָרִידֵם
יִתְפָּרַד מִהַחַיִּים, וְהִינּוּ שְׂכַתוֹב (דְּבָרִים ח) לְמַעַן
הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלַּחֵם לְבָדוּ יַחֲיֶה הָאָדָם, מְשׁוּם
שְׁלֹא צָרִיךְ לְהַפְרִיד.

ואם תֹּאמַר, דּוּד אֵיךְ אָמַר וְלַחֵם לְבַב אָנוּשׁ יִסְעַד,
הוֹאִיל וְלֹא תְלוּי בּוֹ לְבָדוּ סוּעַד כָּל הָעוֹלָם?

הרי נתקן לזה לערף קרבות ותקונים בחרב הזו, למה זבולון?

אלא. בא ראה, שנים עשר השבטים הללו, כלם תקון של המלכה הם. שני תקונים של נקבות אמר שלמה בשיר השירים, אחד לרועה העליון - יובל, ואחד לכלה - שנת השמטה. תקון אחד למעלה, ותקון אחד למטה. גם מעשה בראשית הוא כף, בשני המקומות הללו. מעשה אחד למעלה, ומעשה אחד למטה, ולכן נפתחה התורה בב', מעשה שלמטה כמעשה שלמעלה. זה עושה עולם העליון, וזה עושה עולם התחתון. כמו זה.

שני תקונים של נקבות אמר שלמה, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה - בתקון עליון של השם הקדוש. אחד למטה - בתקון תחתון כמו שלמעלה.

בא ראה, אשרי חלקו של יעקב הקדוש שזכה לזה. והרי נתבאר, מיום שנברא העולם לא נמצאה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב, ובשעה שרצה להסתלק מן העולם, אז היה שלם בכל צדדיו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, הוא באמצע, שכינה לפניו. כיון שראה יעקב את זה, קרא לבניו ואמר להם האספו, כדי שימצא תקון שלמעלה ושלמטה.

בא ראה את סוד הדבר. שני תקונים נמצאו שם, אחד עליון ואחד תחתון, שיהיה הכל שלם כראוי. תקון עליון, תקון נסתר ונגלה, שהרי תקון של היובל הוא, אותו שאמר שלמה בשיר השירים, כמו שאמרנו, הראש הנסתר שלא התגלה כאן ולא יפה לגלותו. הזרועות והגוף התגלו, והם ידועים. שוקים נסתר ולא התגלו. מה הטעם? משום שנבואה לא שורה כי אם בארץ הקדושה, ותקון זה נסתר ונגלה.

תקון אחר למטה - תקון הכלה שאמר שלמה בשיר השירים, זהו תקון שהתגלה יותר, ותקון זה בשנים עשר שבטים, שהם תחתיה, ותקון הגוף שלה.

פתח רבי אבא ואמר, (מלכים א ז) ויעש את היים מוצק וגו'. וכתוב עמד על שני עשר בקר

שבעל פה, שכתוב (תהלים ט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. ומעז - זו תורה שבכתב, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן. יצא מתוק - זו תורה שבעל פה.

הלכו כאחד שלשה ימים, עד שהגיעו למבוי של הקיר של אמו. כיון שראתה אותו, סדרה את הבית, וישבו שם שלשה ימים אחרים. ברכו אותו והלכו, וסדרו דברים לפני רבי שמעון. אמר, ודאי ירשת התורה ירש, ואלמלא זכות אבות יענש מלמעלה. אבל הקדוש ברוך הוא לאותם שהולכים אחר התורה, יורשים אותה הם ובניהם לעולמים. זהו שכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו'.

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית וירכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. וכי זה הוד והדר לחגר כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורך קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבונן], זהו הוד והדר, ואתה אומר חגור חרבך?

אלא ודאי שעקר הדבר, אות ברית הקדש נתן הקדוש ברוך הוא ורשם אותו בבני אדם כדי שישמרו אותו ולא יפגמו אותו בפגם את רשם המלך הזה, ומי שפוגם אותו, הרי עומדת נגדו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, לנקם נקמת הברית הקדוש שנרשם בו, והוא פוגם אותו.

ומי שרוצה לשמר מקום זה, יזדרז ויתקן עצמו וישם כנגדו בשעה שהיצר תוקף אותו את החרב שעומדת על הירך, להפרע ממי שפוגם מקום זה, ואז חגור חרבך על ירך גבור. גבור הוא, וגבור נקרא. ועל כף הודך והדרך.

דבר אחר חגור חרבך על ירך גבור - מי שיוצא לדרך, יתקן עצמו בתפלה של רבונן ויזדרז בצדק הזה, חרב עליונה, בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ככתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

בא ראה, זבולון תמיד יצא לדרכים ולשבילים וערף קרבות, והזדרז בחרב העליונה הזו בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ואז נצח את העמים והתגבר עליהם. ואם תאמר, יהודה

אמר רבי אלעזר, ודאי כף הוא, אבל בתקון העליון של היובל איך נמצא כל זה? אמר לו, אריה, כיון שסדר רגליו להכנס לכרם, מיהו שיכנס עמו?

פתח רבי אלעזר ואמר, (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. זה תקון העליון הזה, הוא הכל אחד, לא היה בו פרוד כתחתון הזה, שהרי כתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ואף על גב שיש בו פרוד, כשיתבוננו בדברים, הכל עולה לאחד.

אבל תקון היובל הזה עומד על שנים עשר, כמו התחתון הזה, ואף על גב שהוא אחד, האחד הזה משלים לכל צד, בצד זה ובצד זה. אותם ששה צדדים עליונים הם שנים עשר, שכל אחד מלווה לחברו ונכלל ממנו, ונמצאו שנים עשר, והגוף והכל עומד על שנים עשר. מי הגוף? זה יעקב, והרי נתבאר, אלא ראש וגוף באחד עומדים.

עוד שנים עשר – שלשה קשרים של זרוע ימין, חס"ד חסדים. שלשה קשרים של זרוע שמאל, גבור"ה גבורות. שלשה קשרים בירך ימין, נצ"ח נצחים. שלשה קשרים בירך שמאל, הו"ד והודות – הרי שנים עשר. והגוף עומד עליהם – הרי שלשה עשר. עוד, בשלש עשרה מדות התורה מתפרשת, והכל אחד, מלמעלה למטה ביחוד, עד אותו מקום שעומד על פרוד.

שבעה עינים עליונים, אלה שכתוב (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים, זכרים, שהרי זהו מקום של זכר הוא. כאן עיני ה' משוטטות, בתקון השכינה למטה, מקום של הנקבה [עומדת]. שבע עינים עליונות כנגד זה שכתוב לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. מקום זה משלים לכל צד.

עוד השער, ככתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה'. זהו שכתוב (שם מ) עצמו משערות ראשי. וכתוב (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. ותקונים אלו התעלו [ממקום] למקום אחר. ואף על גב שכאן נאמר יותר, ועלה במשקל עליון ותחתון, ושלמה המלך אמרם והצטרכנו לפרשם. אשרי חלקם של הצדיקים יותר, שיודעים דרך הקדוש ברוך הוא, וכאן הכל התגלה ליודעי מדות.

שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה וגו' והים עליהם מלמעלה וגו'. וכתוב ואת הבקר שנים עשר תחת הים [וגו']. עמד על שני עשר בקר, כף הוא ודאי, שהים הזה מתקן בשנים עשר בשני עולמות, בשנים עשר למעלה מרכבות ממנות למעלה בשנים עשר, למטה שנים עשר שבטים. כיון שראה יעקב את התקון העליון וראה שכינה עומדת מולו, רצה להשלים תקוניה. קרא לשנים עשר בניו, ואמר להם האספו, התקינו עצמכם להשלים את האמונה.

בא ראה, שנים עשר שבטים בארבעה דגלים בארבעה צדדים, שלשה פונים צפונה, ושלשה פונים ימה, ושלשה פונים נגבה, ושלשה פונים מזרחה, והים עליהם. וכך הוא ודאי, שלשה שבטים לכל צד, לארבעה רוחות העולם, ושלשה שבטים לזרוע ימין, ושלשה שבטים לזרוע שמאל, ושלשה שבטים לירך ימין, ושלשה שבטים לירך שמאל, וגוף השכינה עליהם. זהו שכתוב והים עליהם.

מה הטעם שלשה שבטים לזרוע ושלשה שבטים לירך וכן לכל? אלא סוד הדבר – שלשה קשרים הם בזרוע ימין, ושלשה בשמאל, ושלשה בירך ימין, ושלשה קשרים בירך שמאל. נמצאו שנים עשר קשרים לארבעה צדדים, והגוף עליהם. נמצאו שנים עשר עם הגוף כמו שלמעלה. מנין לנו? שכתוב (בראשית מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת, משום שבה השתלם החשבון, כמו שנאמר והים עליהם מלמעלה.

שבעה עיני ה' (זכריה ז) – הם שבעה עיני העדה, שבעים סנהדרין. שערותיה, כמו שכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלף וגו'. כל הפקודים למחנה ראובן, וכן לכלם.

ואם תאמר, במצרים בהסתלקות יעקב מהעולם, שנמצאה שלמות באותה שעה, כל זה איפה הוא? ודאי שבעים נפשות היו, וכל אותם שהולידו בשבע עשרה שנים שאין להם חשבון, ככתוב (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, וכתוב (תהלים מ) עצמו משערות ראשי. אשרי חלקו של יעקב השלם, שהוא השתלם למעלה ולמטה.

רבי אבא היה יושב לילה אחד, וקם לעסק בתורה. עד שהיה יושב, בא רבי יוסי והכה בפתח. אמר, בתבת השרים מצויים תכשיטים.

ישבו ועסקו בתורה. בין כך קם בן המארח וישב לפנייהם. אמר להם, מה שכתוב (יהושע ב) והחיייתם את אבי ואת אמי וגו', וכתוב ונתתם לי אות אמת, מה רצתה מהם? אמר רבי אבא, יפה שאלת, אבל אם שמעת דבר - אמר בני. אמר, עוד שאלה, שהרי הם נתנו לה מה שלא רצתה מהם, שכתוב את תקנת חוט השני הזה תקשרי בחלום וגו'.

אלא כך למדנו, היא רצתה סימן חיים, שכתוב והחיייתם את אבי וגו', ואמרה, סימן חיים אינו שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת? זו אות ו', משום שבו שרויים חיים. כך למדנו, סימן של משה בקשה, והם למה נתנו לה תקנות חוט השני?

אלא הם אמרו, משה הרי הסתלק מן העולם, שהרי התפנס השמש, והרי הגיע זמן הלבנה לשלט, סימן של הלבנה יש לנו לתת לה, ומהו? תקנות חוט השני הזה, כמו שנאמר (שיר ד) כחוט השני שפתותיה. סימן של יהושע יהיה אצלה, משום שפעת שלטון הלבנה. כמו רבי אבא ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו, ודאי עתיד אתה להיות ראש ישיבה או איש גדול בישראל, ומיהו? רבי בון.

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון ליששכר תמיד, והרי יששכר השתדלותו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפיו של יששכר, משום כך הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסועד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שלא זוכה בן אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישכן והוא

אמר רבי יהודה, זבולון ויששכר תנאי עשו. אחד יושב ועוסק בתורה, ואחד יוצא ועושה מסחר, ותומך ביששכר, שכתוב (משלי ג) ותמכה מאשר. והיה פורש לימים לעשות מסחר, וחלקו כך היה, שהרי הים היה ירשתו. ולכן קורא לו ירך. דרך הירך לצאת ולהפנס. זהו שכתוב (דברים לג) שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך. לחוף ימים ישכן - באותם יורדי הים לעשות מסחר. לחוף ימים - אף על גב שים אחד היה בירשתו, בשני ימים הוא שורה.

רבי יוסי אמר, כל שאר הימים היו מחפשים סחורה בים שלו. והוא לחוף אגנית, מקום ששם נמצאות כל האגניות לעשות סחורה. וירכתו, אמר רבי חזקיה, ירכתו מגיעה עד גבול צידון, ותחום שלו נפרד עד אותו מקום, וסחורה של כל בעלי הסחורה סובבים, ושבים בסחורתם לאותו מקום.

רבי אחא אמר, כתוב (ויקרא ב) ולא תשבית מלח ברית אלהיה מעל מנחתך על כל קרבנה תקריב מלח. וכי למה מלח? אלא משום שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם, ואם לא היה [משום] מלח, לא יכול העולם לסבל את המר. זהו שכתוב (ישעיה כו) כי כאשר משפטיך לארץ צדק למדו ישבי תבל. וכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכוון כסאך.

ומלח היא ברית שהעולם עומד בו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ולכן נקרא ברית אלהיה, ונקרא ים המלח, והים נקרא על שמו.

רבי חייא אמר, כתוב (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב, זה המלח בים [במים], ומי שמפרידם גורם לעצמו מיתה, לכן כתוב לא תשבית מלח, שהרי זה לא הולך בלי זה.

אמר רבי אחא, ים אחד הוא, ונקרא ימים. אלא יש מקום בים שהוא מים צלולים, ויש מקום שבו מים מתוקים, ויש מקום בו מים מרים, ולכן קוראים ימים, ועל זה לחוף ימים. אמר רבי אבא, כל שבט ושבט וכל אחד ואחד קשר אחד מאותם קשרים שמתחברים בגוף.

נמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר הבהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כף יששכר, שהשתדלותו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש ברוך הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רבון]. רבץ בין המשפטים, כמו שאמרנו (אבות פ"ו) ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

דבר אחר יששכר חמר גרם רבץ וגו' - פתח ואמר, (תהלים כו) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה' מעוז חיי ממי אפחד. כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופת כל פגעי העולם ומוריד אותם לעמק תהום רבה.

בא ראה, בשעה שנכנס הלילה, הפתחים נסתמים, וכלבים וחמורים שורים ומשוטטים בעולם, ונתנת רשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, וזה נאמר בכמה מקומות.

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה ומשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה, את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשרים שתחת העפר של זהמת הקשר.

משום כף יששכר, שהשתדלותו בתורה, כופת את החמור ומוריד אותו מאותו גרם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפטים, בין זהמת השרים שבעפר.

בא ראה מה כתוב, וירא מנחה פי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד. וירא מנחה פי טוב - זו תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה - זו תורה שבעל פה. ויט שכמו לסבל - לסבל על התורה ולדבק בה ימים ולילות. ויהי למס עבד - להיות עובד את הקדוש ברוך הוא ולדבק בו ולהתיש את עצמו בה.

לחוף אנית. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אנית? אלא לחוף ימים - בעולם הזה, לחוף אנית - בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אניות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פתח ואמר, (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל, שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה.

שכך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל נכנסת עליה בקיום של שבועה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפיס עמו.

ובמה? משום שחיוב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלהבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפייס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דבר אחר בנות ירושלים - אלו שנים עשר שבטים, ששנינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבעה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבעה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

וראי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלשה הרים לצד זה, וכן לארבע זוויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שיודעים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים. אמר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או

והטָה דרכו שלא לסבל על תורה, משום כך ויהי למס עבד.

כתוב (שיר ז) הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים וגו'. הדודאים נתנו ריח - [הדודאים] אלו אותם שמצא ראובן, כמו שנאמר (בראשית ל) וימצא דודאים בשדה, ולא התחדשו דברי תורה אלא על ידיו בישראל, כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'.

ועל פתחינו כל מגדים - הם גרמו להיות על פתחינו, על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, כל מגדים. חדשים גם ישנים - כמה דברים חדשים ועתיקים של התורה שהתגלו על ידיהם, לקרב את ישראל לאביהם שלמעלה. זהו שכתוב לדעת מה יעשה ישראל.

דודי צפנתי לך (שיר ז) - מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה כראוי ויודע לחדש דברים ולחדד דברים כראוי, אותם הדברים עולים עד כסא המלך, וכנסת ישראל פותחת להם שערים וגונזת אותם. ובשעה שנכנס הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, מוציאה אותם לפניו, והקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ושמח. אז הקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרות עליונות ושמח בגבירה. זהו שכתוב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. ומאותה שעה דבריו כתובים בספר, זהו שכתוב (מלאכי ג) ויכתב ספר זכרון לפניו.

אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה כראוי, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא. עד כאן שלטון יהודה, זרוע שנכללת בכל, בכח של כל הצדדים, שלשה קשרים של הזרוע להתגבר על הכל.

דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. רבי חייא אמר, פסוק זה כך יש לו לומר, דן ידין לשבטי ישראל, או דן ידין לשבטי ישראל כאחד. מהו דן ידין עמו, ואחר כך כאחד שבטי ישראל? אלא דן, הוא שכתוב בו (במדבר י) מאסף לכל המחנות, שהוא ירך שמאל, והולך בסוף.

בא ראה, פיון שיהודה וראובן נוסעים, הלויים והארון פורשים דגלים, ונוסע דגל אפרים שהוא למערב. ירך ימין נוסעת מחליות המדה. ואם

רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, גלך ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל - מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו על הארץ ושעבוד רע, שכתוב ביששכר ויט שכמו לסבל. מה זה ויט? סטה, כמו שנאמר (שמואל א-ח) ויטו אחרי הבצע. מי שסוטה דרכו ועצמו שלא לסבל על תורה, מיד ויהי למס עבד.

פתח רבי שמעון ואמר, (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמלא. אשריהם בני העולם, אותם שמשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, ויורש בכל יום ירשת העולם הבא. זהו שכתוב להנחיל אהבי יש. מה זה יש? זהו עולם הבא שלא פוסקים מימיו לעולמים ונוטל שכר טוב עליון שלא זוכה בו אדם אחר, ומיהו? י"ש. ומשום כך רמז לנו בשמו של יששכר שהשתדל בתורה - יש שכר. זהו שכר של אותם שמשתדלים בתורה, י"ש.

כתוב (דניאל ז) חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב וגו' חזה הוית עד די כרסון רמיו - כשנחרב בית המקדש, שני כסאות נפלו, שנים למעלה ושנים למטה. שנים למעלה, כי התרחקה התחתונה מהעליונה. כסא של יעקב התרחק מכסא דוד, וכסא דוד נפל. זהו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שני כסאות למטה - ירושלים, ואותם בעלי התורה. והכסאות שלמטה כמו הפסאות שלמעלה, בעלי התורה, הינו כסא של יעקב. ירושלים הינו כסא של דוד. ועל זה כתוב עד די כרסון, ולא כסא. כסאות רבים נפלו, וכלם לא נפלו אלא מעלבונה של תורה.

בא ראה, כשאותם צדיקי אמת משתדלים בתורה, כל אותם כחות שאר העמים, של שאר החילות, כל החילות שלהם נכפים ולא שולטים בעולם, וישראל [ויש] מזמנים עליהם להעלותם על הכל. ואם לא, חמור גורם לישראל ללכת לגלות ולפל בין העמים ולשלט עליהם, וכל זה למה? משום וירא מנחה כי טוב, ומתקן לפניו, ויכול להרויח בגללה כמה טובות וכמה כסופים,

שהוא יחידי עֶשֶׂה דִּין בְּעוֹלָם, וְדָן וְהָרַג כְּאַחַד, וְלֹא הֶצְטַרְךְ סִמְךָ.

דָּן יְדִין עִמוֹ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, דָּן, הֵינּוּ נֶחֱשׁ, אֹרֶב עַל דְּרָכִים וּשְׂבִילִים. וְאִם תֹּאמַר עַל שְׁמִשׁוֹן לְבָדוֹ הוּא, אַף כֶּף גַּם לְמַעְלָה, זֶהוּ נֶפֶשׁ אַחֲרַת [נֶחֱשׁ קָטָן] מְאֹסָף לְכָל הַמַּחְנוֹת, וְאֹרֶב בְּדְרָכִים וּבְשְׂבִילִים. אַחַר כֶּף מִכָּאן יוֹצְאִים חִילוֹת וּמַחְנוֹת, אוֹתָם שְׂאוֹרְכִים לְאַנְשִׁים עַל חֲטָאִים, שְׂזוֹרְקִים אוֹתָם לְאַחֹר אַחֲרֵי כְתֻפֵיהֶם. אָמַר רַבִּי חֲיִיא, נֶחֱשׁ הִקְדְּמוֹנִי לְמַעְלָה, עַד שֶׁלֹּא יִתְבַּסֵּם בֵּינִי שֶׁל שְׂמִיחָה. **נֶחֱשׁ עָלֵי דְרָךְ.** בֵּא רֵאָה, כְּמוֹ שֵׁשׁ דְּרָךְ לְמַעְלָה, כֶּף גַּם יֵשׁ דְּרָךְ לְמַטָּה, וְהֵיטֵב נִפְרָד לְכַמָּה דְרָכִים בְּכָל צֵד. וְיֵשׁ דְּרָךְ אַחַת שְׂבָאָה וּמַגְדִּילָה אֶת הַיָּם, וּמַגְדֵּל דְּגָיִם רְעִים לְמִינֵיהֶם. כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאֻ מַיִם לְמַטָּה, דְּגָיִם טוֹבִים, דְּגָיִם רְעִים, דְּגֵי צְפָרְדַּע, כְּמוֹ זֶה דְּגָיִם רְעִים לְמִינֵיהֶם.

וּבְשִׁמְשֵׁת מְמַיִם מִדְּרָךְ הַיָּם, נִרְאִים רוֹכְבִים עַל סוּסֵיהֶם. וְאֵלְמָלֵא הַנֶּחֱשׁ הַזֶּה, שֶׁהוּא כּוֹנֵס אֶת כָּל הַמַּחְנוֹת, אֹרֶב בְּסוֹף הַדְּרָכִים וּמִפְּזֵר אוֹתָם לְאַחֹר, הֵיוּ מַחְרִיבִים אֶת הָעוֹלָם. מִצֵּד שֶׁל אֵלֶּה יוֹצְאִים מְכַשְׁפִּים לְעוֹלָם. בֵּא רֵאָה, בְּבַלְעֵם כְּתוּב, (בַּמִּדְבָּר כֹּד) וְלֹא הִלֵּךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְיַת נֶחֱשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְלַחֵשׁ בְּכַשְׁפֵי הָעוֹלָם. **רֵאָה** מֵהַ כְּתוּב? יְהִי דָן נֶחֱשׁ עָלֵי דְרָךְ. מֵהַ זֶה עָלֵי דְרָךְ? אֵלֵּא נֶחֱשׁ, מִי שְׂמִשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו, מִכְּחִישׁ פְּמִלְיָה שֶׁל מַעְלָה, וּמִיָּהוּ? אוֹתָהּ דְרָךְ עֲלִיוֹנָה שְׂיוֹצְאֵת מְלַמְעָלָה, כְּמוֹ שְׂנֹאֲמַר (יִשְׁעִיָּה מֵג) הַנּוֹתֵן בֵּינִי דְרָךְ וְגוֹ'. נֶחֱשׁ, מִי שְׂמִשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו, כְּאֵלוֹ הוֹלֵךְ עַל אוֹתָהּ דְרָךְ עֲלִיוֹנָה לְהַכְחִישׁוֹ, מִשּׁוּם שְׂמִאוֹתָהּ דְרָךְ נְזוּנִים הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים.

וְאִם תֹּאמַר, דָּן לָמָּה הוּא בְּדִרְגָּה הַזֹּאת? אֵלֵּא כְּכַתוּב (בְּרַאשִׁית א) וְאֵת לֵהִט הַחֲרֹב הַמַּתְהַפֵּכֵת לְשִׁמֹּר אֶת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים. כֶּף גַּם הַנֶּשֶׁף עֲקָבֵי סוּס וְגוֹ', כְּדֵי לְשִׁמֹּר אוֹתוֹ לְכָל הַמַּחְנוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תִּקּוֹן הַכֶּסֶף הוּא. בֵּא רֵאָה, כֶּסֶף שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, נֶחֱשׁ אַחַד מִנְעֻנְע בְּקִשְׁרֵי הַשְּׂרֵבִיט שֶׁל מַעְלָה מִהָאָרְיוֹת.

כְּתוּב (שׁוֹפְטִים א) וַתְּחַל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ בַּמַּחְנֶה דָּן וְגוֹ'. בֵּא רֵאָה, שְׂמִשׁוֹן הִיָּה נְזִיר עוֹלָם,

תֹּאמַר, זְבוּלוֹן שֶׁהוּא נִכְנָס וְיוֹצֵא, שְׂכָתוֹב בּוֹ (דְּבָרִים לג) שְׂמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתָךְ, וְכָתוֹב וַיִּרְכָּתוּ וְגוֹ'. אֵלֵּא וְדַאי יְהוּדָה נִכְלָל מִהַכָּל.

בֵּא רֵאָה, מַלְכוּת הָעֲלִיוֹנָה נִכְלָלֶת מִהַכָּל, וְיְהוּדָה הוּא מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה. כְּמוֹ שְׂמִלְכוּת עֲלִיוֹנָה נִכְלָלֶת מִהַכָּל, כֶּף גַּם מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה נִכְלָלֶת מִהַכָּל, מִגּוֹף, מִיָּרֵךְ, כְּדֵי לְהַתְגַּבֵּר בְּכַחוֹ.

כְּתוּב מִיִּמִּינֵי א"ש ד"ת לְמוֹ. תוֹרָה נִתְּנָה מִצֵּד הַגְּבוּרָה, וְגְבוּרָה נִכְלָלֶת בְּיָמִין וּבִגּוֹף וַיִּרְךְ וּבַכָּל. כֶּף גַּם הַסֵּדֶר הָרִאשׁוֹן הוּא יְהוּדָה, מַלְכוּת שְׂבָאָה מִצֵּד שֶׁל גְּבוּרָה וְנִכְלָלֶת בְּיָמִין, בִּגּוֹף וּבִיָּרֵךְ, וּבַכָּל נִכְלָלֶת, כְּמוֹ שֶׁהַמַּלְכוּת הָעֲלִיוֹנָה נִכְלָלֶת מִהַכָּל.

סֵדֶר שְׁנֵי רְאוּבֵן, שֶׁהוּא לְצֵד דְרוֹם, וְדְרוֹם הוּא יָמִין. אֶת כָּל כַּח הַיָּמִין נִטַּל יְהוּדָה, מִשּׁוּם [שְׂנַעֲשֵׁתָה] שֶׁהַעֲבָרָה הַמַּלְכוּת מִרְאוּבֵן, כְּמוֹ שְׂנֹאֲמַר פַּחַז כְּמִים אֶל תוֹתֵר, וְנִטַּל אוֹתָהּ יְהוּדָה, וְהַתְגַּבֵּר בְּתַקְףָּה הַיָּמִין שֶׁהִיָּה מִרְאוּבֵן, וְכֶף כְּתוּב בְּדוֹד, (תְּהִלִּים קיא) נֶאֱמַר ה' לְאֲדָנִי שָׁב לִיִּמִינִי, מִשּׁוּם שְׂשִׂמָּאל נִכְלָלֶת בְּיָמִין וּמִתַּחַזֵּק בְּכַחוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שֵׁם קיח) יָמִין ה' עֶשֶׂה חֵיל וְגוֹ'. יְהוּדָה וְרְאוּבֵן הֵיוּ שְׂתֵי זְרוּעוֹת.

סֵדֶר שְׁלִישֵׁי אֶפְרַיִם, שֶׁהוּא יָרֵךְ יָמִין, וְנוֹסַע לְפָנָיִם הַשְּׂמָאֵל תְּמִיד. וְדָן [זֶה], שֶׁהוּא יָרֵךְ שְׂמָאֵל, נוֹסַע בְּסוֹף, וְעַל כֶּף הוּא הַמְּאֹסָף לְכָל הַמַּחְנוֹת לְצַבְאוֹתָם וְהוֹלֵךְ בְּסוֹף.

יְהוּדָה נוֹטַל כַּח בְּשְׂתֵי זְרוּעוֹת, מִשּׁוּם שְׂרְאוּבֵן, שֶׁהוּא יָמִין, [הַעֲבָרָה] אֶבְדָּה מִמֶּנּוּ הַבְּכוֹרָה, הַכֹּהֵנָה וְהַמַּלְכוּת, וְעַל זֶה כְּתוּב בִּיהוּדָה (דְּבָרִים לג) יָדְיוֹ רַב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה.

בֵּא רֵאָה, כְּתוּב (מַלְכִּים-א י) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כֶּסֶף שֵׁן גְּדוֹל. הַכֶּסֶף שֶׁל שְׁלֹמֹה עֶשֶׂה אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׂלִמְעָלָה, וְכָל הַדִּיוֹקְנָאוֹת [שֶׁל כָּאן] שְׂלִמְעָלָה עֶשֶׂה כֶּף. וְעַל זֶה כְּתוּב וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף ה' לְמֶלֶךְ, מֶלֶךְ דְּבָר סְתוּם הוּא. וְכֵן (מַלְכִּים-ב) וּשְׁלֹמֹה יֵשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וַתִּכֵּן מַלְכָּתוֹ מְאֹד, שְׂעַמְדָּה הַלְּבָנָה בְּשִׁלְמוֹת.

דָּן יְדִין עִמוֹ - בִּהַתְחַלָּה, וְאַחַר כֶּף שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאַחַד, כִּיחֻדּוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּשִׂמְשׁוֹן,

יְסַדֵּר אֶת שְׂבַח רַבּוֹנוֹ אִף עַל גַּב שְׁלֵא יְכוּל לְכוּן, וַיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב תְּפִלָּה לְדוֹד שְׁמֵעָה ה' צִדְקָה הַקְּשִׁיבָה רַנְתִּי. שְׁמֵעָה ה' צִדְקָה - בַּתְּחִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סְדוּר שֶׁל שְׂבַח רַבּוֹנוֹ. וְאַחֵר כִּף הַקְּשִׁיבָה רַנְתִּי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי. מִי שְׁיָכוּל לְסַדֵּר שְׂבַח רַבּוֹנוֹ וְלֹא עוֹשֶׂה, עָלָיו כָּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תִרְבוּ תְּפִלָּה אֵינֶנִּי שְׁמַע יְדִיכֶם וְגו'.

כָּתוּב (שמות כט) אֶת הַכֶּכֶשׁ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָא וְאֶת הַכֶּכֶשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֹבָיִם. תְּפִלוֹת כְּנָגֵד תְּמִידִין תִּקְנוּם. בֹּא רֵאֵה, בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלֵמֶטָה מִתְּעוֹרֵר גַּם לְמַעְלָה, וּבְהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלֵמֶעְלָה גַּם כִּף לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, עַד שְׁמַגִּיעָה הַהַתְּעוֹרְרוֹת לְמָקוֹם שְׁצָרִיךְ הַנֵּר לְהַדְלִיק וְנִדְלָק, וּבְהַתְּעוֹרְרוֹת הָעֵשֶׂן שְׁלֵמֶטָה נִדְלָק נֵר לְמַעְלָה, וּכְשֶׁזֶּה נִדְלָק [מְנֹרוֹת], כָּל הַמְּנֹרוֹת הָאֲחֵרוֹת דּוֹלְקוֹת, וּמִתְּבָרְכִים מִמֶּנּוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. נִמְצָא שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת הַקָּרְבָן תִּקּוֹן הָעוֹלָם וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת.

הָרִי כִּיצַד? מִתְּחִיל הָעֵשֶׂן לַעֲלוֹת, אוֹתָם דְּיוֹקְנָאוֹת קְדוּשִׁים שְׁמֵמָנִים עַל הָעוֹלָם נִהְיִים [נִתְקַנְיָם] לְהַתְּעוֹרֵר, וּמְעוֹרְרִים אֶת הַדְּרָגוֹת בְּתִשּׁוּקָה עֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) הַכְּפִירִים שְׂאֲגִים לְטָרֶף וְגו'. אֵלֶּה מְעוֹרְרִים לְדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שְׁמַעְלֵיהֶן עַד שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת מַגִּיעָה, עַד שְׁרוּצָה הַמֶּלֶךְ לְהַתְּגַבֵּר בְּגִבְרָה.

וּבִתְשׁוּקָה שְׁלֵמֶטָה נּוֹבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנָגֵד מִים עֲלִיוֹנִים, שֶׁהָרִי לֹא נּוֹבְעִים מִים עֲלִיוֹנִים אֲלֵא בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל תְּשׁוּקָה שְׁלֵמֶטָה, וְאִז הַתְּשׁוּקָה נִדְבָקָת, וְנוֹבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנָגֵד מִים עֲלִיוֹנִים, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְּבָרְכִים, וְכָל הַמְּנֹרוֹת דּוֹלְקוֹת, וְעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בְּבְרָכוֹת.

וּפְרוּשׁ מִן הָעוֹלָם הוּא, וְהַתְּגַבֵּר בּוֹ כַח חֲזַק, וְהוּא הִיָּה נֶחֱשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּנָגֵד עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, שֶׁהָרִי יִרְשֵׁת חֶלֶק בְּרַכַּת דֵּן אָבִיו יִרְשׁ, שְׂפָתוֹב יְהִי דֵּן נֶחֱשׁ עָלֵי דְרָךְ וְגו'.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, נֶחֱשׁ יְדוּעַ, שְׁפִיפּוֹן מַהוּ? אָמַר לוֹ, סוּד הַתִּקּוֹן שֶׁל מְכַשְׁפִּים שְׁנַחֲשׁ הוּא שְׁפִיפּוֹן, כִּף גַּם אוֹתוֹ בְּלַעַם הָרֶשַׁע, בְּכָל הִיָּה יוֹדַע. בֹּא רֵאֵה, כָּתוּב (במדבר כג) וַיִּלְךְ שְׁפִי, לְפַעְעָמִים בְּזֶה וּלְפַעְעָמִים בְּזֶה.

וְאִם תֹּאמַר, דֵּן אֵין דְּרַגְתּוֹ בְּזֶה - כִּף זֶה וְדָאִי, אֲלֵא הַתְּמַנָּה עַל דְּרַגָּה זוֹ [לְאוֹתוֹ] לְהִיֹּת צַד אַחֲרוֹן, וְשְׂבַח הוּא שְׁלוֹ, מִמָּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּזֶה, וּמִמָּנִה עַל זֶה, וְכָבוֹד הוּא לְכָל אוֹתָם הַמְּמָנִים. וְכִסָּא הַמֶּלֶךְ נִתְקַן בְּכָל אוֹתָם הַמְּמָנִים, בְּכָל אוֹתָם הַמְּמָנִים שֶׁתַּחְתִּיהֶם נִפְרָדוֹת דְּרָכִים וְדְרָגוֹת, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרַע, וְכָלֶם נֶאֱחָזִים בְּתִקּוּנֵי הַכֶּסֶּא הַלְלוּ. וְלִכְן דֵּן לְצַד צְפוּן, בְּנִקְבַת תְּהוּם רַבָּה. שְׂבַצַּד צְפוּן כְּמָה קְבוּצוֹת מְחַבְּלִים הַזְדַּמְנוּ לְשֵׁם, וְכָלֶם שָׂרִים מְמָנִים לְהִרַע אֶת הָעוֹלָם.

לְכוּן הַתְּפִלָּל יַעֲקֹב וְאָמַר לִישׁוּעָתְךָ קוּיִתִּי ה', בְּכָל הַשְּׂכֻטִים לֹא אָמַר לִישׁוּעָתְךָ אֲלֵא בְּזֶה, מִשּׁוּם שֶׁרָאָה לוֹ תִקְוָה חֲזַק שֶׁל הַנְּחֵשׁ, מִרְחַשׁ דִּין לְהַתְּגַבֵּר.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חֲזַקִּיָּה הָיוּ הוֹלְכִים לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּקַפּוּטְקִיא. אָמַר רַבִּי חֲזַקִּיָּה זֶה שְׂאֲמַרְנוּ לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שְׂבַחוֹ שֶׁל רַבּוֹנוֹ וְאַחֵר כִּף יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִי שְׁלָבוֹ טְרוּד וְרוּצָה לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּתוֹ, וְהוּא בְּצָרָה, וְלֹא יְכוּל לְסַדֵּר אֶת שְׂבַח רַבּוֹנוֹ כְּרֵאוּי, מַה הוּא?

אָמַר לוֹ, אִף עַל גַּב שְׁלֵא יְכוּל לְכוּן לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ, סְדוּר וְשְׂבַח שֶׁל רַבּוֹנוֹ לְמָה שְׁיִגְרַע? אֲלֵא

סדר הלימוד ליום ד כסלו [יום 63 בשנה]

למנע מישׂראל שלא יעלו לירושלים לחגג חגיגהם ולהקריב קרבנות ועולות ולעבד שם.

בא ראה, בשעה שהגיעו הברכות ליד משה לברך את כל השבטים, ראה את דן שהיה קשור בנחש, חזר וקשר אותו באריה, זהו שכתוב (דברים לג) ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן. מה הטעם? כדי [שהוא] שיהיה ראשית וסוף, של ארבעה הדגלים קשור ביהודה, שהוא מלך, כמו שנאמר גור אריה יהודה, והוא ראשית הדגלים, וסוף הדגלים הוא דן, שכתוב דן גור אריה וגו', להיות ראשית וסוף קשורים במקום אחד.

לישועתך קניתי ה'. רבי חייא אמר, כמו שנאמר (שופטים יג) והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. אמר [רבי אחא], וכי למה קניתי, והרי הסתלק יעקב מן העולם באותו הזמן מלפני שנים? למה אמר שהוא מחכה לאותה הישועה? [אלא ודאי] אמר לו, ודאי סוד הדבר ככתוב (שמות יז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישׂראל סתם. אף כאן והוא יחל להושיע את ישראל - ישׂראל סתם. לכן אמר לישועתך קניתי ה'.

אמר רבי חייא, ודאי כך הוא, ויפה. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים להשתדל בתורה כדי לזכות בה בחיים שלמעלה, כמו שנאמר (דברים ל) כי הוא חייך וארך ימיה לשבת על האדמה וגו'.

גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. רבי ייסא אמר, מגד נשמע שהרי חילות יצאו לערך קרב, משמע שכתוב גד. בכל מקום גימ"ל דל"ת, חילות ומחנות יוצאים מהם, שהרי גימ"ל נותן ודל"ת לוקח, ומכאן [ומושכת] כמה חילות וכמה מחנות תלויים בהם.

בא ראה, אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, לא פוסקים מימיו לעולמים, והוא משלים לעניים, ולכן עומדים כמה חילות וכמה מחנות ונזונים מכאן. ועל זה גד, זה מוציא ונותן, וזה לוקח ולוקח, ונזונים הבית וכל אנשי הבית.

אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה גד מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים יותר מהכל. זהו

בא ראה, כהנים ולוים מתעוררים לחבר שמאל בימין. אמר רבי חזקיה, הכל כך הוא ודאי, אבל כך שמעתי, כהנים ולוים, זה מעורר שמאל, וזה מעורר ימין, משום שהתחברות זכר אל הנקבה אינו אלא בשמאל וימין, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. ואז מתחבר הזכר בנקבה, ותשוקה נמצאת, והעולמות מתברכים, ועליונים ותחתונים בשמחה.

ולכן כהנים ולוים מעוררים דבר למטה, לעורר תשוקה וחביבות למעלה, שהכל תלוי בימין ובשמאל. נמצא שהקרוב יסוד העולם, תקון של העולם, שמחה של עליונים ותחתונים. אמר רבי יוסי, ודאי יפה אמרת, וכך הוא, וכך שמעתי הדבר ושכחתי אותו, ואני שמעתי זה, והכל באחד עולה.

עכשו תפלה במקום קרבן, וצריך אדם לסדר שבח רבוננו כראוי, ואם לא יסדר, אין תפלתו תפלה. בא ראה, סדור שלם של שבחו של הקדוש ברוך הוא - מי שיודע ליחד את השם הקדוש כראוי, שבזה מתעוררות ונשפעות ברכות לכל העולמות.

אמר רבי חזקיה, לא השרה הקדוש ברוך הוא את ישראל בגלות בין העמים אלא כדי שיתברכו שאר העמים בגללם, שהרי הם משפיעים ברכות מלמעלה למטה בכל יום.

הלכו. עד שהיו הולכים, ראו נחש אחד שהיה מסתובב [ומצדד] בדרך, וסטו מן הדרך. בא אליהם איש אחד. הרג אותו הנחש. החזירו ראשיהם וראו את אותו איש שמת. אמרו, ודאי אותו נחש עשה את שליחות רבוננו. ברוך הרחמן שהצילנו.

פתח רבי יוסי ואמר, יהי דן נחש עלי דרך, מתי היה דן נחש? בימי ירבעם, שכתוב (מלכים א-יב) ואת האחד נתן בדן. למה נתן שם עלי דרך, על אותו הדרך? כדי למנע [אותו דרך שעולים] שלא יעלו לירושלים [ולא יעלו שם]. וזה דן היה להם נחש לישראל עלי דרך, עלי דרך ודאי, כמו שנאמר וינועץ המלך וגו'. שפיץ עלי ארח, שעקץ את ישראל. והכל לא היה אלא עלי דרך ועלי ארח,

לקדוש ברוך הוא כחזק המות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קִשָּׁה כשאל קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מפאן למדנו שצריך אדם לקנא לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מתוך כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשאל? אלא מה שאל קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דָּבָר אחר קשה כשאל קנאה – מה שאל, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאיהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שמקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [וחושד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רְשִׁיפָה רשפי אש שלהבת יה, מה זה שלהבת יה? זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

וְלָבָן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשכא הימין שהוא מים, מוסיף שרפת האהבה, ולא נכבתה שלהבת השמאל, כמו שנאמר וימינו תחבקני, זהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וכן הכל כגון הזה.

עַד שהיו יושבים, שמעו את קולו של רבי שמעון שהיה בא בדרך, הוא ורבי יהודה ורבי יצחק. התקרב למערה, יצאו רבי אלעזר ורבי אבא. אמר רבי שמעון, מכתלי המערה ראיתי ששכינה כאן. ישבו. אמר רבי שמעון, במה עסקתם? אמר רבי אבא, באהבת כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, ורבי אלעזר פרש פסוק זה בכנסת ישראל, שימני כחותם על לבך וגו'. אמר לו, אלעזר, באהבה עליונה וקשר החביבות הסתכלת.

שָׁתַק רבי שמעון שעה. אמר, בכל מקום צריך שתיקה, חוץ משתיקה של התורה. גניזה אחת יש לי גנוזה, ואיני רוצה שתאבד מכם,

שכתוב (בראשית ל) בא גד, קרי, וכתוב בגד חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב (איוב ו) אחי בגדו כמו נחל, משום שאותו נהר ששופע הסתלק באותה שעה, וכתוב בגד חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה.

רַבִּי יהודה אמר, מנין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו כמים אל תותר, שהסתלקו המים ולא שפעו, והרי נתבאר במה פגם, ושניהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגד, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. עכשו השלים גימ"ל לדל"ת.

רַבִּי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפייה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא אלא בנשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת המים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בֵּא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שזו ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך, אף על גב שזזתי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

כִּי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל

המלך. כיון שיודע המלך שהרי בנו גדל בכפר הזה וזמן הגיע להביאו להיכלו, מה עשה באהבת בנו? שולח את הגבירה בשבילו ומכניס אותו להיכלו. הנשמה לא עולה מן העולם הזה עד שבאה הגבירה בשבילה, ומכניסה אותה להיכל המלך, ויושבת שם לעולמים.

ועם כל זה, דרך העולם שאותם בני הכפר בוכים על פירת בן המלך מהם. פקח אחד היה שם, אמר להם, על מה אתם בוכים, וכי לא בן המלך הוא, ולא נראה יותר לדור ביניכם אלא בהיכל של אביו? כך משה, שהיה פקח, ראה בני כפר שהיו בוכים, ועל זה אמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו.

בא ראה, אלו היו יודעים את זה כל הצדיקים, היו שמחים אותו יום שמגיע להם להסתלק מן העולם, וכי לא כבוד עליון הוא שהגבירה באה בשבילם, ולהוביל אותם להיכל המלך שישמח בהם המלך כל יום? שהרי הקדוש ברוך הוא לא משתעשע אלא בנשמות הצדיקים.

בא ראה, התעוררות האהבה של כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, נשמות הצדיקים למטה מעוררים אותה, משום שהם באים מצד המלך, מצד הזכר, והתעוררות זו מגיעה לנקבה מצד של הזכר, ומתעוררת אהבה. נמצא שזכר מעורר חביבות ואהבה לנקבה, ואז הנקבה נקשרת באהבה לזכר.

כמו זה תשוקת הנקבה לשפך מים תחתונים פגוד מים עליונים אינה אלא בנשמות הצדיקים. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם קימים עליונים ותחתונים, ועל זה (משלי ח) וצדיק יסוד עולם, כתוב סתם.

וסוד הכל - צדיק, הוא יסוד שלמעלה, והוא יסוד למטה, וכנסת ישראל נכללת מצדיק מלמעלה וממטה. צדיק מצד זה וצדיק מצד זה יורשים אותה. זהו שכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ, יירשו ארץ ודאי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדונוים בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

והיא דבר עליון, ומצאתי אותו בספרו של רב המנונא הזקן.

בא ראה, בכל מקום הזכר רודף אחר הנקבה ומעורר אליה אהבה, וכאן מצאנו שהיא מעוררת אהבה ורודפת אחריו, ודרך העולם שאין שבח הנקבה לדרך אחרי הזכר, אלא דבר נסתר הוא, ודבר עליון מבית גנזי המלך.

בא ראה, שלש נשמות הן, והן עולות בדרגות עליונות ידועות, ועל שהן שלש - הן ארבע. אחת נשמה עליונה שלא נתפסת ולא מתעורר בה הגזבר [הגזע] של האוצר העליון, כל שכן התחתון. וזו נשמה לכל הנשמות, והיא נסתרת ולא נגלית לעולמים ולא נודעת, וכלם בה תלויות.

וזו מתעטפת בעטוף של זהר הכרמל [של הברדלוח] בתוך הזהר, ונוטף טפות טפות מרגליות, ונקשרים כלם כאחד, כמו הקשרים של איברי גוף אחד, והוא נכנס לתוכם ומראה בהם מעשיו. הוא והם אחד הם, ואין בהם הפרדה. זו נשמה עליונה טמירה של הכל.

נשמה אחרת נקבה נסתרת בתוך חילותיה, והיא נשמה להם, ומהם אחוז הגוף להראות בהם מעשיה לכל העולם, כמו גוף שהוא כלי לנשמה לעשות בו מעשה, ואלה כמו אותם הקשרים הטמירים שלמעלה.

נשמה אחרת היא נשמת הצדיקים למטה. נשמות הצדיקים באות מאותן נשמות עליונות, מנשמת הנקבה ומנשמת הזכר, ולכן נשמות הצדיקים הן עליונות על כל אותם החילות והמתנות שלמעלה.

ואם תאמר, הרי הם עליונים משני צדדים, למה ירדו לעולם הזה ולמה הסתלקו ממנו? למלך שנולד לו בן, שלח אותו לכפר אחד לגדלו, ולגדל אותו עד שיגדל [לו], וילמדו אותו דרכי היכל המלך. שמע המלך שהרי בנו גדל והתגדל, מה עשה באהבת בנו? שולח לו את הגבירה אמו בשבילו, ומכניסו להיכלו, ושמח עמו כל היום.

כך הקדוש ברוך הוא הוליד בן מהגבירה, ומיהו? זו נשמה עליונה קדושה. שלח אותה לכפר, לעולם הזה, שתתגדל בו וילמדו אותה דרכי היכל

וְאִם תֹּאמַר, (שמואל-א ט) וְהִלָּחֵם אֶזְלֵ מִפְּלִינֵי, וְלֹא כְּתוּב אֶזְלָה? לְשֹׁאֵר הַמְּזוּן קוֹרְאִים לָחֵם, וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים מֵהַ הוּא שֹׁאֵר הַמְּזוּן וּמֵהַ הוּא לָחֵם מִמֶּשׁ. לָחֵם שְׁלֹמֶעֱלָה בְּכָל מְקוֹם זָכָר, לָחֵם תַּחֲתוֹן בְּכָל מְקוֹם נִקְבָּה. וְאֵנוּ מְצֹאנֵנוּ שְׁלֹפְעָמִים כְּתוּב זָכָר וְלֹפְעָמִים נִקְבָּה, וְהַכֹּל דְּבָר אֶחָד, זֶהוּ כְּמוֹ זֶה, וְהַכֹּל יָפֵה.

בֵּא רֵא, אֲשֶׁר רָשׁוּם לְמַעְלָה וְרָשׁוּם לְמַטָּה בְּתַקּוּנֵי כְּלָה, וְעַל כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבֻטִים הַיָּם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְנִתְקַן בָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (מלכים-א ז) וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה. וְסוּד הַדְּבָר - נִתְקַן לְמַעְלָה וְנִתְקַן לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. נִתְקַן לְמַעְלָה בְּתַקּוּנֵי יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְנִתְקַן לְמַטָּה בְּשְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבֻטִים הַלְלוּ כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְעַל כֵּן שְׂכִינָה לְמַעְלָה וּשְׂכִינָה לְמַטָּה בְּשִׁבְלִי [בְּתוֹכָם שֶׁל] יִשְׂרָאֵל, וּבְשְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבֻטִים [וּבְשְׁנַיִם שְׁבֻטִים] [וּבְשְׁנַיִם צְדָדִים] נִכְלָלָת וְנִתְקַנְתָּ. אֲשֶׁר בְּתַקּוּנֵיהָ עוֹמֵד כְּשֹׁאֵר הַשְּׁבֻטִים.

וְאִם לֹא שִׁגְלָה מֹשֶׁה - לֹא נוֹדַע, שְׁכָתוּב (דברים לג) וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן רִגְלוֹ, לְהִרְאוֹת אִיפֵה הַקָּשָׁר שֶׁלּוֹ בְּמִקּוּמוֹ, שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחָה מְלַמְעֵלָה. מִשׁוּם כֵּן כְּתוּב בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר וְגו'.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחַה הַנִּתְּנָן אִמְרֵי שְׁפָר. הֵרִי נֹאמַר שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הוּא עוֹלָם שֶׁל זָכָר. כִּיּוֹן שְׁעוֹלָה דְּבָר מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּמַעְלָה, הַכֹּל הוּא זָכָר. מִנֵּיין לָנוּ? מַעוֹלָה. לְמָה נִקְרָאת עוֹלָה? מִשׁוּם שְׁעוֹלָה מַעַל הַנִּקְבָּה, וּמִשׁוּם כֵּן (ויקרא א) עֲלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ וְגו'.

לְמָה תָּמִים? וְכִי חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת צָרִיךְ אוֹתוֹ שְׁאוּמַר תָּמִים?! מֵהַ זֶה תָּמִים? אֵלֹא כְּכָתוּב, הַתְּהִלָּךְ לְפָנַי וְהִיָּה תָּמִים. מִתִּי תָּמִים? בְּשִׁעָה [בְּמִקּוּם] שְׁנַמּוּל, שֶׁהֵרִי הַזָּכָר אֵינוּ, וְלֹא נוֹדַע אֵלֹא רַק בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנַקְרָא תָּמִים, וּמֵהוּ? זֶה אוֹת הַבְּרִית, שְׁבָה נוֹדַע הַזָּכָר מִן הַנִּקְבָּה, כְּכָתוּב (שם י) אִישׁ צָדִיק תָּמִים הִיָּה. מִשׁוּם כֵּן זָכָר תָּמִים, שְׁנוֹדַע בּוֹ אֵיבָר זֶה וְלֹא יִסְרֹסוּ אוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, הֵרִי כְּתוּב (ויקרא ד) נִקְבָּה תְּמִימָה? כֵּן הוּא וְדֹאֵי. כְּמוֹ שְׁנַקְרָא צָדִיק תָּמִים, כֵּן נִקְרָא צָדִיק תְּמִימָה, מִשׁוּם שֶׁהַכֹּל נִטְלָה מִמֶּנּוּ. מִשׁוּם כֵּן

וְסוּד הַכְּתוּב - (בראשית מט) מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ. וְעַם כָּל זֶה דְּבָר אַחֵר, שְׁכָתוּב (שיר ו) רָאוּהָ בְּנוֹת וַיֹּאשְׁרוּהָ, וְעַל זֶה אָמְרָה לָאָה, (בראשית ל) בְּאֲשֶׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת, וְהַכֹּל יָפֵה.

וּבֵא רֵא, מִן הָעוֹלָם הַבָּא נִמְשָׁךְ וְשׁוֹפֵעַ לְצָדִיק הַזֶּה לְתַת תְּפִנוּקִים וְעֲדוּנִים לְאֶרֶץ הַזֶּה, שֶׁהִיא לָחֵם עֲנִי, וְנַעֲשֶׂה לָחֵם מְעַנָּה. זֶהוּ שְׁכָתוּב מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ, וְדֹאֵי, וְהֵרִי בְּאֶרְנוּ.

בֵּא רֵא, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ, זֶהוּ מְקוֹם שֶׁהַכֹּל מֵאֲשֶׁרִים אוֹתוֹ, וּמִיָּהוּ? הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחֲתוֹנִים מֵאֲשֶׁרִים אוֹתוֹ וּמִשְׁתוֹקְקִים אֵלָיו. שְׁמֵנָה לְחָמוֹ, מִי? עַד כָּאֵן לֹא פָּרַשׁ מִי הוּא הַמְּקוֹם. אֵלֹא, יֵשׁ לָחֵם וְיֵשׁ לָחֵם, כְּמוֹ שִׁישׁ אֵילָן וְיֵשׁ אֵילָן. יֵשׁ עֵץ הַחַיִּים, וְיֵשׁ עֵץ שְׁתַּלּוּי בּוֹ הַמּוֹת. יֵשׁ לָחֵם שְׁנַקְרָא לָחֵם עֲנִי, וְיֵשׁ לָחֵם שְׁנַקְרָא לָחֵם מְעַנָּה. וּמִיָּהוּ [לָחֵם]? זֶה ו', וְזֶה הוּא לְחָמ"ו, לְחָם ו', וְעַל זֶה כְּתוּב (שמות טז) הַנְּגִי מִמֶּטִיר לָכֶם לָחֵם מִן הַשָּׁמַיִם, מִן הַשָּׁמַיִם וְדֹאֵי.

וְעַל זֶה, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ, לָחֵם ו', שֶׁהֵרִי מִמֶּנּוּ נִזוֹן הָעֵץ הַזֶּה, וְהוּא מַעֲטָר אוֹתוֹ, כְּכָתוּב (שיר ג) בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לוֹ אָמוֹ. וּכְשֶׁהוּא לוֹקַח, וְדֹאֵי הוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ. וּמִי הַמֶּלֶךְ? זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵרִי מִמֶּנּוּ נִזוֹנִית, וְהוּא נוֹתֵן לָהּ עַל יַד הַצָּדִיק דְּרָגָה קְדוּשָׁה אוֹת הַבְּרִית, וּמִכָּאֵן לְשֹׁאֵר הַדְּרָגוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכֹלָם כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה.

בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הִזְקֵן אָמַר כֵּן: מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ - זֶה לָחֵם שְׁבָת, שֶׁהוּא מְעַנָּה, עַל אֶחָד שְׁנַיִם, כְּכָתוּב לְקַטּוּ לָחֵם מִשְׁנָה. מֵהַ זֶה לָחֵם מִשְׁנָה? אֵלֹא שְׁנַיִם לָחֵם, לָחֵם מִן הַשָּׁמַיִם וְלָחֵם מִן הָאֶרֶץ. זֶהוּ לָחֵם עֲנִי. וְזֶהוּ לָחֵם עֲנִי. וּבְשִׁבְתָּ נִכְלָל לָחֵם הַתַּחֲתוֹן בְּלָחֵם הָעֲלִיּוֹן, וּמִתְבָּרַךְ זֶה מִשׁוּם זֶה, וְהוּא לָחֵם מִשְׁנָה.

וְעוֹד הִיָּה אוֹמַר, לָחֵם מִשְׁנָה שֶׁל שְׁבָת לוֹקַח מִשְׁבֵּת הָעֲלִיּוֹנָה שְׁשׁוֹפֵעַת וּמֵאִירָה לְכָל, וּמִתְחַבֵּר לָחֵם בְּלָחֵם, וְהוּא מִשְׁנָה. וּבְכָל מְקוֹם סוּד שֶׁל לָחֵם נִקְבָּה הִיא, מִשׁוּם כֵּן שְׁמֵנָה כְּתוּב וְלֹא שְׁמֵן, וְכָתוּב (בראשית טז) כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל, זֶה אֲשֶׁתוֹ.

יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', ים ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כך נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת, כאשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת בינ"ה, וזה לא נסתר ככתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החילות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

ובשתתכל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרוד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיום הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בנין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר - (מלכים א-ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם.

עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כך גם הנקבה שלמעלה. אלא סיום הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שיורד לסיום, וכשהסיום נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברוך את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו - לא כך, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר - יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזונית אבן ישראל הזאת. אבן - זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ידאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוני השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כך, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כך, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר השבטים הם תקונים של שכינה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האיברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאנה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוח מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדרום ומנהיג את המערב,

ויפזון, מה זה ויפזון? אלא כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה כלי פז. התכבדו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אכן ישראל - משם נזונית אותה אכן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נזונית אותה אכן יקרה, שהם צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונזונה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר מאל אביך ויעזרה וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביך ויעזרה, אל אביך יעזרה צריך להיות! מה זה מאל אביך ואחר כך ויעזרה? ואת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, וברכה צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביך, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ויעזרה, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, ושסיעו יתה ממקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה', את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה ביום, ככתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן לכם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר ל' וכתב ת? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שנאמר את השמים - כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעשרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת

ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמטה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א-ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שכיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, ככתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדולות. עשו חיל - אותו חיל שעשו שסמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר כאחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (סם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א-ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה].

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה?! צועדות הנה צריך לכתב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימררוהו ורבו - בהסתכלות של אהבה אליו, ככתוב (שיר ו) הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן - חזק הלבשה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

אוכל בֶּשֶׂר כָּל יוֹם, וּבִנְיָמִין הָיָה זֶן אוֹתוֹ. מִשּׁוּם שְׁהָרִי הָיָה בְּחֶלְקוֹ, כְּבִיכּוֹל הוּא מִפְּרִנְס וְזֶן אֶת הַזָּאב הַזֶּה. עוֹד זָאב יִטְרֹף – זָאב יִזוֹן, וּמִיָּהוּ? אֵלֶּה בְּעֲלֵי יְרִיבוֹת שְׁעוֹמְדִים לְמַעַלָּה לְקַטְרֵג, וְכֻלָּם נִהְנוּ וּנְתַקְּנוּ מִהַקְּרָבָן, וּמַעוֹרְרִים הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַעַלָּה.

בִּבְקָר יֹאכֵל עַד וְלַעֲרֵב יִחְלַק שָׁלֵל. מַה זֶה בִּבְקָר יִחְלַק עַד? אֵלֶּה בִּבְקָר, שְׁאֲבָרָהּ מִתְּעוֹרֵר בְּעוֹלָם וְנִמְצָאָת שְׁעַת רְצוֹן, הַקְּרָבָן עוֹשֶׂה הַתְּעוֹרְרוֹת וְנַחַת רוּחַ וְעוֹלָה עַד ע"ד, אוֹתוֹ מְקוֹם שִׁכְתוֹב (דְּבָרִים ל) וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ.

עוֹד בִּבְקָר, מַה זֶה בִּבְקָר? זֶה אֲבָרָהּ, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, שִׁכְתוֹב (בְּרֵאשִׁית כב) וְיִשְׁכַּם אֲבָרָהּ בִּבְקָר. בְּזִמְנָן שְׁנִמְצָא רְצוֹן, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לֹא הָיָה אוֹכֵל קְרָבָן אַחֵר, וּמַה הָיָה אוֹכֵל? אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא ע"ד, וְהוּא כִּסָּא עֲלִיוֹן, שֶׁהוּא עַדֵי עַד, כְּכַתוּב עַדֵי עַד וְגו'. וְזִמְנָן אֲכִילָה בִּבְקָר שֶׁל ע"ד הוּא, וְהָע"ד הַזֶּה [כֶּף גַּם כֶּן] לְמַעַלָּה [כֶּף נִקְרָא], שִׁכְתוֹב (יִשְׁעִיָּה כו) בְּטַחוֹ בַּה' עַדֵי עַד. וּבִבְקָר, הִינּוּ קְרָבָן לַה' וְדָאֵי. יֹאכֵל עַד, וְלֹא אַחֵר.

עוֹלָה עֲשֵׂן, וְהַתְּעוֹרְרוֹת הָאֵהָבָה נִקְשְׂרָת, וּמִתְּעוֹרְרָת לְמַעַלָּה וְעוֹמְדִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְאֵשׁ [נִנְר] דּוֹלְקָת וּמְאִירָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת הַזֶּה שְׁלִמְטָה, וְכֵהֵן מִתְּעוֹרֵר, וְלוֹיִם מְשַׁבְּחִים וּמְרֵאִים שְׁמִחָה, וְאֵז מִתְּנַסֵּף הֵיזִין לְהַתְּקַשֵּׁר בְּמִים, וְהֵיזִין מְאִיר וּמְרֵאָה שְׁמִחָה. מִשּׁוּם כֶּף, יִיזֵן טוֹב לְמַטָּה לְהִרְאוֹת שְׁמִחָה לִיזֵין אַחֵר שְׁלִמְעַלָּה, וְהַכֹּל מִתְּעוֹרֵר לְקַשֵּׁר שְׁמַאל בְּיָמִין.

וְלֶחֶם שֶׁהוּא סֵלֶת, מְלֻכּוֹת שְׁמַעוֹרְרָת הַתְּעוֹרְרוֹת, לּוֹקְחִים אוֹתָהּ שְׁמַאל בְּיָמִין, וּמְקַשְׂרִים אוֹתָהּ בְּגוֹף, וְאֵז שׁוֹפֵעַ שְׁמֵן עֲלִיוֹן, וְלוֹקְטָת אוֹתוֹ עַל יַד הַצְּדִי"ק. וְעַל זֶה צְרִיף לַעֲשׂוֹת הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל סֵלֶת בְּשִׁמּוֹן, וְנִקְשֵׁר הַכֹּל כְּאַחַד, וְאֵז עֲדוֹן וְנַחַת שֶׁל יַחֲוֹד אַחַד, וְלוֹקְטִים עֲדוֹן וְנַחַת שֶׁל הַיַּחֲוֹד כָּל אוֹתָם כְּתָרִים, וְנִקְשְׂרִים זֶה בְּזֶה, וְהִלְכְּנָה מְאִירָה, וְנִקְשְׂרָת בְּשִׁמְשׁ, וְיֹושֵׁב הַכֹּל בְּעֲדוֹן.

וְאֵז קְרָבָן לַה', וְלֹא לְאַחֵר, וְעַל זֶה בִּבְקָר יֹאכֵל עַד, וְלֹא לְאַחֵר [עַד]. יֹאכֵל עַד וְיִתְעַדֵּן וְיִתְקַשֵּׁר בְּקַשְׂרוֹ בְּתַחֲלָה. מִתִּי? בִּבְקָר, שְׁצָרִיף לְהַתְּפָרֵד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף יִתְפָּרְכוּ הָאַחֲרִים.

וְקִיּוּם. עַד כָּאֵן כָּלָל, וְאַחֵר כֶּף עֲשֵׂה פְּרֻט, שִׁכְתוֹב בְּרַכַּת שָׁמַיִם וְגו'.

בְּרַכַּת אָבִיךָ גְּבָרוֹ עַל בְּרַכַּת הוֹרֵי. וְדָאֵי שְׁבִרְכַת אָבִיךָ גְּבָרוֹ, שְׁהָרִי יַעֲקֹב הוֹרִישׁ שְׁבַח שֶׁל הַכֹּל יוֹתֵר מִהָאֲבוֹת, שְׁהָרִי הוּא הָיָה שָׁלֵם בְּכָל, וְהַכֹּל נִתֵּן לְיוֹסֵף. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁכָף רְאוּי, שְׁהָרִי צְדִיק נוֹטֵל הַכֹּל וְיֹורֵשׁ הַכֹּל כְּאַחַד, וְכָל הַבְּרַכּוֹת שְׁרוּיּוֹת בּוֹ. הוּא מוֹרִיק בְּרַכּוֹת מִהֶרָאֵשׁ לְמַעַלָּה, וְכָל אִיבְרֵי הַגּוֹף כָּלָם נִתְקַנּוּ לְהוֹרִיק בּוֹ בְּרַכּוֹת, וְאֵז נַעֲשֵׂה נֶהַר שְׁיוּצָא מִעֲדָן.

מַה זֶה מִעֲדָן? אֵלֶּה בְּכָל שְׁעָה שֶׁכָּל הָאִיבְרִים יוֹשְׁבִים בְּקַשֵּׁר אַחַד, וְהֵם בְּעֲדוֹן שֶׁל הַשְּׁתוֹקְקוֹת מִהֶרָאֵשׁ לְמַעַלָּה וְלִמְטָה, וְכֻלָּם מִעֲדוֹן וְהַשְּׁתוֹקְקוֹת שֶׁלָּהֶם מְרִיקִים בּוֹ, וְנַעֲשֵׂה נֶהַר שְׁשׁוֹפֵעַ וְיוּצָא מִעֲדָן וְדָאֵי. עוֹד מִעֲדָן – מִחֻכְמָה עֲלִיוֹנָה שׁוֹפֵעַ הַכֹּל לְהַמְשִׁיךְ, וְעוֹשֶׂה נֶהַר, וְנִמְשָׁךְ עַד שְׁמַגִּיעַ לְדַרְגָּה הַזֹּה, וְאֵז הַכֹּל בְּבְרַכּוֹת, וְהַכֹּל אַחַד.

עַד תְּאֻנֹת גְּבַעַת עוֹלָם, [זֶה עַד] תְּשׁוֹקֵת אוֹתָן גְּבַעוֹת עוֹלָם, וּמִי הֵם? שְׁתֵּי נִקְבוֹת, אַחַת לְמַעַלָּה וְאַחַת לְמַטָּה, שֶׁכָּל אַחַת נִקְרָאֵת עוֹלָם. וְתְשׁוֹקֵת כָּל אִיבְרֵי הַגּוֹף בְּאוֹתָן שְׁתֵּי אִמְהוֹת. תְּשׁוֹקָה לִינֵק מִהָאֵם הָעֲלִיוֹנָה (בִּינָה), וְתְשׁוֹקָה לְהַקְשֵׁר בְּאֵם הַתַּחְתּוֹנָה, וְתְשׁוֹקֵת הַכֹּל אַחַד. מִשּׁוּם כֶּף כָּלָם [כְּרָאוּי]. תְּהִיזֵין לְרֵאֵשׁ יוֹסֵף וְגו', לְהַתְּפָרֵד אוֹתָהּ דַּרְגָּה שֶׁל צְדִיק וְלִטֵּל הַכֹּל כְּרָאוּי.

אֲשָׁרֵי אוֹתָם שְׁנִקְרָאִים צְדִיקִים, שְׁהָרִי צְדִיק לֹא נִקְרָא אֵלֶּה מִי שְׁשׁוֹמֵר דַּרְגָּה זוֹ, אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה הַזֹּה, אֲשָׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. יִצְאוּ מִן הַמַּעֲרָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל אַחַד וְאַחַד יֹאמַר דְּבַר, וְנִלְךָ בְּדַרְךָ.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר פְּסוּק אַחֲרָיו, בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף וְגו'. בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף, לְמָה זָאב? אֵלֶּה מִשּׁוּם שְׁכָף נִרְשָׁם בְּכִסָּא, שְׁהָרִי כָּל הַחַיּוֹת, קְטַנּוֹת וְגִדּוּלוֹת, רְשׁוּמוֹת שָׁם, כְּכַתוּב (תְּהִלִּים קד) חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוּלוֹת, וְהַכִּסָּא שְׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה כֶּף נִרְשָׁם, כְּמוֹ שְׁלִמְעַלָּה.

עוֹד זָאב יִטְרֹף, שְׁהָרִי הַמְזַבַּח הָיָה בְּחֶלְקוֹ, וּמִזְבַּח הוּא זָאב. שְׁאֵם תֹּאמַר שְׁבִנְיָמִין הוּא זָאב – לֹא כֶּף, אֵלֶּה הַמְזַבַּח שְׁהָיָה בְּחֶלְקוֹ הוּא זָאב, שְׁהָיָה

פְּתַח רבי אבא ואמר פסוק אחריו, כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וגו'. כל אלה שבטי ישראל?! הֲיֵה צְרִיף (לכתב) אלה שבטי ישראל, מה זה כל אלה? אלא לחבר [לחתם] אותם למקום שכל הברכות מוריקים לשם שנים עשר. שנים עשר ודאי, קשרים של תקוני הגבירה, והיא מתחברת עמם. זהו שפתוב שנים עשר. וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם, שהרי במקום זה הדבור שורה.

אֲשֶׁר דבר, כאן קשר אחד להתחבר מלמטה למעלה, ומלמעלה למטה. מלמטה בשנים עשר השבטים הללו, וזאת התחברה עמם. אשר דבר, הרי חבור זכר ונקבה קשור לשני צדדים, מלמטה ומלמעלה. לסוף קשר אותם במקום שלמעלה, זכר ונקבה כאחד, זהו שפתוב איש אשר כברכתו וגו'. מה זה כברכתו? אלא כברכת בת זוגו. איש אשר כברכתו, שניהם כאחד.

פְּתַח ואמר, (תהלים קכח) יברכה ה' מציון ויראה בטוב ירושלים וגו'. יברכה ה' מציון, שממנו יוצאים ברכות להשקות את הגן, והוא כולל כל הברכות ונותן לה. ואחר כך ויראה בטוב ירושלים, להראות שכל הברכות באות מזכר ונקבה. כמו זה (במדבר ו) יברכה ה' וישמרך. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - מנקבה. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - משמור, והכל דבר אחד, משום שמשניהם יוצאות ברכות לעולמות. ועל זה, איש אשר כברכתו ברך אתם.

וְעַל כך אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה, והינו בבקר יאכל עד, ואחר יתברכו האחרים. ולערב יחלק שלל, שהרי הקרבנות שהיו בבקר, הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והתעוררות עולה לשם. ומשום שהוא התברך, הֲיֵה קוֹשֵׁר קִשְׁרִים לְכָל שְׂאֵר הַחִילוֹת הַעֲלִיּוֹנִים, ומחלק להם ברכות לכל אחד ואחד כראוי, ונאה לו, והעולמות מתבשמים, ומתברכים עליונים ותחתונים.

וְהִינּוּ סוד הכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי וגו', בתחלה. אחר כך חלק לכלם, ואמר, אכלו רעים שתו ושכרו דודים. מוריק ברכות לכלם, ומחלק להם לכל אחד ואחד כראוי לו, ולכן ולערב יחלק שלל, שהרי השם הקדוש יתברך בתחלה, וכעת מחלק ברכות לכל העולמות. שלא תאמר שהקרבן נקרב להם ולא לשום כח אחר, אלא הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והוא מוריק ברכות ומחלק ברכות לכל העולמות, ומשום כך קרבן לה, ולא לאחר.

אָמַר רבי שמעון, בני, יפה אמרת. עוד, התעוררות אחרת של הקרבן, [הכל] כדי למשך ברכות ולעורר ברכות, שיתברכו כל העולמות. בתחלה קרבן לה, ולא לאחר. עכשו תקריבו את קרבנכם, שיתקשרו כל העולמות כאחד, ויתחברו ויתברכו עליונים ותחתונים.

סדר הלימוד ליום ה כסלו [יום 64 בשנה]

ומי הם? אותם בתים פנימיים ובתים חיצוניים הם נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

בא ראה, בשעה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שכאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, ככתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן – אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה – במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א יא) בת שבע אם שלמה.

ובתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה – זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך – דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ) למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום הלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לה דור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה,

רבי יהודה פתח פסוק ואמר, ויכל יעקב לצות את בניו וגו'. ויכל יעקב לצות את בניו, לצות? הנה צריך (לכתב) לברך! אלא שצוה אותם אל השכינה להתקשר אליה. עוד, שצוה אותם על עסקי המערה, שהיא קרובה לגן עדן, ששם קבור אדם הראשון.

בא ראה, אותו מקום נקרא קרית ארבע. מה הטעם? משום ששם נקברו ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

הרי יש כאן קשיא, ששנינו, האבות הם מרכבה קדושה, ומרכבה לא פחות מארבעה, ושנינו שהקדוש ברוך הוא חבר את דוד המלך עמהם ונעשו מרכבה שלמה, זהו שכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', שדוד המלך התחבר להיות מרכבה שלמה עמהם. אם כך, דוד צריך [להתקשר] להקבר בתוך האבות, ויהיה קרית ארבע עמו, אז מה הטעם לא נקבר עמהם?

אלא, דוד המלך מקום מתקן היה לו כראוי, ומיהו? ציון, לחבר אותו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות, הרי הם נקברו עמו, משום שהוא היה מלך ראשון, ונעברה ממנו המלכות ונתנה לדוד המלך, ומימיו של אדם התקים דוד המלך, שעל אדם נגזרו אלף שנים, והעברו ממנו שבעים שנים, ימיו של דוד המלך, והוא נתן אותם, והאבות איך יקומו עד שיבא דוד המלך? אלא זכה למקומו כראוי לו, משום כך לא נקבר עם האבות.

זאת ועוד, האבות שרויים במקום של זכר, ודוד במקום של נקבה, והאבות נקברו עמם הנקבות, ודוד נקבר והתחבר במקום של זכר, דבר כראוי לו.

ויאסף רגליו אל המטה, משום שהרי הוא יושב במקום של חיים. כשרצה להסתלק מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם,

היש מספר לגדודיו, ועל זה מי יכול להשמיע כל תהלתו?

בא ראה, המצרים כלם היו חכמים, ומצד הגבורה יצאו, כמה חילות וכמה מחנות וכמה דרגות על דרגות, עד שמגיעים לדרגות התחתונות, והמצרים היו מכשפים וחכמים בהם, ויודעים נסתרות העולם, והסתכלו, שהרי שבזמן שיעקב קים בעולם, אין עם שישלט על בניו, וידעו שהרי ישתעבדו בישראל זמנים רבים.

כיון שיעקב מת, שמחו. הסתכלו מה יהיה בסוף, עד שהגיעו לגרן האטד, שהוא גזרת הדין השולט. אט"ד בגימטריא יד, כמו שנאמר (שמות יד) וירא ישראל את היד הגדלה וגו'. כיון שהגיעו למקום זה, ראו הגבורות שיוצאות מהאטד הזה. ולמה נקרא אטד? אלא מה אטד יוצאים קוצים לצד זה ולצד זה, כך גם י"ד יוצאות ממנה אצבעות לצד זה ולצד זה, וכל אצבע ואצבע עולה בכמה גבורות, בכמה דינים, בכמה הנהגות, אז ויספדו שם מספד גדול וכבוד מאד על כן קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבוד זה למצרים, ולא לאחר.

רבי שמעון פרש את הפרשה. יצאו מתוך המערה. אמר, ראיתי שיום זה יפל בית בעיר, ויעדרו שני [בני] רומאים מקטרגים. אם אני בעיר, לא יפל הבית. חזרו לתוך המערה וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים וגו'. צהלי קולך, פסוק זה נאמר לכנסת ישראל, משום שהיא משבחת את הקדוש ברוך הוא בקול משבח, ועל כך צהלי קולך. מכאן למדנו, כל מי שרוצה לשבח את הקדוש ברוך הוא בקול, צריך לו קול נעים שיערב לאחרים ששומעים אותו, ואם לא – לא יקום להרים קול.

בא ראה, לויים שבאו מצד זה, שכתוב (כמדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה. מה הטעם? משום שקולו [דרגתו, ואם] נמוך, ולא יערב לאזנים כשאר חבריו, אז מעבירים מצבא העבודה הזה [מהחילים] של מעלה, שעומדים לנגן לעבודה הזו ולכבוד את השם הקדוש פראוי.

החילות שלמעלה, חילות ומחנות כנגד התחתונים, לשבח את השם הקדוש

משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתך אני. כי אתה לא נאמר, אלא כי אתך אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם כנו אבילות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישראל, מה הטעם למצרים?

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך – לא, שכלם באים להראות דבר, אף כאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילת. גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שיסלק ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל גבורתך, שהיא גבורה תחתונה, ידברו, שכתוב וגבורתך ידברו.

ישמיע כל תהלתו, שרבים הם [הדרגות] הדינים שנודעים ומחברים בתהלה, וכמה חילות וכמה מחנות שמתחברים בה, ככתוב (איוב כה)

שלא עלה למלכות, כשהיה אורב לו לשאול, והיה דרכו כעני, [אחר כך] כמו זה אביתר. ולזמן ששלט שלמה, עמדה הלבנה בשלמות, והיתה בחדוה של עשר, שהכל היה לו, לא זכה באביתר.

וְדַאי שדה ענתות סוד הדבר היה, וירמיה שקנה אותו, הכל היה בשביל לרשת סוד עליון. בא ראה, כששולטת הלבנה, היא נקראת שדה תפוחים. כשהיא בעני, שדה ענתות. משום כך תשבחת שלמטה עושה לה עשר ושלמות.

כְּמוֹ שדוד, כל ימיו השתדל לעשות לה שלמות ולנגן מיני זמר לזמר ולשבח למטה, וכשדוד הסתלק מהעולם, השאיר אותה בשלמות, ושלמה לקח אותה בעשר, בשלמות, שהרי הלבנה יצאה מהעני ונכנסה לעשר, שבעשר הזה שלט על כל מלכי הארץ.

וְעַל זה, (שם י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה. אלא הכל זהב, שהתרבה הזהב, ובאותו הזמן כתוב (איוב כח) ועפרת זהב לו, שהרי עפר שלמעלה היה מסתכל בו השמש, ובהסתכלות של השמש ותקפו, העפר נעשה ומתרבה הזהב.

בֵּא ראה, מן ההרים שכח השמש מאיר שם, עפר הארץ שבין ההרים כלם עושים זהב, ואלמלא חיות רעות שרבות שם, לא היו אנשים עניים, משום שתקף השמש מרבה את הזהב.

מִשׁוּם כך בימי שלמה אין כסף נחשב למאומה, שהרי תקף השמש מסתכל בעפר ומרבה את הזהב. ועוד, שאותו עפר הוא צד הדין. כשסתכל בו השמש, נוטל תקף ומתרבה זהב. כיון שהסתכל שלמה בה, שבח והכריז ואמר, (קהלת א) הכל היה מן העפר וגו'.

וְעַל זה שלמה לא הצטרף לנגן כמו דוד, אלא שירה שהיא אהבה של עשר, שהיא אור ואהבה שכל התשבחות של העולם היו בה, השבח של הגבירה כשיושבת בכסא כנגד המלך הוא אמר.

כְּתוּב (מלכים א י) ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים, משום שהכל היה זהב, והעפר נקשר בשמאל בצד האהבה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, והשמש נדבק עמה ולא זו ממנה.

ולומר להם, ומשום כך ישוב מצבא העבדה. ומשום שכנסת ישראל משבחת את הקדוש ברוך הוא, אמר הכתוב צהלי קולך בת גלים, בת האבות.

עוֹד בת גלים - העולם הבא נקרא גלים, משום שהכל עומד בו, ונכלל בו תלי תלים, ויוצא ממנו לכל. עוד בת גלים - כפתוב (שיר ד) גל נעול, וכל אותם גלים ומעינות, כלם יוצאים מהעולם הבא, וכנסת ישראל היא בת גלים.

בֵּא ראה, פסוק זה קשה. בתחלה כתוב צהלי קולך, שהוא כדי לומר ולהרים קול, ואחר כך כתוב הקשיבי. אם כך, אז למה צהלי קולך, כיון שכתוב הקשיבי? אלא צהלי כדי לשבח ולומר.

בֵּא ראה, אם ישראל מתחילים לשבח ולומר לקדוש ברוך הוא, אז כתוב הקשיבי, מה הטעם? בשביל שישאל מושבחים ומזמרים בשבילה לקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב צהלי קולך, וכתוב הקשיבי.

לְיִשָּׁה - משום שבאה מצד הגבורה, כמו שנאמר (משלי ל) ליש גבור בבהמה. ולישה זו גבורה, לשבר כחות וחקקים. עניה ענתות - משום שהיא אספקלריה שלא מאירה [עליה], עניה ודאי, אין לה ללבנה אור משל עצמה, אלא רק מה שנותן לה השמש.

עֲנִיּוֹת הוא שדה, כפר אחד, ושורים בו כהנים עניים שמחזרים על הפתחים [של הלוים], ואין מי שישגיח בהם, משום שכל אותם בני אותו כפר [קלים], בזויים היו בעיני העם, וביתם יותר ריק מכל העם, פרט למה שנותנים להם, כמו עניים [קלים] בזויי עם. משום כך ללבנה אין אור משל עצמה, אלא בשעה שמתחבר עמה השמש היא מאירה.

בֵּא ראה, שכתוב (מלכים א ב) ולאביתר הכהן אמר המלך ענתת לך על שדיך כי איש מות אהה. וכי על שהזמין את אדוניהו נקרא איש מות? אלא משום שהיה ממקום עני, שנדבקה בו הלבנה, שהיא עניה ענתות.

וְאִם תאמר, (שם) וכי התענית בכל אשר התענה אבי, משום כך צדיק שלא הרג אותו? אלא אביתר, משום שהיה ממקום עני, זכה בו דוד עד

וְנָטַל אוֹתוֹ [בְּיָמִין וּבְשִׁמְאֵל] בְּשֵׁתֵי יָדָיו וּמְבָרֵךְ. וְהָרִי אָמְרָנוּ שְׁצָרִיךְ לְטַל אוֹתוֹ בְּיָמִין [וְלֹא בְשִׁמְאֵל] וּבְשִׁמְאֵל, וְאָף עַל גַּב שְׁכָלָם הִתְעוֹרְרוּ בּוֹ - יָפָה הוּא.

אבל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כֶּךָ צָרִיךְ כּוֹס, שְׁכָתוֹב (תהלים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׁא, שְׁהָרִי בְּכוֹס זֶה שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת מֵאוֹתָן יְשׁוּעוֹת שְׁלֹמְעֵלָה, וְהוּא נוֹטַל אוֹתָם וְכוֹנֵס אוֹתָם אֵלָיו, וְשֵׁם נִשְׁמַר [לְהֵם] יַיִן הָעֲלִיּוֹן וּמִתְכַּנֵּס בְּאוֹתוֹ כּוֹס, וְצָרִיכִים לְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּיָמִין [וּבְשִׁמְאֵל] וְלֹא בְשִׁמְאֵל, וְהַיַּיִן שֶׁהוּא כְּנוֹס בְּכוֹס הַזֶּה, שִׁיתְּבָרְכוּ כְּאֶחָד, וְצָרִיכִים לְבָרֵךְ אֶת הַשְּׁלַחָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִיק מִלְחָם וַיַּיִן, הַכֹּל [אֶחָד] כְּאֶחָד.

בא רְאֵה, כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכִינּוּן שֶׁהִיא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, צָרִיךְ יָמִין וּשְׁמָאל [וְצָרִיךְ] לְטַל אוֹתָהּ, וְאוֹתָהּ כּוֹס נִתְּנָת בֵּין יָמִין לְשִׁמְאֵל, וְצָרִיכָה לְהִתְמַלֵּא יַיִן בְּשִׁבִיל יַיִן הַתּוֹרָה שִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַבָּא.

ובא רְאֵה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, [כְּאֵין] בְּזֶה הַתְּגִלוֹ דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים כְּאֵין שְׁאֲנוּ בְּמַעְרָה, אוֹמֵר כְּאֵין נִתְּגַלָּה סוּד הַמְּרַכְּבָה הַקְּדוּשָׁה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ לְקַבְּלָהּ בְּיָמִין וּבְשִׁמְאֵל, זֶה צָפוֹן וְדָרוֹם, וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שִׁיְהִיָּה נוֹטַל בְּרָכָה מֵהֵם.

מי זֶה כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה? זֶה (שיר ג) מִטְּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה, שְׁצָרִיךְ שֶׁתִּתְּנֵן בֵּין צָפוֹן וְדָרוֹם, וְצָרִיךְ לְהַנִּיחָהּ בְּיָמִין, וְהַגּוֹף שִׁיתְּתַקֵּן עִמָּהֶם, וַיִּשְׁגִּיחַ בְּאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת, מִשׁוּם שְׁכָתוֹב (דברים יא) תָּמִיד עֵינַי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ וְגו'. נִמְצָא בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה סוּד הָאֲמוּנָה, צָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעְרָב, הָרִי מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה כְּרָאוּי לוֹ.

ושלחן בְּלַחֵם, כְּדִי שִׁיתְּבָרֵךְ אוֹתוֹ לַחֵם שְׁלֹמְטָה וַיִּתְּבָרֵךְ לַחֵם עֲנִי, וַיְהִיָּה לַחֵם עֲנִי, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ. וַיִּמְצָא שְׁכָנַסַּת יִשְׂרָאֵל מִתְּבָרְכַת בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, לְמַעְלָה [בְּאוֹתוֹ] לַחֵם שֶׁל בְּרָכָה]. וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, לְחִבְר דְּוֹד הַמְּלָךְ בְּאַבּוֹת, וַיִּתְּבָרֵךְ לְמַטָּה, שִׁיתְּבָרֵךְ [וְהַשְּׁלַחָן] בְּלַחֵם מִשׁוּם שִׁיתְּבָרֵךְ מִכָּל הַצְּדָדִים, מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה בְּסוּד כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, שִׁיתְּבָרֵךְ דְּוֹד הַמְּלָךְ בְּאַבּוֹת וַיִּתְּבָרֵךְ לְמַטָּה, שִׁיתְּבָרֵךְ לַחֵם עֲנִי וַיְהִיָּה

שלמה טְעָה בְּזֶה, שְׁהָרִי רְאֵה שֶׁהִלְבְּנָה קְרָבָה לְשִׁמְשׁ, וְהָיְמִין מְחַבֵּקַת, וְהַשְּׁמָאל תַּחַת הָרֹאשׁ. כִּינּוּן שֶׁהִתְקַרְבוּ זֶה לְזֶה, אָמַר, הָרִי הִתְקַרְבוּ כְּאֶחָד, יָמִין מֵהָ פֶּאֶן עוֹשָׂה, שְׁהָרִי יָמִין אֵינָה אֶלֶּא כְּדִי לְקַרְבֵּי? כִּינּוּן שֶׁקְּרָבוּ זֶה בְּזֶה, לְמָה צָרִיךְ? מִיֵּד אֵינן כֶּסֶף [לֹא] נִחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה.

אמר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתָה דְּחִיתָ אֶת הָיָמִין - חֲיִיךָ, אֲתָה תִצְטָרֵךְ לְחֶסֶד בְּנֵי אָדָם וְלֹא תִמְצָא. מִיֵּד סְטָה הַשְּׁמֵשׁ מִכְּנַגְד הַלְבָּנָה, וְהִלְבְּנָה הַתְּחִילָה לְהַחֲשֵׁף, וְהָיָה שְׁלֹמֹה מְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים וְאוֹמֵר (קהלת א) אֲנִי קִהַלְתִּי, וְלֹא הָיָה מִי שִׁיעֲשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד. מָה הַטְּעַם? מִשׁוּם שֶׁדְּחָה אֶת הָיָמִין וְלֹא הִחְשִׁיב אוֹתוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מלכים א-א) אֵינן כֶּסֶף [לֹא] נִחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לְמֵאוּמָה.

ולכן כָּל הַמְּרַבָּה תִשְׁבַּחוֹת לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְרַבָּה שְׁלוֹם לְמַעְלָה, מִשׁוּם כֶּךָ (ישעיה י) הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה. כְּתוּב (איוב ד) לִישׁ אֲבִד מִבְּלֵי טָרֶף וְגו'. לִישׁ - הִינּוּ לִישָׁה, כְּכָתוּב חֶק חֶקֶה. אֲבִד - כְּכָתוּב (ישעיה כז) וּבָאוּ הָאֲבָדִים. מִבְּלֵי טָרֶף - מִשׁוּם שֶׁהִיא בְּקֶשָׁה [סְבָה] עָלֶיהָ לְתַת, כְּכָתוּב (משלי לא) וַתִּקֶּם בְּעוֹד לִילָה וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ.

ובני לְבִיא יִתְפָּרְדוּ - מִשׁוּם שְׁכָל הַחֲלִילִים, כְּשֶׁהִיא נוֹתְנַת לָהֶם טָרֶף, כָּלֵם מִתְּחַבְּרִים כְּאֶחָד וַיּוֹנְקִים כְּאֶחָד. וְכִשְׁהִיא יוֹשְׁבַת מִבְּלֵי טָרֶף, שֶׁהַגְּלוֹת גּוֹרֵם, וְדָאִי בְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, כָּלֵם נִפְרָדִים לְכַמָּה צְדָדִים וְדָרְכִים כְּדִי לְמַצָּא לְעֵשׂוֹת דִּין. וְלִכְּנֵן כְּשֶׁהַקְּרָבֵן נַעֲשֶׂה, הַכֹּל מִתְּקַנֵּים וּמִתְּקַרְבִים כְּאֶחָד, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ. עַכְשָׁו שֶׁקְּרָבֵן לֹא נַעֲשֶׂה, וְדָאִי שְׁבָנִי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, וּמִשׁוּם כֶּךָ אֵינן לָנוּ יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ דִין, שְׁהָרִי לֹא מִתְעוֹרְרִים עֲלִיוֹנִים וַתְּחַתּוֹנִים בְּשִׁלְמוֹת עֲלִיוֹנָה כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ.

בא רְאֵה, עַכְשָׁו תִּפְלַת הָאָדָם מְעוֹרְרַת שְׁלֹמוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּבְכַרְכָּה שְׁמִבְרָךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּבָרְכִים עֲלִיוֹנִים וַתְּחַתּוֹנִים, וְלִכְּנֵן בְּתַפְלָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתְּבָרְכִים הָעוֹלָמוֹת. מִי שְׁמִבְרָךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - יִתְבָּרֵךְ. מִי שֶׁלֹּא מְבָרֵךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - לֹא מִתְבָּרֵךְ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמואל א-ב) כִּי מְכַבְּדִי אֲכַבֵּד וּבּוֹזִי יִקְלוּ.

רב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן לֹא נִתֵּן כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְאָדָם אַחֵר לְבָרֵךְ, [שְׁרָצָה לְטַל] אֶלֶּא הוּא הַקְּדוּשׁ

התעלה על דעתך שחניטה זו היתה כמו של שאר בני אדם? אם תאמר שבשביל הדרך הוא שעשו, הרי כתוב וימת יוסף בן וגו' ויישם בארון במצרים, הרי לא הלכו עמו בדרך, שהרי שם נקבר, וכתוב ויחנטו אתו?

אלא הם דרכי המלכים, כדי להעמיד את גופם חונטים אותם בשמן משחה, עליון על כל השמנים, מערב בכשמים, ושואבים אותו לגוף יום אחר יום באותו שמן טוב ארבעים יום, שכתוב וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים. אחר שזה השלם, עומד הגוף שלם זמן רב.

משום שכל אותה ארץ כנען וארץ מצרים מכלות ומרקיבות את הגוף בזמן קצר מכל שאר הארצות, ובשביל לקיים את הגוף עושים את זה, ועושים חניטה זו מבפנים ומבחוץ. מתוך ששמים אותו שמן על הטבור, הוא נשאב לפנים מן הטבור, ונשאב למעיו, ומעמיד את הגוף מבפנים ומבחוץ זמן רב.

ויעקב כך היה בקיום הגוף, וכך צריך, שגוף האבות הוא, והיה בקיום בגוף ונפש. כמו זה ליוסף שהוא דגמת הגוף, והוא בקיום של גוף ונפש. בקיום הגוף, שכתוב ויחנטו אתו. ובקיום הנפש, שכתוב ויישם בארון במצרים.

ושנינו, לשם מה שני יודיים? אלא יוסף שמר את הברית למטה, ושמרו אותה הברית שלמעלה. כשהסתלק מהעולם, הושם בשני ארונות, [מקום] בארון למטה ובארון למעלה. ארון שלמעלה מהו? אלא, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ, שארון שלמעלה נקרא ארון הברית, שהרי לא יורש אותו אלא מי ששמר ברית, ומשום שיוסף שמר את הברית, הושם בשני ארונות.

ויישם בארון במצרים, כך זה ודאי. והפסוק מוכיח סוד אחר, שאף על גב שיצאה נשמתו ברשות אחרת, נקשר בשכינה. זהו שכתוב ויישם בארון, למעלה ולמטה, משום שהיה צדיק, שכל צדיק יורש ארץ הקדושה העליונה, כמו שנאמר ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

לחם ענג, והרי בארנו. ויתברך] שלחנו של האדם, שימצא בו מזון תמיד.

קמו כלם ונשקו ידו. אמרו, ברוך הרחמן שנכנסנו לכאן ושמענו דברים אלו. יצאו מן המערה והלכו. כשנכנסו לעיר, ראו קבוצת אנשים שמתו, שנפל עליהם בית. ישבו, וראו שסופדים לאותם שמתו עם אותם הרומאים.

פתח רבי שמעון ואמר, ויבאו עד גרן האטד, מה זה גרן האטד? אלא כאן רמוז שלטון מצרים שיעבר. גרן האטד - זה ממנה השלטון של מצרים שיעבר מלפני שלטון ישראל, שהרי ראו [גרן], כמו שנאמר (מלכים א-ב) מלבשים בגדים בגרן. ועל זה ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד וגו'.

על כן קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה, שודאי היה ממצרים. אף כאן לא של יהודים הם אלה בוכים, אף על גב שמתו בו יהודים, ואלה יהודים, שאלמלא היו יהודים לא מתו, וכיון שמתו, הקדוש ברוך הוא מכפר על עוונותיהם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, שיעקב, אף על גב שיצאה נשמתו במצרים, לא יצאה ברשות אחרת, מה הטעם? כמו שנתבאר, מיום שנברא העולם לא היתה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב. בשעה שהיה עולה מן העולם, נשמתו מיד נקשרה למקומה, והרי בארנו.

בא ראה, כשהיה יעקב נכנס למערה, נמצאו במערה כל הריחות של גן עדן, והמערה העלתה אור, ונר אחד דולק. וכשנכנסו האבות ליעקב למצרים להמצא עמו, עלה אור הנר. כיון שנכנס יעקב למערה, חזר הנר למקומו, ואז השתלמה המערה מכל מה שצריך.

ועד ימי העולם לא קבלה המערה איש אחר ולא תקבל, ונשמות שזכות עוברות לפנייהם בבית המערה, כדי שיתעוררו ויראו את הזרע שהשאירו בעולם, וישמחו לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי אבא, חניטה של יעקב מה היא? אמר לו, לך שאל את הרופא.

בא ראה, כתוב ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל.

סליק ספר בראשית

פרשת נח

פרשת תולדת נח

אלה תולדת נח. רבי חייא פתח, (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. אשריהם ישראל שעוסקים בתורה ויודעים דרכי התורה שבגללה יזכו לעולם הבא.

בא ראה, לכל ישראל יש חלק לעולם הבא, מה הטעם? משום ששומרים הברית שהעולם עומד עליה, כמו שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ועל זה, ישראל ששומרים הברית וקבלו אותה, יש להם חלק לעולם הבא.

ולא עוד, אלא משום כך נקראו צדיקים. מכאן למדנו, כל מי ששומר הברית הזו שהעולם עומד עליה, נקרא צדיק. מנין לנו? מיוסף. משום ששומר את ברית העולם זכה שנקרא צדיק. ועל כך ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ.

רבי אלעזר אמר, אלה – בכל מקום פסל את הראשונים. שנינו וכו'. מה כתוב למעלה בפרשת בראשית? (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו'. אותו הנהר ששופע ויוצא ונכנס לגן ומשקה אותו מהשקאה שלמעלה, ועושה לו נחת ועושה פרות ומגדל זרעים, הוא אז נוח לכל. וזה נוח לגן. וזה עושה מנוחה בו [נ"א לגן, והגן נח בון], כמו שנאמר (שם) כי בו שבת, וכתוב וישבת ביום השביעי. וזה סוד שדבר זה עושה תולדות ולא אחר.

בא ראה, כמו זה נח למטה הברית הקדוש היה דגמא שלמעלה, ועל זה נקרא איש האדמה. וסוד למדנו, שהרי נח הצטרף לתבה להתחבר עמה ולקיים זרע של הכל, שכתוב לחיות זרע.

מי זו התבה? [זה] ארון הברית. ונח והתבה למטה כך הם כמו דגמא [זו] שלמעלה. בנח כתוב ברית, שכתוב והקימתי את בריתי אתך. ועד שהתקיים בו ברית לא נכנס לתבה, שכתוב והקימתי את בריתי אתך ובאת אל התבה. ואז הייתה התבה

ארון הברית. [זו] תבה ונח, הכל כמו שלמעלה. ובגלל שהברית הזאת למעלה, הוא עושה תולדות. כמו זה נח [למטה] הוא עושה תולדות. משום כך [כמו שנאמר] אלה תולדת נח.

נח איש צדיק, כך הוא בודאי כמו שלמעלה. ועל זה כתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. והארץ מתקימת על זה, שהרי הוא העמוד שהעולם עומד עליו, ומיהו? זה צדיק, ונח נקרא צדיק למטה. וסוד [נ"א זה] של הכל – את האלהים התהלך נח. דוקא. שלא נפרד ממנו לעולמים, ושיהיה הוא בארץ כמו שלמעלה איש צדיק יסוד העולם. ברית שלום, שלום של העולם. איש האדמה ודאי. ועל זה (בראשית ו) ונח מצא חן בעיני ה'.

תמים היה בדרתיו, מה זה בדרתיו? אלה אותם שיצאו ממנו. הוא השלים את כלם, והוא היה שלם מכלם. תמים היה – שנולד מהול, שכתוב התהלך לפני ויהיה תמים. בדרתיו – ולא בדורות של העולם, שהרי ממנו יצאו [תולדות בעולם].

בא ראה, נח ראוי היה מיום שנברא העולם להיות בתבה בחבור אחד להכנס בה, ועד שלא התחברו כאחד, לא היה העולם פראוי. אחר כך מה כתוב? (שם ט) ומאלה נפצה כל הארץ. מהו נפצה? כמו שנאמר (שם ב) ומשם יפרד. שמשם נמצא פרוד והתפזרו תולדות לכל הצדדים והכל אחד כדגמא אחת. משום כך אלה תולדת נח. אלה ודאי. שהרי יסוד העולם הוא שעושה תולדות לקים בארץ. בא רבי אבא ונשקו. אמר, אריה בכחו נוקב סלע ושובר. כך זה בודאי. ובא וראה, משעור התבה גם כך זה.

תוספתא

למה נח נח פעמים? אלא כל צדיק וצדיק שבועולם יש לו שתי רוחות – רוח אחת בעולם הזה, ורוח אחת בעולם הבא. וכך תמצא בכל הצדיקים: משה משה, יעקב יעקב, אברהם אברהם, שמואל שמואל, שם שם. פרט ליצחק שלא כתוב בו כמו שכתוב בהם, משום שיצחק, בשעה שנקרב על גבי המזבח, יצאה נשמתו שהיתה בו בעולם הזה. וכיון שנאמר באברהם ברוך מחיה המתים, שבה אליו נשמתו של העולם הבא. משום זה תמצא שלא יחד

טוב איש - זה הקדוש ברוך הוא שנקרא טוב, כמו שכתוב (שם קמה) טוב ה' לכל, וכתוב (שמות טו) ה' איש מלחמה. לכל הנה חונן ומלנה, למקום שאין לו משלו, ואותו מקום נזון ממנו. יכלכל דבריו במשפט - שהרי אותו דבר לא נזון אלא במשפט, כמו שנאמר (תהלים פט) צדק ומשפט מכוון כסאף.

דבר אחר טוב איש - זה צדיק, שכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. רבי יוסי אמר, זה נח, שכתוב נח איש צדיק. רבי יצחק אמר, זה השבח של השבת שבו פתח טוב, שכתוב (תהלים צב) טוב להודות לה'.

רבי חייא אמר, הכל אחד, וכלם אמרו דבר אחד. וזה עושה תולדות בעולם. תולדות של העולם מי הם? אלו נשמות הצדיקים שהם פרי מעשי הקדוש ברוך הוא. רבי שמעון אמר, בשעה שהקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרותיו, מתעטר מלמעלה ומלמטה, מלמעלה ממקום שלעמק הכל מתעטר מלמטה במה? בנשמות הצדיקים. ואז נוספים חיים מלמעלה ומלמטה, ונכלל מקום המקדש מכל הצדדים, והבאר מתמלאת והים נשלם, ואז נותן לכל.

כתוב (משלי ה) שתי מים מבורך ונוזלים מתוך באר. למה [כאן] בורך בתחלה ואחר כך באר? שהרי בור לא נקרא אלא ריק שאינו נובע. באר - מים שנובעים? אלא הכל מקום אחד הוא. אלא מקום שהעניינים [נ"א שהענין] אחוזים בו נקרא בור, שאין לו משלו אלא מה שנותנים לתוכו, ומיהו? דל"ת. אחר כך נעשה באר שהוא נובע ומלא [שמתמלא] מכל הצדדים, ומיהו? ה"א. מתמלאת מלמעלה ונובעת מלמטה. מתמלאת מלמעלה כמו שאמרנו, ונובעת מלמטה מנשמות הצדיקים.

דבר אחר, שתי מים מבורך - זה דוד המלך, שכתוב בו (שמואל ב כג) מי ישקני מים מבאר בית לחם. ונוזלים - זה אברהם. מתוך - זה יעקב, שהוא באמצע. באר - זה יצחק, שנקרא באר מים חיים. הרי בפסוק הנה נמצאת המרפכה הקדושה העליונה מהאבות. ודוד המלך התחבר עמו. יש מי שיאמר, ונוזלים - זה יצחק. מתוך - זה משה,

הקדוש ברוך הוא את שמו אלא על יצחק, משום שנחשב כמת. ועל זה רמז הכתוב ואמר (איוב טו) הן בקדשו לא יאמין וגו'.

דבר אחר אלה תולדות, משום שהיה צדיק שבח אותו פעמים. תמים היה בדרתיו, אבל בדורות אחרים אינו נחשב לכלום, כמו דורו של אברהם ודור משה ודור דוד. דבר אחר, ראה מה עשה בדור שכלם רשעים, קל וחמר אלו היה בדור שכלם צדיקים. ע"כ התוספתא

רבי אלעזר פתח, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ. הפסוק הזה הרי נתבאר, ובארוהו. אבל לכו חזו, מה זה חזו? כמו שנאמר (ישעיה כא) חזות קשה הגד לי. במעשיו שהקדוש ברוך הוא עושה מתגלה נבואה עליונה לבני אדם. אשר שם שמות - שמות ודאי, שהרי השם גורם לכל.

כתוב ויקרא את שמו נח לאמר זה וגו', למה כאן לאמר? ולמה זה? אלא לאמר זו האשה. זה זה צדיק. [רמז כמו שהקדוש ברוך הוא קרא לו נח, מנוחת הארץ. לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קרא לו נח, ומי הוא? ארץ הקדושה. לאמר זה ינחמנו ממעשנו וגו'. עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כדגמא עליונה]. [נ"א זה זה צדיק, וכן נח (לאמר, נח) זה צדיק. לאמר זו נקבה, משום שלא נפרדים זה מזה. אמר רבי יצחק, לאמר זו ארץ הקדושה] [וזה אמת]. כתוב כאן זה ינחמנו, וכתוב שם (ישעיה כה) זה ה' קנינו לו. אשריהם הצדיקים שרשומים ברשם של חותמת המלך להיות בשמו רשומים, והוא שם שמות בארץ כראוי.

כתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב ויקרא שמו יעקב. למה לא כתוב את? אלא שם דרגה אחרת [ד"א אחת] וכאן דרגה אחרת, [נ"א את, כמו שנאמר ואראה את ה'] [ככתוב (שם ו) ואראה את ה']. ואראה ה' לא כתוב אלא את ה', גם כך בנח ויקרא את שמו נח. ויקרא שמו יעקב - דרגה שלו הקדוש ברוך הוא ממש קראה לו יעקב. אבל כאן את - להכליל את השכינה [נ"א שהיא דרגה אחרת למטה].

אלה תולדות נח וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים קיב) טוב איש חונן ומלנה יכלכל דבריו במשפט.

שלא היו עושים בגלוי. לפני האלהים עשו ולא לפני בני אדם. ולבסוף עשו בגלוי. זהו שכתוב ותמלא הארץ חמס, שלא היה מקום בכל הארץ שלא היה בגלוי, ובגלל כך אמר הפסוק בשני גונים.

אלה תולדת נח – רבי אבא אמר, מיום שעבר אדם על מצות רבונו, כל בני האדם שנולדו אחר כך נקראו בני האדם. ולא לשבח נקראו כך, אלא כמו שאמר בנו של אותו שעבר על מצות רבונו. כיון שבא נח, נקראו בני העולם על שם נח. תולדת נח לשבח. שהעמידם בעולם. ולא תולדות אדם שהעבירם מהעולם וגרם מות לכלם.

אמר לו רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אחר כך, וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. בני האדם כתוב בני נח. אמר לו, משום שאדם [שחטא ד"א חטא] לפני רבונו, טוב לו שלא נברא ולא יכתב עליו הכתוב פסוק זה.

אלא בא ראה, כתוב (משלי י) בן חכם ישמח אב. כאשר הבן טוב, כל בני העולם זוכרים את אביו לטוב. וכשהוא רע, כלם זוכרים את אביו לרע. אדם, משום שחטא ועבר על מצות רבונו, כשבאו אותם שמרדו ברבונם מה כתוב? אשר בנו בני האדם. אדם הראשון שמרד ברבונו ועבר על מצותו, ולכן אלה תולדת נח. אלה ולא הראשונים. אלה שיצאו ונכנסו לתוך התבה והוציאו תולדות לעולמים. ולא תולדות אדם שיצא מגן עדן ולא הוציא אותם משם.

שהוא באמצע. בארץ – זה אהרן, שנקרא באר מים חיים, ודוד המלך שהתחבר עמהם.

תשובת הנקבה לזכר אינה אלא כאשר נכנסת בה רוח ושופכת מים כנגד המים העליונים הזכריים. כך כנסת ישראל לא מעוררת השתוקקות לקדוש ברוך הוא אלא ברוח הצדיקים שנכנסים בתוכה, ואז נובעים מים מתוכה כנגד מי הזכר. והכל נעשה תשובה אחת [ואגדה אחת] וקשור אחד. וזהו רצון של הכל והטיול שהקדוש ברוך הוא מטיל עם נשמות הצדיקים.

בא ראה, כל אותן תולדות גן העדן לא יוצאים מצדיק אלא כשנכנס בתבה הזו בחבור אחד, והכל גנוזים בה, ואחר כך יוצאים ממנה. גם כאן נח איש צדיק לא הוציא תולדות לפרות בעולם עד שנכנס בתבה, והתכנסו הכל בה והיו גנוזים בה, ואחר כך יצאו ממנה לפרות בעולם ולהתקיים בארץ. ואלמלא שיצאו מתוך התבה, לא התקיימו בעולם. והכל כמו שלמעלה – מתוך תבה יוצאים למעלה, מתוך תבה יוצאים למטה, זה כמו זה. [מתוך] וכאן התקיים העולם ולא מקדם לזה, משום כך כתוב ונוזלים מתוך בארץ, וכתוב ויולד נח שלשה בנים.

ותשחת הארץ לפני האלהים. אמר רבי יהודה, כיון שכתוב ותשחת הארץ, למה לפני האלהים? אלא כיון שעשו חטאיהם בגלוי לעיני הכל, אז כתוב לפני האלהים.

רבי יוסי אמר, אני אמרתי הפוך. ותשחת הארץ לפני האלהים – בהתחלה לפני האלהים,

סדר הלימוד ליום ו כסלו [יום 65 בשנה]

אז כפיכול דוחים את השכינה מהעולם, ונשארת הארץ משחתת, שהרי השכינה נדחתה ולא שורה עליה, ואז היא נשחתת. מה הטעם נשחתת? משום ששורה רוח אחרת עליה שמחבלת את העולם. ועל זה אומרים, שישראל נותנים עז לאלהים שמעמידים את העולם. אלהים זו שכינה.

ואם חס ושלום אם ישראל ימצאו רשעים, מה כתוב? (תהלים ו) רומה על השמים אלהים וגו', משום שרשת הכינו לפעמי. כפף נפשי, בסבת חמס ושנאת חנם. פרו לפני שוחה וגו', כמו שבדור המבול, שמשום החמס שהיה ביניהם, היתה ביניהם שנאה ואיבה.

יכול אף בארץ ישראל כן? והרי שנינו שארץ ישראל לא שורה עליה רוח אחרת ולא ממנה אחר חוץ מהקדוש ברוך הוא בלבדו. בא ראה שארץ ישראל כך היא שלא שורה עליה ממנה ולא שליח אחר פרט לקדוש ברוך הוא לבדו, אבל שעה אחת שורה עליה להשחית את בני האדם. מנין לנו? מדוד, שכתוב (דברי הימים-א כא) וירא דוד את מלאך ה' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים, ואז נשחתה הארץ.

אמר רבי אלעזר, אפלו באותה שעה הקדוש ברוך הוא היה. כתוב כאן מלאך ה', וכתוב שם (בראשית מח) המלאך הגאל אתי, וכתוב ויסע מלאך האלהים. הן לטוב הן לרע שולט עליה הקדוש ברוך הוא. לטוב - משום שלא נמסרה תחת שאר הממנים, וכל דירי העולם יתבישו ממעשיהם. לרע - כדי שלא ישמחו אלה לשלט עליה. ואם תאמר, והרי כתוב (איכה א) כי ראתה גוים באו מקדשה, והחריבו ביתה. ואם לא שולטים אותם ממנים, לא נחרב המקדש!

בא ראה, כתוב כי אתה עשית, וכתוב (שם ב) עשה ה' אשר זמם. בא ראה, כתוב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה. נשחתה ודאי, כמו שנאמר. כך גם (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה. שהרי אז הארץ קוראת למעלה ועולה בעליה עליונה ומקשטת פניה כנקבה שמתקשטת אל הזכר, כך גם הארץ, שהרי גדלה כנים צדיקים למלך.

בא ראה, אלו הוציא אדם תולדות מגן עדן, לא היו משמדים לדורי דורות, ולא נחשף אור הלכנה לעולמים, וכלם היו קימים לעולמים, ואפלו מלאכים עליונים לא עמדו לפנייהם באור וזיו וחקמה, כמו שנאמר בצלם אלהים ברא אותם. אבל כיון שגרם החטא ויצא מגן עדן ועשה תולדות בחוץ, לא התקיימו בעולם ולא היו כראוי.

אמר רבי חזקיה, וכי איך יכלו לעשות תולדות שם, שהרי אלמלא לא נמשך עליו יצר הרע וחקטא, יתקים הוא בעולם לבדו ולא יעשה תולדות? כמו זה אלמלא שחטאו ישראל בעגל והמשיכו עליהם יצר הרע, לא יעשו לעולמים תולדות ולא יבאו דורות אחרים לעולם.

אמר לו, אלמלא לא חטא אדם, לא יעשה תולדות כמו זה מצד של יצר הרע, אבל יעשה תולדות מצד של רוח הקדש. שעכשו אינו עושה תולדות אלא מצד היצר הרע, ומשום שכל תולדות בני האדם כלם מן הצד של יצר הרע, לכן אין להם קיום, ואי אפשר להם להתקים, שהצד האחר מערב בהם [ואפשר להם בצד האחר].

אבל אלמלא לא חטא אדם ולא גרש מגן עדן, היתה עושה תולדות מצד של רוח הקדש, שקדושים כמלאכים עליונים עומדים לדורי דורות כמו שהיה למעלה. כיון שחטא והוליד בנים מחוץ לגן עדן ולא זכה להוציאם מן הגן, לא התקיימו אפלו להשתרש בעולם הזה, עד שבא נח, שהוא צדיק, ונכנס בתבה, ומתתבה יצאו כל דורות העולם, ומשם התפזרו לכל ארבע רוחות העולם.

וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה. למה נשחתה? משום כי השחית כל בשור את דרכו, כמו שנאמר. רבי חייא פתח פסוק ואמר, (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה.

בא ראה, בשעה שבני אדם זוכים ושומרים את מצוות התורה, אז הארץ מתחזקת ונמצאת בה כל השמחה. מה הטעם? משום שהשכינה שורה על הארץ. ואז הכל, עליונים ותחתונים, בחדוה. וכשבני אדם משחיתים דרכיהם ולא שומרים את מצוות התורה וחוטאים לפני רבונם,

בזמן אחר אין חֲדוּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ זְמַן שְׂאוּבָדִים רְשָׁעֵי הָעוֹלָם וְאוֹתָם שֶׁהֲרִיזוּ לִפְנֵינוּ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (משלי יא) וּבְאֵבֶד רְשָׁעִים רָנָה. וְכֵן בְּכָל דוֹר וְדוֹר שְׁעוֹשֶׂה דִין בְּרְשָׁעֵי הָעוֹלָם, חֲדוּה וְתִשְׁבַּחַת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי שְׂנִינוּ שְׂאִין חֲדוּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה דִין בְּרְשָׁעִים? אֲלֵא בֵּא רְאֵה, בְּשַׁעֲהַ שְׁנַעֲשֶׂה דִין בְּרְשָׁעִים, חֲדוּת וְתִשְׁבַּחַת לִפְנֵינוּ עַל שְׂנֵאָבְדוֹ מִהָעוֹלָם. וְהַדְּבָרִים הִלְלוּ כְּשֶׁמְגִיעַ אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִמְתִּין לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ אֵלָיו מִחֲטָאֵיהֶם. אֲבָל אִם נַעֲשֶׂה בָהֶם דִין עַד שֶׁלֹּא הִגִיעַ זְמַנָּם, [וְעַד] שֶׁלֹּא נִשְׁלַם חֲטָאָם, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (בראשית טו) כִּי לֹא שָׁלַם עוֹן הָאָמוּרִי עַד הֵנָּה, אִזְּ אִין חֲדוּה לִפְנֵינוּ, וְרַע לִפְנֵינוּ עַל שְׂנֵאָבְדוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה עוֹשֶׂה בָהֶם דִין טָרֵם שֶׁהִגִיעַ זְמַנָּם? אֲלֵא הֵם גָּרְמוּ רַע לַעֲצָמָם, שֶׁהֲרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה דִין בְּטָרֵם מְגִיעַ זְמַנָּם, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים עִם יִשְׂרָאֵל לְהִרְעֵ לָהֶם, וְלִכֵּן עוֹשֶׂה בָהֶם דִין וּמֵאָבְדָם מִהָעוֹלָם בְּלֹא הַזְמַן. וְזֶהוּ שְׂרַע לִפְנֵינוּ. וְלִכֵּן הִטְבִיעַ מִצְרִים בֵּינָם וְהֵאָבִיד שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשֻׁפֵט, וְכֵן כָּלֵם, שֶׁהֲרִי מִשּׁוּם יִשְׂרָאֵל נֵאָבְדוּ לִפְנֵי זְמַנָּם.

אֲבָל כְּשֶׁהִשְׁלַם הַזְמַן שֶׁחָכָה לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ, אִזְּ חֲדוּה וְתִשְׁבַּחַת לִפְנֵינוּ עַל שְׂאָבְדוֹ מִהָעוֹלָם, פָּרַט לְזְמַן שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂאָף עַל גַּב שֶׁהִשְׁלַם הַזְמַן שֶׁלָּהֶם שֶׁהֲרִיזוּ לִפְנֵינוּ, לֹא הִיָּתָה חֲדוּה לִפְנֵינוּ. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן לֹא הִיָּתָה חֲדוּה לִפְנֵינוּ לְמַעַלָּה וְלִמְטָה.

כִּי לְיָמִים עוֹד שְׁבַעָה אָנֹכִי מִמְטִיר עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וְגו'. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה הִלְלוּ, מֵהַ מַעֲשֵׂיהֶם? אֲלֵא אַרְבָּעִים יוֹם לְהִלְקוֹת רְשָׁעֵי הָעוֹלָם, וְכָתוּב (דברים כה) אַרְבָּעִים יָכְנוּ לֹא יִסִּיף, כִּנְגִיד אַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, לְכָל אֶחָד עֲשָׂרָה. מִשּׁוּם שֶׁבֶן אָדָם נִכְרָא מֵאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְעַל זֶה וּמְחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם. וְצָרִיךְ אַרְבָּעִים לְהִלְקוֹת וְלִמְחוֹת אֶת הָעוֹלָם.

רַבִּי יִצְחָק הִיָּה מְצוּי לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ פְּסוּקַת זֶה [שְׂאָמְרוּ] שְׂכָתוֹב וְתִשְׁבַּחַת הָאָרֶץ

וְעַבְשׁוּ שְׁלֹא שָׁבוּ דוֹר הַמְּבוּל מֵהַ כְּתוּב? וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, כְּאִשָּׁה שְׂנֵטְמָאָה וְהִסְתִּירָה פָּנֶיהָ מִבְּעַלָּהּ. וּבְזְמַן שֶׁמִּתְרַבֵּים חֲטָאֵי בְנֵי הָאָדָם בְּגִלּוּי, הָאָרֶץ שְׁמָה פָּנֶיהָ כְּנִקְבָה שְׂאִין לָהּ בּוֹשָׁה מְכַל, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (ישעיה כד) וְהָאָרֶץ חֲנֹפָה תַּחַת יְשֻׁבֶיהָ. וְעַל זֶה וַיֵּרָא כִּי נִשְׁחָתָה וַיֵּדְאִי. מָה הַטָּעַם? מִשּׁוּם כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

רַבִּי אֶלְעָזָר הֵלֵךְ אֶל רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא חֲמִיו. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ, הִתְקִין לוֹ שְׁטִיחַ שֶׁל כְּסוּי בְּמוֹטוֹת שֶׁל עֵץ, וַיֵּשְׁבוּ. אָמַר לוֹ חֲמִיו, אֲפָשָׁר שְׁשַׁמְעַת מֵאָבִיךָ זֶה שְׂכָתוֹב (איכה ב) עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם בְּצַע אִמְרָתוֹ אֲשֶׁר צָוָה מִימֵי קֹדֶם?

אָמַר לוֹ, הֲרִי פְּרִשׁוּהַ הַחֲבָרִים, בְּצַע אִמְרָתוֹ – שְׁקָרַע הָאֲדָרַת שְׁלוֹ. אֲשֶׁר צָוָה מִימֵי קֹדֶם – שֶׁהֲרִי אוֹתָהּ הָאֲדָרַת צָוָה מֵאוֹתָם יָמִים רֵאשׁוֹנִים עֲלִיּוֹנִים, וּבִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָרַע אוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהָאֲדָרַת הַזֶּה הִיא כְּבוֹדוֹ וְתַקּוּנוֹ, וְקָרַע אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹ, עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם, וְכִי מִלֵּךְ חוֹשֵׁב [קֹדֶם] לְהִרְעֵ לְבָנָיו עַד שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְחֲטָא? אָמַר לוֹ, (מְשַׁל) לְמִלֵּךְ שֶׁהִיָּה לוֹ כְּלֵי יָקָר, וּבְכָל יוֹם הִיָּה פּוֹחַד עֲלָיו שֶׁלֹּא יִשְׁבֵּר וְהִיָּה מִסְתַּכֵּל בּוֹ וּמִצָּא חֵן בְּעֵינָיו. לְיָמִים בָּא בְּנוֹ וְהֲרִיזוּ אֶת הַמִּלֵּךְ. לְקַח הַמִּלֵּךְ אוֹתוֹ כְּלֵי יָקָר וְשִׁבֵּר אוֹתוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

בֵּא רְאֵה, מִיּוֹם שֶׁנִּבְנְהַ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסְתַּכֵּל בּוֹ וְחָבִיב עֲלָיו הַרְבֵּה, וְהִיָּה פּוֹחַד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּחְטְאוּ וְיִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכֵן בְּכָל פְּעַם שֶׁהִיָּה בָּא אֲצֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִיָּה לוֹבֵשׁ אוֹתָהּ אֲדָרַת. אַחַר שֶׁגָּרְמוּ הַחֲטָאִים וְהֲרִיזוּ לִפְנֵי הַמִּלֵּךְ, נִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְקָרַע אוֹתָהּ הָאֲדָרַת [קָרַע אוֹתָהּ הָאֲדָרַת וְנִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ]. הִיָּנוּ שְׂכָתוֹב עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

בְּצַע אִמְרָתוֹ וְגו' [הָאִמְרָתוֹ הַזֶּה בְּתַחֲלָה יִשְׁבָּה בְּרֵאשׁ אָמִיר, וְהֲרִי הִתְעַטְרוּ עֲטָרָה לְרֵאשׁ וְאֵילָן נֹאֶה לִפְנֵינוּ. וְהִיא מִימֵי קֹדֶם וַיֵּדְאִי. וְאִזְּ עֲצָבוֹת לִפְנֵינוּ בְּכַתִּים הַחִיצוֹנִים וַיֵּדְאִי, (ישעיה לג) וְהֵן אֲרָאֵלִם צָעֲקוּ חֲצָה. (שם כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא וְגו']. הִיָּנוּ בְּזְמַן שֶׁנִּחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל

ולא יכלו לעמד בהם, עד שהיו נשמטים ונופלים בארץ ומתים.

ויולד נח שלשה בנים וגו'. אמר רבי חייא לרבי יהודה, בא ואמר לך דברים ששמעתי בזה. משל לאדם שמכניס לנקבה שמתעברת ד"א פרי מעיה [כפפעם אחת, ויצאו שנים או שלשה בנים. כל] אחד נפרד מאחר בדרכיו במעשיו. זה צדיק וזה רשע וזה בינוני. אף גם כאן שלשה קשרים של רוח הולכים ושטים ונכללים בשלשה עולמות.

בא ראה, נשמה יוצאת ונכנסת בין הרי פרוה, ומתחברת הרוח בנשמה. יורדת למטה, מתחברת הנפש ברוח, וכלם [הולכים ד"א יורדים] ומתחברים זה עם זה. אמר רבי יהודה, נפש ורוח כלולים זה עם זה. הנשמה שורה בדרכיו של בן אדם, [וזה] והוא מדור נסתר שלא נודע מקומו.

בא בן אדם להטהר - מסייעים לו בנשמה קדושה ומטהרים אותו ומקדשים אותו ונקרא קדוש. לא זכה ולא בא להטהר - שתי דרגות פותחים, שהם נפש ורוח בו. אין בו נשמה קדושה [סיוע שלמעלה, וזה כפי דרכו]. ולא עוד, אלא שאם יטמא - מטמאים אותו. והסיוע שלמעלה מסירים ממנו. מכאן והלאה כל אחד לפי דרכו.

תוספתא

קשורים רמים של היכלי ההיכלות [של אותו צד] אנו פתוחי עינים, פתוחי אזנים. קול מהקולות יורד מלמעלה למטה, משבר הרים וסלעים. מי הם שרואים ולא רואים? אטומי אזנים, סתומי עינים, לא רואים ולא שומעים, לא יודעים בשכל, אחד שכלול בשנים בתוכם. דוחים אותם החוצה.

הם נדבקים בין [ס"א בו] באותם שנים, האחד אמן האמנים לא שורה [ס"א שמים] בתוכם. לא נכנסים בין ספרים קדושים. כל אלו של אמן זה לא שורה בתוכם, לא נכתבו בספר הזכרונות ונמחים מספר החיים, כמו שנאמר (תהלים ט) ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו.

אוי להם כשיצאו מהעולם הזה. אוי להם [לחיהם]. מי יתבע אותם כאשר ימסרו בידי

לפני האלהים. אם בני אדם חטאו - הארץ במה חטאה? אמר לו, משום שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו, כמו שנאמר. כמו זה, (ויקרא יח) ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה. אלא בני אדם חטאו. ואם תאמר, הארץ במה? אלא עקר הארץ הם בני האדם, והם משחיתים את הארץ והיא נשחיתת, והכתוב מוכיח, שכתוב וירא אלהים את הארץ והנה נשחיתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

בא ראה, כל חטאי האדם כלם, השחיתתם תלויה בתשובה. והחטא של שופך זרע על הארץ ומשחית דרכו ומוציא זרע על הארץ - משחית אותו ומשחית את הארץ, ועליו כתוב (ירמיה ב) נכתם עונך לפני, וכתוב בו (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע. פרט לתשובה גדולה. וכתוב (בראשית לח) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימיתהו ה', והרי נתבאר.

אמר לו, למה דן הקדוש ברוך הוא את העולם במים ולא באש ולא בדבר אחר? אמר לו, סוד הוא, שהרי הם השחיתו דרכם בשביל שמים עליונים ומים תחתונים לא התחברו זכר ונקבה כראוי. [ומי הם המים העליונים? בינה ומים תחתונים - מלכות. ה"א עליונה ה"א תחתונה. וכאשר הם משחיתים, נסתלק י"ו, שהוא זכר, ונשאר ה"א בה"א ומים במים]. מה הם השחיתו דרכם, כמו זה מים זכריים ונקביים. ועל זה נדונו במים, במה שהם חטאו. והמים היו רותחים ופושטים מהם את העור, כמו שהשחיתו דרכם במים רותחים. דין כנגד דין. זהו שכתוב נבקעו כל מעינות תהום רבה. הרי מים תחתונים. וארבת השמים נפתחו - זה מים עליונים. מים עליונים ותחתונים.

רבי חייא ורבי יהודה היו הולכים בדרך, והגיעו להרים גדולים, ומצאו בין ההרים עצמות בני אדם שהיו מאותם בני המבול, ופסעו שלש מאות פסיעות בעצם אחת. תמהו. אמרו, הינו מה שאמרו חברינו שהם לא היו פוחדים מדין הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (איוב כא) ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. מה עשו? היו סותמים ברגליהם את מעינות התהום, ומים רותחים יוצאים

ואש. זה צונן וזה רותח. וכלם נדונו בדין הגיהנם ואבדו מהעולם, ואחר כך התקיים העולם כראוי לו. ונכנס נח בתבה והכניס בה כל מין ומין [מבריות] העולם. ודאי נח עץ עשה פרי ה'ה. ויצאו מהתבה כל מיני העולם כמו שלמעלה.

בא ראה, כשעץ זה עושה הפרי, מתחבר בעץ פרי כל אותם מינים שלמעלה חיות גדולות וקטנות, וכמה מינים כל מין למינו, כמו שנאמר (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות. כמו זה נח בתבה. וכלם יצאו מהתבה, והתקיים העולם כמו שלמעלה. ולכן נח נקרא איש האדמה. נח נקרא איש צדיק. והרי בארוה.

רבי חייא אומר, שלש מאות שנה עד שלא בא המבול ה'ה נח מתרה בהם על מעשיהם ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא השלים הזמן שחכה להם ואבדו מהעולם

בא ראה מה כתוב למעלה, ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם. והיו הולכים ערמים לעין כל. מה כתוב? (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו'. וזה ה'ה יסוד ועקר להמשך בחטאם עד שגרם להם להשמיד מהעולם, ולכן נמשכו אחר יצר הרע ובגזעו ובשרשו ודחו את האמונה הקדושה מביניהם, ונטמאו [נ"א ונאבדו] כמו שנאמר. לכן קץ כל בשר בא לפני - ללמד קטגוריה עליהם.

ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני.

השלמה מההשמטות (סימן י)

רבי חזקיה אומר, אשרי חלקם של ישראל שהתרצה בהם הקדוש ברוך הוא ונתן להם תורה הקדושה, והזהיר אותם ונתן להם עצה להשמר ממעלה וממטה כדי שלא ישלט בהם - רק הקדוש ברוך הוא, והם יודעים לדחות מהם כל המקטרגים וכל הרוחות, כדי שיהיו חלק גורלו וירשתו, כמו שנאמר (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

בא ראה, ביום של ראש השנה הקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, וכל בני העולם יושבים בחשבון, ואין מי שלא נכנס בחשבון, וספרי חיים

דומה וישרפו באש שדולקת ולא יצאו ממנה רק בראשי חדשים ושבתות, כמו שנאמר (ישעיה טו) וה'ה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אומר ה'. אחר כך כרוז שבצד צפון מכריז עליהם ואומר, (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'. כמה אגדות של יסורים יתכנסו עליהם בארבעה צדדים. אש לוקטת בגיא בן הנום.

שלש פעמים ביום מתפקדים [נשרפים]. ולא עוד, אלא בזמן שישראל עונים בקול רם אמן יהא שמייה רבא מברוך, הקדוש ברוך הוא מתמלא רחמים וחס על הכל, ורומז למלאך הממנה על שערי הגיהנם, ששמו סמריאל, ושלשה מפתחות בידו, ופותח שלשה שערים שבצד המדבר, ורואים את אור העולם הזה. בא עשן של אש וסותם הדרכים.

ואז שלשה ממנים שתחת ידיהם של מגרפות, מנשבים בידיהם ומחזירים עשן למקומם, ונותנים להם רוחה שעה וחצי. ואחר כך שבים לאש שלהם. וכך שלש פעמים ביום. ובכל זמן שאומרים ישראל אמן יהא שמייה רבא מברוך וכו', מרוחים להם. אשריהם הצדיקים שדרכם מאירה באותו עולם לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. (עד כאן התוספתא).

רבי אבא אומר, בגיהנם יש מדורים על מדורים, שניים שלישיים, עד שבע. והרי בארוה החברים. ואשרי הצדיקים שהם נשמרים מחטאי הרשעים ולא הולכים בדרכיהם ולא נטמאים בהם. וכל מי שנטמא, כשהולך לאותו עולם יורד לגיהנם, ויורד עד המדור התחתון.

ושני מדורים הם שסמוכים זה עם זה - שאול ואבדון. מי שיורד לשאול, דנים אותו שם ומקבל ענשו, ומעלים אותו למדור עליון אחר. וכן דרגה אחר דרגה, עד שהם מעלים אותו. אבל מי שיורד לאבדון, לא מעלים אותו לעולמים, ולכן נקרא אבדון, שהרי אבוד הוא מהכל.

בא ראה, נח הצדיק ה'ה מתרה בבני דורו, ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא הביא עליהם דין הגיהנם. מהו דין גיהנם? אש ושלג, מים

אֲבָן אֶפֶל וְצִלְמוֹת. קֶץ שֵׁם לַחֲשֵׁךְ – זֶה מִלֵּאף הַמּוֹת, זֶה נֶחֱשׁ. קֶץ כָּל בֶּשֶׂר, קֶץ שֵׁם לַחֲשֵׁךְ, שֶׁהָרִי מִצַּד שֶׁל הַתּוֹךְ הַזֶּהב הוּא בָּא. וְלִכְל תְּכָלִית – בְּזִמְן שְׂדִין שְׂרוּי עַל הָעוֹלָם, הוּא חוֹקֵר לְהִיּוֹת קִטְגוֹר לְעוֹלָם לְהַחֲשִׁיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת. קֶץ לְיָמִין, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁכָתוֹב לְקֶץ הַיָּמִין.

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַנְיָאֵל: וְאַתָּה לֶךְ לְקֶץ וְתַנּוּחַ. אָמַר לוֹ: מְנוּחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא? אָמַר לוֹ: בְּעוֹלָם הַהוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִנּוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. (דַּנְיָאֵל יב) [וְתַעֲמֵד לְגוֹרְלֶךָ לְקֶץ הַיָּמִין. אָמַר לוֹ: לְאַיִזָּה מְקוֹם, שֶׁהָרִי לֹא יִדְעָתִי מֵהַיְהִיָּה עָלַי בְּאוֹתוֹ עוֹלָם? אָמַר לוֹ: וְתַנּוּחַ]. אָמַר לוֹ: בְּזִמְן שֶׁיִּקְוֶמוּ מִהַעֲפָר, אָקוּם בִּינֵיהֶם אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ: וְתַעֲמֵד. אָמַר לוֹ: הָרִי יִדְעָתִי שֶׁיִּקְוֶמוּ כְּתוּת כְּתוּת, מֵהֶם שֶׁל צְדִיקֵי אֲמֵת וּמֵהֶם שֶׁל רְשָׁעֵי הָעוֹלָם, וְלֹא יִדְעָתִי עִם מִי מֵהֶם אָקוּם. אָמַר לוֹ: לְגוֹרְלֶךָ. אָמַר לוֹ: הָרִי אֲמַרְתָּ וְאַתָּה לֶךְ לְקֶץ. יֵשׁ קֶץ לְיָמִין וְיֵשׁ קֶץ לְשִׁמְאֵל, וְלֹא יִדְעָתִי לְאַיִזָּה קֶץ, לְקֶץ הַיָּמִין אוֹ לְקֶץ הַיָּמִים? אָמַר לוֹ: לְקֶץ הַיָּמִין.

גַּם כָּאֵן דְּוֹד אָמַר לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (תהלים לט), הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי, מֵהוּ חֶלֶק גּוֹרְלִי. וְלֹא נָחָה דְעָתוֹ עַד שֶׁהִתְבַּשֵּׁר שִׁיחָה לְיָמִין, שְׁכָתוֹב (שם קי) שֶׁב לְיָמִינִי. בֹּא רֵאָה, גַּם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְנַח, קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי. מִיְהוּ? זֶה הַקֶּץ שֶׁמִּחֲשִׁיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁהוּא קֶץ כָּל בֶּשֶׂר, בָּא לְפָנַי. מִכָּאֵן לְמַדְנֵנו שֶׁרְשָׁעֵי הָעוֹלָם מְקַדִּימִים וּמוֹשְׁכִים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְהַחֲשִׁיף לָהֶם. שְׁכִינּוֹן שְׁנוֹתָנִים לוֹ רְשׁוֹת, הוּא נוֹטֵל אֶת הַנְּשֻׁמָּה, וְלֹא נוֹטֵל עַד שְׁנוֹתָנִים לוֹ רְשׁוֹת, וְעַל זֶה בָּא לְפָנַי לְטַל רְשׁוֹת לְהַחֲשִׁיף פְּנֵי בְּנֵי הָעוֹלָם. וְלִכְן וְהִנְנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ. וְעַל זֶה עָשָׂה לָךְ תְּכַת עֲצֵי גֶפֶר, כְּדִי לְהַנְצִיל, וְלֹא יוּכַל לְשַׁלֵּט עָלֶיךָ.

בֹּא רֵאָה, שְׁנִינוּ, בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ מוֹת בְּעִיר אוֹ בְּעוֹלָם [נ"א שְׁנַתְנָה רְשׁוֹת לְמִלְאָף הַמּוֹת לְהַשְׁחִית] לֹא יִרְאֶה אָדָם בְּשׁוֹק, מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית לְהַשְׁחִית הַכֹּל. מִשׁוּם כֶּךָ אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתָה צְרִיף לְהַשְׁמֵר, וְלֹא תִרְאֶה אֶת עֲצָמֶךָ לְפָנַי הַמִּשְׁחִית שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלֶיךָ.

וְאִם תֹּאמַר, מִי נָתַן כָּאֵן מִשְׁחִית, שֶׁהָרִי מִיָּם הָיוּ וְהִתְגַּבְּרוּ? בֹּא רֵאָה, אֵינִי לָךְ דִּין בְּעוֹלָם אוֹ

וּמִתִּים נִפְתָּחִים בְּאוֹתוֹ יוֹם. וּבְגִלָּל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם, נָתַן לָהֶם עֲצָה לְהַנְצִיל מִכָּל הַקְּטְרוּגִים שֶׁל מַעֲלָה שֶׁהֵם הִתְמַנּוּ, וְכֵן בְּכָל זִמְן שֶׁהָרִי שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם. בְּיוֹם זֶה מְזַמְּנִים יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וּבִמָּה? בְּשׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹל הַזֶּה שְׁיוּצָא עוֹלָה לְמַעֲלָה וּמַעוֹרֵר שׁוֹפָר הָעֲלִיּוֹן, אֲזַי מִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים מִמְּקוֹמָם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָם מִכֶּסֶף דִּין וְיוֹשֵׁב בְּכֶסֶף רַחֲמִים וּמְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתְּנָת רְשׁוֹת לְמַקְטָרָג.

וְיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִשְׁבּוּכָה וְתוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר [וּמַעוֹרְרִים] וּמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ קוֹל שְׁיוּצָא הוּא הַתְעוֹרְרוֹת הַרַחֲמִים, וְאֲזַי הַמְלָשִׁין לֹא יִכּוֹל לְעַמֵּד לְפָנַי כֶּסֶף הַרַחֲמִים, שֶׁהָרִי לֹא בָּא מֵאוֹתוֹ צַד וְלֹא נִמְצָא קִטְגוֹרִיא.

בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁהוּא חֲתִימַת הַדִּין, וְיִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּקִדְשֵׁת רְבוּנָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרַב מְלָשִׁין לְמַקְדָּשׁ, נוֹתְנִים לוֹ שְׁעִיר, שְׁבֹא מִצַּד רוּחַ הַטְּמָאָה וְהוּא טָמֵא, וְרוּחַ טְמָאָה נִהְנָה מִמֶּנּוּ. [וְהוּא] הוּא מִתְעַסֵּק בּוֹ, וְלֹא מִתְקַרֵּב לְמַקְדָּשׁ לְטָמֵא, וְאֲזַי הַפְּנִים מְאִירוֹת, וְיִשְׂרָאֵל נִצּוּלִים מִמֶּנּוּ. **בְּזִמְן** אַחֵר, כְּשֶׁרַבִּים חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם, הַמְלָשִׁין הַזֶּה בְּשַׁעַת הַדִּין מִתְעוֹרֵר עַל חֲטָאֵי הָעוֹלָם, אֲזַי הוּא בָּא, וְנִמְצָאת הַלְשֵׁנָה לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַמְקַדָּשׁ נְטָמֵא, וְכָל הַפְּנִים עֲצוּבוֹת וְנִמְצָא הַדִּין, וְעַל זֶה (בְּרַאשִׁית ו) קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי, בָּא לְפָנַי וְדָאֵי, לְתַבַּע חֲטָאֵי הָעוֹלָם מִשׁוּם שֶׁהֵם גְּרָמוֹ: (ע"כ מִהַהֲשַׁמְטוֹת).

[**חֲזַרְנוּ** לְדַבֵּר הִרְאֵנוּ. קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי, בָּא לְפָנַי וְדָאֵי. מִשׁוּם שֶׁהֵם גְּרָמוֹ]. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי וּמִדַּת יָמֵי מֵהַיָּא אֲדַעָה מֵהַ חֲדָל אֲנִי. אָמַר דְּוֹד לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁנֵי קִצִּים הֵם, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשִׁמְאֵל, וְהֵם שְׁתֵּי דְרָכִים לְלַכֵּת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

קֶץ לְיָמִין – שְׁכָתוֹב (דַּנְיָאֵל יב) לְקֶץ הַיָּמִין. וְקֶץ לְשִׁמְאֵל – שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב כח) קֶץ שֵׁם לַחֲשֵׁךְ וְלִכְל תְּכָלִית הוּא חוֹקֵר [אֲבָן אֶפֶל וְצִלְמוֹת. מֵהַ זֶה וְלִכְל תְּכָלִית הוּא חוֹקֵר? מִי הוּא הַחוֹקֵר? אֵלֹא אוֹתוֹ קֶץ לְשִׁמְאֵל שֶׁמִּחֲשִׁיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת]. מֵהוּ וְלִכְל תְּכָלִית? בְּזִמְן שֶׁשְׂרוּי הַדִּין עַל הָעוֹלָם לְהַשְׁמִיד –

מגבורה עליונה. ליש אבד מבלי טרף - בשעה שאותם נחלים מסתלקים ולא נכנסים לתוכה, אז נקראת לישא שאובדת מבלי טרף, שכתוב ליש אבד מבלי טרף ובני לביא יתפרדו.

ומה שאמר לישא, הינו עניה ענתות, עני של עניות, כמו שנאמר (ירמיה א) מן הכהנים אשר בענתות, וכתוב (מלכים-א ב) ענתת לך על שדיך. מה משמענו? אלא כל זמן שהמלך דוד היה קים, עלה אביתר בעשר ובכל. אחר כך אמר לו שלמה, ענתת לך על שדיך.

למה קרא לו שלמה כך? אלא אמר לו, בימיה היה אבא בעני, ועכשו לך על שדיך. כעת יש לומר, למה נקרא אביתר ענתות? אם תאמר שהיה מענתות, הרי שנינו שכתוב (שמואל-א כב) וימלט בן אחד לאחיקמלך בן אחטוב ושמו אביתר. והוא מנוב היה, שהרי נוב היתה עיר הכהנים. ואף על פי שאמרו, היא נוב היא ענתות, ולמה נקראת ענתות? משום שירדה לעני ואבדה העיר על ידי שאול ואבדו הכהנים. אלא ענתות כפר היה, ואינה נוב, ולכן קרא לה אביתר ענתות, משום שאמר (מלכים-א ב) וכי התענית בכל אשר התענה אבי. והוא היה מהעיר נוב, ועל העני של דוד שהיה לו בימיו קרא לו כך.

אמר רבי חייא, העולם היה בעני מיום שעבר אדם על מצוות הקדוש ברוך הוא, עד שבא נח והקריב קרבן והתישב העולם. אמר רבי יוסי, לא התישב העולם ולא יצאה הארץ מזהמת הנחש, עד שעמדו ישראל על הר סיני ונאחזו בעץ החיים, ואז התישב העולם.

ואלמלא שחזרו ישראל וחטאו לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו מתים לעולמים, שהרי נפסקה מהם זהמת הנחש. כיון שחטאו, אז נשברו אותם הלוחות הראשונים שהיתה בהם חרות של הכל, החרות מאותו הנחש שהוא קץ כל בשר. וכשקמו הלויים להרג הרג, אז התעורר הנחש הרע והיה הולך לפנייהם, ולא יכל לשלט בהם, משום שישאל היו מזדרזים כלם בחגורות מזינות, ולא יכל הנחש לשלט בהם. וכיון שאמר למשה (שמות לג) ועתה הורד עדיך מעליך, נתנה רשות לנחש הזה לשלט עליהם

כשמכה או כשנמסר העולם בדין, שלא נמצא אותו המשחית שהולך בתוך אותם הדינים שנעשים בעולם. גם כאן במבול כך היה, והמשחית הולך בתוך המבול. והוא נקרא כך, שנכלל בשם הזה. ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לנח לשמר עצמו ולא יתראה בעולם.

ואם תאמר, הרי התבה הזו נראית בתוך העולם הזה והמשחית הולך בתוכו? כל זמן שלא נראים פני אדם לפני המשחית, לא יוכל לשלט עליו. מנין לנו? ממצרים, שכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מה הטעם? משום שהוא נמצא והוא יכול להשחית, ולא צריך להתראות לפניו. לכן היה גנוז נח וכל אלו שעמו בתוך התבה, והמשחית לא יכל לשלט עליהם.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. פגשו באותם הרי אררט. ראו רשומים בקיעים בדרך שהיו מימי המבול. אמר רבי חייא לרבי יוסי, הבקיעים הללו שהיו מימי המבול והקדוש ברוך הוא השאירם לדורי דורות, כדי שלא ימחה חטאם של הרשעים לפניו.

שכך דרך הקדוש ברוך הוא: לצדיקים שעושים רצונו - רוצה שיזכרו אותם למעלה ולמטה ולא ישכח זכרם לדורי דורות לטוב. כמו זה לרשעים שלא עושים רצונו - כדי שלא ישכח חטאם, ולהזכיר ענשיהם וזכרונם לרע לדורי דורות, היינו שכתוב (ירמיה ב) נכתם עונך לפני וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים הקשיבי לישא עניה ענתות. פסוק זה פרשוהו החברים. אבל פסוק זה נאמר על כנסת ישראל. צהלי קולך בת גלים - בתו של אברהם אבינו, כך פרשוהו בת גלים, ככתוב (שיר ד) גל נעול. גלים הם מאורות שמתכנסים והולכים ונכנסים לתוכה וממלאים אותה, ככתוב (שם) שלחיה פרדס רמונים.

הקשיבי לישא, כמו שנאמר (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף. ליש - זכר. לישא - נקבה. למה נקרא ליש? אם משום שכתוב (משלי ל) ליש גבור בכהמה, או משום שכתוב ליש אבד מבלי טרף. אלא הכל הוא ליש, גבורה תחתונה שבאה

הקדוש ברוך הוא [עליהם] ולשלט עליהם בסוד השם הקדוש, ולהעיר עלינו מים קדושים לנסף על גבי המזבח.

עוד אמר להם, בראש השנה התעוררות ראשונה היא בעולם. מה זה התעוררות ראשונה? זה בית דין התחתון [נ"א זה ראש השנה ממש] שמתעורר לדון את העולם. והקדוש ברוך הוא יושב על העולם בדין ודן את העולם.

ושולט בית הדין [שלמטה] הזה לדון את העולם, עד יום הכפורים שמאירים פניה, ולא נמצא נחש מלשין בעולם, שהוא מתעסק במה שמביאים לו אותו השעיר, שהוא מצד רוח הטמאה כראוי לו. ומשום שמתעסק באותו שעיר, לא קרב למקדש.

ושעיר זה כמו אותו שעיר של ראש חודש שמתעסק בו ומאירות פניה של ראש השנה [כך בראש השנה] [מאירים] [פני המקדש]. ועל זה כל ישראל מוצאים רחמים לפני הקדוש ברוך הוא, וחטאייהם מתבטלים. וסוד אחד אמר לנו, ולא נתנה רשות לגלות פרט לחסידים קדושים עליונים חכמים. אמר רבי יוסי, מהו? אמר להם, עדין לא בדקתי אתכם.

הלכו. אחר כך אמר להם, כשהלבנה מתקרבת לשמש, מעורר הקדוש ברוך הוא צד הצפון ואוחז בו באהבה ומושך אותו אליו, והדרום מתעורר מצד אחר, והלבנה עולה ומתחברת במזרח. ואז יונקת משני צדדים ונוטלת ברכות בחשאי, ואז מתברכת הלבנה ומתמלאת. וכאן מתקרבת האשה לבעלה.

כמו שיש סוד דמות איברי [נ"א בתקוני האיברים] האדם ותקוניו, כך גם יש [הוא] סוד של דמות איברי הנקבה ותקוני הנקבה, והכל מפרש בתוכנו. כך גם יש למעלה [מי] שאוחז בה ומתעורר כנגד באהבה, כך גם יש למטה סוד ותקון האדם התחתון האחר תחת הלבנה [ד"א ותקון הנקבה].

כמו שזרוע שמאל למעלה אוחזת בה ומתעורר כנגדה באהבה, כך גם יש למטה. [ווי העמודים כלם עומדים איברים להאחז זה בזה

בא ראה מה כתוב (שם), ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חרב. ויתנצלו? וינצלו צריך להיות! אלא ויתנצלו על ידי האחר, משום שנתנה רשות לנחש לשלט. את עדים מהר חרב, שקבלו מהר חרב כשנתנה תורה לישראל.

אמר רבי חייא, נח שהיה צדיק, למה לא היה מבטל מות מהעולם? אלא משום שעדין לא הסתלקה הזהמה מן העולם. ועוד, שהם לא האמינו בקדוש ברוך הוא, וכלם אחוזים בעלים של האילן למטה ומתלבשים ברוח טמאה. ועוד הוסיפו אחר כך לחטא וללכת אחר יצר הרע כבראשונה. והתורה הקדושה, שהיא עץ החיים, עדין לא הוריד אותה הקדוש ברוך הוא לארץ, ועוד שהוא משך אותו בעולם אחר כך, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, והרי נתבאר.

עד שהיו הולכים, ראו יהודי אחד שהיה בא. אמר רבי יוסי, האיש הזה הוא יהודי ונראה. כשהגיע אליהם, שאלו אותו. אמר להם, אני שליח מצוה, שהרי אנו גרים בכפר ראמין, והגיע זמן החג, ואנו צריכים לולב עם המינים שלו עמו, ואני הולך לקטף אותם למצוה. הלכו כאחד. אמר להם אותו יהודי, ארבעת מיני הלולב הללו שפכלים באים לרצות בעד העולם [נ"א על המים], שמעתם למה אנו צריכים אותם בחג? אמר לו, כבר העירו בזה החברים, אבל אם דבר חדש הוא תחת ידך - אמר אותה.

אמר להם, ודאי אותו מקום שאנו גרים בו הוא קטן, וכלם עוסקים בתורה, ויש עלינו תלמיד חכם ושמו רבי יצחק בר יוסי מחוזא, ובכל יום ויום אומר לנו דברי תורה חדשים, ואמר שהרי בחג זמן הוא לשלט. [ישראל שולטים באותו זמן ולוקחים לולב שמראה שאנו נצחנו על כל אותם שנקראים המון העם ולשלט עליהם] [אזי עבר על נפשנו המים הזידונים ברוך ה' שלא נתננו טרף לשניהם. וכי יש שנים למים? אלא] (שכל אותם גדולים) אותם שאר העמים. אותם ממנים גדולים על שאר העמים עכו"ם, ומתברכים מצדם של ישראל, וקוראים להם מים הזידונים, כמו שנאמר (תהלים קכד) המים הזידונים.

ובשביל לשלט עליהם באנו בסוד השם הקדוש באותם ארבעה מיני הלולב לרצות את

וּבְשֵׁה־לִבְנָה מתמלאת ברכות למעלה כראוי. ישראל באים ויונקים ממנה לבדם.

ועל זה כתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. מה זה עצרת? כתרגומו כנישו (התכנסות). כל מה שפנסו מאותם ברכות עליונות, לא יונקים ממנה עמים אחרים, פרט לישראל לבדם. ולכן כתוב עצרת תהיה לכם, לכם ולא לשאר העמים, לכם ולא לשאר הממנים.

וְעַל זה הם מרצים על המים, לתת להם חלק ברכות שיתעסקו בו, ולא יתערבו אחר כך בחדות ישראל כשיונקים ברכות עליונות. ועל אותו יום כתוב דודי לי ואני לו. שלא מתערב אחר עמנו.

לְמַלְךְ שהזמין אהובו לסעודה עליונה שעשה לו ליום רשום. אהוב המלך הרי יודע שהמלך רוצה בו. אמר המלך, כעת אני רוצה לשמח עם אהובי, ואני חושש שכאשר אני בסעודה עם אהובי, יכנסו כל אותם פקידים ממנים וישבו עמנו לשלחן לסעד סעודת השמחה עם אהובי. מה עשה? הקדים אותו אהוב מינים של ירקות ובשר שורים והקריב לפני אותם פקידים ממנים לאכל. אחר כך ישב המלך עם אהובו לאותה הסעודה העליונה מכל עדוני העולם. ובעוד שהוא לבדו עם המלך, בקש ממנו כל צרכיו ונתן לו, ושמח המלך עם אהובו לבדו, ולא התערבו אחרים ביניהם. כך ישראל עם הקדוש ברוך הוא. לכן כתוב ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

ולהתקשר זה בזה קשרי האמונה צד הקדשה מצד של רוח טמאה שהוא סוד הנחש שלמטה]. נחש זה הוא זרוע שמאל של רוח הטמאה, ואוחז בו מי שרוכב עליו, וקרב ללבנה ומושך אותה ביניהם [נ"א בדבקות] של דבקות ונטמאת.

וְאִז ישראל למטה מקריבים שעיר, ואותו נחש נמשך אחר אותו השעיר, והלבנה נטהרת ועולה למעלה ומתקשרת למעלה להתברך, ופניה מאירים מה שנחשכה למטה.

אִז כאן ביום הכפורים, כיון שאותו נחש הרע מתעסק באותו שעיר, הלבנה נפרדת ממנו ומתעסקת [בישראל] ללמד עליהם סגוריא, וסוככת עליהם כמו אם על הבנים, והקדוש ברוך הוא מברך אותם מלמעלה ומוחל להם.

אֲחֵר כך כשישראל מגיעים לחג, מעוררים צד ימין למעלה, כדי שתתקשר בו הלבנה ויאורו פניה כראוי. ואז מחלקת [נותנת] חלק שלה ברכות לכל אותם ממנים שלמטה שיתעסקו בחלקם, ולא יבאו לינק ולהתקרב לצד של חלק ישראל.

כְּמוֹ זה למטה - כששאר העמים מתברכים, כלם מתעסקים בירשת חלקם, ולא יבאו להתערב עם ישראל ולחמד חלק ירשתם. ולכן ישראל מושכים ברכות לכל אותם ממנים, כדי שיתעסקו בחלקם ולא יתערבו עמם.

סדר הלימוד ליום ז כסלו [יום 66 בשנה]

והקדוש ברוך הוא שלח אותו אלינו. כשכאנו וסדרו הדברים לפני רבי שמעון, אמר, ודאי שיפה אמר.

רבי אלעזר היה יושב יום אחד לפני רבי שמעון אביו. אמר לו, קץ כל בשר הזה נהנה מאותם קרבנות שהיו ישראל מקריבים על גבי המזבח או לא? אמר לו, כלם היו מספקים כאחד למעלה ולמטה.

ובא וראה, כהנים ולוים וישראלים הם נקראים אדם בחבור של אותם רצונות קדושים שעולים מתוכם. אותו כשב או איל או אותה בהמה שמקריבים, צריך עד שלא תקרב על המזבח לפרש עליה כל החטאים וכל הרצונות הרעים להתודות עליה, ואז היא נקראת בהמה בכל בתוך אותם חטאים ורעות והרהורים.

כמו הקרבן של העזאזל שכתוב (ויקרא יו) והתודה עליו את כל עונת בני ישראל וגו' - כך גם כאן. וכשעולה על המזבח משא על אחד שנים, ולכן זה עולה למקומו וזה עולה למקומו. זה בסוד אדם, וזה בסוד בהמה, כמו שנאמר (תהלים לו) אדם ובהמה תושיע ה'.

החבתין וכל שאר המנחות לעורר רוח קדושה ברצון הכהנים ושירת הלויים ובתפלת ישראל. ובאותו עשן ושמן וקמח שעולים, מתרוים ומסתפקים [ס"א ומתפנקים - ס"א ומתפשטים] כל שאר בעלי הדינים שלא יכולים לשלט באותו הדין שנמסר להם, והכל בזמן אחד. בא ראה, הכל נעשה בסוד האמונה להסתפק זה בזה ולעלות למעלה מי שצריך עד אין סוף.

אמר רבי שמעון, הרימותי ידי בתפלות למעלה, שכשרצון העליון למעלה למעלה עומד על אותו רצון שלא נודע ולא נתפס כלל לעולמים, הראש היותר נסתר שלמעלה, ואותו הראש מוציא מה שמוציא, ולא ידוע, ומאיר מה שמאיר הכל בסתר.

רצון המחשבה העליונה לרדף אחריו ולהיות מואר ממנו. מסך אחד נפרד. ומתוך אותו מסך ברדיפת אותה מחשבה עליונה מגיעה ולא מגיעה עד אותו מסך, מאירה מה שמאירה. ואז

אמרו רבי יוסי ורבי חייא, הקדוש ברוך הוא התקין הדרך לפנינו. אשרי אותם שעוסקים בתורה. באו ונשקוהו. קרא עליו רבי יוסי, (ישעיה נד) וכל בניה למודי ה' ורב שלום בניה. כשהגיעו לשדה, ישבו. אמר אותו האיש, מה שונה שכתוב (בראשית יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו', ומה שונה במבול שכתוב אלהים בכל מקום, [למה] ולא כתוב וה' [בכל]?

אלא שנינו, בכל מקום שכתוב וה' - הוא ובית דינו. אלהים סתם - דין לבדו. אלא בסדם נעשה דין ולא להשמיד עולם, ולכן הוא התערב בדין, אבל במבול השמד כל העולם וכל אותם שנמצאו [בלבדו] בעולם.

ואם תאמר, [הרי] נח ומי שהיה עמו [נצלו - הרי] נסתר מן העין היה, שלא נראה. ועל זה כל מה שנמצא בעולם השמיד אותו, ועל זה וה' בגלוי, ולא השמיד הכל. אלהים צריך הסתרה, וצריך [אדם] להשמר, שהרי הכל משמיד, ועל זה אלהים לבדו היה.

וזה סוד (תהלים כט) ה' למבול ישב. מה זה ישב? אלמלא פסוק כתוב, לא יכלנו לאמרו. ישב לבדו, שלא בא עם דין. כתוב כאן ישב, וכתוב שם (ויקרא יג) בַּדָּד ישב לבדו.

ומשום שנח היה נסתר מן העין, אחר כך נעשה דין, והשמד העולם ונח רגזו, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח וגו'. שהרי כשהשמיד העולם, לא נזכר שהיה נסתר מהעין, וסוד [זה] למדנו - הקדוש ברוך הוא נסתר וגלוי. גלוי הוא בית הדין שלמעלה, ונסתר הוא מקום שכל הברכות יוצאות משם. ולכן כל דברי האדם שהם בסתר, ברכות שורות עליו. וכל אותם שבנגלה, אותו מקום של בית דין שורים עליו, משום שהוא מקום בגלוי, ואותו שנקרא רע עין שולט עליו, והכל הוא בסוד עליון כמו שלמעלה.

בכה רבי יוסי ואמר, אשרי הדור שרבי שמעון שרוי בתוכו, שהרי זכותו הזמינה לנו בהרים דברים עליונים כאלה [עד כאן]. אמר רבי יוסי, האיש הזה בא להודיענו הדברים הללו,

בא ראה, קץ כל בִּשְׁרָהּ הַזֶּה, כֹּל רְצוֹנוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּבִשְׂרָהּ תְּמִיד, וְלִכֵּן תִּקְוֵן הַבִּשְׂרָה תְּמִיד אֵלָיו, וְלִכֵּן נִקְרָא קֵץ כֹּל בִּשְׂרָהּ. וּכְשֶׁהוּא שׁוֹלֵט, שׁוֹלֵט עַל הַגּוֹף וְלֹא עַל הַנְּשָׁמָה. הַנְּשָׁמָה עוֹלָה לְמִקְוָמָהּ, וְהַבִּשְׂרָה נִתֵּן לְמִקְוָמָהּ הַזֶּה. כְּמוֹ זֶה בְּקִרְבָּן, שֶׁהָרָצוֹן עוֹלָה לְמִקְוָמָהּ אֶחָד, וְהַבִּשְׂרָה לְמִקְוָמָהּ אֶחָד.

וְהָאִישׁ שֶׁהוּא צָדִיק, הוּא קִרְבָּן מִמֶּשׁ לְכַפָּרָה, וְאַחַר שֶׁאֵינוֹ צָדִיק אֵינוֹ קִרְבָּן, מִשּׁוּם שִׁישׁ בּוֹ מוֹם, שְׁכַתּוֹב (ויקרא כב) כִּי לֹא לְרָצוֹן וְגו'. וְעַל זֶה הַצְּדִיקִים הֵם כְּפָרַת הָעוֹלָם וְהֵם קִרְבָּן בְּעוֹלָם.

בא ראה, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כֹּל בִּשְׂרָהּ בָּא לְפָנַי. לְטַל רְשׁוֹת לְהַחֲשִׁיף פָּנַי בְּנֵי הָעוֹלָם. וְלִכֵּן הַנְּנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ. [ועל זה עשה לה תבת עצי גפר, כדי להנצל בה ולא יוכל לשלט עליך. רבי חזקוני ורבי יוסי היו הולכים בדרך אמר אחד]. כְּתוּב וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'.

השלמה מההשמטות (סימן יא)

צוה ה'. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲשֶׁרִי יִשְׂרָאֵל שְׁנַתְּנָה לָהֶם תּוֹרָה קְדוּשָׁה וְהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ יָמִים וְלַיְלֹת. בֹּא רֵא, שֶׁהָרִי מִשְׁמַע שְׁלוּלָא שְׁנַמְצָא נֹחַ עִם הַתְּבָהּ בְּהַתְּחַבְּרוֹת כְּאֶחָד, לֹא הָיָה נֹצֵל, [וְלִכֵּן] נִסְתַּר מִן הָעֵינַן בְּתוֹךְ הַתְּבָהּ. קָמוּ וְהָלְכוּ. אָמַר אוֹתוֹ יְהוּדִי, כְּתוּב עֲשֵׂה לָךְ תְּבַת עֲצֵי גִפְרִי, לָךְ וְלַעֲצָמָךְ, כְּדִי לְהַתְּחַבֵּר עִמָּה וְלִהְיוֹת בָּהּ. מַה כְּתוּב? וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ וְגוֹמֵר. (ע"כ מההשמטות).

בא ראה מה כתוב, וְנֹחַ בֵּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְגו'. וְכִי לָמָּה בָּא הַחֲשָׁבוֹן הַזֶּה לְמִנּוֹת? אֶלָּא אֵלּוֹ לֹא הָיָה נֹחַ בֵּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, לֹא יִכְנַס לְתַבָּהּ וְלֹא יִתְחַבֵּר עִמָּה. כִּיִּן שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, אִזּוֹ הַתְּחַבֵּר עִמָּה.

ועל כֵּן, מִיּוֹם שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם חֲטָאִים שֶׁל בְּנֵי הָעוֹלָם, חָפְזָה לָהֶם הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם נֹחַ בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְנִשְׁלַמָּה דְרָגְתוֹ כְּרֵאוּי וְהָיָה צָדִיק שְׁלֵם, וְאִזּוֹ נִכְנַס לְתַבָּהּ. וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה.

ונח בֵּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וְלִכֵּן לֹא נֹאמַר כְּכֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [ד"א כְּנִגְדַּ שֵׁשׁ צְדִדֵי הָעוֹלָם]. עוֹד פִּתַּח וְאָמַר, וְאֲנִי הַנְּנִי מִבֵּיא אֶת

אוֹתָהּ מִחֲשָׁבָה עֲלִיוֹנָה מְאִירָה בְּאוֹר [בְּסִתְרָ] נִסְתַּר שֶׁלֹּא יְדוּעַ, וְאוֹתָהּ מִחֲשָׁבָה לֹא יוֹדַע. וְאִזּוֹ מִכָּה אוֹר הַמִּחֲשָׁבָה הַזֶּה שֶׁלֹּא נוֹדַע בְּאוֹר שֶׁל הַמְּסַךְ שְׁעוֹמֵד, שֶׁמְאִיר מִמֶּה שֶׁלֹּא יְדוּעַ וְלֹא נוֹדַע וְלֹא הַתְּגַלָּה. וְאִזּוֹ [נ"א זֶה] זֶה אוֹר הַמִּחֲשָׁבָה שֶׁלֹּא נוֹדַע מִכָּה בְּאוֹר שֶׁל הַמְּסַךְ, וּמְאִירִים כְּאֶחָד. וְנַעֲשִׂים תְּשֻׁעָה הַיְכָלוֹת.

וְהַיְכָלוֹת אֵינָם אוֹרוֹת וְלֹא רוּחוֹת וְלֹא נְשָׁמוֹת, וְאִין מִי שְׁעוֹמֵד בָּהֶם. הָרָצוֹן שֶׁל כֹּל תְּשֻׁעָה הָאוֹרוֹת שְׁעוֹמְדִים כֻּלָּם בְּמִחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא אֶחָד מֵהֶם בְּחֲשָׁבוֹן כֻּלָּם לְרִדְף אַחֲרֵיהֶם. בְּשֻׁעָה שְׁעוֹמְדִים בְּמִחֲשָׁבָה וְלֹא נִדְבָקִים וְלֹא נוֹדְעִים. וְאֵלָּה לֹא עוֹמְדִים לֹא בְּרָצוֹן וְלֹא בְּמִחֲשָׁבָה עֲלִיוֹנָה [עֲלִיוֹנוֹת]. תּוֹפְסִים בָּהּ וְלֹא תּוֹפְסִים. בְּאֵלָּה עוֹמְדִים כֹּל סוּדוֹת הָאֲמוּנָה וְכֹל אוֹתָם הָאוֹרוֹת מִסוּד הַמִּחֲשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה [שְׁלֵמָטָה - וְלִמְטָה] כֻּלָּם נִקְרָאִים אִין סוּף. עַד כָּאֵן מְגִיעִים אוֹרוֹת וְלֹא מְגִיעִים וְלֹא נוֹדְעִים. אִין כָּאֵן רָצוֹן וְלֹא מִחֲשָׁבָה.

[אז] כְּשֶׁמְאִירָה הַמִּחֲשָׁבָה וְלֹא נוֹדַעַת [יְדוּעַ] מִמִּי שְׁמְאִירָה, אִזּוֹ מִתְּלַבֶּשֶׁת וְנִסְתַּרְתָּ לְתוֹךְ הַבֵּינָה וּמְאִירָה לְמִי שְׁמְאִירָה, וְנִכְנָסִים זֶה בְּזֶה, עַד שֶׁכֻּלָּם נִכְלָלִים כְּאֶחָד. וּבִסוּד הַקִּרְבָּן כְּשֶׁעוֹלָה, הַכֹּל נִקְשָׁר זֶה בְּזֶה וּמְאִיר זֶה בְּזֶה. אִזּוֹ עוֹמְדִים כֻּלָּם בְּעֲלִיָּהּ, וְהַמִּחֲשָׁבָה מִתְּעַטֶּרֶת עִם אִין סוּף. אוֹתוֹ הָאוֹר שְׁמוּאֶרְתָּ מִמֶּנּוּ הַמִּחֲשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁלֹּא נוֹדַעַת בָּהּ כֻּלָּל נִקְרָא אִין סוּף, וּמִמֶּנּוּ נִמְצָא וְעוֹמֵד וּמְאִיר לְמִי שְׁמְאִיר, וְעַל זֶה הַכֹּל עוֹמֵד. אֲשֶׁרִי חֲלַקְתָּ שֶׁל הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בא ראה, קץ כל בִּשְׂרָהּ הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהַקְּשָׁר נִמְצָא לְמַעְלָה בְּשִׁמְחָה, גַּם כָּאֵן לְמִטָּה בְּחִדּוּהָ, וְרָצוֹן לְהַסְתַּפֵּק הַכֹּל לְמַעְלָה וְלְמִטָּה. וְהָאֵם עוֹמֵדַת עַל יִשְׂרָאֵל כְּרֵאוּי.

בא ראה, בְּכֹל רֵאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ כְּשֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת הַלְּבָנָה, נוֹתְנִים לְקֵץ כֹּל בִּשְׂרָהּ הַזֶּה חֲלֵק אֶחָד יוֹתֵר עַל הַקִּרְבָּנוֹת לְהַתְּעַסֵּק בּוֹ וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֻלְקוֹ, וַיְהִיָּה צַד שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְכַדֵּם כְּדִי שִׁיתְּאֶחָדוֹ עִם מִלְכָּם, וְזֶהוּ הַשְּׁעִיר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּחֻלְקָ עֲשׂוֹ, שְׁכַתּוֹב בּוֹ שְׁעִיר, (בראשית כז) הֵן עֲשׂוֹ אָחִי אִישׁ שְׁעִיר. וְעַל זֶה הוּא הַשְּׁתַּמֵּשׁ בְּחֻלְקוֹ, וַיִּשְׂרָאֵל מִשְׁתַּמֵּשִׁים בְּחֻלְקָם, וְלִכֵּן כְּתוּב (תהלים קלה) כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ.

ובמה צדיקים סביב אדם. אלו שנמנעו מדרך הגיהנם וסטו לדרך גן העדן, ואלה נקראים יושבי חדל. ולא כתוב יושבי חלד, כי אינם כמו חלדה שגוררת ומניחה ולא יודעת למי מניחה, אלא יושבי חדל, כמו שנאמר (שם ב) חדלו לכם מן האדם וגו', [אלא יושבי חדל] שנמנעו מדרך הגיהנם, והחזיקו בהם להכניסם בגן עדן.

דבר אחר יושבי חדל - אלו בעלי תשובה שנמנעו עצמם מאותם חטאי הרשעים. ומשום שאדם הראשון שב בתשובה לפני רבונו, יושב [עם] על אותם שנמנעו מחטאייהם והם בני חדל, כמו שנאמר (תהלים לט) אדעה מה חדל אני. ולכן הוא יושב בשער גן העדן ושמח בצדיקים שבאים באותה דרך של גן עדן

בא ראה מה כתוב, אמרתי לא אראה יה. וכי מי יכול לראות יה? אלא סוף הכתוב מוכיח, שכתוב יה בארץ החיים. בא ראה, כשהנשמות עולות למקום צרור החיים, שם נהנים בזהר של האספקלריה שמאירה מהמקום העליון של הכל. ואלו לא התלבשה הנשמה בזהר של לבוש אחר, לא תוכל להתקרב לראות את אותו האור. וסוד הדבר - כמו שנותנים לנשמה לבוש שמתלבשת בו לעמד בעולם הזה, כך גם נותנים לה לבוש של זהר עליון לעמד בה באותו עולם ולהסתכל בתוך אותה אספקלריה שמאירה מתוך אותה ארץ החיים.

בא ראה, משה לא יכל להתקרב להסתכל במה שהסתכל אלא כשהתלבש בלבוש אחר, כמו שנאמר (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ה' ויתרגום, באמצעות הענן. והתלבש בו כמי שמתלבש בלבוש. ולכן (שם כ) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתוב (שם כד) ויבא משה בתוך הענן וגו', ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ויכל להסתכל במה שהסתכל.

כמו זה מתלבשות נשמות הצדיקים באותו העולם בלבוש כמו של אותו העולם, שלא יתנהג אלא בלבוש כמו זה, ועומדים להסתכל באור המאיר באותה ארץ החיים. וזהו יה יה בארץ החיים, שהיה סבור שלא יזכה לאותו אור ולאותה הסתכלות, משום שהנהר השופע מפסיק

המבול מים. מה הטעם הנני פיון שאמר ואני? אלא אני, אנכי, [הנני] - הכל זה דבר אחד.

בא ראה, בכל מקום אני נעשה גוף לנשמה, ודאי שמקבלת ממה שלמעלה, ולכן נרמז באות הברית, שכתוב אני הנה בריתי אתך. אני שקיימת בגלוי מזמנת לדעת, אני כסא למה שלמעלה, אני שעושה נקמות לדורי דורות. ואני - כולל זכר ונקבה כאחד. אחר כך נרשם לבדו, שהזדמן לעשות דין. הנני. מביא את המבול מים.

פיון שאמר מביא את המבול, לא ידענו שהוא מים? אלא את המבול, לרבות מלאך המות. שאף על גב שהיו מים, המשחית [להשחית בהם] [היה] הולך בעולם להשמיר באותם המים. אני ה' - כך שנינו, נאמן אני לשלם שכר טוב לצדיקים ולהפריע מהרשעים. ולכן הבטיח להם הפסוק לצדיקים באני, לשלם שכר טוב שלהם לעולם הבא. ואים לרשעים להפריע מהם לעולם הבא באני.

לשחת כל בשר - כמו שהעמדנו, שזהו המשחית של העולם, ועל זה כתוב (שמות יב) ולא יתן הבשר לראות את פניו. וזהו המשחית לבא אל בתיכם לנגף. וזה הוא לשחת כל בשר, מצד של קץ כל בשר בא לפני. שהרי פיון שהגיע זמן שחפה להם הקדוש ברוך הוא [ד"א וחכה להם] עד שהשלים נח לשש מאות שנה, אז לשחת כל בשר. אמר, כך למדנו משמו של רבי יצחק [ס"א ברבי יוסי מחוזאי], שאמר לנו, [ס"א זה שאמרתי לכם].

פתח ואמר, (ישעיה לח) אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל. אמרתי לא אראה יה, כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי התורה, אלא מסתכלים בדברי העולם ונשכחת מהם רוח חכמה.

שכשאדם מסתלק מהעולם הזה ונותן חשבון לרבונו מכל מה שעשה בעולם הזה בעוד שהוא קים רוח וגוף כאחד, ורואה מה שרואה, עד שהולך לאותו עולם ופוגש באדם הראשון יושב בשער גן עדן לראות כל אותם ששמרו את מצוות רבונו ושמח בהם.

בא ראה, משום שחזקו את לבם כל אותם דורו של נח ורצו להראות חטאם בגלוי, הביא הקדוש ברוך הוא עליהם הדין באותו הגן. אמר רבי יצחק, אפלו כשחוטא אדם בנסתר, הקדוש ברוך הוא רחמן. ואם שב בן האדם אליו, מכסה עליו ומוחל לו ומותר לו. ואם לא, הוא מגלה אותו לעיני כל. מניין לנו? מסוטה.

ובך גם נמחו הרשעים הללו מהארץ בגלוי. ואיך נמחו? אלא שהיו יוצאים מים, והיו רותחים מהתהום, ועולים ומעבירים מהם את עורם. וכיון שהעבר מהם העור – כך גם הבשר, ולא נשארו אלא בעצמות שלהם בלבד, לקים את מה שכתוב וימחו מן הארץ. וכל אותם העצמות נפרדו זו מזו ולא נשארו כאחד, ומהכל העברו מהעולם. רבי יצחק אמר, וימחו מן הארץ, מה זה וימחו? כמו שנאמר ימחו מארץ חיים. מכאן למדנו, שאין להם תחייה לעולמים ולא יקומו בדין.

והקמתי את בריתי אתך. אמר רבי אלעזר, מכאן קיום הברית למעלה פקיום הברית למטה, משמע שכתוב אתך. ואמר רבי אלעזר, מכאן למדנו, שכשהצדיקים בעולם, מתקים העולם למעלה ולמטה. אמר רבי שמעון, דבר נסתר הוא, כשהתעוררות הזכר לנקבה כשהוא מקנא לה.

בא ראה סוד הדבר, כשצדיק יש בעולם, מיד השכינה לא זזה ממנו והשתוקקותה בו. ואז השתוקקות שלמעלה אליה באהבה כהשתוקקות הזכר לנקבתו כשהוא מקנא לה. ועל זה, והקמתי את בריתי אתך. ההשתוקקות מתעוררת בגלגלך. כמו זה (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק.

והקמתי את בריתך אתך, להיות אות בריתי בעולם, ואחר כך ובאת אל התבה. שאלמלא אינו צדיק [ברית], לא יכנס לתבה. שהרי לא מתחבר לתבה, רק צדיק. ולכן ובאת אל התבה, והרי זה נתבאר.

אמר רבי אלעזר, בכל זמן שבני אדם יאחזו בברית זו ולא יעזבו אותה, אין עם ולשון בעולם שיוכלו להרע להם. ונח החזיק בברית זו ושמר אותה, ולכן שמר אותו הקדוש ברוך הוא [וכל אשר לו]. וכל בני דורו לא שמרו אותה, ולכן

אותו ולא הוליד. לא אביט אדם עוד – זה אדם הראשון, כמו שנתבאר.

וכל זה למה? כי אמר לו הנביא, כי מת אתה – בעולם הזה, ולא תחיה – לעולם הבא. משום שמי שלא [היה] מוליד בנים בעולם הזה, כשיוצא ממנו, מגרשים אותו מכל מה שאמרנו, ולא שורה לראות באותו אור המאיר [כל שכן וכל שכן לשאר העמים ושאר בני האדם]. ומה חזקה שהיתה לו זכות אבות והוא זכאי צדיק וחסיד כך, כל שכן מי שאין לו זכות אבות וחוטא לפני רבונו.

הלבוש הזה שאמרנו הוא [הם] מה שאמרו החברים, חלוק של רבנן שמתלבשים בו באותו העולם. אשרי חלקם של הצדיקים שגנו להם הקדוש ברוך הוא כמה טובות ועדוניהם לעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ. רבי יהודה פתח, (במדבר כ) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם. וכי במקום אחר לא רבו בני ישראל את ה'? מה שונה כאן שאמר המה מי מריבה, ולא אחרים? אלא מי המריבה הללו היו ודאי שנתנו כח וחזק לבעלי הדין להתחזק. משום שיש מים מתוקים ומים מרירים. יש מים צלולים ויש מים עכורים. יש מי שלום ומי קטטה. ועל זה, המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה', שהמשיכו עליהם את מי שלא צריך ונטמאו בו. זהו שכתוב ויקדש בם.

אמר לו רבי חזקיה, אם כך, מה זה ויקדש? היה צריך להיות ויקדשו! אלא הדבר עלה. ויקדש – נפגם מי שלא צריך. כביכול שנפגמה הלבנה. ויקדש אינו לשבח כאן. ואני הנני מביא את המבול, כמו שבארנו, להביא משחית עליהם כמו שהם נטמאו בו.

אמר רבי יוסי, אוי לרשעים שלא רוצים לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על חטאייהם בעוד שהם בעולם הזה. שכשאדם שב ומתנחם על חטאו, הקדוש ברוך הוא מוחל לו, וכל אותם שמחזיקים בחטאייהם ולא רצו לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על [חטאים] חטאייהם, אחר כך [יפל] יפלו לגיהנם ולא יעלו משם לעולמים.

שנפרד ממנו בחטאם - בגללו התחבר בו. ועל זה, הואיל והוא התקין הדבר במקומו, מכאן והלאה - והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו.

אמר רבי שמעון, אין לך דבר בעולם שהקדוש ברוך הוא מקנא לו כמו חטא הברית, כמו שנאמר (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית. ובא וראה, לא השלם חטא דור המבול אלא משום שחטאו בהשחתת דרכם על הארץ, ואף על גב שהיו חומסים זה את זה, פכתוב ותמלא הארץ חמס [וחמס מהכל היה, ולכן], וכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. מכל מקום ותשחת הארץ לפני האלהים. והנני משחיתם - מדה כנגד מדה. הנני משחיתם בחטא ההשחתה.

וייש אומרים שלא התמלאה סאתם אלא בחטא החמס שהיו חומסים זה את זה, שהיו רעים לשמים ולבריות בא ראה כמה ממנים מלמעלה שמפקדים על קולות אלו שמוסרים הדין על חבריהם על מה שעשו להם, ועל זה כתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ולכן כתוב והנני משחיתם את הארץ.

ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך. אמר רבי שמעון, למה בכלם [אמר] אלהים וכאן יי? מה שונה כאן שנאמר ה', השם העליון של הרחמים? אלא סוד הוא שלמדנו - אין דרך ארץ שתקבל אשה אורח עמה אלא ברשות בעלה.

אף כך [גם נח]. נח רצה להפנס לתבה להתחבר עמה, ולא היה [לו] ראוי עד שבעל התבה יתן לו רשות להפנס [עמה], שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. ולכן נקרא כאן ה', הבעל של התבה, ואז נכנס נח והתחבר עמה. וכן למדנו שאין רשות לאורח להפנס לבית אלא ברשות בעלה, בעל הבית. זהו שכתוב אחר כך ויבא נח וגו'

בא ראה מה כתוב, כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. מכאן למדנו שלא יקבל אדם אורח בביתו אם הוא חושד בו שהוא רשע, אלא אם עומד בעיניו לצדיק שלא חשוד בעיניו כלל. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. מה הטעם? משום כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

העביר אותם הקדוש ברוך הוא מהעולם. והרי נאמר, באותו חטא ממש שהם חטאו - באותו גון נמחו מהעולם.

רבי יהודה היה מצוי לפני רבי שמעון, והיו עוסקים בפסוק הזה שכתוב (מלכים א-יח) וירפא את מזבח ה' ההרוס. מה זה וירפא? בא ראה, בימי אליהו כל ישראל עזבו את הקדוש ברוך הוא ועזבו את ברית המילה שלהם. כשבא אליהו וראה שעזבו בני ישראל ברית מילה הזו והעבירו מהם את הברית הזו.

בין שראה כך אליהו, בא לתקן דבר במקומו. בין שהקריב דבר למקומו - הכל התרפא. זהו שכתוב וירפא את מזבח ה' ההרוס. זו ברית המילה [שבא לתקן מזבח ה' ההרוס ברית המילה] שנעזבה בעולם. וכתוב (שם) ויקח אליהו שטים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב. זהו תקון של מזבח ה'.

אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. מה הטעם נזכר כאן ישראל? אלא ודאי ישראל יהיה שמך ודאי להתעלות למעלה ולהשיב את ברית המילה למקומה. והינו שכתוב (שם יט) כי עזבו בריתך בני ישראל, ומשום כך את מזבחתך הרוסו.

בא ראה, כל זמן שישראל שמו ברית הקדוש, אז עשו קיום למעלה ולמטה. וכשעזבו את הברית הזאת, אז לא נמצא קיום למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ולכן וירפא את מזבח ה' ההרוס. וכי זו רפואה? כך זה ודאי, שהרי מקים את אותו מקום שהאמונה תלויה בו.

בא ראה, גם כך פנחס, בשעה שקנא למעשה זמרי, התקין את הברית הזו במקומה, ולכן כתוב (במדבר כה) הנני נתן לו את בריתי שלום. וכי יעלה על דעתך שמשום פנחס היה? איזו קטטה היתה לו לפנחס בברית הזו? אלא כאן נקשר הדבר במקומו. הנני נתן לו את בריתי. ומה אתן לו? שלום [להתחבר כל אחד במקומו] להתחבר הברית במקומה, ועל זה הנני נתן לו את בריתי שלום. ומהו? שלום, שהוא מקום להתחבר עמו. מה

כי הוא, מי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר הוא עשנו, וכתוב (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ יביט.

על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה – אלו שבעה עמודים שעומדת הארץ עליהם וממלאים אותה, והיא מתמלאת מהם. איך מתמלאת מהם? בשעה שמתרבים הצדיקים בעולם, אז הארץ הזו עושה פרות ומתמלאת מהכל.

ובשעה שמתרבים הרשעים בעולם, אז כתוב (שם יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. אזלו מים מני ים – זו הארץ הקדושה שאמרנו שנשקית מהשקאה עליונה. ונהר יחרב ויבש – אותו העמוד האחד שעומד עליה להיות מואר ממנו. ונהר יחרב ויבש – כמו שנאמר (ישעיה נז) הצדיק אבד.

ואמר רבי יהודה, באותו זמן שנאבדים אותם רשעים מהעולם, הקדוש ברוך הוא [עצוב] [מסתכל] משתדל על העולם ולא רואה מי שמגן [שעומד] עליו. ואם תאמר הרי נח, שהיה לו להגן על [דורו] עצמו ולהוציא ממנו תולדות לעולם – זהו שכתוב כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה. דוקא בדור הזה.

רבי יוסי אמר, בדור הזה זה שבח שלו, שהיה באותו דור רשע, ונמצא כל כך איש צדיק תמים [ודאי ולא בדורו, אלא] [ס"א וזה שלו] ואפלו בדורו של משה, אבל לא היה יכול להגן על העולם, משום שלא נמצאו עשרה בעולם, כמו שנאמר (בראשית יח) אולי ימצאון שם עשרה, ולא נמצאו שם. גם כאן לא נמצאו עשרה, אלא הוא ושלשת בניו ונקבותיהם, ולא היו עשרה.

סתרי תורה (בזוהר ישן נמצא זה)

השלמה מההשמטות (סימן יב)

מה השיב הקדוש ברוך הוא לנח כשיצא מהתבה וראה את העולם חרב, והתחיל לבכות לפניו ואמר: רבוננו של עולם, נקראת רחום, היה לך לרחם על בריותיך וכו'? השיבו הקדוש ברוך הוא ואמר: רועה שוטה, עכשו אתה אומר את זה? למה

ולמדנו, שאם נתן לו רשות לבדו ולא נתן רשות לכל אותם שבאים עמו, לא יכניס אותם לבית. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. לכלם נתן רשות להכנס. ומפסוק הזה למדנו סוד דרך ארץ. [ד"א בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'].

רבי יהודה פתח, (תהלים כד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלוואה תבל וישבי בה. הרי שנינו, לדוד מזמור – שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו רוח הקדש. מזמור לדוד – ששרתה עליו רוח הקדש ואחר כך אמר שירה.

לה' הארץ ומלוואה – פסוק זה נאמר על ארץ ישראל שהיא ארץ הקדושה. ומלוואה זו השכינה, כמו שנאמר (דברי הימים-ב ה) כי מלא כבוד ה' את בית ה', וכתוב (שמות מ) וכבוד ה' מלא את המשכן. למה מלא ולא מלא? אלא מלא ודאי, שהתמלא מהכל, שהתמלא מהשמש. הלבנה שלמה בכל הצדדים. מלא מכל טוב שלמעלה, כמו האוצר הזה שהתמלא מכל טוב של העולם, ועל זה כתוב לה' הארץ ומלוואה. תבל וישבי בה – אלו שאר הארצות.

דבר אחר, לה' הארץ ומלוואה – זו ארץ הקדושה העליונה שהקדוש ברוך הוא רוצה בה. ומלוואה – אלו נשמות הצדיקים [ד"א שכלם ממלאים אותה] מתמלאת [ד"א שמתמלאת] מהם מכח עמוד אחד שהעולם עומד עליו. ואם תאמר על אחד עומד.

בא ראה מה כתוב, (תהלים כד) כי הוא על ימים יסדה.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ז)

על ימים יסדה (תהלים כד) – אלו חכמי ישראל הגדולים שייסדו תורה וחקמה שנקראת הים הגדול, וכן הוא אומר, (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים. ועל נהרות – אלו התלמידים שהם הגדולים מהנהר, וכן הרב גדול מן התלמידים, והם מחדדים את הרב בקשיותיהן, והוא מתרץ להם כל הקשיות ואינו מתרשל, כמו הנהרות שנמשכים לים ואינו מלא, שנאמר כל הנחלים הלכים אל הים. והראיה – אמרו אחרי כן, מי יעלה בהר ה', כי אין מעשה בלא חכמה, כי התלמוד מביא לידי מעשה: ע"כ מההשמטות.

רבי אֶלְעָזָר שָׁאֵל אֶת רַבֵּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו, הֲרֵי שְׁנִינוּ, בְּשַׁעָה שֶׁהָעוֹלָם מִתְמַלֵּא בַּחֲטָאֵי בְּנֵי אָדָם וְהֵדִין יוֹצֵא - אוֹי לְאוֹתוֹ צְדִיק שְׁנַמְצָא בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא נִתְפָּס בַּחֲטָאֵי הָרְשָׁעִים בַּתְּחִלָּה. אִיךָ נִצַּל נֹחַ שְׁלֹא נִתְפָּס בַּחֲטָאֵיהֶם? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נֹאמַר שְׂרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם מִתּוֹךְ הַתְּבָה. וְעוֹד, שֶׁהֲרֵי הֵדִין לֹא יָכַל לְשַׁלֵּט עָלָיו, מִשּׁוֹם שֶׁהָיָה טָמִיר וְנִסְתָּר בַּתְּבָה וְהִתְכַּסָּה מֵהָעֵינַן.

ובא וְרָאָה, כְּתוּב (צַפְנִיָּה ב) בִּקְשׁוּ צְדִיק בִּקְשׁוּ עֲנוּה אֲוִלֵי תִּסְתְּרוּ בְיוֹם אָף ה'. וְנֹחַ בִּקְשׁוּ צְדִיק, וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַתְּבָה וְנִסְתָּר בְיוֹם אָף ה', וְעַל זֶה הֵדִין לֹא יָכַל לְשַׁלֵּט וּלְקַטְרֵג עָלָיו. כָּאֵן נִרְמַז לְאוֹתָם קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים לְדַעַת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הַהַפּוּךְ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת כ"ב לְהַכּוֹת אֶת אוֹתָם הָרְשָׁעִים, וְעַל זֶה וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ כְּתוּב. בֹּא אֶתָּה וְכַל בֵּיתְךָ.

רבי יִצְחָק פֶּתַח, (ישעיה סג) מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה זְרוּעַ תִּפְאָרְתוֹ בּוֹקֵעַ מִיָּם מִפְּנֵיהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם [זְרוּעַ תִּפְאָרְתוֹ] - זוֹ זְכוּת שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהוּא הֵימִין מִמֹּשֶׁה, תִּפְאָרְת שֶׁל מֹשֶׁה, וּמִשּׁוֹם כֵּךְ בּוֹקֵעַ מִיָּם מִפְּנֵיהֶם, שֶׁהֲרֵי הַזְכוּת שֶׁל אַבְרָהָם הִיא בּוֹקֵעַ מִיָּם. וְכַל זֶה לָמָּה? לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם

בא רָאָה מָה בֵּין מֹשֶׁה לְשָׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם. בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה (שְׁמוֹת ל"ב) וְעָתָה הַנִּיחָה לִי וְגו', וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גְדוֹל וְגו' - מִיָּד אָמַר מֹשֶׁה, וְכִי אֶעֱזֹב דִּינָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְלִי? כָּעַת יֹאמְרוּ כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֲנִי הֲרִגְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁעָשִׂה נֹחַ.

שְׁכִיּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּצְעֵל אוֹתוֹ בַּתְּבָה, [כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר] שְׁכָתוּב וְאֲנִי הֲנִנִּי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם וְגו', וְכָתוּב וּמְחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה וְאֲנִי הֲנִנִּי מִקִּים אֶת בְּרִיתִי וְגו' וּבָאתְ אֵל הַתְּבָה - כִּיּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁיִּנְצַל הוּא וּבְנָיו, לֹא בִקְשׁוּ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְנִנְאָבְדוּ. וּמִשּׁוֹם כֵּךְ נִקְרָאִים מִי הַמַּבּוּל עַל שְׁמוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (ישעיה נד) כִּי מִי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרָה מִי נֹחַ.

אמר מֹשֶׁה, כָּעַת יֹאמְרוּ בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֲנִי הֲרִגְתִּי אוֹתָם מִשּׁוֹם שֶׁאָמַר לִי וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי

לֹא אֲמַרְתָּ בְּשַׁעָה שֶׁאֲמַרְתִּי לְךָ כִּי אֶתְךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי וְגו', וְאַחַר הֲנִנִּי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם, וְאַחַר כֵּךְ עָשִׂה לְךָ תְּבַת עֲצִי גִפְרִי? כָּל זֶה הִתְעַכְבְּתִי וְאֲמַרְתִּי לְךָ כְּדִי שֶׁתְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וּמֵאֲזוּ שֶׁשְׁמַעְתָּ שֶׁתִּנְצַל בַּתְּבָה, לֹא נִכְנַס בְּלִבְךָ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשׁוּב הָעוֹלָם, וְעָשִׂיתָ תְּבָה וְנִצַּלְתָּ, וְכָעַת, אַחַר שֶׁנִּנְאָבְד הָעוֹלָם, פֶּתַחְתָּ פִּיךָ לומר לְפָנַי בִּקְשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים?! כִּיּוֹן שֶׁרָאָה נֹחַ כֵּךְ, הִקְרִיב קְרָבָנוֹת וְעוֹלוֹת, שְׁכָתוּב (בְּרֵאשִׁית ח) וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וְגוּמַר.

אמר רַבֵּי יוֹחָנָן, בֹּא רָאָה מָה בֵּין צְדִיקִים שֶׁהָיוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אַחַר נֹחַ וּבֵין נֹחַ. נֹחַ לֹא הִגִּין עַל דּוּרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם כְּאַבְרָהָם, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (שֵׁם י"ח) זַעַקְתָּ סָדָם וְעַמָּהּ כִּי רַבָּה - מִיָּד נִגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר וְגוּמַר, וְהִרְבָּה תַחֲנוּנִים לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁשָּׁאֵל שָׂאֵם יִמְצָא עֲשָׂרָה צְדִיקִים, שֶׁיִּכַּפֵּר לְכָל הַמָּקוֹם בְּעַבְיָרָם, וְחָשַׁב אַבְרָהָם שֶׁהָיוּ בְּעִיר עִם לוֹט וְאִשְׁתּוֹ וּבְנוֹתָיו עֲשָׂרָה צְדִיקִים, וּלְפִיכָךְ לֹא הִתְפַּלֵּל.

אחר כֵּךְ בֹּא מֹשֶׁה וְהִתְפַּלֵּל וְהִגִּין עַל דּוּרוֹ. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שְׁמוֹת ל"ב) סָרוּ מֵהָר מִן הַדֶּרֶךְ - מִיָּד עֲמַד מֹשֶׁה בַּתְּפִלָּה, וַיַּחַל מֹשֶׁה וְגוּמַר, עַד שֶׁאֲחַזְתּוּ חִלְחָלָה. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ, לֹא הִנִּיחַ מֹשֶׁה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁנִּתֵּן נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבֹּא, שְׁכָתוּב (שֵׁם) וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כְּתָבְתָּ. אָמַר רַבֵּי יוֹסִי, מִכָּאֵן (תְּהִלִּים ק"ו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לִוְלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִירוֹ עָמַד בְּפָרֶץ לְפָנָיו.

אמר רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ, מָה רָאָה נֹחַ שְׁלֹא בִקְשׁוּ רַחֲמִים עַל דּוּרוֹ? אָמַר בְּלָבוֹ, אוֹלֵי לֹא אֲמַלְט, שְׁכָתוּב (בְּרֵאשִׁית ז) כִּי אֶתְךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוּר הַזֶּה, כְּלוּמַר לְפִי הַדּוּר, וּלְפִיכָךְ לֹא בִקְשׁוּ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. אָמַר רַבֵּי אֶלְעָזָר, אֶפְלוּ כֵךְ הָיָה לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוֹם שֶׁנּוּחַ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִי שֶׁיֹּאמֶר טוֹב עַל בְּנָיו, מִנֵּיִן לָנוּ? מִגְדַּעוֹן בֶּן יוֹאֵשׁ, שְׁלֹא הָיָה צְדִיק וְלֹא בֶן צְדִיק, וּמִשּׁוֹם שֶׁאָמַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שׁוֹפְטִים ו) לְךָ בְּכַחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיָּד מִדִּין. מָה זֶה בְּכַחֲךָ זֶה? הַטּוֹב שֶׁאֲמַרְתָּ עַל בְּנֵי. ע"כ מֵהַשְׁמַטוֹת.

ומשום ששם עצמו בתפלה על ישראל בים, נקרא [על שמו] המעלים מים, שהוא העלה אותם מהים.

איה השם בקרבך את רוח קדשו - זהו משה, שהשרה שכינה בין ישראל. מוליכם בתהמות - כשנבקעו המים והלכו בתוך התהום ביבשה שקפאו המים [והכל נאמר על משה] [נ"א ועל זה נקרא משה עמו], משום שמסר עצמו על ישראל. אמר רבי יהודה, אף על גב שצדיק היה נח, אינו כדאי [כדי] שהקדוש ברוך הוא יגן על העולם בשבילו.

בא ראה, משה לא תלה הדבר בזכותו, אלא בזכות האבות הראשונים, אבל לנח לא היה לו במה שיתלה בזכות כמו משה. אמר רבי יצחק, ועם כל זה, כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא והקמתי את בריתי אִתְּךָ, היה לו לבקש עליהם רחמים. והקרוב שהקריב אחר כך - שיקריב אותו מקדם לזה, אולי ישכך הפעם מהעולם.

אמר רבי יהודה, מה היה לו לעשות, שהרי רשעי העולם היו מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא, והוא יקריב קרבן? אלא ודאי נח פוחד על עצמו היה בשביל שלא יפגש בו המות בתוך רשעי העולם, שהיה רואה מעשיהם הרעים בכל יום ואיך מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא כל יום.

גדול. כעת טוב לי שאמות ולא ישמדו ישראל. מיד - ויחל משה את פני ה' אלהיו. בקש רחמים עליהם ועורר רחמים על העולם.

ואמר רבי יצחק, בתחלה כשבקש רחמים עליהם מה אמר? למה ה' יחרה אפך בעמך. וכי הדבר הזה איך אמר אותו משה למה, והרי עבדו כוכבים ומזלות, כמו שנאמר עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויאמרו אלה וגו', ומשה אמר למה? אלא כך למדנו, מי שמרצה את האחר, לא צריך לעשות את אותו חטא [שהוא] לגדול, אלא יקטין אותו לפניו, ואחר כך יגדיל אותו לפני האחר [הרשע], שכתוב אתם חטאתם חטאה גדלה.

ולא עזב את הקדוש ברוך הוא עד שמסר עצמו למיתה, שכתוב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. והקדוש ברוך הוא מחל להם, שכתוב וינחם ה' על הרעה וגו'. ונח לא עשה כן, אלא רצה להנצל, ועזב את כל העולם.

ובכל פעם שהדין שורה על העולם, רוח הקדוש אומרת: אוי שלא נמצא כמו משה, שכתוב (ישעיה סג) ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלים מים וגו', שכתוב (שמות יד) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. שהרי בתפלה הוא העלה אותם מהים,

סדר הלימוד ליום ח כסלו [יום 67 בשנה]

לְמַלְךְ שְׁבִנָּה פְּלִטְרִין וְעָשָׂה תַּחַת הָאָרֶץ מַחְלוֹת נִסְתָּרוֹת. לְיָמִים מְרֵדוֹ בְּנֵי הָאָרְמוֹן בְּמַלְךְ. הַקִּיף [צַעַר] עֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ בְּגִיסוֹת. מֶה עָשׂוּ? נִכְנָסוּ וְהִחְבִּיאוּ עֲצָמָם תַּחַת נִקְבֵי הַמַּחְלוֹת. אָמַר הַמֶּלֶךְ, אֲנִי עָשִׂיתִי אוֹתָם, וּמִלְפָּנַי אַתֶּם רוֹצִים לְהִתְחַבֵּא? זֶהוּ שְׁפָתוֹב אִם יִסְתֵּר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה' ? אֲנִי הוּא שֶׁעָשִׂיתִי מַחְלוֹת וְעָשִׂיתִי חֶשֶׁךְ וְאוֹר, וְאַתֶּם אֵיךְ תִּוְכְּלוּ לְהִתְחַבֵּא מִלְפָּנַי?!

בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא לְפָנָיו רְבוּנוֹ וּמִמְשִׁיךְ עֲצָמוֹ לְהִסְתַּתֵּר, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בּוֹ דִּין בְּגִלּוּי. וְכִשְׁהָאָדָם מְטַהֵר עֲצָמוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהִסְתִּירוֹ שְׁלֹא יֵרְאֶה בְּיוֹם אָף ה'. שְׂוֹדַאי שְׂצָרִיךְ לוֹ לְאָדָם שְׁלֹא לְהִרְאוֹת לְפָנָיו הַמְּשַׁחִית כְּשֶׁשׂוֹרֶה עַל הָעוֹלָם שְׁלֹא יִסְתַּכַּל בּוֹ, שֶׁהָרִי כָּל אֱלוֹ שְׂנֵאִים לְפָנָיו, יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְהִשְׁחִית.

וְזָהוּ מֶה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל אָדָם שֶׁעִינּוֹ רָעָה - עֵינַי הַמְּשַׁחִית שׂוֹרֶה עָלָיו. וְהוּא נִקְרָא מְשַׁחִית הָעוֹלָם. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁמַר מִמֶּנּוּ וְלֹא לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו כְּדִי שְׁלֹא יִנָּזֵק [לְפָנָיו], וְאִסּוּר לְקַרֵּב אֵלָיו בְּהִתְגַּלּוֹת. וּמִשׁוּם כֵּן צָרִיךְ לְהִשְׁמַר מֵאִישׁ רַע עֵינַי, וּמִלְפָּנָיו מִלְּאֹךְ הַמָּוֶת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

[וְעַל זֶה] מֶה כְּתוּב בְּבַלְעָם? (בַּמְּדַבֵּר כַּד) וְנֹאֵם הַגָּבֵר שְׁתָּם הָעֵינַי. שְׁעֵינַי רָעָה הִיָּתָה לוֹ, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהָיָה מִסְתַּכַּל בּוֹ, הָיָה מִמְשִׁיךְ עָלָיו אֶת רוּחַ הַמְּשַׁחִית. וְלָכֵן רָצָה לְהִסְתַּכַּל בִּישְׂרָאֵל, כְּדִי לְהִשְׁמִיד בְּכָל מְקוֹם שֶׁעִינּוֹ הָיוּ מִסְתַּכְּלוֹת. מֶה כְּתוּב? וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת עֵינָיו. שְׂזָקַף עֵינַי אַחַת וְהִנֵּמִיד עֵינַי אַחַת כְּדִי לְהִסְתַּכַּל עַל יִשְׂרָאֵל בְּעֵינַי רָעָה.

בֵּא רְאֵה מֶה כְּתוּב, וַיִּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁכֵּן לְשַׁבְּטָיו. וְרָאָה שֶׁהִשְׁכִּינָה מִכְּסֵּה עֲלֵיהֶם וְרוּבְצַת עֲלֵיהֶם מִתְקַנְתָּ בְּשָׁנִים עֹשֵׂר שְׁבָטִים תַּחְתֵּיהֶם, וְאֵינַי יְכוּלוֹת עֵינָיו לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם. אָמַר, אֵיךְ אוּכַל לָהֶם, שֶׁהָרִי רוּחַ קְדוֹשָׁה עֲלֵיוֹנָה רוּבְצַת עֲלֵיהֶם וּמִכְּסֵּה אוֹתָם בְּכַנְפֵיהֶם? זֶהוּ שְׁפָתוֹב כְּרַע שָׁכַב כְּאֵרִי וּכְלָבִיא מִי יִקְיַמְנּוּ. מִי יִקְיַמְנּוּ מִעֲלֵיהֶם כְּדִי שֶׁיִּתְגַּלוּ וְתִשְׁלַט עֲלֵיהֶם הָעֵינַי.

וְעַל זֶה רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַסּוֹת אֶת גַּחַם, לְהִסְתַּתֵּר מִהָעֵינַי, שְׁלֹא תוּכַל רוּחַ הַטְּמֵאָה

רַבִּי [אַלְעָזָר פְּתַח] יִצְחָק אָמַר, כָּל פַּעַם שֶׁמִּתְרַבֵּים רְשָׁעֵי הָעוֹלָם, הַצַּדִּיק שֶׁנִּמְצָא בִּינֵיהֶם נִתְפָּס בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׁפָתוֹב (יחזקאל ט) וּמִמְקַדְּשֵׁי תַּחְלוֹ. וְשִׁנִּינוּ, אֵל תִּקְרִי מִמְקַדְּשֵׁי אֱלֹהִים מִמְקַדְּשֵׁי וְאֵיךְ הַשְּׂאִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת גַּחַם בֵּין כָּל אוֹתָם הַרְשָׁעִים? אֱלֹהִים כְּדִי שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם, שֶׁהָיָה צַדִּיק כְּרֵאוֹי.

וְעוֹד, שֶׁהוּא הַתְּרָה בָּהֶם כָּל יוֹם וְיוֹם וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, וְקִיָּם בְּנַפְשׁוֹ אֶת הַפְּסוּק שְׁפָתוֹב (שם ג) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְגו', וְכַתּוּב וְאַתָּה אֶת נַפְשׁוֹ הַצֵּלְתָּ. מִכָּאֵן שְׁכָּל מִי שֶׁמְזַהֵר אֶת הָרָשָׁע - אָף עַל גַּב שְׁלֹא קִבַּל מִמֶּנּוּ, הוּא מְצִיל אֶת עֲצָמוֹ, וְאוֹתוֹ רָשָׁע נִתְפָּס בַּחֲטָאוֹ. וְעַד כַּמָּה יִזְהִר אוֹתוֹ? עַד שֶׁיִּכְּהֶה אוֹתוֹ, וְהָרִי פְּרִשׁוֹה הַחֲבָרִים.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה מְצוּי לְפָנָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן יוֹם אֶחָד. אָמַר לוֹ, מֶה רְאֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִשְׁמִיד אֶת כָּל חַיּוֹת הַבַּיִת וְעוֹף הַשָּׁמַיִם עִם הַרְשָׁעִים? אִם בְּנֵי הָאָדָם חָטְאוּ, בְּהִמּוֹת וְעוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם וְשָׂר הַבְּרִיּוֹת מֶה חָטְאוּ? אָמַר לוֹ, מִשׁוּם שְׁפָתוֹב כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ. כָּלֵם הָיוּ מְשַׁחִיתִים דְּרָכֵיהֶם. עֲזָבוּ אֶת מִיָּנָם וְנִדְבְּקוּ בְּמִיָּן אַחֵר.

בֵּא רְאֵה, אוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם גָּרְמוּ כֵּן לְכָל הַבְּרִיּוֹת, וְרָצוּ [לְהִשְׁפִּיחַ] לְהִכְחִישׁ מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְהֵם גָּרְמוּ לְכָל הַבְּרִיּוֹת לְהִשְׁחִית דְּרָכָם כְּמוֹ שֶׁהֵם הִשְׁחִיתוּ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתֶּם רְצִיתֶם [לְהִשְׁפִּיחַ] לְהִכְחִישׁ מַעֲשֵׂי יָדַי? אֲנִי אֲשַׁלֵּם רְצוֹנְכֶם, וּמַחֲשֵׁי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פָּנָיו הָאָדָמָה. אַחֲזִיר הָעוֹלָם לְמִים כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּהִתְחַלָּה, מִים בְּמִים, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה אַעֲשֶׂה בְּרִיּוֹת אַחֲרוֹת בְּעוֹלָם כְּרֵאוֹי.

וַיִּבֵּא גַחַם וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ. רַבִּי חֲזִיָּא פְּתַח וְאָמַר, (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'. כַּמָּה הֵם בְּנֵי אָדָם אֲטוּמִי לֵב וְסִתוּמִי עֵינַיִם שְׁלֹא מְשַׁגְּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים בְּכַבּוֹד רְבוּנָם, שְׁפָתוֹב בּוֹ הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא. אֵיךְ רוֹצִים בְּנֵי אָדָם לְהִסְתַּתֵּר מִחֲטָאֵיהֶם וְאוֹמְרִים מִי רוֹאֵנּוּ וּמִי יוֹדְעֵנּוּ, וְכַתּוּב (ישעיה כט) וְהָיָה בְּמַחֲשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם. לֹאן יִחְבְּאוּ מִפָּנָיו?

והסתלקה ממנו. וכשהיא מסתלקת מהעולם, הרי אין מי שישגיח בעולם, ואז הדין שולט [הדין] עליו. וכשימחו רשעי העולם ויסתלקו ממנו [מהעולם], השכינה מחזירה את מדורה לעולם.

אמר לו רבי ייסא, אם כך, הרי ארץ ישראל שנמחו הרשעים שהיו באותו זמן, אז למה לא חזרה השכינה למקומה כבתחלה? אמר לו, משום שלא נשארו בה שאר צדיקי העולם, אלא [אבל] בכל מקום שהלכו, ירדה ושמה את מדורה עמהם. ומה בארץ נכריה אחרת לא נפרדה מהם – כל שכן אם נשארו בארץ הקדושה.

והרי אמרנו. בכל החטאים של רשעי העולם, דוחים את השכינה. אחד מהם מי שמשחית דרכו על הארץ, כמו שאמרנו, ולכן לא רואה פני שכינה ולא נכנס לפלטרין. ועל זה כתוב על אלה וימחו מן הארץ, שנמחו מהכל.

בא ראה, באותו הזמן שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, כל אותם מתים שימצאו בחוץ בשאר ארצות נכריות, הקדוש ברוך הוא יברא להם גופיהם [נ"א יעמידם בגופם] כראוי. שהרי עצם אחת שנשארת באדם תחת הארץ, אותה עצם תעשה כשאר שבעסה, ועליה יבנה הקדוש ברוך הוא את כל הגוף.

ולא יתן הקדוש ברוך הוא להם נשמות אלא בארץ ישראל, שכתוב (יחזקאל לו) הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. שיתגלגלו תחת הארץ. ואחר כך מה כתוב? ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו', שהרי בארץ ישראל יקבלו נשמות כל אותם בני העולם, פרט לאלו [דור המבול] שנטמאו וטמאו את הארץ. באלה כתוב וימחו מן הארץ, דוקא מן הארץ. ואף על גב שהקשו ונחלקו הראשונים על זה. וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) ימחו מספר חיים.

אמר לו רבי שמעון, ודאי שאין להם חלק בעולם הבא, שכתוב וימחו מן הארץ, וכתוב לעולם יירשו ארץ. אבל יקומו בדין. ועליהם כתוב (דניאל יב) ורבים מישיני עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. והמחלקת בזה. אבל הכל כפי שבארוה החברים.

לשלט עליו כדי שלא ישחת, והרי נתבאר. ויבא נח, כמו שנתבאר להסתתר מהעין. מפני מי המבול, [שהרי] המים דחקו אותו. אמר רבי יוסי, ראה מלאך המות שהיה בא [אליו] ולכן נכנס לתבה ונשמר בה שנים עשר חדשים [של השנה]. ולמה שנים עשר חדשים? נחלקו בה רבי יצחק ורבי יהודה. האחד אמר שנים עשר חדש שכן הוא דין הרשעים. ואחד אמר להשלים צדיק [נ"א צריך] שנים עשרה דרגות ושאר הדרגות שהיו ראויים לצאת מהתבה.

רבי יהודה אמר, ששה חדשים הם במים וששה חדשים באש, והרי כאן היו מים, ולמה שנים עשר חדשים? אמר [לו] רבי יוסי, בשני דיני הגיהנם נדונו – במים ואש. במים – שהמים שירדו עליהם מלמעלה היו צוננים כשלג. ובאש – שהמים שיצאו מלמטה היו רותחים כאש. ועל זה בדין הגיהנם נדונו – באש ומים [ולכן שנים עשר חדש היו]. שאמר רבי אלעזר, דין הרשעים בגיהנם הם שנים עשר חדשים. והרי פשוה. ועל זה כל אותם רשעי העולם נדונים בשני דינים הללו – במים ואש] עד שהשמדו מן העולם. ונח היה מסתתר בתבה והתפסה מן העין והמשחית ולא קרב אליו, והתבה הייתה שטה על פני המים, כמו שנאמר וישאו את התבה ותרו מעל הארץ.

ארבעים יום לקו, שכתוב ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וגו'. וכל שאר הזמן נמחו מהעולם. זהו שכתוב וימחו מן הארץ. אוי להם לאותם רשעים, שהרי לא יקומו לחיות בעולם לעמד בדין. זהו שכתוב וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) שמים מחית לעולם ועד. שאפלו לעמד בדין לא יקומו.

וישאו את התבה ותרו מעל הארץ. רבי אבא פתח, (שם נז) רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך. אוי להם לרשעים שחוטאים ומרגיזים את רבונם בכל יום, ובחטאייהם דוחים את השכינה מן הארץ, וגורמים שתסתלק מן העולם. והשכינה נקראת אלהים, ועליה כתוב רומה על השמים אלהים.

בא ראה מה כתוב, וישאו את התבה, שדחו אותה החוצה. ותרו מעל הארץ, שלא שורה בעולם

דורו [ונענשו]. כיון שהסתתר והשתתה שם כל אותו זמן, אחר כך ויזכר אלהים את נח.

אמר רבי שמעון, [ויזכר אלהים את נח] בא ראה, בשעה שהדין נעשה, לא כתוב בו זכירה. כיון שנעשה [בו] הדין ונאבדו רשעי העולם, אז כתוב בו זכירה. שהרי פאשר הדין שרוי בעולם, לא נמצאת התחברות, והמשחית שרוי על העולם. כיון שעבר הדין ושכך הרגזו, שב הפל למקומו, ולכן כתוב כאן ויזכר אלהים את נח, שבו שורה זכור, שנח איש צדיק כתוב בו.

כתוב (תהלים פט) אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם. בשעה שהים קופץ בגליו והתהומות עולים ויורדים, הקדוש ברוך הוא שולח חוט אחד מצד הימין ומושיף את גליו ושוכך זעפו, ואין מי שיודע אותו.

יונה ירד לים והזדמן לו אותו הדג ובלע אותו, איך לא יצאה נשמתו ממנו ולא פרחה מיד? אלא משום שהקדוש ברוך הוא שולט באותה גאות של הים, ואותה גאות הים היא חוט אחד של השמאל שמעלה את הים למעלה, ובו הוא מתעלה. ואם לא אותו החוט שמגיע אליו מצד הימין, לא יעלה לעולמים. שכאשר [שכיון] שאותו החוט יורד לים, והים אוהז בו, אז מתעוררים הגלים ושואגים לטרף טרף, עד שהקדוש ברוך הוא משיב אותו [אותם] לאחור ושבים למקומם.

זהו שכתוב בשוא גליו אתה תשבחם. תשבחם את אותם גלי הים. תשבחם – תשבח אותם לחזר למקומם. דבר אחר, תשבחם ממש. שבח הוא להם משום שעולים לראות בהשתוקקות. מכאן, כל מי שנכסף להסתפל ולדעת, אף על גב שלא יכול [נ"א] ולא נותנים לו רשות] – השבח הוא שלו, וכלם משבחים אותו.

אמר רבי יהודה, נח, כשהיה בתבה, היה פוחד שלא יזכר אותו הקדוש ברוך הוא לעולמים. וכיון שנעשה הדין ונעברו רשעי העולם, אז מה כתוב? ויזכר אלהים את נח.

רבי אלעזר אמר, בא ראה, בשעה שהדין שרוי בעולם, לא צריך לאדם שיזכר שמו למעלה [לפני הקדוש ברוך הוא בעולם]. שהרי אם נזכר

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. רבי אבא אמר, [את כל] – לכלל כל אותם שליטים ששולטים הממנים על הארץ, וזהו היקום אשר על פני האדמה. שכאשר עושה הקדוש ברוך הוא דין בבני העולם, מעביר את אותם השליטים הממנים עליהם בהתחלה, ואחר כך את אותם שיושבים תחת כנפיהם, שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום, ואחר כך – על מלכי האדמה על האדמה.

ואיך מעבירים מלפניו? אלא מעביר אותם באש שדולקת. זהו שכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא. אש [הוא] שאוכלת אש. אותו שעומד מעליהם [נ"א עובר] באש. ואותם שיושבים תחתיהם במים. ומשום כך וימח את כל היקום אשר על פני האדמה, ואחר כך מאדם ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ, כל אלו שלמטה. וישאר אף נח – אף למעט. שלא נשארו בעולם רק נח ומי שעמו בתבה. רבי יוסי אמר, שהיה חגר, שהכישו אריה, והרי פרשוה.

ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה. רבי חייא פתח, (משלי כב) ערום רעה רעה ונסתר. פסוק זה נאמר על נח שנכנס לתבה והסתתר בה, ונכנס לתוך התבה בזמן שהמים דחקו אותו. והרי נאמר שעד שלא נכנס לתבה, ראה את מלאך המות שהולך ביניהם ומקיף אותם. כיון שראה אותו, נכנס לתבה והסתתר בתוכה. זהו שכתוב ערום ראה רעה ונסתר. ראה רעה – זהו מלאך המות, ונסתר מלפניו. זהו שכתוב מפני מי המבול.

רבי יוסי אמר, ערום ראה רעה ונסתר, [לא כתוב ויסתר] חזר על מה שנאמר, בזמן שהמות שרוי בעולם, בן אדם חכם יסתתר ולא יעמד בחוץ ולא יתראה לפני המשחית, משום שכיון שנתנה לו הרשות, הוא ישחית את כל אותם שנמצאים לפניו ועוברים לפניו גלוי. וסוף הפסוק – ופתאים עברו ונענשו. עברו לפניו והתראו לפניו, ונענשו.

דבר אחר עברו – עברו על מצוה זו [נ"א של רבונם] ונענשו. דבר אחר ערום ראה רעה ונסתר – זה נח. ופתאים עברו ונענשו – אלו בני

העולם גרמו שלא עמד במקומו. כיון שבא נח, כתוב בו ויבן. ויעל עלת, כתוב עלת, אחד. כתוב (ויקרא א) עלה הוא אשה ריח ניחח לה' [לעולם עלה עולה זכר. אם] עולה – עולה זכר ולא עולה נקבה, שכתוב זכר תמים יקריבנו. למה כתוב אשה, שהרי אש צריכה להמצא שם?

אלא אף על גב שעולה נקרכת זכר ולמקומה נקרכת, הנקבה לא צריכה להפרד ממנו, אלא עמה נקרב, בשביל לחבר זה עם זה. שעולה הנקבה אל הזכר להתחבר כאחד, ואף על גב שאשה לשום אישים.

נח היה צריך להקריב עולה, שהוא במקום של הזכר, עשה אותו הקדוש ברוך הוא להתחבר ולהכניס לתבה, ועל זה הקריב עולה. עולה הוא אשה. אש ה'. שהתחבר [עמה] השמאל בנקבה. שהרי [כל] נקבה מצד השמאל באה, וזכר מצד הימין בהתדבקות זה בזה, ולכן נקראת [עולה] נקבה אשה. אשה – קשר של האהבה שאוחז בה השמאל להעלותה למעלה ולהתקשר כאחד, ולכן כתוב עלה הוא אשה, הקשר של זכר ונקבה זה עם זה.

וירח ה' את ריח הניחח. וכתוב אשה ריח ניחח. אשה, כך שמענו – עשן ואש מחברים כאחד, שהרי אין עשן בלא אש, כמו שכתוב (שמות ט) והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש.

בא ראה, אש יוצאת מבפנים והוא דק, ואוחז בדבר אחד בחוץ שאינו דק כך, ונאחזים זה בזה, ואז עולה העשן. מה הטעם? משום שהאש אוחזת בדבר המתפעל, וסימן לדבר – החטם שיוצא בו עשן מתוך אש.

ועל זה כתוב (דברים לג) ישימו קטורה באפך. משום שחוזרת האש למקומה. והחטם [מתפעל] נאסף באותו ריח לפני ולפנים, עד שנאחז הכל וחוזר למקומו, ונקרב הכל לתוך המחשבה ונעשה רצון אחד. ואז ריח ניחח, שנח הרגז ונעשה נחת.

שהרי העשן נאסף ונכנס ומתקמט באש, והאש אוחזת בעשן, ונכנסים שניהם לפני ולפנים עד שנח הרגז. וכשהכל נאחזים [אוחז] זה בזה ונח הרגז, אז הוא מנוחה וקשר אחד ונקראת נחת. נחת

שמו, נזכרים [כל] חטאיו ויבואו להשגיח בו. מנין לנו? משונמית. שאותו היום היה יום טוב של ראש השנה, והקדוש ברוך הוא דן את העולם, ואז אמר לה אלישע (מלכים ב ד) היש לדבר לך אל המלך? זה הקדוש ברוך הוא, שאז נקרא מלך. מלך הקדוש. מלך המשפט. ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. איני רוצה שיזכרו אותי וישגיחו בי, אלא בתוך עמי. מי שמכניס ראשו בין העם [כלו], לא ישגיחו עליו לדון אותו לרע. משום כך אמרה בתוך עמי.

בא ראה, נח, בשעה שהרגז היה שרוי בעולם, לא נזכר. כיון שעבר הדין, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח. עכשו נזכר שמו. דבר אחר ויזכר אלהים את נח, כמו שנאמר ואזכר את בריתי.

רבי חזקיה היה הולך מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי ייסא. אמר לו, תמהני עליך שאתה לבד, שהרי שנינו שלא יצא אדם יחידי לדרך. אמר לו, תינוק אחד הלך עמי, והוא בא אחרי. אמר לו, ועל זה אני תמה, איך הולך עמך מי שלא תדבר עמו דברי תורה? שהרי שנינו, כל מי שהולך בדרך ואין עמו דברי תורה, מסתכן בנפשו. אמר לו, כך זה בודאי.

בינתים הגיע אותו תינוק. אמר לו רבי ייסא, בני, מאיזה מקום אתה? אמר לו, מעיר לוד, ושמעתי שהאיש הזה החכם הולך לשם, וזמנתי עצמי לעבודתו וללכת עמו. אמר לו, בני, אתה יודע דברי תורה? אמר לו, אני יודע, שהרי אבי למד אותי בפךרשת קרבנות, והרפנתי אזני למה שהיה אומר עם אחי, שהוא גדול ממני. אמר לו רבי ייסא, בני, אמר לי.

פתח ואמר: ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח. ויבן נח מזבח – זהו המזבח שהקריב בו אדם הראשון. למה נח הקריב עולה, שהרי עולה לא עולה אלא בשביל הרהור ורצון הלב, ונח במה חטא? אלא נח הרהר ואמר: הרי הקדוש ברוך הוא גזר דין על העולם שיחרב, אולי משום שמציל אותי פקעה כל זכותי ולא תשאר לי זכות בעולם? מיד – ויבן נח מזבח לה'.

אותו מזבח שבו הקריב אדם הראשון היה. אם כך, אז למה ויבן? אלא משום שרשעי

וְאָמַר רבי חזקיה, לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. מהו זה? אמר רבי ייסא, כך שמעתי מרבי שמעון שאמר, כל פעם שאש שלמעלה מוסיפה להתחזק – העשן, שהוא דין שלמטה, מחזק הרגז ומשמיד הכל. משום שכשיוצאת אש, אין לה הפסקה [לפניו] עד שנשלם הדין, וכשדין שלמטה לא מוסיף להתחזק עם הדין שלמעלה, עושה דין ופוסק, ולא ישלם הדין להשמיד. ולכן כתוב לא אסף, לתת תוספת שיתחזק הדין שלמטה.

אָמַר אותו תינוק, שמעתי משום שכתוב ארוהה האדמה בעבורך, שהרי באותה שעה שהתקללה הארץ בחטאו של אדם, נתנה רשות שישלט עליה אותו הנחש הרע, שהוא משחית את העולם ומשמיד את בני העולם. מאותו יום שהקריב נח קרבן והריח הקדוש ברוך הוא אותו, נתנה רשות לארץ לצאת מתחת אותו הנחש ויצאה מטמאתה. ולכן מקריבים ישראל קרבן לקדוש ברוך הוא, כדי להאיר פני הארץ.

השלמה מההשמטות (סימן יג)

עוֹד פתח אותו תינוק ואמר, (שיר השירים א) לריח שמניך טובים, לריח מי? אלא יש ריח ויש ריח, ריח הקרבן וריח הקטרת. ריח הקרבן מקריב ומיחד כל אותם שבטים של היכל בית דוד, וריח הקטרת מקריב ומיחד ומאיר אותם גרות עליונים נהרות אפרסמון זך.

וְעַל זה היו שני מזבחות – מזבח הקטרת ומזבח העולה. מזבח הקטרת הוא פנימי, מזבח העולה הוא חיצוני. ריח מזבח העולה מתקין להאיר מגורות תחתונות, ריח מזבח הקטרת מתקין להאיר מגורות עליונות. ועל זה לריח שמניך טובים, לריח של אותה הקטרת, שמניך טובים.

בֹּא ראה שתי מזבחות הן מזבח פנימי למעלה ומזבח חיצון למטה. מזבח הפנימי הוא שלם וזהו שכתוב המזבחה, בתוספת ה"א, וכך הוא בכל מקום. ומזבח החיצון הוא חסר ה"א, כמו נערה, נער חסר ה'. נמצא שמהתעוררות המזבח [החיצון] של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח [שמהתעוררות מזבח

הרוח חדות הכל כאחד. הארת הנרות הארת הפנים. ולכן כתוב וירח ה' את ריח הניחח, כמו מי שמריח וכונס הכל לתוך מקומו.

בֹּא רבי ייסא ונשקו. אמר, ומה כל הטוב הזה תחת ידך ולא ידעתי בו? אמר, אחזר מהדרך ונתחבר עמך. הלכו. אמר רבי חזקיה, בדרך זו עם השכינה נלך, שהרי מתקנת לפנינו. אחז בידי אותו תינוק והלכו. אמר לו, אמר לנו פסוק אחד מאותם שאביך אמר לך.

פָּתַח אותו התינוק ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. זוהי השתוקקות העליונה שיוצא [שיצא] רצון מהפה לנשק, ולא יוצא מהחוטם כאשר יוצאת אש. שהרי כשמתחבר הפה לנשק, יוצאת אש ברצון בפנים מאירות, בחדות הכל, בהתדבקות של מנוחה.

וּמְשׁוּם כך כי טובים דידך מיין, מאותו יין [יין] המשמח ומאיר פנים והעינים מתיכות, ונעשה הרצון. ולא מהיין המשכר [שמשכר] ועושה רגז ומחשיך פנים, והעינים לזהטות יין של רגז. ועל זה, משום שייין זה טוב מאיר הפנים ומשמח העינים ועושה השתוקקות של אהבה, מקריבים אותו כל יום על גבי המזבח בשעור שמי ששונה אותו, משמח אותו ועושה לו נחת, שכתוב (כמדבר כח) ונסכו רביעית ההין. ומשום כך כי טובים דידך מיין, מאותו היין שמעורר אהבה והשתוקקות.

וְהַבֵּל כמו שלמטה מעורר אהבה שלמעלה. שני גרות, כשדועך האור שלמעלה בעשן שעולה מאותו שלמטה, נדלק אותו שלמעלה. אמר רבי חזקיה, כך הוא בודאי, שהעולם העליון תלוי בתחתון והתחתון בעליון. ומזמן שנחרב בית המקדש, לא נמצאו ברכות למעלה ולמטה, כדי להראות שזה תלוי בזה.

וְאָמַר רבי יוסי, ברכות אין נמצאות, וקללות נמצאות, שהרי יניקת הכל מאותו צד יוצאים [ד"א וברכות לא יוצאות]. מה הטעם? משום שישאל לא שרונים בארץ ולא עובדים עבודה שצריך להדליק מאורות ולהמצא ברכות, ולכן לא נמצאים למעלה ולמטה, והעולם לא יושב בקיומו כראוי.

שבעל הבית נתן לו רשות להכניס. אחר כך האשה אמרה לו לצאת. בהתחלה נכנס ברשות בעלה, ובסוף יצא ברשות האשה. מכאן למדנו שבעל הבית יכניס, והאשה תוציא. זהו שכתוב וידבר אליהם אל נח לאמר צא מן התבה. שרשות היתה בידיה להוציא את האורח, ולא להכניסו.

ביון שיצא, נתן לה מתנות, משום שהיא בבית והבית בידיה. ואותם המתנות שנתן לה, כדי להרבות אהבה אל בעלה. מכאן למדנו דרך ארץ לאורח [לתת ביד בעלה, כשיוצא נותן מתנות לאשתו, ולא בידה. ולכן, כיון שנתן לו מתנות ועל זה, לאחר שנתן לה מתנות להרבות לה אהבה עם בעלה.

נ"א כיון שיצא, נתן מתנות ואוצרות ביד בעלה לתת לאשתו ולשמח עמה ולהרבות לה אהבה עם בעלה. זהו שכתוב ויקח מכל וגו' ויעל עלת במזבח. אלו מתנות שנתן ביד של בעלה כדי להרבות לה אהבה בעולם. ומכאן למדנו דרך ארץ לאורח שיתן מתנות ביד של בעלה לאשתו ולא בידיה. ועל זה ויעל עלת במזבח, קרבן לזכר, להרבות אהבה עם בעלה ברוך אותן ברוך אותן, שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. ולכן כתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ודאי כמו שנתבאר.

ולא יוסף עצב עמה - סוד הכתוב בעצבון תאכלנה. עצבון - עצבות ורגז בלי הארת פנים. כשנחשכת הלבנה (מלכות) וברכות לא נמצאות. בעצבון - צד של רוח אחר שמונע ברכות מהעולם, ולכן לא יוסף עצב עמה. וזהו סוד הכתוב (בראשית ח) לא אסף עוד לקלל את האדמה.

ומוראכם וחתכם יהיה. מכאן ולהלאה יהיה לכם דמיות בני אדם, שהרי בתחלה לא היו דמיות של בני אדם. בא ראה, בתחלה כתוב (שם ט) בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (שם ה) בדמות אלהים עשה אתו. כיון שחטאו, השתנתה דמותם מאותה דמות עליונה, והם התהפכו לפחד מלפני חיות השדה.

בהתחלה כל בריות העולם זקפו עינים, וראו דמות קדושה עליונה וזעו ופחדו

החיצון של מטה מתעורר מזבח החיצון של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקרבנות. ובריח הקטרת של מזבח הפנימי של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקטרת. ועל זה [הקטרת של מטה. ועל זה (שם) לריח שמניך טובים, אותם גרות מאירים נוצצים. כתוב כאן טובים, וכתוב שם (בראשית א) וירא אלהים את האור פי טוב: ע"כ מההשמטות.

אמר רבי חזקיה, יפה הוא, [והוא] וזה היה תלוי עד שעמדו ישראל על הר סיני. אמר רבי ייסא, הקדוש ברוך הוא הקטין את הלבנה ושלט אותו הנחש, אבל משום חטאו של אדם התקלה כדי לקלל את העולם. באותו יום [שנתנה התורה] יצאה הארץ מאותה קללה ועמדה הלבנה באותה גריעות, פרט לשעה שקרבנות נמצאו בעולם וישראל יושבים על ארצם.

אמר רבי ייסא לאותו תינוק, מה שמך? אמר לו, אבא. אמר לו, אבא תהיה בכל, בחכמה ובשנים. קרא עליו (משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך.

אמר רבי חזקיה, עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר רוח הטמאה מהעולם, כמו [שנאמר] שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ פי ה' דבר.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להאיר את הלבנה ולהוציאה מהחשך משום אותו נחש הרע, כמו שכתוב (שם ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. איזה אור? אותו האור שגנזו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה. ברכת ה' - זו השכינה, שהיא ממנה על ברכות העולם, וממנה יוצאות ברכות לכל.

בא ראה מה כתוב בהתחלה, ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'. כמו שנתבאר,

וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ. בְּפִרְכּוֹת הִלְלוּ לֹא נִמְצְאוּ נִקְבוֹת,
אֲלֹא אֵת נַח וְאַת בְּנֵי, אֲבָל נִקְבוֹת הַפְּסוּק
לֹא אָמַר. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאַתֶּם – כָּלֵל שֶׁל הַזְּכָרִים
וְהַנְּקִיבוֹת כְּאַחַד. וְעוֹד, אֵת נַח – לְרַבּוֹת אֵת אֲשֶׁתוֹ.
וְאַת בְּנֵי – לְרַבּוֹת אֵת נִקְבוֹתֵיהֶם.

וְלִכְן כְּתוּב וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ, לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת מִכָּאֵן
וְהִלְאָה, שְׂרָצוּ בְּאֶרֶץ. וְכָאֵן נָתַן לָהֶם הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא שֶׁבַע מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלִכְלֵל הַבָּאִים
אֲחֵרֵיהֶם, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי וְנִתְּנָו לָהֶם
כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּאַחַד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנַח וְגו', זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אָנִי
נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְגו', אֵת קִשְׁתִּי נִתְּתִי
בְּעַנְיָ. נִתְּתִי – מִקֶּדֶם לְכֵן. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח, (יחזקאל
א) וּמִמֶּעַל לְרִקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאָה אֲבָן סָפִיר
דְּמוּת כֶּסֶף. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? וְאֲשַׁמַּע אֵת קוֹל
כְּנַפְיָהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל שְׂדֵי בְּלִכְתָּן. אֵלוֹ
אַרְבַּע חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת עֲלִיוֹנוֹת קְדוּשׁוֹת שְׂאוֹתוֹ הַרְקִיעַ
מִתְקַן עֲלֵיהֶם. וְכָל הַכְּנָפִים [נִפְרָדוֹת] מִתְחַבְּרוֹת זֶה
בְּזוֹ לְכַסּוֹת אֵת גּוֹפֵם.

וּבִשְׂעָה שֶׁהֵם פּוֹרְשִׁים כְּנַפְיָהֶם, נִשְׁמָע קוֹל
הַכְּנָפִים שֶׁלְכֵלֶם שְׂאוֹמְרִים שִׁירָה. זֶהוּ
שְׂכַתוּב כְּקוֹל שְׂדֵי, שֶׁלֹּא שׁוֹכֵף לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ
שְׂנַאֲמַר (תהלים ל) לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְבוֹד וְלֹא יָדוּם. וּמַה
אוֹמְרִים? (שם צח) הוֹדִיעַ ה' יִשׁוּעָתוֹ לְעֵינַי הַגּוֹיִם
גְּלָה צְדָקָתוֹ.

קוֹל הַמְּלָה כְּקוֹל מַחְנֶה, כְּקוֹל מַחְנֶה קְדוֹשׁ
כְּשִׁמְתַחֲבָרִים כָּל הַצְּבָאוֹת הָעֲלִיוֹנִים
לְמַעְלָה. וּמַה אוֹמְרִים? קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה'
צְבָאוֹת מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. חוֹזְרִים לְדָרוֹם,
אוֹמְרִים קְדוֹשׁ. חוֹזְרִים לְצָפוֹן, אוֹמְרִים קְדוֹשׁ.
חוֹזְרִים לְמִזְרָח, אוֹמְרִים קְדוֹשׁ. חוֹזְרִים לְמַעְרָב,
אוֹמְרִים בְּרוּךְ.

וְהַרְקִיעַ הַזֶּה עוֹמֵד עַל רֹאשֵׁיהֶם. וּבְכָל מְקוֹם
שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת, מְסוּבָבִים פָּנִים לְאוֹתוֹ צַד
שְׂנַכְלָלִים הַפָּנִים בּוֹ. מְסוּבָב פָּנָיו לְאַרְבַּעַת רוּחוֹת,
וְכֵלֶם מְסוּבָבִים לְמִטָּה. בְּרַבּוּעַ שְׁלוֹ נַחֲקֶקֶת
בְּאַרְבַּע פָּנִים: פָּנֵי אֲרִיָּה, פָּנֵי נֶשֶׁר, פָּנֵי שׁוֹר, פָּנֵי
אָדָם. חֲקוּק בְּכֵלֶם אָדָם. פָּנֵי אֲרִיָּה אָדָם. פָּנֵי נֶשֶׁר
אָדָם. פָּנֵי שׁוֹר [אָדָם]. כֵּלֶם כְּלוּלִים בּוֹ. וְלִכְן כְּתוּב
וְדְמוּת פְּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם.

מִלְפָּנָיו. כִּיִּן שְׁחָטָאוּ, הִתְהַפְּכָה דְמוּתָם בְּעֵינֵיהֶם
לְדְמוּת אַחֲרֵת, וְהִתְהַפְּףָ שְׂבָנֵי אָדָם זְעִים וּפּוֹחַדִּים
לְפָנֵי שְׂאֵר הַבְּרִיּוֹת.

בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא חוֹטְאִים לְפָנֵי
רְבוּנָם וְלֹא עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, זִיו
דְמוּתָם לֹא מִשְׁתַּנֶּה מִמִּרְאָה הַדְּמוּת הָעֲלִיוֹנָה, וְכָל
בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם זְעִים וּפּוֹחַדִּים לְפָנָיו. וּבִשְׂעָה שְׂבָנֵי
אָדָם עוֹבְרִים עַל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה, מִתְחַלְּפֵת דְמוּתָם,
וְכֵלֶם מְזַדְעָזְעִים וּפּוֹחַדִּים מִלְפָּנֵי הַבְּרִיּוֹת הָאַחֲרוֹת,
מִשׁוּם שֶׁהִתְחַלְּפָה הַדְּמוּת הָעֲלִיוֹנָה וְהַעֲבָרָה מֵהֶם,
וְאִז שׁוֹלְטִים בָּהֶם חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, שֶׁהָרִי לֹא רוֹאִים
בָּהֶם אוֹתָה דְמוּת עֲלִיוֹנָה כְּרָאוּי.

וְעַל כֶּף עֲכָשׁוּ, כִּיִּן שֶׁהָעוֹלָם הִתְחַדַּשׁ כְּמוֹ מִקֶּדֶם,
בְּרַכְּם אֵת הַבְּרָכָה הַזֹּאת וְהַשְּׁלִיט אוֹתָם עַל
הַכֹּל, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר וְכָל דְּגֵי הַיָּם בִּידְכֶם נִתְּנָו. וְאַפְלוּ
דְּגֵי הַיָּם. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בִּידְכֶם נִתְּנָו – מִקֶּדֶם לְכֵן.
כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֵת הָעוֹלָם, מְסַר
בִּידֵיהֶם אֵת הַכֹּל, שֶׁכְּתוּב וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף
הַשָּׁמַיִם וְגו'.

וַיְבַרְךְ אֱלֹהִים אֵת נַח. רַבִּי חִזְקִיָּה פֶּתַח, (תהלים לב)
לְדוֹד מִשְׁכִּיל אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה.
פְּסוּק זֶה בְּאֵרוּהוּ, אֲבָל פְּסוּק זֶה נִתְּבָאָר בְּסוּד
הַחֲכָמָה. שֶׁהָרִי שְׂנִינּוּ, בַּעֲשָׂרָה מֵינֵי שְׂבַח שְׂבַח דּוֹד
אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַד מֵהֶם הוּא מִשְׁכִּיל,
וְהוּא דְרָגָה אַחַת מֵאוֹתָן עֶשֶׂר. וְדוֹד הַתְּקִין עֲצָמוֹ
בְּטָרָם שֶׁתְּשָׂרָה עָלָיו הַדְּרָגָה הַזֹּאת.

אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פֶשַׁע, שֶׁהָרִי בִשְׂעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא שׁוֹקֵל חֲטָאִים וּזְכוּיּוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁל
אוֹתוֹ [ד"א כְּשִׂאוֹתוֹ] מִשְׁקָל שְׂבָצַד הַחֲטָאִים עוֹלִים,
וְאוֹתָם הָאַחֲרִים, הַזְּכוּיּוֹת שֶׁהֵן בְּמִשְׁקָל אַחַר,
מְכַרְיַעוֹת לְמִטָּה – זֶהוּ נְשׁוּי פֶשַׁע.

כְּסוּי חֲטָאָה – בִּשְׂעָה שֶׁהָדִין שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, שִׁיחָהּ
מְכַסֶּה שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלָיו הַמִּשְׁחִית, כְּמוֹ שֶׁהָיָה
לְנַח שֶׁכִּסְּה אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאוֹתוֹ חֲטָא
שֶׁהִמְשִׁיךְ עָלָיו אָדָם עַל הָעוֹלָם. שְׂכִיִּן שֶׁחֲטָא זֶה
הַשְּׂפִיעַ אָדָם עַל הָעוֹלָם, שְׂאֵר הַבְּרִיּוֹת שׁוֹלְטוֹת, וּבֵן
אָדָם פּוֹחַד מֵהֶם, וְהָעוֹלָם לֹא הִתְקַן בְּתַקּוּנּוֹ. וְלִכְן
כְּשִׂיָּצָא נַח מִהַתְּבָה, בְּרָכּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁכְּתוּב וַיְבַרְךְ אֱלֹהִים אֵת נַח וְאַת בְּנֵי וְגו'.

הגִּנּוּנִים שֶׁלֹּא הִתְגַּלוּ. וְאֵין רְשׁוֹת לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵין בְּקִשָּׁת כְּשֶׁנִּרְאִית בְּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה קְלוֹן בְּשִׂכְיֵנָה. וְכֵן גּוֹנֵי הַקִּשָּׁת הוּא מִרְאֶה מוֹצֵק קָשׁוּר כְּמִרְאֶה כְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל.

וְכִיּוֹן שֶׁהָאֶרֶץ רָאָתָה אֶת הַקִּשָּׁת הַזֶּה, בְּרִית קְדוּשָׁה, הִתְקַיְמָה בְּקִיּוּם. וְעַל זֶה וְהִיָּתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּין אֱלֹהִים וְגו'. זֶה שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁאֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הַגִּנּוּנִים וְאֶחָד שֶׁנִּכְלָל בִּינֵיהֶם כֻּלָּם סוּד אֶחָד, וּבִתּוֹךְ הַעֲנָן עוֹלָה לְהִרְאוֹת. (יחזקאל א) וּמִמַּעַל לְרִקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאֶה אֶבֶן סַפִּיר – זוֹהִי אֶבֶן הַשְּׁתִּיָּה שֶׁהִיא נִקְדָּה אַחַת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם וְעוֹמֵד עָלֶיהָ קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וּמֵהִי? הַכֹּסֵא הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן שֶׁמִּמֶּנָּה עַל אֲרֻבָּעָה אֵלֶּה דְמוֹת כֹּסֵא בְּאֲרֻבָּעָה עֲמוּדִים, וְזוֹהִי תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

וְעַל דְמוֹת הַכֹּסֵא דְמוֹת כְּמִרְאֶה אָדָם עָלָיו מְלַמְעָלָה – זוֹהִי תוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב. מִכָּאֵן שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב יְשִׁימוּ אוֹתָהּ עַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, מִשּׁוּם שֶׁזֶה כֹּסֵא לְזֶה. כְּמִרְאֶה אָדָם, שֶׁהוּא הַדְּמוֹת שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ.

וְהִרְקִיעַ הַזֶּה שֶׁהִתְרַבַּע, כָּל הַגִּנּוּנִים כְּלוּלִים בּוֹ. אֲרֻבָּעָה גִּנּוּנִים נִרְאִים בּוֹ חֲקוּקִים בְּאֲרֻבַּע אֲרֻבַּע. בְּאֲרֻבָּעָה חֲקוּקִים רְשׁוּמִים אוֹרוֹת עֲלִיּוּנִים וְתַחֲתוּנִים. כְּשֶׁנִּפְרְדִים הַגִּנּוּנִים שֶׁל אוֹתָם אֲרֻבַּע, עוֹלִים שְׁנַיִם עָשׂוּר. גִּנּוּן יֶרֶק. גִּנּוּן אָדָם. גִּנּוּן לְבָן. גִּנּוּן סַפִּיר שֶׁנִּכְלָלוּ מִכָּל הַגִּנּוּנִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יחזקאל א) כְּמִרְאֶה הַקִּשָּׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מִרְאֶה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מִרְאֶה דְמוֹת כְּבוֹד ה'. הַמִּרְאֶה שֶׁל כָּל הַגִּנּוּנִים, וְלָכֵן אֶת קִשְׁתִּי נִתְתִּי בְּעֵנָן. **מָה** זֶה קִשְׁתִּי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹסֵף, שֶׁכְּתוּב (בראשית מ) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם שִׁיּוֹסֵף נִקְרָא צְדִיק. וְלָכֵן קִשְׁתּוֹ, זוֹ בְּרִית שֶׁל הַקִּשָּׁת שֶׁנִּכְלָלָת בְּצְדִיק, שֶׁהַבְּרִית זֶה עִם זֶה נֶאֱחָז. וּמִשּׁוּם שֶׁנֶּחַ הָיָה צְדִיק, הַבְּרִית שֶׁלּוֹ קִשְׁת.

וְיִפְזוּ, מָה זֶה וְיִפְזוּ? הַאִירוּ בְּחֻמְדַת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יט) הַנִּחְמָדִים מִזֶּהָב וּמִפָּז רָב וּמִתּוֹקִים. הוֹאֲרוּ בְּאוֹר עֲלִיּוֹן כְּשֶׁשָּׁמַר הַבְּרִית. וְלָכֵן נִקְרָא יוֹסֵף הַצְּדִיק. וְעַל זֶה הַקִּשָּׁת נִקְרָאת בְּרִית, כּוֹלֵל זֶה בְּזֶה.

זָהָר נִכְבָּד עֲלִיּוֹן הַמִּרְאֶה שֶׁל כָּל הַמִּרְאוֹת, מִרְאֶה כְּמִרְאֶה טְמוּנִים [נ"א טְמוּן] הַגִּנּוּנִים הַטְּמוּנִים.

סדר הלימוד ליום ט כסלו [יום 68 בשנה]

השתיה, [עכשו שמקשיב לדברין איך אפשר?
שהרי אכן השתיה טרם שנברא העולם היתה,
וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת אשר שמתי,
שמשמע שיעקב שם אותה כעת, וכתוב ויקח את
האבן אשר שם מראשתיו?

ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן הזו היתה
בירושלים. אמר לו, כל ארץ ישראל
התקפלה תחתיו, ואותה אבן תחתיו היתה. אמר לו,
אשר שם כתוב, וכתוב והאבן הזאת אשר שמתי
מצבה. אמר לו, אם ידעת הדבר – אמר אותו.

פתח ואמר, (תהלים יז) אני בצדק אחזה פניך
אשבעה בהקיץ תמונתך. דוד המלך,
החביבות והדבקות שלו היתה באבן הזאת, ועליה
אמר (שם קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.
וכשרצה להסתכל במראה כבוד רבוננו, נטל אבן זו
בידו בתחלה, ואחר כך נכנס.

משום שכל מי שרוצה להראות לפני רבוננו, לא
נכנס אלא עם אבן זאת, שכתוב (ויקרא יג)
בזאת יבא אהרן אל הקדש. ודוד משבח עצמו
ואומר, אני בצדק אחזה פניך. וכל השתדלותו של
דוד להראות באבן זאת כראוי כלפי מעלה.

בא ותראה, אברהם תקן תפלת הבקר והודיע טוב
רבוננו בעולם, ותקן אותה השעה בתקוניה
כראוי, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר.
יצחק תקן תפלת מנחה, והודיע בעולם שיש דין
ויש דין שיכול להציל ולדון את העולם.

יעקב תקן תפלת ערבית, ובשביל התפלה הזו
שתקן מה שלא תקן בן אדם מקדם לזה
כראוי, לכן שבח את עצמו ואמר והאבן הזאת
אשר שמתי מצבה. שעד אותה שעה לא תקן אותה
אחר כמותו.

ולכן ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם
אתה מצבה. מה זה מצבה? שהיתה נפולה,
והקים אותה. ויצק שמן על ראשה. שהרי ביעקב
תלוי הדבר לעשות יותר מכל בני העולם. בא רבי
יהודה ונשקו. אמר לו, וכל זה ידעת, ואיך אתה
עוסק בסחורה ומניח חיי עולם?! אמר לו, שדחוקה
היתה לי השעה, ויש לי שני בנים, ועומדים כל

רבי יהודה קם לילה אחד לעסק בתורה בחצות
הלילה באכסניה בעיר מחסיא, והיה שם
בבית יהודי אחד שבא בשתי אמתחות של
מלבושים. פתח רבי יהודה ואמר, (בראשית כח)
והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים –
זוהי אבן השתיה שמשם נשתל העולם ועליה נבנה
בית המקדש.

הרים ראשו אותו יהודי ואמר לו, דבר זה איך
אפשר? והרי אבן השתיה טרם שנברא
העולם היתה, וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת
והאבן הזאת אשר שמתי מצבה, שמשמע שיעקב
שם אותה עכשו, שכתוב (שם) ויקח את האבן אשר
שם מראשתיו? ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן
הזאת היתה בירושלים.

רבי יהודה לא סובב ראשו אליו, פתח ואמר, (עמוס
ד) הכון לקראת אלהיך ישראל, וכתוב (דברים
כז) הסכת ושמע ישראל. דברי תורה צריכים כוונה,
ודברי תורה צריכים להתתקן בגוף ורצון כאחד. קם
אותו יהודי והתלבש, וישב אצל רבי יהודה ואמר,
אשריכם הצדיקים שעוסקים בתורה יומם ולילה.

אמר לו רבי יהודה, עכשו שכונת עצמך, אמר
דברך שנתחבר כאחד, שהרי דברי תורה
צריכים תקון הגוף ותקון הלב, ואם לא – במטתי
הייתי שוכב, ובלפי הייתי אומר דברים. אלא הרי
שנינו, שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, השכינה
מתחברת עמו, ומה שכינה כאן ואני שוכב
במטתי?! ולא עוד, אלא שצריכים צחות.

ועוד, שכל בן אדם שקם לעסק בתורה מחצות
הלילה, כשמתעוררת רוח צפון [בחצות
הלילה], הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם
הצדיקים בגן עדן. והוא וכל הצדיקים שבגן, כלם
מקשיבים [לו, ומקשיבים] לאותם דברים שיוצאים
מפיו. ומה הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים
שמתענגים לשמע דברי תורה בשעה הזו, ואני
אֶהְיֶה שוכב במטתי?! אמר לו, כעת אמר דברך.

אמר לו, שאלתי על מה שאמרת בפסוק הזה [סוד
של אבן השתיה שאמרת], והאבן הזאת
אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, שזו אבן

מִן הַתְּבָה? וְכִי בָנִים אַחֲרִים הָיוּ לוֹ שְׁלֹא יֵצְאוּ מֵהַתְּבָה? אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, כֵּן, שֶׁהָרִי אַחַר כֶּף הוֹלִידוֹ בָּנִיו בָּנִים, שֶׁכְּתוּב אֵלֶּה תוֹלְדֵת שֵׁם וְגו', וְהֵם לֹא יֵצְאוּ מֵהַתְּבָה. וְלִכְּן כְּתוּב הַיֵּצְאִים מִן הַתְּבָה שֵׁם וְחָם וְיִפֶּת.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אֵלֹהֵי הַיִּיְתִי מְצוּי בְּעוֹלָם כְּשֶׁנִּתֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סִפְרוּ שֶׁל חֲנוּךְ בְּעוֹלָם וְסִפְרוּ שֶׁל אָדָם, הַיִּיְתִי מִתְחַזֵּק שְׁלֹא יִמָּצְאוּ בֵּין הָאֲנָשִׁים, כִּי לֹא חָשְׁשׁוּ כָּל הַחֲכָמִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְטָעוּ בְּדַבְרֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת עֲלִיוֹנָה לְרִשׁוֹת אַחֲרֵיהֶם, וְכַעַת הִנֵּה חֲכָמֵי הָעוֹלָם יוֹדְעִים דְּבָרִים וּמְסִתְרִים אוֹתָם וּמִתְחַזְּקִים בְּעַבְדוּת רַבּוֹנָם.

וּפְסוּק זֶה מְצֵאתִי בְּסוּד הַסּוּדוֹת [תּוֹסֵפֶתָא], שֶׁכְּשֶׁמְעוֹרֵר חֲדוֹת כָּל הַחֲדוֹת הַטָּמִיר הַנִּסְתָּר, זֶקֶן הַזְּקֵנִים מֵאִיר מִמֶּנּוּ אוֹר דְּקִיק. חֲדוֹת כָּל הַחֲדוֹת מֵאִיר לְיָמִין בְּשִׁמְן מִשְׁחָה עֲלִיוֹן, וּמֵאִיר לְשִׂמְאֵל בְּחֲדוֹת הַיָּיִן הַטּוֹב, מֵאִיר לְאֲמִצֵּעַ בְּחֲדוֹה [שֶׁל הָאֲרָגְמָן] שֶׁל שְׁנֵי צְדָדִים. רוּחַ מִתְעוֹרֶרֶת וְרוּחַ עוֹלָה וְנִתֵּן בְּרוּחַ.

דְּבָקִים זֶה בְּזֶה. שֶׁלֵּשׁ נִכְנָסִים לְשֵׁלֶשׁ. מִתּוֹךְ שֶׁלֵּשׁ יוֹצֵאת בְּרִית אַחַת שֶׁדְּבָקָה בְּבְרִית. עוֹבְרֵת הַרוּחַ הָעוֹלָה וּמִתְעַבְרֵת מִמֶּנּוּ. כְּשֶׁנִּתְּנָת בְּשְׁנֵי צְדָדִים, נִדְּבָקִים רוּחַ בְּרוּחַ, וּמִתְעַבְרֹת מִשְׁלֶשֶׁה בָּנִים. וְנַח וְתִבָּה יֵצְאוּ מֵהֶם שְׁלֶשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁלֵּשֶׁת הָעֲלִיוֹנִים, וְאֵלֶּה הֵם שֶׁיֵּצְאוּ מִתּוֹךְ הַתְּבָה – שֵׁם וְחָם וְיִפֶּת. שֵׁם שֶׁבְּצַד יָמִין, חָם שֶׁבְּצַד שְׂמָאל, יִפֶּת אֲרָגְמָן שְׁכוֹלֵל אוֹתָם.

וְחָם הוּא אָבִי כְּנַעַן, זֶה־מֵת הַזֶּה־בַּתְּחַת סִיגִים. הַתְּעוֹרֶרֶת רוּחַ הַטָּמְאָה שֶׁל נָחֵשׁ הַקְּדָמוֹנִי. וְלִכְּן רָשָׁם וְאָמַר, וְחָם הוּא אָבִי כְּנַעַן. שֶׁהִבִּיא קָלְלוֹת עַל הָעוֹלָם. אוֹתוֹ כְּנַעַן שֶׁהִתְקַלֵּל, אוֹתוֹ כְּנַעַן שֶׁהִחֲשִׁיף פָּנָיו הַבְּרִיּוֹת.

וְלִבְּן [כָּלֶם] לֹא יֵצֵא מִכָּלֶל כָּלֶם, אֲלֵא זֶה שֶׁכְּתוּב וְחָם הוּא אָבִי כְּנַעַן, אוֹתוֹ שֶׁהִחֲשִׁיף אֶת הָעוֹלָם, וְלֹא כְּתוּב בְּכָלֶל זֶה וְשֵׁם הוּא אָבִי כֶּף אוֹ יִפֶּת הוּא אָבִי כֶּף, אֲלֵא מִיָּד קִפֵּץ וְאָמַר וְחָם הוּא אָבִי כְּנַעַן. וְדָאִי.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁבָּא אַבְרָהָם, מֵהַ כְּתוּב? (בְּרֵאשִׁית יב) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָא. שְׁעֵדִין לֹא הָיָה קִיּוּם שֶׁל

הַיּוֹם בְּבֵית הָרֶב, וְאֲנִי מִשְׁתַּדֵּל בְּמִזּוֹנָם וְלִתֵּת לָהֶם שְׂכָר לְמוֹרָם כְּדִי שִׁיעֲסֻקוּ בַתּוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר, (מַלְכִים-א ב) וְשָׁלְמָה יָשָׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וְתַכֵּן מַלְכָּתוֹ מְאֹד. מֵהַ הוּא הַשֶּׁבַח הַזֶּה? אֲלֵא שֶׁהִתְקִין אָבִין שְׁתִּיָּה וְשֵׁם עָלֶיהָ קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְאָז וְתַכֵּן מַלְכָּתוֹ מְאֹד. וְכְתוּב (בְּרֵאשִׁית ט) וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם. שֶׁהָרִי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשְׁקוֹ בְּהַ תְּמִיד, וּמִי שֶׁלֹּא נִרְאָה עִמָּה, לֹא נִכְנָס לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ. וְעַל זֶה כְּתוּב וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם.

וְרֵאִיתִיָּה, מֵהַ זֶה וְרֵאִיתִיָּה? סוּד הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יַחֲזִקֵאל ט) וְהִתְוִיַּת תּוֹ עַל מִצְחוֹת וְגו', לְהִרְאוֹת עֲלֵיהֶם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, זֶה רִשְׁם הָאוֹת הַקְּדוּשׁ שֶׁבְּבִשְׂרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְדָאִי הַכֹּל הוּא. [כֶּף] אֲבָל קִשְׁתָּ זוֹ שֶׁנִּרְאִית בְּעוֹלָם עוֹמְדָת בְּסוּד עֲלִיוֹן, וְכִשְׁיֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִהַגְּלוּת, עֲתִידָה קִשְׁתָּ זוֹ לְהִתְקַשֵּׁט בְּגוֹנִים כְּפִלָּה הַזֹּו שֶׁמִּתְקַשֵּׁט לְבַעֲלָהּ. אָמַר לוֹ אוֹתוֹ יְהוּדִי, כֶּף אָמַר לִי אַבָּא, כְּשֶׁהָיָה מְסַתַּלֵּק מִהָעוֹלָם, [אָמַר לִי] אֵל תִּצְפֶּה לְרַגְלֵי מְשִׁיחַ עַד שֶׁתִּרְאֶה קִשְׁתָּ זוֹ בְּעוֹלָם [בְּעֵנָן] מְקַשֵּׁט בְּגוֹנִים מֵאִירִים וְיוֹאֵר לְעוֹלָם, וְאָז צִפֶּה לְמְשִׁיחַ.

מִנִּין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם. וְכַעַת שֶׁנִּרְאִית בְּגוֹנִים חֲשׂוֹכִים, נִרְאִית לְזַכְרוֹן [וְהִיא לְזָכֹר] שֶׁלֹּא יָבֵא מִבּוֹל. אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן נִרְאִית בְּגוֹנִים מֵאִירִים וּמְקַשֵּׁט בְּתַקּוֹן כְּמוֹ כִּלָּה שֶׁמִּתְקַשֵּׁט לְבַעֲלָהּ, וְאָז לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם, וַיִּזְכֹּר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַבְּרִית הַזֹּו שֶׁהִיא בְּגָלוֹת וַיְקִימָהּ מִהָעֶפֶר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ ג) וּבִקְשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מִלְּכָם. וְכְתוּב (יִרְמִיָה ל) וְעַבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מִלְּכָם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם. אֲשֶׁר אָקִים מִעֶפֶר. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עַמּוֹס ט) אָקִים אֶת סִכַּת דָּוִד הַנִּפְלֵת. וְעַל זֶה וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם וְלְהִקְיָמָהּ מִהָעֶפֶר.

וְאָמַר כֶּף אַבָּא, שֶׁמְשׁוּם כֶּף נִזְכְּרָה בַתּוֹרָה גְּאֵלֵת יִשְׂרָאֵל וְזִכְרוֹנָהּ. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה נד) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִעֵבֶר מִי נַח עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְּצֵף עֲלֶיךָ וּמִגְעֵר כֶּף.

וַיְהִיוֹ בְּנֵי נַח הַיֵּצְאִים מִן הַתְּבָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כֵּיּוֹן שֶׁכְּתוּב וַיְהִי בְּנֵי נַח, לָמָּה אָמַר הַיֵּצְאִים

כתוב (שם ט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר
בך אתפאר.

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. רבי יהודה ורבי
יוסי. אחד אמר מגן עדן [נתרפכה] גרשה
ונטע אותה פאן. ואחד אמר בארץ היתה, ועקר
אותה ושתל אותה, ובאותו יום עשתה פרות
ונצנצו לבלובים וענבים, והיה סוחט אותה ושותה
מהיין ומשתכר.

רבי שמעון אמר, סוד החכמה הוא כאן בפסוק
הזה. כשרצה נח לבדק באותו חטא שבדק
אדם הראשון - לא כדי להתדבק בו, אלא לדעת
ולתקן העולם, ולא יכל. סחט ענבים לבדק באותו
כרם. כיון שהגיע לזה, [אז] וישכר ויתגל, ולא היה
לו כח לעמד. ולכן ויתגל, גלה פרצה של העולם
שהיתה נסתרת. בתוך אהלה, כתוב בה"א. ועל זה
כתוב ואל תקרב אל פתח ביתה. בתוך אהלה של
אותה כרם.

כמו זה בני אהרן ששנינו שהיו שתויי יין, וכי מי
נתן להם יין באותו מקום לשותות? אם תעלה
בדעתך שהיו חצופים ששתו יין - לא כן! אלא
נדאי מאותו יין שתו, שכתוב (ויקרא י) ויקריבו לפני
ה' אש זרה. כתוב כאן אש זרה, וכתוב שם (משלי ז)
לשמרך מאשה זרה. והכל דבר אחד.

וכך כמו זה וישת מן היין וישכר ויתגל. ועל
זה התעורר חס אבי כנען, כמו שנתפאר,
ונתן מקום לכנען לשלט. ומה שהיה זה צדיק
בסוד הברית, סרס אותו, ושנינו, שהעביר ממנו
אותו קיום.

ולכן אמר ארור, שהרי קללות התעוררו בתחלה
על ידו בעולם. [ועל זה ויאמר ארור כנען].
שהרי קללות יבאו על העולם כבתחלה. עבד
עבדים יהיה, כמו שנאמר ארור אתה מפל הבהמה
וגו'. הכל יתקן לעתיד לבא, והוא לא יתקן. וכלם
יצאו לחרות, והוא לא יצא. וסוד הוא לאותם
שיודעים דרכי ושכילי התורה.

פתח ואמר, (תהלים נא) כי פשעי אני אדע וחטאתי
נגדי תמיד. כמה יש לבני אדם להשמר
מחטאייהם לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי אחר
שחטא אדם, רשום חטאו למעלה ולא נמחק, רק

האבות ולא באו זרע של ישראל לעולם שיצא השם
הזה ויכנס שם עליון קדוש. כשהיו ישראל צדיקים,
נקראה הארץ על השם הזה - ארץ ישראל. כשלא
זכו, נקראה הארץ על שם אחר - ארץ כנען.

ועל זה כתוב (שם ט) ויאמר ארור כנען עבד עבדים
יהיה לאחיו. שהוא הביא קללות על העולם.
ובנחש מה כתוב? (שם ג) ארור אתה מפל הבהמה,
הינו מה שכתוב עבד עבדים. ועל זה כתוב שם
וחם ויפת. שלשת אלה בני נח היוצאים מן התבה,
כמו שאמרנו.

שלשה אלה בני נח, הקיום של כל העולם, הקיום
של סוד עליון. ומאלה נפצה כל הארץ,
הינו סוד [זה] של שלשת הגוונים העליונים.
שכשאותו נהר ששופע ויוצא, משקה את הגן בכח
של שלשת העליונים הללו. ומשם נפרדים הגוונים
שלמטה כל אחד ואחד כלול בחברו, להראות
שכבוד הקדוש ברוך הוא התפשט למעלה ולמטה,
והוא אחד בעליונים ובתחתונים.

אמר רבי אלעזר, שלשת הגוונים הללו בכל אותם
שבאים מצד הקדשה, וממראה של שלשת
גוונים אלו נפרדים לכל אותם שבאים מצד הרוח
האחרת, וכשתסתכל בסוד הדרגות תמצא אף
נפרדים הגוונים לכל אותם הצדדים, עד שנכנסים
למטה בסוד של אותם עשרים ושבעה הצנורות,
[הצדדים] של הדלתות שמכסים את התהומות.

והכל ידוע לחכמים עליונים. אשרי חלקם של
הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה
בכבודם וגלה להם סתרי חכמה עליונים, עליהם
כתוב (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה כה) ה' אלהי אתה
ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות
מרחק אמונה אמן. כמה יש לבני אדם להסתכל
בכבוד הקדוש ברוך הוא ולשבח לכבודו, משום
שכל מי שיודע לשבח את רבונו כראוי, הקדוש
ברוך הוא עושה את רצונו, ולא עוד - אלא שמרבה
ברכות למעלה ולמטה.

ועל כן, מי שיודע לשבח את רבונו וליחד את
שמו, חביב הוא למעלה ונחמד למטה,
והקדוש ברוך הוא משתבח בו [בכבודו], ועליו

לְעֵתִיד לָבֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יג) וְאֵת רוּחַ הַטְּמֵאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ.

הוא הָיָה גִבּוֹר צִיד לְפָנָי ה' עַל כֵּן יֵאמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי ה'. בֵּא רֵאָה, הוּא הָיָה אִישׁ חֲזָק. לְבוּשֵׁי אָדָם הִרְאִישׁוֹן הָיָה לוֹבֵשׁ, וַיֵּדַע לְצוּד צִידָה שֶׁל הַבְּרִיּוֹת בָּהֶם.

אמר רַבִּי אֲלֵעָזָר, נִמְרֹד הָיָה מִפְתָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת לְלַכֵּת אַחֲרַי עֲבוּדַת הָעֲבוּדָה זָרָה, וְהָיָה שׁוֹלֵט בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים וּמְנַצֵּחַ אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָיָה אוֹמֵר שֶׁהוּא שְׁלִיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נִמְרֹד? שֶׁמֶרְד בְּמֶלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמֹעַלָה, שֶׁמֶרְד בְּעֲלִיּוֹנִים וּמֶרְד בְּתַחֲתוֹנִים.

בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים הוּא שְׁלֵט עַל כָּל [שְׂאָר] בְּנֵי הָעוֹלָם וּמֶלֶךְ בָּהֶם, וּמֶרְד בְּרַבּוֹנוֹ וְאָמַר שֶׁהוּא הַשְּׁלִיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְהָיָה מִפְתָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת אַחֲרָיו, עַד שֶׁמֶשֶׁךְ בְּנֵי אָדָם לְצֵאת מֵאַחַר עֲבוּדַת רַבּוֹן הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּלְבוּשִׁים הִלְלוּ יוֹדְעִים בָּהֶם הַחֲבָרִים סוּד עֲלִיּוֹן.

מִשְׁנָה. וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח, (מלכים-א ו) וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבּוֹת וְהַגְרָזוֹן כָּל כָּלִי בְרָזָל לֹא נִשְׁמַע בְּבַיִת בְּהִבְנָתוֹ. וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ - וְכִי לֹא הָיָה בּוֹנֵה אוֹתוֹ שְׁלֹמֹה וְכָל הָאֲמָנִים שֶׁהָיוּ שָׁם? מַה זֶה בְּהִבְנָתוֹ?

אֵלָּא כֵּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כה) מִקְשָׁה תִיעֶשֶׂה הַמְּנוֹרָה. אִם הִיא מִקְשָׁה, מַהוּ תִיעֶשֶׂה? אֵלָּא וְדַאי הַכֹּל בְּאוֹת וְנִסַּי נִעֲשֶׂה הוּא מִעֲצָמוֹ. כִּיִּן שֶׁהִתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת הַמְּעֶשֶׂה, לְמַד אֶת הָאֲמָנִים לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַה שֶּׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים מִקְדָּם לְכֵן.

מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁבִּרְכַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁרְתָה עַל יָדָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּהִבְנָתוֹ, הוּא נִבְנָה מִעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא לְמַד אֶת הַלְמוּד לְאֲמָנִים אִיךָ לְהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת, וְלֹא הִסְתַּלַּק מֵעֵינֵיהֶם הַרְשָׁם שֶׁל אוֹתוֹ הַמְּעֶשֶׂה מִמֶּשׁ, וּמִסְתַּכְלִים בּוֹ וְעוֹשִׂים, עַד שֶׁנִּבְנָה כָּל הַבַּיִת.

אֲבָן שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה, שְׁלֹמֹה כָּתוּב חֲסֵד יו"ד, אֲבָן שְׁלֹמֹה וְדַאי. מִסַּע, שְׁנִסְעָה וּבָאָה וְשָׁרְתָה עֲלֵיהֶם וְנִעֲשֶׂתָה הָעֲבוּדָה [מִסַּע, שְׁנִסְעָה יָדָם

בְּכַח שֶׁל תְּשׁוּבָה רַבָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) כִּי אִם תִּכְבְּסִי בְּנִתָּר וְתִרְבִּי לְךָ בְּרִית נִכְתָּם עֲוֹנֶךָ לְפָנָי.

בֵּא רֵאָה, כִּיִּן שֶׁחֲטָא אָדָם לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פַּעַם אַחַת - עוֹשֶׂה רָשָׁם. וְכִשְׁחֲטָא בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה - מִתְחַזֵּק יוֹתֵר אוֹתוֹ הַרָשָׁם. חֲטָא בּוֹ פַּעַם שְׁלִישִׁית - מִתְפַּשֵּׁט אוֹתוֹ הַכֶּתֶם מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, וְאִז כְּתוּב נִכְתָּם עֲוֹנֶךָ לְפָנָי.

בֵּא רֵאָה, כִּיִּן שֶׁחֲטָא דוּד הַמֶּלֶךְ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעֶסֶק שֶׁל בֵּת שְׁבַע, חֲשַׁב שְׁאוֹתוֹ חֲטָא נְרָשָׁם עֲלָיו לְעוֹלָמִים. מַה כָּתוּב? (שמואל-ב יב) גַּם ה' הִעֲבִיר חֲטָאתְךָ לֹא תָמוּת. הָעֲבַר אוֹתוֹ הַרָשָׁם מִלְּפָנָיו.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא, וְהָרִי שְׁנִינוּ שֶׁבֵּת שְׁבַע הָיְתָה שֶׁל דוּד הַמֶּלֶךְ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, לָמָּה נִתֵּן אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוּרֵיָה הַחֲתָי מִקְדָּם לְזֶה? אָמַר לוֹ, כֵּךְ דִּרְכּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - אִף עַל גַּב שְׁמִזְמֵנָת לְבֵן אָדָם לְהִיּוֹת שְׁלוֹ, מִקְדָּים אַחֲרֵי וְנוֹשֵׂא אוֹתָהּ עַד שֶׁמִּגִּיעַ זְמָנוֹ שֶׁל זֶה. כִּיִּן שֶׁהִגִּיעַ זְמָנוֹ, נִדְחָה זֶה שֶׁנִּשְׂא אוֹתָהּ מִלְּפָנָי הָאֲחֵר הַזֶּה שְׁבָא אַחֲרַי כֵּךְ וּמִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, וְקִשָּׂה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִעֲבִירוֹ מִהָעוֹלָם כְּשֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמָנוֹ מִלְּפָנָי הָאֲחֵר הַזֶּה.

וְסוּד שֶׁבַע שְׁנֵתָה לְאוּרֵיָה הַחֲתָי [כְּפִי שְׂאֲמָרְנוֹ] בְּתַחֲלָה, צָא וְדִיק וְתִמְצָא לָמָּה נִתְּנָה הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה לְכַנְעֵן בְּטָרַם שְׁבָאוֹ יִשְׂרָאֵל, וְתִמְצָא דְבָר זֶה. וְהַכֹּל סוּד אַחַד הוּא וְדָבָר אַחַד.

בֵּא רֵאָה, דוּד, אִף עַל גַּב שֶׁהוּדָה עַל חֲטָאוֹ וְשָׁב בְּתְשׁוּבָה, לֹא הִסִּיר מִלְּבוֹ וּרְצוֹנוֹ מֵאוֹתָם חֲטָאִים שֶׁחֲטָא וּמֵאוֹתוֹ חֲטָא שֶׁל בֵּת שְׁבַע, כִּי פָחַד עֲלֵיהֶם תְּמִיד שְׂמָא יִגְרַם אַחַד מֵהֶם וּיקְטָרַג עֲלָיו בְּשַׁעַת הַסְּפָנָה, וְלִכֵּן לֹא שָׁכַח אוֹתָם מִמְּנוֹ וּמִרְצוֹנוֹ.

דְּבָר אַחֲרַי, כִּי פִשְׁעֵי אֲנִי אֲדַע - כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁתְּלוּיּוֹת בָּהֶם חֲטָאֵי בְּנֵי אָדָם אֲנִי אֲדַע. וְחֲטָאֵי נִגְדֵי תְּמִיד - זוֹ פְּגִימַת הַלְּבָנָה שֶׁלֹּא יִצְאָה מִטְּמֵאָתָהּ עַד שְׁבָא שְׁלֹמֹה וְהֵאִירָה בְּשִׁלְמוֹת, וְאִז הִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל לְבִטָּח, שֶׁכָּתוּב (מלכים-א ה) וַיִּשָּׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לְבִטָּח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ. וְעַם כָּל זֶה - וְחֲטָאֵי נִגְדֵי תְּמִיד, וְלֹא נִפְסַק מִהָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֵא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ

ואין בהם בכל העולמות פרוד. אחר שכל אחד ואחד נוטלים חלקם, כלם מתפשטים ונפרדים לצדיהם למה שהתמנו.

בא ראה, ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'. מה כתוב אחר כך? ויהי בנסעם מקדם - מאותו קדמונו של העולם - וימצאו בקעה בארץ שנער. שהרי משם נפרדים לכל אותם הצדדים, והוא ראש המלכות להתפזר.

ואם תאמר, הנה כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד? ודאי שככה זה. שפיון שנוסעים משם יש פרוד, וכאשר הם מכנסים שם לינוק אין פרוד. וכשנוסעים יש פרוד, שכתוב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה, כמו שנתבאר.

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, שאז הרי העולם ביסוד ועקר ושרש אחד ואמונה אחת בקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויהי בנסעם מקדם, מהראשון עקר העולם אמונת הכל. וימצאו בקעה, מציאה מצאו ויצאו בה מתחת האמונה העליונה [וימצאו].

בא ראה מה כתוב בנמרוד, ותהי ראשית ממלכתו בכל. שהרי משם נסע להאחז ברשות אחרת. וכאן, וימצאו בקעה בארץ שנער. משם נסעו בלבם לצאת מרשות העליונה לרשות אחרת.

סתרי תורה

מקימי העיר והמגדל מדברים בלשון הקדש שמלאכי השרת מכירים אותה, ולא היו מדברים בלשון אחרת, משום כך כתוב ועתה לא יבצר מהם וגו'. שאלמלא מדברים בלשון אחרת שמלאכים עליונים לא היו מכירים אותה, נחסרה החשיבות שהם חשבו לעשות, פיון שמעשה השדים אינו אלא ברגע אחד למראה בני אדם ולא יותר.

ודברים אחדים, שהיו יודעים דרגות עליונות כל אחת ואחת על בריתה, ולא התחלפה להם דרגה, ולכן כתוב ודברים אחדים. ומשום כך התיעצו בעצה רעה, עצה של חכמה, שכתוב הבה נבנה לנו עיר ומגדל. הכל הוא בסוד החכמה. ורצו

ונעשתה העבודה]. מסע, שהסיע ידם לעשות שלא מדעתם. כתוב כאן מסע, וכתוב שם (כמדבר י) ולמסע את המחנות. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע, משום שהשמיר בקע הכל ולא נשמע דבר, שלא הצטרכו לשאר הכלים לעשות, והכל היה עם אות ונס.

אמר רבי שמעון, כמה חביבים הם דברי התורה. אשרי חלקו של מי שמתעסק בהם ויודע ללכת [בן] בדרך אמת. והבית בהבנתו. כאשר עלה ברצון הקדוש ברוך הוא לעשות כבוד לכבודו, עלה מתוך המחשבה רצון להתפשט, והתפשט מהמקום של אותה המחשבה הנסתרת שאינה ידועה.

עד שמתפשטת ושורה בבית הגרון, המקום שתמיד נובע בסוד שהוא רוח חיים. ואז, כשמתפשטת המחשבה ההיא ושורה במקום הזה, נקראת המחשבה ההיא אלהים חיים, שכתוב (ירמיה י) הוא אלהים חיים.

עוד רצה להתפשט ולהתגלות, משם יצאו אש רוח ומים כלולים יחד, ויוצא יעקב איש שלם, והוא קול אחד שיוצא ונשמע. מכאן המחשבה שהיתה נסתרת בחשאי נשמעת בגלוי.

עוד מתפשטת המחשבה הזו להתגלות, ומכה הקול הזה ומקיש בשפתים, ואז יוצא הדבור שמשלים הכל ומגלה הכל. נשמע שהכל הוא אותה מחשבה נסתרת שהיתה בפנים, והכל אחד.

פיון שמגיעה התפשטות זו ונעשה דבור בכח אותו הקול, אז - והבית בהבנתו. לא כתוב כאשר נבנה, אלא בהבנתו, בכל פעם ופעם. אכן שלמה, כמו שנתבאר. וכתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו.

מסע, שיוצא מבפנים ושורה ונוסע החוצה. יוצא מלמעלה ושורה ונוסע למטה. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל - אלו שאר הדרגות התחתונות שכלם תלויים בו, ולא נשמעו ולא התקבלו פנימה כשהיא עולה להאחז למעלה ולינוק משם, וזהו בהבנתו. ואז, כשהיא יונקת, כלם עומדים בחדנה ויונקים ומתמלאים בכרכות, ואז כל העולמות עומדים בסוד אחד, ביחוד אחד,

וימצאו בקעה, מקום מתקן לזה [אותו] הצד הרע, שרצו הם לחזק ונמנעו. תקף [שלו] של אותו הצד היתה תלוי להפרע באותה בקעה, עד שננטלה משם צבאות ומחנות, כמו שהם בנו עיר ומגדל ונתנו [הכל] כלם בידיה. ונהרגו שם אותם שלא רצו לצאת בק"ץ הימין. נבהלו ונפלו בק"ץ הימין, באותו מקום שנחלש הכח בתחלה בבקעה הזו. ועל זה כתוב (יחזקאל לו) והיא מלאה עצמות.

והתחזקה באותו הצלם שהקים נבוכדנצר. ונשבר התקף אחר כך באותם עצמות ובאותו צלם. שאותם ראשונים התקיימו וקמו על רגליהם, ואותו צלם נשבר, ואז ידעו כל עמי העולם שאין אלוה מבלעדי הקדוש ברוך הוא בלבדו. ועוד, שהתקדש שמו על ידי חנניה מישאל ועזריה, והכל ביום אחד. ועל זה כתוב (ישעיה כט) והקדישו את קדוש יעקב וגו'. ע"כ סתרי תורה.

ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם. רבי חייא פתח, (ישעיה נז) והרשעים פים נגרש וגו'. וכי יש ים נגרש? כן. שכאשר הים יוצא מתקונו והולך [בלי הבל] בלי רב חובל, אז נגרש ומתגרש ממקומו, כמי ששוחתה יין ולא יושב על בריו ועולה ויורד. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. שמוציאים מימיו כל אותו הטיט של הים וכל הטנפת לשפתו.

כמו זה אותם הרשעים שיוציאים מדרך תקינה והולכים כשתוניי יין בלי תקון, שיוציאים מדרך ישרה לדרך עקמה. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל, שהרי עקום דרכיהם גרם להם ללכת בלי תקון ובלי שקט. ולא עוד, אלא שכל רגזם בשעה שאומרים דבור מפיהם, אותו הדבור רפש וטיט, כלם מוציאים טנפת וגעל מפיהם החוצה עד שנטמאים ומטמאים אותם.

בא ראה, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים. אין הבה אלא לשון הזמנה בעלמא. נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, כלם באו בעצה רעה לסרב לקדוש ברוך הוא. בשטות באו, הוא בטפשות הלב.

לחזק בארץ את הצד האחר ולעבד את עבודתו, משום שהיו יודעים שכל הדינים הרעים משם יורדים לעולמות, ורצו לדחות את דרגת הקדש.

עי"ר ומגדל - זו החכמה העליונה, [שהרי] היו יודעים משם הקדוש לא מתחזק בארץ אלא בעיר ומגדל. עי"ר - שכתוב (שמואל ב ה) עיר דוד היא ציון וגו'. מגדל - שכתוב (שיר ד) כמגדל דוד צנארה. ובחכמה עשו להיות שלטון הצד האחר בארץ שדוחה [לדחות] את אדון כל הארץ ממקומו, ולהיות דיור לסטרא אחרא בארץ.

ונעשה לנו שם - כמו שאחוזו [שאחר] הוא השם למעלה, נחזק אותה בינינו שיהיה שם בארץ. פן נפוז - ידיעה היו יודעים שיתפזרו מעל פני הארץ, ולכן היו מתיחדים לעשות מעשה זה בחכמה.

הצד האחר הוא זכר ונקבה, תקף זהמת הדין הקשה. וכמו שאדם חטא [בו] בהם והתחזקו בגללו על העולם, גם כאן הם עשו שיתחזק יותר, שכתוב אשר בנו בני האדם. בני אדם הראשון שהביא והשליט צד האחר על העולם, הצד הרע. כמו שצד הקדשה אין שלטונו בעולם הזה אלא בעיר ומגדל, גם כאן חשבו הם לבנות עיר ומגדל להשליט את הצד הרע הזה בעולם.

ויירד ה' לראות. נחת השם הקדוש הזה לראות [על] את מעשיהם של הבנין שבנו, והם היו מדברים בלשון הקדש לכל אותם דרגות קדושות והיו מצליחים. כיון שירדה הקדשה, התבלבלו כל הדרגות הללו. עליונים ירדו ותחתונים עלו, ולא היו עומדים בדרך ישר כמו שהיו. ואחר כך בלבב לשונם בשבועים לשון והתפזרו לכל צדדי העולם.

ממנה אחד יש ברקיע, ובו קיימים כל [ד"א אותם] מפתחות של מעשי העולם, והוא קיים וזמין בכל השעות ורגעי היום. והם היו יודעים בסוד החכמה, הגנוזה של הממנה הזה, והיו פותחים וסוגרים ומצליחים במעשיהם במאמר פיהם. כיון [שהסתכלו] שהתבלבל המאמר שלהם, הכל נמנע מהם, ומקום מתקן מצאו באותה בקעה. צד הצדדים.

אָלָא אָלו יְמֵי הַחַל שְׁשַׁעַר זֶה יְהִי סְגוּר שְׁלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ הַחַל עִם הַקֹּדֶשׁ. וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתַּח, שְׁהָרִי אֲזִי שְׁמוּשׁ [שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא] שֶׁל קֹדֶשׁ בְּקֹדֶשׁ, וְאֲזִי מְאִירָה הַלְבָנָה לְהַתְחַבֵּר עִם הַשָּׁמֶשׁ.

בֵּא רְאֵה, שַׁעַר זֶה לֹא נִפְתַּח בְּאוֹתָם שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחַל, מִשּׁוּם שְׁהָרִי בְּאוֹתָם יְמֵי הַחַל הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן נִזוֹן, וְשׁוֹלְטִים כָּל אוֹתָם שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחַל עַל הָעוֹלָם חוּץ מֵאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְאוֹתָם שְׁשׁוֹלְטִים, לֹא שׁוֹלְטִים בְּאֶרֶץ הַקֹּדוֹשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁהַשַּׁעַר הַזֶּה סְגוּר. אֲבָל בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ, כָּלֵם עוֹבְרִים וְלֹא שׁוֹלְטִים, מִשּׁוּם שֶׁהַשַּׁעַר הַזֶּה הוּא פְּתוּחַ, וְהָעוֹלָם הוּא בְּחֻדוֹ וְנִזוֹן מִשָּׁם, וְלֹא נִתֵּן הָעוֹלָם לְרִשׁוֹת אַחֲרָת.

וְאִם תֹּאמַר שְׁכָל אוֹתָם שָׁשָׁה יָמִים הֵם שׁוֹלְטִים לְבָדִם - בֵּא תִרְאֶה, הַפּוֹנֶה קָדִים, עַד שֶׁלֹּא יִקּוּמוּ לְשֵׁלֵט, הוּא מְסַתְּפֵל תָּמִיד בְּעוֹלָם. אֲבָל לֹא נִפְתַּח לְזוֹן הָעוֹלָם מִן הַקֹּדֶשׁ פָּרֵט לַיּוֹם הַשַּׁבָּת וַיּוֹם הַחֲדָשׁ. וְכָל הַיָּמִים כָּלֵם נִדְבָקִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְנִזוֹנִים מִשָּׁם. שְׁהָרִי [אֲזִי] בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים, וּמְנוּחָה נִמְצָאת לְכָל - לְעֵלְיוֹנִים וְלַתְּחִתּוֹנִים. בֵּא רְאֵה, וַיֵּרֶד ה' לְרִאֲוֹת, יָרַד מִקְדָּשׁ לְחַל [וַיִּצְעֵף פְּרוּשׁ] לְהַשְׁגִּיחַ בְּמָה שֶׁבָּנוּ וְקִיְמוּ קִיּוֹם לְעוֹרֵר עַל הָעוֹלָם לִירְאֵה אוֹתָם.

רְבִי יִצְחָק הָיָה יוֹשֵׁב לְפָנַי רְבִי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, מָה רָאוּ אֵלֶּה שַׁעֲשׂוּ שְׁטוֹת זֹו לְמַרְד בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָלֵם בְּעֵצָה אַחַת הִתְקִימוּ בְּזֶה? אָמַר לוֹ, הָרִי נִתְבָּאָר, שְׁכָתוּב וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם. הִסְעוּ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. נָסְעוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיֵּרְדוּ לְבָבֵל. אָמְרוּ, הָרִי כָּאֵן מְקוֹם לְהִדְבֹק.

וְנִעְשָׂה לָנוּ שָׁם וְגו', וַיִּתְדַבֵּק הַסִּיּוּעַ שְׁלִמְטָה בְּמְקוֹם הַזֶּה. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהָדִין בָּא לְשִׁרּוֹת בְּעוֹלָם, הָרִי מְקוֹם זֶה כְּנִגְדּוֹ, וּמִכָּאֵן יִהְיֶה הָעוֹלָם וַיִּזוֹן. שְׁהָרִי לְמַעְלָה יֵשׁ דַּחַק לְהִזְיֵן אֶת הָעוֹלָם מִמֶּנּוּ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אָנוּ נִעְלָה לְרַקִּיעַ וְנִעְרַף בּוֹ קָרֵב שְׁלֹא יֵרֵד [בּוֹ] מִבּוֹל בְּעוֹלָם כְּמִקְדָּם.

וַיֹּאמְרוּ ה' הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכָלֵם. מִשּׁוּם שֶׁכָּלֵם כְּאֶחָד, בְּיַחְדוֹ, שְׁכָלֵם יַעֲשׂוּ וַיִּצְלִיחוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם, יִתְפָּזְרוּ הַדְּרָגוֹת כָּל אֶחָד לְצַד שְׁלוֹ,

אָמַר רְבִי אַבְא, שְׁטוֹת לְקַחוּ בְּלַבְסֵם, אֲבָל בְּחֻכְמָה שֶׁל רִשְׁעוֹת בָּאוּ כְּדִי לְצַאת מִרִשׁוֹת עֲלִיוֹנָה לְרִשׁוֹת אַחֲרָת, וְלַהֲחִלִּיף כְּבוֹדוֹ לְכַבּוֹד זֶר. וּבְכָל יֵשׁ סוּד שֶׁל חֻכְמָה עֲלִיוֹנָה.

הִבֵּה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל. בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבִקְעָה הַזֹּאת שֶׁהִיא רִשׁוֹת זָרָה, וְהַתְּגַלָּה לָהֶם מְקוֹם שְׁשֵׁלֵטוֹן זֶה תִּקְוַע בְּתוֹךְ דְּגֵי הַיָּם, אָמְרוּ, הִנֵּה מְקוֹם לְשַׁבָּת וְלַחֲזֹק אֶת הַלֵּב לְהִנּוֹת בּוֹ הַתְּחִתּוֹנִים. מִיָּד הִבֵּה נִבְנָה לָנוּ עִיר, נִתְקִין בְּמְקוֹם הַזֶּה עִיר וּמִגְדָּל.

וְנִעְשָׂה לָנוּ שָׁם. מְקוֹם זֶה [נִתֵּן לָהֶם] יְהִי לָנוּ לִירְאָה, וְלֹא אַחֲרַי, וְנִבְנָה לְמְקוֹם זֶה עִיר וּמִגְדָּל. לְמָה לָנוּ לְעֵלוֹת לְמַעְלָה שֶׁלֹּא נוּכַל לְהִנּוֹת מִמֶּנּוּ? הָרִי כָּאֵן מְקוֹם מִתְקַן. וְנִעְשָׂה לָנוּ שָׁם, יִרְאֵה לְעַבְדְּךָ שָׁם. פֶּן נִפּוֹץ לְדְרָגוֹת אַחֲרוֹת וְנִתְפָּזֵר לְצַדֵּי הָעוֹלָם.

וַיֵּרֶד ה' לְרִאֲוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. זֹו אַחַת מֵעֲשָׂר פְּעָמִים שִׁירְדָה הַשְּׁכִינָה לְאֶרֶץ. וְכִי מָה הוּא לְרִאֲוֹת, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִקְדָּם לְזֶה? אֲלֵא לְרִאֲוֹת לְהַשְׁגִּיחַ בְּדִין, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת ה) יִרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט. אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל - כָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתְּפֵל, שְׁהָרִי לֹא כְּתוּב לְרִאֲוֹת אֶת בְּנֵי הָאָדָם, אֲלֵא לְרִאֲוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. לְמָה? אֲלֵא בְּשַׁעֲהַ שְׁמִשְׁגִּיחַ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין, בְּהַתְּחַלָּה מִשְׁגִּיחַ בְּדִרְגָּה שְׁלִמְטָה, וְאַחֲרַי כֶּךָ בְּדִרְגָּה שְׁלִמְטָה. בְּהַתְּחַלָּה בְּעֵלְיוֹנִים, וְאַחֲרַי כֶּךָ בְּתְחִתּוֹנִים. וּמִשּׁוּם שֶׁדָּבָר זֶה מְגִיעַ לְמַעְלָה, הַהַשְׁגָּחָה שֶׁל מַעְלָה הִיִּתְהַ בּוֹ בְּהַתְּחַלָּה, שְׁכָתוּב לְרִאֲוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל.

אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. מָה זֶה בְּנֵי הָאָדָם? בְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן שְׁמַרְד בְּרַבּוֹנוּ וְגַרְם מוֹת לְעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם - בְּנִין וְדָאִי אָמְרוּ [גְּרָמוּ] וְרָצוּ לְבָנוֹת לְמַעְלָה.

רְבִי שְׁמַעוֹן פְּתַח [וְאָמַר], (יִחְזַקָּאל מו) כֵּה אָמַר ה' אֱלֹהִים שַׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית הַפְּנִיָה קָדִים יְהִי סְגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשָׂה וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתַּח. בְּפִסּוּק זֶה יֵשׁ לְהַסְתְּפֵל בּוֹ, וְהוּא סוּד כְּמוֹ שְׁנֹאמַר. יְהִי סְגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשָׂה, לְמָה? [וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתַּח וְגו'], לְמָה יְהִי סְגוּר כָּל אוֹתָם יָמִים שֶׁל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשָׂה?]

וְהַרְגִּיז לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן יִצְחָק יִצְאָ מִמֶּנּוּ עֲשׂוּ. יִעֲקֹב לָקַח שְׁתֵּי אָחִיוֹת.

נְתַן חֲכָמָה לְמֹשֶׁה, מַה כָּתוּב בּוֹ? (במדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֹאמָן הוּא. וְלֹא הָיָה כְּמֹשֶׁה שֶׁמֶשׁ נֹאמָן בְּכָל הַדְּרָגוֹת, וְלֹא סָטָה לְבוֹ בַּתְּשׁוּקַת אֶחָד מֵהֶם, אֲלֵא עָמַד בְּאִמוּנָה עֲלִיוֹנָה כְּרֹאוּי.

נְתַן חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה לְשִׁלְמָה הַמְּלֵךְ, אַחַר כֶּף מַה כָּתוּב בּוֹ? (משלי א) מְשָׁלִי שְׁלֹמָה, (שם ל) הַמֶּשֶׁא נֹאם הַגִּבֹר לְאִיתִיאל לְאִיתִיאל וְאָכַל. אָמַר שְׁלֹמָה, אֲתִי אֵל, וְהַחֲכָמָה שָׁלוּ הִיא. וְאָכַל – וְאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי. אַחַר כֶּף (מלכים-א יח) וַיִּקָּם ה' שְׁטָן לְשִׁלְמָה וְגו'.

בֵּא רֵא, מִשׁוּם קִצַּת חֲכָמָה שֶׁמִּצְאוּ אֵלָה מֵאוֹתָהּ חֲכָמַת הָרֵאשׁוֹנִים, הַתְּגָרוּ בְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבָנוּ מִגְדָּל וְעָשׂוּ כָּל מַה שֶׁעָשׂוּ, עַד שֶׁהִתְפָּזְרוּ מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְלֹא נִשְׁאַרָה בָּהֶם חֲכָמָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר. אָבָל לַעֲתִיד לְבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲוֹר חֲכָמָה בְּעוֹלָם וַיַּעֲבְדוּ אוֹתוֹ בָּה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֲתַן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי. לֹא כְּרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִשְׁחִיתוּ בָּה אֵת הָעוֹלָם, אֲלֵא – וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחָקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם.

רְבִי יוֹסִי וְרְבִי חֲזִיָּא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר לוֹ רְבִי יוֹסִי לְרְבִי חֲזִיָּא, נִפְתַּח בַּתּוֹרָה וְנֹאמַר דָּבָר. פִּתַּח רְבִי יוֹסִי וְאָמַר, (דברים כג) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקִרְבְּ מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילֶךָ וְלָתֵת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֲרֶיךָ. כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ? מִהֵלֶךְ הָיָה צָרִיךְ לְהִיוֹת! אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (בראשית ג) מִתְהַלֵּךְ בְּגֵן לְרוּחַ הַיּוֹם. וְזֶהוּ אֵילָן שֶׁאֲכַל מִמֶּנּוּ אָדָם הָרֵאשׁוֹן. מִתְהַלֵּךְ – נִקְבָּה. מִהֵלֶךְ – זָכַר.

וְזֶהוּ שֶׁהֵלֶךְ לְפָנַי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בְּמִדְבָּר, שְׁכָתוּב (שמות יג) וְה' הֵלֶךְ לְפָנֵינוּ יוֹמָם וְגו'. וְהוּא שֶׁהוֹלֵךְ לְפָנַי הָאָדָם כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, שְׁכָתוּב (תהלים פה) צִדְקַת לְפָנֵינוּ יִהְיֶה וְיִשֶׁם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. וְזֶהוּ שֶׁהוֹלֵךְ לְפָנַי הָאָדָם בְּשַׁעָה שֶׁהוּא זוֹכֵה. וְלָמָּה? לְהַצִּילֶךָ וְלָתֵת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ, לְהַצִּיל אָדָם בְּדֶרֶךְ וְלֹא יִשְׁלַט בּוֹ אַחֵר.

וּבְגִלְלָה זֶה יִתְפָּזְרוּ כָּל אֵלָה שֶׁלְמָטָה. מַה כָּתוּב? וַיִּפֹּץ ה' אֶתְּמֶשׁ.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה הִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם [פֶּזֶר וּבִלְבָל אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]? אֲלֵא מִשׁוּם שְׁכָלָם מְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, אוֹתָהּ לְשׁוֹן עֲשֵׂתָהּ לָהֶם סִיוַע. מִשׁוּם שֶׁבְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבּוּר הִפָּה דְבָרִים הִלְלוּ תְלוּיִים לְהַשִּׁיג כּוֹנֵת הַלֵּב, וּבְזֶה עוֹשִׂים סִיוַע לְאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁרָצוּ לְהִקְיָם.

וְעַל זֶה הִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְחַזֵּק רְצוֹנָם בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. כִּיּוֹן שֶׁהִתְחַלְפָה לְשׁוֹנָם, לֹא הִצְלִיחוּ בְּמַעֲשֵׂה, מִשׁוּם שֶׁהִצְבִּיאוּ שֶׁל מַעֲלָה לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְכִירִים – רַק אֵת לְשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. וְכִשֶׁהִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם, נִחְלַשׁ כַּחַם וְנִשְׁבַּר תְּקִפָּם.

בֵּא רֵא, שֶׁהָרִי דְבוּר [זֶה] שְׁאוּמְרִים הִתְחַתּוֹנִים בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם יוֹדְעִים בּוֹ וּמַחֲזִיקִים בּוֹ, וְלִשׁוֹן אַחֲרֵת אֵינָם יוֹדְעִים וְלֹא מְכִירִים בָּה. וְעַל זֶה, כִּיּוֹן שֶׁהִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנָם שֶׁל אֵלָה, מִיָּד – וַיִּחַדְּלוּ לְכַנֵּת הָעִיר, שֶׁהָרִי נִשְׁבַּר כַּחַם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר בְּרָצוֹן שֶׁלָּהֶם.

שִׁיחֵיהָ שְׁמוֹ [שֵׁם הָאֱלוֹהִים] [שֶׁל הַקֶּב"ה] מְבָרַךְ מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם (דניאל ב), שֶׁהַחֲכָמָה וְהַגְּבוּרָה שָׁלוּ הִיא. שֶׁהָרִי מִשׁוּם [זֶה] שֶׁהוֹרִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סוּדוֹת הַחֲכָמָה לְעוֹלָם, הִתְקַלְקְלוּ בָּה בְּנֵי אָדָם וְרָצוּ לְהַתְּגָרוֹת בּוֹ.

נְתַן חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן. וּבְאוֹתָהּ חֲכָמָה שֶׁהִתְגַּלְתָּה לוֹ, יָדַע דְּרָגוֹת וְנִדְבַק בִּיצֵר הָרַע, עַד שֶׁהִסְתַּלְקוּ מִמֶּנּוּ מַעֲיֵנוֹת הַחֲכָמָה, וְאַחַר כֶּף שָׁב לְפָנַי רְבוּנוּ וְהִתְגַּלְלוּ לוֹ מֵהֶם, וְלֹא כְּמוֹ מְקַדָּם. אַחַר כֶּף בְּאוֹתוֹ הַסֶּפֶר שָׁלוּ יָדַע חֲכָמוֹת. אַחַר כֶּף בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְהִרְגִּיזוּ לְפָנָיו.

נְתַן חֲכָמָה לְנֹחַ וְעָבַד בָּה אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כֶּף מַה כָּתוּב? וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. נְתַן חֲכָמָה לְאַבְרָהָם וְעָבַד בָּה אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַחַר כֶּף יִצְאָ מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל

❦ סדר הלימוד ליום י כסלו [יום 69 בשנה] ❦

העולם אלה עם אלה ברצון אחד ולב אחד – אף על גב שמורדים בקדוש ברוך הוא, לא שולט בהם הדין שלמעלה. כיון שנחלקו, מיד – ויפץ אתם ה' משם וגו'.

אמר רבי חייא, נשמע שהכל בדבור הפה תלוי, שהרי כיון שהתבלבלו, מיד ויפץ ה' אתם משם. אבל לעתיד לבא מה כתוב? (צפניה ג) כי אז אהפך אל עמים שפה ברוך לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכס אחד, וכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פְּרִשְׁתָּ לָךְ לָךְ

זוהר

לָךְ לָךְ מארצך וגו'. רבי אבא פתח ואמר (ישעיה מו) שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה. שמעו אלי אבירי לב – כמה חזקים לבותיהם של הרשעים, שרואים את שבילי ודרכי התורה ולא מסתכלים בהם, ולבותיהם חזקים שאינם חוזרים בתשובה לרבונם, ונקראים אבירי לב. הרחוקים מצדקה – שמתרחקים מן התורה.

רבי חזקיה אמר, שמתרחקים מן הקדוש ברוך הוא, והם רחוקים ממנו, ומשום כך נקראו אבירי לב. הרחוקים מצדקה – שאינם רוצים לקרב אל הקדוש ברוך הוא, משום כך הם רחוקים מצדקה. כיון שהם רחוקים מצדקה, רחוקים הם משלום, שאין להם שלום, שכתוב (ישעיה מח) אין שלום אומר ה' לרשעים. מה הטעם? משום שהם רחוקים מצדקה.

בא ראה, אברהם רצה לקרב אל הקדוש ברוך הוא והתקרב. זהו שכתוב (תהלים מה) אהבת צדק ותשנא רשע. משום שאהב צדק ושנא רשע, התקרב לצדקה, ועל זה כתוב (ישעיה מא) אברהם אהבי. מה הטעם אהבי? משום שכתוב אהבת צדק. האהבה שאהב אברהם את הקדוש ברוך הוא מפל בני דורו, שהיו אבירי לב, והם רחוקים מצדקה, כמו שנתבאר.

ולכן צריך אדם להשמר מחטאיו ולטהר את עצמו. מה טהרה זו? שכתוב (דברים כג) והיה מחניף קדוש. מה זה קדוש? קדושים היה צריך להיות! אלא מחניף קדוש – אלו איברי הגוף שהגוף מתחבר ונתקן בהם. ולכן והיה מחניף קדוש. ולא יראה כך ערות דבר.

מה זה ערות דבר? זה דבר [ערוה] עריות, שזה הוא דבר שהקדוש ברוך הוא מואס בו יותר מהכל. כיון שאמר ולא יראה כך ערות, למה דבר? אלא רשעי העולם הללו שגועלים ומטמאים את עצמם בדבורם שיוצא מפייהם, וזהו ערות דבר.

וכל כך למה? משום שהוא הולך לפניך. ואם אתה עושה כך, מיד – ושב מאחריך. שלא ילך עמך וישוב מאחריך. ואנו הרינו הולכים לפניו בדרך, נתעסק בדברי תורה, שהרי התורה מתעטרת על ראשו של אדם והשכינה לא זזה ממנו.

פתח רבי חייא ואמר, ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם וגו' בא ראה מה כתוב, ויהי בנסעם מקדם. מה זה מקדם? מקדמונו של עולם. וימצאו? ויראו צריך היה להיות! מה זה וימצאו? אלא מציאה מצאו שם מסודי החכמה מהקדמונים שהתנערה שם מבני המבול, ובה התעסקו לעשות באותו מעשה שעשו לסרב לקדוש ברוך הוא, והיו אומרים בפה ועושים מעשה.

ראה מה כתוב, הן עם אחד ושפה אחת לכלם. משום שהם בלב אחד וברצון אחד ומדברים בלשון הקדש. ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ואין מי שימנע מעשיהם. אבל מה אעשה? אבל ללהם הדרגות של מעלה ולשונם שלמטה, ואז נמנע מעשה שלהם. ומה משום שהיו ברצון ולב אחד ומדברים בלשון הקדש כתוב לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ודין שלמעלה לא יכל לשלט בהם – אנו או החברים שמתעסקים בתורה, ואנו בלב אחד ורצון אחד, על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יוסי, מכאן שלאותם בעלי המחלקת אין להם קיום. שהרי בכל פעם שהללו בני

סתרי תורה

לְמַדְנוּ בְּתַקְף רִצּוֹן הַמֶּלֶךְ נִטַע אֵילָן אֶחָד גָּדוֹל וְחִזְק בְּתוֹךְ הַנְּטִיעוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, הַנְּטִיעָה שֶׁל הָאֵילָן הַזֶּה בְּתַרְיִסֵּר תְּחוּמִּים מְסֻבָּבִים. בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם פְּרוּשָׁה רִגְלוֹ. ת"ק פְּרִסְאוֹת מְסֻעוֹתָיו. כָּל הַרְצוֹנוֹת שֶׁל אוֹתָם פְּרִסוֹת בּוֹ תְלוּיִים. כְּשֶׁזֶה מִתְעוֹרָר, כָּלֵם מִתְעוֹרְרִים עִמוֹ. אֵין מִי שִׁיּוּצָא מִרְצוֹנוֹ. אַחַר כֵּךְ כָּלֵם בְּרִצּוֹן אֶחָד עִמוֹ. קָם מִלְמַעְלָה, [יִוֶּרֶד] יוֹרֵד בְּמִסְעוֹתָיו לְתוֹךְ הַיָּם. מִמְּנוּ הַיָּם [מִתְגַּלֶּה] מִתְמַלֵּא. הוּא הַמְקוֹר [שֶׁל כָּל] הַמַּיִם הַנוֹבְעִים, תַּחְתָּיו נִחְלָקִים כָּל מִימֵי בְרָאשִׁית. הַשְּׁקָאוֹת הַגֵּן תְלוּיִים בּוֹ.

כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָמִים פּוֹרְחוֹת מִמְּנוּ. הַנְּשָׁמוֹת הֵלְלוּ נִכְנְסוֹת לְגֵן לְרֵדֵת לְעוֹלָם הַזֶּה. כְּשִׁיּוּצָא נִשְׁמָה, הִיא מִתְבָּרְכֶת בְּשִׁבְעַ בְּרָכוֹת לְהִיּוֹת אֶב [לְרוּחַ וְרֵם] לְגוֹף [וְלֵהִיּוֹת] בְּעֲלִיָּה [שֶׁל הַדְּמוּת הָעֲלִיּוֹנָה]. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבָרָם. הָרִי נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה אֲבָא (לְרוּחַ וְרֵם) לְגוֹף בְּעֲלִיָּה [שֶׁל דְּמוּת עֲלִיּוֹנָה].

כְּשִׁרְוּצָה [הַנְּפִשׁ] לְרֵדֵת לְעוֹלָם הַזֶּה, מִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׁמֵר אֶת מְצוּת הַתּוֹרָה וּלְעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, וּמוֹסֵר לָהּ מֵאָה מִפְּתוּחוֹת שֶׁל בְּרָכוֹת שֶׁל כָּל יוֹם לְהַשְׁלִים אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כְּחֻשְׁבוֹן ל"ךְ ל"ךְ. שְׁהָרִי כָּלֵם נִמְסְרוּ לָהּ כְּדֵי לְתַקֵּן בָּהֶם אֶת הַגֵּן וּלְעַבְדָּהּ וּלְשַׁמְרָהּ. מֵאַרְצָךְ – זֶה גֵן הָעֵדֶן.

[וּמוֹלְדֵתְךָ] – זֶה הַגּוֹף, שֶׁנִּקְרָא עֵץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא תְרִיסֵר שְׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים. וּמִבֵּית אֲבִיךָ – זוֹ הַשְּׂכִינָה. אֲבִיךָ זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי כח) גּוֹזֵל אֲבִיו וְאִמּוֹ וְאִמֵּר אֵין פֶּשַׁע וְגו'. וְאֵין אֲבִיו אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין אִמּוֹ אֲלֵא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךְ – זֶה הוּא הָעוֹלָם הַזֶּה. [ס"א וּמִמּוֹלְדֵתְךָ] – זֶה עֵץ הַחַיִּים. וּמִבֵּית אֲבִיךָ – תְרִיסֵר תְּחוּמִּים, שְׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים. אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךְ – זֶהוּ הָעוֹלָם הַזֶּה. עַד כָּאֵן סִתְרֵי תּוֹרָה.

רְבִי יוֹסִי פְתַח, (תהלים פד) מֵה יְדִידוֹת מִשְׁכַּנּוֹתֶיךָ ה' צָבָאוֹת. כִּמָּה יֵשׁ לְבַנֵּי אָדָם לְהַסְתַּכֵּל בְּעִבּוֹדֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁהָרִי כָּל בְּנֵי הָאָדָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְסַתְּפִים עַל מֵה עוֹמֵד הָעוֹלָם וְעַל מֵה הֵם

קִימִים. שְׁכָאֲשֶׁר בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה שָׁמַיִם מֵאֵשׁ וּמַיִם מְעַרְבִים יַחַד, וְלֹא הָיוּ קוֹפְאִים, וְאַחַר כֵּךְ קָפְאוּ וְעָמְדוּ בְרוּחַ עֲלִיּוֹנָה, וּמִשָּׁם שָׁתַל אֶת הָעוֹלָם לְעַמֵּד עַל עַמּוּדִים, וְאוֹתָם הַתּוֹמְכִים לֹא עוֹמְדִים אֲלֵא בְרוּחַ הַיָּם. וּבִשְׁעָה שֶׁאוֹתָהּ הָרוּחַ עוֹלָה, כָּלֵם מִתְרוֹפְפִים וְזַעִים וְהָעוֹלָם רוֹתַת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב ט) הַמְרַגִּז אֶרֶץ מִמְקוֹמָה וְעַמּוּדֵיהָ יִתְפַּלְצוּן. וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה. שְׁכָאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, מִתְקִים הָעוֹלָם, וְאוֹתָם הָעַמּוּדִים הַתּוֹמְכִים קִימִים בְּמִקוֹמָם בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

בֵּא רֵאה, בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְעוֹרָר חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לְגֵן הָעֵדֶן לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם הַצְּדִיקִים, כָּל הָאֵילָנוֹת שֶׁל גֵּן הָעֵדֶן מְזַמְרִים וּמְשַׁבְּחִים לְפָנָיו, שְׁכָתוֹב (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א טז) אֲזַ יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלְּפָנֵי ה' וְגו'.

וְהַכְּרוֹז קוֹרָא בְּחֵיל וְאוֹמֵר: לָכֵם אוֹמְרִים קְדוּשִׁים עֲלִיּוֹנִים, מִי מִכֶּם שֶׁנִּכְנְסָה רוּחַ לְאֲזָנָיו לְשִׁמְעַ, וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת לְרֵאוֹת, וְלָבוּ פְתוּחַ לְדַעַת, בְּשָׁעָה שֶׁהָרוּחַ שֶׁל כָּל הָרוּחוֹת מְרִימָה אֶת הַתְּבַשְׁמוֹת הַנְּשָׁמָה, וּמִשָּׁם יוֹצֵא הַקּוֹל שֶׁל הַקּוֹלוֹת, הַצְּבָאוֹת הַתְּפִזְרוּ לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם.

א. אֶחָד עוֹלָה לְצַד אֶחָד. ב. אֶחָד יוֹרֵד לְאוֹתוֹ הַצֵּד.
ג. אֶחָד נִכְנָס בֵּין שְׁנַיִם. ד. שְׁנַיִם מִתְעוֹרְרִים [מִתְעַטְרִים] בְּשִׁלְשָׁה. ה. שְׁלֹשָׁה נִכְנְסִים בְּאֶחָד. ו.
אֶחָד מוֹצִיא גּוֹנִים. ז. שְׁשָׁה מֵהֶם לְצַד אֶחָד, וְשִׁשָּׁה מֵהֶם יוֹרְדִים לְאוֹתוֹ הַצֵּד. ח. שְׁשָׁה נִכְנְסִים בְּשְׁנַיִם עֶשֶׂר. ט. שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִתְעוֹרְרִים בְּעֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם. י.
שְׁשָׁה כְּלוּלִים בְּעֶשְׂרָה. יא. עֶשְׂרָה עוֹמְדִים בְּאֶחָד.

אוֹי לְאוֹתָם שִׁישְׁנַיִם וְשָׁנָה בְּנַחֲרֵיהֶם, לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְסַתְּפִים אֵיךְ יְקוּמוּ בַּדִּין כְּשֶׁהִחְשְׁבוּן נִמְנָה, כְּשֶׁנִּשְׁמָה הַגּוֹף, וְהַנְּשָׁמָה מְשׁוֹטְטַת עַל פְּנֵי הָאוֹיֵר שֶׁמֵאִיר וְעוֹלָה וְיוֹרֵדֵת, וְהַשְּׁעָרִים לֹא נִפְתָּחוּ, וּמִתְגַּלְגְּלִים כְּאֲבָנִים בְּתוֹךְ הַקְּלַע. אוֹי לָהֶם! מִי יִבְקֹשׁ אוֹתָם שְׁלֹא יְקוּמוּ בַּתְּעֵנוּג הַזֶּה? בְּתוֹךְ הַמְקוּמוֹת שֶׁל עֲנוּגֵי הַצְּדִיקִים וְנִפְקָד מִקוֹמָם. וְנִמְסְרִים בְּיַדֵּי דוּמָה, יוֹרְדִים וְלֹא עוֹלִים. עֲלִיָּהֶם כְּתוּב (אִיּוֹב ז) כְּלָה עֵנָן וַיִּלֶךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה.

בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה מִתְעוֹרְרֵת שְׁלֵהֶבֶת אַחַת מִצַּד הַצָּפוֹן, וּמִכָּה בְּאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם,

שְׁכַף הוּא, שְׁפִינָן שְׁכָתוּב לְלַכְת אַרְצָה כְּנַעַן, מִיַּד – וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לֵךְ. וְעַד שֶׁהוּא הִתְעוֹרַר בְּתַחֲלָה, לֹא כָתוּב לֵךְ לֵךְ.

בא רֵאָה, הַדְּבָר שְׁלֹמְעֵלָה לֹא מִתְעוֹרַר עַד שִׁמְתְּעוֹרַר לְמִטָּה בְּרֵאשׁוֹנָה עַל מַה שִׁישְׁרָה עָלָיו אוֹתוֹ שְׁלֹמְעֵלָה. וְסוּד הַדְּבָר – הָאוֹר הַשְּׁחֹר אֵינּוּ נֶאֱחָז בְּאוֹר הַלְבָן עַד שֶׁהִיא מִתְעוֹרַרַת בְּרֵאשׁוֹנָה. פִּינָן שֶׁהִיא מִתְעוֹרַרַת בְּרֵאשׁוֹנָה, מִיַּד שׁוֹרָה עָלֶיהָ הָאוֹר הַלְבָן.

ועל זֶה כְּתוּב (שם פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לֵךְ אֵל תַּחֲרַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל, כְּדִי שְׁלֹא יִפְסַק הָאוֹר הַלְבָן מִן הָעוֹלָם לְעוֹלָמִים. וְכֵן (ישעיה סב) הַמְזַכְּרִים אֶת ה' אֵל דְּמִי לְכֶם, כְּדִי לְעוֹרַר לְמִטָּה בְּמַה שִׁתְּשֶׁרָה הַהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלֹמְעֵלָה. וְכֵן פִּינָן שִׁמְעִיר אָדָם הַהִתְעוֹרְרוֹת [טוֹבָה] בְּרֵאשׁוֹנָה, אֲזַי מִתְעוֹרַרַת הַהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלֹמְעֵלָה. בֵּא רֵאָה, פִּינָן שְׁכָתוּב וַיִּצְאוּ אֲתָם מֵאוֹר כְּשָׂדִים וְגו', מִיַּד – וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם וְגו'.

ויאמר ה' אֵל אַבְרָם לֵךְ לֵךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֵךְ לֵךְ – לְעַצְמָךְ, לְתַקֵּן אֶת עַצְמָךְ, [לְהִתְחַזֵּק] לְתַקֵּן אֶת דְּרָגָתְךָ. לֵךְ לֵךְ – אֵינְךָ [ס"א כְּדָאִי] לְעַמֵּד כְּאֵן בֵּין הַרְשָׁעִים הַלְלוּ. וְסוּד הַדְּבָר – לֵךְ לֵךְ, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לְאַבְרָהָם רוּחַ שֶׁל חֻכְמָה, וְהָיָה יוֹדֵעַ וּמְצַרֵּף [צְנוּרוֹת] צְדָדִי יִשׁוּב הָעוֹלָם, וְהִסְתַּכַּל בָּהֶם וְשָׁקַל בְּמִשְׁקַל וַיִּדַע אֶת הַכַּחוֹת הַמְּמַנִּים עַל צְדָדִי הַיִּשׁוּב.

כְּשֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ נִקְדַּת אֲמִצַּע הַיִּשׁוּב, שָׁקַל בְּמִשְׁקַל וְלֹא הָיָה עוֹלָה בִּידוֹ. הַתְּבוּנָה לְדַעַת אֶת הַכַּחַ שִׁמְמָנָה עָלֶיהָ, וְלֹא יָכַל לְהִתְדַבֵּק בְּרִצּוֹנוֹ. שָׁקַל כְּמַה פְּעָמִים, וְרָאָה שֶׁהִנֵּה מִשָּׁם נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם. הַתְּבוּנָה וְצִרְף וְשָׁקַל לְדַעַת, וְרָאָה שֶׁהִנֵּה הַכַּחַ הָעָלְיוֹן שֶׁעָלֶיהָ אֵין לוֹ שְׁעוֹר, עֵמֶק וְנִסְתָּר, וַאֲיִנוּ כְּמוֹ הַצְּדָדִים שֶׁל דְּרָגוֹת הַיִּשׁוּב.

הַתְּבוּנָה וְשָׁקַל וַיִּדַע שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁמֵּהֲנִקְדָּה הִיא אֲמִצַּעִיתוֹ שֶׁל הַיִּשׁוּב, מִמָּנָה נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם לְכָל צְדָדָיו. כֵּךְ גַּם יִדַע שֶׁהָרִי הַכַּחַ שֶׁשׁוֹרָה עָלֶיהָ, מִשָּׁם יִצְאוּ כָּל שְׂאֵר הַכַּחוֹת הַמְּמַנִּים עַל כָּל צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְכֹלָם אֲחוּזִים בּוֹ. אֲזַי (בראשית יא) וַיִּצְאוּ אֲתָם מֵאוֹר כְּשָׂדִים לְלַכְת אַרְצָה כְּנַעַן.

וַיִּוְרְדַת וּמִגִּיעָה לְבֵין כְּנָפֵי הַתְּרַנְגוּל, וּמִתְעוֹרַרַת בּוֹ אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהֶבֶת וְקוֹרָא. וַאֲיִן מִי שִׁמְתְּעוֹרַר, פָּרַט לְאוֹתָם צְדִיקֵי הָאֲמֵת שְׁעוֹמְדִים וּמִתְעוֹרְרִים בְּתוֹרָה. וְאֲזַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצְּדִיקִים שִׁבְתוּף גַּן הָעֵדֶן מִקְשִׁיבִים לְקוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ח) הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגַגְנִים חֲבָרִים מִקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְּׂמִיעָנִי.

ויאמר ה' אֵל אַבְרָם. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? (בראשית יא) וַיִּמַּת הָרֶן עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו וְגו'. מַה אוֹמַר כְּאֵן? אֵלָּא עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא הָיָה אָדָם שִׁמַּת בְּחַיֵּי אָבִיו פָּרַט לְזֶה, וְכִשְׁנֹזַק אַבְרָהָם לְאֵשׁ, נִהְרַג חָרָן, וּמִשׁוּם זֶה יִצְאוּ מִשָּׁם. [מִי הָרַג אֶת הָרֶן? אֵלָּא פִּינָן שֶׁהַשְּׁלִיכּוֹ אֶת אַבְרָהָם לְאוֹר כְּשָׂדִים, הַתְּגַלָּה עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַצִּילוֹ, וְהָיָה הָרֶן אַחֲרֵי עוֹמֵד שָׁם.

אמרוּ הַכְּשָׂדִים, בְּשִׁבִיל זְכוּתוֹ שֶׁל הָרֶן נִצּוּל. מִיַּד יִצְאָה שְׁלֵהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ וְשִׁרְפָה אֶת הָרֶן. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּמַּת הָרֶן עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו. וַיֵּשׁ שְׁאוּמְרִים שְׂאִיִן שׁוֹלְטֵת אֵשׁ בְּזוֹרְעוֹ שֶׁל תְּרַח, אֲבָל נִשְׁלִיךְ אֶת הָרֶן לְאֵשׁ, וְאֵם לֹא יִבְעַר, נִדַּע וְדָאִי שְׂאִיִן שׁוֹלְטֵת הָאֵשׁ בְּזוֹרְעוֹ. מִיַּד הַשְּׁלִיכּוֹ אֶת הָרֶן לְאֵשׁ וְנִשְׁרַף, וְהָיָה תְּרַח אָבִיו עוֹמֵד שָׁם. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּמַּת הָרֶן עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו.

באותו הַיּוֹם יִדְעוּ כָּל אִמָּה וְלִשׁוֹן שֶׁלֹּא הִצִּיל אֶת אַבְרָהָם אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהָיָה מְבִיאִים אֶת בְּנֵיהֶם לְמִשְׁכְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְאוּמְרִים לוֹ: רֵאִינוּ אוֹתָךְ שֶׁאַתָּה בּוֹטַח בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רַבּוֹן הָעוֹלָם, לְמַד אֶת בְּנֵינוּ מִדְּרָכְךָ שֶׁאַתָּה יוֹדֵעַ. וְעָלֶיהֶם אָמַר הַכְּתוּב (תהלים מז) נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסַפוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם].

בא רֵאָה מַה כְּתוּב, וַיִּקַּח תְּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן הָרֶן וְגו', וַיִּצְאוּ אֲתָם מֵאוֹר כְּשָׂדִים. וַיִּצְאוּ אֲתָם? אֵתוֹ הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת, שֶׁהָרִי כְּתוּב וַיִּקַּח תְּרַח וְגו'. מַה זֶה וַיִּצְאוּ אֲתָם? אֵלָּא תְּרַח וְלוֹט עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה יִצְאוּ, שֶׁהֵם הָיוּ הָעֶקֶר לְצֵאת מִתּוֹךְ אוֹתָם הַרְשָׁעִים. שְׁפִינָן שְׂרָאָה תְּרַח שֶׁאַבְרָהָם בְּנוֹ נִצַּל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, חָזַר לְעַשׂוֹת אֶת רִצּוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וּמִשׁוּם כֵּךְ וַיִּצְאוּ אֲתָם תְּרַח וְלוֹט.

ובשעה שִׁיִּצְאוּ מַה כְּתוּב? לְלַכְת אַרְצָה כְּנַעַן. שְׂרִצּוֹנָם הָיָה לְלַכְת לְשָׁם. מִכְּאֵן לְמַדְנּוּ, כָּל מִי שִׁמְתְּעוֹרַר לְהַטְהֵר, מְסִיעִים אוֹתוֹ. בֵּא רֵאָה

מיד וילך אתו לוט. זה הנחש שהתקלל והתקלל העולם בגללו, שהוא עומד לפתח להסטיין לגוף, ולא תפעל הנשמה עבודה שהצטוותה עד שיעברו עליה בעולם הזה שלש עשרה שנים. שהרי משנים עשר שנים ומעלה מתעוררת הנשמה לעבד את העבודה שהצטוותה. זהו שפתוב. ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה. שבע וחמש הם שנים עשר [ושני עליונים עליהם - ארבעה עשר הם].

ואז נראית הנשמה בעולם הזה, שהיא באה מחמש שנים שהם ת"ק פרסות של עץ החיים. ושבעים שנה - זהו אותו אילן ממש, שהוא שביעי לדרגות ונקרא שבעים שנה. אז יוצאת מאותה זהמת הנחש, ונכנסת לעבודה הקדושה. זהו שפתוב בצאתו מחרן [ימי שבעים שנה לא ספורות חיים מאותם ארבע עשרה] מאותו הרגז והתקף של [השטן] שהוא הנחש שהיה מסית אותו עד עכשו את הגוף ושולט עליו.

באילן שולטת ערלה שלש שנים. באדם שלש עשרה שנים שנקראים שני ערלה. פיון שעברו על הגוף אותן השנים והתעברה [ד"א והתעוררה] הנשמה לעבד את עבודת הקדש, היא מצויה את הגוף לרצון טוב, להכניע את אותו הנחש שהנה לא יכול לשלט כמו שהיה, שפתוב ויקח אברם את שרי אשתו וגו' [אברם זו ה' שרי זו ה']. "זו הנשמה לנשמה, והוא זכר. ה' זו הנשמה של הנקבה]. זה הגוף, שהוא אצל הנשמה כמו נקבה אצל הזכר. ואת לוט בן אחיו - זה [יצר הרע] הנחש שלא זו כל כף מן הגוף, משום הדבקות של הגוף לא כל כף זזים [הזמן שהוא] ממנו. אבל התעוררות הנשמה תמיד מלקה אותו ומתרה בו ומוכיחה אותו ומכניעה אותו בעל כרחו, ולא יכול לשלט.

ואת כל רכושם אשר רכשו - אלו המעשים הטובים שעושה אדם בעולם הזה בהתעוררות של הנשמה. ואת הנפש אשר עשו בחרן - אותה הנפש שהיתה בראשונה בדבקות בחרות של הערלה ההיא עם הגוף ותקן אותה לאחר מכן, שהרי אחר שלש עשרה שנים ומעלה, כשהנשמה מתעוררת לתקן את הגוף, שניהם מתקנים את אותה הנפש שמשתפת עם חזק

עוד, השגיח ושקל וצרף לעמד על ברור הדבר של אותו המקום ולא היה יודע, ולא יכל לעמד עליה להשיג. פיון שראה את כחו של המקום הזה ולא יכל לעמד עליו, מיד ויבאו עד חרן וישבו שם.

מה הטעם של אברהם? אלא שהוא היה יודע ומצרף את כל אותם השליטים מנהיגי העולם בכל צדדי הישוב, והיה שוקל ומצרף אותם השולטים בצדדי הישוב מנהיגי הפוכבים והמזלות שלהם מי הם החזקים אלו על אלו. והיה שוקל את כל ישובי העולם [ולא] והיה עולה בידו. כשהגיע למקום הזה ראה את חזק העמקים ולא יכל לעמד בו. פיון שראה הקדוש ברוך הוא את התעוררותו ותשוקתו, מיד התגלה עליו ואמר לו לך לך, לדעת אותך ולתקן עצמך.

מארצה - מאותו הצד של הישוב שהיית נדבק בו. וממולדתך - מאותה החכמה שאתה מתבונן ושוקל את תולדתך והרגע והשעה והזמן שנולת בו, ובאותו הכוכב ובאותו המזל. ומבית אביך - שלא תשגיח בבית אביך. ואם יש לך שרש להצליח בעולם מבית אביך, משום כך לך לך מהחכמה הזו ומההשגחה הזו

בא ראה שכף הוא, שהרי יצאו מאור כשדים והיו בחרן, למה יאמר לו לך לך מארצה וממולדתך? אלא עקר הדבר כמו שנאמר. אל הארץ אשר ארצה. ארצה - מה שלא יכלת לעמד עליו, ולא יכלת לדעת את כח הארץ ההיא שהוא עמק ונסתר.

ואעשה לגוי גדול וגו'. ואעשה - משום שכתוב לך לך. ואברכה - משום שכתוב מארצה. ואגדלה שמך - משום שכתוב ממולדתך. והיה ברכה - משום שכתוב ומבית אביך.

סתרי תורה

ואעשה לגוי גדול. זו ברכה אחת. ואברכה - שתים. ואגדלה שמך - שלש. והיה ברכה - ארבע. ואברכה מברכה - חמש. ומקללה אר - שש. ונברכו בך כל משפחת האדמה - הנה שבע. פיון שהתברך בשבע הברכות הללו, מה כתוב? וילך אברם כאשר דבר אליו ה', לרדת לעולם הזה כפי שהצטוה.

נמרוד, שהיה מטעה אחריו את כל בני העולם, ומשום כך כתוב לך לך, כדי להאיר לך ולכל אותם שיצאו ממך מכאן והלאה.

עוד פתח ואמר, (שם לו) ועתה לא ראוי אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם. ועתה לא ראוי אור – מתי? בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם לך מארצה וממולדתך ומבית אביך. בהיר הוא בשחקים – שרצה הקדוש ברוך הוא להדביק את אברהם באור שהוא שלמעלה ולהאיר שם. ורוח עברה ותטהרם – שהרי אחר כך שבו בתשובה תרח וכל בני ביתו [נ"א וכל בני עירו]. בני ביתו [נ"א בני עירו], שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. תרח, שכתוב ואתה תבוא אל אבתיך בשלום וגו'.

וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'. אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי לא כתוב ויצא אברהם כאשר דבר אליו ה', אלא וילך, כמו שנאמר לך לך, שהרי בראשונה עשו יציאה, שכתוב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. ועכשו כתוב וילך, ולא כתוב ויצא.

כאשר דבר אליו ה' – שהבטיח לו את כל ההבטחות. וילך אתו לוט – שהתחבר עמו כדי ללמד ממעשיו, ועם כל זה לא למד כל זה. אמר רבי אלעזר, אשרי הצדיקים שלומדים דרכי הקדוש ברוך הוא כדי ללכת בהם ולירא ממנו מאותו יום הדין שעתיד אדם לתת דין וחשבון לקדוש ברוך הוא.

פתח ואמר, (איוב לו) בידי כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, ביום ההוא שנשלמים ימי האיש לצאת מן העולם, היום ההוא שהגוף נשבר והנפש רוצה להפרד ממנו, אז נתנת רשות לאדם לראות מה שלא היתה לו רשות לראות בזמן שהגוף שלט ועמד על בריו.

ואז עומדים עליו שלשה שליחים ומחשבים ימיו וחטאיו וכל מה שעשה בעולם הזה, והוא מודה על הכל בפיו, ואחר כך הוא חותם עליו בידו. זהו שכתוב בידי כל אדם יחתום. ובכידו כלם חתומים לדון אותו [באותו ד"א בזה] העולם על

הנחש ותשוקתו הרעה. זהו שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. ועם כל זה הנשמה מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בחזק בשעבוד של תשובה [נ"א בשעבוד של תורה, ומושך אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא יתגבר על הרוח כבראשונה]. זהו שכתוב ויעבר. (ע"כ סתרי תורה).

רבי שמעון אמר, ואעשה לגוי גדול – מצד הימין. ואברכה – מצד השמאל. ואגדלה שמך – מצד האמצע. והיה ברכה – מצד של ארץ ישראל. הנה כאן פסא של ארבעה עמודים שכלם כלולים באברהם. מכאן והלאה ברכות לאחרים שנזונים מכאן, שכתוב ואברכה מברכה. ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה.

רבי אלעזר היה יושב לפני רבי שמעון אביו, והיה עמו רבי יהודה ורבי יצחק ורבי חזקיה. אמר לו רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, זה שכתוב לך לך מארצה וממולדתך, פיון שכלם יצאו ללכת, למה לא נאמר לו שכלם יצאו? שהרי אף על גב שתרח היה עובד לעבודה זרה, פיון שהתעורר בהתעוררות טובה לצאת עם אברהם, וראינו שהקדוש ברוך הוא מרצה מתשובת הרשעים, והתחיל לצאת, למה לא כתוב לכו לכם? למה לאברהם לבדו לך לך?

אמר לו רבי שמעון, אם תאמר שתרח, כשיצא מאור כשדים, זה היה כדי לחזר בתשובה – לא כך! אלא כשיצא, יצא להנצל, שכל בני ארצו רצו להרג אותו. פיון שראו שנצל אברהם, היו אומרים לתרח: אתה הוא שהיית מטעה אותו בפסילים הללו. ומתוך ההפחדה שלהם יצא תרח. פיון שהגיע לחרן, לא יצא משם אחר כך, שכתוב וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט. ואלו תרח לא כתוב [בו וילך, אלא ויצא].

פתח ואמר, (איוב לח) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר. הפסוק הזה הקימוהו, אבל וימנע מרשעים אורם – זה נמרוד ובני דורו שיצא אברהם מהם, שהיה אורם. וזרוע רמה תשבר – זה נמרוד.

דבר אחר וימנע מרשעים אורם – זה תרח ובני ביתו. אורם – זה אברהם. לא כתוב האור אלא אורם, שהיה עמהם. וזרוע רמה תשבר – זה

כַּן, וּמְשׁוּם שְׂכָלָם ד"א וּמְשׁוּם כַּף כְּלָם] הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ, כְּלָם נִקְרְאוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. וְהָיָה עוֹבֵר בְּאֶרֶץ וְלֹא הָיָה פּוֹחֵד, שֶׁכְּתוּב וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבְא, אִם הָיָה כְּתוּב וְהִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן - הִיִּיתִי אוֹמֵר כֶּף. אֲלֵא כְּתוּב וְאֵת הִנֵּפֵשׁ. אֵת - לְרִבּוֹת אֵת הַזְּכוּת שֶׁל כָּל הַנִּפְשׁוֹת שֶׁהָיוּ הוֹלְכוֹת עִמּוֹ. שְׂכָל מִי שֶׁמְזַכֶּה אֵת הָאֲחֵר, אוֹתָהּ הַזְּכוּת תְּלוּיָהּ בּוֹ וְלֹא זָזָה מִמֶּנּוּ. מִנֵּיִן לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וְאֵת הִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן. הַזְּכוּת שֶׁל אוֹתָן הַנִּפְשׁוֹת הִיְתָה הוֹלְכֶת עִם אַבְרָהָם.

לָךְ לָךְ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מָה הֵטַעַם שֶׁהִתְגַּלְתָּ הִרְאֵנוּהָ שֶׁהִתְגַּלָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַבְרָהָם פּוֹתַחַת בְּלָךְ לָךְ, שֶׁהָרִי עַד כָּאֵן לֹא דָבַר עִמּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה הֵטַעַם פָּתַח בְּלָךְ לָךְ? אֲלֵא זֶה אָמְרוּ שְׂרַמְזוּ בְּחֻשְׁבוֹנוֹ מֵאָה, שֶׁהָרִי לְמֵאָה שָׁנִים נוֹלַד לוֹ בֵּין.

אָבֵל בֵּא תִרְאֶה, כָּל מָה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ, הַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה. מְשׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא הָיָה דְבוּק בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲזַי כְּרֵאוּי, אָמַר לוֹ לָךְ לָךְ. וְזֶה רִמְזוּ לְמָקוֹם הַהוּא שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְקַרֵּב עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִיא הַדְּרָגָה הִרְאֵנוּהָ לְהַכְנִס לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְשׁוּם כֶּף לָךְ לָךְ.

וּבִרְרָנָה הַזֹּו לֹא יָכוֹל אַבְרָהָם לְהֶאֱחֹז בָּהּ עַד שִׁיכְנִס לְאֶרֶץ, שֶׁשָּׁם יִקְבַּל אֵת הַדְּרָגָה הַהִיא. כְּמוֹ כֵּן כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב' ב') וַיִּשְׁאַל דָּוִד בְּה' לֵאמֹר הֲאֵעֲלֶה בְּאַחַת מֵעָרֵי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר ה' עֲלֵה וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנֹכִי אֵעֲלֶה וַיֹּאמֶר חֲבֵרוֹנָה. וְכִי פִינָן שְׁמֵת שָׂאוֹל וְהַמְּלָכוֹת רֵאוּיָהּ לְדָוִד, לְמָה לֹא קִבַּל אֵת הַמְּלָכוֹת מִיָּד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל?

אֲלֵא הַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה, מְשׁוּם שֶׁדָּוִד אֵין לוֹ לְקַבֵּל מְלָכוֹת אֲלֵא עַד שִׁיתְחַבֵּר עִם הָאֲבוֹת שֶׁהֵם בְּחֵבְרוֹן, וְאֲזַי יִקְבַּל בְּהֵם מְלָכוֹת. וְעַל כֵּן הִתְעַכַּב שָׁם שִׁבְעַ שָׁנִים, כְּדִי שִׁיקְבַּל מְלָכוֹת כְּרֵאוּי, וְהַכֹּל בְּסוּד הַחֲכָמָה וְכִדִּי שִׁיתְקַן אֵת מְלָכוֹתָיו. כְּמוֹ כֵּן אַבְרָהָם לֹא נִכְנַס לְבְרִיתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁנִּכְנַס לְאֶרֶץ.

רֵאָה מָה כְּתוּב, וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ. וַיַּעֲבֹר? וַיִּלָּךְ הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֲלֵא כָּאֵן הוּא רִמְזוּ הַשֵּׁם

הִרְאֵנוּהָ וְעַל הָאֲחֵרוֹנִים, עַל חֲדָשִׁים וְעַל יִשְׁנִים, לֹא נִשְׁכַּח אֶחָד מֵהֵם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב לְדַעַת כָּל אֲנָשִׁי מַעֲשֵׂהוּ. וְכָל אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּגוֹף וְרוּחַ, כֶּף גַּם נוֹתֵן חֻשְׁבוֹן בְּגוֹף וְרוּחַ בְּטָרַם יֵצֵא מִן הָעוֹלָם

בֵּא רֵאָה כְּמָה הִרְשָׁעִים קָשִׁי עָרַף בְּעוֹלָם הַזֶּה, כֶּף גַּם אִפְלוּ בְּשַׁעַת שְׂרוּצִים לְצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה הֵם קָשִׁי עָרַף. מְשׁוּם כֶּף אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שְׁלוּמַד בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵת דְּרָכֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לְלַכֵּת בְּהֵם. וְהִרְשָׁע, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאֵלוֹ [נ"א שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל עִם] הַצְּדִיקִים, מִקְּשָׁה עָרַף וְלֹא רוּצָה לְלַמֵּד. וּמְשׁוּם כֶּף יֵשׁ לְצַדִּיק לְהִחְזִיק בּוֹ. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהִרְשָׁע מִקְּשָׁה עָרַף הוּא, לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ לְהִחְזִיק בִּידוֹ וְלֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ. כִּי אִם יַעֲזֹב אוֹתוֹ, יִלָּךְ וַיִּחְרִיב אֵת הָעוֹלָם.

בֵּא רֵאָה מֵאֲלִישַׁע שֶׁדַּחָה אֵת גִּיחְזִי. וְכֵן בְּאַבְרָהָם - כָּל פַּעַם שְׁלוּט הָיָה עִמּוֹ, לֹא הִתְחַבֵּר עִם הִרְשָׁעִים. פִּינָן שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ, מָה כְּתוּב? וַיִּבְחַר לוֹ לוּט אֵת כָּל כֹּפֶר הִירְדֵן. וְכְתוּב וַיֵּאָהֵל עַד סְדוּם. מָה כְּתוּב אַחֵר כֶּף? וְאֲנָשִׁי סְדוּם רָעִים וְחֻטְאִים לְה' מְאֹד.

אָמַר רַבִּי אַבְא, זֶה שֶׁאֲמַרְתָּ וַיִּלָּךְ אַבְרָם וְלֹא כְּתוּב וַיֵּצֵא אַבְרָם - זֶה יָפֵה. אֲבָל בְּסוּף הַפְּסוּק מָה כְּתוּב? בְּצֵאתוֹ מִחֶרֶן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב מִחֶרֶן, וְהִצִּיאָהּ הִיא מֵאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ הִיְתָה בְּרֵאשׁוֹנָה.

וַיִּקַּח אַבְרָם אֵת שָׂרִי אִשְׁתּוֹ. מָה זֶה וַיִּקַּח? אֲלֵא מִשָּׁף אוֹתָהּ בְּדְבָרִים נְעִימִים, מְשׁוּם שֶׁאֵין רְשׁוּת לְאָדָם לְהוֹצִיא אֵת אִשְׁתּוֹ לְלַכֵּת לְאֶרֶץ אַחֵרָת לְלֹא רְצוּנָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (כַּמְדַּבֵּר כ) קַח אֵת אִשְׁתְּךָ, (ש' א) קַח אֵת הַלְוִיִּם. וּמְשׁוּם כֶּף וַיִּקַּח אַבְרָם. מִשָּׁף אוֹתָהּ בְּדְבָרִים וְהוֹדִיעַ לָהּ אֵת דְּרָכֵי בְּנֵי הַדּוֹר כְּמָה הֵם רָעִים. וּמְשׁוּם כֶּף וַיִּקַּח אַבְרָם אֵת שָׂרִי אִשְׁתּוֹ.

וְאֵת לוּט בֶּן אַחִיו. מָה רֵאָה אַבְרָם לְהַדְּבִיק עִמּוֹ אֵת לוּט? אֲלֵא מְשׁוּם שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקְּדוּשׁ שֶׁעָתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ דָּוִד. וְאֵת הִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן - אֵלוֹ הַגֵּרִים וְהַגְּרוֹת שֶׁתְּקַנּוּ אֵת נַפְשׁוֹתָם. אַבְרָהָם מְגִיר אֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת נָשִׁים, וּמַעֲלָה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ עָשׂוּ אוֹתָם.

אָמַר רַבִּי אַבְא, אִם כֶּף, כְּמָה בְּנֵי אָדָם הָיוּ, אִם תֹּאמַר שְׂכָלָם הִלְכוּ עִמּוֹ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,

בְּאֶרֶץ, שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִים יְדִיעָה לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ, שְׁעַד כָּעֵת לֹא הָיָה הַכֹּחַ שֶׁעַל הָאֶרֶץ נוֹתֵן חֹזֶק וּמְזוֹן עַל הָאֶרֶץ, מִשׁוּם שִׁטְרָם הַתְּקַדְּשָׁה [נ"א נְתַקְנָה] וְלֹא עֲמָדָה בְּקִיּוּם. כִּיּוֹן שֶׁאֲבָרְהָם רָאָה אֶת אוֹתוֹ הַכֹּחַ הַמְּמַנֶּה עַל הָאֶרֶץ, לֹא נָתַן חֹזֶק וְכֹחַ קְדוֹשׁ כְּרֵאוּי, אֲזַי וַיִּרְדּוּ אֲבָרָם מִצְרַיִם לְגוֹר שָׁם. מִנֵּיּוֹן יָדַע אֲבָרְהָם? שֶׁכְּתוּב לְזַרְעֶךָ נָתַתִּי אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת. אֲזַי יָדַע אֲבָרְהָם שֶׁהִנֵּה הָאֶרֶץ לֹא נְתַקְנָה בְּתַקּוֹן קְדוֹשׁ, אֲלֵא בְּדִרְגוֹת [יְדוּעוֹת] קְדוּשׁוֹת שִׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ. וְאֲזַי יָדַע אֲבָרְהָם אֶת סוּד הַחֲכָמָה, שֶׁהָאֶרֶץ לֹא תִתְקַן בְּקְדוּשָׁה, אֲלֵא כִּפִּי שֶׁאֲמַרְנוּ.

סְתָרֵי תוֹרָה

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹמֵז חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה בְּאֲבָרְהָם וּבִיצְחָק. אֲבָרְהָם זֶה הַנְּשָׂמָה לְנִשְׁמָה וְהִיא [ס"א אָב וְרַם], וְהַנְּשָׂמָה הַזֹּאת הִיא שְׂרָה. לוֹט זֶה הוּא הַנְּחָ"שׁ וְכַתּוּב זִגְמוֹ שֶׁל הַסְּמַא"ל הַהוּא. רַו"ח הַקְּדוּשָׁה זֶה יִצְחָק. נִפְ"שׁ הַקְּדוּשָׁה זֶה רַבְּקָה. יִצְ"ר הָרַע זֶה רוּחַ הַבְּהֵמָה, וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ (קהלת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הַעֹלֶה הִיא וְגו'.

נִפְשׁ הַבְּהֵמִית זֶה הַנִּפְשׁ מִצַּד הַיִּצָּר הָרַע.

וְעַל זֶה אָמְרוּ [שֶׁהִיא] שֶׁהַנְּשָׂמָה לְנִשְׁמָה הַזֹּאת מְעוֹרֶרֶת אֶת הָאִישׁ בִּירְאָה וּבְחֻכְמָה. הַנְּשָׂמָה מְעוֹרֶרֶת אֶת הָאִישׁ בְּכִינָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (איוב כח) וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה וְגו'. הַנְּשָׂמָה מְעוֹרֶרֶת בְּתִשְׁבּוּבָה שֶׁנִּקְרָאת בִּינָה וְנִקְרָאת שְׂרָה. וְרו"ח הוּא הַקּוֹ"ל, וְנִקְרָא דַעַת, וּמְעוֹרְרִים אֶת הָאִישׁ שֶׁקוֹלוֹ עוֹלֵה בְּתוֹרָה, וְנִקְרָא תוֹרָה שֶׁבְּכֻתָּב, וְהַנִּפְשׁ הַשְּׂכֵלִית מְתַעוֹרְרִים מִמֶּנָּה מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וּבְדִנְיָה הַזֹּאת בְּרָא אֶת הַגּוֹף מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת – אֵשׁ וְרוּחַ וְעָפָר וּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁהוּא נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה, נִשְׁמָה וְרוּחַ וְנִפְשׁ. מַיִם זֶה זָכָר, וְזֶהוּ הַמַּיִם הַמְּתוֹקִים שֶׁל קְדוּשָׁה. וַיֵּשׁ מַיִם הַמְּאָרְרִים שֶׁהֵם יִצָּר הָרַע. יֵשׁ אֵשׁ קְדוּשָׁה נִקְבָּה, וַיֵּשׁ אֵשׁ נִכְרָיָה, אֵשׁ זָרָה. וְעַל זֶה כְּתוּב וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהִיא נִקְבָּה מִיִּצָּר הָרַע. רוּחַ קְדוּשָׁה הִיא זָכָר. יֵשׁ רוּחַ טְמֵאָה, זֶה יִצָּר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר

הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּחַתָּם בּוֹ הָעוֹלָם בְּשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שֶׁכָּלָן בְּשֵׁם הַזֶּה. כְּתוּב כָּאֵן וַיַּעֲבֹר, וְכְתוּב שָׁם (שְׁמוֹת לז) וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא.

בְּסִפְרֵי שֶׁל רַבִּי יִיסָא הַזְּקֵן כְּתוּב, וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאֶרֶץ, וְכְתוּב שָׁם (שם לג) אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי. וְהוּא רִמְזוֹ לְקְדוּשַׁת הָאֶרֶץ שֶׁבָּאָה מִמְּקוֹם עֲלִיוֹן כְּרֵאוּי. עַד מְקוֹם שֶׁכָּם עַד אֵלוֹן מוֹרָה, מִצַּד זֶה [ד"א ל"ג שְׁלֹמֹה] לְצַד זֶה כְּרֵאוּי. וְהַכְּנַעֲנִי אֲזַי בְּאֶרֶץ, הָרִי נִתְבָּאָר שְׁעַד כָּעֵת שׁוֹלֵט הַנְּחָשׁ הָרַע שֶׁהִתְקַלְלַל וְהִבִּיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית ט) אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֲיוֹ, וְכְתוּב (שם ג) אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגו'. וְשָׁם הִתְקַרַּב אֲבָרְהָם לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מַה כְּתוּב? וַיִּרְא ה' אֶל אֲבָרָם. כָּאֵן הַתְּגַלָּה לוֹ מַה שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ הַכֹּחַ הַעֲמֵק שֶׁשׁוֹלֵט עַל הָאֶרֶץ. וּמִשׁוּם כֵּן וַיִּרְא, מַה שֶׁהָיָה מְכַסֶּה מִמֶּנּוּ.

וְאֲזַי וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר לַה', מַה זֶה הַנִּרְאָה אֵלָיו? אֲלֵא כָּאֵן הַתְּגַלָּתָהּ לוֹ אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁשׁוֹלֵט עַל הָאֶרֶץ, וְנִכְנַס בָּהּ וְהִתְקַיֵּם בָּהּ.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הִהָרָה. מִשָּׁם יָדַע הַר ה' וְכָל הַדְּרָגוֹת הַנְּטוּעוֹת בְּמְקוֹם הַזֶּה. וַיֵּט אֶהְלֵה, כְּתוּב בְּה"א. פָּרַשׁ פְּרִישָׁה וְקָבַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּכָל הַדְּרָגוֹת שֶׁאֲחֻזוֹת בּוֹ, וְאֲזַי יָדַע שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וְאֲזַי בָּנָה מִזְבֵּחַ. וּשְׁנֵי מִזְבְּחוֹת הֵיוּ, מִשׁוּם שֶׁכָּאֵן הַתְּגַלָּה לוֹ שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וַיִּדַּע הַחֲכָמָה הַעֲלִיוֹנָה מַה שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִלְּפָנָיו כֵּן. וּבְנָה שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת – אֶחָד לְדְרָגָה הַגְּלוּיָהּ, וְאֶחָד לְדְרָגָה הַנְּסֻתָּרָה.

בֵּא רָאָה שֶׁכֵּן הָיָה בְּרֵאוּשׁוֹנָה. כְּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו וְגו', וְאַחַר כֵּן כְּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' סֵתָם, וְלֹא כְּתוּב הַנִּרְאָה אֵלָיו, וְהַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה. וְאֲזַי הִתְעַטֵּר אֲבָרְהָם מִדְּרָגָה לְדְרָגָה עַד שֶׁעָלָה לְדְרָגָתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה. זֶה הַדְּרוֹם, שֶׁהוּא חֲלָקוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ דְּרָגָה אַחַר דְּרָגָה עַד שֶׁעָלָה לְדְרוֹם וְשָׁם נִקְשַׁר כְּרֵאוּי, וְעָלָה לְדְרָגָתוֹ שֶׁל הַדְּרוֹם. כִּיּוֹן שֶׁאֲבָרְהָם הִתְעַטֵּר בְּדְרָגָתוֹ בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה וְנִכְנַס [בְּאֶרֶץ] לְדְרָגָה הַקְּדוּשָׁה, אֲזַי מַה כְּתוּב? וַיְהִי רָעַב

זוכה - עולה אל מקום המזבח אשר עשה שם וגו'. מי עשה ואיזה מזבח? אלא אשר עשה שם זה הקדוש ברוך הוא, שעשה שם את המזבח הזה ותקן אותו על שתיים עשרה אבנים למספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך ודאי.

והמזבח הזה עשה שם בראשונה כאשר נברא העולם העליון, [עליון] הטמיר של כל העולמות, ומיכאל הכהן הגדול עומד ומקריב עליו קרבנות של נשמות. כיון שעולה לשם נשמה מה כתוב? ויקרא שם אברהם בשם ה'. הנשמה קוראת שם ונצרת בצרור החיים.

וכל זה אם צדיק בעולם הזה לתקן הגוף כראוי ולהכניע [ולאסוף] החזק של אותו המקלל. עד שנפרד ממנו מה כתוב? ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט [זה יצר הרע], שבכל יום ויום בעולם הזה הם מסייעים ומנהיגים את הנשמה, והם מסייעים ומנהיגים את היצר הרע, הם מקטרגים בקטרוג אלו עם אלו, וכל האיברים של הגוף בצער ביניהם, בין הנשמה לאותו הנחש שנלחמים בקרב בכל יום.

מה כתוב? ויאמר אברהם אל לוט. הנשמה חוזרת ליצר הרע ואמרת לו, אל נא תהי מריבה ביני ובינה ובין רעי ובין רועיה, הצדדים שלי והצדדים שלך, כי אנשים אחים אנחנו. יצר הטוב ויצר הרע קרובים זה עם זה. זה לימין וזה לשמאל.

(ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע. יש עפר קדוש ויש עפר טמא.

ועל זה, הנשמה שהיא תשובה, מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בשעבוד של תשובה, ומושך אותו לבתי פנסיות ובתי מדרשות, ואותם ארבעת היסודות מתפשטים לכ"ב אותיות, אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ.

ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם - זה בית הפנסת, מקום דיור השכינה שם, כמו שנאמר (בראשית מח) ואנ"י נתתי לך ש"כ"ם אחד. זו שכינה שראויה לו, הואיל ונקרא צדיק, שהרי הצדק אין דיונה אלא עם צדיק, וזהו עד מקום שכם. עד אלון מורה - אלו בתי מדרשות שלומדים ומורים שם תורה ברבים.

והכנעני אז בארץ - אז נמתק ונתקן יצר הרע בגוף בעל כרחו. ששמות רבים יש לו, ומשום כך [חזר] נזכר בשמות רבים. אז בארץ, ודאי, ונכנע בזה, משום שאז הגוף בזמן שלא בטל ממנו אותו הנחש כל כך, משום דבקות הגוף אז הכנעני אז בארץ. למה נקרא כנעני? שמסוכב את הגוף לדינים רעים.

והנשמה עומדת בעולם הזה כראוי כדי לזכות בה, אחר כך יוצאת מן העולם הזה. אם זוכה - עולה למקומה שמשם יצאה, שכתוב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. וכתוב עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה. אהלה"ה בה"א.

וכעת היא עומדת בין לעלות למעלה ובין לרדת למטה, [שכתוב] בין בית אל ובין העי. אם

❖ סדר הלימוד ליום יא כסלו [יום 70 בשנה] ❖

כְּרָאוּי, מִכִּיּוֹן שְׁלֵא יִשְׁקֵט יוֹמָם וְלַיְלָה, עַד שְׁמוֹכִיחַ
אוֹתָם וְרוֹדֵף אוֹתָם עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁחָטְאוּ עַד
שְׁשָׁבִים בְּתִשְׁבָּה שְׁלֵמָה כְּרָאוּי.

חֲזַרְנוּ לְדַבְרִים הָרַאשׁוֹנִים שֶׁל הַפְּרָשָׁה. כְּתוּב
(שיר ג) מִצְאוּנֵי הַשְּׁמָרִים הַסִּבְכִּים בְּעִיר
וְגו'. [שְׁנִינוּ, כְּדַגְמָה שְׁרָמוּז בְּאִבְרָהִם וַיִּצְחַק
וְשָׂרָה וְרַבְקָה יְהו"ה, כְּדַגְמָה הַזֹּאת רָמוּז בְּפִסְוֹק
הַזֶּה (רות א) וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי
וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מַחֲלוֹן וְכַלְיוֹן אֶפְרַתִּים. אֱלִימֶלֶךְ
זו הַנְּשֻׁמָה לְנִשְׁמָה.

נַעֲמִי זו הַנְּשֻׁמָה. וְלָמָּה נִקְרָאת נַעֲמִי? מִשׁוּם
תְּהִלָּה (ז) וַיְהִי נַעֲמִי ה' אֱלֹהֵינוּ. מַחֲלוֹן זו
רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְלָמָּה נִקְרָא מַחֲלוֹן? שְׁמַחֲלֵל לוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא. רו"ת זו הַנְּפִשׁ הַקְּדוֹשָׁה. וְלָמָּה נִקְרָאת
רו"ת? עַל שֵׁם תו"ר. כְּלִיּוֹן זוֹ רוּחַ הַבְּהֵמָ"ה, וְעַל
זֶה אָמַר שְׁלֵמָה עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם (קהלת ג) רוּחַ הַבְּהֵמָה.
זֶה יִצְרָר הָרָע. עֲרַפְ"ה זוֹ נִפְשׁ הַשְּׁמָאֵל, בֵּת זֹגוּ שֶׁל
הַיִּצְרָר הָרָע. וְלָמָּה נִקְרָאת עֲרַפְ"ה? מִשׁוּם כִּי עִם קֶשֶׁה
עֲרַף הוּא.

אִם זָכָה אָדָם – עוֹלָה הַנְּשֻׁמָה הַעֲלִיּוֹנָה, וְאִם לֹא –
מִסְתַּלְקִים אוֹתָם דּוֹבְרֵי הַנְּשֻׁמָה וְהַרוּחַ,
וְנִשְׁאַרְתְּ הַנְּשֻׁמָה הַעֲלִיּוֹנָה וְהַנְּפִשׁ הַשְּׁכֵלִית. מָה
כְּתוּב? (רות א) וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה
וַשְׁתִּי כַלְתִּיהָ עִמָּה. וַתֹּאמֶר נַעֲמִי לְכַלְתִּיהָ שְׁכֵנָה
בְּנִתִי וְגו'. וַתֹּאמֶר רות אֵל תִּפְגְּעִי בִי וְגו'. וְעֲרַפְ"ה
שְׁבָה לַעֲמָה וְלֹא לְהִיָּהּ.]

שְׁנִינוּ. עֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל
מַעֲלָה כְּמוֹ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, בַּחֲמוּמוֹת
וּמַגְדָּלִים וּפְתוּחִים פְּתוּחִים, וְאוֹתָן הַחֲמוּמוֹת שְׁשֵׁם יֵשׁ
עֲלֵיהֶם שׁוֹמְרִים שְׁשׁוֹמְרִים אֶת הַשְּׁעָרִים שֶׁל אוֹתָן
הַחֲמוּמוֹת, שְׁכָתוּב, (ישעיה סב) עַל חוֹמֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַיִם
הַפְּקַדְתִּי שְׁמָרִים וְגו'. וּמִיכָאֵל כֹּהֵן גָּדוֹל עֲלִיּוֹן
מִכָּלָם, שׁוֹמֵר פְּתוּחִים שֶׁל אֵלּוֹ הַחֲמוּמוֹת.

הַנְּשֻׁמָ"ה [שְׁנִקְרָאת נַעֲמִי], כְּשִׁיּוּצָאָת מִן
הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם זֹכָה – נִכְנָסֶת לְגַן
הָעֵדֶן שֶׁל הָאָרֶץ שְׁנִטְעַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרוּחוֹת
הַצְּדִיקִים כְּמוֹ אוֹתוֹ גַּן עֵדֶן שְׁלֵמָה, וְשֵׁם כָּל
הַצְּדִיקִים שֶׁל הָעוֹלָם.

הֲלֵא כָּל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפְּרָד נָא מַעְלֵי. רַבִּים
הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, לֵךְ וְשׁוּטֵט אַחֲרֵיהֶם
וְהַפְּרָד מַעֲמִי. אִם הַשְּׁמָאֵל וְאִימָנָה וְגו'. וּמוֹכִיחַ
אוֹתוֹ וּמַצִּיק לוֹ בְּכֹמָה קְרֻבוֹת שְׁעוֹשָׂה עִמּוֹ בְּכָל יוֹם,
עַד שְׁכָתוּב וַיִּפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו.

בֵּינָן שְׁנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה מָה כְּתוּב? אִבְרָם יָשַׁב
בְּאָרֶץ כְּנָעַן. מִתִּישְׁבַת הַנְּשֻׁמָה עִם אוֹתָם
הַצְּדִיקִים בִּישׁוּב טוֹב בְּשָׁלוֹם. וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי
הַכְּפָר. אוֹתוֹ הַמְּקַלֵּל הַמְּקַטְרֵג הוֹלֵךְ לְקַטְרֵג
וְלִהְתַּחַבֵּר בְּמָקוֹם שֶׁהַרְשָׁעִים שָׁם, שְׁכָתוּב וַיֵּאָהֵל
עַד סְדֵם. מָה כְּתוּב אַחֲרָיו? וְאִנְשֵׁי סְדֵם רָעִים
וְחֲטָאִים לֵה' מְאֹד. שָׁם שְׂרוּי וְשָׁם דִּיּוּרוֹ בֵּינֵיהֶם
לִהְתַּחַבֵּר עִמָּהֶם לְהַסִּיט אוֹתָם וְלֹאבֹד אוֹתָם.
[וְאִבְרָהִם בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים, בְּתִשְׁבָּה, וּבַתּוֹרָה] (חסר)
[בְּמַעֲשֵׂים רָעִים].

בֵּינָן שְׁנִשְׁאַרְתְּ הַנְּשֻׁמָה בְּלִי מְקַטְרֵג וְנִטְהַר הַגּוֹף
מֵאוֹתָהּ הַזֹּהָמָה, מִיַּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְשַׁרְהָ אֶת דִּיּוּרוֹ עִמּוֹ וְיִוְרֵשׁ נַחֲלָה עֲלִיוֹנָה וְתַחֲתוֹנָה,
וַיֵּשׁ לוֹ נַחַת בֵּין הַצְּדִיקִים. וְהַמְּקַלֵּל הַהוּא בֵּין אוֹתָם
הַרְשָׁעִים חוֹטְאִים עִמּוֹ, עַד שְׁאִין פְּדוּת לְחֲטָאֵיהֶם.
[מָה כְּתוּב? וַיִּשְׁמַע אִבְרָם. זוֹ הַנְּשֻׁמָה שְׁנִשְׁאַרְהָ
בְּטַהַר הַגּוֹף. כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו – זֶה יִצְרָר הָרָע
שְׁנִשְׁבָּה בֵּין אוֹתָם הַרְשָׁעִים בְּחֲטָאִים רַבִּים. וַיִּרְקַע
אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ – אֵלּוֹ הֵם הַצְּדִיקִים שְׁעוֹסְקִים
בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵם הָאִיבְרִים שֶׁל הַגּוֹף הַזֵּרִיזִים לְלַכֵּת
עִמּוֹ. שְׁמָנָה עָשָׂר וְשֵׁשׁ מֵאוֹת – אֵלּוֹ רַמ"ח אִיבְרֵי
הַגּוֹף, וְשִׁבְעִים שֶׁל סוּד הַנְּשֻׁמָה שִׁיּוּצָאָת מִשָּׁם].
כָּל מַזְדַּרְזוֹ לְלַכֵּת לְשֵׁם לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים לְהַשִּׁיב
אוֹתָם [מַחֲטָאִים] מַחֲטָאֵיהֶם.

מָה כְּתוּב? וַיִּרְדֵּף עַד דָּן. רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם וּמוֹדִיעַ
לָהֶם אֶת דִּין הָעוֹלָם הַהוּא וְעַנֵּשׁ הַגִּיּוֹהֵם, וְלֹא
נוֹתֵן שְׁנָה לְעֵינָיו בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה עַד שְׁמוֹכִיחַ אוֹתָם אֶת
אוֹתָם הַרְשָׁעִים, וּמַשִּׁיב אוֹתָם בְּתִשְׁבָּה לְקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא. מָה כְּתוּב? וַיִּשָּׁב אֶת כָּל הָרֶכֶשׁ. הַשִּׁיב
אוֹתָם בְּתִשְׁבָּה שְׁלֵמָה כְּרָאוּי.

וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וְגו' – אֶפְלוֹ אֶת אוֹתוֹ יִצְרָר הָרָע
מַחֲזִיק עִמּוֹ, עַד שְׁמַכְנִיעוֹ בְּעַל כְּרָחוּ [וְלֹא]
וּמַמְתִּיק אוֹתוֹ כְּרָאוּי. וְהַכֵּל מַשִּׁיב בְּתִשְׁבָּה שְׁלֵמָה

לחמי לאשי? שנותן מזון לאשי, וזהו שפע מאור שהם נהנים מזיו השכינה, משום שהוא כפרת הנפש נוטלים חלקם. וכשמת אדם בעולם הזה, אותה הנפש לא זזה מן הקבר לעולמים, ובכח הזה יודעים המתים ומספרים זה עם זה.

הרוח היא שמקימת את הנפש בעולם הזה, והיא משיכת התעוררות הנקבה לזכר כשהם בתשוקה אחת. ואז מתעוררת לזכר בתשוקתה לרוח הזו כמו שהנקבה כלפי מטה שופכת זרע בתשוקה אל הזכר. והסתר הזה כשנשפך שפע בתשוקה לנקבה, וכאן סוד] [קהלת יב] והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

והרו"ח הזו [ונפ"ש ונש"מ"ה ונש"מ"ה לנשמה כאשר], כשיוצאת מן העולם הזה ונפרדת מן הנפש [נפרדים י"ה מסתלק לגן עדן בשמים העליונים, ומתלבש בדמות עליונה מרקמת מכל הגונים] נכנס לגן העדן שבעולם הזה [התחתון], ומתלבש שם בתוך האויר של הגן כמו שמתלבשים המלאכים העליונים כשיורדים לעולם הזה, משום שהם מאותה הרוח היו, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'.

אף כך הרוח מתלבשת בגן העדן של הארץ בדמות העולם הזה, ושם מתעדת בכל העדונים. בגן העדן הזה יש ציורים ודמיות של העולם הזה, ויש ציורים ודמיות של העולם העליון, ושם כל אותם הצדיקים הולכים ומתעדנים שם. וכראשי חדשים ושפתות הם רוצים לעלות למעלה [הדמות הזו מרו"ח וא"ש של העולם הזה. ובדמות הזו מתעדנים בכל העדונים, ובכל המועדי"ם והחדשי"ם והשבתו"ת מסתלקים הרו"ח והנפ"ש ומתפשטים מהגוף הזה ומתלבשים בדמות עליונה בגן העדן שלמעלה מרקם בכל הגונים. באיזה מקום הוא י"ה? בלבשו, ומזדווגים יחד יהו"ה, והם נהנים מאור השכינה].

ובאמצע הגן יש עמוד אחד מרקם בכל הגונים, וכשאותה הרוח כאשר רוצה לעלות, מתפשטת שם מהלבוש ההוא [והנפש נשארת שם בגוף] ונכנסת לתוך אותו העמוד [ועולה] ועולה למעלה לתוך אותו המקום שיצאה ממנו, ככתוב והרוח תשוב וגו'.

ובשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, נכנסת למערת המכילה ששם הוא פתח גן העדן. פוגשת באדם הראשון ובאותם האבות ששם. אם היא זוכה - שמחים בה ופותחים לה פתחים ונכנסת, ואם לא - דוחים אותה החוצה [ומה היא אומרת כשדוחים אותה החוצה? (שיר ג) מצאוני השמרים וגו'. והולכת. אחר שהולכת שם מלפני שבאה לעולם הזה ונתון גר על ראשו, שנאמר (איוב כט) בהלו גרו עלי ראשי, כל מי שרואים אותה מזדעזעים ואומרים הזאת נעמי!]

היא משיבה ואומרת, (רות א) אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא וגו'. אני מלאה הלכתי - באותו מקום, וריקם השיבני ה' - בלי תורה ובלי מעשים טובים, שהכניס אותי לגוף רע. למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי]. ואם זוכה, נכנסת לגן עדן. כיון שנכנסת, יושבת שם בגן [מזדווגת עם אלימלך, זה מחלון, שזה הרוח מזדווג עם רות, שזו הנפש השכלית] והתלבשו [ד"א ומתלבשת] שם בלבוש של הדמות של העולם הזה ושם מתעדת.

סתר הסתרים נמסר לחכמי הלב. [ארבע] שלש דרגות הן שאחוזות זו בזו, ואלו הן נפש [נשמה לנשמה, הנשמה העליונה שנקראת יו"ד] רו"ח ונשמה. [נפ"ש] הנפש היא הכח שהגוף נבנה ממנו. שכאשר האדם מתעורר בעולם הזה להזדווג עם נקבתו, כל איבריו מסכימים [נ"א מתפנסים] ונתקנים להנות [לנשמה] שם, ואותה הנפש והרצון שלו מסכים עם אותו המעשה [ממש], ומושך את אותה הנפש ומכניס אותה שם באותו הזרע ששופך.

ומתוך רצון והמשכת הנפש שמושך לשם, נמשך כח אחר לשם מאותן הדרגות שנקראות אישי"ם, והכל נכנס במשיכת הזרע ההוא ונבנה ממנו הגוף. וזהו הכח הראשון התחתון של אותם [ארבע] שלש.

ומשום שזאת [נשמה לנשמה] הנפש נקרכת בדבקות והיסוד של הגוף, הקרבן שנקרב לכפר על הנשמה נתן חלק לאותם הדרגות של אישי"ם [שנקראו רוח ונפש השכלית], משום שמשרכת החלק של אותה [נשמה] הנפש באה מהם. והינו שכתוב את קרבני לחמי לאשי [מהו

והעפר שנכר לגבי מעלה, וסוד חשוב הוא, ובלבוש זה מתלבש י"ה לבוש של גן עדן שלמטה, הוא אש ומים, שנאמר שמים. עד כאן הרוח של השמאל היורדת למטה, יורדת לדרגתה, ונפשה נשאת בגוף של הארץ, שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב וגו'. ועל זה אמרו שהמתים יודעים בעולם הבא מכבוד הצדיקים ומהעולם התחתון ומספרים זה עם זה]. עד כאן סתרי תורה.

זוהר

וירד אברם מצרימה לגור שם. מה הטעם למצרים? אלא משום ששקול לגן ה', שכתוב כגן ה' כארץ מצרים. ששם שקל וירד נהר אחד שהוא לימין, שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון הוא הסבב את כל ארץ החוילה אשר שם הזקב. ואברהם כיון שידע ונכנס באמונה השלמה, רצה לדעת כל אותן הדרגות שנאחזו למטה. ומצרים היה נוסע מימין [ד"א לימין], ומשום כך ירד למצרים. ובא וראה, הרעב לא נמצא בארץ אלא כאשר מסתלקים רחמים מן הדין.

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה. אמר רבי אלעזר, כאשר הקריב? כאשר קרב היה צריך להיות! מה זה כאשר הקריב? אלא ככתוב (שמות יד) ופרעה הקריב, שהוא קרב את ישראל לתשובה. אף כאן הקריב, שהקריב את עצמו לקדוש ברוך הוא כראוי. לבא מצרימה, להתבונן באותן הדרגות ולהתרחק מהן ולהתרחק ממצעשי מצרים.

אמר רבי יהודה, בא ראה, כיון [ס"א משום] שירד אברהם למצרים בלי רשות, השתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה, שהרי כתוב וירד אברהם מצרימה, ולא כתוב רד מצרים, והצטער כל הלילה ההוא בשביל שרה.

ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. וכי עד השעה ההיא לא היה יודע אברהם שהיתה אשה יפת מראה? אלא זה פרשה, שעד השעה ההיא לא הסתכל בדמות שרה מרב הצניעות שהיתה ביניהם. וכשקרב למצרים, היא התגלתה וראה אותה.

דבר אחר, במה ידע? אלא על ידי טרח הדרך אדם מתבזה, והיא עמדה ביפיה ולא השתנתה.

ונזיל אותה מיכאל הכהן הגדול, ומקריב אותה קרבן בשמים לפני הקדוש ברוך הוא, [ובאה] ויושבת שם, ומתעדת באותו צרור החיים, (ישעיה סד) שעין לא ראתה אלהים זולתך וגו'. אחר כך יורדת לתוך הגן של הארץ ומתעדת בכל העדונים, ומתלבשת בלבוש ההוא [ומזדוגת עם נפשו], ויושבת שם בעטור של אחד פי שנים מכמה שהיתה בראשונה. וזוהו בחל. ועולה לישיבות של גן העדן ומתעסקת בתורה, ובכל ראשי חודשים ומועדים ושבתות יורדת להזדוג עם הנפש].

הנשמה היא כח עליון על כל אלו, והיא מכח הזכר, הסוד של עץ החיים. וזו עולה למעלה מיד, וכל אלו [אותן] שלש הדרגות נקשרות יחד זה עם זה. וכשנפרדות, כלן עולות ושבות לאותו מקום שיצאו ממנו.

בשהרוח הזו יוצאת מן העולם הזה ונכנסת למערה ששם אדם והאבות, הם נותנים לה פנקס סימן, ונכנסת לגן העדן. קרבה לשם, ומוצאת הפרוכים ואותה להט החרב המתהפכת. אם זוכה - רואים פנקס הסימן, ופותחים לה פתח ונכנסת. ואם לא - דוחים אותה החוצה.

ויושבת שם. כל אותו הזמן שיושבת, מתלבשת שם בדמות של העולם הזה. ובראשי חודשים ושבתות כשרוצה לעלות, הצדיקים שבגן עדן נותנים לה פנקס סימן ועולה בעמוד ההוא, ופוגשת את אותם שומרי חומות ירושלים. אם זוכה - פותחים לה פתח ונכנסת, ואם לא - נוטלים ממנה אותו הפנקס ודוחים אותה החוצה. היא שבה לגן ואומרת, (שיר ג) מצאוני השמרים הסבכים בעיר וגו', נשאו את רידי מעלי. זהו פנקס הסימן שנטלו ממנו [ממנה].

שומרי החומות, אלו אותם שומרי חומות ירושלים. [כדגמה הזו, הנשמה לנשמה מתפשטת מאותו הלבוש שלמעלה ומסתלקת למעלה למעלה ונהנית מאור השכינה. והנשמה (והנפש) נשאת בגוף, ובכל ראשי החודשים והמועדים והשבתות יורדת נשמה לנשמה ומזדוגת עם הנשמה שנשארה בגוף ומזדוגת עם הנשמה, והדמות של גן העדן שלמעלה היתה מן הרוח

אמר רבי יצחק, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים במעשי הקדוש ברוך הוא, והם לא מסתכלים [בכל] שכל מה שיש בעולם הוא מעם הקדוש ברוך הוא, שהוא יודע בתחלה מה שיהיה בסוף, שכתוב (ישעיהו מו) מגיד מראשית אחרית. והוא צופה ועושה מעשים בראשונה כדי להעלותם לאחר ימים.

בא ראה, אלמלא שנטלה שרי לפרעה, הוא לא היה מלקה. וההלקאה הזו גרמה הלקאה לאחר מכן שילקו מצרים בנגעים גדולים. כתוב כאן נגעים גדלים, וכתוב שם (דברים ו) ויתן ה' אותת ומפתים גדלים ורעים במצרים. מה להלן עשר מכות - אף כאן עשר מכות. כמו שעשה הקדוש ברוך הוא נסים וגבורות לישראל בלילה - אף כאן עשה הקדוש ברוך הוא לשרה נסים וגבורות בלילה.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים ג) ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. אמר דוד, אף על גב שכל בני העולם יבואו לערף עמי קרב - ואתה ה' מגן בעדי. בא ראה, כתוב מגן בעדי. אמר דוד לקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, מפני מה לא עושים בי חתימה של ברכה כמו שחותמים ברכה באברהם, שכתוב אנכי מגן לך, ואומרים מגן אברהם?

אמר הקדוש ברוך הוא לדוד: אברהם כבר בחנתו וצרפתיו, ועומד לפני בקיום שלם. אמר לו דוד: אם כך, (שם כו) בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי. פיון שעשה אותו הדבר של בת שבע, נזכר דוד לפניו על מה שאמר. אמר (שם יז) בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא זמתי בל יעבר פי.

אמר, אני אמרתי בחנני ה' ונסני, ואתה בחנת לבי. אני אמרתי צרפה כליותי, ואתה צרפתני בל תמצא, לא מצאת אותי כראוי. זמתי בל יעבר פי - מי יתן והדבר הזה שחשבתי, שלא יעבר את פי. ועם כל זה חותמים בו הברכה, שאנו אומרים מגן דוד. ומשום כך אמר דוד, ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. [וזה] ודאי דרגה זו הכבוד שלי שאני מתעטר בו.

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מגן לצדיקים שלא ישלטו

דבר אחר הנה נא ידעתי, שראה עמה את השכינה, ומשום כך בטח אברהם ואמר אחתי את. וזה הדבר עולה לשני גונים - אחד כמשמעו, ואחד ככתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, וכתוב (דברים ה) ואת תדבר אלינו. למען ייטיב לי בעבורך - כלפי שכינה אמר, בעבורך ייטיב לי הקדוש ברוך הוא. וחייתה נפשי בגלגלך, משום שבזה יתעלה אדם ויזכה להתעלות לדרך החיים.

אמרי נא אחתי וגו'. רבי ייסא אמר, יודע היה אברהם שכל המצרים שטופים הם בזמה, וכיון שכל זה ידע, למה לא פחד על אשתו שלא חזר מן הדרך ולא יפנס לשם? אלא משום שראה עמה שכינה.

השלמה מההשמטות (סימן יד)

ויהי כבוא אברהם מצרימה (שם יב). כבואם היה צריך (לכתב)! ושרה היכן הייתה? אלא אברהם הכניסה לתבה וסגר עליה. פיון שהגיע למצרים, אמרו לו: שלם מכם. אמר: אני אתן מכם. אמרו לו: כלים אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של כלים. אמרו לו: בגדי משי משופח אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של בגדי משי משופח. אמרו לו: מרגליות אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של מרגליות. אמרו לו: אי אפשר אלא לפתח את התבה ונראה מה בתוכה. פיון שפתחו את התבה, האינה ארץ מצרים מהאור שלה, זהו שכתוב (שם) ויראו המצרים את האשה וגומר. אמר רבי יהודה, ויהי כבואם מצרימה היה לו לומר! אלא בתבה וכו': ע"כ מההשמטות.

ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד. אמר רבי יהודה, הכניס אותה בתבה, ופתחו אותה לקחת ממנה מכם. פיון שנפתח, היה אור כאור השמש. זהו שכתוב כי יפה הוא מאד. מה זה מאד? אלא שראו בתבה דמות [נ"א אור] אחרת. הוציאו אותה וראו אותה כבתחלה. זהו שכתוב ויראו אתה שרי פרעה. פיון שכתוב ויראו המצרים את האשה, מה זה ויראו אתה שרי פרעה? אלא שהוציאו אותה וראו אותה כבתחלה, ואז ויהללו אתה אל פרעה וגו'.

נשקה ממנו, וממנו עושה פרות. וכל הפרות פורחים בעולם והם הקיום של העולם, הקיום של התורה. ומי הם? נשמות הצדיקים שהם פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך בכל לילה ולילה נשמות הצדיקים עולות.

ובשנחלק הלילה, הקדוש ברוך הוא בא לגן העדן להשתעשע בהם. במי? אמר רבי יוסי, בכלם. בין אותם שמדורם בעולם ההוא, ובין אותם שיושבים במדורם בעולם הזה, בכלם משתעשע הקדוש ברוך הוא בחצות הלילה.

בא ראה, העולם שלמעלה צריך את התעוררותו של העולם התחתון. וכשנשמות הצדיקים יוצאות מן העולם הזה ועולות למעלה, כלן מתלבשות באור שלמעלה בדמות נכבדה, ובהם הקדוש ברוך הוא משתעשע ותאב להם, שהם פרי מעשיו, ועל זה נקראו ישראל שיש להם נשמות קדושות בנים לקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. בנים ודאי, פרי מעשיו.

אמר רבי ייסא, אפלו אותם שבעולם הזה [של הארץ]. איך? אמר לו, משום שבחצות הלילה כל אותם צדיקי אמת, כלם מתעוררים לקרא בתורה ולשמע את תשבחות התורה. והרי נתבאר שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבתוך גן העדן כלם מקשיבים לקולם, וחוט של חסד נמשך עליהם ביום, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

ועל כן התשבחות שעולות בלילה לפניו, זו תשבחת שלמה. בא ראה, בשעה שישיראל היו סגורים בבתייהם כשהרג הקדוש ברוך הוא בבכורי מצרים, היו אומרים הלל ותשבחות לפניו. **בא** ראה שדוד המלך היה קם בחצות הלילה, שאם תאמר שהיה יושב או שוכב במטתו והיה אומר שירות ותשבחות - לא, אלא כמו שכתוב (שם קיט) חצות לילה אקום להודות לך. אקום ודאי בעמידה להתעסק בשירות ותשבחות של התורה. ומשום כך דוד המלך חי לעולמים, ואפלו בימי מלך המשיח הוא מלך. שהרי שנינו, מלך המשיח, אם מן החיים הוא - דוד שמו, ואם מן המתים הוא - דוד שמו. והוא היה מתעורר

בהם בני אדם, והקדוש ברוך הוא הגן על אברהם שלא ישלטו בו ובאשתו.

בא ראה, השכינה לא זזה משנה כל הלילה ההוא. בא פרעה לקרב אליה - בא המלאך והלכה אותו. כל פעם שאמרה שרה הלכה - היה מלכה. ואברהם היה מחזיק ברבנו, שהרי על שרה לא יכלו לשלט עליה. זהו שכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכאן הנסיון שלא הרחרח אחר הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי יצחק, בא ראה שמשום כך לא צוה הקדוש ברוך הוא לרדת למצרים, אלא הוא עצמו מעצמו ירד, כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם שאמר לו כן, ואחר כך הצטער על אשתו.

רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים צב) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה. צדיק כתמר יפרח, מפני מה הקיש צדיק לתמר? מה תמר כיון שגוזרים אותו לא עולה עד זמן רב - אף כך צדיק, כיון שאבד מן העולם, לא עולה אחר תחתיו עד זמן רב. כארז בלבנון ישגה - אף כך גם.

בתמר יפרח - מה תמר לא עולה אלא זכר ונקבה, אף כך הצדיק לא עולה אלא זכר ונקבה. הזכר צדיק והנקבה צדקת, כמו שאברהם ושרה. כארז בלבנון ישגה - מה הארז בלבנון עליון על הכל והכל יושבים תחתיו - אף כך הצדיק הוא עליון על הכל והכל יושבים תחתיו. והעולם אינו עומד אלא על צדיק אחד, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. ועליו העולם עומד, ובגללו נסמך, ועליו נשתל.

רבי יהודה אמר, והרי שנינו שעל שבעה עמודים העולם עומד, שכתוב (שם ט) חצבה עמודיה שבעה. אמר לו רבי יוסי, כך הוא ודאי, אבל [כאן] כל האחרים בשביעי הם עומדים, שהוא סמך של העולם, והוא צדיק, וזה משקה [את העולם] ומרוה את העולם [מן הכל] וזן לכל, ועליו כתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, וכתוב (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

אמר רבי יצחק, הרי כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. זה הוא העמוד שהעולם עומד עליו והוא משקה לגן [העדן], והגן

הגיע לדרגה ההיא התפתה בנחש וגרם מות לעולם. ולא התפתה כמו נח, שכאשר ירד והגיע לדרגה ההיא מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוף אהלה. אהלה כתוב בה"א.

אבל באברהם מה כתוב? ויעל אברם ממצרים. שעלה ולא ירד, ושם למקומו לדרגה עליונה שנדבק בה כבראשונה. והמעשה הזה היה כדי להראות החכמה שהתקיים בקיום שלם פראוי לו ולא התפתה, ועמד בקיום ושם למקומו. הנגבה - זה הדרום, הדרגה העליונה שנאחז בה כבראשונה, שכתוב הלוח ונסוע הנגבה. אף כאן הנגבה - מקום שנדבק בו בראשונה.

בא ראה סוד הדבר, אם אברם לא ירד למצרים ולא יצטרף שם בראשונה, לא יהיה חלק גורלו בקדוש ברוך הוא. כמו זה לבניו, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות לו [ד"א להם] עם אחד, עם שלם, ולקרובם אליו, אם לא ירדו בראשונה למצרים ולא יזדככו שם, לא היו העם היחידי שלו. כמו כן אם לא נתנה הארץ הקדושה לכנען בראשונה וישלט בה, לא הייתה הארץ חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא, והכל סוד אחד.

רבי שמעון היה הולך בדרך, והיה עמו רבי אלעזר בנו, ורבי אבא ורבי יהודה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, תמהני איך בני העולם לא משגיחים לדעת דברי תורה ועל מה עומדים. פתח ואמר, (ישעיה כו) נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. הפסוק הזה בארוהו ובארנו אותו.

אבל בא ראה, נפש האדם, כשהוא עולה למטתו, יוצאת ממנו ועולה למעלה. ואם תאמר שכלן עולות - אין כל אחד ואחד רואה את פני המלך, אלא הנפש עולה ולא נשאר בה עם הגוף, רק רשם [נשימה] של המדה של חיות הלב.

והנפש הולכת ורוצה לעלות. וכמה דרגות לדרגות לעלות, היא משוטטת ופוגשת בקלפות של אורות הטמאה. אם היא טהורה, שלא נטמאה ביום, עולה למעלה. ואם לא טהורה, נטמאת ביניהם ונדבקת בהם ולא עולה יותר. ושם מודיעים לה דברים, ונדבקת מאותם דברים של זמן קרוב. ולפעמים שצוחקים עליה ומודיעים לה

בבקר בטרם יבא, שכתוב (שם נז) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

בא ראה, כל אותו הלילה ששרה היתה אצל פרעה, באו המלאכים העליונים לזמר לקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כלכם לכו ועשו מכות גדולות במצרים, סימן למי שאני עתיד לעשות אחר כך. זה מה שכתוב וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים וגו'

בא ראה מה כתוב, ויקרא פרעה לאברם וגו'. מנין היה יודע, שהרי לא כתוב כאן כמו שנאמר באבימלך, שכתוב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו', וכאן לא אמר לו דבר?

אמר רבי יצחק, הרי כתוב על דבר שרי אשת אברם. שכתוב היו אומרים לו: על דבר שרי אשת אברם. שהרי לא היה מדבר עמו כמו שמדבר עם אבימלך, אלא בדבר זה נתבאר ולא יותר: המכה הזו היא על דבר שרי אשת אברם. ולא היה מדבר [זה] עמו. אז [הוא] ידע שזו אשתו של אברם היא. מיד - ויקרא פרעה לאברם ויאמר וגו'.

ויצו עליו פרעה אנשים, למה? כדי שלא יקרב אדם להם להרע להם. וישלחו אתו, לוויה עשו לו בכל ארץ מצרים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: כך אתה עתיד לעשות לבניו, אתה תלוה אותם מארצה, שכתוב (שמות יג) ויהי בשלח פרעה את העם, שלוה אותם מכל ארצו.

אמר רבי אבא, כל כך למה הזדמן לאברהם ולמה הצטרף? אלא כדי לגדל את שמם של אברהם ושרה בעולם, שאפלו במצרים שהם מכשפי העולם, ולא יכול היה אדם להנצל מהם, התגדל אברהם והתעלה למעלה. זהו שכתוב ויעל אברם ממצרים. לאיזה מקום? הנגבה [ומה זה הוא ואשתו וכל אשר לו? אלא להודיע שלא גזלו ממנו דבר מאותן מתנות שנתנו לו בשביל שרה שתהיה למלך].

אמר רבי שמעון, בא ראה, הכל הוא סוד של חכמה, ורמז כאן בחכמה והדרגות שלמטה שאברהם ירד לעמקם וידע אותם, ולא נדבק בהם, ושם לפני רבוננו, ולא התפתה בהם כאדם שכאשר

הכל טמונת כל הטמונים. נמצא שיש [לה] כסא לכסא, וכסא לעליון עליהם. וכשתסתכל בדרגות, תמצא סוד החכמה בדבר הזה, והכל היא חכמה להדביק בגון הזה דברים נסתרים.

בא ראה, הנפש היא התעוררות תחתונה שנדבקה בגוף, כמו האור של המאור, שהאור התחתון שהוא שחר, נדבק בפתילה ולא נפרד ממנה ולא נתקן אלא בה. וכשתתקן בפתילה, נעשה כסא לאור העליון הלכן ששורה על אותו האור השחר.

אחר כך כששניהם נתקנים, נעשה אותו אור לבן כסא לאור הנסתר שאינו נראה ואינו נודע מה ששורה על אותו האור הלכן, ואז האור שלם. וכך האדם שהוא שלם בכל, ואז נקרא קדוש, כמו שנאמר (תהלים טו) לקדושים אשר בארץ המה וגו'. כמו כן בסוד עליון.

בא ראה, בשעה שאברהם נכנס לארץ, נראה לו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר לה' הנראה אליו, וקבל שם נפש ובנה מזבח לדרגה ההיא. אחר כך הלך ונסוע הנגבה, שקבל רוח. אחר כך [עד] שעלה להתדבק תוך הנשמה, אז ויבן שם מזבח לה', סתם. זו היא הנשמה שהיא נסתרת כל הנסתרים.

אחר כך ידע שצריך להצרף ולהתעטר בדרגות, מיד - וירד אברם מצרימה, ונצל משם, ולא התפתה תוך אותם האורות, ונצרף ושב למקומו. כיון שירד ונצרף, מיד - ויעל אברם ממצרים. עלה ודאי ושב למקומו ונדבק באמונה העליונה, שכתוב הנגבה.

מבאן והלאה ידע אברהם החכמה העליונה ונדבק בקדוש ברוך הוא, ונעשה הימין של העולם. אז, ואברם כבד מאד במקנה בפסוף ובזהב. כבד מאד - בצד המזרח. במקנה - בצד המערב. בפסוף - מצד הדרום. בזהב - מצד הצפון.

באנו רבי אלעזר ורבי אבא וכל החברים ונשקו את ידו. בכה רבי אבא ואמר, וי, כשתסתלק מן העולם, מי יאיר את אור התורה? אשרי חלקם של החברים ששומעים דברי תורה הללו מפיך.

אמר רבי שמעון, בא ראה מה פתוב. וילך למסעיו, לפקד את מקומו ודרגתו. למסעיו

דברים כוזבים. ואז הולכת כמו זה כל הלילה עד שיתעורר האיש, ושבה למקומה. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מגלה להם סודותיו בחלום כדי שישמרו מן הדין. אוי לאותם רשעי העולם שמתמאים עצמם ונפשים.

בא ראה, אותם שלא נטמאו, כשעולים למטתם, הנפש עולה ונכנסת בין כל אותן הדרגות בראשונה, ועולה ולא נדבקה בהן. אחר כך הולכת ומשוטטת ועולה כפי דרכה.

אותה הנפש שזוכה לעלות, נראית לפני סבר פני הימים, ונדבקה ברצון להראות בתשוקה עליונה לראות בנעם המלך ולבקר בהיכלו. וזה הוא האיש שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

וזו היא הנפש שהכסוף שלה כשעולה בקדוש ברוך הוא [תמיד] ולא נדבקה במינים הללו אורות האחרים, והיא הולכת אחר מין קדוש במקום [אחר מקום] שיוצאת משם. ומשום כך פתוב נפשי אויתך בלילה, כדי לרדף אחריו ולא להתפתות אחר מין אחר נכרי.

בא ראה, נפשי - זו הנפש ששולטת בלילה לרדף אחר הדרגה שלה. הרוח ביום, שכתוב נפשי אויתך בלילה, זו הנפש ששולטת בלילה. אף רוחי בקרבי אשחרך - זו הרוח ששולטת ביום.

ואם תאמר ששתי דרגות הן בפרוד - לא כך, שהרי הן דרגה אחת, והן שתיים בחבור אחד, ואחת עליונה ששולטת עליהן ונדבקה בהן והן בה [ונקראים] ונקראת נשמה. וכל הדרגות עולות בסוד החכמה. שכשמתכלים על אלו הדרגות, יסתכל האדם בחכמה העליונה, והנשמה הזו נכנסת בהם ונדבקים בה. וכשזה שולט, אז אותו האיש נקרא קדוש, שלם מן הכל. רצון אחד לקדוש ברוך הוא.

הנפ"ש היא התעוררות תחתונה, וזו סמוכה בגוף וזנה אותו, והגוף אויחו בה והיא אחוזה בגוף. אחר כך נתקנת ונעשית כסא להשרות עליה רוח בהתעוררות הנפש הזאת שנאחזת בגוף, ככתוב (ישעיה לב) עד יערה עלינו רוח ממרום.

לאחר שמתקנים את שניהם, עתידים לקבל נשמה, שהרי הרוח נעשית כסא לנשמה להשרות עליה, והנשמה הזו היא נסתרת עליונה על

למעלה עד אין סוף. וירד דרגה אחר דרגה [עד]
מנגב ועד בית אל, ממעלה למטה.

וכתוב ויקרא שם אברהם בשם ה'. נדבק היחוד
במקומו כראוי, שכתוב אל מקום המזבח
אשר עשה שם בראשנה. מה זה אשר עשה שם?
שהעלה אותה ממטה למעלה, ועכשו ירד בדרגות
ממעלה למטה כדי שלא תזוז מאותן הדרגות
העליונות והם לא יזוזו ממנה, ויתיחד הכל ביחוד
אחד כראוי.

אז התעטר אברהם והיה לחלק גורלו של הקדוש
ברוך הוא ודאי. אשריהם הצדיקים שמתעטרים
בקדוש ברוך הוא והוא מתעטר בהם. אשריהם
בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא. עליהם כתוב
(ישעיה ס) ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ,
וכתוב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור
עד נכון היום.

הלכו. כשהגיעו לשדה אחד ישבו. פתח רבי
שמעון ואמר, (תהלים כה) פנה אלי וחנוני.
בפסוק הזה יש להסתכל בו, והרי בארנו אותו
בכמה מקומות. אבל בפסוק הזה דברים נסתרים יש
בו. פנה אלי – וכי דוד אמר פנה אלי וחנוני? אלא
בעבור דרגתו שהוא מתעטר בה הוא אמר. (שם פ)
תנה עזך לעבדך – תנה עזך זה העז העליון, ככתוב
(שמואל א-ב) ויתן עז למלכו. מי מלכו? זה מלך סתם,
מלך המשיח. אף כאן לעבדך זה מלך המשיח, כמו
שאמרנו מלך סתם.

– למסעו כתוב, מי המסעו? זו הדרגה הראשונה
שראויה לו בראשונה. כתוב כאן מסעו, וכתוב שם
(מלכים א ו) אבן שלמה מסע נבנה. והרי בארנו אבן
שלמה ודאי. מסע, כמו שנתבאר.

וילך למסעיו, כל אותן הדרגות, דרגה אחר דרגה,
כמו שנתאמר. מנגב ועד בית אל, לתקן את
מקומו ולחברם ביחוד שלם, שהרי מנגב ועד בית
אל נמצא סוד החכמה כראוי.

אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה, אהלה
בה"א. מי אהלה? זה בית אל. אבן שלמה,
כמו שאמרנו. עוד רשם ואמר, אל מקום המזבח
אשר עשה שם בראשנה, שכתוב לה' הנראה
אליו. ואז ויקרא שם אברהם בשם ה', אז נדבק
באמונה השלמה.

בא ראה, בראשונה עלה ממטה למעלה, שכתוב
וירא ה' אל אברהם, וכתוב לה' הנראה אליו,
וזו הדרגה הראשונה כמו שאמרנו אבן שלמה
[מסע נבנה, וכתוב למסעו], ואחר כך הלך ונסוע
הנגבה, דרגה אחר דרגה, עד שהתעטר בדרום,
חלקו וגורלו. אחר כך סתם הדבר כשעלה ואמר
לה' סתם, זה העולם העליון, ומשם נסע בדרגות
וירד ממעלה למטה, והכל נדבק במקומו כראוי.

וכאן כשתסתכל בדרגות, תמצא את סוד החכמה
העליונה. מה כתוב? וילך למסעיו מנגב.
מצד הימין, ראשית העולם העליון הנסתור העמק

סדר הלימוד ליום יב כסלו [יום 71 בשנה]

תְּרַשִּׁיֶּשֶׁה מִלְפָּנַי ה' וְגו'. אוי לְמִי שֶׁמִּסְתַּתֵּר מִלְפָּנַי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב בּו (ירמיה כג) הֲלוֹא אֶת
הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אָנִי מֵלֵא נָאֵם ה', וְהוּא בָּא
לְבָרַח מִלְפָּנָיו?!

אֵלָא כְּתוּב (שיר ג) יוֹנְתִי בַּחֲגוּי הַסֵּלַע בְּסִתְרֵי
הַמְּדֻרְגָה. יוֹנְתִי - זו כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. בַּחֲגוּי
הַסֵּלַע - זו יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא עוֹלָה עַל כָּל הָעוֹלָם. מֶה
הַסֵּלַע הוּא עֲלִיּוֹן וְחֹזֵק עַל הַכֹּל, אֵף יְרוּשָׁלַיִם הִיא
עֲלִיוֹנָה וְחֹזְקָה עַל הַכֹּל. בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרְגָה - זֶה [בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ] הַמְּקוּם שֶׁנִּקְרָא בֵּית קֹדֶשׁ יְהוָה, הַלֵּב
שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

וּמִשׁוּם כִּךְ כְּתוּב בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרְגָה, מִשׁוּם שֶׁשָּׁם
הִיְתָה הַשְּׂכִינָה נִסְתַּרְתָּ, כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא
צְנוּעָה לְבַעֲלָהּ וְאֵין יוֹצֵאת מִבֵּיתָה הַחוּצָה, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכח) אֲשַׁתְּךָ כִּגְפֵן פְּרוּיָה בִּירְכַתִּי בֵּיתְךָ
וְגו'. כִּךְ כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל אֵינָה שׂוֹרָה מִחוּץ לַמְּקוֹמָהּ
בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרְגָה אֵלָא בְּזִמְנֵי שֶׁל הַגְּלוּת שֶׁהִיא בְּתוֹךְ
הַגְּלוּת. וּמִשׁוּם שֶׁהִיא בְּגְלוּת, לְשָׂאֵר הָעַמִּים יֵשׁ
טוֹבָה וְשִׁלְוָה יוֹתֵר.

בֵּא רְאֵה, בְּזִמְנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל שׂוֹרִים בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה,
הַכֹּל הִיָּה מִתְקַן כְּרָאוּי, וְהַכֹּסֵף שָׁלֵם עֲלֵיהֶם,
וְעוֹשִׂים אֶת הָעֲבוּדָה, וּבּוֹקֵעַ הָאוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם.
וְאוֹתָהּ הָעֲבוּדָה עוֹלָה לְמַעְלָה בְּמְקוֹמָהּ, מִשׁוּם
שֶׁהָאֶרֶץ לֹא הִתְתַּקְּנָה לְעֲבוּדָה אֵלָא לְיִשְׂרָאֵל לְבָדֶם.
וּמִשׁוּם כִּךְ שָׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹתִים הָיוּ
מִתְרַחֲקִים, שֶׁלֹּא הָיוּ שׂוֹלְטִים בָּהּ כְּמוֹ עַכְשָׁיו, מִשׁוּם
שֶׁלֹּא נִזְוְנוּ אֵלָא מִהִתְמַצִּית.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי רָאִינוּ כְּמָה מְלָכִים הָיוּ שֶׁשָּׁלְטוּ
בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם עַל הָעוֹלָם - בֵּא
רְאֵה, בְּבֵית רֵאשׁוֹן, כְּשִׁטְרָם טְמְאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת
הָאֶרֶץ, לֹא הָיוּ שׂוֹלְטִים שָׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹתִים,
אֵלָא נִזְוְנוּ מִן הִתְמַצִּית, וּבָהּ הָיוּ שׂוֹלְטִים וְלֹא כָּל
כִּךְ. כִּיּוֹן שֶׁחֲטְאוּ יִשְׂרָאֵל וְטְמְאוּ אֶת הָאֶרֶץ, אִז
כְּבִיכּוֹל דָּחוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִמְּקוֹמָהּ, וְהִתְקַרְבָּה
לְמְקוֹם הָאֲחֵר, וְאִז שָׁלְטוּ שָׂאֵר הָעַמִּים וְנִתְּנָה לָהֶם
הַרְשׁוּת לְשָׁלֵט.

בֵּא רְאֵה, עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׂוֹלֵט מְמַנָּה אֲחֵר
פָּרֵט לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ. וּבִשְׁעָה שֶׁחֲטְאוּ

וְהוֹשִׁיעָה לְבֵן אֲמֹתֶךָ - וְכִי לֹא הָיָה בֵּן יֵשִׁי הוּא,
עַד שֶׁאָמַר בְּשֵׁם שֶׁל אָמוֹ וְלֹא בְּשֵׁם שֶׁל
אָבִיו? אֵלָא הִנֵּה הַקְּמָנוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר יָבֵא אָדָם לְקַבֵּל
דְּבַר עֲלִיּוֹן לְהַזְכִּיר, צָרִיךְ לְלַכֵּת בְּדָבָר שֶׁהוּא וְדָאִי,
וְעַל כֵּן הַזְכִּיר אֶת אָמוֹ וְלֹא אֶת אָבִיו. וְעוֹד, הִנֵּה
שְׁנִינּוּ [שְׁהָרִי] שְׁזָה מֶלֶךְ כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רְאֵה מֶה כְּתוּב. וַיְהִי רִיב בֵּין
רַעֲיֵי מְקַנָּה אַבְרָם, רַב כְּתוּב חֶסֶר יו"ד. שֶׁרָצָה
לוֹט לְחֹזֵר לְעֲבוּדָה הַזֵּה שֶׁעוֹבְדִים יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ,
וְסוּף הַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכְּתוּב וְהַפְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי אִז
יֵשֵׁב בְּאֶרֶץ. וּמִנֵּיין לָנוּ שְׁלוֹט חֹזֵר לְסוּרוֹ הָרַע
לְעֲבוּדָה זֵרָה? שֶׁכְּתוּב וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם. מֶהוּ
מִקְדָּם? מִקְדָּמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם. כְּתוּב כָּאֵן וַיִּסַּע לוֹט
מִקְדָּם, וְכְתוּב וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם. מֶה לְהֵלֵךְ נִסְיָעָה
מִקְדָּמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם - אֵף כָּאֵן כֵּן.

כִּיּוֹן שֶׁיֵּדַע אַבְרָהָם שֶׁלְכָךְ נָטָה לְבוֹ שֶׁל לוֹט, מִיָּד
- וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֵל לוֹט וְגו' הִפְרֵד נָא מֵעָלַי.
אֵינְךָ כְּדָאִי לְהִתְחַבֵּר עִמִּי. אִז נִפְרַד מִמֶּנּוּ אַבְרָהָם
וְלֹא רָצָה לְלַכֵּת וְלְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְחַבֵּר
לְרָשָׁע, סוּפוֹ לְלַכֵּת אַחֲרָיו וְלְהַעֲנִשׁ בְּגִלְלוֹ.

מִנֵּיין לָנוּ? מִיְהוֹשֶׁפֶט שֶׁהִתְחַבֵּר עִם אַחָאב,
וְאֵלְמֵלֵא זְכוּת אָבוֹת נַעֲנַשׁ שָׁם, שֶׁכְּתוּב
(דברי הימים ב-יח) וַיִּזְעַק יְהוֹשֶׁפֶט. וְאִז נִצַּל, שֶׁכְּתוּב
וַיִּסִּיתֶם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן לֹא רָצָה אַבְרָם לְלַכֵּת
עִם לוֹט. וְעַם כָּל זֶה לֹא רָצָה לוֹט לְחֹזֵר מִסוּרוֹ הָרַע,
אֵלָא וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כֹּפֶר הַיָּרְדֵן וַיִּסַּע לוֹט
מִקְדָּם. נִסַּע מִקְדָּמוֹנוּ שֶׁל הָעוֹלָם, וְלֹא רָצָה לְדַבֵּק
בְּאֲמוֹנָה הַשְּׁלֵמָה כְּמוֹ אַבְרָהָם.

אַבְרָם יֵשֵׁב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, לְהִדְבֵּק בְּמְקוֹם הָאֲמוֹנָה
וְלִדְעַת הַחֲכָמָה לְהִדְבֵּק בְּרַבּוֹנוּ. וְלוֹט יֵשֵׁב
בְּעָרֵי הַכֹּפֶר וַיֵּאֱהֵל עַד סֹדָם, עִם אוֹתָם הָרָשָׁעִים שֶׁל
הָעוֹלָם שֶׁיֵּצְאוּ מִתּוֹךְ הָאֲמוֹנָה, שֶׁכְּתוּב וְאֵנְשֵׁי סֹדָם
רָעִים וְחֲטָאִים לַיהוָה מְאֹד. כָּל אֶחָד נִפְרַד לְדַרְכּוֹ
כְּרָאוּי. מִשׁוּם כִּךְ אֲשֶׁרִיהֶם הַחֲבָרִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים
בְּתוֹרָה יוֹמֵם וְלַיְלָה, וְהַחֲבָרוֹת שֶׁלָּהֶם עִם הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְעֲלֵיהֶם כְּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים
בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם.

וְה' אָמַר אֵל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפְּרֵד לוֹט מֵעִמּוֹ וְגו'.
רַבִּי אַבְאָ פְּתַח, (יונה א) וַיִּקַּם יוֹנָה לְבָרַח

מאברהם. וכשהסתלק ממנו לוט, מיד שרתה רוח הקדש במקומה. זהו שכתוב וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו וגו'.

בא ראה, כיון שראה אברהם שלוט היה שב לסורו הרע, היה פוחד אברהם. אמר, אולי חס ושלום משום החברות עם זה אבדתי בגללו את החלק הקדוש שעטר אותי הקדוש ברוך הוא. כיון שנפרד ממנו, אמר לו, שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם.

כמו מה זה מן המקום אשר אתה שם? שנדבקת בו בתחלה והתעשרת באמונה השלמה. צפנה ונגבה וקדמה וימה - אלו הם מסעיו שהיו בתחלה, שכתוב וילך למסעיו. וכתוב הלך ונסוע הנגבה - אלו הדרגות העליונות שהתעטר באמונה השלמה בתחלה.

ואז התבשר שלא תזוז ממנו ומבניו לעולמים, שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה ראה. מה זה אשר אתה ראה? זו הדרגה הראשונה שהתגלתה לו, כמו שנאמר לה' הנראה אליו. ומשום כך אשר אתה ראה, משום שהדרגה הראשונה הזו נכללת מכל הדרגות וכלן נראות בה. ומשום כך כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'.

רבי אלעזר נקלע לבית אכסנייה בלוד, והיה עמו רבי חזקיה. קם בלילה לעסק בתורה. קם רבי חזקיה אליו. אמר לו רבי אלעזר, החברים נמצאים בארמון צר.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שיר ב) כתפוח בעצי היער וגו'. כתפוח - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נחמד ומתעטר בגוניו מכל שאר האילנות שאין מי שדומה לו. רשום הוא מן הכל, רשום הוא שאין אחר כמותו. משום כך בצלו חמדתי. בצלו ולא בצל של אחר. בצלו ולא בצל של שאר הממנים. חמדתי - מתי? מן היום שהיה אברהם בעולם, שהוא נחמד ואהב את הקדוש ברוך הוא באהבה, כמו שנאמר (ישעיה מא) אברהם אהבי. ופריו מתוק לחכי - זה הוא יצחק, שהוא פרי קדוש.

דבר אחר בצלו חמדתי וישבתי - זה יעקב. ופריו מתוק לחכי - זה יוסף הצדיק שעשה פרות קדושים בעולם, ועל זה כתוב (בראשית לו) אלה

ישראל והיו מקטרים לעבודה הזרה שבתוך הארץ, כפיכול נדחתה השכינה ממקומה, ומושכים ומקטרים לקשר עבודה זרה לתוך השכינה, ואז נתנה להם השליטה, משום שקטרת היא קשר להתקשר, ואז שלטו שאר העמים ובטלו נביאים, וכל אותן הדרגות העליונות לא שלטו בארץ.

ולא הסירו את שליטת שאר העמים, משום שהם משכו את השכינה אליהם. ועל זה הנה בבית שני לא סרה השליטה משאר העמים, וכל שפן בגלות ששכינה בשאר העמים, המקום ששם שולטים שאר הממנים. ומשום כך כלם יונקים מן השכינה שנקרבת אליהם.

ועל זה, בזמן שישראל היו שרויים על הארץ ועובדים את עבודת הקדוש ברוך הוא, השכינה היתה צנועה ביניהם, ולא יצאה מתוך ביתה החוצה בגלוי. ומשום כך, כל אותם הנביאים שהיו באותו הזמן, לא נטלו נבואה אלא במקומה, כפי שאמרנו. ומשום כך יונה היה בורח מחוץ לארץ הקדש, כדי שלא תתגלה עליו הנבואה, ולא ילך בשליחות של הקדוש ברוך הוא.

ואם תאמר, הרי ראינו שהתגלתה השכינה בבבל, שהיא בחוץ - הנה פרשנו שכתוב (יחזקאל א) היה היה, שהיה מה שלא היה מלפני כן מיום שנבנה בית המקדש, והנבואה ההיא היתה לשעתה. וכתוב על נהר כבר, הננהר שכבר היה מן היום שנברא העולם, והשכינה תמיד התגלתה עליו, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו' [שם האחד וגו'], וזה הוא אחד מהם.

ושם נגלתה השכינה לפי שעה שהצטרכו אותה ישראל לפי צערם, אבל בזמן אחר לא התגלתה. ומשום כך יונה, כדי שלא תשרה עליו השכינה ולא תתגלה עליו, הלך מארץ הקדש וברח. זהו שכתוב (יונה א) מלפני ה'. וכתוב כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא ברח.

בא ראה, כמו שהשכינה לא מתגלה אלא במקום הראוי לה, אף כך לא ראוייה ולא מתגלה אלא באדם שראוי לה. שהרי מיום שעלה על רצונו של לוט להתהפך לסורו הרע, הסתלקה רוח הקדש

ואז [נוטל] כולל הכל נקבה, ומתעברת מן הזכר, והתשוקות של שניהם נדבקות יחד, ועל פן הכל כלול זה עם זה. וכשהנשמות יוצאות, הן יוצאות יחד זכר ונקבה. אחר כך, כיון שיורדות, נפרדות זו לצד זה וזו לצד זה, והקדוש ברוך הוא מזוג אותן אחר כך. והזיווג לא נתן לאחר, אלא לקדוש ברוך הוא לבדו, שהוא יודע את זיווגם לחבר אותם כראוי.

אשרי האיש שזוכה במעשיו והולך בדרך האמת כדי שתתחבר נפש בנפש כמו שהיה בתחלה. שהרי אם הוא זוכה במעשיו, זהו אדם שלם כראוי. ומשום כך כתוב ופריו מתוק לחכי, שהוא בתקון מברך שיתברך ממנו העולם, משום שהכל תלוי במעשי האדם אם זוכה ואם לא זוכה.

אמר רבי חזקיה, כך שמעתי, שכתוב (הושע יד) ממני פריה נמצא. הקדוש ברוך הוא אמר לכנסת ישראל, ודאי ממני פריה נמצא. לא כתוב פריי נמצא, אלא פריה. אותה תשוקת הנקבה שעושה נפש ונכללת בכח הזכר, ונכללת נפש בנפש, ונעשות אחת כוללת זו בזו, כפי שאמרנו. לאחר מכן נמצאים שניהם בעולם, ודאי בכח הזכר נמצא פרי הנקבה.

דבר אחר, בתשוקת הנקבה נמצא פרי הזכר, שאם לא תשוקת הנקבה לזכר, לא נעשו פרות לעולמים. זהו שכתוב ממני פריה נמצא.

ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו'. רבי יוסי פתח, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק יקראוהו לרגלו וגו'. את הפסוק הזה בארו החברים. אבל הפסוק הזה הוא בסוד של החכמה, שהרי שנינו, שבעה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא למעלה, וכלם להודיע את כבוד הקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להודיע את סוד האמונה העליונה.

בא ראה, יש רקיע עליון נסתר למעלה מאותם השבעה, וזה הוא הרקיע שמנהיגם ומאיר לכלם, וזה אינו נודע, ועומד בשאלה שלא ידועה, משום שהוא נסתר ועמק, וכלם תמהים עליו. ומשום כך נקרא מ"י, כמו שפרשה שכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ונאמר. וזה הוא הרקיע העליון שעומד על כל אותם השבעה.

תלדות יעקב יוסף. שכל אותם התולדות של יעקב [יוסף שהוא שעושה תולדות] [נ"א ביוסף הצדיק הם עומדים, שעושה תולדות כעין כלם] [ד"א שבטים], ומשום כך נקראו ישראל על שם אפרים, שכתוב (ירמיה לא) הבן יקיר לי אפרים וגו'.

דבר אחר כתפוח בעצי היער - זה אברהם, שדומה לתפוח שמעלה ריחות, ונצטין באמונה שלמה על כל בני דורו, ונרשם אחד למעלה ונרשם אחד למטה, שכתוב אחד היה אברהם. מה הטעם היה אחד? שלא היה אחר בעולם שעלה לאמונת הקדוש ברוך הוא פרט לו. אמר לו רבי חזקיה, והרי כתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן? אמר לו, עד כעת הם לא היו בדרגות עליונות שהתעטר בהם אברהם.

אחר כך אמר לו, עוד שמעתי, שלא נקרא אברהם אחד עד שהתעלה ביצחק ויעקב. כיון שהתעלה ביצחק ויעקב והיו שלשתם אבות העולם, אז נקרא אברהם אחד. ואז הוא תפוח בעולם, מצין מכל בני העולם. אמר לו, יפה אמרת.

דבר אחר, כתפוח בעצי היער - זה הקדוש ברוך הוא. פן דודי - זה הקדוש ברוך הוא. בצלו - זה הקדוש ברוך הוא. חמדתי וישבתי - ביום שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני וקבלו ישראל תורה ואמרו נעשה ונשמע (שמות כד).

ופריו מתוק לחכי - אלו דברי התורה שכתוב בהם (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. דבר אחר ופריו מתוק לחכי - אלו נשמות הצדיקים שכלן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא ועומדות עמו למעלה.

בא ראה, כל נשמות העולם שהן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא, כלן אחד בסוד אחד. וכשיורדות לעולם, כלן נפרדות בגונים זכר ונקבה, והן זכר ונקבה מחברות יחד.

ובא וראה, תשוקת הנקבה לזכר עושה נפש, ותשוקת הזכר לנקבה עושה נפש. והרצון של תשוקת הזכר לנקבה והתדבקותו בה מוציאה נפש, וכולל תשוקת [תשוקתו] הנקבה ונוטל אותה. ונכללת התשוקה התחתונה בתשוקה שלמעלה, ונעשית רצון אחד בלי פרוד.

דָּבָר אחר מי העיר ממזרח - בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא העיר את העולם להביא את אברהם ולקרב אותו אליו, ההתעוררות הזו משום שעתיד היה לצאת ממנו יעקב ולהעמיד שנים עשר שבטים כלם צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא. צדק יקראהו לרגלו, שהקדוש ברוך הוא היה תמיד קורא לו מיום שנברא העולם, כמו שנאמר (ישעיה מא) קרא הדרות מראש ומשום כך, צדק יקראהו ודאי. לרגלו - להתחבר בו בעבודתו ולקרב אותו אליו, כמו שנאמר (שמות יא) העם אשר ברגליך.

דָּבָר אחר מי העיר ממזרח - שמשם ראשית האור להאיר. משום שהדרום, אותו החזק של האור שלו הוא מן המזרח. ועל כן, מי העיר - אותו האור של הדרום. ממזרח - משום שהוא נוסע ונזון בראשונה, ותשוקתו של אותו הרקיע העליון לתת למזרח.

צָדֵק יקראהו לרגלו - זה המערב, שהוא תמיד קורא לו ולא שוקט, כמו שנאמר (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל, משום שהמערב תמיד מתעורר אליו. יתן לפניו גוים ומלכים ירד, שהרי ממנו מקבל את החזק להכניע את כל אותם העמים של העולם.

רַבִּי יהודה אָמַר, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח - זה אברהם, שלא נטל התעוררות אל הקדוש ברוך הוא אלא ממזרח. משום שראה את השמש שיוצאת בבקר מצד המזרח, נטל התעוררות לנפשו שהוא הקדוש ברוך הוא. אָמַר, זה הוא המלך שברא אותי. עבד לו כל היום ההוא. לערב ראה השמש שנאסף [והלכנה יוצאת] והלכנה מאירה. אָמַר, זה הוא ודאי ששולט על אותה העבודה שעבדתי כל היום הזה, שהנה נחשף לפניו ולא מאיר. עבד לו כל הלילה ההוא.

לְבַקֵּר ראה שהלכה החשכה והאיר צד המזרח. אָמַר, ודאי כל אלו יש עליהם מלך ושליט שמנהיג אותם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא את תשוקתו של אברהם אליו, אזי התגלה אליו ודבר עמו, שכתוב צדק יקראהו לרגלו, שדבר עמו והתגלה עליו.

וַיֵּשׁ למטה רקיע שהוא תחתון מכלם ולא מאיר. ומשום שהוא תחתון שלא מאיר, אותו הרקיע שעליהם מתחבר עמו, ושתי האותיות הללו הוא כוללם בתוכו, ונקרא ים, שאותו הרקיע העליון שנקרא מ"י.

מִשּׁוּם שכל אותם הרקיעים האחרים נעשים נחלים ונכנסים אליו, ואז הוא היס העליון, ועושה פרות ודגים למיניהם. ועל זה אָמַר דוד (תהלים קד) זה היס גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדלות.

וְעַל זה כתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו. מי העיר ממזרח - זה אברהם. צדק יקראהו לרגלו - [נ"א זו שרה. ד"א צדק יקראהו לרגלו וגו'] זה הוא הרקיע התחתון של כל הרקיעים שנעשה ים.

יִתֵּן לפניו גוים, מי זה? הוא הרקיע התחתון שאמרנו, שעושה נקמות ומפיל שונאים. ובזה השתבח דוד ואָמַר (תהלים יח) ואיבי נתתה לי ערף ומשנאי אצמייתם. (ישעיה מא) יתן לפניו גוים - אלו הם העמים שהיה אברהם רודף אחריהם, והקדוש ברוך הוא היה הורג אותם. [ומלכים ירד, (מה זה ירד? אלא) אלו המלכים שממנים למעלה עליהם. יתן לפניו גוים - אלו העמים שלמטה] ומלכים ירד - אלו הממנים הגדולים שלמעלה. שכאשר הקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם [ד"א בעם], הוא עושה דין בכל, במעלה ובמטה.

יִרְדְּפֵם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא, (ישעיה מא ג). ירדפם - זה אברהם, שאברהם היה רודף אותם, והקדוש ברוך הוא היה עובר לפניו והורג אותם, שכתוב יעבור שלום. זה הקדוש ברוך הוא שנקרא שלום.

אֲרַח ברגליו לא יבוא, וכי עולה על דעתך שאברהם היה הולך בתוך העננים או בתוך סוסים ומרכבות? אלא ארח ברגליו לא יבוא, שלא היה הולך לפני אברהם לא מלאך ולא שליח, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, שכתוב ארח ברגליו. מי זה רגליו? אלו המלאכים שתחתיו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (זכריה יד) ועמדו רגליו ביום ההוא וגו'.

הנה ראיתי שהתעוררות של מעלה אינה אלא כשמתעורר למטה, שהרי ההתעוררות של מעלה תלויה בתשוקה של מטה [הדבר].

פּתח ואמר, (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. זו היא ההתעוררות של מטה כדי לשלט. אמר דוד, אלהים אל דמי לך, להעיר אל העליון ולהתחבר אל הימין. מה הטעם? משום (ס) כי הנה אויביך יהימין וגו'. [וכתוב] כי נועצו לב יחדו עליך ברית יכרתו. ומשום כך, אלהים אל דמי לך להעיר כלפי מעלה, שהרי אז מתעורר הימין וקושר אותה עמה. וכאשר נקשרת בימין, אז נשברים השונאים, שכתוב (שמות טו) מינף ה' נאדרי בכח מינף ה' תרעץ אויב.

ובא וראה, בפעם שהתחברו כל אותם המלכים להלחם בקרב על אברהם, התיעצו להעבירו מן העולם, וכיון ששלטו בלוט בן אחיו של אברהם, מיד הלכו, שכתוב ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו. מה הטעם? משום שדמותו של לוט הייתה דומה לאברהם, ומשום כך וילכו, שכל אותו הקרב היה בשבילו.

מה הטעם? משום שאברהם היה מוציא את בני העולם מעבודה זרה ומכניס אותם לעבודת הקדוש ברוך הוא. ועוד, הקדוש ברוך הוא העיר אותם בעולם כדי לגדל את שמו של אברהם בעולם ולקרב אותו לעבודתו. וסוד הדבר – כיון שאברהם התעורר לרדף אחריהם, אז אלהים אל דמי לך, עד שהכל נקשר לאברהם. וכשהכל נקשר לאברהם, אז נשברו כל המלכים מלפניו, כמו שאמרנו, שכתוב מינף ה' תרעץ אויב וגו'.

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים עו) ויהי בשלם סוכו וגו'. בא ראה, כשעלה ברצון הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, הוציא שלהבת אחת של המאור של הניצוץ הקשה, ונשף רוח ברוח חשוכה ושורפת. והוציא מתוך צדדי התהום טפה אחת, וחבר אותם יחד, וברא בהם את העולם.

אותה השלהבת עלתה והתעטרה בשמאל, ואותה הטפה עלתה והתעטרה בימין. עלו אחד עם אחד, החליפו מקומות, זה לצד זה וזה לצד זה.

רבי יצחק פתח, (שם מה) דבר צדק מגיד מישרים. כל דברי הקדוש ברוך הוא הם אמת ועושה מישרים. במה הוא עושה מישרים? משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה עומד, והיה מתמוטט לכאן ולכאן. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם: מה לך שאתה מתמוטט? אמר לו: רבוננו של עולם, איני יכול לעמד, שאין בי יסוד על מה שאתקים. אמר לו: הרי אני עתיד להעמיד בך צדיק אחד שהוא אברהם שיאהב אותי. מיד עמד העולם בקיומו. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אל תקרי בהבראם אלא באברהם. באברהם מתקים העולם.

אמר רבי חייא, (ישעיה מה) מגיד מישרים, שהנה השיב העולם לקדוש ברוך הוא: אותו אברהם עתיד הוא שיצאו ממני בנים שיחריבו את המקדש וישרפו את התורה. [נ"א לצאת ממנו ישמעאל. אמר לו: הנה יצחק! אמר לו: עתיד לצאת ממנו עשו הרשע שיחריב את בית המקדש וישרף התורה.] אמר לו: עתיד אדם אחד לצאת ממנו שהוא יעקב, ויצאו ממנו שנים עשר שבטים כלם צדיקים. מיד התקים העולם בשבילו. זהו שכתוב מגיד מישרים.

רבי אלעזר אומר, הרי הערנו, וידבר, ויגד, ויאמר – כלם לטעמם מתפרשים. וידבר הוא בגלוי, דרגה חיצונית, שאינה דרגה פנימית כמו אותן הדרגות העליונות. וזהו דבר צדק. ויגד, הוא רמז לדרגה פנימית עליונה ששולטת על הדבור, וזהו מגיד מישרים. מי המישרים? זו הדרגה העליונה שיעקב שרוי בה. זהו שכתוב (תהלים צט) אתה כוננת מישרים. ומשום כך כתוב מגיד ולא כתוב דובר.

אמר רבי יצחק, והרי כתוב (דברים ד) ויגד לכם את בריתו? אמר לו, כך הוא ודאי, היא הדרגה ששולטת על התחתונה שהיא דבר צדק, והכל [בה] הוא [נ"א לשתל הפרי] להתבונן [יש] כאן. בא ראה, שאף על גב שהדבור הוא תחתון, אל תאמר שאינו עליון, אלא ודאי הדבור הוא מלא מן הכל והוא דרגה עליונה, וסימן לדבר – (שם לב) כי לא דבר רק הוא מכם.

רבי אלעזר היה הולך לבית חמיו, והיו עמו רבי חייא ורבי יוסי ורבי חזקיה. אמר רבי אלעזר,

בעודם הולכים פגש בהם רבי ייסא ויהודי אחד עמו. והיה אותו היהודי אומר, (שם כה) לְדוֹד אֵלֶיךָ ה' נִפְשֵׁי אִשָּׁא. לְדוֹד, וְכִי לָמָּה לֹא כָתוּב מְזֻמּוֹר לְדוֹד אוֹ לְדוֹד מְזֻמּוֹר? אֲלֵא בְשִׁבִיל דְּרָגְתוֹ אָמַר דּוֹד אֵת הַתְּשַׁבַּחַת שְׁאָמַר בְּשִׁבִילוֹ. אֵלֶיךָ ה' נִפְשֵׁי אִשָּׁא, אֵלֶיךָ ה' לְמַעְלָה. נִפְשֵׁי, מִי זֹו נִפְשֵׁי? [אִשָּׁא] זֶה דּוֹד, [הוּא] הַדְּרָגָה הָרֵאשׁוֹנָה שְׁאָמַרְנוּ. אִשָּׁא – אֵעֲלָה, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שם קכא) אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים. מִשּׁוֹם שְׁדוּד הָיָה מִשְׁתַּדֵּל כָּל יָמָיו לְהַעֲלוֹת אֵת דְּרָגְתוֹ לְהַתְעַטֵּר לְמַעְלָה וּלְהַתְקַשֵּׁר שֵׁם בְּקִשְׁר שְׁלֵם כְּרֵאוּי.

כְּמוֹ כֵּן (שם קג) לְדוֹד בְּרַכִּי נִפְשֵׁי אֵת ה'. מִשּׁוֹם דְּרָגְתוֹ אָמַר. וְמָה אָמַר בְּרַכִּי נִפְשֵׁי אֵת ה'? אֵת – לְהַתְקַשֵּׁר בְּקִשְׁר לְמַעְלָה. וְכָל קְרִבִי, מִי הֵם קְרִבִי? אֵלוֹ שְׁאָר חַיּוֹת הַשָּׂדֶה שְׁנִקְרְאוֹת קְרִבִים, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שיר ה) וּמַעֲי הֵמוֹ עָלָיו. דְּבַר אַחַר בְּרַכִּי נִפְשֵׁי – בְּשִׁבִילוֹ הוּא אָמַר. אֵת ה' – זֹו שְׁלֵמוֹת הַכֹּל. אֵת ה' – הַכֹּלֵל שֶׁל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יִיסָא, רְאִיתִי אוֹתָךְ שְׁבֹאֲתָ עִם הַשְּׂכִינָה וְהַתְּחַבְּרָתָהּ. אָמַר לוֹ, כֶּף זֶה וְדָאִי. וְשִׁלְשׁ פְּרָסָאוֹת שְׁהִלְכְתִי עִמָּהּ וְאָמַרְתָּ לִי כְּמָה דְבָרִים מַעְלִים, וְאֲנִי שְׁמַרְתִּי אוֹתָם לְיוֹם הַזֶּה, וְלֹא יִדְעָתִי שֶׁהוּא הַמְּאֹר שְׁמֵאִיר כְּמוֹ שְׁרֵאִיתִי כְּעַתָּה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְיִהוּדִי הַהוּא, מָה שְׁמֵךְ? אָמַר לוֹ, יוֹעֵזֵר. אָמַר לוֹ, יוֹעֵזֵר וְאֶלְעָזָר [דְּבַר אֶחָד] יוֹשְׁבִים יַחַד. יִשְׁבּוּ עַל סֵלַע אֶחָד בְּשָׂדֶה הַהוּא. פִּתַּח אוֹתוֹ הַיְהוּדִי וְאָמַר, (ישעיה מג) אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מִחָה פְּשַׁעֶיךָ לְמַעֲנֵי וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֲזַכֵּר. מָה הַטַּעַם פְּעַמִּים אָנֹכִי אָנֹכִי?

אֵלָא אֶחָד בְּסִינֵי, וְאֶחָד בְּשַׁעָה שְׁבֹרָא אֵת הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (שמות כ) אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. זֶה הוּא בְּסִינֵי. וְאֶחָד כְּשֹׁבָרָא אֵת הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (ישעיה מה) אָנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרֵאִתִּי. הוּא כְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאִין פְּרוּד בֵּין מַעְלָה וּמַטָּה.

מִחָה פְּשַׁעֶיךָ, לֹא כְתוּב מַעֲבִיר פְּשַׁעֶיךָ אֲלֵא מוֹחָה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְרָאוּ לְעוֹלָמִים. לְמַעֲנֵי, מָה זֶה לְמַעֲנֵי? מִשּׁוֹם אוֹתָם הִרְחַמִים שְׁתְּלוּיִים בִּי, שְׁכָתוּב (דברים ד) כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'.

דְּבַר אַחַר מִחָה פְּשַׁעֶיךָ לְמַעֲנֵי – בֵּא רְאָה, הִרְשַׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם עוֹשִׂים פָּגָם לְמַעְלָה, שְׁכָאֲשֶׁר

זֶה שְׁיָרֵד עֲלָהּ, וְזֶה שְׁעָלָה יָרֵד. נִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה וְיִצְאָה מִבִּינֵיהֶם רוּחַ שְׁלָמָה, וְאִזּוֹ אוֹתָם שְׁנֵי הַצְּדָדִים נַעֲשׂוּ אֶחָד, וְנִתְנָה בִּינֵיהֶם [הַרוּחַ] וְהַתְעַטְרוּ הָאֶחָד עִם הָאֶחָד. וְאִזּוֹ נִמְצָא שְׁלוֹם לְמַעְלָה וְשְׁלוֹם לְמַטָּה, וְהַדְּרָגָה הַתְּקִימָה.

הַתְּעַטְרָה ה"א עִם וְא"ו, וְא"ו עִם ה"א, וְאִזּוֹ עֲלָתָה ה"א וְנִקְשְׁרָה בְּקִשְׁר שְׁלֵם. וְאִזּוֹ וּמַלְכֵי צְדָק מְלֶךְ שְׁלֵם. מְלֶךְ שְׁלֵם הוּא וְדָאִי מְלֶךְ שְׁשׁוּלֵט בְּשְׁלֵמוֹת. מִתִּי הוּא מְלֶךְ שְׁלֵם? בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים, כְּשֶׁכָּל הַפָּנִים מְאִירוֹת.

[**דְּבַר** אַחַר מַלְכֵי צְדָק מְלֶךְ שְׁלֵם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רְצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא כְהֵנָּה מִשָּׁם, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר בְּרוּךְ אַבְרָם לֹאֵל עֲלִיוֹן. כִּיִּן שְׁהַקְּדִים בְּרַכְתָּ אַבְרָהָם לְבִרְכַת רְבוּנוֹ, אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: וְכִי מִקְדִּימִים בְּרַכְתָּ הָעֶבֶד לְבִרְכַת רְבוּ? מִיָּד נִתְנָה הַכְּהֵנָה לְאַבְרָהָם, שְׁכָתוּב (תהלים קי) [נָאֵם ה'] לְאֲדָנִי שֵׁב לִימִינִי. וְכְתוּב אַחֲרָיו, נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנְחַם אֶתְּהָ כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דְּבַרְתִּי מַלְכֵי צְדָק. שְׁכָתוּב וְהוּא כֹהֵן לֹאֵל עֲלִיוֹן, וְאִין זָרְעוֹ כֹהֵן].

דְּבַר אַחַר וּמַלְכֵי צְדָק – זֶה הָעוֹלָם הָאַחֲרוֹן. מְלֶךְ שְׁלֵם – זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. שְׁהַתְעַטֵּר אֶחָד עִם אֶחָד בְּלִי פְרוּד שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד, וְאֶפְלוּ הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הוּא הַכֹּל, וְהוּא דְבַר אֶחָד. הוֹצִיא לְחַם וַיִּיֵן – שָׁבוּ שְׁנֵי אֵלוֹ. וְהוּא כֹהֵן לֹאֵל עֲלִיוֹן – מְשַׁמֵּשׁ עוֹלָם נֶגֶד עוֹלָם. וְהוּא כֹהֵן – זֶה הַיָּמִין. לֹאֵל עֲלִיוֹן – הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וּמִשּׁוֹם כֶּף צָרִיף הַכֹּהֵן לְבָרוּךְ אֵת הָעוֹלָם.

בֵּא רְאָה, הַבְּרָכוֹת נוֹטֵל הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה, כְּשֶׁמִּתְחַבֵּר עִם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְאִזּוֹ וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לֹאֵל עֲלִיוֹן. כֶּף זֶה וְדָאִי. כְּמוֹ כֵּן צָרִיף הַכֹּהֵן לְמַטָּה לְקִשְׁר קְשָׁרִים וּלְבָרוּךְ אֵת הַמְּקוֹם הַזֶּה, כְּדִי שְׁיִתְקַשֵּׁר הַיָּמִין לְקִשְׁר שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד. בְּרוּךְ אַבְרָם – סוּד הַדְּבַר הוּא תְקוּן הַבְּרָכוֹת.

בְּרוּךְ אַבְרָם – כְּמוֹ שְׁאָמַרְנוּ, בְּרוּךְ אֶתְּהָ. לֹאֵל עֲלִיוֹן – ה' אֱלֹהֵינוּ. קִנְיָה שְׁמִים וְאֶרֶץ – מְלֶךְ הָעוֹלָם. וְהַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד הַבְּרָכוֹת. [וּמִשּׁוֹם כֶּף] וַיְבָרְכֵהוּ – מִמַּטָּה לְמַעְלָה. וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיוֹן [אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיף בִּידֶךָ], וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיוֹן – מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל – לְהַתְדַבֵּק בַּמְּקוֹם שֶׁהִקְשֵׁר נִקְשְׁר לְמַטָּה.

תינוקות במקומי. כעת בא רבי יוסי מכפר חנין לעיר, וסלקו אותם מאצלי, והושיבו אותם אצלם. והיו נותנים לי כל בני העיר שכר כמו אותו הזמן שהתינוקות היו אצלי, והסתכלתי בעצמי שלא ראוי לי להנות מהם בחנם, והשפרתי עצמי עם החכם [ההוא] הזה. אמר רבי אלעזר, כאן צריך את הברכות של אבא.

קמו. הלכו לפני רבי שמעון [אחר כך], והיה יושב ולומד כל יום לפני רבי שמעון. ויום אחד היה עסוק בנטילת ידים לפניו. אמר, כל מי שלא נוטל ידיו כראוי, אף על גב שנענש למעלה – נענש למטה. ומה ענשו למטה? שגורם לעצמו עני. כמו שפנשו כך – כך זוכה מי שנוטל ידיו כראוי, שגורם לעצמו ברכות שלמעלה, ששורות הברכות על ידו כראוי ומתברך בעשר.

אחר כך הקדים רבי שמעון, וראה אותו שנוטל ידיו במים, ונוטל ידיו בשעור רב של מים. אמר רבי שמעון, מלא ידיו מברכותיך. וכך היה. מאותו היום והלאה התעשר ומצא אוצר, והיה עוסק בתורה ונותן מזון לעניים כל יום, והיה שמח עמהם, ומסביר להם בפנים מאירות. קרא עליו רבי שמעון, (ישעיה מא) ואתה תגיל בה' בקדוש וגו'.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם וגו'. רבי יהודה פתח, (שיר ז) אני לדודי ועלי תשוקתו. הרי פרשוה, אבל בהתעוררות שלמטה תמצא ההתעוררות שלמעלה, שהרי אין מתעורר למעלה עד שמתעורר למטה, והברכות שלמעלה לא נמצאות אלא במה שיש בו ממש, ואינו ריקן.

מנין לנו? מאשת עובדיהו שאמר לה אלישע (מלכים ב ד) הגידי לי מה יש לך בבית. שהרי הברכות שלמעלה אינן שורות על שלחן ריק ולא במקום ריק. מה כתוב? ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוף שמן. מה זה אסוף? אלא אמרה לו, השעור של השמן הזה אינו אלא כדי משיחת אצבע קטנה.

אמר לה, נחמתני, שהרי לא ידעתי איך ישרו הברכות שלמעלה במקום ריק, אבל עכשו שיש לך שמן, זהו מקום שימצאו בו ברכות. מנין לנו? שכתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב וגו'. ובסופו

אותם חטאים עולים, רחמים ואור עליון וניקת הברכות לא יורדות למטה, והדרגה הזו אינה נוטלת ברכות שלמעלה להניק למטה. ומשום כך למעני, כדי שלא ימנעו ברכות להניק [לן] לכל. כמו כן, (שם לב) ראו עתה כי אני אני הוא. להראות שאין פרוד בין מעלה ומטה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כמו זה כשנמצאים צדיקים בעולם, מתעוררות ברכות לכל העולמות. פיון שבא אברהם, התעוררו ברכות לעולם, שכתוב ואברכה והיה ברכה. מה זה והיה ברכה? רמז שימצאו בגללו ברכות למעלה ומטה, שכתוב ונברכו בך וגו', וכתוב ואברכה מברכך.

בא יצחק והודיע לכל שיש דין ויש דין למעלה להפירע מן הרשעים, והוא עורר את הדין בעולם כדי שייראו מהקדוש ברוך הוא כל בני העולם. בא יעקב ועורר רחמים בעולם, והשלים את האמונה בעולם כראוי.

בימי אברהם מה כתוב? ומלכי צדק מלך שלם. שהתעטר הכסא במקומו, ואז נמצא מלך שלם ללא פגם כלל. הוציא לחם ויין – שהוציא מזונות וברכות לעולמות כלם כראוי. הוציא לחם ויין – שלא ימנעו הברכות מכל העולמות. הוציא – כמו שנאמר תוצא הארץ, מהדרגות שלמעלה מוציא מזונות וברכות לכל העולמות.

והוא כהן לאל עליון – שהכל נמצא בשלמות עליונה כראוי. להראות, כמו שהרשעים עושים פגם בעולם ומונעים ברכות, כך גם בשביל הצדיקים באות ברכות לעולם, ובגללם מתברכים כל בני העולם.

ויתן לו מעשר מכל, מה זה מעשר מכל? מאותם הברכות שיוצאות מכל, משום שהוא המקום שכל הברכות שיוורדות לעולם יוצאות משם. דבר אחר ויתן לו מעשר מכל – הקדוש ברוך הוא נתן לו מעשר, ומה הוא? זו הדרגה שכל פתחי האמונה והברכות של העולם עומדות בה, והיא מעשר, והיא אחת מעשרה, והיא עשרה ממאה. מכאן והלאה נכנס אברהם בקיום שלמעלה כראוי.

אמר לו רבי אלעזר, יפה אמרת. אמר לו רבי אלעזר, מה מעשיך? אמר לו, מלמד

תְּשׁוּקָתוֹ. דְּבַר אַחַר אֲנִי לְדוּדִי, שְׁהָרִי שְׁנִינוּ
שְׁשֻׁכִּינָה לֹא נִמְצְאָת עִם הַרְשָׁעִים. כִּיּוֹן שֶׁבָּא הָאָדָם
לְהִטָּהֵר וּלְהִתְקַרֵּב לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִזּוֹ הַשְׁכִּינָה
שׁוֹרָה עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֲנִי לְדוּדִי – בְּהִתְחַלָּה,
וְעָלִי תְּשׁוּקָתוֹ – לְאַחַר מִכֵּן. כֹּא הָאָדָם לְהִטָּהֵר –
מִטְהַרִּים אוֹתוֹ.

בא רָאָה, אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁאַבְרָהָם רִדְף
אַחַר הַמַּלְכִּים הִלְלוּ וְהִרְגוּ אוֹתָם הַקִּדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, הִיָּה אַבְרָהָם תּוֹהָה. אָמַר, אוֹלֵי חֵס
וְחִלְלִיָּה גִרְעָתִי אוֹתוֹ הַשְׁכָּר שֶׁהֵייתִי מִחֲזִיר בְּנֵי
אָדָם אֶל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֲזִיתִי בָהֶם לְקַרֵּב
אוֹתָם אֵלָיו, וְכַעַת נִהְרָגוּ אֲנָשִׁים עַל יָדִי. מִיָּד אָמַר
לוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן
לֶךְ שְׁכַרְךָ הִרְבָּה מְאֹד וְגוֹ'. שְׁכָר קִבְלַת עֲלֵיהֶם,
שְׁהָרִי כָלָם לֹא יִזְכּוּ לְעוֹלָמִים.

הִיָּה דְּבַר ה' אֶל אַבְרָם בְּמַחֲזֵה לֵאמֹר, מַה זֶה
בְּמַחֲזֵה? אֵלָּא בְּאוֹתוֹ הַמְרָאָה, הַדְּרָגָה שֶׁכָּל
הַדְּמִיוֹת נִרְאוֹת בָּהּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רָאָה, טָרָם
שֶׁנִּמְוֵל אַבְרָהָם, הִיָּתָה דְרָגָה אַחַת מִדְּבַרְת עֵמוֹ, וּמִי
הַמַּחֲזֵה הַזֶּה? שֶׁכָּתוּב (במדבר כד) מַחֲזֵה שְׂדֵי יַחֲזֵה.
כִּיּוֹן שֶׁנִּמְוֵל, הֵיוּ כָּל הַדְּרָגוֹת שׁוֹרוֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת,
וְאִזּוֹ דְּבַר עֵמוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות ו) וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם
אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי. וְטָרָם שֶׁנִּמְוֵל, לֹא הֵיוּ
אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שׁוֹרוֹת עָלָיו לְדְבַר.

מַה כָּתוּב? (שם) כִּי שָׁם צִוָּה ה' אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד
הָעוֹלָם. וּבְמָקוֹם הַזֶּה שׁוֹרוֹת הַבְּרָכוֹת. [וְנִתְבְּאָר].

וְאִם תֹּאמְרוּ, (שם) כִּטְל חֶרְמוֹן שִׁירַד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן,
וְלֹא כָתוּב שֶׁמֶן אֵלָּא טַל? אֵלָּא הוּא שֶׁמֶן
וְהוּא טַל. אוֹתוֹ הַטַּל הוּא שֶׁהִטִּיל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִהַשְׁמֵן הָעֲלִיּוֹן. שְׁאוֹתוֹ הַשְׁמֵן יוֹצֵא לְצַד הַיָּמִין.

שְׁנִיִּים הֵם – יַיִן וְשֶׁמֶן, וְהִלְכוּ לְשֵׁנֵי צְדָדִים – הַיַּיִן
לְצַד שְׂמָאל, וְהַשְׁמֵן לְצַד יָמִין. וּמִצַּד הַיָּמִין
יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָם, וּמִשָּׁם נִמְשַׁחַת הַמַּלְכוּת
הַקִּדּוּשָׁה. וּמִשׁוֹם שֶׁהַשְׁמֵן הִיָּה נִתְקַן לְמִטָּה
בְּרֵאשׁוֹנָה, הַשְׁמֵן מְזַמֵּן לְמַעְלָה הַרְקַת הַבְּרָכוֹת.

בא רָאָה, מִהֵהֱתַעֲוִרוֹת שֶׁל הַשְׁמֵן הַזֶּה שֶׁלְמַעְלָה
כֹּא לְהַרְיֵק עַל דּוּד וּשְׁלֵמָה לְהִתְבָּרֵךְ [עַל] בְּנוֹ.
מִנֵּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וַיַּעֲמֵד הַשְׁמֵן. כָּתוּב כֹּאֵן וַיַּעֲמֵד,
וְכָתוּב שָׁם (ישעיה יא) שָׂרֵשׁ יִשִּׁי אֲשֶׁר עֲמַד לְגַס עַמִּים.

בא רָאָה, מִשְׁלַחַן שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁמֶשֶׁם יוֹצְאוֹת
הַבְּרָכוֹת וּמְזוֹן לְעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ שִׁימְצָא רִיק
אֶפְלוֹ רִגַע אֶחָד, כִּדֵּי שֶׁלֹּא יִסְתַּלְקוּ מִשָּׁם הַבְּרָכוֹת.
אִף כִּף לֹא מְבָרְכִים עַל שְׁלַחַן רִיק, שְׁהָרִי הַבְּרָכוֹת
שֶׁלְמַעְלָה אֵינן שׁוֹרוֹת עַל שְׁלַחַן רִיק.

בא רָאָה מַה כָּתוּב, אֲנִי לְדוּדִי וְעָלִי תְּשׁוּקָתוֹ. אֲנִי
לְדוּדִי בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כִּף וְעָלִי תְּשׁוּקָתוֹ. אֲנִי
לְדוּדִי לְתַקֵּן לוֹ מְקוֹם בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כִּף וְעָלִי

❁ סדר הלימוד ליום יג כסלו [יום 72 בשנה] ❁

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵנָּה בַּתְּחִלָּה כְּתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם, וְכָתוּב וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנָסוּעַ הַנִּגְבָּה, וְכָתוּב וַיִּכֶן שָׁם מִזְבֵּחַ. הֲנֵה כָּאֵן אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. וְכַעַת אוֹמְרִים, שֶׁטָּרַם שְׁנִמּוּל לֹא הָיָה אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שׁוֹרוֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת לְדַבֵּר עִמוֹ?

בא ראה, בתחלה נתן הקדוש ברוך הוא חכמה לאברהם לדעת את החכמה להדבק בו, וידע את סוד האמונה, אבל לדבר עמו לא היתה אלא הדרגה התחתונה הזו לבדה. כיון שנמול, כל הדרגות העליונות היו שורות על הדרגה הזו התחתונה כדי לדבר עמו, ואז התעלה אברהם בכל, כמו שנתבאר.

סתרי תורה

אחר הדברים האלה וגו' - אלו דברי תורה, שכתוב (דברים ה) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם. מה להלן דברי תורה - אף כאן דברי תורה. אחר שהשתדל אדם בעולם הזה בדברים האלה, הקדוש ברוך הוא מבשר לו ומקדים לנשמה שלום [בשורות טובות], זהו שכתוב אל תירא אברהם אנכי מגן לך, מכל המינים הרעים של הגיהנם.

בא ראה, טרם שנמול האדם, לא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא. כיון שנמול, נכנס בשמו ונאחז בו. ואם תאמר, אברהם שנאחז בו טרם שנמול? כך היה, שנאחז בו ולא כראוי, שהרי מתוך האהבה העליונה שאהב אותו הקדוש ברוך הוא קרב אותו, אחר כך צנה אותו שימול ונתנה לו הברית, הקשר של כל הדרגות העליונות. הברית - הקשר לקשר הכל יחד להכליל זה עם זה. הברית - הקשר שהכל נקשר בו. ומשום כך, טרם שנמול אברהם, דבורו לא היה עמו אלא במחזה, כמו שנתבאר.

שכרך הרבה מאד, משום שכל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה ונוחל ירשת נחלה בעולם הבא, ככתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש. מה זה י"ש? [זה י"ש מאין שלש עשרה נהרות אפרסמון טהור [מדות] שנותנים לו ירשה עליונה בעולם הבא [נ"א זה העולם הבא]. ואצרתיהם אמלא - בעולם הזה, מעשר וכל טוב של העולם.

בא ראה, טרם שנמול האדם, לא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא. כיון שנמול, נכנס בשמו ונאחז בו. ואם תאמר, אברהם שנאחז בו טרם שנמול? כך היה, שנאחז בו ולא כראוי, שהרי מתוך האהבה העליונה שאהב אותו הקדוש ברוך הוא קרב אותו, אחר כך צנה אותו שימול ונתנה לו הברית, הקשר של כל הדרגות העליונות. הברית - הקשר לקשר הכל יחד להכליל זה עם זה. הברית - הקשר שהכל נקשר בו. ומשום כך, טרם שנמול אברהם, דבורו לא היה עמו אלא במחזה, כמו שנתבאר.

מי שהולך לימין - זוכה לעולם הבא, ומי שהולך לשמאל - הנה עשר בעולם הזה [שיש שמאל קדוש ויש שמאל טמא. וזה הוא שאמרנו, מי שמתעסק בתורה, נותנים לו ארך ימים בעולם הבא ונותנים לו עשר וכבוד בעולם הזה, שנאמר (משלי ג) ארך ימים בימינה וגו'. ומי שירצה שיהנה הגוף בעולם הזה ולא מתעסק בתורה ובמעשים טובים, נותנים לו עשר בעולם הזה מצד השמאל, מצד היצר הרע, ובעשר הזה עושה רע ויורש גיהנם. ואם תאמר, וכי אין בעולם הזה עשר מצד הקדשה? כן, שכל המקום את התורה מעני, סופו לקימה מעשר, וזהו עשר טוב שמצד הקדשה].

בא ראה, בשעה שבא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא נברא אלא על הברית, כמו שנאמר בראשית, ברא אלהים. והינו [ברית] שעל הברית קיים הקדוש ברוך הוא את העולם, וכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם וליילה חקות שמים וארץ לא שמת. שהרי הברית היא הקשר שהיום והלילה לא נפרדים.

בשפא משם רבי אבא, היה מכריז: מי רוצה עשר ומי רוצה ארך חיים בעולם הבא, יבא וישתדל בתורה. היו מתכנסים אליו כל העולם. היה רוק אחד בשכונתו. יום אחד בא אליו. אמר לו: רבי, אני רוצה לעסק בתורה כדי שיהיה לי עשר.

אמר רבי אלעזר, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, על תנאי היה: שכאשר יבאו ישראל, אם יקבלו את התורה - יפה, ואם לא - הריני מחזירכם לתהו ובהו. והעולם לא התקיים עד שעמדו ישראל על הר סיני וקבלו תורה, ואז התקיים העולם.

ומאותו היום והלאה, הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומי הם? זוגי בני האדם.

נראות בו והכל אחד. מראה ומחזה הוא אחד. זה תרגום וזה לשון הקדש.

אמר רבי יוסי, רבים הם בתורה, ועל כן היתה רשות לאונקלוס לתרגם באותה הלשון שגלה הקדוש ברוך הוא בתורה, והלשון הזו היא נסתרת מהמלאכים העליונים. במחזה, [שהנה] שהיה נסתר מהמלאכים העליונים שאינם יודעים בזה כשמדבר עם אברהם.

מה הטעם? משום שאברהם לא היה מהול, והיה ערל סתום בשר, ומשום כך היה מסתיר מהם בלשון תרגום. כמו כן בבלעם, שכתוב אשר מחזה שדי יחזה. יחזה, נסתר היה הדבר מתוך מלאכי השרת כדי שלא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא מדבר עם אותו הערל הטמא, שהרי המלאכים הקדושים אינם [קוראים] נזקקים ללשון תרגום.

אם תאמר שלא יודעים – והרי גבריאל למד את יוסף שבעים לשון, והתרגום הוא אחד משבעים לשון? אלא ידוע יודעים, אבל שנינו שלא נזקקים, שאין חוששים ואין מתבוננים עליו, שהרי הוא מאוס לפניהם מכל שאר הלשונות.

ואם תאמר, שהואיל והוא מאוס מן המלאכים העליונים, למה תרגם אונקלוס את התורה בלשון הזו, ויונתן בן עזיאל את המקרא? אלא מאוס הוא לפניהם, וכך צריך! שאין קנאה למלאכים העליונים עם ישראל יותר, ועל כן תרגום תורה ומקרא כך, ואינו מאוס, שהרי בכמה מקומות כתב הקדוש ברוך הוא בתורה כך.

ומשום כך הוא נסתר מתוך המלאכים העליונים הקדושים. ועל כן התגלה לאברהם בדרך נסתר, שלא ישגיחו בו המלאכים הקדושים, ולא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא התגלה על איש ערל. מתי התגלה לו בהתגלות של מלאכים עליונים? כאשר נתן לו ברית קיום הקדש, שכתוב וידבר אתו אלהים לאמר. אלהים – השם של הקדש, ולא כתוב במחזה השם בהתגלות.

לאמר, מה זה לאמר? לאמר ולהכריז בכל לשון שלא תהיה במכסה, לא בלשון אחרת, אלא בלשון שכלם מדברים בה, שיכולים לומר זה

אמר לו: הנה ודאי. אמר לו: מה שמך? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העשר והכבוד. ישב והתעסק בתורה.

לַיָּמִים הִיָּה עוֹמֵד לִפְנֵי. אמר לו: רבי, איפה העשר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליו], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עשר.

בִּינְתַיִם בא איש אחד וכלי של פז בידו. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עשר רב שהשאיר לי אבי, שכאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עשר.

אמר לאותו הרוק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עשר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה פלי פז. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן לו עשר. לַיָּמִים נִכְנְסָה חֲמֵדַת הַתּוֹרָה לְמַעַי. יום אחד היה יושב והיה בוכה. מצא אותו רבו שהיה בוכה. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: ומה אני מניח את חיי העולם הבא בשביל זה? איני רוצה אלא לזכות אצלי. אמר: עכשו מזה נשמע שהנה עשה לשם שמים.

קרא לאותו האיש, אמר לו: טל את עשרך ותן אותו ליתומים ועניים, ואני נותן לך חלק יתר בתורה בכל מה שאני לומד. החזיר לו רבי יוסי אותו הכוס של פז, ועד היום לא סר שמו, ומבניו בן פזי, והינו רבי יוסי בן פזי, וזכה לכמה תורה הוא ובניו [משום שלמד תורה]. שאין לך שכר טוב בעולם כמי שלומד תורה ומקיים אותה.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר וגו'. בכל מקום שכתוב בתורה במחזה, זה השם שהתגלה לאבות, ומי הוא? שדי, שנאמר (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כמו שנאמר (כמדבר כד) אשר מחזה שדי יחזה. וזה המראה שכל המראות העליונות נראים מתוכו. כמו המראה הזה שכל הדמיות

בְּשֵׂאוֹכֵל בֶּשֶׂר, מאותו הבשר מתענג הבשר שלו, ומתערכים זה עם זה ומתגדל ממנו הגוף, ומאותו הענג הגוף חוטא בכמה חטאים. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבֶּשֶׂר כְּפָרָה עַל הַגּוּף. בֶּשֶׂר אוֹכֵל, וּבֶשֶׂר מִתְרַבֵּה מִמֶּנּוּ, וְבוֹ חֵטָא. מִשׁוּם כֶּךָ בֶּשֶׂר לְכַפֵּר עַל גּוּפוֹ, וְהַבֶּשֶׂר שְׂאוֹכֵל עוֹשֶׂה דָם לְגוּף [מִשׁוּם כֶּךָ הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שְׂאוֹכֵל, הַבֶּשֶׂר עוֹשֶׂה לְגוּף דָּם]. מִשׁוּם כֶּךָ, הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר בַּחוּץ, מִתְעַדֵּד לְכַפֵּר עַל הַדָּם שֶׁנִּעְשֶׂה מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שְׁלוֹ, שְׂכָתוּב (ויקרא יז) כִּי הַדָּם הוּא בִּנְפֶשׁ יִכְפֹּר.

כְּתוּב קִרְבָּנִי, וְכְתוּב קִרְבַּנְכֶם, שְׂכָתוּב (שם א) תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבַּנְכֶם. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא קִרְבָּנִי - כְּמוֹ שְׂלָמִים שְׂבָאִים עַל שְׁלוֹם. קִרְבַּנְכֶם - כְּמוֹ חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת שְׂבָאִים עַל חֲטָא וְאַשָׁם. מִשׁוּם כֶּךָ, (במדבר כח) אֶת קִרְבָּנִי - בֶּשֶׂר. לְחִמִּי - לֶחֶם וַיֵּינ. רֵיחַ - זֶה הַקְּטֹרֶת. נִיחָחִי - זֶה נִחַת רֵיחַ שְׁעוֹשֶׂה הַכֹּהֵן בְּרִצּוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְהַלּוּיִם בְּרִצּוֹן שֶׁל שִׁיר וּשְׂבָחָה.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ, מַה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? אִם תֹּאמַר בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָב וּבְעֶרְבֹ, מַה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? [נ"א מַה אוֹמֵר שֶׁהוּא מוֹעֵדוֹ?] אֲלֵא הַמוֹעֵדוֹ שֶׁשׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ עֵת רִצּוֹן, הַרְצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמַעַלָּה בְּדֶרֶגָה יְדוּעָה. וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּמוֹעֵדוֹ.

בְּשִׁנְקָרְבַּ הַקִּרְבָּן. הַכֹּל נוֹטְלִים חֵלֶק, וּמִתְפַּזְרוֹת הַקְּלָפוֹת לְכָל צֵד, וְהַיְחוד נִקְרַב וּמִתְיַחַד, וְהַמְאֹרוֹת מְאִירִים, וְנִמְצָא רִצּוֹן בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּסוּד שֶׁל יְחוד אֶחָד כְּרָאוּי. בָּא רַבִּי חֵיִיא וְנִשְׁק אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, נֹאֵה אֶתָּה, בְּנִי, מִמֶּנִּי לְלַכֵּת וּלְרֹאוֹת אֶת סִכְר פְּנֵי הַיָּמִים. [עוֹד פִּתַּח וְאָמַר דְּוֹד הַמְּלָךְ, שֶׁהוּא רַבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבְן מְאֹסוֹ הַבוֹנִים] [נ"א לְמַה דְּוֹד הַמְּלָךְ יֵרֵשׁ הַמְּלָכוֹת? שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבְן מְאֹסוֹ הַבוֹנִים].

הִלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו, רָאָה אוֹתָם יוֹשְׁבִים עַל הַשַּׁעַר. אָמַר לוֹ לְשִׁמְשׁ, לֵךְ וְאָמַר לָהֶם, הַכֹּסֵא הַזֶּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה עֲמוּדִים מַה הוּא כָּל אֶחָד [הַכֹּל אֶחָד]? אָמְרוּ לוֹ, לֵךְ וְאָמַר לוֹ לְמַר, שְׁלֵא לְחַנֵּם אָמַר דְּוֹד הַמְּלָךְ, שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, אֶבְן מְאֹסוֹ

לְזֶה וְלֹא יְכוּלִים לְקַטְרֵג וְלוֹמַר פִּתְחוּן פֶּה, וְעַל כֵּן וַיְדַבֵּר אֶתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים וְלֹא מַחְזֵה, מִשׁוּם שֶׁהָיָה מְכַנֵּס אוֹתוֹ לְבְרִית קִיּוּם הַקֶּדֶשׁ וְקָרַב אוֹתוֹ אֵלָיו.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשׁוּם כֶּךָ הַה"א לֹא נִתְּנָה לוֹ עַד שְׁנַמּוּל. מַה הַטַּעַם? שֶׁהִיא מִמֶּשׁ נִקְרָאת בְּרִית. וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס בְּבְרִית, אִזּוֹ נִתְּנָה לוֹ הָאוֹת הַה"א, שְׂכָתוּב אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמוֹן גּוֹיִם וְלֹא יִקְרָא עוֹד שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְגו'.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי חֵיִיא הָיָה הוֹלֵךְ לְרֹאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. פָּגַשׁ אוֹתוֹ רַבִּי חַגַּאִי. אָמַר לוֹ, הַדְּרָךְ הַזֶּה שֶׁמִּתְקַנֵּת לְפָנֵי מַר, לְאֵן הוֹלַכְתָּ הִיא? אָמַר לוֹ, לְרֹאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ, וְגַם אֲנִי אֵלֶיךָ עֹמֵךְ? אָמַר לוֹ, אִם תּוּכַל לְהַבִּין לְהַשְׁכִּיל לְמַה שֶׁתִּשְׁמַע - לֵךְ, וְאִם לֹא - שׁוּב לְאַחֲרֶיךָ. אָמַר לוֹ, שְׁלֵא יַחֲשֵׁשׁ מוֹר לְזֶה, שֶׁהָרִי אֲנִי שֶׁמַּעֲתִי כְּמַה סוּדוֹת שֶׁל תּוֹרָה וַיִּכְלַתִּי לְעַמֵּד בָּהֶן.

פִּתַּח רַבִּי חַגַּאִי וְאָמַר, מַה שְׂכָתוּב (במדבר כח) אֶת קִרְבָּנִי לְחִמִּי לְאִשֵּׁי וְגו', אֶת קִרְבָּנִי - זֶה קִרְבֵּן הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּקְרַב לְכַפֵּר דָּם עַל דָּם, בֶּשֶׂר עַל בֶּשֶׂר, מִשׁוּם שֶׁכָּל הַקִּרְבָּנוֹת לֹא נִקְרְבִים אֲלֵא הַבֶּשֶׂר לְכַפֵּר עַל הַבֶּשֶׂר.

וְכַךְ שֶׁמַּעֲתִי, אִם אָדָם חֲטָא - בְּהִמָּה מַה חֲטָאָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר (ויקרא א) אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן וְגו'? לְמַה? אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת רֵיחַ בְּנֵי אָדָם וְאֶת רֵיחַ הַבְּהֵמָה, וְהַפְרִיד זֶה מִזֶּה, וּמִשׁוּם כֶּךָ (קהלת ג) רֵיחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֵלָה הִיא לְמַעַלָּה וְרֵיחַ הַבְּהֵמָה וְגו'. וְדַאי נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה.

בְּטָרָם שֶׁחֲטָא אָדָם מַה כְּתוּב? (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע וְזֶרַע וְגו', וְכְתוּב לָכֶם יִהְיֶה לְאֶכְלָה, וְלֹא יוֹתֵר! כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא וְהִיצַר נִשְׁאָב לְגוּפוֹ, וּבְכָל אוֹתָם הַתּוֹלְדוֹת עָשָׂה דִין, וְאַחַר בָּא נַח וְרָאָה שֶׁהִנֵּה הַגּוּף נִבְנָה מִהַמְּקוֹם שֶׁל הִיצַר הָרַע, הַקְרִיב קִרְבָּן כְּמוֹ שֶׁהַקְרִיב אָדָם, מַה כְּתוּב? (שם ח) וַיִּרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחָח וְגו', וְכְתוּב כִּי יִצַר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּאֵן וְהִלְאָה, הוֹאִיל וְהַגּוּף נִשְׁאָב מֵאוֹתוֹ הִיצַר הָרַע, יִתְעַנֵּג הַגּוּף כְּמוֹ שְׂרָאוּי לוֹ, יֵאָכֵל בֶּשֶׂר. כִּיּוֹן עֵשֶׂב נִתְתִּי לָכֶם אֶת כָּל.

כל העולמות למטה וברא אותו. זהו שפנתוב וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ. ה"ס מפניו - ה"ס רשם לפניו כל הנקודות של כל העולם, שהם ששים וחמש כחשבון ה"ס. ששים וחמש הן. וכלן רשם לפניו כשברא את העולם. משום כך כבודו של הקדוש ברוך הוא אינו אלא לאותם שיודעים דרכיו והולכים בהם בדרך אמת פראוי.

בינתים שהיה מדבר עמם, באה אש והקיפה אותו, והם ישבו בחוץ. שמעו קול אחד שהיה אומר: אי קדוש, הביאני המלך חדריו, בכל אותם החדרים של פני הזקן, העלם הקדוש [העלמה הקדושה] שנמסרו המפתחות שלהם בידו, וכלם מתקנים לך ולאותם שבשבילך. ובחייך הקדושים, כל צבא השמים נגילה ונשמחה בך.

בשאלה ראו כך, הזדעזעו, ופחד רב נפל עליהם. אמרו, איננו ראויים לזה, נצא מכאן ונלך לדרכנו. [הלכו]. ישבו שם כל אותו יום ולא יכלו לראות אותו, ואמרו, אין רצונו של הקדוש ברוך הוא שנשב כאן. יצאו משם והלכו.

בעודם הולכים, פתח רבי חייא ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עשי דברו וגו'. אשריהם ישראל מכל שאר העמים של העולם, שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל שאר העמים ועשה אותם חלקו ונחלתו, ועל כן נתן להם תורה קדושה, משום שכלם היו ברצון אחד על הר סיני והקדימו עשיה לשמיצה.

ביון שהקדימו עשיה לשמיצה, קרא הקדוש ברוך הוא לפמליה שלו. אמר להם, עד כאן אתם הייתם יחידים לפני בעולם, מכאן והלאה הנה בני בארץ חברים עמם בכל. אין לכם רשות לקדש את שמי עד שישאל יתחברו עמכם בארץ, וכלכם תהיו יחד חברים לקדש את שמי, משום שהקדימו עשיה לשמיצה כמו שעושים המלאכים העליונים ברקיע, שפנתוב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עשי דברו לשמ"ע בקול דברו. עשי דברו בהתחלה, ואחר כך לשמע.

דבר אחר ברכו ה' מלאכיו - אלו אותם הצדיקים בארץ שהם חשובים לפני הקדוש ברוך הוא כמלאכים העליונים ברקיע, משום שהם גבורי כח

הבונים. אמר לו, לך ואמר להם, שאיפה מאסו בו בדרך שהוא אמר אכן מאסו הבונים.

החזיר רבי חייא את ראשו לרבי חגאי, ואמר לו, השמעת בזה דבר? אמר, שמעתי בפסוק הזה שפנתוב (שיר א) "בני אמי נחרו בי שמוני וגו", שהפסוק הזה אמר אותו שלמה, ועל דוד המלך הוא נאמר, כשדחו אותו האחים שלו מהם.

ועוד שמעתי, מה ראה הקדוש ברוך הוא לתת מלכות ליהודה מכל אחיו? אלא אותיות שמו חקוקות בו, והקדוש ברוך הוא נתן כבוד לשמו, ומשום כך ירש את המלכות. ועוד שמעתי, יהודה - הנה אותיות שמו ודאי. ד' איננה למה? אלא זה דוד המלך שנקשר בשמו מכל בני העולם, שפנתוב (הושע ג) ובקשו את ה' אלהיהם ואת דויד מלכם וגו'. הנה דוד קשור בשמו. ועוד, שהוא קשר של תפלין ודאי, ד' דוד המלך [ד"א קשר של תפלין ודאי], ומשום כך דוד נקשר בשמו.

נכנסו. כיון שנכנסו, ישבו לפניו. שתק רבי אלעזר והם שתקו. נכנס רבי אלעזר לחדרו, ושמע קול אחד שהיה אומר: לך ואמר להם מה שהם רוצים, שהרי הם כשרים. חזר אליהם. אמר להם, אם יש מי ששמע דבר - שיאמר לי. אמרו לו, אנו מחכים להיות מוארים מתוך הצחות של המאור העליון, ולהבין ולהשכיל.

פתח ואמר, (חבקוק ב) וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ. כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, הסתפל בתוך המחשבה סוד התורה ורשם רשומים, ולא היה יכול לעמד, עד שברא התשובה, שהיא היכל פנימי עליון וסוד נסתר, ושם נרשמו והצטרפו האותיות בחקיקותיהן.

ביון שזה נברא, היה מסתפל בהיכל הזה, ורושם לפניו ציורים של כל העולם, שפנתוב הם מפניו כל הארץ. רשם לפניו רשומים וציורים של כל העולם. רצה לברא שמים, מה עשה? הסתפל באור הראשון והתעטף בו וברא שמים, שפנתוב (תהלים קד) עטה אור כשלמה, ואחר כך נוטה שמים כיריעה.

הסתפל לעשות העולם התחתון, עשה היכל אחר ונכנס בו, וממנו הסתפל ורשם לפניו את

מצד הגבורה, שהרי מצד הגבורה בא יצחק. ואותו צד הגבורה נקרא כ"ה, שמשם באים פרות ופרות לעולם, ולא מהצד שלמטה של כוכבים ומזלות.

אז והאמן בה'. נדבק למעלה ולא נדבק למטה. והאמן בה', ולא בכוכבים ומזלות. והאמן בה' - שהבטיח לו שירבה את שכוּרו לעולם הבא. והאמן בה' - באותה הדרגה שנתנה לו, שמשם יבא לו זרע להוליד בעולם. ויחשבה לו צדקה. ויחשבה לו - שאף על גב שהיא דין, כאלו היא רחמים ה"כה" הזאת. דבר אחר ויחשבה לו צדקה - שקשר קשר עליון בתחתון לחברם יחד.

בא ראה, הנה העירו, אברהם מוליד - אברם אינו מוליד. וכי תאמר שהנה הוליד את ישמעאל בעודו אברם? אלא הבן ההוא שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא, לא הוליד אותו בעודו אברם, שהרי בעודו אברם הוליד למטה. כיון שנקרא אברהם ונכנס בברית, אז הוליד למעלה. ומשום כך אברם אינו מוליד בקשר עליון, אברהם מוליד כמו שאמרנו, ונקשר למעלה ביצחק.

ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וגו'. רבי אבא פתח, (שמואל-ב כב) כי מי אל מבלעדי ה' ומי צור וגו'. דוד המלך אמר את הפסוק הזה, כי מי אל מבלעדי ה' - מי הוא השליט או הממנה שיכול לעשות דבר מבלעדי ה'? אלא מי שהצטוו מעם הקדוש ברוך הוא, משום שכלם אין עומדים ברשותם ולא יכולים לעשות דבר. ומי צור - ומי הוא התקיף שיכול לעשות תקף וגבורה מעצמו מבלעדי אלהינו? אלא כלם ביד הקדוש ברוך הוא, ולא יכול לעשות דבר, רק מרשותו.

דבר אחר כי מי אל מבלעדי ה' - שהקדוש ברוך הוא הכל ברשותו, ולא כמי שנראה במראה הכוכבים והמזלות, שכלם מראים דבר, והקדוש ברוך הוא מחליפו לגון אחר. ומי צור זולתי אלהינו, הרי פרושה שאין ציר כמו שהקדוש ברוך הוא, שהוא ציר שלם, עושה ומציר דמות בתוך דמות, ומשלים את אותה הדמות בכל תקונה, ומכניס בו נפש עליונה, שדומה לתקון העליון, משום כך אין ציר כמו הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, מאותו הזרע של אדם, כשמתעוררת תשוקתו לנקבתו, ונקבתו מתעוררת אליו, אז

שמתגברים על יצרם כגבור טוב שמתגבר על שונאו. לשמע בקול דברו - שזוכים בכל יום לשמע קול מלמעלה בשעה שמצטרכים.

בעת מי יכול לעמד עם אותם שהם קדושים עליונים? אשרי אותם שיכולים לעמד לפניהם. אשרי אותם שיכולים [למי שיוכל] להנצל מלפניהם. השגחתו של הקדוש ברוך הוא עליהם בכל יום. איך אנו יכולים להפגס לפניהם? ועל זה כתוב (שם סה) אשרי תבחר ותקרר, וכתוב (שם פד) אשרי אדם עוז לו כן וגו'. (עד כאן סתרי תורה).

זהר

ויאמר אברם אדני יהו"ה מה תתן לי. אדניי - אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים - יו"ד ה"א וי"ו ה"א [אלהים יהוה בנקוד אלהים]. אלא סוד הדבר - חבור של שני עולמות יחד, העולם התחתון והעולם העליון.

מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, שאין לי בן. ולמדנו, שכל מי שאין לו בן בעולם הזה נקרא ערירי, כמו שנאמר (ויקרא כ) ערירים יהיו. ואברהם, על מה אמר הדבר הזה שאמר מה תתן לי? כפיכול לא האמין בקדוש ברוך הוא?

אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא, אנכי מגן לך - בעולם הזה, שכרך הרבה מאד - בעולם הבא. מיד התעורר אברהם בסוד החכמה ואמר מה תתן לי, שהרי ידעתי שלא מקבל שכר להפגס לעולם ההוא אדם שלא מוליד בן. ועל זה אמר מה תתן לי ואנכי הלך ערירי. שהרי לא תתן לי, שלא זכיתי בו. מכאן שאדם שלא זוכה בבנים בעולם הזה, לא זוכה בעולם ההוא להפגס לתוך הפרגוד.

ואברהם היה רואה באצטגנינות שלו שלא יוליד. מה כתוב? ויוצא אתו החוצה וגו'. [אמר לו הקדוש ברוך הוא, צא מאצטגנינות שלך. אברם אינו מוליד. אברהם מוליד] אמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תסתכל בזה, אלא בסוד של שמי יהיה לך בן. זהו שכתוב כה יהיה זרעך. הסוד של השם הקדוש שמשם נקשר לו עם זה [בן] ולא מהצד האחר.

בה - שהוא השער לתפלה, בה ימצא ברכה, בה ימצא אדם את בקשתו. כה - אותו הצד שבא

ואם תאמר, מה הטעם לא נראו כאן כמו שנראו לאדם הראשון שראה אותם עין בעין, והרי כאן ראו יותר? אלא כאן, כשנתנה תורה לישראל, מראה אחר ודרגות עליונות. היו רואים ומסתכלים עין בעין, והיו משתוקקים להסתכל ולראות בכבוד רבונם, ומשום כך ראו את הכבוד העליון של הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מאחר.

ועל כן, כל בני האדם שעתידיים לעמד בעולם, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא באותן הדמיות ממש שעתידיים לעמד בהן. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך וגו'. גלמי ראו עיניך, מה הטעם? משום שדמות אחרת עליונה היתה כזה, ומשום כך כתוב (שם יח) ומי צור זולתי אלהינו, מי הציר הטוב שציר [שכולל] הכל [זה עם זה] כמו הקדוש ברוך הוא?

דבר אחר כי מי אלוה - זה סוד הדבר, שהרי אל הוא כלל שנכלל מכל הדרגות. ואם תאמר שאל הנה היא דרגה אחרת, משום שכתוב (שם ז) ואל זעם בכל יום? בא ראה, שהרי אין אל מבלעדי ה' שאינו לבדו, ולא נפרד לעולמים, ועל כן כתוב (שמואל ב כב) כי מי אל מבלעדי ה' וגו'. ומי צור וגו', שהרי צור אינו לבדו, אלא הכל אחד, ככתוב (דברים ד) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו'.

בא ראה, שטרם שנמול אברהם, היה מדבר עמו מתוך מחזה לבדו, כמו שנאמר, שכתוב היה דבר ה' אל אברהם במחזה וגו'. במחזה - באותו המראה, הדרגה שכל הדמיות נראות בה, כמו שנאמר. והמחזה הזה הוא סוד הברית.

ואם תאמר שמשום כך נקרא מחזה, משום שהיא הדרגה המראה שכל הדמיות נראות בה ואז נקראת מחזה - הרי אמרת בראשונה, שטרם שנמול אברהם, לא היה מדבר עמו, רק הדרגה הזו שאין שורים עליה הדרגות האחרות, ועכשו אמרת במחזה - המראה של כל הדרגות העליונות הוא, והרי טרם שנמול כתוב היה דבר ה' אל אברהם במחזה?

אלא הדרגה הזו היא המראה של כל הדרגות העליונות, ובמראה של הדרגות העליונות

מתחברים שניהם יחד, ויוצא מהם בן אחד שכלול משתי דמיות כאחד, משום שהקדוש ברוך הוא ציר אותו בציר שכלל משניהם. ועל כן צריך אדם לקדש את עצמו בזמן ההוא, כדי שימצא הדמות ההיא בציר שלם כראוי.

אמר רבי חייא, בא ראה, כמה גדולים הם מעשיו של הקדוש ברוך הוא, שהרי האמנות והציר של האדם היא כמו העולם, ובכל יום ויום הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומזוג זוגים כל אחד ואחד כראוי לו, והוא ציר את דמותם טרם בואם לעולם.

בא ראה, שאמר רבי שמעון, כתוב זה ספר תולדת אדם, וכי ספר היה לו? אלא פרשוה, שהקדוש ברוך הוא הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו'. איך הראה לו? אם תאמר שראה ברוח הקדש שהם עתידיים לבא לעולם כמי שרואה בחכמה מה יבא לעולם - לא כך, אלא ראה בעין את כלם, ואותה הדמות שעתידיים לעמד בה בעולם, את כלם הוא ראה בעין. מה הטעם? משום שמיום שנברא העולם, כל הנפשות העתידות לעמד בבני האדם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא באותה הדמות ממש שעתידות לעמד בה בעולם.

כמו כן כל אותם הצדיקים, אחר שיוצאים מן העולם הזה, כל הנפשות עולות, והקדוש ברוך הוא מזמן להם דמות אחרת להתלבש בה כמו שהיו בעולם הזה. משום כך כלם עומדים לפניו, וראה אותם אדם הראשון בעין.

ואם תאמר, שאחר שראה אותם לא עמדו בקיומם - בא ותראה, כל דברי הקדוש ברוך הוא הם בקיום ועומדים לפניו עד שיורדים לעולם. כמו זה כתוב (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו'. הרי פרשוה, שכל בני האדם שעתידיים להיות בעולם, כלם נמצאו שם.

כאן יש להסתכל, שהרי כתוב את אשר איננו פה וגו', ומשמע אלו [כלם] שיצאו מאותם שעמדו שם, משום שכתוב עמנו היום, ולא כתוב עמנו עומד היום. אלא ודאי [כאן] כלם עמדו שם, אלא שלא נראו לעין, משום כך כתוב עמנו היום אף על גב שלא נראו.

וְכַתּוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
בְּהַבְרָאָם, בְּהִ"א בְּרָאָם, בְּאִבְרָהֶם, וְהַכֹּל עוֹמֵד בְּסוּד
אֶחָד. וּבִשְׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לְאָדָם אֶת
כָּל אוֹתָם הַדּוֹרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְרָאָה אוֹתָם כָּל אֶחָד
וְאֶחָד, כָּל דּוֹר וְדוֹר, כְּלָם עוֹמְדִים בְּגֵן הָעֵדֶן בְּאוֹתָהּ
הַדְּמוּת שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְכַתּוּב וְרָאָה, הִרִי נִתְבָּאָר, כִּינּוּן שֶׁרָאָה אֶת דָּוִד שְׂאִין
בּו חַיִּים כָּלֵל, תְּמָה, וְהוּא נִתֵּן לוֹ מִשְׁלוֹ
שְׁבָעִים שָׁנִים. מִשׁוּם כֶּךָ הָיוּ לוֹ לְאָדָם תְּשַׁע מְאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִים, וְאוֹתָם הַשְּׁבָעִים עָלוּ לוֹ לְדוֹד.
וְהִדְבָּר הַזֶּה הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה, שֶׁלְדוֹד אֵין [יָמִים]
פָּרֵט לְשְׁבָעִים הַשָּׁנִים מֵאָדָם הִרְאִישׁוֹן. וְהַכֹּל הוּא
סוּד שֶׁל חֲכָמָה. וְכָל מָה שֶׁלְמִטָּה, הַכֹּל הוּא בְּסוּד
שֶׁל מַעְלָה.

וְכַתּוּב וְרָאָה, בְּכָל אוֹתָן הַדְּמִיּוֹת שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל
הָעוֹלָם, כְּלָם לְפָנָיו זוּגוֹת זוּגוֹת. לְאַחַר
מִכֵּן, כְּשֶׁבָאִים לְעוֹלָם הַזֶּה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְזוּג זוּגִים.

אָמַר רַבִּי [יְהוּדָה] יִצְחָק, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [מְזוּג
זוּגִים וְאוֹמֵר] אוֹמֵר בֵּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי, מָה זֶה אוֹמֵר, וְהִרִי כְּתוּב (קהלת א) אֵין כָּל
חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תַּחַת הַשָּׁמַשׁ
כְּתוּב, שׁוֹנָה לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה כָּאֵן הַפְּרוּז, וְהִרִי אָמַר רַבִּי
חֲזָקִיָּה אָמַר רַבִּי חַיִּיא, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מִמֶּשׁ
שִׁיּוּצָא אָדָם לְעוֹלָם, בֵּת זוּגוֹ מְזוּמָנֵת לוֹ? אָמַר רַבִּי
אָבָא, אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם מִתְעַטְרוֹת לְפָנָי
הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ טָרַם יְבָאוּ לְעוֹלָם. שְׁכַךְ שְׁנִינוּ, בִּשְׁעָה
הַזֶּה הוּא שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא נְשָׁמוֹת לְעוֹלָם,
כָּל אוֹתָן הַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת, כְּלָן כְּלוּלוֹת זָכָר וּנְקֵבָה
שֶׁמְחַבְּרוֹת יַחַד.

וְנִמְסְרוֹת בִּיּוֹדֵי אוֹתוֹ הַמְּמַנָּה הַשְּׁלִיחַ שֶׁנִּתְמַנָּה עַל
הַרְיוֹנוֹת בְּנֵי הָאָדָם, וּשְׁמוֹ לִילָה.
וּבִשְׁעָה שִׁיּוֹרְדוֹת וְנִמְסְרוֹת בִּיּוֹדֵי, נִפְרְדוֹת, וּלְפַעְמִים
זֶה מְקַדֵּים לְפָנָי זֶה, וּמוֹרִיד אוֹתָם בְּבְנֵי הָאָדָם.
וּכְשֶׁמְגִיעַ [מִכָּה] זְמַן זוּגָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
שֶׁמְכִיר אוֹתָן הַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת מִחִבְּר אוֹתָן
כְּבָרָא שׁוֹנָה וּמְכַרִּיז עֲלֵיהֶם. וּכְשֶׁמִּתְחַבְּרִים, נַעֲשִׂים
גּוֹף אֶחָד וְנִשְׁמָה אַחַת, יָמִין וּשְׂמָאל כְּרָאוּי, וּמִשׁוּם

נִתְקַנָּה. וְאִף עַל גַּב שֶׁבְּאוֹתוֹ הַזְּמַן אִבְרָהֶם לֹא הָיָה
מֵהוּל – הַדְּרָגָה הַזֹּאת בְּמִרְאָה שֶׁל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת
הִיא, וּבְכָל אוֹתָם הַגּוֹנִים עוֹמְדֵת, וְהַמִּרְאָה שֶׁל
אוֹתָם הַגּוֹנִים עוֹמֵד תַּחְתֶּיהָ. אֶחָד מִיָּמִין – גּוֹן לְבָן,
וְאֶחָד מִשְׂמָאל – גּוֹן אָדָם, אֶחָד שֶׁפְּלוּל מִכָּל
הַגּוֹנִים. וְהוּא הַמִּרְאָה שֶׁפְּלֵ הַגּוֹנִים הָעֲלִיוֹנִים
עוֹמְדִים עָלָיו. וְעַל זֶה בְּמִרְאָה הַזֶּה עֲמֵד עַל אִבְרָהֶם
וְדַבֵּר עִמוֹ, וְאִף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִמּוּל. כִּינּוּן שֶׁנִּמּוּל מָה
כְּתוּב? וְיִרָא ה' אֶל אִבְרָם.

בְּאִ רָאָה, בְּכַלְעָם [אָמַר] כְּתוּב מַחְזָה שְׂדֵי,
וּבְאִבְרָהֶם כְּתוּב מַחְזָה סֶתֶם. מָה בֵּין זֶה לְזֶה?
אֵלֹא מַחְזָה שְׂדֵי אֵלֹו שֶׁלְמִטָּה [שִׁיּוּצָאוֹ] מִמֶּנּוּ, וְהֵם
הַמִּרְאָה שֶׁלֹּו. מַחְזָה סֶתֶם, מַחְזָה זֶה הוּא ה' [שֶׁל כָּל
מִרְאָה] שֶׁכָּל הַדְּמִיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ. וּמִשׁוּם
כֶּךָ כְּתוּב בְּאִבְרָהֶם מַחְזָה סֶתֶם, וּבְכַלְעָם מַחְזָה שְׂדֵי.
וְעַל כֵּן, טָרַם שֶׁנִּמּוּל אִבְרָהֶם, הִיתָה לוֹ הַדְּרָגָה
הַזֹּאת כְּפִי שְׂאִמְרָנוֹ. כִּינּוּן שֶׁנִּמּוּל, מִיָּד וְיִרָא
אֵלָיו ה' וְגו'. נִרְאוּ כָּל [שְׂאִר] הַדְּרָגוֹת עַל הַדְּרָגָה
הַזֹּאת, וְהַדְּרָגָה הַזֹּאת דְּבָרָה עִמוֹ כְּרָאוּי בְּשִׁלְמוֹת.
וְאִבְרָהֶם נִקְשֵׁר מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, וְנִכְנַס לְבְרִית הַקְּדוֹשׁ
כְּרָאוּי בְּשִׁלְמוֹת.

הַשְּׁלֵמָה מִהַשְּׁמָמוֹת (סימן מ"ח)

שְׁכִינָה נִקְרָאת אוֹת בְּרִית מִצַּד שֶׁל צְדִיק יְסוּד
עוֹלָם. זֹאת אוֹת הַבְּרִית – בְּסִינִי. [בֵּין]
הָעַמּוּד הָאֲמֻצְעִי, וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – נִצַּח הוּד. אוֹת
– זֶה צְדִיק. הִיא – זוֹ שְׁכִינָה. (שְׁמוֹת לֹא) כִּי שֵׁשֶׁת
יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם – מִכְּתָר עַד הָעַמּוּד
הָאֲמֻצְעִי, שְׂאִין שֶׁשׁ בְּכָל מְקוֹם אֵלֹא מִצַּד הָאוֹת ו',
וְאֵין שְׁבִיעִי אֵלֹא מִצַּד הָאוֹת י', עֲטָרָה עַל רִאשׁוֹ.
הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה הִיא אוֹת, הַחֲכָמָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא
אוֹת, וְתַקְנּוּ לְמוּל לְשִׁמְנָה שָׁשׁ הִיא חֲכָמָה עַד
הַיְסוּד, לְקַבֵּל בָּהֶם י' קְטָנָה לְהַעֲלוֹתָהּ עַד הַכְּתָר
לְהִיּוֹת עֲטָרָה עַל רִאשׁוֹ, וְתַקְנּוּ לְשִׁים הָעֲרֻלָּה בְּכָלִי
וְעַפְרָה, לְקַיֵּם וְנַחֲשׁ עַפְרָה לְחִמוֹ: ע"כ מִהַשְּׁמָמוֹת.

בְּאִ רָאָה, כִּינּוּן שֶׁנִּמּוּל אִבְרָהֶם, יִצְא מִהָעֲרֻלָּה,
וְנִכְנַס לְבְרִית הַקְּדוֹשָׁה, וְהַתְעַטֵּר בְּעֲטָרָה
קְדוֹשָׁה, וְנִכְנַס בְּבְרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ, וְאִז
הַתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּגִלּוֹ, מִשׁוּם שֶׁכְּתוּב (ירמיה לג) אִם
לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלִילָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי,

שִׁיכוֹל לְהַקְדִּים אַחַר לְשֵׁא אֶת אֲשֶׁתוֹ שֶׁל זֶה בְּרַחֲמִים וּבִתְפִלָּה. וְאַף עַל גַּב שְׁאַמְרְתִּי לָךְ שִׁיכוֹלִים לְהַקְדִּים אַחַר בְּרַחֲמִים, לֹא יָכוֹל אֲלֵא אִם (הוא) בְּעֵלָה הוּא רָשָׁע וְהוּא צְדִיק].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, [כְּעֵת] זֶה הוּא וְדַאי שְׁקָשִׁים הַזּוּגִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֲשֶׁרִי חֲלַקְמֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָם אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל הַנְּסֻתוֹת וְהַגְּנוּזִים שְׁגוּגוּזִים לְפָנָיו. וְדַאי כְּתוּב (תהלים יט) תּוֹרַת ה' תְּמִימָה וְגו'. אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה, שְׁכָל מִי שֶׁנִּפְרָד מִן הַתּוֹרָה אֶפְלוּ שָׁעָה אַחַת, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מִחַיֵּי הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (דברים ל) כִּי הִיא חַיִּיהָ וְאַרְךְ יָמֶיהָ, וְכָתוּב (משלי ג) אַרְךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תְּשַׁעִים שָׁנָה וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פִתַּח, (ישעיהו ס) וְעַמְךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְגו'. אֲשֶׁרִיֵּהֶם יִשְׂרָאֵל מְכָל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לָהֶם צְדִיקִים. שְׁלֵמְדָנוּ, מֵאָה וְעֶשְׂרִים [וְחַמֵּשׁ] וְשִׁמּוֹנָה אֲלָפִים בְּעֵלֵי כְּנָפִים שֶׁהוֹלְכִים וְטָסִים אֶת כָּל הָעוֹלָם, וְשׁוֹמְעִים קוֹל וְאוֹחֲזִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל.

כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ שְׁאִין לָךְ דְּבַר בְּעוֹלָם שְׁאִין לוֹ קוֹל וְהוֹלֵךְ וְטָס בְּרַקִּיעַ. וְאוֹחֲזִים בּוֹ בְּעֵלֵי כְּנָפִים, וּמַעֲלִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל [לְרַבּוֹנָם] שְׁאוּמְרִים [בְּעֵלֵי הַדִּין] וְדַנִּים אוֹתוֹ הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע, שְׁכָתוּב (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יִלִּיךְ אֶת הַקּוֹל וְגו'.

כָּךְ אִין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי שְׁנִינּוּ שְׁאִין זּוּג אֲלֵא לְפִי מַעֲשֵׂי וְדְרָכֵי הָאָדָם – כָּךְ זֶה וְדַאי! שְׁאִם זּוֹכָה וּמַעֲשֵׂיו כְּשָׂרִים, הוּא זּוֹכָה לְהַתְחַבֵּר עִם אוֹתוֹ שֶׁלוֹ כְּמוֹ שְׂיָצָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִי שֶׁמַּעֲשֵׂיו כְּשָׂרִים, בְּאִיזָה מְקוֹם יִבְקַשׁ [יּוֹשֵׁב] אֶת זּוּגוֹ? אָמַר לוֹ, הֲרִי שְׁנִינּוּ, לְעוֹלָם יִמְכּוּר אָדָם וְכוּ' וַיִּשָּׂא בַת תַּלְמִיד חֲכָם, [ד"א וְכֵא רָאָה] שֶׁתַּלְמִיד חֲכָם פִּקְדוֹן רַבּוֹנוּ נִפְקָד בִּידוֹ. שְׁנִינּוּ בְּסוּד הַמִּשְׁנָה, כָּל אוֹתָם שְׁבָאוּ בְּגִלְגוּל שֶׁל נְשָׁמוֹת, יְכוֹלִים לְהַקְדִּים בְּרַחֲמִים אֶת זּוּגָם. וְעַל זֶה הִעִירוּ הַחֲכָמִים, אִין נוֹשָׂאִים נָשִׁים בְּמוֹעֵד, אֲבָל מְקַדְשִׁים, שְׁמָא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים. וַיִּפֶּה אָמְרוּ אַחַר בְּדִיוֹק. וְעַל כֵּן קָשִׁים הַזּוּגִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל כָּל פָּנִים וְדַאי כְּתוּב כִּי שָׂרִים דְּרָכֵי ה'.

רַבִּי יְהוּדָה שָׁלַח לְרַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר, הֲרִי סוּד הַדְּבָר יִדְעָתִי, אוֹתָם שְׁבָאוּ בְּגִלְגוּל נְשָׁמוֹת – מֵאִיזָה מְקוֹם לָהֶם יֵשׁ זּוּג? שָׁלַח לוֹ, כְּתוּב (שופטים כא) מֵה נִעֲשָׂה לָהֶם לְנוֹתָרִים לְנָשִׁים וְגו'. וְכָתוּב וְחַטְפַּתְתֶּם לָכֶם וְגו'. פִּרְשֵׁת בְּנֵי בְנֵימִין מוֹכִיחָה, וְעַל זֶה שְׁנִינּוּ שְׁמָא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים. [וְכִי אוֹתוֹ אַחַר אִין לוֹ בַת זּוּגוֹ? אֲבָל תִּמְצָא זֶה כְּמוֹ אָדָם שֶׁנִּשָּׂא בַת זּוּגוֹ וְלֹא הָיוּ לוֹ מְמֻנָה בְּנִים וּמֵת, יָבֵא אָחִיו וַיִּיבֶם אֶת אֲשֶׁתוֹ וַיּוֹלֵד לוֹ מְמֻנָה בֶּן. הַבֵּן הַזֶּה הוּא הַמֵּת שֶׁנִּשְׁמָתוֹ חֲזָרָה לְעוֹלָם, זֶה הוּא הָאֲחֵר שְׁאִין לוֹ בַת זּוּג אֲלֵא אִמּוֹ. וְזֶה הוּא שְׁמָא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים,

❦ סדר הלימוד ליום יד כסלו [יום 73 בשנה] ❦

אמר רבי חזקיה, כל מי שמשתדל בשעה הזו בתורה, ודאי יש לו חלק תמיד בעולם הבא. אמר רבי יוסי, מה הטעם תמיד? אמר לו, כך למדנו, שכל חצות לילה, כשמתעורר הקדוש ברוך הוא בגן עדן, כל הנטיעות של הגן משקים יותר מאותו הנחל שנקרא נחל קדומים, נחל עדנים, שאין פוסקים מימיו לעולמים. כפיכך אותו שעומד ומשתדל בתורה, כאלו אותו הנחל מוריק על ראשו ומשקה אותו בתוך אותם הנטיעות שבגן עדן. [אמר רבי יוסי] ולא עוד, אלא הואיל וכל הצדיקים שבתוך גן העדן מקשיבים לו, שמים לו חלק באותה השקאת הנחל. נמצא שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

רבי אבא היה בא מטבריה לבית טרונאי שלחמיו, ורבי יעקב בנו היה עמו. נפגשו בכפר טרשא. כשרצו לשכב, אמר רבי אבא לבעל הבית: יש כאן תרנגול? אמר לו בעל הבית: למה? אמר לו: משום שאני קם בחצות הלילה ממש.

אמר לו: לא צריך, שהרי סימן יש לי בבית – שהמשקל הזה שלפני מטתי, אני ממלא אותו במים, ומטפטף טפה טפה. ובחצות הלילה ממש מתרוקנים כל המים, ומתגלגל הגלגל [הדבוק] הזה ונוהם, ונשמע קולו בכל הבית. ואז הוא חצות הלילה ממש.

וזמן אחד היה לי שהיה קם בכל חצות לילה ומשתדל בתורה, ומשום כך עשה את זה. אמר רבי אבא: ברוך הרחמן ששלחני לכאן. בחצות הלילה נהם אותו הגלגל [הדבוק]. קמו רבי אבא ורבי יעקב, ושמעו את אותו האיש שהיה יושב בירכתי הבית ושני בניו עמו, והיה אומר, כתוב (תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך. מה ראה דוד שהוא אמר חצות לילה ולא בחצות הלילה? אלא חצות לילה – ודאי לקדוש ברוך הוא אמר כך. וכי כך נקרא הקדוש ברוך הוא? כן, שהרי חצות לילה ממש הקדוש ברוך הוא נמצא וסיעתו, ואז היא השעה שנכנס לגן העדן להשתעשע עם הצדיקים.

אמר רבי אבא לרבי יעקב, ודאי נשתתף עם השכינה ונתחבר יחד. קרבו וישבו עמו.

מתי דנים את אותו הקול? רבי חייא אמר, בשעה שפן אדם שוכב וישן ונשמתו יצאה ממנו, והיא מעידה בכך האדם, ואז דנים את אותו הקול. זהו שכתוב (מיכה ז) משכבת חיקך שמור פתחי פיך. מה הטעם? משום שהיא מעידה באדם. רבי יהודה אומר, כל מה שאדם עושה בכל יום, נשמתו מעידה בו באדם בלילה.

למדנו, אמר רבי אלעזר, בתחלת השעה הראשונה בלילה, כשנושף [שיוצא] היום ונכנס השמש, בעל המפתחות שממנה על השמש נכנס בתריסר שערים שפתוחים ביום. אחר שנכנס בכלם, כל אותם השערים הסתומים [הפתוחים], הפרוז עומד ומתחיל להכריז. עומד מי שעומד ואוחז את אותם המפתחות. אחר שסיים הפרוז, כל אותם שומרי העולם מתכנסים ועולים, ואין מי שפותח [פה] פתחון פה והכל שוקטים. אז מתעוררים הדינים שלמטה, והולכים ומשוטטים בעולם, והלבנה מתחילה להאיר.

ובעלי היבבה תוקעים ומיללים. תוקעים שנית. אז מתעוררת שירה ומזמרים לפני רבונם. כמה בעלי מגנים עומדים במקומם ומעוררים דינים בעולם. אז בני האדם ישנים, והנשמה יוצאת ומעידה עדות ומתחייבת בדין. והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם אדם, והנשמה שבה למקומה.

בחצות הלילה, כשהצפרים מתעוררות, צד הצפון מתעורר ברוח, עומד במקומו השרביט שבצד הדרום, ומכה באותה הרוח ושוקט ומתבסס. אז מתעורר הקדוש ברוך הוא במנהגיו להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

באותה שעה. אשרי חלקו של אדם שעומד להשתעשע בתורה, שהרי הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שבגן עדן, כלם מקשיבים לקולו. זהו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט אחד של חסיד שיהיה [תמיד] שמור בעולם, שהרי עליונים ותחתונים שומרים אותו. זהו שכתוב (תהלים מב) יומם יצנה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

פְּתַח רבי אבא ואמר, ועמך כלם צדיקים וגו'. הדבר הזה הרי בארוהו החברים, מה הטעם כתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים, וכי כל ישראל הם צדיקים? והרי כמה רשעים יש בישראל, כמה חוטאים וכמה רשעים שעוברים על מצוות התורה.

אֵלָא כך שנה בסוד המשניות: אשריהם ישראל שעושים קרבן של רצון לקדוש ברוך הוא, שמקריבים את בניהם לשמונה ימים לקרבן, וכשנמולים, נכנסים לחלק הטוב של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. וכיון שנכנסו בחלק הזה של הצדיק, הם נקראים צדיקים. ודאי כלם צדיקים.

ועל כן לעולם יירשו ארץ, ככתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם, וכתוב זה השער לה צדיקים יבאו בו, אותם שנמולו ונקראים צדיקים. נצר מטעי - נצר מאותם הנטיעות שנטע הקדוש ברוך הוא בגן עדן. הארץ הזו היא אחת מהן, ועל כן יש לישראל חלק טוב לעולם הבא, וכתוב (שם לז) צדיקים יירשו ארץ. (ישעיה ס) לעולם יירשו ארץ, מה זה לעולם? כמו שבארנו במשנתנו, והרי הדבר הזה נתבאר בין החברים. [ולמדנו, מה ראה הכתוב שלא נקרא אברהם עד עתה?] [נ"א בא ראה, הקדוש ברוך הוא לא קרא לאברהם אברהם עד עתה, מה הטעם? אלא כך בארנו, שעד עתה לא נמול, וכשנמול, התחברה בו ה"א הזו ושרתה בו]. אלא כך בארנו, שעד עכשו לא נמול, וכשנמול, התחבר לה"א הזו והשכינה שרתה בו, ואז נקרא אברהם.

והינו מה שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ושנה בה' בראם, ושנה באברהם. מה אומרים? אלא זה חסד וזו השכינה, והכל יורד יחד, והדבר לא קשה, וזה וזה היה.

אמר רבי יעקב לרבי אבא, הה' הזו של הבראם היא קטנה, וה' של הלה' (דברים לב) - גדולה. מה בין זה לזה? אמר לו, זו שמטה, וזה יובל, ויש ששונים שהכל אחד. שכאשר מאירה מהצדיק, אז עומדת בשלמות וה"א גדולה, שהרי מוארת כראוי. ופעמים שלא עומדת בשלמות ויונקת מצד האחר, אז ה"א קטנה]. ומשום כך לפעמים שהלכנה

אמרו לו, אמר דבר פיה, שיפה אמרת, מנין לך זה? אמר להם, דבר זה למדתי מסבי. ועוד היה אומר, ששש [שתחלת] השעות הראשונות של הלילה, כל הדינים שלמטה מתעוררים והולכים ומשוטטים בעולם.

ובחצות הלילה ממש הקדוש ברוך הוא מתעורר בגן עדן, והדינים שלמטה אין נמצאים. וכל המנהגים שלמעלה בלילה, אין נמצאים אלא בחצות הלילה ממש. מנין לנו? מאברהם, שכתוב (בראשית יד) ויחלק עליהם לילה במצרים - (שמות יב) ויהי בחצי הלילה. ובמקומות רבים בתורה כך נמצא. ודוד היה יודע.

[ומה] ומנין היה יודע? אלא כך אמר הזקן, שמלכותו תלויה בזה [הלילה], ועל זה עומד בשעה הזו ואומר שירה, ולכן קרא לקדוש ברוך הוא חצות לילה [ממש] אקום להודות לך וגו', שהרי כל הדינים תלויים מכאן, ודיני המלכות נמצאים מכאן. ובאותה השעה נקשר דוד בה, וקם ואמר שירה. בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, ודאי כך הוא. ברוך הרחמן ששלחני לכאן.

בא ראה, הלילה הוא דין בכל מקום, והרי הקמנו את הדברים, וכך הוא ודאי, והרי הערתי לפני רבי שמעון. אמר אותו הילד בנו של אותו האיש, אם כך, למה כתוב חצות לילה? אמר לו, הרי נאמר שבחצות הלילה מתעוררת מלכות השמים.

אמר, אני שמעתי דבר. אמר לו רבי אבא, אמר בני טוב, שהרי דבר פיה יהיה קול המאור. אמר, אני שמעתי, שהרי הלילה הוא דין המלכות, ובכל מקום הוא דין. וזה שאמר חצות, משום שיונקת בשני גונים [חצות] - בדין וחסד. וודאי שהמחצית הראשונה היא דין, שהרי במחצית האחרת היא מאירה פניה בצד החסד, ועל כן חצות לילה כתוב ודאי.

קם רבי אבא ושם ידו בראשו וברך אותו. אמר, ודאי חשבתי שאין נמצאת חכמה, רק באותם הצדיקים שזכו בה. כעת ראיתי שאפלו ילדים בדור של רבי שמעון זכו לחכמה עליונה. אשריך רבי שמעון! אוי לדור שאתה תסתלק ממנו! ישבו עד הבקר והתעסקו בתורה.

פְּתַח אַחַד [רַבִּי אַבְאָ] וְאָמַר, (שופטים ה) בְּפָרַעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרָכוֹ ה'. מָה רָאוּ דְבוּרָה וּבְרָק שֶׁפְּתַחוּ בְּפָסוּק הַזֶּה? אֲלֵא כִּף שְׁנִינוּ, אֵין הָעוֹלָם מִתְקִים אֲלֵא עַל הַבְּרִית הַזֹּה, שֶׁכְּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה וְגו'. שֶׁהָרִי שָׁמַיִם וְאָרֶץ עַל זֶה קִיָּמִים. מִשׁוּם כִּף, כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקִיָּמִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם. וְכָל זְמַן שֶׁחָס וְשָׁלוֹם מִבְּטָלִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, אֵין שָׁמַיִם וְאָרֶץ מִתְקִיָּמִים, וְאֵין נִמְצְאוֹת בְּרָכוֹת בְּעוֹלָם.

בֵּא רָאָה, לֹא שָׁלְטוּ שָׂאֵר הָעַמִּים עַל יִשְׂרָאֵל אֲלֵא כְּשֶׁבְטָלוּ מֵהֶם אֶת הַבְּרִית הַזֹּה. וּמָה בְּטָלוּ מֵהֶם? שֶׁלֹּא נִפְרָעוּ וְלֹא נִתְגַּלוּ. וְעַל זֶה כְּתוּב (שמואל א-יב) וַיַּעֲזְבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וְגו' וַיִּמְכְּרוּ אֶתֶם בְּיַד סִיסְרָא. וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה' מִמֶּשׁ. עַד שֶׁבָּאָה דְבוּרָה וְנִדְבָה אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל לְדַבֵּר הַזֶּה, אִזּוֹ נִכְנָעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם תַּחֲתֵיהֶם.

וְהִינּוּ מָה שֶׁשְׁנִינוּ, שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיהוֹשֻׁעַ, וְכִי יִשְׂרָאֵל הֵם אֲטוּמִים וְלֹא נִפְרָעוּ וְלֹא הִתְגַּלוּ וְלֹא מְקִיָּמִים אֶת בְּרִיתִי, וְאֵתָה רוֹצֵה לְהַכְנִיסֵם לְאָרֶץ וְלִהְיוֹת אֶת שׁוֹנְאֵיהֶם? (יהושע ה) שׁוֹב מִלֵּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית. וְעַד שֶׁנִּפְרָעוּ וְנִתְגַּלְתָּה הַבְּרִית הַזֹּה, לֹא נִכְנָסוּ לְאָרֶץ וְלֹא נִכְנָעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם. אֵף כֵּאֵן, כִּיּוֹן שֶׁהִתְנַדְּבוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹת הַזֹּה, נִכְנָעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם תַּחֲתֵיהֶם וְחִזְרוּ הַבְּרָכוֹת לְעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּפָרַעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרָכוֹ ה'.

קָם אַחַר, פְּתַח וְאָמַר, (שמות ד) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׁוּהוּ ה' וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ. אֶת מִי? אֶת מֹשֶׁה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי אֵתָה הוֹלֵךְ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְלִהְיוֹת מֶלֶךְ גָּדוֹל וְשֹׁלֵט, וְאֵתָה שֶׁכַּחַת מִמֶּךָ אֶת הַבְּרִית, שֶׁבִנְךָ לֹא נִמּוֹל? מִיָּד - וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ.

לְמַדְנּוּ, יָרַד גְּבִרְיָאֵל בְּשִׁלְהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ לְשַׂרְף אוֹתוֹ, וְנִרְמַז לְנִחַשׁ אַחַד שׁוֹרֵף לְשֶׁאֵף אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ. לְמָה נִחַשׁ? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵתָה הוֹלֵךְ לְהַרְגֵּךָ אֶת הַנִּחַשׁ הַגָּדוֹל וְהַחֲזָק, וּבִנְךָ לֹא נִמּוֹל?! מִיָּד נִרְמַז לְנִחַשׁ אַחַד לְהַרְגֵּךָ אוֹתוֹ, עַד שֶׁרָאָתָה צְפוּרָה וּמְלָה אֶת בְּנֵה וְנִצּוֹל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַתִּקַּח צְפוּרָה צַר. מָה זֶה צַר? אֲלֵא רְפוּאָה. וּמָה

עוֹמֵד בְּשִׁלְמוֹתָהּ, וְלִפְעָמִים בְּחִסְרוֹנָהּ, וּבְכַפְנֵיהָ נִמְצָא וְנוֹדַע, וְהִכַּל יָפֵה, וְזֶה הוּא בְרוּר הַדְּבָר.

אָמַר רַבִּי אַבְאָ, אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם מִכָּל שָׂאֵר הָעַמִּים וְנָתַן לָהֶם אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה, אֵין יוֹרֵד לְגִיָּהֶנָּם אִם הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כְּרָאוּי, שֶׁאֵין מְכַנֵּס אוֹתוֹ לְרִשׁוֹת אַחֲרָת וְלֹא מְשַׁקֵּר בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ. שֶׁכָּל מִי שֶׁמְשַׁקֵּר בְּזֶה, כְּמִי שֶׁמְשַׁקֵּר בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (הושע ה) בַּה' בְּגָדוֹ כִּי בָנִים זָרִים יִלְדוּ.

עוֹד אָמַר רַבִּי אַבְאָ, בְּזְמַן שֶׁהָאָדָם מַעֲלָה אֶת בְּנוֹ לְהַכְנִיסוֹ לְבְרִית הַזֹּה, קוֹרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפַמְלֵיָא שְׁלוֹ וְאוֹמֵר, רָאוּ אִיזוֹ בְרִיָּה עֲשִׂיתִי בְּעוֹלָם! בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה מְזַדְּמֵן [לו] אֲלֵיהֶוּ, וְטַס אֶת הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע טִיסוֹת וּמְזַדְּמֵן לְשֵׁם, וְעַל זֶה שְׁנִינוּ שֶׁצָּרִיף אָדָם לְתַקֵּן כֶּסֶף אַחַר לְכַבּוֹדוֹ, וַיֹּאמֶר: זֶה הַכֶּסֶף שֶׁל אֲלֵיהֶוּ. וְאִם לֹא, אֵינוֹ שׁוֹרָה שֵׁם. וְהוּא עוֹלָה וּמַעֲיֵד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא רָאָה, בְּרָאשׁוֹנָה כְּתוּב (מלכים א-יט) מָה לָךְ פֶּה אֲלֵיהֶוּ וְגו', וְכְתוּב קִנְאָ קִנְאֵתִי לְה' אֲלֵהִי צְבָאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. אָמַר לוֹ, חַיִּיךָ, שֶׁבְכָל מְקוֹם שֶׁהִרְשָׁם הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה יִרְשָׁמוּ אוֹתוֹ בְּנֵי בְבִשְׂרָם, אֵתָה תְזַדְּמֵן לְשֵׁם. וְהִפָּה שֶׁהַעִיד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עָזְבוּ, הוּא יַעֲיֵד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקִיָּמִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּה. וְהָרִי שְׁנִינוּ, עַל מָה נַעֲנֵשׂ אֲלֵיהֶוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? עַל שֶׁאָמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בְּנָיו.

בֵּינְתָיִם בֵּא אוֹר הַיּוֹם, וְהָיוּ אוֹמְרִים דְּבָרֵי תוֹרָה. קָמוּ לְלַכֵּת, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּמָה שֶׁעֲסַקְתָּם בְּלֵילָה הַזֶּה הַשְּׁלִימוּ. אָמְרוּ, מָה הוּא? אָמַר לוֹ, שֶׁתְּרָאוּ לְמַחַר אֶת פְּנֵיו שֶׁל בְּעַל הַבְּרִית, שֶׁהָרִי אֲשֶׁתִּי בְקֶשָׁה אֶת הַבְּקֶשָׁה הַזֹּה מִכֶּם, וּמִלֵּת הַבְּרִית שֶׁל בְּנֵי שְׁנוּלָד לִי - לְמַחַר תִּהְיֶה הַהִלּוּלָא שְׁלוֹ. אָמַר רַבִּי אַבְאָ, זֶה הִיא בְקֶשָׁה שֶׁל מִצְוָה, וְנִשְׁבַּב לְרָאוֹת אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה.

חֲבוּ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה כְּנִס אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת כָּל אוֹהֲבָיו, וְכָל אוֹתוֹ הַלֵּילָה הִתְעַסְקוּ בַתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיִּשָּׁן. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, כָּל אַחַד וְאַחַד יֹאמֵר דְּבַר חֲדָשׁ בַּתּוֹרָה.

העמים עובדי עבודה זרה, ואין נמסרים בידי דומה? [אלא] באות הזו.

שְׂכָרְךָ לְמַדְנוּ, בְּשַׁעַת שְׂאָדָם יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמָּה קְבוּצוֹת שֶׁל (מְלֹאכֵי חֶבְלָה) מְחַבְּלִים נִפְקָדִים עָלָיו. מְרִימִים עֵינַיִם וְרוֹאִים אֶת הָאוֹת הַזֹּה, שֶׁהִיא בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, וְנִפְרָדִים מִמֶּנּוּ, וְאִינוּ נִתֵּן בִּיַדִּי דוּמָה לְרֹדֶת לְגִיָּהֶנָּם. שֶׁכֵּל מִי שֶׁנִּמְסָר בִּידוֹ, וְדַאי יוֹרֵד לְגִיָּהֶנָּם. וּמֵהָאוֹת הַזֹּה פּוֹחֲדִים עָלֵינוּ וְתַחְתּוֹנִים, וְהַדִּינִים הָרַעִים אֵין שׁוֹלְטִים בּוֹ בְּאָדָם אִם הוּא זֹכֵה לְשַׁמֵּר אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נֶאֱחָז בְּשִׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּינָן שְׂדוּד הַמֶּלֶךְ לֹא שָׁמַר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה כְּרֵאוּי, הָעֲבָרָה מִמֶּנּוּ הַמְּלָכוֹת, וְנִטְרָד מִירוּשָׁלַיִם. מִיד פָּחַד, כִּי סָבַר שִׁיּוּרִידוֹ אוֹתוֹ מִיד, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בִּיד דוּמָה וְיִמּוֹת בְּעוֹלָם הַהוּא, עַד שֶׁהַתְּבַשֵּׁר עָלָיו, שְׂכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב ב) גַּם ה' הָעֵבִיר חֲטָאתְךָ לֹא תִמּוֹת. בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַת פָּתַח וְאָמַר, לֹלִי ה' עֲזַרְתָּה לִי כַּמַּעַט שְׂכָנָה דוּמָה נִפְשִׁי.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, מֵה זֶה [שְׂכָתוֹב] שְׂאָמַר דָּוִד (שם טו) וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֵת נוֹהוֹ? [מֵהוּ וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאַחַר כֵּן וְאֵת נוֹהוֹ?] מִי יִכּוֹל לְרַאוֹת אֶת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֵלָּא כֵּן שְׂנִינּוּ, בְּשַׁעַת הַהִיא שֶׁגָּזַר עָלָיו אוֹתוֹ הָעֲנַשׁ, וְדוּד יָדַע שֶׁעַל שְׁלֹא שָׁמַר הָאוֹת הַזֹּה כְּרֵאוּי נֶעֱנַשׁ בְּזֶה, שֶׁהַכֵּל יַחַד אַחוּז, וְהַכֵּל נִרְמָז בְּאוֹת הַזֹּה, וְלֹא נִקְרָא צְדִיק מִי שְׂאִינוּ שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כְּרֵאוּי - הִיָּה מִבְּקֶשׁ בְּקֶשְׁתּוֹ וְאוֹמַר, וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֵת נוֹהוֹ.

מֵה זֶה אֹתוֹ? [הָאוֹת שְׁלוֹ, אוֹת הַבְּרִית, שֶׁהִרְאֵנִי אוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה הָאוֹת שְׁלוֹ] זֹה אוֹת הַבְּרִית [שְׁלוֹ] הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִרְאֵנִי אֲנִי פּוֹחֵד שְׂאֲבָדָה מִמֶּנִּי. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשְׂנִי אֵלָּו - הַמְּלָכוֹת וִירוּשָׁלַיִם - אַחוּזוֹת בְּזֶה. וּמִשּׁוּם כֵּן תִּלָּה בְּבִקְשָׁתּוֹ אוֹתוֹ וְאֵת נוֹהוֹ, שֶׁתַּחֲזֹר הַמְּלָכוֹת שֶׁל הָאוֹת הַזֹּה לְמִקּוּמָה, וְהַכֵּל דִּבֵּר אַחַד.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (אִיּוֹב יט) וּמִבְּשָׂרִי אַחֲזָה אֵלוֹהַ. מֵה זֶה וּמִבְּשָׂרִי? הִיָּה צְרִיף לֵהִיּוֹת וּמַעֲצָמִי! אֵלָּא מִבְּשָׂרִי מִמֶּשׁ, וּמֵה הִיא? שְׂכָתוֹב (יִרְמִיָּה יא) וּבִשָּׂר קֹדֶשׁ יַעֲבֹרוּ מֵעַלְיָךְ, וְכָתוּב (כְּרֵאוּב יז) וְהִיָּתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרֹכֶם. שְׂנִינּוּ, בְּכֹל זְמַן שֶׁנִּרְשָׁם אָדָם

הַרְפוּאָה? שְׂכָתוֹב וְתִכְרַת אֶת עַרְלַת בְּנָה. שְׂנַצְנָצָה בַּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

קָם אַחַר וְאָמַר, (כְּרֵאוּב יט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו גִּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמְרוּ וְגו'. וְכִי לָמָּה קָרָא לָהֶם, וְהִרְאֵנִי הֵם הֵיוּ קְרוּבִים אֵלָיו? אֵלָּא בְּשַׁעַת שֶׁאָמַר לָהֶם אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם, תִּמְהוּ שְׂרָאוֹ אוֹתוֹ בְּמִלְכוּת עֲלֵינוּ. אָמַר יוֹסֵף, הַמְּלָכוֹת הַזֹּה, מִשּׁוּם זֶה הַרוּחַתִּי אוֹתָהּ. גִּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ, שֶׁהִרְאָה לָהֶם אֶת בְּרִית הַמִּלָּה. אָמַר, זֹה גִרְמָה לִי אֶת הַמְּלָכוֹת הַזֹּה, מִשּׁוּם שֶׁשְׂמַרְתִּי אוֹתָהּ.

מִבְּאֵן לְמַדְנוּ, שְׂמִי שְׂשׁוּמֵר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה, הַמְּלָכוֹת שְׂמוּרָה לוֹ. מִנֵּינ לָנוּ? מִבְּעַז, שְׂכָתוֹב (רוֹת ג) חִי ה' שְׂכָבִי עַד הַבֶּקֶר. שִׁיְצְרוּ הִיָּה מִתְּגָרָה בּוֹ, עַד שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂבֻעָה וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, מִשּׁוּם כֵּן זָכָה שִׁיְצְאוּ מִמֶּנּוּ מְלָכִים שְׁלִיטִים עַל כָּל שְׂאֵר הַמְּלָכִים, וְהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁנִּקְרָא בְּשִׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, כְּתוּב (תְּהִלִּים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה וְגו'. כֵּן שְׂנִינּוּ, בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטַח, מֵה זֶה בְּזֹאת? זֹה אוֹת הַבְּרִית הַמְּזַמֶּנֶת תְּמִיד אֶצֶל אָדָם, וְנִרְמָזָה לְמַעַלָּה. וּמִשּׁוּם כֵּן נֶאֱמַר בְּזֹאת, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב זֹאת אוֹת הַבְּרִית, זֹאת בְּרִיתִי, וְהַכֵּל בְּדִרְגָּה אַחַת. וְשְׂנִינּוּ, זֶה וְזֹאת הֵם בְּדִרְגָּה אַחַת וְלֹא נִפְרָדִים. וְאִם תֹּאמְרוּ, אִם כֵּן, הִרְאֵנִי שְׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם כֵּן, לָמָּה דוּד בְּלִבְדוֹ וְלֹא אַחַר? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִיא אַחוּזָה בּוֹ וְנִרְמָזָה בּוֹ, וְהִיא כְּתַר הַמְּלָכוֹת.

בֵּא רָאָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵת הַזֹּאת הַזֹּה לֹא שָׁמַר אוֹתָהּ דוּד הַמֶּלֶךְ כְּרֵאוּי, הַמְּלָכוֹת הָעֲבָרָה מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן. וְכֵן לְמַדְנוּ, הַזֹּאת הַזֹּה נִרְמָזָה בְּמִלְכוּת שְׂלַמְעֵלָה, וְנִרְמָזָה בִירוּשָׁלַיִם, הַקְּרִיָּה הַקֹּדֶשׁ. בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַת שְׂדוּד עָבַר עָלֶיהָ, יֵצֵא קוֹל וְאָמַר: דָּוִד, בְּמֵה שֶׁנִּקְשְׁרָת תִּנְתָּר. אוֹתָךְ טוֹרְדִים מִירוּשָׁלַיִם, וְהַמְּלָכוֹת תּוֹסֵר מִמֶּךָ. מִנֵּינ לָנוּ? שְׂכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב יב) הִנְנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ. מִבֵּיתְךָ בְּמִדְיָן. וְכֵן הִיָּה. בְּמֵה שֶׁעָבַר עָלָיו נֶעֱנַשׁ. וּמֵה דוּד הַמֶּלֶךְ כֵּן - שְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (תְּהִלִּים צד) לֹלִי ה' עֲזַרְתָּה לִי כַּמַּעַט שְׂכָנָה דוּמָה נִפְשִׁי. לְמַדְנוּ, בְּמֵה זֹכִים יִשְׂרָאֵל שְׂאִינָם יוֹרְדִים לְגִיָּהֶנָּם כְּמוֹ שְׂאֵר

הַרְיִים יְדוּ רַבִּי אֲבָא וּבְרַךְ אוֹתָם. יֵשְׁבוּ עַד שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. אַחַר שֶׁהָאִיר הַיּוֹם, אָמְרוּ לְאוֹתָם הַתִּינוּקוֹת שֶׁלְפָנֵיהֶם: צְאוּ וּרְאוּ אִם הָאִיר הַיּוֹם, וְכָל אֶחָד יֹאמֶר דְּבַר חֲדָשׁ בַּתּוֹרָה לְאִישׁ הַגְּדוֹל הַזֶּה. יֵצְאוּ וּרְאוּ שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. אָמַר אֶחָד מֵהֶם, מְזַמְנֵת בַּיּוֹם הַזֶּה אֵשׁ מִלְמַעְלָה. אָמַר אַחֵר, וּבְבֵית הַזֶּה. אָמַר אַחֵר, זָקֵן אֶחָד כָּאֵן שְׁעֵתִיד בַּיּוֹם הַזֶּה לְהַשְׁרִיף בְּאֵשׁ הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֲבָא, הִרְחַמֵּן יִצְיָלְנוּ.

תָּמָה וְלֹא יָכַל לְדַבֵּר. אָמַר, עֲשֵׂן הַמְּלָכוֹת נִתְפָּס בְּאֶרֶץ. וְכֵךְ הָיָה, שֶׁהַיּוֹם הַהוּא רָאוּ הַחֲבָרִים אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה וְהִקְפּוּ בְּאֵשׁ, וְרַבִּי אֲבָא לְהִטּוּ פָּנָיו בְּאֵשׁ מִשְׁמַחַת הַתּוֹרָה.

שְׁנֵינּוּ, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא יֵצְאוּ כָּלֵם מִן הַבַּיִת, וְהַבַּיִת נִקְשַׁר בְּעֵשֶׂן, וְהָיוּ מְחַדְּשִׁים דְּבָרִים בְּתוֹכָם כְּאִלּוּ קִבְּלוּ הַיּוֹם הַהוּא תּוֹרָה מִהֵרָ סִינִי. אַחֵר שֶׁהִסְתַּלְקוּ, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אִם הוּא יוֹם וְאִם לַיְלָה. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּעוֹדְנוּ עוֹמְדִים, יֹאמֶר כָּל אֶחָד מֵעַמָּנוּ דְּבַר חֲדָשׁ שֶׁל חֲכָמָה לְקִשּׁוֹר חֶסֶד לְבַעַל הַבַּיִת, בַּעַל הַהִלּוּלָא.

פְּתַח אֶחָד וְאָמַר, (תהלים סה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵּב יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ וְגו'. בַּתְּחִלָּה חֲצַרְיָךְ, לְאַחֵר מִכֵּן בֵּיתְךָ, וְלְאַחֵר מִכֵּן הַיְכָלְךָ. זֶה פְּנִימִי מְזֵה, וְזֶה [נ"א לְתוֹךְ] לְמַעְלָה מְזֵה. יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ בַּתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ד) וְהָיָה הַנְּשֹׂאֵר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֹאמֶר לוֹ.

נִשְׁבְּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ לְאַחֵר מִכֵּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כד) בְּחֲכָמָה יִבְנֶה בַיִת. לֹא כְּתוֹב הַחֲכָמָה יִבְנֶה בַיִת. שְׂאֵם הָיָה כְּתוֹב כֶּךָ, מִשְׁמַע שֶׁחֲכָמָה נִקְרָאת בַיִת. אֲלֵא כְּתוֹב בְּחֲכָמָה יִבְנֶה בַיִת, הֵינּוּ מֵהַ שְׁכָתוֹב (בראשית ב) וְנִהְרָ יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וְגו'.

קְדוּשָׁ הַיְכָלְךָ לְאַחֵר זֶה הוּא שְׁלֵמוֹת הַכֹּל. שְׁכָךְ שְׁנֵינּוּ, מֵהַ זֶה הַיְכָל? כְּלוֹמַר ה"י כ"ל, זֶה וְזֶה, וְהַכֹּל נִשְׁלָם יַחַד. מֵהַ מוֹכִיחַ רֹאשׁ הַכְּתוֹב שְׁכָתוֹב אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵּב יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ? זֶה מִי שְׁמַקְרִיב אֶת בְּנֵי קִרְבָּן לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקִרְבָּן הַהוּא, וּמִתְרַצֵּה בּוֹ וּמְקַרֵּב אוֹתוֹ, וְשֵׁם אֶת מְדוּרוֹ בְּשֵׁנֵי חֲדָרִים, וְאוֹחֵז אֶת זֶה וְאֶת זֶה, שְׂאוֹתָם הַשְּׁנַיִם נִקְשְׁרוּ יַחַד, שְׁכָתוֹב יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ, וְדַאי שְׁנֵי חֲצַרְיָךְ.

בְּרַשְׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הָאוֹת הַזֶּה, מִמֶּנָּה רוּאָה אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִמֶּנּוּ מִמַּשׁ, וְהַנְּשִׂמָה הַקְּדוּשָׁה נִאֲחֲזֵת בּוֹ.

וְאִם לֹא זוֹכָה, שְׂאִינוּ שׁוֹמֵר אֶת הָאוֹת הַזֶּה, מֵהַ כְּתוֹב? (איוב ד) מִנְּשִׂמַת אֱלֹהִים יֵאבְדוּ, שֶׁהָרִי הַרְשֵׁם שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נִשְׁמָר. וְאִם זוֹכָה וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, אֵינן הַשְּׁכִינָה נִפְרֶדֶת מֵעַמָּנוּ. מִתִּי מִתְקִים בּוֹ? כְּאֲשֶׁר הוּא נִשְׂא, וְהָאוֹת הַזֶּה נִכְנָסֶת לְמִקְוָה [שְׁשֻׁנִינוּ, מֵהַ הִטְעַם וְא"ו ה"א הוֹלְכוֹת יַחַד? אֲלֵא אַחַת זָכַר וְאַחַת נִקְבְּהָ]. מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד, וְנִקְרָא שֵׁם אֶחָד, אִזּוֹ שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם הַחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן. בְּאִיזָה מְקוֹם שׁוֹרָה? בְּצַד הַזָּכָר. וּמִי הַחֶסֶד? חֶסֶד א"ל שְׂבָא וְיוֹצֵא מִהַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה וּמִתְעַטֵּר בְּזָכָר. וּמִשׁוּם כֶּךָ נִתְבַּשְׂמַת הַנִּקְבָּה. [נ"א שְׁשֻׁנִינוּ, הַסּוּד שֶׁל וי"ו ה"א הוֹלְכִים יַחַד כְּמוֹ שְׁזָכַר וְנִקְבְּהָ מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד וְהֵם אֶחָד, אִזּוֹ שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם הַחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן, וּמִתְעַטֵּר בְּזָכָר וְנִתְבַּשְׂמַת הַנִּקְבָּה].

עוֹד שְׁנֵינּוּ, אֱלֹהִים כֶּךָ הוּא. א"ל, אוֹר הַחֲכָמָה. ו' זָכַר, ה' נִקְבָּה. כְּשֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים יַחַד נִקְרָא אֱלֹהִים. וְהַנְּשִׂמָה הַקְּדוּשָׁה מִהַמְּקוֹם הַזֶּה נִאֲחֲזֵת, וְהַכֹּל תְּלוּי בְּאוֹת הַזֶּה, וְעַל כֵּן כְּתוֹב וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים. זֶה הוּא שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, מִבְּשָׂרִי מִמַּשׁ, מֵהָאוֹת הַזֶּה מִמַּשׁ. וְעַל כֵּן אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים שְׂאֲחוּזִים בְּקְדוּשַׁת בְּרוּךְ הוּא, אֲשֶׁרִיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כְּתוֹב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' וְגו', וּמִשׁוּם כֶּךָ חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, וּמֵהַ בְּכָל כֶּךָ אַתֶּם חֲכָמִים, וְאַתֶּם יוֹשְׁבִים כָּאֵן? אָמְרוּ לוֹ, אִם הַצַּפְרִים יַעֲקְרוּ מִמְּקוֹמָם, לֹא יוֹדְעִים לְאֵן טָסוּת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי כז) כְּצַפּוֹר נוֹדְדֶת מִן קִנְיָה כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ.

וְהַמְּקוֹם הַזֶּה זָכָה אוֹתָנוּ לְתוֹרָה, וְהַדְרָךְ הַזֶּה שְׁלָנוּ. בְּכָל לַיְלָה, חֲצִי אָנוּ יֹשְׁנִים, וְחֲצִי אָנוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וְכִשְׂאָנוּ עוֹמְדִים בְּבִקְרָה, רִיחוֹת הַשְּׂדֵה וְנִגְהָרוֹת מִים מְאִירִים לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִיא מִתְיַשְׁבֶּת בְּלִבָּנוּ. וְאַתֶּם הַמְּקוֹם הַזֶּה הָרִי דָנוּ אוֹתוֹ לְמַעְלָה פַּעַם אַחַת, וְכִמָּה שָׂרִי מְגַנִּים הַסְתַּלְקוּ בְּאוֹתוֹ הַדִּין עַל עֲנֵשׁ הַתּוֹרָה, וְאִזּוֹ הַהִשְׁתַּדְּלוּת שְׁלָנוּ יוֹמָם וְלַיְלָה הִיא בַּתּוֹרָה, וְהַמְּקוֹם הַזֶּה מְסִיעַ לָנוּ, וּמִי שֶׁנִּפְרָד מִכָּאֵן, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מִחַיֵּי הָעוֹלָם.

אותו, עד שישפכ עבודה האחרת שעבד עד עתה, ויסיר ממנו אותו קשי הלב. ואם נמול ולא הוסר ממנו אותו קשי הלב להפנס לעבודת הקדש של הקדוש ברוך הוא, הרי הוא כפסל האבן הזה שגוזרים אותו מהצד הזה ומן הצד הזה, ונשארו אבן כבראשונה. משום כך לא תבנה אתהן גזית. שאם הוא נשארו בקשיותו - כי חרבך הנפת עליה ותחללה. כלומר, אותה המילה שנמול אינה מועילה לו.

משום כך, אשרי חלקו של מי שמקריב את הקרבן הזה בשמחה ובכרצון לפני הקדוש ברוך הוא. וצריך לשמח בחלק הזה כל היום [ההוא], שכתוב (שם ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירגנו ותסוף עלימו ויעלצו בך אהבי שמך.

פתח אחר ואמר, (בראשית יז) ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' וגו', אני אל שדי התהלך לפני וגו'. בפסוק הזה יש לעיין בו, וקשה בכמה דרכים. וכי עד עתה לא התגלה הקדוש ברוך הוא לאברהם אלא [עד] כעת, כשהגיע לימים האלה, וירא ה' אליו ולא קדם? והרי כתוב ויאמר ה' אל אברם. וה' אמר אל אברם. ויאמר לאברם ידוע תדע וגו', וכעת מונה את חשבון הימים, וכשמונה אותם, כתוב וירא ה' אל אברם, נשמע שעד עתה לא התגלה עליו! ועוד, שכתוב בן תשעים שנה ותשע שנים. בתחלה שנה, ואחר כך שנים!

אלא כך שנינו, כל אותם הימים לא כתוב וירא. מה הטעם? אלא כל מה שהיה אטום וסתום, [כך] לא התגלה עליו הקדוש ברוך הוא כראוי. כעת התגלה אליו, שכתוב וירא. מה הטעם? משום שרצה לגלות בו האות הזו, הכתר הקדוש.

ועוד, כשרצה הקדוש ברוך הוא להוציא ממנו זרע קדוש, וקדוש לא יהיה כשעדין הוא בבשר אטום, אלא אמר, כעת שהוא בן תשעים ותשע שנים ולזמן קרוב הוא שיצא ממנו זרע קדוש, שיהיה הוא קדוש בהתחלה, ואחר כך יצא ממנו זרע קדוש. משום כך מנה את ימיו בזה, ולא בכל הזמנים הללו שבהתחלה. עוד, תשעים שנה - שכל ימיו הראשונים לא היו שנים, אלא כשנה

משום כך החסידים הראשונים, זקנינו של כן, כשמקריבים את בניהם לקרבן הזה, פותחים ואומרים: אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. אותם שעומדים עליהם אומרים: נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. אחר כך מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. ואותם שעומדים עליהם אומרים: כשם שהכנסתו לברית וכו'. ושנינו, בתחלה יבקש אדם רחמים עליו, ואחר כך על האחר, שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו - בתחלה, ואחר כך - ובעד כל קהל ישראל. ואנו לקחנו את הדרך הזו, וכך יפה וראוי לפנינו.

אמר רבי אבא, ודאי כך הוא ונאה הדבר. ומי שלא אומר כך, הוא מוציא את עצמו מעשרה חפות שעתידי לעשות הקדוש ברוך הוא לצדיקים בעולם הבא. וכלם נקשרים בזה. ומשום כך עשרה דברים של האמונה יש בפסוק הזה אשרי תבחר ותקרב וגו', ומכל דבר ודבר נעשית חפה אחת ממנה. אשרי חלקכם בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי התורה נקשרת בלבבכם כאלו עמדתם בגופכם בהר סיני בשעה שנתנה תורה לישראל.

פתח אחר ואמר, (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך וגו'. שנינו, כל מי שמקריב את בנו לקרבן הזה, כאלו הקריב את כל הקרבנות של העולם לפני הקדוש ברוך הוא, וכאלו בנה מזבח שלם לפניו. משום כך צריך לסדר מזבח עם כלי אחד מלא עפר למול עליו את הברית הקדוש הזה, ונחשב לפני הקדוש ברוך הוא כאלו זבח עליו עולות וקרבנות, צאן ובקר.

ונזח לו יותר מכלם, שכתוב וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך וגו'. בכל המקום אשר אזכיר את שמי. מהו אזכיר את שמי? [את] זו המילה, שכתוב בה (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. מזבח האדמה הזה ודאי כמו שאמרנו, מה כתוב אחריו? ואם מזבח אדמה תעשה לי. רמז לגר כאשר מתגיר, שהם מעם קשה ערף וקשה לב. זה נקרא מזבח אבנים.

לא תבנה אתהן גזית, מה זה? שצריך להכניסו לעבודת הקדוש ברוך הוא, [כדי] ולא ימול

אֶרֶץ שְׁמֵלֶכֶךְ נֶעַר וְשָׂרִיף בִּבְקָר יֹאכְלוּ. הַפְּסוּקִים הִלְלוּ קָשִׁים הַדְּדִית, וְלֹא קָשִׁים. זֶהוּ שְׁכָתוּב אֲשָׂרִיף אֶרֶץ - זו הָאֶרֶץ שְׁלֹמְעֵלָה שְׁשׁוּלְטַת עַל כָּל אוֹתָם הַחַיִּים שְׁלֹמְעֵלָה, וּמִשׁוּם כֶּךָ נִקְרָאת אֶרֶץ הַחַיִּים, וְעַלֶּיהָ כָּתוּב (דְּבָרִים י"א) אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תָּמִיד. וְכָתוּב אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנַּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ. לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ, בְּמִדְיָק. וְכָל כֶּךָ לָמָּה? מִשׁוּם שְׁכָתוּב שְׁמֵלֶכֶךְ בֶּן חוּרִים, זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ד') בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל.

בֶּן חוּרִים, מִה זֶה בֶּן חוּרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה) יוֹכֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם, וְכָתוּב וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ, שְׁהָרִי כָּל הַחֲרוּת בָּאָה מִן הַיּוֹכֵל, וּמִשׁוּם כֶּךָ בֶּן חוּרִין. וְאִם תֹּאמַר, בֶּן חוּרִין, וְלֹא כָתוּב בֶּן חֲרוּת - כֶּךָ זֶה בְּוֹדָאֵי. בֶּן חֲרוּת הִיא צָרִיף לִהְיוֹת!

אֱלֹא בְּמִשְׁנַתְנוּ הַסְּתוּמָה לְמַדְנוּ, כְּשִׁמְתַחֲבָרוֹת יו"ד בָּה', אִז כָּתוּב וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן. וְאֵל תֹּאמַר כְּשִׁמְתַחֲבָרִים, אֱלֹא וְדָאֵי מִתַּחֲבָרִים, וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּתוּב בֶּן חוּרִים. וְעַל כֵּן אֲשָׂרִיף אֶרֶץ שְׁמֵלֶכֶךְ בֶּן חוּרִים, וְשָׂרִיף בְּעֵת יֹאכְלוּ - בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁלְמוֹת וּבְכִרְצוֹן.

אֵי לָךְ אֶרֶץ שְׁמֵלֶכֶךְ נֶעַר - זו הָאֶרֶץ שְׁלֹמְעֵלָה. שְׁלֹמְדָנוּ, כָּל שְׂאָר אֲרָצוֹת שְׂאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, נִתְּנוּ לְגִדּוּלִים מְגַנְיִם שְׁמִמְנִים עֲלֵיהֶם. וּמַעַל לְכֹלָם הֵהוּא שְׁכָתוּב בּו (תהלים לו) נֶעַר הֵייתִי גַם זָקְנָתִי. וְלִמְדָנוּ, הַפְּסוּק הַזֶּה אָמַר אוֹתוֹ שָׂרוּ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב אֵי לָךְ אֶרֶץ שְׁמֵלֶכֶךְ נֶעַר. אוֹי לְעוֹלָם שְׁיוֹנֵק מֵהַצַּד הַזֶּה. וּכְשִׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, יוֹנְקִים כְּמִי שְׁיוֹנֵק מִרְשׁוֹת אַחֲרָת.

וְשָׂרִיף בִּבְקָר יֹאכְלוּ - וְלֹא בְּכָל הַיּוֹם. בִּבְקָר - וְלֹא בְּזֶמֶן אַחַר שֶׁל הַיּוֹם. שְׁשִׁנְיָנוּ, בְּשַׁעַה שֶׁהַחֲמָה זוֹרַחַת וּבָאִים וְסוֹגְדִים לְשִׁמְשׁ, הַרְגוּ תְלוּי בְּעוֹלָם. בְּשַׁעַת הַמִּנְחָה הַרְגוּ תְלוּי בְּעוֹלָם. מִי גָרַם אֶת זֶה? מִשׁוּם שְׁמֵלֶכֶךְ נֶעַר, הֵהוּא שְׁנִקְרָא נֶעַר. וְאַתֶּם צְדִיקֵי הָאֱמֶת, קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ, אֵין יוֹנְקִים מִן הַצַּד הַזֶּה, אֱלֹא מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם הַקְּדוּשׁ שְׁלֹמְעֵלָה. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (דְּבָרִים ד') וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם.

פְּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, (ישעיה ה) אֲשִׁירָה נָא לִיְדִידֵי שִׁירַת דּוּדֵי לְכַרְמוֹ וְגו', וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקַלְהוּ

אַחַת, שְׁלֹא הָיוּ יְמֵיו יָמִים. עֲכָשׁוּ שְׁהִגִּיעַ לָזֶה, הֵם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׂדֵי. מִה מְשִׁמִּיעַ שְׂעֵד עֲכָשׁוּ לֹא אָמַר אֲנִי אֵל שְׂדֵי? אֱלֹא כֶּךָ שְׁנִינּוּ, עֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתָרִים תַּחֲתוֹנִים שְׁאִינִם קְדוּשִׁים לְמִטָּה, וְכָל אוֹתָם שְׁלֹא נְמוּלִים, נְטֻמָּאִים בָּהֶם.

וְרִשׁוּמִים בָּהֶם. וּמִה הִרְשׁוּם שְׁיֵשׁ בָּהֶם? שְׁנִרְאָה בָּהֶם שְׁיִין דָּל"ת וְלֹא יוֹתֵר, וּמִשׁוּם כֶּךָ נְטֻמָּאִים בָּהֶם וְנִדְבָקִים בָּהֶם. אַחַר שְׁנִמּוּלִים יוֹצֵאִים מֵאֵלוּ, וְנִכְנָסִים לְכַנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּמִתְגַּלֶּה בָּהֶם יו"ד, הִרְשָׁם הַקְּדוּשׁ, אוֹת הַבְּרִית הַשְּׁלָם, וְנִרְשָׁם בָּהֶם שְׂד"י, וְנִשְׁלָמִים בְּקִיוֹם שְׁלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּזֶה אֲנִי אֵל שְׂדֵי.

הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים. שְׁלָם. שְׁכַעַת אוֹת חֲסִרָה בְּרִשָׁם שֶׁל שְׁיִין וְדָל"ת. מוֹל אֶת עֲצֻמָּךְ, וְהָיָה שְׁלָם בְּרִשָׁם שֶׁל יו"ד. וּמִי שֶׁהוּא בְּרִשָׁם הַזֶּה, רְאוּי לְהַתְּבַרֵךְ בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׁכָתוּב (בראשית כח) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרַךְ אוֹתְךָ.

מִה זֶה אֵל שְׂדֵי? הֵהוּא שְׁמִמְנּוּ יוֹצֵאוֹת הַבְּרָכוֹת, הוּא שְׁשׁוּלְטַת עַל כָּל הַכְּתָרִים הַתַּחֲתוֹנִים, וְהַכֹּל פּוֹחֲדִים מִיְרְאָתוֹ וּמִזְדַּעְזוּעִים. מִשׁוּם כֶּךָ, מִי שְׁנִמּוּל, כָּל אוֹתָם שְׁאִינִם קְדוּשִׁים מִתְּרַחֲקִים מִמְּנּוּ וְלֹא שׁוֹלְטִים בּוּ, וְלֹא עוֹד, אֱלֹא שְׁלֹא יוֹרֵד לְגִיּהֵנָם, שְׁכָתוּב (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלָם צְדִיקִים וְגו'. [כָּל אוֹתָם שְׁנִמּוּלוּ וְנִקְרָאִים צְדִיקִים, וּמִשׁוּם כֶּךָ לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, שְׁאִין יוֹרֵשׁ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֱלֹא הֵהוּא שְׁנִקְרָא צְדִיק. אֵף כֶּךָ, וְעַמְּךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְגו']

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אֲשִׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, אֲשִׁרֵי חֲלָקֵי שְׁבָאֲתֵי לְשִׁמְעַת אֶת הַדְּבָרִים הִלְלוּ מִפִּיכֶם. כְּלָכֶם קְדוּשִׁים, כְּלָכֶם בְּנֵי הָאֱלוֹהִים הַקְּדוּשׁ. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (שם מד) זֶה יֹאמַר לְה' אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוּ לְה' וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה. כָּל אֶחָד מִכֶּם אֶחָד וְקָשׁוּר בְּמִלְךְ הַקְּדוּשׁ הָעֲלִיּוֹן, וְאַתֶּם גְּדוּלִים מְגַנְיִם מֵאוֹתָהּ הָאֶרֶץ שְׁנִקְרָאת אֶרֶץ הַחַיִּים, שְׁגִדּוּלֶיהָ אוֹכְלִים מִן הַמֶּן שֶׁל הַטֵּל הַקְּדוּשׁ.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (קהלת י) אֲשָׂרִיף אֶרֶץ שְׁמֵלֶכֶךְ בֶּן חוּרִים וְשָׂרִיף בְּעֵת יֹאכְלוּ. וְכָתוּב (שם) אֵי לָךְ

שמתחיל להכניס בכרית הזו – נכנס. ומשום כך הגר שמתגיר נקרא גר צדק, משום שלא בא מגזע קדוש שנמולו. ועל כן, מי שנכנס בזה – שמו בזה: אברהם. משום כך כתוב בו פה יהיה זרעך, זרעך ממך, ונמסר לו ה"א. ואם לא נמסרה ה"א לשרה, היה לו לאברהם להוליד למטה, כמו שהכה הזו מולידה למטה.

אחר שנמסרה לשרה ה"א, התחברו שתי ההי"ן יחד והולידו למעלה, ומה שיצא מהם הוא יו"ד. משום כך יו"ד אות הראש של יצחק, זכר. מכאן מתחיל הזכר להתפשט, ועל כן כתוב (בראשית כא) כי ביצחק יקרא לך זרע. ביצחק ולא בכך. יצחק הוליד למעלה, שכתוב (מיכה ז) תתן אמת ליעקב, ויעקב השלים הכל.

ואם תאמר, וכי אברהם בזה נאחז ולא יותר, והרי כתוב חסד לאברהם? אלא חלקו כך הוא, משום שעשה חסד עם בני העולם. אבל להוליד – כאן הוא אחוז ומכאן מתחיל, ועל כן לא נמול אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה, וסוד הדבר הרי ידוע, ובארנוהו במשנתנו.

וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן, למה כתוב שירה? היה צריך להיות תוכחה! לידידי? היה צריך להיות לדודי, כמו שכתוב שירת דודי. פרם היה לידידי בקרן בן שמן? הסתכלתי בכל התורה ולא מצאתי מקום שנקרא בן שמן. אלא את הפסוקים הללו בארו החברים בכמה צורות, והכל יפה וכך זה. אבל אשירה נא לידידי – זה יצחק, שהיה ידד, ונקרא ידד טרם שיצא לעולם.

למה ידד? ששנינו, אהבה רבה היתה לקדוש ברוך הוא בו שלא נעשה טרם שנמול אברהם אביו, ונקרא שלם, ונוספה לו ה"א להשלימו, וכן לשרה הרי נתנה לה ה"א הזאת. כאן יש להתבונן, ה' לשרה זה יפה, אבל לאברהם למה ה"א ולא יו"ד? יו"ד היה צריך לכתב, שהרי הוא היה זכר. אלא סוד עליון היה [הוא] סתום אצלנו אברהם עלה למעלה, ונטל סוד מה"א העליונה שהיא העולם של הזכר. ה"א העליונה וה"א התחתונה, זו תלויה בזכר וזו ודאי בנקבה. ומשום כך אברהם עלה בה"א שלמעלה, ושרה ירדה בה"א שלמטה.

עוד, שכתוב פה יהיה זרעך, ולמדנו זרעך – זרעך ממך, שהיה מתחיל להכניס בכרית הזו. ומי

❦ סדר הלימוד ליום טו כסלו [יום 74 בשנה] ❦

וַיִּמְעָהוּ שׁוֹרֵק - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) וְאַנְכִי נִטְעַתִּיךָ שׁוֹרֵק כְּלֵה זֶרַע אֲמַת. כֹּל"ה כְּתוּב בַּה"א. מִכָּאן הִתְחִיל אַבְרָהָם לְהוֹלִיד לְמַעֲלָה, וּמִזֶּה יָצָא זֶרַע אֲמַת. כֹּלֵה זֶרַע אֲמַת וּדְאִי. הֵינּוּ שְׁכֵתוּב כֵּה יִהְיֶה זֶרַעְךָ, וְהַכֹּל דְּבַר אַחַד. אֲשֶׁרִי חֶלְקֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שִׁירְשׁוּ אֶת הִירְשָׁה הַקְּדוּשָׁה הַזֹּה. סוּף הַפְּסוּק (ישעיה ה) - וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ. מֵה זֶה מִגְדָּל? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) מִגְדָּל עֵז שֵׁם ה' בּוֹ יֵרוּץ צַדִּיק וְנִשְׁגָּב. בּוֹ יֵרוּץ צַדִּיק וְדָאִי.

וְגַם יִקַּב חֶצֶב בּוֹ - זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַצֶּדֶק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צְדָק. מֵה מְשַׁמֵּיעֵנוּ? שֶׁכֹּל בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְוֵל, נִכְנָס בְּשִׁנְיָהֶם וְזוֹכֵה לְשִׁנְיָהֶם. וּמִי שֶׁמִּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לְקַרְבֵּן הַזֶּה, מִכְּנִיס אוֹתוֹ לְשֵׁם הַקְּדוּשׁ. וְעַל הָאוֹת הַזֹּה מִתְקַיְמִים שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שְׁכֵתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי. וּבְעַל הַהִלּוּלָה הַזֶּה זָכָה לְכָל, לְרֵאוֹת אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּנִים בְּפָנִים בַּיּוֹם הַזֶּה.

אֲשֶׁרִי חֶלְקֵנוּ שְׁזַכֵּינוּ לַיּוֹם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִי חֶלְקֵךָ עִמָּנוּ. וְהֵבֵן הַזֶּה שְׁנוּלָד לָךְ, קָרָאנוּ עָלָיו (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְגו', יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו. וְכָתוּב (שם נד) וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְגו'. לֹוּ אֶת רַבִּי אֲבָא שֶׁלְּשָׁה מִלִּין.

אֲמָרוּ לוֹ, בְּעַל הַהִלּוּלָה הַזֶּה הַמְּאַרְחַ שְׁלָךְ זָכָה לְכָל זֶה מְשׁוּם שְׁקִים אֶת קִיּוֹם הַמְּצוּהָ. אָמַר, מֵה הִיא? אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁת אַחִי הִיְתָה, וְהוּא מֵת בְּלִי בָנִים, וְנִשְׁאַתִּי אוֹתָהּ, וְזֶה הֵבֵן הָרֵאוּשׁוֹן שֶׁהָיָה לִי מִמֶּנָּה, וְקָרָאתִי לוֹ בְּשֵׁם אַחִי שֶׁנִּפְטַר. אָמַר לוֹ, מִכָּאן וְהִלָּאָה קָרָא לוֹ אִידִי, וְזֶה הוּא אִידִי בַר יַעֲקֹב. בְּרַךְ אוֹתָם רַבִּי אֲבָא וְהִלֵּךְ לְדַרְכוֹ.

בְּאֲשֶׁר בָּא, סֵדֶר הַדְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּפְחַד לֹוֹמֵר לְרַבִּי שֶׁמְעוֹן. יוֹם אַחַד הָיָה לְפָנֵי רַבִּי שֶׁמְעוֹן, וְאָמַר רַבִּי שֶׁמְעוֹן, מֵהוּ שְׁכֵתוּב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֶתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ? מִשְׁמַע שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִמְוֵל, הָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ. אַחַר שֶׁנִּמְוֵל, עָמַד בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא פָחַד. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ, שֶׁמִּצָּא אֶת עֲצָמוֹ מֵהוּל.

וּמִשׁוּם כֶּף יִצְחָק, הִדִּין הַקָּשָׁה, יָצָא לְאַחַז לְחֶלְקוֹ וְלִהְיוֹלִיד, וְנִקְרָא חֶסֶד, וְעַל כֵּן יַעֲקֹב הַשְּׁלִים הַכֹּל מֵהַצַּד הַזֶּה וּמֵהַצַּד הַזֶּה. מִצַּד הָאֲחִיזָה אַבְרָהָם וַיִּצְחָק לְחֶלְקֶם לְמַעֲלָה הִיא הַשְּׁלֵמוֹת. מֵהַצַּד שֶׁנִּתְּנָן לָהֶם לְהוֹלִיד מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה הִיא שְׁלֵמוֹת. וְעַל כֵּן כְּתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר. בּוֹ נֶאֱחָזוּ הַגּוֹנִים מִמַּעֲלָה וּמִמַּטָּה.

וְעַל כֵּן כְּתוּב כָּאֵן שִׁירָה, שְׁכֵתוּב (שם ה) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי. שִׁירָה וְדָאִי. שֶׁזֶה נִקְרָא לְהוֹלִיד זָכָר, שֶׁהָרִי נִקְרָא יְדִיד טָרֵם שְׁיָבֵא לְעוֹלָם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, [זֶה] אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יא) מֵה לִידִידִי בְּבִיתִי. וְאַבְרָהָם יִרְשׁ יִרְשָׁה שֶׁל נַחֲלַת הַחֶלֶק הַזֶּה. אֲבָל [עַל] מֵה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁזֶה יִצְחָק - כֶּף זֶה.

שִׁירָת דְּוִדִי לְכַרְמוֹ - זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא דְּוִדִי, שְׁכֵתוּב (שיר ה) דְּוִדִי צַח וְאָדוּם. יְדִידִי - אוֹחֵז בְּדְוִדִי, זָכָר, וּמִמֶּנּוּ נִטַּע כָּרֵם, שְׁכֵתוּב כָּרֵם הָיָה לִידִידִי.

בְּקָרְן בֶּן שָׁמֹן, מֵה זֶה בְּקָרְן בֶּן שָׁמֹן? אֵלָּא בְּמֵה יָצָא הַכָּרֵם הַזֶּה וּבְמֵה נִטַּע? חֲזוֹר וְאָמַר בְּקָרְן, מֵה זֶה קָרְן? שְׁכֵתוּב (יהושע ו) בְּקָרְן הַיּוֹבֵל. בְּקָרְן הַיּוֹבֵל מִתְחִיל. וְהַקָּרְן הַזֶּה אַחוּזָה בְּאוֹתוֹ הַזָּכָר שֶׁנִּקְרָא בֶּן שָׁמֹן.

מֵה זֶה בֶּן שָׁמֹן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בֶּן חוֹרִים, וּשְׁנִיָּהֶם דְּבַר אַחַד. שָׁמֹן, שֶׁמֶשֶׁם שׁוֹפֵעַ שָׁמֹן וְגִדְלָה לְהַדְלִיק הַמְּאוֹרוֹת, וּמִשׁוּם כֶּף בֶּן שָׁמֹן. וְהַשָּׁמֹן וְהַמְּשָׁחָה הֵלְלוּ שׁוֹפְעִים וַיּוֹצֵאִים וּמְדַלִּיקִים מְאוֹרוֹת, עַד שֶׁנוֹטַל אוֹתוֹ וְכוֹנֵס אוֹתוֹ הַקָּרְן הַזֶּה. וְזֶה נִקְרָא קָרְן הַיּוֹבֵל. מְשׁוּם כֶּף אֵין מְשִׁיחַת הַמְּלָכוֹת אֵלָּא בְּקָרְן, וְעַל כֵּן נִמְשָׁחָה מְלָכוֹת דָּוִד, שֶׁנִּמְשַׁח בְּקָרְן וְנֶאֱחָזוּ בּוֹ.

וַיַּעֲזִיקוּהוּ וַיִּסְלַקוּהוּ - כְּטַבְעַת הַזֹּה שֶׁמִּקִּיפָה אֶת כָּל הַצִּדְדִים. וַיִּסְלַקוּהוּ - שֶׁהִסִּיר מִמֶּנּוּ וּמִחֶלְקוֹ אֶת כָּל אוֹתָם שְׁרִים גְּדוֹלִים, כָּל אוֹתָם הַמְּגַנִּים, כָּל אוֹתָם הַכְּתָרִים הַתְּחַתּוֹנִים. וְהוּא לִקַּח לוֹ אֶת [הַקָּרְן] הַכָּרֵם הַזֶּה לְחֶלְקוֹ, שְׁכֵתוּב (דברים לב) כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

והשמים התעכבו, שלא המטירו על הארץ משום שאדם אין, שלא נמצא ולא נברא, והכל התעכב בגללו. כיון שנראה אדם, מיד הנצנים נראו בארץ, וכל הכחות שנסתרו, התגלו ונתנו בה.

עת הזמיר הגיע, שהתתקן תקון התשבחות לזמר לפני הקב"ה מה שלא נמצא עד שלא נברא אדם. וקול התור נשמע בארצנו, שהרי [זה] [כל] דבר של הקדוש ברוך הוא [ד"א שעשה] הקב"ה שלא נמצא בעולם עד שנברא אדם. כיון שנמצא אדם, הכל נמצא.

אחר שחטא, הכל הסתלק מהעולם והתקללה הארץ. זהו שכתוב (בראשית א) ארורה האדמה בעבורך וגו', וכתוב כי תעבד את האדמה לא תספ תת פחה לך וגו', וכתוב וקוץ ודרדר תצמיח לך.

בא נח ותקן קרדמים ופצירות בעולם. אחר כך, וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. באו בני העולם וחסאו לפני הקב"ה, והסתלקו צבאות הארץ [של העולם] כמקדם, והיו עומדים עד שבא אברהם.

כיון שבא אברהם [לעולם], מיד הנצנים נראו בארץ, התתקנו והתגלו כל הצבאות בארץ. עת הזמיר הגיע, בשעה שאמר לו הקב"ה למול. כיון שהגיע אותו הזמן שברית נמצאה בו באברהם ונמול, אז התקיים בו כל הפסוק הזה, והתקיים העולם, ודבר הקב"ה היה בהתגלות בו. זהו שכתוב וירא אליו ה'.

רבי אלעזר פתח הפסוק הזה [בשעה] אחר שנמול אברהם. שעד שלא נמול, לא דבר עמו אלא מתוך דרגה תחתונה, והדרגות העליונות לא היו קיימות על אותה הדרגה. כיון שנמול, מיד הנצנים נראו בארץ. אלו הדרגות התחתונות שהוציאה והתקינה הדרגה התחתונה הזו. עת הזמיר הגיע - אלו ענפי הערלה. וקול התור נשמע בארצנו - זהו קול שיוצא מתוך אותו פנימי של הכל, ואותו קול נשמע, וזה קול שגוזר דבר לדבר ועושה לה שלמות.

בא ראה שעד שלא נמול אברהם לא הייתה עליו אלא הדרגה הזו כפי שאמרנו. כיון [אחר]

אמר לו רבי אבא, אם נוח לפני מר שאמר לפני מאותם הדברים המעלים ששמעתי בזה? אמר לו, אמר לו, אני פוחד שלא יענשו על ידי. אמר לו, חס ושלום, (תהלים קיב) משמועה רעה לא יירא נכון לבי בטוח בה'. ספר לו המעשה, וסדר לפניו את כל אותם הדברים.

אמר לו, וכי כל הדברים המעלים הללו היו טמונים אצלך ולא אמרת אותם? גוזרני עליך שכל שלשים הימים הללו תלמד ותשכח, ולא כתוב (משלי א) אל תמנע טוב מבצעליו בהיות לאל ידך לעשות? וכך היה. אמר, גוזרני שבתורה הזו יגלו לבל [ויגלו בבל] בין החברים.

חלשה דעתו של רבי אבא. יום אחד ראה אותו רבי שמעון, אמר לו, דפוס לך מצוי בפניך. אמר לו, לא על שלי הוא, אלא על שלהם! אמר לו, חס ושלום שנענשו, אלא משום שדברים התגלו ביניהם כל כך. יגלו לבין החברים, וילמדו אותם הדרכים, [ומתמתקים] ויתפסו הדברים בתוכם, שהרי אין הדברים מתגלים אלא בינינו, שהרי הקדוש ברוך הוא הסכים עמנו, ועל ידינו מתגלים הדברים.

אמר רבי יוסי, כתוב (ישעיה נח) אז יבקע כשחר אורף וגו'. עתיד הקדוש ברוך הוא להכריז על בניו ויאמר, אז יבקע כשחר אורף וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך.

פרשת וירא אליו

רבי חייא פתח, (שיר ב) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים נראו בארץ, כשברא הקב"ה את העולם, נתן בארץ כל הכח שראוי לה, והכל היה בארץ, ולא הוציאה פרות בעולם עד שנברא אדם. כיון שנברא אדם, הכל ראוי [ד"א לצאת] בעולם, והארץ גלתה את פרותיה וכתה שנפקדו בה.

כמו זה השמים לא נתנו כחות לארץ עד שבא אדם. זהו שכתוב (בראשית ב) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה. נסתתרו בה כל אותם תולדות ולא התגלו,

על ברית המילה שלו. בשעה שאמר הקב"ה לאברהם להמול, הלך אברהם להמלך עם חבריו. אמר לו ענר: אתה בן תשעים שנה, ואתה מעיק לעצמך?

אמר לו ממרא: הזכרת את היום שזרקו אותך הפשדים לתוך כבשן האש, ואותו רעב שעבר על העולם, שפכתוב (בראשית יב) ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה, ואותם מלכים שרדפו אחריהם והפית אותם, והקב"ה הציל אותך מהכל ולא יכל איש לעשות לך רע? קום ועשה את מצות רבונך! אמר לו הקב"ה: ממרא, אתה נתת לו עצה להמול, חייך איני מתגלה עליו אלא בפלטרין שלך. וזהו שפכתוב באלני ממרא. (עד כאן התוספתא).

מדרש הנעלם

רבותינו פתחו בפסוק הזה, (שיר א) לריח שמניך טובים שמן תורק שמך וגו'. שנו רבותינו, נשמה זו של בן האדם, בשעה שעולה מהארץ לרקיע ועומדת באותו זהר עליון שאמרנו, הקב"ה מבקר אותה.

בא תשמע, אמר רבי שמעון בר יוחאי, כל נשמת הצדיקים, פינן שעומדת במקום שכינת הכבוד, שראויה לשבת, הקב"ה קורא לאבות ואומר להם: לכו ובקרו את פלוני הצדיק שבא, והקדימו לו שלום משמי. והם אומרים: רבון העולם, לא ראוי לאבא ללכת לראות את הבן. הבן ראוי לראות ולהראות ולדרש את אביו.

והוא קורא ליעקב ואומר לו: אתה שהיה לך צער בנים, לך וקבל [למדו] פני פלוני הצדיק שבא לכאן, ואני אלך עמך. זהו שפכתוב (תהלים כד) מבקשי פניך יעקב סלה. לא נאמר מבקש, אלא מבקשי. אמר רבי חייא, מראש הפסוק משמע, שפכתוב זה דור דרשו וגו'.

אמר רבי יעקב אמר רבי חייא (נ"א עקיבא), יעקב אבינו הוא כסא הכבוד. וכן תנא דבי אליהו, יעקב אבינו הוא כסא בפני עצמו, שפכתוב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. ברית כרת הקב"ה ליעקב לבדו יותר מכל אבותיו, שעשה לו כסא הכבוד, פרט מן הראשון.

שנמול מה כתוב? וירא אליו ה'. למי? שהרי לא כתוב וירא ה' אל אברהם? שאם לאברהם אז מה השבח כאן יותר מבהתחלה עד שלא נמול שכתוב וירא ה' אל אברהם? אלא סוד נסתר הוא. וירא אליו ה' - לאותה דרגה שדברה עמו, מה שלא היה מקדם לזה עד שלא נמול. שפעת התגלה הקול והתחבר בדבור כשדבר עמו. והוא ישב פתח האהל. והוא - ולא גלה מי. אלא כאן גלה את החכמה שכל הדרגות שריות על הדרגה התחתונה. וזהו אחר שנמול אברהם.

בא ראה, וירא אליו ה' - זהו הסוד שקול שנשמע שהתחבר בדבור ומתגלה בו. והו"א ישב פתח האהל - זהו העולם העליון שעמד להאיר עליו. כחם היום, שהרי הואר הימין, הדרגה שאברהם נדבק בו. דבר אחר כחם היום - בשעה שמתקרבת דרגה לדרגה בתשוקה של זה כנגד זה.

וירא אליו. אמר רבי אבא, עד שלא נמול אברהם, היה אטום. פינן שנמול, הכל התגלה, ושרתה עליו שכינה בשלמות כראוי. בא ראה, והוא ישב פתח האהל. והוא - זהו העולם העליון ששורה על עולם התחתון הזה. אימתי? כחם היום, בזמן שתשוקתו של צדיק אחד לשרות בו.

מיד - וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. מי הם שלשה אנשים? אלו אברהם יצחק ויעקב, שעומדים על הדרגה הזו, ומתהם היא יונקת [יסוד העולם] ונזונית. ואז - וירא וירץ לקראתם. שתשוקת הדרגה התחתונה הזו להתחבר בהם וחדותה להמשך אחריהם. וישתחו ארצה, להתקין להם כסא.

בא ראה, הקב"ה עשה את דוד המלך עמוד אחד מהכסא העליון כמו האבות. ואף על גב שהוא כסא אליהם, אבל בזמן שמתחבר בהם הוא עמוד אחד להתקין בכסא העליון, ולכך נטל את המלכות בחברון דוד המלך שבע שנים להתחבר בהם, והרי נאמר.

תוספתא

וירא אליו ה' באלני ממרא. למה באלני ממרא ולא במקום אחר? אלא משום שנתן לו עצה

דָּבָר אחר ויִרְא אֱלֹהֵי ה' בְּאֲלֵנִי מִמְרָא, רְבוּתֵינוּ פָתַחוּ בַפְּסוּק הַזֶּה בְּשַׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם. שְׁשִׁנֵּנוּ, אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה, בְּשַׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל, שֶׁהַנְּשִׂמָה מִתְפַּרְדֵּת מִן הַגּוֹף. וְלֹא נִפְטָר אָדָם מִן הָעוֹלָם עַד שְׂרוּאָה אֶת הַשְּׂכִינָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי. וּבָאִים עִם הַשְּׂכִינָה שְׁלֹשָׁה מְלָאכֵי הַשְּׂרָת לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וִירָא אֱלֹהֵי ה' וְגו'. כַּחַם הַיּוֹם – זֶה יוֹם הַדִּין הַבּוֹעֵר כִּתְנוּר לְהַפְרִיד אֶת הַנְּשִׂמָה מִן הַגּוֹף.

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וִירָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, הַמְּבַקְרִים מִעֲשָׂיו מִה שֶׁעָשָׂה, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם בְּפִיו. וְכִיּוֹן שֶׁהַנְּשִׂמָה רוּאָה כָּךְ, יוֹצֵאת מִן הַגּוֹף עַד פֶּתַח בֵּית הַבְּלִיעָה, וְעוֹמֶדֶת שָׁם עַד שֶׁמִּתְוֹדֶה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה הַגּוֹף עִמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִזּוֹ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק הִיא שְׁמִחָה בְּמַעֲשֵׂיהָ וּשְׁמִחָה עַל פְּקוּדוֹתָהּ. שְׁשִׁנֵּנוּ, אָמַר רַבֵּי יִצְחָק, נִשְׁמָתוֹ שֶׁל צַדִּיק מִתְאַוָּה אִימְתִי תִצָּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֶבֶל כְּדֵי לְהִתְעַנֵּג בְּעוֹלָם הַבָּא.

שָׁנוּ רְבוּתֵינוּ, כְּשֶׁחָלָה רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, אוֹתוֹ יוֹם עָרַב שַׁבַּת הָיָה, וְהוֹשִׁיב לִימֵינוּ אֶת הוֹרְקָנוֹס בְּנוֹ, וְהָיָה מְגַלָּה לוֹ עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת, וְהוּא לֹא הָיָה מְקַבֵּל דָּבָר בְּדַעְתּוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁמִּטְרָף בְּדַעְתּוֹ הָיָה. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁדַּעַת אָבִיו מִתִּישְׁכַת עָלָיו, קִבֵּל מִמֶּנּוּ מָאָה שְׁמוֹנִים וְתִשְׁעֵי סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים.

בְּשִׁחְוֵיעַ לְאֲבִי שֵׁישׁ שְׁמֵתְעָרְכִים בְּמִים הָעֲלִיוֹנִים, בְּכָה רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר וּפְסָק לומר. אָמַר, עֵמֵד שָׁם בְּנִי. אָמַר לוֹ, אָבָא, לְמָה? אָמַר לוֹ, אֲנִי רוּאָה שְׁאֲנִי מְמַהֵר לְחַלֵּף מִן הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ, לָךְ וְאָמַר לְאִמָּךְ שֶׁתַּעֲלֶה אֶת הַתְּפִלִּין שְׁלִי לְמָקוֹם עֲלִיוֹן, וְאַחַר שֶׁאֶסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, וְאָבָא לְכָאן כְּדֵי לְרֹאוֹת אוֹתָם. לֹא תִכְפּוּ, שֶׁהֵם קְרוֹבִים עֲלִיוֹנִים וְלֹא תַחְתּוֹנִים, וְדַעַת בְּנֵי אָדָם לֹא מְשִׁיגָה אוֹתָם.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נִכְנְסוּ חֲכָמֵי הַדּוֹר לְבַקֵּר אוֹתָם, וְקָלַל אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא בָאוּ לְשִׁמְשׁ אוֹתוֹ, שְׁשִׁנֵּנוּ, גְּדוֹלָה שְׁמוֹשָׁה יוֹתֵר מִלְמוּדָהּ. עַד שֶׁבָּא רַבֵּי עֲקִיבָא, אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, עֲקִיבָא, לְמָה לֹא בָאתָ לְשִׁמְשׁ אוֹתִי [שֶׁהָרִי בָּאָה הָעֵת לְהַצְרִיף]? אָמַר לוֹ, רַבֵּי, לֹא הָיָה לִי פְנָאֵי. רְתַח וְאָמַר, אֶתְמָה

רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר הָיָה יוֹשֵׁב וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה. בָּא אֱלֹהֵי רַבֵּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, בְּמָה מַר עוֹסֵק? אָמַר לוֹ, בַּפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוֹב (שמואל א-ב) וְכִסָּא כְבוֹד יִנְחַלֵּם. מַהוּ כִסָּא כְבוֹד יִנְחַלֵּם? זֶה יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁעָשָׂה לוֹ כִסָּא כְבוֹד לְבָדוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּעַד נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, וְהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, וְכִשְׂרוּאָה הַנְּשִׂמָה אֶת כְּבוֹד הָאֶסְפִּקְלָרְיָה שֶׁל שְׂכִינַת רְבוּנוּ, מְבָרַכֶת וּמְשַׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו הַקְּבָ"ה. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים קד) בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת ה'.

אָמַר רַבֵּי עֲקִיבָא, הַקְּבָ"ה עוֹמֵד עָלָיו, וְהַנְּשִׂמָה פּוֹתַחַת וְאוֹמְרַת: ה' אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מְאֹד וְגו'. כָּל הַפְּרָשָׁה, עַד הַסִּיּוֹם שֶׁאוֹמֵר יִתְמוּ חֲטָאִים וְגו'. וְעוֹד אָמַר רַבֵּי עֲקִיבָא, וְלֹא זוֹ בְּלִבְד, אֶלֶּא מְשַׁבַּחַת אוֹתוֹ עַל הַגּוֹף שֶׁנִּשְׁאַר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹמֵר (שם קג) בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קְרָבֵי וְגו'.

וְהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ. מִנֵּיִן לָנוּ זֶה? מִהַפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוֹב וִירָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֲלֵנִי מִמְרָא. זֶה יַעֲקֹב. מַה זֶה מִמְרָא? מִשׁוֹם שֶׁיִּרְשׁ מְאֵתִים עוֹלָמוֹת מַעֲדָן, וְהוּא כִסָּא. אָמַר רַבֵּי יִצְחָק, מִמְרָא בְּגִימְטְרִיא מְאֵתִים שְׁמוֹנִים וְאַחַת הָיָה. מְאֵתִים שֶׁל עֵדָן, שְׁכָתוֹב (שיר ח) וּמְאֵתִים לְנִטְרִים אֶת פְּרִיּוֹ, וּשְׁמוֹנִים וְאַחַת שֶׁהוּא כִסָּא. וְלָכֵן נִקְרָא וִירָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֲלֵנִי מִמְרָא. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא מִמְרָא.

אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה, מַה זֶה בְּאֲלֵנִי? רְצוֹנוֹ לומר חֲזָקוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב אָבִיר יַעֲקֹב. וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים טו) ה' מִי יִגּוֹר בְּאֵהָלָךְ וְגו'. כַּחַם הַיּוֹם, שְׁכָתוֹב (מלאכי ג) וְזָרְחָה לְכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ.

אָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה הַלֵּךְ הַקְּבָ"ה, וּמִשׁוֹם שֶׁשׁוּמְעִים הָאֲבוֹת, אֲבָרְהָם יִצְחָק, שֶׁהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ אֵלָיו, תּוֹבְעִים מֵיעֲקֹב לְלַכֵּת עִמָּם וּלְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְהֵם עוֹמְדִים עָלָיו, מִמָּה שְׁכָתוֹב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וִירָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְצִים עָלָיו. שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים [שְׁעוֹמְדִים] אֵלָיו הָאֲבוֹת, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיעֲקֹב, שְׁעוֹמְדִים עָלָיו וְרָאוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים [שֶׁעָשָׂה] שְׁעוֹשִׁים. וִירָא וַיִּרְץ לְקִרְאוֹתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה, מִשׁוֹם שֶׁרָאָה שְׂכִינַת הַכְּבוֹד עִמָּם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שיר א) עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבֹּד [אֵלָיו הֵן הָאֲבוֹת].

רבי עקיבא. כְּשִׁיצָאָה הַשֶּׁבֶת, מָצָא אוֹתוֹ רַבִּי עֲקִיבָא שְׂמַת. קָרַע בְּגָדוֹ וְשָׂרַט כָּל בְּשָׂרוֹ, וְדָם יָרַד וְנִמְשָׁךְ עַל זְקָנוֹ. הָיָה צוֹנֵחַ וּבּוֹכָה. יֵצֵא הַחוּצָה וְאָמַר: שָׁמַיִם שָׁמַיִם, אָמְרוּ לְשֹׁמֵשׁ וּלְלִבְנָה, שֶׁהָאוֹר שֶׁהָיָה מְאִיר יוֹתֵר מֵהֶם הָרִי נִחְשָׁךְ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשַׁעָה שֶׁנִּשְׁמַת הַצַּדִּיק רוּצָה לְצֵאת - שְׂמַחָה, וְהַצַּדִּיק בְּטוֹחַ בְּמִיתָתוֹ כְּדִי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ. זֶהוּ שְׂפָתוֹב וַיֵּרָא וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם, בְּשְׂמַחָה לְקַבֵּל פְּנִיָּהֶם. מֵאִיזָה מְקוֹם? מִפְּתַח הָאֵהָל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה - אֶל הַשְּׂכִינָה.

רַבִּי יוֹחָנָן פָּתַח וְאָמַר, (שיר ב) עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סָב דְּמָה לָּךְ דּוּדֵי לְצַבִּי אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים. עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְגו' - זוֹ אֲזַהְרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהַרְף עֵינַי. בֵּא רְאֵה מָה כְּתוּב, (קהלת ו) וְאֵלּוֹ חִזָּה אֶלְפִי שְׁנַיִם פְּעָמִים וְגו'. בְּיוֹם הַמִּיתָה, כָּל מָה שֶׁחִזָּה, נִחְשָׁב כְּיוֹם אֶחָד אֲצִלוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, נִשְׁמַתוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּרָה בּוֹ וְאוֹמְרָת עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם [וְנָסוּ הַצִּלְלִים], וַיִּדְמָה בְּעֵינָיֶךָ כְּהַרְף עֵינַי בְּעוֹדֶךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְנָסוּ הַצִּלְלִים, זֶהוּ שְׂפָתוֹב (אייוב ח) כִּי צַל יִמִּינִי עַלִי אֶרְץ. בְּכַקְשָׁה מִמֶּךָ, סָב דְּמָה לָּךְ דּוּדֵי לְצַבִּי וְגו'.

דְּבָר אַחֵר עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְגו' - אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, זוֹ אֲזַהְרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהַרְף עֵינַי: מָה הַצִּבִּי קָל בְּרַגְלָיו - אֵף אֵתָה הָיָה קָל כְּצַבִּי אוֹ כְּעַפְרָה הָאֵילִים לְעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאָךְ כְּדִי שֶׁתִּנְחַל הָעוֹלָם הַבֵּא, שֶׁהוּא הָרִי בְּשָׁמַיִם, הַנִּקְרָא הַר ה', הַר הַתְּעַנּוּג, הַהָר הַטּוֹב. ע"כ מדרש הנעלם.

סְתָרֵי תוֹרָה

מִמְשַׁלֵּת הַמֶּלֶךְ נִרְאִית בְּשִׁלְשָׁה גִּוְנִים, גִּוְן אֶחָד - מִרְאֵה שֶׁנִּרְאָה לְעֵין מִרְחוֹק, וְאֵין הָעֵין יְכוּלָה לְעַמֵּד בְּבִרְוֹר שְׂרוּאָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִרְחוֹק, עַד שֶׁנוֹטְטֶלֶת הָעֵין מִרְאֵה קֶטָן בְּקִמּוּץ שְׁלָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (ירמיה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי.

גִּוְן שֵׁנִי - מִרְאֵה שֶׁל הָעֵין הַזֹּאת [נ"א שֶׁל אֶחָד] בְּסִתְרָה שְׁלָה, שֶׁאֵין הַגִּוְן הַזֶּה נִרְאָה לְעֵין, רַק בְּסִתְרָה קֶטָן, שֶׁתּוֹפֵס וְלֹא עוֹמֵד בְּבִרְוֹר, סוֹתֵם הָעֵין וּפּוֹתַח מְעַט וְלוֹקַח אוֹתוֹ הַמִּרְאֵה. וְהַגִּוְן הַזֶּה [נ"א

עֲלֶיךָ אִם תָּמוּת מִיתַת עֲצָמֶךָ. קָלְלוּ שְׂמִיתָתוֹ תִּהְיֶה קָשָׁה מִכָּלֵם.

בְּכָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, רַבִּי, תִּלְמַד אוֹתִי תוֹרָה. פָּתַח פִּי רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר בְּמַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה. בָּאָה אֵשׁ וְהִקִּיפָה אֶת שְׁנֵיהֶם. אָמְרוּ חַכְמִים, נִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁאֵין אָנוּ רְאוּיִים וְכֻדָּאִים לְכָךְ. יֵצְאוּ לְפָתַח הַחִיצוֹן וַיִּשְׁבוּ שָׁם. הָיָה מָה שֶׁהָיָה, וְהָאֵשׁ הִלְכָה.

וְלִמַּד בְּבִהְרַת עֵזָה שֶׁלֵּשׁ מֵאוֹת הַלְכוֹת פְּסוּקוֹת, וְלִמַּד אוֹתוֹ מֵאֵתִים וְשִׁשָּׁה עָשָׂר טַעְמִים שֶׁל פְּסוּקֵי שִׁיר הַשִּׁירִים, וְהָיוּ עֵינָי רַבִּי עֲקִיבָא זוֹלְגוֹת דְּמַעוֹת, וְחִזְרָה הָאֵשׁ כְּבַתְחִלָּה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפְסוּק (שיר ב) סִמְכוּנֵי בְּאֲשִׁישׁוֹת רְפְדוּנֵי בַתְּפוּחִים כִּי חוֹלַת אֶהְבֶּה אֲנִי, לֹא יָכַל רַבִּי עֲקִיבָא לְסַבֵּל, וְהָרִים קוּלוֹ בְּכִכְיָה. וְהָרִים קוּלוֹ וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר מִיִּרְאַת הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיָּתָה שָׁם.

הוֹרָה לוֹ כָּל עֲמֻקּוֹת וְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁהָיוּ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, וְהַשְּׂבִיעוּ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם פְּסוּק מִמֶּנּוּ, כְּדִי שֶׁהַקְּב"ה לֹא יַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם בְּגִלְלוֹ, וְלֹא רוּצָה לְפָנָיו שֶׁהַבְּרִיּוֹת יִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ מִרַב הַקְּדָשָׁה שִׁישׁ בּוֹ. אַחֵר יֵצֵא רַבִּי עֲקִיבָא וּבְכָה, וְנִבְעָעוּ עֵינָיו מֵיָם, וְהָיָה אוֹמֵר, וַיְרַבֵּי וַיְרַבֵּי! שֶׁהָעוֹלָם נִשְׁאָר יְתוּם מִמֶּךָ. נִכְנָסוּ אֵלָיו כָּל שְׂאֵר הַחַכְמִים, וְשָׂאֲלוּ אוֹתוֹ, וְהִשִּׁיב לָהֶם.

הִיָּתָה דְּחוּקָה לוֹ [הַשְּׂעָה] לְרַבִּי אֶלְיָעֶזֶר. הוֹצִיא שְׁתֵּי זְרוּעוֹתָיו וְשָׁם אוֹתָם עַל לְבוֹ. פָּתַח וְאָמַר, אוֹי הָעוֹלָם, הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן חוֹזֵר לְהַתְּכַנֵּס וְלִהְגֵּז מִן הַתְּחַתּוֹן כָּל אוֹר וּמְאוֹר. אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי זְרוּעוֹת, אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי תוֹרוֹת שֶׁהָיוּ נִשְׁפָּחִים הַיּוֹם הַזֶּה מִן הָעוֹלָם. שְׂאֵמֵר רַבִּי יִצְחָק, כָּל יָמֵי רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר הִיָּתָה הַשְּׂמוּעָה מְאִירָה מִפִּי כְּיוֹם שֶׁנִּתְּנָה בְּהַר סִינַי.

אָמַר, תוֹרָה [לְמַדְתִּי וּגְמָרָא] הַבְּנֵתִי וְחַכְמָה לְמַדְתִּי וְשִׁמוּשׁ עֲשִׂיתִי, שֶׁאֵלּוֹ יִהְיֶה כָּל בְּנֵי אָנוּשׁ שֶׁל הָעוֹלָם סוֹפְרִים, לֹא יוּכְלוּ לְכַתֵּב, וְלֹא חִסְרוּ תְּלִמִּידֵי מַחְכְּמָתִי אֶלָּא כְּמַכְחוּל בְּעֵין, וְאֲנִי מִרְבוֹתִי אֶלָּא כְּמִי שֶׁשׁוֹתָה בְּיָם. וְלֹא הָיָה אֶלָּא לְהַחְזִיק טוֹבָה לְרַבּוֹתָיו יוֹתֵר מִמֶּנּוּ.

וְהָיוּ שׁוֹאֵלִים מִמֶּנּוּ בְּאוֹתוֹ סַנְדַּל שֶׁל יְבוּס, עַד שִׁיצָאָה נִשְׁמַתוֹ וְאָמַר טְהוֹר. וְלֹא הָיָה שָׁם

עמָהֶם. ומשום כֵּן וַיֵּרָא אֵלָיו, גְּלוּי שְׁכִינָה בְּשֵׁלֶשֶׁת הַגְּנוּנִים הַלְלוּ.

וְאֵת כָּלֶם הַצְּטֻרְכוּ. אֶחָד לְרַפָּא אֶת הַמִּילָה, וְזֶהוּ רַפְּאֵל, בַּעַל הַרְפּוּאוֹת. וְאֶחָד לְבִשְׂרָא אֶת שְׂרָה עַל הַבֶּן, וְזֶהוּ מִיכָאֵל, מְשׁוּם שֶׁהוּא הַתְּמַנָּה לְיִמִּין, וְכָל הַטּוֹבוֹת וְהַבְּרָכוֹת שֶׁבִּידוֹ נִמְסְרוּ מִצַּד הַיְּמִין. וְאֶחָד לְהַפְּךָ אֶת סְדוּם, וְזֶהוּ גַבְרִיאֵל שֶׁהוּא לְשִׂמְאֵל, וְהוּא מְמַנֶּה עַל כָּל הַדִּינִים שֶׁל הָעוֹלָם מִצַּד (הַדִּין) הַשִּׂמְאֵל לְדוֹן וְלַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי מַלְאָךְ הַמּוֹת, שֶׁהוּא בַּעַל הַהֲרָגָה שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ.

וּכְלָם עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרְאוּ לוֹ. וְהַמֶּלֶאךָ גַבְרִיאֵל בְּשְׁלִיחוֹת לְנִשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה, וּמַלְאָךְ הַמּוֹת בְּשְׁלִיחוֹתוֹ לְנַפְשׁוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע. וְעַם כָּל זֶה הַנִּשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה לֹא יוֹצֵאת עַד שְׂרׁוּאָה שְׁכִינָה.

בְּשִׂרָאָה אוֹתָם מְחַבְּרִים כְּאֶחָד, אֲזִי רָאָה שְׁכִינָה [כְּמוֹ זֶה] בַּגְּנוּנִיהַ וְהַשְּׁתַחֲוָה, שְׁכִינָה טוֹבָה (בְּרֵאשִׁית לֵג) וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה, כְּמוֹ אֲצֵל יַעֲקֹב שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם מִז) וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, לְשְׁכִינָהּ. וְלַגְּבִי הַשְּׁכִינָה אָמַר בְּשֵׁם אֲדֹנָי, וְלַגְּבִי הַצְּדִיק אָדוֹנָי, שֶׁהֵרִי אֲזִי נִקְרָא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ כְּשִׂמְאוּרָת מַצְדִּיק וּמוֹאֲרָת בַּגְּנוּנִיהַ, שֶׁהֵרִי מְשׁוּם [זֶהוּ כְּזֶה אֲזִי] זֶה נִשְׁלָם לְמַעְלָה.

מִכָּאֵן שְׁמַרְאָה שְׁלִמְטָה מוֹשֵׁף הַמְּשַׁכָּה מְלַמְעָלָה, שֶׁהֵרִי הַגְּנוּנִים הַלְלוּ מוֹשְׁכִים הַמְּשַׁכָּה מְלַמְעָלָה מֵאוֹתָם מְקוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים. אֲדֹנָי מוֹשֵׁף מְלַמְעָלָה בְּשֵׁלֶשֶׁת הַגְּנוּנִים הַלְלוּ שְׁמַתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וּבָהֶם נוֹטְלָת כָּל מָה שֶׁנוֹטְלָת מְלַמְעָלָה. וּמְשׁוּם שֶׁהֵם חֲבוּר שְׁלָה וְתוֹמְכִים שְׁלָה בְּכָל, נֶאֱמַר שֵׁם אֲדֹנָי, שֶׁהֵרִי שֵׁם זֶה הַתְּגָלָה לוֹ כְּלוּל בְּסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, הַתְּגָלָה לוֹ בְּגְלוּי מָה שֶׁלֹּא הָיָה מְקֻדָּם לְכֵן כְּשֶׁלֹּא הָיָה מְהוּל. וְעַד שֶׁנִּמְוָל, לֹא רָצָה הַקְּב"ה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ קְדוּשָׁה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְוָל, מִיָּד יֵצֵא מִמֶּנּוּ הַזֵּרַע הַקְּדוּשָׁה.

וְלָכֵן הַתְּגָלָתָה עָלָיו שְׁכִינָה בְּאוֹתָן דְּרָגוֹת קְדוּשׁוֹת. (דְּנִיאל יב) וְהַמְּשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֶה הַקְּרִיעַ. זֶה"ר זֶהוּ שְׁזוּהָרִים בְּדִלְקוֹת שֶׁל זֶהוּ. זֶה"ר שְׁמַאִיר שְׁמַדְלִיק וְנוֹצֵץ לְכַמָּה צְדָדִים.

זֶה"ר עוֹלָה וַיּוֹרֵד. זֶה"ר נוֹצֵץ לְכָל עֵבֶר. זֶה"ר שׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא. זֶה"ר שֶׁלֹּא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים.

הַגְּנוּן וְזֶה] צְרִיךְ לְפַתְרוֹן לְעַמֵּד עַל מָה שְׁלֹקַחַת הָעֵינַן, וְעַל זֶה כְּתוּב (שֵׁם א) מָה אֶתָּה רֹאֵה.

הַגְּנוּן הַשְּׁלִישִׁי הוּא זֶהר הָאֶסְפֵּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה שֶׁלֹּא נִרְאָה בּוֹ כְּלָל, חוּץ מִגְּלָגוּל הָעֵינַן כְּאֲשֶׁר הוּא סְתוּם בְּסִתְיֵמוֹת וּמִגְּלָגָלִים לוֹ בְּגִלְגוּל וְנִרְאָה בְּגִלְגוּל הַזֶּה אֶסְפֵּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה. וְלֹא יְכוּל לְעַמֵּד בְּאוֹתוֹ הַגְּנוּן, רַק שְׂרׁוּאָה זֶהר מְאִיר בְּסִתְרֵי הָעֵינַן, וְעַל זֶה כְּתוּב (יַחֲזָקָא לז) הִיתָה עָלַי יַד ה', (שֵׁם לֵג) [וַיֵּד ה' הִיתָה עָלַי] וַיֵּד ה' עָלַי חֲזָקָה. וְכָלֶם מְפָרְשִׁים מִנְּבִיאֵי הָאֱמֶת, פָּרַט לְמַשֶּׁה הַנֶּאֱמָן הָעֲלִיוֹן שֶׁזָּכָה לְהִסְתַּכַּל לְמַעְלָה בְּמָה שֶׁלֹּא נִרְאָה כְּלָל. עָלָיו כְּתוּב (בַּמְדַּבְּרֵי יב) לֹא כֵן עֲבַדִּי מִשֶּׁה וְגו'.

וַיֵּרָא אֵלָיו, נִרְאָתָה וְנִתְגַּלְתָּה לִי הַשְּׁכִינָה תוֹךְ אוֹתָן דְּרָגוֹת שֶׁהִתְחַבְּרוּ בְּצִדוֹ, מִיכָאֵל לְצַד יְמִין, גַבְרִיאֵל לְצַד שְׂמָאל, רַפְּאֵל לְפָנִים, אוּרִיאֵל לְאַחֹר, וְעַל זֶה נִגְלָתָה עָלָיו הַשְּׁכִינָה בְּאֵלוֹנִים [נ"א צְלָמִים] הַלְלוּ שֶׁל הָעוֹלָם, כְּדִי לְהִרְאוֹת לְפָנֵיהֶם בְּרִית [ד"א רִשָּׁם רֵאשׁוֹן] הַקְּדוֹשׁ שֶׁהִיתָה בְּכָל הָעוֹלָם בְּסוּד הָאֱמוּנָה.

וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהֶל. מָה זֶה פֶּתַח הָאֵהֶל? זֶה הַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא בְּרִית, סוּד הָאֱמוּנָה. כְּחֵם הַיּוֹם, זֶה הַסוּד שֶׁנִּדְבַק בּוֹ אֲבָרָהֶם, הַחֲזֵק שֶׁל צַד הַיְּמִין, הַדְּרָגָה שֶׁלּוֹ. פֶּתַח הָאֵהֶל – סוּד הַשַּׁעַר שֶׁל צְדָק פֶּתַח הָאֱמוּנָה, שְׂאֵז נִכְנַס בּוֹ אֲבָרָהֶם בְּאוֹתוֹ הַרִשָּׁם הַקְּדוּשָׁה. כְּחֵם הַיּוֹם – זֶהוּ צְדִיק, הַדְּרָגָה שֶׁל חֲבוּר אֶחָד שֶׁנִּכְנַס בּוֹ מִי שֶׁנִּמְוָל וְנִרְשָׁם בּוֹ הַרִשָּׁם הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהֵרִי נִתְבַטַּל מִן הָעֲרָלָה וְנִכְנַס בְּקִיּוּם שֶׁל שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ שֶׁהֵן סוּד הָאֱמוּנָה.

וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים וְגו' – אֵלוֹ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שְׁלוּחִים שְׁמַתְלַבְּשִׁים בְּאוּרֵי, וַיּוֹרְדִים לְעוֹלָם הַזֶּה [וְנִרְאִים] בְּמַרְאֵה שֶׁל בֶּן אָדָם, וְהַשְּׁלֹשָׁה הֵם כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה, מְשׁוּם שֶׁהִקְשַׁת לֹא נִרְאִית אֲלֹא בְּשֵׁלֶשָׁה גְנוּנִים – לָכֵן, אָדָם וַיֵּרָק, וְכֵן הוּא בּוֹדֵאֵי.

וַיִּשְׁלַשְׁתָּ הָאֲנָשִׁים הַלְלוּ שְׁלֹשָׁה גְנוּנִים. גְנוּן לָכֵן, גְנוּן אָדָם, גְנוּן יֵרֵק (רַחֲמִים). הַגְּנוּן הַלָּכֵן זֶה מִיכָאֵל, שֶׁהוּא צַד הַיְּמִין. הַגְּנוּן הָאָדָם זֶה גַבְרִיאֵל, הַצַּד שֶׁל הַשְּׂמָאל. הַגְּנוּן הַיֵּרֵק זֶה רַפְּאֵל. וְאֵלוֹ הֵם שְׁלֹשֶׁת גְנוּנֵי הַקְּשֶׁת, שְׂאִין הַקְּשֶׁת נִרְאִית אֲלֹא

אלה הם עשרה שמות חקוקים בצדיהם, וכל השמות הללו נחקקו מאתים ארבעים ושמונה אברים ונכנסים בארון הברית האחד, ומיהו? השם שנקרא אדני". וזה [ד"א סוד] התגלה עכשו לאברהם. [נ"א יהו"ה צבאו"ת, ונ"א א"ל אדני"]. מיכאל שם הימין שאוחז ומשמש את השם הזה יותר מאותם האחרים. בכל מקום שסוד השם הזה שם - מיכאל שם. אם הסתלק מיכאל הזה - מסתלק אלהים עם שדי.

בהתחלה שלשה אנשים, והתגלמו בציוור של אור והיו אוכלים, אוכלים ודאי, שהאש שלהם אוכלת ומכלה הכל ועושים נחת רוח לאברהם. הם אש ודאי, ואותה האש מתכסה בציוור של אור ולא נראית. ואותו מאכל אש לזהטת ואוכלת אותו, ואברהם מקבל נחת רוח מזה.

ביון שהסתלקה השכינה מה כתוב? ויעל אלהים מעל אברהם. מיד מסתלק עמו מיכאל, שכתוב ויבאו שני המלאכים סדמה וגו'. שלשה כתוב בהתחלה, ועכשו שנים. אלא מיכאל שהוא ימין הסתלק עם השכינה.

המלאך שנראה למנוח ירד והתגלם [לו] באור ונראה לו, וזהו אוריאל. מה שלא ירד עם אלו לאברהם - ירד כאן לבדו לבשר למנוח שבא מדן. ומשום שלא חשוב כמו אברהם, לא כתוב שאכל, שהרי כתוב (שופטים יג) אם תעצרני לא אכל בלחמך. וכתוב, ויהי בעלות הלהב מעל המזבח, ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וגו'. וכאן ויעל אלהים מעל אברהם. משום שבו הסתלק מיכאל, ונשארו רפאל וגבריאל.

ועליהם כתוב שני המלאכים סדמה. בערב - בשעה שהדין תלוי על העולם. אחר כך הסתלק אחד, ונמצא שגבריאל לבדו. בזכות אברהם נצל לוט, והוא אף כך זכה בהם, ועל זה באו אליו. (ע"כ ס"ת).

זוהר

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. בא ראה, כל בני העולם לא רואים על מה עומדים בעולם, והימים

זה"ר שעושה תולדות. זה"ר טמיר וגנוז, התנוצצות של כל הניצוצים וכל הדרגות בו. יוצא וטמיר. נסתר וגלוי. נראה ולא נראה. [זה"ר] ספר זה מעין הבאר, יוצא ביום, נסתר בלילה, משתעשע בחצות הלילה בתולדות שהוציא.

זה"ר שזוהר ומאיר לכל, הכלל של התורה, וזהו שנראה, וכל הגונים נסתרים בו ונקרא בשם של אדני". שלשה גונים נראים למטה מאלו שלשת הגונים שלמעלה. מאלו העליונים הכל נמשך [לגבי זהר] [אותם העליונים. זהר] שלא נראה, ונוצץ בשנים עשר נצנוצים וזהרים שנוצצים ממנו. שלשה עשר הם בסוד השם הקדוש וגו', הסוד של אין סוף נקרא יהו"ה.

באשר מתחבר זהר תחתון אדני" בזהר עליון יהו"ה, נעשה שם נסתר שבו יודעים נביאי האמת ומסתכלים לתוך הזהר העליון, וזה יאהדונגהי, מראות טמירים [חיות טמירות], שכתוב (יחזקאל א) כעין החשמל מתוך האש.

משנה. עליונים גבוהים טובים של הימין, תשע נקודות של התורה יוצאות ונחלקים באותיות, והאותיות בהם נוסעות, [מטלטלים] מסעותיו דקיקים בסודות. [היכל] חולקים, אלו תשעת השליטים על האותיות, האותיות התפשטו מהם. נשארו נקודים להכניסם להם. לא נוסעים רק כשאלה יוצאים.

הם בסוד של אין סוף. כל האותיות [נוסעות] מסעות בסוד של אין סוף. כמו שהם נושאים אותם, כך הם נוסעים. אלו הנסתרים אותיות גלויות ולא גלויות. אלו טמירים על מה ששורות האותיות.

תשעה שמות חקוקות עם עשרה, והראשון אהיה. [יו"ד ה"א] אהיה אשר אהיה, יהו"ה, א"ל, אלהים, יהו"ה, צבאות, אדון, שדי". [ומהשם הזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א מתפשט כ"ב אותיות, וסוד השם מנצפ"ך הרי כ"ז אותיות, וזהו סוד יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד. יהו"ה אלהינו יהו"ה - הרי י"ד אותיות. אחד סוד י"ג אותיות, ומהם יתפשטו רמ"ח אברים, שם בן מ"ב ושם בן ע"ב מנצפ"ך חמשה גבורות, וממנו יתפשט הסוד של חמשים שערי בינה, ומהם יתפשטו ע"ב. הרי רמ"ח איברים עם י"י אלהיכם אמת].

וּמְצַאֲנֵנוּ בוּ כָּל אוֹתָם מַעֲשִׂים וְעִבּוּדוֹת הַכּוֹכָבִים וְהַמְזֻלוֹת וְדַבָּרִים שֶׁהֶצְטַרְכוּ לָהֶם, וְאִיךְ הֶרְצוֹן לְהִתְפַּנֵּן בָּהֶם כְּדִי לְמַשֵּׁךְ אוֹתָם אֲלֵיהֶם. כְּמוֹ זֶה מִי שְׂרוּצָה לְהִדְבֵּק לְמַעַלָּה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִרִי בְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבּוּרִים וּבְרִצּוֹן הַלֵּב לְכוֹן בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר תְּלוּי הַדְּבָר לְמַשֵּׁךְ אוֹתוֹ אֵלָיו מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה וּלְהִדְבֵּק בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר.

וְהָיָה אוֹמְרִים, כְּמוֹ שֶׁבֶן אָדָם נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה – כִּי גַם מוֹשָׁכִים אוֹתוֹ כְּשִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבִמְהָ שֶׁנִּדְבֵּק בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִמְשָׁךְ אַחֲרָיו – כִּי נִדְבֵּק בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. אִם בְּקֹדֶשׁ – בְּקֹדֶשׁ, וְאִם בְּטֻמְאַה – בְּטֻמְאַה. אִם בְּקֹדֶשׁ, מוֹשָׁכִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וְנִדְבֵּק בוֹ לְמַעַלָּה וְנַעֲשֶׂה מְמַנָּה שֶׁמֶשׁ לְשִׁמְשׁ לְפָנֵי הַקַּבָּ"ה בֵּין אוֹתָם שָׂאָר מִלְּאָכִים. כְּמוֹ שֶׁכֵּן נִדְבֵּק לְמַעַלָּה וְעוֹמֵד בֵּין אוֹתָם קְדוּשִׁים, שֶׁכְּתוּב (זְכַרְיָה א) וְנָתַתִּי לָךְ מֵהַלְכִים בֵּין הָעַמִּידִים הָאֵלֶּה.

כִּי גַם כְּמוֹ זֶה. אִם בְּטֻמְאַה, מוֹשָׁכִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וְנַעֲשֶׂה כְּאֶחָד מֵהֶם לְהִדְבֵּק עִמָּם, וְהֵם נִקְרָאִים נִזְקֵי בְּנֵי אָדָם. וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה שִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לוֹקְחִים אוֹתוֹ וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לְגִיּהֵנָם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂדֵנִים אֶת בְּנֵי הַטֻּמְאַה שֶׁטְּמָאוּ עִצְמָם וְרוּחָם, וְאַחַר כֵּן נִדְבֵּק בָּהֶם, וְהוּא מִזִּיק כְּאֶחָד מֵאוֹתָם מִזִּיקֵי הָעוֹלָם.

אִמְרָתִי לָהֶם, בְּנֵי, דְבָר זֶה קָרוֹב לְדַבְּרֵי תוֹרָה, אֲבָל יֵשׁ לָכֶם לְהִתְרַחֵק [מִתּוֹךְ] מֵאוֹתָם הַסְּפָרִים [הַלְלוּ] כְּדִי שְׁלֹא יִסְטָה לְבַבְכֶם לְעִבּוּדוֹת הַלְלוּ וּלְכָל אוֹתָם הַצְּדָדִים שֶׁאָמַר כָּאֵן שְׁמָא חֵס וְשְׁלוֹם [לֹא] תִסְטוּ מֵאַחַר עִבּוּדַת הַקַּבָּ"ה, שֶׁהִרִי כָּל הַסְּפָרִים הַלְלוּ מִטְעִים אֶת בְּנֵי הָאָדָם, מִשׁוּם שֶׁבְּנֵי קָדָם הָיוּ חֲכָמִים, וִירֵשֶׁת הַחֲכָמָה הַזֹּאת יִרְשׁוּ מֵאַבְרָהָם שֶׁנָּתַן לְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים, שֶׁכְּתוּב (בְּרָאשִׁית כה) וּלְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל אֶרֶץ קָדָם. וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁכוּ בְּאוֹתָהּ חֲכָמָה לְכַמָּה צְדָדִים.

הוֹלְכִים וְעוֹלִים וְעוֹמְדִים לְפָנֵי הַקַּבָּ"ה כָּל אוֹתָם יָמִים שְׁבַנֵי אָדָם עוֹמְדִים בָּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהִרִי כָּלֵם נִבְרָאוּ וְכָלֵם עוֹמְדִים לְמַעַלָּה. וּמִנֵּן לָנוּ שֶׁנִּבְרָאוּ? שֶׁכְּתוּב (שֵׁם קל"ט) יָמִים יִצְרוּ.

וּבְשִׁמְנוּיָעִים הַיָּמִים לְהַעֲלוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּלֵם קָרְבִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מַלְכִים א-ב) וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לְמוֹת. וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. מִשׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר בֶּן אָדָם הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֵינוֹ מִשְׁגִּיחַ וְלֹא מִתְּבוּנֵן עַל מֵה הוּא עוֹמֵד, אֲלֹא כָּל יוֹם וְיוֹם חוֹשֵׁב כְּאִלּוּ הוּא הוֹלֵךְ בְּרִיקְנוֹת, שֶׁהִרִי כְּשֶׁהִנְשָׂמָה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יוֹדַעַת לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ מַעֲלִים אוֹתָהּ. שֶׁהִרִי הַדֶּרֶךְ לְעֲלוֹת לְמַעַלָּה לְמְקוֹם שֶׁאוֹר הַנְּשָׁמוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מְאִירוֹת, לֹא נָתַן לְכָל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהִרִי כְּמוֹ שֶׁהוּא מִמְשִׁיךְ עָלָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי נִמְשָׁךְ לְאַחַר שִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ.

בֵּא רָאָה, אִם בֶּן אָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר הַקַּבָּ"ה וַתִּשְׁוֹקְתוּ אַחֲרָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, אַחֲרֵי זֶה כְּשִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ, הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו, וְנוֹתְנִים לוֹ דֶּרֶךְ לְעֲלוֹת לְמַעַלָּה אַחַר אוֹתָהּ מְשִׁיכָה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּרִצּוֹן כָּל יוֹם בְּעוֹלָם הַזֶּה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, יוֹם אֶחָד נִפְגַּשְׁתִּי בְּעִיר אַחַת מֵאוֹתָם שֶׁהָיוּ מִן בְּנֵי קָדָם, וְאָמְרוּ לִי מֵאוֹתָהּ חֲכָמָה שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים מִיָּמִים רַאשׁוֹנִים, וְהָיוּ מוֹצֵאִים סְפָרִים שֶׁל הַחֲכָמָה שְׁלָהֶם, וְקָרְבוּ לִי סֵפֶר אֶחָד, וְהָיָה כְּתוּב בוֹ, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהֶרְצוֹן שֶׁל הָאָדָם מִתְּפַנֵּן בוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מִמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ מִלְּמַעַלָּה כְּמוֹ אוֹתוֹ הֶרְצוֹן שֶׁנִּדְבֵּק בוֹ. אִם רִצּוֹנוֹ הִתְפַּנֵּן לְדַבֵּר עֲלִיּוֹן קְדוּשָׁה, הוּא מִמְשִׁיךְ אוֹתוֹ הַדְּבָר מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה אֵלָיו.

וְאִם רִצּוֹנוֹ לְהִתְדַבֵּק בְּצַד הָאֶחָד וּמִתְפַּנֵּן בוֹ, הוּא מִמְשִׁיךְ אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה אֵלָיו. וְהָיוּ אוֹמְרִים שֶׁעַקֵּר הַדְּבָר תְּלוּי בְּדַבּוּרִים וּבְמַעֲשֵׂה וּבְרִצּוֹן לְהִתְדַבֵּק, וּבִזְזָה נִמְשָׁךְ מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁנִּדְבֵּק בוֹ.

❦ סדר הלימוד ליום טז כסלו [יום 75 בשנה] ❦

וכסא אליה, משום שהם שלשת הגונים שתחתיה. וראה כעת משום שנמול מה שלא ראה מקדם לזה עד שלא נמול. בתחלה לא היה יודע, אלא שהם בני אדם. אחר כך ידע שאותם מלאכים קדושים הם וכאו אליו בשליחות, בשעה שאמרו לו אי"ה שרה אשתך ובשרו לו בשורת יצחק.

אלין – האותיות נקודות אי"ו, וסימן אי"ו רמז למה שלמעלה, רמז לקב"ה. ויאמר הנה באהל. כתוב כאן הנה באהל, וכתוב שם (ישעיה לג) אהל כל יצען וגו'. בא ראה, כיון שנקוד אי"ו, למה כתוב אחר כך אי"ה? אלא משום שחבור של זכר ונקבה כאחד סוד האמונה. אז אמר ויאמר הנה באהל. שם הוא הקשר של הכל ושם הוא נמצא [ויאמר הנה באהל]. אי"ה וגו'. וכי לא ידעו המלאכים העליונים ששרה הנה באהל? למה כתוב אי"ה? אלא שלא יודעים בעולם הזה אלא מה שנמסר להם לדעת.

בא ראה, (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים אני ה'. וכי כמה שליחים ומלאכים יש לקב"ה? אלא משום שהם לא היו יודעים בין טפה של בכור לאותה שלא של בכור פרט לקב"ה לבדו.

במו זה (יחזקאל ט) והתוית תו על מצחות האנשים. ולמה צריכים? אלא משום שהם לא יודעים אלא רק מה שנמסר להם לדעת [יודעים], כמו כל הדברים הללו שעתידי הקב"ה להביא על העולם. ומה הטעם? משום שהקב"ה מעביר פרוז בכל הרקיעים באותו דבר שעתידי להביא על העולם.

בגון זה בשעה שהמשחית נמצא בעולם, צריך בן אדם להסתתר בביתו ולא יהיה נראה בשוק כדי שלא ישחת, כמו שנאמר (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מאלו שיכול להסתתר פז, אבל מלפני הקב"ה לא [ס"א יכול] צריך להסתתר. מה כתוב? (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'.

מדרש הנעלם

אמר רבי חייא אמר רב, אם היינו מסתכלים בפרשה הזו – נסתכל בחכמה אם ענין

אבל זרע יצחק, חלקו של יעקב, לא כף, שכתוב (שם) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. זהו חלק הקדוש של האמונה שבה נדבק אברהם ויצא מאותו גורל ומאותו הצד. מה כתוב ביעקב? (שם כח) והנה ה' נצב עליו, וכתוב ואתה יעקב עבדי וגו'. משום כך צריך האדם להמשיך אחר הקב"ה ולהדבק בו תמיד, שכתוב (דברים י) ובו תדבק.

בא ראה, (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו'. אחר כך חזר ופרש, נקי כפים. שלא עושה בידיו צלם, ולא מחזיק עמהם במה שלא צריך. ועוד, שלא נטמא בהם ולא מטמא בהם את הגוף כמו אותם שנטמאים את עצמם בידים להטמא, וזה הוא נקי כפים ובר לבב, כמו זה שלא מושך את רצונו ולבו לצד האחר אלא להמשיך אחר עבודת הקב"ה.

אשר לא נשא לשוא נפשו. כתוב נפשו ונקרא נפשי, והרי פרשוה, נפשי – זו נפש דוד, צד האמונה. נפשו – זו נפש האדם ממש. משום שכאשר יצא מן העולם הזה ונפשו תתעלה במעשים שפשוים, על מה שיתקיים בהם ללכת בין כל אותם הקדושים, כמו שנאמר (תהלים קטז) אתה ה' לפני ה' בארצות החיים. ומשום שלא נשא לשוא נפשי, ישא ברכה מאת ה' וגו'.

בא ראה, אחר שנמול אברהם, היה יושב וכואב, והקב"ה שלח אליו שלשה מלאכים בגלוי להקדים לו שלום. ואם תאמר, שהרי בנגלה וכי מי יכול לראות מלאכים, והרי כתוב (שם קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'? אלא ודאי שראה אותם שירדו לארץ כמו בני אדם. ולא יקשה לך זה, שהרי הם ודאי רוחות קדושות, ובשעה שירדו לעולם, מתלבשים באוירים וביסודות של גלמים, ונראים לבני אדם ממש כמראה דמותם.

ובא וראה, אברהם ראה אותם כמראה בני אדם, ואף על גב שהיה כואב מן המילה, יצא ורץ אחריהם כדי לא לגרע [מה] שהיה עושה מקדם לכן.

אמר רבי שמעון, ודאי שראה אותם כמראה של מלאכים, ממה שכתוב ויאמר אדני, באל"ף דל"ת השכינה היתה באה, ואלו היו עמודים שלה

הקב"ה, ונכנסו לפניו כל המלאכים שממנים להזכיר חטאי האדם, שבזמן שיזכירו בני אדם הקרבנות שצוה משה, ומכון לבו ורצונו בהם - שכלם יזכירו אותו לטוב.

ועוד, בזמן שיארע מות בבני אדם, הברית נגזרה, והפרוז עובר על כל חילות השמים, דאם יעלו בניו בארץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויאמרו ברצון נפש ולב ענינים של קטרת בשמים שהיו להם לישראל, שיתבטל המות מהם.

אמר רבי יצחק, בא ראה מה כתוב, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושם קטרת. אמר לו אהרן, למה? כי יצא הקצף מלפני ה' וגו'. מה כתוב? וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם. וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ולא יכל מלאך של חבלה לשלט ונתבטל המות.

רבי אחא הלך לכפר טרשא, בא אצל המארח שלו. לחשו עליו כל בני העיר. אמרו, אדם גדול בא לכאן, נלך אליו. באו אצלו. אמרו לו, לא חושש על אבדתינו? אמר להם, מהו? אמרו לו שיש שבועה ימים שיש מות בעיר, וכל יום מתחזק ולא מתבטל.

אמר להם, נלך לבית הכנסת ונבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא. עד שהיו הולכים, באו ואמרו, פלוני ופלוני מתו, ופלוני ופלוני נוטים למות. אמר להם רבי אחא, אין עת לעמד כן, שהשעה דחוקה.

אבל תפרישו מכם ארבעים בני אדם מאלו היותר זכאים. עשרה עשרה לארבעה חלקים, ואני עמכם, עשרה לקצה העיר ועשרה לקצה העיר, וכן לארבע קצוות העיר, ואמרו בנפש חפצה ענין של קטרת הסמים שהקדוש ברוך הוא נתן למשה, וענין של הקרבנות אתו.

עשו כן שלש פעמים ועברו בכל העיר לארבע קצוות והיו אומרים כן. לבסוף אמר להם, נלך לאלו שנוטים למות, ותפרישו מכם לבתיהם ותאמרו כן, וכאשר תסימו, תאמרו אלו הפסוקים, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו', ויקח אהרן וגו', ויעמד בין המתים וגו'. וכן עשו והתבטל מהם (המות).

הנשמה היא אין ראשה סופה ואין סופה ראשה, ואם הענין לפטירת האדם מן העולם היא, נסתר את כל הפרשה או נעמיד את הפרשה בזה או בזה. מה זה יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו', ואקחה פת לחם וגו', וימהר אברהם האהלה אל שרה וגו', ואל הבקר רץ אברהם וגו', ויקח חמאה וחלב וגו'?

בשנא רב דימי, אמר, לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא מה שרמז בכאן רמז הקרבנות. בטלו הקרבנות - לא בטלה התורה. זה שלא מתעסק בקרבנות, שיעסק בתורה ויועיל לו יותר. שאמר רבי יוחנן, כשפרש הקב"ה הקרבנות, אמר משה: רבוננו של עולם, תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו? אמר לו: משה, יעסקו בתורה, ואני מוחל להם בשבילה יותר מפל הקרבנות שבעולם, שנאמר (ויקרא ז) זאת התורה לעלה למנחה וגו'. כלומר, זאת התורה בשביל עולה, בשביל מנחה, בשביל חטאת, בשביל אשם.

אמר רבי כרוספדאי, זה מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות ותקרבתם ויכון בהם, ברית כרותה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, שלא יכולים לעשות לו אלא רק טוב.

ומי יוכיח? פרשה זו תוכיח! שכיון שאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו, מה זה עליו? לעיני בדינו. כיון שרואה נשמת הצדיק כן, מה כתוב? וימהר אברהם האהלה וגו'. מה זה האהלה? בית המדרש. ומהו אומר? מהרי שלש סאים, ענין הקרבנות, והנשמה מתפונת בהם. זהו שכתוב ואל הבקר רץ אברהם. ואז נוח להם ולא יכולים להרע לו.

רבי פנחס פתח פסוק שכתוב (במדבר יז) והנה החל הנגף בעם, וכתוב ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה וגו', וכתוב ותעצר המגפה. כתוב כאן מהר, וכתוב שם מהרי שלש סאים. מה להלן קרבן להנצל, אף כאן קרבן להנצל.

אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגשתי את אליהו. אמרתי לו, יאמר לי מר דבר שמועיל לבריות. אמר לו, ברית גזר

ממנו ולא הפקידני. והקדוש ברוך הוא אמר, היפלא מה דבר למועד. מהו למועד? אותו הידוע אצלי להחיות מתים. ולשרה בן, מלמד שיתחדש כבן של שנים.

אמר רבי יהודה ברבי סימון, כיון שהנשמה נזונית מזויה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אומר לאותו המלאך הנקרא דומ"ה: לך ובשר לגוף פלוני שאני עתיד להחיותו למועד שאני אחיה את הצדיקים לעתיד לבא. והוא משיב: אחרי בלותי היתה לי עדנה? אחרי בלותי בעפר ושכנתי באדמה, ואכל בשרי רמה וגוש עפר, תהיה לי חדוש?

הקדוש ברוך הוא אומר לנשמה: זהו שכתוב ויאמר ה' אל אברהם וגו' היפלא מה דבר?! למועד הידוע אצלי להחיות את המתים אשוב אליך אותו הגוף שהוא קדוש מחדש כבראשונה להיותכם מלאכים קדושים, ואותו היום עתיד לפני לשמח בהם. זהו שכתוב (תהלים קד) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. (ע"כ מדרש הנעלם)

זהר

איה שרה אשתך, שלא רצו לומר לפניך. כיון שאמר הנה באהל, מיד - ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך וגו' בא ראה דרך ארץ, שעד שלא הזמין אברהם לפניך לאכל, לא אמרו לו דבר, כדי שלא יראה שמשום אותה בשורה הזמין אותם לאכל. אחר שכתוב ויאכלו, אז אמרו לו אותה בשורה.

ויאכלו?! וכי תעלה על דעתך שמלאכים עליונים אוכלים? אלא בשביל כבודו של אברהם נראה כך. אמר רבי אלעזר, ויאכלו ודאי, משום שהם אש אוכלת אש ולא נראים, וכל מה שנתן להם אברהם אכלו, משום שמצד אברהם אוכלים למעלה [שאוכלים מאותו צד שלמעלה].

בא ראה, כל מה שאכל אברהם, הוא אכל בטרהרה, ולכן הקריב לפניך ואכלו, ואברהם שמר בביתו טמאה וטהרה שאפלו בן אדם שהוא טמא לא יכל להתקרב לביתו. אז ידע אברהם שזה טמא

שמעו אותו קול שאמר: סודי הסודות, הראשונים הנחילוה לנצח, שהרי דין השמים לא שורה כאן, שהרי יודעים לבטלו. חלש לבו של רבי אחא וישן. שמע שאומרים לו: כמו שעשית את זה - תעשה את זה. לך אמר להם שיחזרו בתשובה, שרשעים הם לפני. קם והחזירם בתשובה שלמה, וקבלו עליהם שלא יתבטלו מהתורה לעולם, והחליפו את שם העיר, וקראו לא מתא מחסיא.

אמר רבי יהודה, לא די להם לצדיקים שמבטלים את הגזרה, אלא לאחר פן שמברכים להם, תדע לך שכן הוא. דכיון שהנשמה אומרת לגוף מהרי שלש סאים וגו' וכל אותו הענין ומבטל את הדין - מה כתוב? ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. הרי ברכה.

כיון שרואים אותה המלאכים שזה לקח עצה לנפשו - מה עושים? הולכים אצל הרשעים לעיין בדינם ולעשות בהם משפט. זהו שכתוב ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם, למקום הרשעים, לעשות בהם משפט. זה הוא שאמר רבי יהודה, כך דרכו של צדיק: כיון שרואה שמענינים בדינו, אינו מתאחר לשוב ולהתפלל ולהקריב [על] חלבו ודמו לפני צורו, עד שמסתלקים בעלי הדין ממנו.

שכיון שאמר וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו - מה כתוב בנשמה? וימהר אברהם האהלה אל שרה. בחפזון ובמהירות בלא שום העכבה. מיד ממהרת הנשמה אצל הגוף להחזירו למוטב ולבקש במה שיתכפר לו, עד שמסתלקים ממנו בעלי הדין.

רבי אליעזר אומר, מהו שאמר ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארץ פנשים? אלא, כיון שהנשמה עומדת במעלתה, והגוף נשאר בארץ מכמה שנים, באים בימים שנים וימים הרבה וחדל לצאת ולבא ולעבר ארץ כשאר כל אדם. נתבשר להחיות הגוף.

מהו אומר אחרי בלותי היתה לי עדנה? אחרי בלותי בעפר מהיום כמה שנים, היתה לי עדנה וחדוש. ואדני זקן, שהיום כמה שנים שיצאת

ענפי האילן, אז ידע אברהם שהוא טמא וצריך מיד טבילה. ואם לא, יבשו המים, ואז ידע שרופה להטמא ולהשמר שבועה ימים.

ובא וראה, שאפלו בשעה שהזמין את המלאכים אמר להם והשענו תחת העץ כדי לראות ולבדק אותם, ובאותו אילן היה בודק את כל בני העולם. והסוד [כנגד] משום הקדוש ברוך הוא [עשה] אמר שהוא עץ החיים לכל, ולכן והשענו תחת העץ, ולא תחת עבודה זרה.

ובא וראה, כשחטא אדם, הוא חטא בעץ הדעת טוב ורע, שכתוב ומעץ הדעת וגו', והוא חטא בו וגרם מות לעולם. מה כתוב? ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו' [וגרם מות לכל בני העולם]. וכשבא אברהם, התקין את העולם עם אילן אחר, שהוא עץ החיים, והודיע את האמונה לכל בני העולם.

ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. אמר רבי יצחק, שוב אשוב – שוב ישוב היה צריך לכתב, שהרי המפתח הזה לפקד העקרות הוא ביד הקדוש ברוך הוא ולא ביד שליח אחר, כמו ששנינו, שלש מפתחות הם שלא נמסרו ביד שליח: של חיה, ותחית המתים, וגשמים. והואיל ולא נמסרו ביד שליח, למה כתוב שוב אשוב? אלא ודאי הקדוש ברוך הוא שהיה עומד עליהם אמר [לו] הדבר, לכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך.

ובא וראה, בכל מקום שכתוב ויאמר סתם או ויקרא סתם, הוא מלאך הברית ולא אחר. ויאמר – שכתוב (שמות טו) ויאמר אם שמע תשמע וגו'. ויאמר, ולא אמר מיהו. ויקרא – שכתוב (ויקרא א) ויקרא אל משה, ולא אמר מי היה. אמר – שכתוב (שמות כד) ואל משה אמר וגו', ולא אמר מי היה. [אף כן שכתוב שוב אשוב. ויאמר סתם, ולא אמר מי היה]. אלא בכל אלה מלאך של הברית היה, והכל נאמר בקב"ה. ולכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך וגו', והנה בן וגו'.

והנה בן לשרה אשתך. מה הטעם לא כתוב והנה בן לך? אלא כדי שלא יחשב שהוא מהגר כמו בראשונה. רבי שמעון פתח ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן יכבד אב – זה יצחק את

הוא, ועשה] [לא היה משמש בביתו, עד שעשה] לו טבילה, או עשה לו לשמור שבועה ימים כראוי לו בביתו, וכך זה בודאי.

בא ראה, כתוב (דברים כג) איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וגו'. מה תקנתו? והיה לפנות ערב ירחץ במים. ארעה בו טמאה אחרת, כמו זיבה [טמאת צרעת או נדה] או טמאת נדה שהיו שתי טמאות, לא מספיק לו באותה טבילה [משום] בין שארע לו קרי קדם שקבל טמאה אחרת [משום] בין שארע לו אחר כך.

ואברהם ושרה היו מתקנים טבילה לכלם, הוא לגברים והיא לנשים. מה הטעם עסק אברהם לטהר בני אדם? משום שהוא טהור ונקרא טהור, שכתוב (איוב יד) מי יתן טהור מטמא לא אחד. טהור – זה אברהם שיצא מתרח.

רבי שמעון אמר, כדי לתקן את אותה הדרגה של אברהם, ומה? מי"ם (חסד). לכן התקין לטהר בני העולם במים. ובשעה שהזמין את המלאכים, בראשית דבריו מה כתוב? יקח נא מעט מים, כדי להתחזק באותה דרגה שהמים שרויים בה, ומשום כך היה מטהר את כל בני האדם מהכל. מטהר אותם מצד של עבודה זרה, ומטהר אותם מצד הטמאה. וכמו שהוא מטהר את האנשים, כך גם שרה מטהרת את הנשים, ונמצא שכל מי שבא אליהם טהורים מהכל.

בא ראה שאברהם נטע אילן בכל מקום שדיורו שם, ולא היה עולה בכל מקום כראוי, פרט לשעה שדיורו היה בארץ כנען, ובאותו אילן היה יודע מי שנאחז בקב"ה ומי שנאחז בעבודה זרה.

מי שנאחז בקב"ה, היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו ועושה עליו צל נאה. ומי שנאחז בצל של עבודה זרה, אותו האילן היה מתעלה, וענפיו היו עולים למעלה. אז היה יודע אברהם ומזהיר אותו, ולא זז משם עד שנאחז באמונת הקדוש ברוך הוא. וכך מי שהוא טהור [ד"א כן] מקבל אותו האילן, ומי שהוא טמא אינו מקבל אותו. אז ידע אברהם והיה מטהר אותם במים.

ומעין מים היה תחת אותו אילן, ומי שצריך טבילה מיד המים עולים אליו, ועולים

דָּבָר אחר – שְׁהִיְתָה יוֹשֶׁבֶת שָׂרָה פֶּתַח הָאֵהָל כְּדִי לִשְׁמַע הַדְּבָרִים, וְהִיא שָׁמְעָה הַדְּבָר הַזֶּה שֶׁהִתְבַּשֵּׁר בּוֹ אַבְרָהָם. [דָּבָר אַחֵר] וְהוּא אַחֲרָיו – אַבְרָהָם שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב מֵאַחֲרָיו הַשְּׂכִינָה.

וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בְּיָמִים. מֵה זֶה בָּאִים בְּיָמִים? הַשְּׂעוּרִים שֶׁל הַיָּמִים שָׂאוּ נִרְאוּ

לָהֶם, הָאֶחָד מֵאָה וְהָאֶחָד תְּשַׁעִים, נִכְנָסוּ בְּיָמִים הַשְּׂעוּרִים שֶׁל הַיָּמִים כְּרָאוּי. בָּאִים בְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בֵּא הַיּוֹם, שֶׁהַעֲרִיב הַיּוֹם לְהַכְנִס. חֲדָל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶץ כְּנָשִׁים. וְאוֹתָהּ שָׁעָה רָאֲתָה עֲצָמָה בְּעֵדוֹן אַחֵר, וְלִכֵּן אָמְרָה וְאֵדְנִי זָקֵן, שֶׁהָיָה הוּא לֹא כְּדָאִי לְהוֹלִיד כִּי הוּא זָקֵן.

רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח, (משלי לא) נודע בשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ בְּשִׁבְתּוֹ עִם זְקֵנֵי אֶרֶץ. בֵּא רָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בְּכַבּוּדוֹ שֶׁהוּא גָּנוּז וְנִסְתָּר בְּעֵלְוֵי רַב. לֹא הָיָה בְּעוֹלָם וְלֹא הָיָה מֵהַיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם שֶׁיִּכּוֹל לְעַמֵּד עַל חֲכָמָתוֹ וְלֹא יִכּוֹל לְעַמֵּד בּוֹ.

מִשּׁוּם כִּי הוּא גָּנוּז וְנִסְתָּר וְהִתְעַלֶּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְכָל הָעֲלִיּוֹנִים וְהִתְחַתְּוֹנִים לֹא יִכּוֹלִים לְהִתְדַבֵּק עַד שֶׁכֻּלְּם אוֹמְרִים (יחזקאל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. הִתְחַתְּוֹנִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא לְמַעְלָה, שֶׁכְּתוּב (תהלים קיג) עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. הָעֲלִיּוֹנִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא לְמַטָּה, שֶׁכְּתוּב (שם נו) עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדָךְ. עַד שֶׁכֻּלְּם, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, אוֹמְרִים בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, כִּי לֹא נוֹדַע וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיִּכּוֹל לְעַמֵּד עִמּוֹ, וְאִתָּה אוֹמֵר נוֹדַע בְּשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ?

אֵלָּא וְדָאִי נוֹדַע בְּשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נוֹדַע וְנִדְבָק לְפִי מֵה שֶׁמִּשְׁשַׁעַר בְּלָבוֹ כָּל אֶחָד כְּמָה שֶׁיִּכּוֹל לְהִדְבֵּק בְּרוּחַ שֶׁל הַחֲכָמָה. וְלְפִי מֵה שֶׁמִּשְׁשַׁעַר בְּלָבוֹ, כִּךְ נוֹדַע בְּלָבוֹ, וְלִכֵּן נוֹדַע בְּשְׁעָרִים – בְּאוֹתָם הַשְּׁעָרִים. אֲבָל שְׁנוֹדַע כְּרָאוּי אֵינִי מִי שֶׁיִּכּוֹל לְהִדְבֵּק וְלִדְעַת אוֹתוֹ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, נוֹדַע בְּשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ, אֵיזָה שְׁעָרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כד) שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאשֵׁיכֶם וְהִנְשָׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם. וּמִשּׁוּם הַשְּׁעָרִים הִלְלוּ, שֶׁהֵם דְּרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, בְּגִלְלָם נוֹדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵם לֹא – לֹא יִכּוֹלִים לְהִתְדַבֵּק בּוֹ.

בֵּא רָאָה, הָרִי נִשְׁמַת הָאָדָם אֵינִי הוּא [אֵינִי] מִי שֶׁיִּכּוֹל לְדַעַת אוֹתָהּ, אֵלָּא עַל יְדֵי אַבְרָהָם הַגּוֹרֵף,

אַבְרָהָם. מְתִי כִּבְד אוֹתוֹ? בְּשַׁעָה שֶׁעָקַד אוֹתוֹ עַל גְּבִי הַמְּזוּבָח וְרָצָה לְהַקְרִיבוֹ לְקָרְבָן. וַיִּצְחַק בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעַת שָׁנִים הָיָה, וְאַבְרָהָם הָיָה זָקֵן, שָׂאֵלוֹ הָיָה בּוֹעֵט [בּוֹ] בְּרַגְלֵי אַחַת לֹא הָיָה יִכּוֹל לְעַמֵּד לְפָנָיו, וְהוּא כִּבְד אוֹתוֹ אֶת אָבִיו, וְעָקַד אוֹתוֹ כְּמוֹ תִישׁ כְּדִי לְעַשׂוֹת רְצוֹן אָבִיו.

וְעֵבֶד אֲדָנָיו – זֶה אֵלִיעֶזֶר לְאַבְרָהָם, כְּשֶׁשָּׁלַח אוֹתוֹ לְחָרָן וְעָשָׂה כָּל רְצוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְכַבְּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בראשית כד) וְה' בִּרְךְ אֶת אֲדָנִי וְגו', וְכְתוּב (שם) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, כְּדִי לְכַבֵּד אֶת אַבְרָהָם. שֶׁהָיָה בֶּן אָדָם שֶׁהָיָה מְבִיא כֶסֶף וְזָהָב וְאַבְנִים יְקָרוֹת וְגַמְלִים, וְהוּא כְּרָאוּי, נֶאֱמָה לְמַרְאֵה, לֹא אָמַר שֶׁהוּא אוֹהֵב אַבְרָהָם אוֹ קָרוֹב שְׁלוֹ, אֵלָּא אָמַר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֶת שִׁבְחַת אַבְרָהָם וְלְכַבְּדוֹ בְּעֵינֵיהֶם.

וְעַל כֵּן בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעֵבֶד אֲדָנָיו. וְאַתֶּם יִשְׂרָאֵל בְּנֵי, קָלוּן בְּעֵינֵיכֶם לֹאמַר שְׂאֵנִי אָבִיכֶם אוֹ שְׂאֵתֶם עֲבָדִים שְׁלִי? וְאֵם אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְגו'. מִשּׁוּם כִּךְ וְהִנֵּה בֶן. זֶהוּ בֶן וְדָאִי, וְלֹא יִשְׁמַעֲאֵל. זֶהוּ בֶן שֶׁכַּבֵּד אֶת אָבִיו כְּרָאוּי.

וְהִנֵּה בֶּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ. בֶּן לְשָׂרָה – שֶׁבְּגִלְלוֹ מִתָּה, שֶׁבְּגִלְלוֹ כְּאָבָה נִפְשָׁה עַד שֶׁיִּצְאָה מִמֶּנָּה. וְהִנֵּה בֶּן לְשָׂרָה – לְהִתְעַלּוֹת בְּגִלְלוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם. שָׂאוּ וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגו', שֶׁהָיָה מְזַכְּרִים אֶת שָׂרָה מִשּׁוּם יִצְחָק, וְעַל זֶה הוּא בֶּן לְשָׂרָה [זֶה אָמְרוּ הַמַּלְאָכִים]. וְהִנֵּה בֶּן לְשָׂרָה. [זֶה] שֶׁהָיָה הַנִּקְבָּה לֹקַחַת [אֶת] הַבֵּן מֵהַזְכָּר.

וְשָׂרָה שְׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו. מֵה זֶה וְהוּא אַחֲרָיו? וְהִיא אַחֲרָיו צָרִיף לוֹ! אֵלָּא סוּד הוּא, וְשָׂרָה שְׁמַעַת מֵה שֶׁהָיָה אוֹמֵר [פֶּתַח הָאֵהָל, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהוּא אַחֲרָיו – מִי שֶׁהָיָה אוֹמֵר] פֶּתַח הָאֵהָל, זוֹ הַדְּרָגָה הַתְּחַתּוֹנָה, פֶּתַח הָאֲמוּנָה. וְהוּא אַחֲרָיו – [זֶה] שֶׁהוֹדָה לוֹ הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה [נ"א פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. פֶּתַח הָאֵהָל – זוֹ הַדְּרָגָה הַתְּחַתּוֹנָה, וְהוּא אַחֲרָיו – זוֹ הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה]. מִיּוֹם שֶׁהִיְתָה שָׂרָה בְּעוֹלָם לֹא שָׁמְעָה דְבַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּרַט לְאוֹתָהּ שַׁעָה.

בְּעֶרְלָה לְמִטָּה. אַחַר שְׁנַמּוּל, יֵצֵא אוֹתוֹ הַזֶּרַע בְּתוֹךְ הַקֶּדֶשׁ, וְנִדְבַק בְּקֶדֶשׁ שְׁלֹמֶעְלָה וְהוֹלִיד לְמַעְלָה, וְנִדְבַק אַבְרָהָם בְּדִרְגָתוֹ כְּרֵאוּי. בֹּא רֵאֵה, כִּשְׁהוֹלִיד אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק, יֵצֵא קְדוּשׁ כְּרֵאוּי. וְאֵלּוּ [וְדֹא] הַמַּיִם שֶׁהָרוּ וְהוֹלִידוּ חֲשֵׁף.

רְבִי אֶלְעָזָר שָׁאֵל יוֹם אֶחָד אֶת רְבִי שְׁמַעוֹן אָבִיו. אָמַר לוֹ, זֶה שֶׁקָּרָא לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִצְחָק, שְׁכַתוּב וְקִרְאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק, לְמָה? שֶׁהָרִי נִרְאָה שְׁעַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְעוֹלָם קָרָא לוֹ יִצְחָק? אָמַר לוֹ, הָרִי נֹאמַר שֶׁאֵשׁ לֹקַחַת מִיָּם, שֶׁהָרִי הַמַּיִם בְּאִים מִצַּד שֶׁל הַגְּבוּרָה, וְעוֹד [נ"א וְבֹא תִשְׁאַל מֵהַלּוּיִם] [שָׁאֵל אוֹתוֹ] הַלּוּיִם שֶׁהֵם מְשַׁמְחִים לְאוֹתוֹ הַצַּד בְּכָלִי זָמַר וְתִשְׁבַּחֹת כְּנֶגֶד הַצַּד הַזֶּה, מִשּׁוּם כֶּף יִצְחָק הוּא חֲדוּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בֹּא מֵאוֹתוֹ צַד וְנִדְבַק בּוֹ.

בֹּא רֵאֵה, יִצְחָק צְחוּק, חֲדוּה שְׁמַחֲלִיפָה מִיָּם בְּאֵשׁ וְאֵשׁ בְּמַיִם, וְעַל זֶה נִקְרָא כֶּף. וְלִכֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ כֶּף בְּטָרִם יֵצֵא לְעוֹלָם בְּשֵׁם זֶה וְהוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם.

וְבֹא וּרְאֵה, בְּכָל הָאַחֲרִים הַשְּׂאִיר לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִקְרָא לָהֶם שְׁמוֹת, וְאֶפְלוּ נָשִׁים הָיוּ קוֹרְאוֹת לְבִנְיָהֵן שְׁמוֹת, אֲבָל כָּאֵן לֹא הַשְּׂאִיר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִמּוֹ לִקְרָא לוֹ שֵׁם, אֲלֹא לְאַבְרָהָם, שְׁכַתוּב וְקִרְאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק. אֵתָּה וְלֹא אַחֵר. כִּדִּי לְהַחֲלִיף מִיָּם בְּאֵשׁ וְאֵשׁ בְּמַיִם לְהַכְלִילוֹ בְּצַדוֹ.

בִּיּוֹן שֶׁהַתְּבַשֵּׁר אַבְרָהָם בִּיצְחָק, מֵה פְּתוּב? וַיִּקְמוּ מִשֵּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל פְּנֵי סֹדִם. רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, בֹּא רֵאֵה כִּמָּה נוֹהֵג הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבָה עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן לְאוֹתָם שֶׁהוֹלְכִים בְּדִרְכָּיו, שְׁאֶפְלוּ בְּזִמְנֵן שְׂרוּצָה לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, הוּא גוֹרֵם לְמִי שֶׁאוֹהֵב אוֹתוֹ לְזַכּוֹת בְּדָבָר עַד שֶׁלֹּא יִבֹּא אוֹתוֹ הַדִּין לְעוֹלָם.

שְׁשָׁנִינוּ, בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת הָאָדָם, שׁוֹלַח לוֹ דוֹרוֹן, וּמִיָּהוּ? הַעֲנִי, כִּדִּי לְזַכּוֹת בּוֹ. וְכִיּוֹן שְׂזוֹכָה בּוֹ, הוּא מוֹשֵׁף עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד שְׁנַמְשֵׁף מִצַּד הַיְמִינִי וּפּוֹרֵס עַל רֵאשׁוֹ וְרוֹשֵׁם אוֹתוֹ, כִּדִּי שֶׁשְׂיָבֵא הַדִּין לְעוֹלָם, אוֹתוֹ הַמְשַׁחֵת יִזְהַר בּוֹ, וּמִרִים עֵינָיו וְרוֹאֵה אוֹתוֹ

וְהֵם הַדְּרָגוֹת שְׁעוֹשׂוֹת אֲמִנּוֹת הַנְּשָׂמָה. מִשּׁוּם כֶּף נוֹדַע וְלֹא נוֹדַע. כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹדַע וְלֹא נוֹדַע, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִשְׂמָה לְנִשְׂמָה, רוּחַ לְרוּחַ, גְּנוּז וְטָמִיר מִן הַכֹּל. אֲבָל בְּאוֹתָם הַשְּׁעָרִים, שֶׁהֵם פְּתָחִים לְנִשְׂמָה, נוֹדַע הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֹּא רֵאֵה, יֵשׁ פְּתַח לְפִתַח וְדִרְגָה לְדִרְגָה, וּמֵהֶם יְדוּעַ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. פְּתַח הָאֵהָל - זֶהוּ פְּתַח שֶׁל צֶדֶק, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (שֵׁם קִיח) פְּתַח"ו ל"י שְׁעָרֵי צֶדֶק וְגו'. זֶהוּ פְּתַח רֵאשׁוֹן לְהַכְנִס בּוֹ, וּבְפִתַח הַזֶּה נִרְאִים כָּל שְׂאֵר הַפְּתָחִים הָעֲלִיּוֹנִים. מִי שְׂזוֹכָה לְזֶה [לְפִתַח], זוֹכָה לְדַעַת אוֹתוֹ וּבְכָל שְׂאֵר הַפְּתָחִים, מִשּׁוּם שֶׁכָּלֶם שׁוֹרִים עָלָיו.

וְעִבְשׂוּ שְׁפִתַח זֶה לֹא נוֹדַע, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּגָלוּת וְכָל הַפְּתָחִים הַסְּתֻלְקוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יְכוּלִים לְדַעַת וְלִדְבַק. אֲבָל בְּזִמְנֵן שֶׁיִּשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִן הַגְּלוּת, עֲתִידוֹת כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת לְשֵׁרוֹת עָלָיו כְּרֵאוּי.

וְאִז יִדְעוּ בְּנֵי הָעוֹלָם חֻכְמָה עֲלִיוֹנָה נִכְבְּדָה מֵה שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים מִקֶּדֶם לְזֶה, שְׁכַתוּב (ישעיה יא) וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חֻכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאָת ה'. כָּלֶם עֲתִידִים לְשֵׁרוֹת עַל הַפְּתַח הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא פְּתַח הָאֵהָל, וְכָלֶם עֲתִידִים לְשֵׁרוֹת עַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כִּדִּי לְדוֹן הָעוֹלָם, שְׁכַתוּב וְשִׁפְט בְּצֶדֶק דְלִים וְגו'.

מִשּׁוּם כֶּף, כִּשְׁהַתְּבַשֵּׁר אַבְרָהָם, הַדְּרָגָה הַזֹּאת הִיְתָה אוֹמְרַת כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר שְׁכַתוּב שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַת חִיָּה. וַיֹּאמֶר - לֹא כְּתוּב מִי הִיָּה, וְזֶהוּ פְּתַח הָאֵהָל. וְעַל זֶה וְשָׂרָה שְׁמַעַת דְּרָגָה זוֹ שֶׁהִיְתָה מְדַבְּרַת עִמּוֹ מֵה שֶׁלֹּא הִיְתָה שׁוֹמַעַת מִקֶּדֶם לְזֶה, שְׁכַתוּב וְשָׂרָה שְׁמַעַת פְּתַח הָאֵהָל, שֶׁהִיְתָה מְבַשֶּׁרֶת וְאוֹמְרַת שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַת חִיָּה וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ.

בֹּא רֵאֵה כִּמָּה חֲבִיבוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, שֶׁהָרִי לֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִצְחָק עַד שְׁנַמּוּל. אַחֵר שְׁנַמּוּל הַתְּבַשֵּׁר עַל יִצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁאֵז הוּא זֶרַע קְדוּשׁ, וְטָרִם שְׁנַמּוּל אֵינּוּ זֶרַע קְדוּשׁ, וְאִז הוּא כְּמוֹ שְׁכַתוּב (בְּרֵאשִׁית א) אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִיָּהוּ.

וְבֹא וּרְאֵה, טָרִם שְׁנַמּוּל אַבְרָהָם זָרְעוּ לֹא הִיָּה קְדוּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹךְ עֶרְלָה וְהִדְבַק

שם (דברים כו) הַשְּׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשֶׁךָ. מה להלן לרחמים - אף כאן לרחמים.

ואברהם הלך עמם לשלחם, לעשות להם לוייה. אמר רבי ייסא, אם תאמר שאברהם ידע שהם מלאכים, למה עשה להם לוייה? אלא, אמר רבי אלעזר, אף על גב שידע [רגיל היה לעשות לכל בני האדם שמזמנים עמו לעשות להם לוייה]. [מה שהיה רגיל לעשות עם בני אדם עשה בהם ולויה אותם], משום שפך צריך לאדם לעשות לוייה לאורחים, שהרי הכל תלוי בזה. ובעוד שהוא היה הולך עמם, התגלה הקדוש ברוך הוא אל אברהם, שכתוב וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. וה' - הוא ובית דינו, משום שהקדוש ברוך הוא היה הולך עמם.

בא ראה, כשבן אדם עושה לוייה [לאדם] לחברו, הוא מושך את השכינה להתחבר עמו וללכת עמו בדרך להצילו, ולכן צריך אדם ללוות את האורח כדי לחבר עמו שכינה ומושך עליו להתחבר עמו.

משום כך, וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. רבי חייא פתח, (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. אשריהם צדיקי העולם שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם, וכל מה שהוא עושה ברקיע ועתיד לעשות בעולם - על ידי הצדיקים עושה אותו, ולא מכסה מהם כלום לעולמים, כי הקדוש ברוך הוא רוצה לשתף עמו את [הצדיקים שלא יהיה פתחון פה לרשעים בכל מה שהוא עושה].

בא ראה, הכל מגלה הקדוש ברוך הוא [לצדיקים, משום שהם באים ומזהירים את בני האדם לשוב מחטאיהם ולא יענשו מתוך הדין העליון ולא יהיה להם פתחון פה אליו. משום כך הקדוש ברוך הוא מודיע להם הסוד שהוא עושה בהם הדין. ועוד, כדי שלא יאמרו שהרי בלי דין עשה בהם דין.

אמר רבי אלעזר, אוי לרשעים שלא יודעים ולא משגיחים ולא יודעים להשמר מחטאיהם. ומה הקדוש ברוך הוא שכל מעשיו אמת ודרךיו דין אינו עושה כל מה שעושה בעולם עד שמגלה לצדיקים כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבני

הרשם, ואז מסתלק ממנו ונזהר עליו. משום כך מקדים הקדוש ברוך הוא במה שיזכה.

ובא וראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא להביא דין על סדם, זכה קדם את אברהם ושלח לו דורון לזכות עמהם כדי להציל את לוט בן אחיו משם. זהו שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, ולא כתוב ויזכר אלהים את לוט, שהרי בזכות אברהם נצל. ומה זה ויזכר? שזכר אותו מה שיזכה קדם עם אותם שלשת המלאכים.

במו זה, בן אדם שיזכה בצדקה עם בני אדם, בשעה שדין שרוי בעולם, הקדוש ברוך הוא זוכר לו את אותה הצדקה שעשה. משום שבכל שעה שיזכה בן אדם, כך נכתב עליו למעלה. ואפלו בשעה שדין שורה עליו, הקדוש ברוך הוא זוכר את אותו הטוב שעשה וזכה עם בני אדם, כמו שנאמר (משלי יא) וצדקה תציל ממות. משום כך הקדים הקדוש ברוך הוא לאברהם, כדי שיזכה ויציל את לוט.

וישקפו על פני סדם. בא ראה, ויקמו האנשים משם, מאותה סעודה שתקן להם אברהם וזכה בהם. אף על גב שהיו מלאכים, זכה בהם. וכל אותו מאכל לא נשאר ממנו כלום, משום אברהם, ולזכותו, שהרי כתוב ויאכלו, באש שלהם נאכל.

ואם תאמר, הרי שלשה מלאכים היו? זה א"ש וזה מי"ם וזה רו"ח. אלא כל אחד ואחד כלול בחברו, ומשום כך ויאכלו. כמו זה (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אכילה ודאית הם אכלו, שנזונו מהשכינה. אף כאן ויאכלו - גרמו [נ"א גרמו] להזון [ממנו] מאותו הצד שאברהם נדבק בו, ומשום כך לא השאירו כלום ממה שנתן להם אברהם.

במו כן צריך האדם לשתות מאותה כוס של ברכה כדי שיזכה לאותה ברכה שלמעלה, אף הם אכלו ממה שתקן להם אברהם כדי שיזכו להזון מהצד של אברהם, שהרי מאותו צד יוצא מזון לכל המלאכים העליונים. וישקפו, התעוררות של רחמים להציל את לוט. כתוב כאן וישקפו, וכתוב

אֲבָרְהֶם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה וְגו'. מֵה זֶה אֲשֶׁר יֵשֵׁב בְּהֵן לוֹט? הֲרִי נֹאמֵר, אֲכַל מִשּׁוֹם שְׂכָלֶם רְשָׁעִים וְלֹא נִמְצָא [בִּינֵיהֶם] מִכָּלֶם שֵׁישׁ לוֹ דְּבַר זְכוּת פָּרֵט לְלוֹט. מִפֶּאֶן לְמִדְנֹו, שְׂבָכָל מְקוֹם שְׁדָרִים בּוֹ רְשָׁעִים הוּא חָרֵב.

אֲשֶׁר יֵשֵׁב בְּהֵן לוֹט, וְכִי בְּכָלֶם יֵשֵׁב לוֹט? אֵלֵא בְּגִלְלוֹ הָיוּ מִיִּשְׁבִּים וְלֹא חָרְבוּ. וְאִם תֹּאמֵר בְּזְכוּתוֹ - לֹא! אֵלֵא בְּזְכוּת אֲבָרְהֶם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רְאֵה שְׁשֵׁמוֹשׁ שְׁאָדָם עוֹשֶׂה לְצַדִּיק, אוֹתוֹ שְׁמוֹשׁ מִגֵּן עָלָיו בְּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֵלֵא שְׁאָף עַל גֵּב שֶׁהוּא רְשָׁע, לוֹמֵד מִדְּרָכָיו וְעוֹשֶׂה אוֹתָם.

בֵּא רְאֵה, שֶׁהֲרִי מִשּׁוֹם שֶׁהִתְחַבֵּר לוֹט עִם אֲבָרְהֶם - אָף עַל גֵּב שֶׁלֹּא לָמַד כָּל מַעֲשָׂיו, לָמַד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַבְּרִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה אֲבָרְהֶם, וְזֶהוּ שֶׁהָיָה מִיִּשְׁבִּים אֶת כָּל אוֹתָן הַעָרִים כָּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהָיוּ מִיִּשְׁבִּים אַחַר שְׁנַכְנַס לוֹט בִּינֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רְאֵה שֶׁשְׂכִינָה לֹא זָזָה מֵאֲבָרְהֶם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ [בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָמוּ]. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְהֲרִי שְׂכִינָה הִיָּתָה מְדַבֵּרַת עָמוּ, שֶׁהֲרִי [בְּדִרְגָּה] זֹו הִתְגַּלְּהָ אֵלָיו הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכִינָתוֹ (שְׁמוֹת ו) וְאָרָא אֵל אֲבָרְהֶם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדִי. אָמַר לוֹ, כִּף זֶה וְדֹאֵי.

וְבֵא וְרֹאֵה מֵה כְּתוּב, וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סָדָם וְעַמָּרָה כִּי רָבָה. בְּהִתְחַלָּה וְה' אָמַר, וּלְבַסּוֹף וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סָדָם וְעַמָּרָה וְגו'. זֹוהִי הַדְּרָגָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהִתְגַּלְּתָה לוֹ עַל הַדְּרָגָה הַתְּחִתּוֹנָה.

אָדָם, אֲצַל בְּנֵי אָדָם לֹא כָּל שְׂפָן שֵׁישׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת דְּבָרֵיהֶם שְׁלֹא יִדְבְּרוּ בְּנֵי אָדָם לְשׁוֹן הָרַע בְּהֶם. וְכֵן כְּתוּב (בְּמִדְבָר לֵב) וְהֵייתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת שְׁלֹא יִהְיֶה לָהֶם פְּתִחוֹן פֶּה לְבְנֵי אָדָם, וַיִּתְרוּ בָהֶם אִם הֵם חוֹטְאִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים לְהַשְׁמֵר, שְׁלֹא תִהְיֶה לְמִדַּת הַדִּין שֶׁל הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּתִחוֹן פֶּה אֵלֵיהֶם, וּבִמָּה? בְּתִשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים כְּשָׂרִים.

בֵּא רְאֵה, וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרְהֶם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן אֶת כָּל הָאָרֶץ לְאֲבָרְהֶם לְהֵיוֹת לוֹ נַחֲלַת יִרְשָׁה לְעוֹלָמִים, שְׂכִינָתוֹ כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה רְאֵה לָךְ אֶתְנַנָּה וְגו', וְכְתוּב שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה. וְלֵאחֵר מִכֵּן הִצְטַרֵּךְ הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲקֹר אֶת הַמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ. אָמַר הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּכֹר נִתְתִּי אֶת הָאָרֶץ לְאֲבָרְהֶם, וְהוּא אָב לְכָל, שְׂכִינָתוֹ כִּי אֵב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיךָ, וְלֹא נָאֵה לִי לְמַחֹת בְּנִים בְּלִי לְהוֹדִיעַ לְאֲבִיהֶם שְׂקָרָאֲתִי לוֹ אֲבָרְהֶם אֶהְבִּי, וּמִשּׁוֹם כִּף צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, מִשּׁוֹם כִּף [אָמַר] וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרְהֶם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה.

אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, בֵּא רְאֵה עֲנוּתָנוֹתוֹ שֶׁל אֲבָרְהֶם, שְׁאָף עַל גֵּב שְׁאָמַר לוֹ הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זַעֲקַת סָדָם וְעַמָּרָה כִּי רָבָה, וְעַם כָּל זֶה שֶׁהָאָרֶץ עָמוּ וְהוֹדִיעַ לוֹ שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת דִּין בְּסָדָם, לֹא בְקֶשׁ מִמֶּנּוּ לְהַצִּיל אֶת לוֹט וְלֹא יַעֲשֶׂה בּוֹ דִּין. מָה הַטַּעַם? בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא לְחַבֵּעַ שְׂכָר מִמַּעֲשָׂיו.

וְעַל זֶה שֶׁלַּח הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת לוֹט וְהַצִּילוֹ מִשּׁוֹם אֲבָרְהֶם, שְׂכִינָתוֹ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת

סדר הלימוד ליום יז כסלו [יום 76 בשנה]

מדרש הנעלם

מה ה' אלהיך שאל. וכשלא מצאה, חוזרת לומר
אולי ימצאון שם ארבעים (ע"כ מההשמטות).

עוד פותחת הנשמה ואומרת: רבנו של עולם, אף
על פי שלא נתעסקו בתורה, שמא קבלו
ענשם על מה שחטאו בבית דין ונתכפר להם,
שנאמר (דברים כה) ארבעים יכנו לא יסיף. וממה
שנתבישו לפניהם, דים להתכפר [לפניהם] להם
שלא יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו? לא אעשה
בעבור הארבעים.

השלמה מההשמטות (סימן טז)

עוד פותחת ואומרת, רבנו של עולם, אולי
ימצאון שם שלשים, כלומר, אולי יש
ביניהם צדיקים שעסקו והשיגו אותם השלשים
מעלות הרמוזות בנבואת יחזקאל בפסוק ויהי
בשלשים [שנה], והם כלולים בשלשים ושתים
נתיבות חכמה, שהם עשרים ושתים אותיות ועשר
ספירות, וכן אולי יש ביניהם אנשים צדיקים יחידי
סגלה המיוחדים שתי פעמים ביום בפסוק שמע
ישראל, שבה כלולים עשר ספירות במלת אחד.
האלף עם החי"ת הם תשעה, והמלה א' הרי
עשרה, והד' אומר דוד המלך עליו השלום עליה
(תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבואו בו, ודל"ת
מלשון שער, ושתי פעמים ביום הרי עשרים.

וכשאינה מוצאה, חוזרת ופותחת ואומרת:
רבנו של עולם, אולי ימצאון שם
עשרה, כלומר, אולי ימצא ביניהם מי שעוסק
בעשרה מאמרות ובעשרת הדברות בכל יום. וכן
אולי ימצאון ביניהם עשרה שמקדימים לבית
הכנסת, שהרי שנינו, כל [הנמצא] הנמנה מעשרה
ראשונים לבית הכנסת, נוטל שכר כנגד כלם
שבאים אחריו. מה כתוב? לא אשחית בעבור
העשרה.

כל זה יש לנשמת הצדיק ללמד סגוריה וזכות על
הרשעים, להשקיט האף והחמה. וכיון שלא
מצאה שום זכות ללמד, מה כתוב? (בראשית יח) וילך
ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב
למקומו. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה, ואז

וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. מה כתוב
למעלה? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני
סדם, לעשות דין ברשעים. מה כתוב אחריו?
המכסה אני מאברהם. אמר רב חסדא, אין הקדוש
ברוך הוא עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתם
של צדיקים. זהו שכתוב (איוב ד) מנשמת אלוה
יאבדו. וכתוב המכסה אני מאברהם. אמר הקדוש
ברוך הוא: כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד
שאמלך בנשמות הצדיקים. ואומר להם: הרשעים
חטאו לפני, אעשה בהם דין, שכתוב ויאמר ה'
זעקת סדם ועמרה כי רבה וחסאתם וגו'.

אמר רבי אבהו, הנשמה עומדת במקומה, והיא
יראה להתקרב אליו ולומר לפניו כלום, עד
שיאמר למטטרו"ן שיגישנה לפניו ותאמר מה
שרצתה. זהו שכתוב ויגש אברהם ויאמר האף
תספה צדיק עם רשע וגו', חלילה לך וגו'.

אולי יש חמשים צדיקים וגו'. הנשמה פותחת
ואומרת: רבנו של עולם, שמא נתעסקו
בחמשים פרשיות של תורה, ואף על פי שלא
נתעסקו לשמה, שכר יש להם לעולם הבא ולא
יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו? ויאמר ה' אם
אמצא בסדם חמשים צדיקים וגו'.

והרי [שנינו], אותן פרשיות יתרות חמשים ושלוש
היו. אלא, אמר רבי אבהו, חמשה ספרים הם
בתורה, ובכל אחד ואחד נכללים עשרת הדברות
עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. חשב עשרה
בכל אחד מהם - הוא חמשים.

השלמה מההשמטות (סימן טז)

חמשים הם כנגד חמשים שערי בינה, והם ראויים
להציל כל העולם בצדקתם, וה' הודה
לדבריה. וכשראתה שלא מצאה, אמרה (שם יח) אולי
יחסרון חמשים הצדיקים חמשה, כלומר, אולי יש
בהם בני אדם שעסקו בידיעת שמך, שהוא השם
במלואו, שהוא חמשה וארבעים, יו"ד ה"א ו"ו
ה"א, כמספר אדם, שנאמר (דברים י) ועתה ישראל

בא אברהם אבינו לעולם, ושכטי ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם. אמר רבי יהודה, כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שלא נמצא ברשעים כלום מכל אותם הענינים, מה כתוב? ויבאו שני המלאכים סדמה וגו'. עד כאן מדרש הנעלם

זהר

אֲרֵדָה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה. למי אמר? אם תאמר לאותם המלאכים – מי ראה מדבר עם זה ומצוה את זה? אלא לאברהם אמר, שכרשותו עומדים המקומות הללו. דבר אחר – לאותם מלאכים. מה שנאמר לאברהם, מה הטעם עשו? היה צריך לכתב עשה. מה זה עשו? [אלא] זה אברהם ושכינה שלא זזה ממנו. [דבר אחר] עשו – מה שנאמר למלאכים, משום שהיו מזמנים לשם, והיו נמצאים לעשות דין, ועל זה עשו.

דָּבָר אחר עשו – [לעשות] כתרגומו עבדו. וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא שהוא אמר ארדה נא ואראה, והרי הכל גלוי לפניו? אלא ארדה נא מדרגת הרחמים לדרגת הדין, והינו [זו] ירידה. ואראה – ראיה זו להשגיח עליהם באיזה דין ידון אותם.

מִצְאָנוּ ראיה לטוב ומצאנו ראיה לרע. ראיה לטוב – שכתוב (שמות ב) וירא אלהים את בני ישראל וידע. ראיה לרע – שכתוב ארדה נא ואראה [נ"א מצאנו ירידה לטוב ומצאנו ירידה לרע. לטוב – שכתוב (שם יט) וירד ה' על הר סיני. (במדבר יא) וירדתי ודברתי עמך שם. ירידה לרע – ארדה נא, בשביל] להשגיח עליהם בדין, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא המכסה אני מאברהם.

וּאֲבָרָהֶם היו יהיה לגוי גדול ועצום. מה הטעם הברכה הזו כאן? אלא כדי להודיע שאפלו בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, לא משתנה. שהרי יושב בדין על זה [ד"א ויושב] וברחמים על זה, והכל ברגע אחד ובשעה אחת.

אָמַר רבי יהודה, והרי כתוב (תהלים ט) ואני תפלתי לך ה' עת רצון. לפעמים שהוא עת רצון,

נסתלק הדין ונסתלק הסגור, והקטגור מקטרג. וזהו (שם יט) ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגומר. ולוט הוא שטן, הוא יצר הרע, יושב בשער סדם פי שם ביתו, שכתוב לפתח חטאת רבץ, ומתחבר עם בני אדם ומטעה אותם עד שמורידם לבאר שחת, והוא גם כן עמהם נדון על שהטעה אותם, ויורד עד צערה של גיהנם, וזהו (שם) הנה נא העיר הזאת קרבה לנוס שמה.

הַרוֹצֵחַ הוא עשו שופך דמים, והוא מצער. ואף על פי שיורד ונדון שם על כל זה, תאותו וחשקו לחזור ולהטעות לאחרים, וזהו (שם) ויעל לוט מצוער: ע"כ מההשמטות.

עוֹד פותחת ואומרת: אולי יש שם שלשים? אולי יש ביניהם צדיקים שהשיגו שלשים מעלות הרמוזים בפסוק (יחזקאל א) ויהי בשלשים שנה, והם כלולים בל"ב נתיבות, שהם כ"ב אותיות וי' ספירות, לפעמים הם כלולים לשמנה.

עוֹד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרים, שמא יגדלו בנים לתלמוד תורה ויש להם שכר לעשרת הדברות שתי פעמים בכל יום, שאמר רבי יצחק, כל המגדל בנו לתלמוד תורה ומוליכו לבית רבו בבקר ובערב, מעלה עליו הכתוב כאלו קיים [עליו] התורה שתי פעמים בכל יום. מה כתוב? ויאמר לא אשחית בעבור העשרים.

עוֹד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרה. ואומרת: רבנו של עולם, שמא היו מאותם העשרה הראשונים של בית הכנסת שנוטל שכר כנגד כלם שבאים אחריהם. מה כתוב [בו]? ויאמר לא אשחית בעבור העשרה.

כֹּל זה יש לנשמת הצדיק לומר על הרשעים. כיון שלא נמצא בידם כלום, מה כתוב? וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה.

אָמַר רבי, מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, שכתוב (תהלים לה) ואני בחלותם לבושי שק וגו'. ואמר רבי, אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סלקו הקדוש ברוך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה, לא

הרי יש אחד, ואני הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

באותה שעה יצא קול משמים ואמר: אשרי חלקך רבי שמעון, שהקדוש ברוך הוא גוזר למעלה - ואתה מבטל למטה. בודאי עליך נאמר (שם קמה) רצון יראיו יעשה: ע"כ מההשמטות.

פתח ואמר, (שמואל ב-כג) מן השלשים [הכי] נכבד ואל השלשה לא בא וגו'. מן השלשים [הכי] נכבד - אלו הם שלשים צדיקים שמזמין הקדוש ברוך הוא לעולם ולא יבטל אותם ממנו. ובניהו בן יהוידע כתוב בו מן השלשים [הכי] נכבד, הוא אחד מהם.

ואל השלשה לא בא - שלא שקול לשלשת האחרים שהעולם עומד עליהם. ואל השלשה לא בא - להיות במנין כאחד מהם. עם אותם שלשים צדיקים זכה להפנס בחשבון, אבל ואל השלשה לא בא, שלא זכה להתחבר עמם ולהיות עמהם בחלק אחד. יהי"ה, כמו ששנינו שלשים הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא ברך אותו עם אותם שלשים צדיקים.

בא ראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, זעקת סדם ועמרה פי רבה, שהרי עלתה לפני מה שהם עושים לכל העולם, שפל העולם מונעים רגליהם שלא להפנס לסדם ועמרה, שכתוב (איוב כח) פרץ נחל מעם גר הנשפכים מני רגל דלו מאנוש נעו. פרץ נחל מעם גר - פרצה היתה פורץ הנחל לאותם בני העולם שנכנסו לשם. שפל מי שראה את מי שהיה נותן לאכל ולשתות לאדם אחר, זורקים אותו לעמק הנהר [בנקבי הנקרות], ומי שלוקח אותו גם כן.

ועל זה כל בני העולם היו נשפכים מני רגל, שמונעים רגליהם שלא להפנס לשם. ומי שנכנס - דלו מאנוש נעו, שהיו מדלדלים את הגוף ברעב ולא היו נותנים לו לאכל ולשתות, ומשתנה דיוקנו משאר בני העולם, שכתוב דלו מאנוש נעו. כתוב כאן נעו, וכתוב שם (משלי ה) נעו מעגלתיך. כך גם היו סוטים מעגלים ודרכים כדי לא להפנס לשם, ואפלו עופות השמים היו מנועים מלהפנס לשם, שכתוב (איוב כח) נתיב לא ידעו עיט וגו'. ולכן

ולפעמים שאינו עת רצון. לפעמים ששומע, ולפעמים שלא שומע. לפעמים שנמצא, ולפעמים שלא נמצא, שכתוב (ישעיה נה) דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב.

אמר רבי אלעזר, כאן ליחיד, כאן לצבור. כאן למקום אחד, וכאן לכל העולם. משום כך ברח את אברהם, שהוא שקול ככל העולם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, [וכתוב] ושנינו באברהם. יהיה בגימטריא שלשים. כך שנינו, שלשים צדיקים מזמין הקדוש ברוך הוא בכל דור ודור לעולם, כמו שהזמין את אברהם.

השלמה מההשמטות (סימן יז)

פעם אחת יצא רבי שמעון וראה [וראה] שהעולם חשוף ואפל ונסתם אורו. אמר לו רבי אלעזר, בא ראה מה רוצה הקדוש ברוך הוא לעשות בעולם. הלכו ומצאו מלאך אחד שדומה להר גבוה ומוציא שלשים שלהבות מפיו. אמר לו רבי שמעון, מה אתה רוצה לעשות? אמר לו, רצוני להחריב את העולם, משום שלא נמצא שלשים צדיקים בדור, שכתוב גזר הקדוש ברוך הוא על אברהם, שכתוב (בראשית יח) הו' יהי'ה, בגימטריא שלשים.

אמר לו רבי שמעון, בבקשה ממך, לך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו, בר יוחאי מצוי בארץ. הלך אותו מלאך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבון העולם, גלוי וידוע לפניך מה שאמר לי בר יוחאי? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך תחריב את העולם ואל תשגיח בכר יוחאי.

כשבא, ראה רבי שמעון את המלאך. אמר לו: אם לא תלך, גוזרני עליך שלא תפנס לשמים, ותהיה במקום של עזא ועזאל, וכשתפנס לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לו, אם אין שלשים צדיקים בעולם - שיהיו עשרים, שכתוב (בראשית יח) לא אשחית בעבור העשרים. ואם אין עשרים - שיהיו עשרה, שכתוב (בראשית יח) לא אשחית בעבור העשרה, ואם אין עשרה - שיהיו שנים, שהם אני ובני, שכתוב (דברים יט) על פי שנים שני עדים יקום דבר, ואין דבר אלא עולם, שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו, ואם אין שנים -

אבל מי עשה בשלמות כראוי? זה משה. שפיין
שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות לב) סרו מהר
מן הדרך וגו', עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו –
מיד כתוב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו', עד
שאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא
מספרך אשר כתבת. ואף על גב שכלם חטאו, לא
זו משם עד שאמר לו סלחתי כדברך. אבל אברהם
לא השגיח אלא אם נמצא בהם צדיק, ואם לא –
לא. על זה לא היה בעולם בן אדם שיגן על דורו
כמו משה שהוא רועה נאמן.

ויגש אברהם ויאמר, התקין עצמו לבקש את זה.
אולי ימצאו שם חמשים. התחיל מחמשים
שהוא ראשית לדעת, עד עשרה, שהוא עשירי, סוף
כל הדרגות.

אמר רבי יצחק, עד עשרה, אלו עשרה ימים שבין
ראש השנה ליום הכפורים, משום כך התחיל
מחמשים עד עשרה.

השלמה מההשמטות (סימן יח)

שהוא ראשית עד עשרה, שהוא עשרה סוף
הדרגות. וכיון שמגיע עד עשרה אמר:
מכאן ולמטה אין מקום לעמד בתשובה. ושב ואמר
ארבעים כדי שינצלו ארבע קריות, ושב ואמר
שלשים כדי שינצלו שלש קריות, ושב ואמר
עשרים כדי שינצלו שתי קריות, ושב ואמר עשרה
כדי שתנצל קריה אחת מאותן החמש, משום כך לא
ירד למטה מן עשרה: ע"כ מההשמטות.

וכיון שהגיע לעשרה, אמר, מכאן ולמטה אינו
מקום שעומד בתשובה. משום כך לא ירד
מתחת לעשרה.

ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגו'. אמר רבי
יוסי, בא ראה מה כתוב למעלה, וילך ה'
כאשר כלה לדבר אל אברהם. שהרי כיון שנפרדה
שכינה מאברהם ואברהם שב למקומו, אז ויבאו
שני המלאכים סדמה בערב, שהרי אחד הסתלק עם
השכינה, ונשארו אותם שנים.

כיון שראה אותם לוט, רץ אחריהם. מה הטעם?
וכי כל אותם שהיו באים הוא הכניס לביתו
ונתן להם לאכל ולשתות? ובני העיר איך לא הרגו

כל העולם היו צוחים על סדם ועל עמרה ועל כל
הקריות, שכלם כמו גנן אחד היו.

ועקת סדם ועמרה כי רבה. אמר לו אברהם, למה?
אמר לו, וחטאתם כי כבדה מאד. משום כך
ארדה נא ואראה הכצעקתה. היה צריך לכתב
הכצעקתם, שהרי כתוב ועקת סדם ועמרה, ושתי
ערים היו, אז למה הכצעקתה? אלא הרי פרשוה.

בא ראה, בצד שמתחת אבן הברד עולים עשנים
בכתף, מתכנסים בטפה אחת ונכנסים לתוף
נקבי תהום רבה ונעשים חמשה באחד. אחד הוא
כאשר [הקולות צלולים] יש קולות צלולים שכלם
נעשים אחד. הקול שעולה מלמטה נכנס ביניהם
ונמשכים כאחד. ואותו הקול עולה ויורד ותובע דין
להמשך למטה. כשקול זה עולה לתבע דין, אז
מתגלה הקדוש ברוך הוא להשגיח בדין.

אמר רבי שמעון, הכצעקתה, מי הכצעקתה? זו
גזרת הדין שתובעת דין כל יום. שכן שנינו,
כמה שנים עומדת גזרת דין ותובעת מלפני הקדוש
ברוך הוא על שאחי יוסף מכרו את יוסף, משום
שגזרת הדין צונחת על הדין, ועל זה הכצעקתה
הבאה אלי.

מה זה הבאה אלי? זהו סוד כמו שנאמר (אסתר ב)
בערב היא באה ובבקר היא שבה. וזהו הבאה
אלי, תמיד. כמו זה קץ כל בשר בא לפני, והרי
נתבאר. עשו כלה, הרי נתבאר.

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע.
אמר רבי יהודה, מי ראה אב הרחמים כמו
אברהם. בא ראה, בנח כתוב ויאמר אלהים לנח קץ
כל בשר בא לפני וגו', עשה לך תבת עצי גפר.
ושתק ולא אמר לו דבר ולא בקש רחמים. אבל
אברהם, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא ועקת
סדם ועמרה כי רבה, ארדה נא ואראה – מיד כתוב
ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע.

אמר רבי אלעזר, אף אברהם לא עשה בשלמות
כראוי. נח לא עשה דבר, לא זה ולא זה.
אברהם בקש דין כראוי שלא ימות צדיק עם רשע,
והתחיל מחמשים עד עשרה. עשה ולא השלים,
שלא בקש רחמים בין כך ובין כך, שאמר אברהם
שלא רוצה לתבע שכר מעשיו.

במעשי בן האדם ולהשגיח בכל מה שעושים בו בני אדם בעולם. תחת כל השמים יראה, מסתכל ורואה כל אחד ואחד.

בא ראה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא מעשי סדם ועמרה, שלח להם אותם המלאכים להשחית את סדם. מה כתוב? וירא לוט. ראה את השכינה. וכי מי יכול לראות שכינה? אלא ראה זהר אחד שמאיר ועולה על ראשיהם. ואז, ויאמר הנה נא אדני, באל"ף דל"ת כמו שנתבאר. ובגלל השכינה אותו האור שהאיר הוא אמר סורו נא את בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם.

לא עשה כף אברהם, אלא בתחלה אמר ורחצו רגליכם, ואחר כך ואקחה פת לחם וגו'. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו, ואחר כך ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם, כדי שלא ידעו בהם בני האדם.

ויאמרו לא כי ברחוב נלין. משום שפך היו עושים: אורחים שנכנסים לשם, לא היה בן אדם שיכניסם לבית. ועל זה אמרו, לא כי ברחוב נלין. מה כתוב? ויפצר בם מאד וגו'. בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם, שליח אחד עושה אותו, וכעת ראינו שני שליחים, למה? וכי לא מספיק באחד? אלא אחד היה, ומה שאמר שנים [כך זה ודאי, משום שאחד] - אחד היה להוציא את לוט ולהצילו, ואחד להפך את העיר ולהשחית את הארץ, ולכך נשאר אחד.

מדרש הנעלם

רבי פתח בפסוק זה, (שופטים ג) ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל. אמר רבי, ראיתי באותו עולם, [ואין העולם] עומד [ואין מעלה] אלא באותם ששולטים על רצון לבם, שנאמר (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו וגו'. אמר רב יהודה, למה זכה יוסף לאותה המעלה והמלכות? בשביל שכבש יצרו. ששנינו, כל הכובש את יצרו, מחיל עליו את מלכות השמים.

שאמר רב אחא, לא ברא הקדוש ברוך הוא את היצר הרע אלא לנסות בו בני אדם. והאם רוצה הקדוש ברוך הוא לנסות בני אדם? כן. שאמר

אותו, שהרי לבתו עשו דין, ומה הוא? שבת לוט נתנה פת לחם לעני אחד, ידעו בזה, ומרחו אותה בדבש והושיבוה בראש הגג עד שהצרעות אכלו אותה. אלא משום שזה היה בלילה, חשב שלא יסתכלו בני העיר עליו. ועם כל זה, כיון שנכנסו לבית, התכנסו כלם והקיפו את הבית.

אמר רבי יצחק, למה רץ לוט אחריהם, [אלא משום] שכתוב וירא לוט וירץ לקראתם? רבי חזקיה ורבי ייסא. אחד אמר, דמות אברהם ראה עמם. ואחד אמר, שכינה באה עמהם. כתוב כאן וירא לוט וירץ לקראתם, וכתוב שם וירץ לקראתם מפתח האהל. מה להלן ראה שכינה, אף כאן ראה שכינה.

וירא לוט וירץ לקראתם, ויאמר הנה נא אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. סורו נא, היה צריך לכתב גשו נא, מה זה סורו נא? אלא להחזירם סביב הבית כדי שלא יראו אותם בני העיר ולא יכנסו בדרך ישר הביתה, ומשום כך סורו נא.

רבי חזקיה פתח, (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה. כמה יש להם לבני אדם להסתכל במעשי הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא משתבח בו למעלה ומשתבח בו למטה, משום שהתורה היא עץ חיים לכל אותם העוסקים בה לתת להם חיים בעולם הזה ולתת להם חיים בעולם הבא.

בא ראה, כי הוא לקצות הארץ יביט, לתת להם מזון ולספק אותם מכל מה שהצטרכו, משום שהוא משגיח בה תמיד, שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. משום שארץ זו מה כתוב בה? (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. אחר כך היא נותנת מזון וטרף לכל חיות השדה, שכתוב (שם) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה.

ועל זה כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה, את כל בני העולם לתת להם מזון וספוק לכל מה שצריך כל אחד ואחד, שכתוב (תהלים קמה) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. דבר אחר כי הוא לקצות הארץ יביט, להסתכל

כמו שכתוב וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש וגו', ושוב אינם עולים, ולא יקומו ליום הדין, שנאמר (דברים כט) אשר הפך ה' באפו ובחמתו. באפו - בעולם הזה. ובחמתו - בעולם הבא.

אמר רבי יצחק, כמו זה יש גן עדן למעלה ויש גן עדן למטה. יש גיהנם למטה ויש גיהנם למעלה. אמר רבי יעקב, הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסייה וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחית המתים וכדומה להם, יורדים לגיהנם שלמטה ונדונים שם, ושוב אינם עולים.

אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחית המתים, ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו', ועליהם נאמר (ישעיה סו) והיו דראון לכל בשר. מהו דראון? די ראון, שהכל יאמרו די בראיתם. ועל הצדיקים שבישראל נאמר (שם ס) ועמך כלם צדיקים וגו'. (ע"כ מדרש הנעלם).

וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו'. רבי חייא פתח, (ישעיה יג) הנה יום ה' בא אכזרי וגו'. הנה יום ה' בא - זה בית דין שלמטה. בא - כמו שנאמר הבאה אלי עשו. משום שלא עושה דין עד שנכנסו ונוטל רשות. כמו זה קץ כל בשר בא לפני.

דבר אחר הנה יום ה' בא - זהו המשחית שלמטה כשנוטל את הנשמה, משום כך אכזרי ועברה. לשום הארץ לשמה - זו סדם ועמרה. וחטאיה ישמיד ממנה - אלו יושבי הארץ. מה כתוב אחריו? כי כוכבי השמים וכסיליהם וגו'. שהרי מהשמים המטיר עליהם אש והעבירם מהעולם. אחר כך מה כתוב? אוקיר אנוש מפז וגו'. זה אברהם שהקדוש ברוך הוא העלה אותו על כל בני העולם.

רבי יהודה הקים את הפסוקים הללו ביום שנחרב בית המקדש, שבאותו היום חשכו עליונים ותחתונים וחשכו שמים וכוכבים. רבי אלעזר מבאר את הפסוקים הללו ביום שיקים הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל מהעפר, ואותו יום נודע למעלה ולמטה, שכתוב (זכריה יד) והנה יום אחד הוא יודע לה'. ואותו היום הוא יום נקמה, שעתידי

רב אחא, מנין לנו? משכתוב (דברים יג) פי יקום בקרבך נביא וגו' ובא האות והמופת וגו', כי מנסה ה' אלהיכם וגו'. ולמה צריך נסיון, שהרי כל מעשי בני אדם גלויים לפניו? אלא שלא לתן פתחון פה לבני אדם. ראה מה כתוב? ולוט ישב בשער סדם, שהיה יושב לנסות את הבריות.

אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (ישעיה נז) והרשעים פים נגרש וגו'? אפלו בשעת דינו של רשע הוא מעז פניו, ואזי הוא ברשעתו קים. ראה מה כתוב, טרם ישכבו וגו'. אמר רבי יצחק, כשם שברא הקדוש ברוך הוא גן עדן בארץ - כך ברא גיהנם בארץ. וכשם שברא גן עדן למעלה - כך ברא גיהנם למעלה.

גן עדן בארץ, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן וגו'. גיהנם בארץ, שכתוב (איוב י) ארץ עיפתה כמו אפל וגו'. גן עדן למעלה, שכתוב (שמואל א-א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיה, וכתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

גיהנם למעלה, שכתוב ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. גן עדן למטה, כמו שאמרנו. גן עדן למעלה לנשמתן של צדיקים גמורים להיות נזונים מאור הגדול של מעלה. גיהנם למטה לאותם הרשעים [של ישראל] שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בקב"ה ודתו ולא שמרו שבת, ואלו הם עובדי כוכבים ומזלות שנדונים באש, שנאמר (יחזקאל טו) מהאש יצאו והאש תאכלם וגו', וכתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'.

גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצוות התורה ולא חזרו בתשובה, שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו ענשם, והולכים וסובכים כל העולם, שנאמר (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכון. ושם נדונים שנים עשר חדש. לאחר כן מדורם עם אותם שקבלו ענשם במוותם, כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו.

והרשעים של העובדי כוכבים ומזלות נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים, שנאמר ואשם לא תכבה. משפט הרשעים בגיהנם

הקדוש ברוך הוא לנקם משאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות.

ובשהקדוש ברוך הוא יעשה נקמות בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, אז אוקיר אנוש מפז - זה מלך המשיח שיתעלה ויתכבד על כל בני העולם, וכל בני העולם יעבדו וישתחוו לפניו, שכתוב (תהלים עב) לפניו יכרעו ציים וגו' מלכי תרשיש וגו'. בא ראה, אף על גב שנבואה זו נאמרה על בבל - בכל זה נאמר. שהרי ראינו בפירוש זה שכתוב כי ירחם ה' את יעקב, וכתוב ולקחום עמים והביאום אל מקומם.

וה' המטיר על סדם - זו הדרגה של בית דין שלמטה שנוטל רשות מלמעלה. רבי יצחק אמר, שעושה הדין ברחמים, שכתוב מאת ה' מן השמים, כדי להמצא דין עם רחמים. ואם תאמר מה הרחמים כאן? שכתוב ויהי בשחת אלהים את ערי הכפר ויזכר אלהים את אברהם וגו'. ואחר כך יצאו ממנו שתי אמות שלמות וזכה שיצא ממנו דוד ושלמה המלך.

ראה מה כתוב? ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר בא ראה, בשעה שהדין שורה בעולם, הרי למדנו שלא צריך לבני אדם להמצא בשוק, בגלל שמכיון ששורה דין, לא מבחין בין זכאי לחיב, ולא צריך להמצא שם. והרי למדנו שבסבת זה נסגר נח בתכה ולא נמצא בעולם בשעה שהדין נעשה, וכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, עד שיעשה הדין. ומפני כך, ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריך וגו'.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, הדין שעשה הקדוש ברוך הוא במבול והדין של סדם, שניהם דיני הגיהנם היו, כי רשעי הגיהנם נדונים באש ובמים.

אמר רבי יצחק, סדם נדונה בדין הגיהנם, שכתוב וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. זה מצד של מים וזה מצד של אש. זה וזה הוא דין הגיהנם, ורשעי הגיהנם נדונים בשני הדינים הללו.

אמר לו, הדין של רשעי הגיהנם שנים עשר חדשים, והקדוש ברוך הוא מעלה אותם

מהגיהנם, ושם מתלבנים ויושבים לשער הגיהנם, ורואים אותם רשעים שנכנסו ודנים אותם שם, והם מבקשים עליהם רחמים, ואחר כך הקדוש ברוך הוא חס עליהם ומכניס אותם במקום שצריך להם. מאותו יום והלאה הגוף שוכך בעפר והנשמה יורשת מקומה פראוי לה.

בא ראה, שהרי נאמר שאפלו אותם בני המבול לא נדונו אלא באש ומים. מים קרירים ירדו מלמעלה, ומים רותחים עלו מלמטה כאש. ונדונו בשני דינים, משום שדין של מעלה כך הוא, ולכן בסדם גפרית ואש.

אמר לו, האם יקומו ליום הדין? אמר לו, הרי נתבאר, אבל אלו של סדם ועמרה לא יקומו, והכתוב מוכיח, שכתוב (דברים כט) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח וגו', אשר הפך ה' באפו ובחמתו. אשר הפך ה' - בעולם הזה. באפו - בעולם הבא. ובחמתו - בזמן שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים. אמר לו, בא ראה, כמו שארצם אבדה לעולם ולעולמי עולמים, גם כך הם אבדו לעולם ולעולמי עולמים.

ובא ראה שדין הקדוש ברוך הוא דין כנגד דין. הם לא השיבו את נפש העני במאכל ומשקה - גם כך הקדוש ברוך הוא לא השיב נפשם לעולם הבא. ובא ראה, הם נמנעו מצדקה שנקראת חיים - אף הקדוש ברוך הוא מנע מהם חיים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שהם מנעו דרכים ושכילים מבני העולם - כך גם הקדוש ברוך הוא מנע מהם דרכים ושכילים של רחמים לרחם עליהם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי אבא אמר, כל בני העולם יעמדו ויקומו לדין, ועליהם כתוב (דניאל יב) ואלה לחרפות לדראון עולם. והקדוש ברוך הוא הוא בעל הרחמים, כיון שדין אותם בעולם הזה וקבלו דין, לא נדונו בכל הדינים.

אמר רבי חייא, כתוב וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מהו בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט? אלא בכל עשה דיורו לוט, שכתוב ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדם. [וכתוב אשר ישב בהן לוט. אלא ודאי שבכלם עשה את דיורו]

בא ראה, כתוב כגן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. עד כָּאן לא נודע גן ה' אם הוא אֶרֶץ מִצְרַיִם ואם הוא אֶרֶץ סֹדֶם ואם הוא גֵּן ה' שְׁנַקְרָא גֵן עֵדֵן. אֲלֵא כִּגְן ה' שִׁישׁ בוֹ סְפוּק וְעֵדוּן שֶׁל הַכֹּל, כִּף גַּם הִיְתָה סֹדֶם וְכִף גַּם מִצְרַיִם. מה גֵּן ה' לא צָרִיף אָדָם לְהִשְׁקוּתוֹ, אִף מִצְרַיִם לא צָרִיף אַחֵר לְהִשְׁקוּתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהִנְיָלוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם.

בא ראה מה כתוב, (זכריה יד) וְהָיָה אֲשֶׁר לא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם וְגו'. זהו עֲנֵשׁ שֶׁלָּהֶם שְׁנִמְנַע מֵהֶם מָטָר. מה כתוב ואם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לא תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְגו'? ראה שֶׁלֹּא כְּתוּב וְלֹא עָלִיָּהֶם יִהְיֶה הַגֶּשֶׁם, כִּי לא יוֹרֵד מָטָר בְּמִצְרַיִם וְלֹא צָרִיכִים אוֹתוֹ. אֲלֵא עֲנִשׁ מֵהוּ? שְׁכְּתוּב (שם) וְזֹאת תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגַּף ה' אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁמִּצְרַיִם לא צָרִיכִים מָטָר. אִף סֹדֶם מה כתוב בָּהּ? כִּי כָלָה מִשְׁקָה. כָּל עֵדוּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ בָּהּ, וְעַל זֶה לא רָצוּ שְׁבָנֵי אָדָם אַחֲרֵיהֶם יִתְעַדְּנוּ בָּהּ.

רבי חייא אָמַר, הֵם הָיוּ רִשְׁעִים מִעֲצָמָם וּמִמּוֹנָם, שְׁכָל בֶּן אָדָם שֶׁהוּא צָר עֵין לְעֵנִי, רְאוּי הוּא שֶׁלֹּא יַעֲמֵד בְּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאִין לוֹ חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא. וְכָל מִי שֶׁהוּא וְתָרַן לְעֵנִי, רְאוּי הוּא שִׁיתְקַיֵּם בְּעוֹלָם וְיִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֵוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ חַיִּים וְאָרֶץ שֶׁל חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא.

סְתָרֵי תוֹרָה

תוֹסֵפְתָא. קְשָׁרִים רְמִים, שָׁרִים הַמְּפֹזְרִים [נ"א הַמְּבֹרָרִים. ונ"א הַמְּנַפְצִים], חֲכָמִים בְּשִׁכְלָם, יִסְתַּפְּלוּ לְדַעַת, בְּשַׁעָה שֶׁהָרֹאשׁ הַלְּבָן תִּקַּן כֶּסֶף עַל גְּבֵי הָעַמּוּדִים עַל אֲבָנִים שֶׁל מַרְגְּלִיּוֹת טוֹבוֹת. בֵּין אוֹתָם הָאֲבָנִים יֵשׁ מַרְגְּלִית אַחַת בְּמִרְאֵה יָפָה וּבִתְאֹר כְּסוּי הַכְּלִי [שֶׁל הָעֵשֶׂן] שְׁלוּהֵט בְּשִׁבְעִים גִּוְנִים. אוֹתָם שְׁבָעִים גִּוְנִים לוֹהֵטִים לְכָל צַד.

וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ, חוּץ מִמְּלֶךְ סֹדֶם שֶׁקִּבֵּל אוֹתוֹ בְּסֹדֶם מִשּׁוּם אֲבָרָהֶם.

וְתַבְט אֲשֶׁתוֹ מֵאֲחֵרָיו, הִיָּה צָרִיף לְכַתֵּב מֵאֲחֵרָיָהּ? אֲלֵא מֵאֲחֵר הַשְּׂכִינָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מֵאֲחֵרָיו שֶׁל לוֹט, שֶׁהִמְשִׁיחִית הִיָּה הוֹלֵךְ אַחֲרָיו. וְכִי אַחֲרָיו הֵלֵךְ, הָרִי הוּא שֶׁלַח אוֹתוֹ? אֲלֵא כָּל מְקוֹם שֶׁהֵלֵךְ לוֹט, הִתְעַכַּב הִמְשִׁיחִית לְהִשְׁחִית, וְכָל מְקוֹם שֶׁהֵלֵךְ כָּבָר וְהִשְׁאִיר לְאַחֲרָיו, הִיָּה הוֹפֵף אוֹתוֹ הִמְשִׁיחִית.

וְלִבָּן אָמַר לוֹ אֵל תַּבְט אַחֲרָיָהּ, שֶׁהָרִי אֲנִי מִחֲבֵל אַחֲרָיָהּ. וְעַל זֶה כְּתוּב וְתַבְט אֲשֶׁתוֹ מֵאֲחֵרָיו, וְרָאִתָּה אֶת הִמְשִׁיחִית, אִזּוֹ וְתִהְיֶה נֹצִיב מִלַּח. שֶׁהָרִי כָּל זְמַן שֶׁהִמְשִׁיחִית אֵינּוּ רוֹאֶה אֶת פְּנֵי הָאִישׁ [מִרְאֵה פְּנֵי לְאִישׁ], הוּא אֵינּוּ מִשְׁחִית אוֹתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁאֲשֶׁתוֹ הִחְזִירָה פְּנֵיהָ לְהִסְתַּכֵּל אַחֲרָיו, מִיָּד וְתִהְיֶה נֹצִיב מִלַּח.

רבי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ עוֹמְדִים יוֹם אֶחָד וְעוֹסְקִים בְּפִסּוּק הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (דְּבָרִים ח) אֶרֶץ אֲשֶׁר לא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם לא תַחְסֹר כָּל בָּהּ. לָשֵׁם מָה פְּעַמִּים בָּהּ בָּהּ? אֲלֵא הָרִי נֹאמַר שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חִלַּק אֶת כָּל הָעַמּוּם וְהִאֲרִצוֹת לְשְׁלוּחִים מְמַנִּים, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לא שׁוֹלֵט מִלְּאָף וְלֹא מִמְּנָה אַחֵר, אֲלֵא הוּא לְבַדּוֹ, לְכֵן הַכְּנִיס אֶת הָעָם שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהֶם אַחֵר לְאֶרֶץ שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהּ אַחֵר.

בא ראה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן מְזוֹן שֵׁם בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כִּף לְכָל הָעוֹלָם. כָּל שְׂאֵר הָעַמּוּם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת בְּעֵנִי, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לא כִּף, אֲלֵא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִזְוֵנִית בְּתַחֲלָה וְאַחֵר כִּף כָּל הָעוֹלָם.

וְלִבָּן אֶרֶץ אֲשֶׁר לא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם, אֲלֵא בְּעֵשֶׂר, בְּסְפוּק שֶׁל הַכֹּל תֹּאכַל בָּהּ וְלֹא בְּמְקוֹם אַחֵר. בָּהּ בְּקִדְשֵׁת הָאֶרֶץ, בָּהּ שׁוֹרָה הָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה, בָּהּ שׁוֹרָה הַבְּרָכָה שֶׁלְמַעֲלָה, וְלֹא בְּמְקוֹם אַחֵר.

❦ סדר הלימוד ליום יח כסלו [יום 77 בשנה] ❦

א"נפיאל ועדי"אל אדנ"י על כָּלֶם. ד [פירוש, כשע"ב מלאכים מתחברים במלכות, אז נקרא מלכות הוא ובית דינו בלשון וה'.]

השלמה מההשמטות (סימן מ"ט)

"אהניאל" ברקיאל "גדיאל" דומיאל "הדריאל" ודרגזיה "זהריאל" חניאל "טהריאל" יעזריאל "כרעיאל" למדיאל "מלכיאל" נהריאל "סניה" ענאל "פתחיאל" צוריאל "קנאל" רמיאל "שעריאל" תבכיאל:

סדר תשר"ק

"תפוריא" שכניאל "רנאל" קמריה "צוריה" פסיסיה "עיריאל" סמכיאל "נריאל" מדוניה "לסניה" כמסריה "יריאל" טסמסיה "חניאל" זכראל "ודריאל" הניאל "דנבאל" גדיאל "בדאל" אדירירון אדני על כולהו וכו':
(עד כאן מההשמטות)

בְּשֵׁכְלָם מתחברים כְּאֶחָד בְּסוּד אֶחָד בְּכַח עֲלִיּוֹן אֶז נִקְרָא וִיהוּה, הַכֹּל בְּכֹלל אֶחָד. מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם - שֵׁם קְדוֹשׁ שֶׁנִּחְקַק בְּשִׁבְעֵים שְׁמוֹת אַחֲרֵים, סוּד שֶׁל שָׁמַיִם. וְאֵלֶּה הֵם שִׁבְעֵים שְׁשׁוּלְטִים עַל אֱלוֹ שִׁבְעֵים דִּינִים, סוּד שֶׁל יְהו"ה, וְשִׁבְעֵים הַשְּׁמוֹת הַלְלוּ בְּקִדְשָׁהּ, יְהו"ה שָׁמַיִם. ה [פירוש, שם של ע"ב גשרים היוצא מפסוק ויסע ויבא ויט, אלו הם נקראים שמים, ואותם ע"ב מלאכים של מטה במלכות מקבלים מע"ב של מעלה ונוטלין מהם.]

אֱלֹהֵי נוטלים (נוסעים) מְאֵלֶּה, וְיְהו"ה ו [פירוש, מלכות מתפארת] נוטל מֵאֵת יְהוּה זֶה מְזַה. ז [פירוש, סוד של אותן ע"ב שמות הוא שם יהוה, והוא הרוכב עליהן כנשמה לגוף]. וְאֱלוֹ תְלוּנִים בְּאֱלוֹ, תַחְתּוֹנִים בְּעֲלִיּוֹנִים, וְהַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד. וּבְזֶה נוֹדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ. ח [פירוש, ע"ב מלאכים של מטה מתחברים בע"ב שמות של מעלה הנקראים שמים]. שָׁמַיִם שֶׁהֵם שִׁבְעֵים סוּד יְהוּה, זֶהוּ בְּסוּד שִׁבְעֵים וְשָׁנִים שְׁמוֹת, וְאֱלוֹ הֵם שִׁיּוּצָאִים מִן וְיִסַּע וְיָבֵא וְיֵט.

אֱלֹהֵי הַשִּׁבְעִים נִפְרָדִים מִתּוֹךְ שְׁלֹשָׁה גְּוָנִים. אֵלֶּה רֹחוֹת בְּרוּחוֹת שְׁנוּצָצוֹת לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם. כָּאֵן יֵשׁ רֹחַ חֲזָקָה שֶׁל צַד שְׁמָאל שְׁנֹאחֶז בְּשָׁמַיִם. אוֹתָם שִׁבְעֵים גְּוָנִים הִדִּין יוֹשֵׁב וְהַסְּפָרִים נִפְתָּחִים. מִכָּאֵן יוּצָאִים חֲצִים וְחֲרֻבוֹת וְרַמְחִים וְאֵשׁ שֶׁל הַמַּגְדֵּל. וְנֹאחֶזֶת אֵשׁ חֲזָקָה שִׁיּוּצָאֵת מִהַשָּׁמַיִם בּוֹ. וְכִשְׁנֹאחֶזֶת הָאֵשׁ הָעֲלִיּוֹנָה בְּאֱלוֹ שֶׁל מְטָה, אֵין מִי שְׁיָכוֹל לְשַׁבֵּר אֶת הָרִגְזוֹ וְהִדִּין.

עֵינִים לוֹהֵטוֹת כְּמוֹ שֶׁלְּהַבוֹת שֶׁל אֵשׁ יוֹרֵד בָּהֶם לְעוֹלָם. אוֹי לְמִי שֶׁפּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ, חֲגוּר מְתַנַּיִם [חֲרָבוֹת] הוּא, וְחָרַב שְׁנוֹנָה בְּיָדוֹ. לֹא מְרַחֵם עַל טוֹב וְלֹא עַל רָע. שְׁהָרִי [הַפֶּסֶק] הַפֶּתֶק, שֶׁהֵם שִׁבְעֵים בְּרִשׁוֹת שְׁנֹאחֶז אוֹתוֹ צַד שֶׁל הַשָּׁמַיִם, יוֹרֵד בְּיַד שְׁמָאל בְּכַמָּה דִּינִים. מִתְּהַפֵּךְ בְּכַמָּה גְּוָנִים, הוֹפֵךְ בְּכֹל יוֹם. הוּא נִקְרָא כָּרֵם זֶלֶת שֶׁמֶתֶקֶן לְבָנֵי אָדָם. כָּל הַגְּוָנִים שֶׁל כְּלֵי הַזַּעַם שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִרְאִים בּוֹ. וְהֵם יוֹשְׁבִים בְּרוּם הָעוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם בְּסִכְלוֹתָם לֹא מְשַׁגִּיחִים בָּהֶם. גְּפָרִית וְאֵשׁ - הַתּוֹךְ שֶׁל מִים וְאֵשׁ שֶׁנִּתְכַּים מִהַשָּׁמַיִם נֹאחֶזוּ זֶה בְּזֶה וְיָרְדוּ עַל סָדָם. אוֹי לְרַשָּׁעִים שְׁאִינֵם מְשַׁגִּיחִים עַל כְּבוֹד רַבּוֹנָם.

א: עֲשָׂרָה שְׁמוֹת חֲקוּקִים בְּרִצּוֹן הַמֶּלֶךְ. ב: עֲשָׂרָה הֵם וְעוֹלִים לְחֶשְׁבוֹן גְּדוֹל. ג: שִׁבְעֵים גְּוָנִים לוֹהֵטִים לְכֹל צַד. יוּצָאִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹת שְׁחֲקוּקִים סוּד שֶׁל שִׁבְעֵים שְׁמוֹת מְלָאכִים שֶׁהֵם בְּסוּד הַשָּׁמַיִם.

וְהֵם: מִיכָאֵל, גְּבַרְיָאֵל, רְפָאֵל, נוּרְיָאֵל. קַמ"ץ - "קדומיאל" "מלכיאל" "צדקיאל. פֶּת"ח - "פדאל" "תומיאל" "חשדיאל. צַר"י - "צדקיאל" "רזיאל" "יופיאל. סְגוּ"ל - "סטוטריה" "גזריאל" "ותריאל [נ"א ו"רדיאל] "למואל. חַר"ק - "חזקיאל" "רהטיאל" "קדשיאל. שְׁב"א - "שמעאל" "ברכיאל [נ"א ש"כניאל ונ"א ב"רקיאל] "אהיאל. חֶל"ם - "חניאל" "להדיאל" "מחניאל [נ"א ח"ניאל" "עדיאל" מ"לכיאל]. "עניאל" ענאל אהניאל רחמיאל עזריאל [נ"א ש"בנאל" ר"ומיאל" ק"דומיאל - שַׁר"ק. ח"כמיאל" ר"מיאל" ק"רשיאל - חַר"ק] סַנְיָה וְדַרְגַּזִּיה רְסִיסיאל דוּמִיאל "חוניאל" "זכריאל" "ואריאל" "ה"ינאל" ד"נדאל" ג"דיאל" ב"דאל

גדול מעל שמים חסדך, משום שצדקה תלויה בשמו [בשמים], דין הוא משמים, שכתוב מאת ה' מן השמים.

הדין של ישראל ממקום זה, שכתוב (איכה ד) ויגדל עון בתי עמי מחטאת סדם. וירושלים נקראת אחות לסדם, כמו שנאמר (יחזקאל יט) הנה זה היה עון סדם אחותך, ודינם היה מן השמים דין אחד כסדם על שמנעו צדקה מהם, פרט לזה שזה התהפך וזה נחרב. לזו יש תקומה, ולזו אין תקומה. ע"כ סתרי תורה.

וייעל לוט מצוער וישב בחר הוא ושתו בנתו עמו וגו'. מה הטעם? משום שראה שהיה קרוב לסדם ועלה משם. רבי יצחק פתח, (איוב לו) והוא מסבות מתהפך בתחבולתו לפעלם וגו'. הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים בעולם ומביא גחלי אש צחים לעשות מעשיו, ואחר כך הופך אותם ועושה אותם בגון אחר.

ובמה? בתחבולתו. עושה תחבולות ומסבב סבובים כדי להפך אותם, ולא כמו אותם הראשונים. לפעלם - משום פעלם של בני אנוש. כמו שהם עושים מעשים, כך הוא מהפך אותם. כל אשר יצום על פני תבל ארצה - משום מעשי בני אדם הוא מהפך אותם מסבות בכל מה שהוא מצוה אותם על פני תבל וגו'.

רבי אלעזר אמר, והוא מסבות מתהפך - הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים ומביא מעשים בעולם להתקיים, ואחר שחושבים בני אדם שיתקומו אותם מעשים, הקדוש ברוך הוא הופך אותם את אותם מעשים מכמו שהיו בהתחלה. בתחבולתו, בתחבולתו כתוב, כמו האמן הזה שעושה כלי חרס, בעוד שאותו הגלגל מסתובב לפניו, חושב לעשות כגון זה - עושה, חושב לעשות כגון אחר - עושה. מהפך כלי זה לכלי אחר משום שאותו הגלגל סובב לפניו. כך הקדוש ברוך הוא מהפך את מעשיו שהוא עושה.

בתחבולתו חסר יו"ד, ומהו? זה בית דין למטה שהוא גלגל הסובב לפניו, ועל זה הוא מהפך כלים מפלי זה לכלי אחר, וכל זה כפי פעלם של בני אדם. אם בני אדם מטיבים מעשיהם

וה"ו יל"י סי"ט על"ם מה"ש ל"ה אכ"א כה"ת הז"י אל"ד לא"ו הה"ע. חלק ראשון ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. יז"ל מב"ה הר"י הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל גל"ך יי"י מל"ה חה"ו. חלק שני ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. נת"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יח"ו לה"ח כו"ק מנ"ד. חלק שלישי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אנ"י חע"ם רה"ע יי"ז הה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה. חלק רביעי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם ננ"א ני"ת מב"ה פו"י נמ"מ יי"ל הר"ח מצ"ר. חלק חמישי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ם. חלק ששי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ואלו הם שבעים שמות ששולטים על שבעים דרגות תחתונות סוד ויהו"ה. אלו שבעים שמות יהו"ה, סוד שנקרא שמים. שבעה רקיעים הם שעולים לשבעים שמות שם קדוש. וזהו ויהוה המטיר. מאת יהוה מן השמים.

סתר הסתרים לחכמים נמסר. שם זה שנקרא שמים, ממנו נברא סתר שנקרא אדם. חשבון איברי הגוף שהם חשבון מאתים ארבעים ושמונה איברים. חשבון אותיות מאתים ושש עשרה. שם זה שהוא סוד וסתר כלל של כל התורה בכ"ב אותיות ועשר אמירות, משום שהרי שם זה מאתים ושש עשרה אותיות ושלושים ושנים שבילים שכלולים בה. הרי מאתים ארבעים ושמונה איברי הגוף.

סוד שנקרא אדם השולט על הפסא, סוד של שבעים שלמטה, וסתר זה שכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וזה הוא סתר שכתוב וה' המטיר על סדם וגו' מאת ה' מן השמים. והכל אחד ודבר אחד, וסתר אחד לחכמי הלב נמסר. אשרי [הוא] חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

סדם נחתם גזר דין שלהם על שמנעו צדקה מהם, כמו שנאמר (שם יו) ויד עני ואביון לא החזיקה, ולכן הדין לא היה אלא מן השמים. צדקה ושמים הכל אחד, וכתוב (תהלים קח) כי

אמרה מאב, מאבא הוא. והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי. בצניעות אמרה בן עמי. בן עמי, ולא אמרה ממי הוא.

בא ראה, בהתחלה כתוב ולא ידע בשכבה ובקומה, בוא"ו, ונקוד על וא"ו, משום שסיוע מלמעלה היה נמצא באותו מעשה שעתיד מלך המשיח לצאת ממנו, ולכן נשלם כאן בוא"ו. ובאחרת כתוב ובקמה, חס וי"ו, משום שלא יצא ממנה חלק לקב"ה כמו האחרת הזו, ועל זה כתוב באחרת הזו הגדולה ובקומה בוא"ו מלא ונקוד עליו.

רבי שמעון אמר, לא ידע שעתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד ממנה דוד המלך ושלמה וכל שאר המלכים ומלך המשיח. עוד ובקומה, כמו שכתוב ברות (רות ג) ותקם בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. ובאותו היום היתה לה קימה ודאי, התחבר עמה בעז להקים שם המת על נחלתו, והוקמו ממנה כל המלכים הללו וכל העלוי של ישראל. ולא ידע בשכבה, שכתוב ותשכב מרגלותיו עד הבקר. ובקומה, שכתוב בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. משום כך ובקומה נקוד וא"ו.

בא ראה את ענותנותו של אברהם, שהרי אפלו בתחלה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו רחמים על לוט. [שהרי] אחר שכתוב וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן, לא בקש על לוט ולא אמר עליו לקב"ה כלום. אף כך לא אמר לו הקדוש ברוך הוא דבר, כדי שלא יחשב אברהם שהקדוש ברוך הוא גרע מזכותו כלום.

ואם תאמר שאברהם לא החשיב בלבו את לוט לכלום - הרי מסר נפשו ללכת להלחם בקרב עם חמשה מלכים חזקים, כמו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו, וכתוב ויחלק עליהם לילה, וכתוב וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגו'. אבל באהבה שאהב את הקדוש ברוך הוא וראה שמעשיו של לוט אינם פשרים כראוי, לא רצה אברהם שבגללו יעזב הקדוש ברוך הוא כלום משלו, ולכן לא בקש עליו רחמים לא בתחלה ולא בסוף.

- אותו הגלגל הסובב מסובב אותם ימינה, ואז נעשים מעשים בעולם להיטיב להם כראוי, והגלגל סובב תמיד ולא שוקט באותו צד הימין, והעולם מתגלגל בו. באו בני אדם להרע - תחבולתו שסובבת תמיד והיתה עומדת בסבוב של הימין, הקדוש ברוך הוא מסובב אותה לצד שמאל ומהפך מסבות וכלים שהיו בהתחלה לאותו צד שמאל.

ואז הגלגל סובב ונעשים מעשים בעולם להרע לבני אדם. והגלגל סובב לאותו צד עד שבני אדם שבים להיטיב מעשיהם, והגלגל עומד במעשי בני האדם. ועל כך בתחבולתו לפעלם, ולא עומד תמיד.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא גורם סבובים ומעשים בעולם כדי לעשות הכל כראוי, והכל יוצא מהעקר והשרש שלמעלה. קרב את אברהם אליו - יצא ממנו ישמעאל, כשלא היה אברהם מהול כשיצא ממנו, משום שהוא למטה ולא נשלם באות ברית קדש.

אחר כך הקדוש ברוך הוא סבב סבובים בתחבולותיו ונמול אברהם, ונכנס בכרית ונשלם בשמו ונקרא אברהם, וה' עליונה עטרה אותו בסוד של מים מרוח. כיון שהסוד [של ה"א] נשלם והוא נמול, יצא ממנו יצחק והיה זרע קדש, ונקשר למעלה בסוד של אש ממים, ועל זה כתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת, ולא נקשר באותו הצד האחר.

בא ראה, מלוט יצאו ממנו ומבנותיו שתי אמות נפרדות ונקשרו באותו צד שראוי להם, ועל זה הקדוש ברוך הוא מסובב סבובים ומגלגל גלגולים בעולם שהכל יעשה כראוי ויתקשר הכל במקומו.

בא ראה, נאה היה ללוט שהקדוש ברוך הוא יוציא ממנו [ומבנותיו] ומאשתו שתי האמות הללו, אלא בשביל להתקשר במקומם הראוי להם, ונעשו מתוך זין, ואותו הזין הזדמן להם במערה באותו לילה, וזהו הסוד שנעשו, כמו שנאמר וישת מן הזין וישכר, והרי נתבאר ובארוה.

בא ראה, מאב ועמוז הן קראו להם שמות. מאב - מאב. רבי יוסי אמר, הבכירה אמרה בחצפה,

מדרש הנעלם

וַיַּעַל לוט מצוער וגו'. אמר רבי אבהו, בא ראה מה כתוב ביצור הרע, תדע לך שאינו מתבטל לעולם מבני אדם עד אותו זמן, שכתוב (יחזקאל לו) וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאָבֶן וְגו'. שאף על פי שרואה בני אדם נדונין בגיהנם, הוא בא וחוזר לו אצל בני אדם. זהו שכתוב וַיַּעַל לוט מצוער, מצערה של גיהנם, משם עולה לפתות בני אדם.

אָמַר רבי יהודה, שלש הנהגות יש באדם: הנהגת השכל והחכמה, וזו היא כח הנשמה הקדושה. והנהגת התאונה, שהיא מתאונה בכל תאוות רעות, וזהו כח התאונה. והנהגה המנהגת לבני אדם ומחזקת הגוף, והיא נקראת נפש הגוף. אמר רבי דימי, זהו כח המחזיק.

אָמַר רבי יהודה, בא ראה, לעולם אין יצר הרע שולט אלא באלו שני כחות אלו שאמרנו, נפש המתאונה היא הרודפת אחר יצר הרע לעולם, משמע שכתוב ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן. נפש המתאונה היא מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם הגוף להדבק ביצר הרע, והיא אומרת לכה נשקה את אבינו יין ונשכבה עמו. מה יש לנו בעולם הבא, גלך ונרדף אחר יצר הרע ואחר תשוקת חמדת העולם הזה. ומה עושות? שתיהן מסכימות להדבק בו. מה כתוב? ותשקינה את אביהן יין. מתפטמות להתעורר ליצר הרע באכילה ובשתיה.

וּתְקַם הבכירה ותשכב את אביה. כשאדם שוכב על מטתו בלילה, נפש המתאונה היא המעוררת ליצר הרע ומתהררת בו, והוא דבק בכל הרהור רע עד שמתעברת מעט [ממנו] [ד"א על] [נ"א עד] שמביא בלב האדם אותה המחשבה הרעה ודבקה בו, ועדין יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד שזאת התאונה מעוררת לכח הגוף כמתחלה להדבק ביצר הרע, ואז הוא תשלום הרעה. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

אָמַר רבי יצחק, מעולם אין יצר הרע מתפתה אלא באכילה ושתיה, ומתוך שמחת היין אז שולט באדם. בצדיק מה כתוב בו? (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו, ואינו משתכר לעולם. שאמר רבי

יהודה, אותו תלמיד חכם ששותה, קוראים עליו (שם יא) נזם זהב באף חזיר. ולא עוד, אלא שמחלל שם שמים. מנהג הרשעים מהו? (ישעיה כב) הנה ששון ושמחה. היין אז שולט באדם, הרוג בקר ושחוט צאן וגו'. עליהם אמר הכתוב (שם ה) הוי משפיעי בבקר שכר ירדפו וגו'. כדי לעורר ליצר הרע, שאין יצר הרע מתעורר אלא מתוך היין. זהו שכתוב ותשקינה את אביהן יין.

אָמַר רבי אבהו, מה כתוב? ולא ידע בשכבה ובקומה. כלומר, יצר הרע אינו משגיח בה בשכבה בעולם הזה ובקומה לעולם הבא, אלא מתעורר עם כח הגוף לעבד תאוותו בעולם הזה. שאמר רבי אבהו, בשעה שנכנסים הרשעים בגיהנם, מכניסים ליצר הרע לראות בהן, זהו שכתוב ולוט בא צערה, לצערה של גיהנם. ויצא לו משם לנסות את הבריות, כמו שאמרנו. זהו שכתוב וַיַּעַל לוט מצוער - מצערה של גיהנם.

וַיֵּשֶׁב בהר - אמר רבי יצחק, משמע שכתוב בהר, מלמד שהוא שם מושבו במקום הר. גוף שהוא חרב כמו הר שאין בו טובה. ושתי בנתיו עמו - אלו שתי הכחות שאמרנו. כי ירא לשבת בצוער - יראה וחרדה נופלת עליו בשעה שרואה צער גיהנם שמצערין לרשעים וחושב ששם ידון. כיון שרואה שאינו נדון שם, יוצא והולך לפתות בני אדם אחריו.

רַב הונא פשהיה דורש להזהיר את בני האדם, היה אומר להם: בני, השמרו משליח של גיהנם, ומיהו? זה יצר הרע, שהוא שליח של גיהנם.

רַבִּי אבא אמר, מה זה שכתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב הב? אלו שתי בנות לוט שאמרנו, שהיא נפש המתאונה, ונפש המשתתפת בגוף הרודפת אחר יצר הרע לעולם.

אָמַר רבי יהושע, כתוב כאן בלוט כי ירא לשבת בצוער, וכתוב שם לעלוקה שתי בנות הב הב. יר"א בגימטריא הוא עלוק"ה. אמר רבי יצחק, אם ירא הוא, אז למה הוא בא להטעות את הבריות? אלא כך דרך כל עושה עולה - כשרואה הרע, מתירא לפי שעה, ומיד חוזר לרשעתו ואינו חושש לכלום. כך יצר הרע, בשעה שרואה דין

אדם כמו כן. ומי שמכיר בו, נצול ממנו ואינו מתחבר עמו.

אמר רבי יצחק, משל למה הדבר דומה? לכת לסטים שהיו אורבים בדרכים לגזל ולהרג לבני אדם, ומפרישים מהם אחד שיודע להסית לבני אדם ולשונו רך. מה עושה? מקדים והולך לקבלם ונעשה כעבד לפניהם, עד שמאמינים הטפשים בו ובוטחים באהבתו ובשיחתו ושמחים עמו, ומוליכם בחלק דבריו באותו הדרך שהלסטים שם. כיון שמגיע עמהם לשם, הוא הראשון שהורג בם לאחר שנותנם ביד הלסטים להרגם ולקחת ממונם. והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לו ולרף לשונו. לאחר שהרגו אלה, עולה משם ויוצא לפתות בני אדם כמתחלה. הפקחים מה הם עושים כשרואים לזה יוצא לקראתם ומפתה להם? מכירין בו שהוא צודה את נפשם, והורגים אותו, והולכים בדרך אחרת.

בך הוא יצר הרע, יוצא מכת הלסטים, עולה מגיהנם כנגד בני אדם ולפתות להם בחלק מתק דבריו. זהו שכתוב ויעל לוט מצוער וישב בחר וגו'. כמו לסטים לארב לבני אדם. מה עושה? עובר לפניהם, והטפשים מאמינים בו ובאהבתו שהוא הולך לפתותם ועובד להם כעבד, שנותן להם נשים יפות אסורות, נותן להם בני אדם להרע, מפרק מהם על תורה ועל מלכות שמים. הטפשים רואים כך, בוטחים באהבתו, עד שהולך עמהם ומוליכם באותו דרך שהלסטים שם, בדרך גיהנם אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל. כיון שמגיע עמהם לשם, הוא הראשון שהורג להם, ונעשה להם מלאך המות ומכניסן לגיהנם, ומורידים להם מלאכי חבלה, והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לזה. ולא מועיל להם.

לאחר כן עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם. הפקחים כשרואים אותו, מכירים אותו, ומתגברים עליו עד ששולטים עליו, וסוטים מזה הדרך ולוקחים דרך אחרת להנצל ממנו.

רב יוסף כשהיה יורד לבבל, ראה את אותם רוקים שהיו נכנסים ויוצאים בין נשים יפות ולא חוטאים. אמר להם: האם אלה לא פוחדים מיצר הרע? אמרו לו: לא מקונדיטון רע באנו. אנו נגזרנו

ברשעים, ירא. כיון שיוצא לחוץ [לעשות], אינו חושש כלום.

רבי אבא אמר, מה זה שאמרו ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן? מה זה אבינו זקן? זהו יצר הרע שנקרא זקן, שנאמר (קהלת ד) מלך זקן וכסיל. שהוא זקן, שנולד עם האדם.

ששנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי יוסי, אותה נפש המתאווה אומרת לאחרת: אבינו זקן, נרדף אחריו ונדבק בו כשאר כל הרשעים שבעולם. ואיש אין בארץ לבא עלינו - אין איש צדיק בארץ ואין איש שליט על יצרו. הרבה רשעים בארץ, אין אנחנו בלבדנו רשעים, נעשה כדרך כל הארץ שהם רשעים, שעד היום דרך כל הארץ הוא. לכה נשקה את אבינו יין - נשמח בעולם הזה, נאכל ונשתה ונרוה יין ונדבק באבינו, ביצר הרע, ונשכבה עמו. ורוח הקדש צונחת ואומרת: (ישעיה כח) גם אלה כיון שגו ובשכר תעו.

אמר רבי יהודה, בא ראה מה כתוב? ותשקיך את אביהן יין. דרך הרשעים לטעות אחרי היין, לפנק ליצר הרע ולעוררו. ועד שהוא שומח בשכרותו שוכב על מטתו, מיד - ותקם הבכירה ותשכב את אביה. היא מזמנת עמו ומתאווה ומתהדרת בכל הרהורים רעים, ויצר הרע מתחבר עמה ונדבק בה ואינו משגיח בה [באותו זמן] מה הוא ממנה. בשכבה ובקומה - בשכבה בעולם הזה, ובקומה לעתיד לבא. בשכבה - בעולם הבא כשתתן דין וחשבון, ובקומה - ליום הדין, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו'.

בשום ענין מאלו אין משגיח בו יצר הרע, אלא דבק בה והיא נדבקת בו, ולאחר כן מעוררת לאחרת. לאחר שההרהור גדול נדבק ביצר הרע, באה האחרת ונדבקת בו, ותשקיך את אביהן יין. כמו כן לעורר ליצר הרע ונדבקת בו, ואזי תשלום הרעות לעשות, ומתעברות שתיהן מיצר הרע. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

עד שיצא לפעל מעשיהן - זו יולדת רשעתה, וזו יולדת רשעתה. וכן דרכם של רשעים בענין זה עם יצר הרע, עד שהורג לאדם ומוליכו לגיהנם ומכניסו שם, ואחר כך עולה משם לפתות לבני

השקוהו יין והולידו ממנו שתי אמות. אחת נקראת מואב ואחת נקראת עמון. אחת בגלוי ואחת בכסוי. עמון דרגתו מלכו"ם, עצה בכסוי. מואב דרגתו פְּעו"ר, הכל בגלוי.

בְּמוֹ זה בנותיו. אחת אמרה בן עמי, בן יש לי מעמי ולא אמרה ממי הוא, משום כך הוא היה בכסוי. זו אמרה מואב, מאב הוא זה, מאבא הולדתיהו, דרגתו פְּעו"ר, הדבר בגלוי.

וּבְשֵׁנִי אלה אחז דוד המלך, לאחר מכן ממואב באה רות ויצא ממנה דוד המלך, ומעמון התעטר דוד המלך בעטרה הזו שהיא עדות לזרעו של דוד, שכתוב (מלכים-ב יא) ויתן עליו את הנזר ואת העדות. וזו היתה ממלכו"ם דרגת בני עמון, שכתוב (שמואל-ב יב) ויקח את עטרת מלכם.

מְלָכִים דרגת בני עמון הוא, שכתוב ותהי על ראש דוד, ומשם היתה עדות לבניו לעולמים, ובה נודע מי הוא מן בני דוד המלך שראוי למלך ודאי שאומרים מן דוד הוא [הגוף]. שאפלו שנולד באותו היום, יכול היה לסבל בעטרה ההיא על ראשו [שהרי הוא] שהיה משקל כפר זהב ואכן יקרה היתה, ובן אדם אחר לא יכול לסבל אותה. וזהו שכתוב ביואש, ויתן עליו את הנזר ואת העדות.

וּבְשֵׁתִי דרגות נאחז דוד המלך, והם תקף מלכותו להתחזק על שאר העמים, שאם לא נכלל בצד שלהם, לא יכול להתגבר עליהם כל [הגונים] הדרגות של שאר העמים כלולים בדוד להתגבר ולהתחזק עליהם.

וַיַּעַל לוט מצוער וישב בהר. כתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב. אלו שתי בנות של יצר הרע מעוררות אותו [כדי] לשלט על הגוף. אחת היא נפש שמתרבה תמיד בגוף, ואחת היא נפש שכוספת לתאוות רעות [ד"א של העולם הזה] ובכל הכסופים הרעים של העולם הזה. זוהי הבכיר"ה, וזו [ואחרת] הצעיר"ה.

וַיִּצַר הרע לא מתחבר תמיד אלא בשתי אלה כדי לפתות בני אדם, וכדי שיאמינו לו [להוכיח] להאביד אותם למקום חצי המות ויעבדו אותו, כמו שנאמר (שם ז) עד יפלח חץ כבדו. ללסטים

מקדשת הקדש. שאמר רב יהודה אמר רב, צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש, ויצאו ממנו בנים קדושים בנים מעלים שלא פוחדים מיצר הרע, שנאמר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים.

רַבִּי אבא אמר, מה זה שכתוב (יחזקאל כ) ואת שבתותי קדשו? אלא אין עונתם של תלמידי חכמים אלא משבת לשבת. ומזהיר אותם, שהואיל ותשמיש המטה היא מצוה - קדשו, כלומר קדשו עצמכם בשבתותי באותו תשמיש של מצוה.

אָמַר רב יהודה אמר רב, מי שנכנס לעיר ורואים נשים יפות, ירפין עיניו ויאמר כך: כך [ראה] מחשובים חצוב נחצבתי [חזק] דפוס התקלה, צא צא, שאבי הקדוש של שבת הוא. מה הטעם? משום שחמימות הדרך שולט בו, ויכול יצר הרע לשלט עליו. עד כאן מדרש הנעלם

סְתֵרֵי תוֹרָה

וַיַּעַל לוט מצוער וגו', מתוך רצון המלך, נפרד מצד הימין התוף אחד של קשר שהחזיקה דבוקה בתוף התוף הזהב מצד השמאל בתוף טמאה [של יצרון] [נ"א ומקומו] ונעשה של קשר אחד של האילן.

בְּשָׂרָצָה יצחק להתעורר בעולם, בחזק של הדין הקשה התחזק והפריד דרגות מקיומם, והתחזק אברהם והפריד אותו קשר אחד של האילן מתוף אותה טמאה. אותו נחש הקדמוני נכנס בשרשו של אותו העץ, והוא היין ששתה והוליד שתי דרגות קשורות זו בזו. והן הדרגות שסובבות בצד הטמאה, אחד נקרא מלכו"ם ואחד נקרא פְּעו"ר.

זו עצה בנכסה, וזו עצה בגלוי. פְּעו"ר, שהתגלה הוא וכל מעשיו בגלוי. מלכו"ם, שהוא בכסוי. הוא וכל מעשיו מכוסים. משני אלה נפרדים מינים רבים למיניהם וסובבים את הים הגדול ואת כל הצדדים הטמאים הללו, וכל אחד ואחד קופץ [נ"א גוף] למקומו.

בְּמוֹ כן הוא למטה. לוט נפרד מאברהם ושם דיורו עם אנשי סדם, כשהתעורר עליהם הדין נזכר באברהם, ושלח לו משם ונפרד מהם. בנותיו

שְׁאָמַר מְשׁוּם הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיְתָה עִמָּה שֶׁל שָׂרָה אַחֲתִי היא, וְאַבְרָהָם עָשָׂה בְּחֻכְמָהּ. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁאַבְרָהָם הוּא מֵצַד הַיְמִין, אָמַר אַחֲתִי הוּא, וְסוּד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ה) אַחֲתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי. וְעַל זֶה אַבְרָהָם קָרָא לָהּ תַמִּיד אַחֲוָתִי, מְשׁוּם שֶׁנִּדְבַק עִמָּה, וְלֹא יִזְוֶוּ זֶה מִזֶּה לְעוֹלָמִים.

לְבַסּוּף מָה כְּתוּב? וְגַם אָמְנָה אַחֲתִי בַת אָבִי הוּא אֵךְ לֹא בַת אִמִּי. וְכִי כִּף הָיָה? אֵלָּא הַכֹּל מְשׁוּם הַשְּׂכִינָה אָמַר אַחֲתִי הוּא בַּהֲתַחֲלָה, שֶׁכְּתוּב אָמַר לְחֻכְמָה אַחֲתִי אֶת. אַחַר כֵּךְ וְגַם אָמְנָה. מָה זֶה וְגַם? לְהוֹסִיף עַל מָה שֶׁאָמַר בַּתְּחִלָּה. אַחֲתִי בַת אָבִי הוּא, הַבַּת שֶׁל הַחֻכְמָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְלִכְּנֵן נִקְרְאָת אַחֲוָתִי וְנִקְרְאָת חֻכְמָה, אֵךְ לֹא בַת אִמִּי, מִהַמְקוֹם שֶׁל רֵאשִׁית הַכֹּל הַנִּסְתָּר הָעֲלִיּוֹן. וְעַל זֶה וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה, בְּאַחֲוָה וַחֲבִיבוֹת, שֶׁכְּתוּב (שם ב) וַיִּמְיֵנוּ תַחֲבָקְנִי, וְהַכֹּל סוּר שֶׁל חֻכְמָה.

בֵּא רָאָה, בַּהֲתַחֲלָה כְּשִׁירְדוּ לְמִצְרַיִם כֵּךְ אָמַר בְּשִׁבִיל לְהַדְבִּק בַּתוֹךְ הָאֲמוּנָה, וְקָרָא לָהּ אַחֲתִי כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לַתוֹךְ אוֹתָם הַדְּרָגוֹת שֶׁבַחּוּץ. אֵף כֵּן אַחֲתִי, כְּדִי שֶׁלֹּא תִזְוֶוּ מִתוֹךְ הָאֲמוּנָה כְּרֵאוּי. שֶׁהָרִי אֲבִימֶלֶךְ וְכֹל אוֹתָם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הָיוּ הוֹלְכִים אַחַר עֲבוּדָה זָרָה, וְהוּא נִדְבַק בַּתוֹךְ הָאֲמוּנָה וּמְשׁוּם כֵּךְ נִכְנַס לְשֵׁם וְאָמַר אַחֲתִי. מָה הָאֲחוֹת לֹא נִפְרְדַת מִן הָאֵחַ לְעוֹלָמִים – אֵף כֵּן. שֶׁהָרִי אִשָּׁה יְכוּלָה לְהִפְרֹד, אֲבָל אַחוֹת לֹא נִפְרְדַת, שֶׁהָרִי שְׁנֵי אָחִים לֹא יְכוּלִים לְהִפְרֹד לְעוֹלָמִים וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

וְלִבְנֵי אָמַר אַבְרָהָם אַחֲתִי הוּא, שֶׁהָרִי כָּלָם הָיוּ לְהוֹטִים בַּתוֹךְ קִשְׁרֵי הַכּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת וְעוֹבְדִים אוֹתָם, וְאַבְרָהָם הָיָה דָבַק בַּתוֹךְ הָאֲמוּנָה, וְאָמַר אַחֲוָתִי, שֶׁלֹּא נִפְרְדַת לְעוֹלָמִים. וְסִימָן לְדָבָר – (ויקרא כא) וְלֹאֲחוֹתָי הַבְּתוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר לִכְהֵן הַמְקוֹם שֶׁאַבְרָהָם שְׂרוּי בּוֹ.

כְּתוּב (דברים י) אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֶתוֹ תַעֲבֹד וּבּוֹ תִדְבֹק וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֵּא רָאָה, לֵה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא לֹא כְּתוּב, אֵלָּא כְּתוּב אֵת ה'. מָה זֶה אֵת? זֶה הַדְּרָגָה הָרֵאשׁוֹנָה, הַמְקוֹם שֶׁל יְרֵאת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכְּנֵן כְּתוּב תִירָא, שֶׁשֵּׁם אָדָם צָרִיךְ לִירָא לְפָנָי רַבּוֹנוֹ [הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא], מְשׁוּם שֶׁהוּא [בֵּית] דִּין.

שֶׁמִּקְפָּחִים בְּהָרִים, וּמִסְתִּירִים עֲצָמָם בְּמְקוֹם מִפְּחִיד בְּהָרִים, וַיּוֹדְעִים שֶׁהָרִי בְּנֵי אָדָם שׁוֹמְרִים עֲצָמָם מִלְּלַכַת לְמִקְוֹמוֹת הַלָּלוּ, מָה עוֹשִׂים? בּוֹחֲרִים מֵהֶם אוֹתוֹ שֶׁלְשׁוֹנוֹ חֲדָה מִכָּלֶם, אוֹתוֹ שִׁיּוּדַע לְפִתּוֹת בְּנֵי אָדָם, וַיּוֹצֵא מִבִּינֵיהֶם וַיּוֹשֵׁב בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁמִּגִּיעַ אֲלֵיהֶם, מִתְחִיל לְהִתְחַבֵּר עִמָּם (וּלְפִתּוֹתָם). (עד כאן סתרי תורה).

וַיִּסַּע מִשֵּׁם אַבְרָהָם אֲרֻצָּה הַנֶּגֶב. כָּל מִסְעוֹתָיו הָיוּ לְצַד דְרוֹם יוֹתֵר מִלְּצַד אַחַר, מְשׁוּם שֶׁהָרִי בְּחֻכְמָה עָשָׂה לְהַדְבִּק בְּדְרוֹם.

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֵל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא. שְׁנִינּוּ, [כִּיּוֹן] לֹא צָרִיךְ אָדָם לְסַמֵּךְ עַל הַנֶּס, וְאִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִרְחִישׁ נֶס לְבֵן אָדָם, אֵינן לוֹ לְסַמֵּךְ תַמִּיד עַל נֶס בְּפַעַם אַחֲרָת, כִּי לֹא בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה מִתְרַחֵשׁ נֶס.

וְאִם יִכְנִיס אָדָם אֶת עֲצָמוֹ לְמְקוֹם שֶׁהַנֶּזֶק מְצוּי לְעֵינָי, הָרִי פִקְעָה כָּל זְכוּתוֹ שֶׁעָשָׂה בַּתְּחִלָּה וּבְאֲרוּהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לב) קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת וְגו'. וְאַבְרָהָם, כִּיּוֹן שֶׁעָלָה מִמִּצְרַיִם וְנִצּוּל פַּעַם אַחַת, כָּעַת לְמָה הַכְּנִיס אֶת עֲצָמוֹ בְּצַעַר כְּבַתְּחִלָּה וְאָמַר אַחֲתִי הוּא?

אֵלָּא אַבְרָהָם לֹא סָמַךְ עַל עֲצָמוֹ כְּלוּם, שֶׁרָאָה אֵת הַשְּׂכִינָה תַמִּיד בְּמִדּוּרָה שֶׁל שָׂרָה וְלֹא זָזָה מִשָּׁם, וּמְשׁוּם שֶׁהִיְתָה שָׁם, סָמַךְ אַבְרָהָם וְאָמַר אַחֲתִי הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (משלי ז) אָמַר לְחֻכְמָה אַחֲתִי אֶת, וְלִכְּנֵן אָמַר אַחֲתִי הוּא.

וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ וְגו'. וְכִי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּא אֵל רְשָׁעִים? כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (במדבר כב) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל בְּלַעַם, (בראשית לא) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל לָבֵן? אֵלָּא אוֹתוֹ מְמַנֶּה הַשְּׁלִיחַ שֶׁמִּפְקֵד עֲלֵיהֶם הָיָה מְשׁוּם שֶׁכָּלֶם, כְּשֶׁעוֹשִׂים שְׁלִיחוֹת, נוֹטְלִים הַשֵּׁם הַזֶּה, מֵצַד הַדִּין הֵם בָּאִים. וְעַל זֶה וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בְּחִלּוּם הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְגו'.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (משלי יב) שְׁפַת אֱמֶת וְגו'. שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לְעַד – זֶה אַבְרָהָם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו בַּהֲתַחֲלָה וּבְסוּף הָיוּ בְּאֱמֶת. וְעַד אֲרִגְיָעָה לְשׁוֹן שֶׁקֶר – זֶה אֲבִימֶלֶךְ. בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר, וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֵל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא. זֶה בַּהֲתַחֲלָה

ואתם מלכים שהרג הקדוש ברוך הוא באותו לילה שרדף אחריהם.

וזהו שכתוב בחשך ידמו, זה הלילה שנקשר בחשך והרג אותם, ואברהם רדף והלילה הרג אותם. זהו שכתוב ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכס. ויחלק עליהם לילה - זה הקדוש ברוך הוא שחלק רחמים מן הדין כדי לעשות נקמות לאברהם, ומשום כך ורשעים בחשך ידמו. ויכס? הנה צריך לכתב ויכסם! אלא זה הקדוש ברוך הוא, כי לא בכח יגבר איש, שהוא ואליעזר היו לבדם.

רבי יצחק אמר, והרי שנינו שבמקום שנוק מצוי שלא יסמך בן אדם על הנס, ולא היה מקום שהנוק מצוי כמו זה שאברהם הולך אחר חמשה מלכים לרדף אחריהם ולערך קרב.

אמר רבי יהודה, כשהלך אברהם על זה, לא הלך לערך קרב ולא סמך על הנס, אלא צערו של לוט הוציא אותו מביתו, ולקח ממון לפדות אותו, ואם לא - שימות יחד אתו בתוך שביו. כיון שיצא ראה שכינה שמאירה לפניו וכמה צבאות סביבה, ובאותה שעה רדף אחריהם, והקדוש ברוך הוא הרג אותם. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו.

רבי שמעון אמר, סוד הוא, רגלי חסידו ישמר - זה אברהם, וכשיצא, השתתף עמו יצחק ונפלו לפניו, ואם לא שהשתתף יצחק יחד עם אברהם, לא השמדו. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו. כי לא בכח יגבר איש. אף על גב שהכח נמצא תמיד בימין, אם לא היה בצד השמאל לא היו נדחים לפניו.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - בשעה שפן אדם אוהב את הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהב אותו בכל מה שהוא עושה ושומר דרכיו, כמו שנאמר (תהלים קכא) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם

ואתו תעבד - זו הדרגה העליונה שעומדת על הדרגה התחתונה הזו, ולא נפרדים לעולמים. את ואתו זה עם זה דבקים ולא נפרדים. מה זה ואתו? זה מקום ברית הקדש, אות לעולמים. שהרי עבודה לא שורה באות ואינו לעבד אלא לירא, אבל העבודה היא למעלה, ולכן ואתו תעבד.

ובו תדבק - במקום שהוא דבקות להדבק שהוא גוף ששורה באמצע. ובשמו תשבע - המקום השביעי של הדרגות, וסימן לדבר - (ירמיה ל) ואת דוד מלכם אשר אקים להם. משום כך נדבק אברהם באמונה כשירד למצרים וכשהלך לארץ פלשתים. לאדם שרצה לרדת לבור עמק, פחד שלא יוכל לעלות מתוך הבור, מה עשה? קשר קשר אחד של חבל למעלה מהבור. אמר, הואיל וקשרתי קשר זה, מכאן והלאה אכנס לשם. כך אברהם, בשעה שרצה לרדת למצרים, עד שלא ירד לשם קשר בתחלה את קשר האמונה להתחזק בו, ואחר כך ירד.

אתה כך גם כשנכנס לארץ פלשתים. משום כך (משלי יב) שפת אמת תכון לעד. ועד ארגיעה לשון שקר - זה אבימלך שאמר בתם לבכי ובנקין כפי. וכשהחזירו לו מה כתוב? גם אנכי ידעתי כי בתם לבכך עשית זאת, ולא כתוב נקיון כפים.

ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל-א ב) רגלי חסידו ישמר וגו'. חסידו כתוב אחד, וזה אברהם שהקדוש ברוך הוא שומר אותו תמיד ולא מסיר ממנו את שמירתו לעולמים. ומה שאמר רגלי - זו אשתו, שהקדוש ברוך הוא שלח שכנתו עמה ושומר אותה תמיד.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - אחד, זה אברהם, שהקדוש ברוך הוא הלך עמו תמיד כדי שלא יוכלו להזיק לו. ורשעים בחשך ידמו - אלו

❦ סדר הלימוד ליום יט כסלו [יום 78 בשנה] ❦

משום שפִּשְׁנַעֲשָׁה נִס, לֹא נַעֲשֶׂה חֲצִי נִס וְחֲצִי דִין, אֶלֶּא הִכֵּל כְּאַחַד, או נִס או דִין.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, וְלֹא? וְהָרִי בְזִמְנֵי שְׂבָקַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַיָּם לְיִשְׂרָאֵל, הֲיֵה קוֹרַע אֶת הַיָּם לְאַלֶּה וְהֵם הוֹלְכִים בַּיַּבֶּשֶׁה, וְהַמַּיִם הָיוּ שְׂבִיבִים מִצַּד אַחַר וּמִטְּבִיעִים אֶת אֶלֶּה וּמִתִּים. וְנִמְצָא נִס כָּאֵן וְדִין כָּאֵן, הִכֵּל כְּאַחַד.

אָמַר לוֹ, וְזֶהוּ שְׂקֻשָּׁה לְפָנָיו, שְׂפִשְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִין וְנִס כְּאַחַד, לֹא בְּמִקּוֹם אֶחָד וְלֹא בְּבֵית אֶחָד [שֶׁהִכֵּל נִמְצָא כְּאַחַד]. וְאִם נַעֲשֶׂה קֻשָּׁה לְפָנָיו, שְׂהָרִי לְמַעְלָה לֹא נַעֲשֶׂה הִכֵּל אֶלֶּא בְּשִׁלְמוֹת כְּאַחַד, או נִס או דִין בְּמִקּוֹם אֶחָד וְלֹא לְחֻצָּאִין.

לְבַן לֹא עוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִין בְּרִשְׁעִים עַד שִׁישְׁתַּלְמוּ בְּחֻטָּאִים. זֶהוּ שְׂכָתוּב (בראשית טו) כִּי לֹא שָׁלַם עוֹן הָאָמִרִי עַד הִנֵּה, וְכָתוּב (ישעיה כז) בְּסִאסְאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיַבְנָה. וְעַל זֶה הֲיֵה מְסֻטִין לִיהוֹשֻׁעַ שִׁישְׁרָף עִמָּם, עַד שֶׁאָמַר לוֹ (זכריה ג) יִגְעַר ה' בְּךָ הַשֹּׁטָן. מִי אָמַר לוֹ? זֶה מְלֹאךְ ה' [וְנִאָּמַר וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשֹּׁטָן].

וְאִם תֹּאמַר, וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשֹּׁטָן יִגְעַר ה' בְּךָ וְגו'?

בֹּא רֵא, כְּךָ גַם לְמַשֶּׁה בְּסִנְהָ, שְׂכָתוּב (שמות ג) וַיֵּרָא מְלֹאךְ ה' אֵלָיו בְּלִבַת אֵשׁ, וְכָתוּב וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת. לְפַעְמִים מְלֹאךְ ה', וְלְפַעְמִים מְלֹאךְ, וְלְפַעְמִים ה'. וְלִכֵּן אָמַר לוֹ יִגְעַר ה' בְּךָ הַשֹּׁטָן וְלֹא אָמַר הַנְּנִי גוֹעַר בְּךָ.

בֹּא רֵא, כִּמוֹ זֶה בַּיּוֹם שֶׁנִּמְצָא דִין בְּעוֹלָם וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַדִּין, אֲזִי נִמְצָא הַשֹּׁטָן הַזֶּה שֶׁמְסֻטָה לְמַעְלָה וְלִמְטָה, וְהוּא נִמְצָא לְהַשְׁחִית אֶת הָעוֹלָם וְלִטֹּל הַנְּשָׁמוֹת.

רַבִּי שְׂמַעוֹן הֲיֵה יוֹשֵׁב וְלוֹמַד תּוֹרָה, וְהֲיֵה מְשַׁתְּדֵל בְּפִסּוּק הַזֶּה, (דברים כא) וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַזֶּה עֵגֶלֶת בָּקָר וְגו' וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֵגֶלֶה בְּנַחַל. וְהַדִּין הוּא בְּסִפִּין לְעָרֵף אוֹתָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, לְמָה צָרִיךְ אֶת זֶה?

בְּכַה רַבִּי שְׂמַעוֹן וְאָמַר, אוֹי לְעוֹלָם שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר זֶה, שְׂהָרִי מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׂאוֹתוֹ הַנְּחָשׁ הָרַע

בֹּא רֵא הַכֹּהֵן חֲבִיבוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לְקַבֵּ"ה, שְׂבָכָל מְקוֹם שְׂהֵיָה הוֹלֵךְ, לֹא הֲיֵה חָס עַל שְׁלוֹ כְּלוּם, אֶלֶּא רַק כְּדִי לְהַדְּבִק בְּקַבֵּ"ה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמַר, וְזוּהִי אֲשֶׁתוֹ, שְׂכָתוּב וְאַבְימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלָיָה, וְכָתוּב כִּי עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיף לְנִגְעַ אֵלָיָה.

בְּפִרְעָה מַה כְּתוּב? (בראשית יב) וַיִּנְגַע ה' אֶת פְּרַעֲה וַיִּגַּו עַל דְּבַר שְׂרִי. הִיא אָמְרָה – וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֲיֵה מְכָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמַר. וְרִשְׁעִים בְּחֻשָּׁף יִדְמוּ – אֵלּוּ פְּרַעֲה וְאַבְימֶלֶךְ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה בָהֶם דִּינִים בְּלִילָה. כִּי לֹא בְּכַח יִגְבֵר אִישׁ, מִי זֶה אִישׁ? זֶה אַבְרָהָם, שְׂכָתוּב וַעֲתָה הָשִׁב אֲשֶׁת הָאִישׁ וְגו'.

וְה' פָּקַד אֶת שְׂרָה כְּאַשְׁרֵי אָמַר וְגו'. רַבִּי חֲיִיא פִּתַּח וְאָמַר, (זכריה ג) וַיֵּרָאנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לְפָנָי מְלֹאךְ ה' וְהַשֹּׁטָן עֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשֹׁטְנוֹ. בְּפִסּוּק זֶה יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל בּוֹ. וַיֵּרָאנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל – זֶה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק. עֹמֵד לְפָנָי מְלֹאךְ ה', מִי זֶה מְלֹאךְ ה'? זֶהוּ הַמְּקוֹם [שֶׁנִּשְׁמָוֹת הַצַּדִּיקִים צְרוּרוֹת] צְרוּר שֶׁל נִשְׁמַת הַצַּדִּיק צְרוּרָה בּוֹ, וְכֹל אוֹתָן נִשְׁמָוֹת הַצַּדִּיקִים עוֹמְדוֹת שָׁם, וְזֶהוּ מְלֹאךְ ה'.

וְהַשֹּׁטָן עֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשֹׁטְנוֹ – זֶהוּ יִצְרָ הָרַע שֶׁהוּא מְשׁוֹטֵט וְהוֹלֵךְ בְּעוֹלָם לְטַל נִשְׁמָוֹת וְלְהוֹצִיא רוּחוֹת וְלְהַסְטוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת לְמַעְלָה וְלִמְטָה. וְזֶהוּ בְּשַׁעֲה שֶׁהִטִּיל אוֹתוֹ נְבוּכַדְנֶצַּר לְאֵשׁ עִם אוֹתָם נְבִיאֵי הַשָּׁקֶר, וְזֶה הֲיֵה מְסֻטִין לְמַעְלָה כְּדִי שִׁישְׁרָף עִמָּם.

שְׂבָךְ הִיא דְּרָכּוֹ – שְׂאִינוֹ מְקַטְרֵג אֶלֶּא בְזִמְנֵי שֶׁל סִנְהָ וּבְזִמְנֵי שֶׁהַצַּעַר שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, וַיֵּשׁ לוֹ רִשׁוֹת לְהַסְטוֹת וְלַעֲשׂוֹת דִּין אֶפְלוֹ בְּלִי דִין, כִּמוֹ שֶׁנִּאָּמַר (משלי יג) וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט. מַה זֶה לְשֹׁטְנוֹ? שְׂהֵיָה אוֹמֵר, או שְׂכָלָם יִנְצְלוּ או שְׂכָלָם יִשְׁרְפוּ.

שְׂהָרִי בְּשַׁעֲה שֶׁנִּתְנָה רִשׁוֹת לְמַשְׁחִית לְחַבֵּל, לֹא נִצּוֹל הַצַּדִּיק מִהֲרִשְׁעִים. וְלִכֵּן בְּשַׁעֲה שֶׁהָדִין שְׂרוּי בְּעִיר, צָרִיךְ בֶּן אָדָם לְבָרַח בְּטָרֵם שִׁיתַּפֵּס שָׁם, שְׂהָרִי הַמַּשְׁחִית, כִּיּוֹן שֶׁמִּתְחַלֵּל, כְּךָ גַם עוֹשֶׂה לְצַדִּיק כִּמוֹ לְרִשְׁעֵי, וְכֹל שְׂכָן שְׂהָיוּ שְׂלִשְׁתָּם כְּאַחַד. וְהֲיֵה תוֹבַע שִׁישְׁרְפוּ כָלָם או יִנְצְלוּ כָלָם.

ואותו מקטרג מתערבב, שחושב לשלט בדין ולקטרג בעולם, ורואה שמתעוררים רחמים. אז מתערבב ותש כחו ולא יכול לעשות דבר, והקדוש ברוך הוא דן את העולם ברחמים. שאם תאמר שנעשה דין – לא כן! אלא מתחברים רחמים עם דין, והעולם נדון ברחמים.

בא ראה, כתוב (תהלים פא) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, שהלבנה מתכסה, שהרי אז שולט הנחש הרע ויכול להזיק לעולם. וכשמתעוררים רחמים, עולה הלבנה ומעברת משם, והוא מתערבב ולא יכול לשלט, ועובר שלא יתקרב לשם, ולכן בראש השנה צריך לערבב אותו כמי שמתעורר משנתו ולא יודע כלום.

ביום הכפורים צריך לנוח ולעשות לו נחת רוח בשעיר שמקריבים לו, ואז מתהפך לסגור על ישראל, אבל ביום של ראש השנה מתערבב, שלא יודע ולא יכול לעשות כלום. רואה התעוררות של הרחמים עולים מלמטה ורחמים מלמעלה והלבנה עולה ביניהם, אז הוא מתערבב ולא יודע כלום ולא יכול לשלט.

והקדוש ברוך הוא דן את ישראל ברחמים וחס עליהם ומוצא להם זמן כל אותם עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים לקבל את כל אותם השבים לפניו ולכפר להם מחטאייהם ומעלה אותם ליום הכפורים.

ועל זה בכל מצוה הקדוש ברוך הוא את ישראל לעשות מעשה, כדי שלא ישלט עליהם מי שלא צריך ולא ישלט עליהם הדין ויהיו כלם צדיקים בארץ כאהבת האב על הבנים [בני אדם], והכל תלוי במעשה ובדבורים, והרי בארנו הדברים.

וה' פקד את שרה כאשר אמר, שכתוב למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן. ושנינו, פקד את שרה – פקידה לנקה, זכירה לזכר. ומשום כן 'וה' פקד את שרה. כאשר אמר, שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה וגו'. מכאן משמע שאמר ויאמר שוב אשוב אליך, ויאמר סתם, שהוא היה ולא שלח אחר.

וייעש ה' לשרה וגו'. כיון שאמר וה' פקד את שרה, מהו ויעש ה' לשרה? אלא כן שנינו, שפרי

התפתה בו אדם, שולט על האדם ושולט על בני העולם, הוא עומד להסוות את העולם, והעולם לא יכול לצאת מענישו עד שיבא מלך המשיח ויקים הקדוש ברוך הוא את ישני העפר, שכתוב (ישעיה כא) בלע המות לנצח וגו', וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. והוא עומד על עולם זה לטל את כל נשמות בני האדם.

ובא וראה, הרי כתוב (דברים כא) כי ימצא חלל וגו'. בא ראה, כל בני העולם נשמתם יוצאת על ידי מלאך המות. אם תאמר שבן אדם הזה יצאה נשמתו על ידי אותו מלאך המות – לא כן! אלא מי שהורג אותו, הוציא את נשמתו בטרם הגיע זמנו שישלט בו אותו מלאך המות.

ולכן ולארץ לא יכפר וגו'. ולארץ שלנו. ולא די להם שעומד הוא להסוות העולם לחנם ולקטרג תמיד, כל שכן שגוזלים ממנו מה שיש לו לקחת. והקדוש ברוך הוא חס על בניו, ולכן מקריבים את העגלה הזו, כדי לתקן עמו מה שנלקחה אותה נשמה של האדם ממנו, ולא ימצא מקטרג על [ד"א הקרובים בזה] העולם.

וסוד עליון שנינו כאן. שור, פרה, עגל, עגלה – כלם בסוד עליון נמצאים, ולכן בזה מתקנים אותו, וזהו שכתוב (דברים כא) ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'. לא שפכו ולא גרמנו מיתתו. ובזה לא נמצא עליהם מקטרג, ובכל נתן הקדוש ברוך הוא עצה לעולם.

בא ראה, כמו זה בראש השנה ויום הכפורים, שנמצא הדין בעולם, הוא עומד לקטרג, וישראל צריכים להתעורר בשופר ולעורר קול שכלול בא"ש ומי"ם רוח ונעשים אחד, ולהשמיע אותו קול מתוך השופר.

ואותו קול עולה עד מקום שיושב כסא הדין ומכה בו ועולה. כיון שמגיע הקול הזה מלמטה, הקול של יעקב נתקן למעלה, והקדוש ברוך הוא מעורר רחמים. שהרי כמו שישאל מעוררים למטה קול אחד כלול בא"ש ורו"ח מי"ם שיוצאים כאחד מתוך השופר, כך גם מתעורר למעלה שופר. ואותו קול שכלול בא"ש ומי"ם רוח נתקן, ויוצא זה מלמטה וזה מלמעלה, ונתקן העולם ונמצאים הרחמים.

רבי יהודה ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יוסי, פתח פיה ודבר בתורה, שהרי השכינה נמצאת אצלך, שבכל זמן שבדברי תורה מדברים, באה השכינה ומתחברת, וכל שפן בדרך, ששכינה מקדימה ובאה והולכת לפני בני אדם שזוכים באמונת הקדוש ברוך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, (שם) אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנה. אשתך כגפן פריה - כל זמן שהאשה בירכתי הבית ולא יוצאת החוצה, היא צנועה וראויה להוליד בנים פורים. כגפן - מה גפן לא ננטעת אלא במינה ולא במין אחר, כך אשה כשרה לא תעשה נטיעות עם איש אחר; מה גפן אין בה הרכה מעץ אחר, אף כך אשה כשרה גם כן.

ראה מה שכרה: בניך כשתילי זיתים. מה זיתים אין עליהם נופלים כל ימות השנה וכלם קשורים [בסר] תמיד, אף כך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנה. מה כתוב אחריו? הנה פי כן יכרך גבר ירא ה'. מה זה הנה פי כן יכרך גבר? הנה כן היה צריך (לכתוב)! אלא לרבות דבר אחר שלמדנו זה ממנה, שכל זמן שהשכינה היתה צנועה במקומה כראוי לה כביכול - בניך כשתילי זיתים, אלו ישראל כששרויים בארץ. סביב לשלחנה - שאוכלים ושותים ומקריבים קרבנות ושומחים לפני הקדוש ברוך הוא, ומתברכים עליונים ותחתונים בגללם.

אחר שיצאה השכינה וגלו ישראל מעל שלחן אביהם, והם בין העמים וצווחים כל יום, ואין מי שישגיח בהם פרט לקב"ה, שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. וראינו כמה קדושים עליונים מתו בגזרות תקיפות, וכל זה משום ענש התורה שלא קימו ישראל כשהיו שרויים בארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, (דברים כח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. פסוק זה הוא סוד. תחת אשר לא עבדת בשמחה, בזמן שכהנים היו מקריבים קרבנות ועולות, וזו היא בשמחה. ובטוב לבב - אלו הלויים. מרב כל - אלו ישראל שהיו אמצעיים ביניהם ונטלו ברכות מכל הצדדים, שכתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו

מעשיו של הקדוש ברוך הוא, מאותו נהר ששופע ויוצא מעדן הוא, והוא נשמות הצדיקים, והוא המזל שכל הברכות הטובות וגשמי ברכה נוזלים ממנו ומשם יוצאים, שכתוב להשקות את הגן. שהוא מזיל ומשקה מלמעלה למטה משום שבנים במזל הזה תלויים, ולא במקום אחר. ועל זה כתוב וה' פקד את שרה, פקידה בלבדה.

ויעש ה' לשרה, עשיה היא למעלה מן הדרגה הזו, כמו שנאמר שבמזל זה תלוי, ועל זה כאן פקידה וכאן עשיה. ולכן אמר ה' והכל אחד. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן. הנה נחלת ה', חלק להאחז בה' שלא יתבטל ממנה לעולמים. שפן אדם שזוכה לבנים בעולם הזה, זוכה בהם להכנס לפרגוד לעולם הבא, משום שאותו הבן שהשאיר בן האדם וזוכה בו בעולם הזה, הוא יזכה אותו לעולם הבא, וזוכה להכנס בו לנחלת ה'. מה זה נחלת ה'? זו ארץ החיים. וכך קרא לה את ארץ ישראל, שהיא ארץ החיים.

דוד המלך [קרא לה] נחלת ה', שכתוב (שמואל א-כ) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים, ומשום כך הנה נחלת ה' בנים. מי מזכה את האיש הזה? בנים. אם זוכה בהם בעולם הזה - שכר פרי הבטן. שכר וחלק טוב באותו עולם באותו פרי מעיו הוא שזוכה בן אדם באותו עולם בהם.

בא ראה, הנה נחלת ה' בנים, ירשה וחלק של פרות של מעשה הקדוש ברוך הוא מלמעלה הוא מעץ החיים, שהרי משם זוכה בן אדם לבנים, כמו שנאמר (הושע יד) ממני פריך נמצא. מה כתוב? (תהלים קכז) אשרי הגבר אשר מלא את אשתו מהם לא יבשו וגו'. אשרי בעולם הזה, ואשרי בעולם הבא.

לא יבשו פי ידברו את אויבים בשער, מי האויבים בשער? אלו בעלי הדינים. שכאשר נשמה יוצאת מהעולם הזה, כמה הם בעלי הדינים שמזמנים לפניה עד שלא תכנס למקום בשער באותו שער שתכנס לשם, משום שהשאר משכונות בעולם הזה ובגללם יזכה באותו עולם. ועל זה לא יבשו פי ידברו את אויבים בשער.

מה"א וקול לא נמצא, אז הדבור נאלם, ולכן היא שוככת לעפר כל אותו היום הזה של ה"א. ומיהו? האלף החמישי. ואף על גב שהקדימה בגלות עד שלא נכנס אותו האלף החמישי, הסוד של ה"א. וכשיבא האלף הששי, שהוא הסוד של וא"ו, אז וא"ו יקים את ה"א.

בזמן שש פעמים עשר ששים נפש, אז שלמות של וא"ו עשר פעמים, וא"ו שש פעמים עשר, [שוא"ו] וא"ו עולה [בעשר] ב"י, וא"ו יורדת בה"א.

נשלמת וא"ו בתוך עשר שש פעמים, אז הם ששים להקימה מהעפר. ובכל ששים וששים מאותו האלף הששי מתחזקת ה"א, ועולה בדרגותיה להתחזק. ובשש מאות שנים לאלף הששי יפתחו שערי החכמה למעלה ומעינות של חכמה למטה, ויתחזק העולם להפנס לשביעי. כמו בן אדם שמתקן ביום ששי מכשמצריב השמש להפנס לשבת, אף כך גם, וסימן לדבר – (בראשית ו) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעינות תהום רבה.

אמר לו רבי יוסי, כל זה זמן ארץ יותר מכפי שבארוהו החברים שהוא יום אחד גלות של כנסת ישראל ולא יותר, שכתוב (איכה א) נתנני שוממה כל היום דוה. אמר לו, כך למדתי מאבי בסודות האותיות של השם הקדוש ובכמים של שנות העולם ובכמים של בראשית, והכל בסוד אחד הוא.

ואז תראה הקשת בגונים מאירים כמו אשה שמתקשטת לבעלה, שכתוב (בראשית ט) וראייתה לזכר ברית עולם, והרי פרשה ויפה הוא. וראייתה בגונים מאירים כראוי, ואז לזכר ברית עולם. מה זה ברית עולם? זו כנסת ישראל, ויתחבר וא"ו עם ה"א ויקימה מן העפר, כמו שנאמר ויזכר אלהים את בריתו. זו כנסת ישראל שהיא ברית, כמו שנאמר והיתה לאות ברית וגו'.

אז יתעורר וא"ו אל ה"א, אז אותות עליונים יתעוררו בעולם, ועתידים בני ראובן לעורר קרבות בכל העולם, וכנסת ישראל יקים אותה מן העפר ויזכר אותה הקדוש ברוך הוא, וימצא

הגדלת השמחה. אלו הכהנים. שמחו לפניך כשמחת בקציר – אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא ברוך להם את תבואת השדה ונותנים מעשר מן הכל. כאשר יגילו בחלקם שלל – אלו לויים שנוטלים מעשר מתוך הגרן.

דבר אחר הרבית הגוי – אלו ישראל שאמונת הקדוש ברוך הוא עליהם כראוי. לו הגדלת השמחה – זוהי דרגת הראש העליון של אברהם שנדבק בה, שהוא גדול, וחדוה נמצאת בו.

שמחו לפניך – בשעה שעולים להדבק בך. כשמחת בקציר – זו כנסת ישראל ששמחת הקציר היא שלה. כאשר יגילו בחלקם שלל – כאשר יגילו אלו שאר הצבאות והמרכבות למטה בזמן שמחלקים שלל וטורפים טרף בראשית הכל.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. מה זה עת לעשות לה'? אלא הרי פרשוה, אבל עת – זו כנסת ישראל שנקראת עת, כמו שנאמר (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. מה זה ואל יבא בכל עת? כמו שנאמר (משלי ז) לשמרך מאשה זרה. וזהו (ויקרא י) ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו'. מה הטעם עת? משום שיש לה עת וזמן לכל להתקרב להיות מאירה ולהתחבר כראוי, כמו שנאמר (תהלים טט) ואני תפילתי לך ה' עת רצון.

לעשות לה', כמו שכתוב (שמואל ב ח) ויעש דוד שם. שכל מי שמשתדל בתורה כאלו עשה ותקן את העת הזאת לחבר אותה עם הקדוש ברוך הוא (תפארת). וכל כך למה? משום שהפרו תורתך. שאלו לא הפרו תורתך, לא נמצא פרוד של הקדוש ברוך הוא מישראל לעולמים.

אמר רבי יוסי, כמו זה כתוב (ישעיה ס) אני ה' בעתה אחישנה. מהו בעתה? בעת ה'. שתקום מן העפר, אז אחישנה. אמר רבי יוסי, ועם כל זה, יום אחד היא כנסת ישראל בתוך העפר ולא יותר. אמר רבי יהודה, כך אמרו, אבל בא ראה הסוד שלמדנו. בשעה שכנסת ישראל גלתה ממקומה, אז אותיות השם הקדוש כביכול נפרדו, שנפרדה ה"א מן וא"ו, ומשום שנפרדו מה כתוב? (תהלים ט) נאלמתי דומי"ה, משום שהסתלק וא"ו

וּנְכַנֵּס לְתוֹךְ מַעֲרָה אַחַת, וּמֵצֵא סֵפֶר אֶחָד שֶׁהִיא נְעוּץ בְּתוֹךְ נֶקֶב שֶׁל הַסֵּלַע בְּקִצָּה הַמַּעֲרָה. יֵצֵא אֹתוֹ.

כִּיּוֹן שִׁפְתַח אוֹתוֹ, רָאָה שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם חֲקוּקֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּמְסְרוּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבָהֶם הָיָה יוֹדֵעַ כָּל הַחֲכָמָה שֶׁל עֲלִיּוֹנִים קְדוּשִׁים וְכָל אוֹתָם שֶׁאַחַר הַרִיחִים שֶׁמִּתְגַּלְגְּלִים אַחַר הַפְּרֻכַת תּוֹךְ אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים וְכָל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם עַד הַיּוֹם שֶׁיִּקְוֶם עָנָן בְּצַד מַעֲרָב וַיַּחֲשִׁיף אֶת הָעוֹלָם.

קָרָא לְרַבֵּי יְהוּדָה וְהִתְחִילוּ לְלַמֵּד בְּאוֹתוֹ סֵפֶר. לֹא הִסְפִּיקוּ לְלַמֵּד שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה צְדָדִים שֶׁל אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת עַד שֶׁהָיוּ מְסַתְּפָלִים בְּאוֹתָהּ חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעוּ לְלַמֵּד בְּסִתְרֵי הַסֵּפֶר וּדְבָרוֹ זֶה עִם זֶה, יֵצֵא שְׂבִיב שֶׁל אֵשׁ וּמִשָּׁב שֶׁל רוּחַ וְהִפָּה בִּידֵיהֶם וְאָבַד מֵהֶם. בְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, אוּלַי חֵס וְחִלְלֵה חֲטָא הוּא אֲצֻלְנוּ, אוֹ שְׂאִין אָנוּ זְכָאִים לְדַעַת אוֹתוֹ.

בְּשִׁבְאוֹ אֶל רַבִּי שְׁמַעוֹן, סִפְרוּ לוֹ הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה. אָמַר לָהֶם, אוּלַי בְּקֶץ הַמְּשִׁיחַ שֶׁל אוֹתָם אוֹתִיּוֹת הַיֵּיתֶם עֲסוּקִים? אָמְרוּ לוֹ, אֵת זֶה לֹא יִדְעֵנוּ, שֶׁהָרִי הַכֹּל נִשְׁפָּח מֵעַמָּנוּ. אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׂאִין רְצוֹן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזֶה שִׁיתְגַּלֶּה כָּל כּוֹף לְעוֹלָם, וּכְשִׁיחֵהָ קָרוֹב לַיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ, אִפְלוּ תִינּוּקוֹת שֶׁל הָעוֹלָם עֲתִידִים לְמַצֵּא נִסְתָּרוֹת שֶׁל חֲכָמָה וְלְדַעַת בּוֹ קְצִים וְחִשְׁבוֹנוֹת, וּבְאוֹתוֹ זְמַן יִתְגַּלֶּה לְכָל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (צַפְנִיָּה ג) כִּי אֲזִ אֶהַפֵּךְ אֶל עַמִּים וְגו'. מַה זֶה אֲזִ? בְּזְמַן שֶׁתִּקְוֶם כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶפֶר וַיִּקֶּם אוֹתָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲזִ אֶהַפֵּךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה לְקַרְא כָּלֵם בְּשֵׁם ה' וְלַעֲבֹדוֹ שְׁכֵם אֶחָד.

בְּאֵ רָאָה, אִף עַל גַּב שְׁכָתוֹב בְּאַבְרָהָם, וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וַנְּסוּעַ הַנְּגַבָּה, וְכָל מִסְעוֹתָיו הָיוּ לְדָרוֹם וְנִקְשַׁר בּוֹ, לֹא עָלָה לְמִקְוֶמוֹ כְּרֵאוּי עַד שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק. כִּיּוֹן שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק, הִתְעַלָּה לְמִקְוֶמוֹ וְהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ וְנִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה.

לְבִן הוּא קָרָא לוֹ יִצְחָק וְלֹא אַחַר, כְּדִי לְשַׁתֵּף מִים עִם אֵשׁ, שְׁכָתוֹב וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלַד לוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק. מִי הַנּוֹלַד לוֹ? אֵשׁ מִמִּים.

הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲצֻלָּה בְּתוֹךְ הַגְּלוֹת כְּחֻשְׁבוֹן וְאִ"ו שֵׁשׁ פְּעָמִים י' [עֶשְׂרִים]. עֶשְׂרִים פְּעָמִים שֵׁשׁ שָׁנִים, וְאִז תִּקְוֶם וַיִּפְקֵד הָעוֹלָם לְעֲשׂוֹת נִקְמוֹת. וּמִי שֶׁהוּא נִמְוֶךְ – יִגְבֶּה.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, יִפָּה אִמְרָתָּ, מִשׁוֹם שֶׁהוּא בְּתוֹךְ סוּד הָאוֹתִיּוֹת וְאִין לָנוּ לְעוֹרֵר חֻשְׁבוֹן וְקְצִים אַחֲרֵים, שֶׁהָרִי בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב יִיבֵא הַזְּקֵן מֵצֵאנוּ חֻשְׁבוֹן זֶה, שְׁכָתוֹב (וַיִּקְרָא כו) אֲזִ תִרְצָה הָאֶרֶץ, וְהוּא הַסוּד שֶׁל וְאִ"ו, שְׁכָתוֹב (שם) וַזְכַּרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְזֶהוּ וְאִ"ו, הַכֹּל בְּאֶחָד. וְעַל זֶה אֲזַכֵּר. וְאַחַר כֵּן וְהָאֶרֶץ אֲזַכֵּר, זֶה כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל. תִּרְצָה, תִּתְרַצָּה הָאֶרֶץ אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָבֵל יוֹם אֶחָד שֶׁאָמְרוּ הַחֲבָרִים, וְדַאי הַכֹּל גְּנוּז לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַכֹּל נִמְצָא בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ, שֶׁהָרִי הַגְּלוֹת בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת גְּלָה אוֹתָן רַבִּי יִיסָא כָּאן, וְעַכְשָׁו בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת הִתְגַּלוּ וְגִלָּה אוֹתָן.

אָמַר לוֹ, בֵּא רָאָה שֶׁאִפְלוּ כְּשֶׁנִּפְקְדָה שָׂרָה, מִדְּרָגָה הַזֹּאת לֹא פָקֵד אוֹתָהּ, אֲלֵא בְּסוּד שֶׁל וְאִ"ו, שְׁכָתוֹב וְה' פָּקֵד אֶת שָׂרָה וְגו', מִשׁוֹם שֶׁהַכֹּל הוּא בְּסוּד שֶׁל וְאִ"ו, וּבְהִ"א כּוֹלָל הַכֹּל וּבוֹ מִתְגַּלֶּה הַכֹּל, מִשׁוֹם שֶׁכָּל דְּבָר נִסְתָּר הוּא מְגֻלָּה כָּל נִסְתָּר וְלֹא בֵּא מִיִּשְׁהוּ בְּגִלּוּי וַיִּגְלֶה מַה שֶׁהוּא נִסְתָּר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּמָה יֵשׁ לָנוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּתוֹךְ הַגְּלוֹת עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן, וְהַכֹּל תִּלְהֵ לּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשִׁישׁוּבוֹ בְּתִשׁוּבָה – אִם יִזְכּוּ וְאִם לֹא יִזְכּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִסְוֹק הַזֶּה שְׁכָתוֹב אֲנִי ה' בְּעֵתָהּ אֲחִישְׁנָה. זָכוּ – אֲחִישְׁנָה. לֹא זָכוּ – בְּעֵתָהּ.

הַלְבוּ. בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נִזְכַּרְתִּי עַכְשָׁו שֶׁבְּמִקְוֶם הַזֶּה יִשְׁכַּתִּי יוֹם אֶחָד עִם אָבִי וְאָמַר לִי, בְּנִי, עֲתִיד אֲתָה כְּשֶׁתִּגִּיעַ יְמֵיךְ לְשִׁשִּׁים שָׁנִים לְמַצֵּא בְּמִקְוֶם הַזֶּה אוֹצֵר שֶׁל חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה, וְהָרִי זְכִיתִי לְאוֹתָם הַיְמִים וְלֹא מֵצֵאתִי, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם הַדְּבָרִים הַלְלוּ שֶׁאָמְרָנוּ אוֹ אוֹתָהּ הַחֲכָמָה שֶׁהוּא אָמַר.

וְאָמַר לִי, כְּשִׁיגִיעוּ הַשְּׁלֵהָבוֹת שֶׁל הָאֵשׁ לְתוֹךְ הָאוֹרֵר שֶׁל יְדִיךָ, יֵאבֵד מִמֶּךָ. אִמְרָתִי לוֹ, אָבֵא, בְּמָה יִדְעָתָּ? אָמַר לִי, בְּאוֹתָן שֶׁתִּי צִפְרִים שֶׁעָבְרוּ עַל רֵאשִׁיף יִדְעָתִי. בֵּין כֵּן נִפְרַד רַבִּי יוֹסִי

מדרש הנעלם

נעוריןך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

דבר אחר הקיצו ורננו שכני עפר – אלו הם האבות. והמתים בחוצה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל, ושם יקבלו נשמתם, ולא בחוצה לארץ. זהו שכתוב (יחזקאל לז) לכן הנבא ואמרת אליהם [וגו'], הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. מה כתוב אחריו? ונתתי רוחי בכם וחייתם.

רבי פנחס אמר, הנשמה נטלה מכסא הכבוד שהיא הראש, כמו שנאמר (שיר ז) ראשך עליך כפרמל. ודלת ראשך כארגמן – זו היא הנשמה שהיא דלת הראש. מלך אסור ברהטים – הוא הגוף שהוא אסור בקברים. זהו הגוף, וזהו שרה, וזהו מלך. והקדוש ברוך הוא פוקדה למועד אשר דבר אליו. זהו שכתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. פוקד את הגוף לזמן הידוע שבו יפקד הצדיקים.

אמר רבי פנחס, עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כפי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן, שנאמר (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד וגו' והיית כגן רוח. אמר רבי לוי, הנשמה בעודה במעלתה, נזונית באור של מעלה ומתלבשת בו, וכשתכנס [ונשתרש] לגוף לעתיד לבא – באותו האור ממש תכנס, ואזי הגוף יאיר כזהר הרקיע. זהו שכתוב (דניאל יב) והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע. וישיגו בני אדם דעה שלמה, שנאמר (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. מנין לנו זה? ממה שכתוב ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך. זה אור של מעלה.

ועצמותיה יחליץ – זה פקידת הגוף. והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו – זהו דעת הבורא יתברך. ואזי ידעו הבריות שהנשמה הנכנסת בהם, שהיא נשמת החיים, נשמת התענוגים, שהיא קבלה התענוגים מלמעלה ומעדת לגוף, והכל תמהים בה ואומרים (שיר ז) מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. זו היא הנשמה לעתיד לבא.

וה' פקד את שרה כאשר אמר. רבי יוחנן פתח בפסוק זה, (שיר ז) ראשך עליך כפרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים. עשה הקדוש ברוך הוא שליטים למעלה ושליטים לטה. כשנותן הקדוש ברוך הוא מעלה לשרים של מעלה, נוטלים מעלה המלכים של מטה.

נתן מעלה לשרו של בבל – נטל מעלה נבוכדנצר הרשע, שכתוב בו (דניאל ב) אתה הוא ראש הזהב. והיו כל העולם משעבדים תחת ידו ובנו ובן בנו. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו נבוכדנצר. זהו שכתוב (שם ד) תחתיו תצלל חית השדה. ודלת ראשך כארגמן – זהו בלשצר שאמר (שם ה) ילבש ארגמן. מלך אסור ברהטים – זהו אויל מרדך שהיה אסור עד שמת אביו נבוכדנצר ומלך תחתיו.

אמר רבי יהודה, למה בא טעם זה בשיר השירים? אלא, אמר רבי יהודה, שבעה דברים נבראו קדם שנברא העולם, ואלו הן וכו', כסא הכבוד – שנאמר (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה, וכתוב (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. שהוא היה ראש הנקדם לכל, ונטל הקדוש ברוך הוא את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל. ודלת ראשך כארגמן – זו היא הנשמה הנטלת ממנו. מלך אסור ברהטים – זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד רקב, וממנו יבנה כל הגוף. וכשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף, הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ, שכתוב (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יוחנן, המתים שבארץ הם חיים תחלה, זהו שכתוב (שם) יחיו מתיה. נבלתי יקומון – אלו שבחוצה לארץ. הקיצו ורננו שכני עפר – אלו המתים שבמדבר. שאמר רבי יוחנן, למה מת משה בחוצה לארץ? להראות לכל באי עולם, כשם שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות למשה, כך עתיד להחיות לדורו, [למה?] שהם קבלו התורה. [שאמר רבי יוחנן] ועליהם נאמר (ירמיה ב) זכרתי לך חסד

אמר רבי חזקיה, מכאן [מקרא הוא] הוא קדוש, ירושלים קדוש, הנותר בה קדוש. הוא קדוש – שכתוב (ישעיה ו) קדוש ה' צבאות, וכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש. ירושלים קדוש – שכתוב (קהלת ח) וממקום קדוש יהלכו. הנותר בה קדוש – שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. מה קדוש הראשון קים – אף השאר קדוש קדוש קים.

אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (זכריה ח) עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים? מה טובה היא זו [כדי] ללכת אז שכתוב ואיש משענתו בידו? אלא, אמר רבי יצחק, עתידים הצדיקים לעתיד לבא להחיות מתים כאלישע הנביא, שכתוב (מלכים ב ד) וקח משענתי בידך ולך, וכתוב ושמתי משענתי על פני הנער. אמר לו הקדוש ברוך הוא: דבר שעתידי לעשות הצדיקים לעתיד לבא אתה רוצה לעשות עכשו לעשות? מה כתוב? וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב.

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, שכתוב (זכריה ח) ואיש משענתו בידו, כדי להחיות בו את המתים. [מי הם המתים?] אותם מהגרים שנתגירו מאמות העולם, שכתוב בהם (ישעיה סה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקלל. אמר רבי יצחק, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב מרב ימים.

דבר אחר ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, כתוב (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. אמר רבי יהודה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם פאותה שמחה שעתיד לשמח עם הצדיקים לעתיד לבא, וכל אחד מראה באצבע ואומר, (שם כה) הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, וכתוב (שם יב) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ.

רבי יוחנן אמר, לא ראינו מי שפרש את הדבר הזה כדוד המלך שאמר (תהלים קד) תסתיר פניך יפהלון וגו'. מכאן שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום אדם, אלא פשאינו משגיח בו – הוא

אמר רבי יהודה, בא ראה שפך הוא, שכתוב (שם) מלך אסור ברהטים, וכתוב אחריו מה יפית ומה נעמת. ואמר רבי יהודה, באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בכריותיו, שנאמר (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו. ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין כן עכשו, שכתוב (שם קכז) אז ימלא שחוק פינו וגו'. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, שאזי עתידים בני אדם לומר שירה, שהוא עת שחוק. רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. הנותר בציון ובירושלים דוקא.

אמר רבי אחא, אם כן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה דינם בירושלים וכציון לכל דבר. מלמד שכל ארץ ישראל בכלל ירושלים היא, ממשמע שכתוב (ויקרא יט) וכי תבאו אל הארץ. הכל בכלל.

רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה. אמר לו, מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא נתן נשמתם במקום שנקברו שם, ויבאו להחיות בארץ ישראל? אמר לו, נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים, ושלא תהרס לעולמים. שאמר רבי ירמיה, עתיד הקדוש ברוך הוא לתחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה [בנין] כדי שלא יהרס, ונשבע שלא תגלה עוד כנסת ישראל, ונשבע שלא יהרס בנין ירושלים, שנאמר (ישעיה סב) לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה.

ובכל מקום שאתה מוצא לא לא – היא שבועה. זהו שכתוב (בראשית ט) ולא יכרת כל בשור עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו', וכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח. מכאן שלא לא – שבועה. ומן לאו אתה שומע הן. ועתידי הקדוש ברוך הוא לקים עולמו קיום שלא תגלה כנסת ישראל ולא יהרס בנין בית המקדש, לפיכך אין מקבלים נשמתם אלא במקום קים לעולמים, כדי שתהיה הנשמה קימת בגוף לעולמים. וזה הוא שכתוב הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו וגו'.

קם רבי אבא והבדיל מהם עשרה שיקבלו ממנו. אמר להם, שבו עם האיש הגדול הזה, ואני והם נקבל למחר ונשב עמו. הלכו. ואותם עשרה שישבו עמו ישבו [אותם עשרה] ולא אמר כלום. אמרו לו, אם רצונו של מר, נקבל פני שכינה. אמר להם, והרי רבי אבא אינו כאן. שלחו לו ובא.

פתח ואמר, וה' פקד את שרה כאשר אמר, מה השנוי שהיה כאן? היה לו לומר, וה' זכר את שרה, כמו שאמר (בראשית ל) ויזכר אלהים את רחל, שאין פקידה אלא על מה שהיה בתחלה. אלא בהתחלה היה, שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה, ועל אותו ענין נאמר שפקד עכשו, משמע שכתוב כאשר אמר. שאלמלא לא נאמר כאשר אמר, שיאמר זכירה. אבל פקד – אותו דבר שאמר למועד אשוב אליך.

אחר כך אמר כך, צדיק זה שזוכה לעלות לאותו כבוד עליון, דמותו נחקקת בכסא כבודו, וכן לכל צדיק וצדיק דמותו למעלה כמו שהיה למטה להבטיח לאותה נשמה קדושה.

וזהו שאמר רבי יוחנן, מה זה שכתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה? שזוהרים גוף ונשמה שעומדים בגרן הקדוש העליון שלמעלה כדמות שהיה עומד בארץ, ואותה דמות נזונית הנאת הנשמה, ואותה העתידה להתלבש בעצם הזו שנשארה בארץ, והאדמה תעבר ממנה וטופלת את הזהמה החוצה, וזהו שנקרא קדשה.

כלה מאליו, שכתוב תסתיר פניך יבהלון תסף רוחם יגועון וגו', ואחר כך (שם) תשלח רוחך יבראון וגו', ואחר כך (שם) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ואזי השחוק בעולם, שכתוב (שם קכו) אז ימלא שחוק פיניו ולשוניו רנה. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, לשמח בישועתו.

רבי חייא אמר, בא ראה, עד שהגוף עומד בעולם הזה, הוא חסר מן התשלום. לאחר שהוא צדיק והולך בדרך ישר ומת בישרו, נקרא שרה בתשלומו. הגיע לתחית המתים, הוא שרה, כדי שלא יאמרו שאחר הוא שהחיה הקדוש ברוך הוא. לאחר שהוא חי ושמח עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא היגון מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו', אזי נקרא יצחק בשביל הצחוק והשמחה שיהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה בא לאותו מקום של כפר חנן. שלחו לו מנחה כל בני העיר. נכנס לפניו רבי אבא, אמר לו, מתי הולך מר? אמר לו, אפרע מה שנתנו לי בני העיר ואלך. אמר לו, אל יחשש מר למנחה הזאת. לתורה הם עשו את זה, ולא יקבלו ממך כלום. אמר לו, ולא יקבלו דברי תורה? אמר כן. באו כל בני העיר. אמר לו רבי יהודה, כלם ראשי ישיבות. אמר לו, ואם יש מי שלא נאה לו לשבת כאן – שיקום וילך.

סדר הלימוד ליום כ כסלו [יום 79 בשנה]

וְאִזּוּ יִקְרְאוּ קְדוּשִׁים עֲלִיּוֹנִים, שְׁכָתוּב (שם ד) קְדוּשׁ יֵאמֵר לוֹ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא תַּחֲתֵי הַמַּתִּים שֶׁל הַסּוּף, וְזֶהוּ [כֶּסֶף שָׁלֵם גּוֹף שָׁלֵם] [נְסִיּוֹן] אַחֲרוֹן, וְלֹא יִטְעֲמוּ עוֹד טַעַם הַמּוֹת, שְׁכָתוּב בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה' כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגו'. כִּי בָרַךְ אֲבָרְכֶךָ וְגו'. וּבְאֹתוֹ זְמַן מִתְפַּלְלִים הַצַּדִּיקִים שְׁלֹא יִתְנַסּוּ בְּזֶה יוֹתֵר.

מה כְּתוּב? וַיֵּשֶׂא אֲבָרְהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל וְגו'. אֵלּוּ שְׂאֵר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁנִּקְרְאוּ אֵילִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס) אֵילֵי נְבִיּוֹת יִשְׁרָתוּנְךָ, וּמִתְרַגְּמִים: גְּדוּלֵי נְבִיּוֹת. אַחַר נֶאֱחָזוּ בִּסְבָךְ וְגו', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל קַרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדְעֶה. וַיִּלְךְ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וְגו', שֶׁהֵם מְזַמְּנִים לְהַתְנַסּוֹת בְּכָל נְסִיּוֹן רַע, וַיִּשְׁאַרוּ הַצַּדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ מְלֹאכִים עֲלִיּוֹנִים קְדוּשִׁים לִיחַד אֶת שְׁמוֹ, וְלִכְן כְּתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד וְגו'.

אמר לוֹ [אָמַר לָהֶם] רַבִּי יְהוּדָה, מִכַּאֵן וְהִלָּא פִתְחוּ הַפֶּתַח. נִכְנַס יוֹם אַחַר, וְנִכְנַסוּ לְפָנָיו כָּל בְּנֵי הָעִיר. אָמְרוּ לוֹ, יֵאמֵר לָנוּ מִרְ דְּבַרֵי תוֹרָה בַּפְּרָשָׁה שֶׁקָּרִינוּ בָּהּ בַּיּוֹם שֶׁבַת, וְה' פָּקַד אֶת שְׂרָה. קָם בֵּין הָעַמּוּדִים, פִּתַּח וְאָמַר, וְה' פָּקַד אֶת שְׂרָה וְגו'. שְׁלֹשָׁה מִפְתָּחוֹת בִּידוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא מִסְרָם לֹא בִיד מְלֹאךָ וְלֹא בִיד שְׂרָף: מִפְתָּח שֶׁל חַיָּה, וְשֶׁל גַּשְׁמִים, וְשֶׁל תַּחֲתֵי הַמַּתִּים. בָּא אֵלָיֶהוּ וְנִטַּל הַשָּׁנִים – שֶׁל גַּשְׁמִים וְשֶׁל תַּחֲתֵי הַמַּתִּים.

ואמר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא נִמְסַר בִּיד אֵלָיֶהוּ אֲלָא אַחַת. שְׂאֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּשֶׁבִקֵּשׁ אֵלָיֶהוּ לְהַחֲיוֹת בֶּן הַצֶּרְפִּית, אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא נָאָה לָךְ לְקַחַת בִּידְךָ שְׁנֵי מִפְתָּחוֹת, אֲלָא תֵן לִי מִפְתָּח הַגַּשְׁמִים, וְתַחֲיֶיהָ הַמַּת. וְהִינוּ שְׁכָתוּב (מלכים א יח) לָךְ הָרָאָה אֵל אַחֲאָב וְגו' וְאִתְּנָה מָטָר. לֹא אָמַר וְתֵן מָטָר, אֲלָא וְאִתְּנָה.

והרי אֵלִישֶׁע הָיָה לוֹ? כֵּן. לְקִיָּם פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ. אֲלָא שְׁלֹשָׁתָם לֹא מִסְרָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִיד שְׁלִיחַ. שְׂאֵמֵר רַבִּי סִימוֹן, בֵּא רָאָה כַחוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּפַעַם אַחַת מַחֲיֶיהָ מִתִּים וּמוֹרִיד שְׂאוּל וַיַּעַל, מִזְרִיחַ מְאֹרוֹת וּמוֹרִיד גַּשְׁמִים, מִצְמִיחַ חֲצִיר, מְדַשֵּׁן יְבוּלִים, פּוֹקֵד עֲקָרוֹת, נוֹתֵן פְּרִיָּנוֹת,

וּבְשִׁעוּמֵרֶת אוֹתָהּ הַדְּמוּת הִיא שְׁלֹמֵעֵלָה, בְּאֵהּ בְּכָל חֹדֶשׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי הַמַּלְךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ. וְהוּא מְבַשֵּׁר לוֹ וְאוֹמֵר, לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ. לְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁעֲתִיד לְהַחֲיוֹת מִתִּים עַד שֶׁתִּפְקַד לְאוֹתוֹ זְמַן כְּמוֹ שֶׁהִתְבַּשְּׂרָה. זֶהוּ שְׁכָתוּב וְה' פָּקַד אֶת שְׂרָה כְּאֲשֶׁר אָמַר. וְאוֹתוֹ יוֹם שִׁישְׁמַח הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׂיו, זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו.

אמר לוֹ רַבִּי אַבְא, יֵאמֵר לָנוּ מֵרַע לְפָרְשָׁה שְׂאֵחַר כָּךְ. אָמַר, יָפָה לָכֶם לְפִתְחַ פְּרָשָׁה זֹאת. פִּתַּח וְאָמַר, וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֵלֶּהִים נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם וְגו', וַיֵּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יִחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וְגו'. כֵּאֵן יֵשׁ לְהַתְבוּנָן, הָאֵמֵן הַזֶּה שְׁמוּצִיא כֶּסֶף מִמְּקוֹר הָאָרֶץ, מָה עוֹשֶׂה?

בתחלה מְכַנִּיס אוֹתוֹ לְאֵשׁ דּוֹלְקַת עַד שְׁמוּצִיא מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַזֶּהֱמָה שֶׁל הָאָרֶץ, וְהָרִי נִשְׂאָר כֶּסֶף, אֲבָל לֹא כֶּסֶף שָׁלֵם. אַחַר כָּךְ מָה עוֹשֶׂה? מְכַנִּיס אוֹתוֹ בְּאֵשׁ כְּבִתְחִלָּה וּמוּצִיא מִמֶּנּוּ סִיגִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כה) הִגּוּ סִיגִים מִכֶּסֶף וְגו', וְאִזּוּ הוּא כֶּסֶף שָׁלֵם לְלֹא עֲרֻבּוּבָיָהּ.

כך הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנִּיס אֶת הַגּוֹף הַזֶּה תַּחַת הָאָרֶץ, עַד שֶׁכָּלוּ נְרָקֵב וַיִּצָּא מִמֶּנּוּ כָּל הַזֶּהֱמָה הַרְעָה, וְנִשְׂאָר אוֹתוֹ תְרוּד רֵקֵב וְנִבְנָה מִמֶּנּוּ הַגּוֹף, וְעַד עַכְשָׁו הוּא גּוֹף לֹא שָׁלֵם.

אחר אוֹתוֹ יוֹם הַגְּדוּל, שְׁכָתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִנְדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, מְסִתְרִים כָּלָם בְּעַפְרָן כְּמוֹ בְּתַחֲלָה מִלְּפָנָי פַּחַד וְהַחֲזֵק שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ישעיה ב) וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צְרִים וּבְמַחֲלוֹת עֶפְרָן מִפָּנָי פַּחַד ה' וּמִהַדָּר גָּאוֹנוֹ וְגו'. וַיִּצָּא נִשְׁמָתָם וּמִתְעַכֵּל אוֹתוֹ תְרוּד רֵקֵב, וְנִשְׂאָר גּוֹף שֶׁנִּבְנָה שֵׁם [הָאוֹר] שְׁלוֹ כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וּכְזוֹהַר הַרְקִיעַ, שְׁכָתוּב (דניאל יב) וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ וְגו', וְאִזּוּ כֶּסֶף שָׁלֵם, גּוֹף שָׁלֵם בְּלֵי עֲרֻבּוּבָיָהּ אַחֲרָת.

שאמר רַבִּי יַעֲקֹב, גּוֹף שְׂמַאִיר יִזְרַק הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַעֲלָה, שְׁכָתוּב (ישעיה כו) כִּי טַל אֹרוֹת טַלְךָ, וְכָתוּב (שם כב) הִנֵּה ה' מְטַלְטֵלְךָ וְגו'.

בְּיוֹצֵא בו אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַה זֶה שְׁכָתוּב (יונה ב) וַיֹּאמֶר ה' לְדָג? וְכַמָּה צְדִיקִים וְחַסִּידִים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא דָבַר עִמָּהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֹא לְדָבַר עִם הַדָּג דָּבַר שְׂאִינוֹ מְכִיר וְיוֹדֵעַ? אֵלֶּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּיּוֹן שֶׁעֲלֵתָה תַּפְּלָתוֹ שֶׁל יוֹנָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִמָּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אָמַר בְּשִׁבִיל שְׂיָקִיא הַדָּג אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבְּשָׁה. לְמַ"ד לְדָג כְּמוֹ בְּשִׁבִיל. כְּלוּמַר, וַיֹּאמֶר ה' בְּשִׁבִיל הַדָּג שְׂיָקִיא אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבְּשָׁה. מִמָּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהֵא כֶּף – וּמִיָּד נַעֲשֶׂה, מַה שְּׂאִין שְׁלִיחַ יְכוּל לַעֲשׂוֹתוֹ.

שְׁנִינּוּ בְּבְרִיתָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִפְּתַח שֶׁל חֲזִיה בְּיָדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא, וּבְעוֹד שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעִיֵן בְּאוֹתוֹ הַיָּלֵד. אִם רְאוּי הוּא לְצֵאת לְעוֹלָם – [וְיִוְצֵא, וְ]פּוֹתַח דְּלִתּוֹת בְּטִנָּה וְיִוְצֵא. וְאִם לֹא – סוּגֵר דְּלִתּוֹתֶיהָ וּמִתּוֹ שְׁנִינָהּ. אִם כֶּף, לֹא יֵצֵא רֶשַׁע לְעוֹלָם? אֵלֶּא כֶּף שְׁנִינּוּ, עַל שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת נָשִׁים מִתּוֹת וְכוּ', [אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהָרִי] וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְמָה אֵשֶׁה מִפְּלַת פְּרִי בְּטִנָּה?

אֵלֶּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ הַעֲבָר שְׂאִינוֹ רְאוּי לְצֵאת לְעוֹלָם, וּמְקַדִּים לְהַמִּיתוֹ בְּמַעֲי אִמּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית ו) הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאַרְצָא בְּיָמֵי הָהֵם. הַנְּפִלִים כְּתוּב בְּלֹא יוֹ"ד רֵאשׁוֹנָה, וְלָמָּה? בְּשִׁבִיל שְׂאֲחָרֵי כֵן בָּאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בָּנוֹת הָאָדָם וַיְלִדּוּ לָהֶם בָּזְנוֹת וַיִּרְבוּ מִמֵּזֵרִים בְּעוֹלָם.

הַמָּה הַגְּבֵרִים אֲשֶׁר מְעוֹלִם – שְׂאִין גְּבוּר וּפְרִיץ וְעָרִיץ כְּמוֹ הַמַּמְזֵר. אֲנָשֵׁי הַשֵּׁם – שֶׁהַכֹּל יִכִּירוּ לְקִרְוֹת הַשֵּׁם הַיְדוּעֵ מַמְזֵר. שְׁכִיּוֹן שְׂרוּאִים מְעַשְׂוֹ שֶׁהוּא פְּרִיץ וְעָרִיץ וְגְבוּר, הַכֹּל יִקְרְאוּהוּ אוֹתוֹ שֵׁם. וּמַה שְּׂאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעִיֵן בְּאוֹתוֹ הַיָּלֵד – אִין לֶךְ רֶשַׁע בְּעוֹלָם מֵאוֹתָם הַרְשָׁעִים הַיּוֹצֵאִים לְעוֹלָם שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעִיֵן בוֹ וְרוֹאֶה אִם אוֹתוֹ הַגּוֹף יִנִּיחַ בֵּין צְדִיק וְכָשֶׁר, אוֹ שְׂיִצִּיל לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אוֹ שְׂיַעֲשֶׂה טוֹבָה אַחַת, וּבְשִׁבִיל כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיאָו לְעוֹלָם.

בְּיָמֵי רַבִּי יוֹסִי הָיוּ אוֹתָם פְּרִיזִים שֶׁהֵיוּ שׁוֹדְדִים בְּהָרִים עִם פְּרִיזֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְכִשְׁמוֹצֵאִים

עוֹזֵר דָּלִים, סוּמֵךְ נוֹפְלִים, זוֹקֵף כְּפוּפִים, מְעַבֵּיר מְלָכִים וּמְקִים מְלָכִים, וְהַכֹּל בְּזִמְנָא אֶחָד וּבְרִגְעָא אֶחָד וּבְכַת אַחַת מַה שְּׂאִין שְׁלִיחַ לְעוֹלָם יְכוּל לַעֲשׂוֹתוֹ.

שְׁנִינּוּ בְּבְרִיתָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כֹּל מַה שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִינוֹ צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֵלֶּא בְּדַבּוּר. שְׁכִיּוֹן שְׂאֲמַר מִמָּקוֹם קִדְשָׁתוֹ יְהֵא כֶּף – מִיָּד נַעֲשֶׂה. בֵּא רְאֵה כַח גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים לג) בְּדָבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. שְׂאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן [יְהוּדָה], מַה זֶה שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת יב) וְעִבְרָתִי בְּאַרְצָא מְצָרִים אֲנִי וְלֹא מְלֶאךְ וְגוֹ'?

אִם כֶּף, כְּבוֹד גְּדוֹל הוּא לְמְצָרִים, שֶׁלֹּא דוּמָה מִי שְׁתַּפְּס מְלֶךְ לְמִי שְׁתַּפְּס הַדִּיּוּט. וְעוֹד, אִין לֶךְ אֵמָה מְזַהֶמֶת בְּכָל טְמֵאָה כְּמוֹ הַמְצָרִים, שְׁכָתוּב בָּהֶם (יְחִזְקֵאל כג) אֲשֶׁר בָּשַׂר חֲמוּרִים בְּשָׂרָם וְגוֹ', שֶׁהֵם חֲשׂוּדִים עַל מַשְׁכַּב זְכוּר, וְהֵם בָּאִים מִחֵם שֶׁעֲשֶׂה מַה שֶׁעֲשֶׂה לְאֲבִיו, וְקָלֵל אוֹתוֹ וְלִכְנֹעַן בְּנוֹ.

וְכִי לֹא הָיָה לְקַב"ה מְלֶאךְ אוֹ שְׁלִיחַ לְשַׁגֵּר לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּמְצָרִים כְּמוֹ שֶׁעֲשֶׂה בְּאֲשׁוּר שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל שָׁם, שְׁכָתוּב (בְּרַאשִׁית י) וּבְנֵי שָׁם עִילָם וְאֲשׁוּר. וְשָׁם הָיָה כְּהֵן גְּדוֹל וְנִתְבָּרַךְ, שְׁנֵאֲמַר (שֵׁם ט) בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם, וְהָיָה לְשָׁם הַגְּדֻלָּה וְהַבְּרָכָה עַל אֶחָיו, וְכָתוּב בָּם (יִשְׁעִיָּה לז) וַיֵּצֵא מְלֶאךְ ה' וַיִּכֶה בְּמַחְנֶה אֲשׁוּר, וְעַל יְדֵי שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה. כֹּל שְׁכֵן הַמְצָרִים שֶׁהֵם מְזַהֶמִים יוֹתֵר מִכָּל אֵמָה, וְאָמַר אֲנִי וְלֹא מְלֶאךְ?

אֵלֶּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאֵן לְמַדְנּוּ כַח גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמַעֲלָתוֹ שֶׁהוּא גְבוּהָ מְעַל הַכֹּל. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵמָה זֶה שֶׁל מְצָרִים מְזַהֶמֶת וּמְטַנְפֶת, וְאִין רְאוּי לְשַׁגֵּר מְלֶאךְ וְלֹא שָׂרָף, דְּבַר קְדוֹשׁ בֵּין רֶשָׁעִים אַרוּרִים מְטַנְפִים, אֵלֶּא אֲנִי עוֹשֶׂה מַה שְּׂאִין יְכוּל לַעֲשׂוֹת מְלֶאךְ וְלֹא שָׂרָף וְלֹא שְׁלִיחַ. שְׂאֲנִי אוֹמֵר מִמָּקוֹם קִדְשָׁתִי יְהֵא כֶּף – וּמִיָּד נַעֲשֶׂה, מַה שְּׂאִין הַמְלֶאךְ יְכוּל לַעֲשׂוֹתוֹ.

אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמָּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אוֹמֵר יְהֵא כֶּף – וּמִיָּד נַעֲשֶׂה מַה שֶׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת. וּלְפִיכֶךְ לֹא נַעֲשִׂית נִקְמָה זֶה עַל יְדֵי מְלֶאךְ וְשְׁלִיחַ, בְּשִׁבִיל קְלוּן הַמְצָרִים, וְלְהִרְאוֹת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מָקוֹם שֶׁלֹּא רָצָה שְׂיִכְנָסוּ בִּינֵיהֶם דְּבַר קְדוֹשׁ. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה נֹאֲמַר אֲנִי וְלֹא מְלֶאךְ. אֲנִי יְכוּל לַעֲשׂוֹתוֹ, וְלֹא מְלֶאךְ.

אמרה ודאי שבן זה אינו בנו של אברהם לעשות את מעשי אברהם, אלא בן הגר המצרית הוא, חזר לחלק של אמו. לכן ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.

וכי עלה על דעתך שקנאה לה שרה או לבן שלה? אם כן, לא היה מודה הקדוש ברוך הוא עמה, שכתוב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה. אלא משום שראתה אותו עם כוכבים ומזלות ואמו מלמדת אותו מנהגי עבודה זרה, לכן אמרה שרה כי לא יירש בן האמה הזאת. אני יודעת שלא יירש לעולמים את חלק האמונה, ולא יהיה לו עם בני חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ולכן הודה עמה הקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא רצה להפריד לבדו את הזרע הקדוש פראוי, שמשום כך ברא את העולם, שהרי ישראל עלה ברצון הקדוש ברוך הוא עד שלא נברא העולם, ולכן יצא אברהם לעולם והעולם היה מתקיים בגללו, ואברהם ויצחק [לא] עמדו ולא התישבו במקומם עד שיצא יעקב לעולם.

כיון שיצא יעקב לעולם, התקיימו אברהם ויצחק ועמד כל העולם, ומשם יצא העם הקדוש לעולם והתקיים הכל בגון קדוש פראוי. ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא בישמעאל. מה כתוב אחר כך? ותלך ותתע במדבר באר שבע.

השלמה מההשמטות (סימן ט)

וישבים אברהם בבקר וגומר (בראשית כא). רבי ברוקא אמר, מה זה שם על שכמה? אלא שהזירה על על האמונה ולעמד במה שהיתה בתחלה. כתוב כאן שם על שכמה, וכתוב שם (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט. מה להלן על השכינה, אף כאן על השכינה. מה עשתה? כיון שראתה עצמה יוצאת מרשותו של אברהם, חזרה לקלוקלה, שכתוב (בראשית כא) ותלך ותתע. מה זה ותתע? שתעתעה אחר עבודה זרה וגלולי בית אביה. כתוב

בן אדם ותופסים אותו להרגו, היו אומרים לו: מה שמך? אם היה יהודי - היו הולכים עמו ומוציאים אותו מן הקרים, ואם היה איש אחר - הורגים אותו. [והרי] והיה אומר רבי יוסי, ראויים אלו בכל זה להכנס לעולם הבא.

שנו רבותינו, שלשה דברים הללו אינם באים לעולם אלא בקולות: קול חיה, שכתוב (בראשית ג) בעצב תלדי בנים, וכתוב (שם ל) וישמע אליה אלהים. קול גשמים, שכתוב (תהלים כט) קול ה' על המים, וכתוב (מלכים א יח) כי קול המון הגשם. קול תחית המתים, שכתוב (ישעיה מ) קול קורא במדבר. מה צריך כאן קול במדבר?

אלא, אמר רבי זריקא, אלו אותם קולות לעורר מתי מדבר. ומכאן שהוא הדין לכל העולם. אמר רבי יוחנן, הרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, נכנס בקולות. כשיקומו בתחית המתים אינו דין שיקומו בקולי קולות? אמר רבי יעקב, עתידה בת קול להיות מתפוצצת בבתי קברות ואומרת: (ישעיה כו) הקיצו ורננו שכני עפר. ועתידים לחיות בטל של אור גדול של מעלה, שכתוב (שם) כי טל אורות טלף וארץ רפאים תפיל. אמן כן יהי רצון. עד כאן מדרש הנעלם.

ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. אמר רבי חייא, מיום שנולד יצחק והיה ישמעאל בבית אברהם, לא התעלה ישמעאל בשם. במקום שזהב שורה, לא נזכר פסלת לפניו, ולכן את בן הגר המצרית, איש שלא ראוי להזכר לפני יצחק.

אמר רבי יצחק, ותרא שרה, בעין של קלון ראתה אותו שרה, שלא ראתה אותו בעין שהוא בן אברהם, אלא שהוא בן הגר המצרית, ומשום כך ותרא שרה. שראתה שרה אותו בעין זו ולא אברהם, שאלו באברהם לא כתוב את בן הגר, אלא את בנו.

בא ראה אחר כך מה כתוב, וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו. ולא כתוב על אודות בן הגר המצרית. משום כך ותרא שרה את בן הגר המצרית, ולא ראתה שהוא בן אברהם.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה תשבחת לשרה הוא. משום שראתה אותו מצחק לכוכבים ומזלות,

דרגה של חכמה, המקום ששורה בו יעקב. אבל פסוק זה נאמר על הגלות של ישראל. שכשהם בתוך הגלות, אותו זמן שיפקדו [בו יעקב], הם יפקדו בסוד של וא"ו, והוא באלף הששי.

ופקידה בסוד של וא"ו ששה רגעים וחצי זמן. ובזמן של ששים שנים לבריח הדלת באלף הששי, יקים אלהי השמים פקידה לבת יעקב. ומאותו זמן עד שיהיה לה זכירה – שש שנים וחצי. ומאותו זמן שש שנים אחרות, והם שבעים [ושלש] וששים וחצי.

בששים ושש יתגלה מלך המשיח בארץ הגליל, וכוכב אחד בצד מזרח יבלע שבעה כוכבים מצד צפון, ושלשה אש שחורה תהיה תלויה ברקיע ששים יום, וקרבות יתעוררו בעולם לצד צפון, ושני מלכים יפלו באותם קרבות.

ויזדווגו כל העמים על בת יעקב לדחות אותה [אותם] מהעולם. ועל אותו הזמן כתוב, [והיתה] (ירמיה ל) ועת צרה היא ליעקב וממנה ישע, ואז יסתימו הנפשות מהגוף ורוצים להתחדש, וסימן לדבר – [כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, וכתוב] (בראשית מו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו', כל נפש ששים ושש.

בשבעים ושלש כל מלכי העולם יתכנסו לתוך העיר הגדולה של רומי, והקדוש ברוך הוא יעורר עליהם אש וכרד ואבני אלגביש ויאבדו מהעולם, פרט לאותם מלכים שלא יגיעו לשם ויחזרו לעורר קרבות אחרים. ומאותו זמן מלך המשיח יתעורר בכל העולם, ויתכנסו עמו כמה עמים וכמה חילות מכל סופי העולם, וכל בני ישראל יתכנסו בכל אותם מקומות.

עד שישלמו אותן שנים למאה. אז וא"ו תתחבר עם ה"א, ואז (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'. ובני ישמעאל [ישראל] עתידים באותו זמן להתעורר [עליהם] עם כל עמי העולם לבא על ירושלים, שכתוב (זכריה יד) ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה וגו'. וכתוב (תהלים ב) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. וכתוב יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו.

כאן ותתע, וכתוב שם (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים: ע"כ מההשמטות.

כתוב כאן ותתע, וכתוב שם (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים. והקדוש ברוך הוא בגלל אברהם לא עזב אותה ואת בנה.

בא ראה, בהתחלה פשהלכה מלפני שרה מה כתוב? כי שמע ה' אל ענין. וכאן שטעתה אחר כוכבים ומזלות, אף על גב שכתוב ותשא את קלה ותבך, מה כתוב? כי שמע אלהים אל קול הנער, ולא כתוב כי שמע אלהים את קולך.

באשר הוא שם, הרי פרשוה שלא בר ענש הוא אצל בית הדין שלמעלה, שהרי בית דין של מטה מענישים משלש עשרה שנה ומעלה, ובית של של מעלה מעשרים שנה ומעלה, ואף על גב שהיה רשע, אינו בן ענש. והרי פרשוה, וזהו שכתוב באשר הוא שם.

אמר רבי אלעזר, אם כן, מי שמסתלק מהעולם בטורם הגיעו ימיו לעשרים שנה, מאיזה מקום נענש, משום שהרי משלש עשרה שנים ומטה אינו בר ענשים אלא בחטאי אביו, אבל משלש עשרה ומעלה מהו? אמר לו, הקדוש ברוך הוא חס עליו שימות זכאי [ולא ימות חייב], ונותן לו שכר טוב בעולם ההוא, ולא ימות חייב שיענש באותו עולם, ובארוה.

אמר לו, אם אינו חייב ולא הגיעו ימיו לעשרים שנה, כיון שהסתלק מהעולם במה הוא ענשו? אמר לו, בזה מתקיים, (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. שכשענש יורד לעולם, הוא [הדין] פוגע בלי כונה למעלה ולמטה באותו משחית, ויענש כשלא משגיחים עליו מלמעלה.

ועליו כתוב (שם ה) עוונותיו ילכדנו את הרשע. את – לרבות מי שלא הגיעו ימיו להענש. עוונותיו ילכדנו [את הרשע], ולא בית הדין שלמעלה. ובחבלי חטאתו יתמד, ולא בית דין שלמטה. לכן כתוב כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם.

רבי שמעון פתח ואמר, (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. מלא בוא"ו למה? אלא בשני צדדים הוא [הם]. סוד של חכמה אחד. שהוא הסוד של

על גב שלא כתוב בימי, דפוס של צער יש בו. ויהי אחר הדברים, אחר הדרגה התחתונה של כל הדרגות העליונות. ומהו הדברים? כמו שנאמר (שמות ד) לא איש דברים אנכי.

ומי היה אחר הדרגה הזו? והאלהים נסה את אברהם. שבא יצר הרע לקטרג לפני הקדוש ברוך הוא. כאן יש להסתכל, והאלהים נסה את אברהם? את יצחק היה צריך (לכתב), שהרי יצחק היה בן שלשים ושבע, והרי אביו לא היה בר עגש שלו, שאלמלא אמר יצחק איני רוצה - לא היה נענש אביו עליו. מה הטעם והאלהים נסה את אברהם ולא כתוב נסה את יצחק?

אלא את אברהם, ודאי שרצה להכליל עם דין, שהרי אברהם לא היה בו דין כלל מקדם לכן, וכאן נכללו מי"ם עם א"ש, ואברהם לא היה שלם עד עכשו, שהתעטר לעשות דין ולהתקינו במקומו.

וכל ימיו לא היה שלם עד עכשו שנכלל מי"ם עם א"ש וא"ש עם מי"ם, ומשום כך והאלהים נסה את אברהם ולא את יצחק, שהזמין אברהם להכליל עם דין. וכשעשה את זה, נכנס א"ש עם מי"ם ונשלם זה עם זה. וזה עושה הדין להכליל זה עם זה. ואז יצר הרע בא לקטרג על אברהם שלא השתלם כראוי עד שיעשה דין ביצחק. שייצר הרע הוא אחר הדברים והוא בא לקטרג.

ובא וראה סוד הדבר. אף על גב שאמרנו שכתוב אברהם ולא יצחק, גם יצחק נכלל בפסוק הזה סוד הכתוב והאלהים נסה את אברהם. לא כתוב נסה לאברהם, אלא את אברהם, את דוקא, וזה יצחק. שהרי באותה שעה בגבור"ה התחתונה שורה. כיון שנעקד והזדמן בדין על ידי אברהם כראוי, אז התעטר במקומו יחד עם אברהם ונכללו א"ש עם מי"ם ועלו למעלה, ואז נמצאה מחלקת כראוי, מי"ם עם אש.

מי [עשה] ראה אב רחמן שנעשה אכזר? אלא כדי שתמצא מחלקת מי"ם עם אש ולהתעטר במקומם (כראוי), עד שבא יעקב והכל התתקן כראוי, ונעשו שלשה אבות שלמים ונתקנו עליונים ותחתונים.

אחר כך וא"ו קטנה תתעורר להתחבר ולחדש נשמות שהיו ישנות כדי לחדש את העולם, כמו שכתוב (שם קד) ישמח ה' במעשיו. וכתוב יהי כבוד ה' לעולם, להתחבר כראוי. ישמח ה' במעשיו, להוריד אותם לעולם, ושכלם יהיו בריות חדשות לחבר את כל העולמות יחד.

אשריהם כל אותם שישארו בסוף האלף הששי להפנס לשבת, שהרי אז הוא יום אחד לקב"ה לבדו, להזדוג כראוי וללקט נשמות חדשות שיהיו בעולם עם אותם שנשארו בראשונה, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם.

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מד) אתה הוא מלכי וגו'. זוהי השלמות של כל הדרגות יחד זו עם זו.

צוה ישועות יעקב, כל אותם השליחים שעושים שליחות בעולם, שכלם יהיו בצד הרחמים ולא יהיו מצד הדין, משום שיש בעלי שליחים מצד הרחמים ומצד הדין הקשה. אותם שליחים שבאים מצד הרחמים לא עושים שליחות של דין בעולם כלל.

ואם תאמר, הנה המלאך שהתגלה לבלעם, הרי שנינו שליח של רחמים והתהפך לדין - לא! לעולם לא משתנה. אלא שליח הרחמים היה להגן על ישראל ולהיות עליהם סגור, וכנגדו הוא הדין. כך דרכיו של הקדוש ברוך הוא, כשמיטיב לזה, אותו החסד הוא דין לזה. כן השליח הזה היה של רחמים לישראל, ולבלעם התהפך לדין, משום כך צוה ישועות יעקב. אמר דוד, צוה על העולם, כאשר ישלחו שלוחים שיהיו מצד הרחמים.

רבי אבא אמר, צוה ישועות יעקב, שהם בתוך הגלות, ותמצא להם גאלה בתוך גלותם. בא ראה, המשבח של האבות היה יעקב, ואלמלא יצחק לא בא יעקב לעולם. ומשום כך, צוה ישועות יעקב - זה יצחק. שפיון שנצל יצחק, היו ישועות יעקב.

ויהי אחר הדברים האלה. רבי שמעון אמר, הנה שנינו ויהי בימי, נאמר על צער. ויהי - אף

מה הטעם הסתלקה מהדבר הזה האספקלריה המאירה? משום שזו היתה דרגתו של יעקב, ומשום שעדיין לא נולד יעקב, לא נמצא כאן על הדרגה הזו. ועוד, כדי שילך ויקבל שכר. וירא את המקום מרחק – זה יעקב, כמו שנתבאר מרחוק, שלא זכה בו. [ראיה בעיניו בעולם הזה, אלא מרחוק, מתוך הדרגה הזו, שהרי כשבא יעקב, אברהם היה מת והסתלק מהעולם. וירא את המקום מרחק, אבל לא בראה אחרת).

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים וגו'. רמוז [ראה] כאן, שאף על גב שבאו לאותה ראה וראה את יעקב, אמר אברהם, ודאי הקדוש ברוך הוא יודע בגון אחר שראוי, מיד ויכן שם אברהם את המזבח וגו'. מה כתוב למעלה? ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי. הרי פרשוה. אבל מה הטעם לא השיב לו [דבר] מיד? אלא משום שהרי הסתלק מרחמים של אב על בן, ולכן כתוב הנני בני, הנני שהסתלקו הרחמים והתהפך לדין.

ויאמר אברהם, ולא כתוב ויאמר אביו, שהרי לא עמד עליו כאב, אלא בעל מחלקת היה עמו. אלהים יראה לו השה. היה צריך (לכתב) יראה לנו, מה זה יראה לו? אלא אמר לו אלהים יראה לו לעצמו כשהוא יצטרף, אבל עכשו בני, ולא כבש. מיד וילכו שניהם יחדו.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון. הן אראלם – אלו מלאכים עליונים, צעקו באותה שעה ורצו לעמד על אותו הדבר, שכתוב (בראשית טו) ויוצא אתו החוצה, לכן צעקו חצה.

מלאכי שלום – אלו אותם מלאכים אחרים שהיו עתידים ללכת לפני יעקב, ובשביל יעקב הבטיח להם שלמות הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם לב) ויעקב הלך לדרפו ויפגעו בו מלאכי אלהים. ואלו נקראו מלאכי שלום, כלם בכו כשראו את אברהם שעוקד את יצחק, והזדעזעו עליונים ותחתונים וכלם על יצחק.

ויקרא אליו מלאך ה' וגו'. מפסיק טעם ביניהם, שאין אברהם האחרון פראשון. האחרון שלם, הראשון לא שלם. כמו זה שמואל שמואל –

ויאמר קח נא את בנך. וכי איך יכול אברהם שהוא זקן? אם תאמר משום שיצחק לא יצא מרשותו כלל – יפה, אבל כמו שנאמר (במדבר כ) קח את אהרן ואת אלעזר בנו, אלא כדי להמשיכם בדברים ולהנהיגם לרצון הקדוש ברוך הוא, אף כאן קח בדברים. את בנך את יחידך אשר אהבת, הרי פרשוה. ולך לך אל ארץ המדינה, כמו שנאמר (שיר ד) אלך לי אל הר המור, לתקן במקום שראוי.

ביום השלישי ויש"א אברה"ם א"ת עיניו וירא את המקום מרחק. ביום השלישי, הרי פרשוה. אלא כיון שאמר ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים, מה הטעם ביום השלישי וירא את המקום מרחק? אלא משום שכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע, וזהו יעקב שיצא ממנו, וזהו ביום השלישי. וירא את המקום מרחק, כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

וירא את המקום – זהו יעקב, שכתוב (בראשית כח) ויקח מאבני המקום. הסתפל אברהם ביום השלישי, שהוא הדרגה השלישית, וראה את יעקב שעתידי לצאת ממנו. מרחוק, כמו שאמרנו מרחוק ולא לזמן קרוב.

אמר לו רבי אלעזר, מה שבח של אברהם כשהסתפל וראה שעתידי לצאת ממנו יעקב, שהרי כשהלך לעקד את יצחק אינו שבח כל כך שלו?

אמר לו, ודאי [והרי] שראה את יעקב, שהרי מקדם לכן ידע אברהם את החכמה, והסתפל עכשו ביום השלישי שהיא דרגה שלישית לעשות שלמות, ואז ראה את יעקב, שכתוב וירא את המקום. אבל עכשו עמד לו הדבר מרחוק, משום שהלך לעקד את יצחק ולא רצה להרהר אחרי הקדוש ברוך הוא.

מרחוק ראה אותו בתוך האספקלריה שלא מאירה בלבדה, ולכן ראה אותו ולא התגלה הכל. שאלו היתה מצויה האספקלריה המאירה על האספקלריה שאינה מאירה, התקיים עליה אברהם פראוי, אבל מרחוק בלבדו היה. מרחוק.

דָּבָר אחר ומלאך פָּנִיו הוֹשִׁיעֵם – זו שְׂכִינָה, שְׁהִיא עִמָּם בְּגִלוּת, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא הוֹשִׁיעֵם? אֲלֵא כִּי זֶה בּוֹדָאִי, שְׂאֵלָה הֵם מְשַׁכְּנֹתֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלוּת. וּמִשׁוּם שְׂשִׁכְינָה עִמָּהֶם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אוֹתָם לְהִיטִיב לָהֶם וּלְהוֹצִיאֵם מִהַגְּלוּת, שְׁכָתוּב (שמות ו) וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, בְּהִתְחַלָּה. וְאַחַר כֵּן, וְעַתָּה הִנֵּה צִעַקְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי.

וְגַם רֵאִיתִי – לְרִבּוֹת רֵאִיָּה אַחֲרַת שְׁהִיא הִרְאֵשׁוּנָה שֶׁל הַכֹּל. וְכָתוּב (שם ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל בְּרִיתוֹ, זוֹ שְׂכִינָה. אֶת אַבְרָהָם? לְאַבְרָהָם הָיָה צָרִיד לְכַתֵּב. אֲלֵא אֶת אַבְרָהָם זוֹ הַחֲבֵרוֹת וְהַזְּוֹנָה שְׁלָה עִם הָאֲבוֹת. אֶת אַבְרָהָם – זֶהוּ מְעַרְבִית דְּרוֹמִית. אֶת יִצְחָק – זֶהוּ צְפוֹנִית מְעַרְבִית. וְאֶת יַעֲקֹב – זֶהוּ זְוֹנָה אַחַד, כָּלֵל אַחַד, זְוֹנָה שְׁלֵם כְּרֵאוּי.

כְּמוֹ זֶה אֶת הַשָּׁמַיִם – זֶהוּ כָּלֵל שֶׁל מִדַּת לִילָה בַּיּוֹם. וְאֵת הָאָרֶץ – זוֹ מִדַּת יוֹם בַּלֵּילָה כְּאַחַד. אִף כָּאֵן בְּכֹלֶם אֵת, וּבִיעֲקֹב וְאֵת, שְׁיִהִיָּה הַכֹּל זְוֹנָה אַחַד שְׁלֵא נִפְרָדִים זָכֵר וּנְקֵבָה לְעוֹלָמִים. וְעַתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז בְּכֹל הָעוֹלָם וּלְהַשְׁמִיעַ קוֹל שְׁיֵאמֵר (ישעיה סג) וַיֵּאמֶר אִךְ עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקֹרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִישַׁת וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה

וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמֵר, (יונה א) וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ. כָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל מָה הַטַּעַם הַרְעִישׁ הַיָּם עַל יוֹנָה וְלֹא הַרְעִישָׁה הָאָרֶץ עָלָיו, כִּינֵן שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ כְּדִי שְׁלֵא תִשְׂרָה עָלָיו הַשְׂכִּינָה? לְמָה הַיָּם [הָעֲלִיזוֹן] הָיָה אוֹחֵז בּוֹ כְּשֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ?

אֲלֵא וְדָאִי הָיָה הַדְּבָר בְּמִקְוֵמוֹ. יָם שְׁנִינּוּ, הַיָּם דּוֹמָה לְרִקִיעַ, וְהַרְקִיעַ לְכֹסֵא הַכְּבוֹד, וּמִשׁוּם כֵּן הַיָּם אָחֵז בּוֹ וְנִטַּל אוֹתוֹ [מִשׁוּם שְׁהִיָּה בּוֹרַח] בְּרַח מִלְּפָנֵי הַיָּם [נ"א וּמִלְּפָנֵי הַיָּם בּוֹ שְׂרָתָה יִרְאָה בְּמִקְוֵמוֹ], זֶרֶק הַיָּם בּוֹ יָד בְּמִקְוֵמוֹ [נ"א תִשְׂרָה הַיָּד בְּמִקְוֵמָה].

וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם. לְמַדְנּוּ, כְּשֶׁהִיָּה נוֹטְלִים אוֹתוֹ וּמִטְבְּעִים אֶת יִרְכִיו בֵּינָם –

הָאֲחֵרוֹן שְׁלֵם, הִרְאֵשׁוֹן לֹא שְׁלֵם. הָאֲחֵרוֹן נִבְיָא, הִרְאֵשׁוֹן לֹא נִבְיָא. אֲבָל בְּמִשָּׁה מִשָּׁה אֵין הַפֶּסֶק טַעַם, מִשׁוּם שְׁמִיּוֹם שְׁנוּלֵד לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה. אַבְרָהָם אַבְרָהָם. רַבִּי חִיָּיא אָמֵר, כְּדִי לְעוֹרְרוֹ לְרוּחַ אַחֲרַת, בְּמַעֲשֵׂה אַחַר, בְּלֵב אַחַר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמֵר, נִבְחַר יִצְחָק וְהִתְעַלָּה בְּרִצּוֹן לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרִיחַ קֶטְרֵת הַבְּשָׁמִים שְׁמִקְרִיבִים הַכֹּהֲנִים לְפָנָיו פְּעָמִים בַּיּוֹם וּנְשָׁלֵם הַקְּרִבָּן. שְׁהִרִי צִעְרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה בְּשַׁעַה שְׁנֵאמֵר לוֹ אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנְּעַר וְאֵל תַּעֲשׂ לוֹ מְאוּמָה, חֶשֶׁב שְׁקִרְבָּנוֹ לֹא נִשְׁלֵם וְלִחְנָם עֲשֵׂה וְסִדֵּר הַכֹּל וּבְנָה מִזְבֵּחַ. מִיָּד:

וַיִּשְׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחַר וְגוֹ'. הַרִי שְׁנִינּוּ, הוּא הָאֵיל שְׁנִבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה, וּבֵן שְׁנָתוֹ הָיָה, כְּמוֹ שְׁנֵאמֵר (במדבר ז) כָּבֵשׁ אַחַד בֶּן שְׁנָתוֹ, וְכֵן צָרִיד. [וְאַתָּה אָמַרְתָּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְעוֹד, וְהַרִי יִצְחָק לֹא הָיָה בְּעוֹלָם, אֲלֵא נִפְקֵד וְכוּ'] [וְהַרִי יִצְחָק לֹא הָיָה בְּעוֹלָם] וְאַתָּה אוֹמֵר שְׁנִבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת? אֲלֵא נִפְקֵד כַּח שְׁיִזְמֵן אוֹתוֹ הָאֵיל בְּשַׁעַה שְׁהִצְטַרַךְ אוֹתוֹ אַבְרָהָם. כְּמוֹ שְׁכַל אוֹתָם הַדְּבָרִים שְׁהִיּוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הַתְּמַנָּה כַּח שְׁיִזְדַּמֵּן אוֹתוֹ דְּבָר [לְזַמֵּן הַהוּא] בְּשַׁעַה שְׁצָרִיד אוֹתוֹ. כֵּן גַּם הָאֵיל הָיָה שְׁהִקְרַב תַּחַת יִצְחָק.

פֶּתַח וְאָמֵר, (ישעיה סג) בְּכֹל צָרְתָם לֹא צָר וּמִלְּאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם וְגוֹ'. בֵּא רֵאֵה, בְּכֹל צָרְתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִּזְדַּמְנוֹת לָהֶם צָרוֹת, כְּתוּב לֹא בְּאֶלֶף וְקוֹרָאִים בְּנֵא"ו, מִשׁוּם שְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּם בְּצָרָה. לֹא בְּאֶלֶף מְקוֹם יוֹתֵר עָלִיוֹן, אִף עַל גַּב שְׁאִין בְּאוֹתוֹ מְקוֹם רִגְזוֹ וְצָרָה, לְשֵׁם לְמַעַלָּה מְגִיעָה צָרְתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. לֹא בְּאֶלֶף, כְּמוֹ שְׁנֵאמֵר (תהלים ק) הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ. כְּתוּב בְּאֶלֶף וְקוֹרָאִים בְּנֵא"ו.

וּמִלְּאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם, וְהַרִי הוּא עִמָּם בְּאוֹתָהּ צָרָה, וְאַתָּה אוֹמֵר הוֹשִׁיעֵם? אֲלֵא לֹא כְּתוּב מוֹשִׁיעֵם, אֲלֵא הוֹשִׁיעֵם מִקְדָּם לְכֵן, שֶׁהוּא עַתִּיד בְּאוֹתָהּ צָרָה לְסַבֵּל עִמָּם. בֵּא רֵאֵה, בְּכֹל זְמַן שְׁיִשְׂרָאֵל בְּגִלוּת – שְׂכִינָה עִמָּם בְּגִלוּת, וְהַרִי פְרָשׁוּהָ שְׁכָתוּב (דברים ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֵךָ וְגוֹ'.

שָׁלֵם וְלַעֲמַד בְּקִיּוּמוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (משלי יא) וּבְאֶבֶד
רְשָׁעִים רָנָה. וְזֶה בְּאַרְנוֹ.

בְּאֶבֶד רְשָׁעִים רָנָה. וְהָרִי כָתוּב (יחזקאל יח) הֶחֱפִץ
אֶחָפֶץ מוֹת רְשָׁע? וְהָרִי אֵין נַחַת לְפָנָי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה דִין בְּרְשָׁעִים? אֵלָּא כָּאֵן
קָדָם שֶׁנִּשְׁלַמָּה הַסָּאָה – וְכָאֵן אַחַר שֶׁנִּשְׁלַמָּה הַסָּאָה
[יש לו נחת].

תּוֹסֵפֹתָא

וַיְהִי חַיִּי שָׁרָה. גּוֹף הַמְּשֻׁנָּה, אָנוּ קְרוּבִים הַיִּינוּ,
שֶׁמַּעֲנוּ קוֹל מִתְּהַפֵּךְ מִמַּעַלָּה לְמַטָּה מִתְּפֹשֵׁט
בְּעוֹלָם, קוֹל מְשַׁבֵּר הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים חֲזָקִים,
רוּחוֹת חֲזָקוֹת עוֹלוֹת. אֲזַנֵּינוּ פְתוּחוֹת.

הָיָה אוֹמֵר בְּמַסְעָיו, אֶקִּיץ בְּקוֹץ הַיִּשְׁנִים הַדּוֹמָמִים.
שָׁנָה בְּחוֹרֵיהֶם (בְּעֵינֵיהֶם), עוֹמְדִים עַל עַמּוּדִים.
הַמְּלַךְ שֶׁמְדַבֵּר, [וְלֹא עֲבָרוּ, נִמְצְאוּ] שׁוֹמְרֵי
הַשְּׁעָרִים, שֶׁלְטוֹן שֶׁל חֲלִלוֹת רַבִּים עוֹמֵד עַל עַמּוּדוֹ.
בְּלֵם לֹא מְרַגְּשִׁים וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁהַסֵּפֶר פְּתוּחַ
וּבִשְׁם נִכְתָּבִים, וְדוֹמָה עוֹמֵד וְנוֹטֵל
בְּחֻשְׁבוֹן, וְשׁוֹכְנֵי עֵפֶר שְׂבִים לְחוּץ, וְקָרֵב טוֹב
לְהַמְנוֹת בְּהֵם, אֵינָם חוֹשְׁקִים בְּגִלְגּוֹל וְהַפּוֹךְ.

נוֹפְלִים וְלֹא עוֹמְדִים, נִמְחִים הַחַיִּבִים מִסְפָּרוֹ שֶׁל
דוֹמָה, מִי יִבְקֵשׁ אוֹתָם וּמִי יֵשֵׁב
בְּחֻשְׁבוֹנוֹתֵיהֶם. אוֹי לָהֶם! אוֹי לְחַיֵּיהֶם! אוֹי
לְרַגְשׁוֹת שֶׁלָּהֶם [לְנַפְשׁוֹתָם]! בְּשִׁבְלֵם נֵאֶמֶר (תהלים
ט) יִמְחוּ מִסְפָּר חַיִּים וְגו'.

וַיְהִי חַיִּי שָׁרָה. מֵה שׁוֹנָה כָּאֵן שְׁכָתוּבָה מִיִּתְתָּה
בְּתוֹרָה מְכַל נְשׁוֹת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא כְתוּבָה כִּף
מִיִּתְתָּן בְּתוֹרָה? אָמֵר רַבִּי חַיִּיא, וְלֹא?! וְהִנֵּה כְתוּב
(בראשית לה) וְתָמַת רַחֵל וְתִקְבֵר בְּדֶרֶךְ אַפְרָתָה, וְכְתוּב
(במדבר כ) וְתָמַת שָׁם מְרִים וְגו', וְכְתוּב (בראשית לה)
וְתָמַת דְּבוּרָה מִיִּנְקַת רַבְקָה, וְכְתוּב (בראשית לה)
וְתָמַת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוֹדָה.

הֵימָּה הָיָה שׁוֹכֵף. מְרִימִים אוֹתוֹ – וְהֵימָּה רוּעֵשׁ. כָּל מֵה
שֶׁמְטַבְּעִים אוֹתוֹ – כִּף הָיָה הֵימָּה שׁוֹכֵף. עַד שֶׁהוּא
אָמֵר שְׁאוּנֵי וְהִטִּילְנִי אֶל הַיָּם. מִיָּד וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה
וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם.

כִּיּוֹן שֶׁנִּזְרַק בַּיָּם, פְּרָחָה מִמֶּנּוּ נִשְׁמָתוֹ וְעֲלָתָה עַד
כֶּסֶף הַמְּלָךְ וְנִדְוָנָה לְפָנָיו, וְחֻזְרָה לוֹ נִשְׁמָתוֹ,
וְנִכְנַס בְּפִי הַדָּג הַהוּא וּמַת הַדָּג. לְאַחַר מִכֵּן הַתְּקִים
אוֹתוֹ הַדָּג, וּפְרִשׁוּהָ.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעַה שֶׁאָדָם עוֹלָה עַל מִטָּתוֹ בְּכָל
לַיְלָה וְלַיְלָה, נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְנִדְוִינִית
לְפָנָי בֵּית הַדִּין שֶׁל הַמְּלָךְ. אִם זְכָאֵי לְהַתְּקִים –
חֻזְרַת לְעוֹלָם הַזֶּה.

וְחַדִּין הוּא בְּשָׁנֵי גִנָּים, שֶׁהָרִי אֵין דְּנִים אֶת הָאִישׁ
עַל הַרְעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד וּמְזַמֵּן לַעֲשׂוֹת,
שְׁכָתוּב (בראשית כא) כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים וְגו' בְּאֶשֶׁר הוּא
שָׁם. וְלֹא תֵאמֵר שֶׁדְּנִים אוֹתוֹ עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה
לְחוּד, אֵלָּא לְהִיטִיב לוֹ עַל אוֹתָם טוֹבוֹת שֶׁל עֲכָשׁוּ,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְדְנִים אוֹתוֹ עַל זְכוֹת שֶׁעֲתִיד
לַעֲשׂוֹת, וּבְשִׁבְלֵם הוּא נִצּוֹל, אִף עַל גַּב שֶׁהוּא כָּעַת
רְשָׁע. מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם כָּל
הַבְּרִיּוֹת, וְכָל דְּרָכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה – לְהִיטִיב לְכָל, וְלֹא
דָן אֶת הָאָדָם עַל הַרְעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת,
וּמִשׁוּם כִּף נִדוֹן הָאָדָם לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא רָאָה, כִּיּוֹן שֶׁהִטִּילוּ אֶת יוֹנָה לַיָּם מֵה כְּתוּב?
וַיַּעֲמַד הַיָּם מְזַעְפוֹ. הֵימָּה הָעֲלִיּוֹן. מֵה זֶה
וַיַּעֲמַד? שֶׁעֲמַד בְּקִיּוּמוֹ כְּרֵאוּי. הוּא בְּעַמִּידָה
כְּשֶׁהֲרִגְזוּ שׁוֹכֵף. בְּשַׁעַה שֶׁהָדִין שְׂרוּי בְּעוֹלָם, אוֹתוֹ
בֵּית הַדִּין הוּא כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּתְעַבְּרַת וּמִקְשָׁה לְלֶדֶת,
וּכְשֶׁמּוֹלִידָה, שׁוֹכֵף הֲרִגְזוּ. כִּף גַּם כְּשֶׁהָדִין שׁוֹרָה
בְּעוֹלָם, לֹא שׁוֹכֵף וְלֹא נַח עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַדִּין
בְּרְשָׁעִים, וְאֵז הוּא הַמְּנוּחָה שֶׁלוֹ, לַעֲמַד בְּמָקוֹם

❦ סדר הלימוד ליום כא כסלו [יום 80 בשנה] ❦

בא ראה, באה חנה לעולם ונדבקה בנחש הזה, והטיל בה זמה, וגרמה מות לעולם ולבעלה. באה שרה וירדה ועלתה ולא נדבקה בו, כמו שנאמר (בראשית יג) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. בא נח לעולם, מה כתוב? (שם ט) וישת מן היין וישכר ויתגל וגו'.

ומשום שאברהם ושרה לא נדבקו בו, משום כך זכתה לחיים עליונים לה ולבעלה ולבניה אחריה. זהו שכתוב (ישעיה נא) הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם. ועל כן ויהיו חיי שרה, שזכתה בהם בכלם. ולא כתוב בכל הנשים ויהיו חיי חנה, וכן בכלם. היא נדבקה בחיים, ועל כן שלה היו החיים.

תוספתא

אשרי מי שמקטין את עצמו בעולם. כמה הוא גדול ועליון בעולם ההוא. וכך פתח ראש הישיבה: מי שהוא קטן – הוא גדול. מי שהוא גדול – הוא קטן. שכתוב ויהיו חיי שרה וגו'. מאה שהוא חשבון גדול, כתוב בו שנה. קטן השנים אחד הקטין אותו. שבע שהוא חשבון קטן, הגדיל אותו ורבה אותו, שכתוב שנים.

בא ראה שאינו מגדל הקדוש ברוך הוא אלא למי שמקטין, ולא מקטין אלא למתגדל. אשרי הוא מי שמקטין את עצמו בעולם הזה, כה הוא גדול בעלוי לאותו העולם. עד כאן. מי שפסק יפסק. מי שקצר יתקצר. מי שקצר יתארך. רצונו לומר, מי שפוסק בדברי תורה על דברים בטלים – יפסקו חיי מן העולם הזה, ודינו קים בעולם ההוא. מי שמקצר באמן ולא מאריך תוך מנוחה – יתקצר מהחיים של העולם הזה. מי שאומר אחד, צריך לחטף האלף ולקצר את הקריאה שלה, ולא יתעכב באות הזו כלל, ומי שיעשה את זה יתארכו ימיו. [אלו החדושים שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי בישיבה של מעלה.] ע"כ התוספתא

ויהיו חיי שרה. אותם החיים כלם למעלה. מאה שנה למעלה, ועשרים שנה למעלה, ושבע שנים למעלה, כלם היו כראוי.

אמר רבי יוסי, בכלם לא כתוב כמו שכתוב בשרה, שנאמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. שהרי בכלם לא נמנו ימים ושנים כמו לשרה, ובכלם לא כתוב פרשה אחת לבדה כמו לשרה. אלא סוד הוא, משום אותה הדרגה שכל הימים והשנים של אדם תלויים בה [שזו היא ה"א האחרונה].

פתח ואמר, (קהלת ה) ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד. ויתרון ארץ בכל היא ודאי, שהרי משם יוצאות הרוחות והנשמות ותועלת לעולם. מלך לשדה נעבד, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. לשדה נעבד, כשהוא נתקן כראוי. ומלך זה המלך העליון שמתחבר לשדה כשהוא נעבד. מי השדה? זה השדה אשר ברכו ה', שכתוב (בראשית כז) פריח שדה אשר ברכו ה'. שכשהוא [נעשה] נעבד ונתקן בכל מה שצריך לו כראוי, אז המלך העליון מתחבר עמו.

רבי אלעזר אמר, מלך לשדה נעבד – כמה גונים סודות עליונים כאן. מלך – זו השכינה שאין שורה בבית להתקן בה אלא בזמן שנשא אדם ומזדוג עם אשתו להוליד ולעשות פרות, והיא מוציאה נשמות להשרות בה, ומשום כך לשדה נעבד ולא לאחר.

דבר אחר, מלך – זו אשה יראת ה', כמו שנאמר (משלי לא) אשה יראת ה' היא תתהלל. לשדה נעבד – זו אשה זרה, כמו שנאמר (שם ז) לשמרך מאשה זרה. משום שיש שדה ויש שדה. יש שדה שכל הברכות והקדשות בו שורות, כמו שנאמר פריח שדה אשר ברכו ה', ויש שדה שכל חרבן וטמאה וכליון והרג וקרכות שרויים בו, והמלך הזה לפעמים שהוא נעבד לשדה הזו, שכתוב (שם ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו' תחת עבד כי ימלוך וגו' ושפחה כי תירש גברתה. והמלך הזה מתכסה אורו ונחשף עד שנטהר ומתחבר למעלה.

ומשום כך השעיר של ראש חדש, משום שנפרד השדה ההוא מן המלך הקדוש ולא שורות בשדה הזו ברכות מן המלך הזה. וכשהוא נעבד לשדה הזו, אז כתוב (דברים כב) כי בשדה מצאה וגו'. כי בשדה, כמו שנתבאר.

מעצמם [ד"א היו] אומרים את השירה הזו – כף זה ודאי! שזהו סוד עליון. אבל אלו, הארון היה על גבן. וכיון שהארון נשקל עליהם ושמוהו למעלה, הן שרו [נ"א לא שכתבו] שירה, שהרי כיון שנטל מהן הארון, היו גועות כדרך שאר הפרות של העולם ולא אמרו שירה. ודאי שהארון שעל גבן עשה אותן לזמר.

מזמור. הרי בארנו, ונתבאר, ובכל כתוב מזמור לדוד או לדוד מזמור, וכאן לא אמר דוד כלל. אלא מזמור, שעתידיה רוח הקדש לזמר אותו בזמן שיקים הקדוש ברוך הוא את ישראל מן העפר, ואז שירו לה' שיר חדש. אז הוא חדש. שהרי שירה כזו לא נאמרה מיום שנברא העולם.

תוספתא

רבי יוסי בן רבי יהודה הלך לראות את רבי חייא. אמר לו, יאמר מר אם שמע את הפרשה הזו, איך אמרו בעלי הברייתא שפרשה בענין הנשמה. אמר, אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הבא, שכה התורה היא בלבם כמעין גדול של מים, שאף על גב שסותמים אותו – מרב המים פותחים מעינות שנובעים לכל עבר.

בא תשמע, רבי יוסי, אהוב אתה. אני אמר לך בפרשה הזו, לעולם אין גוף האדם נכנס בחשבון הצדיקים על יד דומה, עד שתראה הנשמה פנקס סימן שנותנים לה הכרובים בגן עדן.

אמר רבי יוסי, אני שמעתי שהנה הנשמה, אחר שנכנסת לשם, היא הולכת לעלות למקומה למעלה, ולא לרדת למטה. אבל קדם שתעלה ותכנס, נעשית אפטרופוס הגוף על יד דומה, ומראה לו שראוי הוא לקבל שכר ארבע מאות עולמות.

אמר רבי חייא, הנה רבי אלעזר אמר, שהרי דומה יודע קדם, משום שמכריזים עליה בגן עדן. אבל אני כף שמעתי – שבזמן שנותנים לה פנקס, חוזרת על הגוף להכניסו בפתק של הצדיקים על ידי דומה. זהו שכתוב אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני. מה זה כסף השדה? זה הכסוף של ארבע מאות העולמות שנותנים לו לירשה.

אמר רבי שמעון, בא ראה את סוד הדבר, מה שונה בכלם שאמר שנה שנה, ובאותם שבע אמר שנים, שכתוב מאה שנה ועשרים שנה, ואחר כף שבע שנים? אלא הכל אחד. מאה שנה – הכלל של הכל [נ"א הכל כאחד בסוד של מאה ברכות בכל יום. וכן עשרים שנה, שנכלל העליון, הנסתר של כל הנסתרים. ומשום כף כתוב שנה, הסוד של היחוד]. הקדוש ברוך הוא שנכלל ממקום עליון, הנסתר של כל הנסתרים במאה, בסוד של מאה ברכות של כל יום, וכן עשרים שנה. ומשום כף כתוב שנה, סוד היחוד, שלא נפרדים המחשבה והיובל לעולמים.

שבע השנים הללו התפרדו ויצאו מכלל הנסתר שלמעלה. ואף על גב שהכל יחוד אחד, אבל נפרדים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שלא היה כף למעלה. ומשום כף כתוב שנה, סוד היחוד שלא נפרד לעולמים. שבע השנים הללו נפרדים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שאין כן למעלה. ומשום כף בשבע השנים הללו כתוב בהם שנים ולא שנה. וכלם נקראים חיים. ויהיו חיי שרה, שהיו ממש, שנבראו והתקיימו למעלה.

אמר רבי חייא, הנה פרשה, שהרי כאשר נעקד יצחק, הוא היה בן שלשים ושבע שנים, וכיון שנעקד, מתה שרה, שכתוב ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. מאין בא? מהר המריה בא, מלעקד את יצחק. ואותם שלשים ושבע שנים מיום שנולד יצחק ועד השעה שנעקד, הם היו חיי שרה. ודאי כחשבון ויהיו בגימטריא שלשים ושבע שנים היו, כמו שנתבאר, משנולד יצחק ועד שנעקד.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים צח) מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו. הפסוק הזה בארוהו החברים שהפרות אמרו אותו, ככתוב (שמואל א-ו) וישרנה הפרות בדרך, שהיו אומרות שירה חדשה. ואיזו שירה הן אמרו? מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה. **באן** יש להסתכל, שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, כלם אומרים שירה ותשבחות לפניו, בין למעלה בין למטה. ואם תאמר שהם

מהעולם שהוא גרם] גרם מות בעולם לכל, ונטמא העולם ונחשכו פניו.

בא ראה, כתוב (בראשית ג) ואיכה אשית בינך ובין האשה. מה זה ואיכה? ככתוב (איוב ט) חלפו עם אניות אבה. שהנה כמה אניות וספינות משוטטות בתוך הים הגדול, ויש אניות וספינות נפרדות זו מזו. ואותן האניות שהנחש הזה שט בתוכן, נקראות אניות אבה.

בינך ובין האשה – זו אשה יראת ה'. ובין זרעך – אלו שאר עמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות. ובין זרעה – אלו ישראל. הוא ישופך ראש – זה הקדוש ברוך הוא שעתידי לבער אותו מן העולם, שכתוב (ישעיה כד) בלע המות לנצח, וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

ראש – זה לעתיד לבא כשיתעוררו המתים, שהרי אז העולם יהיה ראש, שיתקיים בראש, שהוא העולם העליון. ואתה תשופנו עקב – זה בעולם הזה, כעת שהוא עקב ואינו בקיום, ואותו הנחש נושף את העולם ומחשיף פני הבריות.

בא ראה, הימים של אדם נבראו ועמדו באותם הדרגות העליונות, כיון שהסתימו להתקיים באותן הדרגות, שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'. מכאן והלאה אין דרגה להתקיים, ומשום כך ורהב"ם עמל ואון, והם כלא היו.

אבל אותם הימים של הצדיקים היו והתקיימו, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, וכן ואלה ימי שני חיי אברהם. ואם תאמר, כך גם כתוב בישמעאל, שכתוב (בראשית כה) שני חיי ישמעאל? אלא שחזר בתשובה, ועל כן קרא בימיו ויהיו.

ותמת שרה בקרית ארבע. רבי אבא אמר, כמו זה לא היו בכל נשות העולם, שהרי נאמר חשבון ימיה ושנותיה וקיומה בעולם ואותו המקום שבו היא נקברה. אלא להראות שלא היתה כמו שרה בכל נשות העולם.

ואם תאמר הנה מרים, שכתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם – זה בא להראות את סרחונם של ישראל, שהרי המים לא הלכו בישראל אלא בזכות מרים. אבל לא נאמר במיתתה כמו שנאמר בשרה.

בשרב יוסף היה שומע הפרשה הזו מראשי הישיבה, היה אומר: מי שהוא עפר, מה הוא [ריק] זוכה לזה? מי יזכה ומי יקום? זהו שכתוב (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו'.

אמר רבי אבא, בא ראה מה שכתוב, וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרן את הכסף. זהו הכסף הגדול שהם עולמות וכסופים. ארבע מאות שקל כסף – ארבע מאות עולמות והנאות וכסופים. עבר לסחר – רב נחמן אמר, שיעבר כל שערי שמים וירושלים של מעלה, ואין מוחה בידו.

בא ראה מה כתוב, ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. ונמנה עם שאר הצדיקים בחבורתם מפתק של הממנה על ידי דומה. אמר רבי יצחק, כך למדנו, כל אותם שכתובים בידי דומה וממנים על ידו, יקומו לזמן שעתידי להחיות שוכני עפר. אוי לרשעים שאינם כתובים על ידו בפתק, שיאבדו בגיהנם לעולמים, ועל זה נאמר (דניאל יב) ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר. עד כאן תוספתא

זוהר

אמר רבי חייא, כתוב (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש, וכאן שירה זו היא חדש, והיא תחת השמש, שהרי תחת השמש היא, ומי היא? זו הלבנה. ואז יש חדש תחת השמש. מה הטעם? משום כי נפלאות עשה. ומי הם הנפלאות? זה שכתוב הושיעה לו? מינו זרוע קדשו. הושיעה לו, את מי? את אותה הדרגה שאמרה את השירה הזו, משום שבהם נסמכה בימין ובשמאל. הושיעה לו מינו, ודאי לאותה הדרגה של המזמור הזה. מתי? בזמן שיקומו מתי עולם ויתעוררו מן העפר, ואז יהיה חדש מה שלא נעשה בעולם הזה.

רבי יוסי אמר, בזמן שיעשה הקדוש ברוך הוא נקמות בעולם בשביל ישראל, אז תאמר השירה [הזו], שהרי אחר כך יתעוררו מן העפר המתים של העולם ויתחדש העולם בקיום שלם, שלא יהיה [כבתחלה שהמות שולט בעולם, משום שהנחש] נ"א פרת ומיתה בעולם, ויעבר הנחש

מתקנים בדרגות העליונות, יוצאים ויורדים למטה, עד שקרבים לדרגה הזו שבה שורה המות. ואז נוטלת רשות להוציא הנשמה, וטסה העולם בפעם אחת ונוטלת הנשמה, ומטמא את הגוף ונשארו טמא. אשרי הצדיקים שלא נטמאו ולא נשארו בהם טמאה.

ובא ראה, באמצע הרקיע נקשר דרך אחד מבהיק, והוא נחש הרקיע, שכל הכוכבים הדקים כלם קשורים בו ועומדים בו תלי תלים, והם ממנים [בצד] על מעשי בני העולם שבסתר.

כרנמת זה כמה קבוצות מלאכי דין יוצאות לעולם מזה הנחש העליון הקדמון שהתפתח בו אדם, וכלם ממנים בסתר מעשי העולם, ומשום כך, בא אדם להטהר – מסייעים אותו מלמעלה, והסיוע של רבו מקיף אותו ונשמר ונקרא קדוש.

בא האדם להטמא – כמה חבילות של אורות מזדמנים לו, וכלם [סוככים] שורים בו ומסוככים אותו ומטמאים אותו, ונקרא טמא. וכלם הולכים ומכריזים לפניו טמא טמא, כמו שנאמר (ויקרא יג) וטמא טמא יקרא. וכלם קשורים באותו הנחש הקדמוני ונסתרים בכמה מעשים של העולם. **רבי** יצחק ורבי יוסי היו הולכים מטבריא ללוד. אמר רבי יצחק, תמהני על אותו בלעם הרשע, שכל מעשי אותו הרשע היו מצד הטמאה, וכאן למדנו סוד אחד – שכל מיני נחשים של העולם, כלם קשורים ויוצאים מאותו הנחש הקדמוני, שהוא רוח טמאה מזהמת. ומשום כך כל הכפשים של העולם נקראים בשם הזה נחשים [ועקרבים], וכלם יוצאים מן הצד הזה. ומי שנמשך לזה, הנה הוא נטמא.

ולא עוד, אלא שרוצה להטמא כדי למשך עליו אותו הצד של רוח טמאה. שהרי שנינו, כמו שמעורר האדם – כך גם מושך עליו מלמעלה. אם הוא מעורר בצד הקדשה – מושך עליו קדשה מלמעלה ומתקדש. ואם הוא מעורר בצד הטמאה – כך מושך עליו רוח הטמאה ונטמא. שהרי נאמר על מה ששנינו, בא אדם להטמא – מטמאים אותו. **משום** כך אותו בלעם הרשע, כדי למשך עליו רוח טמאה מאותו הנחש העליון, היה נטמא

רבי יהודה פתח, (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו. הפסוק הזה בארוהו החברים, אבל יש לנו להסתכל בו, שאשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה לדעת כל הדרכים הנסתרות ולגלות להם סודות עליונים, והרי זה נתבאר.

אשריך ארץ – זו ארץ החיים, משום שהמלך שלה מזמין לה כל הברכות שהתברכה מהאבות העליונים, הסוד של וא"ו, שהוא עומד להריק עליה ברכות תמיד, והוא בן חורים, בן היובל שמוציא את העבדים לחרות, בן העולם העליון שמוציא תמיד את כל החיים וכל האור וכל שמן משחה, והכל משפיע הבן הבכור הזה לארץ הזו, כמו שנאמר (שמות ד) בני בכרי ישראל, ומשום כך אשריך ארץ.

ומה שנאמר אי לך ארץ שמלכך נער, כמו שבארוהו, שהארץ התחתונה הזו והעולם העליון לא יונקים אלא מתוך שלטון [של מעלה] של הערלה, והכל מאותו המלך שנקרא נער, כמו שבארוהו – אוי לארץ שצריכה לינק כך.

בא ראה, הנער הזה אין לו מעצמו כלום, רק כשנוטל ברכות לעתים ידועים, וכל הפעמים שנמנעו ממנו, ונפגמה הלכנה ונחשכת, והברכות נמנעות ממנו. אוי לעולם שצריך לינק בשעה הזו. ועוד, בכמה דינים נדון העולם הזה טרם יונק ממנו, שהכל מתקיים בדין ונעשה, ונתבאר [כך].

בא ראה, ותמת שרה בקרית ארבע – סוד הוא, משום שלא היתה מיתתה על ידי אותו הנחש עקלתון, ולא שלט בה כמו שאר בני העולם ששולט בהם, ועל ידו מתו בני העולם מיום שגרם להם אדם, פרט למש"ה ואהר"ן ומר"ם, שכתוב בהם על פי ה'. ומשום כבוד השכינה לא כתוב במרים על פי ה'.

אבל בשרה כתוב בקרית ארבע. הסוד של קרית ארבע בסוד עליון, ולא על ידי אחר. בקרית ארבע, ולא בנחש. בקרית ארבע, היא חברון. שהתחבר דוד המלך עם האבות, ועל כן לא היתה מיתתה ביד אחר אלא בקרית ארבע.

בא ראה, כאשר הימים של אדם התקיימו בדרגות עליונות, מתקיים האדם בעולם. כיון שלא

הַעֲגֵל כְּדֵי לְהִטָּמֵא עִמּוֹ, שֶׁהוּא תַחְתּוֹן. וּבְכָל עֲשֵׂה אֶת כְּשָׁפָיו, כְּדֵי שִׁיּוּכַל לְעַקֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִכָּל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵה שְׂאֲמַרְתָּ בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׂכַאֲשֵׁר הִנְחַשׁ בָּא עַל חוּהַ הַטִּיל בָּהּ זֶה־מָא - זֶה יָפָה. אָבֵל הָרִי שְׁנִינּוּ, שְׂכַאֲשֵׁר עֲמְדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי, פְּסָקָה מֵהֶם הַזֶּה־מָא. וְכִשְׂיִשְׂרָאֵל קָבְלוּ תוֹרָה, פְּסָקָה מֵהֶם הַזֶּה־מָא. אָבֵל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹרִים שְׂלֹא קָבְלוּ הַתּוֹרָה, לֹא פְּסָקָה מֵהֶם הַזֶּה־מָא. **אָמַר** לוֹ, יָפָה אָמַרְתָּ! אָבֵל בָּא רָאָה, הַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה אֲלֵא לְזִכְרִים, שְׂכַתוּב (דְּבָרִים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָרִי נָשִׁים פְּטוּרוֹת מִמְצוֹת הַתּוֹרָה.

וְעוֹד, שְׂכַלָם חֲזָרוּ לְזֶה־מִתֵּן כְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה אַחַר שְׂחַטָּאוֹ, וּמֵהָאִשָּׁה קָשָׁה לְהַפְרִיד אֶת הַזֶּה־מָא יוֹתֵר מֵהַגְּבֵר, וּמִשׁוּם כֶּךָ נִמְצְאוּ נָשִׁים בְּכִשְׁפִים וּבִזְזֵה־מָא הַזֶּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּגִבְרִים. שֶׁהָרִי הַנָּשִׁים בָּאוֹת מִצַּד הַשְּׂמָאל וּדְבוּקוֹת בְּדִין הַקָּשָׁה, וְהַצַּד הַזֶּה נִדְבָק בָּהֶם יוֹתֵר מִבְּגִבְרִים, כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר, מִשׁוּם שְׂבָאוֹת מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְהַכֹּל נִדְבָק וְהוֹלֵךְ אַחַר מִינוֹ.

בָּא רָאָה שְׂכַךָּ הוּא כְּמוֹ שְׂאֲמַרְתִּי - שְׂבַלְעָם הָיָה נְטָמָא בְּרֵאשׁוֹנָה כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ שְׂל טְמָאָה. כְּמוֹ זֶה הָאִשָּׁה בִּימֵי טְמָאָתָה יֵשׁ לְאָדָם לְהַשְׁמֵר מִמֶּנָּה, מִשׁוּם שְׂנִדְבָקַת בְּרוּחַ שְׂל טְמָאָה, וּבָאוֹת הַזְּמַן אִם הִיא תַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים - יִצְלִיחוּ בְיָדָהּ יוֹתֵר מִבְּזִמְנֵי אַחַר, שֶׁהָרִי רוּחַ טְמָאָה שׁוֹרָה עִמָּה, וְעַל כֵּן לְכָל מֵה שְׂמִתְקַרְבַּת - נְטָמָא, כָּל שְׂכַן מִי שְׂקָרַב אֲלֶיהָ. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָהֶם תּוֹרָה וְאָמַר לָהֶם (וַיִּקְרָא יח) וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמָאָתָה לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ אֲנִי ה'.

אָמַר לוֹ, מִי שְׂמִסְתַּכֵּל בְּצַפְצוּפֵי הָעוֹפוֹת לָמָּה נִקְרָא נָחֵשׁ? אָמַר לוֹ, שֶׁהִנֵּה מֵאוֹתוֹ הַצַּד בָּאָה, שְׂרוּחַ טְמָאָה שׁוֹרָה עַל הָעוֹף הַהוּא וּמוֹדִיעַ דְּבָרִים בְּעוֹלָם. וְכָל רוּחַ טְמָאָה דְּבוּקִים בְּנָחֵשׁ וּבָאוֹת לְעוֹלָם, וְאִין מִי שִׁינְצַל מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי הוּא נִמְצָא עִם הַכֹּל עַד הַזְּמַן שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר, שְׂכַתוּב (ישעיה כה) בְּלַע הַמּוֹת לְנִצְחָ וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָּה מֵעַל כָּל פְּנִים וְגו'. וְכַתּוּב (זכריה ג) וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ וְגו'.

בְּכָל לִילָה עִם אֲתוֹנוֹ, וְהָיָה עוֹשֶׂה עִמָּה מַעֲשֵׂי אִישׁוֹת כְּדֵי לְהִטָּמֵא וּלְמַשֵּׁךְ עָלָיו רוּחַ טְמָאָה, וְאִז עֲשֵׂה כְּשָׁפָיו וּמַעֲשָׂיו.

וְרֵאשִׁית מַעֲשָׂיו הָיָה נוֹטֵל נָחֵשׁ מֵאוֹתָם נָחֵשִׁים, וְקוֹשֵׁר אוֹתוֹ לִפְנֵיו, וְקוֹרֵעַ אֶת רֵאשׁוֹ, וּמוֹצִיא אֶת לְשׁוֹנוֹ, וְנוֹטֵל עֲשָׂבִים יְדוּעִים וְשׁוֹרֵף הַכֹּל, וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ קְטֹרֶת אַחַת. אַחַר כֶּךָ נוֹטֵל אֶת רֵאשׁ אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ וְקוֹרֵעַ אוֹתוֹ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ קְטֹרֶת אַחַת.

וְעוֹשֶׂה עֲגוּל אַחַד, וְהָיָה אוֹמֵר דְּבוּרִים וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים אַחֲרֵים, עַד שְׂמַשֵּׁךְ עָלָיו רוּחוֹת טְמָאוֹת וּמוֹדִיעוֹת לוֹ מֵה שְׂצָרִיךְ, וְעוֹשֶׂה בָּהֶם מַעֲשִׂים כְּפִי מֵה שֶׁהֵם יוֹדְעִים מִצַּד אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ שְׂל הַרְקִיעַ. מִשָּׁם נִמְשָׁךְ בְּמַעֲשָׂיו וּבְכִשְׁפָיו, עַד שְׂמַשֵּׁךְ עָלָיו רוּחַ מֵאוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ הַקְּדוּמוֹנִי.

וּמִבָּאֵן הָיָה יוֹדֵעַ יְדִיעוֹת וּכְשָׁפִים וּקְסָמִים. וּמִשׁוּם כֶּךָ כְּתוּב, וְלֹא הֵלֵךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאֵת נָחֵשִׁים. נָחֵשִׁים וּדְאִי. וְהַעֲקָר וְהַשְּׂרֵשׁ בְּטְמָאָה הוּא כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר, וְאַחַר כֶּךָ רֵאשִׁית הַכֹּל אִינוֹ אֲלֵא בְּנָחֵשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לָמָּה כָּל מִינֵי כְּשָׁפִים וּקְסָמִים לֹא נִמְצְאוּ אֲלֵא בְּנָשִׁים? אָמַר לוֹ, כֶּךָ לְמַדְנָה, מִשְׂבָּא נָחֵשׁ עַל חוּהַ, הַטִּיל בָּהּ זֶה־מָא. הַטִּיל בָּהּ וְלֹא בְּבַעֲלָהּ. אָמַר, כֶּךָ זֶה וּדְאִי! בָּא רַבִּי יוֹסִי וְנָשַׁק לְרַבִּי יִצְחָק. אָמַר, כְּמָה פְּעָמִים שְׂאֵלְתִי עַל הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא זָכִיתִי בּוֹ, אֲלֵא כְּעַתָּה.

אָמַר לוֹ, כָּל הַמַּעֲשִׂים הֵלְלוּ וְכָל מֵה שִׁידַע בְּלַעַם, מֵאִיזָה מְקוֹם לְמַד אוֹתָם? אָמַר לוֹ, מֵאֲבִיו. אָבֵל בָּאוֹתָם הָרִי קָדָם, שֶׁהִיא אֶרֶץ קָדָם, לְמַד כָּל הַכְּשָׁפִים וְכָל מִינֵי קְסָמִים, מִשׁוּם שְׂבָאוֹתָם הַהָרִים הֵם הַמְּלַאכִים עֲזָ"א וְעֲזָ"ל שֶׁהִפִּיל אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הַשָּׁמַיִם, וְהֵם קְשׁוּרִים בְּשִׁלְשָׁלוֹת שְׂל בְּרִזָּל, וּמוֹדִיעִים כְּשָׁפִים לְבְנֵי אָדָם. וּמִשָּׁם הָיָה יוֹדֵעַ בְּלַעַם, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר מִן אֲרָם יִנְחֲנִי כָּלֵךְ מִלֶּךְ מוֹאָב מֵהָרִי קָדָם.

אָמַר לוֹ, וְהָרִי כְּתוּב וְלֹא הֵלֵךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאֵת נָחֵשִׁים וְיָשַׁת אֵל הַמַּדְבָּר פְּנִיּוֹ? אָמַר לוֹ, הַצַּד הַתַּחְתּוֹן שְׂבָא מִרוּחַ הַטְּמָאָה שְׂלְמַעֲלָה הִיא רוּחַ טְמָאָה שְׂשׁוֹלְטַת בַּמַּדְבָּר, כְּשֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת

הַעֲגֵל, שְׁפָתוֹב וְאֵל הַבְּקָר רֵץ אֲבָרְהָם וְגו', וְאוֹתוֹ בֶּן בְּקָר בָּרַח עַד אוֹתָהּ הַמַּעֲרָה, וְנִכְנַס אַחֲרָיו, וְרָאָה מָה שָׁרָאָה.

עוֹד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַתְּפִלָּל כָּל יוֹם וְיוֹם, וְהָיָה יוֹצֵא עַד אוֹתָהּ הַשְּׂדֵה שֶׁהִיְתָה מַעֲלָה רִיחוֹת עֲלִיּוֹנִים, וְרָאָה הָאוֹר שִׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַמַּעֲרָה וְהַתְּפִלָּל שָׁם, וְשָׁם דִּבֵּר עִמּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוּם כִּף רָצָה אוֹתָהּ, שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הִיְתָה תָּמִיד בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם.

וְאִם תֹּאמְרוּ, אִם כִּף, לָמָּה לֹא רָצָה אוֹתָהּ עַד עַכְשָׁיו? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְחִינוּ בּוֹ, הוֹאִיל וְלֹא צְרִיךְ אוֹתָהּ. כַּעֲת שֶׁהַצְּטָרֵךְ אוֹתָהּ, אָמַר, הִנֵּה הַשְּׂעָה לִבְקֵשׁ אוֹתָהּ.

בְּאֵ רָאָה, אִם עֲפָרוֹן הָיָה רוֹאֶה בַּמַּעֲרָה מָה שָׁרָאָה בְּהַ אֲבָרְהָם, לֹא הָיָה מוֹכֵר אוֹתָהּ לְעוֹלָמִים, אֲלֵא וְדָאִי לֹא רָאָה בְּהַ וְלֹא כְלוּם, שֶׁהָרִי אֵין הַדְּבָר נִגְלָה אֲלֵא לְבַעֲלִיו, וּמִשּׁוּם כִּף לְאֲבָרְהָם הַתְּגַלְתָּהּ וְלֹא לְעֲפָרוֹן. לְאֲבָרְהָם הַתְּגַלְתָּהּ – שְׁלוֹ הִיְתָה. לְעֲפָרוֹן לֹא הִיְתָה מִתְּגַלְתָּהּ – שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בְּהַ חֵלֶק. וּמִשּׁוּם כִּף לֹא הַתְּגַלְתָּהּ לְעֲפָרוֹן כְּלוּם, וְלֹא הָיָה רוֹאֶה אֲלֵא חֲשֻׁכָה, וְעַל כֵּן מָכַר אוֹתָהּ.

וּמָה שֶׁלֹּא בִקֵּשׁ אֲבָרְהָם בְּרֵאשׁוֹנָה שִׁימְכֹר לוֹ מְכָר, שֶׁהָרִי אֲבָרְהָם לֹא אָמַר אֲלֵא – וַיִּתֵּן לִי אֶת מַעֲרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו', בְּכֹסֶף מְלֵא יִתְּנֶנָּה לִי וְגו'. וְהוּא אָמַר, הַשְּׂדֵה נִתְּתִי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ לָךְ נִתְּתִיךָ וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הָיָה מְאוּס עַל עֲפָרוֹן, שֶׁלֹּא יָדַע מָה הִיא.

וּבְאֵ וְרָאָה, כִּשְׁנִכְנַס אֲבָרְהָם בַּתְּחִלָּה לַמַּעֲרָה, רָאָה שָׁם אוֹר, וְנִזְרַק לְפָנָיו עֶפֶר, וְהַתְּגַלְתָּהּ לוֹ שְׁנֵי קְבָרִים. בֵּינֵתִים עָלָה אָדָם בְּדַמּוֹתוֹ, וְרָאָה אֶת אֲבָרְהָם וְחִיָּה, וּבּוֹ [הָיָה] יָדַע אֲבָרְהָם שֶׁשָּׁם [הָיָה] הוּא עֵתִיד לְהִקְבֹּר.

אָמַר לוֹ אֲבָרְהָם: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, הֲאִם טִיְרָה שְׂאִינָה מְקַיָּה יֵשׁ כָּאֵן? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַטְּמִין אוֹתִי כָּאֵן, וּמֵאוֹתוֹ הַזְּמַן עַד עַכְשָׁיו נִטְמַנְתִּי כְמוֹ דָּג בַּחֲפִירָה עַד שֶׁאֵתָהּ בָּאתָ לְעוֹלָם. עַכְשָׁיו מִכָּאֵן וְאֵילָךְ הִנֵּה קִיּוּם לִי וְלְעוֹלָם יֵשׁ בְּשִׁבְלִיךָ.

רָאָה מָה כְּתוּב – וַיִּקֶּם הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ. מִמֶּשׁ קִימָה הִיְתָה לָהּ מָה שֶׁלֹּא הִיְתָה לָהּ עַד עֵתָהּ. רַבִּי אֲבָא אָמַר, וַיִּקֶּם הַשְּׂדֵה – וְדָאִי קִימָה

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲבָרְהָם יָדַע בְּאוֹתָהּ הַמַּעֲרָה סִימָן, וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ שָׁם, מִשּׁוּם שֶׁמִּקְדָּם לְכֵן נִכְנַס לְשָׁם וְרָאָה אֶת אָדָם וְחַוָּה טְמוּנִים שָׁם. וּמִנֵּין הָיָה יוֹדַע שֶׁהֵם הָיוּ? אֲלֵא רָאָה דַּמּוֹתוֹ וְהַסְּתַפְּלָל, וְנִפְתַּח לוֹ פֶּתַח אֶחָד שֶׁל גֵּן עֵדֶן שָׁם, וְאוֹתָהּ דַּמּוֹת שֶׁל אָדָם הִיְתָה עוֹמֶדֶת אֲצִלוֹ.

וּבְאֵ וְרָאָה, כָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּדַמּוֹתוֹ שֶׁל אָדָם, אֵינוֹ נִצּוֹל מִמִּיתָה לְעוֹלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה בַּשְּׂעָה שְׂאָדָם מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, הוּא רוֹאֶה אֶת אָדָם, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן מֵת. אֲבָל אֲבָרְהָם הַסְּתַפְּלָל בּוֹ וְרָאָה דַּמּוֹתוֹ וְהַתְּקִים, וְרָאָה הָאוֹר שֶׁמֵאִיר בַּמַּעֲרָה, וְנָר אֶחָד דּוֹלֵק. אִזּוֹ הַתְּאֵנָה אֲבָרְהָם לְמַדּוּרוֹ בַּמָּקוֹם הַהוּא, וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ תָּמִיד בַּמַּעֲרָה.

בְּאֵ רָאָה, כַּעֲת אֲבָרְהָם עָשָׂה בַּחֲכָמָה בְּזִמְן שֶׁבִקֵּשׁ קְבֹר לְשָׂרָה, שֶׁהָרִי כִשְׁבִקֵּשׁ, לֹא בִקֵּשׁ אֶת הַמַּעֲרָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְלֹא אָמַר שְׂרוּצָה לְהַפְרֵד מֵהֶם, אֲלֵא אָמַר, תִּנּוּ לִי אֶחָזֶת קְבֹר עִמָּכֶם וְאֲקַבְרָה מִתִּי מִלְּפָנָי. וְאִם תֹּאמְרוּ שֶׁעֲפָרוֹן לֹא הָיָה שָׁם – הוּא הָיָה שָׁם, שְׁכָתוֹב וְעֲפָרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חַת. וְאֲבָרְהָם לֹא אָמַר לוֹ בְּאוֹתָהּ שְׂעָה כְלוּם.

אֲלֵא מָה שֶׁאָמַר לָהֶם אָמַר, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב וְיִדְבֹר אֵל בְּנֵי חַת וְגו'. וְכִי עוֹלָה בְּדַעְתְּךָ שֶׁאֲבָרְהָם רָצָה לְהִקְבֹּר בֵּינֵיהֶם בֵּין הַטְּמָאִים, אוֹ שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הִיְתָה עִמָּהֶם? אֲלֵא עָשָׂה בַּחֲכָמָה.

וְלְמַדְנֵנוּ כָּאֵן דְּרַךְ אַרְץ בְּמָה שֶׁעָשָׂה אֲבָרְהָם, שֶׁהָרִי מִשּׁוּם שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ בַּמַּעֲרָה הַהִיא – אֵף עַל גַּב שֶׁהָיָה שָׁם, לֹא רָצָה לִבְקֵשׁ אוֹתוֹ מִיַּד אוֹתוֹ הַרְצוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בַּמַּעֲרָה, וּבִקֵּשׁ בַּתְּחִלָּה מָה שֶׁלֹּא צְרִיךְ לְאוֹתָם אַחֲרֵים וְלֹא לְעֲפָרוֹן.

בֵּיּוֹן שֶׁאָמְרוּ לוֹ לְפָנָי עֲפָרוֹן, שֶׁמַּעֲנוּ אֲדָנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֵתָהּ בְּתוֹכְנוּ וְגו' – מָה כְּתוּב? וְעֲפָרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חַת. כְּתוּב יֹשֵׁב. מֵרֵאשִׁית הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר אֲבָרְהָם שָׁם הָיָה. אִזּוֹ אָמַר, שֶׁמַּעֲנוּנִי וּפְגַעוּ לִי בְּעֲפָרוֹן בֶּן צַחַר, וַיִּתֵּן לִי אֶת מַעֲרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו'. וְאִם תֹּאמְרוּ בְּשִׁבְלִי כְבוֹדִי, יוֹתֵר מִכֶּם אֲנִי עוֹשֶׂה, שֶׁלֹּא רְצִיתִי בְכֶם. בְּתוֹכְכֶם – כְּדֵי לְהִקְבֹּר בֵּינֵיכֶם, שֶׁרְצִיתִי בְכֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֲפָרֵד מִכֶּם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בַּשְּׂעָה שֶׁנִּכְנַס אֲבָרְהָם לַמַּעֲרָה, אֵיךְ נִכְנַס? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רֵץ אַחַר אוֹתוֹ

למעלה - ירושלים מטה. אַחוּזָה לְמַעְלָה וְאַחוּזָה לְמַטָּה. ירושלים לְמַעְלָה אַחוּזָה בְּשְׁנֵי צַדִּדִּים - לְמַעְלָה וּלְמַטָּה [ירושלים לְמַטָּה אַחוּזָה בְּשְׁנֵי צַדִּדִּים - לְמַעְלָה וּלְמַטָּה], ומשום כך היא כפולה.

ועל כֵּן הַשְּׁדָה הַזֹּאת מֵאוֹתָהּ מְכַפֶּלֶה הִיא שָׁבוּ הִיא שׁוֹרָה. כְּמוֹ כֵּן כְּתוּב כְּרִיחַ הַשְּׁדָה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה', לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּמִשׁוּם כֵּן שְׁדָה הַמְכַפֶּלֶה וּדְאִי, וְלֹא שְׁדָה כְּפוּלָה.

עוד סוד הַדְּבָר - שְׁדָה הַמְכַפֶּלֶה וּדְאִי. מִי הַמְכַפֶּלֶה? [ה'] שְׁבַשְׁמ הַקְּדוּשׁ שֶׁהִיא מְכַפֶּלֶה. הַכֹּל עוֹמֵד יַחַד, וּבְשִׁבְלִיָּה אָמַר בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר ה' מְכַפֶּלֶה, שֶׁלֹּא הִיְתָה בְּשֵׁם הַקְּדוּשׁ אוֹת אַחֲרֵת מְכַפֶּלֶה פְּרִט לְזֶה.

ואף עַל גַּב שְׁמַעְרַת הַמְכַפֶּלֶה הִיְתָה וּדְאִי, שֶׁהִיא מְעַרָה בְּתוֹךְ מְעַרָה, אֲבָל עַל שֵׁם אַחֵר נִקְרָאת מְעַרַת הַמְכַפֶּלֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְאַבְרָהָם יָדַע, וְכִשְׁאָמַר לְבְנֵי חַת, כֹּסֶה אֶת הַדְּבָר, וְאָמַר וַיִּתֵּן לִי אֶת מְעַרַת הַמְכַפֶּלֶה, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מְעַרָה כְּפוּלָה, וְהַתּוֹרָה לֹא קָרְאָהּ לֶהּ אֲלֵא מְעַרַת שְׁדָה הַמְכַפֶּלֶה כְּרִאוּי.

והקדוש בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אֶת הַכֹּל שִׁימְצֵא הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה, וְלֹהֲדָבִיק זֶה עִם זֶה שִׁיְהִיָּה כְבוֹדוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אֲשֶׁרִי חֲלַקְמָ שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּרַצָּה בָּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

ואברהם זָקֵן בָּא בְּיָמֵים וְה' בִּרְךָ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים סח) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתִקְרַב יִשְׁכֵּן חֲצֵרֶיךָ. הַפְּסוּק הַזֶּה נִתְּבָאָר, אֲבָל אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁדָּרְכִיו כְּשֵׁרוֹת לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא הַתְּרַצָּה בּוֹ לְקָרְבוֹ אֵלָיו.

בא רָאָה, אַבְרָהָם הִתְקַרַב אֵלָיו, וּתְשׁוּקָתוֹ הִיְתָה כָּל יוֹם בְּזֶה. וְלֹא הִתְקַרַב אַבְרָהָם בְּיוֹם אֶחָד אוֹ בְּפַעַם אַחַת, אֲלֵא מִעֲשִׂיו קָרְבוֹהוּ בְּכָל יָמָיו מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, עַד שֶׁהִתְעַלָּה בְּדְרָגָתוֹ.

בשהיה זָקֵן וְנִכְנַס לְדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת כְּרִאוּי, שֶׁכְּתוּב וְאַבְרָהָם זָקֵן, וְאֵז בָּא בְּיָמֵים, בְּאוֹתָם יָמִים עֲלִיוֹנִים, בְּאוֹתָם יָמִים יְדוּעִים בְּסוּד הָאֱמוּנָה. וְה' בִּרְךָ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. שְׁמִשְׁם יוֹצְאוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל טוֹב.

מִמֶּשׁ, שְׁקָם וְהִתְעַלָּה לְפָנֵי אַבְרָהָם, מִשׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא נִרְאָה שֵׁם כָּלוּם, וְעַכְשָׁיו, מִה שֶׁהִיָּה טְמוּן - קָם וְהִתְעַלָּה, וְאֵז קָם הַכֹּל כְּמִשְׁפָּטוֹ.

אמר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשַׁעַה שֶׁנִּכְנַס אַבְרָהָם לְמַעְרָה וְהִכְנִיס לְשֵׁם אֶת שְׁרָה, קָמוּ אָדָם וַחֲוָה, וְלֹא קָבְלוּ לְהַקְבֵּר שָׁם. אָמְרוּ: וּמָה אָנוּ בְּבוֹשָׁה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מִשׁוּם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁנִּרְמְנוּ, וְכַעַת תִּתּוֹסֵף לָנוּ בּוֹשָׁה אַחֲרֵת - מִפָּנֵי הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבַכֶּם?

אמר אַבְרָהָם: הֲרִינִי מִזְמָן לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַבְדְּךָ שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׁ לְפָנָיו לְעוֹלָמִים. מִיָּד - וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שְׁרָה אִשְׁתּוֹ. מִה זֶה וְאַחֲרֵי כֵן? אַחֵר שֶׁקָּבַל עָלָיו אַבְרָהָם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה.

אדם נִכְנַס לְמִקּוּמוֹ - חָוָה לֹא נִכְנְסָה, עַד שֶׁקָּרַב אַבְרָהָם וְהִכְנִיס אוֹתָהּ אֲצֵל אָדָם וְקָבַל אוֹתָהּ בְּשִׁבְלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שְׁרָה אִשְׁתּוֹ, וְלֹא כְּתוּב לְשְׁרָה, אֲלֵא אֶת שְׁרָה, לְרַבּוֹת חָוָה. וְאֵז הִתְיַשְׁבוּ בְּמִקּוּמָם כְּרִאוּי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם, וְשִׁנִּינוּ בְּאַבְרָהָם.

תולדות הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ - זֶה אָדָם וַחֲוָה. לֹא כְּתוּב אֵלֶּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, אֲלֵא תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ, וְלֹא תוֹלְדוֹת בֶּן אָדָם. וְהֵם הִתְקַיְּמוּ בְּשִׁבְלֵי אַבְרָהָם. וּמִנִּין לָנוּ שֶׁהִתְקַיְּמוּ בְּשִׁבְלֵי אַבְרָהָם? שֶׁכְּתוּב וַיְקַם הַשְּׁדָה וְהַמְעַרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם. וְעַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם לֹא הִתְקַיְּמוּ אָדָם וַחֲוָה בְּמִקּוּמָם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

רבי אֲלַעְזָר שָׁאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו. אָמַר, הַמְעַרָה הַזֹּאת אֵינָה כְּפוּלָה, שֶׁהִרִי כְּתוּב מְעַרַת הַמְכַפֶּלֶה, וְאַחֵר כֵּן הַכְּתוּב קָרָא לֶהּ מְעַרַת שְׁדָה הַמְכַפֶּלֶה. מְכַפֶּלֶה הוּא קָרָא לְשְׁדָה.

אמר לוֹ, כֵּן קוֹרָא לֶהּ - מְעַרַת הַמְכַפֶּלֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתֵּן לִי אֶת מְעַרַת הַמְכַפֶּלֶה, אֲבָל וּדְאִי, חֲיִיָּה, הַמְעַרָה הִיא מְכַפֶּלֶה, וְלֹא הַשְּׁדָה נִקְרָא מְכַפֶּלֶה. אֲלֵא הַשְּׁדָה וְהַמְעַרָה נִקְרָאִים עַל שֵׁם מְכַפֶּלֶה, שְׁדָה הַמְכַפֶּלֶה וּדְאִי, וְלֹא הַמְעַרָה, שֶׁהִרִי הַמְעַרָה הִיא בְּשְׁדָה, וְאוֹתוֹ הַשְּׁדָה עוֹמֵד בְּדְבָר אַחֵר. **בא** רָאָה, תַּחַת יְרוּשָׁלַיִם נִכְפֶּלֶה כָּל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא עוֹמֵדֵת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כְּמוֹ כֵּן יְרוּשָׁלַיִם

תמיד בקדשה ולא נטמאו. כמו כן מי שנטמא בעולם הזה, הוא מושך עליו רוח טמאה, וכשיוצאת ממנו נשמתו, מטמאים אותו, ומדורו בין אותם הטמאים, ואלו הם המזיקים של העולם. כמו שממשיך אדם את עצמו בעולם הזה – כך הוא מדורו ונמשך באותו העולם [ואותן רוחות הטמאות מטמאות אותו ומכניסות אותו לגיהנם].

בא ראה, מי שמתקדש ושומר את עצמו בעולם הזה שלא יטמא, מדורו בעולם ההוא בין אותם קדושים עליונים ועושים תמיד שליחות, ואלו עומדים בחצר, כמו שנאמר (שמות כז) את חצר המשכן.

וייש אחרים שהם בפנים יותר שאינם בחצר, אלא בבית, כמו שנאמר (תהלים סה) נשבעה בטוב ביתך. אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך. כיון שאמר ישכן חצריך, למה כתוב נשבעה בטוב ביתך? ישבע בטוב ביתך היה צריך להיות, כמו שכתוב ישכן! אלא הרי שנינו, אין ישיבה בעזרה אלא למלכי דוד לבדם.

וייש מקום לחסידים עליונים שנקנסים לפנים, ומי הם? ככתוב (במדבר ג) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו וגו'. וכמה מדורים על מדורים ואורות על אורות נפרדים בעולם ההוא, וכל אחד מתביש מאור חברו. כמו שהמעשים נפרדים בעולם הזה, כך גם מקומות ואורות נפרדים בעולם ההוא.

אשריהם בעלי התשובה, שהרי בשעה אחת ביום אחד [בפעם אחת] ברגע אחד קרבים לקב"ה, מה שלא היה כך אפלו לצדיקים גמורים שהתקרבו לקב"ה בכמה שנים. אברהם לא נכנס באותם הימים העליונים עד שהיה זקן, כמו שנאמר. וכן דוד, שכתוב (מלכים-א א) והמלך דוד זקן בא בימים. אבל בעל התשובה מיד נכנס ונדבק בקב"ה.

רבי יוסי אמר, שנינו, המקום שבעלי התשובה עומדים בעולם ההוא, אין לצדיקים גמורים רשות לעמד בו, משום שהם קרובים למלך יותר מכלם, והם מושכים עליהם ברצון הלב יותר ובכח רב להתקרב למלך.

בא ראה, כמה מקומות מתקנים לקב"ה בעולם ההוא, ובכלם בית מושבים לצדיקים, כל אחד ואחד לפי דרגתו כראוי לו.

כתוב (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך, שהקדוש ברוך הוא מקרב אותם אליו, שעולים אותם הנשמות ממטה למעלה ולהאחז בנחלתם שנתקנה להן. ישכן חצריך – אלו המקומות והדרגות שבחוג, ומי הם? כמו שנאמר (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה. וזוהי דרגה בין קדושים עליונים.

ומי שזכאים לדרגה הזו הם שליחים של רבון העולם, כמו אותם המלאכים, ותמיד עושים שליחות ברצון רבונם, משום שאלו [התקדשו]

❦ סדר הלימוד ליום כב כסלו [יום 81 בשנה] ❦

בְּכָל יוֹם. עַל אֱלוֹתָם כְּתוּב (ישעיה סד) עֵינַי לֹא רָאִיתָ
אֱלֹהִים זֹלָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לוֹ.

מה זֶה לְמַחְכָּה לוֹ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לב) חֲכָה אֶת
אֵיּוֹב בְּדַבָּרִים. וְאֱלוֹהֵם שְׂדוּחִיקִים לְדַבֵּר שֶׁל
חֲכָמָה וּמְדִיקִים אוֹתָהּ וּמְחַכִּים לְדַעַת אֶת בְּרוּר
הַדַּבָּר, וְהֵם מְכָרִים לְרַבּוֹנָם. אֱלוֹהֵם שְׂרַבּוֹנָם
מִשְׁתַּבַּח בָּהֶם בְּכָל יוֹם. אֱלוֹהֵם שְׂנַכְנָסִים בֵּין
עֲלִיוֹנִים קְדוּשִׁים, וְאֱלוֹהֵם נַכְנָסִים בְּכָל הַשְּׁעָרִים
שְׁלַמְעֵלָה, וְאֵין מִי שִׁמְחָה בִּידָם. אֲשֶׁרֵי חֲלַקְם
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בא רָאָה, אֲבָרְהָם נִכְנָס לְדַעַת וּלְהַדְבִּיק בְּרַבּוֹנוֹ
כְּרֵאוֹי לְאַחַר שֶׁהִקְדִּים אֶת מַעֲשָׂיו
שֶׁבְּרֵאשׁוֹנָה, וְזָכָה לְאוֹתָם הַיְמִים הָעֲלִיוֹנִים,
וְהַתְּבַרְךְ מֵהַמְּקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִשָּׁם,
שֶׁכְּתוּב וְה' בֵּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל. מַה זֶה בְּכָל?
הַמְּקוֹם שֶׁל הַנְּהָר שָׁאֵין פּוֹסְקִים מִימָיו לְעוֹלָמִים.

אמַר רַבִּי חֲיִיאָ, בֵּא רָאָה שֶׁאֲבָרְהָם לֹא רָצָה
לְהַתְּעַרֵב עִם נְשׁוֹת הָעוֹלָם וּלְהַדְבִּיק בְּשָׂאָר
הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנְּשׁוֹת שָׂאָר
הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת הֵם מְטַמְּאוֹת אֶת
הַגְּבָרִים שֶׁלָּהֶם וְלְאוֹתָם שְׂנֵדְבָקִים בָּהֶם. מִשּׁוּם
שֶׁכְּשֶׁאֲבָרְהָם יָדַע אֶת הַחֲכָמָה, יָדַע הָעֶקֶר וְהַשָּׂרֵשׁ,
וּמֵאִיזָה מְקוֹם יוֹצְאוֹת וּמִשּׁוֹטְטוֹת רִחוּת טְמֵאוֹת
בְּעוֹלָם, וְעַל כֵּן הִשְׁבִּיעַ אֶת עַבְדּוֹ שֶׁלֹּא יִקַּח אִשָּׁה
לְבָנוֹ מִשָּׂאָר הָעַמִּים.

מדרש הנעלם

וַיְהִי. רַבּוֹתֵינוּ פָּתְחוּ בַּפְּסוּק הַזֶּה (שיר ז) לָכֵה דוֹדֵי
נִצָּא הַשָּׂדֶה נְלִינָה בַּכְּפָרִים. שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ,
הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ יִתְפַּלֵּל שְׁלֹשׁ תְּפִלוֹת: תְּפִלָּה שֶׁהִיא
חוֹבָה שֶׁל יוֹם, וְתְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה,
וְתְּפִלָּה שִׁיחֲזוֹר לְבֵיתוֹ לְשִׁלוֹם. וַיֹּאמֶר אֶת הַשְּׁלֵשָׁה
הָאֵלּוּ, אֶפְלוּ בְּאַחַד יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ, שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּל
שְׂאֵלוֹתָיו שֶׁל אָדָם יָכוֹל לְכַלֵּל אוֹתָן בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

אמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל אָדָם כְּתוּבִים
בְּסֵפֶר, הֵן טוֹב וְהֵן רַע, וְעַל כֵּלָם עֲתִיד לְתַת
אֶת הַדִּין. שֶׁשָּׁנִינוּ, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַה
שֶׁכְּתוּב (תהלים קלט) גָּלְמֵי רָאוּ עֵינֶיךָ – אוֹתָם הַדְּבָרִים

וְבֵא וְרָאָה, הֵרִי נֹאמַר שֶׁאֶפְלוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁאָדָם
יִשָּׁן עַל מִטָּתוֹ וְהַנְּשָׂמוֹת צְרִיכוֹת לְשׁוֹטְט
בְּעוֹלָם וַיִּצְאוּ מִתּוֹךְ הַגּוֹף, אֵין כָּל נְשָׂמָה וְנִשְׂמָה
עוֹלָה וּמִשּׁוֹטְטֵת לְרֵאוֹת בְּכַבּוּד סָבַר פְּנֵי עֲתִיק
הַיָּמִים, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנֶּמְשָׁךְ תְּמִיד וְכִפִּי הַמַּעֲשִׂים, כִּךָ
נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה.

אם נְטָמָא – הוּא יִשָּׁן וְהַנְּשָׂמָה יוֹצֵאת, וְכָל אוֹתָן
רוּחוֹת טְמֵאוֹת לוֹקְחוֹת אוֹתָהּ, וְנִדְבַקְתָּ בָהֶן
בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת שֶׁמִּשּׁוֹטְטוֹת בְּעוֹלָם,
וְהֵם מוֹדִיעוֹת לָהּ דְּבָרִים שְׁקֵרוּבִים לְבֵא לְעוֹלָם.
וְלַפְעָמִים שְׂמוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים כּוֹזְבִים וְצוּחִיקִים
עָלֶיהָ, וְהֵרִי פְּרָשׁוּהָ.

וְאִם זוֹכָה אָדָם, כְּשֶׁהוּא יִשָּׁן וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה, הוֹלֶכֶת
וְשֹׁטָה וּבּוֹקֵעַת בֵּין הַרוּחוֹת הַטְּמֵאוֹת הַלָּלוּ,
וְכָלָם מְכַרְיִזִים וְאוֹמְרִים: פָּנוּ מְקוֹם, פָּנוּ. זֶה אֵינוֹ
מַצְדָּנוּ! וְהִיא עוֹלָה בֵּין אוֹתָם הַקְּדוּשִׁים, וּמוֹדִיעִים
לָהּ דְּבַר אֶחָד אֱמֶת.

וּכְשִׁיּוֹרְדָתָ, כָּל אוֹתָם מַחֲנוֹת שֶׁל עֲרֻבּוֹב רוּצִים
לְהַתְּקַרֵב אֵלֶיהָ לְדַעַת אוֹתוֹ הַדְּבַר,
וְהֵם מוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים אַחֲרִים. וְהַדְּבַר הַזֶּה
שֶׁנוֹטְלָת בְּתוֹךְ אוֹתָם קְדוּשִׁים בֵּין אוֹתָם הָאַחֲרִים
הוּא כְּתוּבָאָה בְּתוֹךְ הַתְּבָן. וְזֶה [מִי] הוּא זוֹכָה יוֹתֵר
בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹמֵד וְהַנְּשָׂמָה עוֹמֶדֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה.

כְּמוֹ כֵּן כְּשִׁיּוֹצְאוֹת הַנְּשָׂמוֹת מֵהַגּוֹף מֵהָעוֹלָם הַזֶּה,
רוּצוֹת לַעֲלוֹת, וְכִמְהָ שׁוֹמְרֵי הַפֶּתַח וּמַחֲנוֹת
מְזִיקִים נִמְצְאִים. אִם הֵם מַצְדָּם – כָּלָם אוֹחֲזִים בָּהֶם
בְּאוֹתָן הַנְּפִשׁוֹת, וּמוֹסְרִים אוֹתָם בְּיַד דּוֹמָה
לְהַכְנִיסָם לְגִיהֵנָם.

וְאַחַר כִּךָ עוֹלוֹת וְאוֹחֲזִים בָּהֶם, וְהֵם נוֹטְלִים
אוֹתָם, וּמְכַרְיִזִים בָּהֶם: אֱלוֹהֵם שֶׁעֲבָרוּ עַל
מַצּוֹת רַבּוֹנָם. וְכֵן מִשּׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָעוֹלָם. וְאַחַר כִּךָ
מַחֲזִירִים אוֹתָם לְגִיהֵנָם, וְכֵן עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשִׁים.
אַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשִׁים הֵם שׁוֹכְכִים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם
שֶׁרֵאוֹי לָהֶם. אוֹתָם הַנְּשָׂמוֹת שֶׁזָּכוּ עוֹלוֹת לְמַעְלָה,
כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר, וְזוֹכוֹת בְּמִקּוֹמוֹתֵיהֶם.

בֵּא רָאָה, אֲשֶׁרֵי הַצְּדִיקִים שֶׁנִּגְנְזוּ לָהֶם כְּמֵה טוֹבוֹת
לְעוֹלָם הַהוּא, וְאֵין מְקוֹם פְּנִימִי בְּכָל אוֹתָם
כְּאוֹתָם שִׁיּוֹדְעִים אֶת סוּד רַבּוֹנָם וְיוֹדְעִים לְדַבֵּק בָּהֶם

נשמה, וקרא לאותו המלאך הממנה על צורות בני אדם, ואמר לו: עיני וצר בדמות הזו ששה בני אדם. זהו שכתוב (בראשית ה) ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, כלומר שתא שש.

אמר רבי יצחק, מאותו עפר ממש שנברא אדם הראשון, לקח הקדוש ברוך הוא לברא את ששת אלה, וקרא לו שת שש. זהו שכתוב ויולד בדמותו כצלמו, מאותה העסה שנברא הגלם שלו. ועל כך נאמר גלמי ראו עיניך, ועינת בו לעשות [בו] שדומים לו. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? כלם שלא שמרו מה שנתן הקדוש ברוך הוא להם ונטרדו מן העולם [ונדונו באותו הדין].

שנינו שם, אמר רב יהודה אמר רב, מצאנו שש של משמרות הוא הלילה, ולכל אחד ואחד יש ענין לקב"ה באדם, כשיוצאת נשמתו ממנו ונשאר אותו גלם ישן על מטתו, ונשמתו עולה בכל לילה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי יצחק, אם היא צדיקה - שמחים עמה, ואם לא - דוחים אותה החוצה. אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני.

אמר רבי פנחס אמר רבי יהודה, השבעתי אתכם בנות ירושלים - הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזוכות להכנס לירושלים של מעלה, והם הנקראות בנות ירושלים על שזוכות לכנס שם, ולפיכך הנשמה אומרת להם השבעתי אתכם בנות ירושלים, אם תמצאו את דודי - זה הקדוש ברוך הוא. רב אמר, זה זיו האספקלריה של מעלה. מה תגידו לו שחולת אהבה אני, להנות מהזיו שלו ולהסתופף בצלו.

רב הונא אמר, שחולת אהבה אני - אותה התשוקה והכסוף שספתי בעולם על הכל, לפיכך אני חולה. רבי יהודה אמר, זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף. שפיון שנשלם קצו של גוף, אותם הימים שנגזרו עליו, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, מה כתוב? ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'.

אמר רב יהודה אמר רב, מה כתוב בפסוק קדם זה? שכתוב ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען.

שעשה הגלם, שאינו משגיח בעולם הבא, כלם ראו עיניך שעינת בהם. ועל ספרך כלם יכתבו - לתן עליהם דין וחשבון לעולם הבא. הלכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל לו.

אמר רבי יצחק, אין אדם עושה עברות אלא מי שהוא גלם ולא אדם, והינו אותו שלא מסתכל בנשמה הקדושה, אלא כל מעשיו כבהמה הזו שאין משגחת ואין יודעת. אמר רבי בון, וכי גלם נקרא דוד שאמר את הפסוק הזה?

אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, גלמי ראו עיניך. קדם שזרקת בי נשמה, ראו עיניך לעשות בדמותי בני אדם שידמו לי. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? ימים יצרו, בצורה הזו שלי. ולא אחד בהם, שלא נשאר אחד מהם.

אמר רבי בון, למה? אמר לו, בא ראה, כלם שדמו לו או ברמז שלו, לא מתו במיתת נפשם, וכלם לקו באותו ענין ממש.

בא ראה, אמר רבי יהודה, דמותו של אדם הראשון ויפיו היה כזהר הרקיע העליון שעל גבי שאר הרקיעים, וכאותו האור שגנז הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעולם הבא. וכל אותם שהיו רמוזים בו מדמותו של אדם הראשון, בו הם לקו ומתו.

שכך דרכו של הקדוש ברוך הוא - נותן עשר לאדם, למה? לזון את העניים ולעשות מצוותיו. אינו עושה את זה ומתגאה [ואם נתגלה בו] בעשר ההוא - בו ילקה, שכתוב (קהלת ה) עשר שמור לבעליו לרעתו. נותן לו בנים, למה? ללמד אותם דרך הקדוש ברוך הוא ולשמר מצוותיו, כמו שאמור באברהם (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת כל ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה וגו'. הוא לא עושה את זה ומתגאה בהם - בהם הוא לוקה, שכתוב (איוב יח) לא ניין לו ולא נכד בעמו וגו'. וכן כמו זה, כשנותן הקדוש ברוך הוא מיפי טוב עליון של אדם הראשון להם, למה? כדי לשמר מצוותיו ולעשות רצונו. לא עשו כך אלא התגאו בו - בו לוקים, ביפי הזה.

אמר רב יהודה, כשברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, היה גלם טרם שזרק בו

ראויה לעלות למקום עדנה, קדם מגנה על הגוף הקדוש שיוצאת משם, ואחר כך עולה למקום מעלתה. זהו שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו, זה הגוף.

וידבר אל בני חת – אלו שאר גופות הצדיקים שהם [ד"א בני] חתחתים ונהלמים בעולם למען יראת קונם, חתים על שהם שוכני עפר. ולמה צריכה אותם? אמר רבי יהודה, הכל כתובים במנין, ועל [שהיה, ד"א זה היה אותו] הגוף במנין עמהם. ומה אמר להם בדרך פיוס ובדרך כבוד?

גר ותושב אנכי עמכם וגו'. שהגוף הזה יהיה במנין אחד עמכם בחבור הזה. אמר רבי, ראה מה כתוב, ויענו בני חת את אברהם וגו'. כמו כן בדרך כבוד, בדרך פיוס. זהו שכתוב שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו.

מה זה נשיא אלהים אתה? אמר רבי פנחס, קדם שיצא הצדיק מן העולם, בת קול יוצאת בכל יום על אותם הצדיקים בגן עדן: הכינו מקום לפלוני שיבא לכאן. ועל כן הם אומרים, מאת אלהים מלמעלה אתה נשיא בכל יום בתוכנו. במבחר קברינו, במבחר הצדיקים, בחבורת הצדיקים המבחרים מנה אותו, הכניסוהו בחשבון עמנו, ואיש ממנו לא ימנע את המנין, כי כלנו שמחים בו ומקדימים לו שלום.

אמר רבי יוסי בן פזי, בא ראה, כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון, לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממנה עליהם. ששנינו, מלאך הממנה על בתי הקברות ודומה שמו, והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים לפגוש ביניהם, ומיד פוגעת בו כדי לשכן הגוף בהשקט ובבטחה ובמנוחה ובהנאה [עליונה]. זהו שכתוב וידבר אל עפרון.

אמר רבי ייסא, זה המלאך הנקרא דומה. ולמה נתכנה שמו עפרון? על שהוא ממנה על שוכני עפר, והפקדו בידו כל פנקסי הצדיקים וחבורות החסידים השוכנים בעפר, והוא עתיד להוציאם בחשבון.

ולמדנו, אמר רבי אלעזר, לעתיד לבא כשיפקד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים,

רבי יצחק אמר רבי יוחנן, ברא הקדוש ברוך הוא את האדם והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף. אמר רבי יהודה, המחברים בגוף. רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיוצא האדם מן העולם הזה. רבי יהודה אמר, המחברים בגוף בחייו, משמע מהפסוק שכתוב ותמת שרה – זה הגוף. בקרית ארבע – אלו ארבעה היסודות. היא חבורן – שהיו מחברים בגופו בחייו. בארץ כנען – בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט.

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. הינו [שכתוב] ששנינו, כל שבעת הימים נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו. זהו שכתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. כמו זה, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. ויבא אברהם – זו היא הנשמה. לספד לשרה – זה הגוף.

אמר רבי יצחק, בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה, הגוף שוכב בשלום וינוח על משכבו. זהו שכתוב (ישעיה נז) יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו. מה זה הלך נכחו?

אמר רבי יצחק, הנשמה הלך נכחו למקום העדן הגנוז לה. מה משמיע? אמר רבי יהודה, מזה נשמע נכחה כתוב בה"א. ובשעה שאינה זוכה, והיא ראויה לקבל ענשה, הולכת משוממת ומבקרת בכל יום את הגוף ואת הקבר.

אמר רבי יוסי, עצם הקולית [ירך] הקשה הזה, כשהולך בסריחות לכאן ולכאן, הולך ומבקר את מקומו שנים עשר חדשים. כך הנשמה ההיא שראויה לקבל ענש, הולכת בחוץ בעולם, ופוקדת את מקומה שנים עשר חדשים בבתי הקברות ובעולם.

אמר רבי יהודה, בא ראה שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'. אמר רבי אבא, והרי שנינו שכאשר הנשמה היא בשלמות עליונה, נוספת לה ה"א, ונקראת אברהם בשלמות עליונה, וכאן אתה אומר כאשר אינו צדיק כל כך, שכתוב ויקם אברהם. עשית שמי שיושב בכסא יורד לתוך קטן תחתון?

אלא כך גזרתי – ויקם אברהם מעל פני מתו. שאמר רבי בו אמר רבי זריקא, כשהנשמה

נחמן, מאתים על התורה – ומאתם על שמסר עצמו בכל יום על קדשת שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. משנה: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כף הוא, שהמשנה הזו יפה, שנעשית הנשמה, ההוא שכתוב בו (יחזקאל א) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו, כמו שאמור באותה הבריתא הראשונה.

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר מאותה המשנה. אמר לו, כף התפרש בשלש עשרה מדות הרחמים בפרשה שלו, אבל כאן יש לנו לומר. פתח ואמר, (שיר ה) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו'. אמר רבי אלעזר, מה היא שאנו קוראים כאן בשיר השירים לשון נקבה, ושם בתורה לשון זכר?

אלא, אמר רבי אלעזר, כאן בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, והנשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד יורש מעלתו.

שנינו שם, בארבע פעמים [בשנה] בשעה בכל יום העדן מנטף על הגן, ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים, ושמונה וארבעים טפות מנטף בכל יום, ומשם שבעים אילני הגן. זהו שכתוב (תהלים קד) ישבעו עצי ה'. רבי תנחום אמר, מכאן (שם) משקה הרים מעליותיו. איזו היא עליה? זהו עדן. ועדן באיזה מקום הוא? רבי יהודה אמר, למעלה מערבות הוא. רבי יוסי אמר, בערבות הוא, שהרי שנינו, שם גנזי חיים טובים ברכה ושלוש ונשמתי של צדיקים, והגנוז העליון. הוא עדן למטה מכון כנגדו גן בארץ ונוטל ממנו שפע בכל יום.

אמר רבי אבהו, שמונה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל, וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת מאותם טפות של עדן, שהם שמונה וארבעים טפות. ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן היתה מעלתו ברוח הקדש על כל השאר – אדם הראשון שהיה מקבל משמונה וארבעים לא כל שכן. מכאן אתה למד כמה היתה חכמתו.

רבי בא אמר רב כהנא, וכי מאין היה להם לנביאים מאותן הטפות? אלא כף שנינו, בכל טפה וטפה היוצאת מעדן, רוח חכמה יוצאת

יקרא למלאך הממנה על הקברות, ודומה שמו, ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושנהרגו על שמו, והוא מוציאם בחשבון כמו שנטלם בחשבון. זהו שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר.

ולמדנו, אמר רבי שמואל ברבי יעקב, נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם. וכיון שנמסרות בידו, שוב אינן חוזרות, עד שיכנסו לגיהנם. וזה יראת דוד שנתירא כשעשה אותו עון, שנאמר (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. אמר רבי ייסא, הנשמה פוגעת לו להכניס אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בחשבונם. זהו שכתוב וידבר אל עפרון וגו'.

אמר רבי תנחום, המלאך קודם ואומר לו: ראה מה כתוב למעלה – ועפרון ישב בתוך בני חת. שחתו לשכן בעפר, והוא מקדים ואומר לו להכניס אותו הגוף בחשבון הצדיקים. זהו שכתוב ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לאמר. מה זה לכל באי שער עירו? רב נחמן אמר, אותם שנכנסו בכתב חשבון פנקסו. שאמר רב נחמן, וכך נגזר [על] חשבון, על יד דומה נכנסים לבתי הקברות, ובחשבון הפתק עתיד להוציא אותם, והוא ממנה על שוכני העפר.

מה זה השדה נתתי לך והמערה אשר בו? אמר רבי יוסי, אוצר של שלחה ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופים בשביל התורה. זהו שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטרים את פריו. ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדשת שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה. [וכך אמרו בפסוק הזה] שכתב ואהבת את ה' וגו'.

ולמדנו, כל המכון את לבו בפסוק הזה כדי למסר נפשו על קדשת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. זהו שכתוב (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים? אמר רב

– אלו נקראות בנות ירושלים, והאחרות נקראות בנות לוט. ראוה בנות ויאשרוה – שאר הנשמות משבחות לה ואומרות שלום בואך. מלכות ופילגשים – מלכות אלו האבות שהם מלכות, ופילגשים הם גרי הצדק. כלם משבחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה, ואזי הנשמה במעלתה ומתקיימת אריכות ימים. זהו שכתוב ואברהם זקן בא בימים. נכנס באריכות ימים לעולם הבא.

רבי אבא הזקן קם על רגליו ואמר, מנוחה ושלום עצמות יהיו לך, רבי שמעון, שהחזרת עטרה לישנה. ששנינו בברייתא הראשונה, שפיון שהנשמה היא בשלמותה במקום עליון [לזמן אחר נכנסים], לא שבה לגוף, אלא נבראות ממנה נשמות אחרות שיוצאות ממנה, והיא נשארת בקיום, עד שבא רבי שמעון בן יוחאי ודרש, ומה אם בעולם הזה שהוא הכל, והגוף שהוא טפה סרוחה, נכנסת בו אותה הנשמה – לעתיד לבא שיצרפו כלם ויהיה הגוף מבחר בקיום ותשלום יותר, אינו דין להפנס אותה הנשמה בו בכל התשלומים והעלויים שבה?

אמר רבי אחא, אותה הנשמה [בו בכל התשלומים והעלויים שבה] ממש, ואותו הגוף ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידן בקיומן לעתיד לבא, אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. רבי בו אמר רבי יוחנן, [באותם הימים] באותו עולם שהוא ימים, ולא בעולם הזה שהוא לילה. אמר רבי יעקב, באותם העולמות שהם ימים, באותם ההנאות והכסופים שהוא נוחל. וה' ברוך את אברהם בכל. באותה המשרה [נ"א המעשר] שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו, שהיא אות ה"א, שבה נברא העולם.

ולמדנו, אמר רבי יוחנן, מטטרו"ן שר הפנים, שהוא נער עבד מרבו האדון המושל עליו, ממנה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטוה, והוא עתיד לקחת חשבון פתק בבתי הקברות מדומה, ולהראות אותו לפני רבו, והוא עתיד לעשות שאור אותו העצם תחת הארץ, לתקן את הגופות ולקיים בשלמות של גוף

עמו, ועל כן נגזר במשנה: יש מים שמגדלים חכמים, ויש מים שמגדלים טפשים. ואותם המים שמגדלים חכמים, אותם המים היו מטפות של עדן. **שאמר** רבי יוסי, המים שבהם טפות יושבים [נ"א יתרים] מפל אותם ארבעת הנהרות הראשונים, הוא שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון. מה זה שם האחד פישון? המיחד מכלם פישון, והוא הנופל בארץ מצרים, ולפיכך היתה חכמת [לישראל] מצרים יותר מכל העולם.

ומשנזרה הגזרה שאבדה חכמת מצרים, נטל הקדוש ברוך הוא אותם הטפות וזרק אותם באותו הגן, באותו הנהר של גן עדן, שכתוב (שם) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. וזה היה מוליד ארבעה אחרים, והאחד המיחד הנוולד ממנו פישון היה. משנטלו אלו הטפות שלא יצאו מהגן, אבדה החכמה ממצרים.

ומאותה הרוח שהיתה יוצאת מעדן, תמצו [ימצו] כל נביא ונביא, והינו שכתוב מתהלך בגן לרוח היום. וגנוז זה בגן עדן לעתיד לבא, וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו, ועל כן אמר הכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'. שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם. **שנו** רבותינו, כל נשמתן של צדיקים למעלה, בעדן הן. ומה ממה שיורד מעדן ישגא החכמה בעולם – לעומדים בו ונהנים מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יצחק, פיון שהנשמה זוכה לכנס בשערי ירושלים של מעלה, מיכא"ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום. מלאכי השרת תמהים בה ושואלים עליה (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר. מי זאת עלה בין העליונה מהגוף החרב שדומה להכל, שכתוב (תהלים קמד) אדם להכל דמה. הוא משיב ואומר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא – מיחדת היא. אחת היא לאמה – לאמה זו היא כפסא הכבוד שהיא אם לנשמה ויולדת לה, שנזרה ממנה.

ראוה בנות ויאשרוה – אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה, והם הנקראות בנות ירושלים. אמר רבי יוסי, הנה חזרנו על מה שאמרנו

כַּאֲזַי נִגְדוּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר עַל שְׁתֵּי אוֹתוֹת מִשְׁמוֹ, לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא הַכֹּל וְאֵין אַחַר בְּלָתוֹ.

וְאִשְׁבִיעֶךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. אָמַר רַב הוֹנָא, וְאִם הֵייתִי עִמָּהֶם שֶׁל בְּעֲלֵי הַבְּרִיתָא כְּשֶׁגָּלוּ הַסּוּד הַזֶּה, לֹא נִפְרַד הֵייתִי מֵהֶם כִּי, שֶׁהָרִי אֲנִי רוֹאֶה עִמָּקִים רַבִּים בְּפִיהֶם שֶׁגָּלוּ וְלֹא רְאוּיִים לְכָל אָדָם. בֹּא רֵאֵה, שְׁבוּעַת הַבְּרִית הַזֹּאת נִשְׁבַּעַת הַנְּשֻׁמָּה, שְׁכָתוּב אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן מִשְׁמַע, שֶׁהוּאִיל וְאַתָּה הוֹלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹת זֶה, לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי. כְּלוּמַר שֶׁלֹּא תִקַּח גּוֹף לְבָנִי [לְבָנִינִי] לְהַפְנִס בְּגוֹף אַחֵר, בְּגוֹף זֶה, בְּגוֹף שְׁאִינוּ רְאוּיִי לוֹ, אֲלֵא בַּהּ הוּא מִמֶּשׁ שֶׁהוּא שְׁלִי, בַּהּ הוּא מִמֶּשׁ שֶׁיִּצְאָתִי מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שְׁכָתוּב כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלְדֹתַי תֵּלֵךְ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַהוּ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁנִּצְטַעַר עִמִּי בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם וְלֹא הָיָה לוֹ הַנָּאֶה וְכִסּוּף בּוֹ מִפְּנֵי יִרְאַת קוֹנוֹ, אוֹתוֹ הַגּוֹף מִמֶּשׁ תִּקַּח לְצַחֵק עִמּוֹ בְּשִׂמְחַת הַצְּדִיקִים הַזֶּה, לְצַחֵק עִמּוֹ בְּשִׂמְחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְצַחֵק עִמּוֹ שֶׁעֲכָשׁוּ עֵת שְׁחוּק בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים קכו) אִזְ יִמְלֵא שְׁחוּק פִּינוּ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר יִצְחָק, בֹּא תִשְׁמַע, אֵין מְלֵאךְ אֶחָד עוֹשֶׂה אֲלֵא שְׁלִיחוֹת אַחַת, וְלֹא שְׁתֵּי שְׁלִיחוֹת בְּכַת אַחַת. וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, מְלֵאךְ אֶחָד, אֲשֶׁר קָסַת הַסּוּפֵר בְּמִתְנִיּוֹ, עֵתִיד לְהִרְשִׁים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מִצְחוֹ, וְלֵאחֵר כֵּן הַשֶּׁר הַגְּדוֹל הוֹלֵךְ לְתַקֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְלְהַעֲמִידוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב הוּא יִשְׁלַח מְלָאכֹו לְפָנֶיךָ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה. מַה זֶה לְפָנֶיךָ? לְפָנֶי שְׁלִיחוֹתֶיךָ.

רַבִּי [אַלְעָזָר] אֵלִיעֶזֶר הֵלֵךְ לְרֵאוֹת אֶת רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבּוֹ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו, אָמַר לוֹ, הַבְּאֵר שְׁמַנְקָה מְכַל טַנְפָּת, וּמִמְלָאִים אוֹתוֹ וְנוֹבַע מִשְׁלוֹ יוֹתֵר, מַה רוֹצֶה כָּאֵן? אָמַר לוֹ, חָיִב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ. אָמַר לוֹ, לֹא כִּי אָמַרְתִּי, אֲלֵא אֲנִי רוֹאֶה בְּפָנֶיךָ שְׁדָבָר חֲדָשׁ יֵשׁ אֲצִלְךָ מֵאוֹתָם הָעִמָּקִים שֶׁאַתָּה עֵתִיד לְשַׁאֵל.

אָמַר לוֹ, רְאִיתִי אֶת הָאוֹר הָרֹאשׁוֹן הַזֶּה שֶׁמִּסְעוֹתָיו עֲשָׂרָה, וְנוֹסַע בְּעֲשָׂרָה, וּבִסּוּד שֶׁל עֲשָׂרָה מְנַהֵג אֶת הַכֹּל, וּבְאוֹתוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עוֹשֶׂה אֶת

בְּלֵי הַנְּשֻׁמָּה, [בְּזִמָּן] שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁלַח אוֹתָהּ לְמִקּוּמָהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמּוֹשֵׁל וְגו'. מַהוּ אֶל עַבְדּוֹ? אִם בְּחֻכְמָה הַזֹּאת נִסְתַּכַּל, מַה זֶה אֶל עַבְדּוֹ? אָמַר רַבִּי נְהוֹרַאי, לֹא נִסְתַּכַּל אֲלֵא בְּמַה שֶׁאָמַר עַבְדּוֹ, עַבְדּוֹ שֶׁל מְקוֹם, [זֶקֶן בֵּיתוֹ] הַקְּרוֹב לְעַבְדּוֹתוֹ, וְמִי הוּא? זֶה מִטְטְרוּ"ן, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. שֶׁהוּא עֵתִיד לְיַפּוֹת אֶת הַגּוֹף בְּכַתִּי הַקְּבָרוֹת.

זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ, זֶה מִטְטְרוּ"ן עַבְדּוֹ שֶׁל מְקוֹם. זֶקֶן בֵּיתוֹ, שֶׁהוּא תַחֲלַת בְּרִיּוֹתָיו שֶׁל מְקוֹם. הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁנִּתֵּן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּשָׁלָה עַל כָּל צְבָאוֹתָיו.

וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר רַבִּי יוֹסִי אָמַר רַב, כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ עַבְד נוֹטְלִים אוֹר וְנִהְנִים מִזֵּי הַנְּשֻׁמָּה. שְׁלִמְדֵנוּ, אוֹר הַנְּשֻׁמָּה לְעוֹלָם הַבָּא גְדוֹל מְאוֹד הַכֹּסֵא. וְהָרִי מֵהַכֹּסֵא נִטְלָה הַנְּשֻׁמָּה? אֲלֵא זֶה לְפִי הָרֹאֵי לוֹ, וְזֶה לְפִי הָרֹאֵי לוֹ. רַב נַחְמָן אָמַר, גְּדוֹל מְאוֹד הַכֹּסֵא מִמֶּשׁ, שְׁכָתוּב (יחזקאל א) דְמוֹת כְּמֵרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה. מַה זֶה עָלָיו? עַל זֵהָרוֹ.

וּבְשֵׁהוּא הוֹלֵךְ לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ, כָּל צְבָאוֹתָיו וְהַמְרַכְבֶּה שֶׁלוֹ נְזוּנִים מֵאוֹתוֹ הַזֶּהָר. זֶהוּ שֶׁהַנְּשֻׁמָּה אוֹמְרַת לוֹ, [שְׁכָתוּב] שִׁים נָא יְדֶךָ, כְּלוּמַר סִיעֵתְךָ. תַּחַת יְרִכִי – זֶהוּ אוֹר הַנְּשֻׁפָּע מִן הַנְּשֻׁמָּה עֲלֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוּם, כִּי קַבְּלָנוּ, בְּשַׁעַת שֶׁזֶה הוֹלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיעַ כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל מְעָלָה בְּאוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ. אָמַר רַב הוֹנָא, כִּי יְרַכֵּי בְּגִימְטְרִיא ר"ם. כְּלוּמַר, הַנְּשֻׁמָּה אוֹמְרַת שִׁים נָא יְדֶךָ, סִיעֵתְךָ, תַּחַת מְעָלָתוֹ שֶׁל רֶם וְנִשְׂא הַמּוֹשֵׁל עַל הַכֹּל. וְלֵאחֵר שְׁצוּהָ סִיעַת הָעֲלִיוֹנִים תַּחַת יְדוֹ, אֲנִי מִשְׁבִּיעֶךָ שְׁבוּעָה גְדוֹלָה בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ – הוּאִיל וְאָמַר בַּה' שֶׁהוּא הַכֹּל, לְמַה נֹאמַר אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁהוּא אֲדוֹן עַל הַכֹּל. בְּכַת אַחַת וּבְרַגַע אֶחָד הוּא מְנִיעַ לְכָל, וְכֹלֵם

שכתוב והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מפרך - אמר לי רמז ידיעתו ממה שהשגת.

ואמרה אלי גם אתה שנה - אף אתה עבד [כמוך] כמוני, ולא נתחלף לי [על] ידיעתך בידיעתו של מקום ברוך הוא, וצריך אתה להשיג, שאתה נברא כמוני.

וגם לגמליך אשאב - כלומר, ידיעת השגתי שלא השיגו סיעתך, וידעתי כי מעלה יש לי עליך והיאך נברא אתה מזיו הנתון אצלך. אם הוא אומר סימן זה יהי מסור בידי על כל דברים אלו, ואדע שהיא האשה, הוא הגוף מאותה הנשמה, השבועה שהשביעני.

ויהי הוא טרם כלה לדבר וגו'. רבי יצחק אמר רבי יהודה, בעוד שכל הענינים הוא רוצה לנסות על הגוף, מה כתוב? והנה רבקה יצאת, זהו הגוף קדוש שנתעסק בדברי תורה וכתת גופו להשיג ולדעת את קונו. אשר ילדה לבתואל - אמר רב יהודה, בתו של אל. בן מלכה - בן מלכה של עולם. אשת נחור אחי אברהם - חברת השכל, גוף שנדבק בשכל, והיא אח הנשמה. וכדה על שכמה - משא החכמה עליה.

וירץ העבד לקראתה - זה מטטרו"ן. ויאמר הגמיאני מעט מים מפרך - אמר לי רמז חכמה בידיעת בוראך ממה שעסקת בעולם שיצאת ממנו. אמר רבי אבא, כמו שפרשנו, אחר כל זה מה כתוב? ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה.

אמר רבי אבא, אותם העצמות שנפזרו לכאן ולכאן, הוא צומד אותם ושוקלם זה על זה, כמו שנאמר (ישעיה נח) ועצמתיה יחליץ. אמר רבי אבא, באותה שעה אותו הגוף עומד בארץ ישראל, ושם נכנס בו נשמתו.

אמר רבי יוחנן, מי מוליך הגוף לארץ ישראל? אמר רבי זירא, הקדוש ברוך הוא עושה מחלות תחת הארץ, והם מתגלגלים והולכים לארץ ישראל. זהו שכתוב (שם כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יצחק, גבריאל"ל מוליך אותם לארץ ישראל, מנין לנו? שכתוב (בראשית כד) התלכי עם האיש הזה, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש

מעשיו. ולמדנו, עשרה פתקים, עשרה מפתחות של בית חולים בידו, ועשרה פתקים נוטל בגן עדן להתקין ארץ על גופות הצדיקים.

אמר לו, אליעזר בני, היית רואה יותר ממלאך קדוש של העולם, בעשרה נברא, בעשרה מנהג. בעשרה הפסא הקדוש. בעשרה התורה, הוא בעשרה מסעותיו. בעשרה עולמות. עליונים [בעשרה]. ואחד עליון על הכל ברוך הוא.

ואמר לך דבר, דעתו של בעל המשנה היתה בזה. מה כתוב? ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך. אמר לו, רבי, זכיתי לפסוק הזה, אבל וכל טוב אדניו בידו מהו? אמר לו, הוא שמו של רבו שהלך אליו להכניסו ולהנהיג [ולהגן] אותו. אמר, זהו ודאי, כי שמי בקרב.

שנינו, אמר רבי אבהו, בא ראה, מי שיודע את שמו על בריו, יודע שהוא ושמו אחד, הקדוש ברוך הוא ושמו אחד, שכתוב (זכריה יד) ה' אחד וגו'. [כלם] כלומר, השם והוא אחד.

אמר רבי אבא, יש להסתכל בפרשה הזו: ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים. אמר רבי אבא, מחוץ לעיר - זהו בית הקברות. אל באר המים - שלמדנו, הנקדמים בכתי הקברות - אותם שנשאנו ונתנו בתורה. שהרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, מה ששאלו אותו בתחלה - אם קבע עתים לתורה, שכתוב (ישעיה לג) והיה אמונת עתך וגו'. וכשיצא, אינו דין [לקימם] להקימם בתחלה.

אמר רבי אבא, לעת ערב - זהו יום ששי, שהוא ערב השבת, שאז הזמן להעמיד את המתים. מה משמע? ששנינו. ששת אלפי שנים הוא העולם, והוא אלף הששי שהוא סיום הכל. והינו לעת ערב, זמן סיום הכל. לעת צאת השאבת - אלו הם תלמידי חכמים השואבים מימיה של תורה, שהוא עת לצאת ולהתנער מן העפר.

ואמר רבי אבא, עוד יש לדעת, ששנינו, אותם המתעסקים לדעת את בוראם בעולם הזה ונשמתם בתשלומה לעולם הבא, זכו לצאת משבועות הנשמה, הולך לדעת מי הוא גופה ממש ומה הוא. הנה אנכי נצב על עין המים, אף על גב שתלמיד חכם הוא, הולך אחר התשלום,

ארבעים יום קדם קיום הגוף ממתנת הנשמה לגוף בארץ ישראל. באיזה מקום? במקום המקדש.

אמר רבי אבהו, בא ראה, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם ויצחק אחרי אמו. אוהב את אותו הגוף ומתנחם עמו, והוא עת לשחק והחדרה בעולם.

אמר רבי יהודה, הרי כל הפרשה הזו התבררה לנו, אבל לא יכלנו לדעת מהו. ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. ולשקול הדעת כל הפרשה הזו לסתר.

בשפא רב דימי, אמר, הפרשה הזו שמעתי ולא נזכרתי. אמרו שעליונים תקיפים לא זמנוה לגלות, ואנו מה נאמר? קם רבי יהודה ואמר, משיבת חברינו בעלי המשנה גלויה.

קמו והלכו הוא ורבי ייסא ורבי חייא. מצאו את רבי אלעזר ברבי שמעון, והיה מגלה את סודות התפלין. נכנסו לפניו ואמרו, במה מתעסק מר? אמר להם, את טעם התפלין אמרתי, שהרי אשרי האיש שמניח תפלין ויודע את הטעם שלהן.

אמרו, אם נוח לפני מר, יאמר לנו הדבר. אמרו, שמענו מאביך, שהקדוש ברוך הוא באהבה רבה שהיתה לו עם ישראל אמר להם לעשות לו בית משכן כמו המרכבה העליונה שלמעלה, ויביא את דיורו עמהם. זהו שכתוב (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ושמענו מאביך, שכאן סתום הטעם של התפלין בפסוק הזה.

גבריאל. אמר רבי יוסי, מהו שכתוב ולרבקה אח ושמו לבן? אמר רבי יצחק, אין יצר הרע בטל מן העולם. אף על פי שכלו לא נמצא – קצתו נמצא.

בא ראה, בתחלה כשהיה מטל בעולם הזה, נקרא לוט. לעולם הבא [יבדל] יבטל מן העולם, אבל [לעתיד לבא] לא כלו, ונקרא לבן, לא מנוול כבראשונה, אלא כמי שרוחץ מנוולו. למה צריך לבן? אמר רבי שמעון, לעשות פריה ורביה צריך. שאמר רבי שמעון, אם אין יצר הרע נמצא, פריה ורביה אינו מצוי.

בא תשמע, כיון שהגוף נבנה ועומד בקיומו, מה כתוב? וישלחו את רבקה אחתם וגו'. מה זה ואת מנקתה? זה כח התנועה. רבי יצחק אמר, זה כח הגוף.

רבי אבהו פתח בפסוק הזה, (שיר ד) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי וגו'. אמר רבי אבהו, כיון שהגוף נבנה על קיומו ומביאין אותו לקבל נשמתו לארץ ישראל, הנשמה ממתנת אליו ויוצאת לקראתו, כמו שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה. זהו שכתוב אתי מלבנון כלה, זו היא הנשמה. תשורי מראש אמנה, הינו שכתוב וישא עיניו וירא.

אמר רבי יהודה, אם הנשמה היא, יפה אברהם כפי שאמרנו. אבל מה זה יצחק? אמר רבי אבהו, הנה החברים אמרו שעכשו נקרא יצחק על שם השמחה הרבה שבעולם.

אמר רבי אבהו, בתחלה נקראת הנשמה אברהם והגוף שרה. עכשו נקראת הנשמה יצחק והגוף רבקה. שנינו במשנה, אמר רבי שמעון,

❖ סדר הלימוד ליום כג כסלו [יום 82 בשנה] ❖

לפני מר לדעת את סוד הפסוק הזה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה.

אמר, פרוש של הפסוק הזה כמו שגלו חברינו בעלי המשנה, שכאשר הנשמה תבוא באותו הגוף הקדוש שלה, הנה הדברים היו על הרשעים שיקומו ויכשירו את מעשיהם, ויתן להם מזיו כבודו שידעו וישובו ויזכו זכות שלמה.

וכשראה את זה שלמה, היה [תמה הרבה] הרבה ואמר, (קהלת ח) ובכך ראיתי רשעים קברים וזכו וממקום קדוש יהלכו, שיבאו ויחיו ממקום קדוש.

ושנינו, אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, כתוב (ירמיה א) היהפך כושי עורו ונמר חברברתיו. כך הרשעים שלא זכו לשוב בעולם הזה ולהקטיר מעשים טובים, לעולם לא יקטירו בעולם הבא. ראה מה כתוב, ויסף אברהם ויקח אשה, ושרוצה לעשות להם נשמה לגופם ולקרבים בתשובה, כמו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן.

אמר רבי אלעזר, בא ראה מה כתוב, ותלד לו את זמרון ואת יצחק. הרבה מעשים רעים עד שנגרשים מן העולם, שכתוב וישלחם מעל יצחק בנו. ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וגו'. ועל האחרים נאמר והמשפלים זיהרו כזהר הרקיע וגו'.

אמר רבי יהודה, זה משמע על הפרשה, ומשמע שאותו זמן [נקרא] [אבד] שם [הנשמה] אברהם, ובמקומו נקראת יצחק, כפי שאמרנו. זהו שכתוב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. עם ידיעת החי שהוא חי העולמים, לדעת ולהשיג מה שלא השיג בעולם הזה. זהו שכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. (עד כאן מדרש הנעלם)

זהר

רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת יב) וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, נטל עפרו ממקום המקדש, ובנה את

אמר לו, בא ראה, כמו העליון נעשה המקדש במרכבותיו הקדושות, ואחר כך השרה הקדוש ברוך הוא את דיורו עמהם פענן הזה. וכמו כן התעוררו החברים בעלי המשנה בטעם התפלין, שיהיה אותו האיש דגמא של המרכבות העליונות, מרכבה תחתונה מרכבה עליונה, להביא את מלכותו וישרה דיורו עליו.

ושנינו, יש בו סודות עליונים ודגמתם, ויש בו שלש מרכבות, דגמת העליונים הקדושים סודות של שלש אותיות של השמות הקדושים, שלשה עולמות, מרכבות שלש אותיות, ארבע פרשיות שולט על ארבע. ועל כן סוד השי"ן של שלשה כתרים, ושי"ן של ארבעה כתרים, שלשה מלכים שולטים בגוף, תפלין עליו, הקדוש ברוך הוא למעלה. אלו תפלין של ראש. התפלין של זרוע ארבע פרשיות.

הלב רוכב, דגמא של המרכבה התחתונה, והתחתון רוכב. עוד שנינו, זה הרכב של הזרוע למטה. והלב רוכב, דגמא שהוא למטה, ונמסרו בידו להכניס אותם כל חילות השמים. כך הלב רוכב למטה, ונמסרו בידו כל איברי הגוף.

ומעליו ארבע פרשיות על המח, שהוא הראש. אבל הקדוש ברוך הוא שליט עליון, המלך מהכל. [ורוח] וסוד החכמה הזו הוא כמו שהמקדש, שכתוב ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה. ועליהם דיור המלך בארבע אותיות שתי מרכבות.

ובמו זה הלב והמח, הלב מכאן והמח מכאן, ועליהם מדורו של הקדוש ברוך הוא בארבע [ארבע] פרשיות. אמר רבי אלעזר, מכאן והלאה סודות הכתרים, האותיות והפרשיות בגופם וברצועותיהם. הלכה למשה מסיני והרמז שלהם התגלה, והטעם של הכל בשלש עשרה מדות [הרחמים].

אמר רבי יהודה, אלמלא לא באתי אלא עבור הסוד הזה - די לי. אמרו לו, אשרי חלקך בעולם הבא, שכל רז אינו אנוס לך. אמרו לו, באנו

הִלְבְּנָה לֹא תִתְכַסֶּה. וְהִנְהָר שְׂשׂוּפֵעַ וְיוֹצֵא, לֹא יִפְסְקוּ מֵעֵינָיו. וְאִז כָּתוּב (ישעיה ל) וְהָיָה אֹר הִלְבְּנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְאֹר הַחֲמָה יִהְיֶה שְׂבַעֲתַיִם כְּאֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים וְגו'.

אמר רבי חזקיה, אם תאמר שכל הגופות של העולם יקומו ויתעוררו מן העפר – אותם הגופות שנטעו בנשמה אחת מה יהיה מהם? אמר רבי יוסי, אותם הגופות שלא זכו ולא הצליחו, הרי הם כלא היו. כמו שהיו עץ יבש בעולם ההוא, כך גם באותו הזמן. והגוף האחרון שנטע והצליח ונטל שרשיו פראוי יקום.

ועליו כתוב (ירמיה יז) וְהָיָה כַּעַץ שֶׁתוּל עַל מַיִם וְגו' וְהָיָה עֲלֵהוּ רַעַנָּן וְגו'. שְׁעֵשֶׂה פְרוֹת וְנִטַּע שְׂרָשִׁים וְהִצְלִיחַ פְּרָאוֹי. ועל אותו גוף ראשון שלא עשה פרות ולא נטע שרשים [ולא זכה ולא הצליח], כתוב (שם) וְהָיָה כְּעֵרְעֵר בְּעֶרְבָה וְלֹא יֵרָאֶה כִּי יָבֹוא טוֹב וְגו'. כי יבוא טוב – זו תחית המתים.

ויאיר אותו האור שעתיד להאיר לצדיקים שהיה גנוז לפניו מיום שנברא העולם, שכתוב (בראשית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב. ואז עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, וכתוב (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וְגו'. ואז יתגבר הטוב בעולם, ואותו שנקרא רע יעבר מן העולם, כמו שאמרנו, ואז אותם הגופים הראשונים יהיו כלא היו.

אמר רבי יצחק, עתיד הקדוש ברוך הוא להריק על אותם הגופים רוחות אחרות, ואם זוכים בהם – יקומו בעולם פראוי, ואם לא – יהיו אפר תחת רגלי הצדיקים, שכתוב (דניאל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפֶר יִקִּיצוּ וְגו', והכל יוקם וינעד לפני הקדוש ברוך הוא, והם כלם במגן, כמו שנאמר (ישעיה מ) הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם וְגו'.

בא ראה, הרי נאמר, כל אותם המתים שבארץ ישראל יקומו בראשונה, משום שהקדוש ברוך הוא יתעורר עליהם ויקים אותם. עליהם כתוב יחיו מתיך. אלו הם שבארץ ישראל. נבלתי יקומו – אלו הם שבתוך ארצות אחרות, שלא כתובה בהם תחיה, אלא קימה. שהרי רוח החיים לא תשרה אלא בארץ ישראל הקדושה, ומשום כך כתוב בהם

גופו מארבעת הצדדים של העולם, שכלם נתנו לו כח. אחר כך הריק עליו רוח חיים, כמו שנאמר (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשַׁמַת חַיִּים וְגו'. אחר כך קם וידע שהוא ממעלה ומטה, ואז נדבק וידע את החכמה העליונה.

במו זה כל אדם שבעולם הוא כלול ממעלה ומטה, וכל אותם שיודעים להתקדש בעולם הזה פראוי, כשמולידים בן, מושכים עליו רוח קדשה מהמקום שכל הקדושים יוצאים ממנו, ואלו נקראים בנים לקב"ה. משום שהגוף נעשה בקדשה פראוי, כך גם נותנים לו רוח ממקום עליון קדוש פראוי, והרי זה נתבאר.

בא ראה, בשעה שעתיד אדם לתת חשבון מעשיו טרם יצא מן העולם, אותו היום הוא יום החשבון שגוף ונשמה נותנים חשבון. אחר כך הנשמה נפרדת ממנו, והגוף שב לארץ, והכל שב למקומו שנקלקח משם, והרי פרשה. עד הזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, הכל גנוז לפניו.

ואותו גוף ממש ואותה נשמה ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להשיב לעולם כמו מקדם ולחדש את פני העולם. זהו שכתוב (ישעיה כו) יִחְיוּ מִתֵּיךְ נִבְלָתִי יִקוּמוּ. ואותה הנשמה ממש גנוזה לפני הקדוש ברוך הוא, ושבה למקומה כפי דרכה, כמו שנאמר והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. ובזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, עתיד הוא להריק טל מראשו עליהם, ובאותו הטל כלם יקומו מהעפר.

זהו שכתוב (שם) כִּי טַל אֹרוֹת טַלְךָ. מה זה טל אורות? אורות ממש מאותם האורות של מעלה שבהם עתיד להריק חיים לעולם, משום שעץ החיים יריק חיים שלא פוסקים לעולמים. שהרי עכשו פוסקים משום שהנחש הרע הזה שולט והלבנה מתכסה. ומשום כך כביכול פוסקים מימיו, והחיים לא שולטים בעולם פראוי.

ובאותו זמן אותו יצר הרע, שהוא הנחש הרע, יסתלק מן העולם, והקדוש ברוך הוא יעביר אותו, כמו שנאמר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ. ואחר שהוא יעבר מן העולם,

כתוב: **וְאֲשַׁבְּעֶךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**
אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וְגו'. מִבְּנוֹת
 הַכְּנַעֲנִי וְדָאִי. [מה] סוד הוא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ב)
וּבְעַל בַּת אֵל נָכַר. אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ, אֲנֹכִי
בְּמִדְיָק. כְּתוּב כְּפֶן אֲשֶׁר אֲנֹכִי, וְכְתוּב שֶׁם (ישעיה מד)
אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ. וְכֹל זֶה כְּדֵי לֹא לְהִטָּמֵא עִמָּהֶם.

בא ראה, מי שמכניס את הברית הקדושה הזו
 באשה ההיא של שאר העמים עובדי עבודת
 כוכבים ומזלות, גורם לטמא מקום אחר, ועל זה
 כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'. ואף על
 גב שהשביע אותו בברית הזו, לא בטח בו אברהם,
 עד שהתפלל תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר,
 ה' אלהי השמים וגו', הוא ישלח מלאכו. ודאי זה
 מלאך הברית כדי שישמר הברית הזו ולא יטמא
 בין אותם העמים.

רק את בני לא תשב שמה. מה הטעם? משום
 שידע אברהם שהנה בכלם לא היה מי שהפיר
 את הקדוש ברוך הוא, רק הוא לבדו, ולא רצה
 שיהיה מדורו של יצחק ביניהם, אלא שיהיה מדורו
 עמו, ויצחק ילמד ממנו תמיד את דרך הקדוש ברוך
 הוא ולא יסטה ימינה ושמאלה, ועל כן לא רצה
 אברהם שמדורו של יצחק יהיה שם.

אמר רבי ייסא, ודאי שזכותו של אברהם היתה
 לפני העבד ההוא, שהיום ההוא יצא,
 ובאותו היום הגיע לעין המים, שכתוב ואבא היום
 אל העין. והנה פרושה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה
 נפלאות מתורתך. כמה טפשים האנשים שלא
 יודעים ולא מסתכלים להשתדל בתורה, משום
 שהתורה כל החיים וכל החרות וכל הטוב בעולם
 הזה ובעולם הבא. [החרות היא של העולם הזה
 ושל הבא היא] [נ"א החרות היא של העולם הבא
 היא החיים בעולם הזה] החיים הם בעולם הזה,
 שיזכו לימים שלמים בעולם הזה, כמו שנאמר
 (שמות כג) את מספר ימיך אמלא. ולימים ארכים
 בעולם הבא, משום שהם חיים שלמים, הם חיים
 של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיים.
 חרות בעולם הזה, חרות של הפל. שכל מי
 שמשתדל בתורה, אין יכולים לשלט עליו כל
 העמים של העולם.

יחיו מתיף, ואותם שבחוץ יברא הגוף שלהם,
 ויקומו גוף בלי רוח. אחר כך יתגלגלו תחת העפר
 עד שיגיעו לארץ ישראל, ושם יקבלו נשמה, ולא
 ברשות אחרת, כדי שיתקיימו בעולם פראוי.

רבי אלעזר ורבי ייסא היו יושבים לילה אחד
 ועוסקים בתורה. אמר רבי אלעזר, בא ראה,
 בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות את
 המתים, כל אותם הנשמות שיתעוררו לפניו, כלם
 עומדות דמיות דמיות לפניו, באותה דמות ממש
 שהיו בעולם הזה, ויוריד אותם הקדוש ברוך הוא
 ויקרא להם בשמות, כמו שנאמר (שם) לכלם בשם
 יקרא. וכל נשמה תכנס למקומה, ויקומו בקיום
 בעולם פראוי, ואז יהיה העולם שלם. ועל אותו
 הזמן כתוב (שם כה) וחרפת עמו יסיר וגו'. מה זה
 וחרפת עמו יסיר? זה יצר הרע שמחשיך את פני
 הבריות ושולט בהם.

אמר רבי יוסי, הרי ראינו, כל זמן שאדם עומד
 ברוח הזו - אינו טמא. יצאה נשמתו ממנו
 - הוא טמא. אמר לו, ודאי שזה כך, וכך נאמר,
 שהרי אותו יצר הרע, כשנוטל את הרוח של האדם,
 הוא מטמא אותו, ונשאר גוף טמא. ושאר עמים
 עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כשהם בחייהם הם
 טמאים, שהרי יש להם נשמות מצד הטמאה,
 וכשמתרוקנת ממנו אותה טמאה, נשאר הגוף בלי
 טמאה כלל.

משום כך מי שנדבק באשה של שאר העמים
 עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הוא נטמא,
 ואותו בן שיולד לו יקבל עליו רוח של טמאה. ואם
 תאמר, הרי מצד אביו הוא בא מישראל, למה יקבל
 עליו רוח טמאה?

בא ראה, שהרי בראשונה נטמא אביו בשעה
 שנדבק עם אותה אשה שהיא טמאה, וכיון
 שהאב נטמא באותה אשה שהיא טמאה, כל שכן
 שאותו הבן שנולד ממנה יקבל עליו רוח טמאה.
 ולא עוד, אלא שעבר על התורה, שכתוב (שמות לד)
 כי לא תשתחוה לאל אחר, כי ה' קנא שמו, משום
 שהוא מקנא על ברית הקדש הזו.

אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי נאמר שבין
 שידע אברהם אבינו חכמה, רצה להפריד
 מכל שאר העמים ולא להדבק בהם, ומשום כך

ואם תאמר, אותם בני השמד? גזרה היא מלמעלה, כמו רבי עקיבא וחבריו, וכך עלתה במחשבה. חרות של מלאך המות שלא יכול לשלט עליו, וכך זה ודאי. שאם אדם היה נדבק בעץ החיים, שהיא התורה, לא היה גורם מות לו ולכל העולם.

בא ראה, כשהגיע העבד לחרן ומצא את רבקה לעת ערב, היה זמן תפלת המנחה. באותה שעה שהגיע יצחק להתפלל תפלת מנחה, באותה שעה הגיע העבד אל רבקה. ובשעה ההיא שהגיע יצחק לתפלת מנחה כבתחלה, הגיעה רבקה אליו, שהכל ימצא במקומו שצריך פראוי, והכל הגיע בסוד החכמה, ועל פן בא העבד לבאר המים, סוד הפתוב (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון. ובארנוהו, והכל הוא סוד.

רבי שמעון בא לטבריה והיה עמו רבי אבא. אמר רבי שמעון לרבי אבא, גלך, שהרי אנו ראינו שאיש אחד יגיע כעת אלינו ודברים חדשים בפיו, והם דברי תורה. אמר רבי אבא, הנה ידעתי שבכל מקום שמר הולך, הקדוש ברוך הוא שולח לו מלאכים טסים בכנפים להשתעשע בו.

בעודם הולכים, הרים רבי שמעון את עיניו, וראה איש שהיה רץ והולך. ישבו רבי שמעון ורבי אבא. כשהגיע אליהם, אמר לו רבי שמעון, מי אתה? אמר לו, אני יהודי, ובאתי מקפוטקיא, ואני הלכתי לסתרו [לאהל] של בר יוחאי, שנמנו החברים בדברים ידועים ושלחוני אליו. אמר לו, אמר בני. אמר לו, אתה בר יוחאי? אמר לו, אני בר יוחאי.

אמר לו, הרי אמרנו שלא יפסיק אדם בתפלתו בינו לבין הכתל, ככתוב (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר וגו'. ומי שמתפלל, אסור לעבר ארבע אמות סמוך לו, ובארו לארבע האמות הללו לכל צד, פרט לפניו. ואמרו שלא יתפלל אדם מאחורי רבו וכו', ונמנו בכל הדברים הללו.

פתח ואמר, (תהלים לט) שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. מה הטעם שמעה ולא שמע? במקום אחד כתוב שמע ה' וחנוני וגו', ובמקום אחר שמעה. אלא בכל מקום לפעמים שמע לזכר, ולפעמים שמעה לנקבה. שמעה - כמו שנאמר (שם יז) שמעה ה' צדק וגו'. שמע - כמו שנאמר (שם ל) שמע ה' וחנוני, (משלי א) שמע בני, (דברים כז) הסכת ושמע.

ומשום כן, כשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, מה כתוב בה? חרות על הלחת, והרי פרשה. ואלמלא הם לא חטאו ועזבו את עץ החיים, לא היו גורמים מות לעולם כבתחלה. והקדוש ברוך הוא אמר, (תהלים פב) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. חבלתם את עצמכם - אכן כאדם תמותון וגו'. ועל פן, כל מי שמשתדל בתורה, אין יכול לשלט עליו הנחש הרע ההוא שהחשיך את העולם.

אמר רבי ייסא, אם כן, למה משה מת? שאם כן, כיון שלא חטא - לא ימות! [ולמה ימות?] אמר לו, ודאי מת, אבל לא שלט בו אמרנו, אלא לא מת על ידו ולא נטמא בו, ולא מת ודאי. אלא נדבק בשכינה והלך לחיי עולם.

וזה נקרא חי, כמו שבארנו שכתוב (שמואל ב-כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי וגו'. ועל פן, כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מן הכל בעולם הזה משעבוד של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. חרות בעולם הבא, משום שלא יתבעו ממנו דין בעולם ההוא כלל.

בא ראה כמה סודות עליונים יש בתורה, משום כן כתוב (משלי ג) יקרה היא מפנינים. כמה גנוזים טמונים יש בה. ועל פן, כשהסתכל דוד ברוח של החכמה וידע כמה נפלאות יוצאים מן התורה.

פתח ואמר (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. בא ראה, ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת. יצאת? באה היה צריך להיות! מה זה יצאת? שהקדוש ברוך הוא הוציא אותה מכל אותם בני העיר, שכלם רשעים, והיא יוצאת מהכלל שלהם. ותרד העינה כתוב בה"א, סוד הוא שפגשה שם את באר מרים, ומשום כן כתוב העינה בה"א, ועלו לה המים.

דבר אחר והנה רבקה יצאת, ככתוב יצאת לשאב מים. למה יוצאות ולא הולכות ולא באות?

וּבֵּא וּרְאָה, שְׁהָרִי אֲמַרְנּוּ אֵל יִתְפַּלֵּל אָדָם אַחֲרָי רְבוּ, וּנְתַבָּאָר, כְּפָתוּב (דברים י) אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא. אֵת - לְכַלֵּל שְׁצַרְיָךְ לִירָא מְרַבּוּ כְּמוֹרָא הַשְּׂכִינָה, וּיְרֵאת תְּלַמִּיד הוּא רְבוּ. מִשׁוּם כֶּף בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה לֹא יֵשִׁים אוֹתוֹ הַמוֹרָא לְפָנָיו [ד"א לְתַפְּלָה], אֲלֵא אֵת מוֹרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ וְלֹא מוֹרָא אַחַר.

וּבֵּא וּרְאָה, אֵת תְּפִלַּת מְנַחָה תִּקֵּן יִצְחָק, וְדַאי כְּמוֹ שֶׁתִּקֵּן אַבְרָהָם תְּפִלַּת הַבֶּקֶר כְּנֻגַד אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁנֹדְבֵק בָּהּ. וְכֵן [כָּךְ] יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מְנַחָה כְּנֻגַד אוֹתָהּ דְרָגָה שְׁנֹדְבֵק בָּהּ. וְעַל כֵּן תְּפִלַּת מְנַחָה מִכְּאֲשֶׁר נוֹטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְרִדְתָּ בְּדַרְגָּתוֹ לְצַד מֵעָרֵב.

שְׁהָרִי בְּטָרָם נָטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְצַד מֵעָרֵב, נִקְרָא יוֹם מִן הַבֶּקֶר עַד הַזְּמַן הַהוּא, שְׁכָתוּב (תהלים כב) חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם. וְאִם תֹּאמַר עַד חֲשֻׁכָה - בֵּא רְאָה, שְׁכָתוּב (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב. כִּי פָנָה הַיּוֹם - כְּנֻגַד תְּפִלַּת הַבֶּקֶר, שְׁכָתוּב חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם, שְׁהָרִי אֵז הַשֶּׁמֶשׁ הִיא לְצַד מְזֻרָח. כִּיּוֹן שְׁנֹטָה הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּרְד לְצַד מֵעָרֵב, הָרִי אֵז הוּא זְמַן תְּפִלַּת הַמְּנַחָה, וְכִבְּר פָּנָה הַיּוֹם וּבָאוּ צִלְלֵי עָרֵב וְהִתְעוֹרֵר הַדִּין הַקָּשָׁה בְּעוֹלָם.

וּפְנָה הַיּוֹם שֶׁהִיא הַדְּרָגָה שֶׁל חֶסֶד, וְנִטּוּ צִלְלֵי עָרֵב שֶׁהֵם הַדְּרָגָה שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, וְאֵז נַחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִשְׁרַף הַהֵיכָל. וְעַל כֵּן שְׁנִינּוּ שִׁיחֵיהָ אָדָם זֶהִיר בְּתַפְּלַת הַמְּנַחָה, שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁשְׂרוּי הַדִּין הַקָּשָׁה בְּעוֹלָם. יִעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עָרֵבִית, שְׁהָרִי הוּא תִּקֵּן אוֹתָהּ וְזֵן אוֹתָהּ בְּכָל מָה שְׁצַרְיָךְ, וְדַאי שְׂוֹא"ו תִּקֵּן אֵת ה"א, וְה"א נְזוּנִית מוֹא"ו, שְׂאִין לָהּ אוֹר מִשָּׁל עֲצָמָה כָּלֵל.

וּמִשׁוּם כֶּף תְּפִלַּת עָרֵבִית רְשׁוּת, שְׁהָרִי נִכְלָלָת בְּתַפְּלַת הַיּוֹם כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה מְאִירָה, וְכָעַת לֹא זֶה הַזְּמַן. וּבְאֲרָנּוּ אוֹתָהּ, שְׁהָרִי לֹא הִתְגַּלָּה אוֹר הַיּוֹם שְׂאִיר לָהּ, וְהִיא שׁוֹלֵטָת בְּחֲשֻׁכָה עַד זְמַן חֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁע עִם הַצַּדִּיקִים בְּגֵן הַעֵדֵן, וְאֵז הַזְּמַן שֶׁהָאָדָם יִשְׁתַּעֲשֵׁע [וְלִלְמַד] בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר.

בֵּא רְאָה, דָּוִד בֵּא וְאָמַר שְׁלֹשֶׁת זְמַנֵּי הַתְּפִלּוֹת הַלָּלוּ, שְׁכָתוּב (תהלים נה) עָרֵב וּבִקֵּר וְצַהֲרִים,

וּבֵּא שְׁמַעְהָ תְּפִלָּתִי ה', מִשׁוּם שְׁזָה [שְׁהִיא] הַדְּרָגָה שְׁמַקְבֵּלָת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. וְהָרִי שְׁנִינּוּ שְׁעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה וְשֵׁם אוֹתָהּ בְּרֵאשׁ שֶׁל צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים, שְׁכָתוּב (משלי י) בְּרִכּוֹת לְרֵאשׁ צַדִּיק, וְעַל כֵּן שְׁמַעְהָ תְּפִלָּתִי ה'.

שְׁמַעְהָ תְּפִלָּתִי ה' - זוֹ תְּפִלָּה שְׁבִלְחָשׁ. וְשׁוּעָתִי הַאֲזִינָה - זוֹ תְּפִלָּה שְׂאָדָם מְרִים קוֹלוֹ בְּצַרְתּוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (שמות ב) וַתַּעַל שׁוּעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים. וּמָה זֶה שׁוּעָתָם? אֲלֵא שְׁבִתְפִלָּתוֹ מְרִים קוֹלוֹ וְזוֹקֵף עֵינָיו לְמַעְלָה, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (ישעיה כב) וְשׁוּעַ אֵל הָהָר. וְהַתְּפִלָּה הַזֹּאת מְשַׁבֵּרֶת שְׁעָרִים וְדוֹפְקֶת [ס"א וְדוֹחֶקֶת] אוֹתָם לְהַכְנִיס אֵת תְּפִלָּתוֹ. אֵל דְּמַעְתִּי אֵל תְּחַרֵּשׁ - זֹאת נִכְנָסֶת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְאִין שְׁעַר שְׁעוֹמֵד לְפָנֶיהָ, וְלָעוֹלָם לֹא חֲזָרוּ דְמַעוֹת רִיקָם. **עוֹר,** הִנֵּה כָּתוּב כָּאֵן שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת: תְּפִלָּה, שׁוּעָה, דְּמַעָה. כְּנֻגַד אֵלוֹ שְׁלֹשׁ אַחֲרִים: כִּי גַר אָנֹכִי עִמָּךְ, אַחַר כֶּף תּוֹשָׁב, אַחַר כֶּף כָּכָל אַבוֹתִי, עֲקַר הָעוֹלָם.

בֵּא רְאָה, תְּפִלָּה שֶׁל אָדָם מֵעַמֵּד, מִשׁוּם שְׁשִׁתִּי תְּפִלּוֹת הֵן - אַחַת מֵיִשָּׁב וְאַחַת מֵעַמֵּד, וְהֵן אַחַת כְּנֻגַד שְׁתֵּי דְרָגוֹת - תְּפִלָּה שֶׁל יָד וְתְּפִלָּה שֶׁל רֵאשׁ. כָּלִפִּי יוֹם וְלַיְלָה, וְהַכֵּל אַחַד. אֵף כָּאֵן תְּפִלָּה מֵיִשָּׁב כָּלִפִּי תְּפִלָּה שֶׁל יָד, לְתִקֵּן אוֹתָהּ כְּמוֹ [כְּמִי] שְׁמַתִּקֵּן אֵת הַכֵּלָה וּמִקְשֵׁט אוֹתָהּ לְהַכְנִיסָהּ לַחֲפָה, כֶּף גַּם מִקְשֵׁטִים אוֹתָהּ בְּסוּד הַמְּרַכְבָּה וּמְחַנּוּתֶיהָ, יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וְאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו וְהָאוֹפָנִים וְחַיּוֹת הַקֶּדֶשׁ וְכו'.

וְעַל זֶה תְּפִלָּה מֵיִשָּׁב. כִּיּוֹן שְׁנִכְנָסֶת לְמֶלֶךְ הָעֲלִיּוֹן וְהוּא בֵּא לְקַבֵּל אוֹתָהּ, אֵז אָנוּ עוֹמְדִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, שְׁהָרִי אֵז [הַדְּרָגָה] הַזְּכָר מִתְּחַבֵּר עִם הַנְּקֵבָה, וּמִשׁוּם כֶּף לֹא יִפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לְתַפְּלָה [וּגְאֻלָּה וְתַפְּלָה הֵן שְׁתֵּי דְרָגוֹת, הַסוּד שֶׁל צַדִּיק וְצַדִּיק, יוֹסֵף וְרַחֵל].

וּמִשׁוּם שְׂאָדָם עוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, נוֹטֵל אַרְבַּע אַמוֹת לְתַפְּלָתוֹ, וְהַקִּימוּהָ שְׁבִשְׁעוֹר [ד"א בְּשַׁעוֹר] הַסֶּרֶט חִבֵּל שֶׁל יוֹצֵר כָּל. וְכָל מָה שְׂבָא בְּצַד הַזְּכָר, צַרְיָךְ לְאָדָם לְעַמֵּד בְּקִיּוּמוֹ וּמִזְדַּקֵּף [ס"א וְיִזְדַּקֵּף]. כְּמוֹ כֵּן כְּשֶׁהוּא כּוֹרַע, כּוֹרַע בְּבְרוּךְ. וְכִשְׁהוּא זוֹקֵף, זוֹקֵף בְּשֵׁם, כְּדֵי לְהִרְאוֹת אֵת שְׁבַח הַזְּכָר עַל הַנְּקֵבָה.

השבוע. אחר שמתה, ככה אותו הנר. כיון שבאה רבקה, חזרה השכינה והדליקה את הנר. שרה אמו - שדמתה לשרה בכל מעשיה.

רבי יהודה אמר, כמו שדמותו של יצחק היתה כדמותו של אברהם, וכל מי שראה את יצחק אמר זה ודאי אברהם שהוליד את יצחק - כך גם דמותה של רבקה ממש היתה כדמותה של שרה, ומשום כך שרה אמו ודאי.

אמר רבי אלעזר, בכל כך זה, אבל בא ראה, זהו סוד. שאף על גב ששרה מתה, דמותה לא זזה מן הבית, ולא נראתה שם מיום שמתה עד שבאה רבקה. כיון שנכנסה רבקה, נראתה דמותה של שרה, שכתוב ויבאה יצחק האהלה וגו'. מיד שרה אמו נראתה שם. ולא היה רואה, רק יצחק לבדו כשנכנס לשם, ועל כן וינחם יצחק אחרי אמו. [ס"א מה זה אחרי אמו? אחרי] שאמו נראתה והזדמנה בבית, ועל כן לא כתוב אחרי מיתת אמו, אלא אחרי אמו.

רבי שמעון אמר, מה שונה שכתוב ביצחק, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה? כיון שאמר ותהי לו לאשה, לא ידענו שהוא אהב אותה? שהרי כל בני העולם אוהבים את נשותיהם. מה שונה ביצחק שכתוב בו ויאהבה?

אלא ודאי התעוררות של האהבה של הזכר לאשה אינה אלא בשמאל, שכתוב (שיר א) שמאלו תחת לראשי. וחשף ולילה הם יחד, והשמאל מעורר תמיד אהבה לנקבה ואוחז בה. ועל כן, אף על גב שאברהם [ס"א היה] אוהב את שרה, לא כתוב בו ויאהבה, אלא ביצחק. ואם תאמר ויאהב יעקב את רחל - הצד של יצחק שהיה בו עשה לו.

בא ראה, כשאברהם ראה את שרה [ס"א את רבקה], היה מחבק אותה ולא יותר. אבל יצחק שהוא בעלה, אחז בה ושם את זרועו תחת ראשה, שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. אחר כך בא יעקב ושמם מטתו, והוליד שנים עשר שבטים, כלם כראוי.

ובא וראה, כל האבות הלכו בסוד אחד, וכלם שמשו בארבע נשים כל אחד מהם. אברהם בארבע - שרה והגר ושתי פילגשים, שכתוב

הנה שלשה. והוא לא התפלל אלא שנים מהם, שכתוב אשיחה ואהמה, ולא יותר. זה לתפלת הבקר - וזה לתפלת המנחה. משום כך דיק אשיחה ואהמה. בבקר, שהיא שעת החסד, מספיק לו בחסד באשיחה. ובמנחה, שהיא שעת הדין הקשה, צריך המיה, ומשום כך ואהמה. אחר כך כשנחלק הלילה, היה קם לשירות ותשבחות כראוי, שכתוב (תהלים סב) ובלילה שירה עמי, והרי נתבאר.

קם רבי שמעון והלכו. הלך אותו האיש עמו עד טבריה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, בא ראה, תפלות כנגד תמידין תקנום החכמים של אנשי כנסת הגדולה, משום שנמצאות שתיים, שכתוב (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, והם נקרבים בשני הזמנים הללו של היום, שהם זמני התפלה.

אמר אותו האיש, הרי בתחלה האבות תקנו את התפלות הללו, ומה שתקנו אברהם ויצחק הוא העקר. ומה שתקן יעקב שהוא המשבח של האבות, למה היא רשות ולא עקר כמו אלו?

אמר רבי שמעון, הרי נתבאר, אבל בא ראה, שני הזמנים הללו של שתי התפלות אינם אלא לחבר את יעקב לגורלו. כיון שהתחברו זה עם זה, איננו צריכים יותר. שפיון שנתנה האשה בין שתי הזרועות ומתחברת בגוף, לא צריך יותר, ועל כן אנו צריכים לעורר שתי הזרועות בגלל שנתנה ביניהם. כיון שהיא ביניהם, הגוף והאשה, אז דבריהם בלחש שלא להזכיר.

ומשום כך, יעקב משמש במרום שנינו. מה זה במרום? כמו שנאמר (תהלים צב) ואתה מרום לעולם ה'. והכל הוא סוד ליודעי הדין. באו רבי אבא והיהודי שהוא ונשקו את ידו. אמר רבי אבא, עד היום הזה לא למדתי בדבר הזה, רק עכשו. אשרי חלקי שזכיתי לשמע אותו.

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו. אמר רבי יוסי, הפסוק הזה קשה. האהלה? היה צריך להיות לאהל שרה אמו! מה זה האהלה? שחזרה לשם השכינה. משום שכל זמן ששרה היתה קיימת בעולם, לא זזה ממנה השכינה, ונר היה דולק מערב שבת לערב שבת והיה מאיר את כל אותם ימות

דָּבָר אחר ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, סוד האמונה העליונה שידבק יצחק בדרגת חלקו כראוי. בא ראה, כאן נכללו [מים עם אש] אש עם מים. ודאי אש נושא מים. משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, זה המים שנכללים באש. ובראשונה נכללו יחד אש ומים. מתי? בשעה שעקד את יצחק לעשות בו דין, אז נכללה האש במים. וכאן נכללו מים באש, שהכל יהיה בסוד האמונה העליונה.

וּלְבָנָי הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. מה זה מתנות? אלו הצדדים הדרגות התחתונות שהם שמות של צדדי רוח הטמאה כדי להשלים את הדרגות, והתעלה יצחק על הכל באמונה העליונה כראוי.

בְּנֵי הפילגשים - אלו היו בני קטורה. פילגש בראשונה, ופילגש כעת. רבי חייא אמר, פילגשים ממש. וישלחם מעל יצחק בנו - שלא לשלט אצל יצחק. בעודנו חי - בעוד שאברהם היה חי וקיים בעולם, שלא יתגרו בו אחר כך, וכדי שיצחק יתקן בצד הדין הקשה העליון שיתגבר על כלם וכלם יפגעו לפניו. קדמה אל ארץ קדם - משום ששם הם צדדי הכשפים הטמאים.

בֵּא ראה, כתוב (מלכים א-ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. אלו הם שהיו מבני [הם] בני פילגשים של אברהם. והרי בארנו שהרי באותם הררי קדם הם מלמדים כשפים לבני אדם, ומאותה ארץ קדם יצאו לבן ובעור ובלעם, וכלם מכשפים, והרי בארוהו.

רְבִי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה מב) מי נתן למשסה יעקב וישראל לבזזים הלא ה' וגו'. בא ראה, מזמן שגחרב בית המקדש, הברכות לא שורות בעולם ונמנעות, כפיכול נמנעות ממעלה ומטה, וכל אותן שאר הדרגות התחתונות מתגברות והולכות ושולטות על ישראל, משום שהם גרמו בחטאייהם.

הַפְּסוּק הזה אין מתישבים דבריו, שכתוב מי נתן למשסה יעקב. פיון שאמר מי נתן למשסה יעקב וישראל, מה זה חטאנו לו? היה צריך להיות חטאו לו! ואם אמר חטאנו לו, מהו ולא אבו? ולא אבינו צריך להיות!

ולבני הפילגשים אשר לאברהם. פילגשים - שתיים. הנה ארבע.

יִצְחָק בסוד של ארבע של הצד של רבקה, שכתוב ויקח את רבקה - אחד. ותהי לו לאשה - שתיים. ויאבהק - שלש. וינחם יצחק אחרי אמו - הנה ארבע. כנגד זה היו ליעקב ארבע נשים. והכל בסוד אחד.

רְבִי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו כל אחד עם אשה אחת בסוד של קדש. אברהם עם שרה, יצחק עם רבקה. דכנגד שניהם היו ארבע נשים ליעקב בשני חלקים. רבי שמעון אמר, עלו הדברים למקומם, שהרי הכל נעשה בסוד קדוש, והכל בסוד אחד.

וַיִּסַּף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. קטורה זו היא הגר. שהרי שנינו, אחר שנפרדה הגר מאברהם וטעתה אחר גלולי אביה, אחר כך נקשרה למעשים כשרים, ומשום כך השתנה שמה ונקראה קטורה במעשים כשרים, ושלח אברהם ולקח אותה לאשה. מכאן ששנוי שם מכפר על חטאים, ועל כן השתנה שמה.

וַיִּסַּף אברהם. מה זה ויסף? אם תאמר שהוא הוסיף על שרה - לא כך! אלא בימי שרה הזדוג עמה פעם אחת, ואחר כך גרש אותה על עסקי ישמעאל, ואחר כך ויסף, כמו מקדם פעם אחרת על מה שנשא אותה בראשונה. ולפי ששנתה מעשיה, כך גם שנה שמה.

בֵּא ראה, שאמר רבי אלעזר, ויבאה יצחק האהלה שרה אמו - שהתגלתה דמות שרה, ויצחק התנחם אחרי שהתגלתה אמו ואת דמותה היה רואה כל יום. ואברהם, אף על גב שנשא, לא נכנס לאותו הבית, ולא הכניס את אותה האשה לשם כדי ששפחה לא תירש גברתה. ובאהל שרה לא נראתה אשה אחרת, אלא רבקה.

וַאֲתָה על גב שאברהם היה יודע שדמותה של שרה נגלתה שם, השאיר ליצחק אותו האהל, לראות את הדמות של אמו בכל יום. יצחק ולא אברהם. זהו שכתוב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דוקא, זו אותה הדמות של שרה באותו המשכן.

ירושלם וגו'. ויכנס את גליות ישראל. זהו שכתוב בונה ירושלים ה' - בראשונה, ואחר כך - נדחי ישראל יכנס. ואז הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, זו תחית המתים, וכתוב (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו וגו'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת תולדת

ואלה תולדת יצחק וגו'. פתח רבי חייא ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא ועלה ברצון לפניו לברא את העולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו, ובכל מעשה ומעשה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו. זהו שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשועים יום יום. אל תקרי אמן אלא אמן.

כשרצה לברא אדם, אמרה התורה לפניו: אם האדם יברא ואחר כך יחטא ואתה תדון אותו, למה יהיו מעשי ידיך לחנם, שהרי לא יוכל לסבל את דינה? אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה תקנתי תשובה טרם שבראתי את העולם. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם בשעה שעשה אותו וברא את האדם, אמר לו: עולם, עולם, אתה וחקותיך לא יתקיימו אלא על התורה.

ומשום כך בראתי כך את האדם, כדי שיתעסק בה, ואם לא - הריני מחזירך לטהו ובהו, והכל בשביל האדם קיים. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. והתורה עומדת ומכריזה לפני בני אדם כדי שיתעסקו וישתדלו בה, ואין מי שירפין אָנּוּ.

אלא בשעה שנחרב המקדש ונשרף ההיכל והעם הגלה, רצתה השכינה להעקר ממקומה וללכת עמם בגלות. אמרה: אלך בראשונה לראות את ביתי והיכלי, ואפקד את מקומות הכהנים והלויים שהיו עובדים בביתי.

אמר רבי אלעזר, באותה שעה הסתכלה כנסת ישראל למעלה וראתה את בעלה מסתלק ממנה למעלה למעלה. ירדה למטה, נכנסה לבית והסתכלה בכל אותם המקומות, ונשמע קול למעלה למעלה, ונשמע קול למטה. זהו שכתוב (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו', ובארוה.

ביון שנכנסה לגלות, הסתכלה על העם, וראתה שדוחקים אותם ורומסים אותם בגלות בין רגלי שאר העמים. אז אמרה: (ישעיה מב) מי נתן למשפה יעקב וגו'. והם אומרים: הלא ה' זה חטאנו לו. והיא אומרת: ולא אבו בדרךיו הלוך ולא שמעו בתורתו.

ובשעה שעתיד הקדוש ברוך הוא לפקד את עמו, כנסת ישראל תשוב מן הגלות בראשונה. [אומר לה הקדוש ברוך הוא]: תלכי לבית כדי שבית המקדש יבנה בהתחלה. ויאמר לה הקדוש ברוך הוא: קומי מן העפר. היא שבה ואומרת: לאיזה מקום אלך? ביתי חרב, והיכלי נשרף באש.

עד שהקדוש ברוך הוא יבנה את בית המקדש בראשונה ויתקין את ההיכל ויבנה את קרית ירושלים, ואחר כך יקים אותה מן העפר. זהו שכתוב (תהלים קמז) בונה ירושלים ה' וגו'. בונה ירושלים בראשונה, ואחר כך נדחי ישראל יכנס. ויאמר לה: (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי

❦ סדר הלימוד ליום כד כסלו [יום 83 בשנה] ❦

כַּן כְּתוּב מִי יִמְלַל גְּבוּרוֹת ה'. זֶה יִצְחָק. וְיִצְחָק הוֹצִיא אֶת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הָיָה לְבָדוֹ יוֹתֵר מִכָּלֶם, שֶׁהוֹלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, הַקִּיּוֹם שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה. אָבֵל יִצְחָק לְמַעֲלָה בַקְדָּשָׁה עֲלִיוֹנָה, [וְיִשְׁמְעָאֵל] וְעָשׂוֹ לְמִטָּה, וְעַל כֵּן כְּתוּב מִי יִמְלַל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. זֶה יַעֲקֹב. כְּשֶׁנִּדְבַּק הַשְּׂמֵשׁ בַּלְבָּנָה, כְּמָה כּוֹכְבִים מְאִירִים מֵהֶם.

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה שׁוֹנָה שְׂעֵד כָּאֵן לֹא כְּתוּב בֶּן אֲבִרְהָם וְכַעַת אָמַר? אֵלֶּה אֵפֶי עַל גִּב שְׁכַתּוֹב וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, כְּעַת שְׁמַת אֲבִרְהָם, דְּמִוּתוֹ הִיָּתָה בּוֹ, וְנִשְׂאָרָה בְּיִצְחָק. שְׁכַל מִי שֶׁרָאָה אֶת יִצְחָק, הָיָה אוֹמֵר זֶה וְדַאי אֲבִרְהָם, וְהָיָה מַעֲיֵד וְאוֹמֵר, אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

רַבִּי יִצְחָק קָם לִילָה אֶחָד לְעֶסֶק בְּתוֹרָה, וְרַבִּי יְהוּדָה קָם בְּקִיסְרִיָּה בְּשַׁעָה הַהִיא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָקוּם וְאֵלֶּךְ לְרַבִּי יִצְחָק, וְאֶעֱסֶק בְּתוֹרָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. הֲלֵךְ עִמּוֹ חֲזַקִּיָּה בְּנוֹ, שֶׁהָיָה יָלֵד. כְּשֶׁקָּרַב לְשַׁעַר, שָׁמַע אֶת רַבִּי יִצְחָק שֶׁהָיָה אוֹמֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחֵי רְאִי. הַפְּסוּק הַזֶּה אֵין רְאִישׁוֹ סוּפּוֹ, וְאֵין סוּפּוֹ רְאִישׁוֹ. מָה שׁוֹנָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִצְרִיךְ לְבָרַךְ אֶת יִצְחָק מִשּׁוּם שֶׁאֲבִרְהָם לֹא בָּרַךְ אוֹתוֹ? מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִתְבָּרַךְ עָשׂוֹ, וְעַל כֵּן עָלוּ אוֹתָן בְּרֻכּוֹת לְקַבְּ"ה, וּבְאֵרוֹהוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחֵי רְאִי, מָה זֶה לַחֵי רְאִי? אֵלֶּה שֶׁהִתְחַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, הַבְּאֵר שֶׁל מְלֶאֶךְ הַבְּרִית נִרְאָה עֲלֶיהָ כְּתַרְגוּמוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן בְּרַכּוֹ.

בֵּינֵיתִים דְּפַק רַבִּי יְהוּדָה בְּשַׁעַר וּנְכַנְס, וְהִתְחַבֵּרוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּעַת זְווג הַשְּׁכִינָה עִמָּנוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַבְּאֵר לַחֵי רְאִי הַזֶּה שְׁאִמְרַת – יָפָה, אָבֵל בְּדָבָר נִשְׁמָע. פֶּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ד) מַעֲיֵן גַּנִּים בְּאֵר מִים חַיִּים וְנִזְלִים מִן לְבַנּוֹן. הַפְּסוּק הַזֶּה נִתְבָּאֵר, אָבֵל הִנֵּה פֶּרְשׁוּהוּ, מַעֲיֵן גַּנִּים – זֶה אֲבִרְהָם. בְּאֵר מִים חַיִּים – זֶה יִצְחָק. וְנִזְלִים מִן לְבַנּוֹן – זֶה יַעֲקֹב. בְּאֵר מִים חַיִּים זֶה יִצְחָק, הִיָּינוּ שְׁכַתּוֹב וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחֵי רְאִי. וּמָה הַבְּאֵר? זֶה הַשְּׁכִינָה. לַחֵי – זֶה חֵי הָעוֹלָמִים, צְדִיק חֵי הָעוֹלָמִים, וְאֵין לְהַפְרִיד אוֹתָם. חֵי הוּא בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. חֵי לְמַעֲלָה,

בֹּא רְאֵה, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, מְקַיֵּם הָעוֹלָם וּמְקַיֵּם כָּל מַעֲשֵׂה וּמַעֲשֵׂה עַל תְּקוּנָתוֹ כְּרְאוּי, וְאֵין לָךְ כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בְּאָדָם שְׂאֵין כְּנַגְדּוֹ בְּרִיָּה בְּעוֹלָם. שֶׁהָרִי כְּמוֹ שְׂאָדָם נִחְלַק לְאֵיבָרִים, וְכָלֶם עוֹמְדִים דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת מְתַקְנִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ וְכָלֶם גּוֹף אֶחָד – כֵּךְ גַּם הָעוֹלָם, כָּל אוֹתָם בְּרִיּוֹת כָּלֶם אֵיבָרִים אֵיבָרִים וְעוֹמְדִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ, וְכַאֲשֶׁר כָּלֶם מְתַקְנִים – הִנֵּה גּוֹף [אֶחָד] מִמֶּשׁ.

וְהַבֵּל כְּמוֹ שֶׁהִתּוֹרָה. שֶׁהָרִי כָּל הַתּוֹרָה אֵיבָרִים וּפְרָקִים וְעוֹמְדִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ, וְכַשְּׁכָלֶם נִתְקַנִּים – נַעֲשִׂים גּוֹף אֶחָד. כֵּיּוֹן שֶׁדוֹר הַסֶּתֶפֶל בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה, פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קד) מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֶם בְּחֻכְמָה עָשִׂיתָ מְלֶאֶה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ.

בְּתוֹרָה כָּל הַסּוּדוֹת עֲלִיוֹנִים חֲתוּמִים שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְהַשִּׁיג. בְּתוֹרָה כָּל אוֹתָם דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים שֶׁהִתְגַּלוּ וְלֹא הִתְגַּלוּ. בְּתוֹרָה הֵם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁלְמַעֲלָה וְלְמִטָּה. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא הֵם בְּתוֹרָה, וְאֵין מִי שֶׁמִּשְׁגִּיחַ וּמַכִּיר אוֹתָם. וּמִשּׁוּם כֵּךְ כְּתוּב (תְּהִלִּים קו) מִי יִמְלַל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ.

בֹּא רְאֵה, בֹּא שְׁלֵמָה וּבִקְשׁ לְעַמֵּד עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְעַל דְּקְדוּקֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִכַּל. אָמַר, אִמְרַתִּי אַחֲכֶמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. דוֹד אָמַר, (תְּהִלִּים קיט) גַּל עֵינַי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב בְּשְׁלֵמָה (מַלְכִים-א ה) וַיְדַבֵּר שְׁלֵשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאֵלֶּף. וְהָרִי בְּאֵרוֹהוּ שֶׁחֲמִשָּׁה וְאֵלֶּף טַעֲמִים הָיוּ בְּכָל מִשָּׁל וּמִשָּׁל שֶׁהָיָה אוֹמֵר. וּמָה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּשִׁיר וְדָם, כֵּךְ הָיוּ בְּדְבָרָיו – דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שְׁאִמְרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁכָל דְּבָר וְדְבָר יֵשׁ בּוֹ כְּמָה מְשָׁלִים, כְּמָה שִׁירִים, כְּמָה תְּשֻׁבָחוֹת, כְּמָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, כְּמָה חֲכָמוֹת, וְעַל כֵּן כְּתוּב מִי יִמְלַל גְּבוּרוֹת ה'.

בֹּא רְאֵה מָה כְּתוּב לְמַעֲלָה, וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִשְׁמְעָאֵל. שֶׁהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים. אַחַר כֵּךְ אָמַר וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִצְחָק. הַתְּעֵלָה עַל דְּעֵתָךְ שְׁכַתּוֹב בּוֹ בְּיִשְׁמְעָאֵל שֶׁהוֹלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים וְיִצְחָק הוֹלִיד שְׁנַיִם בָּנִים, שֶׁזֶה הַתְּעֵלָה וְזֶה לֹא הַתְּעֵלָה? עַל

לְבָרֶךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? כָּל עֲבָדֵי ה', מִשׁוּם שֶׁכָּל אָדָם בְּעוֹלָם מִיִּשְׂרָאֵל, אֵף עַל גַּב שְׁכָלָם וְאוֹיִים לְבָרֶךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבְּרָכָה שֶׁבִשְׂבִילָם יִתְבָּרְכוּ הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מֵהָיָא? אוֹתָהּ שֶׁמְבָרְכִים אוֹתוֹ עֲבָדֵי ה', וְלֹא כָלָם. וּמִי הֵם שֶׁבִרְכָתָם בְּרָכָה? הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּלֵילוֹת. אֵלֶּה הֵם שְׁעוֹמְדִים בְּחֻצוֹת הַלַּיְלָה וּמִתְעוֹרְרִים לְקִרְאָה בַּתּוֹרָה, אֵלּוֹ עוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּלֵילוֹת, שֶׁהָיָא אִזְּ בְּאֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצְּדִיקִים בְּגַן עֵדֶן. וְאֵנּוּ עוֹמְדִים כְּאֵן לְהִתְעוֹרֵר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, נֹאמֵר בְּדַבְרֵי יִצְחָק, שְׁאֵנּוּ בּוֹ.

פְּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה וְגו'. בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה לָמָּה בָּא לְמִנּוֹת כְּאֵן שֶׁהָיָה בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה כְּשֶׁנִּשְׂאָה אֶת רַבְּקָה? אֵלֶּה וְדָאֵי הָרִי נִכְלָל יִצְחָק בְּצַפּוֹן וְדָרוֹם, בְּאֵשׁ וּמַיִם, וְאִזְּ הָיָה יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה. כְּמִרְאָה הַקְּשֶׁת, יֵרֵק לְבָן אָדָם. בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים אַחַז בָּהּ כְּשֶׁאֶחָז בָּהּ בְּרַבְּקָה, וּכְשֶׁהוֹלִיד, הוֹלִיד בֶּן שָׁשִׁים, לְהוֹלִיד כְּרָאוּי, כְּדִי שִׁיֵּצֵא יַעֲקֹב שְׁלֹם מִבֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה כְּרָאוּי. וְאֵת כָּלֵם אַחַז יַעֲקֹב אַחֵר כֶּךָ וְנִעְשָׂה אִישׁ שְׁלֹם.

בֵּת בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן אָרָם אַחוֹת לְבֶן הָאֲרָמִי, מָה אִכְפַּת לָנוּ כָּל זֶה, שֶׁהָרִי כְּכֹר נֹאמֵר וּבְתוֹאֵל יָלַד אֶת רַבְּקָה וְגו', וְכַעַת אָמַר בֵּת בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי, וְאַחֵר כֶּךָ מִפְּדֵן אָרָם, וְאַחֵר כֶּךָ אַחוֹת לְבֶן הָאֲרָמִי? אֵלֶּה פְּרִשְׁוּהָ, שֶׁהָיְתָה בֵּין רְשָׁעִים, וְהָיָא לֹא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם. שֶׁהָיְתָה בֵּת בְּתוֹאֵל, וּמִפְּדֵן אָרָם, וְאַחוֹת לְבֶן, וְכָלֵם הָיוּ רְשָׁעִים לְהִרְעֵ, וְהָיָא הָעֲלֵתָה מַעֲשֵׂים כְּשָׂרִים וְלֹא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם.

עֲבָשׁוּ יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, אִם רַבְּקָה הָיְתָה בֵּת עֲשָׂרִים שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר, אוֹ בֵּת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, אִזְּ הוּא הַשִּׁבְחָה שֶׁלֹּא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם, אֲבָל עַד עֵתָה הָיְתָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אִזְּ מָה הַשִּׁבְחָה שֶׁלֹּהָ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָיְתָה, וְעָשְׂתָה לְעַבְדָּהּ אֶת כָּל אוֹתוֹ הַמַּעֲשָׂה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵף עַל גַּב שְׁכָל זֶה עָשְׂתָה, לֹא יִדְעֵנוּ הָאֵם מַעֲשֵׂיָהּ כְּשָׂרִים אוֹ לֹא. אֵלֶּה בְּאֵת רַבְּקָה, כְּתוּב כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוֹחִים כְּאֵן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת. כְּשׁוֹשְׁנָה - זֹו כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָיָא בֵּין אוֹכְלוֹסִיָּהּ כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה בֵּין קוֹצִים, וְסוּד הַדְּבָר -

שֶׁהוּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. חֵי כָּלִפִּי הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּשִׁבְלוֹ קָיָם וּמֵאִיר.

בְּאֵת רַבְּקָה, הַלְּבָנָה לֹא מֵאִירָה אֵלֶּה כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, וְכִינֵן שְׁרוֹאֶה אוֹתוֹ - מֵאִירָה. וְעַל כֵּן בְּאֵת לַחֵי רֹאֵי הַזֶּה וְדָאֵי, וְאִזְּ מֵאִירָה וְעוֹמְדֵת בְּמַיִם חַיִּים. לַחֵי רֹאֵי, כְּדִי לְהַתְמַלֵּא וְלִהְיוֹת מֵאִירָה מֵהַחֵי הַזֶּה.

בְּאֵת רַבְּקָה, כְּתוּב (שְׁמוּאֵל ב-כז) וּבְנִיָּהּוּ בֶּן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חֵי, שֶׁהָיָה צְדִיק וְהָאִיר לְדוֹרוֹ, כְּמוֹ חֵי שֶׁלְּמַעַלָּה מֵאִיר לְעוֹלָם, וּבְכָל זְמַן הַבָּאָר הַזֶּה לַחֵי מִסְתַּכֵּלֵת וְרוֹאֶה כְּדִי לְהָאִיר, כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בָּאָר לַחֵי רֹאֵי, הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה, וַיֵּשֶׁב עִמָּהּ וְהִתְאַחַד עִמָּהּ, חֲשָׁף בְּלֵילָהּ, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ב) שֶׁמָּאֵלּוּ תַחַת לְרֹאשִׁי. וּבָא וְרַבְּקָה, יִצְחָק הָיָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע אַחֲרֵי שִׁמְתָה אַבְרָהָם. מֵהָ זֶה וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בָּאָר לַחֵי רֹאֵי? שֶׁהִזְדוּג עִמָּהּ, וְאַחַז בְּאוֹתָהּ הַבָּאָר לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה, כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ.

פְּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (קֵהֶלֶת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרַח הוּא שֵׁם. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ - זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמֵּאִיר לְלְבָנָה. שֶׁכָּאֲשֶׁר נִרְאָה עִמָּהּ, אִזְּ מֵאִירָה, וּמֵאִיר וְזוֹרַח מִמְּקוֹם עֲלִיּוֹן שְׁעוֹמֵד עָלָיו, מִשֵּׁם זוֹרַח תְּמִיד. וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ - לְהִזְדוּג עִם הַלְּבָנָה. הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם - שֶׁהוּא הַיָּמִין, וְשֵׁם בּוֹ אֶת כַּחוֹ. וּמִשׁוּם שֶׁכַּחוֹ בּוֹ, כָּל כַּח הַגּוֹף הוּא בְּיָמִין וּבּוֹ הוּא תְּלִוּי. אַחֵר כֶּךָ סוּבֵב אֶל צַפּוֹן. מֵאִיר לְצַד זֶה וּמֵאִיר לְצַד זֶה. סוּבֵב סוּבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ. בְּרֹאשׁוֹנָה כְּתוּב שֶׁמֶשׁ, וְכַעַת רוּחַ? אֵלֶּה הַכָּל אַחַד וְסוּד אַחַד, וְכָל זֶה מִשׁוּם שֶׁהַלְּבָנָה מוֹאֲרֵת מִמֶּנּוּ וַיִּתְחַבְּרוּ שְׁנֵיהֶם.

בְּאֵת רַבְּקָה, כְּשֶׁאֲבָרְהֶם בָּא לְעוֹלָם, חִבַּק אֶת הַלְּבָנָה וְקָרַב אוֹתָהּ. כִּינֵן שֶׁבָּא יִצְחָק, אַחַז בָּהּ וְהַחֲזִיק בָּהּ כְּרָאוּי וּמִשָּׁף אוֹתָהּ בְּאֵהָבָה, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, שֶׁכְּתוּב שֶׁמָּאֵלּוּ תַחַת לְרֹאשִׁי. כִּינֵן שֶׁבָּא יַעֲקֹב, אִזְּ הַתְּחַבֵּר הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה וְהָאִירָה, וְנִמְצָא יַעֲקֹב שְׁלֹם בְּכָל הַצְּדָדִים, וְהַלְּבָנָה הָאִירָה וְנִתְקַנְּהָ בְּשָׁנִים עֲשָׂר שְׁבַטִים.

פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תְּהִלִּים קלד) הִנֵּה בְּרָכּוּ אֶת ה' כָּל עֲבָדֵי ה' וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוּהוּ. אֲבָל בְּאֵת רַבְּקָה, הִנֵּה בְּרָכּוּ אֶת ה', וּמִי הֵם שְׂרָאוּיִים

לא ידע אם באשה הזו או באחרת, ועל כן לנכח אשתו ולא לנכח רבקה.

אמר אותו הילד, בנו של רבי יהודה, אם כך, למה לא אהב יצחק את יעקב כל כך כמו עשו הואיל והיה יודע שהוא עתיד לקיים ממנו שנים עשר שבטים? אמר לו, יפה אמרת, אלא כל מין אוהב את מינו ונמשך והולך מין אחר מינו.

בא ראה, עשו יצא אדם, כפתיב ויצא הראשון אדמוני כלו וגו', והוא המין של יצחק, שהוא הדין הקשה שלמעלה, ויצא ממנו עשו, הדין הקשה למטה, שדומה למינו, וכל מין הולך למינו, ועל כן אהב את עשו יותר מיעקב, כפתיב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתוב כאן כי ציד בפיו, וכתוב שם (בראשית י) על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'.

אמר רבי יצחק, כתוב ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'. לאיזה מקום הלכה? לבית המדרש של שם ועבר. ויתרצו הבנים בקרבה - ששם היה אותו עשו הרשע נלחם בקרב עם יעקב. ויתרצו - נשברו כמו שאמרנו, רצץ את מחו. נשברו זה עם זה ונחלקו. בא ראה, הצד הזה שרוכב נחש, וצד זה שרוכב על הכסא השלם הקדוש בצד השמש, לשמש עם הלבנה.

ובא וראה, משום שנמשך עשו אחרי אותו נחש, הלך אתו יעקב בעקמימות. כמו הנחש שהוא חכם והוא הולך בעקמימות, כמו שנאמר והנחש היה ערום וגו', חכם. והמעשים של יעקב כלפיו היו לו כמו נחש, וכך צריך לו כדי למשך את עשו אחר אותו הנחש, ויפרד ממנו, ולא יהיה לו חלק עמו בעולם הזה ובעולם הבא. ושנינו, בא להרגך - הקדם אתה והרג אותו. כתוב (הושע יב) בפטן עקב את אחיו, שהשרה אותו למטה באותו העקב, זהו שפתיב וידו אחזת בעקב עשו, ששם את ידו על אותו עקב להכניעו.

דבר אחר וידו אחזת - שלא יכל לצאת ממנו מכל וכל, אלא וידו אחזת בעקב עשו - זו הלבנה שהתכסה אורה משום העקב של עשו, ועל כן הצטרף לו ללכת עמו בחכמה כדי לדחותו למטה וידבק במקומו.

יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות, ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה - היו כשושנה בין החוחים. ואם לא שהיא רפה, לא יכול העולם לסבל את הדין הקשה של יצחק. כמו כן הקדוש ברוך הוא מזוג זוגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתתקן ויתבסס העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, מהו ויעתר? שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב? עולה, שכתוב ויעתר לו ה'. כתוב כאן ויעתר לו ה', וכתוב שם (שמואל ב-א) ויעתר אלהים לארץ וגו'. מה להלן קרבן - אף כאן קרבן. כתוב ויעתר יצחק, וכתוב ויעתר לו. שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמטה.

דבר אחר ויעתר יצחק - שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שכתוב ותתפלל על ה', ואז ויעתר לו ה'. אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו. חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקבל אותו, ואז - ותהר רבקה אשתו.

בא ראה, עשרים שנה השתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו את תפלתם על מה שהצטרכו. מה הטעם? כדי שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך בתפלות הצדיקים.

בא ראה, אברהם לא התפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיתן לו בנים, אף על גב ששרה היתה עקרה. ואם תאמר, הרי כתוב הן לי לא נתתה זרע - ההוא לא משום תפלה היתה [ההוא לא צריך בנים], אלא כמי שמספר לפני רבונו. אבל יצחק התפלל על אשתו משום שהיה יודע שהוא לא עקר, אלא אשתו. שיצחק היה יודע בסוד החכמה שיעקב עתיד להוציא ממנו בתריסר שבטים, אבל

שהוא בעל הבית, צריך לו לעמד כנגד אותו הנחש שלא תהיה לו כלל שליטה לטמא את בית המקדש של יעקב, ועל כן צריך ליעקב יותר מכל בני העולם, ומשום כך ישראל קדושים נבחרו לחלק גורלו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויגדלו הנערים, הצד של אברהם גרם להם להתגדל וזכותו סייעה להם, הוא היה מחנך אותם במצוות, שכתוב כי ידעתיו למען יצוה את בניו וגו', לרבות יעקב ועשו. ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'. אמר רבי אלעזר, כל אחד ואחד נפרד לדרך, זה לצד האמונה – וזה לצד של עבודה זרה.

וכן היה במעים של רבקה, ששם כל אחד הלך לצדו. שכאשר היא השתדלה במעשים כשרים, או שעברה סמוך למקום טוב לעשות את מצוות התורה, היה יעקב שמח ודוחק לצאת. וכשהיתה הולכת סמוך למקום של עבודה זרה, אותו הרשע הכה לצאת, ובארוהו. ומשום כך, כשנבראו ויצאו לעולם, כל אחד נפרד והלך ונמשך למקומו שראוי לו. ועל כן יגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. הרי פרשוהו, [כמו] שכתוב איש ידע ציד איש שדה. וכתוב שם (בראשית י) הוא היה גבר ציד. [מהו] איש שדה, לקפח את בני האדם ולהרג אותם. והוא אמר שעשה תפלה, וצד אותו בפיו. איש שדה, משום שחלק גורלו אינו בישוב, אלא במקום חרב, במדבר, בשדה, ועל זה איש שדה.

ואם תאמר, איך יצחק לא ידע את כל מעשיו הרעים של עשו, והרי השכינה היתה עמו? שאם לא שרתה עמו שכינה, איך יכל לברך את יעקב בשעה שברך אותו? אלא ודאי ששכינה היתה דרה עמו בבית ודרה עמו תמיד, אבל לו הודיעה לו, כדי שיתברך יעקב בלי דעתו, אלא בדעתו של הקדוש ברוך הוא. וכך צריך, שבשעה ההיא שנכנס יעקב לפני אביו, נכנסה עמו שכינה, ואז ראה יצחק בדעתו שראוי לברכה ויתברך מדעת השכינה.

בא ראה, [פעם אחת היה יושב רבי שמעון ושאר החברים. נכנס לפניו רבי אלעזר בנו. אמרו

ויקרא שמו יעקב, הקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב ודאי. בא ראה, כתוב הכי קרא שמו יעקב. לא כתוב נקרא שמו, אלא קרא שמו. ויעקבני, ודאי ראה אותו הקדוש ברוך הוא, שהרי אותו הנחש הקדמוני הוא חכם להרע. כיון שבא יעקב, אמר, הרי ודאי חכם כנגדו, ומשום כך קרא לו יעקב.

הרי הקמנו בכל מקום, ויקרא סתם זו היא הדרגה האחרונה, ככתוב ויקרא אל משה וגו'. וכאן ויקרא שמו יעקב, בכל מקום שמו לא נקרא [אלא] על ידי בן אדם. במקום אחר מה כתוב? (בראשית לג) ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב אל. אמר לו, אני אלוה בעליונים, ואתה אלוה בתחתונים.

ובא וראה, יעקב היה יודע שעשו היה לו להדבק באותו נחש עקלתון, ועל כן בכל מעשיו נמשך עליו כנחש עקלתון אחר, בחכמה, בעקמומיות, וכך צריך. וזה בא כמו זה מה שאמר רבי שמעון, מה שכתוב (בראשית א) ויברא אלהים את התנינים הגדלים – זה יעקב ועשו. ואת כל נפש החיה הרמשת – אלו שאר הדרגות שביניהם. ודאי שיעקב נעשה חכם כנגד אותו הנחש האחר, וכך צריך.

ומשום כך בכל חדש וחדש שעיר אחד, כדי להמשיכו למקומו ויפרד מן הלבנה, וכן בימי הכפורים להקריב אותו השעיר, וזה בחכמה לשלט עליו ולא יוכל להרע, שכתוב (ויקרא טז) ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה, ובארוהו שזה עשו, שהוא שעיר, והכל בחכמה וברמאות כלפיו. מה הטעם? משום שכתוב (תהלים יח) ועם עקש תתפתל, משום שהוא נחש רע, עקם רוח, חכם להרע, מסטין למעלה ומסטין למטה.

ומשום כך ישראל מקדימים ומתחכמים לו בחכמה, בעקמומיות, כדי שלא יוכל להרע ולשלט. ועל כן יעקב, שהוא בסוד האמונה, כל מעשיו כלפי עשו משום שלא נתן מקום לנחש ההוא לטמא את המקדש, ולא יקרב אליו ולא ישלט בעולם. ועל כן לא הצטרף לאברהם להתנהג בעקמומיות, ולא ליצחק, משום שעשו, שהוא הצד של הנחש ההוא, טרם בא לעולם. אבל יעקב,

נִקְרָא אִישׁ שְׁלֹם, מִשּׁוּם כִּף הִיָּה שְׁלֹם, עִם מִי שֶׁהֶצְטַרַךְ לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּרַחֲמִים הִיָּה הוֹלֵךְ, וְעִם מִי שֶׁהֶצְטַרַךְ לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּדִין קָשָׁה וּבְעֵקְמִימוֹת הִיָּה הוֹלֵךְ, מִשּׁוּם שְׁשִׁנֵי חֲלָקִים הָיוּ בוֹ, וְעַלֵּיו כָּתוּב (תהלים יח) עִם חֲסִיד תִּתְחַסֵּד וְעִם עֵקֶשׁ תִּתְפַּתֵּל. עִם חֲסִיד בְּצַד הַחֲסִיד, וְעִם הָעֵקֶשׁ בְּצַד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, הַכֹּל כְּרָאוּי.

וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ מִלְכַד הַרְעַב הֶרְאִשׁוֹן וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שם יא) ה' צָדִיק יִבְחַן וְרָשָׁע וְאֵהָב [ר"ת נחש] חֲמַס שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ. כִּמָּה מַעֲשֵׂי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַקְנִים, וְכֹל מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה - הַכֹּל עַל הַדִּין וְהָאֱמֶת, כְּפִתּוּב (דברים לב) הַצּוֹר תָּמִים פָּעִלוּ כִּי כָּל דְרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאִין עוֹל צָדִיק וַיִּשֶׁר הוּא.

בֵּא רָאָה, לֹא דָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הֶרְאִשׁוֹן עַד שֶׁצָּוָה אוֹתוֹ לְתוֹעֲלָתוֹ שְׁלֹא יִסְטָה לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ לְדַרְךְ אַחֲרֵת כְּדִי שְׁלֹא יִטְמָא, וְהוּא לֹא נִשְׁמַר, וְעָבַר עַל מִצְוֹת אֲדוֹנָיו, וְאַחַר כֵּן דָּן אוֹתוֹ בְּדִין.

וְעִם כָּל זֶה לֹא דָן אוֹתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְהָאֲרִיף עִמּוֹ אֶת רְגִזוֹ וְהִתְקַים יוֹם אֶחָד שֶׁהוּא אֶלֶף שָׁנִים, פָּרַט לְאוֹתָם שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁמָסַר לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, שְׁלֹא הִיָּה לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם.

כְּמוֹ כֵּן אֵינּוּ דָן אֶת הָאָדָם כְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תָּמִיד, שְׁאֵם כִּף לֹא יְכוּל הָעוֹלָם לְהִתְקַים, אֲלֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאָרִיף רְגִזוֹ עִם צְדִיקִים, וְעִם רָשָׁעִים יוֹתֵר מֵהַצְדִּיקִים. עִם הָרָשָׁעִים כְּדִי שִׁיָּשׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלָמָה, שִׁיתְקַיְמוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כְּפִתּוּב (יחזקאל לג) חִי אֲנִי נְאֻם ה' וְגו'. אִם אַחֲפָץ וְגו' כִּי אִם בְּשׁוֹב רָשָׁע מְדַרְכּוֹ וְחָיָה. וְחָיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחָיָה בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן מְאָרִיף לָהֶם אֶת רְגִזוֹ תָּמִיד. אוֹ כְּדִי שִׁיָּצֵא מֵהֶם גִּזְע טוֹב בְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוּצִיא אֶת אַבְרָהָם מִתְּרַח, שֶׁהוּא גִזְע טוֹב וְשָׂרָשׁ וְחֲלָק טוֹב לְעוֹלָם.

אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְדִּיקִים תָּמִיד בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵם עוֹשִׂים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁלֹא יִסְטוּ יְמִינָהּ וְשִׁמְאֵלָהּ, וּמִשּׁוּם כִּף בּוֹחֵן אוֹתָם, לֹא בְּשִׁבְלֵוֹ, שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַיָּצֵר וְכַח הָאֱמוּנָה שְׁלָהֶם, אֲלֹא כְּדִי לְהָרִים רֹאשׁ בְּשִׁבְלֵם.

לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּבַר גְּדוֹל רְצִינּוֹ לְבַקֵּשׁ לְפָנָיִךְ בְּעֵנִינֵךְ שֶׁל יַעֲקֹב וְעָשׂוֹ, אֵיךְ לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְתַת לְעָשׂוֹ תְּבַשִּׁיל עֲדָשִׁים עַד שֶׁמָכַר לוֹ אֶת בְּכוֹרְתוֹ? וְעוֹד, שְׁאָמַר עָשׂוֹ לִיצְחָק אָבִיו, וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעַמִּים. אָמַר לָהֶם, בְּשַׁעֲהַּ הַזֹּאת אַתֶּם חַיִּבִים לְקַבֵּל מַלְקוֹת, שֶׁהָאֱמֶתֶם לְדַבְרֵי עָשׂוֹ וְשִׁקְרָתֶם לְדַבְרֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי הַכְּתוּב מַעֲיֵד עָלָיו וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, וְעוֹד כְּתוּב תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב. אֲלֹא כִּף הוּא עֵנִינּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב עִם עָשׂוֹ, מִשּׁוּם שֶׁעָשׂוֹ הִיָּה שׁוֹנֵא אֶת הַבְּכוֹרָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהִיָּה רוֹצֵה מֵיעֲקֹב שִׁיקַח אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ אֲפִלוּ בְּלִי כֶסֶף. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ וַיִּכֹּז עָשׂוֹ אֶת הַבְּכוֹרָה].

וַיִּזְד יַעֲקֹב נִזְיָד וַיָּבֵא עָשׂוֹ מִן הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵינִי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיִּזְד יַעֲקֹב - הִנֵּה פְרִשׁוּהָ שֶׁהָרִי בְּשִׁבְלֵי הָאֲבֵל שֶׁל אַבְרָהָם זֶה הִיָּה, אֲבָל וַיִּזְד יַצְחָק נִזְיָד הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת! אֲלֹא וַיִּזְד יַעֲקֹב נִזְיָד, שֶׁהוּא הִיָּה יוֹדֵעַ אֶת הַשָּׂרֵשׁ שְׁלוֹ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּדְבַּק בוֹ, מִשּׁוּם כִּף עָשָׂה תְּבַשִּׁילִים אָדָמִים, עֲדָשִׁים תְּבַשִּׁיל אָדָם, שֶׁהַתְּבַשִּׁיל הַזֶּה מְשַׁבֵּר אֶת הַכַּח וְהַחֲזֵק שֶׁל הָדָם הָאָדָם כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת חֲזָקוֹ וְכַחוֹ, וּמִשּׁוּם כִּף עָשָׂה לוֹ בְּחֻמְקָה כְּמוֹ אוֹתוֹ הַצָּבֵעַ הָאָדָם. וְעַל הַתְּבַשִּׁיל הַהוּא נִמְכַר לוֹ לְעַבְדוֹ וּמְכַר בְּכוֹרְתוֹ לִיעֲקֹב, וּבְשַׁעֲהַּ הַהִיא יָדַע יַעֲקֹב, שֶׁבְּשִׁבְלֵי שְׂעִיר אֶחָד שִׁיקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְדַרְגָּה שְׁלוֹ, יִתְהַפֵּף לְעַבְדוֹ לְבָנָיו וְלֹא יִקְטַרְג לָהֶם. וּבְכָל הַלֵּךְ יַעֲקֹב עִם עָשׂוֹ בְּחֻמְקָה, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל עָשׂוֹ הַחֲכָם, וְלֹא יָכַל לְשַׁלֵּט, וְנִכְנַע וְלֹא נִטְמָא [בוֹ] בֵּיתוֹ, וְהוּא יָגַן עָלָיו.

וַיֹּאמֶר עָשׂוֹ אֵל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. לְמָה כְּתוּב פְּעַמִּים הָאָדָם? אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁכָּל מֵה שִׁישׁ בוֹ - אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא הֶרְאִשׁוֹן אָדָמוֹנִי. וְתְבַשִּׁילוֹ אָדָם, שֶׁכְּתוּב מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. וְאַרְצוֹ אָדָמָה, שֶׁכְּתוּב אֶרְצָה שְׂעִיר שְׂדֵה אָדָם. וְאַנְשָׁיו אָדָמִים, שֶׁכְּתוּב הוּא עָשׂוֹ אָבִי אָדָם. וּמִי שֶׁעֲתִיד לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ אָדָם, שֶׁכְּתוּב דוֹדֵי צַח וְאָדָם. וּלְבוֹשׁוֹ אָדָם, שֶׁכְּתוּב מְדוּעַ אָדָם לְלְבוּשָׁף. וְכְתוּב מִי זֶה בָּא מֵאָדָם].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן בְּלִבְּן נִרְאָה כִּף, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה מְכַשֵּׁף, כְּפִתּוּב (בראשית כ) נַחֲשֵׁתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּלָהּ. וְאֵף עַל גֵּב שִׁיעֲקֹב

חֶזֶק שְׁלֹא צָלוּל, מִיּוֹם אֶחָד, וְשִׁתָּה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתַּכַּר וְהִתְגַּלָּה, כִּפְתּוּב וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בַּתּוֹךְ אֶהְלֶה.

בא אֲבָרְהָם, הִתְעַלָּה בַּחֲכָמָה, וְהִסְתַּכַּל בְּכַבּוֹד רַבּוּנוֹ. אַחַר כֵּן וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגוֹר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ וְגו'. מֵה כְּתוּב אַחַר כֵּן? וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנְּגֻבָה, וְהִתְעַלָּה לְדַרְגָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה, וְנִכְנַס בְּשָׁלוֹם וַיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם.

בא יִצְחָק, מֵה כְּתוּב? וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְּבַד הָרָעַב הָרִאשׁוֹן וְגו', וְהִלָּךְ יִצְחָק וְהִתְעַלָּה מִשָּׁם אַחַר כֵּן בְּשָׁלוֹם. וְאֵת כָּל הַצְּדִיקִים בּוֹחֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

מִדְרַשׁ הַנְּעִלָּם

ואלה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְגו'. שְׁנֵי רַבּוֹתֵינוּ, לְעֵתִיד לְבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחַיֶּה אֶת הַמֵּתִים וַיִּנְעַר אוֹתָם מֵעַפְרָם שְׁלֹא יִהְיוּ בְּנֵי עֶפֶר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה שֶׁנִּבְרְאוּ מֵעַפָּר מִמֶּשׁ, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית ב) וַיִּיצַר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה.

ובאותה שְׁעָה יִתְנַעְרוּ מֵעַפָּר מֵאוֹתוֹ הַבְּנִיָּן, וַיַּעֲמֵדוּ בְּבִנְיָן מְקִים לְהִיּוֹת לָהֶם קִיּוֹם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ישעיה נב) הַתְּנַעְרִי מֵעַפָּר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם. יִתְקִימוּ בְּקִיּוֹם, וַיַּעֲלוּ מִתַּחַת לְאֶרֶץ, וַיִּקְבְּלוּ נְשִׁמָּתָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יִצִּיף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מִינֵי רִיחֹת שֶׁבְּגֵן עֵדֶן עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוּב הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ.

אמר רַבִּי יִצְחָק, אֵל תִּקְרָא הַדּוּדָאִים אֲלֵא הַדּוּדִים. זֶהוּ הַגּוֹף וְהַנְּשִׁמָּה שֶׁהֵם דּוּדִים וְרַעִים זֶה עִם זֶה. רַב נַחֲמָן אָמַר דּוּדָאִים מִמֶּשׁ. מֵה הַדּוּדָאִים מוֹלִידִים אֶהְבָּה בְּעוֹלָם, אִף הֵם מוֹלִידִים אֶהְבָּה בְּעוֹלָם. וּמֵה זֶה נִתְּנוּ רִיחַ? כְּשֶׁרוֹן מַעֲשִׂיהֶם, לְדַעַת וּלְהַפִּיר אֶת בּוֹרְאָם.

ועל פְּתַחֲנוּ - אֵלּוּ פְּתַחֵי שְׁמַיִם שֶׁהֵם פְּתוּחִים לְהוֹרִיד נְשִׁמּוֹת לַפְּגָרִים. כָּל מְגִדִים - אֵלּוּ

במו זֶה עָשָׂה לוֹ לְאַבְרָהָם, שְׁכָתוּב (בראשית כב) וְהֶאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם. מֵה זֶה נִסָּה? הִרְמַת נֶסֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) הִרִימוּ נֶסֶם, שְׂאוּ נֶסֶם, הָרִים דְּגָלוֹ בְּכָל הָעוֹלָם. וְאִף עַל גַּב שְׂזָה נִתְבָּאָר, בְּשִׁבִיל זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אֶת דְּגָלוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם בְּעֵינֵי כָלֵם. זֶהוּ שְׁכָתוּב נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם. אִף כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת דְּגַל הַצְּדִיקִים, הוּא בּוֹחֵן אוֹתָם לְהָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בְּכָל הָעוֹלָם.

צדיק יִבְחֵן, מֵה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמִּתְרַצֶּה בְּצְדִיקִים, מֵה כְּתוּב? (ישעיה נג) וְה' חִפֵּץ דִּכְאוּ הַחֲלִי, וּבְאֵרוּהוּ. אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְרַצֶּה אֲלֵא בְּנִשְׁמָה, אֲבָל בְּגוֹף לֹא. שֶׁהָרִי הַנְּשִׁמָּה דוֹמָה לְנִשְׁמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְהַגּוֹף אֵינוֹ רְאוּי לְהֶאֱחֹז לְמַעֲלָה, וְאִף עַל גַּב שְׂדֵמוֹת הַגּוֹף הֵיא בְּסוּד עֲלִיּוֹן.

ובא וַרְאֵה, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה מִנְשִׁמַּת הָאָדָם לְהַנּוֹת [לְהֵאִיר] בָּהּ, הוּא מְכַה אֶת הַגּוֹף כְּדִי שֶׁתְּשַׁלֵּט הַנְּשִׁמָּה, שֶׁהָרִי בְּעוֹד הַנְּשִׁמָּה עִם הַגּוֹף, הַנְּשִׁמָּה לֹא יְכוּלָה לְשַׁלֵּט. שְׁכָאֲשֶׁר יֵשׁ רַע [נִשְׁכָּר] לְגוֹף, הַנְּשִׁמָּה שׁוֹלֶטֶת. צְדִיק יִבְחֵן, מֵה זֶה צְדִיק יִבְחֵן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח) אֲכַן בַּחֵן. כֵּן גַּם צְדִיק יִבְחֵן, מִחֶזֶק אוֹתוֹ. כְּאֲכַן בַּחֵן הַזֶּה שֶׁהֵיא פְּנַת יְקִרְתָּהּ, כֵּן גַּם צְדִיק יִבְחֵן.

ורשע וְאֵהֵב חֲמָס שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשׁוֹ (תהלים יא). מֵה זֶה שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשׁוֹ? הִתְעַלָּה עַל דַּעַתְךָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא שֶׁנִּפְשׁוֹ שׁוֹנֵאת אֶת הָרָשָׁע הַהוּא? אֲלֵא אוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁכָּל הַנְּשִׁמּוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשׁוֹ שֶׁל הָרָשָׁע הַהוּא שְׁלֹא רוּצָה אוֹתָהּ כָּלֵל, לֹא רוּצָה אוֹתָהּ לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב וְרָשָׁע וְאֵהֵב חֲמָס שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשׁוֹ, וְדַאי. דָּבָר אַחַר שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ו) נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְיָהוָה בְּנִפְשׁוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן צְדִיק יִבְחֵן.

בא רְאֵה, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, צִוָּה אוֹתוֹ לְהִיטִיב לוֹ. נָתַן לוֹ חֲכָמָה, הִתְעַלָּה בְּדַרְגָּתוֹ לְמַעֲלָה. כְּשֶׁיֵּרֶד לְמַטָּה, רְאֵה תְּשׁוּקַת הַיֵּצֵר הָרַע וְנִדְבַק בּוֹ, וְשָׁכַח כָּל מֵה שֶׁהִתְעַלָּה [שֶׁהִסְתַּכַּל] בְּכַבּוֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל רַבּוֹ.

בא נַח, בְּהִתְחַלָּה כְּתוּב (בראשית ו) נַח אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה, וְאַחַר כֵּן יָרַד לְמַטָּה, וְרָאָה יַיִן

וְשִׁמְחַת הַנְּשֻׁמָּה בַּגּוֹף יִתֵּר מִכָּלֶם, עַל שִׁיְהִיּוּ שְׂנִיָּהֶם קִיָּמִים וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁיִגּוּ אֶת בּוֹרְאָם וַיִּהְיֶה מִזִּיּוֹ הַשְּׂכִינָה, וְזֶהוּ הַטּוֹב הַגָּנוּז לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אֲבֵרָהִם. אֵלּוּ הֵם תּוֹלְדוֹת הַשְּׂמִחָה וְהַשְּׁחֹק שִׁיְהִי בְּעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן. בֶּן אֲבֵרָהִם – הִיא הַנְּשֻׁמָּה הַזּוֹכָה לְכָךְ וְלִהְיוֹת שְׂלֵמָה בְּמַעֲלָתָהּ. אֲבֵרָהִם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק – הַנְּשֻׁמָּה מוֹלִידָה הַשְּׂמִחָה וְהַשְּׁחֹק הַזֶּה בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִיָּיא, זֶה שְׂשֻׁנִינוּ שְׁעֵתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא מָה הִיא? אָמַר לוֹ, טָרַם הִלְכָתִי לְפָנֶי אֹתָם הַמְּלָאכִים הַקְּדוּשִׁים, בְּעַלֵּי הַמַּשְׁנָה, כִּךְ נִשְׁמַע לִי. כִּיִּן שְׁשֻׁמְעֵתִי אֶת זֶה שְׂאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַתִּישָׁב בְּלִבִּי. שְׂאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא כְּמוֹ זֶה שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת כד) וַיִּחְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. וְזֶה הוּא שְׂשֻׁנִינוּ נְזוּנִים.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמָקוֹם אֶחָד שְׂשֻׁנִינוּ נְהַנִּים, וּבְמָקוֹם אֶחָד שְׂשֻׁנִינוּ נְזוּנִים. מָה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלֶּא כִּךְ אָמַר אַבִּי, הַצַּדִּיקִים שְׂלֵא זָכוּ כָּל כִּךְ, נְהַנִּים מֵאוֹתוֹ זִיו, שְׂלֵא יִשְׁיִגּוּ כָּל כִּךְ. אֲבָל הַצַּדִּיקִים שְׂזָכוּ, נְזוּנִים עַד שִׁישְׁיִגּוּ הַשְּׂגָה שְׂלֵמָה. וְאִין אֲכִילָה וְשִׁתְיָה אֵלֶּא זוֹ, וְזוֹ הִיא הַסְּעוּדָה וְהָאֲכִילָה. וּמִנִּין לָנוּ זֶה? מִמַּשָּׁה, שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת לד) וַיְהִי שֵׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה. מָה הַטַּעַם לָחֵם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נְזוּן מִסְּעוּדָה אַחֲרֵת, מֵאוֹתוֹ זִיו שְׂל מַעֲלָה. וְכִמוֹ כֵּן סְעוּדַתְם שְׂל צַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא לְשִׁמְחָה בְּשִׁמְחָתוֹ, זֶהוּ שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים לד) יִשְׁמְעוּ עֲנוּיִם וַיִּשְׁמְחוּ. רַב הוֹנָא אָמַר, מִכָּאֵן (שֵׁם ה) וַיִּשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בֶךְ לְעוֹלָם יִרְנְנוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זֶה וְזֶה יִשְׁנָם לְעֵתִיד לְבָא. וְלִמְדִנּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יִין הַמַּשְׁמֵר בְּעֵנָבִיו מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית – אֵלּוּ דְבָרִים עֵתִיקִים שְׂלֵא נִגְלוּ לְאָדָם מִיּוֹם שְׂנִבְרָא הָעוֹלָם, וְעֵתִידִים לְהַתְּגַלּוֹת לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא, וְזוֹ הִיא הַשְּׂתִיָּה וְהָאֲכִילָה, וְדַאי זוֹ הִיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׂלוֹם, אִם כֵּן מָהוּ לְוִיתָן וּמָה הַשּׁוֹר, שְׂכָתוֹב (אִיּוֹב מ) כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהִנֵּה כְּתוֹב (ישעיה כז) בְּעַת

הַנְּשֻׁמוֹת. חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים – אוֹתָם שְׂיִצְאוּ נְשֻׁמְתָם מֵהַיּוֹם כְּמָה שְׁנִים וְאוֹתָם שְׂיִצְאוּ נְשֻׁמְתָם מִיָּמִים מוֹעֲטִים וְזָכוּ בְּכִשְׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם לְהַפְּנֵס בְּעוֹלָם הַבָּא, כָּלֶם עֵתִידִים לִירֵד בְּכַת אַחַת לְהַפְּנֵס בְּגוֹפּוֹת הַמוֹכְנִים לָהֶם.

אָמַר רַבִּי אֶחָא בְּרַי יַעֲקֹב, בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת: חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים דּוֹדִים צְפִנְתִּי לָךְ. צְפִנְתִּי אוֹתָם בְּאוֹתָם הָעוֹלָמוֹת. לָךְ – בְּשִׁבִילָךְ, בְּשִׁבִיל שְׂאֵתָה גּוֹף קְדוּשׁ וְנָקִי. דְּבַר אַחַר הַדּוּדָאִים [נִתְּנוּ רִיחַ] – אֵלּוּ מְלָאכֵי שְׂלוֹם. נִתְּנוּ רִיחַ – אֵלּוּ הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁהֵם רִיחַ הָעוֹלָם. נִתְּנוּ – הַשְּׂאִירוּ, כְּמוֹ שְׂנַאָמַר (בַּמְּדַבֵּר כא) וְלֹא נָתַן סִיחּוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל.

שְׂלִמְדִנּוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׂלֵשׁ כְּתוֹת שְׂל מְלָאכֵי הַשְּׂרָת הוֹלְכִים בְּכָל חֲדָשׁ וּבְכָל שַׁבָּת לְלוֹת לְנְשֻׁמָּה עַד מְקוֹם מַעֲלָתָהּ. וּבְמֵי נָקִים אֶת עַל פִּתְחֵינוּ כָּל מְגִדִים? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלּוּ הֵן הַגּוֹפּוֹת שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּפִתְחֵי קְבֵרוֹת לְקַבֵּל נְשֻׁמְתָן, וְדוּמָה נוֹתֵן פֶּתַק שְׂל חֲשַׁבּוֹן, וְהוּא מְכַרִּיז וְאוֹמֵר: רְבוּנוּ שְׂל עוֹלָם, חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים, אוֹתָם שְׂנַקְבְּרוּ מִכְּמָה יָמִים וְאוֹתָם שְׂנַקְבְּרוּ מִזְּמַן מוֹעֵט – כָּלֶם צְפִנְתִּי לָךְ, לְהוֹצִיא אוֹתָם בְּחֲשַׁבּוֹן.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, עֵתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁמְחָה בְּאוֹתוֹ זְמַן עִם הַצַּדִּיקִים לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינְתוֹ עִמָּהֶם, וְהַכֵּל יִשְׁמְחוּ בְּאוֹתָהּ שְׂמִחָה, זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שֵׁם קד) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֵתִידִים הַצַּדִּיקִים בְּאוֹתוֹ זְמַן לְבְרָא עוֹלָמוֹת וְלִהְיוֹת מֵתִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, וְהָרִי שְׂשֻׁנִינוּ (קַהֲלַת א) אִין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, בֵּא שְׂמַע, בְּעוֹד שְׂהַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם וַיִּרְבוּ, כָּל הָעוֹלָם אִינוּ בְּקִיּוּם, וְכִשְׂהַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם, אֲזִי הָעוֹלָם מֵתִקִּים. וְעֵתִידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּמוֹ שְׂאָמְרִנּוּ, (זְכַרְיָה ח) עַד יִשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרַב יָמִים, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב לְמַעֲלָה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִשְׁיִגּוּ הַצַּדִּיקִים דַּעַת שְׂלֵמָה. שְׂאָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּיוֹם שִׁישְׁמַח הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׂיו, עֵתִידִים הַצַּדִּיקִים לְהַכִּיר אוֹתוֹ בְּלִבָּם, וְאִז תִּרְבֶּה הַהַשְּׁפָלָה בְּלִבָּם כְּאֵלּוּ רָאוּ אוֹתוֹ בְּעֵינָי. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (ישעיה כח) וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֵלֵהֵינוּ זֶה וְגו'.

הכל. מה הטעם? שכתוב (שמות טז) מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים וגו'.

אמר רבי זירא, מלמד שמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראו הקדוש ברוך הוא תאוותם, אמר להם: אם תשמעו לקול המצוות – ואכלתם לשבע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידים לאכל ולשמח בסעודה גדולה שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתר את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והכסוף שלהם מה הוא? שכתוב (שיר א) נגילה ונשמחה בך, ולא באכילה. נזכירה דדיך מיין. ואותה סעודה שמזמנים אליה, יהיה לנו חלק להנות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. ואלה תולדות יצחק – שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא. אברהם הוליד את יצחק – זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

היא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוינתן נחש ברח ועל לוינתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים. הנה כאן שלשה. אלא רמז הוא שרמז על המלכיות. אמר רבי תנחום, אין לומר על מה שאמרו רבותינו, ודאי כף זה.

אמר רבי יצחק, אני הייתי לפני רבי יהושע ושאלתי על הדבר הזה. אמרתי, הסעודה הזו של הצדיקים לעתיד לבא האם כף הוא? לא התישבה בלבי, שהנה אמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אמר רבי יהושע, יפה אמר רבי אלעזר, וכך הוא.

עוד אמר רבי יהושע, האמונה הזו שאמרו רבותינו לרב העולם שמזמנים הם לסעודה הזו של לוינתן והשור ההוא, ולשתות יין טוב שמשמר מכשנברא העולם, פסוק מצאו ודרשו, שכתוב (ויקרא כו) ואכלתם לחמכם לשבע.

שאמר רבי זירא, כל מיני פתוי פתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב, וזה הוא יותר מכלם, שאמר להם ואכלתם לחמכם לשבע, ובקלות – ואכלתם ולא תשבעו, וזה קשה להם מן

❦ סדר הלימוד ליום כה כסלו [יום 84 בשנה] ❦

בת בתואל – בת בתו של אל. רב הונא אמר, לא כף הוא. ואני הייתי בכרכי היס ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם שעל השדרה, אותו שנשארו בקבר מכל הגוף – בתואל הארמי. שאלתי עליו. אמרו שהוא כראש [דומה] הנחש, שהוא רמאי, ואותו העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.

שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה נשארו בקיום אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של המזון של בני האדם כמו שאר העצמות, ומשום כף הוא חזק מכל העצמות, והוא יהיה העקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב בת בתואל הארמי.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי ומעולם רמאי, ושכן יצר הרע שהוא רמאי. זהו שכתוב בת בתואל הארמי – עצם רמאי. מפרש ארם – מצמד רמאים, כמו ששנינו פדנא דתורא, שהוא צמד. אחות לבן – אחות יצר הרע הארמי. כמו ששנינו, בתחלה שהיה מנוול בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מנוול כמו בראשונה, כמי שרוחץ ומטביל את טמאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.

בא שמע שכך אנו בארנו בכריתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשו שאינו כל כף מנוול ונטבל מלכלוכו נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב (בראשית כט) וללבן שתי בנות.

אמר רבי יוסי, כף הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכח לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב שם הגדלה לאה, שלאה מכה ומרשעתה. ושם הקטנה רחל, שאין בה כח המתעורר, כמו שנאמר (ישעיה כג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה.

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מכות שהיו בראשונה. בתחלה לוט, מקלל מנוול. עכשו לבן, מלבן, שאינו מקלל ומנוול בנוולו כבראשונה. בתחלה שתי בנותיו

ויהי יצחק בן ארבעים שנה. רבי בוש רבי יוסי פתח ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו וגו', בכמה מעלות נברא העולם, ששנינו, אמר רבי אחא בר יעקב, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמות שלו, חוץ ממנו, היו בשתוף. והאם אמר כף רבי אחא? חס ושלום! שהרי בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקדש ממש, יאמר שיש בהם שתוף, הרי כל הפנים שלהם ושלנו שוים.

אמר רבי אבא, בדבר הזה תתרבה המחלקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא – עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף – כף זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. ובגונים הללו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בשעה ההיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל [הצרות] עמקים [עתיקים] יהיה בארבעים, וגזר הדין – (דברים כה) ארבעים יכנו לא יסוף. סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קדם תחית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הגשם, זהו שכתוב (בראשית ז) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום, וכתוב ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח.

זמן גאלתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היוכל. החזרת הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמתנה לו בארץ ישראל. זהו שכתוב ויהי יצחק בן ארבעים שנה, שהמתין לגוף.

בביתו את רבקה – בהכנסתה בגוף המזמן לו. באותה שעה בהכנסתה בו, אין תאותם וכסופם אלא להנות מזיו השכינה ולזון מזינה. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי אבא, ישקני – יפרנסני. שאין פרנסתם אלא להנות ולזון מזינה של מעלה. אמר רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב כי טובים דידיך מיין.

המנהיג של הראש הוא המח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבד, והשני הלב. והינו שפתיב בפרשה ויתרצצו הבנים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצצו? משום שמהלב [מתעורר] נשפח היצר הרע. ויתרצצו? [שאלו] וישליו היה צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצצו – וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם פן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד – ותלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים – הכבד והלב. רבי יוסי אמר, המח והלב. רבי יהודה אמר, המח אין בכלל זה, משמע שפתיב בבטנך, ואין המח בפטן אלא בראש. ושני לאמים ממעיך וגו', ורב יעבד צעיר. זהו הכבד, שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב. שאמר רבי יהודה, הכבד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

ויצא הראשון אדמוני. אמר רב כהנא, הכבד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני? על שפולע את הדם תחלה. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמו ראשון? על שהוא ראשון לבלע הדם מכל המאכל, והוא ראשון לדם, אבל לא ליצירה. ובמה נבאר ורב יעבד צעיר? על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב.

אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו? אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות היא תהיה בארץ – דרכו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אמר, בא ראה, הכבד הוא הצד ציד, והוא ציד בפיו, והלב הוא החושב, והוא ישב אהלים. זהו שפתיב ויזד יעקב נזיד, חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

ויזד יעקב נזיד, רבי בא בשם רבי אחא אמר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה, בא ראה, מה כתיב, ויזד יעקב נזיד, כמו שנאמר (שמות יח) אשר זדו עליהם, ותרגמו: שחשבו. כלומר, הלב חושב ומתהדר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב? ויבא עשו מן השדה והוא עיף. הכבד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלע ואינו מוצא,

חזקות, כל אחת ואחת בכחה, ועכשו שם הגדלה לאה – לאה בלא כח, לאה בלא חזוק, לאה ממעשיה הראשונים. ושם הקטנה רחל, כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא ראה מה כתוב, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. אמר רבי אחא, מפני מה היא עקרה? מפני שיצר הרע אינו נמצא בכח בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה זולתי בתפלה. ומה כתוב? ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. כיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה.

אמר רבי יוסי, אם פן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן? ועוד, שהנה הפתיב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא העיר אותו לענין ההוא שצריך לזוג, ולא לכל שעה, שיהיה תמיד עם אדם כמו כעת, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. והתעוררות ההיא תהיה התעוררות של הקדוש ברוך הוא. זהו שפתיב (יחזקאל לו) והסירתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. מה זה לב בשר? אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי יהודה. אמר לו רבי יצחק, תאמר שחברינו חכמי הבריתא התעוררו לענין הזה שיצר הרע ישתכח מן העולם, פרט לאותה שעת הזווג. אמר לו, חייך, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם. שאלמלא יצר הרע, חדות השמועה לא תהיה, אבל לא מנוולת כבראשונה לחטא בו. זהו שפתיב (ישעיה יא) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו'.

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בנין הגוף והנשמה, ומשום כך פתיב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

בשפא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמם של בעלי הבריתא: שני בנינים של הגוף הם – הכבד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדדי איבריו.

שְׁנֵינּוּ, אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֵם קִבּוּץ גְּלוּיֹת לְתַחֲתִית הַמַּתִּים, כְּמוֹ שְׁאַמְרֵנוּ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים הַשָּׁנָה הִלְלוּ מֵהַמַּעֲשִׂיָהִם? אָמַר רַב כְּהֵנָא אָמַר רַבִּי בְרוּקָא, מִקְבּוּץ גְּלוּיֹת עַד תַּחֲתִית הַמַּתִּים כְּמֵה צְרוּת, כְּמֵה מִלְחָמוֹת יִתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַשְׁרֵי הַנִּמְלֵט מֵהֶם, שְׁכָתוֹב (דְּנִיאל יב) בַּעַת הַהִיא יִמְלֵט עִמָּךְ כָּל הַנִּמְצָא כְּתוֹב בְּסֵפֶר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִכָּאֵן, יִתְבָּרְרוּ וַיִּתְלַבְּנוּ וַיִּצְרְפוּ רַבִּים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מִכָּאֵן, (זְכוּרִיה יג) וַיִּצְרְפוּתִים כְּצֶרֶף אֶת הַכֶּסֶף וּבְחֻנְתִּים כְּבַחֲנֵן אֶת הַזָּהָב. וּבְאוֹתָם הַיָּמִים יְהִיו יָמִים אֲשֶׁר יֵאמְרוּ אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ. וּמִשְׁעָה שְׁיַעֲבְרוּ הַצְּרוּת עַד תַּחֲתִית הַמַּתִּים אַרְבָּעִים שָׁנָה.

רַב הוּנָא אָמַר, בֵּא רְאָה, כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הִלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וְגו' אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' – כְּמוֹ כֵן [הַגּוֹרֵף] כָּאֵן. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל אֱלוֹהֵי דְבָר אֶחָד אָמְרוּ. וְלִסוּף אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהַצְּרוּת יַעֲבְרוּ וְהַרְשָׁעִים יִכְלוּ, יַחֲזִיו הַמַּתִּים שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם מֵהַיָּמִים? מִשׁוּם שְׁכָתוֹב (נְחוֹם א) לֹא תִקּוּם פְּעֻמִּים צָרָה, וְדִי לָהֶם בְּמֵה שְׁעָבְרוּ. וּמִזְמַן תַּחֲתִית הַמַּתִּים יִתְיָשֵׁב הָעוֹלָם בְּיִשׁוּבוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד.

רַבִּי אֲלֶעָזָר בֶּן עֶרְךָ הָיָה יוֹשֵׁב, וְהָיָה מְצֻטְעָר בְּנַפְשׁוֹ מֵאֲדָר. נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ, מִרְאָה הָאֹר שֶׁל מְאֹר הָעוֹלָם לְמֵה חֲשׁוּכִים? אָמַר לוֹ, מִרְאָה וּפְחָד רַב נִכְנַס בִּי, שֶׁהָרִי אֲנִי רוֹאֶה מֵהַשְּׁתַּעוֹרְרוֹ חֲבָרֵינוּ בְּעֲלֵי הַבְּרִיתָא, שְׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל קְדוּשִׁים, וְהַהוּא שֶׁהַעִירוּ שְׁבַשְׁשֵׁי יְהִי גְאֻלָּה, יִפְחָ. אֲבָל אֲנִי רוֹאֶה אַרְיִכוֹת יְתָר עַל אוֹתָם שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם, שְׁכָאֲלָף הַשְּׁשִׁי לְזִמְנָא אַרְבַּע מֵאוֹת וְשִׁמּוֹנָה שָׁנִים מִמֶּנּוּ יְהִיו עוֹמְדִים כָּל שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם בְּקִיּוּמָם.

וּמִשׁוּם כֶּף הַעִירוּ חֲבָרֵינוּ עַל הַפְּסוּק שֶׁקָּרָא לָהֶם בְּנֵי חַת, חַת – שִׁתְעוֹרְרוּ לְחַת שָׁנָה, וְהֵינּוּ שְׁכָתוֹב (וַיִּקְרָא כה) בְּשַׁנְתָּ הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ. כְּשִׁישְׁתְּלֵם הַזֹּאת, שֶׁהוּא חֲמֻשַׁת אֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְשִׁמּוֹנָה, תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ, אֶל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא אַחֲזָתוֹ וְנִחְלָתוֹ.

[עוֹד] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁזָה לֹא יְהִי לָךְ קֶשֶׁה, שֶׁהָרִי שְׁנֵינּוּ, שְׁלֹשׁ כְּתוּבֹת הֵן: שֶׁל צְדִיקִים

נִקְרָא עֵיף, וְהוּא אֹמֵר לְלֵב: עַד שְׁאִתָּה מְהֵרָה בְּדַבְרֵי תוֹרָה, הִרְהַר בְּאֲכִילָה וּבְשִׁתֵּיהָ לְקִים גּוֹפֵף. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּאמֶר עֲשׂוּ אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה, כִּי כֵן דְּרָפִי לְבַלַּע הָדָם וּלְשַׁגֵּר לְשֶׁאֵר הָאֲבָרִים, כִּי עֵיף אֲנִכִּי, בְּלֹא אֲכִילָה וּשְׁתִּיהָ.

וְהֵלֵב אֹמֵר: תֵּן לִי הָרֵאשׁוֹן וְהַמְּבַחֵר מִכָּל מֵה שְׁתַּבְּלַע, תֵּן לִי בְּכוֹרְתָךְ. זֶה שְׁכָתוֹב מְכָרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכוֹרְתְךָ לִי, רֵאשִׁית הַתְּאֻנָּה. עַד שֶׁהֵלֵב מְהֵרָה וְחוֹשֵׁב בְּמֵאֲכָל, בּוֹלַע הַכֶּבֶד. שְׁאֲלַמְלֵא אוֹתוֹ כְּסוּף וְהִרְהוֹר שֶׁל הֵלֵב בְּמֵאֲכָל, לֹא יוֹכְלוּ הַכֶּבֶד וְהָאֲבָרִים לְבַלַּע. שְׁאֲמַר רַבִּי יוֹסִי, כֵּן דְּרָף הַעֲבָדִים – שְׁאִינָם אוֹכְלִים עַד שֶׁהָאֲדוֹן אוֹכֵל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוֹב לְאַחַר כֵּן, וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ לָחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים. מֵה זֶה עֲדָשִׁים? עֲגֻלְגָּלִים כְּגֻלְגָּלֹת, וְהַגְּלָגֶל סוֹבֵב בְּעוֹלָם, כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא נִשְׁכַּח מִדְּרָכּוֹ. כֶּף הוּא בֶּן אָדָם, בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֵף עַל גֵּב שְׁכָל אוֹתוֹ חֶסֶד וְכְבוֹד וּשְׁלָמוֹת יְהִיו, דְּרָכּוֹ שֶׁל הָעוֹלָם לְאֲכָל וּלְשִׁתוֹת לֹא יִשְׁתַּכַּח.

מִשְׁנָה. שְׁנֵינּוּ, אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם מְנֻשְׁבוֹת, וְעֵתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא לְהַתְעוֹרֵר רוּחַ אֶחָד לְקִים הַגּוֹף שִׁיְהִיָּה כְּלוּל מֵאַרְבַּע רוּחוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִחְזַקְאֵל לז) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ. בְּאַרְבַּע לֹא כְּתוֹב, אֲלֵא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, שִׁיְהִיָּה כְּלוּל מֵאַרְבַּעָתָם.

וְלִמְדֵנוּ, אוֹתוֹ הָרוּחַ הוּא רוּחַ הַמּוֹלִיד, הוּא הָרוּחַ הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, וְאֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לַיָּמוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלֵא שְׁעַבּוּד מְלִכּוּת בְּלִבְד, וְאֵין בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לְתַחֲתִית הַמַּתִּים אֲלֵא נִקְיוֹת וְהַשְׁגַּת דִּיעָה. רַב נַחֲמָן אָמַר, וְאַרְיִכוֹת יָמִים.

אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְתַחֲתִית הַמַּתִּים אֵינָם אֶחָד? אָמַר לוֹ, לֹא, שְׁשֵׁנֵינוּ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קוֹדֵם לְקִבּוּץ גְּלוּיֹת, קִבּוּץ גְּלוּיֹת קוֹדֵם לְתַחֲתִית הַמַּתִּים, וְתַחֲתִית הַמַּתִּים הָאֲחֵרוֹן שְׁבַכְלָם. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קמו) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נִדְחִי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס. הָרוּפָא לְשַׁבּוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם. זֶה הִיא תַּחֲתִית הַמַּתִּים שֶׁהִיא הָרְפוּאָה לְשַׁבּוּרֵי לֵב עַל מַתִּיהֶם. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם תַּחֲלָה, וְאַחֲרָיו נִדְחִי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס, וְהָרוּפָא לְשַׁבּוּרֵי לֵב אַחֲרוֹן עַל הַכָּל.

ה) אחתי רעיתי יונתי תמתי, ומשום כך ודאי נראה להם לומר אחתי היא, ועל כן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

ייהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו - דוקא, [וזו השכינה. כמו שעבודה זרה כתוב בה ויקומו לצחק, כך גם מצחק את] זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?

אלא ודאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתכל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שאומר יצחק, אלא ודאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שזה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כך אמר אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר לחכמה אחתי את. מה הטעם? משום שבהם לא היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך, ומשום כך אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים. צדיקים גמורים יקומו בקימה של מתי ארץ ישראל, מהיום כמה שנים, שהם קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוץ גליות. והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה לארץ הזו? מי יתקים בקיום דתו בין הזמן הזה, ועל כן אני מצטער בנפשי.

אמר לו, רבי, הנה שנינו, יהי אור - יהי ר"ז. חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר רבי יהושע, אם לא שאמרת כך, חסמנו את הפיות לצפות לגאולה כל יום, שכתוב (יחזקאל ג) חסן ישועות. מהו ישועות? אלו המצפים ישועות בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר? הינו מה שכתוב ורבים מישני אדמת עפר יקיצו. ממשמע שכתוב מישני, אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קדם זה. וכמה שנים הם נקדמים? רבי יהודה אומר, מאתים ועשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה, שכתוב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו'. יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אמר, לפי השעור שנבלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן, הרבה תחיות היו, אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן, וזהו שנאמר בחזון, (דניאל י) ואמת הדבר וצבא גדול.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם. רבי אבהו פתח ואמר, (שיר א) עד שהמלך במסכו נרדי נתן ריחו. ששנינו, ארבע תקופות וארבעה זמנים משנים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא. האחד - אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישגו השגה מה שלא השיגו בזה העולם. ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב (ישעיה יא) פמים לים מכסים, השני תתעסקו. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא, כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, ועל כן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם ויצחק כך ראוי, שודאי משום הפסוק שכתוב (שיר

והשביע בצחצחות נפשך - זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתכל ולהתענג בתוכה. ועצמתיך יחליץ - הפסוק הזה אין ראשו סופו. אם נשמתו של הצדיק [עולה למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה], מה זה ועצמתיך יחליץ? אלא הנה פרשוה, זו תחית המתים. שעתיך הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם כראוי.

ומשום כך כתוב והיית כגן רוה. מה זה כגן רוה? שלא פוסקים מימיו העליונים לעולם ולעולמי עולמים. והגן [והגוף] הזה נשקה ממנו ומתרוה ממנו תמיד. וכמוצא מים - זה הנהר ההוא ששופע ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא ראה, באר של מים נובעים זהו סוד עליון בתוך סוד האמונה. באר שיש בה מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת, זכר ונקבה יחד כראוי.

ובא וראה, אותו מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל נקרא באר, שהרי אותו המקור שמכניס ולא פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי שמסתכל בבאר הזו, מסתכל בסוד העליון של האמונה. וזהו סימן האבות - שמשתדלים לחפור באר מים בתוך סוד עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר, והכל אחד.

ויקרא שמה רחבות - רמז שעתידים בניו לעבד ולתקן את הבאר הזו כראוי בסוד הקרבנות והעולות. כמו כן, (בראשית ב) וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלו הקרבנות והעולות. ומשום זה יתפשטו מעינותיו לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ה) ויפוצו מעינותיה חוצה ברחובת פלגי מים, ומשום כך ויקרא שמה רחבות.

רבי שמעון פתח ואמר, (שם א) חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה. הפסוק הזה הוא סוד עליון. מה זה חכמות? אלו החכמה העליונה והחכמה הקטנה שנכללת בעליונה ושורה בה.

בחוץ תרנה - בא ראה, החכמה העליונה היא סתומה של כל הסתומים, ולא נודעת ואינה

רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסדם אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית כג) אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. ואחר כך אמר, ארץ ארבע מאת שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרון וגו', עבר לסחר. אף כאן כתוב בראשונה הנה ארצי לפניך וגו', ואחר כך אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו - שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממנו, ואחר כך הלך אחריו לכרות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, יפה עשה יצחק, שהרי משום שידע את סוד החכמה השתדל וחפר באר מים, כדי להתחזק באמונה כראוי. כן אברהם השתדל וחפר באר מים [וכן יצחק]. יעקב מצא אותה מתקנת וישב עליה, וכלם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה כראוי.

ובעת ישראל מתחזקים בו בסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית, שהיא מצוה, ואדם מתעטף בה. כך גם בתפלין שמניח על ראשו ובזרועו, שהוא סוד עליון כראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטר בו בתפלין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה.

ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטר להתחזק בתפלין בכל יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבנו, ותפלתו אינה תפלה כראוי. ומשום כך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

ויעתק משם ויחפר באר אחרת וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיך יחליץ וגו'. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא. ונחף ה' תמיד - בעולם הזה ובעולם הבא. ונחף ה', כיון שאמר ונחף ה', למה תמיד? אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו? מדוד, שכתוב (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו.

וְבֹא וְרָאָה, לֹא זָכָה יִצְחָק כְּמוֹ אֲבָרְהָם, שֶׁלֹּא סָמוּ עֵינָיו וְלֹא כָהוּ. אֲבָל כָּאֵן הוּא סוּד עֲלִיּוֹן, סוּד הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. זֶה אֲבָרְהָם, שֶׁהוּא אוֹר הַיּוֹם, וְאוֹרוֹ הוֹלֵךְ וּמֵאִיר וּמִתְחַזֵּק בְּתַקוּן הַיּוֹם.

וּמִשּׁוּם כִּף מַה כְּתוּב? וְאֲבָרְהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו, בְּאוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁמֵּאִירִים. וְהוּא זָקֵן, [וּמֵאִיר. אֲזִי הוֹלֵךְ וּמֵאִיר] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (מִשְׁלִי ד) הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם, וּמִשּׁוּם כִּף וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. וְלַחֲשֵׁךְ קָרָא לַיְלָה – זֶה יִצְחָק, שֶׁהוּא חֲשֵׁךְ, וְהוּא הוֹלֵךְ לְקַבֵּל לְתוֹכוֹ אֶת הַלַּיְלָה. וּמִשּׁוּם כִּף, כִּשְׁהוּא זָקֵן מַה כְּתוּב? וַיְהִי כִי זָקֵן יִצְחָק וַתְּכַהֵן עֵינָיו מֵרְאִתָּה. כִּף זֶה וְדָאִי, שֶׁרָצָה לְהַחֲשֵׁךְ וּלְהַדְבִּיק [בַּחֲשֵׁךְ] בְּדַרְגָּתוֹ כְּרָאוּי.

בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ וּנְשָׁק יָדָיו. אָמַר לוֹ, יָפָה. אֲבָרְהָם מֵאִיר מִצַּד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, יִצְחָק נִחְשָׁף מֵהַצַּד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, וַיַּעֲקֹב לָמָּה, שֶׁכְּתוּב וַעֲיִנֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֶּקֶן? אָמַר לוֹ, כִּף זֶה וְדָאִי, כְּתוּב כָּבְדוּ וְלֹא כָהוּ. כְּתוּב מִזֶּקֶן וְלֹא מִזֶּקֶנוֹ. אֲלֵא מִזֶּקֶן – מִזֶּקֶן שֶׁל יִצְחָק, מֵאוֹתוֹ צַד כָּבְדוֹ. לֹא יוֹכֵל לְרֹאוֹת לְהִסְתַּכֵּל כְּרָאוּי, אֲבָל לֹא כָהוּ. אֲבָל יִצְחָק כָּהוּ וְדָאִי מִכָּל וְכָל, וְנִעֲשָׂה חֲשֵׁךְ, שֶׁהָרִי אֲזִי נֶאֱחָז בּוֹ הַלַּיְלָה, וְהִתְקַיֵּם וְלַחֲשֵׁךְ קָרָא לַיְלָה.

וַיִּקְרָא אֶת עֵשׂוֹ בְּנוֹ הַגָּדֹל. שֶׁנִּכְלָל מִצַּדוֹ שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקֵנְתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים פד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בֶּךָ וְגוֹ'. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקַבְ"ה וְשֵׁם בּוֹ אֶת תְּקִפּוֹ.

יָבוֹל כְּחֻנְנִיָּה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה שֶׁהִתְחַזְּקוּ וְאָמְרוּ, (דְּנִיאל ג) הֵן אֲתָנוּ אֱלֹהֵינוּ שְׂאֲנוּ עוֹבְדִים יְכוֹל לְהַצִּילֵנוּ מִתּוֹךְ כְּבִשָּׁן הָאִשׁ הַיּוֹקֵדָת, וּמִיָּדָךְ הַמֶּלֶךְ יִצִּיל.

בָּא רָאָה, שָׂאֵם לֹא יִצִּיל וְלֹא יַעֲמֵד עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִמְצָא שֶׁשְּׂמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִתְקַדֵּשׁ בְּעֵינֵי הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ. אֲלֵא כִּיּוֹן שִׁדְעוּ שֶׁלֹּא אָמְרוּ כְּרָאוּי, חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהִיּוֹת לָךְ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. כִּיּוֹן יִצִּיל בֵּינָם לֹא יִצִּיל, יָדוּעַ לְהִיּוֹת לָךְ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. וְשִׁנִּינוּ שֶׁיִּתְחַזְּקוּ אֶת הַיּוֹדֵיעַ לָהֶם דְּבַר, וְשִׁמְעוּ וְקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא

בְּגִלּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (אִיּוֹב כח) לֹא יָדַע אָנוּשׁ עֲרֻכָּה וְגוֹ'. כִּשְׁמִתְפַּשְׁטֵת לְהָאִיר, מֵאִירָה בְּסוּד הָעוֹלָם הַבָּא, וְהָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא מִמֶּנָּה, כְּפִי שֶׁשִּׁנִּינוּ, הָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא בְּיוֹ"ד, וְהִתְחַכְּמָה הַזֶּה נִכְסִית שֵׁם, וְהֵם אֶחָד בְּזִמְנָן שֶׁמִּתְיַצֵּב [שֶׁמִּתְעַטֵּר נ"א שֶׁנִּעֲשָׂה] הַכֹּל בְּסוּד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, כְּפִי שֶׁאָמְרָנוּ. אֲזִי הִיא הַשְּׂמִיחָה לְהִיּוֹת מֵאִירָה, וְהַכֹּל בַּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע בַּחוּץ לְעוֹלָמִים.

עוֹד רוּצָה לְהִתְפַּשֵּׁט, וַיּוֹצֵאִים מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה אִשׁ וּמִים וְרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, וְנִעֲשִׂים קוֹל אֶחָד שֶׁיּוֹצֵא בַּחוּץ וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. אֲזִי מִשֵּׁם וְלִהְיוֹן זֶהוּ חוּץ. הָרִי בְּפָנִים הוּא בַּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע לְעוֹלָמִים. עֲכָשׁוּ שֶׁנִּשְׁמַע הַסוּד נִקְרָא בַּחוּץ. מִכָּאֵן צָרִיךְ אָדָם לְהִתְקִין אֶת מַעֲשָׂהוּ וּלְבַקֵּשׁ.

בְּרַחֲבוֹת – מִי הִרְחִיבוֹת? זֶה הִרְקִיעַ הַהוּא שְׁבוּ מֵאִירִים כָּל הַכּוֹכָבִים, וְהוּא הַמַּעֲזָן שֶׁאֵין מִימֵיו פּוֹסְקִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (כְּרָאשִׁית ב) וְנִהַר יֵצֵא מִעֵדֵן לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן. וְהוּא רַחֲבוֹת, וְשֵׁם תַּתָּן קוֹלָהּ, עֲלִיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, וְהַכֹּל אֶחָד.

וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה, (מִשְׁלִי כד) הֵכֵן בַּחוּץ מֵלֵאכְתָּךְ וְעִתְדָה בְּשִׂדָּה לָךְ וְגוֹ'. הֵכֵן בַּחוּץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב בַּחוּץ תְּרַנֶּה, שֶׁהָרִי מִכָּאֵן עוֹמֵד הַמַּעֲשָׂה לְהִתְתַּקֵּן וְדָבַר לְשֶׁאֵלָה, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ד) כִּי שָׂאֵל נָא לְיָמִים רֵאשׁוֹנִים וְגוֹ', וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם.

וְעִתְדָה בְּשִׂדָּה לָךְ – זֶה הַשִּׂדָּה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'. וְאַחַר שִׁדְעָה הָאָדָם אֶת סוּד הַחֲכָמָה וַיִּתְקִין אֶת עֲצָמוֹ בָּהּ, מַה כְּתוּב אַחַר כִּף? וּבְנִיתָ בִיתְךָ. זֶה הַנִּשְׁמָה שֶׁל אָדָם בְּגוֹפוֹ, שֶׁיִּתְתַּקֵּן וַיַּעֲשֶׂה אִישׁ שְׁלָם. וְעַל כֵּן, כִּשְׁחָפַר יִצְחָק וַעֲשָׂה בְּאֵר בְּשִׁלּוּם, לְאוֹתוֹ הַשְּׁלָוִים [שֶׁיְהִיָּה שְׁלָם] קָרָא רַחֲבוֹת, וְהַכֹּל כְּרָאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם לְקַבְ"ה לְקִים אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב כִּי יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ אַרְצָה, יִשְׁכְּנוּ אַרְצָה, וְהָרִי פָּרְשׁוּהָ.

וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק. אָמַר רַבִּי שֶׁמַּעוֹן, כְּתוּב (כְּרָאשִׁית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֲשֵׁךְ קָרָא לַיְלָה. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ וְנִתְבָּאָר. אֲבָל בָּא רָאָה, כָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלֵם הֵם דְּבָרֵי אֲמָת, וְהַכֹּל בְּסוּד עֲלִיּוֹן. וְכָל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה כָּלֵם דְּבָרֵי אֲמוּנָה וְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים כְּרָאוּי.

רבי יהודה אמר, כִּאֲנִי רָמַז שְׁעֵתִידִים בְּנֵי יַעֲקֹב לְהַקְרִיב שְׁנֵי שְׁעִירִים, אֶחָד לַה' וְאֶחָד לְעֶזְרָאֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. מִשּׁוּם כִּף הַקְּרִיבָה שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים – אֶחָד בְּשִׁבִיל הַדְּרָגָה שְׁלֹמֶעֱלָה, וְאֶחָד כְּדֵי לְהַכְנִיעַ אֶת דְּרָגָתוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עַל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים, וּמִשְׁנִיָּהֶם טַעַם יִצְחָק וְאָכַל.

ויבא לוֹ יֵין וַיִּשֶׁת. וַיָּבֵא לוֹ יֵין, רָמַז רָמַז – מִמְּקוֹם רְחוֹק קָרַב אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם [שֶׁל עֵשׂוֹ]. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רָמַז מֵהַיֵּין הֵהוּא שֶׁכָּל הַשְּׂמֵחָה נִמְצָאת בּוֹ כְּדֵי לְשַׂמַּח אֶת יִצְחָק, שְׁצָרִיךְ שְׂמֵחָה, כְּשֶׁרוֹצִים שְׂמֵחָה לְשַׂמַּח אֶת צַד [הַלְוִיִּם] שְׁלוֹ, וְעַל כֵּן וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשֶׁת.

והתקח רַבְּקָה אֶת בְּגָדֵי עֵשׂוֹ וְגו'. אֱלוֹ הַלְבוּשִׁים שֶׁהָרוּיחַ עֵשׂוֹ מִנְמָרוֹד, וְאֵלֶּה לְבוּשֵׁי כְבוֹד, שֶׁהָיוּ מֵאָדָם הָרֵאשׁוֹן, וּבָאוּ לְיַד נְמָרוֹד, וּבָהֶם הָיָה צֶדֶד צִידָה נְמָרוֹד, שְׂכָתוֹב (כְּרֵאשִׁית י) הוּא הָיָה גִבּוֹר צֶדֶד לְפָנָיו ה' וְגו'. וְעֵשׂוֹ יִצָּא לְשָׂדֶה וְנִלְחַם בְּקָרֵב עִם נְמָרוֹד וְהָרַג אוֹתוֹ, וְלָקַח מִמֶּנּוּ אֶת הַלְבוּשִׁים הַלְלוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וַיָּבֵא עֵשׂוֹ מִן הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵיף. וּבְאֵרוֹהָ, כָּתוּב כִּאֲנִי וְהוּא עֵיף, וְכָתוּב שָׁם (יִרְמִיָּה ד) כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לְהַרְגִּים.

ועשו הָיָה מַעֲלָה אֶת אוֹתָם הַלְבוּשִׁים לְרַבְּקָה, וּבָהֶם הָיָה יוֹצֵא וְצָד צֶדֶד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא לָקַח אוֹתָם, וַיִּצָּא לְשָׂדֶה וְהִתְעַכֵּב שָׁם. וּכְשֶׁעָשׂוֹ הָיָה לוֹבֵשׁ אוֹתָם, לֹא הָיוּ מַעֲלִים רֵיחוֹת כָּלֵל. כִּיִּן שִׁיעֲקֹב לְבֶשׂ אוֹתָם, אֲזִי שָׁבָה הָאֲבֹדָה לְמִקּוֹמָהּ וְהָעֵלּוֹ רֵיחוֹת, מִשּׁוּם שִׁיפִּיּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה יָפִיּוֹ שֶׁל אָדָם, וּמִשּׁוּם כִּף חֲזָרוֹ בְּשַׁעַה הַהִיא לְמִקּוֹמָם וְהָעֵלּוֹ רֵיחוֹת.

אמר רַבִּי יוֹסִי, יָפִיּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב [הָיָה] שֶׁהוּא יָפִיּוֹ שֶׁל אָדָם אֵיךְ אֶפְשָׁר? וְהָרִי שְׁנִינּוּ, תְּפוּחַ עֲקָבוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן מִכֶּהָ גִלְגַּל חֲמָה, וְאִם תֹּאמַר שֶׁכִּף הָיָה יַעֲקֹב? אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי שֶׁכִּף הָיָה. כְּרֵאשׁוֹנָה טָרַם חֲטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, לֹא הָיוּ יְכוּלִים כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהִסְתַּכֵּל בְּיָפִיּוֹ. כִּיִּן שֶׁחֲטָא, הִשְׁתַּנָּה יָפִיּוֹ וְרוּמוֹ הִנְמַךְ, וְנִעְשָׂה בֵּן מֵאָה אֲמוֹת.

ובא וּרְאָה, יָפִיּוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוּא סוֹד, שֶׁהָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה תְלוּיָהּ בִּיפִי הַהוּא, וּמִשּׁוּם כִּף (תְּהִלִּים צ) וַיְהִי נֶעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ,

עָמַד עֲלֵיהֶם, כְּדֵי שִׁיקְבְּלוּ שְׂכָר, וְאֲזִי חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהִיּוֹת לָךְ הַמֶּלֶךְ וְגו'.

אלא לֹא יִתְחַזַּק אָדָם שִׁיאֲמַר, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִצְיָלְנִי, אוֹ יַעֲשֶׂה לִּי כִּף וְכָף. אֲבָל יִשִּׁים אֶת כַּחוֹ בְּקַבֵּ"ה שִׁיִּסִּיעַ לוֹ, כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹתָם הַמְצוּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְלָלַכְתּ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. שְׂפִינּוֹן שְׂאָדָם בָּא לְהַטְהֵר, וְדַאי מְסִיעִים לוֹ. וּבִזְזָה יִתְחַזַּק בְּקַבֵּ"ה שֶׁהוּא יִסִּיעַ לוֹ, וְיִתְחַזַּק בּוֹ, שֶׁלֹּא יִשִּׁים אֶת כַּחוֹ בְּטַחֲוֹנוֹ בְּאַחֵר.

ומשום כִּף, עוֹז לוֹ בְּךָ מְסֻלוֹת בְּלִבְכֶם. שִׁיעֲשֶׂה לְבוֹ כְּרֵאוּי בְּלִי הִרְהוּר אַחֵר, אֲלֵא כְּמִסְלָה הַזֶּה שֶׁהִיא מִתִּישְׁבַת לְעֵבֶר בְּכָל מְקוֹם שְׁצָרִיךְ, כִּף גַּם.

דבר אַחֵר אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּךָ – עוֹז כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (תְּהִלִּים כט) ה' עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. מִשּׁוּם שְׁצָרִיךְ לְאָדָם לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה לְשִׂמּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׂכָל מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאִינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְשִׂמָּה, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. מְסֻלוֹת בְּלִבְכֶם, מַה זֶה מְסֻלוֹת בְּלִבְכֶם? כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (שם סח) סִלּוֹ לָרֵכֵב בְּעֵרְבוֹת בֵּיהָ שָׂמוֹ. זֶה הַתּוֹרָה הַהִיא שֶׁהוּא הַשְּׁתַּדֵּל בָּהּ לְהָרִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלַעֲשׂוֹתוֹ חֲטִיבָה בְּעוֹלָם.

בא רְאָה, כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל יַעֲקֹב הָיוּ לְשִׂמּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כִּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה עִמּוֹ תָּמִיד, שֶׁלֹּא זָזָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה. שְׁהָרִי בְּשַׁעַה שֶׁקָּרָא לוֹ יִצְחָק אֶת עֵשׂוֹ בְּנוֹ, יַעֲקֹב לֹא הָיָה שָׁם, וְהַשְּׂכִינָה הוֹדִיעָה לְרַבְּקָה, וְרַבְּקָה הוֹדִיעָה לְיַעֲקֹב.

רבי יוֹסִי אָמַר, בֹּא רְאָה, אִם חֵס וְחִלְלָה בְּאוֹתוֹ זְמַן הָיָה מִתְּבָרֵךְ עֵשׂוֹ, לֹא הָיָה שׁוֹלֵט יַעֲקֹב לְעוֹלָמִים. אֲלֵא מֵעַם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה הָיָה, וְהַכֹּל בָּא בְּמִקּוֹמוֹ כְּרֵאוּי. בֹּא רְאָה, כְּתוּב וְרַבְּקָה אֶהְבֵּת אֶת יַעֲקֹב, וְזֶה נִתְבָּאָר. וּמִשּׁוּם כִּף שֶׁלָּחָה בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב, הִנֵּה שְׂמַעְתִּי אֶת אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל עֵשׂוֹ אַחִיךָ לֵאמֹר.

ועתה בְּנֵי שְׂמַע בְּקִלִּי וְגו'. בְּזְמַן הַהוּא עָרַב פֶּסַח הָיָה, וְצָרִיךְ הַיִּצָּר הָרַע לְהִתְבַּעַר וְלִשְׁלֹט הַלְבָּנָה, סוֹד הָאֲמוּנָה, וְלָכֵן עֲשֵׂתָה שְׁנֵי תְּבִשִׁילִים.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יַעֲקֹב אָמַר הַשִּׁירָה הַזֹּאת [שְׁהִירִי] בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵמֶר לֹא אָבִיו גָּשָׁה נָא וְאֶמְשָׁךְ בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עָשׂוֹ אִם לֹא. אִזּוֹ [מִשׁוֹם] שְׁהִירָה [הִיא] יַעֲקֹב בְּצָרָה גְדוֹלָה, שֶׁפָּחַד שְׂאֵבִיו יִפִּיר אוֹתוֹ וַיִּוָּדַע לְפָנָיו. מַה כְּתוּב? וְלֹא הִפִּירוּ כִּי הָיוּ יָדָיו פִּיֵּדִי עָשׂוֹ אָחִיו שְׁעֵרֹת וַיִּבְרַכְהוּ. אִזּוֹ אָמַר, אֵל ה' בְּצָרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי.

ה' הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שֶׁקָר מִלְשׁוֹן רַמְיָה. זוֹהִי הַדְרָגָה שֶׁעָשׂוֹ שְׂרׁוּי בָּהּ, שֶׁהִיא שְׁפַת הַשֶּׁקֶר [מֵהָ הוּא]. שְׁפַת שֶׁקֶר, בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵבִיו אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ קָלְלוֹת עַל הָעוֹלָם, וּבְהַתְחַכְּמוֹת וּבְעַקְמִימוֹת הִבִּיא קָלְלוֹת, שֶׁהִתְקַלַּל הָעוֹלָם.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵמֶר יִצְחָק לַעֲשׂוֹ, וַצֵּא הַשְּׂדָה וַצִּוְדָה לִי צִידָה, בְּהִיא, וּבְאַרְוֵהָ, וַיִּצֵּא עָשׂוֹ כְּדִי שִׁיתְבָּרֵךְ מִיִּצְחָק, שְׂאֵמֶר לֹא וְאַבְרָכְכָה לְפָנָי ה'. שְׂאֵלוֹ אָמַר וְאַבְרָכְכָה וְלֹא יוֹתֵר – יָפָה. פִּינֵן שְׂאֵמֶר לְפָנָי ה', בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲרֵי הַזְּדֻעֻזַע כִּסָּא כְבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַרְהָ, וּמֵה שְׂיִצְא נְחָשׁ מֵאוֹתָן הַקָּלְלוֹת וַיִּשְׂאֵר יַעֲקֹב.

בְּשַׁעֲרֵי הַהִיא הַזְּדֻמָּן מִיכָאֵל, וּבֵא לְפָנָי יַעֲקֹב וְהַשְּׂכִינָה עִמּוֹ. וַיִּדַע יִצְחָק, וַרָאָה אֵת גֵּן עֵדֵן עִם יַעֲקֹב וּבְרָכּוֹ לְפָנָיו. וּכְשֶׁנִּכְנַס עָשׂוֹ, נִכְנַס עִמּוֹ גִּיהֵנִם, וְעַל פֶּן וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדוֹלָה עַד מְאֹד, שֶׁחָשַׁב שֶׁעָשׂוֹ לֹא הִיא בְּצַד הַהוּא. פִּתַּח וְאָמַר, וְאַבְרָכְהוּ גַם בְּרוּךְ יְהִיָּה.

וְכַתּוּב (שם כז) לַחֲזוֹת בְּנַעַם ה'. וְזֶהוּ וַדָּאִי יָפִיו שֶׁל יַעֲקֹב, וְהַכֹּל הוּא סוּד עֲלִיוֹן.

וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ. בֵּא רָאָה, וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ הַבְּגָדִים לֹא כְּתוּב, אֲלָא רִיחַ בְּגָדָיו, כְּמוֹ שְׂנֵאֵמֶר (שם קד) עֵטָה אוֹר כְּשֶׁלְמָה נוֹטָה שְׂמִים פִּירִיעָה. דְּבָר אַחֵר [זֶה הוּא] וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ – שְׂכִינֵן שֶׁהִלְבִּישׁ אוֹתָם יַעֲקֹב, הָעֵלוֹ רִיחוֹת בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲרָה. וְעַד שֶׁלֹּא הִרִיחַ [שְׁהִירִי] אֵת רִיחַ לְבוּשׁוֹ לֹא בְּרַךְ אוֹתוֹ, שְׁהִירָה אִזּוֹ [לֹא] יִדַע שֶׁהוּא רָאוּי לְהַתְבָּרֵךְ. שְׂאֵם לֹא רָאוּי לְהַתְבָּרֵךְ, לֹא הָיוּ עוֹלָיִם כָּל הַרִיחוֹת הַקְּדוֹשִׁים הִלְלוּ עִמּוֹ. זֶהוּ שְׂכַתּוּב וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ.

וַיִּאמֶר רָאָה רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדָה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה'. וַיִּאמֶר – דְּבָר נִסְתָּר הוּא. יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁהִיתָה הַשְּׂכִינָה, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שִׁיִּצְחָק הִיא. כְּרִיחַ שְׂדָה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה' – מִי הַשְּׂדָה? זֶה שְׂדָה הַתְּפוּחִים, הַשְּׂדָה שֶׁהָאֲבוֹת הָעֲלִיּוֹנִים [חֹמְדִים] סוֹמְכִים אוֹתוֹ וּמְתַקְנִים אוֹתוֹ.

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאַרְוֵהוּ, אֲבָל [פִּתַּח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר] בֵּא רָאָה, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵל ה' בְּצָרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. כְּמֵה שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַכֹּל כְּדִי לְהַתְקִין אֵת דְּרָגָתוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם, כְּמוֹ שְׂנֵאֵמֶר (שְׁמוּאֵל-ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. וְהַשִּׁירָה הַזֹּאת אָמַר [לוֹ] כְּשֶׁרָאָה הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה לִיעֲקֹב [שֶׁל יַעֲקֹב].

❦ סדר הלימוד ליום כו כסלו [יום 85 בשנה] ❦

הוה גביר לאחיק. הוה, ולא אמר היה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הוה גביר לאחיק, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צוארך.

ויתן לך האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו היה רוצה יצחק לברך עת עשו, ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקללה - מה כתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארוהה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה פרות וגדולים כראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה - כנגד זה מטל השמים. וקוץ ודרדר תצמיח לך - כנגד זה ורב דגן ותירש. בועת אפיך תאכל לחם - כנגד זה יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם. והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב כתוב ויתן לך האלהים - ובזה כתוב יהיה. ביעקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ - בעשו כתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב כתוב בו, ויתן לך האלהים מטל

משום כך הזדמן יעקב בחכמה ובעקמומיות שהביא ברכות על יעקב, שהוא כמו אדם הראשון, וננטלו מאותו הנחש, שהוא שפת שקר. שכמה שקר אמר, וכמה דברי שקר עשה כדי להטעות ולהביא קללות על העולם. משום כך בא יעקב בחכמה והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם ולטל ממנו מה שמנע מן העולם. ומדה כנגד מדה היתה, ועל כן כתוב (תהלים קט) ויאֵהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. עליו כתוב (בראשית ג) ארוה אתה מפל הבהמה ומפל חית השדה. ונשארו בו לדורי דורות, ובא יעקב ונטל ממנו הברכות.

ומימיו של אדם הראשון נועד יעקב לטל מהנחש ההוא את כל הברכות הללו, והוא נשארו עם קללות ולא יצא מהם. ודוד אמר ברוח הקדש, (תהלים קכ) מה יתן לך ומה יסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים. מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמרו, נחש נושף וממית, ואין לו ממנו הנאה.

לשון רמיה - שרמה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. חצי גבור שנונים - זה עשו ששמר שגאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ - הנה מלמעלה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותירש - הנה פרשוה, אבל ככתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ובארוה - הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותירש.

יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים - בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שכתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחוו לך לאמים - בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב וישתחוו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך המשיח, ככתוב (תהלים עב) וישתחוו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו.

וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה'
אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד.

וַיְהִי אֲךָ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֲךָ
יֵצֵא יֵצֵא – שְׁתֵּי הַיְצִיאוֹת הִלְלוּ לָמָּה? אֵלֹא
אֶחָת שֶׁל הַשְּׂכִינָה, וְאֶחָת שֶׁל יַעֲקֹב. שֶׁהִנֵּה כְּשֶׁנִּכְנַס
יַעֲקֹב, הַשְּׂכִינָה נִכְנְסָה עִמּוֹ וְהִתְבָּרַךְ לִפְנֵי הַשְּׂכִינָה.
שִׁיחָק הָיָה אוֹמֵר אֶת הַבְּרָכוֹת, וְהַשְּׂכִינָה מוֹדָה
לָהֶם עֲלֵיהֶם. וְכִשְׁיֵצֵא יַעֲקֹב, הַשְּׂכִינָה יֵצֵאָה עִמּוֹ.
זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲךָ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב. שְׁתֵּי יְצִיאוֹת יַחַד.

וַעֲשׂוּ אֲחִיו בָּא מִצִּידוֹ. לֹא כְּתוּב מִן הַצִּיד, אֲלֹא
מִצִּידוֹ, שֶׁהוּא הַצִּידָה שְׁלוֹ, שֶׁלֹּא הִיָּתָה בּוֹ
בְּרָכָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוּחַת וְאוֹמְרָת, (מְשַׁלִּי כַּג) אֵל
תִּלְחַם אֶת לַחֵם רַע עֵינַי.

וַיַּעֲשׂוּ גַם הוּא מְטַעֲמִים וְגו'. יְקוּם אָבִי – דְּבִירוֹ
הָיָה בְּעִזּוֹת, בְּתַקִּיפוֹת הָרוּחַ, דָּבָר שְׁאִין בּוֹ
טַעַם, יְקוּם אָבִי. בָּא רָאָה מַה בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו. יַעֲקֹב
אָמַר בְּבוֹשָׁה שֶׁל אָבִיו, בְּעִנְיָה. מַה כְּתוּב? וַיָּבֵא אֶל
אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלֹא שֶׁלֹּא רָצָה
לְזַעֲזַע אוֹתוֹ, דְּבַר בְּלִשׁוֹן תַּחְנוּנִים: קוּם נָא שְׁבָה
וְאֶכְלֶה מִצִּידִי. וַעֲשׂוּ אָמַר: יְקוּם אָבִי, כְּמִי שֶׁלֹּא
דְּבַר עִמּוֹ.

בָּא רָאָה, בְּשַׁעַר שְׁנַכְנְסֵי עֵשָׂו – נִכְנַס עִמּוֹ גִּיהֲנָם.
הַזְדַּעְזַע יִצְחָק וּפְחָד, שְׁכָתוֹב וַיִּחְרַד יִצְחָק
חֲרָדָה גְּדוּלָה עַד מְאֹד. בֵּינָן שְׁכָתוֹב וַיִּחְרַד יִצְחָק
חֲרָדָה גְּדוּלָה – דִּי. מַה זֶה [גְּדוּלָה] עַד מְאֹד? אֵלֹא
שֶׁלֹּא הִיָּתָה יְרָאָה וְאִימָה גְּדוּלָה שֶׁנִּפְלָה עַל יִצְחָק
מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא. וְאֶפְלוּ בְּשַׁעַר הַהֵיכָל שֶׁנִּעַקַד יִצְחָק
עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ וְרָאָה [שְׂכִינָה] סַפִּין עָלָיו, לֹא
הַזְדַּעְזַע כְּשַׁעַר הַהֵיכָל שֶׁנִּכְנַס עִשָׂו וְרָאָה גִּיהֲנָם
שֶׁנִּכְנַס עִמּוֹ. אַז אָמַר, בְּטָרֵם תָּבֵא וְאֶבְרַכְהוּ גַם
בְּרוּךְ יְהִיָּה, מְשוּם [שְׂרָאָתָה] שְׂרָאִיתִי שְׂכִינָה
שְׁמוּדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

דְּבָר אַחֵר, יִצְחָק אָמַר וְאֶבְרַכְהוּ, יֵצֵא קוֹל וְאָמַר גַּם
בְּרוּךְ יְהִיָּה. רָצָה יִצְחָק לְקַלֵּל אֶת יַעֲקֹב, אָמַר
לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא: יִצְחָק, אֶת עֲצֻמָּךְ אֶתָּה מְקַלֵּל,
שֶׁהֲרִי כָּבֵד אֶמְרָתְ לּוֹ אֲרִירָךְ אֲרוּר וּמְבָרְכִיךָ בְּרוּךְ.

בָּא רָאָה, כָּלֵם הוֹדוּ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, עֲלִיוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים, וְאֶפְלוּ חֵלֶק גּוֹרְלוֹ שֶׁל עֵשָׂו הוֹדָה
עֲלֵיהֶם, וְהוּא בִּרְךָ אוֹתוֹ, וְהוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת,

הַשָּׁמַיִם – זֶה הַטַּל הַעֲלִיּוֹן שֶׁשׁוֹפֵעַ מֵעֵתִיק הַיָּמִים,
שֶׁנִּקְרָא טַל הַשָּׁמַיִם, הַשָּׁמַיִם שֶׁל מַעְלָה, הַטַּל
שֶׁשׁוֹפֵעַ בְּדִרְגַת הַשָּׁמַיִם, וּמִשָּׁם לַשְּׂדֵה הַתְּפוּחִים
הַקְּדוּשִׁים. וּמִשְׁמֵי הָאָרֶץ – [זוֹ הָאָרֶץ שֶׁלְמַעְלָה,
אָרֶץ הַחַיִּים]. בְּעֵשׂו כְּתוּב וּמִשְׁמֵי הָאָרֶץ, בִּיעֲקֹב
מִשְׁמֵי הָאָרֶץ זֶה אָרֶץ הַחַיִּים שֶׁלְמַעְלָה, וַיּוֹרֵשׁ
אוֹתָהּ בְּאָרֶץ שֶׁלְמַעְלָה וּבְשָׁמַיִם שֶׁל מַעְלָה, וּבְעֵשׂו
בְּאָרֶץ שֶׁל כָּאֵן לְמַטָּה, וּבְשָׁמַיִם שֶׁל כָּאֵן לְמַטָּה.
יַעֲקֹב לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְעֵשׂו לְמַטָּה לְמַטָּה.

עוֹד, יַעֲקֹב לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְעֵשׂו לְמַטָּה. וְאֵף עַל
גַּב שְׁכָתוֹב וְהָיָה כְּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפְרַקְתָּ עָלוּ
מֵעַל צְנֹאֲרֶךְ – מִזֶּה שֶׁל כָּאֵן לְמַטָּה, אֲבָל לְמַעְלָה לֹא
כְּלוּם, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ל"ב) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֵל
נִחַלְתּוֹ. בָּא רָאָה, בְּשַׁעַר שֶׁהִתְחִילוּ לְטַל אֶת
בְּרָכוֹתֵיהֶם יַעֲקֹב וְעֵשׂו, יַעֲקֹב נִטַּל חֵלְקוֹ שֶׁלְמַעְלָה,
וְעֵשׂו נִטַּל חֵלְקוֹ שֶׁלְמַטָּה.

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא אָמַר לְרַבִּי
אֶלְעָזָר, כְּלוּם שְׁמַעְתָּ מֵאָבִיךָ לָמָּה לֹא
הִתְקִימוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁבִּרְךָ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, וְאוֹתָן
הַבְּרָכוֹת שֶׁבִּרְךָ יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כָּלֵם הַתְּקִימוּ?

אָמַר לוֹ, כָּל אוֹתָם הַבְּרָכוֹת מִתְּקִימוֹת, וּבְרָכוֹת
אַחֲרוֹת שֶׁבִּרְךָ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יַעֲקֹב.
אֲבָל מִיָּד יַעֲקֹב נִטַּל לְמַעְלָה, וְעֵשָׂו נִטַּל לְמַטָּה. אַחֵר
כָּף כְּשִׁיקוּם מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, יִטַּל יַעֲקֹב לְמַעְלָה
וּלְמַטָּה, וַיֵּאבֵד עֵשָׂו מִן הַכֹּל, וְלֹא יְהִיָּה לוֹ חֵלֶק
וְנִחַלָה וְזִכְרוֹן בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עוֹבְדִיָּה א) וְהָיָה
בֵּית יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּהּ וּבֵית עֵשָׂו לְקֵשׁ
וְגו'. כִּדִּי שִׁיאֲבֵד עֵשָׂו מִן הַכֹּל, וַיַּעֲקֹב יִירֶשׁ שְׁנֵי
עוֹלָמוֹת – הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא.

וּבְזִמְנָן הַזֶּה כְּתוּב, (שם) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן
לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עֵשָׂו וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה.
אוֹתָהּ מַלְכוּת עֵשָׂו שֶׁנִּטַּל בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִתֵּן לוֹ
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא [תְּהִיָּה לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא] לְבָדוֹ.
וְכִי עֲכָשׂוּ אֵינָה מַלְכוּת מִהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֵלֹא
אֵף עַל גַּב שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט לְמַעְלָה
וּלְמַטָּה, הִנֵּה נִתֵּן לְשָׂאֵר הָעַמִּים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
חֵלֶק וְנִחַלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וּבְזִמְנָן הַהוּא
יִטַּל מִכָּלֵם אֶת הַמְּלוּכָה וְכִלָּה תְּהִיָּה שְׁלוֹ, שְׁכָתוֹב
וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה, לוֹ לְבָדוֹ, שְׁכָתוֹב (זְכִרְיָה יד)

כי שרית עם אלהים. מה זה עם אלהים? וכי תעלה על הדעת שעליו היה אומר? אלא אומר לו, שרית להתחבר ולהזדוג עם אלהים בחבור, בזיווג של השמש עם הלבנה. ועל כן לא כתוב על [את] אלהים, אלא עם אלהים, בחבור וזיווג אחד.

דבר אחר ויאמר, כמו שנאמר (שמות טו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך. אף כאן, ויאמר לא יאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל. ואז התעטר יעקב בדרגתו להיות הכלל של האבות. מה כתוב? ויברך אתו שם. מה זה ויברך אתו שם? שהודה לו על כל הברכות שברך אותו אביו.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי טז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו בא ראה כמה יש לאדם שיתקן את שביליו עם הקדוש ברוך הוא כדי לעשות את מצוות התורה, שהרי פרשה, שודאי שני מלאכים שליחים יש לאדם מלמעלה להזדוג עמו, אחד לימין ואחד לשמאל, והם מעידים על האדם בכל מה שהוא עושה, הם נמצאים שם, וקוראים להם יצר טוב ויצר רע.

בא האדם להטהר ולהשתדל במצוות התורה - אותו יצר הטוב שהזדוג עמו, כבר התגבר על אותו יצר הרע והשלים עמו והתהפך לו לעבד. וכשאדם הולך להטמא, אותו יצר הרע מתחזק ומתגבר על אותו יצר טוב, והרי בארנו, ודאי כשאותו האדם בא לטהר, בכמה כח התחזק האדם כשהתגבר אותו יצר טוב, אז אויביו ישלם אתו, שאותו יצר הרע נכנע לפני היצר הטוב. ועל זה אמר שלמה, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו. מה זה ועבד לו? זה יצר הרע. ואז כשאדם הולך במצוות התורה, אז גם אויביו ישלם אתו, זה יצר הרע ומה שבא מצדו.

בא ראה, משום שיעקב בטח בקב"ה וכל דרכיו היו לשמו, על כן אויביו ישלם אתו. וזה [זה] סמאל, הכח והחזק של עשו, שהשלים עם יעקב. ומשום שהשלים עם יעקב והודה לו על אותן הברכות, אזי השלים עמו עשו. [אז הודה לו עשו, שכתוב יש לי רב אחי יהי לך אשר לך, שהרי הודה לו על אותן הברכות שלו בחרב] ועד שלא השלים יעקב עם אותו הממנה שנתמנה עליו, לא השלים

והעלהו על ראשו למעלה. מנין לנו? שכתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר שלחני - משום שהחזיק בו יעקב. וכי איך יכול אדם, שהוא גוף ובשר, להחזיק במלאך שהוא רוח ממש, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט?

אלא, מכאן שמלאכים שלוחי הקדוש ברוך הוא, כשיורדים לעולם הזה, גלומים ומתגלמים, ומתלבשים בגוף כמו של העולם הזה, משום שפך ראוי שלא לשנות ממנהג אותו המקום שהולכים לשם.

והנה נאמר, שכאשר עלה משה למעלה מה כתוב? (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, משום המנהג, שלא לשנות מהמקום שהוא שהלך לשם. ואותם המלאכים, כשירדו למטה, כתוב (בראשית יח) והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן כאן, כשירד למטה המלאך הזה, לא נאבק עם יעקב אלא מתוך שהיה מלבש בגוף כמו של העולם הזה, ועל כן נאבק עמו כל אותו הלילה.

בא ראה, משום שהשלטון של אלו אינו אלא בלילה ודאי, ומשום כך השליטה של עשו אינה אלא בגלות, שהיא הלילה, ועל כן בלילה התחזק עם יעקב ונאבק עמו. וכשבא הבקר, נחלש כחו ולא יכל, ואז התגבר יעקב, משום ששלטונו של יעקב ביום.

ומשום כך כתוב, (ישעיה כא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל. שהרי אז השלטון הוא של עשו, שהוא שעיר, הוא בלילה. ומשום כך נחלש כשבא הבקר, ואז ויאמר שלחני כי עלה השחר.

ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. כי אם ברכתני? כי אם תברכני היה צריך להיות! מה זה כי אם ברכתני? אם תודה על אותן הברכות שברך אותי אבא ולא תהיה מקטרג עלי בגללם. מה כתוב? ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. למה ישראל? אמר לו, בעל כרחי יש לי לשמש אותך, שהרי אתה התעטרת בכחך למעלה בדרגה עליונה, ודאי ישראל יהיה שמך.

כְּמוֹ זֶה אָמַר אִיּוֹב, (איוב יג) וְתַחֲשַׁבְנִי לְאִיּוֹב לָךְ. חָזַר אִיּוֹב - אִיּוֹב. וּפְרָשׁוּהָ שְׁכָתוֹב אָשֶׁר בְּשַׁעֲרֵה יְשׁוּפְנֵי וְגו'. אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמָא רוּחַ סַעֲרָה עָבְרָה לְפָנֶיךָ? וְכֵאֵן בְּכַרְתִּי לְקַח, וְהִנֵּה עֲתָה חָזַר הַדְּבָר וְנִטַּל בְּרַכְתִּי.

הֵן גְּבִיר שִׁמְתִּיו לָךְ וְגו', וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי. וְלָךְ אִפּוּא - אֵין עוֹמֵד פֶּה מִי שִׁסְכִּים עָלֶיךָ. מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי. אִזּוּ בְּרַךְ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִסְתַּכַּל בְּדַרְגָּתוֹ וְאָמַר וְעַל חֲרָבְךָ תַחֲיֶה, שְׁהָרִי כֶּף רְאוּי לָךְ לְשַׁפֵּךְ דָּמִים וְלַעֲשׂוֹת קְרָבוֹת, וְעַל כֵּן אָמַר מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה - כִּיּוֹן שְׁאָמַר אֵת זֶה, לְמָה בְּנִי? אֶלָּא אָמַר לוֹ, וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה שְׁאֵתָה בְּדִין וּבְחָרֵב וּבְדָם אָנִי רוֹאֶה אוֹתְךָ, וְאֵת אַחֲיֶךָ בְּדֶרֶךְ שְׁלָמָה. אֶלָּא בְּנִי, בְּנִי וְדָאִי. אָנִי גְרַמְתִּי לָךְ מִשׁוּם שְׁאֵתָה בְּנִי, וְעַל כֵּן וְעַל חֲרָבְךָ תַחֲיֶה וְאֵת אַחֲיֶךָ תַעֲבֹד. וְעַדִּין לֹא הִתְקִים, שְׁהָרִי לֹא עָבַד עֲשׂוֹ אֵת יַעֲקֹב, מִשׁוּם שִׁיעֲקֹב לֹא רָצָה אוֹתוֹ עֲכָשׁוּ, וְהוּא חָזַר וְקָרָא לוֹ אֲדוּנִי כִּמָּה פְעָמִים, מִשׁוּם שֶׁהִסְתַּכַּל לְמַרְחוֹק וְהַעֲלָה אוֹתוֹ לְסוּף הַיָּמִים, כְּמוֹ שְׁאָמְרָנוּ.

רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ אֵת רַבִּי יוֹסִי הַזֶּקֶן שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם. יָשְׁבוּ עַד שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמְרוּ, עֲכָשׁוּ הַדְּרָךְ מִתְקַנֵּת לְפָנֵינוּ. הֲלָכוּ. אָמַר רַבִּי חִיָּא, עֵת לַעֲשׂוֹת לֵה'. פִּתַּח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (מְשָׁלִי לֵא) פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֹו כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לְשׁוֹן הַתּוֹרָה שֶׁמְדַבְּרִים בָּהּ יָמִים וְלִילוֹת.

פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֹו ב' שֶׁל בְּרֵאשִׁית, וּפְרָשׁוּהָ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - זֶה אֲבָרָהֶם, שְׁבוּ בְּרָא אֵת הָעוֹלָם וּבֹו מְדַבֵּר תָּמִיד. ב' סְתוּמָה מִצַּד זֶה, וּפִתּוּחָה מִצַּד זֶה. סְתוּמָה מִצַּד זֶה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר וְרֵאִיתָ אֵת אַחֲרָי. פִּתּוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְהָאִיר [לְהַדִּיר] פְּנִיָּה כְּלָפִי מַעֲלָה, וּפִתּוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְקַבֵּל מִלְמַעְלָה, וְהִיא אֲכַסְדָּרָה לְקַבֵּל. וּמִשׁוּם כֶּף עוֹמֵד בְּרֵאשִׁית הַתּוֹרָה וּמִתְמַלֵּאת אַחֵר כֶּף. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה, בְּחֻכְמָה וְדָאִי, שְׁכָתוֹב בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, כְּתַרְגוּמוֹ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה -

עֲמוּ עֲשׂוּ. מִשׁוּם כֶּף, בְּכָל מְקוֹם הַכַּח שֶׁל מִטָּה תְּלוּי בַּכַּח שֶׁל מַעֲלָה.

וַיַּחֲרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אִפּוּא. מִי אִפּוּא - מָה זֶה מִי אִפּוּא? הֲיִהְיֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת מִי הוּא זֶה! אֶלָּא מִי אִפּוּא - שְׁשָׁם עֲמָדָה הַשְּׁכִינָה כְּשֶׁבֵרַךְ יִצְחָק אֵת יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן אָמַר מִי אִפּוּא, מִי הוּא שְׁעוֹמֵד כָּאֵן וּמוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְתִּי אוֹתוֹ? וְדָאִי גַם בְּרוּךְ יִהְיֶה! שֶׁהִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים לְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשׁוּם אוֹתָהּ הַחֲרָדָה שֶׁהֲחָרִיד יַעֲקֹב אֵת יִצְחָק אָבִיו, נִעֲנַשׁ יַעֲקֹב בְּעֵנַשׁ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁחָרַד חֲרָדָה כְּזוֹ בְּשַׁעֲרֵה שְׁאָמְרוּ לוֹ זֹאת מִצָּאֵנוּ. יִצְחָק אָמַר מִי אִפּוּא - בְּאִיפָה נִעֲנַשׁ יַעֲקֹב, שְׁכָתוֹב אִיפָה הֵם רַעִים, וְשֵׁם יוֹסֵף נֶאֱבַד, וְנִעֲנַשׁ יַעֲקֹב. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים עַל יָדוֹ בְּאוֹתָן הַבְּרָכוֹת, הוּא נִעֲנַשׁ בְּאִיפָה, שְׁכָתוֹב אִיפָה הֵם רַעִים, וּמִשָּׁם נֶאֱבַד מִמֶּנּוּ וְנִעֲנַשׁ כָּל אוֹתוֹ הַעֲנַשׁ.

וַיַּחֲרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה. מָה זֶה גְדֹלָה? כְּתוּב כָּאֵן גְּדֹלָה, וְכְתוּב שָׁם (דְּבָרִים יח) וְאֵת הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְגו'. שְׁנַכְנַס עֲמוּ גִיְהֵנָם. עַד מְאֹד - מָה זֶה עַד מְאֹד? כְּתוּב כָּאֵן מְאֹד, וְכְתוּב שָׁם (בְּרֵאשִׁית א) וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. זֶה מִלֵּאף הַמּוֹת. אִזּוּ אָמַר מִי אִפּוּא.

בְּשִׁמְעַ עֲשׂוֹ אֵת דְּבָרֵי אָבִיו וְגו'. אָמַר רַבִּי חִיָּא, כִּמָּה רַעוּת עֲשׂוֹ אוֹתָן דְּמַעוֹת שְׁבָכָה וְהוֹצִיא עֲשׂוֹ לְפָנָי אָבִיו כְּדִי שִׁיתְבָּרַךְ מִמֶּנּוּ, מִשׁוּם שֶׁהָיָה מַחֲשִׁיב דְּבַר אָבִיו יוֹתֵר. הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. [וּבְאֵרוּהוּ] הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ - קָרָא שְׁמוֹ אוֹתוֹ שֶׁקָּרָא לוֹ. הוֹצִיא הַשְּׁמַעַת קוֹל שֶׁל רַק בְּשִׁבִיל קְלוּן. לֹא כְּתוּב הֲכִי נִקְרָא שְׁמוֹ, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ.

וַיַּעֲקֹבְנִי זֶה פְעָמִים. זֶה - מָה הוּא זֶה? [אֶלָּא] וַיַּעֲקֹבְנִי פְעָמִים הֲיִהְיֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֶלָּא דְּבַר אֶחָד הֲיִהְיֶה פְעָמִים - בְּכַרְתִּי, הַחֲזִיר לוֹ פְעַם אַחֲרַת בְּרַכְתִּי. זֶהוּ פְעָמִים. כְּמוֹ כֵּן (בְּרֵאשִׁית מג) כִּי עֲתָה שָׁבְנוּ זֶה פְעָמִים. דְּבַר אֶחָד פְעָמִים. אֶחָד שֶׁהִנֵּה הַחֲזִירָתִי לוֹ, וְלֹא נִהְיֶה בְּבוּשָׁה לְפָנָי אוֹתוֹ אָדָם. שָׁבְנוּ - בְּשָׁנוּ. אָנוּ בְּבוּשָׁה מִמֶּנּוּ, וּכְכֹר הַחֲזִירָנוּ.

שְׁהָרִי אַחַר כֶּךָ מְסַפֵּר וְאוֹמֵר, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר
וַיְהִי אֹר.

פִּתְחָה בְּחֻמְהָ – זו ה' [הראשונה] שֶׁל הַשֵּׁם
הַקְּדוֹשׁ שֶׁהִכַּל בָּהּ, וְהִיא סְתוּמָה וּגְלוּיָהּ,
כְּלוּלָה מִמַּעֲלָה וּמִטָּה, הַסּוּד שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה. פִּתְחָה
פְּתִיחָה בְּחֻמְהָ – מִשּׁוּם שֶׁהִיא סְתוּמָה שְׁאִין נִודַעַת
כָּלֵל, שֶׁכְּתוּב וְנִעְלָמָה מֵעֵינַי כָּל חַי וּמַעוֹף הַשָּׁמַיִם
נִסְתָּרָה. וְכִשְׁמַתְחִילָה לְהִתְפַּשֵּׁט בְּחֻמְהָ שֶׁנִּדְבָּקָה
בָּהּ, וְהִיא בְּתוֹכָהּ, [וְהִיא] מוֹצִיאָה קוֹל, שֶׁהִיא
תּוֹרַת חֹסֵד.

פִּתְחָה בְּחֻמְהָ – זו ה"א הַאֲחֵרוֹנָה שֶׁהִיא
דְּבוּר, וְהַדְּבוּר תְּלוּי בְּחֻמְהָ. וְתּוֹרַת חֹסֵד
עַל לְשׁוֹנָה – זֶה הַקּוֹל שֶׁעוֹמֵד עַל הַדְּבוּר
לְהִנְהִיגוֹ. וְתּוֹרַת חֹסֵד – זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עַל
לְשׁוֹנָה, לְהִנְהִיג הַדְּבָר וּלְאַחֲזוֹ אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי אֵין
דְּבוּר בְּלִי קוֹל, וּבְאֵרוּהָ.

פְּתַח רַבִּי חִיָּיא אַחֲרָיו וְאוֹמֵר, (מְשַׁלֵּי ח) אֲנִי חֻמְהָ
שְׁכַנְתִּי עֲרַמָּה וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא. אֲנִי
חֻמְהָ – זו כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. שְׁכַנְתִּי עֲרַמָּה – זֶה
יַעֲקֹב שֶׁהוּא חֻכָּם. וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא – זֶה
יִצְחָק, שֶׁהִיָּתָה לוֹ דַעַת מְזֻמּוֹת לְבָרֶךְ אֶת עֵשָׂו.
וּמִשּׁוּם שֶׁחֻמְהָ הַשְּׁתַתְּפָה עִם יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עֲרַמָּה
– וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא, שֶׁהִתְבָּרַךְ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו,
וְשָׂרוּ עָלָיו כָּל הַבְּרָכוֹת, וְהִתְקִימוּ בוֹ וּבְכַנְיֹו
לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

מִהֵן הִתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכֵלְן יִתְקִימוּ לְזִמְן מֶלֶךְ
הַמְּשִׁיחַ, שְׂאֵז יְהִיֹו יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצָה
וְעִם אֶחָד לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְעָשִׂיתִי
אִתְּם לְגוֹי אֶחָד בְּאַרְצָה. וַיִּשְׁלְטוּ לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה,
שֶׁכְּתוּב (דְּנִיאל ז) וְהָנָה עִם עַנְנֵי הַשָּׁמַיִם כִּכֵּן אָדָם בָּא.
זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, שֶׁכְּתוּב (שֵׁם ב) וּבִימֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ
הַמַּלְאָכִים יַעֲמִיד אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם מַלְכוּת. וְעַל כֵּן רָצָה
יַעֲקֹב שִׁיעֲבֵרוּ בְּרֻכּוֹתָיו לְאוֹתוֹ עֵתִיד לְבֹא, וְלֹא נָטַל
אוֹתָם לְאַלְתֵּר.

פְּתַח רַבִּי יִיסָא אַחֲרָיו וְאוֹמֵר, (יִרְמִיָּה ל) וְאַתָּה אֵל
תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְאַל תַּחַת יִשְׂרָאֵל
וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוּהוּ. אֲבָל בְּשַׁעָה הַהִיא שִׁיָּצָא
יַעֲקֹב מִלְּפָנַי אָבִיו עִם אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, הַסְּתַפֵּל
בְּעַצְמוֹ וְאוֹמֵר: הִנֵּה הַבְּרָכוֹת הִלְלוּ אֲנִי רוֹצֵה

לְהַעֲבִירָן לְאַחַר כֶּךָ, לְאַרְבַּע הַיָּמִים. וְהָיָה יִרָא וּפּוֹחַד.
יִצָּא קוֹל וְאוֹמֵר: וְאַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נְאֻם ה'
כִּי אַתָּה אֲנִי. לֹא אֶעֱזֹב אוֹתָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי הַנְּנִי
מוֹשִׁיעֶךָ מִרְחוֹק, לְאוֹתוֹ הַזִּמְן שֶׁאַתָּה מַעֲבִיר אוֹתוֹ,
אֶת אוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

וְאַתָּה זִרְעָךָ מֵאַרְצָה שְׁבִיִּים, שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁעֲכָשׁוּ נוֹטַל
עֲשׂוּ בְּרֻכּוֹתָיו וַיִּשְׁתַּעֲבְדוּ בְּכַנְיָהּ, אֲנִי אוֹצִיא
אוֹתָם מִיַּדְיוֹ, אֲזִי בְּנִיָּהּ יִשְׁתַּעֲבְדוּ בוֹ. וְשָׁב יַעֲקֹב,
לְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת. וְשָׁב יַעֲקֹב – זוֹ הַשְּׁכִינָה [שֶׁהִיא עִם
יַעֲקֹב]. וְשָׁב יַעֲקֹב וְדָאֵי. וְשָׁקַט וְשָׁאֲנוֹן, כְּמוֹ
שֶׁבְּאֵרוּהָ, מֵאוֹתָן מַלְכוּתוֹ: מִבְּבָל, וּמְדִי, וּמִיּוֹן,
וּמֵאֲדוּם. שֶׁהֵם הָיוּ שֶׁהִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל. וְאֵין
מַחְרִיד – לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

הִלְכוּ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאֵי כָּל מָה
שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְצָה, הַכֹּל הָיָה
בְּסוּד הַחֻמְהָ, וְהִכַּל כְּדִי לְהִרְאוֹת אֶת הַחֻמְהָ
הַעֲלִינָה לְבַנְיָ הָאָדָם כְּדִי שִׁילְמְדוּ מֵהַמַּעֲשֶׂה הַהוּא
אֶת סוּדוֹת הַחֻמְהָ, וְהִכַּל הֵם כְּרָאוּי, וְכָל מַעֲשָׂיו
דְּרַכֵי הַתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁדְּרַכֵי הַתּוֹרָה הֵם דְּרַכֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין דְּבָר קָטָן שְׂאֵין בוֹ כְּמָה
דְּרַכֵי וְשִׁכִּילִים וְסוּדוֹת שֶׁל חֻמְהָ עֲלִינָהּ.

בֵּא רָאָה, שֶׁהָרִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָיָה אוֹמֵר שֶׁלֵּשׁ
מֵאוֹת הַלְכוֹת פְּסוּקוֹת בְּסוּד הַחֻמְהָ הַעֲלִינָה
בְּפְסוּק וְשֵׁם אֲשֶׁתוֹ מֵהֵיטְבָאֵל בַּת מִטְרַד בַּת מִי זֶהָב,
וְלֹא גָלָה אוֹתָם אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה עִמּוֹ, כְּדִי
לְדַעַת שֶׁכְּמָה סוּדוֹת עֲלִינָיִם הֵם בְּכָל מַעֲשֶׂה
וּמַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בַּתּוֹרָה, וּבְכָל דְּבָר וְדְבָר, הִיא חֻמְהָ
וְתּוֹרַת אֲמֵת. מִשּׁוּם כֶּךָ דְּבַרֵי הַתּוֹרָה הֵם דְּבָרִים
קְדוּשִׁים לְהִרְאוֹת מִמֶּנָּה נִפְלְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גַּל
עֵינַי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעָה שֶׁעָקַם הַנְּחָשׁ הַהוּא אֶת אָדָם וְאַתָּה
אֲשֶׁתוֹ, שֶׁקָּרַב לְאִשָּׁה וְהִטִּיל בָּהּ זֶהָמָא,
וְהִתְפַּתָּה בוֹ אָדָם, אֲזִי נִטְמָא הָעוֹלָם, וְהִתְקַלְלָה
בְּשִׁבְלֵי הָאֲדָמָה, וְגַרְם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם, וְעַמְד
הָעוֹלָם לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבָּא עֵץ הַחַיִּים וְכָפָה
[וְכִפֵּר] עַל אָדָם, וְהִכְנִיעַ אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ שֶׁלֹּא יִשְׁלַט
לְעוֹלָמִים עַל זִרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

שְׁהָרִי בְּזִמְן שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל שְׁעִיר, הָיָה נִכְנַע
אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ וְהִתְהַפֵּף לְעֵבֵד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר,

ביון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמאל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותן הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אתו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותן הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלכז, שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדן ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבהן, ומי היא? זו האחרונה, שברך אותו אביו. ואף על גב שהיא חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה.

אמר יעקב, אטל עכשו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותן האחרות לזמן שאצטרך לי ולבני אחרי, מתי? בזמן שיתפנסו כל העמים להאביד את בני מן העולם, שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' פי אמילם. סבבוני גם סבבוני וגו'. סבבוני כדברים וגו'. הנה כאן שלשה, כלפי שלשה שנשארו. אחת - אותן הברכות הראשונות של אביו. שתיים - אותן ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא. שלש - אותן הברכות שברך אותו המלאך ההוא.

אמר יעקב, לשם צריך אותן, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותן לשם, וכעת כלפי עשו די לי בזה. למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמזמנים כלפי מלכים חזקים להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד רוצח. אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מפל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו? אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים. ביום הקרב כשיצטרכו לי, יהיו.

ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, וכן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחכימו את אותו הנחש הרע ואותו שרוכב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם ישב אהלים. איש תם - גבר שלם, כתרגומו. ישב אהלים - למה הוא תם? משום שהוא ישב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות - עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמאל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים - נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמאל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא פי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנבראה בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב יהי מאר'ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שכאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמאל וקטרג עליו, ורצה להאבידו מן העולם.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימין, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הימין של החסד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וגו'.

מקומו שואף זורח הוא שם. הפסוק הזה בארוהו, אבל זורח השמש - זה יעקב כשהיה בבאר שבע. ובא השמש - כשהלך לחרן, שכתוב וילך שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף זורח, שכתוב וישכב במקום ההוא.

ובא וראה, אף על גב שהשמש מאיר לכל העולם, מסעותיו הם בשני צדדים, כמו שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון, משום שזה ימין וזה שמאל. [ומשום] ושופע ויוצא כל יום מצד המזרח, והולך לצד הדרום [של מערב], ואחר כך לצד הצפון, ומצד הצפון לצד המערב, ואז השמש מתכנס ויוצא לצד מערב. יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע. והולך למערב, שכתוב וילך חרנה.

רבי שמעון אמר, יוצא מכלל ארץ ישראל, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, והולך לרשות אחרת, שכתוב וילך חרנה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וילך חרנה, המקום שהדין והרגז שם.

רבי יוסי מבאר את הפסוק הזה בגלות. בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרוה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל השלמות. ובימי הגלות נסע מבאר שבע הזו והלך לחרנה, שכתוב וילך חרנה, כלומר חרון אף. ומה הוא חרון אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרגה הרעה, הארץ של רשות אחרת.

אמר רבי חייא, כשהולך השמש למערב, המערב הזה נקרא מקומו של השמש, הכסא שלו, מקום ששולט עליו. זהו שכתוב אל מקומו שואף זורח הוא שם. שהולך אליו להאיר עליו, ונוטל את כל האורות וכונס אותם אליו.

והינו כמו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [ס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושנינו, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו איש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וכלם נטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה

את כך יעקב אמר כלפי עשו, די לי כעת בברכות הללו. אבל לזמן ההוא שייצרכו לבני כלפי כל המלכים והשליטים של כל העולם, אעלה אותם. כשיגיע אותו הזמן, יתעוררו אותן הברכות מכל הצדדים, ויתקיים העולם על קיומו כראוי. ומהיום שהוא והלאה תקום המלכות הזו על כל שאר מלכות אחרת, כמו שבארוה, שכתוב (דניאל ב) תכתת ותכלה כל אלו המלכויות והיא תקום לעולם. והינו האבן ההיא שנגזרת מן ההר ולא בידים, כמו שנאמר משם רעה אבן ישראל. מי האבן הזו? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר והאבן הזאת אשר שמתה מצבה וגו'.

רבי חייא אמר, מכאן, (ישעיה י) שאר ישוב שאר יעקב - אלו הברכות האחרות שנשארו. וכתוב (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים. [אלו ברכות אחרות. כתוב והיה שארית יעקב] בגוים כלם, ולא רק בעשו. וכתוב והיה שארית וגו' כטל מאת ה'.

פתח רבי ייסא ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כבד את אביו, ואותו הכבוד שכבד אותו השליט אותו בעולם הזה.

ועבד אדניו - זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה. שהרי אדם שהיה בא לחרן בכמה עשר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שבא עם פיוס של אברהם, אלא טרם ידבר את דברו מה כתוב? ויאמר עבד אברהם אנכי, ואחר כך אדני אדני, כדי שיכבד את אברהם, אותו הפכוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

כך עשו, הכבוד ההוא שכבד את אביו האריך לו כל הפעמים הללו שישלט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו עד שישובו ישראל לקדוש ברוך הוא בכביה ובדמעות, שכתוב (ירמיה לא) בכבי יבאו וגו', ואז כתוב (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויצא יעקב

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת א) זורח השמש ובא השמש ואל

רבי שמעון אָמר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע – זֶה הַמַּעַרְב, שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה. וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה – זֶה שְׁנַת הָעֲרֵלָה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּצֵא מִרְשׁוֹת הַקְּדוּשָׁה לְרְשׁוֹת אַחֲרָת, שֶׁהִיא בּוֹרַח מֵאַחֲיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר.

תּוֹסֵפֹתָא

בְּנֵי הָעוֹלָם, אֲהוּבֵי עֲלִיּוֹן, בְּחִירֵי הַמַּמְשָׁלָה, קָרְבוֹ שְׁמֵעוּ. מִי חָכֵם בְּכֶם, בְּעֲלֵי הָעֵינַיִם בְּהַשְׁכָּל, יָבֵא וַיֵּדַע. בְּשַׁעַת שֶׁהָרֹאשׁ הַלְּבָן נָטַל שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְחָקַק אוֹתָם בְּחֻקֵּי הַחֻקִּיקוֹת, אַחַת א', אַחַת י', וְאַחַת ן', וְנִחְקַק אִי"ן – הָא' הָרֹאשׁ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַכֹּל טָמוֹן שֶׁל כָּל הַטְּמוּנִים, י' הוּא עֲלִיַת הַרְצוֹן, נִתְקַן מִן הָרֹאשׁ לְמַעְלָה, וַיֵּרֵד לְמַטָּה. יֵצֵא וְהוֹצִיא שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים, עַד שֶׁנִּחְקַקוּ בְּאַבְנֵי יְקָרוֹת שְׁלוֹהֵטוֹת, וְנִקְשְׁרוּ עִם הָאוֹת נו"ן, שֶׁהִיא זָכָר וְנִקְבָּה, שְׁנֵי אוֹהֲבִים. קָשָׁר חֲזָק, בָּהֶם נִתְקַנּוּ, וְהַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ נִקְשָׁר בָּהֶם, מֵהֶם נִמְצָא הַמְּזוֹן לְכָל [בָּהֶם], נִתְקַנּוּ הָעוֹלָמוֹת.

וּמֵאִיר לָהּ, וְזֶה שֶׁשְּׁנִינוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין מִשּׁוּם שֶׁנוֹטֵל אֶת כָּל הַכְּתָרִים הָעֲלִיּוֹנִים, וּמִי הֵם? הַסּוּד שֶׁל הָאֵב הָעֲלִיּוֹן וְסוּד הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, וְהֵם הַתְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינוּ, כִּהֵן גְּדוּל נוֹטֵל בְּרֹאשׁ. וְאַחַר שֶׁנוֹטֵל הָאֵב וְהָאֵם, נוֹטֵל הַיָּמִין וְהַשְּׂמָאל, וְנִמְצָא [שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] שֶׁנוֹטֵל הַכֹּל.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמר, תְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל הַכֹּל, וְכִשְׁנִמְשַׁכְתָּ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, נוֹטֵלֶת אֶף כָּאֵן הַכֹּל, עוֹלָם הַזָּכָר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן עוֹלָם הַנְּקֵבָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁיוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כֵּךְ גַּם נוֹטֵל הַכֹּל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָרִי זֶה כְּמוֹ זֶה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ בְּאֵר שֶׁבַע זֶה הַיּוֹבֵל, בְּאֵר [שֶׁבַע] זֶה הַשְּׁמִטָּה. [שֶׁהָרִי זֶה כְּמוֹ זֶה] [הַכֹּל לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] וְהַשְּׁמִשׁ [הַזֶּה] אֵינוֹ מֵאִיר אֶלָּא מִן הַיּוֹבֵל, [וְהוּא נוֹטֵל לְתוֹךְ הָאוֹרוֹת וּמִכְנִיס תּוֹךְ הַשְּׁמִטָּה] וּמִשּׁוּם כֵּךְ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, זֶה הַמַּעַרְב שֶׁהִיא הַשְּׁמִטָּה.

❖ סדר הלימוד ליום כז כסלו [יום 86 בשנה] ❖

רבי יצחק היה יושב יום אחד לפני מערת אפיקותא. עבר איש אחד ושני בנים עמו, והיה אחד לאחד אומר, חזק השמש הזה הוא מצד הדרום, ואין העולם מתקיים אלא על הרוח, משום שהרוח היא קיום השלמות של כל הצדדים, ואלמלא שהוא עומד בשלמות, אין העולם יכול להתקיים.

אמר לו אחיו הקטן, אלמלא יעקב, לא התקיים העולם. בא ראה, בשעה שיחדו בניו את היחוד שלמעלה ואמרו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זוהי השלמות העליונה להתייחד ביחוד אחד, אזי התחבר יעקב אביהם, ונטל את ביתו, וישב בו בחבור אחד עם האבות, להתחבר זכר ונקבה יחד.

אמר רבי יצחק, אשתתף עמהם ואשמע מה הם אומרים. פתח אותו האיש ואמר, קומה ה' למנוחתך אפה וארון עזך. קומה ה' למנוחתך – כמי שאומר יקום המלך לבית מנוחת משכנו.

שנים הם היו שאמרו קומה ה' – משה ודוד. משה אמר, (במדבר י) קומה ה' ויפצו אביך. ודוד אמר (תהלים קלב) קומה ה' למנוחתך. מה ההבדל ביניהם? אלא משה, כמו מי שמצוה את ביתו הוא אמר. משה צוה אותה להלחם קרב פנגד שונאיו, ודוד הזמין אותה למנוחה. כמו שמזמין [לו] את רבו, מזמין את המלך והגבירה עמו. זהו שכתוב קומה ה' למנוחתך אפה וארון עזך, כדי שלא להפרידם.

בהניף ילבשו צדק וחסידיה ירננו. מפאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים – יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושרים גדולים, ואם לא – זו לא [משום] שמחת המלך.

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשביל שרים ונכבדים, ומי הם? שכתוב בהניף ילבשו צדק וחסידיה ירננו. וחסידיה ירננו? היה צריך להיות לויף ירננו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת

ועל כן נחקה ו' פשוטה, הכלל של שתיים: נ' כפופה נקבה אחת, י' שהיא הרצון שמוציא שבילים הפה בין האותיות ועשה את הרקיע של יעקב בין שתי רוחות, והטיל בין האיברים דבורים. עד שירד לנ' הזו, שהיא כפופה, וחברו אותה יחד, צפון ודרום, אחר כך נקשרו יחד. הנ' הכפופה הזו נקראת באר שבע ומתמלאת מיעקב להשקות את כל עדרי הצאן, ועל כן ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. עוד, מבאר שבע למעלה, שהרי ממנה יוצא אחר כך להשקות את חרנה, שהיא הבאר שלמטה, חרון אף ה', חרב ה', דין, בית הדין, אלהים. ועל כן אלהים באו גוים בנחלתך. עד כאן התוספתא.

ובאשר הגיע לבית אל, שהיא ברשות הקדשה, מה כתוב? ויפגע במקום. מי המקום? רבי חייא אמר, זהו מקומו שאמרנו, שכתוב ואל מקומו שואף [זורח הוא שם]. וילן שם כי בא השמש, כמו שנגמר שואף זורח הוא שם, שהרי הוא בא כדי להאיר לו.

ויקח מאבני המקום. לא כתוב אבני המקום אלא מאבני המקום. אלו הם אבנים יקרות מרגליות טובות שהן שתיים עשרה אבנים עליונות, ככתוב שתיים עשרה אבנים. ותחת אלו שנים עשר אלף ורכבות אבנים פסולות, וכלן נקראות אבנים, ומשום כך מאבני המקום ולא אבני [המקום], זה המקום שאמר.

וישם מראשתיו. מראשתיו של מי? אלא מראשתיו של המקום ההוא. מה זה מראשתיו? אם תאמר כמי ששם תחת ראשו – לא. אלא מראשתיו – לארבעה [ראשי] צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון, ושלוש לצד מערב, ושלוש לצד דרום, ושלוש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתקן בהם.

ואז וישכב במקום ההוא. וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום הזה הרי הן כ"ב. פיון שנתקנה המטה, שכב בה. מי שכב בה? השמש. ועל כן כתוב ביעקב וישב על המטה, שהרי לו ראויה ולא לאחר. ועל כן וישכב במקום ההוא, ומשום כך כתוב זרח השמש ובא השמש.

וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא, כְּדִי לָתֵת לָהּ נַחַת שְׁאֶפְלוּ
אֲבָנֵי הַבַּיִת אֶהוּבִים לְפָנָיו לְלוֹן בָּהֶם [שְׁכָתוֹב
וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא].

בְּכָה רַבִּי יִצְחָק, [וְחִיָּךְ] וְשָׁמַח. אָמַר, אֵלּוּ
הַמְרַגְלִיּוֹת תַּחַת יְדֵיכֶם, וְלֹא אֵלֶיךָ אֲחִירִיכֶם?
אָמְרוּ לוֹ, אַתָּה תֵּלֵךְ לְדַרְכְּךָ, וְאָנוּ נִכְנָס לְעִיר
לְהִלּוֹלָא שֶׁל בְּנֵי זֶה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַכְשָׁיו יֵשׁ לִי
לָלֶכֶת לְדַרְכִּי. הֵלֵךְ לוֹ וְסִדֵּר אֶת הַדְּבָרִים לְפָנָיו רַבִּי
שְׁמַעוֹן. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְדַאי יָפָה אָמְרוּ, וְהַכֵּל
נֶאֱמַר בְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר, הַדְּבָרִים הֵלְלוּ הֵם
מִבְּנֵי בְנָיו שֶׁל רַבִּי צְדוֹק הַחֲלָשׁ הֵם. מָה הִטְעַם
נִקְרָא חֲלָשׁ? מִשּׁוֹם שְׁאֲרַבְעִים שָׁנָה הִתְעַנָּה עַל
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא תִחַרֵּב בְּיָמָיו, וְהָיָה מִפְּרֹשׁ עַל כָּל
דָּבָר וְדָבָר שֶׁל הַתּוֹרָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים וְנוֹתֵן בָּהֶם
דֶּרֶךְ לְבְנֵי הָעוֹלָם לְהִתְנַהֵג בָּהֶם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא הָיוּ [אֲלֵא] יָמִים מוֹעֲטִים עַד
שֶׁפָּגַשְׁתִּי אוֹתוֹ הָאִישׁ, וּבְנֵו הִקְטַן עִמּוֹ.
אָמַרְתִּי לוֹ, אֵיפֹה בִּנְךָ הָאֲחֵר? אָמַר לִי, עֲשִׂיתִי לוֹ
הַלִּילָא, וְנִשְׁאָר עִם אִשְׁתּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהִפִּיר אוֹתִי, אָמַר
לִי, חִיִּיךָ שֶׁלֹּא הַזְמַנְתִּי אוֹתְךָ לְחַתֻּנַּת בְּנֵי מִשּׁוֹם
שֶׁלֹּשָׁה דְבָרִים: אֶחָד – שֶׁלֹּא יִדְעָתִי כִּי וְלֹא הִכְרַתִּי
אוֹתְךָ, שֶׁכֵּךְ מְזַמְיֵנִים אֶת הָאָדָם – כְּפִי כְבוֹדוֹ, וְאוּלֵי
אַתָּה אִישׁ גָּדוֹל וְיִפְגַּם כְּבוֹדְךָ. וְאֶחָד – אוּלֵי אַתָּה
הוֹלֵךְ לְדַרְכְּךָ בַּחֲפְזוֹן וְלֹא אֲטָרִיחַ עֲלֶיךָ. וְאֶחָד –
שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׁ לְפָנָי אֲנִשֵׁי הַחֲבוּרָה, שֶׁדַּרְכְּנוּ – שֶׁכָּל
אוֹתָם שְׂאוּכָלִים עַל שְׁלֹחַן חֲתָן וְכֹלָה, כָּלֵם נוֹתְנִים
לָהֶם אוֹצְרוֹת וּמִתְנֹת. אָמַרְתִּי לוֹ, הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
יִדוֹן אוֹתְךָ לְטוֹב. אָמַרְתִּי לוֹ, מָה שְׁמֶךָ? אָמַר לִי,
צְדוֹק הַקְטָן. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לְמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּשָׁה עֶשֶׂר
[תְּרִיסָר] סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים בַּתּוֹרָה, וּמִבְּנֵו שֶׁלֹּשָׁה, אֶחָד
בְּנְבוּאָה, וְאֶחָד [וּשְׁנַיִם] בְּחִלּוּם.

וְאָמַר, מָה בֵּין נְבוּאָה לְחִלּוּם? נְבוּאָה בְּעוֹלָם הַיָּא
שֶׁל זָכָר, וְהַחֲלוּם בְּעוֹלָם הַנְּקֵבָה, וּמִזֶּה
לְזֶה בְּשֵׁשׁ דְּרָגוֹת יוֹרֵד. הַנְּבוּאָה בְּיָמִין וּבְשִׂמְאֵל,
וְהַחֲלוּם בְּשִׂמְאֵל. וְהַחֲלוּם נִפְרָד לְכַמָּה דְּרָגוֹת
לְמִטָּה, מִשּׁוֹם כֵּךְ הַחֲלוּם הוּא בְּכָל הָעוֹלָם, אֲבָל
כְּפִי דְרָגָתוֹ. כֵּךְ נִרְאָה, כְּפִי הָאָדָם כֵּךְ דְּרָגָתוֹ,
הַנְּבוּאָה אֵינָה מִתְפַּשְׁטָת אֲלֵא בְּמִקּוּמָהּ.

בֵּא רָאָה מָה כְּתוּב, וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֵלֶם מְצַב אַרְצָה
וּרְאִשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים

דָּוֵד שְׁהִזְמִין אוֹתוֹ לְמִנוּחָה, עֲשֵׂה אֶת הַכְּהָנִים
וְהַחֲסִידִים שְׁיִהְיוּ הֵם בְּדַחְנֵי הַמֶּלֶךְ.

אָמַר לוֹ הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דָּוֵד, אֵינִי רוֹצֵה
לְהַטְרִיחַ עֲלֶיךָ. [אֵלּוּ] [אָמַר לוֹ הַקִּדּוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, דָּוֵד, לֹא כֵךְ] אָמַר לוֹ דָּוֵד, רְבוּנִי, [לֹא
כֵךְ, אֲלֵא] כְּשֶׁאַתָּה בְּהִיכְלֶךָ, אַתָּה עוֹשֶׂה רְצוֹנְךָ. כַּעַת
שְׁהִזְמַנְתִּי אוֹתְךָ, הַדְּבָר עוֹמֵד בְּרְצוֹנִי לְקָרֵב אֶת אֵלּוּ,
שֶׁהֵם יוֹתֵר חֲשׁוּבִים, אִף עַל גַּב שְׂאִין דְּרָפָם בְּזֶה.

מִבָּאֵן לְמַדְנֵו, שְׁמִי שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ, יִסְדֵּר דְּרָכּוֹ
וּמַעֲשֶׂהוּ כְּרְצוֹנוֹ. אִם מְזַמְיֵנִים אוֹתוֹ, יַעֲשֶׂה
אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל מְאָרְחוֹ כְּמוֹ שְׁמִסְדֵּר עֲלָיו, שֶׁהָרִי דָּוֵד
הַחֲלִיף לְוַיִּים וְסִדֵּר כְּהָנִים, וְהַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקִּים
אֶת הַדְּבָר כְּרְצוֹנוֹ.

אָמַר דָּוֵד, בְּעֵבוֹר דָּוֵד עֲבַדְךָ אֵל תִּשָּׁב פָּנָי מִשִּׁיחָךָ.
הַסְדִּוֵר שֶׁסִּדְרַתִּי לֹא יָשׁוּב אַחֲרוֹ. אָמַר לוֹ
הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דָּוֵד, חִיִּיךָ, אֲפִלּוּ בְּכָלִים שְׁלִי לֹא
אֲשַׁתְּמַשׁ, אֲלֵא בְּכָלִים שְׁלֶךָ. וְלֹא זֶז הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מִשֶּׁם עַד שְׁנַתֵּן לוֹ אוֹצְרוֹת וּמִתְנֹת, שְׁכָתוֹב
נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד אֲמַת לֹא יָשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנֶךָ
אֲשִׁית לְכֶסֶף לְךָ. בָּא רַבִּי יִצְחָק וְנִשְׁקַל לוֹ. אָמַר, אִם
לֹא כָּאתִי לְדֶרֶךְ הַזֶּה אֲלֵא לְשַׁמַּע אֶת זֶה – דִּי לִי.

פָּתַח בֵּן אֶחָד שֶׁלוֹ וְאָמַר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע
וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, הֵינֵנו שְׁכָתוֹב (כְּרֵאשִׁית ב) עַל כֵּן
יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ. דָּבָר
אֲחֵר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה – רְמִז
כְּשִׁי צִאוֹ יִשְׂרָאֵל מִבֵּית הַמֶּלֶךְ דָּשׁ וְהִגְלוֹ בֵּין הָעַמִּים,
כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (אֵיכָה א) וַיֵּצֵא מִן בֵּת צִיּוֹן כָּל הַדְּרָה,
וְכָתוּב גְּלָתָה יְהוּדָה מִעֲנֵי וְגו'.

פָּתַח הָאֲחֵר הַקְטָן וְאָמַר, וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שֶׁם
כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וְגו'. מָה זֶה וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם?
לְמֶלֶךְ שֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַגְּבִירָה, צָרִיךְ לְפָגַשׁ אוֹתָהּ
וּלְבַשֵּׁם אוֹתָהּ בְּדְבָרִים כְּדִי שֶׁלֹּא תִמָּצֵא אֲצִלוֹ
כְּהַפְקָר, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאֶפְלוּ יֵשׁ לוֹ מִטָּה שֶׁל זָהָב
וּכְסָתוֹת מְרַקְמוֹת מַעֲשֶׂה רוֹקֵם לִישָׁן בָּהֶם, וְהִיא
מִתְקַנֶּת לוֹ מִטָּתוֹ מֵאֲבָנִים בְּאַרְץ, וּכְבֻדֵּר שֶׁל תְּכָן.
יַעֲזֹב אֶת שֶׁלוֹ וַיֵּלֶן בָּהֶם, לָתֵת לָהּ נַחַת, וּכְדִי
שְׁיִהְיֶה הַרְצוֹן שֶׁלָּהֶם יַחַד בְּלִי אָנֶס. כְּמוֹ שֶׁלְּמַדְנֵו
כָּאן, שְׁכִיּוֹן שֶׁהֵלֵךְ אֵלֶיָּהּ, מָה כְּתוּב? [וַיֵּלֶן שֶׁם כִּי
בָא הַשֶּׁמֶשׁ, לְהִרְאוֹת שְׁאֶסוֹר לוֹ לְאָדָם לְשַׁמַּשׁ
מִטָּתוֹ בַּיּוֹם] וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׁם מְרַאשְׁתּוֹ

ועל כן כתוב במראה - וירא, וירא. מה הטעם? משום שהוא מראה, כמו המראה הזה שנראים בתוכו כל הדמיות, ומשום כך וירא, ראייתי דמותו. באל שדי, שהוא המראה, שנראית בתוכו דמות אחרת, וכל הדמיות העליונות נראות בו.

משום כך, יעקב באותו הזמן, כתוב ויחלם והנה סלם מצב ארצה [וראשו]. מה זה סלם? הדרגה ששאר הדרגות תלויות בה, והוא יסוד העולם. וראשו מגיע השמימה, כך הוא להתקשר עמו. וראשו מגיע השמימה, מי ראשו? ראשו של אותו סלם. ומי הוא? זה שכתוב בו (בראשית מז) ראש המטה. משום שהוא ראש למטה הזו וממנה מאיר. מגיע השמימה, משום שהוא סיום הגוף, ועומד בין עליון ותחתון, כמו שהברית הוא סיום הגוף ועומד בין הירכים והגוף, ועל זה מגיע השמימה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, אלו הממנים של כל העמים, שהם עולים וירדים בסלם הזה. כשישראל חוטאים, נשפל הסלם הזה, ועולים אותם הממנים. וכשישראל מכשירים את מעשיהם, מתעלה הסלם הזה, וכל הממנים יורדים למטה ועובר שלטונם. הכל עומד בסלם הזה. כאן ראה יעקב בחלומו את שלטונו של עשו ואת שלטון שאר העמים.

דבר אחר והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, במי? באותו ראשו של אותו סלם. שכשמתלק ראשו ממנו - הסלם נכנע, ועולים כל הממנים. וכשמתחבר ראשו באותו סלם - מתעלה, וכל הממנים יורדים. והכל דבר אחד.

כתוב (מלכים-א ג) נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתן לך. ואם תאמר, כאן בחלום, וכי איזו רשות יש לחלום בזה? אלא כאן נכללת דרגה בדרגה, הדרגה העליונה עם הדרגה התחתונה. משום שעד עכשו שלמה לא היה שלם. כיון שנשלם, כתוב (שם ה) וה' נתן חכמה לשלמה, וכתוב (שם) ותרב חכמת שלמה. שעמדה הלבנה בשלמותה, ובית המקדש נבנה, ואז היה רואה שלמה את החכמה עין בעין, ולא הצטרף לחלום.

עלים וירדים בו. פתח ואמר, (יחזקאל א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד ה'. היה היה - נבואה לשעה היתה, שהצטרכה על הגלות משום שהשכינה ירדה עם ישראל לגלות, וראה יחזקאל מה שראה לפי שעה. ואף על גב שאותו המקום לא ראוי לזה, משום כך היה היה. מה זה היה היה? אלא היה למעלה - היה למטה, שכתוב סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. נוטל [אותו] למעלה ונוטל [אותו] למטה. היה היה - אחד למעלה ואחד למטה.

בא ראה, הסלם הזה מחזיק בשני עולמות - במעלה ומטה. בארץ כשדים על נהר כבר. בארץ כשדים - במקום שהגלות שורה בו, ועם כל זה, על נהר כבר. מה זה נהר כבר? אלא שהיה כבר מקדם לכן, שהשכינה שורה עליו, שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'. וזה הוא נהר אחד מאותם ארבעה הנהרות. ומשום ששרה עליו מקדם לכן והיה עליו כבר - שורה בו עכשו, והתגלה ליחזקאל.

בא ראה, ויחלם, וכי יעקב הקדוש, שהוא השלם של האבות, התגלה עליו בחלום, ובמקום הקדוש הזה לא ראה [לו] אלא בחלום? אלא יעקב בזמן ההוא לא היה נשוי, ויצחק היה קים. ואם תאמר שהנה אחר כך, כשנשא, כתוב וירא בחלום? שם המקום גרם, ויצחק היה קים, ועל כן כתוב בו חלום.

ואחר שבא לארץ הקדושה עם השבטים, ונשלמה [בהם] להם עקרת הבית ואם הבנים שמחה, כתוב וירא אלהים אל יעקב וגו', וכתוב (בראשית מז) ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. כאן לא כתוב בו חלום, שהרי היה מדרגה אחרת עליונה.

בא ראה, החלום הוא על ידי גבריאל, שהוא למטה, בדרגה הששית מנבואה. מראה - על ידי הדרגה ההיא של החיה ההיא ששולטת בלילה. ואם תאמר, הנה כתוב (דניאל ח) גבריאל הבין להלז את המראה - כך זה ודאי, שמראה דבריו יותר סתומים, ובחלום מפרש יותר, ומפרש את הסתומים של המראה. ועל כן נפקד גבריאל, שיפרש את דברי המראה, שהוא יותר סתום.

מֵאַרְבַּע חֵיוֹת הַמְרַכְבָּה, כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, היא הנקבה שלו, הפנים שלו, פני הרחמים, עבודה אמרתי (שמות לג) אם אין פניך הלכים וגומר.

ומצד הצדיק נקראת אחריו, חיה כלולה שמונה עשרה חליות שאחורי האדם, שדומה לשדרה שבה שמונה עשרה חליות, היא אחר למעשה בראשית, וקדם למחשבה, שנאמר בה עלה במחשבה, מה שאין פן באדם של אחר, של עץ הדעת טוב ורע, שהוא אחר למעשה בראשית וקדם לפרענות.

קמו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה הנאמן, ברוך אתה לאל עליון, הוא יקים לך בקשתך בכל. קם זקן עליון ביניהם ואמר, רועה הנאמן, בך התקים פסוק זה שנאמר (ישעיה סב) ואל תתנו דמי לו, שהרי עליונים ותחתונים מקננים בצלמך, מחנות הקדוש ברוך הוא שהם מהישיבה העליונה, ומחנות הגבירה שהם מהישיבה התחתונה, עליך נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. בך עולים מחנות השכינה בתפלה, וירדים מחנות הקדוש ברוך הוא לשכינתו בכמה שירים ונגונים של תפלה.

אתה הוא הקרוב לקדוש ברוך הוא בתפלתך, שהיא קרבן לקדוש ברוך הוא ושכינתו באיזהו מקומן, בצו את בני ישראל וכו'. שתקנו בעלי המשנה קרבנות התפלה מצד הימין, ששם כהן איש חסד, ותקנו זמירות שהם שיר הלויים אחריהם מצד הגבורה, והוד דרגה של דוד נקשרה בשמאל של גבורה. ואהרן דרגתו בהוד נקשר בחסד, זהו שכתוב (תהלים טז) נעמות בימיןך נצח.

שמע ישראל של היחוד כולל ברכו וקדשה, שהוא קדוש קדוש קדוש, וברכה מצד הימין, זהו שכתוב (במדבר ו) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. וקדשה מצד הלויים עמוד האמצעי, הקשר של ימין ושמאל, והוא קשר של תפלין של ראש, שהוא האם העליונה.

תפלין על ראשו כמו שבארוהו בעלי המשנה, תפלין של רבון העולם מה כתוב בהן? והוא קשר של תפלין של יד, שכינה תחתונה. וזה שבארו בעלי המשנה, הראהו למשה קשר של

אחר שחטא, הצטרף לחלום ככראשונה, ועל פן כתוב (שם יא) הנראה אליו פעמים. וכי פעמים היה ולא יותר? אלא צד החלום היה לו פעמים, וצד החכמה היה בכל יום.

ועם כל זה הצד של החלום היה יותר על כל שאר בני האדם, משום שנקללה דרגה עם דרגה, מרא"ה במרא"ה. והנה פאן בסוף ימיו יותר חשוף, וזה משום שחטא, והלבנה עמדה להפגם. מה הטעם? משום שלא שמר את ברית הקדש בהתעסקותו עם נשים נכריות, וזה התנאי שהקדוש ברוך הוא עשה עם דוד, שכתוב (תהלים קלב) אם ישמרו בניך בריתי וגו', גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך.

מה זה עדי עד? הינו שכתוב (דברים יא) כימי השמים על הארץ. ומשום ששלמה לא שמר את הברית הזו כראוי, התחילה הלבנה להפגם, ועל כן בסוף הצטרף את החלום, וכן יעקב הצטרף את החלום, כמו שבארנו.

רעיא מהימנא

השלמה מההשמטות (סימן ז)

ויחלום והנה סלם מצב ארצה (בראשית כח). והנה סלם - זו תפלה. מצב ארצה - שמתפללים בני אדם לו בארץ, שהיא שכינה, ומגיע לשמים שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו (מלכים-א ח) ואתה תשמע השמים, וסוד הדבר - (תהלים ח) ה' אדננו מה אדיר שמך בכל הארץ וגומר. ובזמן שמודיע להם הקדוש ברוך הוא ושכינתו שעולה באותה התפלה, מיד - והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. בו - באותו אדם.

בלם פותחים כנפיהם לקבל שכינה באותה תפלה. זהו שכתוב (יחזקאל א) וכנפיהם פרוות מלמעלה. וזה עלים, שכינה על כנפיהם, וירדים בו. מה זה בו? בקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא יורד עליהם לקבל שכינתו, ומיחד הקדוש ברוך הוא באותו האיש בתפלתו, ששכינה היא מצוה כלולה בשם יהו"ה, היא החיה שלו, ומצוה בלי מחשבה אין לה עליה. ומחשבה היא אדם, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, תפארת מצוה, המלכות כלולה

האותיות שהן תולדותיהן עולות למאה ושלישים.
ע"ב ק"ל מאתים ושתים כחשבון ב"ר.

אתה הוא הבן, הרועה הנאמן, עליך נאמר (תהלים ב) נשקו בר. אתה הוא רבן של ישראל, גדול למטה, רבן של מלאכי השרת, ב"ר למעלה, בן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, [חסר "גם" להשלים למאתים ארבעים וחמשה] עליהם נאמר לגבי משיח בן יוסף (שמות ב) גם יהו"ה העביר חטאתך לא תמות. ב"גם" הזה התכפר דוד, וזהו שעור של החלה, ארבעים ושלוש ביצים ותוספת חמש ביצה, רמוזו (ויקרא ה) וחמשתיו יסף עליו.

אשרי התפלה היוצאת מפיך, כמו שהקדוש ברוך הוא ירד על הר סיני ונאמר בו (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום [וגו'] ואת אשר איננו פה עמנו היום, כך כשאתה משתדל בתורה ובתפלה, הקדוש ברוך הוא מכנס עליונם ותחתונם, וכל הנשמות הללו שהיו ושעתידין להיות, וכל מחנות המלאכים, ויורד בצלמך לקבל תפלתך ותורתך, משום שמחשבתך ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל המחנות שלו למעלה ולמטה, בתורתך ובתפלתך הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וכמו שהוא אמר אנכי, והם אמרו (שמות כד) נעשה ונשמע.

כך הקדוש ברוך הוא עושה לכל המחנות, והם שותקים ושומעים לדברך, משום שרצונך בהם ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלו. וכל מה שהקדוש ברוך הוא הבטיח והודה לעשות לך חכמה מפמה טובות שאין להם סוף, כלם אומרים נעשה ונשמע.

ומשום זה אמרו (תהלים קג) ברכו ה' [כל] מלאכיו גברי כח וגומר, והחזיק בך, שהרי הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל המחנות שלו ושל שכינתו הסכימו לעשות כל רצונך, ויותר מדאי הוא כתוב על ידך, ולא נפל דבר קטן מפתיבת ידך שלא התקיים. אשרי האיש שאדונו מחשיב אותו כגופו ועושה לו כבוד כדמותו להיות שוקל דברי פיו בתורה ובתפלה כמו למוד בהר סיני, ואין אחד שפותח פיו לקטרג, אלא עליונים ותחתונים בהסקמה אחת ברצון אחד: ע"כ מההשמטות.

תפלין. ש' שלך משה, כולל שלש פני האבות למעלה שתקנו שלש תפלות, שסימנם: "שחרית מנחה ערבית. מ"ה שלך תפלת השבת, שנאמר ביה (בראשית א) ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ, ונכללה מרפכה התחתונה של אהרן דוד ושלמה, ואדם הראשון למעלה, ובת זוגו למטה, אם כל חי, שהוא צדיק חי העולמים.

ולכן, אהרן אף על גב שהוא ימין, בארוהו רבותינו, אהרן שושבין הגבירה היה. רועה הנאמן, יעקב הוא הכולל שלשת האבות, שבו רוכב אדם הראשון, ולא לחנם הקימו בעלי המשנה, יפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון.

אמר המנורה הקדושה, רועה הנאמן, ראינו שכפל הקדוש ברוך הוא שמך ואמר משה משה, לכלל אותך במרפכה העליונה ובמרפכה התחתונה, להכליל בך אדם הראשון מצדו של אברהם, ולהכליל בך חנה מצד של אהרן דוד ושלמה.

למה לא כפל את שם יעקב כך? אמר לו מנורה הקדושה, משום שקרא לו יעקב וקרא לו ישראל. יעקב לשון לשון עקב, שהינו נקבה, שלמדנו, עקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה. ונקרא ישראל, ששם ראש זכר ראש לנקבה, שהינו עקב. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא לנחש, (שם א) הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, וזה גרם שכינה בגלות, שנאמר ביה (משלי כב) עקב ענוה יראת ה'.

שמח רבי שמעון ושמחו ראשי הישיבה ואמרו לפניו, פה השכינה, סיני, מי יכול לעמד [לפניו], שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים עמו, וששים רבבות של הישיבה התחתונים מדברים עמו, ואף ששים רבוא של הישיבה העליונה כך מדברים עמו. על פיה נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וגומר.

דבר אחר ויחלם והנה סלם. פתח רבי שמעון ואמר, סיני" זה סלם, והוא ק"ל, וסוד הדבר – (ישעיה יט) הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל. עב זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. ועוד – יו"ד. יו"ד ה"א. יו"ד ה"א ו"א. יו"ד ה"א ו"א ה"א – זה מאה ושלישים. האותיות הראשונות עולות לשבעים ושנים.

יִדַע? אֵלָא מַה זֶה וְאַנְכִי לֹא יִדְעָתִי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל-א יג) וּפְנֵי ה' לֹא חָלִיתִי. אָמַר, וְכִי כָל זֶה הִתְגַּלָּה לִי וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי לְדַעַת אֲנֹכִי, וְלִהְיוֹת תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׁכִינָה וְלִהְיוֹת שָׁלֵם?

בא רָאָה, כְּתוּב (בראשית כה) וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי. כָּל יוֹם וְיוֹם רָאֲתָה רִבְקָה אֶת אֹר הַשְּׁכִינָה, שֶׁהַשְּׁכִינָה הִיָּתָה בְּמִשְׁכְּנָה, וְהִתְפַּלְלָה שָׁם. כִּיֹּן שָׂרְאֲתָה צְרָתָה בְּמַעֲיָה, מַה כְּתוּב? וַתֵּלֶךְ לְדַרְשׁ אֶת ה'. יִצְאָה מִהַדְרָגָה הַזֹּאת לְדַרְגָּה אַחֲרָת, שֶׁהִיא הוּי"ה. מִשּׁוֹם כֶּךָ אָמַר יַעֲקֹב, וְכִי כָל כֶּךָ רָאִיתִי וְאַנְכִי לֹא יִדְעָתִי? מִשּׁוֹם שֶׁהִיא לְבָדוֹ וְלֹא נִכְנַס תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׁכִינָה.

מיד – וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. הַדְּבָר הַזֶּה הוּא לְשֵׁנֵי הַצְּדָדִים. מַה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה – אֶחָד עַל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁאָמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאֶחָד עַל אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַבְטִיל.

ואף עַל גַּב שֶׁהֵם לְשֵׁנֵי צְדָדִים – הוּא אֶחָד. אָמַר, אֵינִן זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. אֵינִן זֶה לִהְיוֹת בְּטָל, אֵינִן זֶה לְהִמָּצָא לְבָדוֹ, זֶה לֹא הֶעֱמִידָה שְׁלוֹ, אֵלָא בֵּית אֱלֹהִים, לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ פְרוֹת וְלִהְרִיק לוֹ בְּרִכּוֹת מִכָּל אֵיבָרֵי הַגּוּף, שֶׁזֶהוּ הַשַּׁעַר שֶׁל כָּל הַגּוּף. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַגּוּף וְדַאי, שַׁעַר הוּא לְהִרְיֵק בְּרִכּוֹת לְמַטָּה, אַחֲזוֹ לְמַעְלָה וְאַחֲזוֹ לְמַטָּה. אַחֲזוֹ לְמַעְלָה – שֶׁכְּתוּב וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. [אַחֲזוֹ] לְמַטָּה – שֶׁכְּתוּב אֵינִן זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. וְעַל זֶה, וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. וּבְנֵי אָדָם אֵינָם מְשַׁגִּיחִים בְּכַבּוּד שֶׁבוֹ לִהְיוֹת בּוֹ שָׁלֵם לְמַעְלָה וְלְמַטָּה. בָּא אָבִיו וּנְשָׁקוֹ.

אמר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי אוֹתָם הַדְּבָרִים מִפִּי, בְּכִיתִי וְאַמְרָתִי, בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁלֹּא בִטַל מִן הָעוֹלָם הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה. הִלְכָתִי עִמָּם עַד שֶׁלֹּשׁ פְּרָסָאוֹת עַד שֶׁנִּכְנַסְתִּי עִמָּהֶם לְעִיר. לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַכְנִס, עַד שֶׁשָּׁדַךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת בְּנוֹ, וְאַמְרוּ לוֹ, דְּבַרְיָךְ לֹא יִהְיוּ לְבִטְלָה.

אמרתִי, זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם כָּלֵם בְּסוּד הַחֲכָמָה וְלִהְיוֹת דְּבָרִים אַחֲרֵים. כְּשֶׁסִּדְרָתִי הַדְּבָרִים לְפָנַי רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לִי, אַל תֹּאמַר שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם שֶׁל תִּינוּק, אֵלָא

וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו וְגו'. כִּי רָאָה יַעֲקֹב הַקָּשֶׁר שֶׁל הָאָמוּנָה כְּאֶחָד. נָצַב עָלָיו, וְכְתוּב (מלכים א כב) וּמִלֶּךְ אֵין בְּאָדוּם נָצַב מֶלֶךְ. [נִצְיַב מֶלֶךְ] רָאָה, שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת כָּלֵן יַחַד עַל אוֹתוֹ הַסֵּלֶם לְקֶשֶׁר הַכָּל בְּקֶשֶׁר אֶחָד, מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתוֹ הַסֵּלֶם נִתֵּן בֵּין שְׁנֵי צְדָדִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית כח) אָנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ וְגו'. אֵלוֹ הֵם שְׁנֵי צְדָדִים, בְּיָמִין וּבְשְׂמָאל.

דבר אַחַר וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו [וַיֹּאמֶר] – עַל יַעֲקֹב, שֶׁהַכָּל יִהְיֶה מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה, יָמִין וּשְׂמָאל, וַיַּעֲקֹב בְּתוֹכָם, וּכְנִסֵּת יִשְׂרָאֵל לְהַקְשֵׁר בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אָנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. מִנֵּן לָנוּ שֶׁיַּעֲקֹב בְּאִמְצַע? מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק [הָאָרֶץ], וְלֹא כְתוּב וְאֱלֹהֵי יִצְחָק אָבִיךָ. שֶׁכִּיֹּן שֶׁנִּקְשַׁר עִם אַבְרָהָם, נִמְצָא שֶׁהוּא בְּאִמְצַע. וְאַחַר כֶּךָ, הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ – הִנֵּה הַכָּל מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה אַחַת. וְכֵן הוּא רָאָה שֶׁיִּהְיֶה שְׁלֵמוֹת הָאֲבוֹת.

בא רָאָה, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ, שֶׁכִּיֹּן שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִיךָ, וְדַאי שֶׁהוּא בְּאִמְצַע. וְאֱלֹהֵי יִצְחָק, כִּיֹּן נִרְמַז שֶׁקְשׁוֹר לְשֵׁנֵי צְדָדִים וְאוֹחַז אוֹתָם. קְשׁוֹר לְצַד אֶחָד – שֶׁכְּתוּב אַבְרָהָם אָבִיךָ. וְקְשׁוֹר לְצַד אַחֵר – שֶׁכְּתוּב וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. תּוֹסַפֵּת וְא"ו לְיִצְחָק, לְהִרְאוֹת שֶׁיַּעֲקֹב אַחֲזוֹ לְשֵׁנֵי צְדָדִים.

ועד שֶׁיַּעֲקֹב לֹא נִשָּׂא, לֹא נֶאֱמַר בְּגִלּוּי יוֹתֵר, וְנֶאֱמַר בְּגִלּוּי לְמִי שֶׁמְכִיר דְרָכֵי הַתּוֹרָה. אַחַר שֶׁנִּשָּׂא וְהוֹלִיד, נֶאֱמַר לוֹ בְּגִלּוּי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית לג) וַיִּצַּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מִכֵּאֵן לְמַדְנֹו, מִי שֶׁלֹּא נִשְׁלַם לְמַטָּה – לֹא נִשְׁלַם לְמַעְלָה. שׁוֹנֵה יַעֲקֹב, שֶׁנִּשְׁלַם לְמַעְלָה וְלְמַטָּה, אֲבָל לֹא בְּגִלּוּי.

ואם תֹּאמַר שֶׁנִּשְׁלַם בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה – לֹא. אֵלָא רָאָה שֶׁיִּשְׁלַם לְאַחַר זְמַן. וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה כְּתוּב וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרָתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ? אֵלָא הַשְּׁגַחַת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְשִׁמְרָתוֹ לֹא נִעְזָבָה מֵיַעֲקֹב לְעוֹלָמִים בְּכָל מַה שֶׁהִצְטַרֵּךְ לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן עַד שֶׁנִּשְׁלַם.

וייקץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֵן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאַנְכִי לֹא יִדְעָתִי. וְכִי תִמְיָהָה הוּא שֶׁלֹּא

יעקב כמו כן משום כך לא האמין. אם תאמר שלא האמין בקדוש ברוך הוא - לא. אלא שלא האמין בעצמו. אולי יחטא, ואותו החטא ימנע אותו שלא ישוב בשלום ותסתלק ממנו השמירה, ומשום כך לא האמין בעצמו. והיה ה' לי לאלהים אפלו רחמים, כשאשוב בשלום, אשים כנגדי את הדין, משום [שהרי] שאני עובד לפניו תמיד.

אמר רבי אחא, אמר יעקב, כעת אני צריך את הדין. כשאשוב לבית אבי אתכלל בדין ואתקשר בו. אמר רבי יוסי, לא כך, אלא אמר, עכשו אם יהיה אלהים עמדי, אני צריך שהדין ישמר אותי עד שאשוב בשלום אל בית אבי. אבל כיון שאשוב בשלום, אכליל את הרחמים בדין, ואתקשר בקשר נאמן להכליל הכל יחד. והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, שהרי אז הכל יהיה קשר אחד, והאבן הזו מתברכת מימין ומשמאל, מתברכת ממעלה וממטה, משום [זה] שאתן מעשר מכל.

אמר רבי אבא, הנה כתוב ויקח מאבני המקום. ואם תאמר שהאבן הזו עליונה [על] כמה אבנים למקום מושבה לשרות עליהם, [זהו שכתוב] והרי כתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה - [עליונה הנה צריך להיות!] משום [כיון] שאמר אין זה פי אם בית אלהים, כאן הרים אותה מצבה עליונה, משום שתלה בה כל השבח של זה, שאין זה לקים [למטה] כי אם בית אלהים, ויפה. ועל כן אשר שמתי מצבה.

יהיה בית אלהים, לעולמים. בית אלהים? בית ה' היה צריך להיות, כמו שנאמר לכוונן את בית ה', וכן [תהלים קכב] בית ה' גלף. אלא מקום בית הדין הוא משני צדדים עליונים - מצד היובל שהוא אלהים חיים, ומצד של יצחק אלהים.

אמר רבי אלעזר, היובל, אף על גב שהדינים [יוצאים] מתעוררים ממנה וכלם רחמים [ודינים], כל השמחות יוצאות ממנה, והוא שמחת [והוא חרות] הכל. אלא בית אלהים - הצד של הדין הקשה. אם לטוב, בצד [היובל] השמאל מתעוררת בו אהבה, כמו שנאמר שמאלו תחת לראשי. אם לרע, בצד השמאל מתעורר בו דין

הם דברים של סודות עליונים, והכל רשומים בסוד החכמה.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'. אמר רבי יהודה, כיון שכל זה הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, למה לא האמין, שאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'? אלא, אמר יעקב, חלום חלמתי, והחלומות - מהם אמת ומהם לא אמת, ואם יתקיים, הרי ידעתי שהוא חלום אמת. ועל כן אמר אם יהיה אלהים עמדי וגו', כמו שחלמתי, והיה ה' לי לאלהים. אני אהיה מושך ברכות מהמעין של הנחל של הכל למקום הזה שנקרא אלהים.

בא ראה, ישראל שהוא באמצע, הכל הוא נוטל בראשונה מהמקור של הכל, ואחר שיגיע אליו, ממנו שופע וממשיך למקום הזה, משמע שכתוב והיה ה' לי - בראשונה, ואחר הכל - לאלהים. כמו שאלהים יהיה שומר ועושה לי כל אותן הטובות, אף אני אהיה מושך לו מהמקום שלי כל אותן הברכות, ויתחבר בו הקשר של הכל. מתי? ושכתי בשלום אל בית אבי, כשאהיה יושב בדרגה שלי, ואהיה יושב בדרגה של שלום לתקן את בית אבי, ושכתי בשלום דוקא, אז והיה ה' לי לאלהים.

דבר אחר ושכתי בשלום אל בית אבי, ששם היא הארץ הקדושה, שם אשתלם. והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה [נתעלה] מדרגה זו לדרגה אחרת כראוי, ושם אעבד עבודתו.

רבי חייא פתח ואמר, דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. הפסוק הזה קשה, שאין סופו ראשו ואין ראשו סופו. אלא דוד בקש על עצמו, ואחר כך בקש על הכל (תהלים סה) דברי עונות גברו מני. אמר דוד, אני ידעתי בעצמי שחטאתי, אבל כמה רשעים הם בעולם שהתגברו חטאיהם עליהם יותר ממני. הואיל וכן, לי ולכם, פשעינו אתה תכפרם.

בא ראה, בשעה שרבים הרשעים בעולם, הם עולים עד אותו מקום שספרי הרשעים נפתחו, כמו שנאמר (בית) דין יושב וספרים נפתחים, ואותו ספר [הדין עומד עליה], [למעלה מראשו של דוד הוא] משום כך דברי עונות גברו מני, ועל כן פשעינו אתה תכפרם.

אמר רבי ייסא, הכל יודעים את זה, וכך הוא, שכתוב אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אלו הם שמשתדלים בתורה, הקריה הקדושה עומדת עליהם, ולא על הגברים הגבורים של העולם, הינו שכתוב אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

וירא והנה באר בשדה וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים א) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו. בפסוק הזה התעוררו החברים, אבל מזמור לדוד, למה אמר שירה? אם משום שבנו הוא שקם עליו, יותר קינה היה צריך להיות, שהרי הרע עליו על האדם קצת מקרוכו משאחר הרבה. אלא מזמור לדוד, אמר שירה, וכך בקש דוד, שחשב שהקדוש ברוך הוא סלק את חטאו לעולם ההוא. כיון שראה שכאן בעולם הזה רוצה לגבות ממנו, שמח.

עוד, שראה שעליונים ממנו היו בעולם שברחו, וכלם לבדם. יעקב ברח, שכתוב (הושע יב) ויברח יעקב שדה ארם, וברח לבדו. משה ברח, שכתוב (שמות כ) ויברח משה מפני פרעה, וברח לבדו. ודוד ברח, כל אותם שליטי הארץ וכל אותם גבורי הארץ וראשי ישראל, כלם ברחו עמו, וסוכבים מימינו ומשמאלו לשמר אותו מפל הצדדים. כיון שראה השבח הזה, אמר שירה.

קשה, כמו שנאמר מצפון תפתח הרעה על כל ישיבי הארץ. ודאי בית אלהים. רבי שמעון אמר, בית אלהים, הינו שכתוב קרית מלך רב. יש מלך סתם ויש מלך רב. ודאי שהעולם העליון הוא מלך רב, וזוהי קרית מלך רב.

רבי חייא ורבי חזקיה היו יושבים תחת האילנות של שדה אוננו. נרדם רבי חייא, וראה את אליהו. אמר, מהוכחת הדרך של מר מאיר השדה. אמר, כעת באתי להודיע שקרובה ירושלים להחרב, וכל אותן קריות החכמים, משום שירושלים היא דין, ועל דין עומדת ועל דין תחרב, והנה נתנה רשות לסמא"ל עליה ועל גבורי העולם, ובאתי להודיע לחכמים אולי יאריכו את שנות ירושלים, שהרי כל זמן שנמצאת בה תורה – היא עומדת, משום שהתורה עץ החיים העומד עליה. כל זמן שהתורה מתעוררת למטה – עץ החיים לא זו למעלה. פסקה התורה למטה – עץ החיים מסתלק [ממנה] מן העולם.

ועל כן, כל זמן שהחכמים ישמחו בתורה, לא יוכל עליהם סמא"ל, שהרי כתוב הקל קול יעקב והידים ידי עשו. זו התורה העליונה שנקראת קול יעקב. בעוד שאותו קול לא פוסק, הדבור שולט ויכול, ועל כן לא צריך להפסיק בתורה. והתעורר רבי חייא, והלכו ואמרו את הדבר הזה לחכמים.

❖ סדר הלימוד ליום כח כסלו [יום 87 בשנה] ❖

הזו. הבאר הזו מתמלאת מהם. זהו שכתוב כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים וגו'. זה נקרא אדנ"י, ועל זה כתוב אדנ"י אלהים אתה החלות, וכתוב והאר פניך על מקדשך השמים למען אדנ"י. אדון כל הארץ. זהו שכתוב הנה ארון הברית אדון כל הארץ. ע"כ התוספתא.

וְנִאֲסָפוּ שמה כל העדרים, הינו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים. וגללו את האבן – מעבירים ממנה את תקף הדין הקשה, אותו שקפא ונקרש, [מים זכרים] שאז נקרא אבן, ולא יוצאים ממנה מים החוצה. וכשאותם הנחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, ולא יכול הצפון להקריש את המים, כנהר הזה, כשמימיו רבים, לא קופאים ונקרשים המים, כמו נהר שמימיו מועטים.

וְעַל כן, כשאותם נחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, והמים מפשירים ושופעים ומשקים את העדרים, כמו שאמרנו, שכתוב ישקו כל חיתו שדי. והשיבו את האבן על פי הבאר, למקומה, משום שהעולם צריך את הדין שלה, שתהיה בדין, להוכיח את הרשעים בה.

בֵּא ראה, כשיעקב היה יושב על הבאר וראה המים עולים אליו, ידע ששם תזדמן לו אשתו. וכן במשה, כשישב על הבאר, פיון שראה שהמים עולים אליו, ידע שאשתו תזדמן לו לשם. וכך היה ליעקב, ששם הזדמנה לו אשתו, כמו שכתוב עודנו מדבר עם ורחל באה עם הצאן. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. משה, שכתוב (שמות ב) ויבאו הרעים ויגרשו וגו', ושם הזדמנה לו צפורה, משום שאותה הבאר גרמה להם.

בֵּא ראה, הבאר הזו כתובה שבע פעמים בפרשה הזו, משום שהיא רמז לשבע. וכך נקראת באר שבע. [ומשום] הבאר הזו נזכרת שבע פעמים בפרשה הזו, שכתוב וירא והנה באר בשדה. כי מן הבאר ההיא. והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגו' מעל פי הבאר. והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר. וגללו את האבן מעל פי הבאר. ויגל את האבן מעל פי הבאר. הרי שבעה, וכודאי שכן זה.

וְאָמַר רבי יהודה, כלם פגשו את הבאר הזו. ולמה דוד לא פגש בה? אלא דוד בעל שנאה היה כנגדו [של הבאר] באותו הזמן, ומשום כך לא פגש בה. את יעקב ומשה קבלה אותם הבאר בשמחה ורצתה להתקרב עמם. ועל כן, פיון שראתה אותם הבאר הזו, עלו המים אליה כאשה ששמחה עם בעלה.

וְאִם תאמר, הנה אליהו ברח ולא פגש בה, למה? אלא אליהו הוא למטה מן הבאר, ולא למעלה, כמו שהיו משה ויעקב, ומשום כך הוא מלאך ועושה שליחות. ומשום שיעקב ומשה הם למעלה מן הבאר, הבאר שמחה אליהם ועלתה לקבל אותם כאשה ששמחה לבעלה ומקבלת אותו.

וַיֵּרָא והנה באר בשדה. סוד הוא שראה את הבאר הזו למעלה, זה כמו זה. כתוב שלשה עדרי צאן רבצים עליה. אם הם שלשה, למה כתוב ונאספו שמה כל העדרים? אלא הם שלשה: דרום, מזרח, צפון. דרום מן הצד הזה, וצפון מהצד הזה, ומזרח ביניהם. ואלו עומדים על הבאר הזו ואוחזים אותה וממלאים אותה. מה הטעם? משום כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים. הינו שכתוב ישקו כל חיתו שדי.

תוספתא

וַיֵּרָא והנה באר בשדה. רבי אלעזר אמר, כתוב (ישעיה נא) שמעו אלי רדפי צדק. אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שנדבקו בקשר האמונה, אותם שיודעים דרכי המלך העליון [קרבן שמעון].

בְּשֵׁעוּלִים שנים ויצאו לקראת אחד – מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים למטה, שנים הם, אחד ביניהם. שני אלה מושב הנביאים, המקום שיונקים בו, אחד ביניהם, שהוא מתחבר בכל, הוא נוטל הכל.

אוֹתָהּ באר קדושה עומדת תחתיהם, היא שדה התפוחים הקדושים. מהבאר הזו משקים העדרים, כל אותן המרכבות, כל אותם בעלי כנפים. שלשה קימים רובצים [עומדים] על הבאר

בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם.

ובא וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי שנינו שכל מעשי העולם שנעשים ושולטים בהם, ויש לו ממנים ושמשים, כלם שמשים במעשי העולם.

ועל כן הוא קץ של השמאל, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, והקץ של השמאל הזה הוא קץ כל בשר. נקרא קץ כל בשר, לא נקרא קץ כל רוח, וסוד הדבר – זהו קץ [כל בשר] וזהו קץ. זה קץ על בשר, וזה על רוח. משום כך זה פנימי וזה חיצוני, זה ימין וזה שמאל, זה קדוש וזה טמא, והנה פרשוה.

ובא וראה סוד עליון קדוש של האמונה, הסוד של עולם הזכר ועולם הנקבה, וכל קדש הקדשים בו, וכל סודות האמונה מכאן יצאו, וכל החיים וכל החרות, וכל הטובות וכל האורות הם מכאן, וכל הברכות וטללי נדבות, וכל האהבה של האהבות הכל מהצד הזה, סוד הדרום.

מצד הצפון מתפשטות דרגות עד שמגיעה למטה פסלת הזהב, בצד הטמאה, לכלוף טמא, ואוחז את זה למעלה, ואוחז את זה למטה. וכאן מזדווגים זכר ונקבה יחד, והם רוכב נחש, הסוד של זכר ונקבה, וזה סוד עזאזל.

ומכאן נפרדות הדרגות ויוצאים כמה צדדים לעולם, שמתפשטים מכאן ושולטים על העולם, וכלם צדדי הטמאה, וממנים שרים לתוך העולם. בא ראה, כשיצא עשו לעולם, כלו אדם כשושנה בשער כמו השער, ומשם אלופים, מגנים ממנים [שנים עשר] ששולטים בעולם, והנה פרשוה.

בא ראה, אשרי שמרי משפט – ששומרים האמונה של הקדוש ברוך הוא, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, וצריך לאדם לשמר שלא יסטה לדרך אחרת, אלא שיהיה שומר משפט, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, שכל דרכיו משפט.

במשה לא כתוב אלא פעם אחת, שכתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. משום שמשנה נפרד מכל וכל מהבית שלמטה, ויעקב לא נפרד כלל. במשה אחד, ככתוב (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה. ומשום כך משה היה בעל הבית והתעלה למעלה. במשה כתוב וישב על הבאר. ביעקב – וירא והנה באר בשדה, ולא כתוב וישב על הבאר.

דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה – רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קו) אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת. אשרי שמרי משפט, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת להשתדל בה ימים ולילות, שהרי כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מהכל, חרות מן המות, שלא יכול לשלט עליו, והרי פרשוה, משום שכל מי שמשתדל בתורה ונאחז בה, נאחז בעץ החיים. ואם מרפה את עצמו מעץ החיים, הנה עץ המות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה צרה צר כחכה. התרפית – אם מרפה ידיו מן התורה.

ביום צרה צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח כה. שהרי היא תמיד לימין, ושמינתה תמיד על בן אדם כאשר הולך בדרך התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לבן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרך התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח כה, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"כה" הזו החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דבר אחר צר כחכה – שכאשר בן אדם אוחז בדרך התורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, והוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמואל ב יב) וה' אהבו, שהיה אהוב של הקדוש ברוך הוא, ואוהב אותו. וכשאדם סוטה מדרך התורה, אזי צר כח כה, צר שלו ובעל שנאה הוא אליו, ושולט עליו אותו שנקרא רע, עד שמקטרג בו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונכשלים

רבי אלעזר אמר, חרן, שם היה ודאי, והבאר הזו היתה בשדה. שאם לא כף, למה כתוב ותרח ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזווגה עם יעקב בגלוי, שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל] שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשך את עינו ולבו של יעקב ביפי של רחל, לעשות שם את דיורו, ובשבילה הזדווגה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים. במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים אמרו לו, שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. וכי מה דעתו של יעקב שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא יאמרו שבשביל התשוקה של יפיה של רחל עשה, אלא בשביל החכמה, שהלכנה בת שבע שנים היא, וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב טרם נשא את רחל לשבת עמה כראוי, שהרי יעקב נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי להמצא הוא שמים והיא ארץ.

וסוד הדבר - ויהיו בעיניו כימים אחדים. מה זה כימים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל אותם בעיניו כאותם עליונים, שהם אחדים ולא נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו אתה, להיות כדגמה העליונה.

בא ראה שאפלו לכן רמז לו באותם השבע ולא ידע מה אמר. שפתח ואמר טוב, שכתוב טוב תתי וגו'. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, עבד שבע שנים להזדוג עם שמטה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בכל מקום היובל סתום, שלא התגלה, והשמטה התגלתה.

בא ראה, בשעה שיעקב עבד שבע שנים ראשונות, יצא קול ואמר: יעקב, כתוב מן העולם ועד העולם. העולם הנסתר שלמעלה היובל, משם הראשית. שאלו שהם נסתרים, שלא

עשה צדקה בכל עת - וכי בכל עת יכול אדם לעשות צדקה? אלא מי שמשתדל בדרכי התורה ועושה צדקה עם אותם שצריכים אותה. שכל מי שעושה צדקה עם העני, מרבה אותה צדקה למעלה ולמטה.

בא ראה, מי שמשתדל בצדקה, אותה צדקה שעושה עולה למעלה ומגיעה למעלה לאותו המקום של יעקב, שהוא מרובה עליונה, וממשיך ברכות למקום שהוא מן המעין של כל המעונות. ומאותה הצדקה ממשיך ומרבה ברכות לכל אותם התחתונים ולכל המרכבות ולכל החילות, וכלם מתברכים, ונוספים אורות כראוי, משום שכלם נקראו עת, וזהו שכתוב עשה צדקה בכל עת.

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, הם היו מושכים ברכות ממעלה למטה. וכשיצאו ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הברכות מן העולם.

בא ראה, יעקב היה תחת רשות קדושה. בין שיצא מן הארץ, נכנס לרשות אחרת. וטרם שנגנס תחת רשות אחרת, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא בחלום וראה כל מה שראה, והלכו עמו מלאכים קדושים, עד שישב על הבאר. וכיון שישב על הבאר עלו אליו המים, וכן היה משה, שמשם הזדמנה לו אשתו. סוד הדבר - הבאר לא עולה אלא כשרואה את הקשר שלה להתחבר עמו.

ואמר רבי אבא, כל הפסוקים הללו קשים זה על זה. בראשונה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ולכן היה יושב בחרן. למה נסע משם? שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומנין לנו שבתרן היה דיורו של לכן? שכתוב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר הידעתם את לכן בן נחור ויאמרו ידענו. משמע שדיורו של לכן היה בחרן.

אלא יעקב אמר, אני רוצה להכנס בשכינה משום שאני רוצה להתחתן. כשאבא נשא ושלח את העבד, מצא עין המים, ואז הזדמנה לאבא אשה, והנה במקום הזה לא מצאתי לא עין ולא באר ולא מים, ומיד - וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, ושם הזדמנה לו באר, כמו שאמרנו, והזדמנה לו אשתו.

כך זה ודאי. שכל זמן שהתאבל יעקב על יוסף, לא שמש מטתו והוליד בנים. ואמר בנימין: הנה יוסף אחי, אות הברית של אבא היה, שהרי הברית היא סיום הגוף. כיון שהוא נאבד, אני אהיה שומר מקומו של אחי.

ואם תאמר, הרי באותו זמן שנאבד לא היה צדיק, שצדיק הוא לא היה עד שקרה המעשה הזה בו – אלא כלם היו יודעים מיעקב, שיעקב היה יודע שהמקום הזה ירש יוסף, ומשום כך האריך אצל לבן כל כך, עד שיסתים הגוף, ומי הוא סיום הגוף? הברית, ועל כן כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. שהרי ודאי כעת השתלם הגוף. כיון שהשתלם הגוף, אני רוצה ללכת. ומשום כך בנימין ידע ושמר את דרך אחיו.

כיון שבא ליוסף ונמצא, בנימין חזר לביתו ושמש מטתו [והלכו ונכנסו] והוליד בנים. ועל כן הקדוש ברוך הוא עשה אותו צדיק למטה, ויוסף צדיק למעלה, ומשום כך רחל הולידה שני בנים, ולא ששה בנים ובת.

ועל זה אותן שבע השנים הראשונות מכסות, שלא ידע בהן יעקב, משום שהיו של היובל. ואותן של שמטה התגלו, ובשמטה הגלויה עבד את היובל שהתכסה, שכתוב ויעבד יעקב ברחל שבע שנים. שבע שנים סתם. ברחל עבד שבע שנים עליונות, ונאחז בהן בשני עולמות. מכאן למדנו, מתוך הנגלה בא האדם לנסתר.

ואם תאמר, אם כך שהשנים הראשונות הן מהיובל, הרי ביובל כתוב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים מצויות, שבע פעמים [לא מצויות] איפה הן? אלא אותם שבעה ימים ששמר בחתונה של לאה השלימו את החשבון, שהרי כל יום [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נקרא פעם אחת, שכתוב (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקה. וכל שבעה משתלם בשבעה ימים, ז' בכל יום, שנקרא פעם אחת.

וברחל לא היה כן, שלא שמר שבעה ימים, אלא שבע שנים שעבד אחר כך. ואם תאמר, אם כך, שנים של שמטה היה לו לעבד קדם ואחר כך להזדווג עם השמטה? אלא כיון שקבל עליו

התגלה להם, הם מן היובל. משום כך נסתמו מיעקב שלא ידע, שחשב שהרי הם מן השמטה, וכדי שיעשה ראשית מן העולם שלמעלה התכסו ממנו, משום שהיובל הוא נסתר. ואחר שעברו שני היובל המכסים, עשה שני שמטה הנגלים, והתעטר בשני עולמות ואחז אותם.

בא ראה, לאה הולידה ששה בנים ובת אחת, וכך ראוי, שהרי ששה צדדים עומדים עליה, ואלו ששה ובת אחת בסוד עליון יצאה. רחל הולידה שני צדיקים, וכך ראוי, הנה שמטה, שבין שני צדיקים יושבת לעולמים, שכתוב צדיקים יירשו ארץ. צדיק למעלה וצדיק למטה. הצדיק למעלה, ממנו שופעים מים עליונים. הצדיק למטה, ממנו נובעת הנקבה מים לזכר בתשוקה שלמה. צדיק מצד זה, וצדיק מצד זה. כמו שהזכר למעלה יושב בין שתי נקבות, כך גם הנקבה למטה יושבת בין שני צדיקים.

ועל כן יוסף ובנימין הם שני צדיקים. יוסף זכה להיות צדיק למעלה, משום ששמר את הברית, ובנימין הוא צדיק למטה, לעטר את השמטה בין שני צדיקים – יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין היה צדיק? כן, שכל ימיו לא חטא באות הברית הזו. ואף על גב שלא הזדמן לו מעשה כמו יוסף, אם כן למה נקרא צדיק? אלא כל ימי יעקב, כשהיה באבל של יוסף, לא שמש מטתו. ואם תאמר, שכשנטל יוסף מיעקב, עלם היה ולא נשוי, ואתה אומר שלא שמש מטתו? אלא אף על גב שהתחתן לאחר מכן, לא רצה לשמש מטתו.

ואנו כך שנינו, בשעה ששאל יוסף את בנימין, אמר לו: יש לך אשה? אמר לו: כן. אמר לו: יש לך בנים? אמר לו: כן. ואיך נקראים? אמר לו: על שם אחי וכו', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי. והיאך תקראם? אמר לו, על שם אחי וגו'] גרא ונעמן וגו', שכתוב ובני בנימין בלע ובכר וגו', ואתה אמרת שלא שמש? [אלא באותה שעה].

אמר לו, כן, שהרי באותה שעה לא היו לו. [לאחר שיצא מבית האסורים היו לו] ואם תאמר, ובני בנימין בלע ובכר, כשנכנסו למצרים,

בא ראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו. כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כך גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ומשום כך קוראים אתה, משום שהוא שמה, ובגלוי.

והעולם העליון, שהוא היובל, קוראים הוא, שכל דבריו הם בנסתר, וסוד הדבר של לאה, שכתוב וישכב עמה בלילה הוא, ועל זה כתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא, כדי למשך ממנו ברכות לכל. הוא – העולם העליון שנסתר תמיד. ויעקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב ודבק באשתו.

וירא ה' כי שנואה לאה. מכאן ששוא אדם ערות אמו [ואחותו], וייתחד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשש, והרי העירו, בן מתיחד עם אמו. והכל התכסה מיעקב, שהעולם העליון לא התגלה כלל.

בא ראה, בשביל יעקב התקים העולם. ואם תאמר, הנה בשבילו של אברהם, כמו שנאמר בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם – אלא משום יעקב התקים אברהם, שכתוב (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם. ומקדם לכן היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם. כיון שבא יעקב, השתכללו ממנו העולמות ולא נחרבו כבראשונה. זהו שכתוב כה אמר ה' בראך יעקב ויצרך ישראל וגו'.

בא ראה מה כתוב, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב שלח את בני ויעבדני. ישראל נקרא בן לקדוש ברוך הוא משום שנדבק בו, כמו שנאמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע.

בשלאה הולידה את ראובן, מה כתוב? ותקרא את שמו ראובן. ראובן סתם, משום שנכלל בשלשה צדדים מחברים יחד – שמעון ולוי. מה הטעם לוי? כמו שנאמר (מלכים א-ז) ליות, החבור של כל הצדדים.

אמר רבי יהודה, מכאן שכתוב יתר שאת ויתר עז, כתרגומו בכורה, כהנה ומלכות. והמלכות היא בצד הגבורה, ועל כן ראובן סתם.

לעבד, כאלו עבד אותם. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ברוך הרחמן שזכיתי לפסוק הזה, על אותו המקום כתוב (ישעיה מט) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

עוד אמר רבי אלעזר, זה שנאמר לאה הולידה ששה בנים ובת אחת – כך זה ודאי. רחל שני בנים ודאי, בני השפחות ארבעה. תקונם איך עומדים? אלא אותם ארבעה קשרים שנקראים אחורים, שכתוב וכל אחריהם ביתה.

שקרי בזרוע ימין שלשה קשרים, אבל קשר אחד באמצע שהוא גדול והוא אחור, שנשאר בחוץ. וכן אחד בזרוע שמאל, וכן אחד בירך ימין, וכן אחד בירך שמאל. וכשהכל נתקן, נמצאו כלם ביתה, לקיים את הפסוק שכתוב וכל אחריהם ביתה.

כל שאר הקשרים, כלם נראים בישר, ואלו יוצאים מחוץ לזרועות ומחוץ לירכים להראות בפני השפחות. שאף על גב שהם במנין, אינם חשובים כבני רחל ולא, ומשום כך יצאו בחוץ.

דבר אחר, אלו הם הארבעה שכל שאר הקשרים נוטלים בשבילם, ואלו נוטלים אותם. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] ועל כן הכל נתקן יחד.

וירא ה' כי שנואה לאה וגו'. רבי אלעזר פתח, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית – זו רחל, שהיא עקר הבית. אם הבנים שמחה – זו לאה.

דבר אחר מושיבי עקרת הבית – זו שמה, שהיא עקר העולם הזה, עליו הוא מנהג. אם הבנים שמחה – זה היובל, שכל שמחה וכל חדוה של כל העולמות תלויים בו, והפסוק הזה הוא הכלל של הכל, משום שזה כולל הכל בסוד קדוש, ועל זה סיום הפסוק הללויה.

וירא ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה, והרי בני השנואה אינם בנים מעלים, וראינו שכל אותם בנים מעלים יצאו מלאה, ואתה אומר שלאה שנואה? אלא ודאי היובל הוא תמיד עולם הנסתר, וכל דבריו אינם [בני] בנגלה, ומשום כך נסתר מיעקב כל מעשיו.

כתוב ומשם יפרד. מה תאמר ביוסף ובנימין? אם תאמר שעולם אחד באלה – זה אינו, שהרי לא יצאו מן העולם העליון, והעולם התחתון – מה שהוליד, הוליד למטה ולא למעלה, ואם כך הוא פרוד.

בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, דבר זה הוא נסתר, שהרי העולם העליון התתקן בשנים עשר של אותם משלו. אבל בא ראה סוד הדבר, בכל זמן הצדיק מהעולם התחתון יוצא ונכנס, בו נכנס וממנו יוצא, ומשום כך נבנה במקום הזה, והעקר הוא למעלה, והעקר הוא למטה, [צדיק, בו נכנס בו יוצא] והוא תמיד בעולם התחתון לעולם, כתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה.

בא ראה, בעולם התחתון הזה, הצדיק נכנס בו וממנו יוצא. כשנכנס הוא בסוד של יוסף הצדיק, וכשיוצא הוא בסוד של בנימין. זהו שכתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה. מי נפשה? זה הצדיק שיוצא ממנה.

וזה בנימין, נקרא בן אוני, שחשבה שהולידה למטה בעולם הפרוד, ונשארו אחד עשר באותם למעלה. מה כתוב? ואביו קרא לו בנימין, בן ימין. שהרי התעלה למעלה בעולם העליון. שכאשר נאבד יוסף, בנימין השלים את מקומו. ועל כן הצדיק נכנס ויוצא בעולם התחתון. משום כך יוסף ובנימין וכל השנים עשר, כמו שלמעלה ביחוד אחד.

הפעם אודה את ה'. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים קיא) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב? בכל לב היה צריך להיות! אלא דוד בסוד עליון של השם הקדוש רצה להודות לקדוש ברוך הוא. אודה ה' בכל לבב – ביצר טוב וביצר רע, ואלו שני הצדדים, אחד ימין ואחד שמאל.

בסוד ישרים ועדה – אלו הם שאר הצדדים של העולם הזה, שהרי לבב כמו צפון ודרום. בסוד ישרים – אלו הם שאר צדדי העולם, שהם ששה כמו שלמעלה. ועדה – זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. כתיב (תהלים קלח) אודך בכל לבי נגד אלהים אזמרה. כאן במקום

אמר רבי אבא, ראו בן סתם, שנכלל בשמעון ולוי. כך היתה דעתה [רצונה] של לאה, שכתוב הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. משום שהיו שלשה שמתחברים יחד.

ובא וראה שכאן הוא, שהרי המרכבה העליונה – האבות, ודוד המלך שהתחבר עמם, וכל הארבע הם מרכבות עליונות, הסוד של השם הקדוש. ועל כן ראובן שמעון ולוי, אחר כך יהודה שירש מלכות, ועל כן כלם במקום הזה.

ובכתוב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. משום שכאן נשלמו ארבעה עמודים. הפעם אודה את ה', מה הטעם אמרה בזה אודה את ה', ולא בכלם? אלא מכאן, שכל זמן שכנסת ישראל בגלות, השם הקדוש אינו שלם.

בא ראה, אף על גב ששלשה בנים היו עד שהולידה את יהודה, הכפא לא השלם, ומשום כך הפעם אודה את ה', ולא בכלם. ועל כן ותעמד מלדת. מה זה ותעמד? שעמד הכפא על תומכיו.

[ותעמד עד כאן] ותעמד, שהנה עד כאן ותעמד, ביחוד אחד. מכאן ולמטה הוא עולם הפרוד. ואם תאמר, אותם שני הבנים שהולידה אחר כך כמו זה? לא שהרי אותם השנים התחברו עם אלו, משום שששת הצדדים של העולם הם יחד.

ובא וראה, כל שנים עשר השבטים הם תקונייה של כנסת ישראל בעולם הזה, לתקן האור העליון השחר כמו שראוי, ולהשיב את עקר הכל למקומו. כל העולמות כמו אחד עומדים, וכזה נשלם העולם התחתון כמו שהעולם שלמעלה.

יששכר זבלון, כאן נשלמו ששה בנים, ששת הצדדים של העולם. כמו כן בני השפחות הם ארבע, והתחברו עם אלו, ואלו ארבעת הקשרים שמתחברים בהם, ובארוה. ועל כן כתוב (מלכים א-ז) וכל אחריהם ביתה. אף על גב שבני שפחות הם – ביתה.

רבי חזקיה אמר, אם כך, הרי נאמר, כל מה שהוליד העולם התחתון הוא פרוד, שהרי

אברהם ויצחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע וגליו) מרגלות הכסא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

ויילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה. הפסוק הזה בארוהו בכמה מקומות. אלא מי יכול למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

בא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון. ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

וכל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לה דבור קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבור אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרך, שהרי לדרגה הזו אמר שירה, לחבר אותה לימין.

בא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל, וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לימין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה'. ותעמד מלדת. ותעמד, שעמדה בקיום של הברית כראוי, שהרי הכל נתקן מרכבה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי. פיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [ימים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברהם יורש את הארץ, ולא יותר? עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, פיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העלם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם, והיה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פתח רבי חייא ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתגנה ולזרעה, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הפלל של כל הארץ. ומה אותו המקום הוא הפלל של כל הארץ - רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול ככל העולם.

פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש ברוך הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכסא, והוא משלים את הכסא. ומשום כך יהודה לבדו תקון הכסא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה,

אחותה, והיא הקדימה לדרך ואמרה לו בחדשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שכר שכרתיה. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחוץ, ולא בבית.

ולא עוד, אלא בפתח של משכן לאה [לחוץ] יצאה החוצה, והכניסה את יעקב בפתח שבחוץ טרם שיכנס למשכן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יכנס יעקב למשכן רחל, אינו דין להוציאו משם, משום כך הקדימה לו בחוץ.

וכל זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחביבות לקדוש ברוך הוא, ומשום כך קראה להם שמות בסוד החכמה.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שאנו] הולכים בדרך ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדרך הזו ארפה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

פתח רבי חייא ואמר, (שמות יב) בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת, וכתוב (דברים טז) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. לחם עני כתוב. בדרך הזה התעוררו בו החברים. אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת. כשרצה הקדוש ברוך הוא לקרב אותם אליו, נתן להם מקום של לחם עני, לחם עני. מי העני? זה דוד המלך, שכתוב בו (תהלים פז) כי עני ואביון אני.

בא ראה, כתוב תני נא לי מדודאי בנך. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאוחז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האחזה ביעקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך.

הם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכו', וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוה שהעולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

ובכל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אתה.

ואם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעיה של רחל – לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שכחם למעלה, באותו הכח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם – לא, שהרי אפלו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעכבים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כך, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני

❦ סדר הלימוד ליום כט כסלו [יום 88 בשנה] ❦

את הקדוש ברוך הוא. ותינוק לא יודע ולא מכיר עד שטועם לחם של העולם הזה.

ישראל לא ידעו ולא הכירו בדברים שלמעלה עד שאכלו לחם עליון, ואז ידעו והכירו את אותו מקום, ורצה הקדוש ברוך הוא שישראל ידעו יותר באותו מקום שראוי לארץ הזו, ולא יכלו, עד שטעמו לחם מאותו המקום, ומי הוא? שמים, שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ואז ידעו והסתכלו לאותו מקום. ועד שאכלו לחם מאותו מקום, [ועד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לא ידעו דבר ולא הכירו.

בא רבי יוסי ונשקו. אמר, ודאי על זה העיר אותם הקדוש ברוך הוא בזה, ועל כן הראשית של ישראל לדעת היה הלחם. קמו והלכו. בעודם הולכים ראו שני פרות, אחד זכר ואחד נקבה. אמר רבי יוסי, אין לנו דבר בעולם שאינו זכר ונקבה, וכל מה שבארץ – כך גם בים.

פתח רבי יוסי ואמר, ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו וגו'. ותצא לאה לקראתו, מנין ידעה? הרי אמרו שגעה החמור, ולא ידעה ויצאה אליו, וגרם לו שיצא ממנה יששכר. זהו שכתוב יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, שהחמור גרם לו. אמרה לאה: ודאי ידעתי שאם יכנס יעקב למשכן רחל, אין לי להוציא אותה, אלא אחכה לו כאן ויכנס למשכני.

בי שכר שכרתיך בדודאי בני, מה זה בדודאי בני? משום שנוח ליעקב על זה, שאלו מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שהדבר לא עומד בדודאים, אלא למעלה.

פתח ואמר, מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. אמר רבי חייא, רוח הקדש אומרת: מושיבי עקרת הבית – זו רחל. אם הבנים שמחה – זו לאה. מושיבי עקרת הבית – זה העולם התחתון. אם הבנים שמחה [הללויה] – זה העולם העליון. משום כך הללויה.

אמר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שכר שכרתיך – לקחת ממנו הגוף, ומי הוא? תורה.

ולחם עניי הזה נקרא מצה, נקבה בלי זכר היא עניי. התקברו למצה בהתחלה. כיון שקברו אותם יותר, הכניס אותם הקדוש ברוך הוא בדרגות אחרות, והתחבר זכר עם נקבה. ואז, כשמצה מתחברת בזכר, נקרא מצה, בתוספת וא"ו. זהו שכתוב (דברים ל) כי המצה הזאת. משום כך מצה בראשונה, ואחר כך מצוה.

בעודם הולכים שמעו קול אחד שאומר: גודל של רוצחים אורבים בדרך, סטו למעלה, אל תרדו לטירה חסרת הגג שלמטה. אמר רבי יוסי, מזה נשמע שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמר את דרכינו. עלו למעלה ונכנסו להר אחד, בין סלעים חזקים. אמרו, הואיל והקדוש ברוך הוא רצה בדרך הזו, נראה דבר, או יתרחש לנו נס.

הלכו. ישבו על בקיעי הסלע. עלה להם איש אחד. תמהו. אמר רבי יוסי, מי אתה? אמר, אני מאנשי ארקא. אמר לו, ושם יש בני אדם? אמר, כן, וזורעים וקוצרים, מהם במראה אחר משנים ממני, ועליתי אליכם להכיר מהם, מה שמה של הארץ שאתם בה?

אמר לו, ארץ, משום שכאן שורה ארץ החיים, שכתוב (איוב כח) ארץ ממנה יצא לחם. מוז יצא לחם? בשאר הארץ לא יצא לחם, ואם יוצא, לא משבעת המינים. בינתיים נכנס למקומו. תמהו. אמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לעורר אותנו באיזה דבר.

אמר רבי חייא, ודאי על הפסוק הזה שאמרת, זכרתי שלמדתי מסבי דבר אחד עליון בפסח, שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל הלחם הזה מארץ החיים, ואחר כך לחם מן השמים, הלחם הזה, והנה בארנו את הדבר.

עוד היה אומר, שאדם, כשיוצא לעולם הזה, לא יודע דבר עד שטועם לחם. כיון שאוכל לחם, מתעורר לדעת ולהכיר. כך כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים דבר, עד שהטעים להם הקדוש ברוך הוא לחם מן הארץ הזו, שכתוב ארץ ממנה יצא לחם, ואז נכנסו ישראל לדעת ולהכיר

וְבֵא וּרְאֵה, יוֹסֵף הַשְּׁלִימִים אֶת מְקוֹמוֹ אַחֲרָיו וְיוֹסֵף זָכָה לוֹ, שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, וְכֵאן סִיּוּם הַגּוֹף. כִּיּוֹן שֶׁרְאֵה יַעֲקֹב שֶׁנִּשְׁלַם הַגּוֹף, רְצָה הַגּוֹף לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ, וְסִיּוּם הַגּוֹף הוּא הַבְּרִית, וְעַם כָּל זֶה בְּנִימִין הַשְּׁלִימִים אֶת הַחֲשָׁבוֹן, שֶׁבּוֹ נִשְׁלְמוּ שְׁנַיִם עָשָׂר.

וְאִם תֹּאמַר, וְכִי לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ יַעֲקֹב שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא הִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׂבָטִים, אִף עַל גַּב שְׁנוּלָד יוֹסֵף, מָה הַטַּעַם לֹא חָפֵה עַד שְׁנוּלָד בְּנִימִין וַיִּשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׂבָטִים? אֲלֵא יַעֲקֹב עָשָׂה בְּחֻמְהָ וַיִּדַּע הַדָּבָר. אָמַר, וְדַאי אִם יִשְׁתַּלְּמוּ כָאן כָּל הַשְּׂבָטִים, הִנֵּה יִדְעֵתִי שֶׁהַתְּקוּן שֶׁל מַעֲלָה שְׂרוּי עֲלֵיהֶם כְּרְאוּי, וּבְאֶרֶץ הַזֶּה לֹא צְרִיכִים שִׁישְׁתַּלְּמוּ, אֲלֵא בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

בֵּא רְאֵה שֶׁכֶּף הוּא, שֶׁכָּל שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׂבָטִים הֵם הַתְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן, וְכִיּוֹן שְׁנוּלָד בְּנִימִין, מִתָּה רַחֵל, וְלִקְחָהּ אֶת הַמְּקוֹם הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה לְהַתְּקִין בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא נוֹלָד בְּנִימִין אֲלֵא בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאִנִּי בְּבֹאִי מִפְּדָן מִתָּה עָלַי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּדַרְדָּר, וְשֵׁם מִתָּה רַחֵל וְנִטְלָה אֶת הַמְּקוֹם, הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה, לְהַתִּישֵׁב בְּבֵית שְׁלֹם. וְכָל זְמַן שֶׁרַחֵל קִיָּמָה, הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן אֵינוֹ נִתְקַן בָּהֶם. מִתָּה רַחֵל - נִטְלָה [לְמַעֲלָה] הַבֵּית בְּשִׁלְמוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, לְמָה לֹא מִתָּה לָאָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁהַבֵּית הוּא בְּעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן [הָעֲלִיּוֹן], וְהַכֹּל הָיוּ מְמַנּוּ לְהַתְּתַקֵּן, וְלֹא מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן [הַתְּחַתּוֹן], וּמִשּׁוּם כֶּף לֹא מִתָּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְכָל מַעֲשֵׂי לָאָה הֵם בְּנִסְתָּר, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הוּא בְּנִסְתָּר וְלֹא בְּנִגְלָה, וּמִשּׁוּם כֶּף לֹא נִזְכְּרָה מִיִּתְתָּה שֶׁל לָאָה כְּמִיתְתָּה שֶׁל רַחֵל.

וְבֵא וּרְאֵה שֶׁכֶּף זֶה וְדַאי, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִסְתָּר, וְהָעוֹלָם [הָעֲלִיּוֹן] הַתְּחַתּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִגְלָה, מִשּׁוּם כֶּף נִתְכַּסְּתָה לָאָה בְּמַעֲרַת הַמְּכַפְלָה, וְרַחֵל בְּדַרְדָּר הַגְּלוּיָה. זוֹ בְּנִסְתָּר, וְזוֹ בְּנִגְלוּיָה. וּבְנִסְתָּר הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן נִרְשָׁם, שֶׁכְּתוּב וְתֹאמַר לָאָה בְּאֶשְׂרֵי כִי אֲשְׁרוּנִי בְּנוֹת, וּמִשּׁוּם כֶּף קְרָאָה שְׁמוֹ אֲשֵׁר. [מִשּׁוּם כֶּף כָּל הַבְּרִכוֹת שֶׁל שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר, וְעַם כָּל זֶה].

וּמִשּׁוּם כֶּף הַכֹּל אֶחָד, שֶׁהָרִי הַכֹּל הוּא מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. כֶּף גַּם, וּבְכָל מְקוֹם, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת,

שֶׁכֶר שְׂכָרְתִּיךָ - לָךְ, לְגוֹפֶךָ מִמֶּשׁ. שֶׁכֶר שְׂכָרְתִּיךָ - לְהוֹלִיד אֶת דְּמוֹתֶךָ.

מִכָּאן מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה, יוֹרֵשׁ אֶת הָעוֹלָם הַבָּא וְיוֹרֵשׁ אֶת נַחֲלַת יַעֲקֹב. יוֹרֵשׁ הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב יִשְׁשָׁכֶר, יֵשׁ שְׂכָר, (יִרְמִיָּה לֵא) כִּי יֵשׁ שְׂכָר לְפַעֲלָתְךָ, וְכְתוּב (מִשְׁלֵי ח) לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרֵתִיהֶם אִמְלֵא.

כִּי יִלְדֵתִי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, אֵלּוּ מַעֲלָה וּמַטָּה וְאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם. וּמִי שֶׁמְאַרִיךְ בְּאֶחָד, צְרִיךְ לוֹ לְהַמְלִיךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה וּלְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְהֵינּוּ אֶחָד.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כְּתוּב (שִׁיר ב) עַל הָרִי בְּתָר, וְכְתוּב (שֵׁם ח) עַל הָרִי בְּשָׁמַיִם. מִי הֵם הָרִי בְּשָׁמַיִם? אֵלּוּ שִׁשֶּׁת הַבָּנִים שֶׁל לָאָה שְׂכוּלָלִים שִׁשָּׁה אַחֲרִים, וְהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר, וְהֵם שִׁשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל בְּחֻבְרוֹ, וְלָאָה עֲלֵיהֶם, לְקַיֵּם (תְּהִלִּים קיג) אִם הַבָּנִים שִׁמְחָה הַלְלוּיָהּ.

וְעַל כֵּן כְּתוּב לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַנִּסְתָּר וְלֹא הַנִּגְלָה, וְעַל כֵּן שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם שֶׁנִּסְתָּר וְלֹא הַתְּגַלָּה כָּלֵל.

וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב כִּי שְׂאֵל נָא לְיָמִים רַאשׁוֹנִים וְגו' וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם. וְכָל אֵלּוּ נִקְרָאִים הָרִי בְּשָׁמַיִם. מִכָּאן וְלְמַטָּה נִקְרָאוּ הָרִי בְּתָר, שֶׁכְּתוּב וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַת רָאשִׁים, הֵהָרִים שֶׁל הַפְּרוּד.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, בְּנֵי הַשְּׂפָחוֹת קָשְׁרוּ קָשְׁרִים, אַרְבַּעַת קָשְׁרִים שֶׁהִצְטָרְכוּ לְתַקּוּן. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁמִּשּׁוּם כֶּף יוֹצְאִים הַחֻצָּה אוֹתָם הַקָּשְׁרִים. וְאִף עַל גַּב שְׂכָלָם אֶחָד, וּמִכָּאן וְהִלָּאָה כָּלֵם אֶחָד, בְּדַרְדָּר יִשְׂרָה, וְעַל כֵּן כָּל הַשְּׂבָטִים עוֹלָמִים בְּעֵדוֹת לְמַעֲלָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קכב) שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי יְהוָה עֵדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. מָה רְאָה יַעֲקֹב לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ כְּשֶׁנּוֹלָד יוֹסֵף, וְטָרַם שְׁנוּלָד יוֹסֵף לֹא רְצָה לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ? אֲלֵא הִנֵּה פְרָשׁוּהָ, שֶׁרְאָה שְׁנוּלָד שֶׁטְנוּ שֶׁל עָשׂוּ.

יתעכב שם, ויתחבר יעקב בכל השבטים במקום
[שלא] שצריך.

רבי אבא פתח, וילך משה וישב אל יתר חתנו וגו'.
בא ראה, משה היה רועה את צאן חותנו,
ודיוורו היה עמו. וכשרצה ללכת, לא הלך אלא
ברשותו. ויעקב, שהיה שלם, ודיוורו תמיד היה עם
לכן, למה לא בקש ממנו רשות? אלא הרי נתבאר
שלא יגלגל לכן עמו גלגולים וישאר שם, שהרי
בראשונה אמר לו, ומיד גלגל עליו גלגולים ונשאר
שם, וכעת פחד ממנו.

אבל יתרו לא היה כך כלפי משה, משום שלכן
היה מכשף, ובכשוף היה כל מעשהו כלפי
יעקב, וכעת לא רצה יעקב להתעכב שם, שהרי
הקדוש ברוך הוא אמר לו שוב אל ארץ אבתיך וגו',
ועל כן לא רצה להתעכב ולעזב את מצות רבונו.

בא ראה, כתוב ויזכר אלהים אל רחל וגו'. פתח
ואמר, (תהלים מו) למנצח לבני קרח על עלמות
שיר. בפסוק הזה יש להסתכל שהוא סוד של
חכמה, וכל השירים והתשבחות הללו שהיו
אומרים בני קרח, כלם מחדשים הם אותם שירים
ותשבחות שהיו מלפנים, וכן כל אותם שירות
ותשבחות שאמר דוד וכל אותם שהיו עמו, כלם
היו בסוד עליון, בסוד החכמה.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את העולם
התחתון כמו העולם העליון, וכל אותם
הסדרים שסדרו דוד ושלמה בנו וכל אותם נביאי
האמת - כלם סדרו כמו שלמעלה.

בא ראה, כמו שיש משמרות בארץ - כך גם בקיע
שמזמרים לרבונם ואומרים תמיד שירה, וכלם
עומדים אלו כנגד אלו, והכל בסדרים של שירות
ותשבחות, והרי פרשוה החברים.

עלמות שיר, מה זה עלמות שיר? אלא כמו
שנאמר (שיר ו) ששים המה מלכות
ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר. מה זה
ועלמות אין מספר? כמו שנאמר ה' יש מספר
לגדודיו. ומשום שאין להם חשבון, כתוב ועלמות
אין מספר.

ובלם שורות שורות, מקיפים סדרים, אלו כנגד
אלו, לזמר ולשבח את רבונו, ואלו הם

זה בנגלה וזה בנסתר, ואנו לא מברכים את הקדוש
ברוך הוא אלא בשני עולמות, שכתוב ברוך ה'
אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. משום כך
לעולם העליון קוראים הו"א, ולעולם התחתון
קוראים את"ה, משום שהוא ברוך מן העולם
העליון על ידי הצדיק. זהו שכתוב ברוך ה' מציון
שכן ירושלם וגו'. ודאי מציון הוא ברוך.

בא ראה, כמו כן ה' ה' שני עולמות הם, זה בנגלה
וזה בנסתר, ועל כן מפסיק הטעם בתוכם,
ומהעולם הזה ועד העולם הזה הכל אחד.

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. אמר רבי
יהודה, בא ראה השלמות של יעקב, שלא
רצה ללכת אלא ברשות לכן. ואם תאמר, למה לא
הלך פעם אחרת ברשותו? אלא משום שפחד יעקב
שלא יעזב אותו וישתלמו שנים עשר שבטים בארץ
אחרת, ועל כן, כיון שראה שהגיעה שעתו של
בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו.

שביון שנולד בנימין, נקשרה השכינה בכל
השבטים ונטלה הבית עם כלם. ויעקב
היה יודע בסוד החכמה, שכאשר ישתלמו שנים
עשר שבטים, שהשכינה תתקשט ותתקשר עמם
ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

בא ראה, כך למדנו, העולם התחתון נראה ליעקב
כמו שנראה למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו
שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמם, ואז
נטהרה [נדחתה] רחל, והיא נטלה את הבית בכל
השבטים והיתה עקר הבית, ואז ודאי מושיבי
עקרת הבית.

אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שנשלמו שנים עשר
השבטים, ודאי ירד העולם שלמעלה לבית
להתקשר עמם, והמסכנה הזאת נדחית לפניו. אם
תמות כאן, לא אצא מפאן לעולמים. ולא עוד, אלא
בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך
ויהי כאשר ילדה וגו', טרם ישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון ואמר, ודאי יפים הם כל דברי
רבי יהודה, וזה עולה על הכל. ואם תאמר,
למה לא הלך לו לדרכו מיד? אלא כל זמן שרחל
לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע
הזמן של בנימין, ברח ולא בקש רשות, כדי שלא

כך, מי שמכיר אותם ונזהר בהם, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, משום שהוא עקר היחוד השלם פראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכלם הסוד של הסדר העליון פראוי כמו שלמעלה, שאותו סדר שלשה שלשה בסוד אחד.

סדר שני שלצד הדרום, שלשה סדרים הם לאותו הצד, וכל סדר וסדר שלשה שלשה, והם תשעה, כמו שנאמר, וכך נחלקות האותיות לכל צד להתחבר הכל יחד. משום שיש אותיות בסוד של נקבה, ואותיות בסוד של זכר, וכלן התחברו יחד, והן אחת בסוד השם הקדוש השלם, ואליהם סדרים ממנים שלשה שלשה, כמו שנתבאר, והכל יוצא מהסדר של האבות שלמעלה, כסדר שנתקנו אותיות השם הקדוש יה"ו, כמו שנתבאר. כל הסדרים הללו מתנהגים באותיות הידועות הללו ונוסעים בהן, וכמה צבאות ורכבות כלם למטה שנוסעים ומתנהגים בסדר הזה.

סדר שלישי שלצד צפון, בשלשה סדרים הם לאותו הצד, והם תשעה, ובשלשה צדדים שלשה שלשה לכל צד הם תשעה, ואותם סדרים משלשת הצדדים, כמו שנתבאר. שבעה ועשרים, בסוד האותיות שהן שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתיים, שלמות האותיות הן עשרים ושבע. וכך הסדור של הסדרות הללו.

שבעה ועשרים, לשלשה שלשה סדרים לכל צד. ונמצאו שלשה אלה מצד זה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, נמצאו כלם שבעה ועשרים.

והסוד של השבעה ועשרים הללו הן תשע אותיות [הן] שהן בסוד הנקבות, לחבר עמהם נקבה עם אותם שמונה עשר צדדים אחרים בסוד שנתבאר [של הזכר], והכל הוא פראוי.

בא ראה, כמו שאותן אותיות עליונות של העולם העליון, כך גם האותיות האחרות למטה, אותיות עליונות גדולות, ואותיות תחתונות קטנות, והכל זה כמו זה. וכל הסודות הללו הם בסוד של זכר ונקבה, הכל אחד בשלמות.

עלמות שיר. ומשום שיש עלמות שאין מזמרות כמו אלו, אלו נקראות עלמות שיר.

שלשה סדרים נפרדים לכל צד לארבעת צדדי העולם, ובכל סדר וסדר, שהוא לכל צד, שלשה סדרים אחרים. סדר ראשון שלצד מזרח – שלשה סדרים הם, והם תשעה סדרים, משום שכל סדר מהשלשה הללו יש לו שלשה סדרים, ונמצאו שהם תשעה, וכמה אלפים ורכבות תחתיהם.

תשעת הסדרים הללו, כלם מתנהגים באותיות רשומות, וכל סדר מסתכל לאותן אותיות רשומות, [והרי בארובה וכן לכל סדר וסדר, וכלם נוסעים באותיות רשומות, ואלו עליונים מאלו, ועומדים אלו על אלו] וכלן מתחברות ואומרות שירה. וכשאותן האותיות פורחות לתוך האויר של הרוח [ההיא] הממנה על הכל, אז הם נוסעים, והשירה נמתקת, ואות אחת מכה מלמטה, ואותה את עולה ויורדת, ושתי אותיות פורחות עליהן. והאות הזו מלמטה מעלה סדר ממטה למעלה ומתחברת עמם, ונעשות שלש אותיות, כלם לפי האותיות יה"ו, שהן שלש בתוך האספקלריה המאירה. מאלו נפרדים שלשה סדרים ואותן שתי האותיות, ואותה האות שעולה מתחברת עמהן, והן שלש.

בא ראה, אותן שתי אותיות עליונות שעולות באויר, הן כלולות זו בזו, רחמים בדין, ומשום כך הן שתיים, והן מן העולם העליון, בסוד של זכר. וזו שעולה ומתחברת עמהן היא נקבה, ונכללת בשתייהן. כמו שהנקבה נכללת בשני צדדים, בימין ובשמאל, ומתחברת עמהם, כך גם האות הנקבה הזו שמתחברת עם שתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים אלו העליונים, וזה למטה, והכל הוא אחד, זכר ונקבה. [חויץ] שכאשר נברא העולם, שאותם האותיות הן מן העולם העליון, שהם הולידו את כל המעשים למטה כמו שלהם ממש. ומשום כך, מי שיודע אותן ונזהר בהן, אהוב הוא למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להכליל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ומשום

השלמה מההשמטות (סימן נ"א)

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל. בְּשָׂרָה כְּתוּב פְּקִידָה, וּבְרַחֵל כְּתוּב זְכִירָה, לָמָּה? מִשּׁוּם שְׂזָכוֹר נִרְשָׁם בַּיַּעֲקֹב שֶׁהוּא בְּרִית שְׁלוֹם כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה יוֹסֵף, וּבַמָּה? כְּשֶׁנִּטַּל שׁוֹר עִמּוֹ שֶׁלֹא יִחְזַק אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר, וְלִכֵּן נִקְרָא יוֹסֵף בְּכוֹר, שְׂאוֹתוֹ שׁוֹר שֶׁנִּטַּל בְּכוֹר שׁוֹרוֹ וְדָאִי, וְאוֹתוֹ שׁוֹר שׁוֹר תָּם, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם רַבּוֹן וְשְׁלִיט, בַּעַל הַבַּיִת שְׂאוֹתוֹ שׁוֹר תָּם שׁוֹרָה כְּתוּבוֹ: ע"כ מההשמטות

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל, שֶׁהָרִי בְּמִזְל זֶה תְּלוּי, וּמִשּׁוּם כֶּף כְּתוּב בָּהּ זְכִירָה. וְה' פָּקֵד אֶת שָׂרָה – זֶה לֹא הָיָה מֵהַמִּזְל. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָרִי הַבְּנִימִים תְּלוּיִים בְּמִזְל וְלֹא לְמִטָּה – כָּאֵן בְּשָׂרָה זֶה לֹא הָיָה בְּמִזְל, אֲלֵא כְּתוּב וְה', הַכֹּל יַחַד.

אִם כֶּף, לָמָּה כְּתוּב פְּקִידָה? אֲלֵא וְדָאִי הַזְּכִירָה [הַזוֹן] הֵיטָה מִקֵּדָם לְכֵן, וְהַמִּפְתָּח הַזֶּה נִמְסָר לְמִטָּה, כְּמוֹ שְׂכָתוּב (בראשית יז) וְאֵת בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה וְגו'. אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ זֶה – כִּיּוֹן שֶׁנִּזְכָּר בְּסוּד שְׁלִמְעֵלָה, אַחֲרֵי כֶּף נֹאמַר בְּסוּד שֶׁל הַנִּקְבָּה פְּקִידָה, שֶׁיְהִיָּה הַכֹּלֵל שֶׁל הַכֹּל יַחַד.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל. רַבִּי חֲיָא פִּתַּח וְאָמַר, (שמות ו) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נֹאקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי. וְאֶזְכָּר – הָרִי זְכִירָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא לְמַעְלָה, שֶׁהַמִּזְל הַזֶּה הוּא לְמַעְלָה בְּזָכָר, בָּא עַל פְּקִידָה שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת לְמִטָּה בְּנִקְבָּה. כְּמוֹ כֵן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי.

בֵּא רָאָה, כְּתוּב פְּקִידָה פְּקִידָתִי אֶתְכֶם. וְכִי פְקִידָה פְּקִידָתִי? וְהָרִי הַפְּקִידָה עוֹמֶדֶת בְּנִקְבָּה, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן הֵיטָה בְּגִלּוֹת, וְהִיא אוֹמֶרֶת פְּקִידָה פְּקִידָתִי? אֲלֵא שְׂכָאן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְכָאן סוּד שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהִיא בְּגִלּוֹת, אֵיךְ נִרְאָה לְמִשָּׁה כָּאֵן וְאֵיךְ אִמְרָה פְּקִידָתִי.

אֲלֵא כֶּף לְמִדְנּוֹ, כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר – הוּא בְּשָׁמַיִם, וְתִקְפוֹ וְכַחוֹ עַל הָאָרֶץ בְּכֹל מְקוֹם. כְּמוֹ כֵן מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. בְּזְמַן שֶׁהַמִּקְדָּשׁ עָמַד – מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זֶה הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְכַעַת שֶׁיִּשְׂרָאֵל

בְּגִלּוֹת – הִיא לְמַעְלָה, וְהַתְּקַף מִקִּיף אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִגָּן עֲלֵיהֶם, וְאֵף עַל גַּב שְׁהֵם בְּאָרֶץ אַחֲרָת.

וּבֵא תִּרְאֶה, שְׂכִינָה לְמִטָּה וְשְׂכִינָה לְמַעְלָה. שְׂכִינָה לְמַעְלָה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוּמִים מְרַכְּבוֹת קְדוּשׁוֹת וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה חַיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת. שְׂכִינָה לְמִטָּה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׂבָטִים קְדוּשִׁים. וְאֵז נִכְלָלֶת הַשְּׂכִינָה לְמַעְלָה וְלְמִטָּה, וְהַכֹּל בְּפַעַם אַחַת יַחַד. וְאֵף עַל גַּב שְׂבִיזְמָן שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת לְמִטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ לְמַעְלָה, כֶּף גַּם לֹא נִתְקַנְתָּ מִשּׁוּם שֶׁלְמִטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ, וְזֶהוּ בְּגִלּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת עִמָּהֶם.

בַּמָּה נִתְקַנְתָּ? לְמַלְךְ שְׁמַת בְּנוֹ, מֵה עֲשֶׂה? כִּפָּה אֶת מִטָּתוֹ עַל אֲבֵל בְּנוֹ, וְלֹא הִתְקִין לוֹ אֶת מִטָּתוֹ, אֲלֵא נָטַל קוֹצִים וְדִרְדְּרִים וְהִטִּיל תַּחַת מִטָּתוֹ וְשָׁכַב עָלֶיהָ. כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּיּוֹן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וְנִחְרַב הַמִּקְדָּשׁ, לְקַח קוֹצִים וְדִרְדְּרִים וְשָׁם תַּחֲתָיו. זֶהוּ שְׂכָתוּב וַיִּרְא אֱלֹהֵי מִלְּאָךְ ה' אֱלֹהֵי בְלַבַּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ בְּגִלּוֹת.

פְּקִידָה פְּקִידָתִי אֶתְכֶם. מִי שֶׁלֹא עוֹמֵד בְּרִשׁוֹתוֹ, מֵה מְצִיָּה וּמֵה עוֹשֶׂה? אֲלֵא פְקִידָה מְלַמְעֵלָה, פְּקִידָתִי מְלַמְעֵלָה. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַזְּכִירָה הַזֹּאת הֵיטָה עָלֶיהָ מִקֵּדָם לְכֵן, שְׂכָתוּב וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי. כִּיּוֹן שְׂכָתוּב וְאֶזְכָּר – הִנֵּה זְכִירָה הַתְּמַנְתָּה עָלֶיהָ, וּמִשּׁוּם כֶּף אִמְרָה אַחֲרֵי כֶּף פְּקִידָתִי, שֶׁהָרִי סִימָן לְקַחָה מִקֵּדָם לְכֵן. כְּמוֹ כֵן שָׂרָה, שְׂכָתוּב וְה' פְּקִידָה אֶת שָׂרָה. אֲבֵל כָּאֵן רַחֵל, שֶׁלֹא נִזְכָּרָה מִקֵּדָם לְכֵן, לֹא נֹאמַר בָּהּ פְּקִידָה, אֲלֵא זְכִירָה, וְהַכֹּל הוּא בְּזְכִירָה, בְּסוּד שֶׁל הַמִּזְל.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חֲזַקְיָה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְּפוּטְקֵי לְלוּד, וְרַבִּי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרַבִּי חֲזַקְיָה עַל רַגְלָיו. בֵּינֵתִים יָרַד רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאן וְהִלָּאָה נִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה, כְּכָתוּב (דברים לב) הָבּוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ.

אָמַר לוֹ, אֵלּוֹ הָיִינוּ שְׁלֵשָׁה – יִפָּה הוּא, שְׂאָחַד יֹאמַר – וּשְׁנַיִם יֵשִׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים הַלְלוּ שֶׁל הַבְּרָכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּשְׁנַיִם יֵשִׁיבוּ לוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוּב כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבּוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא – זֶה אֶחָד שֶׁמְבָרַךְ. הָבּוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ – אֵלּוֹ שְׁנַיִם אַחֲרִים. אֲבֵל בַּתּוֹרָה, אֶפְלוֹ שְׁנַיִם יוֹשְׁבִים וְנוֹתְנִים גִּדְל וְחֻזַּק שֶׁל שְׂבַח הַתּוֹרָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בעקמומיות בכל מה שצריך כדי לשלט עליו בראש ובסוף, והכל כראוי, והראש והסוף יחד זה כמו זה, ככתוב בכתבי, ואחר כך בכתבי. הראשית והסוף יחד זה כמו זה, כדי לשלט עליו בדרך ישרה כראוי לו, ומשום כך צדיק הוא מי שנצל מהם ויכול לשלט עליהם.

בא ראה, זכירה ופקידה לטוב הם כאחד בסוד האמונה, ואשרי הוא מי שמשתדל אחר האמונה, כמו שנאמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו'. אמר רבי חזקיה, כך הוא ודאי.

ובא וראה, כשאדם מתפלל תפלתו, אל יאמר עליה זכרני ופקדני, משום שיש זכירה ופקידה לטוב, וזכירה ופקידה לרע, ועתידיים לטל את הדבור מפיו, ובאים להזכיר חטאי האדם ולהענישו. פרט אם הוא צדיק שלם, שכאשר בודקים את חטאיו, אותה זכירה ופקידה לרע לא ימצאו אותם, כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה.

שהנה בכל מקום שאדם מתפלל תפלתו, יכלל את עצמו בין רבים, בכלל של הרבים. ובא וראה, השונמית, כאשר אמר לה אלישע (מלכים ב-ד) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, היש לדבר לך אל המלך - אותו היום היה יום טוב של ראש השנה, ואותו היום ששולטת מלכות הרקיע לדון את העולם, והקדוש ברוך הוא נקרא המלך המשפט באותו הזמן, ומשום כך אמר לה היש לדבר לך אל המלך.

מה כתוב? ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. מה אמרה? לא רוצה להיות רשומה למעלה, אלא להכניס את ראשי בין רבים, ולא לצאת מהכלל שלהם. וכך צריך לאדם להכלל בכלל של רבים ולא להתיחד לבדו, כדי שלא ישגיחו עליו להזכיר חטאיו, כמו שאמרנו.

פתח רבי יהודה ואמר, (איוב לח) הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה. הפסוק הזה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב כשראה שאיוב דוחק עצמו על דין הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, איוב אמר הן יקטלני לו איחל. כתוב לא באל"ף, וקוראים לו בוא"ו, והכל הוא. אמר

אמר לו רבי חזקיה, כלפי הברכות למה שלשה? אמר לו, הרי פרושה ונתבאר, שכתוב ה' גדל לאלהינו. אבל סוד הדבר כאן, שהרי כל הסודות של הברכות הוא כך - אחד לברך ושנים להשיב, כדי שיעלה השבח של הקדוש ברוך הוא בסוד של שלשה, אחד מברך ושנים [אומרים אמן] שמודים, וזהו קיום הברכות, ובסוד עליון כראוי, ובסוד של שלשה, כמו שבארוהו.

בעודם הולכים, אמר רבי יהודה, שנינו, יש זכירה לטוב ויש זכירה לרע, יש פקידה לטוב ויש פקידה לרע. יש זכירה לטוב - כמו שבארוהו, שכתוב (ויקרא כו) וזכרתי להם ברית ראשנים וגו', (בראשית ח) ויזכר אלהים את נח, (שמות ב) ויזכר אלהים את בריתו. ויש זכירה לרע - שכתוב (תהלים עח) ויזכר כי בשר המה רוח הלך ולא ישוב. פקידה לטוב - שכתוב (שמות ג) פקד פקדתי אתכם. פקידה לרע - שכתוב (תהלים פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. וכלם סודות עליונים.

כל אלו - זכירה ופקידה - לטוב, אלו הן דרגות ידועות, סוד האמונה, זכר ונקבה, סוד אחד, זכירה ופקידה, אלו הם לטוב. זכירה ופקידה לרע אלו הם הסוד של הצד האחר שעומד בסוד של אלהים אחרים. זכר ונקבה יחד, זכירה בזה ופקידה בזה, ואלו הם שתמיד עומדים לרע ואלו כנגד אלו. מכאן יוצאים כל סודות האמונה וכל הקדשות העליונות, כמו שבארוהו, ומכאן יוצאים כל המינים הרעים וכל מות וכל הצדדים והמינים הרעים בעולם, ובארוהו, וזה בהפוך מזה.

אמר רבי חזקיה, כך זה ודאי. אשרי הוא מי שחלקו מתקים בצד הטוב ולא ירכין עצמו לצד אחר וינצל מהם. אמר לו רבי יהודה, כך זה ודאי, ואשרי מי שיכול להנצל ממנו מהצד ההוא, ואשריהם הצדיקים שיכולים להנצל מהם ולהלחם קרב עם אותו הצד.

אמר רבי חזקיה, במה? פתח ואמר, (משלי כד) כי בתחבלות תעשה לך מלחמה. מי המלחמה? זו המלחמה של אותו הצד הרע שצריך אדם להלחם בו קרב ולשלט עליו ולהנצל ממנו.

בא ראה שיעקב כך השתדל אצל עשו משום אותו הצד שלו, להתחכם עליו וללכת עמו

זה ואהיה עמך? אלא אמר לו, עד כאן רחל היתה עמך עקר הבית, מכאן והלאה אני אהיה עמך ואטל את הבית עמך עם שנים עשר השבטים. והינו שכתוב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. עלי היתה זה, ובגללי היתה הדבר שהיא נדחתה, ובאה דירת אחרת ונטלה את הבית בשבילי לדור עמי.

ויאמר נקבה שכרף עלי ואתנה. מה זה נקבה? אמר רבי יצחק, אותו רשע אמר, אני רואה שיעקב לא מסתכל אלא בנקבות, ומשום זה יעבד אותי. אמר נקבה שכרף, הנה נקבה, שהיא שכרף, כבראשונה. ואתנה, אמר באיזו נקבה הסתכלת ואתנה, ועבד אותי בשבילה.

ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אמר יעקב, חלילה, שהרי אני כל מה שעשיתי, לשם כבוד המלך הקדוש עשיתי, ועל כן לא תתן לי מאומה, שהרי אין דעתי בזה, אלא אם תעשה לי [את] הדבר הזה וגו'.

ויסר ביום ההוא את התישים. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך וגו'. הרי בארנו ובארנו החכמים, הולך תמים - זה אברהם, שכאשר נמול נקרא תמים. ופעל צדק - זה יצחק. ודבר אמת - זה יעקב. ודאי שיעקב נדבק באמת. אם הוא באמת נדבק, מה הטעם עשה עם לבן בצורה הזו?

אלא יעקב הבחין את שעת המזל שלו שהיתה, שמתר לאדם לבחן את שעתו טרם ישוב לארצו, ואם מזלו עומד במה שעושה - יפה, ואם לא - אל יושיט רגלו עד שיעלה [שיעמד במה שעשה] אליו.

בא ראה, כתוב וענתה בי צדקתי ביום מחר וגו'. שהרי הוא לא עשה כדי שיטל משלו לחנם, אלא הכל באמת ושלמות הרצון, ולא עוד, אלא שהוא נטל רשות מלבן, ועל כן כתוב נחשתי ויברכני ה' בגללך. כמה כשפים ומינים עשה לבן ובחן את מזלו משום יעקב, והיה מוצא בגלל יעקב מאה צאן כל חדש, ומאה כבשים ומאה עזים יותר על צאנו.

רבי אבא אמר, אלף צאן ואלף כבשים ואלף עזים היתה מביא לו יעקב יותר בכל חדש וחדש. זהו

לו הקדוש ברוך הוא, וכי אני הורג בני אדם?! הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה?! כמה שערים פתוחים באותו הצד, והמות שולט עליהם, וכלם סתומים מבני אדם, [ולא יכולים להשמר מהם משום שהם סתומים מבני אדם] שלא מפירים את אותם השערים.

ושערי צלמות תראה. מי הם שערי מות ומי הם שערי צלמות? אלא מות וצלמות הם יחד, והם זוג אחד. מות - הרי נתבאר, זה מלאך המות, והרי פרשה. צלמות - צל מות, זהו מי שרוכב עליו, והוא הצל שלו והכח שלו להזדוג יחד בקשר אחד, והם אחד.

וכל אותם הדרגות שיוצאות מהם ונקשרות בהם הם השערים שלהם, כמו שלמעלה, כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם וגו'. ואלו [אותם שערים] נקראים נהרות ונחלים. ששת הצדדים של העולם, אף כף הם שערי מות, ושערי צלמות מהצד האחר, דרגות ידועות ששולטות בעולם. שערי מות ושערי צלמות - זה נקבה וזה זכר, ושניהם יחד.

ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב בשביל כל אותם דברים שהוא אמר, (איוב ז) כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה, וכל אותם שאר דברים. אמר הקדוש ברוך הוא, הנגלו לך שערי מות, לדעת שהרי הכל ברשותי, וכלם עתידים להתבער מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

בא ראה, ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. פעמים אלהים אלהים, למה? אלא אחד מעולם הזכר, ואחד מעולם הנקבה, משום שהדבר תלוי במזל.

ובשמתעוררת רחל בשם הזה, שכתוב יסף ה' לי בן אחר, ידע יעקב שהיא ראויה להשלים את כל השבטים ולא תתקיים בעולם, משום כך רצה ללכת ולא יכל, וכשהגיע זמנו של בנימין, ברח והלך לו, כדי שהבית לא ישתלם בארץ אחרת, להתקשר בו העולם הקדוש.

והינו שכתוב (בראשית לא) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מה

בא ראה, יעקב השלם, כל מה שעשה, עשה בחכמה. כתוב ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. הכל בחכמה, למשך ברכות מהמעין של הכל לכל הדרגות העליונות שהן חלקו וגורלו.

את המקלות - איזה מקלות? אלו הדרגות שהן בית הדין. אשר פצל - שהעביר מהן את הדין. ברהטים - הינו שכתוב (שיר ז) מלך אסור ברהטים, שזה מהמלך שהוא באות ברכות לכל העולמות.

דבר אחר מלך אסור ברהטים - מלך זה אסור וקשור באותם הרהטים העליונים שמהם משקים את הכל [נמשכות ברכות לכל] מן המלך העליון. בשקתות המים - [ומשם משקים כל שקתות המים] אלו הם הנחלים שיוצאים ובאים עד שמגיעים למקום ששם מתכנסים. אשר תבאן הצאן לשתות - כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם. ובאותו המקום ששם מתכנסים המים, כלם באים להשקות ממנו.

ויחמנה - מה זה ויחמנה? בא ראה, בשעה שרוח צפון נושבת, המים קופאים ולא נמשכים לחוץ ולא משקים, משום שהדין תלוי, וקר הצפון מקפיא את המים. וכשמעוררת רוח הדרום, מתחממים המים והקפאון שלהם עובר ושופעים. אז הכל משקים, משום שהחם של הדרום מפשירים המים, וכלם מתחממים ושמחים לשתות מאותו הקר של הצפון שהיה להם בראשונה. זהו שכתוב ויחמנה. ויחמנה, והרי [ולא] כתוב ויחמו. אלא שהם כלם נקבות.

שכתוב כי מעט אשר היה לה לפני ויפרץ לרב ויברך ה' אתך לרגלי. והברכה שלמעלה אינה פחות מאלף מכל מין ומין. נמצא אלף מהצאן, מהכבשים נמצאו אלף, מהעזים נמצאו אלף, על כל מה ששורה הברכה שלמעלה לא פחות מאלף, עד שבשביל יעקב התעלה לכן לעשר רב.

ובשרצה יעקב לטל שכרו, לא מצא אלא עשרה מכל מין ומין, ויעקב חשב אותו לעשר רב. ראה כמה נטל משלו ממה שהיה נותן הוא בזכותו ללבן. וכל זה שעלה בו ביעקב, לא היה אלא בזרוע של אותם מקלות ששם אצל הצאן.

בא ראה כמה טרח אותו יעקב השלם אחרי לבן. כתוב וישם דרך שלשת ימים וגו', והביא לו כל העשר הזה, ועם כל זה לא רצה לבן שיהיה כף שכרו של יעקב, אלא נטל עשרה מזה ועשרה מזה, ונתן [בידי בניו] לו ואמר לו: טל את אלה, ואם יולידו כמו שאמרת - בצורה הזו יהיה שכרך. זהו שכתוב ותחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו] עשרה מזה ועשרה מזה, וכתוב ואביכן התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו העשרה] השתדל אחר הקדוש ברוך הוא, וברכו. ומכל מה שהתנה לבן עם יעקב - חזר בדבורו ונטל מיעקב הכל, עד שהקדוש ברוך הוא חס עליו ונטל משלו בזרוע.

אמר רבי אלעזר, כל הפסוקים הללו באו להראות החכמה, ששנינו שדברים שלמעלה, מהם תלויים במעשה, ומהם בדבור, ומהם ברצון הלב, ומי שרוצה למשך ברכות בתפלה, בדבור ורצון. ומהם שלא בתפלה, אלא תלויים במעשה.

❁ סדר הלימוד ליום ל כסלו [יום 89 בשנה] ❁

בא ראה, כך גם יעקב בחר את ירשתו וגורלו לחלקו, ועלה למעלה מכל הדרגות ונטל אותו לגורלו. מקל לבנה לח – הינו הדרגה הלבנה של צד הימין. ולו וערמון – הינו הדרגה האדמה של צד שמאל.

ויפצל בהם פצלות לבנות – שהעביר מזה את הדין וחבר אותו לימין, והוא נכנס ביניהם ונטל אותם יחד ונעשה הכל אחד בשני גונים. ועם כל זה מחשף הלבן, שיתגלה הלבן על האדם. וכל זה למה? למשך את הדרגה הזו של גורלו ברכות מן המעין של הכל [של הנחל], ולשים את הדרגה הזו שהיא שלש כאחת.

ברחמים בשקתות המים – כמו שבארנו, ואז במעשה הזה של חכמה שופעות הברכות למטה ומשקים [ומתברכים] כל העולמות ושורות עליהם הברכות, כמו שפרשוה (בראשית מט) שכתוב בבקר יאכל עד וגו', ואחר מכאן – ולערב יחלק שלל, שיתברכו כל העולמות למטה. ויעקב נטל חלקו מאותן הברכות ששורות עליו למטה, משום שהוא חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא.

רבי ייסא הקטן היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, היה צריך להיות לצדיק, מה זה לראש צדיק? אמר לו, ראש צדיק זו היא העטרה הקדושה, ובארוה. עוד, ראש צדיק זה יעקב, שנטל את הברכות והשפיע אותם לצדיק, ומשם נזרקו לכל עבר, וכל העולמות מתברכים.

אבל הנה בארנו, ברכות לראש צדיק – [ראש] צדיק נקרא אותו המקום [ראש] של הברית, שממנו יוצאים מעינות החוצה. הנקב של הפד שיוצא ממנו היין הוא הראש, כך ראש צדיק, אותו מקום, כשזרק מעינות לנקבה, נקרא ראש צדיק. הצדיק הוא ראש [ראש לכל הברכות] משום שכל הברכות שרויות בו.

עוד, אותו האדם שזוכה לשמר את אות ברית הקדש ועושה את מצוות התורה נקרא צדיק, ומראשו ועד רגלו כך נקרא. וכשהברכות שופעות לעולם, הן שורות על ראשו, וממנו

ועל זה התפון יעקב לעשות מעשה בחכמה, וזהו שכתוב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'. פתח [רבי אלעזר] ואמר, פי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. בא ראה, פי יעקב בחר לו יה, עד כאן לא ידענו מי בחר את מי – אם הקדוש ברוך הוא בחר את יעקב, אם יעקב בחר לו את הקדוש ברוך הוא, אלא ממה שגלה הכתוב ידענו שהקדוש ברוך הוא נטל את יעקב לגורלו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

תוספתא

הקשר של הקשר הטהור היה עולה לפני ולפנים טרם שמצא מקום לבית מושבו. אותו מקום אינו מקום, לא נמצא למעלה ולמטה, נאבד מן הכל. אבדון הוא מן הכל, אבדון זכר. סמאל"ל שיצא מהתוף של החזק של יצחק, אבדון ומות היא הנקבה שלו, הנחש הקדמוני, אשת זנונים, שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות. ואלו שנים – אבדון ומות – שמעו את תקף רצון המלך.

הסוד והסתור [הסתום] הנסתור העליון נאבד [הטמיר] מהכל, טמיר מרעיונות [מעינים] והרהורים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל. הכל בהפוך זה מזה. אשריו של איש שלום, כיעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש. בא ראה, הטמיר העליון מהכל] ממנו יצאה האות י', הנקדה העליונה. מהנקדה העליונה הזו יצא הכל, המשיך והוציא ה', האם העליונה שמשקה את הכל. מזה יצא ו', הסוד של שש שאוחז את כל הצדדים, שהוא מקל לבנה לח ולו וערמון.

שתי הזרועות שאוחזות בו, אלו יוצאות ואוחזות בה"א התחתונה לחבר המשפון יחד ולהיות אחד. ואז שלש עשרה מדות נהיות אחת. והלבן נחקק על הגונים ועולה על הגונים כלם. זהו שכתוב מחשף הלבן, ואז נקרא (זכריה כ) ה' אחד ושמו אחד. ואז (תהלים כג) ה' רעי לא אחסר, וכתוב בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישוב וגו'. ע"כ תוספתא.

שאותו הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל, תְּלוּיִים בּו כָּל הָאֲוֵרוֹת, וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאִים – כִּךְ גַּם זֶה, אוֹתוֹ רִקִיעַ הַשָּׁמַיִם תְּלוּיִים בּו כָּל הָאֲוֵרוֹת וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאוּ לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

הֲרֵאשִׁית וְהִסְיוֹם עוֹמְדִים כְּגוֹן אֶחָד, וְעַל פִּי הוּא הִנְהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וְלֹא פּוֹסְקִים מִימִיו לְעוֹלָמִים, הַכֹּל שֶׁיְהִיֶּה הִסְיוֹם כְּמוֹ הֲרֵאשִׁית, וּמִשׁוֹם כִּךְ וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְלָמָּה? לְהֵאִיר עַל הָאָרֶץ.

וְאֵת עַל גֵּב שֶׁנֶּאֱמַר, הַכֹּל עוֹמְדִים כְּגוֹן אֶחָד, וְזֶהוּ בְּרוּר הַדְּבָר. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלֶּא זֶה מְקִים וְזֶן אֵת הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בּו וְאֵת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הָעֲלִיּוֹנִים, וְזֶה מְקִים וְזֶן אֵת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן וְאֵת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הַתַּחְתּוֹנִים.

וְאִם תֹּאמַר, הָעוֹלָם שֶׁלְמַעְלָה מִי הוּא? וְהִרִי [הוּא] אוֹתוֹ הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם הָעֲלִיּוֹן הַנִּסְתָּר הוּא הָעוֹלָם שֶׁלְמַעְלָה, וְכִךְ נִקְרָא, שֶׁהִרִי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. אֵלֶּא הוּא עוֹלָם עֲלִיּוֹן, וְכָל אוֹתָם שְׁיוֹצְאִים מִמֶּנּוּ נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְאוֹתָם שְׁיוֹצְאִים מִן הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְכָל זֶה וְזֶה הַכֹּל אֶחָד, בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

בֵּא רֵאָה, (תהלים קד) יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי ה' אֲרָזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע. מִי הַלְבָּנוֹן? הִרִי פְּרֻשׁוֹהוּ וְנִתְבָּאָר. הַפְּסוּקָה הַזֶּה, אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה – אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ, בְּאִיזָה מְקוֹם? בְּלְבָנוֹן. וְאֵלוּ הֵן שְׁתֵּי הַצִּפְרִים שֶׁאֲמַרְנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וּמֵאלוּ נִפְרְדוֹת כְּמָה צִפְרִים אַחֲרוֹת. אֲבָל אֵלוּ עֲלִיּוֹנוֹת, וְיוֹצֵאת מִן לְבָנוֹן, שֶׁהוּא [סְתוּם] לְמַעְלָה, וְסוּד הַדְּבָר – וְלִכְן שְׁתֵּי בָנוֹת וְגו'.

חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה, [זו לְאָה] בְּאוֹתָם שֶׁשָּׂה בָנִים עֲלִיּוֹנִים, שֶׁשֶׁת צִדְדֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. לָמָּה נִקְרָא חֲסִידָה? אֵלֶּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, אֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא נִקְבָּה, קוֹרְאִים לוֹ זִכָּר. שֶׁכֵּאֲשֶׁר מִתְפַּשֵּׁט, כָּל טוֹב וְכָל הָאוֹר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

וּמִשׁוֹם שֶׁהִיא חֲסִידָה, יוֹצֵא [מִשָּׁם] מִמָּנָה חֲסֵד, שֶׁהוּא הָאוֹר הֲרֵאשׁוֹן, שֶׁכְּתוּב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וְעַל זֶה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה. בְּרוּשִׁים – אֵל תִּקְרִי בְּרוּשִׁים אֵלֶּא בְּרָאשִׁים, שֶׁהִרִי הָעוֹלָם הָאֲחֵר בַּתַּחְתּוֹנִים בֵּיתָה, וְהִיא בֵּית הַדִּין

עוֹמְדוֹת הַבְּרָכוֹת לְעוֹלָם בְּבָנִים הַקְּדוּשִׁים הַצְּדִיקִים שֶׁהִקִּים.

עוֹד שָׁאֵל רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים לו) נַעַר הִיִּיתִי גַם זִקְנָתִי וְגו'. הַפְּסוּקָה הַזֶּה פְּרֻשׁוֹהוּ שֶׁשָּׂרוּ שֶׁל עוֹלָם אָמַר אוֹתוֹ. הוּא אָמַר אוֹתוֹ בְּחֻכְמָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁחוֹשְׁבִים בְּנֵי אָדָם. אָמַר לוֹ, בְּנִי, יִפֶּה הוּא, שֶׁהִרִי בִּיחּוּד הַקְּדוּשׁ נֶאֱמַר נַעַר הִיִּיתִי גַם זִקְנָתִי. וְכִךְ הוּא, וְלֹא רֵאשִׁית צְדִיק נַעֲזֵב – זֶה הַשֶּׁבַח שֶׁל הַיְחוּד שֶׁלֹּא נִמְצָא יוֹם לְלֹא לִילָה, שֶׁהִנֵּה הַלִּילָה תְּמִיד נִמְצָא בּו, וְהַצְּדִיק אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה וְאֲחִיזוֹ לְמַטָּה.

וְזָרְעוּ מִבְּקֶשׁ לְחֵם, מַה הוּא? אֵלֶּא בְּשַׁעַה שֶׁזוֹרֵק וְנִשְׁפָּע הַזָּרַע, אֵינּוּ תוֹכֵעַ אֵת הַנִּקְבָּה, שֶׁהִרִי הִיא שוֹרָה עִמוֹ, שֶׁאֵין נִפְרְדָת מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים וְזַמִּינָה הִיא אֲצִלוֹ, שֶׁהִרִי אֵין זָרַע שׁוֹפֵעַ אֵלֶּא בְּשַׁעַה שֶׁהַנִּקְבָּה זְמִינָה, וְתִשׁוּקֵת שְׁנִיָּהֶם יַחַד בְּדְבוּק אֶחָד, שֶׁאֵין נִפְרְדִים, וְלִכְן לֹא צְרִיךְ לְתַבֵּעַ אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹ, וּבְזָמַן הַגְּלוּת לֹא כִךְ? אָמַר לוֹ, כְּתוּב זָרַעוּ, וְאֵינּוּ. מָתִי יוֹצֵא? כְּשֶׁהַנִּקְבָּה בְּדְבוּק אֶחָד עִם הַזָּכָר. וְאִם תֹּאמַר, לֹא רֵאשִׁית צְדִיק נַעֲזֵב – בְּזָמַן שֶׁל הַגְּלוּת מַה הִיא?

אֵלֶּא זֶה אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה וְלֹא נַעֲזֵב לְעוֹלָמִים. בְּזָמַן אַחֵר לֹא נַעֲזֵב מִהַנִּקְבָּה, אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה וְאֲחִיזוֹ לְמַטָּה. אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה – בְּזָמַן שֶׁל הַגְּלוּת. בְּזָמַן אַחֵר אֲחִיזוֹ אֵת שְׁנֵי הַצְּדָדִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְלְעוֹלָם אֵינּוּ נַעֲזֵב.

כְּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, זֶה צְדִיק, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, אֵלֶּא בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְדֹאֵי, שֶׁהוּא סִיּוֹם הַגּוֹף.

בֵּא רֵאָה, שְׁנֵי רִקִיעִים הֵם, וְהֵם הֲרֵאשִׁית וְהִסְיוֹם, זֶה כְּמוֹ זֶה. רֵאשִׁית הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם בּו שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, קְטָנִים וְגְדוֹלִים, וְזֶהוּ הִרְקִיעַ הָעֲלִיּוֹן הַנִּסְתָּר שֶׁמְקִים הַכֹּל, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל, וְהוּא הַשָּׁמַיִם מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְהוּא הֲרֵאשִׁית לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַכֹּל.

כִּךְ הוּא הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם מִמַּעְלָה לְמַטָּה, שֶׁבּו שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, כָּל הָאֲוֵרוֹת וְהַמְּאֹרוֹת, וְהוּא נוֹטֵל אֵת הַכֹּל, וְזֶה הִסְיוֹם שֶׁל הַכֹּל. כְּמוֹ

בא ראה, פֶּאֶשֶׁר הָאוֹתִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כְּלָן מִתְחַבְּרוֹת בְּדִרְגָה הַזֹּה, הַסּוֹף שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וּמִתְמַלֵּאת מֵהֶם וּמִתְבָּרַכַת מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, אִז הַדְּרָגָה הַזֹּה עוֹמֶדֶת לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּל הָעֲדָרִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד פְּרָאוּי לוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִשְׁקָה מִדִּין וּרְחֻמִּים.

בא ראה מה כתוב, ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב רצה לתקן תפלות ערבית, ולהאיר ללבנה ולהשקות ולברך אותה מכל הצדדים, שכתוב ויצג את המקלות, אלו דינים וגבורות שיוצאים מן הגבורה שלמעלה.

וכאשר יעקב רצה לתקן את הדרגה הזו, סלק את כל אותם הדינים והגבורות ממנה, והקים אותם ברהטים, באותם ארבעת הרהטים שעומדים תחת זו באר חפרוה שרים, שמתמלאת מאותם הנחלים והמעיינות העליונים. משום שכאשר המים יוצאים מהבאר הקדושה הזו, אלו הארבעה נוטלים הכל, ועל כן נקראים רהטים, ומשם כלם באים לשתות. ואותם דינים וגבורות, כלם עומדים שם לטל את כל אחד ואחד פראוי לו.

אשר תבאנה הצאן לשתות לנכח הצאן, אלו כנגד אלו. ויחמנה, מה זה ויחמנה? שכאשר מתעטרים בדין, מתחממים באותו הדין, והולכים ומשוטטים בעולם, ומעיינים בדרכי בני האדם, הן לטוב הן לרע.

בא ראה מה כתוב אחריו, ויחמו הצאן אל המקלות. משום שאותם המקלות היו מתחממים ומשגיחים בדיני העולם, ונפקדים עליו, ונדונים אנשים עליהם, כמו שנאמר (דניאל ד) בגזרת מלאכים הדבר ובפקדת קדושים הגזרה וגו'.

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים סג) דבקה נפשי אחריו בי תמכה ימינה. בפסוק הזה יש להסתכל, דבקה נפשי אחריו - משום שדוד המלך היה מדביק תמיד את נפשו אחרי הקדוש ברוך הוא, ולא חשש לדברים אחרים של העולם, אלא להדביק נפשו ורצונו בו. וכיון שהוא היה נדבק בקדוש ברוך הוא, היה תומך בו ולא עוזב אותו. מכאן שכאשר אדם בא להדבק בקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אווזו בו ולא עוזב אותו.

של העולם, ולפעמים נקרא כמו שלמעלה בכל אותם השמות.

ועל המקום הזה כתוב, וינחם ה', ויתעצב אל לבו. חרון אף ה'. שהרי במקום הזה תלוי. שהרי כל מה שלמעלה, הכל הוא באור, חיים לכל הצדדים, ועל כן שנינו, אין עצבות לפני המקום, בדיוק לפני, ועל זה כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. עבדו את ה' בשמחה - כנגד העולם העליון. באו לפניו ברננה - כנגד העולם התחתון. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, משום כך כתוב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויפחשו וגו'.

ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי ט) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. אם חכמת חכמת לך - בא ראה, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה. וכשהם משגיחים בה - משום שאין להם שכל, דברי התורה נראים בעיניהם כאלו כלם מלאים ריקנות ואין בהם תועלת, והכל משום שהם ריקנים מדעת ושכל, שהרי כל דברי התורה, כלם דברים עליונים ונכבדים, וכל דבר ודבר שכתוב בה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה [בתורה].

וכל אותם הטפשים אטומי הלב, כשוראים דברי תורה, לא די להם שלא יודעים, אלא שהם אומרים שהם דברים פגומים, דברים שאין בהם תועלת. אוי להם כשיתבע אותם הקדוש ברוך הוא את עלבון התורה, ויענשו ענש שמורדים ברבונם. **מה** כתוב בתורה? כי לא דבר רק הוא מכם. ואם הוא רק - הוא מכם, שהרי כל התורה מלאה מכל אכנים טובות ומרגליות יקרות מכל הטובות של העולם, כמו שנאמר וכל חפצים לא ישוו בה, ואיך יאמרו שהיא ריקה?!

ושלמה המלך אמר, אם חכמת חכמת לך. שכאשר יתחכם אדם בתורה, זוהי תועלת לו, שהרי בתורה לא יכול להוסיף אפלו אות אחת. ולצת לבדך תשא, שהרי התורה לא יגרע כלום מהשבח שלה, והליצנות היא שלו ונשארת בו להאכיד אותו מן העולם הזה ומן העולם הבא.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהם עליונים על העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שדרגתם למעלה, והדרגות של העמים עובדי כוכבים ומזלות למטה. אלו בצד הקדשה, ואלו בצד הטמאה. אלו לימין, ואלו לשמאל.

ביון שנחרב בית המקדש מה כתוב? (איכה ב) השיב אחר ימינו מפני אויב. ומשום כך כתוב הושיעה ימינה וענני. והשמאל מתגבר והטמאה מתחזקת, עד שיבנה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש ויתקן את העולם על תקונו, ויחזרו דבריו כראוי, ויעבר צד הטמאה מן העולם. והנה נאמר, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו', וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

וישאר הקדוש ברוך הוא לבדו, כמו שכתוב והאלילים כליל יחלף, וכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. הוא לבדו, כמו שכתוב (דברים לב) ואין עמו אל נכר, משום שיכלה כח הטמאה מן העולם, ולא ישאר למעלה ולמטה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וישראל לעבודתו, עם קדוש. ויקרא קדוש, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. ואז יהיה מלך יחידי למעלה ולמטה, ועם יחידי לעבודתו, כמו שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

רבי יצחק ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא, הנה שכנינו אצלנו, נתעסק בדברי תורה, שכל מי שעוסק בדברי תורה ומשתדל בה, זוכה להמשיך אותה עמו.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעי. הפסוק הזה הוא סוד. חי ה', וכי לא ידענו שהקדוש ברוך הוא נקרא חי? אלא אפלו צדיק גמור, הוא נקרא חי, שהרי חי – צדיק הוא למעלה וצדיק הוא למטה. למעלה הקדוש ברוך הוא נקרא חי – למטה הצדיק נקרא חי, שכתוב (שמואל ב כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי. למה נקרא חי? משום שהוא צדיק, שהרי צדיק נקרא חי, חי העולמים. וברוך צורי – הכל אחד. חי וברוך – שלא נפרדים זה מזה. שכאשר מתחברים יחד נקרא באר מים חיים. זה נובע החוצה, וזה מתמלא ממנו.

דבר אחר דבקה נפשי אחרך – להתעטר דרגתו למעלה. שהרי כאשר נדבקת הדרגה ההיא [שלו נתברכה, וכשהתגלתה] בדרגות העליונות לעלות אחריהן, אז הימין אויזו בה להעלותה ולחברה בחבור אחד כראוי, כמו שנאמר ותאחזני ימינה, וכתוב וימינו תחבקני, ועל פן פי תמכה ימינה.

וכשאוחזו בו בקדוש ברוך הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא יחוד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתברכת.

וכשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לצדו. וכשבא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לבדו – היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הכלל של כלם, ומשום שהוא הכלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר ללבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

וכל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדשה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

והרי בארנו, שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו – שהתקין תקונים לאמונה. לבדו – כמו שנאמר ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים. ולא שתם על צאן לבן – שלא שם חלקו וגורלו עמיהם.

ועל פן יעקב, שלמות האבות, התקין סוד האמונה, והפריד חלקו וגורלו מהחלק והגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

מִבְּרַךְ אוֹתוֹ, וַיַּעִיר לוֹ מִזֶּזֶן שְׁלֹמֶעֱלָה, וַיִּתְבָּרַךְ
הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֵוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדַּאי זֶה הַסּוּד כְּרָאוּי, וַיִּפֶּה אָמַר.
אָמַר רַבִּי יִיסָא, וַדַּאי עַל זֶה אָמַר אוֹתוֹ, שְׁלֹא
יִזְלַל אָדָם בְּשׁוֹם אָדָם אֶחָד בְּעוֹלָם, בְּשִׁתֵּי צוּרוֹת
זְכִינוּ לְאִישׁ הַזֶּה.

פָּתַח וְאָמַר, הַפְּסוּק הַזֶּה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵת
קִרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשִּׁי. אֵת קִרְבָּנִי - הַסּוּד שֶׁל
כְּנֻסַת יִשְׂרָאֵל, שִׁכְתוּב אֵת, אֵת דּוֹקָא. קִרְבָּנִי - זֶהוּ
קִרְבָּן וְקִשֶׁר לְהִתְקַשֵּׁר. לַחֲמִי - זֶה הַמְּזוּז שֶׁבָּא
מִלְמַעְלָה בְּהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלֹמֶטָה. לְאִשִּׁי - לְהַכְלִיל
שָׂאֵר הַחִילּוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁהֶצְטַרְכוּ לְהַזּוֹן כָּל אֶחָד
וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ. רִיחַ נִיחָחִי - זֶה הַרְצוֹן וְהַקִּשֶׁר
שְׂאוּחָז אֵת הַכֹּל בְּסוּד הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ, מִי הוּא מוֹעֵדוֹ?
בְּזִמְן שִׁמְתְּעוֹרֵר אֲבָרְהָם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ,
שִׁכְתוּב (בראשית כב) וַיִּשְׁכֶּם אֲבָרְהָם בְּבֶקֶר, וּבְזִמְן
שֶׁנֶּעֱקֵד יִצְחָק עַל גְּבִי הַמַּזְבֵּחַ, שְׂאוֹתָהּ הַשְּׁעָה הִיְתָה
בֵּין הָעֶרְבִים. וְאָמַר רַבִּי [חֲזִיָּא] יִיסָא, אִם כֵּן, זֶה
שִׁכְתוּב בְּמוֹעֵדוֹ הִיְתָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת בְּמוֹעֵדִים! אָמַר
לוֹ, אוֹתָהּ הַשְּׁעָה נִכְלָל אֵשׁ בְּמִים וּמִים בְּאֵשׁ,
וּמִשׁוֹם כֵּן כְּתוּב בְּמוֹעֵדוֹ.

בֹּא רְאֵה, בְּכֹל הַקִּרְבָּנוֹת לֹא כְּתוּב כְּמוֹ שִׁכְתוּב כָּאֵן
תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי. תִּשְׁמְרוּ - הַסּוּד שֶׁל שְׁמֹר,
שֶׁהוּא צְרִיךְ לְהַקְרִיב לְמַעְלָה, שִׁכְתוּב תִּשְׁמְרוּ
לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ, בְּיָמִין וּבְשִׂמְאַל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
בְּאֲבָרְהָם וַיִּצְחָק, וְהַכֹּל בְּסוּד עֲלִיּוֹן.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֲלֵמָּלָא לֹא בָּאֲתִי לְכָאֵן אֶלָּא
לְשִׁמְעַת הַדְּבָרִים הַלְלוּ - דִּי לִי. אֲשֶׁרִיהֶם
יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. עַל זֶה כְּתוּב
(ישעיה ה) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר
מִטְּעִי מַעֲשֵׂה יַדִּי לְהִתְפָּאֵר.

וּלְבָן הַלֶּךְ לְגַזֵּז אֵת צֶאֱנוּ וְגו'. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה
זֶה תְּרַפִּים? אֶלָּא עֲבוּדָה זָרָה. וְלָמָּה נִקְרָאִים
תְּרַפִּים? לְגַנְאֵי הָיָה, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּמִקוֹם הַתְּרַף.
וּמִנֵּין לָנוּ שֶׁהֵיוּ עֲבוּדָה זָרָה? שִׁכְתוּב לָמָּה גִּנְבַתְּ אֵת
אֶלְהִי וְכְתוּב עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֵת אֱלֹהֶיךָ וְגו'. וּלְבָן
הַמְכַשֵּׁף שֶׁל כָּל הַמְכַשְּׁפִים שֶׁל הָעוֹלָם הִיְתָה, וּבִזְזָה
הִיְתָה יוֹדַע אֵת כָּל מַה שְׂרוּצָה לְדַעַת.

וַיְרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׂרָאֵל - זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא רָם
וְנִשְׂא, רָם עַל הַכֹּל, שֶׁהָרִי מִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל,
[מְקוֹר שְׁלֹא פּוֹסֵק] וְכֹל הַנְּבִיעָה שְׁנוּבַע לְמֵלָא
הַבָּאָר כְּרָאוּי, וּמִשָּׁם מִתְבָּרְכַת לְהָאִיר לְכָל אוֹתָם
שְׁלֹמֶטָה. וּכְשִׁמְתְּמֵלָאֵת [זוּן] הַכֹּל כְּרָאוּי, אֲזַי וַיְרוּם
אֱלוֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

פָּתַח רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, (איוב לו) לֹא יִגְרַע מִצְדִּיק
עֵינָיו וְאֵת מַלְכִים לְכַסָּא וַיִּשְׁיִבֶם לְנִצָּח
וַיִּגְבְּהוּ. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁרְשָׁעִים לֹא שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם
וְנִאֲכָדִים מִמֶּנּוּ [מִהָעוֹלָם], אֲזַי הַצְדִּיק שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם.
זֶהוּ שִׁכְתוּב לֹא יִחְיֶה רְשָׁע וּמִשְׁפַּט עֲנִיִּים יִתֵּן. מַה
כְּתוּב אַחֲרָיו? לֹא יִגְרַע מִצְדִּיק עֵינָיו. מַה זֶה עֵינָיו?
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לד) עֵינֵי ה' אֵל צְדִיקִים.

וְאֵת מַלְכִים לְכַסָּא - אֵלוֹ הֵם הַמַּלְכִים הַשׁוֹלְטִים
שֶׁנֶּאֱחָזִים בְּכַסָּא. וַיִּשְׁיִבֶם לְנִצָּח - שֶׁהִתְקִימוּ
בְּכַסָּא בְּקִיּוּם שְׁלָם. וַיִּגְבְּהוּ - לָמָּה וַיִּגְבְּהוּ? לְשִׁלֵּט
בְּעוֹלָם, וַיִּתְקִים הַכַּסָּא עַל עַמּוּדָיו. דְּבַר אַחֵר וַיִּגְבְּהוּ
- שְׁנוּטִלִים אֵת הַכַּסָּא וּמַעֲמִידִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה
לְהֶאֱחָז בְּמִקוֹמוֹ כְּרָאוּי, וְאֲזַי הַכֹּל יִחוּד אֶחָד.

בְּעוֹרָם הוֹלְכִים רְאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא, וְעַלֵּם
אֶחָד עָמוּ רוֹכֵב עַל כְּתָפוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
וַדַּאי שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הוּא יְהוּדִי, וְכַדִּי לְזִכּוֹת אֲנָשִׁים
הוּא בָּא. אָמַר רַבִּי יִיסָא, נִזְכָּה אָנוּ בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה.

בְּשִׁהֲגִיעַ אֲלֵיהֶם, אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֵיפֶּה הַכְּלִי
[הַמְדָּה שֶׁל הָעֵמִיר] עִם מֵאֲכָלֵי הַדֶּרֶךְ?
אָמַר, כְּדִי שִׁיזְכוּ [בוֹן] אֲנָשִׁים, שֶׁהָרִי יֵשׁ לִי שְׁנֵי
בָּנִים, וְהִגִּיעַ הַצְּבָא לְעִיר וּנְשָׁבוּ, וְכַעַת אֲנִי הוֹלֵךְ
כְּדִי שִׁיזְכוּ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם. זָכוּ עִמּוֹ וְנִתְּנוּ לוֹ לְאֶכְל.

בִּינְתָיִם פָּתַח אוֹתוֹ יְהוּדִי וְאָמַר, (במדבר כח) אֵת
קִרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשִּׁי וְגו'. הַקִּרְבָּן שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹל יוֹם כְּדִי לְזוֹן אֵת הָעוֹלָם
וְלִתֵּת כֹּלְכָלָה לְמַעְלָה וְלִמְטָה, שֶׁהָרִי בְּהִתְעוֹרְרוֹת
שְׁלֹמֶטָה מִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה, וּבִזְזָה מִתְכַּלְכְּלִים כָּל אֶחָד
וְאֶחָד כְּרָאוּי.

אֵת קִרְבָּנִי לַחֲמִי - זֶהוּ שִׁכְתוּב (שיר ה) אֲכַלְתִּי יַעֲרִי
עִם דְּבִשֵׁי שְׁתִּיתִי יַיִנִי עִם חֶלְבִי. לְאִשִּׁי - זֶהוּ
שִׁכְתוּב אֲכָלוּ רַעִים וְגו'. וּמַה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
צָוָה לְעוֹרֵר מְזוּז לְמַעְלָה [לְמַטָּה] כְּדִי לְעוֹרֵר מְזוּז
[לְמַעְלָה] לְמַטָּה מִהַמְּזוּז הַהוּא - מִי שְׁנוֹתָן לְקִיָּם
נִפְשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מה הטעם בפחד יצחק ולא באלהי אברהם? אלא שלא רצה להטריח את הימין בשביל לבן, ולא עוד, אלא שלא צריך לאדם – אף על גב שגשבע באמת – להשבע במקום העליון של הכל.

אמר רבי יוסי, ודאי לקיום [לשבועה] כראוי נשבע כף יעקב, וכף ראוי. ויעקב השגיח בדבר. אמר, הרי הוא אמר אלהי אברהם, ועזב את אבא. אני אשלים את הכל. מיד – וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. דבר אחר, להכליל בדין, לעמד על לבן.

השלמה מההשמטות (בין סימן נא – נב)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לדרף קס"ה ע"א אצל יעקב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב (עד כאן מההשמטות).

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. רבי אבא פתח ואמר, (בראשית ה) זכר ונגבה בראם וגו'. כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה. אוי להם לאותם אטומי הלב וסתומי העינים. הנה התורה קוראת לפנייהם, (משלי ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביינן מסכתי. מי פתי יסר הנה. חסר לב אמרה לו, ואין מי שישגיח.

בא ראה, בפסוק הזה יש סודות עליונים, הוא בפנים והוא בחוץ. זכר ונגבה בראם, נשמע לצורה הזו ונשמע לצורה הזו, ונשמע שהשמש והלבנה הם בחבור אחד, שכתוב בראם, כמו שנאמר (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. ונשמע שאדם וחיה נבראו יחד בזווג אחד, וכיון שנמצאו בזווג אחד, מיד ויברך אתם, שאין הברכה שורה אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה.

בא ראה, כשיצא יעקב ללכת לחרן, היה לבדו, שלא נשא, מה כתוב? ויפגע במקום וגו', ולא השיבו לו אלא בחלום. פעת שנשא, והיה בא עם כל השבטים, כביכול המחנות העליונים פגשו בו והתחננו לו, שכתוב ויפגעו בו. הם חזרו להפגש בו. בראשונה – ויפגע הוא במקום, וכעת הם – ויפגעו בו.

משום שבשביל יעקב ובאותם השבטים הם משקים, מן המים של הים הגדול. ולא

אמר רבי חייא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ידועות. ולמה נקראים תרפים? משום שמפנים את השעה הזו, והשעה מרפה היד, כמו שנאמר רב עתה הרף ידך.

בשהאמן עושה אותו, אותו שיודע רגעים ושעות עומד עליו ואומר: כעת הרפה וכעת עשה. ולא תמצא מעשה שצריך שירפו ממנו אלא זה. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

ורחל פחדה, משום שנתן עצה להרע ליעקב, ובשביל בזיון עבודה זרה שמה אותם תחתיה עד שאין יכולים לדבר. שהרי כשהוא מתקן לדבר, מכבדים ומרביצים לפניו. וכעת מה כתוב? ותשב עליהם. זכר ונגבה היו, ועבודות רבות עושים טרם מדברים. ומשום כף התעפכ לבן שלשה ימים, שלא ידע שברח יעקב, שכתוב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב.

ואמר רבי יהודה, הזמין עצמו בשלשה דברים: הזדרז בכל הכשפים שהיו לו, והזדרז בכלי זין כדי לאבד אותו מן העולם, שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שרצה לאבד את יעקב, מה כתוב? השמר לך פן תדבר עם יעקב משוב עד רע. והינו שכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. במה בטח? בכשפים שהיו בידו.

בא ראה, לבן הלך ביום אחד הדרך שהלך יעקב שבעה ימים כדי לעקר אותו מן העולם. אחד על שהלך, ואחד על אותם התרפים. ואף על גב שרחל היא שעשתה כדי לעקר את אביה מאחרי עבודה זרה – נענשה שלא גדלה את בנימין, ולא עמדה עמו שעה אחת בשביל הצער של אביה, אף על גב שהתכונה לטוב.

רבי יצחק אומר, כל אותה התוכחה שהיתה ליעקב עם לבן, החזיר לו ללבן להודות לקדוש ברוך הוא, שכתוב ראה אלהים עד ביני וביניך. בא ראה, כתוב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו. חזר אותו הרשע לתקלתו. כיון שאמר אלהי אברהם, חזר ואמר ואלהי נחור.

רעות רוח. והם הקיזים [של העולם] שבגללם בני אדם הולכים בדרך ישר ופוחדים מהקדוש ברוך הוא, ועל כן רבים הם ההבלים שמתפשטים משבעה הללו.

והראשית שהוא אמר, סוד השמש, שהוא הבל שמקיים את העולם, והוא הסוד להכניס את האדם לתוך האמונה העליונה של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך, כל מה שתחת הדרגה הזו אינו סוד האמונה, ועל כן כתוב (שם ב) ואין יתרון תחת השמש, בכל אשר נעשה תחת השמש, שהרי מתחת לזה לא צריך להדבק.

השמש והלבנה הם אחד בלי פרוד. ואף על גב שהלבנה היא תחת השמש, הכל הוא שמש בלי פרוד, ותחת לזה הכל הוא רעות רוח ואסור להדבק בו.

ויצא יעקב, בקשר של הסתום, מתוך הסתר הסתום יוצא, זהר האספקלריה המאירה כלולה משני גוונים שמתחברים יחד. כיון שאלו נכללו זה עם זה, נראים בו כל הגוונים. הוא ארגמן. כל מראה האורות כלולים בו. רצוא ושוב, אותם האורות לא מתעכבים לראות, חבור אחד הם מתחברים בזהר ההוא.

בזה"ר הזה שורה מי ששורה, הוא שם לאותו הנסתר שלא ידוע כלל, נקרא קול יעקב, בזה נראית האמונה של הכל. אותו נסתר שלא ידוע כלל, בזה שורה יהו"ה. הוא השלמות של כל הצדדים, העליון והתחתון נמצא כאן, יעקב השלמות של האבות שאחוז מכל הצדדים. הזהר הזה על בחירת השם הזה נקרא, שכתוב ישאל אשר בחרתיך. שני שמות נקרא - יעקב וישראל. בראשונה יעקב, ואחר כך ישראל.

הסתר של הסתר הזה, כשהיה בהתחלה בסוף הזה של המחשבה, שהוא הפרוש של תורה שבכתב, והיא התורה שבעל פה. ועל כן נקרא באר, שנאמר (דברים א) הואיל משה באר את התורה. בא"ר הוא לאותו שנקרא שבע, שכתוב ויבנהו שבע שנים. והינו קול גדול.

וסוף המחשבה הזה הוא בא"ר שבע. ויעקב נכנס בראש הזה לאמונה. כיון שנדבק באמונה

עוד, אלא בראשונה בלי לה בחלום, וכעת במראה העין וביזיון. זהו שכתוב ויאמר יעקב כאשר ראה מחנה אלהים זה וגו'.

במה הפיר אותם? אלא ראה שהם היו אותם שראו בחלום, משום כך קרא להם מחנים, מחנות שנראו למעלה ומחנות שנראו למטה. למה נתגלו לפגש אותנו? אלא השכינה הלכה אליו לטל את ביתו, ומצפה לבנימין לטל את הבית עם יעקב כראוי, ואז כתוב ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סתרי תורה

וזרח השמש ובא השמש. מה ראה שלמה המלך שראשית ספר החכמה שלו הוא מכאן? אלא, אמר רבי אלעזר, המלך שלמה הקים את הספר הזה על שבעה הבלים, והעולם עומד עליהם.

והם העמודים והתומכים, קיום העולם. שמשום כך נקראו הבלים: (ס"א בהבל זה שיוצא מפיו של אדם ומתקיים בו, והתעוררו החברים אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן. דבר אחר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. התורה - זה יעקב, העבודה - זה יצחק, גמילות חסדים - זה אברהם. שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הבלים) מה הגוף אינו מתקיים בלי הבל - אף כך העולם אינו מתקיים אלא על ההבלים שאמר שלמה המלך, והם שבעה, שכתוב הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל. הרי שבעה.

ואם תאמר, אם כך שאותן מרגליות טובות שהעולם עומד עליהם, הנה במקום אחר כתוב הבלים רעים, והן חרבן העולם, כמו (קהלת ו) זה הבל וחלי רע הוא. זה הבל ורעות רוח. אלא ודאי [אלו], אף על גב ששבעה ההבלים הללו, שהם קדושים, קיום העולם, יש כנגד אלו שבעה הבלים שכל דיני העולם יוצאים ומהם מתפשטים [הבלים אחרים, והכל קיום של הגלות (של העולם), משום שיש באלו שבעה הבלים שכל דיני העולם יוצאים ומתפשטים ממנו] ונקראים הבלים אחרים להלקות בני אדם ולתקנם שילכו בדרך ישרה, ונקראים הבל ששורה בהם חלי רע, הבל שהוא

כִּינּוּן שְׁשׁוּתָהּ, סוּטָה אַחֲרֶיהָ. אַחַר שְׁרׁוּאָה אוֹתוֹ
סוּטָה אַחֲרֶיהָ מִדְּרַךְ הָאֱמֶת, מִפְּשִׁיטָה אֶת עֲצָמָה
מִכָּל אוֹתָם הַתְּקוּנִים שֶׁהֵיטָה מִתְּקַנֵּת לְשׁוּטָה הַזֶּה.

הַתְּקוּנִים שֶׁלָּה לְפִתּוֹת בְּנֵי אָדָם: שְׁעֲרוֹתֶיהָ
מִתְּקַנִּים אֲדָמִים כְּשׁוֹשְׁנָה, פְּנִיָּה לְבָנִים
וְאֲדָמִים, בְּאֲזוּנֶיהָ תְּלוּיִים שֶׁשָּׂה תְּקוּנִים שֶׁל אֲטוּן
מִצָּרִים, תְּלוּיִים עַל צְוֹאֲרָה כָּל חִילוֹת אֶרֶץ קָדָם, פִּיָּה
מִתְּקַן כְּפִתִּיחָה דְקָה יָפָה בְּתְּקוּנֶיהָ, לְשׁוֹן חֲדָה
כְּחֹרֵב, דְּבָרֶיהָ חֲלָקִים כְּשֶׁמֶן, שְׁפִתוֹתֶיהָ יְפוֹת
אֲדָמוֹת כְּשׁוֹשְׁנָה מִתּוֹקוֹת בְּכָל הַמְּתִיקוֹת שֶׁל
הָעוֹלָם, לְבוּשָׁה אֲרָגְמָן, מִתְּקַנֵּת בְּאַרְבָּעִים תְּקוּנִים
חֶסֶר אֶחָד.

שׁוּטָה [זֶה] שְׁסוּטָה אַחֲרֶיהָ וְשׁוּטָה מִכּוֹס הַיַּיִן
וְעוֹשָׂה עִמָּה נְאוּפִים וְסוּטָה אַחֲרֶיהָ, מָה
הִיא עוֹשָׂה? מִשְׁאִירָה אוֹתוֹ יֵשֵׁן בְּמִטָּה, וְעוֹלָה
לְמַעַלָּה וּמְלֻשִׁינָה עֲלָיו, וְנוֹטֶלֶת רְשׁוֹת וְיורֶדֶת.
מִתְּעוֹרֵר הַשׁוּטָה הַהוּא, וְחוֹשֵׁב לְצַחֵק עִמָּה כְּמוֹ
בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהוּא מְסִירָה אֶת תְּקוּנֶיהָ מִמֶּנָּה, וְחוֹזֶרֶת
לְגִבּוֹר חֲזָק שְׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, לְבוּשׁ בְּלָבוֹשׁ שֶׁל אִשׁ
לוֹהֶטֶת, בְּפֶתַח חֲזָק מְרִתָּה עֲצָמָה וְנִפְשָׁה עֲרָמָה,
מְלֵאָה בְּעֵינַיִם מִפְּחִידוֹת, חֲרֵב שְׁנוֹנָה בְּיָדוֹ [בְּיָדָה].
טְפוֹת מְרִירוֹת תְּלוּיּוֹת מִהַחֲרֵב הַהוּא. הוֹרֵג אֶת
הַשׁוּטָה הַהוּא, וְזוֹרֵק אוֹתוֹ לְתוֹךְ גִּיהֶנָם.

יַעֲקֹב יָרַד אֵלָיָה וְהֵלֵךְ לְמִקְוָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּלֶךְ
חֲרָנָה, וְרָאָה אֶת כָּל תְּקוּנֵי הַבַּיִת, וְנִצַּל
מִמֶּנָּה. הַזְּכָר שֶׁלָּה סְמַא"ל, הִרְעָ לְפָנָיו, וַיֵּרַד לְעֶרְוָה
בּוֹ קָרֵב וְלֹא יָכַל לוֹ, שְׁכָתוֹב וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ וְגו'.
אִזִּי נִצַּל מִן הַכָּל, וְהִשְׁתַּלֵּם בְּשִׁלְמוֹת, וְהִתְעַלָּה
בְּדַרְגָּה שְׁלֵמָה וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל. אִזִּי עָלָה לְדַרְגָּה
עֲלִיוֹנָה וְנִשְׁלַם בְּכָל וְנִהְיָה הָעֵמּוֹד הָאֲמֻצְעִי, וְעָלָיו
כְּתוּב וְהִבְרִיחַ הַתֵּיכֵן וְגו'.

הַזֶּה, הַצָּרֵךְ לוֹ לְהִבְחִין בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנִּבְחָנוּ
אֲבוֹתָיו, שֶׁנִּכְנְסוּ בְּשָׁלוֹם וַיֵּצְאוּ בְּשָׁלוֹם.

אָדָם נִכְנָס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהִתְפַּתָּה אַחֲרֶיהָ, וְחָטָא
בְּאוֹתָהּ אֶשֶׁת זְנוּנִים, הִנְחָשׁ הַקְּדָמוֹנִי. נִחַ
נִכְנָס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהִתְפַּתָּה אַחֲרֶיהָ וְחָטָא, שְׁכָתוֹב
וַיִּשְׁתֵּן מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלָה. אֲבָרְהָם
נִכְנָס וַיֵּצֵא, שְׁכָתוֹב וַיֵּרַד אֲבָרְהָם מִצָּרִימָה, וְכָתוֹב
וַיַּעַל אֲבָרְהָם מִמִּצְרַיִם. יֵצֵא נִכְנָס וַיֵּצֵא, שְׁכָתוֹב וַיֵּלֶךְ
יֵצֵא אֶל אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה, וְכָתוֹב וַיַּעַל
מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע.

יַעֲקֹב, כִּינּוּן שֶׁנִּכְנָס בְּאֲמוּנָה, הַצָּרֵךְ לְהִכְנִיס מִנְחָה
לְצַד הַהוּא, מִשׁוּם שְׁמִי שֶׁנִּצַּל מִשָּׁם הוּא
אֱהוֹב וְנִבְחָר שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה כְּתוּב?
וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, הִסְתַּר שֶׁל סוּד הָאֲמוּנָה.
וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה - הַצַּד שֶׁל אֶשֶׁת זְנוּנִים, אֶשָּׁה מְנַאֶפֶת.

סֵתֵר הַסְּתָרִים מִתּוֹךְ הַתְּקַף שֶׁל אוֹרוֹ שֶׁל יֵצֵא
[יֵצֵא] מִתּוֹךְ שְׁמֵרֵי הַיַּיִן, יֵצֵא צוּרָה מְרַכֶּבֶת
אֶחָת כּוֹלֶלֶת אֶחָד זָכָר וְנִקְבָּה, אֲדָמָה כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה,
נִפְרָדִים לְכַמָּה צְדָדִים וְשִׁבְלִים. הַזְּכָר נִקְרָא
סְמַא"ל, וְנִקְבָּתוֹ כְּלוּלָה בְּתוֹכוֹ תְּמִיד. כְּמוֹ שֶׁהוּא
בְּצַד הַקְּדוּשָׁה, כֵּן גַּם בְּצַד הָאֲחֵר זָכָר וְנִקְבָּה כְּלוּלִים
זֶה עִם זֶה. הַנִּקְבָּה עִם סְמַא"ל, נִחַשׁ, נִקְרָאת אֶשֶׁת
זְנוּנִים, קֶץ כָּל בְּשָׂר, קֶץ הַיָּמִים.

שְׁתֵּי רוּחוֹת רְעוֹת נִדְבָקוֹת יַחַד. רוּחַ הַזְּכָר דְקָה.
רוּחַ הַנִּקְבָּה בְּכַמָּה דְרָכִים וְשִׁבְלִים נִפְרָדֶת,
וְנִדְבָקֶת בְּאוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁל הַזְּכָר. מִקְשֻׁטֶת אֶת עֲצָמָה
בְּכַמָּה תְּכֻשִׁיטִים, כְּמוֹ זוּנָה, מְרַחֶקֶת, עוֹמֶדֶת בְּרֵאשׁ
הַדְּרָכִים וְהַשִּׁבְלִים לְפִתּוֹת בְּנֵי אָדָם.

הַשׁוּטָה שְׁקָרֵב אֵלָיָה, מִחֲזִיקָה בּוֹ וּמִנִּשְׁקָת אוֹתוֹ,
מוֹזַגָּת לוֹ יַיִן הַמְּשֻׁמֵּר שֶׁל מְרוֹרֶת פְּתָנִים.